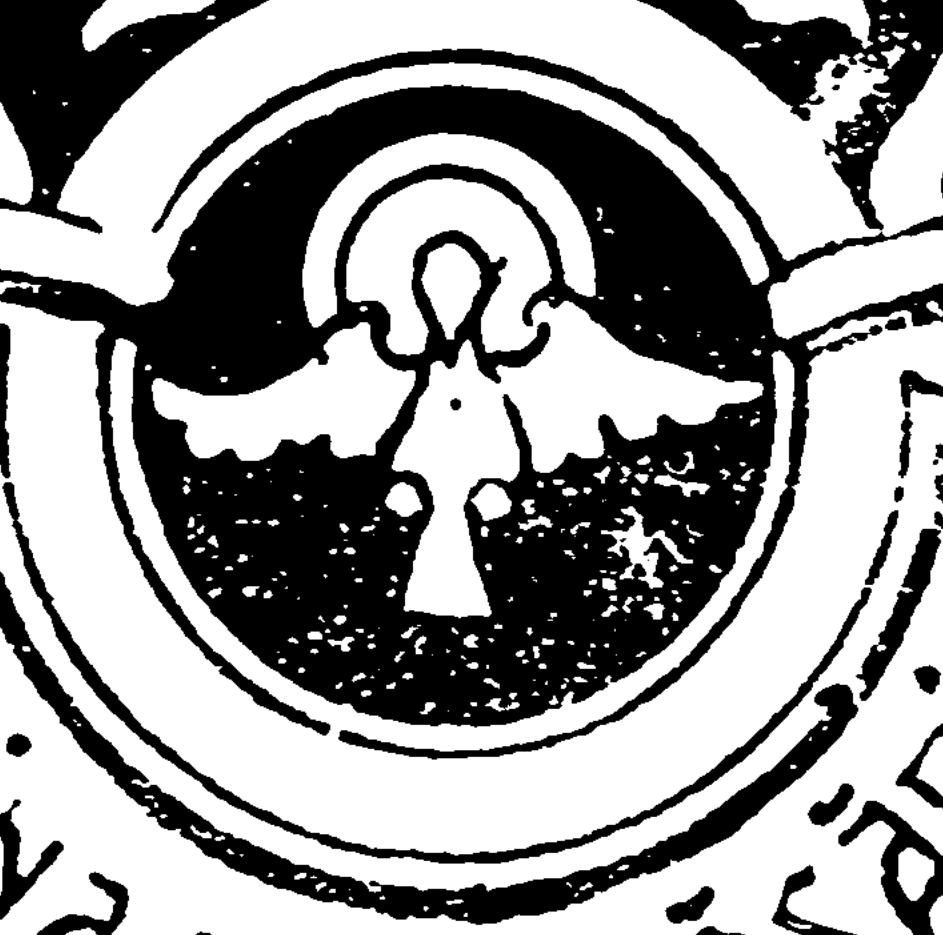
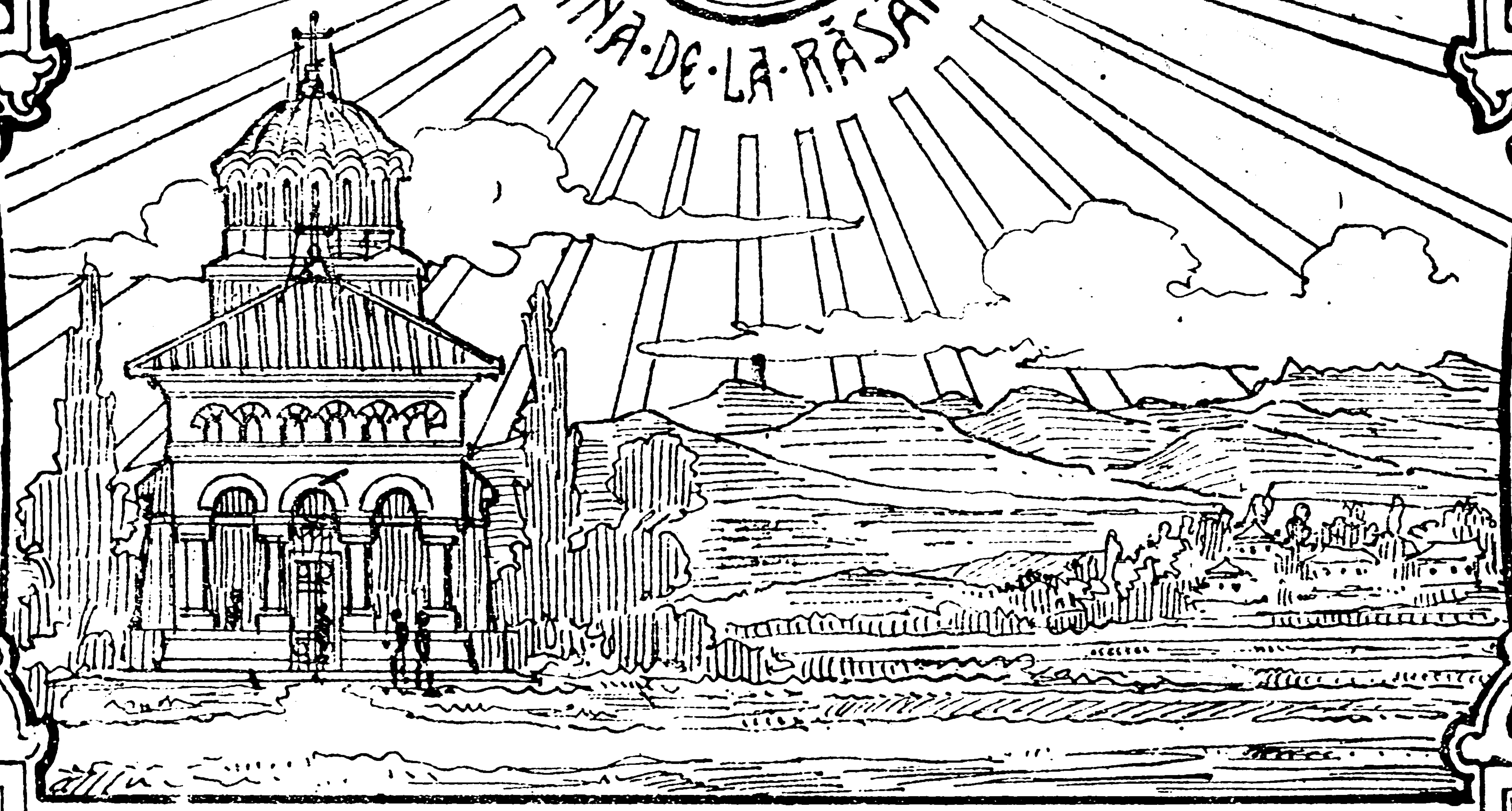

Biserica Ortodoxă Română

LUMINA DE LA RĂSĂRIT

REVISTA SFÂNTULUI SINOD

CUPRINSUL

După un an	Arhim. SCRIBAN
Scurte studii introductive	Pr. POPESCU MĂLĂEȘTI
În jurul catolicismului și a Unirii Bisericilor	ONISFOR GHIBU
Cultul morților	Pr. I. MIHĂLCESCU
Cetatea păcii... ..	Pr. N. N. HODOROABĂ
Episcopia Hotinului	Pr. ȘTEFAN BERECHET
Polemica între două reviste bisericești	Protopop Dr. GH. CIUHANDU
Cronica bisericească	Pr. I. MIHĂLCESCU, Arhim. SCRIBAN
Cărți, Reviste, Ziare.	Arhim. SCRIBAN
Știri	Arhim. SCRIBAN

ĂPĂRE LUNARĂ

SPRE ȘTIINȚA

Comitetul redactor al revistei BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ se compune din: *I. P. S. Mitropolit Frimat Dr. Miron Cristea*, Președinte de onoare; *P. S. Episcop Vartolomeiu*, director; *Prof. Dr. Ioan Mihălcescu*, prim-redactor; *Arhim. Scriban*, secretar de redacție. Redactorii revistei: 1. Profesorii facultății de teologie din București: *Dr. D. G. Boroianu*, *Dr. C. Chiricescu*, *Dr. Drag. Demetrescu*, *Dr. V. G. Ispir*, *Econ. C. Nazarie*, *Econ. Dr. I. Popescu-Mălăești*, *Pr. Dr. Nicolae Popescu*; 2. Profesorii facultății de teologie din Cernăuți: *Dr. V. Gheorghiu*, *Dr. V. Șesan*, *Dr. V. Tarnavschi*, *Dr. N. Cotos*; 3. *Pr. Cicerone Iordăchescu*, Iași, *Dr. Romulus Căndea*, Cernăuți. *Dr. Ioan Lupaș*, *Dr. St. Cioroianu*, *Iconom Serghie Bejan*, *Dr. Gh. Ciuhandu* și *d. St. Berechet*.

Se primesc spre publicare și articole dela alte persoane decât dela Comitetul redactor, în condițiunile următoare:

Articolele originale se vor plăti cu 1000 de lei coala în formatul de față al revistei, traducerile și recenziunile 800 de lei, cronicile și răspunsurile 600 de lei.

Articolele care au fost publicate mai întâi aiurea și care se vor reproduce pentru însemnătatea lor și de această revistă, nu se plătesc.

Toate articolele trebuiesc scrise citeț și fără «va urma».

Orice corespondență privitoare la redacție se va trimete pe adresa secretarului de redacție *Arhim. Scriban*, București, str. Cernica 3, sau pe a primului-redactor: *Prof. I. Mihălcescu*, București, Alăea Rignault 5.

Pentru tot ce privește administrațiunea revistei, interesații se vor adresa secretarului administrativ al revistei, *d. D. Sireteanu*, București, localul Sfântului Sinod, la biserica Antim.

Revista se trimete tuturor parohiilor, ca și în trecut. Persoanele particulare care vor voi să li se trimeată trebuie să se adreseze administrațiunii.

ABONAMENTUL

1 an 100 lei. Pentru străinătate, se adaugă transportul.
1 număr 10 lei.

Toate abonamentele se trimet secretarului administrativ: *d-lui D. Sireteanu*, București, Sf. Sinod, Biserica Antim.

(Vezi hotărârea Sf. Sinod în *Biserica Ortodoxă Română* 1 Iunie 1923, pag. 653-659).

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

București.

Seria II. Anul XLIII. Nr. 1 (526).

Ianuarie 1925

DUPA UN AN

Odată cu începerea anului 1925, pășind și într'un an nou de viață al acestei reviste, nu este fără însemnătate să ne întoarcem puțin privirile îndărăt și să ne întrebăm care au fost foloasele sau pagubele Bisericii noastre în curgerea unui an de zile? Găsim oare destule puncte de lumină, cu care să desfătăm ochii noștri, față de punctele de scădere, care, firește, trebuie să se găsească și ele, ca în orice organism în care trăiesc și forfotesc fel de fel de oameni?

Fără ca să ne împlinim sarcina aceasta numai din datorie și fără a fi siliți de nevoie să căutăm cu lumânarea doar de-om putea găsi ceva de spus bine despre Biserica noastră, ne simțim dimpotrivă foarte ușurați și foarte la larg, pentru că sunt de spus atâtea lucruri frumoase și îmbucurătoare, încât ne temem că ar ieși prea lung articolul, dacă am înșira tot ce e de scris despre pașii de înaintare săvârșiți de Biserica noastră în curgerea unui an de zile.

După darea-de seamă de anul trecut despre cele lucrute în Biserica noastră și despre cele petrecute în sânul ortodoxiei în curgerea lui 1923, ne-a apucat la socoteală *Unirea* din Blaj (23 Februarie 1924), că numai atâtea avem de spus despre pașii înainte ai unei Biserici?... Că unde-i cutare lucru și unde-i cellalt, striga ea către noi, dacă e vorba că sunteți o Biserică vie?... Și i-am răspuns și noi în nr. pe Fevr. 1924 al acestei reviste (pag. 126).

Poate ne-o apuca și anul acesta la socoteală. Noi însă putem grai mai mângâiați ca anul trecut și putem însemna aici pentru anul acesta și mai multe lucruri decât cele săvârșite în 1923 și că anul 1924 a însemnat cu adevărat o pășire a noastră mai vie pe calea organizării, a muncii spre îndeplinirea mai bună a slujbelor de tot felul din Biserică, cum și pentru pregătirea slujbelor Bisericii și pentru întărirea puterii de cogitare din Biserica noastră.

Fără îndoială, acestea pot fi puține față de câte trebuie, putem simți încă cu amărăciune atâtea lipsuri care trebuiesc împlinite... Poate că în această vreme au eșit la iveală și părți slabe și supărătoare. Dar acestea sunt lucruri firești în viața unui organism. Felul de a fi al vieții este că ea își croiește drumul ținând seamă de

împrejurările protivnice pe care le întâlnește. Organismul se mai ciocnește ici de una, dincolo se zdrelește cu alta, aiurea mai sângerează. Dar lucrul care nu trebuie scăpat din vedere este: merge el înainte? arată el o bogăție cu care acopere lipsurile care se descopăr într'o parte și în alta?

Cercetând condicile prin care cunoști dacă un așezământ are mai mult câștig ori mai multă pagubă, noi descoperim pe foaia de viață a Bisericii noastre multe lucruri de seamă, cu năzuința încă de a-și întări puterea ei, așa că, după cum se fac socotelile, că arăți ce ai cheltuit și ce ai dobândit, noi găsim că sunt mult mai mari câștigurile decât pagubele noastre.

1. O parte tristă pentru biserica noastră românească, de care trebuie să pomenim aci, este aceea pe care am luat-o ca moștenire din 1923 și pe care a trebuit s'o dezlegăm în 1924: amărăciunea dela *Cuibu-cu-Barză*. Precum se știe, Preotul *Teodor Popescu* dela biserica cu acel nume, a alunecat încet-încet dela adevărata învățătură a Bisericii noastre și a început să propoveduiască lucruri străine de învățatura ei, dar după calapodul învățaturii protestante. Preot de talent, preot cu bune purtări, preot cu care ne lăudam și pe care îl socoteam un vrednic frate al nostru, a început a bate căi străambe, care au fost suferite o lungă bucată de vreme, în nădejdea unei întoarceri la calea dreptei învățături. Când însă această întoarcere nu s'a mai împlinit, și preotul a stărui în calea apucată de a asculta de alții decât de arhipăstorii Bisericii, aceștia, cu durerea în suflet, s'au văzut siliți să ia măsura cea din urmă, aceia de a tăia dela sânul Bisericii mădularul în care începuse a umbla sânge străin.

Și am avut, chiar acum un an, priveliștea tristă că o ceată întreagă de creștini, între care și scriitori de seamă, care ajunseseră ucenici ai propagandei dela *Cuibu-cu-Barză* sau numai o prețuia de departe, au început să se arunce asupra noastră, a celor ce apăram dreapta credință, cu ocări pentru păcate pe care le vedeau la aproapele lor, dar nu le vedem la ei.

A fost o mare zarvă atunci și tresălta miș-

care a Cuibului-cu-Barză, că ea e îmbrățișată și laudată, iar că noi suntem rușinați. În adevăr, cei de partea acelei mișcări au făcut mare târâboi, au scos la iveală toată nepriceperea lor în acel fel de chestiuni, chiar dacă erau meșteri mânători de condei, așa că necunoscătorii puteau avea impresiunea că, în spusele sau în scrisul lor, se cuprinde și mult adevăr.

Ei aveau la îndemână chipuri de a scrie pe care noi nu le aveam. În această revistă oficială, nu ne puteam lua la harță cu toată slobozia pe care o poți avea în alte tipărituri sau în foile zilnice. Ziarul *Dimineața*, care a tot scris în această materie, dela o vreme a închis neîngăduit scriere despre aceasta, așa că noi nu ne-am mai putut răfui cu ceice urmau a țipa împotriva noastră în foile și tipăriturile pe unde se aciuaseră.

Cu toată această stare prielnică pentru mișcarea Cuibului-cu-Barză, acela a fost punctul său culminant, iar de acolo a început a mai da îndărăt. Deși mișcarea dăinuiește și până în clipa de față și închinătorii ei se adună la școala anglicană din str. *Olteni* din București, cu toate acestea ea nu se mai poate bucura că are în jurul ei interesul și îmbrățișarea pe care mulți oameni de carte și de cugetare le mărturiseau pentru dânsa.

Această pată de pe cerul Bisericii noastre a început a se spălăci și a nu mai chema spre dânsa multe priviri care o admirau ca vrăjite, acum un an. Mulți din vechii ucenici s'au depărtat de ea și urmează și acum la biserica Cuibu-cu-Barză, dar pentru a asculta predicile luminoase și îndemnătoare ale tânărului, dar bine cultivatului preot *Marin Ionescu*, profesor în București.

Noi cunoaștem puterea de predicator a Părintelui M. Ionescu, pentrucă înșine l-am auzit la biserica Sf. Dumitru (str. Carol) din București și-l doream ca urmaș la Cuibu-cu-Barză. Ne-am bucurat când am auzit că Sf. Mitropolie l-a numit acolo, fiindcă ne dădeam seama că, prin Sf. Sa, nu se va simți nicio scădere a nivelului predicilor din acea parohie. După un bun predicator ca fostul preot *Teodor Popescu*, nu trebuia adus unul mai slab.

Păr. Marin Ionescu nu numai că nu este mai slab, dar este atât de stăpân pe felul predicii întrebuințate de unii sectanți, adică presărată cu multe pilde și material cules din viață, încât merită toată prețuirea pentru silința pe care și-a dat-o de a se întări atât de bine în acest meșteșug.

Mișcarea Cuibului-cu-Barză, după ciocnirile dela București, a căutat să-și croiască o tabără la Câmpulung. Ca și armata ungurească în 1919, care a avut oarecare izbânzi asupra armatei românești, până au prins de veste ai noștri și și-au croit drumul, așa și Cuibu-cu-Barză a cules oa-

recare roade la Câmpulung îndată după descălecatul ei acolo. Dar aceasta numai până a sosit Păr. *Grigore Pișculescu* (Gala Galaction) dela București. Au urmat mai multe întruniri, puterile, și ale unora și ale altora, s'au măsurat în fața publicului, și din acest duel, cei dela Cuibu-cu-Barză au plecat rușinați. Marea obște creștinească și preoții noștri încă nu știu în ce chip jalnic cei dela Cuibu-cu-Barză au fost înfrânți la Câmpulung. Noi știm lucrurile amănunțite din povestirea Părintelui Protopop *Proca* al județului Muscel și așteptăm dările sale de seamă pentru a le tipări aici. Se va vedea de acolo cum creștinii noștri se pot ului o bucată de vreme, până își dau seama de ce e vorba. După aceia singuri încep a se mișca împotriva sectanților. Așa a fost și la Câmpulung. Inșiși oameni dintre creștini și oameni luminați au luat cuvântul viguros împotriva Cuibului-cu-Barză descălicat la Câmpulung.

Persoane de acolo, dintre creștini, aflătoare acum la București și ademenite o clipă de Cuibu-cu-Barză, povestesc despre frumoasa izbândă a Părintelui G. Galaction în Câmpulung. Dacă această mișcare acum a slăbit, nu este dintr'o curată plictiseală a oamenilor și din moleșeala firească care urmează de obicei după multe mișcări, ci din înseși puterile organice, scoase la iveală de însăși Biserica noastră împotriva acelei mișcări. Aci, în preajma mișcării, cele două stavile au fost, pe de o parte această podobă a clerului nostru și acest suflet inimos pentru ortodoxie care e Păr. Gala Galaction, iar pe de altă parte Păr. M. Ionescu.

Acesta din urmă, mai puțin cunoscut, fiind și mai tânăr, dar prin munca sa tăcută și pricepută de fiecare săptămână a asigurat ștergerea atmosferei trecute dela Cuibu-cu-Barză și a făcut lumea să se alipească de sine. Predicând astăvară odată împotriva familiei întocmite fără binecuvântarea nunții, a vorbit atât de îndemnător, încât doi, care trăiau astfel și care se aflau în biserică, fiind căsătoriți numai la primărie, îndată și-au găsit naș în biserică și au cerut să fie cununați chiar atunci. E dovadă de puterea noului preot. Predica sa, care este pildă de frumusețe și de putere, a fost tipărită de scriitorul acestor rânduri astă toamnă în foaia *Glasul Monahilor* din București, pe când această foaie se afla sub cârmuirea mea.

Datorită acestor preoți, noi socotim că slăbirea mișcării dela Cuibu-cu-Barză și ieșirea ei din interesul obștesc trebuie socotită în seama puterilor vii care cresc în Biserica noastră.

Tot la această putere vie noi trebuie să mai socotim și ținuta preoților în această chestiune. Cu toate razele de lumină în care mulți îmbrăcau mișcarea dela Cuibu-cu-Barză și în care

cineva se putea ademeni, cum s'au ademenit unii creștini slabi de înger și oameni care se hrănesc cu impresiuni și nu pot ajunge până la miez,—întregul mănunchiu însă al preoțimii noastre a fost strâns unit în această chestiune. Toți preoții au zis la fel cu noi, cei care am grăit pe față și în public împotriva acestei mișcări, și am avut marea mulțămire să ne simțim unul lângă altul zid pentru apărarea Bisericii noastre. Ce bâzâieli s'au mai auzit în folosul Cuibului-cu-Barză, au fost lucru așa de puțin față de ținuta întregii preoțimii, încât noi trebuie să zicem că însăși această preoțime a biruit mișcarea și, prin ținuta ei, a dezlegat întreaga chestiune.

E adevărat că această mișcare, odată iscată, n'o poți privi ca fiind mărginită la Teodor Popescu sau la Cornilescu sau la ucenicii lor. O privești ca o pătrundere a cugetării mincinoase protestante în ascunzișurile unor minți sau ca o slăbire a deprinderii de a privi statornic spre depozitul învățaturii noastre ortodoxe.

Ei bine, cel care a simțit mai viu în sine boldul de a scoate la iveală viguros toată strălucirea învățaturii noastre curate ca argintul și toată datoria noastră către ea, a fost tot această podoabă de minte vie și inimă aprinsă pe care Dumnezeu a dăruit-o Bisericii noastre: Gala Galaction.

Nemulțămît de duhul care a putut abate unele minți și care poate slabi pe altele, Sf. Sa veghează și acum, pentru a scoate mai frumos la lumină toată cununa de învățatură pe care o are Biserica noastră. Cu înzestrarea neasemănată dela Dumnezeu și cu devotamentul său nemărginit pentru Biserica lui Hristos, a lucrat niște «scrisori», zise «câtre părintele Toma», în care, într'un șir de capitule, arată toată vrednicia credinței noastre și scoate minunat la iveală toată primejdia cugetărilor protivnice furișate din învățătura protestantă în ceata dela Cuibul-cu-Barză.

Inimosul creștin pentru ortodoxia noastră, d. Avocat *Popescu Tudor* din București, ne-a adunat la masa sa, pe mai mulți preoți din București, a patra zi de Crăciun, Duminică, la 28 Decembrie trecut, și acolo am fost ospătați nu numai trupește, ci mai cu seamă duhovnicește, pentru că Păr. G. Galaction ne-a citit câteva din «scrisorile» sale «câtre Părintele Toma». Am gustat acolo din nou toată înfocarea Sfinției Sale pentru ortodoxia noastră și toată măestria sa uimitoare de a așterne pe hârtie mărgăritare de un înalt preț. Când vor eși la iveală, peste puțin timp, vă veți desfăta și voi cu tot ce am fost ospătați noi atunci.

Și pe acestea trebuie să le socotim tot la suctul de viață al Bisericii noastre, curs în anul 1924, și care sunt o neîncetată întărire a noastră împotriva duhului dela Cuibu-cu-Barză.

2. Dar și fără o atârnaire de zarva dela Cuibul-cu-Barză, noi mai avem un fapt frumos de semnalat din cursul anului 1924: congresul preoților noștri misionari din luna Mai. A fost întâiul nostru congres misionar în granițele României vechi, cu preoții din Bucovina și Basarabia. Pe atunci isprăvile dela Cuibu-cu-Barză erau proaspete. Fără îndoială că în congres s'a vorbit mult despre ele și de alte turburări asemănătoare.

Această seamă de preoți, cu atribuțiuni anumite, sunt o înfățișare nouă în Biserica noastră și ea trebuie privită ca un nou organ de lucru. Ivirea ei și sfătuirea ei de anul trecut trebuie socotită la laturile de viață cu care Biserica noastră s'a îmbogățit în curgerea anului trecut.

Ce mult pot însemna acești misionari, se poate vedea din raportul misionarului eparhiei Râmnicului, Noul Severin, Păr. Gh. Gâță, al cărui raport către P. S. *Vartolomei*, Episcopul Râmnicului, l-am tipărit noi în nr. pe August anul trecut (p. 489-492). Iar Păr. G. Galaction, care a fost cârmuitorul lor în congres, se minunează încă de alte însemnate rapoarte, pe care voiește să ni le dea nouă să le tipărim aici. Intre preoții misionari, o activitate de seamă desfășură Păr. *Petre Chirică* din Hîița, Iași și Păr. *Chiricuță* din Galați.

Datele despre congresul pomenit, se pot citi în nr. pe Iunie din anul trecut pag. 362-63 și în cel din August pag 485-89.

3. La răbojul anului 1924 însă, noi trebuie să pomenim mai cu seamă și alt fapt, de toată însemnătatea.

Anul trecut, cum am arătat, *Unirea* din *Bilasfalva* ne apucase din scurt că oare ne putem noi lăuda cu ceva organizare internă, cu opere misionare?

Ei iată, în curgerea anului trecut, ceva mai însemnat și mai puternic decât înseși lucrările misionare...

Dacă poporul românesc uniat s'ar întoarce la adevărata Biserică orodoxă îmboldit de misionarii noștri, ar fi meritul misionarilor. Dar poporul nostru se întoarce la noi neîmpodobit de nimenea, ci numai de el însuși pentru că vede adevărul cu înșiși ochii săi.

Anul 1924 este, în această privință, un an vrednic de toată amintirea. Noi am pomenit de trecerile la Biserica noastră săvârșite în curgerea aceluia an. Am scris despre Păr. Dr. *Ștefan Pop* trecut la Biserica noastră din curată încredințare că adevărul e în Biserica ortodoxă, de Păr. Dr. *Ioan Pasca*, despre mai multe comune trecute la noi în vara trecut, despre pățania hazlie a canonicului *Sâmpălean* dela Blaj, care a sărit pe fereastră ca să întoarcă înapoi la uniați biserica, fostă uniată. Dar n'am scris despre

tot ce s'a petrecut în această privință și mai avem de scris și în anul acesta. Ziarul «Telegraful Român» al mitropoliei dela Sibiu și toate foile eparhiale ale episcopilor de peste munți sunt bogate arhive în această privință. Din ele vom avea de povestit pe viitor cum episcopul uniat *Alexandru Nicolescu* dela Lugoj își apără biserica sa cu toporul în mână și cum dă cu el în ușile bisericilor, când acestea, din uniate, se prefac în ortodoxe.

Sunt pagini de mare haz, de înălțare sufletească pentru poporul nostru, bună dovadă de simțul său ortodox, dar și pagini de mare zdruncin pentru Biserica uniată, cum n'a fost turburată ea nici odată ca în 1924. Deci, în privința aceasta, anul trecut e plin de lumină pentru ortodoxia noastră și pata Cuibului-cu-Barză este abia ca un punct nebăgat în seamă față de izbânzile frumoase, pe care Biserica noastră românească le-a dobândit asupra Bisericii catolice uniate. De aceia acest an trebuie pomenit cu în-suflețire și să urăm ca aprinderea pentru ortodoxie, pornită mai viu în sânul lui, să meargă tot înainte.

Cu privire la această măreață pagină a Bisericii noastre, se pot citi două broșuri însemnate: una a Părintelui *Trandafir Scorobet*, asesor consistorial al Mitropoliei din Sibiu, cu titlul **Văzut-am lumina cea adevărată** (Sibiu, 1924, 63 de pagini); alta, fără nume de autor, purtând nr. 1 al unei serii și intitulată **Preoți români cari rup pecețile cu Roma** (Arad 1924, 19 pag.). Noi le recomandăm pe amândouă celor ce vor să urmărească mai amănunțit această măreață și plină de făgăduieli pagină a Bisericii noastre.

4. În anul 1924, s'au dus la bun sfârșit toate măsurile pregătitoare pentru organizarea unitară a Bisericii Ortodoxe românești. După lungi discuțiuni și opriri în loc, lucrările au fost pornite iar, și sfârșitul anului 1924 ne găsește gata cu toate socotelile și întocmirile, pentru ca, la începutul lui 1925, legea să fie votată și pusă în aplicare numai decât. Unul din inspectorii generali ai Ministerului de Culte, d. *Ioan Gh. Savin*, a și scos o carte cu titlul **Biserica română și noua ei organizare** (București 1925) în care, cu finul său spirit de analiză, de care a dat dovadă în tot ce a publicat, și cu sufletul său dornic de progres în Biserică, ne arată amănuntele stării celei noi care ne așteaptă și condițiunile în care se vor putea săvârși pașii înainte pe calea împărăției lui Dumnezeu. E o carte vrednică de întinsă discuțiune și noi nu vom întârzia a o face.

Ce va aduce această lege, noi încă nu știm, dar ne așteptăm la bine. Păreri pot fi și pentru și împotriva, cum se arată și în *Noua Revistă*

Bisericească (Dec. 1924, Ian. 1925). Unificarea însă trebuia. Fără ca prin unificare să trebuiască a înțelege numai-decât identitate de măsuri în orice amănunt, trebuie să fie însă un cadru de viață și mișcare armonic și asemănător. Biserica e una nu numai în dogme, ci și în multe altele, precum în organizare. Și dacă asta cere mai multă felurime, după trebuințe deosebite, dela țară la țară, cel puțin în cuprinsul unei Biserici naționale trebuie să se arate o înfățișare unitară.

Deocamdată unificarea se face mai mult în felul Bisericii noastre de peste munți, dar totuși cu multe excepțiuni, după cum citim în cartea pomenită a d-lui Savin. Numai practica va dovedi care laturi ale legii vor funcționa mai sprinten și care mai poticnit.

5. Știm că la Ministerul de Culte se lucrează și o nouă întocmire a seminarilor. Din cât am cunoscut noi, nu ne-am putut rosti cu priință pentru ea în referatul din Consistoriul Superior, pe care l-am publicat și în această revistă (Octombrie 1924, pagina 624 — 26). După cum ne asigură însă d. Savin, noi n'am avut înainte întreaga întocmire a Ministeriului despre noua stare a seminarilor și ea ar fi mult mai bună decât se putea judeca prin datele puține pe care le-am avut noi.

Credem că se vor fi luat toate măsurile, dar este și ceva care trece dincolo de măsurile care se pot lua din cabinet. Este vorba de atmosfera religioasă a seminariilor. Dacă ne mărginim numai la o lucrare de cultură, nu este tot ce trebuie și mai cu seamă nu este partea de temelie care trebuie acestor școale. Trebuie viață religioasă, suflete care doresc de viață veșnică.

6. Invățământul religiei în școlile primare și secundare încă nu se poate lăuda cu un pas înainte în anul 1924. Legea organizării școlilor primare s'a votat, dar preotului tot nu i s'a dat voie, ca să predea el religiea cum era în legea clerului (fără a se aplica și aceia). Lucrul era bine îndrumat, dar a fost împedecat în Cameră de d. *I. Simionescu*, academicianul și profesorul dela Universitatea din Iași, cum am scris în nr. din Noemvrie 1924 al acestei reviste. Cu religiea predată de altul decât de preot, nu se poate ajunge la un capăt mulțămitor. Cu drept cuvânt și d. Savin își arată nemulțămirea pentru amestecul d-lui Simionescu împotriva intrării preotului în școala primară (vezi cartea pomenită pag. 32, nota).

În ce privește religiea în școala secundară, nu e propășire decât doar poate în unele cărți didactice mai bune, care au putut pătrunde în școală, precum cartea de *Morală Creștină* a Părintelui *Vintilescu*, profesor în Pitești, care,

lucrată pe o temelie mai practică, s'a putut răspândi iute, trecând ușor dela întâia la a doua edițiune. Dar o prefacere a manualelor și metodelor și materialului pe o scară întinsă, nu s'a putut împlini. Cu tot congresul profesorilor de religie ținut la sfârșitul lui Mai 1924 și despre care am spus, în însuș sânul lui, că nu va avea rezultat, dacă nu se are în vedere ce poate duce cu adevărat la rezultat, adică pe însuși omul care lucrează, el, de fapt n'a avut rezultat, ca și congresul de acum 12 ani.¹⁾ Păr. *Dr. Petru Barbu* din Caransebeș, un specialist în materie de predare a religiei, se mira de unele naivități ale noastre în acel congres. În sfârșit, ceice au fost promotorii congresului au datoriat a face ca ideile lui să pătrundă mai curând și să facă a dospîi cu priință ramura de viață a Bisericii care este învățământul religios.

7. Un fapt de mare însemnătate și cu totul nou în Biserica noastră a fost vizita pe care am primit-o în Septembrie a Patriarhului Ierusalimului. Noi am scris pe larg despre ea în nr. pe acea lună al acestei reviste și, în lunile următoare, am tot dat la corespondențe despre mersul acelei vizite. Urmările ei încă merg înainte, căci am căpătat și corespondența schimbată apoi între Patriarh și I. P. S. Mitropolit *Pimen* al Moldovei.

În aceasta și zace însemnătatea acelei vizite. Pe de o parte e o dovadă de temeiul care se pune pe Biserica noastră românească în mijlocul treburilor Ortodoxiei, la care trebuie să luăm o largă parte; iar pe de alta se afirmă o mai vie încheiere a Bisericii Ortodoxe, care stătea prea răzlețită. După ce odată am avut o mai deasă împărțășire de dragoste între căpeteniile Ortodoxe și după ce țara noastră a fost martoră multă vreme la astfel de legături, în vremea mai din urmă aceasta n'a mai fost. Vizita Patriarhului înoadă iar firul desprins și începem iarăși îmbrățișarea care trebuie să se simtă mai viu între ceice sunt fiii aceleiași Biserici.

8. Vizita Patriarhului cuprinde în sine sâmburele altei chestiuni: Sinodul dela Ierusalim. Deși nu vizita Patriarhului a plăsmuit această chestiune, ci ea s'a pus încă dela conferința pentru calendar dela Constantinopol în 1923 (dusă acolo de mai jos iscălitul, din însărcinarea Mitropolitului Nicolae dela Sibiu), cu toate acestea ea a căpătat mai bună primire în țara noastră și a ajuns o chestiune de grabnică împlinire abia prin vizita Patriarhului. Cum a plecat Patriarhul, s'au și început pregătiri în vederea Sinodului dela Ierusalim. Dela Iași a și venit

știrea prin ziar că I. P. S. Mitropolit *Pimen* a dat de știre clerului său în vacanța Crăciunului, despre ținerea acelu Sinod și a întocmit o delegațiune care să meargă la Ierusalim. (vezi *Universul*, 29 Dec. 1924). La București, I. P. S. Mitropolit *Miron* a chemat o întreagă adunare de teologi din București, pe care i a întocmit în comisiuni, ca fiecare să-și aibă câte o chestiune de studiat și să vie la Sinod cu un material cercetat și pregătit.

Deci întru cât toate aceste pregătiri stau în legătura cu vizita Patriarhului Ierusalimului, noi le privim ca un fapt care ține de anul 1924.

La început, în 1923, era vorba ca Sinodul să se adune la Salonic (care ține de Patriarhia de Constantinopol) sau la Niș (cum socoteau Sârbii, ca orașul de naștere al lui Constantin cel Mare), iar la noi în cercurile «Solidarității», s'a ivit ideea, ca să se ție la București. Totuși, când din Răsărit a venit ideea să se ție la Ierusalim, nimenea n'a mai avut nimic de zis împotriva și toți s'au împăcat cu acest gând, având în vedere sfințenia orașului care împacă și mulțămeste pe toți, fiindcă nimenea nu mai poate zice că țara cutare a fost favorizată mai mult ca a lui.

Fie ca să vedem înfiripându-se și acest Sinod. Noi însă, cei din România, punem în socoteala anului 1924 că acest gând ne-a ajuns acum atât de apropiat și-l mărturisim ca fiind legat de venirea Patriarhului Ierusalimului la noi.

Prin el, fără îndoială că se arată mai viu solidaritatea Ortodoxiei și dacă, după război sunt atâtea acte prin care această solidaritate trăiește cu mai mult conștiință și cu mai mult simț de împlinire practică, o parte cade și în cuprinsul anului 1924.

9. O chestiune de care fără doar și poate trebuie să pomenim, când vorbim de actele bisericești din anul 1924, este îndreptarea calendarului. Măsura aceasta, hotărâtă în 1923, tratată și în 1924, s'a orânduit ca să fie aplicată din Octombrie 1924. E un pas îndrăzneț, când ne gândim că este atâta vreme de când Biserica s'a împotrivit de a face vreo schimbare în această privință. E adevărat însă că mai nainte chestiunea se pune pe un temei de neprimut pentru noi. Nu era vorba decât numai de primirea calendarului apusean, ceiace Biserica Ortodoxă n'a voit și nu putea primi. De data aceasta însă, chestiunea s'a pus mult mai serios. Nu avem de primit un calendar străin, ci numai îndreptăm calendarul nostru prin propriile noastre puteri. Deci calendarul nostru nu este calendarul Apusului, ci este un calendar nou.

Cu toate acestea, oricât de îndreptățită schimbarea, ea nu putea fi înțeleasă de omul neînvă-

1) Vezi ce scriem noi în această prlvință în Nr. pe Mai 1924 pag. 301 — 302

țat, mai cu seamă când sunt și oameni cu carte, care n'o înțeleg. De aceea preoții se simțeau foarte îngrijorați că au să se întâmple multe târaboae cu poporul din pricina schimbării datelor sărbătorilor. Preotul *Gh. Corbea* scria foarte neliniștit în *Neamul Românesc* (6 Dec. 1924) despre ce avea să se întâmple. «Greutățile primirii noului calendar, scria Sf. Sa, în cele mai multe părți, sunt de neînvinc, măcar pentru moment. Credincioșii ortodocși țin atât de mult la vechiul calendar Julian, în cât în unele părți apărarea lui ia caracterul unei agresiuni față de ceice propagă noul așezământ al calendarului». Apoi, mai încolo, adăoga: «Cum peste 5 săptămâni vom avea Crăciunul, suntem foarte siguri că poporul numai de formă va primi sărbătorile noului calendar, rămânând să dea toată amploarea — ca o demonstrație — vechilor date cu întregul lor cortegiu de datine și obiceiuri religioase atât de scumpe nouă românilor».

Păr. Corbea nu rostea o părere numai o sa, ci și pe a multora alții care credeau că sărbătorile Crăciunului vor fi prilej de supărări de mari nemulțamiri, ba poate chiar de ciocniri. Noi toți așteptam să vedem ce-o să fie.

Cu toate acestea mai nimic nu s'a împlinit din temerile care erau în atâtea inimi. Deși au fost ciocniri și nemulțamiri, în de obște însă lucrurile au mers cu liniște mai iute decât se credea. Unii, care voiseră să se ție de vechiul calendar și așteptaseră tăiatul porcului, acum se fereau de ceilalți să nu-i rădă și umblau pe furiș să-și ție Crăciunul lor.

Școlarii mei dela Seminarul Central se așteptau și ei că au să fie luați la zor de oameni că ce e cu calendarul. De aceea în ceasurile de înaintea vacanței mi-au cerut în toare clasele în care predau eu (VI, VII, VIII) să-i înarmez cu cunoștințe despre calendar, ca să știe ce să spuie oamenilor.

Când ne-am întâlnit după vacanță și i-am întrebat ce a fost, mi-au spus că prea puțină împotrivire, iar în eparhia Prea Sfințitului *Vartolomei* n'a fost nicio împotrivire, fiind că Prea Sf. Sa a lucrat cu stăruință pentru luminare în această chestiune, a dat preoților tot materialul trebuincios pentru luminarea credincioșilor, i-a tot îmboldit și, față de o acțiune vie a preoților, hrănită neîncetat de episcopul lor, chestiunea a mers strună.

Iată deci că temerile nu s'au împlinit, îndreptarea calendarului intră tot mai mult în deprinderi și calendarul vechiu aproape că nu se mai bagă-de-seamă. Anul 1924 a eșit biruitor din mijlocul acestor temeri. Ce s'a făcut în el a eșit bine.

10. Pentru întâia oară în țara noastră, în

anul 1924 am avut în România o conferență religioasă internațională. A fost conferența dela Sinaia la 23 și 24 Sept. 1924. Aci ne-am întâlnit ortodocși cu protestanți, pentru tratarea unor chestiuni comune ale creștinătății, mai cu seamă în legătură cu interesele din Răsărit.

Această adunare a fost a organizației numite *Alianța universală pentru înfrățirea popoarelor prin Biserici*. E meritul d-lui Dr. *V. Ispir*, secretarul general dela Culte, că această conferență s'a adunat în țara noastră. Noi avem deja raportul trimes sediului central al conferenței la Londra de delegații engleji și americani, prin care ei își arată mulțămirea lor față de buna înfățișare a conferenței și de felul cum au decurs lucrările ei. Vorbim noi la cronică despre acest raport al lor.

11. Ca adunări bisericești în țara noastră, afară de congresul profesorilor de religie, convocat de *Asociațiunea Generală a preoților*, trebuie să mai pomenim de congresul preoților de peste munți din *Asociațiunea «Andrei Șaguna»* ținut în *Oradea Mare* la 13 și 14 Noiembrie 1924 cu numeroși preoți și la care au luat parte multe oficialități, în frunte cu I. P. S. Mitropolit *Nicolae*, P. S. Episcop *Roman*, Principesa *Alexandrina Cantacuzino*, prezidenta societății Ortodoxe, Avocatul *Popescu Tudor* din București, prefectul, primarul, prezidentul Curții de Apel, reprezentantul Corpului de armată din localitate. Scriitorul acestor rânduri a reprezentat pe I. P. S. Mitropolit Primat, iar Păr. *Gh. Crețu* din București *Asociațiunea Generală a clerului*. Vorbim mai multe despre el la cronică, dacă ne va îngădui spațiul, iar dacă nu, în alt număr.

Tot aici trebuie să pomenim de două cursuri pentru preoții din Mitropolia Sibiului, întocmite de I. P. S. Mitropolitul *Nicolae*: un curs *catehetic*, în timpul verii, pentru profesorii de religie din cuprinsul Mitropoliei, altul *pastoral* în Noemvrie, după congresul din *Oradea Mare*, mai numeros ca cel din vară, și la care preoții au stat o lună de zile, ținuti pe socoteala Mitropoliei, ca să asculte chestiuni de pastorală și să se întărească în practica ei. Amândouă s'au ținut în Sibiu și la amândouă a fost și scriitorul acestor rânduri.

De asemenea, în Iunie s'a ținut congresul Societății Ortodoxe în Craiova.

12. În ce privește presa bisericească, anul 1924 are a se lăuda cu multe tipărituri nouă. Au început să apară multe reviste bisericești: unele oficiale eparhiale, altele ale parohiilor. Eparhia *Constantei* și-a înființat revista ei cu numele «*Zomisul*». Iese lunar și a avut 9 nu-

mere în 1924. Eparhia *Romanului* și-a înființat revista eparhială a ei: *Cronica Romanului*, care iese lunar. Eparhia *Cetății Albe* își scoate un *Buletin* de 2 ori pe lună, care în 1924 a ajuns la numărul 14.

Foi parohiale au ieșit mai multe: *Mântuitorul* care iese lunar în *Craiova*, parohia *Postelnicu-Fir*, sub îngrijirea Părintelui *A. I. Pârvănescu*; *Cuvântul parohiei*, foaie de învățatură creștinească a Centrelor parohiale *Băilești*, *Cernătești* și *Filiași* din jud. Dolj. Până la sfârșitul lui 1924, ieșiră 4 numere. Apoi, afară de foaia parohială a întreprinzătorului preot din București *D. Mușățeanu* dela parohia *Sf. Treime Teiu*, care apare de mai mulți ani de-a rândul, dela sfârșitul lui 1924, a început să iasă o nouă foaie în parohia *Sf. Vineri Nouă* de lângă Gara-de-Nord, cu numele *Vestea Bună*. Până la sfârșitul anului, au ieșit 5 numere; *Foie Parohială, din parohia, Căramidarii de sus, București, a Păr. I. Mușățeanu*.

Revistele cele vechi apar mai toate: *Candela* la Cernăuți, *Daruri* la Iași, *Apostolul*, *Noua Revistă Bisericească*, *Duminica Ortodoxă*, *Solidaritatea* la București, *Renasterea* la Craiova. Niciuna din acestea nu sunt slăbite în valoarea lor. Dimpotrivă, toate se silesc să fie cât mai bune. Numai una n'a mai apărut: *Viața creștină* dela Iași.

Peste munți, fiecare eparhie își are foaia sa, unele foi mai vechi, iar a Clujului înființată în 1924. La Sibiu au continuat să apară *Revista Teologică* și *Lumina Satelor*. Foi nu strict bisericesti, dar culturale au continuat a ieși acolo mai multe, între care *Libertatea* din Orăștie a Părintelui *Moța*.

O revistă parohială, care a început să tînjască în 1924, iar și-a luat zborul spre sfârșitul anului și sunt semne că va merge mai bine pe viitor. Aceasta e *Glasul Parohiei*, cărmuită de Păr. Econ. *Anghel Constantinescu* din Brăila.

13. N'am putea scrie amănunțit cum au mers clădirile de biserici în 1924. Dar, judecând după București, lucrurile au mers atât de bine! A fost o mîngâiere să vezi multe biserici în construcțiune în curgerea anului care a trecut. S'a reparat biserica *Enii*, prin osârdia vrednicului și energicului ei paroh, Păr. Econ. *Gh. Negulescu* dela biserica *Batiște*. Biserica *Enii* e numai filială, dar Păr. *Negulescu* are destulă putere să îngrijească și de biserica sa parohială și de filiale. Și a fost reparată și înnoită în măsură foarte largă.

Sib reparație, pe scară întinsă, era și biserica *Pantelimon*. Mari reparații și orânduirii s'au făcut la biserica *Oborul-Nou*, unde este unul din cei mai inimoși și mai rodnici preoți ai Bucureștiului, Păr. *Alexandru Popescu*, de unde avem de așteptat lucruri de mare propășire în

biserica noastră. Împreună cu Păr. *D. Mușățeanu* dela Sf. Treime, de care am pomenit, și cu Păr. *Gh. Păunescu* care și-a ridicat din pământ biserica *Căramidarii-de-Jos*, arsă, și a clădit alta de peste 3.000.000 de lei, cu sală de conferențe în jur și organizare întinsă de muncă pastorală, — aceștia sunt zmeii din mahalalele Bucureștiului care te mîngâie și te umplu de mari nădejdi pentru viitorul creștinesc al marginilor Capitalei.

În mahalaua *Spirea-Veche*, se ridică o biserică despre care putem spune că e un adevărat monument și care va face cinste mahalalei, preotului paroh Păr. Econ. *I. Ionescu-Bogați* și unui vrednic credincios al său care-l ajută cu râvnă. Biserica va fi gata în acest an.

În mahalaua *Colentina*, în toamna anului 1924 s'a pus temelia unei mari Biserici, care va fi o podoabă, biserica *Sf. Dumitru-Colentina*. Oamenii inimoși de acolo, temeinici negustori români, cărmuiți de un râvnitor preot, Parohul *Ștefan Georgescu*, s'au făcut luntre și punte ca să ridice această biserică. Ea va împodobi Capitala. Asemenea *Sf. Constantin* prin inima Păr. *Grigoriu*.

De va fi fost și în alte părți ce a fost în București, sunt semne bune pentru viitor.

Fără îndoială, aici trebuie pomenită și punerea temeliei catedraei din Bălți de care s'a scris aici.

14. În anul 1924, a lucrat cu mult temei tipografia Mănăstirii Neamțului. S'au tipărit multe broșuri de bună învățatură despre care noi am tot pomenit în această revistă. Ele se răspîndesc până departe și toarnă în capul oamenilor buna înțelegere despre lucrurile bisericesti. Le-am găsit la Sibiu, au pătruns până într'o comună depărtată ca *Malu cu Flori* din Muscel la munte și sunt bine întrebuințate pentru evanghelizare de preotul locului. Cărmuiți în felul acesta și cu asemenea materiale, oamenii n'au făcut nicio împotrivire noului calendar.

Acum se află sub tipar la această mănăstire *Noul Testament*, tradus din rusește de P. S. *Nicodem*, noul stareț al Neamțului.

Și tipografia din mănăstirea Cernica a lucrat cum se cade în curgerea anului trecut. Afară de cărți mai mici, pe care le-a tipărit, ea are sub tipar marea lucrare *Istoria Bisericească* de *Eusebiu Popovici*, tradusă de I. P. S. fostul Mitropolit Primat *Atanasie*, petrecător în acea mănăstire.

15. În anul 1924, s'a arătat mai vie și dorința monahilor români de a se cultiva. Într'înșii tot creștea acest dor, ajutat de foaia *Glasul Monahilor*, mai cu seamă după ce această foaie a început a fi îngrijită mai de aproape. Ea nu și-a putut da însă toate roadele ei, din pricina neorânduielii care a stăpânit-o și acum iar o stăpânește, atât în scrisul, cât și în administra-

ția ei. Oricum, monahii, mult-puțin, au prins dorul de a se cultiva și rămâne ca acesta să fie hrănit de acum înainte, în 1925. O îmboldire și o ușoară trezire s'a făcut în 1924. Chiar un congres al călugărilor ținut pe nepregătite și pe nepricepute în Basarabia astă vară, a avut un plăcut răsnet prin singurul acest fapt că au auzit și monahii că au putut să se adune și ei să discute despre starea și datoriile lor în Biserică.

16. Dacă ne gândim la starea Bisericii Ortodoxe în deobște, nu putem spune că sunt mari schimbări de însemnat. Continuă multe stări rele care au mai fost. În Rusia nu e nimic mai bine decât doar se aude că poporul nu slăbește de loc în alipirea sa către biserică și că în însăși mintea bolșevicilor își face drum părerea că degeaba mai luptă ei ca să distrugă din sufletul poporului ceiace cu niciun chip nu se poate stărpi: religiunea

În Rasarit, tot suferințele grele din trecut. Din Constantinopol vești triste cu prigoniri împotriva Patriarhului și cu învinuiri care în urmă au fost dezmințite. Nu mai are acum a se bucura *Uni-*

rea dela Blaj, care ne putea ocări, în nr. ei dela 10 Ianuarie c. că Patriarhul din Constantinopol e în legătură cu bolșevicii, cum îl învinuiau Turcii. În cele din urmă însă, aceste vești au fost dezmințite și s'a spus că nu s'a găsit nimic în sarcina Patriarhului.

Biserica din Polonia s'a organizat în autocefalie recunoscută dela Constantinopol, ceiace e un semn bun că se organizează.

În Sofia s'a sfințit marea catedrală care e monument de laudă și cinste pentru întreaga Biserică Ortodoxă.

Incolo, fără mari schimbări, merge înainte viața obișnuită, în care o deosebită înviorare poate să se aducă Bisericii Ortodoxe într'un mare Sinod. Suntem în a în clipe de pregătire, spre un viitor care este în dorința tuturor de a ni-l urzi luminat cât mai curând, prin munca aprigă a tuturor ramurilor ortodoxe.

Am avut destule elemente de a ne bucura. Să muncim temeinic, pentru a ne bucura și mai mult !

Arhim. SCRIBAN

Scurte studii introductive în literatura biblică a Vechiului Testament

Când a fost scrisă cartea Iob?

Cine-i autorul ?

La nici-o scriere din V. Testament nu s'a discutat așa de mult cu privire la timpul când a fost scrisă.

Cercetătorii se pîmbă pe un interval de peste 1000 de ani când este vorba să spună când a fost scrisă. Incep cu vremurile dinnainte de Moise și se coboară până în vremea Macabeilor (v 2-lea a. Hr.).

1. Sfântul Grigorie¹⁾ *Bonfrere*²⁾ și alții, cred că Iob însuși a scris poema în limba arabă.

2. *Ilgan, Berthold, Stuhlmann, Eichorn, Bunsen* cred a fi scrisă de Moise. Bunsen identifică pe Iob cu M lhisedec.

3. *Talumdul*³⁾ și numeroși scriitori bisericești ca *Origen*⁴⁾ *Efrem Sirul, Ieronim, Polichroniu, Iulian de Halicarnas*, mai mulți rabini ca *Saadia, Ibn Esra, Kimchi*, și dintre cercetătorii noi *Michaelis, Iahn, Hufnagel, Friedländer, Haneberg, Good,*

Mason, Palfrey și a. socotesc pe Moise, dacă nu autor, dar cel puțin traducătorul cărții din limba arameică. Ei se întemeiază pe adausul din LXX-a unde se zice: «Aceasta s'a tâlcuit din cartea asirienească».

4. Rabi Eliezer¹⁾ și Presbiterul Philipus, socotesc a fi scrisă pe vremea judeeătorilor.

5. *Grigore de Nazianz*, și în vremile mai noi *Calmet*, socotesc pe Solomon ca autor.

Rosenmüller, Hävernick, Delitzsch, Keil, Zöckler, Zschoke, Knabenbauer, Wette, Schlottman și a. cred a fi scrisă de un cântăreț, sau vreun învățat de pe vremea lui Solomon.

6. Alți cercetători ca *Ewald, Renan, Merx, Reuss, Nöldke, Bleek, Stickel, de Wette, Schrader, Dillmann, Hirtzel, Matthes, Duhm, Bickell, Hoffmann, Watke, Cornill, Holtzman, Kuenen, Budde* și alții, socotesc a fi scrisă, unii în veac, VII-lea, alții în al VI-lea, alții chiar în veac V-lea. a. H.

* * *

În fața acestor păreri așa de diferite vom fi nevoiți să cercetăm temeiurile pe cari se sprijină aceste păreri și să vedem, care este mai aproape de adevăr.

1) Praef. în Iob M. LXXV 517.

2) Praef. în Sancta Scriptura.

3) Baba Bathra 14 etc.

4) Cels XI 43.

1) Baba Bathra 15.

Netăgăduit că la o stabilire sigură a vremii când a fost scrisă poema nu se va ajunge nici odată, căci ne lipsesc temeiurile netăgăduite pe cari să ne sprijinim.

Stilul scrierii și compararea cu alți autori nu ne dau decât temeiuri slabe și mai întotdeauna cu caracter subiectiv.

* * *

a) Cei ce cred, întemeindu-se pe asemănarea cu psamul 90 sau cu cântarea lui Moise (Deut. 30), că această poemă ar fi de origine mosaică, sau mai din 'nainte de Moise, sau chiar depe vremea judecătorilor, greșesc.

O poemă scrisă cu *atâta artă*, și ca formă și ca cugetare, nu poate fi produsul vremilor mozaice.

Ideile din ea, ca ideea că *înțelepciunea divină este principiul ce cârmuiește lumea*; că *școlul este locuința umbrelor* și altele, dovedesc o cunoștință mai de aproape a legii și principiilor mozaice (Iob 3₁₇ sg.; 7₇ sg.; 14₁₀; 16₂₁; 17₆; 30₂₃).

Dar însăși problema de care se ocupă scrierea nu putea să trâmânte mintea unuia, care n'ar fi trăit vreme îndelungată sub stăpânirea legii mozaice.

De asemenea numeroasele locuri de unde se vede că pe vremea aceea ar fi fost o viață de stat bine organizată și înaintată, nu ne îngăduie a ne coborâ pe vremea lui Moise (vezi Iob 9₂₄; 12₁₇ sg.; 15₂₈ sg.; 24₁₂; 29₇; 39₇).

Cu multă dreptate zice Herder ¹⁾ că mai lesne se poate crede că Solon a scris «Iliada» lui Homer și «Eumenidele» lui Eschyl decât Moise cartea lui Iob.

* * *

Tot aceleași motive nu ne îngăduie a o socoti scrisă pe vremea judecătorilor.

* * *

b) Cei ce socotesc a fi scrisă între veac. 8 și al 5-lea se întemeiază pe următoarele:

1. *Cunoștința legii mozaice.* Cum mulți critici socotesc legea mozaică, ca și Deuteronomul, că au apărut târziu în urmă după vremea lui Moise urmează că și poema Iob este scrisă mult în urmă.

În adevăr locuri numeroase din Iob arată că autorul cunoștea legea mozaică.

De pildă în 10₉ ca și 27₃ din Iob se vede ideea din cartea facerii, 2₇ și 3₁₉ că omul din pământ e făcut.

În 21₁₂ ca și 30₃₁ din Iob răsună cele spuse în

cartea facerii 4₂₁ și 31₂₇ ca obiceiuri de a cânta cu diferite instrumente.

În 22₆ și 24₃ este vorba de amanetarea hainelor celor săraci, oprită strict de legea mozaică din Facere 22₂₄ sg. și Deuteronom 24_{6, 10} sq.

În 24₂ unde-i vorba de mutarea hotarelor se resimte Deuteronom 19₁₄.

În 31₁₉ și 11 unde-i vorba de adulter se aude legea din Levitic 18₁₇; 19₉; 20₄.

În 31₂₆₋₂₈ unde-i vorba de închinarea la stele, se aude Deuteronom 4₁₉ sq. și 17₃ sq.

În 4₂₈ unde se vorbește de jertfa a 7 junci și 7 berbeci, se repetă jertfa din Num. 23₁ sq. pe care a adus-o Bileam. Probabil acest fel de jertfă nu era curat Israelit.

În 42₁₁ unde găsim cuvântul *קִשְׁיָהוּ*, se vede influența din Facere 33₁₉ și Iosua 24₃₂.

«Kesitâ» este o monedă întrebuințată numai pe vremurile patriarhale.

Și mai sunt și alte locuri, cări dovedesc că autorul cărții cunoștea cărțile mai vechi ale literaturii ebraice.

Dar toate acestea nu dovedesc o compunere târzie. Timpul compunerii scrierii ar sta, în un asemenea caz. în strânsă legătură cu vremea când a fost scrisă legea mozaică și Deuteronomul. Legea mozaică, ca și Deuteronomul știm că n'au fost scrise, cum susțin mulți critici, nici pe la începutul veac. 8-lea nici al 7-lea, sau 6-lea, ci mult mai înainte.

Autorul cunoscând și trăind sub legea mozaică trebuia să se folosească de lege și să se vadă influența principiilor ei în scrierea lui. Chiar ideea de a desvolta tema cu care se ocupă i-a fost dictată de cele ce știa și trăise sub legea aceasta.

Totuși nu ne putem nici depărta prea mult de vremea când legea stăpâna și eră pusă în practică în mijlocul poporului.

2. Tema desvoltată în carte arată că *locul credinții* în dreptatea dumnezească în care se găsește adevărata răsplată, *l-a luat îndoiala*.

Aceasta presupune un *traiu greu*, unit cu mari nevoi, aceea ce nu putem afla decât pe vremea regilor de mai târziu, deci după veac. 8-lea.

Această susținere este însă o simplă părere subiectivă, fără temeiuri puternice. Prin mari suferințe și nevoi au trecut Ebreii și cu mult înainte de veacul al 8-lea. Dacă nu rătăcirea prin pustie, dar suferințele din vremea judecătorilor, sau chiar de pe vremea lui Samuel, le-au pus în față această problemă spre deslegare.

Deci nu-i motiv a crede că numai pe vremile regilor s'a putut pune în discuție o asemenea temă.

3. Descrrierile lui Iob din cap. 9, 12, 21 și 24

1) Geist der Hebr. Poesie.

unde se vorbește de năvăliri, de pustiiri, distrugerii și jefuri, nu presupun de loc vremile de după veacul 8-lea, adică după năvălirea asiriană. Nenorociri de felul acesta au fost și mai înainte la Israeliti. N'avem decât să ne gândim la Kedor-Laomer, regele Elamului (Facerea 14); la Sisak (I Reg. 14₂₅) al Egiptului, care merge împotriva Ierusalimului, și altele.

Dar locurile acestea din poemă nu arată cu nimic că autorul s'a gândit numai la nenorocirile ce au venit peste Israeliti. Faptul că Iob n'a trăit între Israeliti, ci în alt loc, ne arată că autorul privește subiectul dintr'un punct de vedere mult mai larg.

Pe lângă aceasta o problemă așa de însemnată și de grea nu putea fi pusă în discuție, adânc cugetată și rezolvită, în vremi de mari turburări și nenorociri.

Mai aproape de adevăr suntem dacă presupunem că în vremurile de belșug și viață tihnită nenorocirile venite asupra poetului, sau și asupra poporului său, i-au pus înainte o asemenea problemă, pe care în liniște a putut s'o discute și trateze.

4. Discuția asupra principiilor a 2 partide: a celor ce tem de Dumnezeu și a celor necredincioși, cum o găsim în cap. 17₈ și 22₁₉ sq. nu se poate găsi de cât pe vremea celor din urmă regi.

Dar despre aceleași idei și discuții a două partide se vorbește și în numeroși psalmi. Nu luăm ca pildă de cât alăturarea locurilor din Iob 22₁₉ cu Psal. 58₁₁ și 107₄₂. Și mai sunt și alte locuri.

5. Versul 26 și urmare din cap. 31 ne face să admitem credința în dumnezeirea soarelui și lunii. Deci-ne duce pe vremea lui Ahaz și Manasse (sf. v. 8 și încep v 7-lea a. Hr.).

Dar cultul soarelui și lunii era lăsat mult înainte de vremile mozaice. Și noi n'avem să marginim toate ce se scriu în carte numai la Israeliti.

6. *Ideea existenței lui satana*, cum am stabilit când am cercetat unitatea cărții (7 b). nu este de origine persană sau babiloneană, ci a fost cunoscută cu mult înainte de Ebrei.

7. Nu mai puțin, *alăturarea cu celelalte scrieri* ne arată că cercul de idei în care se mișcă Iob, sau mai bine zis autorul poemii Iob, are foarte multe asemănări cu psalmii, proverbiile și prorociile.

Cu psalmii, cu osebire cu ps. 88 și 89, are mare apropiere, d. p. ps. 88, cu Iob 14₁₀; ps. 88₉ cu Iob 30₁₀; ps. 89₈ cu Iob 31₃₄; ps. 89₄₈ cu Iob 7₇ și altele. Și este de observat că acești psalmi sunt compuși, după toate probabilitățile pe vremea lui Solomon. Și tocmai cu acești psalmi cartea Iob are și asemănări de expresii, de pildă ps. 89₆ cu Iob 5₁; 15₁₅ וְשִׁדְדִי: despre

spiritele cerești וְשִׁדְדִי: despre cele din adâncuri (ps. 88₁₂ Iob 26₆) בְּעֵתוֹם (ps. 88₁₇ Iob 6₄).

Cu *Proverbiile* de asemenea are multă asemănare în idei. De pildă: Iob C. 28. Cu Proverbiile cap. 1-9 unde se cântă înțelepciunea.

Proverbiile în cap. 2₂₁₋₂₈ și 33-35 rămân la ideea că cel bun este răsplătit, cel rău pedepsit, pe când Iob tocmai împotriva acestei idei se luptă.

Cu *prorocia lui Isaia* are de asemenea și asemănare, dar și deosebiri. De pildă Is. 19₅ cu Iob 14₁₁; Is. 22₂₂ cu Iob 12₁₄; Is. 26₂₁ cu Iob 16₁₈; Is. 27 cu Iob 3₈ și 40₂₅; Is. 51₉ cu Iob 26₁₂ etc.

Cu *prorocia lui Ieremia* are de asemenea multe idei comune. De pilda Ier. 20₁₄₋₁₈ cu Iob 3₃₋₁₃; Ier. 10₂₀ cu Iob 10₁₀ sq.; Ier. 12₁ sq. cu Iob 27₇₋₁₅; Ier. Ier. 31₂₉₋₃₀ cu Iob 21₁₉₋₂₁; etc.

Multe idei ce se găsesc în plângerile lui sunt asemenea cu cele din Iob.

Cu *prorocia lui Ezechiel* are multe locuri paralele.

Cu osebire cap. 18 și 33 din Ez. au multă asemănare cu ideile din Iob.

În aceste capitole el susține că omul suferă numai din pricina păcatelor lui. Ceia ce aduce împotriva spiritul mărginit al omului și răutatea lumii nu sunt de natură a-l clătina din credință. Aceste întâmplări omenești din cap 18_{2, 19, 25, 29} și 33_{10, 17-20} sunt foarte asemenea cu cele din Iob.

Mare asemănare de idei se găsește de asemenea cu prorocia lui *Habakuk*.

În această prorocie ca și în Iob auzim plângeri că Dumnezeu a părăsit poporul său (1₂); că cei răi nu sunt pedepsiți (1₃); și nedreptățile multe se fac pe fața pământului (1₃₋₄); ațuturi cu îndemnuri la încredere în Dumnezeu (2₃₋₆); și vestirea căderii a popoare întregi (2₁₃) și alte multe asemănări.

Ne tăgăduit că aceste paralele și asemănări stau în strânsă legătură cu dovedirea, dacă prorociei, proverbiile sau psalmii sunt împrumutate din Iob sau din potrivă.

Și aci păreri sunt împărțite. Numai la prorocia lui Ieremia și Ezechiel suntem mai aproape de adevăr spunând că ei au cunoscut și întrebuințat pe Iob. Descreriile, tablourile trase arată numai decât, prin siguranța, limpezimea și precizia lor, că în Iob este originalul, iar în Ieremia numai reproducerea după voce și trebuință. Ezechiel în 14₁₂₋₂₀ vorbind de nelegiuirile Israelitelor zice că sunt așa de mari, încât chiar Noe, Daniel, și Iob nu i-ar putea scăpa de pe

deapsă. Deci nu mai încapă indoiala că el cunoaște cartea lui Iob. Și aceasta este cu atât mai sigur cu cât citind cap. 18₂₁, 19₁, 25₁, 29 unde spune ce motive aduc cei ce cârtesc împotriva dreptății divine, se vede îndată că sunt luate din Iob, pe care îl numește «un drept din lumea veche». Și dacă acest drept, Iob, în popor n'ar fi fost destul de cunoscut prorocul n'ar fi vorbit de el.

* * *

Cuvintele *aramaice* ce se găsesc în carte dovedesc scrierea ei târzie.

În adevăr găsim în carte aramaisme ca: pluralul în יִ—; întrebuițarea particulei לִ pentru acuzativ; לְיִ = de aceia, pentru; לְיִ (Rut 1₁₁) și altele câteva.

Toate cuvintele aramaice nu luminează deloc chestiunea timpului scrierii, căci, mai cu osebire în poezie, se întrebuițau multe cuvinte aramaice, cum avem și în prorocia lui Amos, în cântarea cântărilor, cântul Deborei din Jud. 5, fără ca acestea să fie socotite ca fiind scrise cine știe cât de târziu în urmă.

Este foarte posibil că limba aramaică fiind vorbită din vremuri vechi să fi pătruns, din ea, multe ziceri și cuvinte în popor, în limba ebraică, și chiar din vremuri depărtate.

Elihu care după c. 32₂, unde i se dă origina este aramaic desigur că avea să întrebuițeze multe cuvinte și expresii aramaice. De asemenea nu trebuie scăpat din vedere că limba ebraică în dezvoltarea ei nu are stadii de transformări așa de pronunțate încât să poți a te deosebi cătuși de puțin și după ele să hotărăști și epoca scrierii unei cărți ¹⁾.

Din potrivă paralelele de limbă și expresii ebraice ce prezintă cartea Iob cu proverbiile, și c. l. altele cărți pot fi indicii mai temeinice de a căpăta puțină să determinăm cel puțin cu oarecare apropiere vremea când a fost scrisă: De pildă לָעַל = a se bucura (Prov. 7₈ și Iob 30₁₈ și 39₁) פָּתַח = a se rătăci (?) Iob 5₃, 31₇, etc. ca și Dt. 11₁₆ etc; פִּיר = nenorocirea. (Iob. 12₅, 30₄ și 31₉ și Prov. 24₂₂); נֶכֶד = povară (Iob. 34₇, Prov. 16₂₄) חֲלֻצֵי = ch. l. zuire, gânduri înțelepte) Iob. 37₁₂ și Prov. 1₅, 12₄, 12₅, 20₁₈, 24₆) cum și unele expresii comune ca în c. 5₄: «a fi zdrobit în poartă» Prov. 22₂₂. Sau: «a bea răutatea ca apa» din Iob 15₁₆, 34₇ și Prov. 26₆.

De asemenea se găsesc multe cuvinte sau idei comune numai cu psalmii. De pildă. Ps. 39₁₄ cu Iob 9₁₈; 10₂₀; 21; Ps. 58₉ cu Iob 3₁₆; Ps. 69₃₃ cu Iob 12₉; Ps. 103_{15,16} cu Iob 7₁₀, 14₂ etc.

Aceste sunt temeuriile negative ce dovedesc că

această poemă nu a fost scrisă în sau după robia babilonică, sau chiar cu câteva veacuri înainte de robie.

Sunt însă **Temeiuri pozitive**, care ne dau puțină să hotărâm *cam* pe ce vreme a fost scrisă.

1. Comparațiunile, asemănările și prea frumoasele descrieri ale minunățiilor firii cum le găsim în Iob c. 30₂₀ sq. și 39₁, 41; ca și amintirea perlelor și altor obiecte de preț și rari mărfuri, sunt semnul unei vieți bogate și îndestulate, ca și al unui orizont de vederi larg și bogat în descrieri vii și frumoase, cum numai pe vremea lui Solomon găsim.

De pildă aurul din Ofir pomenit în cap. 22₂₄; 28₁₆ din care oamenii lui Hiram, regele Tirului, cu corabiile lui Solomon, au adus o mare îndestulare la Ierusalim (I Reg. 9₂₈; 19₁₁).

2. *Interesul cel mare pe care poetul îl pune să rezolve o problemă curat omenească.* —rostul suferinții— și tot odată să scoată în lumina ei adevărata grija ce are Dumnezeu de om, făcând să iasă la iveală cât de drepte sunt încercările ce Dumnezeu trimite omului sunt ideile cari au format obiectul de seamă al preocupărilor vremii lui David și Solomon. Atunci au răsărit acele scrieri cu caracter practic-moral, cum sunt Eclesiastul, Proverbiile scrieri ce sunt, pe drept, caracterizate cu termenul ebraic de חֵכֶם adică «înțelepciune». Căci în ele se arată rolul cel mare al înțelepciunii divine creatoare și cărmuitoare a lumii.

Și nu numai cap. 28 din Iob, dar și vorbele prietenilor și mai ales ale lui Elihu sunt dovezi că în toată discuția ce au avut după vorbe înțelepte umbla fiecare. Și tocmai în acest capitol 28 se vede limpede înțelepciunea dumnezeiască, care face să iasă în evidență cu atât mai mult slava și adevărul ei față de cea omenească.

3. Stilul și limba scrierii.

Scrierea se deosebește prin o mare bogăție de imagini, comparațiuni și figuri; expresiuni scurte dar cuprinzătoare și cu adânc înțeles, cum și prin un stil plin de vioiciune și de originalitate

Cornill ¹⁾ zice că scrierea aceasta este coroana tuturor cărților înțelepte; una din minunatele creațiuni ale minții omenești» (pag. 233). Iar Renan scrie: «La langue du livre de Iob est l'hebreux le plus limpide le plus serré le plus classique. On trouve toutes les qualités du style ancien, la concision, la tendance à l'énigme, un tour énergique et comme frappé au marteau, cette largeur de sens éloignée de toutes sécheresses, qui laisse à notre esprit quelque chose à deviner

(1. Fiirst Geschichte der hebräischen Literatur u. d. judisch-hellenischen Schriftthms I p 37).

1. Einleitung ins. alt Testament

ce timbre charmant, qui semble celui d'un metal ferme et pur» ¹⁾

Totul este așezat cu măiestrie și cu artă ce merge până la detalii. Dela caracterele persoanelor, ce vorbesc până la forma artistică a poeziei. Elihu este un tânăr vioiu, ce vorbește cu aprindere, plin de cugetări și gânduri, ce se înlanțuesc între ele, negăsind de multe ori chiar vorba potrivită cugetării.

Ceilalți trei prieteni, cu unul și acelaș rol, nu se aseamănă între ei și sunt foarte bine deosebiți,

Elifaz bătrân, grav, gelos de reputațiunea sa de înțelept din tată în fiu. Contrazicerea îl supără și-l scoate din răbdare.

Bildad de vârstă mijlocie, pare a fi bogat și născut din oameni mai de sus, cam arogant, repetă numai ce-a spus cel din nainte, dându-i o frumoasă formă poetică.

Tofar mai tânăr ca toți, aprins la fire, vorbăreț, îndrăzneț, chiar mâniaș, dar stăpân pe el.

Până și din figurile, comparațiile și tablourile, ce acești prieteni întrebunțeză în vorba lor, se deduce care le este caracterul.

De și asupra metrului și versurilor din această carte părerile sunt împărțite, totuși sunt de acord toți că structura poetică a cărții dovedește un talent și o artă deosebită. Aproape dela început până la sfârșit versurile au numai două membre și fiecare membru al versului nu are mai mult de 3 până la 4 cuvinte.

De asemenea nu se poate scăpa din vedere că mai multe versuri sunt grupate în strofe. Și această grupare în strofe se observă aproape în întreaga scriere. Este discuție și azi numai asupra faptului dacă aceste strofe sunt egale sau neegale. Unii zic că sunt neegale — din 4, 6 sau 8 stihuri — alții că sunt aproape toate egale, cam la fel cum se găsesc și strofele din proverbi. Fapt pozitiv și necontrazis este că această scriere dovedește pana unui talentat poet.

Toate acestea arată că scrierea aceasta nu poate fi produsul vremurilor din prejurul exilului, ci numai al epocii de înflorire a literaturii ebraice. Această epocă a fost pe vremea lui Solomon.

Când *anume*, în această epocă, s'a scris această poemă nu știm. Unii au zis că chiar Solomon a scris-o.

Cine-i autorul ei?

Persoana *anume* este cu neputință s'o știm. Un asemenea fapt nu are nici însemnătate ce i se dă. Mai de seamă este să știm *neamul* și *patria* autorului.

Și părerile se deosebesc. Unii zic că a trăit în Siria. Așa găsim în LXX-a: «οὗτος ἐρμηνεύεται ἐκ τῆς Συριακῆς βίβλος» adaos la sfârșitul cărții. După aceasta s'a luat Ibn-Esra ca și Pseudo-Origenes.

Alții au zis că a trăit în *Arabia*. Așa Spanheim, Vitring, Witfius, Ioh, Gerhard și alții. *Herder* și *Ilgen* zic că a trăit în Idumea.

Niemeyer îl crede un Nahorit, adică unul care a trăit în *Mesopotamia*.

Alții zic că autorul ar fi un Israelit, ce răătăcise prin Idumea sau Arabia (Berthold, Eichorn) sau în Egipt (*Hitzig*, *Hirzel*).

Gautier ¹⁾ crede că poate fi unul din Iudeii cari colonizaseră partea de miază-noapte a Arabiei la granița de miază-zi și răsărit a Palestinei adică unul din locuitorii de care se vorbește în I Cronica 4₃₀₋₄₁.

O traducere nu poate fi, cum susțin cei ce se iau după adaosul din LXX-a. De altfel nici odată adaosul din LXX-a nu a fost luat în serios, căci s'a văzut că este un adaos al vreunui copiator, care nu și-a dat seama de ce face. Dillmann zice, cu dreptate, că o asemenea părere nu se susține nici de cum, deoarece *limba și stilul* scrierii sunt dovada cea mai convingătoare că nu poate fi traducere.

Este sigur că autorul a fost un *Iudeu* care a trăit în Palestina. Temeiurile, cari se aduc împotriva acestei susțineri nu sunt destul de tari ca să poată înlătura această idee.

a) Se zice că autorul având cunoștiință de minele de aur din Egipt (Iob cap. 28₁₋₁₁); de fluviul Nil (cap. 7₁₂; 8₁₁₋₁₃; 9₂₆); de mausoleele din Egipt (cap. 3₁₄); de felul de judecată egiptian (cap. 31₈₅); de paserea Phönix (cap. 29₁₈); de caii de războiu (cap. 39₉ sq). de papirul pentru scris (cap. 8₁₁ sg. și de monștrii marini (cap. 40 și 41) se arată ca un locuitor al Egiptului.

Dar citind cap. 7₂ și 18₁₁₋₁₈ ușor ne putem încredința că nu este vorba de Nil. Comentarii îl introduc în text.

Tot asemenea în cap. 31₃₅ nu se vede nici o aluziune la felul de judecată egiptian.

În cap 39₉ sq. se vorbește de caii de războiu. Dar din cărțile regilor (I Reg. 5₆ sq.; 9₉ și altele) se vede că pe vremea lui Solomon caii de războiu, ca și creșterea cailor, eră ceva foarte cunoscut.

În cap. 3₁₄ se vorbește de «palate de ale morților» după alții «ruine»; în 28₁₁ de mine de aur. Deci avem a ne gândi la Egipt. Dar de ce să ne gândim numai la cele din Egipt și nu la cele din Idumea sau Arabia, tot așa de cunoscute? Și nu este cu neputință dacă ținem seamă

(1. Le livre de Iob, étude preliminaire 1859 pag. XXXVI).

[1] Introduction . . . II pag. 122.

că în Deuteronom 8,; 33, se vorbește de fier și bronz, ce se află în munți.

Pe vremea regilor este foarte posibil că se lucra și în Palestina la mine, în munți, pentru scoaterea metalelor.

În cap. 29₁₈ se vorbește de pasărea Phönix. Traducerea acestui loc este îndoelnică. לין mai însemnează și nisip. Dar și mitul despre această pasăre este cunoscut nu numai în Egipt, ci în tot Orientul și mai ales la Arabi ¹⁾.

Cât privește *amintirea celor 2 monștri marini*, tocmai aceasta dovedește că nu trăia în Egipt. «Ils ne prouvent pas que celui ci fût un homme, qui veût en Egipt; dans ce cas, en effet une habitude pour ainsi dire quotidienne l'aurait rendu moins impressionable. Un *etranger de passage* devait être plus frappé par un pareil spectacle ²⁾».

Tot asemenea și amintirea papyrului (8₁₁ sq.) nu dovedește locuirea în Egipt. Cel mult era unul care călătorise pe acolo, dacă nu trebuie să credem că și prin Palestina va fi fost un fel de papyr pentru scris.

Isaia vorbește și el de Nil și de bărcile pentru papyr (18₂) și nimeni nu susține de el că a fost locuitor al Egiptului. Toate acestea le-a putut cunoaște poetul sau din citit sau din auzite, sau chiar din călătoriile ce ar fi făcut pe acolo.

b) Nu se face de loc aluzie la Ierusalim.

Nici măcar ca centrul cultului lui Iahve.

Faptul acesta se explică prin aceea că autorul știa că acțiunea s'a petrecut în afară de pământul Palestinei și în vremurile patriarhale, când ai săi nu erau nici în pământul făgăduit.

c) *Cunoaște foarte bine obiceiurile și practicile locuitorilor pustiului, ca răpirea bogățiilor, omorârea slugilor, deci ar fi unul dintre cei ce locuiau pe marginea deșertului.*

Dar asemenea practice nu puteau fi scrise numai de cei ce trăiau în pustie. Erau cunoscute și celor ce erau până chiar în apropierea Ierusalimului. Iar în partea de răsărit a Iordanului era chiar ca în pustie. Năvălirile povestite în cartea judecătorilor dovedesc acestea din belșug. Și netăgăduit că un poet talentat a putut descrie cu artă asemenea năvăliri destul de obișnuite.

d) *Cunoștința autorului cu mărfurile țărilor bogate din Orient ca și eultul lor în care se închinau la stele, dovedește că el a fost cel puțin unul din cei ce locuiau la răscrucea de negoștorie dintre Arabia, Egipt și țările Eufratului.*

Dar sub Solomon, ni se spune în cartea Regilor (Cap. 5 v 1 sq. și Cap. 10 v 1 sq.) că era un comerț întins cu Egiptul, Arabia și Fenicia. Deci autorul, fără măcar să vadă o caravană de negoștorie, a putut să aibă cunoștință de bogățiile și mărfurile scumpe ale țărilor acelorora.

Din acestea spuse, pe scurt, se vede că autorul nu a putut fi unul, care a locuit în Egipt, sau la granițele Palestinei, sau în Idumca, sau la marginea pustiei, fie în spre Arabia, fie înspre Siria. *A putut fi un locuitor chiar al Ierusalimului și anume un Indeu.*

Un strein nu ar fi pus o asemenea problemă și nu ar fi putut cunoaște așa de bine toată învățătura legii, cum arată că o cunoaște autorul.

În adevăr, caracterul poemii ca și tratarea ei nu are caracterul particularistic iudaic, căci el, anume, i-a imprimat caracterul larg al universalității. Dar el este înrăurit de aceleași idei și gânduri, cari au înrăurit și proorocii și alăturarea nu mai mult decât cu «cartea proverbilor», ne arată că în literatura ebraică a vremii lui Solomon, particularismul strimt, ce caracteriza viața poporului acestuia, era invins.

De altfel nu Idumeu sau un strein oare care nu a putut fi autorul, în nici un caz, căci, față cu universalismul pronunțat al poemii, faptul că autorul ei ar fi un strein, ar fi făcut cu neputință primirea acestei poeme între cărțile canonice, sfinte ale Ebreilor.

Cine a fost autorul anume nu putem ști, cu dovezi sigure, obiective.

După unii ar fi *Solomon*; după alții ar fi *Heman Esrahitul*, care a compus și psalmul 88, ce are multă asemănare cu ideile din poema Iob.

Alții zic ar fi unul din numeroșii conducători ai zidirii templului lui Solomon, despre care se vorbește în I Regi 4₃₀ sq.

Atât se poate spune cu cea mai mare probabilitate: că *această poemă a fost scrisă pe vremea înfloririi literaturii și limbei ebraice.*

În ce privește persoana care a scris-o, se potrivesc foarte bine cuvintele lui *Grigore cel Mare*. «supervacue quaeritur, quis haec scripserit, cum tamen auctor libri Spiritus sanctus fidelitor credatur» ¹⁾

Iob persoana istorică.

Vremea când a trăit Iob și a avut să îndure nenorocirile venite asupra lui ține de timpurile patriarhale pe care le găsim descrise în cartea facerii. Nu este nici o urmă de orașe sau de un guvernământ regulat. De și se vorbește de munca câmpului ce se face cu vitele (1₁₄) de

1) Herodot II 73. Tacit An. al VI/28 Clemens Rom. la I Corinteni cap. 25

2) Gautier. Introduction p. 121.

1) Iraefat. în Iob 12 Migne LXXV col 517.

semănatul seminții (31₈) de case în care locuiesc (1₈₋₁₉), totuși ocupațiunea principală este creșterea vitelor.

Autoritatea cea mai de seamă o are tatăl familiei și jertfa o aduce șeful familiei (1₅). Așa reese din cuprinsul cărții.

Din cuprinsul cărții se mai vede (31₂₆₋₂₇) că se ținea credința într'un singur Dumnezeu, pe când alții în jurul lui se închinau la stele. Și închinarea la stele este formă de adorarea divinității ce ține de cele mai vechi vremi ale păgânismului.

După cap. 1, Iob nu era Israelit. Dela Moise încoaci numai de Israeliti auzim că sunt mono-teiști, așa că Iob — un strein — aparține neamurilor din nainte de Moise, adică patriarhale.

A scrie pe tablă cu condiciu de piatră sau fier, cum se zice în cap. 19₂₃ sq., era obișnuit pe vremile patriarhlor.

După 29 sq.₁₅ era un om ce trăia cu totul liber și neatârând de nimeni. În traducerea celor 70. atât Iob cât și prietenii lui sunt numiți «regi» ca și în cartea lui Tobie (2₁₅).

Proovocul Ezechiel în cap. 14 v. 14-20 îl pune alături cu Noe și Daniel.

În textul grec al LXX ei este un adaos la cap. 42 din Iob. în care se zice că Iob este Iobab, unul din regii Edomiților, pe vremea din nainte de a avea Istrailiții rege. (Facerea 36₃₃).

Adăogând la toate acestea faptul destul de cunoscut și stabilit că nu era în obiceiul celor din vechime de a născoci povestiri, căci numărul cel mare al celor cunoscute le era de ajuns, este sigur că *Iob a trăit și anume pe vremile patriarhale. Și în adevăr a suferit* aceea ce ni se spune că a suferit.

Acestea ne arată că și părerea cealaltă că prin Iob s-ar personifica poporul Israelit este greșită. Intregul cuprins al cărții este cu totul individual. Ca idee se poate aplica și poporului Israel, ca cel, care suferă, de și istoria poporului arată că el n-a suferit fără să fie vinovat, ca Iob.

* * *

Dacă autotul poemei s-a slujit de ceva scris sau numai de tradițiunea orală; dacă a adăogat ceva și ce anume a adăogat, nu putem spune azi după trecerea atâtor veacuri.

De asemenea nu putem spune anume nici măcar veacul când a trăit.

* * *

În ce privește *locul* unde a trăit, ni se spune, în carte, că în Uț. Localitatea aceasta pare a fi fost în afară de granițele Palestinei.

Numele acesta îl întâlnim în: 1). Fac. 10₂₃ (comp

I Cr. 1₁₇) ca numele celui mai în vârstă fiu al lui Aram, un nepot al lui Sem. 1)

2. Facere 22₂₁ ca nume al celui mai în vârstă fiu al lui Nahor, fratele lui Abraham.

3. Fac. 36₂₈ ca nume al unui nepot al lui Seir (comp. I cron. 1₄).

După facere 10₃ și 22₂₁ unde este vorba de o ramură veche și de seamă a Arameilor, trebuie să ne îndreptăm privirile spre răsărit și miază noapte.

După 36₈, trebuie să mergem spre miază zi și răsărit. Un trib al vechilor Horiți a locuit munții Seir. De acolo au fost goniți de Edomiți. Și în plângerile lui Ieremia 4₂₁ Edomiții sunt numiți «Locuitori ai țării Uț» de sigur în înțelesul din Facere 36₂₈.

Deci după aceste date Uț ar fi un cuprins destul de mare în partea de răsărit de Israel, începând din miază-noapte până spre miază-zi de Palestina.

Cu aceasta n-am stabilit câtuși de puțin locul unde a trăit Iob.

La toate acestea nici cuvintele din Ieremia 25₂₀ «toți regii din Uț» nu aduc nici o lămurire.

În însăși carte este numit «*cel mai de seamă dintre toți fii Orientului*» (1₃) Această expresiune o întâlnim în multe locuri din Vechiul Testament (jud. 6₃ Ier 49₈; Ez. 25₄. etc.) și nu are o însemnare precisă, ci desemnează, în mod general, triburile ce locuia pe marginea stepelor la răsărit de Palestina. Aceste triburi erau un amestec de rase diferite.

Și din aceste date am căpătat numai întărirea ideii ca Uț era înspre răsărit.

Tradiția socotește Trahonitis, azi Hauran lângă Damasc, ca patria lui Iob; iar Uț ca o localitate în apropiere de Aramei de oarece Eihū, arameul, era față.

După LXX-a patria lui Iob este Αῤοιτις, ce este așezat la marginile Idumeii și Arabiei, deci în apropiere de Sabeii și de Chaldeii, cari au năvălit asupra averii lui (1₃, 15, 17).

Ceeace se poate spune în mod pozitiv este: *Uț a fost o localitate de care nu mai putem spune azi unde era așezată.* Din Idumea n-a făcut parte, dar a avut legături cu Edomiții. Elifaz prietenul său, este numit «*Themanitul*» iar Theman este o localitate edomită des pomenită în Vechiul Testament (Ier. 49₇₋₂₀; Ez. 25₁₃; Amos 1₁; Obadia 9 etc.). Sigur este că această localitate era în afară de Palestina și anume spre răsărit.

Și partea din răsăritul Palestinei, din apropierea munților Hauran, ce leagă pământul triburilor aramaice cu cel al triburilor arabe și edomite și care se potrivește și ca fertilitate cu cele spuse în cartea Iob, pare a fi patria lui 1.)

1) Vezi Budde. Comm Zum Buche Iob. Einleiturg.

IN JURUL CATOLICISMULUI ȘI A UNIRII BISERICILOR

— CÂTEVA REFLEXIUNI —

Problema catolicismului apusean e veche și ea a preocupat veacuri de-arândul pe cercetătorii istorici și religioși, cari au apreciat-o în sensuri foarte diferite. Ea a fost atinsă adeseori și în istoriografia română din trecut, totuși o lucrare de ansamblu, care să fi îmbrățișat catolicismul din punctul de vedere al poporului român și al intereselor acestuia, n'am avut până acum. Un studiu asupra catolicismului polon, unguresc și nemțesc, care să puie în lumină necurmatele năzuinți ale popoarelor vecine cu noi, de a ne supune prin aceasta sferei lor de influențe politice, economice și culturale, — un astfel de studiu ar fi de mare folos nu numai pentru înțelegerea trecutului nostru, ci și a datoriei noastre de astăzi.

O încercare de a arunca oarecare lumină asupra unei părți a problemei am făcut eu prin două lucrări mai recente, prima apărută la 1923, supt titlul: «*Necesitatea revizuirii radicale a situației confesiunilor din Transilvania* (47 pag.), iar a doua, apărută la 1924, tot în Cluj, supt titlul: «*Catolicismul unguresc în Transilvania și Politica religioasă a statului român*» (304 pag.). Ambele lucrări tratează, de fapt, aceeași chestiune, cu deosebire că cea din urmă este o dezvoltare pe larg a celor anunțate sumar în cea dintâi.

În această carte am căutat să pun în lumină deplină catolicismul unguresc în întreaga lui dezvoltare istorică și în situația lui actuală, atât din punct de vedere canonic și juridic, cât și din acela politic. Astfel am stabilit caracterul deosebit al catolicismului unguresc față de restul catolicismului, și am scos în relief raportul lui cu Regele Ungar și cu Papa dela Roma. Am insistat apoi cu deamănuntul asupra organizării lui în cadrele «Statului romano-catolic ardelean», a cărui organizare anticanonică și ilegală am dovedit-o cu un mare număr de documente. Am fixat apoi în mod definitiv caracterul averilor, al fondurilor și fundațiilor zise «catolice» care, în realitate, sunt de natură publică. Tot astfel am dovedit că școlile «Statului catolic» de drept nu sunt școli catolice, ci școli de stat, și că ele n'au săvârșit în prima linie operă de moralizare creștinească, ci o operă de maghiarizare a naționalităților nemaghiare. Mai departe, am fixat situația de drept a ordinelor călugărești, cari deasemenea au îndeplinit aici o operă de desnaționalizare, și nu o operă de largă iubire creștină. Am dovedit apoi cum Statul catolic a indus în eroare Roma și cum, dela 1918, el a subminat statul român, față de care și-a luat

o atitudine de adevărată suveranitate. În baza tuturor acestor constatări, am cerut factorilor răspunzători să ia măsurile pe cari suveranitatea Statului român le reclamă și pe cari dreptatea imanentă a Istoriei le impune. În încheierea cărții, am dat și o situație a întregii chestiuni religioase din România, în sensul ca poporul nostru să revie la unitatea religioasă, supt un patriarh român, care, fiind în legătură de frățietate creștină și cu biserica apuseană, să fie în acelaș timp și căpetenia religioasă a catolicilor din cuprinsul țării noastre. Prin această soluție ar înceta primejdia neconținută care ne vine prin unguri și prin ceilalți catolici, pe urma legăturilor lor directe cu Roma, și am ajunge la o pace religioasă în interiorul țării, putând astfel face din religie un factor efectiv de educație morală.

Cartea mea care desvelea în contul catolicismului, stări de lucruri deadreptul alarmante din punctul de vedere al suveranității Statului român, a trezit un răsunset destul de viu în opinia publică românească și o adevărată consternație în lumea ungurească.

Din parte-mi, după apariția cărții, am lăsat tot timpul părerilor relative la ea, rămânând ca mai târziu, la un moment dat, să revin asupra chestiunii și să pun la locul cuvenit atât părerile criticilor, cât și atacurile adversarilor mei.

Cel dintâi care a luat act despre cartea mea a fost organul din Cluj al partidului dela cărma țării, «*Infrățirea*», care, în numărul ei dela 22 Ianuarie 1924, scria că lucrarea mea «este unul din cele mai importante și mai obiective studii din câte au apărut dela Unire încoace», și că ea «tratează pentru prima oară sistematic și în deplină cunoștință de cauză chestiunea catolicismului unguresc din Transilvania». După această apreciere, «*Infrățirea*» a rezumat în trei numere consecutive cartea, atrăgând atențiunea opiniei publice în special asupra situației absolut ilegale a «Statului romano-catolic ardelean».

Darea de-seamă din «*Infrățirea*» a avut darul să atragă atenția d-lui senator *Dr. V. Biannu* asupra chestiunii Statului catolic și să-l îndemne ca s'o aducă în fața parlamentului, cerând guvernului luarea de măsuri grabnice împotriva situației ilegale și dăunătoare pentru Stat. În ședința dela 7 Febr. 1924, în adevăr, d. Dr. V. Biannu, cunoscut prin stăruința neobosită cu care urmărește chestia minoritară ardeleană, într'o comunicare a cărei argumentație era luată pe deantregul din cartea mea, a ridicat cu multă energie chestiu-

nea Statului catolic, cerând sancțiuni lapidare împotriva lui. La comunicarea din Senat au răspuns doi miniștri: d-nii Dr. C. Angelescu și Al. Lapădatu. Acesta din urmă a declarat că a ordonat să se cerceteze cu deamănuntul situația de drept a Statului catolic și, după ce se va convinge despre ea, va lua măsuri în consecință.

De fapt, ministerul cultelor a cercetat excepțiunile ridicate de mine și a constatat că ele au fost cu totul întemeiate. D-l ministru al cultelor, într'un interview acordat «Infrățirii», a declarat că, în adevăr, Statul rom.-cat. și-a creat, dela 1 Decembrie 1918 încoace, o situație ilegală, împotriva căreia va lua toate măsurile, reducând-o la status-quo, lucru pe care l-a spus apoi cu câteva zile în urmă și într'un comunicat oficial al ministerului publicat în ziarele din capitală.

Succesul moral al cărții mele despre care d. ministru al cultelor s'a pronunțat înaintea mai multor persoane, că este o carte care face foarte bune servicii Statului, a fost astfel, cu totul satisfăcător și d. ministru al instrucției publice, care găsia în cartea mea singura modalitate pentru deslegarea problemei școalelor «confesionale» ale Statului catolic, mi a propus să dau pentru străinătate o ediție franceză a cărții mele.

Această recunoaștere mi-a fost o suficientă răsplată a străduințelor mele, oricare ar fi fost curentul criticei. Totuș, să mă opresc și asupra acesteia, începând cu cea ungurească.

În anul 1923, când am ridicat pentru întâia oară în publicitate chestiunea Statului Catolic unguresc, în broșura amintită, oamenii dela conducerea Statului Catolic mi-au răspuns printr'o altă broșură, intitulată. *Trecutul și prezentul statului romano-catolic ardelen* (Cluj, 1923, 37 pag). În cartea mea, eu am analizat, punct cu punct, aserțiunile cuprinse în această broșură, reducându-le la valoarea lor adevărată și dovedită că o serie întregă din acestea se bazează pe texte intenționat falsificate. Astfel cartea mea era, pe lângă o dovedire strânsă a punctului meu de vedere, și un aspru rechizitoriu la adresa apucăturilor neonestе ale conducătorilor și apărătorilor Statului catolic. Din acest motiv, situația catolicilor față de cartea mea devenise cum nu se poate mai dificilă, căci le lipsea orice posibilitate de apărare față de atacul concentrat dat de ea. Astfel se explică răspunsul deadreptul lamentabil dat în Senat de episcopul rom. cat. dela Alba-Iulia, în sesiunea din..., în care n'a putut aduce nici un singur text de lege ca dovadă împotriva afirmațiunilor mele, ci, după o serie de platitudini stilistice, s'a mulțămît să declare că nu va vorbi prea mult, «pentru că în scurt timp va fi în stare să remită în mâinile celor interesați o publicațiune, ce va dovedi în mod

obiectiv istoria trudelor și a activității de nouă sute de ani a bisericii catolice din Transilvania». De mai bine de o jumătate de an¹⁾ aștept să apară publicațiunea promisă, dar până acum ea n'a văzut lumina zilei. Din surse particulare, am aflat că s'ar fi constituit, în adevăr, o comisiune de 12 învățați unguri, cari să răspundă printr'o carte mare la lucrarea mea, dar știrea aceasta a fost desmințită de unele gazete din Cluj. În tot cazul, un fapt e sigur: critica ungurească n'a scris până astăzi nici un cuvânt împotriva cărții mele.

Excepție face episcopul titular dela Oradea-Mare, d. *Dr. I. Karácsonyi*, care trece ca cel mai de seamă istoric maghiar din România (este membru activ al Academiei de științe din Budapesta) și care a scris, în legătură cu cartea mea, un articol în organul minoritar maghiar care apare la Lugoj în limba română, sub titlul: *Glasul minorităților* (Aprilie 1924). Articolul păr. Karácsonyi este o dovadă de totală lipsă de bază pentru o discuție în chestiunea pusă de mine. În adevăr, este surprinzător, că distinsul istoric nu atinge nici măcar cu un singur cuvânt chestiunea principală din cartea mea, adică Statul catolic, pe care, tocmai prin această tăcere, o declară de pierdută definitiv. Iar în ce spune d-sa, este atâta lipsă de obiectivitate și atâta chițibușărie, încât o discuție cu d-sa este din capul locului de prisos. Astfel, d. e., d-sa afirmă că nu toți juriștii maghiari admit părerile juriștilor pe cari îi utilizez eu; că lucruri pe cari le-am spus eu, le-au mai spus și alții înaintea; că n'am tipărit exact un cuvânt latinesc (am pus «Mars» în loc de «Mors»), și alte observații de amănunt, cari nu schimbă întru nimic teza susținută de mine și cari dovedesc și de astă dată, ceea ce istoricii români ardeleni știu de mult, că istoricul Karácsonyi este un om pornit, care, mai ales în polemicile contra Românilor, se folosește de orice mijloace, cari altora le repugnă cu desăvârșire.

Totuș, nu voiu rămânea dator d-lui Karácsonyi, și în răspunsul pe care-l voiu da la publicația ungurească pe care o aștept încă, voiu reflecta la fiecare observațiune a d-sale, pentru ca să nu rămâie nicio umbră de îndoială asupra adevărului adevărat. Deocamdată constat atâta că critica păr. Karácsonyi nu numai că nu infirmă nimic esențial din ce susțin eu, ci dimpotrivă, prin tăcerea asupra celei mai importante chestiuni, o confirmă, și că altă critică din partea ungurească nu știu să fi apărut până acum.

Extrem de interesantă este atitudinea fraților noștri greco-catolici față de cartea mea. Mai întâi de toate trebuie să amintesc că d. Dr. V.

1) De 3 luni avem la noi acest art. al D-rului *Ghibu*, așa că. în loc de jumătate de an, trebuia să zicem acolo: de mai bine de 9 luni.—Nota Arhim. Scriban.

Bianu, care a adus înaintea Parlamentului cuprinsul cărții mele, este unit și încă un bun unit. Faptul că un greco-catolic a avut curajul să atace în mod deschis problema Statului catolic, este o dovadă în sine că acea problemă nu mai poate rămânea nerezolvată. Cme-i cunoaște pe frații noștri uniți, știe că niciodată nu s-a pomenit ca ei să atace pe vre-o chestiune oarecare pe romano-catolici.¹⁾ Cel mult dacă ei cutezau să se apere din când în când — ce e drept foarte rar — împotriva atacurilor acestora, dar ca ei să atace, asta, cum spun, este un caz fără precedentă.

Sa vedem acum ce spune critica unită. Mai întâi de toate «Unirea» dela Blaj n'a luat notă de apariția cărții mele, — atitudine identică cu a foilor și revistelor ungurești. În schimb, a luat «Cultura creștină» de acolo, care a scris două prim-articole despre cartea mea. Autorul acestora, canonicul Dr. V. Macaveiu, scrie, printre altele, în legătură cu cartea mea: «D. Ghibu, într'adevăr, cu o străduință vrednică de toată lauda, a adunat un material documentar de foarte mare valoare. Fără a intra în amănunte: în controlarea și aprecierea tuturor ași mașunilor, argumentațiilor și dovezilor invocate de d. Ghibu — o va face aceasta cu siguranță — credem, — însuși Statul romano-catolic ard jean, căci ce privește în primul rând pe Ungaria romano-catolici din fosta Ungarie — noi constatăm ca impresie generală că, date fiind premisele puse, concluziile ce se desprind din acele permise, sunt foarte radicale și de un caracter aproape revoluționar».

În restul recenziunii, păr. Macaveiu caută oarecari motive atenuante,³⁾ fără ca însă să se creadă îndreptățit a lua cumva apărarea catolicismului unguresc, care, de fapt, a fost o simplă armă de desnaționalizare. În favorul Statului catolic, păr. M. nu aduce nici un singur cuvânt.

Gazetă catolică dela București, „Albina“ a scris și ea o lungă dare de seamă tocmai în

1) E bine de însemnat această constatare a D-rului Ghibu... Va să zică uniași nu atacă pe catolici nici când aceștia își dau sprijinul lor a vrăjmașilor noștri, împotriva poporului românesc! Apoi noi, ortodocșii, am atacat, și, încă aspru toate căpeteniile ortodoxiei, atunci când ni s'a părut că ele au o finută proflvnică intereselor poporului românesc. La uniași nu s'a schimbat nimic, dacă Dr. V. Bianu vorbește acum altfel. D-nia sa nu e preot, nici teolog. Când preoșii și teologii or scrie împotriva catolicilor, atunci Păr. Ghibu să semnaleze că s'a schimbat ceva la uniași. Întru cât aceasta nu sa petrecut, ei rămân ce sunt. Dacă Dr. Ghibu numește pe Dr. Bianu «bun unit», să vedem au să-l socotească atare ai lor, odată ce s'a mișcat împotriva intereselor catolice ungurești? Aici e aici... Cum judecă Unirea și Cultura Creștină, nu cum socotește Dr. Ghibu. — Nota Arhim. Scriban.

2) Fără îndoială, dacă e uniat, ce-o să facă? ușurează păcatul catolicilor împotriva românilor.. Nu e dovedită notă de mai sus cu Dr. Bianu!... Că nu zice nimic împotriva Statului catolic, da, dar fiindcă nu poate. Nota A. S.

preziua comunicării dela Senat a d-lui Dr. Bianu. Recenzia este scrisă cu calmitate și relativ cu destulă obiectivitate. Ea recunoaște că lucrarea mea „se impune atât prin bogăția documentelor ce pune la dispoziția cetitorului, cât și prin soluțiunile pe cari le preconizează“. „Cu toate acestea — continuă recezentul — ultimul cuvânt nu se poate spune până când nu se ascultă și obiecțiunile celor ce văd lucrurile și altfel. *Audiatur et altera pars* se impune“.

Acest *Audiatur* a avut loc într'un anumit sens, și comunicatul Ministerului de Culte l-a pus la punct, precum am amintit mai sus.

În tot cazul, rămâne stabilit că nici „Cultura creștină“, nici „Albina“ nu iau nicăierea cu un singur cuvânt apărarea Statului catolic și nici nu apără catolicismul unguresc.

Până aici, deci, atacul meu împotriva acestuia n'a fost respins de nimenea: nici de episcopul Majláth dela Alba-Iulia, nici de episc. Karácsonyi dela Oradea, nici de presa ungurească, nici de cea greco-catolică.

* * *

În ce privește *curentul criticei ortodoxe* și celei fără culoare confesională, el a fost mai variat decât al celei amintite până aci. La București, cartea a avut, în afară de sferele oficialității, un răsunset destul de viu în presă. Astfel, în „Adevărul“ Nr. 12,303, d. I. Clopoșel scria cu data de 29 Februarie: „De supt teascurile tipografiei „Ardealul“ a văzut lumina zilei o carte unică în felul ei. Pentru întâia oară se dau la iveală documente veridice complete din secolele trecute asupra politicii asupritoare și intolerante a confesiunilor „de stat“ și dinastiilor, executată față de bieții români ardeleni“. Cartea d-lui Gh. este un îndrumător sigur prin mulțimea documentelor ce prezintă, etc.“.

În „Universul“ din 22 Februarie, d-na *Alexandrina Gr. Cantacuzino*, prezidenta „Societății ortodoxe a temeiilor române“ scrie: «A apărut acum câteva zile o carte de o importanță și de un interes covârșitor. D-l Gh. cu documente dovedește cum catolicismul unguresc a fost, este și va rămânea instrument politic, iar că biserica rom.-catolică din fosta Ungarie nu reprezintă numai tradiționala ofensivă religioasă a catolicismului spre Orient, ci și ofensiva maghiară față de națiunile nemaghiare“.)

De asemeni a vorbit despre cartea mea d. *N. Iorga*, și anume, odată în *Revista Istorică*, care o relevă (la pag. 158—9 din 1924) mai mult pentru amănuntele ei de cuprins istoric-cultural, și a doua oară în „*Revue historique sud-est-européenne*“ unde zice: „M. O. Ghibu publie à

1. Articolul d-nei Cantacuzo îns'a publica și în «Telegraful român» din Sibiu (24 Febr.) și în „Biserica și Școala“ din Arad.

Cluj un ouvrage étendu en roumain: «Le catholicisme Hongrois en Transylvanie». A côté de considérations politiques dans une matière où M. Ghibu est un innovateur, il y a toute une partie historique intéressante et utile" (Nr. 4-6, 1924, pg. 201).

O întinsă și temeinică recenziune a publicat în „*Neamul românesc*“, al d-lui N. Iorga, cunoscutul istoric ardelean, d. Ștefan Meteș, membru coresp. al Academiei Române și director al arhivelor Statului din Cluj. Recenzia care s'a tipărit în nouă numere de ziar (N-rii 59—64, 66, 77 și 68) și care s'a reprodus mai târziu și de *Legea Românească*, organul eparhiei Oradiei mari (Nr. 26 și urm.), zice printre altele: „Cel care ne-a făcut să cunoaștem problema catolică din Ardeal în toată extensiunea ei din punct de vedere al intereselor Statului Român de astăzi, este d. O. Ghibu prin cartea sa: *Catolicismul* etc. Cu o stăruință vrednică de toată lauda, d. Ghibu a adunat în cartea aceasta o informație care, prin autenticitatea, ca și prin origina ei, ne dă studiile cele bune și în conformitate cu interesele vitale ale statului român. Autorul le și spune curajos și în cuvinte energice pe care ar trebui să le înțeleagă cei cari hotărăsc astăzi destinele țării“.

În cursul lungii d-sale recenziuni, d. Meteș se identifică absolut cu toate constatările mele și admite ca necesare toate soluțiile mele față de statul rom.-catolic, dar își exprimă în acelaș timp temea că credincioșii statului nostru nu se vor putea ridica la situația momentului, din motive mai mult decât dureroase. D. Meteș scrie, în acest punct, următoarele:

«Iată ce declarație cu totul extraordinară avem din partea unui fruntaș catolic ungar, adresate unui tovarăș de idei al său:

E adevărat că se agită aici tot mai mult chestia catolică. Nu fiți îngrijorați, căci noi suntem oameni cu experiență și diplomați. Ne dăm foarte bine seama în ce țară trăim și cu ce oameni avem de lucru. Trebuie să recunoaștem, bineînțeles numai între noi, că situația noastră este dificilă și în defavorul nostru. Norocul nostru e faptul că la București nimeni nu e lămurit asupra rostului Bisericii catolice, iar cuvântul românilor ardeleni nu e prea luat în seamă. Între guvern și opoziție nu e nici o înțelegere, ci dușmănie feroce. Unii se ocupă cu întărirea materială a partidului, iar ceilalți vreau răsturnarea guvernului. Chestii, chiar naționale, nu sunt, cari să-i poată uni pe aceștia, și spre binele nostru. Vedeti, în Ungaria așa ceva n'a existat nici odată. Când era vorba de interese naționale, ura între partide înceta. Aici, chiar dacă guvernul ar vrea să aducă vreo lege pentru a micșora situația materială și culturală a catolicilor, fiți siguri că opoziția luptă

cu înverșunare contra guvernului, servindu-ne pe noi. Am intervenit la Papa ca, atunci când problema catolică va fi mai acută, nunciul papal să înceapă tratativele cu guvernul român pentru concordat, și faptul acesta încă va ușura situația noastră foarte mult. Unde mai puneți că «frații» români uniți ne dau tot sprijinul, prin arhieriei lor, ca Biserica noastră să nu fie înfrântă, căci aceasta ar însemna și micșorarea rostului lor în Statul român. Rezervăm la urmă cel mai puternic argument, dacă împrejurările și oamenii amintiți nu ne vor putea ajuta cum dorim. Nu uitați că trăim într'o țară orientală, unde banul are partea supremă. Noi vom jertfi dacă trebuie, zeci de milioane, pentru a salva situația materială și culturală a Bisericii noastre, care e însăș mântuirea poporului nostru de aici, și pot să vă asigur, că izbânda noastră va fi deplină“. ¹⁾

Aceste cuvinte de o greutate extraordinară, cari constituie un blam la adresa vieții publice românești, au avut ca urmare că însuș I. P. S. mitropolit primat, Miron Cristea, a înaintat ministerului de culte un memoriu, în care a cerut ca acesta să ia urgente măsuri pentru verificarea situației de drept a catolicismului ungar din Ardeal și să nu lase curs liber unor afirmațiuni ca cele de mai sus, cari, nerăsturnate, contribuie și la demoralizarea și la discreditarea noastră. Din nenorocire, memoriul I. P. S. S. n'a avut ecoul cuvenit la cei în drept, în schimb, din cele petrecute, se poate afirma că asigurările ungarilor au fost întemeiate. Fenomenele desemnate de acestea s'au produs...

În ce privește presa din Cluj, am amintit la început cuvintele elogioase ale ziarului «*Infrățirea*», la care mai adăugăm cele scrise de «*Patria*», care zice, în numărul ei dela 3 Februarie, că lucrarea mea «e chemată să atragă înainte de toate atențiunea asupra unor nedreptăți istorice și asupra unei situații care nu poate să dureze fără de primejduirea intereselor de Stat. Sunt aci lucruri la cari nimeni nu s'a gândit până aci. În chestiuni de acestea, suntem de o naivitate dumnezeiască. E meritul d-lui Ghibu de a fi aruncat o privire între culisele Statului catolic...»

Problema religioasă a statului român nu mai poate fi rezolvată de acum fără consu'tarea cărții atât de bogate în informații și mai ales în măsuri de luat față de Statul catolic ardelean, a d-lui Ghibu... Indiferent dacă admitem sau nu admitem concluziile la cari ajunge d-l

1) „*Neamul Românesc*“, No. 78, din 7 Aprilie 1924 (59—64, 66 și 77—78).

Atragem serioasă atențiunea Inalților Ierarhi, preoților și teologilor asupra acestei lungi citațiuni a d-lui Ghibu. Rugăm presa bisericească s'o reproducă. Se face bine dovada cum lucrează catolicismul împotriva noastră și uniții îi ajută. — Nota A. S.

Ghibu, cartea d-sale o salutăm cu bucurie din motivul că e chemată să stârnească o discuție care nu se va sfârși așa de curând, cum le place unora să creadă.

O notă cu totul desordonată a răsunat din coloanele revistei «*Tara Noastră*» din Cluj de supt direcția d-lui Octavian Goga. Lumea românească din Transilvania aștepta cu o oarecare curiozitate cuvântul fostului ministru al cultelor într'o chestiune bisericească ardeleană de așa mare importanță, ca cea produsă de mine în discuție. Dar așteptarea lor a fost zadarnică. D-l Goga s'a ferit de a se pronunța într'o chestiune în care ar fi trebuit să ia o atitudine ostilă ungarilor cu cari a legat, nu de mult, cunoscutul «pact dela Ciucea». Totuș, din coloanele revistei dânsului, a răsunat un glas, și anume al d-lui *I Mateiu*, doctor în drept și deputat. Subtitlul: *Din rătăcirile unui diletant*, D-sa a publicat, în N-rul dela 27 Ianuarie, un lung articol, care conține, pe lângă o serie de atacuri personale de o violență neobișnuită, și un potop de acuzații și de critici la adresa cărții mele.

Deși articolul din chestiune a fost primit de toată lumea românească cu o profundă indignare și revoltă, totuș trebuie să recunosc că el a avut și un oarecare răsunet la două publicații clujene, și anume la «*Infrățirea*» și la «*Renășterea*», organul oficial al eparhiei Vadului, și a contribuit, într'o anumită măsură la micșorarea, pentru un moment, a interesului pe care cartea mea îl stârnise, atât în publicul românesc, cât și în cel unguresc.

De dragul obiectivității, voi fixa aici observațiunile critice ale d-lui M., și făcându-mi totodată și reflexiunile mele.

Mai întâiu de toate I. M., care se socotește pe sine o autoritate consacrată în Dreptul bisericesc, îmi aruncă epitetul de «diletant» în această materie. În realitate, lucrul stă așa că d. Mateiu, care, până la 1921, n'a scris nici un rând în materie de drept bisericesc și care s'a improvizat în canonist exclusiv din dorința de a putea ajunge profesor la Universitate — unde însă i s'au închis porțile — a fost intrigat de faptul că și alții își permit să atingă chestiuni de drept bisericesc și că aceștia amenință să trezească cu scrierile lor mai mult interes decât D-sa. Pe D-sa îl rodea invidia că într'o chestiune de așa de mare importanță națională vine altcineva cu documente și cu soluții.

Din parte-mi, mărturisesc că nici prin gând nu mi-a trecut să-mi fac un titlu de glorie din cunoștiințele mele canonice sau să mă rostesc specialist în dreptul bisericesc. Eu, în cartea mea, n'am făcut alt ceva, decât m'am rezimat pe câțiva canoniști unguri și am referit concluziile lor la subiectul pe care îl tratăm. N'am avut

veleități de cercetător original în această materie, cu care, dacă ar fi să spun adevărul, m'am ocupat și eu cel puțin atâta cât d. Mateiu, care multe lucruri le-a învățat dela mine. Tot meritul meu în ce privește părțile de drept, cu cari m'am ocupat în lucrarea mea, constă în aceea că sunt cel dintâi Român care a tratat vre-o problemă de drept bisericesc apusean. În acest punct, după cât știu, n'am avut predecesor și în consecință, nu pot fi taxat așa de ușor ca «diletant» din partea cuiva care n'a scris nimic pe terenul din chestiune.

2. D-l Mateiu este singurul dintre toți cei cari s'au pronunțat până acum în chestiune, care ia aprobarea statului catolic. În adevăr, D-sa afirmă că, în loc ca eu să fi consultat «admirabila» carte despre «Autonomia catolică ardeleană» a D-rului M. Brochkor, aș fi făcut un lucru mai folositor publicului românesc, mărginindu-mă să rezum acea operă științifică. Cu alte cuvinte, ar fi trebuit să mă pun pe punctul de vedere al autorului ungar (pe care l-am combătut, cu succes desăvârșit) și să introduc în capetele românești mentalitatea conducătoare ungurescă! D. M. își bate deadreptul joc de «ideea predilectă» a mea, după care organizația statului cat. «ar fi anticanonică și ilegală» și mă prezintă ca pe un om de rea credință pentru că susțin această, în opoziție cu Brochkor, la a cărui părere se atașează. «Complect desorientat, fiindcă-i lipsește cultura juridică și canonică necesară, stăpânit numai de frigurile unei idei ce-l torturează, d-sa (adecă eu) a jurat moarte cu anticipație catolicismului unguresc din Transilvania și astfel aruncă cu ochii închiși sentința teribilă: Statul catolic trebuie dizolvat, fiind un organism ilegal și primejdios intereselor noastre». Așa vorbește d. M., negăsind cuvinte destul de aspre spre a mă muștra pentru un alt păcat, de a fi cerut, eu cel dintâi, ceea ce după mine a cerut aproape toată suflarea românească.

Dar aici d. M. este pur și simplu meschin, întocmai ca și unde mă prezintă ca «obsedat de chimere pustume pe urma catolicismului unguresc și întărâtat de anumite critici și răspunsuri inconvenabile pe tema reclamării pe seama Românilor a unor biserici catolice ale «Fondului de studii». Zic că e meschin, fiindcă anul trecut, când eu am ridicat mai întâi chestiunea aceasta, d-sa a fost unul din cei cari m'au aprobat mai zgomotos, stându-mi pe lângă mine cu fiecare ocazie să merg înainte, ba dându-mi chiar indicațiuni și cu privire la alte biserici pe cari să le reclam (cum a fost d. e. biserica «Calvaria» din Cluj, asupra căreia dânsul mi-a atras atenția).

Și tot așa de... nu știu cum să zic, este când susține că: «violența acestei concepții primitive

(de a reclama și pentru noi anumite biserici) a stârnit atunci (la 1923) nu numai senzații neplăcute în rândul oamenilor deprinși să simtă că respiră aerul unei epoci de civilizație modernă, dar i-a făcut să se și întrebe cu mâhnire, dacă astfel de perorații inoportune, cu aspecte aproape maladive, pot onora o minte echilibrată de profesor universitar». Adevărul este tocmai contrariul. Pe lângă d. Mateiu, care m'a aplaudat din toată inima, întreaga opinie publică românească ortodoxă nu numai din Transilvania, ci și din Vechiul Regat ¹⁾).

Dintre publicațiile din vechiul Regat, cari au apreciat fără nici o rezervă punctul meu de vedere, amintesc numai organul Sfântului Sinod, care, ocupându-se de propunerea mea, conchidea în cuvinte categorice, spunând că «e cu dreptul să luăm și noi în Cluj biserică romano-catolică» (cf. *Biserica ortodoxă română*, 423, pag. 1013). a fost alături de mine după cum am aratat la p. 7—8 a cărții mele și după cum știe foarte bine și d. Mateiu. Articolele mele au format baza unei interpelări în Sinodul eparhial clujan, al cărui membru este și d. M., și sinodul a îmbrățișat punctul meu de vedere, însărcinând Consistorul,—al cărui membru de asemenea e și d. Mateiu,—ca să prezinte de urgență un memoriu Guvernului,—lucru pe care Consistorul l-a și făcut, alăturând la memoriul înaintat primului ministru, ministrului de Culte și celui de Instrucție, articolele mele tipărite în broșură de însuș episcopul Clujului, care le-a și distribuit publicului interesat.

..... 2)

1) Tot în coloanele acestei reviste a scris părintele Dr. Ioan Mihălcescu o dare de seamă despre broșura mea, spunând printre altele: „Broșura este scrisă în chip cu totul obiectiv și și într'un stil care vibrează de accente patriotice. Profesorul O. Ghibu a făcut, scriind-o, un mare serviciu Bisericii și neamului său, pentru care merită toată lauda”. Și, mai departe: „adânc creștinească și cu adevărat cavaleresească este declarația pe care o face, ca încheiere”—și, pentru care, adaug eu—adversarul meu mă gratifică cu cele mai triviale expresiuni. (Cf. *Bis. Ort. Rom.* 1923 pag. 780).

2) Aici am suprimat o largă parte, de întindere ca de o coloană, din art. D-rului Ghibu, pentru că partea personală împotriva D-rului Mateiu se accentua și mai viu. Am fi dorit să mai suprimăm și toată partea personală de mai sus, dar nu puteam, din pricină că e prea mult întrețesută cu însași tratarea și e strâns legată de istoricul pe care Dr. Ghibu îl înșiruie despre răsunetul avut de cartea sa. Întru cât în această istorie intră și ce a scris Dr. Mateiu, nu puteam suprima această parte.

Suntem nevoiți să spunem aceasta, pentru că să nu se ia cuvintele D-rului Ghibu despre Dr. Mateiu ca o alipire a noastră la spusele celui dintâi despre cel din urmă. Noi cunoaștem și pe Dr. Matei, către care avem toată stima, și nu voim ca d-nea să se socotească prin acestea micșorat în stima noastră. Noi avem aci numai o pozițiune neutră între resentimentele personale și nu ne interesează decât chestiunea discutată, fără ca noi să luăm atitudinea D-rului Gh. față de Dr. M.

De altfel și Dr. Matei a scris despre Dr. Ghibu și trebuia să se aștepte că i se va răspunde. Se înțelege, nouă nu ne pare bine că aceasta s'a întâmplat prin această revistă, care nu dorește chestiuni de neplăceri personale în paginile sale. Dar pe noi ne interesează peste măsură cele discutate aici de Dr. Ghibu și zicem că ele nici nu trebuie să se oprească aici. Chestiunii acesteia, a Statului catolic în Țara românească, nu i s'a dat destulă luare-aminte, nici noi nu ne-am ocupat din destul de cartea D-rului Ghibu, decât mai cu seamă de o latură a ei,

Nimeni dar absolut nimeni n'a dat crezare d-lui Mateiu. Presa ortodoxă nu m'a atacat nici cu un singur cuvânt pe tema ridicată de d. Mateiu, ci a apreciat cartea mea în mod obiectiv, făcându-și, acolo unde credea, rezervele ei de bună credință față de unele aserțiuni ale mele pe cari le înțelegea sau nu le admitea.

Astfel «*Telegraful român*», organul mitropoliei ardelenene, luând în No. 8 dela 6 Februarie notă despre apariția cărții mele, scrie: «urmărește cea dintâi, pe baza unui mare număr de izvoare istorice, juridice, politice, bisericești și școlare, catolicismul ardelean în desvoltarea din istorică și înfățișarea lui de astăzi», spune că va reveni asupra ei, lucru pe care l-a și făcut cu mai multe numere consecutive, 31—36, identificându-se cu întreaga expunere a mea.

În ce privește partea din urmă cărții mele, în care d. Mateiu vedea o trădare a ortodoxiei, «*Telegraful român*» ia notă despre vederile mele în următoarele cuvinte: «Pe ultimele pagini (autorul) abordează pe scurt chestiunea refacerii unității religioase a neamului nostru și reintegrarea bisericii creștine universale și eghemonia religioasă a poporului român în Orientul Europei, încheind cu cuvintele că «dacă Roma nu va admite punctul nostru de vedere just, vor trebui rupte toate legăturile cu ea».

și e bine că d-nea sa scoate chestiunea din nou la iveală. Ba folosim și noi acest prilej pentru a lua mai viu în mână chestiunea aceasta. Nu știm dacă e adevărat că Dr. Matei a luat partea catolicilor în chestiunea aceasta, adică într'o chestiune în care ei vădit lucrează împotriva interese or neamului românesc și a Bisericii Ortodoxe. Ne-ar părea foarte rău să fie așa. Poate Dr. Matei însuși ne va spune cum a socotit. Tocamdată nici nu putem bănuși pe Dr. Mateiu, pe care-l știm bun fiu al Bisericii noastre și credem că la mijloc nu poate fi decât altfel de a vedea al său Cum stau lucrurile până acum, noi vedem chestiunea Statului catolic adică a acestei organizațiuni tainice catolice în Țara românească, în felul D-rului Ghibu și zicem că e de datoria oricărui ortodox și a oricărui bun român de a se mișca împotriva acestor uneltiri tainice, scoase la iveală cu amănunte atât de neliniștitoare prin citatul luat de Dr. Ghibu din Dr. *Matei*.

Noi suntem fericiți că am pus mâna pe chestiunea aceasta și ne pare rău că ne-a scăpat până acum. Dar de acum în înle toată presa noastră împotriva ei, trebuie sculată pentru că avem de a face cu o amenințare vădită împotriva neamului și Bisericii noastre.

Faptele scoase la lumină de Dr. Ghibu pe noi cu adevărat ne turbură și ne simțim datorii a suna din trâmbiță împotriva lor. Suntem încredințați că și Dr. Mateiu va fi alături de noi în apărarea Bisericii Ortodoxe împotriva acestor uneltiri și înțelegem prea bine că păreri deosebite într'o chestiune nu pot fi și atitudini deosebite, în chestiuni în care toată ortodoxia și toată Țara românească trebuie să fie una.

În partea suprimată din art. D-rului Ghibu, d-nea sa se apără de atacurile pe care i le-a adus Dr. Mateiu că ar fi trecut de partea catolicilor, că s'a declarat pentru ei prin viu graiu și că a primit vizita nunșului catolic *Marmaggi*.

Despre sentimentele D-rului Ghibu pentru catolici, am auzit și noi, mai înainte de eșirea cărții sale. Dar cuprinsul cărții n'a dovedit astfel de sentimente. Dimpotrivă, și nici alte scrieri ale sale, cum acele în care cerea luarea unei biserici catolice din Cluj pentru noi, din care pricină Papa s'a grăbit să dea biserica uniștilor, ca să n'o luăm noi, ortodocși. Deci urmarea articolului D-rului Ghibu să se înțeleagă țesută cu aceste idei, pe care noi le-am suprimat în forma vie în care erau înfățișate și în care nu puteau apărea aici cu alte atacuri cu care nu ne putem învoi la adresa D-rului Mateiu. — Nota *Arhim. Scriban*.

„Speranța pe care o exprimă autorul în ultimul pasagiu cu privire la noblețea Romei, este cu totul iluzorie. Și dovada cea mai bună despre aceasta, este însăși cartea d-lui Gh., din care se constată suferințele cele mari până la martirism, pe cari le-a suferit poporul nostru din partea catolicismului în decurs de aproape o mie de ani.

„Actul unirii unei părți a poporului nostru n'o fost altceva, după cum se știe, decât o tragere pe sfoară, a celor ce au lăcomit la un blid de linte, ale cărei urmări sinistre le simțim până în ziua de astăzi“.

„Așteptam ca autorul să ajungă la altă concluzia: să dea binevoitorul sfat fraților de acelaș sânge greco-catolici să se rupă de dușmanii seculari ai poporului nostru și să se întoarcă acolo de unde au fost răpiți cu forța, în sânul bisericii strămoșești, care, ca o mamă bună și iertătoare, îi primește cu brațele deschise“.

În chestiuni de credință nu există târguială. Atâta spune T. R. în contra mea.

„*Legea Românească*“, organul eparhiei ortodoxe a Orăzii Mari, la rândul ei, scrie în Nr. 14 din 13 Aprilie, următoarele rânduri obiective despre cartea mea:

„Pe baza unui material documentar foarte bogat, cu adunarea la un loc și cu prelucrarea căruia d. Ghibu a adus vieții noastre politice, bisericești și școlare un mare serviciu de lămurire, se arată clar pătrunderea ideii de maghiarizare în structura organizațiilor catolice în așa măsură, încât acestea au devenit fortăreața de desnaționalizare ale politicei austro-ungare, înfipte adânc în trupurile neamurilor nemaghiare sub efigia culturii și iubirii creștine de oameni, în chip de școale și mănăstiri catolice“. „Această lucrare o socotim cea mai prețioasă contribuție care s'a adus pentru lămurirea raporturilor între noi și minoritățile din Transilvania, din punctul de vedere așa de puțin cunoscut de oamenii vieții politice și așa de hotărâtor în viața economică și politică a vechii Ungarii, care e confesional“.

În ce privește partea dela urmă a cărții, unde d. Mateiu vede trădarea ortodoxiei din partea mea, „*Legea românească*“ scrie următoarele rânduri:

„Acele câteva linii aruncate în grabă și menite să schițeze, sau să salveze măcar, o problemă de dimensiuni incomensurabile, ni se par mult prea răzlețe, prea nehotărâte și nesigure pentru a putea fi luate acum supt obiectivul unei cercetări concrete“. Privitor la această problemă, al cărui orizont „se ridică și se extinde la mari depărtări, vom aștepta apariția cărții „*Biserica românească. Constituirea ei definitivă prin reintegrarea ei în biserica universală*“ în care d. Ghibu ne promite lămurirea lor“.

Atâta și așa excepționează revista oradană partea socotită vulnerabilă a lucrării mele.

În ce privește „*Biserica și Școala*“ și „*Foia diecezană*“, organele eparhiilor ortodoxe din Arad și Caransebeș, ele au înregistrat apariția cărții mele fără nici o altă critică.

În ce privește atitudinea ierarhilor ortodoxi față de mine, ea nu numai că a rămas neschimbată pe urma ieșirii d-lui Mateiu, dar pot spune că ea a devenit și mai prietenoasă. Astfel, mitropolitul primat a intervenit printr'un memoriu la Ministerul Cultelor, cerând ca să numească de de urgență o comisiune care să cerceteze și să verifice oficial situația legală și provocătoare a catolicismului demascat de mine. Ca membru în acea comisiune I. P. S. mă propunea, printre cei dintâi, pe mine. Mai departe I. P. S. mitropolitul ortodox al Ardealului m'a invitat să țin în zilele de 3—17 August a. c. două serii de conferințe profesorilor de religie adunați la cursurile de specialitate din Sibiu, invitație la care am și răspuns, ținând 25 de lecțiuni. Apoi, unul din ierarhii Basarabiei îmi scria, la 29 Aprilie, după cetirea cărții mele următoarele; «Mi-ai răpit câteva zile de sărbători, totuș, am citit întreaga lucrare: «Catolicismul unguresc în Transilvania». Primește călduroase felicitări. Ai pus la îndemâna tuturor, cel mai strașnic material documentar pentru un dibaciu ministru de Culte“.

Un identic studiu, ar aduce lumină deplină și în chestiunea bisericească din Basarabia, și, după mine unul, cel mai pregătit a-l scrie și coordona ești tot d-ta!

Aș mai putea adăoga la toate aceste devezi și pe aceea că factori competenți m'au găsit vrednic să mă numească printre cei cinci delegați români la conferința regională internațională a țarilor ortodoxe, conferință care a avut loc la Sinaia în zilele de 23 și 24 Sept. 1924.

Oare, dacă în alarma dată de d. Mateiu că eu sunt un misionar al catolicismului, ar fi fost și numai o umbră cât de mică de adevăr, ar fi fost posibil ca conducătorii bisericii să-mi mai acorde vre o atențiune și să-mi mai încredințeze vre o chestiune religioasă de vre-o oarecare importanță. De sigur că nu!)

Atunci pe ce s'a întemeiat adversarul meu în

1) Chestiunea cu vizita nunțului papal este pur și simplu din domeniul fantaziei. Totul se reduce la faptul că cu prilejul prezenței în Cluj a nunțului Marmaggi, în vara anului 1922, fiind și eu invitat la banchetul care s'a dat de Primăria orașului în onoarea dânsului, eu am crezut lucru cuviincios ca să-i depun la locuință o cartă de vizită, la care nunțul mi-a răspuns cu acelaș gest. Dar nici eu nu i-am făcut vizită, nici nunțul nu mi-a înfors-o, iar la banchet eu n'am vorbit nici o vorbă cu dânsul, în afară de obișnuitele cuvinte convenționale la astfel de ocazii. Și nici altădată n'am vorbit cu el.

Slabă idee au unli oameni despre diplomația Vaticanului, dacă și închipule că reprezentanții acestuia sunt capabili de apucăturile demagogice ale miniștrilor din unele țări și, vânează oameni, cum vânează politicianii aderenți cu orice preț...

atitudinea lui marțială față de mine? Exclusiv pe faptul că eu m'am manifestat de câțiva ani încoace ca un fierbinte aderent al ideii refacerii unității religioase a poporului român și în același timp, și a reunirii Bisericilor de Răsărit și Apus.

Ideea cea dintâi eu am afișat-o în public încă în Noemvrie 1918, în gazeta «*România nouă*» din Chișinău, al cărei director eram —, și apoi am revenit asupra ei în alte ocazii, prin articole publicate în ziarele «*Universul*» și «*Adevărul*» din București. Impotriva acestei idei, nu poate fi nici un Român conștient și nici nu știu să fie cineva. În principiu, atât ortodoxii cât și uniții sunt pentru refacerea unității noastre religioase, deosebirea este numai în modalitățile diferite pe cari le propun și unii și alții. Din parte-mi eu am căutat să găsesc modalitatea practică cu ajutorul căreia să ajungem la idealul pe care de două veacuri îl căutam și unii și alții.

Această modalitate stă în legătură cu rezolvirea celeilalte mari probleme religioase: reunirea Bisericii răsăritene și apusene, care a preocupat nu numai în Biserica catolică, ci și în cea ortodoxă pe cele mai nobile spirite ale veacurilor din urmă. Atât în privința unei chestiuni, cât și în privința celei de a doua, eu am soluțiuni care diferă cu desăvârșire de tot ce s'a scris și s'a propus până acum și aceste soluțiuni derivă din situația specială a poporului român supt aspectul religios și politic. Nici odată n'am spus: Să ne facem uniți, cum s'a făcut Atanasie cu preoțimea lui la 1698, nici: să ne facem catolici, supunându-ne Papei! Dacă aș fi făcut așa ceva, desigur că aș fi meritat nu numai oprobriul necruțător al fostului meu ajutor și fin, ci al

fiecărui fiu al Bisericii noastre. Dar totdeauna am spus: refacerea unității noastre religioase este cea mai mare necesitate sufletească a poporului nostru, — și, am spus de asemenea: noi românii nu câștigăm nimic prin izolarea noastră religioasă de apus și în special de popoarele de un sânge cu noi, dimpotrivă, avem tot interesul ca să luăm contact frățesc cu ele și pe teren religios, așa cum am luat e o sută de ani încoace pe teren cultural, economic și, mai în urmă și politic¹⁾.

Și apoi, la ce ne servește izolarea noastră religioasă față de confesiunile creștine din cuprinsul țării noastre. Nu ne dictează oare cea mai elementară rațiune de stat ca să facem tot posibilul pentru a avea în locul caleidoscopiceii varietăți confesionale, o unitate religioasă cât mai deplină, dat fiind că avem o singură țară și un singur Învățător, pe Iisus Christos, care desigur că nu patronează dușmănia și luptele care se dau în numele lui de cetățenii aceluiaș stat și de credincioșii aceleiași religii?

Acesta a fost și este punctul meu de vedere și nu știu să fi comis altă crimă decât aceea de a fi spus în articolele și în studiile mele: cum cred eu că se poate ajunge, practic, la soluționarea acestei mari și complicate întrebări.

1) Ai spus-o, dar noi n'o împărtășim. Mă rog, Spania este în legătură cu popoarele de un sânge cu ea: Francezii și Italianii.... este ea mai sus ca noi?

Eu am răfuit părerea aceasta și nici *Albina*, nici *Unirea*, nici *Cultura Creștină* n'au putut răspunde nimic. Am văzut discuțiuni cu însuși Dr. O. Ghibu, și nici d-nia sa nu mi-a putut aduce vreun temel. Și îi spun și acuma: Iată, uniții noștri sunt cu Roma sunt ei mai sus ca noi? — Nota A. S.

ONISFOR GHIBU

Cultul morților la păgâni și cultul martirilor la creștini

Susținerilor rătăcite și care duc la rătăcire ale protestanților cu privire la venerarea martirilor¹⁾ și anume, că aceasta și-ar avea obârșia în cultul păgân al morților și al eroilor, se poate răspunde cu succes numai punând față în față felul cum cinsteau păgânii pe morții și eroii lor și cum au cinstit și cinstesc creștinii pe sfinții mucenici.

Să vedem dar mai întâi, ce înfățișare avea cultul morților și al eroilor la greci și la romani, cele două popoare vechi cu care a venit în atingere creștinismul chiar dela apariția sa și de ale căror credințe se pretinde, că ar fi fost influențat.

1) Vezi revistă Biserica Ortodoxă Română, anul 42, numărul 11, pagina 670.

Cultul morților la greci l-a expus magistral *Erwin Rhode*,²⁾ și *Fustei de Coulanges*³⁾ iar la romani *Fustel de Coulanges*⁴⁾ *Aust*⁵⁾ și *Wissowa*⁶⁾.

După cercetările acestor învățați el se prezintă astfel:

Amândouă aceste popoare au avut din cea mai adâncă vechime o deosebită grijă pentru îngroparea morților. Această grijă avea la bază credința, că prin moarte, sufletul nu se desparte

2) In celebra sa lucrare: «*Psyche, Seelenkult und Unsterblichkeitsglaube der Griechen*», 2 volume, Tübingen, 1903 (III ediție).

3) In nu mai puțin celebra lucrare: «*La Cité antique, Etude sur le culte, le droit, les institutions de la Grèce et de Rome*», Paris, Hachette, 1910.

4) In aceeaș lucrare.

5) In opera: «*Die Religion der Römer*», Münster, 1899.

6) In monumentală lucrare: «*Religion und Kultus der Römer*», München, 1912.

de trup, ci continuă să trăiască cu el în mormânt o viață în totul asemănătoare cu cea de pe pământ.

Ceremonia și riturile înmormântării ne arată, și scriitorii ca: *Omer, Pindar, Euripide, Virgil, Ovidiu, Cicero, Pliniu cel Tânăr* și alții ne confirmă credința populară, că sufletul se îngroapă împreună și deodată cu trupul în mormânt. Pentru aceasta, la sfârșitul ceremoniei funebre se striga mortul de trei ori pe nume, i-se ura viață fericită sub pământ și ca pământul să-i fie ușor. Pe mormânt se turna vin și se puneau alimente, ca să se potoliască astfel foamea și setea răposatului, se înjunghiau cai și sclavi, ca să serviască și mai departe mortului în mormânt, iar în launtrul lui se așezau alături de cadavru: veșminte, podoabe, unelte, arme, vase etc. iarăș în scopul, ca să fie la îndemâna sufletului.

Pentru ca sufletul să poată sta în locuința sa de sub pământ, trebuia ca trupul, cu care era unit, să fie acoperit cu pământ.

Sufletul care nu-și avea mormântul său, n'avea locuință, ci rătăcea din loc în loc, sub forma de larvă sau de fantomă, se arăta celor vii, cerea să i-se facă un mormânt și pricinuia toate relele cu puțința aceloră din a căror vină n'avea locuință. Pentru ca sufletul să fie fericit, nu era însă de ajuns ca trupul să fie îngropat ori și cum, ci cu o anumită ceremonie: îndeplinindu-se niște rituri tradiționale și rostindu-se formule consacrate. Dacă acestea nu se îndeplineau, atunci la relele pe care sufletele celor morți le făceau celor vinovați de neîngroparea trupurilor cu care erau unite, se adăoga și răzbunarea din partea zilelor.

Iată câteva citațiuni din autorii clasici privitoare la obiceiurile dela înmormântare:

„*Vărs pe țărâna mormântului — zice Ifigenia-lapte miere și vin, căci acestea fac bucurie morților*”⁷⁾

Electra făcând libațiune — zice: „*Băutura a străbătut în pământ, tatăl meu a primit-o*”⁸⁾.

„*Fiu al lui Peleu — zice: Neoptolem — primește această băătură ce place morților, vino și bea acest sânge*”⁹⁾.

Oreste se roagă astfel umbrei tatălui său: „*O tată, dacă trăese eu, tu vei primi ospete bogate, iar dacă voi muri, nu vei avea parte de mâncările fumegânde cu care se hrănesc morții*”¹⁰⁾.

„*Gândește-te la mine, o rege — zice sufletul lui Elpenor — plecând, nu mă lăsa să zac nejelit și neîngropat, pentru ca să nu te aiungă răzbunarea zeilor*”¹¹⁾ iar umbra lui *Patroclus* roagă astfel pe Achile:

«*Tu dormi, uitându-mă cu totul, o Achile?*

Nu pe viu, ci pe mort l-ai dat uitării.

Scoal', îngroapă-mă iute, ca să pot străbate
[*poarta lui Hades.*

Malungă acum duhurile și umbrele morților
Și nu-mi îngăduie să trec peste râu,

Ci fără răgaz rătăcesc în preajma puternicei
[*porți a lui Hades*”¹²⁾

Plaut ne povestește isprăvile unui suflet rătăcitor, al cărui trup n'a fost înmormântat cu ceremonialul cuvenit,¹³⁾ iar *Suetoniu* istorisește, că trupul lui Caligula, fiind îngropat fără să se săvârșiască ceremonia funebră, sufletul lui rătăci și se arată multora dintre cei vii, până ce cadavrul fu desgropat și după aceea îngropat din nou după toată rânduiala.¹⁴⁾ «*Neefectuarea înmormântării avea — cum zice Isocrate — urmări mai grele pentru cei ce o împiedicau decât pentru cei ce nu se împărtășiau de ea*”¹⁵⁾.

Atât de mare preț se pune pe înmormântare, că ceremonia funebră și toate riturile înmormântării se săvârșiau fără nici o știrbire chiar și pentru acei răposați ale căror trupuri nu se puteau găsi, precum d. p. pentru cei înecați sau mâncați de fiare, ori decedați în pământ strein. În asemenea cazuri se credea, că în lipsa trupului se îngroapă cel puțin sufletul, și se aruncau în mormântul gol trei pumni de țărână.

Credința aceasta trăește și azi în mintea poporului nostru dela țară, căci în timpul ocupației germane s'au văzut numeroase cazuri în care familii din Muntenia și Oltenia ale celor morți pe frontul din Moldova au înmormântat, după toată rânduiala bisericească, cu preot în frunte, sicrie goale.

Chiar și în vremea când obiceiul arderii cadavrelor luase locul înhumării, se înmormânta cel puțin un deget al mortului și nu era pedeapsă mai mare decât oprirea înmormântării trupului cuiva¹⁶⁾.

S'a zis cu drept cuvânt, că cei vechi se temeau mai mult de lipsa de înmormântare decât de moarte. De aceea nu trebuie să ne mire când vedem la atenieni generali învingători osândiți la moarte, pentru că au neglijat să îngroape morții.

Ritualul ce trebuia îndeplinit înainte de înmormântare era următorul:

Se închideau ochii și gura mortului, i-se spăla și ungea trupul, era îmbrăcat în haine curate și așezat în atriu pe un catafalc, cu capul înconjurat de coroane și panglici. La ușa locuinței se

12) Acelaș în *Iliada*, cântul XXIII, versul 69 și urm.

13) În *Mostellaria* III, 2.

14) În *Vita Caligulae*, 59.

15) Apud Rhode op. cit. vol. I, pag 217.

16) Eschil în «*Cei șapte contra Tebei*», 1013; Sofocle în *Antigona* 198; Euripide în *Fenicienele* 1627-1632.

7) Euripide în: „*Ifigenia în Taurida*, vers. 157-153.

8) Eschil în: „*Coeforii*”, vers. 162.

9) Euripide în: „*Ecuba*” 536 și „*Electra*” 505.

10) Eschil în *Coeforii*, 482 -486

11) Omer în *Odiseea*, cântul XI, versul 71 și urm.

așezau vase cu apă curată, aduse dela altă casă pentru spălarea și curățirea celor ce veniau să vadă pe mort, și cari, prin apropierea de cadavru, se considerau spurcați. Ciprese așezate la poartă sau la ușă arătau trecătorilor, că în acea casă era un mort. Femei anume plătite, și care-și făceau meserie din aceasta, jeliu pe decedat. Bocetele acestora erau de multe ori prea zgomotoase, așa că a trebuit câteodată să intervină chiar legea, cum a făcut Solon, pentru temperarea lor. A treia zi după încetarea din viață, înainte de a se lumina de ziuă, cadavrul trebuia dus, cu făclii și lumini, la locul de îngropare sau de ardere. Un crainic anunța pe străzi ora și locul înmormântării. Cei bogăți făceau înmormântarea cu mult fast. Mai târziu se introduse obiceiul ca ceremonia funebră să nu se mai săvârșiască noaptea când era puțină lume pe străzi și prin piețe, ci înainte de amiază, pentru ca numărul spectatorilor să fie cât mai mare posibil.

În fruntea cortegiului pășiau bocitoarele, flautiștii și o întreagă orchestră, constând din gorniști (*siticines*), cari întonau marșuri funebre. După ceștia venia o ceată de actori sau istrioni, cari — prin îmbrăcămintea, mimica și dansurile lor — înfățișau evenimentele cele mai însemnate din viața răposatului în așa fel ca să treziască și întrețină veselia spectatorilor. Tristețea era dar unită — în chip neînțeles de noi cei de azi — cu veselia. Imediat înaintea catafalcului pe care era purtat mortul se înșirau un număr mai mare sau mai mic de care pe care erau așezate măscile de ceară ale rudelor decedate ale răposatului, îmbrăcate în uniforma și investite cu toate insigniile demnității ce avuseseră când fuseseră în viață și dacă unele din ele ocupaseră importante funcțiuni publice, erau precedate de lictori. Cadavrul sta pe catafalc sau descoperit, că să poată fi văzut de oricine, sau închis în sicriu. În acest din urmă caz, o păpușă de lemn, îmbrăcată și cu masca răposatului (*effigies*), îl înfățișa pe acesta în atitudinea de viu și era purtată de rudele cele mai de aproape sau de sclavi. În piața orașului cortegiul se opria, catafalcul era așezat jos, măscile rudelor moarte erau coborâte din care și așezate pe scaune de fildeș, iar una din rudele în viață rostia panegiricul, în care lauda virtuțile și meritele decedatului. După aceea cortegiul pornia mai departe.

Când cadavrul se înmormânta, se puneau alături de el arme, unelte de tot felul, dacă decedatul era bărbat, jucării, dacă era copil, lucruri de gospodărie, articole de toaletă ș. a. dacă era femeie, cu un cuvânt tot felul de lucruri la care ținuse răposatul când era în viață. Aceasta nu se făcea din simplă pietate, cum o facem noi, ci din convingerea că mortul are nevoie de toate acestea. Se obicinuia să se mai

pună în mormânt și câte un clopoțel, al cărui sunet se credea, că sperie și alungă spiritele rele.

În cazul când cadavrul se ardea — și obiceiul acesta se practica mai mult de nobilime, pentru că-i de prilejul să desfășure mai mult lux prin aceea că întrebuința lemn scump la alimentarea focului în care se ardea cadavrul, că se ardeau împreună cu cadavrul o mulțime de vestminte și obiecte de preț, etc. — se stingea focul cu vin se adunau resturile de oase din cenușă și se așezau împreună cu aceasta într'o urnă sau lădiță de piatră.

În fine, în fața mormântului închis sau a rugului stins cei de față rostiau cuvintele: «*Ave, pia anima*» sau «*Sit tibi terra levis*» și se înapoiu acasă.

Mormintele erau socotite ca ceva sfânt, se însemnau cu o coloană de piatră și cu flori, plante de ornament și arbori, iar câte odată se înconjurau chiar cu o mică grădină sau parc, în care era credința, că se plimba sufletul decedatului. Pe coloanele sau pietrele mortuare se săpau la romani literile *D. M. S.* = *Dius Manibus Sacrum*, ceea ce însemna că mormântul era consacrat sau pus sub ocrotirea zeilor mani.

* * *

Cultul ce se da morților se vede mai departe și mai limpede din practicile ce se săvârșiau după înmormântare.

După înapoierea acasă dela înmormântarea sau arderea cadavrului, rudele răposatului se purificau, spălându-se cu apă, și luau parte la *ospățul mortuar*, având coroane pe cap. Ospățul se considera ca dat de însuș sufletul mortului, care se credea, că e de față și aude și vede tot ce se vorbește și petrece. De aceea oaspeții erau obligați să vorbiască numai de bine de mort, căci altfel sufletul lui s'ar fi răsbunat pe ei. Dela această împrejurare a rămas zicătoarea, adesea rău înțeleasă, : «*De mortuis nil nisi bene*».

A treia, a noua (sau a șaptea) și a patruzecia (sau a treizecilea) zi după înmormântare, în fiecare an la ziua de naștere a răposatului, cum și în alte zile când voia familia lui, se dau ospete mortuare la mormânt. Atunci se împodobiau mormintele cu flori și cu candelă aprinse, se vărsau pe el: vin, lapte, miere, unt și tot felul de mirodenii, se aduceau sacrificii și se frigeau cărnuri. Pentru aceasta, la greci fiecare mormânt avea un loc anume pentru înjunghierea victimei și pentru frigerea cărnii, ¹⁾ iar la romani avea un fel de bucătărie specială (*culina*) care servia acestui scop. ¹⁸⁾

«*Ne-am înșela — zice Fustel de Coulanges — dacă am crede, că aceste ospete funebre erau*

1) Lucian în Charon 22.

numai un fel de comemorare. Alimentele ce familia aducea erau într'adevăr pentru mort și numai pentru el. Ceeace dovedește aceea este, că laptele și vinul se vărsau pe țărâna mormântului; că se făcea o gaură, pentru ca alimentele solide să ajungă până la mort; că se injunghia o victimă ale cărei cărnuri se ardeau în întregime, pentru ca nici un muritor să nu guste din ele; că se rostiau anumite formule consacrate, prin care se invita mortul să mănânce și să bea; că chiar dacă familia întreaga era de față la ospăț, nu se atingea de nici o mâncare; că, în sfârșit, când acesta se retrăgea, avea mare grijă să lase puțin lapte și câteva prăjituri în vase și că era privit ca o mare nelegiuire să se atingă cineva dintre cei vii de această mică proviziune hotărâtă trebuințelor mortului¹⁹).

Aceasta ne-o confirmă și Lucian. «Morții — zice el — se nutresc cu bucatele ce noi le punem pe mormintele lor și beau vinul ce-l vărsăm pe ele; așa că un mort, căruia nu i-se dă nici o ofrandă, e osândit la foame veșnică»²⁰).

Ospețele funerare sau mortuare sunt o datorie a celor vii către cei morți și cine nu le îndeplinește este tot așa de vinovat ca și cel care nu înmormântează pe cei de aproape ai săi.

Numeroase inscripțiuni²¹) ne arată grija ce purtau cei vechi, ca să nu fie date uitării de către urmași opețele funerare.

Erau apoi și anumite zile ale anului care erau consacrate morților. La greci, acestea erau primăvara, la sfârșitul sărbătorii Anthesteria, care se ținea în cinstea lui Dionysos, iar la romani — la cari cultul morților a jucat un rol mult mai mare — erau mai multe asemenea zile și aproape în fiecare anotimp. Cea mai însemnată sărbătoare de acest fel era în Februarie, dela 13—22, și purta numele special de *parentalia*. În aceste zile autoritățile nu purtau toga praetexta, templele erau închise, nunți nu se făceau și fiecare împodobia după puțință mormintele rudelor moarte și aducea tot felul de daruri spiritelor lor. Ziua de 21 era sărbătoare publică sub numele de *feralia*, iar ziua de 22 sărbătoare familiară, numită *Caristia* sau *Cara cognatio*, și se celebra printr'un ospăț comun la care luau parte cât mai multe rude. La fel erau ținute și zilele de 24 August, 5 Octombrie și 8 Noembrie, în care sta deschisă groapa (*mundus*) din templul lui Apollo sau *Roma quadrata*, cum și cele trei zile (9, 11 și 13 Maiu) ale sărbătorii *Lemuria*.²⁾

Tot în legătură cu cultul morților sta și sacrificiul ce se aducea în fiecare an, la romani,

înaintea de începerea secerișului. Sacrificiul se numia *porca praecidanea* și se aducea zeii pământului *Tellus*, ca s'o imbuneze și să s'o facă să nu opriască fertilitatea pământului din cauza acelora cari nu-și îndeplineau datoriile către morți.

Toate acestea numeroase, variate și complicate rituri, ceremonii și sărbători în cinstea morților n'ar avea mult înțeles, dacă sufletele morților n'ar fi socotite ca zei.

«Pentru familie — zice Rhode — sufletele părinților morți sunt de bună seamă, în înțeles restrâns, zei, zeii ei»,²³) și «cultul pe care ea îl dă strămoșilor nu se deosebește de cultul zeilor subterani și al eroilor decât prin extinderea lui la un mai mic număr de închinători»²⁴).

Morții erau pentru cei vechi — cum zice Plutarh — ființe sfinte,²⁵) primiau epitetele cele mai respectuoase și erau chemați *buni* (*χρηστοι*), sfinți (*εἱσοί*) și fericiți (*μακάρες*).²⁶) Cinstirea ce li se da nu se deosebia de a zeilor. Fiecare mort era un zeu²⁷).

Nu numai cei cari jucaseră un rol însemnat în viață, cari se distinseseră prin virtuțile și calitățile lor, ci toți morții fără deosebire erau socotiți zei. O spune aceasta Cicero prin cuvintele: «Strămoșii noștri au vrut ca oamenii cari au părăsit această viață, să fie numărați între zei»²⁸).

Grecii dau morților numele de zei subterani = θεοὶ χθόνιοι... În *Eshil*, un fiu invoacă pe tatăl său mort, cu aceste cuvinte: «O tu, care ești un zeu sub pământ», iar *Euripide* spune despre mormântul Alcestei: *Trecătorul se va opri lângă mormântul său și va zice: Ea este acum o divinitate fericită»*²⁹).

Romani numiau pe morți zei mani = *di manes*. «Dați zeilor mani — zice Cicero — ceea ce li se ruvine, căci sunt oameni cari au părăsit viața. Socotiți-i ca ființe dumnezeiești»³⁰).

Mormintele erau templele acestor divinități. De aceea pe pietrele funerarii sta scris: *Dis Manibus* sau θεοῖς χθόνιοις și se ridicau în fața lor altare de sacrificii ca înaintea templelor zeilor.

Grecii au mai numit sufletele morților și demoni = δαίμονες și eroi = ἥρωες, iar romani *larvae*, *lares* și *genii*. «Strămoșii noștri au crezut — zice Apulejus — că manii trebuiau numiți *larvae*, când erau răufăcători și îi numiau *lares*, când erau bine-

23) *Lucrarea* citată, I, 252.

24) *Idem.* ibidem 240.

25) În viața lui Solon, 21.

26) *Eshil* în *Coeforii* 475, *Aristotel* citat de *Plutarh*, în *Questiones romanae*. 52

27) *Euripide* în *Fenicienele*, 1321; *Omer* în *Odissea*, cântul X versul 526; *Plutarh*, *Questio es romanae*, str.

28) În «*De legibus*», II, 22.

29) *Alcesta*, 1015

30) În «*De legibus*» II, 9; *Varo* citat de *fericitul Augustin* în «*De civitate Dei*», VIII, 26.

19) *Lucrarea* citată, pag. 13.

20) În scrierea sa „*De luctu*“, cap. 9.

21) Redate de Rhode, în citata sa lucrare, și de H. Lietzmann, în *Handbuch zum Neuen Testamente*, III, 1,162.

22) *Wissowa*, *lucrarea* citată, pag. 232 și urm.

făcători și favorabili». ³¹⁾ *Censorinus* scrie: «*Geniul și larul este aceeași ființă. Așa au crezut strămoșii noștri*». ³²⁾ În sfârșit *Cicero* zice: «*Ceeace grecii numesc demoni, noi numim lari*». ³³⁾

Morților socotiți zei buni li se cerea ajutor ca zeilor adevărați, în diferite împrejurări din viață. Astfel în *Eshil* găsim cuvintele: «*O fericiților, cari locuiți sub pământ, ascultați rugăciunea mea: Veniți în ajutorul copiilor voștri și dați-le biruință*». ³⁴⁾

În inscripțiile funerare se găsesc numeroase rugăciuni de acest fel, în care copiii roagă sufletul părinților, părinții pe al copiilor, soții pe al soțiilor și așa mai departe, ca să fie cruțați sau feriți de rele, cum și promisiuni de ale morților, că se vor ruga pentru cei vii, etc. etc. ³⁵⁾

* * *

Dacă vom pune acum față în față fiecare punct din cultul păgân al morților cu cultul sau venerarea creștină a mucenicilor și sfinților în genere, vom vedea îndată, că, cu toată păruta asemănare în formă, este o deosebire ca dela cer la pământ între fondul unuia și al altuia, între felul cum se priviau morții în păgânism și cum se privesc în creștinism și între motivele pentru care se adorau acolo toți morții fără excepție și cele pentru care se venerază aci unii din ei.

Și primii creștini aveau în mare cinste cadavrul, ca și păgânii, ceea ce se arată în grija deosebită ce purtau de îngroparea trupurilor sfinților mucenici. Pe când însă păgânii făceau aceasta de teama de răzbunare a sufletului celui ce ar fi rămas neîngropat, creștinii o făceau în vederea învierii trupurilor, pe care o așteptau să se împlinască în curând.

Credința în învierea trupurilor a oprit pe creștini de a arde cadavrele și i-a făcut să pună un deosebit preț pe înmormântare. Astăzi, când se agită din nou chestia arderii cadavrelor, e bine să se știe, că primii creștini socotiau aceasta ca o profanare. O spune aceasta păgânul. *Ceciliu'* din dialogul «*Octaviu*» al lui *Minuciu Felix*, la sfârșitul veacului al doilea. «*Ei (creștinii)—zice el—amenință tot pământul și lumea... cu ardere... și totuși vorbesc de o viață veșnică... Pentru acest cuvânt, cum e și firesc, au oroare de rug și osândesc arderea cadavrelor*». La acestea creștinul *Octaviu* răspunde, că, nu de teama că arzându-se trupurile n'ar avea ce să învieze, nu practică creștinii arderea cadavrelor, ci, zice el «*noi ținem datina înmormântării cea de mult cinstită și no-*

bilă». Un al doilea motiv pentru care se îngropau, iar nu se ardeau, morții la creștini este dar că așa s'a obicinuit în biserică dela început. Alte mărturii creștine și păgâne, cum și constatarea existenței de cimitire în veacul I, ca și mormintele din catacombe, întăresc și îndreptătesc acest obicei.

„*Immormântarea Domnului în grădina lui Iosif din Arimatea—zice un scriitor protestant* ³⁶⁾ *a fost prototipul pentru înmormântarea urmașilor săi din toate timpurile și locurile. Precum creștinii au vrut să urmeze Mântuitorului lor în viață, așa îi urmează și în moarte și în liniștea mormântului, ca să-i urmeze cândva și în înviere. Aceasta au avut-o în vedere și primii creștini. E drept, că în noul Testament și în cea mai veche literatură creștină nu se găsește nici o oprire a arderii cadavrelor, însă tocmai această tăcere și faptul, că și mai târziu autoritatea bisericească n'a simțit de multe ori nevoia să prevină pe creștini împotriva arderii, și că în cimitire nu s'a găsit nici o urmă de crematorii și de urne cu cenușă, dovedesc, că practica înmormântării a fost observată dela început de adepții credinței creștine ca o lege nescrisă*“.

Nu mai puțin a contribuit la înconjurarea cu respect a cadavrelor și îngroparea lor cu cinste la creștini și idea, că trupurile nu sunt ceva rău, făcute din materia cea rea și deci vrednice de disprețuit, cum învățau multe școale filosofice păgâne și mulți eretici, ci ceva nobil, sfânt chiar „*temple ale sfântului Duh*“, și „*mădulare ale lui Iisus Christos*“, cum le numește sfântul apostol Pavel (I Corinteni 6, 15 și 19) și destinate să se împărtășiască de nesticăciune și nemurire, cum zice același sfânt apostol în cuvintele: „*Se seamănă în putrejune, dar va învia în neputrejune; se seamănă în necinste, dar va învia în slavă; se seamănă în slăbiciune, dar va învia în putere*“ (ibidem 15, 36).

* * *

Asemănarea dintre unele obiceiuri păgâne și creștine cu privire la înmormântare probează și mai puțin, că cultul martirilor este o continuare a cultului morților, pentru că în creștinism s'au păstrat neschimbate numai acele obiceiuri păgâne dela înmormântare care nu stau în strânsă legătură ca politeismul și nu erau în contradicție cu nici o învățătură sau practică creștină, iar cele care nu intrau în această categorie au fost sau modificate sau înlăturate cu totul.

O privire asupra acestor obiceiuri va lămuri chestiunea pe deplin.

31) În «*De deo Socratis*».

32) În «*De die natali*».

33) *Timeu*, 11.

34) În «*Coeforii*», 475.

35) Vezi *Dörfler*, *Die Anfänge der Heiligenverehrung nach den ömischen Inschriften und Bildwerken*.

36) Profesorul de Arheologie creștină dela universitatea din Berlin *Nicolaus Müller*, în articolul „*Koimeterien*“ din *Realencyklopädie für protestantische Theologie* a lui *Hertzog-Hauck* vol. X.

a) Spălarea cadavrului, îmbrăcarea lui în veșminte curate și ungerea cu aromate a fost păstrată și în creștinism, pentru că e un obicei pe care-l practicau și păgânii și iudeii și a fost practicat și la punerea în mormânt a Domnului, cum ne atestă unanim sfinții evangheliști (Matei 27, 59; Marcu 15, 46; Ioan 19,39). Îndeosebi, ungerea cu aromate era și o măsură igienică absolut trebuitoare pentru creștinii primelor veacuri cari-și îngropau morții în catacombe, unde mirosul greu al cadavrelor ar fi infectat aerul, dacă ele n'ar fi fost unse cu substanțe puternic și plăcut mirositoare.

b) Impodobirea capului morților cu coroane și panglici nu s'a păstrat în creștinism, pentru că sta în strânsă legătură cu cultul zeilor păgâni. „Incoronarea însemnează întotdeauna consacrarea (celui încoronat) numi zeu oare care, în cazul de față zeului sau zeilor morții, zice Rhode,³⁷⁾ sau „semnul respectului față de înalta sfințenie a răposatului“³⁸⁾ adică față de numărarea mortului printre zei, semizei sau eroi. Faptul că coroana cu care se încoronau morții era de mirt și mirtul era planta sfântă a zeilor subterani, îndreptățește în totul lepădarea de către creștini a acestui obicei. Că așa au înțeles lucrurile primii creștini, ne o spun scriitorii bisericești vechi. Astfel Tertulian istorisește, că un soldat creștin a purtat în mână, coroana pe care ceilalți camarazi ai lui păgâni au purtat-o pe cap, la serbarea în cinstea împăratului, voind să arate prin aceasta, că el nu cinstește pe împărat ca zeu, ci-i dă numai cin tea convenită unui muritor. Cu acest prilej, Tertulian scrie mai departe: „Și morții se încununază la fel, pentru cuvântul, că unii morți se prefac numai decât în idoli prin haina și împodobirea ce se obicinuesc la apoteozarea lor, ceea ce pentru noi este idololatrie de a doua mână“³⁹⁾ Minuciu Felix zice asemeni păgânilor: „Noi nu încununăm morții și trebuie să exprim mirarea mea de voi în privința aceasta, cum puteți destina pentru un trup, când mai are simțire în el, o torță și când nu mai are o coroană de flori; căci, dacă e fericit, nu mai dorește flori, iar dacă este nefericit, florile nu-i mai produc nici o bucurie. Noi, dimpotrivă, ne îngropăm morții cu aceeași liniște sutletească cu care trăim și nu le împletim cununii ce se vestejesc, ci așteptăm, din mâna lui Dumnezeu, cununa de flori veșnice și totdeauna verzi“⁴⁰⁾.

c) Făcliile și luminile ce se întrebuintau la păgâni în timpul când înmormântările se făceau noaptea și care erau deci necesare, se obicinuesc și în creștinism, deși înmormântările se fac ziua. Aci ele au un înțeles înalt spiritual, căci simbo-

lizează pe Iisus Christos, care este lumina lumii sau lumina veșnică sau lumina celor din întunec, cum se numește El însuș și cum este numit în cântările bisericești.

d) Bocitoarele au trebuit să dispară în creștinism, pentru că concepția creștină despre moarte nu se potrivește cu cea păgână. Pe când adică acolo moartea era socotită ca cea mai mare nenorocire și se credea, că e pricinuită de zeii răuvoitori ai infernului, dincoaci ea e poarta care deschide veșnicia, calea ce duce la fericirea fără de sfârșit, condițiunea învierii, mijlocul prin care ne apropiem de Dumnezeu. Amărăciunea și asprimea ei au fost desființate de Mântuitorul, cum zice sfântul apostol Pavel: „Unde-ți este, moarte, ghimpele? Unde-ți este, iadule, biruința?“ (I Corinteni 15, 55). Simțirea și manifestarea unei prea mari întristări pentru cei răposați nu este îngăduită în creștinism, pentru că nu se potrivește cu ceea ce știm și credem noi despre moarte, cum zice tot sfântul apostol Pavel: „Fraților nu vreau să nu știți voi despre cei ce au dormit, ca să nu vă întristați ca cei ce n'au nădejde (păgânii)“ (I Tesaloniceni 4, 13). Biserica a combătut cu străjnicie acest obicei păgânesc, când s'a ivit pe ici și colea la oameni sau națiuni care nu erau pătrunse din destul de spiritul creștinismului.

e) Tot asemeni și pentru acelaș cuvânt, biserica a combătut muzica instrumentală la înmormântări, cu toate că obiceiul acesta, deși condamnat de canoane, nu s'a putut stinge nici până azi, ceea ce e o dovadă vie pe de o parte de largul spirit de îngăduință al bisericii față de o slăbiciune omenească, a cărei stăpânire nu e de altfel vătămătoare într'un înalt grad pentru suflet, iar pe de alta, că omul recurge în durerea sa la tot felul de mijloace de alinare.

f) Cu totul de neîngăduit erau jocurile sau pantomimele istrionilor, care n'aveau nici un rost și erau socotite ca mascarade chiar de cei mai luminați dintre păgâni, ca unele ce erau o adevărată biciuire a durerii sincere ce se simția pentru cei dispăruți. Așa de mult jigniau acestea bunul simț al creștinilor, că istoria bisericească nici n'a înregistrat vre un caz de acest fel printre creștini, care să siliască autoritatea bisericească să ia măsuri împotriva.

g) Presărarea și semănarea de flori pe morminte și plantarea de arbori în jurul lor, neavând nici o legătură cu închinarea la idoli și nestingerind nici un sentiment sau idee creștină, s'a păstrat și în creștinism și li s'a dat o însemnătate pe care n'o aveau în păgânism, punându-se în legătură cu viața viitoare. Fericirea de veci a fost și este înfățișată de închipuirea creștină ca o grădină plină de flori și de lumină. Orice floare de la morminte, fie ca naturală, fie pictată sau sculptată, vorbește sufletului și-i aduce amin

37) Lucrarea citată pag. 220. nota 2.

38) Idem, ibidem.

39) În scrierea sa „De corona militis“, cap. 10.

40) În dialogul „Octaviu“, 38, 3.

de paradis, de fericirea cerească, la care se ajunge după moarte. Cât de adânc înrădăcinată era în creștinismul primitiv această concepțiune, ne o arată atât produse literare foarte vechi, cum este d. p. Apocalipsul sfântului Apostol Petru, care înfățișează paradisul ca o grădină de flori de o nespasă frumusețe, cum și reprezentarea picturală a sufletelor celor morți în chipul unor tineri cari se roagă într'o grădină înflorită și săparea de flori pe pietrele sepulcrale.

k) De netăgăduit e, că obiceiul de a se pune în mormânt tot felul de obiecte s'a păstrat câțva timp și în creștinism și, în straturile poporului de jos n'a încetat cu totul nici azi. S'au găsit d. p. în catacombe obiecte de menaj, de toaletă jucării de copii, unele instrumente etc. și e sigur că ceea ce a determinat la aceasta pe cei ce le-au pus n'a fost altceva decât credința păgână, păstrată sub formă de superstiție, că morții ar avea trebuință de acele lucruri. Proba că așa trebuie să fie e, că printre aceste lucruri s'au găsit și clopoței, despre care am văzut că păgânii credeau, că au darul de a alunga duhurile rele. Cum biserica n'a aprobat niciodată această practică, ci a desaprobat-o și a osândit-o ca superstiție, ea nu poate fi socotită ca parte integrantă din cultul creștin al morților, ci numai ca o tristă dovadă, că chiar ideile cele mai rătăcite și absurde nu pot fi isgonite întotdeauna cu înlesnire din toate mințile, ei de multe ori ele dăinuiesc vreme îndelungată în creerii unora.

l) Săparea pe piatra mormântului a inițialelor D. M. S = *Dis Manibus Sacrum*, s'a păstrat de asemeni multă vreme și în creștinism, dar sub chioul literii nu s'a asuns nicidecum înțelesul păgân, ci rostul ei era numai să arate trecătorilor sau vizitatorilor, că monumentul pe care erau săpate acele litere ținea de un mormânt și să-i asigure inviolabilitatea. Păstrarea acestui obicei se mai datorește și faptului că mulți creștini cumărau pietrele funerare gata dela pietrari păgâni și ca atare aveau deja sculptate pe ele cele trei inițiale sau numai pe cele două dintâi, și poate, și faptului, că sub acele inițiale voiau să ascundă adevărul, că acel mormânt era creștin și astfel să-l pună la adăpost de profanarea păgânilor. În orice caz formula nu mai avea înțelesul păgân nici în inscripții nici în literatura bisericească, unde de asemeni se întâlnește adesea, căci cuvântul Manes avea la creștini înțelesul bine definit de: suflet sau spirit.

j) S'a păstrat de asemeni vizitarea mormintelor și darea de ospete mortuare la 3, 9 sau 7, 40 sau 30 de zile și la un an după înmormântare, care însă au fost puse în legătură cu evenimente din viața pământească a Mântuitorului și au fost spiritualizate, de oarece ospetele, cum arată însuș numele lor special românesc de „po-

meni“ sau „pomeniri“ se dau celor vii pentru perpetuarea memoriei celor morți sau în aducerea aminte de ei, iar nu pentru a hrăni pe morți, cum credeau păgânii. Tot așa și jertfele au fost înlocuite cu aducerea jertfei cei fără de sânge sau sfânta euharistie.

k) Luptă grea și îndelungată a avut de dus biserica până să desrădăcineze cu totul din inimile fiilor ei obiceiul de a pune mâncări pe mormânt și a vărsa pe el vin sau alte lichide ca: lapte, unt, miere, adică a face ceea ce păgânii numiau libațiuni. Cu trecerea vremii însă străduințele ei au fost încoronate de succes.

l) Invocarea morților, care este lucru mai de căpetenie decât simplele formalități de până aci, se găsește de asemeni și în creștinism, dar felul și înțelesul ei este cu totul deosebit de cel din păgânism, după cum deosebit era cu totul și felul de a înțelege moartea și viața viitoare. Acolo găsim inscripțiuni funerare ca aceasta: «*Hic invocatur Fructuosus=Aci e invocat Fructuosus*», din care reiese, că morții erau socotiți și cinstiți ca înșiși zeii, ceea ce nu s'a întâlnit și nu se întâlnește niciodată și nicăiri în creștinism. Acolo găsim formule de invocare ca acestea: «*Parce matrem tuam, sau patrem tuum, sau sororem tuam*», etc. adică: «*Crută pe mama, pe tata, pe sora ta*» etc. sau, ceea ce e tot una cu: «*Nu le face nici un rău*», și însemnează, ca sufletele morților erau înfățișate mai mult ca divinități răufăcătoare. De aceea o altă formulă curentă de invocare era: «*Peto, ut...=Te rog, să...*», care de asemeni implică în sine idea, că mortul putea să facă rău sau bine prin el însuș, ca o divinitate și de aceea rugăciunea i-se adresa deadreptul lui. Cu totul altfel e în creștinism. Aci formulele de invocare sună: «*Pete pro patre, sau pro matre. sau pro parentibus=Roagă te pentru tatăl, sau pentru mama, sau pentru părinții tăi*», adică sufletul decedatului să se roage lui Dumnezeu pentru rudele sale vii, ceea ce e te cu totul altceva decât în păgânism, căci se presupune, că sufletul mortului n'are în sine puterea de a veni într'ajutor celor vii, nu e cu alte cuvinte un Dumnezeu, ci poate numai să intervină, se poate ruga lui Dumnezeu pentru acestia. Acelaș înțeles îl au și formulele: «*Vivas in Deo et roga...*» și «*Memento*» sau «*In mente habeas...*».

Aci stă deosebirea fundamentală dintre cultul păgân al morților și cultul creștin al sfinților mucenici și al sfinților în genere sufletele morților erau cinstite de păgâni ca și zeii înșiși și li se adresau rugăciuni deadreptul, pentru că erau numărate între zei; sufletele sfinților mucenici și ale sfinților creștini în genere sunt cinstite ca ale unor muritori cari au trăit și murit după voia lui Dumnezeu și sunt rugate numai să in-

tervină către Dumnezeu, să roage și ele la rândul lor pe Dumnezeu, pentru cei vii. Ele nu sunt dar puse în rând cu Dumnezeu, nu se bucura de acelaș grad și fel de cinstire, ci de una neasemănat mai mică decât cea care se dă lui Dumnezeu. Ei primesc — cu un termen consa-

crat — numai *venerațiune*, iar lui Dumnezeu i-se dă *adorațiune*; pe când la păgâni nu era deosebire între morți și zei, ci și unora și altora li se da adorațiune.

Preotul I. MIHĂLCESCU

CETATEA PACII...

Pe cărarea vieții se întâlnesc foarte adesea și se sfidează mai mulți drumeți travestiți despre cari află în urmă că sunt: bucuria cu întristarea, fericirea cu nefericirea, avuția cu sărăcia, adevărul cu minciuna, dreptatea cu nedreptatea... Pretutindeni, unde-i faptură omenească, în sate, târguri și orașe, e mișcare multă ca într'un moșoroiu, e zgomot intens și larmă ca într'un stup de albine, unde aceste mici viețuitoare se războiesc de moarte cu trântorii leneși și lacomi...

Ca un râu ce se rostogolește enervat și spumos de pe spinarea unui munte și al cărui vuiet te asurzeste, tot așa și viața pe pământ, în toate manifestările ei, curge în plin, curge cu zgomot. În vecinătatea satelor și orașelor cu populație deasă și variată, liniștea desăvârșită nu mai într'un loc sălăsluiește: în cetatea păcii...

Acolo nu sunt clădiri de artă și nici case cu etaj; acolo nu sunt închisori de piatră și porți ferecate; acolo nu sunt portari de strajă și nici zăvozi în lanțuri; acolo nu-s acarete, strânsură și avuții de pazit... Domeniul tuturor e foarte liniștit; e cel mai mic cu putință, și constă doar din câțiva coți de pământ...

În viața aceasta, săracul locuiește în căsuțe tupilate și în bordeie lipite cu lut; bogatul în castele și palate luxoase, iar vara în vile așezate la poalele munților umbroși și răcoroși sau pe țârmurile apelor cristaline, în locurile cele mai pitorești cu care natura a fost foarte darnică.

După moarte însă, atât locuința unuia, cât și a celuilalt poartă în permanență unul și acelaș nume: un *mormânt*.

Aici, mulți bogați au anumite locuințe pentru vară și altele pentru iarnă, și se mută de ici dincolo, după anotimpuri.

În cetatea păcii însă, nu se cunosc asemenea mutări, căci osemintele, goale ca niște fluier, n'au nevoie de distracții.

În gropile simetrice săpate în pământul virgin de către groparii cari și-au făcut din acest soi de activitate o meserie ca oricare alta, se poartă zilnic jertfele morții neîndurătoare.

Acolo, stau alături și oameni, cari în viață nu s'au cunoscut, nu s'au salutat și n'au dat

mâna niciodată... Acolo, sosesc și bogații cari și-au rezervat locurile la clasa întâia. Ah! de-această împărțire, de-această operație, omenirea nu se poate debarasa, ca și artistul de un cântec ce l-a vrăjit, ca și poetul de muza favorită... Dar ei nu mai pot îndepărta pe săracul adus pe năsălie și care se oprește și cată tihna mormântului numai la câțiva pași de ei, de stăpânul investit până ieri cu atâta putere și autoritate...

De asprimile vremii aici, ei se pun la adăpost; acolo, nu se mai poate, căci timpul, în cântarul său ruginit, nu-i deprins să facă selecție...

Oricât de gingașe și frumoase ar fi florile de pe mormântul cu monumnet de marmoră la căpătâi, totuși ele se vor ofili curând — «*uscata-s'a iarba și floarea a căzut*» —, iar copacii singuratici își cern cu darnicie și de o potrivă peste ele, în zilele de toamnă, întreaga lor haină învechită, mii de frunze ruginite...

Și viața noastră e așa de scurtă — chiar de reușim să numărăm 70 de ani — în fața firului necunoscut al veșniciei, încât ea ne pare un vis, o licărire de lumină în întuneric, un cântec de privighetoare în zi de Mai, un zbor de fluture îmbatat de fericire în bătaia razelor de soare, viața de o zi a unei gingașe flori de primăvară...

Acolo, nu se încap privilegiu, căci și în groapa simplă a săracului, ca și în cavoul de marmoră al multi-milionarului, domnește neîntrerupt aceeași princesă antipatică: *singurătatea* și aceeași umbră se profilează pe pereții încăperii sumbre: *tăcerea*.

Scoborînd cu capul plecat treptele mausoleului, te izbește în față un aer deosebit și fiorul morții ca un duș rece te furnică prin toate oasele... Fruntea ți se încrețește imediat și, înainte de a fi terminat de citit inscripția sugestivă săpată cu dalta în marmoră, te întorci și dai să ieși afară la lumină...

— De ce nu mai stai aici, omule ambițios, călătorule grăbit, măcar un ceas, dacă nu o zi?! De ce pleci așa curând?! Uți că te află în fața osemintelor părintești, ale soției iubite sau ale copilului adorat?! Nu-ți place locuința în care și

tu vei veni în ziua pregătită poate pentru o petrecere? Nu-ți place haina cu care toți morții se îmbracă? Te pune pe gânduri spectrul fatal al sorții ce te așteaptă pândindu-te și urmărindu-ți mișcările pas cu pas?..

Oricât te-ai ascunde, ca mâne vei plăti și tu această poliță, de care cu nici un preț natura nu vrea să rămâie păgubasă... Și plata o vei face morții, la ziua scadenței rânduită de Domnul, și nu în bani, ci în natură, cu propria ta viață. Ea e casierul nemitarnic și neîndurat. Ea-i calăul cu priviri de fiară, care nu-ți dă răgaz, nici pentru spovadă, și care nu vrea să-ți asculte nici dorința de pe urmă...

Acolo, în cetatea păcii, stau alături și acei cari o viață s'au vrășmășit, acei cari au ținut mânie și n'au grăit ani de-arândul, și acei cari s'au certat și s'au urât de moarte umblând în judecăți cu răsbunarea crestată adânc în suflet.

Fără deosebire de clasă, toți mergem acolo, căci mormânt sub pragul casei sale nimeni nu-și sapă...

Iată dar că, după cuvântul Cărții, în cetatea păcii stă împăratul și ostașul, bogatul și săracul, stăpânul și sluga, dreptul și păcătosul...

Dacă dispăre crucea dela mormântul părăsit, după trecere de ani, nu se mai cunoaște omul și, dintr'un vraf de oase dezgropate, nu se mai poate ști identitatea mortului, căci oasele n'au pecetie pe ele și nici inscripție...

Pe pragul mormântului rămân neputincioase: averea, ambiția și rangul; puterea a dispărut cu totul, iar frumusețea va avea de turcă cu o armată de viermi scârboși și necruțători...

* * *

Omul virtuos poate înconjura cârciuma și localurile de destrău unde, înainte de orice, are precădere pofta trupului, a desfrâului însemnat la loc de cinste, căci cei pasionați jertfesc pe altarul Afroditei și al lui Bacus...

Poți birui ispita, poți ocoli păcatul, poți urî averea, poți birui deșartăciunea și astupa gurile clevetitoare; poți să rânești inimi gingașe și slabe; poți să-ți oțelești voința, poți îmbânzi chiar fiarele culira lui Orfeu; poți ocoli o cale și să te întorci pe-un drum; peste o tranșee însă nu poți pași și nici s'o ocolești. Fiecare om trebuie să cadă într'o bună zi în ea. O! știi c'ați înțeles! Tranșeea este *mormântul*... Și calea pe care trebuie să mergi pe orice vreme este însăși viața...

* * *

Deși mereu în doliu, totuși cetatea păcii e umblată zilnic de mulți drumeți. Convoiurile funebre — vorbim de orașe — se succed în unele zile chiar unul după altul din felurite părți ale

orașului. Unul e mai mic și mai sărăcăcios, altul mai impunător, cu muzică militară, companie de soldați cu baioneta la armă, ofițeri cu săbiile trase, cu perine acoperite de decorații, cu discursuri pregătite, frumos covor țesut, numai de virtuțile răposatului... De păcate nimeni n'are voie s'amintească!.. De mortuis nihil nisi bene.

În timpul verii mai cu seamă, la cimitire e un adevărat pelerinagiu. Iată aici, vin doi copilași săracuți ca s'afume mormântul proaspăt abia închis al mamei lor. Vin tăcuți și cu ochii rouați de lacrimi... Dincolo, uite o mamă cernită, aprinde o luminiță și o lipește cu grijă de crucea unicului ei fiu; apoi îi plivește mormântul înțelenit de ploi și buzele-i tremurând deschide calea unei rugi fierbinți, cu șoapte dulci a unui cântec de leagăn... Tacere! Mama zdrobită de durere, dar nu disperată, se roagă pe mormântul fiului său iubit, își ridică privirile spre cer și nădejdea revederii îi încolțește în suflet...

Mai încolo, un soț nemângâiat seamănă cu grijă flori pe mormântul soției sale, care i-a fost devotată și l-a iubit cu iubirea cea mai curată pe care numai poezii o înțeleg pe deplin. La câțiva pași, iată că stă în genunchiu un tânăr cu capul descoperit, plecat pe crucea nouă a logodnicei sale, cari din pricina unei boli necruțătoare, n'a putut ajunge ziua fericită a nunții, când mâni gingașe să-i înveșmânteze trupul fraged ca al unei flori în alb și în fire subțiri de beteală aurie, încununând-o cu flori de lămâiță, ușoare și frumoase ca un vis; muzica arvonită pentru nuntă i-a cântat duiosul marș funebru...

Ceva mai departe, doi meșteri se căznesc s'azeze un grilaj de fier nou-nouț pe-un mormânt; iar la o fotografie așezată cu grijă pe fruntea crucii înalte de marmoră, o doamnă în vârstă, bine îmbrăcată, se uită țintă, fără să se miște, de par'că s'a uitat pe sine!

Ah! fotografia ei străjuește par'că fără rost un mormânt gol și un glas tainic îi atinge urechia... Ce vești! Ce presimțiri ascunse!..

Lângă un tufiș zace un morman de cărămidă și un bătrân cu țacălie se plimbă enervat, cu cu mâinile la spate, cinci pași înainte și cinci înapoi. Își supraveghează singur executarea cavoului și muștră fără cruțare pe lucrătorii șireți de astăzi, cari nu aduc nici pe departe cu acei de pe vremea tinereții sale...

* * *

În zilele frumoase de sărbători, cimitirul e mai populat. Bătrâni, tineri, femei, copii, oameni de toate vârstele și din toate straturile sociale, rând pe rând, vin să se reculegă în această cetate a păcii. Acei, cărora le arde inima după petreceri, se duc la grădini publice, în localuri cu muzică, unde băutura curge cu nemiluita; la

cinematografe cu filme extravagante de briganzi, detectivi și femei pierdute; la revistele din grădinele de vară, unde se joacă și se recită versuri hazlii alcătuite din cuvinte cu două înțelesuri...

Acei însă, cari vor să se mai reculeagă și să mediteze o oră două neturburați de nimeni, iau drumul cimitirului. Aici, ochii nu ți se opresc ca pe stradă la vitrinele tixite cu sticle de parfumuri și obiecte de lux; ci aici, deoparte și de alta a aleii principale ți se opresc privirile la alt soi de galantare masive: cruci de marmoră și de piatră, statui, monumente și mausoleuri, care de care mai frumoase și mai artistic lucrat... Silueta îngerului păzitor rar unde lipsește; el ține de mână și mângâie pe-o mamă cu inima frântă, pe-un copil sau pe-un părinte îndurerat; degetul său arătător dela mână dreaptă arată locul unde a plecat sufletul celui răposat și unde va fi cu puțină revederea — în ceruri.

Grilajuri de fier cu porțiță mică pentru intrare — ca dovadă că omul vrea să nu i fie pângărită țărâna mormântului, ci să i se cruțe locul în care i s'a pogorît trupul neînsuflețit. Inscricții felurite, viersuri sugestive, cuvinte alese, cuvinte biblice: «*Cu sfinții odihnește, Hristoase*»...; «*Că pământ ești și în pământ te vei întoarce*»...;

sau: «*Trecătorule, oprește-o clipă și citește,
Că aici pe veci odihnește
In floarea vârstei mort,
Acel ce ...X... a fost...
Ca tine el a fost,
Ca dânsul mâni vei fi;
Cu grijă dar te gândește,
Că, uite, moartea te pândește...*

Inscricțiile dovedesc, că omul nu vrea cu nici un preț să rămână necunoscut, cel puțin după moarte!.. Dar totografiile!? Îți pun dinaintea ochilor un adevărat muzeu de antichități și de costume vechi, cu moravuri învechite... Și contraste, la fiecare pas! Iată, aici, o fotografie veche: o doamnă în floarea vârstei, cu părul împletit în două cozi ce-i bat șoldurile, pieptănată lins și cu cărare la mijloc; bluză închisă la gât și mânicile lungi cu betiță de broderie; trăsăturile feței naturale, privirea liniștită, cuminte; fusta malacov, mijlocul strâns în colan de mărgele cu paftale de argint; în urechi cercei simpli, iar pe degetul inelar de pe dreapta... un singur inel, cel de cununie...

Și alături, ce contrast! Uite, pe-o cruce, o fotografie recentă; o femeie tânără cu părul *retezat*, cu zulufi încrețiți la tâmple, pieptul decoltat bine, mâinile goale strânse în brațare, apoi degete acoperite cu inele scumpe, cu privirea galesă ce lasă să se înțeleagă multe...

Fotografiile denotă, că omul, ca și negustorul

ce-și expune marfa în galantar, vrea ca să i se vadă mutra și după moarte de către rude, prieteni și cunoscuți; iar sexul frumos să fie mereu admirat, chiar când din trupul cel mai elegant și mai seducător n'a mai rămas decât o mână de lut... Și, n'auzim noi discuții de acestea între tineri: «Ia te uită, amice, ce tip de frumusețe!! Păcat numai c'a murit la 20 de ani!!.. De sigur, n'a avut vreme să cunoască viața și nici să-i guste toate plăcerile... Iacă, de asta nu mă pot eu împăca de loc cu ideea de moarte! Înțeleg, monșer, să mori la 70 de ani, dar nici de cum la 20!! Dacă există un Dumnezeu, apoi îți declar pe onoarea mea, că nu-i drept deloc!!»

Și discuția se lungește și trece în domeniul metafizicei...

* * *

Loc de candelă e mai la fiecare mormânt, atât numai că e gol. Și, dacă omul nu-i deprins cât trăește să-și aprindă singur candela la icoană, cel puțin în zilele de sărbătoare, cum ar putea pretinde oare dela alții, ca să i-o aprindă la căpătâiul mormântului?..

Și dacă aici sunt răposați cari n'au însemnat cine știe ce în familia lor, apoi sunt și dintr'aceia, cari au însemnat mult chiar în istoria neamului, fie în politică, în literatură sau în domeniul științific.

Foști miniștri, generali, oameni politici de mâna întâia; episcopi, profesori universitari cu reputația europeană, oratori de frunte, artiști de mare talent, dascăli iscusiți cari au pregătit o generație, literați, filantropi, etc., toți s'au întâlnit aici...

Unii din ei au busturi de marmoră sau de bronz, ridicate de familie ori de recunoștința publică, care câteodată se și manifestă, cel puțin după moarte; căci în viață, de multe ori omul de valoare primește în față săgețile intrigii și batjocurii contemporanilor.

Câte o coroană artificială învechită dela picioarele monumentului, sau alta de flori naturale vestejită, ca o iluzie frântă, îți spune că, amintirea și faptele au fost cândva comemorate celui dispărut...

* * *

Curioase laturi are și ființa aceasta omenească! Căci de mărire și distincțiuni nu vrea să se despartă nici după moarte!.. Orașele sunt locuite în centre — regulă generală — de lumea bogată, iar periferiile de lumea mai nevoiașă, de lumea săracă. Nu vobim de excepții. În centre sunt clădiri mărețe și cetățenii au tot confortul și toate avantajile: trotuar, asfalt, tramvai, lumină, apă, canal; iar cei dela periferie au din belșug:

nămol, praf, gropi, gunoaie și... întunec. Cetătenii sunt împărțiți pe clase, pe cartiere. Tot după calapodul orașului viu, s'au amenajat și împărțit în cartiere, în parcele și cimitirul, orașul mort, cetatea păcii, cum o numim noi, și care nu-i decât un oraș mort subteran... Centrul pe unde mișună lumea mai mult — un fel de Calea Victoriei sau Lăpușneanu — formează aleea principală și de-o parte și de alta e locul de clasa întâia; pe urmă vine cel de clasa a doua, a treia și în fine, pe sub garduri, a patra...

Bogații și cei cu stare se *aranjază* și aici din timp, așa fel, ca și după moarte să se odihnească tot la centru — centru și centru! —, iar cei mai subțiri la pungă și săracii, rămân să populeze celelalte clase, căci ei nu-și pot permite luxul de-a trânti un pumn de bani comunii pentru trei coți de pământ, fie el chiar și în fața capetei!...

Așa că, la dreptul vorbind, oasele bogatului și cu ale săracului — deși sunt oase și oase — nu se prea ating decât în cazuri foarte rare.

Astfel, onorurile, distincțiunile și rangurile sociale împodobite în zalele mândriei și cinstei de castă, nu dispar cu desăvârșire nici chiar după moarte!!

Trupul bogatului, îmbălsămat într'un sicriu scump de metal, e așezat în cripta boltită a unui mausoleu frumos și înșis cu obloane de fier; țărâna nu-l apasă nici aici pe piept și viemii nu-și pot lua ființă repede din trupul injectat cu aciduri și alte medicamente, care împiedică putrefacția cărnii; pe când trupul săracului e pus în groapă goală, simplă, în plin contact cu pământul — de care nu se teme ca bogatul — că-i înfrățit cu el prin munca cea de toate zilele, și groparii îi rostogolesc deasupra-i fără milă câteva care de pământ proaspăt... Să te mai scoli muritorule, dacă poți și dacă îți mai dă mâna!..

Intr'o săptămână două trupul tău a rămas pradă completă viermilor, cari se plimbă nestingheriți prin sicriu-ți, ca pietonii într'o piață publică... Ei nu cunosc nicio menajare, nici o regulă de politeță; ei știu numai un singur lucru: *să distrugă...*

Pe mormintele din centru cresc flori, căci din taxele anuale puse în acest scop comuna a năimit lucrători cari le curăță, le udă și le plivesc; dar pe mormintele celor ce n'au rude și nici prieteni și sunt colo, la dos, la clasa treia sau a patra, cresc bălăriile în voie; crucea putrezită și obosită de atâta veghe, stă și ea culcată la pământ și, dintr'un colț, indiferența și răutatea omenească, cuprinse pe după gât, stau pitite și râd cu hohote...

* * *

Fără să vreau, mă gândesc la cât amar de bănet a înghițit tot acest lux de statui și de monumente, din care atâtea lucrute prin strănătate!...

Și toate acestea pentru ce? La ce folosesc? Numai și numai pentru a satisface un orgoliu omenescl... Numai și numai pentru a arată posterității că tu, cutare bogătaș și om mare, stai la clasa întâia și că ai un mausoleu scump și voiești să sfidezi sărăcia și după ce ai baut din cupa morții!...

Curioasă mentalitate!.. Și, mă gândesc iarăși, că poate-i locul ca s'o spun, că dacă acești bani s'ar fi întrebunțat în scopuri nobile și de folos imediat și obștesc, ca de exemplu, în scopuri filantropice sau culturale, apoi eu cred, că azi n'am avea cătun din țară fără școală și biserică, toate drumurile ar fi pietruite, am avea mai multe spitale și azile, iar mizeria și incultura nu ne ar sări în ochi din sate ca și din mahalalele târgurilor mai mult sau mai puțin înstrăinate!..

Dar dacă-i modern, dacă așa-i moda, dacă așa-i în Occident, cum poți să te abați și să rezști? Ș'apoi, omul face cu banii ce poțtește... Rafinata ambiție și neînfrânta mândrie omenească nu cedează cu una cu două! Sunt poate cele mai inexpugnabile cetăți pe care le cunoaște omeneirea din timpurile chiar preistorice!..

Viața aceasta-i ca o pânză țesută numai din firele contrastului... Săracul în viață e mulțămît dacă are un bordei al său în care să nu-l ningă și să nu-l ploaie; bogatul ce-a locuit în palate, vrea continuitate și de aceea, iată cavouri de marmoră pentru simandicoasele și respectabilele sale moaște scumpe!

Unul își sapă numele adânc în bronz ca să nu se șteargă secole; celălalt, e bucuros ca să-i străjuiască la cap măcar o cruce simplă, cioplită din lemn. Antagonismul dintre unul și altul trece așa dar cu colac și lumânare și peste pragul mormântului!..

Dar cu toate aceste svârcoliri postume și neputincioase ale capricioasei firi omenești, cuvintele biblice ale Eclesiastului sunt și vor rămânea deapururi memorabile: *«Deșărtăciunea deșărtăciunilor, toate sunt deșărtăciuni»...*

*

Dar oare Dumnezeu care nu caută la fața oamenilor, la judecata de apoi, va avea oare E în vedere asemenea monumete funerare, semne distinctive dintre fiii săi? Va căuta oare El la pietre și nu la fapte?

Te înșeli amar, o, muritorule! Va zice atunci Domnul cu glas puternic de trâmbiță: *Nu din monumente, ci din faptele tale arată-mi mie credința!*» Și atunci, tu bogatul nemilostiv, din din mausoleu-ți de marmoră, care ai trăit viața numai pentru tine și n'ai căutat și spre aproa-

pele lipsit cu fapta, pentru a te îmbogăți și în Dumnezeu, cu sărăcia faptelor tale bune, ce vei răspunde dreptului Judecător?

Te va lua înainte săracul Lazăr, care va merge în sânul lui Avraam — să-i zicem: la locul neparcelat de clasa întâia! — iar tu, vei fi aruncat la clasa a patra — unde va fi plângere amară și aspră scrâșnire de dinți...

*

Dar iată că s'aude un marș funebru și un nor ușor de praf se ridică deasupra străzii ce duce la cimitir. Încă unul pe răboj la locul de veci. Porțile greoaie de fier se deschid larg în două părți, portarul bărbos se închină înainte respectuos, își scoate chipiul și duce fluierul la gură. După câteva semnale — convoiu își urmează calea pe alea principală, — apar în fața capelei în așteptarea mortului, garda permanentă a cetății, compusă din: sergentul de rond, dascălul cu părul încălcit, cu cadelnița în mână, cu chibrituri și lumânare și cu vre-o sticlă de aprins prin buzunar; domnul intendent în ghetete galbene, cu pantalonii pe dungă, bărbierit proaspăt și care cere «autorizația de înmormântare»; iar dintr'un tufiș apar ca niște briganzi și groparii rupți cu lopețile pe umăr, cu fața aspră și cu mâinile bătătorite și murdare... Urmează prohodul, discursurile de laudă la «veșnica pomenire» clopotele plâng și ele cu glasul lor de aramă; apoi, mortul e coborât în groapă din care se ridică sunetul lugubru al bulgărilor de țărână cari lovesc scriul în plin. Iar peste o oră mortul a rămas în groapă singur singurel, ca niciodată în viață. Toți l-au părăsit, clătînând capetele. Epilogul unei vieți s'a terminat. Uitarea sfredelește de zor în inima celor rămași, cari, cu tot doliul aparent, își urmează calea înainte, căci și pe buzele lor flutură cuvintele: «*morții cu morții și vii cu viii!*»...

*

Spre seară, drumeții părăsesc cimitirul mai familiarizați cu ideea de moarte, dar se întreabă abătuți: «La ce bun viața asta, dacă-i așa de scurtă și așa de grea pentru mulți?!» Și acest mare mister rămâne tot neînțeles cum a răman o taină și pentru generațiile trăite. Noaptea, omul fuge de cimitir, îl ocolește chiar, căci îl stăpânește o teamă neînțeleasă; pe când de locașurile unde pulsează viața, unde sclipește o făclie în miez de noapte, el se simte atras și merge cu pieptul deschis...

Soarele, ca de foc, coboară obosit după dealul ce încercuie orașul ca un zăgaz și își închide genele pe nesimțite. Cele din urmă raze, dulci, mângâietoare se frâng de lespezile de piatră înegrite și de crucile tăcute... O clipă, și jocul lor a încetat; bătrânul a închis ochiul de tot...

Tot astfel s'a stins și viața celor ce dorm

acum în morminte, pe nesimțite; așa ne vom stinge și noi, ca mărul.

Seara vine plictisită și grăbită. Numai amurgul bătrân, ca o lebadă pe un iaz de argint, își spală somnoros fața în râu de sânge și își strânge la piept mantia-i scumpă de purpură împărătească.

Dar întunerecul din cele patru colțuri îi dă ghes brâncindu-l, și el se rostogolește în abisul fără fund...

E liniște acum în cetatea păcii. E liniște desăvârșită, e liniște de mormânt. Un vânt ușor, un vânt dulce palește ca o boare caldă, ca o șoaptă de dragoste frunzele copacilor, care se mișcă lin ca niște pleoape de ochiu obosit. Grieri. harnici și-au început concertul lor cadențat și armonios, care sună: țâr-țâr-țâr...; țâr-țâr...țâr. Ei s'au înfrățit cu țărâna și, la urechea celor morți, ei cântă fără plată prohodul lor aparte, unit cu duiosul imn al vieții... Ei n'au frică de moarte. Mormintele pentru ei sunt niște altare, iar ei preoți îmbrăcați în vesminte, cari în liniștea nopții oficiază liturghia sfântă...

Cântați mereu, cântați voi crainici ai vieții! Cântați în noaptea întunecoasă și surdă oda primăverii pe mormintele tăcute ale celor ce azi nu mai sunt decât prada putreziciunii...

Spre miezul nopții, liniștea e din ce în ce mai profundă; dar câte o bufniță ce n'are somn și se mută din copac în copac de o mai turbură, întovărășită de cucuveica ce nu s'aciuiază până nu-și arată frumuseța glasului său cobitor a râu, de pe turla solzită a clopotniței ce stă pironită ca un far în mijlocul unei mări moarte, cu catargurile corăbiilor sfărâmate prefăcute în cruci de mărimi diferite...

Se 'nseninează și luna somnoroasă plutește ca pe-o barcă pe calea laptelui, iar din înălțimi amețitoare ca niște făclii stelele sclipeșc în licăriri de argint...

Mai luminați și voi candelile cerești această cetate a păcii, căci nu odată în viața lor acei ce dorm aici v'au contemplat, v'au admirat, v'au cântat și v'au fericit... În câte nopți senine ochii lor dornici de frumos și inima lor setoasă de-o iubire curată — n'au cântat tăcuți spre voi ca'n spre-un altar făcător de minuni?!.. De câte ori în anii visători ai tinereții pline de farmec n'au adormit în liniște sorbind cu ochii din taina vieții voastre, din maiestatea razelor voastre feciorelnice și tremurătoare?!... Ș'acum?! Acum, voi făclii eterne, străjuți în nopți cu lună mormintele celor ce v'au admirat și cari au trăit numai o zi... Fiți generoase, steluțe de toți iubite, căci plutiți în cea mai curată și în cea mai visătoare sferă, formând Tronul Celui Prea Înalt..i

*

Fiecare mormânt ascunde în el o taină. Căc

oare câte visuri și doruri frânte, câte drame, câte tragedii, câte idile și odiseie n'ascund în sânul lor aceste morminte?! Unde-i scriitorul să le poată descifra și scrie depe frunțile șterse ale crucilor înclinate?.. Din viața fiecărui muritor s'ar putea alcătui o piesă, s'ar putea scrie un roman cu erou și eroină ca și nuvele frumoase încadrate în rama celui mai curat idealism...

De pe-un mausoleu de piatră, ca o hârcă din povești, vremea neîndurătoare își toarce tacticos firul ei neîntrerupt.

De departe, mulțimea de cruci și morminte mi se pare o ceată de călăreți oprîți din marș o clipă, în fața unei prăpăstii sau a unei ape mari. Cât sunt de disciplinați! Nu mișcă nimeni. Toți ascultă. Toți sunt cu ochii țintă și cu urechile ciulite la comanda supremă. Și iată, că pe-un șoim alb cu coama în vânt și cu nările de foc, trece în galop rânjind și ținând o coasă în mână, moartea, un schelet de om uriaș!...

A dat drumul unei șoapte printre dinții lați—de care cu toții s'au încrâncenat, a dat pinteni și s'a avântat printre nori, ca oare-când profetul Ilie, care muștrase pe Ahab și pe Izabela...

*

Cimitir, cetate a păcii! Tu ești muzeul de antichități, din care nimeni din noi nu va lipsi. Tu ești pinacotecă vastă, care prin emisarii tăi ne-ai arvonit mutra din chiar ziua nașterii noastre... Cine poate scăpa din galantarul tău? Cine te poate nesocoti? Între cetatea vie, sgomotoasă și între tine este legătură nevăzută, puternică și permanentă.

Legătura amintirilor, legătura dragostei, care, după zisa Sfântului apost. Pavel, niciodată nu cade! În cuprinsul tău odihnesc părinții noștri, cari ne-au dat viață. Cum oare i-am putea uita?

Acolo's și copiii noștri. Cine oare ni i-ar putea smulge din suflet? Acolo ni-s rudele, prietenii și cunoscuții. De amintirea lor cine oare ne-ar putea desprinde?!...

Iată, pentruce, cetate a păcii, intrăm cu sfială în cuprinsul tău. Iată pentru ce intrăm cu respect ca'ntr'o biserică antică, ca'ntr'un panteon ce ascunde în el personalități epocale.

De cum am intrat pe poarta ta, viața și amintirea celor scumpi ai noștri dispăruți ni se ivesc înainte, desfășurându-se treptat ca un film de cinematograf.

După cum albina culege nectarul din flori, tot așa și noi culegem în cuprinsul tău amintiri de la fiecare pas; de la fiecare cruce înegrită culegem o învățătură, de la fiecare coroană vestejită culegem nectarul amar al unei deșertăcuini adevărate cu care ne îmbătăm toți...

Cetate a păcii! Lume a dreptilor și a nedreptilor! Tu ești cartea cea mare a realităților

din lumea aceasta, cartea cea adevărată, cartea cea grozavă, dar care nu minte pe nimeni niciodată.

În învechitele tale foi, dac'ar mai ceti oamenii din când în când, s'ar mai împuțina desigur procesele, furturile, nedreptățile, crimele de tot soiul, ura și invidia, lăcomia și răzbunarea.

Muritorilor îmbogățiți, precum și voi toți, cari sunteți orbiți numai de ce este pământesc și încătușați în lanțul ispititoarelor plăceri ale vieții; voi, cari alergați cu limba scoasă pentru a vă distra și petrece, pentru a vă mări capacitatea volumului și slobozi bărbia la băi de mare și la băi minerale, cum și la aier de munte și cari umblați cu sete în atâtea localuri de petrecere și de dans, abateți-vă măcar din când în când și în această cetate a păcii, pentrcă intrarea este fără plată și slobodă în orice oră din zi.

Plimbați-vă tăcuți prin aleele ei, căutați-vă și voi un loc de veci, care să vă ascundă la vreme osemintele trudite și sbuciumate de muncă și de patimi... Priviți țintă la crucile tăcute și la mormintele părăsite și uitate. Ascultați cu luare-aminte, ca'ntr'o biserică, liturghia scurtă, dar plină de taină a greerului harnic ce-o deapănă în ritm armonios, căci el hălăduiește în iarba mormântului ca și căprioara 'n codru... Nu-l stingheriți cumva cu bățul din oficiul pe care-l îndeplinește coștiincios ca un muzicant reputat, deasupra țărânei peoaspete a mormântului pecetluit cruciș de preoți «*până la a doua venire*», și veți învăța mai mult din aceasta decât dintr'o bibliotecă întregă de cărți cetite în fugă și cu gândurile mereu împrăștiate...

*

Cimitirule, cetate a păcii! Tu ne inspiri numai jale și desamăgire. Tu ești ca un dascăl încercat care nu te contrazici niciodată.

Ne temem de tine ca de un bunic iute și aspru și care nu știe de loc gluma. După ce ne-au pus groparii în mormânt, rămânem pentru deapururi la tine în gazdă. Zidurile tale sunt nalte, uriașe, păzite de vedenii și nu se pot trece...

Parfumul florilor tale e parfumul unui somn greu, lung și... nesfârșit..

Te iubim, căci vom avea nevoie de găzduirea ta; dar te și urâm, căci ideea de moarte ne înfioară pe toți.

Cimitirule! Tu ești cetate a păcii, a liniștei veșnice; cetate a amintirilor, cetate a dragostei, cetatea a înfrățirii omenești, cetate a durerii, cetate a lacrimilor, cetate a neputinței, cetate a somnului morții prelung, adânc, cât mai adânc..

Cetate a păcii! Slăvită fie liniștea ta, iar somnul ce-l dai, binecuvântat, până în ziua, când întu-

nerecul va peri și ingerii trâmbițași din cele patru colțuri ale pământului vor vesti—după Scripturi—zorii obștești și judecata cea de pe urmă!,.

Până ne vom muta și noi în cărările tale ca

și o mamă, cetate bătrână, fi îngăduitoare... Iar voi toți, cari sălășluiti acolo, dormiți în pace!...

Meargă până la voi salutarea noastră frățescă și sinceră care sună astfel: la re-ve-de-re...

Pr. N. V. HODOROABĂ

EPISCOPIA HOTINULUI¹⁾

VII

*Scrisoarea Mitropolitului de Proilavia către Neofit, invitându-l la episcopia de Hotin, 16 Februarie 1765.*²⁾

Prea Cucernicului între ieromonahi, al nostru părinte Kir Neofit, har în Domnul

„Iată preasfințita Episcopie a Hotinului te chiamă mire al ei cu voia lui Dumnezeu, gândește-te, acum te-a propus Hotinul și ai făgăduit. De altmintrelea și eu ți-am răspuns că, dacă este voia lui Dumnezeu, se face. Eu de atunci nu am dormit, ci am lucrat nu puțin ca să aduc la capăt acest plan și iată, cu voia lui Dumnezeu, a luat sfârșit întru numele tău. Cu voia preainălțatului Domn a toată Moldova, ca unul ce este vecin, a scris Preasfințitului meu stăpân și Domn și Patriarh Ecumenic, cu sfântul Soborul nostru al Arhierilor și mi-au dat două acte: unul sinodic și unul enconomiastic, deosebit al Patriarhului, pe numele sfinției Tale și amândouă cu arghihal al Preaasfințitului către preaputernicul nostru împărat, care să trăiască întru mulți ani; mi-a dat și beratul pe numele sfinției tale, care sinete sunt către mine, ca să am orice voie și îngăduirea sinodicească și cea împărătească, și iată îți trimit pe protopopul nostru Kir Stanciu, cu această bună veste, ca să te afle și să te aducă către locurile noastre. Am și alt Mitropolit gata, ca să te hirotonisim cu voia lui Dumnezeu, și să te înaintăm în scaunul Sfintei Episcopii a Hotinului; dacă se va face, amin.

Și aceasta șă știi sfinția ta, că pentru alta nimic nu am făcut, decât te-am socotit mai vrednic decât toți vechii mei ajutori, mai cinstit și mai venerabil, fiind în stare a păstori o turmă sutletească ca unul ce ești plin de grijă, neadormit și harnic. Și scopul meu este acesta cătând numai pentru mântuirea sufletească și nu la bani. Astăzi, fătul meu, mi-a dat în mână douăzeci și două de pungi gata, însă eu cum am zis mai sus, nu mă uit la cele de față, până acum, până să aduc la capăt acest plan, am cheltuit cinci pungi și jumătate; eu mi-am făcut datoră după făgăduiala mea, și sfinția ta ești biruitor în scopul sfinției tale. Iată că fac epitrop pe Dumnealui marele Retor Kir Hagi Spandoni, și trimit și actul sinodicesc în mâinile sfinției tale și iată-l precum și catastiful curat al veniturilor și

cheltuelilor Episcopiei, precum și cele ce mi s'au dat în mână. Și dacă poți fătul meu, aleargă și nuntește; nu-ți dă mâna (?), e ceasul potrivit și să-mi răspunzi. Cu Domnul și să trăiești întru mulți ani fericiți 16 Februarie 1765, al Brăilei Daniil“.

† Τῷ ὁσιωτάτῳ ἐν ἱερομονάχοις ἡμετέρῳ παπᾷ κὺρ Νεοφύτῳ χάρις ἐν Κορίψ.

Ἴδοῦ ἡ ἀγιοτάτη ἐπισκοπὴ Χοτινίου σὲ προσκαλῆ νυμφίον τῆς Θεοῦ εὐδοκείας: ἐνθυμᾶσθε, ἐπέρισε, πῶς σὲ ἐπρόβαλα τὸ Χοτίνι καὶ ὑποσχέθης Λοιπὸν καὶ ἐγὼ τὴν ἀπεκρήθειν ὅτι, ἐὰν εἶναι εὐδοκεία Θεοῦ, γίνεται σχεδὸν ἐγὼ ἀπὸ τότε δὲν ὕπνοσα, ἀλλὰ ἀγωνίσθην οὐκ ὀλίγον διὰ τὰ φέρω τὴν παροῦσαν ὑπόθεσιν εἰς ἔκβασιν, καὶ ἰδοῦ, Θεοῦ εὐδοκεία, ἐπῆρεν τέλος εἰς ὄνομα τῆς. Μετὴν ἄδειαν τοῦ ὑψηλοτάτου ἡμῶν αὐθέντου πάσης Μολδοβλαχίας ὡς σηγορήτης, ἔγραψα τῷ παναγιωτάτῳ μοι αὐθέντι καὶ δεσπότῃ καὶ οἰκουμενικῷ πατριάρχῃ σὺν τῆς ἱερᾶς ὁμηγύρεως τῶν ἀρχιερέων, καὶ με ἐδώθησαν δύο ἐκδοσεῖς: μία συνοδικὴ καὶ μία ἐγκωμιστικὴ ξεχωριστὴ τοῦ πατριάρχου εἰς ὄνομα σου, καὶ οἱ δύο με ἀρτιχάλῃ τοῦ παναγιωτάτου πρὸς τὸν κραταιότατον ἡμῶν καὶ πολυχρονημένον βασιλέα μας, με ἐδώθη καὶ μπεράτῃ εἰς ὄνομα σου: τὰ ὁποῖα συνέτια εἶναι εἰς τοῦ λόγου μου, νὰ ἔχω κάθε ἄδεια, καὶ συνοδικὴν καὶ βασιλικὴν ἐξουσίαν. Καί, ἰδοῦ, στέλνω τὸν πρωτοπαπᾶ μας κὺρ Στάντζουλον μετὸ παρὸν μῆνημα νὰ σὲ πάρῃ, καὶ νὰ σὲ φέρῃ εἰς τὰ ἡμέτερα. Ἔχω καὶ ἄλλον μητροπολίτην ἑτοιμον, νὰ σὲ χειροτονήσωμεν Θεοῦ εὐδοκείας, καὶ νὰ σὲ προβιάζωμεν εἰς τὸν Θρόνον τῆς ἀγιωτάτης ἐπισκοπῆς Χοτινίου, ἄμποτες γένοιτο, ἀμήν. Καὶ τοῦτο ἤξευρε ἡ ἀγιοσύνη σου ὄχι δι' ἄλλο κανένα τέλος, παρὰ σὲ ἐδιάλεξα ἀπὸ ὅλους τοὺς παλαιούς μου ὑπηρέτας ἀξιώτερον, τιμιώτερον καὶ σεμνώτερον, ὡς ἄξιον τοῦ ποιμάνειν λογικὸν ποῖμνιον, ὡς ἐπιμελητὴν, ἄυπνον καὶ ἄκωνον. Καὶ τὸ τέλος μου εἶναι τοῦτο, ἀποβλέποντάς μόνον εἰς ψυχικὴν σωτηρίαν, καὶ ὄχι διὰ χρημάτων. Σήμερον, τέκνον μου, με δειδουν ἐπὶ χεῖρας εἴκοσι δύο πουργία ἑτοιμα, ἀμὴ ἐγὼ, καθὼς ἀνωτέρω εἶπα, δὲν ἀποβλέπω εἰς τὰ παρόντα, ἕως τῶρα ἕως ὅπου νὰ φέρω εἰς ἔκβασιν τὴν παροῦσαν ὑπόθεσιν πέντε πουργία καὶ μισὸν ἐξοδιάστηκαν: ἐγὼ ἔκαμα τὸ χρέος μου κατὰ τὴν ὑπόσχεσίν μου, καὶ ἡ ὁσιότης σου εἶσαι νικοκύρης εἰς τὸν σαοτόν σου. Ἴδοῦ ὅπου βάζω ἐπίτροπον τὸν ἄρχον μέγαν ρήτορα κὺρ Χατζῆ Πανδονῆ, καὶ στέλνω καὶ τὴν συνοδικὴν ἔκδωσιν εἰς χεῖρας του, καὶ ἰδὲς τὴν, καὶ κατάστιχον καθαρὸν τῆς ἐπισκοπῆς ἰσόδων καὶ ἐξόδων, ὁμοῦ καὶ τὰ δοθέντα ἐπὶ χεῖρας.

¹⁾ Vezi nr. trecut

²⁾ Analele Academiei Române, vol. XXVIII sec. literară. pag. 186-190.

(Adresa) «Prea cucernicului, prea învâțatului între ieromonahi, al nostru Domn Neofit, cu rugăciune La București, care se află în mânăstirea S-tului Gheorghe «fimeriu»».

Και, εάν ποῦ δεῖδῃ, παιδί μου χέρι, ἔλα καὶ νομφεόσου: δὲν σοῦ δεῖδῃ χέρι δρα σου καλή. Καὶ νὰ ἔχω τὴν ἀπόκρισιν. Κύριος, καὶ τὰ ἔτη εἴησαν θεόθεν πλειοθα καὶ πανευτυχῆ. ἀψές', Φεβρουαρίου ις'

Τῷ δσιωτάτῳ καὶ λογιωτάτῳ ἐν ἱερομονάχοις ἡμετέρῳ κὺρ Νεοφύτῳ εὐχετικῶς.

Εἰς Βουκορέστι, ὁ ὁποῖος εὐρίσκεται εἰς τὸν μέγαν Γεώργιον μοναστήρι, ἐφημέριος.

VIII

*Cartea mitropolitului Daniil din 22 Octombrie 1765.*¹⁾

Mitropolitul Daniil hirotonește preot pe un oarecare Andrei pentru mitropolia Hotinului.

„Daniil, cu mila lui Dumnezeu, mitropolitul Proilaviei, Tomarovei, Hotinului, a toată marginea Dunărei și a tot Nistrului și Ucraniei.

Prin darul și puterea prestințitului și de viață făcătorului duh, ce i s'au dat smereniei noastre de la marele arhieru Domnul nostru Is. Hr. Iată, au venit înaintea smereniei noastre acest temătoriu de Dumnezeu bărbat, anume Andrei, cu multă plecăciune, cerșind darul preoției de la smerenia noastră, deci, și noi prea amăruntul cercetând și prea dumnezească Pravila ispitind, și prin vrednici mărturii ce s'au adus de la părintele său cel duhovnicesc, l-am făcut întâi ceteț ipodiaton, erodiaton și preot desăvârșit aicea la sfânta, mitropolie noastră Hotinului, unde să citește și să prânuește hramul Sfeti Gligorie Bogoslov. Și enorie i-am dat, iar la stânta mitropoliea noastră și voie i-am dat să boteze, să cunune, și toate slujbele bisericesti, câte i se cade preoții sale. Drept aceasta i s'au dat cartea mitropolii noastre cu pecetea mitropolii noastre pecetluită și de condeiul nostru iscălită și ori unde să vă întâmpla a merge, toți să-l aibă la cinste și la evlavie ca pre un vas al siintii biserici a răsăritului și slavă lui Dumnezeu, amin. 1765, Oct. 22.

L. S. † Daniil, mitropolit Proilaviei:

T. Hotin

Scrisoarea Episcopului de Hotin Amfilohie din 10 Ianuarie 1768 către Zosima Arhimandritul Lavrei Pecersca din Chiev, în care se roagă să fie ajutat²⁾

„Prea înălțatului și prea cinstitudii și întru Duhul sfânt frate pre cuviosului și de Dumnezeu ales: întocmai arhierilor marelui arhimandrit al sfintei și dumnezeesti împărătești Lavre Pecerscării a slăviteii cetăți Kievului rugăm pre a tot puternicul și milostivul Dumnezeu și pre a lui nevinovată maică pre pururea fecioară Marie și pre cuviosii Antonie și Teodosie Pecerschi: pentru buna liniște și pace ca să petreci sfîntia ta sănătos: și despre cinstitudii și luminatul tău trup să

¹⁾ Originalul în arhiva mănăstirii Putna, nr. 98, cf. Dan „Putna” pag 103 N. 16. Vezi „Cronica episcopului de Rădăuși” de D. Dan, Viena 1912, pp. 271—8.

te învrednicească părții celor aleși cu precuviosii și de Dumnezeu purtătorii părinți în veacul cel viitoriu: Cu plecăciune scrie Amfilohie episcopul Hotinului, că vrând Dumnezeu și pe mine smeritul prin darul sfintelor moaște ce m'am învrednicit și eu nevrednicul a le săruta pre carele se află în sfintele peșteri al Pecerscării: di m'au învrednicit și m'au cinstit cu darul arhieresc cu voie și cu ștître pre înaltului și pre luminatului pre pre sfințitului patriarh al Țarigradului și prin mâinile a trei sfinți arhieriei: adică presfințitul mitropolit al Sevastiei: Kirio Kir Parteni, dimpreună și al Brăilei, Kirio Kir Daniil-stăpânul meu, și mi-a încredințat această puțină eparhie, di păstorie a roabii cetății Hotinului: întru care petrece oaie împreună cu lupul: și acum luând acest mari dar și fiind eu slab de chivernisăli întru care petrecem și mai nainte fiind eparhie datoare cu cinci mii de lei din trecutele vremi pentru birul stăpânitorilor și acum neavând nici o afacere pentru celi ci să cuvine: arhieresti podoabe adică sfinte vesminte: am năzuit la mila sfîntiei tale: ca să te milostivești din celi ci vi hi având mai vechi vr'o mitră i tricheli i vesminte i cu ce te va lumina duhul sfânt și pentru mila ce vei face, milostivul Dumnezeu îți va da mila cerească, iar noi vom ave datorie a pomeni pre cinstitudinii nume al sfîntiei tale la toate slujbele noastre: sărindar vom sluji poroncind: Cu al cărui dar și iubire de oameni i blagoslovenie Domnului să fie preste sfîntie ta totdeauna și în veci, Amin, vlet 1768 Ghen 10⁴. Iscălește „Amfilohie episcopu Hotinului”. Urmează pecetea pe care e scris: „Amfilohie smerit episcop Hotinului”.

Mai înștiințez pre sfîntia ta și mă rog că având un după trup frate ci l-am fost dat acum cinci ani acolo la zugravie în mănăstirea în Pecersca la zugravul Vartolomeu: în școala mănăstirei și mă rog milii sfîntii tale ca să nu treci cu vedere când vei lua seama au doară va fi învățat și va fi pomenire sfînti tale⁴.

²⁾ Această scrisoare în original se păstrează în biblioteca mănăstirei Pecersca din Chiev cu No 230. În anul 1832 în 10 Noembrie a fost tradusă în rusește de Petre Lonciovskii, protoereul catedralei din Chișinău, trimis în această mănăstire Kiev la canon. În anul 1892 originalul autentic al scrisorii lui Amfilohie și traducerea lui Petre Lonciovskii au fost trimise de profesorul Academiei spirituale din Kiev. N. I. Petrov, „redactorul lui Informațiilor eparhiei [Chișinăului]”, A. Stadnișkii. Stadnișkii a tipărit traducerea lui Lonciovskii în ediția sa pe anul 1897 No. 22, pag. 695—6, ne luând în seamă originalul scrisorii. Textul publicat de Stadnișkii nu este exact, cuprinde corectări și vre-o câteva cuvinte imise. În anul 1903, prin administrația seminarului duhovnicesc din Pscov, Iustin Frașman ceru originalul lui Amfilohie și traducerea lui P. Lonciovskii dela Lavra Pecersca din Kiev, publicând-o și pe una și pe alta în lucrarea sa cu titlul „Inochentie, episcopul Hușilor”, Chișinău 1903, pag. 219—223, arătând totodată și lipsurile ediției lui Stadnișkii. Dăm aici din nou acest document socotindu-l foarte important. Pe plic este scris astfel:

„Prea înălțatului și prea cinstitudinii și întru prea sfântul Duh: Frași: pre pre cuviosului și de Dumnezeu ales: întocmai arhierilor Marelui Arhimandrit al sfintei și dumnezeesti și împărătești Lavre Pecerscării Kiriu Kiriu Zosima: cu darul și mila lui Dumnezeu să fie”.

Daniil, mitropolitul Proilaviei și Hotinului hirotonește pe Demitrie Cernevschi pe seama parohiei Secureni-Hotin în Februarie 27 anul 1769¹⁾

Daniil cu mila lui Dumnezeu, mitropolitul Proilaviei, Tomarovei, Hotinului, al întregului țarm al Dunării și al Nistrului și al întregii Ucraine a hanului.

X

„După harul, darul și puterea Preasfântului și făcătorului de viață Duh, dat omenirii noastre de la prea înaltu Arhieru, Domnul nostru Iisus Hristos, făcut-am pe acest cucernic bărbat, *Dimitrie Cernevschi*, venit sub smirenia noastră și cu plecată închinăciune, cerând cinul preoțesc, pe care mai întâi l-am încercat bine și cu osârdie în toate privințele după pravila dumnezească, care după mărturia, dată lui dela părintele duhovnic, s'a ridicat la treapta de cetitor, subdiacon, diacon și chiar la cea de preot, *aici în eparhia noastră în târgușorul Căușani, în anul 1769, Februarie 27 zile, tot în eparhia noastră satul Secureni pentru hramul „Aco-perământul Preasfintei Născătoare de Dumnezeu”,*²⁾ dându-i puterea de a liturghisi, botezà, cununà și înmormântà și celelalte taine, cari se țin de preoție să le săvârșească și pentru întărirea lui datu-i-s'a această carte, pecetluită cu obișnuita pecetie și iscălită cu mâna noastră, și ori unde s'ar întâmpla să se afle, toți să i se supună și să fie dator să-i dea cinstea de preot, ca slugei lui Dumnezeu și unui vas ales al bisericii de răsărit. Amin, amin, amin. Dată în Tichina în anul Domnului 1769, luna Februarie în 27 zile

Daniil, Mitropolitul

Conform originalului acestei gramate, protopopul Braslovschii Vasile Mocițchii.

Cartea mitropolitului Moldovei, Gavriil Calimah³⁾ către credincioși eparhiei mitropoliei Proilaviei din 10 Ianuarie 1771.⁴⁾

„De vreme ce eparhia, carea se ocârmuia cu păstoria cea bisericească după urmarea vremilor către frăția sa proilavul, socotindu-se dintru început a fi din hotarul pământului și din păstoria Moldovei. Acum după, pronia preaputernicului și a tot binele săvârșitorului Dumnezeu, învrednicindu-se a scăpa din jugul cel silnic a Otomanilor prin armele cele nebiruite a monahiceștei mării a prea milostivei noastre Împărătrițe Rusii, însă rămânând fără de păstoriu bisericesc pravoslavnicul norod, ce lăcuește întru această eparhie, precum ne-am încredințat, socotit-am și noi a noastră arhipăstorească neapărată datorie, ca cei ce ne-am învrednicit prin

dumnezeescul dar a prea sfântului și de viață făcătorului Duh, a fi arhipăstorul a tot pământului Moldovei și ca să nu ne osândim de cătră bunul păstoriu și marele arhieru, Domnul și Mântuitorul nostru, Iisus Hristos, pentru vre'o lenevire sau nebăgare de seamă, ca păstorii aceia căroră nu le este milă de cuvântăreața turma lui, n-am trecut cu vederea purtarea de grijă a aceștii eparhii, ce prin bunăvoința noastră aflându-se frația sa, Kir Inochentie, episcopul Hușului aproape la acele părți de loc. Iată, l-am însărcinat poftindu-l ca să aibă purtare de grijă la numita eparhie și să păstorească cu privighere și cu toată osârdia atât partea bisericească, cât și partea politicească, îndreptându-i și povățuindu-i cătră cele sufletești spre mântuirea lor. Și osebît de eparhia Hotinului ce s'au dat sub ocârmuirea frăției sale episcopului de Rădăuți Kir Dositei, toată cealantă eparhie să fie întru purtarea de grijă a numitului episcop de Huși până când se vor liniști lucrurile, rămâind întru pacinica stare și atunce se va pune la cea desăvârșit bună rânduială, deci moliftele voastre preoți și toți pravoslavnicii creștini ce sunteți lăcuitori într'acea eparhie, după creștineasca voastră datorie să vă supuneți rânduitului episcop al Hușului la cele duhovnicești, ce sânt spre a voastră apărare sufletească mântuire cu toată căzuta cinste și evlavie ce se cuvine arhieriei sale aceasta înștiințăm. „1771, Genar 10.

(ss) *Gavril mitropolitul Moldovei.*

XII

Carte episcopală din 6 Iulie 1771.

Dositei ca episcop al Rădăuților și al Hotinului, hirotonește pe un anume Pavel ca preot pentru biserica din Hatna.

„Cu mila lui Dumnezeu, Dositei, episcop Rădăuțului și Hotinului. Prin darul și puterea preasfântului și de viață făcătorului duh, ce s'au dat smereniei noastre dela preainaltul arhieru, Domnul nostru Iisus Hristos. Iată, deci, veni înaintea smereniei noastre acest de Dumnezeu temător bărbat anume Pavel, și cu multă plecăciune au cerșut dela smerenia noastră darul preoției. Deci, noi mult cercetându-l și prin dumnezeiască Pravilă ispitindu-l după mărturisirea sa, pre cât au arătat la taina spovedanii ce s'au încredințat din duhovnicul său kir Climent ieromonah, l-a arătat a fi vrednic de darul preoții și cu puterea prea sfântului și de viață săcătorului duh, prin punerea mânilor smereniei noastre l'au hirotonisit întâi ceteț și ipodiacon, diacon și preot desăvârșit. Și prin darul prea sfântului duh datu-i-s'au voie și putere de a sluji toate cele ce se cuvî. Preoții, așezându-l la ținutul Sucevii în satul Hatna, la biserica, unde se cinstește și se prăznuește hramul Înălțării Domnului nostru Iisus Hristos. Drept aceia, i s'au dat dela smerenia noastră această carte a episcopiei noastre, cu pecetea sfintei episcopii pecetluită și cu iscăjitura noastră întărită, ea orunde i s'ar întâmpla a fi,

¹⁾ Publicat de Lebedințev, Iustin Frașman și Șt. Berechet în cele 2 reviste: 1) p. 90 și 98-99 și 2) p. 265 col. I II.

²⁾ Până astăzi această biserică are acelaș hram: vezi „*Trudă*” p. 261 (a. 1811) și „*Anuarul*” p. 125-126 (a. 1905).

³⁾ Fost de Salonc. 20 Februar 1760-+20 Februarie 1786.

⁴⁾ „*Chronica Mușilor*”... pp. 313-314.

toți să-l aibă la cinste ca pe un vas al sfintei biserici, și slugă lui Dumnezeu, amin.

în anii 1771, Iuli 6.

Dositei episcop Rădăuțului și Hotinului
L. S.

Originalul în arhiva mănăstirii Putna nr. 100 după inventariul din 1863 (cf. D. Dan, „Putna” pg. 103, pr. 18.) Vezi „Cronica episcopiei de Hărăuți” D. Dan, Viena 1912, pp. 228—9.

XIII

Amfilohie hirotonește pe Teodosie în preot pentru parohia Hlinoia în 5 Decembrie 1772¹⁾.

Amfilohie cu mila lui Dumnezeu, episcop al Hotinului

După darul și puterea preasfântului a tot făcătorulu și a începătorului de viață duh, date smereniei noastre de la Marele Arhiepiscop, Domnul nostru Iisus Hristos: iată venit-a înaintea noastră acest de Dumnezeu chemat bărbat cu numele Teodosie, care cu multă închinăciune și smerenie a cerșut de la noi treapta preoțească: pentru aceasta noi după datorie, cercetându-l, și din dumnezeieștile pravile ispitindu-l, după mărturia, ce ne-au adus de la părintele său duhovnic, ni s’au arătat vrednic de treapta preoțească și cu puterea preasfântului și făcătorului de viață duh, l-am hirotonat cu hirotonie desăvârșită, mai întâi în ceteț, ipodiacon, diacon și preot desăvârși aici în sfânta noastră episcopie în Hotin în biserică unde este hramul sfântului și marelui Grigorie Bogoslov?, și i-am dat putere și binăcuvântare a săvârși tot ce are legătură cu preoția; l’am numit la parohie în satul Hlinoia²⁾ la biserică unde se prăznuiește hramul sfântului marelui mucenic Dimitrie: pentru aceasta i s’a dat lui această carte de la noi în preasfânta noastră episcopie cu pecetea sfintei episcopii și cu mâna noastră iscălită ca toți să-l aibă în cinste, în evlavie, și unde-i se va întâmpla să meargă să-l socotească ca pe un vas ales și cinstit al sfintei biserici și slujitor al lui Dumnezeu. Amin.

Anul 1772 Decembrie 5.

În original iscălitura aceasta; Amfilohie, episcopul Hotinului.

L. S.

Din limba românească în limba rusească a tradus preotul Simeon Neialovschi.

¹⁾ Publicată de Prot. Lebedințev, Iustin Frațman și St. Berechet. Acesta din urmă în „Revista societății istorico-arheologice bisericesti din Chișinău”, vol. XV 1924, pg. 95—96 și 105, și în „Biserica ortodoxă română” seria II. a. XLII No. 5 (518), Mai 1924 pg. 268, col. I.

²⁾ Biserica din satul Hlinoia, durată din lemn în 1793, avea ca hram pe Sf. Nicolae, este posibil ca reînălțată să-și fi schimbat hramul? La 1817 era veche de tot: „Trudă bessarabskoj gubern-skoj učenoj arhivnoj Kommissii — Lucrările comisiei savante în arhiva guvernământului Basarabiei”, vol. III sub redacția lui I. N. Hallpa nr. 29 și 263. Chișinău 1907.

XIV

Răspunsul grafului Rumeanțev, dat mitropolitului Moldovei, Gavriil Calimah, în 25 April 1773.¹⁾

Preasfințite arhiepiscopie și mitropolit a Moldaviei: al meu milostiv arhipăstor.

„După socotința înștiințărilor preasfinției tale și a preasfințitului mitropolit al Ungrovlahiei, pentru eparhia Brăilei, și eu așa socotesc, că până se va face hotărâre dela marea stăpânire, povățuirea cea duhovnicească a acelor ținuturi, a Ismailului, a Renilor, a Chilieii, a Cetăței-Albe și a Tighinei, s’au fost dat episcopului de Huși; iar ținutul Brăilei, episcopului de Buzău. Deci într-o împlinire acestora și preasfinția ta să binevoiești a scrie celui mai mare povățuitor al eparhiei aceia după hotărârea bisericască și politicească. Iar eu pentru înștiințarea la comandantii acelor ținuturi am și scris.

Al preasfinției tale plecată slugă

(ss) graf Rumeanțev

1773 April 25

XV

Între documentele Cantacuzinilor din Moldova găsim, o carte de blestem din 11 Decembrie 1773 a lui Dositei, care se întitulează: „Din mila lui Dumnezeu, Dositei, episcop Rădăuțului și Hotinului”. Această carte de blestem o dă pentru locul lui Enachi Cantacuzino din Cernăuți pe care-i încălcăse „Coste ce-au fost vameș în Cernăuți”. Acesta vinde case lui „Imbo”. Se întreabă: „Toader Pavliuc din Cuciurul mare și Dămian vătmanul de acolo și pe Nicolai Strugar ot Mihalcea”. Iscălește: Dositei episcop Rădăuțului.²⁾

XVI

Enciclica mitropolitului Moldovei, Gavriil Calimah: către toate treptele bisericesti din eparhia mitropoliei Proilaviei desfințată din 1773.³⁾

Gavriil, cu mila lui Dumnezeu arhiepiscop și mitropolit al Moldovei.

„Cuvioșiiile voastre arhimandriți și egumeni, molitfele voastre preoți și diaconi și toată partea bisericască Dumneavoastră pravoslavnică creștini, parte politicească ce vă aflați lăcuitori în ținuturile Ismail, Reni, Chilia Akerman și Bender, de la milostivul Dumnezeu, vă rugăm, har, milă, pace, sănătate, viață curată și sufletească spăsenie, iară dela smerenia noastră molitfă și arhierescă blagoslovenie de obște vă trimetem.

Cătră aceasta vă înștiințăm, că după moartea răposatului arhiepiscop Daniil Proilav, rămânând acea eparhie fără de păstor și purtător de grijă la trebuințele bisericesti și duhovnicești. Noi după arhipăstoreasca noastră datorie, n-am trecut cu vederea a lua aminte și a purt

¹⁾ În „Zapiski Odesskago imperatorskago obșcestva istorii i drevnosti = Notele societății imperiale de istorie și antiichități” vol. I în „Cronica Hușilor” pg. 314—315, din Condița III f. 209.

²⁾ N. Iorga, Studii și documente vol VII, partea III, pag. 226, 172, București 1904.

³⁾ „Cronica Hușilor” pg. 315—317. Condița III f. 211.

grijă pentru deplina pază a rânduelei bisericesti la părțile acelea. Și arătând prin raport măriei sale prea luminatul general feldmareșal și a feal de fealiu de ordine cavalear, graf Petru Alexandrovici Rumeanțev, trebuința cea neapărată a păstoriei acei eparhii, am cerșut ca să dea sub purtarea de grijă a frăției sale iubitorului de Dumnezeu, kir Inochentie, episcopul sfințitei episcopii Hușului, fiind și aproape de eparhia frăției sale. Căre cererea găsindu-se cu cale și de cătră măria sa, prin luminat order ni-au dat voie ca până se va hotărâ de către înalta și marea stăpânire în ce chip să se urmeze rânduiala păstoriei acei eparhii, să se dea asupra frăției sale numitului episcop. Deci după urmarea rânduielii sfințitelor canoane, iată s'au dat această eparhie sub purtarea de grijă a frăției sale, episcopul de Huși, kir Inochentie, căruia îi dăm voie a săvârși acolo toate cele ce se cuvin arhieriei. Adecă să judece și să cerceteze a dona oară pricinile bisericesti. Ceteț, cântăreț și purtător de sfeșnice să însemneze. Ipodiaconi și diaconi să săvârșiască și să suie și la rânduiala preoției pre cei vrednici. Duhovnicești părinți să așeze prinale sale cărți de duhovnicie, monahi și monahii să facă, chip mare și chip mic, dumnezeieștile biserici să sfințească, și să învețe pre pravoslavnicul norod părintește tot jucrul ce este de suflet folositor și mântuitor, ocărmuindu-i la cele sufletești faceri de bine. Și orice va lega să fie legat, și orice va deslega să fie deslegat după pravilă. Și toate câte se cuvin arhierelui să săvârșiască precum s'a zis: Drept aceia, toți cei ce vă aflați în eparhia aceasta, pravoslavnici creștini, parte bisericască și politicească, datori să fiți a da frăție sale toată căzuta cînste și buna cucernicie și primire. Să-l ascultați și să-i vă supuneți ca unui arhieriu și păstor, nearătând nicio împotrivire și toate cele ce se cuvin, venituri bisericesti și dreptăți întregi după obiceiul eparhiei să i se dea și să pomenească numele frăției sale la toate sfințele leturghii după pravilă. Deci, pentru mai marea încredințare datu-s'a acestui de Dumnezeu iubitoriu episcop kir Inochentie, fratele nostru și întocmai slujitor această arhieriească carte cu această a noastră iscălitură iscălită și cu pecetea sfintei mitropolii pecetluită. Anul de la Hristos 1773.

(ss) Gavriil Mitropolitul Moldovei.

XVII

Adeverință dată de arhimandritul Vartolomei Măzăreanu și ieromonahul Ilarion preotului Gheorghe Balașereul pentru fiul său Ioan cu privire la materiile care se predau în școala din mănăstirea Putna din care reese, că acolo se preda și Geografia talmăcită de episcopul Amfilohie, anul 1778 Aprilie 1. ¹⁾

¹⁾ Tipărit întâia oară în «Istoria Școalelor» vol. I de V. A. Ureche, București 1892 p. 41 și în lucrarea economului Eftimie în lucrarea sa: «Iacob I Putneanul» București 1900 pp. 26-27, și lucrarea lui Mihăileanu «Iacob II Stamate», București 1885 pp. 3-4 nota.

„Smeritul arhimandrit al mănăstirii Putnei, Vartolomei Măzăreanu, mădular a academiceștei teologii Chievlului și îndreptătoriu școalelor domnești, episcopesti și monaștiresți ai Moldovei; așijderea și eu Ilarion ieromonahul mădular al filosofilor Patmosului și învățător psaltichiei școalelor Moldovei, dăm adeverință cu această carte a noastră cum că tinerelul Ioan, fiul preotului Gheorghe Vasilevici Balașereul de aici, s'au ținut în grija noastră de la firea lui cea de cinci până acum la vârsta lui cea de doisprezece ani și s'au învățat de noi. Și prin ai noștri vătăji ai școalei de aici Ceasoslovul, Psaltirea, Octoihul, Catehismul moldovenesc și rusesc, alcătuirea scrisorilor moldovenești, Psaltichia după meloda grecească, Gramatica, *Geografia cea talmăcită de episcopul Amfilohie după Buffier*, Retorica, piatra evangheliei asupra despă țirei bisericei răsăritului de a apusului, epistola arhiepiscopului Evghenie. Istoria bisericii după Evsevie și alți istorici dela începutul creștinității până la veacul al IX-lea și până la soborul din Florența, 1439 și scurta teologie platonească, toate bine, unele și de rost și cu înțelegere, și astăzi cu voia tatălui său zis mai sus și a maicei sale Anastasiei, născută Gherle și cu blagoslovenia părinților duhovnici Gherman și Zinovie s'au înbrăcat în cinul monahicesc și i s'au pus numele de cin de Isaia, așa dacă și este el în vârstă mică, dar în pricepere bun îl aflușim noi pentru cinul ierodiaconiei, ca după aceia să fie și al doilea dascăl în școala de aici. S'au scris în mănăstirea Putna la 1 Aprilie 1778“.

(L.S.)

Arhimandrit Vartolomeu Măzăreanu.

(L.S.)

Ilarion ieromonah, mădular al filosofilor Patmosului.

XVIII

Scrisoarea mitropolitului Ioachim al Proilaviei către Preasfințitul Nichifor (Teotochis) Arhiepiscopul Slovenilor și Hersonului, în 23 Iulie 1780 ¹⁾

După întoarcerea la noi a doi preoți: unul Moisei Nichițin și altul Teodosie Zdanievici, i-am învrednicit de a noastră bună primire nu cu puțină bucurie. Pentru aceasta, în ceiace privește lămuririle despre cel dintâi, apoi noi exprimându-vă preasfinției voastre dreptatea la întrebarea pentru ertarea lor, vă înștiințăm, că deoarece Moisei pentru preoția sa are carte de hirotonie și de demisie dela noi, apoi aceasta în adevăr este așa și că dânsul nu de bună voie, ci cu mare risipire pentru el din parohia eparhiei noastre, unde a fost numit de noi, s'a depărtat.

Aceasta a făcut-o în urma prigonirilor și strâmtoărilor din pricina năvălirilor și altor multe învrăjbiri din partea autorităților împărăției sultanului; despre cari întâmplări nici preasfinția voastră nu sunteți fără știință și tocmai aceasta ne-a îndemnat a slobozi pe mai sus arătatul Moisei: Despre Teodosie însă, mă-

¹⁾ Publicat de Lebedințev, Iustin Frajman și St. Berechet în revistele arătate mai înainte: 1) p. 93 și 102-103 și 2) 267. col. I.

turism că întrucât în cartea lui de hirotonie se spune că dânsul a fost hirotonit, nu de noi, ci de episcopul Hotinului¹⁾, fost în acea vreme premergătorul nostru, care astăzi se găsește în Iași; pentru aceasta și deslegarea acestui Teodosie, a lucra cele sfinte atârnă dela preaosfinția voastră, mai ales că noi când s'a hirotonit el nu eram hirotoniți ca arhieru. Cu aceasta sfârșind ne bucurăm foarte, că primim dese înștiințări despre buna stare a sănătății preaosfinției voastre, pe care s'o prelungească Dumnezeu întru mulți și buni ani“.

Al preasfinției voastre întru Christos frate gata la poruncă, 1780 Iulie în 23 zile.

Ioachim al Proilaviei

A tradus din limba greacă, dascălul de limba grecească, protopopul Ioan Zvetailo.

XIX

Chiril, episcopul Proilaviei și Hotinului adeverește că a hirotonit pe preotul Teodor în 1782 Dec. 6.²⁾

Chiril, cu mila lui Dumnezeu, mitropolit al Proilaviei, Tomarovei, Hotinului și întregii Ucraine.

Pavel, marele apostol al lui Hristos, învățând poruncește, ca cei sfințiți de arhierii, cari îi sfințesc să capete carte de hirotonie pentru hirotonire în treapta de preot. Urmând acestor învățături și noi mărturisim prin această carte pentru preotul Teodor, că după harul preasfântului Duh este hirotonit de noi după legea și orânduiala bisericii ortodoxe întâi ca ceteț, ipodiaton, și preot și facem știut tuturor către cari arătatul mai sus preot Teodor se va înfățișa, că arătându-ne mărturia, care îl cinstește a fi vrednic de treapta preoțească, este urcat de smerenia noastră la această treaptă. Pentru aceasta despre adevărata lui hirotonie ca preot săvârșită de noi, pentru înlăturarea oricărei îndoieli în fața tuturor cu iscălitura noastră și cu pecete i s'a dat dela noi această carte.

Anul 1782, Decembrie 6.

Chiril, mitropolit al Proilaviei și Hotinului.

XX

Act de hirotonirea ieromonahului Iacob ca Episcop al Hușului la care a luat parte și Amfilohie, episcopul Hotinului în 18 Decembrie 1782.

„Cea mai presus de începătură, și mai presus de lumină, și mai presus de ființă, și mai presus de toată zidirea, fără de asemănare, prea înaltă fire; ceiace ne-

despărțit se desparte după ipostasuri, și în trei fețe se laudă, și se unește fără de amestecare după unimea ființei; când, după cea negrăită și firească a ei bună-tate, au scos toată zidirea dintru neființă la ființă, să vadă cum că au zidit adecă cu gândirea podoaba cea înțelegătoare a îngerilor, precum zice cel după blagoslomie Grigorie, că întâi gândește și gândirea faptă au fost. Iar cealaltă cu Cuvântul, precum zice psalmistul David: Cu Cuvântul Domnului cerurile s'au întărit. Numai pre om, pomul ceresc, cuprinderea firei cei văzute și nevăzute: adunarea împreună a tuturor puterilor celor din lume, după care și mica lume se numește: prin sfat și oarecum prin socoteala negrăită îl săvârșește. Pentru că zice: să facem om după chipul nostru și asemănare. Trupul cu mâinile zidindu-l, precum s'au zis, țărână luând din pământ au zidit pre om. Iar cu suflarea puind întru dânsul suflet cuvântătoriu, pentru că au suflat întru dânsul duh de vieață, precum iaste scris. Drept aceia iaste și mai înalt decât toate zidirile, ca cel ce sânge are cel după chipul lui Dumnezeu și asemănare. Ci și purtării de grijă cei foarte multe și neconținute iaste bine împărțit de către această în trei luminători dumnezeire, fireaște fiind sămănată întru dânsul; și din afară cu porunci iaste păzit și cu legi povățuit. Și ca cel ce iaste minunea cea mai mare a însuș ziditorului Dumnezeu și Domnului nostru Iisus Hristos, celui ce s'a făcut în chip de om, și chipul robului au purtat s'au mântuit această cinstită jivină omul, prin însuși rânduiala cea întrupată a omului și Dumnezeului Iisus. Și cu altele multe pricinuind mântuirea lui cea întru adevăr mântuitor a tuturor și mai înainte decât tot; însă chip covârșitor au metahirisit cu adevărat fapta preoției, și spre paza cea de acolo înainte, și petreacirea vieții cei duhovnicești. Pentru care și după rânduiala lui Melhisedec, făcându-să arhieru omul și Dumnezeu Iisus: cu prea curat trupul său, și cu cinstitul sânge, zidirea cea cuvântătoare ce are nădejdea ei către taina rânduelii, cu priimirea o au îndestulat; ceale ce hrănesc duhovnicește și întrupează cu însuși Christos pre cei ce împărtășesc cu credință neîndoită ca niște mădulari cu capul. Drept aceia și zice: aceste face întru pomenirea mea; printr'acest cuvânt arătând nou trebuința cea neapărată a preoției. Deci și noi prin vrerea cea dumnezească, după în urmă priimirea unul altuia, bine împărțindu-ne acest dar: și fiind purtători de arhierasca cârmă a mitropoliei Moldaviei, folosința cea de către dânsa tuturor creștinilor pre cât ne iaste în puțință ne silim a o deșerta; luând aminte împrejur cu privegheare ca să nu fie nici una din eparhiile ce sunt supt scaonul mitropoliei noastre, întru lipsirea darului celui duhovnicesc, și neîmpărțită folosinții acestuia. Drept aceia și sfânta episcopie a Hușului, rămâind întru lipsa apărătorului ei celui adevărat și arhieru, fiindcă cel ce era întru dânsa episcop kir Inochentie, plinind obșteasca datorie au răposat; și fiind neapărată trebuință ca fără zăbavă să se așeze în această eparhie alt episcop și păstor duhovnicesc spre

¹⁾ Se înțelege episcopul de Hotin Amfilohie.

²⁾ Publicat de Lebedinjev, Iustin Frajman și St. Berechet cele 2 reviste mai înainte arătate: 1) 94 și 103-104 și 2) pag. 267.

³⁾ Vezi „Istoria Mitropoliei Moldovei și Sucevei și a catedralei mitropolitane din Iași“ de C. Erbiceanu, București 1888 p. 36-8.

mântuitoarea ocârmuire și purtarea de grijă a cuvântăreței turme cei dintru dânșă, cercat-am și aflat-am pre cinstitul între ieromonași kir Iacov, dicheul mitropoliei noastre, vrednic la toată știința, și plecat întru viața călugărească, cuvios, smerit, împodobit cu blândețe și cu alte fapte bune, temător de Dumnezeu, și ispitit în multă vreme de însuși smerenia noastră; pe care l-am chemat către rânduiala arhieriei, și după pravilă cu sorț s'au ales de arhieriei, cari s'au aflat la noi: sfinția sa kir Matei Mireon iubitorul de Dumnezeu episcop al sfintei episcopii Romanului, kir Leon și iubitorul de Dumnezeu kir Amfilohie episcopul Hotinului ai noștri întru Hristos iubiți frați și împreună slujitori. Cu împreună plecarea și primirea a prea blagocestivului și luminatului nostru domn Alexandru Constantin Voevoda, pe numitul ieromonah kir Iacov, cu darul și puterea și stăpânirea a prea sfântului și de viață făcătoifului duh, l-am hirotonit episcop la sfânta episcopie a Hușului în biserica curței gospod din Iași. Drepte aceasta, dator iaste acest de Dumnezeu iubitoriu episcop kir Iacov, al nostru întru Hristos frate și împreună slujitor ca să meargă la cea sfântă episcopie a Hușului carea i s'au încredințat dela Dumnezeu, să ocârmuiască sufletele pravoslavnicilor ce să află întru a sa eparhie și să săvârșească toate câte se cuvin arhieriei neapărat. Să judece și să cerceteze a doua oară toate pricinile bisericesti: citeț, cântăreț și purtător de sfeșnice, să însemneze; ipodiaton și diacon să hirotonisească; și să suie și la rânduiala preoției pe cei vrednici. Duhovnicești părinți să așeze prin a sale cărți de duhovnicie; monași și monahii să facă chip mare și chip mic; dumnezești biserici să sfințească și să învețe pe pravoslavnicul norod părintește tot lucrul ce iaste de suflet folositor și mântuitor nu numai cele din rostul gurei, ci mult mai vârtos prin povățuire și pildele cele bune ale vieții sale. Toate tuturor făcându-se după dumnezeescul apostol, ca pre toți sau pre cei mai mulți să dobândească, și să-i înfățișeze fără prihană înaintea lui Hristos la ziua cea înfricoșată a judecăței. Să stăpânească toate afierosirile acești sfinte episcopii; și să poarte grijă pentru starea și adăogirea lor. Asemenea să stăpânească și să adune toate veniturile ei cele drepte după obicei. Și toate celelalte să le săvârșească câte se cuvin arhieriei, precum s'a zis. Și orice va lega să fie legat, și orice va deslega să fie deslegat după pravilă; cercetând și afurisind pre cei vinovați și împotrivnici; iar pe cei plecați și pocăiți să-i erte și să-i blagoslovească. Datori sunt drept aceia, și toți ce se află în eparhia aceasta preoți și diaconi, și de obște partea bisericască și mirenească, și tot narodul pravoslavnic, lăcuiitor eparhiei aceștia ca să-i dea toată cinstea și buna cucernicie și primire și să-l asculte, și să i se supuie, nearătând nicio împotrivire către frăția sa. Și să se pomenească numele frăției sale cel canonicesc la toate sfintele liturghii și slujbe bisericesti după pravilă. Deci pentru mai mare credință datu-s'a acestui iubitoriu de Dumnezeu episcop kir Iacov frațele nostru și întocmai slujitor, această

praxis cu a noastră iscălitură iscălită, și cu pecetea sfintei mitropolii pecetluită“.

Gavriil, mitropolitul Moldaviei.

In anul dela Hristos 1782, Dechemvrie 18, indict. 1.

XXI

Chiril, episcopul Proilaviei și Hotinului arată trebuința cărții de hirotonie și dimisie a preotului Teodor, 1783, Septembrie 27¹⁾.

Chiril, cu mila lui Dumnezeu, mitropolit al Proilaviei Tomaroviei, Hotinului și întregii Ucraine.

„Păstrând orânduielele apostolilor, și necălcând obiceiurile rânduite pentru biserica lui Hristos de sfinții părinți, acele persoane duhovnicești, cari doresc a merge în alte țări, trebuie să aibă dela arhierii lor ocârmuitori carte de hirotonie și de demisie pentru ca să poată fi încredințați aceia, către cari ei vor avea să se ducă sau să se înfățișeze, că sunt hirotoniți după orânduiala sfintei biserici răsăritene și că nu sunt opriți de a lucra cele sfinte. Urmând acestei pravile, și smirenia noastră facem știut cu bună încredere despre acest preacucernic preot Teodor, care are această carte de demisie dată de noi, întru cât nu-i este cu puțință a trăi în eparhia noastră cu pace, dorită de el, ne-a cerșut carte de demisie ca cu aceasta să aibă slobozenie și neîmpiedecare în acea eparhie, în care i se va întâmpla a veni, a liturgisi și a săvârși toate, cele ce aparțin preoților, căpătând dezlegare și blagoslovenie dela acele stăpâniri, cari sunt puse în bisericile dumnezești ca supraveghetori desăvârșiți, păstrând pravilele sf. Soboare. Pentru această pricină, despre hirotonirea fără nici o îndoială a lui Teodor și despre demisia lui din eparhia noastră, ca mai puternică dovadă i s'a dat dela smirenia noastră această carte de demisie“.

Anul 1783, Septembrie 27.

Chiril, mitropolit al Proilaviei și Hotinului.

XXII

Scrisoarea lui Iosif Iaicanschii sau al Armenilor către mitropolitul Moscovei Platon (Leușin) sau al Petersburgului, Grigorie (Petrov) din 1792 Sept. în 14²⁾

„Cu toate că nu-i dator ia mea, totuși din milă față de greaua stare a preasfințitului mitropolit al Gruzinilor Ionă și a preasfințitului Chiril, mitropolitul Hotinului am îndrăznit a vă scrie, de oarece celui dintâi, care trăiește în Moldova, i s'a luat mănăstirea și leata orânduiață afară de aceasta nu are voie să mai poarte panaghie, pentru care cuvânt nu mai are nădejde decât în bunătatea voastră; preasfințitul Chiril însă trăiește în Dubasari ducând cea mai grea lipsă, fiind în sără-

¹⁾ Publicată de Lebedințev, Iustin Frașman și St. Berechet în cele două reviste amintite: 1) pp. 94-95 și 104-105 și 2) pp. 267-268.

²⁾ „Studiu contributiv...“ Iustin Frașman, p. 79.

cie și neavând nici bucată de pâine. Dacă acestuia din urmă i s'ar orândui 500 de ruble pentru întreținerea lui anuală, i-ar fi tocmai de ajuns“.

LUCRĂRILE CONSULTATE

1. Andreas Volf: «*Beiträge zu einer statistisch-historischen Beschreibung des Fürstenthums Moldau*», Hermannstadt, 1805, pp. 284-285.

2. Episc. Melchisedec: «*Cronica Hușilor și a episcopiei cu asemenea numire*», București, 1869, pp. 148-152.

3. Golubnschil: «*Kratkii ocerk istorii pravoslavnâh țerkvei, bolgarskoï, serbscoï și rumânscoï ili moldovalascoï*», Moscova 1871 (rusește).

4. Ioan Caracoveanu: «*Privire scurtă asupra istoriei bisericii romana-ortodoxa*», Iași, 1879.

5. «*Kișinevskîea eparhialinâiea Viedomosti*», articolele lui A. Stadničkîi pe 1890 No. 21, pp. 920-933; No. 26, pp. 923-930; pe 1893 No. 19, pp. 602-611 și No. 20, pp. 631-639 și 692-696 (rusește).

6. Gr. Tocilescu: «*Revista pentru istorie, arheologie și filologie*» articolul lui Alexandru Papadopol-Calimah, pp. 319-330, pe anul 1885.

7. N. Iorga: «*Studii și documente cu privire la istoria Românilor*», vol. V, p. I, p. 64, manus. 290 din 21. XI. 1786, ibidem manus, 291 din 18. XI. 1787; vol. VI, p. 184 și 185 din 1786 și vol. VII, p. III, p. 226, manus. 72; București 1903 și 1904.

8. Arsenie Episc. «*Izsliedovanîea i monografii po istorii moldavskoi țerkvi*», S. Petersburg, 1904.

9. Dim. Dan: «*Mănăstirea și comuna Putna*», București, 1903, pp. 95 și 103.

10. Idem: «*Cronica episcopiei de Rădăuți*», Viena, 1912, pp. 226 și 227; 228-229 și 277-278.

11. I. Frațman: «*K voprosu ob eparhieah v. Bessarabii*», Kișinev, 1901, pp. 26-53, (rusește).

12. Idem: «*Zapiski Odesskago imperatorskago obșceštva istorii i draunostei*», Odesa, vol. XXXI, 1913, pp. 1-30, (rusește).

13. I. N. Halippa: «*Trudâ Bessarabskoï gubernskoi ucenoi iarhivnoi kommissii*», Kișinev, 1907, pp. 3-296, (rusește).

14. P. Haneș: «*Scriitorii basarabeni*», București, 1920.

15. I. Frațman: «*Studiu contributiv la istoricul mitropoliei Prîilaviea (Braila)*», Chișinău, 1923, pp. 61-118 și anexele.

16. Șt. Berechet: «*Documente slave de prin arhivele ruse*», fasc. I, București, 1920, pp. 4-6.

17. Șt. Ciobanu: «*Spicuitor în ogor vecin*», an. III, art. «*Din bibliotecile ruse*», pp. 14-18, Chișinău, 1924.

POLEMICA ÎNTRE DOUA REVISTE BISERICEȘTI

Între două însemnate reviste bisericesti, *Crucea* din București și *Revista Teologică* din Sibiu, s'a pornit de câteva luni o polemică vie, care trebuie să-și aibă răsunet și în această revistă.

În nr. din 1-15 Octomvrie 1924 al revistei *Crucea*, Păr. Arhim. Mitrofor Dionisie Simionescu, starețul Sfintei Mănăstiri Sinaia, a publicat un lung articol de 20 de pagini, intitulat: *Ca să înceteze grelele răătăcirii ce împiedică Unificarea Bisericii*. Prea Cuvioșia Sa face acolo un mic istoric al discuțiilor urmate la noi pentru a se ajunge la un proiect de lege pentru unificarea Bisericii și arată, cu acest prilej, că marea piedică pentru unificare este faptul că frații noștri ortodocși de peste munți țin morțiș ca Statutul lui Șaguna să rămâie neatins, în marea lege care să îmbrățișeze viața unitară a Bisericii noastre.

Cei de peste munți n'au rămas datori cu răspunsul, ci îndată au grăit foarte viu prin *Revista Teologică*. Păr. Arhim. Dionisie n'a mai reacționat, dar chestiunea a fost continuată în *Crucea* prin alt articol lung, curs din pana Părintelui Econ. D. Popescu Moșoaia, care vine cu alte materiale, pe lângă cele ale Părintelui Dionisie. *Revista Teologică* un s'a lăsat mult așteptată nici de data aceasta, ci a manifestat îndată punctul de vedere protivnic.

În art. său, Păr. Arhim. Dionisie a amestecat și numele redactorului nostru Păr. Protopop Dr. Gh. Ciuhandu. Sf. Sa gășind că i se atribuie păreri pe care nu le are și ca greșit se judecă atât de aspru statutul lui Șaguna, n'a putut păstra tăcerea, ci a

gășit cu cale să răspundă prin rândurile pe care le publicăm mai la vale și cărora cu plăcere le facem loc în aceste coloane.

Noi nu avem a ne amesteca în această polemică, ci numai a povesti cum au mers săgetările răspunsurilor. Băgăm-de-seamă numai că, așa cum stau lucrurile acum, ele sunt priincioase pentru Statutul lui Șaguna, fiindcă, pe cât înțelegem, după cartea d-lui inspector general dela Culte I. Gh. Savin, „*Biserica Română și noua organizare*“, noua lege a unificării este făcută mai multă în sensul Statutului lui Șaguna. De altfel așa au fost și proiectele de până acum. Odată ce se mărturisește principiul ca să se lărgească cadrul cărmuirii bisericesti prin primirea mirenilor, firește că aici se va ajunge.

Păr. Dr. Ciuhandu a scris în această revistă articole foarte temenice, prin care a arătat că afară de toate legile de cărmuire, mai trebuie ceva pentruca Biserica să meargă înainte. Până acum s'a făcut o parte, fie la noi, fie peste munți, dar a rămas nelucrat un larg ogor de muncă pentru Biserica. Asemenea a spus aceasta, cu grai sprinten, P. S. Roman, Episcopul Orăzii-Mari în volumul *Revistei Teologice* închinat lui Șaguna, cum am arătat noi aici anul trecut. Toți își dau seamă că Biserica a trebuit să-și închege întocmirea din afară a cărmuirii ei. Dar a rămas o parte: cea din năuțru, marea muncă pentru evanghelizare. Aici mai cu seamă stă problema viitorului și noi mai cu seamă la aceasta ne gândim.

Dar fiindcă în polemica pornită discuțiunea nu este

despre aceasta, o lăsăm în granița ei și dăm cuvântul Părintelui Ciuhandu pentru a-și arăta vederile sale:

I. P. Cuv. Sale Părintelui Arhim. mitrofor Dionisie Simionescu, starețul Sf. Mânăstiri Sinaia.

Inalt Prea Cuvioase,

Vă rog să mă scuzați pentru întârzierea cu care vă răspund la scrisoarea, prin care mă avizaseți despre cele ce le-ați publicat, citând și din scrisul meu, în revista "Crucea" (nr. 12—13), sub titlul „Ca să înceteze grelele rătăciri, ce împedecă unificarea Bisericii“.

Țin să constat, că cele ce ați citat din părerile mele (ale altora nu mă privesc, personal) nu acopăr teza I. P. Cuvioșiei Voastre: Eu, cunoscând Statutul organic nu numai în teorie, ci și în practica lui de de aproape două decenii, ca asesor consistorial, nu am afirmat, aceea rezultă din cât și cum m'ați citat, că statutul organic, cu toate lacunele sale — ar fi inferior organizației ierarhice — absolutistice, pe care o subliniați ca singura soluție canonică și practicabilă.

Nu pot intra în detalii, căci ar duce prea departe, ci constat numai, că — ținându-se seama: de slabele puteri omenești ale câte-unui singur om înzeștrat cu puteri ierarhice absolute și chemat să consume și să diriguieze singuri chestiunile din întinsele jurisdicții eparhiale din zilele noastre, — de multiciplitatea acțiunilor pe care are să le săvârșească biserica în lumea de azi pentru a-și face rostul întreg, — de principiul unei distribuiți raționale a muncii și a răspunderilor, principiu care-și cere intrarea și în Biserică—gândirea bisericească la Români a intrat deja într'un *curs evolutiv* în direcția constituționalizării puterii absolute. Ardealul bisericesc ortodox se felicită, deci, de acest rezultat faptic.

Că *astăzi* ne deosebim în privința acestei concepții, nu e nici erezie, nici anticanonicitate, nici măcar tendință de separatism politic (cum ni-o atribuți prea transparent, învinuindu-ne că oftăm mai mult după Buda-Pesta decât după București), ci este numai *ceva firesc în ordinea morală*, a lucrurilor, când e vorba de ideea și de viața religioasă-bisericească, atât de senzibilă prin firea ei. La urma urmelor, și în cele bisericești stăm, cu toate ale noastre, în mâna aceluiași Dumnezeu, care ne-a ajutat să ne vedem realizată unitatea politică. Vom ajunge noi și la unitatea deplină în ce privește organizația bisericească, acum ori mai târziu, dar nu prin singure străduințele omenești amestecate cu patimi.

Îngăduiți-mi, I. P. Cuvioase, să rămân numai la aceste constatări principiare, căci mă tem că, dacă am intra în polemici pe detalii, poate ne-am înțelege și mai greu.

Ca semn al respectului ce Vi-l păstrez, Vă trimit o seamă din articolele mele din revista Sfântului Sinod, reproduse în broșură sub titlul „Reorganizarea centrelor ierarhice și Unificarea bisericească“.

Aș dori să nu Vă supărați, dacă această scrisoare o trimit spre publicare la revista Sfântului Sinod, „Crucei“ și „Telegrafului Român“ dela Sibiu, ca un răspuns cu care mă simt dator cauzei și cetitorilor acestor organe de publicitate, cari n'aș dori să rămână în credință, că n'am avut nici un cuvânt de spus.

Primiți, I. P. Cuvioase, asigurarea respectului, pe care Vi-l păstrez și ca necunoscut sub raport personal.

Protopop Dr. Gheorghe Ciuhandu
Asesor consistorial

Arad, 17 Dec. 1924.

Cine vrea să cuprindă înțelesul adânc al învățaturii despre Dumnezeu-omul și cine vrea să îmbrățișeze cu mintea că monoteismul trinitar (taina Sfintei Treimi) este adevărata împlinire a credinței în Dumnezeu, acela trebuie să bage-de-seamă cât de tare (tocmai în cele mai puternice manifestări ale credinței în Dumnezeu) lucrează dorința de a chema pe Dumnezeu în viața reală și de a vedea înfățișată într'un chip oarecare unirea deplină a voinței omenești și dumnezeiești. Încă în cugetarea teocratică a iudaismului zace năzuința spre întruparea lui Dumnezeu pe pământ, o năzuință care a eșit la iveală și în secta Hasidimilor, care învățau că prin fiecare faptă a sa omul poate lucra pentruca mărirea lui Dumnezeu să iasă la lumină dintru ascuns și să ia chip. Să ne aducem aminte înainte de toate de acele prea puternice documente ale credinței în Dumnezeu care sunt Psalmii lui David: Cum omul simte în sufletul său întreaga măreție și realitate a stăpânirii lui Dumnezeu, cum el tremură înaintea puterii lui Dumnezeu în conștiința sa și cum el tocmai în aceasta simte toată depărtarea și căderea lui, toată slăbiciunea și nestatornicia voinței sale! Plin de pățimașă dorință ridică el mâinile în sus, pentruca Dumnezeu să se plece spre el, să-i fie putere și luminare în mijlocul slăbiciunii omenești. Largă i se deschide lui încă în această stare prăpastia dintre starea de față a omului și puterea conștiinței scuturate de sus. Și din aceasta se naște arzătoarea întrebare: Cum poate omul oarecum să tragă pe Dumnezeu de departe, să fie legat cu El încă în mijlocul vieții și trupului pământesc, să trăiască din viața Lui, în loc de a fi îmboldit totdeauna de cele pământești, și prin aceasta a fi împuns și chinuit fără încetare de căință, vină și plesnire lăuntrică?

Fr. W. FOERSTER,
în „CHRISTUS und das menschliche
Leben“. München 1922, pag. 88—89.

CRONICA BISERICESCĂ

INTERNA

Moartea Episcopului IOAN al Aradului

Cu adâncă părere de rău am primit vestea despre trecerea din această viață a Prea Sfințitului *Ioan*, episcopul ortodox al Aradului. Știam că e bolnav, știam că boala aceasta îl va doborî odată pe neașteptate. Cu toate acestea răposatul se arăta destul de voinic și încă credeam că o va mai duce. De câte ori întrebam de Prea Sf. Sa, ni se spunea că e bine. Cu toată turburarea pe care a trebuit s'o aibă la cele din urmă alegeri sinodale, când politica a lucrat prea sălbatec pentru alegerea celor pe care-i poftea ea în sinodul eparhiei Aradului și când a trebuit să disolve un sinod ales în astfel de împrejurări, despre care noi am scris la vreme în această revistă,—cu toate acestea, zicem, răposatul și-a ținut cumpătul, și-a îndeplinit porunca datoriei de a nu lăsa asemenea porniri să pătrundă în eparhia sa și nu a dat de loc voie turburărilor de afară să strice cumpătul sufletului său voios și stăpân peste împrejurări.

L-am văzut după aceea și parcă nimic nu se petrecuse. Eră tot sprinten și cu vorba plină de vioiciune.

Noi prea amănunțit nu l-am cunoscut. Când l-am cunoscut însă, ne-a trezit în suflet vie mulțămire. Căci era totdeauna cu cuvântul gata pe buze pentru orice împrejurare, dovadă a unei vii inteligențe care niciodată nu era prinsă fără mijloace. Găsea totdeauna o vorbă potrivită și nu-l puteai lua pe neașteptate.

Mai de aproape l-am văzut la congresul preoților de peste munți din Societatea „Andrei Șaguna“, care congres s'a ținut în însuș orașul reședinței sale, Aradul în 1923 toamna. Deși de atunci ni se spunea că răposatul e bolnav, totuși noi am putut descoperi și prețui calitățile pomenite mai sus atât în plin congres, cât și în propria sa casă. Am plecat de acolo foarte mângâiați sufletește de a fi găsit în episcopatul nostru pe acel bătrân cu sufletul atât de tânăr.

Când îl vedeai atât de ager, nu-ți venea să crezi că e boloav. Noi nici n'am crezut că moartea îl va ajunge atât de curând pe cât se spunea.

Eră înzestrat cu frumoase calități bisericesti. Avea simț pentru tradiție, simț pentru disciplina bisericască, simț pentru cuviința purtării. Ținea seamă de ele și le cerea și altora. În casa sa era o gazdă minunată, știind să-și îndeplinească cu multă îmbrățișare datoriile legate de această slujbă.

Cei care-l cunosc de aproape spun multe lucruri bune despre Prea Sf. Sa ca bun gospodar și cârmuitor al eparhiei. În *Telegraful Român* (24 Ian. 1924) din Sibiu, citim că, cu puțin înainte de moartea sa, cu prilejul felicitărilor de Anul Nou, a declarat delega-

țiunii consistoriale și corpului profesoral dela seminar care veniseră să-l feliciteze, că dăruiește episcopiei suma de un milion de lei, pentru alcătuirea unui fond cu numele dăruitorului, din care să se dea burse tinerilor din eparhia Aradului cari vor studia teologia în Arad sau la universitățile din țară ori din străintate.

La moartea sa, trebuie să ne aducem aminte de această dărnicie, ca de o dovadă că, și din pragul mormântului, neîncetat s'a gândit la bunul mers al eparhiei sale prin purtarea de grijă de școala bisericască.

Ziua de Miercuri, 21 Ianuarie, ceasurile 7 seara a fost cea în care sufletul bun al acestui inimos păstor a sburat către Domnul. Era în vârstă de 77 de ani. Se născuse la 1848 în satul *Pocioveliște* din comitatul Bihorului, ca fiu al cântărețului bisericesc Ilie. A studiat la gimnaziul din *Beiuș* și apoi teologia în Arad. În anul școlar 1875-76 a fost profesor de teologie tot acolo, dar apoi a rămas numai în administrațiunea eparhială din episcopia Aradului, sub Episcopul Ioan Meșianu.

A slujit sub patru episcopi: *Procopie Ivacicovici*, *Miron Romanul*, *Ioan Meșianu* și *Iosif Goldiș*. A urmat la episcopie pe acesta din urmă, fiind ales la 1903. De atunci a slujit neîncetat cu tragere de inimă în eparhia Aradului, până în clipa când s'a stins. În două rânduri a ținut loc de mitropolit: după moartea lui Ioan Meșianu și a lui Vasile Mangra.

Înmormântarea răposatului s'a făcut Sâmbătă, 23 Ianuarie, la ceasurile 10 dimineața. Slujba prohodului a fost săvârșită de Prea Sf. Sa Episcopul *Iosif* al Caransebeșului, rugat pentru aceasta de Consistoriul mitropolitan dela Sibiu.

Dumnezeu să-l odihnească în pace, iar amintirea sa rămâie neștersă și îndemnătoare spre fapte de iubitoare slujire a Bisericii!

Correspondența dintre Patriarhul Ierusalimului și Mitropolitul Moldovei.

Am avut toată dreptatea când am scris că vizita Patriarhului Ierusalimului la noi va avea ca urmare strângerea legăturilor între căpeteniile creștinești ortodoxe, care stăteau prea fără legături una cu alta. Într'o vreme când viața socială este privită cu un interes mai larg ca înainte, și Biserica trebuie să-și întărească legăturile de frățescă apropiere între membrii ei și mai cu seamă între cei ce sunt cârmuitorii ei. Ea fiind una, această unitate trebuie să fie străbătută în toate firele vieții noastre și deci să se rostască și prin legăturile pe care le avem unii cu alții. Trebuie să comunice vlădicii,

societățile preoțești, așezămintele de cultură, pentru ca să trăiască în noi, nu o viață fărâmițată și deci mai slabă, ci viața marelui Trup care este Biserica lui Iisus Hristos.

Hrăniți de asemenea gânduri, ne face o plăcere să vedem corespondența pe care o dăm în cele de mai jos între P. F. S. Patriarhul *Damianos* al Ierusalimului și I. P. S. Mitropolit al Moldovei. Fie ca acesta să fie un fir care să se depene fără încetare, pentru mai strânsă legătură între toate părțile Bisericii Ortodoxe!

PREA SFINTE MITROPOLIT al IAȘILOR PIMEN, Exarh al Moldovei, iubite în Hristos frate și coliturghisitor al Smereniei Noastre, dând Prea Sfinției Voastre sărutul sfânt, cu plăcere ne adresăm Prea Sfinției Voastre.

Intorcându-mă cu bine în cetatea Ierusalimului din călătoria Noastră în România prin grația Prea bunului Dumnezeu, ne-am dus la Prea Sfânta Biserică a Invierii și, ingenunchind înaintea Prea Sfântului și Dătorului de viață Mormânt al Mântuitorului nostru Hristos, am adresat mulțămiri din inimă milei Sale Dumnezeu că Ne-a învrednicit a face bună călătorie și am înălțat rugi călduroase către Domnul pentru sănătatea Prea Sfinției Voastre și pentru progresul și propășirea în credință dreaptă a piosului popor român.

Cu această ocazie ne facem o datorie de a reîno. Prea Sfinției Voastre călduroasele noastre mulțămiri pentru prea marea dragoste frățescă ce ne-ați arătat și pentru ospitalitatea ce ni s'a dat în Palatul Mitropolitan al Prea Sfinției Voastre în timpul șederei Noastre în Iași și, pe lângă aceasta, și pentru buna dispoziție arătată pentru îndeplinirea a tot ce contribuie la promovarea intereselor Prea Sfântului Mormânt al Mântuitorului, față de care piosul popor român întrunește sentimente așa de vii de devotament și de evlavie.

Reînoid încă odată expresiunea recunoștinței Noastre Prea Sfinției Voastre și sărutând-o frățește rugăm pe Domnul să-l dăruiască cât mai mulți ani sănătoși și mântuitori.

In Sf. Cetate Ierusalim, 30 Septembrie 1924.

Al Prea Stinției Voastre iubitor în Hristos frate și totul devotat.

(ss) † **Damian al Ierusalimului**

(L. S) *Subsemnatul Certifică conformitatea acestei traducții cu textul ei în limba Greacă.*

Interpret (ss) *N. Papahagi*

Conformă, GH. PANU

Răspunsul Inalt Prea Sfințitului Mitropolit al Moldovei D. D. PIMEN către Prea Fericirea Sa Patriarhul DAMIANOS al Ierusalimului.

SANCTITATEA VOASTRĂ,

Scrisoarea, ce ați binevoit a-mi trimite ne-a umplut sufletul de bucurie, aflând, că Sanctitatea Voastră, din mila lui Dumnezeu, ați ajuns cu bine în Sfânta Cetate a Ierusalimului.

Și am fost foarte mișcat și măgult de bunavoință ce ați avut, de a înălța călduroase rugăciuni, în fața Prea Sfântului și Dătorului de viață Mormânt, al Mântuitorului nostru Hristos, pentru sănătatea noastră și pentru propășirea în credința dreaptă a poporului român.

Asemenea ne bucură că Sanctitatea Voastră ați fost pe deplin mulțămit de buna primire, ce vi s'a făcut în țara noastră România și vă amintiți, cu atâta bună-voință de ospitalitatea, ce ați găsit la reședința noastră metropolitană, din Iași, care a avut onoarea a vă primi și găzdui pentru scurtă vreme, cu care ocazie ați vizitat și bisericile noastre monumentale, în registrul cărora a fost înscrisă vizita Sanctității Voastre.

Rugându-mă lui Dumnezeu pentru sănătatea Sanctității Voastre și propășirea, în cât mai bine a poporului ortodox, din cuprinsul acelei patriarhii, unde strălucește Sfântul Mormânt al Domnului, rămân al Sanctității Voastre cu totul devotat frate în Hristos.

(ss) Pimen, Mitropolitul Moldovei și Sucevei.

O măsură originală pentru serbarea Anului Nou.

Această idee s'a ivit în mintea Prea Sfințitului *Visarion* al Hotinului. S'a gândit că, pentru ziua Anului Nou, s'ar putea face ceva mai mult și mai mișcător decât slujirea unui Tedeum după liturghie în ziua Sfântului Vasile și pe care lumea nu-l prea bagă de seamă, fiindcă e covârșit de slujba Sfintei Liturghii. P. S. Visarion s'a gândit, și s'a gândit bine, că nu e de ajuns numai să mulțămim lui Dumnezeu pentru ce am căpătat noi în curgerea unui an, nici numai să ne facem urări pentru cele ce au să fie în viitor, ci să ne aducem aminte și de cei trecuți din viață în curgerea anului dus și astfel, cu datoria împlinită către ei, să ne așternem cu gândurile pe drumul cel nou. Dar și aceasta trebuie făcută la altă vreme decât îndată după Liturghie, pentru că atunci nu se bagă-de-seamă. Pentru aceasta, Prea Sf. Sa a socotit de folos să adune pe creștini și, în fruntea lor, pe înseși autoritățile, la miezu nopții, când se socotește anul isprăvit, și atunci să facă mai întâi o pomenire pentru cei duși din viață, și apoi o slujbă de mulțămire pentru cei rămași în viață.

Ce dovadă mai bună că nesfârșite sunt căile pe care le putem iscodi ca să apropiem lumea de Dumnezeu! Cine caută, și găsește.

În cele de mai la vale, se vor găsi amănunte despre felul cum s'a făcut un asemenea fel de serbare în *Bălți*, unde e reședința Episcopiei Hotinului. Noi socotim o plăcere de a aduce la cunoștința cititorilor acestei reviste o socotință atât de originală și care a și stârnit în localitate o vie mișcare sufletească și gândire spre cele veșnice.

A. S.

In noaptea dinspre anul nou la Bălți.

Pentru a doua oară, am văzut în catedrala din Bălți cum se întâmpină creștinește noul an. Și aici, lumea

iubitoare de petreceri primea în ospete, adesea ori bacanalice, vestea sosirii primelor clipe dintr'un nou an, cum se întâmpină din nenorocire în toate orașele. Dar dela venirea Episcopului *Visarion*, autoritățile și poporul din Bălți întâmpină anul nou într'un chip cu totul superior. Ca și în noaptea învierii, se slujește o priveghere, care începe la 9 seara. La ora 11 sosesc autoritățile. Vechea catedrală e plină de lume. Intr'un într'un întunerice ce învâluie puținele lumini ale calendelilor din catapeteazmă, se începe, în mijlocul bisericii, slujba unui parastas *pentru odihna tuturor celor ce au trecut din viață în cursul anului ce se încheie.*

Cuvântarea pregătitoare a episcopului, semiîntunecul din biserică, cântările triste și executate aproape în șoaptă ale corului, ingenuncherea tuturor când se cântă „Cu sfinții fă odihnă Doamne, sufletelor adormiților robilor tăi“, zgudue și cele mai împietrite suflete... „Socotind încă o verigă din lanțul vremii — zicea episcopul — ne-am adunat aici să gândim o clipă la vremelnicia vieții omenești; să ne aducem aminte de ceice azi nu mai sunt în mijlocul nostru, și deci nu mai întâmpină un nou an; ne-am adunat, în deosebi să dăm slavă lui Dumnezeu pentru anul ce am trecut și să-i cerem ocrotirea sa sfântă pentru cel ce vine“... „Nu știm să prețuim viața. Toți o risipim. Iar când prindem de veste că merită să o trăim almintrelea, adesea e prea târziu „...“ Nu în ospete zgomotoase, nici în desfrânări trebuie întâmpinat anul nou, ci aici, sub ocrotirea tainică a Cerului, în liniște, în cugetări împărtășite apoi înțelepțește întregii familii asupra vremii trecute, și cu reculegere sufletească pentru anul viitor“.

* * *

În mijlocul unei asemenea tăceri și în miez de noapte, cuvintele sale au mișcat adânc mulțimea, care asculta într'o tainică tăcere.

În continuarea acestei tăceri, clerul intră în altar. Clopotul sună miezul nopții. Deodată, întreaga biserică se luminează feeric. Din altar, clerul se ivește din nou, însă în alte veștminte, sărbătorești, și îndată începe tot în mijlocul bisericii un „Te-Deum“ solemn de mulțumire pentru intrarea într'un nou an.

Episcopul re roagă pentru Tron, pentru înaltele cârmuri, pentru oaste, pentru îndestulările poporului, pentru pacea și întemeerea a toată lumea, și încheie felicitând pe toți.

E așa de puternic contrastul dintre felul păgânesc în care se întâmpină prin orașe noul an, și între chipul cum, căpeteniile oștilor și ale orașului și poporul de obște, îl întâmpină la Bălți, în cât, dacă acest obicei s'ar împlini și în celelalte orașe, în sufletul lumii creștine, ar începe o prefacere de o rară valoare morală.

Aducem acest obicei, la cunoștința întregului cler.

Arhimandrit MELHISEDEC DUMITRIU,

Congresul preoților de peste munți în Oradea-Mare

În zilele de 13 și 14 Noemvrie 1924, s'a ținut în Oradea-Mare un însemnat congres al preoților ortodocși

de peste munți din Asociațiunea „Andrei Șaguna“. Au luat parte la el peste 200 de preoți, sub prezidența Părintelui *Dr. Gh. Ciuhandu*, asesor în Consistoriul episcopiei din Arad și redactor al revistei noastre. Mitropolitul Bisericii Ortodoxe românești de peste munți, I. P. S. *Nicolae* a ținut să vie personal la deschiderea congresului. Din această pricină, cu grabă a plecat din Cernăuți, dela instalarea noului Mitropolit al Bucovinei, pentru a fi de față în ziua de 13 Noemvrie la congres. Congresul a fost onorat încă la deschidere, prin venirea în sânul lui a tuturor autorităților ținutului, în frunte cu P. S. S. Episcopul *Roman* al Orășii-Mari.

Au vorbit la deschiderea congresului mai întâi președintele *Dr. Gh. Ciuhandu*, apoi I. P. S. Mitropolit *Nicolae*; P. S. Episcop *Roman*; Prefectul *Dr. N. Popovici*; *Arhim. Scriban*; Principesa *Alexandrina Cantacuzino*; d. *Aurel Lazăr*, fost cap de resort (ministru în consiliul dirigent) și fruntaș polifac peste munți, care a salutat congresul în numele *Asociațiunii culturale „Astra“* de peste munți; Păr. *Econ. Gh. Crețu*, profesor în București, din partea *Asociațiunii generale a Clerului*; d. *Gocău*, inspector învățătoresc din partea școlii și, în sfârșit, primarul orașului.

S'au rostit cuvântări însemnate, pe care le vom da într'un număr viitor, neavând loc în acesta decât pentru ce e mai scurt.

Programa congresului, afară de lucrările obișnuite, era: *Problema apostolatului laic în zilele noastre*; *Organizarea apostolatului laic la orașe*; *apostolatul la sate*; *Concordatul*; *căutarea de soluții cu privire la înzestrarea materială a Bisericii noastre*, *Propuneri*.

Toate discuțiunile au fost de cea mai mare însemnatate. E cel dintâi congres în care s'a vorbit despre *chemarea preoțelor* în munca pentru Biserică, pe care s'o îndeplinească și alții, afară de preot. Acest cuvânt a fost spus de I. P. S. Mitropolit *Nicolae*. În chestiunea apostolatului laic s'au spus cuvinte de toată noutatea, care trebuiesc știute. O chestiune cu interes practic și de aplicare grabnică a fost cea a *Cultelor din România*. Congresul a propus în aceasta și un sir de soluțiuni concrete, vrednice de luare-aminte a tuturor. Hotărârea în această chestiune a fost împărțită tuturor parohiilor și preoților ortodocși de peste munți, pentru a se cere dela cei în drept măsurile convenite pentru înzestrarea Bisericii Ortodoxe și pentru apărarea Țării în fața subminării din partea unor culte de alte credințe. Acea hotărâre trebuie cunoscută și între preoții noștri, pentru că lupta în această chestiune trebuie dusă de către toți cu puteri unite. Ea s'a și tipărit în broșură, împreună cu un cuvânt lămuritor al redactorului nostru Păr. *Dr. Gh. Ciuhandu*, președintele congresului, și ne vom face o datorie a o reproduce și în această revistă cât mai curând, îndată ce vom avea loc.

Pentru acum, tipărim aici, din cele vorbite în congres cea ce avem mai scurt: cuvântarea ținută de Păr. *Econ. Gh. Crețu*, prin care a salutat Congresul din partea *Asociațiunii Generale a Clerului*:

Trecem printr'o îngrijitoare criză morală. Viața so-

cială și, în deosebi, familiară se destramă. O viață păgână ia locul vieții creștine de odinioară. Ce vedem, ce auzim și ce citim în ziare: furturi, omoruri, sinucideri, fraude, divorțuri, panamale, etc. e rușine creștinului a le vorbi.

Din frumoasa viață românească proverbială prin credința în D-zeu, prin cinstea exemplară și prin mila adevărat creștinească, cari culminau în frica de D-zeu și rușinea de oameni, azi pare că nu a rămas decât o umbră.

Războiul cel mare, pe lângă marile prefaceri teritoriale, politice și economice, pare că a adus și acest desechilibrul moral, și orice om cu dor de viitorul neamului său, na poate să nu se întrebe: până când așa? și unde găsim tămăduirea.

Către biserică se îndreaptă nădejdiile tuturor acestora, incredințați ea ea, care a fost în stare să dea puterea de viață a neamului nostru în vemurile cele mai critice pentru el, va fi în stare să locuiască și acest rău.

Către noi, dar, apostolii lui Hristos și conducătorii bisericii, se îndreaptă privirile blândului țaran, rămas credincios al gliei, al credinței, al tradiției și obiceiurilor strămoșești, — cât și ale acelor intelectuali și conducători ai neamului în care încă mai bate un suflet de român, și o inimă încălzită de virtuțile strămoșești ce au izbucnit cu putere cu ocaziunea marelui războiu în piepturile tuturor românilor luptători, care au realizat România-Mare.

Dar putea-vom noi să ne îndeplinim misiunea noastră?

Suntem noi înarmați cu tot ce ne trebuie, ca să învingem mulțimea păgână, ce ne stă în calea noastră, și deacurmezișul dezvoltării noastre naționale, culturale și morale, tocmai ca să pescuiască în apă turbure?

* * *

O clasă socială se dezvoltă și presintă interes public numai dacă ea este necesară în angrenajul social și dacă îi aduce un folos real, cum și atunci când acea clasă socială se impune ca o forță politică în viața unui neam.

Că singură învățătura blândului Iisus, este în stare să transforme sufletul păgân, care umblă să se cuibărească în România-Mare, nimeni nu se îndoiește.

Că clerului român îi revine greaua sarcină de a reface sufletul rătăcit, o spun toți cei ce au avut și au răspunderea conducerii acestui neam, și nu odată am fost acuzați că noi, clerul, nu suntem la postul de onoare în această luptă de recucerire morală și de trezire națională, fără ca să se întrebe dacă nouă, clerului, ni sa dat atât cât merităm și dacă ni s'a dat toată armătura, cu care să putem duce lupta la bun sfârșit. Ei vor să pună pe grumazul nostru sarcini, pe care ei nu le pot purta. Noi credem că suntem în stare să purtăm și aceste sarcini și să le ducem la bun sfârșit, căci în noi bate sufletul strămoșilor noștri și noi simțim toate nevoile neamului și îi înțelegem aspira-

țiunile lui, mai bine ca alții care vorbesc în numele lui, ca unii ce trăian în mijlocul lui, și-i suțem trup din trupul lui, și sufletul din sufletul lui.

Asociația Generală a clerului din întreaga Românie își mărturisește prin mine credința că noi nu vom ajunge la acest rezultat de cât atunci când noi, tot clerul ortodox dela Tisa la Nistru și dela Dunăre la Sighet, ne vom solidariza și vom fi un singur trup și o singură voință, puse în slujba neamului și a bisericii, care să avem un organ de publicitate al nostru zilnic, prin care să infiltrăm în marea masă românească ideea creștină, să biciuim păcatul ori de cine ar fi făcut, să încurajăm binele, să dăm directive de viață nouă creștină și națională și, mai presus de toate, să ne putem apăra interesele noastre, ale clerului și ale bisericii, căci ele sunt ale neamului, și să ne impunem celor ce vor să țină lumina sub obroc.

De vom fi răslețiți și vom lupta pe provincii, dușmanii ne vor ataca pe flanc și ne vor învinge. De vom forma însă un front unic, cu o singură comandă, front format din o armată de 10.000 de preoți, conștiințe de rolul lor social, moral, educativ și național, atunci vom învinge.

Aduc salutul frățesc al Asociației generale a Clerului și urez din tot sufletul sorei sale mai mici Asociației «Șaguna» ca, prin lucrările ei și mai ales prin rezultatul lucrărilor ei, să contribuie la solidarizarea întregului cler din România-Mare și la promovarea vieții morale, spre fericirea neamului nostru și spre reînvierea autorității sfintei noastre biserici ortodoxe naționale, cu care ne mândrim în trecutul nostru național, și care avem credința că singură e în stare ca, după unitatea politică a neamului, să ne dea și unitatea sufletească și pacea internă.

EXTERNA

Conferența Mondială pentru credință și organizare în Anglia.

Noi am scris deseori în această revistă despre organizarea creștinească numită Conferența Mondială pentru credință și organizare (World Conference for Faith and Order), care lucrează pentru unirea Bisericilor. Cea din urmă dată am scris în nr. pe Sept. 1924, în legătură cu moartea lui Robert Gardiner, care a fost secretarul mișcării și cel mai aprig membru al ei. De data aceasta, primim din Anglia darea-de-seamă despre ședința unui comitet sub președința Arhiepiscopului de Canterbury, Primatul Bisericii Anglicane, în care vedem cum se înfățișează această chestiune din Anglia, fiindcă temeiul lucrului acelei organizări e în America.

Darea-de-seamă poartă data de 11 Dec. 1924, iar comitetul care a ținut ședința a fost întocmit de către

cei doi arhiepiscopi ai Angliei: de Canterbury și de York ca să se ocupe în Anglia de chestiunea Conferenței Mondiale pentru credință și organizare.

Sedința a fost prezidată de

Arhiepiscopul de Canterbury care a spus că nu mai este discuțiune dacă să se ție Conferența, ci ei trebuie să se hotărască despre data, locul și metodele care mai trebuie pentru pregătire. Acestea au să fie hotărâte de către Comitetul de Continuare. Adunarea însă în care se află ei strânși e făcută numai cu scopul ca să se sfătuiască și să încredințeze pe cei de față despre aceste lucruri. Data propusă și dată în știre este 1927. Trebuie avute în vedere câteva planuri privitoare la Biserica Latină și la cea Ortodoxă. Dintr'un izvor vrednic de încredere, se află că în Roma nu va fi niciun Conciliu în 1925, dar se va ținea mai târziu, poate că în 1927 sau 1929. Anul 1925 va fi numai un an de pelerinagii și se socotește că în tot timpul anului se vor afla în Roma pe fiecare zi câte 10,000 de pelerini.

Din partea Patriarhului din Constantinopol, s'a hotărât că Bisericele Ortodoxe se vor aduna într'un Sinod la o dată apropiată, probabil în anul viitor la Ierusalim. Va fi o mare adunare. O invitație formală se va face Arhiepiscopului de Canterbury. Nu va fi un Sinod ecumenic.

O conferență oarecare privitoare la credință și organizare va fi privită de Bisericele din Anglia din punctul de vedere al conferențelor regionale care se țin acum între Biserici în interesul unității.

Trebuie socotit cum va fi felul de lucru când Conferența pentru credință și organizare se va aduna. La început nu s'a înțeles să se ia hotărâri sau să se facă o acțiune definitivă. Cu toate acestea trebuie să se păstreze dări-de-seamă despre măsurile care s'au găsit mai potrivite, poate în felul cum se face cu Conferențele Lambeth. ¹⁾

Arhiepiscopul apoi a cerut Episcopului Brent să facă o expunere.

Episcopul Brent a arătat că el este acolo mai mult pentru a asculta și a primi îndemnuri decât pentru a face propuneri el însuș. Orice s'ar face sau propune, va trebui supus Comitetului Continuator al lucrărilor, care se va aduna la 15 August 1925 la Stockholm. O întocmire de încercare s'a săvârșit printr'o strângere la un loc a două comitete: unul acesta pentru credință și organizare, și altul comitetul pentru Viață și Acțiune (*Life and Work*). Deși anul 1927 a fost hotărât de comitetul activ ca an pentru ținerea conferenței sau pentru întâia dintr'un șir de conferențe, așteptăm hotărârea Comitetului de Continuare dacă întărește sau schimbă aceasta. Cât privește locul, orașul Washington ar fi plăcut pentru de Bisericele din America, dacă Bisericele din Europa sau aiurea ar dori să-l primească drept loc de întâlnire.

1) Așa se numesc conferențele episcopilor anglicani care se adună la răsămuri de câțiva ani în Palatul numit *Lambeth* al Primatului Angliei în Londra

Fără îndoială, trebuie găsite niște puncte de înțelegere care să fie așternute pe hârtie. Cum să le împlinim pe acestea, este problema noastră de cercetat și încare trebuie să hotărâm. Chestiunea pregătirii de acum și până la timpul hotărât trebuie hotărâtă de către comitetul pentru subiectele care au să fie tratate. Fără a deprecia munca de temei pe care a săvârșit-o Episcopul de Bombay și comitetul său, se pare că sistemul de a pune întrebări la care trebuie să se răspundă nu și-a dat roadele care se nădăduiau. În ce privește data, Bisericele din Statele-Unite nu fac împotrivire pentru o amânare cumințe, dar o dată trebuie statornicită poate 1929, dacă nu 1927.

Arhiepiscopul de York a făcut o dare-de-seamă amănunțită despre conferențele regionale care se țin în Anglia. În vremea de față, se pare că ele umplu toată zarea cugetării bisericești în Anglia și în Scoția. El și-a arătat temerea că adunarea pentru credință și organizare venind la o dată apropiată, ar putea să încurce privirea limpede care s'a dobândit în conferențele regionale. Nu este nici o probabilitate să avem legături oficiale cu Roma prin această conferență pentru credință și organizare, iar Bisericele grecești sunt în stare de desunire și controversă. Se poate că Conferența Mondială primește rapoarte favorabile despre conferențe regionale care se țin în Anglia, Scoția, Canada, Australia, India de Sud și așa mai încolo. Ar fi cumințe de a pune Conferența pentru credință și Organizare cât mai aproape de Conferența Lambeth care se va ținea în 1930. Ar fi de folos pentru amândouă. Nu putem nădăjdui să facem din Conferența Mondială o rivală din ce ar fi să se facă la Roma sau la Constantinopol. În ce privește metoda de a ajunge la niște hotărâri, noi trebuie să fim călăuziți de mersul conferenței. Fără îndoială, trebuie să fixăm ceva scris. El a fost de aceeaș părere cași Arhiepiscopul de Canterbury că poate 1929 ar fi timpul, și America locul în care să se ție conferența.

Episcopul Gore a spus că Conferența dela Geneva a dovedit în 1921 că noi nu suntem gata în timpul de față pentru o conferență univesală. Vorbitorii nu puteau să se ție de un punct. Trebuie să se facă mai întâi multă muncă regională, până să se poată face ceva cu folos într'o graniță mai largă. Dacă e vorba să se hotărască o dată, ea s'ar putea pune la 10 ani departe, cu mult dincolo de Conferența Lambeth. Părerea sa este că, întru atât conferențele regionale merg înainte, unele din ele dând ceva nădăjd, iar altele mai puțin, nu se poate fixa o dată.

Arhiepiscopul de York a spus ca Inalt Prea Sf. Sa mai degrabă se socotește înclinat să primească părerea Episcopului Gore.

Decanul **Bell** a spus că nu e de părere că Geneva trebuie socotită ca un precedent. A fost numai o conferență preliminară pentru care n'a fost niciun program. El mărturisește verde că trebuie un șir de conferențe. La cea dintâi, care ar fi să se ție la o dată

apropiată, s'ar putea aduce rapoarte dela felurite grupe, care ar avea în Conferență chemarea de a limpezi atmosfera, a da chip conferențelor regionale de a raporta singure Conferenței Mondiale care ar fi laturile cele mai bune din conferențele regionale. Ar fi cu puțință pentru o comisiune de a veni din America să viziteze Europa și să raporteze despre metodele întrebuintate și progresele făcute.

Când Conferența Mondială se va întâlni, va trebui să aibă o dare-de-seamă, Conferența Mondială ar avea o asemenea dare-de-seamă fără a pretinde să impuie încheierile ei altuia. Cât despre timp, ar trebui să fie aproape de Conferența Lambeth.

Episcopul de Salisbury (mai înainte episcop de Melbourne) a spus că Australia privește spre Conferența Mondială ca la ceva final și nu ca la întâia dintr'un șir. A fost și el de părere că o dată bună ar fi anul 1929.

Arhiepiscopul de Canterbury a spus că anul 1929 pare a fi primit de toți. Episcopul Brent a vorbit de greutățile care sunt în legătură cu mijloacele bănești ale Conferenței și că ar fi greu de dus sarcina din vremea de față dincolo de anul 1929.

Episcopul Gore a răspuns că, dacă aceasta are a fi numai una din multe conferențe, asta înseamnă mult mai multă cheltuială.

Episcopul Brent a răspuns că o conferență reușită, care ar fi întâia dintr'un șir, fără îndoială ar trebui să deschidă izvoare nouă de venituri.

Episcopul de Oxford a spus că nu-i este ușor să fixeze o dată. Aceasta atârnă de natura conferinței plănuite. Dacă ea este o unealtă pentru unirea creștinătății, el primește părerile episcopului Gore. Dacă este vorba să aflăm rezultatul conferențelor regionale, ca să vedem cât de departe am ajuns, e altă chestiune.

Arhiepiscopul de Canterbury a chemat luarea-aminte asupra faptului că, dacă Conferența Mondială ar fi fixată la 1929, înaintea Conferenței Lambeth, ar fi un mare câștig, dând o temelie Conferenței Lambeth.

Maestrul dela Selwyn a întrebat dacă într'o asemenea chestiune ar putea fi o metodă mai bună decât aceia a chestionarului. A fost și el de părere că rapoartele conferențelor regionale să fie făcute la adunările Conferenței Mondiale.

D. T. Tatlow a fost de părere că Conferența Mondială n'ar fi fără asemănare cu cea de la Geneva, dacă s'ar ținea în 1929.

Episcopul Talbot a spus că anii tot trecînd, în vederea Conferenței s'a lucrat mai bine prier largirea perspectivei. Dacă anul 1929 rămîne ales, el ar putea fi desprins din caracterul colosal cu care a fost conceput dela început. Dacă aceasta se primește de comitetul de Continuare și s'ar da acestei conferințe un caracter asemănător, s'ar învoi și el pentru anul 1929.

Episcopul Gore s'a declarat de aceeași părere cu Episcopul Talbot.

Arhiepiscopul de Canterbury a spus că, dacă aceasta s'ar primi, Conferența Mondială, când s'ar aduna, ar fi o întrunire de progres fără sfârșit.

D. Wood s'a raportat la faptul însemnat că și cărmuitorii sunt cu mult înainte față de ceata cea mare a adunării. Din pricina aceasta, pregătirea făcută astfel n'a ajuns să aibă un caracter popular. Trebuie făcut ceva pentru propagandă printre șirurile marelui mulțimi.

Canonicul Bate a spus că terenul a fost surpat de sub picioarele Arhiepiscopului de York prin dezbaterea urmată. Dacă Conferența și-ar fi avut caracterul pe care-l are acum în discuțiune, pregătirea noastră ar fi fost în 1927 tot atît de înaintată cît și în 1929.

Episcopul Brent a spus că a văzut pe Profesorul Choisy care s'a declarat sigur că anul 1927 ar fi fost o dată prea timpurie pentru Bisericile Continentale.

S'a făcut darea-de-seamă despre lucrarea foarte însemnată făcută de Comitetul pentru fixarea subiectelor. Deși căile precise declarate de feluritele grupe speciale au fost relativ puține, ceia ce a făcut grupa din Oxford singură stă ca un material care, fără îndoială, ar putea fi întrebuintat la întâlnirea Conferenței. În ce privește pregătirea ulterioară, ar trebui plănuit ceva care să concentreze atențiunea. În Anglia a fost o lipsă de temelie oficială. Trebuie să se înceapă o campanie printre toate păturile sociale.

Arhiepiscopul a rezumat în scurt rezultatele discuțiunii și s'a primit unanim următoarea rezoluțiune care să fie prezentată Comitetului de Continuare:

„Comitetul întocmit de Arhiepiscopii de Canterbury și York pentru a examina în Anglia planurile pentru o Conferență Mondială privitoare la credință și organizare, e de părere că cea întâi adunare a Conferenței Mondiale trebuie să aibă un caracter limitat, dând prilej ca să se primească rapoarte și să se cumpănească rezultatele, atît în ce privește adesiunile și greutățile care au fost întîlnite în feluritele Conferințe regionale ținute în deosebitele părți ale lumii pentru a găsi feluritele posibilități ale adunării; cît și pentru a raporta și discuta rezultatele întrebărilor puse și alte metode întrebuintate de Comitetul de Continuare.

„Comitetul e de părere că această adunare ar putea să se ție în chip potrivit în Statele-Unite din America în anul 1929“.

11 Decembrie 1924.

Chestiunea calendarului universal

După cum se știe, îndreptarea calendarului făcută de noi e numai o parte din marea îndreptare pe care e vorba s'o îndeplinească toți creștinii, pentruca toată lumea să aibă un calendar ușor de mînuit, fără schimbări de date, cum se întîmplă acum dela an la

an. Acum trebuie să socotești în ce zi cade cutare sărbătoare anul acesta, în ce zi anul viitor. Trebuie să cauți când avem în anul cutare Înălțarea, când Sâmbăta Moșilor, când Dumineca Rusaliilor. În loc de aceste alunecări dela o dată la alta, năzuința este acum în Apus de a se găsi o formă de calendar, în care să avem totdeauna aceleași date. Să știi pe veci de veci că ziua Duminicii cade totdeauna la aceeași dată a lunii, că sărbătoarea cutare cade totdeauna la aceeași dată a cutării luni.

Până acum lucrurile sunt numai în stare de proiect, dar proiectele sunt foarte multe. Cu planuri pentru un nou calendar noi avem în România patru persoane: Baronul *Bedeus* din Sibiu, senatorul *Drăghici* tot din Sibiu, d. *Gabriel Zaymus* și d. profesor *Gh. Naneș*, din București. Despre toți aceștia, noi am scris în nr. pe Iulie 1924 al acestei reviste pag. 420—425.

De data aceasta, venim să aducem la cunoștința cititorilor noștri un glas din Spania, care vorbește tocmai de proiecte de nou calendar a doi din cei pomeniți de noi mai sus: d-nii *Gh. Naneș* și *Gabriel Zaymus*. Este o plăcere pentru noi să vedem de ce deosebită prețuire s'au putut bucura lucrările Românilor.

Pomenitul glas din Spania este datorit d-lui *A. Vela*, directorul Observatorului din Madrid care, sub titlul *Reforma Calendarului*, scrie 14 pagini în „Anuarul Observatorului Astronomic din Madrid pe 1925” (*Anuario del Observatorio de Madrid para 1924*). Iată cuvintele sale:

Incheierile votate în congresul din Roma din 1922, de către Comisiunea Uniunii Astronomice Internaționale pentru reforma Calendarului, au făcut să se nască nădejdea că, în scurtă vreme, s'ar putea ajunge să se stabilească un calendar perpetuu, unic și universal, care, îndreptând lipsurile actualului stil gregorian, să înlăture cerințele științifice, să ție seamă de practicile și tradițiunile Bisericii și să ofere cele mai multe ușurințe cu putință treburilor negustorești și tuturor trebuințelor vieții sociale.

Acolo s'a făcut înțelegerea ca să se fixeze sărbătoarea Paștelui, de care se țin toate sărbătorile mișcătoare; să se primească un Calendar perpetuu de 52 de săptămâni, cu una sau două zile suplimentare sau nule; apoi, ca 1 Ianuarie să fie mutat în locul pe care-l ține azi 22 Decembrie și ca cele 364 de zile pe care le cuprind cele 52 de săptămâni, să se împartă în patru perioade de câte 91 de zile fiecare, adică în patru trimestre cu două luni de 30 de zile și una de 31.

Afară de aceasta, Sf. Scaun fiind poștit să și trimeată un reprezentant la Congresul din Geneva, ca să și dea o părere înaintea Comisiunii adunate acolo, a ales pentru acest scop pe Păr. Gianfranceschi, profesor de fizică și astronomie la Universitatea Gregoriană¹⁾. Numitul domn a

declarat că, deși nu era trimes acolo decât numai ca să dea lămuriri despre ce va fi consultat, și nu ca să dea o părere oficială, cu toate acestea poate asigura chiar de atunci că, în plănuita schimbare a datelor sărbătorilor bisericesti, nu este nicio greutate dogmatică, dacă e vorba ca ea să se împlinescă într'o deplină înțelegere între toate organele deliberative, pentru a înlătura greutățile care se pot ivi pe urmă și a asigura îmbunătățiri însemnate în relațiunile sociale.

Observațiunile Părintelui Gianfranceschi au fost consemnate în acte și aprobate de toată adunarea. S'a dat de știre tuturor guvernelor și tuturor căpeteniilor religioase despre înțelegerea săvârșită, numindu-se și Comisiunea care, sub prezidența unui membru al Societății Națiunilor, să se însărcineze a pregăti soluțiunea definitivă a acestei probleme.

Ingăduința Sfântului Scaun de a primi să se schimbe și a se face fixe datele sărbătorilor mișcătoare, ușurează peste măsură drumul pentru a începe reforma Calendarului. Am ajuns la punctul culminant al chestiunii. Lucrarea este acum destul de analizată și discutată; nu mai este de nădăjduit să iasă acum vreo idee nouă sau vreun proiect mai limpede și mai luminos decât cele cunoscute și, cel puțin pentru acum, nu e de nădăjduit ca, în viitorul Congres al Uniunii Astronomice Internaționale, care se va ținea în 1925, când se împlinesc 1600 de ani dela vestitul Sinod dela Niceia, să se isprăvească o lucrare care este grija statornică a întregii lumi.

Fixarea datei Paștelui a muncit atît de mult și pe răposatul Förster¹⁾, care a ajuns la încredințarea că trebuie mai întâi să se fixeze sărbătorile mișcătoare, după care grabnic și ușor se poate ajunge la o modificare a Calendarului. Fără a trece peste drepturile și prerogativele autorităților bisericesti, el a socotit că ele trebuie să schimbe ciclul sărbătorilor mișcătoare, înlăturînd preocupările și biruind greutatea de a despărți sărbătoarea Paștelui de luna plină, care ar fi lipsit Biserica de un atît de prețuit simbol tradițional. Prea ilustrul astronom a arătat că mielul pascal era prăznuit în luna plină, pentruca închinătorii să poată umbla noaptea, la lumina satelilului, și Biserica creștină a păstrat acest obicei pentru a aduce aminte ereticilor că sărbătoarea noastră pascală e depănarea înainte a firului celei vechi. Luna plină a săptămînii sfinte era un simbol, dar de atunci încoace, prin lipsa ei de fixitate, s'a prefăcut în stinghereală și greutate. Biserica să se alipească de progresele moderne și de trebuințele sociale. Ea nu are motive pentru a se încăpățîna să susție aceasta, cum el a demonstrat foarte bine în chip fericit în Congresul din Geneva.

Incheindu-se războiul mondial și ivindu-se probabilitatea de a se trata chestiunea aceasta într'un chip definitiv, a eșit la iveală o adevărată pacoste de proiecte, rapoarte și păreri, în număr cu mult mai mare decât au apărut ele acum trei veacuri jumătate cu prilejul reformei gregoriane,

¹⁾ Universitatea Gregoriană este Universitatea catolică din Roma — Nota Traducătorului.

1). În ce se cuprind vederile lui Förster pentru fixarea sărbătorii Paștelui, am scris noi în această revistă pe... Acest Förster e tatăl cunoscutului pedagog creștin F. W. Förster — Nota Trad

înaintea cărei Comisiuni principi, magnați, centre științifice și oameni particulari și-au expus planurile și dorințele lor.

În biblioteca Vaticanului se află un raft întreg în care se adună și se orînduiesc nenumăratele proiecte, iar la Secretariatul Ligii Națiunilor se primesc atîtea documente în această chestiune, atît de la Guvernele feluritelor țări, cît și de la societăți științifice și de la oameni însuflețiți pentru reformă, încît a găsit de trebuință să puie pedeci și să facă greutăți la primirea unor proiecte, înlăturând astfel sosirea multora care, fără a aduce vreo idee nouă sau în stare a rămânea în picioare, au cusururi sau greșeli în ce privește măsurarea timpului.

Prin mâinile mele au trecut unele proiecte a căror trecere mai departe am împedecat-o, pentru că dacă, pe de o parte cuprindeau vreo idee ingenioasă din punctul de vedere religios sau comercial, în schimb cuprindeau adevărate nevrozii de ordin științific, fiindcă erau lucrate de autori lipsiți de cunoștințe cronologice și fără temeieri astronomice de niciun fel.

Din însărcinarea Institutului Geografic, Observatoriul din Madrid a trimes Societății Națiunilor raportul pe care-l dăm aici :

Prea Stimate Domnule, Am onoarea de a răspunde onoratei D.-Voastră comunicări din 19 Decembrie trecut, în care mi se cere părerea cu privire la nota C. L. 114 a secretarului general al Societății Națiunilor, care înfățișează hotărârea primită de Comisiunea Consultativă și Tehnică de Comunicări și transite în desbătuta chestiune a reformei Calendarului de azi. Observatoriul din Madrid, totdeauna doritor de a se înfățișa opiniei publice cu lucrări de competența sa, n'a uitat chestiunea palpitantă a numitei reforme și, în Anuarul său pe 1920, pag. 27 și următoarele, înfățișează un articol al d-lui Francesco Cea în care se cuprind părerile scoase la iveală în întruniri și congrese de Societăți savante și comerciale și se expune părerea Observatoriului, care ar putea sluji ca răspuns la cererea făcută mie.

Cu toate acestea cred de datoria mea să răspund într'un chip concret feluritelor punote pe care hotărîrea le cuprinde și să mă silesc a o face cu toată preciziunea pe care lucrarea aceasta o îngăduie.

E de sine înțeles că anul pe care-l primim pentru socotirea timpului trebuie să întrunească două condițiuni esențiale, adică : să cuprindă un număr exact de zile și să se potrivească bine cu mersul anotimpurilor, adică în fiecare din acestea în anii următori soarele să aibă întocmai aceleași pozițiuni pe ecliptică, atît față de ecuator, cît și față de orizontul unui loc oarecare.

Această a doua condițiune o împlinește anul tropic, dar n'o îndeplinește pe cea dintâi, de oarece durata lui este de 3.652.422 de zile.

De oarece anul civil în chip forțat trebuie să cuprindă un număr exact de zile, e limpede că el trebuie să aibă 365 sau 366, dacă voim să ne ferim de neregula ca, în scurgerea vremii, să ajungă la deosebiri însemnate de anul tropic, iar anotimpurile să fie strămutate din locul lor, tot

asa ca și sărbătorile și datele însemnate care nu-și păstrează potrivirea exactă cu pozițiunea soarelui în ecliptică.

Dar reforma lui Iuliu Cezar mai întîi și îndreptarea gregoriană mai apoi au dezlegat chestiunea atît de bine prin introducerea anului bisect la fiecare multiplu al lui patru și prin suprimarea a trei ani bisecți la fiecare patru veacuri, încît stilul gregorian împlinește toate cerințele vieții sociale și coordonează perfect durata anului civil față de anul tropic, numai suprimând încă un an bisect la sfârșitul a 3200 de ani, lucru cu totul ușor de împlinit și care nu poate aduce stinghereli și greutăți în calendarul unic și universal care se primește.

Fiind evident că toată reforma plănuită cu Calendarul pentruca să poată izbîndi, trebuie să se întemeieze pe sentimentul comun al tuturor popoarelor și autorităților bisericesti, socotesc că cel întîi pas care trebuie împlinit este a face o vie propagandă în folosul Calendarului gregorian, de oarece toți suntem încredințați că, odată primit în toate țările, schimbările trebuincioase pentru a ajunge la Calendarul perpetuu și universal ar fi reforme de însemnătate secundară și de pătrundere de loc grea ¹⁾.

Chestiunea când să înceapă anul a dat naștere la felurite păreri. A mea este că trebuie să înceapă la solstițiul de iarnă, prin care s'ar stabili o potrivire mai exactă decât cea de azi între trimestre și anotimpurile astronomice corespunzătoare celor patru regiuni în care e împărțită ecliptica prin punctele echinoctiale și solstițiale. Totul s'ar mărgini să se suprimă zilele dela 22 până la 31 Decembrie în anul în care s'ar începe aplicarea Calendarului perpetuu, punând ziua de 1 Ianuarie în cea dintâi din numitele date ²⁾.

De oarece se pare că e unanimitate deplină în dorința îndreptățită de a se păstra săptămîna, atunci, pentruca în calendarul perpetuu să fie o potrivire permanentă între fiecare zi a săptămîinii și data lunii, nu este alt leac decât să primim ziua nulă sau suplimentară în anii comuni și două zile suplimentare în cei bisecți, care zile nu sunt decât rămășița împărțirii lui 365 sau 366 prin 7. ³⁾

¹⁾ Aceasta e părerea astronomului spaniol, dar ea nu e atît de evidentă și pentru noi când privim lucrurile. Nu urmează că trebuie primit mai întîi calendarul gregorian, pentruca, prin el să avem drumul pregătit pentru calendarul perpetuu. Acest calendar din urmă are valoare prieră el însuși, fără atîrnare de calendarul gregorian. De altfel, în cercurile bisericesti catolice, unde calendarul gregorian se găsește la el acasă, nu prea mare simpatie pentru calendarul perpetuu. Sa se vadă în această privință ce am publicat noi în anul trecut în această revistă pe luna Iulie pag. 104. — Nota Traducătorului.

²⁾ E adevărat că începerea anului la 1 Ianuarie nu are nicio noimă. Bisericește anul începe la 1 Septembrie. Tedeumul de Anul Nou e un lucru care se face pentru viața civilă a Statului, dar bisericeste atunci nu e Anul Nou. Data aceasta nu răspunde unei tradițiuni, pentrucă până acum o sută-două de ani, noi însemnam anii dela Facerea lumii, care începeau dela 1 Septembrie. Nu corespunde niciunei pozițiuni astronomice. De aceia astronomul spaniol are dreptate că mai firesc este ca anul să înceapă la solstițiul de iarnă: 22 Decembrie. Este data de când ziua începe iar a se mări. — Nota Trad.

³⁾ Aceasta nu e exact. Se poate introduce Calendarul perpetuu, fără a introduce sistemul zilei *nule* sau *zero* sau *albe*, care să nu facă parte din săptămîna. Așa e sistemul d-lui Drăghici, așa al d-lui Naneș. — Nota Trad.

Anul trebuie să cuprindă 12 luni, strânse în patru trimestre, răspunzând anotimpurilor, iar fiecare din trimestre să cuprindă două luni de câte 30 de zile și una de 31, fără a ne mai încurca de faptul că unele din ele au nume care nu se potrivește cu starea de fapt, lucru care însă n'ar fi însă nicio pedică să schimbăm.

În sfârșit, așezarea zilei Paștelui și a celorlalte sărbători religioase la dată fixă, ca să fie uniformitate în calendar, se înțelege că este de atribuțiunea autorităților bisericești, care, din fericire, s'au arătat înclinate în ultimele adunări de a da acestei lucrări o dezlegare satisfăcătoare care să nu înfățișeze nicio greutate de netrecut.

Acestea sunt pentru acum și amănuntele și lămuririle trebuincioase care se pot aduce fără pagubbă în ziua când s'ar ținea o adunare internațională în care să se trateze despre această chestiune și pe care le pot aduce ca răspuns domniei voastre în vederea comunicării de a prezenta un referat, pe care-l și alătur, rugându-vă ca să dați acestei modeste păreri ale mele calea pe care trebuie s'o străbată prin mijloacele Ministeriului Statului.

Dumnezeu sa vă dăruiască ani îndelungați. Madrid, 7 Februarie 1924.

Directorul Observatoriului, *Antonio Vela*.

D-lui Directoral Institutului Geografic.

Foloasele vădite ale acestui Calendar perpetuu simplu sunt păstrarea împărțirii tradiționale în 12 luni și respectarea continuității săptămânii. Răstimpul acesta fiind primit și întrebuintat pretutindenea, e de deosebită însemnătate în cronologie. O reformă oarecare întemeiată pe întreruperea acestui răstimp (al săptămânii), ar pricinui dezgust și supărare, fiindcă schimbarea aceasta n'ar fi primită pretutindenea.

În Calendarul pe care-l susținem, ziua întâia a trimestrului începând totdeauna cu Luni, Duminica niciodată nu cade în zilele de 1, 15 și 30, de obicei întrebuintate pentru plăți și învoielii în industrie și comerț, și, în schimb, Duminica e totdeauna ziua de sfârșit a trimestrului, alipindu-se bine și de ziua nulă sau *ziua păcii*, care s'ar putea așeza la sfârșitul semestrului întâiu, sau de cealaltă zi nulă care s'ar așeza la sfârșitul anului în anii bisecți.

Schema acestui Calendar neschimbat, care-ți dă puțința să socotești sau chiar să îți minte data unei zile oarecare din săptămână este următoarea:

Luni	1 8 15 22 29	6 13 20 27	4 11 18 25
Marti	2 9 16 23 30	7 14 21 28	5 12 19 26
Mercuri	3 10 17 24	1 8 15 22 29	6 13 20 27
Joi	4 11 18 25	2 9 16 23 30	7 14 21 28
Vineri	5 12 19 26	3 10 17 24	1 8 15 22 29
Sâmbătă	6 13 20 27	4 11 18 25	2 9 16 23 30
Duminică	7 14 21 28	5 12 19 26	3 10 17 24 31

Intr'un vraf de lucrări care au apărut în acești ani din urmă, mai cu seamă după războiul mondial, cu privire la chestiunea care ne preocupă, după părerea mea, merită să pomenim de ea în chip deosebit o broșură a d-lui Naneș, profesor la liceul Sf. Sava

din București, care tratează despre reforma calendarului numai din punct de vedere științific.

Autorul atinge chestiunea de a găsi valoarea cea mai potrivită pentru unitatea măsurii timpului care e anul civil, în atârănare, fără îndoială de anul tropic, a cărui valoare, după socotelile cele mai nouă, e de 365 de zile, 48 de minute și 45,98 de secunde, sau, exprimat în zile și punând valoarea anului ca t ,

$$t = 365, 24219884259259.$$

Dar fiindcă anul civil, care regulează treburile zilnice ale omului trebuie să cuprindă un număr de zile exact, cu început și sfârșit bine încheiat, e evident că el trebuie să cuprindă 365 sau 366 de zile, fără fracțiuni, și toată greutatea se mărginește a determina cu toată preciziunea care ani trebuie să fie comuni sau de 365 de zile și care bisecți, sau de 366, așa că deosebirea între timpul civil și cel astronomic într'o clipă oarecare, să fie cea mai mică cu puțință și ca mijlocia anului civil să se apropie cât mai mult sau să fie pasul cu anul tropic.

Acum știm cum se urmărește acest obiectiv prin anii bisecți ai Calendarului iulian și prin cei seculari nebisecți ai corecțiunii gregoriane. Dar în vecinătatea anilor dela sfârșitul vacurilor, al căror număr de sumi nu se poate împărți prin patru, deosebirea între timpul civil și cel astronomic ajunge la o cantitate de timp însemnată, așa ca să poți tăia o zi, prefăcând în comun anul care ar trebui să fie bisect, ca multiplu al lui patru.

Această deosebire de timp niciodată nu ajunge să dobândească o valoare simțită practic în proiectul d-lui Naneș, care nu mai cere suprimarea altui an bisect la sfârșitul a 3200 de ani, fiindcă în numitul proiect se hotărăște printr'o formulă anumită, care ani trebuie să fie comuni și care bisecți, în orice dată ar cădea.

Dacă într'un răstimp de n ani civili ai x bisecți: vom avea $n-x$ comuni, și fiindcă valoarea medie a anului civil trebuie să fie egală cu anul tropic, vom avea

$$\frac{365 \times x + (n-x)}{n} = t, \quad x = n(t - 365);$$

și punând în locul lui t valoarea lui,

$$x = n \times 0,24219884259259 \dots (1)$$

formula care indică numărul de ani bisecți pe care-i avem în n civili; și numărul de ani comuni va fi $n-x$, adică:

$$n \times 0,75780115240741.$$

Făcând pe $n=1,000$, se vede că în 1000 de ani comuni, vom avea 242 bisecți și 758 comuni.

Pentru a ști numărul de ani bisecți și de ani comuni care se află într'un răstimp oarecare, ajunge să înlocuești pe n prin șirul natural al numerelor în formula (1), tăind numărul de zecimale pentru a simplifica operațiunile:

Până la $n = 10$ vom avea coeficientul 0,24
 $n = 100$ „ „ „ 0,242
 $n = 1000$ „ „ „ 0,2422
 $n = 10000$ „ „ „ 0,242199

Nu se va ține socoteală însă decât de partea întreagă a produselor, forțând unitatea când fracțiunea ar fi mai mare decât 0,5.

Astfel s'a întocmit tabela alăturată pentru anii dela 1 la 140, în care anii bisecți se înseamnă cu litera b. Fiecare produs reprezintă numărul anilor bisecți care există în răstimpul care cade înaintea anului pe care-l avem în vedere: în cei 20 dintâi avem 5 bisecți care sunt 3, 7, 11, 15 și 19; în 30 avem 7; în 50, 12 și așa mai încolo:

Ani	Produce	Ani	Produce	Ani	Produce	Ani	Produce	Ani	Produce
1	0	29	7	57	14	85(b)	21	113	27
2	0	30	7	58	14	86	21	114(b)	28
3(b)	1	31(b)	8	59	14	87	21	115	28
4	1	32	8	60(b)	15	88	21	116	28
5	1	33	8	61	15	89(b)	22	117	28
6	1	34	8	62	15	90	22	118(b)	29
7	2	35	8	63	15	91	22	119	29
8	2	36(b)	9	64(b)	16	92	22	120	29
9	2	37	9	65	16	93(b)	23	121	29
10	2	38	9	66	16	94	23	122(b)	30
11(b)	3	39	9	67	16	95	23	123	30
12	3	40(b)	10	68	16	96	23	124	30
13	3	41	10	69(b)	17	97	23	125	30
14	3	42	10	70	17	98(b)	24	126(b)	31
15	4	43	10	71	17	99	24	127	31
16	4	44(b)	11	72	17	100	24	128	31
17	4	45	11	73(b)	18	101	24	129	31
18	4	46	11	74	18	102(b)	25	130	31
19(b)	5	47	11	75	18	103	25	131(b)	32
20	5	48(b)	12	76	18	104	25	132	32
21	5	49	12	77(b)	19	105	25	133	32
22	5	50	12	78	19	106(b)	26	134	32
23	6	51	12	79	19	107	26	135(b)	33
24	6	52(b)	13	80	19	108	26	136	33
25	6	53	13	81(b)	20	109	26	137	33
26	6	54	13	82	20	110(b)	28	138	33
27(b)	7	55	13	83	20	111	27	139(b)	34
28	7	56(b)	14	84	20	112	27	140	34

În loc de a fi bisecți toți anii multipli ai lui patru rezultă, ca urmare a formulei, că, la fiecare 32 de ani avem aproximativ un an comun în plus. Cu aceasta scăpăm de înlăturarea anului bisect în anii dela sfârșitul veacurilor, cum face îndreptarea gregoriană, și de asemenea se desființează mica deosebire pe care ar trebui s'o înlăturăm la fiecare 3200 de ani.

Această nouă îndreptare e mai puțin empirică decât cea de azi și niciodată nu dă loc, în curgerea vremii, la deosebiri care să se ridice măcar la o zi între timpul civil și cel astronomic. Dar fiindcă deosebirile între o procedură și alta nu ajung la o valoare în practică, iar stilul gregorian este mai generalizat, este cu puțință ca proiectul d-lui Naneș să nu izbândească

și nici vreun altul cu pretențiuni la fel de exagerată rigoare științifică.

Societatea Națiunilor a cerut informațiuni oficiale dela toate popoarele interesate în reforma Calendarului, înainte de 1 Martie 1924, și e de presupus că Comisiunea însărcinată cu această lucrare însemnată, întărită cu o reprezentanță competentă din partea autorităților bisericești, a și săvârșit o muncă de alegere dintr'o mulțime de proiecte primite și a dus înainte cu mult lucrarea definitivă care se va discuta sigur în viitoarea adunare a Uniunii Astronomice Internaționale. Nu ar fi de mirat ca în 1925 să fie aprobat doritul Calendar perpetuu, prin bună înțelegere îndeplinită între delegații tuturor popoarelor adunați la Conferență, cu toate că introducerea lui ar mai întârzia încă o bucată de vreme.

Indreptând păcatul principal al Calendarului gregorian, care se cuprinde în cele 35 de zile în care poate cădea Paștele, răstimp care s'ar putea scurta la 6 zile sau chiar să se desființeze cu totul, hotărând această sărbătoare pe ziua de 5 Aprilie, când s'a săvârșit învierea lui Hristos, Biserica lasă drum slobod Astronomiei, pentru a păși la reforma științifică nădăjduită de atâția ani.

De oarece părerea obștească este că trebuie păstrată săptămâna, ar fi primejdios să venim cu vre-o schimbare în numărul zilelor, căci înnoirea aceasta n'ar plăcea popoarelor de limbă deosebită de a celui care ar face propunerea. În schimb, nu e nicio greutate¹⁾ de a înlocui numirile nepotrivite ale lunilor Septembrie, Octombrie, Noiembrie și Decembrie prin cele de Saturn, Orion, Neptun și Jupiter, cum propune d. Zaymus din București. Dar aceasta și alte schimbări propuse sau care se vor mai propune sunt amănunte de însemnătate secundară, care nu ating fondul lucrării.

Cum am spus mai sus, fixarea datei Paștelui, care în alte vremuri ar fi dat loc la încurcături și greutate, din pricina tradițiilor și obiceiurilor curat formaliste, azi nu mai aduce nicio greutate serioasă. Afară de aceasta, ea nu atinge nicio idie dogmatică, aduce foloase pentru viața socială și chiar pentru aceiași cârmuire bisericească.

Nemișcarea sărbătorilor ar avea ca urmare că posturile și ajunurile s'ar ținea totdeauna la aceleași date, lucru care nu se întâmplă azi, de unde urmează că mulți catolici nu împlinesc preceptele de ajunuri și posturi în zile hotărâte, mai cu seamă în Postul Mare. În același chip, s'ar ușura preoților orânduirea sărbătorilor liturgice și extra-liturgice, aceste din urmă izvorâte din cucernicia particulară a credincioșilor, și s'ar simplifica sistemul rugăciunii zilnice din breviariu, liturgier și celelalte cărți ale cultului catolic.

Arhm. SORIBAN.

¹⁾ Ba este greutate în deprinderea oamenilor. Și nici nu e nevoie. Câte cuvinte azi nu se mai potrivesc cu ce au însemnat odată! — Nota Tgad.

CĂRȚI, REVISTE ȘI ZIARE

Indreptarea calendarului și reforma viitoare, articol de *Gabriel Zaymus-senior* în *Universul*, 29 Dec. 1924.

Intre cei care se ocupă de calendar și noua lui întocmire în țara românească, alături de Baronul *Bedeus* din Sibiu și de d. Profesor *Naneș* din București, este și d. *Gabriel Zaymus* tot din București. D-nea sa a mai tipărit până acum mai multe articole despre calendar în *Universul*, apoi foi răslețe și e în neîncetată legătură cu organele străine care deasemenea urmăresc o nouă întocmire a calendarului. Noi am pomenit deoseori aici de scrisul și străduințele sale și pomenim și acum de noul său articol din *Universul* eșit în vremea sărbătorilor.

Cuprins în 3 sub-titluri, art. d. *Zaymus* pomeneste de îndreptarea calendarului făcută în Biserica românească și spune că această îndreptare e un lucru bun, întru cât se ușurează drumul spre stabilizarea definitivă a calendarului, la care muncesc azi multe întocmiri din Apus și care se află și înaintea Ligii Națiunilor. Căci, după cum s'a arătat deseori și aici și aiurea, calendarul, în felul de azi, pare multora încă greu de întrebuințat, din pricina alunecării datelor lui dela o zi a săptămânii la alta sau dela o zi a lunii la alta. Nu este ca să ai aceiași sărbătoare la aceiași zi a săptămânii și a luni, în toți anii și să poți împărți anul în bucăți de timp de aceiași măsură. Nu, vine ziua a 365-a a anului și încurcă socotelile, fiindcă nu mai ai număr soț și nu poți face împărțiri de aceiași lungime.

La această stare se gândește d. *Zaymus* când numește îndreptarea calendarului din Biserica noastră ca drept pas spre îndreptarea cea mare de mai târziu la care se muncește acum din felurite părți. Cu toate acestea alții sunt de altă părere. Cîră citește cartea d-lui *Remer Anselm Unificarea Calendarelor* (București 1918) vede că chestiunea aceasta, a îndreptării calendarului nostru, pusă înaintea unor astronomi străini, a fost întâmpinată cu altă părere. Ei au spus: De ce voiți să vă mai îndreptați calendarul greșit ca să vă puneți la nivelul Apusului? Apusul vrea să-și îndrepteze și ei calendarul întrebuințat. În loc să faceți două reforme, faceți una singură: Așteptați până se face îndreptarea și la noi, până ce întocmim un nou calendar, și atunci veți prefaca calendarul d-voastră, având în vedere prefacerea dela noi.

Așa judecau unii astronomi din Apus. Deci privirea îndreptării noastre ca un pas față de prefacerea mai adâncă ce va veni, nu este o părere care va fi împărțită de toți. Ba încă, după cum am văzut, unii puteau socoti aceasta ca o greutate mai mult: În loc să faceți două reforme, de ce nu așteptați până să faceți una singură?

Adevărul este că nu știm nici când va veni reforma a doua. E adevărat că în Apus se fac multe pregătiri pentru aceasta, dar sunt și multe greutăți de biruit

până vom ajunge la reforma definitivă. Piedeca mare este deprinderea oamenilor. Greu ies ei din ce au apucat. Iată la noi ce greutăți cu calendarul, la care nu ne-am fi putut aștepta!

D. *Zaymus* spune în art. său că, dacă nu îndreptăm calendarul, cu vremea Crăciunului, în loc de cădea la începutul iernii, ar fi căzut la sfârșitul ei și apoi în primăvară. Lucrul ar fi fost însă dimpotrivă. N'am fi trecut înainte, ci am fi rămas înapoi, cum am și rămas cu cele 13 zile. Deci dădeam întâi nu în primăvară, ci în toamnă, în vară și apoi în primăvară. Peste 10,000 de ani am fi fost în toamnă, peste 20,000 în vară, peste 30,000 în primăvară.

În acest articol d. *Zaymus* pomeneste și de revista aceasta în care s'au tipărit chestiuni privitoare la calendar.

Pentru ce a îndreptat Sf. Sinod calendarul? articol de Păr. *Ionescu* dela *Nămăiești* în *Dimineața* din 9 Ianuarie 1925.

Păr. *Ionescu* dela *Nămăiești*, un preot cu originalitate în grai, în purtare și în scrisul său, cu îndrăzneală în părerile sale, cu adânc simț pentru cinstea și cuviința vieții, a scris art. de care pomenim aici și în care găsești tot felul său deosebit de a scrie. Sf. Sa știe să-și toarcă bine cugetarea pe înțelesul obștii, și așa dă tot felul de lămuriri înțelese, pentruca poporul să-și dea seamă ușor ce e cu noua prefacere a calendarului și să nu asculte pe cei care-i șoptesc graiuri mincinoase și ademenitoare, spre a-l abate spre tabere străine.

Sf. Sa spune, mai întâi, că vechiul calendar trebuia schimbat, fiindcă era lucrarea unui păgân. Se înțelege însă, nu aceasta a fost pricina schimbării, fiindcă atunci urma să schimbăm și slovele, care nu-s de obârșie creștinească și, de asemenea, nici semnele pentru numere. Am schimbat pentrucă ce aveam dela cei vechi nu mai răspundea deplin trebuințelor. Calendarul era greșit. Și dacă n'ar fi fost unele greutăți cu neamurile străine de peste munți, nici așa nu se schimba, fiindcă drept vorbind, Biserica putea s'o mai ducă încă multă vreme cu calendarul vechiu. Eram cu 13 zile în urmă. În 400 de ani, se mai adăogau încă 3 zile și făceau 16. Ori cu 13 ori cu 16, era acelaș lucru. Am fi avut sărbătorile de iarnă tot iarna, Paștele tot în primăvară și nu se simțea. Abia după vreo 5000 de ani, când rămânerea în urmă ar fi fost de vreo 50 de zile, s'ar fi băgat de seamă că vremea nu se mai potrivește și chiar omul fără carte ar fi început a se domiri că este ceva nepotrivit cu Crăciunul nostru că se nemerește la vreme prea căldică. În adevăr, am fi avut atunci Crăciunul cam pe la Sf. Dumitru. Dar câtă vreme până atunci! Cât de mult mai puteam noi trăi încă cu calendarul vechiu! Încă și 1000 de ani de aici înainte, și pentru Biserică nu s'ar fi simțit prea mult deosebirea între un calendar și altul. Câtă vreme rămâneai tot în

granița anotimpului de iarnă sau de vară, nu se băga de seamă. Numai când depărtarea prea mare dintre un calendar și altul te trecea cu sărbătorile de iarnă în toamnă și în vară, atunci s'ar fi înțeles greșala. Prin urmare nu era o trebuință bisericească aceia a schimbării, ci alta de ordin de Stat. Pentru Stat erau greutăți cu două calendare, atât în administrație, cât și în economia națională. Și e vrednic de băgat în seamă că nu cei din România Veche au cerut îndreptarea calendarului, ci bărbați de peste munți. Acolo se simțea mai mult greutatea cu cele două calendare și, dovadă că această greutate se simte mai mult în astfel de ținuturi, unde neamurile sunt mai mult amestecate, e și faptul că și Sărbii au cerut la Constantinopol îndreptarea calendarului tot din pricina greutăților pe care le au cu Croații, care, ca romano-catolici, au calendarul nou. Pentruca deosebirea între cele două tabere să nu sară în ochi și pe chestiunea sărbătorilor deosebite, s'a simțit trebuința ca să fie puși pe aceeași linie de sărbători. Iată, prin urmare fapte care au dus la îndreptarea calendarului nostru.

Cei care într'una au cerut această îndreptare au fost d-nii Baron *Bedeus* din Sibiu, de care poate că n'am fi ținut atâta seamă, nefiind de aceeași confesiune cu noi (e protestant), și senatorul *Petre Drăghici* tot din Sibiu. Plecând la Constantinopol în 1923, I. P. S. Mitropolit Primat mi-a recomandat să studiez vederile d-lui *Drăghici* și să cercetez proiectul său. Ba încă domnia sa purta atâta interes chestiunii, încât a mers însuși la Constantinopol, pe cheltuiala sa, ca să-și înfățișeze acolo vederile sale și să le sprijine. Înaintea Sfântului Sinod românesc, ele de mult fu seseră înfățișate

Temeiurile d-lui *Drăghici* pentru îndreptare, ca și ale Baronului *Bedeus*, nu erau că trebuie să ne lepădăm de calendarul vechiu, pentrucă ar fi lucrarea unui păgân ci pentrucă nu mai răspunde trebuințelor practice ale vieții. E greu în administrarea unui Stat cu două calendare, pentrucă, deși sărbătorile sunt lucrul unei tabere religioase și chestiunea credinței ei, dar cu toate acestea ființa sărbătorilor răsufală și în viața practică și o încovoiaie după ivirea sau trecerea lor. Nouă ni s'a vorbit de pagubele foarte mari care sunt pricinuite de faptul că neamurile aceleiași țări au două rânduri de sărbători.

Dacă venim cu aceste precizuni, noi nu o facem pentru a dovedi pe Păr. Ionescu de greșit când a spus că îndreptarea calendarului s'a făcut din trebuința de a pune un calendar creștinesc în locul unuia păgânesc pentrucă la Sf. Sa a putut fi o pricină pedagogică de a spune așa și nu altfel. În adevăr, pentru omul fără carte nu prețuiește lucrul după adevărul lui, ci după putința lui de a-l înțelege. Toate aceste motive cu economia națională și cu cele două calendare nu le poate cuprinde cu mintea omul dela coarnele plugului. Deci e de prisos să-i spui că schimbăm calendarul pentruca să nu mai avem două calendare în țara românească. Ar fi fost mai rău. O putea lua anapoda. Ar fi putut spune: „Așaaa! dumneavoastră faceți schimbare ca să fim la fel cu Ungurii și cu Nemții! iată dovadă că

v'ați vândut lor! “Deci cu temeiurile înșirate de mine aici, fără îndoială că nu puteai pătrunde la priceperea poporului. De aceia Păr. Ionescu a făcut o faptă de om priceput că a găsit un temei religios pentru a arăta pricina îndreptării calendarului. Calendarul era lucrarea unui păgân și nu ne mai trebuia. Se înțelege, nu e adevărat, dar, cum se zice: *se non e vero, e ben trovato* dacă nu e adevărat cel puțin e bine găsit.

Tot adevărat este însă că Păr. Ionescu spune mai spre sfârșitul articolului că vechiul calendar a fost îndreptat, nu numai pentrucă era lucrarea unui păgân, ci și pentrucă era greșit.

Sf. Sa mai spune că, dacă am trăit atâta vreme cu calendarul păgânesc, a fost din pricină că n'am avut răgaz să ne apucăm de îndreptarea lui până acum. Am avut prea multe de făcut în țara românească. Odată eram apăsați de străini, când am ajuns slobozi am fost luați la vale de multele trebuințe ale Statului nou și numai acum, după ce am ajuns a fi o țară mare, ne-am putut gândi și la îndreptarea calendarului.

Păr. Ionescu s'a silit să scrie deplin înțeles, pentruca să rupă toată îndoiala oamenilor, și a căutat pilde izbitoare pentruca cele scrise să fie bine urmărite. Silința Sfinției Sale merită să fie bine prețuită și credem că va fi fost de ajutor multor preoți care vor fi întrebuințat articolul său. În adevăr, îndărătnicia oamenilor în ce privește primirea noului calendar e mare, ei scot fel de fel de pricini, și de aceia e bine ca să fie și cât mai multe temeiuri din partea noastră pentru a domoli acea îndărătnicie.

Noi prețuim art. Părintelui Ionescu ca o frumoasă încercare și nu avem de pomenit decât de două mici îndreptări: Titlul suna mai ușor (cu subiectul înaintea predicatului): *Pentru ce Sf. Sinod a îndreptat calendarul?* decât *Pentru ce a îndreptat...* Afară de împrejurări când trebuie accentuată cugetarea din predicat, e totdeauna mai bine de pus subiectul înaintea predicatului, fiindcă e mai firesc și mai ușor pentru urmărirea cugetării.

Sf. Sa spune că sub Regele Carol aveam 2 mitropoliți și 8 vlădici. Ba nu: 6 vlădici dacă se gândește la episcopi, și 14, dacă se gândește și la arhierii. Atâția erau arhierii împreună cu episcopii.

Lacune bisericești. *In jurul reformei calendarului*, articol de Preotul *Nec. Negoită Erbiceni*, Iași, în *Neamul Românesc* din 22 Noem. 1924.

1. Păr. *Negoită* spune că lumea n'a privit cu interes chestiunea calendarului, dar că acum, după ce îndreptarea lui s'a făcut, rezultatul nu este mulțămitor, „Mulți foarte mulți, zice Sf. Sa, comentează schimbarea calendarului și cad în partea celor ce nu aprobă schimbări decât cu foarte multă greutate“. Nimeni, adăogă Sf. Sa, nu s'a așteptat la atâta împotrivire din partea țăraniului. Acesta însă a primit multe schimbări, dar toate până la credință.

Bine ar fi dacă ar fi așa, zicem noi, dar vezi că nu e așa. Ține țaranul la unele forme ale credinței, dintre care una este calendarul, dar nu la însăși credința

Dovadă este faptul că sectanții ușor îi pot întoarce capul, unde nu e preot să vegheze, și ușor lasă omul biserica pentru a zăcea în cârciumă. Prin urmare laudele prea mari în această chestiune sunt numai poezie, apotezare a țărânimii, lucru care o fi fost odată, dar nu mai este acum. Așa zisa ținere la credință este, pe de o parte, păstrarea a ce a apucat, prin faptul că în deobște, omul se lasă greu să schimbe ce a apucat. E cunoscuta stare de inerție a omului. Pe de altă parte, e oarecare îndărătnicie, care se găsește în poporul nostru. Mie mi s'au povestit fapte din jurul Bucureștiului, cum țărani nu prea țineau posturile de o bucată de vreme, acum însă, cum a venit vorba cu schimbarea calendarului, îndată a început să ceară de post la birturile dela marginea orașului în ziua de Crăciunul calendarului nou, zicând că atunci e post. De n'ar fi fost să i se spuie că atunci e Crăciunul, mâncă de dulce, fiindcă n'ar fi avut prilej să se puie împotriva. Ceia ce se numește cu patos „psihologie a poporului românesc”, cum face profesorul *Băncilă* din Brăila, e în mare parte, nu o stare de fapt a sufletului național, așa cum s'a croit el în curgerea istoriei, ci o stare mai nouă, amestecată cu dorul de a te arăta mai căpos decât alții și a cârți la orice. De ar fi chestiune de credință, bine ar fi, dar e numai de curată îndârjire a omului care crede că e mai dihai, dacă o face dimpotrivă.

2. Mai încolo, Păr. Negoită se apucă să arate ce trebuia făcut mai înainte de punerea în aplicare a calendarului nou și ține de rău pe ceice n'au luat măsuri din vreme.

Noi vedem însă că acum, după ce calendarul a intrat în viața Bisericii, au eșit la iveală foarte mulți «învățați» care vin și spun ce trebuia făcut și arată greșelile făcute că nu s'a făcut ba una, ba alta. Dar bine, părinților și domnilor, dumneavoastră unde erați când se tot discuta despre reforma calendarului? Dela conferența din Constantinopol din Mai 1923, despre care eu am scris destul de pe larg în *Universul* și în această revistă și aiurea, iar Prof. Dr. *Drag. Demetrescu* în alte publicațiuni, s'a putut afla despre ce vorba. Apoi Sf. Sinod al nostru a discutat de mai multe ori, a luat hotărâri s'a scris prin ziare că are să se facă reforma, că are să se aplice dela cutare dată. De ce nu ați vorbit de atunci: oameni buni, de ce nu v'ați dat părerea? Și dacă „nimeni nu și-a închipuit, reacțiunea care va veni în mod rațional (*sic*) din partea păturei țărănești, conservatoare pâna la exces”, de ce să găsim vinovați în cei care n'au luat măsuri pentru o asemenea stare, când nimeni n'a știut de ea și când ceice puteau ști tăceau din gură.

Amarnică e ceata celor ce ies la iveală după ce fapta împotriva căreia te înștiințează s'a produs!

3. Păr. Negoită zice că trebuia să cerem ajutorul Ministeriului Instrucțiunii „ca școalele să ia parte la prima slujbă după calendarul nou”. Așa? dar de ce n'ai spus-o înainte de intrarea în putere a noului calendar? Vitejia arătată după război e cam plicticoasă, și dacă vă trăgon inima de atunci, să fi vorbit când trebuia. Era

vreme 6 luni din 1923 și alte 6 luni din 1914. Acum după ce lucrul s'a făcut, nu ne este de folos.

Și noi citim despre mulți că sunt protivnici, de pildă din lumea scriitorilor, cum ne spune revista *Societatea de Măine* din Cluj (4 și 11 Ian. c.). Dar ce să le facem dacă vorbesc atât de târziu! Și tot așa profesorul *Băncilă* din Brăila, care a scris frumoase articole, ceia ce nu e tot una cu exacte, dar păcat că pe toți aceștia i-a apucat dorul să vorbească despre calendar prea târziu, după ce reforma s'a tăcut! De ce nu și-au idat contribuțiunea mai înainte, că ar fi folosit atunci? Criticele făcute acum pot fixa unele greșeli făcute, dar dacă cu adevărat voiai să fi de folos și nu numai să faci lumea să se minuneze de spiritul tău de analiză, de ce n'ai vorbit când trebuia! Ce folos este să critici pe niște oameni pe care n'ai voit să-i ajuți, cărora n'ai voit să le împărtășești cunoștințele tale despre psihologia poporului românesc?

Și dacă pe aceasta ați cunoscut-o tot atât de târziu cași membrii Sfântului Sinod, de ce cereți dela aceștia lucruri pe care nici voi nu le-ați știut?

4. Ce mai găsește Păr. Negoită că nu s'a făcut, afară de durerea copiilor la școală după noul calendar?

Că nu s'a dat preoților călugări nicio pregătire cu privire la noul calendar, căci, zice Sf. Sa, cum au să înțeleagă acești oameni cuvintele tehnice ca: *axă*, *curbă*, *diferență*, *echinopții* și câte altcle? Trebniau trimșe preoți meritoși dela oraș care să-i lămurească.

Dar nici nu era nevoie de acestea, căci dacă intrăm în teorie, chestiunea se încâlcește și nu se înțelege. Luată chestiunea în felul acesta, e grea de înțeles și pentru mulți din cei declarați de Păr. Negoită «meritoși». N'am văzut eu oameni trecuți prin școli înalte și care nu înțeleg multe din chestiunile calendarului!

De aceia nu trebuie luați la vale numai noi, călugării, că nu știm despre *axă* și *curbă*, fiindcă chestiunea nu se oprește numai aici și sunt și preoți cu teologia care se împotrivesc la îndreptarea calendarului, chiar aici în capitală României. Și dacă Păr. Negoită găsește că sunt preoți bătrâni împotriva calendarului și care nu se înțeleg cu cei tineri, oare aceia știu despre *axă*?

5. Sf. Sa mai citează un caz dela Sf. Mitropolie a Moldovei, po care-l dăm aici așa cum îl găsim, fără nicio tâlcuire a noastră.

„Spre mirarea noastră Sf. Mitropolie a Iașului a găsit de cuviință că de 14 Oct. st. v. să scoată moaștele Cuvioasei Paraschiva în curte, întocmai cum a fost și la 14 Oct. st. n. Se putea scoate Duminică, Marți, Mercuri și Joi. Dar tocmai Luni, tocmai la 14 Oct. st. v.! În satul meu și cred că în toate satele Moldovei, preoții nu mai știu ce-i cu ei, -- am fost întâmpinat cu vorbele: -- «vezi părinte, că și din UȘILE ÎMPĂRĂTEȘTI poți spune și minciuni» — și mi-am plecat rușinat capul».

Atât spunem noi aici: Care-s minciunile spuse din ușile împărătești, că noi nu le vedem?

6. Păr. Negoită mai găsește că nu s'a făcut în popor destulă propagandă pentru noul calendar, și are drep-

tate, dar iarăși: aceste cuvinte puteau fi spuse mai de mult.

În sfârșit, o temere a Sfinței Sale era ca nu cumva să se tipărească și calendare cu două stiluri, în care caz, oamenii îndărătnici ar fi avut chipul să se ție de vechiul calendar. Sf. Sa scriind înainte de luna Decembrie 1924, încă nu știa cum au să fie calendarele anului 1925. Acum însă le știm cum sunt: au un singur stil și nu mai este temere din partea aceasta.

Dar parcă pe om îl dezarmezi atât de ușor! Găsește el chipul să-și mai păstreze îndârjirea încă o bucată de vreme. Acum două zile, noi am văzut pe o cocoană cum își însemnase tot calendarul cu foi care se rup, ca să aibă lângă data nouă și pe cea veche. Atât putuse ea face. Dar când am întrebat-o: Arată-mi, cocoană, unde e Paștele? nu s'a mai putut lămuri. Nu știa să găsească sărbătorile. Deci în calendarele cu un singur stil oamenii se vor încurca și nu-și vor mai putea croi singuri drumul stilului vechiu. Despre partea aceasta nu mai este temere, măcar că oamenii mai cearcă ei să războiească singuri.

Mai greu va fi anul viitor, pentru că Paștele cade la 2 Mai stil nou și nu rămâne decât o singură zi (28 Iunie) pentru Poștul Sfinților Apostoli. Trebuie să părăsim de acum și serbarea Paștelui după vechea pascalie. Așa s'a hotărât și la Constantinopol și chiar de Sinodul nostru, numai că s'a suspendat aplicarea părții privitoare la Paște, până se vor face lucrările care să ne dea pe câțiva ani datele trebuitoare pentru fixarea sărbătorii Paștelui.

Dintre cei care și-au făcut datori de a înștiința poporul pentru schimbarea care avea să se facă cu noul calendar, trebuie să spunem că au fost toți ierarhii. În toate organele de publicitate care se găsesc în multe eparhii, s'au tipărit lămuriri pentru aplicarea noului calendar, în frunte cu enciclica Sfântului Sinod, care s'a tipărit mai întâi aici, în românește și franțuzește. Sf. Mitropolie din București a trimes multe înștiințări la ziare, care, în mare măsură, au tipărit ce li s'a trimes, ba au tipărit și articole dela ele. *Dimineața* mi-a cerut articol care a și apărut, iar *Universul* mi-a cerut calendar pe cele 3 luni din urmă din 1924, care de asemenea a apărut. Presa, mai mult sau mai puțin, a scris ceva în materie de calendar. Se înțelege că se putea face mai mult și era bine dacă se făcea mai din vreme, dar ceva tot s'a făcut.

În *Dimineața* a mai scris despre calendar d. *Grivas Cruceanu*, parafrăzând enciclica Sfântului Sinod, iar în ziarul *Galații-Noi* din Galați (24 Sept. 1924), de asemenea s'a tipărit o expunere despre calendar a d-lui *Cruceanu*. În același ziar (20 Noemv. 1924) se dovedește interes pentru chestiunea calendarului, întru cât se arată Prea Sfințitului Episcop *Cosma* starea de neliniște din pricina înoirii calendarului și se cere Prea Sfinței Sale «să publice pastorale edificatoare, pe înțelesul tuturor, din care poporul credincios să învețe a cunoaște motivele care au dus la unificarea calendarului, să afle că biserica ortodoxă departe de a se fi apropiat

de biserica catolică, a intrat numai în ordinea legală dela care întârziase, și că, de acum înainte, sărbătorile vor fi ținute la data la care de drept ar fi trebuit să fie totdeauna sărbătorite».

Deci ziarele tot s'au mișcat. De s'ar fi mișcat preoții, aici e aici!

Ziarul *Galații-Noi*, în art. citat, numai într'un punct nu ne place. Zice anume că „deși în materie de religie se spune *Crede și nu cerceta*“, totuși, în ce privește calendarul, „e cazul de a fi cercetate lucrurile, pentru a fi crezute“.

De! această argumentare e greșită, fiindcă religia nu zice nicăieri așa.

Un simplu foileton al Părintelui Negoită, și iată la câte arătări ne-a dus, fiindcă sunt multe de spus în chestiunea calendarului, pentru a lumina chestiunea cum se înfățișează la noi.

Arhim. SCRIBAN

Epistola către romani cu comentariu scurt, cuprinzând partea dogmatică, secțiunea a II-a (9,1—11,26) și partea a doua parenetică (12,1—16,27), de dr. *Vasile Gheorghiu*, profesor titular la Facultatea de Teologie din Cernăuți 1924. Editura autorului, 110 pagini, format mare. Prețul neindicat.

Cum arată însuși titlul, lucrarea de față este continuarea și încheierea lucrării cu același titlu, publicată de autor anul trecut. În elaborarea ei, autorul s'a condus de aceeași metodă și a urmărit același scop, ca și în prima parte, adică un comentariu, întemeiat pe cele mai stricte cercetări științifice, dar liber de aparatul științific, pentru ca să poată fi citit cu înlesnire și înțeles fără greutate de marele public românesc.

Față de lipsa noastră aproape totală de comentarii asupra Noului Testament — de cel vechiu nici nu mai vorbim, pentru că acolo n'avem chiar nimic — comentariul părintelui profesor Gheorghiu este foarte bine venit și de mare folos tocmai pentru că este într'o formă și cu un cuprins cari pot fi înțelese de toți. Este bine venit și de folos, pentru că epistola către romani este cartea de cuprins dogmatic cea mai grea de înțeles din întreg Noul Testament. Sunt tratate în ea de sfântul apostol Pavel chestiunile cele mai grele ale Dogmaticii creștine. E destul să amintim de dogma îndreptățirii omului înaintea lui Dumnezeu și de predestinațiune. La aceasta mai cată să adăogăm, că în această epistolă, mai mult decât într'altă, sfântul Pavel își întemeiază spusele sale, aproape la fiecare pas, pe citațiuni din Vechiul Testament și acestea sunt făcute de cele mai adese ori în așa fel încât nu e ușor să știi, dacă te afli în fața cuvintelor proprii ale Apostolului sau ale vreunui din sfinții autori ai cărților Vechiului Testament. Greutatea de a pătrunde adevăratul înțeles al acestei epistole a fost și este cauza rătăcirii și abaterii multora dela dreapta credință. Neînțelegând-o drept în toată întinderea ei, fericitul Augustin — deși înzestrat cu o minte excepțională de limpede și pătrunzătoare și îmbogățită cu imense cunoștințe teologice — a căzut în rătăcirea predestinaționismului absolut. Neînțelegerea

ei a făcut mai târziu pe Luther, pe Calvin, pe Zwingli și pe toți urmașii lor mărturisiți și nemărturisiți, din trecut și astăzi, de aiurea și dela noi, să cadă în aceeași greșală ca genialul episcop din Hippo și în multe altele. Lămurirea înțelesului acestei epistole este datorată de frunte a temincicilor cunoscători ai Noului Testament și o faptă mare creștinească din partea lor, mai de trebuință acum, când vântul bolnav al rătăcirii secantților de tot felul suflă cu putere și din toate puterile asupra turmei drept credincioase, decât oricând. Este de neapărată trebuință această lămurire atât pentru fiecare creștin în parte, cât și pentru conducătorii lor sufletești, căci de ce n'am spune-o? Marea, covârșitoare majoritate a preoților noștri sunt streini de cunoașterea adevăratei noime a ieroglificelor cuvinte ale acestei epistole, atât de bogate în cuprins. Sunt streini, pentru că n'a avut de unde să se adape cu adevărata cunoștință, pentru că n'au avut cine să le-o dea, pentru că cei cari erau datori să li-o dea, nu le-au dat-o. Părintele profesor Gheorghiu, care a propovedit întotdeauna, dela înălțimea catedrei universitare, această prețioasă cunoștință, în cercul restrâns al auditorului prelegerilor sale, umple acest mare și dureros gol al literaturii noastre teologice și bisericești, își împlinește n numele științei teologice, datorită de luminare a celor mulți, și în prima linie, a răspânditorilor cuvântului lui Dumnezeu în popor, a preoților. Lucrarea sa este tocmai ceea ce ne trebuia în timpul de față: un comentariu strict științific, cu tot greul aparat pe care-l presupune, cu note savante și poliglote, cu citațiuni numerose din autori vechi și noi, în mare parte streini, de cercul preocupărilor intelectuale al preoțimii noastre etc., n'ar fi fost așa de instructiv, ca cel făcut de autor nicăieri chiar pentru cler, iar de popor nu mai încapă discuție, că nu l-ar fi putut folosi. După acest comentariu după ce el își va îndeplini rolul său de a face lumină în mințile cititorilor asupra profundelor cugetări ale sfântului apostol Pavel a împărtășit celor dintâi creștini, din Cetatea eternă, va putea urma, va fi timpul să vină, și un comentariu la înălțimea științei asupra aceleiași epistole, pentru că terenul va fi pregătit, noțiunile aperierte vor fi plămădite de comentariul pe care autorul îl prezintă cititorilor cu o rară modestie și cu puține pretenții.

Acest de al doilea volum cuprinde expunerea mai departe a părții întâi sau a părții dogmatice, care a format obiectul volumului întâi, cum și partea parentetică sau practică.

În partea dogmatică (constând din comentariu capitolelor 9,1—11,36) se tratează chestiunile: Pentru ce iudeii, în marea lor majoritate au refuzat să primească Evanghelia, pe când păgânii au primit-o? Răspunsul scos de autor din cuvintele sfântului apostol Pavel și expus cu multă lirapezime este: *a)* că nu urmașii trupești ai lui Avraam, adică toți iudeii fără deosebire, ci urmașii spirituali ai acestui venerabil patriarh, cei cari au credința lui vie, oricare ar fi naționalitatea căreia

aparțin, numai aceia se vor mântui și ca atare aceștia primesc Evanghelia; *b)* dacă numai o mică parte a poporului iudeu a primit Evanghelia și a ajuns astfel la mântuire, vina nu este nicidecum a lui Dumnezeu, ci a fiilor acestui popor, căci nu vor să meargă pe calea arătată de Domnul, spre a se putea îndrepta înaintea lui Dumnezeu și urmăresc o îndreptare prin propriile lor puteri, care nu sunt în stare să ducă la ținta aceasta atât de înaltă; și *c)* că poporul iudeu nu va stăruî deșpururi în această atitudine, ci într-un târziu, după ce celelalte neamuri de oameni vor primi creștinismul și se vor bucura îndelung de binefacerile lui, se va creștina și el. Cu convertirea iudeilor se va încheia opera de creștinare a întregii omeniri și se va descoperii mărețul plan al lui Dumnezeu care duce la mântuire pe toți oamenii prin revărsarea din belșug a darurilor harului său.

În comentariu părții parentetice sau practice (capitolele 12,1—15,13) se scot la iveală sfaturile și îndrumările pe care sf. Pavel le dă cititorilor săi de a duce viață potrivită cu starea lor de creștin, ferindu-se adică de relele care stăpâneau lumea de atunci și urmând învățăturile pe care biserica le dă cu privire la purtarea fiecărui creștin, d. p. de a fi înțelept și conștiincios în toate actele sale, de a urî răul și a se alina de bine, de a nu fi leneș și răzbunător, de a respecta autoritățile lumesti și a se supune poruncilor lor, ca unora ce sunt rânduite de Dumnezeu, de a da pildă bună altora, etc., etc.

În încheiere (capitolele 15,14—16,27) se expune legătura strânsă pe care Apostolul o înfățișează că este între el, ca preot al lui Iisus Christos către popoare, și între cititorii epistolei, salutările ce trimite acestora dela stinții din jurul său și frumoasa doxologie cu care se încheie epistola.

Prin logica strânsă, prin simplitatea și claritatea expunerii, prin profunda cunoaștere a ideilor expuse de sfântul Apostol, autorul a izbutit pe deplin să dea ceea ce și-a propus, adică un comentariu pe înțelesul tuturor. Citească-l dar toți preoții, toți studenții teologi, toți seminariștii din clasa a VIII și orice creștin luminat și doritor de a pătrunde adevăratul înțeles al dumnezeieștilor scripturi și vor găsi în el ceea ce trebuie să știe despre această importantă epistolă a Apostolului neamurilor.

Și acum la sfârșit un desiderat de exprimat prea Cucernicului autor: Lucrarea sa ar fi câștigat mult mai mult, dacă prea Cucernicia sa ne-ar fi dat și o traducere nouă, mai aproape de limba literară, mai înțeleasă de cât textul vechi talmăciri dela Neamț, care a fost luat ca bază și îndreptat, și pentru a cărui înțelegere s'a văzut silit să adauge adesea în parentes cuvintele care redau exact înțelesul. Este dar foarte de dorit, ca la o nouă ediție, cași în comentariul științific ce ne place să credem că va urma după acesta, să se dea și o traducere mai potrivită cu vremea în care trăim.

Sinagoga și Biserica față de pacificarea omenirii de d-rul N. C. Paulescu, profesor la facultatea de

medicină din București. București 1924. 90 de pagini
Prețul 20 lei.

Invățătul profesor, eminentul medic și productivul scriitor, autor a numeroase lucrări despre problemele vitale ale vieții sociale, pe care-l socotiam și un eminent creștin ortodox, atât după scrisul cât și după viața sa, dă la lumină, sub titlul de mai sus, o carte, care-l face să-și piardă în ochii noștri dreptul de a mai putea fi numit creștin ortodox. Ceeace se șoptia de mult despre domnia sa, că ar fi fost ademenit de catolici la credința lor, se adeverește din această lucrare. Se spune că pretextul sau motivele pentru care a părăsit credința părintească spre a îmbrățișa și profesia cu ardoare de neofit o credință protivnică ființei neamului nostru românesc, sunt de natură materială, o supărare că nu i-s'a împlinit o dorință, din care e drept că domnia sa n'ar fi avut nici un profit material, ci numai moral, dar de care biserica noastră nu e nici cât negru sub unghie vinovată. Fapt e că ilustrul profesor face în noua sa lucrare nu numai profesione de credință catolică și aduce elogi exagerate sistemului de conducere al bisericii catolice, a cărei căpetenie ar vrea să fie și căpetenia politică a lumii întregi, ci tot odată critică cu asprime și aruncă cu noroiu în biserica noastră și a sa până mai ieri-alaltăieri. E dureros și trist, ca un om care se află pe cea mai înaltă culme a științei experimentale, care totuș a izbutit să împace în mintea și în inima sa credința cu știința și să rămână teist convins și creștin în faptă, să întoarcă spatele la vârstă destul de înaintată, bisericii în a cărei credință s'a născut și a fost crescut. pe care a susținut-o cu multă căldură până acum, care se mândria cu un asemenea fiu și pentru un lucru de nimic, să îmbrățișeze o altă credință care e tot creștină, dar e amestecată cu rătăcirii perverse și respingătoare. Nestatornici a în credință a doctorului Paulescu, aruncă umbre posomorâte asupra caracterului său, care întunecă cel puțin în parte și aureala sa de om învățat.

Dar să venim la cuprinsul cărții, care va ilustra ceea ce am spus cu anticipare.

În noua sa lucrare, profesorul Dr. Paulescu urmărește să afle, cu ajutorul fiziologiei filosofice, sau al biologiei, mijlocul de a asigura pacificarea eternă a omenirii prin desființarea războaielor. De oarece războiul este o urmare a patimii trufiei, el trebuie combătut și desființat, ca și patima din care izvorăște.

Două învățături urmăresc acest scop, sau mai exact două soluțiuni se propun pentru rezolvirea acestor probleme — zice autorul în prefață — și anume: una bazată pe patimi, care e dogma jidănească, și alta combătând patimile, care e doctrina creștinească.

Pentru a ajunge la soluțiunea creștină, autorul desfășură următoarea ordine de idei:

Omenirea este o societate naturală, care constă din toți oamenii, legați între ei prin sentimentul instinctiv de simpatie. Ea însă n'are nici o organizație, nici un șef văzut, dar are neapărată trebuință să aibă unul,

care, pentru că nu există, trebuie inventat și autorul își ia sarcina să-l inventeze (pag. 5—6).

După ce examinează cauzele pentru care omenirea n'are o organizație proprie, autorul conchide, că „ar trebui ca omenirea întreagă să recunoască un Șef, adică un om căruia să se închine toți ceilalți oameni“ (pag. 7), sau mai bine „ar trebui găsit un *Supra-On* — ceva care să se apropie de Dumnezeu — pentru ca toată suflarea omenească să consimtă a i-se supune“ (pag. 8). Acest șef al omenirii, acest *Supra-On*: trebuie să exercite puterea legislativă și executivă asupra întregii omeniri, dar pe cale naturală nu se poate ajunge la organizarea omenirii și înzestrarea ei cu un Șef unic, din cauza patimii trufiei. Numai prin intervenirea dumnezească s'ar putea atinge această țintă și anume: 1. Schimbând instinctele, adică întărind filantropia; 2. Dând Șefului omenirii caracterul supranatural de *Semizeu*; 3. Trimițând de sus legea înfrățirii națiilor și 4. Indicând o armă miraculoasă, care să constrângă trufia (pag. 12). Într'adevăr, Dumnezeu n'a putut să-și lase făptura sa nedesăvârșită (pag. 13), ci el a restabilit împărăția sa pe pământ, instituind o societate, care să se întindă asupra întregii omeniri și care este biserica creștină (pag. 15). Șefului bisericii, lui Iisus Christos, ca Dumnezeu și om, toți oamenii îi datoresc supunere nemărginită. Prin caritatea creștină se întărește filantropia și se aduce pacea între oameni; îndeplinindu-se astfel cele 4 condițiuni neapărat cerute pentru organizarea omenirii (pag. 16—21). Cu aplicarea legii universale, obligatoare pentru toți oamenii, a legii carității, adică cu puterea executivă, Iisus Christos a însărcinat pe cei 12 apostoli ai săi, cărora le-a dat ca unică armă de luptă cuvântul lui Dumnezeu, cu care se pot combate și desrădăcina cu totul patimile din sufletul omenească (pag. 21—27). Biserica, fiind societatea destinată să cuprindă pe toți oamenii în sânul ei, este infalibilă, adică nesupusă greșelii, universală și unică (p. 28—31).

Dacă logica în înlănțuirea ideilor expuse până aci lipsește pe ici și colea, de aci înainte pornește pe căi cu totul întortochiate și întunecate.

În contradicție cu ceea ce a afirmat la pagina 21 și următoarele, că adică Mântuitorul „a însărcinat cu puterea executivă pe cei *doisprezece discipoli ai săi*, cari ca *viitori locțiitori ai lui Dumnezeu pe pământ* trebuia nici măcar să nu fie atinși de trufie, adică de *patima de dominație*... pe cari i-a instruit. El însuș, timp de trei ani, prin cuvânt... și le-a dat, ca unică armă naturală (?) de luptă, cuvântul lui Dumnezeu... cu cari a întemeiat un fel de școală... pentru educarea omeniri, adică să învețe pe oameni cum să se ferească de *patimile de proprietate și de dominație*“, autorul începe de aci încolo să demonstreze, că același Iisus Mântuitorul ar fi ales pe stântul apostol Petru de căpetenie a apostolilor și șef al bisericii sale, și că prerogativa de a fi deci cap sau șef al omenirii revine acum de drept urmașului legiuit al sfântului Petru, adică papii.

În patru capitole: 1. Apostolul Petre, temelia bisericii și urmașul lui Christos; 2. Apostolul Petre, păstoru

suprem al bisericii; 3 Apostolul Petre apără biserica împotriva jidovilor, și 4. Scrierile apostolului Petre, capitole care nu cuprind mai puțin de 34 de pagini (32—66), adică mai bine de a treia parte din întreaga lucrare se vorbește numai despre sfântul Petru. Aci se arată cunoștințele teologice ale domnului profesor de Fisiologie Dr. N. C. Paulescu, adunate la voia întâmplării din autori catolici și din Dogmatica actualului mitropolit român unit al Blajului. E de admirat zelul ce arată și munca ce trebuie să fi depus autorul pentru culegerea materialului expus în aceste capitole, dar e păcat că n'au fost folosite amândouă într'un scop mai bun, într'o chestiune din domeniul științei în care autorul ar fi avut toată competența, ci au fost întrebuințate într'o chestiune în care domnul autor oricâtă silință și-ar fi dat, nu se putea să nu rătăcească. De aceea, pentru un teolog, tot ce scrie în aceste capitole profesorul Paulescu sunt sau lucruri arhicunoscute și deci fără importanță, sau falsificări ale adevărului istoric, sau răstălmăciri de texte, plus o sumedenie de afirmațiuni gratuite și de contraziceri.

Astfel, domnul profesor Dr. Paulescu crede, probabil, că scrie lucruri ne mai auzite când reproduce două din citatele scripturistice pe care întemeiază teologii catolici primatul sfântului Petru. Chestiunea aceasta se învață însă pe larg încă din clasa IV de seminar, și se atinge în treacăt și în clasa VI de seminar, de gimnaziu și de școală secundară de fete, așa că spusele onoratului autor nu sunt o noutate pentru nimeni din ceie au trecut printr'o școală secundară. Întâietatea sfântului Petru față de ceilalți stinți apostoli este un neadevăr istoric dovedit, pe care susnumitul profesor de Fisiologie îl dă drept adevăr cu fruntea senină și așa de convins, ca și când ar expune un adevăr științific pe care l-a verificat domnia sa însuș. În interpretarea textului din sfânta Sscriptură, autorul ia de bune răstălmăcirile catolice și mai adaugă și dela domnia sa, așa că la un moment dat, ajunge să se mire singur de interpretarea ce dă cuvintelor: „Urmează mie“ din Evanghelia sfântului Ioan, 21, 22, (vezi nota dela pagina 37). Nu și-a dat seama domnul profesor, că dacă nici unui teolog catolic nu i-a trecut prin minte semnificațiunea ce domnia sa dă acelor cuvinte, cu toată goana de mai multe ori seculară a bisericii papale după aflarea de argumente pentru primatul sfântului Petru, descoperirea ce domnia sa crede că a făcut este inexistentă, iar pretenția de originalitate nesperioasă? Nu găsește domnia sa, că afirmațiuni ca acestea de pildă: „Christos a transmis întâietatea în biserică apostolului Petru, care a devenit locșitorul lui Dumnezeu pe pământ“, sau „Cum urmașii apostolilor sunt episcopii, Petru a lăsat episcopului din Roma unde a murit, atât apostolatul cât și primatul“ ș. a. au trebuință să fie întemeiate din destul, pentru a putea fi primite? Nu e o flagrantă contrazicere între afirmațiunea domniei sale, că Mântuitorul a dat puterea executivă celor 12 apostoli ai săi, pe de o parte, și pe de altă parte că tot Mântuitorul a dat sfântului Petru și numai lui toată puterea de a conduce biserica, recte

omenirea? Sau între afirmațiunea, că Mântuitorul a combătut patima dominației prin cuvintele: „...Cine dintre voi va vrea să fie mai mare, să fie cel mai mic și cine va vrea să fie întâiul, să fie mai pe urmă de toți și tuturor slugă“ și susținerea, că, totuș El a făcut din sfântul Petru și urmașii lui stăpânitorii întregii lumi? Ce însemnează ironia la adresa patriarhului de Constantinopoli și caracterizarea de absurdă a interpretării drepte ce a dat cuvintelor Mântuitorului: „Tu ești Petru...“? Știe domnul Doctor, că interpretarea pe care o califică de absurdă numai pentru că o găsește în enciclica patriarhului de Constantinopoli, este formulată cu 1400 de ani mai nainte de cel mai mare și mai genial scriitor al bisericii apusene, de fericitul Augustin? Iată ce zice acesta: „Biserica nu va trece, pentrucă este zidită pe piatra dela care a primit Petru numele său; fiindcă nu dela Petru vine piatră, ci Petru dela piatră, precum nu vine Christos dela creștin, ci creștin dela Christos. Pentru aceea adică zice Domnul: pe această piatră voi zidi biserica mea. pentrucă Petru zisese: Tu ești Christos, fiul lui Dumnezeu celui viu. Pe această piatră așa dar, pe care ai mărturisit-o tu voi zidi biserica mea, zice El. Piatră adică era Christos. Pe temelia aceasta s'a zidit însuș Petru“. Tot Augustin scrie într'altă parte: „Tu ești Petru și pe această piatră, pe care ai mărturisit-o tu, pe această piatră, pe care ai cunoscut-o când ai zis: Tu ești Christos, Fiul lui Dumnezeu celui viu, pe aceasta voi zidi biserica mea, va să zică: Pe mine, Fiul lui Dumnezeu celui viu voi zidi biserica mea; pe tine te voi zidi pe mine iar nu pe mine pe tine“. Iată ce zice și sfântul Ioan Gurădeaur: „Pe această piatră voi zidi biserica mea, va să zică: pe credința mărturisirii tale voi zidi biserica... Asemeni și sfântul Ambroziu, apusean ca și Augustin, zice: „Credința este temelia bisericii, căci nu despre trupul lui Petru, ci despre credință s'a zis: și porțile iadului nu o vor birui“. În sfârșit, iată și interpretarea lustrului Origen, diferită de cele de până aci, dar și de a dumitale: „Tu ești Petru, piatră este însă fiecare ucenic al lui Christos. Au doară socotiți că numai pe Petru se zidește toată biserica? Ce vei zice atunci de Ioan, fiul tunetului, și de toți ceilalți apostoli? Vei îndrăzni oare să zici, că porțile iadului nu vor birui asupra lui Petru, dar vor birui asupra celorlalți apostoli? Nu se împlinește oare cu toți și cu fiecare în parte, cuvântul: Porțile iadului nu o vor birui? și: Pe această piatră voi zidi biserica mea“?

Domnule Coleg. Dacă și după ce ve citi cuvintele acestei pleiade de părinți și scriitori bisericesti, vei rămâne n credința greșită, că interpretarea de texte pe care te-ai întemeiat, ca să susții primatul sfântului Petru, este cea dreaptă, atunci va fi pentru mine o dovadă neîndoioasă, că demonul trufiei, pe care cauți să-l combați în alții, s'a cuibărit în sufletul dumitale și că de acum încolo obiectivitatea nu se va mai întâlni în scrisul dumitale.

Ce să mai zicem de sfortărea neizbutită a domnului autor de a face din sfântul Petru cel mai mare cuge-

tător, cel mai strălucit scriitor, cel mai fervent propovăduitor dintre toți sfinții apostoli? Ori cine știe, că Evanghelia, epistolele și apocalipsul sfântului Ioan, au calități de stil și de fond neasemănat superioare epistolelor sfântului Petru și că viața Apostolului dragostei a atins culmea desăvârșirii. Ori cine e cât de puțin familiarizat cu teologia știe de asemeni, că sfântul Pavel este figura cea mai măreață între apostoli, atât în ce privește cugetarea sa, păstrată în bogăția celor 14 epistole ce ne-au rămas dola el, cât și în ce privește neîntrecuta sa activitatea de propovăduitor al cuvântului Evangheliei. Atât de mare și impunător ochilor minții este acest apostol, Apostolul neamurilor, că s'au găsit teologi printre protestanți, cari și-au pus întrebarea: Cine este adevăratul întemeietor al creștinismului: Mântuitorul Christos sau Pavel? Dar măreața figură a celui dintâi episcop al bisericii lui Iisus Christos, a conducătorului comunității creștine din Ierusalim chiar în vremea sfinților apostoli, a sfântului Iacob cel drept, ca și a celui alt Iacob, a lui Iacob cel mare, fratele sfântului evanghelist Ioan? Cu ce și întru cât se ridică sfântul Petru deasupra acestor vrednici tovarăși ai săi de apostolat? Prin ce a meritat el o înălțare care nu e în spiritul învățaturii Mântuitorului, ci numai rodul otrăvit ai patimii trufiei? Toate aceste întrebări își așteaptă răspunsul dela altcineva și în altfel de cum l-a dat prof. Paulescu.

Ultimul capitol al cărții,—după tabla de materie, căci potrivit prefeței, trebuia să mai urmeze încă alte trei—este intitulat: „Biserica ideală“ (pag. 67.) și în el se tratează despre: Asemănarea bisericii cu o școală, despre calitățile clerului, despre funcțiile clerului, despre atribuțiile și calitățile pontifului suprem, despre funcțiile generale ale pontifului suprem transfigurate prin infalibilitate și despre funcțiile speciale ale pontifului suprem, pacificatorul omenirii. Partea aceasta e cea mai incoherentă, mai plină de contraziceri și de idei extravagante și presărate cu înțepături și invective la adresa bisericii noastre și a slujitorilor ei. Un rezumat fidel al ideilor expuse în această parte este greu de făcut. Ne vom mărgini să spicuiem pe cele mai caracteristice.

„Toți episcopii sunt egali între ei, dupăcum toți apostolii au fost egali între ei“ se zice la pagina 69 și citind nu-ți vine să crezi ochilor, când știi că autorul ține să demonstreze cu ori ce preț, că sfântul Petru a fost căpetenia apostolilor, iar papii trebuie să fie, cel puțin de acum încolo, șefii omenirii.

„Clericul e obligat să iubească pe orice om, *considerându-l că ar fi însuș Dumnezeu*“, se citește pe aceeaș pagină. Ce o mai fi și aceasta, că omul poate fi „considerat ca însuș Dumnezeu?“

În două note consecutive de sub pagina 71 se afirmă, 1. Că dintre apostoli, singur sfântul Petru a fost însurat, ceea ce în ochii autorului este o scădere, și 2. că *la orientali*—adică la noi ortodocșii, oameni mai înapoiați, de sigur, decât occidentalii domnului profesor—*popii sunt forțați să se însoare, deși această măsură nu e creștină*“. Va să zică sfântul apostol Petru care

a fost însurat, a dus viață necreștinească, după logica autorului și cu toate acestea a fost așezat cap al bisericii și al apostolilor și e socotit ca infalibil. Ce logică e această? Popii (sic) ortodocși sunt păcătoși și necreștini, pentru că se căsătoresc, iar sfântul Petru e nesupus greșelii și cap al bisericii, cu toate că a fost căsătorit!!

„La orientali, *popii* fiind însurați și părinți de familie, *au dreptul* să dobândească proprietăți, pentru ca să-și poată crește convenabil copiii, dar episcopii nu pot profita și ei de *o asemenea scuză*, căci sunt celibatari“ (nota 2 de sub pagina 73). Dreptul preoților de a avea proprietate e dar un rău, care li se îngăduie numai pentru că sunt căsătoriți, iar „la un episcop bogăția însemnează *hojie și tâlhărie*“. Minunată teorie despre dreptul de proprietate! n'avem ce zice. Am întreba numai pe veneratul profesor, a pus vreodată mâna pe condeiu să scrie împotriva episcopilor catolici din hotarele țării noastre, cari dețin în mâinile lor imense bogății și întinse domenii? Cerut-a să fie luați de gât ca hoji și tâlhari? Așa cere consecvența cu sine însuși.

Vorbind de patima dominației, de care orice preot creștin trebuie să fie scutit, autorul face această observație: „Ei bine, tocmai acest vițiu s'a încuibat în marii episcopi ai apusului (în papi), cari au socotit sub impulsia sa blestemată și au ajuns să se facă prinți și chiar regi... și ca culme, ei și-au adunat oaste și au făcut chiar războaie. Papa Iuliu II, între alții, *e înfierat* cu porecla de *„războinicul*“, când ar fi trebuit să poarte numele binecuvântat de *„pacificul*“, căci pentru a aduce pacea între oameni, Christos i-a încredințat funcția subimă de *„urmaș al apostolului Petru*“ (pagina 74). În nota dela pagina 83, citând următoarele cuvinte ale lui Joseph de Maistre: „de 19 veacuri papii răspunzând întregului pământ—nu s'au înșelat niciodată“, adaogă: „deși unii au fost pătimiși notorii“. Va să zică, cu toate că-i numește următorii sfântului Petru, cu toate că-i socotește infalibili, autorul nu poate să nu recunoască adevărul istoric, că papii din trecut au fost stăpâniți de patimi nu numai ascunse, ci chiar notorii. Când adevărul este acesta, ce garanție putem avea, că papii de mâine, papii ca șefi ai omenirii, nu vor avea aceleași păcate ca și în trecut, nu vor fi robiți de aceleași patimi? Se pare că domnul profesor Paulescu pune mult preț pe pretinsa infalibilitate papală așa zisă ex cathedra sau în materie de dogmă. Dar chiar dacă am admite aceasta, ea nu va fi totuș de nici un folos, pentru că puterea legislativă și executivă, cu care domnia sa învestește pe papi ca șefi ai omenirii, nefiind dogmă, nu-i pune la adăpost de greșeli și atunci toată străduința sa de a fi dat lumii un șef cu însușiri dumnezeiești este în zadar.

Ceea ce a vrut autorul e o utopie curată, dar cum și utopia trebuie să aibă oarecare consistență logică, dacă e ca să fie crezută de cineva că ar putea fi tradusă în fapt, teza autorului nu poate ține piept nici celei mai indulgente critici.

Vorbind de caritate, ca însușire de căpetenie, a papei-șef al omenirii, autorul dă și amănunte asupra moda-

rității alegerii și funcționării lui și a reședinței ce ar trebui să aibă. Aci domnia sa cade îarăși în vădită contradicție cu sine însuși, căci ceea ce vrea să demonstreze în lucrarea sa este, că papa trebuie să conducă singur omenirea, ca unul ce ar fi înzestrat cu însușirea dumnezească de a nu greși. Când arată însă cum va fi ales și cum își va exercita chemarea de șef al omenirii, îi dă un consiliu sau sfat, compus din „semeni de ai săi“, adică din episcopi, care să-i ajute la îndeplinirea datoriilor impuse de prea înalta sa demnitate.

Admițând acest „Sfat sau Consiliu al omenirii“, distinsul profesor dăruie singur tot ce crede că a construit, demonstrează singur, că guvernământul monarhie absolutist al lumii, preconizat de domnia sa în persoana papilor, este o imposibilitate de fapt și că conducerea sinodală, adică de mai mulți, pe care o practică biserica noastră ortodoxă dela începutul creștinătății, e singura formă posibilă, rațională și deci și dumnezească de conducere atât a bisericii cât și a omenirii, dacă ar fi ca ea să ajungă cândva să aibă o singură cărmuire, ceea ce însă nu se va întâmpla niciodată, căci turma și păstorul unic de care vorbește și pe care le prezice Mântuitorul nu trebuie înțelese cum le înțelege autorul, care dă apă la moara papilor, ci în chip cu totul spiritual, adică păstorul unic al întregii lumi devenite creștine, nu va fi un om, ci însuși Mântuitorul Christos.

S'ar mai putea spune multe despre cartea profesorului Dr. N. C. Paulescu, dar din respect pentru munca sa de până aci și adânc convins, că domnia sa însuși se va fi convins, că s'a grăbit prea mult dând la lumină această lucrare, punem punct, rugându-l atât pe domnia sa cât și pe cititori să ierte, dacă li se va părea, că critica ce i-am făcut este pe ici și colea, poate, prea aspră. Mărturisesc înaintea lui Dumnezeu, că mi-am dat osteneala să fiu cât se poate obiectiv, să înăbușesc în inima mea orice pornire pătimășă, dar dacă nu voi fi izbutit, cauza e numai turburarea sufletească ce m'a cuprins când am citit atâtea păreri greșite și atâtea jigniri aduse bisericii noastre de un om pe care l-am stimat și-l stimez și pe care eram deprins să-l socotesc nu numai creștin, ci și ortodox.

La Altarul Neamului, Cuvântări la serbările naționale de D-rul Gheorghe Comșa, Diacon, Subdirector general în Ministerul Cultelor și Artelor. București, Tipografia Cărților Bisericești. 1924. 56 de pagini. Prețul 10 lei.

Priceputul și sânguitorul muncitor pe ogorul comilei al bisericii noastre naționale, Diaconul Dr. Gh. Comșa care a dat literaturii noastre bisericești până acum, încă vreo câteva volume de predici, o valoroasă și voluminoasă istorie a predicii la români, cum și diferite broșuri de conținut canonistic și apologetic, aduce cu ultima sa lucrare o nouă și prețioasă contribuție la îmbogățirea literaturii predicatoriale. Cele opt predici publicate în această lucrare sunt — cum arată înuș titlul și subtitlul—destinate să fie rostite la sărbătorile naționale și anume: la unirea principatelor

la ziua eroilor (înălțarea Domnului), la zece Maiu și unirea tuturor românilor, la Zece Maiu, la ziua onomastică a Majestății Sale Regelui (4 August), la ziua nașteri Majestății Sale Regelui Ferdinand (24 August), la ziua nașterii Alteții Sale Regale, Principelui Moștenitor Carol (16 Octombrie), și în fine la ziua nașterii Majestății Sale Reginei (29 Octombrie).

Stilul acestor predici, ca și al tuturor celorlalte scrieri ale autorului, este ușor, limpede și viu, presărat cu citațiuni potrivite din numeroși scriitorii români și streini, și cu povestiri de mici anecdote și încălzit de expresiunea unui lăumiat simțimânt patriotic. Ideile desfășurate în ele sunt potrivite cu ocaziunile ce au să fie rostite, corespunzătoare adevărului, variate și înălțate în chip logic, așa că predicile se citesc cu plăcere și cu folos de ori și cine. În deosebi pentru preoți este de neapărată trebuință această colecțiune, de oarece predici la asemenea ocaziuni lipsesc aproape cu totul din limba noastră și singură lucrarea părintelui Comșa umple acest gol adânc simțit.

Nu pierdeți credința în Dumnezeu de Arhimandritul Iuliu Scriban și Maiorul V. Arifeanu. — București. Institutul de Arte grafice „Eminescu“ 1925. 36 de pagini. Prețul 12 lei.

Subtitlul lucrării celor doi autori asociați pentru laborare și editură este: „Scriere pentru îndrumarea creștinilor pe calea bunei viețuirii“, iar cuprinsul i-l formează șaptesprezece istorisiri edificatoare, grupate în trei capitole. Insuș titlurile istorisirilor ne vorbesc despre importanța lor. Acestea sunt: Semnul Crucii ajută lui Constantin cel Mare, Credința lui Ștefan cel Mare și Credința de altă dată, care formează capitolul întâi. Credința ușurează viața, Călugărul Cosma și serbarea neatârării, Pustnicul din munții Argeșului, Preotul dela Turtucaia, Fie-vă milă de de cel morți. Fapta sergentului Mustață, Vitejii dela Sevastopol, Mănăstirea Nămăești în flăcări, scăparea odoarelor ei. Maica Domnului ajută pe sergentul Mustață și Inchinarea la sfântul Anton, toate cuprinse în capitolul doi. În sfârșit: Ce poate credința în Dumnezeu și Fără de mine nu puteți face nimic în capitolul trei. În prefață, autorii arată trebuința ce se simte în vremurile acestea de împușinare a credinței în Dumnezeu de asemenea cărți și făgăduesc să mai dea și altele, dacă aceasta va fi bine primită. Cartea are și șapte ilustrațiuni. Cea dintâi din ele înfățișează pe Ștefan cel Mare, înconjurat de boieri și oșteni, în fața unui nou locaș dumnezeesc, înălțat de el ca prinos adus lui Dumnezeu pentru una din biruințele ce a avut asupra vrăjmașilor. Alte patru înfățișează scene din războiu în care s'au ilustrat preoții, precum: un preot conducând pe ostași la luptă în lipsă de ofițeri, un preot îmbărbătând pe răniți în linia de luptă, un preot mângâind pe bolnavi în spital, și un preot înmormântând pe vitejii căzuți în luptă. Altă ilustrație înfățișează pe un preot propoveduind enoriașilor cu-

vântul lui Dumnezeu în timp de pace și cea din urmă pe un preot citind câtorva copilași, în cercul restrâns al familiei, cuvântul Domnului. Pe când toți ceilalți preoți din celelalte ilustrații sunt îmbrăcați în costumul preoțesc, acesta din urmă, probabil din nebăgare de seamă, e îmbrăcat civil, ceea ce nu face impresie plăcută și trebuie schimbat la o nouă ediție. ¹⁾ În general, ilustrațiile sunt reușite. Cea mai reușită pare a fi cea de pe copertă, care reprezintă arătarea minunată a stelei înconjurată de lumină și însoțită de cuvintele:

Ș T I R I

Înștiuțare. *Abonamentele pe 1924, cum și cele rămase neplătite din trecut, au fost încasate prin forma rambursului. Unii preoți însă s'au mirat de această noutate, n'au înțeles-o și n'au voit să plătească. Ba au trimis revista înapoi cu întrebări și chiar cu ocări și tuări-în-răs la adresa d-lui SIRETEANU, secretarul administrativ al revistei. Celor nedumeriți trebuie să le spunem însă că administrația nu-și cere decât ce i se cuvine drept plată a abonamentului. Este un an (1923) pentru care se iau 125 de lei, în loc de 100, pentru că acel an are 15 luni. Am voit să începem cu 1 Ianuarie, în loc de 1 Octombrie și atunci am adăugat la cele 12 dela un Octombrie la altul, și pe cele 3 dela Oct. la Ian. Deci nu e nicio încărcare la preț.*

Tot prin ramburs vom proceda și în 1925. Ceice n'au voit să plătească pe trecut din pricina neînțelegerii acestei măsuri, să afle că vor fi încărcăți pe acest an cu neplata abonamentelor trecute, — dar tot prin ramburs.

Să se știe: măsura rambursului este luată de Sf. Sinod.

Tipăritură nouă. — A apărut **MICA BIBLIE**, a III edițiune, volum de 400 de pag. încă nu știm prețul. Se găsește la librăria *Alcalay* — „Viața Românească”, Calea Victoriei, București.

Noul Patriarh Ecumenic al Constantinopolului. — În ziua de 17 Decembrie, Mercuri I. P. S. S. Mitropolitul **CONSTANTIN** al *Dercului* a fost ales Patriarh Ecumenic al Constantinopolului. Ziarul *Politica* din Constantinopol (17 și 18 Dec. o.), care ne aduce multe amănunte ale alegerii, ne vine prea târziu ca să dăm mai multe date. Le vom da în nr. viitor.

Încă un preot director de gimnaziu. — *Din Anuarul Gimnaziului din Târgul-Frumos pe anii școlari 1920—1924* (Iași 1924), cu plăcere aflăm că directorul Școlii e un preot, Păr. *Econ. N. Dărăngă*, cunoscut scriitor bisericesc și fost revizor eparhial al Stintei Mitropolii a Moldovei. Dar ce păcat că în școala sa sunt mai mulți Evrei decât Români!...

¹⁾ Dar acela nu e preot, ci un tată mirean în mijlocul copiilor săi. — Nota A. S.

„In hoc signo vinces”, care a prăvestit împăratului Constantin cel Mare biruința sa asupra lui Liciniu și cu aceasta biruința creștinismului asupra păgânismului.

Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Primat a aprobat lucrarea și a recomandat-o oficial tuturor preoților din eparhia sa. Ea poate fi citită cu mult folos sufletesc de mare și mic, de învățat și neînvățat, de laici ca și de clerici și cine o va răspândi, va face o faptă bună.

Pr. I. MIHĂLCESCU

Autocefalia Bisericii Ortodoxe din Polonia. — Se știe că în Polonia au rămas mulți ortodocși, strânși în jurul unei Mitropolii. Acum, după ce Rusia a plesnit în atâtea bucăți, a rămas și acea Biserică fără legătură cu Biserica rusească din care făcea parte. Telegrama tipărită în ziarele noastre pe ziua de 6 Dec. 1925 spuneau că Patriarhul din Constantinopol Grigore, care a murit, a recunoscut ca autocefală Biserica Ortodoxă rusească din Polonia.

Ceasuri de muzică bisericească vacante. — La Seminariul teologic din Craiova sunt vacante 6 ceasuri de muzică bisericească.

Impăcare între călugări greci și români. „Universul” (5 Ian. c.) scrie despre măsurile luate pentru împăcarea între călugării greci și români la Sf. Munte și despre un proces între ei la Iași.

Creștinii apăsați. — Greu pot trăi acum creștinii ortodocși din Constantinopol din pricina apăsării Turcilor, care caută nod în papură la fiecare pas. După o telegramă sosită *Universalui* (20 Dec. 1924), ziarele din Atena scriu mâniate de faptul că Turcii vor să alunga din Constantinopol pe un arhieru care era candidat la scaunul de Patriarh, punându-l pe lista acolora care trebuiesc mutați aiurea pentru a se aduce Turci în locul lor. Acest arhieru jucaia însă de 40 de ani în Constantinopol. Alte telegrama mai pe urmă au adus vestea că e vorba de însuși noul ales Patriarh pe care vor să-l alunge din Constantinopol cu astfel de măsuri...

Și ceilalți creștini stau și se uită!...

Alegere de protopop peste munți. — În locul fostului Protopop de Alba-Iulia Păr. *Teculescu*, ales episcop militar și apoi episcop al Cetății-Albe, urma să se facă alegere nouă. Alegerea făcută însă a iscat nemulțămiri. Căci a fost ales Păr. *Aurel Nistor* care, după cum spune *Neamul românesc* (22 Noemv. 1924), era pe placul poporului, dar n'a fost confirmat de Consistoriul din Cluj, care a orânduit altă alegere. Corespondentul din *Neamul românesc* se plânge zicând că se urmărește a se face pe placul puternicilor zilei.

Noi pomenim faptul ca ceice culegem știri, fără a ști care e adevărul aici.

Discuțiunea despre calendar. — Din *Neamul românesc* 19 Dec. 1924, aflăm că, la șezătoarea *Caselor Naționale* (pare că din *Breaza*, Prahova, fiindcă reporterul nu vrea să spună limpede de unde) a fost o discuțiune despre calendar, pe care scriitorul dării-de-seamă, d-nul *I. Gr. Oprisan*, o numește „vrednică de toată atenția”. Acolo a fost de față Prof. *Țițeica* dela facultatea de științe din București, Păr. *Bărbulescu*, sub-directorul Sfintei Mitropolii din București, apoi preotul și învățătorul din Breaza. Aceștia vor fi luat parte la discuțiune, dar nu ni se spune în ce se cuprindea.

Lucrări împotriva beției, ofitei și a boalelor desfrâului. — Din *Universal* dela 20 Dec. 1924, aflăm că este vorba de niște scrieri de propagandă împotriva beției, ofitei și boalelor iscate din desfrâu. Sorocul de predare a lor a fost până la 10 Ianuarie c. Nu se știa mai înainte în public despre pregătirea unor astfel de scrieri și ne bucurăm că sunt date și astfel de lucrări, de predat Ministerului Sănătății, B-dul Carol 48.

Sectanți turburători. — Noi mai de mult am dat de veste aici despre oate de sectanți care scot în Cluj tipăritura *Epoca de Aur*. Am urătat că aceștia se vinde de o față prin trenuri în Gara de Nord din București. Că aceștia trebuiau urmăriți, se vede acum din știrea pe care o dă *Neamul Românesc* (9 Ian. 1925), că ei au tipărit un calendar pe care poliția din Cluj a trebuit să-l confisce. Iată cuprinsul știrii cu toate amănuntele ei:

„Poliția din Cluj, din ordinul Consiliului de războiu, a confiscat „*Epoca de Aur*”, publicat în românește și ungurește de o sectă nouă ivită de curând în Ardeal. Odată cu aceste calendare, s'a confiscat dela librării un alt calendar, în care se cuprindeau articole ofensatoare la adresa Statului. Calendarele confiscate au fost predate Comisarului Regal”.

Oprirea desfătărilor obștești la zilele de post. — *Adevărul* (8 Ianuarie c.), într'un articol cu numele *Teatrul și cărciuma*, scrie despre oprirea desfătărilor din teatre și cinematografe în ziua de Ajunul Boboteze. Această oprire s'a făcut și la Boboteza din acest an. Ziarul se întreabă dacă această măsură folosește „într'o țară în care sentimentul religios așa de superficial”. Dar îndată adaugă: „măsura a intrat în uz și lumea s'a deprins cu ea”. După aceea spune că totuși cărciumile și berăriile au rămas deschise.

Ce urmează de aici? Urmează că ce s'a făcut bine s'a făcut, că lumea se deprinde cu astfel de măsuri și că ar trebui închise cărciumile. În aceasta ziarul are dreptate că nu e cu rost ca tocmai cărciumile să fie slobode de a deschide.

Intărire în vrednicii de judecători bisericești. — Onor. Ministeriu al Cultelor și Artelor ne trimite știrea că, prin Inaltul Decret Regal nr. 3830 din București, 15 Noembrie 1924, Părinții *I. Stănică-Dolj*, *I. Iorgulescu-Mehedinți* și *I. Scărlătescu-Gorj* au fost întăriți ca membri ai Spiritualului Consistoriu al eparhiei Râmnicului

Noul Severin, pe răstimpul dela 1 Noembrie 1924—1927, în locul preoților *Econ. Dr. Gr. Cristescu*; *N. Topologeanu* și *Mihail Teodorescu*.

Fondul religios din Bucovina în mâna Mitropolitului. — Ne e plăcută știrea pe care o dau toate ziarele dela 10 și 11 Ianuarie c. că *M. S. Regele* a aprobat prin decret regal bugetul pădurilor și domeniilor fondului bisericesc oriental din Bucovina pe anul 1925. Toate cheltuielile acestui fond se vor ordona de *I. P. S. Mitropolit* al Bucovinei sau de însărcinatul său.

După multă șovăire în această privință și plănuieli care nu erau priincioase Bisericii, ne pare bine că se recunoaște Mitropolitului dreptul de a dispune de averea fondului și și astfel de a-l avea ca avere a Bisericii.

Conferențele pastorale ale preoților din Mitropolia Ungrovlahiei. — Conferențele pastorale ale preoților din Sf. Mitropolie a Ungrovlahiei se vor ținea anul acesta cu seria I la 5 și 6 Mai (Marți și Mercuri), cu seria II-a la 12 și 13 Mai (tot Marți Mercuri). Temele date spre tratare sunt:

1. **Tema teoretică:** Ce mijloace s'ar putea folosi pentru creșterea religioasă-morală a copiilor și a tineretului.

2. **Tema practică:** Să se arate căile cele mai potrivite pentru desfacerea în popor a unui număr cât mai mare din edițiile *Institutului Biblic*: broșuri, calendare, icoane, de oarece raspândirea lor este o trebuință de viață pentru Biserica.

Tema teoretică va fi scrisă cu îngrijire, pentru ușoara citire, și nu mai mare decât două coale de scris. Sunt scutiți de a le avea scrise preoții trecuți de 60 de ani, nu însă de a lua parte la conferențe. Nu se vor îngădui lipsuri și toți preoții trebuie să se înfățișeze în ținuta orânduită.

Greșeli cari trebuiesc îndreptate

În articolul d-lui *Onisifor Ghibu*, publicat la pag. 15—22 ale acestui număr sub titlul: „*In jurul catolicismului și a Unirii Bisericilor*” s'au strecurat câteva greșeli, din pricina manuscriptului scris chinezește, cari trebuiesc îndreptate numai decât. Și anume la

	pag.	coloana	2	rândul	26	în loc de	să se cetească
	15					tot timpul	teren liber
	16		1		40	dovedită	dovedind
	16		1		52	ședința din...	ședința din 11 Martie 1924
	17		2		24	cuvântul criticii	curentul criticii
	18		1		3	68	78
	18		1		23	studiile	soluțiile
	18		2		11	împrejmuirile	împrejurările
	18		2		34	aceștia	aceștia
	19		1		5	desordonată	descordantă
	19		1		53	rostesc	socolesc
	18		2		15	aprobare	apărarea
	19		2		16	consulat	combătut
	19		2		39	pentru un alt păcat	pentru păcatul
	20		1		19—32	trebuiesc citite	ca confirmare a
						rândului 12	
	20		1		19	423	1923
	20		2		7	le înțelepea	nu le înțelegea
	20		2		12	desvoltarea din istorică	desvoltarea lui istorică
	21		1		6	martirism	martiriul
	21		1		34	ale politicii	a politicii
	21		1		43	care e confesional	care e cel confesional

De cărțile de ritual, literatură bisericească, icoane și imprimate, ce se află de vânzare la Tipogr. Cărților Bisericești, str. Princ. Unite 60, București.—Valabil dela 1 Octombrie 1924.

	Lei B.		Lei B.
Cărți noi de ritual broșate			
1) Apostolul	225,—	44) Cassa Bisericii	75,—
2) Aghiazmatarul	100,—	45) Contribuții la Istoria Dreptului Bisericesc de D-l Dr. I. Matei	75,—
3) Carte de Tedeum	18,—	46) Calendarul pe toți anii	35,—
4) Cartea de rugăciuni pentru tot Românul cal. I-a	15,—	47) Comentariile epistolei către Evrei traduse după Sf. Ioan Hrisostom de P. S. Teodosie Atanasiu	70,—
5) Idem calitatea II-a	12,—	48) Cuvântări și Pastorale de I. P. S. Mitrop. Primat Dr. Miron Cristea	50,—
6) Catavasierul	32,—	49) Evanghelia sau viața și învățătura Dom. Iisus Hristos de Melhisedec	10,—
7) Dumnezeeștile Liturghii	42,—	50) Istoria Sfântă a V. și N. Testament (cu lit. cir.)	10,—
8) Evanghelia	130,—	51) Istoria Predicii la Români de Diac. Dr. G. Comșa	35,—
9) Liturghia sf. Ioan Gură de Aur	15,—	52) Legea Organică a Sf. Sinod	4,—
10) Mineele (12 volume)	720,—	53) Mărturisirea ortodoxă	25,—
11) Noul Testament ediție nouă portativă	22,—	54) Neagoe Basarabiei Sf. Nifon	5,—
12) Un volum din Minee	60,—	55) Schit Crasna de Al. Ștefănescu	8,—
13) Octoiul Mare	80,—	56) Studiu despre Ierarhie	5,—
14) Paraclisul, Acatistul și viața Sf. Dimitrie	12,—	57) Vrei să fi înțelept?	15,—
15) Penticostarul	150,—	Cărți de muzică bisericească	
16) Acatistul Sf. Haralambie	10,—	58) Anastasimatar	25,—
17) Prohodul Domnului	7,—	Imprimate și registre de contabilitate	
18) Psaltirea cal. I	45,—	59) Un stat parohial	2,50
19) Psaltirea cal. II	30,—	60) Un stat simplu pentru Mănăstiri	2,—
20) Panahida	12,—	61) Un stat mijloc pentru Mănăstiri	2,—
21) Rânduiala Proscomidiei (tablou)	6,—	62) Un carnet cu 50 certificate de botez	40,—
22) Rânduiala Ridicării Panaghiei	10,—	63) Un carnet cu 50 certific. de cununie	40,—
23) Slujba Sfințirii Steagului	5,—	64) O serie mare registre de contabilitate compusă din: 1 reg. partizi, 1 reg. plăți, 1 reg. încasări, 3 bugete, 3 conturi, 5 coperte și 2 borderouri	56,50
24) Rânduiala Sfințirii Steagului unei școli de P. S. Iacov Bărlădeanu	7,—	65) Un singur registru mare de partizi	12,50
25) Slujba Sfințirii Bisericii	12,—	66) „ „ „ „ plăți	12,50
26) „ Invierii	18,—	67) „ „ „ „ încasări	12,50
27) Tipicul Arhieresc de Ep. Silivestru Bălănescu	6,—	68) O serie mică registre de contabilitate compusă dintr'un reg. mic de partizi, 1 reg. mic de plăți, 1 reg. mic de încasări, 3 bugete, 3 conturi și 5 coperte	42,50
28) Triodul	300,—	69) Un singur registru mic de partizi	8,50
29) Tipicul Bisericesc	45,—	70) „ „ „ „ plăți	8,50
30) Ceaslovul mic	38,—	71) „ „ „ „ încasăr.	8,50
Cărți vechi de ritual		72) Un compt.	2,—
31) „ „ „ „ broșată	3,50	73) Un buget	2,—
32) Carte de Tedeum ediția de Buzău	3,50	74) Un borderou	1,—
Cărți de rugăciuni		75) O Copertă (Mapă)	1,—
33) Pâine spre Ființă, cal. I broșată	5,—	76) Un registru pentru înscrierea căsătoriților	45,—
34) „ „ „ „ II broșată	3,—	77) Un reg. pentru înscrierea botezaților	45,—
35) „ „ „ „ III broșată	2,—	78) Un registru pentru înscrierea înmormântaților	45,—
36) „ „ „ „ I cartonată	8,—	79) Un registru de intrarea hârtiilor	25,—
Cărți de literatură bisericească, broșate		80) Un registru de ieșirea hârtiilor	25,—
37) Activitatea preoților în campania 1916-1918 de Ec. C. Nazarie 1921	15,—	81) O condică de expediție	35,—
38) Adventismul din punct de vedere biblic, național și moral-practic	15,—		
39) Autocefalia Bisericii Române	5,—		
40) Biserica Ort. și cultele străine	30,—		
41) Biserici cu averi proprii	40,—		
42) „ „ „ „ „ (leg. pânză)	75,—		
43) Biserica Stavropoleos	10,—		

Icoane mari foi volante mărimea 28/24
8,50 lei exemplarul.

Maica Domnului, Mântuitorul (Iisus Hristos),
 Invierea Domnului, Buna Vestire, Botezul Dom-
 nului, Sf. Treime, Sf. Ecaterina, Sf. împărați,
 Sf. Apostoli, Sf. Nicolae, Sf. Gheorghe, Sf. Trei
 Ierarhi, Sf. Dumitru, Adormirea M. Domnului,
 Sf. Spiridon, Sf. Ioan Botezătorul, Sf. Voevozi,
 Sf. Paraschiva.

Icoane mici, foi volante mărimea 19/28
5 lei exemplarul.

Sf. Gheorghe, Sfinții împărați, Maica Dom-
 nului, Cuvioasa Paraschiva, Iisus Hristos, Sf.
 Ioan Botezătorul, Invierea Domnului, Sfinții A-
 postoli, Sfânta Ecaterina, Sf. Trei Ierarhi, Buna
 Vestire, Botezul Domnului, Sfântul Dumitru,
 Sfinții Voevozi, Sfântul Nicolae, Adormirea M.
 Domnului și Sf. Spiridon.

Cei patru Evanghelii și o pânză pe satin pentru
 sfințiri de Biserici (ser.) prețul lei 60.

Icoane mici, aplicate pe carton
 mărimea 15/23

12,50 lei exemplarul.

Sfântul Gheorghe, Invierea Domnului, Maica
 Domnului, Sfântul Dumitru, Sf. Nicolae, Sfinții îm-
 părați, Sfinții Apostoli, Sfinții Voevozi, Sfinții
 Trei Ierarhi, Iisus Hristos, Sf. Ioan Botezătorul,
 Sf. Ecaterina, Sf. Paraschiva, Buna Vestire, Bo-
 tezul Domnului, Adormirea Maicii Domnului și
 Sf. Spiridon.

Icoane mari, aplicate pe carton
 mărimea 23/35

25 lei exemplarul.

Maica Domnului, Iisus Hristos, Invierea Domnu-
 lui, Buna Vestire, Botezul Domnului, Sfânta Tre-
 ime, Sf. Ecaterina, Sf. împărați, Sf. Apostoli, Sf. Ni-
 colae, Sf. Gheorghe, Sf. Trei Ierarhi, Sf. Dumitru,
 Sf. Ioan Botezătorul, Sfinții Voevozi, Adormirea
 Maicii Domnului, Sf. Spiridon și Sf. Paraschiva.

Cărți poștale cu iconițe în culori, à 2 lei buc.

1) Sf. Gheorghe, 2) Sf. Mihail, 3) Sf. Teodor Tiron, 4) Sf.
 Teodor Stratilat, 5) Sf. Nistor, 6) Sf. Mercurie, 7) Buna-Vestire,
 8) Botezul Domnului, 9) Adormirea Maicii Domnului și 10) Sf.
 Pantelimon.

Cărți de ritual legate în piele și pânză, pânză peste tot și pânză și hârtie

	Piele și pânză Lei B.	Pânză peste tot Lei B.	Pânză și hârtie Lei B.		Piele și pânză Lei B.	Pânză peste tot Lei B.	Pânză și hârtie Lei B.
1) Aghiazmatarul . . .	240,—	220,—	200,—	16) Paraclisul Sf. D-tru.	65,—	60,—	45,—
2) Apostolul	385,—	360,—	—,—	17) Penticostarul . . .	300,—	250,—	230,—
3) Cartea de Tedeum . .	80,—	65,—	55,—	18) Prohodul Domnului.	48,—	40,—	34,—
4) Cartea de rugăciuni pentru tot Românul				19) Psaltirea I.	130,—	115,—	80,—
calitatea I-a		40,—	—,—	20) " II.	100,—	90,—	75,—
5) " II.		28,—	—,—	21) Panihida	60,—	45,—	40,—
6) Catavasierul	140,—	120,—	85,—	22) Rânduiala Ridicării			
7) Ceaslovul	143,—	121,—	78,—	Panighiei	65,—	60,—	50,—
8) D-zeeștile Liturghii .	140,—	117,—	85,—	23) Sluj. Sf. Steagului .	40,—	34,—	27,—
9) Evhologiu.	225,—	200,—	175,—	24) Rând. Sf. Steagului			
10) Evanghelia I	380,—	260,—	—,—	unei școli	40,—	34,—	27,—
11) Liturghia sf. Ioan				25) Sluj. Sf. Bisericii. .	70,—	60,—	50,—
Gură de Aur	80,—	67,—	54,—	26) " Invierii	60,—	55,—	50,—
12) Mineele (12 volume)	2400,—	1800,—	1440,—	27) Tipicul Bisericesc .	140,—	120,—	90,—
13) Un volum Mineiu . .	200,—	150,—	120,—	28) Triodul	460,—	430,—	400,—
14) Noul Testament . .	55,—	45,—	36,—				
15) Octoihul Mare . . .	220,—	200,—	150,—				

INSTRUCȚIUNI DE COMANDĂ

Costul cărților, al icoanelor și imprimatelor se va trimite prin mandat poștal odată cu comanda. Comanda poate fi făcută prin raport, scrisoare sau pe cuponul mandatului.

Parohiile și instituțiile de stat nu plătesc transportul poștal.

Persoanele particulare plătesc transportul, câte 3 lei de fiecare kgr. plus 80 bani scrisoarea de expediție.

Orice comandă de cărți broșate, imprimante și icoane se execută numai atunci când sumele trimise anticipat prin mandat poștal corespund comenzilor dacă sunt însoțite de comandă și dacă serviciul poștal funcționează regulat.

Expedierea cărților legate se va face cu oare care întârziere din cauza lipsei de lucrători legători.

Librării au drept să vândă cărți și icoane cu un profit de cel mult 25% peste costul din acest catalog.

Prețul de vânzare în librării și la colportori este stampilat de Tipografie pe fiecare carte și icoană.

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

REVISTA SFÂNTULUI SINOD

CUPRINSUL

Din ale trecutului	ICON. C. NAZARIE
Explicarea epistolei către Efeseni	Pr. POPESCU MĂLĂEȘTI
Raportul dintre creștinism și iudaism	Pr. I. MIHĂLCESCU
Patriarhatul ortodox	D. IONESCU
Comentariul Sfintei Evanghelii	Arhm. SCRIBAN
Cum prăznuiau creștinii sărbătorile în secolele primare	Pr. Dr. SIMION POPESCU
Politica de duplicitate a frașilor uniți	Pr. C. GH. VARTJLOMEIU
Viteii mor cu credință	Arhm. SCRIBAN
Mai mult duh apostolic	Sa helarul C. GRUMAZESCU
Pentru ce a pățimit Hristos	Arhm. SCRIBAN
Cronica bisericească	Arhm. SCRIBAN
Cărți, Reviste, Ziare	Arhm. SCRIBAN
Insemnări mărunte, Știri	Arhm. SCRIBAN

SPRE ȘTIINȚA

Comitetul redactor al revistei BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ se compune din: *I. P. S. Mitropolit Frimat Dr. Miron Cristea*, Președinte de onoare; *P. S. Episcop Vartolomeiu*, director; *Prof. Dr. Ioan Mihălcescu*, prim-redactor; *Arhim. Scriban*, secretar de redacție. Redactorii revistei: 1. Profesorii facultății de teologie din București: *Dr. D. G. Boroianu*, *Dr. C. Chiricescu*, *Dr. Drag. Demetrescu*, *Dr. V. G. Ispir*, *Econ. C. Nazarie*, *Econ. Dr. I. Popescu-Mălăești*, *Pr. Dr. Nicolae Popescu*; 2. Profesorii facultății de teologie din Cernăuți: *Dr. V. Gheorghiu*, *Dr. V. Șesan*, *Dr. V. Tarnavschi*, *Dr. N. Cotos*; 3. *Pr. Cicerone Iordăchescu*, Iași, *Dr. Romulus Căndea*, Cernăuți. *Dr. Ioan Lupaș*, *Dr. St. Cioroianu*, *Iconom Serghie Bejan*, *Dr. Gh. Ciuhandu* și *d. St. Berechet*.

Se primesc spre publicare și articole dela alte persoane decât dela Comitetul redactor, în condițiunile următoare:

Articolele originale se vor plăti cu 1000 de lei coala în formatul de față al revistei, traducerile și recenziunile 800 de lei, cronicile și răspunsurile 600 de lei.

Articolele care au fost publicate mai întâi aiurea și care se vor reproduce pentru însemnătatea lor și de această revistă, nu se plătesc.

Toate articolele trebuiesc scrise citeț și fără «va urma».

Orice corespondență privitoare la redacție se va trimite pe adresa secretarului de redacție *Arhim. Scriban*, București, str. Antim (localul Sf. Sinod) sau pe a primului-redactor: *Prof. I. Mihălcescu*, București, Biserica Amzei. — Piața Amzei.

Pentru tot ce privește administrațiunea revistei, interesații se vor adresa secretarului administrativ al revistei, *d. D. Sireteanu*, București, localul Sfântului Sinod, la biserica Antim.

Revista se trimite tuturor parohiilor, ca și în trecut. Persoanele particulare care vor voi să li se trimeată trebuie să se adreseze administrațiunii.

ABONAMENTUL

1 an 100 lei. Pentru străinătate, se adaugă transportul.

1 număr 10 lei.

Toate abonamentele se trimet secretarului administrativ: *d-lui D. Sireteanu*, București, Sf. Sinod, Biserica Antim.

(Vezi hotărârea Sf. Sinod în *Biserica Ortodoxă Română* 1 Iunie 1923, pag. 653-659).

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

București.

Seria II. Anul XLIII. Nr. 3 (528).

Martie 1925

DIN ALE TRECUTULUI

Prietenul Scriban în articolul său: „Hopurile religiunii în școală“, publicat în revista „Biserica Ortodoxă Română“, pe luna Noembrie 1924, vorbește și despre hopul, prin care a trecut învățământul religios în 1898. În acest an, răposatul ministru Haret a constituit și a chemat în București o comisiune de 92 profesori, spre a întocmi nouile programe analitice, după clasă și materii. Urma să se alcătuiască, bine înțeles, și programa analitică pentru religie. În acest scop, în afară de P. S. Episcop Atanasie, P. Gârboviceanu, Dragomir Demetrescu, M. Popescu, am fost chemat și eu din Roman, unde eram director de seminar.

În această comisie, în adevăr că învățământul religios a avut de trecut un hop cum foarte bine se exprimă prietenul Scriban. Mai întâi, spiritul vremii în general nu era favorabil, nu numai învățământului religios, dar nici religiei. Loviturile date de Kant dogmatismului și cu deosebire doctrina darvinistă: despre om, lume, etc., doctrină îmbrățișată, fără a fi verificată, îmbrățișată cu un entuziasm explicabil doar prin curiozitatea copilărească către jucării noi, a făcut ca să se mai vorbească numai despre morala creștină, ca despre ceva util din religiune. Asemenea atmosferă din apus nu se putea să nu aibă răsunet și la noi, mai ales ca aproape zilnic ne soseau de acolo tineri de ai noștri adăpați la astfel de izvoare pline de otravă anticreștină.

Dar și în țară era o propagandă începută încă cu mult înainte și anume propaganda socialistă, condusă în Moldova de Vasile Morțun, Ioan Nădejde și alții. Aceștia propoveduiau și ateismul, la adunările socialiste — la una din ele am luat și eu parte în 1887, pe când eram elev în clasa VI-a la Seminarul din Iași. Nu atacau față religia, mai ales că erau de față și țărani din satele din jurul Iașilor, cari nu erau pregătiți să audă vorbindu se în contra religiunii. Mai periculoasă însă era propaganda dusă direct în contra principiilor religioase în revista „Contemporanul“, tot de Vasile Morțun, Ioan Nădejde și alții. În această revistă, Darwinismul era dat drept dogmă, articolele prin care se combătea existența lui Dumnezeu abundau, iar atacurile contra religiunii se dau sistematic și aproape la fiecare număr. Influența acestei propagande era

enormă, mai ales printre tineri și a mers așa de departe, că într'o școală s'a pus la vot existența lui Dumnezeu și această existență abia a reușit cu un vot. Duhul cel rău plana și pela seminar, dar cu prea puțini sorți de izbândă. Bătrânul Mitropolit Iosif Naniescu căruia i se părea, că nu prea mirosim a tămâie, deseori, când intram în biserica metropolitană, Duminecile și Sărbătorile ne zicea: faceți crucea mare, că e dracul bătrân.

Dar această propagandă cam întrecuse gluma și producea un adevărat dezastru moral nu numai printre tineri, dar chiar și printre creștinii cu cele mai bune intențiuni, cu atât mai mult, cu cât, la toate afirmațiunile „Contemporanului“, nimeni de nicăiri nu riposta cu nimic. A fost o adevărată fericire, că pe atunci erau profesori la Seminarul „Veniamin“ din Iași, erudiții frați Gheorghe și Constantin Erbiceanu și colegul și fostul meu profesor Dragomir Demetrescu. Aceștia s'au grupat și au dat la iveală „Revista Teologică“, care și azi ar face cinste oricărei biblioteci. În „Revista Teologică“, în special Gh. Erbiceanu, cu o competență și o erudiție rară, a început a pune la punct teoriile propoveduite de „Contemporanul“. A descrie duhul de înviorare și de înălțare morală produs de zisa revistă între creștini, preoți și seminariști, este imposibil și pare că o jale, în fel de descurajare mă cuprinde, când văd că auii curg cu zecile dela moartea fraților Erbiceanu și când văd că ei cu rodnică și folositoarea lor activitate pentru biserică sunt dați cu totul uitării tocmai de acei cari au poruncă dela apostolul: „aduceți-vă aminte de mai marii voștri...“

În special noi, seminariștii, nu citeam, ci studiam, învățam pederost articolele din „Revista Teologică“, știam pederost teoriile contrare și combaterea lor și deci, mai mult sau mai puțin, eram stăpâni pe cestiuni. În 1888, de Paști, m'am dus la Roman, la bunul și neuitatul meu protector, Episcopul Melchisedec. Am luat loc într'un vagon de clasa III. În vagon lume de tot felul: negustorași, țărani, evrei, liceiști, normaliști și eu cu alți colegi seminariști.

Pe noi, seminariștii, toți ne cunoșteau și ne cunosc și fără uniformă, după ținută, sfială și un fel de stângăcie de a ne prezenta în societate. Deci liceiștii și normaliștii au început să ne

acosteze cu întrebări din Darwin, Büchner, Karl Marx, etc. Eu, ca șef de promoție și știind cu cine am aface, am început să le cer detalii asupra învățăturilor bărbaților amintiți mai sus, și bieții băeți așa s'au încurcat, că au părăsit vagonul în râsul celor de față.

Cam aceasta era dispozițiunea multora dintre ceice formau comisiunea de 92. In această comisie, a început mai întâi să se discute importanța, ce trebuie să se dea fiecărui obiect și deci și dezvoltarea ce urmează să aibă în program. Astfel stând lucrul, s'a luat în discuție și chestia învățământului religios în școalele secundare. Mulți dintre membrii comisiunii erau pentru scoaterea învățământului religios din școale și, dacă el n'ar fi fost prevăzut în legea promulgată la 28 Martie 1898, aproape sigur, că așa ceva se întâmpla. Și credeți poate, că s'a ridicat împotriva învățământului religios vre-un codaș în ale dăscăliei, sau vre-un neisprăvit în ale cărturăriei laice? Doamne ferește! Și ca dovadă voiu cita pe răposatul istoric A. D. Xenopol, care a luat cuvântul împotriva învățământului religios. D-l Xenopol, după ce aduce mai multe considerente cari ar pleda pentru suprimarea învățământului religios din școale, între altele arată că religia creștină încurajează lenea și că acest lucru e moarte pentru țară, căci toate popoarele se întrec tocmai în a munci, și pentruca argumentarea D-Sale să fie cu efect asupra auditorului, scoate din buzunar Noul Testament în format foarte mic și citește: „nu vă îngrijiți cu sufletul vostru, ce veți mânca „și ce veți bea, nici cu trupul vostru, cu ce vă veți îmbrăca; căutați la păsările cerului, că nici „samănă nici seceră, nici adună în jitnițe, ci „Tatăl nostru cel ceresc le hrănește pe dânsele; „socotiți crinii câmpului, cum cresc, nu se ostesc „nesc nici torc, iar grăiesc vouă, că nici Solomon „întru toată mărirea sa nu s'a îmbrăcat ca unul „dintru aceștia“ (Mat. VI. 25—29).

Acestui citat D-l Xenopol i-a făcut comentarea în hazul aproape unanim al membrilor comisiunii, în sensul arătat mai sus, adică că religia creștină propovăduiește lenea și nepăsarea către bunurile lumii aceștia, iar, ca încheiere, a spus, că asemenea ineptii și utopii se pot predica în Patagonia sau în alte regiuni sălbatice, iar nici decum în Europa, unde lupta pe toate terenurile hotărăște de soarta popoarelor.

Cuvântării D-lui Xenopol, între alții i-am răspuns și eu. După ce am arătat o serie de considerațiuni, cari pledează pentru menținerea studiului religiunii în școale, după ce am arătat părerile mai multor savanți, cari pledează în acelaș sens, am venit la tâlcuirea versetelor citate și interpretate de D-l Xenopol. Mai întâi mi-am permis să-i arăt că o interpretare nu se face așa cum a făcut-o d-sa, căci dacă și eu aș lua din

vestita sa Istorie a Românilor, părți pe cari nu le-aș pune în legătură cu cele precedente și cu cele următoare, cum a procedat d-sa cu versetele Sf. Scripturi, citate mai sus, atunci n'ar mai fi un istoric renumit, ci socialist, anarhist, turburător de ordine publică și cine mai știe ce. Apoi am făcut și eu tâlcuirea versetelor amintite însă în așa fel, ca să înțeleagă toți cei din sală. „Acum D-le Xenopol“, am zis eu, „la tâlcuirea versetelor interpretate de D-voastră, pentru aceasta îmi veți da voie să fac deocamdată unele supoziții, cari mâine sau poimâine pot fi realități. Și așa să presupunem, că de aici D-voastră plecați cu oarecare indispoziție împotriva mea, fiindcă am avut curajul să nu împărtășesc vederile D-voastră în chestia programei de religie. Merg cu presupunerea și mai departe și anume, că fiind om savant, profesor universitar, bărbat politic, om al școalei, ați ajuns Ministru al Instrucțiunii și al Cultelor. Nu mă opresc aici, ci merg înainte cu presupunerea și rog să se noteze că e presupunere, dar totuși presupun, că D-l Ministru Xenopol, într'un fel sau altul, găsește mijlocul să mă demită din postul de Director al Seminarului din Roman, că printr'o amabilitate sau alta, chiriarii mei, pentruca să complacă d-lui Ministru sau pentru ca să împlinească alte lipsuri, mă pofteste frumos să las și locul dela biserică. Prin urmare eu, din mare director de seminar, din coșgogeamite preot de biserică catedrală, mă trezesc deodată inginer de pavele, la vârsta de 33 de ani, ba și însurat și cu doi copii. In fața unei astfel de situațiuni cred că știți și presimțiți care ar fi atitudinea unuia dintre aceia pe cari D-voastră voiți a-i crește fără religie, căci ei nu cunosc de multeori, decât două drumuri: oriucid, ori se sinucid. Nu tot astfel va fi atitudinea celui ce cunoaște dulceața vieții evanghelice. Acesta își va aduce aminte în momentele tragice tocmai de cuvintele citate de d-l Xenopol: „Căutați la păsările cerului, că tatăl nostru le hrănește. Au nu sunteți voi cu mult deosebiți de acestea? Nu vă îngrijiți, zicând, ce vom mânca, sau ce vom bea, ci căutați mai întâi împărăția lui Dumnezeu și dreptatea lui și acestea toate se vor adaoge vouă“ (Mat. VI. 25—33). Prin urmare creștinul luptă, muncește, bate să i se deschidă, cere, caută și unde nu mai poate, lasă lucrurile pe seama sfintei răbdări și a iconomieii Dumnezeiești. In fine, cu chiu cu vai, învățământul religios a trecut acest hop, obținând câte o oră săptămânal la cursul superior în clasele V-a și VI-a. Nu pot termina aceste amintiri din trecut, fără să amintesc de răposatul profesor universitar Pompiliu Eliad, care, deși laic, a fost cu trup și suflet alături de noi și care, într'o cuvântare strălucită și cu erudiția de care dispunea, a pledat pentru menținerea învățământului religios în școale.

EXPLICAREA EPISTOLEI CĂTRE EFESENI

CAP. II. v. 1—10

Puterea lui Dumnezeu față de oameni. Starea rea când erau sub stăpânirea păcatului și slava și fericirea celor ce se renasc în Hristos

Versul 1. «Și pe voi, cari erați morți din greșalele și din păcatele voastre,

- » 2. «în cari oare când ați umblat după mersul lumii aceștia, după domnul stăpânirii văzduhului, a duhului, care acum lucrează în fiii neascultării,
- » 3. între cari și noi toți oare când am petrecut, în poftele trupului nostru, făcând voea trupului și a gândurilor; și eram, din fire, copii ai mâniei ca și ceilalți.
- » 4. Dar Dumnezeu, bogat fiind în milă, pentru dragostea lui cea multă, cu care ne-a iubit.
- » 5. și fiind noi morți din păcatele (noastre) ne-a învieat în Hristos — în dar suntem mântuiți.
- » 6. și ne-a sculat și așezat în (lăcașurile) cerești în Hristos Iisus,
- » 7. ca să se arate, în veacurile viitoare, bogăția cea nemăsurată a harului lui, în bunătate față de noi, în Hristos Iisus,
- » 8. căci prin harul Său suntem mântuiți, prin credință; și aceasta nu de la voi; al lui Dumnezeu este darul.
- » 9. nu din fapte, ca să nu se laude cineva,
- » 10. căci suntem făptura Lui, făcuți, în Hristos Iisus, spre fapte bune care mai din nainte le-a pregătit Dumnezeu ca să umblăm în ele.

* * *

Apostolul vorbise, în cele din nainte, de hotărârea ce luase să mântue omenirea din robia păcatului și de împlinirea acestei hotărâri, prin Iisus Hristos, care la vremea ce a socotit-o potrivită a pus temelie Bisericii creștine, o cărmuește și o îngrijește mai mult de cum îngrijește omul de trupul său.

Acum, în capitolul II, se întoarce iarăși către cititorii cărora scriea și arată:

1. Starea rea a păgânilor ce erau în robia păcatului (v. 1 și 2).

2. Tot așa a Iudeilor (v. 3).

Apoi spune cum din această stare Dumnezeu a scos pe toți:

3. După marea lui milostivire și bunătate, prin Hristos și cu Hristos (v. 4—7).

4. Arătând lumii bogăția harului Său în credința (v. 8 și 9).

5. cea reînnoită și din nou pusă la arătare în Iisus Hristos spre fapte bune (v. 10).

1. Starea rea în care se aflau când erau în afară de Hristos (v. 1—3)).

Din pricina nu numai a păcatului moștenit de la cei dintâi oameni (παράπτωμα) dar și a greșalelor pe cari le fac oamenii, de atunci încolo, în vieța lor (ὅτι ἀρτίαι) erau ca morți, adică lepădați de la fața lui Dumnezeu, și lăsați pradă stăpânirii duhului pierzării.

Oamenii nedându-și seama că «păcatul împărățește spre moarte»¹⁾ și lumea fiind «vândută păcatului»²⁾ se lăsa amăgită, făcându-se unealtă a necurăției și fără de legii ca să dea ca rod fără de legea³⁾.

Și acesta fiind mersul — adică traiul și toate faptele și gândurile lumii — sfârșitul nu putea fi de cât moartea⁴⁾ Vieța este numai la Dumnezeu⁵⁾ și fără El oamenii trăesc în întunecatul morții cu mintea întunecată, suflatul frământat de zbucium și trupul trudit de suferințe⁶⁾

De aceia zice apostolul Pavel aci în versul 1 și 2 că oamenii, luându-se după lume și stăruind în păcate, erau morți.

Pricina acestei stări, o caută Pavel dincolo de ce se vede în lume. Și o găsește în satana (v. 3), al cărui duh, punându-l alături cu văzduhul, îl arată ca împrăștiat în toate colțurile lumii.

Cum atmosfera, aerul, văzduhul ce ne împresoară este în zi, în noapte și în tot locul în noi și cu noi, așa și acest duh diavolesc.

Cum văzduhul acesta când este plin de miro-suri și duhoare urâtă, otrăvitoare, ne pune vieța trupească în primejdie, așa duhul diavolesc ce se mișcă în «fiii neascultării» și ai necredinții, ce se arată în știința omenească făcută de pospăeală, sau în «fii plăcerilor» și ai destrăbălării, ce se arată în literatura și scrierile cu meșteșugite vorbe, slăvind destrăbălarea și vițiul, ne pun în primejdie de moarte, întreaga noastră vieță sufletească, depărtându-ne de Dumnezeu — izvorul adevăratei vieți.

1) Romani 5₂₁.

2) Rom. 7₁₄.

3) Vezi și compară Romani 7₁₁; 6₁₉.

4) Romani 6₂₃, alături cu Romani 5₁, și Facerea 2₁₇.

5) Psalm 36₁₀.

6) Mat. 4₁₆; Luca 1₇₉.

Acesta este așa zisul «duhul vremii» sau cu alte vorbe, «curentul timpului» care și azi se vede printre noi.

Acest duh lucrează neconținut.

Și puterea lui se arată *asupra celor ce nu voesc să asculte de legea Domnului* — lege pe care păgânii o aveau în inimile lor, iar Iudeii în cărțile vechi date de Dumnezeu, prin prooroci.

Poftele trupului și ale gândurilor le împlineau, adică *mintea* ca și *puterea trupească* erau în slujba plăcerilor, mintea căutând să găsească motive de iertare pentru pornirile trupului.

Din această pricină erau toți hotărâți să fie pedepsiți de mânia Domnului.

Apostolul zice: că erau «*din fire*», adică prin naștere, erau ca și ceilalți fiii ai mâniei, căci aveau aceeași fire cu aceeași moștenire.

«Popor ales» însă nu erau din fire, ci «*după alegere*»⁷⁾.

Și ar fi putut să nu rămână «fiii ai mâniei». Dar în loc să înainteze în cele bune, cum li se descoperise lor de Dumnezeu, ei au stărut în cele rele.

De aceia urmau să simtă mânia Domnului ca și *ceilalți* — adică Iudeii, cari au rămas fiii ai mâniei, ca și păgânii, fiii necredinței asupra căroră lucrează necurmat satana.

2. Cine i-a mântuit din această stare. (v. 4)

Numai Dumnezeu putea să-i mântuiască, căci singur El era așa de bogat în *mila* și atât de plin de *iubire* în cât a trimes pe Fiul Său să scape pe oameni de moarte, aducându-i la viață.

Mila și *iubirea* au fost izvorul mântuirii noastre. Și numai la Dumnezeu se găsește acest izvor neseecat, ce nu se sfârșește nici odată⁸⁾.

3. In ce stă mântuirea (v. 5 și 6).

Și păgânii (ὄμεις din v. 1) și iudeii (ἡμεῖς die v. 3) erau fiii ai mâniei, morți din pricina păcatelor.

In această stare erau (καὶ ὄντας. v. 5) când a venit Mântuitorul.

Astfel «*fiind*» ei, Dumnezeu i-a ridicat din această stare.

Erau *morți*, se înțelege nu cu trupul, ci sufletește. Și El le-a deșteptat sufletul la viață; i-a învieat. Dar această înviere nu s'a făcut de cât *în Hristos*. Pe El Dumnezeu L'a învieat dintre morți, iar pe oameni i-a ridicat din starea în care erau. Dar numai prin Iisus Hristos și pentru Iisus Hristos.

Fără El n'ar fi mântuiți. In El sunt cuprinși toți oamenii. El este care-i reprezintă pe toți.

Cum în moartea pe cruce a plătit răscumpărare pentru toți, așa prin ridicarea în slava Ta-

tălui i-a ridicat pe toți în lăcașurile de slavă — *în El*⁹⁾ cum ar fi de pildă în viața noastră de azi; cine ocărăște sau cinstește pe cel ce reprezintă o țară întreagă, ocărăște sau cinstește însăși țara, deși în realitate n'am ocărât sau cinstit decât pe unul singur. Cine batjocorește capul unei țări, sau al unei familii, batjocorește țara sau familia întreagă.

Așa și Domnul nostru Iisus Hristos, fiind capul Bisericii, în El fiind cuprinsă, în fața lui Dumnezeu, Tatăl, întreaga lume, când El a murit, noi toți am murit¹⁰⁾; când El a învieat, noi toți am învieat.

Când viața Lui, aci pe lume, s'a încununat cu învingerea puterii celui rău, prin învierea Lui, de atunci începe viața noastră. Amândouă — viața Lui ca și a noastră — sunt în strânsă legătură, *sunt una*, în fața Tatălui ceresc. Și una și alta sunt lucrul Lui. Căci El a avut un plan după care a lucrat și o țintă la care a voit să ajungă.

4) Scopul mântuirii (v. 7).

Și *hotărârea* mântuirii și *împlinirea făgăduinți* și *desăvârșirea* mântuirii, au mers toate spre o singură țintă: *să se vadă și cunoască de toți în veacurile viitoare, slava Domnului, mila și bunătatea Lui*.

De la întemeierea lumii s'au scurs veacurile necurmat și au arătat neconținut mâna Domnului ce era de asupra tuturor, urmând calea trasă de El.

S'au abătut oamenii de la calea Lui, dar multe rele au avut să sufere. Dumnezeu i-a lăsat să facă singuri proba căilor lor rele.

Dar la vreme potrivită, când nevoea era mare și a arătat puterea Sa. Și în cele din urmă a trimes chiar pe Fiul său, care a arătat lumii puterea și slava Tatălui.

De acum înainte slava Lui va străluci și mai mult, căci oamenii se vor încredința că altă cale de fericire nu este și nu poate fi, de cât cea arătată de Iisus Hristos.

Astfel lumea se va pleca și închinându-se Domnului îl va slăvi, recunoscând cât de bun și milostiv a fost Dumnezeu cu cei, cari nesocoteau poruncile Lui.

5. Mijlocitorii mântuirii (v. 8 și 10)

Apostolul spunând cum, prin cine, și cu ce scop s'a făcut mântuirea, nu uită să atragă luarea aminte și asupra unui alt fapt de seamă. Lumea

7) Rom. 11²⁸.

8) Compară Psalm 51¹; 69¹⁷; Romani 10¹²; I Cor. 1⁵; II Cor. 9¹¹;

9) Romani 6⁴; Colosei 2^{12, 13, 20}; 3¹ sq. Filipeni 3²⁰.

10) Compară II Cor. 5^{14, 15}; Romani 6⁸⁻¹⁰ și altele.

era îndărătnică față de nenumăratele căi spre bine pe care le arătase Dumnezeu în decursul veacurilor trecute.

Cine a mijlocit ca domnul să mântue pe oameni arătându-le calea cea adevărată a vieții?

Nimeni, răspunde el. *Ci în dar sunt mântuiți, de la Dumnezeu este darul. Nu din faptele pe care le făcuseră oamenii a eșit scăparea lor de la moarte, ci din bogăția cer nenumărată a harului dumnezeesc.*

Și de două ori scoate apostolul la arătare acest fapt. Odată în v. 5 și a doua oară în v. 9 unde dă și motivarea «ca să nu se laude cineva».

Știa bine el că *îngâmfarea* are mari și rele urmări. Au nu spune cartea sfântă că satana a fost înger și din pricina îngâmării a fost aruncat din cer?

Și viața Iudeilor și a păgânilor nu avea nici un merit față de Dumnezeu, ca să poată cere să fie mântuiți din robia suferințelor în care se zbăteau.

Dacă, zice apostolul, a venit Iisus, dacă li s'a dat învățătura cea dreaptă, a fost numai un *dar dumnezeesc*, a fost numai un fapt al marelui Lui milostiviri.

Totuși ideea aceasta era și primejdioasă. Apostolul a văzut această primejdie din nainte, și i-a dăruit temelia.

Dacă oamenii erau mântuiți numai *în dar* fără fără nici lucrare a lor, atunci de ce să se mai gândească la fapte bune? tot n'au nici un folos!

Așa au zis mai în urmă mulți eretici și mai sunt și azi unii, cari cred că apostolul învață că omul se poate mântui *numai prin credință*.

Acestora le spune aci în versul 10, destul de limpede: *oamenii sunt făcuți de Dumnezeu spre fapte bune*.

Să nu se piardă din vedere că apostolul zice, în general, «fapte bune» în care avem să înțelegem nu numai faptele noastre mărunte, ci atmosfera, aerul, în care suntem puși să trăim să fie o adiere de viață plină de fapte bune. Numai o asemenea viață este vrednică de om, făptura lui Dumnezeu, căci El *pentru o astfel de viață l'a pregătit*. Alta plină cu fapte rele nu-i vrednică de făpturile lui Dumnezeu. Deci apostolul nu numai că *cere fapte bune* de la om, dar merge mai adânc și spune tuturor: de nu faceți fapte bune, nu numai că nu vă mântuiți, dar nu sunteți nici măcar vrednici a vă socoti făpturi ale lui Dumnezeu!

Au un pricep ereticii cât de adânc pătrunde apostolul în legătura dintre Dumnezeu și om și ce sus ridică el pe om?

«Dumnezeu, zice sfântul Grigorie Teologul, ne-a zidit nu ca să rămânem nelucrători, ci ca să lucrăm toate faptele cele bune¹».

1) Citat la Teofilact „Cele 14 trimiteri al sf. Pavel” Tomul II pag. 319.

* * *

Spunând mai pe scurt cele ce învață Pavel, apostolul, aci aflăm:

1. Dumnezeu este bogat în milă, iubire și bunătate.

2. Harul, iubirea, bunătatea, mila Lui sunt temelia mântuirii.

3. Mânia lui, care se pornește asupra oamenilor nu este aceeași cu mânia noastră. Noi oamenii, la mânie, facem lucruri urâte. *Mânia lui Dumnezeu este râvna lui cea mare pentru scăparea oamenilor*. Ea se arată tocmai din potrivă cu a oamenilor în *lucrarea necurmată pe toate căile* ca să scape pe om și să-l aducă pe calea cea dreaptă.

Israelii — după versul 3 — au fost «*copiii ai mâniei*» adică pentru ei a avut Dumnezeu râvna cea mai mare, căci pe ei, pe calea iubirii necurmate, arătată și în pedeapsă ca și în răsplată, pururea i-a îndrumat pe calea cea dreaptă.

4. Mijlocitorul între Dumnezeu și lume a fost Iisus Hristos. În El, prin El și cu El neamul omnesc a fost obiectul iubirii Domnului.

5. Păcatul nu este altceva de cât neascultare (v. 2.)

6. Toți oamenii snt supuși păcatului, deci păcatul este universal (v. 1 și 2 păgânii; v. 3 Iudeii).

7. Greutatea păcatului nu se măsoară numai după felul lui, ci și după măsura harului dumnezeesc.

Așa Iudeii sunt tot așa de vrednici de osândă ca și păgânii, căci ei au avut parte în toată viața lor de ocârmuire și harul Dumnezeesc și le-au nesocotit.

8. Viața omenească este așa de stăpânită de păcat, în cât, numai din această pricină, nu e liniște, nu e mulțămire, nu-i tericire. Numai turburări și zbucim în tot locul însoțite de un sentiment de netericire și chin.

Oamenii sunt cam un fel de *morți* ce umblă (v. 2. și 3), căci ei sunt roși ai lui satana sub a cărui putere stau.

9. Omul este făptura lui Dumnezeu (*αὐτοῦ ποίημα*).

10. Omul este însă membru al unui neam și copil al unei anumite vremi, spus patimilor și poftelor, ca și gândurilor stăpânite de domnul văzduhului, de satana.

11. Mântuirea (*σωτηρία*) este scăparea din o asemenea stare și intrarea în o nouă viață. Ea se sfârșește prin izbânda asupra celui rău și ridicarea omului în imperiul ceresc (v. 6.)

12. Temelia mântuirii este harul divin, care deșteaptă, ridică și înviează. (v. 5 și 8).

13. Mijlocitorul este Iisus Hristos.

14. Condițiile mântuirii sunt: credința și

faptele. Numai aceasta mântuire este vieța cea adevărată.

15. Isvorul acestei vieți este *credința* și anume credința lucrătoare, care înviează.

16. De oare ce păcatele sunt pricina tuturor nenorocirilor, este de sine înțeles că *moralitatea* este de cea mai mare valoare pentru om.

17. *Ființa moralității* o fac faptele bune.

18. Temelia adevăratei moralității este în Dumnezeu și în raportul dintre El și om.

Acest raport nu se poate stabili, nici nu poate fi cel adevărat, dacă nu are la temelia *credința și faptele bune*.

Atât din vieța poporului israelit, cât și a lumii în general se poate vedea că nici *credința fără fapte* nu ajută la nimic, căci numai faptele arată dacă credința este în adevăr, nici *fapte bune fără credință* nu sunt.

Numai acestea unite pot face ca să se stabilească adevărata legătură dintre om și Dumnezeu, și așa omul să capete mântuirea.

CAP. 2 11-12

Concluzia celor spuse mai înainte

sau

Primirea păgânilor în comunitatea creștină

Versul 11 «De aceia aduceți-ă aminte că, oare când, voi neamurile în trup, erați nmuiți «netăere împrejur» de către cei cari se cheamă «tăere împrejur» făcută cu mâna, în trup;

„ 12 că erați, în vremea aceia, fără Hristos, deosebiți în statul israelit și streini de legămintele jăgăduinței, neavând nădejde, și fără Dumnezeu în lume.

„ 13 Acum innă, în Hristos Iisus, voi, cari oare când erați departe, v'ați apropiat prin sângele lui Hristos,

„ 14 căci El este păcea noastră, Cel ce a jăcut două una, sfărâmând zidul despărțitor, din mijloc. desființând, în trupul Său,

„ 15 dușmănia—legea poruncilor cu orânduiri— ca pe cei doi să-i facă, în El, într'un om nou, făcând pace,

„ 16 și să-i împace pe amândoi cu Dumnezeu într'un trup, prin cruce, omorând vrajba printr'ansa,

„ 17 și venind a vestit pace vouă celor de departe și pace și celor de aproape,

„ 18 că prin El avem, amândoi, apropiere către Tatăl, într'un Duh.

„ 19 Deci dar acum nu mai sunteți streini și trecători, ci sunteți împreună ce-

tățeni cu sflnții și casnicii lui Dumnezeu,

Versul 20 zidiți pe temelia apostolilor și proorocilor, fiind piatra eea din capul unghiului și Iisus Hristos,

„ 21 în care orice clădire, bine alcătuită, crește și devine locaș sfânt în Domnul,

„ 22 în care și voi veți fi împreună zidiți ca să fiți locaș al Domnului în Duh».

* * *

După ce, în trăsuri generale, apostolul vorbise și de Iudei și de păgâni acum se adresează creștinilor veniți din păgânism și cercetează, mai cu amănuntul, starea lor din nainte ca și cea de față.

Din punct de vedere moral și Iudeii și păgânii nu stau mai bine față cu Dumnezeu (vers. 2 urmare).

Era însă între ei o altă deosebire. Israelii —statul israelit— aveau o legătură cu Dumnezeu. Și erau mai aproape de El. Și ca dovadă este semnul, care se face la trupul lor —al tăerii împrejur— Folosul acestei tăeri este «că lor li s'a încredințat mai întâiu cuvintele lui Dumnezeu». 12) Vreo părtinire oare care, alta de cât aceasta, nu au avut și nici nu au.

Păgânii nu aveau, special, nici o legătură cu Dumnezeu, de aceia nici un semn vădit. Din această pricină erau numiți «netăiați împrejur» Și așa înțelegem de ce aci în textul nostru se zice : «neamurile în trup» este tot una cu «netăere împrejur».

Dar apostolul spune că acest semn era «la trup».

Păgânii nu erau nici măcar «în trup» cu un semn că suut aproape de Dumnezeu. Iudeii aveau acest semn cel puțin «în trup».

Nu este însă fără însemnătate faptul că el, și la Iudei și la păgâni, spune că «în trup» erau deosebiți. Prin aceasta arată că nu acest semn din afară era totul, ci lipsa acelei stări morale care se făcea văzută în afară prin semnul tăerii împrejur. Și acea stare o arată în cele ce urmează zicând că ei —păgânii— erau streini de jăgăduințele cu care se legase Dumnezeu față de Israelii dându-le nădejdea unei vieți fericite. Ei erau «fără Dumnezeu în lume».

Semnul acesta «în trup» era «făcut cu mâna» și nu avea în el însuși vre o însemnătate, ci era de seamă prin ceea ce simboliza, închipuiea. Tăerea împrejur «în trup» înfățișa, tăerea împrejur nefăcută de mână, adică tăerea inimilor, pe care Domnul o ceruse Israelitilor, ca să poată să fie vii 13). Numai această tăere tolosește și

12) Romani 3.

13) Deuteronomul 10₆; 30₆.

depărtează mâniea Dumnului ¹⁴). Dacă nu o au sunt și Israelii la fel cu păgânii netăiași ¹⁵) și deprimiți în casa Domnului ¹⁶).

Acea *tăere împrejur a inimilor*, de care vorbeau cărțile vechi ale Israelitilor, este cea *nefăcută de mână* de care vorbește Pavel, apostolul în alt loc ¹⁷) și stă în «dezbrăcarea trupului de păcatele cărnii. Și numai acei cari au această tăere împrejur pot fi împreună cu Domnul ¹⁸).

Atunci, când nu erau creștinii, păgânii fiind în afară și de statul israelit, erau fără *Hristos*. Adică Mesia, cel făgăduit, nu venise în lume. De aceea se și zice numai Hristos, fără Iisus. Păgânii erau fără Hristos, adică fără Fiul lui Dumnezeu.

Israelii și ca stat și ca neam aveau o lege ce reprezenta voința Domnului, aveau făgăduiala venirii lui Mesia. Deci se putea zice că nu erau «fără Hristos». Ei erau plini de nădejde, încredere și credință că *Cel făgăduit* va veni și îl așteptau cu mult foc, sorbind în ei, ca și părinții lor de demult, aceiași băntură spirituală, ce curge, în râuri, din piatra cea dnhovnicească, care avea sa vie; iar piatra ere Hristos ¹⁹).

Nu trebuie trecut cu vederea că apostolul zice: «*înstreinați de*», aceia ce cuprinde în sine ideea ca au fost odată împreună ²⁰).

Și de sigur că nici Romanului sau Grecului nu-i pasă de înstreinarea de statul israelit ca organizație, sau ca stat politic. Deci apostolul nu s'a gândit la cetățenia israelită ca atare, ci a comunitatea cu Israelii cu privire la «legămintele» pe care le-a făcut Dumnezeu, în cursul vremilor, cu acest popor.

Făgăduiala mântuirii a fost odată dată pentru toți, la început. De atunci legământul a fost reînnoit dese ori cu Israelii, dela Abraham până la Moise și dela acesta până la prooroci. De aceea vorbește Pavel de «*legămintele*» făgăduinții ²¹). Toate acestea au slujit la întărirea *acelui legământ*, ce cuprinde în sine toate neamurile, nu numai pe cel israelit.

De acest legământ sau înstreinat păgânii. Înstreinarea a avut de urmare *pierderea ori și cărei nădejdi*. Pierzând nădejdea au dovedit că sunt «*fără Dumnezeu*», căci neavând Dumnezeu n'aveau de la cine altul nădăjdui ceva de oare ce nădejdea omului nu poate fi decât la Dumnezeu ²²). Iar dumnezeii la cari se închinau «din fire nu

sunt dumnezei»²³). În cât, cu tot dreptul, apostolul îi numește: «fără Dumnezeu în lume» ²⁴).

Deci la venirea Mântuitorului păgânii și Iudeii erau despărțiți, două tabere deosebite.

Acum însă, după ce au primit creștinismul, nu mai sunt două, ci una. Atunci erau «*fără Hristos*», *acum* sunt «*în Hristos*».

Hristos Iisus este cel ce i-a unit. Și păgânii cari erau *departe* — înstreinați fiind (vers. 12) — și Iudeii, cari erau cei de *aproape* — se înțelege de Dumnezeu — sunt una.

Unirea aceasta a fost cea dintâiu urmare și cea dintâiu țintă a morții Domnului pe cruce.

Această unire s'a făcut prin aceea că «*zidul despărțitor*» ce-i deosebea l'a sfărâmat. Zidul era legea Israelitilor ²⁵) cari sta la mijloc și prin orânduirile ei îi deosebea de păgâni, aruncând ură între ei, numindn-se unii pe alții «*tăeași*» sau «*netăeași împrejur*». Iisus Hristos, prin sângele Lui vărsat pe cruce, a desființat legea și toate orânduirile ei deosebite pentru Iudei. El a adus pacea între aceste două părți ale lumii, cum de mult îl vestise proorocii nu numai ca «*Regele păcii*» dar și «*tăcător de pace*» ²⁶).

Legea cerea o jertfă pentru păcatele oamenilor ²⁷), și El S'a adus jertfă pe Sine, împlinind cerința legii, dar tot odată a desființat-o ²⁸) și a orânduit o nouă cale de mântuire.

Astfel cei ce sunt azi ai lui Hristos nu mai sunt oamenii cei vechi ci sunt oameni noi. Aceștia trăesc în Hristos și cu Hristos; sunt una.

Acești oameni noi nu au a se mai supune legii iudaice. căci dacă ar fi venit Hristos și ar fi lăsat să aibă putere legea mosaică și mai departe atunci nici păgânii cari urmau lui Hristos n'ar fi putut fi una cu Iudeii, căci avea legi deosebite. Și nu numai că n'ar fi fost uniți, dar ar fi fost și mai despărțiți oamenii, unii de alții.

Și un alt gând și urmare a jertfei Domnului pe cruce a fost și *împăcarea cu Dumnezeu*. Sfărâmand zidul despărțitor adică legea cu poruncile ei, care cereau să fie împlinite s'a sfârșit și vrăjmășia dintre ei.

Dar Iudeii, cari aveau legea ca și păgânii, cari n'aveau urmau pe căi *vrăjmășe* Domnului.

Această *vrăjmășie* nu se putea sfărâma de cât pe o singură cale pentru amândouă părțile omnirii, căci numai *unul* putea să fie Izbăvitorul, cum și *pacea* și *împăcarea* numai un fel sunt.

Și împăcarea s'a făcut aducându-se o singură jertfă — jertfa trupului Domnului pe cruce — care

14) Ieremia 4₁.

15) Ieremia 9_{24, 25}.

16) Ezechiel 44_{7, 9}.

17) Coloseni 2₁₁.

18) Fapt. Apost. 7₄₈; 17₂₄ Ebrici 9_{11, 24} și altele.

19) I Corinteni 10₄.

20) Efeseni 4₁₈ Coloseni 1₂₁.

21) Geneza 12₂ sq.; 13₁₅; 15₁₈; 17₂₀; 22₁₆ sq.; 26₂ sq.; 28₁₃ sq. și altele.

22) Romanii 15₁₃; II Tesaloniceni 2₁₆.

23) Galateni 4₈.

24) Romanii 1₂₁ sq. I Cor. 10₂₀; 12₂ alături cu I Ioan 2₂₁. și II Ioan 9.

25) Compara Mat. 21₃₃ Ioan 5₃₆.

26) Isaia 9_{5, 6}; 52₇, 53₅ Zacharia 9₁₀.

27) Romanii 3₂₅.

28) Coloseni 2₁₄.

a înfățișat amândonă părțile lumii în fața lui Dumnezeu și astfel, *într'un trup*, al *unui singur răbăvitor*, a făcut împcare. Vrajba dintre oameni și Dumnezeu se tăcea din ce în ce mai mare din pricina păcatelor Iudeilor ca și păgânilor. A fost stinsă. Stingându-se această vrajbă toți au apropierea și între ei și către Dumnezeu-Tatăl cum zice I. Chrisostom ²⁹⁾ căci au în inima lor un singur Duh, un singur gând, o singură cale de mântuire.

O altă urmare a venirii și jefii Domnului este că ei — creștinii păgâni — nu mai sunt streini în statul lui Dumnezeu, ci împreună cetățeni cu cei lipsiți de Domnul, cu cei de casă ai Domnului, întocmai ca și acei din statul israelit.

Astfel toți fac acum o singură casă, care are o singură temelie formată din mărturia și învățătura proorocilor și apostolilor.

Proorocii au fost acei, cari au vestit poporului Israel, și prin el lumii întregi, planul mântuirii și pe Mântuitorul.

Apostolii acei, cari, prin predica lor, au pus temelia acelei clădiri.

Și unii și alții au însă un singur punct comună ³⁰⁾, pe Iisus Hristos. Acesta este și piatra pe care stă toată clădirea. Este piatra de la colț, care ține temelia și dă clădirii tărie.

Apostolul părăsește comparația cu trupul și capul, după care Biserica este trupul iar capul este Iisus Hristos. Acum alături Biserica creștină cu o clădire. Părțile clădirii sunt diferite comunități creștine. Temelia este învățătura proorocilor și apostolilor. Toate părțile temelii se unesc în piatra din colț, care ține toate unite și fără de care toată clădirea s'ar prăbuși. Această piatră este Iisus Hristos.

Cum toată propoveduirea proorocilor și apostolilor a avut ca punct comun pe Iisus Hristos, și în El s'au întâlnit toate, așa toată Biserica adică toți creștinii numai atunci pot fi lăcaș al Domnului, dacă vor fi în comunitate cu El. Templul, adică clădirea aceasta, în care pietrele sau cărămizile sunt creștinii numai atunci ține când legătura între ele este bine alcătuită și se face cu duhul lui Iisus Hristos.

Clădirea unde domnește duhul lui Iisus Hristos se poate socoti, pe bună dreptate, casa Lui. Cum se întâmplă în viața de toate zilele între oameni, așa este în Biserică. Un om, care este iubitor de pace și liniște nu se duce nici odată în o casă unde, la fiecare clipă, se aude numai gâlceavă și ceartă.

Duhul lui Iisus Hristos este însă duhul lui

Dumnezeu ³¹⁾ Deci acolo unde El locuiește cu duh sălășluiește duhul lui Dumnezeu ³²⁾.

* * *

Din cele mai de sus aflăm că apostolul învață următoarele:

1. Dumnezeu este în sfânta Treime: Tatăl, Fiul și Duhul sfânt (v. 18).

2. Omenirea avea două părți: păgânismul și iudaismul.

Păgânii nu puteau găsi pe Dumnezeu, care să-i mântuiască nici în zeei lor făcuți de oameni nici în cei croiți de închipuirile filosofilor lor. Urmând numai naturii și conștiinții lor cădeau din ce mai jos.

Judeii, văzându-se adese ori sprijiniți de Domnul, se lăsau mai mult în nădejdea milostivirii și grații dumnezeiești și deveneau din ce în ce mai îngâmfați și împietriți la inimă.

Din gândurile lor față de Dumnezeu reese și purtarea lor în lume.

Păgânii — lăsați la propriile lor puteri — cad din ce în ce mai jos în noroiul nelegiuirilor.

Judeii — lăsând la o parte adevărul legii și având numai «închipuirea științei și a adevărului în lege» ³³⁾ — scoteau la iveală numai partea națională a credinții lor și cădeau, din ce în ce în formalism gol și fără nici o putere sufletească.

3. De aceea și unii și alții sunt la fel înaintea Domnului. «*Instreinat*» sau «*cetățenii*» ai statului israelit sunt tot una. Numai *casnicii lui Dumnezeu* sunt cei ce merg pe calea dreaptă.

Iudeii se bucurau de grația dumnezeiască, dar rămâneau cu inima de piatră față de cerințele ei.

Păgânii aveau în conștiința lor căile de urmat în viață. Dar nu le ascultau, nu le luau în seamă.

4. Nici Judeii, nici păgânii, nu puteau merge pe calea cea dreaptă atâta vreme cât se depărtau de comunitatea cu Dumnezeu. Și cu cât se depărtau cu atât cădeau mai jos.

5. Ceeace omul are «*din fire*» cu ceeace i «*se dă de Dumnezeu*» se unesc în armonie desăvârșită. Se cere însă ca omul să se folosească *cum trebuie* de ceeace i se dă de Dumnezeu. Altfel cade în păcatul Iudeilor.

6. Fără Hristos nu era mântuire. Și Iudeii și păgânii sunt la fel de depărtați de Domnul fără Hristos.

Din «strein» poți ajunge să fii «de casă» al Domnului, fără să mai ai trebuință de a fi cetățean al statului israelit.

O singură condițiune trebuie împlinită: să fii «în Hristos»

29) Omilia a V-a către Efeseni la vers. 15.

30) Romani 1, sq.

31) Romani 8₉.

32) 1 Corinteni 3₁₆.

Dela starea de rob la cea de fiu și moștenitor poți trece numai fiind una «cu Hristos».

Tăere împrejur, lege mosaică, făgăduință de demult, nu ajută la nimic nici Iudeilor nici păgânilor. Trebuie numai lepădarea omului vechiu, deci *înnoire* în simțire, în gândire, în voință, în fapte, în totul. Această înnoire vine numai prin Hristos, cu Hristos și fiind și trăind în Hristos.

7. *El este cel ce a făcut pace*, căci arătând că toate acele cerinți nu au nici o valoare, a stins vrășmășia dintre ei și i-a împăcat.

Pacea aceasta nu este numai o simțire, ci o realitate am putea zice materială. Este ca o avere din care poți lua ce-ți trebuie ca să trăești bine. Cine are pe Hristos, în el și cu el, are și această avere.³⁴⁾

8. Hristos a adus oamenilor această avere prin *împăcarea cu Dumnezeu*. Și această împăcare s'a făcut numai *prin moartea pe cruce*.

Să se ia aminte însă că în această împăcare nu Dumnezeu era vrășmașul. Oamenii erau cei vrășmași. De partea lor era vrășmășia. Ei se depăreau de Dumnezeu din ce în ce mai mult. Când vameșul zice: «miluește-mă»³⁵⁾ adaogă, foarte cu drept, «pe mine păcătosul».

Nu este a se înțelege însă că Dumnezeu era mâniat *spre pedeapsă*, ci mânia Lui era pentru că oamenii stăruiau necurmat în căile rele. Și dovadă este faptul că nu dela om a început lucrul mântuirii, ci deapănarea, dela Dumnezeu, care din veci *a iubit* omenirea. Mărturii aveau în istoria lumii destule.

Iisus Hristos a sfărâmat în oameni această pornire spre vrășmășie. Vieța, persoana, învă-

33) Romani 2₁₄₋₂₉ (20)

34) Vezi și Ioan, 14₂₇.

35) Luca 18₁₃

36) Vezi cele petrecute în grădina Ghestemani.

țătura Lui, felul de a fi împreună cu oamenii de toate vârstele, de soate clasele, puterea Lui nemărginită, asupra Lui însuși chiar³⁶⁾, și mai cu osebire asupra a tot ce este în lume, au făcut ca alăturarea de El a ori și cărui om să fie simțită ca o mângâiere, ca o alinare a tuturor durerilor, ca o înviere a tot ce este mai bun și mai frumos în om.

Această putere de atragere a făcut lumea să vină cu grămada la Iisus, să-L asculte, să-L urmeze și să se întoarcă la Dumnezeu, părăsind calea vrășmășiei și a depărtării de căile Lui.

Moartea Lui pe cruce pentru învățătura Lui, pentru păcatele altora, a avut ca urmare nu numai împăcarea oamenilor între ei, dar și împăcarea lor cu Dumnezeu.

Deacea zice apostolul că numai în El, prin El și cu El s'a sfărâmat zidul vrajbei dintre oameni și s'a înlăturat vrășmășia dintre ei și Dumnezeu.

9. Biserica este o comunitate ai cărei membri sunt și trebuie să fie strâns legați între ei.

Inceputul ei este în cuvântul proorocilor și apostolilor.

Tăria ei este Iisus Hristos, care a întemeiat-o și o ține.

Membrii ei pot fi toți oamenii.

Ținta ei este nu numai închinarea la Dumnezeu, ci și păstrarea necontenită a legăturii cu El.

Deacea fiecare membru al ei trebuie să rămână în strânsă unire cu ceilalți; iar toți cu Dumnezeu.

Ea este lăcașul, casa, împărăția Lui, în care a lucrat, lucrează și necurmat va lucra până ce această comunitate va ajunge la desăvârșire.

Pr. POPESCU-MĂLĂEȘTI

RAPORTUL DINTRE CREȘTINISM ȘI JUDAISM

Domnul Iisus Christos veni în lume atunci când se împliniră profețiile profeților V. Testament. Învățătura sa trebuia să plinească, să complecteze legea și profeții, cum însuși a zis-o. Această complectare nu este însă un simplu adaos la religiunea lui Israel, o complectare a ei în acelaș sens, în aceeaș direcție, cum se așteptau iudeii, ci e ceva cu totul deosebit, e un spirit nou, care transformă tot, chiar și ceea ce se pare că rămâne neschimbat. În îndeplinirea rolului său de Mesia, Iisus nu se consideră atât de mult urmaș și desăvârșitor al lui Moisi și allegii sale, cât trimis al Tatălui. Învățătura sa, El n'o dă de a sa, ci de a Tatălui din ceruri, al cărui trimis este. El face cunoscut lumii pe Tatăl și trimete,

după înălțarea sa la cer, pe Duhul sfânt. De ascultarea și urmarea învățăturilor sale e condiționată mântuirea, care nu se poate obține prin niciun alt mijloc. Cu aceasta religiunea judaică era zădărnicită, Cei mai mulți din Judeii contemporani cu Mântuitorul n'au înțeles sublimitatea religiunii propoveduită de El, n'au înțeles că El eră adevăratul Mesia, au înțeles însă destul de bine că ceea ce aducea El în lume eră ceva cu totul nou, față de care tot ce fusese până aci nu mai avea nici o rațiune de a fi și trebuia neapărat să dispară. Deacea ei au făcut Mântuitorului cea mai înverșunată opoziție și nu s'au lăsat până ce n'au obținut condamnarea Lui lamoarte, socotind că astfel vor scăpa religiunea strămoșească.

Sf. Ignatie spune hotărât că creștinismul este ceva nou și pentru toată lumea și că prin el Iudaismul a fost abolit. «*E nebunie a invoca pe Iisus Christos și a iudaiza, căci nu creștinismul a crezut în Iudaism, ci Iudaismul în creștinism, în care orice limbă s'a unit cu Dumnezeu prin credință.*»

Același lucru se vede deasemeni și din cuvintele pe care Celsus le pune în gura Iudeului care discută cu un creștin în opera sa: «*Cum disprețuiți voi, care vă trageți din sanctuarele noastre, tocmai aceste sanctuare, când pentru învățătura voastră nu puteți arăta altă origină decât legea noastră?*» Răspunsul la această întrebare îl dă Origen în următoarele cuvinte: «*E adevărat că sanctuarele legii mozaice și scrierile profetice sunt baza religiunii creștine și că de aci pășesc mai departe cei inițiați în materia și înțelesul Scripturilor. căutând taina descoperirii dumnezeiești, care a fost ascunsă în veșnicie, dar care s'a descoperit acum prin rosturile profetilor și prin arătarea Domnului nostru Iisus Christos. E însă neadevărat, dacă voi ziceți că cei cari pășesc mai departe disprețuesc legea mozaică. Dimpotrivă, ei îi dau mai multă cinste, pentru că arată ce noian de înțelepte și adânci cuvinte ascund în sine acete scripturi, lucru pe care Iudeii nu-l iau în seamă, fiindcă ei la citirea lor se opresc numai la ceea ce e la suprafață și fabulos. Pentru ce s'o disprețuiască, când legea este principiul, adevărul credinței, sau al Evangheliei noastre, deoarece însuși Domnul Iisus zice celor care nu credeau în El: Dacă ați crede pe Moisi, ați crede și în mine, căci el a scris despre mine; dar dacă nu credeți în scrierile lui, cum o să credeți cuvintele mele? — Și Marcu, unul din evangheliști, zice: Inceputul Evangheliei lui Iisus Christos, cum stă scris în Isaia proorocul... Prin aceasta învăță el, că inceputul creștinismului atârnă de scrierile iudaice.*»

Din cuvintele lui Origen reiese că între creștinism și iudaism nu este numai un raport extern, care se arată prin aceea că Iisus se naște după trup din neamul iudaic și se supune în pruncie și copilărie tuturor prescripțiilor legii mozaice, c^ă e și un raport intern de învățatură dogmatică și morală, pe care Mântuitorul și sfinții apostoli nu numai că l-au recunoscut în nenumărate rânduri, dar au căutat să-l și întărească. Ei au privit Vechiul Testament ca descoperire dumnezeiască, care nu numai conduce către Noul Testament, ci-l și cuprinde în germene. Acest fapt a fost lămurit sfinților apostoli la schimbarea la față a Domnului prin arătarea lui Moisi și a lui Ilie, care vorbeau cu Mântuitorul.

Antitezele din predica de pe munte a Mântuitorului: «*S'a zis celor de mult... iar eu zic,*»

și spiritul cu totul nou care transpiră din tot ce spune Iisus, arată că spiritul legii mozaice se poate uni cu spiritul creștinismului, dar că litera ei a încetat. Tot ce era în lege cu caracter provizoriu, pregătitor, își împlinise scopul și trebuia să înceteze cu venirea lui Mesia, iar restul a fost interpretat într'alt duh. Pentru a împlini legea în spiritului ei și a se închina Dumnezeului celui spiritual în duh și în adevăr, trebuia oamenilor o inimă nouă și un duh nou, pentru că «*nimeni nu pune șetic nou la haină veche, nici vin nou în borduș vechiu.*» Inimă nouă și duh nou a dat Iisus oamenilor făcându-i din fii ai diavolului fii ai lui Dumnezeu, din fii ai întunericului și ai păcatului fii ai luminii și ai grației, căci «*prin Moisi s'a dat legea, iar prin Iisus Christos harul și adevărul.*»

Acestea sunt de ajuns spre a ne arăta cum se prezintă în sfintele Evanghelii raportul dintre creștinism — nova lex — și iudaism — vetus lex și a răsturna afirmațiunile ereticilor iudaizanti vechi și moderni, după care creștinismul nu e altceva decât un Iudaism spiritualizat.

O formă și mai precisă ia acest raport curând după pogorârea Duhului sfânt și întemeierea bisericii creștine, pentru a se preciza cu desăvârșire în decursul celor dintâi veacuri.

Din ziua Cincizecimii sfinții apostoli încep să propoveduiască în public învățătura și faptele Domnului, dar observă în același timp și prescripțiunile legii mozaice, pe care le credeau obligatoare aproape în întregime. Convertirea la creștinism a eminentului ucenic al învățatului Gamaliel este marele eveniment plin de urmări fericite pentru desfășurarea raportului dintre religiunea creștină și religiunea Vechiului Testament. Marele Apostol al neamurilor introduce în lege noul spirit al noii religiuni și-i dete astfel o nouă viață prin interpretarea alegorică pe care o întinse la întreg Vechiul Testament. Prin aceasta i-a fost lui posibil să găsească tot spiritul și toată bogăția învățăturii lui Christos preînchipuite, prezise și ascunse prin litera legii și totuș să înfățișeze creștinismul ca ținta sau sfârșitul legii, ca o nouă învățatură, ca un nou adevăr, ca împărăție a harului, iar nu a legii. Legea e sfântă și dreaptă și bună, dar creștinul nu stă sub lege, ci sub har. Legea este pedagog către Christos, dar după ce a venit credința nu mai suntem sub pedagog. Legea este dată spre înmulțirea păcatelor, pentru că ea avea să deștepte și să întărească conștiința păcatului și a trebuinții de răscumpărare, iar Mântuitorul Christos aduce deslegarea de păcat și răscumpărarea.

Facerea deosebirii între literă și spirit, între ceea ce este dumnezeesc și ceea ce este omenesc, între ceea ce este trecător și ceea ce va rămâne

este de ajuns spre a arăta ce este comun și ce este diferitor între ambele religii. Înțelegerea deplină a firii acestui raport a fost făcută cu puțință de Domnul Christos, care a adus și dat lumii un nou spirit. Iisus da adeptilor săi o nouă poruncă, care numai fusese dată în acest înțeles și spirit, porunca dragostii frățești, a iubirii de aproapele, prin care se înțelege orice om, căci toți oamenii sunt fii ai lui Dumnezeu, care însuși este dragoste.

Ceilalți apostoli mai rămaseră câțva timp și după ce sfântul Pavel luminează cu lumina științei sale și a harului de sus raportul dintre legea veche și cea nouă, tributari Vechiului Testament. Predica învățaturii creștine și printre păgâni, pentru care sfântul Petru avu nevoie de o nouă și expresă descoperire, făcu ca legăturile dintre ambele religii să se mai slăbească, iar dărâ-marea Ierusalimului și a templului dete prilej să se desăvârșească procesul de separațiune și să se stabilească adevăratul raport între ele, care se poate exprima astfel: Religionea creștină nu este nici numai îndeplinirea și deci continuarea religiunii mozaice, nici o religie cu totul nouă, care n'are nimic comun cu a Vechiului Testament, ci este și una și alta, pentru că completează și desăvârșește legea veche și s'a născut sub aco-perământul ei, dar e mai mult decât aceasta, pentru că se ridică mai presus de Iudaism prin aceea că aduce în lume nu numai un spirit nou, ci și idei nouă și dă puterea de a le realiza.

Apologetii, în lupta lor împotriva Gnosticis-mului dualistic, au exagerat adesea intimitatea raportului dintre aceste două religii, au recunoscut totuși schimbările ce a trebuit să facă creștinismul ca religie universală. După apo-logeți, părinții bisericești au accentuat mai mult deosebirile sau opoziția dintre Vechiul și Noul Testament în felul sfântului apostol Pavel. Ei accentuiază *caracterul spiritual al legii noi față de cea veche și privesc în Domnul Christos pe noul dătător de lege. Și învățătura legii vechi este expresiunea voinții lui D-zeu, dar nu în adevăratul înțeles, nu deplină, ci numai simbolic și nedeplin, din cauza slăbiciunii Judeilor, a minții lor necoapte și a inimii lor nestatornice, întot momentul înclinate spre idololatrie. Desăvârșirea, expresiunea deplină a voinții lui D-zeu, este în noua lege. Noutatea stă aci în legea libertății, în descoperirea prin Dumnezeu-omul și în mântuirea câștigată de El lumii.*

* * *

Acesta este în general vorbind, raportul dintre Creștinism și Iudaism. Superioritatea Creștinis-mului și punctele deosebire se pot arăta ușor. Astfel universalismul Creștinismului l-a proclamat și exprimat Domnul către femeia samarineancă

prin cuvintele: «*Crede mie femeie, va veni ceasul când nu vă veți închina Tatălui nici pe acest munte nici în Ierusalim*». Se găsesc și în Vechiul Testament oarecare începuturi de universalism, mai ales în psalmi și în profeții, dar acestea sunt numai nădejdi de viitor, preziceri despre timpurile mesianice, iar nicidecum idei care au fost înțelese și aplicate cândva de poporul Israel. Chiar în timpurile mesianice, profeții au în vedere mai mult raportul lui Iahve cu întreg neamul lui Israel, decât cu fiecare individ în parte, prin urmare dominant e tot punctul de vedere național. Aceasta se vede limpede și din practica și teologia Ju-daismului după împrăștierea poporului în întreg imperiul roman. Nici atunci, când barierele înguste ale naționalismului fuseseră sfărâmate și când Judeii alergau după facerea de prozeliți, nici atunci nu se întâlnește în Iudaism ideea că religionea lor e pentru toată lumea, că Iahve e D-zeul tuturor limbilor, pentru că proselitismul e numai o anexă fără multă importanță în istoria Iudeilor din diaspora și prozeliții erau socotiți ca făcând întrucâtva parte din trupul poporului judeu, iar nu numai ca oameni de aceeași credință cu ei. În sfârșit pornirea spre prozelitism a fost numai ceva efemer în istoria religiunii judaice și îndată ce ea a trecut, religionea judaică s'a închis în același separatism și naționalism îngust și sec, ca și mai înainte. Universalismul creștin se referă nu numai la omenire în totalitatea ei sau la popoare ca grupuri mai mari de oameni, ci are în vedere pe fiecare om în parte. Câștigarea pentru mântuirea veșnică a oricui, fie și a celei mai decăzute ființe omenești, este pentru misionarul creștin deopotrivă de prețioasă, vrednică de urmărit, cași convertirea unui împărat sau mare învățat, căci valoarea oricărui suflet omnesc este nesfârșită înaintea lui D-zeu și tot astfel trebuie să fie și în ochii noștri.

Putința și superioritatea universalismului creștin față de pretinsul universalism al legii vechi le găsește Origen în faptul că Creștinismul este o religie spirituală, care nu este legat de nimic material și trecător. Creștinii nu sunt legați ca Judeii de Ierusalimul pământesc, ci ei tind către Ierusalimul ceresc, iar Iisus Christos, ca Mântuitor al tuturor oamenilor, le-a arătat drumul spre el și a mers El însuși cel dintâi pe el.

* * *

Misterul întrupării Domnului formează dogma centrală a Creștinismului, pe care se întemeiază dogma rescumpărării și dogma despre grație sau har. Nu fără temei, părinții bisericești au tratat în strânsă legătură cu învățătura despre însemnătatea operei mântuitoare și despre persoana și cele două firi în persoana Mântuitorului. Convinși că numai ceea ce Mântuitorul și-a în-

susit din ființa omenească, numai aceea se poate mântui, au învățat și apărut ei împotriva Gnosticilor și Maniheilor adevărata natură, natură omenească a Domnului și deplina sa umanitate împotriva Arienilor, Apolinariștilor, Monofiziților și Monoteleților. Dar tot atât de convinși că numai D-zeu putea mântui lumea din robia diavolului, a păcatului și a morții, că numai D-zeu putea satisface dreptatea dumnezească jignită prin neascultarea celei dintâi perechi de oameni, au învățat și apărut ei și deplina dumnezeire a Domnului.

Această dogmă centrală lipsește cu totul în religieuna Vechiului Testament. În prezicerile proorocilor Mesia este descris atât ca bărbat al durerilor, cât și ca împărat al cerului și fiu al lui D-zeu, care va veni pe norii cerului. Aceste preziceri sunt însă numai câteva din trăsăturile reale ale Dumnezeu-omului, ale Cuvântului făcut trup.

Nimic din ceea ce a predicat Mântuitorul n'a întâmpinat opoziție mai înverșunată din partea Judeilor ca afirmațiunea sa că El este fiul lui D-zeu. Ei au văzut în aceasta blasfemie și L-au osândit la moarte, pentru că a îndrăsnit să se numiască fiu al Tatălui și să spună că va veni pe norii cerului. Insuș Filo, care mai mult decât oricine a idealizat Vechiul Testament și a căutat să-l acomodeze cu filosofia și cultura greco-romană în genere, a fost așa de departe de credința într'o întrupare, că această idee nu ocupă nici un loc în sistemul său. Teologia judaică de mai târziu, atât Talmudul cât și Cabala, asemeni n'au această idee. Origen spune, că el n'a auzit niciun Iudeu susținând că Λόγος ar fi fiul lui Dumnezeu, cutoatecă el a vorbit cu mulți Iudei care se numărau între învățați. Grigore de Nisa observă că Judeii și păgânii resping întruparea Domnului.

NOTĂ. — Teologii protestanți raționaliști susțin, că dogma desore întrupare nu e cunoscută Creștinismului primitiv, ci s'a produs mai târziu; că contrazice nu numai Sf. Scriptură și Sfânta Tradițiune, ci nesocotește întreaga ființă și putere a Creștinismului și că prin ea se și atribue în chip arbitrar veacurilor de mai târziu puterea de a stabili învățături de credință, pe care veacul apostolic nu le-a avut și cunoscut. Învățătura și credința în întruparea Domnului n'au putut lipi însă niciun moment Bisericii creștine, pentru că ea nu este numai un punct fundamental de credință, ci o putere vie pe care se întemeiază și pe care înfloreste viața creștină. Aceasta își are obârșia în persoana Dumnezeu-omului Iisus. În unirea credincioșilor cu El stă mântuirea. Creștinismul nu se poate separa de persoana Intemeietorului său și dacă acesta nu e privit ca Dumnezeu și om în unul și acelaș timp, locul deosebit pe care-l ocupă Creștinismul între celelalte religii, pozițiunea sa de unică religieune adevărată, de religieune absolută, se pierde,

* * *

Strâns legat cu misterul întrupării stă un alt mister tot atât de hotărâtor pentru creștinism: *învățătura despre Dumnezeu, misterul Sfintei Treimi*. Pentru aceasta se găsesc preziceri mai precise și prîncipii mai luminoase în Vechiul Testament. Celece se spun în cărțile mai vechi,

în psalmi și în Iob, despre Cuvântul lui Dumnezeu nu sunt destul de limpezi. Abia în Proverbe, înțelepciunea lui Dumnezeu cea necreată, sau mai înainte decât orice făptură, făcută ca strălucire și emanațiune a majestății dumnezeiești, este privită ca un ipostas. Dar cât de departe este chiar dela aceasta până la învățătura despre Λόγος a sfântului evanghelist Ioan sau a sfântului apostol Pavel? Și mai mare e deosebirea cu privire la a treia persoană a Sfânta Treimi, la Sf. Duh. Este adevărat că despre Duhul lui Dumnezeu se amintește de pe prima pagină a Vechiului Testament și după aceea într'o mulțime de locuri din psalmi, profeți și proverbe. Din punctul de vedere al Noului Testament în cele mai multe din aceste locuri se înțelege prin «Sfântul Duh», o persoană a Dumnezeirii, dar în religieuna mozaică aceasta era cu neputință de admis din cauza monoteismului său îngust. În Noul Testament cuvintele Domnului: «*Mergând învățați toate neamurile, botezându-le în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh etc.*» arată cât de mult se deosebește monoteismul creștin de cel mozaic, fără ca totuș să se escludă între ele. Deși în Vechiul Testament se găsesc, cum văzurăm, pasagii referitoare la câte trele persoanele Dumnezeirii, totuș nicăeri nu se găsește nici cea mai slabă aluziune că ele fac o singură ființă. Marele mister al Dumnezeirii, una după ființă și întreită în persoane, a fost descoperit de însuș Dumnezeu prin persoana Fiului său.

Precum învățătura dogmatică sau de credință a Creștinismului este incomparabil superioară Mozaismului, tot astfel este superioară și *învățătura practică sau morală*. Față de morala celorlalte religii, morala judaică era de o curăție fără seamăn, dar morala creștină nu e numai desăvârșirea acesteia, ci e și ceva nou. Principiile morale ale Vechiului Testament sunt valabile și în Noul Testament. Decalogul este un perfect rezumat al legii naturale, de care se deosebește și căreia îi este superior prin faptul că este descoperit și sancționat de Dumnezeu. Întreaga morală a legii mozaice însă, chiar și în acele părți în care se pare că se apropie de cea creștină, se întemeiază mai mult pe fapte dinafară decât pe cugetul lăuntric. Profeții și în-deosebi Isaia și Amos, au lucrat mult pentru spiritualizarea și purificarea moralei mozaice. Ei au arătat prețul curăției sufletești și lipsa de valoare a faptelor dinafară, dacă nu sunt izvoare și însoțite de cuget curat. Spusele lor au răsunit însă în pustiu și poporul s'a crezut la adăpostul legii neîmplinindu-le, pentru că le reducea la timpurile mesianice, la care se reduceau toate prezicerile proorocilor. În Creștinism punctul de plecare în judecarea și săvârșirea tuturor actelor morale este tocmai curăția gân-

dului, acel ideal pe care profeții l-au întrevăzut numai, dar pe care ei n'au isbândit niciodată să-l transforme în realitate.

Iubirea de Dumnezeu și de aproapele era cunoscută, practică și recomandată și în Vechiul Testament. Pe când în păgânism egoismul cel mai cras era unica maximă în viața publică și în cea privată, în Judaism găsim o mulțime de prescripțiuni morale care-și au izvorul numai în dragostea către aproapele. Astfel săracii, văduvele și orfanii erau luați sub protecțiunea legilor. Anul jubilar făcea ca pământurile să se întoarcă în posesiunea vechilor proprietari și astfel grămădirea de averi imobiliare în mâna câtorva și crearea de clase sociale, despărțite între ele prin adânci prăpăstii, era cu neputință. Tot astfel și anul sabatic venia în ajutorul celor săraci. Sclavii aveau nădejdea, că vor devenii liberi în anul jubilar. Chiar și animalele se bucurau de protecțiunea legilor, căci nu trebuiau puse la muncă în zilele de Sâmbătă, și nu era permis a le chinui sau munci peste puterile lor. Nu tot acelaș mod de tratare ca față de Iudei prescria legea mozaică pentru streini.

Oricât ar părea de superioară morala israelită din cele spuse și abstracțiune făcând de faptul că în practică era cu totul alta decât pe hârtie, totuș e mare deosebire între ea și morala creștină, e distanță imensă între iubirea aproapelui din legea veche, care se întindea numai la cei de acelaș neam și iubirea de aproapele din Creștinism, care cuprinde pe toți oamenii fără deosebire de neam și chiar pe vrăjmași. E adevărat că se găsesc și în Vechiul Testament urme de iubirea aproapelui, dar sunt numai urme, iar nu adevărată iubire, căci totul se reduce numai la oarecare prescripțiuni negative, ca d. p. de a nu lăsa să piară animalul streinului, a nu face rău streinului, a-l ajuta în nevoie, etc. Era de asemeni oprită aplicarea dreptului taliunii față de dușmani în chestiuni de drept privat, dar sunt o mulțime de psalmi în care se chiamă mânia dumnezească asupra dușmanilor credinței în Iehova și ai poporului său ales.

Însăși *motivele iubirii de Dumnezeu și de aproapele* sunt în Noul Testament superioare. În Vechiul Testament greutatea se pune pe răsplată sau pedeapsă, pe fericire sau nefericire, pe binecuvântare sau blestem în viața pământească. În Noul Testament, Mântuitorul îndeamnă pe ceice vor să-I urmeze, să-și vândă averea și s'o împartă săracilor, pentru a-și putea mântui sufletul. Mântuirea sufletului este cel mai înalt motiv de acțiune, scopul de căpetenie al vieții creștine și tema favorită a predicii Domnului și a urmașilor săi. Orice suflet, fie el și al dușmanului nostru sau al celei mai josnice ființe omenești, ca, d. p. al unui vițios, al unui sclav sau cerșător, are

acelaș preț înaintea lui Dumnezeu pentru că este făcut după chipul său și a-l mântui este cea dintâi datorie creștinească. Când omul s'a unit cu Christos, singurul prin care se câștigă mântuirea, și s'a pătruns de focul dragostei dumnezeiești, el nu numai că se va feri de a pricinui vreun necaz sau supărare vreunui din cei mici, a cărora este împărăția cerurilor, dar va fi în stare să renunțe la toate bunurile și plăcerile pământești și să se supună întru totul voinței divine.

Iubirea de Dumnezeu și de aproapele este — după cuvântul Domnului — împlinirea întregii legi și sfințește întreaga viață, atât conjugală cât și celibatară. Christos a ridicat *căsătoria* la curăția ei primitivă, învățând că monogamia a fost instituită de Dumnezeu dela creațiune și interzicând divorțul. Fidelitatea conjugală și iubirea între soți trebuie să meargă până la stăpânirea poftelor, nu numai a faptelor nepermise.

Viața celibatară, virginitatea adevărată este pusă de Domnul și de sfântul apostol Pavel mai presus de viața conjugală. În Vechiul Testament ea e necunoscută. Copiii erau priviți ca binecuvântare cerească, iar sterilitatea ca cea mai mare nenorocire și rușine. Puținele exemple de virginitate, care se întâlnesc în Vechiul Testament ca și în alte religii, ne arată că se pune toată greutatea pe curăția sau castitatea corporală, dar la cea spirituală nu se gândia nimeni pentru că fecioarele erau îndatorate să se căsătorească.

Iubirea de Dumnezeu și de aproapele duce la *umilință*, una din virtuțile principale în viața creștină. După cum păcatul original a luat naștere din mândrie, tot astfel viața virtuoasă începe prin umilință. Mântuitorul însuși se dă pe sine ca pildă de umilință prin cuvintele: «*Învățați-vă delu mine, căci sunt blând și smerit și veți afla pace sufletelor voastre*» și întreaga sa viață pământească a fost o continuă umilire. Vechiul Testament cunoaște numai umilirea înaintea lui Dumnezeu, nu și înaintea oamenilor și ea decurge din teama de Dumnezeu, iar nu din absoluta încredere în El, din resignațiune cu încredere în sfânta sa voie.

Astfel prin misterul întrupării ca temelie a rescumpărării, prin acest mister fundamental al Creștinismului, se explică pe deplin întreaga învățatură teoretică și practică, dogmele și morala, punctul special de vedere al Creștinismului. Fără această nouă descoperire a Proniei, germenii cuprinși în Vechiul Testament n'ar fi ajuns la deplina lor dezvoltare, prin care s'a pus temelie și s'a dat punctul de plecare al noiei legi.

În scurt, raportul dintre Creștinism și Iudaism nu se poate exprima mai exact și mai deplin ca în adagiul patristic: «*Novum Testamentum in vetera latet, Vetus in novo patet*». Pr. I. MIHALCESCU

PATRIARHATUL ORTODOX

Origina și dezvoltarea acestui așezământ bisericesc

Data înființării primului patriarhat ortodox, nu este recentă; ea trebuie căutată în primele secole, atunci când se începe opera de lămurire și de organizare a vieții creștine în genere.

Din cuprinsul cărților sfinte, cunoaștem cum, la început, comunitatea primitivă din Ierusalim se găsea sub conducerea celor 12 apostoli, prezidați de Sf. Petru; iar după despărțirea lor, întâlnim pe fratele Sfântului Ioan, care moștenește autoritatea supremă a apostolilor și căruia i se adaugă un sfat de presbiteri și de 7 diaconi. În felul acesta, se pun primele baze ierarhice în ordinea administrativă din Ierusalim și tot astfel se urmează pretutindeni.

În misiunile sale, Dumnezeuescul Pavel stabilește, în felul acesta, în fiecare oraș, și un început de organizare ecleziastică, instituind, mai întâi, doi-trei presbiteri în fruntea Comunității întemeiate, până când avea timpul necesar să găsească într'adevăr persoana meritorie pentru a fi episcop. El adresează epistola II-a către Filipeni: Sfinților creștini cari sunt în Filipi cu episcopii și diaconii... Pe de altă parte, Sf. Ignatie, la începutul sec. II-lea, în scrisorile pe care le adresează diferitelor biserici din Asia-Mică, le recomandă să se alipească de Episcop, capul bisericii locale, ca împreună să poată rezista atacurilor eresiilor ce începuseră a se ivi. E mărturia cea mai precisă, în afară de Pavel, că instituția Episcopatului unitar, s'a format încă din primul secol.

La Roma, succesiunea episcopală era așa de bine stabilită și cunoscută cronologic, încât ea servea să se dateze celelalte evenimente contemporane. Se zicea, de ex., că o oarecare erezie a apărut sub Episcopul Anicet; sau cutremurul cutare s'a întâmplat sub Episcopul Hygin, etc., etc.

Că se găsesc unele texte în Păstorul lui Herma sau în epistola Sf. Clement, doveditoare de existența episcopatului Colegial numai în unele regiuni răslețe și singuratice, acestea nu exclud existența celorlalte dovedite din scrierile și mărturiile contemporane, citate mai sus.

Și apoi, în afară de aceasta, în mod natural, aceste soboare trebuiau să fie presidate de către cineva, mai bătrân și mai destoinic, rămânând în urmă numai un fel de anexe ale acestuia! Dar progresul natural al lucrurilor tindea spre o concentrare a autorității în mâinile unuia singur. Această ierarhizare înceată, făcută de timp și de nevoi, se îndeplinește treptat-treptat.

Nevoi mai mari se abat asupra Episcopilor. Chestiuni dogmatice mai grele de rezolvit, lu-

cruri a căror deslegare nu o putea da unul singur, duc în mod natural, la sinoadele de episcopi pe provincii: Roma, Alexandria și Antiohia. În aceasta vom găsi origina patriarhatului ortodox. Nu vom merge prea departe stăruind asupra tradiției care, în mod natural, a desăvârșit ierarhizarea treptată, dând, prin împrejurările locale, oarecare prerogative episcopului din toată metropola unei provincii, dela care și-a luat și numele de mitropolit.

Amintesc numai aspectul urban caracteristic părților Asiei Mici pline de orașe! Comunități puternice luaseră ființă în toate acele orașe: În fruntea Comunităților din fiecare oraș, cu ținutul de prin prejur, se afla așezat episcopul, încă din vremea apostolică! Episcopii unei provincii aveau în fruntea lor pe Mitropolit, care prezida sinoadele locale, sfinția episcopi în locurile devenite vacante, etc., etc. Citez aci canonul 4 făcut de primul sinod ecumenic dela Niceea din 325, care consfințește, fără să creeze o stare de fapt: «*Orice episcop trebuie să fie așezat, în scaunul său, de toți ceilalți episcopi cari sunt în aceeași provincie... dar confirmarea tuturor celor ce se fac în fiecare provincie trebuie să fie dată de Episcopul Metropolitan*». Iată deci că acest canon ne arată cum diviziunile teritoriale politice au fost aplicate și bisericii; iar episcopul din Capitala provinciei a fost numit Mitropolit și investit cu oarecare jurisdicțiune asupra celorlalți episcopi ai provinciei respective.

Se recunoaște astfel baza legală sau canonică a scaunelor metropolitane din fruntea fiecărei provincii! Provinciile erau și ele diviziuni ale unei unități: ale unui Stat. Mitropoliții unui Stat formau un sinod și deci, nevoia de a pune în fruntea lor un patriarh este evidentă, și după cum în ordinea politică, tot așa și în cea religioasă, provinciile au fost grupate în jurul Patriarhatelor, cum vom vedea din canonul 6 al aceluiași sinod ecumenic, care zice: *Legiferăm vechiul obicei care există în Egipt, în Lybia și în Pentapole, după care Mitropolitul de Alexandria are autoritate în toate aceste țări, după cum și la Roma există un obicei analog.*

Se vede, destul de limpede, origina Patriarhatului, încă înainte de 325, data ținerii primului sinod ecumenic dela Niceea. Bisericile fondate în epoca apostolică fuseseră centre de evanghelizare, și episcopii acestor biserici, sfințiseră episcopi pentru țările convertite în urmă la credința creștină. Egiptul, Lybia și Pentapole primiseră întotdeauna episcopi din Alexandria. Peste aceste provincii, desigur, după cum s'a

arătat mai sus, fuseseră orânduși episcopi, în fruntea cărora stau Mitropoliții cari trebuiau să asculte de cel din Alexandria, fiind socotit ca Patriarh, prin desvoltarea naturală a vieții religioase; așa că sinodul nu face altceva decât îl recunoaște, îl consacră și-l întărește, îi pune, cum s'ar zice: bazele legale, bazele canonice. Aceste prerogative Patriarhale au fost confirmate pentru scaunele din cele trei capitale ale imperiului: Alexandria, Antiohia și Roma. Iată origina Patriarhatului.

Deși mărturiile Contemporane nu pomenesc nimic, totuș se vede din însuș conținutul cano-nului al 6-lea că, afară de motivele de strictă administrațiune bisericească, la înființarea legală a Patriarhatelor de Alexandria și Antiohia, a fost și ambițiunea răsăritenilor de a opune scaunului Romei ce începuse să-și însușească drepturi recunoscute de celelalte biserici, două Patriarhate răsăritene.

Sinodul din Nicea nu intră însă în detalii de drepturi și de datorii. Din canoanele citate, rezultă destul de învederat că el păstrează intacte obiceiurile consacrate de timp și de împrejurări.

El nu puse decât numai bazele generale ale instituției Patriarhatului, care au fost lărgite de celelalte sinoade ecumenice, desvoltând continuu și ideea de a se aplică la organizația exterioară a bisericii, diviziunea teritorială a imperiului.

Pe lângă marile capitale, existau orașe mari, capitale de provincii: Efesul, Cesareea din Kapa dochia, Heracleea din Tracia, Cartagina din Africa, etc., etc., cărora, în vederea marelui rol ce-l jucau, li se mai dădură și titlul de exarhate.

În ordinea administrativă, sinodul din Nicea se mai îngriji și de altceva, de episcopatul Ieru salimului, căruia îi dădu titlul de *Patriarh onorific!*

Episcopul din Ierusalim merită un loc special în ierarhia eclesiastică, nu din cauza importanței orașului, car-și pierduse aproape și numele, ci din cauza amintirilor scumpe întregii creștinătăți!

Al șaptelea canon spune: «*Episcopul din Ierusalim după obicei și tradiția veche, este onorat într'un mod deosebit; el va continua să se bucure de aceste onoruri, fără a prejudeca demnitatea Mitropolitului său*». Mitropolitul Palestinei, era Episcopul din Cesareea, capitala provinciei.

Canonul al VII-lea dela Niceea, poate fi considerat ca origina Patriarhatului din Ierusalim.

După cum se vede, la baza acestei descentralizări administrative bisericești a fost tendința de a face din fiecare comunitate un puternic centru de viață religioasă! În afară de aceasta, n'au lipsit nici motivele politice, deoarece biserica, în această epocă primă, devenise instituțiune de stat și în mod firesc trebuia să se înrăurească reciproc cu organizația imperiului în a cărui sferă de influențe intrase.

În al treilea rând, este și tendința de a opune Romei ce năzuia la supremație, o situațiune egală.

Se va vedea în alte numere, desvoltarea acestor așezăminte bisericești, cum și motivele ce au contribuit la înființarea Patriarhatului din Constantinopole, al cărui rol e covârșitor în viața religioasă a răsăritului ortodox.

D. IONESCU.

Student în teologie în București

COMENTARIUL SFINTEI EVANGHELII ¹⁾

Propoveduirea Sfântului Ioan Botezătorul

2. Sf. Luca spune că Sf. Ioan Botezătorul se afla în pustie atunci când i-a venit chemarea dela Dumnezeu să iasă la propoveduire. Aceasta înseamnă că el se afla de mai nainte în pustie, de altfel după cum și știm de mai nainte (Luca 1,80), că viața lui, în cea mai mare parte, s'a desfășurat în pustie. Acolo a crescut el, cu cugetarea daparte de lume și spre cele înalte ale Domnului.

Dar care era această pustie?

Era valea Iordanului dinspre Marea Moartă, întinzându-se și în partea de apus a Mării Moarte, ținut lung și îngust, puțin locuit și întrebuințat doar pentru cutreierarea cu turmele. Partea dinspre Marea Moartă cu adevărat pustie, cea de dealungul Iordanului cu mai multă verdeață din pricina umezelii râului. Este ținutul care, fiind mai scoborât decât mijlocul Palestinei, se întinde așa, ca o vale, încă dela Marea Galileei în jos.

Aceasta se numește azi pe arăbește *El-Gor*. În partea din jos a acestui ținut s'a arătat întâi Sf. Ioan Botezătorul.

Marcu 2. Precum s'a seris în prooroci: „Iată, eu trimit pe îngerul meu înaintea feței tale, care va găti calea ta înaintea ta“.

1. Cercetând bucata aceasta despre Sf. Ioan Botezătorul, până acum noi am tâlcuit numai două stihuri dela Sf. Luca, fiindcă numai el cuprinde amănuntele despre persoanele care domneau în Iudeia în vremea arătării Sfântului Ioan. Dar de aici încolo, suntem nevoiți să tot trecem dela un evanghelist la altul, după amănuntul deosebit pe care fiecare ni-l pune la îndemână. Fără îndoială, și până acum am făcut așa, în partea I a tâlcuirii noastre. Dar aceia era trecerea dela bucată la bucată. Studiam bunavestire la Sf. Luca.

1. Vezi nr. trecut

șirul neamului Mântuitorului la Sf. Matei și așa mai încolo. Dar aici suntem nevoiți să trecem dela un evanghelist la altul într'o măsură mai mare decât până acum. Trebuie să sărim dela un evanghelist la altul chiar în cuprinsul aceleiași bucăți. Din pricina aceasta, noi am pus în trei tabele bucata despre propoveduirea Stântului Ioan din evangheliștii sinoptici, în nr. trecut al acestei reviste, pentruca mai ușor să se vadă cum fiecare își deapănă povestirea și ce spune unul în deosebire de ceilalți.

Cineva însă ar putea avea impresiunea că, printr'o asemenea tratare și alunecare dela un evanghelist la altul, bucata își perde unitatea de povestire și că tâlcuirea se face mai grea. Noi nu tăgăduim că cineva ar putea chiar să susție această părere. Dar ne împotrivim și noi pe de altă parte, spunând, că, și în cazul deosebit adică dacă ai lua tâlcuirea s'o faci dela evanghelist la evanghelist, tot n'ai unitate, fiindcă ai numai unitatea povestirii unui evanghelist, dar n'ai unitatea întregii bucăți, care se fărâmițește între trei evangheliști. ba încă între patru, când și Sf. Ioan ne povestește ceva în aceiași bucată. De aceea noi, pentru a înfățișa cititorului unitatea bucății, cu toate că ea se găsește împărțită în trei evangheliști, afară de faptul că am reprodus partea fiecăruia din ei (vezi pag. 92 din nr. trecut), dar am mai făcut ceva: am încheșat și într'o singură bucată toate cele trei povestiri, așa ca ochiul cititorului să se poată ajuta și să aibă înainte o singură povestire. Ea se găsește la pag. 95—96 din nr. trecut, în notă. Acolo se găsesc strânse, într'o singură povestire unitară, toate amănuntele deosebite ale fiecărui evanghelist, așa că avem folosul unității, fără ca să fi pierdut vreun amănunt.

Noi pășim la urmărirea tâlcuirii, întemeiați pe această încheșare în una a tuturor evangheliștilor sinoptici. Deci, având în vedere textul turnat într'un singur tipar. așa cum îl avem la pag. 95—96 din nr. trecut, întâlnim în această încheșare, după cele două stihuri tâlcuite din Sf. Luca, stihul 2 din Sf. Marcu. La tâlcuirea lui pășim noi acum, fiindcă cuprinde cel dintâi amănunt din proorociile despre Sf. Ioan Botezătorul.

2. Toți evangheliștii pomenesc de proorociile Vechiului Testament despre Sf. Ioan Botezătorul. Dar pe când toți sunt cu grijă să ne dea proorocia din Isaia care începe cu *Eu sunt glasul celui ce strigă în pustie*, numai Sf. Marcu ne dă mai întâi proorocia cuprinsă în stihul (2) înșirată mai sus din Sf. Marcu. De altfel acesta e singurul amănunt deosebit pe care Sf. Marcu ni-l dă în această bucată. Incolo, el n'are nimic ce nu se găsește la unul sau altul din ceilalți doi sinoptici.

Cuvintele acestea din Sf. Marcu: *Precum s'a scris în prooroci*, leagă cu totul povestirea pe care o începe el despre evanghelia Domnului de cele petrecute în Vechiul Testament. În adevăr, el își începe toată povestirea cu cuvintele: *Inceperea evangheliei lui Iisus Hristos*, și pe urmă îndată adaugă: *Precum s'a scris în prooroci*. Aceasta dovedește că el vede o continuitate organică între ceiace are de povestit ca nouă orân-

duire a lucrurilor (Test. Nou) și între ce a fost mai înainte (Test. Vechiu).

3. Dar la stihul acesta este o mare controversă: În textul nostru românesc, care, precum am văzut și mai înainte și chiar și în această bucată, nu merge după cele mai bune manuscripte, se zice: *precum s'a scris în prooroci*. Dar în textele cele mai bune nu este așa, ci: *precum s'a scris în proorocul Isaia*. Însă greutatea începe de aici. Căci cuvintele acestea *iată, eu tremet pe îngerul meu înaintea feței tale* nu sunt din Isaia, ci din Maleahi (3,1). Atunci cum a putut Marcu să le treacă drept ale lui Isaia?

Mulți critici au socotit că Sf. Marcu a căzut aici într'o mare greșală și că, deci, avem a face cu o vădită confuziune. Poate tocmai din pricina aceasta unele texte de mai târziu au schimbat textul primitiv, în care era pomenit numele de Isaia, și au pus în *prooroci*, ca să nu se mai bege de seamă că e o greșală a pune numele lui Isaia, acolo unde, după adevăr, textul citat era din Maleahi. Din pricină că textul românesc urmează manuscriptele prefăcute de mai târziu și nu pe cele mai vechi, are și el în *prooroci*, și nu în *proorocul Isaia*, cum e în codicii α B și altele.

Dar nu e îndoială că textul autentic este că, la început, era acolo numele de *Isaia*. Critica textelor nu suferă îndoială în privința aceasta. Insemnatul exeget francez *P. Lagrange* se rostește pentru aceasta ¹⁾.

Dar dacă e așa, atunci cum limpezim noi faptul că Marcu pune pe seama lui Isaia ceea ce de fapt este al lui Maleahi?

În această privință, nu lipsesc lămuririle, și ele sunt foarte temeinice.

Cititorul poate vedea că acolo nu e o singură citațiune, ci două. Citațiunea continuă și în stihul 3 prin cuvintele: *Glasul celui ce strigă...* Această citațiune din urmă însă este cu adevărat din Isaia (40,3). Dar ea fiind lipită de cealaltă, urmează că autorul era slobod să citeze și pe unul din autori. Mai însemnat era Isaia, fiindcă era mult mai vechi și prin el se putea înfățișa întreaga parte a proorocilor, după cum partea cea mai însemnată poate reprezenta prin ea și părțile celelalte care se țin de ea. În Vechiul Testament puteai zice „Psalmii“ și să înțelegi toate cârțile din categoria lor. Așa și aici. Mai multe citațiuni, între care una era din Isaia, puteau trece toate sub numele lui. Acesta era un lucru foarte cu putință la Evrei. După cum spune *Bengel* ²⁾, procedura aceasta a întrebunțat-o și Sf. Matei, citând (în 21,5), sub numele proorocului Zaharia, și ceva din Isaia; cum și Sf. Pavel, care citează pe Isaia (în Romani 9,27), dar, sub numele lui, citează și ceva din Osie (2,1). De aceea nu mai socotim o greutate faptul acesta din Marcu și rămânem la părerea că citirea primitivă a fost având acolo numele proorocului Isaia, nu cum e azi în textul românesc.

1) *Evangile selon Saint Marc*. Paris 1911, pag. 3.

2) *Gnomon Novi Testamenti*, citat după Fillion, *Evangile selon S. Marc*, Paris 1900, pag. 24.

4. Dacă în această proorocie Ioan este numit *inger*, trebuie să știm că aceasta nu este în înțelesul de *inger*, ci de *vestitor*, fiindcă cuvântul grecesc ἄγγελος, care este întrebuintat în acest loc, are înțelesul și de *trimes*, *vestitor*, așa că, în traducerea românească, se putea pune foarte bine *vestitor*, în loc de *inger*.

Și a venit Ioan în toată latura Iordanului, botezând în pustie și propoveduind botezul pocăinței întru iertarea păcatelor și zicând: „Pocăiți-vă, că s'a apropiat împărăția cerurilor!”

1. Luând spre tâlcuire acest stih, noi am părăsit iar pe Sf. Marcu și am trecut la Sf. Luca, al cărui stih 3 însă l-am amestecat puțin cu stihurile 1 și 2 din Sf. Matei. De altfel, de acum înainte, în ce privește această bucată, nu vom mai avea a trece decât dela Sf. Luca la Sf. Matei, fiindcă, precum am spus mai sus, Sf. Marcu nu mai are în această bucată nimic din ce nu se găsește la ceilalți doi.

2. Cuvintele *și a venit Ioan în toată latura Iordanului* arată că el nu stătea într'un singur loc, ci cuvântul propoveduirii sale se auzea în mai multe părți din ținutul pe care evangheliștii îl numesc ἡ περίχωρος τοῦ Ἰορδάνου (latura Iordanului). Numirea aceasta nu este alta decât rostirea evreiască *Kikar Haiarden* care se găsește deseori în V. Test. (Facerea 13,10; 3 a Impăraților 7,46 și altele) și pretutindena e dată în Septuaginta prin cuvintele grecești ἡ περίχωρος τοῦ Ἰορδάνου, pe care o găsim și la evangheliștii noștri aici. Prin ea se înțelege împrejmuirea Iordanului, adică țărnișurile lui. Deși evanghelistul Matei spune că Ioan propoveduia în *pustia Iudei* și am văzut că prin aceasta se înțelege și o parte dinspre Marea Moartă, către Apus, care în adevăr era cu totul pustie, totuși trebuie să credem că nu în această parte lucra el, ci mai sus de gurile Iordanului, unde avea apă la îndemână pentru trebuința botezului său. Deci, față de rostirea *în pustia Iudei*, cuvintele *în toată latura Iordanului* arată o mișcare, adică el se mișca în acea parte din pustia Iudei, care era pe lângă Iordan. După cum vedem însă din Sf. Ioan Evanghelistul (1,28; 3,23), Ioan Botezătorul umbla în toată lărgimea acestui ținut și chiar trecea de el. Din Ioan 10,40, vedem că chiar la început Ioan Botezătorul propoveduia și în Pereia. Așa se înțelege de ce a fost închis și omorât de Irod Antipa, care stăpânea peste Pereia.

3. Pentru ce însă Ioan Botezătorul a început a propovedui într'un astfel de ținut, puțin umblat și încă mai puțin locuit?

Pentru că aci se putea mișca mai slobod. Era departe de cârmuitorii legii evreiești, care îndată ar fi venit să-l stingherească. Chiar și așa inimile s'au mișcat numai decât și curând au venit la el trimeși din Ierusalim să-l cerceteze cu ce drept își face propoveduirea lui și cine este el.

Afară de aceasta, poate că însăși firea Sfântului Ioan

îl chiamă să se închine lui Dumnezeu departe de așezările oamenilor și poate că a găsit locul larg al naturii mai potrivit pentru răsunetului cuvântului său. Deși în pustie, poporul n'a lipsit a se cutremura la vestea că un vestitor neobișnuit s'a arătat la Iordan și grăiește cuvintele de foc, care puneau sufletul în frământ. Aceasta ne-o spun Sf. Matei și Sf. Marcu, prin cuvintele că atunci eșeau la dânsul Ierusalimul și toată Iudeia și toată latura dimprejurul Iordanului. E ușor de înțeles că tocmai eșirea în pustie avea ceva mai zguduitor și dădea cuiva mai degrabă florii necunostului și neastâmpărul așteptării despre ce va fi. Insași proorocia lui Isaia pomenea de unul care avea să propovăduiască în pustie.

Iată, deci, că erau destule temeuri care îndreptăteau propoveduirea la pustie și care, deși în locuri atât de singuratice, n'a întârziat a face poporul să se îngrămădească acolo.

4. Dar ce făcea Ioan la pustie și ce grăia el de cutremura atât de viu pe credincioșii Evrei din vremea aceea?

Ioan 1. boteza, 2. propoveduia botezul pocăinței întru iertarea păcatelor și 3. spunea: *Pocăiți-vă că s'a apropiat împărăția cerurilor*.

Atât fapta, cât și cuvintele sale nu puteau să nu scuture viu sufletele. Evreii, ce e dreptul, aveau spălături în închinările lor. Ei își spălau fața sau mâinile sau picioarele, cu înțeles religios, adică însemnând curăția cugetului de care trebuie să se îngrijească închinătorul lui Dumnezeu. Dar spălătura trupului întreg nu aveau. De aceia tapta lui Ioan Botezătorul se înfățișează ca ceva nou, ceva croit de iznoavă, care fără îndoială că trebuia să miște cugetele și să le facă a înțelege că este o eșire din granța celor obișnuite. Vechi amintiri din proorocii putea să le trezească gândul că în adevăr este vorba de o vreme nouă, care începe și să-și zică că poate e vremea lui Mesia. Proorocul Iezechiil vorbise de o stropire de apă care va veni cândva să curățe păcatele Israelului: *Și voi stropi peste voi apă curată și vă veți curăți de toate necurățiile voastre, și de toți idolii voștri voi curăți pre voi. Și vă voi da inimă nouă și duh nou voi da întru voi și voi lua inima cea de peatră din trupul vostru și voi da vouă inimă de carne (36,25—26)*. Și tot asemenea grăia și Proorocul Zaharia (13,1). Poate că astfel de amintiri se trezeau acum în mințile celor ce auzeau despre Ioan Botezătorul sau îl vedeau făptuind. Adevărul este că botezul său a stârnit mare uimire, ca față de ceva ce n'a mai fost și care eșea din obișnuit. Dovadă e faptul că el însuși și-a căpătat numele faptei sale. I s'a zis Ioan *Ioan Botezătorul*, cum nu s'a mai numit altul nici înainte, nici după el.

Cași alte spălături, botezul lui Ioan însemna curățire, căci spune Sf. Luca despre propoveduirea sa, că Ioan propoveduia *botezul pocăinței întru iertarea păcatelor*. Aceasta arată înțelesul sufletesc al botezului. El nu era numai o faptă de cuprins cu ochii, ci trebuia să aibă

o lucrare în suflete. De aceia Ioan Botezătorul nu se mărginește a îndeplini lucrarea asupra celor ce veneau la botez, ci le cere scuturarea de păcatele lor, prefacerea ființei lor lăuntrice: pocăința. Botezu lui Ioan nu avea preț în el însuși, nu este un fapt sfințitor, după cum el singur va spune mai târziu, când va mărturisi pentru Domnul Hristos, ci este numai arătarea în afară a ceiace va trebui să se petreacă în suflete. De aceia și cere el scuturarea sufletului de pleava greșalelor trecute, ca o gătire către noua stare de lucruri care vine.

5. Această nouă stare de lucruri o arată el în cuvintele *Pocăiți-vă, că s'a apropiat împărăția cerurilor*.

Mai întâi, trebuie să lămurim că aceasta e întâia dată când întâlnim în evanghelii rostirea de *împărăția cerurilor*. Dar de acum înainte o vom întâlni foarte des, în propoveduirea Domnului Hristos, mai cu seamă în pildele Sale, unde de atâtea ori citim: *asemenea este împărăția cerurilor năvodului sau omului împărat sau mărgaritarului și altele*. Totuși trebuie să se știe că această rostire nu are un singur înțeles. Noi nu ne putem opri aici la toate înțelesurile, pentru că aceasta e o întrebare cu răspuns lung și se poate scrie despre ea un tratat întreg, care se și găsește ca un lung capitol în cărțile cu numele de *Teologia Noului Testament*.¹⁾

Aici trebuie să lămurim că rostirea de *împărăția lui Dumnezeu* este ceiace pe evreiește se zicea *malcot hașamaim* și se găsește numai la Sf. Matei. În locurile unde el întrebuițează această rostire, Sf. Luca o schimbă și pune: *Impărăția lui Dumnezeu*. E ușor de înțeles pentru Sf. Luca schimbă rostirea din Sf. Matei. Acesta scrie pentru Evrei, și aceia înțelegeau rostirea de *împărăția cerurilor*, fiindcă cerul era socotit ca locaș al lui Dumnezeu. Luca însă scria pentru păgâni, și aceia nu aveau cerul ca locuință a lui Dumnezeu. Deci, pentru ei, o rostire ca *împărăția cerurilor* îi lăsa în nedumerire, ce putea fi aceasta? Ca închinători la idoli, zeii lor locuiau prin păduri, în ape, în munți și altele. De aceia el găsește mai potrivit să schimbe puțin cuvintele de *împărăția cerurilor* și să le prefacă în *împărăția lui Dumnezeu*, care, în felul acesta, ajungeau mai de înțeles pentru păgâni. Așa se face că Luca are *împărăția lui Dumnezeu* pretutindena unde la Sf. Matei avem *împărăția cerurilor*.

Mărginindu-ne la ce înseamnă *împărăția cerurilor* aici, trebuie să spunem următoarele: Prin *Impărăția lui Dumnezeu*, trebuie să înțelegem împărăția lui Mesia, așa cum fusese prezisă în prooroci. „Intr'însa totul e supus lui Dumnezeu și lui Hristos. Ea e o împărăție protivnică altei împărății, a „stăpânitorului lumii acesteia“. Rânduită a-și găsi *întregirea* în fericirea veșnică din cer, ea începe aici, pe pământ, în chip lăuntric,

în inimile acelor care sunt uniți cu Dumnezeu prin darul sfințitor, iar *în afară*, în acei care sunt Biserica văzută, întemeiată de răscumpărătorul nostru. Se cheamă „împărăția cerurilor“, pentru că e cerească în obârșia ei, în legile ei, în binecuvântările pe care le împărtășește și în capătul spre care năzuiește. Inaugurarea unei astfel de împărății pe pământ și pregătirea făcută prin propoveduirea Sfântului Ioan, fuseseră prezise de prooroci, după cum știm din Sf. Pavel (Romani 1, 2) și de Ioan Botezătorul însuși (Ioan 1,23).“¹⁾

Că acesta este cel despre care s'a scris prin Proorocul Isaia ce zice: „Glasul celui ce strigă în pustie: „Gătiți calea Domnului, drepte faceți cărările lui. Toată valea se va umplea și tot muntele și măgura se vor smeri, și vor fi cele strâmbe drepte și cele colțuroase căi netede. Și va vedea tot trupul mântuirea lui Israil.“ Matei 2; Luca 4.

1. Atât evanghelistul Matei, cât și Marcu, au numai partea I din această proorocie, pe când numai Sf. Luca o dă în întregime.

Mulți tâlcuitori spun că Isaia raportează această proorocie la eșirea Evreilor din robia Babilonului și că, prin aceasta, îi îndeamnă să trăiască în Țara Sfântă o viață mai curată, mai credincioasă către Dumnezeu decât cea pe care au dus-o mai nainte și care i-a dus la osânda de a fi mânați în robie. Dar cu dreptate spune *Godet* că întocmirea ei de loc nu se vede că ar putea fi în legătură cu acea vreme. Căci e vorba aci de un popor așezat, care trăiește în viață cu întocmiri statornice, la care vine Dumnezeu și-l cercetează, iar nu de un popor așternut la drum și pe care Dumnezeu îl însoțește în umblarea lui. Deci mult mai bine se potrivește această proorocie tocmai cu venirea Sfântului Ioan Botezătorul. El este *glasul celui ce strigă în pustie* și care îndeamnă poporul să-și schimbe felul vieții, să îndrepte cele stricate, fiindcă vine Mesia și trebuie să fie primit cu stare de suflet înnoită.

Felul vorbirii de *gătiți calea Domnului, drepte faceți cărările lui* e luat din obiceiul vremii, când era vorba de primit stăpânitorul locului, care venea să-și cerceteze ținuturile sale. Atunci oamenii se grăbeau să îndrepte drumurile, să umple gropile, să curețe tot ce nu ar fi fost frumos pentru ochii domnitorului, pentru ca alaiul său să se poată mișca ușor și să nu se încurce în drumurile rele și defundate. De aici își ia prilej Isaia de a spune că așa trebuie gătită calea sufletului pentru venirea lui Mesia. El aseamănă venirea lui cu a unui stăpânitor care vine să-și cerceteze împărăția. Păcatele noastre sunt ca tot atâtea gunoaie care strică buna înfățișare a sufletului și nu ar fi o bună primire, dacă noi n'am căuta să curățim sufletele noastre și să dregem ce e stricat în noi, să înlăturăm obiceiurile străine de ființa lui Dumnezeu și să înfățișăm o stare ca a unui drum neted și pe care se poate umbla ușor.

1) În cartea cu titlul *The Theology of the New Testament* de *W. F. Adeney*, Londra 1895, care nu e o carte mare, având 248 de pagini în format mai mic decât al cărților de școală românești, capitolul despre Impărăția lui Dumnezeu, tot cuprinde 10 pagini, lămurind ce se înțelege prin aceasta în Noul Test.

1) Ryan, Op. cit., vol. I, p 69.

Va să zică chemarea Sfântului Ioan Botezătorul e de a face pe oameni să se pregătească în felul acesta pentru primirea lui Mesia.

Acum venim însă la partea întreagă a proorociei, care, precum am văzut, se găsește numai la Sf. Luca. Ea este o zugrăvitură în grai concret a stării păcătoase a omului, care trebuiește prefăcută, pentru a ajunge vrednică să primească pe Dumnezeu. *Toată valea se va umplea* înseamnă că avem în sufletele noastre atâtea goluri, care trebuiesc umplute cu fapte bune; *tot muntele și măgura se vor smeri* înseamnă că avem în noi porniri de trufie, care trebuiesc răsturnate la pământ, pentru a netezi toate aceste zgronțuri și a croi cale netedă. Când, pe de o parte, cele rele se vor înlătura, iar, pe de alta, vom pune în loc cele bune, vom avea starea mângâietoare și plăcută la vedere *că cele strâmbe ale sufletului vor ajunge a fi drepte, iar cele colțuroase căi netede*. „Felul țăfnos al păcatosului se pretace atunci în blândețea și dulceața fiilor lui Dumnezeu. Cu aceste fapte, Proorocul voia ca oamenii să gătească venirea Domnului și să netezească cărările lui“.¹⁾

Graiul lui Isaia însă e mai puternic decât îl citim noi pe românește. Forma de viitor pe care o întrebuițează el e mai puternică decât o simțim în vorba noastră, fiindcă Evreii întrebuițau viitorul în locul imperativului. Trebuie înțeles aci acel viitor pe care-l avem uneori și în românește, cu înțeles poruncitor, precum: *vei face cutare lucru* sau: *vei împlini cutare măsură* sau: *mă vei urma*. Așa și în Isaia. Imperativul cuprins în *gătiți calea Domnului*, merge încă înainte, și sub rostirea de viitor: *toată valea se va umplea* adică veți face așa ca să nu mai fie locuri pustii în sufletele voastre, ci purtările cele bune să crească în tot largul sufletelor voastre.

Când oamenii vor fi îndeplinit această schimbare, atunci vor avea și priveliștea fericită de a vedea pe Dumnezeu. Deci este o legătură între pregătirea de îndeplinit și arătarea mântuirii de sus. Oamenii nu sunt vrednici să vadă pe Dumnezeu decât numai dacă ei se curăță până la măsura de a putea vedea stări pe care ochii îmbăcsiți de întunec nu le văd. Fariseii aveau înaintea lor pe însuși Domnul Hristos și cu toate acestea ei nu puteau înțelege pe cine aveau înaintea lor.

2. Rostirea de *tot trupul* este un evraism și înseamnă *toată omenirea*. Înțelesul lor este că mântuirea care se aduce e hotărâtă pentru toată omenirea. Deci înseamnă că nu în clipa aceia toți vor vedea mântuirea lui Dumnezeu, ci vor fi martorii ei și în curgerea vremii. Aceia va fi numai clipa începătoare a împărăției lui Mesia. Cei din vremea aceia o vor vedea, dar nu toți o vor gusta, din pricina păcatelor lor. Ea vine însă pentru toți. Ea este cuprinsă în însuși Mântuitorul. Cine-L va vedea pe El, va vedea însăși mân-

tuirea, căci e cuprinsă în El. În vederea venirii Lui trebuie făcută pregătirea.

Și acest Ioan avea îmbrăcămintea lui din peri de cămilă și brâu de curea împrejurul mijlocului lui, iar hrana lui era lăcuste și miere sălbatecă. I. Față de cele spuse în proorocie, în stihul de mai nainte, aceste cuvinte slujesc spre a arăta deplina potrivire între felul de viețuire al lui Ioan și cele spuse de prooroc. Vechii prooroci, și mai cu seamă Ilie, cu care Ioan Botezătorul semăna mai mult, duceau viață înfrânată și străină de moliciunea și obișnuința vieții celor mai mulți oameni. Evanghelistul arată făptura proorocească a lui Ioan și prin felul lui de viețuire. Deci aceste cuvinte slujesc aici pentru a întări cele mărturisite mai nainte despre Ioan. Spunând: *Și acest Ioan avea îmbrăcămintea lui din peri de cămilă...*, este ca și cum ar fi spus, față de proorocia din Isaia aflată îndată mai nainte: *Și era întocmai așa, căci acest Ioan avea îmbrăcămintea lui din peri de cămilă și cu adevărat își ducea viața lui în felul proorocilor, fiindcă și hrana lui era lăcuste și miere sălbatecă*. În adevăr, așa trăia și Proorocul Ilie (4 a Impăraților 1, 8).

Deci haina sa era o haină aspră, nu o haină moale de lână, cum purtau alții. Și Mântuitorul Hristos spune despre Ioan, grăind popoarelor: *Ce ați eșit să vedeți? Au om îmbrăcat în haine moi? Iată, ceice poartă cele moi sunt în casele împăraților* (Matei 11,8). Va să zică îmbrăcămintea lui Ioan tocmai era ceva eșit din felul îmbrăcămintei obișnuite. Haina sa era o haină aspră și pe care n'o purta spre desfătarea vieții, cum o poartă mulți.

Brăul său era de piele, nu de pânză, cum era brăul purtat de tagma preoțească. Deci și în aceasta Ioan eșea din obișnuință, pentru a avea, puținul care-i trebuia, mai aspru ca al altora.

2. În ce privește hrana sa, Ioan se hrănea cu atâta cât pustia îi pune la îndemână. El nu avea nevoie de ce pregăteau oamenii pentru îndestularea vieții lor. Pustia îi dădea și lăcuste și miere sălbatecă.

Lăcustele erau o hrană obișnuită în Palestina. Aceasta o spun mulți care au călătorit prin acea țară. Ele sunt arătate ca o hrană îngăduită și în Levitic (11,22) și așa sunt întrebuițate lăcustele acolo până în ziua de azi. Li se rup aripile și picioarele, sunt presărate cu sare, și apoi sunt mâncate fierte sau prăjite¹⁾. Alte ori se înșirau pe o ață, se uscau și se mâncau mai târziu. Mulți săraci se hrăneau în felul acesta.

În ce privește acum mierea sălbatecă, tâlcuitorii stau la îndoială ce să înțeleagă prin ea. Mulți spun că este mierea pe care albinele sălbatice o puneau printre crăpăturile stâncilor sau o aninau de ramurile copacilor²⁾.

Alții spun că este un fel de rășină dulce, care se

1) Vezi H. Spense & Jos. Exll, *The Pulpit Commentary*. Londra, 1907, pag. 79.

2) Vezi Spence și Exll, *Op. cit.* pag. 72 și Lagrange, *Evangile selon Saint Matthieu*. Paris 1923, pag. 49.

1) Ryan, *Op. cit.*, pag. 71.

scurge din coaja unor copaci, precum curmalul, zmochinul și alții. Părerile, pe temeiul unor locuri din scriitorii *Diodor din Sicilia* și *Suidas*, se pleacă mai mult spre partea mierii din copaci, zicând că numai aceasta ar fi miere sălbatecă.

Atunci eșea la dânsul Ierusalimul și toată Iudeia și toată laturea dimprejurul Iordanului. Și se botezau în Iordan dela dânsul, mărturisindu-și păcatele lor. 1. Ca și stihul de mai nainte, și acestea sunt numai din Sf. Matei și Marcu. Luca trece și peste felul înfățișării Sfântului Ioan Botezătorul și peste arătarea în amănunt despre ceice veneau la dânsul pentru a ne spune numai despre cuprinsul propovedirii lui.

2. Felul atât de deosebit al înfățișării și traiului Sfântului Ioan Botezătorul, fără doar și poate, trebuia să trezească mirarea și să pornească inimile oamenilor a se mișca. Adâncurile lor au trebuit să zvâcnească, precum și era de așteptat, înaintea venirii lui Mesia. Pășirea sa cu totul eșită din obișnuința vieții altora, a trebuit să crească această zvâcnire și să puie mulțimile în fierbere.

Aceasta este tocmai ceiace ne și spun evangheliștii Matei și Marcu. Ei spun că tot ținutul locuit de Evrei a început a năvăli spre locul propovedirii Sfântului Ioan. Ei pomenesc însă mai întâi de locuitorii Ierusalimului, din pricina însemnătății orașului. Dacă și locuitorii acestui oraș, unde se aflau căpeteniile religioase ale poporului, se mișcă spre pustia Sfântului Ioan, nseamnă că el, prin propoveduirea lui, stapânea până și trufia acestui oraș.

Mai aproape de Sf. Ioan era ținutul din jurul Iordanului. Acesta ar fi trebuit numit întâi, când era vorba de pomenit locuitorii care veneau spre propoveduirea lui. Dar mai mult eșea la iveală puterea graiului lui Ioan, dacă în frunte era pus însuș Ierusalimul.

Mișcarea Sfântului Ioan fără îndoială că a fost puternică. Nu ușor poți scoate mulțimile din nepăsarea și materialitatea vieții lor. Ele se mișcă însă când cineva pune în joc puternice elemente mistice, cum totdeauna se găsesc într'o propoveduire religioasă. Se poate însă ca ele să nu fie de lungă dăinuire și curând să vedem moleșindu-se ceace la început fierbea de freamăt sufletesc.

Cu Ioan însă n'a fost așa. Știm că mulți din ucenicii lui Iisus au fost mai întâi ucenici ai Sfântului Ioan și mai știm că mulți ani după moartea Botezătorului, încă se mai găseau ucenici de ai lui și de acei care-și aduceau aminte că au fost botezați cu botezul lui Ioan, la care țineau cu toată inima.

De asemenea, după cum citim la Sf. Ioan Evanghelistul (3,26), ucenicii Înainte-Mergătorului țineau mult la el, căci s'au simțit mâhniți și s'au plâns cum au văzut că mai mulți ucenici merg după Iisus și învățătorul lor dela pustie rămâne mai în urmă.

3. Și ce făceau toți acești oameni cu suflete răscolite, care acum veneau la Ioan?

Ei nu făceau împotrivire, cum ar fi fost de așteptat dela cei care veneau chiar dela Ierusalim. Înălțimea morală a Înainte-Mercătorului îi stăpânește. Ei se supun puternicului lui îndemn și primesc botezul lui. Cu aceasta își mărturisesc păcatele lor, căci botezul era mărturisirea pocăinței făcute pentru lepădarea de păcate. Botezul era arătarea văzută că sunt păcătoși și că vor să se curețe.

Dar dacă botezul acesta ar fi fost ca una din spălăturile cu care ei erau deprinși, nu avea de ce fi pomenit în chip deosebit. Era însă altceva și după felul săvârșirii, fiindcă botezul lui Ioan se făcea prin cufundare, era deosebit și după însemnarea lui. „El trebuia să fie un simbol al adevăratei pocăințe lăuntrice, μετανοια, prin care omul își curăță sufletul de păcate, tot așa cum necurăția trupului o îndepărtează prin spălături. Deaceea de acest botez era legată și o mărturisire a păcatelor. Căci adevărată pocăință face numai acel care se căiește în adâncul său de păcatele pe care le-a făcut. Dacă ea răzbate puternic în toată ființa omului, atunci firește că ea împinge pe om să mărturisească și în afară această stare a sufletului. Omul este așa fel întocmit că el nu crede în cele dinăuntru ale sale, dacă nu le vede și în chipul lor din afară. Și această mărturisire nu este ceva general, ci se desparte în amănunte, tocmai fiindcă noi nu păcătuim numai în general, ci ne facem vinovați și de fapte precise, cu ființa lor proprie. Această mărturisire a păcatelor, unu câte unu, pare că ne-o arată și cuvântul compus ἐξομολογίσθαι (mărturisindu-și) și plurarul τὰς ἀμαρτίας (păcatele). Această mărturisire de păcate, semnul din afară al căinței dinăuntru, era și condițiunea botezătorului, simbolul adevăratului botez. Deci unde mărturisirea lipsea, nu era nici botez“¹⁾

Cât de mult Ioan Botezătorul era domnul acelei mișcări și cum el cu adevărat cârmuia mulțimile care se înfățișau înaintea lui, se vede din cele ce citim în stihul 7 din Sf. Matei, la care trecem:

7. Și văzând pe mulți din Farisei și din Saduchei venind către botezul lui, a zis lor: Pui de năpârci, cine v'a zis vouă ca să fugiți de mânia ceiace va să fie? 8. Faceți dar roduri vrednice de pocăință. 9. Și să nu vi se pară a grăi întru sinevă: Părinte avem pe Avraam, că zic vouă că poate Dumnezeu și din petrele acestea să ridice fii lui Avraam. 10. Că iată și securea la rădăcina pomului zace; deci tot pomul care nu face roadă se taie și se aruncă în foc,

1. Mare trebuie să fi fost autoritatea pe care și-a dobândit-o Ioan prin propoveduirea sa tăioasă și aducătoare de fiori pentru sufletul păcătos, dacă până și Fariseii și Saduceii din Ierusalim au început să vie la el, pentru a-și primi botezul dela dânsul. Se înțelege, nu vor fi fost toți care să facă așa. Dar este destul, dacă măcar și o parte din ei, care erau atât de trufași

1) Bisping, *Erklärung des Matthäus Evangeliums*, ed. 2. Münster 1867 pag. 90—91.

și încrezuți în sine, s'au putut hotărâ până la un asemenea fapt.

Știm că însuș Domnul Hristos socotea foarte sus însemnătatea Sfântului Ioan Botezătorul (Matei 11,11) și El se întemeiază pe această însemnătate, pe care și poporul o mărturisea, pentru a înfunda pe farisei în mijlocul cârtelilor lor (Matei 21,25). Acum o cunoaștem și în faptul viu, când vedem ca înșiș fariseii și saduchei vin la el.

2. Dar cine erau acești farisei și saduchei?

Fariseii erau cărturarii legii evreești, care țineau la datinile vechi. Ei erau conservativi, se împotriveauă pătrunderii înrâuririi străine în sânul neamului evreiesc. Urau tot ce e străin și erau gata totdeauna la cea mai strașnică mișcare oridecâteori era vorba ca obiceiuri de aiurea să fie sădite în Țara Sfântă. Din pricina aceasta, erau foarte fanatici și se bucurau de trecere în popor.

Ei s'au născut ca o năzuință protivnică înrâuririi din afară, încă cu mult înainte de această vreme. După robia Babilonului, Evreii s'au împrăștiat mult în lume, mulți din ei au început a trăi afară de Palestina. În țara lor, *Antihoh Epifanin* a început a-i sili să trăiască după obiceiul altor popoare. De aici, împotrivirea firească a celor care simțeau în ei pulsul național, care la Evrei era totdeauna religios. Cu vremea, această împotrivire s'a văzut întocmită într'o tabără regulată, care au fost fariseii de mai târziu. Insuși numele de farisei înseamnă «cei despărțiți»¹⁾, adică cei despărțiți de felul de cugtare și de trai al altor neamuri.

Cu vremea însă, ei au degenerat foarte rău. Căci, ținând la legea lor împotriva strănilor, au ajuns să se înțeleze în tâlcuirea ei după îngustimea slovei, într'o înțelegere foarte mărginită care răpea orice avânt conștiinței și făcea din ei niște robi ai slovei, care se împleticeau în niște închipuiri oarbe, care nu mai lăsa nicio libertate și putere de creare spiritului.²⁾

Aceștia sunt cei care vin la Sf. Ioan Botezătorul și

1) Sunt și alte etimologii Lagrange, op. cit., p. 50 spune că numele lor se trage de la babiloneanul *piristu-taină*, deci fariseii erau oamenii tainelor.

2) Fariseii sunt presupuși că țineau seamă cu scumpătate la legea lui Moisi după litera ei, mai cu seamă a amănunțurilor ei, adăogând la ea, tâlcuind-o prin tradițiunile bătrânilor. Dar eu doresc să îndrept luarea-aminte spre o concepțiune extraordinară și, socotesc, greșită despre purtarea Domnului cu fariseii. Foarte adeseori se spune că greșala lor era o prea scrupuloasă urmare a legii lui Moisi, că principiile lor erau înalte și că se sileau să le urmeze cu toată tăria lor. Dar nu poate fi o greșală mai răsunătoare decât a-i socoti înzestrați cu duhul ascultării legii. Dimpotrivă, Hristos îi ocărăște cu cuvinte aspre, nu pentru ținerea legii ci pentru călcarea ei; nu pentru că țin la tradițiune, ci pentru că înlătură legea lui Dumnezeu prin tradițiunea lor. Niciodată nu-i mustră el pentru ținerea legii lui Dumnezeu, ci pentru călcarea ei; niciodată nu-i mustră pentru faptele lor cele bune, ci pentru cele rele; niciodată pentru slăbiciunea lor în îndeplinirea unei stări de dreptate, care ar fi fost mai presus de puterile omenești, ci totdeauna pentru ticăloasele lor furișări de a nu îndeplini cererile dreptății care erau în puterea lor în sfârșit, Hristos desvâluie nu sinceretele, dar greșitele lor silințe, ci marea lor fățarnicie și nesinceritate.

Cât despre tradițiune, El totdeauna se ținea de ea, ca în mai multe pri ejuri, precum mai cu seamă în prăznuirea Paștelui. Acea parte din sărbătoarea Paștelui, pe care El a prefăcut-o apoi în taina trupului și a sângelui Său, a fost ținută numai prin tradițiune. . . M. F. Sadler, *The Gospel according to St. Matthew*, Londra 1910, pag. 29—30.

tot ei cei care au nesfârșite ciocniri cu Domnul nostru Iisus Hristos, pe care l-au vrăjmășit de moarte.

„Despre *Saduchei*, se spune că și-ar trage numele lor dela un cărturar cu numele *Sadoc* ori *Tadoc*, care ar fi fost întemeietorul acestei secte. Vederile și purtările lor sunt zugrăvite urit nu numai în N. Test., ci și în scrierile evreiești de mai târziu. Ei erau spiritele libere din iudaism. Nu primeau decît legea scrisă, tăgăduiau nemurirea sufletului, deci și nvierea morților. Nu credeau nici în providența dumnezeiască, ci puneau totul în atârnare de libertatea omului. Ținta cea mai de seamă a vieții lor era desfătarea. Aveau mulți părtași ai lor în clasa de sus³⁾. De oarece însă clasa de sus erau tocmai preoții, înseamnă că saduchei se găseau mai cu seamă printre preoți. Ei erau oameni cu vederi libere, cu viața ușoară, în deosebire de farisei, care țineau strâns la tradițiune. Deci, când zicem saduchei, trebuie să înțelegem pe materialistii vieții. Ei erau tocmai starea cu totul protivnică celei a fariseilor.

Iată că și dintre aceștia mulți au fost puși pe gânduri de propoveduirea Înainte-Mergătorului și au alergat la ușurarea sufletelor lor prin botez și pocăință. Pricina este că așteptarea lui Mesia era o simțire obștească. Puteau ei fi împărțiți în felurite tabere și unii să întâișeze o direcțiune de cugetare și purtare, alții alta, dar în ce privește așteptarea lui Mesia, erau cu toții una. Când s'a ivit Sf. Ioan Botezătorul, cu înfățișarea lui atât de extraordinară, impresiunea i-a covârșit pe toți. Aceasta lămurește de ce până și trufașii legii dela Ierusalim, împreună cu toți cei care trăiau viața ușoară, în desfătare și nepăsare, de data aceasta au simțit o puternică scuturătură și s'au umplut de fiori pentru cele ce aveau să fie.

Ce le spune Sf. Ioan acestora?

Înnumește cu cuvânt aspru, *pui denăpârca*. Aici *năpârca* este luată ca partea în locul întregului, adică în locul *șarpelui*. Sunt numite năpârcile, ca unul din cele mai păcătoase soiuri de șerpi, fiind purtătoare de venin, Șerpii fug de focul care dă în buruienile uscate în care se adăpostesc. Venirea lui Mesia, după vederile Vechiului Test., era legată de judecata de apoi. Deci fariseii și saduchei, ca niște șerpi care caută scăparea din foc, fugeau de judecata ce se apropie.

Dar de ce-i numește șerpi, dacă veneau la pocăință?

Fără îndoială, cu privire la starea lor trecută, fiindcă ființa lor a fost una pentru ochii oamenilor și alta după adevărul vieții pline de vinovăție înaintea lui Dumnezeu: unii, fariseii, pentru că puneau vederile lor, prin nesfârșitele lor tâlcuiri aduse legii, împotriva legii lui Dumnezeu; saduchei, pentru că nu puneau temei pe nimic și-și căutau numai de traiul cel bun.

Bisping spune că-i numește astfel pentru că veneau la Sf. Ioan nu cu adevărată căință, ci tot în chip fățarnic?

Arh. SOBIBAN

³⁾ Bisping, Op. cit., pag. 92—93.

Cum prăznuiau creștinii sărbătorile în secolele primare.

Intre sărbătorile săptămânii în biserica creștină, aflăm: Duminica, Miercurea și Vinerea pe care creștinii le prăznuiau, prima în amintirea Invierii Domnului; iar celelalte două pentru aducerea aminte de vinderea și patimile Domnului.

Duminica devine sărbătoarea creștinilor din vremea Sf. Apostoli, odată cu Invierea Domnului din morți. Spre aducere aminte de acest important eveniment, creștinii au început a se aduna și sărbători fiecare zi întâi a săptămânii, ¹⁾ numindu-o: «*ἡμέρα Κυρίου*»... «*ἐν ἣ καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀνέστη ἐκ νεκρῶν*» ²⁾).

Duminica, după relatările lui Pliniu (98-117 după Hr.), ce era trimis guvernator al provinciilor Bitinia și Pont din Asia Mică, — vedem că creștinii o prăznuiau în modul următor: «Se adunau în fiecare Duminică, înainte de răsăritul soarelui, spre a cânta imne de mărire Dumnezeului lor Hristos, — «quod essent soliti stato die ante lucem convenire, carmenque Christo» ³⁾).

Unii dintre creștini numiau Duminica și ziua soarelui, în amintirea că în acea zi Dumnezeu făcuse lumina ⁴⁾ și că în aceiași zi Mântuitorul a înviat din morți — «*Καὶ Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ ἡμέτερος Σωτὴρ τῆ αὐτῆ ἡμέρα ἐκ νεκρῶν ἀνέστη*» ⁵⁾).

Duminica, la sf. liturghie, creștinii nu înghenuncheau; iar după sf. slujbă nu lucrau și nu mâncau de post, socotindu-o ca o zi de bucurie «*εὐφρόσυρον ἡμέρα*», la fel socotind și zilele dela Inviere până la Pogorârea Duhului Sfânt.

Erau foarte puțini creștini în vechea Biserică cari înghenuncheau la serviciul Divin Duminica și în zilele dela Paști până la Pogorârea Sf. Duh, și aceștia aveau ca exemplu pe Sf. Apost. Pavel, care, rugându-se în Duminici și Rusalii, a înghenunchiat ⁶⁾).

Sinodul întâi icumenic din Niceia, ocupându-se de faptul dacă creștini trebuie a înghenunchea la sf. slujă, când se roagă în timpul Duminicilor de peste an și în timpul zilelor dela Sf. Paști până la Pogorârea Duhului Sfânt, spre a fi uniformitate în Biserică, a hotărât ca creștinii să nu înghenunche, ci să se roage stând drepti: «*νᾱ μη γόνο κλίνοντες, ἀλλ' ὀρθία ἱστάμενοι.*» ⁷⁾).

1. Marcu XVI. 2; Matei XVIII. 4. etc.: „In ziua cea dintâi care vine dupe Sâmbătă“.

2. Ἐπίστ. Βαρνάβα. κεφ. 15.

3) Epist. lui Pliniu către Traian 97.

4) Facerea I. 1.

5. Iustin Acol. I. Cap. 67. „Πρώτη ἐστὶν ἡμέρα τοῦ ἡλίου — ἡμέραν ἐν ἣ ὁ θεὸς τὸ σκότος καὶ τὴν ὄλην τρέφας κόσμον ἐποίησε.“

6. Fap. Apost. Cap. 20 v. 16 și 36... «să fie în Ierusalim d• iua Rusaliilor, a înghenunchiat și s'au rugat toți împreună cu el.»

7. Canonul 20 Sinod I icumenic.

Duminica, ca zi de odihnă și rugăciune „*ὡς ἡμέρα ἀναπαύσεως καὶ προσευχῆς*“, a fost introdusă în organizația Statului politic de Constantin cel Mare, care dăte ordin, că soldații creștini din armată, în timpul Duminicii, pot să se odihnească sau să meargă la Biserică. Ordonă de asemenea, ca tribunalele să nu judece în timpul Sf. Duminicii «*τὴν δὲ κυριακὴν ἡμέραν δικαστηρίων καὶ τῶν ἄλλων ἐν εὐχαῖς καὶ λιταῖς τὸ θεῖον θεραπεύειν.*» ¹⁾

Miercurea și Vinerea.

Creștinii aveau aceste zile ca zile de doliu și pocăință, prima în amintirea trădării de către Iuda a Mânt. Hristos și a hotărârii vinderii lui pe 30 de arginți; iar a doua în amintirea patimilor și morții pe cruce a Domnului. În zilele acestea, creștinii se adunau în Sf. Biserică și petreceau în rugăciune și post până la ora a noua ²⁾ (3. p. m).

Erma, bărbat apostolic, vorbind despre felul cum creștinul trebuie a petrece în aceste zile; scrie că se cuvine a posti și a mulțumi Domnului pentru toate în sf. rugăciuni «*γυστεύων καὶ καθήμενος εἰς ὄρος τι καὶ εὐχαριστῶν τῷ κυρίῳ περὶ πάντων*» ³⁾).

Erau alți creștini, între care ereticii Montaniști, care posteau Miercurea și Vinerea până la apusul soarelui, pentru care fapt erau și acuzați de către ortodoxi, după afirmația lui Tertulian ca montanist: «*arguunt nos, quod jejunia propria custodiamus, quod stationes plerumque in vesperam producimus*» ⁴⁾).

În biserica primară, Miercurea și Vinerea se săvârșa Sf. liturghie, la care foarte mulți creștini nu luau parte, da oarece socoteau că în aceste zile trebuie a ține așa post, încât nici nu trebuie a se împărtași, din care cauză Tertulian, ca ortodox, îi blamează, socotindu-i pe aceștia ca excentrici, ca cei ce socotesc a ține post și de Sfânta împărtașanie ⁵⁾).

Postul era suspendat în Miercurile și Vinerile ce se coprindeau în răstimpul dela Sf. Paști

1. Eusebiu în viața lui C-tin, Cart. IV, 18 și 19.

2) Epifaniu Episcopul Ciprului, în „*ἀληθῆ λόγον περὶ πίστεως* κε. 22 : ἡ νηστεία φυλάττεται δὲ τετράδι καὶ προσαββάτω ἕως ὄρας ἐνάτης“.

3) Βριγένην ἐν Ὁμιλ. 10 εἰς τὸ λευϊτικόν.

4. Tertulian «De jejun. C. I.

5. Tertulian „De orat.“ Cap. 19

până la Rusalii, fiind socotite și ele în rândul zilelor de bucurie. De asemenea nu se ținea post în aceste zile, dacă în una din ele cădea Nașterea Domnului ¹⁾).

ἐν ταῖς πενήκοντα ἡμέραις, εἰς προσιπον, τῆς πεντηκοστῆς οὐκ ἔστιν οὔτε νηστεία, οὔτε ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῶν Ἐπιανίων ὅτε ἐγγενήθη ἐν σαρκὶ ὁ Κύριος... τετράς ἢ προσάββατον. Despre felul cum se ținea postul Miercurea și Vinerea, vezi și Canonul 69 apostolic.

1) Epifaniu în „Ἀληθῆ λόγον“ Περὶ πίστεως Cap. 22: ἔτι δὲ

Preot Dr. SIMION POPESCU

Politica de duplicitate a fraților uniți.

«Pomul se cunoaște după roade,
iar omul după fapte».
(Proverb vechiu românesc).

Călătoream toamna trecută spre Cluj. În vagonul în care mă aflam, era o îmbulzeală de nedescris; zăpușală de te'năbușeai. Dar pe lângă celelalte neajunsuri ale călătoriei, conversația unui tânăr bine făcut, de pe banca vecină, cu un ungur bătrân, din fața sa, căruia i se adresa neîncetat cu expresia: «profesor», mă chinuia nespuse de mult.

La un moment dat, observând că tânărul în chestie schimbă câteva vorbe românești cu o fetiță a mea, mă hotărâsc să ies din pasivitatea mea penibilă și să-l întreb cine e persoana cu care se întreținea cu atâta patimă în ungurește. Căpătai răspunsul că e un «savant profesor» ungur de la universitatea din Cluj de pe vremuri, azi simplu director de laborator, de care se simțea mult atașat, de oarece-i fusese profesor.

În urmă, tânărul îmi lămură că și el e român, fecior de protopop, că e pe cale de a deveni profesor la universitatea din Cluj, că urmează în străinătate, de oare-ce în țară nu se lucrează nimic serios etc., etc...

— Totuși eu v'am crezut ungur sadea, replicai eu, față cu înfocarea cu care discutați cu personajul dv. (care nu prea avea mutră de profesor), fără a lua în seamă o familie românească, care se afla în același compartiment cu dv. și cu care v'ați fi putut întreține tot așa de bine în limba strămoșească. Și fiindcă se mai repetase cazul cu o tânără păreche ceva mai înainte — români neaoși — cu o slăbiciune pentru limba lui Arpad, nu mă putui să nu continui:

— O bună parte din dv., ardelenii, pare că n'ați învățat nimic de la robia ungurească de o mie de ani, dacă țineți atât de mult la limba maghiară, chiar când aveți prilejul să întrebuințați limba românească în vorbirea de toate zilele. Prin aceasta compromiteți toate jertfele ostașilor noștri pentru desrobirea Ardealului.

Noi, cei de dincolo, avem repulziune față de această limbă.

La acestea, tânărul meu convorbitor se mărgini să afirme că vorbește ca om de știință și

că, mai la urma urmelor, eu sunt preot și nu trebuie să propovăduiesc ura dintre indivizi, etc., etc...

— Când e vorba de interesele superioare ale neamului, observăm că toate acestea sunt niște teorii ademenitoare și atât. Pe făgașul internaționalei au mers și frații noștri uniți, în cel mai de seamă moment al neamului la Alba Iulia, când, în loc să intre cu noi în biserica încoronării, au stat afară cu străinii!

— Și eu sunt unit, replică neînduplecatul meu tovarăș de călătorie.

— Cu atât mai bine, spusei eu; acum sunt lămurit pe deplin. *Inima dv. bate la Roma, a noastră bate alături de nevoile neamului.* «Unirea» n'a fost alceva decât o meșteșugită unealtă de dezbinare între fii aceluiași neam.

Dacă ostașii noștri ar fi urmat frumoasele dv. teorii de înfrățire, nici țara aceasta nu se încheaga așa cum este, nici dv. n'ați fi putut filozofa pe seama ei...

La aceste cuvinte neașteptate, convorbitorul meu, îmbujorat la față și cu tonul ridicat, nu se sfi să afirme, că ne cunoaște bine, pe noi cei din regat, iar ce privește pe conducători, apoi aceia 90% sunt greci de origine, că Take Ionescu a fost un străin, etc., etc.

Revoltat până'n adâncul sufletului, de afirmarea unor enormități de felul celor de mai sus — am cerut categoric viitorului profesor — care după propria-i declarație, era și teolog — din păcate, să se legitimeze și să-și dea numele, ca să știu cu ce «frate» stau de vorbă. Drept răspuns, — omul de știință, bunul creștin și viitorul profesor, s'a mulțămît să mă trimită la laboratorul institutului «Pasteur» din Cluj, unde îl puteam găsi.

Se înțelege că, scârbit de atâta lipsă de caracter, nu l-am mai căutat, iar tot restul călătoriei l-am lăsat liniștit, să-și savureze conversația cu «savantul profesor» ungur de pe vremuri, — zicându-mi cu durere în suflet:

Oare mulți «frați» de ăștia o fi ascunzând Ardealul în sânul său?

Preot C. GH. VARTOLOMEIU

VITEJII MOR CU CREDINȚA

I.

Credința vitejilor necunoscuți.

La toate popoarele, cu care am luptat împreună în războiul cel mare, care ne-a adus unirea tuturor Românilor, s'a născut gândul de a se face serbarea «Soldatului necunoscut.»

Ce este aceasta ?

În vârtejul luptelor, vitejii au fost secerăți de moarte cu nemiluita, așa că nu li s'a mai putut ști de nume. Dacă ici și colo, unde era răgaz pentru a se face o socoteală, au putut fi îngropați cu toată cinstea, sub mărturia steagurilor, în cântarea muzicilor și în sunetul trâmbițelor și să li se puie la capul lor cruci împodobite, cu slove luminoase și grăitoare pentru ceice aveau să citească, nu se mai putea face așa în graba luptelor de zile întregi, când cei morți se numărau cu miile. Atunci se făcea ce se putea. Se făcea Sfânta Slujbă a morților, dar nu mai era răgaz să se facă morminte deosebite și să se puie cruci care să vestească pentru fiecare în parte cine este viteazul care-și doarme acolo somnul de veci.

Deci toți aceștia au murit moartea vitejilor, dar au murit necunoscuți, și e peste putință să știm cine este anume celce și-a dat viața pentru țară în iurușul luptelor.

Dar cum rămân aceștia ? Rămân așa, neștiuți, și au să fie pomeniți numai cei ale căror nume le știm ?

S'a părut aceasta ca o nedreptate, căci toți și-au dat viața cu drag pentru țara lor.

Atunci s'a născocit gândul de a se face o pomenire deosebită pentru toți aceștia căzuți fără nume, a se alege unul din ei, ca un înfățișător al tuturor, și a se pune în mormânt deosebit, împodobit cu mare cuviință, ca să vestească celor viitori despre toți cei care au murit pentru țara lor, fără a se fi știut cine sunț.

Aceasta s'a făcut în toate țările, împreună cu care am dus greul războiului, și s'a făcut și la noi. Soldatul român necunoscut a fost înmormântat cu mare alai de cinste în *Parcul «Carol»* din București și a fost binecuvântat în Septembrie 1924 și de *Inaltul Vlădică* dela Mormântul Domnului Hristos, care se numește *Patriarhul Ierusalimului, Prea Fericitul Damian*, care a fost anul trecut în țara noastră.

Dar cum să alegi pe unul din atâtea sute de mii de morți, câți au căzut în războiul nostru ?

S'a dat poruncă în județele unde sunt cimitirele cele mai mari, de prin locurile unde s'au purtat luptele cele mai grele, pentruca să se dezgroape de acolo câteva trupuri și să fie tri-

mese la un loc, de unde, prin voia lui Dumnezeu, să se arate care din toate să fie trupul ales a fi pus în mormântul împodobit.

Aceasta s'a făcut în luna Mai din anul 1923. Au venit porunci pentru a se face aceasta și în județul Constanța, pentruca acolo au fost grele lupte cu Nemiții și Bulgarii în Septembrie și Octombrie din 1916.

Părintele Econom *Toma Protopopescu*, protopopul județului Constanța, primind această poruncă, s'a dus la locurile pe unde fuseseră luptele cu 7 ani mai înainte și a pus să se facă dezgropările.

Acolo ce să vezi ?... Iată mărturisirea credinței cu care au murit vitejii noștri... În buzunarele lor cărticele de învățatură și închinare creștină, dovadă că aceștia erau frați de ai noștri creștini, care citeau despre datorile către Dumnezeu, în puținul răgaz dintre lupte, și au murit însoțiți fiind de aceste mărturii, că ei au fost fiii lui Dumnezeu până la cea din urmă clipă a vieții lor.

Aceste cărți erau scrise de Prea Sfinția Sa *Arhiereul Antim*, care era pe atunci cel întâi slujitor după Mitropolit la Sfânta Mitropolie dela Iași.

Dar parcă a fost mâna lui Dumnezeu!... Toți aceștia ale căror lapte s'au însoțit cu moartea soldatului necunoscut, au fost culeși de pe pământ, pentru a locui cu sufletele lor în împărăția luminii lui Dumnezeu. Căci și Arhiereul Antim a murit apoi tânăr, în 1919, ca episcop al Râmnicului, și a murit și un vrednic băiețel despre care trebuie să povestim acum.

După ce trupurile dezgropate din mai multe județe au fost trimise la un singur loc, pentruca să se aleagă din ele unul, s'a hotărât să facă această alegere un orfan, fiul unui oștean căzut în război. Un astfel de orfan a fost băiatul *Amilcar Săndulescu*, școlar foarte sânguincios și cu bune purtări în școala Militară din Craiova. El făcea bucuria profesorilor săi și a fost socotit cel mai vrednic, ca Dumnezeu, prin mâna lui curată și nevinovată, de copil al unui oștean jertfit pentru Țară, să arate cine va fi soldatul necunoscut.

Dar după ce a făcut aceasta, ca și cum ar fi fost mai vrednic de a se afla înaintea lui Dumnezeu decât între oameni, n'a mai trăit mult. În vara aceluiaș an, s'a înecat în mare la Constanța, umplând de durere inimile tuturor Românilor care-l priveau drept copil al Țării întregi și care ar fi fost o podoabă de oștean în oștirea noastră.

Lucru de mirat: Ziarele au scris în vremea

încării lui Amilcar Săndulescu că și în Italia s'a înecat băiatul care a ales acolo pe soldatul necunoscut.

II.

Inecarea „Zborului”

Noi, Români, n'am avut mari corăbii de luptă, dar aveam între ele vase mici și frumoase, sprintene și iuți ca gândul. Și numele lor mărturisesc aceasta. Unul se chema *Naluca*, altul se chema *Zborul* și mai înainte era unul *Fulgerul*, și așa, tot nume de acestea frumos grăitoare.

Micului vas *Zborul* i-a fost dat să se petreacă cu el fapte care mărturisesc despre credința în Dumnezeu a vitejilor.

Comandorul *Gonta*, care era pe atunci în marina oștirii și care acum este comandantul vasului de negoț românesc *Oltul*, în timpul războiului era comandantul *Zborului* și povestește lucruri cari sunt o mărturisire despre felul măreț cum mor ceice cred întru Domnul.

Vasul acesta primise poruncă să plece dela Sulina spre Chilia, pe mare. Mai cu seamă niște ofițeri franceji, care luptau pe frontul nostru, țineau numai-decât să plece și să poată trece în Basarabia. Dar era lucru cu bucluc, fiindcă *Zborul*

era el frumos și sprinten, dar era lucrat slab, nu ca pentru largul mării, unde trebuie să lupti cu valuri mari. Comandantul a spus aceasta și a arătat că e primejdie, dar ofițerii franceji n'au voit să înțeleagă. Atunci comandantul român, ca să nu se pară că se împotrivesc pentru că i-ar fi frică de primejdie, a trebuit să plece. Dar ce era de prevăzut s'a întâmplat. Vasul n'a putut lupta cu marea și s'a răsturnat.

În puținele clipe care au mai rămas până la cufundarea lui, fiecare și-a căutat scăparea. Ofițerii franceji însă, când au văzut că scăparea e cu neputință, au rămas liniștiți și au început să cânte cântarea de laudă către Maica Domnului: *Bucură-te cea Plină-de-Dar*, care în Biserica lor se numește *Ave Maria*.

Așa au murit, încredințându-și sufletele în mâna lui Dumnezeu și a Maicii Domnului.

Credința dă tărie viteazului să moară senin și fără temere, pentru că scrie la «Cartea Înțelepciunii lui Solomon»: *Sufletele dreptilor sunt în mâna lui Dumnezeu și nu se va atinge de dănsesele muncă (chin). Părutu s'a întru ochii celor nepricepuți că ei mor și mergerea dela noi sfărâmare; iar ei sunt în pace (3, 21).*

Arhim. SCRIBAN

MAI MULT DUH APOSTOLIC

După cum vedem, din aproape toate revistele noastre bisericesti, se face mereu apel la sufletul preotului, care trebuie să fie pus în mișcare continuu și să lucreze cu ardoare, pentru că activitatea sa de păstor sufletesc să fie vie și să nască roduri înbelșugate.

Dacă trăim în secolul unui cras materialism, în care nu se vede nimic altceva decât o luptă aprigă spre îmbogățire pe orice căi permise sau nepermise; dacă această lume, care pare a fugi de Evanghelie și Biserică, nu pentru că ele nu ar cuprinde un adevăr sfânt și absolut, ci de cari crede că ele există pentru alte scopuri; dacă în această zvârcolire nebună nu se mai ține seamă de nicio stavilă, numai ca omul să-și poată îndeplini ceace-i poruncește o ambție nesățioasă, atunci nimic nu ne mai rămâne pentru noi, acei cari ne pretindem că urmăm porunca divinului Mântuitor, care veșnic răsună în urechile noastre când li aducem jertfa cea fără de sânge, ca să ne punem sufletul pentru El.

A-ți pune sufletul pentru cineva, înseamnă a sacrifica totul, a împărtăși tot ce avem mai scump, a da viață celui care n'o are, a-l des-

morți din somnul în care a căzut și a-l scula pentru că să-l lumineze Hristos.

Dar prea mici suntem, prea slabi ne găsim, și ne cutremurăm la auzul acestor cuvinte, când fiecare din noi ar putea răspunde ușor că ceiace avem de făcut e o muncă uriașă, la care nu ne ajută nimeni, fiind lăsați singuri să luptăm numai cu propriile puteri. Să nu uităm, însă, că întemeietorul Bisericii ne-a lăsat un testament, o comoară, un izvor din care curge o sorginte vie și dătătoare de viață și care ne întărește imediat, cetind cuvintele dela ev. Ioan:

„Dacă veți cere ceva în numele Meu, voui face” (C. 14 v. 14). Iată îmbărbătarea dată și altă dată, chiar Ucenicilor săi, cari începuseră să se tulbure la auzul unor profeții, pe cari le făcea divinul lor Invățător, referitor la cele ce vor păți în desvăluirea Evangeliului:

Deci să nu ni se tulbure inima și să avem credința că vom putea duce sarcina și vom putea purta jugul dovedind lunei, care aleargă după lucrurile firii pământesti; *ca această cale duce la moarte, iar nu la viață și pace*, cum spune apostolul ginților, Paul (Rom. 8 v. 6).

Dacă pentru noi Testamentul rânduit să ne călăuzească pașii și să ne deschidă ochii minții și să ne aprindă focul credinței, nu ne poate insufla *duhul lui mesianic și apostolic*, atunci ce să mai zicem de acei cari așteaptă mântuirea dela noi?

Ce să mai spunem de acei cari, în întreaga lor viață, nu deschid odată Sf. Scriptură, spre a vedea cel puțin de curiozitate, ce se cuprinde în ea?

Dacă noi, cari ne găsim în slujba ei, nu suntem insuflați ca de o putere plină de vigoare, atunci, desigur, ne va fi foarte greu să ne achităm de înalta și sfânta datorie cu care suntem însărcinați și orice rezultat al muncii noastre, *fără duh*, va fi steril și va întârzia mult să sosească. *Iisus Hristos este acelaș ieri și azi și în veci*, spune apostolul neamurilor către Ebrei (C. 13 v. 8) și, ca atare, nădejdea noastră la el să ne fie îndreptată, unde vom găsi alinarea durerilor noastre, întărirea voinții și luminarea gândului nostru, și drumul din fața ochilor noștri se va deschide neted neavând nicio stavilă în calea lui.

Să ne mai reamintim cum Ucenicii Domnului, părinții apostolici și bisericesti au putut învinge toate furiile îndreptate contra creștinismului, care era atacat, pe calea armelor și a scrierilor, de către Păgâni și alți dușmani, dacă nu numai cu *duhul apostolic*, de care erau mereu insuflați, singura lor armă de apărare în asemenea împrejurări.

Misterul sacerdotal cere *un suflet virtuos și eroic*, căci are în sine multe greutăți și pericole, zice Sf. Ioan Hrisostom, în tratatul său despre Preoție.

Eroismul n'a lipsit niciodată ierarhilor Creștinismului, înfruntând toate vijeliile pornite dela imperatorii veacurilor, muștrându-i, fără nicio frică, pentru fără de legile lor și dându-i în vileag ca lumea să-i cunoască și să fugă de ei.

Aceiași îndrăzneală se cere și astăzi pentru spulberarea tuturor calamităților, cari primejdiesc Biserica și, prin afirmațiunea Evangheliei sale în viața de toate zile, să se pecetluiască, odată pentru totdeauna, adevărată viața creștină în statul nostru creștin. Prin urmare, forța noastră morală, de se află în stare latentă, nu poate fi cunoscută decât numai prin efectele ei, care să pună în mișcare activitatea socială și să constituie sâmburele vieții poporului nostru.

Toată viața creștină e plină de pilde de forță morală, începând de la Iisus Hristos, care reprezintă și întrupează El însuși cea mai înaltă experiență a forței morale.

Și după cum Goethe a zis «*mehr Licht*», atunci când i se părea că nu-i deajunsă lumină, tot așa și noi zicem, astăzi, preoției: *mai mult duh apostolic!*

Sachelarul CORNELIU GRUMĂZESCU
Perieni, Tutova.

PENTRU CE A PĂTIMIT HRISTOS?

TEXT: Pentru că și Hristos odată pentru păcate a pățimit; Cel Drept pentru cei nedrepți, ca pe noi să ne aducă la Dumnezeu. (1 Petru 3,18)

Când Mântuitorul își purta crucea sa pe drumul spre Golgota, a voit să se odihnească înaintea casei unui cizmar evreu cu numele Ahasverus. Dar acesta nu-l lăsă și îi spuse: «N'ai să te odihnești aci!» Atunci Iisus și-a luat din nou crucea și a spus: Eu merg în calea mea. Dar tu n'ai să ai odihnă până ce iarăși am să vin. Din clipa aceia, un duh fără astâmpăr a pus stăpânire pe Ahasverus. Casa i-a ajuns prea strimță, Ierusalimul prea mic, Palestina prea mărginită, a pornit în lumea largă și străină, fără a găsi odihnă. De găsea o cruce, inima îi tremura și trecea iute înainte.

Această legendă cuprinde oare-care adevăr, și anume acela că nimeni nu poate trece pe dinaintea crucii, fără a se socoti cu dânsa în ascunsul sufletului său.

Crucea seamănă cu un magnet. Pe știute

ori pe neștiute, ea trage la dânsa toate sufletele: *Și eu de mă voi înălța de pe pământ, pe toți voi trage la mine.* (Ioan 12,32).

Toți simt puterea acestei cruci. Noi privim spre cruce și întrebăm: pentru ce a pățimit Hristos?

I. Hristos a suferit din pricina păcatelor noastre.

Când Iisus a venit în lume, s'a simțit învăluit de o apăsătoare atmosferă de păcate. Pretutindeni a văzut el ruinele unei omeniri, zidită cândva în măreție. El vedea oameni cari erau stăpâniți de duhul rău al necredinței, al superstițiunii al egoismului și al lăcomiei, al pismuirii și al mâniei. Iudeii, cari se duceau regulat la biserică se socoteau cucernici, dar și ei erau stăpâniți de duhul cel rău, de păcate. Cu cât mai mult umbla Iisus pe pământul acesta, cu cât mai mult răspândea el raze de lumină și de iubire, cu atât duhul cel rău se înverșuna mai cumplit. Așa a crescut pismuirea și ura mai cu seamă în inimile cărturarilor și preoților. *Iisus a văzut*

adâncă cădere a omenirii dela Dumnezeu. Aceasta a pricinuit sufletului său nespuse dureri și suferințe.

Iisus a suferit, firește, și cu trupul său. Filosoful grec Platon, ca printr'o inspirațiune dela Dumnezeu, a prezis amănunțit cu 400 ani înainte de venirea lui Hristos, că va trebui odată să se ivească un bărbat drept, omenirea îl va osândi, îl va lega, îl va orbi, îl va înțepeni la un stâlp, îl va răstigni. În zilele lui Iisus, puterile pământului s'au unit, pentru a îndeplini ceea ce Dumnezeu a prezis odată prin gura proorocilor și ceea ce a vestit acel Platon, care multă vreme a cercetat viața sufletului. Iisus singurul curat, deplin, Fiul lui Dumnezeu, a fost lovit în față de oamenii păcătoși. I s'a îndesat pe cap cununa de spini, a fost biciuit și ținut pe cruce. Greu ne putem închipui noi ce chinuri, ce dureri fără nume cuprindeau acestea în sine. Aceasta a trebuit el să îndure dela oamenii pe care îi iubea, către care simțea adâncă milă și pentru care mijlocea în cuvintele sale de mărire a lui Dumnezeu: «Părinte, iartă-le lor că nu știu ce fac!» Un preot s'a dus într'o zi de Duminică la corăbierii din portul unui orașel. El a întrebat pe oameni dacă nu se duc la biserică: «Nu, au răspuns ei». Dar preotul le-a spus: «atunci vine biserica la voi, și el le-a arătat Biblia și le-a spus: «Aceasta este o carte minunată. Dacă aveți timp, vreau să vă citesc ceva din ea». Corăbierii au șezut, iar preotul le-a citit povestirea suferințelor Domnului: Tocmai era și vremea Patimilor. La sfârșit, unul din oamenii aceia a spus: «Groatnici mai suntem noi, oamenii!» Deci el se pune pe aceeaș treaptă cu oamenii de atunci, care făptuiseră acele lucruri. Inima îi spunea: «și noi am face tot aceeaș, nici noi n'am fi mai buni decât oamenii de atunci». Hristos pătimește și astăzi, dacă ne e îngăduit să spunem asta, din pricina batjocorii și a necredinței lumii. Dar el pătimește și astăzi din pricina credinței slabe, a necunoștinței și a necredinței celor ai săi. Hristos pătimește din pricina păcatelor noastre.

II. Hristos a pătimit pentru păcatele noastre.

«*Pentru că și Hristos a pătimit odată pentru păcatele noastre....*» Păcatul e ceva tainic. El este un lucru străin aci pe pământ. Dacă-ți intră în ochiu un gunoiu, te neliniștești, te turburi și te doare, nu mai ai odihnă până ce nu-l scoți, pentru că este ceva străin de ochiul nostru. Astfel și păcatul, la început nu făcea parte din firea noastră omenească. El a venit ca un lucru străin, ca o putere sfâșietoare, vrăjmașă în paradis, în inima celor dintâi oameni.

Fie mulțămită lui Dumnezeu că păcatul este un lucru străin, o putere străină și nu face parte din firea noastră, căci atunci n'am mai fi în stare

să căpătăm rescumpărarea. Deoarece însă păcatul nu face parte din sufletul nostru, el ne pricinuieste neliniște și temere, și mânjește ființa noastră. Aceasta o simte omul îndată ce conștiința lui se luminează și este atins de Duhul lui Dumnezeu. Atunci bagă el de seamă că are în sine ceva care nu trebuie să fie, se simte nefericit și caută a se descotorosi de el. Shakespeare zugrăvește conștiința trezită a femeii Macbeth. Ea a îndemnat la ucidere pe rege, soțul ei. Cu însăși mâna ei albă și gingașă, a luat sânge din rana deschisă a celui înjunghiat, a mânjit cu el armele și mâinile soldaților adormiți, pentru ca prepusul să cadă asupra lor. Ea își închipuia că a lucrat dibaci și priceput.

Dar totuși se simțea fără liniște, nu-și mai găsea somnul; zi și noapte, își vedea fără încetare mâna și nu înceta de a spune: «nimic nu poate înlătura acest urât miros de sânge și toată apa mării nu poate spăla pata roșie de pe mâna albă. Da, această pată roșie ar fi în stare să înroșească toată apa mării». Așa este când păcatul se înfățișează înaintea conștiinței trezite. Atunci nu mai pot nimic lacrimile de căință, nici rugăciunile, nici citirea bibliei, nimic, nimic, din ce ar făptui oamenii de la ei singuri pentru a da curățirea. Numai sângele lui Hristos ne curăță de păcatele noastre. Sângele lui Iisus Hristos fiul lui Dumnezeu ne curăță de tot păcatul. (I Ioan 1,7).

Și Proorocul Isaia spune după porunca lui Dumnezeu: *De vor fi păcatele voastre ca mohorâciunea, ca zăpada le voi albi, iar de vor fi ca reșeala, ca lâna le voi albi* (Isaia 1,18).

Aceasta se petrece în clipa când noi primim ca Mântuitor al nostru pe Iisus Hristos care a pătimit toate pentru noi. La Dânsul găsim mântuire deplină, slobodă și veșnică.

Hristos a pătimit pentru noi, că să ne curățe, să ne îndrepte și să umple inima noastră de pace. Acesta însă e numai începutul. *El ne și înnoiește*. El face din noi făpturi nouă, care pot umbla în dreptate și podoabă sfântă. După căderea în păcat, toate s'au schimbat. Mai nainte era bună înțelegere, sunet plăcut în grădina Eden. Nu se știa nimic nici de frică, nici de griji, nimic de neliniște sau turburări. Toate erau cerești. Raiul era partea cerului. Dar îndată ce a venit păcatul, s'a prefăcut în pustie, au crescut spini și scai, s'au simțit dureri. Când au auzit glasul lui Dumnezeu, Adam și Eva s'au umplut de frică și s'au ascuns, pe când mai nainte înșiși ieșeau întru întimpinarea lui.

Ce s'a petrecut în rai, este tocmai o icoană a istoriei omenirii. Aceasta e o pustie morală. Nu vedem în ea decât numai nedreptate și durere de inimă. Tocmai așa este și chipul vieții omenești fără de Hristos. Când Domnul Iisus a

venit în pustie, îngerii au venit înaintea lui și i-au slujit. Pustia s'a prefăcut în rai.

Așa este și când Iisus intră în inima unui om, Pustia se preface atunci în grădina lui Dumnezeu, în care cresc virtuțile cerului, despre care ne scrie Sf. Petru în cap. 3 din întâia sa epistolă. De oarece Hristos a murit pentru noi, și fiindcă a săvârșit mântuirea noastră și ne-a dat nouă Duhul său, trebuie să trăim așa cum se scrie în acel capitol. Trebuie să fim oameni noi.

Misionarul *Rauch* s'a dus într'o zi în cortul unui Indian, care era un om grozav, un adevărat ucenic al Satanei. Misionarul îi spuse: «Eu sunt un vestitor al Domnului cerului și al pământului, și eu vin la tine cu vestirea că Dumnezeu vrea să te scoată din nenorocire și să te facă fericit. De aceia Dumnezeu a venit pe pământ în chip omenesc, a pățimit și a sângerat pentru noi, pentru ca să putem fi fericiți. După ce misionarul a lămurit Indianului drumul mântuirii, s'a culcat în cortul temutului om și a adormit. Păgânul s'a uimit de vestirea aceasta și de liniștea acelui om care nu se temea.

Cuvântul despre rescumpărare a pătruns adânc în sufletul lui. Duhul lui Dumnezeu a lucrat în inima sa, el a ajuns a fi o făptură nouă, un om al lui Dumnezeu.

Așa poate lumina Iisus orice inimă și orice casă și să le facă nouă. Căci cel Drept a venit la cel nedrept, ca să ne ducă pe noi la Dumnezeu.

Prin păcat noi suntem nu numai pângăriți și aduși în neînțelegere cu lumea întreagă, ci suntem încă și rupți dela Dumnezeu: *Păcatele voastre fac osebite între voi și Dumnezeu și pentru păcatele voastre a întors Domnul fața de către voi, ca să nu vă miluiască* (Isaia 59,2). Oamenii caută odihnă și nu știu unde se poate găsi. Ei nu știu că inima lor dorește după Dumnezeu, că noi suntem făcuți și meniți pentru Dumnezeu și că numai într'însul găsim noi punctul de sprijin pentru odihna, pacea și fericirea noastră.

De curând am citit eu povestirea despre unul din cei mai vestiți jucăuși de teatru din America, *Fred Stone*. El juca în cele mai mari teatre din N w York și mulți oameni veneau din cele mai depărtate laturi ale Americii, pentru a vedea măestria jocului lui și a auzi cuvintele lui. Nu e mult însă de când bărbatul acesta a venit la credința în Dumnezeu și de atunci ține cuvântări pentru răspândirea evangheliei în cele mai mari teatre, iar încăperile lor sunt acum (când e cu putință) încă și mai pline ca înainte.

După întoarcerea sa către Dumnezeu, acest jucăuș a început să curățe teatrele de stricăciunile lor sufletești. Cuvântul lui Dumnezeu l-a

mișcat pe el încă și la începutul tinereții lui. El spune că, fiind numai băiat de 9 ani, asculta dela credincioasa sa bunică povestirile din Sf. Scriptură. Ea povestea cu plăcere despre Iisus, că el a pățimit pe Golgota și a dobândit pentru noi pace și fericire. În al nouălea an al vieții sale, a fugit el cu un circ și a cutreierat apoi prin lume. Deși avea multe izbânzi și-i mergea totdeauna bine, avea totuși o puternică năzuință după ceva mai înalt. Spunea că totuși trebuie să fie ceva și mai bun de cât are el. Nu-și găsisese încă punctul de odihnă al vieții sale. Dorea să aibă o Biblie. S'a dus într'o prăvălie și și-a cumpărat cuvântul lui Dumnezeu. Acolo a vorbit el cu un vestitor al evangheliei. Acesta a fost călăuza sa către Iisus. El este acum o fericită făptură a lui Dumnezeu. După cum singur spune, sufletul lui este acum plin de lumină, bucurie și fericire.

Numai dacă avem pe Iisus suntem în legătură cu lumea cerului, cu Tatăl nostru cel ceresc; numai atunci gălgăie în noi viața cerească și suntem fericiți.

Fiecare din noi trebuie să se socotească cu Iisus cel răstignit. Fără îndoială, nu este niciunul printre cititorii acestei tipărituri, pentru care crucea ar fi o nebunie sau o zmințială. Poate că sunt însă unii care nu și au dat încă nicio socoteală despre legătura lor cu acest răstignit Fiu al lui Dumnezeu și care nu știu că Iisus i-a avut și pe ei în vedere când, spânzurat fiind pe cruce, a spus: *Săvârșitu-s'a*.

Eu am văzut o zugrăvitură de un fel rar. După ce mulțimea care privise răstignirea de pe Golgota plecase și se întinsese liniștea, se mai vedeau acolo câteva ființe răzlețe rămase în urmă: Maria Magdalena, Ioan, Iosif din Arimateia și Nicodem. Dar la oarecare depărtare de cruce, se ținea și Varavă. El privi crucea din mijloc, arată spre ea și păru a zice: «Crucea aceia fusese cioplită pentru mine, era hotărâtă pentru mine. Eu aș fi trebuit să spânzur pe ea, dar Iisus a murit pentru mine». Se părea cași cum și-ar încovoia genunchii în mulțămire și închinare.

Privește și tu cu duhul spre Golgota, uite-te la Iisus și spune: *Cel care m'a iubit pe mine și s'a dat pe sine pentru mine* (Galateni 2,20). Și dacă tu te gândești cu credință la cel răstignit, și înviat, un val curățitor și aducător de fericire se va vărsa peste sufletul tău. Atunci cuvintele textului nostru îți vor fi ție, totdeauna limpezi și gustoase, și acumși altădată: *Pentru că și Hristos a pățimit pentru păcatele noastre, Cel Drept pentru cei nedrepti, ca să ne ducă pe noi la Dumnezeu*.

CRONICA BISERICIASCA

INTERNA

ZIDIREA BISERICILOR

Intre lucrurile de înaintare cu care avem a ne lăuda și mângâia în Biserica noastră, am pomenit, în articolul cu care începem anul cel nou, și despre zidirea bisericilor. Am spus că, în curgerea anului trecut, multe biserici s'au reparat în București, iar altele au fost ridicate din nou.

Aceasta însă e o chestiune a întregii țări, nu numai a Bucureștiului și, în această privință, suntem în fruntea tuturor așezămintelor Țării noastre. În adevăr, dintre toate tagmele de pe întinsul țării, numai preoții se pot lăuda cu acest capitol mareț și mângâietor, că ei, împreună cu poporul pe care-l cârmuiesc, își clădesc singuri locașurile lor de închinare. Niciodată nu se văd ofițeri zidind căzărmi, nici alte soiuri de slujbași zidind casa slujbei lor. Preoții însă fac aceasta. Cele mai multe biserici nu sunt zidite de Stat, ci de obștia credincioșilor. Abia acum au început sătenii să ridice și școale, dar tot nu cu avântul cu care ridică biserici, fiindcă administrația lucrează cu multă stăruință și cu mijloacele ei, pentru a face pe oameni să ridice școale, ceiace nu e tot așa ca bisericile. Către nimic oamenii nu se arată mai voioși să ridice decât biserici, pe când în unele părți se plâng de sila ocârmuirii pentru a-i face să ridice și școale. Deci este o laudă pentru noi și o mare mulțămire văzând ce se face pentru biserici și zicem că aceasta este numai partea noastră, cu care în adevăr stăm mai presus de alte așezăminte ale țării.

Această bucurie trebuie să ne-o rostim acum văzând și apelul Prea Sfințitului Episcop Vartolomei al Râmnicului, împreună cu o mare obște de credincioși însemnați, pentru a isprăvi de zidit o măreață biserică Sf. Dumitru din Craiova. Dumnezeu să-i ajute, mai presus decât se așteaptă, pentru a vedea ascultată frumoasa îndemnare, care trebuie să aducă o însemnată podoabă bisericească Cetății Banilor. Lăsăm să urmeze aici acea chemare, inimos alcătuită :

INDEMN

Ce trebuie să aibă în vedere Craiovenii, pentru terminarea bisericii monumentale „Sfântul Dumitru” din Craiova și redarea ei cultului public, ca biserică catedrală a orașului.

Ceia ce face tăria și nobleța oamenilor și a popoarelor și ceia ce le asigură, în orice vreme, progresul, nu e și nu poate să fie iubirea de sine sau egoismul de azi, care ne usucă puterea și ne sparge unirea, ci este binele public, luat de fiecare din noi ca țel al voinței și al lucrărilor sale. Strădania numai pentru

binele nostru egoist, cum e azi, ne face câmpul de lucrare al voinței restrâns; și puterile și roadele ei, fără vlagă și fără înălțare, căci pe câmpul acesta, atât de îngust și arid al iubirii numai de sine, ele se vestejesc ca lipsite de sbor și pier ca înăbușite și roase de împietrire și patimi. De aceia însuși Mântuitorul Hristos, după ce ne arată prin cuvintele: „voește și vei putea”, că voința este arma de izbândă a vieții, ne lămurește apoi că ogorul ei de infinită lucrare și infinită sporire este iubirea de semnei și de Domnu și lepădarea de sine, adică binele public.

* * *

Prin vitejie și muncă și prin pietatea de suflet și înțelepciunea de cuget, de grain și de faptă, Oltenii, de ieri mai ales, s'au arătat în istoria țării în stare de a-și fi hrănit necurmat puterea voinții din lupta pentru binele public, din zăcământul viguros și profund al voinții oltene, apărură în istoria țării și în istoria lumii măreții Voevozi și vitejii panduri, cari vor fi cât va fi lumea, pentru toți Românii de azi și de mâine, izvorul, podoaba și straja vieții și izbânzilor lor.

De aci, din Oltenia acestei voințe neînfrante, și-a prins rădăcina și și-a luat vlaga tuturor desvoltărilor lui, uriașul copac al neamului nostru, care umbrește deapururi cu trunchiul, și cu ramurile lui verzi și neconținut în putere și cu strălucita-i Coroană, întregul cămin părintesc și toată vatra și țărâna străbună.

Aceștia fură Oltenii de ieri și de alaltăeri, cari au știut să voiască, pentru că au știut să iubească binele public. Prin voința lor închinată mai presus de orice acestui tezaur, Oltenii cei vechi au putut zămisli, nu numai pentru vremile lor, dar mai ales pentru vremile noastre, adevăruri și roade, prin care oricine va putea să înțeleagă frumusețea și menirea vieții! Viața vrea vitejie, căci prin ea se răpune natura, cu toate greutățile și răutățile ei; și Oltenii cei vechi o avură. Viața vrea muncă și trudă, că numai așa se poate pune natura, cu toate bogățiile ei, în folosul vieții; și Oltenii cei vechi le avură. Viața vrea pietate de suflet, căci numai prin ea se îndulcește natura, atât de barbară în urzirile ei, și se preface, cu toate ispitele și poverile și păcatele ei, în Impărăția divină; și Oltenii cei vechi o avură. Viața vrea înțelepciune de cuget, de grain și de faptă, căci numai prin înțelepciunea aceasta se stăpânesc legile de oțel ale firii și se supun poruncilor noastre spre a ne deveni de folos; și Oltenii cei vechi o avură.

Le avură pe toate acestea și în deosebi ei avură, mai presus de orice, pietatea de suflet, căci ca Domni și boeri, și chiar ca negustori și țărani, ei și-an

umplut și munții și codrii și satele și orașele lor de atâtea Sfinte și strălucite Altare creștine, prin care au prefăcut ținuturile țării într'un fel de hrisov strămoșesc, pecelluit prin aceste Sfinte Altare, ca un drept neclintit și etern al neamului nostru de a le stăpâni pe vecie. Ca garanție și streajă a acestui hrisov, mulți din domnii și boerii de atunci hotărîtu-s'au, precum ne spun astăzi atâtea duioase morminte, să-și aducă și să-și prindă odihna de veci a osemintelor lor, de pământul Oltean, de unde își trăgeau origina.

Așa făcură Mircea cel Mare și frații Buzești, și mama lui Vodă Mihaiu și Mateiu Basarab, care se odihnesc și azi la umbra atâtor Sfinte Altare, din Oltenia strămoșilor noștri și ai lor.

* * *

Printre Altarele de pietate și glorie din vremile acestea de roditoare voință, este unul din Craiova, care se pare că astăzi tânjește după pietate de suflet din zilele nașterii sale, și care, prin această tânjire, măsoară, se pare, deosebirea de vremuri dintre Craiovenii cei vechi, care l-au îmbrăcat în splendoare, și dintre Craiovenii mai noi, cari, fără fericitul în Domnul, Regele Carol I poate că l-ar fi acoperit sub vâlul uitării. Altarul acesta este biserica Sf. Dumitru, înălțată de Mateiu Basarab din alta mai veche, pe a cărei moșie s'a plămădit orașul Craiova și sub a cărui pioasă umbră orașul acesta a crescut și a înflorit din pruncie. Această biserică a vechilor Craiovești, din care au ieșit Basarabii, și a vechilor Obedeni și Argetoieni dela Dolj, își așteaptă, după stingerea Marelui Rege, care numărase printre grijile și operele lui de iubire și de îndrumare de neam, reînvierea splendorii în însăși măsura splendorii Craiovei de azi. Dela îmbelșugata avere a Oltenilor Craioveni de acum și dela voința pentru binele public, predată lor prtn tradiții și sânge din moși și strămoși, își așteaptă biserica aceasta, nu mai mult decât ce au și ce dobândesc peste tot în satele noastre dela punga și conștiința închinătorilor lor, Altarele credințelor noastre.

Nu pot fi Craiovenii, care sunt atât de bogați și de culți, mai neștiutori de tradiția firii oltene decât simplii noștri săteni; și nu pot să se lase, în voința lor pentru binele public și civilizația țării, mai prejos de simplii plugari ai satelor noastre, cari, cu sudoarea și cu pungile lor, își zidesc de veacuri biserici și își fac azi pe întrecute și biserici și școale, peste tot în satele lor.

* * *

La vestea că biserica „Sf. Dumitru“ se va termina cu averile altei biserici, care ar fi încetat să-și mai aibă, — din cauza aceasta, — locașul ei propriu și fala și deprinderea lucrării de bine, cum i-a fost

rânduit de cei ce au înzestrat-o cu averi, Craiovenii, cu sufletul încă prins de trecut și de datoria pilduirii morale, au tresărit ca de o groază și de un aprig blestem pentru tradiția și mărețiile lor; și au format comitetul aci arătat, ca, prin pungile și trudele lor și prin vărsăminte aduse de stat și județ și comune, și prin bănci și alte mijloace, să reînvieze biserica Sf. Dumitru și să împiedice, cu chipul acesta, un păgân sacrilegiu, ne mai pomenit în istoria țării. Prin Comitetul acesta de streajă, Noi Kiriarhul frumoasei și bogatei Craiove de azi, o rechemăm la dreptul și la datoriiile ei de strălucire prin suflet. Cum?., ce au făcut câțiva Craioveni de altă dată, pentru biserica mată de stup a Craiovei, nu pot să îplinească în zilele noastre, numai pentru simple refaceri — la biserica aceasta — atâți milionari Craioveni și doljeni?

Nimeni n'are dreptul să bănuiască aceasta.

Și Comitetul de față, s'a format ca s'o spună și să convingă poporul, că și în Craiovenii de azi, ca și în fiecare oltean, trăiește tot vechiul român de voință pentru binele public, adică tot Olteanul viteaz, muncitor cu pietate de suflet și cu înțelepciune de graiu și de faptă, cum l-a cunoscut deapururi lumea în istoria patriei sale.

În numele acestor credințe și neclintite nădejdi, Noi Kiriarhul, ca Președinte activ al acestui Comitet, așteptăm dela el și dela toți scumpii fii ai Craiovei, împlinirea acestor nevoi și dorințe.

Deci! Sus inimile și Domnul cu noi!

Președinte, † VARTOLOMEIU, Episcopul Râmnicului,
Noului Severin.

Vice-președinți: C. Poenaru, fost Prim-președinte al Curții de Apel; Ic. Gr. Popescu-Breasta, Senator și Director al Seminarului Teologic;

Membri: General C. Demetrescu, Comandantul Corpului I-iu de Armată; Const. Popovici, Prefectul jud. Dolj; Const. Negrescu, Președintele Comisiei interimare Craiova; C. Argetoianu, fost Ministru; Icon. Gh. Pârșcoveanu, Protoiereu Circ. I-a Craiova; Jean C. Minail, mare proprietar, senator; Aurel Drugă, mare proprietar, deputat; D. Stoenescu, Deputat și Decanul Baroului Dolj; Ath. Gancea, Deputat; Aurel Mircea, Deputat; G. Mil. Demitrescu, Avocat; Nicu N. Pop, Proprietar; G. Poșulescu, Inspector școlar secundar; Avram Vasculescu, Profesor secundar; Al. Carianopol, Proprietar și Avocat; Barbu C. Rabega, Director de bancă; D-r Ch. Laugier, Directorul Serviciului Sanitar; Virgil Potârcă, Avocat; Petre P. Andreescu, Președintele Sfatului Negustoresc; C. M. Ciocazan, Avocat; Petre Trăistaru, Proprietar; I. B. Georgescu, Avocat, fost Deputat; Cezar I. Căzănescu, Prim procuror; N. Mierțoiu, Industriaș; Pascu Măglașul Director de bancă; Inginer V. Mărculescu, Inspector g-1 al Cadastrului; Colonel N. Măicănescu; L-t-Colonel Ioan S. Demetrescu, Directorul Liceului Militar; Preotul Gh. I. Ghia, Profesor; Preotul Ioan F. Popescu, Profesor; Preotul V. Mărgheșcu, Profesor; Preotul A. Brădișteanu, profesor; Preotul Elefterie Marinescu, Profesor; Preotul A. I. Părvănescu, Profesor; N. Forumb, profesor.

PROPUNERILE

Părintelui Corneliu M. Grumăzescu, cu privire la întocmirea programului de activitate al cercurilor culturale-preoțești din jud. Tutova, pe anul 1925, în adunarea președinților de cercuri ținută în ziua de 15 Decembrie 1924, la cancelaria protoieriei respective.

Priviri generale.

Văzându-se ca viața morală-religioasă a Creștinilor bisericii noastre este foarte zdruncinată și periclitată în existența ei de urmările crude ale războiului, cei în drept s'au gândit să salveze, cu un ceas mai curând, această tristă stare de lucruri și au recurs la o activitate bisericească mai vie, prin înființarea cercurilor preoțești. Și'n Eparhia noastră s'a urmat pilda aceasta, care, în alte eparhii, a dat roade foarte frumoase și chiar încununată de deplin succes, și au luat ființă cercurile culturale-preoțești, în anul 1923, în timpul păstoriei *Prea Sfințitului Nicodem*.

Dar pe cât de bună a fost măsura luată, pe atât de rea a fost organizarea acestor instituții întocmite pentru sporirea credinței și propășirea moralității în masele poporului, încât, cu cea mai mare părere de rău, trebuie să constatăm că nu și-au atins scopul urmărit, prin cele două ședințe ce s'au ținut în vara anului 1923.

Orice inițiativă, fie ea cât de bună, dacă nu este organizată și nu se execută după un program *studiat în deajuns și bine aplicat*, nu-și poate ajunge ținta pentru care a fost luată.

Ca să mai cercetăm și alte cauze sau împrejurări vitrege, cari au zădărnicit realizarea scopului urmărit de cercuri, trebuie să ne facem un lung proces de acuzare, care se va resfrânge asupra preoților. Lipsa de disciplină, de solidarizare și de interes pentru binele general este tocmai *boala grozavă* de care suferă preoțimea noastră și dacă procedeul acesta va continua, atunci nu tragem speranțe mai bune nici pe viitor.

Au fost preoți, și încă dintre cei tineri, cari n'au participat la nicio ședință, cu toate c'au fost vestiți — pentru aceasta — de protoierie și de Președintele respectiv. Cei cari au participat, au figurat numai, căci n'au venit pregătiți pentru predica ce trebuia s'o rostească în biserică, nici pentru conferința dela ședința publică.

Ba mulți considerau aceste noi însărcinări, ca o pacoste căzută pe capul lor și nu știau ce motive să mai invoace, doar vor putea scăpa. Ei bine! să reflecteze fiecare din noi și să-și pună întrebarea: oare cu asemenea procedeu vom putea ajunge scopul ce-și propun cercurile preoțești? Evident că nu! Atunci ce-i de făcut? Iată ce, subsemnatul, prin umilele sale păreri, propune să se stabilească în programul care va fi alcătuit de această adunare, pentru

activitatea misionară-culturală, ce va fi desfășurată de cercurile preoțești, în cursul anului 1925.

Innaintea însă, de a păși la întocmirea propriu zisă a programului, voi menționa câteva dispozițiuni de ordin administrativ și disciplinar, care să fie respectate întocmai de membrii cercului.

1. Membrii unui cerc cultural-preoțesc nu vor putea lipsi niciodată, dela vreo ședință, decât numai în caz de: boală, caz grav în familie sau împiedicare neprevăzută (viscol, furtună, accident). Absențele nemotivate vor fi aduse la cunoștința P. C. Protoieriei respective, care va lua măsuri în consecință. (Propun reținerea salariului în folosul cercului pe 5 zile pentru o absență nemotivată, pe 10 zile pentru două abs. nemotiv și a. m. d.)

2. Președintele sau Proistosul cercului (în Eparhia Olteniei i se zice „Innaintea Stătător”) va'nștiința — cu cel puțin 15 zile înainte — prin adrese oficiale, data și locul soborului, desemnând preoți cari vor predica la slujba din biserică, cari vor trata teza teologică în ședința intimă și vor ține conferința la ședința publică.

3. Preotul, în parohia căruia se va ține cercul, va lua măsuri ca, prin viu graiu, afișe și adrese oficiale să'nvite autoritățile active și școlare locale, personalitățile de seamă, și poporul să participe, în număr cât mai mare, atât dimineața la biserică, cât și la ședința publică de după amiază. Totodată, se va'ngriji de localul unde se va ține ședința publică, (școala, primăria, banca-populară, Casa de sfat sau cetire) și numai în caz de lipsă se va mărgini la localul bisericii.

4. Cântăreții bisericești vor fi obligați să participe la cercurile preoțești, dând concursul lor la slujbă, cât și la ședința publică. În caz de absență nemotivată, vor fi pasibili de aceleași pedepse cași parohii lor.

5. Cercul va avea un președinte, ales de membrii respectivi, la prima ședință ținută în cursul anului 1925. El va fi ajutat de un *secretar*, care va îndeplini formalitățile ce sunt de făcut în asemenea ocaziuni (întocmirea ordinei de zi, transcrierea procesului verbal, etc).

De cele petrecute se va încheia un proces-verbal, trecut într'un registru anume, care va fi în păstrarea președintelui.

6. Cercul va avea și un *cassier*, căruia i se va'ncredința fondul cultural și depozitul de broșuri, reviste, iconițe, cruciule, cărți-poștale cu figurile sfinților.

7. După ținerea fiecărei ședințe, se va înainta Protoieriei o copie fidelă după procesul-verbal din registru de ședințe, de felul cum s'a desfășurat programul, menționând preoții, cari vor fi destoinici și vor da tot concursul lor pentru reușita punctelor cuprinse în program și notând pe acei ce nu vor contribui cu nimic la activitatea culturală-misionară, ce trebuiește desfășurată de cercurile preoțești.

Terecem, acum, la constituirea programului, care

va fi bazat pe trei temeuri: *religios, cultural și economic*, pe care noi le vom extinde în chip separat, după cum urmează :

I. Temeiul religios.

a) *Serviciul liturgic*. Serviciul divin este început dimineața de preotul local, fără a grăbi slujba (după cum s'a practicat până acum), așa fel ca, la timpul convenit (când se cântă „Toată suflarea“), ceilalți preoți să poată fi de față, spre a se'nchina în mijlocul bisericii cu toată evlavie (este urât obiceiul de a trece pușcă prin biserică, cu vestmintele sub braț, ca în fugă să te îmbraci spre a nu scăpa sf. Liturgie). După ce s'au îmbrăcat cu vestmintele și s'au pregătit sufletește pentru începerea sf. Liturgiei, proistosul soborului — care, după noi, trebuie să fie tot președintele, ca cel mai distins între ceilalți ¹⁾ — dă binecuvântarea, la care se întonează răspunsul de corul cântăreților. La vohodul sf. Evanghelii, soborul, ajutat de cântăreți, va cânta dulce și liniștit (strigătele și întrecerile nu-s de recomandat) „Veniți să ne'nchinăm..“ executând, tot odată, cu toată atenția convenită, acele mișcări ce sunt de făcut atunci, nu în felul cum îi trăsnește fiecăruia prin cap sau halandala, cum se observă adesea.

b) *Predica*. După cetirea evangheliei, preotul desemnat va rosti sau ceti predica, ținând seama de „*noua metodă de predicare*, care este o metodă temeinică, rodnică și ducătoare la viață, care cere mai puțină stoarcere a minții din partea auditorilor, prin prezentarea chipurilor concrete și trăsurilor mai izbitoare din partea celui ce predică. Predicele, după calapoadele vechi, rămân reci, de oarece nu cuprind decât țesături logice, cari concentrează auditoriul într'un domeniu rece“ ²⁾ În vederea acestui lucru, se va stăruii, într'o ședința intimă, prin tratarea sistematică a acestei teme din Omiletică.

c) După sfârșitul slujbei, se vor putea oficia de acelaș sobor și alte servicii religioase ca: Tedeum, Parastas pentru eroii de război; sfințirea apei (Agheazma), sf. Maslu (mai ales în posturi).

II. Temeiul cultural.

a) *Ședința intimă*. După masă, până la orele 2 1/2, are loc ședința intimă în locuința preotului local. Vorbește, asupra tezei teologice, preotul desemnat, cu care prilej se constată cultura oratorului și zelul depus pentru tratarea sistematică a subiectului. Un rezumat fidel va fi trecut în condica de ședințe de preotul secretar. La finele expunerii, se va face critica, după care președintele ridică ședința.

b) *Ședința publică*. Când toată lumea va fi adunată în localul destinat pentru ținerea ședinței, corul cântăreților va intona un imn religios (Impărate-Ceresc,

Tatăl-Nostru, Troparul glas. de rând sau al Sfântului), va deschide ședința printr'un cuvânt ocezional, lămurind asistenței rostul adunării, după care va da cuvântul preotului conferențiar. După isprăvirea conferinței, se vor executa alte imnuri religioase, patriotice și populare. Un copil (de preot sau cântăreț) va putea rosti o poemă religioasă din cele alcătuite de *Ieromanahrul Damian, Pr. Criveanu, Pr. Șusnea ș. a.* Se vor ceti lecturi morale-religioase din *Viețile sfinților (M. Sadoveanu și D. Pătrășcanu)* și din alte lucrări și broșuri cu caracter moral-educativ (*Arhim. Scriban, Pr. Gr. Pisculescu, din ale Instit. Biblic, ale Cercului „Ia și Citește“ ș. a.*)

Ședința se va'ncheie cu *Axionul* intonat de preoți și cântăreți, după care președintele va rosti câteva cuvinte pe mulțămire și de îndemn pentru viața curat creștinească, ce trebuie s'o urmeze cei de față.

Înainte ca lumea să se risipească, se vor împărți gratuit broșuri, foi religioase (Duminica Ortodoxă), iconițe și cărți-poștale cu imaginile sfinților (Ed. Nouă Rev. Bis.). În sfârșit, se vor da sfaturi și îndemnuri pentru a se face orice lucru folositor de care se simte nevoie în acea parohie (satul unde are loc ședința).

După ce toate aceste puncte din program vor fi îndeplinite de cei în drept, c'o *exactitate aproape matematică*, atunci s'ar putea retrage fiecare, ducându-se întru ale sale.

III *Temeiul economic (material)*. Intrucât, astăzi, nimic nu se poate crea și mișca fără ajutorul bănesc (material) și intrucât, lipsa lui ne-ar împiedica foarte mult și propășirea efectivă a cercurilor preoțești, este de neapărată nevoie ca să propunem, cele ce urmează în vederea acestui lucru:

a) Fiecare cere cultural-preoțesc trebuie să-și formeze un *fond-cultural*, cu ajutorul căruia își va putea procura broșuri reviste, iconițe, cruciulițe, cărți poștale cu chipurile sfinților etc. — Acest fond va fi alimentat din: 1) sumele adunate la slujbele liturgice, la care preoții să renunțe; 2) câștigul obținut prin vânzarea Calendarelor și broșurilor Inst. Biblic; 3) reținerile ce se vor face pentru absențele nemotivate ale membrilor cercului; 4) donațiile benevoile obținute prin colectele făcute în biserică și, în fine, 5) renunțarea la salar pe o zi din partea preoților.

Fondul va fi'ncredințat casierului cercului cu menirea de a fi sporit. Cu timpul s'ar putea îndeplini opere caritabile, cumpărând cărțile de școală unui copil silit, dar sărac, sau îndulcind suferințele unui nenorocit în zilele Nașterii sau Invierii Domnului. Cu aceasta am dat dovadă că biserica noastră și preoții noștri mai au o mână și de dat, nu numai de luat, după cum, din nefericire, suntem acuzați adesea. Apoi s'ar mai putea tipări predicele și conferințele cele mai bune pentru a fi împrăștiate și pe calea aceasta. În vederea celor de mai sus, cercul își va formula un proiect de statut, care va fi înaintat Kiriarhiei spre aprobare.

b) Totodată, mai exprim dorința ca, din subvențiile

1) Dar dacă e altul cu grad mai mare sau mai vechi în hirolonie? — Nota A. S.

2. Vezi. Bis. Ort. Rom. 6/1924, pag. 364.

acordate de toate cercurile din Eparhie, să se poate alimenta apariția unei reviste teologice, care să stea la dispozițiunea fiecărui preot, în schimbul unui abonament. Aceste păreri le propun adunării de față rugând pe colegii mei să-și dea avizul îndreptând acolo unde vor găsi vreo greșală și adăugând unde vor constata vreo lipsă. *Adunarea, în unanimitate, a admis în totul propunerile de față (care au fost înaintate — de Protoiereu — Prea Sfințitului Episcop spre aprobare).*

Conferența de la Sinaia (22-23 Sept. 1924) a Ligii pentru înfrățirea popoarelor prin Biserici

Noi n'am putut scrie nimic până acum despre conferența de la Sinaia din Sept. 1924, deși scriitorul acestor rânduri a fost de față și a fost chiar prezidentul ei. Timpul nu ne-a îngăduit să scriem, deși am dorit să ne împlinim această datorie. Dar tăcerea noastră n'a fost cu pagubă, pentru că azi putem da un document mai bun. E al D-rului *Ramsay*, care a fost de față și ne trimite și nouă raportul său către autoritatea centrală din Londra. E mai bine să auzim cum vorbește un străin, pentru că, fiind vorba de lucruri la care înșine am luat parte, suntem mai bucuroși să auzim ce spune un străin despre noi. Deci noi dăm mai la vale actul pe care Păr. *T. Simeadrea*, directorul Sfântului Sinod, a avut bunavoință a-l traduce pentru noi din franțuzește.

Tot cu privire la acea conferență, noi mai avem o comunicare din Atena pe care ne-a făcut-o în luna Noemvrie 1924 Păr. *Arhimandrit Mitrofor Dr. Timotei Evanghelinidis*, despre o conferență ținută în Atena de decanul Facultății de teologie de acolo, d. Profesor *Dr. Papamihail*, tot cu privire la conferența dela Sinaia. D-nea Sa, de asemenea, a fost de față la numita conferență, împreună cu d. *Dr. Diouuniotis*, profesor de teologie în Atena.

Păr. Arhim. *Evanghelinidis* ne-a făcut comunicarea prin scrisoare, în formă scurtă, cu privire mai mult la prezidentul conferenței. Noi însă am găsit cu cale să-i cerem un articol mai dezvoltat, așa că publicăm aici și acea comunicare (care, scrisă chiar în ziua conferenței, are impresiuni mai vii) și articolul cerut de noi mai pe urmă. Una întregește pe cealaltă.

Aici lăsăm să urmeze raportul D-rului *Ramsay*, iar apoi dăm și comunicările Părintelui *Arhimandrit Evanghelinidis*:

ALIANȚA MONDIALĂ PENTRU INFĂȚIREA PO- POARELOR PRIN BISERICĂ

CONFERINȚĂ REGIONALĂ ÎN BALCANI

ADUNAREA IMPORTANTA DELA SINAIA

de d-nul Dr. ALEXANDER RAMSAY

Prima conferință de delegați ai Consiliilor Alianței Universale pentru Amiciția prin Biserică, a avut loc la

Sinaia, România, în 22 și 23 Septembrie 1924. Fusese însă, mai întâi o primă conferință la Novisad, în Serbia, în luna Iunie anul trecut, și la care luase parte reprezentanți din România și din Serbia, precum și din Ungaria; această reunire rămâne memorabilă, datorită rezoluțiilor luate asupra acțiunii și responsabilității Consiliilor Naționale față de minoritățile religioase și de rasă cari se găsesc în această parte a Europei într-o mare măsură. Dar, acum fu pentru prima dată când membri importanți ai diferitelor Bisericii Ortodoxe din Balcani se găsiră uniți, spre a se sfătui. Personalul Conferinței era remarcabil. Au fost numai 3 sau 4 reprezentanți ai minoritațiilor protestante, încolo, toți ceilalți delegați, ca la douăzeci de toți, aparțineau unei sau altei dintre ramurile Bisericii Ortodoxe. Erau de față un Episcop,¹⁾ mai mulți Arhimandriți, profesori de teologie, Secretari de stat ai departamentelor, însărcinați cu afacerile bisericești. Consiliile României, Serbiei, Bulgariei, Greciei, toate și-au trimis delegați. Consiliul din Turcia n'a putut trimite niciun delegat, pentru că autoritățile respective nu li-au permis să vină; dar Patriarhul ecumenic delegase pe un preot deservent al Bisericii grecești din București, ca să-L reprezinte²⁾. Afară de Rusia, singurul stat din Europa în care Alianța nu are Consiliu, este mica Republică a Albaniei, situată între Italia, Serbia și Grecia și care este locuită de un milion și jumătate de locuitori, majoritate musulmani; dar am fost bucuroși că am avut printre noi un preot al Bisericii Ortodoxe Albaneze³⁾, care numără ca la 300,000 de aderenți; acesta ni-a vorbit cu speranță despre condițiunile politice din patria sa, asupra căreia țările învecinate sunt plecate să arunce priviri poftitoare.

Sir W. H. Dickinson, Dr. Atkinson și Dr. Ramsay au fost de față spre a vorbi de interesele mai generale ale Alianței. Conferința a avut fericirea să aibă în capul ei pe Arhimandritul Scriban din București, Vice-președintele Consiliului român și care a prezidat toate ședințele, în absența președintelui, Episcopul Vartolomei al Râmnicului, din nefericire reținut. Arhiepiscopul României ar fi avut intenția să participe la lucrările noastre din a doua zi, dar vizita neașteptată a Patriarhului de Ierusalim, în acea zi chiar, l-a împiedecat să vină, spre marea părere de rău a tuturor. Datorim mult dibăciei și curtoaziei cu care Arhimandritul Scriban a condus discuțiunile, și prin discursul său de introducere ca și prin nobilul apel ce l-a făcut din nou la principiile și motivele cele mai înalte, el a așezat discuția pe cel mai înalt nivel creștin.

Sinaia a fost un loc ideal pentru adunarea noastră. Orașul e așezat pe o linie principală, la aproape trei ore distanță cu drumul de fier de București. Aceasta e o stațiune de vară foarte cercetată și aci se află re-

1) Episcopul era bulgar. — Nota Arhim Scriban.]

2) Era Păr. Arhim. *Timotei Evanghelinidis*, Superiorul Bisericii grecești din București. — Nota A. S.

3) Acesta a fost Păr. *Stelian Vasilescu*, Superiorul Bisericii albaneze din București, albanez de origine, dar trăit mai mult în România, cum îl arată și numele.

ședința regală a Regelui și a Reginei, precum și a Principelui și a Principesei, raștenitoare. Sinaia, așezată la nouă sute de metri altitudine, e ocolită de coline și de păduri, și aerul mai răcoros domolește căldura pe timpul acestor zile de soare strălucitor. Sezonul fiind pe sfârșite, a fost cu puțință ca toți delegații să fie găzduiți în același hotel, ceia ce ne-a ușurat o schimbare de raporturi prietenești, ceia ce este foarte prețios pentru asemenea conferințe. Ședințele noastre s'au ținut în biblioteca unei Mănăstiri, a cărei biserică chiar reprezintă un punct foarte pitoresc al peisagiului. În această biserică s'a celebrat serviciul divin de deschidere, ca și cultul de Duminică dimineața, din cealaltă zi, care a fost impresionant prin solemnitatea sa și prin reculegerea sa, cum și prin dulceața cântecelor, neacompaniate de cor, cărora, mai ales Duminica, se alătură aproape întreagă obștia mănăstirii. Zidirea este de o frumusețe amețitoare și, după obiceiul din bisericile ortodoxe, pereții sunt acoperiți de frescele mucenicilor și mărturisitorilor timpurilor trecute. Strălucirea aurului și a culorilor alcătuește un cadru impozant în jurul preoților învesmântați în vestminte somptuoase, în vreme ce, stând cu religiozitate înaintea vreunui tablou al Mântuitorului sau al vreunui sfânt, a icoanelor, cu cădelnițe și cu lumânări, totul pare să fie la locul lor. Pentru noi, ceștia din apus, deși forma nu ni este familiară, nici limba cunoscută, dar n'am putea greși zicând, că această Biserică a pus adorațiunea pe primul plan și că nici o jertfă nu li-ar fi prea mare, dacă ar putea să adoage la pompă și să reînsuflețiască la închinători sentimentul că sunt „înconjurați de un nor așa de mare de martori“.

În primul rând conferința a luat cunoștință de rapoartele asupra muncii întreprinsă și efectuate de către consilii în diferitele țări. A fost prea evident că, departe de a fi favorabile activității noastre, condițiunile actuale, într'unul sau două cazuri, a oprit chiar ori ce efortare. Dar, datorită numeroaselor mijloace, propaganda în favoarea amicitiei și păcii internaționale a fost bine întreținută. Folosul unei asemenea reuniuni stă tocmai în aceia că ea ne informează asupra situațiunii din fie care țară, ne îngăduie a sugera noi metode de lucru și de a pune pe fie care Consiliu în fața sarcinei pentru care a fost constituit.

Subiectul celei de a doua ședință a noastră a fost acela al minorităților, întru cât în aceste țări, această problemă pretinde o necontenită supraveghere. Atenția a fost atrasă asupra a trei categorii de minorități:

1. Minoritățile religioase de rasă și aduse într'un nou Stat, ca urmare a trecerii de teritorii în cari religia și limba sunt, într'un chip general, deosebită de a mării majorității a noilor lor compatrioți;

2. Minoritățile ortodoxe în diferitele țări și care se deosebesc numai prin naționalitatea și limba lor; și

3. Refugiații cari s'au refugiat în anii din urmă dintr'o țară în alta, fie ca urmare a împrejurărilor sau prin constrângere și ale căror condițiuni sunt de plâns.

Discuțiunea s'a învărtit mai cu osebire asupra stării

din Macedonia, atât pentru partea care se găsește sub regimul sârbesc, cât și grecesc, emițându-se opinii din diferite puncte de vedere. Conferința a câștigat prin faptul că plângerile formulate au fost discutate într'un duh de milostivire creștinească și explicațiile au fost date tot așa.

Considerațiunea asupra problemei minorităților s'a terminat prin adoptarea, cu unanimitate, a următoarelor rezoluțiuni:

„Atențiunea acestei conferințe fiind atrasă asupra chestiunii minorităților în Statele Balcanice, exprimă sentimentul său de serioasă importanță ce are această chestiune pentru pacea acestor țări. Ea afirmă alăturarea la rezoluțiunea privitoare pe minorități, luată la conferința de la Novisad în Iulie 1923, și care a fost adoptată de către Comitetul Director al Alianței Universale, și ea angajează cu tărie Consiliile reprezentate la această conferință, adică România, Jugoslavia, Bulgaria, Albania, Grecia și Turcia, ca să dea acestei chestiuni serioasă și necurmată atenție, pentru ca să se încurajeze înțelegerile și stabilitatea în aceste state. și le pretinde în deosebi, să se pună în strânse legături unele cu altele prin corespondență și cooperațiune mutuală“.

A doua zi a fost consacrată chestiunii generale: «Cum ar putea Biserica Ortodoxă să încurajeze pacea în Balcani»? Cu toate că această Biserică e unită și indivizibilă pe chestiune de credință și de rit, totuși ea n'a luat încă parte la acțiune internațională în comun. Ea păstrează cu gelozie independența națională a fiecărei ramuri. Centralizarea autorității în mâinile apei care caracterizează Biserica Romei, e tot ce poate fi mai strein duhului și metodelor Bisericii Ortodoxe de răsărit, și în această privință, aceste mari Biserici de Răsărit și de Apus sunt tot așa de despărțite ca niciodată. Nici un fel de cooperare nu poate fi îngăduită dacă această li atinge neatârarea care li este atât de scumpă. De altă parte e recunoscut că unitatea lor de doctrină și de politică, și faptul că ele sunt principalul, ba chiar, în vaste teritorii, singurul organ al credinței creștine în aceste țări, apasă asupra Ortodoxiei o grea responsabilitate pentru venirea Impărăției lui Dumnezeu în aceste regiunii. Nu este de ajuns a fi național, este esențial ca misiunea Bisericii Creștine să desvolte spiritul de fraternitate internațională, mai ales printre acei ce sunt frați în aceiași credință. Fii săi cei mai loiali, sunt gata să admită că această Biserică a Sf. Părinți, a vechilor Soboare, a Martirilor, n'a fost, cum trebuia să fie, Biserica misiionarilor. Astfel precum și numele de „Ortodox“ o implică, ea s'a ocupat de ceia ce este trebuință unui creștin a crede, și a prea ignorat chestiunea importantă, adică aceia ce este demn de un creștin să facă. În fraza eloquentă a lui Stephen Graham, „această Biserică de răsărit a urmat drumul Mariei, și aceia a Apusului, pe cel al Martei“; și noi am putea să învățăm câte ceva unul dela altul. Devoțiunea și datoria, adorarea și munca, contemplațiunea și activitatea practică

trebuie să meargă mână în mână. S'a recunoscut cu francheță această stare de lucruri în timpul reuniunii din cea de a doua zi; odată mai mult grațitudinea a, fost exprimată Alianței Universală pentru serviciul adus Bisericii Ortodoxe că a adunat atâția reprezentanți din diferitele Țări, pentru căutarea datoriilor și serviciilor comune trebuincioase timpului prezent. Grijă generală a fost exprimată prin rezoluția următoare:

„Membrii acestei conferințe, reuniți la Sinaia, 22 și 23 Septembrie 1924, convinși de necesitatea unei legături de unire mai puternică între Bisericile Ortodoxe emite votul, ca Consiliul Națiunilor reprezentant aci, să fie însărcinat să adune faptele asupra acestei chestiuni și să pregătească un memorandum, pentru ca la viitoarea Conferință, să fie cu puțință să se ia o hotărâre pe mijloacele și metodele pe care Biserica Ortodoxă le va putea să le adopte pentru încurajarea păcii între popoare“.

Printr'o fericită întâmplare, i-a fost cu puțință dr. Atkinson din New-York, și dr. Neander din Suedia, să închida discuțiunea invitând foarte călduros pe toate Bisericile Ortodoxe, să ia parte în chip oficial la Conferința dela Stockholm organizată de „Viață și Muncă“ (Life and Work)

Conferința a mulțumit: Profesorului, Ispir Secretarul Consiliului Român, pentru neostenitele eforturi întru pregătirea acestei adunări și pentru excelentele măsuri luate spre a asigura primirea și confortul nostru; Guvernului Român pentru primirea și înlesnirile acordate; autorităților mănăstirei pentru că ni-a pus o sală atât de admirabilă la dispozițiunea noastră; și Arhimandritului Scriban pentru că ne-a prezidat. S'a recunoscut de toate părțile că această Conferință a crescut influența Consiliilor noastre și că ea a inspirat Alianța la o nouă muncă în Răsăritul Europei.

În românește de PR. T. SIMEDREA

Conferința dela Atena despre Congresul dela Sinaia

Nu de mult, (în Noemvrie 1924) d. Profesor Universitar *Grigore Papamihail*, decanul Facultății de teologie din Atena, a ținut în Aula Facultății de Teologie a Universității din Atena, o conferință, la care a asistat și scriitorul acestor rânduri despre Congresul secțiunilor Balcanice ale Ligii internaționale pentru apropierea popoarelor prin Biserică, ținut la Sinaia în zilele de 22 și 23 Septembrie anul trecut. Domnul Papamihail, după cum se știe, a luat parte la congres ca reprezentant al Secțiunii Elenice a Ligii Internaționale. Domnia sa este unul dintre cei mai distinși profesori de teologie și autor de seamă a unui foarte mare număr de scrieri teologice, posedând o cultură temeinică multilaterală și un admirabil talent de scriitor.

Timp de două ore, d. Papamihail a vorbit pe larg în fața unui public foarte numeros, cu multă elocință, despre lucrările și importanța congresului dela Sinaia. A relevat adâncă competență în toate chestiunile discutate a delegațiunii române și mai ales a d-lui Ispir, Secretarul general

al Ministerului de Culte, care s'a arătat perfect stăpân pe toate chestiunile în legătură cu minoritățile, ordine de idei în care era pregătit până în cele mai mici amănunte, sprijinind punctul de vedere român cu argumente ce nu sufereau replică.

Cu un entuziasm și cu o atențiune cu totul specială a vorbit conferențiarul despre Arhimandritul Scriban, care, cum se știe, a prezidat congresul în urma hotărârii unanime a membrilor care-l compuneau. Arhimandritul Scriban, a zis d. Papamihail, a condus lucrările Congresului cu o deosebită îndemânare și cu o dibăcie care a pus în uimire pe toți cei ce urmăreau acele lucrări. Acest distins cleric, care vorbește cu mare ușurință multe limbi și e înzestrat cu toate însușirile atât cele naturale, cât și cele ce se pot căpăta mai în urmă, este un adevărat astru strălucitor în Biserica Ortodoxă. Adânc teolog, având o vastă cultură enciclopedică, scriitor neasemuit, autor de lucrări de mare valoare, publicist în foarte multe direcțiuni și mai presus de toate orator elocvent și elegant, este podoaba nu numai a Bisericii Ortodoxe Române, dar a Bisericii în genere.

Trebuie să mai adăogăm la acestea, a mai spus Conferențiarul, că Arhimandritul Scriban se bucură de o autoritate teologică internațională, fiind în legătură cu fruntașii Bisericii Anglicane, de care este foarte stimat. La noi s'a făcut cunoscut de când s'a întrunit la Constantinopol Congresul panortodox pe vremea Patriarhiei lui Meletie V, atrăgând atunci asupra sa stima și admirațiunea celor din Fanar.

Puternice și prelungite aplause au acoperit aceste cuvinte ale conferențiarului.

La sfârșit, domnul Papamihail a exprimat dorința ca toți să lucreze în spiritul Ligii Internaționale și să se facă mai des congrese ca cel dela Sinaia, care pune în legătură pe fruntașii teologi ai Bisericilor Ortodoxe și, printr'înșii, înseși diferitele biserici.

Superiorul Capelei Grecești din București,
ARHIMANDRITUL MITROFOR
TIMOTEI EVANGHELINIDIS

NOU DIRECTOR LA UN SEMINAR DE CANTĂREȚI

Miercuri, 11 Martie c., la orele 6 după amiază, s'a făcut instalarea ca director a Părintelui Ieromonah *Teofil Ionescu*, la seminarul de cântăreți bisericești de pe lângă Sfânta Mitropolie a Ungro-Vlahiei, în locul rămas vacant prin retragerea d-lui *Damian Rânzescu*.

P. Sf. Sa Arhiereul *Platon*, vicarul Sfintei Mitropolii și președintele Comitetului școlar, a citit ordinul de numire, semnat de I. P. S. Patriarh *Miron*, recomandând elevilor pe noul director și pe profesorii nou numiți. A dat apoi câteva sfaturi pentru folosul elevilor, arătându-le cum râvna și dragostea pentru muncă înaltă pe om și-l fac un bun membru al societății.

Apoi a vorbit noul director, în cuvinte calde și mișcătoare, arătând că, în marele mecanism social și bisericesc, cântărețul înseamnă puțin, înseamnă umiliința. Însă „piatra pe care nu a socotit-o ziditorul, aceia a

fost pusă în capul unghiului". Cântăreții spune Sf. Sa, sunt depozitarii cântărilor sfinte, în care s'au născut și murit strămoșii noștri, cu care s'au mângâiat în clipe de jale, cu care și-au înălțat sufletele și nădej-dile în cetatea luminoasă a conștiinței curat naționale. Să nu se simtă umiliți cântăreții, continuă Sf. Sa, fiindcă ei sunt interpreții imnelor rostite divinității, care vrăjesc sufletele credincioșilor, născând în ele dorința de a se apropia de Dumnezeu mililor și de a-i îndeplini voia.

Indeamnă după aceia pe elevi la muncă și ascultare explicându-le că un funcționar mic, dar cu dragoste de profesiunea lui și cu credință în rodul muncii lui, înseamnă mai mult de cât un înalt funcționar cu sufletul otrăvit de păcatul necinstei.

Face cunoscut, după aceia marea dragoste a Sanctității Sale pentru muzica bisericească, dorința de a înființa o Academie de muzică bisericească, — deci în această dorință de a înălța muzica și în dragostea pentru ceice o cultivă, este și va fi încurajatorul și ajutorul nostru în munca ce suntem chemați s'o depunem în ogorul bisericii noastre.

A mai amintit despre râvna depusă de d. Senator I. Popescu-Pasărea, conducătorul cântărețimei române, care de atâtea ori, în atâtea împrejurări, cu greutatea cuvântului unui ales al națiunii, a susținut fără sfială că rolul cântăreților trebuie să se dovedească, în bunul mers al bisericii, în acelaș timp îmbunătățindu-li-se situațiunea materială și morală.

A terminat promițând celor ce și-au pus nădej-dile în Sf. Sa că-și va face datoria cu credință și cu dragoste.

Cel din urmă ia cuvântul d-l I. Popescu-Pasărea care, în simțita alocațiune, declară că-i pătruns de două puternice sentimente: unul de admirație și altul de nădejde. Cel de admirație este pentru respectabilul protopsalt Damian Rânzescu, a cărui stăruință de muncă timp de 40 de ani, în modesta profesiune de cântăreț, a fost datorită unei dragoste ferbinte pentru slujba bisericească. Această dragoste și această stăruință a fost ca o stea călăuzitoare prin întunericul vieții.

D-l Rânzescu cu încredere și fără sfială în profesiunea sa, a putut să înființeze și să conducă vestita școală de Cântăreți dela Huși, până când a fost strămutat în București. Mă plec cu respect și admirație, spune d. Pasărea, în fața omului, care, fără preget, a fost rob de dorinți curate, pentru profesiunea sa și de simțul datoriei.

Al doilea sentiment pe care-l face cunoscut este acela de nădejde, în Părintele Teofil Ionescu, noul director, care leagă firul de aur cu marele Compozitor Cântăreț, Jeromonahul Macarie, fostul director al acestei școli cu 100 de ani în urmă.

În Păr. Teofil, pe care l-a avut elev la seminar, vede d. Pasărea întrunindu-se mai multe calități. Tehnica muzicii bisericești pe care o cunoaște cu prisosință; firea energică și tot odată bună, condițiune nocerară, unui conducător; idealismul vieții care l-a determinat

totdeauna să-și încălzească inima cu emoțiunile, produse de muzica bisericească, pe care cu pasiune a repus-o la rangul ei de artă. Apoi, în noul director, se oglindește năzuința spre adevăr și dreptate, ceia ce-l va face un destoinic reprezentant al școalei.

În Păr. Teofil, Sanctitatea Sa, cu înaltul spirit de intuițiune al realităților, a găsit pe omul care va îndeplini o dorință și va satisface o necesitate.

Termină, urând Patriarhului ani mulți pentru a culege fructul înaltelor dorinți de ajutorare a bisericii și neamului, prin toate mijloacele și pe toate căile.

Cu această ocazie, P. C. Sa Arhimandritul Galaction Cordon a dăruit 160 volume de cărți, pentru înființarea unei biblioteci a școalei.

VERZIȘOR

Preoți în lupta împotriva beției

În această revistă, am scris deseori despre lupta împotriva beției și de bunul prilej pe care-l au acum preoții de a se pune în fruntea acestei lupte și a-și căpăta astfel mari merite în fața țării. Să se facă dovada despre puterea pe care o au preoții, și astfel să se înalțe în ochii lumii și să ridice cinstea Bisericii ca așezământ de îndreptare a țării.

Ne pare bine că preoții n'au lăsat să treacă în gol aceste îndemnări ale noastre. Fără îndoială că mulți lucrează și fără a ne mai spune ce fac. Dar sunt și de acei care țin să ne trimeată știri. Astfel este Păr. Icon. Al. Cristea din Târgul Ivesți, Tecuci, care încă de mult lucrează în această privință, pe când chestiunea beției încă nu era atât de aprigă ca azi. Sf. Sa ne trimite un jurământ, alcătuit de Sf. Sa tocmai în 1911, pe care îl rosteau în parohia Sfinției Sale creștinii care se îndatorau a se lăsa de beție. Noi dăm mai la valé acest jurământ, împreună cu o poezie împotriva beției scrisă tot de Sf. Sa, dar mai curând, chiar anul acesta. Tot odată, noi tipărim aci și un proces-verbal care arată activitatea care se desfășură în parohia cărmuită de Sf. Sa.

În acelaș timp, pomenim de via activitate împotriva beției desfășurată de Păr. V. Georgescu din Sudiți, Ialomița. Sf. Sa a scris în această revistă în asemenea chestiune, și noi, în ce am scris împotriva beției, am pomenit și de munca Sfinției Sale. De data aceasta, avem a informa pe cititorii noștri despre continuarea acestei munci în parohia Sfinției Sale, cum și, în genere, despre întreaga sa activitate de catehizare în comuna Sudiți. Deci publicăm și actele care mărturisesc despre o așa activitate, și ne mai rămâne ceva și pe nr. viitor, când vom publica și un art. al colaboratorului nostru Păr. Corneliu Grumăzescu din Perieni, Tutova, tot împotriva beției. Acum lăsăm să urmeze actele pomenite, mai întâi cele din Ivesți, și apoi cele din Sudiți:

Jurământul pentru cei ce vor a se lăsa de beție

Compus de Icon. AL. CRISTEA,
Târgul-Ivesți, Tecuci, în luna Aprilie 1911.

Eu, umilitul, neputinciosul și supusul vișului beției, vin astăzi înaintea Sfântului Altar și-a

cucernicului preot îmbrăcat în sfintele odăjdii, și cu muștrare de cuget și cu hotărâre tare mă leg și mă jur pe Sfânta Evanghelie și cu mâna pe Sfânta Cruce și iau pe Dumnezeu, martor că, de astăzi înainte, nu voi mai pune pe limbă și în gura mea nici un fel de băutură de cât Apă — afară numai la sfânta împărtășire, vin, când îl voi primi, — și la caz de boală, când medicul îmi va prescrie băuturi întăritoare și când preotul îmi va da deslegare pentru acest jurământ, iar după însănătoșare îmi voi ține iarăși cu sfințenie acest jurământ ce-l fac de bună voia mea, văzând singur și încredințându-mă pe deplin că patima beției, de care sunt stăpânit, mă duce la ruina sănătății, la sărăcie, la batjocoră și râsul oamenilor și la distrugerea familiei mele. Voi căuta a rupe orice legături de prietinie, și a mă feri pe viitor de acei oameni și prieteni și rude cari vor căuta a mă împinge la păcatul de a-mi călca jurământul, și în tot deauna voi avea singur tovarăși de sfătuit pe soția mea, care e de față la depunerea jurământului și pe preot.

Așa să-mi ajute Dumnezeu, cel în Sfânta Treime închinat: Tatăl, Fiul și Sfântul Duh, căruia mă închin cu credință: În numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh. Amin.

Sărută apoi crucea, evanghelia, mâna preotului și face apoi câte 3 mătanii la toate sfintele icoane, sărutându-le, și apoi i se dă sfânta anaforă și pleacă cu soția direct acasă.

Icon. AL. CRISTEA

Poezie împotriva beției

Compusă de Icon. A. CRISTEA
1925 Ian. 16

I

*Cine bea și chefuieste
Pământul lui nu rodește.*

II

*Cine bea și chefuieste
Haine bune nu-și gătește.*

III

*Cine bea și chefuieste
Casa toată risipește.*

IV

*Cine bea și chefuieste
Copiii și-i horopsește.*

V

*Cine bea și chefuieste
Toată ziua el bolește.*

VI

*Cine bea și chefuieste
Viață lungă nu trăiește.*

VII

*Cine bea și chefuieste
Punga toată își golește.*

VIII

*Cine bea și chefuieste
Toată lumea îl urăște.*

IX

*Cine bea și chefuieste
Mințile își prăpădește.*

X

*Cine bea și chefuieste
Sufletul își osândește.*

XI

*Cine bea și chefuieste
Muncă veșnică-și gătește.*

MUNCA UNEI PAROHII

Activitatea din Parohia Târgul Ivești, Tecuci

Proces-Verbal No. 7

Anul una mie nouă sute douăzeci și prtru, luna Decembrie 31 zile.

Subsemnații, membri ai epitropiei bisericei „Sf. M. M. Gheorghe“ parohia Tg. Ivești jud. Tecuci, întrunindu-ne în cancelaria caselor parohiale și discutând cu privire la starea morală și materială din cursul anului 1924, am constatat cele urmează:

1. Poporul umblă la biserică regulat în toate Duminicile și sărbătorile, dar mai mult la sărbătorile mari.

2. Se slujește regulat, în fiecare Duminică și sărbătoare, și se ține predică explicând-se Sfânta Evanghelie, aplicată la viața de astăzi.

3. Personalul bisericesc își face datoria și trăește în armonie.

4. Poporul își ține cu sfințenie legea strămoșească, botezându-și copiii la vreme, mărturisindu-se și împărțându-se mai ales în postul mare și oridecâteori sunt bolnavi; iar copiii din școală sunt împărțâți regulat la Crăciun și Paști, dându-li-se o educație deosebită religioasă, parohul fiind și profesor de religie.

5. Divorțurile sunt rari și numai din cauza nepotrivirii de caracter.

6. Concubinagiile sunt mai ales la țigani, la văduvele de războiu și la cei ce nu și-au terminat divorțul. Totuși nu trec de 50¹⁾ din o populație de 550 capi pe familie din care peste o sută sunt chiriași și vremelnici, veniți de pe la orașe după trai mai efin.

7. Repausul Duminical rare ori se respectă în totul,

8. Funcționarii vin la biserică rar, din cauza slujbei ce au, iar învățătorii vin cu rândul regulat la biserică cu clasa respectivă, oșebit de elevii cari vin cu rândul la strană, atât la vecernie, cât și la liturghie, în toate Duminicile și sărbătorile, fiind obligați de paroh, care predă religia la toate clasele în mod gratuit.

9. Noul calendar ortodox e privit bine, pentru că parohul, cu trei luni înainte, a predicat și explicat poporului, împărțind din vreme 500 calendare pe cele

1. Apoi e destul de mult ca să ai 10% concubini. — Nota Arhim. Scriban.

trei luni ale anului 1924, explicând și copiilor în școală, iar în luna Decembrie a împărțit 600 calendare noi pe anul 1925.

10. Tot poporul a primit cu credință și cu dragoste preotul atât la ajunul Nașterii, cât și la Botezul Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos, venind la biserică la toate sărbătorile foarte mulți, citindu-se regulat enciclica Sf. Sinod și predica P. S. Episcop Lucian, publicată în Nr. 3 din revista „Cronica Romanului”.

11. S'a distins prin danie d. *Giovanni Baiutti*, care a făcut o fântână cu tuburi de ciment la cimitirul parohiei și 16 cruci de ciment la 16 eroi din cimitir, evaluându-se la 30.000 lei ambele donațiuni făcute în vara anului 1924. I s'a adus mulțămiri în „Cronica Romanului”.

12. Sunt arvunite pentru îmbrăcatul în argint a sfințelilor icoane Impărătești dela Sfânta Catapeteazmă: icoana Sf. *Gheorghe* de d. *Pandeli Gima*, dând arvună suma de șase mii lei; asemenea, pentru icoana Maicii Domnului, a dat d. *Dumitru Mihalache*; asemenea, pentru icoana Sf. *Ioan Botezătorul*, a dat d. *V. Rarinca* din Brașov; asemenea, pentru icoana Mântuitorului din mijlocul Catapetezmei, a dat d-na *Elena Popeia*; asemenea, icoana *Cina cea de taină* se îmbracă în argint de însuși maestru argintar *D. Popescu* din București. Toate sunt gata aduse și așezate pentru Paști în 1925.

D. Gh. Muscă a dat ușile de fier din fața bisericii și dela Sf. Altar, cari se vor așeza până la 1 Februar 1925, costând 5000 de lei.

Din anul 1922 și 1923 și până la Paști 1924 sunt îmbrăcate în argint 26 icoane praznicale de 30 enoriași și icoana Mântuitorului dela Catapeteazmă îmbrăcată de însuși parohul, care a servit și servește ca pildă și îndemn la tot poporul.

Toate odoarele și icoanelé îmbrăcate în argint, ca Maica Domnului din mijlocul bisericii și Sf. Spiridon sunt donațiuni ale poporului dela sfințirea Bisericii 1906 până astăzi.

13. Biblioteca parohială, numără 850 de volume donate parte de Ministerul Cultelor și Artelor, parte de Casa Școalelor, parte de paroh, parte de enoriași și parte cumpărate de epitropie, și este cercetată de poporul știutor de carte, mai ales în timpul iernei și a marilor sărbători. Sunt legate 107 volume cu pânză și hârtie până în prezent tot cu donațiuni dela enoriași și mai sunt adunați 2.750 lei tot pentru legatul cărților colectați prin liste de subscripție distribuite la anumite persoane.

14. Tot prin donațiuni în bani s'a făcut plantația de pomi fructiferi și parte au adus singuri pomi speciali numărând până acum o plantație de 75 pomi bine prinși cari se îngrijesc de paroh.

15. Din venitul discului și al pangarului, care s'a ridicat la suma de 14.000 lei în anul 1924, se întreține biserică cu cele necesare, asigurarea caselor, încălzitul bisericii, reparațiuni de împrejmuire, cumpărări de cărți bisericesti și pentru bibliotecă și se ajută cântăreții

bisericesti, dându-li-se subvenție ca ajutor de salar care este ridicol față de modul conștiincios cum își îndeplinesc datoria. Asemenea se plătește paracliserul și intendentul cimitirului.

16. Epitropia luptă din toate puterile de a strânge fonduri, pentru facerea capelei la cimitir, având dela 1909 până astăzi, abia 20.000 lei, neavând niciun ajutor din altă parte, afară de Ministerul Cultelor, care aproape anual ne-a dat dela 500 de lei în sus ajutor, uneori și comuna.

În genere vorbind, starea materială și morală a enoriașilor acestei parohii este satisfăcătoare din toate punctele de vedere, poporul fiind gata a da pentru împodobirea bisericii.

Drept care am dresat prezentul proces-verbal în patru exemplare, din care unul cu raport în regulă și cu statistica se va înainta protoieriei, unul cu raport Ministerului Cultelor și Artelor, unul cu adresă revistei „Biserica Ortodoxă” și unul cu adresă la „Cronica Romanului”.

Paroh, (ss) **Icon. A. Cristea**

Epitropi { (ss) *D. Mihalache*
(ss) *Ion Cr. P. Crăciun*

Pentru conformitate, *I. A. Cristea*

Activitatea religioasă morală din comuna Sudiți, Ialomița.

Act constitutiv

Astăzi 19 Octombrie 1924,

Subsemnații locuitori din Comuna Sudiți, județul Ialomița, am constituit *Asociația de bunii creștini* cu numele „Mântuirea”, cu caracter moral, național și filantropic, cu sediul în Comuna Sudiți, cu care ocaziune s'au votat și aprobat statutele de față, constând din 44 articole, cuprinse în 12 capitole și formând șase secțiuni, fie care corespunzând unei nevoi bine simțite în popor.

Pentru conducerea acestei Asociațiuni, am ales ca prim comitet pe Pr. V. Georgescu, C. Giuglan, Gheorghe Gh. Drăgan, D. Grama, Aurele Bărbieru, Ilie Postoiu, Ioan B. Crăciun, Teodor Mușat și Panait Vlante.

Delegăm pe Pr. V. Georgescu să facă, în numele nostru, demersurile necesare pe lângă cei în drept, spre a obține legalizarea statutelor și actului constitutiv, în câte exemplare se vor cere.

Pr. V. Georgescu; Achim Cărbuneanu; Vasile R. Șerban; D. I. Hogeia; Ion Gh. Olboșan; Tache Gropea; C. Adam; Neagu Iordache; Gh. V. Duicu; A. Bărbieru; D-tru Andreju; Ioana I. Pușcașu; Ilie Postoiu; D. I. Deacu; T. Mușat; D. Grama; T. Bucur; C. Leț; I. B. Crăciun; Gherghina T. Jercea; Voica I. Achim;

D-tra E. Bodeanu; Gherghina I. Giurea; Floarea D. Târcă; Ioana Zăbavă; Ana N. Pârjol; Stanca Giuglan; Maria Duicu; Maria Paraschivescu; Elena N. Pamblică; C. Giuglan; Aneta Șincan; Ecaterina I. Bodeanu; P. L. Vlante; Gh. Gh. Drăgan; Ivan Dogaru;

Pentru conformitate,
Paroh, Pr. GEORGESCU

Statutul General

Al Asociației de buni creștini „Mântuirea” din Comuna Sudiți, Jud. Ialomița, înființată în ziua de 19 Octombrie 1924

CAP. I

Art. 1. — Se înființează în comuna Sudiți, Județul Ialomița, din îndemnul și sub auspiciile oficiului parohial local, o Asociațiune de buni creștini, cu numele „Mântuirea”, având de patron pe Sfântul Ierarh Nicolae, iar sediul la Biserica parohială.

Art. 2. — Scopul acestei Asociațiuni este de: a dezvolta cultura religioasă, morală și materială în popor; a împiedeca și stinge relele obiceiuri, ce sdruncină astăzi societatea noastră; a îndruma poporul pe o cale sănătoasă și adevărată, propoveduită de Evanghelie; a ajuta moral și material pe cei bolnavi și lipsiți; a îngriji de sănătatea tuturor poporenilor și, în fine, a face tot ce-ar putea ajuta la întărirea trupească și sufletească a poporenilor, așa fel ca să devie mai buni, mai credincioși; deci mai folositori neamului.

Art. 3. — Pentru atingerea acestui scop, asociațiunea cuprinde următoarele 6 acțiuni: A) Biblioteca; B) Cultură națională; C) Farmacie și Asistență socială; D) Combaterea alcoolului; E) Coruri bisericesti-naționale și Teatru popular și F) Evanghelizare și Catehizare ortodoxă, iar mijloacele întrebunțate vor fi: ținare de conerinte cu un cuprins potrivit fiecărei secțiuni și șezători populare în Biserică, unde se vor trece în revistă, rând pe rând, cele 6 secțiuni. Șezătorile vor avea loc în fie care Joi, orele 4-6 seara.

CAP. II

Art. 4. — Membrii asociației sunt: fondatori, activi, donatori și onorifici.

Art. 5. — Membri fondatori sunt toți creștinii de ambele sexe, cari iau parte la constituirea asociațiunei.

Art. 6. — Membri activi sunt creștinii fondatori și cei ce se vor înscrie după constituire și cari vor lua parte activă la mersul regulat al asociației și se admit în urma unei cereri scrise, putând fi și din altă parohie.

Art. 7. — Membri donatori sunt toți acei creștini, cari vor face asociațiunei un dar, fie în bani, fie în orice alte obiecte folositoare scopurilor ce-și propune a realiza.

Art. 8. — Membri de onoare vor fi orice persoane, fără deosebire de sex, care ar aduce asociațiunei însemnate servicii morale. Mai pot deveni membri de onoare și acei ce vor dona asociațiunei o sumă de cel puțin 1000 (una mie) lei, fie în bani, fie în obiecte.

Art. 9. — Membrii donatori și de onoare se proclamă de adunarea generală, după propunerea comitetului asociației.

CAP. III

Art. 10. — Asociația va fi condusă de un comitet compus din 9 (nouă) membri, aleși de adunarea generală: Unul va îndeplini și funcțiunea de cassier-secretar. Vor fi aleși pe 3 ani și vor funcționa onorific.

Art. 11. — Comitetul, astfel compus, va îngriji de bunul mers al asociației: formarea bugetului, convocarea adunărilor generale și extra-ordinare, înscrierea de noi membri, primirea de ofrande și donațiuni. Toate se vor supune adunării generale.

Art. 12. — Descomplectându-se comitetul până la termenul ee 3 ani, membrii ceilalți ai comitetului vor alege altul dintre membrii activi ai asociației care va funcționa până la termenul de 3 ani.

Art. 13. — Președintele și cassierul-secretar vor fi aleși tot pe timp de 3 ani și vor avea atribuțiunile ce le au și la alte asociațiuni similare.

CAP. IV

Art. 14. — Membrii asociației se vor întruni în adunarea generală odată pe an, la ziua patronului; vor fi și adunări extra-ordinare, când interesul asociației va cere. Hotărârile la ambele feluri de adunări se iau cu majoritatea celor prezenți.

Art. 15. — Membrii activi vor fi datori, ca pe toate căile să lupte pentru atingerea scopului, ce asociația și-a propus.

Art. 16. — Voind să iasă din asociație, vor putea face aceasta, anunțând în scris comitetul cu cel puțin o lună înainte.

Art. 17. — Fiecare membru activ va plăti pentru fondul asociației o sumă de 20 lei pe an, plus taxa de înscriere de 5 lei.

Art. 18. — Asociația va putea avea un sigiliu și un steag, purtând pe ele o cruce (la steag albastră).

CAP. V

Biblioteca

Art. 19. — Sub auspiciile oficiului parohial se înființează o Bibliotecă, numită populară, ca o întărire a celei existente, care însă n'a avut statute până în prezeet, cu sediul la Biserica locală.

Art. 20. — Adunarea generală va hotărî ce anume cărți se vor cumpăra în cursul anului, precum și până la ce sumă.

Art. 21. — La șezătorile de peste săptămână, sau și sârbătoarea, după serviciul divin și predică, se vor împărți enoriașilor cărți acasă, înscriindu-se într'un registru titlul și numărul de ordine al cărții, precum și numele cetitorului, caro va fi obligat — sub pedeapsa de a plăti costul îndoit — s'o aducă în bună stare și fără mâzgălituri.

Art. 22. — Președintele comitetului va putea controla.

dacă cărțile se cotesesc de cei ce le-au luat, făcând întrebări sumare asupra conținutului, atunci când vin să le aducă înapoi, sau la alte ocazii.

CAP. VI

Cultura națională

Art. 23. — Tot sub auspiciile oficiului parohial, va fi înființată în această asociație, și o secțiune culturală, de cuprins național și patriotic, care va avea menirea să mijlocească abonarea membrilor la diferite reviste cu astfel de cuprins, ziare etc. Va căuta a întreține nestins în poporenii focul dragostei de țară, moși și tron, făcând tot cei va sta în putință pentru ajungerea acestui scop.

CAP. VII

Farmacie și Asistență Socială

Art. 24. — Sub îngrijirea Asociației, se va desvolta și secțiunea asistenței sociale și a farmaciei. Scopul acestei secțiuni va fi de a combate și da sfaturi, la șezători, sau în orice ocazii, privitor la diferitele boale; a îngriji de igiena cetățenilor și a locuințelor lor, precum și a combate curentele rele din popor ca: bolșevismul, anarhismul, luxul, etc., făcând să dăinuiască și să se întărească numai acelea conforme cu Sf. Scriptură și Tradițiune, din care ar putea reeși „solidaritatea creștină socială.

CAP. VIII

Art. 25. — Toți membrii Asociației, comitetul, în deosebi membrul din comitet, ales pentru această chestiune, va aduce la cunoștința biroului orice cazuri de boale tainute, după care se vor aviza organele în drept spre a veni în ajutor.

Art. 26. — În deosebi se va îngriji de creșterea și îngrijirea copiilor mici, precum și a mamelor, înainte și după naștere; iar când asociația va dispune de fonduri, se vor ajuta cei neputincioși și lipsiți.

Art. 27. — Cu timpul și pe măsură, ce vor fi fonduri, se va crea și un «dispensar», cerându-se și ajutorul Ministerului sănătății publice, care are de scop și crearea de dispensarii.

Art. 28. — La adunarea generală anuală se va face o dare de seamă despre activitatea din cursul anului.

CAP. IX.

Combaterea alcoolului.

Art. 29. — Asociațiunea fiind compusă numai din membri cumpătați și stăpâni pe ei, va avea ca prim scop combaterea alcoolului. Tot în șezătorile orânduite, se vor citi și trata diferite scrieri și lucrări în legătură cu această urâtă patimă.

Art. 30. — Fiecare membru, deci, va fi obligat să se abțină, pe cât va fi posibil și cât timp va face parte din asociație, de la băuturi cu alcool mult ca: țuică, coniacuri, rom, etc.

Art. 31. — În acest scop, dacă adunarea generală anuală va publica, toți membrii vor depune un jurământ, formulat „ad hoc” de comitet.

Art. 32. — Fiecare membru va căuta să facă noi aderenți și va face propagandă în sensul ca să se închiadă toate cârciumile, înființându-se „monopolul băuturilor”, ca în Suedia. Hotărârile mai importante ale adunărilor generale se vor comunica Prefecturii și Ministerelor, spre a lua măsuri.

Art. 33. — În deosebi se va îngriji — până la timpuri mai bune — să se respecte cu sfințenie legea actuală a cârciumilor, dând alarma când ea se va călca.

CAP. X

Coruri bisericesti-naționale și Teatru popular.

Art. 34. — Pentru că muzica înobilează sufletul omului și pentru că mai ales corurile bisericesti dau un deosebit fast serviciului religios, Asociația va îngriji să formeze astfel de coruri.

Art. 35. — Fiecare membru, deci, va avea bunăvoință de a-și trimite fiii și ficele să ia parte la formări de coruri, îndemnându-i să nu lipsească dela biserică, cântând în cor.

Art. 36. — Chiar și cei majori și orice membru, va căuta să învețe cântările corului, obișnuindu-se să cânte și ei după cor în Biserică, ca astfel, cu timpul, să poată cânta în Biserică toată suflarea creștinească. Se va căuta a se înjgheba și un mic teatru popular, dându-se serbări religioase.

CAP. XI.

Evangelizarea și catehizarea ortodoxă.

Art. 37. — Pentru că cei mai mulți creștini nu cunosc nici cele mai elementare adevăruri religioase, o preocupare deosebită a Asociației va fi de a începe atât la șezători, cât și după serviciul bisericesc, o îndrumare evanghelică, numită «catehizare» predându-se mai întâi diferitele rugăciuni și apoi rând pe rând toate adevărurile și învățăturile ortodoxe, pe înțelesul mulțimei.

Art. 38. — La fiecare trei luni, comitetul va raporta P. S. S. Episcopului respectiv progresele făcute în această direcție.

Art. 39. — Acei dintre membri, care vor avea puțința și cunoștințele necesare, vor putea ține, fie în Biserică după slujbă, fie la șezătorile orânduite, conferințe cu conținut moral-educativ.

Art. 40. — Aceste conferințe vor fi aduse mai întâi la cunoștința comitetului, spre a lua cunoștință de cuprinsul lor din timp, după care, dacă se vor găsi bune, se va da libertate să fie ținute.

CAP. XII

Dispozițiuni finale.

Art. 41. — Toate actele și deciziile Asociației vor fi învestite cu sigiliul ei, care va avea în mijloc o cruce, numele și data fundării Asociației.

Art. 42. — Adunarea generală va putea institui premii pentru cei mai zeloși și buni membri ai ei, care premii vor consta din: cărți, iconițe, etc.

Art. 43. — Aceste statute nu se pot modifica, decât cu majoritatea celor prezenți, la adunarea generală.

Art. 44. — Statutele de față s'au făcut și votat în adunarea generală de astăzi 19 Octombrie 1924, subsemnându-se de cei prezenți.

Pr. V. Georgescu; Dumitru Grama; Tudor Bucur; Ivan Dogaru; C. Leț; Achim Cărbureanu; V. R. Șerban; D. I. Hogeia; Ion Gh. Olboșan; Tache Grozea; C. Adam; Neagu Iordache; Gh. V. Duicu; A. Bărliem; D-tru Andreiu; Ioana I. Pușcașu; Voica I. Achim; D-tra E Bodeanu; Ion B. Crăciun; Gherghina I. Giurea; Floarea D. Țârcă; Gherghina T. Jercea; Ioana I. Zăbavă; Ecaterina Zăbavă; Ana N. Pârjol; Stanca Giuglan; Maria Duicu; Maria Paraschivescu; Elena N. Pamblică; Aneta Șinca; Ilie Postoin; Ecaterina I. Bodeanu; Teodor Mușat; Panait L. Vlante; C. Giuglan; Gh. Gh. Drăgan; Dumitru I. Deacu.

DELA ȘEDINȚELE Sf. SINOD

Primirea noului Arhiepiscop P. S. Grigorie

Continuate în Februarie 1925

Sf. Sinod se redeschide în continuarea sesiunii din toamna anului 1924 la 4 Februarie 1925 I. P. S. Mitropolit Primat, ocupând scaunul prezidențial, vestește moartea P. S. Episcop Ioan dela Arad. Face o scurtă biografie, arătând meritele românești și creștinești.

După aceasta Înalt Prea Sfinția Sa trece la al doilea punct din ordinea de zi, anunțând Sf. Sinod primirea noului arhiepiscop Grigorie I. Botoșăneanu — Vicarul Mitropoliei Moldovei. Pune nădejdi mari în vigoarea și munca noului ales — justificate în parte prin trecutul său, și îi urează tărie și spor la lucru în noua treaptă ierarhică la care a fost înălțat.

Noul arhiepiscop rostește următoarea scurtă cuvântare

*Înalt Prea Sfinte Stăpâne
Prea Sfințiți Părinți,*

„Pentru locul vacant de arhiepiscop-Vicar la Sf. Mitropolie a Moldovei, V'ați gândit și la Smerenia mea. Pe lângă trecutul meu mai îndepărtat, sigur că v'au atras atențiunea umila mea acțiune stăruitoare din sudul Basarabiei și nu cine știe ce merite prisositoare, pe care nu le am.

E drept că, după demobilizarea din confesoratul militar, — unde am slujit în tot timpul marelui război de întregire a neamului, — am fost îndruit să organizez și să romanisez școala bisericească a învățatului ierarh Melhisedec, a căreia temelie a fost pusă odată și în timpul Unirii Principatelor Române, sub domnia de jertfă a lui Vodă Cuza.

Când, după veacuri de restriște românească, treceam Prutul — blestemat altă dată, bine cuvântat astăzi, când luam conducerea pentru reorganizarea și romanisarea unei școli pentru un îneput așa de măreț... se putea să dau înapoi de la orice greutate și chiar jertfă?

Nu... chiar cu primejdia de a fi cu totul depreciat de acei ce aveau datoria să ajute neputinței mele. Pentru aceste motive, și despărțirea mea — mai mult silită de acea depreciere și nesustinere — de școala unde am pus suflet din sufletul meu și pe care o făcusem centrala acțiunii creștinești și românești din acele părți — a fost jălită din ambele părți.

Iată deci, Înalt Prea Sfințiți Stăpâne și Prea Sfințiți Părinți, că și în această ultimă acțiune, nu este un merit specific al meu, cât mai ales al împrejurărilor căci de cele mai multe ori, poziția de luptă formează pe erou.

Ați luat însă această stăruință a mea ca o cheazăie pentru lucrul de mâine și mi-ați arătat toată dragostea îngăduitoare, ridicându-mă alături de Înalt Prea Sfinția Voastră și de Prea Sfințiile Voastre cu alegerea de arhiepiscop Vicar și membru al Sf. Sinod.

*Înalt Prea Sfințiți Stăpâne,
Prea Sfințiți Părinți,*

Nu fără sguduire sultească am primit această înaltă taină dela reprezentanții Sf. Sinod în frunte cu I. P. S. Sfințitul Mitropolit al Moldovei, stăpânul meu de acum.

Nu fără emoție și ezitare pășesc astăzi pragul Sf. Sinod și întru în rândurile Prea Sfințiilor voastre.

Față de dragostea încrezătoare, ce mi-ați arătat, — întreaga mea ființă este cuprinsă, la această primă înfățișare, de recunoștința mulțămitoare de fiu și frate întru Christos, — recunoștință, ce izbucnește și din calitatea numelui ce-l port.

Dacă, la exprimarea recunoștinței mulțămitoare, pare că aș da drumul la toată puterea strigătului meu... cu multă sfială și timiditate însă, îmi iau asupra-mi garanția lucrului de mâine.

Mă presint cu sfială, pentru-că demnitatea-i mare, lucrul e covârșitor, iar pregătirea și puterile sunt tare mici... Arhiepiscop...!? Membru al Sf. Sinod...!? E mare lucru! E cu ceva mai puțin de cât îngerii... Ce voi face?... a) Putea-voiu duce — după pilda Prototipului nostru — austeritatea persoanei mele, măcar până la drumul arzător al apostolatului zilnic, cu resemnarea la auzirea vorbelor de ocară și chiar la primirea de lovituri și scuipări pentru învățătura evangheliei?... Căci de încoronare cu spini și întinsul mâinilor pe cruce... e prea greu să mai vorbim noi, muritorii de astăzi.

b) Fi-voiu eu în stare, — ca, cu dragostea însușită de acelaș Prototip, — să acopăr cu aripi de serafim greșalele și slăbiciunile frățești, căutând să mă vindec întâi cu toată asprimea pe mine — și apoi cu toată îngăduința pe aproapele meu?...

c) Ș'apoi, — putea-voi îndeplini făgăduința psalmistului —, care în momentul de față, este și a mea, — să învăț pe cei în fără de legi căile Domnului și pe cei necredincioși să-i întorc la Dumnezeu?...

Ce voi face oare...?! Nu pentru o desăvârșire în

aceste trei rosturi arhieresti, căci aş fi prea pretenţios, dar pentru o străduinţă zilnică şi continuă preocupare.

* * *

Imi pare însă că sunt şi unul dintre slujitorii norocoşi, căci sunt sfinţit şi mă primiţi în mijlocul Prea Sfinţilor Voastre, tocmai când din viaţa neamului nostru ţâşnesc — ca şi din stânca pustiului Sinaiei — mai multe isvoare de îndrumare creştină de unde mă pot adăpa... Şi tocmai când pe întinsul ţării noastre româneşti — ca şi altă dată la muntele Horeb — apar mai multe ruguri arzând cu flăcări nemistuitoare, care sunt tot atâtea îmboldiri de a pleca în numele Domnului să scoatem pe credincioşii noştri din robia păcatului.

Intru în Sf. Sinod, când austeritatea strămoşilor şi jertfele lor ne aduce unirea în cugete şi în simţiri a tuturor neamurilor de creştini ortodoxi din România mare. S'a îndeplinit vremea — poate şi cam târziu — când să nu ne mai socotim unji ai lui Pavel şi alţii ai lui Apolos, de oare ce toţi suntem ai lui Christos;... Nici să se mai vorbească de Biserică basarabeană — bucovineană — ardeleană, de oarece toţi suntem fiii aceluiaşi neam, al cărui jertfe de veacuri astăzi se răsplătesc cu belşug...

Păşesc apoi în acest înalt far creştinesc şi românesc, când acele isvoare de credinţă strămoşească, încălzite astăzi prin unirea dragostei frăţeşti, ne dau înălţarea neamului nostru la rangul de patriarhat.

Dacă ne ajută bunul D-zeu, ca ortodoxia noastră — fără deosebire de neam şi ţară — să se poată înflăcăra la o reînviere străbună, şi prin unirea sobornicească din preajma sfântului Mormânt, — aşa după cum se pune la cale...

Sunt trei ruguri arzătoare, care îmi reduc orişice găngăveală, trimiţându-mă la predicare cu timp şi fără timp, ca să scot din robia neştiinţei şi a păcatului pe credincioşii neamului meu.

Cu încredere nestrămutată în ajutorul lui D-zeu, care totdeauna a întărit pe cele neputincioase; adăpat de numeroasele isvoare de credinţă strămoşească, cari înşi fac loc astăzi cu atâta putere pe întisa pajiste a neamului românesc... încălzit de cele trei ruguri arzătoare, dar nemistuitoare, din mijlocul cărora glasul atât puternicului D-zeu, ne trimite la predicarea şi izbăvirea neamului... sub oblăduirea plină de dragoste părintească şi frăţească a Inalt Prea Sfinţiei Voastre şi Prea Sfinţilor Voastre; păşesc azi aci pentru lucrul cel sfânt. Iau cu multă însufleţire arhierescul jug al Mântuitorului Christos.

Ca membru al Sf. Sinod, nu pot avea altă concepţie decât un respect plin de dragoste şi îngăduinţă.

Uniţi în numele Mântuitorului Christos, nu-mi pot închipui să mă mişc altfel decât în direcţia evanghelică impusă de el... Nu-mi permit a mă gândi, că aş putea lucra în afară de luminile evanghelice venite asupra-mi, prin unirea în numele Mântuitorului Christos şi prin acea dragostă creştinească plină de iertare şi îngăduinţă.

Recunoştinţa mulţamitoare faţă de toţi membrii Sf.

Sinod — până la alte acte externe, mi-o manifest, cu toată conştiinţiositatea, în forul intern al slujbelor mele arhieresti.

Cu aceste puţine şi slabe cuvinte pentru încorporarea mea în tiinţa Sfântului Sinod, rog pe bunul D-zeu. să vă dăruiască sănătate cu puterea desăvârşită a învingerei personale şi a unirii frăţeşti, ca astfel, înflăcăriţi într'un cuget şi o simţire, în numele Mântuitorului Christos, să puteţi lăsa neamului aceia ce cere măreţia vremurilor în care trăim.

Dea Domnul şi Onor. Guvern întru mulţi ani să conducă la propăşire destinele neamului nostru. Amin.

EXTERNA

Cultura religioasă de azi în Rusia Ortodoxă

Noi nu avem multe ştiri sigure despre ce se petrece în Rusia. Mai cu seamă nu suntem bine lămuriţi despre ce se petrece în laturea religioasă. De aceia suntem foarte setoşi după astfel de ştiri şi alergăm după izvoarele care ni le-ar putea procura.

Suntem fericiţi că multe astfel de ştiri le-am aflat într'o revistă italiană, din care am mai tradus noi şi altă dată în această revistă. Este vorba de publicaţiunea religioasă lunară *Bilychnis*, care se tipăreşte în Roma, şi care, în numărul său din Decembrie 1924, publică o largă cronică cu titlul de mai sus. Ne facem o datorie către cititorii noştri de a o traduce şi a o publica în cele ce urmează:

Literatură religioasă nu mai fiinţează în Rusia. Fie în chip de cărţi, fie ca reviste, ea a ajuns o marfă eşită din oirculaţiune. Nu sunt scriitori, nu sunt cititori, nu sunt bani, nu e hârtie. Sovietele au îngăduit să vadă lumina numai la două reviste săptămânale, al căror titlu arată limpede ce programă îşi propun să urmărească: *Ţercov i revoluţia* (Biserica şi revoluţiunea) şi *Jivaia Ţercov* (Biserica vie). Ca contra-otravă, tipografia oficială sovietistă din Moscova publică, la rândul său, altă revistă săptămânală cu titlul *Ateist*, a cărei programă se arată limpede în două stihuleţe care se pot citi pe înveliş: *Am detronat pe ţarii pământului; acum trebuie să aruncăm de pe scaun şi pe ţarii cerului.*

De aceia literatura bisericească rusească trebuie s'o căutăm afară din Rusia, în nemăsurata mulţime de intelectuali pe care prigonirea bolşevică i-a silit la exilul de voie sau de nevoie. Aceşti intelectuali, care în Rusia ţaristă îşi strigau sus şi tare desfacerea lor de Biserică sau, după rostirea arhiepiscopului Serghie din Finlanda, *se divorţaseră* de ea, acum s'au întors sub steagurile ei. În nenorocirea lor, strânşi de nevoie, chinuiţi de mizerie, rătăcitori prin lume, ei au găsit în Biserică centrul unităţii lor naţionale. Rusia s'a botezat din nou ortodoxă. Celelalte Biserici s'au măgulit cu gândul că au să atragă în staulele lor turma rătăcită a ortodoxiei ruseşti. Dar aceste încercări de uniri trecătoare

au fost izbite de neizbândă. Simțul strămoșesc ortodox s'a trezit în rândurile intelectualilor ruși, pe când în Rusia, din pricina dezbinărilor din clerul ortodox, poporul de jos s'a simțit atras de confesiunile pe care legile rusești de altă dată le socoteau și calificau ca eterodoxe. Stundiștii și bapțiștii au câștigat prozeliti numeroși.

Centrele nouăi literaturi religioase sunt Berlinul, Praga, Harbinul. La Berlin, s'a distins prin dragostea ei creștinească YMCA (Tovărășia tinerilor creștini). Ea a adăpostit în localul ei pe intelectualii alungați din Rusia, i-a ajutat în asprele lor nevoi, a dat la lumină lucrări minunate, mai cu seamă acele ale lui Berdiaev. Oarecare arătări despre activitatea ei sunt cuprinse în cărticea *YMCA: întemeierea, principiile și programa ei*¹⁾

Cele mai bune volume de cuprins religios apărute printre emigranții ruși sunt trei culegeri, trei *Zbornice*, ale oăror capitule, scrise de condeie felurite, își propun un scop întreit: înălțarea ortodoxiei, trezirea conștiinței religioase rusești și apărarea Bisericii naționale împotriva *latinismului*. Cele trei volume sunt pline de cugetare. Greutatea existenței nu îngăduie rușilor să tipărească lucrări voluminoase ca în trecut. Vorbăria scriitorilor bisericești s'a înfrânat. Stilul lor a ajuns laconic.

Dinspre laturea filozofică, locul întâi îl ține culegerea de articole cu titlul general de *Probleme ale conștiinței religioase rusești*²⁾ Volumul a fost tipărit pe socoteala Societății YMCA și au colaborat la ea cei mai buni reprezentanți ai mișcării religioase filozofice rusești: Berdiaev, Karsavin, Zienkovskii, Frank, Loskiĭ. Vom vorbi de el mai pe larg cu alt prilej. Prin țeapăna sa ortodoxie, se deosebește volumul intitulat: *Ortodoxie și cultură: culegere de articole filozofice religioase*³⁾. Printre colaboratorii ei, întâlnim cunoștințe vechi ale Sfântului Sinod din Petrograd sau Leningrad, de pildă Troițkii, care nu de mult a trezit mari neplăceri în Iugoslavia prin tratatul său despre hirotonia preoților ca piedică pentru preoții văduvi de a se putea căsători a doua oară. Troițkii tratează despre căsătorie și în articolul publicat în acest volum: *Problema căsătoriei în conștiința creștină*. El dovedește acolo că teologia ortodoxă e străină de concepțiunea romano-catolică despre căsătorie ca *remedium concupiscentiae* și *procreatio prolis*. Ortodoxia este plecată spre o concepțiune mai înălțată despre amor, pe urmele trase de Soloviev în vestita sa scriere: *Înțelesul amorului*. De înalt interes e articolul lui V. V. Zienkovskii: *Ideie despre cultura ortodoxă*. După părerea sa, criza europeană nu e alt-ceva decât criza creștinismului apusean, și pentru aceasta trebuie să determinăm, să hotărnicim cu precizie tipurile conștiinței culturale creștine care se întrupează în Răsărit și Apus. În catolicism⁴⁾, noi avem ideea de temelie despre o acțiune directă și externă, așternută

pe empirismul natural istoric, pe când în Apus stăpânește concepțiunea despre prefacerea lăuntrică a sufletului și a culturii. *Istoricismul* într'un grad ridicat e propriu ortodoxiei, adică istoria s'a conceput ca un element imutabil al întemeierii împărăției lui Dumnezeu, ca prefacerea, ființei naturale istorice, în ființa derivată din grația care se împărtășește în Biserică. După ce Reforma s'a lăbărțat, iar cultura s'a laicizat, numai ortodoxia e în stare să deschidă din nou calea spre Hristos prin creațiunea istorică și, în chipul acesta, să restabilească în om puterile culturale și de iluminare. El afirmă că acum se revarsă zorile culturii ortodoxe, a primirii ortodoxiei lăuntrice și nevăzute din partea lumii. Aceste idei formează temelia și a articolului *Esența conștiinței ortodoxe rusești* de P. I. Novgorodțev.

A treia culegere e intitulată *Rusia și Latinismul*¹⁾ Sfătuim să citească acest articol pe acei care-și fac iluzii cu privire la putința unei uniri între catolicism și ortodoxie, o temă dezvoltată în articolul lui P. M. Bitzilli-Editorii acestui volum întrebunțează termenul „Latinism” pentru a însemna cu el Biserica romană, căreia îi tăgăduiesc epitetul de catolică, adică de universală. Problema relațiilor dintre Rusia și latinism e strâns legată de cea despre unirea Bisericilor, pe care Biserica romană a încercat s'o deslege intrând în legături cu Sovietele la conferența din Geneva. Problemele dogmatice și istorice nu sunt dezvoltate în această culegere: „Puterea noastră nu se întemeiază pe subtilitatea silogismelor. Cereăm și simțim adevărul ascuns și simplu. După intima noastră încredințare, ortodoxia e toată pătrunsă de acest adevăr. Rostul nostru e acela de a contribui cu tărie la păstrarea și întărirea ascuțimii viziunii lăuntrice, ascuțime care ar putea să ne ajute ca, scoțând la iveală ce e trecător, să cercetăm adevărata esență a acelei viziuni. Mai înainte de orice, suntem plini de recunoștință către Dumnezeu, pentru că, multămită sfintei sale voințe, fiecare în particular și toți la un loc, adică Rusia, luăm parte la mărturisirea și păstrarea întregului adevăr universal, manifestat odată și trimis în curăția sa în sânul Bisericii ortodoxe. Acest adevăr ne e scump în chip unic și fără asemănare, ca adevăr descoperit de Dumnezeu și universal. În anii de încercări și de ispită, noi credem că numitul adevăr va eși mai întărit în inimile omenești. Afară de aceasta, păstrarea adevărului universal e de o potrivă pentru noi cu păstrarea credinței strămoșilor. Tradițiunea universală și succesiunea națională se întreșes, se înrădăcinează într'o singură îmbrățișare. În mijlocul încercărilor și ispitelor, noi știm că mai cu seamă în această credință, care, în acelaș timp, se descopere ca un așezământ universal și național, se întărește, în chipul unei coloane neclintite, puntea care, dela strămoși, conduce la urmași. Și acum, mai mult decât oricând, aceste puteri pun în joc tăria și încordarea lor. În acțiunea lor, aceste puteri sunt identice, se unifică. *Face să amintim că, sub un oarecare aspect, bolșevismul și latinismul, internaționala și Vaticanul, din partea istorică și empirică, sunt frați de arme și aliați*. Aceasta din pricină că

1) *Hristianscoie Soiuz molodăh lundeĭ: ego voznichovenie, prințipă i programna*, New-York 1922.

2) *Problema rusăgo religioznago soznania*. Berlin 1924, 389 pag.

3) *Pravoslavie i cultura i sbornic religiozno filosofskih stateĭ*. Berlin 1922, 234 de pagini.

4) Cititorul să înțeleagă nu romano-catolicismul, ci universalismul creștin — Nota A. S.

1) *Rossia i Latinstvo*. Berlin, 1923, 220 de pag.

amândouă aceste puteri asaltează împreună cetățuia spiritului ortodox, și acesta e cetățuia de care atâră tărâla lui. Copiii ortodocși, pe care latinii, după ce i-au primit în școală, i-au convertit la latinism (uneori acești copii au fost convertiți prin mijlocirea părinților lor îngelați), și adulții ortodocși, care au fost atrași la latinism de ispite launtrice și din afară, în oarecare sens, se pot asemăna și în același timp opune celor jertfiți prin împușcările bolșeviste. Aceștia din urmă sunt simbolul distrugerii fizice. Noi credem totuși că, prin mila dumnezească, ei vor dobândi mântuirea veșnică. Acei care sa convertesc la latinism, nu rare-ori contribuie la buna lor stare materială, dar ei cad în ruina lor spirituală. Dela adevărul deplin, ei trec la adevărul stricat și schimbat. Lasă Biserica lui Hristos, pentru a intra într'o societate care a jertfit principiile bisericesti pentru trufia omenească¹⁾. Comuniștii, după cum e cunoscut, nu se mărginesc a distruge, a desrădăcina fizic pe acei care nu sunt părtași ai teoriilor lor. Intențindu-și propaganda lor, ei năzuiesc și oneori și izbutesc a răsturna spiritul credincioșilor ortodocși, mai cu seamă al tinerimii. Mulțămită acestei năzuințe, ei recurg la metode cu care latinii nu sunt deprinși. Dar, în de obște, asemănarea dintre bolșevici și latini e întemeiată, întru cât și unii și alții adoptă aceleași sisteme pentru a lucra asupra conștiinței omenești, cu atât mai mult cu cât se bagă-de-seamă o oarecare comunitate de procedări în relațiunile lor de față de unitatea istorică și națională a poporului rusesc. Totuși, din alte puncte de vedere, asemănarea dintre bolșevici și latini e supusă la mărginiri substanțiale. Din punct de vedere religios și launtric, și unii și alții nu sunt la fel. Acei care cheamă pe Domnul nu se identifică cu vrăjmașii Domnului. Biserica ortodoxă, în însușirea ei de singura Biserică adevărată și universală, poate și trebuie să se poarte față de celelalte biserici cu sentimente de iertare și iubire pe care ele nu le au. Și dacă, intrând în legătură cu latinii prin căile iertării și iubirii reale, Biserica ortodoxă și credincioșii ei vor ajunge să discrediteze acest principiu răutăcios al latinismului, binecuvântate vor fi silințele lor. O asemenea atitudine nu înlătură totuși ținuta de împotrivire și de luptă în împrejurările când înșiși Latinii se ridică împotriva noastră cu armele răului. Convertirea ortodocșilor la latinism e un exemplu luminos despre asemenea împrejurare" (pag. 10—12).

Deci caracterul acestei culegeri e polemic. El e un răspuns tăietor la urăturile diplomatice ale unui răposat arhiepiscop de Genova și ale unui diplomat cu rasă (Pizzardo) către delegații bolșevici. Toasturile schimbate între un reprezentant al internaționalei roșii și al *internaționalei negre*, după epitetele dăruite catolicismului în această carte războinică, au înstrăinat atâtea simpatii în față către catolicism în inima Rusiei ortodoxe. Intrasigența ortodoxă a ajuns mai mult decât oricând de neîmpăcat în rândurile intelectualilor ruși. Ea se dezvoltă în feluritele capitule ale acestei culegeri: 1. *Rusia și latinismul* (P. Savițkii); 2. *Pasiuni și primejdii* (P. Savoinskii); 3. *Catolicismul și Biserica romană* (P. Bițilli); 4. *Unirea Bisericilor*

în realitatea lor istorică (G. Bernadskii); 5. *Scandalurile unirii* (N. Trubețkoi); 6. *Căile unirii* (A. Kartavev); 7. *Două Testamente* (P. Florovskii); 8. *Problema liturgică în ortodoxie și catolicism* (I. Ilin). Din citirea acestor studii, se ridică dela sine încheierea că elementele cele mai bune ale Rusiei doresc și vor să rămâie ortodoxe. Numai flămânzii și desnădăjduiții se vor pleca în fața ispitei de a intra în alte Biserici creștine din Apus. Rușii, care nădăjduiesc în renașterea patriei lor, socotesc ca fugari și netrebnici pe acești dezertori dela credința națională. Ei dau să înțeleagă cu glas limpede că Rusia nu uită, și într'o zi va ști să întoarcă cu aceiași măsură celor care s'au folosit de slăbiciunea ei. Amenințările rusești nu se mărginesc la orbita intereselor materiale. Ele se îndreaptă și către stricătorii și tâlharii credinței rusești, și de oarece istoria își are întoarcerile ei, unele legi ale nemăsuratului cod rusesc, privitor la confesiunile eterodoxe, vor putea eși odată la iveală în pagaba acelora pe care Rusia „nu-i uită“.

La această carte, care combate apucăturile filocatolice ale unor cete de emigranți ruși, se pot adăoga alte scrieri mai puțin însemnate, de polemică religioasă. Năzuințe pașnice scoate la iveală broșura D-rului Iuliu Hadsek, teolog uniat din Rusia subcarpatică, intitulat: *Manual pentru studiul chestiunii unirii Bisericilor răsăriteană și apuseană*¹⁾. E o lucrare de vederi înguste, dacă facem excepțiune pentru primul capitol, care cuprinde unele știri bibliografice. Serisoarea e dedicată lui Vladimir Solovievi „Hristos, serie autorul, a întemeiat numai o singură Biserică și se roagă pentru unitatea ei. Și noi trebuie să ne rugăm și să lucrăm pentru unitatea Bisericii. Chestiunea e grea. Afară de momentele psihologice, ea cuprinde și factori istorici, juridici, dogmatici și exegetici“. Autorul oferă oarecare material pentru studiul problemei, arătând mai întâi greutățile dezlegării ei, apoi tratând despre primatul și infalibilitatea Papilor, despre *Filioque*, despre progresul dogmatic, despre unitatea și imutabilitatea ortodoxiei, despre expresiunile favorabile Bisericii catolice. După părerea lui, multe înțelesuri greșite între cele două biserici sunt roada ignoranței. „Noi trebuie să ne silim de a pune un capăt neînțelegerii. Biserica catolică își îndeplinește slujba ei. La 1848, ea a întemeiat Societatea de rugăciune către Maica Domnului pentru încetarea dezbinării. Și Piu al X-lea (*sic!*) a întemeiat Institutul pontifical pentru studiul problemei bisericesti răsăritene. Putem înlătura împrejurările neprincipioase prin lucrări reciproce“. Se înțelege însă, acestea nu se înlătură cu lucrări de asemenea turnătură, care dau dovadă de o mare ignoranță în ce privește literatura unirii și nu ajung la niciun rezultat. Mai mult prețuiește o cugetare limpede, chiar rostită cu aprindere neobișnuită, decât cugetări întunecoase, ascunse în nouri subînțelesurilor. Dacă nu se explică limpede ce se voințe

1) *Rukovodstvo i izuceniiu voprosa vozsoedinenia vostochnoi i zapadnoi tserkvei*, Uigorod 1922 79 de pag. Acelaș autor a mai scris și alte broșuri polemice: *Pentru ce trebui să fim Duminica și nu Sâmbăta; răsturnarea sabatismului*. Uigorod 1920. *Adevărul nostru cu privire la credință*. Uigorod, 1920, 68 pag. *Articole despre problemele ortodoxiei, naționalității și catolicismului*. Uigorod 1911, 39 de pagini.

1) Foarte bine spus! Așa e catolicismul. — Nota Traducătorului.

dela răsăriteni, adică nu atât unirea cu ei, cât deplina lor supunere către Papalitate, teologia polemică a catolicismului va fi totdeauna o armă cu vârful frânt. Papalitatea are cel puțin meritul de a fi privit totdeauna pe răsăriteni ca niște fi rătăciți care umblă în căile pierzării. Aceiași arătare limpede, precisă, tăietoare ar trebui să se formuleze și în multe cărți ale uniuniștilor, și atunci aceste cărți s'ar micșora la puține pagini.

Și puține pagini în adevăr numără mica scriere a lui Antonie, mitropolitul Kievului și Galiției (*titulus sine re*): *Convorbire între un ortodox și un uniat. Lămurire cu totul nouă a chestiunilor celor vechi*¹⁾. La drept vorbind, noutatea nu există. Mitropolitul Antonie, care alte dați figura în Rusia între protivnicii cei mai vii ai lui Soloviev, este neînduplecat în vederile lui. Pentru dânsul, urmașii tuturor celorlalte biserici creștine afară de ortodoxie, sunt păgâni și evrei. Darul Duhului Sfânt nu sălăsluiește în sufletele lor și numai în chip abuziv li se dă numele de creștini. Uniatismul e pentru Ruși totdeauna un păcat de neiertat, pentru că îmbracă în piele de miel pe lupii latinismului, în încercările lor de a zmulge din inimă credința ortodoxă. Scrierea mitropolitului Antonie, e o încercare din acea polemică stereotipă care s'a cultivat totdeauna în taberele Bisericii rusești dela începuturile creștinismului rusesc până azi. Nu e lipsit de interes însă pentru studiul atitudinii emigraților ruși față de catolicism scrierea despre acest subiect pe care a dat-o la lumină d-na N. A. Lappo Danilevskaia²⁾.

De probleme religioase din punct de vedere filosofic se ocupă în mai multe volume Principele Eugeniu Trubețcoi (mort în 1921) și principele Nicolae Serghievici Trubețcoi,

Lucrarea celui dintâi: „Înțelesul vieții“ a fost retipărită la Berlin. Autorul înfățișă această carte ca rodul unui lung răstimp de meditațiuni și studiu despre idealul teocratic și viața religioasă și socială din Apus. Catastrofa războiului mondial, după vederile lui Trubețcoi, e rezultatul unei mari stricăciuni și boale morale, ca urmare finală a unei mari rupturi între cultură și credință. El vede în lume triumful răului. Evenimentele omenești el le judecă în lumina *Atot-unității*, un termen familiar în filozofia lui Soloviev: „Pentru aceia în conștiința sa filozofică se întretese cu o bolnăvicioasă asprime antinomia dintre ideea despre lume și despre absurditatea mondială, și se desfășura enigma unui astfel de insucces al creațiunii și revelațiunii dumnezeiești“. Cu mare limpezime, dar și cu uimire proprie lui, Principele Trubețcoi arată toate fazele pe care această antinomie fundamentală le suferă în feluritele ramuri ale *problematicii* filozofice. El înlătură categoric evoluționismul ca forma teodiceei. Lumea și absolutul sunt despărțite necondiționat și se împărechiază cu o legătură nu atât substanțială, ci liberă. Înțelesul oricărei ființe finite e chemarea ei, nu esența ei. O asemenea divergență învoiește ca să stabilim libertatea creațiunii și să dezlegăm antinomia răului. Prin cuprinsul său fundamental, idealul lumii e idealul prieteniei universale. Atot-unitatea nu e o esență, o sub-

stanță, ei e problema ființei, transformată în rațiune absolută. Procesul cosmic e procesul manifestării lui Dumnezeu în făptură, dar manifestarea finală a plenitudinii principiului dumnezeesc și a creației se va împlini numai când va înceta încăpățânarea perversă a făpturii. Toate rezultatele și cuceririle istoriei sunt neîndestulătoare și relative, și nu se vor descotorosi niciodată de asemenea mărginire. Cu aceasta nu se urmărește ca însemnătatea și trebuința lor să scadă, pentru că orice împlinire relativă ridică prețul vieții. Trebuie numai, cu toată tăria inimii, să stăm de strajă împotriva falselor *ridicări la absolut* a valorilor relative. Despre condițiunile religioase ale Rusiei, tratează cartea lu Sergiu Bulgakov, unul dintre cei mai învățați preoți emigrați ruși: *La ospățul zeilor*¹⁾. Dovadă de buna primire care i s'a făcut, avem faptul că s'a tipărit în mai multe edițiuni. Ea cuprinde cinci dialogi religioși. Intre personagiile care iau parte la discuțiune, locul întâi îl ține un teolog, care totdeauna dobândește biruința asupra protivnicilor lui: un diplomat, un general, un om de acțiune și un fugar. Diplomatul se plânge că Rusia și-a uitat misiunea de a înălța crucea pe turnul Sfintei Sofia. Teologul cere întoarcerea la teoriile slavofililor pentru mântuirea Rusiei. El osândește cezaropapismul ca un abuz care s'a infiltrat în istoria Rusiei, dar se mângâie cu gândul că n'a fost ridicat la treapta de dogmă, ca în catolicismul roman. Visul unirii Bisericilor e pentru el mai degrabă un vis urât. „Acum, scrie el, iezuiții au prilejul de a pescui în ape turburi. Degeaba se întinde uniația în Ucraina. Rusia noastră e vie și merge pe căile ei, cum în vremuri de demult Hristosul rusesc mergea în chipul urât de rob, lipsit de frumuseță“.

Principele Nicola Trubețcoi e autorul unei cărți care a fost mult discutată: *Europa și omenirea*²⁾. Autorul își dezvoltă tema sa din punctul de vedere social și tăgăduiește caracterul unic al culturii universale. După părerea sa, orice grup etnic și național năzuiește spre o civilizațiune proprie, deosebită de cea a altor grupe. Nu e cu putință de stabilit grade felurite de cultură. Deci sunt tipuri deosebite de cultură care ies la iveală și-și iau ființă și în domeniul religios. Pentru o cultură națională, e o primejdie de a se supune sufletește unei culturi străine, înlocuind una cu alta. Din această teorie, scriitorul rus își scoate dovezi pentru a se ridica împotriva culturii europene sau mai degrabă împotriva *europenizării* culturii. Civilizațiunea europenească e o moștenire a popoarelor germano-latine. Ea își are valorile ei morale și folosul ei în mișcarea acestor rase. Pentru ce deci să voiești a o generaliza, a o face universală?... Sunt grupe etnice care nu au nimic comun cu popoarele de rasă latină sau teutonică, de pildă, popoarele slave, popoarele asiatice. A impune acestora o cultură de tip germano-latin, e aceiaș cu a le silui, a le desnaționaliza. Cultura europenească, din punct de vedere etnic, e limitată. Cuprinsul său, în multe puncte, e negativ sau cu multe goluri. De aici, trebuința de a căuta un tip de cultură potrivit cu popoarele slave care au su-

1) *Basica pravoslavnaia s uniatou i sovetsko nove osvieshnie starâh vaprosov*. Carloviț 1922, 82 de pag.

2) *Emigrația i catolicestvo*. Paris 1924.

1) *Na piru bogov*. Sofia, 1921, (3. ed.)

2) *Europa i cielevicesstvo*. Sofia, 1920, 82 de pag.

ferit otrava Apusului. Teoriile lui Trubețcoi se apropie, deci, de ale d-nei Danilevskii, formulate în cartea sa „Rusia și Europa“ și se împacă de minune cu acele ale școale proaspete a eurasiaticilor.

Problema religioasă a renașterii e desfășurată în monografia dedicată de L. Karsavin lui Giordano Bruno ¹⁾. Autorul își lărgeste tema lui. El schițează curentele filozofice-religioase ale renașterii. Teoria despre intuițiunea fundamentală, despre intuițiunea Atot-unității dumnezeiești a lui Nicolae Cuzanus, e înfățișată de el ca substratul filozofiei lui Giordano Bruno, și e primită de el, e împrăștiată și dezvoltată cu minunată ascuțime în tratatul său despre filozofia istoriei ²⁾. În Giordano Bruno, Karsavin descoperă tragedia sufletului Renașterii, tragedia spiritului care se desface de Atot-unitate, și rupe legăturile ei cu aceasta. Ineetează perioada medievală a istoriei și începe era nouă. Problema religioasă își schimbă înfățișarea. Intrăm într-o fază nouă de relațiuni între Absolut și lume, între plinătate și perfecțiunea divinității de înaintea lumii de oparte, și mulțimea lumii empirice de alta. Problema aceasta a fost totdeauna tema unor cercetări chinuitoare din partea doctorilor scolastice și a celor a nouăi filozofii europene. Deci cugetarea filozofică de azi e în așteptarea unei sinteze noi, a unei întoarceri către acea plinătate de sistem religios-filozofic, care alcătua tăria cugetării scolastice. Autorul nu vrea o nouă înflorire a scolastice, pentru că aceasta nu mai este în armonie cu năzuințele spirituale ale vremii noi. Dar filozofia de azi s'a risipit prea mult. Trebuie să înmănunchiem datele ei împrăștiate și să întocmim unitatea spirituală a numeroaselor sale sisteme. Acelaș principiu al Atot-unității ca temelie a speculațiunii filozofice a fost scos la iveală și în Dialogii săi ³⁾.

Cei mai de seamă cugetători religioși sunt filozofii Nicolae Berdiaev și S. L. Frank. Vrednică de însemnat e cartea acestui din urmă intitulată „Sfărâmarea idolilor ⁴⁾. El ia ca motto textul din întâia epistolă a Sfântului Ioan: *Fiilor, păziți-vă de idoli* (1 Ioan 5,21). Ideile sale au legături de înrudire cu acele ale lui P. I. Novgorodțev, care susține că trebuie distrusă utopia raiului pământesc. Trebuie să te lepezi de dorința de a-ți mulțumi pe pământ setea arzătoare după spiritualitatea care se află în om. La aceasta nu ajung nici concepțiunile sociale și politice, nici progresele culturii, nici ordinea formală și morală. Singura cale de ieșire este a te emancipa de orbirea de a ținea la litera moartă. Cultura nu e alta decât zăcământul vieții spirituale a omenirii. Ceiace cu adevărat are valoare sunt principiile absolute care se dezvăluie în noi înșine și care formează adevărata realitate. Sufletul, liberat de toți idoli săi, năzuiește din fire către Dumnezeu cel viu. Se vede deci trebuința unei întoarceri către *nemijlocirea* (*neposredstvenost*) religioasă. Trebuie să ieșim din starea de critică negativă, pentru a inaugura era reconstrucțiunii. Suntem în fața unei realități nouă, a unei lumi nouă. Critica veche

a pozitivismului și raționalismului s'a dovedit neputincioasă, pentru că nu dădea roada unei experiențe nouă. Epoca nouă se va desfășura ca o concediere a perioadei critice și ca urzirea perioadei organice. Experiența nouă se va răspândi în sisteme nouă de gândire, într'o concepțiune despre viață și societate. Mica lucrare a lui Frank a fost dată la lumină de YMCA. Despre trebuința de a trece dela confuzionismul sceptice-pozitiv, la plinătatea nouăi experiențe spirituale-active sau a unei treziri de cugetare și viață în filozofia creștină, tratează Frank în cartea sa: *Conștiința vie* ¹⁾, în care el examinează teoriile filozofice ale lui Goethe, Schleiermacher, James, Tiucev și întărește aspirațiunile lor religioase.

Producțiunea filozofico-religioasă a lui Berdiaev e mult mai întinsă și îmbrățișează opere de valoare puțin obișnuită, vrednice de a fi traduse în limbi mai la îndemâna publicului. Avem mai întâi lucrarea sa despre *Filozofia inegalității* ²⁾. Cuprinsul acestei cărți, de altfel ca și a tuturor scrierilor lui Berdiaev, e atât de concentrată în cugetările ei și are o așa înlănțuire de argumente care se leagă unul pe altul, încât e peste măsură de greu de a le rezuma. În genere, autorul preferă să licărească dualismul care se întâlnește în toate realitățile creațiunii, adică în puterile naturii și în puterile spiritului. Sufletul omenesc e tiranizat de simțul pământului și de dorința după împărăția lui Dumnezeu. Pe acest dualism se întemeiază tragedia despre existența omenească. S'ar putea oare echilibra vreodată aceste două aspirațiuni, una pământescă și cealaltă cerească?... Iată problema veșnică a spiritului omenesc.

Prin originalitatea lor, se disting ideile desfășurate în cartea *Sensul istoriei; încercare de filozofia soartei omului* ³⁾. Autorul tratează în ea despre esența istoriei, despre istoria oarească (Dumnezeu și omul, timpul și veșnicia), despre faptul istoric al ebraismului, despre creștinism în istorie, despre renaștere și umanism, despre progresul și sfârșitul istoriei, despre voință față de viață și cultură. Să renunțăm a expune teoriile lui Berdiaev. Cursul cărților lui Berdiaev, dacă e slobod a-l numi așa, e masiva lor construcțiune. Nu se pot micșora. Blocurile de marmură care le alcătuiesc se împotrivesc, ca diamantele, loviturilor de daltă ale acelor cari ar voi să le fărâmițeze. Sunt cărți care se cetesc, dar nu se rezumă. Ajunge să spunem că teoriile filozofului rus sunt catastrofale față de aspirațiunile omenești. Omul este un mănunchiu de contradicții. Rostul, misiunea omului pe pământ se pot împlini numai simbolic. Centrul de gravitațiune al omenirii nu se găsește în simbolurile ajunse, ci în năzuința către cuceriri nouă. O gustare din stilul autorului face mai mult decât o rezumare: „Civilizațiunea e excentrică. În civilizațiune este un schimb de idealuri ale vieții cu mijloacele vieții, cu uneltele vieții. Scopurile vieții se întuneacă, se ascund. Conștiința oamenilor civilizațiunii este îndreptată numai către mijloacele vieții, către tehnica vieții. Scopurile vieții ni se înfățișează ca iluzorii, iar mijloacele vieții ca reale. Tehnica, organizarea, procesul

1) *Giordano Bruno*, Berlin, 1923, 276 de pag.

2) *Filozofia istoriei*, Berlin, 1923, 358 de pag.

3) *Dialogii*, Berlin 1923, 112 pag.

4) *Krușcenie Kumirov*, Berlin, 1924, 104 pag.

1) *Jivoe znanie*. Berlin, 1923, 274 de pag.

2) *Filozofia neravenstva*. Berlin, 1923, 246 de pag.

3) *Smăsl istorii; opăt filozofii cielovieceskoi sudbă* Berlin, 1923, 269 de pag.

productiv, iată realitatea. Cultura spirituală nu e reală. Cultura e numai un mijloc pentru tehnica vieții. Corespondența între scopuri și mijloacele vieții se confundă și se alterează. Totul pentru viață, pentru dezvoltarea puterii ei, pentru organizarea ei, pentru veselie. Dar cu ce rost viața însăși?.. Are ea un scop și un înțeles?.. În aceste căi moare sufletul culturii, se stinge însemnătatea ei. Mașina a dobândit o putere magică asupra omului, la învăluit în șivoaiele ei magice. Degeaba romantismul a tăgăduit valoarea mașinii. Cu aceasta s'a tăgăduit însăși civilizațiunea oa moment al soartei omenești, ca experiență, ca spirit care dobândește înțelepciunea. E cu neputință simpla restaurare a culturii. În epoca civilizațiunii, cultura a fost totdeauna romantică, totdeauna îndreptată spre epocile deja trecute, epoce în organismul cărora religiunea intra adânc. Aceasta e legea. Stilul clasic al culturii ne e cu puțință în mijlocul civilizațiunii. Cei mai buni reprezentanți ai culturii în veacul XIX au fost romanticii. Adevărată oale de biruință a culturii e una singură: calea transformării religioase (Paginile 261—262).

Aceiași scurtime de stil și adâncime de cugetare se găsește în volumul despre concepțiunile filozofice ale lui Dostoievski, ¹⁾ dat la lumină de *Societatea tinerilor creștini* din Praga. E poate cea mai bună carte pe care noi o avem despre spiritul marelui scriitor rus. Însemnătatea sa religioasă este vrednică de ținut minte, pentru că Dostoievski a fost, în felul lui, un apostol al creștinismului. Berdiaev mărturisește că citirea *Legendei Marelui Inchizitor* l-a dus la Hristos. Ideia despre libertate, care este partea de temelie din filozofia lui Berdiaev, străbate și toată filozofia lui Dostoievski. Autorul tratează în volumul său despre fizionomia spirituală a lui Dostoievski; studiază teoriile lui despre om, libertate, rău, dragoste, socialism, Rusia, istoria marelui inchizitor, despre Dumnezeu-omul și omul-Dumnezeu. Pentru Berdiaev, Dostoievski reprezintă criza culturii, pe când Tolstoi este vrășmașul ei. El nu este un învățător al disciplinei și al căilor sufletești, și totuși el a dat învățătură generațiunilor rusești despre chipul de a descoperi lumina în mijlocul întunecului, de a descoperi chipul și asemănarea lui Dumnezeu și în omul căzut, de a învăța dragoste către omenire, dragoste care e plină de respect pentru libertatea omenească.

În scrisul lui, însăși noaptea își capătă colori luminoase. Lumina lui Hristos biruie lumea și împrăstie tot întunecul. Creștinismul lui Dostoievski nu e un creștinism întunecos, ci creștinismul alb, acel al lui Ioan.

„Scrierile lui Dostoievski înfățișează contribuțiuni prețioase pentru creștinismul viitor, pentru creațiunea evangheliei veșnice, pentru religiunea libertății și a dragostei. Trebuie să înlături din creștinism ceiace-l mineralizează și-l osifică. Biruința Antihristului în lume, perderea credinței, creșterea materialismului, iată rezultatele înțepenirii spiritului creștin. Creștinismul prefăcut în vorbărie scolastică, în mărturisire de oameni fără suflet, în forme abstracte, în degenerare clericală, nu poate fi o putere care să te nască din nou sau să-ți dea viață. El trebuie să se refacă oa religiune a

vremurilor nouă, dacă nu vrea să-și peardă farmecul de religiune veșnică.»

Aceasta e încheierea pe care Berdiaev o trage din studiarea lui Dostoievski.

Prin negativismul ei, se distinge opera lui F. Stepun: *Viața și Creațiunea*. Filozoful rus zărește o *contradictio in terminis* în cultura religioasă, a cărei existență i se pare absurdă. Orice creațiune a unei naturi e particulară; simțul religios însă se dezvoltă, dimpotrivă, în plinătate neîmpărțită. De aceea puterea de creare și religiunea nu se pot împăca. Religiunea e, prin însuși temeiul ei, contemplativă, lipsită de mișcare, tăcută. Autorul își dovedește afirmațiunea lui cu pilda și afirmațiunile misticilor. Plecând dela acest principiu, idealul și inspirațiunea religioasă în artă și în literatură ar fi negativ. În domeniul filozofiei religioase intră, din unele pnote de vedere, cele trei încercări ale lui B. Iacovenko despre filozofia rusească, americană și bolșevistă ¹⁾. Filozofia americană el o socotește ca îmbibată de idealism transcendentă și de cuprins religios.

Cu totul de aceeași ramură se țin și numeroasele lucrări tipărite de Frank, Berdiaev, Karsavin, Ilin, Losskii, Novgorodțev, Suciinskii în *Sofia*, organul răposatei *Academii libere de cultură religioasă* din Berlin. Lucrările pomenite sunt strânse sub titlul general de *Probleme de cultură spirituală și de filozofie religioasă* (vol. I, Berlin 1923, pag. 129). În această culegere, se tratează temele următoare: *Filozofia și religiunea; Capătul Renașterii; Calea ortodoxiei; Filozofia și viața; Comunismul și concepțiunea filozofică despre viață; Democrația la răspântie; Concepțiunea filozofică despre lume și artă; Biserica vie și renașterea religioasă a Rusiei*. Interesul cititorilor e trezit mai cu seamă de teoria despre Biserică desfășurată în studiul despre căile ortodoxiei. „Biserica este a-tot-unitatea omenirii și împreunarea cosmosului în Hristos, o a-tot-unitate întregă și deplină. Ea nu ființează integral, ea nu este actuală în orice clipă pe care o trăim și nu poate ființa desăvârșită într'o clipă anumită, pentru că, în aceeași clipă, ea este a tuturor stărilor și nu ființează deplin în niciuna din ele. Numai o noțiune nedeplină despre Biserică se dezvăluie în așteptarea împlinirii sale întregi pe pământ într'o vreme oarecare, precum în hiliasm, pentru că Biserica perfectă ființează numai ca unitate care îmbrățișează toate timpurile. Existența deplină a Bisericii nu se cuprinde în principiul ființării empirice a ei, nici în scopul ei, nici în oarecare perioadă mijlocie. Noi n'o găsim nici în trecut, nici în vremea de față, nici în viitor. Biserica nu poate fi o parte de experiență, o parte care să se împotrivească Statului, societății sau oricărei alte colectivități. Ea e toată experiența și mai mult decât aceasta. Așa de mult e ea experiență, încât nu e într'înșă nimic empiric. Datorită ei, nici acțiunea statului, nici cea a societății, nici cea a culturii nu sunt șterse, ci-și capătă desăvârșirea lor, își umplu golurile lor. (p. 52).

De o însemnătate fără margini pentru studiul sufletului ruseso religios este mișcarea *eurasiatică*, care visează o

1. *Miroserțanie Dostoievskago*. Praga 1922, pp. 238.

1. *Ocerki amerikanskoi filozofii*. Berlin 1922, 62 de pagini. — *Ocerki russkoi filozofii*. Berlin 1922, 128 de pag. — *Filozofia bolșevismă* Berlin 1921, 62 de pagini.

nouă cultură, un nou suflet pentru civilizațiune, care ar fi împletirea Răsăritului cu Apusul, a Europei și a Asiei. Desnădăjduită și ajunsă a nu mai avea încredere în Europa, Rusia ar vrea să se întoarcă la leagănul neamului omenesc, la obârșia tuturor religiunilor. Eurasiaticii tipăresc culegeri de articole care tratează despre problema religioasă rusească. Cea dintâi s'a tipărit la Sofia în anul 1921 cu titlul de *Exod spre Răsărit*¹⁾. Să însemnăm în ea articolul lui B. Suvcinskii: *Epoca credinței* (pag. 14-27), care cere o întoarcere la profetism. „Vremea noastră, scrie el, e vremea marilor descoperiri religioase și, ca toate epocile *deinspirațiune și descoperiri*, ea trece prin răsturnări numeroase. Trecutul e numai o moștenire a amintirii. Viitorul e obiectul prevederii și al profetismului. Și de o parte și de alta a oricărui fapt întâmplat, —prăpastia. Orice fapt petrecut astfel e un act voluntar într'o clipă oarecare. O asemenea concepțiune despre viață, în planul manifestării voinței și al supunerii voinței, e o concepțiune a unui sistem filozofic tragic, religios, pentru că esența intimă a structurii tragice se găsește și în îndeplinirea tuturor căilor omenești care duc spre înălțimi. Și aceste căi sau se deschid pe pământ în catastrofele tragice, de neînțeles, sau se ridică în cer cu taină și nevăzute, în continuarea unei lumi care nu e cea de pe pământ“ (pag. 16).

Conștiința religioasă a vieții e pentru el o audițiune muzicală, o muzică asemenea celei a torentului nostru. Ideia despre viața religioasă se asimilează formelor celor mai curate și mai depline ale conștiinței lumii, tragedia și muzica. De aceea în vechime și în Biblie era între ele o legătură de frăție (pag. 19). Cugetarea teologică creatoare trebuie să dea la iveală inspirațiunea largă și nesecată, cum și înviolabilitatea țepăna a datelor dogmatice, pentru că religiunea e reală, e forma de iluminațiune care dezleagă toate enigmele. Teologia ortodoxă, care multă vreme s'a odihnit în nemiscarea și lipsa de înțelegere a învățământului ei canonic (pentru că toate căile de concepțiune mistică și de cugetare a inteligenței eșeau din orbita Bisericii), a îngrămadit în esența ei darurile neprețuite ale revelațiunii și înțelepciunii, față de care toate rezultatele conștiinței culturale, în înțelesul de filozofie intuitivă, toate produsele culturale europene, derivând din materia trainică a Asiei, apar însăilări raționale și construcțiuni fără suflet, lipsite de grație. (pag. 24).

Problema religioasă se găsește și în a doua culegere: *Fe drumuri, confirmarea eurasiaticilor*²⁾.

Foarte interesant și original ni se pare studiul lui A. Kartășev despre marea Reformă, Reforma Bisericii rusești și desăvârșirea finală a Bisericii (pag. 2798). Cugetările date la iveală în acest studiu au fost condensate într'o cuvântare ținută la 28 Februarie 1916 la societatea filozofică-religioasă din Petrograd. Acum autorul le dezvoltă mai pe larg.

După părerea sa, o repetiție a marei Reforme nu e cu putință în Rusia. Toată însuflețirea renașterii, a umanismului, a culturii e o amintire a trecutului. Energiile mulțimii nu mai sunt scuturate de frământările ei. Totuși

roadele Reformei nu numai au putut ajunge la îndemâna societății, dar nici nu s'au putut înlătura. Nici catolicismul ortodox, nici ortodoxia răsăriteană nu micșorează însemnătatea ei. Urmările Reformei se cuprind: mai întâi, în dreptul la legături religioase individuale cu Dumnezeu, afară de orbita autorității; și al doilea, în dreptul recunoscut rațiunii științifice de a cerceta și medita dogmele creștinești. Pretențiunea de autonomie religioasă patronată de Reformă, așa zicând, s'a topit cu spiritul contemporan și iese la iveală în mișcarea de înnoire religioasă stârnită de cugetarea liberală. Întâmplările cele mai din urmă din Biserica rusească, lupta împotriva episcopatului și a monahismului, două tagme privilegiate, dreptul de a și alege clerul, cerut de mireni, indică o năzuință spre democratizarea organismului bisericesc. Mai puțin pronunțată este năzuința spre *raționalizarea* dogmelor. Dar ea își scoate capul în condițiuni de libertate, cum s'a arătat, sub formă de modernism, în mărturisirea perfect organizată a catolicismului roman. De aceea trebuie să ne așteptăm la o astfel de evoluțiune doctrinală în Biserica rusească.

Esența Reformei se cuprinde într'o simplificare, contracțiune și părăsire a aceluia mănunchiu de învățături oare au fost introduse de tradițiunea catolică mai înainte de veacul al XVI-lea. Reformatorilor li s'a părut că moștenirea creștină a fost încărcată cu adaosuri străine, care prefăcuseră simplitatea temeliei primitive. S'a ridicat convingerea că creștinismul trebuie curățit, întorcându-l la simplitatea tradițiunii apostolice. Protestantismul a însemnat o întoarcere la creștinismul apostolic, mai mult la cuprinsul său doctrinal decât la năzuințele sale mistice și ascetice cum se întâmplase în evul mediu. O asemenea convingere era absurdă, și istoria ne-o dovedește. Cum oare acest creștinism primitiv se poate identifica cu Reforma protestantă? Cel dintâi avea un caracter mistic, bisericesc, teocratic, hiliastic. Int'însul lipsea orice mărginire rațională, mărginire de religiune din partea oamenilor neutri. El avea conștiința că formează o teocrație universală, menită să desființeze toată cultura păgânească, s'o supuie Regelui, Mesia, s'o prefacă într'o cultură nouă. Desamăgită în nădejdiile sale milenare, Biserica s'a hotărît să subjuge lumea externă, lumea culturii. În Apus, preoția a plăzmit Biserica după chipul Statului, iar în Răsărit a încredințat frânele puterii regelui creștin. Toate aceste concepțiuni despre puterea universală a creștinismului sunt identice între ele și diemtral opuse concepțiunii Reformei. Rupând lanțurile sale cu catolicismul, protestantismul s'a abătut dela creștinismul apostolic cu privire la puterea universală a creștinismului. El a sărăcit concepțiunea despre religiunea închisă pe aceasta în granițe bine trase, a alungat-o din domeniile în care ea voia să-și afirme autoritatea ei pe nedreptul. Reforma a laicizat cultura, a sancționat ideia de viață laică autonomă, independentă de influența și controlul Bisericii, a înființat cu el un fel de *simbiosis* (traie împreună, în puterea căruia Statul s'a legat să servească o mărturisire de credință). Noul protestantism a fost trâmbișul *laicității* în toată plinătatea lui. Astăzi protestantismul urmărește ca Statul, ca așezământ străin de religiune, să nu se amestece în viața intimă a ei. Părerea

1. *Iskod k Vostoku*. Sofia 1921, p. 125.

2. *Na Putiah utverjdenie evraziifev*. Berlin 1922, pagina 358.

comună a filozofiei sociale, cu privire la religiune oa *Privatsache* (afacere particulară), e roada nemijlocită și directă a Reformei, roadă care a desființat cu totul creștinismul apostolic și bisericesc. De aceea o învoire a creștinismului rusesc după duhul Reformei ar aduce într'însul o rodnică modernitate de cugetare, de psihică, de practică, adică o viață nouă, și l-ar face în stare ca, împreună cu alte tabere, să toarcă istoria culturii religioase. Un asemenea folos totuș n'ar fi lipsit de primejdii. Duhul raționalismului și al laicismului ar putea sărăci biserica rusească, ar putea să desființeze sufletul său teocratic, s'o prefacă în Biserică națională, totdeauna stearpă, ca și celelalte Biserici din Răsărit. Ea și-ar pierde caracterul ei de Biserică care-și propune să teocratizeze lumea. (pag. 43-48)

La aceste lucrări de temelie, noi nu putem adăoga, pentru a întregi numărarea noastră, decât lucrări de mică valoare științifică, și mai de grabă manuale elementare. În ramura științelor biblice, vom cita *tratatul de ermenentică* al lui Bokmelder ¹⁾, *Instrucțiunile biblice* ale lui Valuev ²⁾ și curiosul volum al lui Darkșevioi despre *Apostolul Pavel* ³⁾ în care se tratează problema isteriei în istoria lumii.

Apologetica creștină e înfățișată aci prin cărțile veștede despre adevărurile creștine puse la îndoială de materialism sau pozitivism. Vom cita micile tratate ale lui M. Arkadiev despre realitatea lumii spirituale ⁴⁾; ale lui Arhanghelskii despre *Dumnezeu* ⁵⁾; ale lui Voznesenskii despre sistemul de filozofie creștină ⁶⁾; ale lui P. Nikolaev despre falimentul Bisericii, al politiceii, al științei ⁷⁾; ale lui P. Nikolai despre putința omului de a crede în dumnezeirea lui Iisus Hristos ⁸⁾; ale lui G. Petrov (bărbat vestit în istoria reformei Bisericii rusești) despre *Evanghelie ca temelie a vieții* ⁹⁾; ale lui Popov despre *Zei și morală* ¹⁰⁾.

Istoria bisericească e slab reprezentată de două manuale școlărești ale lui N. Voznesenskii, care în fond, sunt numai prefaceri a lucrărilor istorice ale lui Dimitrevskii ¹¹⁾. O viață literară a Sfântului Serghie dela Radonej, întemeietorul vestitei lavre a Sfintei Treimi de lângă Moscova a fost dată la lumină de Boris Zalțev, cu cheltuiala societății YMCA ¹²⁾. Despre ortodoxia rusească din Statele Unite, originile, întemeierea de biserică, organizarea lor, tratează Protoiereul Petru Kohanik ¹³⁾. O însăilare biografică despre Patriarhul Tihon ne este înfățișată într'o cărticică a Protoiereului Rojdestvenskii, care probabil, n'ar fi putut scrie cu atâta însuflețire, dacă ar fi putut prevedea evenimentele de astăzi din Biserică rusească ¹⁴⁾. Despre *Biserica vie în Rusia* tratează T. Teodorovici ¹⁵⁾, și în oarecare chip, de istoria nouă a Bisericii rusești ține și mica scriere anonimă a unui *laic* împotriva arhiepiscopului Anastasie ¹⁶⁾, de a cărui jurisdicțiune atârnă Rușii ortodocși care locuiesc în acest oraș ¹⁷⁾. După știrile culese de *Novoie*

Vremea din Belgrad, bolșevicii ar fi izbutit să intre în grațiile patriarhului ecumenic Grigorie al VII-lea și a-l face să excomunică pe arhiepiscopul numit și să închidă bisericile rusești din Constantinopol și din Grecia (nr. 942 din 18 Iunie 1924).

Ca lucrări de drept canonic, nu cităm decât culegera de legi și canoane, care hotărâse cazurile în care Biserică ortodoxă învoiește despărtenia între doi soți căsătoriți cu binecuvântare religioasă ¹⁸⁾.

Ca lucrări de liturgică, cităm tratatul lui P. Sokolov ¹⁹⁾, în ramura catehetei, expunerea catehismului ortodox de A. Lavrov ²⁰⁾.

Afară de scrisorile citate, literatura ortodoxiei rusești nu ne înfățișează altceva decât scrieri mici și foi volante. Ea se poate declara virtualmente stinsă, și speculațiunea religioasă se adăpostește numai în mica ceată de cugetători oare, cu toate că-și afirmă credința lor în ortodoxie, ar fi declarați eretici de Biserică lor, dacă aceasta ar voi să cerceteze temeinic învățăturile lor. Mai cu seamă e dureros faptul că slaba mișcare culturală de caracter religios nu e ajutată și îmboldită de reviste destinate pentru studiul problemelor religioase. Presa ortodoxă e reprezentată numai de mici reviste care urmăresc mai mult laturea administrativă a comunităților lor religioase decât laturea doctrinală. Direcțiunea supremă administrativă a bisericii ortodoxe în străinătate (Karlovit) publică, dela 1922, *Ţierkovnâia Viedomosti* (Știri bisericești), în care se tipăresc documentele eșite din cancelaria ei și care seamănă mult cu partea neoficială a vechii reviste săptămânale cu acelaș nume, scoasă de fostul Prea Sfânt Sinod din Petrograd. Cel mai mare număr de reviste religioase rusești se află în Statele-Unite: revista săptămânală *Amerikanskii ruskii Viestnik* (Vestitorul american rusesc) din Homesstead;

7. *Sovremenâia biedstviia*. Leipzig, 1922, 223 de pag.

8. *Mojet-li sovremenâi obrazovanâi cieloviek vierit v bojestvo Iisusa Hrista?* Berlin, 1921, 52 de pagini.

9. *Evanghelie kak osnova jizni*. New-York, 1921 108 pag.

10. *Boghi i moral*. New-York, 1922, 224 de pagini.

11. *Istoria pravoslavnoi hristianskoi țerkvi*. Harbin. 1921. — *Kratkia sviedenis iz istorii hristianskoi țerkvi*. Harbin 1921.

12. *Serghiev Radonejskii*. Berlin, 1923.

13. *Rus v pravoslavii v Sievernoi Amerikie*. Wilkes-Barre, Pa., 1920, 144 de pagini.

14. *Sv. Tihon, patriarh moskovskii i vseia Rosii*. Sofia, 1922, 24 de pagini.

15. *Jivaia Țerkov v Rosii*. Varșovia, 1923.

16. Acest Anastasie e fostul arhiepiscop al Chișinăului până la 1818 și care trăiește acum în Constantinopol.—Nota Traducătorului.

17. *Sobornost ili renegatstvo: nieskolko slov mirianina po povodu otkrâtago pisma 30 ruskih katolikov arh. Anastasiu*. Constantinopol, 1920, 8 pagini.

18) *Dieistvujusiiia zakonopolojonia o rastorjenii brahnago soiuză, osviashenago țerkoviiu*. Karlovit, 1922.

19) *Bogoslujenie pravoslavnoi hristianskoi țerkvi*. Harbin, 1922.

20) *Zapiski po predmetu Zakona Bojiiia*. Harbin, 1922

1. *Tolkovatel Biblii*. New-York, 1919, 404 pagini.

2. *Poucenia i zavieti biblii*. Berlin 1923, 194 de pagini.

3. *Apostol Pavel*. Berlin, 1923, 83 de pagini.

4. *Realnoe bâtie mira duhovnago*. Karlovit, 1921, 32 de pagini.

5. *Bog*. Berlin, 1924, 59 de pagini.

6. *Hristianskoie mirozzvienie*. Șangai 1921.

Viera i Jizni (Credința și Viața), revistă lunară, cârmuită de Protoiereul T. Buketov (New-York); *Golos terkvi* (Glasul Bisericii), care iese de două ori pe săptămână, redactată de Protoiereul A. Kukulevskii; *Ruskii Pravoslavnâi Viestnik* (Vestitorul ruso-ortodox), care se tipărește la Pittsburg; *Ruso-amerikanskii pravoslavnâi Viestnik* (Vestitorul ruso-american ortodox), care iese de două ori pe săptămână la Duquesne; apoi organul Uniunii greco-catolice ruso-ortodoxe; *Sviet*, (Lumina) organul săptămânal al Societății ruso-ortodoxe de ajutor mutual, la Wilkes Barre, Statul Pensilvania. Afară de câte un articol de polemică, cuprinsul cultural al acestor reviste e aproape zero. Ele sunt ziare *de folos pentru suflet*, cum spun Rușii. Astfel e felul revistelor care se publică printre emigranții ruși din China: *Viestnik Voskresienia* (Vestitorul Duminicii) la Peking; apoi la Constantinopol *Dușepolieznâi Sobiesednik* (Convorbire întăritoare de suflet, organ al mănăstirii rusești Sf. Pantelimon din Muntele Atos. Cu titlu de curiozitate, cităm revista *Blagoviestnik* (Știrea bună), organ al Societății de propagandă creștină printre Evrei.

O revistă de cultură religioasă a fost întemeiată la Praga în 1923. Ea poartă titlul: *Duhovnâi mir studencestva* (Lumea duhovnicească a studenților). E cârmuită de L. Liperovskii și e organ al Comitetului de acțiune pentru dezvoltarea morală și religioasă a studenților ruși în Europa. Fasciculele 3 și 4 din 1924 cuprind studii ale unor însemnați teologi ruși: S. Bulgakov, V. Zienovskii, N. S. Arseniev, S. S. Bezobrazov. Cităm studiul exegetic: *Invățătura Noului Testament despre împărăția lui Dumnezeu*.

Deci cultura religioasă rusească s'a înămolit. Cât timp va dăinui paralizia ei? E greu de prevăzut. Dar răstimpul va fi lung. În Rusia nu mai este atracțiune pentru viața monastică, care procura pe cei mai buni cultivatori ai științelor sfinte. Profesorii laici din Academii bisericești și din seminarii au pierit. Nu mai sunt unelte de cultură, reviste, biblioteci, școale; nu mai sunt bani pentru a ajuta întărirea studiilor. Doctrina noilor generațiuni e ateismul. De aceea, practic vorbind, cultura religioasă s'a stins. Prin emigrații în străinătate, stăpânesc grijile traiului zilnic, trebuința hranei. Clerul nu are nici timpul, nici chipul de a studia, și pușinii cugetători pe care i-am pomenit năzuiesc mai mult la formarea unei noi conștiințe religioase decât la păstrarea rigidei cugetări ortodoxe. Rusia rămâne izolată între curentele religioase ale lumii moderne. În pesimismul său, ea simte înflăcăări de ură împotriva civilizațiunii apusene care a otrăvit sufletul maselor. Nădăjduim că acest pesimism se va topi în fața unei concepțiuni mai senine despre realitatea vieții și că cugetarea religioasă rusească, atât de îndrăzneată și atât de adâncă, va contribui la acea renaștere spirituală care, pentru a fi rodnică, trebuie să se sprijine pe temelia veșnică a creștinismului. L.

Desființarea ambasadei franceze la Vatican

De când a venit la putere în Franța guvernul Herriot, neîncetat s'a dat de veste că ambasada franceză de pe lângă Vatican va fi desființată. Primul ministru

Herriot, chiar dela începutul cărmuirii sale, a înștiințat că va face aceasta. Și n'au fost numai vorbe. În noul an, vestirile acestea au început să se adeverească.

Noi am scris despre aceste fapte în această revistă și am arătat că aceste știri vin chiar la vreme pentru noi, fiindcă ne arată că rău facem de ne legăm cu Vaticanul prin concordat, când înseși puteri catolice se leapădă de aceste legături.

De data aceasta însă, știrile din Franța s'au înmulțit, tocmai în felul în care avem noi nevoie, ca să nu ne mai grăbim cu concordatul nostru. Primul-ministru francez, d. Herriot, a făcut ce a spus, a desființat ambasada dela Vatican și a lăsat în loc numai un însărcinat de afaceri, pentru afacerile Alsaciei-Lorenei, declarând că se simte dator să îplinească ce a spus ca program de guvernământ, în care se afla și chestiunea aceasta.

Toată luna Februarie s'a auzit de desbaterile furtunoase din Camera franceză în această privință. În ședința în care s'a votat suprimarea ambasadei, mai mulți deputați au cerut să nu se facă aceasta, între care și bărbați însemnați ca fostul prim-ministru Leygues. Cu toate turburările petrecute atunci în Cameră, guvernul și-a trecut hotărârile lui și ambasada a fost desființată cu 317 voturi împotriva a 246.

Cu acest prilej, d. Herriot a spus că, prin desființarea ambasadei, guvernul nu are de loc de gând să jignească pe catolici. El vrea să asigure deplina libertate a tuturor cultelor, și, în această privință, este de acord cu toți amicii stângei, dar realizarea înfrățirii nu este cu puțință decât dacă politica internă și externă a Franciei este mai pre sus de toate confesiunile. (Aplause la stânga).

Despărțirea Bisericii de Stat, a spus el, este una din cele mai mari cuceriri ale republicii a treia și trebuie să rămâie astfel. (Aplause).

În ce privește Alsacia-Lorena, adică provincii care au trăit până la război în regim german, departe de legea despărțirii Bisericii de Stat, primul-ministru Herriot declară că guvernul va urma părerea consiliului de Stat și va împlini concordatul cu toată sinceritatea. Guvernul propune ca, pentru afacerile alsaciene, să se trimeată la Roma un însărcinat de afaceri cu doi funcționari. Pentru aceasta trebuie un credit de 58,000 de franci.

La sfârșit, votul a dat rezultatul pe care l-am arătat mai sus: ambasada a fost desființată.

D. Herriot a vorbit și despre amestecul clerului în agitațiunea pornită împotriva măsurilor guvernului. Având în frunte pe însiși cardinalii și episcopii Franciei, clerul a pus la cale greva școalelor în Alsacia. Față de o astfel de stare, d. Herriot a găsit de trebuință să arate că guvernul nu se învoiește ca preoții francezi să fie în fruntea mișcărilor împotriva legilor laice.

Apelul lor, a zis d. Herriot, adresat de catolici reprezentanților comerțului, industriei și băncilor, împotriva legilor civile, face o impresiune urâtă. Primul-

ministru a spus că sunt două religii: una care nu vrea să fie decât apostolică, și a doua care vrea să fie o forță politică. Trebuie ales între amândouă acestea.

Și în senatul francez a fost discuțiune în această privință, cei mai mulți fiind de părere să se păstreze ambasada de pe lângă Vatican. Cu acest prilej, d. Herriot a spus că desființarea ambasadei este pentru guvern o chestiune politică și nu implică niciun fel de persecuție a cultului catolic pe care guvernul recunoaște că are datoria să-l ocrotească. D. Herriot arată că procedează în conformitate cu spiritul legii relative la despărțirea Bisericii de Stat. Această separare n'a atins întru nimic unitatea națională în cursul războiului. Chestiunea aceasta, care n'ar fi trebuit să mai fie ridicată după război, a fost totuși pusă la ordinea de zi prin reînființarea ambasadei din motive de politică internă. Majoritatea parlamentară actuală a combătut reînființarea ambasadei când era în opoziție. Ea se simte datoare acum să susție ideile pe care le-a apărut când era în opoziție. Nimic n'ar justifica o schimbare de atitudine în această privință. D. Herriot declară mai departe că Franța ocrotește pe creștinii din Orient și că pentru aceasta nu este nevoie de reînființarea ambasadei, căci ea nu aduce niciun folos în domeniul politice externe. Toate națiunile au năzuința să-și apere ele singure pe supușii lor. De când a intervenit propaganda americană, congregațiile franceze din străinătate și-au pierdut influența.

Apelul clericilor oglindește numai intransigența seminarului francez din Roma, care a manifestat o atitudine provocatoare. Ideia republicană cere ca statul să fie pus deasupra tuturor concepțiilor religioase.

Privitor la afirmațiile câtorva senatori, care au invocat în aceasta chestiune, interesul liniștei și al unirii publice, d. Herriot răspunde că spiritul de împăcare n'a dat niciun rezultat. Partidele din stânga, care au votat în opoziție contra restabilirii ambasadei, au tăcut. Azi însă ele nu pot să părăsească doctrina lor pentru a adopta punctul de vedere al adversarilor.

Biserica catolică a declarat de fapt război laicilor. Parlamentul va avea ultimul cuvânt în chestiunea legăturilor dintre Alsacia și Lorena Vaticanul. Acesta are o mare influență spirituală, guvernul francez însă trebuie să aleagă între ocrotirea catolicilor sau chezușuirea libertății de conștiință. America, Elveția și Italia nu sunt reprezentante pe lângă Vatican. Herriot pune dilema: Sau concordat cu menținerea ambasadei sau Biserică liberă în Stat liber și fără de ambasadă pe lângă Vatican.

D. Herriot a încheiat declarând că a ajuns până la marginea îngăduințelor și că va rămâne credincios doctrinei sale. Dacă alții vor menținerea ambasadei, fie, dar el nu va face acest lucru.

Noi avem lungi știri din Franca despre mișcarea clerului francez împotriva d-lui Herriot, pe care le vom traduce într'un număr viitor,

Pe de altă parte, trebuie să se știe că nu numai în Franca se iau măsuri împotriva legăturilor cu Vaticanul, ci și în alte țări, precum în Argentina. Despre acest fapt, avem multe date în revista italiană *Bilychins*, din care am tradus bucata despre Biserica Rusiei, care se află chiar în acest număr.

Arhim. SCRIBAN

CĂRȚI, REVISTE ȘI ZIARE

Discuțiuni privitoare la treapta de Patriarh în Biserica românească

Inființarea nouă trepte de Patriarh în Biserica Țării noastre, a dat prilej multor condeie de a rosti felurite cugetări cu privire la această nouă treaptă, fie despre dreptul Bisericii de a și-o înființa, fie despre programa de lucru nou bisericesc care urmează de acum prin această nouă plăsmuire în Biserica României.

1) Se înțelege, afară de lumea bisericească, cel dintâi de la care ne așteptam să auzim un cuvânt despre acest fapt nou din viața Bisericii noastre, era d. N. Iorga, istoricul Bisericii românești. Și așteptarea nu ne-a fost înșelată. D. N. Iorga a vorbit, și nu numai un singur cuvânt. Ziarul *Neamul Românesc* de mai multe ori a cuprins în coloanele sale cugetarea d-lui Iorga despre această chestiune. În nr. dela 21 Februarie 1925, a acelui ziar, d-nia sa scrie despre dreptul nostru de a ne da o asemenea înălțare, față de glasuri care s'au

auzit în presa de peste graniță, la Sârbi și Greci (dar nu glasuri oficiale), că n'am avea un asemenea drept. D. Iorga scrie că Sf. Sinod era în dreptul său să dea Bisericii o asemenea treaptă. „Orice Stat cu caracter imperial avea în evul dreptul la Biserica autonomă, suverană, care se chiamă Patriarhat. Însuși vechiul nostru exarhat muntean pe lângă Domnul neatârnat din Argeș era, cu toată dorința Patriarhului constantinopolitan de a a ne reținea în ascultarea lui, o îndrumare către Patriarhat, o rucunoare implicită a dreptului ce avem de a-l crea.

„Mai departe (spune d. N. Iorga) —ceia ce mă mir că nu spune actul prin care s'a propus înălțarea Bisericii noastre autocefale la situația patriarhală— Mitropolitului Moldovei i s'a recunoscut, în momentul când se așeza întâiul Patriarh la Moscova, *privelegiul de a purta toate insigniile demnității patriarhale*.

„Știu ce se obiectează din partea Bisericii grecească și sârbească. Sînt acte de invidie care le coboară.

„Situația religioasă în lumea întreagă cerea, ca și legăturile ce există între state; o *frățescă salutare*“.

D. Iorga nu s'a oprit aci, ci și în alte numere a continuat a scrie despre această învoire din Biserica noastră. Astfel, chiar a doua zi, la 22 Februarie, după numărul pomenit mai sus, a scris despre ce este de făcut în sânul poporului nostru, pentruca el să înțeleagă întreaga însemnătate a acestui fapt și noua treaptă bisericască a noastră să ajungă la toată rodnicia ei, prin sprijinirea care ar trebui să-i vie dela sufletul poporului, care trebuie să se simtă una, alături de Biserica lui. Iată ce scrie d. N. Iorga în această privință, sub numele titlului de „Opinie publică...“:

„Sinodul Bisericii românești a declarat că șeful ei va purta de acum înaintea titlului patriarhal.

„E un act de cea mai mare însemnătate: și prin ce resumă și prin ce anunță, și, mai ales prin *tot ce pre-gătește*, prin toate datoriile pe care ni le impune.

„De toate aceste lucruri trebuie să fie preocupată, și în chipul cel mai serios, opinia publică.

„Sînt acte care se fac în numele unui popor și întreg poporului trebuie să arate că înțelege acest lucru, că *iea asupra-și toate consecințele ce pleacă din faptul îndeplinit*.

„In loc de aceasta, ce vedem?

„Cea mai stupidă intrigă a ultimului politician de provincie capabil să făcă zgomot în jurul unei ambiții deșănțate, a o mie și una declarație solemnă a unui tinerel găunos, care crede că lumea toată moare pentru că de două zile nu i-a dat nimeni la gazetă interesanta figură dau mai mult prilej de vorbă presei române decât o asemenea hotărâre.

„Se vorbește de obligațiile care apasă azi asupra noastră. Nu cunosc una mai urgentă decât aceia de a lumina acest popor asupra adevăratelor lui interese și de a-l crește în vederea apărării lor conștiente“.

D. Iorga are toată dreptatea. Când în Biserica se petrece un asemenea fapt, ca întâiul ei slujitor să fie ridicat la treapta de Patriarh, țara întreagă trebuie să se simtă. Doar aceasta nu e un simplu fapt divers oarecare pe care îl află azi, pentruca să-l uși a doua zi, ci de aci trebuie să urmeze o nouă activitate a noastră, o programă de împlinit, o nouă afirmare ortodoxă, care să se simtă ca o binefacere și nouă putere în sânul întegii ortodoxii. După învățătura Domnului Hristos (Matei 40.26), puterile sunt în lume nu pentru stăpâni, ci pentru a sluji. Deci și această nouă putere venea ca să ajute în chip mai simțit viața Bisericii Ortodoxe, atât înăuntru, cât și afară. De aceia opiniunea publică trebuie trezită și cultivată și adusă la înalta înțelegere a acestui lucru; pentruca țara întreagă să ia parte la o mișcare de viață prin care România să se înfățișeze, în acest Răsărit creștinesc, ca Marea Putere care are de slujit creștinătatea greu lovită în aceste părți. În regimul democrat, când puterile de sus nu pot lucra din propria lor mișcare, ci din buna alipire a mulțumii poporului pe care-l slujește, se înțelege că acest popor trebuie lămurit ce e aceia patriarh și trebuia îndemnat

să se alipească cu inima, pentruca, pe temelia acestui popor care ne înțelege, să se îndeplinească toată acea politică de care vorbim.

Fără îndoială că, în aceasta, d. N. Iorga are toată dreptatea și ne pare rău că este atât de puțin de când s'a încheiat acest mare act și totuși nici nu se mai vorbește de el, nici nu se iau măsurile care trebuie să urmeze din el. A avea Patriarh, înseamnă că trebuie să ne punem pe o întinsă și nouă activitate în Biserica noastră și de aceia nu e bine că am privit o clipă că cineva din Biserica noastră s'a ridicat la treapta de Patriarh, iar încolo tăcem. Iară îndoială, nu pentru aceasta s'a înființat această nouă treaptă în Biserica și ne pare bine că d. N. Iorga grăește verde despre fapta aceasta și pune la răboj că nu este cu dreptate să tăcem tocmai acolo unde ar trebui să ne mișcăm foarte viu, pentruca și urmeze o vreme de mărire pentru acest neam, prin munca sa bisericască.

D. N. Iorga nu s'a mărginit numai la atâta, ci peste 2 săptămâni, a venit și cu alt articol (*Neamul Românesc*, 10 Martie c.) în care, de data asta, scrie despre o nouă latură a chestiunii, și anume despre persoana noului Patriarh. Noi socotim că astfel de articole nu e bine să se peardă în mulțimea materialului zilnic, care se risipește, și de aceia, iindcă privește acte însemnate din Biserica noastră, le cuprindem aici. Deci lăsăm să urmaze acel articol împodobit cu titlul potrivit de *Patriarh și Patriarhie*, în care d. N. Iorga arată deplina potrivire între noua treaptă și persoana care a fost înălțată la ea:

„Dacă s'a putut birui o anume opoziție principială contra întemeierii unui Patriarhii românești, aceasta se datorește șt personalității întâiului Patriarh românesc,

„In adevăr alesul Camerelor din 1920 are toate calitățile care făceau posibilă proclamarea în persoana sa a rangului suprem pentru Biserica noastră.

„Fiul de țaran din Ardeal — și o spune cu mândrie, iar noi o auzim cu plăcere — poate să fi păstrat din origina sa notele de înțelepciune, de bună socoteală. de chibzuită muncă prin care se deosebesc clasele noastre populare. Prea mulți copii ai satelor le pierd la întâia scară suită în viață! Cărturarul de peste munți va mai fi având încă unele semne ale unei culturi de disciplină germană, și ele nu strică.

„Dar un instinct sigur al situației sale i-a dat o demnitate cu totul deosebită, care impune poporului și-l face respectat acolo unde altă dată ierarhi fără conștiință de sine erau considerați ca încă o datină locală pe care trebuie s'o suportă și ierarhi prostește dârzi erau tratați ca niște dușmani cari trebuie distruși.

„Intr'o societate unde nimic nu e mai rar decât ca talentul să afle și *ce i se cade*, elocvența calmă și cuminte a Patriarhului nemerește totdeauna conveniența fiecărei situații.

„E cineva care nu are azi nimic ce nu i s'ar fi cuvenit“.

2. Tot în *Neamul Românesc* (7 Martie a. c.), a mai

apărut un articol despre această chestiune, datorit unui preot înimos și original, ale cărui articole le întâlnești când prin *Dimineața*, când prin *Neamul Românesc*, când prin *Tovărășia* și de care noi pomenim de câte ori le întâlnim, fiindcă sunt articolele unui preot cu o activitate simpatică și pricepută, Păr. Ionescu Nămăești.

În art. despre înnoirea din Biserica noastră cu înființarea unei noi trepte ierarhice, Sf. Sa spune, sub titlul de *Rostul și viitorul Patriarhatului românesc*, că această înnoire a trezit mai mult pisma vecinilor decât însuflețirea și mândria noastră. Despre mândrie, spune că nu ne-am mândrit, fiindcă suntem popor modest, și mândria este un păcat de moarte. Va să zică găsește temeuri de îndreptățire pentru tăcerea noastră. Dar tace, unde este vorba de ce nu ne însuflețim, și aici, în adevăr, nu putem decât să privim cu părere-de-rău o asemenea amorțire, că faptul acesta, din care trebuie să urmeze atât de mult pentru Biserica și țara noastră și pentru întreaga Ortodoxie, — trece atât de ușor și-l privim fără vreo mișcare deosebită. Sf. Sa așteaptă însă ca mai târziu să ajungem a înțelege ce înseamnă pentru noi o asemenea treaptă, abia peste 10 ani sau 25 de ani.

Mai încolo, Sf. Sa face istoricul treptei de patriarh în Biserica și arată că însemnătatea treptei așezate la noi este mare, fiindcă ea se ivește tocmai când în Răsărit scaunele patriarhale de acolo se cutremură atât de greu. Nu ar urma de aici, se înțelege, că trebuie să ne așezăm noi în locul acelora, fiindcă acelea sunt sfinte așezări ale trecutului, cu însemnătate ecumenică, urmează însă că, dacă avem acum o așa întâietate în Biserica, trebuie să ne silim să facem noi ce nu pot face nefericiții Patriarhi ai Răsăritului, pe care, ca buni fii ai Ortodoxiei, trebuie să-i ajutăm, din toate puterile noastre.

Păr. Ionescu nu vede prea limpede rostul nostru în afară, ci numai înăuntru, iar împotriva Patriarhului de Constantinopol are cuvinte pe care scriitorul acestor rânduri nu le împărtășește și cu durere vede condeie de preoți care pot ridica cuvântul asupra unui arhieru cuprins de atâta nefericire. Când noi trebuie să fim cu totul solidari în sfânta noastră Ortodoxie, nu trebuie să găsim pricini de învinuire pentru starea dureroasă a Patriarhiei din Constantinopol. Aceasta nu e din pricină că Patriarhul e grec și că face grecism, fiindcă Turcii urăsc pe toți creștinii, nu numai pe Greci, ci din cauze de care Patriarhul nu e vinovat. E o vorbă ușoară că Patriarhul a făcut grecism. De ce să-i imputi aceasta, când Patriarhia e susținută numai de Greci? Că se pot săvârși greșeli în privința aceasta, fără îndoială. Doar naționalismul nu se acopere exact cu creștinismul, ci numai în parte. Deci de ce să faci numai pe Patriarh vinovat, când el nu e sprijinit decât numai de Grecii lui? Și în tot cazul, acum e mare nevoie să fim solidari, să arătăm Ortodoxia ca o unitate puternic afirmată. De aceea nu trebuie să vedem numai ortodoxismul din granițele noastre.

E adevărat că noi putem azi mai mult ca alții, dar asta trebuie s'o facem fără a găsi vini în ceice pot azi

mai puțin ca noi. Și ar fi culmea ca noi să putem face, dar să nu facem.

Păr. Ionescu bine spune că noi ne-am ajuns idealul *extensiv*, adică am lărgit granițele noastre, dar de acum înainte, trebuie să ne ajungem și idealul *intensiv*, adică să ne întărim în adâncime, și acestei ținte trebuie să slujească și înființarea unei noi trepte în Biserica noastră. Însă Sf. Sa vede acesta în legătură numai cu granițele noastre, nu vede și datoriile noastre către Ortodoxie. În această privință, prețuiește numai faptul că noi am putea mai mult ca alții, am putea sta de vorbă cu Roma, ca înfățișători ai Ortodoxiei.

Apoi nu e asta partea cea mai de seamă, fiindcă «a sta de vorbă cu Roma», înseamnă a vedea numai chemarea negativă, de oarece cu Roma nu poți sta decât în polemică și controversă. Chemarea pozitivă este a sprijini Biserica Ortodoxă necăjită în Răsărit și care are trebuință de sprijinul nostru. Aici dacă putem face ceva, pe lângă opera de întărire înăuntru, care trebuie să fie temelia din care să curgă și activitatea de afară. În această privință, lucrurile le-am arătat eu mai pe larg în revista *Crucea*, în care a apărut un articol și mai apar altele două.

Păr. Ionescu spune frumos: „Să ajungem ca latinii din Apus, călăuza culturii și civilizației într'acest Răsărit întunecos și întunecat.“ Și noi nu suntem de altă părere, dar adăogăm că aceasta nu trebuie să fie numai cultura generală și ceva care să fie numai o lucire în granițele noastre, ci să fie și marea afirmare ortodoxă, care, din puterea noastră launtrică, să se simtă și peste graniță, în folosul Bisericii Ortodoxe întregi. Rusia așa a fost, și noi suntem acum în locul ei. Se va ridica odată și va întreba: „Ce-a făcut România în locul nostru?“ De aceea trebuie să ne gândim să păstrăm sus numele nostru, prin munca pe care o vom face și din care să se scurgă înrăurirea și asupra Bisericii Ortodoxe întregi.

3) Într'un articol de fond, din 17. Fevr. a. c., ziarul oficial *Viitorul*, sub titlul *Patriarhia și Viața Românească*, arată căldura cu care Românii au lucrat în trecut pentru slujirea creștinătății, și apoi spune: „Poporul nostru, ajuns astăzi în forma lui liberă și unit în stat puternic, era vrednic să aibă un șef suprem, autocefal și care, ridicat la rangul de Patriarh, să reprezinte, în puterea lui spirituală, puterea însăși a statului laic românesc.“

Și după ce citează ce a spus capul Guvernului cu acest prilej, ziarul adaugă:

«Este deci firesc, este o operă logică aceia care se realizează astăzi. În noua situațiune a statului român, trebuie să apară deopotrivă noua situație a Bisericii majorității neamului nostru.»

Aceasta se impune totodată și ca o nevoie de dreptate. În viața frățească a ortodocșilor de peste tot, Biserica noastră e drept să-și aibă rangul și locul ce i se cuvine prin trecutul său istoric și prin coiace re-

prezintă credințioșii ei în viața neamurilor și în viața religioșilor.

Iar în momentele acestea, când Biserica creștină ortodoxă trebuie să aibă un rol atât de dominant, față de Bisericile cetățenilor ce aparțin altor confesiuni, ridicarea mitropolitului primat al țării la rangul suprem de Patriarh, corespunde situației noi pe care poporul român a căpătat-o în cadrul statului României-Mari“.

În această chestiune, a mai scris d. N. Bațaria în *Dimineața*. Dar despre art. său am mai scris noi în art. nostru despre *Patriarhul României* în nr. pe Februarie a. c. al acestei reviste, așa că ne oprim aici cu citațiunile și aprecierile noastre despre foile care au scris în această materie. Dar, pentru a fi complecți, trebuie să pomenim și despre art. Principesei *Alexandrina Cantacuzino*, prezidenta Societății Ortodoxe, care a scris în *Universul* despre datoriile unei Biserici care are un Patriarh în frunte, spunând că acesta nu poate fi numai un nume, ci, de aici încolo, trebuie să avem o mai mare întărire a religiozității și activității noastre ortodoxe.

Econom Preot Petru Chirică, NU SÂMBĂTA, CI DUMINICA e ziua de odihnă a Domnului, broșură de 34 de pag. format 16. Iași, fără arătare de an, prețul 4 lei.

Prin această broșură, Păr. Chirică, misionarul Sfintei Mitropolii a Moldovei, își deapănă înainte munca sa de luptă cu sectanții. Face plăcere să privești neîncetat această nedomolită mișcare a Sfinției Sale de a înarma pe creștinii noștri ca să nu cadă pradă în mâna sectanților. Aceasta este și ținta urmărită de această broșură. Ea e scrisă pentru mulțimea norodului și arată cu puternice dovezi din Sf. Scriptură că Domnul Hristos n'a socotit ținerea Sâmbetei ca o poruncă nesfârșită, pentru că el, oridecâteori înșiră poruncile care trebuiesc împlinite pentru mântuire, nu pune între ele ținerea Sâmbetei.

Mai la vale (pag. 22-27), Păr. Chirică arată că și apostolii n'au privit Sâmbăta decât tot așa cum a privit-o și Domnul Hristos. Iar Sf. Pavel arată că chestiunea ținerii zilelor după V. Test. intră în domeniul lucrurilor trecute (vezi Coloseni 2, 16), care au fost numai umbra celor viitoare. Tot aci Sf. Sa arată greșelile adventiștilor în traducerea textelor românești, prin care ei caută să scoată la iveală Sâmbăta peste Duminică. Dar Păr. Chirică scoate la iveală înșelăciunea lor.

Dela pag. 27, arată cum se vede din Sf. Scriptură dreptul de a ține Duminica și cum cei dintâi creștini au ținut Duminica drept o zi pe care au apucat-o ca să fie ținută, fiindcă așa le-a venit dela apostoli. Sf. Sa arată locurile din Sf. Părinți și scriitorii bisericești din care se vede că la început se ținea Duminica.

Incheie cu o poezie a sa „Iubirea credinței ortodoxe“ căci am arătat alte dați că Păr. Chirică e un preot și cu înzestrare poetică și de compunere muzicală. Prin

acestea și altele, Sf. Sa e atât de folositor Bisericii în lupta împotriva sectelor și dă dovadă de o râvnă care-i face cinste.

Singurul lucru de care ne pare rău, când citim această broșură, este că nu băgăm-de-seamă o îndreptare în graiul românesc al autorului. Scrie tot așa de surtucărește ca și mai înainte, ceiace, fără îndoială, îngreuiază înțelegerea oamenilor. De câte ori nu bag eu de seamă, în citirea oamenilor fără învățătură, că ei stau nedumeriți când citesc unele cuvinte din scrisul cărturarilor! Mai cu seamă când scriem pentru popor, trebuie să fim stăpâniți de grija aceasta.

Ce este aceia «fac atâta caz», în loc de „fac atâta zarvă“ sau „tărăboi“! și câte câte!

Lipsa de interes către formă se mai bagă-de-seamă și în altele. Păr. Chirică nu poartă grijă să-și cuprindă toate părțile citate în semnele citării, ca să se vadă bine ce e de la altul și ce e dela sine.

Aceasta produce confuziuni, fiindcă omul fără învățătură nu știe să deosebească după înțeles cine vorbește aici, cine dincolo. Pentru el, semnele au valoare absolută și dacă nu are semnul, nu face nici schimbarea de persoană care vorbește.

Fără îndoială însă, lucrarea folosește chiar și cu această lipsă formală și de aceia noi îndemnăm să fie citită și folosită. Multe din scăpările de vedere pomenite or fi și ale tipografului, pentru că alte cărți ale Părintelui Chirică sunt tipărite mai îngrijit.

CAMINUL, revistă creștină pentru familie, Nr. 1, Martie 1925, Galați.

Luna Martie ne-a adus o nouă revistă creștinească: *Căminul*, organul Societății preoților „Solidaritatea“ din Galați. Avem acum destule astfel de reviste. Aceasta dela Galați nu e ca celelalte. E bună mai mult pentru creșterea creștinească. Ea vrea să îndrepte familia, să intre în casele creștinilor noștri, să verse acolo alt duh de viață.

Chemare mare și grea. Câte reviste nu ies la iveală cu planuri mari, dar cu împliniri mult mai mici decât arată la început!

Nu e din acestea *Căminul*. E nu numai o revistă simpatică. E bună. Îți câștigă inima și prin înfățișare și prin cuprins. E lucrată serios și cu grijă.

Seamănă mult cu *Renașterea* dela Craiova, altă revistă deștemei și aceia, dar mai preotească decât aceasta. Și una și alta însă, au pe copertă frumos chipul Domnului Hristos. *Căminul* a ales o foarte duiosă înfățișare a Domnului. Mântuitorul leagă un par de propire la trunchiul unui copăcel. Parul are în vârf crucea... O idee foarte fericită; înfățișarea îți trezește multe gânduri; e *sugestivă*, cum s'ar zice azi, în grai de care noi fugim.

E și bine tipărită și nici hârtia nu e mai pre jos ca tiparul, iar hârtia copertei e chiar de lux. Numai dacă ar putea eși așa înainte!

Două articole închinare familiei cuprind idei bine spuse și vrednic înfățișate. Au puterea de a fi luate în

serios, fiindcă nu-s în ele nici banalități seci, nici lucruri spuse de zeci de ori mai înainte. Unul este art. de fond, probabil scris de înființatorul revistei, Păr. P. Chiricuță, care iscălește pe cel de al doilea cu titlul *Religia este temelia fericirii în familie*. Pare că Sf. Sa urmărește de aproape întărirea creștinească a familiilor, și bine face.

Avem apoi un sănătos art. al bunului preot și însemnatului scriitor *Gala Galaction*, care, de câtăva vreme, a îndrăgit orașul Galați cu activitatea sa și se duce deseori acolo pentru a fi gustat de Gălățeni. Sf. Sa a arătat dărăpănările sufletești suferite de noi și înseamnă cu plăcere constatarea că descopere oarecare interes către Biserică. Aruncă o săgeată împotriva fostei mișcări dela Cuibu-cu-Barză prin cuvintele:

„Câteva personalități efervescente, fără multă povară teologică, ca și fără simțul filiațiunii și al tradițiunii noastre bisericesti, au socotit că îmbunătățirea Bisericii trebuie făcută prin revoluție.

„Revoluția în biserică înseamnă shizmă și erezie. De atâtea veacuri de când trăim, noi Românii, n'am cunoscut aceste fenomene bisericesti. A venit vremea să le cunoaștem? Nu vom avea noi destulă înțelepciune și putere să realizăm îmbunătățirile necesare, fără să mai trecem prin durerile și experiențele altor neamuri?...”

„Cum convingem pe răsvrățiți? Sau dacă nu putem să-i convingem, ce facem pentru încercuirea lor? și pentru mântuirea situației generale?”

„Ne trebuiesc oameni; ne trebuie învățătură și devotament: ne trebuie acțiune inteligentă și grabnică.

„Voi vedea câți sunt în stare să lase, vremelnic sau definitiv: tihna, deprinderile molcome, orele exacte, masa bună, digestiunile învăluite în fumul de țigară... și să se ofere luptători, în greaua campanie confesională care începe!”

E un articol, care arată trecutul, îți scutură inima cu cele de față și-ți arată grelele probleme ale viitorului. Dar pe autor îl vezi nu ca pe cel care dă altora probleme de dezlegat, ci fiind el singur în greul lucrului și căutând să toarne temelia nouă.

E un art. vrednic de Galaction și cum voim să mai vedem multe în revista *Căminul*.

Dar el e în bună tovărășie. La această revistă mai scrie alt vrednic preot, de care am mai vorbit noi, Păr. *Petru Gh. Savin*, paroh în *Jorăști*, Covurlui, care are până acum destule tipărituri la numele său.

Mai sunt aici două articole de seamă, iscălite cu inițiale: unul este un bun articol, cu titlul *Urmărind o polemică*, despre o ceartă de condei dintre revista *Gândirea* (prin scriitorul *Gh. Ivanov*), de o parte, și *Viața românească* cu *Cuvântul Liber*, de altă parte, (prin scriitorul *Mihail Ralea*). În cea dintâi era atitudinea de prețuire a religiunii, în cele din urmă eșea la iveală o ținută trufașă față de ea. Despre această polemică ar face să se scrie mai pe larg. numai că nu mai avem noi loc aci.

Tot așa, alt bun art. aste *Cea mai citită carte*, în care e vorba de Biblie, fiindcă ea e cea mai citită.

Cu un cuvânt, revista aceasta intră cu cinste în rândul celorlalte reviste care urmăresc aceeași țință și ea nu poate aduce decât numai laudă Părintelui P. Chiricuță, misionarul eparhiei Dunării-de-Jos, care, de câtăva vreme, a pornit-o pe o muncă pe care o privim cu cea mai mare dragoste și ne minunăm veseli de întinderea mare pe care a luat-o. Această revistă e și ea una din laturile aprigei sale munci, cu conferențe numeroase în Galați și cu cărmuirea unei întregi întocmiri (Societatea „Samarineanul Milostiv”) pentru cultivarea poporului prin cugetarea și fapta creștinească. Noi îl felicităm și-i spunem că astfel de lucruri sunt puterea pozitivă și rodnică din care crește Biserica noastră.

Dumnezeu să-i ajute!

N. B. — Abonamentul e de 60 de lei pe an, de plătit casierului. Păr. *Econ. Ludovic Cozma*, biserica Sfinții Impărați, Galați.

CĂMINUL, Focșani, 1 Ianuarie 1925.

Exact cu aceeași numire ca și cea de mai sus, iese o revistă lunară și la Focșani; dela 1 Ianuarie. Aceasta nu e bisericască, dar e cu bune gânduri creștinești. Eșind întâiul ei nr. în vremea sărbătorilor, are mult material de Crăciun, toate bucăți simpatice și înfățișate cu inimă și pricepere. Dar Biserica e și ea înfățișată aici printr'un preot harnic, Păr. *C. Gh. Vartolomei*, care are un art. și în acest număr al revistei noastre, *Biserica Ortodoxă*. În *Căminul*, Sf. Sa scrie despre *Bucuriile Nașterii* (Domnului).

Revista urmărește cultura inimii prin datele culturii generale. În această cultură generală însă redacția înțelege în mare măsură religiunea, așa că revista aceasta trebuie privită cu drag și încă ajutată. Dar dela Ianuarie n'am mai văzut alt număr al ei. Să fie Focșaniul oraș care nu poate sprijini o revistă?

Noi dorim s'o mai vedem și să ne putem bucura de propășirea ei.

Cu începere din luna Ianuarie a. c., Sf. Mitropolie a Moldovei a început a-și publica și ea o foaie eparhială, cu titlul **METROPOLIA MOLDOVEI**. Foarte oficială bisericască. Va să zică, precum Mitropolia Ungrovlahiei își are *Apostolul* său, așa și sora ei de la Iași își va avea de acum înainte un organ propriu.

Acesta e obicei care ne-a venit de peste munți și e un obicei bun. Acolo fiecare eparhie își are organul ei. La noi a început cu acest sistem I. P. S. Mitropolit *Miron*, noul nostru Patriarh, care a înființat *Apostolul*. De aici, obiceiul s'a întins și la alte eparhii, de a-și avea organul lor oficial. A urmat Constanța cu *Tomis*, Romanul cu *Cronica Romanului*, asemenea și eparhia Hușilor. Acum începe Iașul ni se spune că începe și Buzăul. În Basarabia, Arhiepiscopia are o bună și o bogată revistă: **LUMINATORUL**, la care scrie mult și redactorul nostru d. Berechet. Oltenia n'a avut nevoie să imiteze, că ea avea. E singura din eparhiile vechiului regat care se distingea în această privință. Sub Episcopul *Atanasie* (Mitropolitul Primat de mai târziu) avea *Cuvântul Adevărului*.

Acum are *Renașterea*, care e mai veche decât cele nou apărute în vechiul regat și e repactată cu vederi înalte și luminate.

Numărul pomenit din organul Mitropoliei Moldovei se înfățișează cum se cade. Incepe cu un cuvânt al Mitropolitului Moldovei, apoi un bun articol al noului arhiereu P. S. *Grigorie*, apoi cuprinde corespondența Mitropolitului Moldovei cu Patriarhul Ierusalimului, apoi acte oficiale cu lucruri bune de cunoscut din viața eparhiei, încât acest număr îți dă o plăcută impresiune și-i dorești să meargă și mai bine înainte.

La *Mănăstirea Neamțului*, Prea Sfințitul *Nicodem*, noul starăt, a tipărit, în traducere făcută de Prea Sf. Sa, **Sfintele Evanghelii după Mateiu și Marcu**. Fiecare alcătuiește câte un volum deosebit, costând câte 12 lei. Dăm de știre celor care au nevoie de astfel de material pentru evanghelizare. P. S. *Nicodem* are încă multe de tipărit de acum înainte. Teascurile Mănăstirii Neamțului au dat acum peste jucrătorul meșter și priceput care le fac să rodească prin condeiul său ca dintr'un izvor nesecat.

CRONICA ROMANULUI. *Revista clerului eparhiei Romanului.* Apare lunar. Abonamentul 80 de lei lunar.

La noi s'au înmulțit revistele bisericesti. Nu numai fiecare eparhie vrea să-și aibă revista ei, dar chiar parohii răzlețe vor să dea dovada lucrului care se face în sânul lor. În București este Parohia Sf. *Vineri-Nouă*, care-și are revista ei *Vestea Bună*. Asemenea avea Parohia Sf. *Treime*, unde lucrează harnicul preot *Mușățeanu*, iar acum a început și fratele său, tot preot în București, cu o revistă deosebită în parohia sa. Centrele parohiale *Băilești*, *Cernătești* și *Filiași*, jud. Dolj își au revista lor, *Cuvântul Parohiei*. S'a întins deci obiceiul de a avea reviste.

Intre revistele eparhiale, foarte frumos se înfățișează *Cronica Romanului*. Incepută din luna Octombrie 1924, cu fiecare număr a mers tot mai bine. Numărul de Crăciun se înfățișează cât se poate de mulțămitor. Are materie bogată și bine lucrată în toate rubricile. Cronica destul de amănunțită și interesantă.

Este ținută în această stare, mai întâi pentru că episcopul o îngrijește de aproape, scriind în ea chiar și Prea Sf. Sa. Apoi are scriitori buni, cum e Păr. *Econ. Butnariu*, care e cu mult meșteșug la condei. Și în revista noastră a scris frumos la Crăciunul din 1923. Se vede a fi un preot cu multă îndrumare în materie de literatură. Avem apoi pe Păr. *A. C. Cozma* din Putna, care, de asemenea, e un bun scriitor. Chiar și condeii din afară dau ajutor revistei. În nr. pomenit găsim foarte însemnate lămuriri canonice ale d-lui *Dr. Boroianu*, decanul Facultății de teologie din București.

În alt număr găsim un articol inimos și cu vederi

sănătoase și îndreptățite despre monahism a Prea Sfințitului *Ilarion*, vicarul eparhiei Romanului.

Cu un cuvânt, revista e o simpatică și temeinică publicațiune regională, care merită prețuită și răspândită. Pornită de acest drum, va înainta, de sigur, din an în an.

Noi ne bucurăm de ivirea ei și-i urăm bun spor la lucru.

RENAȘTEREA. *Revistă de cultură religioasă.* Craiova Ianuarie 1925.

Această bună revistă a Olteniei, pe care am mai apreciat-o noi și alte rânduri, a ajuns să intre în al IV-lea de viață. A mers un drum bun până acum și merge tot mai bine. Un nou chenar, cu chipul Domnului Hristos în frunte, împodobește fața anului IV. Bine cârmuită de Păr. *Ghia*, cu articole inimoase din prilejul sărbătorilor, cu date însemnate despre învățământul religios, numărul acesta se înfățișează și cu o rubrică nouă, care arată progresul revistei: are o bogată cronică externă, trimisă de Păr. *Criveanu* de la *Montpellier*. Actele activității eparhiale se oglindesc larg în această revistă și arată ce vie muncă e în această eparhie. Nu lipsește nici partea recenziilor și nici știrile care dau interes revistei o fac și o bună și o simpatică publicațiune. P. S. *Vartolomei* are cu ce se lăuda.

Căsătoria religioasă. *Benedicțiunea religioasă este legalmente necesară pentru valabilitatea căsătoriei civile?* articol de avocatul *Victor Valentin* în *Adevărul* (24 Dec. 1924).

Autorul arată că, din noua Constituțiune a României, a perit îndatorirea, care era în cea veche, de a te cununa și religios, pe lângă cununia civilă. Zice că acea poruncă din vechea Constituțiune s'a făcut prin amendamentul lui *Manolache Costache*, la care s'a alăturat și *Blaremburg*, dar că nu era de la început. Însă n'a avut nicio urmare și a rămas numai ca un deziderat, fiindcă nu pusese nicio sancțiune la caz de neurmă și nu s'au făcut legile care se fixeze aceasta.

În noua Constituțiune, s'a pus îndatorirea căsătoriei religioase, dar a fost ștearsă de comitetul delegaților, deci a fost deandoselea de cum s'a petrecut cu vechea Constituțiune, unde nu era la început și a fost pusă pe urmă. Ea însă s'a șters definitiv din cea nouă, pentru că s'a văzut că tot nu avea nicio urmare nici după cea veche.

Arta românească. *Caracterul național al edificiilor religioase din Țara Românească studiat de un mare specialis francez*, foileton în *Viitorul*, 27 Noem. 1924.

Bizantinistul francez *L. Bréhler*, a publicat un articol despre arhitectura religioasă din România în *Journal des Savants*. De acolo, a fost tradus în românește de d. arhitect *N. Ghica-Budești* și tipărit în *Buletinul comisiunii istorice*. De acolo, ziarul *Viitorul* reproduce o parte.

In acest extras, ni se spune 1. Că Muntenia și Moldova n'au avut o arhitectură religioasă la fel. Despărțite politicește, aceste provincii au laturi de deosebire și în arhitectura religioasă. 2. In Muntenia, avem felul de clădire bizantin, dar trecut prin influența sârbească. Totuși clădirile noastre religioase nu sunt întocmai ca ale Sârbilor, ci au și părți deosebite. Tipul sârbesc venit la noi, s'a dezvoltat mai departe cu viață proprie. Catedrala de la Curtea de Argeș are asemănări cu clădirile bisericesti ale Sârbilor, dar și multe deosebiri. Față de bisericile din muntele Atos,

de unde felul lor de clădire s'a răspândit în Serbia, catedrala dela Argeș are mari deosebiri. 3. Bisericile muntenești seamănă cu cele din Bizanț mai cu seamă în partea de afară a zidurilor, fiind lipsite de întărituri văzute (contraforturile), pe când bisericile moldovenești au astfel de întărituri. Suprafețele bisericilor muntenești în afară, cași la bisericile din Constantinopol și Salonic sunt întinse și fără eșiri în afară.

Arhim. SCRIBAN

INSEMNARI MARUNTE

Greutatea Paștelui viitor. — Nu e vorba de Paștele din acest an, care cade la 19 Aprilie, ci de cel al anului 1926. El cade la 19 Aprilie stil vechiu, adică la 2 Mai stil nou. Din pricina aceasta, nu mai rămâne destulă vreme pentru pus Postul Sfinților Apostoli. Cu un Paște așa de târziu, Rusaliile cad la 20 Iunie, lăsatul secului e la 27 Iunie, la 28 e Postul și la 29 Sfinții Apostoli. Postul numai o zi. Din această pricină, trebuie schimbată data Paștelui. Nu-l mai putem ținea după stilul vechiu.

O asemenea schimbare nu înseamnă însă o eșire din rânduiala Pascaliei noastre, pentru că ne vom ținea de ce este hotărât în Biserică pentru ținerea Paștelui. In adevăr, la hotărârea datei Paștelui, avem a ținea seamă de echinopțiu, de luna plină și de Paștele Evreiesc. Din pricina greșelii calendarului pe care l-am îndreptat, echinopțiu și luna plină nu mai cădeau la datele adevărate și de aceia și noi țineam Paștele nu exact la data când ar fi trebuit, după rânduiala Sfinților Părinți, ci la o dată întârziată, din pricina greșelii în socotirea vremei, greșala care este cuprinsă și în pascalia noastră. Deci noi nu avem acum decât să socotim data Paștelui după adevăratul echinopțiu și adevărata lună plină și suntem în deplină regulă față de principiile Bisericii noastre pentru stabilirea datei Paștelui.

Așa va trebui făcut și în cazul de față cu greutatea anului viitor.

Conferența din 1923 în Constantinopol a hotărât ca, în socotirea acestor date, noi să urmărim meridianul Ierusalimului. A mai spus că noi ne putem lipsi de a mai ținea socoteală de data Paștelui evreiesc, fiindcă una e Paștele evreiesc, socotit după Biblie, și alta e ce serbează Evreii azi. Sf. Sinod al Bisericii noastre, însă, ocupându-se de hotărârile conferenței din Constantinopol, a spus că trebuie să avem în vedere și Paștele evreiesc. Urma apoi ca feluritele observatoare din țările ortodoxe să alcătuiască o tabelă pe 100 de ani cu datele care ne trebuie la stabilirea datei Paștelui, și apoi să ne întocmim tabela noastră. Intrucât acest lucru însă nu s'a făcut, Sf. Sinod românesc a hotărât

ca, pe 1925, să rămânem cu Paștele după stilul vechiu, cum îl avem anul acesta.

Acum vedem însă că, pentru Paștele viitor, lucrul acesta e greu. Deci ori schimbăm Paștele, ori desființăm Postul Sfinților Apostoli, lăsându-l numai la ziua de 28 Iunie viitor.

Noi credem că putem muta data Paștelui după aflarea adevăratului echinopțiu și a adevăratei luni pline și după data când cade Paștele evreiesc. Cu aceasta nu eșim din rânduiala noastră, dar eșim numai din greșala Pascaliei noastre.

Iată acum datele care ne trebuiesc pentru aceasta:

In anul 1926, *echinopțiu*, socotit pe meridianul Ierusalimului, cade la 21 Martie, 12 ceasuri și 1 minută.

Luna plină cade la 29 Martie și 0 minute.

Paștele evreiesc cade într'o zi de Marți, la 30 Martie.

Duminica îndată după aceasta e *Duminica de la 4 Aprilie*.

Deci Paștele poate cădea, după toate regulile, la **4 Aprilie 1926**, în loc de 2 Mai, și atunci am scăpat de toată greutatea.

Noi am comunicat această greutate Sfântului Sinod, care s'a și pus în legătură cu Constantinopolul în această privință.

In nr. viitor, vom publica o tabelă cu aceste date pe un lung șir de ani, pentru ca să știm pe viitor când am putea avea datele Paștelui.

Ș T I R I

Boala și vindecarea Mitropolitului Nicolae.—

I. P. S. Mitropolit *Nicola* dela Sibiu suferea de multă vreme de o boală grea: peatră la rinichi. Deși tânăr, această boală îi răpea avântul și sprinteneala mișcărilor. In sesiunea din toamnă a Sf. Sinod, a fost cuprins de dureri și a trebuit să se întoarcă acasă. După aceea, în ziua de Bobotează din acest an, a plecat la Viena ca să se supui unei operații.

Dumnezeu l-a păstrat pentru Biserica Sa. Operația a trecut cu bine. Cu toate că a avut de suferit grele du-

rari și după ce ea a fost săvârșită, — după 7 săptămâni, înalt Prea Sf. Sa s'a putut întoarce sănătos în Sibiu, la 26 Fevruarie c.

Telegraful român cu data de 28 Fevruarie a. c., scrie cu multe amănunte despre frumoasa primire ce i s'a făcut la întoarcere, de către capii autorităților, Societatea Ortodoxă, profesori și mult public. În marea sală de primire a gării, a vorbit Păr. Asesor mitropolitan **Matei Voileanu**. La eșirea din gară, a fost primit cu strigăte de bucurie. În fața Palatului mitropolitan a fost primit de școlarii din orfelinatul eparhiei, ai școlii normale, apoi de școlărițele din școala normală, și toți erau înșirați pe amândouă laturile străzii. În catedrală a fost primit de preoți, cu crucea și evanghelia, și s'a slujit Tedeum.

Ne alăturăm și noi la bucuria eparhiei Sibiiului și urăm înaltului Ierarh, din nou dăruit Bisericii, sănătate nevătămată și ani mulți și rodnici!

Pentru alegerea episcopului Aradului. — Noul episcop al Aradului, în locul adormitului întru fericire **Ioan Pap**, se va alege de către sinodul eparhiei Ardealului. La 5 Aprilie se va face alegerea deputaților mireni care vor vota pentru alegerea episcopului, iar la 12 Martie alegerea deputaților din cler.

Misiunea culturală în Basarabia. — Așezământul „Principele Carol“ pentru răspândirea bunei învățături printre Români a luat măsura ca o comisiune compusă dintr'un conferențiar, *un preot predicator*, un om de legi și un medic să meargă în Basarabia pentru a lucra acolo la întărirea sentimentelor românești. Preotul predicator este Păr. **Gala Galaction** (G r Pișculescu). E o alegere foarte bine făcută.

Premiul „Universului“ — Ziarul „Universul“ a deschis un concurs pentru o poezie patriotică. Cea mai bună avea să primească răsplata de 10.000 de lei. Premiul întreg nu s'a dat nimănui, ci a fost împărțit în trei. Dar afară de acești trei, comisiunea a voit să se dea o distincțiune unui autor care iscălește „Teofan dela Mistra, călugăr“. Temeiul acestei distincțiuni este arătat de comisiune în „frumoasa limbă întrebuințată“ de autor și în „noutatea expresiilor și imaginilor“.

Dar cine este acest călugăr? Sau este el călugăr? Ne-am fi bucurat să fie. Dar pe urmă i s'a dat chipul în *Universul*, în haină de mirean. Atunci de ce iscălește „călugăr“?

Preoți pentru America. — Mai multe colonii românești din Statele-Unite și Canada au cerut Sf. Mitropolii a Moldovei ca să le trimeată preoți pentru bisericile ortodoxe de acolo.

Măsură bună împotriva balurilor în Post. — Prefectura Poliției București a dat o'poruncă prin care, începând din Lunea întâieii săptămâni a Postului Mare, nu se mai învoiește niciun bal mascat și nicio

serată cu dans, în toată săptămâna întâia a postului, iar Vineri seara nici muzicile nu vor cânta în localurile de consumațiune. Apoi în toată curgerea Postului, până la Florii, nu se va mai putea da niciun bal mascat, dar se vor învoi seratele cu dans. În Săptămâna Patimilor, nu se vor mai învoi nici acestea, iar în Joia, Vinerea și Sâmbăta Mare vor fi închise toate localurile de spectacole, Nu vor lucra nici teatrele, nici cinematografele și muzicile vor fi oprite de a cânta în localurile publice.

E o măsură bună și care trebuie să se fie în fiecare an.

Expulzările de mitropoliți din Constantinopol. — În urma indignării produse în lume prin expulzarea Patriarhului din Constantinopol, Turcii au renunțat la gândul de a mai expulza și pe alți mitropoliți.

Așa spune o telegramă din Constantinopol cu data de 27 Februarie.

Atunci cum rămâne cu aplicatul măsurilor pe care Turcii spuneau că nu fac altceva decât să le execute? De ce nu execută și acum?

Parohii nou înființate. — Au fost înființate următoarele parohii nouă: *Arbore*, cu biserica Sf. *Dumitru* în jud. Dorohoi; *Groșani*, cu biserica *Adormirea Maici Domnului* în jud. Muscel; *Pârăești* cu biserica *Sfinții Voevozi* tot în Muscel; *Cercova* în comuna *Acadânlar* diu jud. Durostor.

MICA BIBLIE din nou. — Acum, în preajma Paștelui, când este iar nevoie de cărți de cetire pentru suflet, a eșit din nou de sub tipar, în a III-a edițiune, MICA BIBLIE. Se găsește de vânzare la librăria *Universala*, București, Calea Victoriei 27. Prețu' 70 de lei.

Roman religios nou. — A eșit de sub tipar la Galați un roman religios nou cu titlul *Varava*, tradus din rusește de Păr. Econ. *Ludovic Cozma*, parohul bisericii Sf. *Impărați* din Galați și profesor în acel oraș. Autorul cărții e romanșiera engleză *Maria Correlli*, din limba căreia romanul a fost apoi tradus în rusește și acum în românește. Are un puternic cuprins religios și Păr. Cozma a făcut o bună slujbă Bisericii dându-l pe românește. De vânzare la autor în Galați, cu prețul de 60 de lei.

Concerte și cuvântări de Paști. — Școlărițele dela liceul „Sf. Ecaterina“ din Timișoara s'an întocmit într'o tovărășie religioasă cu o lucrare și în afară de școală. Ele au pus la cale ca, de sărbătorile Paștelui, să dea mai multe concerte religioase, însoțite și de cuvântări religioase.

E un obicei care se practică din larg în București și ne pare bine că se întinde.

Preot român ortodox la Viena. — La Viena, se află un paraclis românesc ortodox, în slujba co-

loniei românești din orașul de frunte al Austriei. Pe ziua de 15 Fevruarie a. c., membrii coloniei au ales preot pe Păr. *Ioan Mitâr*, profesor la liceul „Coriolan Brediceanu” din Lugoj. Alegerea va fi supusă aprobării guvernului vienez, iar pe urmă Mitropolitului Bucovinei, de care atârnă paraclisul din Viena.

Discuțiunea pentru legea unificării bisericești. — Marți, la 24 Martie, s'a început la Senat discuțiunea legii pentru unificarea Bisericii.

Chestiunea Patriarhului Ecumenic la Liga Națiunilor. — O telegramă din Geneva vestește că Liga Națiunilor va supune Curții de Justiție internațională chestiunea Patriarhului Ecumenic. La aceasta s'au învoit și guvernul turcesc și cel grecesc.

Proiectul de lege pentru înfrânarea beției. — La Ministerul de Finanțe lucrează în fiecare zi o comisiune pentru întocmirea proiectului de lege împotriva beției. În curând proiectul va fi adus în cercetarea Corpurilor legiuitoare.

În proiect se prevăd multe îngrădiri. Brevetele vor fi înnoite din 10 în 10 ani. Parte din cârciumile dela țară vor trece în cârmuirea cooperativelor sătești. Negustorii de coloniale nu vor putea vinde spirtoase decât în sticle închise. Deci nu se mai poate cârciumar și vânzător de coloniale. După promulgarea legii, numai șase luni negustorii vor mai putea ține starea de azi. Vor fi trei clase de cârciumari. Taxele plătite de ei vor fi între 15 și 20.000 de lei. Depărtările între cârciumari, în piețe și maidanuri, vor fi mai mici decât cele la localurile obișnuite. (Această arătare nu e limpede. Noi o luăm însă așa cum o găsim. Dar ne îndoim de ea).

La orașe, reforma se mărginește mai mult la mărirea de taxe și oprirea vânzării spirtoaselor în magazinele de coloniale.

Puterea reformei se va simți mai cu seamă la țară, unde se întocmește un control care va fi îndeplinit de preot și învățător, iar desfacerea o vor face cooperativele sătești.

După ce se vor isprăvi lucrările la Ministerul de Finanțe, d. *Vintilă Brătianu*, ministrul Finanțelor, va aduna pe reprezentanții presei la Minister, pentru a le face o comunicare în privința proiectului.

Noi doctori în teologie. — Părinții *Dr. Comșa*, director în Ministerul Cultelor, și *Marin Ionescu*, profesor la Seminariul Pedagogic din București, au depus cel din urmă examen de doctorat, în urma căruia, amândoi au fost proclamați doctori în teologie ai Facultății Teologice din București.

Le urăm spor deplin în munca pentru Domnul.

Preot caterisit pentru erezie. — Preotul *Alexandru Panaitescu*, din comuna *Cățelu* de lângă București, a fost caterisit de Spiritualul Consistoriu al Mitropoliei Ungrovlahiei, pentrucă s'a mărturisit părtaş

al rătăcirilor fostului Preot Teodor Popescu dela biserica Cuibu-cu-Barză din București.

Nou preot misionar. — Preotul *Gh. V. Șușnea* din *Ciurești*, Tutova, a fost numit preot misionar al eparhiei, în locul Părintelui *Nicolae Donose* demisionat și numit director al cancelariei episcopiei *Hușilor*, în locul Părintelui *Coman Vasilescu*.

Medalieri. — Prin Înaltul Decret Regal nr. 1082 din 21 Martie 1924, au fost cinstiți cu medalia *Răsplata Muncii pentru Biserică* cl. I Părintele *Nicolae Novacovici*, preot în *Gherbovăț*; d. *Ilie Ruva*, mai-marele corului și cârmuitorul Casei Culturale din comuna *Bozovici*, amândouă comunele în jud. Caraș-Severin în Banat. Cu cl. II-a au fost cinstiți Părinții: *Dionisie Geantă*, preot în com. *Lăpușnic*; *Pavel Bogoevici* și *Silviu Novacovici*, preoți în *Bania*, și *Vasile Cățun*, preot în *Borbovenii-Noi* — toți în jud. *Caraș-Severin*.

Prin Înaltul Decret Regal nr. 1083 din 21 Martie 1924, au fost împodobiți cu medalia *Răsplata Muncii pentru Biserică* cl. I, pentru ajutorul dat bisericii și casei parohiale din *Blăjel*, județul *Târnava-Mică*, Transilvania, următorii preoți: *Valer Scutea* din comuna *Pauceș-Mediaș* și *Gh. Opran* din *Dicio-Sânmărtin*; iar clasa II-a domnii: *Gh. Precup*, primar în *Blăjel* și *Teodor Strava*, prim-epitrop la biserica numită.

Prin Înaltul Decret Regal di 5 Aprilie 1925, a fost cinstit cu medalia *Răsplata Muncii pentru Biserică* cl. I pentru serviciile aduse Bisericii, Păr. *Aurel Boeriu* paroh și protopop onorar în comuna *Cioara-de-Sus* din județul *Turda-Ariaș* de peste munți.

Revistă bisericească nouă. — În curând va eși de sub tipar *Strigarea Mânăstirii*, revistă bisericească lunară pentru cultivarea călugărilor. Se va tipări în București de un comitet cârmuit de *Arhim. Scriban*.

Legea unificării. — În luna Martie, s'a adus în dezbaterile Parlamentului *Legea unificării bisericești*. La Senat au vorbit cu acest prilej toți mitropoliții noștri, mitropolitul unit dela Blaj, ministrul cultelor, Păr. *Marin Preoțescu* și d. *I. Popescu-Pasărea*. Mitropolitul unit a vorbit prietenos, pentru care lucru *Unirea* din Blaj (28 Martie c., pag. 3) scrie cam strâmbând din nas și mângâindu-se că Mitropolitul lor n'a putut vorbi astfel până ce nu s'au înlăturat din proiect dispozițiunile supărătoare pentru uniți (serbarea Te-deumurilor oficiale numai în Biserica Ortodoxă). Aceste dispozițiuni însă n'au fost înlăturate și atunci supărarea celor dela Blaj trebuie să fie și mai mare, că Mitropolitul lor a vorbit în aceste condițiuni.

Nu cumva i-or cere socoteală?

În zilele de 30 și 31 Martie, proiectul a fost discutat la Cameră. Au vorbit d. *N. Iorga*, *Dr. St. Bog-*

dan, Aurel Lazăr, Dr. Matei și N. Tripou (acesta un blajin și cum se cade uniat), Dr. Lupaș. Erau 12 noaptea când s'a isprăvit discuțiunea, așa că votarea nu s'a terminat.

Preoți de confesiuni felurite slujind la un loc.—

Universul (16 Ianuarie 1925), pomenind despre înmormântarea a 10 viteji ostași ai războiului, aduși de pe câmpuri de luptă, pentru a fi îngropați din nou în București, Marți, la 13 Ianuarie a. c., scrie:

„Nu poate să rămână nerelevat un fapt caracteristic, petrecut în această împrejurare a aducerii osemintelor atâtor eroi. Glasul reprezentantului bisericii noastre creștine a răsunit împreună cu glasul reprezentantului unui cult necreștin, ambii chemând dumnezeiasca iertare, și binecuvântarea, asupra morților pentru țară“.

Comunicare la Academia Română despre procese mănăstirești. —

Vineri, la 9 Ianuarie c., d. N. Iorga a ținut la Academia Romană o comunicare despre niște manuscrite descoperite la mănăstirea *Coșula* de lângă Botoșani, între care o traducere din Herodot. La d. Arapu din Botoșani, d. Iorga a aflat multe documente privitoare la Mănăstirea Sf. Ilie din Bucovina și la procesele ei, pentru moșiile care i-au fost date de Ștefan cel Mare.

20 de ani de viață ai „Neamului Românesc“.

Prietenii ziarului *Neamul Românesc* s'au hotărât să prăznuiască 20 de ani de viață al acestui organ. E un gând frumos, pentru că se cinstesc prin aceasta 20 de ani de muncă cinstită în presă, susținută de un imbold moral. Și preoții trebuie să se întovărășească la această sărbătorire.

Confesiunea copiilor din căsătorii mixte. —

† Episcopul romano-catolic *Bielik* din *Oradea-Mare* a adus la cunoștința credincioșilor săi unguri, prin pastorala dată de Crăciun, că, pe temeiul unei adrese primite dela Ministerul Cultelor, autoritățile civile nu se vor mai amesteca pentru a hotărâ de ce confesiune au să fie copiii născuți din părinți care nu sunt de aceeași confesiune. Potrivit legii ungurești din 1895, de aici înainte aceasta o vor hotărâ înșiși părinții?

Ziarul *Cuvântul* (4 Ianuarie c.), din care luăm această știre, spune: „Hotărârea aceasta privește pe copiii născuți din părinți români și de altă naționalitate, de oare ce autoritățile interveneau numai în cazurile acestora, spre a împiedeca înstrăinarea de lege românească a unui copil, născut din tată român și mamă de altă naționalitate sau viceversa!“

Noi nu vedem însă întru cât aceasta se împiedecă, dacă, de aici înainte, lași aceasta la hotărârea părinților. Dacă un părinte român lasă pe fiul său, după gustul mamei calvine sau catolice, să ajungă și copilul ei tot calvin sau catolic?...

Românii care au luptat pe frontul francez.—

După cum citim în *Dimineața* dela 15 Ianuarie c., după *Monitorul Oficial* al Franciei (*Journal Officiel*), pe frontul francez au luptat în războiul cel mare 7125 italieni, 2848 de ruși, 2702 greci, 2662 de bel-

gieni, 2007 elvețieni, 1328 spanioli și alții. Români au luptat ca voluntari 897. Dintre ei au murit 175, iar 167 au fost decorați cu *Crucea de Război* și 37 cu *Medalia Militară*. Dintre voluntarii străini, numai un italian și 2 spanioli au dobândit pentru meritele lor pe front „Legiunea de Onoare“.

Casa lui Vlăhuță dela Agapia. — O călugăriță dela Mănăstirea Agapia și un călugăr (ziarele spun că tot dela Agapia, deși nu se poate), sora și fratele poetului Vlăhuță, au dat de știre în ziare că, după dărâmarea casei lui Eminescu, acum a eșit altă primejdie: dărâmarea casei lui Vlăhuță dela Mănăstirea Agapia. Casa se dărâmă nu de altceva, ci din lipsă de îngrijire, iar călugării fiind prea săraci, nu pot face ei reparația. De aceea dau de veste în lume ca să nu lase casa să se dărâme. Ziarul *Cuvântul* însă (15 Ianuarie c.), pune la îndoială că Vlăhuță a putut avea o casă în Agapia.

MULȚĂMIRI

Obștia locuitorilor bine credincioși din comuna *Alicatu*, jud. Cahul, Basarabia, prin diaconul locului, Părintele Diacon *Alexie Leca*, aduce viile ei mulțămiri Părintelui *Vasile Caimacanu*, pentru munca desfășurată ca să dreagă biserica. A strâns pentru aceasta 36.000 de lei din cătunele alăturate și din comuna numită și a dres biserica care nu mai fusese îmbunătățită de 14 ani.

Dumnezeu să-l acopere cu toate apărările Sale!

Epitropia Parohiei *Talea*, din jud. Prahova, aduce calde mulțămiri d-lui *Tache Iliescu*, negustor în *Câmpina*, care a dăruit bisericii din acea parohie un rând întreg de odăjdii și lumânările din policandru, ridicându-se toate la costul de 6000 de lei.

Dumnezeu să-l întărească cu toate apărările Sale

Direcțiunea Școlii de *Cântăreți* din Sf. Mănăstire *Cozia*, eparhia Râmnicului Noul Severin, aduce vii mulțămiri Părintelui *Icon. C. Nazarie*, profesor universitar în București, pentru că, începând din anul 1923, a dăruit direcțiunii acelei școli câte 400 de lei anual, ca să fie împărțiți ca răsplătiri școlarilor care se vor deosebi prin sârguință în acea școală.

Dumnezeu să fie în seamă frumosul gând și pilduitoarea faptă a Părintelui *Nazarie*!

Păr. Paroh *Mihai Bucovețchi*, dela parohia *Osehtib*, Bucovina, aduce vii mulțămiri d-lui *Ioan Ivasiuc*, pentru dania sa făcută acelei biserici, cuprinsă într'un rând de veșminte bisericesti, un policandru și un clopot, toate la un loc costând suma însemnată de 40.000 de lei.

Dumnezeu să-l răsplătească însutit!

Păr. Econ. *Atanasie Palade* dela biserica *Izvorul Tămăduirii* din *Galați*, aduce vii mulțămiri creștinilor mai jos însemnați, care au pus mână dela mână și

au adunat suma de 3330 de lei, pentru cumpărarea unei cruci pe Sf. Masă la numita biserică. Crucea s'a cumpărat cu suma de 3000 de lei, 25 de lei au fost cheltuelile pentru cumpărare, iar suma rămasă de 305 lei, se va întrebuința pentru a se cumpăra alt lucru pentru slujba bisericii. Numele creștinilor, împreună cu sumele date de fiecare, sunt arătate precum urmează:

D-na *Harichia Papadopol* 200 lei; *Maria C. Caranfil* 200; *Maria T. Dumitrescu* 200; *Mihalache Mihailescu* 200; *Ștefan și Ruxandra Jeles* 25; *Ioan și Anița Cerchez* 30; *Enacu Tudoriu* 200; *Emilia Roznovschi* 20; *Constantin Vasilovici* 20; *Pavel Crăciun* 20; d-na *Luța Crăciun* 10; *Paraschița Păltinescu* 10; d. *Costică și Maria Armeanu* 100; *Mihalache Dănilă* 100; *Dumitru Boieru* 100; *Neculai și Ivanca* 20; *Avram și Elena* 100; *Ștefan și Despina* 20; *Dumitriu Gomoescu* 40; d-na *Eugenia Helescu* 40; *Cornelia Codrali* 5; *Săftica Marin* 20; d. *Ion și Peana Panaitescu* 20; *Ion și Eufrosina* 20; *Toader Dima* 80; d-na *Catinca Dimitriu* 20; *Dumitra* 20; d-na *Anisia Andrei* 20; o *credincioasă* 20; *Sandu Macovei* 100; d-na *Safta și Ștefan Bujor* 100; *Petre și Revița Copuianu* 100; *Maria Gh. Dumitru* 100; d-na *Mitria Z. Radu* 20; *Olga și Costică Iosif* 20; *Dumitru și Maria Rotaru* 100; d-na *Neculai și Elena Melisarato* 100; d. *Alexandru și Maria Loius* 100; d-na *Eufrosina Famiciov* 20; d-na *Maria Dobrovski* 100; *Vasilica N. Iov* 60; d. *Crăciun și Frosa Gh.* 100; d-na *Alexandrina Maxim* 20; *Ion Cozacu* 25; d-na *Ecaterina Negru* 25; *Parascheva Patrașcu* 10; *Eugenia Neculai* 20; *Ilie și Profira* 20; d-ra *Valeria Rădulescu* 20; d. *Ioan și Ioana Dimitriu* 20; O *anonimă* 20; d. *Panait*, cu soția *Safta și fiica Maria Brașoveanu* 200 lei.

Dumnezeu să-i păzească de toate primejdiile și să-i încarce de toate bunătățile Sale!

Sf. Episcopie a *Argeșului* aduce vii mulțămiri d-lui *Filip Gheorghiu*, negustor din comuna *Ungheni*, Argeș și soției sale *Maria*, pentru fapta lor creștinească de a fi împodobit toate icoanele bisericii parohiale din *Ungheni* cu perdele bine brodate, din materie de bună calitate, toate în număr de 11 părechi, și totodată au umplut toate sfeșnicile și policandrul cu lumânări de ceară bună. Intreaga danie se ridică la prețul de 3000 de lei.

Pentru buna lor faptă, îi dăm ca pildă în știrea creștinilor și Dumnezeu să-i păzească întru mulți și sănătoși ani!

Epitropia Parohiei din *Coșovenii-de-sus*, jud. Dolj, aduce vii mulțămiri locuitorului *Iorgu Măinescu* din acea comună, pentru buna sa faptă de a fi dăruit bisericii filiale de curând reparate *Maica Domnului* din acea parohie, un rând de Sfinte Vase ș. candelile prețuind toate 10.200 de lei.

Dumnezeu să-l învrednicească de toate darurile Sale cele cerești și pământeste!

Epitropia Parohiei *Stupinele* din com. *Chirnogi*, jud. Ilfov, aduce vii mulțămiri d-lor epitropi *Ion I. Mavrodin* și *Marin Voicilă* pentru ajutorul dat preotului Paroh *Const. Dobrescu*, cum și locuitorilor împreună cu epitropii mai jos însemnați care, precum se arată mai la vale, au pus mână dela mână pentru a ridica în *Stupinele* o clopotniță prețuind între 250.000—300.000 lei:

D-nii Epitropi ai bisericii *colectă* 14.396 lei; *C. C. Răducu* 3200; *St. P. Crețu* 1000; *R. St. Crăciun* 1000; *Gh. D. Mincu* 1000; *D. Bâra* 1000; *I. I. Mavrodin* 1000; *M. Voicilă* 1000; *D. Dună* 1000; *M. Costache* 1000; *I. Bidoae* 1000; *M. Coca* 1000; *D. Prăștină* 500; *Dionisie Neagu* 500; *St. Luiceanu* 500; *Const. D. Dan* 1000; *N. Curea* 500; *Fl. Miraș* 1000; *D. N. Stoica* 1000; *M. I. Trifan* 1100; *Marin I. Pacă* 1000; *M. Cătănuș* 500; *N. N. Mirică* 1000; *M. Pitaru* 1000; *N. Miraș* 500; *Dinu C. Stama* 1000; *Mița D. Vulpe* 500; *I. Mavrodin Lița* 500; *Maria I. T. Vulpe* 1000; *V. D. Hărdău* 1000; *D. Cotoban* 1000; *M. J. Olteniceanu* 1000; *Ion I. Florea* 500; *C. Postolea* 1000; *N. B. Petrușel* 1000; *T. D. Cotoban* 1000; *M. St. Chirică* 1000; *St. Radoveneanu* 500; *N. Dudău* 900; *R. Vulpe* 1000; *Lixandra I. Bold* 500; *C. Gavrilă* 1000; *Fl. I. Chirică* 500; *R. M. Spânu* 500; *D. Gh. Olteniceanu* 1000; *Colectă prin D. Bâra* 5000; *R. F. Stănimir* 500; *N. Ș. Dulgheru* 1000; *Obștea de Improprietărire* 6904; d-nii *Epitropi colectă* 600; *Ilie Gh. Cotoban* 500; *R. C. Bidoae* 500; *C. St. Bănățeanu* 500; *Fl. St. Cucu* 1000; *Gh. Zincă* 500; *V. P. Costache* 500; *Fl. T. D. Andrei* 500; *Anica M. Tănase* 500; *I. Diamandi* 1000; *Iancu I. Chirică* 500; *Ion M. Curea* 500; *M. E. Catrina* 500; *Alecu Trache* 1000; d-nii *Epitropi colectă* 600; *C. Bănățeanu* 500; *R. Crețu* 1000; *D. D. R. Mare* 1000; d-nii *Epitropi colectă* 300; *I. M. Erie* 500; *C. N. Dicu* 500; *Gh. I. Stănimir* 500; *Ghiță N. Trache* 500; *Ilie M. Vodă* 500; *R. I. M. Ivașcu* 500; *S. D. Ivașcu* 500; *I. M. Ivașcu* 500; *I. I. Chirică* 500; *I. Gh. Chirică* 500; *St. St. Bâra* 500; d-nii *Epitropi colectă* 500; *D. Checiu* 500; *M. R. Damian* 500; *D. I. Eftene* 500; *V. M. Coconeanu* 500; *M. I. Florea* 500; *Ghiță P. Pătrașcu* 500; d-nii *Epitropi colectă* 400; *R. M. V. Erie* 500; d-nii *Epitropi colectă* 1400; *Gh. I. Mavrodin* 500; *D. Z. Ilie* 500; *S. I. Maioru* 500; *R. și F. D. Vodă* 500; *N. Bâra* 1000; *Ion Gh. Coarnă* 500; *Gh. F. Basa* 1000; *E. E. Cazacu* 500; *Fl. St. Bănățeanu* 500; *C. Ivașcu* 500; d-nii *Epitropi colectă* 560; *C. Penu Oltenița* 1000; *D. St. Vasile* 500; *C. F. V. Nakiu* 500; *I. E. Cazacu* 500; *Nedu Brădeanu* 1000; *I. Stănimir* 500; *Dumitra Gh. Nicola* 500; *Voica St. Bălăceanu* 500; *M. T. Crețu* 1000; *Ion D. Marcu* 300; *M. I. D. Andrei* 300; *A. I. Cap de mai* 200; *T. M. Florea* 500; *M. St. Șișu* 500; *D-tru M. Arsene* 600; d-nii *Epitropi colectă* 4150; *D. N. Andrei* 500; *St. I. Maioru* 100; *D. Nachin* 500; *D. Marcu* 1000; *Maria Minuș* 400; *M. I. Pițu Clătești* 500; *D. I. Paraschiv* 500; *P. D. Văleanu* 1000; *D. Madin* 1000; *Ene I.*

Florea 500; *M. Miras* 500; d-nii *Epitropi din strângerea bucatelor* 46.265; *Gh. Z. Cotoban* 200; *V. E. Ciupea* 100; *M. D. Cazacu* 1500. Total 164.975.

Sf. *Episcopie a Argeşului* aduce pe această cale vii mulţămiri d-lui *Dr. Dragomir Demetrescu*, profesor al Facultăţii de teologie din Bucureşti, pentru dania sa de 10.000 de lei, cuprinşi într'un titlu, făcută Sfintei Mănăstiri *Stănişoara*, Arges.

Dumnezeu să-l aibă în sfânta Sa pază!

Sf. *Episcopie a Râmnicului, Noul Severin*, aduce vii mulţămiri d-lui *Radu Popescu* din parohia *Nenoiu* jud. Vâlcea, care, pe a sa cheltuială, a iocmit lucrări de reparaţie a bisericii parohiale, în sumă de 15.000 de lei, care s'au şi plătit de d-nea sa.

Pentru această faptă a sa de frumoasă pildă, Dumnezeu să-l apere de toate vătămările cele protivnice!

Onor. *Ministeriu al Cultelor* aduce vii mulţămiri d-lui *C. I. C. Brătianu* pentru dania sa de 20.000 de lei, făcută bisericii din com. *Casa Veche*, Olt, pentru dregerea stricăciunilor ei.

Dumnezeu să-l ocrotească cu toţii sfinţii Săi îngeri!

Epitropia Parohiei *Mărgăriteşti* aduce vii mulţămiri enoriaşilor mai jos însemnaţi, pentru darurile făcute bisericii acestei parohii, după cum se arată în cele ce urmează: d-lui *Petre Constantinescu*, cântăreţ la numita biserică pentru o cruce la Sf. Masă şi un rând de cununii în preţ de 2000 de lei; enoriaşului *Petrache Leu*, pentru un clopot care a costat 27.000 de lei; enoriaşilor însemnaţi cu sumele în dreptul fiecăruia, din care s'au cumpărat odăjdii în preţ de 5500 de lei: 1. *Petrache Leu* 1000 de lei; 2. *Alexandru Alexe*, 1000 de lei; 3. Pr. *Ştefan St. Nicolae*, 1000 de lei; *Constantin Băeţelu*, 1000 de lei; *Ioan Băeţelu* 500 de lei; *Constantin Alexe* 500 de lei; *Dumitru Botea* 500 de lei; pe care Dumnezeu să-i răsplătească şi să-i aibă în sf. s'a pază!

Parohia *Româneşti* din jud. Dâmboviţa mulţameşte călduros d-lui *Anastasia Mateescu* din Bucureşti str. Carmenilor 3 pentru dragostea sa către Domnul că a binevoit a dărui bisericii acelei parohii un iconostas artistic lucrat, care preţueşte suma de 10.000 de lei.

Dumnezeu să-l încarce cu toate bunătăţile sale!

Epitropia Parohiei *Sf. Paraschiva* din *Şegarcea*, Telorman aduce toate mulţămirile d-lui *Niţă Vasilescu*, care a dărui bisericii din numita parohie o căldăruşe de aramă pentru botez în preţ de 300 de lei.

Dumnezeu să-l răsplătească cu toate darurile Sale!

POŞTA REDACŢIEI

Părintelui *Econ. Marin Iliescu*, Atârnaţi, Telorman.
Nu mai staţi la nicio îndoială: Moisi a trăit cu 1500 de ani înainte de Hristos. Cărţile au aproximativ data

aceasta, câţiva ani mai mult sau puţin. Ştim cartea care spune că a trăit cu 3000 de ani, dar nu e adevărat. E o greşeală grosolană. Căutaţi orice carte de cronologie biblică şi veţi găsi numai aşa. Toate datele se învârtesc în jurul numărului 1500: mai mult sau mai puţin. Nicăieri n'am văzut vreodată că Moisi ar fi trăit 3000 de ani înainte de Hristos decât numai cartea care şi pe Sf. Voastră v'a pus în nedumerire.

Iată, deschid o carte nouă: *Hermenutica Sacra de Ianssens-Morandi*, tipărită în 1922 în Turin şi găsesc în ea întreaga tabelă a cronologiei biblice, pag. 388. Naşterea lui Moisi e pusă la anul 1624 înainte de Hristos, eşirea din Egipt la 1544, moartea lui Moisi la 1504. Deschid altă carte, de Introducere în Vechiul şi Noul Testament: *Lectiones in Sanctam Scripturam* de *Lazaro Pepe*, Turin 1902. Aci, la pag. 229, citesc că Isus Navi, urmaşul lui Moisi, s'a născut la anul 1554 înainte de Hristos. Va să zică în vremea aceasta trăia şi Moisi. Iată altă carte, *Bible illustré* de *Bourquard*, Einsiedeln 1872, pune intrarea Evreilor în pământul făgăduit la 1450 de înainte de Hristos, fapt care s'a petrecut la moartea lui Moisi.

Aceste date se pot înmulţi. În toate găsim acelaş rezultat. De aceia fiţi liniştit despre partea aceasta şi nu mai rămâneţi în nicio nedumerire. Ce aţi găsit în *Mica Biblie* e o dată controlată şi găsiţi la fel în toate cărţile care tratează astfel de chestiuni. Dacă este o carte care zice astfel, apoi e singura şi nici aceia nu se ţine de această dată, ci în altă parte pune altă dată.

Părintelui **Serghe Savitki**, *Căşliţa*, jud. Cahul, Basarabia.

Am primit traducerea Sfinţiei Voastre şi cuprinde lucruri de interes, înfăţişate uşor pentru înţelegerea omului şi într'un dialog care toarnă vioiciune în expunere şi face pe cititor să urmărească înşirarea cu drag şi plăcere.

Dar este un cusur pentru care n'o pot tipări acum. Limba românească întrebuiţată e cu totul ştirbă şi scoasă din încheieturile ei. Pe mult părţi, cititorul nu poate înţelege ce voiţi să spuneţi. De aceia, în felul acesta, nu se poate tipări. Trebuie să muncească cineva a doua oară şi să-i dea veşmântul românesc.

Cine să facă aceasta? Eu n'am timp. Doar pe la vară să găsesc atâta vreme ca să mă apuc de traducerea Sfinţiei Voastre. Dar până atunci trebuie să aştepte.

Eu cu dragă inimă vreau să tipăresc tot ce primesc din Basarabia, ca să vedeţi dragostea cu care primim noi lucrul Sfinţiilor Voastre. Cum vedeţi, când şi când, iese în aceste pagini şi câte ceva din Basarabia. Dar să ştiţi că ce citiţi nu este aşa cum a venit materia din Basarabia, ci e mult îndreptată de mine pe grai românesc. Aceasta însă îmi cere o muncă pentru care rar am timp.

Domnului *Nicolae Pavelescu*, învăţător în *Humele* Argeş.

E mult de când ne-aţi scris despre părerea d-voastră cu privire la calendar. Deşi însă aţi rămas cu propu-

nerea d-voastră nepomenită, noi n'am pierdut-o. În mulțimea materialului pe care îl primim, nu știm nici noi ce să alegem întâi, și unele materii se rătăcesc, pentru a fi găsite mai târziu.

Așa a fost și cu scrisoarea d-voastră. Noi însă ne facem o datorie de a pomeni și acum de ea pentru a vă da mângâierea că munca d-voastră n'a trecut nebagată în seamă și a vă arăta că, după cum, fără îndoială, ați văzut, lucrurile au mers cam tot cum propuneați și d-voastră pentru îndreptarea din anul trecut.

Părintelui *Corneliu M. Grumăzescu*. Paroh în *Perieni, Tutova*.

Dăm acum peste scrisoarea Sfinției Voastre din 25 Decembrie anul trecut, în care ne scrieți despre obiceiurile cu turnarea aghezmei peste morminte și cu înmormântările celor căzuți în război, cu trupurile rămase pe câmpurile de bătaie, iar cu slujba înmormântării acasă. Cereți să scriu despre astfel de eșiri din rânduială. Am să scriu, cum am scris și despre cele date în știre de ieromonahul de la Buzău de care pomeniți (*Bis. Ort.*, Oct. 1924). De aceia păstrez scrisoarea pentru când îi va veni rândul. Dar iată că tot este oarecare lucrare împotriva, în felul în care doriți, dacă, după cum spuneți, și Prea Sf. Nicodem, pe când era episcop acolo, a luat măsuri împotriva unor astfel de ticluituri, depărtate de șirul rânduielilor noastre.

Ați văzut că am tipărit ceva din ce ne-ați trimis, iar altceva aveți și în acest număr. Mai avem încă de dat în curând.

Domnilor *I Berliba* și *E. Cucuțu*, școlari în Seminarul Teologic din *Chișinău*.

Vă înștiințăm că am primit traduceri d-voastră, dar deocamdată nu vă putem făgădui că le vom și tipări, fiindcă avem foarte multă materie care nu mai încapă în această tipăritură. Cu fiecare număr tipărit, se adună materie încă de cinci ori mai mult decât am putea da în tipar, așa că nici nu mai ajungem să dăm drumul materiei. Avem articole bune care așteaptă și de doi ani. Deci ce să facem?

Ne pare bine că sunt atâția care lucrează, dar nouă ne este peste putință să împăcăm pe toți, cu toată marea noastră bunăvoință. Ba încă avem marea bucurie că cea mai mare parte din articole ne vin din Basarabia ceiace dovedește că acolo crește tot mai mult interesul pentru a scrie românește. Dacă lucrul acesta s'ar ști mai din larg, precum îl constatăm noi aici, fără îndoială că ar fi o pricină de bucurie pentru toți ceice poartă grijă de bunul mers al scrisului românesc.

Dar cu toată această bucurie, scriitorul acestor rânduri trebuie să facă mărturisirea că scrisul basarabenilor îi dau mult de lucru, fiindcă bieții frați ai noștri de peste Prut de silesc să scrie românește cum se cade, dar încă scriu greu. Trebuie să stau cu condeiul în mână la fiecare rând și să îndrept. Ba de multe ori nu știu

cum să îndrept, fiindcă nici eu nu înțeleg ce au vrut să spuie.

Dar noi nu avem totdeauna timpul să ne ținem de o urmărire atât de amănunțită a articolelor basarabenilor, așa că articolele lor trebuie să aștepte. Așa și ale d-voastră.

În ce privește însă traducerea din *Fabiola*, cum să v'o tipărim? Aceasta e o lucrare mare, de 300 de pagini. Dacă însă v'ați gândit să tipăriți numai o parte din ea, aflați și despre asta că ea e tradusă de mult pe românește de d-na *Natalia Negru*, și atunci de ce să vă osteniți?

Nu vă pierdeți însă nădejdea de a lucra. Cândva eu tot am să mă țin de traduceri d-voastră și atunci am să văd ce se poate tipări. Acestea însă vi le-am scris ca să știți că ce ați lucrat s'a primit și se află în mâni bune și binevoitoare.

Arhim. SCRIBAN

CĂRȚI DE SĂRBĂTORI

Sărbătorile cele mari ale creștinătății sunt bune prilejuri, când vreștinii trebuiesc făcuți să citească materialele noastre de învățătură. Preoții trebuie să se silească a cunoaște astfel de materiale, pentru a le înfățișa creștinilor. Ca să le ușurăm această muncă, noi înșirăm aici câteva astfel de cărți bune de recomandat:

1. **VARAVA**, roman din vremea Mântuitorului, de *Maria Corelli*, tradus pe românește de *Econ. Ludovic Cozma* din Galați, biserica Sfinții Impărați. E carte mare. Prețul 60 de lei, de plătit la traducător.

2. **MICA BIBLIE**, de *Arhim. Scriban*. București, de comandat la *Librăria „Universala”*, Calea Victoriei, nr. 37. Prețul 70 de lei.

3. **Durerea Vinerii celei Mari și Soarele Sfințelor Paști**, de *Arhim. Scriban*, scriere anume pentru vremea Paștelui. La *Institutul Biblic*, Biserica Antim. București. prețul 5 lei.

4. **Cele 7 cuvinte ale lui Iisus pe Cruce**, de *Arhim. Scriban*, scriere anume pentru patima Domnului. De vânzare la librăria *Pavel Suru*, București Calea Victoriei nr. 75. Prețul 5 lei.

5. **Drumul Crucii**, de *Pr. N. Runceanu*, la biserica *Sf. Vineri Herasca*, București. Prețul 7 lei.

6. **Locurile Sfinte**, de *Grivas Dem. Cruceanu*. București 1924. Prețul 20 de lei la librăria *Pavel Suru*, București, Calea Victoriei 75.

BIBLIOGRAFIE

Pr. Marin C. Ionescu, Preotul și armonizarea claselor sociale. Carte de 148 de pagini, în format mare. 8 București 1925. Prețul 50 de lei.

N. Zaharia, Sentimentul religios. Psihologia și Patologia lui. Religia și știința. Carte protivnică religiei. Formatul în 12. 228 de pag. prețul 40 de lei. București, editura Socec 1925.

Preot Gr. Popescu, Lămuriri pentru săteni cu privire la îndreptarea Calendarului. Cu o prefață de Prof. S. Mehedinți. Roman 1925. Formatul 12, având 48 de pag. Prețul 10 lei.

Un Cleric Ortodox, SECTELE RELIGIOASE din România. Broșură în 12 de 47 de pag. extrasă din *Noua Revistă Bisericească.* București 1925. Fără arătare de preț.

Econ. C. Beldie, PARENZE. București 1914. Broșură în 16 de 30 de pagini. Prețul 3 lei.

Ion Clopoțel, Antologia scriitorilor români, vol. I și II în editura librăriei Diecezane din Arad, ca numerele 27—28 și 29—30 din biblioteca „Semănătorul” Colecțiunea aceasta înșiră pe scriitorii români începând dela 1821 și este plănuită să cuprindă 4 volume, adică și pe scriitorii din vremea noastră.

Vol. I (166 pag.) cuprinde bucăți din Gheorghe Lazăr, Gh. Asachi, Eliade Rădulescu, B. P. Momuleanu, Al. Hrisoverghi, D. Petrino, Al. Depărățeanu, N. Nicolescu, C. Stamati, V. Cârlova, D. Cantemir, D. Țichindeal, Al. Donici, Gr. Alexandrescu, Anton Pan, D. Bolintineanu, Al. Sihleanu, Gh. Barițiu, Andrei Șaguna și Timotei Cipariu.

Vol. II. (141 pag.) cuprinde pe scriitorii mai noi: M. Cogălniceanu, V. Alexandri, N. Bălcescu, Ion Ghica, Al. Odobescu, Const. Negruzzi, Gh. Panu, Bogdan Petriceicu Hașdeu, C. A. Rosetti și Cesar Boliac.

Fiecare volum costă câte 15 lei. Se pot comanda la *Librăria Diecezană* din Arad.

Preotul Gheorghe Maior, Peste Golgota — La Inoie. Predici rostite în catedrala din Sibiu în 1922—23—24. 83 de pag. în formatul 8. Prețul 20 lei, de cumpărat la autor care e profesor la Școala Normală „Andrei Șaguna” din Sibiu.

DISCURS ținut de d-na *Alexandrina Gr. Cantacuzino* la Fundațiunea „Carol” din București în ziua de 25 Ianuarie 1925. București 1925. 12 pag. formatul cărților de școală. De găsit la *Societatea Ortodoxă*, București, Str. Principatele-Unite, 63.

Istoricul înființării BISERICII NEAMULUI de la Măreșești, București 1925. 63 de pag., formatul cărților de școală. De găsit la *Societatea Ortodoxă*.

Din **Viețile Sfinților**, 1 Ianuarie; Tăierea-împrejur; Sf. Vasile; Anul Nou, Mănăstirea Neamțului 1925. Tipărită de P. S. *Episcop Nicodem* în editura *Mănăstirii Neamțului*. 52 de pag., formatul 16. Prețul 4 lei.

Arhim. Scriban, INVĂȚĂTURA CRUCII sau Alfabetul creștinului. Cugetări creștinești pentru vremea Patimilor Domnului. Broșură de 22 pag. tipărită de *Primăria Capitalei*. De vânzare la Primărie cu prețul de 2,50 lei.

Preot N. V. Hodoroabă, IN SLUJBA STEAGULUI Broșură cu cuprins creștinesc și ostășesc. 32 de pag. în 16, Prețul 6 lei.

Grivas D. Cruceanu, Remușcarea și moartea lui Iuda, Nr. 1 din *Biblioteca „Ogorul creștinului”*, care apare în Craiova. Are 15 pag. format în 16.

În aceeași Bibliotecă, Nr. 2-3 **Învieerea fiicei lui Iair** de *Preotul Gh. Demetrescu* din Craiova.

Tot acolo, Nr. 4-5 **Unde duce Beția și Părinții sunt oglinda copiilor** de *Elena Preot Gr. Mihalache*.

Broșurile acestea costă 15 lei 6 numere, de trimis la adresa: *Preot Gh. Dumitrescu*, Craiova, str. Banat 50.

Preotul Iosif Trija, EVANGHELIILE DUMINECILOR DE PESTE AN ȘI TĂLCUIREA LOR, cu 30 de zugrăviri. Sibiu, 1925. Format mare cât al revistei *Apostolul* sau *Tomis*, 40 de pagini. Foarte bună carte. Prețul 15 lei, de cerut la autor, Sibiu, *Gazeta Lumina Satelor*, la care e redactor.

De acelaș, (în acelaș format și tot cu zugrăviri) **CETIRI ȘI TALCUIRI DIN BIBLIE**, Cartea I. O recomandăm din toată inima, ca și pe cea de mai sus.

Eșite de sub tipar:

1. La *Institutul Biblic* au mai eșit de sub tipar: **CE SA CREZI ȘI CUM SA TRĂIEȘTI** de P. S. *Nicodem*, scurtă scriere care dă creștinului cele mai bune învățături pentru credința și viața lui — și

2. **CATEHISMUL CREȘTINESC** de Păr. Profesor *I. Mihălcescu*, lucrare scurtă, populară și care ar trebui să intre în toate casele creștinești. Dă foarte înțelese arătări despre cuprinsul credinței creștinești.

RENAȘTEREA, revistă de cultură religioasă. Craiova, Martie 1925. Cuprinde articolele: *Cunoașterea realității și voința de a lucra* de P. S. *Episcop Vartolomei* al Râmnicului; *Patriarhatul Român* de Pr. V. *Marghescu*, profesor în Craiova; *Mijloace practice pentru educația religioasă în școala secundară* de Pr. I. *Ghia*; *Preoțimea în activitate* de Pr. N. *Niculescu*, Pătule, Mehedinți; *Vameșul și fariseul* de Pr. *Const. N. Popescu*, Piscu-Mare, Dolj; apoi *Cronica externă* de Păr. *Criveanu*; *internă* cu acte dela episcopie sau către episcopie; *știri și recenzii*.

Abonamentul revistei 80 de lei pe an, de cerut la Pr. V. *Marghescu*, Craiova, biserica Sf. Arhangheli.

Se află sub tipar:

ADVENTISMUL DAT PE FAȚA DE UN FOST ADVENTIST, traducere din limba germană de *Arhim. Scriban*. Va eși după Paști.

INȘTIINȚARE

Pentru cartea **Nu pierdeți credința în Dumnezeu**, de subsemnatul și Maiorul *Virgil Arifeanu*, rog pe doritorii de a o avea să nu se mai îndrepte către mine, ci numai la *Maiorul V. Arifeanu*, București, Splaiul Cogălniceanu, Casa Socec.

Arhim. SCRIBAN

AVIZ. — *Preoții, cari au absolvit Seminariul „Central” din București, în anul 1906, sunt rugați cu stăruință să-și comunice adresele lor: Preotului C. PETRESCU din Comuna Ciomăgești, Jud. Olț spre a li se trimete, gratuit, un memoriu.*

De cărțile de ritual, literatură bisericească, icoane și imprimate, ce se află de vânzare la Tipogr.

Cărților Bisericești, str. Princ. Unite 60, București.—Valabil dela 1 Octombrie 1924.

	Lei B.	Lei B.		
Cărți noi de ritual broșate				
1) Apostolul	225,—	46) Cassa Bisericii	75,—	
2) Aghiazmatarul	100,—	47) Contribuții la Istoria Dreptului Bi-	75,—	
3) Carte de Tedeum	18,—	sericesc de D-l Dr. I. Matei	35,—	
4) Cartea de rugăciuni pentru toi Românul cal. I-a	15,—	48) Calendărul pe toți anii	70,—	
5) Idem calitatea II-a	12,—	49) Comentariile epistolei către Evrei	50,—	
6) Catavasierul	32,—	traduse după Sf. Ioan Hrisostom	50,—	
7) Ceaslovul mic	38,—	de P. S. Teodosie Atanasiu	10,—	
8) Dumnezeștile Liturghii	42,—	50) Cuvântări și Pastorale de I. P. S.	10,—	
9) Evanghelia	130,—	Mitrop. Primat Dr. Miron Cristea	35,—	
10) Liturghia sf. Ioan Gură de Aur	15,—	51) Evanghelia sau viața și învățătura	10,—	
11) Mineele (12 volume)	720,—	Dom. Iisus Hristos de Melhisedec	10,—	
12) Noul Testament ediție nouă portativă	22,—	52) Istoria Sfântă a V. și N. Testament (cu lit. cir.)	35,—	
13) Un volum din Minee	60,—	53) Istoria Predicii la Români de Diac.	4,—	
14) Octoihul Mare	80,—	Dr. G. Comșa	25,—	
15) Paraclisul, Acatistul și viața Sf. Dimitrie	12,—	54) Legea Organică a Sf. Sinod	5,—	
16) Paraclisul și Acatistul Cuvioasa Paraschiva	15,—	55) Mărturisirea Ortodoxă	8,—	
17) Penticostarul	150,—	56) Neagoe Basarab și Sf. Nifon	5,—	
18) Acatistul Sf. Haralambie	10,—	57) Schit Crasna de Al. Ștefulescu	5,—	
19) Acatistul Sf. Spiridon	3,—	58) Studiu despre Ierarhie	15,—	
20) Prohodul Domnului	7,—	59) Vrei să fii înțelept?		
21) Psaltirea cal. I	45,—	Cărți de muzică bisericească		
22) Psaltirea cal. II	30,—	60) Anastasimatar	25,—	
23) Panahida	12,—	Imprimate și registre de contabilitate		
24) Rânduiala Proscomidiei (tablou)	6,—	61) Un stat parohial	2,50	
25) Rânduiala Ridicării Panaghiei	10,—	62) Un stat simplu pentru Mănăstiri	2,—	
26) Slujba Sfințirii Steagului	5,—	63) Un stat mijloc pentru Mănăstiri	40,—	
27) Rânduiala Sfințirii Steagului unei	7,—	64) Un carnet cu 50 certificate de botez	40,—	
școli de P. S. Iacov Bărlădeanu	12,—	65) Un carnet cu 50 certific. de cununie	56,50	
28) Slujba Sfințirii Bisericii	18,—	66) O serie mare registre de contabilitate	12,50	
29) „ Invierii	6,—	compusă din: 1 reg. partizi, 1 reg.	12,50	
30) Tipicul Arhieresc de Ep. Silivestru Bălănescu	300,—	plăți, 1 reg. încasări, 3 bugete,	12,50	
31) Triodul	45,—	3 conturi, 5 coperte și 2 borderouri	42,50	
32) Tipicul Bisericesc		67) Un singur registru mare de partizi	8,50	
Cărți vechi de ritual			68) „ „ „ „ plăți	8,50
33) Biblia ed. Buzău broșată (necompletă)	3,50	69) „ „ „ „ încasări	2,—	
34) Carte de Tedeum ediția de Buzău	3,50	70) O serie mică registre de contabilitate	2,—	
Cărți de rugăciuni			compusă dintr'un reg. mic de par-	2,—
35) Pâine spre Ființă, cal. I broșată	5,—	tizi, 1 reg. mic de plăți, 1 reg. mic	1,—	
36) „ „ „ „ II broșată	3,—	de încasări, 3 bugete, 3 conturi și	1,—	
37) „ „ „ „ III broșată	2,—	5 coperte	45,—	
38) „ „ „ „ I cartonată	8,—	71) Un singur registru mic de partizi	8,50	
Cărți de literatură bisericească, broșate			72) „ „ „ „ plăți	8,50
39) Activitatea preoților în campania	15,—	73) „ „ „ „ încasări	2,—	
1916-1918 de Ec. C. Nazarie 1921	15,—	74) Un compt	2,—	
40) Adventismul din punct de vedere	15,—	75) Un buget	1,—	
biblic, național și moral-practic	5,—	76) Un borderou	1,—	
41) Autocefalia Bisericii Române	30,—	77) O Copertă (Mapă)	45,—	
42) Biserica Ort. și cultele străine	40,—	78) Un registru pentru înscrierea căsătoriilor	45,—	
43) Biserici cu averi proprii	75,—	79) Un reg. pentru înscrierea botezaților	45,—	
44) „ „ „ „ (leg. pânză)	10,—	80) Un registru pentru înscrierea înmormântaților	25,—	
45) Biserica Stavropoleos		81) Un registru de intrarea hârtiilor	25,—	
		82) Un registru de ieșirea hârtiilor	35,—	
		83) O condică de expediție		

Icoane mari foi volante mărimea 28/24
8,50 lei exemplarul.

Maica Domnului, Mântuitorul (Iisus Hristos),
 Invierea Domnului, Buna Vestire, Botezul Dom-
 nului, Sf. Treime, Sf. Ecaterina, Sf. Impărați,
 Sf. Apostoli, Sf. Nicolae, Sf. Gheorghe, Sf. Trei
 Ierarhi, Sf. Dumitru, Adormirea M. Domnului,
 Sf. Spiridon, Sf. Ioan Botezătorul, Sf. Voevozi,
 Sf. Paraschiva.

Icoane mici, foi volante mărimea 19/28
5 lei exemplarul.

Sf. Gheorghe, Sfinții Impărați, Maica Dom-
 nului, Cuvioasa Paraschiva, Iisus Hristos, Sf.
 Ioan Botezătorul, Invierea Domnului, Sfinții A-
 postoli, Sfânta Ecaterina, Sf. Trei Ierarhi, Buna
 Vestire, Botezul Domnului, Sfântul Dumitru,
 Sfinții Voevozi, Sfântul Nicolae, Adormirea M.
 Domnului și Sf. Spiridon.

Cei patru Evangheliști imprimați pe satin pentru
 sfințiri de biserici (seria) prețul lei 60.

Cărți de ritual legate în piele și pânză, pânză peste tot și pânză și hârtie

	Piele și pânză Lei B.	Pânză peste tot Lei B.	Pânză și hârtie Lei B.
1) Aghiazmatarul	240,—	220,—	200,—
2) Apostolul	385,—	360,—	—,—
3) Cartea de Tedeum	80,—	65,—	55,—
4) Cartea de rugăciuni pentru tot Românul calitatea I-a		40,—	—,—
5) " II:		28,—	—,—
6) Catavasierul	140,—	120,—	85,—
7) Ceaslovul	143,—	121,—	78,—
8) D-zeștile Liturghii	140,—	117,—	85,—
9) Evhologiu	225,—	200,—	175,—
10) Evanghelia I	380,—	260,—	—,—
11) Liturghia sf. Ioan Gură de Aur	80,—	67,—	54,—
12) Mineele (12 volume)	2400,—	1800,—	1440,—
13) Un volum Mineiu	20,—	150,—	120,—
14) Noul Testament	55,—	45,—	36,—
15) Octoihul Mare	220,—	200,—	150,—

Icoane mici, aplicate pe carton
 mărimea 15/23
12,50 lei exemplarul.
 Sfântul Gheorghe, Invierea Domnului, Maica
 Domnului, Sfântul Dumitru, Sf. Nicolae, Sfinții Im-
 părați, Sfinții Apostoli, Sfinții Voevozi, Sfinții
 Trei Ierarhi, Iisus Hristos, Sf. Ioan Botezătorul,
 Sf. Ecaterina, Sf. Paraschiva, Buna Vestire, Bo-
 tezul Domnului, Adormirea Maicii Domnului și
 Sf. Spiridon.

Icoane mari, aplicate pe carton
 mărimea 23/35
25 lei exemplarul.
 Maica Domnului, Iisus Hristos, Invierea Domnu-
 lui, Buna Vestire, Botezul Domnului, Sfânta Tre-
 ime, Sf. Ecaterina, Sf. Impărați, Sf. Apostoli, Sf. Ni-
 colae, Sf. Gheorghe, Sf. Trei Ierarhi, Sf. Dumitru,
 Sf. Ioan Botezătorul, Sfinții Voevozi, Adormirea
 Maicii Domnului, Sf. Spiridon și Sf. Paraschiva.

Cărți poștale cu iconițe în culori, à 2 lei buc.
 1) Sf. Gheorghe, 2) Sf. Mihail, 3) Sf. Teodor Tiron, 4) Sf.
 Teodor Străfălat, 5) Sf. Nistor, 6) Sf. Mercurie, 7) Buna-Vestire,
 8) Botezul Domnului, 9) Adormirea Maicii Domnului și 10) Sf.
 Pantelimon.

	Piele și pânză Lei B.	Pânză peste tot Lei B.	Pânză și hârtie Lei B.
16) Paraclisul Sf. D-tru	65,—	60,—	45,—
17) Penticostarul	300,—	250,—	230,—
18) Prohodul Domnului	48,—	40,—	34,—
19) Psaltirea I.	130,—	115,—	80,—
20) " II.	100,—	90,—	75,—
21) Panihida	60,—	45,—	40,—
22) Rânduiala Ridicării Panighiei	65,—	60,—	50,—
23) Sluj. Sf. Steagului	40,—	34,—	27,—
24) Rând. Sf. Steagului unei școli	40,—	34,—	27,—
25) Sluj. Sf. Bisericii	70,—	60,—	50,—
26) " Invierii	60,—	55,—	50,—
27) Tipicul Bisericesc	140,—	120,—	90,—
28) Triodul	460,—	430,—	400,—

INSTRUCȚIUNI DE COMANDĂ

Costul cărților, al icoanelor și imprimatelor se va trimite prin mandat poștal odată cu comanda.
 Comanda poate fi făcută prin raport, scrisoare sau pe cuponul mandatului.

Parohiile și instituțiile de stat nu plătesc transportul poștal.

Persoanele particulare plătesc transportul, câte 3 lei de fiecare kgr. plus 80 bani scrisoarea de expediție.

Orice comandă de cărți broșate, imprimate și icoane se execută numai atunci când sumele trimise anticipat prin mandat poștal corespund comenzilor dacă sunt însoțite de comandă și dacă serviciul poștal funcționează regulat.

Expedierea cărților legate se va face cu oare care întârziere din cauza lipsei de lucrători legători.

Librarii au drept să vândă cărți și icoane cu un profit de cel mult 25% peste costul din acest catalog.

Prețul de vânzare în librării și la colportori este stampilat de Tipografie pe fiecare carte și icoană.

BISERICA ANTICĂ ROMÂNĂ

REVISTA SFÂNTULUI SÎNOD

CUPRINSUL

Bucuria și pacea învierii	Arhim. SCRIBAN
Dreptatea	Arhtiereul EVGHNIE
Explicarea epistolei către Efeseni	Pr. POPESCU-MĂLĂEȘTI
Răstignirea pe cruce în vremurile vechi	ST. V. VĂLCOV
Hristos bate azi drumurile vieții noastre	Econ. Dr. GR. CRISTESCU
Documente basarabene	STEFAN BERECHET
„Tată, iartă-le Țor, că nu știu ce fac!”	Pr. MINA GAȘPAR
Disciplina	Pr. I. DOLISCIŃSKI
Ce ne spun evangheliile învierii	Arhim. SCRIBAN
Chemarea lui Iisus	Pr. I. LUTCAN
Contribuțiuni la lupta contra alcoolului	Pr. CORNELIU GRUMAZESCU
Agneșul (Mielul) Pascal, Hristos	Icon. CLEMENT BONTEA
Comentariul Sfintei Evanghelii	Arhim. SCRIBAN
De Sfintele Paști	Pr. I. MIHĂLCESCU
Cronica bisericească, Cărți, Reviste, Ziare, Știri	Arhim. SCRIBAN

APARE LUNAR

SPRE ȘTIINȚA

Comitetul redactor al revistei BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ se compune din:
I. P. S. Mitropolit Frimat Dr. Miron Cristea, Președinte de onoare; *P. S. Episcop Vărtolomeiu*, director; *Prof. Dr. Ioan Mihălcescu*, prim-redactor; *Arhim. Scriban*, secretar de redacție. Redactorii revistei: 1. Profesorii facultății de teologie din București: *Dr. D. G. Boroianu*, *Dr. C. Chiricescu*, *Dr. Drag. Demetrescu*, *Dr. V. G. Ispir*, *Econ. C. Nazarie*, *Econ. Dr. I. Popescu-Mălăești*, *Pr. Dr. Nicolae Popescu*; 2. Profesorii facultății de teologie din Cernăuți: *Dr. V. Gheorghiu*, *Dr. V. Șesan*, *Dr. V. Tarnovschi*, *Dr. N. Cotos*; 3. *Pr. Cicerone Iordăchescu*, Iași, *Dr. Romulus Căndea*, Cernăuți, *Dr. Ioan Lupaș*, *Dr. St. Cioroianu*, *Iconom Serghie Bejan*, *Dr. Gh. Ciuhandu* și *d. St. Berechet*.

Se primesc spre publicare și articole dela alte persoane decât dela Comitetul redactor, în condițiunile următoare:

Articolele originale se vor plăti cu 1000 de lei coala în formatul de față al revistei, traducerile și recenziunile 800 de lei, cronicile și răspunsurile 600 de lei.

Articolele care au fost publicate mai întâi aiurea și care se vor reproduce pentru însemnătatea lor și de această revistă, nu se plătesc.

Toate articolele trebuiesc scrise citeț și fără «va urma».

Orice corespondență privitoare la redacție se va trimete pe adresa secretarului de redacție *Arhim. Scriban*, București, str. Antim (localul Sf. Sinod) sau pe a primului-redactor: *Prof. I. Mihălcescu*, București, Biserica Amzei. — Piața Amzei.

Pentru tot ce privește administrațiunea revistei, interesații se vor adresa secretarului administrativ al revistei, *d. D. Sireteanu*, București, localul Sfântului Sinod, la biserica Antim.

Revista se trimete tuturor parohiilor, ca și în trecut. Persoanele particulare care vor voi să li se trimeată trebuie să se adreseze administrațiunii.

ABONAMENTUL

1 an 100 lei. Pentru străinătate, se adaugă transportul.
1 număr 10 lei.

Toate abonamentele se trimet secretarului administrativ: *d-lui D. Sireteanu*, București, Sf. Sinod, Biserica Antim.

(Vezi hotărârea Sf. Sinod în *Biserica Ortodoxă Română* 1 Iunie 1923, pag. 653-659).

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

București.

Seria II. Anul XLIII. Nr. 9 (524).

Aprilie 1925

BUCURIA ȘI PACEA INVIERII

*Și s'au bucurat ucenicii văzând
pre Domnul.
Ioan 20,20.*

I

Dacă ne întrebăm, până în ziua de azi, care sunt simțirile de temelie pe care le încercăm la vremea Sfințelor Sărbători ale Invierii, trebuie să spunem că mai cu seamă bucuria și pacea învăluie ființa noastră.

Nu e numai din pricina că, în de obște, trebuie să ne veselim ori-de-câte-ori pășim spre vreo măreață sărbătoare, ci, mai presus de toate, e faptul că ziua Invierii este anume vestitoare de bucurie și de pace, și chiar dela începutul ei, ea s'a deosebit prin aceste două simțiri pe care le-a adus celor dintâi creștini, adică micii cete de apostoli.

În adevăr, care a fost starea apostolilor când au venit asupra lor marile încercări ale răpirii Invățătorului lor, a înfricoșatei Sale Patimi și ucideri? Au fost copleșiți de o durere cum nici nu s'au gândit că poate fi vreuna atât de sfâșietoare. Era cași cum întreaga lor ființă ar fi fost strivită. Era ca o rupere cu cângi din carnea lor, când le erau atât de vii în minte clipele duios petrecute cu Domnul în Galileia, în jurul lacului Ghenisaret, unde răsunaseră atâtea graiuri neuitate! Toate acestea se înșiruiau acum pe dinaintea lor ca fericirea care a fost și care, de astă dată, erau ca o ardere în însăș măruntaiele lor, față de doborârea la care îi adusesese venirea aceasta în Iudeia.

Încă în curgerea săptămânii Patimilor, aceste dureri începuseră să se înfigă ca un ghimpe în trupul lor. Grele trebuie să fi fost clipele, dacă în astfel de vreme, unul din ei a putut spune: *Să mergem și noi ca să murim cu el* (Ioan...). Dar acum această durere trebuia să fie simțită mult mai viu, când se gândeau că n'au putut să-și ție gândul pe care și-l făuriseră, de a muri cu El. Când a venit clipa cea de grea încercare, atunci s'au simțit oameni mici, i-a cuprins frica fără biruință și L-au părăsit în mâna vrășmașilor. O clipă s'a înălțat cugetul lor în avântul jertfirii pentru Domnul, dar iute s'a prăbușit!

Și acum, vedeau că toate au mers din rău în mai rău. Ceeace la început a fost un chin, care poate li se părea trecător și din care nădăjduiau

să iasă în curând și să se întoarcă iarăș la tihna lor din buna și primitoarea Galileie, nu numai că n'a trecut, dar s'a înăsprit într'o doborâre fără nădejde.

Așa cum este omul după o mare lovitură, că este toropit și nu mai știe de unde să înceapă și încotro să apuce; așa cum, într'o asemenea împrejurare, gândurile te zmulg când încoace, când încolo, fără să te poți opri la unul din ele ca mai mângâietor decât altele și ca aducând deslegarea unei stări încurcate din care nu știi cum să mai ieși, — așa erau apostolii acum. Ființa lor era acum pustiită. Ei nu știau ce mai au de făcut și niciun gând nu se cobora mai întăritor asupra lor.

Ce greu se poate deprinde omul cu gândul unei vieți sfărâmate, când până ieri a fost numai tresăltare și lumină! Cu câtă veselie vor fi însoțit apostolii pe Domnul în umbletele lor! Și acum toate acestea nu mai sunt! Acel pe care ei îl socotiseră ca Domnul Cerului și al pământului, putut-a fi desființat de niște oameni nelegiuți!

O! gândul sfâșietor care nu te lasă și care te aduce neîncetat să stai cu ochii ațintiți numai la ce ai pierdut!

II

Dar după o săptămână de chinuri, după o zbuciumare care îi duseseră până la culmea durerii și-i făcuseră să bea paharul până la drojdie, iată că se începe pentru ei un nou răstimp de viață, care, de acum, nici nu va mai înceta.

Ei nu cred încă veștile care-i umplu de freă-măt, că unii ar fi văzut pe Domnul sculat din morți. Ei stau încă covârșiți de greutatea loviturii și rămân numai într'o nehotărâre din care nu știu ce să aleagă.

Dar iată că veștile se adevăresc... În culmea sfâșierii lor, când numai să vadă pe cel răpit nu se gândeau, Domnul li se arată într'un chip cu totul neobișnuit, când frica încă îi stăpânea, și atunci toată starea se schimbă. Și spune evanghelistul (Ioan) care povestește acestea: *Și s'au bucurat ucenicii văzând pre Domnul...*

Iată de ce Invierea începe cu bucurie și iată de ce pe aceasta o găsim ca simțire de temelie la o astfel de măreață sărbătoare. Deaceea cu drept cuvânt și Biserica noastră cântă la slujba

ei, în canoanele Invierii: *Ziua Invierii, popoare, să ne veselim, Paștile Domnului, Paștile...* Și este atât de bogată în bucurie această zi, încât Invierea scoate această simțire nu numai din faptul că apostolii s'au bucurat odinioară, ci și din toate pricinile cari ne apropie de această sărbătoare. Căci cântarea merge înainte pentru a ne spune de ce să ne veselim... *Că din moarte la viață și de pre pământ la cer, Hristos Dumnezeu ne-a trecut pre noi.* Da, Invierea n'a rămas numai un fapt al clipei de atunci care a bucurat pe apostolii striviți de lovitura amețitoare, ci a ajuns izvor de neîncetată bucurie prin toate darurile sufletești bogate pe care le aduce.

Dar ea a început cu bucuria, și așa merge înainte, înmulțind-o, în toate celelalte vești pe cari ni le poate aduce nouă. Ea a fost ca o lumină care a rupt grosul înveliș de nourii ai unui cer întunecos, și raza caldă a răzbătut la inimi și le-a ridicat la bucuria care nu se mai poate lua dela sufletele creștinești.

Și împreună cu bucuria, ea ne mai aduce al doilea dar: Pacea. Căci dacă apostolii s'au bucurat îndată ce au văzut pe Domnul, ca cea mai vie simțire care s'a slobozit atunci din inimile lor, nu era schimbată însă starea de afară, adică amenințarea Evreilor, care-i umplea de grijă și neliniște, că prigonirea pornită asupra Invățătorului va începe să se întindă și asupra lor.

Dar acum este rândul Domnului, care întâmpină bucuria lor cu darul Său și le spune: *Pace vouă!*

Iată, deci, a doua simțire de temelie a Invierii, pe care creștinii o încearcă până în ziua de azi și care se va simți totdeauna până la sfârșitul veacurilor. Paștile a început cu bucuria și cu pacea și de aceia adevărații închinători ai Domnului își duc viața lor în seninătate și împăcare de cuget în mijlocul celor mai mari turburări cari se pot năpusti asupra lor. Cu drept cuvânt un cugetător creștin spune că bucuria este unul din semnele prin care creștinismul se deosebește de atâtea alte religiuni. „Felul firesc al păgânismului este posomorât și adeseori de o tristețe adâncă.“¹⁾ Și de asemenea, alt cugetător, tot cu atâta dreptate spune: «Pacea a fost cea dintâi salutare a Domnului către Biserica Sa după Inviere».²⁾

De aceea să sorbim și noi cu nesaț acest pahar de bucurie și pace al Sfintei Invierii și așa să trecem prin marea și biruitoarea sărbătoare a Domnului.

Arhim. SCRIBAN

1) A. B. Simpson, *A Larger Christian Life*. New York, 1890 pag. 37.

2) A. G. Mortimer, *Jesus and the Resurrection*. Londra, 1907 pag. 170.

DREPTATEA

Care ar fi, după părerea multora, tericirea unui neam și în ce ar putea stă taria lui morală, îndrumătoare către binele obștesc?

Mulți răspund: științele, artele, industria, devotamentul oștirii, instrucțiunea, buna creștere a fiilor în familie, etc. Dară aproape niminea nu se mai gândește astăzi la Sfânta Scriptură și să răspundă împreună cu înțeleptul Solomon, a cărui pricepere *neîntrecută* prin însuflarea Sfântului Duh, este lăudată pretutindenea și în veci, carele zice: «Dreptatea înalță pe un popor, iar păcatele și neînțelegerile înjosesc semințiile» (Pilde 14, ³⁴).

Fără îndoială că toate însușirile înșirate mai sus sunt trebuincioase, dar nu e mai puțin adevărat că ele pot ajunge izvoare de împăcheri și de dihonie, dacă lipsește lucrul de căpetenie, *Dreptatea*.

Științele, arhitectura, pictura, comerțul, industria, produsele naționale, strădania și credincioșia păzitorilor *unui neam*, sunt trebuincioase și folositoare, dacă sunt pătrunse de Sfânta Dreptate.

Intr'adevăr ce ajunge comerțul ori industria fără duhul *Dreptății*, decât îmbogățirea unora și ruina altora.

Ce ajung fără *Dreptate* artele și științele? decât întrebuițarea puterilor fizice și a celor mintale pentru slava deșartă, pentru câștig nemăsurat cu scopuri josnice.

Dacă toate organele de viațuire socială ale unui popor ar fi pătrunse de *Dreptate*, atunci ar isvorî un adevărat folos în acel neam, iar *binele* și fericirea lui, atât pe cât se poate, s'ar dobândi în lumea aceasta.

Dacă, de pildă, Dreptatea se găsește în camera Judecătorului, apoi acolo biruește adevărul, nevinovăția își găsește un scut de apărare, iar răutatea și viclenia fug din fața *Dreptății* ca întunecul de lumină, ca demonul de tămâie.

Unde este duhul dreptății acolo se dă prețul fiecăruia. Se răsplătește fără părtinire, potrivit meritului, și nu este alegere după față.

«Nu judecați după față, ci dreaptă judecați faceți» zice Sf. Evanghelie.

Dacă Dreptatea cârmuește, și simțimintele cârmuitorilor, apoi în acel neam este siguranță obștească, acolo este liniște și nu se văd trădări sau răsturnări pătimase, acolo nu se varsă sângele, nu curg lacrimile celor pașnici, nu suspină cei nevinovați, acolo se lovește numai răul dar se apără binele.

Dacă toate îndeletnicirile sociale vor fi însuflețite de St. *Dreptate* pretutindenea s'ar revărsa cuviincioasa mulțămire și îndestulare a fiecăruia, s'ar răsplăti cinstea și munca și nu s'ar încuraja de fel lenea, înșelăciunea, viclenia și târătoria.

Prin *Dreptate*, cultura și educațiunea ajung a fi un adevărat bine, pentru familie mai întâiu, apoi pentru toate stările sociale, însfârșit pentru un neam *).

Dreptatea strigă orișicui să ia aminte la *glasul adevărului*. Această virtute nu îngăduie minciuna, lingușirea, clevetirea, necredința, superstițiile, nici orice fel de rătăcire înveșmântată adesea în haina fățarniciei care stă ascunsă sub o formă atrăgătoare.

Dreptatea însuflă respect către legi și bunele orândueli pe temelia cea neclintită a respectului către Atoateșitorul și Sfântul Dumnezeu.

«Frica Domnului este începutul înțelepciunii».

Dar dacă Dreptatea, precum am zis, înalță noroadele, apoi, prin contracumpănire, «Păcatele înjosesc semințiile». Nu zice Sfânta Scriptură că boalele, nevoile vieții, durerile războiului, și alte nenorociri înjosesc semințiile, ci *păcatele*.

De pildă *mândria* acest mare și mai vechiu decât toate păcatele, care dintru început a jignit sfințenia dreptății lui Dumnezeu, *mândria*, zic, care naște fățarnicia, îndărătnicia, cârtirea, disprețul, nedreptatea, deșertăciunea, setea de cotropire, ușurătatea, viclenia, nestatornicia, recunoștința, înșelătoria, lăcomia, pizma, răutatea inimei, acest grozav concert diabolic, asurzitor, cu nenorocitele lui urmări, este oare mai puțin costisitor pentru un neam, decât boalele molipsitoare, or durerile sufletești a celor nedreptățiți, pagubele lumești cari cad preste un neam și tot soiul de suferințe pe cari omul, mai ales cel cinstit și drept, le îndură! Desigur că nu!

Oare mai multă pagubă aduce omenirii o încercare — neapărat prin a tot știința și ocârmuirea Dumnezească — vreo boală molipsitoare ori o secetă s'au însfârșit neajunsurile de tot felul unui popor decât nedreptatea, lăcomia și setea de a lua înainte dreptul altuia fățiș? Nu, că foametea, setea, ciurma, focul, sabia trec, încetează.

Dar nedreptatea veșnic roade sufletul și inima celorce nu umblă întru îndreptările Domnului,

*) Arhim. Filaret Scriban în tratatul său de Morală și Athanasie f. Mitropolit Primat. Morala Teologică.

căci din nedreptate ies din launtrul omului cugetele cele rele, furțișagurile, așupririle, viclenia, înverșunările, trufia și toate răutățile cari spurcă pre om. (Marcu 7²⁰⁻²³).

Aceste rele dărâmă neamurile, clătesc din temelie vieața socială, aduc împărechere întru norod însuflă neîncredere în fața celor drepti și pacinici, umilesc pre cei harnici și muncitori, izvorăsc tulburări și neorândueli.

Ce mai urmează de aici încolo poate ghici cu ușurință fiecare din noi. Insăș istoria lumii în alăturare cu Sfânta Scriptură adeverește că păcatele au înjosit semințiile și le-au adus cu pas grăbit către umilire amară și cădere adâncă, întrucât un neam care nu se poate subjuga cu sabia cade jertfă stricării moravurilor și mai ales prin nedreptate.

Este o vobă veche și frumoasă «Prieten îmi este Socrate, prieten și Platon, dar mai prieten îmi este *adevărul*». Prin aceasta înțelegem că *Adevărul* izvorăște din Dreptate.

Eghiptenii aveau ca semn al dreptății Kiparosul, căci acest copac crește foarte drept din rădăcină până în vârf, iar ramurile lui au o minunată întocmire. Dreptatea este mai dulce decât mierea și cârmuește toată înțelepciunea, iar protivnica ei nedreptatea este mai amară decât fierea. Iară chipul cu care se cuvine a lucra dreptatea ni-l arată următorul dialog:

- Cine ești tu?
- Dreptatea.
- Pentru ce-ți este căutătura sălbatecă?
- Pentru aceea că nu mă înduplec nici de părtinire nici de daruri sau mituiri.
- De ce neam ești tu?
- De neam zeesc.
- Cine este neamul tău?
- Rațiunea, dreapta judecată.
- Cine este mama ta?
- Religia și credința.
- Cine-ți este hrănitorea?
- Cumpătarea, simplitatea, și chiar sărăcia.
- Cine te-a ținut în brațe când ai fost pruncă?
- Deplina înțelepciune.
- Pe cine ai de povățuitor în cunoștința greșelilor?
- Tot pe dreapta judecată.
- Pentru ce ții în mâna dreaptă sabia și în cea stângă cumpăna?
- Pentru că cu una cumpănesc pricinile și cu cealaltă pedepsesc pre cei vinovați.
- Pentru ce ai o ureche astupată și pe cealaltă destupată?
- Pentru că cu una sunt surdă către cei nedrepti, iar cu cealaltă ascultătoare către cei drepti.
- Pentru ce te înfățișezi săracă?

Pentru că oricine dorește să fie drept, va avea totdeauna puține bogății, dar câștig din muncă cinstită¹⁾.

Ferice de norodul care recunoaște și vede în vieța lui roadele unei asemenea virtuți care are la temelie paza poruncilor lui Dumnezeu.

Fericit norodul care nu umblă în sfatul necredincioșilor, nici în calea nedreptăților, acel norod va fi după cuvintele Proorocului David «ca un pom răsărit lângă izvoarele apelor, care rodul său va da la vreme și frunza lui nu va cădea și toate câte va face vor spori».

Fericiți cărmuitoii și dregătorii neamurilor, cari caută să trăiască și să stea la putere pentru binele și fericirea norodului, să învețe pe toți dreptatea și adevărul prin însăși a lor proprie iubire de dreptate și adevăr.

1) *Theatron Politicon* întocmit mai întâi în limba latină și tâlmăcit în cea grecească de Vodă Nicolae Mavrocordat. Tâlmăcit în românește de Grigorie Pleșoianu cu cheltuiala Cuviosului Econom al Sf. Episcopii a Buzăului Kir Filotheiu. Anul 1838.

Drept aceea se cuvine ca între noi Dreptatea să fie icoana cea sfântă dela care să ne insuflăm în toate lucrările noastre și în cercul însărcinării pe care am dobândit-o prin muncă cinstită dela Dreptul Dumnezeu.

Căci ochiul înțelepciunii, scaunul bărbăției, organul întregii înțelepciuni, lumina dragostei creștinești, izvorul darurilor celor bune, este *Dreptatea*.

Și iarăș, ea e catedra retorilor, sălașul Theologilor, adunarea înțelepților, răsplata celor învățați și muncitori, sprijinul celor asupriți, masa celor săraci și nevoiași, nădejdea celor buni, izbăvirea celor nevinovați și tuturor celor din nevoi. Dreptatea trebuie să le fie sălaș, adăpost, întărire și povățuitoare pentru că după cum zice proor. David: «norodul care va urma pe calea dreptății va merge din putere în putere, adică din virtute în virtute».

Arhiepiscopul EVGHENIE

EXPLICAREA EPISTOLEI CĂTRE EFESENI

Slujba și rugăciunea apostolului pentru comunitatea creștină

CAP. 3. v. 1-13

- Versul 1.** «Pentru aceasta, eu, Pavel, legatul lui Iisus Hristos, pentru voi neamurile —
- » **2.** căci ați auzit negreșit de orânduirea harului lui Dumnezeu, care mi s'a dat pentru voi,
 - » **3.** că, prin descoperire mi s'a arătat taina, cum am scris mai înainte, pe scurt,
 - » **4.** din care, citind, puteți să cunoașteți știința mea în taina lui Hristos,
 - » **5.** care, în alte veacuri, nu a fost arătată fiilor oamenilor cum a fost descoperită acum sfinților apostoli ai Lui și proorocilor, prin Duhul,
 - » **6.** ca să fie neamurile împreună moștenitoare, un singur corp și împreună părtașe jăgăduinții în Hristos Iisus, prin Evanghelie,
 - » **7.** al cărui slujitor m'am făcut după darul harului lui Dumnezeu, care mi s'a dat după lucrarea puterii Lui,
 - » **8.** mie celui mai mic dintre toții sfinții mi s'a dat darul acesta de a vesti neamurilor bogăția cea necuprinsă a lui Hristos,

- Versul 9.** «și a lumina pe toți, care este întocmirea tainei celei ascunse din veci la Dumnezeu, care a făcut toate,
- » **10.** ca înțelepciunea lui Dumnezeu, cea de multe feluri, prin Biserică, să se facă cunoscută acum începătorilor și domniilor din locașurile cerești,
 - » **11.** după hotărârea de veacuri, pe care o a îndeptinit în Hristos Iisus, Domnul nostru,
 - » **12.** în care avem îndrăzneala a ne apropia (de Dumnezeu) cu încredere, prin credința Lui —
 - » **13.** pentru care mă rog a nu pierde răbdarea din pricina necazurilor mele pentru voi, cari sunt slava voastră»,
 - » **14.** pentru aceasta plec genunchii mei...

* * *

Incepând această parte cu «pentru aceasta» apostolul se gândește la ce a spus mai în urmă.

Din faptul că numai acea comunitate crește, care este zidită în Iisus Hristos, și numai aceia este pe calea mântuirii, vine datoria¹⁾ lui de a se ruga pentru ei, plecându-și genunchii înaintea Domnului dela care căpătăm mântuirea.

Rugăciunea ori cui însă stă în legătură și cu persoana omului și cu slujba lui. De aceia Pavel vorbește și de el și de slujba ce împlinește, arătând, în același timp, și cum i s'a dat această slujbă pe care o are.

El este Pavel, care rabdă multe pentru Iisus Hristos.

În clipa când scrie nu numai că se știe strâns, lipit cu mintea și cu sufletul de Domnul său, dar este chiar în lanțuri. Și suferă legăturile nu pentru vre un împărat pământesc sau pentru altcineva mai mare în această lume, ci pentru Evanghelie. De aceia lanțurile nu'l supără. Pentru el legătura sufletească cu care se simte legat de Domnul este totul.

Și acestea toate le rabdă și le face pentru păgânii, dar nu din pricina lor.

Și zicând acestea, și gândindu-se poate că cineva i-ar pune la îndoială sinceritatea celor ce spune — de și lanțurile erau o dovadă — începe să arate cine i-a dat însărcinarea de apostol. Cu chipul acesta nu se întărea numai autoritatea lui dar și credința celor, cari ascultaseră vorba lui.

Slujba lui de apostol este dar dumnezeesc

Ceeace el învăță pe alții, nu pleacă dela el, nu sunt ideii scornite din mintea lui, ci i-au fost date de Dumnezeu în chip deosebit prin descoperirea tainii celei mari a adevărului creștin. Și nimeni nu poate predica altceva, chiar înger din cer de ar fi¹⁾.

Și despre chemarea lui chiar ei au auzit. De sigur din predica lui. El le-a spus cum a fost ales de Dumnezeu să vestească Evanghelia «neamurilor» adică păgânilor. Harul divin orânduise așa ca el să-i facă creștini. Ei erau pentru care Domnul îl chemase. Deci și chemarea lor la creștinism este tot «orânduire» dumnezeiască, pe care el a adus-o la îndeplinire.

Știința și priceperea pe care o are în «taina» aceasta o are dela Dumnezeu, care, prin descoperire, i-a arătat-o deslușit.

«Taina» ce i s'a descoperit este întregul plan de mântuire al omului, despre care apostolul a scris în cele din nainte. Și a scris pe scurt, căci în cuvântul «taină» este cuprinsă întreaga învățătură creștină mare și nespuse de bogată în idei mântuitoare.

Iar prin «am scris mai înainte» nu avem a înțelege o altă scrisoare, ci chiar ce este scris în aceasta, în capitolul 1 și 2, cum însuși spune când zice că ei singuri citind pot să ia seama și să cunoască știința lui în taina lui Hristos.

«Pot» dacă voesc. Apostolul zice că lor li s'a dat puțința de a cunoaște. Rămâne ca ei să aibă voința de care-i trebuință pentru dobândirea unor asemenea cunoștințe.

1) Galateni 1, 9.

Vremea când și persoanele prin care s'a făcut descoperirea

Această cunoștință nici nu-i greu de dobândit, căci «taina lui Hristos» nu a rămas o taină ascunsă, nepătrunsă de minte. Ea are pe Hristos de subiect și obiect. El este partea văzută, reală a ei. Și prin El s'a arătat de Dumnezeu lumii care este bogăția acestei taine²⁾.

Innaintea de vremile când a venit Mântuitorul, prin care «taina cea ascunsă din veci» a fost arătată deslușit lumii, nimeni dintre fiii oamenilor nu a cunoscut-o așa cum au pătruns-o și priceput-o apostolii.

Și mai înainte era vestită, în Vechiul Testament, taina aceasta a mântuirii oamenilor. Au vestit-o Moise și toți proorocii. Lor de asemenea li se descoperise dragostea cea mare a lui Dumnezeu pentru oameni. Dar nu în așa măsură ca apostolilor prooroci din vremile Mântuitorului.

Și unii și alții erau fiii oamenilor. Apostolul Pavel pune însă termenul „fiii oamenilor” gândindu-se la cei cărora li se descoperise mai înainte taina mântuirii, față în față cu „sfinții apostoli și prooroci” ai Domnului Hristos întru cât aceștia au fost anume aleși și hotărâți, deosebiți, sfințiți de Dumnezeu pentru slujba tainii Lui de a mântui lumea. Și pe ei El i-a luminat, prin Duhul Său cel sfânt, făcându-i să priceapă adâncul tainii aceștia.

Cunoștința lor de acum este mai adâncă, mai limpede, mai bogată ca a celor din nainte, căci în Hristos, cel văzut și pipăit de ei, li s'a arătat ascunsurile acestei taine.

Urmările acestei descoperiri

Lumea cunoscând acum așa de bine adevărul «tainii celei ascunse» din veac, trebuia să se schimbe și starea oamenilor față de Domnul.

Până acum «fii și moștenitorii» ai «făgăduinții» se socoteau numai Judeii

Păgânii — neamurile — luau — după credința Iudeilor — parte la mântuire numai alipindu-se de poporul ales.

Acum spune Pavel, și neamurile sunt împreună moștenitoare alături cu cei dinnainte socotiți fiii³⁾.

Și recunoscând pe Hristos de cap, ei fac parte din corpul Lui — adică din Biserică.

Crezând în Iisus Hristos prin Evanghelie ei iau parte la făgăduința făcută lumii.

Nu mai au nevoie să facă parte din poporul ales. Prin Evanghelia cea în Hristos s'au așezat alături cu Iudeii fiind împreună moștenitori⁴⁾, și

2) Coloseni 1, 27.

3) Compară Romani 8, 17; Galateni 3, 29.

4. Vezi I Cor. 3, 23.

membrii ale unui corp.

Evangelhia a schimbat și hotărât legătura dintre popoarele pământului, *între ele.*

Dar tot prin Evanghelie s'a schimbat și starea lor față de Dumnezeu. Ei sunt *părtași ai făgăduinții* ca și Iudeii.

Pentru o astfel de știință frumoasă slujește el, Pavel.

Și n'a fost de la început în această slujbă. *A fost făcut*, slujbaș, de Dumnezeu prin pnterea Lui, prin harul Lui, căci astfel nu înțelege cum el cel mai mic dintre toți cei hotărâți să urmeze pe Domnul s'a învrednicit de o așa de mare cinste.

Slujba ce are de îndeplinit

Este cea mai de cinste, cea mai frumoasă, cea mai aleasă slujbă, aceea de «*a vesti neamurilor*»⁵⁾ taina ascunsă a lui Dumnezeu; «*a lumina pe toți*» și a-i face să pătrundă, cu mintea, bogăția milei⁶⁾ și a iubirii⁷⁾ Domnului. De și în întregime nu pot să o cunoască, atât este de necuprinsă,⁸⁾ totuși învățătura lui îi va scoate din întunec la lumină.⁹⁾ Și așa vor putea pricepe cum a fost întocmită și orânduită mântuirea omului, de mult, chiar de la facerea lumii.

Facerea omului nu se poate despărți de mântuirea lui, căci altfel nu am putea zice că Dumnezeu a făcut toate. Negreșit facerea omului este mai înainte de cât hotărârea de mântuire. Dar aci se vede bogăția necuprinsă a iubirii Domnului, căci pe omul, care neascultând, a greșit *îndată după ce a apărut pe lume, și chiar atunci când era în fericire*, nu l'a lăsat sub greutatea pedepsei, fără nădejdea mântuirii, ci a orânduit *de atunci* că-l va scăpa.

Dar ca nu cumva să se lase în nădejdea iubirii și milostivirii Domnului, hotărârea ca și împlinirea mântuirii a fost o «*taină ascunsă*»¹⁰⁾ din veci la Dumnezeu.

Tocmai *această tănuire* a arătat acum cât de mare a fost înțelepciunea lui Dumnezeu!

I-a lăsat pe oameni să umble pe multe căi, să întrebuițeze și să practice, vreme îndelungată, tot felul de mijloace pentru a mulțami și stinge dorul nespuse de mare, ce din ce în ce mai puternic îi rodea, de a afla calea mulțamirii, a fericirii, a mântuirii.

5) Alături și Fapt. Apost. 9₁₅; 22₂₁; 26₁₇. Galateni 1₁₆; 2₈; I Timotei 2₇.

6) Alături Rom. 11₃₂.

7) Efeseni 3₁₉.

8) I Cor. 13₉.

9) Vezi și Fapt. Ap. 26₁₈; Ebrei 6₄; 10₃₂; alături și psalmul 119 v. 130.

10) Vezi și Romani 16₂₅; I Cor. 2₇; Coloseni 1₂₆; alături cu Luca 1₇₀; Fapt. Sf. 3₂₁ și Ioan 9₃₂.

Dumnezeu însă, de și se părea că pentru fiecare este altul, a fost de a pururea același. Noi oamenii nu-i putem cunoaște căile Lui¹¹⁾. «*A cunoscut cineva gândul Domnului?*» sau i-a fost vre unul stetnic?»¹²⁾.

Oamenii au încercat multe drumuri. Dar Dumnezeu a avut, cum hotărâse, numai unul.

Și acum, prin Biserică, prin ceea ce văd toți în comunitatea creștină, se dă pe față cât de mare a fost înțelepciunea Domnului, căci acum se poate înțelege cum Dumnezeu a îngrijit necurmat, în decursul veacurilor, ca să se facă dovada că pentru *toți oamenii*, ori cât de felurite ar fi dorințele lor, și ori cât de deosebiți unul de altul, numai calea hotărâtă de El este *singura* cale de mântuire. Această cale se arată acum în Biserică.

Și văzând dovada se vor minuna, de înțelepciunea cea nepătrunsă a Domnului, nu numai oamenii dar și puterile cerești, îngerii și toate spiritele divine, cari doresc să privească la Domnul nostru¹³⁾.

Arătarea aceasta este îndeplinirea hotărârii luată cu veacuri multe înainte, mai spune iarăși apostolul. *Îndeplinirea ei dă încredere în cel ce săvârșit-o.* Și *cu această încredere* putem îndrăzni a ne apropia de Dumnezeu.

Credința în Iisus Hristos ne face să avem strânsă legătură cu Dumnezeu; să ne simțim uniți cu El, căci unirea cu Iisus Hristos este unirea cu Dumnezeu, este mântuirea.

Urmările îndeplinirii slujbei lui de apostol

Predica lui în mijlocul neamurilor nu este fără necazuri și supărări. Din potrivă are multe.

Dar acestea, zice apostolul, să nu fie, pentru creștini, pricină a pune la îndoială credința, tăria și adevărul celor ce el învață. Tocmai aceste necazuri și supărări ale lui sunt dovadă că el este adânc încredințat de adevărul celor ce predică. Din potrivă aceste necazuri ale lui să fie slava creștinilor. Ar fi rușine pentru ei dacă ar avea în el un conducător laș, fricos, care, tocmai în necazuri și nevoi, dovedește că ceea ce învață, ce predică, este numai o vorbă de fală, și nu ceva sfânt, lipit de sufletul lui.

Pavel nu este așa. Cu necazurile lui să se laude creștinii. El vede în nevoi și trude o mare cinste. Păstorul cel bun sufletul său pune pentru oi.

* * *

Spunând mai pe scurt ideile ce aflăm în aceste versete, avem:

11) Romani 11₃₃.

12) Romani 11₃₄.

13) I Petru 1₁₂.

1. Pavel a primit, prin descoperire, slujba de apostol.

2. Slujba aceasta este un dar dumnezeesc. Pavel a fost făcut slujitor al domnului «după darul harului lui Dumnezeu».

3. Slujba aceasta este ceva deosebit de starea de a fi creștin. A fi apostol nu înseamnă a face parte din o familie anume, ca leviți și preoții la Ebreii; nici a fi în afara de numărul creștinilor. Și slujitorul Domnului și creștinul fac parte din comunitatea creștină; sunt membre ale timpului lui Hristos. Este însă o *chemare deosebită*:

4. Această *chemare* este, după ființa ei „Diaconia”, adică «ministerium» cu o anumită datorie, însărcinare.

5. Datoria era de «a vesti oamenilor bogăția cea necuprinsă a lui Hristos» și «a lumina pe toți» arătându-le «care este întocmirea tainei celei ascunse din veci la Dumnezeu». Deci nu are a predica *cuvântul său, ci al Domnului*.

6. Sfințirea pentru această slujbă se face prin Duhul sfânt, care a descoperit oamenilor tot adevărul.

7. În predicarea cuvântului Domnului trebuie să se întrebuițeze *vorbirea* («ați auzit» din v. 2») ca și *scrisul* («citind» din v. 4»).

8. Această slujbă trebuie să fie îndeplinită din tot sufletul, adică ea cere omului nu numai *puterea și vremea* ce are, ci *însăși persoana, ființa lui*.

9. Atât Pavel cât și ceilalți apostoli s'au făcut vrednici de cinstea de a li se desvălui tainele dumnezești.

Cum s'a făcut această descoperire nu spune nimic.

Dacă n'ar fi fost o *descoperire* deosebită «*taina*» cea din veci ascunsă, n'ar fi putut deveni «Evanghelie» sau «vestea bună», căci numai pe calea acestei descoperiri au putut s'o cunoască.

10. Deosebirea între descoperirea Vechiului și a Noului Testament, o face Pavel în v. 6. În vremile din înainte de Mântuitorul «*taina omenirii*» era numai o proorocie. Acum ea este însăși «Evanghelia». Atunci nu era așa de limpede și lămurită ca acum, în Evanghelia.

Nădejdea care însuflețea pe proorocii Vechiului Testament n'avea nici puterea și nici limpezimea pe care o avea *înțelegerea, priceperea*, acestei taine la apostoli. Acolo era îmbrăcată în tablouri și figuri. Acum este pe față.

De aceia noi azi — când avem învățătura Evangheliei — pricepem mai bine toate ideile ca și învățătura proorocilor, adevărându-se cuvintele: «In lumina ta, vedem lumină»¹⁴⁾,

11) Biserica este o comunitate, care trece

14) Psalm 36₁₀

dincolo de marginile omenirii. Se întinde până pe tărâmul veșniciei. Căci însăși spiritele cerești, prin ea, vor cunoaște înțelepciunea dumnezeiască.

12) Prin credință ne putem apropia de Dumnezeu (v. 12).

13) Facerea omului cu hotărârea mântuirii lui stau în strânsă legătură (v. 9). Una fără alta nu se poate închipui.

14) Conștiința că omul este plin de greșeli trebuie să fie cu atât mai puternică cu cât slujba la care este chemat este mai mare. Nu-i nevoie ca omul să țină seamă numai de *anume* greșeli făcute, care i-ar scoate la iveală firea slabă. El trebuie, fără această, să aibă pătrunderea sigură și conștiința limpede că este greșit și în orice clipă poate greși, aceia ce nu poate vedea de cât la lumina învățaturii evanghelice, care-i luminează launtrul inimii și al gândurilor lui.

CAP. 9 v. 14 19

Rugăciunea apostolului pentru creștini

Versul 14 *De aceia plec genunchele mele către Tatăl,*

„ 15 *de la care își trage numele ori ce neam, în cer și pe pământ,*

„ 16 *ca să vă dea, după bogăția slavei Sale, să fiți întăriți în putere prin Duhul Lui, în omul din launtru,*

„ 17 *în cât Hristos să locuiască, prin credință, în inimile voastre,*

„ 18 *ca, înrădăcinați și întemeiați în iubire, să puteți pricepe, cu toți sfinții, care-i este lățimea și înălțimea și în-nălțimea și adâncimea,*

„ 19 *și să cunoașteți iubirea lui Hristos, care întrece orice știință, încât să fiți plini de toată plinătatea lui Dumnezeu,*

„ 20 *Celui, care poate să facă toate, mai de prisos de cât cerem sau gândim, după puterea, care lucrează în noi,*

„ 21 *Celui căruia i se cuvine slava, în Biserică și în Hristos Iisus, în toate nemurile veacului veacurilor. Amin.*

Ruga către Domnul

De la versul 2 din acest capitol până aci la versul 14, apostolul se abătuse de la gândul dintâiu pe care voia să-l spună creștinilor.

Acum cu versul acesta, 14, se întoarce înapoi la gândul lui spus în versul 22 din capitolul 2. Acolo vedem că el voia să arate creștinilor — și prin ei tuturor celorlalți — cum pot să devină locaș al Domnului în duh.

Și întorcându-se la acea cugetare arată că el

se roagă lui Dumnezeu Tatăl pentru împlinirea acestui gând al lui.

Altuia nu i se poate ruga, căci numai El, Tatăl, este acela de la care ori ce tată de neam, în general ori ce neam, ¹⁵⁾ pe lume — fie în cer fie pe pământ — își trage numele.

In cer îngerii, cari sunt socotiți ca *fiii* ai Lui ¹⁶⁾ deci El ca Tată și nu numai ca Dumnezeu, care i-a creiat.

Pe pământ lumea întreagă, din care nici chiar «*fiii* neascultători» ¹⁷⁾ nu sunt lăsați la o parte.

Toți aceștia — îngerii ca și oamenii — îl au de *Tată*.

Pentru ce se roagă (v. 16 urmare)

Pentru nimic altceva decât pentru gândul ce-
spusese și mai înainte în cap. 2 v. 22 ca în ei
«Hristos să locuiască, prin credință» locuință ce
nu se poate găsi de cât în «inimile» lor ¹⁸⁾.

Cum slăbiciunea firii omenești este cunoscută
ruga lui se îndreaptă spre cele ce sunt de lipsă.
Lipsă mare se simțea de *tărie* pe căile cele bune,
de *putere* de a se ține bine împotriva ispitelor.

De aceia zice «să fiți întăriți în putere».

Această întărire nu putea veni de cât de la
Duhul Domnului, El este care întărește pe om
și anume *lăuntrul* lui, gândul, inima, voința lui
ca să poată sta nu numai el singur împotriva
meșterugirilor celui rău, dar să aibă înrurire și
altora, prin tăria, prin viața lui.

«*Omul cel ascuns al inimei*» ¹⁹⁾ este acela pe
care Pavel voește să-l întărească. *Acela este
chipul lui Dumnezeu*. Când acela are viața cea
adevărată «întru nestrăciunea duhului» atunci
omul întreg se înnoește, înviază. Iar Dumnezeu
într'un asemenea om vine bucuros să locuiască,
în duh ²⁰⁾, căci acolo poate el să trăiască «întru
nestrăciunea duhului, celui blând și lin, care
este de mult preț înaintea lui Dumnezeu» ²¹⁾.

Acolo Dumnezeu locuiește nu vremelnic, ci
de a pururea, căci *credința* este aceia care-l
leagă pe om de Hristos, de Dumnezeu ²²⁾.

Locuința aceasta este tare și ține mult dacă
are o temelie bună într'un pământ bun.

Socotind pe om ca un arbore cu rădăcinile
în pământ, atunci pământul acesta nu poate fi

15) Să se observe textul grec: πρὸς τὸν πατέρα οὐ πᾶσα πατριὰ (către Tatăl din care orice patrie) unde este un joc de cuvinte cu anume însemnare pe care noi nu-l avem. Ceva aproape ar fi: «către tatăl, din care toți frații» își trage numele.

16) Vezi Luca 20₃₆ și Iob 38₇.

17) Efeseni 2₁, 5₆.

18) Vezi și Ioan 17₂₃ alături cu Ioan 15₁ și Galateni 2₂₀.

19) Petru 3₄.

20) Romani 8₉ sg.

21) I Petru 3₄.

22) Vezi Ioan 14₂₁ ca și II Cap. 13₃.

de cât *iubirea*. Dacă *credința*, *puterea* și *toată
viața* creștinilor are rădăcinile în un astfel de
pământ — în iubire — atunci ei pot fi un locaș
bun pentru Domnul. Sau socotind pe om ca o
casă, ca o clădire, atunci va putea fi o casă
bună, tare, dacă la temelia ei este pusă *iubirea*.

Și tot odată numai atunci vor putea înțelege
și cât de mare a fost *iubirea* lui *Iisus Hristos*
pentru oameni. Această iubire, ca și înțelep-
ciunea dumnezeiască, este poate mai înaltă ca
cerurile, mai adâncă de cât iadul și mai lungă
de cât pământul, cum zice înțeleptul ²³⁾.

Lățimea acestei iubiri cuprinde sub ea toate
popoarele ce locuiesc pământul.

Lungimea cuprinde pe toate câte vor veni
unele după altele în decursul veacurilor.

Innălțimea ei se întinde în sus până la tro-
nul Tatălui ceresc, unde El voește să ducă
toate neamurile din lume.

Adâncimea se duce în jos până la popoarele
căzute în păcatele cele mai de jos, mai aproape
de gura iadului.

Cum în viața de toate zilele nu putem
cunoaște bine pe cineva de cât numai dacă
locuim multă vreme la un loc și simțim durerile
ca și bucuriile împreună, tot așa noi oamenii
nu putem pricepe *iubirea* Domnului Hristos dacă
nu trăim această iubire. Cu alte vorbe: iubind
pe alții și fiind iubiți de alții înțelegem iubirea
lui Hristos. Prin iubirea către frați putem în-
țelege iubirea lui pentru noi ²⁴⁾.

Pe calea aceasta numai vor putea creștinii să
cunoască iubirea Lui Hristos, adică să o simtă cât
este de mare și puternică.

Și această cunoaștere nu se poate căpăta de
cât din *practica vieții* lor. Pe calea *științei*, a
învățăturei, nu se poate căpăta, căci fiind ascunsă
în Dumnezeu, ca și rădăcinile pomului sau te-
melia casii în pământ «întrece ori ce știință».
Pe lume ceva asemenea nu s'a mai văzut și nu
se va mai vedea.

Dar având în noi această iubire, simțind-o
fie când o arătăm față de frați, fie când primim
binefacerile ei dela alții, atunci putem s'o cu-
noaștem, și toată ființa noastră să fie plină de
această iubire, cum Iisus Hristos, Domnul nostru,
a fost stăpânit numai de ea.

Când o avem în noi în «*toată plinătatea*»
cum, a avut-o Domnul Iisus Hristos, atunci avem
de unde da și revărsa și asupra altora. De
aceia Pavel se roagă ca Dumnezeu să dea oa-
menilor puterea de a avea iubirea aceasta în
toată plinătatea ei, ca la Iisus Hristos.

23) Vezi Iob. 11₉ sg.

24) Vezi și Ioan 15₉₋₁₁ și I Ioan 4_{7, 8, 10, 10}.

Slava Domnului (v 21 și 22)

Toate acestea vin numai dela Dumnezeu.

El poate să ne dea mai mult chiar de cât cerem sau gândim, căci El are toate cu prisos.

Și aceasta se poate întâmpla în măsura puterii divine, care lucrează în noi, adică după cum noi ne facem vrednici, prin faptele noastre, de a ne împărtăși de harul Duhului sfânt, ce ni se dă din grația Dumnezeiască.²⁵⁾

Așa dar lui Dumnezeu i se cuvine slava în toată lumea și anume în lumea acelor, cari cred în Iisus Hristos și în toate neamurile, cari în veacurile ce vor veni, au să se închine lui Hristos.

* * *

Mai pe scurt spuse ideile ce găsim, în aceste versuri, sunt:

1. Inchinarea către Dumnezeu se arată și prin un semn văzut, prin plecarea ghenunchilor.

2. Adorarea Lui se arată și prin iubirea ce o arată cineva către aproapele său. Nu este de ajuns numai adorarea inimei, ci trebuie și tapta din afară, cari aci o arată Pavel prin ruga pentru alții.

3. Dumnezeu nu este numai Tatăl creator, este și Îngrijitorul, păstrătorul lumii.

Neamurile, cari sunt pe lume ca și copiii într'o familie s'au rătăcit de Domnul. Dar rătăcirea lor nu a avut ca urmare că El n'a mai avut grijă de ei.

I-a lăsat și lasă pe oameni să umble în rătăcirea lor, dar nu i-a părăsit. Totuși urma obârșiei lor n'au pierdut'o cu desăvârșire. Trăia nesimțită în ei. Dovada este altarul ridicat de păgâni zeului necunoscut.

Aceasta ne arată că toți *de la El își trag numele*.

Lumea este o mare familie, care se trage din un tată. Acel tată dela început de tot este Dumnezeu.

4. *Omul din lăuntru* este deosebit de *omul cel nou*. — făptura cea nouă.

Omul din lăuntru este sâmburele divin din om, în care se păstrează chipul lui Dumnezeu; este omul ce se găsește în tot locul—fie păgân, fie judeu; este *făptura cea dintâiu* ale lui Dumnezeu;

Omul cel nou este «*făptura cea nouă*» făcută de Hristos; se află numai în Biserica creștină.

5. *Mântuirea* omului este ceva de mare însemnătate. *Cere întreaga ființă și putere a omului*. De aceia în v. 16 co și 18 se roagă pentru întărirea creștinilor.

6. *Cunoștința* lui Dumnezeu, nu se poate despărți de *iubirea Lui*. În lucrurile omenești poți cunoaște ceva fără să-l iubești. Față de Dumnezeu nu este așa. Prin iubire ajungi la cunoștință. Iubirea este rădăcina tuturor.

7. Este numai o singură iubire, care poate fi numită iubire. *Iubirea lui Hristos*.

Această iubire este aceia, în care omul se uită pe sine; confundă persoana sa cu persoana celui pe care-l iubește. Așa cum a iubit Hristos lumea în cât pentru ea s'a jertfit.

Numai când cine-va iubește așa, ca și Hristos, pe aproapele, atunci poate zice că în adevăr iubește.

8. Puterea lui Dumnezeu este nemărginită.

El are toate cu prisos. El dă tot ce cerem cu credință, și chiar mai mult de cât cerem.

PR. POPESCU-MĂLĂEȘTI.

25) Vezi și Efeseni 3₇.

Vezi și II Cor. 4₁₆ și Romani 7₂₂.

RĂSTIGNIREA PE CRUCE ÎN VREMURILE VECHI

Cea mai strașnică, chinuitoare și rușinoasă pedeapsă din lumea veche se socotea răstignirea sau pironirea pe cruce. A fost cunoscută indienilor, perșilor, asirienilor, fenicienilor, egiptenilor, cartaginezilor, deasemenea grecilor și romanilor. Cei din urmă nu o numeau altfel decât pedeapsa pentru sclavi; omul cu drepturi de cetățean roman niciodată nu se expunea acestei pedepse. «Dreptul Iudeei, după cuvintele învățatului rus *Makkaveiski*, deosebindu-se printr'un caracter mai uman decât procedura juridică a romanilor, nu recurgea la pedeapsa răstignirii. Dacă judecata lui Iisus Hristos s'ar fi săvârșit în perioada politicea ne-

târnată a iudeilor, atunci, fiind invinuit de adunarea a doua a sinedrionului, ar fi fost bătut cu pietre.

Dar timpul n'a fost acela. Osândit la moarte de tribunalul neamului său, s'a întâișat la judecată și la guvernatorul roman, unde toată afacerea a fost trecută pe terenul jurisprudenței romane. Aci, toată vina și-a pierdut caracterul său religios din trecut, luând un sens politic.

Amănuntele și împrejurările pironirii pe cruce erau așa de tiranice și grozave, că încă Cicerone, a cerut dela senatul român în mai multe rânduri, cu stăruință în numele omenirii și a dreptății,

desființarea și nimicirea ei de peste tot locul. Vom înșiră acestea amănunte dureroase, cari trebuie să fie știute creștinului, ca să simtă mai tare groaza păcatului și toată compătimirea nespūsă pentru Acela, *Carele păcatele noastre însuși le-a ridicat în trupul său pe lemn* (IPet. II, 24).

Când cel osândit se recunoștea vrednic de moarte, de obicei pretorul rostea asupra lui hotărârea populară: «mergi pe cruce!» Dar tradițiunea veche întru câtva răspândește această hotărâre în următoarele cuvinte rostite de Pilat:

«Pe Iisus Nazarineanul, după mărturisirea, capilor, a norodului Lui, ca disprețuitorul Cesarului, răsvrățitorul norodului și mincinosul Mesia, duceți-l pe locul pedepsei și pironiți-l la cruce».

După rostirea hotărârii, osânditul trecea în mâinile ostașilor romani, care, desbrăcându-l, îl legau la un stâlp jos și îl biciueau. Nu rare ori osândiții mureau sub loviturile lor tiranice, numărul cărora nici odată nu era neînsemnat.

După aceasta, pătimașul, sfâșiat de biciuiri, era îmbrăcat în hainele lui și i-se puneau pe umeri crucea pe care era dator s'o ducă singur la locul osândirii. De obicei, locul înalt al împlinirii pedepsei se găsea afară din oraș, în apropierea drumurilor mari. În Ierusalim, locul acesta se numea *Golgota* și se găsea afară de zidurile lui, spre meazănoapte.

După sosirea pe locul răstignirii crucea se îngropa în pământ. Cea mai veche și simplă formă a crucii s'a făcut prin punerea dungii culcate întins pe cea în picioare, așa încât înfățișarea ei era asemenea slovei T. Uneori grinda dreaptă, dar mai scurtă, cu mijlocul său nu se puneau peste capătul de sus a stâlpului celui în picioare, ci se prindea de acest stâlp ceva mai jos: † Aceasta e forma a doua a crucii. În sfârșit, crucea avea încă chipul cifrei romane X, adică era alcătuită din două grinzi drepte, de o potrivă de mari, unindu-se împreună la mijlocul său sub unghiul ascuțit. După părerile St. Părinți și învățătorilor Bisericii, crucea Mântuitorului a fost în patru muchii, și anume de forma a doua.

Aceasta se afirmă și cu împrejurarea că această formă se întâlnește mai mult decât oricare alta în monumentele vechi ale artei creștine.

De aceea, pentru ca trupul răstignitului să aibă mai mult sprijin pe cruce și să nu se rupă, cu greutatea sa mâinile dela piroane, adăugau încă la mijlocul stâlpului în picioare o grindă mică sau un cui de lemn, care, după forma sa, amintește un corn.

Răstignirea se petrecea astfel. Osânditul, dezbrăcat cu totul gol, prin mijlocirea frânghiilor, legate de mâinile lui și aruncate peste grinda transversală a crucii, era ridicat la început de călăi în sus, pe urmă era lăsat pe grinda care ce găsea la mijlocul stâlpului vertical. După aceea

mâinile întinse ale osânditului se legau cu frânghii la grinda transversală a crucii, iar picioarele întinse la partea de jos a crucii.

În Egipt și în alte țări, cu aceasta și se termina, dar în Roma afară de aceasta, se întrebuița încă pironirea cu piroane tari de fer, lungi și ascuțite.

Picioarele osânditului de obicei se legau numai cu frânghii la baza crucii; dar nu rare ori se pironneau și ele, fiecare aparte, sau amândouă la un loc, fiind puse unul peste altul și prinse c'un piron comun și mare. Cu aceasta se limita pedeapsa în Roma.

Chinurile pironiților pe cruce erau teribile. Cu aceasta se acordă mărturisirile medicinei contemporane :

1. Față cu pozițiunea neobișnuită și forțată a corpului cu mâinile întinse, nu se putea face nici o mișcare cât de mică fără ca să nu pricinuești corpului durerea nesuferită și mai cu seamă părților pironite și sfâșiate de biciuiri;

2. Piroanele se bat în așa locuri, unde se unesc nervii foarte sensibili. Aceasta încă mai mult sporește durerea;

3. Părțile rănite fiind expuse aerului, puțin câte puțin se fac vinete, și pe urmă negre. Tot aceeași se face și în alte părți ale corpului, acolo, unde se oprește sângele din cauza întinderii peste măsură a corpului, se produce iarăși durere care mărește chinurile cu fie care clipă;

4. Sângele care trebuie dus din partea stângă a inimii în toate părțile corpului, nu-și găsește destul loc; din care cauză sângele se urcă la cap, pentru că se găsește liber și într'o pozițiune normală, neregulat strânge pulsul și produce durere de cap. Din pricina circulației oprite de sânge în membrele corpului, se umple cu sânge regiunea din partea stângă a inimii. Astfel, sângele n'are intrare liberă și în plămâni. Tot aceasta, strânge inima și concentrând arterele, produce o strașnică și neliniștită stare a organismului.

5. Scurgerea sângelui prin rănilor deschise ar prescurta chinurile, dar așa scurgere, în urma sângelui îndesat, nici odată nu poate fi prea multă și apoi încetează cu totul.

Neuitându-se la astfel de chinuri, moartea se apropia încet, treptat prin calea înțepenirii a nervilor, vinelor și mușchilor, cari se începe pe membre și cu încetul se îndreaptă în lăuntru, la părțile mult mai simțitoare.

De aceea răstigniții nu rare ori își păstrau viața pe cruce în timp de 12 oare, însă câte odată, cum mărturisește Origen, pluteau între viață și moarte până seara zilei viitoare. Se întâmplau cazuri când pironiții pe cruce rămăneau vii până în ziua a treia și a patra, când numai moartea chinuitoare și necăjită de foame puneau

sfârșit suferințelor lor. Bine înțeles, că numai naturile puternice și puțin chinuite până la răstignire erau capabile de a suferi chinurile pe cruce. Oamenii neputincioși nu rare ori mureau deja sub loviturile strașnice ale biciului roman, iar cine suferea chinurile, atunci în corpul lui rămânea puțină viață. Patimile Domnului nostru Iisus Hristos pe cruce, deja chinuit trupește și mai cu seamă sufletește până la ele, nu s'au mai prelungit.

Pentru a pune capăt vieții răstigniților pe cruce, recurgeau la diferite mijloace: câte odată osânditul era expus arderii împreună cu crucea aprinsă de jos: câte odată de vii erau aruncați în adâncul prăpăstiei sau hrăneau cu dâșii fiarele, cari se întrețineau în circ: adesea îi lăsau pe locurile pedepsei mai multe zile fără nici o atenție, până când cadavrele putrezeau sau nu erau mâncate de fiarele sălbatice.

În Palestina aceasta era altfel.

După legea lui Moisi, Evreii nu puteau lăsa morții pedepsiți neîngropați peste noapte, și ro-

manii, în general deosebindu-se prin toleranță către supușii lor, nu opreau pe Iudei în îndeplinirea acestei legi.

Dar fiindcă o zi (12 ore) de obicei n'a fost destulă pentru moartea deplină a răstignitului, atunci, împreună cu răstignirea, în Palestina era încă o altă pedeapsă, cu totul independentă, măcelărirea fluerelor; care pedeapsă se întrebuițea atunci, când la timpul coborârii de pe cruce, la apunerea Soarelui (aproape de ceasul 6 seara), se vedea că osânditul mai dă semne de viață. Iudeii au cerut dela Pilat săvârșirea ultimei măsuri și asupra lui Iisus Hristos. Dar moartea timpurie a Dumnezeescului Mucenic pe cruce a înlăturat dela dânsul noua profanare și suferință, și după povestirea evanghelistului, unul din ostașii străjii țării romane, aflate la cruce, numai a împuns cu sulita coasta Lui, din care a curs sânge și apă.

Tradus din limba rusă de:
ST. V. VÂLCOV

Student, Cureșnița. Jud. Soroca

PATIMAȘUL ȘI INVIEREA

*S'a așezat de mult la masă
Rachiu el spune să-i aducă...
C'un greu pe suflet îl apasă
Și trupul tot i se usucă.*

*

*În brațele patimei oarbe,
E prins și strâns ca într'un clește...
Din cupa cu otravă soarbe
De dorul ei se prăpădește...*

*

*Invențitu-i-s'a fața,
Căutarea-i e străină
Pe ochii lui e numai ceață
Inima-i e, de-amaruri plină...*

*

*S'aude clopotul de-aramă!...
De bucurie-acum tresoltă
Izvoarele în a lor albi
Și trestile de pe ballă...*

*

*Căci firea e în sărbătoare...
Se 'mbracă într'a ei podoabă.
Așterne pe câmpii covoare...
Ea nu e patimilor roabă...*

*Numai el bea la masa ceia
Și se afundă în păcate...
A lăsat casa și femeia
De dragul patimei turbate.*

*

*Trupul își arde și se perde
Când înviează firea întreagă,
Când iarba prin dumbrăvi e verde
Și viața ți-i așa de dragă!...*

*

*De-odată însă se deșteaptă.
I se înseninează chipul...
Spre Domnul gândul își îndreaptă...
Apoi... dă la o parte șipul.*

*

*S'adună gândurile bune
Ce stau în mintea lui stinghere
Alarma, ele 'ncep să sune
În noaptea sfântă de 'nviere.*

*

*Atunci cutremurat de dânsul
Și de netrebnica-i viață
Il podidește 'ndată plânsul
Și îl cuprind fiori de ghiață...*

Pr. MINA GASPAR
Costești-Botoșani

Hristos bate azi drumurile vieții noastre

Pe ulițele noroioase și dosnice ale vieții se umeresc cu grele poveri frații mei necăjiți și zdrobiți de dureri. Ei se trudesesc și sufăr fără murmur, cad și mor fără bucurii.

Pe drumul neted și înflorit al vieții, alunecă vijelios și fără popas frații mei amețiți de huzur și împunși de îndoieli. Ei aleargă și petrec fără răgaz și se prăbușesc și mor fără nădejde.

Pe cărarea îngustă și aspră a vieții, pășesc lin și cucernic frații mei înseninați de credință și biruitori prin strădanii sfinte. Ei se înfrățesc prin iubire și se împrietenesc prin îndatorirea comună a milei. Nădejdea lor e fără hotar și mor cu luminile ei în suflet.

Pe toate ulițele, drumurile și cărările lumii, merge de două milenii Hristos să-și întâmpine pe frații Lui necăjiți, pe frații Lui amețiți de huzur și pe frații Lui biruitori prin iubire.

Pe cei dintâi îi află închinători la dumnezei streini, pe ceilalți streini de orice închinare, iar pe cei din urmă fără prea mari izbânzi în lupta cu dumnezeii streini și cu închinarea streină.

Și El se clatină sfărâmat de durere, căci crucea pe care I-o svârl azi în spate frații Lui e mai grea și drumul mai trudnic și golgote sunt mai multe și piroane mai adânc pătrunzătoare și fiere mai otrăvitoare și suliți mai aprinse.

Cirineanul n'a avut urmași și neamul tâlhărilor convertiți s'a stins.

Nicodim și Iosif din Arimateia îl ocolesc și cele chemate să facă slujbă cuvioasă de mironosițe nu mai știu de mult poteca ascunsă care duce la mormintele scumpe și la jertfelnicele iubirii.

Și pribegeste prin lume azi Mântuitorul și caută pretutindeni pe Saul și pe Cleopa.

Pe drumul spre Emaus însă nu mai se întâlnesc suflete frământate de misterul descoperirii, iar din lutul laturilor Damascului nu se mai pot frământa nicicând vase alese ale descoperirii.

Drumurile lumii duc azi toate la mesele schimbătorilor de bani și la sanhedrinele răstignirii frauduloase.

Omenirea lucrează furios la desăvârșirea acelei vaste opere de mistificare al cărei urzitor a fost cel dintru început „părinte al minciunii” și „ucigător de oameni”...

Hristos bate la porțile zăvorâte ale Conștiinții moderne și zadarnic așteaptă răspuns îmbietor, căci „n'are unde să-și plece capul”.

Capetele semețe și uluite de deșertăciuni nu

mai caută odihnă la sânul zvâcnitor de putere al Evangheliei.

Gospodăria lui Lazăr e unică în istoria experienței creștine și Maria, sora lui, împătimită de ideal, a lăsat un testament care a fost nesocotit de urmașele Martei.

Vieța trăită sub îndrumarea Evangheliei e o excepție; iar creștinul, care visează meritul suprem al jertfei, e un tip aproape anormal.

Iair și văduva din Nain nu mai cerșesc minunea și Lazării scepticismului iremediabil putrezesc în negura mormintelor închise pe veci.

Trăiești omenire a vremii mele într'o lume clocotitoare de patimi și pustiită de moarte.

Un ser învechit și nesănătos ți s'a inoculat până azi în organismul tău moral și dacă moartea ta e atât de sigură, e pentru că vieța ta sufletească e atât de plăpândă.

Până'n adânc ești vițiată. Vlaga ta e înjumătățită de atâtea păcate, care mișună și-ți viermănoșesc vieța ta lăuntrică și așa, atât de șubredă și închipuindu-ți că mergi spre biruință, te 'ndrumezi, inevitabil, spre mormânt.

Dar din piatra strivitoare sigilată de custozii morții din oficiu, țâsnește azi în valuri uriașe puterea vieții prin minune.

Crede azi — nu e prea târziu — în nemurirea vieții.

Primește darul nădejzii din Dumineca albă a Invierii.

Impletește firul zilelor tale viitoare cu credință de stânca învierii.

Hristos a înviat pentru tine.

Asta e singura certitudine creatoare în această lume de nesfârșită aspirație și de neîncetată suferință.

Și atunci El nu va mai rătăci singur și anonim printre mormintele lumii — căci cimitirele nu vor mai fi documente ale nimicirii irevocabile, ci zapise ale vieții eterne.

Și va păși înconjurat de cete nenumărate de fii ai renașterii prin Evanghelie, printre lanurile cu spice grele de rod ale unei lumi desrobite și investite cu vrednicia incomparabilă a primilor născuți pentru Impărăția păcii neapuse.

Hai deți suflete moarte!

Atingeți-vă de Hristos, ca să înviați pentru ideal, pentru Evanghelie, pentru nemurire.

Hristos a înviat și ne caută azi pe drumurile vieții noastre.

Econ. Dr. GR. CRISTESCU
Sibiu

Documente basarabene privitoare la moșiile episcopiei Hușilor

de ȘTEFAN BERECHET

Odată cu zmulgerea siluită a Basarabiei de către Rusia, nimenea dintre învățații români nu s'a mai ocupat de soarta acestui pământ, lăsând ca împrejurările providențiale să poruncească asupra soartei ei. Cu teamă mare, unii dintre dâșii au străbătut această margine de răsărit, lăsând câteva note fugare asupra ei, așa că, din punct de vedere științific, a rămas în seama învățaților ruși. S'au publicat un număr de documente slave, aflate în Basarabia, în revista din Odesa, intitulată: «*Notele societății imperiale de istorie și antichități din Odesa*, cari documente nu se vor putea republica de noi, decât numai atunci când se vor controla originalele (dacă se vor mai păstra) cu textul publicat în paginile acestei reviste.

În românește, s'au publicat numai următoarele lucrări: Radu Rosetti: «*Arhiva senatorilor din Chișinău și ocupația rusească dela 1806-1812*», în trei volume, publicate de Academia Română în 1909; N. Iorga într'o comunicare la aceeași instituție: «*Nouă documente basarabene*» în 1912 și Gh. Ghibănescu în vol. XI, intitulat: «*Surete și izvoade, (documente basarabene)*, Iași 1922, și în alte reviste și ziare.

Ceia ce dăm mai jos sunt un număr de cinci documente oferite de d. Petrescu, directorul serviciului silvic din Basarabia, date nouă pentru descifrare și pe care, fără îndoială, le va oferi Academiei Române, mulțumindu-i și noi pentru dragostea cu care a servit istoriei noastre naționale.

De acum înainte, suntem datori să culegem toate documentele rămase prin pungile de piele ale răzeșilor basarabeni și prin lădițele sătenilor, păstrate ca niște odoare moștenite din strămoși. Ei sunt foarte fricoși și zgârșiți cu încredințarea lor la persoane streine. Trebuesc adunate și date tiparului pentru întregirea vieții noastre istorice, economice și sociale. Preoțimea și învățătorii de prin satele acestei provincii ar trebui îndemnați de autorități ca să aducă la cunoștința celor ce se ocupă cu a duna acestor resturi sfinte din trecutul nostru. Cred, că este o datorie, chiar și a Academiei Române, ca să pună la cale acest lucru, care nu mai trebuie întârziat.

Trimeterea acestor acte în original se cuvine a se face Arhivei Statului din Iași, prin d. Sever Zotta, care, utilizează imediat acest material pentru istorie și genealogie.

I

17 Februarie (7255) 1747. Constantin Mihail Cehan, domnul Moldovei, dă o carte popii lui Ioan, popii lui

Vasile, lui Simion Turbatul și altora ca să stăpânească moșia lor, Satul Vrăbieni, de pe Prut, din ținutul Lăpușnei (Chișinăul de azi) asupra cărora s'au ridicat cu judecată înaintea lui Iordache Cantacuzino, vel. logofăt, răzeșii din Ghermănești, cărora dându-li-se drept să aducă 6 martori ca să jure cum că Vrăbieni sunt ai lor. Pierzând sorocul, au pierdut astfel judecata. Popa Vasile este socrul dichiului episcopiei Hușilor, Iorest Dan, despre care vorbim în documentul de la 10 Octomb. 1778.

Ambele sate sunt dispărute, neputându-le găsi nici în „*Dicționarul geografic al Basarabiei*“ de Zanfir Arbore, București, 1904. Acest document are și o importanță juridică, privitoare la numărul de 6 martori chemați în precese privitoare la stabilirea dreptului de proprietate.

Io Constantin Mihail Cehan Rac(o)viță ¹⁾ V(oe)voda B(o)j(iiu) m(i)l(o)stiiu, G(os)p(o)dar zemli Moldovskoi datam cartea domniei mele popii lui Ioan zet ²⁾ Istrate Vrabie și popii — lui Vasile nepotul lui Stahie Vrabie și lui Simion Turbatul nepotul lui Stahe Vrabie, și altor frați și altor nepoți și strănepoți lui Ionașco Vrabie, să fie volnici cu cartea domniei mele a | stăpâni moșia lor satul Vrăbieni ce este pe Prut în țin(u)tu | Lăpușnii. Pentru care moșie în trecutul an 7277 | Ghen. 24 au avut acești disus numiți răzeși giudecată cu Vasile | moșt. și cu Irimie Margine și cu Sandul Glodeanu moșteni | de Germănești. Înaintea acest(ui) credincios boer(ul) nostru Iordachi Cantacozino vel logofăt, zicând răzeștii de Ghermănești | că li sar fi înpresurând o bucată de loc din hotarul Ghermăneștilor. Și pentru aceasta leau hotărât d-lui vel logofăt giudecată | ca săși aducă moșteni de Ghermănești 6 oameni lăcuitori de | Ghermănești la Ghenar 24 părăsit și la soroc nau aduss încă pânacum trecând un an la mijloc. Pentru aceea să fie volnici cu carte dumnului aș stăpâni satul Vrăbieni moșie lor | după giudecata d-lui vel log și nime să nu ste înpotriva cărții domniei mele.

let. 7255. Fev. 17

. Constantin Mihail vist.

II

12 Iulie 1768. Domnitorul Moldovei, Grigorie Calimahi, dă o împuternicire episcopilor mănăstirii Sfân-

1. După data aceasta se face o rectificare asupra domniei lui Constantin Cehan Racoviță, care, după documentul acesta, rețese că, în 17 Februarie 1747, era domn al Moldovei, pare-se pentru prima oară, pe când datele istorice îl pun domnind numai o singură dată, dela 29 Febr. 1756-14 Mart. 1757.

2. Gîner.

tului Spiridon din Iași cu privire la dijma ce trebuie să o ridice din tot venitul moșiei Dopceni din ținutul Lăpușnei, omul însărcinat cu strângerea acestei dijme.

Avea să ia din stupi unul din opt, din pâine, din tâneată, din grădinile cu legume, să ia unul din zece. Pentru grădinile unde sunt clădite casele să nu se ia nimic, ci numai detul caselor. Vel slugerul este dator să dea mână ajutor omului mănăstirii când cineva nu se va supune.

Io Grigorie . . . Calimahi¹⁾ V. V. bojieiu mi!ostiu gospodari zemli moldavscoi. Datam carte | domniei mele dum. boerilor epitropi ai Sfântului Spiridon și anume celui | cel vor rândui la moșia mănăstirii anume Dopceni, ce este | la ținutul (Lăpușnei), care moșie este dată danie Sfântului Spiri | don de dum(nealui) pah(harnicul) Vasile Roset. Deci după scrisorile ce am dat la mână | stire să fie volnic omul mănăstirii a stăpâni moșia | în toate sâmnele ei și să ia dijma din pâine, din fânață, din | prisăci cu stupi, însă din 8 unul; iar fiind mei puțin să ia câte | o parte din stup, și din grădini cu legumi, ce va fi numai de | neguțatorie, să ia din ea zăce; iar din grădinile ce vor fi pen | tru casăle lor să nu supere, ci din livezi cu pomi și bălți | cu pește și din tot locul cu tot venitul ce să va afla | pe această moșie, și de la locuitori ce vor fi șezători | cu casă pe această moșie iarăși să ia adetul casă | lor, urmând în totul după hotărârea ponturilor domniei mele | și poruncim domnia mea dum(nealui) vel sluger de sar arăta vreunii | împotriviitori a nu da venit moșii, pe unii ca aceștia săi supui | fiind mână de ajutoriu omului mănăstirii ca di pre la toți să ia | venit. Iar având cineva ai răspunde să vie adevărit.

1768 Iul(ie) 12.

Procit Vel Logofăt

III

10 Octomvrie 1778. Ioniță Hortolomei, mazâl din Popcești și Agapie Mărza din Irghiceni, toți din ținutul Lăpușnei, dau o mărturie părintelui Iorest Dan, duchiul episcopiei Hușilor, cum că au fost aleși din porunca domnului Moldovei, Constantin Dimitrie Moruzi pentru a stabili daniile făcute acestei episcopii de un oarecare Vasile Drum din Ciorăști și de Ștefan Popița tot din Ciorăști. Se face hotărnicirea acestei moșii, arătându-i-se și numărul de stânjani în lungime și în lățime. Se amintește de numirile: Ghermănești, Cozmești, Salcea, Glăvănești, Dopceni, cari numiri sunt cele ale moșiilor acestei episcopii.

Intâlnim și expresiune de „un bătrân întreg“. Tot aici se vorbește despre despărțirea averii duchiului Iorest, dobândită dela socrul său, popa Vasile, din aceste

1. Grigorie Calimahi: 3. II. -1764-14. VI 1764,+9. IX. 1769.

părți. Acesta fusese un minunat gospodar al averilor episcopiei Hușului și un destoinic apărător al lor. Fiind la început căsătorit, mai apoi s'a călugărit. Vezi: „Chronica Hușilor și a episcopiei cu asemenea numiri“ de Ep. Melchisedek, București, 1869, p. 323.

Adecă eu Ioniță Hortolomei mazil ot Popcești¹⁾ și eu Agapie Mărza ot Irghiceni tot din ținut(ul) | Lăpușnii, datam adevărată mărturie la mâna Sfinții Sale părin | telui Iorest Dan, dichiul episcopii Hușului, precum să să știe că în anul 1778, fiind rânduit de de Orheiul după luminată poronca mării sale preînălțatu | lui Domnului nostru Costandin Dimitriu Muruz V. V. ca să alegem și să hotărâm | părțile sfintei episcopii Hușului danii și cumpărături cât va ave la ținut(ul) acesta | a Lăpușnii, la care alegere din partea epi(s)c(o)p(ii) sfinție sa numitul Iorest | Dan. Intre alte scrisori a episcopii neau arătat și o scrisoare de la răposata | Marie log(ofeteasa) a răposatului Manolachi Costahi vel. log. din let. 1772, Fevr. 1 în care adeverează că au dat danie sfintei episcopii partea lui Vasile Drum din Ciorăști | și partea lui Ștefan Popița *bătrân întreg* tij din Ciorăști cu zapisă vechi care și ac | mu sau văzut de față împreună cu danie de la logof. Deci fiindcă la această mo | șie Ciorăști au zis Iorest Dan că trage și el răzășie cu baștină di pe socrusău popa | Vasile și cu alte danii și cum că mai sânt și alți răzăși ce trag moșie tot din Ciorăști | pe cazi răzaș noi după poroncă înștiințindui au venit și de față, anume: Postul Negru mazâl și Constantin Sava vor. de *Ghermănești* și Proț zet Muștuc și Ioniță | Buștuc și Luță Vraghie toț din *Ghermănești* și toț răzăși de Ciorăști și preutul | Ioan Băte carele au dat și au vândut părțile lui logf: Manolachi care părțile trage acmu | episcopie și preutul Nicolae Popica ot *Cozmești* și Toader Băti mazil și | Simion Bișleaga și Pavâl Băha toț din *Cozmești*. Și mergând la stare locului | am întreat atât pe răzaș cum și pre înprejuraș să ni arăte hotarele moșiei Ciorăști | și am mersu cu toți la margine Ciorăștilor din sus în malul unii bălți despre răsărit | și neau arătat cu toț că este o groapă de hotar veche, care desparte Ciorăști de Dopceni lui | Sfeti Spiridon; iar capătul Ciorăștilor spre apus merge peste baltă pân în apa Prutului | și făcând funii de 20 stânjani și stânj(enul) 8 palme gospod. Dintrăce groapă veche am pur | ces în gios pe drum, măsurând curmăzișul Ciorăștilor la care măsură sau găsit *978 stânj.* pân la locul Prutețului în margine Ciorăștilor din gios la un colțu unde sau făcut | cruce despre răsărit și de acolo neam întors drept spre răsărit la o piatră ce | neau

1. In manuscrisul într'o parte e *Popcești* într'alta *Popcești*.— Nota A. S.

arătat că desparte Ciorăști de Vrăbieni. Și așa măsurând pînă la un stălp de piatră veche unde neau arătat că să întălnesc | Ciorăști cu locul Colacului am găsit 200 stănj. tot lungul Ciorăștilor, și am purces, | măsurând locul pe din gios pe colac și tot alături cu Vrăbieni spre răsărit pînă în zare unde neam în | tălnit cu Salce cei zic Chirvăsărie și am găsit 582 stănj. tot lungul Colacu | lui alătura cu Vrăbieni și pînă în zare dealului, unde se întălneste cu moșie | Salce și măsurând și curmezișul pînă la locul Colacului și pînă la Salce pînă în zare dealului în sus am găsit 908 stănjeni pînă la o ruptură mare, unde am | găsit și loc de piatră veche între loc am pus piatră în malul rupturii, unde să hotă | rește cu Dopcenii, și iarăși niam întors înapoi pe zare la colțul Sălcii din gios, și | am purces pînă la Vrăbieni spre răsărit și trecând drept peste apa Nărnovii neam suit | tot alătura cu Vrăbieni la o moviliță în zare unui pisc, unde să întălnesc | ște Salce cu siliște Bujorului cei zic Glăvănești, moșie episcopii | la care moviliță am găsit 2 petri vechi hotar și la această măsură am găsit lun | gul Sălcii 1275 stănj. și neam întors în sus pînă la piscul pînă la capătul Sălcii și | pînă la Glăvănești pînă neam pogorât în șas și am trecut peste gura părăului Bujoru | lui, măsurând tot prin capătul Sălcii pînă la o moviliță în șas unde am găsit groapă de hotar vechi | în locul Sălcii despre Dopceni și am pus 2 petri colțu Sălcii și la această măsură am găsit | 1465 stănjeni tot capătul Sălcii dinspre răsărit și neam întorsu drept spre apus pînă la Salce și pînă la Dopceni și pe la ruptura ce sau arătat mai sus în colțu locului Colacului | în zare despre Prut unde sau pus piatră și la vale spre apus pînă la Colacul și pînă la Dopceni | și pînă din sus de balta Giurca la colțul Ciorăștilor și tot pînă la șas spre apus pînă la Ciorăști și pînă la malul Prutului de unde am început a măsura și așa încungiurând aceste trii moșii Ciorăștii și locul Colacului și Salci după | cum am arătat mai sus din semne în în semne, au cerșut Iorest Dan săi alegem părțile sale și | a episcopiei osebîndule de alți răzăși, la care alegere, fiindcă răzășii | ce sau arătat mai sus numai în Ciorăști au cu toții, și zăcînd că au să să | giudice pentru părțile ce trage episcopia, sau hotărât să margă | la Eș și după curmare giudecării săș aleagă fieștecare părțile | sali. Iar în locul Colacului nou alții treabă, ci numai Iorest Dan cu răscom | părarea de la socrusău pentru care neau arătat și o carte de giudecată | de la răposatul Sandu Sturza vel log. din vlet 7251 Ghen. 11 în care adeverează | că la ace giudecată Colacul au rămas numai a mănăstirii Golăii, învoindusă popa | Vasile | cu igu-

menul de Golie, iau dat 12 stupi și au rămas Colacul numai a popii lui Vasile neavînd | nici un amestic alți răzăși. Iar Salce ce sau arătat mai sus căi zic și Chirvăsărie avîndo | baștină di pe Burnariu vor, numai popa Vasile socru lui Iorest și cu varusău Si | mion Turbașul și cu Postul Negru, care să trag strănepoți lui Burnariu vor. cum | și Vrăbieni ce sînt alătura cu aceste trii moșii pînă la gios după cum cau arătat | mai sus, iarăși avîndo numai acești strănepoți a vor. Burnariu și găsindusă vînduți | de 2 ani împreună și cu moșie Salce de Nicolai și Gheorghii feciorii lui Simi | on Turbașul. Deci Ioan . . . vel log. făr de știrea altor răzăș au întrebat Iores Dan pînă la Postul Negru și pe toți răzeș ce răscom pentru Salce și pentru Vrăbieni, alți răzeși | de Ciorăști au răscom că ei cu Vrăbieni și cu Salce nau nicio treabă nici să apu | că să răscompere. Cum și Postul Negru au răscom că măcar că el să tragi din | Burnariu vor. dar mîna nui dă să răscompere, cum și feciorii Turbașului fiind | de față au zis că ei ce au vîndut nu le dă mîna să răscompere, ci de a vre Iorest să răscom | pere să răscompere și despre dășii despre toți răzășii na ave nicio supărare | Și noi încă după stare locului și după măsurile ce sau arătat mai sus | a acestor moșii și după răscomsurile tuturor răzășilor am dat această | mărturie la mîna sfinției sale părintelui Iorest Dan, în care și noi pentru | mai mare credință neștiind carte neam pus degitile împreună cu alți oameni | și răzeși cari sau întămplat față.

1778 Oct. 10.

Eu Ioniță Hortolomei mazil Hotarnic; Eu Agapie Mărza ruptaș hotarnic; Erei Apostol proim prot.; Eu Ioniță sin prot.; Eu Simion Doni vor.; Eu Postul Negru mazil ficior Ștefan Negroaei am fost răzaș de Ciorăști |; Eu procă zet Muștiuc strănepot Staicului Sărbu am fost răzaș |; Eu Ioniță Buștius tij.; Eu Nicolae sin Sămeon Turbatul tij.; Eu Costantin Sava vor. ot Ghermănești tij.; Eu Luca Vrabie ot Ghermănești tij.; Eu Vasile Sin Marin tij.; Eu Simeon Beșleagă ot. Cozmești; Eu Pavel Băha ot Cozmești.

Eu Iordache Momizcul am scris această | mărturie | cu zisa numișilor hotarnici.

IV

28 August 1780. Preotul Ioan Băte, Agapie Mărza, Iacov, Botez, Ioan Negură, Ștefan Gheorghită, Toaderășcu și cu alți frați și neamuri, toți strănepoți ai lui Dumitru Bere din Pietrosul, Ținutul Lăpușnei (Chișinăul) dau zapisul acesta în mîna episcopului Inochentie de Huși, căruia îi vînd moșia Oaia de pe apa Bujorului, avînd mare strămtoare de bani.

Inochentie le dă o parte din prețul moșiei, rămă-nînd ca o altă parte să i-o dea atunci cînd moșia se va hotărî. Intre timp, răzeșul Vasile, vel logofăt, s'a

ridicat și a cumpărat moșia Mărzești de lângă moșia Oaia, și pentru a avea un singur trup de moșie, a cumpărat și pe aceasta din urmă. În chipul acesta, locuitorii de mai sus au rămas datori episcopului Inochentie suma de bani despre care am pomenit.

Atunci adunându-se și chibzându-se, i-au vândut jumătate din moșia Glăvănești din gura Bujorului, în locul moșiei Oaia, rugând pe Inochentie să primească această jumătate, pentru că mai are el documente asupra acestei moșii, iar cealaltă jumătate o dăruiesc episcopului Inochentie pentru multe faceri de bine, cu condițiunea ca să le pomenească la sf. jertfelnic pe moșii, părinții și pe ei înșiși, după pomelnicul dat. După aceasta, urmează arătarea semnelor hotarelor acestei moșii, iscăbindu-se nouă persoane, cari au fost de față la facerea acestui zapis.

Adecă eu preutul Ioan Băte și eu Agapii Mărza și eu Iacov Botez și eu Ioan Negură și eu Ștefan Gherghiță | și eu Toaderașcu Tighie și cu alți frați și neamuri a noastre toți strănepoți a lui Dumitru | Bere din Pietrosul del la ținutul Lăpușii; dat-am adevărat și încredințat zapisul nostru la | cinstita mână Preasfinții sale părintelui episcopul de Huși kir Inochentie, precum să se știe că în anii | trecuți la având trebuință de bani neam rugat preosfinții sale ca să primească săi vindem moșie Oaie de pe apa Bujorului pe care moșie neau și dat preosfinția sa lei și ce sa mai face să ne de când | sa hotără moșie, pe urmă eșind d-lui Vasilie răz. vel. logofăt de au cumpărat moșie Mărzești pe lângă care | moșie fiind alături și Oaie au luato tot d-lui și au rămas datoriu cu acești bani de mai sus arătați preosfinții sale, și fiind că acei bani îi luasem pe moșie neam sfătuțit noi înde noi cu toată voie noastră și | am căzut cu rugămintea la preasfinția sa ca să primască în locul Oaiei giământate de moșie Glăvănești în | Gura Bujorului, care moșie este în capătul Frasinilor, episcopii fiindcă pe aceasă moșie Glăvănești | mai are preosfinția să și alte scrisori și mai denainte tot de la neamurile noastre, iar cealaltă giământate | de moșie Glăvănești cu toată voie noastră sfătuindune pentru alte multe faceri de bine ce neau făcut | preosfinția sa neam învoit și am dat o danie preosfinții sale pentru sufletul moșilor și a părinților și a | noastre ca să fim pomeniți și la sfântul jertfelnic după pomelnicul ce am dat. Iar hotărările acesti moșii | pe dinsus purceg din colțul Cotujenilor moșie episcopiei veche și de la apa Nărnovei la deal spre răsărit pin | capătul Frasinilor iar moșie veche a episcopiei și tot alături cu Frasinii pân în colțul dinspre | răsărit unde să întâlnește cu moșie Oneștii și de acolo să întoarce spre amiază prin capătul Oneștilor | și trece în curmeziș peste apa Bujorului și să suie

pân în deal unde să întâlnește cu moșie Condreștii a | decă Vasilie răz. vel logofăt și pã la movilele Tălharilor și din movila cea din gios să întoarce spre apus | și să pogoară la vale peste drumul Măjilor și trece peste răpa Tălharilor și să suie în zare despre apus | la o piatră unde să întâlnește în colțul cu Salce cei zic și Chervăsărie și de acolo să întoarce spre miază noapte | pe acea zare pintre răpa Tălharilor și pintre Nărnova și tot alături cu capătul Chervăsăriei pân | să pogoară la șes și treci apa Bujorului pân la o moviliță unde este iarăș piatră veche în colțul | Chervăsăriei din sus și de acolo tot în sus pe apa Nărnovii prin capătul Dopcenilor și | pân la colțul Cotujenilor și a Frasinilor cum sau arătat mai sus. Deci noi cu toți această moșie de mai sus | numită și după sămnele arătate cu toată voce noastră pe giământate am vânduto și pe giământate am dato | danie preosfinții sale numitului episcop și de acum înainte pentru această moșie ori cine din neamurile | noastre ce va ave, cu noi săși caute. Iar preosfinția sa ca preo dreaptă moșie să șio stăpânească cu bună pace | cu săliște de sat cu tot venitul din tot locul din sămne în sămne după cum sau arătat sămnele mai sus și la | această danie și vânzare sau întâmplat și alți oameni care mai gios să vor iscăli și noi încă pentru mai mare credință, neștiind carte neam pus degetile.

1780 Avg. 28

Eu Ștefan Gheorghită strănepot lui Dumitru Bere din Pietrosul; Eu Agapii Mărza tij strănepot lui Dumitru Bere; Eu Iacov Botez și strănepot lui Dumitru Bere; Eu Ioan Negură tij strănepot lui Bere; Eu Constantin Mărza tij strănepot lui Bere; Eu Toaderașcu Tichie tij strănepot lui Bdre.

Eu ermonah ot episcopia Huși razeș de Ciorăști și de Chervăsărie am fost față.

Eu ot episcopia Huși mam întâmplat față.

Eu ermonah

„Acești vânzători viind înaintea noastră neau arătat cum că de bună voia lor au vândut și au iscălit“.

Eu am scris acest zapis cu zisa acestor de aici sus vânzători.

V

12 Iulie 1781. Schimb de moșii. Epitropii mănăstire Sf. Spiridon din Iași, cari vânduseră acestei mănăstiri moșia Dopcenii din ținutul Lăpușnei, acum fac schimb cu un „Bătrân și jumătate“ din moșia Bumbota din ținutul Fălciului.

Iată pricina acestui schimb. Moșia dopcenii era mică, fără locuitori pe ea, slujind numai pentru pășunea vitelor împrejurașilor, neaducând mănăstirei niciun venit. Totdeodată ea era înconjurată de moșiile episcopiei de Huși, Cotujăni, Frasinii și Ciorăști, făcându-se multă supărare dintr'o parte și alta. Pentru înlăturarea acestor

supărări s'a făcut un schimb între mănăstirea Sf. Spiridon și episcopia de Huși, prima cedând moșia Dopcenii, primind „un bătrân și jumătate“ din moșia episcopiei din jud. Fălciu, numită Bumbota. Făcându-se schimb între moșii, se face schimbul și între actele pe care le posedă fiecare instituție. Semnează un ieromonah, Iosif.

Să face înștiințare cu această scrisoare de către noi epitropii mănăstirii | Sfântului Spiridon din orașul Iașii, precum să știe că am vândut mănăstirii | Sfântului Spiridon o moșie la ținutul Lăpușnii, anume Dopcenii, care moșii | fiind mică și fără de oameni locuitori pe dânsa de la care nu să aduce vreun | folos sau vinit ca aice la mănăsiri și fiindu că moșiea aceasta esti | între moșiile episcopii Hușii, adică pe din sus să hotărăști cu | moșia *Cotujăanii* a episcopii și capătul despre răsărit să hotărăști | cu moșia *Frasiniți*, iar a episcopii și pe din gios cu moșia Ciorăștii tot a episcopii | de care fiindu incongiurată pe dinspre toate părțile cu moșiile episcopii, să faci | multă supărări atât mănăstirii Sfântului Spiridon cu stăpânire cum și episcopii Hușii | fiindu în mijlocul moșiilor sali. Și socotindusă de către noi ca să lipsască | această supărări de la amândouă părți, fiindu și moșiea aceasta Dopcenii | o moșie mică și fără di vinit nefiindu oameni șezători pe dânsa și nelucrândușă | de către nime sau socotit și sau făcut schimbu cu episcopia Hușii | adică sau dat de la mănăstire Sfântului Spiridon această moșie Dopcenii ce esti în | tre moșiile episcopii Hușii la ținutul Lăpușnii și de la episcopie | Hușii sau dat mănăstirii Sfântului Spiridon un bătrân și giământate de moșie | *Bumbota* de la ținutu Fălceiului ci esti a episcopii, adică un bătrân întreg ce | să numește bătrânul lui Panovski îl ari episcopia luat cu schimbu de la | mănăstire Dobovățul după cum arată scrisorile, iar giământate de bătrân din bătrânul | Gălușceștilor lau luat iarăș episcopia de la răzăș, care această giământă | tate di bătrân noa fostu vândută de către răzăș pân acum nimănuia și | acum au luato episcopia de la răzăș și s'au dat schimbu

mănăstirii Sfântului | Spiridon dimpreună cu bătrânul ce să numești a lui Panovski, pentru | moșiea Dopcenii, care acestu bătrân și giământate din moșiea Bumbota esti mai asemenea di mari | cât și moșiea Dopcenii și să lucrează piste tot de către locuitorii | ce sint penpregiur și ari din unde să iasă folos și vinit, de la acestu | bătrân și giământate di moșii mai mult de cât de pe moșiea Dopcenii | și să tai și supărări de la amândouă părți. Deci așa sau so | cotit de către noi cum că acestu schimbu nu esti de vreo pa | gubă mănăstirii Sfântului Spiridon, ce esti încă mai de folos și agiutoriu | la mănăstire, fiindu că moșiea aceasta de la Bumbota să lucrează și esi | vinit de pe dânsa, iar moșiea Dopcenii nu să lucrează de către | nimeni, ci este numai pentru pășune bucatelor împregiurașilor | și făcândușă această așezare de schimbătură cu episcopia Hușii | sau dat și de la noi episcopii mănăstirii Sfântului Spiridon această scrisoare | la episcopii dimpreună și cu toată scrisorile ce au fostu la mănăstire Sfântu | lui Spiridon pe moșiea Dopcenii, ca să aibă a stăpâni de acum înainte | episcopia Hușii moșiea aceasta Dopcenii de la ținutu Lăpușnii cu pace | și fără de supărare după așezare și schimbu ce sau făcutu, luândușă și | de la episcopia Hușii asemenea scrisori pe acel bătrân și giământă | tate din moșiea Bumbota ce esti la ținutu Fălceiului, care sau dat | schimbu la mănăstire Sfântului Spiridon pentru moșiea Dopcenii și sau | luat și toate scrisorile ce au fostu la episcopia Hușii pe acel | bătrân și giământate de la moșiea Bumbota și de acum înainte să aibă a stăpâni și o parte și alta schimburile ce sau făcut cu pace în veci nesupăraț de către mine.

Lt. аѣ на Іулі В І
Anul 1781, Iulie 12

† Ieromonah Iosif

. Vel. Logof(ăt)

Și eu Enache cămăraș de izvoade am scris.

ȘT. BERECHEȚ

„Tată, iartă-le lor, că nu știu ce fac!“

În ceasul celor mai amare suferințe, a rostit Domnul cuvintele: „Tată iartă-le lor că nu știu ce fac!“ Unora poate nu le-ar veni să creadă că este cu putință o inimă așa de bună și de iertătoare. Adevărul Scripturii așa glăsuiește. O clipă să ne gândim măcar. Am zis o clipă, că omul pentru toate are vreme de cugetare, numai pentru ceea ce e mai de preț sufletului său, i se pare de prisos să se gândească. Grijile vremelnice

ale vieții și multe păcate ce ne încătușează, nu dau răgaz să adâncim în liniște cuvintele Sfinte ale Evangheliei. Creștinule, ai cugetat la cuvintele grăite de Domnul în ceasul suferinței? Infățișează-ți tabloul sfâșietor al răstignirii Hristosului tău.

1. O gloată în culmea mâniei, se năpustește asupra celei mai nevinovate ființe. Răutatea, ce sălășluiește în omul fără inimă și fără teamă, se arată în toată uriciunea ei. Tot ce a fost în stare

să săvârșească ceata, ce spumega de mânie, asupra lui Iisus, s'a săvârșit. Scupările în obraz și lovirile cu palma, li s'a părut o pedeapsă prea ușoară, pentru un nevinovat. Cununa de spini, bataile cu biciul, nu au mulțămît pofta lor de răzbunare. „Răstignește-L! Răstignește-L!“ Iată strigătul mulțimii, în fața lui Pilat. Așa și-au potolit dobitoceasca dorință de sânge! Au voit să vadă sângele nevinovat curgând, și a curs. Din vinele dumnezeiescului Invățător, s'a scurs izbăvitorul sânge al celor păcătoși.

2) Toate silințele protivnicilor săi, au fost pentru mărirea durerii și amărăciunii. Ce poate fi mai grozav decât moartea pe cruce și între tâlhari?! Ce luptă amarnică cu durerile trupului și cu revolta sufletului curat ca roua dimineții! Să vezi, fără să mori îndată, cum curge sângele, cum puterile te părăsesc și cum, ca culmea răutății, ocară și batjocora cad asupra-ți ca ploaia! Ce ți se pare, creștinule? De câtă răutate, au fost în stare, vrăjmașii, blândului Iisus! Cum au dat morții pe „Mielul lui Dumnezeu, ceace ridică păcatul lumii“? Atâta voință de a face rău au arătat, încât ar fi trebuit să se îngrozească de gândurile lor. Nu s'au sfiit să săvârșească tot ce înjosește numele de om. Zidirea se cutremură, întunec mare se face peste tot pământul. Ei sunt reci, ca niște sloiuri de gheață, nepăsători, parcă nimic rău nu ar fi făcut! Ba ce zic? Sunt foarte mulțămîți că au scăpat lumea de un făcător de rele! Câtă rătăcire, Doamne! și câtă îngăduință ai avut! Varavă, tâlharul a fost cu mult mai bun, în ochii mulțimii orbite de patimă, decât Iisus izvorul tuturor bunătăților. De ce atâta urgie împotriva lui? A fost Iisus un făcător de rele? Vinovat L-au găsit, că vindecă pe cei bolnavi, că mângâia pe cei îndurerați că propoveduia pacea și dragostea, adevărul și dreptatea, mila și jertfa?

3) Dacă Iisus le-ar fi răsplătit, după inima lor, ce ar fi trebuit să se aleagă de ceata aceea? Un foc ceresc i-ar fi mistuit în flăcările lui, pământul ar fi crăpat ca să înghită pe vecie în adâncurile lui. Ce a răsplătit Domnul vrăjmașilor săi, fiarelor cu chip de om „mormintelor văruițe“? Cu iertare... Asta-i răzbunarea Dumnezeiască. Ar fi putut să se răzbune și nu s'a razbunat. Dumnezeuul creștinilor e Dumnezeuul răbdării, milelor și îndurărilor. Ce a zis Iisus celuice a tăiat urechea slugii arhierelui? „Crezi că n'aș putea să rog pe tatăl meu, care mi-ar pune îndată la

îndemână mai mult de douăsprezece legiuni de îngeri?“ (Matei cap. 26 v. 53) Un muritor nu ar fi răbdat. Din toate puterile ar fi strigat și înfierat culmea ticăloșiei omenești. Iisus iartă cu bunătatea sa Dumnezeiască. Vechiul precept: „Ochiu pentru ochiu, dinte pentru dinte“, se prăbușește. O nouă vestire se propoveduește: Iertarea. Noi judecăm și dăm hotărâri, după neputința omenească. Dumnezeuul cerului și al pământului le rabdă toate, plânge în inima sa, rătăcirea oamenilor și iartă... Trece cu vederea palmele primite, cununa de spini bataile cu biciul, sângele vărsat, împărțirea sorților pentru cămașă. Doamne, iartă-ne, că suntem prea mici, în fața bunătății și răbdării tale. Iartă-ne, că de gurile noastre fără „pază împrejurul buzelor“ încă ești batjocorit. Mulți n'am lepădat pe „omul cel vechiu și nu ne-am îmbrăcat în cel nou“.

Venim cu cucernicie la tine. Iartă vina noastră, precum ai iertat toate fără-de-legile celorce te-au răstignit. „Din cerul cel sfânt al tău“ privește „norodul care așteaptă dela tine mare și multă milă“. Suntem mai vinovați decât ceice te au (răstignit) pironit. Ei au făcut toate, în orbirea lor, fără să știe că „legea gurii tale e mai bună decât mii de aur și de arginți“. Toată legea, voia ta cea sfântă ni s'a descoperit. Roadele ce le face, când e ascultată și urma ta, se vădesc. Ce altă mărturie mai trebuie? Totuș săgeți veninoase se îndreaptă împotriva Domnului ca să sângereze iarăș trupul său. Oi rătăcite ale păstorului când veți veni la staul? „Iată, stau la ușă și bat“ Iisus e la ușa casei, sufletului tău. Vrea să între într'însa, să salăsluiască și să te mângâie... Voești să-l primești? De ce atâta șovăire și zăbavă? Răul îl săvârșești ușor, binele cu multă anevoință. Pentru ce asta? Pentru ce? Astăzi, și nu mâine e ziua deșteptării sufletului tău întinat de păcate. Fă ca bucuria ta să nu fie părută. O bucurie cu adevărat creștinească Iisus vrea să găsească înlăuntrul sufletului tău. Ești în stăpânirea unei asemenea bucurii? Mărturisește fără frică. Domnul e bun și îngăduitor ca nimeni altul. „Veniți către mine toți cei flămânzi și însetoși și eu vă voi odihni pe voi“.

Ascultă chemarea sfântă!

Urmează cuvintelor Lui! Fii copilul nevinovat al Izbăvitorului, „că a unora ca acestora este împărăția cerrurilor“.

Preot. MINA GASPAR

Crezi că dobândești poporul moleșindu-l, imbuibându-l bună stare, cufundându-l în desfătări și materie... Rătăcire. Ei însetează după lucrurile peste fire. Fă-le minuni, arată-le sfinți; ei vă vor urma cu grămada, ca în vremea lui Hristos!...

Louis Bertrand,

în *Revue des Deux Mondes*, Martie 1925, p. 19.

DISCIPLINA

Adeseori se vorbește, că disciplina lipsește, în cler că preoțimea are intenții de a nu se supune episcopului, că clerul Basarabiei în particular e bolșevizat și cu tendințe — peste Nistru și a. m. departe.

Când aud așa ceva, îndată mi-aduc aminte de disciplina din armata rusă până la revoluție, disciplină grozavă..., numai, am zice — dintr'o parte, or: pentru o parte — pentru soldați. Lucrurile stăteau așa, că ofițerilor li se îngăduiau absolut toate... și băuturi spirtoase și bătai și jafuri și îndoseală în timpul luptei, pe când soldatului absolut tot îi era oprit. *De jure* și ofițerilor li erau toate oprite, de fapt însă numai soldații erau supuși la o disciplină nemiloasă, cum și în ori-și-ce armată. Pentru ce îmi aduc aminte de disciplina obligatoare numai pentru o parte, se va vedea.

Auzind, și personal cetind și prin ziare, că preoțimea basarabeană este bolșevizată, nu pot să trec cu tăcere pe lângă un fapt: Nu de mult un preot s'a înapoiat din Rusia și, luând cunoștință despre frământările noastre, îmi spunea mie, ca rezumat a celor petrecute acolo «eu de loc nu înțeleg, de ce preoțimea basarabeană se cocoșește»¹⁾ (*petușitsea*)?

Și o parte și alta greșesc și adevărul trebuie să-l căutăm în alt loc.

De bolșevism ne învinuesc regătenii, oamenii cu altă concepție și obicinuiți în cele bisericesti, cu absolutismul episcopatului și cu înjosirea bisericii, oamenii cari văd idealul și mântuirea în Ministerul Cultelor.

De cocoșenie ne învinuesc veniții din adâncă stângă, unde vieața bisericeii e ca pe timpul lui Neron.

Iar noi, clerul basarabean, suntem aceiași cum am fost în timpul normal; fiecare clasă a societății a pierdut în urma războiului, trebuie și noi să pierdem, însă noi nu ne puteam învoi cu aceasta.

O parte, șoviniștii și absolutiștii, ar dori să ne pună sub călcâi; altă parte, disperată, nu vede niciun rău acolo unde noi vedeam prigonire.

Cum greșesc toți — greșim și noi, nesocotind că trăim în timpul anormal.

Unii cred că drepturile și privilegiile avute sub alte regimuri nu pot să nu fie știrbite de jocul timpului și al împrejurărilor.

Alții, bazându-se pe cartea pastorală a Sf.

1) Noi, cei din România Veche, nu înțelegem vorba aceasta și cred că autorul vrea să spuie celace noi spunem prin „se răjolește”.

Sinod din Iunie 16—1918 stau pe poziția, că schimbări în minus clerul nu poate să sufere.

Biserica din Transilvania nu cedează de loc în punctele principale: Congresele eparhiale din Sibiiu, Arad, Caransebeș și altele au hotărât la fel: «In chestia școalelor confesionale să protesteze energic contra măsurilor ilegale de sta-tificare». Un exemplu tipic.

E fără îndoială că, clerul existent basarabean are o concepție dreaptă, când socoate, că în biserica Domnului, chiar și cea din România Mare, nu e nici elin sau jidov, rob sau slobod, adecă-i afară de orice șovinism, care concepție nu o prea găsim în regat. Răscolind revistele bisericesti, din când în când numai în revista Sinodală găsim scânteie, P. C. Arhimandrit Scriban, cuvinte pline de frăție pentru toți membrii bisericeii.

Noi nu suntem șoviniști și după educația noastră nici nu puteam să fim, socotim că aceasta i de prisos bisericeii, pentru că creștinii adevărați împărtășesc toate regimurile și se supun tuturor autorităților cu dragoste, după porunca apostolului, știind că nu-i stăpânire, care să nu fie dela Dumnezeu.

După toate acestea, trecem la disciplina, care e dorită în cler.

În ultimul timp, de câte-va ori personal am auzit așa cuvinte «voi aveți toată dreptatea, la noi însă e toată puterea».

Să căutăm, ori nu-i analogie între aceste cuvinte și disciplina severă, despre care am pomenit la început, când unii, având toate drepturile, erau lipsiți de ori-și-ce dreptate, fiind dreptatea călcată de ceice aveau toată puterea?

Dacă se dorește o așa disciplină în cler — ferește-ne Doamne de ea, pentru că ea duce spre rău, nu leagă clerul inferior de cel superior, n'are intimitate, — clerul inferior se socotește ca supus și vrăjmaș, clerul superior se socotește ca absolutist și vrăjmaș. Lipsind legăturile intime, lucrul în via Domnului va stânjeni.

Așa stare eră în disciplina veche rusă.

Rezultat? Ură și vrajbă până la atât, că după revoluție s'a creat situația deandoselea, soldatului i se putea cere tot, ofițerului — absolut nimic.

Da, am văzut și altă disciplină; era în iarnă anului 1918, când Rusia sudică era ocupată de nemți, încunjuțați de norod bolșevizat laolaltă. Întreb odată pe un ofițer german: «nu vă temeți că soldații D-voastră se vor bolșeviza»? Și am primit răspuns: «doar noi suntem soldații Kaizerului!» Acolo excese triste de loc n'au fost, pentru că era respectul reciproc al drepturilor, erau legături intime și nimenea nu se călăuzea de prin-

cipiul, la voi toată dreptatea, la noi toată puterea».

Rămâne de sfârșit, neocolind chestia: acea disciplină aduce folos bisericii, care va fi cu legături reciproce de sus până jos sau de jos până sus — indiferent. Disciplina trebuie să existe nu numai pentru celce se supune, ci în deosebi pentru celce ordonă, după cuvântul Domnului: *cel mai mare între voi să fie la toți slugă*. Disciplina ideală în biserică a fi aceea, când păzitorul și epitropul bisericii cu dragoste se supune disciplinei față de cântăreț; cântărețul cu dra-

goste se supune disciplinei față de preot; preotul se supune cu dragoste disciplinei față de protopop; protopopul se supune cu dragoste disciplinei față de episcop; episcopul cu dragoste se supune disciplinei față de Hristos și când absolut toți, ca ostașii lui Hristos (2 Tim. 2,3), ne supunem disciplinei Lui, care se cunoaște: «Voi toți frați sunteți». În așa disciplină lesne se trăiește și ușor se lucrează.

Preot I. DOLISCINSKI
Glingen-Bălți

R A S T I G N I R E A

*Potop de-ocară și de ură,
Gânduri dușmane, răutate,
Răsplată pentru Domnul fură
Din partea gloatei întăritate...*

*

*«Tu ești un stricător de datini,
Hulești a neastre-asezăminte;
Din temelia lor le clatini
Și scoți noroadele din minte»...*

*

*Bătrâni cu fețele smolite,
Și cu privirea parcă 'n sânge,
Cer hotărâri cât mai pripite...
Inima Maicei I se frânge.*

*

*E-atâta dor de răzbunare
Și-atâta clocot de mânie...
Nu-i pentru Domnul îndurare...
«La moarte osândit să fie!»*

*

*Erau prea 'nchiși în cărți și lege
Bătrânii vremilor de-atunci...
Pe «Fiul» nu-L pot înțelege
Și-L osândesc la grele munci.*

*

*Cu sânge rece li cer moarte
Pe cruce, lângă doi tâlhari...
El singur crucea să o poarte,
O cer ai vremii cărturari*

*

*Pilat cum s'a spălat pe mână
Și-a zis, că nu-i el vinovatul...
Netrebnice, pumn de țărână,
Tu-ai săvârșit întâiu păcatul!...*

*Cum prinde lupu mielu 'n dinți
Și într'o clipă îl mănâncă,
Așa pe Domnu 'l prind părinții
In turburarea lor adâncă...*

*

*Pe cap li pun de spini coroană,
Pe umeri cruce grea de lemn...
Vrăjmași 'ncep cumplit prigoană,
La fapta rea, ei fac îndemn...*

*

*L-apasă greu crucea pe umăr,
Coroana capu-i sângerează,
Lovirile is fără de număr
Și inima li sângerează...*

*

*Calăii li pironesc trupul,
Bătându-l cuielor în palme...
Ei nu au inimă, n'au scrupul
Privirile cât li-s de calme!...*

*

*Trupul e istovit de muncă
Și ochii gata să se 'nchidă...
A dușmanilor ochi aruncă
Privire cruntă de aspidă.*

*

*A 'nmărmurit pe loc făptura...
Te-ai zguduit Catapiteazmă,
Când ai văzut cum crește ura,
In noaptea plină de mireazmă.*

*

*Cu sânge se boește-o-cruce,
Pecetluind vina străbună...
Hristos ca soarele străluce
Cu lauri fruntea se 'ncunună...*

Pr. MINA GASPAR
Costești-Botoșani

CE NE SPUN EVANGHELIILE INVIERII

I

PUTEREA IUBIRII

„Și în ziua întâia a săptămânii, foarte de dimineață, pe când răsărea soarele, au venit la mormânt. Și ziceau una către alta: Cine va prăvăli nouă piatra de pe ușa mormântului?”

Marcu XVI, 2-3.

I. S'ar fi putut oare o priveliște mai mișcătoare?... Trei biete femei, încă fiind întunec, strecurându-se dealungul ulițelor deșarte ale orașului cufundat în somn, în întâia zi a Paștelui! trei biete femei, care își duceau darurile lor către Cel Mort, purtând cu ele mirezmele pe care le găsiseră, ca să ungă trupul Aceluia pe care-L iubiau!

Și furișându-se în zori, se întrebau una pe alta: *Cine va prăvăli nouă piatra de pe ușa mormântului?* Cine, în adevăr? Căci piatra nu numai era mare și grea, pentru ele, ca s'o poată mișca, ci și ostași erau de strajă acolo, așa că ele nu puteau chema brațe prietenoase în ajutor.

Nu se putea vedea chipul cum ele și-ar fi putut împlini dorința. Dar nădejdea, ni se spune, este obârșia tuturor faptelor omenești. Ea nu este însă singura obârșie, fiindcă este ceva și mai puternic decât nădejdea: e *iubirea*. Și în priveliștea mișcătoare pe care am zugrăvit-o, noi vedem iubirea biruind peste nădejde, vedem iubirea trecând peste nădejde, iubirea care calcă peste greutate, iubirea care înlătură ceiace se pare cu neputință. Astfel, după cum cea din urmă cugetare din Vinerea Patimilor, a fost măreția iubirii, cea întâi descoperire din ziua Paștelui, ne grăește nouă despre puterea ei.

Ce minunată este puterea iubirii! Cât e de nemărginită! Noi suntem obișnuiți cu cuvintele: «Nădăduim împotriva nădejzii», dar nu este oare ceva mai mare decât aceasta, iubirea biruind peste desnădejde?

Și se întrebau una pe alta: *Cine va prăvăli nouă piatra de pe ușa mormântului?* La aceasta nu se putea răspunde. Totuși ele nu slăbesc cu inima, nici nu dau îndărăt. Ele au mers înainte, pentru că iubirea nu cunoaște cele cu neputință. Ea nu se îngrozește de nicio piedică. Cât e de mișcător! Cât de fără minte pare iubirea lor, ducându-și dorurile către Cel Mort, odată ce se pare cu neputință s'ajungă până la mormânt! Piatra, paznicii le stăteau împotriva.

Cine va prăvăli nouă piatra? întrebau ele, și privind într'acolo au văzut că piatra era răsturnată. Căci, după cum ne spune Sf. Matei, cu-

tremur mare s'a făcut și îngerul Domnului, pogorându-se din ceruri, venind, a prăvălit piatra de pe ușa și ședeă deasupra ei.

Și totuși, cu toată întrebarea și încurcătura lor, femeile au părut că privesc ca un lucru de înțeles că piatra trebuia găsită răsturnată. Era începutul zilei minunilor, și aceasta, cea dintâi, nu pare că ar trezi uimire, pentru că iubirea ia minunile ca lucruri firești.

II. Pe întinsul întregii lumi, în dimineața aceasta, în zorii zilei, an cu an, cete de bărbați și de femei se pot vedea străbătând drumul lor pe ulițele tăcute ale atâtor și-atâtor orașe. Unde merg ele? Care este ținta cutreerării lor? Ce-i face pe ei să umble la un cias așa de timpuriu? Bogați și săraci, oameni de sus și de jos, toți asemenea caută trupul lui Hristos.

Cași sfintele femei, ei aduc miresme gătite prin post și pocăință, nu ca să ungă trupul celui mort, ci ca să puie la picioarele lui Hristos cel răstignit, darul ființei lor înseși, sufletele și trupurile lor; împinși de aceiași putere, care a îmboldit și pe sfintele femei la mormânt: *puterea iubirii*.

Dar pe când ei cotesc ici și colo, în dimineața aceasta, pe drumuri tăcute, gândurile lor nu mai sunt: *Cine va prăvăli nouă piatra de pe ușa mormântului?* pentru că ea a fost prăvălită de mult. Gândurile lor sunt despre un Domn viu, cu care trebuie să se întâlnească pe tronul său din acest altar; gândurile lor sunt, de asemenea, la un nou mormânt pe care s'au muncit să-l gătească în inimile lor pentru Dânsul; poate de asemenea, că se gândesc și la o pecetluire și la o strajă — pecetluirea unei hotărâri strașnice, rodul cel mare al nevoinței din vremea postului —, și la straja pe care trebuie să o ție, ca nu cumva vrășmașul să vie și să fure din inimile lor darul sfintei împărtășiri.

III. Și astfel, cea dintâi zi a Paștelui trăiește în noi, după cum și Golgota trăiește în noi. Dar care sunt învățăturile Lui? Învățăturile învierii sunt multe, fără îndoială; unul din lucrurile prin care ne învață piatra răsturnată, este puterea nădejzii și a iubirii.

1. Ea ne povestește, mai înii prăvălirea pietrei *păcatului*. Mai nainte de învierea Domnului nostru, în întâia zi a Paștelui, cât de greu, cât de fără nădejde era sarcina păcatului zămislit în ființa omenească, apăsând aspru peste inima fiilor lui Adam! *Cine va prăvăli nouă piatra?* a fost strigătul tuturor vremilor. Mulți filozofi și mulți învățători de închinare pământească și mulți patriarhi, prooroci și preoți, chiar din poporul lui Dumnezeu, au încercat să dea un răspuns la

această întrebare. Toți la rând au încercat, toți au făgăduit ajutor, dar nici unul n'a ajuns la izbândă. Cât de grea a ajuns acea piatră! Cât de mare ticăloșia omului! Cât de fără nădejde acel strigăt: *Cine va prăvăli nouă piatra?*

Și acum întrebarea și-a căpătat răspunsul — și l-a căpătat pe totdeauna. Acel care a înviat prin piatra pecetluită, a trimis îngerul său ca s'o rostogolească. Câți din acei, care, cași femeile din vremea veche, vin căutând pe Hristos în zorile zilei de Paști, ar putea să povestească despre simțirea dulce, încercată de ei, cum trimisul lui Dumnezeu a rostogolit piatra păcatului de pe inimile și viețile lor, aducându-le vestirea păcii!

Și astfel, ei nu vin ca femeile, cu inima grea, impinse de iubirea de a căuta pe Acela pe care ele îl credeau mort, ci, cu inima veselă și cu pas săltăreț, ei vin să caute pe Acela care este viu în veac, ca să se hrănească Cu El, să intre în bucuria Invierii Lui, după ce, în curgerea săptămânii celei mari, s'au silit să intre în tovărășia Patimilor Sale (Filip. 3, 10). Fără îndoială, aceasta este cea dintâi învățătură pe care piatra prăvălită ne-o toarnă în suflete.

2. Dar mai este și altă piatră pe care ziua Paștelui a rostogolit-o, nu numai păcatul, ci și urmările păcatului: *moartea*. Gândește-te ce însemna moartea mai înainte de a se scula Hristos din morți! — moartea era de întunecoasă, așa de posomorâtă, așa de înfiorătoare! Este adevărat că și păgânii au avut o licărire de nemurire, dar a fost numai o nădejde nelămurită. Ceva mai mult decât aceasta au avut Evreii, dar nici la dânșii n'a fost o simțire prea înrădăcinată, pentru că aveau pe Saduchei care nu credeau în îngeri.

Și așa oamenii priveau moartea, poate ca sfârșitul tuturor lucrurilor, sau mai bine, ca începutul unei gustări necunoscute, despre tainica și întunecoasa lume de dincolo, unde, dacă eră vreo viață, eră numai de umbre și inchipuiri. Gândiți-vă la desnădejdea cu care mama, în vremele vechi, privea pe copilul ei murind, pe cât se părea pierdut pentru totdeauna! Gândiți-vă la durerea pe care plecarea și despărțirea morții le aduceau în fiecare familie! Piatra morții eră cu adevărat mare și grea, — așa de mare, — încât oamenii deabia îndrăzneau să întrebe, cum întrebau despre păcat, «cine va rostogoli dela noi?»

Iată, în ziua Paștelui a mai venit o nouă descoperire... Moartea a fost înfrântă prin moarte, și biruitorul ei strigă: *Celce sunt viu și am fost mort, iată, viu sunt în vecii vecilor, amin, și am cheile iadului și ale morții* (Apoc. I, 18).

Și astfel peatra a fost rostogolită. Căci atunci când

el a biruit asprimea morții, a deschis tuturor credincioșilor împărăția cerurilor; și acum, în loc de a fi piatra grea, amară și fără de nădejde, apăsând peste inima, mintea și viața omului, moartea se preface în poarta deschisă care poartă pe bietul închis să-și lase temnița lui și să intre în marea slobozenie a vieții fără de sfârșit.

De unde până atunci moartea eră stricarea tuturor nădejdlor omenesti, ea a ajuns a fi începutul unei vieți atât de mărețe și ferice, încât Duhul Sfânt spune: *Fericiți cei morți care de acum mor întru Domnul, ca să se odihnească de ostenelele lor, iar faptele lor vor urma cu ei.* (Apoc. 14, 13).

3. Și oare nu mai putem trage și altă învățătură din întrebarea: «cine va prăvăli nouă piatra?», — învățătură de întărire în toate greutatețile vieții. Ce greutate putea fi mai mare, ce piedică mai legată de desnădejde decât acea la care se gândeau femeile, când își purtau pașii către mormânt? Și ele, totuși, nu s'au gândit nicio clipă să se oprească, ori să se întoarcă înapoi. Au mers înainte și iubirea lor a fost răsplătită, fiindcă au găsit partea anevoioasă înlăturată de mâna îngerului.

Așa s'a întâmplat cu poporul lui Dumnezeu din vremile vechi, când el a tăbărât la Veelsepfon, pe țărmul Mării Roșii și s'a ridicat strigătul că Egiptenii îl calcă din urmă. Înaintea Israiliților eră marea amenințătoare, iar îndărătul lor, vrășmașii încă și mai cruzi. Scăparea cu neputință. Starea lor părea fără de nădejde. Dar în clipa hotărâtoare, cuvântul Domnului a venit către Moisi zicând: *Spune fiilor lui Israel să meargă înainte.* (Eșirea 14, 15). Și trecând înainte, drumul s'a deschis printre apele în clocot și au trecut prin Marea Roșie pe pământ uscat.

Dar aceasta este învățătura tuturor învățăturilor pe care am primit-o astăzi — datoria de a merge înainte. Când piedici anevoioase se ridică pe cărarea noastră și se pare că nu mai este niciun ajutor omenesc, trebuie să mergem înainte sprijinindu-ne numai pe ajutorul lui Dumnezeu. După cum Israiliții au găsit apele mării Roșii rostogolite înaintea picioarelor lor, iar femeile au găsit piatra rostogolită înaintea picioarelor lor, tot așa și creștinul care merge înainte în puterea credinței, iubirii și a nădejzii, va vedea că toate piedicile se prăbușesc la pământ înaintea lui.

Paști după Paști, această priveliște se desfășoară înaintea aceluia, care, iubind pe Hristos, merg în zori în dimineața Paștelui să-L caute pe El, în taina iubirii Lui. Dea Dumnezeu, scumpi fi ai lui Iisus Hristos, ca Paști după Paști, să aflăm că v'ați întărit în credința voastră, că nădejdea voastră este tot mai lucitoare, că iu-

birea vă este mai adâncă și, în sfârșit, să puteți gusta și acea zi de mare veselie a Paștelui, când veți auzi cuvântul de bună primire al Domnului nostru: *Veniți, bine cuvântații Părintelui meu, de moșteniți împărăția care este gătită vouă dela întemeierea lumii.* (Mat. 25, 34).

CUTREMURUL DE PĂMÂNT

Și iată, cutremur mare s'a făcut, că îngerul Domnului, pogorându-se din ceruri, și venind, a prăvălit piatra de pe ușă și ședea deasupra ei. Mateia 21,2.

Cercetând povestirile despre viața Domnului, pe care le găsim în cele 4 evanghelii, dese ori băgăm-de-seamă că un evanghelist pare să fi fost mișcat în deosebi de cutare împrejurare sau amănunt, peste care ceilalți trec în tăcere, fără îndoială, din pricină că, pe dânșii nu i-a mișcat așa de mult ca pe cellalt.

Cuvintele puse de noi aici în frunte, sunt o dovadă despre faptul acesta, pentru că numai Sfântul Matei pomenește despre neașteptata scuturare a pământului care a întovărășit moartea și învierea Domnului Nostru.

În timp ce Sfântul Marcu și Sfântul Luca, pomenește de rostogolirea pietrei, dela sine urma că la înviere a trebuit să fie un cutremur; sfântul Matei este singurul care ne spune că s'a și întâmplat.

Dintre toți evangheliștii, numai el pomenește de cutremurul care s'a întâmplat la moartea Domnului Nostru, când *Catapeteasma bisericii s'a rupt în două, de sus până jos; și pământul s'a cutremurat, și pietrele s'au despiciat; și mormintele s'au deschis; și multe trupuri ale sfinților, care adormiseră, s'au sculat, și eșind din morminte, după învierea lui, au venit în Sfânta Cetate și s'au arătat multora.* (27, 51-53).

I. Deoarece sfântul Matei pomenește în amândouă aceste împrejurări că a fost un cutremur, noi trebuie să înțelegem că faptul acesta pe el l-a mișcat mai mult. El pune alături cutremurul dela înviere, cu rostogolirea pietrei dela mormânt de către înger. Ia să vedem ce învățătură putem culege din acest amănunt al povestirii despre înviere.

Când Domnul Nostru a murit, pământul s'a scuturat de fiori pentru nelegiuirea săvârșită de oameni. Dar în vremea învierii lui, acelaș pământ a zvâcnit de bucurie pentru biruința lui asupra morții. Într'adevăr, un cutremur era ca o potrivită însoțire pentru învierea Domnului Nostru Iisus Hristos, fiindcă orice înviere pare că trebuie să se însoțească cu o mișcare sau scuturare a naturii.

1. Nouă ni se spune limpede că un cutremur s'a întâmplat la învierea Domnului. Toți evangheliștii, însemnând marea proorocie a Domnului Nostru despre ziua judecării, ne spun că, la învierea obștească, vor fi mari turburări ale puterilor firii, care, așa zicând, vor vesti apropierea Domnului Nostru să judece pe cei sculați din morți, — iar în vedenia Sfântului Ioan — pomenește în apocalipsă, citim: *și al 7-lea înger a vărsat cupa sa în aer, și a eșit glas mare din biserică cerului, dela scaun zicând: s'a făcut și s'au făcut glasuri și fulgere și tunete; și cutremur mare s'a făcut, în ce fel nu s'a făcut de când oamenii s'au făcut pe pământ, ca acest cutremur așa mare* (16. 17—18).

2. Tot așa se poate băga-de-seamă și în viața omului, anume în învierea sufletească a păcătoșului. Căci când un om, în urma pocăinței sale, se abate întâia oară dela păcat și se întoarce la Dumnezeu, de obicei trece printr'o luptă aprigă, așa zicând, durerile nașterii spre o viață nouă. Acesta este un cutremur de pământ, așa zicând o răsturnare a întregii sale firi.

Silința de a se căi cere o luptă vie. Puterea trebuincioasă pentru a lepăda răul care este într'însul, a rupe legăturile păcatului care-l țin departe de Dumnezeu, a lepăda odată pentru totdeauna multe din cele care au fost plăcute în viața sa trecută, a privi umilința care este de trebuință pentru a te încredința, pentru a căpăta ușurarea prin acea iertare, care slobozește pe cel păcătos din lanțurile lui, — toate acestea cuprind în ele un adevărat cutremur de pământ în sufletul păcătoșului. Și acest cutremur, cași acel despre care vorbim, din ziua Paștelui, este urmat de o liniște mângâietoare, și este cea dintâi veste a unei păci pline de mărire.

Care este acela care, privind îndărăt, spre vremea când el întâia oară și-a predat ființa sa cu adevărat lui Dumnezeu, nu-și amintește această gustare? Se părea atât de greu să faci jertfa cea de trebuință, și cu adevărat se părea că este chiar peste putință! Toate puterile firii sale păreau că se împotrivesc.

Dar când, cu ajutorul sfântului Duh, el a făcut cel dintâi mare pas de căință; atunci l-a cuprins o liniște, o pace, o bucurie despre care întâia zi a Paștelui este o înfățișare asemănătoare și care ea însăși este ca o înainte-gustare a a acelei mari zile a Paștelui de pace veșnică, când sfinții înviați vor intra în plinătatea Domnului Nostru.

II. Dar dacă un cutremur trebuie să întovărășească orice înviere din morți, (fie că e vorba de învierea sufletească din păcate, care se petrece în această viață, fie că e vorba de învi-

erea întru mărire din viața ce va să fie), noi trebuie să păstrăm bine în mintea noastră, că o înviere este totdeauna o arătare a puterii lui Dumnezeu însuși și totdeauna mărturisește despre lucrarea Lui.

Domnul Nostru fiind Dumnezeu (ceeace niciodată nu trebuie să scăpăm din minte) a înviat prin însași puterea Sa, așa că El n'a avut nevoie de niciun înger, ca să răstoarne peatra. În adevăr, El a înviat mai înainte ca piatra să fi fost răsturnată, pentru că El a înviat prin piatra pecetluită. El a spus aceasta de mai înainte despre El însuși în pilda cu păstorul cel bun, când, vorbind despre chipul în care păstorul cel bun își pune viața sa pentru noi, spunea: «*Stăpânire am să-l pun, stăpânire am iarăș să-l iau pre el*». (Ioan 10, 18).

Și Sfântul Petru, în cel dintâi cuvânt al său din ziua Cincizecimii, ne îndreaptă luarea-aminte către această putere dumnezească a Domnului nostru, când spune: *Pe care Dumnezeu l-a înviat stricând durerile morții; pentru că nu era cu putință ca el să fie ținut de dânsa* (Fapt. apost. 2, 24). Domnul Nostru nu putea fi ținut de moarte, pentru că El este Dumnezeu.

Deci orice înviere este o descoperire, dezvăluire a puterii lui Dumnezeu, pentru că niciun om nu se poate scula singur din starea morții, fie ea cu trupul, fie cu sufletul.

Urmărind minunile Domnului, când el învie morții, băgăm de seamă aceasta în fiecare împrejurare. Iisus este acela care spune fetei: *Talita cumi!* — *Fecioară, fie îți zic: scoală-te!* El este acel care, la porțile orașului Nain, spune tânărului dus spre groapă: «*Tânărule, fie îți zic: scoală-te!*» (Luca 7. 11). Tot puterea Domnului nostru este aceia care a străbătut mormântul de la Vitania, când a strigat cu glas mare: *Lazăre, vino afară!* (Ioan 11, 13). Tot așa este nu numai cu învierea din moartea trupească, ci și cu învierea din moartea sufletească. Numai Dumnezeu este acel care poate ierta păcatele. De aceia cărturarii aveau dreptate când întrebau: *Cine poate ierta păcatele fără numai unul Dumnezeu!* (Marcu 2. 7). Dar ei erau greșiți când nu voiau să primească pe Hristos ca Dumnezeu. Și noi putem afla aceasta pretutindenea, în amândouă împărățiile, fie într'a lumii, fie în cea a darului lui Dumnezeu.

Acum câțiva ani, oamenii socoteau că au descoperit ceea ce ei numeau: «*Nașterea prin ea însași*», (generațiunea spontanee), adică puterea materiei moarte de a da ea singură nașterea vieții. Dar cercetări fără număr, săvârșite de atunci de oameni, au dovedit că aceasta era o socotință cu totul greșită, și că numai viața, poate da naștere vieții.

Păcătosul, mort în păcat, nu mai are putere

să se ridice din păcat dela sine însuși, după cum și omul care și-a plătit firii datoria de a muri, nu se mai poate întoarce la viață.

Dar totuși păcătosul poate face ceva, el se poate preda pe sine, revărsărilor de dar dela Dumnezeu. Cea întâi mișcare a darului însă în sufletul său mort trebuie să vie dela Dumnezeu.

Duhul Sfânt care este Domnul de viață dătător, trebuie mai întâi să aprindă în el scânteia vieții sufletești, care apoi îl face în stare a se scula din moartea păcatului.

III. De asemenea, băgăm-de-seamă că, deși Domnul nostru nu avea nevoie de niciun înger ca să rostogolească peatra de pe ușa mormântului, pentru că să poată învia (de oarece El înviase mai înainte ca îngerul să fi mișcat peatra), totuși era de cea mai mare trebuință ca peatra să fie ridicată și mormântul să se vadă gol, pentru că ucenicii și urmașii Lui să poată ști că El a înviat.

De aceia trimeterea îngerului ca să rostogolească peatra a fost făcută din grijă pentru acei care au venit să caute trupul mort al Domnului nostru în ziua Paștelui. Aceasta a fost pentru ei o încredințare că Domnul a înviat. Căci îngerul nu numai a rostogolit peatra, ci a vestit și fapta: *Nu este aici, că a înviat, precum a spus: Veniți de vedeți locul unde a zăcut Domnul.*

Nu avem noi în toate aceste împrejurări ale învierii Domnului nostru o izbitoare asemănare cu felul în care Dumnezeu umblă cu omul, atunci când îl ridică din starea păcatului la viața dreptății?

1. Cea întâi îmboldire pentru învierea sufletească, după cum am arătat, trebuie să vie dela Dumnezeu, trebuie să fie lucrarea Sfântului Duh în sufletul păcătosului. Voința omului va trebui să lucreze și ea împreună cu aceste îmboldiri ale darului de sus. Dar uneori e nevoie de ceva mai mult decât atâta, pentru că, pe de o parte, să fim feriți de a ne amăgi pe noi înșine, iar pe de alta, de a nu cădea în desnădejde.

Mai toți oamenii știu cât de puțin se pot bizui ei pe simțirile lor de fințe răzlețe. Lucrarea căinței poate fi adevărată în sufletul cuiva; un om poate că a răspuns cu sufletul său îmboldirilor de sus și a ajuns la o adevărată stare de zdrobire a inimii, atât cât îi trebuie ca să fie încredințat că a căpătat iertarea și deci și-a dobândit învierea sa cu sufletul. Dar cu toate acestea el se poate amăgi pe sine oricând și să greșească a socoti iertarea, pe care credea el că a dobândit-o, drept ridicarea păcatului dela însuși Dumnezeu.

Pentru a înlătura această primejdie, Dumnezeu a voit ca omul să aibă ceva mai mult decât numai încredințarea pe care o capătă dela el

Însuși și să-și anine de aceasta nădejdea iertării. El a orânduit în Biserica Lui taina iertării păcatelor. «El a dat putere și poruncă slujitorilor Săi ca să vestească și să spuie poporului Său, căzut în păcate, că este pentru el o dezlegare și o iertare a păcatelor». Aceasta înseamnă că el a trimes pe preoții Bisericii Sale ca soli sau vestitori (ἄγγελοι) ai Săi, ca să rostogolească peatra păcatului prin puterea dezlegării, pentruca oamenii să nu rămâie numai la simțirile lor răzlețe, spre a se încredința că au dobândit iertarea, ci să aibă dovada adevărată despre iertarea dela Dumnezeu, împărtășită prin buzele însuși slujitorului Său, anume rânduit pentru aceasta.

2. Căci, după cum femeile la mormânt au auzit cuvintele îngerului: *Nu este aici, că a înviat; veniți de vedeți locul unde a zăcut Domnul;* tot așa păcătosul aude glasul trimesului lui Dumnezeu: «Cu puterea ce-mi este dată, te iert și te dezleg de toate păcatele tale, în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh. Amin».

Singurul lucru de care, la urma urmei, atârnă mântuirea noastră, este dacă noi suntem în starea primirii darului dela Dumnezeu sau rămânem în starea păcatului. Se înțelege, este un lucru foarte însemnat ca noi să avem o încredințare în această

privință, atât pentru pacea cugetului nostru, cât și pentru viața noastră sufletească.

3. A nu ne folosi de unealta dezlegării păcatelor, este cași cum am sta afară de mormântu Domnului, cu peatra încă pe el și nădăjduind că El a înviat, dar nevoind să lăsăm pe înger să rostogolească peatra, pentruca nădejdea noastră să fie schimbată în încredințare deplină.

Cât de mulțamitori trebuie să fim că ni s'a deschis această fântână pentru iertarea păcatelor în Biserica lui Hristos, în care să putem fi spălați și curățiți, — fântâna prețiosului Său sânge! Cât de plini de mulțămire trebuie să fim pentru slujba iertării care s'a încredințat preoților în Biserica lui Hristos!

Cu câtă cuviință și grijă trebuie să ne folosim de mijloacele darului de sus, pe care Domnul nostru le-a cumpărat cu prețul vieții Sale înseși și le-a dăruit Bisericii îndată după învierea Sa! Și ne-a arătat aceasta în chip văzut prin rostogolirea petrei și prin puterea împărtășită slujitorilor Săi până în ziua de azi, prin cele dintâi vorbe spuse către ei, când erau adunați la un loc: *A suflat asupra lor și le-a spus: Luați Duh Sfânt, cărora veți ierta păcatele se vor ierta lor. iar cărora le veți ținea vor fi ținute* (Ioan 20,22—23),

Din limba engleză, de Arhim. SCRIBAN

CHEMAREA LUI IISUS!

Inchinată P. Cv. Arhimandrit Scriban

de Pr. I. LUȚCAN, din Basarabia

*Omule, cu suflet slab, pentru ce M'ai părăsit?
Și de ce așa ușor drumul Meu l-ai rătăcit?
Oare Eu nu pentru tine cerurile am lăsat,
Din Fecioară ca un om, Eu chip de om am îmbrăcat?
Pentru cine 'n lume oare Eu am și copilărit?
Omule, cu suflet slab, pentru cine M'am smerit?
Oare Eu nu pentru tine pe pământ am fost sărac,
Ca prin fapta Mea pe tine bogat în ceruri să te fac?
Pentru cine oare 'n lume vorbe rele am primit,
Rane, răs și schingiuire în tăcere-am suferit?
Oare Eu nu pentru tine cu cei răi M'am numărat
Și pe cruce ca și omul sufletul chiar mi l-am dat?
Oare Eu nu pentru tine 'n groapă adâncă am fost pus?
Și-am venit din cer aicea să te iau pe tine sus?
M'am smerit ca să te 'nalț; am murit ca tu să 'nvii,
Și dator ești; te-am făcut, ca dator să nu mai fii.
Osândit ai fost atuncea, Eu pedeapsa am primit,
Tu erai să mori, Eu însă pentru tine am murit.
Omule, cu suflet slab, o, cu ce îmi răsplătești,
Când mai mult tu nedreptatea, decât dragostea iubești?
Ce-ai găsit în Mine rău, că mereu te depărtezi
De Mântuitorul tău, și de ce așa slab crezi?*

*Vrei dulceață? Eu sunt Cela ce viața ți-a 'ndulcit!
Fericire vrei? Sunt cela ce te face fericit!
Bine vrei? O, vino, Eu sunt păstorul tău cel mai Bun,
Pentru o oaie credincioasă sufletul la moarte-mi pun...
Slavă vrei? Dar cine este decât Mine mai slăvit?
Vrei prieten? Vin' și fii-mi prietenu meu prea iubit
Ajutor dacă dorești, vino, te voi ajuta
Și bolnav dacă tu ești, de păcat te-oi vindeca...
De lumină însetezi? Eu lumina lumii sunt!
Ești setos de adevăr? Eu sunt Adevărul sfânt!
Cauți calea? N'o căta... Eu sunt calea tuturor,
A celor seârbiți ș'a ta, omule rătăcitor.
Mângâiere vrei? O, vin'o! mângâia-te-voi duios
Ca părintele pe-un fiu rătăcit și păcătos...
Ah, ascultă glasul Meu vestitor de bucurii...
Iată, bat la ușa ta și te-aștept curând să vii...
Ce? Ori îndrăzneala n'ai ca să întri 'n cortul Meu,
Sarcina multor păcate apasă asupra-ți greu?
Vino, pentru păcătoși murit-am, dară tot am înviat
Și iertare tuturor și întrarea 'n rai am dat...
O, veniți la Mine toți cei osteniți și 'nsărcinați
Și veți fi de-al vostru Domn Sfânt, liniștiți și alintați...*

Contribuțiuni la lupta contra alcoolului

Chestiunea grozavă a patimei beției a ajuns să preocupe și pe vestitul scriitor rus *Leon Tolstoi*. Intr'un număr al bibliotecii «Lumina» intitulat «Plăceri vinovate», dat în românește de *Ion Constantinescu-Delabaia*, găsim tratată și chestiunea: *Alcoolul și Tutunul*.

Dela început, autorul se 'ntreabă că de ce se mențin, cu atâta îndărătnicie, la oamenii din toate straturile sociale din toată lumea, aceste obiceiuri înfricoșătoare de a consuma vinul, rachiu, berea, opiul, hașișul și tutunul?

Pentru ce se cultivă multe milioane de po-goane din pământul cel mai roditor, în mijlocul unei populațiuni flămânde, pentru a se furniza în schimb otrăvurile amintite mai sus, care fac mai multe victime omenești decât războaiele cele mai sângeroase și molimele cele mai îngrozitoare?

Răspunsul nu-l dă ușor prin cunoscutele vorbe «că așa face toată lumea» sau «pentru întărirea organismului» sau «spre a alungă gândurile rele», ci, bazat pe teoriile și observațiile făcute de alții și chiar de el însuși, expune în 47 de pagini, pricinile acestei stări de lucruri.

Să-l urmărim deci și noi în această expunere de motive a chestiunii ce ne preocupă.

«Explicarea obiceiului răspândit astăzi pe toată suprafața pământului, de a fuma și consuma băuturi spirtoase, nu constă în înclinarea firească, nici în plăcerea și distracția ce pot procura aceasta, ci în nevoia ce simt oamenii de a-și reduce la tăcere glasul conștiinței. Pentru a-și duce o viață desordonată, oamenii recurg la un leac intern, al cărui efect e mult mai sigur: ei caută să-și adoarmă conștiința și izbutesc într'aceasta otrăvindu-și creerii cu narcotice ameliore. Astfel de oameni, cari voesc să rămână pe calea răului, cu toate sfaturile conștiinței lor, hotărăsc de a otrăvi organul, prin mijlocirea căruia vorbește conștiința, paralizându-l cu desăvârșire, cel puțin pentru un timp oarecare. Căutând să 'ntunece cu tot dinadinsul însuși dorul ce au de a putea auzi glasul conștiinței, ajung de a numai vedea discordia dintre viața ce o duc și cerințele conștiinței și deci sunt în imposibilitate de a curma această luptă grozavă, care le turbură armonia vieții.

Aceste cuvinte desvăluie adevărata pricină, care hotărăsc pe oamenii ticăloși de a recurge la narcotice, prin care caută să amortească muștrările de cuget. Căci este știut că conștiința oprește pe omul treaz de a intra în localuri de prostituție, de a fura, de a omorî, pe când cel beat trece peste orice scrupul și muștrare de cuget.

Dar aceasta nu-i încă totul. Oamenii nu se mărginesc să-și întunece numai mintea lor proprie, pentru a reduce la tăcere glasul conștiinței, ci întunecă și cugetul altora, când vor să-i îndemne la fapte rele. Așa, de pildă, ostașii francezi, înaintea asediului dela Sevastopol, au fost îmbătați, pentru a nu fi cuprinși de groaza măcelului ce avea să se desfășoare.

Susținerea unora că sunt oameni de bună condiție, cari consumă regulat narcotice și a căror viață n'ar fi mai bună dacă s'ar lipsi de ele, nu-i o susținere sinceră și plină de adevăr, ci dimpotrivă. Fiecare din noi știe, însă, din experiență că, după gustarea alcoolului ori a nicotinei, dispoziția sufletească se schimbă și că faptul de care s'ar fi jenat înainte, i se pare cu totul natural după. Precum, cum, după înghițirea unei cantități mari de băuturi spirtoase, ori substanțe narcotice, conștiința omului se nimicește, tot același rezultat se va obține și în cazul când aceste excitante se întrebunțează în cantități mai mici, dar un timp mai îndelungat și fără întrerupere.

Băuturile spirtoase și substanțele narcotice au aceeași acțiune fiziologică, care la început se manifestă prin o prea vie activitate a creierului, pentru ca apoi, încetul cu încetul, creierul să se întunece și să se distrugă, indiferent dacă doza luată a fost mai mare ori ceva mai mică.

Tot așa stă lucrul și cu tutunul. Iubitorii lui susțin că acesta înalță sufletul, înaripează gândirea, distrează și produce o plăcere și că n'are proprietatea alcoolului de a paraliza conștiința. Susținerea aceasta e falsă. Cercetând felul stăruitor în care se manifestă trebuința de a fuma, ea devine cu atât mai stăruitoare, cu cât crește trebuința de înăbușire a muștrărilor de cuget. Fiecare fumător poate, dacă vrea, să observe lămurit, în anumite momente critice ale vieții sale, aceeași trebuință pronunțată și stăruitoare de a fuma, pentru a reduce la nesimțire imboldurile și însușirile sale sufletești.

Insuși autorul constată cele de mai sus cu sine, când zice că, atunci când juca cărți, sau scria un roman sau nuvelă și nu era mulțămît de rezultatul obținut, întrerupea jocul sau scrisul și se apuca de fumat. Ori, dacă voești să comiți o faptă blamabilă, fumează o țigară și cu aceasta vei adormi mintea pentru atât cât îți trebuie, ca să faci ceiace găsești tu singur că e blamabil; după aceasta te vei simți iarăși vioi și bine și vei vorbi cu aceeași seninătate ca mai înainte. De ești chinuit de o stare sufletească bolnăvicioasă, ori simți muștrări de cuget prea dureroase pentru o greșeală ce-ai făcut, fumează

o țigară și muștrarea de cuget se va topi în fumul tutunului.

Fără 'ndoială că și obișnuința este un factor de care trebuie să se ție seamă. Dar, în acelaș timp, trebuie să recunoaștem că există o legătură strânsă, o acțiune reciprocă pronunțată, puternică, incontestabilă, între întrebuințarea tutunului și nevoia de amortire a conștiinței și că cea dintâi are, fără nicio îndoială, o înrăurire puternică asupra celei din urmă.

Omul care tumează, prin urmare încetează de a-și controla și cumpăni gândurile, își închipuie, bine înțeles, că creierul lui e plin de idei. De fapt, însă ideile lui n'au devenit mai bogate, dar adevărul este că el a pierdut orice stăpânire asupra lor.

Omul care muncește, are în mod lămurit sentimentul celor două euri deosebite, care trăesc într'însul: omul, care săvârșește munca, al doilea, care o examinează, o judecă. Cu cât mai aspră-i judecata, cu atât mai încet va spori munca lui, dar va fi cu atât mai desăvârșită. Dar când judecătorul se află sub înrăurirea alcoolului ori a narcoticelor, atunci se prea poate ca munca săvârșită să fie mai spornică în cantitate, dar va fi desigur de o calitate mai slabă.

Sunt anumite stări sufletești prin care omul trece când trebuie să aibă cea mai perfectă seninătate a judecății. Și tocmai în asemeni clipe un singur pahar de vin sau fumul unei țigări, poate zădărnici ori amâna deslegarea dreaptă ce trebuie s'o dicteze judecata. Ba, poate să'năbușe glasul conștiinței și, în stârșit, să ne împingă la o hotărâre luată după îndemnul celor mai josnice porniri ale firii omenești.

Deci suntem datori ca, pe cât ne stă în putință, să ne punem pe noi și pe alții, în starea cea mai prielnică pentru viața sănătoasă și senină a cugetului — lucru atât de trebuitor pentru activitatea liberă a conștiinței noastre — și este dela sine înțeles, că trebuie să veghem ca această conștiință să nu fie vătămată prin consumarea de substanțe narcotice.

Adesea, însă, oamenii simt nevoia să-și ascundă singuri adevărul și, pentru a-și procura această situație falsă, recurg cu drag la mijloace despre care sunt convinși că înlătură cu desăvârșire activitatea neîntreruptă a conștiinței.

Omul simte, fără să vrea, că problemele morale, care se ridică în fața lui, cer stăruitoare o dezlegare neîntârziată. Aceste enigme de sfinx, care trebuie deslegate cu orice preț, cer o încredare statornică, neîntreruptă. Tocmai aceasta îl sperie și dacă n'ar avea la'ndemână mijloace pentru a-și amorti însușirile și'ndemnurile sufletești, i-ar face cu neputință de a șterge de pe placa neîndurătoare a științei sale, chestiunile puse în discuție. Dar el găsește mijlocul de a înlătura

rezolvarea acestor chestiuni stăruitoare, ori-de-câte-ori se ridică contra lui, prin tutun și rachiu, scăpând de munca trudnică a minții, de sfatul hotărât al cugetului și mai ales de ochiul treaz al conștiinței. Indată ce una din aceste probleme morale ale vieții, cer o deslegare repede și conștiincioasă și-l ține din scurt, el se repede la acest mijloc bine venit și se descarcă astfel de o povară supărătoare. Atunci conștiința nu-i mai dă zor să rezolve repede problema ce-i bătea nerăbdătoare la poarta judecății și această problemă rămâne suspendată, până ce iarăș vine o clipă de cugetare senină, până ce începe să ciocnească iarăș puternic glasul conștiinței.

Datorită acestui fapt, recunoaștem că chiar păturile cărmuitoare din societatea noastră — politicieni, funcționari, învățați, artiști — se găsesc într'o stare care nu se poate numi morală — ci, ca să-i zicem pe adevăratul ei nume — într'o stare de *otrăvire morală*. Omul care fumează și bea în fiecare zi, cu măsură dar regulat, ar trebui, pentruca să-și readucă creierul într'o stare normală, să se abție cu totul dela orice întrebuințare a acestor substanțe, cel puțin o săptămână, dacă nu mai mult. Dar lucrul acesta nefăcându-se, urmează că *toate ce se face în lumea aceasta se petrec sub înrăurirea beției*.

Cu toate acestea, se găsesc mulți, cari să dovedească că există și sunt oameni nefumători și nebăutori și cari n'au dat dovezi de cuminenie și însușiri morale și calități sufletești. Dimpotrivă, au fost și sunt oameni fumători și alcoolici, cari au săvârșit fapte mult mai mari decât ceilalți semeni ai lor amintiți mai sus. Așa e cazul lui Kant, care a fost un fumător pasionat, dar care a scris atâtea opere cunoscute pentru valoarea lor. Totuș, adăugăm noi, stilul, care este atât de întunecat și produce greutatea priceperii pentru cetitor, n'ar fi fost așa, dacă scriitorul n'ar fi fost supus patimei nicotinei.

Pretinsele plăceri, ce le-ar aduce fumatul și băutul moderat, nu dau omului nici grație, nici inteligență, nici frumuseță, ci au facultatea de a vătăma și sănătatea și punga.

Pregătirile și înarmările statelor civilizate și creștine pentru a fi gata în orice moment pentru măcel, nu-s decât faptele unor oameni micșorați sufletește prin otrava alcoolului. În felul acesta își pot duce traiul în mijlocul luptei nefârșite, spăimântătoare, neîmpăcate dintre viața și conștiința unei lupte în care o lume întreagă își irosește tot rostul și toată vlaga vieții.

S'ar părea că neamul omenesc din timpul nostru este ținut de o piedică, care s'a pus deacurmezișul drumului spre progres.

O ursită fatală urmărește par'că omenirea, nelăsând-o s'ajungă desăvârșirea la care avea drep-

mul a râvni, prin conștiința, prin judecata și deșteptăciunea cu care a înzestrat-o Părintele Ceresc.

Una din pricinile de căpetenie ale acestei stări de lucruri este *marea răspândire a obișnuinței alcoolului și tutunului*, obișnuință care a pătruns adânc în toate straturile societății și care amortește sistemul nervos al omului.

Găsirea leacului acestei grozave boli, de care suferă întreg neamul omenesc, va însemna o eră nouă în existența omenirii, și acest leac nu mai poate întârzia. Diagnoza a fost pusă; răul a început să fie recunoscut, chiar astăzi, când majoritatea oamenilor se găsește sub înrăurirea băuturilor și substanțelor narcotice, care turbură creierul.

Omenirea, liberată din acest flagel, va deschide ochii, se va pătrunde din ce în ce mai mult de glasul conștiinței și va căuta să-și pună traiul în acord cu glasul acesta mântuitor...»

Creдем că aceste contribuțiuni extrase din studiul marelui scriitor rus, vor folosi în deajuns pentru noi, cari intrăm într'o luptă gigantică spre a doborâ Molohul care amenință să otrăvească neamul nostru și să-l ducă la peire. Cu acest gând le-am așternut dinaintea tuturor cetitorilor acestei reviste.

Pr. CORNELIU M. GRUMĂZESCU

Perieni, Tutova

AGNEȚUL (MIELUL) PASCAL, HRISTOS

1. *Paștile nestrucăciunii, lumii de mântuire.* Cu aceste cuvinte se sfârșește una din cântările dela Paști, care începe cu cuvintele. „*Cu trupul adormind ca un muritor*“.

2. Sub Paști, se înțelege Hristos. „*Paștile, pentru noi s'a junghiat Hristos*“ (1 Cor. 5, 7). Aceasta însemnează că El, ca și mielul pascal din Vechiul Testament, a fost junghiat pentru jertfă.

Aci, Hristos nu e numit numai simplu Paști, ci Paștile nestrucăciunii, în sensul, că deși El a fost junghiat (jertfit) și ucis, însă n'a rămas în stăpânirea morții și a strucăciunii, ci a înviat.

Mielul (Agnețul) pascal din Vechiul Testament nu înviă și eră supus strucăciunii. Hristos însă, este jertfa vie; El e veșnic viu, ca pururea să mijlocească pentru noi. Sub forma jertfei fără de sânge, El pururea se jertfește; și ca celce e pururea viu, și pre celce se împărtășesc îi înviază cu duhul. Nesupus strucăciunii și fără de moarte, El servă pentru ei de arvună a fericitei nemuriri și nestrucăciuni, chiar după corp. El este, în adevăr, *Paștile nestrucăciunii*.

3. *Lumii de mântuire.* Așa se numește Hristos, spre deosebire de mielul pascal al Vechiului Testament. Prin sângele mielului pascal, n'au fost scăpați de pieire numai primii născuți dintre evrei, ci norodul întreg a scăpat de robia Egiptului.

Sărbătorirea acestui eveniment, se numește *Paști*, care înseamnă trecere (trecerea alături), fiindcă sărbătoarea aceasta s'a statornicit în amintirea ingerului nimicitor, care a trecut alături de casele evreilor, ale căror uși erau unse cu sângele mielului jertfit. Acest sânge însă, a servit numai pentru mântuirea poporului ebru; pe

când sângele lui Hristos, Agnețul (Mielul) pascal al Noului Testament, vărsat pe cruce, a servit *mântuirii lumii întregi*, tuturor oamenilor de pe pământ. De aceea, Biserica întemeiată de Hristos, se numește *Ecumenică*, adică de a toată lumea, pentru că se compune din credincioșii tuturor popoarelor. Membrii Bisericii Vechiului Așezământ, trebuiau să primească circumcisiunea ca o condiție fără de care nu putea să intre în legătură cu Dumnezeu. Condiția pentru intrarea în Biserica Noului Așezământ, este Botezul («De nu se va naște cineva din apă și din Duh, nu va putea intra în împărăția lui Dumnezeu», Ioan 3, 5), care semnifică împărtășirea morții lui Hristos: „Câți în Iisus Hristos ne-am botezat, întru moartea lui ne-am botezat“ (Rom. 6, 3). De aceea apa botezului este ca și sângele lui Hristos; așa că, cine se afundă în această apă, se afundă în sângele lui Hristos, și prin aceasta se mântuie, scapă de pieirea lui Faraon cel spiritual — a diavolului, întocmai cum ebreii, prin sângele mielului pascal, au scăpat de stăpânirea lui Faraon cel trupesc. Cu atât mai mult, sângele lui Hristos servă de mântuire credincioșilor, când se aduce ca jertfă în taina Euharistiei și se împărtășesc cu el.

4. Să mulțămim, fraților, lui Dumnezeu, care ne-a învrednicit să facem parte din Biserica Ecumenică, din Comunitatea credincioșilor în Iisus Hristos, Mielul lui Dumnezeu, celce ridică păcatele lumii și mântuie pe toți prin sângele său jertfit.

Această jertfă mântuitoare, adusă odată pe Cruce pentru noi, se aduce și până astăzi în bisericile creștine sub formă de jertfă fără de sânge, și se va aduce pururea și pretutindenea

unde sunt credincioși în Iisus Hristos, și până la a doua Sa venire (1 Cor. 11, 17).

Această jertfă se dă credincioșilor spre mâncare, întocmai cum se făcea și în Vechiul Testament, unde Mielul nu numai se aducea jertfă, ci era și mâncat.

Ferice de acei cari cu vrednicie gusta trupul

și sângele lui Hristos. Ei intră în cea mai strânsă legătură cu Hristos, după cum Insuș zice: „Celce mănâncă trupul Meu și bea sângele Meu, în Mine petrece și Eu întru el“. (Ioan 6, 56).

Iconom stavrofor, CLEMENT BONTEA
Focșani.

COMENTARIUL SFINTEI EVANGHELII ¹⁾

Grăirea Sfântului Ioan Botezătorul către Farisei și popor

3. Și ce spunea Sf. Ioan fariseilor și cărturarilor?...
Pui de năpârci, le zice, *cine v'a arătat ca să fugiți de mânia ceiace va să fie?*

Aceste cuvinte se află numai la Sf. Matei și la Sf. Luca. Sf. Marcu trece peste ele și dă numai o înfățișare scurtă despre cuprinsul propoveduirii Sfântului Ioan. Cea mai largă arătare despre cuprinsul acestei propoveduri se află la Sf. Luca. El ne arată în amănunțimi ce a spus înainte-Mergătorul feluritelor tagme de oameni care veneau la botez. Intr'un punct din înșirarea aceste propoveduri însă, Sf. Matei e mai precis decât Sf. Luca. Căci, pe când acesta spune că Sf. Ioan zicea *mulțimilor* cuvintele pomenite mai sus, *pui de năpârci*, Sf. Matei spune că zicea: *fariseilor*. În adevăr, aceștia erau cei care meritau în deosebi mustrare pentru faptele lor. Dar noi știm că este felul de tratare al evangheliștilor, că unul trece mai în scurt peste unele chestiuni de amănunt și dă numai o caracterizare, pe când altul fixează și câte un amănunt peste care altul trece înainte, socotind că nu are nevoie de el ²⁾. Acestea izvorăsc din scopul deosebit pe care-l urmărește fiecare evanghelist. Astfel Sf. Matei scrie pentru Evrei și deci este firesc ca el să aibă lămuriri mai multe în ce privește viața deosebită a tagmelor de oameni dintre Evrei și cum s'a resfrânt propoveduirea Sfântului Ioan asupra lor. Sf. Luca însă scrie pentru păgâni, și atunci el trece peste lucruri evreiești, la care se oprește Sf. Matei, dar pomenește amănunțit de urmarea propoveduirii Sfântului Ioan asupra păgânilor, de care Sf. Matei nici nu pomenește. Cum vom vedea mai la vale, la Sf. Ioan vin felurite tagme de slujitori păgâni și la fiecare din ele Sf. Ioan spune ceva deosebit. Așa se face că, și în cuvintele pe care le tâlcuim acum, care priveau pe Evrei, Sf. Luca le fixează numai cu un termen generic, ca cuvinte spuse poporului, pe când Matei le precizează că au fost spuse către farisei. Firește, Sf. Luca nu are niciun interes să se oprească mai îndelung asupra lor

1) Vezi nr. trecut.

2) Studiind povestirile despre viața Domnului Hristos, pe care le găsim în cele patru evanghelii, deseori băgăm-de-seamă că cutare evanghelist a fost mișcat în deosebi de vreo împrejurare sau amănunt, peste care ceilalți au trecut în tăcere, fără îndoială din pricină că pe aceștia nu i-a izbit atât de adânc.—A. G. Mortimer, *Jesus and the Resurrection*. Londra, 1907, pag. 82.

și le cuprinde în șirul general al propoveduirii către popor.

Fără îndoială, Sf. Ioan trebuie să fi spus multe cuvinte aspre în propoveduirea sa. Sf. Luca zice: „spunea mulțimilor“. Deci va fi avut des prilej să mustre. Către mulțimea norodului însă, va fi avut pricină să fie mai îngăduitor, pe când cele mai tari cuvinte trebuie să fi fost spuse către farisei. De aceia Sf. Matei nu găsește de trebuință să spuie ce grăia poporului decât numai arătarea generală: *pocăiți-vă, că s'a apropiat împărăția cerurilor*. Dar ca ceva deosebit de tare și care eșea din chenarul obișnuit al graiului său, erau cuvintele de grea mustrare îndreptate către farisei.

Ce cuprindeau aceste cuvinte?

Cuprindeau o puternică zugrăvire a unei stări, prin plămădirea graiului său cu întipăriri vii din lumea naturii. Ca celce vorbea în mijlocul firii largi, cu înfățișări sălbatice și aspre, graiul Sfântului Ioan este cu totul colorat de înconjurimea naturii în care trăiește și care se bagă de-seamă în toate ale sale: în îmbrăcăminte și în hrana sa. Dar de data aceasta, vedem că și graiul său e rupt din miezul naturii, ca sucul albinei din flori.

Cum ar fi putut el caracteriza mai bine păcătoșenia fariseilor, decât asemănându-i cu năpârcile! În adevăr, această lighioană este mică, dar e cuib de răutate. fiindcă e plină de venin. În tot neamul scârbos al șerpilor, sunt dihăni mult mai mari decât ea, dar prin niciuna nu se rostește mai bine răutatea ca prin această stărpitură, care totuși e atât de primejdioasă!

Dar până și aceste năpârci netrebnice, care erau fariseii, n'au conștiința împăcată. Oricât s'ar fi fățarnicit ei în fața poporului neînvățat că sunt curați la inimă, de data aceasta se cutremură și stau la gânduri, că oare nu-i așteaptă vreo osândă? De aceia Ioan îi scutură cu întrebarea zicând: *cine v'a arătat vouă să fugiți de mânia ceiace ce va să fie?*

Înțelesul este: cine v'a învățat pe voi, adică cine v'a înștiințat să fugiți de mânia care va să fie? După cum spune însemnatul tâlcuitor biblic *Bernhard Weiss*!), întrebarea cuprinde în sine cugetarea: „Nimenea nu v'a putut spune că veți scăpa“ sau: „v'a arătat calea

1) *Das Matthäus Evangelium*. Göttingen 1910, p. 64.

cum voți scăpa". Fapta fariseilor de a veni la botez arată că ei au eșit din mulțămirea lor de sine înșuși, s'au turburat și caută scăparea. Dar cum s'au putut neliniști ei, care se socoteau buni la Dumnezeu și cu toate datoriile lor de suflet împlinite? Căpătat-au de undeva o învățătură sau o înștiințare care-i alunga din siguranța lor și-i scotea din trufia lor? Atunci înseamnă că siguranța lor se clătește și singuri bagăde seamă că nu stau pe o temelie sănătoasă.

Intrebarea Sfântului Ioan nu este o întrebare care așteaptă răspuns, fiindcă el știe că fariseii n'au cules de undeva de aiurea înștiințarea să caute mijloacele pentru a scapa de osândă, ci i-a târât la vale mișcarea poporului și vestea despre propovăduirea care se făcea la Iordan și despre botezul curățirii care se îndeplinea acolo. Intrebarea Inainte-Mergătorului e mai mult o batjocorire a lor și credem că are dreptate tâlcuitorul englez Allen care spune că cuvintele *cine v'a arătat* cuprind o mirare amestecată cu zeflemea¹⁾. Este ca și cum Ioan ar fi spus: Așa! și voi veniți la botez! Dar de unde ați luat înștiințarea ca să căutați a scăpa? Și cum credeți că veți scăpa de mânia care vine?

Deci cuvintele Sfântului Ioan cuprind în sine o puternică scuturătură dată trufiei fariseice, care se simte acum clătănându-se și ea și merită ocara Inainte-Mergătorului. Ea nu mai ține de cald, fariseii încep a se îngrijora și pot fi batjocoriți acum în zeflemea: Așa? ați aflat și voi că vine osânda, voi care vă socotiți mai spre sus ca toți și la adăpost de orice! Dar de unde ați luat voi această învățătură, ca să căutați acum să scăpați și să credeți că veți scăpa?

În acest înțeles trebuiesc luate cuvintele Sfântului Ioan.

4. Dar care este mânia care va să fie?

Aceasta este judecata care, după socotința Evreilor, avea să vie odată cu venirea lui Mesia. Și Sf. Apostol Pavel spune că propovăduirea lui Hristos aduce *mânia lui Dumnezeu din cer peste toată păgânătatea și nedreptatea oamenilor* (Romani 1,18). „Prin aceasta, noi trebuie să înțelegem *judecata de apoi*, pe care Ioan, după socotința Vechiului Test., o socotea legată de arătarea lui Mesia și pe care părerea evreiască obișnuită din popor o resfrângea numai asupra păgânilor. Ioan însă o întindea asupra tuturor lepădaților de Dumnezeu care nu s'au pocăit. Prin arătarea lui Hristos, cu adevărat a început în lume o *xpia* (judecată) și această *xpia* merge înainte, când mai ascunsă, când mai pe față, dealungul întregii istorii a omenirii, până ce, în ziua cea de apoi, la a doua venire a lui Hristos, ea va ajunge la mărșălă ei capăt de încheiere (vezi locurile din evang. Ioan 3,17; 5,22). În felul cum proorocii Vechiului Test. înfățișează aceste lucruri, nu se face deosebire între întâia și a doua venire a lui Hristos“²⁾.

1) Willoughby C. Allen, *Gospel according to S. Matthew*, Edinburgh 1807 p. 24.

2) Dr. August Bisping, *Erklärung des Evangeliums nach Matthäus*, Münster, ed. 2, 1867, pag. 92-93.

Mintea Evreilor însă era înfierbântată de amenințări că odată cu venirea lui Mesia multe rele vor veni asupra lumii. Aceasta nu numai după V. Test., ci mai cu seamă după scrierile apocrife, care circulau la dânsii în mare număr și care cuprindeau foarte multe arătări despre mânia Domnului¹⁾. Deci când Sf. Ioan Botezătorul spune fariseilor: *cine v'a arătat să fugiți*, ei nu se gândesc la o judecată târzie, ci la cea pe care se așteptau s'o vadă venind odată cu arătarea lui Mesia. Aceasta și lămurește de ce au eșit ei așa iute la botezul lui Ioan. Când au auzit că Ioan Botezătorul propovăduiește la pustie, în mintea lor a răsărit gândul că poate ar fi Mesia și deci se și năștea și frica pentru toate faptele lor. Toată trufia lor s'a uitat, din pricină că se așteptau la o judecată. Abia Domnul Hristos este acel care precizează învățătura Vechiului Testament despre vremea și chipul cum va fi judecata. De ea era vorba în graiul lui Ioan, dar Evreii încă nu știau de aceasta și se așteptau la o deslănțuire care va veni odată cu venirea lui Mesia. Și cu toate că Evreii socoteau că aceasta vine numai pentru păgâni, totuși venirea lor la Ioan îi arată că tot se temeau de ceva, poate pentru că și Ioan nu făcea excepțiune pentru ei cum arată mai la vale.

5. După ce i-a cutremurat cu cuvântul lui, Ioan Botezătorul dă altă întorsătură graiului său. După ce i-a muștrat, nu se oprește aici ci le arată chipul mântuirii, nu-i lasă fără nădejde. De aceea zice fariseilor: *faceți dar roduri vrednice de pocăință*, ca și cum ar fi spus: dar dacă în adevăr vreți să scăpați de cea mânia, apoi atunci schimbați socoteala vieții de până acum; faceți roade prin care să meritați a scăpa de osândă! Altă cale nu e. Schimbați pornirile cele rele prin pocăința adevărată și dați roadele sufletului îndreptat!

Numai ele vor dovedi că pocăința voastră este adevărată și vor putea fi socotite ca fapte ale pocăinței. Deci nu numai mărturisiți în afară, ci arătați faptele adâncului sufletesc.

Roadele vrednice de pocăință sunt acele care în adevăr pot să însemne o prefacere a sufletului. Fiind vorba de farisei și de saduchei, amândouă soiurile acestea aveau păcatele deosebite ale tagmei lor. Ca să fie vrednice, aceste roade trebuiau să fie o părăsire a păcatelor care se arătau ca ceva deosebit în fiecare din ele. De oarece saduchei nu credeau în pronia și mânia lui Dumnezeu care va izbi pe cei vinovați și nici nu se temeau de gheenă, fiindcă nu credeau în ea,—fapta vrednică de pocăință era să scuture această nepăsare a necredinței și tot traiul de îmbuibare și desfătare pe care-l duceau, ca oameni care căutau numai bunurile acestei vieți; iar fariseii să-și schimbe trufia în umilință, să nu caute măririle lumii, nici lauda ei, să nu-și facă faptele lor numai pentru văzul

1. Multe din locurile acestea din cărțile apocrife se găsesc în W. Allen, *op. cit.*, pag. 24-25.

oamenilor, ci din adânc simț lăuntric și dor de sfințenie. Rodele pocăinței trebuie să fie fapte care să se poată socoti ca atare, nu numai închipuiri care să înșele ochii și să lase sufletul în toată pofta și cruzimea lui neschimbată.

Dacă evanghelistul Matei zice, nu *roade vrednice* (ca Luca), ci numai *rod vrednic*, cu singularul, aceasta nu schimbă nimic înțelesul, pentru că faptele omului trebuie să se înfățișeze ca un mănunchiu, ca un întreg, în care să intre toate faptele care dau cuiva vrednicia sfințeniei. Deci acelaș lucru este, fie că privim faptele una câte una, și atunci le numim *roade*; fie că le privim în grămadă, și atunci le numim *roadă*.

6. Fără îndoială că ochiul viu a Înainte-Mergătorului a putut zări între fariseii și saducheii care veneau la botez o nădăjduire leneșă că poate nu le va fi chiar așa de rău, cum îi amenința Propoveditorul care-i cutremura cu graiul său în pustie. Pe de altă parte, acesta mai știa că Evreii se legănau cu gândul că, dacă sunt Evrei, pe ei nu-i va ajunge osânda ca pe păgâni. Știm și din discuțiunile Mântuitorului cu fariseii că ei să trufeau cu starea de urmași și ai lui Avraam (vezi Ioan 8,33 și următoarele). Și în Talmudul lor scria că Avraam îi va apăra să nu ajungă în iad¹⁾.

Fără îndoială, acestea erau concepțiuni înguste de egoism național. Se mărgineau în lucruri trupești și nu-și vedeau taria lor în cele sufletești. Frumusețea propovedurii Sfântului Ioan însă de aici se vede, că el înlătura această nădejde trufașă și imorală. Ca singură unealtă de mântuire, el nu pune altceva decât numai silința ta de om de a plăcea lui Dumnezeu și a îndeplini taptele prin care ajungi la această treaptă. Deci el sfărâmă și această cetățuie a truției, în care se mai bizuiau fariseii și cei ca ei. Cu aceasta, propoveduirea Înainte-Mergătorului ajungea și mai amenințătoare și cu adevărat trebuia să cutremure pe cei ce o auzeau. Nu mai era nicio nădejde alta decât a deplinei pocăințe. Trebuia întoarcerea desăvârșită dela calea de mai nainte și călcarea pe un drum nou.

Dumnezeu nu avea nevoie de închinători care se nădăjduiau în șirul sângelui. Sunteți ai lui Avraam, atunci faceți faptele lui Avraam, așa le spune: Mântuitorul (Ioan 8,39). Și Apostolul Pavel aceeași spune: *Cel întru ascuns, acela este Iudeu, ... întru duhul, iar nu prin slovă; a cărui laudă nu este dela oameni, ci dela Dumnezeu* (Romani 2,29).

Că Dumnezeu și din pietre poate ridica fiii lui Avraam, înseamnă că Dumnezeu nu are nevoie de lucruri materiale ca să-și găsească pe fiii Săi. El caută suflete. Petrele erau acele care se vedeau pe malurile Iordanului și se arătau privirii ca lucrul cel mai nevădat-în-seamă. De ele se slujește Sf. Ioan, adică de niște lucruri neînsemnate, tocmai pentru a arăta că cele trupești nu înseamnă nimic și să nu ne nădăj-

duim în ele, când este vorba să fim cântăriți înaintea lui Dumnezeu.

7. Cuvintele că *iată, și securea ta rădăcina pomilor zace; deci tot pomul care nu face roadă se taie și se aruncă în foc*, ne fac să gustăm din nou toată taria cuvântului Sfântului Ioan, plămădită cu izbitoare zugrăviri din natură, prin care graiul său capătă mai mult avânt și prinde mai multă putere de a mișca. Când a vorbit fariseilor să nu se nădăjduiască în boieria dela Avraam, le-a arătat pietrele râului, cu o năprasnică zmuncire a brațului amenințător; când a fost vorba să zugrăvească starea sufletească a fariseilor și saduchelilor, i-a numit pui de năpârci; acum, când le arată că nu mai este de întârziat și că pocăința trebuie să-vârșită fără întârziere, își ia asemănarea cu securea care stă la rădăcina pomilor și e gata să-i dărâme din înălțarea lor falnică. Așa și fariseii, sunt înfiorați prin această arătare vie, că venirea lui Mesia e apropiată, că nu mai este nicio clipă de pierdut și îndată are să se facă alegere și are să se cunoască, în sufletele care-l vor vedea, dacă ele trec de partea lui Mesia și se vor mântui, ori se încăpățânează și le va ajunge osânda? Încă de pe acum are să se bage-de-seamă și are să se hotărească cine intră în împărăția lui Mesia și cine nu. Cei nepocăiți vor fi scoși și dați afară.

Noi mai avem încă a gusta acest grai înaripat al Botezătorului. Este întreaga elocvență a pustiei care se revarsă prin gura lui. El nu este un vorbitor de cabinet, care grăiește din cărți, cu grai rece și abstract. El își zmulge chipuirile graiului său din asprimea și sălbăticia pustiei și simțim câtă vioiciune și cât suflet este în el. În frumoasa zugrăvitură a Sfântului Ioan, se înțelege ușor că securea este judecata lui Dumnezeu, pomul care nu face roade e omul păcătos, pe care-l va ajunge osânda lui Dumnezeu. Nu că venirea lui Mesia este însăși venirea de apoi și judecata cea din urmă. Dar oamenii de pe acum au să se cunoască de care parte se dau, dacă au să fie ai lui Mesia sau trec de partea vrășmașilor lui. Se înțelege, aceștia, sunt și osândiți chiar din vremea arătării lui Mesia. Ei sunt pomul la rădăcina căroră stă securea. Lucrul încă nu e săvârșit, dar Sf. Ioan îl vede atât de apropiat, încât parcă ar fi de față.

Evreii au mai avut ei încercări sau clipe mari, când au simțit degetul lui Dumnezeu în mijlocul vieții lor. Dar aceasta de acum era o clipă cum n'a mai fost alta. Era vremea când au fost cercetați de Dumnezeu însuși, și dacă nu-și dădeau seamă de aceasta ori nu vreau să știe, pedeapsa avea să fie cum n'a mai fost alta. Mântuitorul a spus-o cândva: „nu vor lăsa peatră pe peatră, *pentru că n'ai cunoscut vremea cercetării tale*“ (Luca 19,44). Aceasta era acum amenințarea care cădea asupra celor care nu vedeau strânsoarea vremurilor.

Figura cu pomul a întrebuintat-o și Domnul Hristos când a spus: *Toată viața care nu aduce roadă întru mine o scoate pe ea, și de nu rămâne cineva întru mine, se scoate afară ea viața și se usucă, și o adună*

1) Vezi Bisping, *Op. cit.*, pag. 85?

pe ea și în foc o aruncă și arde (Ioan 15,2—6). Un pom roditor nu este ținut decât pentruca să dea roade. Tot așa creștinul nu e creștin decât pentruca să arate în viața sa faptele buneii urmării a lui Dumnezeu.

Și-l întrebau pe el noroadele zicând: Dar ce vom face? Și el, răspuzând, zicea lor: **Celce are două haine să dea celui ce n'are, și celce are bucate, asemenea să facă...** 1. Dela stihul pe care l-am lăsat de tâlcuit, îndată înaintea acestuia, dăm într'un șir de 6 stihuri care se află numai la Sf. Luca. Acolo, unde am încheiat noi cu *pomul care nu face roade și se aruncă în foc*, Sf. Matei lasă ca un loc gol, pe care însă noi îl găsim împlinit la Sf. Luca. În adevăr, până aici noi avem numai vorbirea Sfântului Ioan și știm că poporul era mult mișcat de cele ce vedea și auzea. Dar nu avea însuși graiul poporului, ca să vedem ce spunea el la toate acestea? Știm că-și mărturisea păcatele și se boteza, dar nu-l vedem încă și mai de aproape, să privim noi înșine cum tremură inima în el de temerea pentru soarta sutletului său.

Acest gol îl umple Sf. Luca. El ne face să privim cât mai de aproape bătaia inimii poporului și încă, mai amănunțit, cum se resfrânge cuvântul Sfântului Ioan în fiecare tagmă deosebită de oameni.

2. În cuvintele *dar ce vom face*, pe care Sf. Luca le arată ca spuse de cei veniți la Iordan către Ioan, iese la iveală starea de suflet a celor pocăiți și botezați care rămân pe gânduri. De aceia ei întrebă; *ce vom face* sau, cum spun alte texte: *ce să facem?* E tocmai starea omului scuturat în sufletul său și care stă la socoteală ce să facă pentru viitor, fiindcă nu mai poate trăi cum a trăit.

Ioan Botezătorul, care i-a adus la pocăință și la schimbarea gândurilor, nu le dă numai această îndreptare pentru clipa de atunci, ci îi învață cum să trăiască de acum și unul către altul. El statornicește un punct de îndreptare socială: *celce are haine și bucate să nu fie nesimțitor față de lipsa altora, ci, din multul său, să împlinească golul celui ce n'are*. Este o punere în lumină și o accentuare care se afla în legea Vechiului Test. Înainte-Mergătorul vede la Evrei nu numai păcate individuale, ci stări sociale în suferință, de aceia el pune temei și pe acestea și cere celor ce-l ascultă să fie seamă de legile date în această privință.

Dar erau cei veniți la dânsul oamenii bogați, în stare a face astfel de milostenii?

Cei mai mulți, fără îndoială, trebuie să fi fost oameni fără învățătură, nu fruntea poporului. Când vin la el fariseii și saduchëii, evangheliștii îi numesc în chip deosebit. Porunca lui Ioan, însă, este generală. Toți trebuie să aibă milă de aproapele lor. Nu este vorba de cât dai. Oricât de puțin, poate că este cineva care e și mai lipsit decât tine. Deci Ioan cere săvârșirea milei în sânul oamenilor care ușor se învârtoșează în nepăsare fie ei chiar săraci.

Și au venit la dânsul și vameșii să se boteze

de la dânsul și au zis către el: „Învățătorule, ce vom face?” Iar el a zis către dânsii: „Nimic mai mult să nu faceți decât ce este rânduit vouă!” Si-l întrebau și ostașii zicând: „Si noi ce vom face?” Si a zis către dânsii: „Pe nimeni să nu asupriți, nici să clevețiți, și să vă îndeștulați cu leftele voastre!” 1. În aceste două stihuri, Sf. Luca arată cu amănunțime cum de propoveduirea Sfântului Ioan s'au neliniștit până și oameni care nu erau dintre Evrei sau care, deși Evrei, dar făceau slujbe pe care obștea le desprețuia ca nevrednice de un Evreu, cum era slujba la vamă. Fără îndoială, Luca pune temei pe acestea și nu le putea trece sub tăcere, tocmai fiindcă evanghelia lui e scrisă ca să încredințeze pe păgâni că Hristos a venit și pentru ei. De aceia și ei sunt arătați că se mișcă la glasul Sfântului Ioan.

2. De ce din atâtea tagme de oameni, câte vin la Sf. Ioan, nu sunt pomeniți aici decât numai vameșii și ostașii?

Este de așteptat că aici vameșii cu ostașii sunt puși ca parte în locul întregului, adică la Sf. Ioan au venit mai multe soiuri de oameni, nu numai aceștia, dar 1. Sf. Luca îi pune mai cu seamă pe aceștia, cum am văzut, *ca păgâni*; 2. mai poate fi o pricină de socotință morală, anume că și vameșii și ostașii erau în ochii mulțimii cei mai răi dintre oameni, deci ei sunt puși aici tocmai pentru a arăta că până și cei mai răi dintre urmașii legii lui Dumnezeu au venit la propoveduirea Sfântului Ioan, și chiar cei mai apăsători dintre păgâni (ostașii), și atunci învățătura și dezlegarea care va fi fost dată pentru ei, va avea putere pentru toți. Ei sunt puși aici ca esență a oamenilor răi. La vameși și la ostași se socotea că păcatul bântuie mai mult.

3. Dacă aceste tagme de oameni vin la Sf. Ioan, ne-am fi așteptat ca el să le ceară să se lase de slujbele lor, care erau atât de urâte în vremea aceia la poporul evreiesc, și să trăiască altă viață.

Cu toate acestea Ioan Botezătorul nu face așa. El lasă și pe vameși și pe ostași în slujbele lor și nu cere nimănui să se lepede de vameșie sau de ostășie.

Răspunsul Sfântului Ioan la întrebările amânduror acestor tagme e de mare însemnătate și nu putem în de ajuns să ne minunăm de marea înălțime a graiului său și de deplina lui slobozenie față de păreriile Evreilor. Printr'un asemenea răspuns, el este cu adevărat înainte-mergător, pentrucă el nu pune temei pe închipuiri și scornituri omenești, ci se duce cu răspunsul său până la temelia vieții, la suflet. Sf. Ioan Botezătorul nu se neliniștește de faptul că ei sunt vameși sau ostași, ci le zice: stați în granița datoriiilor pe care le aveți și nu faceți încălcări peste drepturile care vi se cuvin. Deci vameșii să nu ia taxe mai mari decât au dreptul, iar ostașii să nu apese pe nimenea, să nu învinuiască pe oameni fără pricină și să se mulțamească cu lefurile lor.

Ce înseamnă aceasta?

Inseamnă că în fiecare slujbă se poate trăi cu cuviință. Nu are însemnătate ce slujbă ai, ci cum ești cu sufletul tău în ea. Oamenii fac despărțiri între slujbe și socotesc pe una așa și pe alta altfel. Dar la Dumnezeu se socotește după suflet. Deci dacă aveți aceste slujbe cu rău nume, nu este nimic. Fiți voi cum se cade, peste greutatea lor. E mai mare cinstea să fi om de cuviință și curat în slujbe rău privite, decât să fi tu o ființă nătrebnică în slujbe cu mare nume.

4. Se mai vede ceva de aici: Se vede felul îndreptării creștinești. Propoveduirea Sfântului Ioan nu este o răsturnare a stărilor în care viețuiesc oamenii. Ei pot să rămâie înainte cu slujbele și cu orânduiele lor. Prefacerea este înăuntru. În adânc. Reforma creștinească urmează calea sufletului. Ea nu este răsturnare în cele din afară. Va prefăce ea, nici vorbă, și cele din afară, dar pe calea înceată care urmează dela sine din faptul că s'au prefăcut sufletele, cum a fost cu robia. Multe reforme sociale nu s'au îndeplinit nici azi, și în societate este încă mult păgânism. Dar lucrarea lui Hristos înaintează, câștigă bucată cu bucată și lumea va ajunge să vadă cum stările ei se prefac din pricină că mai întâi sufletele sunt cele care se prefac.

Iată pentru ce și Sf. Ioan Botezătorul nu grăiește așa cum ar fi grăit un Evreu din vremea lui, dacă i s'ar fi pus întrebarea ce să facă, ci răspunde cu un duh nou, în care se vede că în adevăr el este înainte-mergător al unei vremi care trebuie să vie.

5. Dar cine erau acești vameși și acești ostași?

Vameșii erau niște arendași puși ca atare de împărăția romană. Aceasta nu-și punea vameșii ei la trecerea dintr'o țară în alta, ci socotea mai ușor să dea vama în arendă. Vameșul plătea suma cu care era învoit către stăpânire, iar apoi el avea a scoate suma dată și câștigul său dela negustorii care veneau cu mărfuri. Dar în aceasta nu se putea ținea rânduială. Toate slujbele, în care se mânuiesc materiale din care se câștigă, atâta poftele și, mai cu seamă, lăcomia omului. Vameșii storceau de plăți pe ceice treceau prin vama lor. De aici numele lor rău, că nu se mai săturau. Pe de o parte erau în slujba străinului, și de aici ura Evreilor împotriva lor, cu atât mai mult când acest arendaș de multe ori era și el unul dintre Evrei; pe de altă parte erau ca o pasăre de pradă asupra celor ce treceau dintr'o țară în alta. Iată de ce ei nu puteau fi suferiți de Evrei. Va să zică Sf. Ioan, spunându-le acestora să nu ceară mai mult decât ce este cu dreptul, nu-și pune aprobarea sa pe o slujbă prin ea însași nevrednică și care ar trebui desființată și în care un om cinstit n'ar fi avut ce căuta, cum credeau Evreii, ci slujba era cuviincioasă, dar năravul oamenilor îi făcuse nume rău. Punând lucrurile în funcționare cum se cade, Sf. Ioan aduce o îmbunătățire în viața obștei și deci nu face niciun rău, lăsând pe vameși să trăiască înainte ca vameși, numai însă ca vameși pocăiți și botezați nu mai erau vameși de altădată.

În ce-i privește pe ostași, prin ei trebuie să înțelegem pe oamenii cu plată, tocmiți a sluji în oștirea lui Irod Antipa. El stăpânea peste Pereia, parte în care boteza Sf. Ioan, cași în alte părți pe lângă Iordan. Nu este probabil să fie aci vorba de ostași romani, zice Sadler, fiindcă ei n'ar fi înțeles nici vorba nici învățătura Sfântului Ioan¹⁾. Pe lângă slujba războiului, ei împlineau și îndatoriri polițienești, și de aceea aveau prilejul de a apăsa lumea.

Ca ostașii multor oștiri și ca toți oamenii care ușor se lasă târâți spre fapte rele, când nu au a se teme de nimic, și ostașii lui Irod Antipa trebuie să fi făcut multe încălcări peste oamenii pașnici și trebuie să fi răpit din ce nu era al lor. De aici ură împotriva lor, cum și pentru faptul că erau în slujba unui domnitor pe care Evreii trebuiau să-l urască tot ca și pe tatăl său.

Dar fiind slujba ostășiei legată de mari ispite spre păcat, mai cu seamă în vremea de atunci, nu cumva Sf. Ioan lasă să dăinuiască o stare a păcatului?

Și aici trebuie să spunem ce am spus mai înainte despre vameși. Vom răspunde cu cuvintele Fericultului Augustin care, tâlcuind acest loc, arată cuviința slujbei de purtare a armelor. Deci el spune că Ioan Botezătorul n'a oprit pe acei oșteni de a mai sluji în oștire, fiindcă el știa că «ostașii nu sunt ucigași atunci când întrebunțează armele lor, ci sunt apărători ai siguranței obștești²⁾».

În Sf. Scriptură, slujba ostășiei este privită ca de cinste. În ea se povestește de sutașul a cărui credință e lăudată; de sutașul de lângă crucea Domnului; de sutașul Corneliu; de sutașul care păzea pe sf. Pavel cu prilejul înecării corăbiei³⁾.

Iar așteptând norodul și cugetând toți întru inimile sale de Ioan, ca nu cumva el să fie Hristos, răspuns'a Ioan tuturor zicând: Eu vă botez pre voi cu apă spre pocăință, iar celce vine după mine mai tare decât mine este, căruia nu sunt vrednic a-i dezlega cureau încălțămintelor lui. Acesta vă va boteza pe voi cu Duh Sfânt și cu foc: a cărui lopată este în mână lui și va curăți aria sa și va aduna grâul în jitnița sa, iar plevele le va arde cu focul nestins. Multe îned și altele binevestea norodului, mângâindu-l.

1. La aceste stihuri din urmă despre propovăduirea Sfântului Ioan, iar îi găsim uniți pe toți sinopticii, întrucât tustrei ne spun care a fost cuvântul Sfântului Ioan față de întrebarea care s'a născut în capul celor ce-l ascultau de nu cumva este el Hristos. Dar pe când Matei și Marcu ne dau numai răspunsul Înainte-Mergătorului la întrebarea nemărturisită de cumva este el Hristos, singur Luca lămurește și pricina pentru care Sf. Ioan a arătat raportul dintre el și Domnul Hristos.

1) Op. Cit., pag. 81.

2) Citat după Sadler, tot acolo.

3) Sadler, tot acolo.

După atâtea graiuri puternice ale Botezătorului, după înfățișarea sa de aspru judecător, care face socoteală tuturor, fără alegere, dar mai cu seamă după faptul că botezà (vom vedea aceasta când vom tâlcui bucata din Sf. Evanghelist Ioan 1,19.28), ei socoteau că el este însuși Mesia. Sf. Ioan Botezătorul își dă seama că această, întrebare se ridică în capul lor, iar apoi a și fost întrebat deadreptul de o solie dela Ierusalim, căreia i-a răspuns tot așa cum citim și aici în cei trei sinoptici. St. Luca arată că ce spune Botezătorul aici e urmarea întrebării din capul poporului, peste care Matei și Marcu însă au sărit.

Anume, ce răspunde el?

Botezul nu este numai botez cu apă, spre pocăință. Aceasta înseamnă că botezul lui era numai un semn nu o lucrare deplină. Altul era celce avea să îndeplinească lucrurile. Ioan urmează așa de strâns chemării sale și așa se ține de ea, fără nicio abatere din trufie omenească, încât el spune fără nicio sfială, ci cu umilință adâncă și întreagă, că este mult mai mic decât se poate părea cuiva. Lucrarea lui este numai o lucrare de trezire, de pregătire, nu de isprăvire. Cel care vine să isprăvească este atât de înalt, încât el, grozavul vestitor cu cuvântul dela Iordan și proorocul amenințător de care se temeau mulțimile și care și pe farisei i-a adus umiliți la dânsul, — el nu este vrednic să facă celui ce are să vie nici măcar slujbape care robii o făceau stăpânilor lor.

Oamenii pe vremea aceia purtau sandale, care se legau cu curele de picior. Robii legau și dezlegau sandalele stăpânilor. Acest fapt îl ia Sf. Ioan ca asemănare pentru a arăta că, față de Mesia, el nu este vrednic nici atât măcar ca un rob față de stăpânul său. Nu să dezlege cureaua încălțămintelor (zic Sf. Luca și Marcu) sau să i le ducă de ici colo (zice Sf. Matei).

Botezul lui, Ioan și-l mărturisește ca numai botez cu apă, adică lucru de din afară, fiindcă apa curăță numai cele din afară. Deci botezul lui nu putea fidecât o arătare îndepărtată despre cece trebuia să se petreacă înăuntru. Pe acesta însă îl va da numai Mesia, fiindcă botezul trebuie să aducă curățire de păcate, care e un fapt lăuntric. Botezul lui Mesia însă va fi în stare să facă aceasta, fiindcă botezul lui e cu Duh Sfânt și cu foc.

Această mare deosebire o arată Sf. Ioan între botezul lui și al Domnului Hristos.

2. Dacă și-a arătat care e starea ființei sale față de Mesia, lucru pe care-l vom vedea și mai amănunțit când vom tâlcui locurile care răspund acestora din Sf. Evang. Ioan, adică după ce a arătat partea negativă; *ce nu este el*, de aici încolo trece să arăte partea pozitivă pe însuși: Mesia, care e măreția Lui, și aici Sf. Ioan se slujește de același grai neasemnat al său, rupt din viața naturii și care izbea înțelegerea cu o putere de cutremur. El arată pe Domnul Hristos ca pe un stăpân care-șitreieră semănătura Sa. Face o alegere;

pune grâul la loc bun, iar pleava o va arde ca pe un material netrebnic.

E ușor de înțeles că aria de care e vorba aci e lumea întreagă, fiindcă Mesia e stăpânul lumii întregi. *Grâul* cel bun sunt oamenii care se vor fi pocăit și vor fi ținut seama că se apropie împărăția cerurilor. Ei sunt primiți acum în împărăția cerurilor, în buna tovărășie a lui Mesia. Acesta e hambarul. *Pleava* sunt oamenii cei răi, care n'au venit să asculte. Dar această treierare este însăși judecata de apoi. Dacă Sf. Ioan o înfățișează ca ceva care se simte grabnic, este că oamenii au să fie socotiți după faptele vieții lor, deci după felul cum au să primească chiar atunci strigarea lui Mesia. Dacă n'au să-l asculte, soarta lor are să se hotărească chiar atunci, deși pedeapsa va fi de suferit mult mai târziu. Deci judecata sa va trebui privită ca un fapt care se petrece atunci, fiindcă de atunci are să se vadă dacă cei de față intră sau nu în împărăția sa, după primirea bună sau rea pe care I-o vor face.

3. Toată această bucată se încheie cu un stih care se află numai la Sf. Luca, anume că el, după ce a însemnat totul, cași ceilalți evangheliști, despre spusa Înainte-Mergătorul cu privire la Domnul Hristos, adaogă și cuvintele: *Multe încă și altele binevestea norodului, mângâindu-l*. Deci prin aceasta el spune că propăvăduirea Sfântului Ioan nu era numai atâta, ci el avea încă și altele multe pe care le spunea. Se înțelege, el spunea învățături și îndemnuri de pregătire a sufletelor pentru venirea lui Mesia, iar atară de aceasta trebuie să fi dat învățături morale, după cum făceau toți proorocii și cum am văzut că face și el prin răspunsurile date vameșilor și ostașilor. Din acelea vedem că el nu este numai bărbat cu cuvântul aspru și care îngrozea, ci și bun sfătuitor și îndreptător în nevoile vieții. Aceasta se vede și din chipul cum Sf. Luca își încheie cuvintele sale. Căci zice că *mângâia poporul*. Va să zică urmarea propoveduirii Sfântului Ioan era de ușurare pentru atâtea suflete apăsate și care nu știau cum să se hotărască.

Cu aceasta se isprăvește povestirea evangheliștilor sinoptici despre propoveduirea Sfântului Ioan. Am avut înainte numai o scurtare din ce a trebuit să fie ea deplin, după cum se vede din evanghelia Sfântului Ioan. Ne rămâne deci să urmărim ființa Înainte-Mergătorului căutând și tâlcuind și ce spune apostolul pe care-l iubea Iisus și la care găsim mai multe amănunte decât la cei trei pe care i-am văzut.

V.

Tâlcuirea practică

1. Cel întâi cuvânt de propoveduire care ni se împărtășește în Noul Testament este acel de pocăință pe care l-am auzit în propoveduirea Sfântului Ioan. Aceasta înseamnă că, oridecâteori este vorba să clădești ceva pentru suflet, să torni în el o stare nouă, trebuie mai întâi să curăți toată neghina. Pocăința este această cu-

răpire. Ea înseamnă lepădarea celor vechi, desfacerea de trecutul neguros și trecerea într'o stare nouă. Așa și Noul Testament, care înseamnă un nou cod de viață al omenirii, trebuie să înceapă cu acest cuvânt. Sf. Ioan Botezătorul este acel care deschide poarta spre noua împărăție, prin această curățire pe care o cere sufletelor care veneau la dânsul.

2. Până la Ioan Botezătorul, familia lui Dumnezeu era neamul lui Israil. Aici își pusese El făgăduințele Lui, aici se găseau legile de viață cele vrednice de toată cinstea și urmarea. Dar acum orizontul se schimbă. Nu mai este numai familia Israilului care e singura păstrătoare a învățăturilor celor mai bune ale lui Dumnezeu. Ele sunt întinse la toate popoarele. De aceea Înainte-Mergătorul strigă: Pocățiți-vă că s'a apropiat împărăția cerurilor. În adevăr, venea împărăția lui Mesia în care vestirea și făgăduința se întindea peste toată lumea. Noua împărăție nu este numai un colț mărginit al pământului, fie chiar și o țară mai mare decât mica Palestină. Împărăția Lui este pământul întreg. Ioan Botezătorul este trâmbițașul stării celei nouă, în care toate neamurile sunt chemate la ospățul lui Dumnezeu. Aici nu se va mai întreba din cine te tragi, de ești fiul lui Avraam sau al altuia, ci cinstea ta va fi din cât ai primit în sufletul din sfintele învățături, din întrebuințarea pe care ai făcut-o cu ele, din îndreptarea care s'a săvârșit în ființa ta. Orientarea s'a schimbat. Nu mai ești întrebat al cui fiu ești, ci fel de suflet ai și cum îi adapi și cum îl cârmuiești. Este, fără îndoială, o priveliște cu mult mai înaltă și mai mângâitoare.

3. Sf. Ioan Botezătorul s'a dus tocmai la pustie. El și-a luat chemarea pe care Dumnezeu i-a dat-o, fără a se împotrivi, ba încă se și numește pe sine după numele pe care l-a găsit pentru el. Își zice că e *glasul celui ce strigă în pustie*. Și cu toate acestea ce strica dacă era la pustie? Oare aceasta împedicat-a mulțimele de a veni la el? Ceiace înseamnă că, în orice chemare ne-am afla, dacă ne facem rostul nostru cu toată râvna și tragerea-de-inimă, nu se poate să nu secerăm de acolo măririle pe care slujba le aduce.

De unde vine această izbândă a lui? Din patima cu care el își îndeplinea slujba. El este prin aceasta o pildă pentru toți propoveditorii.

Când zice un predicator că are izbândă? Când lumea vine la el și-l ascultă și urmează îndrumările lui. Iată că Ioan are această izbândă. Într'însul trăia o vie încredințare despre lucrul lui Dumnezeu. Toată ființa sa era trup și suflet pentru această slujire. La dânsul nu este numai un neastâmpăr de suprafață. El își cheltuia aci întreaga sa ființă nedomolită, era una cu chemarea sa. În aceasta deci avem și cheia izbânzilor sale.

Și câtă supunere înaintea lui Dumnezeu!

Se putea un loc mai greu de primit ca să îndeplinești o slujbă!... La pustie!...

Dar omul lui Dumnezeu nu caută locul, ci slujba pe care o face în acel loc! Omul vrednic și închinat

cu totul lucrului lui poate lucra cu mari roade pretutindene, în oraș sa la țară, în colibă sau în palat, în mijlocul marilor mulțimi sau la pustie.

Sf. Ioan Botezătorul a avut ceiace nimenea n'ar primi. Proorocul Iona a fost trimis într'un oraș mare, în Ninive, și n'a voit să se ducă. Moisi era pus în fruntea unui popor, și se codea. Iată, Ioan Botezătorul e supus. El primește ca parte a sa locul cel mai vitreg, și totuși aci aduce mulțimiile și le cheamă la Dumnezeu. Glasul credinței adânci desființează și pustiile și face din ele locașuri din care se aude trâmbița lui Dumnezeu și oamenii o aud.

Este oare o mai bună zugrăvire de cât aceasta a graiului din poporul nostru că omul sfințește locul!

Dar când omul îl sfințește cel mai mult? Atunci când el se află în slujba celui care este izvorul tuturor sfințirilor, adică a lui Dumnezeu.

Așa a fost cu Ioan Botezătorul.

De aceea el stă pildă pentru fiecare, să nu se sperie de locul unde se află cu lucrul sau, și dacă acela e pustiu, să-l facă grădină, prin râvna pe care o poate avea.

4. Sf. Ioan Botezătorul, prin viețuirea și lucrarea sa în pustie, s'a făcut pildă tuturor celor ce au puse temelie pentru viața pustnicească în sânul Bisericii. Sfinții Părinți, care au pornit o asemenea viață prin cei mai de seamă înfățișători ai lor: Sfinții *Antonie cel Mare*, *Pahomie*, *Ilarion cel Mare*, *Paul din Teba*, au văzut drept îndrumător al lor pe Sf. Ioan Botezătorul, deci l-au primit ca pe cel întâi călugăr. Și ca și acela, și ei ajuns a popula pustia, făcând să se adune în jurul lor toți aceia care râvneau dupe o viețuire în care să se simtă cu adevărat ca ești din trup și trăind în lumea duhului.

O asemenea viață găsim noi prea-înălțată în cântări ale noastre ca: *Viața pustnicilor fericită este, a celor ce sunt afară de lumea cea deșartă, a celor ce se intraripează de dumnezeescul dor*. (Antifonul glasul I).

Astfel de vieți au fost și ele rodnice, cași a Sfântului Ioan, pentru că au adus Bisericii un nou val de simțire către cele de sus, simțire proaspătă, culeasă din privirea de aproape a lucrării lui Dumnezeu în împărăția firii. Suflarea creștinească a zvâcnit de o nouă tresărire și viața lor a început a pulsa mai viu sub înrâurirea acestor părinți ai pustiei, care aduceau din nou mireazma vieții Sfântului Ioan Botezătorul, prin care a început propoveduirea creștinească.

5. Dacă și pustii s'a umplut de popor doritor să asculte zguduitoarea propoveduire a Sfântului Ioan, tot așa înseamnă că, prin puterea lui Dumnezeu, se pot umplea multe suflete care stau pustii de gânduri bune.

Câte suflete nu sunt reci către Dumnezeu, nepăsătoare și chiar neștiutoare de marea lor menire. Acestea sunt pustii. Faptele care se săvârșesc prin ele sunt fapte străine de puterea ziditoare a lui Dumnezeu, fapte pentru ochii omului, sau pentru trebuințe închipuite, pentru stări trecătoare. Sf. Pavel () le nu-

merge pe acestea fapte moarte, fiindcă ele nu înseamnă ceva înaintea lui Dumnezeu. Cu toate acestea și astfel de suflete se pot umplea de o mireasmă frumoasă, și în ele poate încolți tulpina faptelor de vrednicie înaintea lui Dumnezeu. Astfel de suflete sunt pustia noastră, în care și noi putem lucra.

Avea-vom izbânda Sfântului Ioan de a face astfel de suflete să se umple de fapte bune, cum el a umplut pustia de oameni care veneau la pocăință?

O vom avea, dacă vom trăi cu toată aprinderea pentru chemarea noastră, dacă vom împlini cuvântul din Psalmul Babilonului, ca să nu ne punem nicio faptuire a noastră mai pre sus de bucuria de a sluji lui Dumnezeu. Omul care crede cu tărie și privește slujirea sa ca lucrul cel mai de seamă al vieții, nu se

poate ca din văpaia sa nu aprindă atâtea suflete reci care însă au și ele dela Dumnezeu toată puterea ascunsă de a se trezi și a licări cu o înflăcărare pe care credința ferbinte a cuiva totdeauna o poate trezi până și în sufletele cele mai stinse.

Deci Sf. Ioan este un bold nu numai pentru acei trăitori dela pustie de odinioară, ci poate fi astfel pentru orice lucrător al evangheliei până în zilele noastre. El este acela care, trăind cu învățare neasemănată în lucrul său, a avut și răspunsul cu care totdeauna o asemenea însuflețire este răsplătită, adică urmarea până și a celor mai păcătoși oameni.

Cât nu avem de învățat privind un asemenea chip fără păreche!

Arhim. SCRIBAN

DE SFINTELE PAȘTI

CUGETĂRI, SFATURI ȘI INDEMNURI

Două oștiri stau în vremea de demult față în față pe colinele dintr-o parte și alta a Văii terebinților, din pământul seminției lui Iuda, în țara fiilor lui Israil. Era oastea Israiliților și a Filistenilor, care stau gata de luptă una împotriva alteia. Atunci a ieșit din tabăra Filistenilor un uriaș, cu numele Goliat, înalt de șase coți și o palmă, cu coif de aramă pe cap, cu îmbrăcăminte de zale pe trup, cu tureci de fier în jurul pulpelor și cu scut și suliță în mână și a zis către fiii lui Israil: «Alegeți pe cineva din mijlocul vostru, care să se lupte cu mine și de mă va birui și ucide el pe mine, să fie neamul meu supus vouă, iar de-l voi birui și ucide eu pe el, să fie neamul vostru supus nouă.» Și a cuprins frică mare pe fiii lui Israil, căci nimeni nu îndrăznea să se măsoare în luptă cu Goliat, iar el a cerut aceasta dimineața și seara timp de patruzeci de zile. Venit-a în zilele acelea în tabăra Israiliților, David păstorul, feciorul cel mai mic al lui Iesé din Betleem, ca să vadă pe frații săi, cari erau oșteni și văzând pe Goliat și auzind cuvintele lui, s'a dus la regele Saul și a cerut să se lupte cu Goliat. Regele nu voia să-l lase, dar tânărul a stăruit până ce i-a dat voie. Deci i-a dat regele pavăza sa și i-a pus pe cap coiful său și în mână sabia sa, dar acestea erau prea grele pentru David și el le-a lepădat și și-a luat zeghea sa de păstor și toiagul și traista și a pus în ea cinci pietre netede din pârâu. Cu aceste arme porni el la luptă cu Goliat, în numele Dumnezeului lui Israil și iată că, cu o lovitură de piatră, culcă la pământ pe uriaș și dete popoului său biruința asupra vrășmașilor.

Viteazul David și biruința sa sunt o icoană, o prefînchipuire a Mântuitorului Iisus Christos și a biruinței sale asupra păcatului și a morții. Ca și David, Domnul Christos se trage, după trup, din aceeași tulpină, din neamul lui Iesé. Ca și el pornește la luptă fără tovarăși și fără arme. Nici măcar legheoanele de ingeri pe care Tatăl cerească I-le ar fi putut pune la îndemână nu primește El să-I vie într'ajutor, ci singur, fără arme, numai cu toiagul cuvântului — cum zice proorocul Isaia — și cu suflarea buzelor sale a răpus pe Cel protivnic. Traista lui păstorească este încrederea în Dumnezeu, iar cele cinci pietre culese de pe prund sunt cele cinci răni ale sfântului său trup: rănile dela mâini, dela picioare și dela coastă, pe care i-le au pricinuit pironirea pe cruce și împungerea cu sulița.

* * *

Astăzi întreaga creștinătate, dela un capăt al lumii până la celălalt, dela răsărit până la apus și dela miazănoapte până la miazăzi, prăznuiește această biruință, sărbătorește cu imne și cu laude ziua învierii Domnului, ziua cea mare în care a fost înfrântă puterea morții și a păcatului, și a fost învins iadul și căpetenia lui și s'au deschis din nou porțile raiului.

Ziua de astăzi este dar zi de bucurie și veselie obștească, cum cântă sfânta noastră mamă biserica: «Aceasta este ziua pe care a făcut-o Domnul, să ne bucurăm și să ne veselim întru ea.» Și la bucuria noastră duhovnicească, la praznicul creștinătății ia parte însăși firea înconjurătoare, căci, des-cătușat de lanțurile în care-l ținea terecat gerul,

desbrăcat de cojocul de gheață pe care-l purta, pământul și-a arătat din nou fața-i oacheșă și întinderea sa e acoperită de vegetație în culoarea nădejdiei. Aerul e aromit de mirosul florilor ce împetrișează pajiștea și împodobesc grădinile, iar pasărilor cântă voioase printre ramurile înverzite.

Totul și toate prăznesc împreună cu noi sărbătoarea sărbătorilor și minunea minunilor: *învierea Domnului.*

* * *

Intr'adevăr, multe și mari minuni a făcut Domnul Christos în timpul vieții sale pământești, dar niciuna din ele nu este așa de strălucită și totodată bogată în urmări tolositoare pentru sufletele noastre, ca minunea învierii sale. După ce învățase în public trei ani și jumătate și săvârșise în cele din urmă minunea învierii din morți a prietenului său Lazăr din Betania, El fu primit de popor în Ierusalim ca un împărat. Am auzit Duminica trecută, la slujba dumnezeiască, cum poporul jidovesc cu mic cu mare li striga: «*Osana, Fiul lui David! Bine este cuvântat cel ce vine întru numele Domnului! Osana întru cei de sus!*» Am văzut apoi, cum acelaș popor nestatornic se ia după uneltirile fariseilor și cărturarilor și strigă la câteva zile în urmă: «*Ia-L, Ia-L, răstignește-L.*» Știm mai departe cum a fost batjocorit și de popor și de ostași, cum a fost bătut, schingiuit, ocărât, îmbrăcat în bătae de joc cu haină roșie, în loc de mantie împărătească; cum I-s'a pus în mână trestie, în loc de sceptru și pe cap cunună de spini, în loc de coroană de aur și de pietre scumpe; cum a fost încărcat cu o cruce, sub a cărei greutate a căzut istovit, cum a fost răstignit împreună cu doi tâlhari; cum nici în cele din urmă clipe ale vieții sale pământești n'a fost scutit de batjocuri și amărăciuni; cum la amărăciunea sufletească s'au adăugat și amărăciunea fierii amestecate cu oțet și muștrarea unuia din tâlhari și hulirea din partea mulțimii; cum, în sfârșit, după ce și-a dat duhul în mâinile Tatălui, sfântul său trup a fost coborât de pe cruce, uns cu miresme, înfășurat în giulgiu și pus în mormânt cu toată cinstea de mărinimosul Iosif din Arimateea. Piatră mare s'a prăvălit la intrarea în mormânt, cu pecetii a fost pecetluit mormântul, de ostași a fost strejuit din porunca guvernatorului Pilat, după cererea cărturarilor și a fariseilor și a arhierilor iudei.

După ce-L batjocoriseră și-L ocărară și-L chiniseră în chipul cel mai sălbatec și neomenos, fruntașii poporului iudeu socotiau că, cu aceste din urmă măsuri, își vor atinge scopul crimei lor, că Cel prigonit de ei va rămâne pe veci

de veci ascuns în mormânt, că va putrezi în pământ ca ori ce muritor.

Dar... Cel care făcuse minuni cum nimeni altul n'a făcut, Cel care învățase cum nimeni altul n'a învățat, Cel care trăise viață fără de păcat, cum nimeni altul n'a trăit, nu era, nu putea fi om ca toți oamenii, ci era Dumnezeu și om sau Dumnezeu întrupat și ca atare nu era tributar morții. Moartea nu putea ține în stăpânirea ei pe Făcătorul vieții, cum n'ar putea firele țesăturii de păiajen să țină prins pe leu sau pe vultur. Nu-L putea ține, cum nu poate ține omul pe loc timpul, sau să-l împiedice de a se scurge în veșnicie.

Se cădea dar, trebuia ca Mântuitorul Christos să învieze din morți și să biruiască astfel puterea și stăpânirea morții, pentru mai multe cuvinte:

1. *Se cădea să învieze, pentru ca să fie preaslăvit trupul său.* Iisus Christos era Dumnezeu adevărat și îmbrăcase trup omenesc numai pentru a mântui pe om. Se cădea ca trupul care era unit cu dumnezeirea în persoana lui, care se arătase, în tot timpul vieții sale pământești, supus și ascultător, care îndurase atâtea chinuri și suferinți și umiliri în timpul patimilor, să-și ia răsplata, să se împărtășească și el din slava dumnezeiască. De aceea, iată-l acum scăpat de legăturile morții, iată-l luminat și strălucitor ca soarele, iată-l mai presus și în afară de orice patimă și nemuritor, iată-l schimbat și duhovnicesc, în cât a putut trece prin piatra de pe ușa mormântului, cum a trecut și prin ușile încuiate, și a fost de față în spre seară în Emaus, seara în Ierusalim și curând după aceea pe țărmul lacului Genisaret, în Galilea.

2. *Se cădea să învieze, pentru ca să dovedească dumnezeirea sa.* În mai multe rânduri, Mântuitorul vorbise ucenicilor săi despre patimile, moartea și învierea sa. În cele din urmă le-a zis: „*Iată ne suim în Ierusalim și se va împlini tot ce s'a scris de prooroci despre Fiul Omului; căci va fi dat în mâinile neamurilor și-l vor batjocori și-l vor ocări și-l vor scuipa și-l vor bate cu vergile și-l vor ucide, dar a treia zi va învia.*“ (Luca 18 31-33) Dacă, după aceste preziceri și asigurări categorice, că avea să învieze, n'ar fi înviat, ar fi însemnat, că El a fost prooroc mincinos, că a fost un muritor de rând, care nu știa și nu putea ști orice, ca atotștiutorul și atotputernicul Dumnezeu. Ar fi însemnat, că toate minunile și mai ales învierile din morți, pe care le săvârșise, erau numai amăgiri, erau făcute numai ca să înșele pe oameni. Și minciună, amăgire și înșelătorie ar fi fost tot ce El învățase și tot ce făcuse. Se cădea dar ca ceea ce prezisese, ca proorocia despre învierea sa să se îplinească, pentru ca El să se arate în toată strălucirea, atotștiința și atotputernicia și cu acea-

sta să se dovedească neîndoios pentru oricine, că a fost Dumnezeu adevărat.

Știau și înțelegeau aceasta prea bine arhierii și căpeteniile poporului iudeu, care s'au dus la Pilat și au zis: «*Știm că înșelătorul acela a zis pe când era încă în viață: «După trei zile mă voi scula».* Poruncește dar să fie strejuit mormântul, pentru ca să nu vie ucenicii lui noaptea și să-l fure și după aceea să zică poporului, că a înviat din morți» (Matei 27,64). Invierea Mântuitorului era dar privită și de conducătorii sufletești ai Iudeilor ca dovada indiscutabilă a dumnezeirii sale. Inviind deci din morți, Iisus a spulberat îndoiala asupra dumnezeirii sale și a dovedit că e Dumnezeu adevărat.

3. *Se cădea să învieze, pentru ca să ne întărească în nădejdea, că și noi vom învia.* «*După cum toți mor în Adam — zice sf. Pavel — tot astfel toți vor învia în Christos*» (I Corinteni 15₂₂). Acest sfânt apostol spune că Domnul Iisus Christos este cap bisericii, iar creștini sunt mădulare ale trupului lui. Inviind capul trebuia să învieze și trupul, sau cu alte cuvinte: pentru că a înviat Christos, trebuie să înviem și noi.

Așa dar, se cădea ca Iisus să învieze și a înviat cu adevărat.

* * *

Să ascultăm acum, în ce chip a înviat:

Sfinții evangheliști ne istorisesc într'un singur glas, că Domnul și-a dat duhul pe cruce Vineri la ceasul trei, după felul cum socotim noi timpul. Puțin după aceea, Iosif din Arimateia, ajutat de Nicodim și de femeile mironosițe, li coboară trupul de pe cruce, îl îmbălsămează și-l pun în mormânt. Sâmbătă, arhierul Caiafa pecetluște mormântul și pune streajă să-l păzească până a treia zi, ca nu cumva apostolii să fure trupul Invățătorului lor și să spună lumii că a înviat. Duminică, a treia zi de când murise, dis de dimineață, Iisus înviază. El iese din mormânt cu trupul preamărit, fără să dea la o parte piatra de pe ușa mormântului și fără să sfărâme măcar pecetiile, așa cum cântă sfânta noastră biserică: «*Doamne, pecetluită fiind groapa de cei fără de lege, ieșit-ai din mormânt, precum te-ai născut din Născătoarea de Dumnezeu. N'au cunoscut cum te-ai întrupat îngerii tăi cei fără de trup, n'au simțit când ai înviat ostașii cei ce te-au strejuit, căci amândouă s'au pecetluit față de cei ce ispitesc (să le afle) și s'au arătat minunile celor ce se închină cu credință tainei*». Nici un ochiu omenesc n'a văzut dar cum a înviat Domnul. El s'a sculat din morți, cum se scoală cineva dintr'un somn liniștit și a ieșit din groapă cum ieșim noi din casă dimineața. Piatra prăvălită pe ușa mormântului a rămas neclintită din loc, pecetiile puse de Caiafa au rămas neatinse, căci

ele n'au fost piedică pentru Domnul ca să treacă prin ele, cum nu e o piedică aerul pentru raza de lumină ce vine dela soare. După ce s'a săvârșit minunea, după ce Domnul a învins puterea morții și s'a întors cu trupul la viață, s'a produs cutremur mare și un înger strălucitor de lumină a răsturnat piatra de pe mormânt și a stănut deasupra ei. La vederea sa, ostașii de streajă au căzut mai întâi cu fețele la pământ de groază, iar după aceea au luat-o la fugă și s'au dus să spuie arhierilor cele ce se întâmplaseră. Și când se făcea ziuă, sfintele femei mironosițe — neștiind de strejuirea și pecetluirea mormântului — veneau să ungă cu miresme trupul Domnului. Iar când au sosit ele, au aflat piatra răsturnată și îngerul, care sta pe ea, le-a zis: «*Nu vă temeți. Stiu, că pe Iisus cel răstignit căutați. Nu este aici, ci s'a sculat, precum a zis. Veniți de vedeți locul unde a fost pus și ducându-vă de grab, spuneți ucenicilor lui, că s'a sculat din morți și va merge mai nainte de ei în Galilea, unde Il vor vedea*». Și au alergat la mormânt Petru și Ioan și au aflat mormântul gol și giulgiurile aruncate, iar mahrama în care fusese înfășurat capul Domnului, strânsă și așezată într'un colț. Pe Domnul însă nu l-au văzut, Și una dintre sfintele femei, Maria Magdalena, a rămas mai departe la mormânt și plângea, crezând că sfântul trup a fost luat din porunca arhierilor și aruncat sau ascuns undeva, dar în timp ce doi îngeri din lăuntrul mormântului o întrebau, de ce plânge, iată Iisus a stat la spațele ei și a întrebat-o: «*Femeie, de ce plângi? Pe cine cauți?*» Și ea nu l-a cunoscut deodată, ci, socotind că e grădinarul, a zis: «*Doamne, de L-ai luat, spune-mi unde L-ai pus?*» Zis-a ei Iisus: «*Marie*». Și a cunoscut Magdalena pe Domnul și-a strigat de bucurie: «*Invățătorule*», vrând să se apropie de El. El însă i-a zis: «*Nu te atinge de mine, că încă nu m'am suit la Tatăl meu, ci mergi la frații mei și le spune, că mă voi sui la Tatăl meu și la Tatăl vostru și la Dumnezeuul meu și la Dumnezeuul vostru*» După aceea îndată s'a arătat Domnul și celorlalte femei mironosițe și sfântului Petru, iar către seară a călătorit și a stat de vorbă cu sfinții Luca și Cleopa în drumul către Emaus și seara a intrat prin ușile încuiate la sfinții apostoli, cari stau ascunși de frica Iudeilor, și a potolit turburarea lor sufletească salutându-i cu cuvintele: «*Pace vouă*» și arătându-le mâinile rănite de cuie și coasta de suliță.

* * *

Așa s'a săvârșit învierea Domnului. Acestea sunt împrejurările în care ea a avut loc și amănuntele înfăptuirii ei. Mormântul gol, ostașii înspăimântați, femeile mironosițe, și sfinții apostoli

mai întâi neîncrezători, după aceea entuziasmați, și îngeri strălucitori de lumină sunt martori nemincinoși ai învierii. Cu aceștia toți să strigăm și noi: «*Christos a înviat*» și să zicem împreună cu Psalmistul de această slăvită și sfântă zi: «*Aceasta este ziua pe care a făcut-o Domnul, să ne bucurăm și să ne veselim întru ea.*»

Dar numai a ne bucura și a ne veseli de învierea lui Christos, nu e de ajuns, nu ne e de mare folos, ci, dacă vrem ca învierea lui, biruința lui asupra păcatului și a morții, să fie și a noastră; dacă vrem să ne ridicăm mai presus de legăturile trupului, de sfera vieții vremelnice și pământești și să ne împărtășim de nemurire, de viața și fericirea cerească și veșnică, trebuie să înviem și noi împreună cu Christos, să înviem sufletește.

A învia sufletește însemnează a schimba viața veche, viața în slujba păcatului, cu o viață nouă, în slujba lui Dumnezeu, potrivit sfintei lui voi, cum îndeamnă Apostolul: «*In ce chip Christos s'a scutat din morți spre slava Tatălui, așa și noi întru înnoirea vieții să umblăm*» (Romani 6, 4)

A învia sufletește însemnează a fi mort, adică a nu mai trăi, pentru păcat și a vieții numai după Dumnezeu, prin Dumnezeu și pentru Dumnezeu, cum zice acelaș sfânt Apostol: «*Socotiți-vă pe voi morți păcatului și vii lui Dumnezeu, în Iisus Christos, Domnul nostru*», ceea ce va să zică, continuă sfântul Apostol, «*ca păcatul să nu împărătească în trupul vostru cel muritor, ca să ascultați de poftele lui, nici să faceți mădularele voastere unelte de nedreptate ale păcatului, ci puneți-vă înaintea lui Dumnezeu, ca înviați din morți la o nouă viață și mădularele voastre ca unelte ale dreptății înaintea lui Dumnezeu*» (Romani 6, 1¹—1³).

De cel ce a părăsit păcatul, de cel ce și-a schimbat viața, de cel înviat sufletește, îngerii vor zice diavolului, care va întreba de el, care va căuta să-și ia înapoi prada scăpată din mâini, ceea ce au zi îngerii femeilor mironosițe, despre Mântuitorul: «*Nu este aici, ci s'a sculat*» adică: Nu mai căutați zadarnic pe căile pierzării, în locașurile de desfrâu, în mocirla păcatului, în rândurile celor rătăciți pe cutare frate al vostru, căci el nu mai e acolo, ci s'a sculat, a înviat, a început o nouă viață curată și sfântă, nu mai e omul pe care-l știți, ci e o ființă cu totul nouă, merge pe alte căi.

De cel înviat sufletește, Tatăl ceresc va zice: «*Fiul meu acesta mort era și a înviat, pierdut era și s'a aflat*» și îngerii și sfinții vor tresălta de bucurie.

* * *

Ziua de astăzi, această zi mare și sfântă în care prăznuim slăvita înviere din morți a Do-

mnului, Paștele, este ziua, timpul cel mai potrivit pentru învierea noastră sufletească. Astăzi mai mult decât oricând Iisus bate stăruitor la ușa sufletului nostru, ca să ne trezim din somnul păcatului, să ne smulgem din robia patimilor și să ne hotărâm către o viață nouă. În amintirea învierii sale, El sau îngerul său va răsturna astăzi piatra de pe ușa mormântului în care ne-a îngropat păcatul, dacă vom vrea din toată inima să-l chemăm întru ajutor.

Să nu scăpăm acest prilej, cu care nu ne vom mai întâlni, poate, nici odată. Să nu zicem: «*Altă dată. La Paștele viitor*». Căci cine știe, afară de însuș Dumnezeu, câți și care anume dintre noi vor ajunge Paștele viitor? Să nu ne bizuim nici pe sănătate nici pe tinerețe, căci moartea nu ține seamă de vârstă sau de starea de sănătate. Și apoi tineri sau bătrâni, sănătoși sau bolnavi trupește, toți suntem bolnavi sufletește, toți suntem slugi păcatului, iar plata păcatului este moartea, moartea de veci, (Romani 6, 2³).

Să nu ne amăgim, socotind, că ne am spovedit și împărtășit, că am primit pe Mântuitorul în casa sufletului nostru și că deci ne putem privi ca înviați sufletește, căci dacă pocăința din nainte și după spovedanie n'a fost sinceră și urmată de roade adevărate, împărtășirea cu sfântul trup și sânge al Domnului nu ne este spre curățire și zidire sufletească, ci spre marea păcat și osândă, căci zice Apostolul: «*Cel ce mănâncă trupul Domnului și bea sângele lui cu nevredețenie, osândă lui-și mănâncă și bea*» (I Corinteni 11, 2⁹).

Să fim dar morți pentru păcat, față de păcat și vii împreună cu Christos, Domnul nostru.

Și vom fi vii împreună cu Christos sau înviați sufletește — ceea ce este tot una — și ne vom încredința neîndoelnic de aceasta, dacă vom înceta să mai trăim pentru plăcerile și josniciile vieții simțurilor și vom dori, vom căuta și face numai lucrurile lui Dumnezeu, numai ceea ce ne cere și poruncește El, cum ne îndeamna Apostolul, zicând: «*Dacă ați înviat împreună cu Christos, cele de sus căutați..... cele de sus gândiți, iar nu cele pământești*» (Coloseni, 3, 1^{—2}).

Pentru înlesnirea și asigurarea învierii noastre sufletești, Mântuitorul a binevoit a ne pune la îndemână un mijloc și o cheazăie care nu poate da nici o dată greș. Aceasta este sfânta împărtășire, despre care El însuș zice: «*Cel ce mănâncă trupul meu și bea sângele meu are viață veșnică și-L voi învia la ziua cea de apoi*» (Ioan 6, 5⁴) și «*Cel ce mănâncă trupul meu și bea sângele meu petrece întru mine și eu întru el*» (Ioan 6, 5⁶)

* * *

Să ne bucurăm dar și să ne veselim în această

sfântă zi, pe care pentru aceea a făcut-o Domnul, pentru aceea a rânduit-o biserica. Și pentru ca bucuria și veselia noastră să fie neîmpuținată și fără de stârșit, să ne dăm silința să înviem și noi împreună cu Mântuitorul nostru, trăind din viața sa, din duhul său, după pilda sa, viață îngerească, viață dumnezească aci pe pământ. Printr'o astfel de viață, ne vom face vrednici de El și în lumea aceasta și în cea viitoare și fericirea noastră va fi fără margini. Să ne împărțăm cu vrednicie cu sfântul trup și sânge al Domnului, pentru ca să prindem puteri nouă întru atingerea acestui scop. Să începem într'un cu-

vânt viața de veci chiar de azi, chiar din această clipă și atunci salutarea creștinească, cu care ne întâmpinăm unii pe alții de acum și până la Înălțare, salutarea: «*Christos a înviat*» și răspunsul: «*Adevărat a înviat*», ne va trezi în suflete, ne va aduce aminte nu numai de învierea Domnului din morți, săvârșită acum aproape 1900 de ani și prăznuită de atunci cu cinste și cu laude de întreaga biserică creștină, ci și de învierea sufletească a fiecăruia din noi, care, dacă nu s'a făcut deja, cată să se facă, căci altfel suntem și rămânem morți în vecii vecilor.

Pr. I MIHĂLCESCU

CRONICA BISERICESCA

INTERNĂ

Sfântul Sinod al Sfintei Biserici Autocefale Ortodoxe Române

Sesiunea de primăvară 1924

Sumarul ședinței din 18 Iunie

Sesiunea de primăvară a Sf. Sinod s'a deschis cu solemnitatea obișnuită.

La ora 10 dimineața, s'a oficiat Tedeumul în Biserica Antim, la care au asistat P. P. S. S. Membri ai Sf. Sinod și Domnul Ministru al Cultelor și Artelor *Al-Lapedatu*.

La ora 10^{1/2}, s'a făcut aghiasmă mică în sala cea mare dela intrarea palatului Sf. Sinod, după care P. P. S. S. Membri și Domnul Ministru au trecut în sala de ședințe.

D-nul Ministru dă citire Mesagiului Regal de deschiderea sesiunii de primăvară a Sf. Sinod.

I. P. S. Mitropolit Primat, deschizând ședința, arată că, sesiunea din toamna anului trecut fiind lungă, a permis rezolvarea multor lucrări principale. În această sesiune vom avea, pe lângă alte mărunțișuri, și unele chestiuni principale. Una este chestiunea calendarului. Cunoscând acum părerile mai tuturor Bisericilor ortodoxe, în privința îndreptării calendarului, putem să luăm o hotărâre decisivă pentru punerea în aplicare în toamnă a calendarului îndreptat. Altă chestiune, cu regret constatăm, este tot chestiunea averilor Bisericii basarabene, căreia, deși rezolvită în sesiunea trecută prin înființarea acelei Epitropii, totuși Biserica basarabeană n'a voit să i se supună, ceiace, față de Sinodul rusesc, n'ar fi îndrăsnit niciodată să procedeze astfel.

Mai sunt și alte chestiuni de puțină importanță, pe care credem că le vom putea rezolva. Profit de ocazie, și în numele meu și al P. P. S. S. Voastre, ți u să aduc la cunoștința D-lui Ministru că, azi toți suntem într'o oarecare deprimare sufletească. Toți ne străduim să bă-

găm mai multă viață în Biserica noastră, dar zilnic ne lovim de greutăți care nu se pot rezolva decât prin competența d-lui Ministru. Zilnic facem experiențe că Ministrul Cultelor capătă prea puțin din visteria țării, că nu poate face față nevoilor Bisericii noastre. Toate, instituțiile țării capătă mijloace din care să se întrețină și să-și desăvârșească viața, numai noi nu dobândim nimic; și la noi nu numai că nimic nou nu se mai face, dar și ceia ce avem se dărapănă. Vă rugăm, d-nule Ministru, să fiți interpretul dorințelor noastre pe lângă Consiliul de Miniștri, ca să dea și Bisericii noastre cât de cât, de la un an, puțința ca să trăiască cum se cuvine, căci altfel, întreaga noastră însuflețire slăbește. Cu aceste dorințe către înaltul guvern, care și-a arătat întreaga sa sollicitudine pentru noi Episcopii, personale dându-ne avantaje considerabile, să-și arate aceiași sollicitudine și către Biserica întreagă, dându-i puțința să trăiască în condițiuni convenabile. Cu acestea deschid ședința Sf. Sinod urîndu-Vă spor la muncă.

D-nul Ministru al Cultelor răspunde I. P. S. Mitropolit Primat arătând că guvernul are toată sollicitudinea către Ministrul Cultelor și către Biserica. Niciun Minister afară de cel al Răsboiului și al Comunicațiilor n'au primit credite extraordinare. Acum însă, cu repartizarea excedentului bugetar, M. Cultelor figurează cu 1-3 din tot fondul excedent, care va fi investit întreg pentru satisfacerea trebuințelor celor mai urgente ale Bisericii. Țiu să spun că unii dintre P. P. S. S. Episcopi ar fi trebuit să aibă mai multă încredere în Ministerul de Culte și Guvern. Asigur Sf. Sinod că guvernul are toată sollicitudinea pentru Biserica.

Dorind a lua parte la desbaterea Sf. Sinod, când va veni la ordinea zilei chestiunea averilor Bisericii basarabene, limba de serviciu în Biserica basarabeană și chestiunea propagandei sectelor, vă rog a mă anunța când se pune la ordinea zilei spre a participa și eu.

P. S. Ep. Ghenație al Bucăului, Secretar, dă citire

apelului nominal și sunt 18 prezenți, 7 absenți și 2 în concediu P. P. S. S. Membrii.

Cere concediu P. S. Ep. *Nectarie* pentru primele zile ale Sf. Sinod, P. S. Nicolae Ivan și P. S. Ep. *Ilarie* pentru următoarele trei zile.

Se acordă concediile cerute și se invită telegrafic a lua parte la ședințe I. P. S. Nicolae al Ardealului pentru chestia hirotoniilor anglicane; P. S. Ep. Nicolae pentru proiectul Regimul Cultelor și P. S. Nectarie pentru chestiunile basarabene.

P. S. Secretar *Ghenadie* dă citire sumarului ultimei ședințe din sesiunea de toamnă 1923.

Se aprobă cu îndreptarea că: nici o carte din Sf. Scriptură nu se va tipări de Institutul Biblic fără aprobarea Sf. Sinod. Pentru celelalte lucrări rămân în competența Comitetului de editură.

Se procedează la formarea biroului și la alegerea Comisiunilor.

Se propune și se aleg prin aclamații ca secretari:

P. P. S. S. Ep. *Ghenadie* al Buzăului și *Nectarie* al Cetății Albe, iar ca supleanți *Visarion* al Hotinului și *Iustinian* al Armatei.

Se propune și se aleg prin aclamație în:

I. Comisiunea de petițiuni: P. S. Episcop *Visarion* al Hotinului, *Ghenadie* al Buzăului și P. S. Arhiepiscop *Platon Ploșteanu*.

II. Comisiunea pentru cărți didactice religioase:

P. S. Ep. *Nectarie* al Cetății Albe; P. S. Episcop *Roman* al Oradiei-Mari; P. S. Ep. *Iacov* al Hușilor.

III. Comisiunea pentru cărți de cântări Bisericești:

P. S. Arhiepiscop *Evgheenie Piteșteanu*; P. S. Arhiepiscop *Platon Ploșteanu*; P. S. Arhiepiscop *Gherontie Silistreanu*.

IV. Comisiunea pentru cărți de ritual:

I. P. S. Gurie al Chișinăului; P. S. Arhiepiscop *Platon Ploșteanu*; P. S. Arhiepiscop *Ilarion Băcăoanu*.

V. Comisiunea pentru revistă și tipografie.

I. P. S. Gurie al Chișinăului; P. S. Arhiepiscop *Teofil Râmnicianu*; P. S. Arhiepiscop *Ipolit Rădăuțeanu*.

VI. Comisiunea pentru lucrări diferite dintre sesiuni:

I. P. S. Gurie al Chișinăului; P. S. Ep. *Lucian* al Romanului și P. S. *Ghenadie* al Buzăului.

VII. Comisiunea pentru chestia învățământului teologic:

P. P. S. S. Ep. *Nectarie* al Cetății-Albe; *Iacov* al Hușilor și *Ilarie* al Constanței.

VIII. Comisiunea pentru reorganizarea învățământului seminarial:

I. P. S. Mitropolit *Nicolae* al Ardealului; I. P. S. Arhiepiscop *Gurie* al Chișinăului; P. P. S. S. Ep. *Vartolomeu* al Râmnicului; *Ghenadie* al Buzăului; *Nicolae* al Clujului și *Roman* al Oradiei-Mari.

IX. Comisiunea pentru chestia recăsătoririi preoților:

P. P. S. S. Ep. *Iustinian* al Armatei; *Iacov* al Hușilor și *Platon Ploșteanu*.

X. Comisiunea pentru chestia unificării Bisericii:

I. P. S. Mitropolit *Primat* al României; I. P. S. Mitr. al Moldovei; I. P. S. Mitropolit al Ardealului; P. P. S. S. Arhiep. *Gurie* al Chișinăului, Arhiepiscop *Ipolit*, Locot.

al Bucovinei; P. S. Ep. al Râmnicului și P. S. Arhiepiscop *Teofil*.

XI. Comisiunea pentru Misiuni externe și secte:

I. P. S. Arhiep. *Gurie* al Chișinăului; P. S. Ep. *Vartolomeu* al Râmnicului, P. P. S. S. Ep. *Lucian* al Romanului și *Roman* al Oradiei-Mari.

Două Comisiuni în afară de sesiune:

1. Comisiunea pentru calendar:

P. S. Ep. *Vartolomeu* al Râmnicului; P. S. Ep. *Nectarie* al Cetății-Albe, P. Cuv. Arhim. *Scriban*, Dr. *Chiricescu*, prof. la facultatea de teologie, D-nul Senator *Drăghici*, și D-nul *Traian Lalescu* prof. Universitar.

2. Comisiunea pentru Misiuni externe: P. S. Ep. *Visarion* al Hotinului P. C. Arhim. *I. Scriban*, P. C. Protop. *Dr. Lupaș* și P. C. Pr. *Cicerone Iordăchescu*.

P. S. Ep. *Ghenadie*, Secretar, dă citire următoarelor comunicări:

1. I. P. S. Mitropolit al Ardealului cu Nr. 10103, face cunoscut că nu renunță la drepturile sale canonice asupra bisericii încoronării dela Alba-Iulia.

Se trimite spre studiere și referire P. S. Ep. *Visarion*.

2. Mai mulți creștini ortodocși din Tg.-Neamț, cer Sf. Sinod luarea de măsuri împotriva nerespectării Duminicii, fabricării lumânărilor din ceară falsă, etc.

Se trimite chiriului respectiv spre a dispune.

3. M. Cultelor cu adresa Nr. 62349, înaintează copie după raportul siguranței, relativ la mișcarea adventistă.

Se trimite spre studiere și referire Comisiunii pentru misiuni interne: P. S. Ep. *Lucian*.

4. Ieromonahul *Martinian C. Drossu*, caterisit de consistoriul Eparhial Buzău, cere să fie iertat.

La dosar.

5. Sf. Ep. a Oradiei-Mari cu Nr. 3417/923, roagă pe Sf. Sinod a interveni pe lângă..... ca să pună parohiilor sărace la dispoziții în mod gratuit odoare sfinte noi, spre a putea schimba pe cele vechi, cum și mijloacele necesare pentru mărirea și întreținerea muzeului bisericesc.

Se ia act.

6. P. S. Ep. *Nicolae* al Clujului, protestează împotriva faptului că s'a votat, fără să i se cunoască conținutul, un regulament al preoților militari care prejudiciază legile în vigoare.

Protestul e tardiv. Se va avea în vedere la o viitoare revizuire a regulamentului în chestiune.

7. P. S. Ep. al Constanței cere să se schimbe numele de *Constănțeanu* al Locotenentului de arhiepiscop a a Sf. Ep. a Dunărei de jos.

Arhiepiscopul Locotenent al Dunărei de jos, schimbă titlatura de *Constănțeanu*, în cea de *Tulceanu*.

8. M. Cultelor cu Nr. 17596/924, înaintează petiția Asociației Monahilor prin care se cere recunoașterea ei de persoană morală.

La dosar.

9. M. Cultelor cu adresa Nr. 19730/924, trimite a se da părerea asupra avizului inspectorilor învățământului seminarial asupra cererii mai multor elevi licești, care

cer să dea examen de diferență, pentru seminarium spre a intra în cler.

Se trimite spre studiere și referire Comisiunii pentru învățământul teologic: P. S. Ep. *Vartolomeu*.

10. Ministerul Cultelor cu Nr. 65047/924, face cunoscut că deciziunea Sf. Sinod, relativ la salarizarea monahilor trimiși la parohii nu se poate aplica fiind nelegal.

Se trimite spre studiere și referire Comisiunii de petițiuni P. S. Arhiepiscopul *Platon*.

11. P. S. Ep. al Romanului, cu Nr. 607/924, semnalează mai multe cazuri de numiri de preoți în funcție de președinte, de Comisiuni interimare și roagă pe Sf. Sinod a stabili compatibilitatea sau incompatibilitatea acestor măsuri.

Se trimite spre studiere și referire Comisiunii de petițiuni P. S. Ep. *Ghenadie*.

12. M. Cultelor cu Nr. 3924/924, înaintează procesul verbal de predarea conducerii Mitropoliei Bucovinei în mâinile Arhiepiscopului *Ipolit Rădăușeanu*.

Se ia act.

13. A. S. Regală Principele Carol, Inspectorul General al aviației, cu adresa Nr. 3251/924, roagă a se introduce în ectenii rugăciuni și pentru „cei ce plutesc în văzduh“.

Se trimite spre studiere și referire Comisiunii de cărți de ritual: P. S. Arhiepiscopul *Ilarion*.

14. M. Cultelor cu Nr. 12589, trimite copie după Înaltul Decret Regal, pentru constituirea unei epitropii care să administreze averile basarabene.

15. M. Cultelor cu adresa Nr. 22797 din 1924, roagă grăbirea în chestiunea constituirea eforiei pentru administrarea averilor basarabene, că se comit abuzuri.

16. Sf. Episcopie a Hotinului, înaintează reteratul Comisiunii acelei Eparhii prin care se face cunoscut motivele pentru care nu pot delega reprezentanții în eforia averilor bisericești basarabene.

Se trimit câte trele spre studiere și referire: P. S. Ep. *Vartolomeu*.

17. Sf. Mitropolie a Sibiului cu Nr. 10104/924 răspunde adresei Nr. 432/923, că îi lipsesc mijloacele de a impune sarcini materiale parohiilor, obligându-le a se abona la revista „Biserica ortodoxă română“.

Se trimite spre studiere și referire Comisiunii pentru revistă:

I. P. S. Arhiepiscopul *Gurie*.

18. P. S. Ep. al Buzăului, trimite petiția d-lui *Petre Lupescu* care cere a se regula situația copiilor nelegitimi născuți din concubinajul văduvelor de războiu ce nu voesc a se cununa spre a beneficia de avantajele legii agrare.

Se înapoiază Chiriarhiei respective, spre a se recomanda văduvelor de războiu să se recăsătoriască să nu mai trăiască în concubinaj.

18. a) Arhiepiscopul Ciprului cere ca introducerea noului (calendar) să se amâne până la ținerea unui Sinod Ecumenic, care să hotărască definitiv ca să nu se producă schismă în biserică.

b) Patriarhul ecumenic din Antiohia răspunde notificării noastre, relativ la reforma calendarului, că nu o aprobă, precum niciuna din reformele acceptate de Conferința dela Constantinopole din vara anului 1923.

c) S. S. Patriarhul Ecumenic dela Constantinopole comunică introducerea noului calendar pe ziua de 10 Martie st. v., rămânând ca sărbătoarea Sf. Paști, împreună cu sărbătorile legate de ea, să se conducă de vechea pascalie.

d) Sf. Sinod al Bisericii Bulgare răspunde notificării noastre, relativ la reforma calendarului. Comunică că împărtășește aceleași opinii ca și noi.

Se trimite spre studiere și referire Comisiunii pentru reforma calendarului: P. S. Ep. *Vartolomeu*.

20. Preotul ortodox român *Ilie Pop* din *Cleveland, Ohio*, face cunoscut că comunitatea Sf. Maria din acea localitate s'a declarat autonomă, independentă de orice autoritate sau chiriarchie din țară. Roagă pe Sf. Sinod a trimite pe un P. S. Arhiepiscop să organizeze Comunitatea Română ortodoxă din America.

Se trimite spre studiere și referire: P. S. *Lucian* al Romanului.

21. P. S. *Nicolae* al Clujului depune un proiect de regulament interior al Sf. Sinod.

P. S. Ep. Nicolae va da cetire în ședință.

22. M. Cultelor cu Nr. 26793/924, spune cazul preotului *Murafa* înlăturat de I. P. S. Arhiepiscop al Chișinăului din oficiul de preot ce-l avea la Catedrala din Chișinău.

Se trimite spre studiere și referire la Comisia de petițiuni: P. S. Arhiepiscopul *Platon*.

23. Pr. *Runceanu* dela „Duminica ortodoxă“ în urma multor întrebări ce le vin la revistă, roagă ca Sf. Sinod să lămurească dacă trebuie recomandată traducerea Sf. Scripturi făcută de *Cornilescu*.

Se trimite spre studiere și referire: P. S. Arhiepiscopul *Teofil*.

24. Ocrotirea orfanilor de războiu cu Nr. 3697/924, propune formarea unei echipe de călugărițe care să îngrijească de orfelinetele de războiu.

Se trimite spre studiere și referire la Comisiunea de petițiuni: P. S. Ep. *Ghenadie*.

25. P. S. Ep. *Visarion* cu Nr. 2444/924, fiind invitat a face parte din Comisiunea pentru reorganizarea M. Cultelor, roagă Sf. Sinod să-i indice care ar fi dorința Sf. Sinod ca să le susțină în comisie.

P. S. Episcop Visarion să arate în ședință punctele care ar dori indicate.

26. Ministerul Afacerilor Străine, comunică o copie după raportul Legației Române din Roma, relativ la enciclica papală „Ecclesiam Dei“ pentru unirea Bisericilor.

Se trimite spre studiere și referire Comisiunii pentru Misiuni externe:

P. S. Ep. *Visarion*.

27. Raportul Legației noastre din Constantinopole relativ la intenția guvernului turc de a suprima Patriarhatul ortodox.

29. trimite spre studiere și referire Comisiunii de Misiuni externe:

P. S. Episcop Visarion.

28. Raportul Legațiunii de pe lângă Vatican asupra tratativelor de unire urmate între Catolici și anglicani la Malines.

Se trimite spre studiere și referire Comisiunii de petiții: P. S. Ep. Ghenadie.

2e. Consistoriul Superior Bisericesc, supune cazul bisericeii din Suceava, zidită de Elena Doamna lui Petru Rareș, luată de Catolici și dată spre folosință celor 10 familii de Ruteni uniți, iar ortodocșii n'au locașuri sfinte de închinăciune.

Se trimite spre studiere și referire Comisiunii de unificare: P. S. Episcop Luchian.

30. Referatul Comisiunii pentru Seminarii al Consistoriului Superior Bisericesc, relativ la proiectul pentru organizarea învățământului seminarial teologic alcătuit de M. Cultelor.

Se trimele spre studiere și referire Comisiunii pentru învățământ teologic: P. S. Episcop Vartolomeu.

31. Referatul Comisiunii pentru Misiuni a Consist. Superior Bisericesc, relativ la înființarea câte unui Consiliu superior pe lângă fiecare Episcopie, pentru combaterea sectelor.

Se trimete spre studiere și referire Comisiunii pentru misiuni interne: P. S. Episcop Lucian.

32. Arhiepiscopia Chișinăului cu Nr. 4691 a. c. înaintează procesul verbal al adunării stariților din această eparhie din 1 și 2. Mai a. c.

Se trimete spre studiere și referire Comisiunii de petițiuni: P. S. Arhiereu Ghenadie.

33. Sf. Sinod al Bisericii Bulgare, trimite un exemplar din liturghierul tipărit acum pentru întâia oară în Bulgaria pentru uzul Bisericii Bulgare.

Se ia act și se răspunde Sf. Sinod al Bisericii Bulgare mulțămindu-le pentru cartea trimisă.

34. Sfânta Mitropolie a Ungro-Vlahiei cu adresa Nr. 2433/924 arată decăderea în care se găsesc unele elemente din cinul monahal și roagă Sf. Sinod să ia măsuri energice.

Se trimite spre studiere și referire P. S. Arhiereu Ilarion.

35. Sf. Episcopie a Constanței cu Nr. 1837 a. c. cere aprobarea tunderii în monahism a fratelui Șerban Popescu canonarul Sf. Episcopii.

Se aprobă.

36. Sf. Ep. a Buzăului cu Nr. 1651/924, cere aprobarea tunderii în monahism a surorilor Ana I. Stamate petrecătoare în Sf. Mănăstire Rătești, Mărința I. Manole și Ilinca Șt. Anghel din Sf. M-stire Cotești și Elena C. Voiosu, Constanda I. Vrabie și Maria V. Ionescu din Schitul Rogoz.

Se aprobă.

Sf. Mitropolie a Ungro-Vlahiei cu Nr. 2310/924 cere aprobarea tunderii în monahism a surorilor: Elena Căpitănescu, Elena I. Tache, petrecătoare în Sf. Mna-stire Zamfira.

Se aprobă.

P. S. Arhiereu Gherontie Silistreanu dă citire referatului Comisiunii pentru lucrări dintre sesiuni, relativ la cererea Asociației generale a clerului ortodox român din țară, de a se reglementa taritarea taxelor epitrahilului. La discuția referatului vorbește: P. S. Ep. Ilarie al Constanței susținând detarifarea taxelor epitrahilului și lăsarea lor la buna voie a poporului, făcându-se în același timp și clerului cuvenita educație de a nu abuza. I. P. S. Mitropolitul Moldovei și I. P. S. Arhiepiscop al Chișinăului sunt de aceeași părere. I. P. S. Mitropolit Primat, atrage atenția că, detarifarea taxelor epitrahilului ar da loc la o serie nesfârșită de abuzuri și de conflicte între preoții lacomi, lipsind în același timp și autoritățile bisericești de măsurile represive pe care le dă reglementarea actuală.

Taxele epitrahilului să rămână în felul cum s'au stabilit în anul trecut.

P. S. Episcop Ilarie al Constanței întreabă dacă poate fi admis la hirotonie un divorțat de soție și se hotărăște;

Să se cerceteze în arhivă cum a fost chestiunea rezolvată în hotărârile anterioare ale Sf. Sinod.

La orele 12 jum., I. P. S. Mitropolit Primat ridicând ședința, anunță pe cea viitoare pe ziua de mâine, 19 Iunie a. c. la ora 9 dimineața.

* * *

Sesiunea din primăvara anului 1924

Sumarul ședinței din 19 Iunie

Ședința se deschide la ora 9 dimineața sub președinția I. P. S. Mitropolit Primat.

P. S. Iustinian, Secretar de ședință, dă citire apelului nominal și sunt prezenți 17, absenți 4 și în concediu 6 P. P. S. S. Membri.

Cer justificarea absenței din ziua de 18 P. P. S. S. Episcop Iosif și P. S. Arhiereu Ipolit, iar P. S. Episcop Vartolomeu cere concediu pentru ziua de azi.

Se justifică absențele și se acordă concediul cerut.

P. S. Episcop Iustinian, Secretar, dă citire sumarului ședinței precedente.

Se aprobă.

1. P. S. Ep. Iustinian dă citire petițiunii d-lui Monea care roagă a se face intervenție către Ministerul Instrucțiunii, ca să scutească de restituirea taxei de întreținere, către stat, pe acei normaliști care vor să intre în seminare spre a se face preoți.

Se trimete spre studiere și referire la Comisia pentru învățământul seminarial P. S. Ep. Ghenadie.

2. Adresa Nr. 130 a P. S. Episcop Iosif, care cere a se amâna punerea în aplicare a calendarului reformat până ce și uniții vor adopta noul calendar, spre a nu li se da prilej de prozelitism printre ortodocși.

Se trimite spre studiere și referire la comisia pentru calendar, P. S. Ep. Vartolomeu.

3. Raportul Misionarului Pr. Gr. Pișculescu, care arată cu dovezi că, traducerea Sf. Scripturi a d-lui

Cornilescu este o traducere în spirit protestant și se pune la cunoștința Sf. Sinod spre a lua măsuri.

Se trimite spre studiere și referire P. S. Arhiereu Teofil.

P. S. Ep. Iustinian, Secretar, dă citire raportului prezidențial, relativ la activitatea Sf. Sinod, în sesiunea trecută și la felul cum s'au adus la îndeplinire hotărârile luate în acea sesiune,

I. P. S. Mitropolit al Moldovei și Sucevei este de părere că Sf. Sinod are toate drepturile, ca autoritate centrală, să se intereseze de felul cum se desfășoară viața religioasă în biserica noastră și e de perfect acord cu vederile I. P. S. Președinte spre a tinde la o unitate de acțiune, dar observă I. P. S. Sa, că Sf. Sinod ia uneori unele decizii, cum e aceea cu obligativitatea preoților de a ceda salariul pe o zi pentru Institutul Biblic, care este o măsură anticonstituțională, de aceea propune ca Sf. Sinod să nu mai ia măsuri care, fiind contrarii legilor țării, nu se pot executa.

I. P. S. Mitropolit Primat arată că propaganda sectanților prin mijlocul tiparului se face, în condițiuni cărora Biserica noastră nu-i poate opune nimic. De aceea roagă pe toți P. P. S. S. Chiriarhi să ia în deaproape considerație putința noastră de a contra-balansa cu mijloacele pe care Institutul Biblic ni le pune la îndemână propaganda sectară și să sprijine acest Institut cu toată bunăvoința. Cât pentru oprirea salariului pe o zi, această chestie să o supună conferințelor preoțești, spre a-și impune singuri obligația de a da pentru Institutul Biblic.

I. P. S. Arhiepiscop Gurie roagă să se scoată din raport expresiunea „Uzurpatorii“ care privește pe uniunea clerului din Basarabia; mai departe spune că se simte obligat a împărtăși Sf. Sinod toată activitatea Eparhiei I. P. S. Sale.

Pus la vot raportul, se primește și se ia act. Sf. Chiriarhii vor trebui să răspundă la toate acele chestiuni la care Sf. Sinod va cere un răspuns. Rapoartele generale viitoare să cuprindă numai chestiuni principiale și de interes general.

P. S. Ep. Iustinian, Secretar, dă citire comunicării P. S. Ep. Visarion, prin care P. S. Sa arată punctul de vedere personal pe care l-a susținut în ceiace privește reorganizarea M. Cultelor, în calitate de P. S. Sale de membru, în comisiunea parlamentară, ce se ocupă cu acest lucru. La discuția ce se face, iau parte I. P. S. Mitropolit Primat, I. P. S. Mitropolit al Moldovei, P. S. Ep. Ghenadie, P. S. Ep. al Romanului, dând indicații P. S. Visarion în vederea reorganizării M. Cultelor. Sf. Sinod dorește ca, în Ministerul Cultelor, să domnească o atmosferă creștină ortodoxă, Inalții funcționari să fie selecționați printre oamenii credincioși și cu dragoste de biserica ortodoxă; în slujbele de seamă din Minister reverenda preoțească să nu mai fie înlăturată ca până acum, iar la alcătuirea bugetului Ministerului, Sf. Sinod să fie consultat negreșit.

P. S. Ep. Ghenadie, în special, propune ca toți P. P. S. S. Episcopi să se solidarizeze și fiecare Eparhie

să-și întocmească bugetul pentru nevoile sale, după aceea, fără diurne, să se strângă toți P. P. S. S. Chiriarhi și să coordoneze bugetele fiecărei Eparhii și apoi să le prezinte Ministerului de Culte.

Primindu-se propunerea aceasta, se formulează în acest chip și se votează :

Se ia act de comunicatul P. S. Ep. Visarion.

1. Pentru echilibrarea bugetelor tuturor eparhiilor; pentru nevoile și îmbunătățirile de care fiecare eparhie are trebuință, se numește o Comisie alcătuită din P. S. Ep. Ghenadie al Buzăului, Lucian al Romanului și Visarion al Hotinului.

2. Aceste Comisiuni, eparhiale, să-i prezinte bugetele și dorințele spre studiere; după ce Comisiunea va fi gata cu lucrările sale.

3. Sf. Sinod va fi convocat într-o conferință pentru a armoniza și pune în concordanță toate bugetele și toate dorințele Eparhiilor.

P. S. Ep. Lucian al Romanului, în numele Comisiunii de misiuni, face referat asupra raportului siguranței, relativ la mișcarea *adventistă*.

I. P. S. Mitropolit Primat, propune și se primesc următoarele :

1. Dacă statul constată că mișcarea *adventistă* este vătămătoare intereselor de stat;

2. Dacă statul constată că mișcarea *adventistă* vatămă constituția și legile țării, îndemnând pe cetățeni la acte în contrazicere cu interesele patriei și

3. Dacă se constată că adventiștii fac propagandă împotriva bisericii ortodoxe dominante, statul să ia măsuri aspre împotriva propagandei adventiste.

P. S. Ep. Lucian al Romanului, face referat asupra scrisorii preotului Popp din Cleveland, Ohio, prin care se anunță independența Comunității ortodoxe române de acolo sub orice jurisdicție canonică din țară și prin care cere un P. S. Arhiereu să meargă să organizeze Comunitățile române ortodoxe din America.

După propunerea I. P. S. Mitropolit Primat, care dă lămuriri asupra felului cum Sf. Sinod într-o sesiune anterioară a rânduit a se purta grije de interesele religioase ale românilor ortodoxi din America, se votează următoarele hotărâri :

1) *Să se trimeată scrisoarea* în chestie I. P. S. Mitropolit al Ardealului, cu rugămintea ca, în cel mai scurt timp, să-și arate părerile asupra celor cuprinse într'ânsa; 2) Sf. Sinod, îngrijorat de soarta credincioșilor ortodoxi români din America, cari sunt nu numai din Ardeal, dar și din vechiul regat și chiar din Macedonia, în interesul de a pune ordine în viața lor religioasă sau numai de a se informa de realitățile de acolo, va trimite cât de curând un delegat al său.

P. S. Arhiereu Teofil dă citire referatului relativ la întrebările puse de administratorul revistei „Duminica ortodoxă“ 1) Dacă trebuie să recomande cititorilor revistei, Sf. Scriptură tradusă de d. Cornilescu și 2) cum se va face schimbarea calendarului la 1 Octombrie viitor.

Se decide a se amâna discuția pentru o altă ședință.

La orele 13, I. P. S. Mitropolit Primat, ridicând ședința, anunță pe cea viitoare pentru ziua de mâine Vineri 20 Iunie la oarele 10 dimineața.

Sumarul ședinței din ziua de 20 Iunie 1924

Ședința se deschide la ora 10 sub prezidenția I. P. S. Mitropolit Primat.

P. S. Ep. Ghenadie, secretar, dă citire apelului nominal și sunt prezenți 18, absenți 5 și în concediu 4 P. P. S. S. Membri.

Apoi dă citire sumarului ședinței precedente. Se aprobă.

P. S. Iacov Ep. Hușilor, cere concediu pentru ziua de azi și mâine; P. S. Lucian al Romanutui cere concediu pentru 3 zile, începând cu ziua de azi, fiind grabnic chemat la reședință. Se aprobă concediile cerute.

După îndeplinirea formalităților acestora, Sf. Sinod având a pune la ordinea zilei în ședința viitoare chestiunea Eforiei averilor Bisericești basarabene, urmează un schimb de vederi între P. P. S. S. Membri, luminându-se unele laturi ale chestiunii, insuficient cunoscute. Și, înainte ca Sf. Sinod să ia o hotărâre decisivă, se convine ca cei trei P. P. S. S. Chiriarhi ai Basarabiei, I. P. S. Mitropolit Primat, I. P. S. Mitropolit al Moldovei, P. S. Ep. Vartolomeu și cu d-nii Miniștrii dela Culte și dela Justiție să aibă după amiază o consfătuire.

La orele 13, I. P. S. Mitropolit Primat, ridicând ședința, anunță pe cea viitoare pe ziua de mâine, Sâmbătă, 21 Iunie la orele 9 dimineața.

Sumarul ședinței din 21 Iunie 1924

Ședința se deschide la orele 9 dimineața, sub prezidenția I. P. S. Mitropolit Primat.

P. S. Ep. Ghenadie al Buzăului, secretar, dă citire apelului nominal și sunt prezenți 17, absenți 5 și în concediu 5 P. P. S. S. Membrii.

P. S. Arhieru Valerian cere concediu pe timpul dela 18—22 curent.

Se acordă. P. S. Ghenadie, secretar, dă citire sumarului ședinței precedente. Se aprobă.

1. P. S. Arhieru Teofil Râmnicianu, delegatul Sf. Sinod la conducerea Institutului Biblic, face raport de gestiunea și activitatea Institutului dela înființare și până acum.

Se trimete spre studiere și referire, unei comisiuni alcătuite din P. S. Ep. Nichita al Argeșului, P. S. Ep. Iustinian al Armatei și P. S. Arhieru Cosma Botoșăneanul: Se încredințează P. S. Ep. Iustinian.

2. P. S. Arhieru Ipolit Rădăuțeanu, dă citire referatului relativ la Biserica din Suceava zidită de Doamna Elena soția lui Petru Rareș, azi în folosința Rutenilor uniți și conchide a se interveni către onor. Guvern ca să fie restituită ortodocșilor.

I. P. S. Mitropolit și I. P. S. Mitropolit al Moldovei spun că, și în Transilvania sunt unele bisericari, ca și aceasta

dela Suceava, au fost smulse dela ortodoxi, de către catolici și e vremea să se repare aceste nedreptăți istorice.

D. Ministru al Cultelor Al. Lapedatu spune că cunoaște chestia și o va supune unui consiliu de juriști, care să-și dea avizul: cum se pot revendica asemenea sfinte locașuri uzurpate de catolici.

Conferențe creștinești

Afară de conferențele care se țin în București, cele mai multe în legătură cu activitatea socială pornită de Primăria Capitalei, la care îmbolditorul în această chestiune este primul-ajutor de primar d. M. Berceanu, — se mai țin conferențe și la provincie. Nu în așa număr, dar tot se țin.

1. Sâmbătă, la 28 Martie a. c., a vorbit la Galați Păr. Arhim. Scriban, despre *Domnia Sufletului*. Conferența sa a fost cuprinsă în cadrul unei serbări date de înjghebarea creștinească „Samarineanul Milostiv” întemeiată de Păr. Petre Chiricuță, misionarul eparhiei Dunării-de-Jos, care desfășură în Galați o activitate din cele mai frumoase.

Noi nu vom arăta aici tot ce a cuprins serbarea din întinsa sală a Teatrului „Central”, ci ne vom sili numai să rezumăm ce a spus Păr. Arhim. Scriban.

Fără îndoială, e greu a da toată bogăția de cugătări și imagini prin care distinsul conferențiar și-a ilustrat oratoria sa. A fost într'însa material nu pentru o conferență, ci pentru mai multe. Noi nu avem obiceiul să stenografiam multe conferențe, Păr. Arhim. Scriban nu și le scrie, și așa se perd multe graiuri frumoase în formă și bogate în cuprins.

În scurt, Sf. Sa a spus că nu lipsurile și pagubele materiale explică greutatea zilelor de azi, ci spărturile făcute și simțite în însași ființa sufletului. Dacă nu merg materialele, dacă nu se mișcă și nu funcționează uneltele noastre, aceasta e din pricină că mai nainte de ele nu merg sufletele. Se prăbușesc trenurile fiindcă s'au prăbușit sufletele. Aceasta e adevărat, fie despre om luat singur, fie luat colectiv, ca familie sau popor. Deaceea, oriunde se ridică o inițiativă pentru cultura sufletului, cum este cea a *Samarineanului Milostiv*, sunt semne că se mișcă ceva și pentru înzdrăvenirea miezului ființei omenești, care e sufletul.

Pentru aceasta, cu orice jertfă, trebuiesc desăvârșite însușirile proprii, și în viața locală. Nu trebuie să fim numai cu ochii la alții, ci să dezvoltăm zăcămintele puse în noi.

Ce-ar fi dacă o parte a trupului ar căuta să împlinească aceiași funcție organică care este proprie altei părți?

Toate indicațiunile vieții sunt către domnia sufletului.

Mijloacele? Mai multe — în ultima analiză: concepția creștină în viață. Către domnia sufletului, prin înviorarea religioasă — creștină a vieții sufletești.

Tristole prevestiri din trecut, protivnice religiei creștine,

nu s'au realizat. *Voltaire Hartman* ș. a., sunt exilați astăzi în insula celor șterși. *Duguit*, marele învățat francez care ne-a vizitat, a demascat materialismul ca o născocire mincinoasă care a rătăcit mințile.

În India un *Sundar Singh*, în secolul al XX-lea, când Europa pare lepădată de Dumnezeu, el, convertitul la creștinism, se luptă și face minuni în numele Domnului Iisus și cu puterea cuvântului Sf. Pavel.

Păr. Arhim. povestește cum, în timpul copilăriei sale, în farmacia *Caracaș* din Galați, cineva spunea, către tatăl Prea Cuvioșiei Sale, că până în 50 de ani bisericile vor deveni teatre. Dar noi vedem pretutindeni, unde este puternică impulsivitatea vieții sufletești, lucruri protivnice: teatrele au devenit biserici, ca în Anglia unde „Armata Mântuirii” a prefăcut în case de propovăduire a cuvântului, teatre de proastă faimă.

Fred Stone, celebru artist american, este astăzi un viu apostol al creștinismului.

Și noi Românii? Vom nesocoti și vom pierde această podoabă a vieții noastre sufletești: creștinismul vieții noastre naționale? Vom adevăra noi, prin viața noastră, sfârșitul pomului fără roade, sau prevestitor al soartei noastre etnico-politice? Popoarele nu cad prin inferioritatea lor numerică ori geografică — ci prin cea morală, ex. Cartaginezii au pierit, măcar că au fost biruitoarii Romanilor, care trăiesc totuși în ramurile tulpinei latine, represintată prin ei.

Creștinismul vieții sufletești al Europei — este bunul exclusiv al ei. Toți oameni mari au văzut superioritatea vieții, esența ei, în afirmările și îndrumările sufletești.

Incercările materialiste au dat greș. Numai Domnia Sufletului și cugetarea creștină asigură vieții maximum de fericire statornică.

Socialismul german se leapădă de materialism. Restatornicia bunurilor sufletești, domnia sufletului în viață, iată soluția fericirii în viața omului, familiei și a poporului românesc.

Ascultată cu un viu interes și entusiastă primire a cuvântului de către cei de față, ei au răsplătit cu prisosință zbușiumul și jertfa cu care P. C. S. Arh. Scriban a deprins pe Gălățeni, ca pe niște concetățeni iubiți ce sunt.

2. Cu plăcere aflăm din Cernăuți că acolo a ținut o conferință Păr. Profesor *Simeon Reli*, la 8 Martie a. c. despre *Suferințele Bisericii noastre Ortodoxe pe timpul împăratului Iosif al II-lea* (după acte și documente).

Sf. Sa a vorbit în șirul de conferințe ale Ligii Culturale. Păr. Reli este un tânăr și harnic preot și scriitor, care a scris și în această revistă un însemnat articol cu titlul: *Ultimii sihaștri din Bucovina*. După aceia a mai scris un volum cu titlul: *Amintiri dintr'un Castel la Nistru* (București, editura *Cartea Românească*), lucrare de istorie, de care trebuie să se vorbească, fiind munca unui preot al nostru.

Conferința sa a fost însoțită de o serbare cu cântări de coruri.

A fost o așa zisă «șezătoare» a Ligii Culturale.

Concursul artistic l'a dat corul alcătuit din elevii liceului «Aron Pumnul», ai liceului de stat Nr. 4, și elevele liceului particular de fete, cor care era compus din aproape 300 de cântăreți conduși de bagheta consilierului *Sadagurschi*, un apreciat diriginte de cor.

Sala de gimnastică a liceului „Aron Pumnul” fiind înșesată, șezătorea a avut un succes splendid. Conferințiarul a dezvoltat subiectul în mod sistematic și clar: La 24 Martie 1781, se desființă, printr'un patent împărătesc, orice influență a Mitropolitului de la Iași asupra bisericii române ortodoxe din Bucovina, supunându-se aceasta supremației Mitropoliei sârbești de la Carlovitz. Se desființară schiturile și mănăstirile din Bucovina, iar protestul egumenilor nefiind auzit (Martie 1784) ei, într'un alt memoriu, cer îngăduința de a părăsi Bucovina, trecând în Moldova. Astfel emigrară în toamna anului 1785 „aproape toți călugării mănăstirilor noastre românești” lăsându-le pe acestea pustii. Împreună cu ei, mai trecură și boeri și țărani, în număr de 6937 de suflete.

În strânsă legătură cu mănăstirile din Bucovina, mai sta în „Schitul mare” de la Maniava de lângă Stanislau, ultima citadelă a ortodoxismului în Galiția catolică. Ridicat la 1620 de Maria Movilă, care era căsătorită în Polonia cu Ștefan Potocki, domnitorii următori ai Moldovei, ca Vasile Lupu, Gh. Ghica II, Istrati Vodă Iabija, s'au îngrijit de acest schit, dându-i averi și moșii. În Iulie 1775, fu însă desființat de Iosif al II-lea, iar călugării pribegesc o vreme prin Bucovina, trecând apoi la 21 Iunie 1786 în Moldova, iar de aici în Rusia.

Conferința a fost ascultată cu interes și răsplătită cu vii aplauze. Șezătorea s'a sfârșit cu un trio de Haydn, executat la pian, vioară și violoncel de elevii liceului „Aron Pumnul”.

3. În 17 Februarie, a. c. *Arhim. Scriban* a vorbit în Brăila, în sala cinematografului *Lux*, la o serbare dată pentru mărirea fondurilor bisericii *Sf. Petru*, care-și zidește casă parohială. S'a și adunat cu acel prilej, din intrări, suma de 86,000 de lei. Iată cum cineva, care iscălește *El. Rama*, apreciază conferința Părintelui Arhimandrit în ziarul *Curierul* din Brăila (12 Martie 1925):

„Nu știu, iubiți cititori, câți din d-v au asistat la Festivalul dat săptămâna trecută, în sala Lux, pentru Biserica Sft. Petru.

Știu însă cu siguranță, că mulți dintre d-v, vor fi simțit ca și mine, adâncă admirație pentru acest distins bărbat care este P. C. Arhimandritul Scriban. Vor fi fost și surprinși auzindu-l spunând, ceea ce noi avem de mult, dacă de și nelămurit în sufletul nostru.

Cred că mulți își vor fi zis ca și mine: Iată, acest demn prelat are dreptate.!

Noi, Brăilenii nu avem o viață locală, o viață locală dezvoltată, prin sine trăitoare, să nu avem nevoie, de

influențări din afară care de multe ori, numai bune, nu sunt.

Se vor fi întrebət desigur mulți, care să fie cauza că nu avem și noi o personalitate în cuprinsul României-Mari?

Examinând starea actuală de lucrări, cu luare-aminte, veți observa ușor, că noi, brăilenii, suntem buni Români și cetățeni, dar avem un mare cusur:

„Nepăsarea“.

Căutând acum, de unde ne poate veni această curioasă nepăsare, de tot ce a fost și tot ce va să fie, îmi vine zău a crede că ne-a fost poate lăsată moștenire fatală, dela toți Orientalii care au populat pe vremuri Brăila.

Dar aceste vremuri vechi au trecut, timpurile s'au schimbat, și astăzi oricine are un sâmbure de cultură simte că trebuie să mergem spre o eră nouă.

Tocmai la noi la Brăila, unde populația e amestecată, se poate observa mai bine oriunde, acest mers spre alte vremuri și de noi va depinde numai, să ne desrobim spiritele de aceasta încătușare a nepăsării, lucrând cu toții, scriind și luptând pentruca acest oraș în care trăim și prin care iubim națiunea noastră, să ocupe un loc de frunte, în Țara Românească, demn de frumusețea și importanța lui economică.

Zic, împreună cu P. C. Arh. Scriban, că trebuie să fie în Brăila, mulți oameni capabili, care ar putea îndruma prin utile scrieri, spiritul concetățenilor noștri. De ce acești oameni stau în umbră și nu vor să folosească de învățătura lor și de talentul ce le-a fost dăruit de un destin binevoitor?!

Este adevărat că recunoștința e minimă, ba riști chiar de a fi înțeles pe dos, dacă lupți pentru ce este bun și frumos, dar aceasta nu trebuie să ne întristeze; cu răbdare creștinească să luptăm fiecare, în cadrul activității noastre, după puterile noastre, iar roadele vor fi cu atât mai bune, cu cât semănătorii vor fi pus mai mult, din sufletul lor“.

4. La 15 Fevruarie a.c. Păr. *Gala Galaction* a ținut o conferență în Galați, în sala teatrului *Français*, despre *Reeducarea noastră națională*. A fost o însemnată conferență, la care au venit foarte mulți gălățeni, atrași de numele vestit de scriitor al Părintelui Galaction. Iată în scurt ce a spus Sf. Sa:

Călătorind prin ținuturile noastre, adeseori întâlnești livezi țărănești cu arbori crescuți neregulat și strâmb, așezați clae peste grămadă, chirciți și cari produc roade puține și inferioare.

Dacă ai văzut pe aiurea cum sunt pe acolo îngrijiți, pomii, cum sunt așezați regulat, la soare, curățți de uscături, crescuți frumos și dând recolte alese și bogate, te întrebi cu mâhnire pentruce lucrurile stau așa de rău la noi și ce ar trebui făcut pentru a le îndrepta.

Aceleași gânduri te cuprind, când vezi starea noastră socială de azi, în comparație cu a națiunilor mai civilizate, și te întrebi ce trebuie să facem pentruca din rău să facem mai bun.

Lucrurile trebuiesc privite cu sinceritate, așa cum sunt.

În grădina noastră socială, găsim mai multe scăderi de cât în a țăranului de la munte. Oriunde ne întorcem privirile, găsim că împrejurările proaste abundă. Și am ajus la o așa stare de perversiune, încât nu mai reacționăm. Ne înfățișăm în fel de fel de atitudini strâmb, nu suntem la înălțimea binecuvântărilor cu cari Dumnezeu ne-a înzestrat. Imensa majoritate nu ne îndeplinim datoriile și suntem mereu nemulțumiți, mereu cârtim.

O asemenea stare de lucruri fiind primejdioasă pentru viitorul nostru, trebuie să ne silim a o îndrepta. Trebuie să croim îndreptarea tineretului. Pe cei bătrâni este greu să-i mai refacem.

Simțurile noastre sunt tocite din prea marea năvală de impresiuni proaste. De vină, în prima linie sete presa, care, se știe, reprezintă oglinda societății. În presa noastră, se deapănă zilnic înfinite rele, scandaluri, murdării, minciuni, banditisme, atentate la bunele moravuri, hoții. Pare că această presă ar avea misiunea de a arăta numai relele. Ca și cum fapte bune nu s'ar petrece în societatea noastră! Iar când faptele bune găsesc câte un colțisor, apoi sunt comentate în rău, criticate cu răutate.

Dacă un străin ne-ar judeca după cum ne descriem în presă, ar avea o impresie covârșitor de rea despre noi și despre țara noastră.

Nădejdea noastră este tineretul. Grija de a îndrepta tineretul, trebuie să ne preocupe ziua și noaptea.

După războiu, tineretul nostru are o mare grabă după plăceri și este obosit dela datorie; este ahtiat de tot ce e spectaculos, ca cinematografele imorale, reprobabile. Suntem ca popoarele care deabia acum vin în contact cu civilizația și primim numai ceace este rău, fals.

Ce vor face acești copii, când vor deveni oameni maturi? Ce viitor pregătesc ei țării? Sărmana patrie pe ce se va putea sprijini? La ce ne putem aștepta dela o asemenea generație pripită către toate ușurințele?

Conferențiarul se întreabă: cum vom îndrepta această livadă tânără, așa încât să așezăm țara pe un fundament solid? Căci este elementar să-ți iubești țara și neamul și să faci totul pentru a-i pregăti un viitor solid.

Pentru îndreptare, soluțiile cele mai potrivite sunt cele simple.

În veacul trecut, omul era lăsat în paza conștiinței, ca a unui tribunal fără greș, care îl conducea să facă toate cele corecte și utile. Aceasta, conform filosofiei independente.

Dar această conștiință a dat faliment. Ea nu ne poate opri de la rele. Paznicul moșiei este șchiop. Deci este de cea mai mare nevoie să revizuiim o asemenea conștiință. Moșia să nu mai aibă un paznic șchiop.

Conștiința, este fără efect, când nu are la bază frica de Dumnezeu.

Deaceea trebuie să ne întorcem la educația religioasă. Să punem frâu năvalei de sentimente rele. Singură învățătura evangheliei ne poate mântui.

Fără ordine, fără disciplină sufletească, nu putem

ajunge la niciun rezultat bun. Toți ceice au procedat altfel, s'au prăbușit. Probă bolșevicii și comuniștii.

Adevăratul om de știință este religios și democrațiile nu pot progresa fără o revenire la credința veche, la puterea de disciplină, de umanizare superioară. În privința aceasta, să ne servească drept pildă. Englezii și Americanii.

Terminând, părintele Galaction recomandă pentru generația nouă educația religioasă chiar din vârsta cea mai fragedă. Tineretul trebuie pregătit ca să trăiască și să se desvolte în comunitate, pentru solidaritatea socială conform înaltelor învățături ale Mântuitorului.

Bisericele trebuiesc prefăcute în școli.

Vorbitorul a fost ascultat cu cea mai desăvârșită atenție de către numerosul public și a fost răsplătit cu puternice aplause.

5. La 20 Martie a. c., Păr. *Petru Chiricuță*, de care am scris mai sus, și-a ținut și Sf. Sa o conferință la societatea *Samarineanul Milostiv*: „Duminica creștinului Duminica Românului”. Iată, în scurt, ce a spus Sf. Sa:

«Duminica este prin excelență sărbătoarea creștinătății. La ziua Duminicii, s'au întâmplat cele mai mari fapte minunate, cari înstelează cerul vieții creștinești, de-a-proape două mii de ani. Duminica este ziua învierii lui Iisus, este ziua arătatilor Lui minunate apostolilor și Mironosițelor Femei — este ziua Pogorării Sf. Duh peste Apostoli, este ziua în care de 2000 de ani, Biserica săvârșește cea mai minunată dintre tainele credinței creștinești: Taina Sf. Jertfe, despre care Domnul Iisus a spus ucenicilor Săi „aceasta să faceți totdeauna în amintirea Mea”. Duminica este ziua Păcii, Iertării, Milosteniei între oameni. Creștinii cei vechi, au cinstit în mod deosebit ziua Duminicii, prin participarea întregului popor, credincios la slujba religioasă, prin pocăința păcatelor și împărtășirea în fiecă Duminică, înfruntând chiar cumplita furie a persecuțiilor, căror au căzut jertfă cei mulți. Adunarea creștinilor în ziua Duminicii la Biserică, este mântuitoare pentru tot poporul credincios. Nicăieri și nici odată nu se poate aduna tot poporul și cu mai multă folosință decât în Biserică: Duminică dimineața.

Aci are omul o clipă de răgaz, de meditație la vremelnicia și deșertăciunea vieții, ia un rost, o chemare mai de preț decât numai pustiul grijilor de toată ziua. Numai aici poate omul trăi intens un sentiment firesc de „egalitate” între toți oamenii și prețuirea înaltelor virtuți morale, exemplificate prin viața atâtor eroi ai credinței, sfinții bisericei. Câte binecuvântări s'au revărsat în omenire din cinstirea cu pietatea cerută, a zilei de Duminică, în cursul vremurilor!

Asistența la sărbătorirea Duminicii a plămădit în viața omenirii tot cece înseamnă generozitate, eroism moral, umanitate. Duminica este, prin excelență, ziua de slujbă obștească a Bisericii Domnului Hristos. La biserică se adună toți, fără nicio osebire între ei: bătrân ori tânăr, bogat și sărac, luminat sau neînvățat,

toți deopotrivă, și primesc în mod egal lumina și raza mângâierii pentru suflet, care este numai darul Bisericii.

Românii au prețuit în mod deosebit această zi. Ei au împlinit întocmai porunca lui Dumnezeu pentru serbarea zilei a 7-a, ca și de închinare lui Dumnezeu și de odihnă și pace pentru suflet.

Aici, la biserică, în ziua Duminicii se aduna toată obștea de români și înălțau rugăciuni de pace, de iertarea greșelilor, de iubire între frați, bună îmbelșugare a pământului și protegiuire în fața uneltirilor vrăjmășești. Așa s'au orânduit toate începuturile drepturilor noastre românești, la umbra crucii: în ziua Duminicii. Aici se întâlnea voevodul cu cel din urmă dintre oștenii înfrățiți prin închinare la același Mântuitor Iisus. Și sentimentul iubirii între români «ca frați creștini» este mai străvechiu, mai statornic și mântuitor decât orice alt gând ori sentiment. Credința și practica religioasă a plămădit și a desăvârșit ființa și distincțiunea etnică a românilor în cursul veacurilor.

Și astăzi, în vârtoarea atâtor primejdii sociale-naționale, cetatea românismului nu poate fi părăsită fără primejdie. În toate suntem, putem fi răzlețiți, dar cetatea și credința nu pot fi părăsite. Tot numai Biserica poate aduna în cumpăna vremii sufletele și inimile laolaltă, în fața primejdiilor cari sunt asupra noastră, în clipa aceasta. Postulatele social-naționale ale religiei ortodoxe sunt singure pavază apărătoare pentru om, familie și pentru românismul în genere.

Să vină copiii la Biserică, tinerii și fecioarele noastre, părinții de familii și mamele, conducătorii orașelor și satelor, cărturarii și legiuitorii poporului — câteva clipe de rugăciune, de adâncire în sine, cunoașterea patimilor cari ne pierd și ne răsleşesc între noi și inima înălțată la înțelegerea rostului jertfirii Domnului Iisus și a Mântuirii — iată câteva scilipiri numai, din cununa de raze luminoase ce înfrumusețează fruntea închinătorului pios, care iubește slava și buna poadoabă a Casei Domnului.

„De-am fi creștini, adevărați creștini, am fi cei mai înțelegători români — nicio primejdie nu ar amenința casa noastră, cu pustiirea”.

Domnul Iisus a spus veacurilor acest mare adevăr: „Fără mine nu puteți face nimic”.

Cucernice clipe de mângâiere au pătruns și au mângâiat pe cei de față ca'ntr'o biserică, într'o zi de sărbătoare”.

Arhim. SORIBAN

Raport asupra lucrării Centrului Pastoral «Cristești» pe anul 1924.

— Către Protoiereul jud. Botoșani —

Prea Cucernice Părinte,

Despre activitatea acestui centru pe anul 1924, respectuos vin a raporta următoarele:

Primind ord. P. C. V. Nr. 99 din an. cr, care, prin aliniatul 4, prevede constituirea centrelor pastorale, în scopul combaterii patimilor de care suferă poporul

nostru și pentru educațiunea morală-religioasă a acestui popor; citatul ordin indicându-ne și sfera centrului, Proistosul ce mi-l-ași desemnat, dimpreună cu subsemnatul, prin circulara noastră Nr. 3, am convocat membrii centrului la parohia Cristești, spre a-ne consfătuți asupra întocmirii unui program de lucru al centrului pe anul 1924.

Parohiile, cari compun centrul Cristești sunt 9 și anume:

Cristești, având paroh pe Icon. Stavr. *Ioan Gașpar*; *Oneagu*, având paroh pe Ieromon. *Ghem. Veriuciuc*; *Oroșeni*, având paroh pe Pr. *Gh. Grigoraș*; *Coșula*, având paroh pe Pr. *C. Călinescu*; *Buzeni*, având paroh pe Pr. *D. Apostiu*; *Stăuceni*, având paroh pe Pr. *I. Romanescu*; *Bălușeni*, având paroh pe Icon. *C. Fasniuc*; *Dracșeni*, având paroh pe Sachel. *V. Soescu* secretarul centrului; *Copălău* având paroh pe Icon. *Str. C. Constantinescu*, Proistosul centrului.

La prima convocare, prezintându-se majoritatea membrilor centrului și punându-li-se în vedere scopul întrunirii; membrii, având în cugete și porunca: „mergând învățați toate neamurile“, cu multă mulțămire primesc această nouă latură de lucru a misiunii preotești și, în urma d. scuțiunilor, se întocmește următorul program de executat în decursul anului. 1. Se vor ține 9 ședințe publice, câte una în fie-care parohie, după numărul parohiilor din centru. 2. Ședințele se vor ține în zilele de Duminică și numai în oarele a. m. 3. Toți membrii centrului vor oficia în sobor Sf. Liturghie în biserică unde se va ține ședința. 4. După terminarea serviciului liturgic, se va oficia în sobor de toți membrii taina „Sf. Maslu“. 5. La terminarea Sf. Maslu, colegul desemnat din timp va predica poporului un subiect, ce s'a hotărât la această ședință, anume: a) Post, milostenie, spovedanie de Pr. *C. Fasniuc*¹⁾; b) Primejdiile alcoolismului de Pr. *V. Soescu*; c) Jurăminte, vorbe urâte și înjurături de Pr. *C. Constantinescu*; d) De ce ne numim creștini și cum putem dovedi că suntem creștini de Pr. *C. Călinescu*; e) Creșterea copiilor în frica de Dumnezeu și rușinea de oameni de Pr. *C. Constantinescu*; f) Despre clevețire de Pr. *Gh. Grigoraș*; g) Furturile și jurămintele de Pr. *V. Soescu*; h) Despre sărbători, de Pr. *Apostiu*. Acest program, a fost executat în cursul anului, numai cu următoarele modificări: 1. La observarea P. C. V., s'a redus din program predicile cu titlurile mai sus arătate, înlocuindu-se pentru toate ședințele cu predica: „Primejdiile alcoolismului și combaterea lui“; 2. Nu s'a ținut ședință în parohia Oroșeni, parohul din acea localitate absentând din cauze cunoscute P. C. V. și fiindcă la ori-ce ședință principalul rol îl are preotul local, centrul și-a amânat această ședință pentru altă dată.

Centrul a executat următoarea ordine de ședință:

1) Păi cum îl cheamă: *Fasniuc* ori *Ofasniuc*? că mai sus ai scris *Fasniuc*!

Cerem lucru făcut cu grijă. — Nota Arhlm. Scriban.

1. Duminică, 23 Martie, la parohia *Buzeni*, unde a predicat Pr. *C. Fasniuc*; 2. Vineri, 2 Maiu, la parohia *Coșula* unde a predicat Pr. *V. Soescu*; 3. Duminică, 1 Iunie, la parohia *Dracșeni*, unde a predicat Pr. *C. Constantinescu*; 4. Duminică, 6 Iulie, la parohia *Copălău*, unde a predicat Pr. *C. Călinescu*; 5. Duminică, 10 August, la parohia *Stăuceni*, unde a predicat Pr. *C. Constantinescu*; 6. Duminică, 11 Sept., la parohia *Bălușeni*, unde a predicat Pr. *C. Călinescu*; 7. Duminică, 19 Octombrie, la parohia *Oneaga*, unde a predicat Pr. *C. Fasniuc*.

Programul, astfel executat de centru, s'a observat că era binevenit pentru popor, acesta având ocaziunea a asista la servicii divine, săvârșite de 9 preoți în sobor și'n unele localități asistați și de Diacon. În deosebi, în zilele frumoase, adunarea credincioșilor din parohia cu ședința era înzecită, prin venirea sătenilor din celelalte parohii. Aceste ședințe devenise adevărate pelerinagii, ca la hramurile mănăstirilor mari, prin venirea credincioșilor locali și străini; aceste adunări erau cu atât mai de admirat, cu atât în agapele ce urmau după serviciile divine, lipsea cu totul băutura rachiului. Poporul cunoștea data ședințelor de la preoții respectivi. La toate ședințele, Sf. Maslu și predica s'au ținut sub cerul liber, fiind neîncăpătoare bisericile pentru mulțimea asistenților. În multe localități am avut asistența autorităților comunale și'n deosebi a școlilor și învățătorilor, cari pe unde aveau coruri, au dat încă o podoabă serviciului divin prin glasurile îngerești ale copilașilor. Aci, în fața ședinței, s'a observat sufletul săteanului însetat de apa vie a evlaviei; aci, s'a văzut inima curată, frăția creștină, în primirea păstorilor și credincioșilor streini. Aci, ne găseam în fața poporului vrednic, curat de ori-ce patimă, și ne întrebam, cari ar fi misionarii să poată ține acest popor în virtutea la care aceste ședințe pastorale pentru moment îl ridică, și ne-am răspuns că numai preoțimea, de se va încuraja la luptă, va birui patima d.n. popor; căci această preoțime, care predică pe M-torul lumii, are porunca: „Indrăzniți! eu am biruit lumea“.

Combaterea alcoolismului a fost temeiul ședințelor acestui centru și în serviciul sf. liturghii s'au pus la timp rugăciunile pentru mântuire de boale și primejdii, deasemenea la Sf. Maslu; iar în predicile rostite, Preoții se întreceau în a prezenta poporului alcoolismul în toată goliciunea lui, dovedind primejdia ce-o aducea prin exemple cunoscute de popor și combatând patima pe temeiul Sf. Scripturi, și aceste temeuri, preoții le citeau direct din Sf. Scriptură. Nu pot lauda predica unuia, mai mult ca pe a altuia, însă afirm că toți colegii predicatori ș'au ach. tat datoria, producând o mișcare de viață nouă în sufletul ascultătorilor, iar colegilor deplin mulțumire.

Notăm, P. C. V., ca demnitatea preoțească a fost menajată cu deosebit interes de membrii centrului. Serviciile divine au fost executate cu toată prestanța cuvenită; veșmintele sfințite toate nouă, fie-care preot venind cu veșmintele sale. Preoții, în mod desinteresat

Își parăseau parohiile, cugetând la practica Mântuitorului: „Și alte oi am, cari nu sunt din staulul acesta și pe acelea mi-se cade a-le aduce“. Desinteresati de beneficiul material, ei lăsașu prnoasele ce din belșug erau aduse de popor, în folosul epitropiei și preotului local. La majoritatea parohiilor, preoții au fost însoțiți de cântăreții lor, acești vrednici slujitori ai biserici, cari, observând lucrarea șefilor, au alergat să împodobească slujbele cu coruri frumoase. La fie-care ședință s'au distribuit, cu plată, broșuri de propagandă atât antialcoolice, cât și contra sectelor dușmane ortodoxismului ca: „Jos beția“, *Crâșma trează*, „Icoanele“, „Adventismul“¹⁾, etc.; toate tipărituri ale Tipografiei Mănăstirei Neamului, procurate parohiilor prin Onor. Protoierie.

Nu putem da o statistică, a acestor distribuțiuni, neavând datele necesare pe centru, totuși aceasta să poate vedea din borderoul fiecărei parohii, la Protoierie. Afirmăm că poporul cu vie plăcere cumpără cărțile recomandate de preoți; căci poporul are nevoie de multă lumină și trebuie a i-se da lumina.

Înainte de a încheia raportul nostru, dau răspunsul întrebării: dacă centrul, prin lucrarea sa, a reușit a se apropia de scopul urmărit. Și raportăm că, în parte, rezultatul este pozitiv, prin faptul că săteanul bisericos și credincios, a rărit vizita la crâșmă, și dacă n'au lăsat gustarea rachiuului cu totul, apoi beții de rachiu nu fac²⁾. Unii au părăsit cu totul băutura rachiuului, de și mărturisim că numărul acestora este prea mic în fiecare parohie; demn de notat este că, în urma ședinței de la Coșula, însuși crâșmarul s'a lăsat de a mai bea rachiu, mărturisind aceasta personal prin articolul: „mărturisirea mea“ în revista „Cultura“ din Cluj. Socotim că aceste cazuri singuratice se vor înmulți, dacă lupta clerului va merge mai departe și forțele ei vor putea fi înote prin îndemnul autorităților și prin noi aliați ce clerul așteaptă la lucru, adică pe ceilalți factori conducători și luminători al paturii țărănești. Iar circulara I. P. S. Mitropolit Pimen, prin care ordonă preoților a nu oïcia ierurgi poporului unde se vede rachiu, a prins de minune lucrării noastre; căci astăzi avem fericirea să recomandăm parohia noastră și cred că ale tuturor sunt la fel, unde la ori-ce interes religios s'a înlăturat definitiv băutura rachiuului. La timp a venit acea dispozițiune a Înaltului Chiriarh, căci venise vremea ca, la pomenirile (praznice) pentru morți, să fie și gâlcevi din cauza rachiuului; iar rachiuul avansase până'n pridvoarele bisericilor, unde, după terminarea serviciului divin, era blagoslovit de înșiși noi, preoți³⁾, iar credincioșii nu odată chiar s'au și bătut la ușile bisericilor, montați de prea marea cantitate de pomană cu rachiu.

¹⁾ Iată folosul tipăriturilor dela Neamșu, de care noi des am vorbit aici! P. S. Nicodem, care le lucrează și le cârmuește atât de bine, are de ce se bucura. — Nota A. S.

²⁾ Da? Ia citește ce scrie Dr. Mihăilescu din Botoșani dela d voastră! Găsiți spusele lui chiar în acest număr al nostru la „Insemnări mărunte“. — Nota A. S.

³⁾ Apoi preoții de ce binecuvântau rachiuul? — Nota A. S.

Aceasta este reușita pozitivă pentru munca centrului, numai într'un singur an împotriva acestui dușman puternic; rămânând ca viitorul să decidă și asupra rezultatului negativ, pe care iată-l: Oamenii bețivi, totdeauna au înconjurat biserica și preotul ei.

Auzind aceștia despre lupta ce a pornit clerul împotriva beției, s'au îndărătnicit și mai mult și sub imboldul cârciumarilor (cunosc pe cei din satul meu), pare că ș'au mutat cu totul domiciliul la cârciumă; căci acolo stau zi și noapte, deacasă neducând nici-o grija, bătându-le vântul prin gospodării. Iar aci, la cârciumă, pe lângă fericirea cârciumarilor și nenorocirea bețivilor, se propoveduiește dușmănia contra bisericii, preotului, contra or-cării bune porniri între săteni: încurajându-se unii pe alții cu vorbe ca acestea; „n'a ajutat Dumnezeu pochilor să stârpească rachiuul“⁴⁾.

Acesta fiind și rezultatul negativ a lucrării centrului „Cristești“ în anul 1924, pentru combaterea alcoolismului, membrii centrului vă declară prin noi P. C. Voastre, că lupta lor pe această temă va fi încordată și pe viitor, fără cea mai mică îngăduială. Iar ca să nu desarmăm în fața unei forțe așa mari ca alcoolismul, cerem îndemnul și încurajarea din partea iubiților noștri conducători; cerem intervenirea în luptă a ori-cării autorități și individ cu simțire românească, spre a ne bucura cu toții mai curând de cât să credem, de fericirea de a vedea neamul românesc, vindecat de plaga alcoolismului, isvorul tuturor nenorocirilor unui popor.

Secretarul Centrului „Cristești“
Preot. V. SOIESCU

Drăcșeni

Adaos. — Cu mult interes am citit cuvintele acestei dări-de-seamă, ne arătăm toată bucuria pentru lucrul preoților și-i îndemnăm să nu slăbească lupta o clipă. Vor scăpa România de cea mai cumplită plagă și vor aduce Bisericii cinstea că numai ea a putut aduce această vindecare. Se va dovedi atunci că Biserica este fruntea așezămintelor țării și această constatare va fi o întărire pentru Biserica mai mult decât a tuturor legilor.

Arhim. SCRIBAN

ACTIVITATEA¹⁾

desfășurată de Asociația de buni creștini „Mântuirea“ din Comuna Sudiți Jud. Ialomița, pe timp de 3 luni de funcționare (19 Octombrie 1924 — 19 Ianuarie 1925).

Ceeace m'a făcut să înființez această Asociație, a fost dorința de a da muncii desfășurate de mai înainte, o formă concretă, o formă oficială, ca să zic așa, pentru a provoca mai multă încredere și autoritate. Nevoia unei lucrări mai sistematice în combaterea re-lelor curente și viții, precum și în întărirea și consolidarea credinței creștine, a grăbit înființarea Asociației.

⁴⁾ Citiți-le bucată Rarii Proștilor din cartea Prea Sfințitului Nicodem *Jos Beția!* — Nota A. S.

¹⁾ După raportul înaintat P. S. S. Episcopului Ilarie al Constanței.

Pentru ca să fie ceva complet, să îmbrățișeze toate ramurile activității prin care creștinismul ar putea progresa în lume, am chibzuit așa fel și am împărțit Asociația în 6 secțiuni, corespunzând fiecare unei nevoi bine simțite în popor.

Cum lucrăm?

Asociația este înființată în ziua de 19 Octombrie 1924, iar actul constitutiv s'a făcut în Biserică, cu care ocaziune s'a iscălit și Statutul. Este formată din 48 membrii, din cari 35 sunt fondatori, iar restul veniți mai în urmă. Are numai atâția, căci nu oricine se poate înscrie ca membru, ci numai cei cumpătați, mai ales în privința băuturilor alcoolice și aceia, cari își iau anumite obligații. Nădăjduim însă, ca, până într'un an să avem, dacă nu pe toți enoriașii, dar cel puțin jumătate, membri devotați, cumpătați și îndeplinind condițiunile din statute, ceea ce n'ar fi lucru puțin.

Odată constituită Asociația, am și început ținerea șezătorilor odată pe săptămână în Biserică. La început, ca la ori ce început, mergea greu: multora li se părea lucru curios, veneau puțini și cari veniau, veniau mai mult de curiozitate, dar cine venia odată, nu mai lipsia a doua oară. La șezători luam fiecare secțiune în parte, tratând subiecte conforme cu acea secțiune, până le luam la rând pe câte 6.

Inceputul l-am tăcut printr'un Te-Deum, apoi o cuvântare, în care am arătat scopul Asociației și al fiecărei secțiuni. La secțiunea «Evanghelizare» am luat Evanghelia după Matei dela început și o voi explica până o voi termina. La celelalte secțiuni, am ales bucăți și subiecte în legătură cu ele. Tuturor subiectelor însă le dăm un caracter religios; cu alte cuvinte, toate sunt trecute prin sita religiunii. Mărturisesc că nu odată am văzut oameni și femei plângând, așa de mult le place poporenilor să li se spună învățături religioase.

Pentru a se putea cunoaște mai bine cum lucrează Asociația de buni creștini „Mântuirea”, voi da mai la vale conținutul fiecărei șezători, după registrul șezătorilor, care se iscălește de Președinte și de Secretar.

ȘEZĂTOAREA I-a

18 persoane.

23 Octombrie 1924.

Ora 4-6 p. m.

1. Te-Deum de mulțumire.
2. O cuvântare în care am arătat scopul Asociației și al secțiunilor.
3. **Evanghelizare ortodoxă:** Explicarea cărții Iob.
4. **Asistență socială:** Pronia cerească. (Citit din Morala de Chiriac). Sfaturi contra boalelor. (Inșepături, bube, etc.) citit din „Poșta Țăranului”.
5. **Cultură națională:** Mărăștii și Mărăștii (din Ziarul „Universul”). Unde dai și unde crapă („Albina” pag. 253).
6. **Combaterea alcoolului:** Ce aduce alcoolul („Albina” pag. 207 și 241). Povestea „Comoara dracului” (Poșta Țăranului). Câte cârciumi avem. (Cultura poporului).
7. **Biblioteca:** Se împart cărți acasă.
8. **Coruri bisericesti:** Se încep cântările Sf. Liturghii.

ȘEZĂTOAREA II-a

24 persoane.

30 Octombrie 1924.

ora 4-6 p. m.

1. **Evanghelizare ortodoxă:** Explicarea din Mateiu. (Cap. I și II). Visul Șeicului Ali. (Dumineca ortodoxă). Lingușirea și sinceritatea (idem).
2. **Asistență socială:** Despre leșin (Poșta Țăranului).
3. **Cultură națională:** Folosul cărții la sate (Poșta Țăranului). Povestea Neamului. (Din volumul Fl. Cristescu).
4. **Combaterea alcoolului:** O cruciadă contra alcoolului Din „Universul”. Cu Hristos toate le pot. (Dumineca ortodoxă).
5. **Biblioteca:** Se primesc și se împart cărți.
6. **Coruri bisericesti:** Se continuă cântările.

ȘEZĂTOAREA III-a

36 persoane.

6 Noiembrie 1924.

ora 4-6 p. m.

1. **Evanghelizare ortodoxă:** Explicare din Mateiu. (Cap. III-IV, 23). Păcătosul pocăit. („Albina” 15 Maiu 1923). Despre Sf. Cruce („Dumineca ortodoxă”).
2. **Asistență socială:** Despre răs („Dumineca ortodoxă”).
3. **Cultură națională:** Povestea neamului. (continuare). Șarpele. (Poveste morală „Albina”).
4. **Combaterea alcoolului:** Alcoolismul la sate. (Poșta Țăranului).
5. **Biblioteca:** Se primesc și se împart cărți.
6. **Coruri bisericesti:** Se continuă învățarea cântărilor.

ȘEZĂTOAREA IV-a

31 persoane.

13 Noiembrie 1924.

ora 4-6 p. m.

1. **Evanghelizare ortodoxă:** Explicare din Mateiu (IV, 23-V, 5). Puterea sfintei cruci. (Dumineca ortodoxă).
2. **Asistență socială:** Dureri de urechi și ochi. (Sfaturi).
3. **Cultură națională:** Povestea neamului. (urmare).
4. **Combaterea alcoolului:** Din „Revista anti-alcoolică”. (Cetire)
5. **Biblioteca:** Se primesc și se împart cărți.
6. **Coruri bisericesti:** Se urmează cu învățarea cântărilor.

ȘEZĂTOAREA V-a

19 persoane.

20 Noiembrie 1924.

a fost vreme rea.

ora 4-6 p. m.

1. **Evanghelizare ortodoxă:** Explicare din Mateiu (V, 6-13) La nevoe se cunosc prietenii. („Albina”).
2. **Asistență socială:** Prăpădul bolșevic. (Din broșura cu acelaș nume).
3. **Cultură națională:** Povestea neamului (urmare).
4. **Combaterea alcoolului:** Convingeri sufletești. (Noua Revistă Bisericească). Doi interesați cercetători de Biserică. (Dumineca ortodoxă).
5. **Biblioteca:** Se împart și se primesc cărți.
6. **Coruri bisericesti:** Se urmează corul.

ȘEZĂTOAREA VI-a

52 persoane.

4 Decembrie 1924.

ora 3-5 p. m.

1. **Evanghelizare ortodoxă:** Explicare din Mateiu. (V, 13-20) Mergerea la Biserică (sfaturi).
2. **Asistență socială:** Prăpădul bolșevic. (urmare).
3. **Cultură națională:** Povestea neamului. (urmare).
4. **Combaterea alcoolului:** Curent contra beției în Anglia. (Ziarul „Universul”). Cum să ne scăpăm de alcool (sfaturi).
5. **Biblioteca:** Se primesc și se împart cărți.
6. **Coruri bisericesti:** Se urmează învățarea cântărilor.

ŞEZĂTOAREA VII-a

59 persoane.

11 Decembrie 1924.

ora 3—5 p. m.

1. **Evangelizare ortodoxă:** Explicare din Mateiu. (V, 21—38) Credința Locotenentului. („Dumineca ortodoxă“).
2. **Asistență socială:** Prăpădul bolșevic. (urmare).
3. **Cultură națională:** Povestea neamului. (urmare).
4. **Combaterea alcoolului:** Ce băuturi să bem. (Din broșura Ing. A. Ionescu). Intâmplări zilnice din cauza beției. (Culese de mine din ziare).
5. **Biblioteca:** Se primesc și se împart cărți.
6. **Coruri bisericești:** Se continuă cântările Sf. Leturghi

ŞEZĂTOAREA VIII-a

64 persoane.

18 Decembrie 1924.

ora 3—5 p. m.

1. **Evangelizare ortodoxă:** Explicare din Mateiu (V, 38—48—VI, 1—6. Ori ce-ai face, gândeste-te cum are să iasă („Dumineca ortodoxă“). Am nădăjduit în Dumnezeu (Idem).
2. **Asistență socială:** Leac pentru tuse. (Poșta Țăranului). Prăpădul bolșevic. (Urmare).
3. **Cultură națională:** Banii și înțelepciunea. („Albina“). Povestea neamului. (Urmare).
4. **Combaterea alcoolului:** Unde duce beția („Dumineca ortodoxă“), Intâmplări din cauza beției. (cetire din ziare) (altele).
5. **Biblioteca:** Se primesc și se împart cărți.
6. **Coruri bisericești:** Se urmează cântările.

ŞEZĂTOAREA IX-a

peste 300 persoane.

26 Decembrie 1924.

ora 11—12 $\frac{1}{2}$ a. m.

Serbare religioasă în Biserică, dată cu concursul fetelor ce alcătuiesc corul Asociației.

1. Cuvântare despre Nașt. Domnului . Pr. V. Georgescu
2. Hristos se întrupează (Poezie rel.) . Stanca Giugian
3. Mărire Tatălui—Bine cuvintează . Cor bisericesc
4. Ruga de seară. (Poezie religioasă). Aneta Șincan
5. În Tine, Cu Tine, Prin Tine. (Poezie religioasă) . Georgescu V. Elena
6. Mărire Tatălui—Unule născut . Cor bisericesc
7. Când plouă. (Poezie religioasă) . Olga Popia
8. De crăciun. (Poezie) . Elena Pamblică
9. Rugăciunea unui copil (cetit din „Dumineca ortodoxă“). Pr. V. Georgescu
10. Anul ce vine. (Poezie religioasă) . Paraschiua Grancea
11. Tu ne-ai salvat! (Poezie religioasă). Tudora Tutunaru
12. Sfânt, sfânt, sfânt . Cor bisericesc
13. Hristos (Poezie) . Rusu Atena
14. Cine-și dă, lui și dă (cetit din „Dumineca ortodoxă“) . Preotul V. Georgescu
15. Incheiere.... Câștigul ce-l dă Relig. Preotul V. Georgescu

Este de notat că această mică serbare, deși simplă și la început, totuși a impresionat atât de adânc pe enoriași, încât mulți au rămas și mi-au spus să fac astfel de serbări în fie care Duminecă, ceea ce este peste putință.

ŞEZĂTOAREA X-a

peste 280 persoane.

11 Ianuarie 1925.

ora 11—12 $\frac{1}{2}$ a. m.

1. **Evangelizare ortodoxă:** Explicare din Mateiu (VI, 19—34). Femeea cea nevoiașă și pricepută (citit din „Dum. ort.“).

N.B. La secțiunea „Biblioteca“ la fie care șezătoare se adună întâiu cărțile date mai înainte, apoi se dau altora. În privința „combaterii alcoolului“ am adunat din ziare știri și întâmplări din cauza beției. Voiu căuta a le strânge într'un volum. „Despre beție“.

2. **Asistență socială:** Ingrijirea copiilor mici (sfaturi).
3. **Cultură națională:** Povestea neamului (urmare).
4. **Combaterea alcoolului:** Urmările beției (conferință).
5. **Biblioteca:** Se împart cărți.
6. **Coruri bisericești:** Se învață corul „Pre stăpânul“.

ŞEZĂTOAREA XI-a

Biserica plină.

18 Ianuarie 1925.

ora 11—12 $\frac{1}{2}$ a. m.

1. **Evangelizare ortodoxă:** Explicare din Mateiu (VII, 1—12) Așa sunt copiii. („Dumineca ortodoxă“). În drumul vieții. (Idem).
2. **Asistență socială:** Ajutorarea celor neputincioși (conferință).
3. **Cultură națională:** Povestea neamului. (Din viața lui Vlad Țepeș).
4. **Combaterea alcoolului:** Alcoolul e otravă. (Spicuri din ziare).
5. **Biblioteca:** Se primesc și se împart cărți.
6. **Coruri bisericești:** Repetiție. — Cântări la cununie

Din cele de mai sus s'a putut vedea activitatea desfășurată de Asociația „Mântuirea“ în decursul celor 3 luni de existență. Dacă Bunul Dumnezeu îmi va ajuta, voiu continua pe aceiași cale cu mai multă dragoste și poate cu mai multă izbândă, căci piedicile au fost învinse. Astăzi, Asociația este necunoscută de Onor. Ministerul Cultelor și Artelor și în curând vom primi și un ajutor în cărți pentru secțiunea „Biblioteca“. De asemenea Onor. Ministru Sănătății publice (Direcțiunea Asociației sociale) ne va ajuta pentru crearea unui „dispensar“, dându-ne și medicamentele necesare. Am fost încurajați și de particulari. Astfel, Fondațiunea culturală „Principele Carol“ ne-a donat prin D. Apostol D. Culea cărți în valoare de peste 1000 lei. Direcțiunea ziarului „Universul“, prin D. Stelian Popescu, ne trimite gratuit cele 4 publicațiuni ale sale; Onor. Ministerul Agriculturii ne-a trimis cărți și broșuri de peste 500 lei; Onor. Ministerul Muncii, la fel; Societatea culturală „C. Negri“, din București, ne-a trimis cărți în valoare de 150 lei; apoi și alte donațiuni mai mici, la fel. Toate acestea ne dau puteri și încurajări, care ne întăresc mai mult.

Efectele dobândite

De sigur că într'un timp așa de scurt, nu s'au putut constata efecte prea vădite, schimbări prea mari în interiorul poporenilor. Acestea vin cu timpul, dar avem motive să nădăjduim că ele vor veni și vom fi fericiți ca în două dări de seamă, adică după alte trei iuni, să le putem arăta mai bine. Totuși și în acest scurt timp, voiu putea arăta câteva:

1. *La secțiunea „Evangelizarea ortodoxă“.* Prin dese cetiri și explicări din Sf. Scriptură, precum și prin citirea frumoaselor povestiri morale, am reușit să atrag luarea aminte a enoriașilor, că este mult mai folositor pentru ei a veni pe fiecare săptămână o oră, două, la Biserică, în afară de slujbă, de cât să se ducă la petreceri, sau mai ales să stea toată ziua la cârciumă. Poporeni vin din ce în ce mai mulți la șezătorile noastre și credem că în Postul cel mare, să fie Biserică totdeauna plină.

Dar cel mai vădit efect, pe care l-am putut constata din înrăurirea acestei secțiuni este faptul că astăzi nu

mai este un singur cetățean, care să nu se fi obișnuit cu noul calendar al Bisericii noastre. Acest lucru se poate constata cu atât mai bine, cu cât se știe că locuitorii comunei noastre erau recunoscuți ca nesupuși în toate chestiunile. De sigur că la început nici aici nu au lipsit îndoelile și vorbele de prisos, dar prin explicarea continuă cu toții au recunoscut dreptatea Bisericii. Pot spune că la sărbătorile trecute ale Crăciunului a venit lume la Biserică cu mult mai multă ca în alți ani.

2. *La secțiunea „Asistența socială”.* Și în această privință, interesul ce l-am deșteptat în ascultători se arată prin aceea, că vine lume zilnic de mă întreabă de felurite doctorii și prafuri, dar nu le pot fi de ajutor până în prezent din lipsă de fonduri. Efectul ce se poate vedea deocamdată însă este că ei au început să fie mai pașnici, mai buni cetățeni, cel puțin din respectul celor spuse, mulți caută să-și înăbușe pornirile rele. Și pentru că obiectul acestei secțiuni este și acela de a deștepta în enoriași acea solidaritate și frăție creștinească, am căutat să împăcăm și micile neînțelegeri dintre ei, ca să nu mai meargă pe la judecăți și am reușit în 5 din 8 cazuri. Este puțin, dar având în vedere greutatea, este destul.

3. *La secțiunea „Cultura națională”.* Și în această privință am atras luarea amănunțită a enoriașilor și pe lângă că mulți s'au abonat la deosebite reviste și ziare, din îndemnul nostru, se observă și o dragoste de cetit, de care voi vorbi la secțiunea „Biblioteca”. Am luat hotărârea să ridicăm și un monument al eroilor, pentru care s'a ales un comitet și a început strângerea fondurilor.

4. *La secțiunea „Combaterea alcoolului”.* Știind că plaga cea mai rea a societății de astăzi este beția, i-am dat și noi o atenție deosebită. Efectele sunt greu de apreciat, dar totuși voi putea arăta câteva: Avem în fiecare zi cereri de înscrierea a noi membri, cari se obligă a se abține de la băuturi alcoolice și aceasta în urma deselor noastre vorbiri contra beției, cât și din exemplul pe care cei dintâi îl dăm noi, abținându-ne definitiv de la băuturi cu alcool. Ce bine ar fi dacă și ceilalți frați Preoți ar face la fel! Până în prezent am reușit de a face ca 2 bețivi recunoscuți să se lase de această urâtă patimă. Lucrul în:bucurător însă este faptul că, de unde înainte toate cârciumile erau deschise în timpul slujbei, și cam toate erau în apropierea Bisericii, astăzi nu se mai pomenește de așa ceva. Bine înțeles, cârciumarii ne poartă sâmbetele, dar nu vor reuși să oprească în loc mișcarea, ce fără voia lor, va merge înainte, până când vom dobândi monopolul băuturilor, ca în Suedia. Luând cunoștință că în curând va fi pusă în discuție în Parlament legea nouă a spirtoaselor, Asociația noastră va înainta locului în drept un memoriu, de felul cum înțelegem a rezolva.

5. *La secțiunea „Coruri bisericesti și naționale, Teatru*

popular. Aici efectul este vădit. Asociația și-a înjghebat un cor, format din fete de țărani, care dă răspunsurile la Sf. Leturghie, precum și la orice servicii mai însemnate. Mulțumită acestui cor, avem bucuria de a vedea mereu Biserica plină și ce e mai frumos, tineretul este acela care și a schimbat multe obiceiuri urâte prin acelea de a veni la Biserică. Se știe doar ce rol frumos are astăzi Preotul în educarea tineretului. Cea dintâi probă a fost făcută a doua zi de Crăciun (26 Dec.) când am dat în Biserică o mică serbare religioasă, deși fără multă pretenție, totuși a produs o impresie din cele mai frumoase.

Cât privește a doua parte, Teatrul popular, o vom desăvârși cu timpul, dând serbării în afară de Biserică pentru care ne-am și procurat, piese mici de teatru (morale). La cununile mai însemnate, corul, este chemat să cânte, iar cei interesați donează sume de bani după putere, pentru fondul Asociației.

6. *La secțiunea „Biblioteca”.* La această secțiune efectul este mult mai mare, căci de aproape 2 ani există la Biserică o Bibliotecă zisă populară, care acum s'a înjghebat în Asociație. Venirea în număr atât de mare la Biserică, mai ales a tineretului, se datorește în mare măsură împărțirii de cărți acasă. Răul cel mare însă este că nu avem atâtea cărți, ca să putem mulțumi și face față tuturor cerințelor, mai ales că multe din cele donate de autorități nu sunt de loc potrivite pentru niște cetitori ca ai noștri și de aceea pe unele ca acestea ne lipsim a le mai împărți. Când vom avea însă mai multe fonduri, vom cumpăra noi cărți, mai ales din cele cu conținut religios, Institutul biblic este tocmai bine venit.

În cele de mai sus am arătat în treacăt activitatea depusă de Asociație în timp de trei luni de viață. Luând-o în general putem spune că am făcut ceva, dar luând în parte fiecare secțiune și comparând-o cu scopul propus de statut, găsim că n'am făcut niciun sfert din ceea ce trebuie să facem. Vom căuta a munci cu aceiași râvnă și de aici încolo, pentru a în'orace la Hristos sufletele celor ce ne-au fost dați să-i păstorim, căci tare s'au depărtat. Răsboiul, pe lângă multe neajunsuri, a mai adus și pe acesta, cel mai mare, de a îndepărta sufletele multora de Hristos.

Socotesc că astfel de Asociații n'ar trebui să lipsească din nici o parohie, s'au cel puțin să fie câteva centre în județ, care să aibă filiale în toate parohiile și ca centre n'ar fi mai nemerite, de cât centrele „cercurile pastorale”.

De felul cum noi Preoții vom ști să muncim și mai ales vom vrea să muncim, va depinde viitorul Bisericii noastre și al poporului românesc.

Președinte, Pr. V. Georgescu

Secretar, Th. Muzat

1925 Ianuarie 22

Sudiți

EXTERNĂ

Facultatea Liberă de Teologie Protestantă din Montpellier (Franța)

Facultatea de Teologie *datează* din anul 1598. La începutul ei a, fost Academie Teologică cu sediul la Montauban și a funcționat ca atare între anii 1598—1685. Ca Facultate propriu zisă, ca ramură universitară de Stat, funcționează dela 1809—1906, când, în urma separațiunii Bisericii de Stat, a rămas Facultate liberă.

În 1919, sediul ei s'a mutat dela Montauban la Montpellier, în urma hotărârii Sinodului Național al Bisericilor Reformate Evanghelice.

Studiile Facultății durează patru ani. Primul an e an preparator, în urma căruia se dă un examen, așa zis de *înaintare* (ascension).

La sfârșitul fiecărui semestru, din cei doi ani următori, se dau examenele semestriale; iar la sfârșitul anului al patrulea, se dă examen general și se susține o teză¹⁾, în urma căreia absolvenții Facultății obțin titlul de bacalaureați în teologie.

Facultatea poate acorda titlul de licențiat și doctorat în Teologie, în urma unor noi și riguroase examene și-a tipăririi de lucrări importante teologice.

OBIECȚELE. *Obiectele*, ce se predau, sunt:

I) În anul preparator: 1) *Filologie*: Noțiuni de l. ebraică, noțiuni de l. greacă a Noului Testament. Limbi moderne: engleza și germana.

2) Noțiuni de știință și filosofie.

3) Patristică.

4) Introducere în științele teologice.

5) Omiletică.

II) În cei trei ani de Teologie propriu-zisă:

1) Teologie istorică: Vechiul și Noul Testament. (Critică. Exegeză. Teologie Biblică). Istoria Bisericească și Istoria Dogmelor.

2) Teologie Sistematică: Dogmatică și Morală²⁾, Psihologie religioasă.

3) Teologie Practică și Chestiuni Sociale. (Chestiuni sociale și soluțiile date de Biblie. Soluțiile moderne. Ligi Morale și Sociale. Opera de asistență.

4) Știință și Filosofie. (Despre Materie. Biologie Generală. Raporturile dintre fizic și moral. Antropologie. Higienă. Istoria Filosofiei.

5) Istoria Religiunilor.

6) Dicțione. Improvizație. Muzică.

Spre o cunoștință mai amănunțită a programului, îmi îngădui să arăt programul cursurilor, ce se predau anul acesta 1924—1925.

Vechiul Testament, Critică: Cărțile profetice ale V. Testament. *Teologie Biblică*: Religia poporului Israel. *Exegeză*: Profețiile Mesianice din sec. 7-lea și 8-lea.

1) Teza trebuie să fie tipărită. Dela războiul mondial încoace, din cauza scumpetel prea mari a tiparului, se îngăduie, ca teza să fie scrisă la mașină într'un număr restrâns.

2) Deși figurează în programul Facultății, de fapt Morala nu se predă.

Noul Testament. Critică: Faptele Apostolilor, Epistolele Catolice, Apocalipsul. *Exegeză*: Epistola întâi către Corinteni.

Istoria Bisericească. Calvin. Origina romano-catolicismului.

Teologia Sistematică și Psihologia Religioasă: Dumnezeu și omul. Chestiuni de teodicee (Dreptatea lui Dumnezeu). Christologie și experiență religioasă. Despre Revelațiune. Christologia și misticismul unui apostol modern: Sadhou Sundar-Singh.

Teologia Practică și Chestiuni Sociale. Sociologia Bibliei. Marile popasuri ale misiunilor creștine. Asistența publică civilă și asistența bisericească.

Știință și Filosofie. Psihiatrie. Ideile Pedagogice în Istoria Filosofiei. Conferințe practice despre igienă.

Istoria Religiunilor. Religia Asiro-Babilonenilor. Religia oamenilor primitivi.

În afară de aceste cursuri, și paralel cu ele, mai sunt niște *cercuri de studii*, conduse de profesorii respectivi, în cari se studiază și se desbat chestiuni privitoare la romano-catolicismul, chestiuni Christologice; chestiuni de pedagogie religioasă; chestiuni privitoare la misiunile creștine și indigenii; studii asupra Istoriei religioase din sec. 18-lea în Franța; muzică religioasă, cânt și chestiuni liturgice; lecțiuni de engleză și germană.

La Facultate funcționează două *societăți* de lucrări:

1) Societatea *Prietenii Misiunii Creștine și-a Indigenilor*, care studiază problemele puse de misiunile creștine în scopul progresării lor. Această societate îngrijește și de tipărirea *Calendarului Misiunilor*.

2) Societatea de *Pedagogie Religioasă*, care studiază chestiuni de pedagogie, privitoare la educația religioasă-morală a tinerimii.

CURSURILE. *Cursurile* încep la începutul lunii Noiembrie și sfârșesc în primele zile ale lunii Iulie, după care se țin examenele.

Cursurile anului I-ii, preparator, sunt audiate de studenții respectivi, începători, în *Sala de Filosofie*.

Cursurile de Teologie sunt audiate în comun de studentii celor trei ani următori în *Sala de Teologie*.

Cursurile se țin dimineața, dela 9—12. După amiază studenții sunt liberi să se ocupe cu diferite lucrări practice. Joia nu se țin cursuri.

La Crăciun și la Paști studenții au vacanță de câte două săptămâni.

BIBLIOTECA. La îndemâna studenților, spre consultare, Facultatea are o bibliotecă compusă din aproape 30.000 volume. Cea mai mare parte din cărți, aparținând Statului, sunt instalate în localul Bibliotecii Universității din Montpellier, sub denumirea: Colecțiunile Facultății de Teologie.

O mare parte din cărți însă, aparținând Bisericii Protestante, alcătuiesc biblioteca propriu zisă a Facultății de Teologie și sunt instalate în localul ei propriu.

MUZEU. Studenții pot deasemeni consulta biblioteca Universității locale. Facultatea are și un muzeu, înființat — și în mare parte dăruit — de fostul profesor

Franz Leenhardt. Muzeul cuprinde bogate colecțiuni de geologie, zoologie, antropologie și diverse instrumente de fizică și de fiziologie, cari servesc la demonstrațiunile practice ale obiectelor respective.

CONDIȚIUNI de ADMITERE. Studenții Facultății de Teologie se recrutează dintre bacalaureații liceilor, secția clasică. Nu sunt școli speciale secundare — seminarii.

Cererea de înscriere se adresează Decanatului, dar este aprobată numai în urma avizului favorabil al Consiliului Profesoral. Dacă tânărul bacalaureat este minor, cererea de înscriere trebuie însoțită de consimțământul părinților sau tutorilor.

Cererea de înscriere, pe lângă actele convenite, trebuie să fie însoțită de o recomandare din partea consiliului presbiteral al bisericii, din care face parte tânărul.

Taxa de înscriere e de 20 franci. În anul de absolvire, studenții plătesc diferite taxe, care se urcă la 150 franci. Taxa de bibliotecă e de 10 franci.

Studenții bursieri sunt scutiți de toate taxele, în afară de cea pentru bibliotecă.

Studenții sunt interni și externi. Studenții bursieri pot fi numai interni.

Pentru a putea fi student bursier, bacalaureații înaintează Decanatului Facultății, în afară de actele de mai sus, și-o scrisoare, prin care arată convingerile și experiențele lor religioase, precum și chemarea lor pentru misiunea pastorală. Consiliul profesoral își dă avizul, și cererea, împreună cu avizul, se înaintează Consiliului Academic al Facultății, care decide asupra lor. Nu se ține niciun examen pentru obținerea bursei.

Studenții bursieri au locuința și masa la Internatul Facultății. Fiecare locuiește în cameră aparte și toți iau masa în comun. Studenții nebursieri pot locui și lua masa la Internatul Facultății, plătind între 180—200 franci lunar.

Impresii Personale.

Cursurile, în întregul lor, nu se predau cu mult mai superior ca la noi în țară.

Unele cursuri se predau mai dezvoltat sau mai puțin dezvoltat; altele se predau în plus; iar altele nu se predau de loc.

A) Se predau *mai dezvoltat*: 1) *Noul Testament*, predat de prof. A. Arnal, Dr. în Teologie. Cursul se face complet timp de 4 ani. La fiecare carte din N. T., profesorul face mai întâiu *critica* textului și-a cuprinsului scrierii, după care trece la *exegeza* textului și-a cuprinsului, scoțând în relief ideile dogmatice. Cu aceasta, trecând la *teologia biblică* a cărții, Exegeza N. Testament se face într'un spirit apropiat de ideile dogmatice ale bisericii noastre ortodoxe — desigur cu dileritele excepțiuni cunoscute în deobște. În orice caz, departe de spiritul raționalist al așa zisului protestantism liberal.

Absolvenții Facultății ies mai bine pregătiți ca la noi, în ce privește N. Testament, cunoscându-l bine și mânuindu-l cu îndemănare în orice discuție contradictorie.

2) *Istoria Bisericii Universale* predată de Prof. Dr. I. Barnaud. Cursul se face complet timp de mai mulți ani. Și se predă foarte amănunțit, cu un lux de date și bibliografie, care, urmărind să fie cât mai complet, riscă să fie greoi, plictisitor și nu îndestul de agreat de studenți.

Se dă mare atenție bisericii romano-catolice, formării și evoluției sale, persecuțiilor sale îndreptate împotriva tuturor mișcărilor de reformă și-a aderenților lor.

Se neglijează aproape complet biserica ortodoxă și mișcărilor religioase din Răsărit. Istoria bisericilor reformate și în deosebi istoria bisericii reformate din Franța se predă mai amănunțit ca orice, cu tendințe părtinitoare — e ușor de înțeles. Biserica romano-catolică e obiectul de atac înverșunat și nemilos al mai tuturor expunerilor.

3) *Teologia Sistematică*, predată până anul acesta de Prof. Dr. Henri Bois, Decanul Facultății de Teologie, unul din cei mai reputați teologi protestanți contemporani. Era socotit în deobște ca un erudit teolog și filosof protestant 1).

Acestui studiu i se dă aceiași mare atenție ca la noi. Facultatea noastră de Teologie din București poate fi mândră de savantul ei profesor de Teologie Sistematică. Aici însă i-se adăoga în plus studiul Psihologiei Religioase, dar este lipsită de studiul Moralei, care, deși figurează în program, nu se predă de fapt.

În susținerea ideilor dogmatice, se face mare uz de argumentele raționale și de părerile marilor teologi protestanți, evitându-se complet părerile părinților și scriitorilor bisericești, precum și deciziunile sinoadelor ecumenice. Absolvenții Facultății, deși mai bine înarmați cu cunoștințe filosofice și argumente raționale, nu sunt mai buni dogmatici decât absolvenții Facultăților noastre.

4) *Vechiul Testament*, cu auxiliarele lui: Introducerea în V. Testament și Arheologia biblică, se predau cam ca la noi. Introd. în V. T. și Arheologia Biblică în anul I-iu, preparator. Exegeza V. Testament în toți anii. Cursul complet însă nu se face decât timp de mulți ani consecutivi. Este predat de Prof. E. Bruston.

Aceiași metodă de expunere minuțioasă, savantă, cu privire la gramatica și sintaxa cuvintelor, și cu nesfârșite citațiuni din autori francezi și străini, referitoare la înțelesul și interpretarea lor. Și-așa anul trece cu 3—4 capitole de... traducere și cu un haos de interpretări. Absolvenții ies nepregătiți, necunoscând cuprinsul și firul istoric și dogmatic al cărților V. Testament. Cursul acesta e foarte puțin agreat de către studenți.

5) *Omiletica* e predată de Prof. L. Maury 2), actualul decan al Facultății, încă din anul I-iu preparator. Se dă o foarte mare atenție predicii. Studenții sunt îndă-

1) A scris o foarte reputată *Viață a lui Iisus*, bună de întrebuințat și la noi, prin puncte de vedere nouă și însemnate. Nota Arhim. Scriban.

2) Acesta e tatăl lui Pierre Maury, care a fost la noi în două rânduri. Tatăl său, decanul, e acel care a scris subsemnatului, oferind o bursă pentru un student român la Montpellier, unde s'a dus mai întâi Păr. Simeodrea, directorul Sfântului Sinod, iar acum Par. Criveanu, care scrie acestea. — Nota Arhim. Scriban.

torafi să țină în fața unui profesor un număr fixat de predici: anul I-iu preparator o predică, anul I-iu de Teologie două predici; anul II-lea treipredici; anul III-lea patru predici. În afară de predici, studenții sunt îndatorați să țină și diferite dizertații. Subiectele predicilor și dizertațiilor sunt fixate de profesori.

În fiecare Duminică, mulți dintre studenți merg în satele vecine, fără pastor, și oficiază cultul și țin predici. În timpul vacanței celei mari, studenții, ca stagiarî pe lângă un pastor, sau ca „sufragani, înlocuind pe pastori în concediu, au prilejul, să predice des și astfel să facă o îndelungată practică a predicii.

Practica predicii, în Facultate și în afară de Facultate, contribuie mult, ca absolvenții să iase buni predicatori, chiar de pe băncile școalei. În urmă, ca pastori, ei sunt ținuti să cuvinteze în fiecare Duminică, dimineața și după amiază. Această continuă practică a predicii face ca pastorii să fie buni predicatori, cum mult superiori nouă, preoților bisericii ortodoxe, în general vorbind, căci sunt și la noi câțiva predicatori cari pot sta alături de cei mai buni predicatori protestanți.

Mai puțin desoltat.

Patristica se predă mult *mai puțin dezvoltat* ca la noi, și mai mult ca studiu de istorie bisericească, decât al învățăturilor cuprinse în scrierile părinților și scriitorilor bisericești. Motivul e ușor de înțeles, biserica protestantă nerecunoscând nici-o altă autoritate, în interpretarea Bibliei, decât „liberul examen“ al ei.

B. *In plus.* 1. La Teologia Sistematică se adaugă studiul *Psihologiei Religioase*. Până anul trecut, studiul acesta se făcea de fostul Decan, H. Bois, care — precum s'a amintit mai sus — era un savant filosof protestant. După câte mi s'au spus, i-se da o foarte mare atenție și era predat cu măiestrie, fiind unul din cele mai frecventate cursuri. Ceeace făcea deosebit de plăcut acest studiu, în afară de măiestria cu cari era predat, erau marile însușiri sufletești ale profesorului respectiv. Timp de zeci de ani, el a avut o binefăcătoare înrurire asupra atâtor generațiunii de studenți, entusiasmându-i pentru misiunea ce-au îmbrățișat.

Anul acesta, studiul se predă de către 4 pastori suplinitori, consecutiv, tratând diferite chestiuni arătate mai sus.

2. *Chestiuni sociale.* La cursul de Teologie Practică, se adaugă studiul despre „Chestiuni Sociale“, prin care se tratează diferite chestiuni sociale la lumina Sociologiei și Filosofiei, de-o parte, și-a Bibliei, de cealaltă parte. De asemenea, se tratează despre activitatea socială a bisericii protestante și romano-catolice.

3. La acest curs se adaugă și studiul despre *Misiunile Creștine*, care însă se face sumar.

4. *Știință și Filosofie.* Aici la Facultate, se dă o mare importanță înzestrării studenților cu cunoștințe științifice și filosofice. Se știe că religia noastră creștină are mulți bârntitori, mulți vrăjmași, în lumea așa-zisă a intelectualilor. Aici, în Franța, aceștia sunt mult mai numeroși și mai bine dotați ca la noi.

Pentru a înarma cât mai bine cu puțință pe scriitorii

pastori în lupta cu acești vrăjmași, Facultatea are o catedră de Știință și Filosofie, încredințată Prof. *Louis Perrier*, doctor în Medicină. Studenților li se dau cunoștințe din Știință și Filosofie, bine alese, puse în armonie cu spiritul religiei creștine și predate cu multă căldură sufescă.

Așa, li se dau cunoștințe din Biologie și Antropologie, căutându-se a se armoniza datele științifice privitoare la formarea pământului și-a origini omului cu spiritul creațiunii din Biblie. Li se dau cunoștințe de Higienă, de care au mare nevoie pastorii în activitatea lor pastorală. Aceasta trebuie să cuprindă, pe lângă latura sufletească, și pe cea trupească a păstoriților. Vaza și reușita pastorilor medici e mult mai mare decât a pastorilor în general, mai ales într'un timp, când sănătatea oamenilor devine din ce în ce mai șubredă.

Se studiază cu mare atenție raportul dintre fizic și moral. Studiul materiei ocupă de asemenea un loc însemnat.

Dintre sistemele filosofice, se aleg și se tratează mai pe larg, sistemul filosofic spiritualist, amintindu-se doar numai cele materialiste.

Importanța acestui curs nu poate fi contestată de de nimeni. Cred că Facultatea noastră de Teologie nu se va putea lipsi multă vreme de acest curs, Preoții au nevoie să fie înarmați și cu cunoștințe științifice-filosofice în luptă cu vrăjmașii materialisti ai Bisericii. Acestora nu li se poate argumenta cu citate biblice. Cred, de asemenea, că studiul Medicinii și Higienii Populare, care se predă numai în Seminarii — și în treacăt fie zis, atât de necomplet — ar trebui să se predea cu toată atenția, atât în Seminarii cât și în Facultate. Medicina și igiena populară sunt extrem de folosite de preoților, mai ales la sate, unde nu sunt de loc medici; sau dacă sunt, nu-s decât la zeci de kilometri și nu pot fi aduși decât cu... sute de lei. Preotul care, pe lângă cuvântul mângâitor, poate da și un leac tămăduitor, va crește în vaza și dragostea pastoriților săi. De-altfel bine se știe, că Mântuitorul și mulți dintre apostoli propoveduiau și tămăduiau bolnavi, îngrijindu-se deci de sufletul și de trupul omului.

C. *Nu se predau:* Studiul Moralei, Dreptul Bisericesc, Ermeneutica Biblică, Enciclopedia Științelor Religioase.

In general vorbind, absolvenții Facultății ies cu o cultură teologică inferioară celei de la noi. Însă cunosc și mănuesc mai bine Noul Testament, ies mai buni predicatori și sunt mult mai bine înarmați cu cunoștințe științifice și filosofice¹⁾.

De asemenea, studenții Teologi, recrutându-se dintre bacalaureații liceilor — fără să fie *obligați* de vreo lege, precum sunt absolvenții seminariilor noastre — în puțință, deci de ași da seama de greutatea misiunii pastorale și de *chemarea* lor pentru această înaltă misiune, sunt mult mai pătrunși de importanța misiunii

1) Da ciudată inferioritate! Apoi dacă știu N. Test. mai bine, predică mai bine, sunt mai bine, înarmați științificește și filozoficește, dacă le lipsește numai morala, dreptul bisericesc și ermeneutica, dar au atâtea altele, cu ce sunt mai pre jos ca noi? — Nota A. S.

lor, sunt chiar entuziasmați ¹⁾. Mulți din ei doresc și sunt hotărâți să meargă, ca misionari, în coloniile franceze din Africa de Vest sau în Madagascar.

* * *

Viața studenților în Internat e viață între „camarazi“ de lucru misionar. Viață de frați, de prieteni. Desigur, sunt deosebiri de caracter între ei, dar aceasta nu-i desparte unii de alții, în tabere vrăjmașe. Nu se critică, nu se bârfesc, nu se batjocoresc, nu se pârăsc, nu se urăsc, nu se ceartă.

În general, mai toți sunt de-o voieșie rară. Veseli, sinceri, iubitori, glumeți, mulți de duh, viața între ei este o plăcere.

Se conduc singuri. Nu au nici director, nici spiritual.

Un singur econom îngrijește de partea materială a Internatului. Studenții își aleg un președinte, care e foarte ascultat, nu de teamă, ci dintr'o disciplină voluntară, din iubire de ordin. Studenții își zic între ei „tu“. Nicio deosebire între vechimea lor. În discuții și păreri contradictorii, nu se impune o majoritate gălăgioasă, ci deciziunile se iau în unanimitate. Masa se ia în comun în mijlocul unei veselii de descris.

În fiecare zi, după gustarea de dimineață și înainte de începerea cursurilor, între 8 fără un sfert și 9, se face un cult, o rugăciune. Cultul constă dintr'un cântec religios, citire din Vechiul și Noul Testament ²⁾, o rugăciune improvizată și iarăși un cântec religios. Cultul se face pe rând de fiecare student.

În fiecare Marți, între 8¹/₂-9, cultul este „prezidat“ și oficiat de un profesor ³⁾, care explică un pasaj din Biblie sub forma unei meditații religioase. Rânduiala cultului e aceeași.

Miercuri dimineața, între 8¹/₂-9, cultul e complectat cu „reuniune de rugăciuni“, care constă în faptul, că, după rugăciunea improvizată a celui de rând, improvizează rugăciuni de diferiți studenți din sală.

Duminică dimineața, studenții asistă la cultul dela capelă. Unii din ei merg la țară și „prezidează“ cultul, ținând predică, desigur, în bisericile, care n'au pastor. De regulă, absolvenții Facultății trebuie să primească „consecrația“, hirotonirea lor, ca apoi să poată oficia cultul. Însă prin «delegație» (!), cultul se poate oficia și de studenții Facultății. Mai mult, ei pot fi „delegați“ să officieze chiar tainele bisericii protestante precum și înmormântarea !

Viața religioasă-morală a studenților — să spunem tot adevărul — e superioară celei dela noi.

La începutul anului, deschiderea cursurilor este precedată de-un cult solemn, de o rugăciune la capelă. Anul acesta, cultul s'a oficiat la ora 2 după amiază. Au

1) Apoi asta e pricina? fiindcă se recrutează bacalaureații? Nu avem și noi școli în care candidații de preoție se recrutează tot așa și nu sunt rezultate mai bune! — Nota A. S.

2) Am rămas neplăcut surprins, când am auzit citindu-se și din autori laici: Gorki, Förster, etc.

3. Cultul se oficiază pe rând, de fiecare profesor.

luat parte foarte mulți credincioși protestanți, diferiți delegați oficiali ai Facultăților Protestante din Paris, Strassburg, Geneva etc., apoi câțiva profesori universitari locali. Capela era plină de lume, cu toată ploaia torențială ce începuse ceva mai înainte de începerea cultului.

Profesorii Facultății de Teologie ¹⁾ și câțiva delegați oficiali iau loc pe o estradă, cu fața la asistență.

Cultul începe cu o rugăciune improvizată — o invocare a Duhului Sfânt — urmată de un cântec religios. Decanul deschide ședința cu un raport anual de mersul Facultății pe anul trecut, și cu câteva indicații pe anul în curs. Urmează câteva discursuri oficiale. În urmă o „lecție de deschidere“ de către Prof. anual — pe pieptul căruia atârna „Crucea de război“ și „Legiunea de onoare“ — despre: „Cugetarea Religioasă a Decanului H. Bois“. Un cântec religios încheie ședința.

După ridicarea ședinței, o mare parte din asistență vine la Facultate, unde se servește ceai și prăjituri. După 3 sferturi de oră, se rostește o rugăciune, se cântă un cântec și serbarea se termină, în duh de dragoste creștinească.

În amândouă zilele următoare, nu s'au ținut cursuri ci au fost zile de „retragere spirituală“, de reculegere sufletească. Un pastor din Geneva, anume invitat de Facultate, a ținut, în aceste zile, mai multe meditațiuni religioase asupra rugăciunii — frumos și cu inimă spusă, — după care urmă o rugăciune.

Aceste zile au fost cu adevărat zile de înălțare sufletească, de oțelire a puterilor sufletești, de legătură intimă a sufletului cu Dumnezeu, de împărtășire din harul Dumnezeiesc.

În fiecare lună, prima Joi, se fac *excursiuni*, sub conducerea profesorului dr. *Perrier*, în oraș, în jurul orașului și în împrejurimi, spre a se cunoaște diferitele monumente și localități istorice, mai ales cele în legătură cu istoria bisericii protestante și cu martiriul protestanților hughenoți.

Mulți dintre studenți sunt cercetași-șefi. Și în fiecare Joi fac excursiuni în oraș, sau în jurul orașului. De-altfel, mai toți studenții au biciclete și fac excursiuni în grupuri, sau individual.

La *sfârșitul anului*, se organizează, în cinstea absolvenților, o mică excursie pe malul mării — marea Mediterană fiind doar la 10 km. depărtare — urmată de o sărbătorire intimă. Iau parte toți profesorii cu soțiile și copiii lor în vârstă; toți studenții cu soțiile lor, dacă sunt căsătoriți, sau cu logodnicile lor, dacă sunt doar logodiți. Seara se ia masa în comun, pe iarbă verde. Apoi cu toții se-adună sub un pin. Un profesor, în numele Facultății, felicită pe absolvenți și le urează spor în lucrarea pastorală de mâine. Un absolvent răspunde în numele colegilor săi, mulțumind profesorilor pentru cunoștințele și sfaturile ce li s'au

1) Profesorii erau îmbrăcați în robă solemnă — haine negre lungi până la pământ, cu un fel de șal alb în jurul gâtului, și apoi lăsat în jos pe piept și spate.

dat și-și ia rămas bun de la profesori și studenți-camarazi. Un cântec de adio, nespuse de duioasă, încheie sărbătorii, excursia sa sfârșită seara la 10, când se reîntorc cu trenul la Montpellier¹⁾.

* * *

Numărul studenților rar trece de 30, dintre cari 6-8 streini, Anul acesta sunt 23 studenți francezi și 5 streini: 1 bulgar, 2 ruși, 1 român, 1 ungar. Mai audiază la cursuri 2 soții a doi studenți căsătoriți.

S'ar părea mic numărul total al studenților. Trebuie ținut seama însă că, pentru aproape 1 milion de protestanți francezi, sunt 3 Facultăți de Teologie: la Paris, la Strassburg și la Montpellier. Și apoi mai sunt studenți francezi, cari urmează la Facultățile de Teologie din Geneva, Lausana și Neuchâtel.

Cu toate acestea, și biserica protestantă din Franța duce lipsă de pastori. Una din cauze trebuie căutată în minimul salariu, care și aici e mai mic decât al factorilor rurali.

Studenții sunt îndatorați să facă serviciul militar. Și-l fac timp de un an și jumătate, aici nefăcându-se deosebire între bacalaureați și ceilalți.

Unii studenți îl fac înainte de-a intra în Facultate, cei mai mulți în timpul sau după terminarea studiilor.

* * *

Relațiunile dintre profesori și studenți sunt familiare. Sunt relațiuni de amicitie, dacă se poate spune astfel, în orice caz de dragoste și bunăvoință, de apropiere sufletească, de frăție creștinească. Intre unii și alții nu e distanță dintre autoritatea pretențioasă deoparte și smerita ținută „școlărească“ de cealaltă parte;

1) Ce frumos! cât e de dulos! ce urmări adânci întâmplării trebuie să lase în suflete! — Nota A. S.

1) Exact așa și în Germania. — Nota A. S.

nici răceala dintre asprimea unora și sfiala sau ura celorlalți.

La începutul anului, studenții fac vizită acasă profesorilor. În urmă, profesorii invită pe studenți, fie la masă, fie la ceai¹⁾. În cursul anului studenții sunt bine primiți, când voesc să vadă pe profesorii lor — și-o fac des. În timpul vacanței, studenții scriu profesorilor lor și aceștia le răspund cu drag. Mai târziu, ca pastori, mulți continuă a ține această corespondență, păstrând legătura sufletească înfiripată pe băncile Facultății. Iar când se întâmplă să vină la Montpellier, foștii elevi nu ocolesc pe profesorii lor, ci țin să-i vadă acasă la dânșii, unde sunt frățește primiți.

Mai mult, când un pastor vine din depărtare, din Nordul Franței sau din Colonii, Facultatea organizează un „ceaiu de onoare“, la care participă profesori și studenți.

Absolvenții își amintesc cu drag de viața de la Facultate și-o regretă, precum o mărturisesc prin scrisorile trimise camarazilor lor mai tineri, studenți încă.

Localul Facultății e o clădire cu etaj și mansardă, situat în marginea orașului, departe de sgomotul și praful din centru. La 50 metri este o altă clădire-anexă, unde este instalată și biblioteca. Localul are o grădină mare și frumoasă, cu loc amenajat pentru tenis și alte jocuri cu mingea, studenții iubesc mult acest sport.

Fiecare student are camera lui cu tot mobilierul Internatului. Localul are și o cameră de baie precum și un tablou de lectură, unde vin 30-40 reviste bisericesti și literare, precum și 3 jurnale politice: «Le Temps», „L'Action Française“ și „Le Petit Méridional“, ziar local. La îndemâna studenților, se află o orgă și un pian. Localul are și o sală mai mare unde se țin uneori diferite festivități.

Pr. C. CRIVEANU

Paroh în București la biserica «Popa Soare»,
Student la Montpellier.

CĂRȚI, REVISTE ȘI ZIARE

STUDION. Buletin al Bisericilor de rit bizantin. Februarie, Roma 1925.

Din Februarie 1923, apare în Roma o revistă care urmărește unirea ortodocșilor cu Roma. Noi am scris despre ea în nr. pe Mai 1923 al acestei reviste, pag. 601. Revista *Studion* continuă să apară, publicând, nu atât studii, cât mai mult largi informațiuni despre ce se petrece în Bisericile ortodoxe, totul tâlcuit însă după socoteli catolicești, cu faptele înfățișate mai puțin pe ici și colo. Aștia au organe de informațiune din țările respective și capătă de acolo știri, potrivite cu fire minciunoase, ca să iasă bine dovedit că la mijloc e treabă de catolic, care nu poate scrie până n'o minți și n'o întortochia. Astfel are și largi informațiuni despre ce se petrece în Biserica românească. Iată o probă despre

felul cum este „informat“ publicul de aiurea despre ce se petrece în Biserica noastră, de către această revistă catolică doritoare de unire cu noi:

Românii sunt cei din urmă care s'au lepădat de stilul vechi. Nu trebuie să tragem încheierea de aici că ei sunt protivnicii progresului și civilizațiunii, ci vrășmașii Primatului plănuiseră să-l răstoarne, exploatând afacerea calendarului. Om îndemânatec, I. P. S. Miron Cristea a lăsat pe toate popoarele disidente (adică ortodoxe, N. Tr.) să aplice reforma, pentruca nimeni să nu-i poată imputa că a introdus înșirii. De fapt, toată lumea e încântată de această reformă, căci, de când calendarul a fost introdus în viața civilă, toată lumea simțea neajunsurile stilului iulian în viața bisericească. Arhimandritul Scriban ar voi

ca în timpul cel mai scurt să se orânduiască și sărbătoarea Paștelui după același chip. Cel puțin așa se rosteste el în *Biserica ortodoxă română*, în care odată își făcea o plăcere de a calomnia pe Papă și catolicismul. Este probabil pentru a-și asigura sprijinul protestanților, oăci altădată, în *Neamul Românesc*, el arăta alte sentimente.

Autorul, care iscălește *L. Deneux*, trebuie să fie cineva dela noi din Biserica uniata sau are știri dela frați uniati. Cititorii pot vedea limpede că autorul scrie neadevăruri și cu tâlcuiri asemenea... Eu caut sprijinul protestanților!.. Și ce să fac cu el? La ce-mi poate fi de folos?

Pentru *Studion*, P. S. *Nicodem* fost la Huși a fost episcop la *Horeschi*. Foaia lor *Albina* la București nu mai apare din lipsă de hârtie, când hârtia se găsește berechet pe piață la București!

De asemenea calibrul sunt informațiile revistei.

În nr., pe Februarie 1925 al ei, această revistă dă părți din cuvântarea Papii Piu XI, ținută la 18 Decembrie 1924, în care vorbește de chestiunile răsăritene. Textul e dat în latinește și italienește. Apoi un art., cu titlul „Jurisdicțiunea asupra congregațiilor baziliene melhite”, în care e vorba de mănăstirile unite cu Roma din Siria, de cine atârnă ele. Urmează o dare de seamă despre audiența pe care profesorii *Institutului catolic oriental* au avut-o la Papa în ziua de 17 Februarie 1925. Acesta e instituit tot pentru treburi catolicești, ca să câștige pe ortodocși. Mai găsim în ea știri despre un episcop vacar dat mitropolitului uniata din Lemberg; despre o nouă revistă a călugărilor uniati ruteni, cu titlul: *Zapiski cina sviatoho Vasilii Velicovo* și despre Mitropolia noastră unită dela Blaj, cum și alte știri mai mărunte. După aceasta se înșiră dări-de-seamă despre lucrurile din Biserica ortodoxă, precum din Patriarhia Constantinopolului, cu izgonirea Patriarhului și cu mișcarea din Grecia, și despre Biserica românească cu înființarea treptei de Patriarh. Se încheie cu o recenzie despre cartea de liturgică greco-melhită a misionarului *Abel Couturier* dela Seminariul Sf. Ana din Ierusalim.

Iacov, *Episcopul Hușilor*, DOCUMENTE BĂRLĂDENE, vol. 4. Bârlad, 1924.

P. S. Iacov de mult și-a luat frumosul obicei de a strânge toate însemnările și datele din trecut despre tot ce privește viața ținutului în care Prea Sf. Sa a trăit mai mult: Bârladul. Cu toate că a ajuns la înalta treaptă de episcop, Prea Sf. Sa își duce mai înainte ce a început și așa tipărește și acest al IV-lea volum al colecțiunii sale de documente și ne fâgăduiește, în prefață, în curând și pe al V-lea.

Acest al IV-lea volum, ca și celelalte, este o carte mare, mai 400 de pagini; cuprinde acte dela primarii (șoltuzii) de altădată din ținutul Bârladului și dela alți slujitori ai obștei de prin vremea lui Ștefan cel mare și până mai aproape de noi.

Volumul este lucrat după toate regulile acestui meșteșug de scris, cu facsimile de însemnări mai rare,

cu un bogat indice alfabetic de nume și locuri, ca să poți găsi materia ușor, și cu o tablă de materii bogată care, de asemenea, vine să-ți ușureze căutarea.

Volumul acesta face cinste Prea Sfințitului și-i urăm sănătate să poată isprăvi cu bine ce a început cu atâta râvnă.

Dar ce să le spunem cititorilor noștri? să le recomandăm citirea? Ar putea spune că astfel de opere sunt numai pentru cercetători de istorie. Cu toate acestea nu este așa. Mai este un interes, care nu trebuie să ne lase reci pe noi, preoții și teologii: e chestiunea vechiului grai românesc care trebuie să ne intereseze și pe care trebuie să-l căutăm. În astfel de documente îl găsim. De aceea ele pot interesa nu numai pe istoric.

Prea Sf. Sa a mai scris și lucrări proprii de cuprins istoric, precum: *Monografia comunei Bogdana*; *Istoricul Mănăstirii Florești* și a *Schitului Magarul*; despre *Tipografiile, Librăriile și legătoriile din Bârlad*, cum și multe altele lucrări, care dovedesc la Prea Sf. Sa o lungă îndeletnicire cu munca vrednică a cărturarilor.

Dumnezeu să-i ajute s'o poată duce înainte, cu toate grijile mari ale cărmuirii unei eparhii.

CINE VA PREDĂ RELIGIA ÎN CURSUL PRIMAR? de V. Băncilă, articol în *Revista Generală a Învățământului*, numerele pe Februarie și Martie 1925.

D. V. Băncilă este un tânăr profesor de filozofie în Brăila, același care a scris în *Ideea Europeană* împotriva îndreptării calendarului, pe motive de psihologie românească. Despre scrisul său de atunci, am scris și noi această revistă pe Februarie a. c., și mai avem a scrie, fiindcă și d-nea sa a continuat în mai multe numere în *Ideea Europeană*.

D. Băncilă a prins gustul a se ocupa de chestiunile religioase, fără a fi un vrăjmaș al religiunii — dimpotrivă. Eu l-am auzit vorbind ca student, la *Căminul studenților brăileni* din București, Bulevardul Maria, peste drum de Seminariul Central, și de atunci am cunoscut că în acel băiat este putere de cugetător. Vorbea despre sărbători și punea în marea lumină însemnătatea sărbătorilor religioase pentru sufletul omului.

Și tânărul a mers înainte. În două din bucățile sale scrise mai de curând, vedem că tratează tot chestiuni religioase. În cea despre calendar vorbește, ce e dreptul, împotriva felului cum s'a făcut îndreptarea la noi. Dar nu dintr'un duh de vrăjmașie, ci tocmai apreciind religiozitatea sateanului, așa cum s'a așternut ea în sufletul lui de veacuri. În scrierea despre care voim să vorbim acum, cea din *Revista Generală a învățământului*, o ia și mai hotărât împotriva noastră. Nu vrea ca preotul să predea religiunea în școala primară — ca și d. *I. Simionescu*, despre care am scris în nr. pe Noembrie 1924 al acestei reviste... din interes către religiune!

Da, d. Băncilă nu arată o pornire vrăjmașă religiunii, ci o prețuiește și dorește s'o vadă mai viu afirmată, dar,

în chestiunea aceasta, pentru o mulțime de pricini, socotește că e mai bine ca predarea religiei să rămâie pe mâna învățătorului și să nu intre preotul în școala primară.

Noi suntem departe de părerea d-lui Băncilă. Dar cu toate acestea privim cu drag ceiace scrie el, pentru că vedem în d-nia sa interes către chestiunile noastre și așteptăm ca, într'una din zile, să ne trezim cu o lucrare a sa, în care să puie mai temeinic scrisul său în sprijinirea religiei și a Bisericii. Bate în sufletul său ceva pentru religie și Biserică, dacă scrie tot despre aceasta.

În nr. din Februarie al revistei numite, d. Băncilă spune că „moralitatea generală e totdeauna în funcție (adică, pe românește: *atârnă*, Nota A. S.) și de religie“.

Din pricina aceasta, văzându-se treapta scăzută a moralității obștești, a eșit gândul ca religia să fie întărită, și pentru aceasta, unul din mijloace, ar fi ca preotul să predea religia în școala primară.

D. Băncilă spune că filozofia „nu distruge credința acolo unde ea e puternică de mai nainte, nici n'o poate da acolo unde nu e din fire, o amenință acolo unde e slabă și, dacă o întărește, o face prin argumente indirecte“.

O personalitate puternic dezvoltată nu găsește o piedică în religie, dovadă marii cugetători ai evului mediu: *Abelard, Albertus Magnus, Toma de Aquino, Duns Scotus*. Religia se ciocnește, însă, cu acei care-și închipuie că sunt ceva, cei cu presumpția personalității, zice d. Băncilă, cum și cu năzuința de a face personalitatea noastră centrul întregii noastre mișcări. Deci, în fapt, un egoism omenesc, care se închină sieși. O asemenea stare de fapt, se înțelege că se ciocnește de religie. Dar aceasta nu e personalitatea în cea mai largă dezvoltare și înălțare a ei. Însă vremea noastră așa e pornită. Facem mare târboi despre ființa omului, îl facem să se extazieze de el însuși, să se zăfice, și iată atunci una din laturile vieții moderne care izbesc în religie. E la mijloc altă orientare față de noi înșine, cultul de noi înșine, religia personalității, care duce le trufia omului și nu vrea să treacă mai departe de el însuși.

Așa ni se pare nouă că vede d. Băncilă o latură a vieții noastre care lovește în religie. Deci și în aceasta nu se poate băga-de-seamă la d-nia sa o atitudine protivnică față de religie. Ba, dimpotrivă, când d. *Marin Teodorian* îl declară ca atare în una din publicațiile lor țâfnoase din Blaj (*Cultura Creștină*), pentru ceiace d. Băncilă a scris în chestiunea calendarului, d-nia sa protestează că ar avea simțiri protivnice religiei și cu adevărat, se și vede aceasta (vezi *Ideea Europeană*, 15 Martie 1925).

Dar să nu ne oprim numai aci, pentru că găsim lucruri și mai frumoase, curse din condeiul d-lui Băncilă în folosul religiei. D-nia sa mărturisește că știința este păgubitoare religiei, numai dacă e lipsită de înțelegerea filozofică, adică, dacă n'o ei în bloc, ci știi s'o interpretezi, să tragi închierile care urmează din ea.

Doar știința lămurește și ea numai puțin din taina necunoscutului care ne învăluie. „De sigur, zice d-nia sa, marii oameni de știință sunt, în zilele noastre, foarte modești și nu afirmă nimic din ce e în afară de specialitatea lor, mergând chiar până acolo, încât fac și din aceasta un domeniu de verosimilitate pur formală și condiționată. Dar această modestie de atitudine, înaintea problemei adevărului ca atare, nu le-o dă știința, ci spiritul filozofic. Când însă spiritul filozofic lipsește, știința merge, natural, în contra religiei. Căci contradicția nu e între religie și filozofie, ci între religie și știință, când aceasta nu e înțeleasă filozofic. Astăzi, e adevărat, știința și-a mai mărginit pretențiile și nu mai atacă religia. Dar nu a fost întodeauna așa. În epoca modernă, atunci când știința pozitivă a luat primul mare avânt, de multe ori a negat religia și nu odată a avut pretenția s'o înlocuiască. Aceasta, pe de o parte, fiindcă oamenii de știință nu aveau suficientă educație filozofică, pe de alta, pentru că filozofia nu arătase încă ce e știința în fond“.

Fără îndoială, d. Băncilă se va fi gândit la *Henri Poincaré*, când a scris aceste cuvinte, fiindcă Poincaré a fost tocmai omul care a vorbit despre știință în termeni foarte măsuțați și socotiți, cu nimic din fumurile pe care unii, închipuiți învățați, le întrebunțau în ce scriau în această privință.

Mai departe, d. Băncilă spune că, dacă adevărații învățați au ajuns la această modestie și nu mai pot scrie azi fraze trufașe în privința religiei, pe care o privesc de sus, lumea cealaltă însă, a oamenilor care se împărtășesc din cultură, dar nu sunt oameni cari fac studii proprii, au rămas mult în urmă față de această evoluțiune a cugetării și cugetă despre știință și religie, tot așa cum cugetau în veacul XVIII. Aceștia n'au îndrumarea filozofică și de aceia privesc religia de sus și văd nepotrivire între știință și religie. „Dacă ar avea și spirit filozofic, zice d-nia sa, ar vedea că filozofia le tolerează religia, le-o organizează chiar, dacă o aveau în chip natural, sau le dă și argumente practice pentru întărirea ei. Deaceia mulți tineri, cari se ridică până la înțelegerea științifică, renunță la religie, dar uneori, se întorc la ea, dacă, în urma vârstei, capătă și înțelegere filozofică. Oamenii în general însă neatingând decât foarte slab această ultimă fază, riscă să rămână la nivelul științei în conflict cu religia... Astăzi oamenii trag concluzii negative fără să bănuiască cumințenia înfiorată la care filozofii au redus știința, altădată atât de mândră și de imperialistă. Știința fără filozofie e, deci, ceva periculos și tragedia e tocmai aici, că oamenii înțeleg foarte ușor știința, dar nu filozofia. Iată de ce azi, de multe ori, filozofii sunt mai religioși decât oamenii comuni, cari au venit în contact cu știința“.

Încă nici aici nu se oprește ochiul viu al d-lui Băncilă, pentru a prețui însemnătatea religiei și ce-i trebuie ei. Departe de a se încânta de cultura de azi în care unii văd mântuirea vieții omenești de toate relele, d. Băncilă scrie: «Cultura modernă nu se poate spune

că nu a făcut și crime. Ele sunt impresionante pentru cine stă să le numere: una e scăderea fenomenului religios. Prin urmare, s'a ajuns azi la acest rezultat, absolut antiuman că, deși religia e ceva intim naturii omului, totuși, omul să fie făcut ireligios în practică. Omul, prin firea lui, e o ființă religioasă, dar condițiunile moderne îi împiedică dezvoltarea și manifestarea în această direcție.

Lucrul e cu atât mai grav, cu cât și primitivii au viață religioasă și viață metafizică, care întotdeauna colorează viața religioasă — și tocmai oamenii moderni să fie lipsiți de această înaltă manifestare a spiritului omenesc! Avem deci de a face, din acest punct de vedere, cu o animalizare a omului, fiindcă viața modernă îi obstruiază viața metafizică și religioasă, deși după natură, e capabil de ele. Instinctul, în general există, dar în practică, e ca și când n'ar exista. Omul, azi nu mai e, de multe ori, nici religios, nici antireligios, nici tolerant și nici dogmatic, ci pur și simplu nu mai există din punct de vedere religios. Avem de a face aici cu un fenomen, analog cu diminuarea sentimentului pentru natură, ori cu pervertirea simțului estetic: nu că omul modern nu e capabil virtual de aceste sentimente, dar regimul modern ile înlătură, ori le denaturează.

Mai găsim la d. Băncilă o temeinică înțelegere pentru formele pe care le întrebunțează religiunea, ceia ce ne impresionează plăcut, pentru că, până și între preoți găsești oameni care nu înțeleg, și dacă spun de un lucru că e formă, e ca și cum ar spune, că te poți desface de el. D. Băncilă, nu. Se plânde că „regimul

modern distruge ceea ce este de o importanță enormă pentru religie: practica religioasă. Nu e nevoie să improspătăm aici teorii psihologice, pentru a sublinia valoarea practicei religioase“. D-nia sa mărturisește adevărul netăgăduit că „contemplativitatea e prima condiție a funcționării vieții religioase“ și, că această stare, se găsește greu în viața turbure, nervoasă, grăbită și repezită de azi.

Din toate acestea vede cineva vreun pic de vrășmășie la D. Băncilă față de religie? Și cu toate acestea ar fi ispitit să zică așa, dacă ar citi numai partea a doua a articolului său despre „Cine va preda religia în cursul primar? care se găsește în numărul pe Martie al *Revistei Generale a învățământului*. Căci, cu toate aceste aprecieri înalte, față de fenomenul religios, d-nia sa, se rostește împotriva intrării preotului în școala primară pentru a preda religiunea. Pare o nepotrivire, după ce a scris cuvinte de așa frumoasă mărturisire pentru însemnătatea religiunii în viață. Inșă faptul e așa. Și o face cu o mulțime de temeuri.

Va trebui să ne ocupăm și de acelea. Inșă sunt așa de multe, că nu avem răgaz să ne socotim cu toate în acest număr. Trebuie să le lăsăm pentru numărul viitor. Căci, noi credem că d. Băncilă se înșală. Privind prea adânc, d-nia sa, se învârtește într'un cadru de cugetare care perde legătura cu starea de fapt și trece dincolo de stările adevărate ale chestiunii.

Dar nu mai intrăm în aceasta acum și ne rămâne să legăm firul acesta în nr. pe Mai al revistei.

Arhim. SOBIBAN

INSEMNARI MARUNTE

Un oaspete prețios. Zilele acestea a fost în București, d. D. A. Davis secretarul general pentru Europa al *Asociațiunii tinerilor creștini (Young men's Christian Association)*, care a mai fost la noi și a vorbit de mai multe ori. Anul acesta s'a dat în onoarea sa un banchet, la care a fost poftit și A. S. R. Principele Carol, în localul Societății din strada Sălciiilor, Duminică seara, la 28 Martie a. c., iar Luni seara, la 29 d. Davis a vorbit la Fundația „Carol“ din București despre ce înseamnă Societatea tinerilor creștini. Marți seara a vorbit în localul din strada Sălciiilor. Acolo a fost de față și d. I. I. Teodorescu dela *Adevărul*, care totdeauna scrie împotriva religiunii sau, când nu poate scrie împotriva, totdeauna îi scoboară însemnătatea. De data aceasta însă, a fost nevolt și d-sa să scrie în *Adevărul* (3 Aprilie c.) că popoarele anglo-saxone au supt, „în bună parte din Biblia cea zilnic citită și comentată de absolut toată lumea, simțul atât de dezvoltat al demnității omenești și gustul adânc înrădăcinat al libertății“.

Va să zică poate și Biblia ceva!

Mai departe scrie: «Fiindcă sentimentul religios este și durează, și nu stă în putința nimănui de a-l suprima, cată să tragă din el credincioșii (ce frază ticăloasă! în loc să scrie: credincioșii trebuie să tragă din el) întregul folos moral și intelectual, să le slujească nu numai pentru închinăciune, ci și pentru formarea înaltă a caracterului“.

Mai încolo, d. Teodorescu spune că, în discuțiunile religioase din această Societate, niciodată nu se pomeneste de dogme...

Dar oare ce-o fi socotind d. Teodorescu că sunt dogmele? ceva dihanii, de care lumea se ferește a pomeni?

Apoi să afle că, dacă vorbești despre Dumnezeu, vorbești despre o dogmă, și așa iată că se vorbește și despre dogme. Se mai vorbește despre Iisus Hristos, și asta este altă dogmă. Se mai vorbește despre suflet, și asta e altă dogmă.

Dar singur spune că acolo se citește și comentează Biblia, fiindcă, dacă cărmuitorii acele Asociațiuni sunt anglo-saxoni, se înțelege că au să întrebunțeze Biblia,

cum o întrebuințează și în țara lor, și cu adevărat că fac aceasta. Dar citind Biblia, nu dai peste dogme? Atunci cum nu se pomenește despre dogme?

E taina d-lui Teodorescu, care a crezut că poate măcar pe calea aceasta să mai cârtească cu ceva împotriva religiunii. Dar a găsit un cârciob pe care-l întrebuințează cu temeinicia pe care o vedem aici.

Grozăvia beției. — Pe când noi ne plângem de pustiirile beției, dar nu luăm măsuri împotriva ei, ea își face treburile ei nesupărată. Se gătește legea împotriva cârciumilor, pentru că zilele acestea a răsunat un fapt nou care iar a făcut să ni se zbârlească părul în cap.

Dr. *Alexandru Manolescu*, medic de plasă din Jup. Botoșani, a tipărit în ziarul *Adevărul* un art. care îngrozește prin cifrele pe care le dă.. Numai în cinci comune din jud. Botoșani, în curgerea anului 1924, s'au cheltuit 10,455,870 de lei numai pentru băutură, și anume: 3,427,060 de lei pentru vin și bere, iar 7,028,810 lei pentru spirt.

Sunt cifre înaintea cărora te cuprinde amețeala și nici nu ți-ar veni să le crezi, dacă n'ar fi luate după acte ale stăpânirii, de către un bărbat care tocmai este în slujba din care se pot afla astfel de lucruri.

Incheierea pe care o trage medicul din interesantele sale rânduri, merită a fi pomenită: „Calitatea băuturilor.. In această privință aș putea da o pagină din cale afară de dureroasă, asupra chipului cum oamenii sus puși—pretinși patrioți — apără sănătatea țăranilor, atunci când e vorba de buzunarul lor“.

Vorbe hotărâtoare, asupra cărora nu e prea multă nevoie să stăruim.

In cursul unui singur an, sătenii a cinci comune au cheltuit aproape 11 mil. lei, pe băutură, sumă cu care, după cum arată d. dr. Manolescu, aceiași săteni ar fi putut cumpăra 7885 hectare de pământ.

A înșira efectele pustiitoare ale alcoolului e peste putință. E destul să arătăm că cea mai mare parte a clientelei spiialelor, a caselor de alimentație mintală și a închisorilor sunt bețivii.

Patima beției a luat, din nenorocire, după război o întindere din cele mai mari și face pustiiri în toate clasele sociale, la bărbați și la femei.

Deseori, foarte deseori, se pot vedea, atât cârciumile dela orașe, cât și dela sate, populate de femei de toate vârstele, cari beau până la desavârșita îndobitocire, mai rău ca bărbații.

Și nu poate fi mai dezgustătoare priveliște, ca cea a femeii bețive.

Dar să vorbim numai de femeile din popor? Nu! Chiar liber-profesionismul, ca și societatea bună are bețivele sale.

Apoi ce copii se pot oare naște din părinți bețivi? Să ne mai mirăm de marele număr de copii rahitici, idioti?

10,455,870 lei în cursul unui an, cheltuiți pe vin, bere și spirt, de către sătenii din cinci comune!

Mai poate fi viguros un neam, în care alcoolul e debitat în cantități fantastice, alcoolul care distruge trupul și mintea și otrăvește sufletul?

Dela beție la boală și dela beție la crimă nu e decât un pas, iar noi rămânem impasibili față de milioanele de victime ce le face anual, blestematul flagel al alcoolismului.

Iisus în teatru. — De curând s'a jucat la noi (la 8 Aprilie) lucrarea teatrală a d-lui Iorga cu titlul *Iisus*. Este înfățișarea lui Iisus pe scenă. Fără îndoială că nu putem fi decât plini de cea mai mare curiozitate, în fața unei asemenea așteptări. Căci înfățișarea lui Hristos e ceva din cale afară de greu. E ființa cea mai bogată sufletește din cele care au pășit pe pământul acesta. E nespus de greu, pentru mijloacele obișnuite, a da o înfățișare despre Hristos, care să răspundă măreției neasemănate a ființei sale.

Tot atât de adevărat însă e, pe de altă parte, că d. N. Iorga are la îndemână puteri de plăsmuire pe care nu le-au avut până acum niciunul din cei care au încercat aceasta la noi.

In literatură, nimenea n'a putut ajunge la acest capăt cu deplină izbândă. Oricâți s'au silit să dea o zugrăvire a persoanei lui Hristos, pe altă temelie decât a evangheliilor, au fost mai prejos de sarcina pe care și au luat-o. Chiar și Renan, care de altfel scrie atât de măestrit și duios.

Acesta e rezultatul pe care ni-l dă cercetarea tuturor scrierilor despre Iisus, pe care a făcut-o în Strassburg *Albert Schweizer*, în cartea sa *Leben-Jesu-Forschung*.

D. avocat și scriitor *Radu D. Rosetti* a ținut o conferință la Ateneul din București la 16 Martie a. c., cu titlul *Iisus în teatru*. A vorbit despre încercările făcute în această privință la noi de a înfățișa pe Iisus în teatru. A arătat că lucrări de teatru cu acest subiect sunt la noi numai trei: *Miriam de Magdala* a lui *Spiru Prassin* (care a murit într'un duel în Iași 1903), *I. N. R. I.* a lui *Haralamb Lecca* și *Iisus* a d-lui *Rosetti* însuși. La acestea trebuie să adăugăm acum pe aceasta a d-lui N. Iorga.

Miriam de Magdala noi am văzut-o la Iași, unde s'a jucat întâia oară, chiar atunci când s'a înfățișat. Nu putem spune nici că a avut răsunet, nici că a putut să dea emoțiunile vii pe care trebuie să le trezească chipul Invățătorului. Nu putem tăgădui însă că nu e lipsită de frumuseță, mai cu seamă în scenele când cei vindecați strigă mărturisindu-și binefăcerile primite dela Mântuitorul bolnavilor și al săracilor.

Mult mai strașnică a fost altă desfășurare teatrală, cea pe care am văzut-o la 1910 la *Oberammergau* în Bavaria, despre care am scris atunci, vara, în ziarul *Minerva*, care apărea pe atunci și căruia i-am trimes corespondențele de unde am văzut faptul. Dar aceia era lucrată pe teme numai biblic. Meșteșugul omului

a fost numai ca să îmbine elementele biblice pentru a le înfățișa pe scenă.

Astfel de înfățișări s'au făcut multe în evul mediu și se fac până în ziua de azi în Apus. Dar cele mai vestite sunt cele de care am pomenit noi dela Oberammergau.

D. Radu Rosetti a pomenit că în 1906, Sf. Sinod a oprit ca ființa Domnului să fie înfățișată pe scenă, așa că lucrarea sa nu s'a putut juca. A spus că începuturile teatrului religios se găsesc mai întâi la păgâni. Tragedia a fost la început o lucrare religioasă.

„Ea se nascu în templul lui Dionisos. Corurile cântau puterea zeului, zeul răspundea. Aceste spectacole primitive conțineau în genere elementele tragediei viitoare și ele continuară sub altă formă în era creștină.

Cu texte din cărți și dicționare, conferențiarul trece în revistă Miracolele de pe vremea Papilor — oprite uneori și ele, ca bună oară în 1839, la Londra, din cauza obscenităților, căci Adam și Eva apăruseră goi — insitând apoi asupra reprezentațiilor religioase date de călugării așa numiți *Confères de la Passion* lângă poarta St. Denis din Paris.

Miracolele evoluând, și-au schimbat numele în *Mistere*. Altă tagmă de călugări jucară astfel de spectacole la *Hôtel de Bourgogne* din capitala Franței, și aci fu leagănul Comediei franceze de azi.

D. Rosetti a amintit că aproape nu există pictor, sculptor sau muzicant mare care să nu se fi inspirat din viața lui Isus și că există câteva sute de piese de Teatru al căror erou e Hristos.

În partea doua a conferenței, d. Radu Rosetti arată de ce autoritățile bisericești ortodoxe se opun să apară Isus pe scenă. Obiecțiunea principală este că se comite o profanare a sentimentului religios. La catolici se poate, zic bigoții, de oarece Hristos e țintuit pe cruce în reșea, pe câtă vreme la noi e pictat. „Să nu-ți faci ție chip cioplit“ se spune într'o carte sfântă. Așa judecă d. Rosetti.

La sfârșit, conferențiarul citește foarte curioasele debateri care au avut loc în Parlament în 1906, când Mitropolitul Primat a interpelat guvernul în această chestie. Ministrul cultelor de atunci, d. Dissescu, apărând cauza autorului pe baza Constituției.

Ca încheiere, d. Radu D. Rosetti a citit două tablouri din drama sa religioasă, răsplătit cu îndelungate aplauze chiar de către preoții din sală, veniți în număr însemnat.

Părerea noastră e că nu e bine să fie Domnul Hristos pus pe scenă decât numai dacă se face cu mijloacele Bilbiei, nu cu mijloacele scornite de închipuirea scriitorului. Și încă nici atunci în teatre ca toate teatrele, ci în teatre religioase, cu personal care slujește cu sfințenie, ca cel dela Oberammergau, care, mai înainte de jucare, asculta slujba la biserică dimineața și se împărțea.

Aducerea lui Hristos pe scenă înseamnă mânuirea lui de oameni, ca și cum ai mânu orice. Este sco-

borârea Domnului din treapta neajunsă și heruvimică, în care, cu lucrurile lui, nu se poate umbla decât cucernic și cu investirea hirotoniei. **A. S.**

ȘTIRI

Moartea Patriarhului Tihon.—*In clipa cea din urmă, când să încheiem coala aceasta, ne a sosit vestea tristă, prin telegrame dela Moscova (citate în ziare) cu data de 8 și 9 Aprilie, că I. P. S. Patriarhul TIHON al Rusiei a încetat din viață. Cele întâi știri spun că a murit în spital, fiind mal de multă vreme bolnav de angină pectorală. Aceleași știri spun că trupul său a fost așezat într'o mănăstire și că va fi înmormântat Luni.*

Părtașii Bisericii vii, adică acei care nu țin tare împotrivirea față de bolșevici și au început să stirbească din orînduirile Bisericii Ortodoxe, caută să se folosească de moartea Păstorului, pentru a face turburări în sânul Bisericii și a mai trage pe mulți de partea lor.

Să nu le ajute Dumnezeu!

Patriarhul Tihon se duce către Domnul pe care l-a slujit cu credință, într'un ceas greu. Plecând din lumea aceasta, el lăsă amintirea unui mucenic care nu a slăbit de loc în fața silniciei și a apărut până la capăt Biserica sa împotriva celor fără-de-lege. De aceea trebuie privit ca o măreață figură care s'a ridicat în sânul Bisericii Ortodoxe, chip de cinste, care s'a ridicat la înălțimea vechilor chipuri ale mărturisitorilor creștini. El ni se înfățișează înconjurat de o puternică lumină, străbătută de răbufnelile vielioase a împrejurărilor aspre în care a trăit. Viața sa a fost o tragedie, pe care el, bătrânul, a trecut-o cu vitejie nedomolită, stând deasupra împotrivirilor și fără a se încovoia în fața lor.

Pleacă întocmai ca un viteaj. N'a fost blruit, n'a fost înfrânat.

Dumnezeu să-l odihnească în pace și să facă milă cu moștenirea lui!

Să ne rugăm pentru sufletul lui mare și bărbătesc și ca Dumnezeu să ridice alt Păstor vrednic în locul lui!

Dela Societatea istorico-arheologică bisericească din Chișinău. — Marți, la 7 Aprilie, s'a ținut în Chișinău adunarea generală a Societății istorico-arheologice bisericești din Chișinău în Palatul arhiepiscopal din acel oraș. La ordinea zilei au fost: 1. Prezentarea volumului 27 al revistei Societății; 2. Darea-de-seamă pe 1924; 3. Alegerea comisiei de censoari; 4. Felurite chestiuni. Adunarea a fost prezidată de I. P. S. Arhiepiscop Gurie.

Prezidență de onoare unui cleric. — Locuitorii din comuna *Militari*, Ilfov s'au întocmit într'un comitet, sub prezidența d-lui *Colonel C. Livezeanu*, directorul Pirotehniei Armatei, pentru ca să se ocupe cu îndreptarea stării gospodărești, morale, culturale și

sanitare a comunii. *Arhim. Scriban* a fost ales președinte de onoare în unanimitate și prin aclamațiuni.

Tipărirea Legii Unificării. — Credem că fiecare preot, și nu numai preoții, simt nevoie să aibă noua *Lege a Unificării Bisericii*. E un nou regim de viață bisericească pornit în Biserica noastră, și noi trebuie să ne punem la curent cu felul funcționării ei, pentru ca să mergem în armonie cu prevederile ei. Suntem în măsură acum să aducem vestea că această lege se tipărește în curând la *Institutul Biblic*, așa că preoții o vor avea curând la îndemână. Credem că în curgerea lunii Mai, fiecare își va putea procura această trebuincioasă lege.

Parohii nouă. — După propunerea ministrului Cultelor M. S. Regele a semnat decretul de înființarea următoarelor eparhii:

In eparhia mitropoliei Ungro-Vlahiei. — Parohia *Brâncoveanu* cu biserica parohială *Sf. Nicolae* din satul *Voinești* comuna *Brâncoveanu*, județul Dâmbovița, alipit fiindu-i și satul *Miulești*, ambele prin deslipire dela parohia *Orovu* acelaș județ;

Parohia *Cotacu* cu biserica *Nașterea Maicii Domnului* din satul și comuna *Colacu*, județul Dâmbovița, prin deslipire dela parohia *Ghergani* acelaș județ;

Parohia *Gura Bărbuleț* cu biserica parohială *Sf. Dumitru* din satul *Gura-Bărbuleț*, comuna *Petrari*, județul Dâmbovița, alipit fiindu-i și satele: *Valea Glodului* și *După-Deal*, toate prin deslipire dela parohia *Manga* acelaș județ;

Parohia *Vitânești* cu biserica parohială *Nașterea Maicei Domnului* din satul și comuna *Vitânești*, județul Teleorman, prin deslipire dela parohia *Purani*, acelaș județ. De această parohie vor ține și satele: *Găvănești*, cu biserica filială *Adormirea Maicei Domnului*, alipit aci prin deslipirea dela parohia *Purani*, și *Cocoșu*, comuna *Măgura*, județul Vlașca prin deslipire dela parohia *Chiriacu*, acelaș județ.

In eparhia episcopiei Râmnicului, Noul-Severin. — Parohia a III-a *Leu* cu biserica parohială *Sf. Dumitru* din comuna *Leu*, județul Romanți, prin deslipire dela parohia a II-a *Leu*, acelaș județ.

In eparhia episcopiei Argeșului. — Parohia *Prodani* cu biserica *Sf. Sfeți Voevozi* din satul *Prodani* județul Olt, alipit fiindu-i și satele: *Chițani*, *Lungani* și *Ciucești*, toate prin deslipire dela parohia *Gura-Boului*, acelaș județ.

In eparhia episcopiei Romanului. — Parohia *Ruptura* cu biserica parohială *Sf. Gheorghe* din satul *Ruptura*, comuna *Cârligi* județul Roman, prin deslipire dela parohia *Cârligi*.

Episcopul Hotinului în Transilvania. — Ziarele ne aduc știrea că, spre sfârșitul lunii Aprilie, P. S. S. Episcopul Visarion al Hotinului, împreună cu membrii Consistoriului și protoiereii cercurilor, în totul 30 de persoane, vor vizita câteva orașe însemnate de peste munți, precum Clujul, Sibiuul și Oradea-Mare, iar la întoarcere mânăstirile din Moldova.

Episcopie nouă. — Noua lege a *Unificării* prevede înființarea unei episcopii în orașul *Timișoara* din Banat. În clipa din urmă, se aduce vestea însă că noutatea ar fi numai de a se strămuta episcopia din Caransebeș la cea din Timișoara. Deci marele oraș al Timișoarei tot va ajunge reședință de episcopie.

Moartea lui Petru Poni. — Insemnăm și noi cu părere-de-rău moartea lui Petru Poni, care a fost un aleș bărbat al Țării noastre. A fost profesor universitar la Iași, membru al Academiei Române, în două rânduri a fost ministru al Cultelor, în care calitate a înființat *Casa Școalelor*, a fost președintele Consiliului superior al agriculturii și, mai presus de toate, a dat totdeauna dovada unei deosebite cuviințe a vieții, care se simte tot mai rar între noi. A fost ministrul Cultelor din vremea procesului Ghenadie, pagină dureroasă în trecutul bisericii noastre.

Măsurile Mitropoliei Ungrovlahiei cu privire la corurile bisericești. — Sf. Mitropolie a Ungrovlahiei a dat poruncă protopopilor să puie în vedere tuturor parohilor ca să raporteze îndată despre alcătuirea corurilor din bisericile lor, dacă au ținută cuviincioasă în vremea slujbelor și ce repertoriu cântă.

E o măsura venită la vreme, pentru că în repertorii au început să intre bucăți întocmite de neortodocși (*Tatăl nostru* de *Niedermeyer*, care trebuie dat afară și care se cântă la *Domnița Bălașa*) și altele străine de muzica noastră și de duhul nostru bisericesc. Dar rău trebuie să fie, dacă Mitropolia e nevoită să întrebe despre purtarea coriștilor în vremea slujbei. Se vede că sunt cazuri de rea purtare... Dar sunt și alte lucruri și mai rele.

Răul politicei. — Noi, Românii, avem nevoie să fim ca un singur trunchiu, în fața atâtor minorități care trebuie să ne găsească uniți. În loc de aceasta însă, citim în *Neamul Românesc* (8 Aprilie 1925) că Românii, care sunt 20 la sută din populațiunea Cernăuțului, sunt mai împărțiți și mai îndușmăniți între ei din pricina politicei, decât pot fi toate celelalte minorități între ele

BIBLIOGRAFIE

Literatura noastră bisericească se poate fâli cu o lucrare monumentală care a izvorât din uriașele puteri de lucru care fierb în Eparhia Râmnicului, Noul Severin. Aceasta este:

Anuarul Eparhiei Râmnicului, Noul Severin pe ani 1921—1925, întocmit de P. S. Episcop **VARTOLOMEI** al Râmnicului, Noul Severin. E o măreață lucrare de 944 de pagini, în format mare, despre care socotim ca o mare datorie să scriem pe larg în numărul cel mai apropiat.

The Christian East. *Revistă închinată studiilor răsăritene.* Martie 1925. E toată închinată mai cu seamă chestiunilor patriarhatului din Constantinopol. Vom vorbi de ea în nr. viitor.

Iosif Trifa, Din pildele și învățăturile Mântuitorului. Cartea I. Sibiu 1.25. Lucrare adânc graitoare pentru inima creștinului. 32 de pag. în format mare, cu multe zugrăviri frumoase. Ca și celelalte două pomenite în nr. trecut, și această lucrare e de toată vrednicia și interesul. Trebuie introdusă în toate familiile. Foarte potrivită acum la sărbători. Prețul 12 lei (foarte ieftină!). Să se ceară la *Tipografia Arhiepiscopiei* din Sibiu.

De cărțile de ritual, literatură bisericească, icoane și imprimate, ce se află de vânzare la Tipogr. Cărilor Bisericești, str. Princ. Unite 60, București.—Valabil dela 1 Octombrie 1924.

	Lei B.		Lei B.
Cărți noi de ritual broșate			
1) Apostolul	225,—	45) Cassa Bisericii	75,—
2) Aghiazmatarul	100,—	46) Contribuții la Istoria Dreptului Bisericesc de D-l Dr. I. Matei	75,—
3) Carte de Tedeum	18,—	47) Calendarul pe toți anii	35,—
4) Cartea de rugăciuni pentru toi Românul cal. I-a	15,—	48) Comentariile epistolei către Evrei traduse după Sf. Ioan Hrisostom de P. S. Teodosie Atanasie	70,—
5) Idem calitatea II-a	12,—	49) Cuvântări și Pastorale de I. P. S. Mitrop. Primat Dr. Miron Cristea	50,—
6) Catavasierul	32,—	50) Evanghelia sau viața și învățătura Dom. Iisus Hristos de Melhisedec	10,—
7) Ceaslovul mic	38,—	51) Istoria Sfântă a V. și N. Testament (cu lit. cir.)	10,—
8) Dumnezeștile Liturghii	42,—	52) Istoria Predicii la Români de Diac. Dr. G. Comșa	35,—
9) Evanghelia	130,—	53) Legea Organică a Sf. Sinod	4,—
10) Liturghia sf. Ioan Gură de Aur	15,—	54) Mărturisirea Ortodoxă	25,—
11) Mineele (12 volume)	720,—	55) Neagoe Basarab și Sf. Nifon	5,—
12) Noul Testament ediție nouă portativă	22,—	56) Schit Crasna de Al. Ștefulescu	8,—
13) Un volum din Minee	60,—	57) Studiu despre Ierarhie	5,—
14) Octoihul Mare	80,—	58) Vrei să fii înțelept?	15,—
15) Paraclisul, Acatistul și viața Sf. Dimitrie	12,—	Cărți de muzică bisericească	
16) Paraclisul și Acatistul Cuvioasa Paraschiva	15,—	59) Anastasimatar	25,—
17) Penticostarul	150,—	Imprimate și registre de contabilitate	
18) Acatistul Sf. Haralambie	10,—	60) Un stat parohial	2,50
19) Acatistul Sf. Spiridon	3,—	61) Un stat simplu pentru Mănăstiri	2,—
20) Prohodul Domnului	7,—	62) Un stat mijloc pentru Mănăstiri	2,—
21) Psaltirea cal. II	30,—	63) Un carnet cu 50 certificate de botez	40,—
22) Panahida	12,—	64) Un carnet cu 50 certific. de cununie	40,—
23) Rânduiala Proskomidiei (tablou)	6,—	65) O serie mare registre de contabilitate compusă din: 1 reg. partizi, 1 reg. plăți, 1 reg. încasări, 3 bugete, 3 conturi, 5 coperte și 2 borderouri	56,50
24) Rânduiala Ridicării Panaghiei	10,—	66) Un singur registru mare de partizi	12,50
25) Slujba Sfințirii Steagului	5,—	67) „ „ „ „ plăți	12,50
26) Rânduiala Sfințirii Steagului unei școli de P. S. Iacov Bărlădeanu	7,—	68) „ „ „ „ încasări	12,50
27) Slujba Sfințirii Bisericii	12,—	69) O serie mică registre de contabilitate compusă dintr'un reg. mic de partizi, 1 reg. mic de plăți, 1 reg. mic de încasări, 3 bugete, 3 conturi și 5 coperte	42,50
28) „ Invierii	18,—	70) Un singur registru mic de partizi	8,50
29) Tipicul Arhieresc de Ep. Silivestru Bălănescu	6,—	71) „ „ „ „ plăți	8,50
30) Triodul	300,—	72) „ „ „ „ încasdr.	8,50
31) Tipicul Bisericesc	45,—	73) Un compt.	2,—
Cărți vechi de ritual		74) Un buget	2,—
32) Biblia ed. Buzău broșată (necomplectă)	3,50	75) Un borderou	1,—
33) Carte de Tedeum ediția de Buzău	3,50	76) O Copertă (Mapă)	1,—
Cărți de rugăciuni		77) Un registru pentru înscrierea căsătoriților	45,—
34) Pâine spre Ființă, cal. I broșată	5,—	78) Un reg. pentru înscrierea botezaților	45,—
35) „ „ „ „ II broșată	3,—	79) Un registru pentru înscrierea înmormântaților	45,—
36) „ „ „ „ III broșată	2,—	80) Un registru de intrarea hârtiilor	25,—
37) „ „ „ „ I cartonată	8,—	81) Un registru de ieșirea hârtiilor	25,—
Cărți de literatură bisericească, broșate		82) O condică de expediție	35,—
38) Activitatea preoților în campania 1916-1918 de Ec. C. Nazarie 1921	15,—		
39) Adventismul din punct de vedere biblic, național și moral-practic	15,—		
40) Autocefalia Bisericii Române	5,—		
41) Biserica Ort. și cultele străine	30,—		
42) Biserici cu averi proprii	40,—		
43) „ „ „ „ (leg. pânză)	75,—		
44) Biserica Stavropoleos	10,—		

Icoane mari foi volante mărimea 23/24
8,50 lei exemplarul.

Maica Domnului, Mântuitorul (Iisus Hristos),
 Invierea Domnului, Buna Vestire, Botezul Dom-
 nului, Sf. Treime, Sf. Ecaterina, Sf. Impărați,
 Sf. Apostoli, Sf. Nicolae, Sf. Gheorghe, Sf. Trei
 Ierarhi, Sf. Dumitru, Adormirea M. Domnului,
 Sf. Spiridon, Sf. Ioan Botezătorul, Sf. Voevozi,
 Sf. Paraschiva.

Icoane mici, foi volante mărimea 19/28
5 lei exemplarul.

Sf. Gheorghe, Sfinții Impărați, Maica Dom-
 nului, Cuvioasa Paraschiva, Iisus Hristos, Sf.
 Ioan Botezătorul, Invierea Domnului, Sfinții A-
 postoli, Sfânta Ecaterina, Sf. Trei Ierarhi, Buna
 Vestire, Botezul Domnului, Sfântul Dumitru,
 Sfinții Voevozi, Sfântul Nicolae, Adormirea M.
 Domnului și Sf. Spiridon.

Cei patru Evangheliști imprimați pe satin pentru
 sfințiri de biserici (seria) prețul lei 60.

Icoane mici, aplicate pe carton
 mărimea 15/23

12,50 lei exemplarul.

Sfântul Gheorghe, Invierea Domnului, Maica
 Domnului, Sfântul Dumitru, Sf. Nicolae, Sfinții Im-
 părați, Sfinții Apostoli, Sfinții Voevozi, Sfinții
 Trei Ierarhi, Iisus Hristos, Sf. Ioan Botezătorul,
 Sf. Ecaterina, Sf. Paraschiva, Buna Vestire, Bo-
 tezul Domnului, Adormirea Maicii Domnului și
 Sf. Spiridon.

Icoane mari, aplicate pe carton
 mărimea 23/35

25 lei exemplarul.

Maica Domnului, Iisus Hristos, Invierea Domnu-
 lui, Buna Vestire, Botezul Domnului, Sfânta Tre-
 ime, Sf. Ecaterina, Sf. Impărați, Sf. Apostoli, Sf. Ni-
 colae, Sf. Gheorghe, Sf. Trei Ierarhi, Sf. Dumitru,
 Sf. Ioan Botezătorul, Sfinții Voevozi, Adormirea
 Maicii Domnului, Sf. Spiridon și Sf. Paraschiva.

Cărți poștale cu iconițe în culori, à 2 lei buc.

1) Sf. Gheorghe, 2) Sf. Mihail, 3) Sf. Teodor Tiron, 4) Sf.
 Teodor Strătilat, 5) Sf. Nistor, 6) Sf. Mercurie, 7) Buna-Vestire,
 8) Botezul Domnului, 9) Adormirea Maicii Domnului și 10) Sf.
 Pantelimon.

Cu începere de la 1 Mai a. c., prețul cărților legate va fi următorul:

Cărți de ritual legate în piele și pânză, pânză peste tot și pânză și hârtie

	Piele și pânză Lei B.	Pânză peste tot Lei B.	Pânză și hârtie Lei B.		Piele și pânză Lei B.	Pânză peste tot Lei B.	Pânză și hârtie Lei B.
1) Aghiazmatarul	280,—	250,—	215,—	16) Paraclisul Sf. D-tru.	77,—	67,—	52,—
2) Apostolul	425,—	395,—	—,—	17) Penticostarul	330,—	290,—	250,—
3) Cartea de Tedeum	98,—	78,—	62,—	18) Prohodul Domnului.	57,—	47,—	37,—
4) Cartea de rugăciuni pentru tot calitatea I-a		45,—	—,—	19) Psaltirea I	145,—	135,—	100,—
5) " II.		32,—	—,—	20) Psaltirea II	—,—	100,—	85,—
6) Catavasierul	157,—	132,—	97,—	21) Panihida	72,—	52,—	47,—
7) Ceaslovul	158,—	133,—	88,—	22) Rânduiala Ridicării Panighiei	75,—	65,—	55,—
8) D-zeeștile Liturghii	152,—	132,—	97,—	23) Sluj. Sf. Steagului	45,—	40,—	33,—
9) Evhologiu	260,—	220,—	190,—	24) Rând. Sf. Steagului unei școli	47,—	39,—	32,—
10) Evanghelia I	430,—	—,—	—,—	25) Sluj. Sf. Bisericii	82,—	67,—	57,—
11) Liturghia sf. Ioan Gură de Aur	95,—	75,—	60,—	26) " Invierii	68,—	60,—	55,—
12) Mineele (12 volume)	2760,—	2220,—	1680,—	27) Tipicul Bisericesc	155,—	135,—	105,—
13) Un volum Mineiu	230,—	185,—	140,—	28) Triodul	500,—	460,—	420,—
14) Noul Testament	72,—	57,—	47,—				
15) Octoihul Mare	250,—	225,—	180,—				

INSTRUCȚIUNI DE COMANDĂ

Costul cărților, al icoanelor și imprimatelor se va trimite prin mandat poștal odată cu comanda.
 Comanda poate fi făcută prin raport, scrisoare sau pe cuponul mandatului.

Parohiile și instituțiile de stat nu plătesc transportul poștal.

Persoanele particulare plătesc transportul, câte 3 lei de fiecare kgr. plus 80 bani scrisoarea de expediție.

Orice comandă de cărți broșate, imprimate și icoane se execută numai atunci când sumele trimise anticipat prin mandat poștal corespund comenzilor dacă sunt însoțite de comandă și dacă serviciul poștal funcționează regulat.

Expedierea cărților legate se va face cu oare care întârziere din cauza lipsei de lucrători legători.

Librării au drept să vândă cărți și icoane cu un profit de cel mult 25% peste costul din acest catalog.

Prețul de vânzare în librării și la colportori este stampilat de Tipografie pe fiecare carte și icoană.

BISERICA ARTADUNA ROMÂNĂ

REVISTA SFÂNTULUI SÎNOD

CUPRINSUL

Simbolul Sinodului al 2-lea ecumenic	H. PAPADOPOLOS trad. de TH. POPESCU
Atitudinea oficialităților bisericești	I. LUPAS
Sfânta cruce	LAURA SCRIBAN
Progres și Creștinism	Pr. GH. NEGURA
O carte rusească despre Biserica Bucovinei de acum 50 de ani	ȘT. BERECHET
Muzica religioasă în genere și muzica noastră bisericească	Pr. I. MIHĂLCESCU
Verificarea gestiunilor parohiale	Pr. IOAN I. IONESCU
Comentariul Sfintei Evanghelii	Arhim. SCRIBAN
Cronica bisericească	Arhim. SCRIBAN
Nedumeriri și răspunsuri	Pr. I. MIHĂLCESCU
Cărți, Reviste, Ziare	Arhim. SCRIBAN
Insemnări mărunte, Săiri	Arhim. SCRIBAN

APĂRE LUNAR

SPRE ȘTIINȚA

Comitetul redactor al revistei Biserica Ortodoxă Română se compune din: *P. S. Mitropolit Frimat Dr. Miron Cristea*, Președinte de onoare; *P. S. Episcop Vartolomeiu*, director; *Prof. Dr. Ioan Mihălcescu*, prim-redactor; *Arhim. Scriban*, secretar de redacție. Redactorii revistei: 1. Profesorii facultății de teologie din București: *Dr. D. G. Boroianu*, *Dr. C. Chiricescu*, *Dr. Drag. Demetrescu*, *Dr. V. G. Ispir*, *Econ. C. Nazarie*, *Econ. Dr. I. Popescu-Mălăești*, *Pr. Dr. Nicolae Popescu*; 2. Profesorii facultății de teologie din Cernăuți: *Dr. V. Gheorghiu*, *Dr. V. Șesan*, *Dr. V. Tarnavschi*, *Dr. N. Cotos*; 3. *Pr. Cicerone Iordăchescu*, Iași, *Dr. Römulus Căndea*, Cernăuți. *Dr. Ioan Lupas*, *Dr. St. Cioroianu*, *Iconom Serghie Bejan*, *Dr. Gh. Ciuhandu* și *d. St. Berechet*.

Se primesc spre publicare și articole dela alte persoane decât dela Comitetul redactor, în condițiunile următoare:

Articolele originale se vor plăti cu 1000 de lei coala în formatul de față al revistei traducerile și recenziunile 800 de lei, cronicile și răspunsurile 600 de lei.

Articolele care au fost publicate mai întâi aiurea și care se vor reproduce pentru însemnătatea lor și de această revistă, nu se plătesc.

Toate articolele trebuiesc scrise citeț și fără «va urma».

Orice corespondență privitoare la redacție se va trimite pe adresa secretarului de redacție *Arhim. Scriban*, București, str. Antim (localul Sf. Sinod) sau pe a primului-redactor: *Prof. I. Mihălcescu*, București, Biserica Amzei. — Piața Amzei.

Pentru tot ce privește administrațiunea revistei, interesații se vor adresa secretarului administrativ al revistei, *d. D. Sireteanu*, București, localul Sfântului Sinod, la biserica Antim.

Revista se trimite tuturor parohiilor, ca și în trecut. Persoanele particulare care vor voi să li se trimeată trebuie să se adreseze administrațiunii.

ABONAMENTUL

1 an 100 lei. Pentru străinătate, se adaugă transportul.
1 număr 10 lei.

Toate abonamentele se trimet secretarului administrativ: *d-lui D. Sireteanu*, București, Sf. Sinod, Biserica Antim.

(Vezi hotărârea Sf. Sinod în *Biserica Ortodoxă Română* 1 Iunie 1923, pag. 653-659).

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

București.

Seria II. Anul XLIII. Nr. 5 (530).

Maiu 1925

HRYSTOMOS PAPADOPULOS

Arhiepiscop al Atenei și al Intregii Grecii, Profesor onorific la Universitatea din Atena

SIMBOLUL SINODULUI AL 2-lea ECUMENIC

— Studiu istoric și critic —

I.

Tradiția istorică și diferitele ipoteze cu privire la originea simbolului

Simbolul întocmit de sinodul al 2-lea ecumenic, ținut la Constantinopol la 381, se numia în Biserica veche «*Simbolul celor 150 de părinți*», dela numărul episcopilor din sinod și spre deosebire de cel al Sinodului I ecumenic, care se numia «*Simbolul celor 318 Părinți*». În general însă, simbolul sinodului al 2-lea se numia «*Simbol*» sau «*Credința dela Nicea*», pentru că este același simbol al sinodului I, completat. Primei numiri îi corespunde cea care a predominat mai târziu, de «*Simbolul dela Constantinopol*» (*Symbolum Constantinopolitanum*), celei de a doua, numirea de «*Simbolul dela Nicea-Constantinopol*» (*Symbolum Nicaeno-Constantinopolitanum*), așa că și prin prima numire și prin adoua se definește «*Simbolul celor 150 de Părinți*», adică cel formulat de sinodul al 2-lea ecumenic, simbolul prin excelență «*ecumenic*», pe care Biserica ortodoxă și catolică de Răsărit și Bisericile eterodoxe deslipite de ea, îl păstrează neștirbit, iar Biserica latină și Bisericile și comunitățile religioase occidentale provenite din ea, cu adaosul *Filioque* și câteva alte deosebiri.

Până la începutul sec. XVIII, tradiția istorică, după care sinodul al 2-lea ecumenic al celor 150 de Părinți a confirmat și completat simbolul sinodului I ecumenic, formulând simbolul care predomina atunci în Biserică, era considerată indiscutabilă ¹⁾.

Tillemont a susținut cel dintâiu, că simbolul n'a fost compus de sinod, ci i s'a prezentat de

către sf. Epifaniu, Arhiepiscopul Ciprului († 403), pentru că Simbolul se găsește în scrierile lui ¹⁾. Și deși e cu totul inexact că sf. Epifaniu a participat la sinodul al 2-lea ecumenic, cum presupunea *Tillemont*, părerea că Simbolul a existat mai înainte la sf. Epifaniu și că n'a fost formulat direct de către Sinod, a găsit totuși apărători ²⁾.

Cum însă Simbolul lui Epifaniu e prezentat ca provenind dela Ierusalim, *John Hort* († 1892) a formulat în a opta decadă a secolului trecut ideea, că Simbolul a fost compus la început de către sf. Ciril al Ierusalimului († pela 386) pe baza Simboalelor «*Constituțiunilor apostolice*», Antiohiei și epistolelor sf. Atanasie al Alexandriei († 373) către Serapion, Episcop de Tmuis, pentru că simbolul se găsește în Catedrala lui Ciril ³⁾. Sprijinindu-se pe această teorie a lui Hort, devenită punct de plecare a tuturor cercetărilor științifice mai nouă cu privire la simbol, *Adolf Harnack* a susținut că în adevăr Ciril al Ierusalimului a prezentat sinodului al 2-lea ecumenic vechiul simbol al Bisericii Ierusalimului reîntocmit de el, dar simbolul numit al sinodului al 2-lea ecumenic nu are nici o legătură cu acest sinod, pentru că nici nu provine, nici nu putea să provină dela el. Sinodul, luat în sine, n'a întocmit niciun simbol, iar simbolul numit al lui nu există până la sinodul al 4-lea ecumenic, ci a fost compus de un necunoscut în ajunul acestui sinod și atribuit pe nedrept sinodului al 2-lea ecumenic. În consecință, simbolul e ortodox și a ajuns în adevăr «*ecumenic*», prin faptul că s'a impus în Biserică, nu e însă mo-

¹ L. S. *le Nain de Tillemont*, Mémoires pour servir a l'histoire ecclésiastique, IX, Bruxelles 1732, 2212.

² R. *Ceillier*, Histoire générale des auteurs sacrés et ecclésiastiques, IV, Bruxelles V, Paris 1865, p. 646. *Hefele*, Conciliengeschichte, traduc. franc. cu adaosuri de *Leclercq*, t. II, Paris 1908, p. 11, 12.

³ *John Hort*, Two dissertations, II, On the Constantinopolitan Creed and other Creeds of the fourth Century, Cambridge 1876. *Comp. W. Smith and H. Wace*, Dictionary of the christian biography I, London 1877, p. 605 sq. *Gwatkin*, the arian controversy, London 1898, p. 159 sq. *A. Burn*, An introduction to the Creeds, London 1890, *Ch. Briggs*, Origin, history and Interpretation of the Apostles and Nicene Creeds, Edinburg, 1913.

¹ I. *Mesoloras*, Simbolica Bisericii ortodoxe de Răsărit, Atena 1883, I, p. 48,49.—*Hr. Andrușos*, Manual de Simbolică din punct de vedere ortodox, Atena 1911, p. 25-27.—*Dim. Simos Balanos*, Simboale și cărți simbolice, Atena 1919, p. 4, 5.—*A. Lebedev*, Istoria sinoadelor ecumenice. Sinoadele ecumenice ale secolelor IV și V (rusește), Serghiev Posad 1898, p. 285 sq.; vezi și mai departe studii ale aceluiaș privitoare la chestiune.—*A. Spasskii*, Istoria mișcărilor dogmatice în epoca sinoadelor ecumenice (rusește), Serghiev Posad 1906, p. 589 sq.—*A. Palmieri*, Theologia dogmatica orthodoxa, ad lumen catholicae doctrinae examinata et discussa, t. I, Florentiae 1911, p. 318 sq.

nument dogmatic autentic al sinodului al 2-lea ecumenic.

După Harnack, dacă acest sinod întocmia un nou simbol, trebuia să se sprijine în mod necesar pe simbolul sinodului I ecumenic; simbolul Constantinopolului, adică al sinodului al 2-lea ecumenic, prezintă însă în cuprinsul său mari deosebiri față de cel al Niceii, adică de simbolul primului sinod ecumenic, rezumate astfel:

1. *Lipsește* expresiunile: a) «adică din ființa Tatălui», b) «Dumnezeu din Dumnezeu», c) «cele din cer și cele de pe pământ», d) anatematizarea arienilor.

2) *S'au adăugat* expresiunile și cuvintele: a) «făcătorul cerului și al pământului», b) «mai înainte de toți vecii» la «născut», c) «din ceruri», la «coborât», d) «dela sfântul Duh și din Maria Fecioara» la «întrupat», e) «răstignit pentru noi în zilele lui Pontius Pilat și» înaintea cuvântului «pătimit», f) «îngropat», g) «după scripturi» după cuvintele «înviat a treia zi», h) «și șade deadreapta Tatălui» după cuvintele «suit la ceruri», i) «iarăș cu mărire» la «va veni», j) «a cărui împărăție nu va avea sfârșit».

3. există deosebiri cu privire la locul cuvintelor: a) în art. 1 al simbolului Niceii se zice: «Credem într'unul Dumnezeu Tatăl atotțiitorul, făcătorul tuturor celor văzute și nevăzute», pe când în simbolul Constantinopolului s'a schimbat șirul cuvintelor: «Credem într'unul Dumnezeu Tatăl atotțiitorul, făcătorul cerului și al pământului, al tuturor celor văzute și nevăzute», b) la art. 2, cuvântul «unul născut» s'a legat cu adaosul «Fiul lui Dumnezeu», schimbându-se locul acestuia, c) în locul expresiei «născut din Tatăl» s'a pus «din Tatăl născut», d) cuvintele articolului 2, cu excepția cuvântului «răstignit», s'au legat prin «și», e) despre sf. Duh, în simbolul Niceii se zice simplu «și într'un Duh sfânt», pe când în simbolul Constantinopolului, pe lângă partea mai extrasă cu privire la sf. Duh, s'au adăugat și articolele de mai departe, inexistente în simbolul dela Nicea. Harnack conchide deci, că în primele 8 articole s'au făcut 4 omisiuni, 10 adaosuri și 5 schimbări filologice, iar după calculele lui Hort, pe cari le acceptă Harnack, din cele 178 cuvinte ale simbolului dela Nicea s'au primit în cel constantinopolitan numai 33, adică $\frac{1}{5}$ din cuvinte.

Pentru acestea, Harnack nu poate să admită, că simbolul dela Constantinopol este o ediție schimbată a simbolului dela Nicea, ci că simbolul constantinopolitan sau e un nou simbol independent, în care s'au introdus expresiuni și cuvinte din simbolul dela Nicea, sau s'a compus pe baza vreunui simbol mai vechiu, corectat în spiritul învățaturii sinodului I ecumenic. Lucrul în sine se dovedește mai ales cu schimbă-

rile lexiche mai amănunțite. Partea schimbărilor mai importante se poate explica prin faptul, că redactorii lui au voit să expună mai pe larg «creința Niceii», pentru a o face simbol de botez. Din această cauză, au introdus în partea a doua așa articole, cari să cuprindă fapte din viața lui Iisus Hristos. Astfel, adaosul «dela Duhul sfânt și din Maria Fecioara» poate fi explicat ca pus contra lui Apolinariu. O asemenea explicare însă a omisiunilor de expresii și cuvinte din simbolul Niceii, prin care cele două simboale se deosebesc unul de altul în toate punctele, având comun numai ceea ce e comun în toate simboalele de botez, nu e posibilă. Omiterea anatematizării în simbolul constantinopolitan, ca simbol de botez, e desigur ușoară de înțeles. Cum se poate însă explica omiterea expresiunii «adică din ființa Tatălui», sau «Dumnezeu din Dumnezeu»? Cum se putea ca peste 100 de episcopi, devotați «creinței Niceii», întruniți în sinod într'un timp când arianismul era încă puternic, luptând pentru simbolul Niceii să omită cele mai importante expresii ale lui? Se poate pur și simplu presupune, că episcopii de sinodul al 2-lea ecumenic au păstrat termenul «omousios», fără să păstreze și expresiunea «adică din ființa Tatălui», dar sensul lui «omousios» nu e identic cu sensul numitei expresiuni. Și chiar dacă ar fi identic, nimeni n'ar fi îndrăznit pela anii 325-381 să scurteze simbolul în felul acesta. O asemenea prescurtare se explică numai dacă admitem că simbolul dela Constantinopol nu e o nouă ediție a simbolului Niceii, ci un simbol independent, desigur ortodox, în care s'au introdus unele expresii indispensabile din simbolul Niceii.

E vorba, continuă Harnack, despre un simbol vechiu al unei Biserici locale, pentru că în secolele IV și V nu se mai compuneau noi simboale de botez, care, prin introducerea de expresiuni din simbolul Niceii, a fost transformat într'un nou simbol. Aceasta se învederează și din adaosele «mai înainte de toți vecii», «din Tatăl născut», «după scripturi». Cât pentru primul adaos, e știut că Părinții sinodului dela Nicea se temeau să întrebuințeze expresiuni, cari să arate un timp între existența Tatălui și nașterea Fiului, și din această cauză au respins asemenea expresiuni suspecte din simbolul Cezareei, care, după cum se știe, s'a luat ca bază a simbolului Niceii. Cum puteau prin urmare Părinții sinodului dela Constantinopol, și mai ales după formularea termenilor dela Antiohia și Sirmium, să introducă din nou în simbol o asemenea expresiune, dacă simbolul dela Constantinopol ar fi o nouă ediție a Niceii? Și accentu la 381, când ortodoxia triumfa și creința dela Nicea se impunea definitiv, și când sinodul al

2-lea ecumenic hotăra în primul său canon «să nu se calce credința Niceii, ci ea să rămână stăpână», iar semiarieni au fost condamnați. Chestiunea se lămurește dacă admitem, că simbolul dela Constantinopol e un vechiu simbol de botez, corectat în spiritul simbolului Niceii. În el existau expresiile de mai sus și s'au adăugat altele din cel al Niceii. Acelaș lucru se poate spune și despre enigmaticul «după scripturi». Această expresiune a devenit așa de suspectă în cursul certelor ariene, încât niciunul din Părinții, cari gândeau în spiritul și după credința dela Nicea, n'ar fi avut motive să o adauge în orice simbol ar fi fost, cu atât mai puțin în cel dela Nicea.

Desvoltând acestea, Harnack vine în fine și ia adaosul din simbol cu privire la sf. Duh. El mărturisește, în adevăr, că în sinodul al 2-lea ecumenic se ducea luptă contra pnevmatomahilor, pe cari sinodul i-a condamnat, și că în «tomul» lui, din nenorocire pierdut, era expusă învățătura despre identitatea de ființă a sf. Duh cu Tatăl și cu Fiul, dar crede că în simbolul constantinopolitan nu e expusă clar o astfel de învățătură despre identitatea de ființă, iar că cuvintele și expresiunile respective, deși se pot explica în acest sens, nu erau totuș suficiente pe timpul sinodului al 2-lea ecumenic, când pnevmatomahii atacau violent ortodoxia. Expresiile privitoare la sf. Duh din simbolul atribuit sinodului al 2-lea ecumenic le puteau accepta și pnevmatomahii. Simbolul prin urmare cuprinde fără îndoială învățătură ortodoxă, dar frazeologia lui nu aparține timpului sinodului al 2-lea ecumenic. Trebuie deci în mod necesar să recunoaștem în el un simbol de botez, care a fost reîntocmit și corectat după 362 și înainte de 381, de acord cu învățătura Niceii în opoziție cu pnevmatomahii.

Conform acestor concluzii, Harnack e de părere că acest simbol nu este o prelungire a simbolului Niceii, ci un vechiu simbol de botez al Bisericii dela Ierusalim. Acest simbol, aflat și în scrierea lui Epifaniu intitulată «Ancoratul», compusă cu 8 ani înaintea sinodului dela 381, n'a fost compus de el, cum a și observat *Caspari*, ci a fost trimis Bisericii din Pamfilia ca simbol al apostolilor și al Niceii. Hort a dovedit că simbolul numit constantinopolitan e simbolul de botez al Bisericii Ierusalimului, îmbogățit cu termeni degmatici dela Nicea și cu adaosul privitor la sf. Duh. Partea întâia a simbolului dela Constantinopol (despre Dumnezeu Tatăl), întreagă, și partea doua (despre Dumnezeu Fiul), până la cuvântul «vecii», sunt identice cuvânt cu cuvânt cu simbolul ierusalimitean. Partea a treia (Despre sf. Duh și următoarele) se deosebește în fond de el, dar deosebiri se explică prin influența asupra simbolului constantinopolitan a

altor simboale, dintre cari unul se găsește în «Constituțiile apostolice», iar altul era al Bisericii din Antiohia, Termenii noi, adăogați în simbolul dela Constantinopol, pentru formularea învățaturii privitoare la sf. Duh, se explică în mod istoric prin compararea lor cu epistolele sf. Atanasie către Serapion. Prin urmare, în simbolul lui Epifaniu, sau ceace e tot una, în simbolul constantinopolitan, avem un vechiu simbol al Bisericii Ierusalimului, revizuit între anii 362—373. Pe la 373—4, acest simbol era în uz la Ierusalim și în Palestina în genere, probabil și în Cipru și Pamfilia. Asupra modului cum s'a făcut revizuirea, nu încap îndoieli. Hort a dovedit printr'o analiză serioasă a teologiei lui Ciril și prin compararea ei cu simbolul lui Epifaniu, că revizuirea se datorește lui Ciril și s'a făcut într'un timp, când vechile simboale se revizuiu în multe locuri, prin introducerea în ele a unor cuvinte și expresiuni din simbolul Niceii. Un asemenea exemplu de prelucrare a unui simbol local, în spiritul simbolului Niceii, e și simbolul lui Epifaniu. Nicio altă urmă din el nu există până la sinodul al 4-lea ecumenic. Grigorie Teologul († 389), scriind către Celidoniu puțin după sinodul al 2-lea ec., vorbește numai despre sinodul Niceii, nu și despre al Constantinopolului.

Istoricii bisericești Socrate, Teodoret și Sozomen nu spun nimic despre întocmirea unui simbol de către sinodul al 2-lea ecumenic.

Sinodul al 3-lea ecumenic cunoaște numai simbolul Niceii și interzice compunerea altui simbol. Simbolul numit al Constantinopolului se prezintă pentru prima dată la sinodul al 4-lea ecumenic (451), care l-a atribuit sinodului al 2-lea, așa că simbolul constantinopolitan e în acelaș timp și mai vechiu și mai nou decât sinodul al 2-lea, mai vechiu prin origine, mai nou prin importanța și autoritatea lui (älter seinem Ursprunge nach, junger seinem Ansehen nach).

Cum s'au întâmplat prin urmare aceste paradoxe? Cum s'a atribuit sinodului al 2-lea ecumenic simbolul ierusalimitean, revizuit și dispărut totodată?

Harnack mărturisește că, pentru constatarea acestui lucru, se bazează pe ipoteze. Sinodul al 2-lea nu-l consideră ecumenic, pentru că numai în timpul sinodului al 4-lea a fost recunoscut ca ecumenic, iar canoanele lui au fost trecute mai târziu în colecțiile canonice. După ele e trecut și simbolul. Patriarhia de Constantinopol s'a însărcinat să impună acest sinod ca ecumenic, obținând pe la jumătatea secolului al 5-lea loc de frunte, pentru că patriarhatele de Alexandria și Antiohia erau turburate de monofizitism. Curtea bizantină și patriarhia de Constantinopol aveau interes să impună sinodul dela 381 ca ecumenic, pentru că acesta s'a ținut în capitală, convocat

de Teodosiu, «al doilea Constantin», și al treilea canon al lui a conferit episcopului de Constantinopol, onoare egală cu a episcopului Romei. Exista prin urmare o serie de motive serioase, pentruca un simbol, care n'a aparținut niciodată sinodului dela Constantinopol, să fie prezentat ca operă autentică și reală a lui. Cum însă simbolul ierusalimitean revizuit se întâlnește pentru prima dată ca simbol al sinodului dela 381 în actele sinodului al 4-lea ecumenic, e evident că a fost compus în Constantinopol înainte de 451. Desigur, sinodul dela 381 a formulat termeni cu privire la sf. Duh în «tomul» său dogmatic și a repetat neschimbat simbolul Niceii. Mai târziu însă s'a făcut simțită nevoia introducerii în el a adevăratei învățături despre sf. Duh și a unor expresiuni împotriva învățaturii greșite a lui Apolinarie. Această nevoie era simțită la Constantinopol mai mult ca ori unde și de aceea s'a decis ca simbolul ierusalimitean prelucrat, adică simbolul lui Ciril, să fie declarat simbol al sinodului dela 381. Dar faptul acesta, luat în sine, e inexplicabil, căci trebuie să presupunem o legătură între simbolul ierusalimitean și al 2-lea sinod ecumenic. Ciril al Ierusalimului a luat parte la acest sinod, dar ortodoxia lui era suspectă și în Orient și în Occident. E probabil că Ciril, dorind să-și dovedească ortodoxia, și-a citit mărturisirea prelucrată în spiritul sinodului dela Nicea și în uz atunci în Biserica dela Ierusalim. Textul mărturisirii lui Ciril a fost inserat în actele sinodului dela 381, aprobat de membrii lui, așa cum în actele sinodului dela Nicea s'a inserat mărturisirea de credință a lui Eusebiu al Cezareii și în actele sinodului al 3-lea mărturisirea de credință dela Filadelfia, a lui Harisios. Când s'a făcut simțită la Constantinopol nevoia completării simbolului dela Nicea cu termeni din actele sinodului al doilea ecumenic, s'a avut în vedere simbolul ierusalimitean aflat în ele. Pela anul 500, simbolul format astfel a predominat definitiv, înlăturând simbolul Niceii, pentrucă acesta nu era simbol de botez. Prin urmare, Harnack conchide zicând, că simbolul constantinopolitan e «apocrif» și poartă numele de «simbol dela Constantinopol», cași cel numit «apostolic» ca al apostolilor și cel «atanasian» ca al lui Atanasie¹⁾.

Aceasta este teoria Hort-Harnack, prin care se respinge autenticitatea simbolului sinodului al 2-lea ecumenic. E drept că ea a căzut în parte, prin cercetările anterioare și posterioare ale lui *C. P. Caspari*, asupra isvoarelor simboalelor, admițând în principiu, că simbolul con-

stantinopolitan e cel găsit la Epifaniu, dar dovedind totuș că exista cu mult înainte sinodului al 4-lea ecumenic¹⁾, dar *F. Kattenbusch* a reluat teoria, caracterizând ca «mit» tradiția istorică privitoare la simbol²⁾.

1. *Kunze*, admițând, deasemenea, în principiu teoria Hort-Harnack, a căutat să înlătore multe greutăți, cari decurg din ea, pentru rezolvarea chestiunii privitoare la originea simbolului. Socotind că sinodul al 2-lea ecumenic n'a formulat simbolul, pentru că el e cel găsit la Epifaniu, a crezut că a găsit modul în care simbolul a devenit cunoscut. Observând că Sf. Nil. Sinaitul (†430), fost eparh (subprefect) al Constantinopolului, întrebuințează în învățătura sa dogmatică expresiuni asemenea cu ale simbolului constantinopolitan și că, prin urmare, l-a cunoscut în Constantinopol, unde s'a botezat, crede că simbolul era în adevăr cunoscut la sfârșitul secolului al 4-lea, dar că e vorba de simbolul lui Epifaniu cunoscut la Constantinopol în modul următor: După Grigorie Teologul, a fost ales arhiepiscop al Constantinopolului Nectarie (381—387), care în timpul alegerii deținea demnitatea de eparh și era nebotezat. Pronunțându-și mărturisirea de credință în fața sinodului, acesta a fost, după presupunerea lui Kunze, simbolul lui Epifaniu. Acest simțol putea să fie făcut cunoscut lui Nectarie de către Diodor, episcopul Tarsului († înainte de 394), pentru că, Nectarie, a fost ales arhiepiscop după recomandăția acestuia³⁾. Cilicia e aproape de Cipru, de unde putea fi cunoscut simbolul lui Epifaniu; putea fi însă cunoscut în Cilicia și din Pamfilia, unde fusese trimis de Epifaniu însuș. Prin urmare, prin Diodor de Tars și Nectarie, simbolul a devenit cunoscut și la Constantinopol. Kunze bazează această ipoteză pe o frază a lui Calinic, episcopul Amasiei, care a spus în sinodul al 4-lea ecumenic, că sinodul celor 150 de Părinți, adică sinodul al 2-lea ecumenic, s'a întrunit «în renumitul Constantinopol, cu ocazia hirotoniei prea piosului episcop Nectarie»⁴⁾. Concepând o nouă ipoteză, Kunze crede că Nectarie a pronunțat simbolul în sin. al 2-lea ecumenic. Nu numai pentru că avea să fie hirotonit, dar și la 383, când împăratul Teodosie I (378—395) a convocat la Constantinopol pe episcopii tuturor partidelor dogmatice, Nectarie,

1) *C. P. Caspari*, *Ungedruckte, unbeachtete und wenig beachtete Quellen zur Geschichte des Taufsymbols und der Glaubensregel*, I, Christiania 1866. p. 73. Afară de aceasta, Caspari a publicat în reviste multe lucrări privitoare la chestiune, atrăgând cel dintâiu atențiunea savanților din timpurile mai nouă asupra simbolului constantinopolitan.

2) *F. Kattenbusch*, *Lehrbuch der vergleichenden Confessionskunde*, Freiburg 1890, p. 252 sq. ed. 2.1892, I, 252 sq. *Acta, Das apostolische Symbol*, I, Leipzig 1894, p. 233 sq.

3) *Sozomen*, I, 7, 8.

4) *J. Mansi*, *Sacrorum conciliorum nova et amplissima Collectio*, VII, 36.

1) *A. Harnack*, *Konstantinopolitanisches Symbol*, în *Real Encyclopädie für protest. Theologie und Kirche*, ed. 2, VIII, 1881, p. 12—28, ed. 3, XI, 1902, p. 12—28. Comp. cu a sa *Lehrbuch der Dogmengeschichte*, II ed. 4 Tübingen 1909, p. 276—278.

în locul oricărui alt simbol, a prezentat pe al lui Epifaniu, la care ținea împăratul ca la singurul simbol corect și care s'a impus ca simbol de botez al Bisericii din Constantinopol. Kunze a bazat această ipoteză curioasă pe informațiunea istoricului Socrate, care zice că «împăratul primește pe cei întruniți și luând dela fie care un act, se retrage rugându-se mult ca Dumnezeu să-i ajute în alegerea adevărului. După aceea, citind toate dogmele scrise, pe toate celelalte le-a respins, imputând că au introdus despărțirea Treimii, și a primit, lăudând-o, numai pe cea a lui Omousios»¹⁾. Kunze socotește deci că era vorba de simbolul lui Epifaniu, care, existând înainte de sin. al 4-lea ecum., i s'a prezentat ca simbol al celor 150 de Părinți, adică al sin. al 2-lea ecum. Intrucât la curtea imperială a Constantinopolului predomină, pe timpul lui Teodosie al II-lea (408—450) monofizitismul, simbolul, deși îi era cunoscut, nu putea să se impună. Sub influență însă a cunoscutei epistole a episcopului Romei Leon I (440—461) către Flavian al Constantinopolului (446—449), în care se găsesc expresiuni înrudite nu cu ale simbolului Niceii, ci cu al lui Epifaniu (credere se in Deum patrem omnipotentem et in Jesum Christum filium ejus unicum dominum nostrum qui natus est de Spiritu sancto et Maria virgine), simbolul a fost introdus în sin. al 4-lea ecum. prin Anatolie, arhiepiscopul Constantinopolului (449—458) și prin diaconul lui, Aetiu, dar mai ales prin împăratul Marcian (450—457), împreună cu simbolul Niceii, și a fost prezentat ca simbol al sin., al 2-lea ecum., fără a aparține în realitate acestui sinod. De atunci, simbolul a predominat în Biserica întreagă ca simbol de botez²⁾.

După Kunze, aceste ipoteze pot să înlăture greutățile privitoare la fixarea originii simbolului, Cu toate că e vorba despre ipoteze, cari nu înlătură nicidecum greutățile, Kunza a dovedit, contrariu lui Harnack, că simbolul era în uz ca simbol de botez cu mult înainte de sin. al 4-lea ecum. Dovezile aduse de el au fost în adevăr de așa natură, încât *W. Schmidt* a apărat autenticitatea simbolului, respingând teoria Hort-Harnack și susținând tradiția istorică³⁾. La vreo douăzeci de ani după prima publicare a lucrării

lui asupra simbolului constantinopolitan, A. Harnack, reluând-o aproape fără schimbări, a remarcat că dovezile aduse contra teoriei lui nu l-au convins. Adevărul e că, din nenorocire, nici nu le-a avut în vedere, pentrucă a reluat concluziuni ale lui Caspari din cercetări anterioare ale acestuia, trecând cu vederea pe cele de mai târziu, din cari se dovedește existența simbolului cu mult înainte de sin. al 4-lea ecum. Cât privește studiul lui Schmidt, Harnack a spus că sfortarea de a dovedi autenticitatea simbolului n'a reușit, iar despre a lui Kunze a zis că nu e imposibil să se fi întâmplat ceea ce a presupus Kunze, dar ipoteza care leagă simbolul de Ciril al Ierusalimului e mai simplă. După cercetările lui Hort și Caspari asupra simbolului în Orient, Harnack a găsit mai întemeiate pe ale lui F. Kattenbusch. Dacă acesta, zice, n'a putut să constate cu siguranță amănuntele începuturilor și predominării simbolului, aceasta se datorește lacunelor din isvoare și imposibilității de a confirma din ce anume simbol se găsesc locuri la părinții bisericești. Harnack însă se îndoiește în mod foarte curios de existența unor locuri din simbolul constantinopolitan sau a unor mărturii despre el în scrierile Părinților înainte de sinodul al 4-lea ecumenic.

Intre timp, teologul latin *Vincenzi*, a formulat în sprijinul lui *Filioque* o părere foarte curioasă și nedreaptă, după care simbolul constantinopolitan nu exista înainte de sec. al 7-lea, ci a fost compus atunci de greci și introdus în scrierile Părinților și în actele sinoadelor și prin urmare zisele și mărturiile despre simbol, înainte de sec., al 7-lea, au fost inserate în ele¹⁾. Judecând această ipercritică originală a teologului latin, Harnack găsește în adevăr inadmisibilă metoda de care s'a făcut uz pentru dovedirea curioasei ipoteze, dar nu exclude probabilitatea falsificării actelor sinodului al 4-lea ecum. Această probabilitate însă o înlătură mai ales Kunze și deci fantezia lui Vincenzi rămâne cu totul neîntemeiată. Harnack crede, în sprijinul propriilor sale ipoteze, că simbolul constantinopolitan a fost cunoscut în Apus abia pela 530, când a fost recunoscut ecumenic și sinodul ținut la Constantinopol la 381, dar mărturisește totodată că *Filioque* e un adaos posterior. E cunoscut, în adevăr, că *Filioque* a fost introdus în simbol de către sinodul al 3-lea dela Toledo în Spania la 589, contra arienilor încă puternici acolo, cari negau Dumnezeuirea, Fiului și indentitatea de ființă cu Tatăl, și contra priscilienilor, cari negau Dumnezeuirea a toate

1) *Socrate*, Ist. bis. 5, 10.

2) *Joh. Kunze*, Marcus Eremita, Leipzig 1895, p. 149 sq. Das Nicänisch-Konstantinopolitanische Symbol, Leipzig 1898. Comp. *A. Lebedev*, o nouă teorie despre originea simbolului constantinopolitan (rusește), revista „Credință și Biserică” II, 1889, p. 535—564.

3) *W. Schmidt*, Zur Echtheitsfrage des Nicäno-Constantinopolitanum, în *Neue Kirchliche Zeitschrift*, 1889, p. 935 sq. Comp. *A. Lebedev*. Despre simbolul nostru de credință (rusește), în revista „Vestitorul teologic” Moscova IX, 1902 fasc. Ianuarie-Februarie. *N. Orlov*. A russian view on the Creed of Constantinople, în *Journal of Theological Studies*, IV, 1903, p. 285—290. Acest articol al lui Orlov e un rezumat al părerilor lui Lebedev, formulate din cauza articolului lui Schmidt.

1) *Vincenzi*, De processione Spiritus Sancti a Patre Filioque adversus Graecos, Romae 1878.

trei persoane ale Sf. Treimi.¹⁾ Din Spania, adaosul s'a răspândit în Franța, iar de acolo în Germania, în sec. al 8-lea. Carol cel Mare (762—814) a sprijinit bucuros adaosul Filioque. În așa numitele «cărți caroline», s'a formulat o imputare contra patriarhului de Constantinopol Tarasie (784—806), pentru că în mărturisirea lui de credință a întrebuițat expresiunea «prin Fiul» și nu «din Fiul». Tarasie a întrebuițat expresiunea de mai sus în acelaș sens în care au întrebuițat-o și Părinții și Invățătorii mai vechi ai Bisericii, a căror învățătură resumând-o sf. Ioan Damaschin, zicea: «nu se naște Fiul fără a ieși împreună Sf. Duh» și «Duhul Fiului nu ca din El, ci ca prin El din Tatăl purcedând, căci singur Tatăl e cauzator».²⁾ În Apus însă, chestiunea era greșit înțeleasă și se învăța purcederea Sf. Duh «și dela Fiul». Sinodul dela Frankfurt din 794 a susținut pe Filioque în acest sens, precum și Alcuin, care a compus o scriere specială. (*De processione Sancti Spiritus*). Pe Filioque l-a susținut și patriarhul Aquileii Paulin, într'un sinod ținut în Forul lui Iuliu la 796.³⁾ La noi, în Orient, s'a vorbit pentru prima dată despre răspândirea lui Filioque la Latini la jumătatea sec. al 7-lea, pe timpul papii Martin (649—653), după cum se vede dintr'o epistolă a lui Maxim Mărturisitorul († 662), informând că Latinii nu admit prin Filioque pe Fiul ca fiind cauza purcederii Sf. Duh, ci-l întrebuițează «ca să arate că purcede prin El».⁴⁾

Și Maxim a întrebuițat pentru Sf. Duh expresiunea «ființial din Tatăl, prin Fiul cel născut, purcedând în mod negrăit»⁵⁾. La 767, într'un sinod la Gentilly, lângă Paris s'a vorbit despre Filioque reprezentanților Constantinopolului, dar nu se știe ce a mai urmat. Aproape după 40 de ani, adică la 808, un monah grec numit Ioan, probabil egumen al mănăstirii Sf. Sava de lângă Ierusalim, auzind pe monahii latini Egi-bald și Felix pe muntele Măslinilor pronunțând simbolul credinței cu adaosul Filioque, i-a numit eretici. La ancheta ce li s'a făcut în biserica Inverii din Ierusalim, numiții monahi latini au spus că ei cred cum crede Biserica romană și că cel care-i consideră pe ei eretici trebuie să considere eretică și acea Biserică. Pe aceasta și patriarhul de Ierusalim Toma (807—820) și cei prezenți în biserică o recunoșteau ortodoxă, dar monahii latini s'au adresat lui Leon III al Romei (795—816) și lui Carol cel Mare, cerând explicațiuni cu privire la chestiunea pusă în dis-

cuțiune¹⁾. Carol a însărcinat pe episcopul de Orléans Teodulf, ca să compună un tratat special (de Spiritu Sancto) și a convocat la 809 sinodul dela Aquisgranum, în care a susținut fără înconjur învățătura despre purcederea Sf. Duh dela Tatăl și dela Fiul. Nu e totuș clar, că s'ar fi decis de către acest sinod, ca Filioque să fie introdus în mod oficial în simbol. Această pretenție Carol a arătat-o papii Leon, care totuș a respins-o, amintindu-i dispoziția sincadelor, care opria adaos sau omisiune în în simbol și spunându-i că Biserica Romei păstrează simbolul așa cum l-a primit. Cum însă în Franța continuau să aibă simbolul cu adaosul, Leon l-a scris pe două plăci de argint, în latinește și grecește, neschimbat, fără adaosul Filioque, punându-le în biserica Sf. Petru din Roma, cu inscripția: Eu, Leon am pus acestea, din iubire și pentru paza credinței ortodoxe (*Haec Leo posui amore et cautela orthodoxae fidei*)²⁾. Cu tot acest act al episcopului Romei, mărturisind că adaosul Filioque e contra credinței ortodoxe, adaosul a continuat să se răspândească. În sec. IX, Patriarhul de Constantinopol Fotie (858—66; 878—86) a protestat contra adaosului, iar papa Ioan VIII (872—882) promitea înlăturarea lui. Reprezentanții lui la sinodul din 879-70 dela Constantinopol au semnat simbolul fără adaos. Papii de după Ioan au continuat să se opună și să respingă primirea adaosului în simbol, deși teologii latini se sileau să-l justifice, provocând obiecțiunile ortodocșilor. În fine, la 1014, din cauza insistenței împăratului Germaniei Henric II (1002—24), papa Benedict VIII (1012—14) a admis în simbol adaosul spaniol Filioque³⁾.

Aceste fapte incontestabile mărturisesc cât de zadarnică e încercarea de a respinge autenticitatea simbolului, pentru a susține adaosul introdus mai târziu; cum însă n'a fost posibil să se dovedească nici falsificarea actelor sinodului al 4-lea ecum., nici inserarea unor lucruri din simbol sau a mărturii despre el în scrierile vechilor Părinți și Invățători, unii teologi latini au susținut, că sinodul al 2-lea ecum. nu s'a ocupat în mod special cu formularea învățăturii

1) *Hefele-Leclercq*, ibid. III, 720 sq. *Hergenröther*, Photius patriarch von Constantinopol. Regensburg 1867, I, 606.—*Hrysostomos A. Papadopoulos*. Istoria Bisericii din Ierusalim. Alexandria și Ierusalim, 1910 p. 321—23 (grecește).

2) Patriarhul Ioan Becu (1275—1282), favorabil unirii, afirma că, pe vremea sa, se păstreau încă în biserica sf. Petru dela Roma cele două plăci ale lui Leon. *Patr. Migne ser. gr. 112*, 848.

3) *J. Tixeront*, Histoire des dogmes dans l'antiquité chrétienne, III Paris 1912, p. 318 sq.—Compară în general *Adam Zirnicavios*, Despre purcederea sf. Duh (trad. din latinește), Petrograd vol. I—II 1797. *A. Palmieri*, Filioque, în A. Vacant-E. Mangenot, Dictionnaire de Théologie catholique, V, Paris 1913, p. 2310 sq. *A. Harnack*, Lehrbuch der Dogmengeschichte, II, 310.

1) *Mansi*, IX, 981. *Hefele-Leclercq*, Histoire des Conciles, II, 306.307. III, 48.

2) *Patr. Migne ser. gr. 94*, 849.

3) *Patr. Migne ser. lat. 99*, 283. *Mansi*, XIII, 859. *Hefele-Leclercq* ibid. III, 718—719.

4) *Patr. Migne ser. gr. 91*, 133, 136.

5) *Ibidem 90*, 672.

despre sf. Duh¹⁾, sau au susținut teoria Hort-Harnack, respingând autenticitatea simbolului și autoritatea lui²⁾. În general vorbind, în teologia apuseană și în cea latină și în cea protestantă, predomină acum această teorie, reluată cu cea a lui Kunze³⁾.

Vom dovedi însă prin studiu istoric și critic al chestiunii, că e vorba de o teorie bazată pe ipoteze arbitrare și pe ignorarea unor mărturii și fapte istorice incontestabile. Prin această teorie nu se rezolvă chestiunea originii simbolului, care se rezolvă numai prin tradiția istorică respectivă, după care simbolul a fost întocmit de sinodul al 2-lea ecum. Pentru că simbolul lui Epifaniu nu e același cu al sin. al 2-lea ecum., ci e simbolul primului sinod ecum., completat în mod neglijat cu expresiuni și cuvinte luate din simbolul sinodului al 2-lea ecum., iar sim-

bolul numit al lui Ciril, dedus din titluri puse mai târziu în Catehezele lui și din alte câteva locuri, e inexistent. Ipotezele după cari simbolul constantinopolitan a fost prezentat sinodului al 2-lea ecum., de către Epifaniu, după Tillemont, de către Ciril, după Harnack, de către Nectarie, după Kurze, rămân nedovedite, iar afirmația lui Harnack, că nici urmă de simbol nu există înainte de sin. al 4-lea ecum., se lovește brusc de mărturii numeroase și indiscutabile. E drept că din nenorocire nu s'au păstrat acte ale sinodului al 2-lea ecum., pentru certificarea directă a faptului, că sinodul a compus în adevăr simbolul, dar împrejurările în cari el s'a întrunit, nevoia mărturisită a complectării simbolului sinodului I ecum., o mulțime de indicii clare din scrierile lui Grigore Teologul, președintele sinodului al 2-lea ecum., cuprinsul simbolului și mărturiile și indiciile istorice privitoare la el, dela sin., al 2-lea ecum., până la al 4-lea, întăresc tradiția istorică despre simbol și dovedesc incontestabil autenticitatea lui și absoluta lui autoritate, ca provenind dela sinodul al 2-lea ecum.

1) *Cs. Rauschen*, Jahrbücher der christlichen Kircher unter dem Kaiser Theodosius dem Grossen, Freiburg 1897, p. 477 sq.

2) *L. Duchesne*, *Autonomies ecclesiastiques. Eglises séparées*. Paris 1905, p. 77 sq. Aceiaș, *Histoire ancienne de l'Église*, III, Paris 1911, p. 440. *Tixeront*, *ibid.* II, 64.

3) *Comp. J. F. Bethune-Baker*, *An introduction to the early history of christian doctrine to the time of the council of Chalcedon*, London 1903, p. 188-189.

Tradus de: TEODOR POPESCU
Doctor în Teologie din Atena.

Atitudinea oficialităților bisericești și politice față de problema unificării constituționale-administrative a bisericii ortodoxe-române *)

Dacă atitudinea preoțimei față de această importantă problemă a consolidării naționale s'a manifestat chiar de la început în mod circumspect și prevăzător, formulând postulate clare, îmbrățișând problema aproape în toate laturile ei și stăruind pentru completarea organizației bisericești prin demnitatea patriarhală (congresul preoțesc din Sibiu Martie 1919 și postulatele preoților din Basarabia — Noembrie 1920), — nu se poate face această constatare îmbucurătoare și cu privire la atitudinea diferitelor organe ale oficialităților bisericești și politice.

Unele dintre ele au procedat, ce e drept, cu multă chibzuință și consecvență, apărând cu tenacitate temeiul principiar și legal al unei organizări constituționale bisericești larg democratice, întemeiată în tradiția seculară ardeleană și în statutul șagunian, altele s'au lăsat însă uneori răpite de entuziasmul momentului și de lozinca primejdioasă a unificărilor precipitate fără nici un studiu, fără nicio pregătire și fără nici un sistem, prin obicinuitul «articol unic»...

Dintre aceste oficialități și autorități bisericești constituite mai întâi s'a ocupat de chestiunea unificării bisericești sinodul episcopesc al mitropoliei transilvane, care sinod, întrunit în Sibiu la 23 Aprilie 1919 (constând numai din doi membri: 1. Ioan Pap, episcopul Aradului și locțiitor de mitropolit; 2. Miron Cristea, episcopul Caransebeșului, scaunul mitropolitan rămăsese vacant după moartea lui V. Mangra în Oct. 1918) a luat următoarea hotărâre:

«I. Biserica ortodoxă română din Ardeal, Banat și părțile românești din Ungaria, cuprinsă de adâncă bucurie, revine din nou în sânul bisericii ortodoxe române acum din vechiul regat român, de la care o rupsesse vitregitatea timpurilor și reînnoește vechile legături de unitate cu mitropolia Ungro-Vlahiei dorind a forma parte integrantă a bisericii mame din România întregită cu Basarabia și cu Bucovina.

«II. În scopul acesta episcopatul nostru roagă cu adâncă smerenie pe Prea sfințitul *sinod episcopesc central* din București să primească cu tră-

*) În nr. 3 seria II din Dec. 1921 încheiam articolul relativ la „Atitudinea preoțimei față de problema unificării bisericești” cu promisiunea că voi căuta să înfățișez cu alt prilej și atitudinea oficialității bisericești și politice în această chestiune. Articolul de față vrea să fie o împlinire, măcar parțială, a promisiunii de atunci.

țească dragoste pe episcopii mitropoliei noastre în șirul membrilor sinodului episcopesc, statorînd împreună locul șederii lot după ordinea canonică.

«III. Sinodul nostru constată necesitatea de a se uniformiza organizațiunea bisericii din întreg regatul român, introducând-se, fără a abandona caracterul de biserică dominată sau de stat, — o *autonomie perfecționată* pe baza experiențelor ce le avem noi după o practică de 59 de ani de viață bisericească constituțională, având a se admite și mirenii în corporațiunile bisericești de natură administrativă, culturală, financiară, umanitară, socială și electorală, și susținându-se drepturile ierarhice ale preoților și episcopilor, respective ale sinodului episcopesc, ca supremă autoritate conducătoare a bisericii.

«IV. Până când se va face organizarea uniformă, mitropolia noastră își păstrează organizația sa pe temeiul «Statutului organic», dar ca parte integrantă a bisericii ortodoxe române din statul român întreg».

Hotărârea această, deși redactată cu suficientă precauțiune, a produs nemulțămire și vii discuțiuni în sânul consistorului mitropolitan, pe motiv că sinodul episcopesc a depășit de astădată sfera atribuțiilor sale de ordin «dogmatic, sacramental și ritual», specificate în cele 6 puncte ale articolului 174 din «Statutul organic».

De fapt sinodul episcopesc al mitropoliei ardelenene în cursul celor 50 de ani de viață constituțională-bisericească a evitat totdeauna a se pronunța și a lua hotărâri în chestiuni așa de importante. Conformându-se dispozițiilor statutare, s'a terit să anticipeze vreodată hotărârea sa asupra chestiunilor de ordin constituțional bisericesc.

Dar, în primăvara anului 1919 împrejurările fiind cu totul excepționale — vacant și scaunul mitropolitan din Sibiu și al mitropolitului primat din București — după ce întreagă preoțimea din mitropolia ardelenă se pronunțase unanim pentru unificarea sinoadelor episcopesci particulare «*într'un singur sinod episcopesc al bisericii ortodoxe a tuturor Românilor*», după ce litera și sensul canonului apostolesc 34 îndreptăția pe cei doi episcopi să ceară a fi admiși în sinodul episcopesc central, hotărârea din 23 Aprilie a rămas valabilă. Insuși congresul național-bisericesc din Februarie 1920 n'a întârziat a o recunoaște ca atare, precizându-și însă categoric punctul de vedere în chestiunea unificării constituționale și administrative bisericești.

La 22 Iunie 1919 s'au întrunit la Sinaia reprezentanții autorităților bisericești și politice din Regat, Basarabia, Bucovina și Transilvania într'o conferință mixtă, spre a discuta principiile și punctul de mănecare în chestiunea unificării bisericești.

Episcopul Caransebeșului a fixat ca obiecte ale acestei consfături următoarele trei puncte :

1. Admiterea elementului mirean în afacerile const. și administrative bisericești.
2. Respectarea revoluției istorice și canonice.
3. Respectarea principiului ierarhic.

Dr. Saghin, prof. univ. Cernăuți cerea să se stabilească atunci nu numai principiile, ci și amănuntele org. bis.

Arhiepiscopul Vartolomeu Stanescu, de acord cu Saghin, insistă pentru precizarea amănuntelor, prezintă însuș un vast și erudit elaborat.

Arhiepiscopul Basarabiei Nicodim exprimă însă părerea, că nu e sosit momentul pentru pregătirea unui proiect amănunțit.

Reprezentanții Ardealului insistă însă asupra importanței constituționale a «Statutului organic» șagunian, arătând că ar fi periculos a despoia preoțimea și poporul ardelen de drepturile, pe cari le-a putut exercita o jumătate de secol sub regimul acestui statut.

Cu toate că profesorul de drept bisericesc din Cernăuți, Dr. V. Șesan, care prezentase și un proiect propriu a argumenta, că dispoziția canonului 13 de la Laodicea interzice plebei (ochlos) dreptul de a lua parte activă la afacerile bisericești, după ce Ardelenii arată că nu pot abandona temeiul legalității de dragul unei considerațiuni doctrinare, și demonstrează că textul Statutului organic oferă garanție pentru respectarea canonicității și a principiului ierarhic, conferința de la Sinaia se termină cu următorul rezultat :

1. Să se decreteze unificarea ierarhică și canonică a bisericilor ortodoxe române din toate provinciile alipite patriei mame și anume să se înceapă această lucrare cu forul suprem de conducere bisericească, cu Sf. Sinod.

2. În virtutea acestui principiu de reîntregire, la cea mai apropiată ședință a Sf. Sinod să fie convocați toți ierarhii bisericii ortodoxe române din provinciile României întregite, ca membri de drept istoric și canonic ai acestei înalte corporațiuni bisericești.

La organizarea bisericească pe baze canonice și autonome, din punct de vedere reprezentativ, legislativ, administrativ și judecătoresc se ia ca punct de plecare pentru desbateri «Statutul organic al Mitropoliei ortodoxe-române din Transilvania, Banat și părțile ungurene.

4. În scopul acesta, textul Statutului organic se va trimite autorităților bisericești din toate provinciile spre studiu amănunțit și spre a indica toate modificările, pe cari le vor afla de trebuință, rămânând ca aceste proiecte să formeze obiectul de desbatere al unei viitoare consfături.

Fără să țină seamă de aceste 4 puncte cari cuprindeau rezultatul conferinței mixte dela Si-

naia, ierarhii bisericelor ortodoxe române din provinciile eliberate, participând la ședința extraordinară a Sf. Sinod din București, au făcut următoarea propunere:

«Cu ajutorul a tot puternicului Dumnezeu, în vremea glorioasei domnii a M. Sale Ferdinand I, Regele României, prin vitejia armatei noastre, în marele războiu, alipindu-se de bună voie și pentru veșnicie țările surori: Basarabia, Bucovina, Ardealul și Banatul la țara mamă România și alcătuind politicește un singur stat cu numele România Mare.—

Subsemnații, întruniți în sesiunea extraordinară a Sfântului Sinod azi Marți, 30 Decembrie 1919, propunem ca această unire a națiunii române să se estindă și asupra sfintei noastre biserici strămoșești, așa că Biserica ortodoxă a Basarabiei, a Bucovinei, a Ardealului, a Banatului a Crișanei și cea din părțile ungurene să alcătuească o singură biserică autocefală, ortodoxă națională română, a căreia autoritate supremă este Sf. Sinod al Sfintei Biserici ortodoxe autocefale a României întregite.

Dr. Vladimir de Repta, arhiepiscop și mitropolit; Ipolit Vorobchievici, episcop de Rădăuți; Nicodem arhiepiscop al Chișinăului; arhiereul Gurie Basarabeanul; arhiereul Dionisie Ismailleanul, Dr. Miron Cristea, episcop al Caransebeșului».—

Propunerea aceasta a fost primită cu unanimitate de toți membrii Sf. Sinod și ai Consistorului superior bisericesc, cu toate că era așa de incompletă, pierzând cu totul din vedere sau trecând intenționat sub tăcere dificultățile de ordin constituțional-administrativ și chiar canonic, cari stăteau în calea unificării bisericești. De mirare, cum oameni cari participaseră la debaterile congresului preoțesc din Sibiu și la alte conferințe mixte din Sinaia, unde problema aceasta fusese analizată mai amănunțit în diversele și complexe ramificațiuni, au putut fi determinați să prezinte unii și să primească toți cu unanimitate o propunere atât de mancă și superficială.

Faptul că în testul acestei propuneri nu se aminteau nicăeri organele de conducere bisericească și corporațiunile constituționale-administrative ale mitropoliilor și eparhiilor din provinciile desrobite, ci se insista numai asupra Sfântului Sinod ca autoritate supremă a întregii biserice ortodoxe române, era de natură a trezi cele mai serioase nemulțămiri în opinia publică moldaveană, care nu putea să recunoască autoritatea aceasta decât în chestiuni dogmatice spirituale și rituale, căci în cele constituționale legislative mitropolia Transilvaniei își avea autoritățile sale constituite în mod legal în congresul național bisericesc și în sinoadele eparhiale, iar

în chestiuni administrative, financiare și judecătorești în consistorul metropolitan și în cele cinci consistorii eparhiale alcătuite din câte 3 senate: bisericesc, școlar și epitropesc. S'a ivit bănuiala că s'ar intenționa pur și simplu desființarea tuturor acestor corporațiuni administrative și legislative bisericești.

Bănuiala aceasta avea să fie în curând confirmată prin ceea ce s'a petrecut în ședința senatului dela 5 Septembrie 1920, când s'a votat cu aclamațiune și aproape unanim următorul articol unic: «*Biserica ortodoxă a Basarabiei, Bucovinei, Ardealului a Banatului, a Crișaniei și cea din părțile ungurene se unește pentru veșnicie cu biserica vechiului Regat, alcătuind o singură biserică autocefală ortodoxă română, a cărei autoritate este și va rămâne Sf. Sinod al Sfintei biserici ortodoxe autocefale a României întregite*».

Senatorul dr. Gheorghe Popovici, protopopul Lugojului, împreună cu alți colegi ai săi dându-și seama de urmările desastroase ale acestui articol unic «pentru înconjurarea oricărei neînțelegeri și mistificări», a făcut în aceeaș ședință următorul amendament: «*Până la definitivă legiferare a organizării bisericești întregite, rămâne în provinciile alipite organizarea bisericească de până acum*». Acest amendament atât de necesar, pe care însă fostul ministru de finanțe d. Aurel Vlad, l-a declarat ca fiind nu numai «absolut superfluu», ci și «direct primejdios», a fost respins, dându-se astfel dovada clară, că atât hotărârea Sf. Sinod, cât și *articolul unic* votat în ședința senatului, ambele redactate în mod intenționat așa de laconic și cu vădită ambiguitate, — urmăreau scopul de a desființa cu o simplă trăsătură de condeiu organizațiile sale ale mitropoliei ardelen. Căci, dacă n'ar fi urmărit în taină scopul acesta, respingerea amendamentului ar rămânea cu desăvârșire neînțeleasă și nejustificabilă.

Episcopul Dionisie din Basarabia, împreună cu alți senatori și deputați basarabeni au făcut în aceeaș ședință o declarațiune cu următorul cuprins: «Subsemnații senatori și deputați, membri ai partidului țărănesc din Basarabia, ținem de datoria noastră a face următoarea declarație, rugându-vă să o luați la cunoștință:

«Biserica ortodoxă basarabeană, pătrunsă de necesitatea de a se uni cu biserica ortodoxă din întreg cuprinsul României întregite, recunoaște pe Sf. Sinod ca organ central al unității sale spirituale.

«Până ce însă biserica va găsi, prin organele sale, modul de organizare a întregii biserici ortodoxe române, biserica ortodoxă a Basarabiei își păstrează organizația actuală, fixată în regulamentul aprobat de congresul ei eparhial, ceea ce

este de altfel garantat și prin cartea pastorală a Sf. Sinod al Regatului român din 16 Iunie 1918.

«In ce privește complectarea Consistoriului superior bisericesc, suntem de părere, să nu se ia deocamdată nici o măsură și art. II din proiectul de lege prezentat onor. Senat de d. ministru al cultelor, să fie eliminat cu totul până la fizarea definitivă a legii de organizare a întregii biserici ortodoxe române».

Senatorul bucovinean Dr. N. Coltraciuc, actualul mitropolit din Cernăuți, și-a precizat atitudinea în următoarele: «pentruca între legiferarea de azi și cea definitivă să nu rămână un *vacuum* oarecare, este bine ca un mic amendament să se facă la această lege și deaceea eu declar că votez pentru legea domnului ministru, căci toți suntem pentru unificare, dar voi vota și amendamentul, ca organizațiile actuale să rămână neatinse până la legiferarea definitivă».

Neliniștea care a început să pătrundă în sufletul celor din provinciile alipite nu putea fi nicidecum înlăturată prin cuvintele eufemiste ale mitropolitului primat Miron, care cu dreptale amintea de un fel de «lunecare» a Sf. Sinod zicând: Eu ca mitropolit-primat țin ca totdeauna, de câte ori este vorba de o legiferare, care privește interesele bisericești, *ideea legiferării să lunece din sânul corporațiunii noastre bisericești...* și proiectul acesta *lunecă* din sânul Sf. Sinod și al Consistoriului bisericesc.

«In asemenea împrejurări excepționale, unde valul argumentelor și al simțirilor tale este mai puternic decât orice lege formală, vă întreb eu: mai puteam să nu accept cu însuflețire ca, după suferințe de veacuri, să mă văd în Sf. Sinod, pe care l-au visat părinții noștri, să nu încep cu dorința de a face parte din membrii acestui Sinod?»

«Prin urmare să nu mi se facă din nicio parte imputarea, că noile sinoade episcopale sau Episcopiile din teritoriile desrobite am *precipita sau am prejudeca drepturile altor corporațiuni*.

«Noi credem că dorința aceasta a noastră și hotărârea Sinodului de a ne uni este atât de împăciuitoare, încât nu mai încapă nici o discuțiune.

«Și dacă mai sunt corporațiuni ale bisericii noastre, este de sine înțeles că la cea dintâi întrunire nu se poate să nu adereze cu însuflețire la ceea ce am făcut noi».

Evident deci, că însuș mitropolitul-primat înțelegea rostul acelor corporațiuni bisericești, fără a căror consultare și hotărâre o chestiune așa de complicată nu se putea soluționa în mod legal, își dădea seama că drepturile acestor corporațiuni au fost deocamdată desconsiderate prin articolul unic «lunecat» dela Sinod la Senat

și votat de acesta în mod cu totul precipitat, dar socotea că valul simțirilor naționale-patriotice ar putea să justifice această precipitare.

Merită să cunoaștem și opinia rostită de către senatorul sas Adolf Schullerus, un profund cunoscător al chestiunilor de autonomie bisericească. Iată-o: «*Sunt de părere că unirea bisericilor ortodoxe este o chestie, care nu privește Parlamentul, ci numai biserica autonomă*. Deaceea eu nu pot primi proiectul acesta, decât cu rezerva ca să nu se creeze un precedent, prin care Parlamentul să exerciteze o înrâurire în afacerile autonome ale celorlalte biserici și mai ales cu rezerva, să nu fie faptul acesta un precedent pentru prerogativa bisericii ortodoxe ca biserică de stat, față de celelalte biserici din cuprinsul Statului».

Tot atunci a votat senatul, fără discuție și unanim, al 2-lea proiect de lege, prezentat de I. Borcea, fostul ministru de culte și instrucțiune publică în cabinetul prezidat de Dr. Alex. Vaida. Proiectul acesta consta numai din 2 articole precizând 1-ul că Sf. Sinod „se compune din toții mitropoliții, episcopii eparhioți și arhiepiscopii titulari ortodocși ai României întregite“, iar al 2-lea complectând numărul membrilor Consistorului Superior bisericesc cu 2 delegați ai Consistorului Arhidiecezan din Sibiu, 1 al Consistorului metropolitan, câte 2 din partea Consistorului diecezan din Arad, Caransebeș, Cluj, Oradea Mare, 3 din partea Consistorului arhidiecezan al Bucovinei, 7 dintre membrii Congresului bisericesc al Basarabiei, câte 1 delegat dela Facultatea teologică din Cernăuți și seminariile din Sibiu, Arad și Caransebeș.

Votarea prin surprindere a acestor simulacre de legi ale unificării bisericești au produs adâncă mulțămire între membrii ortodocși ai partidului național, cari au amenințat că părăsesc partidul și trântesc guvernul Vaida în caz că legea aceasta va fi votată și în camera deputaților. Opinia publică ardeleană începuse a se alarma; întruniri de protestare făcuseră să fie auzit cuvântul lor categoric până la București. Solicitat din mai multe părți, autorul acestor rânduri a adresat în ședința Camerei deputaților dela 21 Febr. 1920 o interpelare ministrului de culte Borcea, care deși declarase în răspunsul său, că nu vrea să retragă proiectul «pentru că pleacă dela Sf. Sinod», în cele din urmă l-a lăsat totuși îngropat în cartoanele ministerului de culte, de unde nici unul dintre succesorii săi n'a ținut să-l mai scoată la lumină.

După astfel de experiențe, toți cei ce înțelegeau corect importanța organizațiunii constituționale-democratice a mitropoliei ardelenice, trebuiau să se gândească serios cum să apere mai bine organizațiunea aceasta, încercând chiar pe

cât va fi cu putință, a o generaliza în tot cuprinsul României întregite.

Congresul național-bisericesc întocmit la Sibiu pentru alegerea mitropolitului a votat cu unanimitate, în ședința din 25 Febr. 1925, concluzul nr. 61, pe care pentru importanța lui aflăm potrivit a-l reproduce în întregime:

EXTRAS

Congresul național bisericesc, care, în conformitate cu § 154 al Șt. org., reprezintă întreagă provincie mitropolitană, declară și hotărăște:

1. Mitropolia Românilor ortodoxi din Transilvania și fosta Ungarie se unește pentru vecie cu biserica vechiului Regat, a Basarabiei și Bucovinei, alcătuiind o singură biserică ortodoxă română autocefală însă așa, *că până la crearea unei organizații bisericești unitare, biserica din provincia noastră mitropolitană își susține în întregime actuala sa organizație autonomă, călăuzită de conștiința, că principiile depuse în Statutul nostru organic trebuie să servească drept temelie la viitoarea organizație autonomă, unitară a bisericii ortodoxe din România întregită. În consecință toate instituțiile noastre canonice bisericești și culturale, începând dela parohie până inclusiv la sinodul eptscopesc al provinciei noastre mitropolitane au să funcționeze netulburate, până la deplina unificare a bisericii. Arhieriei noastre intrând în sf. Sinod al bisericii din România întregită vor exercita acolo numai acele funcții cari nu ating constituția mitropoliei noastre și prin care s'ar promova unificarea bisericească, în înțelesul principiilor depuse în Statutul organic.*

2. În ceea ce privește modalitatea de a se întâmpla cât mai curând unificarea deplină a bisericii românești, Congresul național bisericesc este de părere că ea trebuie căutată pe calea constituțională, respectând autonomia și tradițiile bisericii ortodoxe din Ardeal.

În înțelesul Statutului organic toată viața bisericească atârână exclusiv de voința liber exprimată a factorilor săi constitutivi, prin care trăește după organizarea ce și-a dat-o ea însăși. Prin urmare orice schimbare a acestei organizații nu poate porni dela ea însăși, prin organele anume îndreptățite la aceasta de către Statutul organic, căci inițiativa ori legislațiunea unui factor străin ar desființa însăși noțiunea de autonomie.

Am văzut copii de oameni neînvățați, crescuți cum se cade și copii de părinți cu tot felul de idei în cap, care copii, însă, au făcut de râs pe părinții lor. Pricina este că nu se află decât un singur învățător al bune creșteri, și metoda lui e ușoară. Numai cine se duce la El și primește învățătura Lui face cinste părinților săi. Acest mare învățător este Iisus Hristos.

De aceea *unica cale* de a proceda la unificarea deplină este convocarea de către I. Prea Sfinția Sa *Mitropolitul Primat a unei comisii constituite din reprezentanții destinați de autoritățile competente ale bisericilor din vechiul regat și din provinciile nou cleftite pentru a stabili proiectul de lege fundamentală a organizației unitare.* În comisia aceasta congresul național bisericesc trimite o delegație permanentă compusă pe lângă episcopi din 12 membri, cari în caz de necesitate vor putea să se întregească și cu alți fii credincioși ai mitropoliei noastre.

Hotărârile comisiei au să fie înaintate Consistorului mitropolitan care le va supune deliberării congresului național bisericesc.

3. Consistorul mitropolitan să comunice acest concluz direct bisericilor din vechiul regat și din provinciile nou alipite.

Despre felul, cum a lucrat comisiunea de 15, instituită de către așa numita «constituantă bisericească», convocată la București rămâne să scriem cu alt prilej.

I. LUPAȘ

SFANTA CRUCE

Privind strălucita cruce, mă inspiră haru-I Sfânt.
Gânduri fericite sboară, prin nestinsul Ei cuvânt,
Cugetul se redeșteaptă, totu pare 'mbeșugat,
Binecuvântare sacră, darul Tău pururi bogat!

— Grijile apar mai șterse, calea pare mai senină,
Viața curge mai ușoară, 'n fericita sa lumină,
Chiar suferința pare blândă, sub scutul ei liniștitor,
Moartea pare o visare, ca ș'un cânt alinător.

Apa vie de putere, cine va putea s'o dea?
— Bucuria și speranța, la picioarele-I vom bea
— Purtați jugul sfintei cruci, care-i pururea ușor,
Căci Hristos e fericirea, nesecat al Său izvor:

LAURA SCRIBAN,
Profesoară în Chișinău

ALBAN STOLZ

in das Bilderbuch Gottes. Freiburg 1865 ed. 3, p. 114-115

PROGRES ȘI CREȘTINISM

În toate Statele culte, societățile intelectuale lucrau pentru nobilitarea tuturor obiceiurilor. Așa s'au suspendat torturile evului mediu pentru crime și prepusuri. Prisonierii de război se tratează ca și ostașii proprii. Intemnițații au drept la o locuință și hrană bună, căci, de altfel fac greva foamei. Și, de altfel, în societatea omenească nu se mai face deosebire de stăpâni și sclavi. Societățile de asigurare, de binefacere și îngrijesc pentru tineri și bătrâni, sînt de regulă obiect de discuție și program de candidare pentru fiecare politician. Ba umanitatea merge și mai departe, că se creiază societăți și pentru animale, pentru a le feri și scuti de barbaria cutărui stăpân fără de inimă.

Astăzi întreaga lume caută, prin reprezentanții săi, în nenumărate conferințe, modalitatea, cum s'ar putea crea o pace generală.

Toate acestea înseamnă cu drept cuvânt un mare progres, și creștinismul adevărat îl va întâmpina cu mare bucurie. În fața acestor progrese netăgăduite, la cari a ajuns geniul omenească prin muncă și hărnicie, trebuie, ca creștini adevărați, să ne punem însă numai decît și întrebarea: corespunde cultura aceasta progresată și spiritului lui Christos? Căci câte contradicții nu arată doară lumea modernă cu toate isbânzile sale! Deosebirile de stare au fost casate prin lege, dară de fapt ele există și mai departe. Dacă înainte nobilimea, a fost atotputernică azi e capitalul. Proprietățile mari dispar, dar se ivesc felurite trusturi. O luptă mare s'a iscat între negoț, industrie și agricultură. Și dacă pacea externă e mai susținută de către Liga Națiunilor, apoi pacea internă e vecinic turburată de către socialiști, anarhiști și comuniști.

Potentății țărilor — fie monarchie, fie republică — nu mai sînt siguri de viață. Și peste tot și pretutindeni, să ridică, ca o mână nevăzută, lojele francmasonerie ale liber-cugetătorilor, cari calcă totul în picioare, dacă află rezistență în promovarea ideilor lor. Invențiile tehnice le întrebunțează și criminalii pentru scopurile lor, cari, în urma pedepselor de tot umane, devin tot mai îndrăsneți. Cu frică așteptăm vremea, când, nu numai războiul, ci și criminalii vor arunca din aeroplane bombe asupra caselor noastre pașnice. Telegraful și telefonul nu întotdeauna urmăresc pe delinquent, ci de multe ori îl avizează că e urmărit.

Și oare presa propovăduiește numai știință și civilizațiune, și nu și răutate și imoralitate? Dacă legea, de regulă, ocrotește interesele individuale, apoi de multe ori oprește multe intențiuni și măsuri bune contra înșălătorului rafinat. Artele

caută să influențeze zilnic în mod edificător asupra simțimentelor omenești, dară aduc și încurcă în ordinea morală. Luxul îndulcește sute de potte, produce însă alte mii în loc. În toate părțile se produce atîta avuție, și cu toate acestea lumea e tot mai săracă.

Se predică egalitate, frățietate și libertate, lupta de clasă și-a ajuns însă apogeul. Principiul radical de naționalitate aduce tot atîta pagubă, după cum aduce folos iubirea de patrie. Scurt zis, noi ne jucăm cu o sabie cu două tăiușuri și ne otrăvim cu leacuri, în loc să ne vindecăm cu ele. Condamnăm lumea trecută, fără de a îmbunătăți pe cea de acum și a o face mai fericită. Lumea de azi, are fără îndoială, ceva mai mult: e semeță fără măsură. Dară îi și lipsește ceva: stima față de autoritate. Ce ar zice Christos la toate acestea? Nu ar zice cătră cei obrasnici ca și atunci: *«Învățați-vă dela mine, că sînt blînd și smerit cu inima?»* Și tuturor, cari slujesc lui Mamon, nu li-ar repeți: *«Ce-i folosește omului de-ar dobîndi toată lumea, iar sufletul și l-ar pierde?»*

Da, ce ne ajută tot progresul în știință, artă și industrie, dacă nevoia sufletească nu se curățește? Ne oprește oare cultura de a ajunge la mîntuire? Sigur că nu! Ne oprește însă semeția, ușurătatea și nesupunerea. Trebuie să ne silim de a aduce toate progresele în deplină concordanță cu umilința și supunerea față de poruncile lui Dumnezeu. De abia atunci cultura ar aduce și binecuvîntare. Nu e deloc numai obiceiul predicatorului, dacă zice totdeauna, că umilința e rădăcina tuturor virtuților. Aceasta e mai mult înțelepciunea vieții. Numai cel umilit și supus lucrează desinteresat pentru binele omenească. Cine se face pe sine însuș idol de închinare, acela nu face progrese în cultură, ci numai zarvă între oameni, deoarece fiecare are «drept» la egoismul său. Tocmai aceasta, însă, combate creștinismul. El nu voește dragoste și ură egoistă. Creștinismul poruncește: Iubește pe aproapele tău ca însuși pe tine. Și cu aceasta se pune în serviciul obștesc.

«Dreptul» său e mărginit de cătră Dumnezeu și nu are să se lărgească în paguba aproapelui nici măcar pentru nimicirea dușmanului personal. Nu e principiul acesta creștinesc prielnic răspîndirii culturii? Nu e cu putință doară să fie fiecare stăpînul pămîntului, ci numai Acela, care ne dă nouă tuturor, de o potrivă, putere și talent spre muncă, iară muncii ispravă și binecuvîntare — Dumnezeu — cel Atotdrept și Atotputernic.

Noi cei ce sîntem sclavii întâmplării, plini de

patimi și de poște nedrepte, nu vom putea avea progrese adevărate, dacă nu vom începe lucrurile cu Dumnezeu. Aceasta vom nimeri-o mai bine și mai potrivit atunci, când vom urma sfaturilor Mântuitorului.

Iisus Christos, în predica sa de pe munte, și-a desfășurat programul său social și bogat. Cine ar putea dovedi că acest program stânjenește progresul în descoperiri noi sau întunecă cultura?

Până când se va duce lupta contra creștinismului, nici un progres nu-și va arăta toloasele sale. Fără de spiritul lui Christos, ori și ce înaintare e numai muncă zădarnică. Stăpânirile pământești se îndușmănesc fără întrerupere. Numai stăpânirea cerească poate să le cuprindă pe toate, având devisa: Un domn, o credință, un Dumnezeu și Tatăl al tuturor. Aceasta e legătura, care leagă pe toate popoarele culte spre aceeaș țință — mântuirea vecinică. E curios lucru, de ce omenirea nu voește să înțeleagă aceasta și tot așteaptă pacea dela politică și lupta de interese.

S'au format tel-de-fel de internaționale, roșii, verzi, albe ș. a., uitând de internaționala cea adevărată — biserica — care primește sub ocrotirea sa de atâta vreme pe fiecare, care-i cere

ajutorul său. Că s'au întâmplat cazuri, când reprezentanții bisericii n'au lucrat bisericeste, e adevărat, dară tot așa de adevărat e, că și reprezentanții puterii lumești, poate încă de mai multe ori, au fost conduși numai de interese egoiste, fără însă ca prin aceasta să se condamne toate instituțiunile de stat. Ar fi o critică prea aspră și nedreaptă, când s'ar scoate numai faptele cele rele în evidență.

Progresul nici nu duce totdeauna la cultură. Căci după cum lipsa de civilizațiune e un barbarism, așa există și un barbarism al culturii, care nimicește totul. Dară, mai ales pe ogorul larg al credinții, mulți progresiști civilizați cearcă să înlăture așezămintele sfinte ale bisericii noastre și să le înlocuiască cu dogme mai moderne cari desrădică obligațiunile individuale ale omului față de Creatorul său. Căci zic ei, dogmele bisericesti sânt prea primitive, încât să mai fie cineva azi în stare să creadă în ele.

Lumea să învârte așa prea iute și mulți sânt cuprinși apoi de amețeli grele, făcând salturi prea mari în progresul vremii, din cari nu să vede o cultură progresată, ci un progres alarmant.

Pr. GH. NEGURĂ
Bucovina

O CARTE RUSEASCA DESPRE BISERICA BUCOVINEI DE ACUM 50 DE ANI

Păstrez, între cărțile dăruite de autori, și una din partea Domnului profesor I. Nistor¹⁾, astăzi ministrul Bucovinei ale cărui cuvinte scrise de d-sa pe prima pagină ca dedicație mi-aduc aminte de grelele zile ale încercării sufletului nostru. Sunt de atunci 8 ani. Am citit-o și recitit-o de mai multe ori. Nu credeam însă că pot adăuga ceva, la bibliografia acestei cărți, deoarece socoteam toate izvoarele avute la îndemână și revăzute de autor. Chiar dacă nu ar fi nimic nou în această carte, totuș taptul cercetării unei persoane oficiale din partea sinodului rus, trimis anume să afle starea acestei biserici, indiferent de scopul lui, planul de lucru, data când se scrie și ștampele (1) vor servi celui care se interesează de mersul acestei biserici cel puțin ca un termen de comparație. Și afară de aceasta, nu este rău ca să cunoaștem toată literatura streină, scrisă în diferite vremuri despre noi, de bine sau de rău.

Cartea despre care vorbesc rândurile de față se întitulează: «*BISERICA ORTODOXĂ DIN BUCOVINA*» scrisă de un funcționar al sino-

dului rus, *Vladimir Mordvinov*'), tipărită în S. Petersburg, la 1874. Cuprinde 139 de pagini, format obișnuit de 8, fiind împărțită în 5 capitole, precedate de o mică prefață, scrisă în 5 Iulie 1873.

În prefața, care urmează după tabla cuprinsului, autorul spune: prin faptul că în Bucovina sunt credincioși ortodocși de aceeaș națiune cu el, ruși, că în această țară a sihăstrit un conațional al său, Paisie Velicicovski, a cărui orânduială mănăstirească a răspândit-o prin ucenicii săi și în schiturile și în mănăstirile din Rusia și pentru că este o trebuință a se cunoaște mersul ortodoxiei atât în țara sa de origină, cât și în țările străine, toate acestea l-au făcut să cerceteze biserica bucovineană la fața locului, fiind ajutat mult de consulul rus din Cernăuți, Chiradinjan, în ceea ce privește călătoriile și materialul de consultat. Călătoria a avut loc cu 2 ani înaintea celei de sub prefață, deci în 1871.

1) Carte rară, deși nu-i de mult scrisă. Am găsit-o în biblioteca seminarului din Chișinău. Cred că Academia nu o are; pr. Dimitrie Dan a cercetat-o. De sigur că d-l I. Nistor, fiind în București, în vremea neutralității, nu a putut să o aibă la îndemână, căci cred că știe bine rusește, după cum se vede din ultimele lucrări.

1) Istoria bisericii din Bucovina de I. Nistor, 1916. București pp. 295.

Prin urmare datele din carte sunt din acest an. Toate aceste cunoștințe ni le *dă ca simple «note ale unui călător»*. Iată scopul cercetărilor lui.

Cartea începe prin expunerea împrejurărilor în care a fost smulsă Bucovina din trupul Moldovei după cele trei tractate: 12 Mai 1776, în Constantinople, 2 Iulie 1776 în satul de pe granița moldoveană Palamutca și 2 Iunie 1777, când Austria a pus stăpânire formală pe acest înfloritor ținut al Moldovei care are 181 jum, mile pătrate austriece sau 190 mile geografice pătrate cu o populație, care după statistica din 31/19 Decembrie 1869 se ridica la 511.964 locuitori, adică 255.919 bărbați și 256.045 femei. Căutând a lumina originea cuvântului «Bucovina», autorul se pierde într'un neant de presupuneri, cari nu-l îndreptățesc. Pomenește și de lupta dintre Moldoveni și Poloni al cărui an nu-l știe, dar din sămânța biruitorilor, aruncată în brazdele trase de plugurile împinse de cei învinși, ar fi eșit pădurile și frumoasele dumbrăvi bucovinene!

Indată după trecerea Bucovinei la Austria s'a introdus oblăduire militară, similară cu cea din Croația și Slavonia, toate afacerile militare și civile trebuiau să se găsească în mâinile generalului-feldwachtermeister-ului, care, la rândul său, era supus colegiului Hofkriegsrath-ului din Viena. Numai în ceea ce privește adunarea birurilor și vămilor era în legătură cu direcțiunea ținutală din Galiția. Acest fel de cărmuire a durat până în 1787 când Bucovina a intrat în corpul Galiției ca un ținut al ei. Desfacerea de regatul galițian a avut loc în 1848 când Bucovina devine, după această dată, voevodat (Herzogthum) cu administrație independentă, ca toate celelalte provincii austriace, confirmate în această privință prin legea din 26 Februarie 1861. Conducerea supremă, la data când autorul cercetează Bucovina, o are Landesregierung, în fruntea căreia este prezidentul provinciei (Landespraesident), care stă în legătură cu ministerele și autoritățile centrale din Viena, având ca reședință permanentă în Cernăuți. Lui îi sunt supuși cei opt șefi de județe (Bezirkshauptmänner), corespunzători celor opt județe (Bezirkshauptmannschaften) în cari s'a împărțit Bucovina din 1868: ai Cernăuțului, Rădăuțului, Sucevei, Seretului, Vijiței, Storojinețului și Coțmanului. Cernăuțul, Seretul, Suceava, Rădăuțul și Câmpulung sunt cele 5 orașe mai de seamă ale Bucovinei.

Autorul caută să adâncească și istoricul acestor orașe, greșind pe alocurea, dând totuși și un material care nu are pretenția de a nu fi controlat. În 1520, Cernăuțul era un mic sat, unde sta un pârçalab. Pe la începutul veacului al XVIII-lea, locuitorii lui plăteau desetină Schitului celui Mare din Galiția; prin vremea campaniei dela Prut (1711) dintre Ruși și Turci,

această așezare era deja destul de însemnată. Cernăuțul la data cercetării autorului avea patru mahalale: Roșie, Clocucica, Caliceanca și Horecea. I se pare că acest oraș după poziția lui este cel mai frumos oraș din Europa! Populația lui, după statistica austriacă, arătată mai sus, este de 33.884 suflete de ambele sexe. Toate instituțiile oficiale sunt concentrate în acest oraș. Are trei biserici ortodoxe: două parohii: *Pogorârea Sf. Duh și Sf. Paraschiva*, dintre cari prima servește ca biserică catedrală, și o filială: *a Sf. Nicolae*. În mahalaua Roșie, era biserică *Sf. Arhanghel Mihail*, iar în mahalaua Horecea era biserică cu hramul *Nașterii Maicii Domnului și Înălțării Domnului*. Ca locuri de închinare pentru celelalte confesiuni, erau: *o biserică catolică, una luterană, una greco-unită*, numită «biserică rusească» și *o sinagogă*. În Cernăuț este reședința mitropolitului, consistoriului și a Institutului Teologic (Theologische Lehranstalt) pentru pregătirea preoților. Autorul vorbește și de cele mai însemnate hoteluri, și cele două iarmaroace.

Despre *Suceava*, știe și numele ei dac, Sucidava sau Zusidava! Merge până acolo că confirmă reședința lui Atanaric, regele Goților, în acest oraș! Arată că aici a fost capitala domnitorilor moldoveni și reședința mitropoliților, care după moartea lui Ștefan cel Mare începe să decadă, ca la 1630 sub Moise Movilă să se strămute la Iași, când noi știm, după datele istorice, că ea s'a mutat sub Alexandru Lăpușeanu. În Suceava sunt trei biserici ortodoxe, dintre cari două parohiale: *a Sf. Dimitrie și a Sf. Gheorghe*, fără enorie în care se odihnesc moaștele Sf. Ioan cel nou și *a Sf. Nicolae*, filială. Afară de acestea ortodoxe, mai aflăm *una unită și alta armenească*. În ea se fac anual șase iarmaroace.

Despre *Seret* spune că aci își avea reședința episcopul Cumanilor. Are trei biserici ortodoxe: una parohială *a Sf. Ioan Botezătorul* și două filiale: *a Sf. Treimi și a Sf. Dimitrie*. Se fac patru iarmaroace.

Rădăuțul purta, după părerea autorului, numele de Rathacenum. În vremea răpirii Bucovinei era un sat, fiind ridicat la treapta de oraș abia în 1782. Avem numai o singură biserică ortodoxă cu hramul *Sf. Nicolae*. Aici au rezidat timp de patru veacuri episcopii de Rădăuți până la mutarea reședinței în Cernăuți din porunca împăratului Iosif al II-lea. Se fac două iarmaroace.

Câmpulung a fost ridicat la treapta de oraș abia în veacul al XIX-lea. Are patru biserici ortodoxe dintre cari trei parohiale: *a Sf. Nicolae, a Adormirei și a Nașterii Maicii Domnului* și una filială *a Nașterii Domnului*. Se fac pe an numai trei iarmaroace.

Populația Bucovinei după naționalități este următoarea:

Rușii, cari vorbesc o limbă apropiată cu a Ucrainilor și pe cari Nemții îi numesc «Ruthe-ner», dar nu voeste să le spună numărul. *Românii*, cari vorbesc o limbă similară cu a celor din Moldova și Valahia. Asupra chestiunii: cine are întâietatea din punct de vedere al numărului în această provincie, există discuție între scriitorii acestor două națiuni. Se expun ambele păreri cu dovezi din letopisețe, fără a da o soluție pentru o parte sau alta.

Restul populației este format din Nemți, Evrei, Armeni, Polonezi și Unguri.

Lipovenii sunt câteva mii de sutlete, sunt veniți din interiorul Rusiei, concentrați în patru așezări: *Bielaiia Crinița* (Fântâna Albă), *Climăuții*, (ambele între orașele Rădăuți și Seret, *Mitocul Dragomirnei* sau Socolinții, în apropierea mănăstirii Dragomirna. Acești lipoveni de lângă Dragomira, după tradiția rămasă între ei, sunt veniți după răpirea Bucovinei cu îngăduirea împăratului Iosif al II-lea, din părțile puse sub suveranitatea turcească, adică de pe malurile Dunării, și deci nu direct din Rusia.

Trei părți din această populație aparțin confesiunii ortodoxe, adică Rușii și Românii. În 1870, erau în total 383.727 suflete de ambele sexe ortodoxi. Armenii trăesc în Suceava și împrejurimile ei. Lipovenii se împart în două secte: *popovții* și *bezpopovții*; *popovții* sunt mai mulți, iar *bezpopovți* sunt numai în satul Climăuți. Scapeți nu există cum sunt în vecina Moldovă, fiindcă legile austriace socotesc această sectă ca nelegală.

Legile privitoare la toate provinciile austriace se aplică exact și în Bucovina, în legătură cu confesiunile existente acolo, în puterea legilor din 21 Decembrie 1867 și cea din 25 Mai 1868. După aceste legi, fiecare cetățean este liber să profeseze orice confesiune îi place, putând trece dintr'una în alta fără nici-o împiedicare, ne-zmulgând nimănui drepturile civile și politice din cauza credinței sale. Săvârșirea oricărui cult îngăduit de legi este liberă, putând să funcționeze orice instituție admisă pe bază de lege. Confesiunile și sectele neadmise au drept să-și facă serviciul religios în case particulare, neoficial, neatingând întru ceva legile în vigoare, și morala publică. Copiii legali și cei cari trebuie să fie înfiați ca înainte de avea vârsta de 7 ani, să aparțină religiei părinților lor. Copiii de partea bărbătească au dreptul să aparțină confesiunii tatălui lor, iar fetele confesiunii mamei lor, când căsătoria este mixtă. Legea îngăduie tinerilor de confesiuni diferite, cari se căsătoresc, ca să încheie contracte de acest fel. Se pot permite și contracte, încheiate între soți, ca toți copiii

lor să aparțină uneia și aceleaș confesiuni, numai cu condițiunea ca trecerea la acea confesiune să se facă înainte ca acești copii să aibă vârsta de 7 ani. Copiii născuți nelegal vor aparține confesiunii mamei lor. Dovezile cari se dau parohilor de biserici de către părinții copiilor, cum că aceștia din urmă vor urma și vor fi crescuți într'o confesiune sau alta, nu sunt valabile. În cazul unei schimbări de confesiune de către părinți sau de către mama, care a născut nelegal, copiii lor, cari nu au atins vârsta de șapte ani, se socotesc ca născuți după trecerea la altă confesiune. După atingerea vârstei de 14 ani, fiecare individ, fără deosebire de sex, poate trece la o altă confesiune neîmpiedecat de legi, putând atrage și pe alții la trecere pe calea convingerii, dar neîntrebuințând înșelăciunea, căci în caz contrariu, vor fi supuși răspunderii după legi. Preoții unei biserici oarecare pot sluji vreo slujbă vreunei persoane de altă confesiune cu condițiunea ca acea persoană să dorească acest lucru și să nu fie acea dorință contrară regulamentului acelei confesiuni. Nici o comunitate religioasă nu are dreptul să refuze să înmormânteze în cimitirul ei vreun mort aparținător altei confesiuni. Acest lucru poate avea loc în următoarele condițiuni: a) când persoana aceasta trebuie înmormântată în mausoleul familiar și b) când persoana aceea a murit în hotarele acelei comunități sau când cadavrul lui a fost găsit și nu-i în acel loc nici un cimitir aparținător confesiunii lui. Nu se interzice nimănui ca să nu lucreze în zile de sărbători, cari după pravilele confesiunii lui, nu sunt zile de sărbătoare; dar toți sunt datori să respecte prin nelucrare ziua Duminecii până la sfârșirea serviciului divin. În jurul bisericilor nu se permite nimic din ceea ce ar știrbi cinstirea acestui locași; acelaș lucru trebuie să se observe pe drumuri, străzi și prin piețele publice când se săvârșesc procesiuni cu sf. cruce. Nici o comunitate religioasă nu este reținută să se abțină de la sunarea clopotelor în acele zile în cari după pravililele altei confesiuni nu se admite tragerea clopotelor.

Administrația și conducerea afacerilor bisericesti pentru acei locuitori, cari aparțin confesiunilor: catolică, unită și armenească se referă la arhiepiscopul romano-catolic cu reședința în Lemberg, urmașii confesiunii protestante au legătură cu superintendatura din acelaș oraș din Galiția, iar armenii cu patriarhul din Ecimiazin. Lipovenii își au pe falsul lor mitropolit în Bielaiia Crinița. Confesiunea greco-orientală formează o eparhie deosebită, având în fruntea ei pe mitropolitul din Cernăuți.

Toate știrile privitoare la începutul episcopatului în Bucovina pe cari le dă autorul sunt greșite, pentru că pe vremea când a scris cartea

nici noi nu eram mai înaintați. Legătura bisericii moldovene în genere cu patriarhul de Ohrida a dăinuit în știință o îndelungată vreme până când prof. Ioan Bogdan a dovedit toată acea corespondență falsă. Mutarea reședinței episcopale din Rădăuți la Cernăuți, în 1784, este singura care rămâne în picioare, fiind odată mai recentă și ușor de controlat. Nu-i, deasemenea, adevărat nici aceea că odată cu trecerea Bucovinei la Austria, s'au rupt părți și din episcopiile de Roman și Huși, ci numai din jurisdicția mitropoliei de Moldova. Odată cu această schimbare politică, episcopia Rădăuțului a rămas independentă până la 1783, când s'a unit cu mitropolia din Carlovăț, mitropolie sârbă pentru sârbii din Austroungaria, dar aceasta numai «in dogmaticis et pure spiritualibus».

Indatoririle mitropolitului sârb din Carlovăț erau următoarele:

1. În cazul când catedra din Cernăuți va deveni vacantă prin moartea episcopului de acolo, să comunice împăratului despre necesitatea de a se ocupa locul cu un altul, fără să aibă dreptul să prezinte lista candidaților;

2. După numirea noului titular, mitropolitul este dator să-l hirotonească și

3. Mitropolitul este dator să primească și să dea hotărâri la toate apelurile din partea episcopului de Cernăuți în afacerile interne (disciplina internă) și cele curat bisericesti (pure spiritualia).

Episcopul Bucovinei era dator:

a) Să participe, personal sau printr'un înputernicit al său: arhimandrit, arhidiacon sau vicar, la ședințele soborului episcopilor din Carlovăț, unde se vor discuta chestiuni exclusiv dogmatice și curat bisericesti disciplinare (in dogmaticis et pure spiritualibus).

b) Să participe la alegerea mitropolitului de Carlovăț, care va avea loc la congresul național iliric în prezența comisarului imperial.

Deși legătura și îndatoririle episcopului din Bucovina față de mitropolia din Carlovăț au fost bine stabilite, totuși el nu a mai fost invitat după 1871 la alegerea unui nou mitropolit. După 1852, nu a mai fost chemat nici la ședințele sinodului episcopilor pentru hotărârea diferitelor chestiuni dogmatice și de disciplină bisericască. În foarte rari cazuri se trimeteau apelațiile episcopiei bucovinene pentru hotărârea mitropolitană din Carlovăț, astfel că se poate spune, că episcopul din Cernăuți a fost mai totdeauna independent și a dat soluțiile pe care le-a dorit el cu consistoriul său, deci în această privință avea drepturi egale cu ale unui mitropolit autocefal sau ale unui patriarh. Au fost încercări din partea mitropoliților din Carlovăț ca să-și aroge anumite drepturi, dar toate

au căzut. Astfel, mitropolitul Ștefan Stratimirovici cerea ca el să ridice pe egumenii mănăstirilor din Bucovina la treapta de arhimandriți, fiind un drept de patriarh întru cât el este urmașul patriarhilor din Ipec. Dreptul acesta a rămas tot pe seama episcopului bucovinean, deoarece tot lui i se lăsase și de mitropolitul autocefal al Moldovei în zilele când Bucovina forma un trup cu Moldova. Tot Stratimirovici a încercat să-și asume dreptul de a numi pe arhimandritul consistorial pe motivul că acesta, în lipsa episcopului, se bucură de multe drepturi ale lui în ceea ce privește conducerea diecezei. Dar și acest drept a rămas tot în seama episcopului Bucovinei, potrivit unei porunci imperiale, care îi îngăduia acest drept de a numi el personal pe acest arhimandrit sau în anumite cazuri să ceară la acesta și părerea mitropolitului din Carlovăț.

Aceste frecări au dus la aceea că Românii, cari locuiesc în Ungaria și Transilvania au cerut o administrație bisericască deosebită de a slavilor din Austroungaria. În anul 1869 a avut loc această despărțire, dându-se cele trei eparhii românești: Caransebeș, Arad și Sibiu sub conducerea mitropolitului cu reședința la Sibiu. Episcopia bucovineană însă după 1873 fu ridicată la rangul de mitropolie, dându-i-se în jurisdicția sa două catedre episcopale slave de pe țărmul mării Adriatice: din Dalmația cu titlul de: Zadara cu reședința în Zara, și Cattaro cu reședința în orașul cu același nume.

Iosif al II-lea după răpirea Bucovinei, luând episcopia Rădăuțului de sub jurisdicția mitropoliei moldovene, i-a dat în 1786 un regulament duhovnicesc «Anordnung zur Regulierung der Geistlichen, Kirchen und Schulwesen in der Bukowina», care a servit ca singur îndreptar pentru conducerea bisericii bucovinene.

Acest regulament declară toate averile imobile ale mănăstirilor și altor instituției bisericesti de acum înainte ca formând așa numitul «fond religios» (*Religionsfond*) ale căror venituri nu vor fi întrebuințate decât la nevoile bisericii, clerului și școlilor (*für die geistliche Personen und für die Schulen bloss und allein zum wahren Besten des Clerus, der Religion und der Menschheit*).

Conducerea acestor moșii, întrebuințarea veniturilor lor și numirea funcționarilor acestui fond se va face exclusiv de către guvern.

În puterea acestui regulament, s'au luat cele 260 de moșii, cari aparțineau mănăstirilor și cele 7 averi ale casei arhieresti a Rădăuțului. Moșiile cari se găseau în afara hotarelor imperiului austriac s'au vândut și banii căpătați prin vânzarea lor s'au băgat în fondul religios,

atară de moșiile aflate în Bucovina, cari au fost puse sub conducerea guvernului.

Toate mănăstirile și schiturile bucovinene de călugări și călugărițe, afară de trei, prin acest regulament, se desființează, pentru motivul ca ele să nu servească ca locaș pentru lenevie și pildă rea societății. În cele trei rămase: Putna, Sucevița și Dragomirna să se adăpostească numai ființele omenești cari sunt către apusul vieții lor, unde vor petrece în rugăciune pentru sine și lume. Bani fondului trebuie să se cheltuiască cu instituțiile religioase, cari să dea educație tinerimei, pregătindu-se pentru slujirea lui Dumnezeu.

Acest regulament nu numește pe nume mănăstirile și schiturile din Bucovina. În el se amintește numai despre următoarele mănăstiri: *Putna, Sucevița, Dragomirna, Sf. Ilie, Ilișești, Humor, Solca, Voroneț și Moldovița*, un schit de călugări peste hotarul Bucovinei în Galiția, numit *Schitul cel Mare*; o mănăstire de femei, *Pătrăuți*, și trei schituri de călugărițe: *Voloca, Vijnița și Mămăești*. Nu este nici o îndoială că în timpul răpirei Bucovinei erau mult mai multe mănăstiri. Astfel, în descrierea: *«Briefwechsel meist historischen und politischen Inhalts»*¹⁾ scrisă de un ofițer de stat major austriac, *Slezer*, care a lucrat la finele secolului al XVIII-lea, tipărită în 1781, se spune că, în Bucovina, în vremea aceea, erau 26 mănăstiri de călugări și una de călugărițe, fără să le numească. Acelaș autor, în primul volum din *«Staatsanzeige»*²⁾, tipărit în 1782, alcătuit din planșe ridicate de ofițerii de stat major austriaci, dă toate așezările locuite din Bucovina, arătând și punctele unde erau cele 28 mănăstiri: din ele erau așezate într'un grup deosebit: Putna, Dragomirna, Humor, Luca, Mirești, Moldovița, Sf. Onufrei, Pătrăuți, Pudilovo, Solca, Sucevița, Ursul, Ostra, Voroneț, Sihăstrul, alta este așezată lângă orașul cu acelaș nume, Vijnița, 12 se găsesc pe lângă salele al căror nume a trecut și asupra mănăstirilor: Babin, Horecea, Sf. Ilie, Ilișești, Mămăești, Rădăuți (casa arhierescă), Revna, Iadova, Zamostie, Svinacica, Vilavce și Voloca. Din pomelnicele diferitelor Biserici, se cunosc ctitorii diferitelor lăcașuri. Din ele aflăm, că afară de casa arhierescă, mai există 11 mănăstiri: Putna, Sucevița, Dragomirna, Sf. Ilie, Ilișești, Humor, Solca, Voroneț, Moldovița, Pătrăuți, și Horecea și 12 schituri: Schitul cel Mare, (în Galiția) Iadova, Zamostie, Creșciatic, Broscăuți, Bereznița, Coribnița, Luca, Ostra, Babin, Sf. Onufrie și Vijnița. În fine, o enumerare a mănăstirilor din Bucovina o face și Aron Pumnul în

lucrarea sa, apărută în românește, cu titlul de: *«Privire repede peste două sute șase zeci și șapte de proprietăți așa numite moșiile mănăstirești, din care s'a format mărețul fond religios al bisericii drept credincioase răsăritene din Bucovina»* tipărită în 1865, la Cernăuți. Ea arată numele unor mănăstiri. Este greu de stabilit precis vremea când au fost înființate unele din ele și dacă au existat toate în acelaș timp.

Cea mai veche mănăstire dintre toate este *Moldovița*¹⁾ (băr.) întemeiată de Alexandru cel bun în 1401 și reînnoită în 1532 de Petru Rareș. Avea 54 de moșii. *Pătrăuți* (fem.) ctitoria lui Ștefan cel mare, cu 2 moșii. *Putna*²⁾ (băr.) ctitoria aceluiș domnitor din 1466, cu 59 de moșii. *Humor*³⁾ (băr.), fondată de acelaș stăpânitor, în 1491, cu 19 moșii. *Sf. Ilie* (băr.), întemeiată la 1540 de Petru Rareș, cu 12 moșii. *Sucevița*⁴⁾, (băr.) întemeiată de Gheorghe Movilă, episcopul Rădăuților, împreună cu fratele său Eremia Movilă, atunci mare Vornic, în 1578, cu 25 moșii. *Dragomirna* (băr.) reînnoită în 1602 de episcopul Rădăuților Atanasie Crimca, cu 19 moșii. *Solca*⁵⁾ (băr.), întemeiată în 1615 de Ștefan IX Tomșa, domnitorul Moldovei, cu 15 moșii, cu binecuvântarea lui Atanasie Crimca. *Mămăești* (fem.) întemeiată între 1658 — 1670, cum se crede, de Maria Potoțcaia, fca domnului Moldovei Ieremia Movilă, cu 9 moșii. *Horecea*⁶⁾ (băr.), întemeiată pe la 1712 de un monah al cărui nume a rămas necunoscut și avea 14 moșii; în 1766 această mănăstire, în timpul egumenului Artemon, a fost înnoită. Ecaterina II-a, împărăteasa Rusiei, a dat o bună sumă pentru înnoirea ei, în 1773. S'a turnat un clopot nou în turnătoria de monede, înființată de trupele ruse pe malul stâng al Prutului, în vremea primului război cu Turcii, care s'a terminat la 1774. *Ilișești* (băr.), întemeiată în 1737 de boierul Isocescu, cu 5 moșii. *Luca* (băr.), întemeiată în 1747, de căpitanul Atanasie Țintea, având o moșie. *Bereznița* (băr.), întemeiată de aceeaș persoană, cu o moșie. *Iadova* (băr.), zidită în 1750 de egumenul Gherasim Vlad, cu 4 moșii. *Creșciatic* (băr.), întemeiată la 1768 de frații Mihail și Constantin Talpă, răzeși, cu 2 moșii. *Ostra* (băr.) întemeiată la 1776 de monahul Natan Calmuțkii, cu o moșie. *Broscăuți* (băr.), zidită în 1778 de egumenul Casian, cu 2 moșii.

1) Wickenhauser a publicat lucrări mai despre toate mănăstirile Bucovinei, cum și despre „*Moldowitza*”; iar Dr. E. Kozak a dat în: *«Die Inschriften aus der Bukowina»*, Wien, 1903 toate inscripțiile lor, cu tendințe în concluzii.

2) Dimitrie Dan: *«Mănăstirea și comuna Putna»*, București, 1905.

3) Wickenhauser: *«Geschichte des Klosters Homor, Czernowitz»*, 1881.

4) Dimitrie Dan: *«Mănăstirea Sucevița cu anexe de documente ale Suceviței și Schitului celui Mare»*, București 1923.

5) Wickenhauser: *«Solka»*, Czernowitz, 1877.

6) Wickenhauser: *«Horecza»*, Czernowitz.

1) Partea VIII-a p. 151.

2) pp. 56—58.

Voloca (fem.), întemeiată de Constantin Donici; *Vijnîța* (fem.), întemeiată de Constantin Turcul; *Coribnița* (băr.), zidită de 4 răzeși: Ștefan Giurgiuveanu, Ioan Tăutul, Gheorghe Tomasu și Ștefan Ciuredgul; *Zamostie* (băr.), întemeiată de proprietarii satului Zamostie; *Babin* (băr.), numele ctitorului căruia nu ni s'a păstrat. Timpul întemeierii acestor din urmă cinci mănăstiri nu ni s'a păstrat, fiecare având câte o singură moșie pentru întreținerea lor. În fine, dincolo de hotarele Bucovinei, în Galiția avea *Schitul cel mare*,¹⁾ întemeiat de maria Potoțcaia, la 1607, fiica domnului Moldovei Iremia Movilă, ca făgăduință făcută înaintea lui Dumnezeu, pe care l-a rugat să ajute soțului ei, pe atunci hatmanul polon, Ștefan Potočki, ca să așeze pe cumnatul lui, moștenitorul legal al domnilor Moldoveni, Constantin Movilă pe tronul Moldovei, zmul de bunicul lui, Simion Movilă; Sf. Onufrie²⁾ și altele³⁾.

În cele trei mănăstiri rămase, după regulamentul duhovnicesc, nu puteau să fie mai mult de 25 călugări cu un egumen și un vicar. Până când nu se vor împuțina, la cifra arătată mai sus, niciun frate nu se mai putea primi. Episcopul eparhial avea dreptul să hotărască câți ieromonahi, diaconi, ipodiaconi și monahi trebuiau să fie în fiecare din aceste mănăstiri. S'a oprit a se primi în aceste mănăstiri călugări tunși în afară de hotarele imperiului austriac. Poarta acestor mănăstiri era închisă pentru călugării, cari fugiseră odată dintr'o mănăstire, călugării streini și pentru aceia cari nu aveau la sine acte din partea șefilor bisericești și din partea autorităților civile, ca și din partea consistoriilor. Ca ascultători nu se va primi de cât frați cetățeni ai imperiului austriac. Puteau intra numai aceia cari prezentau dovada că posedă cunoștințele unei școli normale și o meserie oarecare. Aceștia puteau să aibă dreptul a fi tunși în schima monahală. Ei trebuiau să prezinte și actul de naștere când intrau în mănăstire. Pentru primirea cuiva în mănăstire, acela trebuie să dea cererea sa la consistoriul din Cernăuți cu toate actele despre cari s'a vorbit mai sus și dacă acesta nu găsește nicio piedică, atunci comunică administrației provinciale (*die Landesstelle*) și dacă nici aceasta din urmă nu găsește motiv de oprire, dă de știre egumenului mănăstirii unde vrea să intre acest frate. Nimeni

dintre ascultători nu putea să fie monah înainte de 24 ani. Înainte de a se face monah, trebuia să treacă trei ani de încercare, în care timp este îndatorat să-și aranjeze averea sa proprie. În cei trei ani de încercare, poate să se răzgândească și să se întoarcă din nou în lume. Clerul monahal, după sensul acestui regulament, nu este obligat nici de cum să se ocupe cu științele, slujba pastorală sau cu instrucția și educarea tinerimii, ci pur și simplu, numai cu slujba dumnezească și rugăciunea. Călugărilor le era oprit să se ocupe cu afaceri lumești, ca: cultura viilor, a vitelor, grădiniaria, comerțul, agricultura, schimbul de bani. Pentru aceia orice ocupație de felul acesta atrăgea după sine pedeapsă legală și ori ce act sau contract în legătură cu aceste ocupațiuni se socotea nevalid. Li se interzicea dobândirea de averi, fie prin cumpărare sau dăruire sau prin orice mijloc îngăduit de legea civilă. Numai în cazul când se dăruia prin testament, atunci trecea la fondul religios. Tot astfel se întâmpla și în cazul când ascultătorul intra în mănăstire și avea avere. Ea trecea la acest fond, iar în cazul când, înainte de tundere în monahism, ascultătorul fugia din mănăstire în lume, atunci avea dreptul să și-o ia înapoi. Călugării nu aveau voie să confirme acte cu semnătura lor și nici să participe la alcătuirea de testament, sub pedeapsa că acestea vor fi declarate nevalide. Se interziceau colectările de bani fără o aprobare prealabilă din partea Hofsratului. Sumele adunate prin aprobarea mai sus indicată, sau din jerttele făcute de credincioși pentru slujbele săvârșite de monahi, trebuiau trimise consistoriului, când atingeau cifra de 100 florini, pentru a fi trimise la casa fondului religios.

Buna rânduială a monahilor de prin aceste mănăstiri, o supraveghia egumenul și vicarul său. Alegerea egumenului se făcea de către adunarea tuturor călugărilor trăitori în acea mănăstire, iar actul alegerii lor se trimetea episcopului eparhial pentru aprobare. Dacă acest act de alegere, pentru anumite pricini, consistoriul nu-l aprobă, atunci se îngăduia o nouă alegere. Dacă nici de data aceasta persoana aleasă nu este pe placul consistoriului, atunci se comunică autorității provinciale (*die landesstelle*) ca și ea să comunice la rândul său Hofsratului, făcând semnalările sale, cu indicarea unui nou candidat. Episcopul eparhial, are tot dreptul să ridice la treapta de arhimandrit pe egumenii mănăstirilor, fără a mai cere vreo aprobare la altă autoritate. Egumenul este dator să aibă lista tuturor călugărilor din mănăstirea sa, cu indicațiunea locului de naștere, a vârstei, cunoștințelor sale științifice și purtarea sa. Orice micșorare în numărul fraților trebuia imediat comunicată consistoriului. Orice poruncă sau instrucțiune din partea autorităților în drept,

1) Wickenhäuser: „Gross-Skit“ Czernovitz.

2) Wickenhäuser: „Sf. Onufri“ Czernovitz.

3) Asupra modului de clădire și asupra stilului bisericilor bucovinene, se poate citi, între altele, și lucrarea lui Romstorfer: „Kirchenbauten in der Bukovina“ în *Mittheilungen der K. K. Central-Commission* XXI, Wien 1895 pag. 166 și Wickenhäuser: „*Raddante*“ pag 5; iar în ceiace privește pictura, se va citi admirabila lucrare a arhitectului și pictorului polon, Wladyslaw Podtaha. „*Picturile murale ale bisericilor din Bucovina*“ a cărei traducere o am aproape gata, dar nu am mijloace de tipărire.

trebuia adusă de egumen la cunoștința fraților și apoi înscrisă în cartea numită: «*K. K. Verordnungen und Gesetze in Publico-Ecclesiasticis*». Această carte (condică) trebuia să se găsească totdeauna în trapeză și, după trecerea fiecăror trei luni, să se recitească fraților. Pentru neținerea acestei condici în bună regulă și necitirea ei la timpul arătat, egumenul se pedepsește cu o amendă de 30 florini, iar ceilalți frați cu câte 6 florini, dându-li-se la masă numai pâine și apă. Egumenul trebuie să se poarte cu bunăcuviință, tact și răbdare față de frați, iar dacă sfaturile nu dau roadele așteptate, atunci ia măsuri mai aspre; frații, la rândul lor, trebuie să se poarte cu toată cucernicia față de oblăduitorul lor. Pedepsele se dau unui vinovat numai după ce s'a cerut părerea tuturor fraților. Dacă cel pedepsit cu pedeapsa găsită bună de adunarea fraților cu egumenul, atunci are drept să facă apel la consistoriu în termen de 24 de ore, amânându-se executarea ei. Dacă consistoriul găsește apelul fără niciun temei, atunci pedeapsa vinovatului se îndoeste. Pedeapsa cu bătaie, băgarea în obezi și în închisoare este cu totul oprită. Dacă fapta călugărului vinovat cere o pedeapsă mai mare de cât 24 ore arest, atunci să se ia aminte, că odaia unde va fi arestat cel vinovat să fie sănătoasă, pentru a nu vătăma sănătatea vinovatului, iar hrana să i se dea în cantitatea trebuitoare ca să nu sufere. În ceia ce privește delictele cu caracter civil, și nu cu caracter de disciplină profesională, acelea aparțin instanțelor judecătorești civile, unde călugărul poate fi tras la judecată ca orice cetățean.

Toată întreținerea mănăstirilor și a monahilor, se dă din fondul religios. Egumenul primește 460 florini, vicarul său 260 florini, fiecare călugăr câte 109 florini, 30 creițari, iar pentru veșminte premeneli și lumină în chilie 100 florini 47 creițari; deci în total 210 florini și 17 creițari. Fiecărei mănăstiri i se dă un ogor de o întindere de 4 loch-uri (un loch avea 500 Klafter-i pătrați, klafter-ul avea 6 futuri austriaci, iar 6 și $\frac{3}{4}$ futuri austriaci erau egali cu 1 stânjen rusesc), o grădină cu pomi fructiferi, și 120 stupi cu albine de care trebuiau să se ocupe călugării. Dreptul de a se folosi de produsul acestor uleie îl avea mănăstirea fără nicio taxă. Dacă numărul uleelor se va mări, cu vremea, mai mult de cât este fixat, atunci surplusul va trece la dispoziția fondului religios. Fiecare mănăstire avea dreptul să se folosească de iazul din apropierea ei, având totdeauna dreptul să prindă pește în apele râurilor din apropierea lor. Fiecărei mănăstiri trebuia să se dea din fondul religios câte 6 vaci, 6 boi de muncă și 4 cai și câte un izlaz; nutreț pentru vite și material de foc li se da în natură. Numărul servitorilor pentru fiecare mănăstire

era fixat la 7 oameni cu o leafă anuală de câte 50 florini. Măncarea o primea din partea egumenului lunar, din banii socotiți ca leafă, pe cari frații putea să-i întrebuințeze cum găseau de cuviință. Dacă cineva din frați murea, banii destinați lui ca leafă, imediat după înmormântare se înaintau la casa fondului. Veșmintele se pregăteau de egumen, îndeobște cu vicarul său, din banii asigurați pentru aceasta și li se da în natură. Pentru cumpărarea de lumânări, tămâie, vin, untdelemn și făină se da din fondul anual 430 florini, iar pentru veșminte și reparația lor fiecărei mănăstiri, se da anual suma de 200 florini. Toate sumele, destinate pentru leafa călugărilor, pentru nevoile serviciului divin și alte treburi bisericesti, le primea egumenul trimestrial de la fond, iar cele pentru veșmintele călugărilor, odată la începutul fiecărui an. Inventarierea întregii averi a mănăstirii trebuia să se facă de egumenul și cu vicarul său, în prezența unei persoane din partea consistoriului, verificându-se semnătura fiecărei persoane, care și ea trebuia să fie de față. Se scriau două exemplare, din care unul se trimetea consistoriului, iar altul se păstra în arhiva acelei mănăstiri. Banii primiți de egumen cu vicarul său și cu un monah dintre frați din partea fondului se puneau în casa mănăstirii, după ce s'a înscris în registrele de venituri și cheltueli având o chee comună cu vicarul său. La finele lui Octomvrie, trebuia să dea socoteală consistoriului de banii cheltuiți, prin procese verbale, purtând semnătura egumenului și vicarului său. În cazuri de boală și proastă recoltă, atunci egumenul era dator să raporteze consistoriului pentru a se lua măsuri din vreme; aducându-se provizii din altă parte și măbind leafa. Pentru repararea clădirilor mănăstirești, egumenul intra în legătură cu consistoriul, pentru a elibera sumele trebuitoare pentru aceasta.

Mănăstirile desființate, după acest regulament, se prefăceau în biserici parohiale, iar clădirile mănăstirești în case de locuit pentru cler și pentru localuri de școli. Veșmintele și vasele de prisos din mănăstirile desființate se da pe la bisericile vecine sau chiar pe la cele trei mănăstiri, cari rămăneau în ființă. Pomelnicele de la aceste mănăstiri desființate se încredințau mănăstirilor rămase pentru a se pomeni toți dăruitorii și cititorii. Monahii din mănăstirile desființate rămăneau fără locaș sau treceau în mănăstirea Moldovița, care și ea era desființată, dar se lăsa până când ultimul monah adăpostit acolo închidea ochii. Tot la această mănăstire trebuia să treacă și acei călugări cari treceau peste numărul de 25 de suflete, sau până când cei rămași puteau să se adaoge la cei din cele trei mănăstiri ca să fie exact numărul mai sus arătat. Fiecare

monah rămas fără mănăstire avea anual din fondul religionar câte 120 florini pentru hrană și haine, iar egumenului temporal al mănăstirii Moldovița i se da tot din fondul religionar 250 florini, pentru ogor 4 Ioch-uri, 6 boi, 3 cai pentru adusul lemnului și dreptul exclusiv de a prinde pește în apele de prinprejurul mănăstirii, iar pentru serviciul din mănăstire se da 5 oameni cu leată tot de câte 50 florini anual. Pentru procurarea celor trebuincioase la slujba dumnezească ca: lumânări, vin, unt-de-lemn și făină i se da anual 300 florini. În ceia ce privește conducerea gospodăriei mănăstirești și a disciplinei ele erau dirijate după regulamentul duhovnicesc al celor trei mănăstiri rămase.

Cele trei mănăstiri de călugărițe, după același regulament, trebuiau să fie desființate, adică *Voloca*, *Vijnița* și *Mămăești*. Cele 20 de călugărițe trebuiau să-și găsească adăpost cuviincios pe la rudele lor, unde vor primi din fondul re-

ligionar câte 1 florin pe lună ca pensie până vor închide ochii. Preoții parohi și protoereii erau datori să comunice consistoriului, când vreuna din ele încetau din viață sau plecau din hotarele Bucovinei. Nu aveau voie să locuiască împreună, dar au căpătat dreptul să poarte rasa neagră a călugărei până la sfârșitul zilelor lor.

Cele 14 bătrâne călugărițe din mănăstirea Pătrăuți, care și aceasta era destinată desființării, fură îngăduite să-și ducă povara vieții până la capăt. Egumena era datoare să vestească prin protoereul cercului consistoriului despre dispariția sau moartea vreuneia din ele. Primirea de noi ascultătoare în această mănăstire era cu totul oprită. Pentru întreținerea acestor bătrâne se da din fond câte 60 florini, iar egumenei 120. Aveau dreptul să se folosească de grădina cu pomi fructiferi, de câmpul de 3 Ioch-uri, de morală, 2 vaci, 4 boi de muncă și doi boi lucrători.

SI. BERECHET

MUZICA RELIGIOASĂ ÎN GENERE ȘI MUZICA NOASTRĂ BISERICESCĂ

În clipele de înălțare sufletească în care ascultăm, sub bolta unui sfânt lăcaș, acordurile armonioase ale unei muzici inspirate din duhul lui Christos, când inima ne e răscolită, muiată și topită de vra a sunetelor calde, când mintea ne-e purtată pe aripile eterice ale măestritelor melodii către regiunea în care tronează frumosul, sublimul, Dumnezeirea, gândul ni se îndreaptă către *muzica religioasă*.

Ca și pictura, ca și sculptura și arhitectura, și chiar mai mult decât acesta, muzica este strâns legată de religie, căreia-i slujește ca cel mai nimerit mijloc de exprimare, de propagare, de adâncire și de înălțare, căci din toate artele, ea este cea mai expresivă, cea mai comunicativă, cea care exercită înrâurirea cea mai profundă, mai puternică, mai binefăcătoare asupra sufletului omenesc. Ea singură pătrunde în tainicile adâncimi ale sufletului, unde se întâlnește cu religie și cu ea împreună lucrează după aceea la netezirea, cizelarea, înnobilarea și perfecționarea întregii ființe a omului, la înălțarea lui mai presus de granițele lumii materiale, în sfera curatului ideal.

În orice formă a ei, muzica are acest efect, dacă este artistic compusă și artistic executată, dar în înfățișarea religioasă puterea ei nu cunoaște margini. Nu în zadar mitologia greacă atribue lui Orfeu, darul de a fi îmblânzit cu sunetele măestrei sale lire și pe în veci neadormitul paznic al infernului, pe bicefalul Cerber. Cei ce

au călătorit prin țara basmelor, prin depărtata Indie, povestesc cum chiar în zilele noastre nu numai îmblânzesc, ci omoară și înviază cei mai veninoși șerpi numai cu cântecul jalnic sau vesel al unui simplu fluer. Sfântul Vasile cel mare istorisește, că vestitul Alexandru Makedon s'a sculat odată dela masă, a pus mâna pe arme, s'a suit pe cal și era gata să pornească la luptă, pentru că un iscusit flautist întonase o melodie războinică, și că și-a potolit pornirea marțială, s'a dat jos de pe cal, și-a lepădat armele și s'a așezat din nou la masă, când artistul a cântat o melodie liniștită. În sfânta noastră Carte se spune, că numai sunetele harfei lui David puteau aduce liniștea în adânc chinuitul suflet al regelui Saul. Și dintre noi, cine n'ar fi năpădit fulgerător de întristare adâncă, chiar de s'ar afla în culmea voioșiei, dacă ar auzi o orchestră sau și numai un pian, întonând marșul funebru al lui Chopin? Nu vedem adesea bătrâni joviali, în timpul unei petreceri intime, dansând mai cu însuflețire decât tinerii, când o orchestră bine dirijată execută măestrit un vals? Cântările învierii în revărsat de zori au alungat din sufletul bătrânului doctor Faust gândul de sinucidere și pe câți dintre bătrânii noștri de azi nu i-a întors de pe căile pierzării, în anii tinereții, cântarea troparului „Christos a înviat“ executată blădin și dulce de un credincios slujitor al altarului, pe ruginitele note ale Psaltichiei?

Da, puterea muzicii e nespus de mare, e

făcătoare de minuni, e mântuitoare de suflete, când se pune în serviciul religiunii, când se inspiră din ea. În tovărășia religiunii creștine, sub magica ei baghetă, muzica s'a dezvoltat, și a atins punctul culminant al desfășurării miraculoaselor ei puteri.

* * *

Istoria muzicii religioase creștine e împletită strâns cu istoria bisericii și a culturii creștine.

Când creștinismul a cucerit lumea greco-romană și a înlădiat sub jugul său ușor și blând cerbicia celor mai multe neamuri barbare din vechile hotare ale imperiului roman și din afară de ele până departe în nordul Europei, în inima Africei și în răsăritul bătrânei Asii, când facla culturii a trecut din mâinile închinătorilor lui Jupiter și Zeus într'ale celor ce se însemnau cu semnul sfintei cruci, muzica și-a schimbat fața și a urmat în mersul e dealungul veacurilor calea deschisă și bătătorită de cultura încreștinată.

La început simplă, dar mișcătoare, așa cum era și viața celor dintâi creștini, cari se adunau prin catacombe, prin munți și peșteri, pentru săvârșirea cultului dumnezeesc, ea a luat după proclamarea religiunii creștine ca religiune mai întâi îngăduită și după aceea dominantă în împărăția romană, forme din ce în ce mai expresive și mai adecvate spiritului creștin al vremii. Sfântul Ambrozie, în Milan, Niceta Remesianul, pe meleagurile țării noastre, în veacul IV, sfântul Grigore cel mare, papă al Romei, în veacul VI și de sigur mulți alții ale căror nume s'au uitat cu trecerea vremii, sunt cei mai vechi îndrumători ai muzicii religioase pe făgașurile în care ea s'a ținut neabătută multe veacuri.

În curând, muzica bisericească a apucat pe două căi hotărât deosebite: în apus, ea a recurs la ajutorul instrumentelor, iar în răsărit ea a rămas numai vocală. Cu aceasta, deosebirea dintre răsărit și apus s'a aratat și pe tărâmul muzical, cum era și pe cel sufletesc și cultural.

Împrejurările prielnice în care s'a dezvoltat viața popoarelor din apus, ferite de năvălirile barbarilor, a căror primă furie era înfruntată de strămoșii noștri și de popoarele dimprejur, au făcut ca și muzica să se desvolte acolo în deplină libertate.

Renașterea științelor și a artelor în genere a fost urmată de înflorirea neobicinuită a muzicii religioase, care se datorește în prima linie puternicii personalități a lui Palestrina, care a rămas până azi clasicul prin eselență al muzicii vocale bisericești în biserica romano-catolică. Nu de mult un papă — Leon XIII — voia să decreteze, muzica palestriniană ca singură îngăduită în bisericile catolice și o mișcare pentru purificarea muzicii bisericești, cunoscută sub numele de

„ceciliană“ cere și azi întoarcerea la muzica lui Palestrina.

Totuș, muzica lui Palestrina nu e originală, ci e prelucrarea artistică a muzicii bisericești medievale, dar o prelucrare desăvârșit artistică și de o tehnică impecabilă. Elementele populare, motivele profane sunt cu totul excluse din ea, așa că ea plutește pe deasupra granițelor dintre state, e o muzică internațională, ale cărei unde pornesc din Roma și vestesc lumii puterea suverană a bisericii și deosebirea totală între ființa, viața și aspirațiunile bisericii deoparte și cele profane de altă parte.

Muzica de operă, cu combinarea ei între cântarea soliștilor și a instrumentelor de tot felul, cu muzica corală de până aci a înveselit mult sombra muzică palestriniană și a dat naștere oratoriilor și sonatelor pentru orgă și diferite instrumente, iar muzica simfonică a pus și mai mult orchestra în serviciul bisericii și a șters aproape cu totul deosebirea dintre biserică și sala de concert și de operă. E impunător, e măreț, te simți cu totul transportat când asculți un oratoriu sau o messă de Haydn sau de Mozart, de Bach sau de Beethoven, dar pierzi noțiunea spațiului și nu mai știi dacă te afli în biserică ori la operă.

* * *

Muzica bisericească protestantă se reduce la la două forme caracteristice: *coralul* și *motetele*. *Coralul* este un gen ușor de muzică, un gen democratic, acea cântare unisonă întonată în biserică de toți credincioșii și acompaniată numai de orgă. El constă din melodii populare sau împrumutate din cântarea ambroziană. Formă mai înaltă artistică a primit coralul numai în prelucrările lui I. Seb. Bach.

Motetele este un gen de cântare pur vocală, de obicei pe patru voci, având ca text un verset biblic.

Din combinarea versetelor biblice cu cele apropiate de ele ca înțeles din cartea de psalmi și din alcătuirea și alternarea muzicii deosebite a ambelor feluri de versete au luat naștere *cantatele* (care și-au atins apogeul cu I. Seb. Bach,) și rivalizează cu oratoriile catolice.

În general vorbind, muzica polifonică e mai puțin cultivată și practică în biserica protestantă decât în cea catolică.

* * *

La noi, ortodocșii, singura muzică bisericească în uz a fost până în veacul XIX psaltichia. Dascălii renumiți de altă dată erau oameni cari adesea dispuneau de glasuri, cari azi ar face senzație. Cântarea lor totdeauna unisonă, cu multe gorgoane și tărăgănată, guturală sau nasală, gă-

dila plăcut urechile pravoslavnicilor. Melodiile, ei, destul de complicate, variau dela popor la popor sub influența muzicii naționale, care la rândul ei n'a rămas neinfluențată de ele.

Vremurile grele prin care au trecut națiunile ortodoxe și în deosebi națiunea noastră românească, n'au dat răgaz spiritelor să se îndeletnicească cu cultivarea artelor în mare măsură și de aceea noi n'avem produse muzicale cu care să ne putem fâli. Veacul XIX, un veac în bună parte de măcinare a sufletului românesc, a adus cu sine destrămarea și aruncarea în uitare a muzicii bisericești orientale, introducând pe ici și colea, mai ales în orașe, muzica corală din apus. În epoca aceasta de tranziție, din care n'am ieșit încă, ne aflăm în situația cea mai critică: am pierdut ceea ce am avut și nu suntem încă în deplină stăpânire a ceea ce urmează să avem; muzica orientală e încă în lunga-i agonie, iar cea occidentală nu e încă gata să-i ia moștenirea, n'a ajuns la majorat, ci abia abia a trecut de vârsta fragedei copilării, căci care ne sunt pozițiile originale de seamă pe tărâmul muzicii corele bisericești? Ceea ce se cântă de corurile noastre în biserică sunt în cea mai mare parte împrumuturi dela ruși, îndeosebi din Bortnean-schi, reproduceri și prelucrări ale muzicii de oratoriu, de motete și de cantate din apus și puține bucăți originale în adevăratul înțeles al cuvântului.

Nu s'a limpezit până acum bine nici chestiunea căii, a drumului ce trebuie să urmeze muzica noastră bisericească corală, ca să devină cu adevărat a noastră, să grăiască sufletului românesc într'o limbă înțeleasă și plăcută, care să-l câștige pentru ea și să trezească în el credința străbună și dragostea de lăcașurile sfinte.

Ne trebuie în biserică muzică, à la Haydn, Mozart, Bach, Beethoven, poate chiar cu instrumente și orchestră în toată regula, cum vor și cer unii, cari zic: dacă lumea fuge de biserică, să meargă biserică după lume și s'o atragă la sine, modernizându-și și adaptându-și cântarea, pictura, arhitectura, predica, cu un cuvânt întreaga ei ființă, după gustul, după cerințele vremii?

Ori ne trebuie o muzică eminentemente vocală,

sobră, spirituală, desbrăcată de ori ce elemente profane, lumești, o muzică de așa fel, ca să pară coborâtă dintr'altă lume superioară, îngerească, divină și să invite sufletele să se înalțe către acea lume, o muzică pur bisericească, în genul lui Palestrina?

Ori în fine, ne ar trebui o muzică eclectică, un fel de mozaic sau pot-pourri, în care genul simfonic beethovenian să fie combinat cu contrapunctismul palestrinian și din care să nu lipsească nici coloritul național sau elemente din muzica bisericească orientală?

Iată întrebarea cea mare la care trebuie să răspundă, problema cea grea pe care cată s'o deslege pleiada noastră de compozitori, din ziua de azi, unii deja încercați, cunoscuți și apreciați, alții lucrând cu înfrigurare și așteptând cu nerăbdare să audă verdictul cunoscătorilor și al marei turme cuvântătoare, al gloatelor înțeleghătoare.

* * *

Înalt Prea Sfințitul Patriarh Miron a luat o dispozițiune, care va contribui în largă măsură la limpezirea acestei chestiuni.

Înalt Prea Sfinția Sa a numit ca inspector al corurilor bisericești pe domnul Ștefan Popescu, profesor de compoziție vocală și bisericească la Conservatorul de muzică din București. Domnul Popescu este foarte indicat, dacă nu chiar cel mai indicat, să propună soluționarea acestei arzătoare probleme, pentru că d-sa este cunoscător desăvârșit atât al muzicii bisericești occidentale cât și al celei orientale, este un escelent dirijor de cor și are și toate cunoștințele teologice trebuitoare pentru înțelegerea acestei probleme în toată amploarea ei, căci e și licențiat în Teologie. Observațiunile ce va face inspectând corurile bisericești din capitală îi vor fi de mare folos pentru atingerea țintei dorite.

Nădăjduim dar, că problema muzicii noastre corale bisericești, va fi pusă în curând în chip oficial și desbătută de toți cei competenți în materie și că astfel se va și rezolvi într'un viitor apropiat.

Pr. I. MIHĂLCESCU

Cel dintâi pas al înaintării noastre, trebuie să fie o nouă socotință despre adevăr, așa precum îi avem în Iisus, și o privire mai largă despre cuvântul și voința Sa pentru noi. Noi nu avem nevoie de o nouă Biblie, ci de ochi noi ca să citim Biblia noastră, și de o mai largă lumină, ca să lucrească peste paginile ei adânci și isbitoare. Avem nevoie, nu numai de un sistem de exegesă, sau de un sistem de expunere și critică biblică; de o deplină cunoștință a literii și de minunatul cadru al ei, după istorie, geografie, antichități și limbi vechi; ci, de o concepțiune largă, vie și spirituală, despre ce înseamnă ea pentru noi și despre ce este cugetarea lui Dumnezeu, din ea pentru fiecare din noi.

A. B. SIMPSON

în *A Larger Christian Life*. New-York, 1890, p. 97-98.

Verificarea gestiunilor parohiale

Ziarul „Universul“ ne aduse de sf. sărbători ¹⁾ tristă veste, că directorul contabilității din Ministerul Cultelor, d. Stoian Popescu, în urma unui accident de automobil i s'a fracturat baza craniului. Impărtășim și noi durerea pentru acest confrate, care mai presus de toate este o albină harnică, cu o voință mare de lucru și cu o răbdare migăloasă în conducerea scriptelor financiare ale Ministerului. Pe urma acestei întâmplări, Ministerul suferă prin absența d-sale, până la deplina însănătoșire, pe care i-o dorim, cât mai grabnic.

Persoana sa, ne asociază în minte, cercetarea bugetelor și a conturilor de gestiune parohiale de către onor. Minister, operațiune care, deși e făcută cu multă competență, totuși suferă, nefăcându-se la vreme. Un cont de gestiune parohial capătă aprobare destul de târziu, ceea ce înseamnă, că trebuie să ne gândim la o descentralizare din acest punct de vedere. S'ar putea obiecta, că această descentralizare s'a făcut, dându-se voie sf. Mitropolii și Episcopii, să verifice statele și să se înmâneze celor în drept spre ordonanțare.

Desigur, e un început bun și aprobăm în totul măsura luată; dar să nu se uite, că această însărcinare s'a dat unor persoane, cari au și alte obligațiuni, astfel că s'a îngreuiat situația acestora și mai mult, fără a avea un nervus rerum gerendarum ca zel al activității lor. Aceste persoane n'au cunoștinți așa exacte în cercetarea statelor, pentru care fapt azi, sumele se ordonanțează mult mai anevoie ca în trecut. Nu despre aceasta vreau să mă ocup. Voi expune pe scurt modul cum s'ar putea verifica bugetele și conturile de gestiune parohiale, așa ca verificarea să nu sufere și să se facă tot cu aceiași competență, ca și cercetarea ministerială. Spre edificare, voi arăta cum se cercetează gestiunea comitetelor școlare, ce rezultate a dat și dacă putem, să împrumutăm felul acesta de cercetare criptică.

Toată gestiunea financiară a comitetelor școlare, dintr'un județ, se verifică de comitetul școlar județean, care lucrează printr'o delegațiune permanentă de trei persoane, un contabil verificator și un arhivar. Delegațiunea permanentă dă aprobare bugetelor și conturilor de gestiune după ce statele au fost verificate de contabil, făcând raport pentru fiecare buget, bilanț, etc.

Sar de membru în comitetul școlar județean es. onorifică.

Contabilul și arhivarul sunt plătiți din fondul comitetului.

Fondurile comitetului școlar județean se compun din următoarele sume:

I) Contribuțiunile comitetelor școlare rurale cu un maxim de 15 la sută din venit; II) Subvențiile Statului și ale județului; III) 10 la sută din economii, excedente și încasări peste prevederi bugetare; IV) Donațiuni, legate și alte venituri întâmplătoare. Rezultatele sunt foarte bune, întrucât fiecare comitet rural își întocmește bugetul la timp, cheltuește conform prevederilor bugetare, nu cum se practică azi în biserică; controlul nefăcându-se anual, ci când își aduc aminte epitropiile să înainteze gestiunile. Orice lipsă de control produce perturbare în buna rânduială a fondurilor, mai ales când preoții părăsesc parohiile prin transferare sau deces.

Ca unul ce experimentez controlul gestiunilor financiare al comitetelor școlare rurale, a unui județ, pot afirma fără să greșesc, că a venit timpul, să se schimbe modalitatea controlului financiar al epitropiilor parohiale, despotmolind ministerul de această verificare, care nu cunoaște nici situația de fapt a veniturilor și cheltuelilor unei parohii, și încetinind acest control, care cu cât se face mai domol și mai rar, cu atât e mai păgubitor.

Ca urmare propun, să se înființeze un comitet central județean cu îndatorirea de a verifica încasările și plățile Epitropiilor urbane și rurale în locul onor. Minister de Culte.

Acest comitet județean să depindă de Minister, care va fi intermediar între Minister și Epitropii, dându-i-se atribuțiunea de a verifica întrebuințarea sumelor acordate de Minister.

Acest comitet central județean, ca centru al ramificațiilor parohiale, ar exercita o mai severă supraveghere și ar întrebuința mai cu roșt sumele pentru ajutorarea epitropiilor. Dacă se vorbește de monopolul lumânărilor, introducându-se și la noi sistemul basarabean, desigur că rolul comitetului central județean ar spori necesitatea înființării lui, verificând, controlând și dând diferite sume, ca ajutoare acolo unde nevoia cere și numai unde trebuie.

Aceste deziderate izvorăsc și din faptul, că onor. Minister de Culte dă sume, ce se cheltuesc numai pe considerațiuni de bună credință a epitropiilor. Nu ne îndoim de această bună credință, dar nu se cunoaște, nici cine lucrează în biserică, cum lucrează și nici nu se avizează la încurajarea valorilor morale, cari sunt foarte multe și lăsate în penumbra unui crepuscul de lună, care în loc de a înviora ființa valorii morale, o face palidă, molatică și fără sacrificiul eului nostru pentru viitor.

1. De anul trecut. Art. acesta e vechiu. — Nota A. S.

Acestea sunt părerile unui preot de sat, care desigur, nu pretinde ca să fie aduse la îndeplinire, spre a servi de normă în conducerea viitoare a averilor materiale bisericești, ci s'a expus

necesitatea schimbării de control în gestiunile parohiale, necesitate urgentă și corespunzătoare realității.

Pr. IOAN I. IONESCU,
Președintele comitetului școlar județean
Com. Mărăcineni-Buzău

COMENTARIUL SFINTEI EVANGHELII ¹⁾

Chemarea și mărturia Sfântului Ioan Botezătorul (Ioan 1, 6-28).

I

Introducere.

În numerele din Martie și Aprilie a. c. ale acestei reviste, am văzut ce ne spun evangheliștii sinoptici despre chemarea Sfântului Ioan Botezătorul și despre mărturia lui privitoare la Domnul Hristos. Aceia însă nu este tot ce Sfintele Evanghelii ne povestesc despre chemarea lui și nici toată mărturia lui. Afară de cele cuprinse în sinoptici, noi mai avem arătări deosebite ale Sfântului Evanghelist Ioan, și despre acestea trebuie să ne ocupăm în bucata care urmează.

Cu aceasta înodăm iar firul evangheliei Sfântului Ioan, pe care l-am lăsat încă dela începutul comentariului nostru. N'am tâlcuit din el decât numai cele cinci stihuri dintâi, în care se vorbește despre nașterea mai pre sus de fire a Fiului, și ne-a rămas neatinsă partea care urmează dela stihul 6, în care tocmai este vorba despre Sf. Ioan Botezătorul. La cercetarea acesteia pășim noi acum.

II

T E X T U L

6. Fost-a om trimis dela Dumnezeu, numele lui Ioan. 7. Acesta a venit spre mărturie, ca să mărturisească de lumină, ca toți să creadă prin el. 8. Nu țera această lumină, ci ca să mărturisească de lumină. 9. Era lumina cea adevărată care luminează pe tot omul ce vine în lume. 10. În lume era, și lumea printr'însul s'a făcut, și lumea pe dânsul nu l-a cunoscut. 11. Întru ale sale a venit, și ai săi pe dânsul nu l-au primit. 12. Iar câți l-au primit pe dânsul, le-a dat lor stăpânire ca să se facă fii ai lui Dumnezeu, celorce cred întru numele lui. 13. Care nu din sânge, nici din poftă trupească, nici din poftă bărbătească, ci dela Dumnezeu s'au născut. 14. Și cuvântul trup s'a făcut și s'a sălășluit întru noi (și am văzut slava lui, slavă ca a unuia născut din Tatăl), plin de dar și de adevăr. 15. Ioan mărturisirea pentru dânsul și strigă grăind: Acesta era pentru care am zis: Celce vine după

mine mai înainte de mine s'a făcut, că mai înainte de mine a fost. 16. Și din plinirea lui noi toți am luat, și dar peste dar. 17. Că legea prin Moisi s'a dat, iar darul și adevărul prin Iisus Hristos s'a făcut. 18. Pre Dumnezeu nimeni nu l-a văzut niciodinioară; cel unul-născut, Fiul, carele este în sânul Tatălui, Acela a spus. 19. Si aceasta este mărturia lui Ioan, când au trimis Iudeii din Ierusalim preoți și leviti ca să-l întrebe pe dânsul: Tu cine ești? 20. Si a mărturisit și n'a tăgăduit, și a mărturisit: Nu sunt eu Hristosul. 21. Si l-au întrebat pe dânsul: Ce dar ești? Ilie ești tu? Si a a zis lor: Nu sunt. Proorocul ești tu? Si a răspuns: Nu. 22. Deci au zis lui: Cine ești? Ca să dăm răspuns celor ce ne-au trimis pe noi. Ce zici însuși pentru sineși? 23. El a zis: Eu sunt glasul celui ce strigă în pustie: Indreptați calea Domnului, precum a zis Isaia proorocul. 24. Si trimesii erau dintre farisei. 25. Si l-au întrebat pe dânsul și i-au zis lui: Pentru ce dar botezi, dacă nu ești tu Hristosul, nici Ilie, nici proorocul? Răspuns-a lor Ioan, grăind: Eu botez cu apă, iar în mijlocul vostru stă pe care voi nu-l știți. 27. Acela este cel ce vine după mine, care mai înainte de mine s'a făcut, căruia nu sunt vrednic să-i dezleg cureaua încălțăminteii lui. 28. Acestea s'au făcut în Vitaara, de cea parte de Iordan, unde era Ioan botezând.

III

Starea textului

În bucata aceasta, deosebirile de text între feluritele manuscripte sunt destul de mari. Astfel, la stihul 11, unde cetim: *în ale sale* (εἰς τοὺς ἰδίους) *a venit*, în codicele B. cetim: εἰς τοὺς Ἰουδαίους, adică: *între Evrei venit*. Dar este vădit că aici ne aflăm înaintea unei greșeli de copiator, care a amestecat ἰδίους cu Ἰουδαίους. După cum ne spune Calmes ¹⁾ astfel de greșeli și estecări a cuvântului ἰδίος cu Ἰουδαίος se mai găsesc în manuscripte.

O chestiune mai însemnată însă avem la stihul ¹³. Aici cetim: *care dela Dumnezeu s'au născut* (ἐγεννήθησαν),

1) Evangile selon Saint Jean, Paris 1904, p. 109.

1) Vezi Nr. trecut

pe când la unii părinți scriitori bisericești citim: *s'a născut* (ἐγενήθη), și atunci ei înțeleg locul nu referindu-l la oamenii care s'au născut dela Dumnezeu, cum este în textul nostru, ci referindu-l la Cuvântul, așa că despre El înțeleg că nu s'a născut din poftă trupească, ci de sus. Deci ar fi vorba aici despre nașterea mai pre sus de fire a lui Mesia, nu despre zvâcnirea sutlească prin care omul se face fiu al lui Dumnezeu (nașterea din nou). Această citire o mai găsim și într'un manuscript vechiu latinesc care este numit *Codex Veronensis*.

Dintre părinții și scriitori la care o găsim, trebuie să cităm pe St. Iustin Martirul, în *Dialogul cu Iudeul Trifon*; pe Irineu, în *Adversus Haereses* și pe Tertulian, în *De Carne Christi*. Deci locul întreg ar trebui atunci tradus: *Iar celorce l-au primit* (pe Cuvântul) le-a dat stăpânire ca să se facă fii ai lui Dumnezeu, celor cari cred în numele celui ce s'a născut nu din sânge....

Din toate acestea, noi trebuie să tragem încheerea că în veacul III, textul acesta se întrebuinta în Apus ca o variantă, care este aceasta, pe care am văzut-o, dar oricum, mult mai răspândită este cea din textul nostru.

În unele texte, citim: *că din plinirea lui noi toți am luat*, iar alte texte: *și din plinirea lui*. Sunt destule temeieri și pentru una și pentru alta, încât nu putem spune că una e mai bună ca alta. Cu toate acestea ele nu aduc o deosebire de înțeles.

La stihul 18 avem în unele texte: *unul născut Fiul lui Dumnezeu* sau; *unul născut Fiu Dumnezeu* sau: *unul născut Dumnezeu*. Textele mai vechi ne dau însă forma mai scurtă, care e și la noi: *Fiul, cel-unul născut* și care are mai multe temeieri pentru ea.

Tot aici, rostirea *celce este* (ὅν) din *celce este în sânul Tatălui* lipsește în codicele N, fără însă a se aduce o vătămare înțelesului.

IV.

Tâlcuirea textului

Prin cele cinci stihuri dintâi ale Evangheliei sale, Sf. Evanghelist Ioan ne-a vorbit despre existența Fiului mai înainte de veci în ființa Treimii. Prin aceasta, mintea noastră este purtată dincolo de granița vremilor și a lucrurilor, pentru a pluti, fără chip de oprire, în ținuturile fără capăt ale veșniciei. Cu aceasta, se înțelege suntem dincolo de istorie, afară de orice străbateră și numărare a omului. Dar odată încheiată aceasta, evanghelistul vine și la punctul pe care vrea să ni-l desvăluie: arătarea lui Iisus Hristos în istorie, intrarea Lui în lumea cea mărginită, pentru a-i aduce darul Său mântuitor. Aceasta e partea spre care năzuiește scriitorul: arătarea lucrării sfințitoare a lui Dumnezeu și în lumea greoaie a trupurilor și a materiei.

Dar apucându-se să facă aceasta, cel întâi despre care trebuie să pomenească este Sf. Ioan Botezătorul, fiindcă acesta e crainicul vremii celei noi care începe

cu Mântuitorul. Așa cum sinopticii n'au putut zugrăvi viața Domnului fără a pune la începutul ei chipul Înainte-Mergătorului, nici Ioan Evanghelistul n'a putut trece peste chipul celui ce, ca un inel, leagă Testamentul Vechiu de cel Nou. De aceea, îndată ce el a scris, în scurte fulgerări, despre ființa mai presus de fire a Fiului în unitatea Dumnezeirii, îndată ce vrea să scrie despre intrarea Domnului Hristos în istorie, începe cu cuvintele despre Sf. Ioan Botezătorul: *fost-a om trimis dela Dumnezeu, numele lui: Ioan*.

Privind peste toată bucata aceasta, mai înainte de a intra în însăși tâlcuirea ei, noi descoperim mai multe linii de gândire, pe care, dacă le deslușim, avem mai multă ușurință la urmărirea și la înțelegerea lor.

Aici avem 1. o privire generală (stihurile 6-18) peste chestiunea vestirii lui Ioan, a întrupării Domnului și a ținutei pe care lumea a avut-o față de aceste iapte; 2. avem o zugrăvitură amănunțită (stihurile 18-28) despre răsunetul acestei vestiri în mijlocul unei părți din lumea de atunci. Dela privirea generală, suntem trecuți la partea concretă, de amănunt. Deci avem mai întâi aceste două părți deosebite care se bagă-de-seamă foarte bine.

Luând numai partea dela început, și în ea găsim mai multe trepte de cugetare îmbinate de Sf. Evanghelist Ioan. Avem 1. arătarea despre Înainte-Mergătorul (stih. 6-8), ca celce deschide calea pentru lucrarea Domnului în lume; 2. avem apoi câteva scurte trăsături despre Domnul iviț în lume și primirea rece pe care l-au făcut-o mulți din lume (stihurile 9-11); 3. prin contrast, scriitorul ne pomenește apoi de alții care l-au primit, din pricina sufletului lor curat (stih. 12-13); 4. stihul 14 este ca străpungerea soarelui printr'un cer înourat și arătarea limpede că Domnul s'a arătat în trup înaintea omenirii; 5. Față de această ivire luminoasă, avem și grăirea Sfântului Ioan, care e mai concretă în arătarea ei despre Domnul Hristos, decât zugrăvirea generală dată mai sus (stih. 7-8) de către evanghelistul însuși, cum și graiul evanghelistului cu caracterizări mai amănunțite despre Domnul întrupat și despre lucrarea Lui (stih. 15-18) sau, după cum se rostește *Fillion*, avem arătarea mai amănunțită a „roadelor întrupării“¹⁾.

Acesta e șirul de cugetări pe care-l găsim în partea I a bucății noastre. Să ne apucăm acum să le urmărim pe acestea:

6. Fost-a om trimis dela Dumnezeu, numele lui Ioan; 7. Acesta a venit spre mărturie, ca să mărturisească de lumină, ca toți să creadă prin el; 8. Nu era acela lumina, ci că să mărturisească despre lumină.

1. În cuvintele *numele lui Ioan* s'ar părea că *lui* și *Ioan* formează un genitiv. Cu toate acestea acel *lui* în grecește e dativ (ἀντῷ). Din pricină că turnarea pe românește e făcută prea morțiș după textul grecesc, cineva se poate încurca și să creadă că *lui Ioan* e

1) *Evangelie selon S. Jean*. Paris 1904, p. 8.

un genitiv și, dacă ar crede așa, fraza rămâne pentru el fără înțeles. De aceea, pentru a feri pe cineva de a cădea într-o asemenea greșală, fraza trebuia turnată altfel în traducere, ori trebuia făcut un adaos. Se putea spune: *și numele lui era Ioan* sau: *al cărui nume era Ioan* sau: *numele acestuia era Ioan*. Așa cum e dat textul pe românește azi, nu e bun și trebuie făcută aici o mică schimbare.

Dar altă greșală săritoare în ochi este la stihul 8 unde citim: *Nu era acela lumină*. Așa e în textul Sfântului Sinod. Cu toate acestea în grecește este: *Nu era acela lumina*, adică Ioan nu era Hristos. Dacă în stihul 4 evanghelistul l-a numit pe Fiul *lumina oamenilor*, iar mai la vale (st. 9) *lumina cea adevărată care luminează pe tot omul ce vine în lume*, urmează că și aici trebuie să-l numim tot *lumina* adică lumina în cel mai înalt înțeles al acestui cuvânt. Căci, dacă zici numai *lumină*, fără articol, înțelesul cuvântului se schimbă. S'ar părea că spui despre Ioan că nu era lumină, adică nu era un om de seamă. Inșă nu este așa, ci *nu era lumina* înseamnă acolo: nu era colce este marea de lumină.

Deci la o nouă traducere și aici trebuie schimbat.

2. Dacă citim începutul evangheliei Sfântului Ioan, și am străbătut cele cinci stihuri din capul ei, avem ca o mare săritură când este vorba să trecem la stihul 6, în care evanghelistul începe a ne scrie despre Sf. Ioan Botezătorul. Ni se pare o trecere prea năprasnică. Ni se vorbește despre Sf. Treime, despre chipul Fiului în ființa ei, și deodată suntem pe neașteptate trecuți în mișcarea lumii pământești prin cuvintele: *Fost-a om trimes dela Dumnezeu*.

Cu toate acestea cele 5 stihuri nu cad așa, ca un glonț, fără nici legătură cu cele de mai nainte. Nu. Înțelesul este că, deși omenirea s'a arătat fără simțire în fața luminii care este Dumnezeirea, cu toate acestea Dumnezeu n'a părăsit-o, ci i-a trimes din când în când raze de lumină prin bărbații care au venit și i-au vestit învățăturile lui Dumnezeu. Ioan este unul din aceștia, și anume cel din urmă din răstimpul vechiului Testament, îndată înainte de venirea luminii înseși prin ivirea Fiului întrupat între noi.

Când s'a spus în stihul 5 că *întunerecul pe dânsa* (pe lumină) *nu o a cuprins*, adică n'a îmbrățișat-o, n'a primit-o, n'a venit la dânsa, înseamnă că lumea a stat nepăsătoare, Dumnezeu însă n'a încetat a purta grijă de ea. Deci așa se leagă trecerea la Ioan Botezătorul de cele de mai nainte. Lumea a fost nesimțitoare, dar Dumnezeu n'a părăsit-o, iar trimeterea lui Ioan a fost o faptă doveditoare a îngrijirii Sale de lume, cum a făcut-o și de atâtea ori mai nainte, când a trimes și mulți alți bărbați.

3. Când citim textul românesc, noi nu băgăm-de-seamă unele contraste pe care evanghelistul le fixează și care se bagă-de-seamă numai în textul grecesc. Căci, pe când despre *Cuvântul* a spus mai nainte că El era

(ἦν), adică exista prin puterea de sine însuși, despre Ioan, spune ἐγένετο. Și cu toate că noi pe românește l-am tradus pe ἐγένετο prin *fost-a*, totuși se poate băga-de-seamă că el este altceva decât ἦν. Inseamnă că Ioan a fost pus în chemarea lui de către altul, de către Dumnezeu. De aceea acel *fost-a* s'ar putea traduce acolo cu *făcutu-s'a* sau, și mai bine, prin: *fost-a rânduit*.

4. Fillion ne îmboldește luarea-aminte și spre altă precizare a înțelesului. El spune că *fost-a om trimes dela Dumnezeu* nu trebuie luat în înțelesul că Dumnezeu a trimes odată pe un om, adică cuvântul *trimes* ar fi aici forma compusă a perfectului dela verbul *a trimete*. Nu, ci zice că evanghelistul de a aceea pune aici forma ἐγένετο ἀπεσταλμένος, pentruca să nu luăm înțelesul lui *a fost trimes* ca o formă de trecut a verbului *a trimete*, ci *trimes* este acolo substantiv, în loc de *sol*, așa că s'ar putea traduce: *fost-a un om trimes ca sol dela Dumnezeu* sau: *fost-a rânduit un om ca sol dela Dumnezeu, și numele lui era Ioan*.

În această deslușire se înțelege mult mai bine cuprinsul stihului 6.

5. Bisping ne îndreaptă luarea-aminte și spre altă latură a chestiunii. El spune că Evanghelistul Ioan fixează aici anume în scris contrastul de slujire între Cuvântul și Ioan Botezătorul împotriva ucenicilor Înainte-Mergătorului, care mărturiseau despre el o credință mai mare decât aceea că a avut numai chemarea de a găti calea Domnului. De aceea despre Cuvântul spune că *era* (ἦν), pe când despre Ioan ἐγένετο (*fost-a, făcutu-s'a, rânduitu-s'a*); Cuvântul e θεός (Dumnezeu), Ioan e ἄνθρωπος (om); Cuvântul era Dumnezeu, Ioan a fost *trimes dela Dumnezeu*.

6. Stihul 7 ne arată limpede chemarea Înainte-Mergătorului: El avea chemarea să aducă oamenilor mărturie despre lumină, adică despre Fiul. Materialul grăirii sale avea să fie despre Fiul lui Dumnezeu. De aceea spune evanghelistul: *acesta a venit spre mărturie ca să mărturisească de* (despre) *lumină*. Deci: avea să fie martur prin ființa lui (*spre mărturie*), și apoi să și grăiască despre lumină (*ca să mărturisească de lumină*). Scopul apropiat al venirii Înainte-Mergătorului a fost acela de a vesti pe Mântuitorul, dar scopul mai depărtat și care este scopul cel mare, în care se cuprinde cel apropiat, este cel pe care evanghelistul îl arată prin cuvintele: *ca toți să creadă prin el*, adică prin Ioan.

Fillion ne spune că Sf. Ioan Evanghelistul întreabă înțelegând des cuvintele *mărturie* și *a mărturisii*. Acestea sunt rostirile sale dragi când este vorba să vorbească de dovezile pentru Mântuitorul. Le găsim aproape de 50 de ori în evanghelie și de 40 de ori în epistole și Apocalipsă.

Bisping spune, cu multă dreptate, cu privire la acest scop final al mărturisirii lui Ioan Botezătorul: „Cine vrea să se facă părtaş al luminii dumnezeiești care s'a

arătat în Mântuitorul, trebuie mai întâi să creadă. Căci credința nu este altceva decât o deschidere a sufletului tău pentruca să primești în tine razele și îmboldurile lumii celei prea înalte de lumină și de dar. Pentru a mijloci această credință a lui Israil către Hristos și a da mărturie despre Iisus din Nazaret că El e Mesia, spre aceasta a fost trimis Ioan și a fost imputernicit prin minunata descoperire de la botezul lui Iisus (vezi stihul 31 și următoarele¹⁾“.

7. Prin *toți* din *ca toți să creadă* trebuie să înțelegem mai întâi pe Evrei, pentrucă Ioan avea să vestească numai Evreilor, dar îndată apoi și pe toți ceilalți oameni. Deci mărturia lui Ioan are a sluji întregii omeniri. El face parte din planul general care țintește la mântuirea tuturor oamenilor.

8. Chemarea lui Ioan era mare și însemnată. Dar oricât de mare, evanghelistul simte trebuință să limpezească mintea oamenilor că el era în slujba altuia; mai mare și nu cumva cineva să se oprească numai la Ioan, oi să treacă la primirea luminii. Dacă avem în vedere că încă pe când Pavel propoveduia în Efes, se aflau acolo ucenici ai Sfântului Ioan Botezătorul, adică atât de departe de Palestina și la mai mult de 20 de ani după moartea Sfântului, trebuie să înțelegem de ce Sf. Ioan Evanghelistul ține să apese în acest stih pe cugetarea că Ioan nu era el lumina, ci venise numai ca să mărturisească despre lumină.

Cugetarea pe care am găsit-o în stihul 7, o găsim și în stihul 8, despre însușirea de martur a Înainte-Mergătorului. Aceasta ne arată încă odată ce am constatat: că aceasta era o cugetare scumpă Evanghelistului.

9. Era lumina cea adevărată, care luminează pe tot omul ce vine în lume. — 1. Înțelesul stihului 9 este cu totul legat de al stihului de mai nainte, Căci fiind întrebuințat fără subiect scris, ci numai subînțeles, trebuie să căutăm acest subiect în cele de mai nainte. De aceea noi zicem că subiectul este *lumina*, de care a vorbit îndată mai nainte, așa că înțelesul trebuie să fie: *Această lumină* (de care am pomenit) *era însăși lumina cea adevărată care luminează pe tot omul care vine în lume.* Va să zică Fiul lui Dumnezeu nu este o ființă care-și trage toată pozoaba și strălucirea ei dela altcineva, ci o are în El însuși. De aceea îi zice *lumina cea adevărată*, adică lumina cea mai deplină, însuși izvorul luminii și puterii. Nu că lumina unui sfânt ca Ioan Botezătorul n'ar fi adevărată, dar e lumină de împrumut. În chipul cel mai desăvârșit, numai Dumnezeu este lumina și de aceea numai ei i se poate zice că e adevărată.

În limba românească noi nu putem face bine deosebiriile acestea, pentrucă avem un singur cuvânt pentru *adevărat*. Zici despre ceva că e *adevărat*, pentru a spune că nu e *minciună*. Dar tot adevărat zici și când e vorba de o ființare desăvârșită, care nu are nevoie

să ființeze prin altceva. În înțelesul acesta, Dumnezeu e o ființă adevărată, dar omul nu e ființă adevărată, nu în înțelesul că e mincinoasă, că ar fi o făptură de ceară, nu; ci în înțelesul că nu ființează în chip desăvârșit, fiindcă are nevoie de atâtea alte materii pentru a putea trăi. Deci viața lui nu e o viață de adevărată deplinătate. E numai o întocmire din altele, nu e viață ca a lui Dumnezeu.

Pentru a spune aceasta, limba grecească are cuvântul *ἀληθινός*. Pentru a spune însă despre ceva că e adevărat, spre deosebire de mincinos, are cuvântul *ἀληθής*. Limba românească nu are aceasta și de aceea nu putem face, după textul românesc, deosebirea pe care o face Sf. Ioan Evanghelistul scriind în grecește. El întrebuințează în rostirea *lumina cea adevărată* cuvântul *adevărat* (*ἀληθινόν*) care înseamnă existența deplină, nu adevărat spre deosebire de minciună. Deci așa trebuie înțeles aici. Lumina cea adevărată este lumina cu cea mai înaltă existență, nu o lumină, care se împărtășește de aiurea, ca planetele, care-și iau lumina dela soare.

2. Dar sunt tâlcuitori care nu iau cuvântul de aci *lumina* ca subiect subînțeles, ci ca predicat. Ei vor să înțeleagă ca subiect pe *Cuvântul*, cel din stihurile dela început, în înțelesul: *El* (adică Cuvântul) *era lumina cea adevărată...* Cei mai mulți tâlcuitori însă privesc lumina din stihul 8 ca subiect, așa cum am tâlcuit și noi mai sus. În amândouă felurile însă, nu e o deosebire mare, fiindcă, ori căutăm subiectul mai sus, ori îndată, în stihul 8 de mai nainte, tot de Fiul din Sf. Treime e vorba.

3. Mai mare însă e altă deosebire, pe care o împărtășesc unii tâlcuitori. Anume, noi înțelegem cuvintele *care vine în lume* ca fiind legate de *omul*, adică zicem că *Fiul este lumina cea adevărată, care luminează pe tot omul care vine în lume.* În rostirea aceasta omul este acel care vine în lume. Dar tâlcuitorii de care am pomenit spun că *vine în lume* trebuie luat în legătură cu *lumina*. Ar fi vorba aci de *lumina care vine în lume*. Deci înțelesul ar fi: *Această lumină era lumina cea adevărată care, atunci când vine în lume, luminează pe tot omul.* După limba grecească, acest înțeles este cu puțință, fiindcă rostirea *care vine* e cuprinsă într'un singur cuvânt (*ἐρχόμενον*) și e în forma gramaticală neutră, așa că poate sta în legătură foarte bine cu *lumina*, care în grecește este tot neutră. Dar cei mai mulți tâlcuitori sunt împotriva acestui înțeles, fiindcă, zic ei, deși gramatical se poate socoti și așa și nu e greșală gramaticală a traduce astfel, dar ca chip de orânduire a cuvintelor în vorbire, nu e prea bine a socoti așa, pentrucă, în împrejurarea aceasta, de ce *care vine* este pus atât de departe de *lumina*? Ar fi trebuit să fie pus chiar lângă acest cuvânt. De aceea mult mai firesc este să luăm pe *care vine* în legătură cu *omul*, fiindcă e chiar lângă acest cuvânt. Deci înțelesul este că *Cuvântul este lumina care lu-*

¹⁾ *Erklärung des Evangeliums nach Johannes*. Münster, ed. 2. 1869, p. 33.

minează pe tot omul care se ivește pe lume, sau care se naște. „Vine în lume“, cu înțeles de se naște, este un evraism.

4. Dacă Cuvântul luminează pe tot omul care vine pe lume, înseamnă că puterea Sa a ajutat nu numai dela întrupare, ci El a fost de față și a lucrat în omenire și înainte de aceasta. Prin urmare omul, deși căzut, n'a fost lipsit de puterile care să-l ajute a cunoaște calea către Dumnezeu. Aceasta ne deslușește pentru ce și între păgâni s'au găsit oameni cu viață curată și cu năzuința către curățirea cu sufletul.

10. In lume era, și lumea printr'însul s'a făcut, și lumea pe dânsul nu l-a cunoscut. 11. Intru ale sale a venit, și ai săi pe dânsul nu l-au primit. — 1. Prin cuvintele *in lume era*, se înțelege tocmai ce am spus mai sus, că Cuvântul și-a întins lucrarea Lui asupra lumii și mai înainte de întruparea Sa. Deci nu era greu de a-L cunoaște încă de mai înainte de venirea Sa ca om, din lucrurile Lui. După cum am văzut când am tâlcut stihurile 1—5, că despre Cuvântul se vorbește și în V. Test., înțelegem că cuvântul lui Dumnezeu pătrundea lumea cu puterea Sa și până a nu se întrupa.

2. Dar cine era această lume?

Evangelistul Ioan înțelege prin ea mai întâi lumea ca întreg al zidirii lui Dumnezeu. *Lumea printr'însul s'a făcut* înseamnă că tot ce se cuprinde în șirul fapturilor și lucrurilor a izvorât din lucrarea ziditoare a Cuvântului, adică El a fost împreună activ în Treime, cu celelalte fețe ale sfintei Treimi. Dar evangelistul îndată își îngustează înțelesul cuvântului lume, pentru a înțelege prin el pe oameni și mai cu seamă lumea cea protivnică lucrării lui Dumnezeu și cufundată în păcate și rea-voință. În acest înțeles întrebunțează el foarte des cuvântul *lume*, de 80 de ori în evanghelie, de 22 de ori în întâia sa epistolă. Pentru că el vorbește deseori de starea de păcat a omului, care-și iubește această pornire și se împotrivesc lui Dumnezeu, și oamenii care fac aceasta poartă numele de *lume*, fiindcă iubesc mai mult ale lumii decât ale lui Dumnezeu.

3. Tâlcurorii nu sunt înțeleși cine sunt acei *ai săi* între care Fiul a venit. Toată lumea este a Sa, fiindcă El a fost ziditorul ei. Aceasta e, de pildă, părerea lui *Alfred Loisy* din Paris. El zice: „Între ai săi a venit și ai săi nu l-au primit... Mulți tâlcuitori socotesc că e vorba de Evrei... Pare mai natural însă a socoti că „proprietatea“ Cuvântului este lumea și că „ai săi“ sunt oamenii, făpturile sale“¹⁾.

Cu toate acestea părerea cea mai răspândită este că e vorba aici de poporul evreiesc. Acesta este în chip deosebit al Domnului, pentru că pe el și l-a ales ca să îndrepte lumea printr'însul. Cercetările despre limba

Noului Testament pentru a se încredința ce trebuie înțeles prin rostirea „ai săi“, dau acest rezultat, că trebuie să înțelegem poporul evreiesc. Aceasta ne-o arată amănunțit comentatorul *Calmes*, la care se vor găsi locurile paralele cu această rostire, din care ni se arată că trebuie să mărginim înțelesul la poporul evreiesc. El spune: „Rămâne, deci, că mediul arătat de rostirile „ale sale“ și „ai săi“ nu se întinde la omenirea în deobște, tot așa după cum nu se mărginește la generațiunea care trăia în vremea lui Hristos, ci îmbrățișează istoria poporului evreiesc. Nu sunt urmașii lui Avraam copiii iubiți ai lui Dumnezeu, neamul sfânt, proprietatea lui Iehova? Înțelepciunea lui Dumnezeu n'a venit să locuiască în Iacov, nu și-a așezat ea locuința ei în Sion și nu și-a pus stăpânirea în Israil? Israiliții sunt ai săi. Intre ei, Ea se află *la dânsa*, în însăși locuința ei. Intrebunțând aceste rostiri, evangelistul al patrulea întrebunțează cugetări care erau de mult cunoscute minților evreești. E bine încă să amintim că până și forma rostirii era plămădită încă înaintea lui“¹⁾.

4. Evangelistul arată mai la vale cu amărăciune că până și acest popor n'a primit pe Fiul lui Dumnezeu: *ai săi nu l-au primit*. După cum spune Bisping: Israil „avea în lumea veche înalta chemare de a fi purtătorul și continuatorul descoperirilor lui Dumnezeu pentru toate popoarele, neîncetatul propoveditor al adevărului veșnic în pustia lumii păgânești, păstrătorul cugetării curate despre Dumnezeu (vezi Romani [3, 2; 9, 4 și următoarele). Dar chiar și în cea mai mare parte a acestui popor ales, Iehova n'a găsit o primire credincioasă. Invârtoșarea inimii și împotrivirea Israilului față de Iehova a dat pricină proorocilor Vechiului Testament să se plângă neîncetat, și evangelistul nostru se tânguiește și el la fel când zice înainte: *și ai săi nu l-au primit*“²⁾.

Cu drept cuvânt, *Fillion* ne scoate la iveală blândețea rostirii evangelistului care, în chip atât dulce, cuprinde întreaga purtare a Evreilor față de Iisus. Căci ei nu numai nu l-au primit, dar purtarea lor a fost sălbatecă și nelegiută față de el. Cu toate acestea felul scriitorilor evanghelici de a fi cât se poate mai înfrânați, chiar și în scris, se vede și aici.

12. Iar câți l-au primit pe dânsul, le-a dat lor stăpânire ca să se facă fii ai lui Dumnezeu, celorce cred întru numele lui. 13. cari nu din sânge, nici din poftă trupească, nici din poftă bărbătească ci dela Dumnezeu s'au născut. —

1. Dacă Israilul ca popor n'a vrut să primească pe Domnul Hristos, totuș câteva raze se mângâiere găsim în faptul că unii din sânul poporului L-au primit. Ce e drept, au fost puțini, pentru că marea mulțime a stat nepăsătoare. Au fost câțiva fie între Evrei, fie între păgâni, a căror inimă a fost mai primitoare și s'au făcut

1) Citat după *Calmes, Evangile selon Sain Jean*. Paris 1904, pag. 108.

1) Op. cit., p. 108-109.

2) Op. cit. pag. 36.

părtași ai vestirii Domnului. Prin faptul acesta, ei îndată s'au bucurat de darurile pe care primirea lor le dădea, anume au căpătat puțința de a se sui la o înaltă treaptă sufletească sau, după cum spune evanghelia, a se face *fii ai lui Dumnezeu*. Fapta primirii făcute de ei Cuvântului este că au crezut Intr'Insul. Credința aceasta le-a deschis calea de a intra în înțelegerea tainelor lui Dumnezeu și a putea să guste plăcerea vieții duhovnicești. Cine lucrează în telul acesta ajunge la treapta înaltă de a fi fiu al lui Dumnezeu. Dela aceștia, născuți sufletește spre o astfel de viață, păcatul se îndepărtează și ei ajung în unitate morală cu Dumnezeu.

2. Calea de a ajunge fiu al lui Dumnezeu este numai calea sufletului. Evreii credeau că, dacă sunt din neamul lui Avraam, prin aceasta au un drept deosebit înaintea lui Dumnezeu. Dar această trufie a Evreilor știm că le-o răstoarnă Ioan Botezătorul prin cuvintele că *Dumnezeu și din petre poate ridica fii lui Avraam*; o răstoarnă și Apostolul Pavel, când spune că tăierea-împrejur se face netăiere-împrejur, dacă Evreul nu urmează poruncile lui Dumnezeu (Romani II,25); o răstoarnă aici și Sf. Ioan Evanghelistul, arătând că fiu al lui Dumnezeu se poate ajunge numai pe calea sufletească — dacă ești născut dela Dumnezeu.

Nașterea dela Dumnezeu însă, arată el, că nu se poate face pe calea trupului, și pentru a întări aceasta, o spune suindu-se din treaptă în treaptă: *ceice se fac fii ai lui Dumnezeu nu sunt cei născuți din sânge, nici din poftă trupească, nici din poftă bărbătească*. Prin aceste trei trepte, el arată cum se face nașterea trupului. Pomenește de sânge, pentru că, după părerea celor vechi, sângele era temeiul vieții trupești. ¹⁾ Nașterea vieții trupești este împreună cu poftele cărnii. De aceea Sf. Ioan spune că nașterea dela Dumnezeu este mai înaltă decât aceasta. Ea nu purcede din poftele trupului și nu se sprijină pe setea trupească, ci este un zbor al sufletului către Dumnezeu, o zvâcnire nouă a vieții, în urma căreia, omul îmbrățișează darurile puse de Dumnezeu pentru înțirarea în împărăția fiilor lui Dumnezeu. Domnul Hristos a spus către Nicodim că nașterea aceasta este naștere din nou, adică o nouă turnare a ființei omenești, pe altă cale decât cea trupească, și ea se face din apă și din Duh. Prin urmare avem a face cu o nouă zidire a omului și în această stare au intrat acei care au primit vestirea Mântuitorului, au crezut în numele Lui și s'au botezat cu botezul rânduit de El.

Dacă evanghelistul spune: *nici din poftă trupească, nici din poftă bărbătească*, noi privim această repețire nu ca un adaos de o cugetare nouă (*bărbătească*) la cea dintâi (*trupească*), ci ca o întărire a celei dintâi. Totuș Augustin, și alții după el, socotesc că prin pofta trupească, trebuie să înțelegem acolo pofta femeii, adică

1. „Nașterea fiilor lui Dumnezeu este neatârnată de sânge, *ὅθεν ἐστὶ ἀίματος*. Sângele era socotit la Evrei ca locașul vieții animale. Autorul îl pune la plural, având în vedere părțile din care este întocmit”. — Calmes, *Op. cit.*, p. 119.

este pomenit mai întâi unul din temeiurile nașterii: femeia, și apoi bărbatul. Nu avem însă destulă îndreptățire să urmăm această părere, pentru că repețirea poate fi numai o apăsare mai mult pe cugetarea de mai nainte.

3. Cuvintele de *cred într-un numele lui* sunt un evraism și înseamnă a crede în ființa care poartă numele. De oarece numele este ca oglinda ființei care-l poartă, el înfățișează pe ființa însăși. Deci a crede în numele lui Iisus este a crede în dumnezeirea Lui. ¹⁾

14. **Si cuvântul trup s'a făcut și s'a sălășluit întru noi (și am văzut slava lui, slavă ca a unuia născut din Tatăl), plin de dar și de adevăr.** — 1. Cuvintele acestea sunt punctul de încheiere a tuturor celor spuse mai nainte despre Fiul. Căci după ce a dus desfășurarea gândului său din treaptă în treaptă, arătând viața mai nainte de veci a Cuvântului și apoi ființarea Sa în mijlocul lumii și venirea în lume, evanghelistul deodată sfâșie tot ce putea fi acoperit în graiul său și spune verde și hotărît: *Acest Cuvântul, despre care vă vorbesc, s'a intrupat în mijlocul nostru și a petrecut între noi*. O vorbire mai limpede nu se putea. Dar în acelaș timp ea e străbătută de toată însuflețirea, pentru că evanghelistul își încheie aci călătoria gândului său în cuprinsul veșniciei și al nemărginirii, spre a se opri și a-l fixa în colori vii înaintea oamenilor. Graiul său este aici un grai viu și hotărît, ca al unuia care are de săvârșit ceva greu, dar e grai fericit, pentru că e plin de izbândă. Evanghelistul a dus bine la capăt ce s'a apucat să înfățișeze cititorilor și acum scânteiază ca o lumină arătarea sa izbutită și înțeleasă că Cuvântul, acel care era mai nainte de veci, s'a făcut trup și a petrecut între noi.

2. Dar ce mare deosebire între început și această încheiere! Evanghelistul neîncetat a scris până aci despre Cuvântul că El *era* (ἦν). Deodată acum însă intră și El în categoria noastră omenească: *s'a făcut*. Aceasta arată umilința Sa, căci s'a făcut ca unul din noi a îmbrăcat trupul vremelniciei și neputinței noastre.

3. Cuvintele și *s'a sălășluit întru noi* nu sunt atât de puternice și de expresive în rostirea românească, după cum sunt în grecește. Căci dacă traducem mai apropiat de text, ar trebui să zicem și *și-a așezat corturile între noi*, adică *a poposit între noi*. Aceasta înseamnă că a locuit în mijlocul nostru vreme îndelungată și a stat în bună și plăcută alăturare cu oamenii, nu în despărțire de ei.

Rostirea e luată după felul vorbirii din V. Test., unde se socotea că Dumnezeu își are cortul său în

1. Puțin înaintea războiului popoarelor, prin 1912, a eșit în Basarabia o sectă, a celor ce cred în numele lui Iisus. Ei luau după slovă cuvintele evangheliilor *a crede în numele lui Iisus; în numele meu draci veți scoate*, etc.

Din nume, ei făceau o înșelă. Era o greșală, fiindcă vestirea trebuia luată cu înțelesul din grecește, nu așa cum ne sună pe românește.

mișlocul poporului. Astfel era Cortul Mântuirii, care înfățișa însăși locuința lui Dumnezeu.

4. Tot așa e cu cuvintele și *am văzut mărirea lui*. Cetite în grecește, ele spun ceva mai mult decât în românește. Căci nu este acolo cuvântul obișnuit de *am văzut*, ci cuvântul (ἐθεαδόμεθα) care mai degrabă s'ar da în românește prin *am privit îndelung* sau *am stat privind* sau *am contemplat*. Cu alte cuvinte, nu o clipă, ci oamenii au avut la îndemână vreme lungă pentru a vedea strălucirea Fiului lui Dumnezeu și a-L mărturisi ca Mântuitorul lor.

În aceste cuvinte, se cuprinde încă o puternică afirmație, ca despre ceva, pe care nu l-ai aflat dela altul, ci l-ai văzut personal, și încă te-ai putut încredința despre el, nu singur, ci mulți alții au putut constata aceeași. Deci și *am văzut mărirea lui* este cași cum ar fi spus: *și noi toți ne-am încredințat despre toată strălucirea ființei lui, fiindcă înșine L-am văzut de aproape și multă vreme și ne-am putut încredința în chipul cel mai viu*. Că evanghelistul Ioan, are la inimă să spuie ceiace era adânc săpat în sufletul lui, printr'o lungă privire asupra Cuvântului, se vede și din cuvintele sale de aiurea: *Ce era dintru început, ce am auzit, ce am văzut cu ochii noștri, ce am privit și mâinile noastre au pipăit de Cuvântul vieții; (și viața s'a arătat și am văzut-o și mărturisim și vestim vouă viața cea veșnică, care era la Tatăl și s'a arătat nouă), ce am văzut și am auzit, spunem vouă* (I Ioan 1 1—3). De aci se vede cât temei pune evanghelistul pe faptul că venirea lui Hristos a fost un fapt deplin adevărat, care a stat multă vreme în ochii oamenilor și de care ei s'au putut încredința cu toate simțurile lor.

Spunând acestea, fără îndoială că Ioan vrea să înlăture părerea docheților, care spuneau despre Hristos, că a avut numai un trup părut. El ține să accentueze realitatea întrupării Lui, cași mai sus, când a spus că, Cuvântul trup s'a făcut. Anume spune că s'a făcut trup, și nu om, pentru că prin cuvântul *trup* scoate mai mult la iveală partea materială din viața omului și care izbește mai mult ochii (Bisping).

5. Dacă evanghelistul spune de două ori cuvântul *mărire*: *mărire ca a unuia născut din Tatăl*, este pentru a apăsa mai mult pe cugetarea aceasta și a-i da mai multă podoabă. Deși Fiul s'a întrupat în trup omenesc, totuși au fost alte laturi ale ființei Lui, prin care s'au văzut puterile care se sălășluiau într'însul și care-L arătau ca ființă plină de mărire de sus.

6. Cuvintele *ca a unuia născut din Tatăl* nu se pot lua în înțelesul pe care l-ar putea cugeta cineva după graiul românesc, precum: *ca a oarecărui născut din Tatăl*, nu, ci trebuie socotit: *ca a singurului născut din Tatăl*, căci aceasta înseamnă cuvântul μονογενής din grecește. «Evanghelistul nostru întrebuintează des această rostire despre Hristos (1, 18; 3, 16-18; I Ioan 4, 9), pentru a-l arăta ca singurul adevă-

rat fiu al lui Dumnezeu și a-l deosebi de fiii lui Dumnezeu τέχνα τοῦ θεοῦ dela stihul 12». (Bisping, Op. cit., p. 41)

7. Dacă se zice: *mărire ca a unuia născut din Tatăl*, nu trebuie să înțelegem pe acel ca în chip de asemănare cu altceva, precum: *mărire cași a unuia născut din Tatăl*, adică Cuvântul ar avea mărire numai *ca a unuia născut din Tatăl* sau: *în felul unuia născut din Tatăl*, dar fără ca el însuși să fie născut din Tatăl. Acesta este un fel de rostire evreiască, pentru care găsim paralelă în 2 Corinteni 2, 17, prin care se rostește mai viu ființa de adevăr a ceva. Aici este ca și cum s'ar spune: *și am văzut mărirea lui, mărire ca a unuia în adevăr născut din Tatăl* și nu numai în chip de asemănare cu unul care s'ar fi născut din Tatăl.

8. Prin cuvintele *plin de dar și de adevăr*, se arată cuprinsul bogat al vestirii lui Dumnezeu. Cuvântul ne aduce pe de o parte darul trebuincios pentru omenirea cea bântuită de multe lipsuri ale sufletului, pe de altă parte, însă, în El ni se descopere adevărata ființă a lui Dumnezeu. După cum spune Bisping, în cuvintele *dar și adevăr*, ni se arată amândouă laturile însemnate ale descoperirii creștinești, către omenire. Hristos ni le aduce pe amândouă acestea: și tot ce trebuie sufletului omenesc pentru întregirea lui — *darul*; și o deplină cunoștință despre Dumnezeu, care ni se arată în chip atât de pipăit — *adevărul*.

15. Ioan mărturisea pentru dânsul și striga grăind: Acesta este pentru care am zis: Celce vine după mine mai nainte de mine s'a făcut că mai nainte de mine a fost. 16. Și din plinirea lui noi toți am luat și dar peste dar. 17. Că legea prin Moisi s'a dat, iar darul și adevărul prin Iisus Hristos s'a făcut. 18. Pe Dumnezeu nimeni nu l-a văzut niciodinioară. Cel unul născut, Fiul, care este în sânul Tatălui, acela a spus.

1. Cine a fost cel întâi mărturisitor al lui Iisus între oameni? Fără îndoială Ioan Botezătorul. El este martorul deplin, acel care, prin descoperire de sus și prin încredințare proprie, a spus despre Cuvântul că este Fiul lui Dumnezeu. De aceea evanghelistul găsește cel mai potrivit lucru ca pe Ioan să-l aducă martor și întărire al celor spuse de el, ceva mai sus. Și dacă evanghelistul scrie, având în vedere și pe ucenicii lui Ioan, care socoteau pe învățătorul lor ca fiind pe acelaș plan cu Iisus, el întrebuintează mărturia Înainte-Mergătorului, tocmai pentru a arăta că însuși învățătorul lor, mărturisește pe Iisus.

2. Această mărturie nu este ceva răzleț, ceva spus în trecere și fără a fi lăsat urme. Nu, ci Înainte-Mergătorul a mărturisit despre Iisus în auzul tuturor și cu glas mare. De aceea evanghelistul spune: *a strigat zicând*, adică nu numai a spus în chip obișnuit, ci a arătat cu toată largimea și cu cea mai vie trâmbițare.

3. Cuvintele *mărturisea pentru dânsul*, trebuiesc în-

țelese: *despre dânsul*. Pentru este rostirea pe care o întrebuințează vechea limbă românească, acolo unde noi zicem azi *despre*. Ea răspunde grecescului *περί*. Și în cronicari se găsește neîncetat forma *pentru*.

4. Din cele spuse aici de evanghelist, despre Ioan Botezătorul, înțelegem că propoveduirea Sfântului Ioan a fost mai bogată decât o știm din sinoptici. Și aici se vede că Evanghelistul Ioan întregește pe sinoptici prin material nou.

Înainte-Mergătorul mărturisește despre Iisus ființarea Sa îndoită. *Celce vine după mine...* adică cel care între oameni s'a arătat după mine, are o ființare cu mult înainte de a mea, *căci mai nainte de mine a fost*.

Dar de ce Botezătorul zice: *mai nainte de mine s'a făcut*, căci rostirea aceasta nu se potrivește decât pentru întrupare? Numai atunci Iisus s'a făcut. Înainte de aceasta El a fost. Acesta e limbajul pe care l-am găsit acum la Evanghelistul Ioan. Întrebuințează Botezătorul un grai pe care evanghelistul îl înlătură?

Unii tâlcuitori spun că cuvintele *mai nainte de mine s'a făcut* trebuie să le înțelegem nu cu privire la timpul de ființare a lui Iisus în veac, mai nainte de Ioan, pentru că pe aceasta o spune îndată mai la vale întrebuințând pe *a fost*, nu pe *s'a făcut*, ci trebuie înțeles despre superioritatea lui Iisus ea tréaptă de existență. *Mai nainte de mine s'a făcut* este deopotrivă cu: *a fost rânduit înaintea mea*, adică: *lucrarea lui este mai presus de a mea*, și atunci că *mai nainte de mine a fost* vine ca o întregire și ca o motivare. *El a fost pus cu slujirea înaintea mea, pentru că și ca ființă El a fost mai nainte de mine*. Dacă în planurile Dumnezeirii a fost ca Fiul să săvârșească mântuirea, aceasta a fost slujirea de temelie a arătării Domnului, iar Botezătorul avea a împlini numai o latură din această lucrare. Deci Cuvântul *s'a făcut înainte*, adică *a fost așezat înainte*, cu o vrednicie pe care Botezătorul nu putea s'o aibă. Vrednicia cea dintâi este a Cuvântului, fiindcă e Dumnezeu. A fost mai nainte de Ioan din pricină că ființa ca Dumnezeu.

5. Cuvintele: *și din plinirea lui* se găsesc în alte texte sunând: *că din plinirea lui*. Ele însă nu dau o deosebire de înțeles, așa că se poate zice ori așa ori altel. Dar este vorba acum de altceva: Cine vorbește aici? Botezătorul ori evanghelistul? Origen vedea aici continuarea cuvântului Botezătorului și el întrebuința pe *că*, nu pe *și*, care face mai strânsă legătură între cele de mai nainte și de cele de pe urmă. Cei mai mulți tâlcuitori de azi, însă, socotesc că aici vorbește evanghelistul, că el, după ce a citat pe Înainte-Mergătorul, ca întărire a mărturiei sale, își înoadă iar aici firul mărturiilor lui de mai nainte, adică, arată că propria experiență a sufletului celor ce au văzut și gustat pe Mesia le este și ea o adevărire a celor spuse de Sf. Ioan Botezătorul. *Din plinirea lui noi toți am luat*, adică toți ne-am împărtășit din darurile duhovnicești aduse de Mesia.

6. Dar ce pot însemna cuvintele *dar peste dar* sau *dar pentru dar*, cum traduce Vulgata?

Nu poate fi vorba de darul din Vechiul Testament și de cel din Noul Testament, după cum au fost multe păreri, pentru că descoperirea Vechiului Testament nu este numită nicăieri *dar* și chiar ceva mai la vale i se zice numai *lege*. Prin *dar peste dar* trebuie să înțelegem nesfârșirea darurilor sufletești aduse de Hristos, adică din El ne putem împărtăși fără încetare și niciodată nu se seacă izvorul din care sorbim. Gustăm o împărtășire și alta ne vine și însetăm neîncetat după El și totdeauna suntem îndestulați cu altele și altele.

7. Stihul 17 este strâns legat de cel de mai nainte. El lămurește de ce prin Iisus am căpătat atâta mulțime de dar. Aceasta a fost din pricină că numai El era izvorul a tot binele și a tot folosul. Dacă zice: *legea prin Moisi s'a dat*, este ca și cum ar spune: Starea mai slabă a fost mai nainte. Pe atunci domnea legea, pe atunci nu aveați plinătatea darurilor. Deși legea era sfântă, dar ea a fost dată prin om și nu vedeam prin ea decât ca prin oglindă și nu căpătam împărtășiri de sus decât prin mijlocirea grea a materiei, prin chipuri de atâtea jertfe și practice materiale. Prin Iisus Hristos însă ne-a venit o stare, așa ca să putem sorbi de-a dreptul din izvorul vieții. Dela El avem *dar peste dar*. Deci împărăția darului este pusă mai presus de cea a legii. Deaceea avem dar peste dar, fiindcă răstimpul acesta este al deplinătății, pe când vremea legii era numai de pregătire și vedere ca prin icoană. Se vede acum de ce este pus aici Moisi: este ca treapta cea care stă ceva mai jos în șirul descoperirii lui Dumnezeu, dela care urmează cea mai de sus, aceasta a venirii Fiului lui Dumnezeu.

8. Dar de ce răstimpul Noului Testament este numit *dar și adevăr*, față de *legea* din Vechiul Testament? Doar și aceia era dela Dumnezeu, și deci avea adevăr...

Din pricină că tot adevăr era și în ea, dar era înfățișat prin multe icoane, ca umbră despre cele ce aveau să vie. Adevărul în toată strălucirea lui și așa ca să-l și vedem și pipăim, să ni-l împărtășim viu, l-am avut prin Iisus Hristos.

9. Acesta este cel dintâi loc, în care evanghelistul numește pe Fiul *Iisus Hristos*, după ce până acum l-a numit *Cuvântul*. Din pricină că el începe a zugrăvi lucrarea Domnului în lume, de aici înainte îl numește și el cu numirea pe care Iisus a avut-o în istorie și o părește pe aceea cu care L-a numit când a vorbit despre El în viața din lungimea veacurilor.

10. Stihul 18, care încheie o întreagă bucată, pare nu tocmai legat de cele de mai nainte. Totuși el este foarte legat, întrucât lămurește cele de mai sus. De unde se vede că Iisus Hristos ne-a adus adevărul? Tocmai din aceasta că, pe când înainte nimenea n'a văzut și nu putea vedea fața lui Dumnezeu. N'a văzut-o nici Moisi, căci Dumnezeu i-a spus *nu vei putea vedea fața mea* și

niciun om nu va putea vedea forța mea și să trăiască (Ișirea 33, 18), nu l-a văzut niciunul din dreptii Vechiului Test. Dar a putut fi văzut în Iisus Hristos. *Cine m'a văzut pe mine, a văzut pe Tatăl*, zice El.

De ce aceasta? Pentru că El nu vorbește ca oamenii inspirați, cari sunt numai organe de grăire ale lui Dumnezeu, ci El este însuși Fiul care este în sânul Tatălui. *Acela a spus*, adică arătarea Lui nu este ca a omului, care nu e din proprie autoritate, ci este însăși vestirea lui Dumnezeu.

A fi în sânul cuiva înseamnă a fi în cea mai deplină apropiere, a fi cu cineva și în iubire deplină cu acela, după cum știm și rostirea de *a fi în sânul lui Avraam*. Deci Fiul este împreună cu Tatăl și iubit de Tatăl.

Evangelistul îl numește *unul născut*, pentru a arăta că e singurul fiu al Tatălui, în ființa Tatălui și deci în însușirea de a ne împărtăși nouă adevărul deplin și a-l gusta printr'Insul.

Arhim. SCRIBAN.

CRONICA BISERICESCA

INTERNĂ

Sfântul Sinod al Sfintei Biserici Autocefale Ortodoxe Române

Sumarul ședinței din 21 Iunie 1924

Ședința se deschide la orele 9 dimineața sub președința I. P. S. Mitropolit Primat. P. S. Ep. Ghenadie al Buzăului, secretar, dă cetire apelului nominal și sunt prezenți 17, absenți 5 și în concediu 5 P. P. S. S. membri.

P. S. Arhiepiscop Valerian cere concediu pe timpul dela 18-22 curent.

Se acordă. P. S. Ep. Ghenadie, Secretar dă cetire sumarului ședinței precedente. Se aprobă.

1. P. S. Arhiepiscop Teofil Râmniceanu, delegatul Sf. Sinod la conducerea Institutului Biblic, face raport de gestiunea și activitatea Institutului dela înființare și până acum.

Se trimite spre studiere și referire, unei comisii alcătuită din P. S. Ep. Nichita al Argeșului, P. S. Ep. Iustinian al Armatei și P. S. Arhiepiscop Cosma Botoșăneanul: Se încredințează P. S. Ep. Iustinian.

2. P. S. Arhiepiscop Ipolit Rădăuțeanu dă citire referatului relativ la biserica din Suceava zidită de Doamna Elena soția lui Petru Rareș, azi în folosința Rutenilor uniți, și concludă a se interveni către Onor. Guvern ca sa fie restituită ortodocșilor.

I. P. S. Mitropolit Primat și I. P. S. Mitropolit al Moldovei spun că și în Transilvania sunt unele biserici cari, ca și aceasta dela Suceava, au fost smulse dela ortodocși, de către catolici și e vremea să se repare aceste nedreptăți istorice.

D-l Ministru al Cultelor Al. Lapedatu spune că cunoaște chestia și o va supune unei comisii de juristi, care să-și dea avizul: cum se pot revendica asemenea sfinte locașuri uzurpate de catolici.

Pus la vot, se aprobă concluzia referatului și se vor face intervențiile necesare către onor. Guvern.

P. S. Ep. Vartolomeiu al Râmnicului, propune următoarea formulă, relativ la averile bisericii basarabene, alcătuită pe baza principiilor stabilite în con-

sfățuirea cu d-nii Miniștri de Culte și de Justiție, care a avut loc aseară la Senat.

În urma unei prealabile înțelegeri [și cu P. P. S. S. Chirarhi locali, la care au luat parte și d-nii Miniștri de Culte și de Justiție, Sf. Sinod a hotărât, în privința averilor basarabene și a administrării lor, până la legea de unificare bisericească, următoarele:

I. Se instituie în Basarabia un consiliu Episcopal compus din reprezentanții canonici locali, adică: I. P. S. Arhiepiscop Gurie al Chișinăului, din P. S. Ep. Visarion al Hotinului și din P. S. Ep. Nectarie al Cetății-Albe, cu însărcinarea de a primi din mâinile organelor în drept toate averile, toate actele și toate titlurile de proprietate ale acestor averi, ca proprietate statornică și neștirbită a întregii biserici basarabene, adică, a acelor trei Eparhii locale, pentru care vor întări cu semnături proprii actele convenite.

II. Aceste averi ale Bisericii basarabene, astfel reluate, se vor administra de o eforie locală, în numele întregii biserici basarabene, compusă din comisiunea dela punctul I al acestei hotărâri și din câte doi membri din fiecare Eparhie locală, unul cleric și altul mirean, cu renume în localitate, numiți de P. S. Chirarhi din eparhiile lor, conform drepturilor locale.

III. Eforia aceasta e provizorie și va administra averile bisericii basarabene, potrivit destinațiunii lor legale, în ce privește folosirea uzufructului acestor averi, numai până la legea de unificare și de reorganizare a bisericii țării, când administrarea aceasta se va rândui prin numita lege pentru toată țara conform principiului de autonomie bisericească consfințit de constituția în vigoare.

IV. În termen de 30 de zile dela primirea acestei hotărâri, fiecare din P. S. Membri ai Comisiunii dela punctul I vor înștiința Sf. Sinod și onor. Minister de Culte și Arte, că s'au conformat întru totul acestei hotărâri și că au numit fiecare pentru Eparhia sa, pe cei 2 membri ai eforiei basarabene, prevăzuți la punctul II al acestei hotărâri.

V. Orice întârziere sau abatere dela aceste dispozi-

țiuni va atrage după sine necondiționat răspunderea celor în vină față de Sf. Sinod și de organele în drept ale Statului.

I. P. S. *Mitropolit Primat* propune întregirea acestei formule astfel:

„Această hotărîre se aduce la cunoștință Ministerului Cultelor, ca să o facă cunoscută Ministerului de Justiție, pentruca acesta să înlesnească executarea ei“.

P. S. Ep. *Ghenadie*, propune: ca să fie autorizat guvernul ca el să execute această hotărîre cu puterea sa civilă.

D. Ministru *Ladedatu*, respinge această propunere, pentrucă guvernul e animat de ideea de a lăsa Bisericii deplina libertate în administrarea averilor sale. Guvernul nici nu are nevoie de autorizarea Sf. Sinod, pentrucă el și fără această autorizare are puterea legală de a lua măsuri de rigoare, dar din deferență către Sf. Sinod, guvernul i-a supus această chestie și îl roagă să dispună măsurile ce va crede. Hotărîrea ce se va lua se va comunica Bisericii basarabene, care va fi invitată să ia măsurile de execuție. Noi vom aștepta 30 de zile dela data comunicării hotărîrii, iar dacă după expirarea acestui termen, hotărîrea nu s'a executat de bună voie, guvernul cu dela sine putere, și fără să mai ia avizul Sf. Sinod, va lua măsurile pe care le va crede de cuviință.

P. S. Ep. *Vartolomeiu* al Râmnicului, propune d-lui Ministru ca, în caz de execuție forțată a hotărîrii Sf. Sinod, să declare că guvernul nu înțelege să ia pe seama sa nici să administreze nici să participe la administrarea acestor averi direct.

D. *Ministru al Cultelor* declară că guvernului nici prin gând nu-i trece să facă asemenea lucruri. Singur ceia ce voiește să facă guvernul este să asigure Bisericii Basarabene dreptul de proprietate al averilor sale, care este amenințat să se piardă în mâna unei societăți, cu caracter particular, până atunci, până când legea de unificare va statori definitiv regimul averilor bisericesti.

P. S. Ep. *Vartolomeiu*. Am făcut propunerea aceasta anume ca să căpătăm declarația pe care ne-ați făcut-o.

I. P. S. Arhiepiscop *Gurie* cere ca cele ce spun să se treacă la procesul-verbal, pentrucă nu voiește să-și ia răspunderea de cele ce vor urma și propune: Consiliul episcopal să se scoată din eforia de administrarea acestor averi, pentrucă Episcopul nu administrează, ci supraveghează administrarea averilor, care de drept aparțin celor trei Eparhii.

Episcopii să rămână numai ca supraveghetori. Cât privește acum pentru administrare, noi avem organele deja create: avem comitetul eparhial, care administrează și priveghează asupra averilor Bisericii, și Comitetul Uniunii Clerului, care administrează și supraveghează averile Clerului, și atunci nu mai este nevoie de alt organ nou. Să rămână numai Consiliul episcopal, care să supravegheze administrarea averilor eparhiale, rămânând la latitudinea lor de a afla organul căreia să-i încredințeze administrarea acestor averi. Dar ca să

numească Episcopul pe noul comitet, aceasta nici nu se poate, pentru că lovește în drepturile câștigate de preoțime și lovește în autonomia Bisericii, pe care am făgăduit că o voi respecta cu toate obiceiurile consfințite de vreme în Biserica basarabeană.

Deci, consiliul episcopal ia în stăpânirea sa toate aceste averi și el își va crea un organ de administrare, pe care îl va găsi nemerit. Eu pentru aceasta votez, iar nu pentru cealaltă propunere.

I. P. *Mitropolit Primat*, arată că Episcopii nu ei administrează, ci organele însărcinate de ei cu aceasta. Cât privește dreptul de alegere al preoțimii basarabene, el a fost consfințit prin cealaltă hotărîre, dar ea n'a voit și nici voiește să beneficieze de el, deci acum nici clerul, nici Episcopul n'au a se plânge dacă Sf. Sinod trebuie să găsească un expedient canonic, prin care să nu se lase în vânt averile bisericii. Eu rog pe P. P. S. S. Chirarhi locali să capaciteze preoțimea basarabeană, și să o facă să înțeleagă lucrurile în realitatea lor. Și, în marea mea dorință de bună înțelegere, eu aș dori să lipsească amenințările din partea ultimă a formulei ce ne-a fost propusă.

P. S. Ep. *Visarion* propune o altă formulă.

Domnul *Ministru al Cultelor* combate această formulă, ca ne fiind în stare să rezolve chestia. Noi nu putem îngădui mai departe ca aceste averi să rămână în mâni străine; trebuie încredințate unui organ care să le administreze până la legea de unificare. Eu îmi permit să vă fac o sugestie. Consiliul Episcopal să rămână supraveghetor al acestei averi, dar, adată cu asta și numaidecât, să se creeze și organul de administrare al acestor averi.

I. P. S. Arhiepiscop *Gurie* primește să ia în primire averile bisericesti, împreună cu ceilalți Episcopi. Dacă își va face rezerva că nu poate participa la administrare, să creeze simultan și organul care să administreze aceste averi. Prin urmare Consiliul episcopal rămâne proprietar al averilor și le ia în primire, iar cu administrația se institue o eforie numită de Episcop, din câte 2 clerici și câte un mirean din fiecare Eparhie. Acest organ nou, trebuie creat numai decăt, pentrucă e o atmosferă imposibilă creată în Basarabia, anume: că Sinodul și guvernul nu sunt capabili să schimbe nimic.

În urma acestora, formula se stilizează din nou și i se dă cetire. I. P. S. Arhiep. *Gurie* propune: „Dările de seamă asupra gestiunii averii vor fi supuse congresului eparhial“.

Se pune la vot și cu aprobarea unanimă, a tuturor P. P. S. S. Membrii prezenți, se primește următoarea hotărîre:

«În urma unei prealabile înțelegeri și cu Prea Sfințirii Chirarhi locali, la care au luat parte și Domnii Miniștri de Culte și Arte și de Justiție, Sf. Sinod a hotărît, în privința averilor bisericesti basarabene și a administrării lor, până la legea de unificare bisericască, următoarele:

I. *Se institue în Basarabia un consiliu Episcopal*

compus din reprezentanții canonici locali, adică din I. P. S. Gurie Arhiepiscop de Chișinău, din P. S. Ep. Visarion al Hotinului și de P. S. Nectarie Ep. de Cetatea-Albă, cu însărcinarea de a primi din mâinile organelor în drept, toate averile, toate actele și toate titlurile de proprietate ale acestor averi, ca proprietate statornică și neștirbită a întregii Biserici Basarabene, adică, a acelor trei Eparhii locale, pentru care vor înțări cu semnături proprii actele convenite.

II. Aceste averi ale Bisericii Basarabene, astfel reluate se vor administra de o eforie locală, în numele întregii Biserici Basarabene, compusă din câte 3 membri de fiecare Eparhie locală, doi clerici și un mirean, numiți de P. S. Chiriarhi respectivi din eparhiile lor, conform drepturilor lor canonice și sub conducerea, aprobarea și controlul consiliului episcopal local.

III. Eforia aceasta e provizorie; și va administra averile Bisericii Basarabene, potrivit destinațiunii lor legale, în ce privește tolosirea uzufructului acestor averi, numai până la legea de unificare și de reorganizare a Bisericii țării, când administrarea aceasta se va rândui prin numita lege pentru toată țara, conform principiului de autonomie bisericească, consfințite de Constituția în vigoare.

IV. În termen de 30 de zile dela primirea acestei hotărâri, fiecare din P. S. Membri ai consiliului episcopal dela punctul I vor înștiința Sf. Sinod și Onor. Minister de Culte și Arte, că s'au conformat întru totul acestei hotărâri și că au numit, fiecare pentru eparhia sa, pe cei trei membri ai Eforiei Basarabene, prevăzuți la punctul II al acestei hotărâri.

V. Orice întârziere s'au abatere dela aceste dispozițiuni, va atrage după sine necondiționat, răspunderea celor în vină față de Sf. Sinod și de organele în drept ale Statului.

Această hotărâre se va aduce la cunoștința Ministerului de Culte, ca să o facă cunoscută Ministerului de Justiție, pentruca acesta să înlesnească executarea ei.

Se pune la vot adaosul formulat de I. P. S. Arhiepiscop Gurie și...

Se respinge.

P. S. Arhieriu Teofil Râmnicăanul dă citire referatului Comisiunii pentru revistă și tipografie, relativ la raportul general de gestiune și activitate al P. S. Director al Revistei „Biserica ortodoxă” pe anul trecut.

La discuție, I. P. S. Mitropolit al Moldovei, propune ca materialul literar al revistei să fie selecționat în așa chip ca să corespundă nevoilor practice pastorale ale preoților cetitori și să se dea un rabat de 25% protoereilor din încasările abonamentelor făcute prin protopopi; P. S. Ep. Vartolomeiu combate această propunere, arătând că încasările se fac direct, nu prin protoierei. Numai P. P. S. S. Chiriarhi să dea ordine preoților care n'au achitat, să se execute; iar P. S. Ep. Ghenadie propune concentrarea tuturor instituțiilor: Institutul Biblic, Tip. cărților bisericești și *Revistă Ortodoxă*, sub o singură administrație, care să constituie pentru Biserica un arsenal unde să se concentreze toată activitatea

pentru crearea mijloacelor de combatere a sectelor și pentru tipărirea de cărți și literatură necesară dezvoltării vieții religioase ortodoxe.

Timpul fiind înaintat, se amână discuția pentru o ședință viitoare.

La orele 13, I. P. S. Mitropolit Primat ridică ședința, anunțând pe cea viitoare pe ziua de Luni, 23 Iunie, la orele 10 dimineața.

Sumarul ședinței din 23 Iunie 1924.

Ședința se deschide la orele 10 dimineața, sub președenția I. P. S. Mitropolit Primat.

P. S. Ep. *Iustinian* al Armatei, Secretar, dă citire apelului nominal și sunt prezenți 17, absenți 4 și în concediu 6, P. P. S. S. membri.

P. S. Ep. *Roman*, anunță că nu poate participa la ședințe pe tot timpul sesiunii, și P. S. Ep. *Nichita* cere concediu pentru ziua de azi.

Se acordă concediul.

P. S. Ep. *Iustinian*, secretar, dă citire sumarului ședinței precedente.

I. P. S. *Mitropolit Primat* spune la sumar că dela sine se înțelege că, în acest concluz, privitor la averile Bisericii basarabene, e vorba numai de acele averi cari au fost luate de Uniunea Clerului basarabean, deci să nu se facă confuzie

Pus la vot, sumarul se aprobă.

I. P. S. Arhep. *Gurie* al Chișinăului face cunoscut că față de adresa Ministerului Cultelor, către magistratul Hudescu, de care abea acum iau cunoștință, din scrierea lui Cernăianu, prin care se zice, că Ministerul intră în posesia acelor averi, despre care eu sunt conștient că sunt averile clerului, declar că nici ieri și nici azi, nu votez pentru hotărârea luată de Sf. Sinod, față de averile basarabene. Acolo sunt averi care sunt direct ale clerului. Consiliul Episcopal să administreze numai aceste averi, fără să le schimbe destinația. Până atunci, trebuie să se aleagă bine ce este al clerului și ce este al Bisericii, pentrucă, din actul de mai sus, reese că Ministerul vrea să intre în posesiunea lor. Eu declar aici că, față de acest nou lucru, eu n'am să pot convinge clerul basarabean de necesitatea acestei epitropii. Voi stărui ca să se facă ceva, dar dacă nu se va putea îndeplini, eu rămân descărcat de orice responsabilitate.

I. P. S. *Mitropolit Primat* arată că ieri, când a pus la vot hotărârea luată, a provocat în mod special, și de mai multe ori, pe toți P. P. S. S. Membri prezenți să voteze sau să respingă propunerea și nici un P. S. Membru nu s'a pronunțat contra și nici chiar I. P. S. Arhiepiscop Gurie. În Basarabia s'a răspândit zvonul că numai eu și P. S. Vartolomeiu, și încă 1—2 din Sf. Sinod, suntem pentru aceste măsuri, iar nu întreg Sinodul. Special am provocat ieri, la vot, pe P. P. S. S. Sinodali spre a arăta că tot Sinodul este pentru aceste măsuri.

Deci, chestiunea este definitiv închisă prin votul de ieri unanim al Sf. Sinod.

Se constată că adresa în chestiune nu este adresa M. Cultelor. Așa afirmă și d. Director General al Cultelor, ci este o adresă a magistratului Hudescu, către Ministerul de Justiție. Se dau asigurări P. S. Arhiep. Gurie că, după cum azi Sf. Sinod, în unanimitate, hotărăște situația averilor în chestiune, cu aceeași unanimitate se va opune, când Statul ar intenționa să ia în posesiune acele averi și niciodată nu se va găsi un membru în Sinod, care să aprobe așa ceva. Cu aceasta se socotește incidentul închis.

P. S. Arhiepiscop Teofil propune, în discuție, reluarea referatului asupra gestiunii revistei «Biserica Ortodoxă».

1. Se aprobă descărcarea de gestiune a Comitetului administrativ al revistei „Biserica Ortodoxă”, pe anul 1923.

2. Se aprobă bugetul pe anul 1924, cu propunerea făcută de I. P. Arhiepiscop Gurie, de a se ridica salariul Comitetului de redacție la 2000 de lei lunar, fiecărui membru, iar la timp să se facă propuneri cum s'ar putea ajuta și cellalt personal administrativ al revistei.

În privința abonamentului, I. P. S. Arhiep. Gurie, propune să se facă un număr de cel puțin o sută abonamente gratuite pentru parohiile absolut sărace. I. P. S. Mitropolit Primat sprijină această propunere pentru bisericile sărace din Ardeal, iar d. Ministru al Cultelor susține această propunere, arătând că au să se găsească 10.000 lei pentru acoperirea acestor abonamente, iar P. S. Ep. Vartolomei, față de sugestia d-lui Ministru, se învoește și P. S. Sa și hotărăște:

3. Se invită comitetul de redacție al revistei să arate modalitatea cum s'ar putea da 100 de abonamente gratis pentru parohiile absolut sărace.

În legătură cu revista, mai propune I. P. S. Mitropolit al Moldovei, a se ajuta și celelalte instituții cu fonduri, ca să poată trăi, cum e tipografia înființată de I. P. S. Sa la Mănăstirea Neamț, iar I. P. S. Mitropolit Primat, propune ca, față de lipsa de colaboratori pentru tipărituri la Institutul Biblic, revista să facă o întinsă propagandă, îndemnând pe scriitori să se ocupe de contra-propagandă sectară, să publice de preferință în revistă asemenea lucrări, iar după aceia, prelucrate și adaptate pentru popor, să fie trimise la Institutul Biblic, spre a fi editate în broșuri și răspândite în toată țara.

4. Se primește propunerea I. P. S. Mitropolitului Primat și să se facă intervenție către comitetul de redacție al revistei în acest sens.

I. P. S. Arhiep. Gurie dă citire referatului Comisiunii pentru misiuni și secte, relativ la propunerea Consis. Super. Bisericesc, de a se înființa pe lângă fiecare eparhie un consiliu superior, care să se ocupe cu combaterea și contra-propagandă, în contra sectelor și concludă pentru o organizare după modelul „Frățiilor” din Basarabia.

I. P. S. Mitropolit Primat, față de concluzia I. P. S. Referent, arată: 1. Consiliul suprem este înființat prin instituirea corpului de misionari, cari vor avea rolul

cel mare de a strânge toate experiențele de propagandă și a da directive în propaganda Bisericii ortodoxe. 2. În fiecare Eparhie ar trebui înființată câte o comisie din trei membri, care să se ocupe numai cu sectele. În fiecare cerc pastoral să existe un agent atârnat de această comisie, de preferință proistosul cercului pastoral, care să se ocupe cu mișcarea sectelor și toți să notifice Consiliului Suprem al întregii Biserici ortodoxe, toate experiențele lor, în combaterea sectelor și 3. Organizarea tineretului, din fiecare parohie, care să vegheze și să lupte pentru menținerea bunelor datine ale parohiei și în contra celor ce vor să introducă datini și învățături protivnice Bisericii și Patriei.

P. S. Ep. Vartolomei arată cum a organizat în Eparhia Râmnicului „Sfaturile moralizatoare”, în fiecare parohie, care sunt un factor activ de lucrare morală în toate statele; iar cât privește organizațiile de tineri, e de părere să fie puse sub oblăduirea Sfatului moralizator, iar nu independente. Dar, pentruca lucrarea să fie complectă, trebuie făcut apel la guvern, ca el să găsească principii, sub adăpostul cărora să se ia măsuri de constrângere în contra sectelor. Un principiu ar fi faptul de turburare a ordinii publice. Prozelitismul este un turburător al ordinii publice, prin faptul că, prin sugestiunile ce le face, fie cu propagandă la domiciliu, fie prin publicitate, se siluește conștiința individului. Prin urmare e cazul constituțional de atentat în contra conștiinței, care trebuie reprimat, Tot asemenea constituie un atentat la ordinea publică faptul că sectele primesc bani pentru propaganda lor din afară de țară. Alt principiu ar fi: oprirea adventiștilor de a lucra Duminica, întru cât calcă legea repaosului duminical. De asemenea un mijloc legal e și acela de a opri, tot pentru violențarea conștiinței cetățenilor, ca sectarii să-și mai înmormânteze morții în cimitirile ortodoxilor. Acestea sunt căi legale pe care Statul le poate lua, fără să zică că ar călca constituția. Și în fine, mai este un mijloc legal împotriva sectelor, prin faptul că, în doctrina lor, învață refuzul prestării jurământului și al purtării de arme. Căci să știe Onoratul guvern că numai mijloacele Bisericii singure nu ajung, fără secundare eficiente din partea statului.

Domnul Ministru al Cultelor Lapedatu: Chestiunea formează preocuparea mea de căpetenie, nu numai ca reprezentant al guvernului, în calitate de Ministru de Culte, ci și ca reprezentant al Statului, căci propaganda cuprinde în sine elemente de disolvare ale Statului. Propaganda sectară se explică prin starea psihologică determinată de război, dar și prin instigarea celor ce caută ca, pe orice cale, să distrugă Statul român. Dar, nu numai Biserica ortodoxă cere luarea de măsuri împotriva sectelor, ci și celelalte Biserici creștine, căci toate sunt subminate de secte. Împotriva măsurilor administrative cerute de Bisericile amenințate, serii de proteste s'au ridicat și din țară, dar mai ales din străinătate; în special baptiștii din Anglia, fac o propagandă aprigă, defavorabilă Statului, pe această chestiune, și tot asemenea și adventiștii.

Cu toată silința mea de a găsi mijloacele necesare eu sînt astăzi complet nedumerit asupra chestiunii. Mulți cred că propaganda se face numai contra Bisericii ortodoxe și numai contra Statului român. Ea se face într'o măsură egală în contra tuturor Bisericilor. Dacă împotriva celorlalte Biserici reușita lor e mai mică, decât contra celei ortodoxe, se explică prin aceea că ea e mai slab organizată.

Deci, pentru a ști cum să procedăm, avem nevoie :

1) Să fim perfect documentați asupra acestor secte; 2) Să știm care sînt; 3. Ce doctrină au; 4) Cu ce mijloace de propagandă lucrează și 5) Ce rezultate a dobândit propaganda. Toate acestea nu se pot cunoaște decât prin Biserică, în fiecare eparhie în parte. Ne trebuie o statistică făcută de toate episcopiile din țară. Când vom avea aceste informații, vom face constatări ca acestea, că propaganda ațâță, în deosebi, în părțile periferice ale țării; pe urmă, în regiuni unde ignoranța e mai mare și, în fine, unde nu sîntem suficienți pregătiți și organizați sau unde clerul nu corespunde nevoilor. Ca să putem aviza, trebuie să avem aceste informații; să avem un fel de statistică a sectelor. Și după aceste constatări, vom trage anumite concluzii și apoi vom putea aviza la mijloacele de asanare. Vor fi mijloacele generale pentru toată țara și altele pentru anumite localități.

Statul, zice P. S. Vartolomeiu, se poate pune la adăpostul unor principii, pentru a lua măsuri restrictive. În chestiunea propagandei la domiciliu și prin presă, Statul nu poate interveni. Cu legea repausului duminical? Da, este o măsură. Unde este cimitir confesional, sigur, că nu se pot îngropa sectanții în cimitir ortodox. Dar în Ardeal, cimitirele sunt comunale, pentru toți. Sectele care au ca doctrină refuzul de a purta armă, sînt interzise în țară. Deci nu se pot căpăta rezultate numai cu măsuri restrictive. Numai calea persuasiunii, a convingerei, a contra propagandei e cea mai eficace și mai bună. În continuare, roagă Sf. Sinod să-i înlesnească sarcina, prin ancheta amintită mai sus și, în toamnă, să se avizeze la mijloacele efective. Până atunci, ministerul va continua cu mijloacele insuficiente de care dispune.

II. A doua chestiune pe care d-nul ministru o supune deliberării Sf. Sinod, este chestiunea limbii în Biserica Basarabiei. Sunt sate curat românești unde se slujește tot în limba slavonă. Pentru cazuri de acestea, ministerul refuză de a mai plăti salarii preoților din categoria aceasta, dar nu e suficient. Sf. Sinod să ia o hotărîre normativă pe care s'o comunice ministerului.

I. P. S. *Mitropolit Primat* atrage luarea aminte a d-lui ministru cum unii din Prefecți, care mai înainte lucrau cu mult zel contra sectanților, acum în urmă, probabil din pricina intervențiilor de care amintiriți, sînt complet desorientați. De aceea e bine să aduceți la cunoștința prefecților acele puncte în care sunteți complet desorientați, cum: contra sectelor care opresc portul armei și prestarea jurământului. Apoi, Statul nu poate fi indiferent ca oricine să facă pe propagandistul. Toate

acestea să le notificați prefecților ca ei să știe ce să facă. Un al doilea punct: nicăieri și nici odată sectele n'au avut o mai înfloritoare stare materială ca acum. Trebuie de căutat și aflat, de unde sunt mijloacele materiale de care dispun? Statul nu poate admite răsturnarea ordinii sale, cu bani veniți din afară. Trebuie ca parchetele să fie sezizate a afla obârșia de unde vin banii.

I. P. S. *Mitropolit al Moldovei* atrage atenția că cel mai bun misionar e tot chiriarul. De aceea să i se pună la îndemână toate mijloacele de călătorie, ca să poată parcurge Eparhia sat cu sat.

D-nul ministru al Cultelor spune că, în măsura în care Ministerul Cultelor dispune de mijloace, le pune la îndemână chiriarilor, dar primejdia e atât de mare, că ar trebui ca P. S. Chiriari să lucreze și cu mijloacele de care dispun.

P. S. Episcop *Iosif* al Caransebeșului arată că buni misionari pot fi numai aceia care sunt scutiți de familie. Sectele nu sînt atât de periculoase, dacă se întreprinde mijloacele cele bune. Dar e o mare primejdie că noi, clerul, am deviat dela misiunea noastră canonică. Unde preotul e om întreg, propaganda sectară n'are succes. Ținuta preotului este motivul favorit de propagandă al sectelor. În privința cimitirelor, roagă pe d-nul ministru ca pentru sectari să destineze cimitire aparte de ale ortodoxilor, iar pentru intensificarea propagandei, propune nu numai preoți misionari, ci și oameni din parohie, mireni bine formați, care să facă contra-propagandă sectară.

P. S. Arhiepiscop *Gherontie* Silistreanul face cunoscut cum se face propaganda în eparhia Constanței.

I. P. S. *Mitropolit Primat* pune la vot cererile d-lui ministru și se admite:

I. Pentru documentare în privința sectelor, fiecare chiriarchie să întreprindă o anchetă în eparhia respectivă spre a stabili:

1) Câte și care secte se găsesc în eparhie. 2) Ce doctrină are fiecare. 3) Cu ce mijloace de propagandă lucrează și 4) Care sînt rezultatele dobândite de propaganda sectelor în eparhie.

Toate datele acestei anchete se vor comunica Cancelariei Sf. Sinod, de către fiecare chiriarchie, până cel mai târziu în sesiunea de toamnă 1924.

II. Chestiunea limbii în biserica Basarabiei rămâne a se rezolvi într'o altă ședință.

La orele 13, I. P. S. *Mitropolit Primat*, ridicând ședința, anunță pe cea viitoare pe ziua de mâine, Marți, 24 Iunie, orele 10 dimineața.

Ședința din 24 Iunie 1924.

Ședința se deschide la orele 10 1/2 sub președinția I. P. S. *Mitropolit Primat*.

P. S. Episcop *Nectarie* al Cetății-Albe, secretar, dă citire apelului nominal, sunt 19 prezenți, 7 absenți și 1 concediu P. P. S. Membrii.

P. S. Episcop *Nectarie*, dă citire sumarului ședinței precedente.

Se aprobă.

I. P. S. *Mitropolit Primat* propune: pentru punerea în practică a deciziei luate în ședința de ieri, relativ la statistica privitoare pe secte: Cancelaria Sf. Sinod să întocmească, în înțelegere cu biroul sectelor din Ministeriul Cultelor, un formular tipărit. Acest formular tipărit să se trimită fiecărei parohii. Parohia va completa acest formular cu toate datele ce se vor indica, iar odată complectat, se va trimite chiriarhului respectiv. Chiriarhia va totaliza datele într'un formular special și, împreună cu formularele parohiale, le va înainta Sf. Sinod.

Se aprobă propunerea și să se facă intervenție la Ministerul Cultelor spre a pune la îndemână imprimabilele necesare acestei anchete.

P. S. Epis. *Nectarie*, secretar, dă citire următoarelor comunicări:

1. D-nul *Artemidor Prodanovici*, căsătorit de a doua oară, cere deslegarea de a fi hirotont preot.

Se rezolvă cererea după normele în vigoare în Biserica ortodoxă.

2. D-nul *I. M. Dobrea*, seminarist, cere hirotonisirea în preot, dar să fie dispensat de a se căsători și nici intra în monahism, pentru motiv de boală.

Se respinge cererea.

P. S. Ep. *Iustinian* al armatei dă citire referatului comisiunii pentru Institutul Biblic, relativ la raportul general și darea-de-seamă a activității și gestiunii institutului dela început și până la sfârșit și opinează a se da descărcare de gestiune.

Se aprobă concluziile referatului și se dă descărcare de gestiune.

P. S. Arhiepiscopul *Platon Ploșteanu*, dă citire referatului comisiunii de petițiuni relativ la adresa Nr. 65047/923, privitor la salarizarea monahilor trimiși provizoriu de a sluji cele preoțești în parohii și opinează să se intervină la Ministerul Cultelor ca să se modifice legea în sensul, ca și suplinitorii să se folosească de pământul parohiilor pe care le suplinesc și să se mențină întocmai hotărârile dispozițiilor Sf. Sinod, luate tot asupra acestei chestiuni în sesiunea trecută.

I. P. S. *Mitropolit al Moldovei* arată că monahii trimiși la sate nu sînt în categoria preoților care suplinesc o parohie vacantă vecină, ci sînt un fel de parohi provizorii ai parohiilor respective, deci se cade a li se da salariul întreg, nu pe jumătate ca la suplinitori, dar bugetul la mănăstire să nu-l păstreze, căci un monah plecat să poată fi înlocuit îndată cu alt monah, spre a nu se turbura buna rînduială a gospodăriei mănăstirești. Însă atunci când monahul trimis se înapoiază, să fie din nou trecut în buget.

P. S. Epis. *Ghenadie* al Buzăului combate această ultimă părere, ci monahul să-și păstreze la mănăstire toate drepturile, pe tot timpul cât va fi trimis și nici să nu i se mai reție jumătate din salariu, ca să nu fie îndreptățit a pretinde taxe mari dela enoriași. Deci să i se dea salariul întreg, care nici așa nu e mare, precum și folosința pământului parohiei.

I. P. S. *Mitropolit Primat* arată că nu este oportun

ca acum, în preajma legiuirii de organizare, să provocăm modificarea legiuirilor în vigoare, care, în scurtă vreme, vor înceta de a mai viețui. Propune să rămână chestiunea în suspensie, până la legea generală de organizare, care va determina situația monahilor trimiși la parohii.

Se primește propunerea I. P. S. *Mitropolit Primat* și chestia se ține în suspensie până la legea generală de organizare.

P. S. Arhiepiscopul *Platon Ploșteanu*, dă citire referatului comisiunii de petițiuni, relativ la reclama Pr. *Murafa* din Chișinău, în care se plînge că a fost scos din toate drepturile ce le avea ca preot la catedrala din Chișinău, fără nici o vină, și este de părere a se recomanda preotului *Murafa*, ca să se adreseze Chiriarhului său direct, cu rugămintea de a i se face loc undeva ca preot deservent și să fie rugat și I. P. S. Arhiepiscop să dispună ca preotul numit să fie tratat părintește.

Se aprobă concluzia referatului. Se recomandă preotului *Murafa* a se adresa direct chiriarhului său, iar I. P. S. Arhiepiscop al Chișinăului să trateze părintește pe preotul acesta.

P. S. Arhiepiscopul *Teofil Râmniceanu* readuce în discuție chestiunea rămasă nerezolvată în ședința precedentă, relativ la traducerea Sf. Scripturi făcută de *Cornilescu* și este de părere a se comunica preotului *Runcianu*, care a provocat această chestiune, a recomanda celor ce-i cer sfatul să citească numai textul bibliei, — traducere — pe care st. noastră Biserică îl are în uz.

I. P. S. *Mitropolit Pimen* aduce elogii P. S. referent de frumoasele și documentatele referate pe care P. S. Sa le face, ori-de-câte-ori are sarcina de referent, dar textul traducerii lui *Cornilescu*, nu l-a citit întreg ca să se poată rosti în desăvârșită cunoștință de cauză, însă dacă Sf. Sinod are convingerea că acest text e rătăcit, să se recomande cititorilor a nu-l ceti, nu textul oficial al Sf. Sinod, căci nu există așa ceva, ci diferitele traduceri apărute, în diferite locuri, ca cea dela Buzău, Neamț, etc.

Constatîndu-se că traducerea bibliei făcută de d-nul *Cornilescu* este o traducere care nu corespunde textului canonic normativ în Biserica ortodoxă; Constatîndu-se că traducerea e făcută tendențios și în spiritul, ca cititorul din cetirea ei, să ajungă la interpretări cu totul protivnice doctrinelor Bisericii ortodoxe, se aprobă concluzia referatului și se recomandă cititorilor creștini ortodoxi a se folosi numai de acele texte și traduceri folosite de Biserica noastră.

Preoții și toți clericii sînt cu desăvîrșire opriți a se folosi în predicile și studiile lor de textul traducerii *Cornilescu*.

La orele 12, I. P. S. *Mitropolit Primat*, ridicând ședința, anunță pe cea viitoare pe ziua de mâine, Miercuri, 25 Iunie, la orele 10 dimineața.

Sumarul ședinței din ziua de 25 Iunie 1924.

Ședința se deschide la orele 10 dimineața, sub președința I. P. S. *Mitropolit Primat*.

P. S. Ep. *Ghenadie* al Buzăului, secretar, dă citire apelului nominal și sunt prezenți 19 P. P. S. S. membri, iar absenți 8.

P. S. Ep. *Ghenadie*, dă citire sumarului ședinței precedente.

Se aprobă.

P. S. Ep. *Ghenadie* dă citire următoarelor comunicări:

1. St. Mitropolie a *Ungro-Vlahiei*, roagă aprobarea tunderii în călugărie a fratelui *Gheorghe I. Dumitru* dela Schitul *Crasna-Isvoarele*. Se aprobă.

2. Sf. Episcopie a *Romanului* roagă aprobarea tunderii în călugărie a fraților: *Vasile Iorga* și *Ștefan Onatu* din Schitul *Mușunoaile*; *Lucian Chiriac Longhin* dela Schitul *Buluș*; *Ioan Patriche*, *Gavril Titu*, *Nicolae Huianu* și *Teodor Șt. Chioasa* de la Episcopia Romanului. Se aprobă.

P. S. Arhiepiscopul *Valerian Craioveanu*, depune pentru păstrarea la bibliotecă 2 broșuri privitoare la Episcopul *Melchisedec*; „Un episod diplomatic“ și „Testamentul P. S. *Melchisedec*, Episcop de Roman“. Se ia act.

I. P. S. *Mitropolit al Moldovei* cere Sf. Sinod ca, în locul de arhiepiscop al P. S. *Cosma*, Vicar al Sf. Mitropolii al *Moldovei*, acum ales Episcop de *Dunărea-de-Jos*, să se facă alegerea de noul vicar, întru cât Mitropolia nu poate rămâne multă vreme fără vicar. Se ia act de vacanță.

Alegerea se va face după investitura regală și instalarea P. S. *Cosma* la *Dunărea-de-Jos*.

P. S. Ep. *Nectarie* al *Cetății-Albe* dă citire referatului relativ la rangurile și demnitățile din Biserica noastră, acum în vigoare, și concludere la reducerea și uniformizarea lor în toate eparhiile.

P. S. Ep. *Iosif* spune că nu e timpul nimerit să ne ocupăm acum de aceste lucruri și în același timp ca insignele demnității arhieresti, să nu se vulgarizeze prin decernarea lor, la preoți, de mir sau călugări, cu prea mare ușurință.

Se primește referatul ca piesă de studiu și se va comunica în copii tuturor eparhiilor spre orientare și a-și da părerile.

P. S. Ep. *Ilarie* al *Constanței* comunică ca ministerul ocrotirilor sociale a oprit în toată țara orice apel la caritatea publică, colecte sau chete, lovind cu această măsură, mai cu seamă Biserica, prin aceea că pantahuzele nu vor mai putea circula. Și cere ca Sf. Sinod să intervie către acest Minister ca să lase Bisericii posibilitatea să-și facă nevoile așa cum ea a obișnuit întotdeauna.

P. S. Ep. *Ghenadie* face cunoscut că Sf. Sinod a fost sesizat de Ministerul ocrotirilor sociale, printr'o adresă dată P. S. *Sale* în referire, ca Sf. Sinod să opineze asupra întâmpinării I. P. S. Arhiep. *Gurie*, relativ la reglementarea colectelor bisericesti de către acest minister.

I. P. S. Arhiep. *Gurie* dă explicație asupra motivelor care l-a determinat să facă întâmpinarea. Noi avem drepturi, zice I. P. S. *Sale*, după canoane, să dăm condicii de milă din Eparhiile noastre. Acest drept să ră-

mână sfânt și inamovibil, iar oprirea Ministerului Ocrotirilor sociale, făcând încălcare asupra dreptului nostru canonic, noi n'o putem primi. Dar, chiar așa cum s'a legiuit, fără ca noi să știm cum, eu am cerut Ministerului ocrotirilor sociale o autorizație specială pentru Arhiepiscopia mea și, pe baza aceasta, eu să autorizez pantahuza, fără o specială autorizare a Ministerului, și dacă nu o autorizare permanentă, cel puțin pe un an de zile.

P. S. Ep. *Vartolomeiu* al *Râmnicului* arată că s'au făcut multe abuzuri cu apelurile la caritatea publică, dar abuzul nu-i îndreptățit să ucidă uzul. Pantahuza e absolut trebuincioasă. Noi nu avem alte resurse pentru întreținerea sau restaurarea și clădirea de sfinte locașuri, decât apelul la caritatea publică, prin condicii de milă. Statul nu ne dă nimic, comuna așigderia, iar bogății noștri nu sînt prea darnici. Deci, singura resursă este pantahuza. Dacă nici pe aceasta nu o vom mai avea, atunci ni se ruinează totul și sîntem puși în absolută neputință de a întreține Biserica. Prin urmare e o nevoie absolut imperioasă ca, în cuprinsul eparhiei noastre, să avem cea mai largă libertate să liberăm condicii de milă pentru trebuințele Bisericii. Chestia se prezintă și sub un alt aspect, decât al nevoiei. Noi, pe lângă faptul că împlinim o trebuință absolută, în același timp, facem și educația poporului, cultivăm și stimulăm generozitatea poporului, lucru care nu-i poate fi indiferent statului, dar, care în același timp, pentru Biserica, constituie un punct esențial din doctrina sa: caritatea. Chestiunea mai poate fi pusă și din al treilea punct de vedere: și noi, Episcopii sîntem organe de stat, dar cu conștiința angajată pe viață, nu ca un ministru, sau ca un Prefect, care azi vine, mâine pleacă. De ce noi să nu ne bucurăm de încrederea Statului că lucrăm cinstit, măcar atît cât se bucură un prefect, care n'are conștiința angajată ca noi? Noi să ținem la modificarea legii în sensul că, în ceiace privește Biserica, ei îi rămâne dreptul ca, în chip nemijlocit, prin episcopatul său, să procedeze la colecte și apel la caritatea publicului, nestingherit de nicio reglementare, afară de cea pe care Biserica o are, cu dreptul ca Statul să controleze întrebuințarea banilor adunați. Altfel sîntem puși în absolută imposibilitate de a face față nevoilor și propun a se face intervenție la Ministerul ocrotirelor sociale, că nu numai că nu ne împăcăm cu legea și cu interpretarea ei, dar noi cerem modificarea legii, în sensul că nevoia, doctrina Bisericii noastre, și demnitatea noastră episcopală se simt lezate prin legiferarea făcută și prin interpretarea ce se dă acestei legi de diferite organe puse s'o execute. Pusă la vot, se primește:

1. Să se comunice Ministerului ocrotirilor sociale că Biserica, prin Episcopatul său, se socotește în drept a face apel la caritatea credincioșilor săi, oricâte ori trebuințele Bisericii cer și fără nicio stingherire sau oprire din nicio parte.

2. Dacă legea sau interpretarea ei e în contradicție cu acest drept al nostru canonic, noi rugăm pe d.

Ministru să vină în parlament cu completarea legii, în sensul ca Biserica să rămână nestingherită în drepturile sale canonice.

P. S. Ep. *Vartolomeiu* al Râmnicului dă citire referatului comisiunii pentru organizarea învățământului seminarial, asupra avizului consiliului de inspectori ai seminariilor de pe lângă Ministerul Cultelor, ca să se dea liceiştilor și normaliștilor dreptul de a-și da la seminarii examene de diferență, de la clasa a VII-a, urmând ca să se facă clasa VIII-a în seminar și opinează să se respingă avizul în chestiune, ca să se păstreze în viitor tot vechiul procedeu, de a se îngădui liceiştilor și normaliștilor, doritori de preoție, pentru concursarea la seminarii, numai de la clasa a II-a până la a V-a inclusiv.

Se aprobă concluzia referatului.

P. S. Ep. *Vartolomeiu* al Râmnicului dă citire referatului Comisiunii pentru organizarea învățământului seminarial asupra „Proiectului de lege pentru organizarea învățământului seminariilor teologice“, întocmit de M. Cultelor și găsește că proiectul este cu totul împotriva principiului de autonomie bisericească și e de părere a se numi o comisiune, care să întocmească un nou proiect de lege, potrivit vederilor Sf. Sinod, păstrând și din actualul proiect acele părți care sunt bune.

P. S. Ep. *Ilarie* al Constanței propune ca, față de referatul atât de bine studiat al P. S. referent, să se închidă discuția și să procedeze la alegerea comisiunii.

Se primește propunerea și se alege o comisiune compusă din I. P. Arhiep. *Gurie*, P. P. S. S. Episcopi *Vartolomei* și *Roman*, care să alcătuiască un proiect de lege pentru organizarea învățământului seminarial.

P. P. S. S. Membri au facultatea de a-și lua spre consultare orice persoană competentă vor afla cu cale.

P. S. Ep. *Ilarie* al Constanței întreabă cum se face că Biserica noastră, care este considerată ca cea mai puternică dintre Bisericile ortodoxe și care a luat asupra ei ținerea unui sinod ecumenic la noi în țară, să fie întrecută de Sârbi, care-l pregătesc pentru anul viitor la ei în țară, pentru care guvernul respectiv le-a pus la dispoziție fondurile trebuincioase? Demnitatea Bisericii noastre cere ca acest Sinod să se țină la noi. Deci ar trebui să intervenim la guvern, să cerem înlesniri ca viitorul Sinod ecumenic să se țină la noi în țară.

I. P. S. *Mitropolit Primat* arată că ideia Sinodului ecumenic e pornită de la noi, dar fiindcă Sârbi sînt isteți, profită de faptul că St. Constantin s'ar fi născut la Niș și fiindcă anul viitor să împlinesc 16 secole de la sinodul din Niceia, ei se folosesc de acest prilej, ca să cheme la sărbătorirea aceasta și un Sinod ortodox. La aceasta se mai adaugă și faptul că guvernul le înlesnește mijloacele materiale.

1. Se primește comunicarea P. S. *Ilarie* și se va interveni la guvern spre a aviza la mijloacele materiale pentru ținerea Sinodului ecumenic la noi în țară.

P. S. Arhiep. *Ilarion* Băcăoanul dă citire referatului comisiunii pentru cărți de ritual, relativ la propunerea A. S. Regale Principelui Moștenitor Carol, de a se în-

troduce în ritualul Bisericii și rugăciuni pentru aviatori și concludă de a se modifica ectenia așa : „pentru cei ce umblă pe ape, pentru cei ce zboară prin văzduh și călătoresc, pentru cei bolnavi etc.“ iar în viitoarele ediții ale liturghierului să se introducă această modificare.

Se primește concluzia referatului și se va introduce în ectenii și în edițiile viitoare ale liturghierului adaosul „pentru cei ce zboară prin văzduh“.

P. S. Arhiep. *Ilarion* Băcăoanul dă citire referatului relativ la reaua purtare a unor monahi, semnalată cu adresa Sf. Mitropolii a Ungro-Vlahiei Nr. 2433/924 și este de părere să facă o ultimă încercare cu ei să fie aspru pedepsiți, dându-le prilejul să se pocăiască și să se îndrepteze, adică: să fie mutați din Mănăstirea lor și să fie supuși la canon, iar Ieromonahul în *Agatanghel* să i se ridice darul preoției. Tot așa, pentru toate abaterile călugărilor, să rămână la aprecierea și canonicarea lor, de către chiriarhul respectiv, pentru îndreptarea lor.

I. P. S. *Mitropolit Primat* e de părere că toate elementele rele din Mănăstiri și în special cei bețiivi să fie isgoniți.

I. P. S. *Mitropolit al Moldovei* e de părere să se comunice tuturor chiriarhilor măsurile aspre dictate de Sf. Sinod contra elementelor rele din mănăstiri, ca să fie bine comunicate tuturor stareților, spre a le aduce la cunoștință, că toate elementele incorrigibile vor fi excluse din mănăstiri.

Se primește propunerea I. P. S. *Mitropolit Moldovei*:

1. Toate elementele incorrigibile din mănăstirile de călugări și călugărițe să fie excluse din monahism.

2. Deciziunea aceasta se va comunica tuturor chiriarhilor, spre a o aduce la cunoștința obștiilor mănăstirilor.

3. Cazurile speciale se comunică P. S. Chiriarh respectiv, spre a fi reprimare cu toată rigoarea.

P. S. Ep. *Ghenadie* al Buzăului dă citire referatului comisiunii de petițiuni, relativ la intervenția P. S. Ep. de Roman, ca Sf. Sinod să decidă, dacă slujba de președinte de Comisie interimară sau de primar e compatibilă cu preoția și este de părere să se revină la canoane care interzice preotului de a face politică.

În urma discuțiunii făcute, se votează:

1. Preotul nu poate primi demnitatea de primar și președinte de comisie interimară, dar pe cea de consilier comunal, da.

La ceasul 13, I. P. S. *Mitropolit Primat* ridicând ședința anunță pe cea viitoare pe ziua de mâine, Joi, 26 Iunie, la orele 9 dimineața.

Ședința din 28 Iunie 1924

Ședința se deschide la orele 9 dimineața, sub președința I. P. S. *Mitropolit al Moldovei* și Sucevei.

P. S. Ep. *Iustinian*, secretar, dă citire apelului nominal, și sunt prezenți 17 P. P. S. S. membri, 8 absenți și 2 concediu.

Cer concediu P. S. *Nectarie* și P. S. Arhiep. *Evghe-
nie*. Se aprobă.

P. S. Ep. *Ghenadie*, secretar, dă citire sumarului ședinței precedente.

Se aprobă.

P. S. Ep. *Ghenadie* dă citire referatului Comisiunii de petițiuni, relativ la cererea Societății orfanelor de războiu, de a se da pentru ajutor la orfeline un număr de maici, ca îngrijitoare fără salariu și opinează că maicile, nu au nici pregătirea, nici destoinicia necesară de a îngriji de copii.

I. P. S. *Mitropolit Primat*, după experiența fericită ce s'a făcut la M-rea Paserea, e de părere că nicăeri orfanele nu pot fi mai bine îngrijite și educate decât date în M-tirile de călugărițe în grija maicilor. Pe lângă faptul că bugetul Societății se ușurează considerabil prin aceea că nu se mai plătește local, întreținerea localului, personalul administrativ și de serviciu, dar încă fiecare orfană în parte este încredințată îngrijirii unei singure persoane. În Monastire au de toate: și școală să învețe carte și atelier să învețe lucru. Deci e de părere să se comunice Societății că Chirariile cari au M-tiri de Maici pot primi, după înțelegere cu chiriarhul respectiv, un număr oarecare de orfane de războiu. Pus la vot, se primește.

1. Sf. Sinod recomandă Societății orfanelor de războiu pentru orfane, aplicarea sistemului dela M-tirea Pasărea, adică să se încredințeze M-tirilor de călugărițe spre îngrijire și educațiune un număr determinat de orfane, care vor fi date individual, câte una, în grija unei maici. Fiecărei orfane i se va atribui suma convenită din buget pentru îngrijirea ei.

2. Pentru punerea în practică a acestei hotărâri, se recomandă Societății orfanelor de războiu a se adresa fiecărei chiriarhii direct și să stabilească modalitățile de aplicare a prezentei hotărâri, în înțelegere cu Chiriarhul respectiv.

P. S. Ep. *Ghenadie* dă citire referatului Comisiunii de petițiuni, relativ la adresa Arhiepiscopiei de Chișinău No. 4691/924, cu care se înaintează lucrările conferenței Stareților din Basarabia din anul acesta și opinează că este necesar ca stareții fiecărei Eparhii să se strângă și să facă asemenea conferențe, dar întru cât privește desideratele exprimate acum, nu se mai pot lua în considerare, întru cât Sf. Sinod și-a dat avizul asupra legii de organizare.

Se aprobă concluziile referatului.

P. S. Ep. *Ghenadie* dă citire referatului comisiunii de petițiuni relativ la cererea D-lui *Moncea* de a se interveni ca normaliștii ce vor să treacă în seminarii, spre a se face preoți să fie scutiți de înapoarea taxei de întreținere către școala normală și opinează ca Sf. Sinod să mijlocească către Ministerul Instrucțiunii ca să fie scutiți normaliștii ce vor să treacă în seminarii, spre a intra în cler, de obligațiunea legală de a mai restitui taxa de întreținere către școala normală.

Se aprobă concluziile referatului și se face intervenții către Minister în acest sens.

P. S. Ep. *Vartolomeiu* al Râmnicului dă citire referatului comisiunii, pentru calendar, relativ la modalitatea

de aplicare a îndreptării calendarului pe ziua de 1/15 Octombrie viitor, hotărâtă în sesiunea trecută.

În urma discuțiilor, la care a participat, în afară de P. P. S. S. Membri ai Sinodului, și P. C. Arhim. Dr. *Juliu Scriban* și d-l *C. Chiricescu*, cu unanimitatea voturilor P. P. S. S. Membri ai Sf. Sinod, s'a hotărât:

1. Față de hotărârea luată de noi pentru îndreptarea calendarului și după ce am primit răspunsul celorlalte Sf. Biserici ortodoxe asupra acestei chestiuni, hotărâm definitiv aplicarea noului calendar îndreptat pe ziua de 1/14 Octomb. 1924.

2. În privința sărbătorii Sf. Paști, rânduim a nu se aduce nici o schimbare vechii orândueli dela Niceia, ci numai, în cadrele noului calendar îndreptat, sărbătorirea Sf. Paști și toate rânduelile canonice și liturgice legate de el se așează în chipul stabilit la Niceia, adică rămâne a se sărbători după vechea Pascalie ortodoxă, transpusă numai în cadrele noului calendar îndreptat.

3. Pentru a aduce la cunoștință poporului drept-credincios această hotărâre, o enciclică sinodală va fi dată, în care se vor explica motivele acestei reforme și normele ei, spre a se evita orice confuziune sau interpretare tendențioasă.

4. Se dă delegație P. S. *Vartolomeiu* cu redactarea acestei enciclice, după care va fi văzută și semnată de toți P. P. S. S. Membri ai Sf. Sinod și numai după aceea va fi dată publicității.

5. Se însărcinează d-l profesor Dr. *C. Chiricescu* să prezinte, în cel mai scurt timp, cancelariei Sf. Sinod îndreptările calendarului, conform hotărârii sinodale, pe timpul dela 1 Octombrie — 31 Decembrie 1924, spre a fi date publicității, împreună cu enciclica sinodală. De asemenea, se dă delegație aceleași persoane, a întocmi noul calendar pentru 1925, în conformitate cu îndreptările hotărâte de Sf. Sinod, care se va publica cu cheltuiala Institutului Biblic, și încă să mai prezinte și o nouă pascalie, în conformitate cu regulile stabilite, pe un period de cel puțin 10 ani.

I. P. S. *Mitropolit Primat*, anunță că lucrările Sf. Sinod sînt terminate în sesiunea aceasta și mulțamește P. P. S. S. Membri și d-lui Ministru.

La orele 13, ridicând ședința, declară sesiunea Sf. Sinod închisă.

D-nul Ministru al Cultelor dă citire Înaltului Mesaj Regal de închiderea sesiunii de primăvară a Sf. Sinod din anul 1924.

Mișcări culturale în Iași

Iașul, care a monopolizat toate actele mari ale neamului românesc, se află într-o veșnică frământare. De câțiva ani, se fac sforțări titanice, cu mișcări chiar revoluționare, pentru ridicarea și întărirea Românilor față de înmulțirea și năvala străinilor, cari — dela război — au ajuns un pericol național. Elementul străin face mare tulburare în corpul social al neamului românesc. În special, a reușit să ne împartă sufletește prin mulțimea sectelor religioase.

Toate instituțiile bisericești și școlare lucrează pentru unirea și întărirea sufletească a românilor. Însă, din pricina caracterului lor oficial, nu au rezultatele urgente ce se cer. Pentru aceasta au luat naștere mișcări culturale în centrele mai românești, din inițiativă particulară.

Un lucru temeinic, sistematic, cu rezultate hotărâte, îl face Ateneul din *Tătărași*. Așezat în cea mai românească parte a Iașului, Tătărași, cu local propriu, are o directivă națională în mare, care s'a manifestat în toată România. Substratul religios nu-i lipsește, fiind infiltrat de Părintele *I. Tincoca*, care este ne-lipsit dela cârma Ateneului, alături de d. *C. Ifrim* — președintele — pe lângă octogenarii preoți *Știubei* și *Agapie*.

Ne-am fi așteptat să nu lipsească dela această mișcare nici unul din vrednicii parohi din această parte a Iașului. Am fi dorit ceva mai mult: sub acelaș acoperământ, să se formeze o secție religioasă, mai cu seamă că în Ciurchi. Alături se află un însemnat centru adventist.

* * *

Altă mișcare, tot cu caracter național general, se află în mahalaua *Țicău*. Nu are local propriu. Partea religioasă o reprezintă Părintele *Gh. Niculae*, protoiereul județului.

Pe lângă acestea, în alte trei părți ale Iașului: *Păcurari*, *Mitropolia* și *Nicolina*, sunt lucrări exclusiv preotești.

Inițiatorul și sufletul Ateneului din Păcurari este Părintele *Vasiloschi*, care ș'a făcut și sală proprie, în casele bisericii *Toma Cozma*, unde Cucernicia Sa este paroh. Șezătorile sunt tot în felul celor dela Tătărași, cu caracter social general.

Părintele *Vasiloschi*, are marele merit că a grupat împrejurul C. Sale, intelectuali de diferite nuanțe: profesori, medici, avocați, slujbași mari și mici dela regie, gară, etc. Lucrul părintelui *Vasiloschi* este în felul celui dela Raymond, făcut de pastorul *Henric Maxwell*, cum ni se arată în frumoasa tratare a lui *Gh. M. Sheldon*, tradusă în românește sub, numele „Adevăratul Preot“ de *Gr. Opreșan*.

Dacă Cucernicia Sa va reuși să dea Ateneului din Păcurari acelaș caracter creștin social și să ajungă la aceleaș rezultate, va bine merita renumele pastorului Maxwell.

* * *

Un început nou, odată cu anul 1925, sînt șezătorile religioase, care se fac din două în două săptămâni, în sala corului dela Mitropolie, de către Societatea Clerului „Ocotirea“. Vrednicul președinte, părintele *I. Gotcu* ș'a luat asupra-și toată greutatea și toată răspunderea. Poporul din mahalaua ce se întinde spre Galata și lucrătorii ce sunt trecători prin Iași, ascultă o conferință religioasă, cu subiect practic, și se veselește cu cântece și recitări, tot din acest domeniu.

Alt început, și mai nou, l-a făcut Ateneul popular din Nicolina, Duminică, 29 Martie, sub conducerea părintelui *Const. Dron*. Artiști diletanți și asistenți destul de numeroși, în mare parte lucrători în atelierele C. F. R. și slujbași la aceeași direcție, au petrecut momente de înălțare sufletească în neîncăpătoarea sală a școlii primare din acea parte. Sunt fonduri adunate pentru local propriu.

Acest Ateneu este întocmit în felul celui dela Toma Cozma (Păcurari). Dacă pentru primul am dorit să ajungă la rezultatele pastorului Maxwell din Raymond, părintelui Dron îi urăm să desvolte, între ceferiștii Nicolinei, viața creștină, cum a isbutit acelaș pastor cu directorul Sauer, să introducă între ceferiștii din Raymond, cum se expune în aceeași lucrare a lui Sheldon, însă refăcută în rusește de Petrov, iar în românește, tradusă sub numele de: „*Pe urmele lui Hristos*“ de P. S. Nicodim Munteanu.

* * *

Cea mai veche și cea mai sistematică lucrare pastorală, însă, este la Sf. Andrei.

În chiar locașul Sfânt al Bisericii, rânduiește cu bănci la vreme, veneratul preot *Ioan Popescu* își ține cursurile catehetice de ani de zile. În fie-care Duminică, dela 3 la 6 ore, septuagenarul preot ține lecții catehetice, aproape academice, cu cei 50-100 ascultători regulați.

Când intri în biserică și vezi neobosita și patriarhală figură, în fața adevăraților fii sufletești, toți cu Noul Testament în mână, făcând explicații exegetice pe înțelesul tuturor, fără să vrei, te cuprinde și un fior de sfințenie, și o admirație. Aicea vezi pe „Un păstor model“, din lucrarea lui Petrov, tradusă în românește de P. S. Nicodim Munteanu.

Cu o dragoste părintească, trece pe dinaintea ascultătorilor săi toate cunoștințele religioase și sociale, ce se leagă cu capitolul cetit, iar enoriașii școlari, îți fac impresia, că-i sorb învățăturile lui. În timpul când scrim acestea, Cucernicia Sa, a ajuns cu cetirea și explicarea la Evanghelia lui Ioan.

Sectanții n'au ce căuta în acea parte, pentru că nu-i ascultă nimenea.

Ce frumuseță dumnezeiască! Păstor și păstoriți — într'o cunoștință și viețuire intimă — fac ce face ar trebui să facem toți, pentru îndeplinirea adevăratului rost al nostru, în fruntea Bisericii creștine ortodoxe și pentru binele și progresul acestei țări.

Am fost de două ori la aceste cursuri.

Nu știu cum vor fi văzut aceasta ceilalți frați preoți din orașul Iași — aproape toți tineri, titrați și bine apreciați în toate cercurile, — eu însă, în calitatea mea de nou vicar al Mitropoliei, m'am simțit mic de tot și stingherit, în fața operei pastorale a acestui bătrân, care este coleg de clasă al tatălui meu.

M'a mișcat lucrul părintelui Popescu și am stăruit mai mult asupra lui, pentru că este temelia pe care se clădesc toate celelalte mișcări. Toate conferințele

toate șezătorile, toate predicile și chiar întreaga noastră slujbă religioasă presupune la bază un învățământ catehetic. Nu este acesta, clădim totul pe nisip. Nu vreau să fiu pesimist, căci calitatea de arhieru nu-mi permite, dar să fim atenți și să vedem cum stăm cu clădirea confesională a Bisericii noastre ortodoxe române. Cred că nu ne putem felicita. Dacă ne-am restrânge chiar la Mitropolia noastră a Iașului, cu mulțimea străinilor, a sectanților, plus copleșirea vișiilor, nu știu, dacă n'ar trebui să ne îmbrăcăm în sac și cenușă, dela Vlădică și până la cel din urmă paraclisier!?

Așteptăm poate mântuirea dela Statute organice, fie și Șaguniene (!) și dela legi de unificare? Insamnă ca să clădim biserici, începând dela turlă spre emelie.

Statutele și legile se clădesc pe viața noastră bisericască, nu creștinismul trăește pe baze de legi și regulamente...

Pe lângă aceasta, să nu uităm un fapt: Nu avem a ne teme de slăbirea creștinismului în forța lui morală cu îndeplinirea prescripțiilor evanghelice. Nu...! Doamne păzește!.. Nu va trece o iotă, până nu se vor îndeplini toate, cum spune sfânta Evanghelie.

Unde este teama și decăderea atunci?

În forma confesională, sub care se propovăduiește adevărul biblic. Ș'atunci să luăm aminte și să vedem unde este pericolul.

Întreaga lume își croiește drum printre minele războiului, numai pe bază morală și religioasă. La noi, în România, la fel. Când este vorba însă de forma con-

fesională, mai cu seamă în mozaicul de astăzi, mulți stau în expectativă.

Deci, să fim atenți. Nu-i de ajuns să ne lăudăm numai cu titluri academice... licențe și doctorate. N'as vrea să supăr pe nimenea, dar adevărul trebuie să-l spun. Ardealul, și mai ales Bucovina, nu au decât doctori în teologie, înaintea căror titluri, umilul cuvânt de preot a dispărut. Și totuși, cu toată oficialitatea măreață și fondurile bogate, nu știm cum vom rezista în fața mulțimei confesiunilor și sectanților, cari năvălesc cu furie și la noi.

Iată de ce, făcând această privire generală asupra mișcărilor culturale în Iași și interesându-mă special de lucrul nostru creștinesc, m'am oprit cu cuvinte calde, asupra învățământului catehetic făcut de părintele Ioan Popescu dela biserica „Sf. Andrei“.

* * *

Tot un astfel de învățământ catehetic completat și cu generalisări sociale, ca la părintele Vasiloschi, ni se spune că face părintele I. Chirica, misionarul Mitropoliei Moldovei, în parohia sa Hilița din Jud. Iași.

Numele de bun misionar, ce și l-a făcut părintele Chirica, va ajunge o realitate necontestată de nimenea, când căldura personalității sale va însufleși, măcar câte 10 preoți din fiecare județ, din această eparhie, ca să înceapă ceia ce lucrează părintele Popescu după concepția bătrânețelor sale și cu entuziasmul tinereții.

† Arhieruul GRIGORIE L. BOTOȘĂNEANU

EXTERNĂ

Republica monahicească din Muntele Atos

Date bune de știut despre Muntele Atos, găsim în revista italiană *l'Europa Orientale* din Roma (Ianuarie 1922) din condeiul Părintelui Aurelio Palmieri, călugăr învățat, care se ocupă de studii orientale și conduce numita revistă. Noi traducem aici art. său:

Războiul a fost pricină de răscoliri și pentru Sfântul Munte, pentru republica monahicească din Muntele Atos. Ca să întrebuițăm felul de vorbire al diplomaților, războiul a limpezit situațiunea. Caracterul grecesc al Sfântului munte s'a afirmat, s'a întărit. La începutul veacului XIX, au fost ani zbucizmați. Năvala ortodoxismului rusesc, pas cu pas, palmac cu palmac, pornită din două centre deosebite, din Ierusalim și Constantinopol, se împingea, înainte spre Atos. Rusia călugărească urma cu precizie matematică în înceata ei pătrundere. Din mănăstirile Atosului își primise ea cele dintâi tresăriri pentru credința ei simțită cu adevărat, cele întâi cărți liturgice ale ei, cei dintâi sfinți, cei dintâi învățători de ascetism din Kiev, pe cei dintâi cronicari naționali. Rusia poțea după acest leagăn intelectual și mistic al credinței sale. Atosul ajungea a fi o cetăție sfântă, ai cărei apărători erau ofițeri îmbrăcați în rasă. Marea înmulțire a poporului rusesc își avea răsunetul și asupra Sfântului Munte și amenința pozițiunea privilegiată a ele-

nismului, prin cetele tot mai strânse de monahi ruși.

Studiile despre Sf. Munte sunt acum iar la modă. În olipa când scriem această scurtă arătare despre republica monastică atoniană, ne sosește din Atena, a doua edițiune a cărții lui Gheorghe A. Sotirios despre Sfântul Munte ¹⁾. În Anglia o femeie de o învățătură puțin obișnuită, Margareta M. Hardie, a dat la lumina un volum foarte interesant ²⁾, pe care bărbatul său, F. V. Hasluck, bibliotecar al Școlii Britanice din Atena, îl pregătise pentru tipar în 1912 și la care, mai înainte de moartea lui, avea de gând să adauge un capitol care să trateze despre condițiunile de azi din Muntele Atos.

În sfârșit, colecțiunea de *Studii teologice* dela universitate din Harvard (Cambridge, Mass.) a publicat într'un strălucit volum catalogul *manuscriptelor* grecești din mănăstirea Vatopedului, alcătuit de Sofronie Eustratiades, arhiepiscop de Leontopolis, și de diaconul Arcadie ³⁾.

1. *Catalogue of the Greek Manuscripts in the library of the Monastery of vatopedi on Mount Athos*. Cambridge, 1924, 276 de pag. în 4.

2) *To ἔργον Ὀρος* Atena, vol. 22 Al Silogului pentru răspândirea cărților bune.

3) *Athos and its monasteries*. Londra 1924.

Grecii totdeauna au socotit Sfântul Munte ca o cetate a credinței lor ortodoxe și a naționalității lor. În scrierea sa *Călătorul*, Panaiotis Suțu, mort în Atena la 1868, cânta astfel măririle Sfântului Munte :

O Atos cristalin ! privesc nălțimea ta
Și te admir văzându-te la dreapta Ziditorului.
Vârful tău primește lumina cerului mai nainte celorlalte,
Picioarele tale străpung întunerecul iadului.
Cunună de diamante încinge fruntea ta.
Brâul tău sunt pădurile, iar norii coama ta.
Potopul n'a udat a ta întinsă frunte.
În mare și se scaldă vârful picioarelor tale.

Și Sotirios, cel omenit mai sus, scrie că Atosul e colțul sfânt al Greciei, a cărui istorie și mărire trebuie s'o cunoască toți Grecii, pentru că el e o teacă : „cuprinde comorile și tainele poporului precăso; e un far care luminează cărarea, o cale care ne cărmuește spre îndeplinirea trezirii noastre naționale“.

Peninsula calcidică în care se află portul Saloncului, înfățișează pe harta geografică priveliștea unei mâni monstruoase cu trei degete. Privind dela Salonie, degetul care se află la stânga e mica peninsulă a Sfântului Munte. Celelalte două sunt peninsule Longos și Casandra, Suprafața Atosului e de 385 de mile patrute. Peninsula se numea în vechime Akti, dela cuvântul grecesc ακτή care înseamnă țarm lin. Pe uumă și-a luat numele de Atos, dela muntele fără nume, care se înalță la 2000 de metri peste nivelul mării. După legenda mitologică, Ato, fiul lui Saturn, în lupta gigantilor cu zeii, a aruncat asupra lor, cu o petricică, adică muntele colosal, căruia i-a dat numele și de pe care soarele se zărește cu trei ceasuri mai nainte de revărsatul zorilor. În vechime, și-a avut faima lui, în veacul V înainte de Hristos, prin sfărâmarea flotei lui Mardonius (493 în. Hr.) și apoi prin încercarea lui Xerxe de a-și deschide un canal prin care să cerce o cale de scăpare pentru oștirea sa. Amănuntele acestei întreprinderi ne-au fost transmise de Herodot.

Istoria primitivă a Atosului creștin este toată înflorită cu legende. Faptul nu trezește mirare, pentru că monahii erau deprinși mai mult să cutreere cu mintea în visări decât să cugete. Nu degeaba muntele Atos a ajuns a fi locașul isihaiștilor și a privitorilor spre buric. Legendele cu adevărat poetice ale celor dintâi zile creștinești ale muntelui Atos au fost culese de Spiridon Lambros ¹⁾

După cum Carmeliții nu au șovăit de a atribui lui Adam întemeierea ordinului călugăresc al lor și de a socoti îngustele peșteri de pe muntele Carmil ca adăposturi străvechi ale întemeietorului lor patriarhal, după isgonirea lui din raiul pământesc, — tot așa pentru călugării atoniți Prea Sfânta Fecioară Maria, mama lui Iisus, și-a întipărit urmele binecuvântate ale picioarelor ei pe Sfântul Munte. Într'o zi s'a dus să viziteze pe Lazăr în insula Cipru. Corabia care trebuia s'o ducă la locul hotărât a plecat din portul Iaffa, dar vânturi protivnice au împins-o pe coastele Atosului,

unde se ridica un templu închinat lui Apollo sau lui Saturn.

Sfânta Fecioară s'a scoborât în portul *Clemente*, unde în veacul al X-lea s'a ridicat o mică mănăstire zisă a lui Clement. După alt istoric grec al muntelui Atos, Clemente ar fi un episcop care, în veacul III, a adus la Hristos pe locuitorii Atosului. De abia a pus Sf. Fecioară piciorul în peninsulă, și idolii îndată au ridicat strigăte, vestind păgânilor venirea Maicii Domnului și îndemnându-i să i se închine. Păgânii au fost atât de zguduiți de această minune, încât îndată s'au convertit la creștinism, iar Sf. Fecioară, mai nainte de a-și urma înainte călătoria ei, și-a întins binecuvântarea sa peste Sf. Munte ¹⁾.

Creștinismul atonitic a primit un nou îmbold dela Constantin cel Mare care a clădit bisericile din Kareia, Ivir și Vatopedi. Biserica din Ivir pare clădită pe locul unde Sf. Fecioară s'a scoborât din corabie. Dar, după cum spune Hasluck, „tradițiunile care pun pe seama lui Constantin cel Mare întemeierea cutării mănăstiri, trebuiesc primite cu mare neîncredere și precauțiune.“ În toată lumea grecească, Constantin, viteazul creștin, cel deopotrivă cu Apostolii, e o figură împletită cu multe legende, în măsură de a înfățișa o temelie pentru croirea a numeroase legende. Muntele Atos, pe vărfurile căruia călugării postitori vedeau și văd mai în toate zilele minuni și lucruri uimitoare, nu e locul în care să putem găsi spiritul critic. Acum, când principiile vieții monahale au fost cercetate, nu mai este pricină de a crede legendele despre așezămintele monastice de mai înainte de veacul X“ (pag. 10).

La limpezirea începuturilor monastice ale Muntelui Atos, au contribuit mult legendele aghiografice studiate de Kirsopp Lake, foarte valoros cunoscător al vechimii creștinești și profesor în ziua de azi la școala teologică din Harvard. Pe trei personaje se sprijină istoria așezămintelor monastice atonitice: Pentru Atonitul, Eftimie din Tesalonie și Atanasie dela Aton. Cel dintâi se juruse de a-și închina viața monahismului. Împrejurările vieții l-au făcut să uite făgăduința și el a îmbrățișat viața militară, s'a luptat în Siria și Arabii l-au prins. Această nenorocire el a pus-o pe socoteala neîmplinirii jurământului. După ce și-a rostit făgăduința sa în fața Papii, printre nenumerate peripecții, s'a dus la Muntele Atos, unde a trăit 50 de ani într'o peșteră. La moartea lui, rămășițele sale au fost strămutate în mănăstirea lui Clement. Amintirea lui e prăznuită în Biserica ortodoxă la 12 Iulie. Eftimie dela Tesalonie, a cărui viață a fost scrisă în veacul IX de Vasilie, arhiepiscopul acestui oraș, a îmbrățișat viața monahală la anul 841, a trăit câțeva vreme într'o lavră din muntele Olimp, iar apoi s'a dus la Atos. A petrecut trei ani în desăvârșită singurătate ca pustnic; și apoi a ajuns starețul unei mănăstiri. În vremea aceea, Sf. Munte era bântuit de pirați. Cu doi tovarăși, Ioan Kolovos a întemeiat o mănăstire la Erisos, iar în anul 875, în puterea unei unui hrisov împărătesc de aur, a dobândit un fel de drept de ocrotire peste monahii din Atos. La moartea lui, călugării mănăstirii au căutat să puie stăpânire pe Sf. Munte, dar opintirile lor n'au izbândit.

1) Πάτρια τοῦ Ἁγίου Ὁρους Νέος Ἑλληνομνημόνιον, 1912, I IX. pp. 116-161; 209-244.

1) G. Smirnakis, Τὸ ἅγιον Ὄρος. Atena 1903.

Adevătată întocmire monahicească a Muntelui Atos a început la jumătatea veacului X, prin întemeierea marelui mănăstiri, numită, prin antonomasie, *lavra*. Intemeietorul ei, Atanasie dela Aton, a cărui sărbătoare se prăznuiește la 5 Iulie, se născuse la Trebizonda. Născut din familie foarte bogată, rămăsese orfan de tânăr și a fost crescut la Constantinopol de rudeniile sale. Acolo a întâlnit pe Mihail Maleinos, starețul mănăstirii din Kiminas în Asia Mică, și a intrat în mănăstirea lui. Maleinos era unchiul împăratului Nichifor Foca (963—969). Atanasie a fost ales ca duhovnic al acestuia din urmă. Maleinos, înaintat în vârstă, dorea ca ucenicul său să-i urmeze în vrednicia de stareț. Cu toate acestea Atanasie, care dorea o viață mai puțin copleșită de griji lumești, a fugit de Muntele Atos și a trăit câțeva vreme neștiut la mănăstirea Zigului. La 960, s'a putut descoperi cine era el. Nichifor l-a chemat la dânsul. În vremea aceea, acesta era comandantul oștirii care lupta în insula Creta. El a înduplecat pe Atanasie să întemeieze o mănăstire, făgăduindu-i că va îmbrățișa și el viața monahală. Dar fiind încununat ca împărat în 963, și-a uitat de făgăduința dată. Poate, ca ispășire, el a înzestrat noul așezământ cu inimă largă. La nenorocita sa moarte, Atanasie a avut ocrotirea și ajutorul bănesc al împăratului Ioan Țimiskes (969—976). În 970, el întocmi tipicul sau rânduiala monahicească a mănăstirii lui. Moartea lui s'a petrecut la anul 1000 și poate câțiva ani mai târziu, sub ruinele bisericii, ale cărei bolte s'au prăbușit în vremea clădirii lor.

Lavra a înflorit atât de mult, încât în anul 970 ea număra 700 de călugări. Rânduielile lui Atanasie erau o oglindire a vestitei mănăstiri a studiiilor din Constantinopol. Ele statorniceau viața de chinovie. Monahii duceau viața obștească. Nu se primea nici chiar darul bunurilor din partea monahilor, pentruca să li se ia chipul de a spune că au dreptul la stăpânirea peste mănăstirea căreia îi dăduseră numele lor. Incepătorii îndeplineau o ucenicie de trei ani. Starețul era numit pe viață, și autoritatea lui era absolută. În cele dintâi vremuri, el era ales de înaintașul său în slujbă. Mai târziu, numirea lui atârna de un sfat de 15 călugări bătrâni și prea îmbunătățiți, strânși sub cârmuirea unui inspector, episcopul, care avea dreptul să se împotrivescă la alegerea obrazelor nevrednice de vrednicia stărețească.

Noile regulamente monahale, care puneau în vigoare viața obștească, au avut ca urmare micșorarea treptată a vieții pustnicești. S'a statornicit ca sihăstriile să nu adăpostească mai mult de cinci monahi, cunoscuți prin sfințirea vieții lor. Pustnicii sau trebuiau să trăiască singuri, sau împreună cu un tovarăș, și primeau dela mănăstire o mică sumă de bani și ceva grâu.

După cum era de așteptat, înoirile aduse de Atanasie au înmulțit mănăstirile mari, în paguba celor mici. În veacul al X-lea, s'au ridicat cele trei mănăstiri mari din Muntele Atos: Lavra, Ivirul și Vatopedi și mănăstirea lui Filctei. În oarecare chip, întemeierea Ivirului răpea Sfântului Munte caracterul său grecesc. În adevăr, întemeietorii săi au fost trei georgieni: Ioan Varsasvațe, fiul său Eftimie și Tornic, un vestit general, care din po-

runca lui Vasilie al II-lea (976—1025), a trebuit să lase pe scurtă vreme, pustia sa și să ia din nou meșteșugul armelor. În veacul al XI-lea, mănăstirea numită s'a prefăcut într'un cuib de scriitori georgieni, care au tradus Biblia, și multe scrieri ale părinților și aghiografilor bizantini.

Veacul al XI-lea a fost vârsta de aur a vieții chinovicești atonice. S'au clădit acolo opt mănăstiri mari. În veacul al XII-lea, s'a început năvălirea slavilor în Sf. Munte. Scriitorii greci se străduiesc să tăgăduiască aflarea monahilor ruși printre asceții lor atoniți. Cu toate acestea istoricește Rușii trebuiesc socotiți ca întemeietorii mănăstirii Xilurgu în 1143 și a celei a Tesalonicului la 1312. Mai târziu a căzut în mâinile lor și mănăstirea Sfântului Panteleimon, care, în vârsta de mijloc, fusese sub ocrotirea regilor Serbiei. Ștefan Nemanja și fiul său Sava, ocrotitorul Bisericii naționale sârbești, au întemeiat mănăstirea Hilarului și au clădit-o din nou pe acea a Vatopedului. Chiar și Bulgarii au izbândit să se așeze acolo și, mulțămîti celor trei reprezentanți ai nobilimii din Ohrida, au întemeiat o mică mănăstire, cea a Zografului, care, la 1280, a fost pusă pe aceeași treaptă ca și marile lavre. La 1394, mănăstirile erau 25¹⁾.

La început, comunitățile atonice atârnavă de un *Protos* și de un sfat numit Catedra bătrânilor. Împărații bizantini, prin decrete priincioase, au statornicit slobozenia monahismului atonit și au oprit ca povârnișurile Sfântului Munte să slujască de pășune pentru turme. Reforma lui Atanasie a stârnit mânia vechilor pustnici, care au cărtit împotriva introducerii duhului lumii într'un loc care trebuia ținut departe de lume. Urmarea acestor cărteli a fost că Țimiskes, cel pomenit mai înainte, a trimis la Muntele Atos pe Eftimie, starețul mănăstirii Studion. Toții stareții mănăstirilor atonice au fost adunați și, din mueca lor împreună, a eșit la iveală cel dintâi statut monahicesc al Atosului. S'a hotărît întemeierea unei *Adunări sfinte*, din care trebuia să facă parte *Protosul*, cu trei atârnatari de el sau *ucenici*; Atanasie cu trei; Pavel din mănăstirea Ivirului cu doi, și alți stareți (egumeni). *Protosul* fără adunarea sfântă și adunarea sfântă fantă protos, nu puteau lua nicio hotărîre. Ucenicia pentru monahi a fost scurtată la un an. Numai la puțini nonahi se îngăduia să se retragă în chilii răzlețe și să-și reguleze după socoteala lor viața de contemplare și pocăință. Ca scaun al Adunării Sfinte, s'a ales orașul Kareia, care a ajuns a fi centrul feluritelor pustnicii. *Protosul* era ajutat de un econom, care avea în grija sa gospodăria mănăstirilor și în fiecare an, trebuia să înfățișeze Adunării o dare-de-seamă financiară. Cu dânsul erau încă și *eclisiarhi*, care s'ar putea numi maeștrii ceremoniilor sfinte. Cel întâi statut sau tipic al lui Țimiskes a fost urmat de acel al lui Constantin Monomahul (1042—1054) care a lărgit puterile *Protosului*. Dela el aflăm că monahii care alcătuiau Adunarea Sfântă erau 180. Mănăstirile cele mai de seamă erau acelea ale Lavrei, Vatopedului și Ivirului și încă mănăstirea latină

1) Vezi P. Mayer, *Die Hapturkunden für die Geschichte der Athosklöster*. Leipzig, 1894. — Kirsopp Lake, *Early days of monasticism on Mount Athos*. Oxford 1909.

a amalfitanilor. Anastasie dela Aton trebuie să fi fost un om prea îngăduitor în chestiuni de naționalitate și de rituri, pentru că el a primit în Sfântul Munte pe georgieni, armeni și pe latini. Prin îmboldul său, s'a ridicat mănăstirea pomenită a Maicii Domnului, zisă a amalfitanilor, care aduna pe monahii de limba grecească din Italia de mează-zi și încă și pe monahii latini. Ei erau susținuți cu darurile coloniei amalfitane din Bizanț. Mănăstirea trebuie să fi fost măreață, judecând după turnul care se ridică încă și acum la mează-noapte de Lavră, în localitatea numită Morfonos. Mai târziu, vrășmășia în creștere împotriva latinilor a silit pe cenobiții amalfitani de a și părăsi mănăstirea lor. Stăpânirea latină a cruciaților și întemeierea împărăției latine din Constantinopol a dat pricină la grele răsunări pe Muntele Atos. El a fost cuprins în despoția Tesalonicului și supus jurisdicțiunii unui legat pontifical. Monahii din Atos s'au împotrivit cu fanatism biruitor tuturor încercărilor de unire cu Roma sau de latinizare. Numai mănăstirea Ivirului a aderal la învățăturile Bisericii romane. Inocențiu al III-lea și-a ridicat glasul în folosul monahilor din Atos, cărora împăratul latin Enric (1206—1216) le-a împărțit ocrotirea lui. Când, după căderea împărăției latine din Constantinopol, Mihail Paleologul a impus cu sila monahilor atoniți să se supuie Papii, aceștia s'au răzvrătit. În deșert marele luptător pentru unire, Patriarhul Ioan Vecos, s'a silit cu îndemnul lui să-i încredințeze despre trebuința unirii. Monahii din Vatopedi, Ivron și Zografu au înlăturat propunerile împăratului. Mai mulți monahi, între care și *Protosul*, au fost uciși, și mănăstirile au fost date pradă jafului și focului.

În cei dintâi ani din veacul al XIV-lea, începând primejdia din partea Latinilor, Sfântul Munte a dat peste o primejdie și mai grea: primejdia Catalanilor. Andronic II (1282—1328) îi luase în slujba sa ca ostași la întâmplare. Ei se ridicară împotriva lui și, răspândind pretutindenea groaza și prăpădul, după ce au măcelărit pe locuitorii din Galipoli, au pătruns în Macedonia (1307—1309) și s'au năpustit peste Muntele Atos.

Monahii au lăsat pentru urmași povestiri umflate despre tăria apărării lor și despre nenorocirile pe care ivirea Catalanilor le-a adus în peninsula halcidică asupra mănăstirilor lor. Se afirmă că cete de monahi au fost sugrumate ca mieii; că lavrele s'au golit de locuitorii lor; că prețioasele înzestrări au fost sfărâmate. După Sotirios, din cele 300 mănăstiri și sihăstiri care umpleau Sfântul Munte în preajma veacului al XIV, n'au mai rămas în picioare decât 25, iar din acestea, 13 au ajuns până în zilele noastre¹⁾. În 1430, Atosul a suferit soarta Salonicului: Turcii au subjugat monahismul atonic. Autonomia locală s'a păstrat plătind tribut. Apoi a venit căderea Constantinopolului. Mohamed cel Mare a întărit prin firmele sale concesiunile făcute de Murad II în 1430: Atosul a rămas autonom pentru că «Intr'însul se laudă numele Domnului ziua și noaptea, și săracii și străinii găsesc adăpost»²⁾.

În veacul al XVI-lea noi suntem martori la întoarcerea sistemului de mici cete de călugări sau de indivizi care trăiesc despărțiți. Principiul vieții comune decădea. Monahii ajungeau proprietari și nu mai stăteau la masă împreună. Trebuie să așteptăm cel dintâi patriarhat al lui Ieremia II (1540—1545) pentru a vedea statornicindu-se din nou viața obștească. Ieremia a întemeiat în 1542 chinovia Stravonikita (1542), iar marile mănăstiri ale Vatopedului în 1557 și a Lavrei în 1573 s'au întors iarăși la viața chinovială. Stăpânirea Turcilor s'a făcut simțită prin impunerea unor grele dajdii și daruri. În vremea războiului din Candia (1645—1669), Turcii au stors dela călugări sume grozave, și încă și Venețienii, stăpâni pe mare, făceau cași vrășmașii lor. Pentru a-și afirma autoritatea sa, cârmuirea turcească a scăzut la douăzeci numărul Adunării Sfinte; *Protosul* a fost desființat, iar în locul său, a fost pus un *agă* la Kareia. Reprezentanții celor patru Lavre mai de seamă (Lavra, Vatopedul, Ivirul și Hilandarul) locuiau statornic în mica capitală a republicii monahale. Acei ale altor mănăstiri erau chemați când era vorba să se hotărască în chestiuni însemnate. Mănăstirile își trimeteau pe monahii lor să strângă bani. Cei care se întorceau mai bogați își arătau drepturi la stăreție. Și călătorii ortodocși care cercetau Atosul își lăseau darurile lor. În veacul XVII, mănăstirile își perduseră vaza lor de adăposturi ale sfințeniei. Nu mai era asupra lor vegherea episcopilor, pentru că mănăstirile atonitice își căpătaseră în felurite chipuri dreptul de stavropighie sau a atârării de Patriarh, deadreptul și nemijlocit. Un monah din vremea aceea, pustnicul Dionisie, într'o scrisoare a lui către Adunarea Sfântă, înfățișează pe călugări ca leneși și luxoși; mănăstirile se înglodaseră în datorii și până și sfințele vase erau puse amanet la evrei.

O trezire spre viață s'a petrecut în veacul XVIII. Atmosfera cea nouă care se zămislea treptat în Grecia și pregătea mișcarea neatârării grecești, se respira chiar și în Muntele Atos. Elenismul din veacul XVIII este o viață tare și dărză de a dobândi cultură și a o împrăștia, de a înființa școli, de a întineri și curăți limba. În 1749, datorită silințelor starețului Meletie și ajutorului bănesc al lui Chiril V, s'a înființat la Vatoped o școală la care umblau monahi și mireni. Ea a ajuns la mare vază sub cârmuirea lui Evghenie Vulgaris, una din mințile enciclopedice ale elenismului din acea vreme. În 1873, Patriarhul Gavriil a încercat să aplice reforme radicale, să împedice risipirea monahilor afară de mănăstirea lor, să puie din nou în putere viața chinovială. S'a întocmit din nou cârmuirea centrală din Kareia. S'au împuținut negustoriile și magazinele stabilite de mireni în acel orașel. Feluritele comunități au fost îndatorate să înfățișeze în fiecare an Patriarhului bilanțurile lor. Planul de reforme a avut rezultate bune, pentru că, dela 1784 până la 1839, cele mai multe mănăstiri s'au întors la viața de obște.

La izbucnirea războaielor grecești împotriva Turcilor, monahismul atonic s'a împărțit în două. Cei tineri erau arzători ca Atosul să îmbrățișeze cauza celor răsculați; bătrânii doreau mai bine viața în pace, cu atât mai mult că aceasta nu fusese turburată de cârmuirea turcească. Monahii din

1. S. Lambros: Το Ἅγιον Ὄρος καὶ οἱ Καταλώνιοι. Νέος Ἑλληνομύμων, 1909, vol. VI, pag. 312—321.

2. Vezi Lambros, tot acolo.

mănăstirea Esfigmenu au încercat o închipuire de împotrivire, care a fost înădușită îndată. Mulți alții au căutat adăpost în insulele grecești. La 28 Decembrie 1921, 3000 de Turci au pus stăpânire pe mănăstirile atonitice și au trimis 12 călugări ca zălog la Constantinopol. Turcii au impus un tribut de război de 1,500,000 de piastri. Plata unei asemenea sume, la care s'au adăugat și răpirile Turcilor, cum și furturile săvârșite de Grecii înșiși au dus la pierderea multor comori artistice, care erau păstrate cu multă grijă în mănăstiri.

În 1833, după o statistică oficială, Atosul cuprindea 20 mănăstiri, 925 de monahi cari trăiau viață de obște, 244 care locuiau în chilii (locuință deosebită cu grădiniță locuită de obicei de trei călugări) și 281 care locuiau afară din Atos. La această Populațiune monahală, trebuie să adăogăm 150 de ucenici și 400 - 500 de monahi locuind în schituri sau mici mănăstiri care atârnă de cele mari.

În a doua jumătate a veacului XIX, elenismul atonitic s'a aflat în grea strâmtoare din pricina năvalei amenințătoare a Rușilor. Politica rusească năzuia după dreptul de ocrotire peste toți ortodocșii Răsăritului și țintea la cucerirea Golgotei și a Atosului. Poștele rusești erau scoase la iveală cu ajutorul culturii și a puterii. Investit cu o misiune oficială, Arhimandritul Porfirio Uspenskii a stat în Palestina și pe muntele Atos mai mult de 20 de ani, căutând în vechile documente dovezile despre drepturile istorice ale poporului rus de a avea în Sfântul Munte reprezentanții monahismului său. Numeroase volume ale lui Uspenskii, mai cu seamă memoriile sale (*Kniga bătiia moego*) și cartea sa *Răsăritul creștin*, cuprind datele particulare cele mai vesele despre viața intimă a călugărilor greci. La Constantinopol, apoi, generalul Ignatiev se silea prin amenințări să scoată de la Turci mulțămirea năzuințelor țarismului rusec. Rușii au înșelat pe Grecii cu o dărnicie închipuită. În 1839, mănăstirea Sfântului Panteleimon număra 3 călugari ruși și 80 de greci. Ea avea o datorie de 280.000 de piastri. Monahii ruși s'au oferit să stingă datoria și să restaureze mănăstirea. În 1863, monahii de cele două naționalități erau deopotrivă ca număr. Slujbele începeau să se facă în amândouă limbile. În 1874, mănăstirea adăpostea 400 de călugări ruși și 200 de greci, Certurile se înmulțeau. Grecii se împotriveau spunând că mănăstirea fusese totdeauna grecească și că monahii ei trebuiau să fie două treimi greci. Dar Rușii aveau sprijinul lui Ignatiev. Acesta a putut dobândi ca stareț al mănăstirii să fie ales un rus și, din anul acela, mănăstirea a ajuns a fi a Rusiei, nu numai cu numele, *Russiko*, ci și de fapt. Aceiași încercare au făcut-o Rușii și cu mănăstirile Cotlomușu și Stavronichita. Dar intrigile lor au fost date la iveală.

E ciudat chipul cu care Rușii își întindeau stăpânirea lor pe Muntele Atos. Mai întâi dobândeau o chilie care ajungea adăpostul a doi sau trei călugări. Apoi cu bani și cu presiuni diplomatice, chilia era prefăcută în schit cu viață obștească, care, deși atârna de una din cele 20 de mănăstiri ale Atosului, putea însă fi mai populată decât aceasta. Urmând această metodă, Rușii au dobândit în 1845 schitul Sfântul Andrei, cuprins în ținutul Vatopedului.

Aceasta a înflorit astfel, că monahii lui au ajuns la numărul de 600. În 1912, puterea rusească se afirmase atât de mult în Sfântul Munte, încât Rușii aveau acolo o lavră, 4 schituri, 34 de chilii și 187 de sihăstirii. De aceea erau acolo mai multe mii de călugări ruși, și Rusia a propus în acelaș an, 1912, ca administrația supremă să fie luată din mâna Grecilor și să se întocmească o republică sub jurisdicțiunea puterilor ortodoxe. Rușii se întemeiau pe sprijinul Sârbilor, Bulgarilor și Românilor, dintre care cei din urmă aveau un schit închinat Sfântului Ioan Botzătorul.

În timpul războiului, monahii greci din Sfântul Munte, după cât povestește Sotirios, au fost greu prizoniți de Ruși și internați în insula Mitilene. Duhul războinic al monahilor ruși acum s'a potolit ceva. Mulțimile de închinători ruși, cari aduceau bani în Țara Sfântă și Muntele Atos sunt o amintire a trecutului. Între ei domnește o sărăcie grozavă. Cu toate acestea se pare că Sârbii sunt acum acolo urmașii Rușilor. Monahii lor răscolesc prin biblioteci pentru a dovedi că o parte din Muntele Atos e pământ sârbesc și că Grecii trebuiesc alungați de pe coastele lui. Nu e mult de când *l'Echo de Paris* vorbea despre îndemnuri dela Guvernul din Belgrad către clerul sârb ortodox, ca acesta să ridice chestiunea autonomiei Muntelui Atos. O asemenea pretențiune e caracterizată de *Ἔθνος* din Atena ca un amestec în politica lăuntrică a Greciei: *ἐπέμβασις εἰς τὰ τοῦ οἴκου μας*, ceea ce ar îngruina înoirea alianței greco-sârbe (Atena, 2 Decembrie 1924).

Deși autonom, Muntele Atos se găsește acum în teritoriul grecesc. Guvernul grecesc își ține acolo câțiva pozițiști și un vice-guvernator care trăiește la Polighiron, nu chiar pe pământ călugăresc. Mănăstirile care au viața în comun sunt 11: Dionisiu, Cutlumușu, Zografu, Caracalu, Simopetra, Sf. Pavel, Xenofontos, Gregoriu, Esfigmenul Russiko și Kastamonitu. Ele sunt cărmuite de un egumen, ajutat de doi priveghetori sau vicari, aieși după orânduiri, de toată comunitatea sau de un sfat de 8 până la 10 membri (bătrâni). Numărul și chipul alegerii acestor din urmă se deosebește după felurile mănăstiri. Hrana, îmbrăcămintea, banii, totul e comun. Impărțirea celor ce sunt de trebuință fiecăruia e o slujbă lăsată în sarcina economului. Incepătorii nu trebuie să fie fără barbă și trebuie să fi trecut 20 de ani de vârstă. În împrejurări rare, se primesc ucenici și în vârstă de 40 până la 50 de ani.

Mănăstirile care nu urmează deplin viața de obște și care, pentru aceasta, se cheamă idioritmice, sunt celelalte nouă care rămân. Ele sunt cărmuite de doi comisari ajutați de 10 până la 15 monahi, care formează adunarea monahicească. Se alege un stareț, dar autoritatea acestuia e mai mult nominală decât reală. Monahii din aceste mănăstiri formează o clasă aristocratică și o clasă democratică. În ele nu e egalitatea desăvârșită din mănăstirile cu viața de obște. Monahii își păstrează în ele dreptul de proprietate. Sunt și de acei care primesc o plată fixă pentru munca lor. Masa se ia împreună numai în zilele de serbări. În unele mănăstiri, slujba de bătrân e pe viață. Cei înaintați în vârstă sunt primiți numai dacă plătește ea drept de

intrare o sumă de 10—30,000 de franci și o contribuțiune anuală de 1000 de franci.

După orânduiala lor, viața călugărilor ar fi o viață de rugăciune și de nevoie. În mănăstirea Sfântului Pantelimon, vremea zilei se împarte precum urmează: 1) slujba dumnezească, dela miezul nopții la 5; 2) un ceas slobod; 3) slujba dumnezească dela 6—8; 4) ceasul al nouălea și vecernia dela 3—5 după amiază; 5) cina; 6) pavecernița dela 6—7; 7) odihnă dela 9—11. Postul e o mare datorie. Nu se mănâncă de loc carne în Muntele Atos, și dacă medicul o prescrie, trebuie pregătită afară de mănăstire. Postul e mai aspru în chinovii Lunca, Mercurea și Vinerea. Hrana cea mai de seamă sunt legumele, orezul și peștele. Pentru lucrurile manuale, se primesc lucrători, cărora mănăstirile le dau mâncarea și o plată.

Autorul Smirnakis socotea în 1903 la 7932 populațiunea monahicească a Sfântului Munte. Mănăstirea cea mai populată era cea a Sfântului Pantelimon cu 1928 de călugări, dintre care 1858 ruși, 38 greci și 32 bulgari. Pe urmă veneau Lavra cu 1187 de călugări, împărțiți astfel pe naționalități: 980 de greci; 125 de români; 75 de ruși 4 bulgari. Vatopedul cu 966 de monahi (360 de greci; 570 ruși; 33 români; 3 bulgari). Statisticile cele mai proaspete ale lui Sotirios ridică până la 7970 pe locuitorii de azi ai republicii monahale atonitice. Grecii au 17 mănăstiri, 7 schituri, 154 de chilii și 3706 monahi; Rușii au o mănăstire, 2 Schituri, 31 de chilii și 1914 călugări; Bulgarii o mănăstire, un schit, 6 chilii și 243 de călugări; Sârbii o mănăstire și 89 de călugări; Românii 2 schituri, 12 chilii și 379 de călugări; Georgienii o chilie și 14 călugări.

Republica din Muntele Atos dăinuiește de mai mult de o mie de ani. N'a fost o republică de pace desăvârșită, dar a izbutit să biruie veacurile și răsturnările Statelor, păstrându-și o fizionomie caracteristică. Viața monahilor ei nu s'a schimbat. Sunt în rândurile lor sfinți, oameni de studiu, asceți, după cum alții sunt leneși, luxoși și mândri. Cele mai multe plângeri înainte de război se auzeau despre monahii ruși, dintre care mulți veneau din armată și păstrau în noua lor viață obiceiurile soldățești. Înainte de război, se auzeau adeseori plângeri ale săracilor împotriva celor bogați, pentru că, cu toată *frăția*, comunismul desăvârșit n'a domnit niciodată în Sfântul Munte. Chiar și în vremile de înflorire ale vieții monastice, un monah bizantin, Ptohoprodromos, a îndreptat către împăratul versuri în care se plângea că egumenii mâncau și se săturau cu pești de calitate atâtăia, în timp ce el era nevoit să se hrănească cu lăcherdă grețoasă. Cei dintâi își găteau gustos mâncările lor, pe când el își simțea stomahul sfârșit de prea mult oțet.

Dar mai mult decât abateri dela întocmirile monahale, Sfântul Munte trebuie să se teamă de incolțirea naționalismelor în sânul său. Grecia trebuie să se terească de orice amestec în viața politică a atoniților. Lăsați în voia lor, cu legăturile lor de tradițiuni vechi de zece veacuri, monahii din Muntele Atos vor ști să ducă înainte ființa republicii lor, care a fost teatrul atâtor drame, nu naționale, ci individuale.

Tradus din l. Italiană de
Arhim. SCRIBAN

NEDUMERIRI ȘI RĂSPUNSURI

INCEPUTUL LUMII DUPA BIBLIE ȘI DUPA ȘTIINȚA

Când auzim sau citim ce vorbesc și cum scriu despre lume unii din reprezentanții științei moderne, ni se pare că lumea n'ar fi cu mult mai mare de cât o mărgea sau cel mult așa de mare ca toba unei muzici militare. Așa de bine știu acești domni să spună și să precizeze cum erau și cum au mers toate, atunci când ea, cu atâtea sau atâtea milioane de ani în urmă, și-a luat început și s'a format. Punctul asupra căruia aproape toți acești atotștiutori domni sunt cu toți de acord este, că e cu neputință ca lumea să se fi născut în felul cum descrie și învață Sfânta Scriptură sau Biblia. Nu. Ceeace Sfânta Scriptură spune despre obârșia lumii, facerea ei în șase zile, nu e nimic altceva — după socotința acestora — decât o frumoasă și plină de înțeles, dar totodată și copilărească poveste, un mit național al Iudeilor cum au și Indienii, Chinezii, Perșii și alte popoare culte poveștile lor despre facerea lumii.

Cum — se zice cu dispreț — cum am putea face pe cineva să creadă, că lumea, așa cum

este acum, s'a făcut în șase zile, adică în de șase ori douăzeci și patru de ceasuri, când o simplă privire înlăuntrul pământului, la petrificațiunile din el, e de ajuns să ne facă să înțelegem numai decât, că au trebuit să treacă sute de mii, chiar milioane de ani, până când să ajungă toate în starea în care sunt acum? Sau cum am putea spune cuiva, că în ziua dintâi s'a făcut lumina, iar soarele s'a făcut în ziua a patra? cum spune Biblia. Înainte de a fi soarele, de unde era să vie lumină? Și altele de acestea.

Înainte de a răspunde la aceste întrebări și a da lămuriri asupra acestor imposibilități părute, e bine să ne lămurim pe deplin despre ce anume e vorba, când se discută chestiunea despre lume și facerea ei; dacă lumea e într'adevăr așa de mică, că învățații o pot întoarce, cum întorci o haină, și pe față și pe dos.

Unul din cele mai mici corpuri din lume sau univers este planeta pe care locuim, pământul. Și cu toate că pământul este față de celelalte cor-

puri cerești ceace este o picătură de apă față de ocean, totuși diametrul lui este de 1700 de mile geografice, așa că, dacă un om ar vrea să facă ocolul pământului, ar trebui să meargă timp de patru ani, câte zece ceazuri pe zi.

O altă planetă din cele care se învârtesc împreună cu pământul în jurul soarelui, planeta Jupiter, este de 1500 de ori mai mare decât pământul și pentru a-i face ocolul, un om ar trebui să meargă 6000 de ani. Soarele, care nu ni se pare așa de mare, e de 327,213 ori mai mare decât pământul, așa că din el s'ar putea face nu mai puțin de 1.260,000 de globuri pământeste. O stea numită Vega, este de 40.000 de ori mai mare decât soarele, așa că din ea s'ar putea face 50.400.000.000 de pământuri ca al nostru. Și totuși Vega nu e cea mai mare stea, ci sunt altele cu mult mai mari.

Vrei cumva să știi, care e numărul stelelor, să ai o idee exactă de suma acestor nespuse de mari corpuri cerești, care străbat văzduhul cu o iuțeală, pe care nu ți-o poți închipui? Ți voi răspunde: Nu se știe, nu se poate ști. Dar pentru ce nu se știe? Pentru că sunt prea departe de noi. Numai până la lună, care e cea mai aproape de noi, sunt 400.000 de kilometri; până la soare depărtarea e de 400 de ori mai mare, adică de 160.000.000 de kilometri, așa că unui călător, care ar merge neconținut, i-ar trebui 5474 de ani, unui tren 285 și unei ghiulele de tun 25 de ani, ca să ajungă la el. O stea fixă din constelațiunea lebedei e la 700.000.000 de kilometri departe de noi și totuși o putem vedea cu ochiul liber. La spatele acesteea stau mulțimi imense de stele, pe care, chiar cu cele mai puternice telescoape, le vedem numai ca niște puncte luminoase sau ca fășii luminoase, cum e Calea laptelui sau Drumul robilor. Cât de departe trebuie deci să fie de noi aceste stele!

O slabă idee de depărtarea acestor stele ne putem face după timpul ce întrebuițează lumina, ca să ajungă de la ele la noi. Lumina străbate într'o secundă 42.000 de mile. Pe când lumina soarelui ajunge la pământ în 8 minute și 15 secunde, de la cea mai apropiată stea fixă sosește abia în 3 ani. Sunt apoi stele atât de departe, că lumina lor are trebuință de 10.000—12.000 de ani, ca să ajungă la noi. Din această cauză noi nu vedem acele stele așa cum sunt în momentul de față, ci cum erau când a pornit de la ele raza de lumină care a ajuns acum pe pământ, adică cum erau acum 10.000—12.000 de ani.

În timpul verii, când cerul e senin, soarele împrăstie atâta lumină, că ni se pare că e cu neputință să fie o lumină mai mare ca a sa. Cu toate acestea steaua Sirius, care se află în partea de miază-noapte a orizontului, este de 20 de

ori, iar Capella din constelațiunea căruțașului, de 370 de ori mai luminoasă decât soarele.

Fiindcă distanțele în spațiul lumii sunt atât de mari, mai presus de orice măsură, în cât niciun telescop nu le poate străbate, nu e cu putință să se stabilească, nici măcar pe departe numărul stelelor.

Astronomul englez Herschel a studiat pe cât s'a putut de temeinic Calea laptelui și numai în jumătatea ei dinspre miază-noapte a numărat nu mai puțin decât 18.000.000 de stele, așa că întreaga Calea laptelui numără între 30 și 36 de milioane de stele, iar numărul tuturor stelelor din univers pare a fi de 500.000 de milioane. Aceste presupuneri sunt socoteli aproximative, care n'au nici cea mni mică pretenție de a fi luate drept exacte. Dar ori cum ar fi, ceea ce rezultă din toate acestea este, că noi avem abia o slabă idee de uriașa mărime a lumii.

La întrebarea, cum au luat naștere toate aceste corpuri cerești și cum au ajuns în starea în care le vedem azi, Sfânta Scriptură răspunde: Au fost făcute de Dumnezeu în șase zile. Știința însă, știința cea mincinoasă, nu cea adevărată, zice: «E cu neputință, absolut cu neputință, să fie așa». Și pentru ce nu? Pentru că interiorul pământului, petrificațiunile dovedesc limpede ca lumina zilei, că lumea nu s'a putut naște și n'a putut ajunge în starea ei de azi decât într'un timp cu mult mai lung, poate chiar de milioane de ani.

S'ar părea dar că știința și Biblia se contrazic una pe alta. Dar nu e așa.

Dacă unui soldat de curând înrolat, unui recrut, îi cade în mână o broșură despre serviciul de gardă și acolo el dă mereu peste expresiunea «a prezenta arma» și totuși în toată broșura nu e nici măcar o silabă despre felul cum se prezintă arma, și dacă bietului recrut i-se va părea că acea broșură n'are niciun înțeles, se va găsi de sigur un camarad mai vechiu sau mai priceput, care să-i zică: «Stăi, că nu-i așa! Despre prezentarea armei nu se vorbește în această broșură; ia însă un regulament pentru exerciții și acolo vei găsi ceace cauți».

Acelaș lucru e și în cazul nostru.

Sfânta Scriptură nu e carte nici de Geologie nici de Astronomie, nici de Cosmografie, ci e carte sfântă, care nu țintește să ne dea învățături despre lume, ci care ne învață cum să ne mântuim sufletul. A descrie dar cu deamănuntul cum s'a făcut lumea și cum este astăzi, nu e chemarea ei. Ceea ce ea vrea să ne spună e numai, că lumea nu e veșnică, n'a existat întotdeauna și prin sine, ci e făcută de Dumnezeu din nimic și desigur nu în starea în care o avem înaintea ochilor, și deodată, ci într'o formă mai

simplă și cu puțință de a se desvolta neconținut și în chip treptat, adică în 6 zile sau răstimpuri. Ce durată au avut aceste zile, dacă au fost adică zile obicinuite de 24 de ceasuri, sau perioade mai lungi de timp, este o chestiune pe care teologii n'au deslegat-o încă definitiv. Unii susțin o părere, alții pe cealaltă și Sfânta Scriptură cuprinde texte care se pot invoca și pentru o părere și pentru alta. Această chestiune e însă de a doua și chiar de a treia mână față cu chestiunea principală, că lumea este făcută de Dumnezeu și anume într'o ordine treptată, iar nu s'a făcut ea de sine singură din materie.

Deși Sfânta Scriptură nu urmărește să ne dea o expunere științifică despre lume, totuș ceea ce ea spune despre facerea lumii se poate armoniza cu ușurință cu ceea ce spune știința, prin reprezentanții ei cei mai autorizați, cum sunt, de pildă Kant și Laplace.

După părerea acestora — și simplă părere sau ipoteză este și va rămâne — toate corpurile cerești s'au format dînt'o unică ceață primordială sau dintr'un unic corp gazos, de formă sferică și care era învăluit în întuneric adînc. Acelaș lucru îl spune și Sfânta Scriptură: «Și pămîntul era fără formă și deșert și întuneric era deasupra adîncului».

Sfera gazoasă, punându-se în mișcare, care a mers din ce în ce crescînd, și învărtindu-se împrejurul osiei sale, materia din ea s'a făcut mai deasă și a devenit incandescentă. Din cauza mișcării, s'au deprins din ea părți marginașe ale ecuatorului și mișcându-se mai departe în acelaș fel ca sfera primordială, au dat naștere sistemului solar și al stelelor fixe, cu planeteii, lumile și sateliții lor.

Pentru că aceste masse de materie erau în stare arzătoare și prin urmare foarte fierbinți, iar aerul care le înconjură era foarte rece, se produsera norii deși de vapori, cari se răriau și deveniau străvezii din ce în ce mai mult, pe măsură ce steaua sau soarele, în jurul căruia se formaseră, se răcia. Așa se întâmplă și cu pămîntul. Norii de vapori din jurul său se răriră de la o vreme și deveniră în așa grad transparenți, că lumina soarelui — care trecuse de mai nainte prin această fază — putu pătrunde până la pămînt și răspîndi atîta lumină, cîtă e deajuns pentru ca unele plante și animale să poată trăi. Astel de plante sunt d. p. ferigele

brazii și pinii, iar animale scoicile și tot felul de melci. Urmele acestor plante și animale din acele îndepărtate vremuri se găsesc cu prisosință în straturile pămîntului în care se află cărbuni.

Această lumină este aceea despre care zice Sfânta Scriptură că a fost făcută de Dumnezeu în ziua întâi a creațiunii.

Pentru că apoi pămîntul s'a răcit din ce în ce mai mult, norii de vapori s'au rărit de tot și soarele, stelele și luna au ajuns să poată fi văzute pe pămînt căci lumina lor pătrunde, acum în întregime pâna la pămînt. Oamenii nu erau atunci pe pămînt, dar dacă ar fi fost, abia atunci ar fi putut vedea soarele și celelalte corpuri cerești în toată măreția lor. Biblia, care descrie acerea lumii din punctul de vedere al omului, adică referă toate la om și le descrie în așa fel ca și cum omul ar fi fost de față la tot ce a făcut Dumnezeu înainte de crearea sa, descrie aparițiunea soarelui, lunii și stelelor, așa cum s'ar fi părut oamenilor cari ar fi fost atunci pe pămînt și ar fi văzut pentru întâia oară aceste corpuri luminoase, adică ca atunci făcute. De aceea zice: «Iar în ziua a patra a zis Dumnezeu să se facă luminători pe tîria cerului, ca să departă ziua de noapte».

Scoarța pămîntului răcindu-se, gazele care se grămădiau înăuntru lui său, din cauza răcirii, au trebuit să izbucneasă din când în când și astfel s'au produs zguduirii și cutremure mari de pămînt, care au nimicit și îngropat plante și animale în sânul pămîntului, făcînd loc pentru alte specii atît de plante, cît și de animale superioare, într'o ordine treptată, cum spune și Sfânta Scriptură.

Armonia dintre datele științei și spusele Bibliei este așa de mare în aceste puncte, că fizicianul francez Ampère nu s'a putut opri de a o exprima în aceste cuvinte: «Succesiunea în care apar ființele în petrificațiunile din interiorul pămîntului, este în tocmai aceiaș cu cea pe care o dă Sfânta Scriptură în descrierea celor șase zile ale facerii».

Aceiaș înțelegere, ca asupra punctelor discutate până aci, se poate stabili între știință și Biblie, în toate chestiunile care au fost sau vor fi cîndva puse în discuțiune de oamenii de știință.

Pr. I. MIHĂLCESCU

Noi admirăm pe acel care vrea să se înalțe mai pre sus de starea în care se află, fără a se despărți, însă, de acei din starea sa. El vrea să se înalțe dar să tragă și pe ceilalți după dînsul.

A. Léo
în revista *le Semeur*
Paris, Ianuarie 1925.

CARTI, REVISTE ȘI ZIARE

Episcopul Vartolomei, EPARHIA RÂMNICULUI, NOULUI SEVERIN. ANUAR pe anii 1921-1925, lucrare de format mare (27 c. m. pe 21), cuprinzând 944 de Pagini. Craiova, 1925.

I

Am dat știre despre tipărirea acestei lucrări în nr. trecut al acestei reviste, și acum trebuie să stăruim pe larg asupra ei. Dar este un lucru greu la care ne prindem și pe care nici nu-l putem isprăvi acum, fiindcă aceasta nu e o carte pe care s'o putem judeca în câteva pagini de cercetare. Aci este o viață pe care o privești perindându-se înaintea ta pagină cu pagină, în înfățișări vii și bărbătești, nu ca o stare a unei clipe, ci o viață dusă înainte de voința de a fi și a crește; iar apoi aceasta ți se înșiruie nu ca o revărsare a unei puteri obișnuite, care odrăslește din sine și se scurge obișnuit, ci o bagi-de-seamă că se mișcă sub îmboldirea unui ideal viu și a unui plan, care o ridică la o înflorire uimitoare și la o făgăduință încă și mai vrednică de minunare, prin ce va putea fi ea în viitor.

De aceia o astfel de lucrare nu e o carte în înțelesul obișnuit. Este o scenă de hărnicie și vitejie. Nu mai sunt aci condeie care se mișcă, ci brațe vânjoase care plămădesc și toarnă în tipare, care croiesc și pregatesc o stare care să dea alt curs vieții bisericesti și naționale. Intr'însa nu vezi foi de hârtie pe care urmărești slovele, ci chipuri de viață care pășesc pe scena lucrului. Și aceste chipuri sunt multe, și fiecare îți spune ceva și-ți arată ce a lucrat, încât ai aci ca o rară bucată de teatru, cu foarte mulți actori și care saltă într'un joc minunat și înălțător, fiindcă toarnă din sufletul lor și zidesc cu el.

P. S. Episcop Vartolomei ne dă în această carte viața de hărnicie bisericască scursă în patru ani de zile decând stă în fruntea eparhiei Olteniei, viață odrăslită de Prea Sf. Sa, la care au răspuns cu drag preoții Olteniei, și îndrumată a se desfășura pe un plan cum n'a mai fost până acum în cuprinsul României și nici chiar aiurea.

Cine citește în această carte se uluiește de mulțimea lucrurilor puse la cale și întocmite și în curs încă de a mai crește și a ajunge la o culme care va fi și mai măreață pe viitor. De aceia cuvântul de „Anuar“, care stă în fruntea ei, nu rostește nici pe departe ceiace cartea cuprinde și înseamnă. Din aceasta pricină, eu i-ași fi dat alt titlu: 1. fiindcă nici nu este un *anuar*, căci ea cuprinde mai mult decât lucrarea unui an, ceiace este *anuarul*; 2. fiindcă găsești în ea materiale cu care să adăpi alte multe lucrări și din care cineva nesfârșit tot poate scoate pe viitor. Eu i-ași fi zis *Comoara Bisericii oltenesti* (*Tesaurul* ar fi zis alții, cu un cuvânt mai sunător) sau *Arsenalul Bisericii din*

Oltenia, care putea ti ocărâta ca lipsit de modestie, dar rostea mai deplin și mai adevărat ceiace această neasemănată carte este.

II

Eparhia Olteniei poate încresta pentru sine această bucurie și această cinste. Căci nu este întâia oară când ierarhii ei au dat obștei dovada lucrului și a vredniciei ei.

Cu prilejul Expozițiunii Naționale din 1916, episcopul de atunci al Olteniei, P. S. *Atanasie*, fostul Mitropolit Primat de mai târziu, care trăiește acum retras la Mănăstirea Cernica, a dat de asemenea la iveală un mare volum, care și atunci a făcut cinste acelui Înalt Ierarh, cum și întregii Eparhii a Olteniei. Cași P. S. Vartolomei acum, și I. P. S. *Atanasie* a lucrat cu ajutorul multor frați preoți și slujbași din cârmuirea eparhială, așa că amândouă lucrările se înfățișează ca o muncă de albine, în care fiecare face câte ceva. Deci Eparhia Olteniei începuse a avea tradițiune de cărturărie, înfățișată și prin alți vlădici mai nainte (*Ghenadie Enăceanu* înaintea Episcopului *Atanasie*, fostul Mitropolit), și pe această tradițiune se ridică acum munca falnică și înaripată a Episcopului Vartolomei.

Ajutat, fără îndoială, de sânguința atâtor harnici ajutători, pe care rîvna Prea Sfinției Sale a știut să-i scoată la iveală și să nu le dea răgaz de a amorți, cum se întâmplă de multe ori, chiar cu elemente bine înzestrate,— Prea Sf. Sa stă în mijloc, ca un adevărat cârmuitor, și-i simți graiul și-i cunoști condeiul îndreptător și îndrumător la fiecare pas. E cu atât mai meritos, cu cât îl vezi nu singur în această adâncă tragere de brazdă, ci încunjurat de pornirea vânjoasă a atâtor preoți.

Înainte de a intra în cercetarea mai amănunțită a cuprinsului, trebuie să spunem că aceasta e a treia lucrare de acest fel cu care are a se lăuda Biserica Românească. Dacă am pomenit ca întâia pe a Episcopului *Atanasie*, trebuie să pomenim ca a doua pe a unui vrednic și până azi harnicului preot, Părintele Econ. *Anghel Constantinescu* din Brăila, care scoate în acel oraș, cu multe jertfe, o revistă cu titlul *Glasul Parohiei*.

În calitate de revizor eparhial al Sfintei Episcopii a Dunării de Jos, Sf. Sa a scos, prin 1911, o lucrare privitoare la Eparhia Dunării-de-Jos, în care, într'un volum destul de mare, ni se dau date și știri despre acea Eparhie. E ceva mai mică, dar pornită tot pe dâra lucrării scoase de Episcopul *Atanasie*. Episcopia Dunării-de-Jos fiind cu mult mai nouă decât a Olteniei, se înțelege că și Sf. Sa avea a scrie cu mult mai puțin despre ea decât se putea scrie despre aceasta din urmă.

III

Ca a treia în acest șir vine acum lucrarea întocmită de P. S. Vartolomei, «cu colaborarea personalului direcțiunilor culturale și administrative». Cum am spus însă, aceasta nu e ceea ce se înțelege printr'un „anuar” adică o oglindă despre ce a fost viața Eparhiei Olteniei în curs de un an de zile. Nu, e cu mult mai mult decât atât. Anuarele sunt în deobște lucruri reci, cu date și nume. Aci însă nu e numai aceasta. E o grădină în care s'a semănat, și această grădină e în luna Mai, ca și luna aceasta în care scriem. Totul e verde și izbucnind de puterea încolțirii. Nouă ni se arată ce s'a lucrat în Eparhia Olteniei în curgere de patru ani de zile, dar, pe lângă privirea peste acest răstimp, ochii îți fug în viitor și în lături, pentru a descoperi tot ce se croiește prin această bogată semănare și încolțire.

Dar caracterizările care s'ar putea da acestei cărți sunt așa de multe, că noi am putea înșira încă multe de acestea, pe care ni le toarnă în minte privirea peste una sau alta din laturile cărții, încât am isprăvi toate foile pe care le avem la îndemână în acest număr, fără să fi intrat încă în însuș cuprinsul ei. De aceea ne apucăm s'o cercetăm mai de aproape, lăsând fie pentru sfârșit, fie pentru alt număr, socotințele de apreciere pe care le putem urzi despre o asemenea lucrare.

IV

Intr'însa noi avem de socotit puterea de gânditor bisericesc a Prea Sfințitului Vartolomei și de plăsmuitor al unor drumuri de lucru bisericesc, pe care gândirea sa puternică i le deschide înainte. Vlădica Vartolomei nu reproduce, ci scoate din adâncul bogăției sale sufletești și trage brazdă pentru buna semănătură a altora în viitor.

Mai întâi, două bucăți izbesc aci ochii noștri din mâna Prea Sfinției Sale. Este prefața (*Către cetitor*), în care, pe 10 pagini mari, Prea Sf. Sa ne arată vederi adânci ale sale despre întocmirea firii omenești și felul de a o îngrădi cu armătura creștinească, pentru a-i stărpi egoismul manifestat în păgânism și modernism. Sunt pagini cari trebuiesc cercetate mai amănunțit și la care, dacă ne-am opri mai mult aici, ca și la altele cari merită aceiaș oprire, nu ne-ar ajunge nici o coală întreagă din această revistă. În al doilea rând, sunt socotințele Prea Sfinției Sale despre înființarea unei *Academii Teologice* în Eparhia Olteniei, cu care prilej Prea Sf. Sa deapănă niște cugetări de mare noutate și de îmbătătoare mireasmă proaspătă, care-ți toarnă în suflet valuri de energie voioasă.

Aceste două bucăți merită cercetate singure, ca niște croieli de filosofie pastorală a Ierarhului Olteniei. Căci Academia Teologică nu este la Prea Sf. Sa ce se înțelege în deobște prin aceste cuvinte, adică încă o școală pe lângă altele de acest fel pe care le avem. Nu. Prea Sf. Sa nu vrea o școală care să dea cunoștințe și diplome ca altele, ci să dea seva acțiunii, să

alipeasă asupra organismului altoiul vieții noi. Școale avem, diplome avem. Prea Sf. Sa simte și declară tot ce avem slab în ele. Ne trebuie ceva mai mult. Ce era atunci când puterea valului creștinesc bătea din plin? Era altceva decât îmbâcsirea materialului scolastic teologic. Acesta, când era, era purtat și răscolit de o putere din adâncuri, care-l scotea din sterilitatea lui școlărească și-l făcea bloc organic al vieții ziditoare bisericești. Prea Sfinția Sa vrea ca noua Academie să fie urzitoare de viață creștinească vie, curată și îmboldită fără astâmpăr către cucerirea sufletelor prin puterea ziditoare a credinței și făptuirii, pentru a răzbi egoismul, a-l desființa și a întări împărăția lui Dumnezeu pe pământ.

Ceiace scrie Vlădică Vartolomei aci e un plan de mare îndrăzneală și frumuseță, care face din Prea Sf. Sa filozoful social creștin al Bisericii noastre.

Prin acest anuar, astel de cugetări sunt puse în chipul de a se răspândi mai în larg, a eși din granița de cunoștință numai a Eparhiei Olteniei și a fi întrebuițate în toate laturile Bisericii noastre. Noi nu vom lipsi de a face o largă întrebuițare de ele. Numai pomenite aici pe scurt, vor trebui desfășurate deosebit, ca un capitol de sine-stătător al acestei cărți.

Mai găsim aci și alte lucrări ale Prea Sfințitului Vartolomei și de care ne bucurăm că le putem avea în mână. Găsim, spre stârșitul cărții, cuvântări ale sale în parlament sau aiurea, în felurite chestiuni însemnate ale Bisericii și Țării, și ne pare bine că, avându-le acum în mănuchiuri, le putem studia pe îndelete.

De asemenea, găsim atâtea îndrumări și circulări ale sale, care sunt ca tot atâtea răsturnări de brazdă, pentru a turna în ele sămânță de unde să crească 'un duh nou. A te opri la fiecare, este peste putință, pentru că nouă nu ne-au ajuns două ceasuri numai ca să răsfoim această carte oprindu-ne în străbătarea ei clipe scurte ici și colo. Dar să zugrăvești totul în scris? Este o lungă călătorie să străbați o carte de aproape 1000 de pagini, în care nîncetat te izbește în față răcoarea unei atmosfere pline de aer proaspăt și înviorător.

Prea Sf. Vartolomei a urzit în viața eparhiei sale un lucru cu totul nou și frumos... De ce să aibă la îndemână numai organele obișnuite ale cârmuirii bisericești materiale? Aceasta poate fi numai urzeala unui lucru, dar nu însuși lucrul. Ele pot fi numai firele unei țesături, dar care lăsă între ele largi ochiuri goale. Acestea trebuiesc umplute cu viață, cu mișcare. Scheletul oficial trebuie să ajungă organism vânos.

În scopul acesta, Prea Sf. Sa a zămislit o direcțiune culturală, pe lângă cea obișnuită administrativă, și cu aceasta să împrăștie sămburi de viață nouă în întocmirea pornită. Apoi aproape 300 de pagini din această carte ne povestesc despre toată lucrarea uimitoare a acestei direcțiuni, croită de iznoavă de Vlădică Vartolomei și care este un punct de mare originalitate și izvor de mari fapte în viața Eparhiei Olteniei.

În această parte, avem 3 capitule, cuprinzând cap. I, 9 paragrafe; cap. II, 2 paragrafe; cap. III, 3 paragrafe.

Cap. I este cel mai bogat. Paragraful I tratează despre cele *dintâi începuturi ale mișcării culturale bisericești din Eparhia Olteniei*; paragr. 2 despre *felul organizării parohiei în acest scop*; § 3 despre *Centrul Parohial*, care este o înjghebare de 8—12 comune, având în frunte un proistos (i se zice acolo *înainte-stătător*), prin care munca culturală se duce în măsură mai largă; § 4 tratează despre *adunările și comitetele județene*, care sunt forme de viață și întocmiri mai largi în sânul acestei alcătuirii; § 5 tratează despre *Comitetul Central și Congresul Eparhial*, care sunt un așezământ din fruntea acestei întregi întocmiri; § 6 tratează despre *instituțiunile economice*; § 7 despre *Organele de Corecțiune*; § 8 despre *Serviciul Misionar*; § 9 despre *Academia Teologică* de care am scris ceva mai sus.

În cap. II, paragraful I tratează despre *Partea Materială a Societății preoților*; § 2 despre *„Fondurile culturale create și administrate de episcop”*. Cap. III tratează în § 1 despre *răsplătirea preoților meritoși în sânul acestei lucrări*; § 2 despre *Organele cârmuitoare ale mișcării culturale și misionare*, în sfârșit, § 3 tratează despre organele de publicitate ale acestei mișcări a preoților.

Înșirând această urzeală a direcțiunii misionare, simțim cât de mult perde ea și cât de puțin cititorul își poate face o închipuire despre ce este ea cu adevărat. Căci ce am înșirat noi este numai un schelet fără viață, pe când, de va citi cineva ce se ascunde sub fiecare din aceste paragrafe, va găsi un neastâmpăr de preoți care lucrează și care pregătesc o nouă stare de viață duhovnicească în Eparhia Olteniei. Ochii și se topesc în lungi meditații, trecând delă dare-de-seamă la dare-de-seamă și văzând preoți care se aruncă cu râvnă asupra a fel de fel de chestiuni, căutând să-și puie toată inima în acest danț al muncii tuturor.

În cuprinsul acestei organizări, fiecare parohie trebuie să-și aibă un *comitet parohial* și un *sfat moralizator*. Înființarea acestora merge treptat-treptat. Până la începutul anului trecut, astfel de așezăminte se aflau înființate în 346 de parohii, și numărul lor merge crescând. După ce acestea se vor afla în număr deplin și în lucrare vie, se vor înființa, de asemenea, în fiecare parohie, instituțiunile de *patronaj parohial*, care să poarte grijă 1. de formarea tineretului, 2. de păstrarea tradițiunilor religioase și istorice și 3. ca să nu se peardă ocupațiunile care se moștenesc în unele familii din tată în fiu.

În Anuar găsim un regulament pentru funcționarea comitetelor parohiale și a sfaturilor moralizatoare. De asemenea, circulara episcopului pentru aceste chestiuni, corespondență despre ele, procese-verbale, rapoarte, dări-de-seamă despre felul cum au lucrat acestea și despre rezultatele avute. Astfel este un amănunțit și frumos raport al Părintelui *Aristide Popescu* din Maglavit, Dolj.

Tot aci găsim o arătare și despre *Bibliotecile parohiale*, despre cari ni se spune că sunt 45 în Dolj, 36 în Gorj, 63 în Mehedinți, 34 în Romanați și 47 în Vâlcea.

Din paragraful centrelor parohiale, care funcționează

ca o întovărășire culturală de 8—12 comune la un loc, aflăm că în eparhia Râmnicului funcționează 79 de astfel de centre parohiale. În curgerea anilor 1923 și 1924, s'au ținut în aceste centre 1856 de ședințe și s'au tratat în ele 3712 subiecte. Toate acestea, puse în tablouri, arată cu limpezime cum se înfățișează acest soi de muncă. Multe circulări, corespondență și rapoarte arată, apoi, tot ce s'a lucrat în și pentru aceste centre parohiale.

În acest paragraf, îți dai seama de toată noua viață care curge îmbelșugat în noua orânduire de lucruri din Eparhia Olteniei și parcă ai și vedea chiar sub ochii tăi desfășurându-se neastâmpărul preoților pentru a îndeplini toate acestea. Aceasta e mare ramură de cultură, care prin ea singură ar fi putut da toată materia unui anuar. Cât de mult nu înseamnă aceasta! Cât de îmboldiți au fost atâția preoți să răscolească cunoștințele lor din trecut, să le adaoge cu altele nouă, să caute felurite cărți, trebuincioase pentru învățătura poporului, de care poate că altfel n'ar fi aflat! E un val de râvnă și viață pe care-l simți cum te stropește în acest paragraf.

În măsură mai largă, apoi, simți aceasta când treci la paragraful IV (*Adunările județene și Comitetele județene*, pag. 188-120). Dai peste chestiuni nouă, vezi cum preoții se supraveghează și îndreaptă unul pe altul. Nu mai este numai viața individului; este viața tagmei care se revarsă și silește pe fiecare să intre în făgașul vieții rânduite. Astfel, la pag. 109, găsim că, într'o localitate din jud. Gorj, a pătruns oarecare fire din felul de lucru al *Cuibului-cu-Barză*. Preoții îndată au băgat-de-seamă, s'au ametsecat și au îndreptat. La aceeași pagină, vezi ridicată chestiunea slujbei în sobor și a locului pe care trebuie să-l ție preoții în șirul slujbei, cine să fie protosul. Aceasta este, în de obște în biserică noastră, o lature a vieții noastre care funcționează foarte neregulat și nu se poate să nu ne întâlnim cu dânsa acolo unde tocmai se orânduiește o întocmire care trebuie să se scurgă cu șir și rânduială. Noi însă nu găsim bune părerile părintelui *Gh. Popescu-Dobrița*, pentru că nu este vorba să orânduim noi acum cum ar trebui făcut, ci trebuie numai urmate rânduieli care sunt, dar nu se știu ori s'au uitat. Nu merge protie rândul, cum cere Sf. Sa, pentru că cine e stavrofor se înțelege că totdeauna are să fie înaintea celui care are o treaptă mai mică. Preoția cu rândul tocmai ar strica șirul rânduelii pe care o avem. La cartea de *Drept Bisericesc* a Episcopului *Nicodim Milaș* se spune că protia o are cel mai vechi în treapta cea mai înaltă. Protosul are să fie cel mai vechiu stavrofor în această treaptă, nu în hirotonie. Astăzi se întâmplă multe încălcări în această lature a Bisericii noastre, pe care eu le bag în seamă cu părere-de-rău. A intrat socotința despre treapta de învățătură școlară pe care o are cineva, precum dacă este licențiat în teologie. Cel cu titlul de învățătură caută s'o ia înaintea celui fără licență. Nu este însă drept, fiindcă la Biserică se merge după treapta bisericască, nu după cea școlărească.

Astfel de neorândueli au intrat și în alte biserici. Mie mi se plângea odată, în această privință, preotul rus *Rojdestvenski* dela biserica rusească din Paris. Deși la Ruși era mai multă rânduială ca la noi, totuși se furișa și la dânșii câte una ici și colo.

În paragraful V (pag. 121-180), găsim tot ce s'a lucrat în cele două congrese eparhiale care s'au ținut în Craiova și Severin în 1923 și 1924. Ceiace s'a tipărit atunci mai scurt prin ziare găsim aici pe larg, așa că putem avea ca într'un mănunchiu concentrarea acestei activități din eparhia Olteniei. În loc să mai cauți prin revista din Craiova *Renașterea* ce s'a lucrat atunci, sau să te mai întrebi de cutare broșură tipărită cu acel prilej, ai acum toate dalele și lucrările strânse la un loc.

Despre aceste congrese, noi am mai scris și în toamna trecută, așa că acum putem trece peste ele.

La § 6, se tratează despre *Instituțiunile economice* ale eparhiei (pag. 181-188). Aceste instituțiuni sunt pe cale de dezvoltare în Eparhia Olteniei și Prea Sfințitul Episcop se silește în tot chipul de a face să se înființeze și să crească. Găsim aci circulărl ale Prea Sfinției Sale, între care una amănunțită și întărită cu multe documentări către preoți, călugări și paracliseri „pentru munca gospodărească potrivită misiunii lor“.

În § 7 (pag. 189-195) se tratează despre *organele de îndreptare a membrilor din Societatea preotească „Renașterea“*. Este vorba aici de întocmirea preoților în sfaturi frățești, ca să împace neînțelegerile ivite între membrii Societății, fără a se mai ajunge la judecăți. Un proces-verbal dela sfârșitul acestui paragraf arată bunele urmări ale acestor sfaturi.

Un mare paragraf e și acel despre *Serviciul misionar* (§ 8, pag. 196-233). Aci se citesc îndemnurile documentate ale Prea Sfințitului Vartolomei, cu tablouri foarte amănunțite despre starea sectanților în eparhie. Parcă ar fi o analiză chimică, cu urmărirea unei chestiuni până și în toate moleculele și atomii ei.

O asemenea lucrare face cinste cui a făcut-o, fiindcă dă dovada unei măiestre strategii misionare. Numai urmărind pe vrășmaș în toate taințele lui, poți să-l înfrânghi cum se cade.

În aceste tablouri, ai situațiunea limpede a fiecărui adventist, cu numele lui și cu toate umbletele lui. Este ca vrășmașul pe care l-ai descoperit și-l ai neîncetat în unghiul de lumină și nu mai are răgaz să se ascundă ca hoțul și să lucreze la întuneric. Nu mă îndoiesc că o asemenea urmărire (parcă ar fi fost învățată într'o academie militară) merge neîndoielnic la izbândă. Frumoasele rapoarte ale misionarilor sunt și ele o dovadă despre aceasta, chiar când au în ele câte o frază șchioapă, cum este la pag. 221, unde fraza care începe cu „După terminarea...“ e neisprăvită.

Astfel de rapoarte din Eparhia Olteniei (a Părintelui *Gh. Gâță*, misionarul eparhiei) am tipărit și noi în această revistă anul trecut (August, pag. 489). În toate găsim amănunțe foarte însemnate. Ne pare bine când vedem din ele că și ce am scris noi în această revistă

a slujit la lucrul preoților împotriva adventiștilor. Așa vedem în raportul Părintelui Econ. *Oprîșescu* (pagina 221 a Anuarului.)

În astfel de rapoarte, găsești făcută dovada „pe teren“ despre trebuințele vieții pastorale și misionare și suntem puși în cunoștință despre toate câte trebuie și ce este de făcut. Așa este scurtul, dar condensatul și miezosul raport al părintelui *I. Iliescu* din *Celaru*, Romanai, în care, în două coloane din Anuar, și se pun înainte o sumă de chestiuni. Se vede de aci nevoia muncii misionare sistematice și cum erezia prinde din lipsa ei. Când a venit preotul misionar, s'a ridicat curajul oămenilor împotriva adventiștilor. Altfel, cine știe? poate cădeau și ei, luându-se unul după altul, Păr. Iliescu arată cum slujba misionarului trebuie făcută iute și deci că este nevoie de mijloace pentru aceasta. Arată că scrierile întrebunțate trebuie să fie ușor întocmile, cu cuvinte înțelese, ca să nu îngreueze priceperea. Ne pare bine de această băgare-de-seamă, pentru că de atâta vreme spuneam și noi că scrisul fără întortocheri și cu cuvinte înțelese duce mult mai iute la capătul urmărit decât graiul încărcat cu cuvinte cărturărești la care omul se uită uluit că ce-o fi aceia. În această privință, Păr. Iliescu citează cartea fostului Protopop *Ene Dumitrescu* dela Ploiești, care, deși a scris o carte bună despre adventism, dar e grea de întrebunțat din pricina limbii prea cărturărești.

Vrednice de luat în seamă sunt două rapoarte ale Părintelui *Gr. Prejbeanu* din Târgul-Jiu, prin multele amănunte și prin desfășurările vii din lucrul său împotriva adventiștilor.

O! dar în acest paragraf sunt multe, multe! El singur poate sluji ca să faci cercetare numai despre el.

În sfârșit avem § 9, cel despre *Academia Teologică* (pag. 234—242) cel cu care se încheie cap. I din direcțiunea culturală a eparhiei. Despre aceasta am vorbit, dar trebuie vorbit mai pe îndelete în viitor.

De aci încolo, urmează arătarea despre partea materială a Societății *Renașterea* (pag. 243—266), în care ni se înșiruie multe tablouri, partea în care ni se înfățișează răsplățile date preoților pentru munca lor (pag. 266 — 267). Acestea sunt amândouă mai mici decât toată partea I despre care am scris până acum.

V.

Abia după ce am făcut cunoștință cu toate acestea, intrăm în partea administrativă a eparhiei (dela pag. 289), care este ca o carte nouă, cu prefața ei, cu tabla cuprinsului ei cu întocmirea ei. Aci avem o largă dare-de-seamă de tot ce se cuprinde în viața eparhiei după întocmirea ei din vechi, adică ce se găsește în lucru azi după legile în ființă, cum și multe arătări despre cele vechi. Avem o desfășurare istorică, împodobită cu multe chipuri despre ierarhii din vechi și până azi ai Olteniei, despre locașurile de închinare și odoarele sfinte de prin biserici. Mintea și se afundă în trecut și guști tot ce a fost unda de bogată viață creștinească a Olteniei.

Rând pe rând, privim ramurile de lucru ale orga-

nismului central, episcopia, cu clișee despre lucruri și persoane. Vedem apoi șirul protopopiilor, cu multe date foarte însemnate din dările-de-seamă ale protopopilor către episcop. Toate sunt un prețios material de studiu, din care se pot scoate încheieri de seamă.

Dela pag. 360 până la 577, avem o lungă înșirare despre numeroasele parohii ale Olteniei. Sunt aci date statistice trebuincioase despre fiecare parohie în parte.

Cu cap. V (pag. 578-665) a acestei părți, noi intrăm în plină istorie. E vorba aci de **mănăstiri** și nu se poate scrie despre ele, fără a face și istorie. Uneori se face numai istorie. La Vlădica Vartolomei însă e și altfel. Aici nu se trăiește numai cu amintirile trecutului, ci și cu străduința vremii de față. De aceia vedem aci o largă consemnare despre tot ce au mănăstirile în vremea de azi, cum se află ele și găsim o mulțime de puneri-la-cale, pentruca să fie și altfel. Prea Sf. Sa a înființat o *Eforie mănăstirească* pentru îngrijirea mănăstirilor. În paragraful 8 al acestui cap., ni se arată alcătuirea acestei eforii. Așteptăm dela ea multe lucruri pe viitor pentru îmbunătățirea mănăstirilor. E cea întâi încercare de a face un sfat de călugări care să se îndeletnicească cu mai buna întocmire a treburilor mănăstirești.

După mănăstiri, se tratează despre seminariile (cap. VI, pag. 665-693) de care în eparhia Râmnicului se află 2: cel din *Râmnic* și cel din *Craiova*. Aci găsim vederile Prea Sfințitului Vartolomei, cuprinse în mai multe adrese către direcțiunile seminariilor numite, găsim rapoarte ale direcțiunilor seminariilor și a revizorului eparhial, cum și un referat la Sf. Sinod întocmit de P. S. Vartolomei „despre felul în care trebuiesc organizate seminariile teologice sub regimul autonomiei bisericești“.

În cap. VII (pag. 694-698) se tratează despre Școlile de cântăreți din eparhie.

În cap. VIII (vezi pag. 699), cu titlul *Lucrări administrative*, găsim felurite acte de corespondență a episcopiei cu felurite autorități bisericești sau mirenești cu privire la fel de fel de chestiuni. Găsim o largă dare-de-seamă (dela pag. 712) despre vizitele pastorale ale Prea Sfințitului Episcop Vartolomei în anii 1921, 1922, 1923 și cu multe cuvântări rostite atunci de Prea Sfinția Sa.

Dela pag. 789 înainte, până la sfârșit, avem multe din cuvântările Prea Sfințitului Vartolomei, mai cu seamă în Senat, și e un noroc că le avem grămadă, ca într'un manual. Ele alcătuiesc aci mai mult de 150 de pagini din carte, deși nu sunt toate.

Acestea sunt acum un bun material de studiu. De

câte ori nu ne-a părut nouă rău că nu-l aveam la îndemână! Cu ele, Prea Sfințitul Episcop încununează întreaga lucrare. Prea Sf. Sa a pus temelia, Prea Sf. Sa și peatra de încheere.

VI

Privind acum peste toate, putem spune că avem în această lucrare un vrednic monument, de pătruudere cu mintea, de inițiativă, muncă și energie dâră, pentru a crea în cuprinsul țării noastre o vatră de lumină și viață bisericească cum alta n'a mai fost. E ceva cu care se va putea lăuda nu numai Oltenia, nu numai țara și Biserica noastră, ci și întreaga Biserică Ortodoxă. Este o măgulire pentru ea că un episcop al ei a făcut așa lucruri care, de câte ori se petrec, aruncă lumină peste întreg organismul Bisericii Ortodoxe. Preoții Olteniei se înfățișează aici ca o tabără de voinici care pășesc la marea bătălie pentru împărăția lui Dumnezeu și la marea cucerire de a întipări numele Lui în inimile creștinilor.

Din pricină că este așa, cu lucrarea aceasta mai trebuie făcut ceva; E păcat să rămâie cunoscută numai între noi, în granițele noastre românești. Trebuie să dăm și altor Biserici Ortodoxe chipul de a se lăuda cu munca unui ierarh al ei. De aceia poate că de aici vom începe noi ceiace de mult dorim să facem la această revistă, anume să tipărim și pe franțuzește câteva pagini ale ei, pentruca să se cunoască și aiurea ce se lucrează la noi. Așa ne spunea acum doi ani fostul ministru de Culte d. *Banu*, în fața Prea Sfințitului Vartolomei, a mea și a altora, că ar fi bine să avem câteva pagini scrise pe franțuzește. Iată acum bun prilej de a face aceasta, scriind despre lucrarea Prea Sfințitului Vartolomei și a preoților săi. Poate răgazul din vremea verii și vacanței să ne dea chipul de a face aceasta

De asemenea, revista *l'Europa Orientale* din Roma, care bucuros publică date și știri despre țările Răsăritului și care ne-a cerut date anume despre Biserica românească, credem că bucuros ar publica o dare-de-seamă despre o astfel de lucrare. Ar fi chipul unui episcop ortodox care ar păși plin de lumină înaintea străinătății.

Lucrarea și omul merită să fie cunoscute și în străinătate și aceasta e o trebuință și o datorie de a o face.

Până atunci, să felicităm din toată inima pe Ierarhul Olteniei pentru o asemenea lucrare, care ne umple de mângâiere pentru Biserica noastră și ne dă mari nădejdi pentru viitor.

Dumnezeu să-l dăruiască cu mulți și sănătoși ani pentru a putea îndeplini în tot largul lui acest lucru care acum se află într'o primăvară atât de veselă, zvâcnind de viață puternică și roditoare.

Arhim. SCRIBAN

Adevărul, fără căutarea adevărului, nu este decât jumătatea adevărului.

AL. VINET,

In *Essai sur la manifestation des convictions religieuses*, pag. 391.

INSEMNARI MĂRUNTE

Avem legea odihnei de Duminică. — Scriem în ziua de 10 Mai. E zi de Duminică, întâia după ce s'a votat legea odihnei din ziua Duminicii. Suntem încă sub impresiunea frumoaselor cuvinte grăite de Vlădica *Vartolomei* din ședința dela 6 Mai și a celor grăite de Patriarhul nostru D. D. Dr. *Miron* în ședința următoare (7 Mai c.). Cu toate acestea, făcând azi drumul pe *Calea Rahovei* dela str. *Justiției* spre biserica *Domnița Bălașa*, am văzut toate bărbierile deschise și în ele se lucra. Deci, avem legea odihnei de Duminică, dar n'avem încă obiceiurile de a ține această zi. Va mai trece vreme până să învățăm pe oameni a eși din năravurile lor.

Până atunci, noi să continuăm a ne face datoria pomenind aci de cele grăite de Vlădică *Vartolomei* dela Râmnic, care a spus că dreptul de odihnă în ziua Duminicii e un drept al firii. Omul nu poate munci fără răgaz zi după zi, fără a se păgubi pe sine și a slăbi puterea sa de lucru, dacă nu are popasuri în care el se reface nu numai ca odihnă fizică, pe care și-o are în somnul de noapte, dar mai cu seamă pentru a se hrăni sufletește și a crește în partea cea mai înaltă a ființei sale. De aceia nu se poate răpi vieții omului dreptul de odihnă, fără a vătăma această viață însași. Și dacă o asemenea încălcare se face în cursul zilei, ea nu se poate întinde și asupra săptămânilor. Dumnezeu a statornicit odihna firească din fiecare săptămână, pe care oamenii au pus-o apoi și în legile lor.

Nu trebuie să mâncăm tradițiunea din pricina evoluțiunii sau a gradului de cultură la care am ajuns. Evreul nu s'a lepădat de tradițiune și, în felul acesta, viața lui are o tărie care nu se lasă mâncată de asprimea vremilor. Când tradițiunea ajunge a fi un fapt obștesc, ea trebuie să fie prețuită și mai mult decât starea culturală bine introdusă, fiindcă tradițiunea răzbate mult mai adânc în măruntaile omului și-l stăpânește mai sigur. Odihna zilei a șaptea cuprinde în sine puterea de a sătura trebuințele de moralizare, de educațiune. Așa fiind, zicea P. S. *Vartolomei*, întru cât legea năzuiește să întărească starea aceasta, ea merită luată în seamă și trebuiește primită.

Dela aceste considerațiuni generale, trecând mai încolo, Prea Sf. Sa constată că legea învoiește 15 călcări de lege, pentru 15 soiuri de lucrători care sunt lăsați să iasă din rânduiala ținerii Duminicii. Dacă se lasă slobodă ținerea târgurilor în ziua Duminici, i se pun omului la îndemână prea multe iposite ca s'o calce. La acest cuvânt al episcopului, d. ministru *Chirculescu* a spus că și d-nia sa e de aceiași părere în ce privește târgurile. Mai încolo, P. S. *Vartolomei* a arătat că țările în care s'a purtat mai mult grijă de înflorirea materială și în care populațiunea s'a îmbogățit, ea a slăbit sufletește și a perit. În această privință, a pomenit de Asirieni, Babiloneni, Cartagineji și alte popoare vechi, care au perit când se aflau în culmea înfloririi materiale. P.

S. Episcop *Vartolomei* a încheiat apoi aducând laude d-lui ministru *Chirculescu* pentru că a luat măsuri care să cheazășuiască acestei legi că va fi aplicată.

La acestea a răspuns însuși ministrul muncii, d. *Chirculescu* care și-a mărturisit bucuria că între d-nia sa și P. S. Episcop *Vartolomei* nu este deosebire de vederi, în chestiunea aceasta. Singurul punct de deosebire a spus că este numai în chestiunea sărbătorilor. Prea Sf. Episcop, a zis d-nia sa, și-a avut temeiul cuvântării sale în faptul că legea n'ar avea în vedere rolul educativ. Dar dacă aș fi pus dela început că ținta cea mai de seamă este aceasta, ținută d-nia sa. atunci noi am fi fost lipsiți acum de a auzi o frumoasă cuvântare ca a Prea Sfințitului. «Mă bucur că Prea Sf. Sa arătat că odihna săptămânală nu e lucrarea legiuitorilor de azi sau de altă dată, nici a minților omenești, ci e însași porunca lui Dumnezeu și este deslușită în chip firesc ca o trebuință pentru însași viețuirea omului. În șirul creațiunii lui Dumnezeu, intră și porunca de a ține ziua a șaptea, care face parte, la un loc cu celelalte laturi ale creațiunii, din ce a făptuit Dumnezeu atunci. Dacă totuși legea aceasta n'a fost ținută în seamă, este fiindcă legile care erau chemate s'o facă respectată n'au fost întocmite așa ca să poată izbândi. Legea adusă în cercetarea parlamentului caută tocmai să înlătore lipsurile legilor de mai nainte.

«Năzuința noastră e ca să ajungem la o odihnă săptămânală întreagă (adică pe toată ziua). Ce s'a făcut acum e un început. E greu însă să pui odihna Duminicii pe ziua întreagă într'o țară ca a noastră, unde deprinderile sunt încă altfel. Grea a fost schimbarea calendarului, greu va fi și să oprești orice muncă în toată ziua Duminicii. Indreptarea se va face și ea, dar treptat.

«Dacă vrei să înlături tradiția, ai la îndemână două mijloace: 1. ori schimbarea năprasnică, dintr'o dată; 2. ori lucrând mai cu metodă și introducând odihna Duminicii treptat-treptat.

«Când dai odihna Duminicii și când orânduiești prin lege ca așezămintele de hrănire sufletească să fie deschise în tot timpul, deschizi obștei calea răcoririi cu duhul, mijlocul cultivării sufletești. Se înțelege că, dacă e vorba de aceasta, Biserica are chemarea cea mai însemnată.

«Nu pot eu însumi să dau buna creștere printr'o lege ca aceasta. Aci trebuie să se apuce de lucru tot ce țara noastră are mai bun și mai de seamă, pentru ca să abată pe oameni din calea păcatului. Preoții și învățătorii să-i cheme la biserică și la școală.

«Prin legea de față, Ministerul Muncii face numai ce este în putința lui. El face, pe de o parte, căminuri de ucenici, unde se dă de lucru și bună creștere, care alungă stricăciunea și îndrumază pe om spre bunele purtări; pe de altă parte, pentru cei mai vârstnici, face case de citire și de discuțiuni. La acestea vor putea

veni conferențiarilor. Încă și mai înainte de aceasta se lucra și se lucrează prin școalele de adulți. Astfel de școale sunt în jud. Putna 260, la care umblă 5000 de neștiutori de carte și în care se silesc cu multă tragere-de-inimă. Se vor face școale de seară pentru muncitorii din industriile țării».

Când ministrul a spus acestea (pe care le dăm aici rezumându-le), I. P. S. Mitropolitul Pimen a spus: „Să se închidă cârciumile!“ Atunci d. ministru a continuat și a spus: „Degeaba aș închide eu cârciumile dimineața, când e slujba la biserică; fiindcă eu nu sunt în măsură de a face pe lucrător să se ducă la biserică. Asta cade mai mult în sarcina preotului. Nu putem face cu legile ceiace poate izvorî numai din suflete. Legea știe numai să dea sancțiuni. Dar o societate care nu știe decât să dea sancțiuni, nu este o societate cu zile multe.

„Am satisfăcut un principiu moral și unul social, a încheiat ministrul muncii, căci am lăsat celor însărcinați cu creșterea sufletelor grija de a le cârmui, a lumina mințile, cu un cuvânt, a-și face apostolatul“.

Discuțiunea a continuat apoi în ședința dela 7 Mai, când s'a început votarea pe articole, după ce în ajun se vorbise în general. La art. 1 a luat cuvântul I. P. S. Patriarh Miron care a spus:

„De vreo 5-6 ani încoace, după ce s'a făcut întregirea neamului românesc, noi, cârmuitorii Bisericii, neîncetat am fost îmboldiți de arătarea că odihna zilei de Duminică, pe care o prevedea legea din 1910, nu mai era băgată în seamă. În adevăr, mai cu seamă în orașe, Duminica creștinească nu se mai ținea așa cum era datina ei din vechi. Situațiunea se înrăutățise până acolo, că și oficiile poștale lucrau Duminica, în unele părți de mai la marginele țării.

„Acestea însă erau lucruri care cred că trebuiau să ne îngrijască. Legea dela 1910 nu mai putea face față nevoii. Prevederile ei nu priveau toate cazurile, sancțiuni aproape că nu avea, căci micile amenzi dela 20 până la 50 de lei nu puteau fi socotite ca atare.

„Ca prezident al Sfântului Sinod, țin să aduc toate mulțămirile mele și ale Bisericii d-lui ministru al muncii, pentrucă, prin acest proiect de lege, face din Duminică, o adevărată zi de odihnă.

„Sanțiunile acestui proiect sunt atât de puternice, încât, dacă administrațiunea noastră le va aplica, ceiace va trebui să se întâmple, fiindcă altfel sanțiunile vor cădea asupra ei, — îmbunătățirile aduse țării se vor simți cu tărie, când acest proiect va ajunge lege.

„Firul roș al legii scoate la iveală ziua Duminicii pe toată linia. Este pentru noi foarte îmbucurător, că mai roate minoritățile din țara noastră sunt creștine, în cât, în această privință, va fi în jurul legii o unanimitate de mulțămire sufletească și, dacă mi-ași permite să zic, și confesională.

„Dacă proiectul de lege al d-lui ministru ne mulțamește atât de mult pe noi, cei din Biserică, să-mi dați voie să rog pe d. ministru și cu privire la titlu, să intre în mentalitatea noastră tradițională. Căci și

noi Biserica, avem un principiu politic la care ținem și, care stă la temelia Bisericii noastre: țara aceasta, prin veacul veacurilor, să rămâie țară creștinească și românească.

„Dacă între noi și între cetățenii noștri de alt neam este ceva, pe care această dorință a noastră, de a rămâne cu pecetea creștinească și românească a țării noastre, i-ar supăra, îi rog să aibă conștiința, că această menținere a noastră de creștină și română este tocmai în favoarea lor, adică și a acestor mici minorități creștine. Căci cine cunoaște evoluția de 200 de ani a acestor plaiuri de la Nistru la Tisa și Marea Neagră, acela știe că constituția etnografică este așa, că niciun alt element n'a fost chemat de Dumnezeu și de împrejurările trecutului de a face aci un Stat, decât noi românii (aplaude). Noi l-am lăcut, noi l-am întemeiat cu jertfe.

„Dacă aceste jertfe au făcut această țară, ceice nu ar aproba din toată inima această pecete creștinească a țării, să fie mulțămiiți că noi suntem aceia cari apăram și existența lor și tradițiile lor, și să ne dea mulțămiiță, că la spatele nostru, duc un trai mulțămit, pe care singuri, cu mica lor minoritate etnică, nu ar fi în stare să-l câștige (aplaude).

I. Prea Sf. Sa a zis apoi: „Să nu-i zicem proiectului, proiect pentru regulamentarea repausului săptămânal, care sună a sectarism, ci să spunem în el că săptămâna se încheie cu ziua Domnului, Duminica, așa ca ea să fie legea pentru repausul duminical creștin“. La aceasta, d. Ioan Purcăreanu, raportor, a declarat că comitetul delegaților se învoiește.

Au mai vorbit apoi d-nii Vasilin, Gh. Ghibănescu, N. G. Popovici și Crupenski.

Pe urmă s'a trecut la art. 2. Aci d. N. G. Popovici a cerut ca, printre sărbătorile legale, să fie trecută în lege și sărbătoarea Sfinților Apostoli Petru și Pavel.

I. P. S. Sa Mitropolitul PIMEN al Moldovei s'a alăturat la această propunere, amintind că în ziua Sfinților Petru și Pavel, se încoronează munca școlarilor, ceiace a intrat în tradiție.

D. I. Ghibănescu a cerut să se dea precădere sărbătorilor împărătești.

D. Vasilin-Botoșani a propus, ca zilei de 24 Ianuarie să-i se spuie „ziua Unirii“.

I. P. S. Sa Mitropolitul Pimen: Ne-am înțeles ca în ziua de 10 Mai, să se pomenească toate momentele istorice ale neamului.

D-l Vasilin-Botoșani: Eu sunt profesor și n'aș cuteza să scot din mintea poporului amintirea Unirii.

Oratorul a cerut să mai fie socotite ca sărbători legale: Buna-Vestire, Botezul Domnului, Sfânta Treime și Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril.

D. Artur Polony, sas, a arătat, că nevoile de refacere, de prisos de producție, de însănătoșire economică, pretind cât mai puține sărbători și cât mai multă muncă.

D-sa a propus suprimarea unor sărbători prevăzute de lege ca legale.

D. ministru N. D. Chirculescu a răspuns că senti-

mentele religioase și românești au făcut pe unii oratori să meargă prea departe, fie într'un sens, fie într'altul. Legea n'are caracter religios, ci unul social și economic. Oratorul a stăruit, că nu e în interesul nostru să se dea legii caracterul religios.

D-sa a amintit apoi că Ardealul n'avea decât o sărbătoare, la care Consiliul Dirigent a adăugat încă două sărbători naționale. Proiectul prevede, pe lângă cele 25 Duminici, opt sărbători legale. La aceasta se mai adaogă — neoficial — altele, pe care poporul, de toate confesiunile, e liber să le țină, conform tradițiunilor și sărbătorilor lui. Mai multe nu pot fi introduse prin lege, acum, într'o vreme, când factorii răspunzători ai tuturor Statelor, calculează câtă îmbogățire îngrămădesc anual popoarele care lucrează câte 2-3 ceasuri mai mult pe zi. Dacă se socotesc orele, cu atât mai mult trebuiesc ținute în seamă zilele.

Prea multe sărbători legale ar fi prilej de trândăvie și de pierzare pentru multe. Și scopul nu-i acesta. E necesar, deci, un număr restrâns de sărbători, în timpul cărora să se lucreze pentru educarea poporului.

Pe de altă parte, ar fi nedrept și jignitor să se impună tuturor confesiunilor sărbători oficiale, pe cari ele n'ar avea pricină să le țină.

Oratorul a încheiat, rugând pe senatori, să nu introducă în lege, decât acele sărbători, cari sunt ale tuturor și cari sunt prevăzute de lege.

P. Sf. Sa Episcopul Vartolomei al Râmnicului, după o argumentație îndelungată, a susținut, că cele 10 sărbători, stipulate de proiect, sunt prea puține. A cerut să se respecte, în mod oficial, și Rusaliile, Sfinții Petre și Pavel, Schimbarea la Față, Înălțarea Sfintei Cruci și Sf. Nicolae.

P. S. S. Episcopul Hossu (uniat) a cerut respectarea sărbătorii Sfintei Cruci.

D. I. Purcăreanu, raportor, a citit numirea sărbătorilor, pe cari comitetul delegaților și ministrul le-au admis: *Anul Nou, Botezul Domnului, Buna Vestire, Sf. Gheorghe, întâia și a doua zi de Paști, 10 Mai, Înălțarea Domnului, Sfinții Petre și Pavel, Adomirea Maicii Domnului, Înălțarea Sfintei Cruci, întâia și a doua zi de Crăciun.*

Senatul a admis art. 2 cuprinzând sărbătorile pomenite mai sus.

La art. 4, s'a hotărât, propunerea d-lui *Sima Niculescu* ca sărbătorile respectate de lucrătorii de alte confesiuni, să fie stabilit la Ministerul Muncii

Art. 7, privitor la stabilimentele cari urmează să rămână deschise în zilele de repaos, a fost îndelung și viu discutat.

D. Rigu a cerut să se precizeze înțelesul numirii „bodegă“, de oarece orice cârciumă și-ar putea spune bodegă, iar legea nu și-ar mai ajunge scopul.

D. N. G. Popovici zice: Bodega e cârciuma boerească. După această explicație, d-sa a cerut, pentru aceleași motive ca ale d-lui Rigu, precizarea numirii de „stabilimente comerciale“. S'a ridicat împotriva repausului

la bărbieri, dar fără dreptate, pentru că și aceștia au nevoie de odihnă.

D. Vasiliu-Botoșani a propus, ca și restaurantele din gări să rămână deschise.

P. S. S. Episcopul Hossu a făcut o întristătoare expunere asupra stărilor de lucruri, pe care le-a pricinuit abuzul alcoolului, în satele ardelen. A adus laude presei și tuturor celor ce combat alcoolismul și a cerut să se puie în lege, garanții împotriva prelungirii abuzului cu alcoolul.

D. min. D. Chirculescu a spus că d-sa e părtașul ideii de a se închide cu desăvârșire cârciumile în zilele de repaos. D-sa a propus consiliului economic ca sărbătorile să nu fie deschise decât restaurantele, și acestea între orele 12—14 jum. ziua, 8—19 jum. seara. Dar ministrul finanțelor a rugat, ca rezolvarea chestiunii acesteia să-i fie rezervată d-sale, cu prilejul legii privitoare la băuturile spirtoase. Oratorul a rugat Senatul să nu ia o hotărâre pentru a n'o contrazice atunci când va discuta proiectul d-lui Vintilă Brătianu. Soluția de competență din acest proiect trebuie hotărâtă, fiindcă trebuie respectat principiul cu înlăturarea însăși a otrăvii (alcoolului). Dacă până la 20 Mai, legea băuturilor spirtoase nu va fi trecut, d-sa — ministrul munci — va cere la Cameră, introducerea dispozițiunii, pe care a propus-o consiliului economic.

I. P. S. Sa Mitropolitul PIMEN a mulțămît ministrului, pentru hotărârea cu care lucrează pentru combaterea alcoolismului, acest rău, care face pustiiri mai ales în satele moldovenești.

D. Ludovic Dauș a cerut scutiri în favoarea sătenilor cari ar voi să folosească zilele de repaus, pentru a se aproviziona de la oraș, cu cele necesare.

D. min. N. D. Chirculescu s'a împotrivit spunând că mai ales sărbătoarea, țaranul trebuie ferit de ispitele și mocirla orașelor.

Credința în Turcia. — Nevoia de a trăi ca Stat nou aduce în Turcia neîncetate izbiri față de credința religioasă a ei. Căci religiunea mohamedană nu este ca creștinismul, care dă vieții numai o îndrumare sufletească și-l înrăurește pe această cale, ci se amestecă în multe laturi ale vieții materiale. Astfel, poruncește credinciosului să-și acopere capul cu un înveliș fără margini (fesul), pentru ca să poată atinge pământul cu fruntea, când se închină. De aceia toți Turcii poartă fes. Cu toate acestea mai practică e pălăria cu margini, pentru a te feri de soarele care izbește drept în ochi, mai cu seamă în țările calde. De aceia armata turcească începe acum să se gândească la primirea pălăriei, ca mai potrivită pentru marșurile lungi. Ziarul *le Temps* din Paris (vezi *Vitorul* 18 Aprilie 1925) spune că în Constantinopol s'au ivit ofițeri care poartă acum chipiuri cu cozoroc. Iată deci o lovitură adusă Coranului.]

Coranul, ca și Talmudul, se amestecă în multe astfel de lucruri neutre ale vieții. El regulează chipul de a te îmbrăca, a te spăla, a mânca. Prin astfel de

amănunțimi, el îngreuiază acum viața, fiindcă o împedecă de a se îmbunătăți. Și dacă Statul vrea acum să introducă unele prefaceri în viața lui, prin legi în felul Statelor creștine, el se izbește de împotrivirea celor crescuți în obiceiurile Coranului. Răscoala Curzilor, de care au tot scris ziarele în lunile acestea din urmă, nu-și are altă obârșie decât în nemulțămirea față de reformele Statului, pentru că ele lovesc în prescripțiunile Coranului.

De aici se vede cât de superioară e evanghelia, care plămădește numai sufletul omului, iar încolo îl lasă să se dezvolte slobod, fără a-l stingheri în multe amănunte ale vieții.

Din suferințele vieții de preot. — Se știe că multe sate sunt la noi fără preot și mai cu seamă în preajma sărbătorilor sătenii caută preot. Așa și la Paștele acesta, oamenii din satul (nu-l mai numim), jud. Prahova, au căutat preot și au fost veseli că Păr. Ieromonah *Damian Stănoiu*, din Mănăstirea Căldărușani, cunoscut scriitor bisericesc de mare talent, a primit să meargă să le slujească de sărbători. I-au făcut toate făgăduințele că au să-l răsplătească și au să-i dea câte și mai câte. Dar l-au purtat cu vorba până în ajunul plecării, iar când a fost să plece, toți s'au făcut nevăzuți și omul a rămas cu munca nerăsplătită cu nimic. Nici măcar o căruță nu i-au dat ca să se ducă la gară. A trebuit să meargă pe jos.

Oamenii ar fi dorit ca Părintele să le rămâie statornic în sat. Că erau și oameni la care face să rămâi!

Dar n'ar trebui ca preoții să poată rămânea așa, expuși fără apărare. Ziarele se supără că P. S. Episcopul *Vartolomei* a amenințat cu afurisenia pe locuitorii din comuna *Poiana-More*, Dolj, pentru împotrivire față de voința episcopului la numirea unui preot. Dar aceasta e tocmai o armă duhovnicească de care trebuie să ne folosim față de oameni atât de nărași.

Indrăcita din Bucovina. — Greu își mai pot închipui oamenii de azi cum erau îndrăciții de care se vorbește în evanghelii, iar unii socotesc îndrăcirea numai ca o boala nervoasă. E ușor de înțeles că, în asemenea caz, îndrăcirea e numai o turburare trupească, iar nu o stăpânire a omului de către diavol. Și cu toate acestea faptele din evanghelii sunt cu totul adevărate. Sunt împrejurări când duhul cel rău pune stăpânire pe om și-l chinuiește în tot chipul. În asemenea împrejurări, se poate vedea și înțelege cum au trebuit să fie și îndrăciții din evanghelii.

Iată un caz proaspăt, petrecut sub ochii noștri, care dovedește că diavolul poate pune stăpânire pe om. El a făcut subiectul de discuțiune al ziarelor chiar în zilele Paștelui.

Este vorba de fata *Eleonora Zugun* de 13 ani din satul *Talpa* jud. Dorohoi. Știrile despre ea vin însă din Cernăuți, pentru că mai întâi a scris despre acest caz un ziar nemțesc din Cernăuți, întru cât fata se află internată acum la un sanatoriu de boale de nervi din acel oraș.

Iată ce povestește despre acest caz mama fetei:

„Acum 3 luni de zile, într-o Marți, a venit la mine un flăcău din satul Buhaiu de lângă Dorohoi, ca trimis din partea mamei mele, spunând că ea fiind bătrână, și găsindu-se pe moarte, dorește să-mi vadă copila.

Eleonora, cum a auzit de asta, a cerut s'o trimet la bunica. Am trimes-o. După 2 săptămâni s'a întors. Am băgat-de-seamă însă o mare schimbare la ea. De unde înainte era foarte zburdalnică, acum era sfioasă, și cuprinsă par'că de frică.

„Intrebând-o despre pricina schimbării ei, ea îmi spune cu groază că a văzut la bunica sa lucruri tainice, între altele, că a văzut odată cum o oală plină cu lapte, care stătea pe vatră, a plesnit în mii de bucăți, fără ca cineva să se atingă de ea. Altădată a văzut cum o strachină plină cu ouă, care se găsea pe fereastră, s'a ridicat singură, plutind în aer, iar apoi a căzut cu putere la pământ, și multe alte lucruri asemănătoare.

„După 3 zile, odată, pe când ne găseam cu toții în casă, a început o adevărată improșcare cu pietre, asupra noastră, fără ca cineva să fi fost prin împrejurul nostru. A doua zi, am trimes copila într'un sat vecin să ne aducă puțin gaz. La întoarcere, fetița mi-a povestit plângând că, la marginea satului, a fost întimpinată de o ploaie cu pietre, fără să fi văzut pe nimeni. A alergat într'un suflet și era vădit speriată.

„Din acea clipă, mi-a fost frică să mai țin copila în casă, și am trimes-o pe la vecini. Dar și aici duhul rău a urmărit-o, căci faptele tainice cu aruncarea pietrelor și spargerea vaselor nu încetau, băgând groază în bieții oameni, așa că odată vecinii mi-au trimis copila înapoi ne vrând să o primească. Intoarsă acasă, nici nu apucase bine să se așeze pe o laviță, când deodată a început de sub pat să cadă asupra soțului meu un mare număr de cartofi, nemerindu-l peste tot. deși în aceia clipă nu aveam niciun cartof în casă. Va puteți închipui starea mea sufletească. Am chemat preotul satului să-i facă o sfeștanie, am împărțit pomene pe la săraci, dar duhul rău nu vrea să-mi părăsească copila“.

Nu numai însă o femeie simplă spune aceasta, ci și un om cu carte. Acesta e învățătorul *I. Teodorescu* care povestește:

„Eu am văzut cu ochii mei cum, în clipa când lumea, îngrozită de cele văzute în această cameră, părisea odaia în fugă, un cufăr care era atârnat de un pom, s'a ridicat la 2 metri înălțime, plutind în aer. Lungă mine se găsea inspectorul silvic care, văzând mișcarea și fiind om foarte îndrăzneț, se apropie de ladă spunând: „Stăi drace, să te ajut eu să te ridici, căci văd că ți s'au sleit puterile“. Deodată însă prietenul meu se pomeni lovit în cap cu un fund de mămăligă, care l-a culcat la pământ, umplându-l de sânge. L-au ridicat, aducându-l în odaie, pentru a-i face comprese. În aceiaș clipă, au intrat o mulțime de săteni, iar preotul a început să savârșească o slujbă. La

rostirea cuvântului „Sf. Ioan“, deodată o piatră patrunse din afară, lovește icoana din perete, sfărâmând-o în bucăți la pământ“.

Eleonora Zugun a fost dusă apoi la preot, în fața căruia fenomenele s'au repetat. Atunci a fost trimisă la mănăstirea *Gura Văii*, unde din nou, s'au produs aceste arătări atât de turburătoare.

Medicii, care au cercetat copila, au hotărât s'o ducă la un sanatoriu de boli de nervi din Cernăuți.

Parerile lor sunt împărțite. Unii cred că ne aflăm în fața unui caz de isterie, alții că nu e vorba decât de o sugestie colectivă, de una din acele rare, dar zguduitoare psihoze ale mulțimii.

Dar acestea sunt fapte concrete, nu păreri, căci în actul părerii nu te lovește nimeni cu fundul mămăligii în cap. Nu ajută nimic alergarea la fraze și vorbe umflate, doar de vei rămânea în marginea puterilor naturii.

Catolicism și ungurism. — Din partea uniților dela noi, totdeauna ni s'a cântat că Biserica Romei ține la Români și are toată grija de noi, iar când noi le arătam cu fapte că Biserica Romei totdeauna a lucrat împotriva Românilor, uneltele lui, de soiul lui *Mariu Teodorian*, totdeauna ne împrășcau cu ocări, vorbindu-ne aprins de toată duiosia Papii către Români.

Două ziare ne vorbesc acum despre un fapt nou, care arată că Biserica Romei dela noi e cufundată numai în apele ungurismului și nu știe să fie altfel. Ea s'a făcut una cu interesele ungurismului și nu înțelege decât să fie Biserică ungurească.

Deși nu toți Ungurii sunt catolici, ci foarte mulți sunt reformați și calvini, totuși, din pricina dinastiei Habsburgilor, Biserica Romei din Ungaria și-a identificat în totul treburile ei cu ale Ungurilor, în paguba tuturor celorlalte naționalități. «Limba germană, care predomina în vremurile mai vechi, dispăruse cu totul din uzul și administrația bisericii catolice, chiar și acolo unde credințioșii erau de naționalitate germană, ca la șvabii din Banat bunăoară» (*Neamul Românesc*).

Deci iată dovadă că Biserica Romei făcea treburile Ungurilor, vătămând însă alte naționalități din Ungaria.

Odată plecată pe povârnișul acesta, Biserica Romei nu se mai poate desobișnui. Și sub cârmuirea românească, ea înțelege să rămâie tot Biserică ungurească, în foastele ținuturi ungurești. Ziarele *Cuvântul* și *Neamul Românesc* (7 Mai 1925) semnaleză că, în locul vacant de stareț la mănăstirea catolică din *Săniob*, jud Bihor, episcopul catolic *Bieljk* din Oradea-Mare a numit pe un ungar, care nici nu e măcar din ținuturile noastre, ci e deputat în Budapesta. Ministerul Cultelor n'a voit să recunoască această numire, și atunci Episcopul *Bieljk* a numit pe un Român, *Iosif Pop*, singurul român catolic, nu uniat, care s'a lepădat pe vremuri de legea sa, zice *Neamul Românesc*.

Iată ce este cu această slujbă.

Sf. Ștefan (nu arhidiaconul, ci regele) e sfântul Ungariei. O mână a lui se păstra odată în Oradea-Mare, dar

acum se află la Budapesta. Din pricina mâinii aceleia, a rămas o demnitate bisericească romano-catolică, pe care încă o mai găsim dăinuind pe pământul nostru. Anume, se află în Oradea-Mare o demnitate cu numele de *abate-canonice, păzitor al dreptei Sfântului Ștefan*, care dreaptă însă nu se mai află în România. De fapt e numai un titlu, de care nu se ține și o slujbă anumită.

În această demnitate, se afla Preotul *Fraknoi Vilmos*, de neam evreu, dar prețuit mult de Unguri și care s'a ocupat mult cu studii de istorie. El însă a murit în iarna de curând trecută și atunci episcopul romano-catolic *Bjelik* din Oradea-Mare a prezentat guvernului nostru numirea canonicului *Ernst*, deputat în Adunarea Națională din Budapesta.

Ministerul nostru de Culte însă, d. Lapedatu, întemeiat pe proiectul său de lege cu privire la minoritățile religioase, n'a aprobat numirea, și atunci s'a făcut o nouă numire, în persoana lui *Iosif Pop*, român de confesiune romano-catolică din eparhia Orăzii-Mari, de care am pomenit mai sus.

Nu se poate ca un supus străin să aibă demnități pe care să le exercite pe teritoriul Statului românesc. De aceea ministrul nostru n'a putut aproba întâia numire. Dacă acum Ungurii se vor plânge că ce caută un român într-o demnitate care privește niște moaște ungurești, răspundem că de oarece moaștele sunt în Ungaria și numai demnitatea cu numele în România, ce rost mai are această demnitate în România? Să se desființeze dela noi și să rămâie în Ungaria. Acolo nu va mai atârna de Oradea-Mare.

Treaba lor, numai nu la noi!

„Presa maghiară pretinde că abate al acestei mănăstiri nu poate fi un preot român, ci numai un maghiar. Pretențiunea aceasta e în contradicție cu însuși spiritul bisericii catolice, care are un caracter universal și internațional și numai maghiarii, îndeosebi cei din România, ar dori să facă din ea o armă politică. În protestul ei, presa maghiară acuză pe episcopul *Bjelik*, care numai ungar nu e, că a cedat prea ușor presiunii guvernului, când a consimțit ca, la un post de demnitar al bisericii catolice «care trebuia rezervat numai pentru preoți maghiari», să fie numit un român, singurul teolog romano-catolic român. E foarte probabil că protestului din presa maghiară îi va urma și protestul conducerii bisericii catolice, care va invoca dreptul ei autonom, dar nu pentru amestecul guvernului în această numire, ci pentru că cel favorizat de guvern n'a fost un maghiar, ci un român“.

Evrei sprijinind odihna zilei de Duminică. — Noi de multe ori am scris în această tipăritură despre silințele pentru a se ținea seamă de ziua Duminicii ca zi de odihnă și despre luptele care au trebuit duse în această privință. Acum trebuie să pomenim că, în această luptă, cu destulă aprindere, se mișcă și câțiva Evrei. Aceștia sunt funcționari comerciali, care sufăr din pricină că văd călcată odihna acestei zile, și

de aceia luptă și ei alătura de noi. Și când am avut noi întrunire la *Dacia*, pentru odihna Duminicii și împotriva beției, au fost împreună cu noi, ba încă au fost dintre ceice au luptat pentru ținerea acelei întruniri. Anul trecut, când s'au făcut la Târgoviște încercări pentru a se călca odihna zilei Domnului, după ce se putuse căpăta aceasta pentru o singură Duminică, funcționarii comerciali din București au ținut întrunire publică în București, Bulevardul Maria 22, în ziua de 14 Iulie, și aci au vorbit mai mulți Evrei (vezi ziarul *Dimineata*, 13 Iulie 1924). Anul acesta din nou s'a pus chestiunea odihnei duminicale, din pricină că d. Ministru *Chirculescu* a venit cu un proiect de lege care orânduiește aplicarea acestei măsuri. Funcționarii comerciali din nou s'au mișcat și găsim între ei și pe Evreii de care am citit și anul trecut. Cel mai aprig este d. *Alfandari*, care, la întrunirea dela 6 Mai 1925 c. în sala *Dacia* în București, a vorbit împotriva negustorilor de băuturi spirtoase (vezi *Universul*, 8 Mai 1925).

Legea împotriva beției. — În sfârșit, după lungi plângeri și grozave destăinuri împotriva pustiirilor pe care le face beția în rândurile poporului nostru; după mișcări chiar ale unor sate (mai cu seamă în Moldova) ca să se isprăvească odată cu această pacoste care nenorocește satele, guvernul s'a hotărât să vie cu un proiect de lege împotriva beției, care se află gata a intra în cercetarea Sfatului Țării și a fi prefăcut în lege. Ministrul Finanțelor a chemat la ministerul său pe gazetari și multe persoane, căroră le-a lămurit în ce se cuprinde întocmirea legii sale, iar acum urmează multe lămuriri date în scris de acelaș ministru organelor care au să aplice legea, ca să știe cum să lucreze cu ea.

De asemenea, se arată chemarea pe care o au medicii de a supraveghea starea înființată prin noua lege și a face ca răul beției să se stârpească.

Lămuriri amănunțite s'au dat mai cu seamă administratorilor financiari, pentru ca să știe cum să cârmuiască și să îndrumeze pe agenții lor: controlori, agenți de constatare, perceptori. În aceste lămuriri se arată că noua stare urmărește desființarea băuturii spiritului fabricat din cereale. Această desființare se va împlini într'un răstimp de 12 ani, așa că, după trecerea lui, fabricile de rachiu de azi nu vor mai putea da băuturile care vatămă poporul. Nu se va mai da nicio nouă învoire pentru înființarea de astfel de fabrici, iar cele în ființă se vor înțelege cu Ministerul de Finanțe cu ce preț să vândă fabricatele lor, așa ca să se poată despăgubi de toate cheltuelile făcute cu înființarea fabricelor.

Producerea țuicii va fi lăsată slobodă, urmând numai să se socotească taxele care sunt puse pentru aceasta. Cazanele care au lucrat în 1924, vor putea lucra și de aci înainte. Prin urmare se urmărește împiedecarea producerii spiritului din semințe, dar se lasă neîmpedecât cel din poame.

Pe de altă parte, legea face ușurări ca să se întrebuințeze poamele și altfel. Prunele să se poată usca,

să se facă magiun (povidlă) și astfel producătorii să poată găsi mai mare folos în întrebuințarea lor pentru hrană, nu pentru băutură. Sănătatea obștească va câștiga, îndrumând cultura prunelor pe calea aceasta. Un fond special, alimentat din încasările pe băuturi spirtoase va putea, pe deoparte, să încurajaze instalațiile industriale făcute în acest scop și cooperativele, iar pe de alta, să descarce o parte din impozit, prin prime acordate tuturor plantațiilor, care pe viitor s'ar face din pruni pentru industrializare.

Sub acest regim de îngrădire pentru băuturile tari, se vor desvoltă băuturile mai slabe și mai igienice, în deosebi vinul și berea, care vor înlocui în mare parte basamacul și feluritele băuturi făcute azi din spirt de bucate.

În ce privește debitarea, regimul din vechiul regat la sate, al monopolului cârciumilor, în favoarea comunelor rurale, se menține și se întinde pe tot teritoriul României Mari, creând astfel venituri în favoarea comunelor și în deosebi a școalei și bisericii și fixând la oraș un număr dat de debite pe cap de locuitor. Impozitele de licență ce se vor plăti la orașe vor fi mai cu seamă în folosul comunelor și județelor în scopuri culturale.

La dispoziții tranzitorii, s'au luat măsuri ca cei cari, prin noul regim, ar trebui să-și transforme o parte din comerțul lor de băuturi spirtoase, să aibă un răstimp îndestulător pentru lichidarea afecerilor lor de băuturi, termen ce merge în cele mai multe cazuri până la trei ani de zile.

În acelaș timp, se dă, după anume ordine, preferință societăților care pot îndeplini și un rol mai general, cum sunt Casele de sfat, cooperativele, etc., la acordarea brevetelor viitoare.

În curgerea lunii Aprilie trecut și mai cu seamă în aceasta curgătoare Mai, gazetele au scris fel de fel de socoteli cu privire la această lege, unele lovind în ea că nu e destul de aspră împotriva beției și deci nu o va stârpi (gazetele *Dimineata* și *Adevărul*), pentru că lasă slobodă țuica și ușurează alte băuturi.

La ce duce mintea pe un cap de percepție. Citim în *Neamul Românesc*: (15 Martie a. c.) după *Glasul Bucovinei*: «șeful percepției I. Gheorghiu a citat la sediul percepției pe I. P. S. S. Mitropolitul Nectarie pentru a-i da niște deslușiri.

I. P. S. S. a trimis un funcționar superior pentru a-i da sus-numitului domn datele cerute. D. Gheorghiu a aflat de bine să declare în auzul unor funcționari că nu este nici o deosebire între dânsul și mitropolitul Bucovinei și că se miră că nu s'a prezentat I. P. S. S.

Aceasta e o necuviință ne mai pomenită și sperăm, că șeful percepției își va primi răsplata cuvenită. La caz contrar vom fi nevoiți a aduce la cunoștință publică și superiorilor alte năzdrăvăni făcute de Gheorghiu împreună cu șeful său un oarecare Teodoru».

Fostul preot dela Cuibu-cu-Barză în socoteli înaintea justiției. — Păstrăm o știre dintr'un număr vechiu din ziarul *Dimineața* (2 Ianuarie a. c.), în care se vede chipul fostului preot dela biserica Cuibu-cu-Barză din București, Teodor Popescu, în care sub titlul „Cazul Preotului Popescu dela Cuibu-cu-Barză și cu subtitlul „In fața parchetului“, citim că „atât era de strânsă comunitatea sufletească între fostul preot și cei cari îl urmau, încât dânsul a început să adune ofrande în bani. Sumele astfel strânse aveau să servească la construirea unui local unde oamenii să se adune spre a asculta învățăturile propovăduite de fostul preot.

Faptul a alarmat ocârmuirea care, căutând mijlocul cel mai potrivit să compromită acțiunea misionarului Tudor Popescu, a sesizat parchetul de Ilfov, ca acesta să caute ceva penal în activitatea numitului.

După cercetări întreprinse de cabinetul 3 instrucție, parchetul a deschis acțiune publică împotriva d-lui Tudor Popescu pentru delictul de excrocherie.

Acelaș judecător al cab. 3 a fost însărcinat cu instrucția „afacerii“.

Desigur că elementele delictului pe cari le-a avut în considerație parchetul când a formulat acuzația de escrocherie, n'au fost luate din activitatea spirituală a fostului preot care este la adăpostul garanției — constituționale; ele au fost căutate în propaganda adunării de fonduri materiale.

Rămâne de văzut dacă până în cele din urmă cel caterisit va fi stigmatizat de justiția de urmărire.

Măsuri ale justiției împotriva teatrelor imorale. — Nu e la noi, ci în America. Astfel citim în ziarul *Aurora* (28 Februarie a. c.) că un judecător din New-York a dat ordin să fie închise treisprezece teatre cari jucaseră piese pornografice. În hotărîrea sa, judecătorul oprește, în acelaș timp, ori ce ziar și ori ce revistă să publice măcar titlul pieselor oprite. Nu e voie să se ocupe nimeni de ele, sub nicio formă; nici chiar pentru a le condamna!

America e țara libertății, ni se pare... Dar dacă se pronunță asemenea opriri, ce înțeles mai are libertatea presei?

Ce fericiți suntem noi, europenii, și mai ales noi cei de pe malurile Dâmboviței! La noi nu vor putea fi niciodată posibile opriri jignitoare ca cele ale judecătorului newyorkez. Oricine poate imagina orice fel piesă, cu singura obligație de a-i pune titlul „revistă“. „Din bulă în bulă“. „S'o vezi pe-a mea“ și altele au făcut furori, și vor mai face. Spiritul american e așa de departe de cel latin!

Hotărîrea judecătorului din Broadway ne-ar putea totuși învăța ceva. Gândul că ar fi posibil și la noi sentințe de felul celei de mai sus. ar putea da aspecte nouă *revistelor* noastre. Și n'ar fi rău.

Ș T I R I

Inspectori ai seminariilor. — Potrivit nouăi *Legi pentru Unificarea Bisericii*, școalele bisericesti și învățământul religios în de obște trec sub o mai apropiată priveghere a Bisericii. Urând acestor prevederi, I. P. S. Patriarh D. D. Dr. MIRON a numit ca inspectori ai seminariilor în eparhia sa pe *Arhim. SCRIBAN* ca inspector al Seminariului „Nifon“, iar pe Păr. Dr. Nicolae POPESCU, profesor la Facultatea de teologie, ca inspector al Seminariului Central.

Gazetă pentru cultivarea călugărilor. — A eșit de sub tipar o revistă lunară pentru cultivarea călugărilor. Se numește *Strigarea Mănăstirii* și este cărmuită de *Arhim. Scriban* cu un comitet.

Până acum era pentru călugări foaia Părintelui *Lungu, Glasul Monahilor*. De acum înainte călugării vor avea două organe.

Reforma calendarului gregorian. — Sub acest titlu, citim în *Astronomie*, revista lunară a Societății astronomice din Paris pe Aprilie 1925, pag. 201—202:

„Se știe că, după cererea cercurilor comerciale și industriale și mai cu seamă cu sprijinul Camerei de Comerț internaționale, Societatea Națiunilor a convocat pe câțiva cunoscători în materie, în vederea calendarului gregorian.

„Printre acești cunoscători, figurează d. Bigourdan, delegat al biuroului ceasului; d. William Booth, președintele Camerei de comerț internaționale; reprezentanții Sfântului Scaun, al arhiepiscopului protestant ¹⁾ de Canterbury, al patriarhului ecumenic și reprezentanți ai confesiunilor religioase, anume un reprezentant evreu.

„Acest din urmă s'a ridicat cu tărie împotriva reformei calendarului, care ar primejdi sâmbăta, fără de care iudaismul n'ar putea ființa.

„Înțelegerea s'a stabilit cu privire la trebuința de a da Paștelui o dată fixă. În ce privește textul reformei, pare că proiectul care ar fi să rămâie dominant, ar cuprinde împărțirea anului în patru perioade de câte trei luni, din care cea dintâi ar fi totdeauna de câte 31 de zile, iar celelalte de câte 30 de zile“.

Iată că și gregorienii vor să schimbe calendarul lor.

Biserică îmdodobită. — Anul trecut am tipărit în această revistă, articolul Părintelui *Baltaga* din Chișinău, în care își arăta impresiunile despre mai multe biserici din București, pe care le cercetase într'o zi de Duminică. Erau între acestea bisericile *Doamnei, Sf. Nicolae-Șelari, Kalenderu, Sf. Gheorghe-Nou*. La aceasta din urmă, a găsit partea care ne întrista pe toți, anume că toată împrejmuirea ei era ținută în necurătenie, și în curtea ei mișunau toate haimanalele care veneau la întâlnire. Nimenea nu se gândea să vie să se închine la biserică. În curtea ei mai era și un biou de ser-

1) Așa scrie francezul, dar el nu e protestant, ci anglican. — Nota A. S.

vitori, care aduna acolo tot felul de oameni, și astfel se întreținea în jurul bisericii o atmosferă și o stare care nu era aceea convenită unui sfânt locaș.

După multe ocări prin ziare, în sfârșit, Primăria a luat măsuri pentru lecuirea acestei stări. A închis porțile, a luat de acolo biuroul de servitori, a pus de a lucrat bine grădina, și acum, cine trece pe acolo, nu mai are înfățișarea dureroasă de altădată. Păr. Baltaga, dacă ar veni în București, n'ar mai găsi ce găsisese atunci și s'ar bucura.

Cu aceasta nu s'a isprăvit însă tot ce era de lecut. Căci dacă toată grădina e frumos lucrată și ținută, a rămas însă în mijlocul ei biata biserică, pe care o vedem parcă mirată că toate s'au înnoit în jurul ei, numai ea a rămas părăginită. În adevăr, aceasta e monument istoric, și după cum e soarta multor monumente istorice, biserică are nevoie de mult îmbunătățire. Să nădăjduim că o vom vedea și pe asta.

Biserica lui Popescu Teodor. — Fostul preot *Teodor Popescu* dela biserica *Cuibu-cu-Barză* din București ceruse Ministeriului de Culte să fie autorizat a-și practica cultul său în condițiunile în care se învoiește aceasta celorlalte culte constituite. Onor. Ministeriu i-a răspuns că d-nea sa nu intră în acele condițiuni și deci nu se poate folosi de condițiunile legii minorităților religioase. Urmează că are puțința de a ținea întruniri numai în condițiunile ale celorlalți cetățeni, dar nu poate fi socotit în felul unei întocmiri religioase de-sine-stătătoare.

Student în teologie înlăturat din facultate.—Studentul *Tonoiu*, din anul I dela facultatea de teologie din București, a fost înlăturat din acea facultate, cum și din toate facultățile și așezămintele bisericesti românești ortodoxe, din pricină că a împărtășit și mărturisit rătăcirile de credință ale fostului preot *Teodor Popescu* dela biserica *Cuibu-cu-Barză*.

Conferențele pastorale. — Marți, 5 Mai c., s'au început în toată eparhia Ungrovlahiei conferențele pastorale ale preoților din cuprinsul întregii Mitropolii. Temele date au fost: 1. *Care ar fi mijloacele cele mai potrivite pentru evanghelizarea tineretului* și 2. *Care ar fi chipul cel mai bun de a ajuta Institutul Biblic, pentruca tipăriturile bisericesti să se poată răspândi cât mai ușor, și Institutul Biblic să poată înflori.* Conferențele au fost prezidate în București de Păr. *Gh. Negulescu*, revizorul eparhial al Mitropoliei. La discuțiune au luat parte, afară de preoții care au fost poftiți să-și ție conferențele, și Părinții *N. Rădulescu-Dichiu*; *D. Popescu Moșoia*; *Ierom. T. Simedrea* și alții. Părerile multora au fost că Institutul Biblic nu face tot ce s'ar aștepta dela el. Păr. *Simedrea*, care face parte din comitetul Institutului, a arătat, cu toată dreptatea, câte greutăți are de biruit Institutul, cum el e abia la început și cât de puțin e ajutat.

Conferențele au continuat și în ziua de Mercuri, 6

Mai, și apoi a urmat a doua serie în zilele de 12 și 13 Mai, cu aceleași teme.

Puncte uitate din condițiunile de viață ale preoților. — Într'un nr. trecut al acestei reviste, am pomenit de cazul Preotului *Alexandru Panaitescu* din comuna *Cățelu*, Ilfov, care a mărturisit credința fostului preot *Teodor Popescu* dela *Cuibu-cu-Barză* și a fost caterisit de spiritualul Consistoriu al Sfintei Mitropolii a Ungrovlahiei. Acum aflăm că acest preot era căsătorit cu o catolică. Acest lucru însă nu se poate, după pravilele noastre. Fără îndoială că laturea aceasta nu se știa. Dintr'un fapt ca acesta însă, tragem încheierea că acel preot era de mai nainte nepăsător către cele ale credinței, dacă luase el în căsătorie pe o ființă care nu era de legea lui. De oarece însă poți judeca pe om și după acestea, pe viitor trebuie luat aminte și la această lature, ca să nu se strecoare în preoție oameni care încă de mai nainte dăduseră dovadă de nepăsare în credință.

Se înțelege, câtă vreme erau stările mai liniștite de înaintea războiului, nimănui nu-i venea în minte că au să se facă încălcări și în laturea aceasta a vieții bisericesti. Dacă lucrurile au ajuns aci, trebuie să fim și noi cu ochii mai vii.

Alegerea Episcopului Aradului. — De mult ziarele tot scriu despre alegerea Episcopului Aradului în locul rămas văduv prin moartea de astă idrână a răposatului Episcop *Ioan* și despre alegerea de membri în sinodul eparhial, care să facă alegerea episcopului, După ce data alegerii s'a amânat, ea s'a hotărât definitiv pentru data de Duminică, 3 Mai c. În sfârșit, ea s'a făcut la aceeași dată, fiind prezidată de I. P. S. *Nicolae* dela Sibiu. Au fost trei candidați: Protosinghelul *Andrei Magier*, rectorul Academiei Ortodoxe din Oradea-Mare; Diaconul Dr. *Gh. Comșa*, sub-director general în Ministeriul Cultelor, și Pr. *Stan*, directorul Școalei normale de băieți din Sibiu. Arhimandritul *Scriban*, despre care ziarele au scris că a fost candidat, de fapt n'a candidat de loc. A fost numai o veche dorință a multor ardeleni ca Prea Cuvioșia Sa să fie episcop al Aradului, dar pentru care Prea Cuv. Sa n'a făcut nicio mișcare.

Au fost 50 de votanți. Păr. *Comșa* a avut 30 de voturi, iar Păr. *Magier* 24. Despre celelalte 2 voturi, știrile nu spun cui au fost date ori dacă nu cumva au fost anulate. Ele nu ne spun nimic câte voturi a căpătat Păr. *Stan*.

În urma acestui rezultat, Păr. *Comșa* a fost declarat ales episcop al Aradului.

Ziarele au scris că Păr. *Comșa* e protosinghel. Noi îl știam diacon. Ne-am zis atunci că poate Sf. Sa a fost călugărit în clipa din urmă, iar apoi preoțit și înălțat la rangul de protosinghel.

Dar ziarele se contrazic. Căci tot ele scriu că acum urmează ca Sf. Sa să fie supus examenului canonic la Sibiu, apoi călugărit, trecut prin gradele ierarhice

(adică să fie făcut preot și apoi poate hirotosit protosinghel ori arhimandrit), și pe urmă hirotont arhieru. Dar dacă era protosinghel în clipa alegerii, ce să mai fie călugărit, căci protosinghelul este călugăr?

Deci, probabil, Păr. Comșa era tot diacon în clipa alegerii.

Noul ales este un cleric tânăr, cu putere de muncă și a scris multe lucrări împotriva sectanților, mai cu seamă împotriva adventiștilor și baptiștilor.

Cerc creștinesc pentru tineri. — În vremea când în Conferențele Pastorale ale preoților se discuta în București (între 5 și 6 Mai) chestiunea bunei creșteri a tineretului, ne place să pomenim de fapta Părintelui *Panait Bedreag*, parohul bisericii *Iancu-Vechi* din București, care a înființat cercul tineresc „Asociația Bunilor Creștini”, cu așezarea lui în Bulevardul Ferdinand, Obor. Cercul s'a înființat la 14 Martie 1924. Iată ce citim în statutele cercului despre datoriile pe care tinerii și le iau asupra lor.

1. Sunt și rămân fiu credincios al Bisericii creștine ortodoxe,

2. Mă supun poruncilor ei și o voi apăra împotriva celor ce o dușmănesc.

3. Sunt și rămân un bun român, dând țării mele toate puterile de muncă în timp de pace și jertfa vieții în timp de război.

4. Mă voi feri de orice câvânt sau fapt necuviincios.

5. Voi face tot binele ce-mi stă în puterile mele.

Afară de acestea, tinerii se mai leagă și cu alte porunci pentru vremea Postului, care sunt următoarele:

1. Voi merge regulat la biserică.

2. Voi posti săptămâna I și ultima a Postului.

3. Mă voi spovedi și împărtăși de Paști și Crăciun.

4. Nu voi minți.

5. Mă voi feri de orice fapt necuviincios.

6. Voi face cercetare faptelor mele seara, înainte de culcare, și voi citi o pagină din Sf. Scriptură.

Noi felicităm pe Păr. Bedreag, pentru bunul său gând și-l dăm pildă și altora.

Fară îndoială, câștigarea tineretului e asigurarea Bisericii pe viitor de a-și avea buni creștinoși. Oricât de buni bătrânii, care mai degrabă vin la biserică decât tinerii, nu trebuie să lași din grija ta tineretul, când e vorba să te gândești la viitor, fiindcă numai între tineri poți trezi însuflețirile cele mari.

Când au intrat Nemții în Belgia, (unde tinerii erau astfel, întocmiți în cete creștinești) și au hotărât să ucidă un număr de cetățeni, în orașele în care au fost atacați, și unde urma să fie împușcați și părinți de copii, îndată tinerilor li s'a pus înainte chestiunea dacă primesc să moară ei în locul părinților care ar lăsa copii pe drumuri. Și au primit tinerii și au murit.

Tinereța este vrednică de a face așa jertfe, de aceia trebuie să lucrăm cu ea.

Bisericele unora ocupate de alții. — Citim în *Cuvântul* (26 Aprilie 1925) că în Cehoslovacia

credincioșii ortodocși dintr'o comună au pus stăpânire pe biserica uniată, și ziarul numește fapta aceasta „caz neobișnuit”. Și e adevărat că e neobișnuit, dar neobișnuințe de acestea au făcut foarte multe uniații pe socoteala ortodocșilor în Bucovina și în Transilvania.

Chestiunea aceasta a fost adusă în Consistoriul Superior Bisericesc de Păr. *Dimitrie Dan*, asesor în Consistoriul Mitropolitan din Cernăuți și a ajuns și la Sf. Sinod. Se poate citi și în dezbaterile de anul trecut în Iunie ale Sfântului Sinod, pe care noi le tipărim chiar în acest număr al revistei.

Mijloace pentru lucrători spre stăpîirea beției. — La minele din *Petroșani* lucrează 11,920 de muncitori, 460 de funcționari și 20 de ingineri. Se știe că printre lucrătorii de mine bântuie rău beția. Administrațiunea minelor, pentru a-i abate dela aceasta, a clădit o casă a muncitorilor, cu sală de teatru, una de citire, bibliotecă și alta pentru baluri (care însă nu trebuia, fiindcă balurile sunt imorale). Această clădire a costat 10 milioane de lei. Aci se vor da desfășurări de teatru, câte trei ori pe săptămână, se vor ținea conferențe, se vor da serbari școlare. Cât privește balurile, să li se zică jocuri, adică să se joace numai danțuri naționale, și atunci nu avem nimic împotriva. Danțurile noastre sunt cuviincioase, pe când cele întrebuintate în baluri slujesc la cultivarea sensualității, care duce la mari nenorociri, tot atât de mari cași beția, căci sifilisul nu e o primejdie mai mică decât beția și frate bun al ei.

Foc în biserică de sărbători. — Din pricina copiilor care se aflau cu lumânări aprinse în podul bisericii din *Măgura*, Buzău, în noaptea de Vineri spre Sâmbătă la slujba Prohodului Domnului, s'a aprins biserică și s'au petrecut nenorociri. Lumea dând să iasă afară, în îngrămădeală au fost omorâte femeile *Stanca Ioan Valan* și *Smaranda Constantin Berca*. Câți alții n'or fi fost zdreliți!

Cleric uniat împotriva „Unirii” din Blaj. — În revista *Țara Noastră* din Cluj (26 Aprilie 1925), Păr. Protopop *Dr. E. Dăianu*, senator, se plânge împotriva ziarului uniat *Unirea* din Blaj, pe care-l ocărăște ca având de câțiva timp o ținută mai mult politică decât bisericească.

Cum se cinstește Duminica. — Ziarul *Cuvântul* (16 Aprilie 1925) spune că un slujbaș din Administrațiunea Financiară a județului Ilfov a chemat pe toți contribuabilii din București, care țineau de slujba sa, să se înfățișeze înaintea lui cu registrele și cu documentele din care să se vadă ce venituri au, în ziua de 12 Aprilie 19 a. c. Ziua de 12 Aprilie era ziua de Florii. Când oamenii s'au dus acolo, oricât de mirați că sunt chemați în ziua de Florii, la slujbă nu era nimenea.

Neorânduială în biserică. — Legea spune că numirea preotului ca paroh o face episcopul. Această orânduire a legii suferă multe vătămări în practică și multe năravuri sunt legate de aceste vătămări.

P. S. Episcop *Vartolomei* al Râmnicului numește un preot în comuna *Poiana-Mare* din Dolj. Oamenii nu vor să-l primească. Cine i-o fi deprins cu năravul de a crede că ei poruncesc peste biserică?

Când episcopul își apără dreptul său, ziarul *Aurora* (26 Aprilie a. c.) zice că cuvintele sale sunt „calcul geometrice de logică aridă și grețoasă”.

Dar fapta celor ce-și iau drepturi pe care nu le au, de a pune ei preoți, aceia cum e? E gustoasă?

Aurora și *Cuvântul* au susținut această latură împotriva episcopului. Niciunul însă din organele Bisericii nu pot fi decât de partea episcopului, fiindcă așa e rânduiala vieții bisericesti și așa e așternută ea și în lege. Preotul e numit de episcop, nu de locuitori.

Hoții la o mănăstire din Basarabia. -- O telegramă din Constanța, cu data de 6 Aprilie și eșită în ziare (*Adevărul* 8 Aprilie c.) aduce vestea că hoții au călcat mănăstirea *Călugăreni-Uspenia* de lângă comuna *Slavă-rusă* din Basarabia de jos. Hoții au năvălit pe la ceasurile 2 din noapte. Călugării au fost bătuți, legați și închiși, iar pe urmă hoții au prădat mănăstirea de odorele care costau peste un milion de lei.

Sfințirea clopotelor catedralei din Oradea-Mare. — Cu puțin înaintea Paștilor, s'a făcut în *Oradea-Mare* sfințirea clopotelor catedralei ortodoxe. A fost o slujbă cu mare podoabă, la care Prea Sf. Sa Episcopul *Roman* a spus că războiul popoarelor n'a cruțat nici bisericile, pe care le-a despoiat de podoabele lor. Clopotele, care chemau lumea la rugăciune, au fost prefăcute în metal de ucidere. Printr'însele se vestea odinioară jalea neamului românesc. Războiul le-a amuțit și pe ele, dar nu amuțise sunetul conștiinței românești. Acum însă ele se ridică din nou să vestească datorile Românilor către Biserica lor.

Sărbătoarea Invierii a fost vestită de noile clopote. Fie ca ele să mângâie întru mulți ani auzul venerabilului Episcop al Orăzii-Mari și să dea îndemn fraților noștri că au datoria de a întări Biserica Ortodoxă în acea latură depărtată a românismului și a credinței noastre.

Preot bulgar teolog din București. — La facultatea noastră de teologie din București studiază *Protoiereul Atanasie Magiarov*, parohul Bisericii bulgărești din București. Sf. Sa și-a lucrat teza de licență despre *Dânovism*, o erezie raționalistă care bântuie în Bulgaria, stârnită de un profesor cu numele *Dânov*, și în curând o va susține în examen sub presidența d-lui Profesor Dr. Ispir.

POȘTA REDACȚIEI

Părintelui EMANUIL NEAGU din... România.

Mai mult decât „din România” nu pot pune pe scrisoarea Sfinției Voastre, fiindcă, Sf. Voastră, nu puneți pe ea, nici loc, nici dată.

În nr. acesta n'am să vă pot răspunde la ce mă întrebați, pentru că nu mai am loc. Dacă nu v'am răspuns la cealaltă scrisoare, este că am uitat de ea. Acuma, când mi-o scriți pe a doua, mi-aduc aminte că mi-ați mai scris odată. O bucată de vreme m'am țiu-

nut să răspund, dar apoi iute am fost covârșit de alte lucrări, și la aceia nu m'am mai gândit.

Ce să fac părinte, dacă sunt prea multe de făcut? În clipa când îmi vine ceva, sunt cu toată inima să fac ce mi se cere. Dar dacă n'am răspuns chiar în ziua aceea, a doua zi nu mai este chip. Căci pe fiecare zi se adună aici un teanc de scrisori care cer prea mult timp ca să te ții de fiecare.

Parcă numai Sf. Ta ești cu răspunsuri întârziate! Sunt mulți alții și mai vechi care mi-au imputat că de ce nu răspund. La toți însă trebuie să le spun: Nu răspund pentru că nu se poate.

Sfinției Tale ți-aș putea răspunde acum, dar în numărul acesta nu am destul loc în revistă. Deci îți dau un crâmpei de răspuns, lăsând ce rămâne pe numărul viitor.

Pe Sf. Ta te roade dorul să știi ce este cu pomul cunoștinței, binelui și răului, de care se vorbește în Cartea Facerii, și crezi că nu poate fi vorba de un pom și de un măr în înțeles obișnuit, ci poate de cunoașterea dintre bărbat și femeie, din care apoi urmează nașterea copiilor.

Răspunsul meu este că nu trebuia să aștepti atât de mult pentru a afla ce este, fiindcă se găsea într'un tratat de dogmatică mai amănunțit. *Silvestru*, episcopul Canevului, a cărui dogmatică se află tradusă pe românește, spune că e vorba chiar de un măr și de un pom ca toți pomii, fiindcă temeiul poruncii lui Dumnezeu nu era un anumit pom, ci ascultarea omului și plecarea desăvârșită a să înainta lui Dumnezeu. Dumnezeu a dat omului porunca unei opriri, pentruca voința sa, neîntrebuințată până atunci, să-și facă prin înfrânarea aceasta, deprinderea de a nu se pleca la orice și a se feri de un lucrul sau altul. Nemâncând dintr'un pom, voința sa se deprindea a nu se încovoia în fața unei ispite. Acesta era rostul poruncii.

Scriu acestea fără a mai căuta în cartea lui *Silvestru*, ci așa cum îmi aduc aminte din citirea ei.

Dar caut într'un comentariu care mi-a sosit de puțin timp din Roma și în care găsesc lucrurile tot așa. Deci, nu este ce credeți Sf. Voastră și, nefiind așa, ați scăpat și de împotrivire pe care spune-ți că v'a făcut-o cineva că, dacă gustarea din rodul oprit e cunoașterea dintre bărbat și femeie, atunci de ce Dumnezeu, pe altă parte a spus oamenilor să se îmulțească? Ce să îmulțească? Păcatul?

Nu a poruncit îmulțirea păcatului, fiindcă oprirea de a mânca din pomul cunoștinței e oprirea de a mânca dintr'un pom, care era pom, iar nu numai chip de vorbire. Deci nu cunoașterea dintre bărbat și femeie a oprit-o.

Mă opresc aici cu gândul de a răspunde mai deplin în nr. viitor.

Arhim. SCRIBAN

BIBLIOGRAFIE

Dr. Const. Chiricescu, **PASCALIA BISERICII CREȘTINE ORTODOXE DE RĂSĂRIT, în conformitate cu calendarul îndreptat. Referat către Sfântul Sinod al Sfinței Biserici autocefale Ortodoxe Române.** București 1925. Scriere de 54 de pagini format în 8, tipărită la *Cultura Națională*, fără arătare de preț.

Dr. Const. Chiricescu, **CALENDARUL NOȘTRU NU E SCHIMBAT, CI ÎNDREPTAT.** București 1925. Broșură de 14 pagini în formatul cărților de școală, fără arătare de preț.

De cărțile de ritual, literatură bisericească, icoane și imprimate, ce se află de vânzare la Tipogr.

Cărților Bisericești, str. Princ. Unite 60, București.—Valabil dela 1 Octombrie 1924.

	Lei B.		Lei B.
Cărți noi de ritual broșate			
1) Apostolul	225,—	45) Cassa Bisericii	75,—
2) Aghiazmatarul	100,—	46) Contribuții la Istoria Dreptului Bi-	
3) Carte de Tedeum	18,—	sericesc de D-l Dr. I. Matei.	75,—
4) Cartea de rugăciuni pentru toi Românul cal. I-a	15,—	47) Calendarul pe toți anii	35,—
5) Idem calitatea II-a	12,—	48) Comentariile epistolei către Evrei	
6) Catavasierul	32,—	traduse după Sf. Ioan Hrisostom	
7) Ceaslovul mic	38,—	de P. S. Teodosie Atanasiu	70,—
8) Dumnezeștile Liturghii	42,—	49) Cuvântări și Pastorale de I. P. S.	
9) Evanghelia	130,—	Mitrop. Primat Dr. Miron Cristea.	50,—
10) Liturghia sf. Ioan Gură de Aur	15,—	50) Evanghelia sau viața și învățătura	
11) Mineele (12 volume)	720,—	Dom. Iisus Hristos de Melhisedec	10,—
12) Noul Testament ediție nouă portativă	22,—	51) Istoria Sfântă a V. și N. Testament (cu lit. cir.)	10,—
13) Un volum din Minee	60,—	52) Istoria Predicii la Români de Diac.	
14) Octoiul Mare	80,—	Dr. G. Coșea	35,—
15) Paraclisul, Acatistul și viața St. Dimitrie	12,—	53) Legea Organică a Sf. Sinod	4,—
16) Paraclisul și Acatistul Cuvioasa Paraschiya	15,—	54) Mărturisirea Ortodoxă.	25,—
17) Penticostarul	150,—	55) Neagoe Basarab și Sf. Nifon	5,—
18) Acatistul Sf. Haralambie	10,—	56) Schit Crasna de Al. Ștefulescu	8,—
19) Acatistul Sf. Spiridon	3,—	57) Studiu despre Ierarhie	5,—
20) Prohodul Domnului	7,—	58) Vrei să fi înțelept?	15,—
21) Psaltirea cal. II	30,—	Cărți de muzică bisericească	
22) Panahida	12,—	59) Anastasimatar	25,—
23) Rânduiala Proscomidiei (tablou)	6,—	Imprimate și registre de contabilitate	
24) Rânduiala Ridicării Panaghiei	10,—	60) Un stat parohial	2,50
25) Slujba Sfințirii Steagului.	5,—	61) Un stat simplu pentru Mănăstiri	2,—
26) Rânduiala Sfințirii Steagului unei		62) Un stat mijloc pentru Mănăstiri	2,—
școli de P. S. Iacov Bărlădeanu.	7,—	63) Un carnet cu 50. certificate de botez.	40,—
27) Slujba Sfințirii Bisericii	12,—	64) Un carnet cu 50 certific. de cununie	40,—
28) „ Invierii	18,—	65) O serie mare registre de contabilitate	
29) Tipicul Arhieresc de Ep. Silivestru Bălănescu	6,—	compusă din: 1 reg. partizi, 1 reg.	
30) Triodul	300,—	plăți, 1 reg. încasări, 3 bugete,	
31) Tipicul Bisericesc	45,—	3 conturi, 5 coperte și 2 borderouri.	56,50
Cărți vechi de ritual		66) Un singur registru mare de partizi.	12,50
32) Biblia ed. Buzău broșată (necompleteă)	3,50	67) „ „ „ „ plăți	12,50
33) Carte de Tedeum ediția de Buzău	3,50	68) „ „ „ „ încasări	12,50
Cărți de rugăciuni		69) O serie mică registre de contabilitate	
34) Pâine spre Ființă, cal. I broșată	5,—	compusă dintr'un reg. mic de par-	
35) „ „ „ „ II broșată	3,—	tizi, 1 reg. mic de plăți, 1 reg. mic	
36) „ „ „ „ III broșată	2,—	de încasări, 3 bugete, 3 conturi și	
37) „ „ „ „ I cartonată	8,—	5 coperte	42,50
Cărți de literatură bisericească broșate		70) Un singur registru mic de partizi.	8,50
38) Activitatea preoților în campania		71) „ „ „ „ plăți	8,50
1916-1918 de Ec. C. Nazarie 1921	15,—	72) „ „ „ „ încasăr.	8,50
39) Adventismul din punct de vedere		73) Un compt.	2,—
biblic, național și moral-practic	15,—	74) Un buget	2,—
40) Autocefalia Bisericii Române	5,—	75) Un borderou	1,—
41) Biserica Ort. și cultele străine	30,—	76) O Copertă (Mapă).	1,—
42) Biserici cu averi proprii	40,—	77) Un registru pentru înscrierea căsătoritorilor.	45,—
43) „ „ „ „ (leg. pânză)	75,—	78) Un reg. pentru înscrierea botezaților	45,—
44) Biserica Stavropoleos	10,—	79) Un registru pentru înscrierea înmormântaților.	45,—
		80) Un registru de intrarea hârtiilor.	25,—
		81) Un registru de ieșirea hârtiilor	25,—
		82) O condică de expediție	35,—

Icoane mari foi volante mărimea 28/24
8,50 lei exemplarul.

Maica Domnului, Mântuitorul (Iisus Hristos),
învierea Domnului, Buna Vestire, Botezul Dom-
nului, Sf. Treime, Sf. Ecaterina, Sf. împărați,
Sf. Apostoli, Sf. Nicolae, Sf. Gheorghe, Sf. Trei
Ierarhi, Sf. Dumitru, Adormirea M. Domnului,
Sf. Spiridon, Sf. Ioan Botezătorul, Sf. Voevozi,
Sf. Paraschiva.

Icoane mici, foi volante mărimea 19/28
5 lei exemplarul.

Sf. Gheorghe, Sfinții împărați, Maica Dom-
nului, Cuvioasa Paraschiva, Iisus Hristos, Sf.
Ioan Botezătorul, Învierea Domnului, Sfinții A-
postoli, Sfânta Ecaterina, Sf. Trei Ierarhi, Buna
Vestire, Botezul Domnului, Sfântul Dumitru,
Sfinții Voevozi, Sfântul Nicolae, Adormirea M.
Domnului și Sf. Spiridon.

Cei patru Evangheliști imprimați pe satin pentru
sfințiri de biserici (seria) prețul lei 60.

Icoane mici, aplicate pe carton
mărimea 15/23

12,50 lei exemplarul.

Sfântul Gheorghe, Învierea Domnului, Maica
Domnului, Sfântul Dumitru, Sf. Nicolae, Sfinții Îm-
părați, Sfinții Apostoli, Sfinții Voevozi, Sfinții
Trei Ierarhi, Iisus Hristos, Sf. Ioan Botezătorul,
Sf. Ecaterina, Sf. Paraschiva, Buna Vestire, Bo-
tezul Domnului, Adormirea Maicii Domnului și
Sf. Spiridon.

Icoane mari, aplicate pe carton
mărimea 23/35

25 lei exemplarul.

Maica Domnului, Iisus Hristos, Învieerea Domnu-
lui, Buna Vestire, Botezul Domnului, Sfânta Tre-
ime, Sf. Ecaterina, Sf. împărați, Sf. Apostoli, Sf. Ni-
colae, Sf. Gheorghe, Sf. Trei Ierarhi, Sf. Dumitru,
Sf. Ioan Botezătorul, Sfinții Voevozi, Adormirea
Maicii Domnului, Sf. Spiridon și Sf. Paraschiva.

Cărți poștale cu iconițe în culori, à 2 lei buc

1) Sf. Gheorghe, 2) Sf. Mihail, 3) Sf. Teodor Tiron, 4) Sf.
Teodor Strațilaf, 5) Sf. Nistor, 6) Sf. Mercurie, 7) Buna-Vestire,
8) Botezul Domnului, 9) Adormirea Maicii Domnului și 10) Sf.
Pantelimon.

**Se aduce la cunoștință că din cauza lipsei de
legători și din cauza enormei scumpete a mate-
rialului de legătorie, nu se mai pot expediã cărți
legate prin poștă, ci se vor vinde în limita dispo-
nibilului, loco Tipografie.**

**Cu excepție, vom expediã numai Evangheliile în
urma primirii costului prin mandat poștal.**

INSTRUCȚIUNI DE COMANDĂ

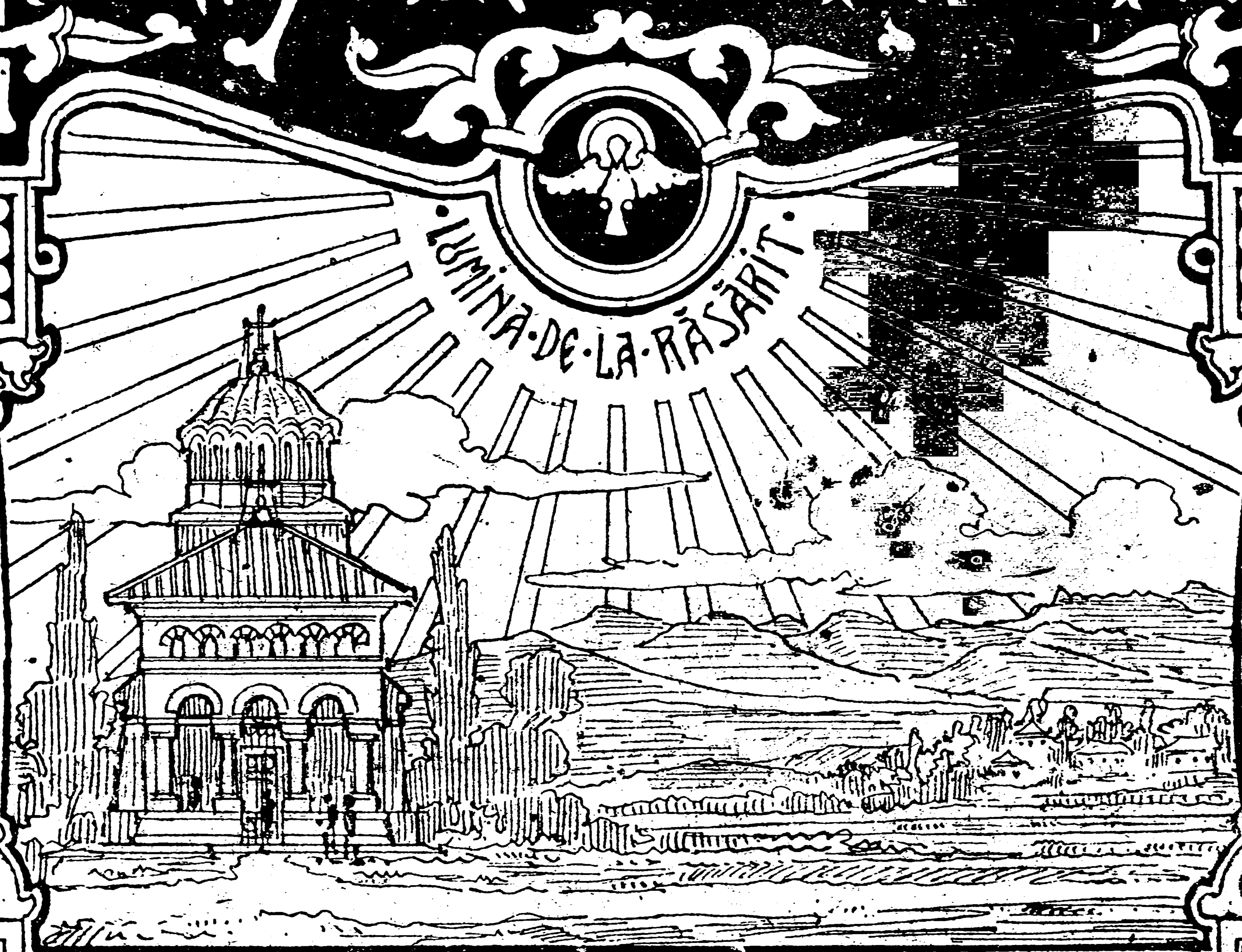
Costul cărților, al icoanelor și imprimatelor se va trimite prin mandat poștal odată cu comanda.
Comanda poate fi făcută prin raport, scrisoare sau pe cuponul mandatului.

Orice comandă de cărți broșate, imprimate și icoane se execută numai atunci când sumele
trimise anticipat prin mandat poștal corespund comenzilor dacă sunt însoțite de comandă și dacă
serviciul poștal funcționează regulat.

Librării au drept să vândă cărți și icoane cu un profit de cel mult 25%, peste costul din
acest catalog.

Prețul de vânzare în librării și la colpörtori este stampilat de Tipografie pe fiecare carte și icoană.

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

REVISTA SFÂNTULUI SINOD

CUPRINSUL

Pentru reorganizarea Mănăstirilor noastre	† VISARION
Experiențe misionare	Econ. PETRE CHIRICA
Scrisoare deschisă profesorilor	Preotăsa EC. SERPOIANU
Explicarea epistolei către efeseni	Pr. POPESCU-MALAEȘTI
Două acte privitoare la mitropoliul Grigore al II-lea	Pr. IOAN RAUȚESU
O carte rusească despre Biserica Bucovinei de acum	
50 de ani	ȘI. BERECHEȚ
Comentariul Sfintei Evanghelii	Arhim. SCRIBAN
Cronica bisericească	Arhim. SCRIBAN, Pr. I. POCLITARU, Pr. CORNELIU GRUMAZESCU, Pr. M. IONESCU
	ȘI ICON. GRIGORIE TUDOR.
Nedumeriri și răspunsuri	Arhim. SCRIBAN
Cărți, Reviste, Ziare	Arhim. SCRIBAN
Insemnări mărunte, Știri	Arhim. SCRIBAN

APĂRE LUNARĂ

SPRE ȘTIINȚA

Comitetul redactor al revistei Biserica Ortodoxă Română se compune din: *P. S. Mitropolit Frimat Dr. Miron Cristea*, Președinte de onoare; *P. S. Episcop Vartolomeiu*, director; *Prof. Dr. Ioan Mihălcescu*, prim-redactor; *Arhim. Scriban*, secretar de redacție. Redactorii revistei: 1. Profesorii facultății de teologie din București: *Dr. D. G. Boroianu*, *Dr. C. Chiricescu*, *Dr. Drag. Demetrescu*, *Dr. V. G. Ispir*, *Econ. C. Nazarie*, *Econ. Dr. I. Popescu-Mălăești*, *Pr. Dr. Nicolae Popescu*; 2. Profesorii facultății de teologie din Cernăuți: *Dr. V. Gheorghiu*, *Dr. V. Șesan*, *Dr. V. Tarnavski*, *Dr. N. Cotos*; 3. *Pr. Cicerone Iordăchescu*, Iași, *Dr. Romulus Căndea*, Cernăuți. *Dr. Ioan Lupaș*, *Dr. St. Cioroianu*, *Iconom Serghie Bejan*, *Dr. Gh. Ciuhandu* și *d. St. Berechet*.

Se primesc spre publicare și articole dela alte persoane decât dela Comitetul redactor, în condițiile următoare:

Articolele originale se vor plăti cu 1000 de lei coala în formatul de față al revistei, traducerile și recenziunile 800 de lei, cronicile și răspunsurile 600 de lei.

Articolele care au fost publicate mai întâi aiurea și care se vor reproduce pentru însemnătatea lor și de această revistă, nu se plătesc.

Toate articolele trebuiesc scrise citeț și fără «va urma».

Orice corespondență privitoare la redacție se va trimite pe adresa secretarului de redacție *Arhim. Scriban*, București, str. Antim (localul Sf. Sinod) sau pe a primului-redactor: *Prof. I. Mihălcescu*, București, Biserica Amzei. — Piața Amzei.

Pentru tot ce privește administrațiunea revistei, interesații se vor adresa secretarului administrativ al revistei, *d. D. Sireteanu*, București, localul Sfântului Sinod, la biserica Antim.

Revista se trimite tuturor parohiilor, că și în trecut. Persoanele particulare care vor voi să li se trimeată trebuie să se adreseze administrațiunii.

ABONAMENTUL

1 an 100 lei. Pentru străinătate, se adaugă transportul.
1 număr 10 lei.

Toate abonamentele se trimet secretarului administrativ: d-lui *D. Sireteanu*, București, Sf. Sinod, Biserica Antim.

(Vezi hotărârea Sf. Sinod în *Biserica Ortodoxă Română* 1 Iunie, 1923, pag. 653-659).

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

București.

Seria II. Anul XLIII. Nr. 6 (531).

Iunie 1925

PENTRU REORGANIZAREA MÂNĂSTIRILOR NOASTRE

Legea de unificare a administrației bisericești, din țara noastră mărită, va aduce, în sfârșit, în preocupările sinodale, și mult așteptata chestiune a mănăstirilor. Au trecut zeci ani de când se cere o reînviere a lor; acum, putem nădăjdui că legea aceasta, va fi cel mai serios prilej pentru ca oficialitatea să se ocupe îndeaproape de ele.

Reorganizarea mănăstirilor noastre, credem că se poate face în chipul următor: Cu mijloace administrative centrale, pornite din Sf. Sinod și ramificate prin fiecare eparhie, făcând obiectul preocupărilor oficiale superioare; al doilea, prin o sumă de măsuri de organizare subordonată, dintre cari mai însemnate sunt o școală pentru viitorii monahi, lucrările pentru *curățirea mănăstirilor* de tot ceace le ține în starea de parazitare de astăzi, și tipărirea *literaturii*, fără care monahismul sub orice reorganizare, nu va dăinui, și mai ales nu se va putea desvolta.

Mai lămurit, monahismul din Biserica noastră română, nu se va reorganiza fără o cărmuire centrală, — dar încredințată unui consiliu de persoane probate, — dela care să pornească toate directivele *canonice*, nu cele de gust subiectiv ale cuiva, și fără o continuă priveghere, iarăș centrală, a tot ceace se săvârșește, sub acest raport, prin mănăstirile eparhiale.

Iar, ca să scriem pe înțelesul tuturor, spunem: Reorganizarea mănăstirilor trebuie făcută la fel cu restaurarea unei grădini de pomi roditori. După cum, pentru refacerea unei livezi cu pomi, ne trebuie un grădinar priceput, care să călăuzească pe toți ceilalți lucrători, apoi o muncă pentru curățirea pomilor îmbătrâniți, spre a se vedea care din ei mai au viață și rod, și o pepinieră din care să se replanteze tot ce e putred și înlăturat, cu arbori noi, — tot așa mănăstirile noastre, nu se vor organiza, până când nu le vom încredința conducerii superioare a unor persoane probate prin cunoștințele și autoritatea vieții lor morale în clerul nostru monahal; până când nu se va întreprinde, sub scutul Sf. Sinod, o acțiune sistematică și uniformă pentru mănăstirile tuturor eparhiilor, dând afară toate elementele putrede și cele în stare de putrezire: până când nu vom avea măcar o singură școală monahală pentru viitorii călugări și

până când nu se va tipări o aleasă literatură, fără de care viața călugărească nu se poate cunoaște, nici organiza; iar mai presus de toate, până când nu vom avea pilde vii de viață cuvioasă, care, dacă azi se zice că lipsesc, se vor dezvolta mâine din mijloacele arătate mai sus.

Fără asemenea lucrări, măsurile de cancelarie sunt zădarnice, cum rămân zădarnice și sporadicele crâmpee de tipăriri, de gazetă sau de broșuri, ce vedem eșind la iveală, oricând persoane cu dor de a vedea această instituție vitală, pentru o Biserică organizată, cer, fiecare în felul său, reînvierea ei, sau când împrejurări mai însemnate, ca legea nouă a unificării bisericești, ne mai opresc luarea-aminte și asupra sfintelor lui Dumnezeu mănăstiri.

Starea de azi a mănăstirilor e atât de părginită și deci lucrul ce trebuie pentru readucerea lor la viața trebuitoare e atât de mare, încât pentru unii apare desnădăjduitoare. Pentru asemenea îndreptare de lucruri, e drept, trebuie multă vreme; totuș, duhul acestei vieți, e așa de puternic, și vraja latentă a monahismului așa de cuceritoare în poporul creștin, apoi mijloacele de restatornicire ale ei se pot așa de lesne aplica, — pentru cine le cunoaște bine, încât credem că va fi de mirare repejunea cu care schimbarea se va săvârși, — dacă Sf. Sinod se va ocupa de această capitală chestiune cât mai curând și cu toată hotărârea cerută.

Ce s'a făcut, și mai ales, ce nu s'a făcut pentru reorganizarea mănăstirilor noastre, astăzi este un material istoric, care, pus în discuție publică, produce doar numai ecouri de senzație stearpă. Acestea nu trebuie scoase la iveală decât atunci când, în drumul reacțiunii noastre, aceleași piedici ridicate de Stat sau de ierarhi izolați, se vor pune deacurmezișul, și numai spre a demonstra, pentru ce asemenea piedici trebuie înlăturate; căci e bine știut că, sub acest raport, Statul într'o măsură, iar unii chiriari în cea mai mare măsură, au scris pagini de crime față de monahism.

La ce le-am mai desfășura, ele fiind deja cunoscute deajuns și curând vor alcătui, din nefericire, un voluminos material pentru istoria contemporană tristă a mănăstirilor noastre dela secularizare până acum, la începutul de unificare

bisericească, privind toate mănăstirile românești din țară și de peste hotare, — cu toată critica aspră cuvenită.

Ceiace trebuie să alcătuiască *astăzi* țelul acțiunii noastre în primul loc, e mănunchiul celorlalte acțiuni oficiale, mari și mărunte, menite pentru *reorganizarea viitoare a mănăstirilor* și a vieții din ele; un material care de asemenea, nu trebuie să iasă în discuții și reviste din cadrul canonicității seculare, din obiectivitatea strictă și din seriozitatea inerentă acestei probleme, — repetăm, — vitale pentru Biserica noastră. De aceia propunerile naiv expuse, presa ar trebui să le refuze.

Lucrările oficiale, din partea centrului conducător, de prisos se vor expune fărimit în discuții sterpe sau pierzătoare de vreme, prin reviste cu vieață totdeauna scurtă. Nu trebuie pornit dela prisosul neplăcut care revarsă din cupa aceasta prea plină a stărei de azi a mănăstirilor noastre; trebuie pornit dela cercetarea conținutului însuș al acestei vieți. Și în acest scop, centrul are — sau trebuie să aibă, — drept supremă călăuză, mai întâiu tot arsenalul literaturii vechi și canonice din care se vede cum s'a făcut dezvoltarea monahismului creștin în trecut și cum este el organizat în Bisericile cu mănăstiri organizate. Revistele efemere, repetăm, pot aduce numai crâmpene de discuții și propuneri, totdeauna ne-complete, câte pot intra în cadrul unor coloane,

spre a fi doar puse mai mult în cunoștința tuturor organelor bisericesti competente, dar și atunci trebuie îmbrăcate în tot obiectivismul și fără a scobori seriozitatea acestei probleme. Temeiul, însă, rămâne tot în resursele canonice seculare.

Celelalte mijloace subordonate, multe și felurile, trebuie conduse și aplicate cu prudență dar și cu hotărâre, în virtutea aceleiași legi, comune tuturor eparhiilor, înlăturând arbitrarul și toată *falsa independență* chiriarhală, singura care a pricinuit cel mai mare rău mănăstirilor noastre și le-a împiedicat dezvoltarea armonică pe care ne-o poate da numai o supraveghere unică centrală, mergând hotărât la grabnica reorganizare a mănăstirilor noastre, prin măsuri solid studiate și energic aplicate.

În consecință, trebuie întocmit mai întâi *un plan general*, care să cuprindă atât alcătuirea supravegherii centrale, cât și distribuția acțiunii de exercitat în toate eparhiile (respectând drepturile strict canonice ale chiriarhilor respectivi, nimicind cu totul duhul conducerii săvârșite de unii până acum în chip arbitrar), toate laolaltă, ducând la realizarea mijloacelor, fără care am spus că vorbăria și strădania ce se vor pune, iarăș vor rămâne zădarnice. — adică: a) *Curățirea mănăstirilor de azi, de putregai*, — b) *o școală monahală*, — *deocamdată*, și-o *literatură bine aleasă pentru călugări*.

† VISARION, Episcopul Hotinului

EXPERIENȚE MISIONARE

I

Lupta contra sectelor

Cine ar fi aruncat o privire cercetătoare asupra sufletului neamului nostru până acuma vreo 10-20 ani în urmă, ar fi constatat cu mare bucurie faptul minunat că, în cea mai mare parte, Românii aveau un tip unitar de credință: ortodoxia. Într'adevăr, în mijlocul nostru mai avem și catolici și uniți, dar nu știu cum s'a făcut că catolicismul, cu toate apropierea lui de noi, în ceia ce privește credința și cultul, n'a fost o ispită care să-l atragă pe Românul ortodox la catolicism. Există, se vede, ca un fel de resentiment mai vechiu față de papistășie, căci, și astăzi, pentru român, *catolnicia*, înseamnă ceva păgân, spurcat, eretic de tot. Când cineva mănca de dulce în post, sau nu-și făcea crucea bine, sau nu se ducea la biserică, îndată i arunca epitetul «ce-i cu tine, măi? ce? ești catolnic?» Chiar azi, sub ochii noștri s'au petrecut scene grave din pricina îndreptării calendarului. Oricât

li s'au cetit țaranilor noștri enciclicele Sfântului Sinod sau pastoralele Chiriarhilor, oricât li s'a lămurit de fiecare preot ce'nseamnă îndreptarea calendarului, degeaba... s'au dat ei acuma... dar e lucru hotărât, că ei au crezut, și poate tot mai cred, că aceasta-i *catolnicie* sau *nemție*.

Puțini Români ortodocși s'au făcut catolici. Nu cunosc vreun tablou în felul acesta, nici nu știu de există pe undeva, dar personal n'am auzit, n'am văzut. Poate să se fi petrecut acest fapt prin lumea celor de sus, a boerilor franțuși, dar în poporul de jos, nu s'a auzit. În mare parte, cred că a ajutat și faptul că catolicii de la noi din țară sunt mai toți Unguri și știm că de veacuri Românul s'a păzit de Ungur ca *de o liftă rea*. Faptul constatat este, prin urmare că Românul ortodox s'a ferit de papistășie. Biserica lui din mijlocul satului, preotul lui bătrân cu părul alb ca zăpada, slujba ceia cântată la strană domol de dascălii bătrâni, acestea au fost pentru românul nostru *toată ortodoxia lui*. Așa au fost timpurile atunci. Dar

ele s'au dus și nu s'or mai întoarce. Iată că astăzi toate s'au schimbat. Românul nostru nu mai este refractar față de ereziile care s'au ivit și care încă se mai ivesc sub fel de fel de nume curioase. Asistăm la un proces de dure-roasă desfacere sufletească, cum nu ni s'a dat să vedem până acuma. Am vizitat multe sate din Eparhia Moldovei unde sunt sectanți, anume ca să-mi dau seama mai bine de starea lor. Intr'adevăr că am găsit lucruri care te pun pe gânduri. Ce schimbări sufletești s'au produs în unii din țărani noștri, și încă așa de radicale!

— «Aveți adventiști sau evangheliști în satul d-voastră, oameni buni? Cum se face una ca aceasta? Văd că aveți biserică frumoasă de tot, preot tânăr, învățat și inimos», zisei eu într'un sat unde eram cu lucrarea misionară.

— «Da, părințele, iaca avem acuma și de aiștia, bătu-i-ar mânia lui Dumnezeu de nelegiuți. Ia uitați-vă, casele celea dearândul merg la banca neagră. Nu vin la biserică de loc, nu botează copiii, nici nu esă la horă în sat cu noi, se adună acolo într'o casă, la unul dintre ei. Ii zic predicator. Se vede că-i un fel de popă al lor, și acolo bleotocăresc pe niște cărți și cântă niște cântece nemțești. Duminica sau Sâmbăta fug la târg la unul de-al lor mai mare, se vede. Nu-ș ce să mai facem cu ei? Iacă, bietul părintele se luptă cu ei și n'are ce le face. Aici nu ne plouă de loc de când s'au arătat aiștia. Tare ni-i greu de ei. Adicătelea am ști noi ce să facem cu ei, dar dacă legile... părințele... sfânta cruce... Dumnezeu din cer...

— «Și cine-s oamenii aceștia? Au venit de undeva aici, în sat? Sau cum îi cu ei? îi întreb eu...

— «Nu, părințele, vai de noi. Is oameni de aici din sat. Chiar neamuri de ale noastre. Iată, unul mi-i frate, altu-i cumnat cu istalalt. Da știu naiba ce boală o dat într'nsu? Mai-marele lor de aici, Gh. a Nițoaei, a fost serjent în armată. A făcut serviciul la Focșani și de acolo a venit cu buimăceala asta, încât a mai smomit la el pe vreo câțiva. Până și nevasta primarului se duce noaptea pe furiș la adunările lor. Bietul primar, nu mai știe ce să mai facă, sărmanul».

Cam tot așa stau lucrurile prin toate satele cu sectanții. Se pune întrebarea ce e de făcut cu ei? Ca să-i lași în pace, înseamnă să le dai răgaz ca să se înmulțească și mai mult, căci ținta propagandiștilor din centrele mari ca București, Ploești, Focșani, etc. tocmai aceasta este. Acesta-i un punct, dar al doilea e acesta, că înmulțirea lor primejduiește unitatea ortodoxiei și a neamului nostru. Deci lupta contra lor va trebui să fie indicată: a) pentru apărarea bisericii, b) pentru apărarea patriei.

Propagandiștii centrali se plâng Statului că

sunt prizoniți, ei și prozeții lor, de către preoții și creștinii ortodocși. Bine, dar cum vreau dumnealor să nu fie prizoniți, să fie aprobați în acțiunea lor? Dar se poate una ca asta? Dar ce? suntem în America, unde religia n'are nici în clin nici în mână cu Statul? Preoții sunt misionarii Bisericii ortodoxe, atât la orașe, cât și la sate. Ortodoxismul este religia dominantă a Statului acestuia. Apoi... întreb eu, ce vreau acești propagandiști? Ei vreau să domineze? Eu știu că, dacă sunt religie dominantă, trebuie să dominez și va trebui înțeles odată lucrul acesta de oricare guvern care nu dorește să vada desmembrarea României Mari, prin toleranța aceasta destul de largă, care va produce cu siguranță mâne o serie de lupte religioase, de nenorocite lupte religioase cu urmări foarte dezastroase. Preoții au toată datoria să lupte din răspuțeri și cu toate mijloacele contra lățirii unor asemenea secte. Lupta lor nu va fi privită de nimeni ca o luptă de apărare a tagmei, căci ei sunt oameni culți, nu vor muri de foame, ci va trebui să fie privită ca o luptă care are drept țintă întărirea patriei prin biserică. Sunt sătul de vorbele acelora care tot spun mereu: *Ei, părinte... suntem în veacul al-XX, veacul libertății de gândire, de scris, suntem în veacul culturii al curentelor de emancipare*, etc. Le răspund cu vârf și îndesat: Dar, domnilor, veacul al XX-lea e veacul cu care începe ruina morală și materială a umanității. La umbra ideilor de libertate, egalitate, fraternitate, libertate de gândire, emancipare, etc., foiesc viperele care rânjesc, pândesc și stau gata-gata să sară și să pue mâna în gâtul acelei părți din omenire care mai ține încă la trăinicia popoarelor, nu la prăbușirea lor. Veacul al XX-lea...?! Nu vedem noi ce a născut acest veac? Bolșevismul e opera lui și câtă grijă și necaz aduce popoarelor! E ca un șarpe otrăvit care mușcă pe încetul, dar sigur din trupurile popoarelor. Și, ceia ce-i mai dureros, e tocmai faptul că fiii popoarelor devin susținătorii lui, aducând veșnic ca sprijin, ideile de libertate de cugetare ale veacului al XX-lea.

Acelaș lucru și cu sectele de toate soiurile. Sunt tot produs renăscut al veacului al XX-lea. Biserica lui Hristos, în toate veacurile trecute, a fost pândită de acest șarpe cu zeci de limbi negre — *erezia*. Ereticii au mai fost, au dispărut, pentru că era posibilitate ca să dispară; însă astăzi s'au așezat și ei la umbra ideilor mari și iată că încep să deie fupta deschis. În luptă cu ereticii nu-i deajuns numai *arma cuvântului*, ci mai trebuesc și alte arme, și le voi arăta la rând. Din toate părțile s'a strigat și se strigă: *combateți-i cu cuvântul, cu Scriptura, căci se vor întoarce înapoi. Ca să fiu sincer, răspund: se și poate și nu se poate.* Lucrul acesta se poate

acolo unde crezia nu-i înrădăcinată de tot, unde sectanții n'au făcut angajamente solemne, prin botezuri, cununii, etc.

Acolo unde abia a căzut victimă un țăran sau doi, un preot bun și perfect cunoscător al Scripturii îi va reduce degrabă. Acolo unde satul e prea departe de orașul capitală, încât ei nu se pot duce des la casa de rugăciune ca să capete întăriri, unde șeful sau delegatul lui nu poate veni, căci îl așteaptă *frica care păzește bostănăria*, e ușor de lucru, și este siguranță într'o revenire. Dar în satul unde sunt mai multe familii, unde au o vechime de 8—10 ani, în care timp n'au mai dat pe la biserică de loc, acolo e greu. Ei nu se dau bătuți de loc. Și nu se dau bătuți, nu pentru că cunosc bine Scriptura, ci din cauza legămintelor ce le-au făcut cu centrele. Am fost între ei, ori i-am chemat în ograda bisericii, sau în școală în fața satului, i-am provocat la discuție publică, la susținerea punctelor lor și s'au arătat cu totul neputincioși. Am constatat pretutindenea că au o serie de citate alese din Sf. Scriptură, pe care le-au învățat pe de rost, încât le știu și capitolul și locul unde sunt scrise. S'au rezemat pe ele într'un chip fanatic, și le explică numai în felul cum i-a învățat predicatorul respectiv și nu vreau să ție socoteală de lămurirea ta, Doamne păzește! De multe ori, văd și ei că ai dreptate în tâlcuirea pe care o dai tu, se uită rătăcit la tine, la lume, dau din umeri și spun că ei nu vreau să creadă așa, ci după cum i-a învățat fratele Paolini, Demetrescu, Constantinescu, Popescu, etc.

— «Păi, de ce să crezi așa cum te-au învățat ei, căci ai văzut că e minciună? zici tu.

— «Dă... Să-i spunem lui, să vedem ce-o zice el...

Eu am exprimentat acestea și am văzut toate cum se petrec în satele noastre. Prin urmare lupta nu e ușoară. Nu trebuie să se mire cineva și să zică așa: «Cum, frate să nu poți încredința pe niște țărani simpli, dintre care unii nici carte nu știu?» E de nediscutat faptul acesta, că un preot cu cunoștințele lui scripturistice, cu teologia lui, cu logica lui și cu limbajul lui cărturăresc, ușor poate birui un sat de țărani eretici. Dar principalul nu stă în discuție, ci repet, în legămintele tainice care sunt încheiate între ei și în forma ademenitoare în care sunt încheiate aceste legăminte. Acestor țărani ajunși eretici, li s'au turnat în minte fel de fel de idei grozave, sprijinite pe texte din Biblie, răstălmăcite în chipul cel mai nebunesc. Li s'au furișat ideile că ei «sunt aleșii lui Dumnezeu», că sunt din rândurile «celor 144000 pecetluiți din Apocalips», că ei «sunt martirii vremilor din urmă pentru Evanghelie», că ei «sunt solii Evangheliei» că numai ei «au sfântul Spirit», că preoții sunt «slugile Satanei», căci iată, «au vestminte lungi cu ciucuri

și cu filacterii» (Mateiu cap. 23), că biserica «e templu de idololatrie»; că slujbele bisericii și tainele «sunt tâlhării popești cu care se înavușesc și trăesc bine pe spinarea credincioșilor»; că «să nu se lase de sectă, căci numai aci e mântuirea, numai aci e Hristos cu ei»; că, de vor fi chemați sau siliți să se lepede de calea apucată, *mai bine să sufere, să moară chiar, decât să se întoarcă în sânul bisericii ortodoxe*. Ei bine, când se bagă în capul unor țărani simpli asemenea idei fanatice, când prin ele, bazate pe Scriptură, li se pare lor că au devenit foarte interesați sau chiar sfinți în toată puterea cuvântului, apoi să ne închipuim că nu-i așa de ușor a sta de vorbă cu niște firi exaltate. De aceea am spus că nu-i de ajuns în lupta cu ei, să te servești numai de arma cuvântului, ci mai trebuie și alte arme, care să-i poată aduce la realitate.

Fie din șiretenie, fie din convingere fanatică, acești oameni parsau au ajuns niște maniaci religioși. Eu am vrut să vorbesc cu ei, și, în loc să mă asculte, ei au căzut în genunchi și au început să zică o rugăciune fără șir sau să vorbească așa hai-hui... *Sf. Spirit cu noi să fie... El vorbește prin noi acum... pentru numele meu veți suferi...* etc.

În spitalele de nebuni nu se servesc numai de cuvânt, ci și de lanț sau chiar de bici. Și mulți care vorbeau de prin nori, cărora li se părea că s'aproșec, sau că vorbesc cu Dumnezeu, le-a venit mintea la loc, încât și aici nu este exclusă de loc binefacerea unor constrângeri care pot veni, fie de la Stat, fie de la sat. Și aceasta o afirm pentru mai multe motive: a) dacă ar fi o singură sectă, ai zice poate și altfel: de unde știi că este vreo nouă formă de aplicare a creștinismului care se poate să deie roade bune. Dar așa, când într'un timp foarte scurt s'au ivit aproape 20 de secte, ca: adventiști de ziua a șaptea, adventiști reformiști, baptiști, pocăiți, nazarei, evangheliști, creștini liberi, evangheliști-raționaliști, mileniști, studenți de biblie, secerători, inochentiști, slăști, stundiști, molocani, duhoborți, etc., de sigur că oricine cade pe gânduri. Ce vor aceștia oare de au năpădit așa de iute pe ogorul ortodoxiei noastre! Ce înseamnă oare lupta aceasta pe viață și pe moarte pe care o dă fiecare ca să câștige părtași? Ce înseamnă întâlnirile acestea tainice pe care le-au propagandiștii-șefi cu noii prozeliți? Ce scop are oare acțiunea lor hipnotizatoare asupra sufletelor credule și simple? Ce rost au atâtea reviste și broșuri, fiecare scrisă în direcția fiecărei secte? De unde oare au atâta bănărit de scot cărți și reviste în ediții așa de luxoase, cu clișee așa de sugestive?

S'au întrebat oare acei ce conduc țara aceasta în felul acesta? Sau dacă nu s'au întrebat, e bine

să ieie aminte serios la problema sectelor în România și atunci când vor mai vedea că propagandiștii încep să se jăluiască, să-i pue la punct.

Sectele cu toată doctrina lor religioasă diferențiată în unele puncte, aduc o buimăcire în sufletele creștinilor. Aproape fiecare întemeetor de secte a fost sau un mare șarlatan religios sau un exaltat. Fie *M-me White* — profeteasa și mama adventiștilor, fie *pastorul Russel* — prorocul mileniștilor sau cum îl mai numesc ei — îngerul al 7-lea din Apocalips —, au alcătuit, alături de Scriptură, și niște cărți proprii în câte 3—4 volume, care sunt pline de o sumedenie de rugăciuni isterice, de viziuni apocaliptice, de halucinații nebunești, de afirmări neexacte, de date și explicații pur personale. Ei bine, au avut îndrăzneala să scrie în ele negru pe alb, că cine nu va ținea cu sfințenie *viziunile doamnei White și ale pastorului Russel*, va fi pierdut. Vă închipuiți acum, eu am întâlnit în gara de Nord în București, două fete și un tânăr care vindeau o revistă «Epoca de aur». Erau *mileniști* sau, cum li se mai zice, *studenți de biblie*. Vorbeau către o mulțime de curioși, ce plecau cu trenurile. Ce spuneau?... 1) Că în anul 1925 lumea va pieri definitiv, dar mai întâi în acest an vor învia soldații care au murit în marele război, precum și toți morții tuturor veacurilor; 2) Că patriarhii Avraam, Isac, Iacov, Iosif, Moisi, Noe, etc., vor învia în acest an, luând domnia din mâna regilor și a președinților; 3) Că Hristos a venit pe pământ dela 1874. E invizibil, e ca un fel de gaz risipit prin tot aerul; 4) Că dela 1878 au înviat sfinții apostoli și evangheliștii, dar ca ființe spirituale; 5) și în fine că *pastorul Russel* este îngerul al 7-lea din Apocalips. Lumea asculta curioasă, unii mai zeflemiseau, dar alții credeau. Eu am pus pe unul la cale să-i întrebe dacă celece au spus se află scrise în Biblie. Toți trei au răspuns că numai în Biblie se află acestea scrise, pentru că numai *ea e cuvântul Domnului*. Când am auzit așa ceva, am eșit din umbra trenului, m'am apropiat de grupul de oameni, și am întins Biblia celor trei eretici, spunându-le tare: *iată, eu sunt preot, declar de curate prostii tot ce au spus ei până acum*, dar dacă ei nu mint, să arate acum în fața tuturor, că toate câte le-au spus, se află în Biblie. Văzându-se prinși, cu totul, s'au îngălbenit, au început a bâigui, ba a spune că deși nu spune Biblia așa, dar cele ce vorbesc stă scris în volumele lui Russel. Lumea s'a iritat de tot, încât a fost nevoie să-i liniștesc eu, arătându-le tuturor pe larg, toată tâhăria ereticilor. Cei trei au fost duși la poliția gării, broșurile confiscate și nu știu ce s'o mai fi făcut cu ei și cu declarația mea de misionar. Probabil că s'a făcut ca la ...poliție.

Ei bine, acesta e un singur caz tipic, cum ereticii înșală și buimăcesc lumea simplă, dar câte cazuri vor mai fi nevăzute, neobservate de cine trebuie să le observe! Și atunci pun întrebarea: Ce trebuie să faci cu asemenea nebuni, pe care, după ce i-ai dărâmat cu cuvântul, fug sau se încăpățânează, afirmând curate irealități, curate nebunii! Nu-ți rămâne decât aplicarea *constituției, ca să-și revie în fire*, căci a lăsa lucrurile baltă, se întâmplă altceva, și anume *mania religioasă este o boală molipsitoare care se întinde foarte repede*.

N'aș vrea să fiu acuzat pe nedreptul că preconizez misionarism cu băta, dar lucrurile așa stau și de loc altfel. Voi lăsa pericolul sectelor pentru biserică și voi veni la cellalt pericol pentru păstrarea naționalității noastre, care s'a dezvoltat în decursul veacurilor în cea mai intimă legătură cu ortodoxia. De veacuri numele de *român* a fost sinonim cu cellalt nume de *ortodox*. Prin credința ortodoxă s'a menținut acest nume de român în decursul veacurilor, când barbarii sau alte popoare voiau să-l prăpădească. Acesta e un fapt, mărț stabilit de istorie și nimeni nu-l poate tăgădui. Atunci de ce să vie vremea ca numele de român să fie sinonim cu numele de *adventist, baptist, milenist, nazarean*, etc. și mai știu eu cum? De ce să vie vremea aceea jalnică, ca pe pământul acestei patrii, unde stau îngropați domnitori și vlădici, vrednici apărători de lege și neam, ca pe pământul acesta frământat de oasele și udat cu sângele milioanei de fii ai Bisericii Ortodoxe, să trăiască azi sau mâne neamul românesc ciopârțit de eretici și împărțit în 10—20 tabere religioase, care să se lupte, să se sfarme, să distrugă unitatea de naționalitate, fiindcă în fiecare sectă vom găsi mâni dușmane și străine de legea și de neamul nostru? De ce să stăm nepăsători, să ne orbim de splendorile veacului al XX-lea, să ne îmbrăcăm cu haina toleranței absolut periculoasă, pentru că generațiile viitoare să ne blasteme sau să nu mai știe ce am fost odată? Oricare din țara aceasta, fie cleric, fie mirean, dacă va sta în fața acestor lucruri și va examina serios situația, va vedea că o mare dreptate se cuprinde în aceste rânduri și va căuta să lucreze în sânul acestei dreptăți.

Cum? Este oare cineva care să se îndoiască de puterea de muncă și de viabilitatea Bisericii Ortodoxe? Că diferitele secte vin în lumea de azi și cu un program de cumpătare, de viețuire curată, de moraiă severă? O, asta nu-i nimic! Dar oare de 2000 de ani, ce cere Biserica Ortodoxă dela fiii ei, decât cumpătare, viețuire după Evanghelie și pace pe pământ! Dar dacă aceste postulate nu și-au găsit realizarea încă în total, apoi nu Biserica este de vină, ci oa-

menii timpurilor. Și dacă nu Biserica Ortodoxă e vinovată, atunci de ce să vii tu, sectă, și să spui: «*Eu am adevărul, desfaceți-vă de Biserică, veniți la casa noastră numai, etc.*». Oare nu-i o mare îndrăzneală aceasta? Și nu-i o și mai mare greșală, când un guvern ar lua de bune declarațiile cutăror străini și le-ar da libertate? Aici nu se dă o luptă între diferite societăți sistematizate de sub acoperământul aceleiaș Biserici Ortodoxe, căci această luptă de întrecere, dacă ar exista, ar fi o tericire, ci se dă o luptă mare între curente absolut diferite unele de altele, și ca formă și ca fond, și mai ales *ca țintă*; iar această luptă aduce învrăjbirea și mai apoi prăbușirea. Țintă tuturor sectelor nu este atâta mântuirea sufletelor — cum îndrăznesc ei să afirme prin *Mărturisirile lor de credință* — ci ei voesc ca tocmai prin fanatizare și îndopare cu citate, să acapareze banii — prin zecimi și daruri — a celor simpli și lesne-crezători.

Noi avem în Biserică destui preoți idealști și bine pregătiți. Prin urmare va trebui începută lupta fără întârziere. Această luptă va trebui dusă cu mai multă putere și cu deosebit tact la orașe, căci acestea sunt canalele, prin care se scurge către pământul sănătos al satelor toată otrava eretică și bolșevică. Trebuie început cu toată graba o luptă culturală neîncetată în toate mahalalele orașelor. Zic neîncetată, pentru că, așa cum s'a făcut până acum, e egal cu *zero*. Ca să ții la două luni o conferință sau chiar la jumătate de an, nu înseamnă nimic. Cine poate veni în teatrul unde se ține conferința și câte o pot înțelege în termenii ¹⁾ în care se țin de

1) Imi pare bine, Părinte Chirică, văzându-te ajuns și pe Sf. Ta la această încredințare, că multe conferințe nu se pot înțelege de ascultători din pricina graiului împestrițat cu multe străinism, în care sunt rostite.

De când cânt eu pe sîruna aceasta și cât de puțin sunt acei care ascultă sau care vreau să urmeze! Preoții, care ar trebui să fie organele care se adapă din vechea limbă bisericească, se arată așa de străini de ea și-și fac o cinste de a avea și ei o limbă cât mai franțuzită.

Dar ce mă miră este când văd că și Sf. Ta, care bagi-de-seamă că acest lucru nu e bun și te plângi aici de el, totuși în practică nu te poți vindeca. Scrii cași acum 2-3 ani, fără o îndreptare în această privință. Eu fac singur corectura la articolele Sfinției Tale. (și întâia și a doua corectură) și nu le las pe mîna altuia. Dar trebuie să mărturisesc că nu le las chiar așa cum ies din condeiul Sfinției Tale. Eu le întorc pe grai românesc. Fără îndoială, nu mă așing de înțelesul pe care l-a pus cineva în ce a scris, dar chipul grăirii nu i-l las în graiul lui franțuzit, fiindcă îmi zic că această tipăritură a Sfântului Sinod trebuie să fie pildă de grai vechiu românesc pentru toți cititorii. Și dacă nu vom izbândi nici noi chiar deplin, dar silința noastră e statornică în această privință.

În art. Părintelui Răușescu, care se află chiar în acest număr, se spune că iscălitura Mitropolitului Grigorie se află în manuscris, cu multe ornamente, Eu n'am lăsat așa, ci am pus «cu multe înfloritură».

Cum e mai bine și cum e mai frumos, Părinte Chirică?

Cred că vei zice ca mine și de aceea, dacă teoretic ai ajuns la această încredințare, silește-te de a izbândi și în faptă. — Nota Arhim. Scriban.

obicei unele conferințe? În acțiunea culturală, continuă nu trebuiesc ținute conferințe savante, ci adevărate predici simțite, adevărate catehizări, coruri populare religioase, învățări de rugăciuni, etc. Ele se vor ține în școli — unde se poate căpăta autorizația — sau chiar în biserici în fiecare Duminică dela amiază în jos, când și preotul și poporul e mai slobod. Aceste adunări se pot face de 3-4 preoți la un loc — e o fericire dacă se vor uni și dintre mireni, care-și vor da sfaturile lor — și astfel s'ar vedea în fiecare Duminică, în fiecare oraș un lucru destul de mareș. Poporul va veni să asculte, căci va vedea inimă, va vedea ceva care o ține una, și cu chipul acesta am vedea că toate orașele stau sărbătoarea sub bătaia cuvântului sfânt, sub puterea predicii și a lucrării mântuitoare a evangheliei prin Biserică. O! ce cinste va fi aceasta pentru tagma preoțească! În fiecare Duminică, în 5-6 sau mai multe locuri, predica își va face lucrarea ei, în acelaș timp, în toate locurile și pentru toată lumea. Să nu mi se spuie că cer prea mult, că n'ar fi timp, căci voi răspunde: dacă predicatorii eretici se adună cu aderenții lor Duminică seara, Mercuri seara, Sâmbătă dim. la 10 ceasuri sau după amiază, se poate să nu găsim noi o zi pe săptămână, când și noi să ne adunăm cu poporul câteva ceasuri? O! ar fi prea prea, s'o afirme cineva. E lucru de voință, căci pregătire culturală știu că este. Ducându-se o astfel de activitate cu tot zelul, în câți-va ani, lumea noastră ar fi întărită deplin în ce privește veșnicia și însemnătatea ortodoxiei noastre, nu s'ar mai abate dela ea, s'ar sili să cunoască luminile Evangheliei, ar lepăda patimile care dărâmă viața și s'ar feri de toate soiurile de critici și de toate făgăduelile lor măgulitoare, dar înșelătoare. Poate că aceasta ar fi întâiul punct, dacă nu cel mai interesant din lupta începută contra ereticilor. O viață pastorală de 10 ani, și munca mea de misionar m'au adus la aceste încredințări, și tocmai de aceea le-am scris, ca să ajut încă mai mult la înălțarea Bisericii noastre ¹⁾.

Econ. Petre Chirică,
Misionarul Mitropoliei Moldovei
Hilița-Iași.

1) Am tipărit acest art., fiindcă suntem de părere că, preoții să-și poată arăta rodul cercetărilor lor, în lungul câmp al muncii pastorale și misionare. Ei trebuia să aibă chipul de a spune ce cred că e mai bine făcut, chiar dacă părerile lor vor rămânea răzlețe. Așa și aici. Părerile Părintelui Chirică n'au să fie împărtășite de mulți, în ce privește măsurile materiale de luat împotriva sectelor. Noi însă am socotit că, și așa, e bine să auzim părerile unui harnic misionar cum e Păr. Chirică. Sf. Sa vorbește dintr'o largă experiență și osteneală, care are dreptul să fie ascultată, chiar dacă nu ne învoim cu unele păreri ale sale. — Nota A. S.

SCRISOARE DESCHISĂ PREOTESELOR

Dragi surori,

I

Pentru că am primit vești, din partea mai multor surori preotese, despre bucuria ce simt la chemarea ce li se face, pentru a ajuta pe soțul preot în slujba Domnului și pentru că cer și păreri mele, asupra felului cum ar lucra preoteasa într-o parohie, m'am gândit că ar fi bine să răspund prin Rev. Sf. Sinod, ca astfel să pornim o discuție temeinică, din care să ajungem a recunoaște adevărata Lumină, căci: „Oare lumina este adusă ca să fie pusă sub obroc? Nu este oare adusă, ca să fie pusă în sfeșnic și să lumineze? (Marcu 4, 21). Iar la Ioan, Cap. I, se zice: „Nu era Ioan Lumina, ci el a venit ca să mărturisească despre Lumină, care este Iisus. Lumina aceasta este adevărata Lumină care odată venită în lume, luminează orice om. 1)

Dragă soră, vrei să lucrezi în via Domnului? Lasă să pătrundă până în adâncul inimii Lumina și caută de răsfărcaze razele luminii asupra femeilor din jurul d-tale prin „dragostea care îndelung rabdă, care se milostivește, dragostea care nu pismuiește, care nu se laudă, dragostea care se bucură de adevăr“. (Corinteni Cap. 13).

Eu nu găsesc un îndrumător mai drept și mai adevărat decât pe „Noul Testament“.

Dar cum să-l prețuiești, când nu ai avut răbdare să-l citești dela un capăt la altul? — „Viața este plină de griji, copii mulți, cerințe multe,“ a argumentat o soră. — „Fetelor le trebuie zestre mare, căci numai așa se pot căsători bine“, răspunde altă soră. — „Nu vedeți că seminaristii nu se căsătoresc cu fiice de preoți, care ar fi mai bine pregătite pentru viața de preot, pentru că n'au zestre?“ zice o altă soră. — „Și-apoi de-aceia nu corespund preotesele chemării lor, deoarece sunt alese dintre fetele mirenilor“.

Și părerea mea este, că se ivesc o mulțime de chestiuni capitale, care au fost cu totul neabăgate în seamă și a căror consecințe le suportă familia preotului și în același timp și întreaga Biserică; dar, îndreptarea este departe de a veni dela organele administrative de Stat. Că ele au datoria de a asigura existența din toate punctele de vedere ale funcționarilor și populației, este adevărat; dar nu-i mai puțin adevărat că și fiecare cetățean și funcționar are îndatoriri față de Stat, pe care nu le îndeplinește conștiincios. Acum de-oare-ce preotul este misionar, păstrător al unei puteri divine, încredințată prin taina preo-

ției, și înainte de a lua un astfel de legământ, este liber să aleagă între „da sau nu“; și dacă și-a ales acest dar, este dator să traducă în fapte cele scrise în Evanghelie, ca exemplu în mijlocul enoriașilor săi, inclusiv preoteasa, care mai bine ca oricare femeie, trebuie să fie convinsă că, oricât s'ar trudi ea cu puteri omenești să agonisească un viitor fericit, (în sensul larg al cuvântului fericit) ca orice mamă copiilor ei,—nu-l va găsi pe pământ, decât în marginile poruncite de Dumnezeu, după înzestrarea ce o dă înțeleapta dreptate a lui Dumnezeu.

Să privim în jurul nostru, să trecem peste hotarele comunei noastre și, cu puțină osteneală, vom învăța dela natură și dela cele ce se petrec adesea în viață, că nu este „precum omul rânduieste, ci precum Dumnezeu poruncește“. Ingăduiți-mi să vă descriu două cazuri foarte caracteristice, despre felul cum Dumnezeu înțelege să lucreze:

I. Un tânăr seminarist presupune ca o bună soție de preot, pe o fată plăcută la înfățișare, cu învățătură, cu zestre și din casă de preot. „Dacă este plăcută, nu voi trece cu ochii la altă femeie; dacă a învățat carte, voi avea cu cine să mă sfătuesc la vreo nedumerire oarecare, aci, în mijlocul unui sat, unde nu este nici unul mai instruit ca mine, iar de-ar fi, poate nu e sincer și poate nu am timp să plec din sat spre a comunica cu un frate mai încercat; dacă este iică de preot, este obișnuită cu viața de sat și cunoaște obiceiurile bisericii, iar dacă are și zestre, încep viața de familie cu mai puține griji pământeste și pot astfel să mă avânt cu dragoste și fără griji la lucrul Domnului“. Așa și-a făcut el socoteala. Au trecut vreo câțiva ani. Primim poftire de nuntă și eram bucuroasă, că în familia noastră, vom avea un odor preoteasă, căci el ne asigurase că găsise întocmai cum dorise. Au trecut toate formele și obiceiurile în liniște. Cu câteva zile mai înainte de a se înfățișa la socru săși ridice zestrea, un foc a ars toată gospodăria bătrânului socru, astfel că nu a mai fost în stare să dea ca zestre decât ceea ce era exprimat prin pământ arabil, deci scăzută zestrea cu mult și pe deasupra, el trebuia să ajute socrului să se restabilească. Mai târziu, toată instrucția fetei nu i-a folosit decât în sensul de a-l amără mult și în cele din urmă să constate că era vițioasă, rămânându-i chipul, care, deși era plăcut, pentru el era un monstru, care zi cu zi l-a torturat și l-a dus la mormânt.

II. O văduvă preoteasă, cu șase copii, rămasă văduvă în tinerețe, dar virtuoasă, își crește copiii după ce a achitat și o datorie de câteva mii lei

1) Citatul trebuia făcut după Biblia Sfântului Sinod. Așa nu e bun. — Nota A. S.

(notați, în timpul normal) rămasă în urma soțului preot, devotat bisericii, iscăbind o poliță în vederea procurării materialului necesar la terminarea Sf. Locaș, care și azi face fală satului, vorbind lumii, care știe să prețuiască asemenea gesturi, că acolo a fost un păstor și slujitor cu adevărat al Domnului. Azi trăiește singură, dar mulțumită că Dumnezeu i-a ajutat să-și vadă fiii preoți. Ea a rămas aceeași, cu gusturi cumpătate și... în mijlocul brazdelor de flori, singurele care au fost mai multe în viața ei, rezimată de spătarul scaunului și privind în depărtare, întrezărește pe preotul la datorie, ce a fost soțul ei. Șiruri de lacrimi se scurg din ochii ei, cari nu au privit decât cu vitejie furtunile vieții ei... se scurg pe pieptul, care a purtat numai bluză de stambă albastră, cu picățele albe, pe șortul negru de satin, care se udă atât, că luându-l dela brâu, îl întinde pe gard, terminându-și idila fiecărei zile de vară cu cuvintele: „Bun a fost săracul părintele meu.“ Nu îndrăznii să intrerup, mi se părea că este prea Sfânt momentul, dar, după ce s'a recules, am întrebat-o: „cum ți-ai crescut copiii, maică preoteasă?“

— „Nu i-am crescut eu, ci, Domnul!“

— Fă-mă să înțeleg? am rugat-o eu.

— „De pildă, cum îmi trimetea Dumnezeu ce-mi trebuia, tocmai când credeam că nu voiu avea ce pune pe masa copiilor... Intr'o primăvară, când fac ciobanii brânză, eu mă pomenii cu bătrânul meu câine, că-mi lasă jos în bucătărie o sedilă cu brânză. L-am alungat cu sedilă cu tot, dar el me-a adus-o iar, și nu se atinse de loc de ea, o ținea cu multă grijă de baere. Atunci am înțeles că fapta bătrânului meu câine este o minune dela D-zeu. Intr'o zi, de deslegare de pește, mi-a adus un crap neatins; și multele ce mi s'au strecurat cu mirare în viața mea, cred că s'au făcut dela Dumnezeu ca să înțeleg că El nu pierde pe cei binecredincioși.

Acestea, din când în când, ca o dezvăluire a dreptății lui Dumnezeu, dar restul timpulul a lucrat pe mălaiu, pe ouă, pe lapte, etc. până și la cea din urmă femeie din sat, ea, care fusese preoteasă, căci acum, avea ca femeie, din fondul milelor, numai 16 lei pe lună.

Oare văduva preoteasă, n'o fi dorit și ea o viață de familie, fără amărăciunile văduviei? Dar Domnul a ales-o ca mijloc de a-și arăta atotputernicia. În faptele apostolilor scrie: *In vremurile acelea se făceau multe minuni prin apostoli și printre oameni.* Și poate se va zice că pentru zilele noastre nu se mai potrivesc. Permiteți-mi să vă contrazic. Numai cu puțin spirit de observație veți descoperi minuni, ce se petrec și'n zilele noastre, și căroră nici prea mult încrezuta „știință“ nu le poate găsi tâlc.

Dealtfel, fiecare om este liber a lucra, cu atât mai mult, cu cât, fiecare, făptură are un anumit grad de înzestrare sufletească, după cum ne explică și Sf. Evanghelie cu talanții; dar de luat aminte că, Domnul va întreba odată: „Ce-ai făcut cu talantul pe care ți l-am dat?“

Și-acum, Dragi surori, considerând că mi-am arătat convingerea, despre legăturile noastre cu Dumnezeirea, zic că, planul de activitate îl veți găsi îndată ce dragostea lui Iisus, Domnul nostru, va încălzi inima fiecăreia și astfel veți proceda la cercetarea nevoilor, ce sunt atât de diferite în fiecare comună.

II

Intru cât privește planul meu de activitate, eu mi l'am stabilit, încă înainte de a mă căsători, numai că pe atunci nu avea duh creștinesc. După o muncă serioasă a soțului meu, spre a mă convinge despre superioritatea preceptelor evanghelice, față de oricari principii pedagogice, relative la ridicarea nivelului cultural-moral-social al săteanului, adăogând multele mele mulțumiri neobositului și luminatului preot, Părintele Gh. Păunescu, dela Biserica Căramidarii de jos, care a dăltuit și sufletul meu, astfel că, azi, pot în adevăr să ridic cu seninătate lauda lui Dumnezeu,— am așezat munca mea, alături de a soțului meu, adică pe temelia dragostei lui Hristos; și din această dragoste, au răsărit fapte, pe cari, în starea mea sufletească de mai nainte, nici nu le-aș fi gândit. Adaog că, în adevăr, nu este ceva ușor de îndeplinit, și unele fapte creștinești, în adevăr, au fost criticate cu asprime și cum nu era să se întâmple astfel, când ele treceau peste marginile obiceiurilor în uz, ca un vot de blam la adresa egoismului, îngâmfării, etc., după care urmează invidia. Eu, însă, am primit cu dragoste, fără deosebire de rang, de vârstă sau sex și-am cerceta-de aproape orice casă din sat, în sensul de a îndruma femeile pe calea adevăratului creștinism și dând nuanța civilizației raționale. Azi lucrez cu mai multe femei din comună, deoarece munca s'a mărit; dar neconținut rog pe Bunul Dumnezeu, să-mi ajute a alătura casei mele o sală mare, unde să se întâlnească regulat femeile enoriașe și să audă o conferință folositoare, o muzică, o lectură morală, să găsească modele românești în toate direcțiile, să se găsească un registru unde să se înscrie numele și nevoile celor cari sunt în mizerie, și'n ordine să li se adecă ajutoare, făcând astfel un pas înainte spre realizarea faptelor milei creștine, în care direcțiune, femeia are un larg câmp de lucru. Și de va mai trebui încă, Domnul va fi luminarea mea.

III

Dar nu numai în felul acesta, și poate este prea puțin ajutor pentru preoțime, când nevoile sunt atât de multe.

Cea mai urgentă nevoie a Bisericii, și în care direcțiune preoteasa ar da ajutor mulțumitor, este misionarismul. Căci Biserica română ortodoxă, nu numai că trebuie să lupte pentru unificarea sufletească a poporului român, dar trebuie să și astâmpere înderșneala sectelor, ce-au luat naștere dincolo de Carpați, și cari au inundat vechiul regat, îndată ce Carpații n'au mai stat ca graniță.

Conducătorii bisericii noastre desigur că au și luat măsuri în această privință, dar în limitele posibilităților actuale.

În statele civilizate și mai ales în America, Biserica are ajutorul credincioșilor și în deosebire al femeilor.

A sosit timpul ca Biserica noastră să ceară ajutorul credincioșilor și l-a cerut. Preotesele sunt cele dintâi cari trebuie să sacrifice toate ambițiunile lumești pe altarul credinței strămoșești. Și când cuget astfel, să nu vă treacă prin minte că propun ca preotesele să devină misionare! Ci, considerând starea preotului prea împovărată, prin cele două înfățișări cu care se arată în lume, adică:

I. Ca misionar, impunându-i înfăptuirea preceptelor Evanghelice, afară de săvârșirea Sfintelor taine.

II. Ca om, impunându-i îndatoririle față de familie, de societate și de națiune, m'am gândit că un ajutor real ar fi dacă s'ar putea ușura cea de a II-a sarcină. Umila mea propunere este, unirea între preoți și preotese, în sensul:

I. De a comunica cât mai des și sincer adică de a se aduna preoții și preotesele, după un sistem de organizare disciplinată, la anumite epoci, spre a se sfătui spre bunul mers al misionarismului ortodox.

II. De a întemeia un așezământ de ajutor social, pentru familiile preoților, adică din rețineri lunare din salariu, din depuneri și din daniile testamentare ale preoților fără copii și să creeze: a) orfelinat pentru orfanii de preot; b) sanatoriu și dispensarii pentru uzul familiilor preoțești; c) azil pentru văduvele preotese, care vor să-și păstreze văduvia prin muncă cinstită; d) ajutoare familiei preotului bolnav; e) ajutoare preoteselor ce vor să-și crească copiii acasă; f) cursuri și școli de pregătirea preoteselor în vederea misionarismului, etc.

III. De a cere în mod solidar, adevărata atențiune ce o merită biserica, din partea organelor administrative de Stat.

Astfel că preotul, asigurat de existența copiilor săi și a preotesei, după moartea lui, va fi mai mult misionar, va lucra pentru sine numai în orele libere și-și va aranja un program de muncă, cu mai multe ore de muncă, în voia Domnului. Numai astfel Duhul apostolic va inunda activitatea pastorală.

Dragi surori, care iubiți Biserica și cari ați înțeles că, mișcarea culturală la sate nu se poate face decât prin Biserică, judecați serios timpul în care trăim, și repede, cât se poate de repede, hotărâți-vă a da mână de ajutor Bisericii.

Eu mi-am spovedit simțirile și aștept cu interes pe ale d-v.

Preoteasa Ec. ȘERPOIANU

Com. Grivița, Ilfov

EXPLICAREA EPISTOLEI CATRE EFESENI

CAP. 4 v. 1-16

Indemn la unire și temeiurile unirii

- Versul 1.** „Vă îndemn drept aceia, eu legatul în Domnul, să umblați eu vrednicie după chemarea cu care ați fost chemați,
 „ 2. cu toată smerenia și blândețea, cu îndelungă răbdare, îngăduind unul altuia cu dragoste,
 „ 3. nevoindu-vă a păstra unirea duhului în legătura păcii;
 „ 4. Un trup și un duh după cum ați fost chemați, în o singură nădejde a chemării voastre;
 „ 5. Un domn, o credință, un botez;

- Versul 6.** *Un Dumnezeu și tată al tuturor, care este peste toți și prin toți și în toți.*
 „ 7. *Iar fiecăruia din noi, i s'a dat harul după măsura darului lui Hristos,*
 „ 8. *de aceia zice: „suindu-se la înălțime, a robii robime, a dat daruri oamenilor“.*
 „ 9. *Iar „s'a suit“ ce este jără numai că s'a și pogorât spre cele mai de jos laturi ale pământului?*
 „ 10. *Cel ce s'a coborât acela este și cel ce s'a suit mai pre sus de toate cerurile, ca să plinească toate.*
 „ 11. *Și El însuși a dat pe unii apostoli, pe alții prooroci, pe alții evangheliști, pe alții păstori și dascăli,*
 „ 12. *spre pregătirea sfinților pentru lucrul*

slujbei, pentru zidirea corpului lui Hristos,

Versul 13. până ce vom ajunge toți la unirea credinței și a cunoștinței Fiului lui Dumnezeu, la bărbat desăvârșit, la măsura vârstei împlinirii lui Hristos,

„ 14. ca să nu mai fim prunci, aruncați și purtați (încoaci și încolo) de ori ce vânt de învățătură, prin amăgirea oamenilor, prin viclenia ce au în meșteșugul de a rătăci,

„ 15. ci adevărați fiind în iubire să creștem în toate, întru El, care este capul, Hristos,

„ 16. din care tot trupul bine alcătuit și încheiat prin ori ce fel de legătură ce aduce ajutorul, ce se dă după lucrare în măsura fiecărei părți, săvârșind creșterea trupului spre zidirea lui în dragoste“.

* * *

Cu acest capitol se începe partea a doua a scrisorii către Efeseni.

După ce în capitolul dinnainte arată cât de bogată în daruri este milostivirea Domnului ce s'a revărsat asupra creștinilor, trece chiar prin cuvântul cu care începe «*vă îndemn*»¹⁾ la partea practică a vieții în care spune creștinilor cum să se conducă.

Și ca să i se dea mai multă ascultare scoate la iveală — ca și în cele spuse înainte²⁾ — că el suferă pentru Hristos. Urmând lui Hristos nu se uită la nici o piedică. Inchisoarea și punerea în lanțuri sunt pentru el o laudă, de aceia, acum indirect ca și altă dată³⁾ direct, le cere să urmeze lui.

In ce să-i urmeze ?

«*Umblând cu vrednicie după chemarea cu care ați fost chemați*».

Adică fiind chemați de Domnul să fie creștini, să se arate vrednici de acest nume. Tonul este apăsător pe cuvintele «*cu vrednicie*», căci toată greutatea este *felul cum înțelege* omul să se poarte fiind creștin. De aceia și apostolul de nenumărate ori zice că trebuie «*cu vrednicie*» să umble în viață⁴⁾.

De asemenea el zice : *chemați*, adică, întocmai cum a arătat în capitolul 2 al acestei epistole, nu a ajuns omul să aibă această învățătură și să se ridice la vrednicie de a fi creștin, după faptele ce a făcut, ci după darul lui Dumnezeu. «*Cu darul sunteți mântuiți prin credință și aceasta nu de la voi, al lui Dumnezeu este darul*»⁵⁾.

Cum să umble ca să se arate vrednici?

«*Cu smerenie și blândete*»

Cea dintâiu însușire a creștinului trebuie să fie «*smerenia*», căci «*de se socotește cineva că este ceva, nimic fiind, pre sine se înșală*»⁶⁾. Nu la cele înalte gândind să se înalțe omul, ci să se poarte smerit⁷⁾, având ca haină smerenia ca cei ce sunt aleși a lui Dumnezeu⁸⁾.

Mândria de cele mai multe ori învălește sărăcia sufletului.

Mândria este o ceartă cu Dumnezeu, căci omul căutând prin îngâmfare să-și ia un alt loc în lume, se arată nemulțumit de Dumnezeu, pe care, prin aceasta, îl muștră că nu-i cunoaște meritele. De această mândrie ne mântue învățătura Domnului, care pune toată vrednicia în bogăția sufletului, a vieții launtrice, nu în cele din afară.

Smerenia trebuie să fie legată cu «*blândetea*» căci numai așa arată omul că se gândește și la altul⁹⁾.

Și această smerenie și blândete creștină trebuie arătate în ori ce împrejurare și către ori cine. De aceia zice apostolul cu «*toată*» smerenia și blândetea.

Dar smerenia ca și blândetea adevărată este strâns legată cu «*îndelungă răbdare*»¹⁰⁾, care este de cel mai mare preț în viață.

Toate acestea împodobesc cu adevărat pe creștini dacă «*se îngăduie unul cu altul*», dovedindu-se *dragoste*.. «*Dacă tu nu îngădui pe aproapele, cum te va îngădui pe tine Dumnezeu ?*»¹¹⁾.

Însă se găsește și o îngăduință ce isvorăște din slăbiciune sau din cine știe ce socoteală lumească. Aceasta nu poate avea preț. De aceia zice Pavel că acestea toate trebuie să plece din «*dragoste*», căci «*unde este dragoste acolo toate se pot*»¹²⁾ și ea pe toate le cuprinde¹³⁾.

Și pentru a duce viața creștinească se mai cere și **unire, înțelegere**. Și unirea membrilor comunității creștine este o unire *în duh*, adică

1) Grecesul „*παρακαλεῖν*“ însemnează „a chema, a invita“ (Fapt Ap. 28²⁰; „a ruga“ (Rom. 12; II Cor. 28) cu noțiunea de „a atrage luarea aminte“, „a îndemna“, sau cu gândul de „a mângâia“ II Cor. 2⁷; 1⁶; 7^{6,7}). Aci îl avem cu noțiunea bine stabilită „a chema, îndemnând și atrăgând luarea aminte“ că pe temelul celor ce le-a spus și le va mai spune să-l asculte.

2) Cap. 3.

3) I Cor. 4¹⁶; 11. Filipeni 3¹⁷.

4) Filip 1⁷; Col. 1¹⁰; Romani 16³; I Tesalon. 2¹².

5) Efeseni 11⁸.

6) Galateni 6³.

7) Romani 12¹⁶.

8) Coloseni 3¹².

9) Vezi și I Cor. 4²¹; II Cor. 10⁶; Galateni 6¹ și II Timot 2²⁵.

10) Vezi Mat. 18^{26, 29}.

11) Vezi Chrisostom omilia IX la versul acesta.

12) Vezi tot Chrisostom în același loc.

13) I Corineni 13⁴ și alte locuri.

în acelaș *spirit dumnezeesc*, care face unirea tuturor celor ce cred. Această unire este greu de dobândit și păstrat. De aceea trebuie puțină osteneală ca să se poată dobândi. Intrând în creștinism au căpătat, prin botez, acest duh al unirii, dar ispitele, încercările și atâtea alte rele, pun în primejdie această unire. *Nevoindu-se* fiecare să o *păstreze* se va încredința că nu se poate ține de cât fiind *legat prin pace*. Pacea aceasta este elementul în care trăește unirea cu Dumnezeu. Ea este starea în care omul aflându-se cu Dumnezeu, are și pace cu aproapele și este strâns unit cu el. Duhul sfânt primit de creștini este care leagă pe om de Dumnezeu și prin el se poate ține această *legătură*. *Legătura păcii* este însăși *iubirea* și numai iubirea zidește.

Care sunt motivele și temelile unirii?

Creștinii sunt și trebuie să fie *uniți*, pentru că ei fac toți *un* singur trup: Și trupul nu poate avea de cât *un* duh. Acest duh este duhul lui Hristos. Și cel ce are duhul lui Hristos este una cu El. Având aceiași viață, aceleași dorinți, nu se pot socoti de cât ca *un* trup. «Și noi avem obiceiul a zice «un trup este» când vorbim de lucruri sau de ființe unite și având între ele asemănare»¹⁵⁾. Și mai este și un alt motiv să fie uniți. Au fost *chemați* spre o *șingură nădejde*, cu *același gând*, spre acelaș *sfârșit*, care este *mântuirea*.

Și trebuie să fie toți una, pentru că *temeliile unirii* întăresc și țin cu putere pe toți strânși. Toți trebuie să creadă într'*un domn*, care este Hristos prin care sunt toate și noi printr'*ânsul*¹⁶⁾. Și fiind un singur domn, nu poate fi de *cât o credință*, nu mai multe. Această credință începe și să vădește prin *botez* care de asemenea nu poate fi de cât *unul*.

Credința face legătura lăuntrică cu obiectul ei, cu Domnul.

Botezul pune pecetea *din afară* ce întărește legătura¹⁷⁾. Și cu atât mai mult se cere înfăptuirea și păstrarea acestei uniri, cu cât avem un singur Dumnezeu, care este Tatăl tuturor. El este *peste toți*, adică mai pre sus de noi și trebuie să-L ascultăm, căci este *prin toți*, adică îngrijește de toți și toți trebuie să săvârșească poruncile Lui, noi fiind «împreună lucrătorii ai lui Dumnezeu»¹⁸⁾. Este *în toți* având locuință în fiecare din noi, ducându-ne la mântuire¹⁹⁾.

18) I Cor. 8₁.

15) Ioan Chrisostom omilia X-a început.

16) I Cor. 8₆.

17) Unii au zis. *De ce nu se pomenește sfânta împărtășire?* Pentru că aci se arată *motivele ce trebuie să măie* pe om la unire. Sfânta împărtășire este dovadă că unirea cu Dumnezeu se păstrează, s'a făcut și se ține.

18) I Cor. 3₃.

19) Vezi și Rom. 11₃₆; I Cor. 11₁.

Obârșia deosebirilor din lume.

Unirea aceasta spirituală a tuturor în Hristos nu înlătură deosebirile din lume. Fiecare voiește și dorește mântuirea, dar la fiecare, chiar în această unitate a duhului, este ceva deosebit. Apostolul răspunzând acestei întâmpinări zice că «fiecăruia din noi s'a dat harul». «Unuia prin duhul se dă cuvântul înțelepciunii; altuia cuvântul conștiinței...; unuia credința...; altuia darurile tămăduirilor...»; dar toate întru acelaș duh»²⁰⁾. Fiecare din noi are parte de «harul» dumnezeesc, care trebuie să se arate în «unitate» ca și «învoire» unul cu altul. Îngâmlare nu trebuie să fie, căci aceste daruri sunt împărțite de Hristos. El a ținut *măsura și a făcut împărțirea*. Unuia mai mult sau altuia mai puțin, nu are nici o valoare în față dreptului de mântuire. Harul dumnezeesc va fi fost împărțit fiecăruia deosebit, dar această *deosebire este numai în formă*, fie că se arată la unul cu mai multă putere, sau în o anumite direcție, după personalitatea omului și în măsura în care Domnul, care cunoaște adânc pe fiecare, i-a dat harul. Sunt osebiri darurilor osebiri slujbelor, osebiri lucrărilor, dar este același Duh, același Domn, același Dumnezeu²¹⁾.

Prin urmare deosebirile din lume nu împiedică sau nimicește *unirea* cu Hristos, nici *înțelegera* cu frații.

Că aceste deosebiri își au obârșia în *darurile felurite ce Hristos a dat oamenilor*, aduce Pavel ca dovadă și cuvintele scripturii Vechiului Testament, care în psalmul 78¹⁹⁾ zice: *Suindu-se la înălțime, a robii robime, a dat daruri oamenilor*²²⁾. Adică pe toți oamenii pe cari El i-a făcut robi ai săi i-a dăruit și cu bogate și felurite daruri, care nu sunt de cât daruri ale harului ceresc, ale lui Dumnezeu.

Versurile din psalm, poetul împărat-David le spune despre Dumnezeu, ale cărui fapte strălucite pe lume sunt slăvite. Dumnezeu luând locuința Sa în Sion — muntele înalt, sfințit Domnului — chiamă la Sine pe toți țără deosebire.

Aceste cuvinte le aplică Pavel la Mântuitorul, care a venit din cer de la Tatăl și apoi s'a suit din nou iarăși la El.

Și ca să nu rămână ideea ne dezvoltată pe

20) I Corinteni 12₈ sq.

21) I Cor. 12₄ alături cu Romani 12₄ sq.

22) În Psalm este așa:

suitute-ai la înălțime
lua'ai robi
primii'ai daruri pentru oameni

După textul ebraic

După LXX-a este:

„suiu-te-ai la înălțime
„Robii-ai robime,
„lua'ai daruri pentru oameni

Iar apostolul îl dă așa că se deosebește și de unul și de altul, întru cât el, la drept vorbind, interpretează citatul, aplicându-l la Mântuitorul.

deplin și să i se dea alt înțeles Pavel face legătura între venirea și înălțarea Mântuitorului astfel: Ca să zici de cineva că «s'a suit» trebuie să se fi și pogorât. Și cel care s'a coborât acela este care s'a suit.

Iar Domnul nostru Iisus Hristos, trimis de Dumnezeu în lume ca s'o mântuiască, coborându-se din cer a făcut în lume mulți robi adică ascultători, credincioși Lui. Pe aceștia, de și El s'a suit iarăși la Tatăl, nu-i a lăsat nerăsplățiți. Le a dat daruri prin cari tot ce a pus El la cale și a orânduit, trebuie să aducă la îndeplinire și desăvârșire.

Și «sus» de unde a venit și «jos» unde s'a coborât nu a rămas nimic în care El să nu fie. Înălțându-se, s'a suit «mai pre sus de toate cerurile» și coborându-se, s'a lăsat «spre cele mai de jos laturi ale pământului».

Și a făcut aceasta cu un anume gând, anume «ca să plinească toate», adică El să fie în toate. În tot locul și în toți să se reverse harul Lui. Peste toți și peste toate să strălucească slava Sa. Sau cum zice sfântul Ioan Chrisostom, să se vadă că nimic nu este mai pre sus de stă. pânirea și locul Lui ²²⁾.

Dând oamenilor daruri felurite și slujba ce ei îndeplinesc în lume stă în legătură cu darul ce a primit fie care.

Așa vedem pe unii apostoli, pe alții prooroci, pe alții evangheliști, pe alții păstori și dascăli.

Apostoli erau cei chemați direct de Domnul și orânduiți să ducă mai mai departe învățătura Domnului.

Prooroci sunt cei ce au primit dela Domnul *descoperirea* adevărurilor, cari cuprind voința Lui și pe care ei trebuie să o vestească în lume ²³⁾.

Evangheliști acei, cari vesteau viața și faptele Domnului, ca diaconul Filip ²⁴⁾, fie că stăteau numai într'un loc, fie că umblau și prin alte orașe sau sate.

Păstori și dascăli. Păstori nu în înțelesul că sunt și ocârmuitorii poporului, cum zicem noi astăzi. Cuvântul «păstori» aci cred că trebuie luat în înțelesul de «hrănitori», sau îngrijitori de hrană ²⁵⁾. Și cum hrană aci nu poate fi de cât cea spirituală, cea dascălească, de aceia sunt numiți: *păstori și dascăli*.

Poate că nu greșim dacă socotim *dascălii* de care este vorba aci fiind aceiași cu diriguitorii și învățătorii despre care vorbește Pavel în epistola către Romani ²⁶⁾, sau în epistola către Corinteni ²⁷⁾,

ca și în epistolele către Timoteu și Tit ²⁸⁾, sau cu «episcopii» din Faptelele Apostolilor ²⁹⁾

Pare că apostolul numără toate aceste daruri și îndeletniciri de sus în jos, făcând o scară cu trepte. Căci găsim că *Apostol* poate fi numit însuși Domnul nostru. Iisus Hristos ³⁰⁾, care direct de la Dumnezeu Tatăl, a primit însărcinarea vestirii mântuirii: De aceia vorbește întâiu de apostoli. După aceia vine slujba de *prooroc*, care de asemenea se îndeplinește și de Domnul ³¹⁾, ca și cea de *evangelist* ³²⁾, sau de *păstor* ³³⁾ și *dascăl* ³⁴⁾.

Toți aceștia au fost împodobiți de Dumnezeu cu daruri deosebite cu gândul de a *pregăti*, adică a pune în stare pe creștini, — pe sfinți cum îi numește apostolul aci — să îndeplinească slujba la care au fost chemați. Această slujbă este «*zidirea corpului lui Hristos*». Corpul lui Hristos este comunitatea creștină, Biserica, care are nevoie să fie din ce în ce mai ridicată. Și este vrednică să fie ridicată și mărită ori cât de sus, căci temelia ei — Hristos — este destul de tare.

Ridicată la înălțimea de care este vrednică, slăvită cum trebuie, nu poate fi de cât atunci când toți oamenii vor ajunge la o *singură credință*, cunoscând cu adevărat pe *Fiul lui Dumnezeu*. Atunci va fi Biserica asemenea cu un *bărbat ajuns la desvoltare, desăvârșit*, o adevărată personalitate. Și atunci când va ajunge la măsura vârstei lui Hristos, adică va fi tot așa de desvoltată în cele spirituale în cât s'ar putea zice că a ajuns la măsură pe Domnul, o putem socoti bine clădită și întemeiată.

Iar *vârsta* aceasta se determină prin aceia că Biserica este *plină de Hristos*. Adică în inima și în mintea credincioșilor ce o formează stăpânește El, și ei sunt plini de harul Lui. De aceia zice apostolul «*măsura vârstei plinirii lui Hristos*».

Când va fi acesta nu se poate spune, căci nici apostolul nu dă nici un semn.

Numai atât crede Pavel că atunci nu vor mai fi oamenii, ca și copiii, ușurei lu minte, luându-se după ori ce învățătură omenească, amăgitoare scornită de cei ce au multă viclenie în ei și mare meșteșug în a rătăci pe alții.

Atunci oamenii, întăriți pe temelia cea tare, care este Hristos, nu vor mai fi purtați, încoaci și încolo, de vânturile necredinții. Cunoscând *adevărul* îl vor mărturisi și vor ține cu tărie la el. Ca și copiii, cari, cu cât cresc la trup, cu atât se întăresc, așa oamenii crescând în cele

22) Chrisostom. Omilis 11.

23) Vezi Fapt. Ap. 11₂₇, 13₁, 15₃₂, 21₁₀.

24) Vezi Fapt. Ap. 8₄₋₁₂ și 21₈. Alături și II Cor. Tim. 4₅.

25) Vezi Mateiu 9₃₆.

26) Cap. 12₈₁.

27) I Cor. 12₂₈.

28) I Tim. 3₂, II Tim. 2₂₄; Tit. 1₉.

29) Cap. 20₂₈.

30) Ebrei 3₁, după Ioan 20₂₁.

31) Mat. 13₅₇, Luca 13₃₃, alături cu Fapt. Ap. 3₉₂.

32) Luca 4_{18,43}; 20;

33) Ioan 10₁₁, I Petru 2₂₆.

34) Mat. 21₈, Ioan 13_{13,14}.

spirituale, în Domnul Isus Hristos, se întăresc în iubire unii către alții.

Iubirea plecând de la Isus Hristos nu poate să fie de cât *adevărată, curată*, a tot *curprinzătoare* și pentru toți *de o potrivă*. Apa când pleacă dintr'un izvor curat nu poate fi de cât curată. Așa și iubirea noastră este cum nu se poate mai curată dacă are pe Isus Domnul ca izvor.

Și în acelaș timp ea cuprinde pe toți. Pavel, ca să arate și mai mult că toți creștinii trebuie să se iubească și să se unească cu Isus Hristos, aseamănă *Biserica cu trupul*, iar pe *Isus Hristos cu capul*. De la El — capul — pleacă viața, mișcarea și tot ce face trupul. De la El pleacă toate *puterile* ce pun în mișcare trupul. De aceia fiecare parte, fiecare membru al comunității creștine poate înainta numai atât cât stă în *legătură cu El*. Și El dă ajutorul său fiecării părți, fiecărui creștin, în măsura de care este vrednic, făcând să crească trupul. Dacă trupul acesta, adică comunitatea creștină, este bine alcătuit și încheiat în *dreagoste* către El, atunci crește și se întărește, căci în El este plinirea tuturor darurilor.

* * *

Mai pe scurt spuse ideile ce găsim în aceste versete sunt:

1. În chiar versul 1 apostolul arată că trebuie pus preț și pe *personalitatea* omului și vrednicia ca și cinstea cu care el își îndeplinește slujba ce are. El era apostol, adică trimes al Domnului, dar nu era de ajuns, ci trebuia să se arate vrednic de această însărcinare. De aceia spune că suferă pentru Domnul.

2. Deci cine este creștin, nu este de ajuns să se zică creștin, ci să fie creștin. Dacă a căpătat omul învățăturile creștine să *umbie în ele, să le trăiască*.

3. Trebuie în toate acestea *puțină muncă și stăruință*. Smerenia, blândețea, răbdarea, îngăduința, iubirea sunt daruri dumnezești. Dar pentru a le avea omul, supus păcatului, are nevoie de tărie, de voință hotărâtă. În viața sa creștinul face proba că aceste daruri sunt potrivite chemării lui, dar tot în viață face proba că omul trebuie să se nevoiască ca să le păstreze.

4. Obiectul acestei nevoințe trebuie să fie *unirea cu Dumnezeu*. Cine este una cu Hristos are în el duhul Lui. Și duhul lui Hristos este duhul păcii, căci de aceia a venit Domnul în lume ca biruind păcatul să aducă pace.

5) Comnitatea sau Biserica creștină e pentru apostolul Pavel o *tovărășie de personalități vii*, un corp plin de viață, un organism viu. Acest organism are un *singur duh* de viață, cum nu poate avea decât un *singur cap*. Capul este Hristos, iar duhul este Duhul Domnului.

6) Creștinii au o *singură* nădejde, potrivit chemării lor. Este nădejdea în Domnul.

7) În acest organism viu este o *singură credință*, care-l mânuiește și-i dă viață.

8) Tot odată este și o singură ușe de intrat în Biserica creștină. Fiind o *singură credință* este un *singur botez*: credința în Hristos și botezul în Hristos.

9) Faptul că în Biserica creștină este o așa mare unitate, *nu distruge libertatea omului*. Dumnezeu dând omului harul său i-a dat și o slujbă, care se deosebește dela unul la altul. Fiecare împlinește slujba lui deosebită, dar trebuie să o împlinească într'un singur gând, în duhul lui Hristos. Altfel nu este creștin.

10) Isus Hristos este care ne-a dat harul. El este care a dus lupta pentru mântuire noastră. S'a coborât din cer, a dat daruri oamenilor și s'a suit iarăș la cer, întocmai așa cum de mult s'a vestit lumii prin prooroci.

11) Pentru viața acestui organism viu, care este Biserica, pentru îngrijirea acestei Biserici, care este trupul Său, Domnul nostru a dat felurite însărcinări, potrivit darurilor fiecăruia. Apostolii, proorocii, evangheliștii, păstorii, dascălii, sunt dela Domnul. Slujbele acestea nu sunt născocire omenească a celor ce au intrat mai târziu în Biserica lui Hristos. Aceștia nu lucrează în virtutea unei puteri ce pleacă dela comunitate, ci dela Hristos. Cu El trebuie să stea ei în cea mai strânsă legătură. Și dela El trebuie să ia toți aceștia puterea de viață, duhul, care să învioreze și să întărească toată mulțimea celor ce vor să fie legați cu Hristos.

12) Tăria legăturii cu Hristos și viața în duhul Lui este singura cale ca omul să nu mai fie bătut de vânturile lumii și supus meșteșugirilor viclene ale celor răi.

13) Ajutorul de care are fiecare nevoie în greutățile ce întâmpină se dă de Domnul nostru Isus Hristos, căci El este izvorul dela care curge duhul de viață ce ține și înviază trupul Bisericii Lui

CAP. 4 v. 16-32

Indemnuri la înnoirea vieții

Versul 17. *Drept aceia zic și mărturisesc în Domnul, ca voi să nu umblați cum umblă și celelalte neamuri întru deșertăciunea minții lor,*

„ 18. *întunecați fiind în gândul lor, înstreinați de viața lui Dumnezeu prin necunoașterea, care este într'înșii, prin împotrivirea inimii lor; (căci)*

„ 19. *fiind nesimțitori s'au dat pre ei înșiși desfrânării lucrând orice necurăție întru lăcomie.*

- Versul 20.** *Dar voi n'ați cunoscut așa pe Hristos,*
 „ 21. *de vreme ce pe El l'ați auzit și în*
El ați învățat cum este adevărul în
Isus,
 „ 22. *ca să aruncați dela voi, față cu pur-*
tarea de mai înainte, pe omul cel ve-
chiu, strict de poștele cele înșetătoare,
 „ 23. *înnoindu-vă în duhul minții voastre,*
 „ 24. *și să vă îmbrăcați în omul cel nou*
zidit, după Dumnezeu, întru dreptatea
și întru sfințenia adevărului.
 „ 25. *Drept aceia lăpădând minciuna, grațiți*
adevărul fiecare cu aproapele lui, căci
membri suntem unii față de alții.
 „ 26. *„Mâniiți-vă și nu păcătuiți“; soarele*
să nu apună peste mânia voastră.
 „ 27. *Nu dați loc diavolului.*
 „ 28. *Cel ce fură să nu mai fure, ci mai*
vartos să se ostenească lucrând binele
cu mâinile sale ca să aibă să dea și
celui, care are nevoie.
 „ 29. *Ori ce cuvânt rău să nu iasă din*
gura voastră, ci (numai) dacă este
bun spre zidire de folos, ca să dea dar
celor ce ascultă,
 „ 30. *Și să nu întristați Duhul cel sfânt*
al Domnului cu care sunteți pecetluiți
pentru ziua răscumpărării.
 „ 31. *Ori ce amărăciune, mânie și iuțime*
și strigare și hulă să fie înlăturată
de la voi cu toată răutatea.
 „ 32. *Fiiți, nnii față de alții, buni, milostivi,*
iertători unii altora cum și Dumne-
zeu v'a ertat în Hristos.

* * *

Potrivit celor spuse în vers. 4—16, în cele ce urmează arată creștinilor, care este viața pe care trebuie să o ducă ei de acum înainte potrivit cu vrednicia la care au fost ridicați de a face parte dintr'o zidire, dintr'o societate al cărei cap este Isus Hristos.

Cele ce-i învață sunt adevărate și sfinte, căci Domnul este mărturie și cele ce el îi povățuește sunt dela Domnul. Duhul sfânt care este în conștiința lui cere să spună numai ce este adevărat. ³⁰⁾

*Viața păgânilor este viața cea depărtată
de Dumnezeu*

Creștinii nu trebuie să umble în viață ca păgânii. Aceștia crezându-se mai pricepuți decât Dumnezeu, s'au îngâmfat; socotindu-se mai înțelepți decât El, mintea li s'a întunecat ³¹⁾ și astfel s'a depărtat de viața lui Dumnezeu, căci

n'au vrut să-L cunoască, stăruiind în neștiință ³²⁾ Ingâmfarea unită cu neștiința a adus împietrirea inimii, a minții. De când este lumea, omul nepriceput, necultivat și îngâmfat a fost îndărătnic. Așa și păgânii, s'au arătat îndărătnici și n'au ascultat nici de conștiința lor, nici de învățăturile descoperirii dumnezeiești. Au uitat că izvorul adevăratei vieți este numai Dumnezeu ³³⁾.

Această îndărătnicie i-a făcut nesimtitori față de viața cea adevărată și s'au lăsat duși de pofta cea nesățioasă sau cum zice apostolul, de lăcomie, căzând în desfrânări și în tot felul de necurății.

Ei creștinii sunt însă altfel, și nu pot fi ca păgânii, căci au avut înainte pildă pe Hristos. Pe El l-au auzit, l-au văzut, în omul Isus. Hristos este mijlocitorul mântuirii, cultul Intregii opere de mântuire, obiectul predicii apostolilor. El este Mântuitorul cel orânduit și trimis de Tatăl pentru a noastră mântuire. Pe El l-au cunoscut cu adevărat tot în Isus, care a umblat, propoveduind și suferind înaintea tuturor.

Viața creștină

Când eram păgâni duceam o viață stăpănită de poște înșelătoare, care aruncă pe om în plăceri și-l duc la pierzare. Devenind creștinii la botez, s'au dezbrăcat și s'au spălat de omul cel vechiu, îmbrăcându-se în cel nou. Dar nu numai în afară să se schimbe, ci și înlăuntru, în mintea lor. Trebuie să-și înnoiască gândul, să-și înnoiască simțirea.

Deci îmbrăcându-se în haina botezului creștin să fie om nou, care trăiește în dreptate și în viață sfântă dusă numai de ce este adevărat, ³⁴⁾ căci numai adevărul este însușirea lui Dumnezeu. Și omul să nu uite că este creat după chipul lui Dumnezeu. Și omul cel nou, creștinul ce a îmbrăcat la botez haina cea nouă trebuie să irăiască așa:

*Să lepede minciuna ³⁵⁾; Să spună numai
adevărul.*

Să spună numai adevărul, unul față de altul, căci toți sunt frați între ei, făcând parte din familia creștină, al cărei cap este Hristos. Și sunt toți de o potrivă, hotărâți să se sprijine, să se ajute, căci unul față de altul este un membru al corpului față de altul, de pildă ca piciorul față de mână. Unul fără altul nu pot trăi. Și ei sunt membre al trupului creștin, care este Biserica, al cărei cap este Domnul Isus Hristos.

32 Fapt. Ap. 3,17; 17,30 I Petru 1,14.

33) Psalm 36,10.

34) I Cor. 5,8; 13, și alte locuri.

35) Minciuna este caracteristică omului vechiu. Vezi II Tesal 2,11.

30) Vezi și Romani 9, și I Tesalon. 4,

31) Romani 1,11, 2,20.

Să nu se mânia ³⁶⁾, și chiar dacă se mânia, să nu păcătuiască. Repede să acopere mânia. Să nu lase să treacă ziua mâniat și să apună soare peste mânia lui, ca nu cumva diavolul — tatăl răutății — să găsească bun prilej și să ducă pe om la păcat.

Să nu mai fure. Dacă până acum au crezut că a fura nu este păcat, acum să-și schimbe gândul. *A fura* este un mare păcat.

Creștinul dinpotrivă nu numai nu trebuie să ia dela altul, dar să și lucreze cu drag pentru altul, care ar fi în nevoie.

Cuvânt rău să nu grăiască, căci ascultă și alții, și cuvintele rele nu sunt spre folos, ci spre pierzare. Și cuvântul bun aduce mult bine, pe când cel rău aduce nenorocire.

Toate acestea le cere apostolul dela creștini nu numai pentru folosul lor în viață, dar și pentru că corespund stării lor *de creștini și oameni*.

Ca *cameni*, sunt făcuți după chipul lui Dumnezeu și ca *creștini* au primit la botez Duhul stânt al Domnului, care locuște în ei. Fapte ca

36) Aci dă apostolul întocmai cuv. Psalmului 4 v. 5.

acelea păgâne întristează Duhul sfânt de care creștinul a fost învrednicit la botez și care îi slujește ca pecete, ca semn la ziua de judecată la ziua răscumpărării. Pavel are aci o adâncă cugetare și de o deosebită finețe și anume: Pentru cel care nu este creștin, ci trăiește sub lege, păcatul este *călcarea de lege* ³⁷⁾. Pentru creștin, care este locaș al lui Dumnezeu ³⁸⁾, *păcatul este o întristare a Duhului lui Dumnezeu*.

De asemenea creștinul ca să arate că a părăsit omul cel vechiu să lepede orice *supărare sau amărăciune* ar avea împotriva cuiva; *mânia, iușimea, căvintele de hulă* sau orice *fel de răutate* nu sunt haina potrivită pentru creștin.

Dimpotrivă, bunătatea, milostenia, iertarea greșalelor pe cari le săvârșim unii față de alții, trebuie să împodobească pe creștin, căci, deși noi am păcătuit foarte mult față de Dumnezeu, totuși, după cum El în Hristos și pentru Hristos ne-a iertat, așa și noi trebuie să iertăm pe cei ce ne greșesc nouă.

Pr. POPESCU-MĂLĂEȘTI

37) Vezi Romani 4, și altele.

38) Efeseni 2,1.

Două acte privitoare la Mitropolitul Grigore al II-lea

Tot în această revistă (Anul 41 Nr. 12/510), din luna Septembrie 1923, am publicat o scrisoare a Mitropolitului Grigore al II-lea, către preoții satului *Dragoslavele*, ca să mijlocească să fie scutit de dajdie și diaconul *Savu*, împreună slujitor cu ei. Cercetând și alte acte vechi, am mai descoperit în satul *Bălilești*, încă două acte, privitoare tot la acel cuvios ierarh, despre care se știe că era foarte evlavios și purta o deosebită grijă, atât de slujitorii bisericilor, cât și de sfintele locașuri, biserici și mănăstiri.

Amândouă actele s'au păstrat la o veche familie de preoți. În 1762, Mitropolitul Grigorie, printr'o frumoasă scrisoare, îndeamnă pe toți creștinii evlavioși, să ajute cu ce vor putea, la clădirea bisericii din satul Bălilești. Iată cuprinsul acelei scrisori:

Grigorie mlstiiu Bjiu arhiepiscop i Mitropolit Zemlea Uggrovlahi ¹⁾.

Tuturor celor ce vă aflați lăcuitori în eparhia smereniei noastre, iubitorilor de Dumnezeu pravoslavnicilor creștini, câți sînt fii adevărați sfintei, săborniceștii și apostoleștii maicii noastre besearicii răsăritului, cuvioșilor arhieriei și egumeni de pe la sfintele mănăstiri mari și mici, cucearnici protopopi i molitvelor voastre preoților, cinstiților

blagorodnici Dumneavoastră veliți boiari și ai doilea și dumneavoastră neguțătorilor și alte breasle, dela Dumnezeu tatăl a tot știutor, rugăm să vă dăruiască har, milă, pace, sănătate, viață îndelungată și spăsenie sufletească, iar dela smerenia noastră vă trimetem molitvă și blagoslovenie. După aceasta vă facem în știre că îndemnând un creștin neguțătoriu dela Giurgiovu, anume Uța, să facă o besearecă de cărămidă la satul Bălilești sud Mușcel și au și făcut gătire de cărămidă și de var și s'au apucat ca să facă înceapere, ci i s'au întâmplat moarte și au rămas lucrul jos.

Acum preoții dela acea besearecă, popa Antonie și cu tovarășul lui popa Barbul văzând că au rămas acel lucru jos și ei neavând putere să pue cealaltă cheltuială, să se facă acea besearecă, au alergat la mila iubitorilor de Dumnezeu pravoslavnicilor creștini ca oricine, au din boiari, au din neguțători, sau din alți creștini, au pământeni, sau streini să va îndemnă să dea milostenie, ca să facă acea casă dumnezească, să nu rămâe acel dumnezeesc lucru jos, cine cu mult, cine cu puțin... (urmează cu literă mai mică vre-o 4—5 cuvinte unde textul e rupt) pomenindu-vi-se numele la sfântul jărtvenic și pentru binele ce veți face, veți avea însutită plată dela Domnul nostru Iisus Hristos, care fericăște pe cei milo-

1) Păstorește dela 28 Iulie 1760 — 18 Sept. 1787.

stivi, al cărui dar rugăm să fie cu toți cu voi,
Amin.

GRIGORIE, mitropolit al Ungrovlahiei.

Martie 23 leat 1770=(1762)

Scrisoarea aceasta a fost bine păstrată, are însă aproape un rând întreg rupt, unde hârtia a fost îndoită. Semnătura mitropolitului are foarte multe înflorituri și e făcută cu litere mari, așezate pe câte 2—3 caturi.

* * *

Al doilea act este o jalbă, pe care o face un locuitor numit *Șerban*, către Mitropolitul Grigorie, împotriva unui preot numit *Matei*. După primirea ei, mitropolitul orânduiește pe protopopul județului, ca să cerceteze pricina și să facă dreptate. După cum se obișnuia în acea vreme, chiar pe jalba făcută de acel *Șerba*, se vede trecută și hotărârea mitropolitului de a se face cercetare, precum și felul în care s'a făcut împăciuirea de către protopopul județului. Iată în întregime cuprinsul acelei jelbi, precum și chipul în care s'a făcut cercetarea și împăciuirea:

Prea Sfințite părinte mitropolit,

Îaluesc prea sfinției tale pentru un preot *Matei*, ce să află în sud Mușcel, la satul Bălilești, că în vremile când au venit Moscalii, fiindcă mie îmi dăduse un negustor niște bani, ca să strâng unt; fasole, eu după ce i-am strâns ca vr'o 30, 40 ocă de unt; de fasole 200 ocă, neavând loc unde le lăsă, le-am lăsat la acel mai sus numit priot, ca să mi le păstreze și după ce au trecut 2 sapt (ămâni) am mers și le-am cerut, ca să le dau negustorului și n'au vrut să mi le dea aruncând pricină, *cum că această marfă e turcească*. Și au vândut-o Sfinția Sa cum i-au fost voia și eu am rămas răbdător și sărac până în ziua de astăzi.

Mă rog prea sfinției tale, să te milostivești asupra ticăloșiei mele, să nu rămâi sărac, să-mi orânduiești prea sfinția ta la părintele protopop (sic) ca să mi se afle dreptatea.

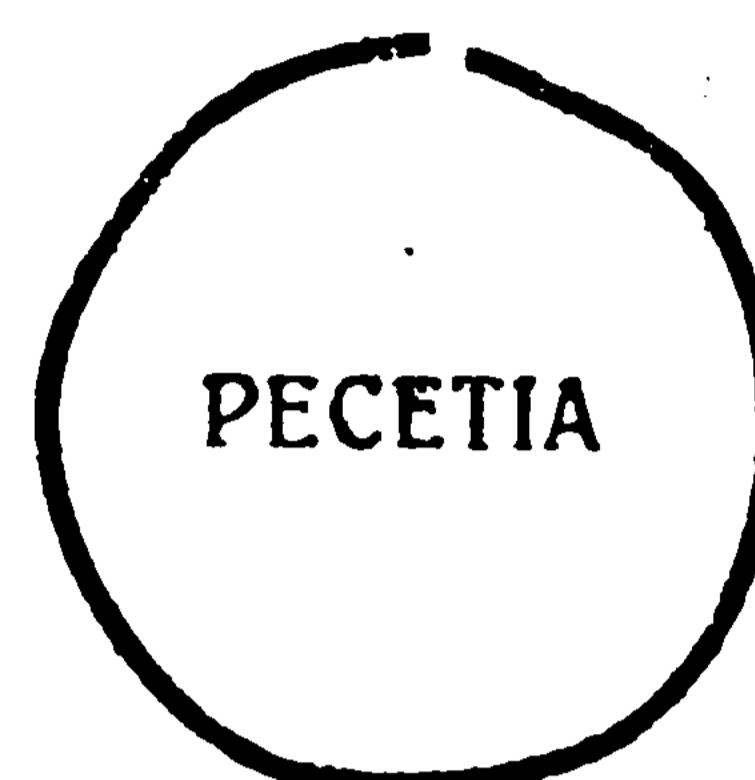
Prea plecat Sfinției tale
ȘERBAN ot Bălilești sud Muscel

Urmează apoi următoarele cuvinte:

Grigorie mlst. Bj arh(iepiscop) i mitr(opolit) Ungrovlahiei.

«Cucernice protopoape al județului, să chemi «pă acest preot dă care să jăluește și să-l pui «față cu jăluitoarul, să le cercetezi pricina și de «va avea jăluitoarul dreptate, să-i faci dreptate «și oricum va fi pricina, să ne înștiințezi.

1777 Martie 21

(In pecetie se observă o coroană, două cărți arhieresti încrucișate și felurite înflorituri.)

Iată și rezultatul cercetării făcute de protopop.

«Din prea cinstită porunca prea sfințitului părintelui mitropolit, am pus față acest jăluitoar, «ce au jăluit, pentru acest priot. Noi după jalba «lui i-am pus față și o parte și alta și i-am «împăciuit, ca să-i dea preotul o iapă și t(a)l(eri) «3 care i-au și dat nnaaintea noastră în mâna «lui Șerban jăluitoarul și să nu mai aibă a cere «numitul și alți bani la priot nimic. Pentru aceasta «i-am dat și această adeverință cu iscăliturile a «cei ce s'au aflat prioți, adică.

Iunie 29 le 1777

Pop. Cost(andin) prot(opop)

Popa Barbu proistosu

Popa Mihai marlor

Popa Niță ot Bajești marlor.

Scrisul protopopului Constantin este foarte anevoe de descifrat. Din cetirea celor de mai sus, se poate bine vedeă chipul umilit în care Șerban cere să i se facă dreptate, ce măsuri a luat mitropolitul și cum i-a împăcat protopopul județului.

Preot IOAN RAUȚESCU
Dragoslavele-Muscel

Adevăratul naturalist nu poate pătrunde nicăieri în cunoașterea tainelor naturii, fără a băga de seamă degetul lui Dumnezeu.

Chimistul R. BOYLE.
amândoi citați după: *Gibt es für den modernen Menschen Wirkliche Hindernisse des Glauben?*
de L. Hinsichs. — Geisweid, pag. 10.

O CARTE RUSEASCA DESPRE BISERICA BUCOVINEI DE ACUM 50 DE ANI¹⁾

Guvernul austriac s'a îngrijit și de clerul de mir, care, sub toate raporturile, lăsa foarte mult de dorit. Nu avea o situație materială, lucru care-l făcea să se ocupe numai de căpătarea acestei materii, pentru a-și întreține numeroasele lor familii și de aceea și partea pastorală lăsa foarte mult de dorit. În consecință, a redus numărul clericilor, care era prea mare față de nevoile poporului: din 448 clerici, a lăsat numai 259 persoane. Treapta de diacon a desființat-o cu totul. Pentru orașele Cernăuți, Suceava și Câmpulung, s'a admis numai câte patru preoți ortodocși, în Boian 3, iar în satele cu câte 150 de curți, numai câte un preot, în cele cu 250 curți, câte 3 preoți. Mărirea numărului populației, aduce după sine și adăogarea unui al doilea preot, după ce aceasta o hotăra episcopul eparhiot cu autoritatea hoisrat-ului, pe baza dovezilor din partea autorităților civile, din satele respective. Cele 186 de parohii bucovinene, cari aveau în grija lor 27.245 curți, erau puse sub conducerea a 6 protopopi de cerc, cari se alegeau dintre preoții de parohii. Fiecărui preot i s'a dat 44 Joch-uri de pământ cultivabil, obligând pe credincioși să lucreze două zile pe an. Pentru fiecare slujbă, s'a fixat o taxă anumită.

Bucata de pământ, despre care am vorbit mai sus, precum și averea lor mobilă, erau scutite de orice contribuții, împovărându-i cu un bir anual:

a) În folosul episcopului eparhial, de câte 3 creștari de fiecare curte și

b) În folosul protoiereului cercului respectiv, de câte o măsură de porumb, în natură, sau în bani, câte 1 florin și 30 creștari. De preot atârna ca să dea birul protopopesec în natură sau în bani. Dacă din venitul bucății de pământ, dat de fond, preotul câștigă prin cumpărare o altă bucată de pământ, atunci el este impus la toate dările către stat, cași ceilalți cetățeni, fără nicio deosebire.

Cu privire la preoții și diaconii desființați prin acest regulament, bătrâni și bolnavi, s'a hotărât cele ce urmează:

a) Preoții parohi, rămași fără locuri, au dreptul să primească după regulamentul duhovnicesc, următoarele: jumătate din partea de pământ pe care o avuseseră, când erau cu enorie, au dreptul să se ocupe cu creșterea vitelor, scutiți de orice bir și de serviciul militar. Aceste drepturi le aveau și acei preoți, cari erau bătrâni și neputincioși. Pot să ocupe posturile libere de preoți până la numărul fixat de regulament, iar

când sunt fără parohie, se bucură de toate drepturile cetățenești. Dacă nu răspund în timp de patru săptămâni, că primesc acel post liber, atunci pierd pentru totdeauna dreptul de a mai fi numiți la un alt loc, ca slujitor al altarului, intrând în situațiunea de simplu civil. În tot timpul cât sunt în situația de preoți, excluși din lipsa de loc, sunt datori să se supună întru totul, sub raportul disciplinei, consistoriului din Cernăuți.

Diaconii, după desființarea cu totul a treptelor, pot primi locuri de cântăreți și ponomari. Au toate drepturile și sunt supuși la impozite și sarcini civile ca orice cetățean.

Acelaș regulament duhovnicesc arată și îndatoririle preotului. a) Preotul de sat trebuie să se ferească de tot cece ar influența în rău morala poporului. Pentru diferitele slujbe pe care le face credincioșilor, preotul primește o remunerație, în legătură cu starea lor: de la unii vor lua potrivit, iar de la cei cari sunt săraci nu vor lua nimic. Numai pentru administrarea stinței împărțării preotul nu are voie să ia nimic, ca răsplată, nici sub formă bănească, nici sub cea în natură. Nu i se îngăduie să fie martor la facerea de testamente, nu are voie să se ocupe cu creșterea vitelor, sau cu ori ce fel de comerț. Nimic nu trebuie să abată privirea preotului de la îndatoririle sale preoțești. Nu i se permite să meargă prin cârciumi, nici să vândă vin, precum nici să muncească la lucru obișnuit (Bemengung mit knechtlicher Verrichtung). Haina preotului trebuie să fie cuviincioasă și conformă cu obiceiul bisericii locale. Pentru a fi totdeauna pregătiți a da învățătura credincioșilor lor, preoții sunt datori să citească Sf. Scriptură și să învețe tâlcuirea ei. În toate Duminicile și sărbătorile, preotul este dator să rostească predici cu cuprins religios și catehetic și să învețe poporul principiile de bază ale catehismului din 1774, editat de soborul din Carlovăț. Acele cuvântări, să fie expuse, nu atât sub forma de predici, cât sub forma de convorbiri pe înțelesul poporului. Preotul va pune chiar și întrebări credincioșilor săi, din care se va convinge că ei au deprins toate învățăturile bisericești. Toate aceste convorbiri să nu se întindă peste un ceas, pentru a nu obosi auditorul. Pe fiecare săptămână preotul este dator să controleze cunoștințele elevilor din clasele primare din punct de vedere religios, raportând despre aceasta lunar protoiereului de cerc și acesta mai departe consistoriului. Este mai mult de cât o datorie preoțească ca preotul să cerceteze pe

1. Vezi Nr. trecut.

fiecare enoriaș în necazurile sale și să intervină la autorități pentru vreun credincios, ne dând niciodată motiv de bănuială că se amestecă în chestiuni civile, ci numai atât cât se cuvine unui preot ca păstor care își pune sufletul său pentru oile sale. Toate ordinele sale, pe care le primește din partea diferitelor autorități, preotul este îndatorat a le transcrie în condica parohială în mod cronologic, care se numește: «K. K. Landesfürstliche Verordnungen und Gesetze in Publico Ecclesiasticis». Toate formalitățile privitoare la căsătoria credincioșilor privesc pe autoritățile civile, preotul nefiind obligat de cât cu săvârșirea slujbei bisericești. El trebuie să înscrie nașterile, căsătoriile și morțile în condici speciale, care poartă titlul: «Status animarum parochiae N. N.», unde preotul își înscrie numele tuturor parohienilor săi cu indicația anului nașterii și a treptei cunoștințelor lor religioase, dacă vin regulat la biserică și dacă s'au împărțășit sau nu. În timpul serviciului liturgic, credincioșii sunt ținuți să se poarte cu toată cuviința. Când preotul merge pe drum cu Sf. Taine, toți trebuie să-i dea respectul cuvenit, iar dacă merge cu dânsle noaptea, trebuie să-i preceadă cineva cu lumânarea, luminându-i drumul. Pentru toate călcările privitoare la îndatoririle sale, preotul este supus judecății consistorului, iar pentru toate celelalte greșeli, este justițiabil de tribunalele civile. Epitropii bisericilor trebuie să urmărească deplina liniște în biserică, în vremea slujbei. Preotul trebuie să poseadă toate acele calități, cari se cer de la un păstor, neadmițându-se niciun fapt, care ar lăsa vreo pată asupra vieții sale, fiind amenințat cu lipsirea de chemarea preoțească, fiind trecuți în lista cetățenilor obișnuiți. Toți trebuie să fie cetățeni austriaci. Nu poate fi preot acela care a primit hirotonia dincolo, peste granițele imperiului. Cine nu are atinsă vârsta de 25 ani, nu poate să fie preot. Până când fondul religionar va ajunge la posibilitatea să creeze cu sumele sale un seminar special pentru pregătirea tinerilor candidați, pentru preoție, să se însărcineze deocamdată de către mitropolitul de Carlovăț, o persoană căreia să i se plătească o leafă de 300 florini și 24 florini pentru căldură, având camera gratuită pentru a se ocupa cu instrucțiunea și educațiunea acestor candidați. Locul pentru șederea permanentă a acestei persoane, îl va fixa episcopul eparhiot și pregătirea candidaților se va cunoaște la un examen, pe care-l vor da în fața unei comisiuni fixate de consistoriu. Ceice vor reuși la acest examen, vor căpăta atestate, cari cu certificatul de bună purtare din partea consistoriului, vor căpăta, după aprobarea episcopului, o parohie. Câte patru elevi din școala normală, cari vor termina cei dintâi, vor fi trimiși la Lem-

berg, pentru continuarea studiilor teologice cu bursă din partea fondului religionar. După aceasta vor fi trimiși la Institutul teologic din Carlovăț, pentru continuarea studiilor lor teologice, dacă în vremea aceasta nu va fi încă deschis Institutul teologic din Cernăuți. Fiii de săteni cari vor dori să se dedice apostolatului preoțesc, vor fi trimiși la Lemberg, pe societatea fondului religionar, unde vor studia științele teologice, după care, pentru locul de preot în vreo parohie vacantă, vor da un examen.

Așezarea în parohie a unui nou candidat (Installirung) se va face de către protoiereul local sau de locțiitorul lui și cu epitropul bisericii (Kirchenvorsteher), cari prezintă pe noul preot parohienilor, arătându-i-se datoria de a se supune protoiereului ca primului reprezentant bisericesc până la episcop.

Protoiereii se aleg din sânul preoților parohi, dintre cei mai deștepți și recunoscuți ca mai muncitori și cinstiți, care pun toată grija lor pentru păstoriți. Leafa protoiereului este îndoită de cât a unui preot de parohie. Ca venituri, el capătă de la eliberarea certificatelor de căsătorie pentru fiecare din ele, 7 creițari. Protoiereul adună birul episcopal, și alte biruri cu caracter bisericesc, de la care ia o proporție stabilită de mai nainte. Fiecare preot este dator să dea protoiereului său o măsură de grâu sau trei de porumb sau, transformate în bani, 1 florin și 30 creițari. Dacă protoiereii vor îndrăzni să adune alte impozite, ca în trecut, de la preoți și parohieni, ei își vor pierde slujba, luându-li-se înapoi ceiace au adunat împotriva legii. Sarcina de a supraveghea pe protoiereii o au autoritățile civile, credincioșii și chiar epitropii bisericești. De patru ori pe an ei trebuie să cerceteze parohiile cari intră în cercul lor. Vor observa dacă sf. liturghie se săvârșește întocmai după pravilile bisericești, dacă vasele sunt sau nu curate și dacă condicile sunt ținute în orânduială. Cercetează copiii la școală asupra cunoștințelor religioase, precum și pe credincioși în casa parohului, făcând observațiunile sale și învățătorilor asupra chestiunilor, pe care trebuie să le aibă în vedere, în învățarea catehismului. În caz de neînțelegere între preoții parohi și credincioșii săi, protoiereul, însoțit de două persoane dintre credincioși și cu ajutorul autorităților civile, face cercetarea pentru a introduce pacea și liniștea. Despre vizitele sale, face dări de seamă consistoriului.

Întreținerea bisericilor, până la întărirea fondului religionar, se lasă în seama proprietarilor, dacă bisericile sunt clădite pe moșiile lor; pe seama credincioșilor, dacă bisericile sunt durate pe pământul obștesc; asupra autorităților de stat, dacă ele sunt în orașe sau pe averi ale sta-

tului. Toată grija gospodăriei bisericii de a-i cumpăra vase, veșminte și cărțile de ritual și a o întreține în stare de curățenie, cade în sarcina episcopilor (Kirchenvorsteher). De toate obiectele aparținătoare unei biserici, se va face inventar, în două exemplare, dintre care unul se va trimite consistoriului, iar altul se păstrează în arhiva bisericii respective. Despre veniturile și cheltuelile unei biserici, se țin registrele de venit și cheltuieli și, la fiecare sfert de an, se verifică de protoiereu, preot și episcop, trimițându-se la consistoriu darea-de-seamă pe care o verifică și o aprobă, aducând lucrul acesta și la cunoștința autorităților civile locale.

Conducera superioară a eparhiei o are episcopul eparhiot, care este și președintele consistoriului, care funcționează pe lângă episcopie. Consistoriul este format dintr'un arhimandrit, care uneori ține locul episcopului, unul din egumenii mănăstirilor, un protoiereu, doi preoți din clerul de mir, un membru mirean, doi cancelariști români și doi pentru limba germană și trei persoane de serviciu pe lângă consistoriu. La ședințe, pot asista una sau două persoane din partea autorităților civile.

Leafa clerului se plătea din fondul eparhial și era următoarea: episcopul 6000 florini, aceasta pentru viitor, căci lui Dosoftei Herăscu i se plătea 8000 florini, pe lângă veniturile averii dela Rădăuți, care aparținea casei episcopale; arhimandritul primește 2400 florini; egumenului, afară de leafa dela mănăstire, i se mai adaogă 10 florini pe lângă cei 460; protoiereului și celor doi preoți de mir câte 300 florini. Chestiunile cu caracter curat religios se aduc la cunoștința mitropolitului din Carlovăț precum și apelațiile celor nemulțumiți cu sentința judecătorești consistoriale.

III

Fondul religios creat prin acest regulament duhovnicesc este format din următoarele mijloace:

a) Din capitalul de bază, format din banii proveniți din vânzarea făcută, din porunca guvernului austriac, a aceior averi imobile de dincolo de hotarele Bucovinei, care, la anul 1870, crescuse până la cifra de 9.546.310 florini austriaci, dela care se luau procente în proporția de 417.699 guldeni 96 $\frac{1}{2}$ creișari;

b) Din averile imobile, cari au intrat dela început în formarea fondului și din alte averi cumpărate cu bani din fond, cari dau anual un venit de 239.284 guldeni austriaci.

Întă școlile întreținute din fondul religios:

a) Institutul teologic (Theologische Lehranstalt) cu seminarul

Din acest fond se plătește leafa episcopului, administrația eparhială, leafa clerului și a instituțiilor ortodoxe religioase. Se mai întrebuințează la clădirea și repararea bisericilor stricate, a mănăstirilor rămase și la administrarea averilor fondului. Restul de bani, care rămâne la finele anului, după facerea tuturor socotelor, adăogându-se la sumele dobândite din vânzarea vreunor averi imobile, se calculează la capitalul de bază, cu care sume se întreprind diferite afaceri cu caracter comercial; se mai cumpără alte moșii, se dă cu împrumut la diferire persoane particulare și chiar și guvernului austriac. ¹⁾

Dela începutul formării acestui fond și până în clipa alcătuirii acestei cărți, fondul a fost administrat de funcționarii guvernului, cari nu aveau legătură decât cu episcopul eparhiot. Atâta vreme cât Bucovina făcea parte integrantă din trupul Galіției, toată administrația fondului era concentrată în instituțiile de stat galițiene. După 1849, când și Bucovinei i s'a dat acelaș drept, cași celorlalte provincii austriace, de a se conduce în mod independent, administrarea fondului s'a încredințat unei direcțiuni speciale, în Cernăuți, astfel ca toate dispozițiunile privitoare la sumele fondului să se primească de la administrația provincială locală (Landesregierung) sub apropiata supraveghere a ministerului de finanțe din Viena. După 1870, în urma hotărârii din 1 Iulie 1870, din înalt ordin, supravegherea superioară asupra fondului religios bucovinean, a fost luată din mâna ministerului de finanțe și s'a dat sub conducerea celui de Culte și instrucțiune (Ministerium für Cultus und Unterricht); dispunerea de averi și sume este dată în seama administrației locale, iar conducerea lor, lăsată tot în mâinile unei direcții speciale în Cernăuți, intitulată: K. k. Direction der Güter des Bukowiner gr. or. Religionstodes). Ea este for-

de pe lângă el din Cernăuți, pentru pregătirea candidaților pentru preoție.

b) Școala de cântăreți (Kirschengesangsschule) pentru pregătirea cântăreților de biserică.

c) Școala reală superioară (Ober-Realschule) din Cernăuți, pentru instrucția generală a copiilor locali de confesiune ortodoxă.

d) Școala națională principală (Nationalhauptschule) unită cu școala pregătitoare (Präparandenschule) care are ca scop pregătirea învățătorilor pentru școale

e) Gimnaziul superior (Obergymnasium) din Suceava.

f) Școala principală (Knabenschule) din Siret.

g) Școlile sătești (Volksschulen) de prin sate, cari în 1870 se ridicau la cifra de 71.

Tot din acest fond, se plăteau lefurile tuturor profesorilor de religie din toate școlile religioase și civile ortodoxe din toată Bucovina, întreținându-se prin școli și un număr de bursieri.

1) Astfel, din sumele acestui fond, s'au dat guvernului austriac în 1870, sub formă de împrumut, 80.000 guldeni, pentru clădirea în Cernăuți a localului pentru administrația provincială (Für die Landesregierung). Tot din sumele acestui fond, s'a dat în 1859 suma de 100.000 guldeni, pentru acoperirea cheltuelilor militare, din timpul războiului Austriei cu Italia și în 1866 i s'a mai dat 60.000 guldeni, tot pentru acoperirea cheltuelilor militare în timpul războiului dintre Austria și Prusia, sume cari nu s'au mai întors niciodată în casa fondului religios.

mată din patru membri, sub prezidența șefului provinciei (Landespräsident). Salariile acestor persoane din direcție, se primesc tot din casa aceluiaș fond. Toate operațiunile de casă ale fondului se fac asupra cassei provinciale centrale ai cărui funcționari primesc leafă din fond și subvențiuni.

În vremea când se tipărește cartea, conducerea superioară a bisericii este în mâna mitropolitului, care a căpătat de curând acest titlu sub episcopul Eugeniu Hacman. Principiile lui de conducere sunt cele cunoscute din pravilele bisericii universale ortodoxe, legile și instrucțiunile date de către guvernul imperial, coordonate cu cele bisericesti. Locul reședinței lui este în Cernăuți. Până la ridicarea episcopiei la treapta de mitropolie, suma cu care era întreținut anual episcopul ortodox se ridica la 15.000 guldeni austrieci, și casă de locuit închiriată și plătită special, din fond, într-o casă particulară. Toate adunările de venituri și taxele puse asupra preoților sătești, pentru primirea gramatei de numire, taxa pusă asupra fiecărei case de credincios, pentru sfințirea bisericii, antimisului, cimitirului etc., etc., au dispărut cu desăvârșire. Până la ridicarea bisericii bucovinene la treapta de mitropolie, de la răpirea Bucovinei de către Austria, alegerea noului episcop se făcea de împăratul austriac, alegându-se persoane numai dintre călugări, săvârșindu-se hirotonia lor de mitropolitul din Carlovăț, cu soborul episcopilor. Guvernul austriac interzise orice legături cu alte autorități streine bisericesti. În afacerile sale interne, episcopul eparhiot, este absolut stăpân, rămânând în atâr-nare numai de Ministerul de instrucțiune și Culte. Legătura cu acest minister o face prin administrația provincială. Veșmântul de pe deasupra obișnuit al mitropolitului este o haină lungă neagră (colorată nu există), peste haina de pe dedesubt poartă un brâu de culoare roșie, iar pe cap poartă o camilavcă, mai lată sus și mai strâmtă jos ca și orice monah, numai în biserică intră cu culion drept, iar camilovca o poartă peste culion nu ca în Rusia. Pe piept poartă panaghe și cruce, care o poartă cu lanț, iar în vremea când slujește sf. liturghie, o poartă pe o panglică.

Nu cunoaștem dintre erarhii bisericii bucovinene de la înființarea acestei episcopii până la răpirea Bucovinei de Austria, de cât numele câtorva din ierarhii acestei biserici, ca : Gheorghe Movilă, Filotei, Anastasie, Crimca, alt Anastasie, care a participat la soborul din Iași în 1642, Calistrat și Dosoftei Herăscul, sub care se răpește Bucovina ¹⁾. Stadiul în care se găsea

atunci studiul istoriei bisericesti în vremea când scrie autorul, nu putea să i dea mai mult material, cum nu i-a dat nici lui Golubinski tot prin vremea aceasta. Dosoftei Herăscul a rămas la catedră și după smulgerea Bucovinei, până la moartea sa, care a avut loc în 1789. După el, a venit Daniil Vlahovici, sârb, 1789—1822, Isaia Bălășescul, român, 1823—1834, iar în 1835 a fost numit ca episcop Eugeniu Hacman, rutean bucovinean, care a condus în chip satrapic eparhia sa, până la începutul anului 1883, când a murit, după ce-și văzuse visul cu ochii, de a se face mitropolit, după care este numit un grec, Teofil Bendella.

Hacman, în 1/13 Mai 1868, a publicat o epistolă pastorală către tot clerul bucovinean cu Nr. 4614, pe care autorul o publică în întregimea ei, pe opt pagine, după cum a aflat-o publicată în Nr. 7 a revistei «*Eparhialnâi Listoc*» — «*Foiața eparhială*» din 1868, imitând pe ierarhii răsăriteni. În această epistolă pastorală, enumără toate observațiunile sale de când s'a suit pe tronul episcopal. Amintește preoților că nu țin în regulă scriptele bisericesti, că mulți au vițiu beției, mulți nu trimit la timp taxele episcopale pe cari le dau preoții, le atrage atențiunea că rapoartele sunt neglijent scrise și cusute. A găsit mulți, cari și-au uitat limba maternă și nu au nici măcar un calendar în casele lor pentru a se conduce pe ei și pe parohieni. Din nou le atrage atențiunea să părăsească ticălosul obicei de a mai fuma, căci este o crimă, ca acela care slujește la sf. altar, să-și atingă buzele cu asemenea buruiană. Observă că lipsesc de la datoriile pastorale, neslujind în postul cel mare, umblând prin târguri neglijent îmbrăcați și ocupându-se cu comerț, cum nu se cuvine preotului. Nimeni nu va mai avea voie să părăsească parohia sa, timp de 48 ore, fără înștiințarea protoiereului respectiv. Sunt multe plângeri că preoții iau o plată prea mare pentru diferite servicii, pentru care episcopul poruncește că să ia potrivit hotărârilor guvernamentale, iar de la cei fără putere să nu ia nimic. Nu au voie să se ocupe cu cumpărări de alt pământ, pentru că le este destul cât le-a dat statul, căci nu se cuvine ca preotul să se ocupe cu comerțul, care smulge atâta vreme din lucrul duhovnicesc, înbrăcămintea prea luxoasă a unor preoți și cea prea neglijentă a altora, îl silește pe vlădica să dea porunci în acest sens. Indrăsneala pe care și-au luat-o unii preoți de a sfinți cimitire, iconostase, temelii de biserici, cari, după pravilele sfinților părinți, cad în aribuțiunile arhierelui, iar nu ale preotului, el le oprește cu

1) Dimitrie Dan : „Cronica episcopiei de Rădăuți”, Viena 1912 ; N. Iorga : „Istoria bisericii românești și a vieții religioase a Ro-

mânilor”, Vălenii de Munte, 1908—1909, 2 volume ; Wickenhaser : „Geschichte des Bistums Raadutz und des Klosters Gross-Skit” Czernowitz, 1890.

desăvârşire. Cererile clericilor de a li se mai ridica salariul, el le respinge cu îndemnul de a fi mai buni gospodari, a se îngriji în zilele mai bune. Le trage atenţiunea asupra faptului că mulţi sunt scăpătaţi, pentru că nu ştiu cum să-şi conducă gospodăria proprie. Indeamnă pe preoţi ca să înveţe poporul să nu mai cheltuiască aşa de mult cu nunţile şi cu botezurile, cumetriile. Cererile de mărirea lefi nu se pot asculta pentru că preoţii nu sunt la înălţime cu datoria pastorală. Sunt şi păstori, cari, prin fapta lor creştinească, de a-ş îndeplini îndatoririle lor faţă de enorie, se fac iubiţi de păstoriţi. Episcopul le aminteşte de acei pe cari i-a pedepsit cu luarea treptei preoţeşti, oprirea vremelnică dela săvârşirea slujbei, închiderea prin mănăstiri şi alte chipuri de pedepsire, pentru felurite fapte rele, ca beţia şi atâtea viţii, nepotrivite slujirei preoţeşti. Pe câţi călugări, cari, în loc să-şi îndeplinească făgăduinţa lor dată în faţa lumii şi lui Dumnezeu, de a fi cinstiţi şi curaţi sufleteşte, nu i-a pedepsit pentru faptele lor urâte, cari i-au făcut de răs înaintea lumii, cu tot felul de pedepse, mergând până acolo, că i-a mutat dintr'o mănăstire în alta? Ce poate fi mai urât, zice episcopul, decât, când un preot este învinuit de desfrânare, şi decât când fumează tutun şi cu mâinile necurate se atinge de sfântul prestol pentru săvârşirea sfintelor taine şi mai cu seamă când aduce sfânta şi cea fără sânge jertfă! Şi răul nepedepsit creşte. Pe câţi preoţi i-a văzut cu inele în degete şi câţi se văd în bisericile din Cernăuţi, stând în străni şi nemişcându-se când se iese cu sfintele daruri! Opreşte pe preoţi de a se ocupa cu politica cea lumească, care face pe preot să uite de datoriile sale preoţeşti. Anul 1848, este cunoscut în istoria clerului bucovinean cu multe pete. Cu toate acestea fondul religios a ajutat pe văduvele de preoţi destul de mult. Are mare ciudă pe preoţii cari scriu articole pline de venin, contra episcopului lor, în gazeta «Albina». El îi iartă. Citează aproape toate textele cari amintesc despre iertarea greşalelor fratelui. Şi el iartă, pentru că aşa li porunceşte Sf. Evanghelie. Această circulară doreşte să fie ultima circulară, fiindcă nu doreşte să mai tacă nicio observaţie nimănui dintre preoţi. Această circulară a fost dată la 1/13 Mai 1868, în Cernăuţi.

Pentru ajutorul conducerii diecezei, episcopul are consistoriul şi protoiereii. Consistoriul îşi ţine şedinţele sale sub preşedinţia episcopului respectiv, având ca ajutor pe arhimandritul vicar, protoprezviterul catedralei, patru consilieri activi, unul dintre ei se numeşte econom, apoi un schevofilax şi un hartofilax. La şedinţele consistoriului, asistă şi doi consilieri onorari. Consistoriul are o cancelarie servită de un secretar, un actuaris,

doi oficanţi şi doi acţeşişti. Arhimandritul consistoriului este în acelaş timp şi locuitorul episcopului (Stellvertreter), conducător al eparhiei şi cel mai vechi dintre persoanele din consistoriu. El se alege de către însuş episcopul Bucovinei şi se confirmă de împăratul austriac, după propunerea ministerului de instrucţie publică şi culte. Arhimandritul consistorial, neavând nicio mânăstire sub conducerea sa, totuşi se socoteşte ca aparţinând unei mănăstiri. Salariul său se dă din fondul eparhial în sumă de 3500 guldeni şi afară de aceasta, i se plăteşte chiria casei cu 210 guldeni. Cei patru consilieri activi şi cei doi onorari, se numesc de autoritatea imperială după propunerea ministerului de instrucţiune publică şi culte, şi se aleg persoane capabile pentru aceste chestiuni, după un concurs, care are loc la consistoriu. Protoprezviterul catedralei, care totdeauna trebuie să fie primul membru al consistoriului, nu primeşte un salariu deosebit de acela pe care-l primeşte ca şef al catedralei. Ceilalţi membri activi ai consistoriului se aleg, fie dintre membrii clerului de mir, fie dintre aceia ai clerului monahal. Fiecare primeşte ca leată suma de câte 1600 guldeni şi pentru casă 200 guldeni; iar în ceia ce priveşte membrii de onoare, nu primesc decât câte 200 guldeni pentru chiria casei. Ceilalţi slujbaşi, din consistoriu, se numesc de către episcopul eparhiot, după propunerea consistoriului. Secretarul primeşte 1400, actuaris 800, oficialii: unul 600, cellalt 500, al treilea 450, unul din aceşti 400 iar al doilea 350 guldeni.

În «Regulamentul consistoriului spiritual ortodox din Bucovina-Geschäftsordnung für das Consistorium des Griechisch—Orientalischen Bisthums der Bukowina» — dat în 2 Februarie 1869, se cuprind toate îndatoririle membrilor consistoriului arătate.

Conform acestui regulament, conducerea consistoriului o are episcopul eparhiot. În lipsa lui, conduce arhimandritul consistorial şi, în lipsa şi a acestuia, ia conducerea un alt membru al aceluiaş consistoriu. Persoana care ia asupra sa conducerea afacerilor cosistoriului trebuie să primească o împuternicire specială, despre care să se comunice şi Administraţiei provinciale. În caz de boală a episcopului, arhimandritul primeşte o procură pentru conducerea bisericii în tot timpul lipsei sale de la post, mărginindu-i puterea sa numai în aceia ce priveşte anumite însărcinări, pe cari numai episcopul poate să le îndeplinească. Fiecare membru din consistoriu este obligat să trăiască în oraşul de reşedinţă al episcopului şi îndatorat să lucreze acele chestiuni date de consistoriu, nu numai în orele de lucru oficial, ci şi în afară de aceste ore, pentru rezolvarea acelor chestiuni pe care trebuie să le rezolve. Toţi sunt datori să păstreze cel mai mare secret asupra

tuturor afacerilor cari trec prin consistoriu, potrivit jurământului dat de fiecare în parte. Dacă vreun membru se îmbolnăvește, atunci lucrările sale trec la alt membru, sănătos, sau se distribuie la toți, sau se dă de către episcop, comunicând aceasta Administrației provinciale, vreunui alt preot din eparhie, deși nu intră în compunerea consistoriului. Consilierii onorari se aleg dintre profesorii de teologie de la facultatea de teologie. Persoanele cari se aleg ca membri onorari nu trebuie să fie în legături de până în al patrulea grad după canoanele bisericii ortodoxe, rudenie, nici cu episcopul, nici cu ceilalți membri ai consistoriului, și sunt plătiți din fondul eparhial imediat după depunerea jurământului. Episcopul, cu membrii consistoriului, trebuie să se îngrijească să nu se știrbească nimic din învățătura Bisericii ortodoxe, precum și de starea morală a poporului. Sunt chestiuni pe cari le rezolvă singur episcopul și altele pe care le dezleagă consistoriul cu aprobarea episcopului.

Iată chestiunile pe care le rezolvă episcopul fără consistoriu:

a) Dreptul de a da circulare și epistole pastorale; luarea de măsuri pentru păstrarea stării morale printre păstoriții tuturor parohiilor, dreptul de a da învățături, instrucțiuni și povățuiri;

b) Cercetarea mănăstirilor, a bisericilor parohiale și filiale, a școalelor religioase și a școalelor primare, întrucât aceasta se atinge de dreptul episcopului;

c) Sfințirea de biserici și binecuvântarea de locuri destinate pentru cimitire;

d) Numirea înlocuitorului pentru conducerea afacerilor eparhiale și distribuirea ocupației în consistoriu între membrii lui;

e) Hirotonirea preoților, ridicarea la treptele bisericești: (cum sunt hirotonia, hirotesia, ridicarea la treapta de arhimandrit, protosinghel, egumen, protoiereu și arhidiacon), împărțirea de distincțiuni bisericești (cum sunt: binecuvântarea arhierască, brâul roșu, ridicarea la o nouă treaptă bisericească, ajutorarea bănește și împărțirea de ordine) destinarea la diferite slujbe bisericești, toate acestea cu observarea tuturor regulilor canonice;

f) Primirea a tot felul de petițiuni pentru diferite nevoi bisericești.

g) Fixarea diferitelor persoane la diferite slujbe, aprobate de împărat și ministerul instrucțiunii publice și al cultelor, după confirmarea consistoriului, pe baza petițiilor date de diferite persoane;

h) Trimiterea în concediu a membrilor din consistoriu, când nevoia o cere mai mult de cât o lună, pentru mai mult de cât acest termen se cere aprobarea consistoriului și a direcțiunii provinciale;

i) Indulgirea pedepselor date de consistoriu,

diferitelor persoane din cler, conform canoanelor bisericești;

j) Oprirea executării pedepselor în anumite cazuri date de consistoriu;

k) Episcopul are drept să însărcineze pe arhimandritul consistorial, să-l înlocuiască în lucrările consistoriale, în cazul când este absent, sau asupra altui membru din consistoriu.

Consistoriul are următoarele îndatoriri:

I. Să rezolve chestiunile în legătură cu averile bisericești; adică, are în seama sa conducerea, veniturile, cheltuielile fondului religios, adăogarea procentelor la capitalul de bază, împrumuturile la diferite instituțiuni și la diferite persoane particulare, controlarea ținerii în bună regulă a registrelor de venituri și cheltuieli, precum și avizul dat pentru numirea diferitelor persoane în administrația acestui fond. Se hotărăște mărirea salariului clericilor, în cazul când aceasta se găsește cu dreptul;

II. *Afacerile privitoare la mănăstiri, precum și la școalele religioase.* Primirea la călugărie, sfințirea în treapta de preot a călugărilor, confirmarea în treapta de egumen, conducerea mănăstirilor, supravegherea, ca în mănăstiri, clericii să ducă o viață cuviincioasă și cucernică, îngrijirea și supravegherea institutului teologic și a seminariilor și a elevilor cari se pregătesc să devină preoți, întreținuți ca bursieri ai fondului religios, primirea elevilor de clerici în seminar, împărțirea bursei pentru acești elevi, supravegherea predării lecțiilor de religie în aceste instituțiuni religioase, urmărirea predării religiei în școalele secundare, a bibliotecilor de pe lângă școalele religioase, mănăstiri și alte instituțiuni religioase;

III. *Afacerile privitoare la cultul extern, cum sunt de pildă:* cumpărarea și pregătirea prin tipărire de cărți pentru slujba bisericească, a veșmintelor bisericești, a icoanelor, a vaselor și clopotelor bisericești, sfințirea și înfrumusețarea bisericilor, planurile de construcție a diferitelor biserici, mănăstirilor, a caselor de rugăciune, a caselor parohiale, pentru cimitire, întreținerea registrelor pentru averile mobile și imobile a catedralelor, a altor biserici, a mănăstirilor, a caselor de rugăciune, asigurarea diferitelor clădiri religioase, observarea bibliotecelor protoierești, parohiale și proistoșești, îngăduirea calendarilor de a se tipări și a diferitelor cărți cu cuprins religios;

IV. *Afacerile privitoare la partea juridică a clericilor.* Aici intră păstrarea drepturilor episcopului și a întregului cler, prescripțiunile privitoare la tipărirea diferitelor circulare bisericești, deslegarea diferitelor chestiuni canonice, determinarea jurisdicțiunii, diferitelor parohii și cercuri protopopești, darea părerilor privitoare

la răsplătirea preoților și protoiereilor, demisionarea și lipsirea slujitorilor altarului de slujba lor pentru diferite greșeli, dezlegarea chestiunilor în legătură cu căsătoriile, chestiunile privitoare la cancelaria consistoriului și a persoanelor legate de toate instituțiile bisericești ;

V. *Afacerile privitoare la cucernicie și judecata bisericească.* Aici intră observarea ca preoții și protoiereii să-și îndeplinească îndatoririle lor în legătură cu chemarea lor, verificarea matriculelor lor, cercetarea jurnalelor lor, vizitarea de către protoierei, a cercurilor lor protopopești, cercetarea diferitelor călcări de bună cuviință, verificarea sentințelor date diferiților preoți și protoierei, afacerile privitoare la școalele secundare în legătură cu obiectul religiei, cari primesc burse din fondul religionar, ajutarea învățătorilor și profesorilor ajutați de către fondul religionar și ținerea socotelei de toate sentințele date contra celor pedepsiți.

VI. *Afacerile privitoare laatedrală și protoiereul ei.* Aici se referă slujba sfintei liturghii, atât înatedrală cât și în celelalte biserici, săvârșirea sfintelor taine, observarea obiceiurilor bisericești, sărbătorirea Duminicilor și a celorlalte sărbători, îndeplinirea pravilelor privitoare la spovedanie, păstrarea posturilor, distribuirea de antimise, și a afântului mir (care se aducea dela Carlovăț și alte dăți dela Chiev), cercetarea cărților de slujbă, a cărților privitoare principiilor de credință și slujbă, îngăduirea persoanelor cari trebuesc să se facă preoți, urmărirea ca serviciul să se facă după tipicul bisericesc, predica, învățătura creștină cercetarea bisericilor, instruirea persoanelor tinere cari intră în cler, adunările pastorale, sfințirea de biserici, cimitire, și alte locuri sfinte, școala de cântări, și numirea cântăreților bisericești și celorlalți slujitori bisericești.

Consilierii de onoare ai consistoriului erau obligați să fie prezenți la toate ședințele consistoriului, în care se discută tot felul de chestiuni privitoare la școli și studiul obiectelor din ele. Lucrările se distribuie fiecărui consilier activ de către episcop.

Toate afacerile care intră în consistoriu se distribuie fiecărui membru, care este îndatorat să le studieze cu toată atențiunea, scriind un referat ca concluzie. Fiecare afacere nu poate întârzia mai mult de o lună. Episcopul poate da, și fără aprobarea consistoriului, anumite chestiuni la cercetarea unui comitet special. Președintele și membrii acestui comitet sunt numiți de către episcop dintre membri consistoriului și chiar și dintre alte persoane din alte instituții clericale. Aceștia din alte instituții nu au drept la vot, dar sunt liberi să-și dea părerea în scris al afacerii care este pusă în discuție. Ședințele consistoriului au loc de două ori pe săptămână, în zilele pe cari le alege însuși episcopul. Dacă într'una din aceste zile se întâmplă să cadă vreo sărbătoare, atunci se amână a doua zi, care urmează după ziua de sărbătoare. Pot fi și ședințe extraordinare. În săptămâna primă a postului mare și a patimilor, nu pot să se fixeze ședințe, precum nici în săptămâna luminată, în săptămâna Cincizecimei, dela 24 Decembrie până la 8 Ianuarie. Ședințele pot fi obișnuite sau plenare. În cele obișnuite pot asista episcopul sau înlocuitorul lui cu jumătate din membrii lui, iar în cele plenare trebuie să asiste toți membrii. Convocarea membrilor consistoriului se face prin citațiuni. Membrii plătiți sunt obligați să vie la ședințe în mod regulat. Protopresviterul și cu consilierii onorifici pot veni când vor sau pentru a complecta locurile goale prin lipsa vreunuia din membrii activi.

ȘI. BERECHET

COMENTARIUL SFINTEI EVANGHELII ¹⁾

Trimișii fariseilor la Sf. Ioan Botezătorul

I.

INTRODUCERE

În bucata cercetată puțin înainte așteiea (nr. pe Aprilie n. c.), am văzut frământarea urzită între Evrei din pricina ivirii Sfântului Ioan Botezătorul și a propoveduirii lui. Am urmărit cele spuse de evangheliștii sinoptici în privința aceasta și am spus că și Sf. Ioan Evanghelistul are amănunte deosebite de ale sinopticilor, pe care trebuie să le cercetăm mai apoi.

Acum a venit rândul acelei bucăți. Într'însa este vorba de mișcarea iscată în sânul sinedriului din Ierusalim din pricina eșirii la iveală a Înainte-Mergătorului. În

mijlocul lor îndată s'a trezit întrebarea dacă nu cumva el este Mesia, pe care Evreii îl știau că are să vie cam în vremea aceasta.

Noi am văzut încă dela ceilalți evangheliști, că la propoveduirea Sfântului Ioan, veneau să asculte oameni din Ierusalim și din țara Iudeii și din împrejurimile Jordanului (Matei 3, 5 și următoarele; Marcu 1, 5). Evanghelistul Ioan însă ne aduce amănunte mai bogate despre emoțiunea stărnită în însăși inima vieții religioase a Evreilor, adică în ceata sinedriștilor din Ierusalim.

La cercetarea acestei bucăți trecem acum.

II.

TEXTUL

Cap. 1, 19. Și aceasta este mărturia lui Ioan, când au trimes Iudeii din Ierusalim preoți și leviți ca să-l întrebe pe dânsul: „Tu cine ești?” 20. **Și a mărturisit și n'a tăgăduit, și a mărturisit: „Nu sunt eu Hristosul”.** 21. **Și l-au întrebat pe dânsul: „Ce dar? Ilie ești tu?”** Și a zis: „Nu sunt”.—„Proorocul ești tu?” Și a răspuns: „Nu” 22. **Deci au zis lui: „Cine ești? ca să dăm răspuns aelor ce ne-au trimes pe noi. Ce zici însuși pentru sineși?”** 23. **El a zis: „Eu sunt glasul celui ce strigă în pustie: Indreptați calea Domnului, precum a zis Isaia proorocul”.** 24. **Și trimișii erau din farisei.** 25. **Și l-au întrebat pe dânsul și i-au zis lui: „Pentru ce, dar, botezi, dacă nu ești tu Hristosul, nici Ilie, nici proorocul?”** 26. **Răspuns-a lor Ioan, grăind: „Eu botez cu apă, iar în mijlocul vostru stă cel pe care nu-l știți.** 27. **Acela este celce vine după mine, carele mai nainte de mine s'a făcut, căruia nu sunt vrednic să-i dezleg cureaua încălțăminteii lui.** 28. **Aceasta s'au făcut în Vitavara, de ceia parte de Iordan, unde era Ioan botezând.**

III.

STAREA TEXTULUI

La stihul 19, cele mai multe texte au cuvintele „la dânsul”, în înlănțuirea: *au trimes Iudeii din Ierusalim la dânsul* (πρὸς αὐτόν). Ele nu se găsesc nici în textul românesc, dar se găsesc în texte însemnate, precum B, C, și altele. Ori cu ele însă, ori fără, înțelesul e acelaș.

Tot cu ele mai este o deosebire între texte, că unele le pun înainte de *au trimes*, altele după. Nici aceasta însă nu aduce o schimbare de înțeles.

La stihul 20, noi în textul românesc citim de două ori „și a mărturisit”, pe când codicele \aleph , precum și alți codici însemnați și Origen au un singur *a mărturisit*, așa că locul acela se citește mai scurt: *Și a mărturisit și n'a tăgăduit: „Nu sunt eu Hristosul”.*

La stihul 24, codicii \aleph A B C L și Origen pun cuvântul *trimișii* (οἱ ἀπεσταλμένοι) fără articol, așa că, în împrejurarea aceasta, nu mai putem traduce nici pe românește cu *trimișii*, ci numai cu: *unii dintre trimiși*, după cum și traduce Calmes: „Iară unii trimiși erau dintre farisei”. Urmează de aici că nu toți trimișii erau farisei, cum ar fi să înțelegem după citirea textului în românește. *Bisping* spune că aici este vorba de o a doua solie către Ioan Botezătorul și că aceasta era alcătuită din farisei. Lucrul însă nu e sigur și contextul nu pare a da dreptate acestei păreri. Pare că e vorba de aceeași solie.

La stihul 27, cuvintele dela începutul lui: *acesta este* (αὐτὸς ἐστίν) lipsesc din manuscriptele \aleph B C L și din multe altele, cum și dela Origen. De asemenea, tot de acolo, lipsesc și cuvintele: *care mai nainte de mine s'a făcut* (ὅς ἐμπροσθέν μου γέγονεν), care însă se

găsesc în *Textus receptus*. Dacă se află în românește, este încă o dovadă că textul nostru merge după texte care sunt din aceeași familie cu *Textus receptus*, cum ne-am mai încredințat noi și din alte bucăți de mai nainte. Deci la temelia textului nostru nu stau cele mai bune manuscripte.

La stihul 28, cele mai multe manuscripte n'au *Vitavara*, cum e în textul românesc, ci *Vitania*. Origen, care a umblat în Palestina, a spus că trebuie citit *Vitavara*, fiindcă el n'a găsit nicio Vitanie dincolo de Iordan, ci numai Vitania cea din fața Ierusalimului pe Muntele Măslinilor, la răsărit, unde se afla Lazăr cu Marta și Maria. Dar niciunul din criticii biblici de azi nu primește socotința lui Origen, ci ei sunt de părere că *Vitavara* este o prefacere făcută cu gând de îndreptare, poate chiar de Origen și care a intrat apoi în șirul textelor. Calmes însă e de părerea lui Origen. El crede că numele de *Vitavara* trebuie să fi fost la început, și apoi o greșală de copist a pus *Vitania* în locul numelui dintâi, și aceasta din pricina alăturării locului din 10, 40 cu 11, 1. Acest din urmă loc vorbește de satul lui Lazăr, iar cel dintâi de locul unde boteza Ioan. Unui cititor grăbit i s'a putut părea că este vorba tot de unul și acelaș loc și a pus tot numele de *Vitania* și locului unde boteza Ioan. Totuși și aceasta e o părere răzleață, așa că cei mai mulți rămân la părerea că la început a fost acolo cuvântul *Vitania* și nu *Vitavara*, fiindcă așa e în cele mai multe texte.

IV.

TĂLCUIREA TEXTULUI

19. Și aceasta este mărturia lui Ioan, când au trimes Iudeii din Ierusalim preoți și leviți, ca să-l întrebe pe dânsul: „Tu cine ești?”

1, Abia prin stihul acesta, evanghelistul Ioan, intră în adevărata pevestire despre ființa Sfântului Ioan Botezătorul și despre șirul faptelor evanghelice. În cele 18 stihuri de mai nainte, evanghelistul, deși pomenește de două ori de Sf. Ioan Botezătorul, dar el plutește tot în privirea răpită către lucrarea lui Dumnezeu. Cu toate că vorbește de scoborârea lui Dumnezeu în lume, dar ochii săi sunt vrăjiți de această măreție, și el nu contenește a revârsa cuvinte pline de cea mai mare în-suflețire, așa că, drept vorbind, încă nu suntem în istorie, ci evanghelistul plutește în înaltul cerului și-și frământă ființa uimită de neobișnuința celor ce vede.

Starea aceasta am văzut-o că se întinde peste cele cinci stihuri dintâi ale prologului. Dar ea nu se isprăvește cu ele. Deși cu stihul șase evanghelistul iese din veșnicie și intră în timp, fiindcă pomenește de ființa Înainte-Mergătorului, totuși el nu se satură de a-și fâlfâi încă zborul său înainte de a se scobori pe pământ și a se apuca de povestit. Starea aceasta el o ține până la stihul 19, și abia de acolo părăsește zborul său înaripat, se scoborâ pe pământ și se apucă de povestit.

Deci stihul 19 e o bucată nouă, față de cel de mai

sus. Dacă evanghelistul îl începe cu „și“, este numai pentru a arăta legătura cu cele mai înainte, că este aceeași: curgere a povestirii, nu însă că este același șir de fapte. Ceiace urmează e deosebit de ceia a fost.

2. În stihul acesta e vorba de neliniștea iscată între capii Evreilor din Ierusalim pentru ivirea Sfântului Ioan Botezătorul. Ca orice lucru nou și care trebuia să aducă schimbări adânci în toată întocmirea de până atunci a vieții evreești, faptul trebuia să stârnească o adevărată înfricoșare. Deci Eveii trebuiau să se miște și să caute să afle ce este faptul acesta. În mintea lor îndată trebuia să le vie gândul, dacă nu cumva Ioan este însuși Mesia, cum ne și spune aceasta Sf. Luca (3, 15). Chiar și fără aceasta însă, ei tot ar fi trebuit să se puie în mișcare, fiindcă erau cărmuitorii vieții religioase a Evreilor și, odată ce vedeau o așa mișcare, ca cea a Sfântului Ioan la Iordan, firește că trebuiau să vadă ce este, fiindcă ei erau paznicii acestei vieți.

3. Când citim la Sf. Ioan Evanghelistul că el scrie „Iudeii au times“, nu trebuie să înțelegem pe tot poporul evreiesc, ci numai pe fruntașii acestui popor din Ierusalim, și anume pe cei care erau protivnici ai Mântuitorului. Evanghelistul al 4-lea întrebuițează des cuvântul acesta de „Iudeii“ (de mai mult de 70 de ori, zice Fillion), pentru a însemna prin el pe capii Evreilor, care se mișcau totdeauna împotriva Mântuitorului. În ceilalți evangheliști, cuvântul acesta e întrebuițat cu mult mai rar.

Capii acestui popor erau întocmiți într'un sfat, care se numea *sanhedrin* sau *sinedriu*, după rostirea grecească. După cum am văzut când am tâlmăcit bucata din Sf. Matei, unde Irod a întrebat pe mai marii Evreilor unde are să se nască Mesia, (2, 4-5), știm că acest sfat era alcătuit din 71 de membri, care grijeau de viața religioasă a poporului. În căderea lui era să urmărească un caz ca al Sf. Ioan Botezătorul.

În acest sfat, precum știm de mai înainte, intrau toate soiurile de înfățișători ai vieții religioase... intrau și preoți, și leviți, și mireni râvnitori pentru legea Domnului care erau cunoscători ai poruncilor ei. Aceștia din urmă erau fariseii, pentru că fariseii erau mireni.

Această ceată de paznici ai legii evreești erau acei care au trimes solia la Sf. Ioan Botezătorul, fie din neliniște, pentru noutatea faptului ivit, fie din vrăjmășie, după cum scriu unii autori, ca Fillion și alții citați de el (Maldonat, Tholuck).

4. Plecați dela Ierusalim și ajunși în fața Inainte-Mergătorului, cel întâi cuvânt de întrebare al acestor soli a fost: *Tu cine ești?*

Întrebarea aceasta însă nu era despre neamul sau despre familia lui, ci despre slujba lui. „El făcea parte din tagma preoțească, și cei ce-l întrebau nu se putea să nu știe șirul neamului său. Nu tot așa era însă în ce privește slujba pe care o îndeplinea. Frânele dom-

niei fuseseră luate din mâinile neamului lui Iuda; cea din urmă săptămână din cele 70 de săptămâni de ani prezise de Daniil, începuse; Evreii așteptau pe Mântuitorul lor și, după cum citim în Suetoniu (Vespasian 4) și în Tacit (V, 13), chiar și păgânii așteptau un mântuitor. Când, deci, s'a arătat în deșertul Iudei un prooroc de o sfințenie neobișnuită (cel dintâi după 500 de ani), Luca spune: *Poporul era așteptând și cugetând toți întru inimile lor de Ioan ca nu cumva el să fie Hristos* (Luca 3, 15). Auzind astfel de păreri despre Ioan Botezătorul și poate împărtășindu-le chiar și ei, preoții și leviții l-au întrebat să le spue felul chemării sale și puterea cu care era întărit. Fie prin descoperire dela Dumnezeu, fie din alte cuvinte ale celor cu care vorbea, pe care însă evanghelistul nu le-a mai pomenit, Inainte-Mergătorul a înțeles că ținta întrebării lor era să afle dacă cu adevărat el era Mesia. De aceea le-a răspuns: „1).

20. **Și a mărturisit și n'a tăgăduit, și a mărturisit: Nu sunt eu Hristosul.** — 1. De aici la vale, urmează un șir de trei întrebări (cu cea de mai sus patru). De trei ori Sf. Ioan răspunde „nu“. Oricum sinedriștii întorc întrebarea, Inainte-Mergătorul n'are decât un singur răspuns: *Nu*. Abia la urmă, când ei au isprăvit cu întrebările despre cine ar putea fi Ioan, atunci el îi scoate din nedumerire și le spune care este chemarea și rostul lucrului său, prin pomenirea cuvintelor din Isaia, pe care le cunoaștem de mai înainte.

Felul cum evanghelistul povestește despre răspunsul Sfântului Ioan, sună întru câtva neobișnuit pentru felul vorbirii noastre. Căci evanghelistul scrie despre Sf. Ioan Botezătorul: *Și a mărturisit și n'a tăgăduit. Acest și n'a tăgăduit*, care întărește, pe cale negativă, ceiace a spus mai sus afirmativ, este cunoscutul fel al vorbirii evreești, pe care noi îi știm din multe locuri ale Vechiului Testament, unde vedem că Evreii au sistemul repețirii, întrebuițând alte cuvinte, ca să rostească tot cugetarea de mai înainte, precum în cunoscuta noastră cântare: *Doamne strigat-am către tine, auzi-mă; ia aminte glasul rugăciunii mele!* Acest fel de vorbire nu este însă numai o repetiție a celor spuse mai înainte și atât, ci aduce cu el o întărire, o apă-sare mai vie peste ce a spus mai înainte. Astfel citim, spre pildă, în cartea a IV-a a Impăraților 18, 26: *Iar poporul a tăcut și nu i-a răspuns lui un cuvânt*, sau în Proorocul Isaia: (38,1): *Rânduiește-ți casa ta, că vei muri tu și nu vei trăi*; asemenea și la apostolul Pavel: *Intru care sunt pus eu propoveduitor și apostol (adevărul zic întru Hristos, nu mint) învățător neamurilor întru credință și adevăr* (I Timotei 2, 7).

Deci când Sf. Ioan Evanghelistul zice despre Ioan Botezătorul: *și a mărturisit și n'a tăgăduit*, prin aceasta spune cu toată hotărârea că Inainte-Mergătorul

1) Ryan, *Vangeli delle Domeniche*, Roma 1910, vol. I, ed. 2, pag. 40-41.

a alungat cu totul dela sine cugetarea că ar putea fi el Mesia. El a voit ca nicio clipă să nu rămâie în gândul celor cu întrebarea că ar fi el Mesia.

2. Dar să băgăm-de-seamă, răspunsul. Din pricină că noi luăm azi numele de Hristos ca nume al unei persoane, ne-am aștepta ca răspunsul lui Ioan Botezătorul să sune: *Nu sunt eu Hristos*. Dar el nu spune așa, ci zice: *Nu sunt eu Hristos* al.

De ce *Hristosul* și nu *Hristos*?

Din pricină că pe atunci numele de Hristos nu era nume propriu de persoană, ci era numele prin care se arăta slujba înalță de Mesia. *Nu sunt eu Hristosul* era tot una cu: *nu sunt eu Mesia*, în înțelesul de: nu sunt eu acela care are slujba de Mesia.

21. Și l-au întrebat pe dânsul: „Ce dar? Ilie ești tu?” Și a zis: „Nu sunt.” — Proorocul ești tu? Și a răspuns: „Nu.”

1. Cel dintâi răspuns al lui Ioan a crescut nedumerirea solilor din Ierusalim. Căci dacă răspunsul lui a fost că nu e Mesia, atunci mintea lor trebuia să înceapă a răscoli aiurea, pentru a căuta ce alta ar mai putea fi dacă nu e Mesia. Aceasta se vede în noua lor întrebare: *Ce dar ești?* Intrînsa noi vedem nesiguranta și împrăștierea gândurilor, care umblă nelămurite în jurul ființei Botezătorului.

Dar de ce, în mijlocul acestei orbocăeli, îl întreabă dacă nu cumva el e Ilie?

Din pricină că, pe temeiul unui loc din Proorocul Maleahi, Evreii se așteptau ca, mai înainte de venirea lui Mesia, să se arate pe pământ Proorocul Ilie. În adevăr, citim acolo: *Iată, eu voi trimite vouă pe Ilie Tesviteanul, mai înainte până ce va veni ziua Domnului cea mare și luminată, care va întoarce inima tatălui spre fiu, și inima omului spre vecinul său, ca să nu vin și să bat pământul de tot* (4, 5-6).

Că tâlcuitorii legii evreești credeau astfel, vedem și din întrebarea pe care ucenicii Domnului o pun Învățătorului lor, după cum citim la Sf. Matei: *Și l-au întrebat pe el ucenicii lui, zicând: Dar (de) ce zic cărturarilor că Ilie trebuie să vie mai înainte?* (17, 10).

Deci înțelegem acum pentru care pricină solii din Ierusalim întreabă dacă e nu e Ilie.

2. Precum citim însă în stihul pe care-l tâlcuim. Ioan nu numai nu ia asupra sa cinstea de a fi Mesia, ci nici pe aceia de a fi Ilie. De aceia răspunde: *Nu sunt*.

Dar aceasta ridică acum o nedumerire din partea noastră: Dacă nu e Ilie, atunci cum spune Maleahi că va veni Ilie?

Lămurirea o avem din partea Domnului Hristos, care răspunde ucenicilor, în locul domeniit dela Matei, că Ilie cu adevărat trebuia să vie, dar el a și venit și acesta a fost însuși Ioan Botezătorul, pe care Evreii nu l-au cunoscut ca atare (Matei 17, 11-13).

Cum însă Ioan este Ilie?

Nu este Ilie cu trupul, dar este cu duhul, fiindcă

Ioan a fost prooroc în felul lui Ilie. A eșit la pustie, se hrănea din ce-i dădea pustia, așa că era mare asemănare între unul și altul. Deci tâlcuirea locului din Maleahi o avem tocmai în cuvintele Mântuitorului și știm acum că despre Ioan proorocea acela, fiindcă avea să aibă tocmai, înfățișarea lui Ilie.

Dar acum nu este contrazicere dacă Ioan răspunde solilor că el nu e Ilie, iar Mântuitorul a spus ucenicilor Săi că Ioan e Ilie.

Nu e, pentru că Ioan a răspuns despre ființa trupească a lui Ilie. El a putut spune că el nu e însuși Ilie în carne și oase, cum credeau Evreii că va veni Ilie, și în aceasta răspunsul lui nu se ciocnește de al Mântuitorului, pentru că în adevăr nu era Ilie. Dar Mântuitorul este acel care dă adevărata tâlcuire a locului dela Maleahi, și numai de acolo înainte se poate înțelege care Ilie avea să vie și ce fel de Ilie este Ioan. Sunt două stări deosebite; iar Ioan răspunde despre una, pe când Mântuitorul despre alta. Ele stau alătura dar nu se ciocnesc.

Că Ioan poate fi luat drept Ilie pe temeiul asemănării lucrului lor, se poate vedea și din cuvintele îngerului către Elisaveta: *El va merge înaintea lui (Domnului) cu duhul și cu puterea lui Ilie...* (Luca 1.17). Deci însuși îngerul pune ființa Botezătorului alătura de a lui Ilie, pentru asemănarea care va fi între unul și altul.

N'au lipsit însă tâlcuitorii, și vechi și noi, care au spus că Maleahi vorbește acolo nu de întâia venire a Domnului, ci de a doua, fiindcă numai aceasta poartă numele de *ziua cea mare a Domnului*.

Se înțelege, cineva poate afirma că însuși Ilie are să vie la judecata de apoi, fiindcă, în Scriptură aceasta se înțelege grin „ziua cea mare a Domnului”. Totuși nu trebuie uitat ca cei din V. Test., când vorbesc de „ziua Domnului” înțeleg venirea lui Mesia. Așa înțelegeau și Evreii din vremea Mântuitorului și așa a tâlcuit și Mântuitorul.

3. Dacă Dacă Ioan a răspuns că nu este el Ilie, solii caută acum alt chip despre ce ar putea fi el. De aceia l-au întrebat din nou: *Proorocule ști tu?*

Este multă nelămurire între tâlcuitori cine să fie acest *Proorocul*, despre care întreabă solii. Nici nu avem o dezlegare hotărîtă. Dintre toate părerile însă urzite din acest prilej, două mai cu seamă ies la iveală. Una este că, prin *proorocul*, trebuie să înțelegem pe Ieremia, pentru că, atunci când Domnul a întrebat pe apostoli: *Cine spun oamenii că sunt eu?* (Matei 16, 14) ei au răspuns: *Unii Ioan Botezătorul, alții, Ilie, iar alții Ieremia...*

Pentru ce credeau unii Evrei că ar putea fi Ieremia?

Ne spune Ryan: „După cartea necanonică 4 Esdra 2, 18, Isaia și Ieremia fuseseră făgăduiți sinagogii că vor veni s'o ajute ca să se curățe de păcate și să se pregătească a primi revărsarea milii lui Dumnezeu”¹⁾.

1. Op. cit., p. 45.

De aici ar urma că, dacă Ioan nu este Ilie, în mintea solilor trebuia să vie întrebarea dacă nu cumva este Ieremia.

După părerea a doua însă, care e împărtășită de cei mai mulți, când solii întreabă despre Proorocul, ei se gândesc la proorocul făgăduit Evreilor prin cuvintele lui Moisi din a doua Lege 18, 15: *Prooroc din frații ca pe mine va scula ție Domnul Dumnezeuul tău, de el să ascultați*. Dar acest prooroc nu este altul decât Mesia. Deci dacă Ioan Botezătorul a răspuns că el nu e Mesia, cum mai puteau întreba solii a doua oară, *Proorocul ești tu?* căci aceasta e tot una cu: *Ești Mesia?*

Da, dar în vremea Mântuitorului Evreii mai socoteau și altfel. Ei credeau că acesta va fi unul a cărui chemare avea să fie de a pregăti calea pentru venirea lui Mesia.

Precum am văzut, Ioan înlătură și această părere: El nu e nici proorocul.

32. Deci au zis lui: „Cine ești? ca să dăm răspuns celor ce ne-au trimis pe noi. Ce zici însuși pentru sineși?”

Dacă solii dela început erau nedumeriți despre slujirea Sfântului Ioan Botezătorul și s'au apucat să întrebe pe el să-i lămurească, ce au trebuit să fie acum, după ce Ioan nu le-a dat nicio lămurire, și la toate întrebările lor a răspuns numai cu „nu“! Ei au rămas foarte încurcați, și această stare se vede din ce întreabă ei mai apoi: *Cine ești? Ce zici însuși, pentru sineși, adică: despre tine?*

De data aceasta, ei nu mai pun înainte vreun nume pentru că isprăviseră ce gândeau ei că ar putea fi Ioan. La altceva nu se mai puteau gândi. De aceia nu mai socot un nume nou, că nu mai au de unde, și lasă toată sarcina asupra lui Ioan

Pentru a arăta toată încurcătura în care se află, ei și spun Botezătorului că trebuie să-i lămurească, fiindcă au și ei de dat răspuns celor care i-au trimes.

23. El a zis: „Eu sunt glasul celui ce strigă în pustie: îndreptați calea Domnului, precum a zis Isaia proorocul“.

1. Abia acum Ioan iese din scurtimea răspunsurilor sale, prin care arată ce nu este el, și intră în calea arătării limpezi, spunând cine este. Cuprinsul răspunsului Sfântului Ioan îl cunoaștem de când am tâlcuit locurile din evangheliștii sinoptici, în care Ioan pomeneste despre locul din Isaia care vorbește despre chemarea sa. Și în evanghelia Sfântului Ioan e vorba tot de acel loc, pe care l-am tâlcuit acolo. Numai o mică deosebire găsim între felul cum e citat Proorocul Isaia acolo și felul cum e citat aici. În sinoptici găsim că se zice *gătiți calea Domnului*, fiindcă așa e în Septuaginta (ἐτοιμάσατε), la Ioan este *îndreptați* (εὐθύνατε). Dar înțelesul e același.

Din proorocia cunoscută a lui Isaia, evanghelistul pune aici numai începutul, fiindcă el presupune cu-

noscult restul din ceilalți evangheliști. Botezătorul însă va fi supus solilor întreaga bucată din Isaia, din care evanghelistul dă numai partea întâia.

24. Și trimiși erau din farisei. 25. Și l-au întrebat pe dânsul: și i-au zis lui: „Pentru ce, dar, botezi, dacă nu ești tu Hristosul, nici Ilie, nici proorocul?”

1. Întrebarea și răspunsul urmează încă și mai încolo între soli și Ioan Botezătorul. Așa fiind însă, ne întrebăm: De ce oare evanghelistul pune stihul 24, care rupe firul acestor întrebări și răspunsuri, pentru a pune o însemnare a sa? Căci în mijlocul acestui schimb de vorbe, el adaugă acum arătarea sa că cei trimiși erau dintre farisei. Odată ce a spus la început cine erau solii, ce trebuință era ca să mai spuie aici în deosebi că între cei trimiși erau și farisei?

Evanghelistul spune aceasta pentru a face înțeleasă întrebarea care urmează. În adevăr, fariseii erau cea cea mai păstrătoare a datinilor în sânul neamului evreiesc. Ei erau dușmănoși la orice înnoire. Ceeace făcea Ioan, dacă el nu era vreuna din persoanele la care se gândiseră ei, era tocmai o înnoire neînțeleasă pentru oameni vrăjmași oricărei prefaceri, cum erau fariseii, și deci gata să se împotrivescă. Întrebarea lor din stihul 25 chiar și arată începerea acestei împotriyiri, încât fariseii, chiar dela început, sunt arătați drept cei care se împotrivesc planului de lucrare a lui Dumnezeu în lume, din pricina vederilor lor înguste și a îndărătniciei lor.

2. Odată ce trimișii au putut afla că Ioan nu este niciuna din persoanele la care s'au gândit ei că ar putea fi, nedumerirea lor trebuia să fie și mai mare. De aceia întrebările lor trebuiau să se înțească și mai mult.

Dar Ioan nu le-a răspuns că el este glasul celui ce strigă în pustie? Aceasta nu le era de ajuns?

Nu, de oarece vedem că ei trec mai departe peste acest răspuns; fără a se opri la el. După cum spune Bisping, ei ori n'au înțeles răspunsul Sfântului Ioan, ori l-au socotit numai un răspuns pentru a eși din încurcătură sau, zicem noi, poate nu știau ce înțeles hotărât să tragă din cuvintele pomenite de Sf. Ioan din Isaia. Fapt este că ei nu s'au mulțămît cu acest răspuns, ci au rămas la toate răspunsurile de tăgăduire ale Sfântului Ioan, și atunci cei dintâi gata au fost fariseii cu o nouă întrebare, în care se vede o ținută mai aprigă, ca o cerere de socoteală: Dacă nu ești nici Hristos, nici Ilie, nici Proorocul, atunci pentru ce botezi?

Întrebarea aceasta nu are în sine numai înțelesul curiozității. Nu are în sine numai dorul de a ști al omului care e nelămurit în ceva, ci cuprinde dușmănia. Ea vrea să spuie: De unde îți iei tu drept de a boteza, dacă nu ești nici cutare, nici cutare, nici cutare? Cu alte cuvinte, este ca și cum ar vrea să-l oprească, și a-i spune că n'are dreptul să facă aceasta.

Dar atunci cine ar fi avut dreptul să boteze?

După tradițiunile rabinilor, pe care le găsim cuprinse în Talmud, Evreii credeau că Mesia va întemeia un botez pe care-l va împărtași, sau el sau vreunul din acei care aveau să însoțească venirea Sa, precum Ilie sau proorocul. Această credință ei o întemeiau pe un loc din Ezechiil (36, 25), unde citim: *Și voi stropi peste voi apă curată și vă veți curăți de toate necurățiile voastre și de toți idolii voștri voi curăți pe voi;* și, de asemenea, pe alt loc din Zaharia (13, 1): *În ziua aceea va fi tot locul ca un izvor deschis în casa lui David, și celor ce locuiesc Ierusalimul, spre schimbare și spre curățire.*

Când sinedriștii au auzit că Ioan botează, s'au gândit la aceasta, dar dacă au auzit că Ioan nu este niciunul din acei care, după socotința lor, ar fi avut dreptul să boteze, trebuiau să-l întrebe așa cum citim aici: atunci cu ce drept botezi? Deci botezul era o faptă a vremii mesianice.

Dar fariseii erau încâlciți în tâlcuirea lor. Ei își făceau raționamente mânâși de aceste tâlcuiri. Dar ele erau greșite sau știrbe. Căci Ilie era însuși Ioan, iar Isaia arată că va veni unul care va lucra în pustie pregătind calea Domnului. Ei însă, nebăgând-în-seamă aceasta, rămâneau țintuiți în vederile lor, nu-l înțelegeau pe Sf. Ioan și se simțeau datori să se împotrivească și să-i ceară socoteală. Se înțelege, o parte din ei, fiindcă am văzut, la Sf. Matei, că unii veneau și ei la botez.

Evreii, și mai cu seamă fariseii aveau în datinele lor tot felul de spălături. Dar botezul Sfântului Ioan li se părea ceva care nu seamănă de loc cu ce făceau ei. El era cerut ca un semn afară al hotărârii cuiva de a intra într-o viață de pocăință și a-și schimba viața trecută. Acest botez era nu numai o spălare. Era o cufundare întreagă a celui botezat în apa care trebuia să însemne curățirea lăuntrică. O astfel de spălare Evreii încă nu avuseseră, și de aceea priveau fapta Sfântului Ioan ca o eșire din obiceiurile lor. Numai la domnia lui Mesia se așteptau ei, cum am văzut, să vie cu o schimbare în această privință, potrivit locurilor din Ezechiil și Zaharia arătate mai înainte. Intrucât Ioan era unul care nu li se părea legat de însuși Mesia, îl socoteau acum ca stricător de rânduieli și de aici trebuiau să se pornească cu toată vrăjmășia asupra lui.

2. Trebuie să băgăm-de-seamă și aici că, dacă evanghelistul introduce discuțiunea despre botez, fără a fi înștiințat mai înainte pe cititorii lui că Ioan boteza, este fiindcă el socotea cunoscută lucrare Sfântului Ioan din citirea celorlalți evangheliști. Deci și de aici, ca și de aiurea, se vede că evanghelistul Ioan se sprijină totdeauna pe ceilalți evangheliști și el numai întregeste și nu se mai simte dator să povestească și el încă odată lucruri cunoscute de mai înainte de la alții.

26. **Răspuns-a lor Ioan, grăind: «Eu botez cu apă, iar în mijlocul vostru stă pe care voi nu-l știți. 27. Acela este celce vine după mine carele**

mai înainte de mine s'a făcut, căruia nu sunt vrednic să-i dezleg cureaua încălțăminteii lui».

1. Răspunsul Sfântului Ioan la noua întrebare a fariseilor e foarte limpede. În acest răspuns, el arată că, prin botezul său, el nu face nicio încălcare asupra lui Mesia, fiindcă botezul său e de alt soi. Botezul meu este cu apă, zice el, adică este numai un semn văzut, o faptă din afară, nu este botezul lui Mesia, care e o faptă cu o lucrare mult mai adâncă. Am văzut la Sf. Matei (3, 11) că el a spus despre botezul Domnului că acela este cu Duh Sfânt și cu foc.

Dar Ioan trece mai dedarte, pentru a arăta că și atât cât face el tot este îndreptățit să facă, tot ca o faptă a vremii lui Mesia. Căci adaugă el: *în mijlocul vostru stă pe care voi nu-l știți*, adică Mesia se și află chiar acum în mijlocul vostru, și deci lucrarea mea este o lucrare a vremii mesianice. Fiind eu glasul celui ce strigă în pustie, aici, în pustie, îndeplinesc pregătirea vestită mai înainte prin Proorocul Isaia.

În textul nostru citim: *în mijlocul vostru stă* (στησει), așa cum se găsește și în codicele B și în Textus Receptus. Dar în codicele N, precum și în cei mai mulți codici, citim *a stat* (ἔστηκεν). Pe temeiul textului nostru, înțelesul este că Iisus se găsea atunci în mijlocul popoului evreiesc. Pe temeiul textului din urmă, înțelesul este că Iisus s'a aflat și printre mulțimea care venise la Sf. Ioan, încât de aci trebuie să tragem încheierea că faptele acestea care se desfășură între Sf. Ioan și trimișii dela Ierusalim se petrec după botezul lui Iisus, după ce Ioan s'a întâlnit cu Iisus și a putut auzi mărturia Sfintei Treimi pentru Iisus.

Acum, fie că zicem *stă*, fie că zicem *a stat*, în fața solilor din Ierusalim, Ioan întrebuiința aceiași dovadă și cuvântul său avea aceiași putere. Insemna că vremea lui Mesia a și venit și, față de o vreme atât de neobișnuită, se înțelege de ce și el face o faptă neobișnuită, ca aceea de a boteza. Fiindcă Isaia a spus că, în legătură cu venirea lui Mesia, va veni duhul care va găti calea Domnului, el nu face decât această gătire, întrebuiințând un botez care este numai o îndrumare spre botezul cu totul deosebit pe care-l va aduce Mesia.

2. Ioan spunând solilor despre Mesia: *pe care voi nu-l știți*, le arată că el, Înainte-Mergătorul, știe mult mai bine despre Mesia decât știu ei și, prin urmare, să primească dela el înștiințarea și înțelegerea dreaptă despre botezul său. De oarece Mesia a venit, el nu poate fi primit oricum, ci cu o deosebită pregătire, cu o nouă stare sufletească. Starea aceasta e cu totul de trebuință pentru niște oameni care așteaptă pe Mesia cu sete și cu dor. De aceea, dacă ei își fac în riturile lor atâtea spălături, în vremurile obișnuite ale vieții, cu atât mai mult trebuie să înțeleagă folosul unei spălături ca aceea care e botezul său, când a venit o vreme atât de deosebită.

Acesta este chipul în care Ioan lămurește lucrarea sa

3. În stihul 27, Ioan spune că deși Mesia a venit, dar, în șirul lucrării mesianice, el vine să lucreze mai pe urmă, lucrarea sa încă n'a început. Deci cuvintele *celce vine dupa mine* nu trebuiesc luate după treapta vredniciei, în înțelesul că cine e mai în urmă e mai puțin însemnat, ci în șirul vremii, adică, în ce privește timpul, Mesia vine după lucrarea Înainte-Mergătorului

4. Cuvintele *carele mai nainte de mine s'a făcut* Bisping nu le mai tâlcuiește, fiindcă zice că au fost adăogate mai târziu și lipsesc din cei mai buni codici. Aceste cuvinte însă, dacă rămân astfel cum le găsim, nu vatămă nimic, fiindcă cugetarea din ele o găsim și ceva mai nainte, la stihul 15, așa că, dacă cineva a adăogat cuvintele acestea dela stihul 27, el n'a făcut-o decât în strânsă atârnare de stihul 15, unde tocmai era vorba de propoveduirea Sfântului Ioan. Prin urmare, ce am spus despre ele acolo, se poate înțelege și despre aceste cuvinte de aici, fiindcă ele sunt una și aceeași.

5. Cuvintele *căruia nu sunt vrednic să-i dezleg cureaua încălțăminteii lui* arată marea înălțime la care Sf. Ioan vedea și cu care prețuia chemarea lui Mesia. El, care, pe de o parte, poruncește mulțimilor și stă ca un stăpân asupra fariseilor, vorbindu-le cu cuvânt aspru, prin care-i numește pui de năpârци și stă ca muștrător asupra lor, el, pe de altă parte, se micșorează de tot, când este vorba de chemarea lui Mesia. Aici spune că nu e vrednic să dezlege cureaua încălțăminteii aceluia.

Rostirea aceasta e luată din viața pe care o duceau robii în vremea de atunci. A lega sau a dezlega cureaua încălțăminteii era slujba robilor. Aceasta se socotea una dintre faptele cele mai de rând, pe care numai robii le făceau. Oamenii purtau sandale, care se țineau de picior cu curele. Robii le prindeau de picior sau le desfăceau.

Dacă Ioan își rostește raportul său către Iisus în felul acesta, înseamnă cât de sus vede el lucrarea lui Mesia și, prin urmare, câtă pregătire trebuie pentru a face o vrednică primire acestui sol al cerului.

6. Dacă între evangheliști este oarecare deosebire în ce privește sunetul acestor cuvinte (vezi Matei 3, 11, Marcu 1, 7; Luca 3, 16; și Ioan 1, 27), deosebirea este numai puțin în cuvinte, pentru că Sf. Matei, de pildă, zice: *căruia nu sunt vrednic a-i ținea încălțăminteii*. Deosebirea de cuvinte însă nu arată nicio nepotrivire de fapte. Tot lucru de rob era, fie a dezlega încălțăminteii, fie a le ținea. După cum spune Augustin, e cu puțință că Sf. Ioan a întrebuițat și o rostire și alta în mai multe împrejurări¹⁾. Prin ele, Sf. Ioan de mai multe ori a spus că el nu este vrednic să îndeplinească lui Mesia nici cele mai mici slujbe pe care cei mai din urmă robi le îndeplineau pentru stăpânii lor.

7. Care au fost impresiunile pe care le-au cules solii,

noi nu putem ști. Dar, după îngustimea inimii fariseilor, bănuim că n'au putut pleca mulțămiiți, pentru că Domnul Hristos a făcut fapte mai mari decât ale Sfântului Ioan și ei cu atât mai mult găseau pricină de a cărti. Deci cu atât mai puțin erau să găsească ei temei de a mărturisi în Ioan Botezătorul pe acel de care spune Proorocul Isaia.

La vremea lor, proorocii totdeauna au fost batjocoriți și prigoșiți, când n'au fost uciși, și numai după moartea lor erau ridicați în slavă. Mântuitorul doar spunea: *Ierusalime, Ierusalime, care ai omorât pe prooroci și ai ucis cu petre pe cei trimiși la tine...* (Matei 23,37). Deci nu erau ei să facă mai bine Sfântului Ioan. Dacă n'au apucat să-i facă ceva rău, este că lucrarea sa a fost prea scurtă și n'a fost destulă vreme până când uneltirile lor să se poată uni pentru a-l înlătura.

28. Acestea s'au făcut în Vitavara, de ceia parte de Iordan, unde era Ioan botezând.

1. Am văzut mai nainte, la starea textului, ce trebuie să cugetăm despre localitatea *Vitavara*, pe care o găsim în unele texte, dar în cele mai multe nu e *Vitavara*, ci *Vitania*. Această localitate, despre care nu se mai poate ști ceva precis, era pe undeva aproape de Iordan, fiindcă Ioan lucra unde avea apă la îndemână, precum citim la Ioan 3,2. Deci, dacă o numim *Vitania*, nu era Vitania cea de pe Muntele Măslinilor, ținutul Martei și Mariei, surorile lui Lazăr.

2. Cuvintele de *era botezând* sunt un evraism, în loc de *botexa*, cum ar trebui să zicem pe românește.

V.

TÂLCUIREA PRACTICĂ

„1. E neîndoielnic că, trimetând o solie la Ioan Botezătorul, membrii sinedriului au fost împinși nu de ardoarea pentru numele lui Dumnezeu, ci de ura pentru faima Înainte-Mergătorului și de dorința de a-l micșora în ochii poporului. Nădăjduiau să ajungă la acest capăt, oricare ar fi fost răspunsul lui. Dacă Ioan ar fi răspuns că era Mesia, ar fi fost osândit ca un înșelător plin de poftă; dacă ar fi răspuns că nu era Mesia, mărturisirea lui ar fi fost întrebuițată împotriva sa, pentru a-i micșora trecerea pe lângă ucenicii care-l credeau astfel. Cu toate acestea, dacă o ură josnică și vinovată a fost pricina care împingea pe sinedriu spre pasul pe care l-a făcut, Dumnezeu s'a slujit de împrejurarea aceasta pentru a scoate la iveală mărirea lui Iisus Hristos, făcând să fie vestită vrednicia sa mesianică; cum și pentru a da Bisericii o măreață pildă despre umilita simțire din răspunsul sfântului și pentru a ne da nouă o învățătură însemnată despre chipul de a ne purta în împrejurări atât de gingașe, unde mărturia pe care o datorim adevărului poate ajunge o cinstire pentru dragostea de noi înșine.

Aceasta e metoda urmată de Providența dumnezeiască, Tot ce se întâmplă în lume e îndreptat de o mână

1) Citat după Ryan. Op. cit., 51.

nevăzută către mărirea lui Dumnezeu. O putere prea-înaltă, încurcând planurile cele mai amănunțite ale oamenilor, întrebuițează pentru împlinirea planurilor ei mijloace care nouă ne fac la început impresiunea că sunt protivnice efectului pe care voim să-l urmărim. Scurți la vedere, deși fapte minunate, noi nu cunoaștem căile Providenței dumnezeiești, și totuși poftim să judecăm mijloacele întrebuițate de ea. Adeseori cântim pentru ceiace de fapt se întâmplă spre binele nostru și ne tânguim de ceiace este cea mai mare binefacere a noastră. Va veni vremea când, ajunși în fața lui Dumnezeu, îl vom vedea cum este, iar văzând felul minunat al lucrării sale, vom cunoaște cum *toate li se lucrează spre bine acelora adică care după voință sunt chemați* (Romani 8, 28). Așteptând acea vreme, să ne închinăm Providenței dumnezeiești, care rânduiește faptele după palnurile de nepătruns ale înțelepciunii sale; să binecuvântăm acea Providență pentru tot ceiace ne îngăduie să cunoaștem și să așteptăm descoperirea celor ce, în clipa de față, ea socotește că este bine să ne ascundă

2. Pe lângă că ne dă o pildă despre Providența lui Dumnezeu în treburile vieții, acest loc din evanghelie ne întârșează în Sf. Ioan un desăvârșit chip de umilință. Celce e cu adevărat umilit, nu-și trage asupra lui înzestrări pe care nu le are. Nu se laudă cu ce are, ci, pe cât e cu puțință, caută să le ascundă, în fața oamenilor. Nu pizmuiește nici izbânda sau podoabele altora care îl întunecă, ci e gata să mărturisească și să vestească meritele unui rival și dă în seama lui Dumnezeu și întrebuițează în slujba lui toate darurile și toate înzestrările harului său. Așa a fost felul Sfântului Ioan, cum ni-l zugrăvește evanghelistul. Pe cât îi era cu puțință, înainte-Mergătorul se ferea de a se face cunoscut drept ceiace era, mărginindu-se numa la întrebările care i se aduceau, se mulțamește să spuie umilit ceiace nu era. La sfârșit însă, i s'a cerut, de către solii celei mai înalte autorități religioase, de a spune cine este el și care e slujba sa. Silit atunci să vorbească despre înalta sa chemare, a știut să împace împlinirea acestei datorii de supunere cu practica umilinței. A spus ceiace era de trebuință, pentru a face cunoscut soiul chemării sale, pentru a arăta că slujba sa fusese prezisă de proroci și că era strâns legată de aceia lui Mesia, care era gata să vie. Dar a făcut aceasta cu frazele cele mai simple și mai strânse; mai depărtate de poftă și de trufie. Să ne așezăm o clipă

în situațiunea în care s'a aflat Sf. Ioan și să ne închipuim că ni s'ar pune nouă întrebarea aceasta: Cine ești și ce zici tu despre tine însuși? Am spune noi oare, urmând pilda sa, fără părere-de-rău, tot ceiace nu suntem și cu șovăire ceiace suntem cu adevărat? Am recunoaște cu aceiași inimă deschisă ce ne lipsește? Am întârșia cu aceiași umilință, a spune fără a fi îndatoriti, ceiace slujește să ridice cinstea noastră? Am vorbi noi cu aceleași simplitate și modestie, cum a făcut el?

Prea puțini sunt acei care, ca Ioan Botezătorul, se tem mai mult de laudă decât de ocară și care sunt doritori de a face cunoscut ce-i înjosește în cinstea obștei decât ce le aduce aplause. Dimpotrivă, cea dintâi, ba aproape singura grijă a celor mai mulți oameni este de a câștiga stima lor. Dacă cercetăm cu seninătate inima noastră, vom găsi că așa se petrece și cu noi înșine. Noi ascundem cu grijă cusururile noastre; le micșorăm cu îndemănare; iar când nu pot fi ascunse; căutăm cu cea mai subțire dibăcie de a le scuza și îndreptăți. Pe de altă parte, calitățile, adevărate ori închipuite, sunt scoase la lumină, uneori deadreptul și fără fereală, pentru a ne lăuda pe noi înșine, iar alte ori cu ocoluri și cu viclenie, căutând ca aceasta să fie făcută de alții în locul nostru. Când ne lăudăm cu ceiace credem că avem; când osândim sau tăgăduim aproapelui nostru ceiace se vede bine că noi nu avem. Lumea este o privești de gusturi și pentru cei mai mulți oameni viața e o lungă luptă pentru a-și împlini aceste gusturi. Noi voim să ne ridicăm peste ceilalți, dorim să strălucim mai mult decât alții. Cât de puțin creștinească, și, deasemenea, cât de oarbă este îngăduința față de această patimă a deșertăciunii și a ambițiunii! Dacă am fi încredințați, cum ar trebui să fim, că adevărata vrednicie e cea care vine dela Dumnezeu, vom căuta să o căutăm pentru noi înșine, cu mijloacele arătate de el. Iisus Hristos a spus verde că drumul spre înălțare e prin mijlocul umilinței și al scoborării cu însăși voința noastră, în timp ce umilința și disprețul sunt urmarea trufiei și ambițiunii. El ne lasă alegerea între mulțămirea ambițiunii în această viață, urmată de înjosirea în cea viitoare, și umilința pe pământ, răsplătită cu adevărata măreție în împărăția cerurilor. *Cine se va înălța se va smeri, și cine se va smeri se va înălța* (Matei 23, 12). Să alegem din vreme, pentruca plângerea noastră să nu fie veșnică!

Arhim. SCRIBAN

Miezul lucrurilor ne scapă și ne va scăpa totdeauna. Noi ne mișcăm printre relațiuni, absolutul nu este în stăpânirea noastră, să ne oprim înaintea a Ce nu se poate cunoaște.

CRONICA BISERICESCA

INTERNA

CUVANTAREA

I. P. Sfințitului Patriarh MIRON, la deschiderea primului sobor al mănăstirilor din Arhiepiscopia Bucureștilor, ținut în localul Sf. Sinod la 28 Aprilie 1925.

Prea Cuvioși Părinți,
Prea Cuvioase Maice,

Vă este, de sigur, tuturor cunoscut că, în săptămânile înainte de Paști, Corpurile noastre legiuitoare, Senatul și Camera, au votat legea de organizare unitară a Bisericii noastre. Această lege formează o epocă în istoria Bisericii noastre, căci ea unește la oaltă cele patru organizațiuni bisericesti de azi, care nu mai puteau dăinui mai departe, fără să păgubească adânc unitatea sufletească a neamului nostru; iar această unitate sufletească este cea mai puternică garanție a viitorului nostru ca neam și țară. Organizațiunea aceasta nouă privește mai ales viața bisericescă din parohie, protopopie, episcopie, mitropolie și patriarhie. Viața mănăstirească însă nu este modificată așa de adânc de noua lege, ca celelalte părți constitutive ale bisericii, pentru că mănăstirile au la baza lor o veche viață tradițională cu o desfășurare specială, proprie. Deci, pe terenul mănăstiresc, n'avem să căutăm întru atât o organizare nouă, ci avem să reîncepem mai mult o viață nouă. Și Noi, Episcopii și Sf. Sinod, am fi foarte fericiți, de vom izbuti să reinviem în toate mănăstirile viața lor veche, atât de bogată în lucrări duhovnicești și creștinești, umane, artistice, și mai ales culturale. Cei din vechiul regat cunoașteți că nicăierea ca în această parte a țării noastre n'au fost slujbe bisericesti mai pline de evlavie și cu așa sublime cântări bisericesti, ca în mănăstiri; și viața duhovnicească din ele se răsfrângea cu îmbelșugare asupra întregii vieți creștinești. În mănăstiri s'au dezvoltat și înflorit acele splendide cântări bisericesti, care fac podoaba muzicii noastre. De la Căldărușani a răsărit vestitul cântăreț de muzică bisericască, călugărul Macarie. Prin această muzică, bine executată și prin slujbele făcute cu multă evlavie și prin credință, mănăstirile au dezvoltat o influență considerabilă asupra vieții duhovnicești a întregului popor credincios.

Dar, pe lângă această viață duhovnicească izvorâtă din cântări și slujbe, care atrăgeau cu miile pela hramuri și alte sărbători poporul din sate și orașe, mănăstirile mai erau și focare de viață culturală. Aci se traduceau și se scrieau cronicile și se tipăreau scripturile. Până în vremea când tiparul nu se descoperise, călugării au fost cei dintâi care au scris cu mâna lor cronicile țării și cărțile de slujbă și de învățătură, dovedind o rară răbdare și pricepere. Muzele

noastre păstrează și azi asemenea colecții de mare preț. Diecii și pisarii din cancelariile domnești erau ori călugări deadreptul, aduși dela mănăstire, ori alte persoane cari învățaseră meșteșugul în mănăstire. Când Gutenberg a descoperit meșteșugul a scrie cărțile cu tiparul, călugării au fost cei dintâi care au înființat tipografiile, ca d. ex. la Câmpulung, la Govora, la Snagov, la Neamțu etc. și tot ei au fost și cei dintâi culegători și tipăritori. Cărțile cele dintâi, și multă vreme după aceea, s'au tipărit tot numai în mănăstire și de către călugări. Dar nu numai că monahii au tipărit și scris cărțile, ci încă tot ei au jost și colportorii. Călugărul a dus în desagii lui cărțile tipărite la Râmnic, la Buzău ori la Neamț, până dincolo, în părțile unghurene, la Tisa și Dunăre și până departe pe malurile Nistrului. Ce se tipărea în tipografiile mănăstirești, călugării duceau în desagii lor și răs-pândeau pe tot cuprinsul pământului, unde se vorbește graiul românesc. Acesta e un mare merit pentru unitatea limbii, culturai și a neamului.

Viața superioară, culturală a neamului nostru de pretutindenea își are obârșia și a izvorât tot din viața mănăstirească. Înainte de a veni aci, mi-a căzut în mână o carte scrisă de preotul istoric Dr. Șt. Meteș, în care încă se arată ce mare loc ocupau călugării din Muntenia și Moldova, ce mare rol au avut ei de îndeplinit în Ardeal? Din mănăstirile vechilor principate, s'a revărat mult bine asupra Ardealului. Când, în secolul al 16-lea, Calvinii au pornit Cruciada de stârpire a ortodoxismului în Ardeal, când, după aceea, puterea Calvină fu dărâmată de Catholicism, a continuat acesta, mai departe lucrarea de distrugere a ortodoxismului abia scăpat de prigoana calvină. În potriva prigoanei calvine și papistașe, călugării și vlădicii ieșiți tot din cinul monahal și veniți din Țările-Românești, au apărut cu succes credința pravoslavnică. Preoții de mir din satele Maramureșului se formau la mănăstirea Dragomirna din Bucovina. Boerii din Maramureș etc. întrețineau la curțile lor câte un călugăr din Moldova pentru creșterea și educarea fiilor lor. Prin urmare, călugării de altă dată n'au dus numai o viață pustnicească, duhovnicească, ci și una culturală superioară cu mult deasupra clerului de mir. Ba putem afirma, că monahismul a creat la început clerul de mir. La mănăstiri veneau și se pregăteau ceice aveau să devie preoți la sate. Pictorii și zugravii de biserică de cele mai mult ori erau tot călugări; și știm, cum acești meșteri nu-și începeau lucrul lor, până ce mai întâi nu ridicau rugi fierbinți către sfântul ce avea să zugrăvească. Tradiția ne-a adus până la noi legenda, că Sf. Evanghelist Luca a fost cel dintâi zugrav, care a pictat icoana Maicii Domnului și el a rămas până azi patronul zugravilor. Tot ceea ce avem mai de preț

în vechiul regat ca rămășițe ale trecutului, toată bogăția artistică și culturală, cu care ne place să ne fâlim, față de străini, este tot din mânăstiri. Prin urmare, acum când viața noastră bisericească caută să-și croiască o cale nouă, în privința mânăstirilor noi nu avem nevoie să ne batem capul, umblând după forme noi de viață, ci numai de a descoperi, de a scoate la lumină vechea și rodnică viață, care a fost cu îmbelșugare altă dată în mânăstiri.

Dacă, prin sărăcia materială, în care ne-a adus secularizarea, am căzut și în una morală și viața de mânăstire azi nu mai atrage pe nimeni, datorie avem, ca oarecând Moisi în pustie, și din stâncă să facem să țâșnească viața nouă călugărească și încetul pe încetul vom ajunge la o viață superioară, la o viață, dacă nu mai bogată ca cea a trecutului cu care ne lăudăm, cel puțin egală cu ea. Aceasta este o mare trebuință a bisericii. Și părerea mea este că reînflorirea Bisericii noastre ortodoxe române, nu este cu putință, fără de a ridica și cinul monahal pe toată linia. Cu preoții de mir căsătoriți vom putea organiza viața în parohie. Căsătoria bun lucru este și eu sunt cel dintâi care o aprob, dar unui preot cu femeie și copii nu-i poți pretinde să se ridice până la cea mai înaltă jertfă de obnegație, având îndatoriri familiare. Numai starea de călugărie e capabilă de adevărata și suprema jertfă pentru Hristos. Noi, ortodocșii, cu toate că avem moștenirea cea adevărată apostolică și în privința aceasta suntem superiori, totuși astăzi din multe puncte de vedere suntem inferiori celorlalte Biserici. Intreaga putere, organizație și strălucire a Bisericii romano-catolice e datorită numeroaselor ordine călugărești, și preoților celibatari. Această Biserică servește drept cel mai desăvârșit exemplu, unde se poate ajunge cu o armată de preoți și de călugări desinteresăți. În secolul al XVI-lea Biserica Romei a fost zguduită din temelie de reformă, de acțiunea lui Luther, și — dacă a supraviețuit acestei catastrofe protestante, — se datorește mai ales Iezuiților. Ei au salvat-o. Ceiace s'a întâmplat în Biserica papistașilor în secolul al XVI-lea, se repetă și la noi în zilele noastre. Sectarismul ne dă asalt din toate punctele de vedere și sub toate formele. Ce bine ne-ar prinde nouă azi, să avem un grup de misionari călugări, pe cari să-i folosim acolo unde se ivește primejdia?

Dar ce să ne ducem noi la exemple din alte Biserici? De nu erau călugării ortodocși din Atos, lupta pentru icoane, cu tot puternicul ajutor dat de niii împărați și împărătese — contra acestei primitive forme de protestantism — ar fi fost pierdută cu siguranță.

Deci călugării n'au datoriat să caute numai de mântuirea lor personală, ci să se îngrijească și de a celorlalți.

Când Mitropolitul Atanasie al Ardealului, sfințit aici în Țara-Românească la București, a trecut la papistași, mulți preoți cu familii și copii și impresurați de griji și nevoi — amenințați de administrație

și de puterea statului — au fost cei dintâi cari au trecut și ei și — în lipsă de vlădici și preoți de mir — poporul a rămas părăsit și mare parte a trebuit, sau să se apere singur, sau să meargă acolo, unde cu siguranță n'ar fi ajuns, dacă în locul celor apostafați s'ar fi găsit cine să ia conducerea poporului. Călugării și mânăstirile, cari se aflau atunci în Transilvania, și ele a fost nimicite. Generalul Bucov le-a dărâmat cu tunul și le-a ars cu focul, pentru că erau cuiburile, unde ortodocsia nu ceda de fel. Și atunci când Ardealul a rămas fără vlădici, fără preoți de mir și fără mânăstiri ortodocse, poporul a fost oprit și ținut în ortodoxie de unii călugări din Muntenia și Moldova, unii și din Serbia, ce se strecurau printre strejile austriace, ca prin vama Cucului; și numai astfel credința a fost salvată și poporul oprit să nu treacă întreg la unire.

Iată deci ce pildă ne dă trecutul; iată deci ce îndatoriri aveți? De am avea noi astăzi 20—30 de călugări cu pregătire superioară, am putea face ca mulți din cei înstrăinați să se reîntoarcă la ortodocsie.

V'am prezentat icoana, către care năzuim să mergem. Deci și fără legea cea nouă — urmând pildele frumoase ale trecutului — putem începe o viață nouă, care să ne ridice la viața strălucită de altă dată.

Dar, în noua lege e un principiu de bază, care se poate aplica tuturor părților constitutive ale Bisericii, deci și mânăstirilor. Acest principiu se bazează pe făgăduința mântuitorului care zice: „Eu voi fi acolo unde sunt doi sau trei adunați în numele meu“. Indemnați de înțelesul acestor cuvinte am admis, ca nu numai noi vlădicii să conducem biserica și ajacerile sale, ci să facem loc și altora: Clericilor și mirenilor. Să vină lângă noi și să conlucre în diferite consilii la binele și propășirea ei. Acest principiu s'a aplicat și la mânăstiri și s'a admis în lege, cu Chiriarhul — ori de câte ori trebuințele unei bune îndrumări a mânăstirilor vor cere, să adune pe stareți și starețele mânăstirilor și împreună să se sfătuiască și să chibzuiască cele mai bune mijloace pentru îndrumarea vieții mânăstirilor. Nu numai atât, ci chiar Sf. Sinod și-a rezervat prerogativa ca, atunci — când va fi vorba de pus la cale chestiuni, cari privesc de pildă mânăstirile, pe lângă toți vlădicii, cari de drept sunt membrii în Sf. Sinod, să cheme pe reprezentanții mânăstirilor din toată țara, spre a le asculta experiențele și luminile lor.

Deși legea va fi sancționată în 5—6 Mai,¹⁾ noi totuși — având mai târziu alte ocupațiuni — am anticipat și ne-am ținut de o plăcută datorință, să vă chemăm și împreună să cercetăm starea mânăstirilor, și unde e rău să îndreptăm, unde e bine să facem bun și unde e bun, să desăvârșim. Și aș fi foarte mulțumit, dacă veți înțelege bunele mele intenții și — mergând fiecare la metania sa — duceți aceste intenții și să

1) S'a promulgat la 6 Mai în „Monitorul Oficial“.

convingeți soborul mănăstiresc, ca de acum încolo să înceapă o viață nouă, de muncă sporită.

Sunt unii dintre voi, care cred că viața voastră mănăstirească nu se poate desfășura decât numai în formele primitive de contemplațiuni. Vor fi și asemenea cazuri de îndeletniciri pustnicești, dar mai puține și rare. Dar în general eu mă declar contra acestui chip de înțelegere al monahismului din v. XX. Fiecare ați auzit ce se spune în cea din urmă rugăciune la îmbrăcarea chipului călugăresc, atunci când i se dă crucea: «Cel ce voește să vină după mine, să se lepede de sine, să-și ia crucea sa și să-mi urmeze mie». Adică să-și ia crucea și să urmeze lui Hristos. Dar a urma pe Hristos nu însemnează numai a te trage singur în pustie și a te îngriji numai de mântuirea proprie. Pentru că, dacă Mântuitorul ar fi făcut așa, Sfânta Lui învățătură ar fi rămas necunoscută de noi și lumea mai departe s'ar fi zbatut în întunerecul neconștiinței și al păcatului; ci a urma lui Hristos însemnează să te înarmezi cu steagul crucii și sub aripile lui să chemi la mântuire pe „Tot omul ce vine în lume”.

În acest scop, trebuie să cunoști toate curentele, toate armele contrare bisericii și să te înarmezi ca să le poți combate și birui.

În nădejdea, deci, că mă veți înțelege și îmi veți da tot ajutorul pentru a reîntineri viața de altă dată, care a fost în mănăstiri, Domnul să vă binecuvinteze, să vă lumineze și să vă întărească pentru a duce la un bun sfârșit ceea ce acum purcedem să punem la cale.

În ziua de ieri, eu am adunat pe călugării și sfetnicii din jurul meu și am formulat o serie de principii, cari vi se vor citi acum în auzul tuturor și asupra cărora vă rog să vă spuneți cuvântul vostru. Cu Dumnezeu înainte!

Banchetul „SOLIDARITĂȚII”

Societatea de studii sociale-creștinești „Solidaritatea”, care nu și-a putut ține acum două luni banchetul său anual, l-a dat anul acesta, cu o împodobire mai mare ca în trecut. Comitetul său a dorit ca acest banchet să nu fie sărbătoarea obișnuită anuală, ci încă și sărbătorirea marelui eveniment al Bisericii românești, că în sânul ei s'a înființat treapta de patriarh, și apoi a mai voit sărbătorească pe d. ministru de Culte Lepădatu, pentru că a putut duce la bun capăt chestiunea Legii de unificare a Bisericii.

Banchetul s'a dat Marți seara, 2 Iunie c., la Otelul Bulevard din București, fiind de față: I. P. S. Patriarhul D. D. Dr. Miron, ministrii Al. Lepădatu, General Moșoiu, N. N. Săveanu și I. G. Duca, d. Dr. St. Bogdan, președintele „Solidarității”, V. G. Ispir, secretarul general al Ministerului Cultelor, d. Vasilescu-Valjan, directorul general al teatrelor, profesorii C. Chiricescu și Pr. I. Mihălcescu, dela facultatea de teologie din București, G. Bogdan-Duică și Pr. Dr. I. Lupaș

dela universitatea din Cluj. Arhim. Scriban, Păr. Gh. Comșa, noul ales episcop al Aradului, avocatul Popescu Tudor, d. M. Berceauu, ajutorul de primar al Capitalei, d. C. Demetrescu, președintele sindicatului ziaristilor, apoi mulți preoți și reprezentanți ai presei, în totul ca la 60 de persoane.

Șirul cuvântărilor l-a deschis I. P. S. Patriarhul, care a spus că în acea clipă se sărbătorește două însemnate evenimente ale Bisericii noastre românești ortodoxe: ridicarea ei la supremul rang de patriarhie și votarea legii fericite de organizare a Bisericii din vechiul regat și toate provinciile alipite.

Ambele aceste momente sunt rezultanta firească a virtuților și religioase și cetățenești și militare ale neamului românesc.

Gândul nostru trebuie să se îndrepte către gloriosul nostru rege.

Ca atare, să-mi dați voe să mă rog să-l restabilească bunul Dumnezeu și să-l ție mulți ani spre mândria neamului nostru românesc.

D. Dr. Ștefan Bogdan, președintele cercului „Solidaritatea”, a arătat împrejurările în care a luat naștere acest cerc. A arătat importanța celor două mari evenimente: ridicarea Bisericii noastre la rangul de patriarhie și votarea legii de organizare a Bisericii.

Ridică paharul său pentru Patriarhul Dr. Miron și pentru d. Ministru Lepădatu.

D. V. G. Ispir, secretarul-general dela ministerul de culte, a relevat munca depusă de Patriarhul Miron întru propășirea Bisericii.

A scos în evidență marea operă săvârșită de d. ministru Lepădatu prin noua lege de organizare a Bisericii. Apoi a citit o dare-de-seamă despre activitatea și succesele Solidarității.

D. General Moșoiu, ministrul lucrărilor publice, a spus: Am salutat cu cea mai mare bucurie gândul de a sărbători printr'o agapă pe acela care reprezintă în chip așa de fericit Biserica Ortodoxă din România întregită.

Patriarhia ce s'a creat nu este nu este numai o formalitate, deoarece noi românii, cu mijloace modeste am stăpânit lumea ortodoxă timp de veacuri.

Îmi aduc aminte de vremurile când Patriarhul de azi era doar episcop la Caransebeș și când eparhia îi era cotropită de dușmani. Îmi amintesc cum ne îndemna să luptăm pentru eliberarea ultimei colibe românești.

Păr. Profesor Lupaș arată rolul cel mare jucat de patriarh la Sibiiu, când era un simplu arhidiacon.

D. Valjan spune că patriarhul a ținut cea mai frumoasă predică atunci când în Senat a propovăduit dragostea de țară între toate partidele politice.

Mai vorbesc d. Ernei, de origină ungur, din partea minorităților, preoții Vasilovschi Iași, Chiricuță (Galați) Popescu (Focșani).

D. M. Berceauu, prim ajutor de primar al Capitalei, spune că, sub conducerea înaltului patriarh, s'au înființat în Capitală 57 de comitete parohiale, care toate au desfășurat o mare activitate.

D. ministru al cultelor *Al. Lepădatu*, aduce omagii primului patriarh al României-Mari. Patriarhia era colorarul firesc al unității noastre naționale. Întâmplarea a făcut ca eu să prezidez la înfăptuirea acestei legi a patriarhiei, care va rămâne ca un act istoric.

Vorbește apoi de noua lege de unificare a Bisericii și se simte fericit că a putut să-i apropie pe acei cari credeau că nu se poate realiza această unificare bisericească.

Avem credința că în curând se va stabili în statul român și în ce privește cultele cealalte, un regim tot așa de liber, cași pentru Biserică.

Șirul cuvântărilor l-a încheiat Patriarhul care a mulțumit pentru toate urările, dar a adăugat că o misiune nu se poate îndeplini decât numai prin munca tuturor. Deci a îndemnat la muncă râvnitoare pentru propășirea Bisericii.

Banchetul s'a isprăvit în voia bună a celor de față și în dorul de o viață înfloritoare în Biserică.

Clădirea noului seminar „PIMEN MITROPOLITUL“

Sâmbătă, la 30 Mai a. c., s'a pus la Dorohoi, cu mare serbare, peatra de temelie pentru noul seminar care ființează de puțini ani în acel oraș, sub direcțiunea Părintelui Econ. *D. Furtună*. Seminarul poartă numele de „Pimen Mitropolitul“, fiindcă a fost înființat în timpul și prin stăruința Inalt Prea Sfinției Sale, Mitropolitului Pimen al Moldovei.

Pentru acea zi, au sosit în Dorohoi I. P. S. S, Mitropolitul Pimen, venind dela marea serbare a hrămului înălțării dela Mănăstirea Neamțului, apoi d-nii miniștri *Al. Lepădatu* al Cultelor și *Gh. Mârzescu* al justiției, P. S. S. Episcopul *Cozma* al Dunării-de-jos, care, precum se știe, până a nu fi ales episcop, a fost tot timpul preot în județul Dorohoi. De asemenea, au mai fost de față mulți reprezentanți ai clerului din Bucovina și Basarabia.

După săvârșirea slujbei religioase pentru punerea pietrei de temelie a nouăi clădiri a seminarului, Inalt Prea Sf. Sa Mitropolitul Pimen a ținut o cuvântare în care a spus că dăruiește seminarului toată biblioteca sa și suma de 100.000 de lei. Apoi au vorbit d-nii miniștri *Lepădatu* și *Mârzescu*, deputatul *I. Pilat*, d. *G. G. Tomaziu*, primarul orașului, Păr. *D. Furtună*, directorul seminarului, și d. *C. Iancu*, directorul școlii normale din comuna *Șendriceni*.

La ceasul 1 după amiază, cei de față au luat parte la un banchet pus la cale de Primărie în cinstea înalților oaspeți sosiți în Dorohoi cu prilejul acesta de însemnătate culturală pentru oraș.

Păr. Dr. NICOLAE POPESCU, cuvântând la Academie.

A doua zi, Mercuri, 3 Iunie, preoții din București au fost străbătuți de fiorul unei înalte simțiri, văzând pe colegul lor din București, Păr. Dr. *Nicolae Popescu*, profesor la facultatea de teologie din București, că este

primit cu mare sărbătoare între membrii Academiei Române. În această zi, Sf. Sa avea să-și rostească cuvântarea de primire ca membru, în care vrednicie a fost ales acum doi ani, iar d. Iorga avea să rostească răspunsul său.

Încă înainte de ceasul 3, tot cuprinsul sălii de recepție era plin de preoții și studenții în teologie, care veniseră să guste bucuria de a vedea pe colegul și profesorul lor sărbătorit în felul acesta. Se aflau de față: I. P. S. Patriarh al României D. D. Dr. **MIRON**, I. P. S. Mitropolit **PIMEN** al Moldovei P. S. S. Arhiepiscopul *Gherontie Silistreanu*, mulți membri ai Academiei Române, în frunte cu președintele d. *Iacob Negruți*, anume d-nii *N. Iorga*, *Bianu*, *S. Mehedinti*, *N. Sadoveanu*, *Rădulescu-Motru*, *Andrei Rădulescu*, *Țițeica*, *I. Simionescu*, *Generalul Crăiniceanu*, miniștrii *Al. Lepădatu* și *I. Nistor*, d. *Octavian Goga* și, în sfârșit, mult public.

D. Iacob Negruți, ocupând scaunul prezidențial, a dat cuvântul Părintelui Dr. N. Popescu, pentru a-și rosti cuvântarea sa de primire în Academia Română despre răposatul profesor și academician, *D. Onciu*, al cărui loc îl moștenește noul academician și, după obiceiul care este, totdeauna noul ales vorbește despre înaintașul său, al cărui loc l-a luat.

Vorbind despre răposatul Onciu, Păr. N. Popescu a făcut o scurtă introducere spunând că „s'a rărit cu tot șirul excelenților profesori de istorie de la universitatea din București. Din vechea pleiadă de acum 20 de ani, a mai rămas unul singur, d. N. Iorga, care duce înainte steagul acestei munci“. A pomenit aci de foștii profesori: *Gr. Tocilescu*, *I. Bogdan*, *B. P. Hâjdău*.

A arătat despre fiecare trăsăturile deosebitoare ale lucrului lor și laturile caracteristice ale ființei lor.

Trecând la *D. Onciu*, a zugrăvit viața aceluia a cărui scaun îl moștenește. A spus despre el că a fost fiul preotului *Dimitrie Onciu* din Bucovina. Fiul său s'a născut la 1856 în satul *Straja* din Bucovina, iar copilăria și-a făcut-o în *Vicovul-de-sus*, aproape de Mănăstirea Putna, unde se află mormântul lui Ștefan cel Mare și de unde tânărul Onciu a sorbit puternicile amintiri care au hrănit caldul său patriotism.

Cultura și-a căpătat-o mai întâi în Cernăuți, unde, ca școlar în liceu, a luat parte la mișcătoarele serbări de la Putna, puse la cale, întocmite și cârmuite de *Eminescu* și *Slavici* în 1871. El trăia în legătură sufletească cu studenții care au înființat în Cernăuți societatea *Arboroasa* (numele dat pe românește al Bucovinei, care înseamnă *Țara fagilor*), societate desființată de *Nemți*, fiindcă a trimis o telegramă la Iași, cu prilejul desvelirii monumentului lui *Ghica Vodă*, domnul care a protestat la 1775 împotriva răpirii Bucovinei. În locul acesteia, *Onciu*, ca student, a înființat societatea *Junimea Română*, care a ajuns până în zilele noastre.

Din Cernăuți, el s'a dus la Viena, spre a-și desăvârși studiile în ramura istoriei. Aici a intrat în vii legături cu cercul românesc din jurul societății *România Jună*. A scris mai târziu despre puternicile amintiri

culese de aici și care l-au scuturat odată cu fiori de răscolitoare simțire când a auzit într'o vară, în grădina dela Călimănești, cântecul „Pe-al nostru steag e scris unire“, compus de Andrei Bârseanu și pe care l-a auzit în Viena.

În Viena, el a studiat la profesorul *Lorenz*, dela care a învățat teoria despre regularitatea epocilor în istorie și a ascultat cursurile iubitorului de români *Urban Iarnik*.

Luându-și doctoratul în 1884, el a venit ca profesor la Școala Normală din Cernăuți, unde a scris și studii pe care le-a tipărit în revista *Convorbiri literare*. Aceste studii l-au făcut cunoscut ca un bărbat cu mare pregătire de istoric. Întâiul său studiu a fost despre *Iuga Vodă*, al doilea despre *Dragoș*, vădindu-se ca deplin înarmat în urmărirea metodică a chestiunii și studiind să găsească adevărul.

În anul 1895, înființându-se catedra de istoria Românilor pe lângă facultatea de litere din București, D. Onciu s'a prezentat la concursul ținut la Iași, la care s'a înscris și B. P. Hâjdău, dar care n'a fost înscris de minister, fiindcă înscrierea s'a n'a fost în regulă și în termen. Titu Maiorescu a fost acel care prețuise darurile lui Onciu și el a făcut ca Onciu să poată fi numit profesor.

De aici începe cariera de profesor al lui Onciu în București, pe care a îndeplinit-o până ce s'a săvârșit din viață. Toți cei care se ocupă azi la noi cu studiile istorice sunt școlarii lui Onciu.

Răposatul profesor și academician s'a ocupat de cele mai grele chestiuni ale trecutului nostru românesc: despre stăruința Românilor în Dacia și începuturile Principatelor Române. Pe vremea lui, a eșit la iveală teoria lui *Rössler*, care susținea că noi am venit în Dacia abia târziu. Onciu a fost acel care a răspuns documentat și lui *Rössler* și celorlalți istorici străini, care ne înfățișau ca pe niște pripășiți în vreme târzie prin ținuturile Daciei.

La 1890, când s'au împlinit 600 de ani dela întemeierea Principatelor românești, Onciu a dat la lumină studiul său însemnat: *Radu-Negru și originile Principatului Țării Românești*.

El a publicat mai multe studii și în limba germană, prin care munca lui pe terenul istoric a ajuns și la cunoștința străinătății, precum: *Zur Geschichte der Bukowina; Geschichte der Bukowina; Zur Geschichte der Rumänier in Marmorosch*.

O lature simpatică și însemnată a muncii a fost cea a cuvântărilor comemorative ale lui, precum la împlinirea a 500 de ani dela moartea lui Mircea cel Bătrân, pe care a ținut-o în catedrala din București, în timpul ocupațiunii germane, și care a fost o manifestare națională împotriva poftelor bulgărești de a ne răpi Dobrogea.

Pe temeiul unei astfel de munci serios cârmuite, Păr. Popescu spune că Onciu trebuie socotit între marii noștri istorici, alături de N. Iorga și I. Bogdan. El este acel care a introdus o metodă serioasă în cercetările noastre istorice.

Noului academician i-a răspuns d. Iorga spunând:

Pentru întâia oară intră în Academie un preot din Vechiul Regat, un simplu preot, mai ieri încă diacon, purtând în sărăcie, dar cu mândrie îndreptățită, veșmântul care mai bogat a acoperit trupul lui Teoctist și al lui Macarie, al lui Eftimie și al lui Azarie, cronicarii vlădicilor, a lui Varlaam și a lui Dosoftei, a lui Antim și celorlalți; un preot care-și are biserică și-și îndeplinește zilnic datoriile față de dânsa, un smerit preot apostolic vine la noi plin de conștiința suferințelor și de blândețea mângâierilor omenirii.

Nu un preot de lume, ci un popă fiu de țaran, fără legături cu soboarele și cluburile politice, purtând, în aleasa lui cuviință, în totală lipsă de mândrie, în simplitatea scrisului său și a purtărilor, pecetea onestei sale origini rurale.

D. Iorga pomenește, apoi, de studiile însemnate pe care Sf. Sa le-a urmat în străinătate și de unde s'a întors plin de învățătură. „Știi grecește, i-a spus, înțelegi bine slavonește, ai toată știința bizantinologului“.

Pomenind de profesorul său Nicolae Dobrescu, d. Iorga stăruie puțin asupra meritelor sale de istoric, al Bisericii Românești. Indeamnă apoi pe păr. Nicolae să-și publice interesantele lecții pe care le face la universitate, și care sunt rezultatul cercetărilor migăloase asupra unei materii necercetate în amănunte.

Deși s'a cârtit că noul academician a scris puțin, în scrierile sale de până acum se întâlnește tot ce trebuie pentru a caracteriza un erudit deplin format. Exemplu: preciziunea din studiile asupra lui Nifon, delicata descriere a unor probleme de amănunte din viața Vlădicilor veacului al XVIII-lea, nobila și erudita pomenire a lui Vodă Brâncoveanu.

„Unești în aceste studii o pregătire mare cu ambiție mică, în țara unde însă ambițiile mari precedeauă pregătirile necesare“.

Arată că Păr. Popescu posedă toată știința bizantinogului, știința, răbdarea și pietatea specială a lui.

D. Iorga încheie sfătuind pe noul academician să rămâie legat de povestea acestui cler românesc, vrednic pentru faptele sale de cultură să fie cercetat până la cel din urmă călugăr cărturar, dascăl de copii, zugrav sculptor, argintar și nu mai puțin și cântăreț.

„Nu mai ești tânăr, ai scăpat de zdurdăciunile vârstei tinerești, deși, cu tot părul alb din barbă, nu ești nici bătrân, nici măcar atât ca mine. E cea mai bună vârstă a rodului sufletesc.“

„Când te primim azi sărbătorește, ne luăm dreptul de a-ți șopti la ureche: Pas de n'o pierde părinte!“.

În seara acelei zile, preoții din București și provincie au sărbătorit pe Păr. N. Popescu printr'un banchet la Seminariul Central, la care au luat parte I. P. S. Patriarh D. D. Dr. **MIRON**, cu toții admiratori Părintelui N. Popescu, și la care a vorbit *Patriarhul*, Păr. *Dumitrescu-Icoana*, Păr. *Brănișteanu* din Dâmbovița, județul Părintelui Popescu; Protoiereul *N. Popian*; Păr. Dr. *I. Mihălcescu*; avocatul *Popescu Tudor*; d. *I. Bianu*, secretarul general al Academiei Române și mulți alții.

Preoții au trăit clipe mărețe și au plecat mângâiați și fericiți de treapta înaltă la care a ajuns fratele lor, care le-a mulțămît la urmă în cuvinte calde și duioase.

Călugărirea noului ales episcop pentru scaunul Aradului.

Păr. Diacon Dr. Gh. Comșa, ales episcop pentru scaunul Aradului, despre a cărui alegere am scris în numărul trecut, a fost tuns în shisma monahală Vineri, 22 Mai, în Mănăstirea Sinaia, de către Păr. Arhim. Mitrofor *Dionisie*, starețul Sinaiei, dându-i numele de Grigorie. După săvârșirea acestei slujbe, Păr. Arhim. Dionisie a luat cuvântul în biserică și a grăit noului monah despre datoriile stării monahale, pomenind mai cu seamă de supunere și ascultare, ca datorii însemnate, atât în ramura vieții bisericești, cât și în alte ramuri de lucru ale societății. L-a îndemnat apoi să se îngrijească de Mănăstirea *Hodoș-Bodrog*, singura mănăstire de peste munți și care se află în eparhia noului ales al Aradului, cerându-i să-i dea adevărata înfățișare de mănăstire. Noul monah a răspuns cu cuvinte inimoase, făgăduind că-și va da toată silința pentru lucrul Domnului în sânul Bisericii noastre ortodoxe.

Iată acum și câteva date biografice despre noul episcop:

Cuvioșia Sa Păr. Grigorie Comșa s'a născut în ținutul Făgărașului de peste munți, în comuna *Comana-de-Sus*. Tatăl sau a fost învățător. Invățătura bisericească și-a căpătat-o în Seminarul Andreian din Sibiu. Apoi a studiat dreptul în Budapesta, de unde a eșit cu titlul de doctor în drept. Tot acest titlu de doctor l-a căpătat de curând și de la facultatea de teologie din București.

După isprăvirea studiilor teologice în Sibiu, a fost hirotonit diacon și a rămas în această stare 10 ani, slujind la catedrala din Sibiu. În vremea aceasta, a scris și la *Telegraful Român*, organul Mitropoliei din Sibiu, și la *Revista Teologică*.

Intrarea României în război a adus multe suferințe și asupra Părintelui Comșa, ca și asupra multor intelectuali români. A fost pus în lanțuri și dus de jandarmi la Ocna-Sibiului și apoi la Cluj, unde însă, în urma mijlocirilor făcute, a fost lăsat slobod. De acolo, s'a dus la Oradea-Mare, unde se afla consistoriul din Sibiu.

După război și după ce s'a făcut unirea tuturor Românilor, Păr. Comșa a fost ales deputat în întâiul și al doilea Parlament al României-Mari. Sub guvernul Averescu, a fost trimis în serviciul legațiunii noastre din Berlin, iar de acolo s'a întors și a fost numit sub-director-general în Ministerul Cultelor.

Noul ales e un bărbat chipeș, cu puternic glas de bariton și are vârsta de 36 ani. A dat totdeauna dovadă de purtare enviațioasă, a fost harnic la lucrul său și, afară de munca slujbei sale, s'a îndeletnicit mult scriind despre sectele care au năpădit în cuprin-

sul României. Le-a combătut amănunțit și cu multă vioiciune.

Trăind multă vreme în viața administrațiunii bisericești, atât la Sibiu, cât și în vremea din urmă în București, are toată experiența pentru buna cărmuire a unei eparhii, la care trebuie să pășească de acum înainte, în urma hirotoniilor de preot și arhieru care trebuie să se săvârșească în curând.

Arhim. SCRIBAN

O solemnă sărbătoare religioasă și națională

P. S. Episcop Visarion al Hotinului în comuna Chișcăreni, județul Bălți

Cu câteva zile înainte de Paști, a mers vestea că încurând va sosi în comuna Chișcăreni P. S. Episcop Visarion, va săvârși Sf. Slujbă, va vorbi cu frunțașii poporului din împrejurimi și va ține o conferință pastorală cu preoțimea cercului V, din nou înființat.

În ziua de 21 Aprilie, a treia zi de Paști, Com. Chișcăreni, sat mare, așezat în jurul unui deal, pe care stă un castel înalt, mareț și alb în mijlocul unei grădini frumoase, ce se vede de zeci de kilometri — gema de norod. Preoțimea cercului în frunte cu protopopul *N. Erimicioi*, stă în Biserică. În mijlocul satului, la arcul de triumf împodobit cu flori vii, pe deasupra cărora fâlfâia în bătaia vântului tricolorul românesc, stăteau autoritățile plășii și comunale în așteptarea scumpului oaspe. Străzile și piața comunei de lângă biserică, nu mai încăpea mulțimea poporului.

Iată, bătă ceasul 8 și văzduhul se umplu de un sunet biruitor al clopotelor, care vestea sosirea înaltului Prelat. Iată și automobilul care se oprește înaintea arcului și aci P. S. Kiriarh, însoțit de d. *M. Cateli*, prefectul județului, a fost întâmpinat cu pâne și sare de subprefectul plășii și primarul comunei.

Preoțimea cercului, cu alaiul, cântând «*Hristos a înviat*», l-a întâmpinat și, însoțindu-l, l-a condus pe Vlădica până în biserică, unde protopopul Cercului V, parohul Com. Chișcăneni, protiereul *N. Erimicioi*, mulțămind Vlădicăi de vizită, l-a rugat să ia parte la Sf. slujbă, că Domnul, văzând pe arhipăstorul, înconjurat de cler, rugându-se, va dăruî ploaie pământului însetat. Și într'adevăr, Dumnezeu a auzit rugăciunea arhipăstorului și clerului, căci a doua zi a plouat.

Se începu Sf. Slujbă, săvârșită de Episcop și de numeroși preoți ai cercului. Biserica mare și frumoasă, plină de popor, sălta de mărețla frumoasei slujbe însoțită de o cântare artistică a corului episcopal. În timpul Sf. Liturghii, a fost hirotonit ca preot absolutul seminarist teolog *D. Silvestrovici*.

După Liturghie, P. S. Episcop Visarion a ținut o cuvântare poporului, spunând cam astfel: Cinstitorilor și drept slăvitorilor creștini, nicio religie și nicio confesiune, din câte sunt pe întinsul glob, nu au așa de strălucite și sf. sărbători ca noi, ortodocșii.

Bunii și străbunii noștri tot așa au sărbătorit lumina-tele sărbători a Sf. Paști, căci sărbătoarea sărbătorilor e luminata înviere a Domnului nostru Iisus Hristos. Noi, Românii, sub scutul glorioasei armate a M. S. Regelui Ferdinand I al României Mari, sărbătorim Sf. Paști în pace, liniște, armonie și veselie frățească, iar în Rusia poporul ortodox plânge, se tânguește poate chiar înnoată și în sânge, fiind prigonit de hoardele bolșevice, fără de Dumnezeu. Pentru aceasta noi să sărbătorim aceste sărbători a luminatei învieri a Domnului, în cântări și în psalmi, aci în locașul Domnului și în Casele noastre, iar nu prin cărciume și alte locuri necuviincioase. Iată, am înființat cercul al V-lea, punct administrativ, cu reședința în Chișcăreni și v'am trimis un nou paroh, pe Preotul *N. Erimicioi*, numindu-l protopop al acestui cerc. V-i l-am trimis în floarea vieții, ca să vă poată aduce pe toți la floarea și roadele vieții duhovnicești și cred că va face aceasta. Vă îndemn și pe D-voastră, pe toți, ca să-i dați ajutor și tot sprijinul, de trebuință în activitatea ce o va desfășura.

După aceasta, vlădica, înconjurat de cler, a oficiat un Te-Deum, la care s'a cântat „Mulți ani trăiască“ M. M. L. L. Regelui Ferdinand și Reginei Maria, făuritorilor României Mari și augustei familii, Sf. Sinod, glorioasei armate, clerului, guvernului și poporului. Săvârșindu-se Te-Deumul, P. S. Episcop Visarion, împreună cu clerul, a luat masa în curtea bisericii, slujită de popor. Aci, subprefectul plășei Chișcăreni a prezentat P. S. Episcopului pe toți primarii comunelor din cerc și plasă.

În timpul mesei, prefectul județului, d. *M. Cateli*, a ridicat paharul tot pentru sănătatea M. M. L. L. Regelui și Reginei, toată augusta familie, P. S. Episcopul Visarion și pentru tot poporul, la care acesta a răspuns cu strigăte tunătoare de „Ura“. Clerul și corul episcopal cântau: „Mulți ani trăiască“ de clocoteau dealurile.

După masă, a urmat conferința pastorală, sub președinția P. S. Episcop Visarion, la care a luat parte toată preoșimea cercului, cu cântăreții.

Vlădica, arătând pentru care motive a înființat cercul al V-lea din județul Bălți, a mulțămii preoșimei pentru alegerea Protoiereului *N. Erimicioi* ca protopop de cerc, a dat multe îndemnuri, îndrumări și sfaturi bune preoșimei, cum să poată lupta împotriva imoralității și a altor boale, cari astăzi bântuie poporul, a îndemnat și pe cântăreții ca să-și caute mai serios de datorie și să ajute pe parohii lor și să formeze coruri pentru împodobirea sfintelor slujbe bisericești.

Vlădica, ca un Apostol, cu duh blând, a îngăduit preoșimei să-și exprime părerile sale din multe puncte de vedere și s'au ridicat câteva chestiuni: despre înființarea căminului cultural în comuna *Măgurile* de preot. *C. Filotei*; despre poeziile jicnitoare, ce se cetesc de cătră învățători pe la cercurile culturale școlare, cari înjosesc prestigiul preoșimei, de preotul *N. Luscalov*; despre mișcările sectarilor inochentiști, de preotul *T. Reabințev*; despre învățătorii-baptiști de

preotul *G. Derevici*; despre acela că autoritățile superioare bisericești să mijlocească la autoritățile în drept, ca poporul ce nu se supune îndreptării calendarului și continuă a serba după stilul vechi, să fie oprit de a lucra în zilele de sărbători după calendarul îndreptat, când preoții în biserică fac Sf. Slujbă și se roagă lui Dumnezeu, de preotul *I. Poclitaru*.

P. S. Episcop a binecuvântat toate propunerile și a spus că cu timpul toate se vor îndrepta și, dând binecuvântarea arhipăstorească tuturor prezenților, a închis conferința.

Câtă viață și energie nu ne-a dat nouă, preoților, această conferință și ce tablou frumos să vezi pe P. S. Episcop în mijlocul poporului înconjurat de preoșime, dând cu blândețe îndrumări și încurajând clerul, ca tata pe fii la muncă, în via Domnului, pentru Biserica lui Hristos și propășirea Neamului Românesc!

Preotul IOAN POCLITARU

Slujba de pomenire pentru Patriarhul Tihon la biserica bulgărească din Galați.

Refugiații ruși, adăpostiți în orașul nostru, auzind de încetarea din viață a vajnicului și mult încercatului lor arhipăstor, care a fost nemuritorul *Patriarh Tihon*, s'au gândit că cel mai prețios dar de recunoștință n'ar fi decât înălțarea unei rugi fierbinți către Atotputernicul, care le-a hărăzit un asemenea om, care să le apere, cu prețul vieții, credința și drepturile lor sfinte strămoșești.

În vederea acestui scop, s'au adresat Prea Sfințitului Episcop *Cosma* al Dunării de jos, prin preotul bisericii bulgare din localitate, Păr. Protoiereu *Petre Somlev*, rugându-l ca să-și ia osteneala de a le sluji Sf. Liturghie și Slujba de pomenire pentru odihna sufletului nemuritorului patriarh. P. S. Episcop a răspuns acestei poftiri cu foarte multă bunăvoință, întrucât nu era un act exclusiv al acelor cari-l ceruseră, ci era o datorie, din partea tuturor ortodocșilor, ca să ne rugăm pentru sufletul aceluia mucenic, care a apărat religia creștină ortodoxă, în clipa când era amenințată să fie călcată în picioare de cărmuitorii de azi ai poporului rusesc.

Duminică, 26 Aprilie a. c., s'a slujit Sf. Liturghie și Parastasul în biserica comunității bulgărești de către P. Sf. Episcop *Cosma* înconjurat de preoții economi *Ludovic Cosma* și *N. Filip* de la biserica *Sf. Impărați*, Protoiereu *P. Somlev*, diaconii *J. Georgescu* și *Ioachim* și scriitorul acestor rânduri, dela Catedrala Sf. Episcopii.

Răspunsurile, atât la Sf. Liturghie cât și la Parastas, au fost cântate, admirabil și în chipul cel mai reușit, de un cor format din refugiați ruși, cor care cântă în fiecare Duminică și Sărbătoare la biserica bulgărească. Cu acest prilej, am constatat câtă aplicație și dragoste au cetățenii fostului imperiu rusesc către slujbele sfinte și cu câtă artă au știut să îm-

podobească serviciul religios, care a fost foarte atrăgător și a impus tuturor evlavie și respect.

Innaintea de a se cânta *Veșnica pomenire*, p. profesor Ludovic Cosma a rostit următoarea cuvântare, pe care o dăm în întregime :

Prea Sfințite Stăpâne,

Prea Iubiți, Frați îndurerați de moartea arhipăstorului vostru, Patriarhul TIHON al Rusiei și Iubiți credincioși,

Suntem marturi la o clipă foarte însemnată din viața noastră creștinească ortodoxă. Fiii sufletești, îndurerați ai patriarhului Tihon al Rusiei, dus către Domnul mai săptămâna trecută, risipiți și ei de o soartă nemiloasă și adăpostiți pe pământul primitor al patriei noastre, s'au adunat astăzi în acest sf. locaș, sub aripile ocrotitoare ale P. S. Voastre, ca ierarh ortodox, spre a-și înălța ferbințele lor rugi către cel Atotputernic spre fericita odihnă și veșnică pomenire a părintelui lor sufletesc, care, în mâinile sale tremurând de bătrânețe și nespuse dureri sufletești, a mai ținut cu demnitate în acești ultimi, vre-o 8 ani, de grele încercări pentru națiunea și Biserica rusească, cărja patriarhală dătătoare de nădejdi a ortodocsiei încheșătoare și păstrătoare a națiunii rusești, ca și a tuturor națiunilor ortodoxe. Ce sprijin mare au fost pentru națiuni Bisericile lor și ce nădejdi, ce înflorire și ce ajutor s'a dat în trecut în numele Bisericii și ortodoxiei dela o națiune la alta ! De câte ori episcopi, mitropoliți, preoți și creștini de prin Ardealul nostru cel oropsit de asuprirea împilătorilor și chiar dela noi, n'au căpătat adăpost și ajutoare în bani, cărți tipografii, intervenții diplomatice și chiar armata dela vecina și atot puternica Rusie, prin mijlocirea Bisericii rusești, de cele mai multe ori și a ierarhilor lor ! De câte ori n'au plecat dela noi personalități ca Petru Movilă, Gavriil Bănciulescu și de câte ori soarta trecutului nostru și a domnilor noștri n'a fost în aceeași strânsă legătură cu a poporului vecin dela Răsărit, în fața primejdiilor comune ! De câte ori, înrudiți prin legături de căsătorie și sufletești, domniile noștri au luptat cot la cot și au dus bună vecinătate cu poporul vecin ! Și dacă, atâtea ori soarta ne-a adus să suferim și unele apăsări și nedreptăți din partea vecinilor noștri, le-am suportat cu nădejde și supunere la voia lui Dumnezeu, care în adevăr „ne-a certat, dar morții nu ne-a dat“. Duhul creștinesc, propovăduit de Biserică, a fost totdeauna compătitor de relele, abuzurile, nedreptățile și nenorocirile de orice fel ce ne-ar fi lovit, fie pe unii fie pe alții, și răbdător cu resemnare la orice schimbare a soartei. Experiența de veacuri ne-a învățat că degetul lui Dumnezeu conduce destinele popoarelor, el înalță pe cei smeriți și poștoară pe cei mândri și azi ceartă pe unul și mâine pe altul, ca din pășaniile unora să învețe și pe ceilalți cum să se poarte și cum să trăiască și ca indivizi și ca popor. Certarea și încercările la care a fost supus

poporul și biserica rusă, în ultimii opt ani, sunt cunoscută tuturor și paharul acestor amărăciuni pare de mult umplut pentru toți. În vârtejul prăbușirilor de tot felul, Du., cei risipiți în împrăștiere, vă refaceți sufletele, încălzindu-le cu speranța unor vremi mai bune și a unei mari renașteri a patriei Du. ca pasărea Fenix din cenușa ei.

Patriarhul Tihon, în mijlocul nenorocirii lui, s'a încovoiat poate de atâtea ori, fără a se frânge, a suferit alături de Biserica și neamul său, în aceleași calde speranțe. până când D-zeu l-a chemat la sine, când a împlinit cei 70 de ani de creștinească și mucenicească viața. Cu el s'a stins pentru o clipă nădejdea cea tare a Bisericii ortodoxe ruse, eroul ei cel neînfricoșat, până când D-zeu va da cărja lui în alte mâni mai viguroase.

Pomenirea morții lui ne dă prilejul să ne gândim la marea noastră datorie frățească, de a ne ajuta măcar prin rugăciune, sfat, mângâere, dacă nu putem și altfel, a ne da sprijinul nostru. Dela aceste sentimente, însă, pe care azi ni le prilejiți la toți, nădăjduim că, vor naște posibilitățile ca, la timpul nemerit să procedăm și la faptă în mod efectiv, căutând a le săvârși acea unire a sfintelor lui D-zeu Biserici, pentru pacea căroră mereu ne rugăm, și a ajuta la vindicarea acelor răni de moarte, ce s'a căutat a li se aduce de puterile întunerecului“. Amin.

După isprăvirea slujbei, clerul și cei de față s'au fotografiat în grup în fața bisericii, pentruca să petrulească această pioasă anunțare și prin felul acesta.

Apoi s'a servit o gustare în locuința P. Somiev, ținându-se mai multe toasturi de către : P. Sf. Episcop; Cosma, care a zis, c'a slujit c'o deosebită dragoste, de oarece interesele și legăturile noastre ortodoxe, cu cele ale bisericii ruse, au fost totdeauna comune, fiind în același luptă contra păgânismului turcesc, care ajunsese să-și bată joc de religia creștină. Apoi a laudat gestul refugiaților ruși, cari, deși sunt destul de amărăți că și-au părăsit căminurile și-au luat toiagul pribegiei, totuși n'au pregetat o clipă când a fost vorba să-și arate mare recunoștință către acel care le-a apărat credința strămoșească cu atât curaj.

P. S. Sa încurajează pe cei de față și-i îndeamnă ca să nu peardă credința și nădejdea în bunul Dumnezeu, care poartă și dispune destinele oamenilor și popoarelor. Dorește ca în curând să-și vadă căminurile și pe toți cei scumpi ai lor și să se bucure iarăși de viața liniștită de odinioară.

Mai vorbește fostul primar al Moscovei, care, în franțuzește, mulțumește P. Sf. Episcop și clerului slujitor pentru bunăvoința ce-au avut ca să li se împlinescă această dorință sufletească, urând ca întreg ortodoxismul să se alieze și să se sprijine în lupta ce trebuie s'o susțină împotriva ateismului propovăduit de comunism, socialism și jidovism.

În fine, p. profesor Ludovic Cosma, ca unul ce are legături de prietenie cu mulți dintre refugiații ruși, cunoscân-

du-le bine limba, spune frumoase vorbe la adresa Părintelui Somlev, care a îmbrățișat cu foarte multă dragoste pe fiii pravoslavnicii Biserici ruse și i-a alăturat de altarul Bisericii bulgare, unde se poate auzi o slujbă, o predică și un cor, care mișcă sufletul și-l predispune cu adevărat spre înălțare către sferile cerești. La urmă, răspunde p. Somlev, mulțumind celor de față pentru atențiunea arătată.

Astfel s'a prăznuit, de către ortodocșii ruși, bulgari și români, ziua de pomenire veșnică a celui ce a fost patriarhul Tihon al Bisericii rusești.

P. CORNELIU M. GRUMĂZESCU
dela Catedra Sf. Episcopii din Galați

Clipe sublime de la sfințirea unei biserici

În ziua sfântului marelui mucenic și purtător de biruință Gheorghie, am luat parte la sfințirea bisericii din Comuna Zărnești, jud. Buzău.

Dacă la un serviciu divin obișnuit, nu ar fi de cât preotul și cântăreții, totul s'ar mărgini la un formalism tipic și rece. Dar, nu! Când mulțimea te împresoară năvalnic, din toate părțile, toată ființa ta de păstor se preface într'un puternic motor dumnezeesc, a cărui cârmă e *Duhul Sfânt*, sălășluit în chip nevăzut în personalitatea păstorului. Și în adevăr: Lumea o cucerești pe nesimțite și o stăpânești prin o voință oțelită de origine divină, o cucerești dacă isbutești mai întâi să te cucerești pe tine însuși.

* * *

Am văzut aici cum o lume creștină ortodoxă știe să dea adevărata cinstire Casei Domnului. Am sosit la ora 9 1/2 a. m. Când privirea ni se îndreaptă din punctul „Iordana,” spre căsuțele drăgălașe, din vale, soarele trimetea sulite de foc în toate părțile, iar mai presus de toate casele, pe un tăpșan, se ridică falnică și impunătoare biserica nouă, ce se sfințește. Intrăm în sat. Ceva neobișnuit. Lumea fierbea pe toate ulițele satului. Pe drumul către biserică, sosește din urmă un bătrân ca de 70 ani. Incep vorba cu dansul:

- A sosit Prea Sfântul, moșule.
- Da, tată! De-aseară. A slujit vecernia.
- E lume multă?
- Ce să vă mai spun eu? De erî dimineață a început să vină și, Doamne! Nu știu dacă la Drăgaică o fi atâta lume.

Și moșul, tare vesel, pornise de-acasă cu carul încărcat cu bunătățile pământului, că așa se cade să mulțumim Domnului, pentru toate ce ne-a dat nouă, ospătând pe toți din darurile hărăzite de El.

Drumul spre biserică merge tot în sus. Aveam plăcută închipuire că urcăm la Ierusalim. Deodată ne pomenirăm la o cotitură și... tablou! Ne aflăm în față monumentul „Eroilor” din comună, ridicat prin stăruința obștească, în fața școalei, de-o frumusețe ră-

pitoare și de o măiestrie artistică ce cucerește, neștiind ce să admiri mai mult din toată această lucrare.

Cu multă greutate, din pricina îmbulzei, am putut străbate în curtea bisericii. Pătrund la intrare. În acest timp, clerul în frunte cu Prea sfințitul Episcop, erau împrejurul bisericii, săvârșind rugăciunile de sfințire. Corul sfintei Episcopii dădea răspunsurile referitoare, sub conducerea neobositului maestru Severeanu. Acum e momentul sublim. Se dă poruncă: „Toată lumea să iasă din biserică”, Ce era? După câteva minute se vestește poporului: *Iată! Intră Impăratul slavei.* Deodată, se deschide ușa bisericii și intră Prea Sfințitul, înconjurat de 2 diaconi și mai mulți preoți, în „veșminte strălucitoare” și popor mult, care „venise de departe să se tămăduiască de neputințele sale”.

Se dă citire Actului de temelie, din care se vede, cum și cine a înfăptuit monumentală clădire religioasă. Aici este un preot, adevărat preot, care, pătruns de dragostea mesianică, a stăruit din răspuțeri și a reușit să ridice Altar lui Dumnezeu, ce întrece în frumusețe multe locașuri nu numai de la sate, ci și de la orașele cele mai mari. Prea Sfințitul pare, evident, emoționat de însemnătatea monumentului și cu caldă privire îmbrățișează și binecuvintează pe toți, îngăduind în altar să ia parte la dumnezeasca liturgie și alți binecredincioși, în afară de cler. Când a sosit vremea să se spele „piatra”, Prea Sfințitul a îmbrăcat cămașa și „s'a încins cu ștergătorul”. Atunci a luat apă și a început a spăla piatra, arătând și nouă, cum să facem.

După aceea s'a urmat sfințirea. Nu poate trece ușor din mintea privitorului faptul când, Prea Sfințitul face semnul Sfintei Cruci, cu Sf. Mir, în cele 4 puncte cardinale, pe pereții bisericii, pecetluind sfințirea.

Perdusem acum gândul că suntea muritori. Aparțineam unei alte lumi, din afara noastră. Dar, noi murim, desigur, dacă nu știm să ne facem prețuiți în viața ce-o avem de trăit. Moartea totuși, nu înseamnă numai o despărțire a 2 elemente: Corp și suflet, ci se mai înțelege:

Intreruperea acțiunii unui mecanism ce nu mai poate continua serviciul, pentru care a fost creat. Și, slavă Domnului! noi, cu toată oboseala și cu toată înaintarea vremii, căci sosise ora 1 1/2 p. m., nu voiam să ne dăm biruinți, ci cu tot mai multă bunăvoință și putere ne îndeplineam sfânta chemare, împreună cu Supremul nostru Păstor.

* * *

Biserica, în întregime, prezintă o însemnătate deosebită și merită toată atențiunea celui mai fin observator artistic, precum și admirație profundă din partea celor ce vin într'însa să se închine. Mai deosebit, am reținut felul cum e desăvârșită catapeteasma, care farmecă ochiul și nu lasă timp cugetului să se înstreineze, în vremea rugăciunii. Dar podoaba cea mai de preț este, fără îndoială, aurul așternut pe dânsa;

în cât a fost un sacrificiu enorm pentru un popor dela sate să facă asemenea silințe și, cu atât mai vârtos, în acest timp de materialism feroce.

Iată dar că poporul știe să prețuiască viața sufletească mai mult ca pe a trupului, ridicând un asemenea Locaș sfânt, pentru prea mărirea lui Dumnezeu.

„Fiecare din noi avem 2 feluri de existențe: existența individuală și existența morală¹⁾. În cea ce privește cea dintâi, aparținem vieții animalice și suntem egoiști rapaci și distrugători. Dar existența morală este totul, care ne dă putința să trăim ca oameni. Știința fundamentală, care perpetuă viața, garantând-o, este explicabilă numai așa. Toate medicamentele din lumea aceasta spre ex. ape minerale, stațiuni balneare, toți medicii, ne tămăduesc de boale; dar e un mijloc mai sigur decât toate: Să muncim și să ne curățim trupește și sufletește de tot ce iace este strein firii noastre. Și eu cred că oamenii aceștia, în frunte cu păstorul lor, au izbutit să se prindă cu toții într'o mreajă, eșind din oceanul de păcate, din oceanul pierzării, din lumea trecătoare. Știu că le va fi greu acum. Dar când vor ajunge la orizont, adică vor birui pe deplin puterea vrășmașului, atunci recunoștința lor va fi mare față de cel ce i-a îndrumat și învățat „spre săvârșirea sfinților, spre lucrul slujbei, spre zidirea trupului lui Hristos.“ (Efeseni c. IV. v. 12).

Binele este revărsarea ființei noastre în sufletul umanității, și mijlocul practic de a ajunge aci este legătura cu semenii, sacrificarea vieții noastre pentru binele comun²⁾ și, implicit, al nostru.

Bucurați-vă și râvniți tot mai mult spre Casa Domnului, căci El v'a dat puterea de ați săvârșit-o și tot El vă îndreaptă pașii spre căile cele curate și sfinte, urmând ce este plăcut lui Dumnezeu.

Iar voi «cei tari la inimă,» care nu cunoașteți încă puterea tainică a sfințirii unei biserici, dar cari «auzind cuvântul adevărului, evanghelia mântuirii voastre, întru care și crezând, v'ați pecetluit cu Duhul făgăduinței cel Sfânt, (Efeseni I. v. 13) nu încetați a-L ruga să lumineze ochii minții voastre pentru cunoașterea adevărului.

Bucurați-vă pururea întru Domnul și iarăși zic: bucurați-vă! Blandețele voastre să se facă știute tuturor oamenilor» (Filipeni IV. 4-5).

„Pentru aceasta plec genuchile mele către Tatăl Domnului nostru Iisus Hristos, de la care toată familia în cer și pe pământ se numește, ca să dea vouă după bogăția slavei Sale, cu putere să vă întăriți prin Duhul Lui, întru omul cel din lăuntru, ca să locuiască Hristos prin credință întru inimile voastre.“

„Ca întru dragoste fiind înrădăcinați și întemeiați să puteți cunoaște împreună cu toți sfinții ce este lățimea, lungimea și adâncul și mulțimea“ (Efeseni III 14-19). „Nimic să nu vă grijiți: ci întru toate prin rugă și rugăciune, cu mulțămintă, cererile voastre să

se arate lui Dumnezeu“ (Efeseni IV v. 6). „Ca toți într'un suflet cu o gură să slăviți pe Dumnezeu și Tatăl Domnului nostru Iisus Hristos.“ (Romani C. XV v. 6).

Aurul și argintul vostru să folosească inimilor urmașilor voștri și să prisosească mai mult de cât banul văduvei din evanghelie. Pildă frumoasă și pentru veacurile viitoare, va rămâne neperitoare în amintirea generațiilor, ce vor moșteni tezaurul vostru, împodobit cu podoabe foarte scumpe. Ați înțeles pe deplin rostul cuvintelor din dumnezeiasca liturgie. „Și sfințește Doamne, pe cei ce iubesc podoaba Casei Tale.“ (Rugăciunea amvonului).

Și, desigur, că voi ați fost sfințiți de Dumnezeu, care a ocrotit munca stăruitoare a unor asemenea credincioși.

Fiți mândri și vrednici de o astfel de Biserică, ca în ea, cu adevărat să troneze Dumnezeu Păcii și al Dragostei „păzindu-Vă să nu cădeți în ispite“.

Atunci și inimile voastre vor fi temple aurite, în care se va sălăslui Duhul cel Bun al Darului lui Dumnezeu, mântuind sufletele voastre de cursele cele felurite ale stăpânului întunerecului.

Cu râvnă și cu rabdare, silindu-Vă întotdeauna, vă veți încununa în împărăția Tatălui, cu cununa cea nestricăcioasă și veșnică, pentru care știu că v'ați ostentit aici pe pământ. Și veți avea comoară adevărată în Ceruri.

Preot și învățător M. M. IONESCU

Costienii-Mari R-Sărat 1925, Maiu 13

Conferențe creștinești.

Cititorii acestei reviste cunosc pe Păr. *Grumăzescu* din *Perieni*, Tutova, după mai multe articole pe care le-a tipărit și în această revistă. Sf. Sa s'a mutat acum ca spiritual la seminarul din Galați și preot la catedrala episcopală din acel oraș. În Galați, s'a pus iute pe lucru, așa că aflăm acum despre conferența sa pe care a ținut-o în ziua de 29 Mai a. c. la „Căminul preotesc“ din acel oraș. A vorbit despre *Reacțiunea creștinismului în lumea veche păgânească și evreiască*.

Intrebuițând un bogat material istoric, Sf. Sa a scos la iveală, starea de prăbușire morală, de pustiu sufletească de frământări și sfâșieri sociale în sânul omenirii, din pricina slabei temelii sufletești pe care o dădea păgânismul.

Vederile păgânismului despre lume nu dădeau ceva unitar. Găseai în el materialism, dor de trai bun, stare de nesiguranță în suflete.

Nicio zare de lumină, nici un îndemn pentru „suflet“. Iar monoteismul iudeu, pornit din apele limpezi ale revelațiunii divine, prin Moisi și prin inspirații profeți, el însuși s'a tulburat adânc și a ajuns o năvălire de ape tulburi, îngroșate de mâlul tuturor sentimentelor și resentimentelor inerente firii omenești corupte. Peste tot, bine, o concepție strâmtă și materială despre Dumnezeu, un Dumnezeu exclusivist-național, plin de mânie

1. De la Turda: Din Războiu și Civilizație pap. 285.

2. Idem - pag. 294.

și răutate pentru tot restul de omenire; iar sentimentul „omenirei“ în fiii lui Israil, era corespunzător acestei idei restrânse și nedemne despre Dumnezeu, ei se socoteau popor ales, chemat să stăpânească peste popoare și nu cunoșteau raporturi de omenie decât între iudei.

Astfel fiind în lumea veche, la păgâni și la iudei, birue un cras materialism și o descurajare pe care o întrece numai o goană nebună după plăceri. Și peste tot, un egoism feroce, o exclusivitate care desparte, om de om, clasă de clasă, popor de popor — și pe toți îi prăbușește într-o prăpastie de ură și de luptă fratricidă. Intr-o astfel de lume, era cu puțință *mântuirea, fericirea?* Acestei lumi, acestor stări sociale, aparițiunea lui Iisus este cea a unui temut revoluționar. Și într'adevăr: „împărăția Lui nu era ca nici una din împărățiile lumii aceleia“. Iisus singurul care ajută omului, de orice stare socială, să se găsească în tări pe sine, sufletul său și o chemare mai înaltă și eternă în viața aceasta trecătoare. Singur Iisus aruncă între inimi punți de unire și de înțelegere. El dărmă toate hotarele despărțitoare și învrăjbitoare de omenire. În locul urii, pune la temelie vieții: iubire, în locul iubirii de sine și a răsbunării, mila, ajutorarea aproapelui și iertarea.

Iisus singur face pe om să suspine după o viață „cerească“ între oamenii acestui pământ frământat de dureri, și aprige lupte pentru o fericire vremelnică. Și într'adevăr, Iisus a biruit lumea, biserica lui a biruit urgia veacurilor și deschide în etern, larg uși ospitaliere, primitive de străini, de prizoniți și surpați de vitregiile vieții.

Sf. Sa preotul Chiricuță a mulțumit conferențiarului pentru frumoasa cuvântare — și în câteva cuvinte, a relevat că Sf. Sa a spus numai adevărul, dar n'a spus tot adevărul. Anume, chiar în creștinismul secolului al douăzecilea, birue și trăesc multe și mari patimi într'adevăr păgânești. Reflexul vieții sociale contimporane este reflexul trist și mohorât al unui păgânism și iudaism, în decadentă. Inchinătorii Domnului, sunt închinători „în spirit și în adevăr“, dar cei mai mulți sunt copleșiți de superstiții și de o păgânească înțelegere a vieții! Niciodată rostul Bisericii Domnului Iisus n'a fost mai actual și înălțat de valul vieții ca în ziua de astăzi. De-am fi creștini — am fi de toate: buni și desăvârșiți fii ai familiei, și ai omenirii, acum și în veac.

Apoi Sf. Sa cetește din „O lume nouă“ a marelui literat *Gala Galaction* frumoasa bucată: „Ad virginem redeuntem“, scrisoarea unui creștin către o domnișoară bogată, care se întoarce dela Paris. În scrisoare se descopere într'un mod cuceritor de frumos, cutezătoare concepția creștină despre viață; sunt acolo adevăruri crude, dar „adevăruri“ cari sunt pentru sufletele pioase o fericire să le vadă cunoscute și mai ales realizate, cu orice jertfă. Deși a lipsit partea artistică de data aceasta, din împrejurări neprevăzute, totuși bogăția de idei ce s'a desfășurat au pătruns sufletele și au fost ca o frumoasă armonie, care a mângâiat mult pe numeroșii și aleșii ascultători până în orele târzii ale serii.

Activitatea dela biserica „Manu-Cavafu“

La biserica *Manu-Cavafu*, din București se urmează o frumoasă lucrare de răspândire a cugetării evanghelice în popor, încă din vremea când Păr. *Manea Popescu* se afla paroh acolo. Dar și după plecarea Sfinției Sale de acolo și trecerea sa la biserica *Sf. Vineri-Gara*, munca aceasta n'a încetat, pentrucă Sf. Sa tot a venit acolo și a lucrat, iar pe de altă parte, în fruntea acelei parohii a venit acum Păr. Econ. *Gh. Moisiu*, fost protoiereu al județului Vaslui, care încă de pe acolo a făcut să se vorbească despre Sf. Sa, prin munca creștinească pe care a desfășurat-o. În ziarul *Neamul Românesc*, noi am citit, din când în când, despre activitatea Sf. Sale. Fără îndoială că de acum înainte vom vedea cum această activitate se desfășoară la București.

În a doua jumătate a lunii Mai, s'a făcut o serbare la numita biserică, iar cu acest prilej s'a făcut și recomandarea Părintelui Moisiu ca paroh nou.

Au fost de față Păr. Protoiereu *Vintulescu* cu doamna, Părinții *Gh. Păunescu* și *Băjenaru* de la parohia vecină *Cărămidarii-de-jos*, Păr. *P. Grigoriu* de la biserica *Alexe*, Păr. *Gh. Popescu* de la *Tabaci*, Păr. *Manea Popescu* de care am pomenit, cum și mulți credincioși.

Serbarea s'a început prin cântarea rugăciunii *Împărate ceresc și Hristos a înviat*¹⁾, care au fost cântate în cor de toți cei de față.

După aceia a luat cuvântul Păr. *Manea Popescu*, fostul paroh, care a grăit despre Păr. *Moisiu* cuvinte de multă laudă, presărate cu duioase amintiri din școală, fiindcă Păr. *Manea* a fost școlar în Seminarul Central sub direcțiunea Părintelui Arhimandrit *Scriban*, iar noul paroh, Păr. *Moisiu* era pe atunci pedagog la acel seminar. Păr. *Manea* a descris firea plină de bunătate și caracterul hotărât al Părintelui *Moisiu*, îndemnând pe credincioși să-l îmbrățișeze cu cea mai mare dragoste și cu fiiască ascultare.

La aceste cuvinte, toți cei de față au strigat cu glasuri vesele către Păr. *Moisiu*. Păr. *Manea* însă nu și-a isprăvit cuvântul său aici, ci aceia a fost numai o introducere. Sf. Sa a citit cap. 16 din evang. Sfântului Matei și apoi l-a tâlcuit cu cuvinte ușoare de înțeles și cu aplicări la viața de toate zilele.

Pe urmă s'a cântat *Sfinte Dumnezeule*, în cor, după care Păr. *Moisiu* a luat cuvântul și a mulțumit Părintelui *Manea*, cu graiuri mișcate, pentru cuvintele bune rostite despre Sf. Sa. După această introducere, a rostit în grai împodobit o frumoasă cuvântare duhovnicească, despre starea sufletului fără credință. A apus că acela este ca o grădină părăginită, care te umple de scârbă, pe când sufletul în care locuiește Hristos este ca o grădină bine îngrijită, care desfătează privirea și veselește inima.

A spus că ia cu toată încrederea sarcina cu care a

1) Când se cântă *Hristos a înviat*, nu se cântă *Împărate ceresc*. Acesta nu se cântă de la Înviere până la Rusalii, căci numai de la această dată se pogoară Duhul Sfânt.

a fost împovărat, de a cârmui parohia Manu-Cavafu și făgăduiește că va lucra cu toată sârguința pentru buna îndrumare a fiilor săi sufletești pe căile mântuirii.

Apoi s'a cântat *Tatăl nostru* în cor:

Al treilea a luat cuvântul Păr. *Băjenaru*, laudând felul cum Păr. Moisiu, ca preot militar în vremea războiului, și-a făcut datoria pe câmpul de lucru al oștirii. Cu inima mișcată, a pomenit de o stralucită cuvântare rostită de Păr. Moisiu, în cimitirul din Onești, în 1917, la înmormântarea a doi aviatori, cuvântare care a stors lacrimi din ochii celor de față.

Credincioșii parohiei Manu-Cavafu au rămas mângâiați de felul cum s'a desfășurat această serbare, cum și de faptul că, după un vrednic preot, de care le părea rău că l-au pierdut, le-a venit acum unul tot așa de vrednic, dela care așteaptă să nu slăbească de loc ceiace cu atâta râvnă a întemeiat acolo Păr. Manea.

Cunoaștem și noi pe Păr. Moisiu. Știm tiera sa iute, dar hotărâtă la treabă și însuflețită de dorul binelui. Știm bine că va face lucrare sănătoasă. Noi îi urăm numai împrejurări prielnice, ca să poată lucra cât mai spornic și mai voios.

S. A.

Mișcare culturală bisericească

Cunoscând că mișcările culturale la sate trebuie să intereseze în de aproape factorii culturali ai satelor și în special pe preoți, îndemnat fiind de mai mulți colegi și de persoane în afară din cler, dar cari cunosc bine multe chestiuni bisericești, îmi permit a vă scrie despre activitatea culturală a cercului preoțesc din plasa Nicorești jud. Tecuciu.

Există cercul cultural de mai bine de un an, dar activitatea adevărat apostolească dăinuește din Ianuarie 1922.

Toți membrii cercului, format din 14 parohii, adică, toți preoții acestui cerc, se adună la o parohie dinainte hotărâtă, unde, de dimineață se oficiază slujba sf. Liturghii în sobor de cel puțin cinci preoți.

Urmează predica ocazională, rostită de unul din colegi, după care, cât timp se împarte anafora poporului, preoții cântă în cor de 3 voci „chinonice”, „Cât de Mărit”, ca exemplu.

Poporul înștiințat, rămâne afară, în ograda bisericii, unde preoții, eșind înbrăcați în sfintele odăjdii, fac un mic parastas pentru pomenirea eroilor neamului morți, din acea parohie.

O scurtă predică pentru cultul eroilor, totdeauna își are locul.

După aceasta preoții se retrag la masa comună, unde au loc discuțiuni intime, asupra chestiunilor ce privesc conducerea și felul de a ne purta în parohie, pentruca identificându-ne într'un anumit fel, să ducem jupta cu mai multă tărie.

La orele 2 p. m., este anunțată conferința publică, la școală sau biserică, când lumea este adunată. Toți preoții îmbrăcați în veșminte oficiază un „Te-deum” de mulțămire, după care imediat urmează conferința publică, ținută de unul din colegi, hotărât din vreme. După terminarea conferinței, urmează un polichronion pentru Rege, Episcop și popor, un cor și un cuvânt de mulțămire din partea parohului respectiv. Fiind în slujba acestui cerc cultural ca președinte și observând în-de-aproape foloasele reale pe care le aduce, îndemnat de dorința de a vedea întregul cler de la sate în asemenea mișcări, comunic aceste, dacă veți bine voi a le comunica, nu ca laudă acestei mișcări, ci ca un început bun de activitate bisericească și extrabisericească.

Totodată alături și conferința subsemnatului, ținută la parohia Cosmești acest județ, ca o dovadă a acestei activități.

Iconom. stravrofor GRIGORE TUDORE
Nicorești-Tecuciu

P. S. S'au ținut până acum următoarele conferințe:

1. „Invățătura Domnului Iisus Hristos” de Preotul *Petre Croitoru*
2. Dragostea în credința creștină, de Preotul *Constantin Apostoleanu*.

EXTERNĂ

Criza Ortodoxiei Grecești

Sub acest titlu, citim date de seamă în revista italiană din Roma *l'Europa Orientale* (Februarie 1925) despre starea Bisericii din Grecia și dela Patriarhia Constantinopolului. Le traducem în toată întinderea lor în cele ce urmează:

Există o criză în sânul ortodoxiei. Mai mult decât orice, ea izvorăște din împrejurări politice. Ateismul Sovietelor a răsturnat din adâncuri temelile Bisericii rusești; laicismul și naționalismul turoesc caută să zmulgă din pământul grecesc al Asiei Mici populațiunea creștinească și, de asemenea, s'o scoată și din locașul său de veacuri, din Roma cea Nouă, cetatea ortodoxiei, steagul naționalității grecești. Infrângerile suferite de Greci în Asia Mică au

mărit urmările lor. Nu știm dacă Anglia lui Lloyd George, care a împins Grecia nepregătită la o luptă inegală cu Turcii, va ști să se arate energică în fața unui act care, izbind în creștinismul grecesc, izbește în acelaș timp și în creștinismul universal. Dar în orice caz, starea din Turcia a ajuns așa, că nu mai poate rămânea cum este. Alungarea creștinilor ortodocși din Turcia înseamnă plecarea civilizațiunii creștinești și europenești din răsăritul vecin.

S'ar zice că numai Turcia a fost biruitoare în războiul cel mare, pentrucă îndrăzneala ei a ajuns până acolo, încât să izgonească din vechea sa capitală cea mai înaltă autoritate religioasă a Răsăritului. Nici Mohamet cel Mare nu îndrăsnise atâta!

La 24 Decembrie 1924, Constantin VI, noul Patriarh al Constantinopolului, ales canonic, trimetea arhiepiscop-

popului Atenei, Hrisostom Papadopoulos, o scrisoare irenică pentru a-i face cunoscută alegerea sa la scaunul patriarhal. Scrisoarea nu cuprindea nicio frază *compromițătoare*, nicio aluziune la evenimente sau la aspirațiuni politice. Ea cerea rugăciunile bisericilor autocefale și arăta dorința ca să se întărească între ele legăturile dragostei ale uneia către alta. Respectuoase către tradițiunea canonică, numitele biserici cinstea pe Patriarh ca pe prelatul cel mai înalt în demnitate și care exercită asupra tuturor bisericilor un drept de sfătuire și de inspirațiune. Mai cu seamă Grecii nu uită binefacerile dăruite lor de patriarharul ecumenic, ei îl socotesc ca „o corabie care, în timpurile cele mai grele, a scăpat moștenirea prețioasă a credinței și a naționalității grecești. Lumea ortodoxă, care a fost mai de aproape martora nenorocirilor nespuse ale educatorului său, amărâtă adânc în sufletul ei, urmărind fazele furtunii spăimântătoare, în care și-a trecut iarna cel dintâi scaun al ortodoxiei și neuitând luptele biruitoare ale lui, care au umplut un lung răstimp de cinci veacuri de suferințe, ca în agonie, — cercetează zările, în nădejdea de a descoperi o rază luminoasă de seninătate (*Ἐκκλησία*, 27 Decembrie 1924, pag. 234).

Ortodoxia grecească e de părere că greutățile de azi ale patriarhatului ecumenic au să fie trecătoare. Într'însul este acea scânteie de veșnicie, care e elementul esențial al Papatului, cel puțin istoricește. Patriarhatul ecumenic personifică toate bisericile ortodoxe răsăritene care s'au despărțit de Roma, și deaceia, câtă vreme acestea au să fie despărțite de biserica romană, ¹⁾ el va dăinui ca centru simbolic de unire ortodoxă. Revista din Atena numită mai sus scrie astfel: „Fără îndoială, mare e încercarea de azi a prea sfintei Biserici din Constantinopol și arzătoare amărăciunea acelor care-și muncesc gândul cu soarta ei și urmează peripețiile ei. Dar toți acei oare știu de câte ori corabia patriarhatului a trecut nevătămată și că rănilor sale au ajutat mai degrabă să întărească organismul lui și că nu i s'a dat nicio lovitură de moarte, sunt îndreptățiți să creadă că această scuturătură a pânzelor ei e numai vremelnică. Răbdarea eare suferi fără a se tângui îi va turna nou duh de viață, în așteptarea unor zile mai bune“.

Izgonirea patriarhatului Constantin VI a deschis din nou în toată asprimea lui, conflictul dintre Turcia și Grecia. Din punct de vedere strict juridic, poate că Turcii ar avea chipul să aducă îndreptățire pentru fapta ei, și, de fapt, a și încercat s'o facă, sub pretextul că persoana lui Constantin cădea sub legea schimbului de populațiuni. Turcia dorește ca patriarhatul ecumenic să fie un supus turc, un *rajah*, așa zicând, un localnic din Constantinopol, și fiindcă Constantin VI nu îndeplinește aceste condițiuni, ea îl izgonește. Dar sunt socotințe morale care îndeamnă să nu se aplice astfel de prevederi ale dreptului riguros. Dacă în timpul războiului celui mare scaunul Sfântului Petru

ar fi fost ocupat de un German, niciuna din puterile Inteligenterii nu s'ar fi gândit să aplice față de Papă decretul de expulzare care lovea pe Germanii din Italia. Patriarhatul e centrul ortodoxiei și deaceia izgonirea unui prelat chemat să cărmuiască destinele ei e o grea jignire pentru toate popoarele ortodoxe care recunosc autoritatea sa religioasă.

Chestiunea juridică a rămânerii patriarhatului grecesc la Constantinopol e tratată împrăștiat în presa grecească. De însemnat, mai înainte ca ea să se fi împlinit, este un articol al lui *Ἐλεύθερος Τύπος* din Atena dela 10 Ianuarie. Autorul lui, K. Spanudis, amintește că, în 1821, Grecii ¹⁾ au spânzurat de o fereastră din Fanar pe Grigorie V. Acest păcat a însemnat începutul împărțirii împărăției turcești. Purtarea nemernică a lui Mahmud Șefket Pașa față de patriarhatul Ioachim III a avut ca urmare alianța popoarelor balcanice și alungarea lor din Turcia din Europa. Deasemenea, alungarea lui Constantin VI ar putea fi începutul unei noi mișcări de prăbușire pentru Turci.

Statutele privitoare la patriarhatul ecumenic au fost întărite nu numai de convențiuni particulare între Turci și Greci, ci chiar și de Tratatul dela Lausanne, adică au tărie de documente internaționale. De aceia neînțelegerea turco-grecească privește un punct de drept internațional oare trebuie supus Ligii Națiunilor. „Turcii vor avea a face cu toată lumea creștinească sau cel puțin cu acea lume care pune principiile și dogmele creștinătății mai presus de interesele de rând, și mai cu seamă cu lumea ortodoxă. Și, în sfârșit, vor trebui să se socotească cu Grecii și cu eșismul, care nu va îngădui insultarea și terfelirea capului celui mai înalt al Bisericii; a acelei Biserici oare e cetatea și temelie existenței naționale grecești. Relațiunile dintre patriarhatul ecumenic și poporul grecesc se sprijină pe legături excepționale și de veacuri, care-și au obârșia în comunitatea de credință și de tulpină și afară de aceasta, în părtășia Greciei la un acord internațional, care recunoaște starea de față a Patriarhatului ecumenic. De aceia Grecia vrea ca Patriarhatul ecumenic să rămâie la locul lui. Ortodoxia și tulpina grecească nu vor putea suferi niciodată ca însuși capul Bisericii să fie socotit la rând cu oricare și nici ca rămânerea lui la Constantinopol să atârne de judecata unei comisiuni care, așa zicând, își rostește hotărârea ei dela mână până la gură. Chiar și în iperbole sunt granițe care nu trebuiesc trecute. Turcii niciodată n'au ținut socoteală de ele, dar Comisiunea pentru schimbul de populațiuni nu trebuie să scape din vedere probleme atât de însemnate. Dacă ea se dovedește sfoasă în îndeplinirea misiunii ei, rușinea va cădea asupra membrilor ei. Grecia se va feri da a lua parte la o predare atât de rușinoasă. Reprezentantul său din Comisiune va trebui să-și părăsească slujba sa“.

Astfel scria unul din cele mai mari ziare din Atena. Turcii însă nu s'au lăsat impresionați de un astfel de grai. În cercetările lor de a-și laiciza țara, ei ajunseseră până la a desființa demnitatea de veacuri a Califului, izgonindu-l

1) Autorul, deși catolic, nu scrie cu patimă, ca mulți alții împotriva ortodocșilor. Cuvintele sale sunt de simpatie, cum se cuvine unui creștin pentru alți creștini. Dar în locul acesta, și el vede lucrurile catolicește. Cum adică? dacă ne-am uni cu Roma, scaunele noastre și-ar perde strălucirea lor, pentru a rămânea Roma singură să strălucească peste toate? O asemenea unire însă nu se va face niciodată. — *Nota Trad.*

1) Așa e în text, dar, fără îndoială, e o scăpare din vedere. Turcii au spânzurat nu Grecii. — *Nota Trad.*

din Turcia, stârnind o adâncă nemulțămire printre cei 60 de milioane de mohamedani din India, lăsând câmp slobod ambițiunilor feluriților pretendenți mohamedani, care ar vrea să culeagă ei moștenirea deposedaților califi din Constantinopol. Dacă o asemenea măsură s'a aplicat, cu toate primejdiile care erau de temut pentru noul regim din Angora, era vădit că kemaliștii, împotriva părerii tuturor Comisiunilor europenești, nu ar fi șovăit să demonstreze cu fapte că Turcia vrea să lucreze ca Stat esențialmente turcesc și că nu primește amestec străin în viața politică a ei.

E cu adevărat dureros ca Constantin al VI-lea, patriarh ales liber, să fie izgonit din scaunul său și silit să caute un adăpost în Grecia. Dar izgonirea sa va însemna poate sfârșitul unui așezământ care a avut clipele lui de podobă și mărire și care în evul mediu era rivalul Papatului? Cu toate nenorocirile elenismului, patriarhatul ecumenic stătea agățat de Constantinopol. Se putea spune că, sub robia Islamului, el era mărginit uneori să vegheze, să-și prelungească existența. Dar în orice caz, viața nu pierdea din organismul lui. Astăzi însă nu mai este cu putință nici această viață vegetativă. Prea mult sânge s'a luat din vinele lui. Un milion și mai mulți de Greci au fost goniți din satele lor înfloritoare, din orașele lor îmbelșugate din Asia Mică. Nu mai sunt biserici creștinești în acel ținut nemăsurat, ale cărui orașe erau stupi zgomoși și harnici de lupte teologice, de pocăinți aspre, de discuțiuni oratorice, teatre de apostolat, de sfințenie, de mucenicie. Trebuie să citești actele Sinoadelor Ecumenice, mai cu seamă în istoria atât de dramatică pe care a scris-o despre ele strălucitul istoric rus Alexie Lebedev, pentru a înțelege deplin ce înseamnă Asia Mică în viața creștinătății răsăritene. Patriarhul ecumenic a ajuns o umbră a trecutului. Marele Războiu a micșorat simțitor hotarele jurisdicțiunii lui. Scaunele sale episcopale vor sfârși a ajunge tot atât de puține, ca și acele ale patriarhatelor din Alexandria, Antiohia, Ierusalim. Aceasta din urmă se află încă în condițiuni mai bune, pentru că nu gem sub tirania turcească. Și Turcii sunt hotărâți să se răzbune pentru apostolatul venizelist al lui Meletie al IV-lea și pentru legăturile cu bolșevismul ale urmașului său Grigorie al VII-lea.

Cum se va dezlega criza patriarhatului ecumenic? Elenismul din Turcia a emigrat în republica grecească. Grecia a cules pe fiii ei izgoniți și populațiunea ei s'a făcut mai omogenă. Izlamizându-și cu totul Turcia lor, Turcii au elenizat deplin Grecia. Dar împreună cu acești foști supuși ai patriarhatului, care acuma sunt supuși ai episcopilor greci, va emigra poate și patriarhul însuși? Poate cumva arhiepiscopul ortodox din Atena va lua el asupra lui moștenirea morală și prestigiul patriarhatului ecumenic?... Prevederile sunt riscate Patriarhatul Bizanțului este istoria creștinismului grecesc. El amintește atâtea veacuri de vitejie și de intelectualism creștinesc, el a fost cu adevărat ancora de mântuire a tulpinii grecești în curgerea a patru veacuri de mucenicie suferită dela Turci. El e simbolul, vedenia depărtată a unei renașteri politice și religioase care va aduce din nou pe Sfânta Sofia steagul luminos al crucii sale de aur. Nu ni se pare că Grecii vor

consimți vreodată la o plecare a Patriarhatului din Constantinopol, pentru că aceasta ar însemna același lucru ca și cum ar sfârși verigile unei tradițiuni care e o parte esențială din existența lor națională. S'a spus uneori că era un antagonism între Atena și Constantiuopol. În veacul al XIX-lea, acest antagonism a eșit la iveală în mai multe chipuri. Polemicile lui Farmakide și ale lui Constantin Iconomos și ciocnirile pentru jurisdicțiunea de exercitat peste Grecii ortodocși din Statele-Unite, ne dovedesc că nu totdeauna capitala elenismului de rescumpărat a mers mână în mână cu capitala elenismului liberat. Dar Grecii prețuiesc toată însemnătatea națională a patriarhatului din Constantinopol. Chiar și făcând abstracțiune de însemnătatea sa religioasă, patriarhatul ecumenic e cea mai mare putere morală a elenismului și nu li se poate cere Grecilor să privească cu nepăsare decăderea lui sau desființarea lui din partea Turcilor.

Juriștii vor trebui să cerceteze cu luare-aminte tăria motivelor care au împins pe Turci a trimite doi agenți de poliție în Fanar ca să aresteze pe Constantin al VI-lea, să-l conducă la gara Sirkegi și să-l puie în cel dintâi tren care pleacă în Grecia. Turcii obiectează că Constantin al VI-lea, al cărui nume de familie e Araboglu, s'a născut la Sighi, nu departe de Brusa, și pentru aceasta el e supus legilor schimbului de locuitori. La rândul lor, Grecii spun că în 1902, un *berat* împărăsesc a întărit alegerea lui ca mitropolit. Prin aceasta a ajuns membru al Sinodului și prin urmare a avut domiciliul legal la Constantinopol. El se bucură deci de privilegiul rămânerii în Turcia, privilegiu de care se bucură Grecii așezați acolo mai-nainte de 30 Octomvrie 1918. Afară de asta, discutându-se la Lausanne problema patriarhatului ecumenic, Turcii o muiaseră din îndârjirea lor dela început și se declarară gata (la 10 Ianuarie 1923) a îngădui prezența Patriarhatului la Constantinopol, numai că acesta să nu se mai amestece în chestiuni politice, mărginindu-și grija lui în domeniul curat religios (*Times*, 2 Fevruarie 1925, p. 11). Din nenorocire, după cum arată ziarul englez, tratatul dela Lausanne nu cuprinde nicio prevedere care să chezuască libertatea Patriarhatului, și dimpotrivă, cuprinde pe aceia care dă Turciei dreptul de a izgoni pe Grecii care nu locuiau în Constantinopol mai-nainte de 30 Octomvrie 1918. În acea vreme, Constantin al VI-lea locuia la Cizic, în Asia Mică, și a ajuns mitropolit al Derkos-ului, cu reședința în Constantinopol, numai în 1924. Grecii îl înștiințaseră că el cădea între cei cărora li se putea aplica prevederea izgonirii.

Cazul acesta e nou în istoria administrațiunii otomane. Apăsarea exercitată de Turci asupra Patriarhatului ecumenic a fost continuă. Sunt patriarhi, ca: Chiril Incaris și Grigorie V, care au fost măcelăriți de Turci. În răstimp de 472 de ani, 105 patriarhi au fost depuși de Sublima Poartă și 27 au fost siliți să demisioneze. Aceasta însă, e singura dată când un patriarh, mai-nainte de a fi depus, a fost izgonit ca un simplu burghez, printr'un simplu ordin de poliție. S'a căutat anume să se umilească autoritatea Patriarhatului. Guvernul turcesc a ținut poate să demonstreze că, vremea prestigiului politic al patriarhatului s'a dus pe totdeauna și că *firmanele* lui Mohamet cel Mare, care

atribuiau patriarhatului prerogative civile, nu mai aveau tărie de lege.

Altă anomalie e că, în Grecia, patriarhul se află pe teritoriu, sau mai bine pe o parte de teritoriu, care e supus deadreptul jurisdicțiunii sale. Arhiepiscopul sau sinodul din Atena nu-și exercită autoritatea lor peste provinciile care din 1913 au ajuns să facă parte din Grecia. Mitropolitul Salonicului, de pildă, atârnă de scaunul patriarhal al Constantinopolului. Constantin al VI e capul său nemijlocit. Dar, dacă Turcii vor sili mâne sinodul patriarhal din Constantinopol, să aleagă un patriarh nou și dacă Constantin al VI, nu-și dă demisiunea, cum se va dezlega această problemă a jurisdicțiunii?... Ea s'a mai înfățișat odată, la 10 Iulie 1923, când Meletie al IV s'a retras la Muntele Atos și și-a găsit dezlegarea prin demisiunea înfățișată Sinodului patriarhal, la 10 Noemvrie 1923. Guvernul grecesc nu se învoise atunci ca patriarhatul ecumenic să-și strămute scaunul la Salonic. Totuși o asemenea posibilitate nu e înlăturată. În 1204, după luarea Constantinopolului de către Latini, patriarhatul bizantin s'a strămutat la Niceia și a rămas acolo mai multe zeci de ani, până la 1261.

Fapta Turciei a trezit vii protestări în Grecia, atât în latura politică, cât și în cea religioasă. Arhiepiscopul Atenei, învățatul istoric și teolog Hrisostom Papadopoulos, a trimis înștiințări bisericilor anglicane, pentru a cere sprijinul lor. Unui redactor al lui *Morning Post* (2 Fevruarie 1925, p. 7) el i-a declarat că, izgonirea lui Constantin al VI, e o insultă mai grea decât spânzurarea lui Grigorie al V, în 1821. Turcii își propun să stârpească creștinismul din pământul pe care se află. „Biserica anglicană ar trebui să-și desfășure înrăurirea sa, mai cu seamă, pentru a ține pe Turci în frâu, pentru că Patriarhatul este o punte între Biserica ortodoxă și Anglicani. Izgonirea lui Constantin, oferă Bisericii anglicane un rar prilej de a-și arăta interesul ei pentru ortodoxie.

Apelul arhiepiscopului Atenei e declarat ca *sentimental* în *Westminster Gazette* din 2 Fevruarie. Presa engleză osândește provocarea turcească, refuzul său de a se supune arbitrajului, față de o dublă interpretare a unei prevederi dintr'un tratat internațional. După oum e cunoscut, Comisiunea mixtă pentru schimbul de populațiuni se compune dintr'un delegat grec, unul turc și din trei delegați neutri, aleși de Liga Națiunilor. Delegatul grec Exindaris și-a dat demisiunea și a cerut ca ședințele Comisiunii să fie întrerupte. Delegatul turc s'a opus, argumentând că, la urma urmei, față de patriarh s'au întrebuintat mai multe forme de respect decât către fostul Calif. Vina oelor petreoute, trebuie să cadă asupra Grecilor, care au ales drept cap al lor un prelat supus prevederilor de expulzare.

O acțiune mai eficace, ar fi fost cu puțință, dacă ortodoxia s'ar fi înfățișat ca un front unic. Din nefericire, sunt umbre. Înaintașul lui Constantin al VI, Grigorie al VII, a fost învinuit pe drept sau pe nedrept, de nemăsurată bunăvoință față de bolșevici. El suspendase din exercitarea slujbelor arhieresti pe Anastasie, episcop al Rușilor, care locuia în Constantinopol¹⁾, și intrase în legături cu Bi-

serica Vie. În urma îndemnurilor lui Grigorie al VII, cărmuitorul așezământului *Matochion* al Sfântului Mormânt la Moscova, arhimandritul Vasilie, luase parte la desbaterile clerului rusec, care ascultă de stăpânirea sovietelor. Mari plângeri s'au ridicat atunci din latura ierarhiei rusești, fugite din Rusia, împotriva politicii Fanarului, care intră în alianță cu *vrăjmașii cerului*.

Filosovietismul patriarhului ecumenic, fusese ocărât cu cuvinte vii în *Novoie Vremia* din Belgrad, și rușii stabiliți în străinătate sfârșiseră rupând legăturile lor cu patriarhul ecumenic. Biserica românească și Biserica sârbească, crescute nemăsurat după război, nu s'au mai lăsat orbite de strălucirile Constantinopolului¹⁾ Cea dintâi dorește să-și întemeze un patriarhat independent, iar cea de a doua l-a restabilit pe cel vechiu. Patriarhatul din Belgrad, cu prilejul aniversării a 10-a, a Sinodului dela Niceia (325), își propusese să convoace un sinod ecumenic ortodox la Niș, orașul de naștere al lui Constantin cel Mare. N'a fost ascultat. Patriarhul Ierusalimului, care s'a păstrat multe veacuri, prin sprijinul și dărnicia împăraților Rusiei, cuprins de nevoile zilei de azi, s'a îndreptat către regii României și Iugoslaviei, pofindu-i să-și ia titlul, cum și sarcinile de ocrotitori ai Locurilor Sfinte.

În împrejurări atât de nenorocite, s'a născut părerea despre un sinod ecumenic care să se ție la Ierusalim. Patriarhatul ecumenic, întocmise o programă despre chestiunile care să fie supuse Consensului solemn al ortodoxiei: reforma și codificarea dreptului canonic; unirea și întercomuniunea tuturor bisericilor creștine; *teologumenele*; cărțile simbolice; mărturisirea oficială a credinței ortodoxe; botezul ereticilor; însemnătatea sinodului ecumenic; sinoadele particulare; acordul doctrinal între biserici; chestiuni liturgice; chestiuni disciplinare; formarea clerului; căsătoria preoților; chestiuni morale. Dar va fi cu puțință de convocat un sinod cu adevărat ecumenic în bisericile ortodoxe?

Problema a fost atinsă de un teolog grec în *Ἐκκλησία* dela 3 Ianuarie 1925 (*Οἰκουμένη ἡ τοπική*; pag. 3-5). Un sinod ecumenic cere prezidența unui cap bisericesc recunoscut și participarea tuturor bisericilor ortodoxe. Pare greu acum, ca să poată lua parte Patriarhul ecumenic, iar biserica rusească, cea care cuprinde în sânul său cel mai mare număr de ortodocși, nu poate lua parte. Sovietele n'ar da Patriarhului Tihon libertatea de a eși din întinsa lor închisoare; biserica vie e infectată de rătăcirii, și de acestea nu e scutită nici însăși biserica Rușilor emigrați în Europa. De aceea, nu este nici puțință și nici trebuința de a convoca un sinod ecumenic, pentru că, marile probleme dogmatice au fost dezlegate. Ar trebui mai bine ca în felurile State ortodoxe să se adune sinoade particulare pentru a discuta problemele enumerate în programa patriarhală și numai pe urmă a gândi la un sinod ecumenic.

alte au fost pricinile pentru care Patriarhul din Constantinopol a luat măsuri împotriva episcopilor ruși din Constantinopol. Ei lucrau în eparhie străine ca biserică de sine-stătătoare, și, se înțelege, nu se putea ca chiriarul locului să nu ia măsuri. Acest Anastasie e cel fost al Chișinăului. — *Nota Traducătorului*.

1) Dar ce? înainte de război am avut vreo supărare din partea Constantinopolului? Am fost în bune legături cu el. — *Nota Tr.*

1) Păr. Arhimandrit *Filaret Jocu* a arătat în această revistă că

De aceea, în împrejurările de față, noi nu zărim puțința unei soluțiuni a erizei ortodoxiei grecești. Clerul anglican ar vedea cu ochi buni și ar favoriza un sinod general al bisericilor ortodoxe la Ierusalim. Dar împrejurări nouă ar putea să se ridice în timpul pregătirii sinodului, așa oa să împedecă convocarea lui. Trebuie să ne resemnăm înaintea faptului împlinit. Turcia, care fusese ștearsă din numărul națiunilor, s'a ridicat iar, mulțămită certurilor și urilor aliaților și foarte relei politice a lui Lloyd George. Ea a ajuns o mare laicizatoare, ca Francia. Frumoasele zile ale capitulațiunilor, a tratamentelor de favoare, față de clerici, au apus. Dacă imputăm Turcilor izgonirea Patriarhului, ei vor putea răspunde: „De ce vă plângeți? Dacă avem dreptul să izgonim pe Califul nostru, de ce ați voi să ne tăgăduiți dreptul de a izgoni pe capul unei, de acum înainte, mici comunități religioase pe care o îngăduim în casa noastră?”.

Situațiunea e presărată cu greutate. Răspunderea ei nu apasă nici asupra Turciei, nici asupra Greciei, ci asupra acelor puteri care n'au știut să lucreze, nici la Constantinopol, nici la Lausanne și care cu tăragăniurile și cu slăbiciunilor lor, n'au făcut alta, în Răsăritul apropiat, decât să osândească civilizațiunea creștinească la o retragere rușinoasă și să întărească Islamul războinic și protivnic Europei.

Acestea sunt amănuntele cronicii din *l'Europa Orientale*. Noi prețuim tonul obiectiv cu care e scrisă, dar tot avem de făcut câte o cârteală, pe ici, pe colo, cum s'a și văzut în note. Aici, la urmă, trebuie să facem observarea că greșit Turcii ar putea răspunde, cum crede autorul, că ei ar putea-o face cu dreptate: „Dacă am alungat pe califul nostru, de ce nu am putea alunga și pe al vostru? Are al vostru mai mult drept?”

Răspundem: „Turcii pot face ce vor cu religiunea lor, dar nu pot aduce vătămăre religiunii altora. Căci, dacă dumnealor laicizează, trebuie să nu se atingă de religiunea celor care vor s'o practice. În forma vieții religioase a ortodocșilor din Turcia, există și așezământul Patriarhatului ecumenic. Deci, trebuie să-l lase la locul lui, ca fapt al unei religiuni de care nu se pot atinge, iar cu a lor facă ce-or vrea”.

Izgonirea Patriarhului Ecumenic

În numărul din Februarie a. c., al revistei noastre, am scris despre articolul ziaristului francez *Auguste Gauvain*, care a ridicat glasul său în favoarea Patriarhului Ecumenic, în *Journal des Débats*, din 2 Februarie 1925. În celece urmează, ne apucăm să traducem articolul în chestiune, fiind un însemnat glas de apărare pentru Biserica Ortodoxă, împotriva Turcilor. Locului, și este foarte potrivit aici, după cronica dată înaintea lui din revista italiană. Deci îl lăsăm să urmeze:

Guvernul din Angora a luat de curând o măsură care stârnește adâncă mișcare în toată lumea grecească, măsură care neliniștește pe diplomații care au iscălit tratatul dela

Lausanne și jicnește pe toată lumea creștină. Joi dimineața, el a pășit la izgonirea grosolană a I. P. S. Constantin, de curând ales patriarh ecumenic. El nu formulă nicio învinuire împotriva acestui înalt prelat, care nu săvârșise niciun act vrednic de pedeapsă, ci îl așeza în categoria Grecilor, ziși, puși pentru schimb și cerea ca el să părăsească pământul turcesc. Pusă în mișcare prin această chestiune, Comisiunea mixtă de schimb, prezidată de generalul spaniol de Lara și compusă în parte de delegații neutri, numiți de Societataa Națiunilor, hotărîse ca el să fie păsuit provizoriu în ceea ce privește izgonirea, și a hotărît că, patriarhul, în orice caz, va primi un pașaport eliberat dela acea comisiune. Dar, în urma poruncilor dela Angora, I. P. S. Constantin a fost înhățat Joi dimineața, în palatul său din Fanar, condus la gară de un comisar de poliție și expedit peste graniță. De teamă ca nu cumva populațiunea creștină să se dea la manifestațiuni în stradă, poliția a tăiat firele telefonice. Patriarhul Ecumenic, reprezentantul venerabil al celui mai vechi așezământ creștinesc din Răsărit, a fost ridicat, ca un simplu bagaj, de pe scaunul în care, dela obârșia sa, capul Bisericii Ortodoxe primea omagiile credincioșilor.

La această știre, indignarea a turburat populațiunea Greciei. Dacă ne amintim că Atena și alte multe orașe grecești sunt locuite azi de o mulțime de pribegi, care formează un sfert din populațiunea Statului, se poate ghici năvala de sentimente ale unor oameni, deprinși dnpă tradițiune, să socotească pe patriarhul ecumenic drept capul lor adevărat. Fiecare simte izgonirea Înalt Prea Sfințitului Constantin ca o jignire personală. La Camera din Atena s'au ridicat protestări aprinse. Generalul Pangalos a cerut să se recurgă la arme. Alți deputați cer ruperea, numai decât, a legăturilor diplomatice. Guvernul e expus să fie covârșit. Fiind din esența sa plecat spre pace, el este protivnic oricărei măsuri pripite. Dar el trebuie să facă ceva care să dea satisfacțiune unei opiniuni publice foarte aprinse. Fără îndoială, el va protesta pe lângă puterile care au iscălit tratatul dela Lausanne și va pune în mișcare Consiliul Societății Națiunilor. Se trage nădejdea că el va găsi sprijinul moral al Cabinetelor din Apus, pentru a-l ajuta să dezlege pe cale pașnică o neînțelegere care, dintr'o clipă în alta, ar putea lua proporțiuni primejdioase pentru păstrarea păcii.

La observațiunile care-i vor fi aduse, guvernul turcesc va răspunde, fără îndoială, că el n'a adus o vătămăre patriarhatului și n'a călcat legămintele luate în această privință de dânsul, în vremea tratărilor dela Lausanne. „I.P.S. Constantin, va spune el, este un Grec supus schimbului. L-am izgonit fără a mă gândi la calitatea sa, pentru că el nu voia să plece. Sf. Sinod n'are decât să numească un nou patriarh, care să nu fie un ortodox expus a fi schimbat”. În adevăr, I. P. S. Constantin nu locuia la Constantinopol înainte de 1918. Dar potrivit rânduielilor patriarhatului, el își avea acolo (în Constantinopol) domiciliul său religios. Un guvern cu grijă de a nu stârni drepte susceptibilități, întemeiate pe tradițiuni străvechi, ar fi putut socoti acest domiciliu, special, ca îndestulător în cazul de față. Dar miștrii din Angora umblă, dimpotrivă, de a stârpi aceste

tradițiuni. Teoreticianii ai unei cărmuiri laice, într-o țară unde numai legile religioase sunt în putere, ei au proclamat, chiar după tratatul dela Lausanne, că vor suprima patriarhatele și marele rabinat. Se știe că ei au suprimat califatul. Deci sunt logici. Dar laicitatea lor nu e decât pe deasupra. Măsurile pe care le-au decretat în acest sens au nemulțămît populațiile musulmane și un strigăt, aproape general se ridică pentru a statornici califatul din nou. S'a zis chiar că Mustafa Kemal ar avea de gând să se întroneze drept calif. Intreprinderea de laicizare a Turciei ajunge la o în-câlceală care poate da în prăbușire. Izgonirea creștinilor a ruinat țara. Constantinopolul deșertat, lăngezește acum. Lovitura care i s'a dat în Fanar va desăvârși ruina lui, dacă nu se va ajunge la o dezlegare împăciuitoare.

Această dezlegare se poate găsi, dacă guvernul din Angora, binevoiește să se plece la o învoire. Din toți prelații care pot fi aleși la patriarhat, unul singur, cel mai tânăr, locuia la Constantinopol înainte de 1918 și prin urmare nu e supus schimbului¹⁾. Ar fi greu de cerut Sfântului Sinod ca să-l aleagă pe acela. Puterile care au iscălit tratatul dela Lausanne, au dreptul de a cere ca să se fie seamă de legământul luat de Ismet Pașa, de a păstra patriarhatul. În acest punct, procesele-verbale dela Lausanne sunt formale. Deci, Cabinetele apusene trebuie să mijlocească pe lângă guvernul turcesc și să-i ceară de a căuta cu ele o orânduire dreaptă.

Moartea lui Camille Flammarion

Chiar fără a face parte dintre oamenii cu multă știință de carte, cui nu-i era cunoscut numele de *Flammarion*, de mai multe zeci de ani încoace! Astronomul care a desfătat multe ceasuri ale vieții noastre cu scrisul său ușor de înțeles, despre viața lumilor depărtate și risipite în întinsul cerului, nu mai este în viață. La vârsta sa înaintată de 83 de ani, a trecut din această lume în ziua de 4 Iunie.

Ne părea un nemuritor. De multă vreme noi ne minunam de vioiciunea spiritului său, la o vârstă așa de înaintată. În fiecare an se vestea câte ceva nou despre scrisul său. Numele lui se întâlnea și în mișcarea nouă pentru prefacerea calendarului.

Flammarion nu face parte din astronomii care au descoperit ceva nou în lumea zărilor depărtate. El este acela însă, care a scoborît la înțelesul și la ușoara în-

1) Acest membru, care e cel mai tânăr, credem că e Mitropolitul *Ghermanos Atanasiade*, care era arhimandrit și întâiul-secretar al Patriarhiei pe vremea Conferenței dela Constantinopol, pentru calendar, în Mai și Iunie 1923. Locuia pe atunci cu mama sa în mahalaua Pera și deci, fiind așezat de mai multă vreme acolo, fiindcă nu era mitropolit ca să locuiască aiurea, ci era legat de slujbe mai mici la Patriarhie, iată că acum e singurul care îndeplinește condițiunea de a nu fi supus schimbului de populațiune și deci singurul care, după socoteala Turcilor, ar putea fi ales Patriarh.

Se înțelege, Turcii, ajunși foarte îndrăzneți, fiindcă Europa i-a lăsat să le crească unghiile, cutează acum să spuie Bisericii pe cine să aleagă!.. *Nota Traducătorului.*

trebuințare a lumii cunoștințele înalte ale astronomiei. El a fost acela care, de 50 de ani, neîncetat împărtașește cititorilor de pe tot pământul minunățiile ascunse în lumea zărilor depărtate și știute numai de câțiva.

El a fost un vulgarizator științific. În această ramură, fără îndoială a fost un maestru. Nu a fost un vulgarizator cum sunt mulți, cu cunoștințele împrumutate dela alții, ci a fost el însuș un astronom de mână întâia, care a citit în cartea cerului cu înșiși ochii lui și, prin cercetările lui, a știut apoi să scoboare cele ce a văzut și aflat în lumea celor mulți care nu știau a citi ca el.

Prin Flammarion, avem azi la îndemână o întreagă ramură de învățătură despre astronomie, care poate fi urmărită de orice cititor cu o cultură mijlocie și care, în acelaș timp, nu e numai o rece împărtașire de cunoștințe, ci are în sine puterea de a însufleși pe cititor printr'un rar meșteșug de a scrie și de a înfățișa chestiunile și a-l face să fie străbătut de cele mai înalte simțiri și cugetări. A-l citi pe Flammarion, este a întreprinde o măreață călătorie prin lumea cerului și a zbărâni cu sufletul de cele mai înalte simțiri ale existenței. Străbătând nemărginirea, omul este cuprins de fiorul că se află în fața lui Dumnezeu. Deaceia scrisul lui Flammarion are o vie însemnătate educativă. Cărțile sale trebuiesc întrebuițate și răspândite, fiindcă fac bună treabă pentru întărirea cugetării religioase.

În lumea mirenească, sunt două soiuri de oameni care simt pe Dumnezeu, mai viu decât alții. Aceștia sunt astronomii și marinarii. Se înțelege de ce. Ei străbat întinsul zărilor și al depărtărilor și sunt mai des ca alții, înaintea marilor priveliști ale naturii care zbućiumă cu freamăt înalt ființa sfărămicioasă a omului. Deaceia vei găsi între oamenii acestor tagme, mulți oameni cu simț viu pentru religione.

Așa a fost și Flammarion. El a pipăit ființa lui Dumnezeu în largul firii și a și arătat aceasta cu limpezime și măreție în scrisul său. De aceia noi, oamenii Bisericii, trebuie să avem la îndemână scrisul său și să mișcăm prin el nesimțirea omului depărtat de Dumnezeu, pentru a-l face să guste farmecul cunoștințelor despre existența lumilor și a-l apropia astfel de Dumnezeu.

Deci Flammarion ne face cea mai bună slujbă, nouă, slujitorilor Bisericii. Din această pricină, el a și fost semnalat ca atare mai de mult și a și fost întrebuițat între noi. Dar nu în măsura în care ar fi trebuit. Au vorbit de el mai mult alții decât noi, teologii.

Dintre ai noștri, a fost prețuit ca atare și pus la îndemâna publicului românesc printr'o însemnată contribuțiune, de către învățatul nostru profesor dela facultatea de teologie din București, Păr. Dr. *I. Mihălcescu*, care, de mult a tradus scrierea lui Flammarion: *Dumnezeu în natură*. Nu s'a vorbit destul însă de această traducere, nu s'a întrebuițat pe cât ar fi trebuit, și aceasta a fost numai spre vătămarea noastră, fiindcă ne-am ținut departe de o strălucită unealtă care apropie pe om de Dumnezeu. Fie, cel puțin, ca vestirea morții

lui Flammarion să ne aducă aminte, ce a însemnat el pentru cugtarea religioasă și să căutăm materialele puse de el la îndemână pentru a zidi cu ele în mijlocul publicului românesc.

Ideile scoase la iveală de Flammarion și care ne slujesc nouă, în deosebi, sunt acele de Dumnezeu și suflet. Printr'însele putem căpăta o mare putere de zidire, fiindcă ele înseamnă tocmai răsturnarea materialismului. În vremea când mulți trâmbițau monoteismul lui *Haeckel* și când la noi bărbați ca Dr. *Leon*, profesorul dela universitatea din Iași, făceau mare zarvă cu popularizarea vederilor lui *Haeckel*, trăia și Flammarion, care ne-a făcut mari servicii prin scrisul său împodobit, temeinic și meșteșugit.

Să ne îndreptăm ochii spre el. Ceice nu l-am cunoscut până acum, să-l cunoaștem de acum înainte.

Afară de traducerea Părintelui Mihălcescu, se mai găsesc în românește și alte scrieri ale lui Flammarion. Poate nu le vom nemeri pe toate ca să le pomenim aici. Dar noi ne aducem aminte când, ca școlar de seminar în cl. VI, am citit romanul lui Flammarion *Urania*, roman care te însuflețește mult prin purtarea ta în înaltul cerului, prin lumea planetelor și a stelelor. Dacă nu ne înșelăm, sunt traduse și *Lumen*, altă scriere a sa, plină de minunățiile tainelor din univers, și *Astronomia populară*, cărți prin care omul să ajungă să cunoască din tainele lumilor depărtate, mult mai mult și mai ușor și mai cu plăcere, decât prin studiile silnice din școală.

Dintre cele netraduse, trebuie să mai pomenim: *Pluralitatea lumilor locuite*; *Pământurile cerului*; *Visuri înstelate*; *Puteri necunoscute*; *Moartea și tainele ei*—și altele.

Și spiritismul a tras folos din scrisul său. Căci Flammarion, ocupându-se cu problemele sufletului, a scris și în ramura spiritismului. Partea cea mai însemnată, însă, a scrisului său, sunt problemele astronomiei, pe care trebuie să dorim și să căutăm a le vedea gustate și la noi, pentrucă astronomia zmulge pe om dela nimicurile și păcătoșiile vieții pe care o frământăm în micul nostru petec de pământ, pentru a ne ridica până la vedeniile care ne scaldă în lumină, ne înalță și prefac ființa noastră. Cu drept cuvânt spune cineva care scrie acum, la moartea sa, că „în vâlmășagul de

lupte și patimi, care reprezintă viața noastră pe pământ, să ne aducem aminte când, și în clipele de triumf și în cele de desnădejde, ridicând ochii spre cerul înstelat al nopților senine; să ne aducem aminte că puzderia aceia de puncte luminoase, reprezintă alte lumi, unele mult mai mari decât a noastră, că omul nu e decât o biată furnică în sistemul uriaș și măreț a lumii. Nu ne putem aminti și nu putem avea conștiința acestui lucru, cu efect moral atât de salutar, decât dacă cunoaștem astronomia, așa cum a popularizat-o Flammarion.

Incheind aceste rânduri despre omul care coboară azi în mormânt, după o viață atât de folosit întrebuințată, ne vin în minte cuvintele altui mare savant francez, Henri Poincaré, mort și el acum 15 ani: *Viața omului pe pământ*, spune Poincaré, *este numai un fulger, dar fulgerul acela este totul!* (Aurora, 7 Iunie c.).

Poloneji catolici trecuți la ortodoxie.

O telegramă din Varșovia, cu data de 12 Mai a. c., pe care o citim în ziarul *Cuvântul* (14 Mai 1925) aduce vestea că, în curgerea anului trecut, peste 200000 de familii poloneze catolice au trecut la credința Bisericii Ortodoxe. Telegrama spune că, între cei trecuți la Biserica Ortodoxă, se află urmași ale celor mai vechi și mai bune familii de nobili poloneji. Faptul stârnește multă îngrijorare în lumea catolică și mai cu seamă nunțul papal din Varșovia este foarte neliniștit, și cu drept cuvânt. Dar el vrea să explice aceasta ocărând Biserica Ortodoxă. Zice că Biserica noastră dezleagă prea ușor căsătoriile și de aceia catolicii lor trec la noi, deci din dorul de viață mai lipsită de frâul disciplinei sufletești.

Dar oare așa să fie? Catolicii nu dezleagă căsătoriile și mai ușor ca noi, când e vorba de bani? Nu știm noi cazuri din istorie când s'au dat toate scutițiile, numai fiindcă era vorba de familii mari, de care se legau interese catolice?

Dar mișcarea *mariavită*, prin care sute de mii de catolici s'au despărțit de Roma (vezi cartea mea *Evenimente actuale din Biserica Romei*) pentru ce s'a petrecut?

Arhim. SCRIBAN

Biserica își datorește o mare parte din autoritatea ei faptului că, ea înfățișează o tradițiune. Cu ce drept să-i tăgăduiești acest merit? Un individ dă dovadă de nesuferită trufie când el se poartă ca și cum scurta sa experiență și viziune, strânse granițe pe care nu le putem trece, ar avea mai mult preț și mai mult adevăr de cât toată înțelepciunea care s'a intrupat în învățământul unei biserici care trăiește de mai multe veacuri. Dacă Biserica, prin mulțimea membrilor ei, prin coeziunea lor, prin condensarea învățăturii sale, prin deprinderile ei intelectuale și morale, slujește nevoile vieții spirituale în felul ei, nu e nicio pricină, a priori, care să ne silească a ne înstrăina de ea.

PAUL OLTRAMARE,
Prof. la Universitatea din Genève,
în *la Religion et la Vie de l'Esprit*,
Paris 1925, p. 16-17.

CĂRȚI, REVISTE ȘI ZIARE

PIMEN, Mitropolitul Moldovei, UNDE MERGEM?
Tipografia Mănăstirii Neamțului, 1925. Cărticică în 16,
de 105 pagini, fără arătare de preț.

I.

Și prin această cărticică, Mănăstirea Neamțului arată că vrea să îmbrățișeze cu toată râvna frumoasa muncă de cultură care se întreprindea odată între zidurile ei.

Dacă ea tipășește acum cărți deosebite de cele care apăreau odată, este că și vremurile s'au schimbat. O pacoste mare în sânul poporului nostru este astăzi bântuirea vițiului beției, împotriva căruia trebuie să încordăm toate puterile noastre. Tipărind mai multe lucrări tot în chestiunea aceasta, Mănăstirea Neamțului dovedește că înțelege să meargă cu pasul timpului, să dreagă mai cu seamă ce este de dres în laturea aceasta.

Dar cine nu lasă chestiunea aceasta să doarmă, ci o tot zgândărește la scurte răstimpuri, pentruca să fim neîncetat treji și să scăpăm odată de această nenorocire națională, este Inalt Prea Sf. Sa Mitropolitul Pimen al Moldovei. Cărticica de care voim să vorbim este un nou strigăt tot în privința aceasta, pentruca îndreptarea să vie cu un ceas mai de vreme.

Titlul de *Unde mergem?* izvorăște din privirea îngrijorată peste această primejdie care roade din trupul nostru național. Inalt Prea Sf. Sa arată că noi, Românii, ne-am îndeplinit aproape tot idealul nostru ca întindere teritorială. Neamul românesc a intrat aproape în granițele sale firești. Și dacă nu este totul făcut în această privință și mai sunt Români și afară de granițele noastre, pasul cel mare însă s'a făcut. De acum înainte mai sunt de făcut numai îndreptări, rotunjiri a intrării în moștenirea noastră. Unde nu se va putea aduce îndreptare pe cale de adaos teritorial, se va putea pe altă cale, pe cea a întăririi culturale.

Dar odată intrați în granițele noastre, am isprăvit noi cu ce avem de făcut?

Nu, zice Inalt Prea Sf. Sa. Avem idealul creșterii în adâncime și înălțime. Trebuie să întărim ființa noastră prin cultură. Nu trebuie să fim numai grămadă de oameni, dar fără nervi și fără colorit. Trebuie să ne întărim în vigoare sufletească, fiindcă numai atunci vom întemeia o civilizațiune și vom răspândi în jurul nostru lumină și vom radiă peste alții, ca un popor în care scânteiază ceva, când, dincolo de ființa noastră materială, mai presus de granițele geografice, se va cunoaște că trăiește în noi o năzuință spre mai bine, spre mai bine, spre afirmarea unor valori sufletești.

Problema este pusă nu se poate mai bine. În adevăr, fiecare trebuie să înțeleagă, ca un lucru de toată însemnătate și în acelaș timp izbitor pentru înțelegerea fiecăruia, că, departe de a ne opri unde am ajuns, departe de a înfățișa icoana așa zișilor moștenitori veseli, noi nu ne putem culca pe cununile dela Mără-

șești, fără grijă de ziua de mâne. O civilizațiune nu înseamnă a roade din ce ai căpătat într'o clipă dată, ci a te sili să ajungi tot mai sus, să subțiezi ființa ta, să ajungi a rosti prin tine cât mai mult și mai deplin bunuri sufletești, singurele care grăiesc peste veacuri despre puterea și însemnătatea unui popor.

Dar aceste frumoase zări, spre care ar trebui să ne mișcăm de acum înainte, după ce am ajuns să înfăptuim o lature a idealului nostru, sunt foarte grele de ajuns, din pricina unor lipsuri care macină fără încetare ființa noastră națională și-i slăbesc puterea marilor avânturi. Suntem roși de multe păcate, între care unul e beția, de care se țin lanț multe altele. Beția aduce pagubă în toate laturile vieții și târâie după ea alte nenorocite boale. Deci se cuvine să ne întrebăm: Unde mergem? fiindcă, bântuiți de mari racile, noi nu putem îndeplini idealul de cultură spre care trebuie să ne mișcăm.

„Dela început trebuie să spun, zice I. P. S. S. Mitropolitul Moldovei, cu adâncă părere de rău, că, dacă în câțva starea culturală a poporului nostru se îmbunătățește — deși prea încet — ceiace ne face să nădăjduim în realizarea idealului nostru cultural, totuși sunt multe semne rele, neajunsuri vădite, vicii primejdioase, cari slăbănesc și ruinează viața noastră, dacă nu vor fi impeditate la timp, de a străbate tot mai mult în popor”. (Pag. 16-17).

Deci întrebarea de *Unde mergem?* își capătă un îndoit înțeles în scrisul Inalt Prea Sfinției Sale Mitropolitului Moldovei. Pe de o parte ne spune că drumul nostru este spre zările culturii, așa că știm încotro trebuie să ne mișcăm; iar pe de altă parte ne întrebăm îngrijorați: la ce stare vom ajunge, dacă ne lăsăm în prada vițiilor care ne-au copleșit?

E ușor de priceput că Inalt Prea Sf. Sa vrea să scoată înaintea noastră, mai mult înțelesul acesta din urmă, pentru a ne face să simțim toată îngrijorarea clipel și a ne întreba și noi între ai noștri: Unde avem să ajungem, dacă lăsăm vițiul care se întinde să isto vească tot mai nemilos ființa noastră?

Toată chestiunea aceasta e înfățișată limpede și luminos în introducerea care ne îndrumă să urmărim celelalte acte prin care Inalt Prea Sf. Sa a stârnit tot mai viu cugetele ca să se ridice la lupta împotriva beției. Cele 32 de pagini dela început curg așa de lin și de firesc, așa de bine limpezesc până și mintea celui mai neînvățat om care e rostul nostru, al Românilor, după ce am întregit țara, și acum starea aceasta e primejduită, dacă nu ne luăm măsuri din vreme pentru a stăvili racilele noastre.

Cartea se deschide cu o zugrăvitură: E chipul Inalt Prea Sfințitului PIMEN în odăjdii, cuvântând împotriva beției înaintea poporului, de pe un pod, în jurul cărora stau credincioșii și ascultă. Sunt, fără îndoială, credincioșii adunați la hranul dela Mănăstirea Neamțului anul trecut. Dar știm că și anul acesta a fost la fel.

II.

Ce faptă mare face Inalt prea Sf. Sa că nu lasă chestiunea aceasta să adoarmă și o tot scutură în văzul lumii și strigă în urechile oamenilor că trebuie să ne organizăm împotriva beției! Chiar dacă astfel de graiuri n'ar fi decât repetiția celor ce au mai fost spuse, încă aduc un folos neprețuit. Căci e un act care prinde prin autoritatea celui ce spune aceasta. Când un mitropolit vine și pornește o cruciată și o duce, faptul acesta nu se poate să nu aibă urmarea de a prinde în popor... „a vorbit Mitropolitul! a spus Vlădica cel mare di la leș!“.

Psihologia poporul se mișcă pe căile acestea. Trebuie ciocănit așa, cu autoritate, fără încetare la urechile lui, până când oamenii se deprind cu gândul de luptă împotriva beției ca cu o stare firească și de toate zilele.

Dovadă că aceasta nu e numai o teorie, e faptul că s'au și văzut sate care s'au mișcat împotriva beției, mânate numai de boldul acesta, că au auzit că beția trebuie stârpită. Așa se croiește o stare suflet, și când e gata, se găsește unul mai priceput care ridică cuvântul și-i înjghebează pe toți într'un regiment al cruciaților împotriva beției. Însăși cartea aceasta cuprinde astfel de dovezi, cum de pildă, locuitorii din *Arbora* (vezi pag. 79 a cărții), dar și prin ziare s'a citit din când în când despre sate din Moldova care s'au legat cu sfințenie să alunge pacostea beției din viața lor.

Lucrul prinde, numai că nu trebuie să ne mărginim la o clipă, oricât de frumoasă și aceia, ci lucrarea protivnică beției trebuie să meargă înainte, fără pic de răgaz, să fie ca un șivoi care nu mai încetează și curge și curge, până ce se intră în toate obiceiurile, ca un fapt firesc că beția trebuie stârpită.

Mare este taina repețirii. Ea are în sine o putere ca de farmec, care vrăjește până și pe cel mai tare om. Tot auzind aceiași și aceiași, omul se deprinde cu părerea. Ea ajunge pentru el un fel de atmosferă în care trăiește și ajunge odată, pe nesimțite de cugetă și el așa, chiar dacă la început era de altă părere. Il mână la vale șivoiul celorlalți și-l face de nu mai simte împotrivirea față de cutare vorbă, cum simțea la început.

Gustave le Bon, pătrunzătorul cugetător francez, limpezește bine chestiunea aceasta în însemnatele sale lucrări de psihologie socială, în care arată chipul cum păturile populare pot fi mișcate.

La noi, mult mai bine au înțeles aceasta oamenii de politică. Ei știu bine cum să facă curent împotriva cuiva. Incep a repeta împotriva unui protivnic tot aceiași și aceiași părere, fie că e dreaptă, fie că nu, ca să facă curent în public, și fiindcă oamenii sunt foarte supuși la puterea aceasta a repețirii, iau unul dela altul și încep a crede. Răposatul Tache Ionescu, ca om politic, își dădea seama foarte bine de lucrul acesta, căci el a spus odată despre chipul cum poți stârni lumea împotriva cuiva. Să pui trei ziare să strige neîncetat și cu meșteșug împotriva lui, și vei vedea că, după puțină

vreme, lumea începe să zică și ea tot așa. Se prinde chiar și neadevărul. Deci repetiția unui lucru a ajuns o armă politică, și de aceia nevoia de a avea presă, fiindcă trebuie să te îngrijească în chipul cel mai viu ce crede altul în cutare chestiune. Trebuie să dorești să creadă ca tine și trebuie să te silești a-l face să creadă așa. Aceasta însă nu se poate face fără o vie propagandă, și de aceia suntem datori să nu ne astămpăram de loc, când voim ca publicul să fie în câștigat de noi pentru cutare vedere.

III

Aceasta e urmarea de mare însemnătate psihologică și socială pe care o are mișcarea fără răgaz a Inalt Prea Sfințitului Pimen împotriva beției. Prin aceasta, se zămislește o stare sufletească, și este de mare trebuință ca să nu lăsăm chestiunea să cadă în uitare, ci să facem poporul a crede și el așa și a se umplea de scârbă împotriva băuturii.

De aceia e un bine nu numai că, la felurite prilejuri, Inalt Prea Sf. Sa ridică iar graiul în această chestiune, ci că a tipărit și această cărticică, plăcută ca înfățișare și îmbolditoare ca cuprins. În ea avem tocmai strâns la un loc ce a lucrat Inalt Prea Sf. Sa în această chestiune, și este atât de trebuincios ca acest material să nu fie numai sunetul de trâmbiță auzit odată, ci să fie cuprins în slove și împrăștiat și întrebuițat mai departe.

Lucrul acesta îl va face cărticica pomenită, care astfel se alătură cu vrednicie de celelalte cărți tipărite la Mănăstirea Neamțului în această privință. Impreună cu *Crâșma trează* și cu altele a Prea Sfințitului Nicodem, aceasta va fi făclia care va trebui să lumineze neîncetat în acel colț al Moldovei, unde beția pustiește fără cruțare.

Fiecare bucată din cărticica Inalt Prea Sfințitul Pimen e un strigăt de trezire. „Din pricina mizerabilei patimi a beției, zice Inalt Prea Sf. Sa, neamul nostru și-a perdut frumusețea de odinioară, așa că în unele părți ale țării s'a schimonosit“ (p. 21).

Așa e, ființa noastră se slujește. Ne pocim și la trup și la suflet. Cum ar putea fi altfel, când, după război, avem în Țara românească 168,000 de cârciumi (pag. 47, în adresa Mitropolitului către Primul-ministru d. I. Brătianu). Oare avem pe jumătate atâtea școale și biserici? Nici vorbă că nu! Deci ce concurență grozavă fac cârciumile școalelor și bisericilor!

Cărticica are fel de fel de documentări în această privință. Inalt Prea Sf. Sa le-a pus și în referatul către Sf. Sinod și în adresa către Primul-ministru și le găsim și în alte acte pe care I. P. S. Mitropolit face foarte bine că le pune aci, pentru a sluji ca material de dovedire. Așa este referatul administratorului de plasă *I. C. Radu* din Târgul-Neamțului către Mitropolia Moldovei; așa e referatul Primăriei din *Hârlău* către Mitropolie; așa e referatul autorităților din *Tomesti*, Iași către aceiași Mitropolie; așa e scrisoarea D-rului *Manolescu* din Burdujeni, care dă niște cifre îngrozitoare despre ce au cheltuit sătenii câtorva co-

mune. Despre datele culese de acest doctor, au scris şi ziarele *Adevărul* mai nainte şi *Galaţii-Noi* din Galaţi şi le-am pomenit şi noi în această revistă. Vrednică de pomenit este şi scrisoarea Părintelui *Chirică* din Hiliţa, Iaşi misionarul Mitropoliei Moldovei, care lucrează şi pozitiv în comuna sa şi aiurea, pentru urzirea de deprinderi împotriva beţiei şi îndreptarea gusturilor populare pe altă albie.

Cărticica se închie cu o scrisoare pastorală a Mitropoliei Moldovei către preoţii eparhiei, în care se dau preoţilor toate îndrumările cum să lucreze pentru stârpirea acestui păcat. Noi am mai vorbit de această pastorală, fiindcă ea s'a tipărit şi mai nainte şi am avut-o anul trecut în foaie slobodă. În sfârşit, avem o scurtă dare-de-seamă din revista *Ilustraţia* despre dela Mănăstirea Vorona din jud. Botoşani, unde de asemenea, I. P. S. Mitropolitul Pimen nu a uitat a cuvânta împotriva beţiei.

Acesta e cuprinsul micii, dar bogatei şi simpaticei cărticele, care va putea duce prin slovele ei mai departe lucrul făcut mai nainte cu cuvântul sau prin foi răzleţe. Nouă ne pare bine că am putut semnală acest act de stăruinţă într'o luptă în care nu trebuie să slăbim şi în care şi cei slabi vor fi câştigaţi, când vor vedea că alţii nu o moaie de loc.

I. P. S. Mitropolit Pimen ne dă o frumoasă pildă în această privinţă.

Căpitan Aurel Gheorghiu, PRIVELIŞTI DIN BUCOVINA PITOREASCĂ. Vol. I. Bucureşti, „Cartea Românească”, 1925. 124 de pag. în formatul cărţilor de şcoală. Preţul 60 de lei

Căpitanul Gheorghiu şi-a luat sarcina de a scrie în mai multe volume, despre frumuseţi ale ţării noastre. Încă o carte, despre care avem a vorbi, a mai scris despre Basarabia, iar altele sunt în pregătire.

Lucrul acesta însă Căpitanul Gheorghiu nu l-a luat ca un program, dat de cineva sau croit de el însuşi, în care se găseşti localităţile înşirate ca la catalog, cu fiinţa lor cuprinsă în câteva trăsături şi aşezate la rând, ca în nişte rafturi. Nu, e ceva mult mai frumos decât atâta. Căpitanul Gheorghiu scrie aşa cum l-a dus dorul călătoriilor şi gustul inimii, mânat de setea de a cunoaşte măreţiile pământului şi apoi a le face gustate şi de alţii.

Din pricina aceasta, scrisul său are ceva proaspăt, ceva străin de orice oficialitate, ceva care zbucneşte dela sine, încât guşti împreună cu scriitorul vii icoane ale trecutului sau privelişti fermecătoare ale vremii de faţă.

Aproape jumătate din cartea aceasta are material bisericesc. Căci umblând prin Bucovina, într'o călătorie de tânăror doritor de privelişti nevăzute, în anul începerii marelui război, şi apoi întregită după război în anul 1923, — s'a întâlnit cu marile rămăşiţe ale trecutului nostru bisericesc din mănăstirile Bucovinei. Cu multe amănunte din istorie, cu reproduceri meşteşugite din bogăţiile muzeelor de pe lângă mănăstiri, cu înfăţişări

ale locaşurilor fotografiate cu grijă şi aşezate cu belşug în acest volum, — avem o desfăşurare de foarte mult material, care face din această carte nu numai o perindare de icoane şi impresiuni ale unui călător, ci şi un adevărat album îngrijit, cu înfăţişările date pe o hârtie cromo de cea mai bună calitate. Dezvăluirea trecutului foastei mitropolii dela Rădăuţi şi a mănăstirii Putna, cuprinde tot spaţiul dela pag. 20 până la 67. Dacă mai punem că ne mai vorbeşte şi despre chilia lui Daniil Sihastrul, punem zică în voie ca scrierea aceasta pe jumătate are numai material din trecutul nostru bisericesc. Deacea însemnătatea ei este în mai multe laturi. Ai şi o bună primblare pe cărări istorice şi înfăţişări ale vremii de faţă, şi chipuri vii, prin marele număr de reproduceri, iar toate acestea rânduie pe dinaintea noastră cu simţul iubirii pentru un trecut scump şi scrise cu îndemânarea omului care nu numai simte, ci poate şi spune ce simte. Condeiul scriitorului este în mâna sa o uneltă prin care el e destul de meşter ca să toarne mişcarea sufletului său şi în sufletul altuia.

Eu am o carte în limba italiană cu titlul *il Libro delle Vacanze* (Cartea Vacanţei). E scrisă de un preot. Pune la îndemâna şcolarului care se va afla înainta unui lung răgaz de odihnă, fel de fel de desfăşurări din bogatul trecut istoric, artistic şi natural al Italiei. De câte ori nu m'am gândit: Când o să avem şi noi o aşa carte! De! avem noi *România Pitorească* a lui Vlăhuţă, dar mine nu-mi place. E mai mult catalog; nu e carte. E luarea localităţilor la rând şi căutarea cu lumânarea de a scoate la iveală podoabe şi frumuseţi care trebuiau scoase, fiindcă aşa se cerea. Nu e într'însa revărsarea firească şi dela sine a simţirii, cât e ceva căutat. Se înţelege, are tot meşteşugul stilului, ca dela un mare scriitor, dar suferă din lipsa duhului lăuntric.

Cartea Căpitanului Gheorghiu ne face o bună slujbă în privinţa aceasta. Ea ne dă un colţ de ţară, însufleţit de toată mişcarea umblării pe drumuri în frământarea călătoriei. E mai multă viaţă aşa şi cartea se gustă mai uşor şi stârneşte mai mult farmec. De aceea e o bună scriere pentru vacanţe. Ar trebui pusă în mâna şcolarilor. Mai cu seamă seminariştii şi teologii noştri ar trebui s'o aibă cu toţii la îndemână, pentru că găsec în ea atâta material bisericesc. Gustăm mai uşor decât în cărţile de istorie, toată frumuseţea care a fost în trecutul nostru bisericesc, toată măestria lucrărilor de atunci.

În zborul uşor al însoţirii călătorului pe drumuri, cititorul găseşte şi hrană de temei şi gustarea zburdanică a vieţii în mişcare. Ca lucru de temei, el gustă aci câtă putere şi câtă însemnătate ca civilizaţiune a fost în trecutul nostru bisericesc, aşa că ies răsturnate afirmări ca ale scriitorului *E. Lovinescu* în cartea sa *Istoria civilizaţiei române moderne* vol. I, care spune că Biserica ortodoxă a ţinut neamul românesc într'o stare de viaţă inferioară faţă de Biserica Romei, care a ridicat neamurile ei mai sus. Sunt destule locuri în această carte în care cititorul poate găsi material ca să

răspundă temeinic împotriva unor vederi ca ale d-lui Lovinescu.

De aceia noi dorim să vedem această carte în mâna seminariștilor. În ea nu e teorie goală și mincinoasă. Sunt cugetări culese după natură, adevărate la fața locului, pipăi cu însăși mâna ta ce mare cârmuitoare de suflete a fost Biserica noastră în trecut, cum prin ea s'a așternut pe cugetele Românilor o înaltă disciplină morală care acum se duce.

Nouă cartea aceasta ne-a făcut tot așa de mare plăcere ca și despre alte cărți despre Bucovina, scrise acum 10-15 ani. Am luat odată cu mine la drum scrierile răposatului profesor *Em. Grigoroviță* despre Bucovina: *Chipuri și graiuri din Bucovina, și Cum era odată*. Pe asta din urmă am citit-o în Leipzig, și de acolo am scris o ilustrată profesorului pe care îl cunoașteam, ca să-i laud cartea și să-i mulțumesc de plăcerea pe care mi-a făcut și dincolo de granițele României.

Grigoroviță răscolea și el multe lucruri din trecut, și le înșirua ușor, cu meșteșug. Sorbeai frumusețele de azi și de altădată ale Bucovinei.

De cartea lui îmi amintesc acum, când am citit cartea Căpitanului Gheorghiu, atât de vrednică, prin simțirea care o străbate, atât de împodobită ca chip din afară și atât de bine struniță ca meșteșug de scriere.

Nu mai pomenesc de unele alunecări în scrisul unor cuvinte, fiindcă acelea poate să fie stâlcituri ale culegătorilor din tipografie. Așa trebuie să fie cu scrisul greșit, ici și colo, al cuvântului *numai*, pe care, dacă îl scrii astfel, acolo unde trebuie pus *nu mai*, iese un înțeles greșit. În deobste, noi amestecăm pe *numai* cu *nu mai*, și scriem fără deosebire. Trebuie însă făcută această deosebire, din nevoia de a fixa înțelesul. Astfel este un loc la pag. 33. Acolo citim: „...cu rari excepții numai sunt vrednicii luminători din trecut“. Cum trebuie înțeles aici: „cu rari excepții numai, sunt vrednicii luminători din trecut“? ori: „cu cari excepții, nu mai sunt vrednicii luminători din trecut“?

Iată limpede nevoia de a face deosebire între *numai* și *nu mai*. Autorul însă o face în alte părți („Cântul păsărilor nu mai par¹⁾ melodii frumoase“, pag. 132) și de aceia poate că e numai păcat al culegătorilor din tipografie.

Cartea aceasta însă are într'însa atâtea bunuri și atâtea suflet și atâtea judecată sănătoasă și atâtea simț viu pentru natură și poezie, încât trebuie cunoscută, citită și răspândită. Cei dintâi trebuie s'o cunoaștem noi, slujitorii Bisericii, și cei pe care noi îi cârmuim, fiindcă ne îndreaptă spre ce e sănătos cuviincios și vrednic în viață. Și pentru lupta de azi împotriva beției se pot găsi temeuri și îndemnări în această carte.

Noi ne-am făcut o datorie dând veste despre ea. Să și-o facă și alții care trebuie s'o citească și răspândească.

1) Trebuia «pare», fiindcă subiectul nu e *melodii*, ci *cântul*, care e la singular. — Nota A. S.

Dr. *Horia Petra-Petrescu*, **O MARE PRIMEJDIE COMUNĂ. Pornografia în teatru.** Buletinul Nr. 34 al societății „Astra“, despărțământul Sibiiu.

Noi toți ne plângem de creșterea destrăbălării publice în fel de fel de chipuri: în scris, în teatre, în cinematograful și altele. Și dacă, din când în când, se aud plângeri în privința aceasta și chiar dacă nume însemnate ridică glasul împotriva dezvățărilor de tot felul care feștelesc viața noastră obștească, și dacă unii din noi nu numai se plâng din când în când, ci chiar și urmăresc chestiunea aceasta, nimenea însă n'o face cu atâta stăruință ca Dr. *Horia Petra-Petrescu* din Sibiiu.

De mult domnia sa urmărește chestiunea moralității în viața obștii. De multe ori ne-a procurat ceasuri plăcute prin frumosul material pe care l-a adunat în această privință. Pe fiecare an d-sa dă mai multe cărți, în care vezi cât de viu le urmărește și cât de aprig le cercetează cu judecata neîngăduitoare în fața vișului.

Dr. *Petra-Petrescu* e sufletul societății de cultură *Astra* din despărțământul Sibiiului. De aci se varsă o neîncepută muncă pentru însănătoșirea sufletului românesc sau pentru ferirea lui de a se îmbolnăvi.

În presa și tipăriturile din România veche nu se vorbește decât puțin de această muncă. Totuș ea trebuie prețuită dincolo de vinovata noastră tăcere și nepăsare.

Dar de unde nepăsarea aceasta?

Din nărvirea scrisului nostru în vechiul regat, așa fel că pe noi nu ne mai mișcă anumite chestiuni, care trebuie să ne miște într'un stat de cultură. Între noi s'au cuibărit multe porniri de nepăsare față de viața cârmuită cuviincios. Suntem foarte lăsători și chiar facem caz de răsfățarea nerușinată a vișului.

Când avocatul nostru *Popescu Tudor* din București a voit să ție anul trecut în Iunie o conferință despre scumpirea pâinii la Fundațiunea „Carol“ din București, n'au venit decât 12 oameni. Peste 2 ceasuri însă, la teatrul *Cărăbuș*, unde se dau multe lucruri deochiate, de care lumea face haz, nu mai încăpeau de mare îmbulzeală. Eu trecând atunci cu trăsura spre gară pe dinaintea teatrului „Cărăbuș“ ca să țin a doua zi o conferință în Galați, am văzut îmbulzeala și știind ce a fost cu puține ceasuri mai înainte la Fundațiunea „Carol“, îmi făceam socoteala câtă grijă poartă lumea la noi pentru cuviința vieții publice și ce puțin îi pasă de lucrurile cu adevărat temeinice.

Aceasta lămurește de ce scrisul d-lui *Petra-Petrescu* nu pătrunde la noi, nu vorbește nimeni de el și de ce numele său nu e cunoscut.

E din vina noastră, nu din a lui. Ce face el e foarte bun, e o lucrare de adevărată cultură, e o silință de a păstra sufletul să aibă gust de laurea sănătoasă a vieții, a nu se perverti și a ajunge să înseteze după plăceri bolnave, care ruinează trupul, strică gustul cel bun și întunecă însăși judecata dreaptă, prin scoborârea vieții la nivel uricios.

Broșura pe care d. Dr. Petra-Petrescu ne-o înfățișează acum ca al 34-lea nr. al Buletinului *Astrei* în Sibiu, e cea mai nouă din multele pe care d-nia sa le-a scris. În 16 pagini dese, d. Petra-Petrescu ne înștiințează despre strigătele care se ridică de pretutindena împotriva plecării teatrului pe povârnișul desfrâului. Și la noi și aiurea, în loc de a fi ceea ce pretinde că este și ceea ce ar trebui și ar putea să fie: organ de cultivare a artei și, prin aceasta, de îmbogățire și de subțiere a vieții, — este organ de cultivare a pornirilor celor mai păcătoase din ființa omului.

Strigătul de trezire ne vine din multe părți. E vina noastră că nu l-am auzit până acum, fiindcă el vine dela marii scriitori, despre care vorbim, dar tăcem graiurile lor împotriva desfrâului.

Dr. Petra-Petrescu începe cu un lung citat din ziarul german, *Deutsche Allgemeine Zeitung* din Decembrie trecut, în care ni se arată că cunoscutul scriitor englez *Bernhard Shaw*, a spus: „Teatrul actual nu este de luat în serios; lucrează numai pregătind terenul prostituției“. Directoarea de teatru *Luisa Dumont* din Colonia, ținând o conferință și citând părerea lui *Bernhard Shaw*, a spus: „Durere, e prea adevărat!“

Va să zică chiar organe de teatru nu mai pot ascunde acest povârniș nenorocit spre care teatrul a ajuns și sunt nevoite să mărturisească faptul adevărat. De aceia această directoare de teatru spune că, după cum alegi cu grijă un director de școală sau un profesor universitar, încă cu și mai multă grijă trebuie să alegi pe directorul teatrului, pentru că zice, ea, el are în mână însăși tinerimea. Din teatru mulți din tineri își capătă impresiuni hotărâtoare pentru viață. Teatrul e stăpân peste miloacele cele mai ademenitoare ale simțurilor. Deaceia acest organ trebuie mânuit de un om cu multă cuviință și cu înalt simț moral.

De aici la vale, în tot cursul broșurii, care e o lungă înlănțuire de documentări și de fapte, autorul arată cu dovezi amănunțite că lucrurile sunt în adevăr așa. El pomenește de critica făcută înainte vreme operetelor lui *Offenbach* că ele „ar fi pricinuit moleșala simțurilor franceze și spiritul de indisciplină, care a contribuit la depunerea armelor în 1870“. Și dacă nu putem aduce un atac atât de aspru, zice d. Petra-Petrescu, dar este neîndoelnic că „atmosfera pregătită de libertinajul din operetele acestea n'a fost prielnică unei încordări sufletești mai înalte“.

Cu drept cuvânt spune autorul: „O operă de artă n'are dreptul de existență dacă nu contribuie cu mult-puținul ei la prosperarea genului uman, e primejdioasă chiar, când alimentează spiritul de dezagregare morală, socială“. „Primejdia este atât de mare astăzi, când prin orașele noastre cutreieră trupe cu piese scabroase și când publicul dă busna să asculte vorba sonoră românească, de pe buze, cari de multe ori pângăresc sufletul — încât trebuie să fii stăpân pe argumente ca să combați răul și să chemi la o luptă cinstită pe toți oamenii de bine“.

Autorul ne arată apoi mișcarea pornită în mai multe

țări împotriva unei așa de mari primejdii. Incepe cu Anglia. În Londra înființează un „Sfat pentru moralitatea publică“ (*London Public Morality Council*). Președintele este episcopul Londrei. El și cu ajutorul lui din acest sfat, tot un episcop, au publicat o declarațiune în care spun că pe scenă se înfățișează păcate din viața obștească drept ceva care ar fi al vieții obișnuite, pe când ele sunt numai fapte rare, abătute din șirul obișnuit al vieții. Deci zice acea declarațiune:

„Dacă teatrul învață generația care crește că adulterul și că relațiile nepermise sunt întâmplări normale, în loc de a acționa din punct de vedere educativ, el are o influență demoralizatoare“.

După aceia d. Petra-Petrescu înfățișează stări din viața teatrului francez, unde Francezii înșiși se plâng de de scoborârea la care a ajuns. D-nia sa spune că, în revista „Transilvania“ nr. 4 din anul acesta, a adunat o mulțime de mărturisiri din mai multe țări în care se rostește tânguirea pentru starea joasă în care a ajuns teatrul.

Se știe că în Franca o mare nenorocire națională este scăderea populațiunii. La aceasta contribuie și starea de destrău în societate. Un scriitor constată, zice De. Petra-Petrescu că publicațiile pornografice (și aici trebuie să se socotească într'o anumită măsură și piesele teatrale) au contribuit ca morala să ajungă mai laxă și ca populația să se micșoreze“. Acest scriitor este *Victor Giraud*, care a scris în *Revue des Deux Mondes* (15 Martie 1924) despre pricinile depopulării Franței.

După aceia autorul trece la Germania. Aici citează pe criticul teatral *Frederic Düsel* care a scris că, dacă se înființează o scenă tânără și vrea să-și dovedească dreptul ei de existență, „nu poate alege mai potrivit de cât o piesă de bordel“. Unei doamne care se află de față la o piesă de soiul acesta i s'a făcut rău. Cei din sală i-au strigat: „Afară cu cei înapoiți!“ Ei se credeau înaintați, fiindcă gustau o astfel de hrană.

Și la Sașii noștri de peste munți și la Unguri și în Cehoslovăcia s'a arătat o astfel de scoborîre a teatrului. Ziarul *Proger Presse* din 27 August 1924 scrie pe larg despre această chestiune, plângându-se de publicul care rabdă ce i se pune înainte în teatre și zice că „numai în Hamburg criticii teatrali au hotărît să nu facă recenzii la bucățile care sunt numai porcării“.

În Budapesta, se joacă acum o bucată de teatru cu numele „Altona“ care înfățișează tot ce poate fi mai păcătos ca cugetare. E subiect din viața fetelor de stradă.

Mama ține casă de desfrâu. Își vinde pe însăși fiica ei să fie dusă în Argentina, când vede că amantul se uită mai mult la fiică.

Cine are nevoie să i se înfățișeze astfel de subiecte!

Ceiece e mai rău e că astfel de bucăți au pătruns peste munți. La Turda lui *Mihai-Viteazul* se joacă *Fifi*, care s'a jucat la București și care nu are nicio valoare ca ideie și inspirațiune, dar are destul material deochiat.

În Ungaria, chiar anul acesta, la 27 Martie, deputatul *Iuliu Maday* a cerut în Cameră ca cenzura să

se întindă și asupra filmelor și bucăților de teatru, fiindcă „teatrele aduc azi pe scenă numai piese cu crime sexuale, înjosind prin aceasta nivelul și prestigiul cultural al scenei. Atmosfera de azi de pe scenă împinge și mai mult spre decădere morală“.

În Clujul nostru, pe când lucrări vestite ca „Strigoii“ lui Ibsen nu atrag lumea, altă bucată „Seducătorul“, este ascultată cu încordare.

În Ungaria chiar s'a început a se lua măsuri împotriva unor așa bucăți: „Câțiva scriitori au fost osândiți în timpul din urmă, din pricina atentatului lor la pudoarea publicului. În 27 Septembrie 1922, a fost un scandal, care ar trebui imitat și în alte locuri — singurele scandaluri de dorit — un scandal din pricina reprezentării unei piese de *Hans Müller*, în Teatrul maghiar din Budapesta: tinerimea conștientă de sine a apostrofat pe actori violent, în decursul piesei, la scenele ușurațice, strigând: „Asta-i porcărie! Unde suntem? În pădure?“ Eroinei i s'a făcut rău de „emoție“. Reprezentația (a 25-a!) a trebuit să fie întreruptă“.

În mai mult de două pagini, autorul arată apoi toate strigătele auzite și în Țara-Românească împotriva desfrâului împodobit cu nume de artă. Multe lucruri tipărite răzleț prin ziare, dar care nouă ne-au scăpat, sunt adunate aici cu grijă și te bucuri văzând că le ai pe toate adunate la un loc, ca un vraf de documente cu care să poți susținea acuzarea împotriva acelor apucături desfrânate pe care cineva ar putea avea curaj să le apere.

Ca să ne dea îndrăzneală a lupta împotriva acestora, autorul ne arată ce s'a întâmplat la Geneva cu reprezentarea filmului „la Garçonne“, căruia la noi îi făceau reclamă și ziarele zise naționaliste. Publicul a huiduit-o, așa că nu s'a putut reprezenta. Tot așa a făcut și tineretul din Lisabona, care a cerut guvernatorului ca romanul cu acest nume să fie oprit, căutat în librării și desființat.

Nu mai stăruim, că ar trebui să cităm toată broșura. În adevăr, ea e plină numai de fapte. Prin ele, ea are o mare putere de a te încredința și câștiga. De aceia nu trebuie să treacă nebagată-în-seamă. Trebuie cunoscută, și întrebuițată într'o largă propagandă. E un mare serviciu pe care-l facem societății românești pentru în sănătoșirea ei.

Diaconul Dr. *Gheorghe Comșa*, **CALAUZA CU-NOAȘTERII ȘI COMBATERII SECTELOR**. Tipografia Mănăstirii Cernica 1925. Cărticică în format mic de 126 de pagini, prețul 25 de lei.

Păr. Diacon Gh. Comșa, noul ales episcop pentru scaunul Aradului, de multă vreme duce o frumoasă și vrednică muncă pentru a lumina publicul nostru bisericesc față de ființa sectelor. După ce mai înainte a scris în alte domenii, precum despre *Istoria Prediciei la Români*, dela o vreme însă s'a concentrat a scrie numai despre secte și împotriva lor și bine face, fiindcă aceasta e o chestiune de care trebuie să ne ocupăm de aproape. Sectele trebuiesc combătute urgent, e nevoie de mate-

riale limpezi împotriva lor, preoții trebuiesc lămuriiți cu felul lor de lucru, cu învățătura lor. Părintele Comșa lucrează tocmai în ramura aceasta, împlinind trebuința aceasta, așa că toți slujitorii Bisericii trebuie să privească cu mulțămire spre Sfinția Sa. Munca Sfinției Sale pe acest teren l-a dus până acolo că până și reprezentanții ai sectelor, veniți din străinătate să vadă cum trăiesc aici ai lor, au ridicat plângeri împotriva Sfinției Sale, de care am pomenit și noi aici mai înainte, că-i strâmtorează rău de sectanți. Acesta însă era un merit al Sfinției Sale. Reprezentantul sectanților zicea că de ce unul care scrie împotriva sectelor să fie funcționar în Ministerul Cultelor, unde tocmai are de a face cu tratarea chestiunilor sectelor? Dar era mai bine să fie acolo unul care se ocupă de secte și le cunoaște decât unul care nu le cunoaște. Și apoi faptul că scria împotriva sectelor putea să-i ia dreptul de a fi funcționar în țara sa, în ramura pe care o cunoaștea?

În cărticica numită, publicată de *Noua Revistă Bisericească*, Păr. Comșa urmează lucrul făcut prin alte cărți de mai înainte.

Aceasta e o scriere cu tipar des și frumos, care face cinste Mănăstirii Cernica unde s'a tipărit. Ne face plăcere a constata că într'o Mănăstire se poate tipări atât de bine.

O mulțime de material găsim în această carte a Părintelui Comșa. Sf. Sa a studiat chestiunea amănunțit, a urmărit-o de aproape, prin fel de fel de izvoare. Au fost răscolite toate revistele și ziarele noastre în care se puteau găsi ceva date despre cutare sau cutare sectă.

Cartea nu este ca oricare carte străină de acest fel care ne-ar da date generale despre secte, ci are un caracter românesc, pentru că sectele sunt studiate după felul cum se înfățișează la noi și apoi sunt studiate și acelea care au scos capul numai la noi sau se mărginesc mai mult la ținuturile noastre, cum sunt, de pildă, *inochen-tiștii* din Basarabia.

Cartea cuprinde 8 capitole. În cel dintâi avem o arătare generală despre secte. În al II-lea se tratează despre pricinile pentru care sectanții sunt împotriva Tradițiunii bisericesti și a ierarhiei. Apoi, în alte capitole, până la VII, urmează cercetarea fiecărei secte în parte. În cap. VII se tratează despre pricinile răspândirii sectelor și despre leacurile împotriva lor. De asemenea, ni se arată cărțile de care trebuie să ne cârmuim pentru a putea combate sectele. Cap. VIII, care e cel din urmă, ne dă locurile din Scriptură de care trebuie să ne slujim pentru a răsturna învățăturile sectelor.

Cartea aceasta e bună călăuză în drumul pe care și l-a luat. Ea face o bună slujbă tuturor preoților, și de aceia trebuie să fim mulțămitori Părintelui Comșa pentru toată osteneala sa și de mai înainte și de acum, de a ajuta Biserica prin felul acesta de scrieri.

Pagini agrare și sociale. București, 15 Februarie 1925.

Pomenim de această revistă, care este din altă ramură de studii decât ce urmărim noi aici, pentru că găsim într'însa un art. despre d. Dr. *Gheorghe Maior*,

profesor la Seminariul „Nifon”. Noi știm de multă vreme ce bărbat de înaltă învățătură în ramura sa este d. Maior. I-am găsit numele citat în scrieri care vorbeau despre chipul de a ridica starea țăranului și se pomenea despre lucrul său ca al unui bărbat de seamă în ramura agriculturii, a economiei țărănești și a îndreptării sociale a țăranului. Totuși mulți oameni de ispravă trec prin lume la noi fără a fi cunoscuți mai de aproape de cei din vremea lor. Dintre aceștia e d. Maior. E o cinste pentru un seminar că are nu astfel de bărbat profesor la o ramură de atâta trebuință pentru școlarii seminariști.

În articolul din revista pomenită, găsim tot șirul vieții d-lui Maior, cu tot ce a lucrat d-nia sa. Ni se arată toate studiile temeinice pe care le-a făcut în străinătate, de unde a venit doctor, și apoi tot lucrul de seamă pe care l-a săvârșit între noi. Se arată toate lucrările de seamă la care a luat parte, încă de când era student la Berlin. Despre teza sa de doctorat: *die Tzigaja race und ihre wirtschaftliche Nutzbarkeit* (Soiul țigăiei și tolosul ei în gospodărie) ni se spune că este singurul studiu în această chestiune.

Intors în țară, a ajuns profesor la școala superioară de agricultură. Dar aci a avut de suferit mari amărăciuni. Au început intrigile împotriva sa și s'au întrebuițat toate mijloacele pentru a-l înlătura. S'a scos catedra la concurs și i s'a făcut ocară de a fi răsturnat în examen. Despre faptul acesta scrie revista pomenită: „În chipul acesta învățatul agronom, specialistul cu pregătirea cea mai solidă în ale plugăriei și gospodăriei agricole în

acele vremuri, s'a văzut trântit la examen, de nespecialiști, pe motiv că nu știe agricultură, că n'are titluri, el singurul doctor în țară pe atunci în agricultură, și că nu-i cetățean român”.

Cu toate acestea munca și valoarea d-lui Maior n'au putut rămânea nebăgate în seamă. Ele l-au consacrat așa precum este și ne pare bine că am putut citi despre d-nia sa acest articol care-l arată în toată lumina sa. Ne facem o datorie a-l aduce și noi la cunoștința cititorilor noștri din Biserică, pentruca să știe ce profesor de seamă avem la Seminarul „Nifon”.

CONVORBIRI LITERARE. Mai 1925, București.

Această revistă, înnoită de când se tipărește sub cărmuirea d-lui *Țigara-Samurcaș*, are des și materiale bisericești. Părintele Dr. *Popescu-Mălăești* publică în ea traduceri din Psalmi după textul evreiesc. În nr. pomenit, găsit la recensii un larg articol al d-lui *Dumitru Stănescu*, profesor de religie în București. D-nia sa critică o scriere a d-lui *V. Drăghiceanu*, secretarul Comisiunii Monumentelor istorice, prin care acesta afirmă că mormântul descoperit la Curtea-de-Argeș ar fi al lui Radu-Voevod, tatăl lui Dan și al lui Mircea D. Stănescu găsește o mulțime de puncte slabe în susținerile d-lui Drăghiceanu și-l mustră pentrucă a scris de sus împotriva d-lui *Stoica Nicolaescu*.

Chestiunea este de însemnătate, prin multele date pe care d. Stănescu ie întrebuițează, și de aceea, ne mai având loc în acest număr, vom scrie mai pe larg în nr. pe Iulie.

Arhim. SORIBAN

INSEMNARI MARUNTE

Părerii protivnice monahismului. — Ne-am deprins să citim în ziarul *Cuvântul* tot graiuri dulci și îmbrățișătoare pentru Biserică, iar în vremea mai din urmă și pentru monahism. Din condeiul scriitorului *Nichifor Crainic*, au curs întru apărarea Bisericii rânduri pline de sevă primăvăratecă, prin care s'a arătat ce mare însemnătate are Biserica pentru viața națională. Ba încă s'a pornit, și dăinuiește chiar și până în clipa de acum, o polemică cu revistele *Cuvântul liber* din București și *Lumea* din Iași, tață de care *Cuvântul* a scris cu vioiciune și într'o haină de podoabă, punând într'o vie lumină puterea de viață care se cuprinde pentru neamul românesc în Biserica Ortodoxă.

Iată de ce ne mirăm când, în același ziar, citim acum, din condeiul d-lui *C. Gongopol*, cuvinte lipsite de înțelegere față de ființa monahismului și chiar de ponegrire a lui. Le găsim în *Cuvântul* dela 15 Mai a. c., sub titlul de *Monahism politic*, în care, pentru a ajunge la niște socotințe politice, redactorul d. *Gongopol* simte nevoie să facă mai întâi o introdu-

cere, prin care varsă o apă necurată peste așezământul monahismului.

Din pricina aceasta, de aici înainte nu mai putem vorbi despre ținuta prietenoasă către Biserică a ziarului *Cuvântul*, ci numai despre o astfel de ținută a unor scriitori dela *Cuvântul*.

D. Gongopol scrie:

„N'am înțeles niciodată predispoziția unora pentru călugărie.. Vocație? Indem de sus? Ispășire?... Una dintre ele? Toate la un loc? Nu cred că elucidarea acestei chestiuni ar fi toamai de actualitate... Voi continua să mă mir de acea leneșă reclusiune a atâtor brațe și, probabil, și inteligente, poate atât de necesare în frământarea fără preget a vieții...”

Că d. Gongopol nu înțelege închiderea cuiva în călugărie, se poate. Câte stări îndreptățite sunt și câte lucrări bune, pe care unul sau altul nu le poate înțelege! Monahismul însă e o stare de viață care a fost foarte răspândită, pentrucă răspunde unei stări a sufletului omenesc. Sufletul, în funcțiunea lui de lepădare a setei către materie, caută uneori și forma

monahismului. Dovadă e faptul că el s'a ivit în felurite religii: nu numai la creștini, ci și la budiști și în unele religii americane. Până azi se găsesc în India multe mănăstiri budiste.

Nimenea nu poate pretinde ca idealul despre viață cineva să-l simtă numai în chipul în care îl simte el. Poate că altul să-l simtă altfel. Lucruri pe care noi, europenii, în ziua de azi le vedem și le simțim într'un fel, sunt simțite altfel în alte civilizațiuni și în alte cugetări despre viață. *Rabindranat Tagore*, de pildă, scriind despre naționalismul nostru, al celor din Europa de azi, scrie lucruri care nu se împacă cu felul cum judecăm noi azi în această chestiune. Și nu putem spune că felul nostru e cel bun, iar cellalt e greșit. De aceea spunem că, dacă d. Gongopol nu poate înțelege cum cineva își poate închide viața în monahism, nu e nimic. Ce adică? Bun e numai cât înțelege dumnealui? Și oare silitu-s'a d-nia să înțeleagă și alte stări sufletești decât ale dumnealui?

Dar bine este să ne socotim cu pricina pe care d-nia să o aduce ca dovadă împotriva monahismului: că el înseamnă închiderea cuiva în lene!... Iaca, Doamne! acei care nu sunt călugări își închipuie că ei înfățișează miezul hărniciei! Dar câtă lene nu este la mulți care, deși nu sunt călugări, își trândăvesc viața prin orașe! Câți de aceștia umplu la noi cafenelele și străzile, căscând gura unul la altul! Cât mai cum se cade treabă face acel care stă retras, cugetând la datoriile către suflet și meditând la rostul vieții pe pământ, decât acel care frământă pământul în loc, fără a face ceva, mișcându-se între oameni, dar risipind vremea în închipuirea că face și el ceva!

După cum ideea de monahism nu înseamnă numai-decât lene, tot așa ideea de viață în societate nu înseamnă numai-decât hărnicie. De aceea felul cum d. Gongopol așterne chestiunea pe hârtie este neadevărată și ne face să privim și noi spre atâția din viața societății care nu fac nimic de seamă și se mângâie că nu sunt și ei călugări, deși fac mult mai puțin decât călugării.

Cele bune câte-odată, cele rele veșnice.— De seori știrile din ziare ne bucură cu vestea despre cutare faptă pentru luminarea și îndreptarea satelor, sau a mahalalelor. Lumea, când citește de acestea cade în amăgirea de a crede că este o bună mișcare făcută și că, mai curând sau mai târziu, au să se vadă multe roade. Ba încă, dacă lucrurile se publică cu slove mari, dacă ele sunt înfățișate nu ca o faptă răzleață, ci ca programă în curs de îndeplinire, mângâierea e mare de tot. Oamenii însă scapă din vedere că, alături de aceste răzlețe știri îmbucurătoare, este cu mult mai puternică lucrarea răului, care urmează înainte, fără să aibă nevoie de programă și alte întocmiri. Odată ce ai cârciuma și cinematograful și teatrul, care este mai mult destrăbălat decât altfel, și tipărituri scârnavе și localuri care trag spre desfrâu, despre care se dă de veste ca să se ducă

lumea la ele, chiar și în ziarele care-și zic de ordine și naționaliste (de pildă, ziare care-și zic serioase au publicat înștiințări pentru filmul destrăbălat *la Garçonne* și numai *Neamul Românesc* a protestat),— odată ce ai toate acestea, care lucrează zi cu zi și ceas cu ceas și pătrund foarte adânc în sufletele tinere, nici nu se simte puținul bine care se face cu programă ici și colo. De aceea oamenii să nu se amăgească despre puterea picăturii de bine față de găleata cu otravă.

Dacă lucrarea binelui nu este continuă și pretutindenea și dacă nu este îndrăzneată și dârză împotriva răului, pe care trebuie să-l și lovească unde este, rezultat bun nu va fi.

În com. *Domnești* din Muscel lucrează o societate culturală cu numele de *Sf. Treime*, care, în ziua a treia de Paști, a dat anul acesta o serbare culturală cu seminariul din Curtea-de-Argeș și cu studenții strânși în jurul ziarului „Curentul studentesc”.

Despre serbarea aceasta scrie foarte frumos ziarul *Universul* din 27 Aprilie a. c. sub titlul de *Curentul studentesc*, la sate. Alături de acest articol, iată altul cu titlul de *Tinerimea la muncă*, scris de un fost seminarist, d. C. I. Șoldan, care vorbește cu însuflețire de ce s'au apucat studenții să facă la sate: „Tendința tineretului universitar de a purcede la o acțiune culturală în masele sătești pare nespuse de îmbucurătoare”. Dedesuptul acestui articol încă unul, pe aceeași temă, despre munca pentru cultură care se săvârșește de mulți, dincolo zidurile și împrejmuirea școlii, în mijlocul populațiunii care nu mai este sau n'a fost în școală.

Și cu toate acestea cârciumile și cu toate localurile pomenite lucrează mai dihai decât toți studenții, răspândind beția și destrăbălarea.

Iată ce nu trebuie scăpat din vedere.

Episcopul Hotinului și îmbrăcămintea de azi a femeilor.— Toată lumea cu gânduri temeinice a luat cunoștință cu plăcere din *Universul*, despre măsura luată de P. S. Episcop *Visarion* al Hotinului, ca femeile îmbrăcate dezmațat să nu mai fie primite în biserică.

Chestiunea aceasta s'a mai ridicat și aiurea, în lumea catolică, și toate ziarele lumii au vorbit despre măsurile luate acolo. În ziarul *Corriere della Sera* din Milan, citeam noi că preoții, au scos din biserici pe femeile îmbrăcate prea din cale afară. De asemenea, ziarul *Veselia* dela noi din București dădea o zugrăvitură despre o biserică în care preotul vorbea împotriva aceluși fel de îmbrăcăminte. În Paris, Cardinalul *Dubois*, arhiepiscopul Parisului, a ținut un grai aspru despre astfel de fapte.

Dar nu numai din laturea bisericească, ci chiar și unele femei se plâng despre felul de a se îmbrăca în ziua de azi. Astfel, una din ele, care iscălește *Eufrosina Pallă*, scrie în *Universul* (27 Aprilie 1925): „Sentimentul frumosului decade, simțul pudoarei dispare, modele

actuale desbracă pe femei, mai mult decât le îmbracă, și vezi pe unele din ele aproape goale prin localuri publice, trecând din brațe în brațe în ritmul unei muzici enervante, mândre de succesele lor ușoare și trecătoare“.

Tot în chestiunea aceasta, sub titlul *Moda care revoltă*, scrie profesorul secundar Leon Dumbravă în *Cuvântul* dela 4 Iunie c.:

„Subiectul circulației date de episcopul Hotinului, adică muștrare scurtă dar hotărâtă, cu privire la îmbrăcămintea în care apar astăzi femeile în strade și saloane, ar fi dobândit în orice țară din apus un frumos sprijin din partea presei.

Acelaș lucru ar trebui să facă și presa noastră. Asemenea acțiuni ale Bisericii trebuie neapărat sprijinite.

Inaltul prelat împlinind o datorie pastorală, nu a putut insista, e lesne înțeles, nici nu s'a pogorît la amănuntele acestei chestiuni.

Noi știm însă, cu toții că batjocura modei de azi, e numai o latură a netrebniciilor în care viermuesc viața orășenească. Și de ce n'am spune-o — e premergătoare tuturor celorlalte destrănări, la care privim cu jenă, dar și cu nepăsare, fără ca vreun pic de revoltă sau măsură energică, să le stăvilească.

Intrarea femeilor „desbrăcate“ de moda de astăzi, trebuie oprită nu numai în biserici, ci pretutindenea. Balurile nu trebuie prefăcute în prilejuri de obraznică exhibiție de golăciuni și atitudini necuviincioase. Oficiile să impună funcționarilor uniforme. Iar poliția să îngăduie purtarea modei de astăzi numai acelor nenorociți primblătoare de boli venerice — extraordinar de tolerate, — care se poartă sfidător pe ulițele orașelor mari în atâta libertate!

Citatele din Scriptură. — În gura lumii sunt multe graiuri sfinte, de prin cărțile de slujbă, de prin viețile sfinților, din Scriptură și pe care le scoate la iveală când vor să pecetluiască mai bine un adevăr. I se pare că un adevăr, rostit în graiuri sfinte, sună mai puternic și mai plin de încredințare. Și așa și este. Dar cei mai mulți nu știu de unde sunt cuvintele luate. Orice grai puternic, care rostește un adevăr în chip măreț, ei îl socotesc ca al Scripturii, care uneori poate că este numai un proverb românesc. Așa scria odată în *Universul* Generalul Ioan Iliescu (nu fostul secretar general dela Ministerul de război), care a murit anul trecut. Scria: „capul plecat sabia nu-l taie“, după cum zice Scriptura. Dar Scriptura nu zice așa, ci acela este numai un proverb al poporului nostru.

Tot așa citim în *Neamul Românesc* (24 Mai a. c.), cu privire la activitatea desfășurată de Ateneul Popular din Tătărași-Iași că d. *Ifrim* prezidentul Ateneului, bărbat inimos și harnic pentru învățătura poporului în Iași, a vorbit despre unirea „în cuget și simțiri“, și a spus că, după învățătura evangheliei, «să ne iubim unii pre alții ca într'un gând să mărturisim». Acestea sunt frumoase cuvinte, dar nu se află evanghelie decât numai după înțeles. Intocmai așa

cum au fost citate, ele sunt cuvintele liturghiei.

Nouă nu ne pare rău când vedem citatele acestea, chiar când izvorul lor este greșit, fiindcă facem constatarea că oamenii privesc Scriptura drept cartea care are graiurile cele mai solemne și mai puternic rostite, cele mai potrivite pentru a spune ceva mai înalt și mai răsunător.

Slăbirea luptei împotriva beției. — Când ne bucuram și noi că, în sfârșit, tot se va mai pune un frâu beției, prin noua lege pregătită împotriva ușoarei înființări a cârciumilor, iată că vine vestea neplăcută că noua lege, deocamdată, nu mai ia ființă, ci se lasă să fie votată la toamnă. Această întârziere un poate avea însă decât urmări rele, Ea nu poate decât să încurajeze pe producătorii și vânzătorii rachiului.

Să fie oare aceasta din pricina mișcării cârciumarilor?

Nu știm, dar ne gândim și noi așa, când vedem că o măsură atât de mântuitoare pentru neamul nostru mai rămâne încă în așteptare. Pe de altă parte, știm că în București s'au ținut întruniri ale cârciumarilor care ar vrea să spuie că nu sunt ei vinovați de răspândirea beției și ar vrea să scoată vinovați pe cei cari s'au apucat de cârciumărit în vremea din urmă.

Vorbe pentru copii... Căci nu are însemnătate cine vinde, ci ce vinde. Dacă vinde rachiul, s'a isprăvit. E otravă, și oricine l-ar vinde, tot rău este.¹

În acest pas trist, avem o singură mângâiere: protestul Inalt Prea Sfințitului Mitropolit al Moldovei în Senat. În ședința dela 12 Iunie c., Inalt Prea Sf. Sa a spus că dacă nu se va votează legea acum, cel puțin să nu se mai învoiască deschiderea de cârciumi nouă. Apoi a făcut o zugrăvitură dureroasă despre ce este starea satelor căzute pradă beției. A spus că ministrul de finanțe a dat încredințarea că nu se vor mai deschide alte cârciumi peste cele care sunt, cu toate acestea nu s'a întâmplat așa. Cârciumile n'au încetat a se deschide.

Cu toată această neizbândă, credem trecătoare, trebuie să ne păstrăm înainte hotărârea noastră de a nu slăbi lupta și să rugăm pe Inalt I. S. S. Mitropolitul Moldovei să ție înainte drumul și să știe că o țară întregă îi va mulțami pentru toată această mișcare.

Deocamdată, când noi nu suntem a în stare a lua măsuri mai aspre și mai grabnice, ia să arătăm ce fac alții care se tem de cârciumari mai puțin ca noi.

În statele-Unite din America de Nord, măsurile luate de mai nainte împotriva beției nu slăbesc, ci se înăspresc. Astfel vine vestea acum, după cum citim în ziarul *Viitorul* (18 Aprilie a. c.), că «este vorba să se ceară parlamentului un credit de 200 milioane dolari spre a se răscumpăra stocul de băuturi alcoolice pe cari le dețin spre a putea executa ordonanțele medicale. Pe viitor numai Statul vă putea să aibă depozite de alcool, chiar pentru scopuri medicale».

Ș T I R I

Aniversarea Sinodului dela Niceia. — Potrivit hotărârii Sfântului Sinod din sesiunea din Mai anul acesta, în toate bisericile din țară s'a sărbătorit marea aniversare a împlinirii a 1600 de ani dela Sinodul Ecumenic dela Niceia, în care s'a făcut *Crezul* și s'a hotărât când să se ție sărbătoarea Paștelui. Această sărbătoare s'a prăznuit în ziua de 31 Mai a. c., fiindcă aceia era tocmai Duminica Sfinților Părinți dela Niceia. Afară de aceasta însă, se vor face mari serbări în toamnă în ziua de 15 Oct. la Iași, unde s'a ținut Sinodul din 1642, din vremea lui Vasile Lupu, Mitropolitului Varlaam, când s'a primit Mărturisirea Ortodoxă a lui Petru Movilă. Intru cât Iașul s'a învrednicit de cinstea aceasta, în el se va sărbători mai strălucit împlinirea a 1600 de ani dela ținerea dela Niceia, fiindcă el e singurul oraș al nostru în care s'a ținut un sinod cu însemnătate și răsunet în întreaga Biserică Ortodoxă. Mărturisirea aprobată atunci a străbătut drumul primirii între ortodocși mai departe, a fost tradusă în toate limbile ortodocșilor și a fost aprobată și la sinodul Patriarhilor Răsăritului în Ierusalim la 1672.

În acea zi, P. S. *Vartolomei* al Râmnicului va ținea o cuvântare solemnă pentru marea aniversară. Pentru acea dată, Sf. Sinod va da o enciclică, iar această revistă va apărea într'un număr festiv.

Tratativele noastre cu Vaticanul. — Aceste tratative, între guvernul nostru și Vatican, când încep, când se rup. În această privință, știrile când de un fel, când de altul, sunt atât de dese și ciocnindu-se între ele, încât nu se mai știe ce poți să crezi despre treapta la care au ajuns. O știre, pe care am citit-o în *Neamul Românesc* dela 24 Mai a. c., spune că tratativele au început din nou în București între d. Ministru *Al. Lepădatu*, nunțiul *Dolci* și că tot pentru această chestiune a sosit din Roma și ministrul nostru pe lângă Vatican d. *Penescu*. Acum citim însă în *Cuvântul* dela 7 Iunie c. că un conflict s'ar fi ivit între noi și Vatican și deci toate tratativele de până acum ar rămânea baltă.

Nu mai știm ce să credem.

Bulgarii din Silistra împotriva noului calendar. — În *Neamul Românesc* (24 Mai a. c.) citim știrea luată din ziarul *Dobrogea Jună* dela Constanța, că Episcopia Constanței a fost înștiințată că Bulgarii ortodocși din Silistra se mișcă împotriva calendarului îndreptat. Cu prilejul sărbătorilor sfinților Chiril și Metodie, sărbători ținute cu multă po-doabă între bulgari, nu s'a făcut nicio slujbă la biserica bulgărească, cu gândul ca să fie ținute după calendarul cel vechiu. Autoritățile din Silistra au înștiințat despre acest fapt Sf. Episcopie dela Constanța, care nu știm încă ce măsuri a luat.

Partea religiei în activitatea Fundațiunii culturale „Principele Carol”. — Noi urmărim toate dările-de-seamă despre activitatea așezământului de învățătură „Principele Carol”, fiindcă găsim totdeauna și religiunea întrebuițată ca o largă parte în activitatea ei. Astfel, într'un foileton din *Neamul Românesc* (24 Mai 1925), citim despre frumoasa lucrare săvârșită în orașul *Cetatea-Albă* în ziua de 17 Mai a. c. A vorbit frumos, ca un preot, profesorul *Nedelcu* despre *Duminica Samarincii*, în catedrala orașului. D. I. *Gr. Opreșan*, care povestește acestea în foiletonul pomenit, numește pe d. *Nedelcu* «preotul fără rasă al așezământului». Toată cuvântarea a curs pe temă religioasă, pe graiul înțelesului celui mai ușor. După aceea, în după amiaza acelei zile, a fost serbare, la care a vorbit d. *I. G. Savin*, teolog de al nostru, inspector general al Ministerului cultelor. Vorbind despre datoria către luminarea prin învățătură, domnia sa n'a uitat a spune că învățătura noastră trebuie să fie însoțită de credința religioasă. «Formula noastră, a zis d-nia sa, este naționalism integral. Cultura care trece pe lângă credință fără să i se închine, face vinovată operă socială».

Ne pare bine când putem semnala că acest așezământ are între întâiele sale griji și aceia de a sădi credința tot mai adânc în sufletele ascultătorilor.

Un așezământ pentru copii în Mănăstirea Bistrița. — Asistența socială din Ministerul Sănătății publice a înființat, în legătură cu așezământul monahicesc *Acoperământul Maicii Domnului*, un adăpost pentru ocrotirea copiilor delă 3—18 ani în Mănăstirea Bistrița. Până la vârsta de 7 ani, se primesc ori băieți ori fete, iar dela 7 ani, numai fete. Cărmuirea acestora e încredințată maicelor care fac parte din acest așezământ.

Pentru buna creștere a copiilor mici, funcționează o grădiniță de copii. Pentru fete există o școală primară și una secundară cu 7 clase. Pentru primele 4 clase, elevele urmează programul liceelor și dau examene la Stat.

În celelalte trei clase superioare sunt cursuri speciale, cu caracter religios.

Despre locurile de Preoți români în America. — Prin ziare a umblat știrea că mai multe colonii de Români din Statele-Unite au cerut preoți din țară. Am cuprins și noi această știre în această revistă. În urma ei, mulți au început a se interesa ce este. Ne întreabă un preot din Cadrilater și se interesează seminariști din Basarabia.

Iată acum știri în privința aceasta, chiar dela izvor. Ni le dă Păr. *G. Brănuțiu*, care e preot în America în localitatea *Detroit* din Statul Michigan, pe lacul cu acelaș nume din Statele-Unite. Sf. Sa ne scrie:

„Cetesc în revista B. O. R. din Aprilie la pagina 186 cum că mai multe colonii au cerut preoți din Țară. Eu care sunt de vreo 13 ani în America și care

cunosc foarte bine ce este aici, vă declar sincer că aici sunt mai mulți preoți decât biserici și apoi ce credeți? cum este situația unui preot pe aici când concurența e așa de mare!!!“

Înștiințare celor ce umblă după astfel de vești din America.

Limba cărților bisericești. — Sf. Sinod, în a patra ședință a sa din sesiunea de primăvară acestui an în luna Mai, s'a ocupat de chestiunea limbii cărților bisericești. În această privință, se primise la cancelaria Sf. Sinod o adresă din partea Academiei Române care comunică hotărîrea ei de a se ocupa de limba cărților bisericești și dorind o revizuire. Sf. Sinod a numit o comisiune care să se ocupe cu această chestiune. În ea vor intra toți mitropoliții, P. S. Arhiepiscopul Evghenie Piteșteanu și profesorul Cucu dela Conservatorul de muzică din București, fiindcă multe bucăți sunt și cântate.

Primejdia satelor fără preot. — În ziarul *Galaii-Noi* din Galați (9 Mai a. c.), citim cât de greu se poate cârmui sufletește viața satelor în care lipsește preotul. Omul, lăsat fără cârmuire, este primejduit să cadă pradă vițiilor, cum și cade.

La vreo 14 kilometri de Galați, se află satul *Cișmelele*. Cu toate că biserica acestui sat a fost sfințită acum 4 ani, ea încă n'are preot, așa că, pentru trebuințele lor religioase, oamenii trebuie să aducă pe preotul din satul *Smârdan*, care e la vreo 5 kilometri depărtare.

Dintr'o asemenea stare, dela Crăciun și până acum, nu s'au făcut în biserica din Cișmelele de cât 3 slujbe. Nu s'a făcut slujbă nici în Săptămâna Patimilor, nici în noaptea de Vineri, la prohodul Domnului, nici Sâmbătă noaptea spre Duminică, la Înviere.

Ce urmează din toate acestea? Se înstrăinează oamenii de biserică, încep a trăi ca niște paragine și înfundă numai crâșmele. Iată cum scrie în această privința celce se plînge de starea aceasta, d. Panait Gavrilescu:

„Aș putea să spun că lipsa unui preot din sat, că neținerea slujbelor la biserică, a făcut ca aproape toți bărbații și flăcăii satului — viitorii bărbați de mâine — să-și petreacă toate sărbătorile la cârciuină. Aproape tot satul a devenit alcoolic — la băut iau parte și femeile — și urmarea se știe, o degenerare a nou născuților, românii și româncile noastre de mâine.

„Pentru a fi salvați locuitorii acelu sat, de pericolul alcoolismului, și pentru ridicarea lor morală, se impune — cred — numirea imediată, în acel sat, a unui preot de inimă“.

Maică medaliată. — Prea Cuvioasa Maică *Epraxia Macri*, iconoama Sfintei Mânăstiri *Agapia* din județul Neamțului, a fost învrednicită cu medalia *Răsplata Muncii* cl. I,

E o răsplată meritată, fiindcă cunoaștem pe Maica

Epraxia ca o maică foarte energică, inimoasă, harnică și luminată. Cine a umblat pe la *Agapia* și a cunoscut-o, a laudat darurile pe cari le-a descoperit în această vrednică maică.

Conferența dela Stockholm. — Încă de mult s'a dat de știre că Organizațiunea creștinească *Life and Work* (Viață și Muncă) va ține o conferență anul acesta la Stockholm, între 19 și 29 August. Biserica românească a fost poftită și ea la această adunare. Sf. Sinod, în sesiunea din Mai anul acesta, a însărcinat să meargă acolo spre a reprezenta Biserica românească pe I. P. S. S. Mitropolitul *Nicolas* dela Sibiu, I. P. S. S. Mitropolitul *Nectarie* dela Cernăuți, P. S. S. Episcopul *Vartolomei* al Râmnicului, d. *V. G. Ispir*, secretarul general al Ministerului de Culte, Arhiepiscopul *Scriban* și Pr. *Cicerone Iordăchescu* din Iași. Unul din acești delegați va pleca apoi la Berna, spre a lua parte la congresul vechilor catolici.

Nou profesor de teologie. — Consiliul facultății de teologie din Cernăuți, în urma discuțiunilor urmate în ședința dela 6 Iunie c., a recomandat cu toate voturile, pe d. Dr. *Șerban Ionescu*, conferențiar la facultatea de teologie din București, ca profesor titular al catedrei de filozofie creștină la facultatea pe teologie din Cernăuți. Această recomandare e făcută pe temeiul lucrărilor d-lui *Șerban Ionescu*.

Conferențele pastorale în eparhia Dunării de jos. — În zilele de 2 și 4 Iunie c. (Marți și Joi), s'au ținut conferențele pastorale din eparhia Dunării-de-jos. În ziua de 2, ele s'au ținut în Galați, fiind de față și P. S. S. Episcopul *Cozma* al Dunării de jos. După aceea, Prea Sf. Sa a plecat la Tulcea și a luat parte și la conferențele de acolo, la 4 Iunie. Temele discutate au fost: 1. *Combaterea beției* și 2. *Infățîșarea preotului la slujbă și în societate*.

Munca „Samarineanului milostiv“. — Sub acest titlu, ființează în Galați o societate creștinească de binefacere și învățătură, de care noi am mai scris. La 15 Mai a. c., ea și-a început iar șezătorile ei de Vineri seara. Cu acest prilej, secretarul societății a făcut o dare-de-seamă despre starea materială a ei. Anume, până la 12 Mai a. c., societatea număra 80 de membri, care dau o cotizațiune lunară de 3000 de lei. Veniturile societății, strânse din cotizațiuni, serbări și danii, s'au ridicat la 97,000 de lei. Cheltuielile s'au ridicat cam la 46,000 de lei. Ajutoare s'au dat cam 18,000, rămânând în casa societății 50,000 de lei.

Starea materială e modestă, dar societatea prețuiește mai mult prin cea morală, care o va ridica treptat și pe cea materială. Cu prilejul acelei adunări, întemeietorul societății, Păr. *P. Chiricuță*, a arătat chemarea însemnată a unei astfel de societăți într'un oraș ca Galațul, unde bântuie un materialism aprig, hrănit de năvala străinilor și de circularea bogată a banului. Tocmai

într'un așa mediu e de trebuință de revărsarea puterii a unui șivoi de lucrare creștinească. De aceia Păr. Chiricuță și-a îndreptat chemarea sa către cei de față și către toți oamenii de bine, de a-și strânge rândurile, pentru ca societatea „Samariteanul milostiv“ să poată lucra cu puteri mai mari.

După aceia au urmat producțiuni muzicale.

Ajutor pentru o biserică ortodoxă la marginea ortodoxiei apusene. — Odată intrați în granițele noastre firești, noi, Români, trebuie să întărim Biserica Ortodoxă acolo ea unde n'a putut crește din pricina prigonirilor catolico-ungurești. O astfel de întărire este de a ridica biserici românești ortodoxe acolo unde nu s'au putut ridica mai înainte.

Frații noștrii români ortodocși din *Careii-Mari*, comună tocmai dela granița noastră de Apus în județul *Satu-Mare*, se silesc acum să-și ridice biserică în acel ținut. De aceia ei strigă către toată obștea noastră românească să-i ajutăm. Părintele *Nicolae D. Vidrighin* și d-nii profesori *Dimitrie Simea* și *Ioan Bezedu*, membri ai comunității, își îndreaptă rugăciunea lor către toți să fie ajutați.

Să ascultăm rugăciunea lor!

Comunicare la Academia Română despre chestiuni bisericești. — Vineri, 29 Mai a. c., d. Iorga a făcut o comunicare la Academia Română, în care, între altele, a pomenit despre un manuscris al Patriarhului ecumenic din Constantinopol, despre care a găsit pomenire în socotelile casei de Burgundia din orașul *Lille*. Acolo se arată că s'a cumpărat dela *Ioan Polo* din *Cetatea Albă* un manuscris al numitului Patriarh. Manuscrisul acesta trata despre credința creștinilor în Sf. Treima și a fost prezentat sultanului Mohamed II. El a fost cumpărat dela *Ioan Polo* cu suma de 19 livre.

Comunicarea Părintelui Lupaș la Academie. — În aceeași ședință, în care a vorbit d. Iorga, Păr. Dr. *I. Lupaș*, profesor la Universitatea din Cluj, a vorbit despre activitatea lui *Andrei Mureșanu* ca ziarist. Iature foarte largă în viața sa, dar care nu se vede tratată în scrierile publicate despre Mureșanu.

Însemnătatea Primatului Angliei. — Fiind vorba ca regele Angliei să plece într'o lungă călătorie și să se orânduiască o regență în țara sa, s'a hotărât ca cel întâi membru în această regență să fie Primatul Angliei.

Partea Primatului Angliei la înmormântarea Patriarhului Tihon. — În numărul pe Aprilie a. c., al acestei reviste, am scris despre moartea Patriarhului Tihon. Multe coroane de flori au împodobit sicriul său. Printre ele, s'a băgat-de-seamă una era mai miuunată decât toate. Fusesse trimeasă de Primatul Angliei.

Înmormântarea s'a făcut în ziua de 12 Aprilie, la mănăstirea *Donscoi*, în fața unei mulțimi de peste 100.000 de oameni. Slujba a fost făcută de peste 60 de arhierii (mitropoliți și episcopi), cum și sute de preoți.

Nou episcop militar. — În urma alegerii Prea Sfințitului Episcop al oștrii *Iustinian* ca episcop al *Cetății-Albe*, locul său de episcop militar a rămas slobod. Sf. Sinod, în sesiunea de Mai a. c., a făcut alegere pentru acest post și a ales trei persoane: Pe Păr. Econ. *V. Pocitan* din București, Păr. *I. Răuț*, din Bucovina și Păr. Dr. *Ioan Stroe* din Sibiiu. Din aceștia, M. S. Regele a întărit ca episcop pe Păr. Stroe, fost până acum protopop la catedrala Sibiiu.

Biserica anglicană și Sinodul dela Niceia. — Biserica anglicană a luat hotărârea să sărbătorească marea aniversare a Sinodului Ecumenic dela Niceia în ziua de 29 Iunie. Pentru acest prilej, ea a poftit și pe Patriarhul nostru. Urma ca înalt prea Sf. Să plece acolo cu o numeroasă suită. În clipa din urmă, aflăm că Biserica noastră va fi reprezentată acolo numai prin preotul nostru din Paris.

Premiile Academiei Române. — Avem plăcerea de a aduce la cunoștința cititorilor noștri că bărbatul de temeinică cugetare creștinească, vrednicul nostru colaborator d. *M. Mihăileanu*, profesor în Pitești, a fost premiat de *Academia Română* pentru lucrarea sa **MICA PRAVILA**.

De asemenea a fost premiat d. *Popescu-Băjenaru*, director de școală primară în București, pentru lucrarea sa *Povestea neamului Românesc*. Pomenim despre domnia sa, pentru că d. Băjenaru a tipărit de curând o carte pentru învățarea religiei, împodobită cu multe zugrăviri frumoase, așa că preoții vor trebui să-l cunoască pe această cale.

Societate anglo-română. — Vineri, 8 Mai a. c., s'a înființat în București o societate cu numele de *Societatea angloromână*, care are de drept țintă să facă pe amândouă aceste popoare de a se cunoaște mai bine unul pe altul și a se prețui. În Anglia, s'a înființat, încă de acum câțiva ani, o societate cu numele *The Friends of Roumania* (Prietenii României) care a făcut cei dintâi pași pentru a strânge legăturile de prietenie dintre poporul englez și cel român.

Noua societate din București și-a ținut cea întâi adunare a ei, în care a luat ființă, la Casa Școalelor în București, sub prezidenția d-lui *C. Angelescu*, ministru instrucțiunii. De față se aflau *Sir Deving*, ministrul Angliei în București, d. *Beza*, consulul României la Londra, d. *V. Ispir*, secretarul general al Ministerului de Culte, comandorul *Pantazi* și alții.

La această adunare a vorbit și d. Ispir, care, între altele, a spus că studenții noștri își vor putea perfecționa învățătura lor de teologie în Anglia.

Pe noi înființarea unei asemenea societăți ne bucură, pentru că Anglia fiind țară cu sănătate sufletească, legătura cu ea nu ne poate decât folosi.

Numai să nu fie și cu această societate ceiace este cu multe de felul acesta... se înființează, se țin discursuri, poate se și mănâncă bine și se ciocnesc paharele, dar atât. Doar este foarte puțină vreme (un an sau doi) de când s'a înființat, de d. Iorga, o societate pentru legătura noastră cu latinii, și atunci s'a ridicat din mijlocul adunării Generalul *Tell*, care a murit anul acesta și care a spus, în mijlocul uimirii tuturor: „Dar această societate s'a mai înființat odată, de Dr. Istrati, puțin înaintea marelui războiu...” „Nu e nimic, a spus d. Iorga, cei din societatea de atunci să treacă la aceasta!...”.

Dar ați mai auzit ceva măcar despre aceasta?...

Catedrala Sibiului. — Sub titlul *Dona catedrale*, un domn care iscălește *Olimp Grigore Ioan* scrie un articol în *Universul* dela 11 Mai a. c. In el scrie despre catedrala Sașilor din Sibiu, pe care o numește catolică, deși Sașii sunt protestanți, și despre catedrala noastră ortodoxă. Intre altele, despre a noastră spune că nu elucrată într'un stil prea armonios și că nu este isprăvită înăuntrul, că mai sunt multe de adăogat. Ba încă spune că unele zugrăveli și tencuieli s'au stricat. Ploaia nemiloasă a și pătruns prin geamuri până la picturile încă proaspete, și unele din ele au și căzut. „Meșterii din secolul al XX-lea n'au nici conștiința nici îndemânarea celor din trecut”.

Auțiți? vremurile când lucrau meșteri cu credință și când duhul negoțului nu pătrunsesse ca azi, erau cârmuite de mai mult cuget drept!

Chemarea Patriarhiei românești. — In acelaș număr, citim rânduile ziaristului cărturar *Ion Foti*, care, sub titlul *Chestiuni culturale*, scrie: „Crearea Patriarhiei este un pas spre unificarea completă a sufletelor ortodoxe într'o mare biserică românească, diriguitoare de inimi și de suflete, călăuză în vremuri bune ca și în cele rele, disciplinată, cu cadre culte, cu un prestigiu crescând”.

Plângerea studenților macedoneni. — In luna Mai a c., s'a ținut în București conferența Micei Înțelegeri. Studenții macedoneni din București au înaintat acelei conferențe un memoriu în care se plâng de felul cum sunt tratați Românii macedoneni In Iugoslavia. Ei nu mai au niciunul din așezămintele culturale și bisericești pe care le aveau înainte de război, pe când guvernul românesc face tot felul de ușurări Sârbilor din Banat. Deci ei cer reciprocitate: Dacă au Sârbii drepturi la noi, să avem și noi la ei.

Este interesant acum de aflat ce aveam noi în Macedonia înainte de război și ce au Sârbii azi la noi.

Inainte de războiul mondial, în Macedonia sârbească funcționau: 26 școli primare românești; 10 biserici românești; 1 liceu românesc; 1 școală normală profesională românească de fete.

După războiul mondial însă, nu mai funcționează niciuna din aceste instituții.

După războiul mondial, în Banatul românesc guvernul român a permis funcționarea următoarelor instituții sârbești: 43 școli confesionale cu 64 învățători; 54 biserici (subvenționate de Statul Român); 4 mănăstiri; 1 Vicariat la Timișoara; 1 Bancă Sârbească la Timișoara (sprijinită de Banca Națională a României); 1 ziar săptămânal „Glasnic”; felurite asociații culturale.

Iar ca ultimă dovadă de dreptate în tratament cetățenesc, Statul Român a făcut ca și familiile sârbești să beneficieze de noua lege a împroprietăririi.

Aceleași tânguiri le-am găsit și în *Neamul Românesc* dela 5 Mai a. c., tot după *Grainul Românesc*. Se citează acolo, din acel ziar, că poporul românesc din Banatul sârbesc e părăsit, fiindcă trei sferturi de școli sunt fără învățători români, iar jumătate din parohii fără preoți.

Intellectualii satelor, odată cu ocupația sârbească, au părăsit posturile lor și au „rămas atâtea goluri” în școală și biserică, cum nu s'a văzut la nici un popor după război din fosta monarhie Austro-Ungară. Am trebuit să îndurăm jalea și rușinea ca sate puternice, cu 7000 locuitori, cari aveau 10 învățători și 3 preoți, să rămână fără preoți și fără dascăli”.

Citind acestea, *Neamul Românesc* atacă guvernul nostru și stăpânirea noastră bisericească. Acum guvernul ca guvernul, că are mai multe mijloace... Dar dacă autoritatea bisericească nu are preoți de trimes, de unde să-i scoată? Școalele bisericești sunt slab ajutate, starea de preot e o strare cu puține mijloace de trai. In astfel de împrejurări, tinerii nu vor să se facă preoți?

Iată că neîngrijirea școalelor bisericești se răzbuună asupra neamului românesc care e vătămat în drepturile lui.

Așa e și cu multele propagande sectare care mișună în țara noastră. Nu se înmulțesc preoții misionari, secretarii au mijloace și oameni, și molima nu se poate stârpi ușor.

Trebuie făcute jertfe psntru Biserică și atunci are să dea și ea roadele ei.

Directorul lui „Journal de Genève” în România. — In întâia jumătate a lunii Mai a. c., țara noastră a fost vizitată de d-l *Chapuisat*, directorul însemnatului ziar *Journal de Genève* din Geneva. In conferența pe care d-sa a ținut-o la *Fundațiunea „Carol”*, a spus că Elvețienii sunt un popor religios. Ne-părut bine de această mărturisire și l-am aplaudat cu vioiciune. Românii trebuie să audă cât de des că alte popoare sunt religioase, pentruca să nu slăbească și ei în religiunea lor.

Intre alte așezăminte, d-l *Chapuisat* a vizitat și Institutul *Societății Ortodoxe* din strada Principatele-Unite, București.

Palat episcopal nou. — Duminică, la 24 Mai a. c., s'a pus în Constanța piatra de temelie pentru

noul palat episcopal care urmează să se zidească în acel oraș. Au fost de față I. P. S. Patriarh D. D. **Dr. MIRON**, P. S. Episcop **ILARIE** al Constanței, care a slujit, cum și d-nii miniștri *C. Angelescu* și *Al. Lapedatu*.

Dupe ameazi, înaltele personaje au vizitat localitatea *Tatlageac*, unde P. S. Episcop *Ilarie* vrea să ridice o mănăstire, fiindcă eparhia sa nu are nicio mănăstire. Scriind despre această vizită, ziarul *Viitorul* (26 Mai 1925) spune că „după amiază, d-nii miniștri, însoțiți de I. P. S. S. Patriarhul *Miron* și P. S. S. Episcopul eparhiei Constanța a vizitat comuna *Tatlageac*“...

Dar cum socotiți d-voastră, d-lor care scrieți la ziar și alți domni care lăsați să se tipărească în felul acesta? că Patriarhul nostru și un episcop erau șefii de cabinet ai miniștrilor și-i însoțeau în călătorie!...

Ciudat chip de a scrie și dovadă din care să vezi cum cugetă unii despre demnitățile noastre bisericești.

Slăbim cu neamul. — Transilvania a fost în toată vremea ținutul în care neamul românesc a roit și de unde mulți Români s'au revărsat spre alte ținuturi. Aceasta dovedea o înmulțire a neamului nostru acolo.

Cu toate acestea nu ne putem încânta cu bucuria aceasta la nesfârșit. Un popor își poate schimba stările sale în bine sau în rău, după ceiace se petrece în sânul său sau în jurul său. Așa și noi, nu ne putem mângâia cu ce am putut fi odată, despre puterea de viață a Transilvaniei, fiindcă stările vieții se prefac neîncetat.

Intr'o statistică tipărită de curând și care arată mișcarea populației din Transilvania, citim că, din toate neamurile de acolo, cel mai mult se înmulțesc Evreii; iar cel mai puțin Românii. D. N. Iorga scrie îngrijorat despre aceasta în *Neamul Românesc* dela 15 Mai a. c. La orașe Românii se înmulțesc peste munți cu 1, 19%; Ungurii cu 3, 15%; Sașii cu 2, 08%; Evreii cu 6, 88%. La sate, tocmai la sate, unde e ținutul de baștină al Românilor, noi ne înmulțim cu 10, 08%; Ungurii cu 12, 20%; Sașii cu 12, 16%; iar Evreii cu 18, 85%.

Aceasta se poate citi în *Buletinul statistic al României* pe 1925, pag. 114-115.

Iată ceiace trebuie să ne neliniștească.

Cursurile de vară dela *Vălenii-de-Munte*. — În fiecare an se țin la *Vălenii-de-Munte* în *Prahova* cursuri de vară care sunt din ce în ce mai desăvârșite și atrag fel de fel de ascultători. Ziarele au publicat și anul acesta lista de cursurile care se vor ține acolo. Dar între ele nu vedem niciun curs religios, cum am văzut în alți ani. Nădăjduim că lista aceasta nu e definitivă și că vom vedea vestindu-se că se vor ține și astfel de cursuri.

Inspecție de cor. — Am dat știre că d. *Ștefan Popescu*, profesor la Conservatorul din București și fost cârmuitor al corului bisericii noastre din Paris, a fost numit de Ministerul Cultelor inspector al corurilor bi-

sericești din țară. Era și timpul, fiindcă corurile din bisericile noastre, nestăpânite de ajuns de preoții bisericilor, se dezvoltă într'un chip tot mai îndepărtat de simțirea bisericească, încât urechile multor adevărați credincioși sunt chinuite de ce aud cântându-se. De asemenea, corurile calcă și rânduiala bisericească, fiindcă ele nu mai cântă ce le spune tipicul la anumite sărbători. Chinonicele sunt cu totul uitate și se cântă armonii fără armonie și cuvinte care nu se pot primi în Biserică.

De unde au scos la biserică *Domnița Balașa* de se cântă un *Tatăl nostru* care se încheie cu „amin“? *Tatăl nostru* nu se încheie cu „amin“, ci cu „cel viclean“, iar „amin“ se zice numai după ecfonisul preotului. Corul însă pune un *amin* care se cântă de 3 ori și care, cași întreaga bucată a *Tatălui nostru*, e o întocmire numai pentru opera teatrului, iar de loc pentru biserică. Nu mai vorbim de *Fie numele Domnului binecuvântat*, care pare strigătul unuia care s'a pus la chef. E cu totul supărător pentru ureche.

Credem că d. *Ștefan Popescu* va fi băgat-de-seamă acestea și că vom avea de semnalat îndreptările care trebuiesc curând aduse în această privință.

Nouă ni s'au adus și plângeri de altfel împotriva corului dela *Domnița Balașa*, anume că vrea să împedecă ținerea de predici în biserică. Trebuie cercetare în privința aceasta, pentru că, dacă este așa, ar fi o vinovată eșire din granița lucrului său și o încălcare peste o datorie bisericească a preoților care nu se poate îngădui nicio clipă.

Corul este pentru Biserică, iar nu biserică pentru gusturile capilor de cor...

Dureri din ziua de azi. — Judecătorul *Gr. Marinescu* a murit în vagonul de cl. III de pe linia *Giurgiu-București*, pe când ducea unui copil al său bolnav în *București* o sticlă cu lapte cumpărat în *Vidra*, fiindcă era acolo mai ieftin decât în *București*. Impovorat cu o familie grea de șase copii, alerga la acest mijloc de a-și aduce greul vieții. În buzunarul său nu s'a găsit decât suma de cinci lei.

Greu își duc viața unii oameni în ziua de azi! Și acesta era judecător la țară cu treapta însă de președinte de tribunal. Dacă deci unii funcționari cu această treaptă înaltă i se întâmplă să moară atât de sărac și de necăjit, ce va fi cu alții!

Iată stări care trebuie să fie însemnate în programa de ajutor a Bisericii noastre. Biserica trebuie să fie alinaătoare a celor năcăjiți.

Preot membru în zemstvă. — Preotul *Nicolae Stanicu* a fost numit membru în comisiunea interimară a zemstvei județului *Tighina* în locul d-lui *Al. Văleanu*, numit în altă slujbă.

Preoi trecuți în slujba oștirii. — Au fost priemiți și întăriți în rândurile armatei active, cu treapta de preoi căpitani, următorii preoi:

Pr. *Ștefănescu Inocențiu*, la reg. 21 inf. și corpul II armată; Pr. *Georgescu N. Gh.*, la spitalul militar „Regina Elisabeta” și garnizoana București; Pr. *Popescu I. Nic.*, la reg. 5 inf. și garnizoana Giurgiu; Pr. *Mateescu Vasile* la divizia III-a inf. și garnizoana Pitești; Pr. *Dumitrescu Grig.* la reg. 26 inf. și garnizoana Craiova; Pr. *Deleanu Ilie*, la reg. 2 inf. și garnizoana R.-Vâlcea; Pr. *Nicândru Șerbov*, la reg. 28 inf. și garnizoana Ismail; Pr. *Murea Nicolae*, la reg. 7 vânători și garnizoana Chișinău; Pr. *Pașcu Evsevie* la reg. 10 vânători și garnizoana Chișinău; Pr. *Toroceanu Alex.* la reg. 30 obuziere și garnizoana Buicani; Pr. *Roșca Gh.*, la reg. 6 vânători și garnizoana Bălți; Pr. *Saftu Eugen*, la reg. 7 inf. și garnizoana Ploești; Pr. *Popovici Nicanor*, la reg. 39 inf. și garnizoana Florești; Pr. *Buruiană Teodor*, la reg. 3 vânători și garnizoana Bolgrad.

Biserica și Școala românească în primejdie în Jugoslavia. — În localitatea *Panciova* de pe malul Dunării din partea Banatului rămas la Sârbi, se tipărește o foaie românească săptămânală cu numele *Grăul românesc*. Într'un număr al său mai nou, ziarul se plânge de starea primejdută a Bisericii și Școlii românești în această parte a Banatului și se plânge împotriva Consistoriului episcopiei din Caransebeș că ar lăsa o mulțime de locuri de preoți neocupate în acea parte a ținutului românesc și nu trimite preoții de trebuință. Bisericește, frații noștri de acolo sunt cârmuiți tot după statutul organic al lui Șaguna și țin de episcopia Caransebeșului. E o stare îngăduită de guvernul iugoslav, dar care poate peri în fiecare zi, fiindcă nu e apărată prin nicio lege (vezi mai sus și p. 381).

Podoabă de zugrăvitură bisericăssă într'o biserică din București. — Noi am scris despre reparațiunile făcute la mai multe biserici din București, între care și la biserica *Enei*, biserică filială din parohia *Batistei*, cârmuită cu râvnă și pricepere de Păr. *Gh. Negulescu*, revizorul eparhial al Mitropoliei Ungro-Vlahiei.

Acum aflăm că, cu prilejul acestor reparațiuni, s'a descoperit sub tencuială, un chip al Sfintei Paraschiva zugrăvit cu o uimitoare măestrie de un meșter al cărui nume nu se știe. Toate ocările aduse picturii bizantine că stâlcește natura, nu se potrivesc de loc pentru acest chip, pentru că toate trăsăturile meșterului „vădesc o deplină înțelegere anatomică”. „Priviți pe Cuvioasa: fruntea senină, ochii expresivi, obrajii feciorelnici, ... mâinile de o precisiune uimitoare, ... toate vădesc o deplină înțelegere anatomică din partea meșterului etern anonim, care a înfrumusețat biserica „Enei”.

Așa scrie un domn care iscălește *G. Guciuc* în *Universul* dela 1 Iunie c. El adăogă însă că acest chip a fost vătămat de zidarii care au trântit deasupra mari pete de var, zgârieturi adânci cu dalta și pături groase de tencuială. De aceea cere Comisiunii Monumentelor istorice ca să ia măsuri pentru a șterge petele de var,

a umplea spărturile cu material neutru și a „îmbrăca în sticlă această capodoperă a pictorilor noștri de odinioară, căreia Capitala nu-i poate pune alături alte fresce de o egală valoare artistică, decât apoteoza Creștinismului din pridvorul Bisericii Colțea sau chipul Sf. Mercuriu din Paraclisul Mitropoliei”.

Această biserică a fost zidită de *Pană Negoescu*, cumnatul lui Constantin Brâncoveanu.

Preoți eșiți cu bine la examen pentru profesorat de religie. — În luna Martie din acest an, s'a ținut în București un examen de capacitate pentru ramura de învățământ al religiunii. Iată acum lista preoților și a domnilor care au trecut cu bine acest examen în șirul cum au fost clasificați: Preotul *T. Trandafirescu*, Iconom *I. V. Procopiescu*, d. *Andrei Harghel*, Pr. *M. Preoșescu*, Pr. *Em. Nicolescu*, Pr. *N. Breziteanu*, Pr. *C. Nițescu*, Pr. *Brezeanu*, Pr. *Flămându*, Pr. *Popescu-Roșiori*, Pr. *M. Păcescu*, Pr. *Stan Nicolau*, Pr. *N. Dărăngă*, Pr. *Boțiu*, Pr. *C. Munteanu*, Pr. *D. Popescu*, Pr. *C. Costache*, Pr. *P. Provinceanu*, Pr. *Libiu Greabuț*, Pr. *I. Bonoțiu*, *A. Strajan* și *C. Hedrea*.

BIBLIOGRAFIE

Deuxième Conference de la Petite Entente des Femmes à Belgrade. Discours et Rapports de 1-4 Novembre 1924. — București, 1925. 103 pag. în formatul cărților de școală, fără arătare de preț.

Cuprinde lucrarea femeilor la congresul *Micii Înțelegeri a Femeilor* ținut la Belgrad în Noemvrie trecut. Se vede aci partea largă pe care Românele noastre am luat-o la această lucrare socială a femeilor. Avem aci cuvântările Principesei *Alexandrina Cantacuzino*, prezidenta Societății Ortodoxe, a d-nei *Calipso Botez*, membră în comitetul Societății, a d-soarei *Cerchez*, directoare a Externatului Societății Ortodoxe în București-Calea Moșilor și altele.

Cartea e tipărită la Tipografia Cărților Bisericești. Dând pe franțuzește adresa ei: strada Principatele-Unite, aceasta e tradusă greșit. Nu se zice: *Principeaux Units*, ci *Principautés-Unies*.

CUVÂNTAREA P. S. Episcop NICOLAE al Clujului, ținută în Senat la 12 Martie 1925, la discuțiunea pentru *Reforma Administrativă*. Cluj 1925. Broșura în format mic de 23 de pagini, fără arătare de preț.

Căpitan Aurel I. Gheorghiu, PE DRUMURI BASARABENE. București, Casa Școalelor 1923. Scriere împodobită cu zugrăviri din Basarabia. 125 de pagini în formatul cărților de școală. Prețul 14 lei.

Onisifor Ghibu, INFIINȚAREA PATRIARHATULUI ROMÂNESC. Extras din revista clujană „So-

cietatea de mâine". Broșură de 18 pagini în format mic, fără arătare de preț.

Autorul arată că patriarhatul nostru s'a înființat prea cu grabă, fără studiere a întregii probleme. Oricum, se bucură că s'a înființat, pentru marile și însemnatele probleme românești care cad în sarcina Patriarhului pentru dezlegare. Vom scrie despre ea mai amănunțit la recenzii.

Dr. Nicolae Brânzău, CULTELE IN ROMÂNIA. Lugoj 1925. Broșură de 56 de pagini în format mic, nr. 16-17 din Biblioteca „Să fie lumină!”, fără arătare de preț.

Autorul e teolog unit, canonic pe lângă episcopia unită din Lugoj. Se plânge în această carte că, cu toată starea deopotrivă ca drepturi, în care Constituțiunea României a așezat cultele, fiindcă Biserica Ortodoxă e dominantă numai ca număr nu ca drepturi,— totuși ea e favorizată, iar cea unită prigonită.

Vom vedea ce fel de prigonită, când vom face recenzia cărții, când vom întreba pe autor dacă prigonită poate fi Biserica în care un episcop unit poate sparge cu toporul ușa bisericii trecute la Biserica Ortodoxă în fața jandarmilor care-l apără de furia lumii. De asemenea, vom vedea dacă stării de inferioritate imputată Bisericii Ortodoxe, i se poate pune înainte așa zisa superioritate a Bisericii Romei.

Alberto Vacari S. I., LA GRECIA NELL'ITALIA MERIDIONALE. Roma, 1925. Prețul 5 lire italiene.

Broșură format mare, în 8, de 55 pag., tipărită de Institutul catolic din Roma pentru studiile orientale. Cuprinde istoria monahismului oriental în Italia de sud și în Sicilia.

Michel d'Herbigny S. I., APRES LA MORT DU PATRIARHIE TYKHON, Les Patriarcats de Constantinople et de Mosou. Projets anglo-orthodoxes de concile oecuménique. Grecs et Russes en Europe et en Amerique. Roma 1925. Volum de 88 pag. în format mare în 8. Prețul 8 lire italiene.

E tipărit tot în Institutul pomenit mai sus. Se ocupă de cele din urmă evenimente din Biserica Ortodoxă. Va fi cercetat și aici.

VIATA ROMANEASCA. Aprilie 1925. Iași.

Afară de materialul ei literar și științific, cuprinde o bucată cu titlul *Sfintele Amintiri* de *M. Sadoveanu*, în care autorul deapănă înainte lucrarea începută cu *d. D. Pătrășcanu: Viețile Sfinților.*

LUMINATORUL, 1 Iunie 1925. Chișinău.

Această bună revistă eparhială, la care lucrează și doi redactori ai noștri, Păr. Icon. *St. Bejan* și d. Căpitan *St. Berechet*, cuprinde, în partea oficială, o dare-de-seamă despre lucrările congresului eparhial din Fevruarie în Chișinău și extras dintr'un memoriu la școala eparhială de fete din Chișinău. În partea neoficială are: 1. *Cugetări despre călugărie* de I. P. S. *Arhiepiscop*

Gurie; 2. *Suferințele omenirii și ideea creștinismului despre dreptatea supremă și Providența d-zeeasoă*, de Păr. Icon. *St. Bejan*; 3. *Patriarhatul în Biserica rusească* de Pr. I. *Tocan*; 4. *La picioarele crucii* de *Laura Scriban*; 5. *Preoții la tribunale* de Preotul I. *Doliscinski*; 6. *Convorbiri apologetice* de Pr. A. *Scvoznikov*; 7. Știri; 8. Bibliografie; 9. Poșta redacției.

Pr. N. V. *Hodoroabă, DIN FAȚA ALTARULUI. Predici, indemnuri, sfătuiri.* Iași, „Viața Românească” 1925, scriere în format mare (în 8, ca revista „Viața Românească”) de 142 de pagini.

Preotul *Gheorghe, Maior, PREDICI* (aprobate de Consistoriul din Sibiu), ed. 2. Cartea de acelaș format ca și cea de mai sus și tot cu 142 de pagini. Arad 1925. Prețul 35

POȘTA REDACȚIEI

Părintelui *Andrei Sokolov*, paroh în *Volcineți, Soroca, Basarabia.*

Ca revistă bisericească în limba engleză vă recomand *The Church Times* din Londra care se tipărește săptămânal. În ea aveți și material de studii Teologice și multe știri bisericești. Cuprinde multe și din Biserica Ortodoxă, fiindcă e organ prietenos către ortodoxie. Adresa e: *G. I. Palmer, Londra, Portugal street, Kingsway W. C. (2).*

Costă: 14 șilingi.

Părintelui *Vladimir Scodigor*, paroh în comuna *Cubei jud. Cetatea-Albă.*

Părinte Scodigor, noi avem destul de lucru la revista asta numai cu lucrurile ei și cu supărarea acelor care nu înțeleg că abonamentul de 100 de lei e ceva mai mult de 100, dacă-l încasezi prin ramburs. De ce ne mai necăjiți și Sfințiile Voastre cu lucruri care nu sunt ale noastre? De ce ați trimes d-lui *Sireteanu* bani pentru ca să vă trimeată o condică de expediție? Asta nu e treaba lui, ci a Tipografiei Cărților Bisericești, care-și are personnlul ei propriu.

Deocâteori n'am scris eu asta, anume ca să nu ni se mai trimeată nouă ce nu e al nostru! Sf. Voastră îmi răpiți timpul acum ca să vă răspund lucruri spuse de mai multe ori.

Deci iată ce fac ou scrisoarea Sfinției Voastre: o dau d-lui *Sireteanu* s'o dea tipografiei, dar vă rog, pe viitor îndreptați-vă numai către tipografie.

Nă ne luați în nume de rău tânguirea, dar suntem și noi copleșiți de multe treburi.

MULȚĂMIRI

Epitropia bisericii parohiale *Sf. Dumitru* din *Netoți Teleorman*, aduce vii mulțămiri d-nei și d-lui *Leon Stănescu*, proprietari în com. *Netoți, Teleorman* pentru dragostea lor către sf. biserică, de a dăruii în fiecare an câte ceva acelui sf. locaș, cu prilejul Sfintei Invieri a Domnului, iar anul acesta au făcut danie bisericii un întreg rând de odăjdii, lucrate în fir și mătase și care au costat 30,000 de lei. Asemenea au mai dăruit și o icoană veche dela *Ierusalim.*

Pentru aceste fapte de iubire către buna podoabă a casei Doamnelui, Dumnezeu să-i răsplătească cu toate darurile Sale cele cerești și pământești!

De cărțile de ritual, literatură bisericească, icoane și imprimate, ce se află de vânzare la Tipogr.

Cărților Bisericești, str. Princ. Unite 60, București.—Valabil dela 1 Octombrie 1924.

Lei B.

Cărți noi de ritual broșate		Lei B.		Lei B.	
1)	Apostolul	225,—	45)	Căsa Bisericii	75,—
2)	Aghiazmatarul	100,—	46)	Contribuții la Istoria Dreptului Bi- sericesc de D-l Dr. I. Matei . . .	75,—
3)	Carte de Tedeum	18,—	47)	Calendarul pe toți anii	35,—
4)	Cartea de rugăciuni pentru tot Românul cal. I-a	15,—	48)	Comentariile epistolei către Evrei traduse după Sf. Ioan Hrisostom de P. S. Teodosie Atanasiu . . .	70,—
5)	Idem calitatea II-a	12,—	49)	Cuvântări și Pastorale de I. P. S. Mitrop. Primat Dr. Miron Cristea .	50,—
6)	Catavasierul	32,—	50)	Evanghelia sau viața și învățătura Dom. Iisus Hristos de Melhisedec	10,—
7)	Ceaslovul mic	38,—	51)	Istoria Sfântă a V. și N. Testament (cu lit. cir.)	10,—
8)	Dumnezeieștile Liturghii	42,—	52)	Istoria Predicii la Români de Diac. Dr. G. Comșa	35,—
9)	Evanghelia	130,—	53)	Legea Organică a Sf. Sinod	4,—
10)	Liturghia sf. Ioan Gură de Aur	15,—	54)	Mărturisirea Ortodoxă	25,—
11)	Mineele (12 volume)	720,—	55)	Neagoe Basarab și Sf. Nifon	5,—
12)	Noul Testament ediție nouă portativă	22,—	56)	Schit Crasna de Al. Ștefulescu	8,—
13)	Un volum din Minee	60,—	57)	Studiu despre Ierarhie	5,—
14)	Octoihul Mare	80,—	58)	Vrei să fii înțelept?	15,—
15)	Paraclisul, Acatistul și viața Sf. Dimitrie	12,—	Cărți de muzică bisericească		
16)	Paraclisul și Acatistul Cuvioasa Paraschiva	15,—	59)	Anastasimatar	25,—
17)	Penticostarul	150,—	Imprimate și registre de contabilitate		
18)	Acatistul Sf. Haralambie	10,—	60)	Un stat parohial	2,50
19)	Acatistul Sf. Spiridon	3,—	61)	Un stat simplu pentru Mănăstiri	2,—
20)	Prohodul Domnului	7,—	62)	Un stat mijloc pentru Mănăstiri	2,—
21)	Psaltirea cal. II	30,—	63)	Un carnet cu 50 certificate de botez.	40,—
22)	Panahida	12,—	64)	Un carnet cu 50 certific. de cununie	40,—
23)	Rânduiala Proscomidiei (tablou)	6,—	65)	<i>O serie mare registre de contabilitate compusă din: 1 reg. partizi, 1 reg. plăți, 1 reg. încasări, 3 bugete, 3 conturi, 5 coperte și 2 borderouri.</i>	56,50
24)	Rânduiala Ridicării Panaghiei	10,—	66)	Un singur registru mare de partizi.	12,50
25)	Slujba Sfințirii Steagului	5,—	67)	» » » » plăți	12,50
26)	Rânduiala Sfințirii Steagului unei școli de P. S. Iacov Bărlădeanu.	7,—	68)	» » » » încasări	12,50
27)	Slujba Sfințirii Bisericii	12,—	69)	<i>O serie mică registre de contabilitate compusă dintr'un reg. mic de par- tizi, 1 reg. mic de plăți, 1 reg. mic de încasări, 3 bugete, 3 conturi și 5 coperte</i>	42,50
28)	» Invierii	18,—	70)	Un singur registru mic de partizi.	8,50
29)	Tipicul Arhieresc de Ep. Silvestru Bălănescu	6,—	71)	» » » » plăți	8,50
30)	Triodul	300,—	72)	» » » » încasări	8,50
31)	Tipicul Bisericesc	45,—	73)	Un compt.	2,—
Cărți vechi de ritual			74)	Un buget	2,—
32)	Biblia ed. Buzău broșată (necompletă)	3,50	75)	Un borderou	1,—
33)	Carte de Tedeum ediția de Buzău	3,50	76)	O Copertă (Mapă)	1,—
Cărți de rugăciuni			77)	Un registru pentru înscrierea căsătoritilor	55,—
34)	Pâine spre Ființă, cal. I broșată	5,—	78)	Un reg. pentru înscrierea botezaților	55,—
35)	» » » » II broșată	3,—	79)	Un registru pentru înscrierea înmormântaților	55,—
36)	» » » » III broșată	2,—	80)	Un registru de intrarea hârtiilor	25,—
37)	» » » » I cartonată	8,—	81)	Un registru de ieșirea hârtiilor	25,—
Cărți de literatură bisericească, broșate			82)	O condică de expediție	35,—
38)	Activitatea preoților în campania 1916-1918 de Ec. C. Nazarie 1921	15,—			
39)	Adventismul din punct de vedere biblic, național și moral-practic	15,—			
40)	Autocefalia Bisericii Române	5,—			
41)	Biserica Ort. și cultele străine	30,—			
42)	Biserici cu averi proprii	40,—			
43)	» » » » (leg. pânză)	75,—			
44)	Biserica Stavropoleos	10,—			

Icoane mari foi volante mărimea 28/24
8,50 lei exemplarul.

Maica Domnului, Mântuitorul (Iisus Hristos),
Invierea Domnului, Buna Vestire, Botezul Dom-
nului, Sf. Treime, Sf. Ecaterina, Sf. Impărați,
Sf. Apostoli, Sf. Nicolae, Sf. Gheorghe, Sf. Trei
Ierarhi, Sf. Dumitru, Adormirea M. Domnului,
Sf. Spiridon, Sf. Ioan Botezătorul, Sf. Voevozi,
Sf. Paraschiva.

Icoane mici, foi volante mărimea 19/28
5 lei exemplarul.

Sf. Gheorghe, Sfinții Impărați, Maica Dom-
nului, Cuvioasa Paraschiva, Iisus Hristos, Sf.
Ioan Botezătorul, Invierea Domnului, Sfinții A-
postoli, Sfânta Ecaterina, Sf. Trei Ierarhi, Buna
Vestire, Botezul Domnului, Sfântul Dumitru,
Sfinții Voievozi, Sfântul Nicolae, Adormirea M.
Domnului și Sf. Spiridon.

Cei patru Evangheliști imprimați pe satin pentru
sfințiri de biserici (seria)-prețul lei 60.

Icoane mici, aplicate pe carton
mărimea 15/23

12,50 lei exemplarul.

Sfântul Gheorghe, Invierea Domnului, Maica
Domnului, Sfântul Dumitru, Sf. Nicolae, Sfinții Im-
părați, Sfinții Apostoli, Sfinții Voievozi, Sfinții
Trei Ierarhi, Iisus Hristos, Sf. Ioan Botezătorul,
Sf. Ecaterina, Sf. Paraschiva, Buna Vestire, Bo-
tezul Domnului, Adormirea Maicii Domnului și
Sf. Spiridon.

Icoane mari, aplicate pe carton
mărimea 23/35

25 lei exemplarul.

Maica Domnului, Iisus Hristos, Invierea Domnu-
lui, Buna Vestire, Botezul Domnului, Sfânta Tre-
ime, Sf. Ecaterina, Sf. Impărați, Sf. Apostoli, Sf. Ni-
colae, Sf. Gheorghe, Sf. Trei Ierarhi, Sf. Dumitru,
Sf. Ioan Botezătorul, Sfinții Voievozi, Adormirea
Maicii Domnului, Sf. Spiridon și Sf. Paraschiva.

Cărți poștale cu iconițe în culori, à 2 lei buc.

1) Sf. Gheorghe, 2) Sf. Mihail, 3) Sf. Teodor Tiron, 4) Sf.
Teodor Strănilă, 5) Sf. Nistor, 6) Sf. Mercurie, 7) Buna-Vestire,
8) Botezul Domnului, 9) Adormirea Maicii Domnului și 10) Sf.
Pantelimon.

**Se aduce la cunoștință că din cauza lipsei de
legători și din cauza enormei scumpete a mate-
rialului de legătorie, nu se mai pot expediă cărți
legate prin poștă, ci se vor vinde în limita dispo-
nibilității, loco Tipografie.**

**Cu excepție, vom expediă numai Evangheliile în
urma primirii costului prin mandat poștal.**

INSTRUCȚIUNI DE COMANDĂ

Costul cărților, al icoanelor și imprimatelor se va trimite prin mandat poștal odată cu comanda.
Comanda poate fi făcută prin raport, scrisoare sau pe cuponul mandatului.

Orice comandă de cărți broșate, imprimate, și icoane se execută numai atunci când sumele
trimise anticipat prin mandat poștal corespund comenzilor dacă sunt însoțite de comandă și dacă
serviciul poștal funcționează regulat.

Librării au drept să vândă cărți și icoane cu un profit de cel mult 25% peste costul din
acest catalog.

Prețul de vânzare în librării și la colportori este stampilat de Tipografie pe fiecare carte și icoană.

Biserica Ortodoxă Română

REVISTA SFÂNTULUI SÎNOD

CUPRINSUL

Simbolul Sinodului al 2-lea ecumenic.	H. Papadopoulos trad. de Th. Popescu
Cultul martirilor creștini și cultul eroilor păgâni,	Pr. I. MIHĂLCESCU
Legea românească	Dr. IOAN FELEA
Comentariul Sfintei Evanghelii	Arhim. SCRIBAN
În chestiunea învățământului religios în șc. secundară	Icon. Stavrofor GAVRIL ZLATOV
Literatura adventistă	Econ. LEON STĂCESCU
Sfântul Marele Mucenic Ioan cel nou dela Suceava	Pr. MIHAI REGUȘ
Cronica bisericească	I. P. S. PATRIARH, D. D. Dr. MIRON, Arhim. SCRIBAN
Nedumeriri și răspunsuri.	Arhim. SCRIBAN
Cărți, Reviste, Ziare	Arhim. SCRIBAN
Insemnări mărunte, Știri.	Arhim. SCRIBAN

APĂRE LUNAR

SPRE ȘTIINȚA

Comitetul redactor al revistei BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ se compune din: *I. P. S. Mitropolit Frimat Dr. Miron Cristea*, Președinte de onoare; *P. S. Episcop Vartolomeiu*, director; *Prof. Dr. Ioan Mihălcescu*, prim-redactor; *Arhim. Scriban*, secretar de redacție. Redactorii revistei: 1. Profesorii facultății de teologie din București: *Dr. D. G. Boroianu*, *Dr. C. Chiricescu*, *Dr. Drag. Demetrescu*, *Dr. V. G. Ispir*, *Econ. C. Nazarie*, *Econ. Dr. I. Popescu-Mălăești*, *Pr. Dr. Nicolae Popescu*; 2. Profesorii facultății de teologie din Cernăuți: *Dr. V. Gheorghiu*, *Dr. V. Șesan*, *Dr. V. Tarnavschii*, *Dr. N. Cotos*; 3. *Pr. Cicerone Iordăchescu*, Iași, *Dr. Romulus Căndea*, Cernăuți. *Dr. Ioan Lupaș*, *Dr. St. Cioroianu*, *Iconom Serghie Bejan*, *Dr. Gh. Ciuhandu* și *d. St. Berechet*.

Se primesc spre publicare și articole dela alte persoane decât dela Comitetul redactor, în condițiunile următoare:

Articolele originale se vor plăti cu 1000 de lei coala în formatul de față al revistei, traducerea și recenziunile 800 de lei, cronicile și răspunsurile 600 de lei.

Articolele care au fost publicate mai întâi aiurea și care se vor reproduce pentru însemnătatea lor și de această revistă, nu se plătesc.

Toate articolele trebuiesc scrise citeț și fără «va urma».

Orice corespondență privitoare la redacție se va trimite pe adresa secretarului de redacție *Arhim. Scriban*, București, str. Antim (localul Sf. Sinod) sau pe a primului-redactor: *Prof. I. Mihălcescu*, București, Biserica Amzei. — Piața Amzei.

Pentru tot ce privește administrațiunea revistei, interesații se vor adresa secretarului administrativ al revistei, *d. D. Sireteanu*, București, localul Sfântului Sinod, la biserica Antim.

Revista se trimite tuturor parohiilor, ca și în trecut. Persoanele particulare care vor voi să li se trimeată trebuie să se adreseze administrațiunii.

ABONAMENTUL

1 an 100 lei. Pentru străinătate, se adaugă transportul.
1 număr 10 lei.

Toate abonamentele se trimet secretarului administrativ: *d-lui D. Sireteanu*, București, Sf. Sinod, Biserica Antim.

(Vezi hotărârea Sf. Sinod în *Biserica Ortodoxă Română* 1 Iunie 1923, pag. 653-659).

BISERICA ORTODOXA ROMÂNĂ

București.

Seria II. Anul XLIII. Nr. 7 (532).

Iulie 1925

HRYSTOMOS PAPADOPULOS

Arhiepiscop al Atenei și al întregii Grecii, Profesor onorific la Universitatea din Atena

SIMBOLUL SINODULUI AL 2-lea ECUMENIC^{*)}

— Studiu istoric și critic —

II

Simbvoalele lui Epifaniu și Ciril

În „Ancoratus“, cunoscuta scriere a sf. Epifaniu, arhiepiscopul Ciprului, se păstrează două simboale. Unul din ele e lung, altul e scurt. Cel mai lung e o interpretare și dezvoltare a simbolului Niceii, asemenea cu „Interpretarea simbolului“¹⁾ atribuită sf. Atanasie, iar cel scurt se aseamănă cu al Constantinopolului, adică al sinodului al 2-lea ecumenic. Există o părere, după care scrierea mai sus numită a sf. Epifaniu, s'a compus pe la anii 373—374, adică cu vreo 8 ani înainte de sinodul al 2-lea ecumenic. Această părere se bazează pe locul următor: „Fiindcă în generația noastră s'au ivit erezii succesive, adică în timpul împăraților Valentinian și Valens în al zecelea an al domniei lor, și iarăși, în anul al șaselea al lui Grațian, sau al nouăzecelea dela tiranul Dioclețian, din această cauză și noi și voi și toți episcopii ortodocși și toată biserica catolică la un loc“ etc.²⁾. E drept că din acest loc al „Ancoratusului“ se deduce anul 373—374, dar nu avem nicio dovadă că acesta este anul scrierii „Ancoratusului“. Nu e deloc exclusă o altă idee, după care în acest loc, nu e vorba de timpul compunerii, pentru că autorul vorbește despre ivirea a diferite erezii, la oarecare distanță de timp, una de alta. Prin urmare, din acest loc, nu se deduce incontestabil că „Ancoratusul“ s'a compus la 373 sau 374, adică înainte de sinodul al 2-lea ecumenic. A putut fi compus și după sinod. Dar chiar dacă ar fi anterior sinodului, autorul, supraviețuind sinodului, putea să introducă unele schimbări, revizuiindu-și scrierea. Dar aceste amănunte nu au nici o importanță în chestiunea de față, pentru că, schimbările din scriere, puteau să se facă

fie de către autor, în viață, fie de către copiiști. E nevoie, prin urmare, să examinăm textul însuși al simbolului¹⁾. Trimitându-l credincioșilor din Suedra Pamfiliei, autorul zice următoarele: „Nu încetați, credincioșii și ortodocșii, de a apăra această sfântă credință a bisericii catolice, așa cum a primit-o sfânta și singura fecioară a lui Dumnezeu, dela sfinții apostoli ai Domnului, și astfel fiecare din catehumenii care vor veni la baia sfântă, trebuie, nu numai să spunăți crezul fiilor voștri în Domnul, dar și să-i învățați anume a zice ca și aceeaș mamă a tuturor, a voastră și a noastră: Credem...“ După citarea simbolului, se adaugă: „Și această credință s'a predat de către sfinții apostoli și în biserica orașului sfânt²⁾, de către toți sfinții episcopi împreună, peste trei sute zece la număr“³⁾. E foarte evident că în acest loc e vorba despre părinții sinodului I ecumenic, ținut la Niceia, iar Niceia se numea adesea „oraș sfânt“, din cauza sinodului întrunit în ea, pe când Ierusalimul era cunoscut atunci mai mult sub numele de Aelia⁴⁾. De altfel nici nu s'a ținut la Ierusalim vreodată un sinod de peste trei sute zece episcopi. Prin urmare, în locul de mai sus al lui Epifaniu e vorba nu de Ierusalim, ci de Niceia, despre sinodul I ecumenic ținut în ea, al cărei simbol, zice Epifaniu, are aceeaș valoare ca și cum ar fi predat de înșiși sfinții apostoli, când biserica era încă fecioară, nevindu-se încă erezii, pentru că conține învățătura sfinților apostoli. Oricum, deci, sf. Epifaniu vorbește în locul de mai sus despre simbolul Niceii, pe care-l citează și în „Panarion“, ca să arate că, chiar atunci când nu se discuta încă dogma despre sf. Duh, adică înainte de sinodul al 2-lea ecumenic,

1) Caspari, ibid. I, p. 53 sq. Kattenbusch, Das apost. Symbol, I, 273 sq. 293 sq.

2) Patr. Migne ser. gr. 43, 234. K. Holl, Epiphanius (Ancoratus und Panarion) în colecția Die griechischen christl. Schriftsteller der ersten drei Jahrhunderte, B. XI, Leipzig 1915, p. 147.

1) K. Holl, ibid. p. 166-7. A. Hahn, Bibliothek der Symbolen und Glaubens-regeln der alten Kirche, herausgegeben von L. Hahn mit einem Anhang von A. Harnak²⁾, Breslau 1897, § 126. Lic. Hans Lietzmann, Symbole der alten Kirche, Bonn 1906, pag. 15-16.

2) În loc de „și în biserica orașului sfânt“, unii propun „și s'a întrunit în orașul Niceia“, Lietzmann, p. 16 nota.

3) Patr. Migne ser. gr. 43, 232.

4) Comp. Mansi II, 672.

biserica avea o învățătură clară despre aceasta. După cum se știe, „Panarion“ a fost scris după „Ankoratus“ și anume după sinodul al 2-lea ecumenic. Că simbolul citat la început în „Ankoratus“ era cel al Niceei, în care s'au introdus expresiuni și cuvinte din simbolul constantinopolitan, se vede din conținutul lui, pe care-l dăm aci punând în paranteză expresiunile și cuvintele simbolului constantinopolitan.

„Credem într'unul Dumnezeu Tatăl atotțitorul, făcătorul (cerului și al pământului, văzutele tuturor și nevăzutele. Și într'un Domn Iisus Hristos Fiul lui Dumnezeu, unul născut, născut din Tatăl (mai înainte de toți vecii), adică din ființa Tatălui, lumină din lumină, Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat, născut, nu făcut, de o ființă cu Tatăl, prin care toate s'au făcut, cele din cer și cele de pe pământ, coborât (din ceruri) pentru noi oamenii și pentru a noastră mântuire și întrupat (dela Duhul sfânt și din Maria Fecioara și) făcut om (răstignit pentru noi în zilele lui Pontius Pilat și) pătimind (și îngropat) și înviat a treia zi (după scripturi și) suit la ceruri (și șezând deadreapta Tatălui) și (iarăș) venind (cu slavă) să judece viii și morții (a cărui împărăție nu va avea sfârșit). Și întru Duhul sfânt (Domnul și de viață făcătorul, purces din Tatăl, împreună închinat și mărit cu Tatăl și cu Fiul și care a vorbit prin profeți. Intr'una sfântă, catolică și apostolică biserică; mărturisim un botez întru iertarea păcatelor, așteptăm învierea morților și viața veacului ceva să fie. Amin). Iar pe cei cari zic că, era odată când nu era, sau că s'a făcut din cele ce nu sunt, sau din vreun alt ipostas sau ființă, zicând că Fiul lui Dumnezeu e fluid sau schimbător, pe aceștia biserică apostolică și catolică îi anatematizează“.

Cine citește acest simbol cu atenție, se convinge ușor că nu e acelaș cu al sinodului al 2-lea ecumenic Cei cari susțin identitatea lor, între care și Kunze ¹⁾, n'au putut să rezolve chestiunea începutului simbolului de mai sus la Epifaniu. Unii au susținut că a provenit din vechiul simbol ierusalimitean, iar alții că e simbol local al Constanției Ciprului, unde a fost Episcop sf. Epifaniu, iar alții că a fost compus de el ²⁾.

Toate aceste afirmațiuni rămân, însă, nedovedit. Vechiul simbol ierusalimitean nu e cunoscut, iar cel dedus din catehezele sf. Ciril, pe care-l vom vedea mai departe, se deosebește fundamental de simbolul lui Epifaniu, și nu există nici o mărturie că acest simbol era în uz în Constanția Ciprului și de altfel nu-l prezintă ca atare Epifaniu. E exclusă deasemenea ipoteza,

că, l-a compus el însuș, dedusă din recomandările cu cari-l însoțea către credincioșii din Pamfilia. Credem că, mai ales articolul privitor la sf. Duh, trebuia să aibă cu totul altă formulare, dacă ar proveni dela Epifaniu. Pentru că sf. Epifaniu avea, e drept, învățătură cu totul ortodoxă despre sf. Duh, dar, comparată cu a celorlalți Părinți și Invățători ai orientului, prezintă unele deosebiri, cu privire la formulare, până la a se exprima bănuiala, dacă nu cumva Epifaniu a împrumutat învățătura despre purcederea sf. Duh din teologia latină ¹⁾. Epifaniu învață în adevăr că sf. Duh e „din ființa Tatălui și a Fiului“, e prezent „în mijlocul Tatălui și al Fiului“, „din Tatăl și din Fiul“, Dumnezeu „din Tatăl și din Fiul“. Tatăl e „totul lumină“, Fiul „lumină din lumină“, „viață din viață“, sf. Duh „a treia lumină dela Tatăl și dela Fiul“, „purcezând dela Tatăl și primind din al Fiului, nu străin de Tatăl și de Fiul, ci din aceeaș ființă, din aceeaș Dumnezeire, devenit ipostas din Tatăl și din Fiul, un Duh sfânt.. Duhul lui Hristos, Duhul Tatălui“, „Duh dela amândoi, Duh din Duh“. Aceste locuri găsite în acelaș „Ankoratus“, în care se află și simbolul de mai sus, și în „Panarion“, nu însemnează, desigur, că sf. Epifaniu admitea purcederea sf. Duh dela Tatăl și dela Fiul, pentru că niciodată n'a întrebuintat verbul „purcede“ pentru a arăta raporturile sf. Duh către Fiul, ci verbul „primește“ ²⁾. Prin locurile de mai sus și prin altele, accentuează identitatea de ființă a sf. Duh cu Tatăl și cu Fiul și nu se bazează pe nimic afirmațiunea că teologia elină părea că se apropie la sfârșitul sec. IV de învățătura lui Filioque, prin Epifaniu și Grigore al Nisei ³⁾. Această afirmațiune o înlătură și locurile de mai sus și multe altele din scrierile sf. Epifaniu și a celorlalți Părinți și învățători ai Orientului. În tot cazul, modul de a se exprima și de a formula specific sf. Epifaniu, cu privire la învățătura despre sf. Duh, puteau să aibă vreun răsunet în articolul lui despre sf. Duh, dacă el era redactorul lui.

E însă foarte evident că, simbolul citat mai sus din „Ankoratus“, e simbolul sinodului I ecumenic, cu expresii și cuvinte din simbolul sinodului al 2-lea ecumenic Dacă scoatem din el expresiile și cuvintele dintre paranteze, vor rămâne numai adăosele făcute de sinodul al 2-lea ecumenic la simbolul sinodului I ecumenic, fără nicio legătură între ele. E deci clar că, la început a scris în „Ankoratus“ simbolul sinodului I ecumenic, iar cercetând textul cu atenție, observăm unele deosebiri, astfel cuvântul, „făcătorul“, a fost mutat și legat cu cuvântul „atotțitorul“; deasemenea, cuvântul

1) Kunze, Das nicänisch - Konst. Symbol, p. 10.

2) Kattenbusch, Das apost. Symbol I. 289.

1) Tixeront, ibid II. 92.

2) Bethune-Baker, ibid p. 215 nota.

3) Tixeront, ibid. p. 93.

„unul născut“ a fost pus înaintea expresiei „născut din Tatăl“. S'a primit expresia „Dumnezeu din Dumnezeu“, iar la anatematizarea arienilor s'a adăogat cuvântul „apostolică“. Probabil că textul de mai sus al simbolului dela Niceia e una din diferitele edițiuni, pentru că se pare că bisericile locale, fără să-și desființeze propriile lor simboale de botez, le complectau cu diferite expresiuni din simbolul Niceii. Simbolul din Ancoratus, însă, apare ca necunoscut credincioșilor din Pamfilia și la început constă, în adevăr, din simbolul Niceii, cu deosebiri de mai sus, dar mai târziu i s'au adăogat expresii și cuvinte din simbolul constantinopolitan. Aceste adaose nu s'au făcut probabil de către Epifaniu. Poate că expresiunile și cuvintele din simbolul constantinopolitan au fost scrise la marginea vreunei copii a lui „Ancoratus“ și introduse mai târziu în text de vreun copist. Așa se explică lipsa lor de legătură. Cel care le-a introdus în textul simbolului niceian nu a lăsat afară pe „Amin“ al simbolului constantinopolitan, după care a urmat al Niceii. Și precum am observat, mai sus, tocmai „Amin“ prezintă simbolul de mai sus ca constând din două texte fără legătură, pentru că întrerupe șirul celor zise ¹⁾ Acest amănunt întărește părerea că, introducerea de expresiuni și cuvinte din simbolul constantinopolitan, nu era posibil să se facă de către sf. Epifaniu, pentru că el putea s'o facă mai îngrijit și mai logic ²⁾. Adăogăm și observația că, dacă însuș autorul lui „Ancoratus“ proceda la această schimbare a textului simbolului, trebuia să schimbe și expresiunile prin cari recomandă simbolul ca predat de către cei peste trei sute de Părinți întruniți la Niceia, pentru că, după modificarea simbolului, acesta a încetat de a mai fi textul simbolului Niceii. S'a făcut un amestec din două simboale, al Niceii și al Constantinopolului, și fără îndoială, nu avem în el simbolul constantinopolitan ca întocmire de sine stătătoare, și deci cade dela sine afirmația, că simbolul constantinopolitan se găsea la Epifaniu înainte de sinodul al 2-lea ecumenic. Așa se explică și faptul că nicio biserică ortodoxă sau eretică din orient n'a primit acest simbol, păstrat sub forma de mai sus numai în „Ancoratus“ al lui Epifaniu. Cu toată afirmația contrarie a adversarilor autenticității lui, simbolul constantinopolitan era în uz ca simbol de botez, înainte de sinodul al 4-lea ecumenic iar dacă acest simbol era cel păstrat la Epifaniu, cum puteau Părinții din sinod, cari, desigur, cunoșteau scrierile sf. Epifaniu, să-l atribue Sinodului al 2-lea

ecumenic, când în sinodul al 4-lea se găseau episcopi și din Ierusalim și din Cipru și din Pamfilia și de aiurea?

Ipotezele lui Kunze, pe cari le admit și alții ¹⁾, par verosimile, pentru că se bazează pe unele fapte, interpretate înadins, în scopul justificării lor. Sunt însă ipoteze, lipsite de bază reală, întrucât la Epifaniu, se găsea la început nu simbolul constantinopolitan, ci simbolul Niceii, complectat cu expresiuni și cuvinte din cel constantinopolitan, și întrucât nu există nicio mărturie istorică putând să confirme asemenea ipoteze. Desigur, în sinodul al 2-lea ecumenic a fost făcut arhiepiscop al Constantinopolului Nectarie ²⁾, dar cu ce se poate dovedi că, el a pronunțat în sinod, ca mărturisire de credință, simbolul lui Epifaniu și nu vreun alt simbol? Ipoteza rămâne simplă ipoteză. Cu ce se poate deasemene dovedi, că Nectarie a prezentat împăratului Teodosie simbolul lui Epifaniu? Și aceasta rămâne simplă ipoteză, cu totul nedovedită. Dar amândouă aceste ipoteze se bazează pe o a treia, că Diodor al Tarsului, cunoscând simbolul lui Epifaniu, l-a transmis lui Nectarie! Kunze n'a dovedit contra celorlalte ipoteze neîntemeiate ale lui Harnack, decât un singur lucru incontestabil, că simbolul sinodului al 2-lea ecumenic, a existat imediat după el și prin urmare Kunze a înlăturat afirmațiunea că, înainte de sinodul al 4-lea ecumenic, nu se găsește nicio urmă din simbolul constantinopolitan.

Simbolul lui Epifaniu, nu e decât simbolul constantinopolitan. Să vedem acum și simbolul lui Ciril al Ierusalimului. În a cincea cateheză a lui, pe care a pronunțat-o ca presbiter, probabil la 384, se vede că avea în vedere un simbol, „pentru că — aicea — nu toți pot să citească scripturile, ci pe unii îi împiedecă dela cunoașterea ei neștiința, pe alții ocupațiunea, pentru a nu-și pierde sufletul din neștiință, cuprindem în puține rânduri toate dogmele credinței, pe cari voesc să le țineți minte, cuvânt cu cuvânt, și să le pronunțați cu zel în voi înșivă, scriind aducerea lor aminte, nu pe hârtie, ci în inimă“. Pe lângă acest foarte clar indiciu că sf. Ciril avea în vedere un anumit simbol de botez, se găsesc în Catehezele lui (XI, XIV, XV) și expresiuni din simbolul credinței. La Catehezele lui Ciril se găsesc și titluri constând din cuvinte ale simbolului, dar *Touttée*, cel dintâiu care s'a ocupat cu editarea Catehezelor, a dovedit că, deși vechi, titlurile n'au fost puse de Ciril ³⁾, contrariu sforțării prin cari s'a căutat să fie arătat Ciril ca redactor al titlurilor ⁴⁾. *Touttée*, cel dintâiu, s'a silit să reconstitue

1) A. Lebedev, Despre simbolul nostru de credință, «Vestitorul teologic» Moscva IX, 1902, p. 236. 241. A. Spasskii, ibid. pag. 600.

2) *Kattenbusch*, Das apost. Symbol, p. 235, crede că numai anatematizarea a fost adăogată de altă mână.

1) E. Preuschen, Handbuch der Kirchengeschichte, herausgegeben von G. Krüger, Tübingen 1911 p. 177.

2) *Teodoret*, Ist. biser. 5, 9. *Socrate*, Ist. biser. 5, 8.

3) La *Migne* ser. gr. 33, 151.

4) Comp. *Kattenbusch*, Das. apost. Symbol I, 267.

textul simbolului, din titlurile și expresiunile Catehezelor lui Kiril, iar după el Hort, în sprijinul teoriilor lui, și alții, cu unele deosebiri. S'a format astfel un simbol, pe care-l cităm aci, punând între paranteze expresiunile și cuvintele, cari se află numai în titluri și desigur nu aparțin lui Kiril:

„Credem într'unul Dumnezeu, Părinte atotțiitor, făcător al cerului și al pământului, al tuturor celor văzute și nevăzute (și) într'un Domn Iisus Hristos Fiul lui Dumnezeu, unul născut, Dumnezeu adevărat născut din Tatăl mai înainte de toți vecii, prin care toate s'au făcut (întrupat și) făcut om, răstignit (și îngrogat și) înviat (din morți) a treia zi și suit la ceruri, și șezând de dreapta Tatălui și venind cu slavă să judece viii și morții, a cărui împărăție nu va avea sfârșit (și) într'un Duh Sfânt, mângâietorul, care a vorbit prin profeți; și într'un botez al pocăinței spre iertarea păcatelor; și într'una sfântă, catolică Biserică și în învierea corpului și în vieța veșnică“¹⁾.

Desigur, există asemănare între acest simbol și cel al sinodului al 2-lea ecumenic dar asemănare care se poate găsi și între alte simboale. Din cele peste 170 cuvinte ale simbolului sinodului al 2-lea ecumenic, numai 38 se află în simbolul de mai sus numit al lui Kiril, care, fiind la el nu independent, ci constituit prin culegere artificială de expresiuni și cuvinte, e lipsit de unitate, cât privește expunerea învățaturii dogmatice și de exactitate, cât privește formularea ei, lipsind din el cele mai importante noțiuni și expresiuni dogmatice ale simbolului sinodului al 2-lea ecumenic, în special cele privitoare la indentitatea de ființă a Fiului cu Tatăl și la sf. Duh. Prin urmare, din simbolul însuș citat mai sus și socotit al sf. Kiril, nu putem să avem absolut nicio dovadă pozitivă, că simbolul sinodului al 2-lea ecumenic a provenit din simbolul lui Kiril. Niciun alt text, nici o mărturie istorică nu poate sprijini ipoteza lui Hort, după care Kiril al Ierusalimului, având în vedere diferite texte, a refăcut în mod științific și întocmit simbolul sinodului al 2-lea ecumenic. După cum am mai observat, Hort își închipuie pe Kiril ca pe un erudit din timpurile de mai târziu, lucrând metodic la întocmirea simbolului! Dar pe ce se poate baza asemenea ipoteză, când nu există absolut nicio mărturie, cu privire la aceasta? În modul în care a încercat Hort să arate ca redactor al simbolului pe Kiril, ar putea cineva să arate ca redactor al lui pe ori care alt scriitor bisericesc al acelor timpuri. La ipoteza lui Hort, Harnack a adăugat, cum am văzut și o altă ipoteză cu totul arbitrară, primită și de Kattenbusch, după care Kiril, considerat ca având concepții dogmatice suspecte, a citit în sinodul al

2-lea ecumenic vechiul simbol ierusalimitean prelucrat, pentru a-și dovedi ortodocșia¹⁾ Dar, cum a observat Kunze, o asemenea ipoteză, e cu totul neîntemeiată, pentru că de nicăeri nu cunoaștem că Kiril ar fi făcut așa ceva la sinod. Episcopul Ierusalimului luă parte la sinod după îndelungate lupte pentru ortodoxie, cași președintele sinodului, Meletie al Antiohiei († 381) și alții dintre cei cari la început nu admiteau termenul „omousios“, dar aveau totdeauna idei ortodoxe despre Dumnezeirea Domnului nostru Iisus Hristos. De altfel, cu mult înainte de sinod, Kiril era pus printre „omousiani“, persecutat și exilat de către arieni de trei ori, la anii 357 sau 358, 360 și 367. Ultimul lui exil a durat doisprezece ani, iar sinodul l-a lăudat cu multă dreptate pentru luptele lui pentru ortodoxie²⁾.

Prin urmare, ipoteza prin care s'a căutat să se lege simbolul de Kiril al Ierusalimului, nu se poate susține. Nici simbolul de mai sus, numit al lui Kiril, nu e acelaș cu al sinodului al 2-lea ecumenic, nici nu se poate dovedi că Kiril a compus simbolul sinodului sau i-a prezentat vechiul simbol ierusalimitean, tot așa cum nu se poate dovedi că simbolul lui Epifaniu e acelaș cu al sinodului.

III.

Nevoia întocmirii simbolului constantinopolitan.

Simbolul sinodului al 2-lea ecumenic e acelaș cu al sinodului I ecumenic, dar conține unele deosebiri cu totul îndreptățite. Pentru înțelegerea lor, e nevoie să ne amintim că, după sinodul I ecumenic, arienii și semiarieni predominând și urmărind respingerea simbolului formulat de sinod, au început să-l deconsidere și să compună noi simboale și expuneri de credință³⁾. S'a format astfel, după expresia istoricului Socrate, un „Labirint de simboale“⁴⁾ și s'a produs o confuzie dogmatică de nedescris, care a fost de folos în mod negativ, contribuind la descompunerea arianismului. Ortodocșii apărau simbolul dela Niceia, unii respingând orice schimbare a lui⁵⁾, alții considerând indispensabilă completarea lui, pentru înlăturarea nouilor învățături greșit apărute, cu atât mai mult, cu cât „credința“ Niceii ca expunere teoretică, ca „lecție“⁶⁾, adică expunerea de învățătură nu se întrebuița ca simbol de botez, după cum a dovedit Kunze contra afirmațiilor contrarii

1) Kattenbusch, Confessionskunde, p. 259.

2) Teodoret, Ist. Bis. 5, 9. Hrysostomos A. Papadopoulos, Istoria Bisericii Ierusalimului, p. 116.

3) Atanasie, Epistolă enciclică către episcopii Egiptului și Libiei, Patr. Migne ser. gr. 25, 549. 552.

4) Socrate, Ist. Biser. 2, 41 Comp. Marele Vasile, Epistole 244, 251, Sozomen, Ist. Bis. 2, 32. 3, 5. 4. 22. Socrate, Ist. Bis. 2, 40.

5) Atanasie, ibid. p. 556. Epistolă despre sinoadele dela Arminiu și Seleucia, Migne 26, 6. 6. 749. Către Episcopii din Africa, Migne 26, 1029. 1032.

6) Socrate, Ist. Bis. 1, 8.

1) Hahn, § 124. Lietzmann, p. 15. Comp. T. P. Themelis, învățătura sf. Kiril, episcopul ierusalimului, „Noul Sion“, Ierusalim, XV, 1920, p. 314-5.

ale lui Caspari, primite și de Harnack, Katenbusch și alții ¹⁾. Din cauza acestui caracter al simbolului Niceii, multe Biserici, fără a-și desființa propriile simboale de botez, le completau, cum am spus, cu fraze din cel al Niceii. Acolo unde această completare nu era considerată ca suficientă, pentru respingerea ereziilor, se compuneau noi simboale, cum este, între altele, cel al Antiohiei și al Mesopotamiei, datorite la doi mari campioni ai ortodoxiei, în primele timpuri, după sinodul I ecumenic, Meletie al Antiohiei și Eusebiu al Samosatei. Nevoia respingerii noilor erezii prin simboale și expuneri de credință o arată termenii sinodului dela Antiohia contra lui Marcel al Ancirei († pela 374), împotriva căruia se îndreaptă și termenii sinoadelor dela Filipopol, Sirmium și alte orașe. Apolinarismul e combătut indirect în simbolul refăcut al „Constituțiunilor apostolice“, al deciziunilor dela Antiohia și „Interpretarea simbolului“ atribuită Sfântului Atanasie. Având în vedere acestea, putem să înțelegem nevoia indispensabilă a compunerii unui nou simbol de către sinodul al 2-lea ecumenic ²⁾. Pe lângă acestea, s'a prezentat și o nouă chestiune dogmatică, impunând și ea întocmirea unui astfel de simbol.

În timpul sinodului I ecumenic, nu se discută dogma despre Sf. Duh ³⁾ și de aceea expresia sinodului dela Niceia „și întru Duhul sfânt ⁴⁾ eră suficientă. Chiar după sinod, pela 350, Ciril al Ierusalimului zicea catehumenilor în calitate de presbiter și catehet: „Unul e Dumnezeu Tatăl, unul Domnul, Fiul lui unul născut, unul Duhul sfânt, mângâetorul. Ne e de ajuns să știm acestea, iar de fire și de ipostas nu te ocupa; căci de ar fi scris, am spune-o, dar ceace nu e scris, să nu îndrăsnim; destul e să știm pentru mântuirea noastră că, există Tată și Fiul și Duh sfânt“ ⁵⁾. Catehetul se mărginea să expună catehumenilor ceiace era „scris“, adică ceiace cuprindeau scripturile ⁶⁾. Arieni înșă agitau viu chestiunea sfântului Duh. În simboalele lor, îndreptate direct sau indirect contra simbolului Niceii, se făceau încercări de formulare mai completă a învățaturii despre sf. Duh, cum de exemplu: în art. 2 al sinodului dela Antiohia din 341 „și întru Duhul sfânt, cel dat credincioșilor spre mângâere și sfințire și desăvârșire“ ⁷⁾ și în art. 4 „și întru Duhul sfânt, adică Mângâetorul... prin care se vor sfinți sufletele celor ce cred sincer în El“ ⁸⁾, în sim-

bolul sinodului dela Sirmium 357, „Paracletus autem Spiritus per Filium est, qui nissus venit justa promissum, ut apostolos et omnes credentes instrueret, doceret, sanctificaret“ ¹⁾, în simbolul sinodului din Seleucia 357: „Credem și întru Duhul sfânt, pe care Mântuitorul și Domnul nostru l-a numit și Mângâetor, făgăduind a-l trimite ucenicilor Săi după plecarea sa, pe care l-a și trimis, prin care și sfințește pe cei ce cred, din Biserică, și botezați în numele Tatălui și al Fiului și al sfântului Duh“ ²⁾.

Cu toate aceste expresiuni stereotipe, prin care se căuta înlocuirea celei din simbolul Niceii cu privire la sf. Duh, arieni formulau învățatura, prin care negau dumnezeirea lui. Învățatura respectivă a lui Arie nu e cunoscută, afară numai de expresiunile din „Thalia“ despre deosebirea de ființă a persoanelor sfinte Treimi, dar e cunoscut că Eunomiu numia pe sf. Duh „făptura făpturii“. După el, Dumnezeu e „nenăscut“, Fiul „făptura celui nenăscut“ și Duhul „făptura făpturii“ ³⁾. Din termenii sinodului dela Sirmium 351, e deasemenea cunoscut că erau unii, cari considerau pe Tatăl, Fiul și Duhul „o persoană“, numind „nenăscut“ Duhul, nedeosebindu-l de Fiul, zicând că e o parte a Tatălui sau a Fiului, sau admitând în fine ca „trei Dumnezei“ pe Tatăl, pe Fiul și Duhul ⁴⁾.

Pela anii 356-361, Marele Atanasie, exilat și trăind în pustie, află din Epistolele lui Serapion, episcop de Tmuis, că un mare număr de laici și clerici, deși evitau impietatea lui Arie cu privire la Fiul, aveau totuși idei greșite despre Sf. Duh, zicând că e „nu numai creatură, ci și că e unul dintre spiritele slujitoare și că se deosebește de îngeri numai în grad“. Pentru a respinge această eroare, Atanasie a dezvoltat învățatura despre sf. Duh, conform Scripturilor în epistolele sale către Serapion (I, III, IV), rezumând concluzia ei astfel: „Nefiind creatură, ci unit cu Fiul, așa cum Fiul e unit cu Tatăl, împreună mărit cu Tatăl și cu Fiul și tratat împreună cu cuvântul, lucrând cele ce lucrează Tatăl prin Fiul, nu comite oare o impietate față de Fiul cel care numește pe sf. Duh creatură?“ ⁵⁾. Convocând sinodul din Alexandria la 362, Marele Atanasie declară că, aceia dintre arieni, cari doresc să se unească cu Biserica ortodoxă, să anatematizeze pe cei cari zic, că sf. Duh e creatură și să mărturisească că nu se deosebește de ființa Tatălui și a Fiului, ci e nedespărțit. Se pare că aceste dispozițiuni ale sinodului nu s'au luat fără discuții violente din

1) Kunze, ibid. p. 39 sg. Katenbusch, Das Apost. Symbol, II, 1900. 182. 735.

2) A. Comp. W. Möller, Lehrbuch der Kirchengeschichte neubearbeitet von Hans von Schubert, Tübingen und Leipzig 1902. I, 523-24.

3) A. Harnack, Lehrbuch der Dogmengeschichte II, 284 sq

4) Sf. Vasile, Epistola 125.

5) Ciril, Cateheza XVI, 24. Migne ser. gr. 33, 953.

6) Comp. Bethune-Baker, ibid. p. 206-9.

7) Hahn § 154.

8) Ibidem § 156.

1) Ibidem § 158.

2) Ibidem § 165.

3) Sf. Vasile, contra lui Eunomiu, Migne ser. gr. 29, 561.

4) Hahn § 160.

5) Atanasie, Epistola către Serapion III, 31. Patr. Migne ser. gr. 26, 600. Bethune-Baker ibid. p. 209-212.

partea celor cari se găslau de față ¹⁾. De remarcat e că în „tomul“ către Antiohieni compus în acel sinod dela 362, Atanasie accentua că, „credința“ adică simbolul Niceii, trebuia să rămână neschimbată, fără niciun adaos, „pentru că nimic nu-i lipsește“. Că adăogarea articolului despre sf. Duh era totuș indispensabilă, se vede din faptul, că un an mai târziu (363), după moartea apostatului Iulian (361-63), convocând în Alexandria un nou sinod, Marele Atanasie condamna pe cei cari primiau în mod ipocrit simbolul Niceii, precum scria și împăratului Iovian (363-64), pentru că îl stricau, „interpretând greșit identitatea de ființă și blestemau contra Duhului sfânt, zicând că, e creatură și făptură, născut prin Fiul“ ²⁾. Sinodul convocat la 379 la Roma, sub prezidenția lui Damasus (366-384), zicea deasemenea într'o epistolă către Pavlinos al Antiohiei: „De oarece după sinodul dela Niceia s'a ivit această eroare, că, unii îndrăznesc să spună cu gură întinată, că sf. Duh s'a născut prin Fiul, anatematizăm pe cei ceri nu predică cu toată sinceritatea, că împreună cu Tatăl și cu Fiul, există sf. Duh de una și aceeași ființă și putere... Dacă cineva nu zice că sf. Duh e în adevăr și anume din Tată, precum și Fiul din ființa divină și Dumnezeu din Dumnezeu Cuvântul, anatema să fie... Dacă cineva zice că sf. Duh e făptură sau născut prin Fiul, anatema să fie“ ³⁾. Amândouă aceste sinoade, cele dela Alexandria și cel dela Roma, respingând învățătura celor cari admit că sf. Duh „a fost făcut“, „creat“ prin Fiul și că prin urmare e „creatură“ și „făptură“, așa cum credeau arienii despre Fiul, declară clar că Duhul e de o ființă cu Tatăl și cu Fiul, „e în adevăr și anume“ dela Tatăl, dela care purcede.

E dela sine înțeles, că ambele sinoade se îndreptau propriu zis, nu contra arienilor, cari considerau creatură și pe Fiul și pe Sf. Duh, ci contra semiarienilor, cari, deși credeau corect în privința Fiului, învățau inovațiuni despre Sf. Duh ⁴⁾. Aceștia erau „pnevmatomahii“, cari (după 380) se numiau și „macedonieni“, dela Macedoniu al Constantinopolului, fără a fi el, propriu vorbind, singurul șef al grupului acelor „omiusieni“, cari, deși acceptau simbolul Niceii, au căzut în eroarea de a crede pe Sf. Duh „creatură“). Sf. Vasile zice astfel, despre Eustațiu al Sevastiei, că era „șeful ereziei pnevmatomahilor“ ⁵⁾. Pe lângă Macedoniu și Eustațiu, mai erau socotiți conducători ai pnevmatomahilor Maratoniu al Nicomidiei, al cărui nume îl purtau uneori, și Elevsiu al Cizicului,

care admitea împreună cu ei simbolul Niceii, dupăcum ne raportează epistola respectivă a lui Liberiu al Romei (352—366 ¹⁾). Și mai târziu, la sinodul al 2-lea ecumenic, la care era prezent Elevsiu al Cizicului, cași Marcian al Lampsacului, împreună cu alți 34 episcopi pnevmatomahi, li s'a amintit faptul comuniunii cu Liberiu și acceptării Simbolului Niceii. Ei admiteau prin urmare simbolul, dar învățau greșit despre Sf. Duh. În consecință, era o mare necesitate ca simbolul să fie completat prin învățătura privitoare la Sf. Duh.

La formularea și impunerea adevăratei păreri, se iveau însă mari greutăți, contra cărora a luptat mai ales Marele Vasile. Acesta respingea în principiu întocmirea unui nou simbol ²⁾, din cauza celor prezentate zilnic de către eretici, așa cum respingea și întrebuițarea a noui termeni, în afară de cei găsiți în Sf. Scriptură, și cerea să rămână mai departe simbolul Niceii, completat doar prin articolul privitor la Sf. Duh. Această părere a Marelui Vasile se vede mai ales în epistolele lui, din următoarele: „Tuturor învățăturilor născocite mai târziu, trebuie să preferăm credința părinților întruniți la Niceia, în care Fiul e mărturisit de o ființă cu Tatăl, de o fire cu Cel Care L-a născut... Dar pentru că chestiunea, care s'a ivit acum la cei veșnic preocupați să inoveze, a fost tăcută și neformulată în articol de cei vechi (vorbesc anume despre Sf. Duh), adăogăm cuvântul privitor la acesta, urmând înțelesului Scripturii. Noi nu putem adăoga nimic, fie cât de scurt, la credința Niceii, afară de învățătura despre Sf. Duh, pentru că, acest punct a fost trecut cu vederea de părinții noștri; astfel a fost pusă atunci această chestiune“ ³⁾. Din acestea se vede că Marele Vasile nu voia niciun alt adaos la simbolul Niceii, afară de cel privitor la Sf. Duh, pentru a se evita neînțelegerile ce ar fi decurs și scandalizarea drept-credincioșilor, prin introducerea de lucruri străine. Acuzat la 375 de către Eustațiu al Sevastiei că, din timpul sinodului dela Lampsac, când amândoi erau de acord, și-a schimbat părerea, scria, ca să arate că are aceleași păreri: „...afară de un adaos la cele zise, care nu e schimbare dela mai rău spre mai bine, ci completare a lipsei, prin adaosul cunoașteri“ ⁴⁾. Prin acest principiu strălucit, s'a făcut posibilă dezvoltarea formulării termenilor dogmatici, fără schimbarea dogmelor. Din acest punct de vedere, Marele Vasile a dovedit o mare perspicacitate și îndemânare ⁵⁾. Sinodul al 2-lea ecumenic nu s'a în-

1) *Rufini*, Historia ecclesiastica 1, 29. *Patr. Migne ser. lat* 24, 499.

2) *Patr. Migne ser. gr.* 26, 816 *Teodoret*, *Ist. Biser.* 4, 3.

3) *Teodoret*, *Ist. Biser.* 5, 11.

4) *Comp. Grigore Teologul*, *Cuv.* 41. *Patr. Migne ser. gr.* 36, 440

5) *Socrate*, *Ist. Biser.* 2, 45. *Sozomen*, *Ist. Biser.* 4, 27 *Teodoret Ist. Biser.* 2, 3. *Sf. Vasile*, *Epistola* 251.

1) *Sf. Vasile*, *Epistola* 263.

2) *Socrate*, *Ist. Biser.* 4, 12.

3) *Comp. Grigore al Nisei*, *Contra* lui Eunomiu I. *Patr. Migne ser. gr.* 45, 293.

4) *Sf. Vasile*, *Epistolele* 114, 125, 140, 258 și altele.

5) *Sf. Vasile*, *Epistola* 223.

6) *P. Batiffo*, *L'ecclésiologie de St. Basile*, in *Echos d'Orient*. XXV, 1922 p. 15.

dreptat dela acest principiu al Sf. Vasile, pentru că în simbolul ce a compus, nu există, propriu vorbind, schimbări „dela mai rău la mai bine, ci complectarea lipsei“, pentru că s'a expus mai clar și mai pe larg învățătura despre Sf. Duh, până atunci „nerepublicată și tăinuită“¹⁾. E însă de remarcat că sinodul, pentru a nu scandaliza pe pnevmatomași, a evitat să numească în simbol pe Duhul „Dumnezeu“, formulând perifrastic învățătura despre dumnezeirea lui.

Chiar Sf. Vasile întrebuița uneori fără înconjur termenul „Dumnezeu“, pentru a arăta ființa celei de a treia persoane a Sf. Treimi. Așa, de exemplu, într'o epistolă apologetică adresată locuitorilor din Cezareia, scria că „trebuie să mărturisim Dumnezeu pe Tatăl, Dumnezeu pe Fiul, Dumnezeu pe Duhul Sfânt, așa cum au învățat Sf. Scripturi și ceice le-au înțeles mai profund... Iar dacă evită să-l numească Dumnezeu, afle ce însemnează acest nume (Theos): Vine dela a fi așezat toate sau a supraveghea toate. Iar dacă Dumnezeu (Theos) vine dela a fi așezat sau a supraveghea toate, și Duhul cunoaște toate ale lui Dumnezeu, așa cum duhul nostru cunoaște pe ale noastre, Duhul Sfânt e prin urmare Dumnezeu“²⁾. În alte epistole și scrieri a dezvoltat învățătura, că Sf. Duh, deși vine al treilea, e de o ființă cu Tatăl și cu Fiul, așa că trebuie înnumărat „împreună“ cu ei, nu „sub“ ei, împreună închinat și mărit, pentru că este de o ființă cu Tatăl și cu Fiul, e Dumnezeu.

Câte odată, totuși Marele Vasile, evita cuvântul „Dumnezeu“ și se pronunța perifrastic despre dumnezeirea sfântului Duh³⁾, cum a făcut și în tratatul special despre Sf. Duh, fiindcă se scandalizau și se turburau ereticii contra lui. De aceea întrebuița mai mult expresiuni și termeni din sf. Scriptură despre Sf. Duh. „Ne calomniază, scrie, că inovăm cu privire la Sf. Duh. Întrebați care e inovația! Căci noi mărturisim ceiace am primit dela înaintași... Nici nu mărturisim nume dela noi înșine, ci numim pe Sf. Duh și Paraclet, nici nu admitem ca să nesocotească mărirea ce I se cuvine“⁴⁾. Mărturisirea de credință o formulă astfel: „Cred în Dumnezeu Tatăl... în Dumnezeu Fiul și Sf. Duh *Dumnezeesc*“⁵⁾. Așa se explică

1) Patr. *Migne* ser. gr. 32, 186. În scrierile Sfântului Vasile se găsește și o expunere de credință, pe care unii presupun că o întrebuița ca simbol de botez, *Hahn* § 196. Fără îndoială însă, că al cincilea «cuvânt de răsturnare» contra lui Eunomiu nu e al Sfântului Vasile (Patr. *Migne* ser. gr. 29, 709 sq.), dimpotrivă, tratatul «despre Sf. Duh către Amfilochiu» îi aparține *Migne* ser. gr. 32, 68 sq.

2) *Sf. Vasile*, Epistola 8.

3) De notat ca și Apolinariu al Laodiceii, deși credea ortodox despre Sf. Duh, evita să-l numească „Dumnezeu“, Patr. *Migne* ser. gr. 10, 1106, 1108, 1109.

4) *Sf. Vasile*, Epistola 226.

5) *Sf. Vasile*, Epistola 235.

faptul, că Sf. Vasile vorbea adesea cu mare rezervă¹⁾, iar marile greutatea al Sf. Vasile, cu privire la această chestiune, le-a explicat și Grigore Teologul († 389 sau 390).

„Când citesc cuvântările lui Vasile despre Sf. Duh, zicea, găsesc un Dumnezeu, pe Care L-am, și teologia și teoria lui îmi dau curaj să spun adevărul“, adăogând că în convorbirile lui particulare cu Vasile, acesta numia pe Sf. Duh „de-o ființă cu Tatăl și cu Fiul“. Justificând însă rezerva Sfântului Vasile, cu privire la întrebuițarea cuvântului „Dumnezeu“, spune că, ereticii așteptau „să audă că Duhul e în adevăr Dumnezeu (ceeace, adevărat fiind, lor și răului șef al impietății li se părea impietate), pentruca, disprețuind și orașul și limba teologului, să pună mâna pe Biserică și să și-o facă cuib al răutății, năvălind de acolo, ca dintr'o fortăreață, asupra celorlalte“²⁾. Ereticii urmăreau prin urmare cuvântările lui, căutând să-i prindă vreo expresiune despre Sf. Duh ca Dumnezeu, ca să provoace exilarea și înlocuirea lui printr'un episcop eretic.

Rezerva lui era însă greșit înțeleasă de către ortodocși, dupăcum se vede din cuvintele lui Grigore și dintr'un incident, de care aflăm dintr'o epistolă tot a lui Grigore Teologul. La 7 Septembrie, se serba pompos la Cezareia amintirea anuală a sf. martir Evpsihios. În această zi, la anul 371, trebuia să vorbească noul episcop al Cezareii, Vasile, în fața multului popor adunat, ortodocși și eretici. Vasile înțelegea, că, de oarece ultimii erau mai mulți, ar turbura adunarea, dacă ar vorbi pe față despre dumnezeirea Sfântului Duh. Din cauza aceasta, a vorbit, e drept, foarte elocvent despre sf. Treime și despre identitatea de ființă a celor trei persoane, dar pe Sf. Duh nu L-a numit pe față Dumnezeu, mulțumindu-se cu expresiuni perifrastice. Cuvântarea a decurs bine și adunarea celorce serbau s'a răspândit în liniște. Unii ortodocși s'au scandalizat însă de rezerva Marelui Vasile. Un monah, care se înapoia dela serbare și trecea prin Nazianz, fiind găzduit în casa episcopului Grigore, tatăl lui Grigore Teologul, și-a manifestat nemulțumirea mare contra Sfântului Vasile și a lui Grigore Teologul, cel dintâiu trădând, așa zicând credința, celalt ca luând parte la trădare prin tolerarea ei. Lui Grigore Teologul, care protesta contra unei asemenea acuzări, monahul îi zice: „Dece tu vorbești în adevăr pe față despre Sf. Duh... iar acela face aluzii slabe și pare că schițează cuvântarea, ne spunând cu curaj adevărul, ci căutând mai mult politeța decât dreapta credință și acoperind echivocul

1) Într'una din omiliile sale (Patr. *Migne* 31, 1489) „Către cei cari ne calomniază că avem trei Dumnezei“, zicea: „Majoritatea celor prezenți sunt mai mult spioni ai celorce zic decât ucenici ai celorce învăț“. Comp. și începutul tratatului „Despre Sf. Duh“, Patr. *Migne* 32, 68 sq.

2) *Grigore Teologul*, Cuv. 41. Patr. *Migne* 36, 585, 588-9.

cu puterea cuvântului“? Grigore răspunse dându-i explicarea deplină a chestiunii: „Eu, stând în ascuns și necunoscut de cei mulți, necunoscut nici că vorbesc, filozofez fără niciun pericol. Cuvântul lui e însă mai însemnat, ca al unui om mai strălucit și prin proprie valoare și prin situația sa în Biserică, el vorbește totul în public și se dă luptă mare în jurul lui, de oarece ereticii caută să-l prindă pe Vasile în cuvânt, pentru a fi alungat din Biserică, el, aproape singura scântee de adevăr ce ne-a mai rămas și o putere vitală, după ce toți cei dimprejurul lui au fost prinși, și pentru a se înrădăcina răul în oraș și a navăli asupra lumii întregi, făcând din Biserică aceasta, cuibul rău. E mai bine să fie menajat adevărul, acoperindu-l puțin, ca într'un nor, decât să fie distrus prin evidența prediciei. Noi nu avem nimic de pierdut, putând cunoaște din alte cuvinte că Duhul e Dumnezeu (căci adevărul nu stă mai mult în sunet decât în idee), dar pentru Biserică e mare pagubă să fie alungat adevărul printr'un om“. Expunând amicului său Vasile, cele de mai sus, Grigore adăogă: „Nu primeau felul nostru de a rândui lucrurile, ca fiind învechit și batjocoritor pentru ei, ci, și strigau contra noastră, cași cum ne-ar fi fost mai mult teamă, decât am condus bine cuvântul“¹⁾.

Grigore Teologul și atunci când trăia retras declara mai pe față nevoia întrebuirii termenului „Dumnezeu“ în învățătura despre Sf. Duh, îndreptățind, în același timp, rezerva Sfântului Vasile²⁾. și mai târziu, când s'a dus la Constantinopol (379) pentru combaterea arianismului, a dezvoltat învățătura despre Sf. Duh. „Cum dar? E Dumnezeu Duhul? Desigur că e! E deci de aceeași ființă? Cași Dumneze!“ Grigore a dezvoltat acest principiu în toate admirabilele sale cuvântări, accentuând divinitatea Sf. Duh. A ajuns însă la neînțelegere cu episcopii din sinodul al 2-lea ecumenic, pe care l-a prezidat după moartea lui Meletie al Antiohiei, din cauza părerii sale despre întrebuirii termenului „Dumnezeu“ în formularea de către sinod a învățaturii privitoare la Sf. Duh. Cași Sf. Vasile, Grigore era de părere că trebuie să rămână în Biserică simbolul Niceii, fără a fi înlocuit cu alt simbol, dar adăoga că e indispensabilă adăogarea articolului privitor la Sf. Duh, dar cu întrebuirii expresă a cuvântului „Dumnezeu“. Dovezi privitoare la aceasta, luate mai ales din poeziile lui³⁾, cași celece am adus mai sus din epistolele Sfântului Vasile, certifică neîndoios faptul că, sinodul al 2-lea ecumenic s'a ocupat cu compunerea simbolului.

Din celece Grigore spune în poezia „despre viața sa însuși“¹⁾, se vede clar că el era mâhnit de cuvântările din Sinod în sensul schimbării „credinței de la Niceia“, adică a simbolului Sinodului I ecumenic, și de indulgența Sinodului la primirea în Biserică a celor cari se întorceau de la diferite erezii. În poezia de mai sus, Grigore arată mai departe și neînțelegerea dintre el și Sinod, adăogând că ceilalți s'au silit să-l convingă a trece de partea celor mulți, cari credeau altfel de cât el, dar el s'a depărtat de sinod demisionând. Mai zice apoi că cei din sinod au fost zdrobiți și suspinau din cauza demisionării lui, îl implorau cu strigăte, ridicând mâinile spre Dumnezeu, jurând îndoliați ca la un mort. Din întreaga poezie rezultă clar că era vorba de compunerea unui nou simbol și că Grigore era înfățișat ca introducând o părere nouă, socotind că Sf. Duh trebuie numit înadins Dumnezeu. Despre acestea vorbește în poezia „către sine însuși și către invidioși“²⁾, iar mai clar într'o altă poezie „către sine însuși“³⁾.

Nu mai rămâne din aceasta nicio îndoială, că în sinodul al 2-lea ecumenic era în discuțiune formularea învățaturii despre sf. Duh și că Grigore insista pentru întrebuirii termenului „Dumnezeu“. S'a turburat lumea, zice Grigore, din cauza învățaturii fățișe despre sf. Duh „numit Dumnezeu“, ceiace l-a și făcut să ajungă la neînțelegere cu episcopii din sinod.

Mai târziu s'a dovedit că sinodul avea dreptate și nici nu era posibil de altfel să nu reușească, formulând perifrastic în simbol învățătura despre dumnezeirea sfântului Duh, pentru că, după cum ne spune tot Grigore, erau mulți cari se scandalizau și acuzau pe ortodocși că, introduc trei dumnezeii în loc de unul. Grigore a susținut totuși din convingere și până la capăt propriile-i concepții, renunțând la tron pentru pacea Bisericii. „Vă implor pe sf. Treime însăș, zicea episcopilor, să orânduți bine și pașnic cele dintre voi. Iar dacă eu vă sunt cauza neînțelegerii, nu sunt eu mai vrednic de respect decât profetul Iona; aruncați-mă în mare și va înceta pentru voi furtuna turburărilor“. Despre simbol scria și în a doua epistolă către Calidoniu: „De oarece mulți vin la cucernicia ta, cerând informațiuni despre credință și ai cerut de aceia de la mine cu iubire o expunere scurtă și o normă a celorce cred, am scris cucerniciei tale ceiace și înainte de a-ți scrie știai, că eu nici n'am preferat nici nu pot să prefer nimic credinței dela Niceia, formulate de sfinții părinți ce s'au întrunit acolo, pentru a distruge erezia ariană, ci țin și voiu ține, cu ajutorul lui Dumnezeu, la acea credință, adăo-

1) Grigore Teologul, Epistola 58.

2) Grigore Teologul, Cuv. 41 și 43.

3) A. Lebedev a observat-o cel dintâiu (Sinoadele ecumenice, p. 133 sq.). Comp. darea de seamă a autorului acestui studiu în „Noul Sion“, Ierusalimul I, 1904 p. 82 sq.

4) Patr. Migne ser. gr. 37, 1028.

5) Ibidem 37, 1244 sq.

6) Ibidem 37, 1290 sq.

gând ceiace îi lipsește cu privire la sf. Duh, pentru că întru nimic nu se turbură cu aceasta chestiunea că, trebuie știut că sunt de o singură dumnezeire Tatăl, Fiul și sf. Duh, cunoscând că și sf. Duh e *Dumnezeu*¹⁾. Harnack crede că a găsit în această epistolă un argument de moarte (tödlich) contra tradiției istorice privitoare la compunerea simbolului de către sinodul al 2-lea ecumenic. Cum Grigore nu vorbește în această epistolă nimic despre simbolul constantinopolitan, ci amintește simbolul Niceii, nu există, după Harnack, simbolul constantinopolitan. Kunze a distrus însă fața acestei ipoteze, observând înainte de toate, că niciun argument nu se poate deduce din epistola de mai sus a lui Grigore contra tradiției istorice despre simbol, iar părerea lui Harnack, că Grigore Teologul a rămas în sinod și după demisia sa, e cu totul neîntemeiată²⁾. Harnack a presupus acest lucru, pentru a scoate în relief tăcerea lui Grigore cu privire la simbol. E însă știut fără discuție, că Grigore s'a dus la Nazianz imediat după demisionare³⁾. În genere, respingând după puțin timp și invitația ce i se făcea pentru sinodul dela 382, el mărturisia prin celce scria lui Calidoniu, că nu atribuia mare importanță sinoadelor⁴⁾. Continua să stimeze în mod special, și după sinodul al 2-lea ecumenic, sinodul I ecumenic, „al cărui loc de întrunire fu cândva Niceia“. Părerea lui Harnack că Grigore n'ar fi trecut cu vederea, în epistola de mai sus, să noteze cel puțin că sinodul dela 381 a completat învățătura despre sf. Duh, nu are nicio bază, pentru că din „tomul“ său și din anatematismele ce a publicat, e indiscutabil cunoscut că sinodul a făcut o, după cum Kunze just a observat contra lui Harnack. Faptul că Grigore nu zice că sinodul a proclamat identitatea de ființă a sfântului Duh cu Tatăl și cu Fiul și că a condamnat pe pnevmatomahi, făcând tocmai aceasta, dovedește nu că sinodul n'a compus un nou simbol, ci că, din cauza motivelor de mai sus, Grigore nu da importanță sinodului al 2-lea ecumenic din care a plecat din cauza neînțelegerii. Cine, citind epistola lui Grigore către Calidoniu, nu crede că citește, cuvânt cu cuvânt, o parte din epistola sfântului Vasile cu privire la simbol? Grigore preferă simbolul Niceii și nu pe cel constantinopolitan. Expresiunile lui din epistolă către Calidoniu („adăogând ceiace îi lipsește cu privire la sf. Duh... cunoscând că și sf. Duh e Dumnezeu“), ne conving despre aceasta, iar împreună cu dovezile aduse din poeziile lui Grigore explică atitudinea lui față de simbolul sinodului al 2-lea

ecumenic. Nefiind mulțumit de acesta, de oarece n'a numit pe sf. Duh „Dumnezeu“, s'a mărginit să recomande lui Calidoniu simbolul Niceii cu adaosul respectiv al articolului privitor la sf. Duh. Vom vedea mai departe că și alții afară de Grigore, ca de ex. Alexandrinii, treceau sub tăcere simbolul constantinopolitan, așa cum treceau sub tăcere însuși sinodul al 2-lea ecumenic, din cauza cazului lui Maxim Cincul și a importanței cu totul deosebite, ce atribuiam simbolului Niceii. În sinodul tâlhăresc de la Efes 449, prezidat de Dioscor, sinodul al 3-lea ecumenic de la 431 e numit „sinodul al 2-lea“¹⁾ după „primul“, de la Niceia, dar însemnează oare de aceia trecerea sub tăcere a sinodului al 2-lea, că nu s'a ținut? După cum vom vedea însă, trecerea sub tăcere a sinodului și a simbolului lui o făceau și ortodocșii, într'un timp când e incontestabil că, simbolul exista și incontestabil știut că sinodul al 2-le ecumenic s'a ținut. Prin urmare, niciun argument nu se poate aduce din epistola lui Grigore către Calidoniu contra indicilor atât de clare din înseși poeziile lui Grigore Teologul, despre faptul că sinodul al 2-lea ecumenic, a fost preocupat de chestiunea sfântului Duh și a compunerii simbolului.

Că simbolul a fost compus de sinod, se vede din epistola Părinților către împăratul Teodosie I (379—395), în care se zice: „Întâiu. am reînnoit armonia dintre noi, apoi am pronunțat articole scurte, confirmând credința părinților de la Niceia și anatematizând ereziile ivite contra ei, iar pe lângă acestea, am pronunțat și canoane speciale pentru bunul mers al Bisericii“²⁾. Harnack a trecut cu totul cu vederea această mărturie, despre partea dogmatică a lucrărilor sinodului, îndreptându-și atenția numai asupra canonului 1 al sinodului, care zice că: „nu trebuie călcată credința celor 318 părinți întruniți la Niceia Bitiniei, ci să rămână stăpână și să se anatematizeze toate ereziile și mai ales cea a eunomienilor adecă a anomilor și cea a arienilor adică a eudoxienilor și cea a semiarienilor, adică a pnevmatomahilor și cea a savelienilor (și cea a marcelienilor) și cea a fotinienilor și cea a apolinariștilor“³⁾. Prin „credința celor 318 de la Niceia, se înțelege fără îndoială simbolul sinodului I ecumenic⁴⁾, a cărui autoritate absolută proclamând-o contra ereticilor cari-l socotesc, sinodul se consideră ca o continuare a primului sinod și prin urmare nu compune un nou simbol, ci confirmă și completează pe cel existent, în conformitate cu ereziile ce-l preocupă și pe cari le enu-

1) Patr. Migne ser. gr. 37, 1:6.

2) Kunze, op. cit. p. 6—7.

3) Socrate, Ist. biser. 5, 7, 8 Grigore Teologul, Epistola 88 către Neclarie.

4) Comp. Grigore, Epistola 130.

1) Mansi VI, 651.

2) Mansi, III, 557.

3) Ibidem.

4) Comp. can. 46, 47 de la Laodiceia, can. 78 al sin. quinisext Sf. Vasile, Epist. 81, 125, 140. Socrate, Ist. Biser. 2, 18, 19, 45. Sozomen, Ist. Biser. 4, 15, 22 etc. F. Kattenbusch, Das apost. Symbol II, p. 232, 6.

mără amănunțit ¹⁾. Un asemenea act al sinodului l-au declarat și Părinții sinodului al 2-lea ecumenic întruniți la Constantinopol la 382. După cum am spus, a fost invitat la el și Grigore Teologul, dar nu s'a dus, pentru că era bolnav ²⁾. La începutul verii anului 382, Părinții erau chiar adunați la Constantinopol, când primesc de la episcopii ortodocși apuseni întruniți la Milan invitația de a participa la marele sinod pregătit la Roma, dar neputând s'o face, au trimis o epistolă papii Damasus, lui Ambrosie al Milanului († 397) și celorlalți episcopi adunați, manifestându-și amiciția cu ei și armonia în credință. După ce expun în această epistolă luptele lor contra ereticilor, pentru susținerea credinței Niceii și condamnarea tuturor ereziilor apărute după sinodul I ecumenic și după ce dezvoltă mai amănunțit învățătura ortodoxă, adaugă: „Acestea sunt în resumat cele ale credinței noastre, fără șovăire declarată, despre cari veți putea și mai bine să fiți instruiți, binevoind a citi tomul sinodului ținut la Antiohia și cel al sinodului ecumenic ținut anul trecut la Constantinopol, în ele am mărturisit mai pe larg credința și am făcut în scris anatematizarea ereziilor cari aduc inovații ³⁾. Marea importanță a acestei epistole în chestiunea simbolului e prea evidentă. Prin „anatematizarea în scris“ se înțelege desigur canonul I al sinodului, citat și mai sus, dar „tomul“ era el oare simbolul, sau o expunere dogmatică, așa cum făceau de obicei sinoadele? În prima sa epistolă către Calidoniu, scriind despre apolinariști, cari răspândiau zvonul că sinodul episcopilor i-a primit, Grigore Teologul zicea: „Dovedească, și noi îi vom primi... vor dovedi însă sau cu tom sinodal sau cu epistole canonice, căci aceasta e dispoziția sinoadelor“. Nu putem ști dacă în locul de mai sus al epistolei părinților întruniți la Constantinopol la 382, e vorba despre un asemenea „tom sinodal“ sau despre un simbol, dar e evident că „tomul“ conținea ceva mai mult de cât „credința“ Niceii, conținea fără îndoială „mai pe larg articolele scurte“ ale sinodului. Prin urmare, sinodul al 2-lea ecumenic a dezvoltat și expus „mai pe larg“ învățătura Părinților de la sinodul I ecumenic, adică a simbolului, și în consecință e arbitrară ipoteza, că sinodul al 2-lea ecumenic a aprobat pur și simplu lucrările sinodului I ecumenic fără să adauge și fără

să omită ceva. În documentul sinodal de mai sus al Părinților întruniți la Constantinopol în anul 382, e demnă de remarcat expresia: „În trei ipostasuri perfecte, adică trei persoane perfecte“, pentru că, după cum se știe, puțin înainte de sinodul al 2-lea ecumenic, a survenit o foarte importantă deosebire între termenii teologici „ființă“ și „ipostas“. Și nu numai deosebirea dintre acești termeni corespunde pe deplin cu terminologia întrebuițată contra ereticilor pe timpul sinodului al 2-lea ecumenic, dar și explicațiunile învățaturii hristologice date în documentul sinodal de mai sus, redau perfect mișcarea dogmatică a acelor timpuri. Dezvoltarea și lămurirea mai pe larg a învățaturii sinodului I ecumenic de către sinodul al 2-lea ecumenic, nu atinge autoritatea celui dintâiu pentru că baza dogmatică nu era schimbată nici cu o iotă. Astfel, când e vorba despre deosebirea de sens între termenii „ființă“ și „ipostas“, chiar Marele Atanasie o admisesse în sinodul ținut la Alexandria în anul 362 ¹⁾, iar Vasile cel Mare, care s'a ocupat special cu această diferență, arată că se bazează pe simbolul Niceii ²⁾.

E drept că Părinții sinodului al 2-lea ecumenic nu menționează anume simbolul, când scriu la 382 episcopilor din Apus, după cum au observat Harnack și Kunze, dar putem, la rândul nostru, observa, că lipsa unei asemenea mențiuni se poate explica prin faptul că, în Apus, nu există opoziție contra simbolului ³⁾. Pe lângă altele, dovadă de acest lucru este, că în sinodul al 2-lea ecumenic reprezentanții Bisericii apusene au protestat contra canonului III al sinodului al 2-lea ecumenic, nu însă și contra simbolului lui, care a fost citit de două ori, cum vom vedea. *A. Burn*, care s'a ocupat în mod special cu simboalele, a făcut în plus o observațiune foarte importantă la textul latin al simbolului constantinopolitan. Dintre copiile păstrate, atrage atenția una dintr'un codice din secolul VI, aflat în biblioteca de la Vatican și care conține textul simbolului citit în a șasea ședința a sinodului al 4-lea ecumenic. După acest text urmează cunoscuta expunere de credință, pe care a trimis-o Paulin al Antiohiei lui Damasus al Romei. Impreunarea curioasă a celor două texte nu însemnează, după Burn, nimic altceva, decât trimiterea lor la Roma în același timp. Cum Burn crede, după teoria Hort-Harnack, că simbolul nu

1) Observația lui *Kunze*, op. cit. p. 5, că în epistola de mai sus a sinodului nu e vorba despre simbolul constantinopolitan, deoarece nu conține anatematizarea, e neîntemeiată, pentru că, evident, sinodul separă simbolul de anatematismele, pe care le conține mai ales can. I. Insuș *Kunze* a deosebit că sinodul al 4-lea ecumenic a declarat fără discuție, că simbolul constantinopolitan e simbolul sinodului al 2-lea ecum.; cum ar fi făcut-o însă, dacă sensul frazei „nu trebuie călcată credința...“ era că nu s'a compus un nou simbol? Pentru că, desigur, sinodul al 4-lea ecumenic cunoștea can. I al sinodului al 2-lea ecumenic.

2) *Grigore Teologul*, Epistola 130. *Mansi* III, 643.

3) *Teodoret*, Ist. Biser. 5, 9. *Mansi* III, 585.

1) *Atanasie*, Tomul către Antiohieni, *Patr. Migne* 26, 795 sq. De notat totuș că sensurile termenilor „ființă“ și „ipostas“ se identifică adesea la *Atanasie*. Comp. Tomul către Antiohieni, *Patr. Migne* 26, 611, 772, 773, 777, 800. Epistola despre viclenia celor din jurul lui Eusebiu văzută la sinodul din Niceia, *Patr. Migne* 25, 465. Epistolă către Africani, *Patr. Migne* 26, 1036.

2) *Sf. Vasile*. Epistolele 38. 29. 210. 214. 235. 236.

3) *L. Duchesne*, *Histoire ancienne de l'Eglise* III, 439 nota deși crede că „tomul“ nu avea nicio legătură cu simbolul, observă însă just că documentul sinodal dela 382 presupune că textului «Tomului» era cunoscut apusenilor. Trecerea sub tăcere a simbolului în documentul sinodal nu exclude același lucru despre simbol însuș.

e al sinodului, ci e cel găsit la Epifaniu, admite că simbolul constantinopolitan a fost transmis la Roma de însuși Epifaniu, care s'a dus acolo cu Pavlin¹⁾. Dar cum am arătat, teoria care pune originea simbolului Constantinopolitan în simbolul lui Epifaniu e neîntemeiată, pentru că de altfel textul care a atras atenția lui Burn, indiferent de concluzia acestuia, nu e a lui Epifaniu, ci cel constantinopolitan, și e prea evidentă importanța faptului că, chiar la 382, simbolul putea să fie cunoscut în Apus, unde niciodată nu s'au ivit obiecțiuni contra lui.

Cât privește mărturiile despre existența simbolului, imediat după sinodul al 2-lea ecumenic, le vom aduce mai jos. Din cele zise până acum,

1) A. Burn, Documents of the old latin text of niceen Creed, în *Journal of Theological Studies*, vol. II. p. 100 - 102, la A Spasskă, op. cit. p. 629.

conchidem că sinodul, răspunzând nevoii de a înlătura ereziile ivite după sinodul I ecumenic, cari se sprijiniau chiar pe simbolul lui, interpretându-l greșit sau profitând de insuficiența modului de exprimare, a expus simbolul mai pe larg. După o informație foarte probabilă¹⁾, compunerea simbolului în sinod s'a făcut de către Grigore al Nisei († pela 394) și ea e oricum excelentă. Prin această compunere n'a fost prezentat un nou simbol, ci a rămas tot simbolul sinodului I ecumenic cu indispensabile schimbări și adaose referitoare la chestiunile dogmatice, cu cari s'a ocupat sinodul al 2-lea ecumenic.

1) *Nichifor Calist Xantopoulos*, Ist. Bisric. 12. 28. Patr. *Migne* ser. gr. 146, 784. În sinodul dela Florența 1439, mitropolitul Efesului, Marcu Eugenicul, a zis că simbolul a fost compus de Grigore de Nazianz (*Mansi*. XXXI, 1625), din greșală — cum a observat Harnack — în loc de Grigore al Nisei.

Tradus de TEODOR POPESCU
Doctor în Teologie din Atena

Cultul martirilor creștini și cultul eroilor păgâni

Raționalismul protestant și puzderia de secte ieșită din sânul protestantismului, în lupta lor disperată împotriva cultului sfinților, afirmă că acest cult nu este decât o nouă formă, ori chiar continuarea puțin schimbată, sub înrăurirea ideilor creștine, a cultului păgân, în deosebi a celui greco-roman, al morților și eroilor.

Știm deosebirea dintre cultul ce dau păgânii morților lor și cultul morților creștini, în special sfinților mucenici și că între unul și altul este o deosebire imensă și de principii și de practică, așa că, numai fanaticii ideilor rătăcite mai pot susține teza raționalistă și sectantă¹⁾.

Acelaș lucru îl putem afirma din parte-ne chiar dela început și despre cultul eroilor păgâni față de cultul martirilor creștini.

Un însemnat profesor german de Teologie protestantă, din direcțiunea zisă moderată sau ortodoxă, nu se stiește să scrie că: «*sfinții bisericii creștine, și în deosebi ai bisericii ortodoxe de răsărit, sunt continuarea directă a cultului grec al eroilor. Sfinții sunt eroii antichității*»,²⁾ iar un alt teolog protestant zice: «*Cultul martirilor era vechiul cult al eroilor cu înfățișare creștină*».

Se impune dar și aci, ca și la cultul morților, o expunere mai amănunțită a cultului eroilor, cum era practicat în păgânismul greco-roman, ca să se poată vedea cu mai multă ușurință

deosebirile dintre el și cultul sfinților mucenici și al sfinților creștini în genere.

* * *

Cultul eroilor stă la păgâni în strânsă legătură cu cultul morților. Moartea avea darul, după credința păgânilor, să transforme, să înalțe și să apropie de Dumnezeu pe ori ce muritor. Dacă aceasta se întâmplă cu muritorii de rând, cu atât mai mult trebuia să se petreacă cu aceia cari, chiar și în viața lor pământească, se arătaseră în faptă superiori semenilor lor în vreun fel oarecare: fie ca stăpânitori, ori ca legiuitori, ca filosofi, poieți ori artiști în genere, ori ca viteji în războaie sau înzestrați cu o mare putere fizică, etc. Superioritatea în viață a acestor muritori era privită ca provenind din ființa lor deosebită de a celorlalți muritori, din asemănarea și părtașia lor mai mult cu zeii decât cu oamenii. Celor mai mulți din ei, mitologia le atribue dreptul origină dumnezească, dându-le numele de dioscouri, adică născuți din zei. Astfel: Hercules era socotit ca fiu al lui Zeus, tatăl tuturor zeilor, și al Alcemei, soția lui Amfitrion, regele Tebei; Tezeu, ca fiu al lui Poseidon, zeul mării, și al Aitrei, fca lui Piteu și soția lui Egeu; Achile, ca fiu al Muzei Tetis și al voinicului Peleu; Enea, ca fiu al zeiței Afrodita și al păstorului Anchise, etc. etc.¹⁾

Nimic mai logic și mai firesc decât ca ase-

1. Vezi articolul: Cultul morților în numărul de pe luna Ianuarie 1925 al acestei reviste.

2. Wobbermin, Religionsgeschichtliche Studien zur Frage der Beeinflussung des Urchristentums durch das antike Mysterienwesen, Berlin 1896.

1. Vezi I. Mihălcescu, Curs de Teologie fundamentală, partea I, pag. 96.

menea ființe să stea după moarte în apropierea nemijlocită a zeilor, să fie considerate ca făcând parte din cercul lor, ba chiar ca deopotrivă cu ele. Și istoria ne e martoră că aceste ființe — care nu sunt altceva de cât eroii — erau socotite în vremurile străvechi ca ceva deosebit atât de zei cât și de oameni, ca ființe intermediare între lumea zeilor și a oamenilor, pentru care mai purtau și numele de semizei. Cu trecerea vremii însă, linia de despărțire dintre eroi sau semizei și zeii înșiși, s'a șters, și s'a dat și unora și altora aceiaș cinste, adică, au fost adorați și unii și alții.

În vremurile îndepărtate trecerea în numărul eroilor se făcea pentru toate statele grecești de oracolul din Delfi, care proceda la aceasta cu multă scrupulozitate. Mai târziu, conducătorii politici ai statelor și cetăților, numărând între eroi — recte zei — pe aceia dintre conaționali sau concetățenii lor cari-și câștigaseră merite deosebite pentru stat sau cetate. Așa, edilii orașului Tars, din Cilicia, numărând între eroi, pe vremea stăpânirii împăratului Octavian August, pe concetățeanul lor Atenodor, fiul lui Sandon, pentru că, mulțumită trecerii de care acesta se bucură înaintea împăratului, Tarsul obținuse mai multe privilegii. Regii și împărații declarau asemeni, nu a rare ori, pe favoriții lor de eroi, cum au făcut Alexandru cel Mare cu Hefaistion și împăratul Adrian cu Antinous. Ba mai mult de cât atât: era de ajuns să se formeze o comunitate oricât de restrânsă pentru practicarea cultului unui erou nou și eroul era gata. Datorită acestui obicei, familiile mai destinate apoteozau pe unul sau altul dintre ai lor: fiul pe tată, tatăl pe fiu, soțul pe soție, soția pe soț, fratele pe soră, sora pe frate, nepoții pe bunic și așa mai departe. Numeroase inscripții funerare ne stau de față ca mărturie că, în unele orașe și state grecești, se obicinuia să se dea numele de eroi tuturor morților fără deosebire.

* * *

Cultul eroilor se exercita în deosebi la mormântul lor sau într'o capelă, ori templu, în toată regula, clădit pe piața din mijlocul orașului și numit *heroon*. Aci se aduceau sacrificii și se înălțau rugăciuni, atât individual, cât și de toți cetățenii la o laltă, mai ales în ziua aniversară a nașterii eroului. Când eroul era patronul orașului sărbătoarea anuală în cinstea lui era cea mai strălucită sărbătoare a respectivului oraș.

Dacă cumva osemintele eroului nu se aflau în capela sau templul dedicat lui, din cauză că nu se știa unde se găseau, era o mare bucurie când întâmplarea făcea să se găsească și o datorie de onoare de a face tot posibilul pentru aducerea lor. Astfel, osemintele lui Tezeu au

fost aduse de Kimon, în anul 476 a. Chr., din insula Skiros și așezate în Tezion din Athena, după ce un oracol spusese că se aflau acolo și un vultur arătase locul unde erau ascunse.

În localitățile și la templele în care se păstrau rămășițele eroilor vestiți, se făceau adevărate pelerinagii, adeseori de mari masse de credincioși.

Tot așa de cinstite ca rămășițele propriu zise ale eroilor erau și totfelul de obiecte sfinte care le aparținuseră când erau în viață. Acestea formau câteodată chiar un punct de atracție mult mai mare decât însăși rămășițele pentru mulțimea curioșilor. Astfel, într'un templu din Sparta se păstra un ou, care se zicea că ar fi al Ledei, din care — după mit — s'ar fi născut Castor și Polux; în Olimpia se vedea un corn de capră, despre care se spunea că ar fi fost al caprei numite Amaltea, care a lăptat pe Zeus ca copil; în Panopeu, din Focida, se putea vedea un cloț de pământ galben, despre care se credea că ar fi fost un rest din pământul din care Prometeu a făcut pe oameni și se afirma că ar fi avut un puternic miros de piele de om; apoi țitera lui Paris și lira lui Orfeu, oasele monstrului marin păzit de Andromeda, etc., etc.

* * *

Asemănarea între cultul păgân al eroilor și cultul sfinților mucenici și al sfinților creștini în genere este, netăgăduit, mare, izbitoare, ca formă, în fond însă deosebirea este fundamentală. Chiar un profan într'ale Teologiei, dar un adânc cunoscător al vechimii greco-romane zice despre cultul păgân al eroilor: «În ce privește felul în care eroii erau socotiți că activează ca ființe cărora se da un cult, ai fi inclinat, după analogii apropiate, să admiți, că nu li se recunoștea atât de mult o putere de sine stătătoare, asemenea cu a zeilor, ci mai mult o acțiune de mijlocire între zei și oameni, ceiace corespunde și cu firea lor de semizei. Totuș rolul eroilor de purtători ai rugăciunilor și solitori pentru oameni iese puțin în evidență, cu toate că Grecii obișnuiau să înalțe rugăciuni către zei pentru alții și în deosebi pentru rudele moarte. Ori cum ar suna răspunsul ce se va da la această întrebare, în tot cazul, credința în acțiunea de sine stătătoare a eroilor, a pătruns cu mult mai adânc în concepțiunea celor vechi și trebuie privită ca regulă generală.»¹⁾

Eroii erau dar numai în parte mijlocitori între om și Dumnezeu, sau am putea zice că, erau și aceasta, pe când sfinții sunt numai aceasta. Eroii erau chemați în ajutor ca unii ce puteau ajuta cu dela sine putere, sfinții sunt chemați

1) Denncken, in Lexikon der griechischen und römischen Mythologie al lui Roscher, art Heron.

numai ca să intervină, să roage pe Dumnezeu pentru noi.

Cine vede și cinstește în sfinți altceva decât aceasta, mai mult decât aceasta, nu este în spiritul învățaturii creștine, care niciodată și nici într'un fel n'a propovedit altceva decât aceasta și dacă sunt creștini, lipsiți de cultura creștinească necesară, cari confundă închinarea ce se dă și se cuvine numai lui Dumnezeu, adică adorarea, cu cinstirea ce se cuvine sfinților, adică cu venerațiunea, vina nu este a bisericii, ci numai a lor, căci nu caută să se lumineze pe deplin în toate chestiunile de credință; iar ceice iau credința unor asemenea creștini drept credința sau învățătura bisericii, tac ca aceia cari iau stâlpii de telegraf drept telegraf.

* * *

Precum cinstirea ce se dă sfinților este cu totul altceva decât cinstirea ce se dă eroilor, tot astfel și cinstirea moaștelor unora și a altora, cum și ofrandele ce se aduceau la mormintele eroilor și ale sfinților sunt ceva cu totul diferit ca înțeles.

Moaștele eroilor erau idolatrizate și se credea că în ele se află o putere ascunsă, magică, prin care se puteau săvârși minuni.

Moaștele sfinților sunt cinstite ca unele ce provin dela persoane vrednice de cinste și dacă se credea că prin ele se pot face minuni, puterea care le săvârșește nu este socotită ca a lor, ci împrumutată lor de Dumnezeu. Dumnezeu este cel ce face minuni prin mijlocirea moaștelor.

Dacă pe ici și colea scriitorii bisericești și teologii s'au exprimat că, puterea facerii de minuni a sfintelor moaște este ceva care ține de însăși firea lor, că ele prin ele ar face minuni, apropiindu-se astfel de concepția păgână, care explica facerea de minuni de către moaștele eroilor, biserica nu și-a însușit nici când această părere, care a rămas ca ceva individual și ca o mărturie vie a spiritului de largă toleranță din partea bisericii, ca o dovadă tactică de respectarea libertății de cugetare a fiilor ei, când aceasta nu atingea însăși inima învățăturilor sale.

Asemeni și darurile ce se aduceau la mormânt erau pentru eroi adevărate jertfe, pe când pentru sfinți erau simple ofrande, care se întrebuințau la serviciul liturgic sau în scopul de binefacere. Chiar un dușman al cultului sfinților e silit să recunoască și să mărturisească aceasta.

«Numai în anumite cazuri—zice el—asemenea prețioase daruri, se păstrau ca o proprietate inalienabilă a mucenicului. De regulă ele trebuiau să fie întrebuințate în scopurile în care erau întrebuințate ofrandele, adică pentru cult și pentru susținerea săracilor. Așa d. p. biserica sfântului Foca, cea atât de bogat înzestrată, era re-

numită ca un depozit public de proviziuni. Sfântul Felix era asemeni darnic pentru săraci și ofrandele primite de sfântul Nazarie slujiau în cea mai mare parte la întreținerea celor ce duceau lipsă.»⁵⁾

* * *

Cultul martirilor și al sfinților creștini, în genere, nu este nicidecum o continuare a cultului eroilor păgâni, cum le place unora să creadă, ci este într'o privință tocmai contrariul acelui cult, iar în altă privință, este produsul necesar al împrejurărilor istorice prin care a trecut Biserica și eflorescența sufletului creștin, ca suflet omenesc prin excelență.

Cultul eroilor și al zeităților păgâne în deobște atrăgea pe mulți, mai ales prin încurajarea patimilor, și după ce creștinismul își făcu aparițiunea în lume și câștigă pentru sine multe suflete. În special după ce Constantin cel Mare decretă religiunea creștină ca îngăduită în împărăția romană, ba chiar o favoriză prin diferite legi și dispoziții, păgânismul, prevăzându-și apropiatul sfârșit, recurse cu desnadejde la orice mijloace, spre a-și prelungi agonia. Unul dintre aceste mijloace, și poate cel mai eficace, era de a săvârși sărbătorile în cinstea zeilor și a eroilor cu cea mai mare pompă. Cum de aceste sărbători erau legate și bâlciuri cu petreceri de tot felul, mulțimea incultă și doritoare de petreceri ușoare se simțea atrasă în mare număr spre templele păgâne și unii din creștinii mai slabi de îngeri regretau, că nu mai pot petrece și ei ca păgânii.

Biserica trebuia să ia măsuri care să contrabalanseze această influență exercitată de cultul păgân în paguba unora din fiii ei și să găsească mijlocul de a atrage în sânul său și pe cei cari-și plecau încă genunchii înaintea idolilor. Măsura și mijlocul cel mai nimerit pentru atingerea acestui scop, la care s'a oprit Biserica, a fost crearea unui cult care să atragă masele așa cum le atrăgea la păgâni cultul eroilor. Obiectul acestui cult l-au format sfinții în genere și în special sfinții mucenici, cari erau în număr destul de mare, așa de mare, că aproape nu era provincie, care să nu-și fi avut martirii ei, a căror viață și ale căror suferințe erau bine cunoscute și puteau ca atare atrage, prin cultul lor, mai mult decât eroii păgâni, din care unii erau fictivi, iar alții n'aveau nimic deosebit în viața lor, ca să poată impune cu adevărat celor ce le-ar fi scrutat activitatea măcar cu un pic de scrupulozitate.

Această necesitate pe de o parte, iar pe de alta datoria ce creștinii simțeau în sufletul lor

5) Lucius. Die Anfänge der Heiligenkultus in der christlichen Kirche, Tübingen. 1904.

de a cinsti în chip deosebit pe sfinții mucenici, cari și-au vărsat cu curaj sângele pentru susținerea și apărarea credinții creștine și pe cuvioși, cari au ilustrat, prin viața lor sfântă, sublimitatea învățaturii morale și religioase a Evangheliei, au contribuit în cea mai mare măsură la crearea, organizarea, dezvoltarea și înflorirea cultului sfinților în genere și sunt semintele minunate din care au răsărit frumoasele flori și măreții pomi roditori din bogata grădină duhovnicească, al cărui nume este cultul sfinților.

Având să îndeplinească, în viața creștinilor, serviciul pe care-l îndeplinea la păgâni cultul eroilor și să înlăture cu totul influența păgubitoare de suflet ce acesta ar fi putut exercita asupra sufletului creștinilor, cultul sfinților a trebuit să stea în opoziție cu cultul eroilor, să fie contrariul lui, să lupte cu el și să formeze un adevărat contrast față de el.

Născându-se și dezvoltându-se în asemenea împrejurări, este ușor de înțeles, că chiar formele cele mai asemănătoare dintre unul și altul nu sunt decât aparențe amăgitoare, căci, înțelesul care le stă la temelie, duhul care le însuflețește este cu desăvârșire altul.

Opoziția ireductibilă, lupta pe viață și pe moarte dinte ambele culte, esclude și în principiu și în faptă orice pactizare, orice înțelegere între ele și ni le înfățișează ca două manifestări sufletești și sociale, care se raportează între ele ca două paralele, care — după însăși definiția paralelelor — ori cât s'ar prelungi, nu se vor întâlni niciodată.

Dacă unul a exercitat vreo înrăurire asupra celuilalt, dacă une ori au luat unul dela altul armele și metodele de luptă, n'au făcut-o de bunăvoie și direct, ci numai silite de nevoie, căci alternativa în care ele se aflau era: a birui a sau pieri.

Ca atare, este o imposibilitate și o absurditate să se admită că, cultul sfinților ar fi o continuare a cultului eroilor.

Câteva exemple scoase din istoria Bisericii primelor veacuri vor ilustra raportul ce am zis, că există între cultul sfinților și cultul eroilor și felul în care cel dintâi s'a desfășurat în curgera vremii.

În localitatea Dafne, de lângă Antiohia, era un templu al lui Apolo, la care da năvală o mare mulțime de păgâni, atrasă în deosebi de profețiile, sau mai bine zis oracolele, prin care acest zeu descoperea muritorilor soarta lor viitoare. A fost deajuns ca împăratul Gallus (351—354) să construiască în aropierea acestui templu o biserică creștină, în care a pus moaștele sfântului Vavila, pentru ca oracolul să amuțească de veci.

În Egipt, în satul Menuthis, aproape de Kano-
pus, se afla templul lui Sarapis, vestit în tot

Orientul prin minunile sale de vindecare a tot felul de boale. Pe ruinele lui se ridică și-i moșteni fala un templu în cinstea zeiței Isis. Mii de pelerini din toate părțile lumii dau năvală aci, ca să-și găsească leacul la tot felul de suferințe fizice. În deosebi, prin incubățiune, adică prin dormirea în timpul unei nopți în templu, se credea că se poate afla leacul, căci zeița descoperea fiecăruia, în vis, ce trebuia să facă pentru a se însănătoși. Pentru combaterea acestui cult păgân, Teofil episcopul Alexandriei, pela sfârșitul veacului IV, puse să se zidească, nu departe de templul Isidei, o biserică creștină, în care Ciril, succesorul său pe scaunul episcopal, așeză moaștele sfinților Ioan și Kir. Nenumăratele minuni săvârșite prin rugăciunile acestor sfinți au făcut ca vizitatorii templului Isidei să se împuțineze cu iuteală ametoitoare și în scurtă vreme templul fu pustiu.

Tot în Egipt, în deșertul Mareotis, spre apus de Alexandria, pe drumul dintre Alexandria și Cirenaica, dintre Egiptul de mijloc și marea Mediterană, se afla un renumit templu păgân dedicat lui Osiris și ridicat pe locul unde stătuse mai înainte templul lui Ammon. Și acesta avea reputația de făcător de minuni. Când însă în apropierea lui se înalță o biserică cu hramul sfântului mucenic Mina, templul păgân își pierdu repede faima și fu șters de pe fața pământului, pe când în jurul Bisericii se întemeie un adevărat oraș, ieșit ca din pământ în mijlocul pustiei, cu mai multe alte biserici, spitale, hoteluri etc. Faima minunilor de vindecare săvârșite prin apa din izvorul sfântului Mina ajunse până departe în Asia și Europa și biserica sa fu un mare centru de atracție pentru creștini până târziu în veacul VII, când fu distrusă de mahomedani.

Foarte răspândit era la păgâni, mai cu osebire, cultul zeilor speciali ai vindecării. Altarele lui Aclepios sau Esculap și ale zeilor corespunzători lui din alte religii se vedeau pretutindeni. În acele timpuri, când știința medicală era puțin înaintată și se practica în mare parte de preoți, rolul acestor temple era considerabil. Cete nesfârșite de suferinzi băteau la porțile lor cerșind vindecare și mulți o și căpătau. Că mijloacele terapeutice recomandate, sau aplicate de preoți, erau singurele care vindecau și că nu putea fi vorba de nimic supranatural, nu mai încapă îndoială. Ochii păgânilor însă și în deosebi ai celor ce se vindecau nu putea vedea aceasta și nici nu-i interesa prea mult față de realitatea vindecării.

Ar fi fost o muncă zadarnică, o sfortare neîncununată de succes din partea Bisericii, dacă ea ar fi încercat să combată și să destiințeze acest cult, fără să pună alt ceva în loc. Cum era dar firesc și înțelept, ea a opus acestui cult

păgân, un cult creștin asemănător. Ea a învățat cu cuvântul, că sfinții pot săvârși minuni de vindecare prin rugăciunile lor către Dumnezeu, și a dovedit aceasta în faptă prin minunile ce se săvârșeau în unele biserici, mai ales în acelea care aveau moaștele vre-unui sfânt.

Cultului lui Asclepios, Biserica i-a opus îndeosebi cultul martirilor și al stintelor moaște și cultul sfinților cunoscuți sub numele de făcători de minuni și vindecători fără de argint, cum au fost sfinții Cosma și Damian, ale căror biserici renumite prin facerea de minuni se aflau în Cir, din Cilicia, și în Constantinopoli, Chir și Ioan, unul în Alexandria, iar celălalt în Edesa, Pantelimon și Ermolae, Nicomidia, ș. a.

Cultul acestor sfinți a izbutit să desființeze pentru totdeauna cultul lui Asclepios.

* * *

Afirmațiunea raționalistă, că în cultul sfinților ar trăi mai departe cultul păgân cu toate practicile lui și că în deosebi incubațiunea s'ar fi practicat și la creștini pe o scară întinsă și întocmai ca la păgâni, este lipsită de temei.

Că unii dintre păstorii Bisericii au fost nevoiți să facă unele concesii mulțimii inculte smulse din brațele păgânismului, să se acomodeze în unele privințe cu anumite practici păgâne, e un adevăr necontestat, de care nu se pot scandaliza decât cei cari nu cunosc sufletul omenesc și metoda care duce la cucerirea lui, căci practicile acestea nu sunt specifice păgâne, cum nu sunt nici creștine, ci curat omenești, putând lua o formă sau alta, un colorit sau altul. Spiritul creștin turnat în ele s'a contopit cu fondul lor general omenesc și le-a dat o viață cu totul nouă, care numai în înfățișarea ei din afară a mai păstrat ceva asemănător cu cele păgâne.

În acest fel, creștinismul a transformat și absorbit în sânul său o bună parte atât din păgânism cât și din iudaism.

Pilda acomodării a dat-o însuș Mântuitorul față de iudaism și sfântul apostol Pavel față de iudaism și de păgânism, așa că, păstorii Bisericii, cari au mers pe această cale, se aflau în bună tovărășie.

Ca păstori de suflet, cari au știut cum să se acomodeze cu practicile păgâne, sunt de citat, mai ales, sfinții Grigore Taumaturgul și Grigore cel Mare. Cel dintâi a îngăduit păstoriților săi oare care distracții cu prilejul sărbătorilor în amintirea martirilor, iar cel de al doilea a îngăduit misionarilor anglo-saxoni să nu dărâme templele păgâne, ci numai să scoată din ele statuile zeilor, să le stropească cu aghiasmă, să le facă altare și să se pună în ele moaște sfinte și astfel să săvârșească în ele sfânta liturghie,

iar ospetele ce veneau după jerttele aduse zeilor să se facă și mai departe, dar în amintirea sfinților; căci — zicea sfântul părinte — nu se pot lua toate deodată oamenilor greoi la pricepere. Când cineva vrea să se suie într'un loc înalt face aceasta pas cu pas, iar nu dintr'o săritură».

Ce privește în special obiceiul incubației, el s'a strecurat pe ici și colea, fără învoirea formală a autorității bisericești, ci numai cu îngăduirea sau mai exact prin trecerea cu vederea a unora din membrii ierarhiei, iar cei cari susțin că acest obicei era cândva general, sau aproape general în Biserică, confundă, cu sau fără voie, incubația cu privegherile ce se făceau în ajunul sărbătorilor, când mulți adormiau de oboselă, și cu înmormântarea în apropiere de mormintele martirilor.

Ceeace a făcut pe unii să susțină că, cultul sfinților ar fi o continuare sau imitare întocmai a cultului eroilor, este și descrierea plină de fantazie a vieții sfinților. Legende de tot felul s'au format despre cei mai mulți sfinți. Nu arare ori în compoziția acestor legende joacă un rol însemnat și elemente păgâne. Viața unora din sfinți, așa cum ne-o înfățișează legenda, seamănă în multe puncte cu viața unora dintre zei sau eroi și trecutul multor biserici și icoane este asemănător cu al templelor și statuilor zeilor și eroilor. De aci însă și până la susținerea că, cultul sfinților ar fi o continuare sau imitare a cultului zeilor și eroilor, sau că, chiar unii sfinți creștini n'ar fi existat, ci ar fi numai numele creștine ale unor zei sau eroi, e o depărtare ca dela pământ la cer. Legenda este numai forma din afară, haina bogată în falduri, în care este înveșmântat adevărul istoric și deosebirea între viețile sfinților și viețile eroilor este că, cei dintâi au existat cu toții, pe când cei de al doilea sunt aproape toți numai un produs al fantaziei. Cât despre afirmarea, că sfinții ar fi eroi venerați sub nume schimbat, un cercetător francez al acestui tărâm zice: «Ar fi a ne înșela pe noi înșine, dacă am crede, că zeii și eroii greci și romani ar fi trăit mai departe în Biserică creștină sub nume schimbate. Nu există nici o dovadă că, măcar un singur zeu sau erou ar fi fost venerat, fie sub numele său fie sub un nume diformat, ca mucenic sau sfânt creștin»⁶).

Venerarea sfinților de către creștini, ca și adorarea eroilor de către păgâni, este dar o manifestare inevitabilă, necesară, a sufletului omenesc, este tributul recunoștinței, respectului, admirațiunii, al dragostei ce omul aduce semenilor săi cari s'au distins prin virtuțile, sau ilustrat prin faptele lor mari, este cultul idealului moral întrupat pentru câteva clipe, realizat

6. Historisches Jahrbuch, 1912, pag. 922.

în parte de ființe omenesti. Ori unde și ori cum s'ar manifesta acest cult, el răsare numai din această sămânță, crește numai pe acest tărâm, care se chiamă suflet omenesc și ca atare, după obârșia lui, este totdeauna îndreptățit. În dezvoltarea lui însă el nu și-a găsit adevărata expresie

decât în creștinism, pe când în toate celelalte religii a rătăcit pe căi mai mult sau mai puțin greșite și aceasta pentru că numai în Creștinism este adevărul religios deplin.

Pr. I. MIHĂLCESCU

LEGEA ROMÂNEASCA

(Probleme de actualitate)

Este în deobște cunoscut că, în trecutul mai depărtat, la noi, românii, învățământul religios, precum și toată știința de carte, erau predate în tinda bisericilor și prin mănăstiri, după cum ne-o dovedește aceasta istoria. Veni apoi vremea când lumina cunoștinței naționale începu să licărească ceva mai intensiv, și atunci — după glasul arhanghelului românesc Gheorghe Lazăr — pe încetul începură a ființa cele dintâi școli românești ca focare ale culturii străbune. În acestea, glasul apostolic răsuna adânc și învățătorii cei dintâi se ostentau cu deadinsul și într'una pentru luminarea odraslelor Neamului după rânduiala normelor din vechile școli bisericești.

Acesta e timpul de durere, de grea, dar frumoasă muncă, cu sfințenie sărbătorit azi de noi. În acest timp, au eșit din școli bărbații de valoare ai Neamului, cei dintâi, cari își puseră sufletul lor pentru izbândirea Idealului, mai întâi prin unirea «cea mică» a principatelor. Numai prin munca și credința lor stăruitoare au putut ajunge acum mai în urmă și la «unirea cea mare» a tuturor provinciilor, ținute în jug sub atâtea împărății cu pajuri hrăpărețe.

Acești luceferi ai Românilor ținură mult la tradiția Neamului, cinstind învățământul religios și biserica strămoșească, dându-le acestora totdeauna locul de onoare.

Dar vai! dela o vreme încoace, ce ni-e dat să vedem! Curente și idei absolut greșite și pătimase, care în alte țări, se rătuiau între olaltă și atacau legea lui Christos, au început să apuce în vârtejul lor nebun și capetele tulburi ale unor frunțași români. Aceștia apoi ici coala încearcă să lovească în ceea ce nașionea aceasta — atât de trudită și nenorocită în trecut — are mai sfânt și mai scump, începură să dorească — imitând pe alții — a se cam debarasa de lumina cea dătătoare de viață sănătoasă, care a fost și este «legea românească».

Celorce atât de ușor uită trecutul nostru, e bine să le amintim și aci — ca și la alte ocazii — faptul foarte instructiv că, până bine de curând, tot românul, rob imperiilor străine, chiar numai

cu cinci ani în urmă, la întrebarea «cărei religii aparține?» răspundea cu simplitate, însă hotărât «sunt» sau «mă știu de legea românească!» O spunem aceasta tuturor cari iubesc prea mult toate inovațiile și fasoanele străine de firea neamului nostru, cari însă nici cum nu i-se potrivesc.

Unii tineri români, studiind în străinătate, aduseră, pe lângă unele idei nobile și bune, încă și altele nesănătoase și absolut nepotrivite cu ramura latină de la gurile Dunării Daciei lui Traian. Celor ce și azi mai greșesc în privința aceasta, e bine ca să le atragem în deosebi atențiunea asupra celor spuse mai sus despre religia românilor din teritoriile desrobite. Cuvinte simple sunt acestea, însă erau atât de tari, că ungurii mai ales simțeau izbitura pe care o primeau în față. Prin ele am rezistat, fiindcă erau zidite la temelie sufletească a Neamului românesc. Pentru aceea atâtea veacuri dearândul nimic n'a putut surpa această credință națională a noastră. Niciurgia milenară ungurească, nici cea turcească sau tătarească. Au trecut peste noi atâtea urgii, au trecut Hunii și Goții, au trecut toți ca un potop, iar Neamul românesc a rămas cu credința lui, tare ca stânca de granit. Iar azi după «Unire», el trebuie să se bucure folosindu-se totdeauna de talnicul său triumf, fiindcă s'a înălțat din robie întocmai ca Pasărea Fenix din cenușă.

* * *

E necesar ca să ne reamintim cum a luat foc ateismul — practic și cel teoretic — și cum au început unii, după revoluția franceză, a se înălța cu mintea lor umană — întocmai ca odinioară Lucifer — mai pe sus de Dumnezeu. De aceea vom face o scurtă reprivire asupra celor întâmplate odinioară în Franța, ca astfel, cu atât mai perfect, să putem evidenția panta pe care a ajuns lumea creștină azi în privința religioasă-morală. Aceleași erau cauzele atunci, cari sunt și azi. Dar pe acestea le vom schița mai la urmă.

Geniul lui Napoleon zădărnici pentru câțva timp ideile samovolnice ale revoluției franceze,

prin care «Dumnezeu a fost pentru totdeauna de-tronat din scaunul Ceresc»¹⁾. Aceste idei ne-bune răsăriră însă din nou în anii 1833, 1848 și 1882. De atunci tineretul francez a crescut în școală fără religione. Dar în locul acesteia trebuia introdus în planul de învățământ altă știință modernă²⁾. Sa încercat astfel cu mai multe sisteme filosofice, așa cu filosofia lui Hegel, pozitivismul lui Auguste Comte și cu teoria lui Darwin, după care urmă filozofia lui Kant.

«În această vreme, în Franța, ajungând la putere și socialismul, învățătoria, care adera la această credință, adoptă materialismul ateu, cunoscut prin deviza: «Nici Dumnezeu și nici stăpân!» și pus în praxă prin înființarea de școli de anarhiști — în Spania prin Ferrer»³⁾.

«Acestea au fost cele dintâi semne ale catastrofei de azi, care amenință întreaga lume civilizată. Chiar atunci însă n'au lipsit bărbați însemnați — creștini — «cari prin scrisul și cuvântul lor, făceau lumea băgătoare-de-seamă la primejdia amenințătoare».

«Când președintele Franței Sadi Carnot a fost ucis, revista «Gazette de Moscou» publica următoarele: «Adevărații vinovați ai ivirii anarhiștilor sunt educatorii poporului francez. Ei sunt vinovații, pentru că uită și nici nu vreau să le spue școlărilor că, afară de această viață pământescă, mai este și altă viață că, afară de judecata omenească, este și judecata dumnezeiască. Astfel s'a dovedit atunci că atentatul acesta, înscenat de ministrul de culte, de pe acele vremuri, Jules Ferry, era îndreptat nu numai în contra Bisericii, ci și contra tineretului și poporului francez»⁴⁾.

Este interesant de știut cine era atunci — ca și în ziua de azi — «marii binevoitori», ai omernirii, cari în primul rând au căutat să-și asigure învățământul superior din vestita școală numită: «*Ecole des Hautes Etudes sociales*» din Paris, pe care foarte mulți o credeau franceză, dar, care în realitate este curat jidovească prin profesorii și conducerea ce o are⁵⁾. În acelaș loc și la aceiaș pagină a cărții citate, sunt indicate și numele profesorilor dela numita școală, cari toți sunt semiți. La pagina 80-a a ei, iată din cuvânt în cuvânt ce au spus hahamii: «Stăpânirea noastră trebuie să se înconjoare de toate puterile civilizației, în mijlocul, cărora va trebui să lucreze. Va aduna în jurul său publiciști, jurisconșulți experimentați, administratori, diplomați, în sfârșit oameni pregătiți printr'o educație superioară în școli speciale. Acești oameni vor cunoaște toate

tainele vieții sociale, vor cunoaște toate felurile de a vorbi, întrebuințând litere și cuvinte politice, vor avea cunoștință despre toate dedesupturile firii omenești, despre toate corzile simțitoare, pe cari vor trebui să știe cânta. Asemenea corzi, sunt de pildă, înfățișarea spiritului creștinilor, tendințele lor, lipsurile, viciile și calitățile, apoi particularitățile lor de clasă și de condițiuni. E dela sine înțeles că, acești sprijinitori geniali ai guvernământului nostru nu vor fi aleși dintre creștini, cari sunt obișnuiți să-și facă munca administrativă fără a se îngriji de utilitatea ei... Vom fi înconjurați de o ceată întreagă de bancheri, de industriași, de capitaliști și mai ales de milionari, de oarece în fond totul va fi hotărât cu ajutorul cifrelor»¹⁾. Iată că așa e azi în general. Cu bani se cumpără oameni și presa lumii întregi. Însă pentru ce scopuri? Iată-le indicate mai sus.

Am putea să mai aducem o mulțime de ră-tăcirii, care, cu o îndârjire draconică, încep a fi profesate acum și la noi, nu numai în orașe, ci chiar și la sate, pretutindenea pe o scară întinsă. Iar ca să vedem ce marfă ni se impoartă din străinătate — aci nu mai vorbim de Rusia, Ungaria și Germania — ajunge să amintim de *marfa cu marcă americană*. Deaceea lăsăm ca să vorbească despre ea un american get-beget. Iată ce ne spune în privința aceasta, marele industriaș și om politic american, miliardarul *H. Ford* în lucrarea sa «Der internationale Jude: «Idei rău înțelese despre liberalism, idei vagi despre toleranță, toate pornind din izvoare europene, pe cări Protocoalele le-au murdărit cu desăvârșire, au fost aduse în America, și aici, sub mantia unui liberalism orb, nebănuit și falș, și a unei toleranțe la fel, combinată cu mijloacele moderne ale unei fabricațiuni de opinie publică, s'a ajuns a se subjugă toate instituțiile publice și întreaga noastră viață publică în așa hal, încât observatorii europeni rămân uimiți» (Pag. 124).

«Peste tot, așa dar, stăpânesc în mod ascuns, și prin această stăpânire vor să pregătească ruina Statelor creștine, *asmuțind pe unele în contra altora*, deocamdată în *Europa*, pentruca apoi, când nu ar mai putea numai prin acest sistem, să utilizeze, cum spun ei *tunurile americane, japoneze sau chineze*»²⁾.

* * *

Pe noi ne doare — trebuie să o spunem la acest loc că, mai marii zilei, cei chemați să păzească așezămintele sfinte, moștenite dela strămoși, nu protestează, ci, cu un desinteres păcătos, trec cu vederea acest import clandestin. Noi

1) Bis. Ort. R. n-rul pe Aug. 1923.

2) Idem, pag. 746. 3) Idem

3) Idem.

4) Idem.

5) Protocoalele Înțelepților Sion. p. 81.

1) Idem.

2) Idem, pag. 79.

protestăm, dar glasul nostru nu este auzit. În trecut, glasul nostru era înfundat de tiranie ungurească. Astăzi, glasul nostru nu prea e luat în considerație. De ce oare aceasta? Dacă știm că, lucrând pentru Biserica națională și pentru fiica acesteia — Școala, muncim pentru binele României, de ce suntem lăsați la o parte! De ce nu tresaltă de bucurie pentru munca noastră devotată în ogorul sfânt al Neamului, conducătorii politici ai scumpei noastre României? *Vrem ca glasul nostru și al chiriarhilor noștri — ridicat și acum ca și în trecut — pentru Neamul și Legea Țării, să fie auzit! Căci «fără dânsul nimic nu s'a făcut» și «toate printr'însul s'au făcut» ceeace azi avem.*

O spunem deci și aci cu toată tăria că, contra gravelor rătăcirii sectare, ce mișună atât dincoace, cât și dincolo de Carpați, nimenea nu ne-ajută, ci suntem lăsați la discreția acestor dușmani răutăcioși, cari iau în bătae de joc tot ce este românesc și sfânt pentru noi. Nimenea nu poate spune că preoțimea ar aștepta totul dela conducătorii politici. În numele acestei preoțimi, azi pe deplin conștiente de misiunea ei apostolică, eu poftesc pe fiecare, cine nu este lămurit sau se îndoiește despre munca noastră pastorală în altar, pe amvon și la catedră în școală, să se convingă despre toate acestea la sate ca și în orașe. Cu ceice strigă însă contra noastră pela crucea drumurilor «răstigniți-i!» nu stăm de vorbă.

Dela conducătorii noștri politici și administrativi, noi nu așteptăm apărarea dogmelor și combaterea învățăturilor vrășmașe, ci credem că, avem dreptul indiscutabil — și în baza trecutului — să cerem scutirea bisericii strămoșești și a slujitorilor ei, de obrăznicia nemai auzită a sectarilor. Cărem ca numiții conducători, în astfel de cazuri, să se transporte la fața locului spre a se convinge despre adevăr.

Toți cari au avut deaface cu sectarii din satele noastre, s'au putut convinge despre internaționalismul, ce-l profesază prin bârfeli, răutatea intențiunilor și cu deosebire prin fățărnicie.

Toate acestea sunt deajuns, spre a putea observa prăpastia ce se deschide înaintea noastră....

Iar noi ce facem?!

Indulgența noastră până la indolență, să înceteze odată, față de toți vânturătorii ideilor reformiste, pe teren religios — sectarii — veniți din America cu scop de propagandă antinațională și nerușinată, idioți răutăcioși, oameni fără școală românească, români cosmopoliți, semidocti fără suflet, pentru neamul și țara din care odinioară au făcut parte. Trădători în timp de pace sunt ei, precum erau și în războiu! Ceiace este însă mai dureros, pentru cei buni și adevărați dintre ai

noștri, este *toleranța fără margini a Statului nostru* față de acești *mosafiri nepoftiți*, dușmani, azi bine cunoscuți, ai românilor. O toleranță rău înțeleasă este aceasta, care azi poate numai în America mai are rost.

Celor ce fac exces de inovații dela străini, frunțașilor țării noastre, celor cu mult trâmbitată toleranță pentru sectari, le pun înainte un fapt, al cărui martor orcular am fost în vara anului 1920, luna Iunie, în Biserica Sfântului Petru la Roma. Din incidentul recunoașterii Ioanei D'Arc între sfinții Bisericii apusene, 30.000 pelerini francezi — oameni din toate clasele sociale — și-au manifestat sentimentul lor religios și recunoștința față de capul lor Bisericesc în modul cel mai demn. Ruptura dintre Biserică și Stat, cauzată în Franța de revoluția cea mare, s'a refăcut în vara aceea după războiul mondial. În fruntea pelerinilor francezi era însuș ministru președinte, un semn acesta despre reluarea relațiilor cu Vaticanul.

Doar nouă ne arde acum și de alte desbinări? Rana, aplicată nouă la anul 1700, e încă deschisă... Să încetăm deci cu rău înțeleasa toleranță pentru cei netiebnici!

Noi să ne iubim tradiția noastră strămoșească. Să nu fim nici atești, nici baptiști, nici alte bazonii jidovești, ci să rămânem români dreptcredincioși de legea românească. Așa înțeleg eu rostul Bisericii dominante.

* * *

Legea românească, credința iubită a strămoșilor noștri începe să fie mai *amenințată* tocmai azi, când ea și-a primit titlul bine meritat de «*Biserica dominantă între granițele naturale ale întreg neamului românesc*». Originea acestui rău, pe încetul, începe să fie cunoscută și în masele largi ale poporului românesc, mai ales acum cinci ani, după războiul de desrobire. Când tot românul, cinstit spera în fine să poată trăi liniștit, și cu ajutorul lui Dumnezeu, mulțămît în Patria Mamă, iată că o mulțime mare de neajunsuri, nemulțămiri ale minorităților, clauze ale așa numitei «Liga Națiunilor», precum și alte mizerii la fel, încep să bântue cu furie în sânul său.

Dar, de unde toate acestea? De unde atâta patimă, atâta ură între creștini, ba chiar între frații de un sânge? Cine o alimentează și cine o ațâță? Unde avem să căutăm originea răului?

Cine sunt inovații, cari nu ne lasă în pace? De ce nu pot trăi creștinii traiul lor cinstit? De ce noi, românii, în privința materială și acum după unirea cea mare, tot la urmă am rămas?

Zi cu zi, mulți frați români, așa se întrebă în gazetele noastre cinstite și caută să deslege aceste întrebări în multe chipuri și diferite

feluri..... Cauza tuturor re!elor de azi nu poate avea decât un singur izvor. Tainele urii atât de crâncene și nenorocite dintre popoare ne sunt acum pe deplin cunoscute din cartea Protocoalelor Înțelepților Sionului, tipărită anul trecut la Orăștie (Ardeal) cu tiparul «Libertății», bun ziar pentru poporul nostru, redactat de iscusitul gazetar, preotul Ioan Moța. În românește cartea a fost tradusă de fiul acestuia, tânărul student idealist Ioan I. Moța, bine cunoscut publicului nostru prin ținuta sa demnă în mișcarea recentă a studențimii române. Căutați și cetiți cartea aceasta, fraților preoți, și toți românii. (Dacă o mai aflați, căci ediția I-a a fost cumpărată și arsă.) Ceeace aflăm într'însa despre «dragostea» ce ne-o poartă «poporul ales» de azi, va trebui să ne pună pe gânduri și să ne facă să ne cutremurăm fiește care din noi.

Eu unul, cetind-o, m-am întărit în covingerea că cele spuse într'însa din partea Ovreilor s'au ținut de vorbă și le realizează, cuvânt de cuvânt, ceas de ceas, zi cu zi și an cu an — în defavoarea și spre ruina creștinilor, în special a noastră.

Pildă : Biserica noastră e cea dominantă. Cu toate acestea, orice sectar pripășit la noi în România, fără frică, atacă azi biserica, preoțimea română, precum și tot ce e românesc, fără ca să i-se întâmple ceva. Pela noi se vorbea mai anul trecut chiar de oarecare ordin ministerial, care recomanda autorităților noastre ca să-i trateze cât mai cu mânuși, iar preoțimea noastră să nu predice contra lor, căci «așa au zis» Wilson și Harding, ba chiar Lloyd George «așa a poruncit.» Iar noi, de dragul aliaților noștri suntem în stare să bem chiar otravă și să ne sinucidem ca popor! — Ba să ne iertați! Noi am aflat că sectarii aceștia — conducătorii lor — toți sunt din neamul lui Israil. Azi, mă rog D-voastre, n'ai voe să contrazici pe sectari, mai ales pe motiv că tot omul are libertatea convingerii.

Ce va fi însă mâne-poimâne cu biserica, cu școala și în general, cu cultura Neamului Românesc, dacă preoțimea și Biserica nu vor fi puse la adăpost dinaintea lupilor îmbrăcați în piele de oaie, dacă învățătorimea se va adăpa, tot mai mult, la izvorul științelor inspirate de profesori internaționali, iar cultura va fi propagată prin scriitori ca Honigmanii noștri dela «Adevărul» «Lupta» «Dimineața» și celelalte de talia lor. Iar unii de ai noștri s'au făcut «coadă la topor,» pentruca pădurea sănătoasă a Neamului Românesc, cu atât mai ușor, să fie răpusă. «Cel ce este din adevăr» va înțelege deci pe deplin cine sunt în prezent urzitorii tuturor re!elor pretutindena în lume, dar mai ales la noi.

Egoiști sau șoviniști nu suntem, căci nu e în firea noastră să fim. Dar nici internaționalismul atât de pestriț, ce ni-se recomandă cu atâta stăruință de unele «glasuri de sirenă», să nu-l adoptăm.

Vrem Biserică și școală românească. Vrem cultura noastră, pe care să o dezvoltăm în conformitate cu ființa noastră etnică. Numai o credință, cea a strămoșilor noștri — și o economie pur națională ne vor putea sluji întru ajungerea țintei ce o urmărim în concertul popoarelor din lume.

Am înșirat aci un mănuchiul de motive tari ce luminează în calea noastră, pe care avem să umblăm ca Neam și Biserică Românească.

Iar, pentruca nu cumva să rătăcim în întunecimea zilelor de azi, noi toți să păstrăm legătura cu trecutul nostru. Căci iată, s'a împlinit proorocia psalmistului și «Mântuire a trimis Domnul poporului Său.»

La muncă, deci, cu ajutorul lui Dumnezeu! Precum în trecut — așa și de acum înainte pe El, Atotputernicul, să-L rugăm ca să ne scape de cei răi și vicleni.

Dr. IOAN FELEA

paroh în Pecica județul Aradului peste munți

COMENTARIUL SFINTEI EVANGHELII ¹⁾

Botezul și ispitirea lui Iisus

Matei 3,13-4,11; Marcu 1, 9-13; Luca 3,21-22 și 4,1-13.

I.

Introducere.

Bucățile despre botezul și ispitirea Domnului urmează la șir, îndată după propoveduirea Sfântului Ioan Botezătorul. Am văzut în curgerea acestei propoveduiri, cum el a spus că botezul lui e numai botez pregătitor, că după dânsul vine altul care va boteza cu Duh Sfânt și cu foc.

A venit vremea acum să intre în văzul lumii Acel despre care Botezătorul a spus acestea. Faptul acesta se petrece prin venirea Mântuitorului pentru a primi botezul dela Ioan. Deci odată ce am cunoscut în toate amănuntele ei propoveduirea Sfântului Ioan, cu înfățișarea tuturor celor care au venit către dânsul, urmează acum să vedem mai departe lucrarea Sfântului Ioan în botezul lui Iisus, și apoi ispitirea Dumnului, care urmează îndată după botez.

1) Vezi Nr. trecut

II.

TEXTUL

Matei 3,13. Atunci a venit Iisus, din Galileia, la Iordan către Ioan, ca să se boteze dela dânsul. 14. Iar Ioan îl oprea pe el, zicând: «Eu am trebuință a mă boteza de tine și tu vii către mine? 15. Și răspunzând Iisus, a zis către el: «Lasă acum, că așa este cu cuvință nouă ca să plinim toată dreptatea». Atunci l-a lăsat pre el. 16. Și botezându-se Iisus, îndată a eșit din apă; și iată, i s'au deschis lui cerurile și a văzut pe Duhul lui Dumnezeu pogorându-se ca un porumb și venind peste dânsul; 17. și iată, glas din ceruri zicând: «Acesta este Fiul meu cel iubit, întru carele am binevoit».

4,1. Atunci dus a fost Iisus în pustie de Duhul, ca să se ispitească de diavolul. 2. Și postind 40 de zile și 40 de nopți, după aceea a flămânzit. 3. Și venind la dânsul ispititorul, a zis: „De ești Fiul lui Dumnezeu, zi ca petrele acestea să se facă pâni. 4. Iar el, răspunzând, a zis: „Scris este: Nu numai cu pâne va trăi omul, ci cu tot graiul care iese din gura lui Dumnezeu!“ 5. Atunci l-a dus pe el diavolul în Sfânta Cetate și l-a pus pe el pe aripa bisericii. 6. Și i-a zis lui: „De ești Fiul lui Dumnezeu, aruncă-te pe sineți jos, că scris este: Ingerilor săi va porunci pentru tine și pe mâni te vor ridica, ca nu cumva să împedici de peatră piciorul tău!“ 7. Și a zis lui iarăși: „Iarăși scris este Să nu ispitești pe Domnul Dumnezeuul tău!“ 8. Apoi l-a dus pe dânsul diavolul într'un munte înalt foarte și i-a arătat lui toate împărățiile lumii și slava lor, 9. și i-a zis: „Acesta toate le voi da ție, dacă, căzând, te vei închina mie.“ 10. Atunci a zis Iisus lui: „Mergi înapoia mea, Satano, că scris este: Domnului Dumnezeuului tău să te închini și lui unuia să-i slujești!“ 11. Atunci l-a lăsat pe el diavolul și iată, îngerii au venit la dânsul și-i slujeau lui.

Marcu 1,9. Și a fost în zilele acelea, a venit Iisus din Nazaretul Galileei și s'a botezat dela Ioan în Iordan. 10. Și îndată, ieșind din apă, a văzut cerurile deschise și Duhul ca un porumb pogorându-se peste dânsul. 11. Și glas a fost din ceruri: «Tu ești Fiul meu cel iubit, întru care bine am voit. 12. Și îndată l-a scos pe dânsul Duhul în pustie. 13. Și era aaolo în pustie, 40 de zile ispitindu-se de Satana, și era cu fiarele și îngerii slujeau lui,

Luca 3,21. Și a fost, dacă s'a botezat tot norodul, și Iisus, botezându-se, s'a deschis cerul. 22. Și s'a pogorât Duhul Sfânt cu chip trupesc, ca un porumb peste dânsul, și glas din cer s'a făcut zicând: „Tu ești Fiul meu cel iubit, întru tine bine am voit“.

4,1. Iar Iisus, plin de Duhul Sfânt, s'a întors dela Iordan și s'a dus de Duhul în pustie, 2. 40 de zile ispitindu-se de diavolul. Și n'a mâncat nimic în zilele acelea. Și sfârșindu-se ele mai pe urmă, a flămânzit. 3. Și a zis lui diavolul: „De ești Fiul lui Dumnezeu, zi petrei acesteia să se facă pâne!“ 4. Și a răspuns Iisus către el zicând: „Scris este că nu numai cu pâne va trăi omul, ci cu tot graiul lui Dumnezeu“. 5. Și suindu-l pe el diavolul într'un munte înalt, i-a arătat lui toate împărățiile lumii, într'o clipeală de vreme. 6. Și i-a zis lui diavolul: „Ție voi da stăpânirea aceasta toată și slava lor, că mie este dată și oricărui voiesc o dau pe ea. 7. Deci tu, de te vei închina înaintea mea, va fi a ta toată“. 8. Și răspunzând Iisus, a zis: «Mergi înapoia mea, Satano, că scris este: Domnului Dumnezeuului tău să te închini și lui unuia să-i slujești!» 9. Și l-a dus pe el în Ierusalim și l-a pus pe dânsul pe aripa bisericii și i-a zis lui: „De ești Fiul lui Dumnezeu, aruncă-te pe sineți de aci jos, 10. că scris este ca ingerilor săi va porunci pentru tine ca să te păzească, și pe mâni te vor ridica, ca să nu-ți împedici de peatră piciorul tău. 12. Și răspunzând Iisus, a zis lui, că s'a zis: Să nu ispitești pe Domnul Dumnezeuul tău! 13. Și sfârșind diavolul toată ispita, a fugit dela dânsul până la o vreme.

III.

STAREA TEXTULUI

În ce privește starea textului, în bucata din evang. Matei sunt puține deosebiri. Numai câte un adaos ici și colo, care nu aduce nicio schimbare a înțelesului. Astfel la stihul 15, textele mai nouă au: *a zis către el*. Așa e în codicii C E K L M. Textele cele mai vechi însă, precum \aleph B A și altele au numai *a zis*, fără *către el*. Deci cuvintele *către el* sună ca un adaos, pentru a îngrădi mai bine înțelesul, dar nu-l preface într'un nimic.

Tot acolo, cuvintele care încheie stihul 15: „atunci l-a lăsat pe el“ și cele care încep stihul 16: „și botezându-se Iisus“ se leagă într'un fel în unele texte și altfel în alte texte. Astfel textul S₁ are: „Atunci l-a lăsat pe el să se boteze. Și când a fost botezat“. Textul S₂ are: „Atunci l-a lăsat pe el să se boteze. Și Iisus a fost botezat; și când a fost el botezat“. Textele a și g₁ au: „și botezat fiind Iisus, lumină (mare) a strălucit (strălucea) din apă, așa încât se temeau toți cei care au venit (se adunaseră)“.

Cuvintele din aceste texte se înfățișază ca o ușoară

parafrazare a textului primitiv, iar cele din textele a și g₁ se înfățișază chiar și cu adaosuri, spunând că o lumină mare a strălucit împrejur la botezul lui Iisus. Această arătare se găsea în evanghelia Ebioniților, după cum o găsim citată la Epifaniu (III, XXX, 13): *și îndată lumină mare a luminat locul* (καὶ εὐθὺς περιέλαμψε τὸν τόπον φῶς μέγα). Asemenea și la St. Iustin (Dialogul 88): *și pogorîndu-se Iisus la apă, foc s'a aprins în Iordan* (κατελθόντος τοῦ Ἰησοῦ ἐπὶ τὸ ὕδωρ καὶ πῦρ ἀνήφθη ἐν τῷ Ἰορδάνῃ).¹⁾

Acestea însă sunt numai texte rătăcite, în care au putut intra înrâuriri lăaturalnice. Citirea de pretutindenea este așa cum o găsim în textul nostru românesc.

La stihul 17, codicii D S₁ S₂ Irineu au: *tu ești Fiul meu cel iubit*, în loc de: *acesta este Fiul meu...* cum citim în toate celelalte texte. Poate să fie o nivelare a textului, ca să se potrivească cu cel din Marcu 1, 11, fiindcă acolo se zice: *tu ești Fiul meu...* În tot cazul, e un fapt rătăcit, care nu poate aduce o îndoială despre starea textului, care în toate celelalte manuscrise, este așa cum îl avem și noi.

La stihul 6 din cap. 4, la cuvintele *pentru tine*, codicele S₁ adaugă: *ca să te păzească pe tine*, potrivit textul după cel din Luca 4, 10.

La stihul 8, același codice are *acestei lumi* în loc *lunii*, iar cuvintele *și mărirea lor* tot din același text, le înlătură.

La stihul 9, codicele S₁ îmbogățește textul astfel: *Și a zis către dânsul: aceste împărății și mărirea lor ai văzut-o. Pe acestea ți le voi da ție dacă...*

La stihul 10, codicii N B C și alții au ἔπαυε (mergi, du-te, pleacă), pe când codicii C D și alții au: *mergi înapoia mea* (ἔπισω μου), iar codicele S₁ are numai *mergi înapoi*.

La stihul 11, codicii S₁, S₂ adaugă după cuvântul *diavolul*, cuvintele *șână la o vreme*, potrivit textul acesta după Sf. Luca 4, 13.

Acestea sunt deosebiri din bucata dela Sf. Matei. Cum se vede, deosebirile mai mari sunt numai la unele texte rătăcite, ca S₁, S₂, care au făcut împrumuturi, fie din celelalte evanghelii, ca să unifice textul, fie și din alte izvoare. Dacă e vorba însă de textele vechi și însemnate, cum sunt codicii N și B, nu găsim deosebiri mari care să ne puie în îndoială cum oare o fi textul primitiv. Vedem că acesta e pretutindenea la fel, cu oarecare scurtime în codicii cei mai vechi.

În bucata din evang. Marcu, nu ne mai oprim și înaintea lui *a fost*, care lipsește numai în B, din care pricină unii exegeți îl pun în paranteză. Dar ne oprim la stihul 10, unde codicele N și câțiva codici minusculi au un mic adaos. În loc de *Duhul pogorîndu-se peste dânsul*, ele au: *Duhul pogorîndu-se și rămânând* (καὶ μένον) *peste dânsul*. Faptul este însă o înfă-

țișare rătăcită, față de starea tuturor celorlalte texte în care aceste cuvinte (*și rămânând*) lipsesc. Pözl spune că textele care au acest adaos sunt înrâurire după evanghelia lui Ioan (1, 32), unde se găsesc aceste cuvinte.

Tot acolo, cuvintele *peste dânsul* se înfățișază cu o mică deosebire în texte. Unele au εἰς αὐτόν, altele, cum e în Textus Receptus, au ἐπ' αὐτόν. Dar înțelesul e unul și într'un text și în altul.

La stihul 11, cuvintele *a fost* (ἔγένετο) nu se găsesc în codicii N D, din care cauză au fost înlăturate de Tischendorf, iar de alții precum Westcott & Hort puse în paranteză. Dar ele se înțeleg, chiar dacă nuse puse.

Deci adăogarea lor nu trebuie privită ca o vătămare a textului.

La stihul 12, în textul nostru citim: *l-a scos pe dânsul duhul în pustie*. În codicii cei mai vechi însă citim acolo forma de prezent: *îl scoate* (ἐκθάλλει) *pe dânsul duhul în pustie*. Deci aceasta e forma cea mai bună.

La stihul 13, unele texte, între care cele mai multe latine, au: *și era acolo în pustie 40 de zile și 40 de nopți*. Dar textele grecești, după care urmează și la nostru, au numai *40 de zile*. Prin urmare forma din Vulcata e un adaos de mai târziu.

În bucata dela Sf. Luca, la stihul 22, unde în textul nostru citim: *tu ești Fiul meu cel iubit, întru carele bine am voit*, în alte texte, precum D, în multe manuscrise latinești, la Sfinții Părinți citim aceste cuvinte, cu un adaos din Psalmul 2, 7, în felul următor: *Tu ești Fiul meu cel iubit, eu astăzi te-am născut*. După cum spunea Pözl însă, aceste cuvinte au fost întrebuințate deeretici în chip abuziv și de aceea ele au fost înlăturate în veacul al 4-lea și înlocuite cu: *întru tine bine am voit*. Dar, adaugă el, după toată probabilitatea, ele au fost din capul locului în textul Sfântului Luca.

În bucata dela Sf. Luca, la stihul 22 găsim mai întâi deosebirea neînsemnată la cuvintele *ca un porumb*, că acel *ca* este dat în codicii N B D L prin ὡς, pe când alte texte au ὡσεὶ-ca și. De aici însă nu iese o deosebire de înțeles între un text și altul. Tot acolo, codicii N B D L nu au cuvântul *zicând* în rostirea *glas din cer s'a făcut zicând*. Aceasta din urmă poate fi un adaos explicativ sau o rotunjire a frazei sau o silință de a pune textul la nivel cu alte rostiri asemănătoare. Deci nici de aci nu putem găsi că ar fi între texte o deosebire de înțeles, ci mai degrabă o prindere mai deplină a înțelesului.

La stihul 1 din cap. 4, este o deosebire numai de gramatică dar care se poate băga-de-seamă numai în textul grecesc, nu în cel românesc. În codicii N B D L citim: ἐν τῇ ἐρήμῳ (în pustie) în codicii A și 13 minusculi citim εἰς τὴν ἐρήμον, din care însă nu urmează o deosebire de înțeles.

La stihul 2, Textus Receptus, de care ne ținem și noi, apoi A și cele 12 minuscule pomenite au cuvintele mai pe urmă (ὅστερον), dar care lipsește N B D L.

1) Citat după W. Allen, *A critical and exegetical Commentary on the Gospel according to S. Matthew*, ed. 2, Edinburgh 1907, p. 30.

IV.

TÂLCUIREA TEXTULUI

Matei 3, 13. Atunci a venit Iisus din Galileia la Iordan către Ioan ca să se boteze dela dânsul. 14. Iar Ioan îl oprea pe el, zicând: Eu am trebuință a mă boteza de tine, și tu vii la mine? 15. Și răspunzând Iisus, a zis către el: Lasă acum, că așa este cu cuviință nouă ca să plinim toată dreptatea. Atunci l-a lăsat pe el.

1. Intre ceice povestesc botezul, numai Sf. Matei aduce amănunte mai multe. Până încă a nu arăta săvârșirea lui, el ne arată ce s'a petrecut mai nainte. Sf. Marcu pune într'un singur stih că Iisus a venit la Iordan și că a fost botezat, iar Luca, asemenea, scrie despre botez ca despre ceva săvârșit. De aceia noi vom cerceta cele trei stihuri dintâi după Sf. Matei, fiindcă numai el ne dă unele amănunte, iar pe unul din ele (plecarea din Galileia) ni-l dă împreună cu Marcu.

2. Doi evangheliști, Sf. Matei și Marcu ne spun unde se afla Iisus în vremea când poporul a început a ferbe pentru arătarea Sfântului Ioan Botezătorul, Domnul Hristos se afla în Galileia, iar cu Marcu ne spune încă și mai mult, că era în Nazaret. Fără ca evanghelistul să ne-o spuie anume, aceasta ne dă a înțelege că Domnul Hristos și-a petrecut până atunci viața în îndeletniciri liniștite, care nu au întors privirile poporului în chip deosebit asupra Sa. El a trebuit să stea la lucrul obișnuit al vieții de toate zilele, în așteptarea pașnică a venirii lucrurilor pregătite de Dumnezeu, după care trebuia să iasă și El la lucrul Său în lume.

Această vreme venise acum. Înainte-Mergătorul ieșise la pustie, își începuse lucrul său, lumea începuse a se mișca, pregătirea sufletelor prin pocăință și prin setea așteptării celor ce au aveau să vie se făcea. Era clipa când și Domnul Hristos trebuia să pășească dela lucrul omenesc în casa tăcută și blândă din Nazaret, la lucrul cel dumnezeesc, frământat de acum înainte de multe zbuciumări și lupte. Un răstimp s'a încheiat; altul începe. Vremea mesianică se pregătește. Insuși Mesia se pregătește.

Domnul Hristos a trebuit să audă ce se petrece la Iordan. Acesta a fost pentru El semnalul. În sine zăcea puterea lucrării, numai cât aștepta clipa. Ioan vestea că ea a sosit. Domnul Hristos trebuia să se miște.

Sf. Matei ne spune: *atunci*, adică pe vremea când Sf. Ioan propoveduia la Iordan, a venit și Iisus acolo, iar Marcu spune, cu grai asemănător: *În zilele acelea a venit Iisus*. Va să zică amândoi evangheliștii pun arătarea Mântuitorului în strânsă legătură cu propoveduirea Sfântului Ioan. Pe când lucrarea unuia era în curs, atunci, în zilele acelea, a eșit și Domnul Hristos din liniștea vieții Sale, petrecute, fără zgomot, fără băgarea-de-seamă a oamenilor, numai în strânsa și nevăzuta Sa legătură cu Tatăl, în toată vremea dela anul 12 ai vieții Sale pe pământ, până la anul 30.

Și acum Mântuitorul călătorește... Ce trebuia să însemne călătoria aceasta! Un drum scurt, șerpuit dela Nazaret până la Iordan, care însă cuprindea, ca un izvor care nu va mai seca, toate drumurile spre propoveduire care aveau să se țese de acolo înainte pentru numele lui Hristos. Drumul acela este străbătut până în ziua de azi de toți acei care umblă pentru propoveduirea numelui Său, și fiindcă această propoveduire este fără sfârșit, până la capătul vremilor pământești, urmează că drumul deschis atunci de Hristos este firul care s'a desprins din lucrarea Sa și care se toarce cu râvnă și cu neobosire până în ziua de azi.

Fericită clipa când Domnul a săvârșit aceasta, când El a tras cărarea unei lucrări misionare prin care lumea avea să se plămădească cu un aluat cum ea nu mai avusese și altul nu va mai avea!

3. Dar de ce Domnul Hristos n'a început propoveduirea chiar din Galileia, căci doar, în cele ce au urmat, Galileia a fost ținutul său prea-iubit, în care s'au desfășurat cele mai multe din umbletele și lucrările Sale pentru propoveduire? De ce nevoie să se mai ducă în Iordan?

Evanghelistul Matei ne spune că El a venit din Galileia la Iordan „ca să se boteze”. Acest „ca să” arată ținta. Domnul Hristos a venit la Iordan, unde boteza Ioan, nu pentruca să-și înceapă lucrul Său, ci pentruca să se boteze.

Dar aici suntem cuprinși de și mai grele nedumeriri... Domnul Hristos să se boteze?... Dar pentru ce să se boteze? Oare botezul nu era mărturisirea păcatelor? Nu spune Sf. Matei ca oamenii veneau la Iordan și se botezau „mărturisindu-și păcatele lor“?

Ce păcat însă avea de mărturisit Fiul lui Dumnezeu, acel care era născut fără de păcat?

Aceasta este pricina pe care orice tâlcuire trebuie s'o limpezească mai nainte de a se apuca să lămurească ceva despre botezul Domnului.

Se înțelege că, luat în ființa Sa proprie, Mântuitorul nu avea ce ispăși. El nu avea păcate de mărturisit.

Ceiace însă trebuie avut în vedere este că Mântuitorul n'a venit în lume pentru Sine, ci pentru păcatele oamenilor. El lua asupra păcatele tuturor oamenilor, așa că Mântuitorul pășește în lume ca celce poartă asupra Sa păcatele oamenilor, pentru care avea să sufere și pe care trebuia să le spele prin lucrarea Sa ca Dumnezeu, din iubirea lui Dumnezeu către oameni. Insuși Ioan Botezătorul a spus: *Iată mielul lui Dumnezeu, care ridică păcatul lumii*. (Ioan I, 29). Dar cum ridică acest păcat? Il ridică luând însuși asupra Sa a starea omului păcătos și suferind, fără vină, pedeapsa pe care păcătosul ar fi trebuit s'o sufere, ca osândă pentru călcarea orânduiei lui Dumnezeu.

De aici urmează și înțelegerea pentru ce Iisus a venit să primească botezul. El nu primea botezul pentru propria Sa ființă, fiindcă nu avea nevoie de el, dar o primea pentru starea de păcat pe care o luase asupra Sa. Fiind întâișătorul întregului păcat al omenirii, se

duce să se boteze cași cum însuși ar fi păcătos, pentru că era în locul omului păcătos. El vine să ispășească păcatele altuia, și de aceea se botează, fiindcă poartă cu sine starea omului păcătos, fiind luată de bună voie asupra Sa. *Pe cel care n'a cunoscut păcat*, (Dumnezeu) *l-a făcut păcat pentru noi*, zice Sf. Apostol Pavel (2 Corinteni 5,21). Deci botezul a fost primit de Domnul Hristos pentru noi, nu pentru El. De aceea El nici nu a mărturisit vreun păcat la botez, pentru că nu avea ce mărturisi, ci s'a botezat fără nicio mărturisire.

Insuși Ioan Botezătorul a simțit că este nefiresc ca Iisus să se boteze, ba încă, cunoscându-și puținătatea sa față de Iisus, a mărturisit că nu Iisus are nevoie de botez, ci el, Ioan trebuie să se boteze de către Iisus. Iar răspunsul Domnului ne arată tocmai ceiace arătam noi aici. Când Ioan îl oprește și-i spune: *eu am trebuință să mă botez de tine, și tu vii la mine?* adică eu am păcate de mărturisit și vii la mine să te botezi tu, care n'ai nimic de mărturisit?... când îi spune aceasta, Iisus nu-i spune că are păcate de mărturisit, pentru că mai târziu singur a spus: *Cine din voi mă vedește pentru păcat?* (Ioan 8,46), ci grăiește: *lasă acum, că așa este cu cuviință nouă ca să plinim toată dreptatea*. Prin urmare, nu din punctul de vedere personal al trebuinței pentru Sine Iisus cere botezul, ci pentru ca să se împlinească toată dreptatea, adică să se îndeplinească o orânduială de lucruri care ține de niște socotințe care trec peste trebuința personală. Și Ioan a înțeles lucrul acesta și nu s'a mai împotrivit.

Mintea oricui numai decât trebuia să fie izbită de faptul acesta, că Iisus vine la botez fără a avea de ispășit o vină personală. De aceea toți tâlcuitorii se opresc la acest fapt și-l lămuresc pe larg. Astfel Kurtz se rostește: „Aici, la botez, Iisus se arată ca penitent; pe cruce, noi îl vom vedea plătind datoria cu care a binevoit să se încarce. Botezul și moartea sunt deci începutul și sfârșitul lucrării Sale de împăcare. Primind apa botezului, el arăta pornirea în care se afla de a purta și a ispăși sarcina neamului omenesc; prin botezul sângelui pe cruce, pornirea sa s'a prefăcut în faptă. Primirea botezului era, prin urmare, o primire formală a chemării mesianice“¹⁾ Sadler spune: „Botezul lui Iisus a fost, împreună cu moartea sa, cea mai mare pildă a supunerii sale către voința Tatălui. Căci în botez El s'a supus cu deplină știință, ca să fie socotit printre cei păcătoși, cași cum El însuși ar fi unul dintre ei și să primească semnul din afară al curățirii de lucrul rău și întinat în care El nu avea nicio parte“²⁾ Asemenea Manning spune: „Ioan Botezătorul stătea lângă râu, înconjurat de o mulțime de păcătoși, vameși și ticăloși, care-și mărturisiau păcatele lor. Bărbați și femei de toate firile, cei mai cunoscuți și mai lepădați netrebncii și necurați, se îngrămădeau la el cu „silă“, ca să fie spălați de necurațiile lor. Țara întregă părea mișcată, ca să predea pe păcătoșii ei la disciplina po-

căinței; cetatea întreagă își vărsa pe netrebncii ei cheflii spre noul și austerul cârmaci al pocăințelor. Era o faptă de umilire în fața obștii, ca să se alăture și El într'o asemenea mulțime, să se amestece cu ea, să se împărtășească din rușinea ei. Și în vremea aceea El era cunoscut numai ca „teslarul, fiul lui Iosif“. Nu săvârșise nicio minune, nu arătase semnele firii și chemării sale dumnezeiești. El era numai ca oricare al Israelit, și ca unul dintr'o mie de păcătoși a venit și a primit botezul păcătosului“¹⁾.

Acesta este rostul cel mai adânc al botezului lui Iisus. Ca orice fapt însă bogat în urmări și în cuprins, rostul lui nu a fost numai aceasta. Tâlcuitorii n'au încetat de a arăta și alte rosturi, precum:

1. Botezul trebuia să fie mijlocul prin care Iisus să fie vestit ca Mesia. Ioan botezătorul și arăta aceasta ca ținta cea mai de seamă a lucrării sale, căci zice el: *Pentru aceasta am venit eu cu apă botezând ca să se arate (Iisus) lui Israil* (Ioan 1,31). Va să zică botezul lui Iisus a fost mărturisirea în fața obștei că el e Mesia, și aceasta a fost arătată în însăș mărturisirea Treimii făcută la botez. — 2. Botezul a slujit pentru a arăta adâncă umilință a Fiului întrupat către voința Tatălui — *făcându-se ascultător până la moarte, ba până la moarte de cruce* (Filipeni 2,8) a spus Sf. Pavel. Această ascultare s'a arătat mai întâi la botez. Dacă El a venit în lume, după un plan mai de înainte întocmit, ca să împlinească *toată dreptatea*, era un lucru al acestei dreptăți ca El să se arate cu totul pătruns de urmărirea acestui plan. Botezul ne arată via imbrățișare a îndeplinirii lui. Deci este întreaga alipire a ființei Sale către cele mai înainte hotărâte. El este o supunere de treapta cea mai înaltă. — 3. Botezul lui Iisus mai este încă și arătarea voinței Sale de a întemeia El însuș un botez petru legea sa cea nouă. Având a hotărâ intrarea în împărăția Sa prin această lucrare, a voit însuși să treacă prin aceasta, pentru ca să fie începătorul botezului care, de acolo înainte, va ființa întru împărăția Sa. Și deși botezul primit dela Ioan era altul decât botezul creștinesc care avea să ființeze în viitor, dar botezul lui Iisus primit dela Ioan, n'a mai fost botez ca al tuturor păcătoșilor care veneau la Iordan, *una* pentru că, personal, Iisus nu avea nimic de ispășit, *al doilea*, pentru că la botezul Său, a fost și arătarea Treimii, cu Tatăl și cu Duhul Sfânt. Deci, pe lângă botez al pocăinței, care era botezul lui Ioan, fiindcă Iisus a pășit spre botez cu starea omului păcătos asupra Sa, dar acesta a mai fost și arătare a botezului celui nou, botezul cu Duhul, singurul care avea să mai ființeze pe viitor. — Iisus a voit ca, botezându-se cu apă, prin aceasta să sfințească apa și s'o pecetluiască pe viitor drept elementul prin care să se săvârșească botezul său. Aceasta ne-o spune Sf. Amvrosie, după cum citim în *Knabenbauer*: „Prin botezul său, Iisus oarecum a curățit și a consacrat apa, pentru că curățită prin trupul lui Hristos care n'a cu-

1) *Lehrbuch der heiligen Geschichte*, § 130, pag. 206, citat după Fillion și după Bisping.

2) *Gospel according to St. Matthew*. Londra 1910, pag. 35.

1) Citat după Sadler, tot acolo.

noscut păcatul, ca să aibă puterea botezului (Sf. Amvrosie).“¹⁾

4. Dacă Ioan Botezătorul se împotrivesc să boteze pe Iisus, este că el îl cunoștea. Și dacă cunoștința lui nu era cunoștința întreagă despre puterea lui Iisus, care se va arăta mai târziu prin faptele acestuia, dar totuși el a trebuit să afle dela mama sa Elisaveta despre minunile care au însoțit nașterea lui Iisus. Se înțelege, viața modestă dusă de Iisus în Nazaret n'a dat prilej ca să se cunoască ce va putea face El pe viitor. Dar Ioan a trebuit totuși să se aștepte la fapte mari din partea lui, pe temeiul celor petrecute la nașterea Sa. Deaceea vedem că el nici nu mai stă la îndoială, ci cum vede că Iisus vine către dânsul la botez, toată umilința lui se arată și zice împotrindu-se și umilindu-se: *eu am trebuință să fiu botezat de tine, și tu vii la mine!*... Pe toți primea Ioan la botez, numai două feluri de oameni nu primește: mai întâi pe farisei, iar acum vedem că nu-l lasă nici pe Iisus. Dar pentru pricină cu totul potrivnică: pe cei dintâi pentru că erau prea păcătoși și trebuiau mai întâi să facă vie pocăință, pe cel din urmă pentru că nu avea păcat.

Este de băgat în seamă în chip amănunțit răspunsul lui Iisus. Vedeți, Iisus nu zice ca Ioan: *am trebuință*, căci Ioan, ca orice om, se înțelege că avea trebuință, ci zice: *asa este cu cuviință*. Aceasta arată că, pentru Iisus, lucrul nu era o trebuință a firii Sale, ci făcea aceasta pentru altă socotință, pe care am văzut-o. Altul putea să aibă trebuință, însuși Ioan avea trebuință, pentru Iisus însă numai *se cuvine*, nu trebuie.

Dar se mai bagă-de-seamă că Iisus nu zice că i se cuvine Lui să îplinească toată dreptatea, ci *nouă*, adică și Ioan este legat de aceleași socotințe înalte, pentru că lucrul lui Dumnezeu să se îplinească. Și el este organ al lucrării lui Dumnezeu în lume, și de aceia Iisus îi pomenește de acest fapt, către care amândoi sunt dator și ținuți a-l îndeplini.

Ioan a înțeles foarte bine tot temeiul cuvântului Mântuitorului. De aceia el a și încetat orice împotrivire și evanghelistul spune că *l-a lăsat* pe Iisus, adică a primit să-L boteze. A înțeles că aici este vorba de altceva de cât de o curată iertare de păcate, este vorba de întocmirea nouă împărății, pentru care și el era chemat de a lucra, pregătind, și nu a mai avut niciun cuvânt de împotrivire.

5. Dar care era acea *dreptate* de care vorbea Iisus?

Dreptatea la Evrei era conformitatea cu legea evreiască. Omul drept era acel care îplinea toate poruncile lui Dumnezeu. Astfel citim despre Zaharia și Elisaveta că *erau amândoi drepti înaintea lui Dumnezeu, urmând întru toate poruncile și îndreptările Domnului fără prihană*. (Luca 1, 6). Nu despre această dreptate este vorba aici, adică de împlinirea vreunei porunci din legea evreiască cunoscută, prin

care să se capete conformitatea cu ea (aceasta ar fi fost dreptatea legală. Dacă ar fi fost vorba de aceasta, s'ar fi putut zice „trebuie“, fiindcă poruncile legii trebuiau îndeplinite. Dar zice „este cu cuviință“, adică ceiace este de făcut acum purcede din altă socotință decât cea poruncită în legea evreiască cunoscută. De aceia această socotință este cuprinsă în alt cuvânt decât în cel de *trebuie*. Atât Domnul Hristos, cât și Ioan Botezătorul erau organe ale unei noi orânduiri de lucruri. Pentru aceasta se cuvenea ca ei să facă ceiace se cerea, în vederea înființării stărei celei noi.

Matei, 3, 16. **Și botezându-se Iisus. îndată a eșit din apă; și iată, i s'au deschis lui cerurile și a văzut pe Duhul lui Dumnezeu pogorându-s ca un porumb și venind peste dânsul. 17. Și iată, glas din ceruri zicând: Acesta este Fiul meu cel iubit, întru carele am binevoit.**

Marcu 1, 10. **Și îndată, eșind din apă, a văzut cerurile deschise și Duhul ca un porumb pogorându-se peste dânsul. 11. Și glas a fost din ceruri: Tu ești Fiul meu cel iubit, întru care bine am voit.**

Luca 3, 21. **Și a fost, dacă s'a botezat tot norodul, și Iisus botezându-se și rugându-se, s'a deschis cerul. 22. Și s'a pogorit Duhul Sfânt cu chip trupesc, ca un porumb, peste dânsul; și glas din cer s'a făcut zicând: Tu ești Fiul meu cel iubit, întru tine bine am voit.**

1. Privind povestirea botezului Domnului în tustrei evangheliștii sinoptici, vedem că are la toți același cuprins, cu deosebiri numai în vorbire. Niciunul nu spune cum s'a făcut botezul, ci toți îl privesc ca săvârșit și îndată încep a vorbi despre ce s'a petrecut îndată după botez: arătarea Treimii. Matei și Marcu spun că Iisus a eșit din apă. Luca spune că Iisus se ruga pe când se boteza, și îndată după aceasta s'a deschis cerul (cerurile lui Matei și Marcu).

Cel întâi lucru de care trebuie să ne întrebăm acum este: În ce se cuprindea botezul? Știm de mai nainte că se făcea prin cufundare. Dacă în cazul lui Iisus nu ni se spune cum s'a săvârșit, ci evangheliștii îl iau ca ceva îndeplinit și încep a scrie despre ce a fost pe urmă, vedem însă că și acesta a trebuit să se facă tot prin cufundare, fiindcă și Sf. Matei și Sf. Marcu ne spun că Iisus a eșit din apă. Acest fapt dă cu totul dreptate practicei Bisericii Ortodoxe care până în ziua de acum, săvârșește botezul în același chip cum se săvârșia în vechime. Numai Biserica Romei, abătută în altele, s'a abătut și dela această practică a botezului.

Iniși scriitorii ei mărturisesc că botezul din vremea Mântuitorului se făcea în felul cum se făcea și azi în Biserica noastră a Răsăritului. Astfel însemnatul tâlcuitor de azi *Lagrange* spune că după tratatul evreiesc *Gherim*, prozelitul era adus la casa spălării, era cutundat în apă până la mijoc. „Tot așa a fost și cu botezul creștinesc, și poate tot prin aceasta și botezul lui Ioan

1) *Evangelium secundum Lucam* ed. 2, Paris 1905, pag. 171.

s'a deosebit de o obișnuită baie de curățire, înnoită foarte des. Nu se poate spune nimic precis și nu e nevoie să socotim că Botezătorul ar fi turnat apă pe capul celui botezat¹⁾. De asemenea, *Père Didon* spune că Iisus a fost cufundat (*plongé*) în apa Iordanului²⁾. Deci botezul lui Iisus a fost botezul al cărui chip de atunci Biserica Răsăritului îl păstrează cu sfințenie până în ziua de azi, iar botezul prin stropire este un chip care nu înfățișează actul săvârșit atunci. Dacă pe unele icoane vedem pe Botezătorul turnând apă pe capul lui Iisus, aceasta nu răspunde felului cum se făcea botezul și este mai mult înrâurire străină de felul cum s'a făcut botezul din vechi. Chiar Lagrange am văzut că spune mai sus că „nu e nevoie să socotim că Botezătorul ar fi turnat apă pe capul celui botezat“.

2. Dar unde s'a făcut botezul lui Iisus? Înaintea tuturor celor de față?

Godet combate părerea lui *Meyer*, care socotea că s'a făcut în fața unei mari mulțimi, de oarece Sf. Luca pune botezul lui Iisus strâns alătura de botezul mulțimii. El spune: „mai probabil că Iisus a ales o clipă în care se putea găsi singur sau aproape singur cu Botezătorul. Ceiace întărește aceasta este că Ioan a zis mai târziu poporului: În mijlocul vostru stă acela pe care voi nu-l știți: acela este care...“ (Ioan 1, 26). Ioan îl cunoaște, dar nu poporul³⁾.

Impresiunea noastră este că mai degrabă Ioan era singur cu Iisus și poate numai cu puțini privitori. Poporul nu cunoștea pe Iisus, numai din pricină că cei care au mai putut fi de față erau puțini. Dar ne putem învoi cu părerea că acești puțini au fost de față, fiindcă mărturia Treimii era o mărturie pentru starea de Mesia a lui Iisus și care era introdusă anume pentru slujirea poporului. De aceia e de primit părerea că și alți câțiva au putut fi marturii acestui botez, împodobit cu atât de neobișnuite mărturisiri de sus.

Iisus tocmai trebuia să-și arate venirea lângă poporul pe care avea a-l sluji. După cum spune *Godet*, botezul lui Ioan era ridicarea steagului pentru inaugurarea împărăției mesianice. Iisus care se alăturase oamenilor, luând trup omenesc și care intrase în tovărășia lor prin primirea tăierii-împrejur, și mai mult se apropia de ei prin primirea botezului, care stârnise până acum o așa de mare mișcare în popor. Deci Iisus trebuia să fie alătura de popor și în această împrejurare și acest popor, prin oricât de puțini din ai săi, a putut a fi martur la mărturisirea lui Iisus cu Mesia.

3. Luca este singurul evanghelist care ne spune că Iisus se ruga în clipa când se afla în apă la botez. După cum spune *Godet*, „acest amănunt dă dezvoltărilor supranaturale care au să urmeze caracterul particular de ascultare a unei rugăciuni. Când Iisus va spune mai târziu: „Celce caută găsește...“ (XI,10), înțelegem

1) *Evangelie selon Saint Marc*. Paris 1911, pap. 8.

2) *Jésus-Christ*, vol. I, Paris 1891, pag. 151.

3) Op. cit., pag. 256.

din ce experiență personală este scoasă această învățatură. În această clipă, el a căutat și a găsit; a cerut și a primit; a bătut la ușă și i s'a deschis.

„Această rugăciune nu era un suspin curat personal. Ea era organul aspirațiunii adevăratului Israil. Ea își găsisse încă de mai nainte rostirea ei în suspinul lui Isaia (64,1): *Oh! dacă ai deschide cerul și te-ai pogorâ!*¹⁾ Era suspinul omenirii întregi, care, asemenea unui pământ uscat, avea sete de ploaia cerului. Deci nu numai pentru Iisus, ci încă și pentru omenire s'a dat răspuns rugăciunii Domnului“.

Acest înțeles dă *Godet* rugăciunii Domnului, dar nu e singurul. *Knabenbauer* spune că El își mărturisea cu supunere către Tatăl primirea sarcinei pe care o însemna botezul, adică starea omului păcătos și pe aceasta o recomanda ocrotirii Tatălui²⁾.

4. Ceiace a urmat a fost împlinirea rugăciunii, prin care Treimea a vestit lumii despre starea de Mesia a lui Iisus. Toate actele vieții lui Iisus, deci și botezul, n'au fost pentru El, ci făceau parte din planul lui Dumnezeu pentru lume. Intru cât Domnul Hristos se gătea acum să înceapă lucrul Său obștesc pentru mântuirea omului, Dumnezeu mărturisește însușirea aceasta a lui Iisus în chip măreț și uimitor, cu prilejul acestui botez.

Evangheliile spun că s'au deschis cerurile sau cerul. Nouă ne este greu să spunem ce a putut fi această deschidere a cerurilor. Fără îndoială, a trebuit să fie un act căruia să i se dea o numire, dar numirea aceasta nu poate răspunde cum trebuie stării care a fost. E numai o încercare de a spune că a fost ceva deosebit.

Noi nu ne putem înfățișa ce a fost aceia deschiderea cerurilor, fiindcă știm că văzduhul e tot deschis, și ceiace numim cer e numai învelișul de aer care încunjură planeta noastră. A trebuit să fie însă un fenomen deosebit, ca intrarea unei lumini mari și scoborârea ei din văzduh peste locul botezului, așa încât să se pară vederii ca înlăturarea unui spațiu din bolta albastră și venirea în locul lui a unei străluciri ne mai văzute.

Acest fenomen a fost însoțit de altele două: 1 scoborârea Duhului Sfânt ca un porumb și plutirea lui în văzduh peste chipul Domnului care eșea din apa botezului, și 2. auzirea unui glas din cer: care rostea, în auzul tuturor, asupra Mântuitorului cine era El, numindu-L Fiul Său cel iubit.

Mulți tâlcuitori din vremea mai nouă nu vor să vadă în aceste arătări decât vedenii care au putut fi prinse numai de ochiul lăuntric al celui botezat, dar nu și fenomene fizice care s'au și petrecut în lumea lucrurilor. Cu toate acestea *Godet* spune cu dreptate că cel puțin încă unul le-a mai văzut, afară de Iisus, anume Ioan Botezătorul, pentru că el spune că a văzut (Ioan

1) Citațiunea din Isaia e făcută după textul evreiesc, fiindcă după Septuaginta e mai ștearsă și mai puțin expresivă. Acolo este numai: *De vei deschide cerul, se vor cutremura munții*. Biblia noastră merge după Septuaginta.

2) Op. cit., pag. 170—171.

1,32). Dar acest *a văzut*, nu se poate înțelege că numai el a văzut, ci că ceiace a fost, a văzut cu adevărat. Dacă ceiace a văzut Iisus, a văzut și Ioan, nu se poate numi aceasta o vedenie, fiindcă astfel de acte sunt foarte personale și nu se poate ca ce vede unul să vadă asemenea și cellalt.

Bisping spune și el cu dreptate că nu putem mărgini actul care a fost chiar numai la Iisus și la Ioan, pentru că „Hristos tocmai la intrarea în slujba sa învățătoarească trebuia să fie înfățișat ca Mesia, ca Proorocul desăvârșit *înaintea lumii întregi*; și apoi Luca 3,22 spune hotărât ca Duhul Sfânt s'a pogorât în chip trupesc (σωματικῶ εἶδει), ca un porumb, deci ușor de văzut și pentru ochiul trupesc“.

Glasul care s'au auzit din cer a fost glasul Tatălui rostit asupra lui Iisus, pentru că-L numește Fiu: *acesta este Fiul meu cel iubit*. Ba încă Marcu și Luca spun mai hotărât că aceste cuvinte au sunat încă și mai deadreptul: *tu ești Fiul meu cel iubit*.

Aceste cuvinte mărturisesc pe Iisus ca pe Mesia, fiindcă Mesia era socotit la Evrei Fiul lui Dumnezeu în treapta cea mai înaltă. Deci nu fiu al lui Dumnezeu în înțeles lăaturalnic, cum se numesc oamenii, ci așa cum citim în Psalmul 2, 7: *Fiul meu ești tu, eu astăzi te-am născut*.

Knabenbauer spune că rostirea de *cel iubit* pune pe Iisus într'o stare cu totul deosebită de alți fii și de aceia prin ea trebuie să înțelegem pe Mesia. Este mărturisirea Tatălui pentru singurul Său Fiu, căci numirea aceasta de *cel iubit* este felul în care Septuaginta traduce cuvântul evreiesc *iahid*, care înseamnă *unic, cel unul născut*¹⁾. Aceasta se poate băga-de-seamă în mai multe locuri din Sf. Scriptură. (Facerea 22, 3; 12, 19; Ieremia 5, 26; Amos 8, 10; Zaharia 12, 10; Proverbe 4, 3), și el citează locuri din literatura clasică grecească, unde cuvântul *cel iubit* înseamnă *cel singur născut*. Deci, după uzul vorbirii, înțelegem că această numire îl arată pe Iisus ca singurul Fiu autentic al Tatălui ceresc, față de alți fii care numai într'un înțeles lăaturalnic pot fi numiți astfel, cum sunt toți oamenii.

Din acestea înțelegem că glasul din cer este acela care vestește chemarea în care se află Iisus. „Prin glasul dumnezeesc, Iisus trebuia proclamat solemn ca Mesia înaintea lumii întregi. Mesia însă este arătat ca Fiul lui Dumnezeu după Psalmul 2, 7 (vezi și Isaia 42, 1). Totuși aceasta nu înlătură însemnarea metafizică mai înaltă a rostirii acestuia ca arătare despre Fiul născut din veșnicie din esența Tatălui. A fost potrivit ca la botezul lui Iisus, întâia oară să se scoată la iveală cu limpezime taina Treimii dumnezeiești, a cărei limpede mărturisire trebuia să ajungă temelia botezului creștinesc“ (*Bisping*).

5. Cuvintele *întru care bine am voit* nu au înțeles limpede pe românește. De oarece însă cuvântul grecesc

εὐδοκία, care se găsește în rădăcina cuvântului dat pe românește cu *bine am voit* sau *am binevoit* înseamnă mulțămire, plăcere, cuvintele *întru care bine am voit* înseamnă: în care mi-am aflat eu mulțămirea mea cea mai vie. Deci *Fiul meu cel iubit întru care bine am voit* înseamnă: Fiul pentru care eu simt cea mai mare mulțămire. Tatăl își mărturisește bucuria pe care o simte ca privire la persoana Fiului Său. Acestea adaugă mai multă deplinătate la cuvintele de mai sus: *Fiul meu cel iubit* și arată despre Iisus starea întreagă a ființei Sale, ca având sarcina de Mesia înaintea oamenilor și fiind totodată și Fiul Tatălui în ființa necuprinsă de minte a Sfintei Treimi.

Dacă aci găsim forma de trecut: *în care bine am voit*, este pentru a se arăta „o mulțămire absolută, veșnică, și care nu încetează niciodată“ (*Fillion*).

6. Dar de ce Duhul Sfânt se arată *în chip de porumb*?

Pentru că, „după simbolica firii din Sf. Scriptură, porumbul este chipul curăției, limpezimii și simplității. Duhul Sfânt a venit, deci, în chip de porumb pentru a arăta că în Iisus este plinătatea curăției și a limpezimii, că el este astfel adevăratul curățitor al omenirii. Poate că în aceasta zace însă și o arătare spre locul din cartea Facerii 1, 2, adică, după cum la *cea dintâi* zidire a lumii Duhul lui Dumnezeu plutea (*merahfet*) peste ape, și după cum credeau rabinii (tratatul din Talmud *Haghika* 2) că el plutea în chipul unui porumb peste apele primitive, tot așa aici, la *a doua* zidire a lumii el plutea peste Iisus“ (*Bisping*).

Deci avem aci două puncte de vedere: 1. că porumbul este chipul curăției, al sfințeniei, al dulceței, și el era prin aceasta icoana prin care cel mai bine se puteau arăta însușirile lui Iisus: 2. se credea că și la întâia facere a lumii Duhul Sfânt a plutit peste ape tot în chipul unui porumb.

Ideia de curăție pe care o simțim, când ne gândim la porumb, a fost foarte izbitoare, și de aceia ea a fost aleasă de mulți tâlcuitori pentru a lămuri de ce Duhul Sfânt s'a arătat în acest chip. *Bernard de Clairvaux* spune că, după cum între dobitoace cel mai curat el mielul, din care pricină și este numit Iisus mielul lui Dumnezeu, tot așa între păsări cea mai nevinovat este porumbul¹⁾. Sf. *Ioan Gură de Aur* ne spune că porumbul ni s'a arătat la potop ca vestitor al păcii venite asupra pământului, când a adus ramura de măslin. Tot așa cum, la botez, un porumb ne arată pe Mântuitorul nostru²⁾.

7. Prin arătarea Duhului Sfânt la botez, s'au îndeplinit mai multe proorocii. Isaia a spus (11, 2): *Și va odihni peste dânsul Duhul lui Dumnezeu, Duhul înțelepciunii și al înțelegerii, Duhul sfatului și al puterii, Duhul cunoștinței și a bunei credințe*. Asemenea tot Isaia, mai la vale (61, 1): *Duhul Domnului peste mine, pentru aceia m'a uns pe mine bine a vesti să-*

1. Wellhausen spune că în V. Test. nu e mare deosebire între *iubit* și *unic*. Citat după Lagrange, op. cit., pag. 9.

1) *Sermo I de Epiphania*, citat după Fillion, Op. cit. p. 78.
2) Omilia despre Potop, citat după Fillion, tot acolo.

racilor, m'a trimes a vindeca pe cei zdrobiți la inimă, a propoveduit robilor iertare și orbilor vedere.

Deci venirea Duhului era ca o ungere și se știe că ungerea se întrebuinta la Evrei pentru așezarea în slujbele cele mari, în cea de rege sau în arhierie. După cum ne spune tâlcuitorul englez *Caffin*, botezul a fost cel dintâi act al consacrării lui Iisus către slujirea sa arhierască. Moisi, când a luat pe Aron și pe fiii săi, i-a dus la ușa cortului mărturiei și acolo i-a spălat mai întâi cu apă (botezul). Apoi a urmat botezul ungerii, căci Moisi a turnat unt-de-lemn pe capul lui, ca să-l sfințească pe el. După aceea a luat din sângele unui berbec junghiat și a uns cu ele marginea urechei drepte a lui Aron, și vârful mâinii drepte și al piciorului drept. Iisus este antitipul lui Aron, așa că în El se îndeplinesc aceste trei acte. Ioan l-a botezat cu apă, iar Duhul, prin arătarea sa la botez, L-a uns, fiindcă Isaia vorbește de ungerea Duhului asupra lui Mesia. Botezul sângelui s'a făcut pe Golgota¹⁾.

Iată cum se însoțesc toate aceste acte pentru a ne da întreaga chemare și investire a Domnului Hristos ca Mesia, ca Fiul al Treimii Tatălui în Treime și ca arhieru.

8. Privind acum peste întreaga desfășurare a botezului, găsim potrivit să dăm aici frumoasele cugetări pe care le dă *Sadler* cu această împrejurare“.

„Dumnezeu a cinstit într'un chip minunat fapta de umilire a Fiului Său. El a făcut din aceasta clipa când, prin pogorârea Sfântului Duh, slujirea lui a fost inaugurată ca slujbă a lui „Mesia“. Deși plin de Duhul Sfânt din însuș pântecel mamei Sale, El a fost uns cu dânsul la botez în chip măreț, așa că, de aci înainte, el să fie Proorocul și preotul poporului Său. În această vreme, s'a făcut arătarea celor trei persoane ale Sfintei Treimi în slujba lor deosebită de iubire, într'un chip cum n'a fost mai nainte. Tatăl proclamându-și propria Sa însușire de tată și recunoscând și mărturisind pentru Fiul Său întrupat, în mijlocul tuturor împrejurărilor de umilință de care el a fost încurajat, și Duhul Sfânt, ca Duh cu to'ul nevăzut, totuși luând asupra sa un chip văzut, așa ca să poată fi văzut pogorându-se personal asupra aceluia pe care Dumnezeu îl mărturisise ca Fiul Său. După această cinste așternută peste umilința veșnicului Său Fiul, pare puțin lucru să spunem că într'însa și printr'însa. „El a sfințit apa spre mistica întrebuintare ca să spele de păcat“. Dacă o asemenea cinste a fost turnată asupra botezului săvârșit de o slugă a lui Dumnezeu (Ioan), cu câtă închinare trebuie să privim spre botezul poruncit de Invățătorul! Cât de mult trebuie să credem într'însul, să-l mărturisim și să ținem sus locul lui în împărăția darului, dămnezeasca lui făptură! Aceasta este încheerea unuia nu mai mic decât învățătorul care este Fer. Augustin: „Nu pentru alt scop a fost dată lui

Ioan slujba de a boteza, ci pentruca Domnul nostru, care i-a dat-o lui, el însuș desprețuind a primi botezul dela un servitor, să poată recomanda calea umilinței și să vestească apoi nouă cât de mult trebuie prețuit propriul Său botez“¹⁾

Matei 4, 1. Atunci a fost dus Iisus în pustie de Duhul, ca să se ispitească de diavolul.

Marcu 1 12. Și îndată l-a scos pe dânsul duhul în pustie.

Luca 4, 1. Iar Iisus, plin de Duhul Sfânt, s'a întors dela Iordan și s'a dus de Duhul în pustie.

Tustrei evangheliștii sinoptici, îndată după botezul Domnului, pun ducerea Sa în pustie. Aceasta înseamnă că, în propoveduirea creștinească, era un tapt foarte bine știut și pătruns în mintea credincioșilor că Mântuitorul a fost ispitit de diavolul.

Dar faptul a acesta fost supus la multe tâlcuiri și până în ziua de azi, părerile nu sunt unite, în ce se cuprinde faptul acesta. Dintre cei vechi, Sf. Ciprian credea că diavolul nu s'a înfățișat înaintea Mântuitorului în chip văzut și așa ca să poată fi cuprins de simțuri, ci el s'a înfățișat numai într'o vedenie închipuită. Iisus a fost dus pe acoperișul bisericii și în munte, numai în închipuire, iar nu în chip trupesc.

Dintre cei mai noi, unii, precum *Schleiermacher*, *Bleek* văd în această povestire numai o parabolă izvodită de Iisus sau de careva din ucenicii lui, pentru a învăța pe credincioși să se ferească de părerile greșite, care se nutreau despre ființa lui Mesia. Alții, precum *Meyer*, văd în acest fapt numai o poveste ticluită pentru a rosti prin ea, în chip ideal, biruința lui Iisus asupra puterilor rele și a uneltirilor diavolului. Deci, nu vor să vadă în ea un fapt adevărat, petrecut aieva înaintea ochilor.

Nu trebuie să ne mirăm pentru ce ne face această tăgăduire. Ea stă în legătură cu tăgăduirea ființei diavolului. Căci, cine crede că diavolul este, precum învăță Sf. Scriptură, o făptură cu puterea ei de uneltire, nu mai are nicio greutate de a vedea în cele povestite de evangheliști, un fapt ca toate faptele. Deci, nu în aceasta credinciosul va vedea vreo greutate de a crede în adevărul acestui fapt. Cei cari nu cred însă, firește, că au să scoată toate pricinile pentru a arăta de ce aceasta nu s'a putut întâmpla.

Vorba este însă, dacă și textele ne dau slobozenie pentru a lua întreaga povestire, numai ca o parabolă. Aceasta, însă nu se poate, pentrucă, dintre evangheliști, Sf. Marcu spune că Mântuitorul era la pustie petrecând *cu fiarele*. Aceasta arată că, în adevăr, Mântuitorul a petrecut în pustie după botezul Său, deci pustia nu se mai poate lua într'un înțeles impropriu, ca stare a sufletului când se socotește părăsit de Dumnezeu. După cum se spune, că Mântuitorul a simțit această stare pe cruce, când a strigat: *Dumnezeul meu, Dumnezeul meu, de ce mai lăsat*, asemenea se spune că și aici că ar fi

1) Rev. A. Luky Williams & Rev. B. C. Caffin, *St. Matthew in The Pulpit Commentary*, Londra 1907, pag. 97.

1) Op. cit., pag. 36.

vorba de aceeași stare de suflet, deși nu se poate înțelege, pentru că Mântuitorul s'ar fi simțit astfel după marea mărturisire de la botez. La aceasta nu ajută să se spuie că, nu rare ori se întâmplă ca, după o stare de mulțămire, vine o stare de copleșire și de îndoială, fiindcă Mântuitorul n'a fost ființa care a fost străbătută vreodată de astfel de îndoieli, cum sunt străbătuți ceilalți oameni.

O asemenea părere ar presupune că în Mântuitorul puteau veni slăbiciuni, chiar dinăuntru ființei Sale. Și aceasta, însă, este numai o părere a necredinței, care vede pe Mântuitorul frământat de toate scăzămintele omenești, ca pe oricare dintre noi. În orice caz, însă, ispita a fost din afară, chiar după socotința acelor care văd în ispită numai o înrăurire sufletească, fără a fi cuprinsă în lucruri supuse simțurilor.

Greutatea este aiurea, și ea este nu numai pentru necredincios, ci și pentru cel credincios, anume: de ce a fost nevoie ca Mântuitorul să fie ispitit de diavolul? Căci, însuși evanghelistul Matei spune că, a fost dus de Duhul în pustie, ca să fie ispitit de diavolul, iar ceilalți doi evangheliști, deasemenea spun că Duhul L-a dus la pustie. Va să zică, același Duh care, puțin mai înainte, s'a arătat la botez, acum îl duce în pustie...

Care era trebuința acestui fapt?

Trebuie să ne gândim că omul căzuse odată în fața ispitei diavolului, prin Adam. Iisus Hristos era însă acum cel ce ridica omenirea la menirea ei cea veche pe care o avea de la Dumnezeu. Chemarea Sa era de a sfârâma piedecile și a deschide drumul acestei omeniri căzute spre chemarea ei măreață. Piedeca însă era diavolul, care lucrează asupra omului în fel-de-fel de chipuri, pentru a-l abate din calea sa și a-l face să-și aleagă dumnezei mincinoși, să-și caute plăcerea sa, nu în adevăratul Dumnezeu, ci în poftă care au pentru el însemnătatea de adevărați dumnezei. De aceea, Mântuitorul trebuia să înceapă cu înfrângerea acestei puteri care apăsă peste tot lungul răstimp al Vechiului Testament.

Aceasta se și întâmplă în actul ispitei. Dacă întâiul Adam a fost înfrânt de uneltirea diavolului, al doilea

Adam, care este Iisus Hristos, trebuie să-și înceapă chemarea Sa de Mesia, sfărâmand puterea diavolului.

Iată care este rostul teologic al ispitei și pentru că ea nu putea fi numai o curată închipuire. Dacă ne mirăm că Mântuitorul a putut fi ispitit, trebuie să ne gândim iarăși că, aici El este în chemarea Sa, de a sluji pe omul căzut, ca Mesia care trebuie să-l mântuie. Luând locul omului și ducând slujirea aceasta în însușirea de înfățișător al omenirii, El trebuie să biruie pe diavolul, pentru că, dacă omul a căzut prin diavolul, tot omul trebuie să-l biruie prin Hristos. De aceea și el a fost supus ispitei, cum spune Sf. Pavel.

N'avem arhieru care să nu poată pătimi împreună pentru neputințele noastre, ci ispitit întru toate, după asemănare, fără de păcat. (Evrei 6,15). ?

Saldler spune în această privință:

„Era cu totul de trebuință pentru rescumpărarea neamului omenesc, ca al doilea Adam să se supuie pentru a fi ispitit. El a venit pentru ca să răstoarne urmările căderii întâiului Adam și El trebuie să arate că nu este părtaș la această cădere, dar că și El ia parte la firea lui Adam, fire supusă ispitei. Și, El trebuie să fie ispitit, pentru ca să se suie la starea cea mai înaltă de preot și mijlocitor, încât, noi să putem avea un „arhieru care întru toate a fost ispitit ca unul din noi“ și așa, „să poată pătimi împreună cu neputințele noastre“.

Dacă noi, cu toții, am păcătuit în Adam și am căzut împreună cu el, urmează că acum Hristos, luând firea noastră și biruind pe diavol, în același chip, noi, oamenii biruim pe diavolul și ne suim iar la starea pe care am avut-o dintru început, pe calea pe care Domnul Hristos ne-a deschis-o. De aceea acum toți prin Hristos trebuie să biruim pe diavolul și, fără îndoială, toți ceice se unesc cu Dânsul îl biruie deplin.

Infrângerea diavolului a fost cea dintâi faptă din lucrarea de mântuire a Domnului. Asta înseamnă că, îndată după botez, Mântuitorul și-a și început lucrul Său.

Urmează acum să vedem și în parte amănuntele ispitirii.

Arhim. SCRIBAN

In chestiunea învățământului religios în școala secundară (Cu ocazia proiectului reformei școlare)

Statul nostru, după împreunarea tuturor păminturilor românești, suferă vizibil, un moment critic. Viața contemporană a scos la iveală mai multe întrebări principale, care, în vederea însemnătății rezultatelor sale, la care poate să-i aducă o deslegare, necesită o atitudine serioasă. În rândul acestor chestiuni, locul însemnat îl ocupă reforma școlară, proiectată de minister și strâns legată cu ea, chestiunea învățământului religios în școala noastră secundară. Chestiunea se prezintă destul de însemnată, deoarece ma-

joritatea, (aproape 75 %), din ceice termină școala secundară, se mărginesc la studiul căpătat în ea, intră deadreptul în viață, formând prin sine cadrele muncitorilor inteligenți, de mână mijlocie, și lucrează pe toate terenurile: cel al statului și cel social.

Statul, interesat ca această școală să dea cât mai multe persoane, cu o rezervă determinată de știință, convingeri și păreri, se grăbește cu reforma acestei școli și este o bază îndestulătoare de a ne teme că, religiunii, ca unui

obiect de studiu în sistemul învățământului secundar, nu-i va fi lăsat locul natural și în întregime meritat, care trebuie să-i aparțină.

Nu ne vom ocupa aici de marele rol istoric, care totdeauna l-a jucat religia în istoria poporului românesc, care era drept una din verigele lui împreunătoare și îi dădu lui puteri să se lupte cu numeroșii dușmani. Aceasta este o axiomă istorică cunoscută tuturor, pe care nimeni n'o poate tăgădui.

Având în vedere, probabil, acest merit istoric al bisericii, persoanele nehotărâte să susțină cu temei interesele învățământului religios, se rușinează, încă, a ridica vorba despre completa înlăturare a religiei din programul obiectelor de învățământ secundar și din toate puterile, caută în proiectele sale, să dea acestui obiect de studiu o situațiune cât mai modestă, în cari condiții, ea nu poate avea în măsură deplină efectul său binefăcător asupra personalității, celui ce o învață, asupra formulării convingerilor lui, asupra educației lui morale, ceea ce are în viața lui viitoare o însemnătate mult mai mare decât o simplă dobândire a unei sume oarecare de științe profane, laice.

În asemenea cazuri, unii din reformatorii școlari, contemporani, în susținerea părerilor lor, s'au obișnuit să ia exemplul apusului luminat.

Privitor la aceasta, noi trebuie să observăm că țările principale ale Europei: Anglia și Germania, fac invers, întărind în timpul din urmă elementul religios în școală. Așa, la Nemți, începând cu anul 1911, în orașul Iena există o uniune deosebită, care are de scop, să generalizeze învățământul religios, care trebuie să se orienteze mai întâi de toate din punctele de vedere pedagogic și psihologic.

Chiar în America, unde e greu să stabilești echilibrul între mulțimea de confesiuni și acolo școala rămâne îndrumătorul în viața creștinească. Încă din anul 1647, acolo s'a decretat o lege despre obligativitatea învățământului religios. Nu așa de mult, unul dintre remarcabilii oameni de stat americani, conducător al învățământului popular în America, la finele secolului trecut, spunea că scopul înalt al educației se cuprinde nu în câștigarea avantajelor egoiste, ci, în ajungerea omului la putința de a îndeplini obligațiunile, puse asupra lui, de locul lui în univers, în relațiunile față de Dumnezeu și față de aproapele.

Școala, după cuvintele lui Hristos, este o instituție ajutătoare, zidită pentru întărirea a patru principii fundamentale ale civilizației, familiei, societății, Statului și Bisericii.

Vestitul psiholog francez, *Ribot*, în lucrarea sa «Psihologia simțului», spune: niciun om normal, ce trăiește în societate, nu poate fi străin

ideilor religioase, nu poate să tăgăduiască existența lor, însemnătatea lor.

După încheerea lui *Lay*, unul din cei mai vestiți pedagogi noi, pedagogia nici odată nu trebuie să înlătore învățământul religios din școală, pentru că, religia este o mare funcție socială, și concepțiunile religioase aduc interesele omenești la unitate, dau liniște sufletului și nasc moralitatea, bărbăția.

Chiar *Guyau* cugetătorul francez, vrăjmaș, în principiu, al credinței religioase, care a exprimat părerea sa asupra religiei ca despre un lucru vremelnice în curtea sa «Necredința viitorului», nu neagă tolosul predării religiei în timpul de azi. El spune: «noi nu vedem cauza de a scoate religia din învățământul contemporan, pentru că ea, în situația prezentă a minții omenești, are însemnătatea sa moralizatoare».

E drept că partizanii direcțiunilor noi în pedagogie nu neagă însemnătatea religiei în actul educației morale, se ridică însă împotriva așa zisei predări dogmatice a religiei, care duce la mecanicism și verbalism, cere dela copii multă putere, provoacă dispreț, împietrește simțul religios și-i depărtează dela religie.

Însă aici se admite acea greșeală de fond că, pe temeiul formei exterioare de predare, se trage încheiere despre răul predării dogmelor religioase, cu alte cuvinte, neajunsurile le mută la conținut. În cazul acesta, ni se arată că noi scăpăm din vedere acel lucru că religia fără dogme este cu neputință.

Religia nu este numai o liberă manifestare a simțului intern al omului. Ea are nu numai adevărul subiectiv, ci și cel obiectiv.

Nu putem nega că religia nu poate fi transformată într'un simplu obiect de predare, în știință pentru știință, ci asemenea nu ne putem asigura că ignoranța părții dogmatice, știință insuficientă a adevărilor religioase, nu va duce la misticism și la completa destrăbălare a simțului intern și la pierderea legăturii trebuincioase între membrii societății religioase.

După acestea toate, pe noi mult ne surprinde faptul că, în timpul de astăzi, care deja a arătat roadele educației fără religie în felurite țări, în cercurile conducătoare, chemate să reformeze școala noastră, există o direcție, vizibil dușmană a interesului învățământului religios. Nu o putem defini altfel decât această direcție, decât dușmănoasă, care, la compunerea programului nou pentru predarea religiei în școlile secundare, e obligată să ia drept model actualul program oficial, simțitor deosebit de cele din provinciile unite, ceea ce face, prin micul număr de lecții săptămânale, ca religia să nu fie pusă la înălțimea ei și să nu se producă acel efect binevoitor al ei, pe care îl așteaptă societatea noastră de la spiritul său.

O simplă comparație a două programe, scoate la iveală preferința uneia și insuficiența alteia. Ca exemplu, vom aduce două deosebiri mari, cari simțitor izbesc ochii celui ce se interesează de chestiunea aceasta.

Mai întâiu, în programul oficial, aproape complet lipsește capitolul pentru studiul divin, căruia, în programele provinciilor unite i se dădea un loc de sine stătător și el se studia într'o anumită clasă. Căci nu putem să numim studiu al serviciului divin, acele informațiuni în fragmente, care, în programul oficial, fac parte din cursul clasei a VI ca adaos și să-l studiem în 5-6 lecții. E rușine să recunoaștem tristul adevăr că tânărul inteligent, care termină școala secundară, n'are credință, nu cu amănuntele, ci cu principala slujbă bisericească, cu Leturghia, pentru explicarea căreia, în manualele de astăzi, se dau două pagini, numai două, și acelea de format mic. Iar între altele, cine nu știe ce mare însemnătate educativă are pentru credincioși serviciul divin. E destul să cităm câteva cuvinte, ale unui scriitor străin despre marea și binefăcătoarea însemnătate a Leturghiei.

Oricine vroește să meargă înainte și să trăiască bine, este de neapărată trebuință o cercetare cât mai deasă a Dumnezeieștei Leturghii.

Ea zidește pe omul nesimțitor. Și dacă societatea nu s'a desbinat complet, dacă oamenii nu se disprețuiesc unul pe altul, apoi, cauza aceasta este Leturghia solemnă, ce amintește omului despre iubirea cerească, sfânta iubire de frate. Ea este veșnica repetare a actului mare de iubire, ce pentru noi s'a săvârșit.

(Gogol, «Cugetări asupra Dumnezeieștei Leturghii»).

O altă deosebire mare, care este o lipsă bine văzută în programul oficial de astăzi la religie este completa lui lipsă în cursul claselor su-

perioare. În acel timp, când programul provinciilor unite prevede studiul religiei în toate clasele, destinând pentru clasele superioare morala creștină și Apologetică, în legătură cu felurite concepții religioase filozofice, predominătoare în știință, având în vedere de a da tineretului mâna de ajutor, spre a se lămuri în chestiunile generale, programul oficial lasă tinerii fără îndrumări speciale în acest moment critic, când în mințile tinere se nasc îndoieli și întrebări, când la tineri începe să se formuleze păreri și convingeri, cari au o mare însemnătate în viața lor și când la dâșii se formează, se naște trebuința naturală de a-și da seama în dorințele lor. Aceasta este lipsa cea mai simțitoare în sistemul învățământului secundar, care trebuie să fie înlăturată în viitoarea școală reformată, dacă noi într'adevăr dorim binele poporului nostru.

Noi gândim și suntem încredințați că, guvernul numai atunci va îndeplini datoria sa înaintea patriei și îi va garanta viitor mai frumos, când el va reforma școala, va da Bisericii mai multă libertate și posibilitate de a influența binefăcător asupra tineretului și va izbăvi pe profesorii de religie din acea situație încurcată în care ei sunt puși acum de programul oficial.

Ca încheere, încă odată, vom aminti că moralitatea ireligioasă e lipsită de sprijin temeinic și predarea ei așa cum vor reformatorii, n'are nicio însemnătate reală, pentru că orice autoritate omenească, pe care ea este bazată de o vreme sau mai târziu, trebuie să se ruineze.

Religia totdeauna a avut și va avea loc în sistemul general al educației, pentru că numai ea singura poate da vieții un cuprins bogat și temeinic, atât unui om deosebit, cât și întregii societăți.

Icon.-Stavrofor GAVRIIL ZLATOV
profesor de religie la liceul nr. 2 de băieți din
Chișinău

LITERATURA ADVENTISTA

De vreme ce în această revistă s'a scris câte ceva despre literatura adventistă, dar fără ca să se pună la îndemâna tuturor preoților noștri izvoarele originale, pentru ca fiecare din ei să le poată cunoaște și răspunde după cuviință, voi da aci o listă, atât de complectă, pe cât mi-a fost mie cu putință s'o fac, despre cărțile, revistele, societățile și editurile sectanților de pe la noi, precum și o spicuire din cărțile apologetice ortodoxe, cari ne-au căzut în mână. Săcot că această însemnare va folosi acelor confrăți preoți cari au timpul și simt și îndemnul de a lucra ceva pe tărâmul apologetic.

Iată dar această însemnare:

1. Broșuri sectante.

1. *Serviciul îngerilor buni.* (Fără arătare de autor) Prețul 20 lei.
2. *Calea către Hristos.* (Fără arătare de autor sau preț).
3. *Speranța lumii.* (Fără arătare de autor sau preț).
4. *Arătarea glorioasă a lui Hristos.* (Volum legat) 20 lei.
5. *Lupta contra epidemiilor.* 10 lei.

6. *Există Dumnezeu?* de P. Paulini. Pr. 7 lei.
7. *Este Biblia cuvântul lui Dumnezeu?* de P. Paulini. Prețul 7 lei.
8. *Nemurirea numai în Hristos.* Prețul 5 lei.
9. *Suferințele lui Hristos.* Prețul 11 lei.
10. *Descendența omului din maimuță.* De P. Paulini. Prețul 7 lei.
11. *A doua venire a lui Hristos.* Prețul 8 lei.
12. *Sabatul Noului Testament.* Prețul 2,50 lei.
13. *Umbra și ființa planului de mântuire.* Prețul 2 lei.
14. *Scriptura descifrată.* 5 lei.
15. *Adevărații creștini.* 5 lei.
16. *Cine a hotărât cari cărți să alcătuiască Biblia.* 4 lei.
17. *Credința cea desăvârșită.* 5 lei. (Tipărită în 10 mii exemplare).
18. *Călăuzele lui Dumnezeu către orașul sfânt.* 4 lei.
19. *Ce zi serbați și pentru ce?* 4 lei.
20. *Taina suferințelor lui Hristos.* 3,50 lei.
21. *Soarta păcătoșilor.* 3 lei.
22. *Fericita nădejde a creștinului.* 3,50 lei. (Tipărită în 35 mii exemplare în românește).
23. *Unde sunt morții?* 0,35 (Tipărită în 30 mii exemplare).
24. *Tutunul o otravă.* 3,50 lei (Zece mii ex.).
25. *Fiii luminii.* 3,60 lei. (Zece mii ex.).
26. *Taina sănătății.* 2,50 lei.
27. *Ești tu botezat?* 2,50 lei.
28. *Impărăția de 1000 de ani.* 2,50 lei.
29. *Sabatul și Duminica.* 2,50 lei.
30. *Ceasul profetic al lumii.* 1,50 lei
31. *Credință sau îndoială?* 1,50 lei.
32. *Dreptatea Totală.* 1,50 lei.
33. *Provocarea Romei.* 5 lei.
34. *Impărăția cerurilor.* 4 lei.
35. *Nemurirea.* 2 lei.
36. *Alcoolul e otravă.* 1 leu.
37. *Viziune profetică.* 80 lei.
38. *Pe urmele marelui doftor.* 80 lei.
39. *Istoria Sabatului.* 50 lei.
40. *Proorocie și istorie.* 50 lei.
41. *Parabolele lui Hristos.* 50 lei.
42. *Taina descoperită.* 40 lei.
43. *Educație.* 25 lei.
44. *Mărturii.* vol. I. 25 lei. de D-na Withe.
45. » » II. 25 » » » » »
46. *Experiențe și închipuiri.* 25 lei.
47. *Hristos Mântuitorul nostru.* 25 lei.
48. *Portrete* (chipuri) I. 10 lei.
49. » » II. » »
50. » » III. » »
51. *Inimă și simțire de copil.* 25 lei.
52. *Cartea cărților.* 20 lei.
53. *Servitorul evangheliei.* 20 lei.
54. *Botezul creștin.* 20 lei.
55. *Taina misiunii.* 18 lei.
56. *Cântările Sionului,* cu note. 32 lei.
57. *Pentru ceasuri de recreație.* 8 lei.
58. *Despre albi și negri.* 8 lei.
59. *Hristos și dreptatea lui.* 8 lei.
60. *Sabatul Bibliei și Sâmbăta.* 8 lei.
61. *Mântuirea biblică.* 8 lei.
62. *Patimile lui Hristos.* 4 lei.
63. *S'a apropiat sfârșitul.* 4 lei.
64. *Lecturi biblice.* 14 lei.
65. *Legea și Evanghelia.* 2,50.
66. *Invățăturile Bibliei.* 15 lei.
67. *Sfânta Scriptură.* 8 lei.
68. *Spiritismul.*
69. *Sabatul Bibliei.* 14 lei.
70. *Sabatul Noului Testament.* 4 lei.
71. *Vrem să vedem pe Iisus.* 4 lei.
72. *Planul divin al vrâstelor.* (E. vol. I din:)
73. *Studii în Scripturi* de Pastorul Russel. 40 de lei.
74. *Iad?* 7 lei.
75. *Cele șapte motive de a serba Duminica.*
76. *Sfârșitul lumii.*
77. *Milioane ce trăiesc acum nu vor muri niciodată.*
78. *Hristos și morale versus comedii din altare.*
79. *Reformatorul Român-American.*
80. *O scurtă expunere a principiilor comunității evanghelice a Adventiștilor de ziua a șaptea,* Aceste cărți s'au tipărit la tipografia «Cuvântul Evangheliei», Str. Labirint Nr. 116 București, afară de câteva, cari, deși scrise în limba română, dar s'au tipărit: Hamburg, Basel, Budapesta, Haga, etc.

2. Reviste sectante

1. *Adevărul prezent.* Incepe să se editeze la 1 Ianuarie 1884 la Basel (Elveția), dar apare la Pitești, prin corespondenții: D. Toma și G. Aslan din Pitești. E susținută de «Societatea internațională pentru răspândirea de scrieri creștine».
2. *Semnele Timpului.* Apare în 1911. Redacția în Str. Turturele Nr. 8 București. Iese de două ori pe lună; abonamentul 24 lei anual; editată de «Societatea Cuvântul Evangheliei». Administrația în Str. Labirint 116 București.
3. *Educatorul creștin,* începe să apară la 1921; e scoasă tot de «Societatea Cuvântul Evang.»
4. *Turnul de veghere;* revistă lunară, apare în 16 pagini. Abonamentul e 60 lei anual. Se editează la Cluj de către «Asociația internațională a studenților în Biblie», din New-York.

3. Societăți și edituri specific sectante:

1. „Asociația Internațională a studenților în Biblie“, New-York.

2. „Societatea de Biblii și Tractate „Turnul de veghere“ din Cluj.

3. „Societatea Internațională pentru răspândirea de scrieri creștine“, cu stabilimente de editură la: Hamburg, Basel, Budapesta, Haga.

4. „Societatea Cooperativă „Cuvântul Evangheliei“, cu editura în București Str. Labirint 116.

4. Scrieri apologetice în limba românească.

1. *Trebuie să țină creștinii Sabatul?* Traducere după Dr. A. Thorey de D. Cornilescu. București 1920. Prețul 2 lei.

2. *Adventismul în fața Scripturii*; traducere de D. Cornilescu, după Dr. A. Thorey. București 1920. Prețul 2 lei.

3. *Icoanele* de Pr. C. Gr. Vuiescu; în biblioteca cercului pastoral Varatec. Jud. Botoșani.

5. *Adventismul și combaterea lui*. De Pr. Călugăreanu.

6. „*Adventismul*“; în biblioteca ortodoxă răsăriteană, redactată de Pr. I. St. Popescu dela biserica Sf. Andrei Iași.

7. *Combaterea principalelor învățături adventiste*. De Icon. C. Nazarie. Tipografia Cărților Bisericești. București 1914.

8. *Duminica, Botezul, Ierarhia*, de Icon. C. Nazarie 1910. Tip. Cărț. Bis. București.

9. *Cinstirea Sfințelor Icoane*. De acelaș autor și în aceeași tipografie. 1911.

10. *Sâmbăta adventiștilor*. Idem 1913.

11. *Ce este adventismul*. Ediția III-a de Arhimandritul Galaction Cordun.

12. *Sabatul adventiștilor*. De Dr. Thorey.

13. *Eroarea adventistă*, de acelaș autor.

14. *Pocăiții, Nazareii, Adventiștii*, de Dr. Ilie Brânzău, Sibiu.

15. *Studiul adventiștilor*, de Pr. Georgescu-Dușumea, București.

16. *Feriți-vă de adventiști*, de Pr. Chirică, Hilița, Iași.

17. *Crucea lui Hristos*. De acelaș autor.

18. *Origina Duminicii ca zi de sărbătoare în biserica creștină*. De Arhim. Scriban, Tip. Cărț. Bis., București 1921.

Or mai fi ele și multe alte apoloții ortodoxe cari nu-s coprinse în această listă, pentru care cer iertare autorilor. Dar țin să notez aici că mulți preoți se simt foarte stingheriți, fiindcă n'au cunoștință când și unde au apărut asemenea lucrări. Ar fi foarte de dorit să se facă o adunare a tuturor acestor lucrări, cu toate datele necesare despre ele, încât orice preot doritor de a și le procura să știe numai-decât unde să se adreseze. O astfel de centralizare ar da puțință și îndemn multor confrăți de a lucra și ei câteceva pe tărâmul apologetic și poate că nu fără mult folos. Până să facă altcineva o asemenea întreprindere, autorul acestor rânduri roagă pe toți scriitorii de cărți apologetice ortodoxe, precum și pe toți creștinii drept măritori cari au dat peste vreo carte eretică, care n'ar fi cuprinsă în lista de mai sus, să-i facă cunoscut despre asemenea scrieri, pentruca, la rândul său, să le poată recomanda tuturor celor cari ar dori să le folosească întru apărarea credinții noastre ortodoxe.

Econ. LEON STACESCU
Com. Prisacani, Jud. Iași

Sfântul Marele Mucenic Ioan cel nou dela Suceava

Sf. Marele Mucenic Ioan cel nou dela Suceava, originar din Trapezunt, a suferit mucenicia în Cetatea-Albă din sudul Basarabiei în 1330, muncit de Turci, cari, pe acea vreme, stăpâneau sudul Basarabiei, despre cari fapte ne spun Istoria bisericească și Istoria lumească. Făcând Basarabia parte din Moldova, moaștele Sf. M. M. Ioan cel nou, a fost aduse dela Akerman sau Cetatea-Albă la Suceava, cetatea de scaun a Voievozilor moldoveni.

Sf. M. M. Ioan cel nou dela Suceava, pare a fi fost patronul Moldovei, făcând mari minuni cu trupul său, pe care l-a învrednicit Dumnezeu de neputrezire, ca răsplată pentru credința cea mare, ce-o avea în Dumnezeu-omul Iisus Hristos, pentru care și-a dat vesel viața sa, primind cununa cea neveștejită a măririi D-zeești, bucu-

rându-se de fericirea cea veșnică a Sfinților fiind părtaș de privirea strălucirii D-zeești.

După detrunchierea Moldovei, prin răpirea Bucovinei, Moaștele Sf. M. M. Ioan cel nou rămăseră în Suceava. Sf. M. M. Ioan cel nou a fost recunoscut și de Austiaci ca patron al Țării Bucovina.

La moaștele Sf. M. M. Ioan cel nou dela Suceava, au călătorit și călătoresc și astăzi creștini evlavioși din mari depărtări, precum: Ardeal, Moldova, Basarabia, Muntenia, și aproape toată Galiția ostică, primind tiecare creștin mari mângâieri sufletești, dacă se apropie eu credință și evlavie. «*Credeți că veți primi, și va fi vouă, De aceia nu primiți, pentrucă nu credeți*».

Cât a stat România detrunchiată și lipsită în hotarele sale de Sf. M. M. Ioan cel nou dela

Suceava, l-a uitat se vede, i-a pierdut memoria ceiace o arată chiar oficios, necunoscând ziua serbării acestui sfânt din 2 Iunie, cu toate că poporul nu-l uită.

Pentru poporul român credincios, Sf. M. M. Ioan cel nou ne este peste măsură de scump și cu atât de mare ne este și întristarea, când vedem că, prin calendarele răspândite în Bucovina, aduse din vechiul Regat, se duce poporul nostru în rătăcire de a nu serba amintirea Sf. M. M. Ioan cel nou dela Suceava, fiindcă lipsește din calendare. Mulți credincioși, crezând calendarului român, adus dela București, din neștiință se fac de răs înaintea oamenilor, încărcându-și conștiința de păcate, vătămându-l astfel și pe Dumnezeu, lucrând și în ziua aceasta.

Oare nu ar mai fi cu putință ca Sf. M. M. Ioan cel nou dela Suceava să fie serbat ca patron al Țării, ca pe vremuri? Ar fi foarte potrivit ca Sfântul Sinod să delibereze asupra acestui caz. Dacă ne unificăm, apoi s'o facem peste tot și cu sărbătorile și cinstirea sfinților, precum e cazul de față. Prin detrunchiare, Țara l-a fost pierdut pe Sf. M. M. cel nou. Prin unire, a revenit și Sfântul, în consecință să i se dea cinstea de pe vremuri. Sau poate este Sfânt numai pentru «*partea locului*». Dar nu-i de aici, ci adus din Akerman de Voievozi români.

Preot MIHAI REGUȘ
din Igești-Bucovina

CRONICA BISERICESCA INTERNA

CUVANTAREA

I. P. S. Patriarh, D. D. Dr. MIRON, cu prilejul votării legii de organizare a Bisericii Ortodoxe, în ședința dela 28 Martie 1923 a Senatului.

D. Mihail Pherekyde, președinte: Discuțiunea generală este deschisă. Sanctitatea Sa Patriarhul, Dr. Miron Cristea, are cuvântul.

Sanctitatea Sa Dr. Miron Cristea, Patriarhul României: D-le Președinte, d-lor Miniștri, Onorat Senat. Proiectul de lege care se prezintă astăzi înaintea d-voastră are o însemnătate specială. Este un proiect de lege, care privește unificarea; prin urmare este un proiect de importanță fundamentală, mai ales că el privește organizarea unitară a celei mai vechi și mai importante instituții a neamului, care este Biserica sa.

Vitejia, jertfele fără de număr ale fraților noștri din Vechiul Regat, ne-au dat România întregită. Dorobanțul, despre care d. Prim-ministru ne-ă vorbit atât de frumos zilele trecute în incinta acestui Senat, este straja ne-adormită la hotarele țării noastre. (Aplause).

Dar, d-lor Senatori, această strajă nu este suficientă garanție a viitorului neamului și a țării noastre. Țara noastră are lipsă de o solidă închegare și consolidare în interiorul ei, iar forța cea mai plină de coeziune, pentru această închegare și consolidare, este sufletul unitar al neamului. Acest suflet trebuie trezit, unde e latent, unde e adormit; trebuie întărit pretutindenea, ca el să ofere, zi și noapte, hrană suficientă tuturor, pentru formarea, alimentarea și oțelirea conștiinței unitare a neamului, căci în aceasta residă puterea supremă a țării noastre.

Precum în multe alte privinți, așa și în privința asta, biserica română este instituția cea mai necesară și care nu se poate înlocui prin alta. Nici școala, nici

armata, nici o altă instituție din țara noastră, nu este în stare să creeze și să alimenteze sufletul unitar al neamului nostru, ca biserica. În școală au umblat mulți, dar nu toți au avut ocaziunea a fi atinși de razele luminoase ale educației școlare și ale culturii noastre. Așa și prin armată trec numai puțini; pe când Biserica, nici celui din urmă cioban, care trăește în vârful munților, nu-i este indiferentă. Cei mai răslățiți și toți au legăturile lor cu Biserica, dela naștere și până la moarte; toți au prilejul a-i ascultă glasul și la bine și la rău. Mângâierea ei e generală. (Aplause).

Iată, d-lor, cum Biserica, pe lângă înrâuririle misiunii sale speciale, bisericesti și pur spirituale, și din punctul de vedere național-politic, care preocupă în aceste zile de prefacere a referințelor politice din trecut, este și rămâne instituția cea mai importantă, care are să formeze cheagul interior al unității neamului nostru și în viitor, precum a făcut-o cu atâta succes și în trecut.

Unii din frațiile voastre v'ați așteptat, ca acest proiect de lege să se fi prezentat Corpurilor legiuitoare cu câți-va ani mai înainte. Am auzit din unele părți exprimată dorința, că proiectul acesta de lege trebuia să fie un fel de înainte-mergător al tuturor legilor de unificare votate până acum. În aparență dorința asta s'ar părea justă, dar îmi permit să constat că întârzierea a fost chiar un bine.

Înainte de toate, Biserica noastră în fond, toată chestiunea ca doctrină, ca rit, ca limbă, ca obiceiuri, era una, înainte de a fi noi una, politicește. Biserica a fost aceea care a creat sufletul unitar al neamului. Deci, sub raportul acesta și al fondului nostru bisericesc, nu era nici un zor, căci una am fost și pe timpul când noi Românii eram împărțiți ca făina orbului, în vreo șase împărății, din cari numai două erau românești, iar celelalte erau străine. Dar să nu uităm un

lucru: Biserica noastră este instituțiunea cea mai veche a neamului, și la nici un popor din lume, credința creștină nu s'a dezvoltat în atât de strânsă legătură cu viața și cu sufletul neamului nostru peste tot. Biserica s'a dezvoltat deodată cu noi și de aceea, la noi, credința este strâns legată cu toate manifestările sufletești ale neamului. Dar, fiind împrejurările felurite în cari au trăit românii în cele șase împărății, — în ce privește organizația și viața bisericească, și-au creat, în cursul veacurilor, o mulțime de întocmiri, de legi particulare, de obiceiuri și instituțiuni separate, după împrejurările în care au trăit. Și aceste deosebiri de organizațiuni au intrat și au prins rădăcini adânci în viața bisericească a poporului, în sufletul lui. Acestea nu se puteau desrădăcina peste noapte și nici n'ar fi fost bine să se facă. Cei cari ați luat parte la primele întruniri ale „Constituantei bisericești“ v'ați putut convinge despre aceste diferențieri de vederi. Prima întrunire era un fel de Turnul Babilonului, încât unii, mai pesimiști, credeau că nu ne vom putea înțelege câtu-i lumea. Aceasta era un lucru firesc. Dar, încetul cu încetul, întrunindu-ne, cunoscându-ne, împărtășindu-ne unii altora convingerile și întemeind aceste convingeri pe argumente puternice, aceste divergențe de păreri s'au redus mereu, până când, în câțiva ani, au dispărut. De ce au dispărut? Au dispărut, d-lor, la focul dragostei și al dorinței unanime de a ne unifica și în privința aceasta, a organizațiunii celei mai importante instituțiuni ale noastre, care este Biserica părinților noștri. S'au topit aceste diferențe, cum zice un cântec bisericesc: „cum se topește ceara de fața focului“. Și astăzi ne prezentăm înaintea Corpurilor legiuitoare cu acest proiect de lege și cu acest statut, alături la el, cu vederile eterogene armonizate, asimilate într'un întreg sistematizat și încheiat, care ne întrunește, în aceleași vederi, pe toți reprezentanții celor patru Biserici provinciale. (Aplause).

Vedeți deci, d-lor, că și de această dată; ca și în alte dăți, vremea a fost leacul cel mai bun. Această întârziere de câțiva ani a fost necesară. De ce, d-lor? Noi, ceice suntem în fruntea Bisericii, dorim un lucru, l-am dorit și-l vom dori și în viitor, ca atunci când se face o lege fundamentală de organizare a Bisericii, a instituției noastre spirituale, să nu existe o majoritate parlamentară biruitoare și o minoritate învinsă. Aceasta, d-lor, ar fi o greșală. Mai ales nouă, ne trebuie o contopire armonică a sufletelor. În scopul acesta, ceace, se face, să se facă astfel încât în temelie ei să stea unanimitatea, contopirea și înfrățirea sufletească a tuturor, căci dacă această înfrățire și această armonie nu există, atunci, cum vom putea noi, ca Biserica, contribui cu toate puterile noastre, la asimilarea și încheierea, prin Biserica, a tuturor intereselor noastre superioare?

Iată, d-lor, de ce întârzierea a fost o necesitate bine definită și bine justificată. Și astăzi avem fericirea să vă prezentăm un proiect de lege, cu care toți reprezentanții celor cinci mitropolii suntem de acord, în prin-

cipiile generale, rămânând de sine a se înțelege unele mici mărunțșuri, cari nu ating întru nimic economia legii.

D-lor Senatori, de sigur, sunteți curioși a ști, cel puțin în liniamente generale, care este economia acestei legi. D. ministru al cultelor, Alexandru Lapedatu, în expunerea sa foarte documentată, v'a dat lămuririle cuviincioase, iar părintele referent, episcopul Lucian al Romanului, în frumoasa lui expunere, ca raportor al Comitetului delegaților, de asemenea ne-a prezentat în colori clare cuprinsul acestei legi.

Mie să-mi dați voie, pentru lămurirea d-voastră, să rezum puțin, în câteva momente, această economie a legii, atingând atât fondul, cât și momentele principale ale evoluțiunii organizării Bisericii noastre, din care a rezultat legea și statutul nostru.

Mai întâi stă la baza lor principiul *autonomiei* bisericești. În art. 22 al noiei noastre constituții, se dă Bisericii noastre autonomie. Ce însemnează aceasta? Însemnează că noi, reprezentanții legali ai Bisericii, avem de aci înainte a ne conduce prin organele noastre bisericești proprii, iar nu prin amestecul organelor străine, cari nu au un caracter pur bisericesc. Administrăm, conducem, reglementăm noi înșine toate chestiunile noastre bisericești, culturale, fundamentale, episcopale, artistice, samaritane, filantropice. Va să zică, am ajuns să fim stăpâni pe gospodăria noastră internă bisericească și în casa noastră.

Și aceasta, d-lor, este un câștig enorm, căci vai de organismul, vai de instituțiunea a cărei inimă nu pulsează în interiorul organismului și care trăiește prin amestecul exterior. Biserica noastră va păstră, cu recunoștință, numele celor ce ne-a ajutat să dobândim dreptul de cărmuire autonomă. (Aplause).

Dar, d-lor Senatori și d-lor miniștri, autonomia noastră bisericească nu este și nu este permis să fie o plantă exotică, adusă de aiurea și plantată în solul vieții noastre bisericești. Aceasta ar fi o greșală. Autonomia noastră bisericească trebuie să fie ceva special, ceva ce corespunde evoluțiunii istorice a dezvoltării raportului dintre Biserica și Statul nostru. V'am spus adineauri că viața noastră bisericească și viața noastră de Stat s'au dezvoltat, în cursul veacurilor, într'un chip atât de armonios, încât una s'a contopit cu cealaltă și au format o pânză, pe care, dacă încerci să o separi, se destramă.

Ierarhii noștri, mitropoliții noștri, au fost decând lumea și reprezentanți lumești; în toate adunările noastre obștești, mitropolitul era președinte; mitropolitul a fost președintele și al divanului ad-hoc și până de curând, mitropolitul era președintele Senatului. Ba mai mult încă, era un timp când mitropolitul țării era și locțiitor de Domn, exercită atribuțiuni domnești în absența Domnului din țară. Iar Părintele Lucian al Romanului arată, așa de frumos, în expunerea lui, care este tipărită și pe care cred că a-ți citit-o, cum Voevozii noștri erau în cele mai intime legături cu Biserica și cu mitropolitul. Și această legătură a culminat atunci când unul

dintre Voevozi, Constantin Brâncoveanu, a suferit moarte de mucenic, pentru credința Bisericii noastre.

Vedeți, deci, cum s'a încheiat această viață bisericească cu cea națională, cu viața Statului nostru.

Deci, date fiind aceste legături intime, autonomia noastră bisericească nu putea merge așa de departe, cum merge autonomia Bisericilor din alte țări, terminându-se în realizarea principiului lui Cavour, care spune: «Biserică liberă, în Stat liber». Aceasta ar fi o separare totală a Bisericii de Stat și aceasta la noi în țară nu corespunde evoluției vieții noastre bisericești și nici a vieții Statului.

De aceea, în cadrele acestui proiect de lege și a acestui statut ce am făcut, cunoscând acest trecut am creat o autonomie care corespunde împrejurărilor și vieții noastre românești. Am acceptat principiul democratic al diviziunii muncii, al competențelor. Toate chestiunile noastre de viață internă bisericească le rezolvim noi, biserica, noi reprezentanții clericilor și mirenilor, fără vreun amestec din afară.

Dar, d-lor, acolo unde interesele noastre bisericești se întâlnesc cu interesele vitale ale țării, ale neamului, acolo am admis o armonică conlucrare, așa încât să fie salvate și interesele bisericești și interesele neamului. De pildă, vă întreb: poate guvenul, poate capul Statului, pot factorii conducători ai țării să se desintereseze cine are să fie episcop la Hotin, la Bălți, la Cetatea-Albă, la Chișinău, la Cernăuți, în Dobrogea sau în orice alte părți? Nu se poate. Dacă un guvern s'ar dezinteresa de aceste chestiuni importante, nu numai bisericești, ci vitale și pentru Stat, atunci ar comite o mare și grea eroare. În chestiunile acestea deci, unde sunt și interesele Statului, noi am căutat să dăm „Cezarului ce este al Cezarului, să rămână lui Dumnezeu ce este al lui Dumnezeu”. (Aplause).

O altă pildă. Împrejurările noastre sunt astfel dezvoltate, încât mai ales la noi în Vechiul-Regat, Statul pune la dispoziția noastră, a Bisericii, *toate mijloacele de întreținere*. Astăzi, de exemplu, nu-mi aduc bine aminte, dar d. ministru de culte trebuie să știe mai bine, se pun la dispoziția bisericii 301 milioane.

Să-mi dați voie să spun, fiind cap al bisericii, că aș simți o mare răspundere pe umerii mei și o îngrijorare, dacă aceste 301 milioane mi s'ar încredința exclusiv mie și nouă, organelor bisericești, ca să purtăm toată răspunderea materială a acestei gestiuni, Biserica trebuie să-și rezerve energia ei pentru partea duhovnicească, spirituală. Deci, în chestiuni materiale, mai ales acolo unde Statul dă banii, cred că este justificat să admitem și cointeresul reprezentanților țării, a ministerului de culte și a celui de finanțe, care dă banii.

În scopul acesta, în cadrele acestei autonomii, am creat o *instituțiune bisericească* și ea, și anume «Epi-tropia centrală a bisericii», sub conducerea a trei persoane: două sunt numite de Biserică și una este reprezentantul ministerului cultelor și a celui de finanțe. Astfel, întrebuințarea acestor bani scoși din sudoarea contribuabililor, cu multe neazuri, trebuie să se în-

trebuințeze strict după indicările bugetului, făcut de către cei cu căderea a-l stabili.

În această instituțiune, care va forma oarecum, puntea de legătură între Biserică și Stat reprezentantul Statului va exercita și un control binevoitor, iar pe de altă parte, cu experiențele sale, ne va veni în ajutor la plasări și la diferitele operațiuni financiare, ce vor obveni, și prin aceasta va contribui a ne ușura o sarcină, nu de natură bisericească, ci de natură economică.

După cum vedem și din aceste două exemple, din întreaga economie a acestei legi bisericești, reiese o autonomie stâmpărată, prin conlucrarea armonică dintre Biserică și Stat, acolo unde e necesar și admisibil; și aceasta este rezultanta firească a rapoartelor tradiționale dintre Biserică și Stat, în care Biserica ortodoxă, tocma pentru aceasta a rămas „dominantă”,

Dacă ar veni la noi cineva să aplice principiul lui Cavour, cum se întâmplă în Danemarca tocmai zilele acestea, adică separația Bisericii de Stat, aceasta ar însemna o vivisecțiune, care ar produce dureri foarte simțite și în Biserică și în Stat. Totul trebuie trecut prin sita deasă a tradiționalismului sănătos al propriului nostru popor.

De aceia să-mi dați voie să rezum, drept învățătură și pentru alte terenuri, că „nu tot ce sboară, e bun de mâncat”; nu toate principiile mondiale le putem aplica și la noi întocmai.

Pe lângă principiul acestei autonomii românești, ce am mai făcut noi? Până de curând Biserica a fost condusă numai de către chiriarii, episcopi, ori mitropoliți, cari — oricât ar fi de superiori — totuși e o imposibilitate să aibă egală și temeinică pricepere în toate chestiunile, cum sunt cele economice, financiare, pedagogice, artistice ș. a. De aceia proiectul instituie pre-tutindena — pe lângă clerul conducător — consilii din specialiști în materiile indicate mai sus. Așa, va fi un consiliu parohial pe lângă fiecare parohie; unul protopopesc, unde va fi necesar, unde nu, protopopul singur face legătură între episcopie și parohii.

Va fi un consiliu pe lângă fiecare episcopie și un consiliu central pe lângă Patriarhie.

Aceste consilii vor fi constituite din tot atâți oameni de specialitate, participând și mireni, în chestiunile unde pot avea cădere de a contribui, cu cunoștințele lor, la norocoasa rezolvire a chestiunilor.

Azi, d-lor, trăim în eră specialităților. Dacă mă doare măselele azi, nu mă mai duc la un medic de boale interne, ci la un specialist în dentistică, căci altfel, sunt expus să fiu supus la un tratament care nu mă va putea vindeca. Nici Biserica nu se poate lipsi de sfatul unor astfel de colaboratori.

Dar clerul—de jos până sus—rămâne conducătorul și președintele de drept al tuturor consiliilor și a adunărilor bisericești, și toate persoanele însărcinate cu studierea chestiunilor mai importante trebuie să aibă aprobarea episcopului. Deci, peste tot consilii, ceiace corespunde unui principiu al Sfintei Scripturi, care zice:

„unde sunt doi sau trei adunați în numele meu, acolo voi fi și eu (Iisus Hristos) în mijlocul lor“.

Un alt principiu, care stă la temelie a acestei organizări, este principiul constituțional. Aceste consilii ies în chip constituțional prin alegerea din „adunări bisericești“. Așa, va fi o *adunare parohială* pe lângă parohie; undă va fi nevoie, va fi și o adunare pe lângă protopopie; este o *adunare*, pe lângă episcopie; și este o adunare, cea mai mare din toate, pe lângă patriarhie, care este „Congresul Național Bisericesc“, cu reprezentanți din întreaga biserică.

Adunările de pe lângă parohii, se aleg prin vot obștesc sau universal; toți bărbații majori, de sine stătători, cari sunt buni creștini și cari își îndeplinesc îndatoririle lor față de biserică, vor fi membri de drept în aceste adunări parohiale. Ele formează un mic parlament pe lângă Biserică, în fiecare comună și împreună cu preotul și sub presiunea lui, va da directivele și normele de conducere, a daraverilor de avere, de gospodărie, etc.

Din aceste adunări parohiale, protopopiale, episcopale și Congresul-național bisericesc, țin să scot în relief importanța congresului bisericesc.

Congresul național-bisericesc va fi corporația reprezentativă, parlamentul patriarhiei întregi. De aci înainte, nu Marele Colegiu, ci acest congres național bisericesc va avea, între altele, căderea de a alege pe episcopi și mitropoliți. Prin urmare nu se va mai face imputarea care se făcea în trecut, că episcopii erau aleșii unor factori politici. Aceasta, de aci înainte, va dispărea, și chiriarii noștri vor fi aleși de o reprezentanță a credincioșilor din toată țara, unde nădăjduim că va intra toată floarea, și clericală și mireană, a bisericii noastre de pretutindeni. Și date fiind raporturile intime dintre Biserică și Stat, am făcut propunerea care s'a primit, ca, în cazul alegerii chiriarhilor, în acest Congres să fie și anumiți reprezentanți de drept ai tuturor decasteriilor țării noastre: Ministrul-președinte, ministrul cultelor, președintele Camerei și președintele Senatului, prim-președintele Curții de casație, președintele Academiei Române, rectorii Universităților, decanii facultăților de teologie și alți onorați domni, a căror conlucrare la alegerea Chiriarhilor nu poate avea de cât o înrăurire binefăcătoare. Firește într-un cât sunt ortodoxi.

D-lor Senatori, s'a auzit, din unele părți, imputarea, că, prin această nouă organizare bisericească, introducând elemente mirene la rezolvirea treburilor bisericești, bine înțeles, la conducerea acelor chestiuni unde au cădere și competență, prin aceasta se *laicizează Biserica*. Nu este așa, d-lor. Această imputare nu poate sta în picioare, dintr'un motiv foarte simplu: d-voastră, care sunteți juriști și vă ocupați cu dreptul, vă aduceți aminte povestea atât de simplă a lui Menenius Agripa. S'au jurat mâinile, ca să nu mai ducă la gură de mâncare ca să moară gura de foame; dar când a văzut că atunci când gura și capul mor de foame picioarele și mâinile pătesc tot așa, Menenius Agripa a constatat acest principiu de fiziologie organică, că *toate mădu-larele unui organism trebuiesc să lucreze în mod*

armonic, pentru că viața unui organism să se desvolte în mod normal. Biserica însă este un organism. Prin-urmare, capul — care este clerul — membrele și celelalte mădule — care sunt mireni, trebuie să contribuie la aceiaș viață și nici o parte să nu se atrofieze, căci atunci seva, energia vieții, nu va lucra normal și organismul întreg va suferi. Deci această conlucrare cu mireni nu este de cât o aplicare a acestei povești atât de simple a lui Menenius Agripa, când chemăm la conlucrare toate mădulele, din care se compune Biserica. Și din această armonică conlucrare și normală circulare a sevei de viață, vă întreb: ce poate rezulta? Ea a existat mai ales în primele veacuri ale erei creștine, în Biserică. Nu poate rezulta altceva de cât munca mai intensivă, rezultate îmbucurătoare pentru viața noastră bisericească.

Deși în consilii și adunările reprezentative vor fi $\frac{1}{3}$ clerici și $\frac{2}{3}$ mireni, rolul de conducător preponderent al clerului rămâne, iar în fruntea tuturor va sta Sf. Sinod, drept expresie a principiului de ierarhie sinodală.

Justiția bisericească era șubredă. În cele mai multe părți, judecata o fac consilii administrative. Numai în Vechiul Regat există *consistorii speciale* pentru justiție. Dar e numai o instanță, și numai în cazuri grave și Sf. Sinod. Proiectul introduce trei instanțe, ca astfel și clerului și personalului bisericesc, să-i dai cea mai largă putință a-și căuta dreptatea, mai ales în Biserică, unde toate trebuie să culmineze în vederea iertării și a îndreptării.

Dar, d-lor, când s'a pregătit aceste legi, mulți credeau că se introduc în viața noastră bisericească, fie din Vechiul Regat fie din alte părți, ceva lucruri nouă. Nu este așa: spre smerenia sufletului nostru constat, că tot ce s'a făcut nu este nou.

Toate elementele constitutive din care se compune această iege a Statului, care este un întreg de organizație cu sistem, au existat în cursul veacurilor, ca elemente și instituții răslețe, fie în Vechiul Regat fie în celelalte biserici provinciale. Deci totul este produsul Bisericii întregi.

Vă voi aduce câteva exemple. Unii din preoți, mai ales din Vechiul Regat, erau inspitiți a crede că este o inovație să introduci pe mireni în daraverile bisericești. Nu este așa. Radu-cel-Mare, voind să organizeze Biserica din Muntenia, a scris Patriarhului din Țarigrad, Nifon, care este bine cunoscut în Vechiul Regat, să vină în Muntenia și să dea o organizație mai bună Bisericii noastre; el venind, a chemat într'un mare sobor, la 1502—1503, toți egumenii mănăstirilor, Domn și boer, preoți și mireni, ca acest sobor să dea o organizație nouă bisericii noastre.

Vedeți dar, că introducerea elementului mirean în daraverile noastre bisericești de organizare, nu este ceva nou, ci este un lucru chiar foarte vechiu.

La 1391, Patriarhul din Constantinopol, Antonie, a prefăcut mănăstirea dela Peri, în Marmația, în stavropighie, care constituie o instituție bisericească supusă Patriarhului, în afară de episcopia sa. Starețul Pahomie

este un exarh patriarhal, un fel de mitropolit peste un ținut mare din Maramureș, până la Sălăgiu și Unguraș, etc. În acea scrisoare de înființare a stavropighiei, Patriarhul determină și modalitățile de alegere a viitorului egumen, și atunci zice: „trebuie să se adune într'un sobor mare toți frații duhovnici, ctitorii, Voievozii Balița și Drag, Meșter, și toți oamenii mari și mici din întregul ținut și să aleagă cu aprobarea mea“...

D-lor, vă întreb eu, ce înseamnă acești „oameni mari și mici?“ Este votul universal, introdus de Biserică încă în anul 1391, și vă puteți închipui câtă depărtare de atunci și până la bărbații de Stat moderni, cari au introdus acest vot obștească în viața Statelor!

Vedeți dar, că și votul universal, care stă și la temelie acestei legi, nu este un lucru inventat de noi, ci este un lucru vechiu, care a existat în deprinderile noastre bisericesti din vechime.

La 1864, Cuza-Vodă a făcut o lege, prin care admite ca episcopii și mitropoliții să fie numiți de Domn.

În adunarea obștească, s'a sculat Scarlat Rosetti care a zis lui Vodă: „Nu se poate aceasta, căci la noi totdeauna, episcopii și mitropoliții, au fost aleși de adunări, Domni, boeri, și reprezentanți ai clerului și popoului și așa mai departe. El își termină cuvântarea lui așa: „Să trăiască autonomia ecleziei noastre românești!“.

Aceasta d-lor, a fost la 1864; și nemuritorul Șaguna a dat autonomia Bisericii din Ardeal cu patru ani mai târziu, la 1868. Biserica din țărișoarele române au fost autonome până la Cuza.

La 1857, Adunarea obștească, la propunerea lui Melchisedec și a fraților Scriban, a făcut o lege, ca pe episcopi să-i aleagă Adunarea obștească; dar au să fie de față și *reprezentanții, clerici și mireni, din eparhia vacantă*. Și tot așa am făcut și noi. La alegerea unui episcop, vor veni și reprezentanții adunării din episcopia vacantă. Scaunul protopopesic de judecată, îl găsim pe vremea împăratului Iosif al II-lea, numit consistoriu.

S'ar mai putea aduce multe exemple. V'am adus aceste pilde, ca să vedeți că legea aceasta nu este ceva nou, ci ea este adunarea elementelor constitutive ale legilor, și uzurilor, cari au fost în diferite părți al țării și pe cari și le-a creat biserica după împrejurări și în duhul organizării din primele veacuri creștine. Această culegere a elementelor, a făcut-o în chip admirabil nemuritorul mitropolit, macedo-românul Andrei Șaguna, asigurându-și, prin munca sa, un loc de onoare, nu numai în istoria neamului nostru, ci în istoria generală a ortodoxismului întreg. El a făcut mai întâi o sistematizare, în „Regulamentul“ său organic, care mai târziu a fost prelucrat și în unele privințe democratizat, în o măsură mai mare decum era necesar în Biserică, în așa numitul „Statut organic“ al Mitropoliei noastre din Ardeal. Cu toate defectele lui, el este o lege care a dat organizația relativ mai bună din toate câte au Bisericile provinciale. De aceea și era prea firesc, ca să ne inspirăm și din statutul fraților noștri arde-

leni, acceptând ceea ce s'a dovedit bun și în această lege a unificării organizării pentru Biserica noastră. Și în aceasta eu văd degetul lui Dumnezeu, ca acest macedo-român să rămână în sufletul nostru ca un om vrednic de recunoștința noastră a tuturor și prin aceasta frații noștri din Macedonia și Balcani să se simtă sufletește legați de Biserica noastră prin duhul marelui lor fiu.

Dacă deci și organizația Bisericii din Ardeal — pe lângă vastul material al organizației tuturor Bisericilor ortodoxe și pe lângă îndelungatele noastre experiențe și a celor ce au conlucrat la elaborarea proiectelor — ne-a oferit prețioase elemente; să-mi permiteți să constat, că frații din Ardeal, prin aceasta își plătesc o veche datorie, un mare ajutor și un vechiu împrumut, pe care li l-au dat cei din Vechiul-Regat, sau mai bine zis cei din Principatele vechi dunărene. În vremuri grele.

Să mă explic. Frații noștri din Ardeal, care formează un fel de inimă a românismului, au trecut prin vremuri grele. Apăsăți, persecutați, goniți tocmai pentru legătura lor de mărturisitori ai Bisericii și ai credinței pravoslavnice, nu au avut puțină nici răgaz să se organizeze bisericeste, cum ar fi dovedit marele nostru istoric Iorga, care a făcut studii despre primele începuturi de viață bisericască în Ardeal și care își intitulează cartea lui: „Sate și preoți“, va să zică nu „Vlădiciei“, nu „Mitropoliții“, nici Episcopii, ci numai elemente răslețe. Nu era o organizație completă. Aceasta nu din vina lor, ci din greutatea împrejurărilor nu s'a făcut.

Organizația adevărată bisericască a fraților noștri din Ardeal, ne-o spune un alt istoric de-al nostru, nu este o creațiune ardelenască, ci este un *dar al Voievozilor noștri din Vechiul-Regat*. Mitropoliții din Muntenia și Moldova, din primele zile ale înființării acestor mitropoli, au fost Exarhi ai plaiurilor, adică delegați patriarhali, având a se interesa și dincolo de Carpați de soarta credincioșilor români ortodocși, cari trăesc pe aceste plaiuri.

Și acești mitropoliți au fost oameni demni, conștienți, și au stăruit mereu la Voievozii Munteniei și Moldovei, ca să se intereseze, să se ocupe de soarta fraților noștri de dincolo. Și acești Voievozi, de vrednică amintire, au fost la locul lor: ba îndrăznesc să mărturisesc, că interesul acestor Voievozi români, munteni și moldoveni, din veacurile trecute, pentru frații din Ardeal, a fost mult mai mare, decât al celor dela începutul veacului celui din urmă; De aceea ce constatăm noi, istoricește? Episcopii români s'au ivit în Ardeal pretutindeni acolo, unde careva din Voievozii principatelor dunărene i-au dus și așezat.

Vladislav Vodă și Mircea-cel-Bătrân au stăpânit în veacul al 14-lea ținutul Făgărașului. Cel dintâi Vlădică care apare acolo, la Galați, este *Macarie* așezat de Vodă Vlad-Țepeș. În altă parte a Ardealului, în ținutul Hațegului, încă dăm de un călugăr de aci, Nicodim, care întemeiază Tismana și Vodița. Tot el întemeiază, în țara Hațegului, mănăstirea Prislop. Domnița Zamfira, fiica lui Moise-Vodă al Munteniei, repară această mă-

năstire la anul 1530 și anii următori. Imediat apare acolo un episcop român. Radu-cel-Mare a avut în stăpânire, ca feudă, Geoagiul-de-Sus. Imediat pune acolo un episcop. Cel dintâiu purta numele, dacă-mi aduc aminte bine, de Cristofor. În părțile de nord ale Ardealului, influența au avut-o Moldovenii. Ștefan-cel-Mare întemeiază la Vad o mănăstire și o episcopie, care a avut, în timpul veacurilor numeroși vrednici episcopi români, cari în timpurile cele mai grele de atac al ortodoxismului din partea calvinismului, au salvat sufletul nostru românesc ortodox și legea lui.

Tot în timpul lui Ștefan-cel-Mare, se trimite mitropolitului Marcu din Feleac, lângă Cluj, prin vistierul lui Ștefan, care era desigur ministrul de finanțe. o evanghelie frumos legată în argint înferecat, care se păstrează până în zilele noastre. Ștefan-cel-Mare cum a putut face aceste lucruri? Avea stăpânire peste Ciceiu și peste 60 de sate împrejur.

Data fiind intima legătură, pe care a avut-o stăpânirea cu Biserica, Voievozii nu au făcut un singur pas fără ca în suita lor, între sfetnicii lor, să nu aibă totdeauna și un călugăr, egumen, episcop, pe care-l lăsa pe acolo unde era lipsă, pentru apărarea ortodoxismului român și pentru salvarea unității noastre naționale. (Aplause).

Iar culmea a pus-o Mihai-Viteazu. Înainte de a trece granița, a făcut cu principele Sigismund Batori al Ardealului, o convențiune militară. Ce cuprindea această convențiune militară? Cuprindea o chuintesență de organizare bisericească. Mihai-Viteazu zice: „Trec Carpații, vin în ajutorul tău, dar cu condițiunea ca popii valahii din Ardeal, de aci înainte să trăiască după legile și datinele Bisericii și poporului din principatele unde eu sunt stăpân. Mitropoliții și episcopii au să vină la mitropolia Ungro-Vlahiei dela Târgoviște și aicea să primească hirotonirea lor de arhieriei“. Vedeți dar cât de departe au mers marii Voievozi ai principatelor, în interesul lor și al nostru, al tuturor, pentru salvarea sufletească a forțelor noastre din Ardeal și pentru organizarea lor!

Când a mers la Alba-Iulia, Mihai-Viteazul a întemeiat din nou, zice istoricul Iorga, iar după alții a restaurat mitropolia, reședința și a așezat mitropolit. Faptul puțin importă, din acest punct de vedere al nostru. Destul că mitropolia de acolo s'a supus legilor și Bisericii din Vechiul-Regat, respective din Principatul valah. Aici stă importanța faptului.

Această situațiune de unitate bisericească stârnind furia stăpânitorilor dușmani, cari, după retragerea lui Mihai-Viteazu, au pornit un potop de goane și de persecuții, tocmai împotriva Bisericii noastre din Alba-Iulia, care, după 200 de ani, a fost ștearsă de pe fața pământului, și ca biserică și ca reședință și ca mănăstire. De ce? Ca să nu rămână niciun singur bolovan care, în mod mut, să glăsuiască despre tradițiunea întemeiată la Alba-Iulia de Mihai-Viteazu.

Este deci absolut neîndoelnic și evident, că trații din Ardeal, când ne vin și ei în ajutor, în măsură ma-

mare, cu organizarea lor mai bună bisericească din timpul lui Șaguna, își răsplătesc, frățeste, cum se cuvine, și creștinește, acest mare serviciu, pe care Voievozii Țării-Românești l-au făcut pentru ei, și care, dacă nu ar fi fost, știe bunul Dumnezeu dacă armata lui Vodă Ferdinand I ar fi găsit în Ardeal aceace au găsit: un popor român conștient, vrednic, plin de demnitate națională, care formează o ramură înfloritoare și de care suntem mândri noi, toți ceilalți frați încheși acum într'o singură țară națională unitară. (Aplause îndelung prelungite).

Dar acest ajutor din vechile Principate, această organizațiune, au trecut pe vremuri, mult mai timid, peste Carpați, căci oricum ar fi, era o țară străină. Aceste organizațiuni, acești episcopi au dus-o cu greu, când stăpâneau acolo alții. Trebuiau uneori să se refugieze, ar să vină îndărăt, și așa mai departe.

Merită în această privință scos la iveală un caz. La 1680, un mitropolit din Alba-Iulia, cu numele de Iosif Budai I, conform convențiunii lui Mihai, a venit, nu la Târgoviște, ci la București, unde se mutase Mitropolia, să primească hirotonirea dela mitropolitul Ungro-Vlahie, din întâmplare ardelean și el, Teodosie dela Veștem, de lângă Sibiiu. Este caracteristic jurământul care îl face acest Iosif, în biserica catedrală a Mitropoliei Ungro-Vlahiei. Intre multele altele, zice el: „*Iacă, mărturisesc, că toate tocmelele (adică legile) câte le are mitropolia Ungro-Vlahiei, le voi păstra neschimbale în toată episcopia mea*“.

Vedeți dar, cum în acele timpuri grele, organizarea bisericească, legile bisericești, mergeau de aci, dela București, dincolo, la frații noștri, dar cu oarecare timiditate.

D-le' președinte, d-lor miniștri, d-lor senatori. Folosesc acest moment sărbătoresc pentru Biserica noastră și pentru țară, să constat, ca astăzi, cu ajutorul d-v., vom vota o lege fundamentală bisericească, care va pleca tot de aici, din București, și va trece granița veche peste Prut, peste Ițcani și pe la Brașov, dar nu timid, nu cu frică, ci cu capul sus și ridicat ca la ea acasă. (Aplause).

Jertfa fraților credincioși din Vechiul-Regat, acei opt sute de mii de suflete, au desorbit pe frații noștri din Basarabia, Bucovina și Ardeal și au dat iubitelui nostru confrate, mitropolitului Nicolae al Sibiului, puțința plină de mândrie să poarte iarăș titlul de mitropolit al Albei-Iuliei, iar celorlalți să revie în sânul Bisericii moldovene, ceea ce li va determina pe toți să primească cu drag noile legi de aici, făcute cu conlucrarea tuturor.

Onorat Senat, n'aș fi destul de loial dacă din cursul frământărilor pe cari le-am avut de trei-patru ani, noi, ceice ne-am adunat, ca reprezentanți ai Bisericii din toate părțile țării, ca să dăm redactarea finală acestui proiect, nu ne-am aminti — pe lângă munca încordată a celor 15 delegați ai Bisericilor provinciale, întruniți în curs de câți-va ani sub prezidiul nostru la lucru — că au contribuit cu o parte foarte însemnată a sufletului lor; precum și cu înțelepciunea lor d-nii miniștrii de

culte. Cel dintâiu din ei este d. Octavian Goga, care, în curs de câțiva ani, cât a stat la Ministerul Cultelor și Artelor, a luat parte activă la toate adunările noastre, și ca fiu de preot, care a trăit în atmosfera unei vieți bisericești, ca membru marcant al tuturor corporațiilor Bisericii noastre din Ardeal, și-a dat partea cea mai bună a sufletului său la acățuirea acestei organizații, și multe urme din această organizație sunt rezultatul consfăturilor noastre cu el. După retrageră guvernului Averescu, a urmat, după cum știți, frământările noastre pentru votarea Constituției, sub min. Banu, în care timp lucrările noastre de organizare bisericească au suferit oarecari întârziere. Și drept să vă mărturisesc, în timpul acesta — nefiind pentru guvern chestia actuală, — au reînviat unele tendințe regionale — s'au făcut unele schimbări, cari nu s'au putut menține. Din bun am făcut ceva mai rău, căci adeseori inspirația cea mai bună e cea dintâi. În această situațiune ne-a găsit ministrul actual de culte, d. Al. Lapedatu, care a venit în mijlocul nostru, cu aceiași inimă de bun creștin și de bun român, cu aceleași experiențe față de biserica noastră, ca un distins istoric ce este și ca unul care e și el membru în corporațiile superioare bisericești.

D. Lapedatu, prin competența sa, are meritul a fi contribuit și el la înlăturarea multor asperități și la schimbarea multor vederi divergente între reprezentanții Bisericilor noastre provinciale.

Deci, Biserica noastră, care este o instituțiune morală, spirituală, nu poate decât cu recunoștință să accentueze această vrednicie a lor și să se simtă veșnic obligată de a le arăta recunoștința sa și de a le promite ajutorul Bisericii, ca și în alte împrejurări, să facă lucruri bune pentru neam și pentru țară. (Aplause).

N'aș fi complet, dacă nu ași arăta și de astă dată, că și cu ocazia redactării atât de dificile a art. 22 din noua noastră Constituție, cum ne-a venit în ajutor și mintea luminată și bogată în experiențe a unui alt domn ministru, a d-lui Alexandru Constantinescu.

În anumite subtilități, unde noi, preoțimea, nu avem destulă pregătire juridică, l-am chemat pe d-sa, ca pe un bun creștin și jurisconsult și ne-a dat luminile sale, că, și în alte multe ocaziuni, pentru dezlegarea norocoasă și desăvârșirea acestor chestiuni, în care nu aveam încă o precizare definitivă. Pe baza consfăturilor cu d-sa, am czăut cu toții de acord.

Mă simt dator, în numele meu, în numele Sf. Sinod și a întregii Bisericii, să le aducem recunoștință și mulțămirea noastră tuturor, celor ce au muncit în jurul acestei organizări, cu promisiunea că vom căuta, prin muncă asiduă pentru interesele Bisericii, să le răsplătim această contribuție pentru organizația norocoasă a Bisericii noastre. (Aplause).

D-lor senatori, din prilejul compunerii acestui statut de organizare a Bisericii noastre ortodoxe, amintesc, că eu am studiat lucrarea foarte temeinică a marelui sobor rusesc, care, înainte de războiu, prin 700 de reprezentanți, mai bine de un an, au lucrat un proiect

de lege de organizare bisericească. La acest sobor a luat parte și episcopul român Nicodim al Hușilor. Am studiat legile de organizare al Bulgarilor, Sârbilor, Grecilor și a altor biserici ortodoxe, și vă mărturisesc sincer, că am impresiunea, — și nu cred că este o exprimare a unui șovinism românesc, — că proiectul nostru rezolvă cel mai norocos chestiunea organizării Bisericii noastre.

Dar oricât ar fi de bună această organizațiune, ea este un simplu cadru, niște simple rame exterioare ale vieții bisericești. Pentru ca ele să capete viață, este lipsă de un tablou plin de viață și de muncă bisericească. Și această viață, această energie, această muncă bisericească, acest izvor din care să curgă apă dătătoare de viață pentru o viață bisericească înfloritoare, nu o poate da această lege bisericească singură. De aceea, îndată după organizare, după formarea cadrelor, se impune, ca primă necesitate, reorganizarea școlilor noastre teologice, a seminariilor noastre.

Creșterea de profesori anume pregătiți pentru instituirea și educarea clerului, care să ne dea un număr cât mai mare de preoți culți, luminați, cu educațiune superioară teologică și cu zel apostolic, care, ieșind din seminarii au râvna de a împlânta plugul în ogorul întelenit al muncii pentru Biserica română, să vină și să dea ajutor acelor harnici și distinși preoți, pe cari din mila lui Dumnezeu îi avem, într'un număr mai mare sau mai mic, în toate părțile ținuturilor noastre provinciale pentru ca astfel numărul acestor vrednici preoți, pe care îi avem astăzi, să sporească, să se completeze și să aducă viață activă în cadrele de organizare a Bisericii noastre, până și în cele mai ascunse cătune ale ei.

Și când vom face și acestea, să fiți siguri, d-lor senatori, că pe temeliile noi și bune a acestei noi organizări unitare a Bisericii noastre, se va desvolta o viață înfloritoare și rodnică, și pentru credincioșii Bisericii noastre, dar și pentru neam și pentru țară. Să dea Dumnezeu! (Aplause).

Cu aceste cuvinte, vă rog, d-lor senatori, să votați această lege bisericească, cu dragostea pe care și cu alte prilejuri am constatat că o aveți toți unanim către Biserica, care este maica noastră a tuturor. (Aplause puternice și prelungite).

SFANTUL SINOD

SESIUNEA DE TOAMNA

Sumarul ședinței din ziua de 17 Noemvrie 1924.

Sesiunea de toamnă a Sf. Sinod s'a deschis cu solemnitatea obișnuită.

La ceasurile 10 dimineața, s'a slujit Tedeumul în Biserica Antim, la care au fost de față P. P. S. S. Membri ai Sf. Sinod și d. Ministru al Cultelor și Artelor Al. Lapedatu. La 10 ¹/₂, s'a făcut aghiasma mică în sala cea mare dela intrarea palatului Sf. Sinod, după

care P. P. S. S. Membri și d. Ministru au trecut în sala de ședințe.

D. Ministru Al. Lapedatu a cetit Inaltul Mesaj Regal de deschiderea sesiunii de toamnă a Sf. Sinod în anul 1924.

I. P. S. Mitropolit Primat, deschizând ședința, spune că, din împrejurări neatârinate de voința I. P. S. Sale, n'a putut convoca mai din vreme Sf. Sinod. Dela ultima sesiune și până acum, evenimente însemnate s'au petrecut în legătură cu viața bisericească. Întâiul este vizita Patriarhului Ierusalimului *Damianos*, care, prin această vizită, înoadă iar vechile relații, sub altă formă însă, pe care odinioară țările române le aveau cu patriarhii răsăriteni. Această vizită ridică mult însemnătatea și vaza Bisericii noastre în concertul celorlalte Biserici ortodoxe, dar ne impune și anumite obligațiuni, dela cari nu trebuie să ne dăm îndărăt, când e vorba de Sf. Mormânt al Domnului, dar că aceste obligații, nu trebuiesc să se îndeplinească decât cu condițiunea că, în jurul Sf. Mormânt, România să-și creieze un interes național care să iasă la iveală.

Răsăritul acum, după prăbușirea puterii rusești, vede în noi puțința de a lua asupra noastră conducerea întregii ortodoxii. Aceasta însă ne cere să facem jertfe. Și ca să putem lua asupra noastră cârmuirea ortodoxiei, jertfele cari ni se impun sunt ca, cu bună înțelegere, dragoste și armonie, să căutăm să punem, în propria noastră țară, Biserica pe temelie puternică, așa încât să fle în stare să-și arunce lumina și peste celelalte Biserici surori.

A doua chestiune, ar fi organizarea unitară a Bisericii asupra căria după cinci ani de zile, încă nu izbutisem să ajungem la o înțelegere completă cu frații din Ardeal. Noi am întocmit proiectul pe care îl știți. L'am înmânat guvernului ca să-l examineze, să-l cerceteze, eventual să-l armonizeze cu interesele Statului. După ce guvernul a luat cunoștință și și-a făcut observațiile sale, observații care nu schimbau întru nimic economia proiectului întocmit de noi. Guvernul și-a spus părerea sa în momentele principale cari interesează legătura între Biserică și Stat și anume: alegerile de episcopi și chestiunea controlului în ceea ce privește fondurile financiare pe cari Statul le pune la îndemâna Bisericii. Cu aceasta putem să sperăm că am ajuns aproape de momentul posibilității realizării organizației Bisericii noastre.

Dacă am reușit să înlăturăm toate piedicile și toate temerile cari se puneau în calea organizației noastre, trebuie să recunoaștem marele merit al d-lui Ministru Lapedatu, care a știut să aducă asemenea complectări și îndreptări proiectului nostru de lege, întru totul corespunzătoare vederilor noastre bisericești. Zilele acestea, înainte ca proiectul să meargă în Parlament, îl vom aduce aci ca să luăm cunoștință de el și să spunem părerea noastră într'unele chestiuni de absolut secundară importanță.

Să exprimăm deci mulțămirea noastră d-lui Lapedatu pentru înțelegerea și competența cu care a completat

acest proiect, bunul Dumnezeu să-i dea sănătate pentru că face o operă care va face epocă în viața noastră bisericească și de care-și leagă numele pe vecie.

D. Ministru Al. Lapedatu, zice: mulțănesc pentru cuvintele măgulitoare ale I. P. S. Părinte Președinte. Ca unul care m'am ocupat, atât în trecut, cât și în prezent, cu viața Bisericii noastre, cunosc bine Biserica, al cărei fiu credincios sunt, și cunosc năzuințele ei. Proiectul de care e vorba, e al Bisericii. Eu am căutat să-i dau numai acea înfățișare, care să satisfacă toate exigențele, adică, am căutat să-l pun în acord cu Constituția și cu interesele Statului. Am fost foarte satisfăcut constatând larga bunăvoință, înțelegere și prietenie, de care a fost animată Comisiunea de 7 cu care am lucrat săptămâna trecută și am fost mulțămit că nicio piedică nu s'a ivit, prin care părerea să fie împărțită. Proiectul de lege și statutul sunt sub tipar. În 1—2 zile vor ieși, le vom aduce Sf. Sinod să-și dea părerea, apoi le voi trimite și C. naț. care s'a amânat, ca și el să ia cunoștință, și, în chipul acesta, el va prezenta voința unanimă a întregii Biserici. Aceasta este și via mea dorință, ca atunci când îl voi duce în fața opiniei publice, să-l duc cu toată autoritatea Sf. Sind. Ne găsim deci în preajma efectivei realizări a operei de organizare bisericească, după care umblăm de 5 ani. Eu mulțănesc tuturor P. P. S. S. Membri ai Comisiunii de 7, ca și celorlalți colaboratori, pentru înțelegerea și bunăvoința arătată, care mi-au întărit credința, că opera de legislație bisericească de acum se va realiza.

P. S. Ep. Ghenadie, secretar, dă cetire apelului nominal și sunt prezenți 14, absenți 7 și în concediu 5 P. P. S. S. Membri. Apoi dă cetire următoarelor cereri de concediu:

I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului nu poate participa la deschidere, fiind oprit de interese în eparhie.

P. S. Ep. Iosif cere concediu pentru două zile, *P. S. Iacov* pentru 2 zile, *P. S. Ilarie* pentru 2 zile.

I. P. S. Mitropolit Nectarie cere concediu pentru *P. S. Arhiereu Ipolit*; *P. S. Arhiereu Ilarion* pentru *P. S. Ep. Lucian*.

Se acordă concediile cerute.

P. S. Eps. Ghenadie, secretar, dă cetire sumarului ședinței precedente. *Se aprobă*. Procedându-se la alegerea Comisiunilor, s'au constituit precum urmează;

P. P. S. S. Ep. Ghenadie al Buzăului și *Cosma* al Dunării-de-jos, secretari; iar ca supleant: *Visarion* al Hotinului, *Iustinian* al armatei.

Comisiunea de petițiuni: *P. S. Ep. Visarion* al Hotinului, *Ghenadie* al Buzăului și *P. S. Arhiereu Platon Ploșteanu*.

Comisiunea pentru cărți didactice de religie: *I. P. S. Mitropolit* al Bucovinei, *P. S. Ep. Roman* al Oradei-Mari, *P. S. Iacov* al Hușilor.

Comisiunea de cântări bisericești: *P. P. S. S. Arhieri Eughenie Piteșteanu*, *Platon Ploșteanu* și *Gherontie Silisteanu*.

Comisiunea pentru cărți de ritual: *I. P. S. Gurie* al

Chișinăului, P. S. Arhiepiscopul *Platon Ploșteanu* și P. S. Arhiepiscopul *Ilarion Băcăoanu*.

Comisiunea pentru revistă și tipografie: P. P. S. S. *Gurie* al Chișinăului, *Teofil Râmnicianu* și *Ipolit Rădăuțeanu*.

Comisiunea pentru lucrări diferite, dintre sesiuni, I. P. S. *Gurie* al Chișinăului, P. S. Episcopul *Lucian* al Romanului și P. S. Episcopul *Ghenadie* al Buzăului,

Comisiunea pentru chestia învățământului teologic: I. P. S. *Mitropolit Nectarie* al Bucovinei, P. S. Episcopul *Iacov* al Hușilor și P. S. Episcopul *Ilarie* al Constanței.

Comisiunea pentru organizarea învățământului seminarial: I. P. S. *Mitropolit Nicolae* al Ardealului, I. P. S. Arhiepiscopul *Gurie* al Chișinăului, P. P. S. S. Episcopul *Vartolomeu* al Râmnicului, *Ghenadie* al Buzăului, *Nicolae* al Clujului și *Roman* al Oradei-Mari.

Comisiunea pentru chestiunea recăsătoririi preoților: P. S. Episcopul *Iustinian* al Armatei, *Iacov* al Hușilor și *Platon Ploșteanu*.

Comisiunea pentru chestiunea unificării Bisericii: I. P. Mitropoliți: *Primatul României*, al *Moldovei* și al *Ardealului*, I. P. S. *Mitropolit* al Bucovinei, I. P. S. Arhiepiscopul *Gurie* al Chișinăului, P. S. Episcopul *Vartolomeu* al Râmnicului și P. S. Arhiepiscopul *Teofil Râmnicianu*.

Comisiunea pentru misiuni și secte: I. P. S. Arhiepiscopul *Gurie* al Chișinăului, P. S. Episcopul *Vartolomeu* al Râmnicului și *Roman* al Oradei-Mari.

Două Comisiuni în afară de sesiune: Comisiunea pentru calendar: I. P. S. *Mitropolit Nectarie* al Bucovinei, P. S. Episcopul *Vartolomeu* al Râmnicului. P. C. Arhiepiscopul *I. Scriban*, d. *Traian Lalescu*, profesor universitar d. prof. *Coculescu*, d. senator *Drăghici* și d. prof. *C. Chiricescu*.

Comisiunea pentru misiuni externe: I. P. S. *Nectarie* Mitropolitul Bucovinei, P. S. Episcopul *Visarion* al Hotinului, P. S. Episcopul *Lucian* al Romanului P. C. Arhiepiscopul *I. Scriban*, Păr. Protop. *Dr. Lupaș*, Păr. Pr. *Cicerone Iordăchescu* și d. Prof. *V. G. Ispir*.

P. S. Episcopul *Ghenadie*, secretar, dă citire raportului prin care se arată cum s'au realizat deciziunile Sf. Sinod luate în sesiunea trecută, cum și despre evenimentele mai importante dela ultima sesiune și până acum.

I. P. S. *Mitropolit Primat* salută pe I. P. S. *Mitropolit Nectarie* și pe P. S. Episcopul *Cosma*, cel dintâi ca nou ales mitropolit al Bucovinei, și cel de al doilea ca Episcop al Dunării de jos, urându-le spor la muncă și păstorire fericită.

Ambii P. P. S. S. mulțămesc și roagă Sf. Sinod să-i ajute spre a-și îndeplini misiunea ce și-au luat asupra-le.

P. S. Episcopul *Vartolomeu* al Râmnicului, în legătură cu raportul citit, zice: sunt fericit că văd că prinde ființă la Sf. Sinod această statistică controlatoare a activității Sf. Sinod, pe care eu am dorit-o și pentru care am stărut foarte mult s'o văd realizată, căci cu aceasta se va încuraja atât munca Sf. Sinod, cât și a fiecărui Chiriarh în parte, și se va afirma și autoritatea Sf. Sinod. Deaceia eu propun ca acest raport să se tipărească

măcar în revista *Biserica Ortodoxă* și să fie poftiți și ceilalți P. P. S. S. Ep., cari n'au răspuns la actele Sf. Sinod, să răspundă, iar P. S. Sa se roagă să se ia în considerație că, dacă n'a trimis încă ancheta *sectelor*, pricina este greutatea și nedepinderea cu asemenea chestiuni din partea preoților, ceea ce face lucrarea foarte anevoiasă.

Se ia act de raport, cu observațiile făcute de P. S. Episcopul *Vartolomeu*.

P. S. Episcopul *Ghenadie* secretar dă citire următoarelor comunicări:

1. Sf. Episcopul a *Clujului* cu Nr. 6762/924 arătând starea de neîngrijire în care e lăsată biserica încoronării dela Alba Iulia. Cere să i se respecte drepturile legale și canonice ce are asupra acestui locaș, care e situat în eparhia P. S. Sale, pentru ca să se poată îngriji de ea.

Se trimite spre studiere și referire Comisiunii de petițiuni: P. S. Episcopul *Visarion*.

2. Pr. *Nicolae Filip*, scos din statul bugetar din anul 1913, în urma unei sentințe a Curtei de Casație, roagă Sf. Sinod să fie reintegrat în stat.

3. *Ministerul Cultelor*, cu Nr. 53386 a. c., supune Sf. Sinod acelaș caz.

Se trimite spre studiere și referire comisiunii de petițiuni: P. S. *Platon Ploșteanu*.

4. *Ministerul Cultelor* înaintează referatul d-lui I. Popescu-Pasărea, prin care cere ca școalele de cântăreți din Chișinău să se organizeze ca și cele din vechiul regat, completându-se cursurile cu încă trei ani, deoarece în doi ani nu se poate face nimic.

Se trimite spre studiere și referire Comisiunii de cântări bisericești: P. S. Arhiepiscopul *Gherontie*.

5. *Ministerul Cultelor*, cu Nr. 40853 a. c., ne înaintează legea „Pentru regularea conducerii și administrația averilor așezămintelor călugărești române din alte țări, aflate pe teritoriul român”.

Se trimite spre studiere și referire P. S. Episcopul *Visarion*.

6. *Ministerul afacerilor străine*, cu Nr. 42975 a. c., înaintează copie după referatul Legațiunii române din Polonia, privitor la schimbul de scrisori între *Mitropolitul Dionisie*, Primatul Bisericii ortodoxe autocefale a Poloniei, și *Patriarhul Tihon*, asupra proclamării autocefaliei Bisericii ortodoxe din Polonia.

Se trimite spre studiere și referire Comisiunii de misiuni externe: P. S. *Visarion*.

7. *M. Cultelor* înaintează, cu Nr. 54816 a. c., referatul d-lui profesor *Dr. Demetrescu* relativ la starea actuală a Bisericii ortodoxe de pretutindeni.

Se trimite spre studiere aceleași comisiuni: P. S. *Visarion*.

8. *Consistoriul Superior Bisericesc* trimite cu Nr. 31, avizul luat în ședința din 17 Octombrie, relativ la construirea de case parohiale.

Se trimite spre studiere și referire, P. S. *Platon*.

9. *Consistoriul Superior Bisericesc*, cu Nr. 32 a. c., trimite avizul luat în ședința din 17 Octombrie a. c., relativ la pictura și sculptura bisericească.

Se trimite spre studiere și referire: P. S. Arhiepiscopul *Ilarion*

10. *Consistoriul Superior Bisericesc*, cu Nr. 33, trimite avizul luat în ședința sa din 18 Octombrie a. c., relativ la organizarea vieții mănăstirești.

Se trimite spre studiere și referire: *I. P. S. Arhiep. Gurie*.

11. *Ministerul de Interne*, cu Nr. 2689/924, roagă să se ia măsuri pentru stabilirea propagandei baptiste. Înaintează și două broșuri. Se trimite spre studiere și referire Comisiunea de misiuni și secte: *P. S. Lucian*.

12. *Consistoriul Superior Bisericesc*, cu Nr. 30, înaintează avizul luat în ședința sa din 18 Octombrie a. c., relativ la educațiunea moral-religioasă a copiilor și tinerimii.

Se trimite spre studiere și referire comisiunii de învățământ teologic: *P. S. Iacov* al Hușilor.

13. *Sf. Episcopie a Cetății Albe*, cu Nr. 3982/924, înaintează avizul congresului acelei eparhii, prin care se cere a se păstra uzul acelei eparhii de a se hirotonisi diaconi din cântăreți meritoși.

Se trimite spre studiere și referire: *P. S. Teofil*.

14. *Consiliul episcopal* din Basarabia, trimite regulamentul efcriciei bisericești pentru administrarea averilor bisericești din Basarabia.

Se trimite spre studiere și referire comisiunii pentru unificare: *P. S. Ep. Vartolomeu*.

15. *Sf. Arhiep. a Chișinăului*, cu Nr. 11505 a. c., trimite un extras din procesul-verbal al comitetului eparhial, relativ la ținerea unui congres general intereparhial.

16. *Ministerul Cultelor*, cu Nr. 50651 a. c., deferă Sf. Sinod chestiunea, dacă în Basarabia se mai poate ține un singur congres general, sau în fiecare eparhie câte un congres eparhial.

Se trimite spre studiere și referire comisiunii pentru unificare: *P. S. Ep. Vartolomeu*.

17. *Ministerul Cultelor* înaintează în original:

a) Adresa *P. S. Ep. al Hotinului*, arătând că a luat măsuri ca slujba să se facă în românește, dar cerând și sprijinul Sf. Sinod și al Ministerului.

b) Adresa Oficiul. Cult. din Basarabia, arătând că unii preoți iau taxe exagerate și:

c) Adresa aceluiaș oficiu, arătând că preoții slujesc în rusește, neavând ordin pentru a face slujba în românește.

Se trimite spre studiere și referire Comisiunii pentru Unificare: *I. P. S. Nectarie*.

18. *Sf. Mitropolie a Ungro-Vlahiei* propune Sf. Sinod a se da o hotărâre că un cleric nu se poate transfera dintr'o parohie într'alta, decât după cel puțin trei ani de vechime, în parohia pe care vrea s'o lase.

Se trimite spre studiere și referire Comisiunii pentru unificare: *I. P. S. Mitropolit Nectarie*.

19. *Ministerul Cultelor*, cu Nr. 10926/924, face cunoscut că, pentru viitoarele ședințe, atât ale Consist. Sup. Bis., cât și ale Sf. Sinod, întrucât prevederile bugetare n'ar fi suficiente, nu va mai plăti câte 500 lei de ședință, ci numai 300 lei.

Se ia act.

20. *P. S. Ep. al Râmnicului* cere a se interveni locului în drept pentru ca preoții să fie scutiți de taxa de strajă, întru cât legea clerului mirean îi scutește de strajă.

Se trimite spre studiere și referire comisiunii de unificare: *P. S. Teofil*.

21. *Rev. „Bis. ort. română“*, cu Nr. 39 și 40 a. c., cere să i se retrocedeze fondul de 84,902 lei cum și casa de fier, aflate în proprietatea Sf. Sinod, prin donația făcută de administrația revistei, în momentul când revista a trecut sub administrația Casei Bisericești.

Se trimite spre studiere și referire Comisiunii pentru revistă și tipografie: *P. S. Arh. Teofil*.

22. *Sf. Ep. a Râmnicului* cu Nr. 5114; *Sf. Ep. a Hușilor* cu Nr. 2585, și *Tip. cărt. bisericești* cu Nr. 3164, arată marea lipsă ce se simte de un text românesc al Sf. Scripturi și propun să se retipărească cât mai neîntârziat Biblia, întru cât nu se mai găsește.

Se trimite spre studiere și referire *P. S. Teofil*.

23. *Sf. Mitrop. al Ardealului* cu Nr. 9673 a. c., înaintează memoriul Asociației clerului „A. Șaguna“, secția Sibiu, cum trebuie așezată Biserica Catolică în statul român.

24. *Telegramă*. Asociația clerului, Secția Sibiu, roagă Sf. Sinod să împedice încheierea Concordatului.

Se trimite spre studiere și referire Comisiunii pentru secte și misiuni externe: *P. S. Ep. Vartolomeu*.

25. *D. Ciureanu-Bidești* supune spre examinare lucrările sale de Muzică bisericească întitulate: 1. Anastasimatar. 2. Catavasierul. 3. Cântările Sf. Liturghii.

Se trimite spre studiere și referire Comisiunii pentru cântări bisericești: *P. S. Gherontie*.

26. *Pr. Mihail Bejenaru*, prof. seminarul din Huși, trimite spre cercetare și aprobare, un manual didactic de explicarea Evangheliilor pentru școlile secundare.

Se trimite spre studiere și referire comisiunii pentru cărți didactice: *I. P. S. Mitropolit Nectarie*.

27. *P. S. Ep. Visarion*, cu Nr. 4116/924, cere ca Sf. Sinod să ia măsuri pentru a se curma cu umilințele la care sunt supuși preoții cu ocazia impunerii veniturilor epitrahilului.

Se trimite spre studiere și referire Comisiunii pentru petițiuni: *P. S. Arh. Platon*.

28. *Referatul delegatului* Sf. Mitropolii a Ungro-Vlahiei relativ la alcătuirea programului analitic pentru învățământul religios în școlile primare și normale.

Se trimite spre studiere și referire comisiunii pentru învățământul teologic. *P. S. Ep. Lucian*.

29. *Ministerul Cultelor*, cu Nr. 50643 a. c., înaintează **cererea sectei adventiste**, în care se roagă să li se fixeze, la ce distanță de biserica ortodoxă pot să-și ridice și ei localul de cult.

Se trimite spre studiere și referire comisiunii pentru misiuni interne și secte: *P. S. Ep. Lucian*.

30. *P. S. Ep. Ghenadie* al Buzăului înapoiază proiectele de buget ce i-au fost înapoiate arătând că, anul acesta, hotărârea Sf. Sinod nu se poate executa pentru că,

nici toate eparhiile n'au trimis proiectul de buget și nici comisiunea instituită nu s'a întrunit să lucreze.

Se trimite spre studiere și referire Comisiunii pentru bugete: *P. S. Ep. Ghenadie*.

31. *Sf. Mitropolie a Ardealului*, cu Nr. 6037 a. c., face cunoscut măsurile ce a dispus relativ la cele întâmplăte în parohia Sf. Maria din Cleveland Ohio (America).

Se trimite spre studiere și referire comisiunii pentru misiuni externe: *P. S. Ep. Visarion*.

32. *Patriarhia ecumenică Constantinopolitană*, cu Nr. 3923 a. c., face cunoscut că a primit să participe la congresul ce se va ține în luna August 1925 la Stockholm, Suedia, organizat de „The World Conference on faith and order” și dorește ca și noi să trimitem un delegat.

Se trimite spre studiere și referire comisiunii pentru misiuni externe: *P. S. Visarion*.

33. *Patriarhia din Constantinopol*, cu Nr. 3288/924, face cunoscut că își declară autoritatea juridică, canonică peste toate comunitățile ortodoxe care se află în afară de hotarele Bisericilor autocefale ortodoxe.

34. *Ministerul Cultelor*, cu Nr. 53390/924, înaintează adresa M. Afacerilor streine Nr. 54680/924, prin care se arată că, preotul Gheorghide dela biserica din Viena, s'a răsvrătit împotriva chiriarhului său, I. P. S. Mitropolit al Bucovinei.

35. *Sf. Mitropolie a Bucovinei*, cu Nr. 172 a. c., înaintează înțiriri detaliate asupra drepturilor canonice pe care biserica Bucovineană le are asupra Bisericilor și comunităților rămase afară din regat.

Se trimite spre studiere și referire comisiunii de misiuni externe: *P. S. Ep. Visarion*.

36. *Sf. Mitropolie a Ungro-Vlahiei*, cu Nr. 4688; *Sf. Mitropolie a Ardealului*, cu Nr. 11, Sfintele Episcopii: a *Aradului* cu Nr. 2349; a *Argeșului* cu Nr. 1623; a *Dunării de jos* cu Nr. 1064; a *Hotinului* cu Nr. 2230; a *Cetății Albe* cu Nr. 2025; a *Râmnicului* cu Nr. 3544; a *Buzăului* cu Nr. 2077; a *Clujului* cu Nr. 4319, fac propuneri pentru rangurile preoțești și călugărești.

Se trimite spre studiere și referire *I. P. S. Mitropolit Nectarie*.

37. *Pr. Cernescu și Pr. At. Fopescu*, din jud. Constanța, hirotonisiți cu 4 clase în Dobrogea, conform legii din 1894, cer să li se ridice impedimentul de a nu putea părăsi Dobrogea.

Se respinge. Legea rămâne așa cum este.

38. *Ministerul Cultelor*, cu Nr. 5478/924, înaintează copie după raportul Primăriei Straja, Bucovina, relativ la ravagiile pe care le face beția în acea comună.

Se trimite Chiriarhului respectiv.

39. *Ministerul Cultelor*, Tip. Cărților Bisericești, cu Nr. 2824 a. c., cere să se dea cuvenita aprobare spre a retipări ceaslovul în 4000 de exemplare.

Se Aprobă.

40. *Sf. Ep. a Hotinului* cere ca S. Sinod să dea o hotărâre de deslipire, dela Sf. Arhiepiscopie a Chiși-

năului, a M-rei Dobrușa, din Județul Soroca, Eparhiei Hotinului, și alăturarea ei la Hotin.

Se aprobă.

41. *Pr. G. Țârulescu*, R.-Sărat, face apel în contra sentinței S. Consistoriu al Ep. Buzăului, prin care a fost pedepsit cu oprirea din serviciul și oprirea lefei pe timp de șase luni.

Se respinge.

42. *Pr. G. Țârulescu*, R.-Sărat, face apel contra sentinței dată de S. Consist. al Buzăului prin care a fost pedepsit cu transferare.

Idem.

43. *Ministerul Cultelor* înaintează în original adresa M. S. Major al Armatei, prin care se cere a se da ordin ca preoții în Dumineci și Sărbători să predice împotriva uneltirilor bolșevice din Basarabia.

La cunoștința Chiriarhilor basarabeni.

44. *Patriarhia de Constantinople*, cu scrisoarea Nr. 184/924, face cunoscut că, a primit scrisoarea noastră, relativ la punerea în aplicare a calendarului îndreptat.

Totodată mai aduce la cunoștință că a cerut Universităților din țările ortodoxe, o nouă pascalie pe termen de 50 de ani, cel puțin, și zice că, trebuie în curând să soluționăm și chestia sărbătorii Paștelor.

Se ia act.

45. *D. N. Dimitriu-Tonciu-Mizil*, cere dispensă de a se hirotonisi preot, din cauză că este însurat cu o văduvă și

46. Memoriul Congresului preoților văduvi cerând admiterea recăsătoririi.

Se așteaptă hotărârea Sinodului ecumenic.

47. *P. S. Ep. Visarion* depune referatul comisiunii de reorganizare a M. Cultelor referitor la îmbunătățirile de adus diferitelor servicii.

La ora 13, *I. P. S. Mitropolit Primat*, Președintele, ridicând ședința, anunță pe cea viitoare pentru mâine, Marți, 18 Noembrie, la ora 10 a. m.

Sumarul ședinței din 18 Noembrie 1924.

Ședința se deschide la orele 10 dimineața sub președinția *I. P. S. Mitropolit Primat*.

P. S. Ep. Justinian, secretar, dă citire apelului nominal și sunt prezenți 17, absenți 4 și în concediu 5 P. P. S. S. Membri.

Se dă citire telegramei de concediu a *P. S. Ep. Nichita* al Argeșului, care cere 3 zile pentru boală, iar *I. P. S. Arhiep. Gurie* motivează absența precedentă.

Se acordă concediile cerute.

P. S. Ep. Justinian, dă citire sumarului ședinței precedente.

Se aprobă.

P. S. Secretar dă citire următoarelor cereri de aprobare de tundere în monahism: *Sf. Mitrop. a Ungro-Vlahiei* cu Nr. 4060, 4223 și 4979 a. c. cere: ratificarea călugării surorilor: 1 *Ana N. Popa* (M-rea Nămăești) și 2 *Maria Hagi Velculescu* (Pasărea) și aprobarea tunderii în monahism a surorilor: 1. *Smaranda G.*

Oprea, Maria Moldoveanu, Rada Șerbănescu, Rada St. Georgescu, Velica Manole, N. Pârlogeanu. Maria Petrache Munteanu, Elisabeta Grecu, Maria Vasilescu, Maria Oancea Matei, Elena Anastasescu, Elisabeta Moldoveanu, toate din Monăstirea Pasărea. Se aprobă.

Sf. Episcopie a Hușilor, cu Nr. 2487 a c., cere aprobarea tunderii în călugărie a fratelui *Gheorghe Sandovici* (M-rea Dobrovăț). Se aprobă.

Sf. Episcopie a Buzăului cu Nr. 2784 și 3114 a. c., cere tundera în monahism a fraților: *Ștefan Gabor, Petcu Chiriac și Ioan Tărcuță* din M-rea Găvanul și a surorilor: *Dumitra Ștejănescu* (M-rea Cotești) și *Elena Georgescu* (M-rea Rătești) Se aprobă.

Sf. Episcopie a Râmnicului-N. Severin cu Nr. 3689 și 4277 a. c., cere aprobarea tunderii în monahism a fraților: *Constantin Grigoraș Brașoveanu și Constantin Maria Văduva*, ambii din schitul Frăsinei (Vâlcea). Se aprobă.

Sf. Mitropolie a Moldovei și Sucevei cere aprobarea tunderii în monahism, cu Nr. 1892 a. c., a fraților: *Iordache Mintar, Mihail Rusu, Gheorghe Păvăloiu, Toader Vărzaru, Vasile Batin, Gavril Dăscălescu* (M-rea Neamțului). *Ion Bârsan* (M-rea Slatina, Fălticeni). Cu Nr. 1894 a. c. a surorilor: *Maria I. Glica, Elena V. Ioanichie, Catrina Ioanichie, Smaranda Porcescu, Elisaveta Manea, Teodosia Tărăntuș, Catinca Burduja și Rarița Damian* (M-rea Văratec), cu Nr. 2210 a. c., a fraților: *Ioan Pârlog și Vasile Cocoș* (M-rea Cetățuia); cu Nr. 4007 a. c., a fraților: *Dumitru C. Chiribuță, Const. G. Haidamac, Vasile G. Bucur, Anton H. Cercel* (M-rea. Neamț) și *Petre Dănălache* M-rea Vorona; cu Nr. 4037 a. c., a surorilor: *Ana Calibaba și Maria Cojocaru*, M-rea Agafton. De asemenea cer ratificarea următoarelor călugăriri făcute în caz de boală: Cu Nr. 1893 a. c., a fraților: *Vasile Pădure*, M-rea Cetățuia; *Mircea Mihăilă* M-rea Neamț; *Constantin Bahriu*, schitul Tarcău, *Ghe. I. Diaconu*, Schitul Boureni.

Cu Nr. 1894 a. c., *Țița N. Nădejde* (Văratec), cu Nr. 4008 a. c., a fraților: *Gh. Coșofreț, Dimitrie Lica*, M-rea Secu; *Gavriil Ruscan*, M-rea Neamț; *Gavriil Dăscălescu* aceeași M-re; *Ion Lupașcu, Petre Buscu* (M-rea Gorovei) și *G. Andronescu* M-rea Horaița. Cu Nr. 4290 a. c., *Constantin D-triu*, M-rea Vorona. Se aprobă.

I. P. S. Mitropolit Moldovei și Sucevei *D. D. Dr. Pimen* dă citire referatului Nr. 3934 a. c., în care se arată starea morală și religioasă a Sf. Mitropolii respective, cum și mijloacele și măsurile luate pentru combaterea diferitelor viții și boale sufletești și trupești, în special alcoolismul.

P. S. Ep. Vartolomeu al Râmnicului. Mă entuziasmez zice P. S. Sa, pentru că socotesc că actul cetit de I. P. S. Mitropolit al Moldovei este un adevărat eveniment.

Prin lucrări de acest fel, Sf. Sinod intră în cadrul misiunii sale. Sf. Sinod de ieri aproape își pierduse tot prestigiul. Toată activitatea lui se reducea la călugăriri și intrigării josnice. Felicit pe I. I. P. P. S. S. Mitropoliți Primat și al Moldovei de eforturile ce au făcut și fac pentru a ridica Sf. Sinod la nivelul ce i

se cuvine. Dela Sf. Sinod trebuie să pornească duhul de viață activ pentru lucrarea lui Hristos. Deci frumoasă zi e cea de azi, că se face rupere cu trecutul. Sf. Sinod pornește spre culmile după care se conduc și se interpretează masele de păstori și credincioși. Viața poporului nostru este în primejdie și ea trece prin criză. Reacțiunea se impunea și cine era factorul cel mai indicat s'o pornescă decât Biserica, decât Sf. Sinod? Ne entuziasmează și ne dă imbold la muncă când vedem pe I. P. S. Mitropolit al Moldovei, deși bătrân, dând dovadă de muncă și în eparhie și în Sinod.

Dacă eu n'am adus un asemenna raport, e din pricină că sunt gata să dau un anuar al eparhiei mele, care, pe lângă multe chestiuni importante, arată și activitatea desfășurată în eparhia mea. Nădăjduesc că de primăvară să-l prezint Sf. Sinod în ședință.

Mă declar entuziasmat și mulțumit de actul I. P. Sf. Mitropolit al Moldovei și rog pe bunul Dumnezeu să-i dea sănătate și viață lungă și doresc ca pilda I. P. S. Sale să fie un îndemn și un exemplu pentru noi.

I. P. S. Mitropolit al Moldovei: mulțumesc din suflet pentru aprecierea pe care o faci raportului pe care eram dator să-l fac Sf. Sinod, asupra activității mele. Cred că aceasta nu va fi un cântec al lebedei, ci nădăjduesc că voi mai continua munca în Biserică și voi mai avea prilej să aduc asemenea rapoarte. E adevărat că Sinodul trebuie să iasă din cercul de activitate pe care îl avea până mai ieri. Sunt cel mai vechi în Sinod. Biserica noastră nu era așa de mare ca cea de azi și lucrările ei foarte mărginite. Eu sunt fericit că inițiez un curent de muncă și doresc Sf. Sinod, acum, când este alcătuit nu numai din reprezentanții din teritoriul vechiu al României, ci cu reprezentanți și frați din toate ținuturile, cari vor aduce prisosul lor de muncă pentru binele Bisericii și fericirea neamului nostru.

I. P. S. Mitropolit Primat ia parte reală a referatului Sf. Mitropolii a Moldovei, zice că guvernul face o anchetă pentru alcătuirea unui proiect de lege contra alcoolismului, care nu satisface însă cererile noastre. Noul proiect nu atinge întru nimic producția alcoolului, reduce ceva însă din debitarea lui; după inspirația I. P. S. Sale, nu va putea funcționa o cârciumă decât la 300 suflete adulte. Dar din punct de vedere practic, I. P. S. Sa cere P. P. S. S. Membrii ca, atunci când acest proiect va apărea tipărit, fiecare să-l ea și să-l studieze și cu toții să ne grupăm în masă ca să luptăm pentru a introduce în el cât mai multe din revendicările noastre. Recomandă să fie studiat în paralel cu legea Costinescu, care conținea multe dispozițiuni admirabile, căci, de vom stărui și vom fi uniți, vom isbuti și în această privință, precum am isbutit în privința legii repaosului duminical. Deci de veghe și gata de luptă în potriiva alcoolului!

Se ia cu plăcere act de raportul general al I. P. S. Mitropolit al Moldovei. *P. S. Ep. Nicolae* al Clujului propune a se lua măsuri împotriva importului de icoane din străinătate.

Se trimite spre studiere și referire *P. S. Ep. Teofil*.

P. S. Ep. Visarion al Hotinului dă citire unei propuneri relativ la organizarea unei comisiuni pentru misiuni externe, și propune să se pună de către Stat fonduri la dispoziție, din care să plătească traducătorii de scrisori venite la Sinod. Să se creeze o bibliotecă înzestrată cu publicațiile și cărțile necesare, din care să se poată cunoaște stările de lucru din diferitele Biserici creștine ortodoxe și eterodoxe, cum și pentru trimiteri de misiuni și anchete pentru a urmări diferitele mișcări religioase din străinătate.

I. P. S. Mitropolit Primat dă lămuriri despre intervențiile pe cari le-a făcut către Ministerul Cultelor pentru a se da Sinodului mijloacele bănești spre a se cumpăra cărți și face abonamente la diferite publicații streine, dar cari intervenții nici măcar n'au avut onoarea unui răspuns de trei ani de zile. În bugetul Ministerului Cultelor există un credit pentru misiuni externe, dar sunt acolo unele acțiuni oculte cari jignesc adânc demnitatea noastră episcopală. Vă rog să căutăm să găsim mijlocul de a stărpi acele oculte.

P. S. Episcop Vartolomeu. Chestiunea este foarte interesantă, deci să căutăm să luăm hotărârea energică și propune:

Să se intervină către Ministerul Cultelor ca să se pună la dispoziția Sf. Sinod un fond global din care să cheltuească pe măsura trebuințelor, pentru chestiunile exterioare. Acest fond să fie mântuit de Sf. Sinod. Orice chestiune externă să fie inițiată numai de Sf. Sinod și pentru timpul dintre sesiuni să se dea o delegație *I. P. S. Mitropolit Primat*. El să delege persoanele cari să meargă în misiune și să dispună și cheltuelile necesare, pe cari mai pot să le aducă la ratificarea Sf. Sinod în sesiunea următoare.

Se cere Ministerului Cultelor să ne răspundă negreșit cum înțelege să rezolve chestiunea, iar dacă continuă ca și până acum, adică să nu ne dea niciun răspuns, să ducem chestia la Senat.

Se primește propunerea făcută de *P. S. Ep. Visarion* adică:

1. Se va interveni către Ministerul Cultelor ca să pue la dispoziția Sf. Sinod un fond global. 2. Din acest fond global se vor face abonamente la diferite publicațiuni străine, în legătură cu viața religioasă, și se vor cumpăra cărți teologice pentru bibliotecă. 3. Din acest fond, Sf. Sinod va determina sumele pentru cheltueli necesare trimiterii de misiuni în străinătate, cum și persoanele ce vor trebui trimise. Dacă între sesiuni se ivesc necesități de felul aceasta, se dă delegație *I. P. S. Mitropolit*, în calitate de președinte, să determine și sumele de cheltuit și persoanele ce trebuie să plece în misiune, supunându-le la următoarea sesiune ratificării Sf. Sinod. 4. Nici o persoană n'are dreptul să trateze cu diferitele Biserici creștine sau cu reprezentanți de ai lor, chestiuni, în numele Bisericii ortodoxe române, fără o prealabilă autorizare și pentru fiecare caz în parte, din partea Sf. Sinod.

P. S. Ep. Visarion, referent al Comisiunii de misiuni externe, dă citire:

1. Scrisorii legațiunii române de pe lângă Vatican Nr. 349/923, relativ la enciclica papală „Ecclesia Dei” pentru unirea Bisericilor și

2. Raportului legațiunii noastre din Constantinopol, relativ la intenția atribuită guvernului Turc de a suprima patriarhatul.

Se ia act.

P. S. Ep. VISARION dă citire referatului comisiunii pentru construirea unui cămin arhieresc și concludă a se face intervenții către guvern spre a pune fonduri la dispoziție pentru construirea lui pe locul din jurul Bisericii Antim.

P. S. Ep. Vartolomeu arată că e absolută nevoie nu numai pentru că viața s'a scumpit enorm, dar și pentru că șederea *P. P. S. S. Episcopi* pe la hoteluri nu cadrează de loc cu demnitatea Episcopală. E o chestie de prestigiu, care s'ar putea rezolva construindu-se cu fonduri de la Minister pe locul Bisericii Sf. Dumitru-Carol, o clădire, jos prăvălii și sus apartamente de locuit arhieriei. Prăvăliile de jos s'ar închiria, iar chiria ar încasa-o Ministerul până la amortizarea clădirii, iar după aceea ar rămâne Sf. Sinod.

I. P. S. Mitropolit Primat spune să nu ne mai călăuzim după vechea mentalitate. În jurul Sf. Sinod, cu viitoarea organizare, va lua desvoltare o întreagă viață de birouri. Deaceia eu doresc ca în planurile ce faceți să prevedeați ca în rândul de jos al clădirii ce se plănuiește să se prevadă locuri numai pentru birouri și cancelarii, iar sus pentru arhieriei.

Se primește concluzia referatului și se vor face intervențiile necesare.

I. P. S. Mitropolit Nectarie dă citire referatului comisiunii pentru unificare relativ la distincțiile bisericesti și concludă să amâne chestiunea până după organizarea unitară și până atunci să se ceară răspuns și dela celelalte eparhii care n'au răspuns în această chestiune.

Se primesc concluziile referatului.

I. P. S. Mitropolit Nectarie dă citire referatului comisiunii pentru unificare, relativ la avizul Consist. super. bisericesc de a nu se mai îngădui transferările de preoți dintr'o parohie într'alta, afară dacă petiționarul n'are o vechime de cel puțin trei ani în parohia de unde vrea să plece, afară de cazurile excepționale bine întemeiate; cum și asupra avizului Consist. Super. Biserice. să se îndemne preoții să cultive albine pentru a avea ceara necesară fabricării lumânărilor.

P. S. Ep. Vartolomeu propune ca acele cazuri de transferare pentru motiv de forță majoră, adică excepția la regula generală ce Sf. Sinod voește să ia, toate cazurile excepționale să fie făcute cunoscut Sf. Sinod. Pus la vot..

Se hotărăște:

1. Să nu se mai facă nici o transferare de preoți dintr'o parohie într'alta, afară de cazurile bine motivate, dacă postulantul n'are o vechime de cel puțin 3 ani de păstorie în parohia din care voește să se transfere.

2. Toate cazurile de transferări excepționale (bine-

motivate) de la această regulă, vor fi aduse la cunoștința Sf. Sinod.

I. P. S. *Mitropolit Nectarie* dă citire referatului Comisiunii pentru unificare relativ la limba liturgică în bisericile din Basarabia pentru slujbe ce pretind unii preoți. Se primesc concluziunile referatului cari sunt:

a) In satele românești și cu populație în majoritate românească să se slujească toată slujbele rituale numai în limbă românească.

b) In satele cu populație neromânească trebuie a se face deosebire între satele cu populație slavă și populație neslavă.

In satele cu populație slavă sau în majoritate covârșitoare slavă, se va face o parte din slujbe în limba slavă-veche, și o parte în limba românească.

Tedeumurile și părțile principale din serviciile bisericești să se facă totdeauna românește.

CONFERENCE CREȘTINEȘTI

Conferența Părintelui Arhim. I. Scriban, la Societatea „Tinerimea Română“

In zilele de înainte și după 10 Mai a. c., au fost în București mari întreceri și serbări școlare, puse la cale, ca în toți anii, de Societatea Tinerimea Română. Anul acesta, însă, întocmirea a fost și mai împodobită și mai măreață ca în alți ani, încheindu-se cu o excursiune făcută în Bucovina.

Școlarii li s'au ținut mai multe conferențe la Fundațiunea „Carol“ din București, în zilele de 11 și 12 Mai a. c. Cărmuitorii Societății chibzuiseră ca să vorbească un militar despre Armată și educațiunea națională; un preot despre Biserică și educațiunea națională; un profesor despre Școală și educațiunea națională. Despre cea dintâi a vorbit d. General Ioan Manolescu, cărmuitorul Caselor Naționale — alt așezământ de cultură —, în ziua de 11 Mai a. c. Despre al doilea subiect trebuia să vorbească Părintele Icon. C. Nazarie, profesor la Facultatea de teologie, cum se rânduse din vreme. Dar Sf. Sa s'a îmbolnăvit, și atunci a fost rugat să vorbească Păr. Arhim. Scriban, care a și vorbit tot în acea zi de 11 Mai, îndată după d. General Manolescu. Despre al III-lea subiect a vorbit, a doua zi, d. Profesor de pedagogie C. G. Antonescu, dela universitatea din București.

In cele de mai la vale, dăm într'o înșirare mai scurtată, conferența Părintelui Arhim. Scriban:

*Domnule Prezident,
Doamnelor și Domnilor,
Iubiți Școlari,*

I

Incă dela nașterea sa, poporul românesc a fost cărmuit sufletește de credința creștinească. Când noi îl vedem flințând în istorie, ca un neam deosebit de alte neamuri, băgăm de seamă că strămoșii noștri se sim-

țeau alături, unul de altul, prin faptul că aveau același grai și același fel de credință în Dumnezeu. Și cu toate că ei au trăit alături cu alte neamuri cu care aveau aceeași credință creștinească, de pildă Bulgarii, totuși, ceiace-i ținea în legături și chiar în tovărășie cu aceștia, nu era decât tot credința creștinească, căci creștinătatea, dela o vreme, a trebuit să se apere împotriva necredincioșilor, precum erau Turcii și Tătarii, și atunci simțirea lor creștinească îi ținea alături unii de alții, pentru a apăra un bun care era al tuturor. Deasemenea, când Turcii au putut supune lor o parte din creștinătatea Răsăritului, îmboldirea noastră creștinească a fost aceia care ne-a păstrat simțul de datorie către frații noștri de aceeași credință. Grecii, Bulgarii, Sârbii au fost apărați de noi, ajutați de noi, au găsit ocrotire la noi și adăpost la noi. Domnitorii noștri, precum Vasile Lupu, Matei Basarab, Constantin Brâncoveanu, au slujit cu toată vioiciunea civilizațiunea creștinească față de încălcarea turcească. Bunurile credinței creștinești, cu toate podoabele ei artistice, care au făcut tala civilizațiunii bizantine și de care se minunează învățații bizantinologi, veniți acum doi ani și la noi, pentru a cerceta bogățiile noastre, au fost primite la noi, lucrute mai departe la noi. Prin Biserică, s'a păstrat în sânul poporului românesc buna pornire către lucrurile mari și frumoase, către simțirile înalte, către ajutarea celor apăsați. Simțul de legătură între oameni a crescut în acest Răsărit prin neamul românesc, îmboldit la aceasta de Biserica noastră.

Când Turcii împresuraseră Viena în veacul XVII și și se afla împreună cu ei și domnitorul nostru Șerban Cantacuzin, silit de Turci să lucreze cu oștirile lui românești împotriva altor creștini, el, neputând face altceva, cel puțin nu dădea ajutor adevărat Turcilor pustiitori. Iși umplea tunuri cu paie și așa le slobozea împotriva zidurilor Vienei. Simțul lui creștinesc, care-l cărmuia spre iubirea de oameni, nu-l lăsa să fie alături de lucrarea pustiitoare a Turcilor împotriva celor ce înfățișau lucrul mai de seamă al învățăturii înalte omenesti.

II

Deci cea întâi lucrare a Bisericii asupra Românilor a fost că a făcut inimile strămoșilor noștri simțitoare pentru bine, săritoare pentru cel apăsat, înțelegătoare pentru bunurile obștești ale omenirii care trebuie să ne fie scumpe tuturor. Ceiace am făcut noi, în vremea de atunci am făcut bine, trainic și sănătos, dovadă că și sufletele care lucrau erau sănătoase.

Strămoșii noștri nu aveau trufia de a orbi ochii altora cu ce lucrau ei. Nu căutau să se fălească cu tața lucrurilor, ca să zmulgă lauda lumii. Din trecutul nostru ne-au rămas doar bisericile. Ele sunt mici și neîncăpătoare. Nu răspund simțirilor noastre de azi, nici felului cum alte popoare clădeau pe vremea voevozilor noștri. Dar ceiace e clădit e clădit. Nu e lucru făcut de ochii omului, nu e ceva făcut pentru vremea de atunci, nu e prospăială făcută cu grabă, pentru un gând

de o clipă pe care-l schimbi în altă clipă, nu, ci e lucru temeinic și împodobit cu cuviință. Ce s'a făcut pe atunci, *s'a facut*, și e dovadă de vrednicie până în ziua de azi. Puținul care s'a lucrat, e dovadă de simțirea trainică cu care se lucră. Căci, adevărul este că, pe om îl cunoști din fapte, după cuvântul atât de adevărat al Domnului nostru Iisus Hristos: *din faptele lor îi veți cunoaște pe dânșii*.

Cine vede azi zidăria de atunci se minunează de tăria ei, cum nu este azi, și se vede că cei-ce au zidit erau suflete sănătoase. Nu are aface că eram stingheriți în alte privințe, că țara era necăjită de multele încălcări străine. Dacă sufletul lor era sănătos, toate celelalte erau trecute cu vitejie și trupurile nu cădeau la pământ.

Politicește eram împărțiți în mai multe State. Unii eram Munteni, alții Moldoveni, alții erau supuși Nemților și Ungurilor. Cu toate acestea, neamul nostru se simțea una. Era o singură Biserică a Răsăritului care-l cârmuia. Mitropolitul nostru din București stăpânea și peste munți. Când străinii au voit să ne vatăme, n'au găsit altceva mai nemerit, pentru a ajunge la ținta lor, decât a sfărâma această legătură dintre Români prin Biserică. De aceia s'au silit să rupă o parte dintre noi dela Biserică Răsăritului, și i-au unit cu biserica străină catolică. Nici așa n'au putut să strice o rânduială care era a Bisericii Răsăritului. Anume, au trebuit să lase în Biserică tot limba poporului. Biserica apuseană catolică, precum se știe, întrebuințează o limbă, deși frumoasă, dar neînțeleasă, limba latină. Și doar de aceia grăești în urechea omului, ca el să înțeleagă. A auzi sunete, fără a culege nimic din ele, e fără nicio noimă și de niciun folos. Biserica Răsăritului însă a întrebuințat limba vorbită a poporului și noi, ca fii ai Bisericii răsăritene, totdeauna am întrebuințat limba neaoșă a poporului. Și acest chip de lucrare al Bisericii Răsăritului a trebuit să-l păstreze și Românii trecuți la Biserica Apusului. De aci se vede cum Biserica noastră a ținut totdeauna strâns legată de noi limba noastră românească și cum de acest bine s'au folosit și aceia din frații noștri care au trecut la altă credință.

Dar să se știe un lucru: În întregul cuprins al Bisericii Ortodoxe a Răsăritului, numai Biserica românească strălucește peste toate celelalte ramuri ale Bisericii Ortodoxe, în ce privește limba neamului. Căci numai la noi Biserica a întrebuințat totdeauna însăși limba vorbită a poporului. Deși Rușii, Bulgarii, Sârbii au în Biserică limba tulpinii lor slavone, dar nu au chiar limba vorbită a poporului, așa că, pentru urechea ascultătorului, cele slujite în Biserică nu sunt deplin înțelese. Asemenea la Greci, deși limba slujită în biserici e limba grecească, dar nu e chiar limba vorbită, ci e limbă veche, de sute și mii de ani, pe care poporul nu o poate înțelege în toate coturile ei. O cocoană din Galați, de neam grecesc, mama unui fost coleg al meu în școala primară, îmi spunea odată că ea mai cu plăcere vine la biserica românească, fiindcă

înțelege totul, decât la biserica grecească, unde înțelege numai în parte. Auziți: chiar o străină de neamul nostru, numai fiindcă știa românește, mai cu plăcere venea la biserica noastră decât la a neamului ei. Aceasta dovedește cât de mult Biserica noastră a îmbrățișat limba poporului și a lucrat cu ea.

Este un fapt pe care totdeauna trebuie să-l pomenim când vorbim despre lucrul acesta: Când s'a tipărit în Alba-Iulia, în anul 1648 Noul Testament zis *dela Bălgrad*, Mitropolitul *Simeon Ștefan*, de peste munți, a scris în prefață cuvinte care arată năzuința Bisericii românești de a răspândi și întrebuința limba românească. Astfel, el scrie: „Aceasta încă vă rugăm să luați aminte că Românii nu grăiesc în toate țările într'un chip, încă nici într'o țară toți într'un chip; pentru aceia cu anevoie poate să scrie cineva să înțeleagă toți, grăind lucru unii într'un chip, alții într'al chip... Bine știm că cuvintele trebuie să fie ca banii, că banii aceia sînt buni cari împlă în toate țările, așa și cuvintele, acelea sunt bune care le înțeleg toți. Noi drept aceia ne-am silit, din cât am putut, să izvodim așa ca să înțeleagă toți; iară, să (dacă) nu vor înțelege toți, nu-i de vină noastră, ce-i de vina celui ce-au răsfiat Românii printr'alte țări, de și-au mestecat cuvintele, de nu grăiesc toți într'un chip“.

Iată siliința unui mitropolit de al nostru, de acum aproape 300 de ani, care tipărea cărți de învățătură creștinească și era neîncetat stăpânit de gândul cum ar face ca cele tipărite să poată fi citite și înțelese de cât mai mulți români. De aci se vede grija Bisericii de a lucra și ciopli cât mai bine limba poporului, pentru ca printr'ansa, ca printr'o unealtă de preț, să-i poată da cât mai bună cârmuire sufletească.

Acum, constatarea aceasta să nu fie zdruncinată de faptul știut de toți că, în Biserica noastră, au stăpânit într'o vreme limba slavonească și cea grecească. Lucrul e prea adevărat, dar el nu răstoarnă nimic din cele aflate de noi mai nainte. Căci e un fapt al viețuirii omenești că oamenii și popoarele se înrăuresc unele pe altele, și anume cei mai tineri, mai puțini și mai începători iau dela cei mai bătrâni, mai întemeiați, mai mulți și întocmiți din vremuri mai vechi. Nu se putea ca noi cei, care am început a ne întocmi bisericeste în legătură cu biserica de peste Dunăre, în care stăpânea limba grecească sau slavonească, să nu ne împărtășim de acolo. Invățatul nostru profesor dela universitatea din Cluj d. *Sextil Pușcariu*, scrie în această privință: «Inainte de ce neamul românesc să poată deveni un popor, vecinii noștri slavi au ajuns la organizații puternice de stat și la o înflorire culturală atât de remarcabilă, încât ne-au silit să ne dezvoltăm în umbra lor, și au dat direcția pentru veacuri întregi, nu numai vieții noastre de stat, ci mai ales dezvoltării noastre culturale»¹⁾ Apoi iată, acesta e faptul: trăind cu ceice erau mai dezvoltăți decât noi, nu se putea să nu luăm dela ei. E un fapt de mecanică socială, de psihologie

1) *Istoria literaturii române. Epoca veche*, vol. I Sibiu 1921, p. 1.

socială, care se petrece în orice ramură a vieții, care însă, cum vom vedea îndată, nu înfrânge adevărul constat mai nainte.

Deși Biserica noastră a început a se întocmi sub înrâurirea altor popoare, de aceeași lege a Răsăritului ca noi, și deci, cu aceasta a trecut în Biserica noastră și limba lor, dar faptul vrednic de știut este că Biserica noastră, din însuși simțul ei pentru limba poporului, și mânată de nevoia de a scoborâ învățătura creștinească la înțelegerea poporului, alătura de limba slavonească sau grecească, a început a întrebuința și a scoate la lumină limba românească. Și aceasta, nu în vremurile acestea din urmă, când simțul național mai aprins a făcut ca inima românească să se miște mai viu pentru limba ei, ci în vremurile depărtate, cu sute de ani în urmă. Tot d. Pușcariu este acel care scrie: „Chiar și în sânul bisericii se încinge o luptă mornită împotriva limbi slavone... Graiul strămoșesc câștigă redută după redută și sfârșește prin a izbândi o victorie definitivă și în locașul de închinare. Relațiile literare dintre cele trei provincii locuite de Români, devin din ce în ce mai strânse, apar ediții speciale destinate pentru Românii de peste hotare, iar ucenicii autorilor bisericești trec dintr'o provincie în alta, ca să continue opera măiestrilor lor. Astfel se stabilește prin biserică, o unitate culturală a tuturor Românilor, pe care o exprimă mitropolitul Teodosie chiar în prefața Liturghiei dela 1680, cu cuvintele: „Intre Rumânii ce zisem, cuprindem și pe Moldoveni, că tot dintr'o fântână cură“. Românisul se accentuează de acum chiar și în titlul cărților“.¹⁾

Ați prins acum! Iubiți Școlari, ce spune învățatul profesor dela Cluj?... Până a nu fi Românii una ca țară, erau una prin Biserică. Ea tot mai mult le pune la îndemână limba lor scrisă, periată și înfrumusețată.

În anul 1688, s'a tipărit în București întreaga Biblie în limba românească, lucrare făcut de vlădici și boieri, mânați de dorul de a da cuvântul lui Dumnezeu în limba poporului. Pe atunci era limba slavonească în slujba Bisericii, dar iată că neîncetat își face drum limba românească, și această silință a domnit în tot veacul când s'a tipărit Biblia zisă *dela București*, cum și în veacul de mai nainte, al XVI-lea, ba găsim boldul pentru întrebuințarea limbii românești și mai nainte.

III.

Dar de aici a izvorât încă alt fapt de mare însemnătate, care de altfel a fost la toate popoarele care au întrebuințat în Biserică limba poporului. Acest fapt a fost plămădirea limbii cărturărești, limba scrisului. Cași la alte popoare, și la noi această limbă a fost urzită sub cârmuirea Bisericii.

O limbă, în care nu s'a scris niciodată, greu se poate întrebuința pentruca să torni dintr'odată într'însa toate cugetările înalte pe care omul le așterne în scris. Dacă

de o limbă te slujești numai pentru întrebuințarea zilnică, nu ai într'însa atâtea vorbe și atâtea mlădiere ca să scrii orice fel de cugetări. Această greutate se încearcă până în ziua de azi cu traducerea Bibliei în limba popoarelor sălbatice.

Orice popor, însă, a trecut prin starea aceasta, când limba sa era numai limbă vorbită. Ei bine, la Engleji, la Germani, la noi, Biserica a fost aceea care, tot întrebuințând limba poporului ca să rostească într'însa cugetările Bibliei, limba aceasta s'a tot subțiat, s'a mlădiat, până ce a fost în stare a ajunge să se rostească în ea cugetările cele mai înalte. A ajuns la treapta de cinste de a fi limbă scrisă. O traducere ca a Bibliei în limba românească la 1688, sau a unor bucăți din Biblie mai nainte, au fost silințe de un merit covârșitor pentru Biserică, fiindcă a dus la îmbunătățirea și unificarea limbii românești. Din pricina silințelor acestora de a pune cărțile Sfintei Scripturi sau cărți cu învățături creștinești în graiul poporului, am ajuns să putem avea o limbă a cărții, *limba literară*, cum se zice azi.

În toată vremea trecută de care vorbim, neînceta simțim mersul alătura, dintre limba poporului și a Bisericii. Aceasta din urmă o cârmuește neîncetat pe cea dintâi, o face mai sprintenă și o răspândește iar în popor, ca un bun meșter care ia materialul nelucrat din mâna oamenilor și apoi îl întoarce iar în mâna lor, ca o unealtă de care te poți sluji mult mai amănunțit și mai ușor.

Această slujbă a făcut-o la Engleji Biblia lui *Wicleff* în veacul XIV și la Germani Biblia lui *Luther* în veacul XVI și așa merge până în ziua de azi. În răsăritul Africei s'a făcut o limbă literară, cu numele de limba *Suahili*, pentru locuitorii negri din ținuturile Africei, care, la fiecare 50,000 sau 100,000 sau 200,000 de oameni, au o limbă nouă. Prin traducerea Bibliei în limba Suahili din răsăritul Africei și prin slujirea negrilor în oștirea engleză și prin întrebuințarea în închinarea lor a acestei limbi, s'a plăsmuit acum, sub ochii noștri, o limbă literară, cu care se înțeleg negrii și în care se făceau comenzile și se dădeau poruncile ostășești pentru oștirea engleză întocmită din Africani în timpul războiului celui mare.

Această plămădire a limbii scrise prin puterea Bibliei, întrebuințată de Biserică, nu s'a făcut însă la popoarele Bisericii catolice, din pricină că, acea Biserică întrebuință limba latină. Deci frații noștri Franceji sau Italieni n'au avut norocul ca limba lor să fie plămădită de Biserică, cum a fost la noi sau la popoarele care au scuturat jugul Bisericii catolice.

Pe lângă cârmuirea și curățirea sufletului, plăsmuirea limbii literare a fost încă unul din meritele Bisericii noastre pentru poporul românesc, cu toată pătrunderea de slavonism și de grecism prin care a trebuit să trecem.

Nu este timpul de a înșiră tot ce e de spus în ramura aceasta, cum căpeteniile Bisericii noastre se ajutau una pe alta, pentru a sluji neamului românesc, cum starețul *Neonil* dela Mănăstirea Neamțului trimetea

1) Scrierea citată, pag. 81—83.

literă turnată în Mănăstirea Marelui Vlădică *Andrei Șaguna* de peste munți, pentruca să aibă cu ce tipări cărți pentru Românii de acolo. Se va înălța cu sufletul, pentru marea inimă românească a acestor doi bărbați, cine le va citi scrisorile schimbate între ei în această privință și tipărite într'o cărticică, ușoară de citit, de d. *N. Bănescu*, rectorul universității noastre din Cluj.

Nu mai pomenim, de asemenea, de buna înrâurire a mănăstirilor în viața economică a țării. Căci întrînsele se făcea o bună gospodărie, prin cultura pomilor, albinelor, care e și azi în unele Mănăstiri, și acestea se răspândeau apoi în popor.

Nu e lucru de nebăgat-în-seamă și acela că multe sate s'au înființat pe lângă mănăstiri, din pricină că monahii deschiseseră mai nainte drumul prin locuri pustii. Locul odată deschis, se croiau luminișuri pentru așezări omenești.

IV.

Lucrurile acestea însă, oricât de însemnate pentru trecut, poate că nu mai au însemnătate pentru viitor. Poate că sunt numai bune de știut, ca un fapt mângâietor din trecut, dar că nu mai au puterea de a împinge înainte neamul românesc pe căile viitorului.

Sunt din cei care cred și așa și cred cu atât mai ușor, cu cât, de o bucată de vreme, din pricina a fel-de-fel de gânduri venite din lumi străine, Biserica, nu mai are în ochii lor, însărcinarea pe care o avea în trecut și nu mai poate face ce a făcut odată. Cu toate acestea, trebuie să știm că, în ce privește vremea de față, țara noastră nu este un bun punct de observațiune. Căci până la dânsa ajunge numai un soi de cugetări, dar nu toate. Știrile pentru a cugeta cum trebuie în această privință

Mai întâi, știm că țara noastră a strălucit în trecut tocmai prin simțirea sa creștinească. Ea atunci a atras toate privirile asupra ei, când marii ei voievozi lucrau ca luptători ai creștinătății, care se simțeau ca atare, sau ca ocrotitori ai creștinătății prin cultură. Pe acea vreme, s'au făcut la noi lucruri care sunt podoabe neprețioase până în ziua [de azi și care vrăjesc chiar ochii privitorilor străini ¹⁾].

Oare nu mai poate fi astfel pe viitor?

Dar noi vedem că, până în ziua de azi unele popoare, stau în fruntea omenirii tocmai prin partea lor creștinească. Cine va citi scrierea *Școala și Biserica* în Norvegia de răposatul profesor *Radu Novian* din București (a apărut în două edițiuni) își va face o idee despre puterea pe care Biserica o revarsă peste acea țară din miază-noapte. De asemenea, cine va citi cartea profesorului *Constantin Mureșanu* din Constanța despre *Educația Engleză* ²⁾, va înțelege cum Biblia, care stăpânește în sânul poporului englez și cum Biserica, prin simțirea creștinească cu care îl hrănește, îl ridică la

1) Vezi în această privință. Vezi scrisoarea numită mai sus a d-lui Pușcariu, pag. 20.

2) *Educația Engleză*, însemnări și învățăminte. București 1923 pagina 92.

treapta înaltă pe care o are în lume. În această carte citim: „Statul englez e copilul bisericii; ea e temelie tuturor așezămintelor, e Anglia cea mai bună, în cel mai nobil aspect“ (pag. 12). Despre Biblie și puterea ei în sânul neamului englez, spune: „Cartea sfântă i-a ferit de relele legate de avere, tradiții împărătești și putere; ea le-a dat tăria economică și politică; și mai mult decât toate caracterul“. „Acești oameni nu citesc mult; cunosc însă bine o carte; în tâlcuirea și aplicarea ei la nevoile vieții sunt unici“. (pag. 24). Această carte e Biblia, și puterea ei se vede în viața poporului englez până în ziua de azi. „Nu se poate trece ușor peste faptul, zice profesorul *Ibrăileanu* dela Univesitatea din Iași, că cel dintâi popor din lume e cel mai mare cetitor al Bibliei, Cauză sau efect, lectura Bibliei e legată cu superioritatea acestui popor“ ¹⁾.

Apoi dacă cugetările Cărții Sfinte dau atâta putere unui popor până în ziua de azi, dacă această carte e atât de măreață și de cuceritoare sub ochii noștri, înseamnă că noi, Românii, care ne-am ridicat la mărime și am strălucit cel mai mult pe vremea când lucram creștinește, ne vom întări, de asemenea, când vom sta tot în vie legătură cu organul creștinesc care este vechia noastră Biserică.

Un popor, ca să trăiască și să meargă înainte, are nevoie de suflete vii, îmboldite de dorul de a face ceva pentru semenii săi, suflete neastâmpărate, care năzuiesc tot înainte și care nu-și pot cuprinde viața în a face atâta cât fac alții. Aceste suflete s'au însă totdeauna s'au trezit spre această stare mai cu seamă s'au boldul credinței creștinești. Această este prin ea însăși o propagandă și o opintire spre mai sus și mai bine.

Lucrurile acestea sunt atât de adevărate, că ele se petrec sub ochii noștri, numai că, după cum am spus, nu se bagă bine de seamă dela noi, pentru că creșterea noastră, pornită de câteva zeci de ani fără pă sare către credința creștinească, nu are grijă de a descoperi astfel de fapte.

Eu însă am să vă spun unul din acestea și-l spun mai cu seamă pe acesta, cu atât mai mult, fiindcă văd de față mulți ofițeri și școlari din așezămintele oștirii, și faptul pe care am să-l spun tocmai ține de viața oștirii.

Astăzi, cel mai de seamă bărbat din oștirea chinezească este generalul *Feng*, capul statului-major al oștirii chineze. Acest bărbat este creștin dela treapta de maior și, de când a intrat în această nouă credință, desfășoară în sânul poporului său o activitate creștinească din cele mai uimitoare. El duce lupta împotriva unei nenorociri care bântuie în țara lui așa cum bântuie beția la noi: băutura opiului. El însă duce o luptă aprigă pentru stârpirea acestui rău, îmboldit de simțirea creștinească, și pe care n'o ducea înainte de a fi creștin. Ajuns vestit prin această muncă și fiind ales ca membru de onoare de *Societatea Biblică Britanică* din Londra, în scrisoarea lui de mulțămire, pe care

1) *După războiu*, Iași 1921, pag. 69-69.

eu am tipărit-o pe românește, spune că, în curgere de 4 ani, a împrăștiat în ostirea chineză 100,000 de bucăți din Noul Testament.

Vă gândiți ce mare număr este acesta și ce lucrare de îmbunătățire se urmează prin slujba lui în sânul poporului și al oștirii chinezești, ațâțat la aceasta de inima sa aprinsă pentru Iisus Hristos?...

Și cece se petrece în felul acesta în China, se petrece asemenea în India și sunt multe pildele cari se pot înmulți în privința aceasta.

Iubiți Școlari, cugetarea creștină este o putere vie și tânără. Ea lucrează și înaintează. În toate continentele se desfășură o foarte vie muncă pentru răspândirea lucrării și cugetării creștinești. Popoare care n'au auzit de creștinism, aud acuma și se trezesc în ele, prin creștinism, puteri de viață pe care nu le-au cunoscut. Ele înoiesc poporul și îndreaptă stările lui.

Apoi dacă vedem lucrul acesta că se petrece sub ochii noștri și dacă păgânii care vin la Hristos se simt fericiți de aceasta, se poate oare să stea îmbătrâniți și neînțelegători ceice cunosc pe Hristos și au gustat din învățăturile lui! Ne vom lăsa întrecuți de păgâni și ne vom minuna că se ridică dintre ei un bărbat ca Generalul Feng, când doar măriri de acestea au fost atâtea între noi!

Iată pentru ce între noi trebuie întărită puterea creștinească, și aceasta o vom face când din nou vom lua la cercetat vechile documente ale credinței: Sfânta Scriptură, din citirea căreia se revarsă pentru noi o boare proaspătă și înviorătoare. Căldura pentru lucrurile bune și curate va crește iarăș în noi și se va adevăra frumosul cuvânt al Psalmului: *Gustați și vedeți că bun este Domnul.*

Omul se plăsmuiește după izvorul dela care se hrănește. Dacă ne vom hrăni cu simțirile înalte, pe care le câștigăm din frumoasele depozite de învățături ale credinței, puterea noastră se va întări din nou, ne vom însufleși pentru ce e mare și frumos, vom fi mai sprinteni pentru săvârșirea binelui, mai inimoși și mai voioși, așa cum descoperim că sunt și păgânii, când vedem că gustă din acelaș izvor. Vom ridica atunci din nou vremurile de mărire, de vie însuflețire pe care le-am avut odată prin însemnații voievozi de acum 2, 3 și 400 de ani.

Și vom simți binefacerea adăpării noastre din învățăturile Bisericii în multe căi. După cum Biserica a cârmuit odată plămădirea limbii românești scrise, vom simți din nou buna ei cărmuire, când vom căuta scrisul ei de altă dată și acolo vom gusta limba țesută în sânul ei.

Ah! câtă trebuință avem să ne adăpăm la un izvor limpede și curat pentru limba noastră! Cât de setoși trebuie să alergăm la limba vechilor izvoare, pe care o găsim în cărțile sfinte, de care atât de duios a scris poetul basarabean, Preotul Mateevici!

Limba noastră 'i limbă sfântă,
Limba vechilor cazanii,

Pe care o plâng și cântă,
Pe la vatra lor țărani.

De ce scriitori ca *M. Sadoveanu* și *D. Pătrășcanu* s'au apucat acum să tipărească *Viețile Sfinților*, ei care nu sunt oameni de Biserică și nu slujesc neamului românesc prin Biserică? Din pricină că vreau să ne puie la îndemână limbă frumoasă și curată din alte vremuri, turnată în frumoase tipare în sânul Bisericii, și să ne facă a gusta toată frăgezimea gândurilor curate și cinstite cu care se adăpau odată părinții noștri. Am uitat aceste căi și trebuie să le bătătorim din nou.

Astăzi noi suntem amenințați în limba noastră din pricina marelui amestec străin care a intrat în vorbirea și scrisul nostru. Fără nicio trebuință, am primit cu duiumul chipuri de rostire ale altor neamuri care au ajuns de întunecă limpezimea rostirii noastre. Dacă am sta aici mai multă vreme și aș avea răgaz să vă aduc pilde, ați vedea că asupra limbii noastre plutește o adevărată amenințare, Hrăniți tot cu înrâuriri străine pe care le gustăm de dimineață până în seara într'un scris la care nu suntem destul de îngrijați ca să fie românesc, spălăcim vorbirea noastră de altădată și rupem unitatea de grai care a fost. Pe când Românul din vremea lui Ștefan cel Mare, dacă ar fi citit ce s'a scris românește 300 de ani după el, ar fi înțeles de minune; azi însă, dacă s'ar scula din mormânt Tudor Vladimirescu, care a murit acum numai 100 de ani, greu ar mai înțelege ce scriem noi azi, într'o limbă care e tot mai depărtată și se depărtează tot mai tare de a poporului, ba ce e mai mult, însuși poporul și-o strică.

Dar ce să căutăm acum 100 de ani! Chiar între noi vedem că oamenii, care știu numai a citi, nu pot înțelege ce se scrie de mulți din ziua de azi. De curând, un tânăr care învățase numai 4 clase primare, mă întreba în cimitirul Belu din București, ce e aceia *memorie perpetuă*, cum citise el pe un mormânt? Celce oare a scris a vrut să facă pe învățatul și n'a vrut să scrie *amintire veșnică*, ci a crezut că e mai dihai dacă o să scrie *memorie perpetua*.

În felul acesta greșesc mulți.

Să fie 20 de ani, cineva care în țara românească a ajuns ministru, a ținut o conferință la Ateneul din București. Croise ca titlu al ei *Forța suvenirilor*. Comitetul Ateneului i-a cerut să schimbe și a scris pe afișe: *Puterea amintirilor*. Conferențiarul, începând a grăi publicului, a povestit mai întâi ciocnirea aceasta cu comitetul Ateneului și a arătat că una e *amintire* și alta *suvenir*, pe când toată deosebirea e că una e pe franțuzește și alta pe românește.

Când uităm limba noastră până în atâta, ajungem că nu ne mai putem înțelege cu ea, și atunci, dacă limba nu e o unealtă de împărtășire a gândului dela unul la altul, ce este ea și ce slujbă mai face?

Iată, suntem sub amenințarea aceasta, de a încălci buna lucrare a limbii noastre, spre care ea s'a pregătit de veacuri, ca să rostească cele mai înalte cugetări.

Apoi pentru aceasta s'a pregătit, ca să se știrbească în vremea noastră! Aceasta înseamnă a o îmbolnăvi de scleroză, ca vinele care se învârtosază și nu mai pot mîna sângele înainte. Dacă ea nu mai poate duce înainte cugetarea noastră și pune horare de greșită înțelegere între noi, ajunge o unealtă neputincioasă de a ne putea sluji de ea.

De aceia trebuie neîncetat să ne adăpăm la izvoare bune, ca să putem vorbi românește. Apoi aceste izvoare sunt tot frumoasa limbă a Bisericii, pe care, când le guști, simți ca un fagure de miere, atât e ea de mîngăietoare la auz și atât de dulce și de sprinten face să patrundă în inima noastră cele mai gingașe cugetări. Acelaș gând, spus cu grai neaoș românesc, e mai ușor primit și însoțit de o mireasmă pe care n'o are în haină străină.

Gustați, de pildă, cuvinte ca acestea pe care le rostim noi în rugăciunile noastre din slujba Liturgiei, când ne rugăm pentru rege și bună starea familiei lui: *Ca și noi, întru liniștea lor, viață lină și fără de gâlceavă să viețuim.* Sau gustați răcoritoarele stihuri ale psalmului I, despre starea omului drept și a celui păcătos: care sună așa de dulce în graiul vechei traduceri românești:

Și va fi ca un pom răsădit lângă izvoarele apelor,
Carele rodul său va da la vremea sa.

Și frunza lui nu va cădea,

Și toate, oricâte va face, vor spori.

Nu așa (vor fi) necredincioșii, nu așa,

Ci ca praful ce-l spulberă vîntul de pe fața pămîntului.

Vedeți cât de verde, de vie și de sprintenă este cugetarea, și sunt multe din acestea, prin care vorbirea noastră capătă mai multă putere de viață. Când ne vom adăpa la astfel de izvoare, va fi și la noi ce a fost la alte popoare, despre care citim că Biblia se simte în toată literatura lor, precum este literatura engleză. Cine știe Biblia, poate băga-de-seamă pas cu pas rostirea ei în scrisul lui *Ruskin*, asemenea, la Germani în scrisul lui *Goethe*¹⁾ și asemenea la toate popoarele până în ziua de azi, fiindcă toți știu mai multă Biblie decât noi. Cu oricare străin învățat vorbești, vezi ce cunoștințe temeinice are despre religione în deobște.

Acum câțiva ani, când a fost vorba să se dea Regelui Belgiei un volum de onoare²⁾ pentru vrednica lui ținută în vremea războiului, volum în care mult învățați au scris cugetări pentru acel prilej, Amiralul englez *Fisher* a scris o cugetare din Proorocul Ieremia (51,56), ceiace înseamnă că era obișnuit a umbla cu Sfânta Scriptură. Ca bun englez, el întrebunța Cartea Sfântă și se sluzea de ea. Asemenea, vestitul fizician englez *William Crookes* a citat, cu acest prilej, locul din Isaia 14,3-5³⁾.

La noi se bagă-de-seamă tocmai puțina pătrundere

1) Vezi Victor Hehn, *Goethe und die Sprüche der Bibel*, citat după *Neuland*, Frankfurt 1911 de M. von Bredow și alții, pag. 244.

2) *King Albert's Book*, 1114.

3) Date mai multe vezi în cartea mea: *Printre Fapte și Oameni în 1919*. București 1919, pag. 12—17.

a cărților bisericești între noi și aceasta ne face de suferim în sufletul și în graiul nostru. Voi însă, Iubiți Școlari, aveți chemarea ca, băgînd-de-seamă toate mărețiile și podoabele trecutului, să știți a clădi pentru neamul românesc marea casă a viitorului. Oamenii de seamă nu risipesc comorile trecute, ci se slujesc de ele pentru a clădi pe temelia lor mai departe. Asemenea și voi, văzînd care a fost mărirea noastră în trecut și ce am dat noi pentru poporul nostru prin cărmuirea Bisericii, învățați-vă a vă înarma cu aceste unelte curate, ca să știți a clădi trainic pentru viitor.

Iar inimioasei întovărășiri a „Tinerimii Române“, care a pus la cale această întîlnire între noi și ne-a dat fericitul prilej de a schimba aceste gânduri, să-i mulțămim pentru măreața zare de viitor pe care ne-o deschide și să-i urăm a o vedea pășind cu tot mai multe puteri la îndeplinirea gândurilor ei înviorătoare și mîntuitoare.

Așa să ne ajute Dumnezeu!

O călătorie la Locurile Sfinte

De când a venit la noi Patriarhul Ierusalimului, în Septemvrie trecut, a crescut și interesul nostru pentru Sfânta Cetate a Ierusalimului și Locurile Sfinte. Se vorbește tot mai mult de ele și se tot aude de călătorii într'acolo. Ziarele au tot scris despre o călătorie urzită dela București sub cărmuirea Părintelui Dr. *Ioan Mihălcescu*, Profesor la Facultatea de teologie din București. Totuși nu s'au dat despre ea decât știri scurte.

Un nou fapt însă a venit să crească interesul pentru Ierusalim: sărbătorirea a 1600 de ani dela Sinodul Ecumenic din Niceia. Punîndu-se întrebarea unde să se ție, a răsărit și gândul că ar fi mai bine la Ierusalim. Aceasta a făcut și mai vie dorința de a merge acolo, și acum auzim nu numai de o știre fără multe lămuriri, ci de o întocmire cu toată rînduiala și amănunțimea, căci citim despre ea în însuși organul Mitropoliei noastre din Sibiu, care e ziarul *Telegraful Român*. În nr. său dela 20 Iunie a. c., citim un întreg apel al Consistoriului Mitropoliei (trimes apoi și ziarelor și nouă aici), în care ni se spune că se întocmește o călătorie către cetatea Ierusalimului între 15 și 20 Septemvrie, sub cărmuirea Inalt Prea Sfințitului Mitropolit *Nicolae* dela Sibiu. Ținta călătoriei, după cum spune «comunicatul» Consistoriului, este de a merge la Locurile Sfinte, «unde a trăit și învățat Mîntuitorul și a murit pentru mîntuirea noastră, spre a ne pleca genunchii și a ne închina și ruga la Mormîntul Domnului, spre a ne putea apropia mai ușor de Iisus Hristos și a renaște la o nouă viață în El, ca să umblăm pe urmele Lui și ca să ne întoarcem apoi în noi și renăscuți sufletește».

Ca amănunte privitoare la călătorie, pentru ceice vor voi să se ducă, lămurim aici că plecarea se va face din Constanța, cu vaporul românesc „Impăratul Traian“, până la orașul *Iafa*, unde se face scoborârea pentru a lua apoi trenul către Ierusalim. Călătoria dela un port la altul va dura 10 zile, socotindu-se în acestea și o

oprire de 2 zile la Constantinopol. Pentru umblarea prin Locurile Sfinte, se vor întrebuița 5—7 zile.

Pentru această călătorie sunt slobode 330 de locuri, care se împart pe clase în chipul următor: 70 de locuri pentru cl. I; 40 pentru a II și 120 pentru a III. Pentru cl. I, prețul este de 15,000 de lei; pentru a II, 10,000; iar pentru a III, 3000. În prețul celor 2 clase dintâi însă, se socotește și mâncarea, pe când la clasa III prețul de 3000 de lei e socotit fără mâncare.

Prețurile trebuiesc socotite pe dus și întors. Călătoria pe calea ferată până la Constanța și îndărăt nu intră în aceste prețuri. Consistoriul mitropolitan spune însă că va îngriji ca, pentru această călătorie, să capete scăzământ de preț la calea ferată cu 75%.

Călătorii vor mai avea de cheltuit, afară de aceasta, și cu întreținerea în Inseși Locurile Sfinte, cât vor sta acolo. Comunicatul nu spune, dar credem că în aceste cheltuieli deosebite vor trebui să intre și drumul cu trenul dela Iafa la Ierusalim.

Noi pomenim de toate acestea amănunțit, pentruca doritorii de a se duce acolo să aibă toate datele.

La această călătorie se primesc oameni de orice treaptă, adică și învățați și neînvățați, numai să fie oameni cu inima doritoare de a se închina Domnului, fie bărbați, fie femei.

Cei care doresc lămuriri mai multe să se îndrepte cu întrebările lor la Părintele *Virgil Nistor*, secretar al Consistoriului din Sibiu. Toate întrebările și cererile însă trebuiesc făcute cu grabă, pentruca urzitorii lucrului să poată întocmi toate din vreme. Locurile nu sunt multe, și de aceia ceice doresc trebuie să se grăbească.

Comitetul de orânduire se gândește la ceva mai mult de a putea întinde această călătorie și mai departe: până la Alexandria și Cairo în Egipt.

Și acum, după aceste date, voim să dăm și noi câteva socotințe ale noastre.

Pentru noi e mare bucurie că se începe această călătorie. În dorința noastră, intră ca aceasta să fie un început care să sporească tot mai viu de acum înainte. Ceice ne hrănește această dorință este simțirea noastră de fiu al Bisericii Ortodoxe. Pe de o parte, mergerea la Locurile Sfinte va mai hrăni mai viu pietatea fraților noștri și vor veni dea acolo cu sufletul mai înduioșat și mai alipit către Sfânta noastră Biserică, mai îmbrățișători a îndeplini datoriile către ea. Pe de altă parte, noi, Românii, vom lua prin aceasta asupra noastră, pentru a-l depăna, un fir pe care până acum îl torcea cu mare vrednicie Biserica soră a Rusiei.

Țara Sfântă e săracă și Biserica Ortodoxă de acolo trăiește greu. Ea n'o poate duce fără sprijinul tuturor ortodocșilor de aiurea. Ea se umplea de belșug prin darurile pe care le aduceau acolo închinătorii ruși. Toată propaganda catolică și protestantă era înecată în marea putere care le venea ortodocșilor prin marele număr de închinători ai Rușilor. Se cunoștea că acolo trăiește Biserica Ortodoxă.

Dar războiul a adus o mare schimbare. Închinătorii ruși nu mai pot veni. Patriarhia Ierusalimului și toate locașurile de închinare ortodoxe sunt în mare suferință.

Oare nu este acum Biserica românească aceia care trebuie să ia asupra ei a purta sarcinile și cinstea de cârmuitoare și steagul Bisericii Ortodoxe? În joc e vrednicia noastră de popor ortodox. Suntem datori să împlinim golul lăsat de Biserica Rusiei. Când sora mai mare e cu mâinile legate, sora mai mică trebuie să sară în slujba credinței noastre primejduite pe aiurea. Am făcut-o noi pe când eram mai slabi, pe când părinții noștri râvneau să se ducă la Ierusalim și să se întoarcă cu numele de *hagii*. Era pe atunci călătorie lungă, pe vasele cu pânză. A te duce la Ierusalim, era pe atunci un lucru mare, primejdios. Dar credința era vie și trecea peste primejdii.

E mult mai ușor acum. Trebuie să învățăm iar a face călătoria scumpă părinților noștri. Cu cât ne vom duce mai mulți într'acolo, cu atâta creștinătatea ortodoxă va tresălta. Deaceia trebuie să facem mișcare pentru înmulțirea acestor călătorii. Câteva mii de români pe fiecare an la Sfintele Locuri vor fi adevărate binecuvântări pentru noi și pentru ele.

Acestea erau pe inima noastră ca să le spunem și dorim ca ceice se începe să meargă din plin și să sporească în valuri de călători tot mai mulți.

Hirotonirea Episcopului Aradului.

Duminică, 14 Iunie a. c., s'a făcut în Sibiu, cu mare podoabă și strălucire, hirotonirea noului episcop al Aradului Dr. *Grigorie Comșa*. Slujba hirotoniei a fost săvârșită în catedrala Mitropoliei din Sibiu de Inalt Prea Sf. Sa Mitropolitul *Nicolae* din Sibiu, încunjurat de Prea Sfințiii Episcopi *Vartolomei* dela Râmnic, *Iosif* dela Caransebeș și P. S. Arhieru *Filaret*.

S'au făcut în ajun, la vecernie, toate slujbele de pregătire ale hirotoniei, cum este rânduiala la asemenea act. Vecernia mare și cu slujba litiei a fost slujită de P. S. Episcop *Vartolomei*.

În ziua Duminicii tuturor Sfinților, marea catedrală din Sibiu era înșesată de lumea care voia să fie martoră la o desfășurare atât de măreață. Pe patru jilțuri în mijlocul Bisericii, s'au așezat arhierii hirotonisitori, având în mijloc pe I. P. S. *Nicolae*, la dreapta Inalt Prea Sfinției Sale P. S. *Vartolomei*, iar la stânga Prea Sfinției *Iosif* și *Filaret*.

Protoiereul Dr. *Crăciunescu*, profesor la Academia Teologică din Sibiu, a condus pe noul ales, Arhimandritul Dr. *Grigorie Comșa*, înaintea arhierilor, pentru a fi întrebat despre credința sa. Aici i s'au pus întrebările prevăzute în tipicul hirotoniei, prin care celce vine la hirotonie își mărturisește credința sa în toate învățăturile și orânduirile Bisericii.

Când s'au încheiat acestea și după ce noul ales a sărutat mâna arhierilor, care l-au binecuvântat și sărutat, a fost dus înaintea icoanei Mântuitorului, unde

a stat până la vremea când se cântă în liturghie *Sfinte Dumnezeule*.

Incepându-se liturghia și ajungând la acest loc, Păr. Comșa a fost condus în altar tot de Dr. Crăciunescu, însoțit de diaconul *Ioan Cioară*. Aici toți arhierii i-au pus epitrahilele pe cap, iar I. P. S. Mitropolit Nicolae i-a citit rugăciunile de hirotonie cu chemarea Duhului Sfânt, după care l-a înfățișat credincioșilor, dându-i podoabele arhieriei și strigând la fiecare „Vrednic este“.

Apoi a urmat tot șirul liturghiei, în curgerea căreia noul episcop Grigorie a hirotonit ca preot pe diaconul *N. Ivan*, pentru parohia *Dobârca*.

La sfârșitul slujbei, toți arhierii au eșit în ușile altarului, cu fața spre credincioși, și aci I. P. S. Mitropolit Nicolae a rostit către noul episcop o cuvântare cu multe îndemnuri și învățături pentru tânărul episcop, pornind dela cuvintele dela dela Sf. Pavel către Timotei: „Nimeni tinerețele tale să nu le defaime, ci te tă pildă credincioșilor cu cuvântul, cu petrecera, cu dragostea, cu duhul, cu credința, cu curăția“ (I Timotei 4, 22) A mulțămît Prea Sfințitului Arhieriei, care l-au ajutat la actul hirotoniei, iar Prea Sfințitul Vartolomei i-a spus în deosebi: „Mulțămesc în deosebi Prea Sfințitul Vartolomei, care dela unificare încoace ne-a dat tot ajutorul său la toate hirotoniile“.

Prea Sfințitul Grigorie, noul episcop, a răspuns printr-o cuvântare mai lungă, în care a spus că «investit cu puterea de urmaș al Apostolilor», este „chemat a fi icoana vie a lui Dumnezeu pe pământ primind puterea de a lega și deslega prin puterea Sfântului Duh tăcându-se isvor al tainelor sfintei bisericii, prin care se capătă mântuirea“. Această cuvântare împreună cu a Inalt Prea Sfințitul Nicolae, o vom da în întregime în nr. viitor, fiindcă în acesta nu mai avem loc.

După săvârșirea tuturor celor de cuviință în biserică, toți Inalții Slujitori au mers în procesiune la reședința mitropolitană unde s'a făcut o primire a tuturor celor ce au venit să feliciteze pe noul episcop. A fost felicitat de d. *Ioan Preda* din Consistoriul Sibiiului, apoi de o delegațiune din Arad, în frunte cu asesorul *M. Păcățeanu*, care i-au înfățișat toate închinăciunile și urările Consistorului.

Acestei primiri i-a urmat un prânz sărbătoresc dat de Mitropolitul Nicolae, în cinstea noului episcop. Aci *Mitropolitul* a ridicat cuvânt de urare pentru *F. S. Grigorie*, la care a răspuns Prea Sf. Sa, mulțămind Mitropolitului și celorlalți arhierii. P. S. *Iosif* a grăit cuvânt de urare pentru Mitropolitul Nicolae, iar Inalt Prea Sf. Sa a mulțămît tuturor ierarhilor care au răspuns la poftirea sa și mai cu seamă Prea Sfințitul Vartolomei, spunând încă odată că Prea Sf. Sa „i-a stat în ajutor la toate hirotoniile de arhieriei din mitropolia Sibiiului. P. S. *Vartolomei* a încredințat pe Mitropolitul Nicolae de toată stima pe care i-o poartă, „fiindcă Inalt Prea Sf. Sa este o podoabă prețioasă a clerului nostru înalt din cuprinsul țării întregite“. Păr. Protoiereu *Dr. Crăciunescu* a ridicat paharul pentru

P. S. Arhieriu Filaret, cel mai bătrân arhieriu de peste munți, urându-i încă ani mulți și sănătate deplină. Prea Sf. Sa a mulțămît, ridicând paharul în sănătatea celor de față.

Cu această hirotonie, I. P. S. Nicolae a împlinit a șasea hirotonie de arhieriu, pe care a săvârșit-o de când se află pe scaunul Sibiiului.

Hirotonirea Episcopului oștirii

Luni, a doua zi după Duminica Tuturor Sfinților, s'a săvârșit, în catedrala Mitropoliei din București, hirotonia de arhieriu a Părintelui *Dr. Ioan Stroe* din Sibiiu, ales și întărit pentru locul de episcop al oștirii, rămas slobod prin alegerea Prea Sfințitului *Iustinian* la Cetatea-Albă. Urmând ca M. S. Regele să plece în curând în străinătate pentru a-și îngriji sănătatea slăbită, s'a ales această zi pentru hirotonie, pentruca în Sâmbăta ce urma, să se și poată face la Sinaia investirea episcopului Aradului și a episcopului oștirii.

Hirotonia s'a săvârșit după toată rânduiala, fiind slujită de către I. P. S. Patriarhul D. D. Dr. *Miron*, încunjurat de Prea Sfințitii Arhieriei *Teofil Râmnicianu* și *Eughenie Piteșteanu*. Slujba a decurs după tot șirul ei, cu toate rânduielele ținute pentru acest năreț prilej.

La sfârșitul slujbei, noul arhieriu fiind îmbrăcat cu mantia, I. P. S. Patriarhul i-a rostit o cuvântare, în care i-a arătat îndatoririle pe care le are de îndeplinit și i-a urat să aibă spor și izbândă în frumosul lucru care i se deschide ca duhovnic prea înalt al oștirii românești.

Apoi a urmat o primire în Palatul Patriarhului, în care noul ales a primit urările tuturor celor de față.

A răspuns noul arhieriu, care a făgăduit că-și va pune toate silințele pentru a împlini măcar în parte greaua sarcină care a fost pusă asupra grumajilor săi și a declarat că pentru aceasta nu-și pune nădejdea în slabele puteri omenești, ci în sprijinul și bunătatea lui Dumnezeu, care *pe cele slabe le întărește și pe cele neputincioase le vindecă*. A mulțămît Inalt Prea Sfințitul Patriarh și arhierieilor liturghisitori și tuturor celor ce s'au ostenit pentru hirotonia sa.

Investitura. Sâmbătă, 20 Iunie a. c., s'a făcut la Sinaia, în castelul Peleş, investitura celor doi episcopi nou hirotoniți. Cortegiul a plecat dela Mănăstirea Sinaia în trăsuri ale Palatului Regal și au condus la Castelul Peleş pe I. P. S. Patriarh D. D. Dr. *Miron*, pe I. P. S. Mitropolit Nicolae, pe noii episcopi, P. S. Arhieriu *Platon Ploșteanu*, Părinții *Păcățeanu* și *Cioară*, delegați ai Consistorului din Arad, Păr. *Gh. Georgescu* din serviciul militar al Armatei, Păr. *Titu Simeț* directorul Sfântului Sinod, și alți slujitori bisericesti. La Castelul Peleş se aflau de față Primul-Ministru d. *I. I. C. Brătianu*, d. General *Mărdărescu*, ministru de

război, d. *Al. Lapedatu*, ministrul Cultelor, mulți înalți dregători militari și civili.

Ceremonia s'a desfășurat cu cuvântările Maiestății Sale Regelui, cu înmânarea cârjelor, cu cuvântările noilor episcopi, după care cortegiul s'a întors la mănăstire în șirul în care venise. Acolo s'a cântat un polihroniu.

Inalt Prea Sfințitul Patriarh, cu I. P. S. Mitropolit *Nicolae* și noii episcopi, au fost poftiți apoi la prânz de M. S. Regele.

Arhim. SCRIBAN

EXTERNĂ

Concordatul dintre Vatican și Polonia

În acelaș timp când se vorbea de concordatul nostru cu Vaticanul, se vorbea și de al Poloniei. Acesta din urmă însă a putut ajunge mai iute la bun capăt decât al nostru, care nu se mai isprăvește. Fără îndoială, al nostru e și greu să ajungă la capăt, fiindcă România e țară cu populațiune cea mai mare parte ortodoxă, pe când Polonia e catolică. De aceea acesta din urmă s'a și putut încheia și citim despre el amănunte în *Journal des Débats* dela 20 Mai a. c., pe care găsim de interes să le împărtășim și cititorilor noștri. Vor găsi în ele materiale pentru a putea judeca mai informați în materie de concordate.

Iată cuprinsul numitului articol:

Concordatul încheiat de curând între Vatican și Republica Poloniei regulează într'un chip definitiv, treburile Bisericii catolice în Statul polonez. Este vădit oă, întocmind Concordatul, Sf. Scaun urmărea înainte de toate bunuri spirituale; dar e tot atât de vădit că, în împrejurarea de față, el dă dovadă de o cântăreală dreaptă și adevărată despre situațiunea de acum a Poloniei în Răsăritul Europei și despre cea la care se așteaptă pe viitor.

Știind să *prevadă* mai bine decât oricine, știind mai bine decât oricare să *deosebească* între ce este *dobândit* și între ce nu este decât *provizoriu*, Vaticanul a înțeles puterea și rânduiala pe care le cuprinde în sine Polonia înviată, într'o parte a Europei deosebit de turburată.

Iată prisma prin care trebuie să privim Concordatul încheiat de curând între Sf. Scaun și guvernul Republicei și ratificat de aproape unanimitatea celor două Camere poloneze.

Iscălitura pusă de cardinalul Gasparri în josul acestui document capătă astfel în ceasul de față o deosebită însemnătate, un temei politic de cel mai mare interes pentru opiniunea europeană.

Nu este oare caracteristică că tocmai în clipa când uni; se silesc, în anumite cercuri, de a zdruncina tratatele în ființă, când, prin toate chipurile și în scopuri de răsturnare, se caută a se primejdi pacea dobândită atât de scump nu este simptomatică că tocmai în această clipă Vaticanul își dă adesiunea lui la un document care, recunoscând o stare de fapt, adică un Stat polonez prefect organizat în granițe neclintite, întărește prin aceiași mișcare tratatele împotriva oărora vrășmașii păcii nu încetează a da cele mai mânioase asalturi?

Aceasta dovedește că Sf. Scaun, lucrând după o coaptă gândire și venind pe urma altor puteri, mari și mici, a fost puternic impresionat de silințele pe care și le-a dat

Polonia și, pe de altă parte, își dă socoteală de rolul pe care ea va fi chemată să-l joace în politica europeană de mâne.

Fără îndoială că în cuprinsul Vaticanului, cei de acolo și-au spus că, în domeniul politice sale interne, Polonia a trecut examenul cel mai biruitor și mai doveditor despre maturitatea sa națională. Ea și-a isprăvit organizarea administrațiunii, armatei și a instituțiunilor sale. Mulțumită propriilor sale venituri și după un plan cugetat și îndeplinit de eminentul său prezident de Consiliu, ea a îndeplinit o reformă financiară care a pricinuit în lumea întreagă un fel de surpriză amestecată cu adâncă admirațiune.

Din punctul de vedere al politice din afară, rolul Poloniei n'a izbit mai puțin pe observatorii pricepuți.

Oprind năvala puterilor stricătoare care amenințau să se reverse și să înece Apusul, Polonia și-a confirmat rolul său de veșnică păzitoare a civilizațiunii creștine. De atunci încoace, ea totdeauna a fost un element de ordine, de stabilitate, de muncă, târând după ea un întreg șir de State care s'au grăbit să încheie cu Varșovia cele mai felurite tratate de alianță, de apărare comună, de ușurări economice, de arbitraj obligatoriu, etc.

Iată ce a contribuit cel mai mult pentru a încredința Sf. Scaun despre valoarea morală a Republicei Poloniei.

Este de trebuință să tragem de aici încheierea, că dacă Vaticanul a încheiat un Concordat cu Polonia, era departe de a voi s'o favorizeze politicește, de a-i acorda un privilegiu oarecare, un regim special sau de părintească favoare? Nu! El a ținut socoteală numai de puterea adevărată a ei, de valorile sale de ordin spiritual și material, de împotrivirea sa față de tot ce e stricător și amoral, protivnic dreptului dumnezeesc și civilizațiunii.

Odată mai mult, Vaticanul a văzut drept. Recunoscând starea creată de tratate, el acordă înaltul său sprijin tuturor acelor care lucrează pentru pace, pentru pacea între neamuri și pacea religioasă, căci amândouă îi sunt la inimă deopotrivă.

Concordatul încheiat în aceste condițiuni cu drept cuvânt poate fi asemănat cu un acoperiș care încununează greaua zidire a unei clădiri care trebuie să înfrunte dealungul veacurilor toate intemperiiile politice și toate răutățile oamenilor.

Prin valoarea sa lăuntrică, Concordatul este un model de precizie și de conoiziune. Numai în câteva pagini (cuprinde în totul 27 de articole), el îmbrățișează într'o sinteză desăvârșită, totalul relațiunilor care interesează Biserica și Statul.

El asigură bisericii toată libertatea de trebuință, aceasta răspunzând chiar spiritului Constituțiunii poloneze, care e

atât de respectuoasă față de drepturile fiecăruia, față de toleranța religioasă, de principiile democratice care formează însăși temelia spiritului polonez.

Astfel Biserica catolică, fără deosebire de rituri, se va bucura în Polonia de o libertate deplină, și statul cheazăștie Bisericii întrebunțarea slobodă a puterii sale spirituale și a jurisdicțiunii sale bisericesti (art. I). Dar nicio parte din Republica Poloniei nu va ține de un episcop al cărui scaun s'ar afla afară de granițele Statului polonez (art. 9). Un nunțiu apostolic va locui în Polonia, un ambasador al Republicei va locui pe lângă Sf. Scaun. Puterile nunțiuului se întind peste ținutul orașului liber Danzig (art. 3).

Concordatul care ține seamă într'o măsură egală de interesele Statului și de ale Bisericii, este poate un document unic, în care interesele celor două laturi sunt luate în seamă și împăcate în chip deplin. Polonia a recunoscut caracterul obligatoriu al învățământului religios, iar Sf. Scaun, din partea sa, a primit ca să-și întocmească provinciile bisericesti pe temeiul graniței poloneze. Pentru aceasta teritoriul a fost împărțit în cinci provincii bisericesti pentru ritul latin, afară de alte două provincii pentru ritul greco-rutean și cel armenesc. Cele cinci provincii bisericesti pentru ritul latin au fost hotărnicite astfel: 1. Provincia Gniezno și Poznan (arhidieceza Gniezno și Poznan și diecezele Ghelmno și Wlodelawek); 2, provincia Varșoviei (arhidieceza Varșoviei, cu diecezele Plock, Sandomierz, Lublin, Podlahia și Lodz); 3. provincia Wilno (arhidieceza Wilno, cu diecezele Lomza și Pinsk); 4. provincia Lwow (arhidieceza Lwow cu diecezele Przemysl și Luck); 5. provincia Cracoviei (arhidieceza Cracoviei, cu diecezele Tarnow, Kielce, Czenstochowa, Silezia). Ritul greco-rutean se va exercita în provincia bisericescă a Lwow-ului (Lembergului), care va cuprinde arhidieceza Lwow-ului și diecezele Przemysl și Stanislawow. În sfârșit, ritul armenesc arhidieceza Lwow-ului.

Sf. Scaun nu va întreprinde nicio schimbare a ierorhiei mai sus pomenite și a hotarului provinciilor și dieceselor, decât numai în înțelegere cu guvernul polonez.

Chestiunea foarte însemnată a alegerii arhiepiscopilor și episcopilor a fost regulată așa ca această alegere să rămâie în mâna Sfântului Scaun, dar Papa se învoiește ca, înainte de a păși la orice numire, să se adreseze mai întâi prezidentului Republicei, pentru a se asigura că prezidentul Statului polonez nu are pricini de caracter politic de ridicat împotriva alegerii acestor dregători ai Bisericii.

Clericii numiți astfel vor trebui să depuie jurământ de credință Republicei și Constituțiunii.

În sfârșit, Concordatul cuprinde o clauză cu totul modernă și de mare însemnatate: principiul Arbitragiului. Anume, art. 10 prevede că, în împrejurarea când autoritățile Republicei vor avea de ridicat împotriva unui cleric imputări față de activitatea sa, ca fiind protivnică siguranței Statului, ministrul în chestiune va prezenta zisele plângeri cârmuirii episcopale, care, împreună cu acest ministru, va lua măsuri potrivite într'un soroc de trei luni. În împrejurarea când s'ar ivi o deosebire de vederi între cârmuirea episcopală și ministru, Sf. scaun va încredința dezlegarea chestiunii la doi clerici aleși de el, care, în înțelegerea cu

doi delegați aleși de prezidentul Republicei, vor lua o hotărâre definitivă¹⁾

Trebuie încă să mai arătăm că Sf. Scaun, cu grijă de a ținea socoteală de legile țării (legea reformei agrare), a consimțit, dintr'un sentiment de bunătate și de jertfă, ca pământurile bisericesti să fie rescumpărate de Stat²⁾. Prețul de rescumpărare al pământurilor va fi plătit după regulamentele care se vor aplica și la rescumpărarea pământurilor din mâna proprietarilor privați. Statul polonez cheazăștie Bisericii înzestrări anuale nu mai scăzute ca valoare ade-vărată față de înzestrările pe care veohile guverne le dădeau Bisericii pe teritoriile care țin acum de Republica Poloniei.

Iată spiritul în care a fost încheiat Concordatul. Nu va fi exagerat să spunem că e una din cele mai rare pilde pe lume de dreptate și bună înțelegere. Prețul său e cu atât mai mare, ou cât un Concordat e mai mult decât un tratat, căci este consfințirea prin puterea veșnică a unei stări de lucruri durabile și drepte.

Am spus mai sus de ce sentimente s'a călăuzit Sf. Scaun încheind un Concordat cu Republica Poloniei. Să adăogăm că pricinile care au influențat mai mult asupra ținutei sale au fost cunoașterea adâncă a stării Poloniei, în care Papa locuit cândva în calitate de nunțiu apostolic; prețuirea rolului Poloniei în fața curentelor vrășmașe ordinii stabilite și civilizațiunii creștine; recunoașterea unei situațiuni geografice de curând zămislite, dar trebuind să rămâie scutită de orice schimbare sau îndreptare. În sfârșit, avem aci dreapta înțelegere a valorilor morale și materiale pe care le înfățișează Polonia înviată și așezată la răspântia elementelor dezlănțuite.

Astfel acest document nu trebuie privit nici ca concesiune, nici ca favoare. Este cel mult una din cele mai înalte păreri la care ne putem referi constatând că-și aduce mărturia sa nepărtinitoare unui popor care a meritat recunoștința valorilor și a calităților lui; este, deasemenea, și cheazășia unei situațiuni politice și geografice recunoscută ca definitivă.

Alcătuitorii acestui document merită lăudați în public. Negociatorii din partea Sfântului Scaun au dat dovadă, odată mai mult, despre pătrunderea lor politică, despre dărurile lor de fineță, prevedere și înaltă drep'ate. Negociatorii polonezi, profesorul Stanislas Grabski, azi ministru al instrucțiunii publice, fratele prezidentului Consiliului, și d. Ladislav Skrzynski, ambasador al Republicei poloneze pe lângă Vatican, s'au arătat vrednii de greaua sarcină cu care i-a investit guvernul polonez. Dacă cel dintâi a dat dovadă de o știință și de o subtilitate care au minunat

1) Intocmirea aceasta nu e dovadă că concordatul polonez e monument de precizie, cum îl laudă autorul, Caci dacă nici de data aceasta nu se înțeleg, cum va putea fi hotărârea definitivă? Precizie ar fi fost când s'ar fi dat judecata din urmă în mâna altuia, precum Liga Națiunilor. Autorul e foarte interesat să ridice Vaticanul în slavă. — *Nota A. S.*

2) Acest spirit de bunătate și jertfă nu s'a prea văzut la noi. Ziarele au scris despre Episcopul uniat Traian Frențiu, care voia să scape dela răscumpărare pământurile episcopiei sale, de întindere nemăsurată. — *Nota A. S.*

pe oei mai învățați negociatori bisericești, cel de al doilea, prin conștiința sa adâncă despre mediul în care locuiește, prin autoritatea care este legată de funcțiunea și de persoana sa, a știut să câștige încrederea Vaticanului, prin inima sa deschisă și prin puterea minții sale.

Cu ajutorul acestor doi oameni de Stat, încheierea Concordatului a putut fi dusă la bun capăt după abia patru luni, ceea ce într-o privință, este un record în analele diplomației Vaticanului.

Firește, dintr-o parte s'au alta, s'ar putea critica unele clauze ale acestui document, dar ar fi o muncă sterpă și negativă. Ceea ce trebuie scos la o iveală în deosebi este partea sa pozitivă, având în vedere însemnătatea Concordatului pentru afacerile spirituale și politice ale Europei răsăritene. Acolo, el încununează un edificiu a cărui tărie trebuie să se afirme dealungul tuturor timpurilor și de care atârnă siguranța și bună starea mai multor popoare. Concordatul are o nemărginită însemnătate actuală și totuși numai viitorul va fi acela care va scoate la iveală toate urmările fericite și binefăcătoare la care, fără îndoială, ne putem aștepta și care vor îmbrățișa o rază de acțiune în neîncetată creștere.

Putere veșnică, Sf. Soavn vede viitorul. — *Pierre Piernat*.

Am dat în întregime acest articol, pentru ca cititorii să vadă cum se judecă despre concordat într-o latură sau în alta. Trebuie să avem înaintea ochilor tot terenul discuțiilor.

Dar cititorul a putut vedea că acest art. este întocmit într'un duh de mare închinăciune față de Vatican. Îl simți că nu numai felul lucrărilor îl face să scrie cum scrie, ci o mare silință de a scoate la iveală meritele și partea bună a Vaticanului. Își dă seamă însă că nu toți pot vorbi ca el. De aceea și spune că unele clauze ale concordatului pot fi criticate. Fără îndoială, aceasta arată că vederile sale nu sunt vederile tuturor cu privire la încheierea concordatului în Polonia și că acesta cuprinde lucruri împotriva cărora se ridică plângeri. Și ele trebuie să fie multe, dacă, cu toată silința sa de a scălda în lumină întreaga lucrare a Vaticanului, este nevoit să pomenească și de unele laturi ale concordatului, care pot fi atacate. Nevoia sa de a pomeni de ele arată că lucrările nu sunt atât de luminoase, precum le arată.

Dar laudele pe care le aduce diplomația Vaticanului!... Apoi am avut și noi unul pe aici: pe nunțul Marmaggi, și a trebuit să plece curând, fiindcă tocmai nu făcea lucru de diplomat, ci se amesteca în treburile noastre și-i plăcea să poruncească. El a fost acela care a făcut pe episcopii noștri uniați să nu intre în catedrala dela Alba-Iulia la încoronarea regelui nostru.

Constatăm însă că concordatul prevede ca să funcționeze în Polonia un nunțiu papal. Atunci, dacă aceasta e o prevedere a concordatului, pentru ce se primesc nunții fără a avea concordat? Aceasta arată că se fac încălcări în folosul Papii, fără să se fi fixat ceva printr-o lege. Apoi dacă Papii i se dau drepturi fără atârnare de un concordat, fără îndoială că și altădată i se vor

mai da fără legământul unui concordat. De aceea trebuie să fim cu priveghere față de năzuința de a da Papii prea multe.

Concordatul nostru n'a putut fi încheiat. Atâtea au fost tratativele. Nu e dovadă aceasta că Papa vrea prea multe!

E mai bine să nu i se dea nimic.

Tratative pentru unirea Bisericilor

Uniații noștri totdeauna au bârfit, când au văzut că noi, ortodocșii, intrăm în legături apropiate cu anglicanii, și ne-au înfățișat drept călcători ai învățăturilor noastre străvechi, dacă stăm aproape de niște călcători ai dogmelor, precum ziceau ei că sunt anglicanii. Deseori părerile noastre s'au încrucișat în această revistă cu ale lor, fiindcă ei totdeauna au sărit în sus mânioși, văzându-ne apropiați de anglicani. Se temeau că ne-om uni și ne-om întări. Vezi, asta le era lor teamă, ca nu cumva să se întărească creștinii!

Cu toate acestea ei, care nu se învoiesc ca alți creștini să trateze cu anglicanii, nu se sfiesc de a trata ei înșiși. Va să zică anglicanii sunt buni de căpătat pentru ei, dar nu pentru alții.

În *Journal des Débats*, din care am luat și știrea de mai sus cu concordatul, găsim o știre din Belgia, pe care găsim cu cale să o reproducem aici:

„Dintr'o scrisoare pe care o publică *la Libre Belgique* și pe care a primit-o cardinalul Mercier, rezultă că, pentru a patra oară, câțiva teologi engleji vor veni în curând la Malines, sub patronagiul arhiepiscopilor de Canterbury și de York, și se vor întâlni cu o ceată de teologi catolici pentru a cerceta prietenos problema unirii Bisericilor“.

Va să zică pentru a patra oară se întâlnesc catolicii cu anglicanii în chipul acesta! Și noi am dat în această revistă pe larg tratativele următoare anului trecut în această privință.

Iată că ce este rău pentru noi, pentru ei e bun.

Dovadă că nu tratativele le socoteau rele, ci-i supăra faptul că poate o eși unirea și s'or întări alții decât catolicii.

Lucrarea creștinească pentru ajutarea săracilor în Paris

Un supliment alăturat la revista creștinească pariziană *le Christianisme Social* pe luna Aprilie a. c., ne arată câtă grozavă sărăcie e în marea capitală a Parisului și ce se face acolo prin silințe creștinești pentru ușurarea ei.

Ziarul *le Journal* din 25 Fevruarie a. c., scria că în Paris lipsesc peste 60,000 de locuințe, pentru oamenii care n'au unde să-și odihnească trupul obosit. Un ofițer al Armatei Mântuirii, acea organizațiune creștinească engleză care luptă împotriva sărăciei, a găsit în Paris, pe la ceasurile 11 noaptea, în localurile din jurul pieței *Maubert*, aproape 650 de bărbați și femei, dormind cu capul pe mese sau culcați pe jos, în vremea

rece a lunilor de iarnă. Această însă numai până la ceasurile 2 din noapte când acele localuri se închid, după regulamentele polițienești, și toate acele ființe fără adăpost trebuie să iasă afară în vremea rece.

Toți aceștia plătesc pentruca să se poată odihni cu capul pe masă. Ei nu se culcă niciodată într'un pat. Dacă plătesc ca să se odihnească pe o masă, pot plăti să se odihnească și într'un pat. Dar nu sunt nici case, nici paturi. Locuințele câte sunt și paturile nu ajung pentru toți locuitorii marelui capitale.

În otelul popular al Armatei Mântuirii din Paris sunt 235 de paturi. Dar nu ajung și atunci rămân totdeauna 40—50 de persoane care se culcă pe băncile din sufragerie. O ilustrațiune a acestui supliment îi arată pe oameni întinși pe bănci, iar pe perețele sufragerii se vede scris: *Dieu est amour* (Dumnezeu este dragoste), cuvintele din epistola Sfântului Ioan.

Suplimentul grăiește cu drept cuvânt că, dacă oamenii care pot plăti ceva n'au unde să se culce, ce va fi cu acei care nu pot plăti de loc! Dar și aceștia, care pot plăti, „oameni mărunți cu venituri mici, tineri ucenici și slujbași, vor veni să mărească marea oaste a vișului și a crimei“.

Cum vedem, Armata Mântuirii, care s'a născut în Anglia, lucrează acum și în Paris pentru ușurarea nevoilor omenirii. Mai știm că lucrează și aiurea. Noi am întâlnit-o deseori în Germania. Am scris despre ea odată mai pe larg în *Universul literar*.

La ce am scris atunci, pot adăoga acum că această minunată lucrare creștinească stăpânește azi 1406 așezăminte sociale: adăposturi de noapte, oteluri populare, Palate ale poporului, Căminuri, răspândite în lumea întreagă și în care aproape 40.000 de persoane găsesc un pat să se culce.

La Paris, întâia oară s'a apucat să lucreze în 1889. A închiriat atunci o mare hală pentru spectacole (*Diorama* din Belleville), a adus în ea saltele și a dat adăpost și încălzire la sute din ființe în iarna grea din acel an.

Pe urmă ea și-a rărit munca în Paris. Și-a înființat un așezământ pentru bărbați în rue Chabrol și pentru femei în Fontenay-au-Roi. Apoi și-a întins lucrarea în Lyon și Audincourt.

După război, și-a deschis un cămin în Lille, altul în Reims, în Marsilia, Valenciennes. Cel din urmă așezământ înființat a fost și este „Bunul Adăpost“ (*la Bonne Hôtellerie*) din Metz, inaugurat la 30 Decembrie 1923 de Prefectul Moselei, încunjurat de autoritățile civile, militare și bisericesti ale orașului. În toate serile, 1211 oameni (bărbați și femei) dorm în căminurile Armatei Mântuirii în Metz.

Dar de trei ani încoace, stările se îngreuiază. Ce s'a făcut până atunci nu mai ajunge acum. De aceia în curând se va deschide la Paris în rue Cordelières 29 un adăpost de mare măsură, în care vor putea fi găzduiți în fiecare seară 400 de bărbați.

Acest adăpost e o mare casă, cu trei caturi, fost altădată otel, cuprinzând o curte cu geamlâc, cu alte

două clădiri cu patru caturi. Toate caturile sunt luminate pe cele patru fețe, iar din trei fețe le luminează soarele.

Aci pot sta și oameni mai deosebiți: studenți sau tineri funcționari de prin cancelarii. Vor fi aci și restaurant și săli de odihnă și corespondență. Vor fi în totul 302 camere, cu locuință pentru servitori, cu dușuri, cu spălătorii, cu băi, etc.

Când scriem noi, poate că localul a fost și inaugurat. Era vorba să fie inaugurat în Iunie și să sosească pentru aceasta din Londra și Generalul Booth, directorul general al Armatei Mântuirii, care e fiul și urmașul înființătorului acestui așezământ.

Cheltuiala pentru orânduirea acestui local, în vederea nouăi întreprinderi, avea să coste 750.000 de franci francezi. Pentru acoperirea acestei sume, colonia engleză și cea americană dăduseră împreună suma de 150.000 de fr. iar Generalul Booth făgăduise o subvenție de 90.000 de fr. Restul umbra să-l capete dela autoritățile publice, dela bănci, negustori, industriași, etc. Mai trebuiau 250.000 de fr. pentru mobilare, și pe aceștia Armata Mântuirii îi cere acum dela creștinii Franciei. Pentru aceasta ea se îndreaptă cu rugăciunea ei către ceice pot da. Ea zice: Ne trebuie 700 de fr. pentru deschiderea unei odăițe noi sau 500 de franci pentru mobilarea ei. Nu cumva aveți vreun nume scump de copil sau al unei ființe iubite, duse în altă lume, pe care voiți să-l înscrieți pe ușa nouăi odăițe pe care o deschideți? Deci o pomană pentru pomenirea unei ființe iubite, duse dintre noi! Iată tot ideia de pomană pentru cei morți!

Intr'o plăcută zugrăvitură, se arată un colț al acestei drăguțe odăi, în care trebuie să locuiască unul care nu are adăpost.

Cărticica în care ni se povestesc aceste frumoase lucruri se încheie cu două foi în care se face apel către toți să dea:

un pat pentru cei ce n'au,
să ușureze „nevoia oamenilor“
să mântuie pe ceice se perd.

Chipul Domnului Hristos, cu câteva cuvinte pline de simțire, și apoi o poezie din *Victor Hugo* despre milostenie, împodobesc mișcător acest strigăt pentru ajutorarea celor ce n'au.

Totul se isprăvește cu arătarea despre cât se strânsese până la 2 Aprilie a. c.: 113.631 fr. 60 de centime. Se adaugă că mai trebuie 150.000 de fr. O văduvă care a trimis 2 fr. în mandat postal scrie:

„Vă adresez micul meu obol pentru „Palatul Poporului“; sunt văduvă și bătrână, muncind mult; un act de credință mă îndatorează să răspund chemării d-voastră atât de mișcătoare“.

Sunt pagini dulci și mângâietoare din munca creștinească pentru ajutorarea poporului.

* * *

În nr. viitor, la cronică externă despre congresul anual al Societății Biblice Britanice din Londra, ținut în Mai a. c.

Arhim. SCRIBAN

CARTI, REVISTE ȘI ZIARE

Dr. N. Cotos, **Inmormântarea și cremațiunea.** Dare-de-seamă în ziarul *Românul* din Youngstown, Ohio, America, 8 Fevr. 1925.

Abia din acest ziar românesc din America aflăm despre conferința d-lui Dr. Profesor Dr. N. Cotos, decanul facultății de teologie din Cernăuți, privitoare la chestiunea pusă azi mai viu în România, dacă morții trebuiesc arși ori îngropați. Darea-de-seamă însă nu ne spune unde a fost ținută această conferință, dar noi credem că trebuie să fi fost ținută în Cernăuți, unde Dr. Cotos e profesor, și avem a face aici cu o dare-de-seamă luată de ziarul *Românul* de undeva ori trimeasă acolo. De oarece chestiunea aceasta ne interesează de aproape, fiindcă azi sunt la noi mulți care fac propagandă pentru arderea morților, care izbește adânc în practica Bisericii, socotim de bine să nu trecem cu vederea niciuna din datele care privesc această chestiune.

Dr. N. Cotos a făcut mai întâi un istoric al acestei chestiuni. A spus că popoarele vechi priveau arderea cu groază. Grecii își îngropau pe morții lor, de multe ori puând mai mulți la un loc și făcând o mare movilă în locul unde erau îngropați. Filozofii greci, școalele lor de filozofie și societățile grecești dezaprobatu arderea, fără excepțiune. Tot așa și Romanii, după cum se vede în *Legea celor 12 Table*. Numai în împrejurări rare se primea arderea, de pildă, cum s'a făcut cu trupul lui *Sulla*, pentruca să se împedecă batjocorirea lui.

La Germanii din vechime, se găsesc practicate amândouă sistemele, dar după ce au primit creștinismul, a rămas numai singura practică a îngropăciunii, pe care au practicat-o toți creștinii, ba încă și popoarele păgâne. Deci arderea, dela o vreme, a pierit și s'a întors din nou la ea numai la adepții de azi ai acestei practici. Dintre cei vechi, arderea se mai găsește numai la unele secte din Asia și Africa.

În vremea apropiată de noi, celce a scos din nou la iveală ideia arderii a fost revoluțiunea cea mare franceză, care a proclamat pentru fiecare individ dreptul de a cere arderea trupului său. Dar nici așa arderea n'a ajuns obicei. Abia după vremea revoluțiunii, chestiunea s'a pus din nou, fiind ațâțată de duhul protivnic creștinismului. La niște congrese de medicină ținute în Paris, Neapol, Veneția, arderea a fost declarată bună, din socotințe igienice. S'au înființat în Italia cupatoare de ardere, și anume cel dintâi în anul 1874, în care, după doi ani, a fost ars trupul baronului *Albert Keller*.

Cugetarea că morții trebuiesc arși s'a tot întins. La congresul de medicină din Moscva în 1897, s'a primit și în Rusia dreptul de a arde pe cei morți, tot așa s'a primit acesta și în Franca și în Germania.

Cu vremea s'a îmbunătățit și mijlocul arderii. Frederic Stemens a născocit chipul prin care arderea să se facă

cu aier ferbinte. Dar și cu acest chip arderea tot ținea un ceas.

Obiceiul arderii întinzându-se, s'a făcut socoteală că în 1905 au fost arși 150,000 de morți, cei mai mulți în Franca, 29,000 în Germania, restul în celelalte țări.

Dintre creștini, cel mai mult arderea s'a întins la protestanți. Unde vor ajunge lucrurile pe viitor, care sistem va rămâne mai tare, nu se poate ști.

Atât ceice susțin îngroparea, cât și părtașii arderii, aduc fel de fel de pricini pentru a-și apăra punctul lor de vedere. D-rul Cotos zice însă că «o critică mai judicioasă dovedește că aceste motive invocate de amândouă părțile sunt relative și se pot aplica când la un caz de îngropare, când la unul de ardere».

Cum se vede, pe cât putem afla din ziarul *Românul*, conferința a fost mai mult expozitivă, arătând cum stau lucrurile, fără a apăra o practică sau pe cealaltă. Noi socotim că chestiunea aceasta se va pune tot mai des și discuțiunile vor ajunge tot mai vii.

Nicola Ristici, LUMINA SUFLETELOR. Carte de rugăciuni. Craiova 1924. Volum de 76 de pag. în 8, aprobat de P. S. *Vartolomei*. Prețul 12 lei.

D. Nicola Ristici, care tipărește această carte, trebuie să fie un creștin cucernic, râvnitor pentru lucrurile credinței și deprins a umbla cu cărțile bisericesti. Căci vedem că și rugăciunile le-a adunat bine și materia o înfățișază cu râvnă și cu pricepere.

Rugăciunile sunt cuprinse dela pag. 11—35. Sunt toate bine alese și avem între ele nu numai rugăciunile propriu zise, ci și învățături creștinești, precum: *Cele 9 porunci ale Bisericii, Faptele milii creștinești, Faptele milii trupesti, Sfaturile evanghelice, arătare despre Tainele Bisericii, Cele 10 Porunci*. Ca rugăciuni deosebite, avem: Rugăciunea școlarului, a plugarului, a lucrătorului în vii, a negusorului și altele. Avem, apoi, câțiva psalmi bine aleși, încât găsim în această carte o bună citire pentru pietate.

Dar nu avem numai atâta. D. Nicolae Ristici n'a luat numai bucăți dintr'o carte de rugăciuni și să le puie la sine, deși și aceasta are însemnătatea ei, când e făcută cu pricepere. Căci, în această împrejurare, poți avea meritul alegerii. A ști ce să iei și a pune ce trebuie, pentru cutare soi de oameni, pentru cutare împrejurări, este un lucru de seamă.

D. Nicola Ristici însă a făcut mai mult decât atâta. D-nea Sa are la început o „înainte-cuvântare“, apoi „cătrecetitori“ și „despre datoria ce trebuie să avem cătrec Dumnezeu, binefăcătorul nostru“. Toate acestea sunt bine scrise, pătrunse de mult duh cucernic și de o pricepută judecare în chestiunile vieții. D. Ristici este cineva care cugetă creștinește și știe a judeca cu măsura cea creștinească toate înfățișările vieții. Este unul din creștinii aceia, pătruns de duhul învățaturii creștinești, caré, fără a fi preot, a urmărit învățaturile credinței și

a ajuns în stare îndruma pe alții după îndemnul aceste credințe.

În sfârșit, sub titlul „Pentru toți“, are învățături împotriva adventiștilor (pap. 36-42), *despre păcate* și despre *a doua venire a Domnului*.

Ceiace te impresionează plăcut citind aceasta, este că d. Ristici nu este ca un autor care știe o materie și apoi o poate înfățișa înaintea altora bine încheșată, cu subîmpărțiri meștere. Mai mult decât aceasta, la d-nea sa se vede bine că a citit mult în cărți de pietate, așa că nu ne înfățișază lucrurile numai ca un autor obișnuit sau ca un profesor la școală, ci scrisul său are un duh du mireazmă veche, floare crescută în chilii și în locașurile înțelepților, care au știut să judece viața în modul cel mai vrednic.

O asemenea carte este un lucru prețios pentru literatura noastră bisericească, fiindcă, între multele care ne lipsesc, sunt scrierile pentru cultivarea pietății, acelea din citirea cărora omul să iasă nu numai cu mai multe cunoștințe, ci mai cu seamă cu o inimă mai cucernică. Noi avem mare nevoie de astfel de scrieri. Părinții noștri citeau mai mult ca noi în această privință, și noi trebuie să începem iar a umbla pe aceste căi, care erau bune și roditoare. De aceia să ne bucurăm de cartea aceasta și s'o punem în mâna creștinilor.

Numai de un lucru ne pare rău: Că e într'un format care nu e potrivit pentru cărțile de acest soi. E prea lată și subțire, prea seamănă a carte de școală. Trebuie să fie de două ori mai mică și mai groasă. Așa e felul cărților de rugăciuni. Se păstrează mai bine și se mânuiesc mai ușor. Sunt și mai dragi când le ai într'un volum mai mic și mai grosuț.

Noi să dorim autorului să ajungă și la a II-a edițiune și atunci poate va face și această îmbunătățire. Deocamdată noi ne bucurăm de eșirea ei din tipar și din toată inima dăm de veste preoților s'o întrebunțeze pentru credincioșii lor, căci vor avea numai foloase de tras din ea. Și prețul e mic, după numărul de pagini ale ei și după hârtia velină care e întrebunțată.

INGERUL. *Revistă bisericească a clerului din eparhia Buzăului.* Iese de 2 ori pe lună în Buzău. Abonamentul 120 de lei pe an.

Astăzi ies de sub tipar atâtea reviste bisericești, că nici nu poți să le mai ții șirul, necum să le mai citești. Din pricina aceasta, cu părere-de-rău, vedem că nu ne putem îndeplini cu amănunțime datoria noastră de cronicari de a pomeni despre toate, fiindcă nu ne ajunge vremea să le citim cu răgaz.

Așa și cu revista *Ingerul*, care a început a se tipări în eparhia Buzăului dela începutul acestui an. Am luat cunoștință de ea, ne-a părut mai slăbuță la început, dar am văzut-o tot întărindu-se, lucru pe care l-am spus unor preoți din Brăila care scriu la această revistă (Păr. *Anton Anghelescu*), cu prilejul conferențelor pe care le-am ținut anul acesta în acel oraș.

Iau acum la citit nr. 7—8 (1 și 15 Aprilie a. c.) și

trebuie să mărturisim că găsim în acest număr silințe vrednice de stimă, de a face o revistă bună.

Art. *Lumina Lumii*, scris de P. S. Episcop *Ghenadie*, este un art. cu pătrundere în puterea de înviorare a religiunii creștine. Ar putea sta cu cinste și într'o revistă cu nume mai mare decât *Ingerul*.

Prea St. Sa, analizează cuvintele Domnului *Eu sunt lumina lumii* și pe dreptate mărturisește ce lucru extraordinar cuprind ele! Nimenea n'ar fi îndrăznit să spuie despre el că e lumina lumii. Totuși aceste cuvinte nu erau o exagerare. Dacă păreau așa în urechile celor ce le-au auzit, ele însă cuprindeau adevărul și tot șirul istoric care a urmat au dovedit cuprinsul lor bogat. Nimenea n'a putut spune aceste cuvinte despre sine decât Acel care în adevăr era lumina lumii.

În al doilea art. «Slujbe ușoare și slujbe istovitoare», Păr. *Petrescu-Zoița* ne vorbește, pe de o parte, despre greutatea slujirii preoțești, care nu are ceas, ci trebuie să fie la îndemâna omului la orice ceas, și pe de altă parte, despre vorba celor ce spun că preoția e ușoară. Încheierea autorului este că slujba e grea. Lucrul se înțelege că e așa, cu toate că vor fi și cazuri când lucrurile nu merg prea ideal. Luată însă preoția în temelul ei, fără îndoială că e o slujbă la care se cer foarte mari silințe. Vorba este însă: aceste silințe le desfășură mulți?

Publicul cel mare nu vede greutatea preoției și de aceia e bine că Păr. *Petrescu-Zoița* le scoate la iveală. Numai de ar face și pe alții să citească ce scrie, fiindcă preoții știu că e slujbă grea, când totdeauna trebuie să fii în picioare și de multe să te supui la tot felul de gusturi ale credincioșilor.

În „Cauzele necredinței și ale imoralității“ autorul, care iscălește *Gh.*, arată că pricinile necredinței nu sunt cele care se spun obișnuit precum: Filozofia necredincioasă, științele naturale și altele. Autorul, cu bună pătrundere, numai că nu expusă prea limpede, arată că, în ce privește viața noastră, necredința nu are cauze intelectuale, ci morale.

Decât toate dovedirea sa, mai cuprinzătoare și hotărâtoare este o notă (pag. 12), în care, printr'o faptă vie, se arată cum faptele rele ale unui arendaș și ale unui preot cu purtări urâte au vătămat satul întreg. Autorul scrie din ce a văzut, fiindcă spune că pe acel preot l-a curățit, întru cât autorul era pe atunci protopop.

Pe o 1/2 de pagină, se dau foarte bune culegeri din Sfinții Părinți despre datoria de a predica.

Art. „Mizeria morală a leneșului“ e reproducă din „Duminica Ortodoxă“ dela București.

În „Cooperarea în activitatea pastorală“ se vorbește despre datoria preoților de a lucra cu puteri unite. E iscalit de acelaș autor *Gh.* care nouă ni se pare că e Episcopul *Ghenadie*.

În revista *Ingerul* nr. 3-4 s'a tipărit un art. cu titlul de mai sus, care a avut răsunset între preoții eparhiei. Preoții *Manea Comănescu* și *Matei Grigoriu* din R-Sărat au scris redacției arătând că, dacă fiecare preot din eparhie ar da câte 2000 de lei, s'ar aduna 800,000 de lei, cu care s'ar putea înființa o tipografie. Tot dela

ideia aceluia articol, pornește și art. cu acelaș titlu din acest număr, în care se vorbește pe larg despre vederile Sfântului Ciprian privitoare la unitatea Bisericii. Cooperarea preoților tocmai se întemeiază pe ideia acestei unități.

După aceia se tipăresc în revistă frumoase acte din vremea păstoriei vestitului episcop al Buzăului Chesarie, Poate că îndreptările sale privitoare la viața călugărilor tipărite în acest număr al revistei, le vom tipări și noi în *Strigarea Mănăstirii*, care e foaie pentru călugări.

Revista are și bune lucruri de cronică, precum vizita înalt Prea Sfințitului Arhiepiscop Gurie al Chișinăului, a Buzău, apoi recensii, știri și altele.

Prin acestea toate, revista se înfățișează mulțămitor, cum mulțămitoare au fost și alte numere trecute și credem că se află într'un mers suitor de a fi tot mai bine. Dacă însă trei din articolele revistei sunt ale episcopului, atunci trebuie să spunem preoților să se puie la lucru și să umple revista, să nu fie nevoit s'o umple unul singur. Sunt multe lucruri de scris și când te așterni la treabă, nu ajung revistele ca să pui în ele marele material care curge de toate părțile.

Noi nu aducem nicio vină. Poate că preoții au asemenea materii. Nu suntem nici noi încredințați că articolele iscălite Gh. sunt ale Prea Sfințitului. Dacă este așa, poate că preoții le-au publicat înaintea altora numai fiindcă erau ale episcopului. Noi am spus numai o vedere a noastră pentru împrejurarea că e așa și că episcopul e nevoit să scrie.

În nr. următor (9-10—1-15 Mai) al *Ingerului*, se găsește o materie bogată. Nu sunt lucruri de mare adâncime, dar sunt bune și simpatice. O întâlnire a preoților prin paginile unei asemenea reviste e un lucru înveselitor. E o eșire din răzlețirea lor și dacă azi unul, mâne altul, scrie câte ceva și dă în știrea celorlalți, e o faptă de strângere a tuturor într'un mănunchiu.

Așa prețuiește rostul acestei reviste și scriitorul întâiului articol: Păr. Econ. *Const. Dobrescu*. E o vedere dreaptă și e bine că pune și înaintea altora acest rost al revistei *Ingerul* și datoria de a sta în jurul lui.

O bună traducere din nemțește, cu o frumoasă pildă despre purtarea corăbierilor de pe vasul de război *Illis*, ne dă Păr. C. I. *Trifănescu* din *Căldărăști*, Buzău.

Alt preot cu numele *Trifănescu* (N. I.) scrie că, semnul adevăratului creștin este însuflețirea sa pentru lucrurile credinței.

Păr. Arhidiacon I. *Marinescu* tipărește acte din trecutul Episcopiei Buzăului. Acte, despre M-rea *Poiana Mărului*, ne dă Păr. *Manea Comănescu*. Scoate la lumină figura însemnată a starețului *Vasile*.

Ca fapte actuale, ne dă, după *Cuvântul* din București, cazul tinerei din Brăila, care s'a sinucis fiindcă mamă-sa n'o lăsa să joace tango, caz care a făcut mult răsunet.

Mai mângâietoare e o dare de șeamă despre sfințirea unei biserici prin P. S. Episcop *Ghenadie*.

O părere care merită luare-aminte este a Părintelui

N. I. Constantin pentru înființarea unei federale eparhiale a parohiilor, pentru ca micile averi ale parohiilor să poată fi întrebuințate în folos deplin bisericesc, fără a mai fi depuse prin bănci străine. A fost ideia Prea Sfințitului *Ghenadie* ca să se facă în eparhie o întocmire cooperatistă.

Discuțiunea, în această chestiune, o duce înainte și Păr. *Nic. B. Popescu* și *D. Georgescu* din jud. R.-Sărat, ceiace arată cât răsunet a avut această chestiune între preoții eparhiei.

Revista se încheie cu o adresă a Ministerului de Război, prin care preoții sunt obligați, până la vârsta de 60 ani, să se înscrie la cercurile de recrutare, ca să fie trecuți pe lista de preoți militari, pentru caz de război. În această privință, noi putem spune că Ministerul de Război greșit se întemeiază pe art. 9 din legea clerului militar, pentru a îndatora pe preoți să se înscrie la cercurile de recrutare. Căci ne-am dus și noi la cerc și am cerut legea în puterea căreia eram chemați. Ne-au arătat articolul pomenit, dar nu ne privea pe noi. Acolo e vorba numai de preoții militari, ceiace noi nu suntem. Regulamentul nu are putere, pentru că el nu poate porunci ce nu cuprinde legea.

Revista se înfățișează mulțămitor și în aceste numere și ne facem o datorie de a o spune.

Tomisul. — Foae oficială a eparhiei de Constanța. Constanța, 15 Iunie 1925.

Iată un articol cu vervă, pe care-l găsim în această revistă, în care însă nu numai odată găsim articole cu vervă. E vorba de articolul „N'avem apostoli“, scris de Păr. *Const. Popescu*, din Constanța.

Sf. Sa spune că sunt puțini între noi acei care sunt adevărați apostoli. Este cu atât mai dureros, cu cât vremurile sunt grele și e atâta de lucru.

Ce bine spune Păr. C. Popescu că „misiunea directă și esențială a noastră este misiunea religioasă ce se referă la Dumnezeu și la suflete“!

Cât este de trebuință să se spuie des acest cuvânt! În adevăr, dintre cei ce muncesc, nu toți își cheltuiesc viața „religios“. Mulți muncesc pe căi lăturalnice... bune și acelea, fie laturea culturală, cea economică, etc. Dar înainte de toate trebuie să fie cea religioasă, fiindcă se muncește puțin pe această lature, pe când chemarea noastră e a face *mai întâi* religione, căci, dacă n'o facem noi, altul n'o face în locul nostru. Și noi deseori vedem pe preoți că sunt amestecați în altele, dar mai puțin în cele religioase. Asta e însă lipsa apostolatului, că nu arătăm destul interes către ce e chemarea noastră de temelie. Pentru aceasta sectanții au câștigat terenul știut. Au putut lucra în chip greșit cu învățatura lor, dar au lucrat religios, și de aceia au pătruns. Păr. C. Popescu pune degetul pe o rană a noastră când spune cuvintele de mai sus.

Pe cât de bine însă și pe cât de bărbătește și vioi, Sfinția Sa așterne pe hârtie lucrul acesta, pe atâta șovăește când e vorba de a găsi pricinile lipsei de apostolat. Eu m'aș fi așteptat ca să ne arate ceva mij-

loace prin care am putea aprinde duhul nostru apostolic. Sf. Sa însă spune că, în starea de slăbire a credinței din societatea noastră, nu este mediul din care să iasă apostolii. Urmarea? să înmulțim credința în sânul obștii, și atunci vom avea sporul din care să iasă și apostolii.

Asta înseamnă însă o scoatere din cauză a preoților. Dacă starea e așa, ce să facem? Lucrul nu e de dezlegat în cercul nostru, ci în sânul larg al vieții tuturor. „Apostolatul serios, zice Sf. Sa, care dă adeverata valoare, trebuie să se zămislească odată cu copilul în sânul maicei sale; el trebuie să se mărească în căminul părintesc, să se desvolte în seminar, ș'apoi să primească consacrară supremă“. Până și în seminarii, St. Sa, nu-și pune nădejdea, odată ce rădăcina nu este pusă din casa părintească.

Și până atunci ce facem?

Aici e partea nedezlegată din articolul Păr. C. Popescu. Ci noi spunem că problema se dezleagă luând lucrurile de unde sunt, nu de unde ar trebui să fie.

Ce să facem? că e lipsa de apostolat, este, dar noi nu putem scăpa din vedere pe preoți și a ne ocupa de ei așa cum sunt. Trebuie să lucrăm asupra lor, trebuie să ne strunim, să ne îmboldim. E prea mult de așteptat ca familiile să fie întâi creștine și apoi să așteptăm să iasă apostolii din ele.

Oare noi, cei care lucrăm, nu putem fi mai buni, nu ne putem educa să fim mai proprii serviciului, nu putem învăța mai multă Scriptură, mai mult meșteșug de

predici, nu ne putem îmboldi spre mai multă plotă ca să nu fie în noi duhul lumii?... Fără doar și poate

Ei aici e aici. Asta e de făcut, fără multă așteptare

Păr. C. Popescu a început frumos, dar n'a spus tot ce trebuie spus spre grabnică îndreptare a lipsei apostolatului!

În *Tomisul* s'au publicat însemnatele articole ale profesorului *Mureșanu* despre viața englezească. Acolo nu se arăta ce este activitatea preoților engleji. Noi înmă în Biserica Ortodoxă avem o mai bogată tradițiune de asfințenie decât a preoților engleji. Deci să lucrăm pe temelii acestea. Este cazul de a spune: „Du-te de fă și tu asemenea!“

După lucruri însemnate de cronică, fiindcă în eparhia Constanței s'au făcut acum în urmă câteva lucruri de seamă, pentru care și Patriarhul s'a dus acolo, la punerea petrei de temelie pentru Palatul Episcopal, după povestirea acestora, găsim un bun articol despre beție a Părintelui *St. Stoenescu* din Grivița, Ialomița. Preoții nu trebuie să tacă de loc împotriva beției, fiindcă, uite, dacă nu strigă ei, au îndrăzneală cârciumarii a striga.

Revista se înfățișează cum se cade și ne place s'o constatăm.

Apostolul. Curierul Arhiepiscopiei Ortodoxe a Bucureștilor, Nr. 11—12, Iunie 1925.

E un număr plin de interes, cu bogat material, regulamente, circulări, comunicări, știri, toate de seamă și interesante.

Arhim. SCRIBAN

Ș T I R I

ÎNȘTIINȚARE.— Ne înțelegem greu cu parohiile.

Sf. Sinod a luat hotărîrea ca abonamentele să se încaseze prin ramburs, întru cât multe parohii au rămas în urmă cu plata abonamentului atât de mic al acestei reviste.

Am dat de mai multe ori de știre în revistă despre lucrul acesta. Cu toate acestea multe parohii nu vor să înțeleagă și înlătură mânioase revista, ba încă unele mai adaogă și ocări pentru administrațiunea revistei.

Li se pare că sunt încărcate cu un preț mai mare decât cel prevăzut pentru abonament.

Dar forma trimeterii și primirii prin ramburs se face pe gratis? Poșta nu cere nicio plată?

Deci, să se știe că, ce cere administrațiunea revistei peste plata abonamentului, acestea sunt cheltueli lăaturalnice. Căci, dacă fiecare ar plăti abonamentul din bun îmboldul său, n'ar mai fi nevoie de ramburs. Dar fiindcă mulți se îngreuiază, întrebuițăm și noi această cale, despre care am spus că nu este a noastră, care slujim

la această revistă, ci a stăpânului revistei, care este Sf. Sinod.

Acum, dacă am dat din nou aceste lămuriri, venim cu înștiințarea că, pe luna Septembrie, vom trimete nr. 9 tot cu ramburs și rugăm parohiile să binevoiască a plăti prețul abonamentului, crescut cu toate adaosurile pricinuite de chipul trimeterii prin ramburs. Suma se află înscrisă pe însuși banda revistei, în care sumă se știe acum ce se cuprinde (ramburs, împachetare și expediție), așa că, nimenea să nu se mai mire ce este cu această sumă, și să se grăbească a o plăti.

Administrația

Schimbare în regulamentul preoților militari. — Toate ziarele au publicat știrea despre o schimbare făcută în regulamentul preoților militari, privitoare la episcopul militar. Fără îndoială că această schimbare a fost prilejită de faptul că fostul episcop militar, P. S. *Iustinian*, a fost ales la altă eparhie și apoi s'a ales un nou episcop pentru oștire: P. S. *Ioan Stroe*.

Încă de pe când P. S. Episcop Iustinian era episcop al oștirii, s'a pus chestiunea: Este Prea Sf. Sa episcop cu drepturile oricărui episcop eparhiot, ori trebuie socotit numai cu treapta de arhieru? În acest caz, se spune: Episcopul militar nu se poate bucura de drepturile episcopilor eparhioți, deci de a face parte din senat. O clipă s'a spus că vom avea un cap al preoților militari, cu treapta de arhieru, dar nu va mai fi între episcopi. Cu toate acestea vedem că, până la urmă, a biruit cealaltă socotință, anume că episcopul oștirii este episcop cu aceiași însemnătate ca și ceilalți episcopi. În acest înțeles a fost prefăcut și art. 41 din regulamentul pentru punerea în aplicare a legii privitoare la organizarea clerului militar, și anume în cuprinderea următoare:

„Episcopul clerului militar va fi arhieru ortodox, alcs dintre candidații recomandați de Sf. Sinod, de acord cu ministerul de război și va fi numit prin înalt decret „Inspector al clerului militar“, cu titlul de *episcop de Alba-Iulia*.

„El primește investitura regală și va fi senator de drept, potrivit legilor țării“.

Plângerea unui preot. — În *Aurora* (27 Iunie a. c.), Păr. *Calinic Pop Șerboianu*, pe care-l știam preot în America, iar acum, din numitul ziar, aflăm că dela 1 Dec. 1924, este preot în *Beiu-Teleorman*, se plânge împotriva d-lui senator *Nicolae Racotă* din *Ștrobăneasa-Teleorman* că, împotriva legii clerului mirean (art. 4), a făcut să se despartă bisericește comuna Beiu de un cătun al ei (Cârțocleasca), despărțite una de alta numai printr'o uliță de 8 metri. Din pricina stăruințelor acestui senator, zice Păr. Șerboianu, toate stăruințele sale de a se întoarce cătunul la comuna lui firească, au rămas zădarnice.

Semnalăm lucrul, ca glas al unui preot, fără a putea ști cum e starea de fapt, prin ascultarea și a celeilalte părți.

După ce am scris acestea, iată că a răspuns și d. *Racotă* (*Aurora*, 3 Iulie c.), arătând ce a lucrat pentru biserică în ținutul unde locuiește și tăgăduind spusele Părintelui Șerboianu. Răspunsul său este foarte cum-pătat și mărginit mai mult la privirea faptelor.

Numai o cercetare ar putea spune unde e adevărul.

Așa zisele „prigoniri religioase“ la noi. — Când și când, citim prin unele ziare că la noi sunt prigonii adventiștii sau baptiștii. Pentru a nu ști a câtea oară, din nou citim aceasta și în nr. din *Aurora* de care am pomenit mai sus. Aici este vorba de prigonirea împotriva adventiștilor din unele comune din jud. *Suceava*, *Bucovina*.

Noi nu tăgăduim că administrațiunea își ia măsurile pe care le crede ea față de propagandele religioase și e cu putință că, în această privință, se fac și greșeli împotriva legilor țării. Dar știm că aceste ziare pomenesc numai de acest fel de prigoniri. Nu pomenesc de cazurile când adventiștii sar la bătaie la preoții noștri, cum s'a întâmplat în jud. *Dolj*, sau când batjocoresc

creința noastră, spălând zile dearândul pe cei trecuți la adventism ca să se șteargă de pe ei ungera cu Sf. Mir. Știrea aceasta a fost publicată de *Universul*.

Prin urmare, când ne plângem, să se audă amândouă laturile, pentru că numai atunci îți dai seamă de starea adevărată.

Măsurile împotriva desfrâului public. — Într'o telegramă din Londra cu data de 11 Mai, ziarul *Cuvântul* (14 Mai a. c.) spune că Senatul din Statele-Unite a „votat un proiect de lege prin care se introduce pedeapsa corporală pentru speculanții și femeile de moravuri ușoare. Pedeapsa va fi pronunțată de justiție și se va executa în public. În consecință, pe lângă fiecare instanță judecătorească va funcționa pe viitor și câte un „bătăuș oficial“, care va aplica în public lovituri la care vor fi condamnați speculanții prostituției și femeile ușoare.

Din necazurile preoților. — În ziarul *Universul* din 8 Iunie 1925, citim că preoții din *Teleorman* nu și-au primit lefurile pe niciuna din lunile acestui an.

Medalieri. — Prea Sf. Sa Arhierul *Grigorie Botoșăneanu*, vicarul Sfintei Mitropolii a Moldovei, a săvârșit o slujbă cu mult alai la biserica Sf. Ioan din localitatea *Mărăști* în jud. *Neamțu*, la 28 Iunie a. c. Cu acest prilej, în fața marelui număr de credincioși adunați, Prea Sf. Sa a împărțit medalia *Răsplata Muncii pentru Biserică* persoanelor care au fost cinstite de M. S. Regele cu acest semn, precum urmează:

Cu medalia cl. I. — D. Dr. *Al. Comoniță* prefectul județului; d. Dr. *Cicerone Paladi*, primarul orașului *Piatra N.*; Pr. *V. Constantinescu*, parohul bisericii; *M. Grigoriu*, Inspector comunal; *N. Maxim*, negustor; *M. Corbu*, proprietar și S.-Locot. în rezervă *V. Teacu*, care sunt și epitropi. — Cu medalia cl. II, a decorat pe: Pr. *V. Vasiliu*, ajutor paroh; *N. Comoniță*, prop.; *V. Trifu*, *Gh. V. Gavrilescu*, *N. Iofan*, *Const. Olariu* și *V. Mihalache*, care toți au ajutat la ridicarea acestui sfânt locaș.

Ministeriul de Război către preoții militari. Preoții militari au fost înștiințați, de ministerul de război, că teluriți predicatori ambulanți ai feluritelor secte religioase cutreeră prin țară. Preoții de garnizoane și dela unitățile militare sunt invitați să urmărească acest fapt și să dea de știre ministerului numele acelor predicatori neautorizați, spre a lua măsurile convenite.

Bisericile minorităților de peste munți la Liga Națiunilor. — Ziarele au înregistrat, spre sfârșitul sesiunii parlamentului, în luna aceasta, că toți cărmuitorii Bisericilor minorităților de peste munți s'au îndreptat cu plângere la Liga Națiunilor împotriva legii d-lui ministru *Angheliescu* privitoare la școalele minorităților. Ele se jăluiesc că li se strică școalele confesionale. Între aceste biserici, vedem că se află și

Biserica uniată, alătura de trei Biserici ungurești. Se înțelege, cu cine erau să fie uniații alătura?... Cu ungurii, ca să se plângă la Liga Națiunilor împotriva noastră!

Părere-de-rău pentru plecarea unui preot.

— Acum se află între noi la București Păr. Econ. C. Moisiu, despre instalarea căruia la biserica *Manu-Cavafu* din Capitală, am scris în nr. trecut al acestei reviste. Acum citim despre părerea-de-rău simțită în locurile din care a plecat. A lăsat urme bune unde a fost, în satul *Muntenii-de-Jos*, jud. Vaslui, unde a păstorit 13 ani, și în orașul Vaslui, unde a lucrat ca protopop.

Ziarul *Neamul Românesc* (18 Iunie 1925), într'o cronică culturală despre șezătorile Casei Naționale „Viitorul” din Vaslui, scrie că șezătoarea din Duminea Tomei (26 Aprilie a. c.) a fost, pe lângă o zi de bucurie, „și o zi de tristeță pentru prietenii noștri, cât și pentru întreg județul, căci în acea zi pleca, mutat la București, inimosul nostru președinte Econom C. Moisiu. Mărturisesc cu cea mai obiectivitate, că rar mi-a fost dat să văd lacrimi atât de sincere și îmbrățișări atât de calde, ca cele schimbate la plecarea preotului Moisiu. Calitatea sa de fost protoiereu, Președinte al societății invalizilor de război și a Casei Naționale, unită cu tactul și capacitatea depusă pentru satisfacerea tuturor cerințelor vremii, dă dreptul sutelor de persoane din oraș și întregii parohii Munteni-de-Jos, unde a slujit timp de 13 ani, să spere că prietenul Moisiu va reveni în mijlocul vasluienilor.

„Cuvântările ce s'au ținut la gară, florile cu care a fost împresurat, sunt doar o slabă recunoștință materială, față de mulțămirea sufletească ce a rămas pentru întreaga sa activitate dusă, fie în parohia sa, fie alături de colaboratorii săi”.

Dezbinare în sânul Bisericii Ortodoxe din

Polonia. — Citim în mai multe ziare cu data de 18 Iunie că: In biserica ortodoxă din Polonia s'a produs o dezbinare cu caracter grav. O parte a preoțimii și a credincioșilor Bisericii ortodoxe s'a declarat împotriva proclamării Bisericii Ortodoxe polone ca autocefală. Sediul celor rătăciți e la Vilna. Mitropolitul Dionisie al Poloniei s'a dus la Vilna pentru potolirea neînțelegerii. In Biserica Ortodoxă din Vilna s'a aruncat blăstămii asupra celor desbinați.

Suferințelele familiei de preot. — Citim în

Neamul Românesc, 18 Iunie 1925, după *Monitorul Oficial* nr. 124 din 10 Iunie 1925, la pag. 6603, că *Maria preot Const. Popescu*, soață sau fiică a preotului cu numele arătat, a fost înscrisă ca pensionară a statului cu suma de lei 12 pe lună”. Și adaogă ziarul ca tâlcuire: „Doisprezece lei pe lună însemnează 40 de bani pe zi. Azi chilogramul de pâine costă 20 lei, iar cutia cu chibrituri un leu și jumătate. Cu pensia pe o lună, urmașa preotului nu poate cumpăra

decât o jumătate de pâine, ori numai câteva cutii cu chibrituri. Bine înțeles, aceasta în cazul când fiscul nu face nici o reținere din pensie.

Patruzeci de bani pe zi, — câteva bețe de chibrituri, atât lasă ca pensie un venerat slujitor al țării după 22 de ani de muncă, așa cum arată lămurit tabela din *Monitor* la coloana „anii de serviciu”.

Ceva mai jos, apoi, tot *Neamul Românesc* pomenește de un preot care, după 23 de ani de slujbă, lasă urmașei ca pensie 23 de lei lunar.

Cât au de suferit familiile preoților rămase fără sprijinul lor!

Studiul meritos al unui preot. — Intre preoții de învățatură cu care ne lăudăm noi, este și Păr. *Ștefan Meteș* de peste munți, membru al Academiei Române și deputat. Despre Sf. Sa, citim în *Neamul Românesc* 19 Iunie 1925 că a început în revista *Societatea de mâine* din Cluj un „studiu care se anunță de o rară importanță pentru istoria socială și psihologia poporului român și care se intitulează” *Din viața păstorilor ardeleni în Principatele Române*. „In această primă parte părintele Meteș se ocupă de locul pe care-l ocupă păstorii ardeleni în poezia populară”.

Ne pare bine când putem înregistra despre preoți astfel de știri de cinste.

Invățământul religiunii în Bucovina. — In acelaș nr. din *N. Rom.*, citim că, într'o adunare de curând a preoților ortodocși din Bucovina, s'au cerut următoarele: *Invățământul religios* să fie obligator pentru toate categoriile de școale, câte 2 ore săptămânal; ca el să se predea numai de către preoți și numai în caz de nevoie de învățători calificați și autorizați de autoritatea bisericească; și ca controlul învățământului de religie să se facă numai de organele bisericești.

De aiurea aflăm că referatul în acea adunare a fost citit de Păr. *Ciupârcă*, misionarul Bisericii bucovinene. De asemenea, Prof. Dr. *Cotos*, decanul Facultății de Teologie din Cernăuți, a luat parte vie la acea adunare.

Leagănul „Sf. Ecaterina”. — în București ființează un așezământ al milii creștinești pentru îngrijirea noilor născuți din oameni săraci și care n'au cu ce-i crește. Azilul a fost înființat la 23 Noembrie (ziua Sfintei Ecaterina) 1897 de răposata *Ecaterina Gh. Cantacuzino*.

„ In acest leagăn s'au primit spre alăptare copii până la vârsta de 2 ani, ale căror mame, fiind bolnave sau având ocupații care le-ar împiedeca alăptarea, erau silite să-i dea la vreo doică la țară sau la mahala, unde-i aștepta o moarte sigură.

In anul 1897, „Leagănul” a fost instalat într'un local închiriat pe Bulevardul Pake Nr. 17, având 30 de paturi. Mai târziu, Societatea a fost recunoscută ca persoană juridică și și-a ridicat pe terenul dela Herăstrău,

localul de astăzi, unde a fost mutați micii copilași. În acelaș an, s'a clădit o capelă cu cheltuiala d-nei Irina Ghica. Instituția a fost din ce în ce mărită cu fondurile statului, a fundatorilor și a oamenilor de inimă ca: Ivanov, Râureanu, d-na Cantacuzino, Demostene, Constantinides, Constantin Rădulescu, Amira etc.

Acest „leagăn“ e cârmuit azi de un comitet, în trunte cu d-na *Alexandra Catargi* și adăpostește în sânul său 120 de copii. Privegherea gospodărească a acestui așezământ este făcută de maice de ale noastre. Le face cinste că-și întrebuințează viața în lucrări atât de mărețe și care aduc Podoabă Bisericii.

Parțea preoților la munca Fundației „Principele Carol“.—În luna Mai, așezământul pentru răspândirea învățaturii „Principele Carol“ a lucrat în mai multe localități din Basarabia, pentru a înfige mai viu simțirea românească în acea lature a țării. Insuși Principele Carol a fost un timp cu toți ostenitorii care s'au dus să facă sărbători de însuflețire a inimilor.

La 14 Mai, în satul *Pelinia* din județul Bălți, s'a slujit Tedeum la ceasurile 5 seara, iar după aceea a ținut o cuvântare Părintete *Vladimir Dumitriu*, proto-popul județului. Intre alții, mai erau de față și preoții *Popovici, Marinescu și Colibaș*. Cu acel prilej, s'a înființat căminul *Lumina*, pentru răspândirea bune învățături, sub ocrotirea așezământului de învățatură „Principele Carol“.

Ambasada franceză la Vatican.—Se știe că guvernul francez *Herriot* hotărâse să desființeze ambasada franceză pe lângă Vatican. Guvernul care a urmat e mai puțin aprig în această privință. De aceia o telegramă din Paris, cu data de 17 Mai, vestește că senatul francez a hotărât păstrarea ambasadei la Vatican și a votat bugetul Ministerului de externe în care se cuprinde și aceasta. Totuși chestiunea nu e isprăvită aici. Mai rămâne Camera, care e tot Camera lui *Herriot*.

POȘTA REDACȚIEI

D-lui *Longin Topor*, supraveghetor la Școala Normală „Costache Negri“ din Galați.

Reviste și ziare bune de citit pentru ceice urmăresc chestiunile de care întrebați sunt: *Revista Teologică* din Sibiu; *Candela*, Cernăuți; *Renașterea* din Craiova; *Noua Revistă Bisericească* din București (Tipografia Cărților Bisericești); *Daruri* din Iași, la biserica *Toma Cozma*; *Luminătorul* din Chișinău; *Duminica Ortodoxă* din București, la biserica *Sf. Vineri-Hereasca*, Calea Călărașilor; *Cronica Romanului*, Roman; *Căminul*, Galați, la Păr. P. Chiricuță, bis. Sf. Apostoli în port.

Ziare bune de citit sunt *Crucea* din București, Str. Buzzești 2-4; *Telegraful Român* și *Lumina Satelor*, amândouă în Sibiu, La Mitropolie.

BIBLIOGRAFIE

Profesor *Dr. Dumitru Stănescu*, **CATEVA OBSERVAȚIUNI CRITICE ASUPRA REFORMEI PROIECTULUI DE REFORMA AL PROGRAMEI ANALITICE LA STUDIUL RELIGIUNEI ÎN ȘCOALELE DE ÎNVĂȚĂTORI ȘI ÎNVĂȚĂTOARE, ALCATUIT DE PARINTELE I POPESCU MALAEȘTI**. București 1925. Broșură în format în 8 de 19 pag. fără arătare de preț.

De acelaș, **RADU NEGRU**. București 1925. Broșura de 16 pag. în acelaș format. Extras din revista *Convorbiri literare* Fără arătare de preț.

E lucrarea de care am pomenit în nr. trecut ca articol în revista *Convorbiri literare*.

De acelaș, **MINUNILE MAICEI DOMNULUI**. București 1925. 224 de pag. în formatul cărților de școală. Prețul 50 de lei.

E o veche lucrare de învățatură pioasă creștină, tipărită acum din nou de d-nul *Dr. Stănescu*.

Pr. *Marin C. Ionescu*, **PLANUL MANTUIRII DUPA VEDERILE SFANTULUI APOSTOL PAVEL**. Studiu exegetic-omiletic. Broșură în 16 de 54 pag. Prețul 15 lei.

F. W. Förster, **INȚELESUL ȘI APLICAREA PREDICEI DE PE MUNTE**. Traducere de Pr. *I. N. Huși* 1925. Broșură de 34 de pag. format în 8, fără arătare de preț.

Nicolae Colan, **SF. PAVEL CĂTRĂ FILIMON Creștinismul și sclăvia**. Sibiu 1925. Broșură de 34 de pag. format în 8. Prețul 10 lei.

Victor Romescu, **RASĂRIT DE SOARE**. Tragedie, în versuri. Volum de 123 de pag. în formatul cărților de școală. Prețul 50 de lei.

Cuprinsul cărții este apoteozarea lui Mihai-Viteazul înfățișat ca bărbat cu mare simțire creștinească.

N. I. Popescu, **DIN DUHUL BASMELOR**. București 1925. Volum de 110 pag. format în 8. Fără arătare de preț.

Cuprinde 4 povești, cu mult cuprins religios. Autorul e militar (lt.-colonel).

CONVORBIRI LITERARE. București, Iunie 1925.

ARHIVA. Iași Mai 1925,

Are articole de interes religios: 1. despre *podoabele din afară la bisericile din Moldova* de P. Constantinescu; 2. despre *Academia de muzică bisericească în Moldova* în veac. XVI de I. Bărbulescu. De asemenea chestiuni religioase la recenzii.

Const. Diculescu, **CONTRIBUȚIE LA VECHIMEA CREȘTINISMULUI ÎN DACIA**. Cluj 1925. Broșură de 20 pag. format în 8, fără arătare de preț. Tratăză despre starea religioasă a Gepizilor care au locuit 600 de ani în nordul Daciei. Mai pe larg în nr. viitor.

De cărțile de ritual, literatură bisericească, icoane și imprimate, ce se află de vânzare la Tipogr. Cărților Bisericești, str. Princ. Unite 60, București.—Valabil dela 1 Octombrie 1924.

	Lei B.		Lei B.
Cărți noi de ritual broșate			
1) Apostolul	225,—	45) Cassa Bisericii	75,—
2) Aghiazmatarul	100,—	46) Contribuții la Istoria Dreptului Bi-	75,—
3) Carte de Tedeum	18,—	sericesc de D-l Dr. I. Matei . .	
4) Cartea de rugăciuni pentru toi Românul cal. I-a	15,—	47) Calendarul pe toți anii	35,—
5) Idem calitatea II-a	12,—	48) Comentariile epistolei către Evrei	
6) Catavasierul	32,—	traduse după Sf. Ioan Hrisostom	
7) Ceaslovul mic	38,—	de P. S. Teodosie Atanasiu . .	70,—
8) Dumnezeștile Liturghii	42,—	49) Cuvântări și Pastorale de I. P. S.	
9) Evanghelia	130,—	Mitrop. Primat Dr. Miron Cristea .	50,—
10) Liturghia sf. Ioan Gură de Aur	15,—	50) Evanghelia sau viața și învățătura	
11) Mineele (12 volume)	720,—	Dom. Iisus Hristos de Melhisedec	10,—
12) Noul Testament ediție nouă portativă	22,—	51) Istoria Sfântă a V. și N. Testament (cu lit. cir.)	10,—
13) Un volum din Minee	60,—	52) Istoria Predicii la Români de Diac.	
14) Octoiul Mare	80,—	Dr. G. Comșa	35,—
15) Paraclisul, Acatistul și viața St. Dimitrie	12,—	53) Legea Organică a Sf. Sinod	4,—
16) Paraclisul și Acatistul Cuvioasa Paraschiva	15,—	54) Mărturisirea Ortodoxă.	25,—
17) Penticostarul	150,—	55) Neagoe Basarab și Sf. Nifon	5,—
18) Acatistul Sf. Haralambie	10,—	56) Schit Crasna de Al. Ștefulescu	8,—
19) Acatistul Sf. Spiridon	3,—	57) Studiu despre Ierarhie	5,—
20) Prohodul Domnului	7,—	58) Vrei să fii înțelept ?	15,—
21) Psaltirea cal. II	30,—	Cărți de muzică bisericească	
22) Panahida	12,—	59) Anastasimatar	25,—
23) Rânduiala Proscomidiei (tablou)	6,—	Imprimate și registre de contabilitate	
24) Rânduiala Ridicării Panaghiei	10,—	60) Un stat parohial	2,50
25) Slujba Sfințirii Steagului.	5,—	61) Un stat simplu pentru Mănăstiri	2,—
26) Rânduiala Sfințirii Steagului unei		62) Un stat mijloc pentru Mănăstiri	2,—
școli de P. S. Iacov Bărlădeanu.	7,—	63) Un carnet cu 50 certificate de botez.	40,—
27) Slujba Sfințirii Bisericii	12,—	64) Un carnet cu 50 certific. de cununie	40,—
28) „ Invierii	18,—	65) O serie mare registre de contabilitate	
29) Tipicul Arhieresc de Ep. Silivestru Bălănescu	6,—	compusă din: 1 reg. partizi, 1 reg.	
30) Triodul	300,—	plăți, 1 reg. încasări, 3 bugete,	
31) Tipicul Bisericesc	45,—	3 conturi, 5 coperte și 2 borderouri.	56,50
Cărți vechi de ritual		66) Un singur registru mare de partizi.	12,50
32) Biblia ed. Buzău broșată (necomplectă)	3,50	67) „ „ „ „ plăți	12,50
33) Carte de Tedeum ediția de Buzău	3,50	68) „ „ „ „ încasări	12,50
Cărți de rugăciuni		69) O serie mică registre de contabilitate	
34) Pâine spre Ființă, cal. I broșată	5,—	compusă dintr'un reg. mic de par-	
35) „ „ „ „ II broșată	3,—	tizi, 1 reg. mic de plăți, 1 reg. mic	
36) „ „ „ „ III broșată	2,—	de încasări, 3 bugete, 3 conturi și	
37) „ „ „ „ I cartonată	8,—	5 coperte	42,50
Cărți de literatură bisericească, broșate		70) Un singur registru mic de partizi.	8,50
38) Activitatea preoților în campania		71) „ „ „ „ plăți	8,50
1916-1918 de Ec. C. Nazarie 1921	15,—	72) „ „ „ „ încasăr.	8,50
39) Adventismul din punct de vedere		73) Un compt.	2,—
biblic, național și moral-practic	15,—	74) Un buget.	2,—
40) Autocefalia Bisericii Române	5,—	75) Un borderou	1,—
41) Biserica Ort. și cultele străine	30,—	76) O Copertă (Mapă).	1,—
42) Biserici cu averi proprii	40,—	77) Un registru pentru înscrierea căsătoriilor.	55,—
43) „ „ „ „ (leg. pânză)	75,—	78) Un reg. pentru înscrierea botezaților	55,—
44) Biserica Stavropoleos	10,—	79) Un registru pentru înscrierea înmormântaților.	55,—
		80) Un registru de intrarea hârtiilor.	25,—
		81) Un registru de ieșirea hârtiilor	25,—
		82) O condică de expediție	35,—

Icoane mari foi volante mărimea 28/24
8,50 lei exemplarul.

Maica Domnului, Mântuitorul (Iisus Hristos),
Invierea Domnului, Buna Vestire, Botezul Dom-
nului, Sf. Treime, Sf. Ecaterina, Sf. Impărați,
Sf. Apostoli, Sf. Nicolae, Sf. Gheorghe, Sf. Trei
Ierarhi, Sf. Dumitru, Adormirea M. Domnului,
Sf. Spiridon, Sf. Ioan Botezătorul, Sf. Voevozi,
Sf. Paraschiva.

Icoane mici, foi volante mărimea 19/28
5 lei exemplarul.

Sf. Gheorghe, Sfinții Impărați, Maica Dom-
nului, Cuvioasa Paraschiva, Iisus Hristos, Sf.
Ioan Botezătorul, Invierea Domnului, Sfinții A-
postoli, Sfânta Ecaterina, Sf. Trei Ierarhi, Buna
Vestire, Botezul Domnului, Sfântul Dumitru,
Sfinții Voevozi, Sfântul Nicolae, Adormirea M.
Domnului și Sf. Spiridon.

Cei patru Evangheliști imprimați pe satin pentru
sfințiri de biserici (seria) prețul lei 60.

Icoane mici, aplicate pe carton
mărimea 15/23

12,50 lei exemplarul.

Sfântul Gheorghe, Invierea Domnului, Maica
Domnului, Sfântul Dumitru, Sf. Nicolae, Sfinții Im-
părați, Sfinții Apostoli, Sfinții Voevozi, Sfinții
Trei Ierarhi, Iisus Hristos, Sf. Ioan Botezătorul,
Sf. Ecaterina, Sf. Paraschiva, Buna Vestire, Bo-
tezul Domnului, Adormirea Maicii Domnului și
Sf. Spiridon.

Icoane mari, aplicate pe carton
mărimea 23/35
25 lei exemplarul.

Maica Domnului, Iisus Hristos, Invierea Domnu-
lui, Buna Vestire, Botezul Domnului, Sfânta Tre-
ime, Sf. Ecaterina, Sf. Impărați, Sf. Apostoli, Sf. Ni-
colae, Sf. Gheorghe, Sf. Trei Ierarhi, Sf. Dumitru,
Sf. Ioan Botezătorul, Sfinții Voevozi, Adormirea
Maicii Domnului, Sf. Spiridon și Sf. Paraschiva.

Cărți poștale cu iconițe în culori, à 2 lei buc.

1) Sf. Gheorghe, 2) Sf. Mihail, 3) Sf. Teodor Tiron, 4) Sf.
Teodor Stratilat, 5) Sf. Nistor, 6) Sf. Mercurie, 7) Buna-Vestire,
8) Botezul Domnului, 9) Adormirea Maicii Domnului și 10) Sf.
Pantelimon.

**Se aduce la cunoștință că din cauza lipsei de
legători și din cauza enormei scumpete a mate-
rialului de legătorie, nu se mai pot expedià cărți
legate prin poștă, ci se vor vinde în limita dispo-
nibilului, loco Tipografie.**

**Cu excepție, vom expedià numai Evangheliile în
urma primirii costului prin mandat poștal.**

INSTRUCȚIUNI DE COMANDĂ

Costul cărților, al icoanelor și imprimatelor se va trimite prin mandat poștal odată cu comanda.
Comanda poate fi făcută prin raport, scrisoare sau pe cuponul mandatului.

Orice comandă de cărți broșate, imprimate și icoane se execută numai atunci când sumele
trimise anticipat prin mandat poștal corespund comenzilor dacă sunt însoțite de comandă și dacă
serviciul poștal funcționează regulat.

Librarii au drept să vândă cărți și icoane cu un profit de cel mult 25%, peste costul din
acest catalog.

Prețul de vânzare în librării și la colportori este stampilat de Tipografie pe fiecare carte și icoană.

Biserica Ortodoxă Română

REVISTA SFÂNTULUI SİNOD

CUPRINSUL

Simbolul Sinodului al 2-lea ecumenic	H. Papadopoulos trad. de Th. Popescu
În jurul unei discuțiuni asupra vechiului Testament	Pr. MIHAIL BEJENARU
Creștinism social	
O nouă lucrare despre viața Mântuitorului	Pr. I. MIHALCESCU;
Reformele bisericesti sub Cuza-Vodă după presa străină	ȘT. BERECHET
Comentariul Sfintei Evanghelii	Arhim. SCRIBAN
Cronica bisericească	Pr. I. MIHĂLCESCU, Protesa EC.
	ȘERPOIANU, Arhim. SCRIBAN
Cărți, Reviste, Ziare	Arhim. SCRIBAN
Insemnări mărunte, Știri.	I. MIHĂLCESCU

APARE LUNAR

SPRE ȘTIINȚA

Comitetul redactor al revistei BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ se compune din:
I. P. S. Patriarh Dr. MIRON CRISTEA, Președinte de onoare; *P. S. Episcop Vartolomeiu*, director; *Prof. Dr. Ioan Mihălcescu*, prim-redactor; *Arhim. Scriban*, secretar de redacție. Redactorii revistei: 1. Profesorii facultății de teologie din București: *Dr. D. G. Boroianu*, *Dr. C. Chiricescu*, *Dr. Drag. Demetrescu*, *Dr. V. G. Ispir*, *Econ. C. Nazarie*, *Econ. Dr. I. Popescu-Mălăești*, *Pr. Dr. Nicolae Popescu*; 2. Profesorii facultății de teologie din Cernăuți: *Dr. V. Gheorghiu*, *Dr. V. Șesan*, *Dr. V. Tarnavsch*, *Dr. N. Cotos*; 3. *Pr. Cicerone Iordăchescu*, Iași, *Dr. Romulus Căndea*, Cernăuți. *Dr. Ioan Lupaș*, *Dr. St. Cioroianu*, *Iconom Serghie Bejan*, *Dr. Gh. Ciuhandu* și *d. St. Berechet*.

Se primesc spre publicare și articole dela alte persoane decât dela Comitetul redactor, în condițiunile următoare:

Articolele originale se vor plăti cu 1000 de lei coala în formatul de față al revistei traducerile și recenziunile 800 de lei, cronicile și răspunsurile 600 de lei.

Articolele care au fost publicate mai întâi aiurea și care se vor reproduce pentru însemnătatea lor și de această revistă, nu se plătesc.

Toate articolele trebuiesc scrise citeț și fără «va urma».

Orice corespondență privitoare la redacție se va trimite pe adresa secretarului de redacție *Arhim. Scriban*, București, str. Antim (localul Sf. Sinod) sau pe a primului-redactor: *Prof. I. Mihălcescu*, București, Biserica Amzei. — Piața Amzei.

Pentru tot ce privește administrațiunea revistei, interesații se vor adresa secretarului administrativ al revistei, *d. D. Sireteanu*, București, localul Sfântului Sinod, la biserica **Antim**.

Revista se trimite tuturor parohiilor, ca și în trecut. Persoanele particulare care vor voi să li se trimeată trebuie să se adreseze administrațiunii.

ABONAMENTUL

1 an 100 lei. Pentru străinătate, se adaugă transportul.
1 număr 10 lei.

Toate abonamentele se trimet secretarului administrativ: d-lui *D. Sireteanu*, București, Sf. Sinod, Biserica Antim.

(Vezi hotărârea Sf. Sinod în *Biserica Ortodoxă Română* 1 Iunie 1923, pag. 653-659).

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

București.

Seria II. Anul XLIII. Nr. 8 (533).

August 1925

HRYSTOMOS PAPADOPULOS

Arhiepiscop al Atenei și al întregii Grecii, Profesor onorific la Universitatea din Atena

SIMBOLUL SINODULUI AL 2-lea ECUMENIC*)

— Studiu istoric și critic —

IV.

Simbolul constantinopolitan comparat cu cel al Niceii

Compararea conținutului celor două simboale dovedește identitatea lor. După cum am văzut, Harnack a combătut autenticitatea simbolului, susținând că nu poate fi al sinodului al 2-lea ecumenic, de carece numai puține cuvinte au fost luate din simbolul Niceii, pe care sinodul trebuia să se bazeze în mod necesar. Acest motiv nu poate fi, desigur, criteriu în chestiunea de față, pentru că, chiar dacă, din cele 178 de cuvinte al simbolului Niceii, numai 33, adică $\frac{1}{5}$, se găsesc în cel constantinopolitan, după calculele lui Hort, admise și de Harnack, iar celelalte cuvinte sunt originale sau luate din alte simboale, autenticitatea simbolului nu e atinsă cu nimic. După calculele lui W. Schmit, 86 cuvinte, nu 33, sunt aceleași, în ambele simboale, adică jumătate, iar dacă s'ar compara cu simbolul Niceii numai partea din simbolul constantinopolitan, până la «Și întru Duhul sfânt», din cele 126 cuvinte ale celui dintâiu, se găsesc în al doilea 76, adică $\frac{3}{5}$. Această numărătoare însă nu stă pe bază exactă, pentru că nu se numără numai cuvinte propriu zise (nume proprii, substantive, adjective, pronume), ci și articolele, conjuncțiunile și prepozițiunile. Greșala calculului lui Hort e de a fi lăsat la o parte din simbolul constantinopolitan cuvinte găsite în simbolul ierusalimitean (al lui Ciril) și repetate în cel constantinopolitan. Faptul e desigur neîndreptățit și prin urmare concluzia aritmetică a lui Hort nu se sprijină pe bază reală. A. Lebedev a socotit 176 cuvintele simbolului niceian, cu articolele, prepozițiunile și conjuncțiunile¹⁾, iar A. Spasskii, lăsând afară anatematizarea contra arienilor în simbolul Niceii, a găsit 99 cuvinte dela «credem» până la «și întru Duhul sfânt» (fără a cuprinde

articolele, prepozițiunile și conjuncțiunile). Innumărând și simbolul constantinopolitan la fel, a găsit. 131 cuvinte dela «credem» până la «și întru Duhul sfânt». 89 din aceste cuvinte sunt din simbolul Niceii, așa că numai 19 cuvinte din acest simbol nu se găsesc în simbolul constantinopolitan¹⁾.

Credem că acest calcul poate fi mai exact, sprijinit pe altă bază. Observăm că totalul cuvintelor din simbolul Niceii e de 140, adică 87 cuvinte proprii, 23 prepozițiuni, 22 conjuncții, 28 articole. Comparând, însă, numai cele două părți comune ale simboalelor, adică lăsând la o parte anatematizarea arienilor din simbolul niceian și adaosul de după expresiunea «și întru Duhul sfânt» din cel constantinopolitan, găsim că în simbolul niceian sunt 56 cuvinte proprii (nume proprii, substantive, adjective, pronume), iar în cel constantinopolitan 73, dintre cari 53 sunt luate din simbolul Niceii, adică $\frac{2}{3}$ din cuvintele proprii sunt aceleași în ambele simboale. În simbolul constantinopolitan au trecut din cel niceian, schimbate sau înlocuite prin 19 cuvinte proprii, numai 6 cuvinte, iar mai departe vom vedea cum se justifică schimbarea sau înlocuirea acestor puține cuvinte din simbolul niceian, așa că, înnumărarea cuvintelor din ambele simboale arată că deosebirea dintre ele e foarte mică, din punct de vedere al numărului. Putem confirma această concluzie cu următoarea comparație a celor două simboale, subliniind ceia ce e propriu fiecăruia din ele.

Simbolul

N I C E I A N

Credem într'unul Dumnezeu Tatăl atotștiitorul, făcătorul tuturor celor văzute și nevăzute.

Și într'un Domn Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, născut din Tatăl, unul născut, adică din ființa Tatălui, Dumnezeu din

C O N S T A N T I N O P O L I T A N

Credem într'unul Dumnezeu Tatăl atotștiitorul făcătorul cerului și al pământului, al tuturor celor văzute și nevăzute. Și într'un Domn Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu cel unul născut, cel născut din Tatăl mai înainte de toți vecii, lumină

1) A. Lebedev, Sinoadele ecumenice, p. 305.

*) Vezi numărul de Aprilie, Iunie și Iulie a. c.

1) A. Spasskii, p. 621—2 nota.

Dumnezeu, lumină din lumină, Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat, născut, de o ființă cu Tatăl, prin care toate s'au făcut, cele din cer și cele de pe pământ.

Care pentru noi oamenii și pentru mântuirea noastră s'a coborât și s'a întrupat, s'a făcut om,

a pălinit
și a înviat a treia zi

și s'a suit la ceruri
și

va veni să judece viii și morșii.

Și întru Duhul Sfânt.

Iar pe cei cari zic că, era odată când nu era și că înainte de a se naște nu era și că a fost făcut din nimic sau din alt ipostas sau ființă, zicând că e făcut sau schimbător Fiul lui Dumnezeu, Biserica catolică îi anatematizează».

Această comparare a simboalelor, după textul lor exact și refăcut în mod critic¹⁾ arată că ceea ce am conchis mai sus e indiscutabil. Oricine citește, fără prejudeții, ambele simboale, trebuie să mărturisească eroarea calculelor de înnumărare a cuvintelor lor și afirmațiunea lui Hort bazată pe ele și reluată de Harnack și alții, că, doar foarte puține cuvinte din simbolul niceian au trecut în cel constantinopolitan.

Credem însă că, în principiu, nu se poate face un argument serios contra autenticității simbolului din numărul cuvintelor, pe cari le-a luat din cel niceian. Simbolul constantinopolitan se putea baza pe cel al Niceii, chiar având mai multe cuvinte proprii și mai puține comune. După cum am și observat, e incontestabil cunoscut, că simbolul Niceii a fost compus pe baza celui adus de sinodul I-iu ecumenic de către Eusebiu al Cezareii Palestinei († 340), și dacă criteriul scos din numărul cuvintelor de Hort-Harnack are vreo importanță, trebuie să negăm acest fapt incontestabil, de oarece, între cele două simboale există o așa diferență, cu privire la numărul cuvintelor, cum nu există între simboalele niceian și constantinopolitan. Dar, după cum am spus, un astfel de criteriu nu e sigur, pentru că, simbolul constantinopolitan

din lumină, Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat, născut, nu făcut, de o ființă cu Tatăl, prin care toate s'au făcut.

Care pentru noi oamenii și pentru mântuirea noastră s'a coborât din ceruri și s'a întrupat dela Duhul Sfânt și din Maria fecioară și s'a făcut om, s'a răstignit pentru noi în timpul lui Pontius Pilat și a pălinit și s'a îngropat și a înviat a treia zi, după Scripturi și s'a suit la ceruri și șade de adreapta Tatălui și iarăși

va veni cu mărire să judece viii și morșii, a cărui împărăție nu va avea sfârșit.

Și întru Duhul Sfânt, Domnul, de viață făcătorul, care dela Tatăl porcede, care a vorbit prin profeți. Intr'una sfântă, catolică și apostolică Biserică, Mărturisim un botez întru iertarea păcatelor. Așteptăm în vierea morșilor și viața veacului ce va să fie, amin».

putea fi autentic, chiar în cazul când ar fi fost compus original și independent de către sinodul al 2-lea ecumenic.

Nu are, de asemenea, nicio importanță afirmațiunea lui Harnack că, dacă baza simbolului constantinopolitan ar fi simbolul Niceii, nu s'ar fi făcut adaosele omisionale și schimbările observate în rândul cuvintelor. Cine ar putea să susțină serios că simbolul Niceii nu s'a compus pe baza celui al Cezareii, pentru că în simbolul Niceii se găsesc așa schimbări, cari le prezintă ca două simboale? Hort a susținut că Părinții dela sinodul I-iu ecumenic au luat ca bază la compunerea simbolului, în afară de simbolul Cezareii, adus de Eusebiu, simboalele Antiohiei și Ierusalimului¹⁾. Știrile istorice arată însă că numai simbolul Cezareii a servit ca bază simbolului niceian, fără a se ști ceva despre alte simboale. Hort nici n'a putut să-și dovedească afirmațiunea cu citațiuni de cuvinte din simbolul Niceii, luate din simboalele antiohian și ierusalimitean. E prin urmare incontestabil, și Harnack a tratat-o pe larg că, simbolul Niceii a avut ca bază pe al Cezareii. Ce deosebiri există între ele, se vede clar din textul simbolului Cezareii²⁾.

«Credem într'un Dumnezeu, tatăl atotțitorul, făcătorul tuturor celor văzute și nevăzute. Și într'un Domn Iisus Hristos, cuvântul lui Dumnezeu, Dumnezeu din Dumnezeu, lumină din lumină, viață din viață, fiu unul născut, primul născut a toată zidirea, născut din Tatăl mai înainte de toți vecii, prin care s'au și făcut toate ; care s'a întrupat pentru mântuirea noastră și a trăit între oameni și a pălinit și a înviat a treia zi și s'a suit la Tatăl și va veni iarăși cu mărire să judece viii și morșii. Credem și într'un Duh sfânt».

Comparând acest simbol cu al Niceii, găsim deosebiri foarte însemnate, și dacă ar avea vreo importanță criteriul Hort-Harnack, ar trebui respins faptul, că simbolul niceian a fost compus pe baza simbolului Cezareii. Unele deosebiri par greu de explicat. În simbolul Cezareii se zice, de exemplu: «Prin care s'au și făcut toate». Nu numai că s'a omis «și», dar s'a schimbat și șirul cuvintelor. De oarece însă s'a făcut această schimbare, se poate contesta tradiția istorică, după care simbolul niceian s'a compus pe baza celui cezareian? Trebuie să se dovedească numai că schimbările observate în simbolul constantinopolitan sunt îndreptățite, că eră nevoie să se omită în noua formă a simbolului unele expresiuni și cuvinte și să se adauge altele, că e îndreptățit adaosul unei întregi părți, care nu

1) Hahn, § 142, 144. Lietzmann, p. 22, 31. Simbolul se găsește în actele sinodului al 4-lea ecumenic, Mansi, VI, 957. VII, 112. ale sinodului al 6-lea, Mansi, XI, al Niceii în special la Atanasie. Vasile cel Mare și Socrate, Ist. biser. 1, 8, 29.

1) Hort, Two dissertations p. 54-64. A. Spasski, op. cit. p. 224 nota.

2) Hahn § 123, 188. Lietzmann, p. 14. Kattenbusch, Das apost. Symbol I, 228-9.

există în simbolul niceian. E de mirat, în adevăr, pe ce se bazează părerea lui Harnack că sinodul al 2-lea ecum., convocat pentru întărirea „credinței Niceii“, nu putea s'o schimbe, ci s'o repute pur și simplu. Dacă o asemenea afirmațiune ar fi justă, trebuia să nu se adauge simbolului nici învățătura despre Sf. Duh, pentru a cărei formulare s'a intrunit mai ales sinodul al 2-lea ecum. Toate schimbările și adaosele au fost totuși și necesare și oportune.

Astfel, în simbolul constantinopolitan, s'a expus mai exact învățătura despre Dumnezeu, ca făcător al lumii. În simbolul niceian, legătura expresiunilor: «prin care toate s'au făcut», cele din cer și cele de pe pământ, pareă că arată mai mult pe Fiul lui Dumnezeu, ca creator al lumii. Aceasta putea să amintească celor cari interpretau greșit învățătura creștină, vechea părere despre cuvântul lui Dumnezeu, ca singur creator al lumii, săvârșind și regulând opera lui Dumnezeu. Acea părere arată pe Tatăl ca dând existență primelor elemente, văzute și nevăzute, iar pe Fiul ca diferențiindu-le și creând tot ce există în cer și pe pământ. Pentru înlăturarea oricărei interpretări greșite din simbolul constantinopolitan, printr'o formulare dogmatică și o dispoziție literară excelentă a cuvintelor, s'a expus mai clar și mai exact învățătura Bisericii din simbolul niceian, după care învățătura Fiul e săvârșitorul voințelor lui Dumnezeu, făcătorului a toate. De aceea, schimbându-se locul cuvântului „făcătorul“ din art. 1, s'au adăugat și legat cu el cuvintele «cerului și al pământului». Din cauza aceasta, s'au omis, din articol, cuvintele „cele din cer și cele de pe pământ“, cari, în urma acestei schimbări, erau de prisos. Pentru deplina exprimare a învățaturii, eră de ajuns „prin care toate s'au făcut“, după adaosul în art. 1 al cuvintelor „cerului și al pământului“. Pentru a înțelege mai clar și mai exact schimbarea survenită în art. 1 al simbolului, așa cum se vede și din compararea lor de mai sus, trebuie să-l citim cu începutul și sfârșitul articolului 2, așa cum eră în simbolul Niceii și cum s'a schimbat în cel constantinopolitan:

NICEIA

„Credem într'unul Dumnezeu, Tatăl atotfiitorul, făcătorul tuturor celor văzute și nevăzute. Și într'un Domn Iisus Hristos... prin care toate s'au făcut, cele din cer și cele de pe pământ“.

CONSTANTINOPOL

„Credem într'unul Dumnezeu, Tatăl atotfiitorul, făcătorul cerului și al pământului, al tuturor celor văzute și nevăzute, și într'un Domn Iisus Hristos... prin care toate s'au făcut“.

Din acestea se vede foarte bine, de ce s'au făcut în simbolul constantinopolitan schimbările observate, pentru formularea mai clară și mai precisă a învățaturii. Pentru același motiv s'au ăsat din art. 2 expresiunea „adică din ființa Tatălui“ și s'a schimbat locul cuvântului „unul

născut“, care, pus cu articol și înaintea expresiunii „din Tatăl născut“, redă mai precis învățătura. Chiar Vasile cel Mare arată că, savelianismul reînnoit scotea argumente din simbolul niceian. De aceea, sinodul al 2-lea ecum., care a condamnat în mod special și acea erezie, a procedat la schimbările respective în simbol. Expresiunea „adică din ființa Tatălui“ a fost omisă din simbolul constantinopolitan, pentru că „omousios“ eră suficient și pentru că, pe vremea sinodului al 2-lea ecum., Părinții evitau să întrebunțeze o expresiune interpretată greșit de către savelianism. În unele epistole și scrieri ale lui Vasile cel Mare și în convorbirile lui Grigore Teologul și Grigore dela Nisa, se indică nevoia omiterii acestei expresiuni «din ființa Tatălui¹⁾». E de mirat, în adevăr, că Harnack nu consideră identic pe «omousios» cu expresiunea «din ființa Tatălui²⁾», și e neîntemeiată afirmațiunea că Vasile cel Mare și cei doi Grigorii, numiți de obicei «neoniceeni» (Jungnicänische), au susținut termenul «omousios» în sensul lui «omiusios» și că «omousios» se găsește în simbolul sinodului al 2-lea ecum. cu acest înțeles, din cauză că s'a omis expresiunea «din ființa Tatălui³⁾». Siliindu-se să convingă pe «omiusieni» ca să primească pe «omousios», cum făcuse și Sf. Atanasie, Sf. Vasile arată că nu există deosebire între cei doi termeni, întrucât «omiusienii» nu negau identitatea de ființă a Tatălui și a Fiului⁴⁾. Desvoltând învățătura despre «omousios», ziceă că nu trebuie să numim pe Fiul nici «omios» (asemenea), nici «anomios» cu Tatăl, pentru că și una și alta e deopotrivă imposibil; asemănarea se referă la calitatea unui lucru, iar divinul e necalitativ, e scutit de orice calitate⁵⁾. De aceea Grigorie Teologul și Grigore al Nisei nu întrebunțau nici odată termenul «asemenea» (omios) sau «asemenea după ființă», cu privire la Fiul, pentru că «asemenea» nu se referă la ființă, care e una și aceiaș cu a Tatălui; Fiul e de aceiaș ființă cu Tatăl⁶⁾. Omiusenii se ridică împotriva savelianismului, reînnoit prin înțelegerea greșită a lui «omousios», ori-de-câteori primiau acest termen în sens ortodox, declarând că-l înțeleg ca asemănare după ființă, și preferau contra savelienilor termenul «omiusios», pentru a deosebi

1) Sf. Vasile, Epist. 205, 266. Grigore Teologul, Cuv. 29. Patr. Migne ser. gr. 36, 76. Comp. Grigore de Nisa, contra lui Eunomiu, Patr. Migne 45, 773. 776.

2) Harnack, Lehrbuch der Dogmengeschichte II, 278.

3) Afirmațiunea neîntemeiată a lui Harnack au susținut-o mulți alții (Loofs, Seeberg, Gwatvin), au respins-o însă cei cari au studiat chestiunea mai obiectiv și mai ales Bethune-Baker, op. cit. p. 193, 194. Acelaș, The meaning of omousios in the Constantinopolitan Creed, Cambridge 1901. Comp. Liveront, op. cit. II, 82 sq. A. Spasshii, op. cit. p. 512 sq.

4) Sf. Vasile, Epist. 25.

5) Sf. Vasile, Epist. 8.

6) Grigore Teologul, Cuv. 21, Patr. Migne 35, 1118. Grigore al Nisei, Contra lui Eunomiu Patr. Migne ser. gr. 45, 534, 535.

persoana Fiului de a Tatălui. Mulți din cei cari făceau parte din grupul «omiusienilor», între cari și Ciril al Ierusalimului, câtvă timp, erau profund ortodocși, dar evitau termenul «omousios», susținut cu atâta căldură de Sf. Atanasie, Vasile cel Mare și cei doi Grigorii, însă, acceptând pe «omousios» ca precizând foarte bine și identitatea ființei divine și raporturile reciproce ale celor trei ipostase, au dezvoltat mai clar și ideia Sfântului Atanasie despre «omousios». Deosebind sensurile «ființei» și «ipostasului», una arătând unitatea Dumnezeirii, manifeste în trei ipostasuri, iar cealaltă calitățile lor personale, prin cari se prezintă ca ipostasuri de sine stătătoare în una și aceeași ființă, au învățat corect că, ființa Dumnezeirii, aparține tuturor celor trei persoane, nu numai Tatălui. În fiecare ipostas există unul și același Dumnezeu ca ființă (esență), «căci nu e de ajuns să enumărăm deosebiri ale persoanelor, zicea Vasile cel Mare, ci trebuie să mărturisim că, fiecare persoană există într'un ipostas adevărat»¹⁾, și prin urmare, expresiunea lui Atanasie cel Mare, «din ființa Tatălui», echivalează la Capadocieni cu expresiunea «din ființa lui Dumnezeu». Evitau totuși acest uz, pentru a nu se crede că se introduc diviziuni în unitatea ființei divine și a ipostaselor, în cari se manifestă²⁾. Vasile cel Mare și cei doi Grigorii întrebunțau în învățătura lor termenul «omousios», după cum am spus, numai în sensul unității și identității, nu al «asemănării» ființei. Respingeau categoric orice sens de asemănare a ființei celor trei ipostasuri, iar în dezvoltarea sensului «omousios», accentuau adevărul că ființa Dumnezeirii aparține tuturor celor trei ipostasuri, evitând expresiunea «din ființa Tatălui», care putea să fie rău interpretată de partizanii savelianismului. Prin urmare, omiterea ei în simbolul sinodului al 2-lea ecum., se dorește unor motive foarte serioase și se referă exact la teologia epocii sinodului, iar sinodul putea să primească omiterea expresiunii în simbolul compus de ea, deși există în simbolul Niceii, așa cum în genere a admis deosebirea termenilor «ființă» și «ipostas», pentru că de-

1) Sf. Vasile, E. ist. 210.

2) Conform acestei concluzii, Spasskii op. cit. p. 515, a observat just, că teorema dedusă de Harnack, ca așa zicând din scrierile și învățătura celor trei Capadocieni, e fără temelie:

omousios + din ființa Tatălui = omousios
omousios - din ființa Tatălui = omousios.

E de asemenea neîntemeiată părerea lui Harnack (Lehrb. d. Dogmengeschichte II, 265 nota), că Capadocienii respingeau aplicarea numărului la Dumnezeire, iar unitatea ei o precizau prin comunitatea de ființă și nu prin număr. E vorba mai mult de înțelegerea greșită a două locuri din Sf. Vasile (Epist. 8) și Grigore Teologul (Cuv. 31, Patr. Migne 36, 169), al căror sens exact poate fi lămurit cu alte locuri, în cari resping teoria predominantă atunci despre „coenumărare” și „subenumărare”. Sf. Vasile, Despre Sf. Duh, Migne 29, 145. Grigore Teologul, Cuv. 31, Migne 36, 153.

osebirea aceasta devenise indispensabilă, după cum se vede din actul sinodal dela 382.

Fără îndoială că, «mai înainte de toți vecii» a fost pus în simbolul Constantinopolului, pentru a reprezenta învățătura Bisericii despre identificarea existenței veșnice a Fiului cu nașterea Lui, contra savelianismului, al lui Marcel al Ancirei, care-l reînnoia, și a lui Eunomiu, contra căruia Sf. Vasile scria, zicând: «Fiul, fiind înainte de veci și fiind totdeauna, n'a început vreodată a fi, ci de când există Tată există și Fiul, și ideii de Tată i se adoagă imediat cea de Fiul». Contra lui Marcel nu era de ajuns simbolul de Niceia, în care Părinții au evitat în adevăr menționarea timpului în învățătura despre existența Fiului, pentru a nu se presupune că, s'a interpus vreun moment temporal între existența Tatălui și a Fiului. Cum însă a și dovedit sf. Atanasie, Dumnezeu nu poate fi înțeles decât ca mai înainte de veci, ca fără început, având în sine, în ființa Sa, pe Fiul și pe sf. Duh. După sinodul I ecumenic, nefericitul combatant pentru cauza lui, Marcel al Ancirei interpretând greșit «credința Niceii», a învățat că, Fiul nu s'a născut mai înainte de toți vecii și nu va rămâne Fiul în vecii vecilor. Era, prin urmare nevoie să se formuleze clar învățătura respectivă a Bisericii contra lui. Această nevoie o întrezărim și în alți termeni dogmatici, ca, de exemplu, în art. 3 dela Antiohia, Filipopol, Sirmium, Sardica, Niș, în care se găsesc expresiuni asemănătoare contra lui Marcel ca, «înainte de veci», «înainte de toți vecii», «înainte de toți vecii și de orice ființă comprehensibilă», «născut mai înainte de toate»¹⁾. Și în acestea și în alte articole contra lui Marcel, se găsește expresiunea «și împărăția Lui nu va avea sfârșit», pusă și în simbolul constantinopolitan²⁾. Sinodul al 2-lea ecumenic, având în special în vedere condamnarea părerii lui Marcel, nu putea să nu întrebunțeze astfel de expresiuni caracteristice contra ei. Prin urmare, nu e drept să se considere existența lor în simbolul constantinopolitan, ca dovadă că sinodul al 2-lea nu putea să le introducă sau că simbolul lui nu putea să se bazeze pe cel al Niceii. S'ar putea din contră observa, că întrucât e mărturisită necesitatea întrebunțării de expresiuni dogmatice, ca cele ce se găsesc în simbol, ele constituie dovada faptului că simbolul s'a formulat în sinodul al 2-lea ecumenic, Simbolul ar fi străin de acest sinod, dacă n'ar exista în el expresiuni, cari să fie ecoul chestiunilor dogmatice cari l-au preocupat.

Astfel, condamnând și învățătura lui Apolinariu, în afară de a lui Marcel, sinodul nu putea

1) Hahn, §§ 155. 156. 159. 160. 163.

2) Ibidem §§ 155. 160. Comp. §§ 129. 138.

să nu introducă în simbol expresiuni cari s'o respingă. Omitând pe «Dumnezeu din Dumnezeu», pentru că se află «Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat», a adăogat după cuvântul «întrupat»: «dela Duhul sfânt și din Fecioara Maria», «răstignit pentru noi în timpul lui Pontius Pilat», «și îngropat», «și șezând deadreapta Tatălui», «și iarăș va veni cu mărire». Asemenea expresiuni se pot găsi în unele monumente anterioare ale literaturii creștine și în termenii dogmatici întrebuițați contra lui Apolinariu, înainte de sinodul al 2-lea ecumenic.

Harnack a susținut fără temeiu că, după «Scripturi» nu corespunde nicidecum frazeologiei acelei epoci, pentru că de nicăeri nu cunoaștem că în secolul IV ar fi provocat discuțiuni această expresiune, întâlnită la sf. ap. Pavel (I Cor. XV, 3-4). În tot cazul, sinodul al 2-lea ecumenic a întrebuițat-o, pentru confirmarea evenimentelor din viața pământească a Domnului arătate în simbol.

Cât pentru adaosul atât de important în simbol, privitor la Sf. Duh, el a fost formulat în termenii sfintei Scripturi (Ioan XIV, 26 sq.; II Cor. III, 6. 17. 18; Rom. VIII, 2; Ioan VI, 63), pentru motivele pe cari le-am văzut mai înainte, deoarece, precum zicea Vasile cel Mare înainte de sinod, «ne e de ajuns să mărturisim acele nume, pe cari le-am luat din sf. Scriptură, evitând inovațiunile; căci nu în inventarea de numiri stă mântuirea noastră, ci în mărturisirea sănătoasă despre Dumnezeu în care am crezut¹⁾». Acelaș Părinte și cei doi Grigorii întrebuițaseră și dezvoltaseră amănunțit termenii, în care a fost formulată în simbol învățătura despre sf. Duh, «Sfânt» «Domn», «de viață făcător», «care dela Tatăl purcede», «împreună închinat», «împreună mărit», «care a vorbit prin profeți²⁾». Nicio altă expresiune, în afară de cea pusă în simbol «care dela Tatăl purcede», nu putea să redea mai fidel și mai exact, împreună cu termenii și expresiunile dogmatice de mai sus, învățătura despre sf. Duh, pe care după sf. Atanasie, mai al's, au dezvoltat-o Vasile cel Mare și cei doi Grigorii. Evident, expresiunea aceasta s'a pus prin analogie cu «Născut din Tatăl», dar e luată din sf. Scriptură. Ea se îndreaptă contra ereticilor, arieni și pnevmatomahi, cari admiteau pe sf. Duh creatură, dar și contra aceloră, cari credeau că purcede dela Tatăl, și dela Fiul, cum era și Marcel, care credea că, înainte de a-l sufla Iisus Hristos apostolilor, (Ioan XX, 22), sf. Duh era în Fiul și în Tatăl. În acel moment

însă s'a făcut o «prelungire a prelungirii» «și monada se arată dezvoltată în Treime». Sf. Duh purcede și dela Tatăl și dela Fiul, pentru că în sf. Scriptură (Ioan XV, 26; XVI, 14, 15) se zice în adevăr că purcede dela Tatăl, dar primește dela Fiul¹⁾. Expresinnea «care dela Tatăl purcede», luată din sf. Scriptură și pusă în Simbol, se îndreaptă contra unor asemenea idei greșite.

Dar, nu numai prin aceasta, ci prin tot articolul din simbol, privitor la sf. Duh., se exprimă identitatea de ființă a sf. Duh cu Tatăl și cu Fiul. Cele expuse în numitul articol despre sf. Duh, pe scurt, dar foarte exact, sunt cu totul originale, negăsindu-se în întregime în alt simbol.

În unele simboale și scrieri ale sf. Părinți se întâlnesc cuvintele izolate, dar nu și totalul celei mai bune expuneri a învățaturii despre sf. Duh.

Pentru motivele văzute, sf. Duh n'a fost numit în acest articol Dumnezeu, așa cum și Domnul nostru Iisus Hristos n'a fost numit «Logos» în simbolul Niceii, pentru preîntâmpinarea interpretărilor greșite. Evitându-se denumirea Dumnezeu pentru sf. Duh, în simbolul constantinopolitan, nu numai s'a făcut posibilă unirea unui mare număr de pnevmatomahi și alți eretici cu Biserica ortodoxă, dar s'au și prevenit noi diviziuni și turburări pe tema întrebuițării unui termen «nescris», adică inexistent în sf. Scriptură. Harnack mărturisește de altfel că expresiunile simbolului privitoare la sf. Duh, formulează fără îndoială, învățătura despre sf. Duh, deși crede că expresiunile perifrastice ale articolului puteau să le subscrie și pnevmatomahii. Faptul că în simbol nu s'a zis clar că sf. Duh e «de o ființă» cu Tatăl și cu Fiul, se explică prin cele ce am spus până acum. Kattenbusch nu atribuie vreo importanță omiterii termenului «de o ființă», când e vorba despre sf. Duh, întrucât nu există dovezi că acest termen ar fi preocupat în special sinodul al 2-lea ecumenic, dar observă în plus că nici Grigore Teologul nu a întrebuițat pentru sf. Duh expresiunea «de o ființă cu Tatăl», iar Kunze, combătând observațiunea respectivă a lui Harnack, a adăogat că Vasile cel Mare n'a întrebuițat o asemenea expresiune, deși a combătut pe pnevmatomahi cu mare zel²⁾. Contrariu însă lui Kattenbusch, Kunze, având în vedere termenii actului sinodal dela 382 «Treime nezidită și de o ființă și împreună veșnică» și alții, crede cu multă dreptate că, în «tomul» Sinodului al 2-lea ecumenic s'a făcut probabil uz de termenul «omousios», cu

1) Sf. Vasile, Epist. 175.

2) Sf. Vasile, Epist. 90. contra lui Eunomiu, Patr. Migne ser. gr. 29, 656, 732. Grigore Teologul, Comp. 3. Migne 36. 767. Comp. 33. Migne 36, 162. Grigore al Nicei, Despre Sf. Duh, Migne 45, 1228, 1321. Comp. în genere epistolele lui Atanasie cel Mare către Serapion.

1) În Simbolul numit al lui Marcel al Ancirei; Hahn, § 77, despre sf. Duh se zice doar conform Simbolului Niceii: «Și întru Duhul sfânt». Comp. A. Harnack, Lehrb. d. Dogmengeschichte II, 303 nota.

2) Kunze, op. cit. p. 11-12.

privire la sf. Duh. Aceasta o admite în principiu și Harnack, crezând deasemenea că în «tom» a fost expusă învățătura despre indentitatea de ființă a sf. Duh. Deoarece în simbol învățătura a fost expusă numai cu termeni din sf. Scriptură, e ușor de înțeles, credem, omiterea unui termen «nescripturistic».

E deopotrivă de originală și ultima parte a simbolului constantinopolitan, despre Biserică, despre botez, despre învierea morților și vieța veșnică, cu toate că izolat cuvintele se pot găsi și în alte simboale, sau scrieri ale sfinților Părinți. E cu totul proprie simbolului constantinopolitan formularea învățăturii din această parte prin cuvintele «mărturisim», «așteptăm». Cum însă simbolul a ajuns «simbol de botez», și aceste cuvinte și «credem» s'au pus mai târziu la numărul singular (cred, mărturisesc, aștept).

Prin urmare, cuprinsul simbolului constantinopolitan și compoziția lui în general, corespund deplin cu îngrijirile istorice, în cari s'a ținut sinodul al 2-le ecumenic, cu chestiunile cu cari s'a ocupat, cu terminologia dogmatică a acelor timpuri. Conform acestei examinări a cuprinsului lui, simbolul sinodului al 2-lea ecumenic este însuș simbolul sinodului I ecumenic mai desvoltat, mai complect și mai exact, cu privire la chestiunile ivite după acest sinod și cari au provocat ținerea sinodului al 2-lea ecumenic. Toate deosebiri de cuvinte și expresiuni atlate în el, adaosele și omisiunile, sunt absolut justificate și mărturisesc că simbolul putea să provină dela acest sinod. Aceasta o confirmă în plus și multele mărturii externe.

Tradus de TEODOR POPESCU
Dector în teologie din Atena

IN JURUL UNEI DISCUȚII ASUPRA VECHIULUI TESTAMENT

De vreo doi ani, o revistă cu pretenție de a lupta pentru națiune, samănă zăzanie, în această țară, între cetățenii de religii deosebite și, ce e mai trist, chiar între cetățenii de aceeaș confesiune ortodoxă. De dragul apărării credinței ortodoxe, a luptat contra credinței mozaice, iar acum, luptă chiar contra credinței ortodoxe, pe care n'o găsește bună, pentrucă primește Vechiul Testament. «E de necrezut — zice revista — că se mai găsesc încă teologi și prelați, care să mai susție că Vechiul Testament e o carte morală, când în ea se găsesc etalate toate patimile omenești și când critica raționalistă (cu idei preconcepute și desigur împrumutate) a stabilit că e o compilație târzie, a vremilor deaproape de Hristos».

Desigur că trebuie deschisă o întregă și complectă discuție, asupra unor afirmări, care cu atât mai mult au nevoie de dovezi, cu cât sunt puțini cei pregătiți în cunoștința Vechiului Testament.

Dar până ce vom avea norocul ca și la altă revistă să găsim ospitalitate, îmi permit să atrag atenția cititorilor asupra unor juste aprecieri ce se pot face în jurul acestei discuții. E adevărat că Biserica ortodoxă primește în canonul cărților ei Vechiul Testament, adică un număr de 39 cărți scrise înainte de Mântuitorul Hristos, la date diferite, de autori diferiți. E adevărat că Biserica ortodoxă, primește aceste cărți și le întrebuintează în predica ei. E adevăret că în ele se descriu o mulțime de patimi omenești, care, se pare de departe, că nu trebuiau să fie scrise în niște cărți considerate sfinte.

Dar lumea inițiată în cunoașterea sufletului omenesc, știe că omul întreg, nu e numai virtute, ci e și păcat; și pe cât de sus se înalță în virtute, pe atât de jos se pogoară în patimi. Această constatare o face orice om cu judecata sănătoasă și, cu atât mai mult, un om de știință. Resursele însă pentru virtute nu sunt numai la rațiune, căci dacă ar fi numai la rațiune, ar însemna ca toți marii gânditori ai lumii să fie fără niciun păcat și plini de toate virtuțile. Inșă cunoștința istoriei, a sufletului omenesc și experiența ne dovedesc că cei mai mari gânditori ai lumii, au fost plini de multe păcate și că adesea rațiunea a fost stropită de noroiul unor mizerabile patimi, care au coborât demnitatea cea mai aleasă. Asta înseamnă că nu singură rațiunea este isvor de virtute și îndemn la bine.

Acest izvor — după credința ortodoxă — este la Dumnezeu și El, prin descoperirea Sa, făcută în vreme oamenilor, le-a pus la îndemână învățături mai înalte decât i le poate da rațiunea singură și mai curată de cât le poate da omul înclinat spre păcat. Această descoperire, sau revelație, s'a făcut în Vechiul Testament prin bărbați aleși, plini de credință, cărora Dumnezeu le-a înălțat mintea atât de sus, încât i-a făcut să scrie adevăruri ce prin propriile lor puteri nu le-ar fi putut scrie, iar în Noul Testament această descoperire completă s'a făcut prin Iisus Hristos, care a adus învățătura creștină nu ca un plenipotențiar ca în V. Testament, ci ca un Dumnezeu adevărat, cu dela sine putere, turnând în forme eterne adevăruri veșnice și în adevăruri veșnice rațiuni eterne.

Iar pentru că pe om l-a găsit plin de păcate, l-a sfințit prin jertfa sa de cruce, dându-i în dar ceva din meritele sale, ca astfel «celce crede în El, să nu piară, ci să aibă viață veșnică», cum zice sf. Evang. Ioan. Deci Iisus Hristos l-a mântuit pe om, l-a sfințit, și l-a scos de sub domeniul nesigur și încrezut al rațiunii sale, punându-l sub egida rațiunii dumnezeiești sigure și pline de iubire. Așa că tot ce a avut de gând, de aici înainte, să facă omul în desfășurarea acțiunilor sale, dacă avea credința în Iisus Hristos ca Dumnezeu și deci în învățăturile Lui, trebuia să fie izvorât numai din învățăturile Lui, deci toate acțiunile să fie îndreptate numai spre bine. Acțiunea credinciosului creștin, este un șir de virtuți și o continuă fugă de păcat, nu că îl ajută rațiunea sa numai, cu care se găsea și înainte de Hristos, ci pentru că îi vine un ajutor supranatural, de sus, prin credința în Hristos ca Dumnezeu. Așa se explică de ce cei mai credincioși creștini, au avut viața plină de toate virtuțile.

Cei care au trăit sub legea Vechiului Testament n'au avut acest ajutor de sus, căci nu venise în lume mântuirea adusă de Hristos.

Și atunci singuritele persoane descrise în Vechiul Testament ca Avraam, Isac, Iacob, Iosif, David, Solomon, etc. sunt descrise în sinceritate ca oameni cu credință, dar plini de păcate, ca să se arate că omul prin propriile sale puteri nu se poate înălța la sfințenie, fără a fi împăcat cu Dumnezeu și fără a avea sprijin și dela El, sprijin ce Dumnezeu îl dă în dar, fără a avea în vedere meritele omului, ci meritele Domnului Iisus Hristos, câștigate pe cruce.

Pentru Biserica ortodoxă, Vechiul Test. n'are sfinți, ci numai drepti¹⁾, adică expresia «drepti» arată pe omul care se silește la virtute prin propriile sale puteri, spre deosebire de expresia «sfinți», care arată că în calea către virtute, omului i se dă în dar ajutorul lui Dumnezeu, pe care-l secondeză și stăruirile ce le face omul. Dumnezeu deschide calea mântuirii — căci a deschis-o Dumnezeu omul Iisus Hristos — și omul urmează această cale și cu sforțare proprie.

1) Da de unde scoți asta, Părinte Bejenaru? Dreptii nu sunt și ei sfinți? Lui Simeon, cel cu *Acum slobozești*, nu i se zice drept, și e sfânt? Nu tot așa Iosif, logodnicul Mariei? Dar pe bărbății cărmuitori ai evreilor din V. Test. Sf. Pavel nu-i numește sfinți în epistola către Evreii... *sfinții de care lumea nu era vrednică (11,33)*? Dar pe Moisi și Aron, pe Daniil și pe ceilalți prooroci nu-i pomeniești la Proscomidie la sfinți și nu-i ai în calendarul sfinților?

Drept în V. Test. și în cel Nou, nu înseamnă ce se înțelege în românește azi prin drept, ci înseamnă bun la Dumnezeu. Nu este aci cugetarea de justiție, ci de potrivire a sufletului către legea lui Dumnezeu.

Asta e drept la Evrei. În fericirile cei ce însetoșează de dreptate nu e vorba de dreptatea dela tribunal, ci e vorba de setea după a plăcea lui Dumnezeu. De aceea Pavel zice dreptul din credință va fi viu (Romani 1.....), adică celce este bun la Dumnezeu din înboldirea credinței este celce se face părtaş vieții veșnice. — Nota *Arhim. Scriban*.

Acesta e sensul învățaturii Bisericii ortodoxe aprobat de sinodul III ecumenic, contra învățăturilor eretice a pelaghienilor, semipelaghienilor și a învățaturii despre predestinație a fericitului Augustin. Suntem deci de acord că Vechiul Testament are oameni plini de păcate și căzuți în tot felul de ticăloșii, oameni ce au trăit sub imperiul legii lui Moisi, căci nu venise harul și adevărul adus de Hristos. (Ioan I).

Biblia, în partea Vechiului Testament, este de o sinceritate extraordinară — recunoscută și de oameni ce n'au avut niciodată vreun interes s'o apere sau s'o laude. Wilson, americanul cu renume mondial, din timpul războiului 1916 — 1918, îi găsește și el Vechiului Test. această mare calitate: sinceritatea. V. Test. îl arăta pe om plin de păcate, așa cum poate fi omul, când e pedepsit de cer, când el trăia sub moștenirea apăsătoare a păcatului strămoșesc neexpiat și nu era în legătură de pace cu Dumnezeu.

Autorii Vechiului Testament n'au spus decât adevărul vremilor dinainte de Hristos și au vrut să arate toată grozăvia acestor vremuri, când omul, luptându-se numai singur ca să săvârșească binele, nu era în stare să se ferească de păcate grozave, chiar dacă în sufletul lui era cea mai mare credință în Dumnezeu. Iată pe David, căzut în păcatul adulterului și desfrâului. Iată-l pe Solomon, căzut în idolatrie. Credința omului Vechiului Test. în mijlocul păcatelor de tot felul, era ca o floare în mijlocul ciulinilor, gata-gata să fie înăbușită în creștere și dezvoltare. Ea era numai rod al puterilor omului, nu și a ajutorului lui Dumnezeu, care-și retrăsese harul său, îndată ce omul îl nesocotise călcându-i porunca. Experiența de atâtea veacuri dela Adam la Hristos, trebuia să-i dea omenirii convingerea că, prin puterile ei proprii, nu se poate reface sufletește și merge din rău în mai rău, ceea ce a făcut și pe mulți păgâni să scrie în cărțile lor că așteaptă venirea unui mântuitor, care să refacă sufletește lumea (Tacit, Suetoniu, Virgil).

Așa că, dacă există autori profani, cari descriu moravurile decăzute ale popoarelor dinainte de Hristos, a căror competență nu o tăgăduim și a căror afirmare o credem, de ce să tăgăduim Vechiului Test. acest caracter de profundă sinceritate și de ce să se spuie de Vechiul Test. că «vine dela diavolul» — expresia este a unei reviste ce apare încă, sub conducerea unor oameni învățați¹⁾ — când aceiaș afirmare am putea-o aduce și pentru scrierile profane care ne vorbesc despre păcatele vremilor dinainte de Hristos?... De ce, deci, să nu credem

1) De ce n'o spui? Trebuie să luăm lupta pe față pentru apărarea credinței noastre. — Nota *A. S.*

că cele spuse în Vechiul Testament sunt adevăruri ce se spun nu ca să compromită ideea religioasă — căci orice religie nu poate fi compromisă decât numai de minciună, nu de adevăr?!
 Oare Ezdra a fost și el așa de puțin iscusit, încât n'a înțeles ca pasagiile ce vorbeau de atâtea păcate omenești să le lase la o parte pentru a nu compromite ideea religioasă? N'or fi putut la codificarea cărților Vechiului Testament să aleagă numai acele capitole ce vorbesc numai de virtute și să treacă cu totul sub tăcere tot lanțul de păcate ce a întunecat gloria lui David și înțelepciunea lui Solomon? De ce această imputare nu se face tuturor scrierilor și numai Vechiului Test. Tocmai o carte sfântă trebuie să ocolească adevărul? Nu cumva cei ce combat V. Test. pentru că e miezul religiei poporului jidovesc, vreau să-l dărâme din exces de zel pentru apărarea Noului Test.?

Dar nu se înțelege că, dărâmând Vechiul Testament, am dărâmat baza mesianică a lui Iisus Hristos și deci a Noului Testament?
 Sunt o minciună toate profețiile despre Hristos? Dacă sunt minciună cum de s'au împlinit întocmai? Cum de s'a împlinit profeția lui Iacov că atunci când se vor isprăvi domni din neamul Iudeilor și va veni un domn străin, se va naște Hristos? Mântuitorul s'a născut în timpul lui Irod, care era idumeu de neam. Dar profeția lui Miheea, că se va naște în Betleem? Și s'a născut în Betleem. Dar profeția lui Daniil că Mesia va veni după 70 de săptămâni de ani? Și s'a născut după 70 de săptămâni de ani, adică după cum se prezisese. Dar profețiile lui Isaia, care așa de frumos a scris despre Mântuitorul, despre venirea lui în lume, despre rostul și opera Sa?

Ce facem cu aceste profeții ale Vechiului Testament? Dacă s'au adevărit, ele nu sunt minciuni și dacă nu-s minciuni, atunci nu pot fi de la diavolul, căci [diavolul nu e izvor de adevăruri, ci de minciuni.

Ceice vor să apere ortodoxia noastră de neam, au oare vreun interes să susție doctrina talmudică a poporului jidovesc, care îl așteaptă pe Mesia să vie deacum înainte, sau să dovedească că Mesia a venit odată în persoana lui Hristos și, dacă nu l-au primit și nu l-au înțeles ei sunt de vină?!
 Odată ce iei baza mesianică a lui Hristos, din Vechiul Testament, înseamnă că dai teren de câștigat poporului jidovesc, care nu vrea să vadă în Hristos pe Fiul lui Dumnezeu și pe adevăratul Mesia cel prezis de profeți, ci pe un înșelător și, fără să vrei te aliezi cu ei ca să faci din Hristos un revoltat politic și social, cum l-au socotit atâția dușmani ai creștinismului, ca

Cels, Porfriu și Cerint care vedeau mare neoptrivire între V. Test. și Noul Testament.

Chestiunea nu e nouă. Ea a mai fost pusă în discuție de dușmani ai creștinismului și nu de preinși fi devotați ai ei.

Până când știința nu-și ia tovarășă și pietatea în scrutarea chestiunilor de credință ale religiei creștine, până atunci va rătăci și sieși își face o reputație neserioasă. Știința însă de bună credință, nu va afirma niciodată alte adevăruri de cât acele admise de veacuri, că Vechiul Testament este o pregătire pentru cel Nou și că profețiile Vechiului Testament s'au împlinit întocmai în persoana lui Iisus Hristos.

Nu trebuie să amestecăm revendicările politice, care sunt de ordin efemer, cu chestiunile adânci ale religiei creștine, care sunt de ordin veșnic, și nici interesele pentru triumful unor idei, fie ele pornite din cel mai cald patriotism, cu interesele superioare ale religiei creștine, care nu voește exterminarea a niciunui popor de pe lume, ci voește ca «toți oamenii să se mântuiască și la cunoștința adevărului să vie».

Noi, creștinii, știm că jidovii ne sunt dușmani, dușmani pe față și mai ales în ascuns, că veșnic li se pare că crucea lui Hristos le face umbră. Dar mai știm că învățătura lui Hristos, ce-a fost Dumnezeu și deci valorează mai mult decât constatările noastre, voește ca toți oamenii să se mântuiască și că va veni o vreme când și acești dușmani ai lui Hristos, vor trebui să primească religia creștină — după cum afirmă și Sf. apost. Pavel în epist. către Romani **11**, 28-34. Căci ori credem adevărul spuselor Noului Test și suntem buni creștini și fii credincioși ai bisericii noastre naționale, ori nu le credem?

E bine să ni se spue lămurit, ca să știm cu cine avem a face, căci armele acestea de luptă nu vin de la noi, ci dela Mântuitorul nostru Iisus Hristos și apostolii Săi.

Biserica noastră ortodoxă națională a susținut și ajutat neamul românesc, întru împlinirea celor mai mărețe idealuri — nu prin sămănarea urii, ci prin iubirea ce ea a semănat-o prin cuvântul ei, prin opera ei, prin acțiunea ei moralizatoare prin jertfa, abnegația și devotamentul oamenilor ei. Ea nu poate îngenușia principiile ei înalte milenare, unor tendințe politice efemere.¹⁾

Cine poate ști dacă nu într'un viitor poate apropiat, Biserica ortodoxă română, nu va avea marea misiune de a fi sămănătoarea învățaturii creștine, chiar la neamul jidovesc, cum altădată teascurile din Alep, hrăneau întreaga ortodoxie cu cărți creștine tipărite în grecește cu cheltuiala statului Român?

Apărarea noastră contra jidovilor va fi con

1) Foarte bine spus și la vreme.—Nota A. S.

servatismul nostru și munca noastră pozitivă, pentru a nu da teren nimănu.

Aici să fie gândul voitorilor de bine creștini, că vreau să facă apărarea națională. S'o facă cu mijloace creștine de iubire și adevăr, nu de ură.

Să nu credem și noi în greșala binevoitorului care nu știa să înnoate și a sărit să salveze pe unul ce era să se încece. Nu l-a salvat nici pe cel ce era să se încece, dar nici pe el.

Dumnezeu are pentru Biserica Sa, mijloace de apărare pe care nu le poate întrece iscusința omenească, este paza Sa. Un lucru pentru noi face ca să nu stăm cu mâinile în sân: să păstrăm învățătura creștină și să o credem cum trebuie, nu răstălmăcită după interesele noastre; gândirile și acțiunile noastre, să fie conduse de puterea iubirei, căci creștinismul este numai iubire.

Pr. MIHAIL BEJENARU
Huși

CREȘTINISM SOCIAL

CAP. I

Doctrina teoretică și Acțiunea socială a Creștinismului

Problema socială, care în latimea ei religioasă¹, și social economică², se prezintă după unii cercetători³, ca o puternică aspirațiune a muncitorimii contemporane către o situațiune mai bună, mai sigură, mai respectoasă... nu și-ar putea afla deslegare și 'n doctrina evanghelică? Creștinismul este oare o doctrină care interesează numai viața transcendentă, nesocotind o pe cea pământească? Pornind însă dela constatarea istorică că, doctrina creștină, prin puterea ei proprie și specifică, a renovat complet lumea antică, construind o nouă civilizație și o nouă societate în locul celei vechi, dizolvată prin însăși puterile ei⁴, trebuie să afirmăm, că în doctrina creștină s'au găsit și se găsesc răspunsuri pentru toate neajunsurile sociale, ori de ce natură ar fi ele. Aceasta fiindcă creștinismul cuprinde în consecințele sale practice, cel mai admirabil sistem de economie socială⁵, iar o altă formulă socială mai superioară decât formula creștinismului nu există⁶. Și, fără a împărtăși brutalitatea materialismului, trebuie să recunoaștem, că hrana, — pâinea cea de toate zilele — este tot atât de necesară ca și multe alte trebuințe sufletesti și că ceice vor să asigure un regim de pace și progres între oameni, trebuie să privească pe om în integralitatea elementelor lui naturale, așa cum este el din firea lucrurilor, neputând exista altfel. Această viață a omului cu multiplele și variatele ei nevoi, individuale și sociale, materiale și morale, de natură politică, culturală, socială și economică, formează ceea ce s'a numit «Problema socială» supranumită și

«Hidra socială»⁷. Din cauza însemnătății excepționale ce prezintă chestiunea socială ca preocupare a vieții publice, ea a atras atenția tuturor, și fără încetare a fost studiată de toate școalele de știință socială, dând fiecare răspunsurile ei. Creștinismul, ca știință, apreciind în justa ei importanță această problemă, care cuprinde însăș viața individului și a societății a studiat o în întregime, și după unii mai complet și mai competent decât toate celelalte școale sociale, dând răspunsurile lui proprii formulate în spiritul și pe baza doctrinei lui Christ. Aceste răspunsuri cari privesc direct viața socială în manifestările ei religioase-morale, economice și politice⁸, constituiesc însăș creștinismul social⁹.

Caracteristica doctrinei evanghelice; comunismul moral; individualismul creștin: psihologic și social

Caracteristica doctrinei evanghelice este spiritualismul. Există un Dumnezeu spiritual. Duh este Dumnezeu¹. El este principiul oricărei existențe, căci «toate printr'însul s'au făcut și fără de Dânsul nimic nu s'a făcut, din cele ce s'au făcut. Acest Dumnezeu, în concepția creștină, nu este un produs al materiei, o forță oarbă, mecanică, fie ea chiar creatoare, deci amorală și tiranică; ci e prezentat sub imaginea unui Părinte bun, ale cărui atribute morale ating desăvârșitul. Omul, format după teoria dihotomică, din trup și suflet este opera acestui Dumnezeu bun. Prin trup el ține de pământ și de cele trecătoare fiind muritor, deoarece «omul e ca iarba, iar zilele lui ca florile câmpului așa se vor usca»; prin suflet însă, el se leagă și pătrunde în lumea transcendentală, fiind nemuritor. Ca să-și menție viața trupească însă, omul trebuie

1. Claudio Jannet, *Le socialisme d'état*, 1890, pag. 552.

2. L. Brentano, *La Question ouvrière*, 1885, pag. 44.

3. P. Leroy Beaulieu, *Précis d'économie politique*, pag. 401.

4. Guglielmo Ferrero, *La Ruine de la Civilisation antique*, 1921.

5. Ch. de Coux, *Essai d'économie politique*, 1832, v. Gide-Rist, *Histoire des doctrines économiques*, pag. 573 și trim.

6. A. C. Cuza, *Desbateri parlamentare*, ședința 4 Iulie 1920,

7. G. Schmoller, *Politique sociale et économie politique*, 1902, pag. 39.

8. Ch. Antoine, *Cours d'économie sociale*⁴, 1903, pag. 191.

9. Sinteză doctrinară, istorică, critică și literatură, v. în *Handwörterbuch der Staatswissenschaften*², 1901, von Dr. I. Conrad, Dr. Lexis W. L. Elster, Edg. Loening, vol. VI. pp. 828-848.

1. *Evang. Ioan*, cap. IV, v. 24.

să munciască, căci «cine nu muncește să nu mănânce»; iar pentru viața sufletească, să creadă în adevărurile revelate și să facă fapte bune. Să iubească pe Dumnezeu și pe aproapele și să nu-și lipească inima de cele trupești și trecătoare, mai mult decât de cele duhovnicești, căci, ce ar putea da omul în schimb pentru sufletul său când și l-ar pierde, chiar de ar dobândi lumea toată?²

Din concepția genezei comune a tuturor oamenilor iese principiul solidarității, al fraternității morale. Oamenii fiind frați, toți vor tinde către Părintele comun; către casa părintească,— împărăția cerurilor. Pe temeiul acestui îndoit principiu de fraternitate, — fraternitatea genetică, care naște din faptul creației, și fraternitatea finalității sau paternitatea duhovnicească, s'a statornicit între oameni o solidaritate morală, a cărei expresie și semn de recunoaștere este iubirea de Dumnezeu și de aproapele. Aceste două iubiri se presupun: cea din urmă e consecința celei dintâi, iar aceasta dovedirea celei de a doua, căci, cel ce zice că iubește pe Dumnezeu, iar pe oameni li urăște, acela mincinos este³. Atotputernicia Creatorului providențial însă, care asistă, conduce și ajută bunul mers al operei sale — lumea —, nu ridică personalitatea omului și nici nu-i violentează voința, agravându-i prin aceasta responsabilitatea, ci omul, sub sancțiunile divine, pierderea împărăției cerești, deci a liniștii sufletești, a sănătății fizice și a fraternității cu ceilalți oameni, își păstrează toată libertatea gândului și a acțiunii. Cum însă libertatea presupune ca un corolar necesar responsabilitatea, concepția creștină avertizează, că fiecare va răspunde pentru cugetele și faptele sale⁴. De aceea tot în voința și posibilitatea omului rămâne să-și asigure un loc în comunitatea semenilor, frații săi, comunitate bazată pe muncă, sinceritate, devotament și abnegație, și cunoscută în terminologie teologică sub denumirea de Impărăția cerurilor. În acest înțeles restrâns luată această noțiune de Impărăție cercască, ea urmează să se realizeze mai întâiu în inima omului căci, nu așteptați ca împărăția lui Dumnezeu să vie de ici sau de dincolo, de oarece este în inimele voastre⁵. Aceasta însemnează, că idealul creștinismului este creerea unei fraternități desăvârșită și reală între toți oamenii pe baza adevărului creștin, fraternitate pe care o putem numi comunism moral, în opunere cu comunismul utopist⁶,

ori comunismul materialist revoluționar al socialiştilor moderni.

Puterea creatoare a acestei împărății a «sufletelor», adică a cugetelor și acțiunilor, stă în capacitatea și voința liberă a individului de a se salva sau nu. «Celce voește să-și mântuiască sufletul, să și ia crucea și să-mi urmeze mie», a spus Iisus. Individul dar, este forța reală, care și prin care se realizează «împărăția cerurilor». Prin el și pentru el se înfăptuește această împărăție, ori de ce natură ar fi ea — materială ori morală. Exențialul pentru discuția noastră e, că pivotul și sfârșitul doctrinei evanghelice este omul, căruia Iisus îi dorește «viață să aibă și mai mult să aibă». Cu alte cuvinte, învățătura evanghelică este individualistă⁷, iar solidarismul sau comunismul moral creștin e urmarea individualismului psihologic. «Impărăția cerurilor» se va înfăptui numai dacă ea va fi mai întâi realizată în inima individului; ori aceasta afirmă tocmai caracterul individualist, nu egoist al doctrinei creștine, constituind o notă foarte caracteristică a învățăturii evanghelice. Individualismul creștin, nu este un individualism egoistic, dizolvant, nimicitor, ci dimpotrivă, el este afirmarea personalității umane în ceea ce are ea mai bun, mai util, mai înalt și mai cuprinzător. Asupra acestui fond și forță sufletească lucrează creștinismul; pe el își întemeiază Biserica activitatea sa. De aceea scopul creștinismului se realizează prin individ și pentru oameni, cari, pe baza credinței și a iubirei evanghelice, alcătuiesc societăți creștine, așa cum zice însuși Iisus: «Unde vor fi doi sau trei adunați în numele meu voi fi și eu în mijlocul lor». Societatea se afirmă prin aceasta ca un fapt recunoscut și consacrat de însuși fondatorul creștinismului. Idealul evanghelic însă, caracterizat prin fraternitate, care nu e altceva decât egalitatea morală și juridică din timpurile moderne, afirmă dreptul la viață oricărui om, recunoscându-i implicit și dreptul la bunurile materiale. Dar acum în concepția creștină pasiunile omenești și ocaziunile de rătăcire au fost și sunt socotite a fi legate de bunuri, de vreme ce rădăcina tuturor relelor este iubirea de argint, pe care cei ce-l poftesc voind să se îmbogățească, cad în ispite, curse și poftite multe fără de socoteală, care îi duc la pierzare⁸, doctrina evanghelică recomandă abnegație și dărnicie frățască până la limita cea de pe urmă. Nu vă adunați comori pe pământ, unde

2 *Evang. Matei*, cap. XVI, v. 26.

3 *Ep. I Ioan*, cap. IV, v. 20.

4 *Ev. Matei*, cap. XXV, v. 13-46.

5 *Evang. Luca*, 17, v. 21.

6. Comunismul utopist e prima formă de protestare teoretică contra nedreptăților sociale. Reprezentanții lui se mărginesc să întocmească în romane, tipuri de societăți irealizabile pe pământ, închipuite însă ca posibile în ținuturi care nu există

nicăeri. Așa își întitulează Th. Morus lucrarea sa „*Utopia*“, iar călugărul Campanella care a stat 21 de ani, în 40 de închisori pentru ideile lui, își întitulează romanul social „*Civitas soli*“. (v. Ch. Rappaport, *Din Istoria socialismului. Utopiștii*, trad. A. Savela, 1920).

7. J. Rambaud, *Histoire des Doctrines économiques*, 1909, p. 584

8. *Ep. I Timotei*, cap. VI, v. 9-10.

rugina le roade, și furii le sapă și le fură⁹; iar când aveți averi nu vă lipiți inima de ele, ci vindeți-le și împărțiți-le la săraci¹⁰, dacă voți să moșteniți împărăția cerurilor. Bogatul nemilostiv anevoe va intra în împărăția cerurilor; el va rămâne singur neliniștit sufletește și 'n afară de comuniunea sufletească a semenilor săi, frații lui.

Aceste două recomandări, ca oamenii să nu-și strângă averi, iar când le au să le vândă și să le împartă la săraci, trebuiesc interpretate ca o propovăduire a Providenței divine și a încrederii în Dumnezeu, «ca o protestare contra egoismului» ce stăpâna societatea umană, acum aproape două milenii, și ca o cale în plus pentru cei avuți ca să atingă desăvârșirea morală¹¹.

Atitudinea doctrinei creștine față de bunurile pământești și ceea ce e pământesc, o vom analiza când vom vorbi despre principiile de economie și politică creștină; deocamdată observăm numai, că Iisus voia și voiește să tempereze înclinațiunea naturală egoistă a individului, care l-ar putea ține în afară de comunitatea morală evanghelică, iar pe de alta «recomandând împărțirea bunurilor la săraci», oferă celor ce au bogății o cale în plus și mai sigură, ca să intre în cea împărăție duhovnicească. Iisus n'a gândit, că această comunitate între oameni ar putea fi altfel de cât morală și că îndemnul său către milostenie largă, s'ar putea transforma în o poruncă executată forțat; și cu atât mai mult nu s'a gândit să realizeze acest stat și îndemn moral prin o organizațiune în fapt comunistă, care să absoarbă suprimând libertatea și proprietatea individuală, așa cum zic și fac socialiștii comuniști¹².

Concluzia la care ajungem este, că doctrina evanghelică e spiritualistă și individualistă, afirmând personalitatea omului cu atributele ei: libertatea și proprietatea individuală; că recomandările sale nu ținesc la un comunism materialist, ci la o solidaritate, la o comuniune evanghelică morală și că recunoscând necesitatea vieții sociale în așezările și cu interesele ei naționale a căror pozițiune e bine determinată în doctrina creștină, este exclus, ca concepția și mișcarea socialist-comunistă și revoluționară totodată, să-și găsiască vreun sprijin real în doctrina evanghelică.

Când unii¹³ încearcă să susție că, între aceste două doctrine ar exista raporturi foarte strânse de reciprocitate, de oarece însuși Iisus Hristos

9. *Ev. Matei*, cap. VI, v. 20.

10. *Ev. Luca*, cap. XII, v. 33.

11. *Ev. Matei*, cap. XIX, v. 21.

12. v. *Constituția bolșevică*; K. Kautsky, *Terorism și comunism*, trad. Al. R. Moroianu, pag. 121 seq.

13. Nitti, *Le Socialisme catholique*, 1894, pag. 88 seq.

ar fi fost toată viața sa un socialist¹⁴ iar alții, că dacă lumea vrea să distrugă socialismul, trebuie să-l lovească în sursa și'n mijloacele lui de răspândire, proscruind creștinismul și arzând Biblia¹⁵, socotim că toți aceștia sunt înafară de adevărul istoric și științific, de oarece creștinismul așa cum a fost el la început propoveduit, n'are nimic deaface cu comunismul¹⁶. Și apoi socialismul prin doctrinele și aspirațiunile lui este tructul omorător al Anticreștinismului, unul fiind în mod necesar negațiunea celuilalt¹⁷.

Doctrina Părinților bisericesti este comunistă ?

Dacă învățătura evanghelică nu e comunistă, se pune întrebarea: urmașii lui Iisus n'au predicat ei un comunism materialist deosebit de cel moral evanghelic, fiind prin aceasta contra libertății și proprietății individuale? De la început reamintim, că tradiția fondată pe Doctrina lui Christos și a apostolilor, în ceea ce privește atitudinea ei față de bunurile și interesele materiale a rămas aceeași. Demnitatea omului a fost neîncetat susținută ca o consecință a dogmei nemuririi spirituale.

Fraternitatea dintre oameni și erarhia socială, bazată tocmai pe aceste inegalități necesare, a fost recunoscută. Munca a fost considerată și recomandată ca o virtute și comandament divin. Cumpătarea față de bunurile materiale a fost privită și recomandată ca o înțelepciune creștină, iar proprietatea și bogățiile n'au fost combătute de cât în măsura în care ele ar fi putut să absoarbă pe om și să'l abată din calea perfecțiunii morale¹.

Aceste principii călăuzitoare, care au format în societatea creștină chiar dintru începutul ei o etică economico-socială, a făcut imposibilă rațiunea și aplicațiunea unui regim comunist materialist, așa cum au încercat unii să susție.

E adevărat însă, că în ceea ce privește proprietatea avuțiilor, întâlnim în literatura patristică îndemnuri la dispreț către avere. Sf. Ioan Hrisostomul, de pildă pare a fi un apostol al comunismului materialist, când în una din lucrările sale întreabă pe cel bogat: «De la cine ții tu bogăția ta? De la moșul tău vei zice sau de la tatăl tău. Urcă-te cât poți mai sus, dar nu vei putea dovedi, cum că principiul bunurilor ce ai nu este injustiția, atâta vreme cât știm, că

14 A. Loria, *Problèmes sociaux contemporaines*, trad. 1877 pag. 100, v. Rambaud, *op. cit.*, pag. 753 și trim.

15 E. de Laveleye, *Le socialisme contemporain*, ¹⁰1896, pag. XLI

16 v. *Handwörterbuch der Staatwissenschaften* cit., vol. VI. pag. 813.

17) L. R. P. Félix, *Christianisme et Socialisme*, 1879, pag. XIII.

1 René Gonnard, *Histoire des doctrines économiques*, 1924, vol. I, pp. 51 - 53, 61; W. I. Ashley, *Histoire et Doctrines économiques de l'Angleterre*, 1901, vol. I pag. 156, trad. de P. Bondonio; Nitti, *op. cit.*, pp. 64 seq; G. Schmoller, *op. cit.*, pp. 33, 35, 37; J. Rambaud, *op. cit.*, pp. 38, 41.

Dumnezeu n'a creat pe unul bogat iar pe altul sărac. Și dacă Dumnezeu a dat pământul spre folosința tuturor oamenilor, pentru ce tu ai atâtea jugăre de pământ, iar altul n'are nici o palmă?

«Dacă zici că tatăl tău ți l-a lăsat moștenire, spune-mi, el de la cine îl are? de la strămoși? dar aceștia?... Și atunci, dacă pământul și tot ce e pe el aparține lui Dumnezeu, el aparține și cosclavilor noștrii, căci tot ce e de la Dumnezeu, e în comun». «Pământul, zice Sf. Ambrosie, a fost dat în comun bogaților și săracilor; pentru ce dar voi bogaților îl stăpâniți în proprietatea voastră? Tu care ai primit darurile de la Dumnezeu, nu te gândești că săvârșești o nedreptate, atunci când păstrezi pentru tine singur aceiace e necesar și altora ca să trăiască? Sf. Clement scrie deasemenea: «*Communis enim usus omnium quae sunt in hoc mundo, omnibus esse hominibus debuit, sed per iniquitatem alius hoc suum esse dicit et alius illud et sic inter mortales facta divisio est*»; iar fr. Tertulian în *Apologeticum*, spune și mai precis: «Totul este comun la noi, afară de femei».

Unii impresionându-se de aceste cuvinte și altele în același sens, au văzut în ele predicarea comunismului materialist. Alții s'au grăbit să le repete, cum au făcut I. St. Mill și J. B. Say, sau să ceară aplicațiunea lor în fapt, cum au făcut și fac toți socialiștii.

Interpretarea aceasta eronată a gândirii creștine vine de la împrejurarea că, nu s'a ținut în seamă spiritul doctrinei evanghelice: abnegația și sacrificiul, ambele fondate pe iubirea de Dumnezeu, probată prin iubirea de aproapele. Deasemenea nu s'a luat în considerațiune nici mizeria socială — lipsa neagră pentru unii și belșugul risipitor pentru alții.

S'a uitat că în epoca de luptă și triumf a doctrinei creștine, societatea păgână era împărțită în sclavi și liberi, în bogați luxoși, cinici și cu desăvârșire necumpătați cari nu aveau alt ideal în viață de cât hedonismul materialist mărturisit în cunoscuta lui formulă: *mandicemus et bibamus, cras enim moriamur*.

Alături de ei se aflau marea masă a robilor și săracilor, unii muncind din greu latifundiile altora, iar alții în mod nedemn primind zilnic porția de pâine, carne și untdelemn de la patron ori din mâinile funcționarilor în piețele publice. De o parte domnia luxului și risipa revoltătoare, iar de cealaltă, mizeria și sărăcia tot atât de revoltătoare.

În asemenea împrejurări oamenii creștinismului, deci și Părinții bisericești, din convingere și din necesitate disprețuiau și predicau disprețul bogățiilor și a luxului, predicând celor avuți datoria de a ajuta și sprijini pe cei slabi și săraci.

Urmarea acestei atitudini a fost că, foarte

mulți creștini își abandonau proprietățile, le împărțiau direct la săraci, ori le puneau la dispoziția comunității creștine, așa cum atestă și Sf. Iacob când zice: «Noi creștinii aducem toate câte avem în comun și le împărțim cu săracii». Exemplificarea în fapt a acestei urmări, o găsim în însăși cartea *Faptele sfinților apostoli*² unde se spune clar, că ceice aveau țarine sau case le vindeau iar prețurile obținute le puneau la picioarele apostolilor, cari dădeau la fiecare, după cum cineva avea trebuință. Așa au făcut Iosif numit de apostoli Varnava, Levit³ Antonie cel mare ș. a. Ceice vor să dovediască că primii creștini au fost comuniști, pornesc tocmai de la atestățiunea și practica amintită, dar eroarea este evidentă, de oarece aici nu e vorba de o doctrină și o organizație publică dictatorială, care să atace proprietatea bunurilor, cerând în mod obligatoriu și silit punerea lor în comun, ci e vorba de aplicațiunea principiului coope-rațiunii de consum sau de distribuție, principii cari constituiesc azi o adevărată forță economică și socială.

Proprietatea, în rațiunea ei, n'a fost atacată nici de Iisus și nici de urmașii Săi. Creștinismul nu s'a ocupat decât de întrebuintarea utilă a avuțiilor, corectând, sau mai exact, împlinindu-i formula juridică din dreptul roman, care, după cum se știe, consacră proprietarului un drept absolut asupra averii sale, lăsându-i neîngrădită latitudinea de a uză și abuză de ea după plac. În doctrina creștină însă, această concepție egoistă a fost temperată prin îndatorirea pusă celor bogați de a ajuta pe cei săraci cu din averile lor afirmând că, stăpânul iminent al bogățiilor este Dumnezeu, iar oamenii nu sunt decât simplii administratori. Formula egoistă a proprietății din dreptul roman, acel *jus utendi, fruendi et abutendi* a fost împlinită în concepția creștină prin o formulă teologică, a cărei expresie e *jus procurandi et dispensandi*. Prin aceasta creștinismul a afirmat încă de acum două milenii caracterul și funcția socială a bunurilor, idee așa de utilă și foarte mult cercetată azi⁴. Potrivit acestei concepțiuni juridice, nouă pentru contemporani, dar foarte veche pentru teologia creștină, deținătorul avuțiilor e dator să dea averilor sale o întrebuintare folositoare societății, fiindcă, după opinia creștină, ca și după cea civilă azi, proprietatea își are origina aproape în întregime în circumstanțe sociale; că de foarte multe ori oamenii își strâng averi prin fraude și violențe în dauna

2. Cap. IV, v. 34–37.

3. *Fap. apost.*, cap. IV, v. 36–37.

4. L. Duguit, *Les transformations générales du Droit privé*, 2, 1920, pp. III–XIV, 147–178, 197–202; *Constituția germană din 1919*, art. 153; *Const. sârbească*, art. 37.

celor mai slabi și nepricepuți. Aceasta face ca în fiecare avere să existe o parte luată de la cei nevolnici, parte pe care teologia și în deosebi Thomas d'Aquin o numește *debitum legale*, iar știința de azi *la dette sociale*. O asemenea datorie care naște din faptul solidarității sociale, face ca asupra fiecărei averi să existe un fel de ipotecă înscrisă în favoarea celor mulți și nevoiași. Pe temeiul unor astfel de considerațiuni, Sf. Grigorie cel Mare⁵ zicea că, atunci când bogatul ajută pe săraci, nu-i dăruiește ceva din averea sa, ci-i dă însăși dreptul său, achitându-și datoria ce o are față de el. Numai după ce capitalistul plătește această datorie, radiind ipoteca ce-i grefează bogățiile, capătă libertatea de a dispune de bunurile sale, dar și atunci tot în concordanță cu interesele sociale⁶. Aceasta însă nu însemnează că practică primele comunități creștine, ori concepția *debitum*-ului legal ar fi premise și aplicațiuni comuniste, după cum nici teoria datoriei sociale nu justifică sistemele comunist-materialiste. Dovada o găsim în toată atitudinea pe care creștinismul a avut-o neîncetat față de ideile și acțiunile comuniste. Fericitul Augustin a luptat contra ereticului Pelagi, care pe lângă rătăcirile dogmatice condamnă dreptul de proprietate și bogățiile în sine, iar Biserica în totdeauna a respins sectele eretice, cari predicau comunismul bunurilor în înțelesul comunismului modern⁷. Cât privește teoria creștină, nici n'a putut fi contra proprietății și a individului, deoarece noi știm: că scopul principal și caracteristica creștinismului este de natură morală, spirituală; că idealul și instrumentul acestui ideal este omul, care prin reforma sa sufletească va ajunge la reforma socială și că, pe temeiul acestui reformism moral individual și social, reprezentanții doctrinei creștine tind să stabilească o solidaritate fraternă, un comunism moral evanghelic, cum i-am zis. Ori, la acest grad de dezvoltare individuală și socială nu se poate ajunge decât pe temeiul libertății și proprietății individuale, amândouă desbrăcate de egoismul antisocial dizolvant și îmbrăcate în altruismul social constructiv.⁸ Către aceasta au tins și tind adepții învățaturii evanghelice, deci și părinții bisericești. Cei ce interpretează gândirea creștină, în sens comunist materialist, nu au nici un indiciu care să-i autorize, și mai mult încă, nu pot și nu vor putea nici când să dovedească, că acest comunism pe care-l atribue reprezentanților doctrinei creștine a fost cândva

practicat sau va fi să se realizeze prin organizațiune comunistă. Practica urmată de primii creștini nu pornea din poruncă. Atunci obligațiunea de a ajuta pe aproapele era mai puțin impusă decât cum tinde să devie azi, când societatea însăși, prin forța ei organizată, veghează și urmărește împlinirea unor atari îndatoriri. În vremurile dintru început ale vieții creștine nu era vorba de o obligațiune sau de poruncă, ci de un sfat lăsat la bunavoie a fiecăruia de a-l urma sau nu. Accidentul, ca să zicem așa, întâmplat lui Anania confirmă spuselor noastre. El împreună cu soția sa Safira, voind să urmeze stăutul milosteniei, l-a urmat cu rea credință, căci după ce și-au vândut țarinele, și-au oprit în ascuns o parte din preț, depunând la dispoziția Apostolilor numai restul. Dar Apostolii cunoscând adevărul i-a pedepsit muștrându-i: Pentru ce ați mințit Duhului sfânt și ați ascuns din prețul țarinei? Au nu rămânând vouă rămânea și întru a voastră stăpânire era să vindeți țarina sau nu?⁹ De aci rezultă, în chip vădit că, «punerile în comun» erau acte de liberalitate individuală, făcute din cuget și cu scop creștin, iar nu din poruncă. Insuș Apostolul Pavel când colecta ajutoare pentru diferite comunități aflate în strâmtorare, nu poruncește, ci cere «Nu ca cum aș porunci grăesc vouă, ci prin sârguința altora și adevărul dragostei voastre dovedind»¹⁰.

Creștinismul, ca să fie înțeles, trebuie socotit din orice punct de vedere ca o reșezare a ordinei sociale și ca o repunere la punct a societății pe principiul personalității omenești. Aceasta atrage după sine, ca o consecință logică, un regim de libertate, care nu se poate avea decât dacă se recunoaște în prealabil dreptul fiecăruia de a se bucura de roadele muncii lui, adică de proprietate, fie chiar cu anumite restricțiuni. Așa interpretată doctrina evanghelică și a părinților bisericești, ea, în ceea ce privește ordinea economică a bunurilor, nu numai că nu e de partea comunismului materialist revoluționar, ci dimpotrivă, contra lui.

Individualismul național creștin.

Individualismul economic, a cărei expresie e proprietatea privată, și individualismul social-politic exprimat în egalitatea și libertatea individuală, se împlinesc prin individualismul național, a cărui formă precisă și hotărâtă se găsește în bisericile ortodoxe-naționale autonome, toate însă cuprinse în aceeași uniune religioasă fondată în numele lui Iisus. A vorbi despre individualismul național în cadrul doctrinei creștine, pare unora

5. *Regimen pastoral*, p. 3, chap. XXII, v. Nitti, *op. cit.*, pag. 67.

6. Asupra teoriei datoriei sociale, v. L. Bourgeois, *Solidarité*, 1914, pp. 53—7, 190—228.

7. J. Rambaud, *op. cit.*, pp. 612 seq; Gonnard, *op. cit.*, pp. 55 seq.

8. S. Schmoller, *op. cit.*, pp. 57, 91, 166, 264, 285.

9. *Fapt. Apostolilor*, cap. V, v. 1—10.

10. *Epist. II Corinteni*, cap. VIII, v. 8; *Romani*, cap. XV, 30; *I Corinteni*, cap. XVI, v. 1.

un paradox, de oarece mulți cred, că ideea creștină nu se împacă cu ideea de naționalitate. A crede și susține aceasta, înseamnă a comite o eroare grosieră și periculoasă din punct de vedere *moral, istoric, rațional și teologic*. O periculoasă eroare morală, pentru că făcând din creștinism și naționalism două idei contradictorii, înseamnă a exclude acțiunea bine făcătoare a creștinismului din viața națională, dând loc ateismului și dezordinei morale. S'ar comite apoi o vădită eroare istorică fiindcă viața națională totdeauna s'a dezvoltat prin acțiunea creștinismului, iar din punct de vedere rațional, eroarea ar fi tot atât de evidentă, de oarece e elementar adevărul, că întregul nu se poate consolida, de cât consolidându-se părțile. Așa dar rațiuni de morală-utilitaristă, motive istorice și raționale justifică aceia ce am numit individualismul național creștin. Mai mult încă, a susține contrariul, înseamnă a săvârși o eroare teologică, pe care mulți o comit și mai mulți o repetă, fără a bănuși lipsa de temeinicie a afirmațiunilor lor.

Dovada individualismului național o avem în însăși doctrina evanghelică și apostolică. Iisus singur a recunoscut principiul naționalității față de un reprezentant al păgânismului neiuzeu, femeia din Siro Fenicia, care cerându-i ajutor, i-a răspuns: Nu sunt trimis de cât numai către oile cele pierdute ale lui Israel; iar când la rândul său a repartizat pe apostoli la mare operă de cucerire și transformare a societății antice, le-a zis: Mergând, învățați toate neamurile botezându-le în numele meu. Intre aceste două recomandări nu este o contradicție, căci, deși în prima Iisus apare ca un naționalist exclusivist, iar în a doua ca un umanitarist oare cum internaționalist, totuși, recunoaște clar existența națiunilor căror le trimite predicatori. Explicarea acestei aparente contradicții este de natură istorică. La începutul celor 3 ani și ceva, cât a ținut activitatea de predicator a lui Iisus, e adevărat, că el, nădejduind în capacitatea și buna credință a poporului iudeu, exprimă și recomandă felul întâiu de naționalism. Dovada e, că îndată ce își alege, pe cei 12 apostoli, îi și trimite să predice zicându-le: În calea păgânilor să nu mergeți și în cetatea samarinenilor să nu intrați; ci mai vărtos mergeți către oile cele pierdute ale casei lui Israel; dar în cei trei ani și jumătate, cunoscând profund firea poporului iudeu, le-a prevestit pedeapsa cea mai grea pentru un neam cu organizație teoretică, spunându-le, că se va lua dela ei împărăția lui Dumnezeu și se va da altora. De aceia după înviere, lăpădându-se de neamul cel «viclean și prea curvar», care numai «cu buzele îl cinstea, dar cu inima era departe de el, a trimis din nou pe ucenicii săi la predica cea mare și grea, dar de data aceasta nu către oile

cele pierdute ale casei lui Israel», ci către toate neamurile ce aveau să se boteze în numele lui Iisus și să urmeze poruncile lui. (*Matei, XXVIII, 19*) De ce aceasta? Pentru că, după cum zice apostolică Pavel și Varnava, dacă neamul iudeu fusese ales ca să slujească de lumina păgânilor, și ei singuri s'au socotit nevrednici de o asemenea cinste, crucificând chiar pe Iisus, trebuie și noi să ne îndreptăm predica către neamuri, ceiace au și făcut (*Fapt. ap., Cap. 13, 40-45*), mai ales că Dumnezeu nu este numai al Iudeilor, ci și al celorlalte popoare, (*Rom. III, 29*), al căror propoveduitor devotat a fost Ap. Pavel (*Rom. XI, 13-14*). Nu zicem că predica lui Iisus ar fi pornit numai din naționalismul exclusivist pasionat, de origina teocratică al poporului Iudeu, dar nu putem să nu recunoaștem, că acest naționalism se evidențiază la începutul activității sale destul de hotărât, în prescripțiunile date. Un lucru este însă singur, că doctrina lui Christ, în recomandările ei și așa cum a fost dezvoltată de ucenicii săi recunoaște și consacră' ideea și viața națională a popoarelor, căror prin predica creștină, li se deschide calea spre înfrățirea, care deși distincte în așezările lor, totuși solidare prin interesele superioare ale civilizației umane.

Confirmarea susținerilor noastre, cum că Iisus a înțeles să meargă către umanitate, către uniunea și înfrățirea popoarelor prin afirmarea și acțiunea vieții naționale, și că umanitatea nu exclude naționalitatea și invers, o avem și în grija pe care El a arătat-o predicii naționale. Această predică, ca să fie posibilă, după relatările istorii bisericești, a trebuit să se producă fenomenul miraculos sărbătorit de întreaga creștinătate în ziua pogorârei sfântul Spirit¹. Evreii și atunci ca și acum, fiind răspândeți în toate părțile lumii adoptaseră în primul rând limba națională a lucrurilor respective. Prescripțiunile religioase obligau însă pe orice iudeu să vie cel puțin odată pe an la templul din Ierusalim — care în vremea despre care vorbim, exista —, iar în ziua când s'a produs acest fenomen, se aflau acolo adunați iudei din toate centrele mari și mici ale lumii, vorbind diferite limbi. Atunci apostolii au început a le grăi, în graiul locului lor, în cât ei se minunau și ziceau: Oare toți aceștia care vorbesc, nu sunt Galileeni? și cum fie care auzim limba noastră în care ne-am născut?² Acest fenomen ca și cel relatat în vechiul Testament despre amestecarea limbilor la turnul Babel, dacă nu explică origina graiurilor naționale și chiar a naționalităților, cum zic unii, totuși e în afară de îndoială, că este o recunoaștere clară și hotărâtă a principiului național, care prin chiar doctrina creștină vine să se con-

1. *Fapt. apostolilor*, cap. II.

2. *Ibid.*, loc. cit.

solideze. Așezările naționale sunt un rezultat natural, realizat pe cale evolutivă și absolut necesar vieții, și de aceea Iisus nu numai că nu putea să se ridice contra ideii de naționalitate și pentru acest motiv, dar pe deplin înțelegător al chemării ce avea fiecare popor în opera de realizare a idealului creștin, le trimite predicatori înzestrați cu darul cuvântărei în graiul lor, așa cum prea bine spune și justifică aceasta apostolul Pavel când scrie: Cum vor crede în Iisus acei ce n'au auzit, și cum vor auzi dacă nu vor avea propoveduitori? ³ O asemenea predică însă nu se putea desvolta de cât în limba națională, ea făcând parte din metoda creștină. Dacă prin graiu nu va da cineva cuvânt cu bună înțelegere, va vorbi în vânt, căci cum se va cunoaște aceia ce el vorbește, dacă nu este înțeles?!

În lume, multe feluri de glasuri sunt, și cel ce nu înțelege acele glasuri, va fi strein celui ce vorbește ⁴.

Pe de altă parte, doctrina creștină recomandă slujitorilor bisericesti și ori cărui creștin, să se roage pentru împărați și pentru toți câți sunt în diregătorii, ⁵ ordonă adeptilor ei să dea celui cu dajdia, dajdie, celui cu dijma, dijma, celui cu cinstea, cinste, celui cu frica, frica. ⁶ Recomandă ca toți creștinii să se supună stăpânilor, fiindcă nu este stăpânire de cât numai de la Dumnezeu... și cine se împotrivesc lor, se împotrivesc lui Dumnezeu. ⁷ Toate aceste, împreună cu recunoașterea lui Iisus, că ori cine e dator să se îngrijască mai întâiu de fii poporului în mijlocul căruia trăește și apoi de streini, căci «nu e bine a lua pâinea dela gura copiilor și a o da altora»; că predica trebuie să se facă în graiul național, toate adevăruri și fapte necontestate demonstrează că, naționalitatea se întărește prin predica creștină; că creștinismul nu însemnează cosmopolitism, negarea individualismului național, ci el presupune numai o uniune de credință și morală, care nu va fi cătuși de puțin împedicată de diviziunile sociale existente, adică de națiunile popoare, ce se mențin și se dezvoltă prin însăși individualizarea și afirmarea lor ca atare. Căci după cum în stat, primele formațiuni sociale — familiile — alcătuesc din punctul de vedere al conceptului juridic și politic — o singură unitate — statul —, fără ca prin aceasta să se șteargă individualitatea familiilor, tot așa e și cu umanitatea, la înfăptuirea căreia nu se va putea ajunge de cât prin afirmarea și consolidarea materială și spirituală a națiunilor.

Umanitatea dar se prezintă ca expresiunea

3. *Epist. către Romani*, cap. X, vers. 14

4. *I. Corinteni*, cap. XIV, v. 7-9.

5. *Epist. către Timotei*, cap. II, vers. 2.

6. *Ep. Romani*, cap. XIII, vers. 7-8; *Evang. Matei*, cap. XXII, v. 17 seq.

7. *Ibid*, cap. XIII, vers. 1-2.

cea mai înaltă a uniunii naționalităților, fără a le anihila ori sacrifica; iar națiunile la rândul lor ca expresiunea vieții complete a claselor sociale. Și unele și altele însă, evidențiază același adevăr și aceiași putere, personalismul național, pe care îl afirmă și doctrina creștină. Biserica, predicând individualismul psihologic, a realizat individualismul juridic și economic, adică, individualismul sau personalismul social în cadrul comunismului moral evanghelic; iar când afirmă și recunoaște individualismul național, tinde să înfăptuiască uniunea popoarelor, acea fraternitate internațională, realizând între membrii ori cărei formațiuni sociale, un cuget și o acțiune solidară, sau cum zice ap. Pavel, *cor. unum et anima una*.

Acțiunea socială a Creștinismului.

Raportul dintre teoria și practica creștină; dezvoltarea ei istorică

Știința creștină nu s'a mărginit să arate numa adevărurile teoretice și să le formuleze în abstract, ci le-a dat și o viață reală prin aplicațiuni sociale. Aceasta e mai mult de cât o regulă a metodologiei creștine; este o parte între gitoare a însăși sistemului de adevăruri creștine căci după indicațiunea lui Iisus, nu e de ajuns ca cineva să zică: D-ne D-ne, ca să intre în împărăția cerurilor, ci trebuie să-și facă ceiace crede și-i propoveduiește, de oare ce numai cel ce învață și împlinește ceiace învață, «se va chema mare în împărăția cerurilor». Acțiunea socială a Bisericii apare așa dar ca o complinire a doctrinei și idealului creștin de transformare a omului și-a societății. De aceea în viața bisericii teoria a fost strâns unită cu acțiunea, din care cauză, creștinismul se prezintă, nu ca un sistem de adevăruri religioase pe care omul urmează să le cunoască, numai în interesul conștiinței pure, *scire pro scire*, ci aceste adevăruri privind direct viața reală, omule cunoaște *propter vitam*.

Pentru acest motiv, istoria Bisericii creștine se prezintă ca o îndoită știință: știința adevărilor abstracte, din domeniul teoretic al credinții, și știința adevărilor practice din domeniul faptei și a vieții reale. În toate timpurile Biserica a avut o acțiune socială, conform cu nevoile vremurilor respective. În primele veacuri, reprezentanții Ei au combătut luxul, brutalitatea, risipa, necumpătarea, beția și toate viciile omenești, cum a făcut de pildă Sf. Vasile cel mare. ¹ În viața publică, a luat apărarea poporului și a credinții contra arbitrarului celor puternici. Așa au făcut în genere toți apologeții, iar dintre părinții bisericesti nu vom cita de cât cazul lui Vasile cel mare cu împăratul

1. Arhim. Genadie Enăceanu, *Patristica sau studiu istoric asupra Părinților Bisericii*, trad. 1897, pag. 113.

Iulian, ori cu Prefectul Modest din timpul domniei lui Valent² și a Sf. Ioan Hrisostomul cu Eutropiu, mare bărbat politic, contra căruia Erarhul a apărut dreptul de azil al Bisericii contra împăratului Arcadiu.³ Au liniștit poporul când era turburat de vreo teamă sau mânie și au desfășurat cea mai largă asistență socială, înființând și cele dintâi spitale⁴ în spiritul în care dăinuesc până azi. Aceiași unii numesc comunism creștin, iar noi aplicațiunea principiului cooperatist, nu este în fond altceva, decât organizarea celei mai frumoase și utilă asistență socială.

Următorii statului evanghelic de a ajuta pe cei săraci, frați mai mici ai Domnului Iisus⁵ și râvnind să dobândească fericirea făgăduită celor milostivi⁶ creștinii, pe deoparte ajutau direct și personal pe cei în nevoie, iar pe de altă parte, aduceau la casa comună a Bisericii, o parte din averile lor sau chiar în întregime, și le puneau la dispoziția Erarhului ca să facă fapte de ajutorință către toți acei aflați în strâmtoare. Și cum dragostea pentru Biserică și iubirea de aproapele era nu numai puterea neînvingătoare de care se izbea lumea păgână, dar flacăra vie care călăuzia și însuflețea pe toți creștinii de atunci, adevărații luptători ai civilizației și salvatorii societății păgâne ce se prăbușia, creștinii cu dărnicie își aduceau din averile lor la Biserică, formând de multe ori fonduri foarte însemnate, pe cari și puterea publică păgână de atunci, doria să le aibă. Sf. Laurențiu mai înainte de a fi ars pe rug a fost chinuit să spue, unde sunt ascunse averile Bisericii din Roma. Cu aceste averi oferite de creștini, Biserica a organizat o adevărată asistență publică. Episcopii respectivi, îndrumau și supravegheau această funcțiune pe care o îndeplineau Diaconii, subdiaconii și diaconesele, care, după *Constituțiile apostolice*, trebuiau să facă fapte de milostenie, să străbată orașele în lung și lat, ziua și noaptea, să nu disprețuiască pe cel sărac și nici să caute în fața celui bogat. Ei trebuiau să cerceteze pe ceie duceau lipsă și să-i împărtășească din bunurile comunității, iar pe cei bogați să-i sfătuiască să facă fapte de milostenie și să-i îndemne a pune ceva deoparte totdeauna pentru asemenea acte de binefacere. Din aceste fonduri puse la dispoziția Bisericii de către creștini în mod benevol, se împărțeau ajutoare: văduvelor și orfanilor, bolnavilor și săracilor, indiferent dacă erau creștini sau păgâni. Se îndulceau suferințele celor din închisori, a celor loviți de vreo nenorocire și traiul amărât al sclavilor; se ajutau comunitățile aflate

în strâmtoare, se găzduiau și ospătau călătorii și se purta de grijă celor morți în credința creștină, și mai ales luptând pentru ea⁷.

Paralel cu aceasta, Biserica a mai desfășurat și o activitate culturală, înființând în toate centrele creștine școli teologice conduse de bărbați virtuozși și în curent cu știința timpului, întrucât toți urmaseră la școlile filosofice din acea vreme, pregătindu-se pentru slujbele cele mai înalte din stat, pe care uni le-au și ocupat un timp⁸. Biserica combătând viciile și desfășurând o activitate socială a lucrat la început mai mult în domeniul moral, tinzând către o reformare sufletească a individului și a societăților, consolidându-le viața internă. Pe urmă a depășit limitele vieții interioare și s'a ocupat în o foarte mare măsură de așezarea, formarea și civilizarea popoarelor, pe baza doctrinei și vieții creștine. Așa au fost creștinați: Rușii, Francezii, Germanii, Anglo-Saxonii, ș. a. Evenimentele istorice petrecute în epoca de formare și consolidare a statelor de după căderea imperiului roman de răsărit și apus, dovedesc în mod peremptoriu acțiunea de civilizare desfășurată de creștinism, în cât, lăsând la o parte luptele dintre monarh și șeful Bisericii, precum și alternarea regimurilor politice: montanism, ultramontanism și galicanism, socotim exactă zicerea că, Botezul fie al individului, fie al popoarelor, a fost o adevărată ușă și un certificat prin care și în baza căruia, cineva a putut intra și rămâne în viața civilizată. După ce Biserica a conlucrat la determinarea unor hotare politice, în care s'a dezvoltat viața publică, creștinismul, fără a părăsi obiectivul ei prim, reformarea și îmbunătățirea omului prin instrucție și educație, și-a bazat întreaga sa activitate pe muncă, dreptate, bună credință, libertate, responsabilitate și caritate, cerințe pe care le-a pus ca temeiul sistemului său juridic, cuprins în *corpus juris canonici*. Caracteristica acestui monument juridic, față de normele juridice cuprinse în *corpus juris civilis*, este că, dreptul civil izolează ideea de drept de orice considerațiuni morale, privindu-l numai în natura lui pur filosofică, *fiat justitia etiam pereat mundum*, pe când dreptul canonic consideră și interpretează noțiunea justului sub dominațiunea ideii morale creștine, a cărei cea mai înaltă și completă expresiune este caritatea așa cum și Ibsen, terminând cunoscuta sa lucrare Brand, zice împreună cu Evanghelistul Ioan: «Dumnezeu este

2. *Ibid.*, pp. 110-111.

3. *Ibid.*, pp. 144 seq.

4. Dr. N. Paulescu, *Spitalul, Coranul, Talmudul*..., 1913 pag. 14

5. *Ev. Matei*, cap. XXV, v. 40.

6. *Ev. Matei*, cap. V, v. 7.

7. Asupra carității creștine v.: *Constituțiile apostolice*; *Faptele apostolilor*; *Epistolele apostolice*; *Eusebiu*; *Istoria bisericăască*; *Păstorul lui Herma*; *Epistola către Diognet*; *Fer. Tertulian, Ad. uxorem*; *Apologeticum*; *Lucian de Samosata, De moarte Peregrini*; ș. a.

8. Arhim. G. Enăceanu, *op. cit.*, pp. 39, 51, 63, 110, 119, 127, 138, 158, 170, 182, 190, 204, 213, 215, 239.

dragoste»⁹. În ordinea socială propriu zisă și a vieții economice, care au de obiect relațiile reciproce dintre oameni și pe acele dintre oameni și bunuri, Biserica s'a ridicat împotriva tuturor abuzurilor. Luptând contra sclaviei și a servagiului, n'a încetat de a predica bogăților despre datoriile de justiție și caritate, săracilor despre datoria de a munci și a se resemna, iar tuturor la o laltă despre credință, dragoste și sacrificiu.

A lucrat de asemenea pentru o mai bună organizare a producției și o mai justă repartitie a bogățiilor, tinzând prin aceasta să micșoreze suferințele economice și morale ale claselor nevoiașe¹⁰. Voind să realizeze dreptatea, care în concepția creștină este *fundamentum regnorum*, știința creștină a cercetat mai apoi legitimitatea comerțului, a schimburilor și justul preț al lucrurilor¹¹, combătând specula și cămătăria, ca fiind lipsite de orice justificare morală și economică. Pornind dela recomandarea evanghelică: «dați cu împrumut, nimic nădăduind»¹², teologia primelor veacuri creștine, dar mai ales cea din Evul mediu, au combătut camăta. Thomas d'Aquin, vorbind despre uzurăcamăta, conchide că împrumutul banilor cu dobândă chiar este inadmisibil, pentru că, *pecuniae usus sit illius consumptione ac destructio injustum et illicitum est pro ejus usu aliquid accipere*¹³. Vorbind despre proprietate, creștinismul a făcut din ea o funcțiune socială și a înscris asupra ei acel debitum legale în favoarea celorlalți, dar mai ales a săracilor, stătuind pe toți să facă din avuții nu un scop, ci un mijloc, stăpânindu-și averile cu independență, fără a se lăsa subjugati de ele, așa precum și filosoful elin a zis: $\xi\chi\omega\ \omicron\delta\chi\ \xi\chi\omicron\mu\alpha\iota\ \tau\acute{\alpha}\ \chi\rho\iota\mu\alpha\tau\alpha$.

9. Ep. I, cap. IV, v. 8.

10. L. Cossa, *Histoire des doctrines économiques*, 1899, pag. 154.

11. L. Cossa, *op. cit.*, pp. 158—162; W. I. Ashley, *op. cit.*, pp. 164—185; J. Ramband, *op. cit.*, pp. 48—57.

12. *Evang. Luca*, cap. IV, v. 36.

13. *Somme théologique*, trad. F. Lachat, vol. VIII, pp. 716, 717. Uzura pe care o combate teologia creștină, nu trebuie confundată cu dobânda rațională pe care o admite și Iisus (Luca, XIX, v. 23). Dreptul canonic combătând uzura, n'a făcut altceva decât să urmeze aceeași cale trasă de dr. civil. (T. Mommsen, *Le Droit pénal romain*, trad. J. Duquesne, 1907, vol. III, pp. 175—176; *Constit. germană*. 1919, art. 152; *Const. sârbească*, art. 36).

În aceiaș ordine de idei, creștinismul a făcut din muncă o datorie a vieții, de vreme ce numai cel ce muncește are drept să mănânce¹⁴, pretinzând o dreaptă retribuție a ei, căci vrednic este lucrătorul de plata sa¹⁵. El a reclamat un salariu just, adică îndeajuns ca să-și asigure viața muncitorului și alor săi, dându-i posibilitatea să economisească atât, cât să-și poată asigura viața pentru zilele grele și să ajute și pe cei nevolnici sau strâmtorați, aceasta după în săși recomandarea Apostol. Pavel¹⁶. Prin practica acestor principii, creștinismul n'a rămas numai o doctrină pur teoretică, ci a determinat și dezvoltat o activitate pozitivă economico-socială realizând nu numai transformarea morală a lumi, antice, fapt recunoscut de toți, dar, după însăși declarația criticului Renan¹⁷ și o imensă revoluție economică.

Concluzia e că, activitatea socială a Bisericii creștine privită în desfășurarea ei istorică se caracterizează prin aceeași afirmare a personalității. La început Creștinismul a lucrat pentru afirmarea personalității morale a individului pe temeiul adevărului și moralei creștine. Mai apoi a lucra pentru afirmarea societăților formând și consolidând State și națiuni în haosul de după sfârșirea puternicului imperiu Roman, haos mărit și prin cunoscuta migrațiune a popoarelor necreștine din veacurile depe urmă ale celui dintâiu mileniu creștin. Și în fine, ocupându-se totdeauna de relațiile reciproce dintre oameni, precum și de acelea dintre persoane și bunuri, relații pe cari le-a orânduit neîncetat pe baza principiului de egalitate morală și a capacității personale, a pretins și pretinde să se dea fiecăruia dreptul său — *suum cuique tribuere* — accentuând și în acest domeniu al vieții economico-sociale acelaș principiu al personalității, afirmat precum s'a văzut și prin doctrina creștină teoretică.

14. Ep. II *Tesaloniceni* cap. III, v. 10—12.

15. Ep. II *Timotei*, cap. II, v. 4, 6; *Ev. Mărci*, cap. XX, v. 4, 7.

16. *Epist. către Efeseni*, cap. IV, v. 28; *I Tesaloniceni*, cap. IV v. 11; *II Tesaloniceni*, cap. III, v. 7.

17. *Marc-Aurèle*, pag. 598, v. Nitte, *op. cit.*, pag. 65 și trim.

Suntem făcuți pentru a ne uni cu Iisus și printr'însul, cu Dumnezeu, tot așa după cum urechea e făcută pentru a auzi. Ea este făcută pentru a primi cuvântul și, prin cuvânt, cugetarea pe care cuvântul o scoate la iveală. Iisus Hristos este în mijlocul creațiunii arătarea simțită, expresiunea vie a lui Dumnezeu. Dacă îl primim, dacă ne unim cu el, îndeplinim menirea noastră; dacă nu, ne pierdem și pe totdeauna.

Mons. DE SÉGUR,

În *La Piété et la Vie Intérieure*, IV. Paris 1868, p. 85

O NOUA LUCRARE DESPRE VIAȚA MANTUITORULUI

(Le mystère de Jésus, par P. L. Couchoud)

Expunerea părții întâia: Enigma

Marea și greaua chestiune, dacă Isus Cristos a existat sau nu, preocupă deopotrivă spiritele credincioșilor ca și ale necredincioșilor, și acum, după războiu, tot atât de intens, ca și înainte de războiu. Credincioșii, deoparte, ar vrea ca chestiunea să fie privită ca definitiv rezolvită, în sensul afirmativ, necredincioșii de altă parte, privesc chestiunea ca deschisă, în timp ce unii dintre ei, cei mai radicali, o socotesc deasemeni rezolvită, dar în sens negativ.

Fiecare din cele două tabere protivnice a produs după războiu, câte o lucrare asupra acestui subiect, care a avut mare răsunset, deși nu sunt amândouă de o valoare egală. Caracteristic e, că amândouă își datoresc ființa geniului latin. Una este opera italianului Giovai Papini ¹⁾, cealaltă a francezului P. L. Couchoud ²⁾, nici unul nici altul cleric sau teolog, ci amândoi literați.

Cel dintâi, întors la credință, după ce a rătăcit decenii dearândul pe căile pustii și întortochiate ale ateismului, a dat, din punctul de vedere pozitiv, dela înălțimea senină a credinței, o istorie pragmatică a vieții lui Isus. El nu discută, dacă Isus a existat ori ba, nici nu-l expune viața dela început până la sfârșit, dela naștere până la înălțarea la cer, ci tratează numai unele puncte din învățătura Sa și în legătură cu acestea, incidental, am putea zice, și despre un moment sau altul din viața Sa. Din fiecare pagină, din fiecare rând din lucrarea lui Papini transpiră însă și te înalță credința neclintită și mai presus de ori ce discuțiune că Isus a existat.

Cel de al doilea discută chestiunea pe toate fețele, o diseacă și o supune unei critici minuțioase și necruțătoare, recurgând la toate dovezile pe care i le pune la îndămână mintea iscoditoare și istoria biblică și profană, întinsă pe patul lui Procust, ca să probeze, că Isus n'a existat.

E întâia oară când geniul latin dă la iveală, prin condeiul lui Couchoud, o lucrare negativă sadea. Aceasta era până acum specialitatea geniului german și anglo-saxon, format de școala critică seculară a protestantismului. Ca și la precursorul său, Renan, care a bătătorit totuș alte căi, tot astfel și la Couchoud, cătrănitul hap al negațiunii este înfășurat în foile aurite ale unei măestrite forme literare. Otrava rămâne totuș otravă, chiar dacă se oferă nemascată și neîndulcită.

Vom reda cât mai fidel cu putință, deocamdată, expunerea lui Couchoud, pentru ca după aceea să analizăm, la lumina criticii, adevărul fondului și tăria argumentării lui.

* * *

Cartea lui Couchoud are două părți. Cea dintâi poartă subtitlul „*Enigma*” și constă din 7 capitole, cea de a doua poartă subtitlul „*Misterul*” și constă din 5 capitole.

Vom resuma fiecare parte și fiecare capitol, mărginindu-ne de data aceasta numai la partea întâia.

În capitolul 1 al părții întâia, intitulat: „*O călătorie în Japonia*” autorul descrie împrejurarea care l-a determinat să se ocupe cu studierea problemei ce tratează. Se află în Japonia, în anul 1912. Acolo a vizitat mai multe mănăstiri budiste și a stat de vorbă cu mulți călugări, sau bonzi, cum se numesc, cu un nume special, călugării budiști. Într-una din aceste mănăstiri, la Șaca-do, un loc de pelerinaj pentru băeții și fețele de 13 ani, cari se duc acolo, în a treisprezecea zi a lunii a treia, ca să ceară înțelepciune dela Buddha, văzu și o statuie de lemn de sandal a lui Buddha, care dată din anul 1000, și în jurul căreia s'a format o frumoasă legendă pioasă. Statuia a fost primită din India, ca un semn al comunității de credință dintre ambele țări. Despre ea se spune, că a fost scluptată de un ucenic al lui Buddha, în timpul când acesta se urcase la cer, ca să predice mamei sale, și când ucenicii îl așteptau cu nerăbdare. Când Buddha se coborî din cer, statuia îi ieși întru întâmpinare, urcă cu el treptele casei, în care erau adunați ucenicii, și se așeză împreună cu el. Superiorul îi povesti după aceea întreaga legendă a lui Buddha, pe care Couchoud auzind-o, își puse întrebarea: A fost Buddha un om, care a trăit în realitate? Sau este o simplă persoană mistică, a cărei existență se datorește numai credinței și artei? Sufletul său înclina mai mult spre a doua alternativă.

Altă dată, starețul îi puse întrebarea: „Spune-mi, te rog, ce e cu Isus?”

Couchoud răspunde: „Sentimentele sunt foarte opuse. Pentru credincioși, Isus este un Dumnezeu care a murit și a înviat, ca să mântuească omenirea. Pentru necredincioși este un iudeu nu tocmai bine cunoscut, pe care Romanii L-au osândit la moarte, pentru că își zicea rege și vestea sfârșitul lumii. Fiecare își susține părerea sa. Cu privire la Isus este ușor de crezut și greu de știut.”

1) „Storia di Christo”, tradusă în franțuzește, sub titlul: „Histoire du Christ”, Editura.

2) „Le mystère de Jesus”, în colecția „Christianisme”. Editura F. Rieder & Co. 1924.

„E întocmai ca și cu Buddha“, zise starețul încet.

Couchoud adăogă: „Voiu încerca să știu, ce se poate ști. Când voiu veni e doua oară, dumneata îmi vei vorbi despre Buddha, iar eu îți voi vorbi despre Isus“.

Ca rod al străduințelor de a ști ce se poate ști despre Isus, prezintă el cartea sa, în care făgăduiește să redea, „sine ira et studio“, numai adevărul la care îl vor duce cercetările, adevărul neschimaat, neatenuat, fără ladaos și fără omisiuni.

* * *

În capitolul 2, intitulat: „Maestrul apusului“, autorul începe cu întrebarea: „Ce e Isus?“ și face o privire retrospectivă asupra felului în care a fost și este înțeles Isus, a însemnătății ce a avut și are El încă pentru omenire, a abuzului ce s'a făcut adesea de numele Său, etc. Cele mai multe din cele expuse aci ar putea fi semnate de orice creștin.

Cităm:

„În spiritul oamenilor, în lumea ideală, care trăește în creier, Isus este incomensurabil. Proporțiile Sale nu sufer comparație. Grandoarea Sa este abia înțeleasă. Dacă depănam cugetarea milioane, sutelor de milioane, a miliardelor de creștini, cari au muncit și suferit, cari au trăit, mai întâi împrejurul Mediteranei, după aceea în toată Europa, a celor cari trăesc și populează Europa și America, coastele Africii, ale Asiei și parte din Australia, dacă ne dăm osteneala să descoperim ceace au comun toți acești oameni, atât de deosebiți unii de alții, ca obiceiuri, ca rasă, ca limbă, ca naționalitate și ca credință religioasă, găsim, că ceiace este esențialmente comun la toți este reprezentarea mintală a morții lui Isus.

„Printre furnicarele omenești, care mișună pe pământ înainte de a intra în el, sunt puțin furnici de acestea, care au avut un bagaj de ținut în seamă, de idei și de cunoștințe, dar nu e nici una, care să nu fi știut, că Isus a murit pentru ea, oferindu-i puțința de a alege veșnicia de fericire sau de durere. Această cunoștință moștenită a înrăurit foarte mult soarta fiecăruia, fără ca să se fi putut socoti, în timp și spațiu, asupra câtor altor soarte a înrăurit la fel. Furnicile, care trăesc pe munte, nu-și dau seama, că sunt pe munte.

„Dacă toate aceste capete fără număr ar fi știut totul, afară de ceiace privește pe Isus, istoria ar fi cu totul alta și una din emisferele pământului ar avea azi cu totul altă înfățișare.

„..... Biserici de toate formele, mari și mici, frumoase și de rând, vechi și noi se înalță pe toată întinderea domeniului planetar al lui Isus. Nu e sat de țărani ori cât de sărac, care să nu-și aibă biserica sa. Pretutindeni, casa Domnului este mai mare și mai frumoasă de cât celelalte case.

Ea este stâna în care păstorul nevăzut adună și mângâe o parte din nesfârșita sa turmă. Singuri pereții ei învechiți și lespezile ei tocite fac legătura între generațiunile, care se înlocuesc una pe alta, aproape fără să se cunoască. Biserica rămâne. Ea proclamă, că în punctul de căpetenie, generațiunile, care s'au stins, au simțit la fel, spune cu glas tare, că, în scurgerea veacurilor interesul cel mare obștesc a fost de a asigura răscumpărarea dobândită prin moartea lui Isus.

„Crucile cimitirelor glăsuesc acelaș lucru în chip monoton, neschimbat, nesfârșit. Ele fac să se audă glasul ascuțit și fără de număr al indivizilor. Fiecare ia ca spus lui, ceiace biserica a spus pentru toți. Fiecare în parte răspunde: Amin. Fiecare mort lasă să i se pună pe mormânt semnul lui Isus răstignit, ca o aducere aminte de învoiala care i-a făgăduit nemurirea. Ce a fost acest mort? Înțelept sau nătâng, slab sau puternic, ce importă? La capul său, căzut pradă putrejunii, a fost înfipt acest rezumat de credință, ca singurul lucru de preț. Aceasta este esențialul ce rămâne din sărmana lui ființare.

„Istoria apusului, după căderea împărăției romane, se concentrează în jurul unui fapt central, al unui fapt general, care e imaginar: înfățișarea colectivă a lui Isus și a morții Lui răscumpărătoare. Restul a ieșit din aceasta sau s'a adaptat la aceasta. Tot ce s'a făcut în apus, timp de cincisprezece veacuri, s'a făcut la umbra uriașă a crucii.

„Isus a urmat lui Cezar la cârma lumii. Chipul său împărătesc a fost săpat pe monedele bizantine în locul chipului împăraților. În numele Lui s'a predat lui Carol cel Mare globul pământesc, cu crucea pe el. El împarte coroanele. Din Roma și dela Bizanț a trecut ca șef al societăților evului mediu și al națiunilor moderne. Ori ce putere vine dela El și se întoarce la El. El ajunge ceace L-a văzut proorocul Apocalipsului: Alfa și Omega, începutul și sfârșitul, cel din a cărui gură iese sabia ascuțită, care ține cheile morții și ale iadului, care închide și nimeni nu poate deschide care deschide și nimeni nu poate închide.

„Pentru El, oamenii s'au iubit și s'au urît, s'au măcelărit și s'au sprijinit, au cunoscut extremele patimii și ale jefii. Prin El au fost îmblanziți, întăriți, mângâiați, îndârjiți, frământați în toate felurile. El este nălucirea, către care s'au năpustit excadroanele fanatizate ale cruciaților. El este tainicul îndrăgostit, care chiamă în umbra mânăstirilor blânda procesiune a fecioarelor.

„Pentru El s'a clădit Sfânta Sofia, catedrala din Chartres, summa sfântului Toma, eticele și metafizicile. Orice cugetare, care n'a fost închinată Lui, era bânuită. De El a atârnat soarta științei, a artei, a rațiunii. El este o putere lăuntrică, pe care veacurile n'au secăt-o, un vin tare,

a cărui beție n'a trecut, o lege supremă, în fața căreia totul se pleacă. El te face să crezi, să rabzi, să nădăjduiești, să începi orice. El este marea aventură pe care a făcut-o omenirea.

„Chiar și azi, Isus este structura intimă a societăților apusului. Suflutele sunt fâgăduite Lui înainte chiar de naștere. Copilul cum vede lumina zilei, e botezat în numele Lui. El intră într-o clădire duhovnicească, într'un edificiu sufletesc, al cărui plan este bine definit. Acolo își găsește locul său, va îngenunchia în sânul lui, sau va sta în picioare în părțile laterale, cu credință arzătoare sau nepăsător, dar de acolo nu va putea ieși. Dacă nu-i simte amețeala, îi va simți constrângerea. Chiar de ar ajunge vrăjmaș al lui Isus, va fi tot la Isus.

„Ce să zicem? Isus este în inima oamenilor nemărginit de mare. El este mai presus de orice măsură a istoriei. O sută de volume n'ar fi de ajuns pentru a-L descri. Nu este eveniment așa de puțin în stare de a fi prețuit, ca cel care a introdus în lume înfățișarea lui Isus. Atunci s'a hotărât, care avea să fie visul de căpetenie al oamenilor din apus timp de mii de ani“.

* * *

Capitolul 3 poartă titlul: „*Pliniu, Tacit, Suetoniu*“. Aci autorul trece la examinarea chestiunii, dacă Isus a existat sau nu, din punct de vedere istoric, căci el nu se oprește la cei trei scriitori romani, pomeniți în titlu, ci analizează toți autorii și toate scrierile profane, cari ar fi putut, cari au fost în măsură să spună ceva despre Isus, dar cari nu spun nimic, ceea ce ar dovedi teza, că Isus n'a existat nici când ca om, sau mai exact ca Dumnezeu îmbrăcat în trup omenesc.

Unul dintre cei cari ar fi putut scri despre Isus, dar n'a scris, este iudeul *Iosif Flavii*. Pasagiul din *Antichitățile* acestuia (XVIII, 63), în care se vorbește de Isus, este privit de autor ca un adaos, făcut de o mână creștină. Tot astfel și locurile din „*Istoria războiului iudaic*“ (XVIII, 3 și XX, 9).

„Iosif Flavii — conchide Couchoud — n'a scris nimic despre Isus. Prilejul cel mai bun pentru noi de a avea o informație, e pierdut“. Totuși urmează o îndulcire a afirmației: „Desigur nu trebuie să tragem din această tăcere concluziuni esecive. Isus a putut foarte bine să existe, fără ca Iosif să scrie despre El. Dar înșfârșit, principalul document istoric e mut“.

Nici *Just de Tiberiada*, rivalul lui Iosif, care de asemeni a scris o „*Istorie a războiului iudaic*“ și „*Cronica regilor iudei dela Moise la Agripa II*“, nu amintește nimic despre Isus.

Ceeace n'au făcut scriitorii iudei din veacul întâi, au făcut trei scriitori romani, la începutul veacului al doilea.

Cel dintâi dintre ei este *Pliniu cel Tânăr*, în anul 111 sau 112. În calitate de proconsul al Bitiniei și al Pontului, el comunică împăratului Traian, că cele două provincii, guvernate de el, sunt infectate de creștini. În această ordine de idei, el pomenește de mai multe ori numele „Cristos“ și dă amănuntul, că „*creștinii se adună dimineața, înainte de răsăritul soarelui, într'o zi anumită, și cântă antifonic o cântare lui Cristos, ca unui Dumnezeu*“. Această mărturie, limpede și precisă, e nulă pentru Couchoud, fiindcă ea ar putea fi invocată numai pentru existența lui Isus ca Dumnezeu, iar nici decum ca om.

Tacit, descriind persecuțiunea lui Neron împotriva creștinilor, pomenește și de „*Cristos*“, întemeietorul sectei creștine, care a fost răstignit de procuratorul Ponțiu Pilat, pe timpul când împărățea Tiberiu. Nici mărturia lui Tacit n'are valoare pentru Couchoud, fiindcă ea n'a putut fi scoasă din arhiva oficială a statului — în care caz ar fi putut avea crezare — ci ea e luată de Tacit din izvoare creștine, scrise sau chiar orale, și în acel timp, creștinii își aveau deja fixată legenda evanghelică.

În fine, *Suetoniu*, prin anul 121, pomenește de asemeni — în „*viața lui Claudiu*“ — de Cristos, ca unul care ar fi instigat pe Iudeii din Roma, pe care i-a alungat Claudiu. Pentru că Salustius scrie „*Chrestus*“, iar nu „*Christus*“, Couchoud presupune mai întâi, că acesta trebuie să fie numele unui agitator necunoscut, dar mai pe urmă admite, că poate fi și al lui Isus Cristos. Nici aceasta însă nu dovedește nimic cu privire la existența istorică a lui Isus, ci numai la reprezentarea lui ca Mesia sau ca Dumnezeu, ceea ce este cu totul altceva.

Tot așa de puțin, ca istoricii romani, vorbește de Isus, ca persoană istorică, *Talmudul*. Isus al Talmudului nu este altceva decât o caricatură trivială a lui Isus al Evangheliilor, adică deformarea unui mit, care își avea rostul său bine definit.

* * *

Capitolul 4 este intitulat „*Marcu*“. Aci, autorul se adresează izvoarelor creștine pentru studierea vieții Mântuitorului și începe cu sfântul evanghelist Marcu, a cărui Evanghelie este — după majoritatea exegeților protestanți — cea mai veche.

Ca preludeu la teza sa favorită, Couchoud afirmă dela început, că niciodată creștinii nu și-au reprezentat pe Isus ca un simplu om. Teologia s'a amestecat totdeauna în vedenia lor cu privire la Isus, și încă în așa măsură, că se poate pune întrebarea, dacă n'a creiat ea întreaga viziune. Istoricul trebuie să se pună pe punctul de vedere critic, dar materialul pentru cunoașterea chestiunii este foarte sărac, căci, dacă Isus, ca Dumnezeu

a inspirat un ocean de scrieri, ca persoană istorică formează obiectul unui mic număr de scrieri, numite *Evangelii*, din care creștinii au admis patru pentru cetirea în biserică. Câte patru *Evangelii* sunt mai noi decât epistolele sfântului apostol Pavel, în care Isus nu era nicidecum privit ca persoană istorică. *Evangelii* dela Matei și Luca sunt o amplificare a celei dela Marcu, iar cea dela Ioan este un produs teologic și mai târziu, problema se reduce dar la chestiunea: Este *Evangelia* dela Marcu un document istoric?

Insăș numirea „*Evangelie*“, care însemnează „*veste bună*“, arată că n'aveam în față un document istoric, căci cuvântul acesta este mistic, scos din Biblia greacă, pentru a designa un lucru specific creștin și anume tâlmăcirea liberă a unor pasagii profetice.

Iată, de pildă, câteva cuvinte din capitolul LIII din Isaia, care au acest înțeles: „*Frumoase sunt pe munți picioarele celor ce dau veste bună de fericire*“. Isaia înțelegea aci prin *veste bună*, întoarcerea Evreilor din exilul babilonic. Pavel însă înțelege prin cei ce aduc vestea bună, pe ceice propoveduesc pe Mesia, iar prin *vestea bună*, cece urmează mai departe în Isaia, adică: suferințele expiatoare, moartea și învierea servitorului lui Dumnezeu.

Astfel înțeleasă, *vestea bună*, numită și *mister*, *taină*, stă pretutindeni, în scrierile lui Pavel, pe planul întâi. Ea nu este o reminiscență istorică, nici un document filosofic, ci descoperirea lui Dumnezeu, care se cunoaște numai pe cale mistică.

În epistola către Romani, în cele dintâi 8 capitole, Pavel arată, în ce stă, după el, vestea cea bună. Ea este: mântuirea prin Cristos, împăcarea cu Dumnezeu, moartea față de păcat și față de lege, viața în duh; iar în epistola întâia către Corinteni (XV, 3-8) arată, ce socotește lumea veste bună și anume: *a*) credința (izvorâtă dintr'o tâlmăcire nouă a Scripturilor), că Isus a murit pentru păcatele noastre, a fost îngropat și a înviat a treia zi, și *b*) o listă de persoanele cărora El s'a arătat după înviere. Calea pe care Dumnezeu a descoperit-o, este dublă: *a*) scrierile inspirate și *b*) vedeniile autentice.

Dacă aceasta este *Evangelia*, evangelist este profetul care răspândește *Evangelia* și o face în virtutea unui dar spiritual. Așa găsim în *Faptele Apostolilor*, pe diaconul Filip, numit evangelist, iar pe cele patru fice ale sale, numite profetese. Așa este evangelist și Marcu, adică el tratează despre vestea cea bună, pe temeiul exegezei admise și a textelor aprobate. Totuș, textele sunt subînțelese, iar viziunile reduse la episoade. La ele se adaugă vre-o câteva anecdote simple din care unele par foarte verosimile, și o istorisire a morții lui Isus, deasemeni foarte vrednică de crezut.

Această veste bună ia înfățișare de istoriografie, e un apocalips, care pare a se întemeia pe suveniruri reale.

Ce este istorie și ce viziune, simbol sau legendă, brodat pe un text cunoscut în această *Evangelie*?

Viziunea dela baza întregii *Evangelii* este cea descrisă sub numele de *Botezul lui Isus*. Deschiderea cerurilor, coborârea Sfântului Duh, în chip de porumbel, și glasul Tatălui, care numește pe cel botezat *fiul său iubit*, sunt toate elemente apocaliptice, care dau un nou înțeles cuvintelor cu care Isaia descrie pe misteriosul slujitor al lui Dumnezeu.

Fiul iubit nu este însă o persoană istorică, ci o ființă ideală, închipuită de profeți. Materialul, din care e țesută *Evangelia*, e furnizat de textele sfinte și prelucrat de imaginația creștină. Duhul sfânt este înfățișat ca porumbel, pentrucă, în Cartea *Facerii*, se zice că plutea peste ape. Proclamarea Fiului este înfățișată prin botez, pentrucă la botez omul primește Duhul Sfânt. Ioan Botezătorul este amestecat acolo, pentrucă — potrivit unui text din *Maleahi* — Ilie trebuia să premeargă lui Mesia, iar Ioan este Ilie. Toate scenele următoare sunt în perfectă armonie cu cece trebuia să facă acest Fiul iubit, investit cu Duhul Sfânt. Ele se vor desfășura în ordinea cuprinsă în cântul lui Isaia, care le stă la bază.

Această temă puțin bizară, impusă de Scripturi, putea fi expusă numai apocaliptic, cum a făcut-o Pavel, sau ca o poemă mistică, cum e în *Evangelia* a patra, evangelistul nostru — zice autorul — era cu totul lipsit de avânt. Geniul său nu era nici sublim nici liric, ci prozaic și comun. Ingerii săi erau pedestri. Pierdut într'un gen literar, prea înalt pentru puterile sale, el a făcut operă de rând. El a introdus în *Evangelie*, nu istoria adevărată, ci istorii auzite dela cei dintâi creștini. Nereușita întreprinderii lui se explică și prin aceea, că el a fost tâlmaciul lui Petru și a scris mai târziu cece a auzit dela acesta despre oracolele (sic) și minunile lui Isus. De mirare este asemănarea izbitoare între unele minuni ale lui Petru, povestite în *Faptele Apostolilor* și unele minuni ale lui Isus, povestite de Marcu. Așa este vindecarea lui Enea de Petru și a paraliticului, purtat de prieteni, pe care l-a vindecat Isus; între învierea Tavitei și învierea ficei lui Iair. Cam ce ar urma din aceste asemănări, autorul nu spune, dar lasă să se întrevadă, și anume că, cel puțin în unele puncte, portretul ideal al lui Isus n'ar fi constând decât din unele trăsături ale portretului real al unui oarecare Petru.

Cu aceasta s'ar termina cece are aer istoric în *Evangelia* dela Marcu, pentru a face loc părții apocaliptice. Aci se pune întâi schimbarea la față a Domnului, scenă mistică sadea — de altfel ca

și botezul — în care Moise și Ilie se arată numai ca să dispară, iar Mesia este numit Fiu iubit, pentru ca să se poată lega firul cu prezicerea lui Isaia despre suferințele și moartea Servitorului lui Dumnezeu și să se prepare astfel povestirea închipuitorilor patimi ale lui Isus. Canevaua pe care sunt cusute acestea sunt în prima linie, capitolul LIII din Isaia și câțiva psalmi. Consecvent acestei teze, autorul vede în toate scenele și cuvintele Mântuitorului din timpul patimilor sale, simple reproduceri sau prelucrări, cu înțeles apocaliptic, ale unor texte din Vechiul Testament.

La profețiile vechi, evanghelistul adaogă și vi-ziuni noi cum sunt, de pildă, agonia din grădina Ghetsemani și Cina cea de taină. Procesul sfântului arhidiacon Ștefan înaintea sinedriului pare apoi a fi originalul după care s'a copiat procesul lui Isus înaintea judecătorilor săi.

Evanghelia dela Marcu nu este dar un document istoric, conchide Couchoud, ci un comentariu liber și fabulos la texte biblice și suveniruri spirituale, pe care se întemeia credința creștină. Este un *midraș*, adică un basm ingenios, care urmărește să dea înțeles unui adevăr moral, un *midraș* asupra misterului creștin. Scopul său n'a fost să fixeze puncte din istorie, ci să expună misterul Fiului lui Dumnezeu, mort pentru noi.

Celelalte trei Evanghelii autentice n'au — cum s'a mai spus în treacăt — mai mare valoare de cât Evanghelia dela Marcu, căci Matei și Luca completează pe Marcu — fiecare în felul său — cu câte o legendă despre nașterea lui Isus și cu cuvântări, de mare valoare poetică și morală, dar care sunt profeții creștine de mai târziu, iar Evanghelia dela Ioan este operă pur teologică, în care nu poți căuta material istoric. Evangheliile apocrife sunt târzii, fantastice și copilărești.

Concluziunea generală a acesui lung capitol este aceasta:

„Am foiletat dosarul istoric al lui Isus. El nu cuprinde măcar o singură piesă, care să reziste criticii istorice celei mai puțin riguroase. După ce a examinat și cântărit bine totul, istoricul trebuie să încheie un proces-verbal, în care să constate lipsa obiectului cercetării. Isus este necunoscut ca personaj istoric. El a putut să trăească, fiindcă miliarde de oameni au trăit fără să lase vreo urmă sigură despre viața lor... Nu e destul să zicem cu anumiți critici: Nu știm nimic altceva despre El, decât că a existat, ci trebuie să spunem cu curaj: Nu știm nimic despre El, nici măcar, dacă a existat“.

* * *

Capitolul 5 este intitulat: „*Ernest Renan, Alfred Loisy*“. Scopul acestui capitol este să răspundă la întrebarea pusă la sfârșitul celui pre-

cedent: Dintr'un om, a cărui existență este îndoelnică, s'a putut face marele Dumnezeu al apusului?“

Da s'a putut, trebuie să răspundă autorul, și vinovați de aceasta sunt Renan și Loisy, cei doi mari critici francezi ai Vieții lui Isus, din rândurile clerului catolic, pe care Couchoud îi ia la răfuială strașnică.

Ernest Renan a scris cândva, că, cu greu s'ar putea înjgheba o pagină de istorie asupra personajului real, care a purtat numele de Isus, dar demonul călătoriei și al artei l-a ispitit, în coliba maronită din Ghazir, de lângă Biblos, și l-a făcut să scrie despre El, fără multă bătae de cap, mai mult de patru sute de pagini încântătoare. Cusurul lui cel mare este, că n'a ținut deajuns seamă de teologie. El n'a vrut să vadă, că Evangheliile au un adânc caracter doctrinal și că atârănă strâns de poema teologică a lui Pavel, ci a făcut din ele simple legende naive, ca anumite legende despre sfinți sau ca istorisirile ce ar fi putut face trei sau patru veterani, punându-se să scrie despre Napoleon cele ce-și aduceau aminte.

Isus ajunge astfel eroul unei noi Evanghelii, al unei Evanghelii artistice. Personajii, autori și elemente felurite au contribuit la întruchiparea lui Isus al lui Renan, a unui Isus, care este în curent cu toate chestiunile morale și politice ale veacului XIX și cunoscut cu saint-simonienii, cu Michelet, Quinet, Pierre Leroux, George Sand, Alfred de Musset și cu tot mediul parisiian din 1863, a unui Isus, care nu e altul decât Renan însuș.

Neizbânda finală a operei lui Renan, a făcut pe scriitorii veacului XIX să nu mai încerce să scrie viața lui Isus, din lipsă de documente. Evangheliile au fost studiate până în cele mai mici amănunte și din toate punctele de vedere și s'a rămas, până de curând, la părerea, că ele reprezintă o legendă pioasă, completată și adaptată, dar al căror sâmbure e istoric. Abia în veacul nostru s'a susținut ideea, că Isus e o persoană supranaturală sau mitică. Campionii acestei idei sunt: Kalthoff și Drews, în Germania, Robertson în Anglia, Smiths în America și acum Couchoud în Franța.

Alfred Loisy, fecundul critic biblic contimporan, e mai puțin vinovat decât Renan, că se crede încă în existența istorică a lui Isus. E mai puțin vinovat, pentrucă, deși adversar neîmpăcat al mitologismului — cum cu multă durere o recunoaște ucenicul său Couchoud — totuș cercetările sale critice i-au îngăduit să păstreze numai puține trăsături și fapte din viața Mântuitorului ca reale și deci istorice.

Couchoud expune aci pe larg părerile lui Loisy inducând cu deosebită grijă pe toate acelea care vin în sprijinul tezei sale. Cu deosebită satisfac-

ție citează el următorul bilanț al activității de critic biblic a lui Loisy, făcut de Loisy însuși:

„Critica directă a legendei evanghelice ne-a făcut să vedem, cum s'a construit epopea naivă, incoherentă, îndrăsneață în ficțiunile ei, epopea care sunt cele patru Evanghelii. În fond, ea nu e altceva decât câteva aduceri aminte, destul de slabe, rânduite în tradițiune și potrivite cu stilul Vechiului Testament. Și apoi... minuni, de care, singurul bine ce se poate spune e, că sunt după gustul timpului și că seamănă, probabil, cu cele ce au putut fi atribuite lui Isus, în timpul vieții sale, sau mai bine, că cea mai mare parte, dacă nu toate, sunt expresiunea, în simboale concrete, a operei spirituale săvârșite de Isus. La acestea sunt de adăogat multe incidente, inventate pentru scoaterea în relief a povestirii și cu osebire pentru împlinirea profețiilor, ori pentru scopuri apologetice. Totul este, mai mult sau mai puțin, coordonat în vederea comemorării rituale a epifaniei mesianice și a mântuirii aduse la îndeplinire prin moartea lui Cristos“.

Cu drept cuvânt, Couchoud citează din Loisy o mulțime de pasagii, în care el alungă în domeniul miturilor o mulțime de fapte și întâmplări din viața Mântuitorului. Astfel: „botezul (Domnului) este mitul așezării tainei botezului“; ispitirea în pustie e „mit curat“; vindecarea leproșului „un dublet mistic al celei dintâi zile a lui Isus în Capernaum“; istoria paralticului „ilustrarea puterii Fiului Omului de a ierta păcatele, ceea ce dă unei minuni de vindecare, înțeleasă mai întâi ca fruct al credinței, înțelesul mistic, pe care, pare, a-l avea vindecarea leproșului“; „disputele lui Isus cu fariseii“ sunt ecoul polemicilor duse de creștinismul în față contra iudaismului“; Isus socotit nebun de ai săi „nu dă impresia de realitate,“ Isus potolind furtuna „închipuește rolul său mântuitor și viitorul creștinismului“; îndrăcitul din Gherasa „simbolizează viitoarea convertire a păgânilor“; femeia care suferea de emoragie și fata lui Iair simbolizează rolul Mântuitorului ce dă oamenilor mântuire și nemurire, în schimbul credinței“; întâia înmulțire a pâinilor „cel dintâi mit al instituirii sfintei euharistii“; a doua înmulțire a pâinilor, „inițierea păgânilor în misterele creștine“; etc. etc. Într'un cuvânt, cum însuși Loisy zice: „*Nimic din istorisirile biblice n'are consistența faptei, afară de răstignirea lui Isus, în urma hotărârii lui Pontiu Pilat, pentru motivul de agitațiune mesianică*“.

Răstignirea este faptul, unicul fapt neîndoios și sigur — după Loisy — din viața Mântuitorului, fapt pe care l-a afirmat și susținut în repetate rânduri și la diferite intervale de timp. Ea este — cum zice Couchoud — singurul fir prin care Isus se leagă de istorie, fir a cărui tărie caută s'o slăbească, arătând că Loisy socotește ca mituri

multe din amănuntele patimilor și-și taie astfel singur — cu armele criticii sale neîndurate — craca de sub picioare. Isus al lui este foarte mic, foarte slab, dar se ține pe picioare, poate fi înțeles, e coerent și istoricește posibil.

Couchoud rezumă apoi ceea ce se poate ști și afirma istoricește despre Isus, după cercetările lui Loisy. E interesant să vedem și noi ceea ce autorul nostru găsește, că maestrul său consideră ca sigur și pozitiv din viața Mântuitorului, sau culorile în care el zugrăvește pe Isus.

Să-l auzim:

„În curgerea grelei perioade, care se întinde dela detronarea lui Arhelau până la începutul războiului iudaic (6—66), au fost în Iudea mai multe revolte neisbutite, care prevesteau furtuna. În închipuirea Iudeilor, scuturarea jugului roman era legată de sfârșitul lumii, adică de venirea lui Dumnezeu și a lui Mesia. Iosif Flaviu ne face cunoscuți trei agitarii mai mult sau mai puțin mesianici.

„În anul 6 al erei noastre, Iuda Galileanul încercă să se împotrivescă recensământului rânduit de legatul P. Sulpiciu Quirin și întemeie secta zeloților, cari nu recunoșteau alt stăpân decât pe Dumnezeu.

„Între anii 44—46, profetul Teudas, în fruntea unei mulțimi de oameni din popor, înaintă către Iordan și către Ierusalim, spunând, că, la auzul glasului său, apele Iordanului se vor retrage. Procuratorul Cuspiu Fadus împrăstie pe răsculați cu ajutorul cavaleriei. Capul profetului fu adus la Ierusalim.

„Între anii 52—58, un iudeu din Egipt conduse o mulțime de oameni până la Muntele Măslinilor, făgăduind că, la porunca sa, zidurile Ierusalimului vor cădea. Procuratorul Felix îi ieși înainte cu garnizoana sa. Patru sute de fanatici fură uciși și două sute luați prizonieri. Egipteanul dispăru.

„La acești trei cată să adăogăm un al patru-lea, trecut cu vederea de Iosif Flaviu și reconstituit de Loisy. Între anii 26—36, un țăran galilean, meseriaș rural, un anume Isus“, începu să propoveduească venirea lui Dumnezeu. După un timp, destul de scurt, de propoveduire, în Galilea, unde câștigă numai puțini partizani, El veni la Ierusalim, în vederea sărbătorii Paștelui, și nu reuși decât să facă să fie osândit la răstignire, ca agitator de rând, de către procuratorul Pontiu Pilat“.

Față de Isus al lui Renan, Isus zugrăvit de Loisy are în ochii lui Couchoud „marele merit de a nu fi un personagiu arbitrar, o figură fantastică, care plutește mai presus de timp și spațiu, ci un iudeu adevărat din epoca sa, foarte verosimil, dintr'o serie destul de cunoscută de răsvăritori fără noroc. Aventura sa modestă și fără relief, alături de altele mai izbitoare, aruncă lumină

asupra originilor marei răsvrătiri. El face parte dintr'un șir de Iudei naivi și himerici, adaogă un nume la lungul martirologiu al neamului său. Dacă mergem la temelia lucrurilor, El este numai verosimil, ceea ce e mult. Dacă Isus a existat, iată ce a fost istoricește.

Dar și puținul acesta pozitiv și această figură de bandit sau mai repede de borfaș, e prea mult pentru Couchoud și nu-i poate ierta lui Loisy, că a inventat-o și că o susține. Textele evanghelice nu îndreptătesc nici la atâta, pentru că nu sunt istorice. Loisy a fost arbitrar, când a construit un personaj din câteva rămășițe fără valoare.

„La ultima analiză — continuă Couchoud — Isus istoric este scos dintr'o inducțiune. El, abia se distinge, sau nu se distinge de loc, din ceata nesigură, în care este pierdut, se află la marginea vizibilității, sau, mai bine, dincolo de ea, dar se presupune că e, se ghicește în dosul amurgului. Este decretat de autoritate, e postulat ca indispensabil, pentru că mișcarea creștină trebuie să fi avut un impuls. Că nu poate fi văzut, importă puțin. Oricât de puțin ar fi însemnat, tot e ceva. Nietzsche a zis despre El: „Un întemeietor de religione poate fi un lucru de puțină însemnătate: un chibrit și nimic mai mult. „Loisy reia expresia lui Nietzsche și zice, vorbind despre nesuferiții mitologi: „Avem ceva mai bun de făcut decât să ne ocupăm de combaterea lor. Dacă devenim prea îndrăzneți, îi întrebăm pur și simplu: unde este chibritul?“

* * *

Capitolul 6 este intitulat „Pavel“ pentru că autorul expune el în teologia sfântului apostol Pavel a aceluia care cel dintâi — după el — a expus adevărata învățătură creștină și a înțeles pe Isus cu adevărat, ca Dumnezeu, iar nici decum ca om.

Epistolele lui Pavel, scrise cu câteva decenii (2—3) înaintea Evangheliilor, sunt cele mai vechi documente creștine. În cea mai veche din ele, în epistola întâi către Tesaloniceni, găsim întâiaș dată scris numele lui Isus. Pentru Pavel, Dumnezeu și Isus sunt acelaș lucru. Cum Septuaginta a tradus numele ebraic a lui Dumnezeu, Iahvé, prin *Kóptos* = Domn, Stăpân, Pavel numește pe Isus *Kóptos* și îi atribue toate pasagiile în care se vorbește de Iahvé. Ca exemplu, Couchoud citează pasagiul din Zaharia (*XIV*, 5): „Domnul Dumnezeu meu (Iahvé) va veni cu toți sfinții lui“, care la Pavel sună: „Domnul Isus va veni cu toți sfinții lui“. Acelaș lucru cu textul din Isaia (*XLV*, 23): „Eu sunt Dumnezeu... înaintea mea se va pleca tot genunchiul, toată limba va mărturisi pe Dumnezeu“, devine la Pavel: „In numele lui Isus să se plece tot genunchiul... toată limba să mărturisească pe Isus Cristos ca Domn“

(Filipeni II, 10-11). Colosenilor el le scrie, că „Isus este icoana lui Dumnezeu celui nevăzut, mai nainte de câte ori ce făptură, fiindcă prin El s'au făcut toate făpturile, în cer și pe pământ“. Prin urmare, Isus este emanația (sic) văzută a lui Iahve, este Fiul lui Dumnezeu.

Se naște acum întrebarea: Cum ar fi putut diviniza Pavel pe un țaran galilean, pe răzvrătorul din Ierusalim, răstignit de Pilat? Că se diviniza împărații romani, după exemplul regilor persani și egipteni, cum și particulari, nu e un cuvânt, pentru că Iudeii aveau idee așa de înaltă de Dumnezeul lor, că nu și-l înfățișau sub nici o formă materială și n'au divinizat nici pe Moise. Cum dar iudeul Saul din Cilicia, cărturar, fariseu, cunoscător de frunte al credinței strămoșești, să zică de un meseriaș din neamul său, contemporan cu el, că înaintea lui, „să se plece tot genunchiul“, când Scriptura zice aceasta de Dumnezeu? Cum să confunde el un om cu Dumnezeu?

După ce declară pe istoricul Isus o ipoteză, un Mesia neizbutit, care trebuie să rămână la poarta istoriei, să fie concediat fără șovăire, căci nu poate sluji la nimic, umerii fiindu-i prea slabi, pentru a putea ține pe ei edificiul creștin, Couchoud răspunde astfel la întrebarea de mai sus:

„Noutatea religioasă pe care a propovedit-o Pavel, dela Ierusalim până la Iliric, nu este cultul unui om. Un mort îndumnezeit, ori cât de mare ar fi, nu poate interesa pe cei ce nu sunt din neamul lui. Ceea ce propovedia Pavel era monoteismul cel mai curat al lui Israel, expus numai într'o formă nouă, a da adică numele de Isus (Iahvé care mântuește) lui Iahvé, ca mântuitor al omenirii.

„La origina creștinismului stă o născocire teologică. Kyrios al vechei Biblii s'a dublat în Dumnezeu creator și în Kyrios Cristos. Noțiunea de Isus nu este dedusă dintr'un fapt istoric, ci dintr'o talmăcire nouă a vechiului cuvânt al lui Dumnezeu. O talmăcire mistică și înnoitoare a dat impulsul. Vedeniile, minuniile, oracolele noi ale Spiritului au adus confirmarea. Iată punctul de vedere al lui Pavel. Legenda, în formă istorică, a venit după el.... Creștinismul a existat, în stare latentă, din clipa în care s'au unit în aceeași figură și sub acelaș nume, Iahvé însuș, în anumite înfățișări ale lui, cu Mesia al proorocilor, cu Servitorul lui Dumnezeu dela Isaia, cu dreptul prigunit din psalmi și când s'a obținut astfel noțiunea completă de Fiu al lui Dumnezeu, mort și înviat, care avea să judece lumea. Dar El a înviat și s'a început cu adevărat ziua, în acest personaj strălucitor, născut în plină Scriptură, s'a arătat cuiva. Pe acest om, care a văzut cel dintâi pe Isus, ni-l spune Pavel. Este Kefa Petru. Dela vedenia lui Petru datează creștinismul. Dacă trebuie un chibrit, iată-l.“

În acest chip confuz și plin de contradicții înfățișează autorul nostru pe Mântuitorul real al omenirii și procesul începutului sau originilor creștinismului și crede, că cu aceasta a răspuns lui Loisy și-și a asigurat pedestalul nezdruncinat pe care să clădească aberațiunile sale și continuă:

„Vedenia lui Petru s'a repetat altor douăsprezece persoane, apoi la cinci sute, după aceea unui notabil din Ierusalim, numit Iacob, mai departe tuturor aceluia cari s'au numit trimișii (apostolii) lui Mesia și în sfârșit ghibirdicului Pavel.... Isus n'a fost un om, îndumnezeit treptat, ci un Dumnezeu înomenit treptat.... Istoria sa omenească nu e cea primitivă. Petru și Pavel au văzut un Dumnezeu. În urma lui Pavel s'a dat acestui Dumnezeu o mască omenească, o asemănare de stare civilă și a fost introdus pe nedrept în istorie. Isus n'a avut nevoie să se facă Dumnezeu, El a trebuit numai să rămână Dumnezeu sub masca ștearsă care-L ascunde vederii. El nu este un întemeietor de religione, ci un Dumnezeu nou. Nu e un începător de credință de cât în adâncul sufletelor. Nu este promotorul unui cult, ci obiectul acestui cult. Nu este predicatorul unui Dumnezeu, ci Dumnezeul predicat. Nu e Mahomet, ci Allah^a.”

* * *

În sfârșit, ultimul capitol al părții întâia este intitulat „*Isus*“. Aci autorul continuă cu expunerea părerilor sale despre Isus, încearcă să arate mai amănunțit și mai precis, cum a luat naștere și s'a răspândit creștinismul, rezumă și completează, în parte, cele spuse mai înainte.

„Isus face parte din istorie prin numele și cultul său, dar nu e un personaj istoric. El n'are loc în genealogiile omenești. Nu e un om care a trăit și s'a stins prin moarte. E un mare vis al oamenilor, care trăește continuu. Moartea El n'a cunoscut-o decât în mister. Viața sa, care nu este din ordinea lucrurilor văzute, nu se desenează pe urzeala lucrurilor văzute. Ea nu e mit, nici simbol, ci realitate spirituală, mai reală pentru ochii spiritului de cât orice existență marginită. Asupra ei au dreptul să judece numai credincioșii, cu condițiunea de a asculta de istorici.

„Isus n'are ce să facă cu credința, căci are ființă. N'a existat, ci a fost și este. El devine încă. Este o ființă dumnezească, a cărei cunoaștere s'a dobândit cu încetul de conștiința creștină. S'a născut din credință, din nădejde și din dragoste. S'a format dintr'o credință a inimilor.... Singura sa realitate e spirituală, ori care alta este miraj.... Nu e nicăieri altundeva, de cât în inimi. Nu trebuie căutat în aurora fabuloasă a religiunii, căci El este însăși religionea.

Întreaga istorie a creștinismului este istoria sa.

Biografie n'are. Numai printr'o grosolană cârpă-ceală s'au cusut moartea și învierea sa, epopea sa mistică, cu cronica omenească a creștinilor....

Pentru a explica originea credinței în Cristos și începuturile bisericii, Couchoud împarte veacul întâi în patru perioade.

a) Întâia perioadă, cei dintâi 20 sau 30 de ani dinainte de epistolele lui Pavel, este caracterizată printr'o lipsă totală de documente. Acum ia naștere credința în Cristos, probabil în Palestina, în mijlocul unei explozii de vedenii, de vindecări, de minuni și de profeții, într'o reîn-suflețire mistică, de care este legat numele lui Kefa Petru. În Ierusalim fu introdusă de un oarecare Iacob. În sinagogile cu limbă greacă prinde rădăcini puternice, dar e înăbușită de Sinedriu, care condamnă la moarte pe Ștefan. Prigonită în Ierusalim, ea e primită în Antiohia, de unde se răspândește în Asia Mică și trece în Macedonia și Grecia.

Precis nu știm ce era Isus acum, căci această perioadă arhaică e nesigură și luminată numai de o aurora cenușie.

b) A doua perioadă este a epistolelor lui Pavel, dintre anii 50-55. Acum există câte-va comunități religioase, bine întemeiate. Din epistolele lui Pavel către ele, vedem ce era Isus pentru ele: Un ipostas al lui Iahvé, făcut om și supus la chinuri de însăși puterile cerești, care nu-L recunosc. Totuș El învinge pe Satan, stăpânitorul acestei lumi și se înalță la cer, scăpând pe oameni de păcat, de moarte și de Lege. O epocă nouă începe pentru omenire. Cine crede în Isus, se identifică cu El. Prin primirea botezului și gustarea din paharul euharistic, ca și prin orice suferință îndurată în numele lui Isus, omul moare împreună cu Isus, spre a învia împreună cu El, cu totul schimbat. Această istorie este transmisă ca un mister și e chezașia mântuirii.

c) A treia persoană, de pe la anul 55 până la 80, este iarăș întunecoasă. Comunitățile creștine cresc și se înmulțesc, dar nu știm cum. Dărâ-marea Ierusalimului însuflă creștinilor convingerea că Dumnezeu a părăsit pe iudei și-i face să prindă curaj. Din acest timp avem ca scrieri o istorisire a călătoriilor misionare ale lui Pavel, cuvintele Domnului, o adunare de sentințe, precepte, revelațiuni și parabole inspirate de un sfânt spirit numit profet și și atribuite lui Isus. Acestea au servit mai târziu ca material pentru elaborarea Evangheliilor.

d) A patra perioadă, dela 80 până pela 110 sau 120, este perioada Evangheliilor. Asupra vieții comunităților creștine din acest timp ne informează epistola lui Clement Romanul către Corinteni, epistolele atribuite apostolilor Pavel, Petru, Iacob, Ioan și Iuda, epistolele lui Isus, Spiritul dela începutul Apocalipsului și Didahi.

Creștinii vin în conflict cu autoritatea statului. A mărturisi pe Isus însemna a te supune martirului. În credință se produce o schimbare însemnată. Misterul lui Isus se fixează într-o istorisire. El trece de la starea lirică la cea narativă, care corespunde mai bine mentalității unui auditor împesțit, decât poezia și mistica lui Pavel. În unele suburbii ale Romei, istoria mistică a lui Isus se amestecă cu tradițiuni prefăcute în alegorii, cu texte biblice schimbate în viziuni, cu un apocalips moralizat, cu minuni schimbate în simboale, cu oracole și parabole, desbrăcate de înțelesul lor primitiv.

Aceasta este *Evangelia lui Marcu*. Sublima epopee a lui Pavel se transformă într-o legendă artificială, presupusă că s'ar fi petrecut în Palestina, cu patruzeci de ani înainte de căderea Ierusalimului. Misteriosul Servitor al lui Dumnezeu devine o victimă a lui Ponțiu Pilat și a Iudeilor, modelul eroid și mișcător al martirilor creștini. Isus se materializează.

Acest nou fel de a înfățișa misterul creștin plăcu mai mult. *Evangelia lui Marcu* era mult gustată. Ea fu revăzută și sporită, în Roma, de Luca, în Siria de Matei, iar Ioan, în Asia-Mică o ridică la nivelul teologiei lui Pavel. Totuși nici autorul *Apocalipsului*, nici *Clement Romanul*, nici autorii epistolelor atribuite apostolilor, nici autorul *Didahiei* nu țin socoteală de *Evangelii*, căci nu pomenesc nimic de Isus ca om. Abia Justin vorbește de *Evangelii* ca de o autoritate. Dela el abia credința într'un Isus istoric, de carne și oase, e o pozițiune teologică, întemeiată pe falsele epistole ale lui Ignatie de Antiohia.

Urmează o tiradă strașnică, împotriva *Evangeliiilor*.

Evangeliiile sunt opere auxiliare și secundare. Dacă se desfac de teologia lui Pavel, pierd orice semnificațiune mai adâncă... Valoarea lor e numai a unui produs de a doua mână al misterului creștin. Ele probează libertatea ce se lasă cateheților, în materie secundară, sunt ornamente brodate pe credință și n'ar fi putut crea nici când credința. Cultul creștin nu s'ar fi putut întemeia pe anecdotele lor puțin consistente, și dimpotrivă el susține această înflorire nouă și are ca temelie robustă și primitiv teologie pe care tot

el a exprimat-o în rituri înainte de a o fi tradus *Evangeliiile* în legende.

Și totuși, lucru ciudat! Isus al *Evangeliiilor* completează de minune pe Isus al lui Pavel. După Pavel, Isus era și Dumnezeu și om adevărat (mai sus era numai Dumnezeu!), mijlocitor desăvârșit, prin care oamenii se absorbeau în Dumnezeire. Dar umanitatea sa rămânea numai virtuală, în stare de definiție doctrinală. Isus luase trup numai pentru a fi răstignit de puterile cerești. Pentru siguranța credinței aceasta era de ajuns. *Evangeliiile* adăogară amănunte care satisfăceau curiozitatea, umpleau un loc gol. Ele făcură din omul ceresc al lui Pavel un individ cu trăsături personale cu o anume vârstă și ținută, cu un accent și caracter. Partea umană a lui Isus, necesară din punct de vedere teologic, este desemnată puțin cam neprecizat, dar nu fără duioșie. Este o sublimă întregire a sublimelor aridități ale părții dumnezeiești. Pericolul pentru credință era numai, că s'a împins prea departe umanitatea Luca merge deja pe o cale, care duce la Renan. Ioan însă stabilește echilibrul de artă între om și Dumnezeu. După *Evangelia* a patra, Isus are toate organele vieții supranaturale, sforțarea combinată a Iudeilor imaginativi cu a Grecilor mistici a dat un Dumnezeu lumii moderne..

* * *

Cu acestea se termină partea întâia a cărții lui Couchoud, în care el crede, că a dovedit, că Isus a fost numai Dumnezeu, nu și om. De aceea se adresează prietenului japonez, asigurându-l că credincioșii de rând admit, că Isus este Dumnezeu, marele Dumnezeu, Mahadeva al apusului. Și — potrivit credinței budiste, că a fi zeu însemnează a avea o formă de existență, ca piatra sau ca omul și că deci și zeii sunt supuși schimbării și, poate, chiar morții — Mahadeva al nostru (Isus) și-a avut înălțarea sa splendidă și înclină acum spre un viitor asfințit.

Morala. Isus e numai Dumnezeu, dar și ca Dumnezeu e supus morții, care nu pare a fi departe de El. Aceasta este concluzia primei părți a lucrării lui Couchoud.

Ce spune în partea doua, vom vedea în alt număr al revistei.

PR. I. MIHALCESCU

Isus Cristos a fost cël dintâi care a scos la lumină prețul sufletului omnesc, și ceea ce el a făcut nimenea nu va mai desface.

HARNACK.

REFORMELE BISERICESTI SUB CUZA-VODA DUPA PRESA STRAINA

de ȘTEFAN BERECHET

Reformele bisericesti din timpul domnitorului Cuza. Legile lui privitoare la independența Bisericii române și formarea Sinodului Central General și a sinoadelor eparhiale. Despre cinul monahal, despre numirea și judecarea mitropoliților și episcopilor. Necanonicitatea acestor legi ale lui Alexandru Cuza. Impresia pe care aceste legi au făcut-o asupra Românilor înșiși și, în special, asupra presei ruse. Protestul Patriarhiei din Constantinopol: „Διαγνώμη“ și epistolele Patriarhului către domnitorul Alexandru Cuza, către mitropoliții și episcopii din Muntenia și Moldova. Deputația lui Cuza, rezultatul ei. Răspunsul Mitropolitului din București dat Patriarhului. Continuarea acțiunii guvernului român. Bucuria catolicilor. Aducerea chestiunii reformelor bisericesti din România la judecata generală a Bisericilor autocefale ortodoxe.

Renașterea națiunii române și reorganizarea ei după ideile moderne ale Europei luminate pe o cale directă au dus la ideia de a desface cu totul ambele mitropolii — munteană și moldoveană — de patriarhia constantinopolitană și a forma din ele o singură mitropolie națională, o singură Biserică românească, stabilind o autoritate unică bisericască pentru țară, corespunzătoare României unite și nouăi ei organizări politice.

Chestiunea despre formarea unui sinod central, ca autoritate unică pentru afacerile bisericesti ale ambelor principate — Moldova și Muntenia — a fost pusă în numărul celor mai importante chestiuni, deja de divanurile ad-hoc, cari s'au ocupat cu discutarea organizării principatelor, potrivit hotărârilor tratatului din Paris. După unirea revoluționaro-politică a Principatelor, prin alegerea uneia și aceleiași persoane în numele lui Cuza ca Domn al Moldovei și Munteniei, aproape toate organele presei române au început să ceară nu numai formarea unui singur sinod munteano-moldovean, ci și proclamarea solemnă a independenței Bisericii moldo-muntene¹⁾.

În 1863, la deschiderea sesiunii de toamnă a Camerelor legislative române, domnitorul Alexandru Cuza, între alte obiecte, s'a exprimat și despre necesitatea promulgării legii privitoare la unirea Bisericii române, care, după organizarea sa ierarhică, se află și acum în stare de separație²⁾, adică constând din două mitropolii deosebite și independente una de alta. În Ianuarie 1864. el a poruncit Adunării clerului să se ocupe de alcătuirea legii organice bisericesti, care s'a apucat îndată de ea, manifestându-și, în alcătuirea ei, un liberalism extrem, cum dorea guvernul³⁾.

1. „Neue Evang. Kirchen-Zeitung“ von Messner, 1660, p. 460. Dölinger, „Kirche und Kirchen“, p. 157.

2. „Moskovskie Vedomosti“ pe 1863, Nr. 252, pag. 3.

3. A existat părerea, că legea aceasta a fost acătuită „în Ministerul Cultelor, fără participarea clerului“ („Pravoslavnoe Obozrenie“ pe 1866, tom. XIX, Zamietki, pag. 55); „Sovremennai

Gramata patriarhului Sofronie din 8 Februarie 1854 către mitropolitul Nifon a silit pe domnitor și mai mult să scape și mai repede de legăturile cu patriarhia⁴⁾. Într'unul din articolele „Statutului-supliment la Convenția din 19 (7) August 1858“ promulgat în ziua loviturii de Stat din 2 Mai 1864, s'a spus, că „președinte al corpului legislativ este de drept cel mai vechi mitropolit al României“, astfel, că Biserica românească se presupune aici cași unită deja. Și, în adevăr, domnitorul Cuza a aplicat puterea dictatorială, dăruiată lui de această lovitură de Stat și la reorganizarea Bisericii române din 22 Octombrie (3 Noembrie) 1864 el a semnat proiectul nouăi reorganizări bisericesti a României, dând astfel putere de lege unei legi, care nu fusese încă promulgată⁵⁾.

List“ pe 1866, Nr. 17 pag. 3; acelaș lucru îl spun și *Kolcho-ljev V.* în lucrarea sa „Usrostvo upravlenia rumânskoj pravoslavnoi tserkvi“, Kazan 1897, pag. 13, deși nu citează niciuna din revistele citate mai sus. Această părere, nu putem crede că este exactă. În gazeta „Le Nord“, s'a scris din București la 1 (13) Februarie 1864, că aici (în București) „Adunarea clerului se munceste să alcătuiască legea organică bisericască. În acest proiect de lege, Biserica românească se declară independentă de mitropolia din Constantinopol. Unul din articolele acestui proiect de lege a făcut o mare impresie. În el se spune, ca sinodul nu poate să introducă nicio dogmă nouă fără îngăduirea mitropoliei, dacă el va crede de cuviință să o întrebă. Va să zică, dela membrii unui sinod provincial atârănă să se sfârșame unitatea bisericești și să se schimbe dogmele, stabilite de soboarele ecumenice.“ („Moskovskie Vedomosti“ pe 1864, Nr. 40). Unul din membrii de vază ai acestei Adunări a fost Melchisedec, care mai apoi a devenit episcop de Roman, „cel mai fidel ascultător al principiilor lui Cuza în ceiace privește organizarea Bisericii române. Admițând vederile, gusturile și intențiunile guvernului, „Melchisedec era de părerea ca membrii sinodului să fie nu numai arhierii, ci și din clerul alb, chiar și mireni“ („Vostok“, 1885, Nr. 308, pp. 235-236). Glasurile contrarii au fost reduse la tăcere. În general, firește, acțiunea guvernului; clerul era un simplu paravan, miniștrii aștețau lucrurile. Despre ministrul-președinte, M. Kogălniceanu, s'a scris din București în „National-Zeitung, din 23 (11 Decembrie 1864, că el aparține celor mai productivi legislatori... După legea cea nouă despre divorțuri și introducerea căsătoriei civile (toate au fost promulgate deja 2 Mai la 6 Decembrie), au urmat... legea despre organizarea sinodului românesc independent și neatârnat de sinodul Constantinopolitan“ și altele („Moscov. Vied.“ 1864, Nr. 283 p. 3; „Vostok“, 1885, Nr. 308, p. 234, col. 2-a). Acesta-i adevărul, că pretutindena luca autoritatea civilă; cea bisericască era un instrument de plâns al ei.

4. În „La France“ s'a scris din Constantinople din 15 (3) Iunie 1864, că, „unul din scopurile principale ale principelui Cuza este eliberarea bisericii române de sub autoritatea patriarhului de Constantinopole și întemeerea unei biserici neatârinate în Principatele române“. (Mosc. Vied. 1864, Nr. 127, coresp. poștală; Nr. 123, p. 3). În acelaș timp cu aceasta în gazetele guvernamentale (în „Vocea României“) s'a strecurat ideia, că, caracterul credinței poporului român este cel latin „Prov. Oboz.“ 1866, vol. XIX, „Zamietki“ pag. 60. „Sovr. List.“ Nr. 17, pag. 4. „Mosc. Vied. 1866, Nr. 43, pag. 2.

5. „Mosc. Vied. 1264, Nr. 285, pag. 3. Autorul articolului „O novovedenieah cneazea Cură v Rumânscoj tserkvi“ („Despre inovațiile principelui Cuza în biserică română“) spune, că noile legiuiri bisericesti ale României „au fost aprobate de Camera legislativă în Iulie 1864“. („Prav. Oboz.“ 1866, vol. XIX, „Zamietki“, p. 55. „Sovr. List.“ 1866, Nr. 17, p. 3. „Mosc. Vied. 1866, Nr. 43, p. 2). Acelaș lucru îl repetă și *V. Colocoljev* în sus citata lui lucrare (p. 13). În Iulie însă nu s'a adunat nicio Cameră legislativă în România; afară de aceasta, nu Camera aprobă, ci domnitorul.

treburilor bisericești și al Instrucțiunii Publice, cu Nr. 57458, care ne-a prezentat la aprobarea proiectului de lege al statutului organic, privitor la organizarea autorității centrale sinodale pentru afacerile religiei românești și regulamentul alegerii membrilor ei; cercetând actul Consiliului nostru de ministrii ascultând părerea Consiliului nostru de Stat pe baza Constituției din 2/14 Iulie, hotărîm și declarăm cele ce urmează:

Capitolul I. *Art. 1.* Biserica ortodoxă română este și rămâne neatârnată de nicio autoritate bisericească străină întrucât aceasta privește organizația și disciplina.

Art. 2. Biserica românească a cărei unitate este reprezentată printr'un sinod general, se va conduce de mitropoliți și episcopii provinciali împreună cu sinoadele eparhiale.

Art. 3. Unitatea dogmatică a sfintei religii ortodoxe române cu Marea biserică de Răsărit se păstrează de sinodul general al bisericii române prin unitatea de gândire (συνενοήσεως) cu biserică ecumenică constantinopolitană.

Capitolul II. Compunerea sinodului. *Art. 4.* Sinodul general al bisericii române compune: *a)* din mitropoliți (2); *b)* din episcopii eparhioți (6); *c)* din arhieri români; *d)* din trei reprezentanți, aleși de fiecare din eparhii de către clerul de mir; dar numai din preoți sau din mireni, cari au cunoștințe teologice; *e)* din decanii facultăților de teologie din Iași și București. Membrii sinodului se aleg numai pe period de 3 ani, din cari fiecare lucrează odată în doi ani.

Art. 5. În ședințele sinodului general al bisericii române prezidează în numele domnitorului mitropolitul primat al României. La desbaterele sinodului general asistă ministrul treburilor bisericești și participă la lucrările lui, deși fără drept de vot la hotărîrile lui.

Art. 6. Capitala României va fi reședința, unde se vor ține ședințele sinodului general.

Art. 7. Convocarea sinodului general la ședințele ordinare și extraordinare se va face după legea alegerii, anexată aci.

Art. 8. Sinodul general se deschide regulat după scurgerea a doi ani, la 1 Iulie, și numai pentru o singură lună.

Art. 9. Publicarea convocării sinodului ge-

alentat asupra lor. Făgăduințele noastre, Doamne, se vor arăta totdeauna prin fapte. Una din aceste fapte va fi proclamarea acelei chemări pe care Luminășia Voastră ați meritat-o și pe care aici o proclamăm, ca nașta să o întărească și istoria să o veșnicească — aceasta-i chemarea întemeietorului și organizatorului Statului român. Și felicitându-vă cu acest titlu, Camera își încheie adresa sa cu strigătul, care totdeauna devine național: Trăiască România! Trăiască organizatorul ei Alexandru Ioan I!" „Mosc. Viedom.", 1865, Nr. 21, p. 3. (Textul acestuia redăm după traducerea rusă, iar nu după originalul „Monitorului Oficial" al țării pe care nu-l avem la îndemână).

neral la ședințele ordinare se face de ministrul bisericesc cu aprobarea domnitorului.

Art. 10. Deschiderea ședinței sinodului general se face de ministrul treburilor bisericești prin citirea ordinului de convocare pentru începerea lucrului.

Art. 11. Fiecare arhieru eparhial are dreptul să se adreseze ministrului treburilor bisericești și să prezinte pricinele, cari cer convocarea vreunei ședințe extraordinare a sinodului general, și Ministerul convoacă sinodul, dacă socotește de trebuință.

Art. 12. Sinodul general nu poate să se ocupe cu niciun chip în ședințele sale extraordinare de alte chestiuni afară ea acelea, cari au fost arătate în ordinul de convocare al lui.

Art. 13. Ședințele ordinare și extraordinare ale sinodului general se închid de ministrul de Justiție, al treburilor bisericești și al Instrucției Publice cu aprobarea domnitorului, ridicându-i-se în acelaș timp și dreptul de a se mai ocupa cu cercetarea chestiunilor. Continuarea ședințelor se amână până când se va hotărî de Consiliu de ministrii cu aprobarea domnitorului.

Art. 14. Se va pregăti un regulament special despre sinod și se va publica de guvern.

Regulamentul privitor la alegerea sinodului general al bisericii române

Art. 1. Alegătorii sunt următorii: 1. preoții români dintre cei de enorie; 2. profesorii de religie de pe la seminarii și 3. egumenii mănăstirilor.

Art. 2. Ceice au dreptul de a fi aleși sunt: preoții, cari au dreptul să aleagă și cari au terminat cel puțin patru clase de seminar și mireni: *a)* cei cari au atins vârsta 40 ani; *b)* cei cari au cunoștințe teologice sau cari au fost profesori în vreun seminar cel puțin doi ani sau în vreo școală din localitate. *c)* Aceștia trebuie să fie liberi de orice pată care le-ar întuneca cinstea, de orice delict sau crimă ¹⁾.

Despre alegeri. *Art. 3.* Se aleg în sinodul general câte trei membri din fiecare eparhie.

Art. 4. Alegătorul alege numai în acea eparhie în care el își are slujba bisericească. Alegătorii sunt obligați să scrie pe listă trei nume.

Art. 5. Cu două luni înainte de ziua alegerii protoiereii alcătuiesc listele alegătorilor — preoților și egumenilor de mănăstiri. — Aceste liste se trimit ministrului treburilor bisericești, pe care le publică în «Monitorul Oficial». Bugetele de alegeri se capătă de către alegători

1. Aceste delictse se enumără aici destul de amănunțit: cămăta, furtul, înșălăciunea, mărturia mincinoasă, cleveștierea etc.

dela episcopul eparhial dela ministrul treburilor bisericești în timp de o lună după publicarea listelor.

Capitol III. Funcțiunea sinodului. — *Art. 15.* Sinodul general, pe lângă libertatea religiei ortodoxe române în Stat, are putere legislativă și administrativă în afacerile bisericești și religioase.

Art. 16. Totuș sinodul niciodată și pentru niciun cuvânt nu poate să mărginească sau să reșie: *a)* libertatea conștiinței și religioasă. Legile privitoare la toleranța religioasă se referă întru totul la competența Camerilor legislative, alcătuite în mod regulat; *b)* limba pentru serviciul bisericesc va fi totdeauna limba românească.

Art. 17. Indatoririle legislative ale sinodului general sunt privitoare la următoarele obiecte: *a)* disciplina bisericească și cea monahală; *b)* organizarea bisericilor în hotarele legilor și deciziilor; *c)* legile privitoare la hirotonie; *d)* legile despre școalele normale și seminarii întrucât ele privesc latura disciplinei religioase, și *e)* legile privitoare la construcția de biserici.

Art. 18. În cercul îndatoririlor administrative ale sinodului general intră următoarele: *a)* hirotonia mitropoliților și episcopilor; *b)* întreținerea clerului; *c)* corectarea și tipărirea cărților de slujbă bisericească; *d)* aprobarea pentru primirea vieții monahale în hotarele legilor civile; *e)* supravegherea conducerii bisericești a eparhiilor mitropolitane și episcopale.

Art. 19. Obiectele judiciare care se referă la sinodul general sunt următoarele: *a)* cercetarea neînțelegerilor dintre episcopii eparhiali și mitropoliți; *b)* sinodul general este instanța superioară pentru afacerile disciplinare ale clerului.

Art. 20. Sinodul general, afară de obligațiunile sale, fixate în articolele 17, 18, și 19 trebuie să-și dea părerea despre toate obiectele despre cari guvernul cere părerea lui.

Art. 21. Hotărârile sinodului general se aduc la îndeplinire numai după aprobarea domnitorului, după prezentarea lor de către ministrul treburilor bisericești, căruia președintele sinodului îi comunică aceste hotărâri.

Art. 22. Ministrul treburilor bisericești poate să atragă atențiunea sinodului asupra abuzurilor vreunei persoane din cler sau vreunei autorități bisericești. Sinodul este dator ca imediat să cerceteze și să ia măsuri asupra acestei afaceri.

Capitolul IV. Sinoadele eparhiale. — *Art. 23.* Fiecare eparhie mitropolitană sau episcopală, are câte un sinod special.

Art. 24. Aceste sinoade speciale constau din: *a)* episcop sau mitropolitul eparhial, ca președinte; *b)* din cei trei membri ai sinodului general pe care eparhia i-a trimis în sinodul

general; *c)* din conducătorii epitropiilor eparhiale; *a)* în București și Iași se mai adaugă și decanii facultăților de teologie.

Art. 25. Acest sinod îndeplinește legile stabilite de sinodul general și aprobate de domnitor și hotărăște chostionile în legătură cu disciplina bisericească.

Capitolul V. Hotărâri provizorii. — *Art. 26.*

Toate legile și regulamentele, contrarii hotărârilor de față sunt nule.

Odată cu decretul despre autocefalia bisericii române și organizarea sinodală, domnitorul Cuza a mai promulgat un alt decret, aprobat de el deasemenea până la convocarea Camerilor. 30 (18) Noemvrie 1864, (Nr. 59, 817) privitor la stabilirea disciplinei vieții monahale¹⁾. Iată ce glăsuiește acest decret:

Despre organizația vieții monahale

Art. 1. De acum înainte nimeni nu mai poate primi schima monahală fără respectarea următoarelor condițiuni: *a)* să fie cucernic și să aibă chemare spre monahism, toți aceștia trebuie recunoscuți de sinodul general... *b)* ei trebuie să aibă vârsta nu mai puțin de 60 de ani, sau, dacă este foarte tânăr, atunci trebuie să fie beteag sau om nevindecabil; *c)* trebuie să părăsiască slujba de Stat pe care o ocupă; *d)* totuși pot intra în monahism și tinerii cari deși tineri au chemare către această viață după ce au primit cultură teologică, din cari se va putea forma clerul înalt; *e)* nicio femeie nu poate primi monahismul fără îndeplinirea următoarelor condițiuni: 1. să nu fie căsătorită; 2. să primească din partea sinodului general certificat despre viața cuvioasă și temătoare de Dumnezeu și despre înclinarea morală a ei către monahism; 3. să părăsiască slujba de Stat pe care o ocupă și să nu aibă o vârstă mai mică de 50 de ani²⁾. Pot pătrunde în monahism și mai înainte de vârsta arătată: 1. femeile betege și cele cari nu se mai vindecă de boala lor și cele lipsite de mijloacele pentru viață; cele cari s'au hotărît să slujască prin spitale de binefacere ale Statului, școli și alte instituții după înclinarea iubirei lor de oameni, acestea nu pot fi mai tinere de 30 ani. Femeile ieșite din vreo casă de corecțiune cu aprobarea sinodului general.

Art. 2. — Nimeni nu are voie să petreacă viața sa călugărească în alte mănăstiri, schituri

1. „Mosc. Viedom.” 1864, Nr. 285. p. 3. L'Union chrétienne” 1868, p. 294.

2. Cum se laudau și Domnitorul și Camerele că au adus țării propășire și libertate, pe temeiul principiilor de 1789! Și totuși uitaji-vă ce îngrădiri pun libertății omului, când e vorba, de Biserică! — Nota Arhim. Scriban.

sau loc de schimnicie afară de acelea unde a fost numit.

Art. 3. Nicio autoritate bisericească nu poate să tundă pe nimenea mai înainte de a i se fi comunicat: a) aprobarea sinodului general și b) aprobarea Ministerului treburilor bisericești.

Art. 4. Pentru întreținerea monahilor și călugărițelor Ministerul fixează anual sumele după numărul monahilor.

Art. 5. — Aceste sume nu se dau personal fiecărui monah, ci se pun pentru întreținerea obștească a mănăstirii, iar restul se reîntorc Statului. Ministerul treburilor bisericești va alcătui un regulament pentru conducerea chinoviilor.

Art. 6. — Monahii și călugărițele, cari-și dau averea mănăstirii sub orice condiție pentru întreținerea proprie se vor folosi de condițiunile puse toată viața.

Hotărîri provizorii

Art. 7. — Toate hotărîrile, legile și regulamentele, contrarii legii rămân nule ³⁾.

3. Acest regulament s'a publicat și în organul bisericesc grec

În ziua de 13 (25) Ianuarie 1865 s'a prezentat Camerelor legislative proiectul de lege pentru alegerea episcopilor și mitropoliților, care înlătură vechiul drept al boerilor de a participa la alegerea lor și care acum încredința acest drept exclusiv numai domnitorului ⁴⁾. Acest proiect, care atingea un privilegiu al boerilor, firește, a ridicat nemulțumiri. Camera deputaților, după oarecari discuțiuni, l-a primit cu majoritate de 105 voturi pentru și 11 voturi contra, la 20 Ianuarie ⁵⁾. Astfel, în această instanță care reprezintă națiunea, opoziția făcută nouăi legi a fost destul de slabă. Cu trei zile înainte, la 17 Ianuarie, domnitorul Alexandru Cuza, printr'un decret personal a adăugat la vechiul titlu al al mitropolitului din București și titlul de primat al României ⁶⁾.

din Constantinopole, numit „Εκκλησιαστική μέριμνα“=(Grija bisericească) pag. 10-12. După știrile cari merită încredere, „clerului superior monahal i s'au răpit drepturile omenești cum de pildă:—dreptul de a da mărturie,—un drept vechi istoric, recunoscut clerului înalt român de a se folosi de el din cele mai îndepărtate vremuri“. L'Union chrétienne, 1868, Nr. 7, p. 294.

4. „Mosc. Viedom.“ 1865, Nr. 15.

5. „Εκκλ. μέριμνα, p. 12 „Mosc. Viedom.“, 1865, Nr. 21

6. „Mosc. Viedom.“, 1865, Nr. 20.

COMENTARIUL SFINTEI EVANGHELII¹⁾

Ispitirea Domnului

Atunci dus a fost Iisus în pustie de Duhul..
(Matei 4, 1).

1 Acest *atunci* arată faptul aflat nemijlocit înaintea acestuia care are să urmeze, adică înaintea botezului. Îndată ce Iisus a fost botezat, fără să mai fi trecut la mijloc un răstimp oarecare, a și urmat mergerea la pustie. Aceasta o și spune Sf. Marcu în cuvintele: Și *îndată l-a scos pe dânsul Duhul în pustie* (1, 12). Acum intrase pe calea împlinirii planul mântuirii omului urzit de Dumnezeu. La Dumnezeu însă totul merge pas cu pas, fără zădarnică pierdere de vreme. De aceea, odată ce, după buna socoteală a Dumnezeirii, s'a săvârșit botezul, trebuia să urmeze al doilea punct: acel al ispitirii și al înfrângerii diavolului.

Nu se poate clădi o stare nouă, până ce mai întâi nu se înlătură stările cele protivnice, care împedecă buna așezare a stării celei deosebite. Fericirea omului fusese sfărâmată prin uneltirea duhului celui rău. Prin aceasta omenirea căzuse pradă lui. Cel întâi lucru de făcut era ca puterea vrăjmașului să fie strivită, pentruca apoi noua clădire să se ridice pe un teren curățit și în care să se întindă stăpânirea puterii ziditoare.

Iată pentru ce ispitirea Domnului trebuia să urmeze

îndată după botez, fără întârziere. Diavolul era un mărăcine ghimpos și netrebnic, care fără drept își întinse stăpânirea în locașul lui Dumnezeu. El trebuia alungat din acest ținut; trebuia să i se arate diavolului și omului că, de aici înainte, începe lucrarea mântuirii, care va da omului puterea de a înfrânge pe diavolul, fiindcă cea întâi lucrare a acestei mântuirii este tocmai sfărâmarea puterii protivnice.

2. Dar care este Duhul care l-a dus pe Iisus în pustie?

Nu trebuie să ne gândim de loc că acesta ar putea fi duhul cel rău, pentrucă, dacă ar fi fost așa, evanghelistul ar fi spus-o. Dar el, dacă zice scurt *Duhul*, înțelege acelaș Duh de care vorbise puțin mai înainte că s'a scoborât asupra lui Iisus la botez. Deci contextul nu lasă îndoială asupra înțelesului că e vorba de însuși Sf. Duh.

Nu se poate primi de loc părerea acelora care, precum *Paulus*, spun că, îndată după botez, Iisus s'a aflat într'o stare de mare însuflețire, de plutire cu duhul Său în ținuturile închipuirii și că toată desfășurarea aceasta a ispitirii a fost ceva care s'a petrecut numai în taina sufletului Său, n'a fost ceva petrecut în afară. Dar contextul nu ne dă voie de loc să primim o ase-

1. Vezi nr. trecut.

menea tâlcuire, pe care trebuie s'o privim numai ca născocire a raționalismului, care nu vrea să audă despre diavol și puterea lui în lume.

3. Dar de ce Duhul Sfânt a fost acel care L-a dus pe Iisus?

Pentru că era în planul lui Dumnezeu ca Iisus să înfrângă pe diavolul. De aceea spune evanghelistul că a fost dus *ca să se ispitească*, adică anume pentru aceasta Iisus a fost dus la pustie, pentru ca acolo să se desfășoare lupta între El și diavolul, și diavolul să fie înfrânt. Ba încă Sf. Marcu spune lucrul acesta cu o rostire mai vie: El zice că Duhul *l-a scos* pe Iisus în pustie, ceea ce arată și mai bine cugetarea că era o trebuință ca să se desfășoare lupta între împărăția diavolului și noua împărăție care avea să se întemeieze.

4. Dar cum a fost dus Iisus în pustie? Strămutat năprasnic prin văzduhuri, sau altfel?

Ne spune *A Lapid* că nu s'a dus răpit prin aer, ci s'a dus grăbit, cu picioarele Sale, din îmboldirea Duhului Sfânt, spre locul unde avea să se dea lupta. Și dacă Duhul nu-l lasă în însuși locul unde se afla este că acela nu era un loc potrivit pentru ce avea să se întâmple, fiindcă locul botezului era loc mult străbătut de umbletele oamenilor.

Mergeră la pustie trebuia să mai îndeplinească și altă țintă, de care ne spune tot *A Lapid*, anume ca Iisus să se tragă la o parte de amestecul cu oamenii, de umblarea printre ei, pentruca, petrecând la pustie în rugăciune și post, să-și dobândească numele sfințenie, și să-și gătească, prin mijlocul acesta, calea lucrului în sânul poporului, precum și Ioan Botezătorul a petrecut. De aceea Iisus nu numai a fost ispitit de diavolul, ci, mai înainte de aceasta, a stat în viață sfântă cu gândul strâns la chemarea Sa, departe de vederile lumii și chiar nici mâncând nici bând 40 de zile și 40 de nopți, și numai după aceasta a început lupta cu diavolul.

Trebuia încă să se arate că această biruință a fost deplină și strivitoare pentru diavolul. Căci după atâtea zile de postire, trupul omenesc este slăbit și știm că Iisus purta trupul omenesc ca noi, întru toate asemenea nouă, numai fără de păcat. Deci dacă după o stare de slăbire Iisus a dus lupta biruitoare cu diavolul, înseamnă că puterea Sa a fost covârșitoare și că unde e Dumnezeu, nu poate fi slăbiciune omenească.

Dacă citim că Iisus a fost dus în pustie ca să se ispitească de diavolul, nu înseamnă că Duhul L-a dus pe Iisus spre ceva rău și că anume a pricinuit ispitirea, nu ci numai că a învoit-o, „pentru roada care trebuia culeasă de aici și pentru biruința lui Hristos, pe care fără îndoială, cu puterea Sa, El o prevedea, și de aceea Iisus, fiindcă dorea aceasta, a fost dus la o asemenea ispită a diavolului, cași un atlet care este dus la o astfel de luptă“ (*A Lapid*, Op. cit., tot acolo).

5. Să se bage de seamă că Sf. Luca spune (4, 2) că Iisus a petrecut în pustie 40 de zile „ispitindu-se

de diavolul“. De aici unii, precum *Origen*, (în Omilia 29 la Luca), *Eusebiu*, (în *Demonstrarea evanghelică* 9, 7), *Augustin* (în *De Consensu Evangeliorum* 2, 4) *Beda Venerabilis* (în tâlcuirea la Marcu 1, 5) și alții socotesc că Iisus a fost ispitit nu numai cele trei dăți cunoscute, la capătul celor 40 de zile de postire și rugăciune, ci încă în toată vremea pe trecerii în pustie. Dar alții nu sunt de părerea aceasta. *A Lapid* și alții pe care-i citează el spun ca Sf. Luca privește mai întâi ca în sămbure ispitele, pe care mai apoi le înșiră pe larg, ca într'o carte în care dai mai întâi un scurt cuprins înaintea unui capitol, despre ce are să urmeze mai dezvoltat în sânul lui.

6. Dar de ce postirea a trebuit să fie de 40 de zile

Pentru că și Moisi postise 40 de zile mai înainte de a primi Legea. Deci și Iisus, mai înainte de a începe propoveduirea evangheliei, care era Legea deplinătății, nu numai a pregătirii, a voit să arate urmarea lucrării lui Dumnezeu pe același șir al lucrării de mai înainte și că toate se leagă una de alta în această lucrare. De asemenea și Ilie tot 40 de zile a postit. Astfel și Iisus, care era culmea și cuprinsul tuturor, se arăta prin aceasta drept cel ce duce la isprăvire lucrarea trecută.

7. Ne întrebăm acum care este pustia de care ne vorbesc evangheliștii, fiindcă ei nu ne spun?

Prin pustie, când nu ni se spune despre ea ceva deosebit, se înțelege, în vorbirea evangheliilor, pustia Iudei, cea de care a fost vorba și în cap. de mai înainte (3, 3). Tot pe aceasta trebuie s'o înțelegem și aici. De altfel aceasta e părerea tuturor tâlcuitorilor. Dacă au fost unii care au spus că trebuie să înțelegem pustia Muntelui Sinai, această părere însă n'a găsit răsunset.

Pustia Iudei este cea care se întindea dealungul văii Iordanului, pustie nu în înțelesul că nu creștea nimic în ea, ci că nu erau în ea locuințe statornice. Era străbătută numai de sălbătăciuni și de triburi care-și mișcau turmele de colo până colo, prin iarba de care nu era lipsită. Din pricina aceasta, pustia de care vorbim nici nu este numită în V. Test. pustie, ci loc sălbatec.

Aceasta însă era un ținut întins, așa că nu despre ea întreagă poate fi vorba aici. Iisus a trebuit să se ducă într'un loc din acest ținut.

Tradițiunea creștinească totdeauna a numit ca atare un munte cu coastele râpoase, așezat între Ierihon și Betania, căruia i s'a zis apoi *Muntele Carantaniei*, din pricina postirii de 40 de zile a lui Iisus. El este într'o lature mai puțin umblată decât cealaltă parte a pustiei, adică tocmai ceea ce se potrivea cu trebuința de acum a lui Iisus de a fi singur. Aceasta se potrivește și cu spusa Sfântului Marcu că Iisus era cu fiarele. Deci în locul acela era singur.

În amintirea faptului că Iisus a petrecut în el 40 de zile, muntele acesta a ajuns mai târziu a fi locuit de

mulți pustnici, care se adăposteau în peșterile de pe coastele lui.

Locul acesta aflându-se chiar în preajma Iordanului, deci aproape de locul unde Iisus a fost botezat de Ioan, înseamnă că El nu a trebuit să meargă prea mult pentru a ajunge la acel loc de singurătate.

8. Pentru întâia oară întâlnim aici, în N. Test., numirea de *diavolul*. Numirea aceasta înseamnă bârfitorul. Cuvântul vine dela grecescul *διαβάλλειν* a trece prin ceva, a pune ceva asupra cuiva, a învinui pe cineva. Fiindcă vrăjmașul omului este duhul cel rău, care totdeauna lucrează împotriva noastră și caută să ne încarce cu păcate străine de ființa noastră, care este plecată dela Dumnezeu, el al fost numit cu numele acesta. În evreește i sa zis *satan* sau cu numele articulat *hasatan*, numire care se găsește în Sf. Scriptură ca al vrăjmașului oamenilor (vezi Iov 1, 6—12). Această numire, apoi a fost dată în grecește prin cuvântul *διάβολος* (Ioan 8, 44; Apocalipsa 20,2), acolo unde, fără îndoială, scriitorii, evrei de neam, trebuie să fi zis *satan* sau *hasatan*.

9. Noi am înțeles rostul ispitirii lui Iisus. Dar acum ne atinge întrebarea altfel: Dacă diavolul știa că Iisus este Dumnezeu, ce căuta el să ispitească pe acel care nu putea fi biruit?

La aceasta răspundem cu cuvintele lui *Bisping*: „Fără îndoială, diavolul știa despre planul lui Dumnezeu de a mântui lumea; fără îndoială el avea o cunoștință apropiată de adevăr despre ființa Rescumpărătorului, prin atâtea arătări din V. Test. și din spusele lui Ioan Botezătorul; fără îndoială, bănuia el *dumnezeirea* lui Hristos cum se vede din cuvintele pe care i le spune de două ori: „Dacă ești tu Fiul lui Dumnezeu“. Dar ceiaze diavolul nu știa, era *felul unirii* lui Dumnezeu cu omul în ființa Mântuitorului, taina întrupării Cuvântului celui veșnic. Aceasta era o taină care nu se putea ști de nicio faptură decât numai printr'o descoperire deosebită. De aceia a încercat el să ispitească voința omenească a lui Iisus pentruca Domnul să întrebuițeze în chip greșit puterea și vrednicia dumnezeiască, iar el, diavolul, să ajungă pe calea aceasta a se încredința deplin ce este cu ființa lui Iisus“¹⁾.

Arătarea lui *Bisping* e adâncă și vrednică de primit, pentrucă taina întrupării cu adevărat era ceva ascuns fapturilor în ce privește chipul ființării ei. Sf. Pavel o numește *taina cea ascunsă din veci* (Coloseni 1, 26), iar Biserica o numește *și ae îngeri neștiută*.

Măsura în care dumnezeirea se va uni cu omenirea aceasta era ce scăpa științei diavolului și de aceia încerca el să se arunce asupra Mântuitorului, crezând că va putea prinde omenirea sa nu destul de sprijinită de dumnezeirea Sa.

Este adevărat că la oameni noi vedem astfel de dezacorduri... sus într'o privință, slabi și păcătoși în alta;

1. Tâlcuirea lui la evang. Matei (*Erklärung des Matthäum evangeliums*, pag.

zburători cu puterea cugetării, târători cu năravurile trupului. Aceasta e o stare de puțină cumpănă în ființa omului. Dar la Mântuitorul nu poate fi așa. Puterile Sale erau toate într'o cumpănă desăvârșită și supuse unei îndrumări neabătute din cârma lor dumnezeiască.

10. Postul Mântuitorului în pustie a fost desăvârșit. A fost ferire deplină de mâncare și de băutură. Aceasta ne-o spune hotărât Sf. Luca prin cuvintele că Iisus n'a mâncat nimic în zilele acelea (4, 2). De aceia nu se poate primi părerea acelora care spun că totuși Iisus s'a hrănit cu ierburi. Dacă pe de altă parte, alții vor să vadă în aceasta nu o putere deosebită, ci un fapt pe care-l pot îndeplini și oamenii, și dacă în vremea noastră se vorbește mai mult de aceasta prin atâtea întemnițați care, nu vor să mai mănânce, și dacă s'a vorbit de primarul acela din Irlanda care a postit nu 40 de zile, ci vreo 60 până ce a murit, trebuia să spunem că în postirea lor nu intra și oprirea dela băutură. Dela mâncare omul se mai poate opri, dar dela apă nu. Și apoi chiar cu ferirea de a mânca, omul slăbește din cale afară, pe când Mântuitorul a petrecut în viață de înaltă cugetare și a dus apoi biruitor lupta cu diavolul, pe care l-a înfrânt. Tot capătul postirii a fost numai că Mântuitorul a flămâzită și atunci a alergat diavolul la ispită (Matei 4, 2).

11. Dacă Iisus a petrecut la pustie 40 de zile și 40 de nopți, fără a mânca și a bea nimic, aceasta a făcut-o prin puterea sa ca Dumnezeu, dar pe o cale care, într'o măsură mai slabă, se poate simți și între oameni.

În adevăr, o vie mișcare a sufletului face pe om de-și uită uneori trebuințele trupesti cele mai neiertătoare. În încordarea luptei, cel rănit mai ușor nu bagă-de-seamă că e rănit și simte că-i curge sângele abia după ce lupta a încetat și după ce trupul și-a luat viețuirea obișnuită. Când luarea noastră aminte este vrăjită de un fapt care ne covârșește și suntem adânciți numai într'însul, simțurile trupului sunt de multe ori cași cum n'ar fi. De te strigă cineva, nu auzi, și de ești cu ochii țintă la ceva, nu vezi. Încordarea sufletului poate duce pe cineva la o supunere a trupului așa că glasul acestuia să se simtă puțin.

Dacă aceasta o gustăm noi în șirul vieții firești, cu cât mai mult trupul trebuie să fi stat la porunca sufletului în viața dumnezeiască a Domnului Hristos! De aceia, atâtea vreme cât Mântuitorul a stat la lucrarea Sa de cufundare cu gândul la cele înalte ale slujirii Sale, în pustnicia din muntele ispitirii, starea firească a trupului nu s'a simțit. Dar după ce vremea cât trebuia să dăinuiească această viețuire ascunsă a trecut, după cele 40 de zile, când trebuia să înceapă lucrarea propoveduirii în lume, Mântuitorul s'a simțit flămând, viața obișnuită a trupului s'a simțit. Nu a fost o istovire ci, foame în chip obișnuit.

1. Întâia ispită.

În lume ispita prinde pe om mai cu seamă în clipele de aprindere a simțurilor. Fie că omul se află într'o

stare prea bună, când se trufește și-și face păreri prea mari despre el și se aruncă la poftă nemăsurată; fie că se află în încercări grele, în lipsuri sau altceva, atunci mai cu seamă vine ispita, mijește înaintea ochilor lui ceva mai bun, peste starea în care se află.

Așa a socotit și diavolul. De aceea, îndată după ce Mântuitorul a flămânzit, citim că, venind la dânsul ispitorul, a zis: „De ești tu Fiul lui Dumnezeu, zi ca petrele acestea să se facă pâni“.

În ce se cuprindea ispita?

Trebuința grabnică a lui Iisus era acum de a mânca. Diavolul pleacă dela aceasta și mai adaogă una: Cearcă să facă pe Iisus de a întrebuița puterea lui ca Fiul lui Dumnezeu într'un scop trupesc. Domnul a spus mai târziu: *Hrana mea este să fac voia Tatălui meu celui ce m'a trimis* (Ioan 4, 34). Toată lucrarea Sa a fost de o netezime uimitoare, în deplină armonie cu voia Tatălui. Diavolul a căutat să aducă știrbire în aceasta chiar dela început, folosindu-se de nevoia hrănișimțită de Mântuitorul. El ațâța în acelaș timp pofta omenească de a arăta ce poți, față de îndoiala altuia, care n'ar vrea să te creadă drept ce ești. În definitiv, ispita ar fi fost primirea unui scop mărunț și de rând pentru faptele Sale; ar fi fost intrarea în categoria cea păcătoasă a oamenilor, nu suirea firii omenești la îndeplinirea voinții lui Dumnezeu. Ar fi fost lucrarea din îmbold trupesc și din deșărtăciune, o eșire a omului din stăpânirea lui Dumnezeu, ceiace însă nu se poate, la Mântuitorul din pricina unirii ipostactice. Voința trupului Său omenesc era în totul supusă voinței dumnezeiești.

Unii autori scot la iveală păcatul îndoelii, pe care diavolul cerca să-l furișeze în sufletul Mântuitorului. Întru cât Domnul se afla acolo în atâta lipsă, într'un loc unde nu era nimic de mâncat, să-l facă a se îndoii de îngrijirea dumnezeiască a Tatălui asupra Sa. Ar fi fost un păcat împotriva Proniei dumnezeiești.

Așa judecă în chestiunea aceasta *Bisping* și *Pözl* pe când *Th. Zahn* privește chestiunea așa cum am înfățișat-o noi mai nainte. *Lange* spune că „ațâțare a spre ispită se cuprinde în presupunerea următoare: Pare nepotrivit ca Fiul lui Dumnezeu, care toate le poate, să sufere de foame. Cine însă cu adevărat rabdă foamea, trezește îndoiala și pare a arăta că el nu e Fiul lui Dumnezeu. Deci aceasta este o strigare, străbătută de îndoială, către însăși puterea, mintea și păstrarea mărturisirii lui. Fiul lui Dumnezeu nu trebuie să fie condiționat, nu trebuie să fie strămtorat, nu trebuie să sufere nici să se facă partaș al lipsei omenești; el trebuie să înlătore lipsa cu însăși puterea sa“ ¹⁾.

Prin măestria Sa, răspunsul Mântuitorului întrece tot șiretlicul diavolului. *Scris este*, zice El: *Nu numai cu pâne va trăi omul, ci cu tot graiul care iese din gura lui Dumnezeu*. Răspunsul acesta este luat din cuvintele lui Moisi către Evrei (A Doua Lege 8, 4), prin care el le spune că Dumnezeu i-a hrănit cu mană în chip

deosebit. Așa și aci. Răspunsul Mântuitorului înseamnă: Nu trebuie să ne desnădăduim de lipsa celor pământești, trebuincioase trupului, pentrucă această viață poate fi hrănită și pe altă cale, prin buna îngrijire a lui Dumnezeu, care are mijloacele Sale deosebite. Cum pe Evrei i-a hrănit în chip deosebit, tot așa Dumnezeu nu va înceta să lucreze în orice clipă, așa cum va fi trebuința.

Cuvintele că omul va trăi cu graiul ce iese din gura lui Dumnezeu nu trebuiesc luate în înțelesul duhovnicesc că omul se poate hrăni și trăi cu cuvintele Domnului, ca împotrivire la faptul material că obișnuit se hrănește cu hrană pipăită. Cuvântul lui Dumnezeu trebuie luat aici în înțelesul puterii urzitoare pe care o are graiul lui Dumnezeu, după spusa Psalmului: *El a zis și s'au făcut; el a poruncit și s'au zidit* (148, 5). Deci prin tot graiul care iese din gura lui Dumnezeu noi trebuie să înțelegem cuvântul Lui care poruncește să se facă ceva ce trebuie într'o clipă anumită. Omul poate fi hrănit și în chip neobișnuit, printr'o poruncă deosebită a lui Dumnezeu, cum a făcut cu Evreii în pustie.

Acesta e înțelesul, nu că ne putem hrăni cu vorbe, după cum ne putem hrăni cu mâncare. Acolo este vorba numai de cuvântul lui Dumnezeu care poruncește să ni se dea hrană în alt chip, nu de cuvântul care ar fi el însuși hrană. Aci este tot un înțeles material, nu înțeles figurat, că ne putem hrăni prin cugetările lui Dumnezeu tot așa cași cu hrana.

Deci ce cuprinde răspunsul Mântuitorului? Cuprinde încrederea vie în Dumnezeu. Față de îndoială diavolului și de silința sa de a semăna neîncrederea, Mântuitorul arată cea mai neclintită credință în lucrarea Proniei lui Dumnezeu. El are puterea și fără îndoială lucrează la clipa când trebuie. De aceea trebuie să ne lăsăm fără șovăire în nădejdea Lui.

Pe când la diavolul aflăm turburarea gândurilor, așa cum le găsim și între noi oamenii, la Mântuitorul găsim pilda statornică și privirea neabătută către puterea lui Dumnezeu. Când a înviat pe Lazăr a spus: *Părinte, mulțămescu-ți că m-ai ascultat și eu știam că pururea mă ascuți* (Ioan 11, 41-42). La Dânsul nu e nicio neliniște, fiindcă stă tare întemeiat pe ceiace știe bine că Dumnezeu va face. Dacă în clipa aceea era în suferință, Dumnezeu nu va lipisi să facă ceiace era potrivit în acel răstimp.

Măreția răspunsului Mântuitorului stă în faptul că îndemnul diavolului nu trece de socotelile negustorești ale omului. Într'însul găsim duhul pământului, cu toate cumpănelile lui, schimbarea drumului după cum bat trebuințele, ținerea la un fapt, la o ființă, atâta cât îți trebuie, cât te poți sluji de ele, pe urmă părăsirea lor. Răspunsul Mântuitorului deodată însă ne răpește de pe pământ la cer. El este lucrare nu după chibzuință omenească, ci după cugetarea cerului. Nu poartă pecetea șovăielilor noastre, nu este schimbarea dragostei noastre după interese, ci ne dă mireazma celor de sus cu iubirea fără margini, până la capăt, către cel pe care-l iubești, șederea statornică în chemarea datoriei. Vrea

1. J. P. Lange, *das Evangelium nach Matthäus*, ed. 65 revăzută de Otto Zöckler. Leipzig 1902, pag. 52.

diavolul să-l aducă pe Mântuitorul în hotarul scăderilor noastre pământești, dar Mântuitorul ține largul cerului și de acolo răspunde. Insuși cuvântul pe care-l întrebuițează este din cartea cerului care este Sf. Scriptură.

Un asemenea răspuns este plin de învățătură, pentru că el nu este scoborârea încotro ne trag interesele, ci este rămânerea în lumina cea neapropiată, împotriva tuturor greutăților de o clipă.

2. A doua Ispită

Evangelistii Matei și Luca ne înșiră apoi pășirea diavolului spre o nouă ispită. El nu s'a simțit dezarmat cu una, ci a încercat mai departe. Dar este o deosebire între amândoi evangheliștii. Dela a doua ispită înainte, ei nu dau acelaș șir, ci cea a doua la Matei este la Luca a treia, iar a treia dela Matei este la Luca a doua. Toți tâlcuitorii însă sunt de părere că șirul adevărat cum au curs ispitele ni-l dă Sf. Matei, pe când Sf. Luca schimbă șirul, mânat de alte socotințe. După cum ne spune *Bengel* în scrierea sa *Gnomon Novi Testamenti*, Luca nu urmărește șirul în timp, ci treapta urmată de așezarea locurilor unde se afla Domnul: Mai întâi pustia, apoi muntele, apoi templul. *A Lapide* spune că și aici, cași aiurea, Luca a lucrat „per hystero-logiam“, adică el, după socotințe de alt soi, schimbă șirul faptelor și pune unele după altele. Noi trebuie să știm însă că acesta nu e felul obișnuit al scrisului Sfântului Luca, ci altfel el păstrează cu scumpătate șirul petrecerii istorice.

Dar noi putem cunoaște și singuri că aici șirul adevărat al faptelor ni-l dă Matei, și nu Luca. În adevăr, noi vedem că cel mai hotărâtor răspuns al Mântuitorului este la ispita a treia dela Matei. Acolo îi zice diavolului: *Mergi înapoia mea, satano!* După o asemenea alungare, nu mai este cu rost ca diavolul să vie la o nouă ispită, dacă cea cu alungarea era a doua. Deci mai firesc este că aceasta a fost a treia și cea din urmă.

Cea de a doua ispită, pe care Luca o pune ca treia, are mai puțină tărie decât cea a treia dela Matei, așa că, după însuși simțul nostru de a cumpăni lucrurile, înțelegem că mai potrivită este ca a doua dela Matei să fi fost a doua și în șirul adevărat al faptelor.

Deci în ce se cuprinde a doua ispită?

Atunci l-a dus pe el diavolul în sfânta Cetate și l-a pus pe el pe aripa bisericii

Tâlcuitorii nu se înțeleg care a fost chipul în care diavolul l-a dus pe Mântuitorul în Sf. Cetate. Unii spun că l-a dus prin văzduh, alții că l-a însoțit în mersul pe pământ, dar fapta aceasta s'a petrecut nu obișnuit, ci într'o clipeală. Cei mai mulți se feresc de a veni cu lămuriri, fiindcă, de pildă *Pöhlz*, zic că aceasta fiind o faptă fără vreo asemănare cu ce vedem noi în lumea firească, nu se poate lămuri ce a fost și cum a fost. *Bisping* spune că putem lăsa fapta aceasta nehotărâtă. Noi spunem că, fără îndoială, fiind ceva care iese din granița puterilor obișnuite și fapta petrecându-se între ființe înzestrate cu puteri peste fire, iese din șirul faptelor care se pot lămuri prin puterile firii.

Dacă avem oarecare sficiune a primi părerea că dia-

volul a putut duce pe Domnul de acolo, socotind că nu este cuviincios a primi cugetarea că diavolul a putut duce pe însuși Dumnezeu, trebuie să socotim aici că lucrurile se înfățișază altfel. Aceasta nu înseamnă că diavolul a avut putere asupra lui Iisus, ci numai că, în împrejurarea aceasta, Dumnezeu însuși a învoit diavolului să poată face aceasta, pentru o trebuință mai înaltă: aceia ca diavolul să poată fi înfrânt de Mântuitorul în repezirile pe care acesta le va încerca asupra Sa. Nu cu puterea dela sine a diavolului s'a făcut aceasta, ci cu învoirea lui Dumnezeu însuși.

Cu privire acum la faptul ducerii acesteia a Mântuitorului de către diavolul și față de părerile deosebite ale tâlcuitorilor, vom da aici părerea care merită să fie știută a lui *Fillion* care spune: „Noi credem mai potrivit cu textul de a spune împreună cu Ieronim și cu cei mai mulți dintre tâlcuitorii catolici că Domnul nostru Iisus Hristos a învoit Satanei să-l ducă prin văzduhuri, în chip iute, nevăzut, după cum și îngerul dusesese altădată pe Avacum, cum citim în Daniil 14, 35 și urm.“¹⁾ *Lange-Zöckler* numesc însă această părere fantastică²⁾.

2. Sfânta Cetate în care diavolul a dus pe Domnul este Ierusalimul. Aceasta e părerea tuturor tâlcuitorilor. Totdeauna prin Sf. Cetate se înțelege în Sf. Scriptură orașul Ierusalimului. Este numită *sfântă*, pentru că era centrul vieții religioase a Evreilor, cu templul care se afla în sânul său.

3. În ce privește aripa templului, pe care diavolul a așezat pe Iisus, discuțiunile încă n'au ajuns la un punct statornic. Unii înțeleg coama acoperișului, adică partea de sus care merge între două laturi ce se scoboară una la dreapta, alta la stânga. Cele două laturi s'ar putea socoti ca două aripi. Alții înțeleg marginea acoperișului, fiindcă cuvântul grecesc pentru aripă, în acest loc al evangheliei, este *περόγον*. Septuaginta însă totdeauna traduce prin *περόγον* cuvântul evreiesc *hanaf*, care înseamnă și margine. Deci dacă în evanghelie avem aici cuvântul *περόγον*, aceasta înseamnă că prin el se rostește cuvântul evreiesc *hanaf* care înseamnă margine.

Dar de marginea sau de vârful cărui acoperiș e vorba aci? De al templului propriu zis? Nu, pentru că evanghelia nu ne vorbește de *ναός*, cu care se numește însăși clădirea templului, ci de *ίερόν*, prin care se înțelege grămada clădirilor care se înșirau în jurul templului. Prin urmare trebuie să cugetăm că diavolul a dus pe Mântuitorul pe acoperișul uneia din clădirile apropiate de templu, din care se putea împlini bine ispita pe care o urzea el.

Ce cerea el Domnului Hristos?... **De ești Fiul lui Dumnezeu, aruncă-te pe sine-ți jos, că scris este: „Ingerilor săi va porunci pentru tine și pe mâni te vor ridica, ca nu cumva să împiedici de peatră piciorul tău!“.**

De pe care acoperiș însă s'ar fi putut face mai bine

1. Op. cit., p.
2. Op. cit., p.

aruncarea jos pe care o cerea diavolul? Toate clădirile din jurul templului din Ierusalim aveau mai cu seamă două laturi râpoase. Dacă ar fi privit cineva de pe acoperișul clădirilor dela mează-noapte sau din spre apus, nu era mare depărtare până la pământ. Gândul de aruncare jos și o înfruntare a primejdiei de a te izbi, nu-și căpătă o înfățișare atât de vie și de cuprinzătoare decât cuprinzând alte laturi, de unde privirea în jos era mai zguduitoare. Aceste laturi erau cele dela mează zi și răsărit. Aci erau așa zisele *pridvorul lui Solomon* la răsărit și *pridvorul împărătesc* la meazăzi. Toată temelia zidurilor în aceste părți era sprijinită pe temelii tari, care se văd și azi, fiindcă în jos e prăpastie. Cine ar fi privit din vârful clădirilor din aceste părți ar fi fost cuprins de fiorul primejdiei și de amețală, de care și vorbește Iosif Flaviu. De aici se putea împlini mult mai bine planul unei aruncări jos pentru a înfrunta o primejdie, fiindcă amenințarea primejdiei era mult mai vie din această parte. De aceia noi credem că pe una din clădirile acestor laturi diavolul a adus pe Domnul Hristos.

4. Ince se cuprindea această a doua ispită?

Diavolul caută să trezească în Mântuitorul trufia firii omenești obișnuite, că atunci când cineva pune la îndoială puterile tale, tu cauți să-i dovedești că nu e așa, făcând ceiace el se îndoiește că poți face. Asta înseamnă însă intrarea ființei tale în cercul de gândire al altuia, iar când te ispitește, a lucra după gândul drăcesc al altuia. Dacă Mântuitorul ar fi făcut această minune, ar fi însemnat că El întrebuițează puterea sa dumnezească de a face minuni pentru a sătura simțul de iscodire al altuia, sau pentru a hrăni curiozitatea altuia, așa cum fac vrăjitorii, cum însă niciodată n'a făcut Mântuitorul. Minunile Sale nu sunt minuni pentru gustul oamenilor, ci fapte pentru lucruri mari, când este vorba să se clădească ceva prin ele sau pentru mari ținte de binefacere pentru oameni.

Cuvintele cu care diavolul își netezește drumul pentruca Mântuitorul să facă fapta pe care o cere el și astfel Domnul să întrebuițeze puterea Sa de Dumnezeu pentru ținte fără vrednicie, le scoate din Psalmul 90, 11-12. În acest psalm este vorba de îngrijirea lui Dumnezeu pentru cei drepiți, care totdeauna se pot sprijini în nădejdea Sa. Dacă diavolul întrebuițează acest loc pentru Mântuitorul, e ca și cum ar fi spus pentru El că-l va apăra de primejdii. Intrucât Mântuitorul, ca Mesia, cuprindea în sine omenirea întreagă, fiind al doilea Adam, înseamnă că acest loc se putea întrebuinta și cu privire la Mântuitorul. Dacă pe orice om drept Dumnezeu îl va feri de primejdie, cu cât mai mult pe Alesul Său, care poartă cu Sine toată omenirea pentru a o mântui!

După cum spune *Fillion* însă, aplicarea diavolului era numai meșteșugită, nu era și dreaptă. Pentrucă locul acela din Psalmi nu se putea întrebuinta pentru a îndemna pe cineva la păcat, cum voia să facă diavolul față de Mântuitorul. Increderea pe care Dumnezeu o

dădea celor drepiți nu era în înțelesul că-i va feri de primejdiile pe care și le vor croi singuri umblând pe căile păcatului.

Departe de a cădea în cursa diavolului, Domnul Iisus l-a adus la adevărata înțelegere a Sfintei Scripturi. Ea nu se lămurește având înaintea ochilor un singur loc din ea, ci Scriptura se lămurește mai întâi tot prin Scriptură. Locul întrebuintat de diavolul, cu toată șiretenia lui, nu putea fi întrebuintat aici, fiindcă Dumnezeu făgăduiește pază dreptilor, nu urmează însă că El trebuie să ne sprijine pe aripile ingerilor în toate păcatele oamenilor. De aceia Domnul Hristos, fără a spune diavolului cum stau lucrurile cu cuvintele Lui din Scriptură, îi pune înainte un cuvânt care mai de-a dreptul se resfrânge la fapta diavolului și-i arată că tocmai el calcă Scriptura cerând asemenea lucru. Căci ce voia diavolul? Să cerce puterea lui Dumnezeu, dacă va ajuta pe Fiul Său să nu se lovească în cădere. Dar Mântuitorul numește aceasta *ispitire* care este oprită de Scriptură. A pune pe Dumnezeu la încercare, este a arăta puțină încredere în El, și aceasta, în graiul Scripturii, înseamnă *a-L ispiti*. O asemenea faptă e oprită, și de aceia răspunde Domnul Hristos diavolului: *Iarăși scris este: «Să nu ispitești pe Domnul Dumnezeul tău!»*

Răspunsul Mântuitorului taie îndată toate firele înșelătoare din cererea diavolului și face o aplicare a Scripturii mult mai măestrată și mai potrivită pentru clipa aceia. Răspunsul era hotărâtor. El nu mai dădea răgaz să mai zică ceva împotrivă. Dumnezeu ajută, dar nu trebuie să-L pui la încercare să vezi dacă te ajută în lucrurile în care n'ai ținut seamă de El.

3. Ispita a treia.

Prin cele două ispite de mai nainte, diavolul a pășit în fața Mântuitorului cu înfățișarea acoperită, cerând dela Domnul lucruri care n'ar fi fost de trebuință lui, diavolului, ci Domnului însuși: Mai întâi să facă pietrele pâni, fiindcă flămânzise, apoi să se arunce jos pentruca să-și dovedească puterea sa de Mesia și să aducă pentru aceasta încredințarea, de care ar fi avut nevoie în fața oamenilor, ca să-L cunoască și să-L creadă ca atare. Pentru aceasta întrebuițează el de două ori cuvintele „dacă ești Fiul lui Dumnezeu“ și se slujește de graiul din Scriptură, pentru a da înfățișarea unei lucrări de trebuință religioasă, care l-ar interesa și pe el, care cere aceasta.

La a treia ispită însă, diavolul se descopere cu totul. El nu a izbândit nimic prin șiretenia sa și cu viclenia întrebuintare a Scripturii. Calea aceasta fiindu-i închisă, fiindcă Domnul i-a răspuns în scurt timp, el își dă pe față toată starea și, de data aceasta, nu se mai îndreaptă către Mântuitorul nici cu cuvintele „dacă ești Fiul lui Dumnezeu“, nici nu mai umblă cu graiuri din Scriptură. În chip îndrăzneț, el se dă acum pe față și caută alte mijloace.

Evanghelistul Matei spune că diavolul l-a dus apoi pe Domnul într'un munte foarte înalt și i-a arătat lui

toate împărățiile și slava lor și i-a zis lui: *Acestea toate le voi da ție, dacă, căzând, te vei închina mie.* (Matei 4, 9), *că mie este dată (stăpânirea) și orcăruia voiesc o dau.* Luca 4, 6).

După cum e ușor de înțeles, pe lume nu e niciun munte din care să se vadă toate împărățiile lumii. Atunci care putea fi muntele în care diavolul a dus pe Iisus?

Se înțelege, a trebuit să fie un munte, dar vederea căpătată de pe el peste toate împărățiile nu este aceea căpătată prin mijlocul obișnuit a simțului vederii.

Tâlcuitorii au luat toți munții Palestinei la rând, socotind care din aceștia ar putea fi. Unii s'au gândit la Muntele Taborului, alții la al Măslinilor, alții la Moria, alții la Horeb. Dar e cu neputință de spus care ar fi putut fi acel munte. Noi socotim că mai firesc este de gândit că era vreun munte aproape, din însăși pustia Iudeii, unde se afla Iisus atunci. Se găsește un astfel de munte mai spre mează-noapte și răsărit de cea pustie.

De pe el se putea avea o vedere întinsă peste multe ținuturi din Palestina.

Dar nici de pe acest munte nu se puteau vedea dintr'odată toate împărățiile lumii. Prin acest „toate împărățiile“ nu putem înțelege numai ținuturile Palestinei, după cum spune *Bisping* că ar vrea unii. Rostirea de „toate împărățiile“ nu ne dă voie să facem această marginare și nu ne dă voie nici Sf. Luca, la care găsim în acest loc cuvântul *ὁλκουμενή*, care înseamnă iarăși toată lumea.

De aceia trebuie să pășim la alt temei al tâlcuirii, să nu spunem că această vedere s'a putut săvârși cu ochii obișnuiți trupești, ci prin adaosul unei puteri deosebite, peste fire, care a făcut cu puțință ca într'o clipă, nu rând pe rând, să se poată vedea deodată toate împărățiile. Sf. Luca și spune că i le-a arătat „într'o clipeală de vreme“. Va să zică vederea aceasta a fost ceva neobișnuit, care nu s'a făcut cu mijloacele obișnuite ale firii.

Care putea fi însă mărirea acestor împărății?

Orice împărăție are, firește, stărilor cu care se împodobește ea. Are vistierii, are palate, are slujitori mulți, are câmpii, are ținuturi întinse peste care-și întinde stăpânirea. Dacă ne gândim, de pildă, la fiii lui Irod, vedem că toți au căutat să-și împodobească stăpânirea lor clădind orașe nouă, ridicând fel de fel de zidiri. Toate acestea sunt lucruri care minunează ochii omului și sunt foarte mulți cei care se ispitesc a dori astfel de măriri, fiindcă mintea omului mai ușor se ademenește spre cele văzute ale lumii decât spre cele nevăzute ale lui Dumnezeu.

Diavolul și-a făcut socoteala greșită de a crede că Mântuitorul, care purta tot trupul neputinței noastre, se va adomeni așa cum orice om se ademenește a dori astfel de măriri și va cădea astfel chiar dela început din vrednicia Sa de Mesia. Spre a ajunge la ținta lui, el și-a lăudat puterea și peste ce putea. Căci e adevărat că, dela căderea omului, diavolul a căpătat putere multă peste lucrurile prin care oamenii se perd, adică peste lucrurile prin care ei se ispitesc ușor și se vatămă.

Insuși Domnul Hristos l-a numit pe diavolul *domnul acestei lumi* (Ioan). Stăpânirea diavolului însă, deși mare, era o stăpânire nemărginită, legată de starea de cădere a omului. În măsura în care răul era mare, și diavolul avea la îndemână mai multe mijloace. Dar după ce a intrat în lume lucrarea de mântuire a Domnului Hristos, această putere a suferit mărginiri. Ea dăinuiește însă în acest chip mărginit, dar totuși de temut până în ziua de azi, și diavolul poate îndrăzni. Așa a îndrăznit el cu puterile mai mari pe care le avea atunci față de Domnul Hristos.

Dacă diavolul spune că împărățiile i s'au dat lui, aceasta nu este în puterea înzestrării ființelor dela Dumnezeu, una cu un dar, alta cu alt dar, ci cum am arătat, din pricina căderii omului. Fiind și diavolul ființă păcătoasă, tot prin abatere dela menirea lui dela început ca înger, el își duce lucrarea lui oriunde se află uneltele păcatului și pune stăpânire acolo. Dar diavolul se fălea în chip mincinos că lui este dată toată slava împărățiilor și el o dă cui vrea. Adevărul este că nimenea nu i-a dat lui aceasta, ci el se furișează unde lucrează păcatul și firește că pune stăpânire acolo, fiindcă păcatul se înțelege foarte bine cu duhul rău. Dumnezeu numai cât îngăduie starea aceasta, pentru chibzuința orânduiei ca diavolul să fie înfrânt prin lupta dusă în trup omenesc, dar nu Dumnezeu l-a pus în aceasta. Diavolul mințea când spunea că i s'a dat lui o asemenea stăpânire, fără îndoială, ca să facă o întipărire mai vie asupra lui Hristos.

Și pentru ce dorea diavolul să capete supunere din partea lui Iisus?

Aceasta a fost totdeauna pofta diavolului. De când el a voit să se ridice până la stăpânirea lui Dumnezeu, e plin totdeauna de pofta de a stăpâni. El își are împărăția lui, care e împărăția lumii acesteia, a păcatului, în împotrivire cu împărăția lui Dumnezeu. El simte că împărăția lui Dumnezeu, la clădirea căreia avea să lucreze Iisus, va sfărâma împărăția lui. De aceia el caută să aducă dezbinare între Iisus și Dumnezeu, ca să zădărnicească întemeierea unei asemenea împărății. Trezind în Iisus pofta de stăpânire, în loc de starea umilinței și a patimei, prin care El a venit să mântuie lumea, diavolul socotea să câștige pe Iisus de a se pleca înaintea lui și, prin aceasta, a-l abate dela urmarea căii lui Dumnezeu și a-l încurca chiar din capul locului.

Aici sunt acum în luptă două împărății. Diavolul își arată pe față întinderea și puterea împărăției lui. El nu se mai poate ascunde și arată deschis cine este. Este protivnicul împărăției lui Dumnezeu și, ca atare nu mai poate aduce vreun loc din Scriptură cu care să-și sprijine încercările lui. Nu, de data aceasta el arată verde cine este și cere închinare din partea lui Iisus. Cu chipul acesta, nădăjduia să ajungă la ceia era ținta lui: să-și păstreze împărăția păcatului și să strice împărăția care se ridică, a lui Dumnezeu.

Mântuitorul Hristos însă îl sfărâmă în poftele lui tot prin cuvântul Scripturii. Și dacă mai nainte, când dia-

volul a stat în chipuri mai blânde, i-a răspuns numai cu liniște, punând numai cuvântul dreptei chibzuieli. În locul celui scos și greșit întrebuițat de diavolul, acum însă graiul Mântuitorului se aprinde și El răspunde cu cuvânt aspru: **Mergi înapoia mea, Satano! că scris este „Domnului Dumnezeului tău să te închini și lui unuia să-i slujești“.**

Aceasta e întâia dată când Iisus îl numește pe diavol cu numele lui de *Satană*. Unii au voit să vadă în aceasta un semn că numai acum Iisus l-a cunoscut cine este. Dar cu dreptate spune *Bisping* că această întrebuițare nu rostește faptul că abia acum Iisus l-a cunoscut, ci numai arată mai multă vioiciune în glasul lui Iisus, ca o înlăturare aspră a poștei neîngăduite și nemăsurate a Satanei, care s'a putut ridica până la un asemenea gând, ca Mesia să se închine lui.

Cuvintele Domnului Hristos sunt luate din A Doua Lege 6, 13 și ele arată că numai Dumnezeu poate fi ființa închinării noastre. Diavolul, care luptase până acum cu mijloace culese din Scriptură și întrebuițate silnic, este arătat în toată întunecimea lui, când poate pofti ce-și închipuia el. Impotriva lui stă toată puternica încredințare a Scripturii, că numai lui Dumnezeu avem să plecăm sufletele noastre, ca unui domn și stăpân.

Textul original nu are în locul cu pricina „domnului... să te închini și să-i slujești“, ci „să te temi de el“. Citarea aceasta este, deci, făcută în chip slobod. Schimbarea aceasta însă nu este o prefacere a cugețării de temelie, pentru că, după cum spune *Pözl*, „adevărata frică de Dumnezeu se arată în închinarea către el“¹⁾.

Răspunsul Domnului Hristos nu mai lăsa loc slobod diavolului da a mai încerca ceva nou. Glasul Domnului sună viu și puternic: *Mergi înapoia mea, Satano!* Deși cum am văzut în critica textului, cuvintele *înapoia mea* nu se găsesc în vechile manuscrise, totuși însuși cuvântul *mergi* singur, care se putea da și cu *du-te de aci, pleacă*, traducând pe grecescul *ὑπαγε*, e destul de puternic. Protivnicul s'a putut încredința că orice încercare nouă e zădarnică și că lupta sa e perdută. De aceia spune evanghelia în locul acesta: *Atunci l-a lăsat pe el diavolul*, adică s'a încredințat că orice pas mai departe este fără folos. De data aceasta, răspunsul Mântuitorului n'a fost numai un răspuns de tărie logică, care-ți ia temeiul cuvântul tău, cum a fost în cele două ispite de mai înainte, ci a fost, pe lângă aceasta, și retezarea scurtă a oricărei îndrăzneli. Așa ne lămurim cum diavolul a lăsat câmpul de luptă și l-a părăsit.

Ceiace trebuia să se întâmple s'a întâmplat. Diavolul care câștigase odinioară lupta ușor, n'a mai putut-o câștiga acum. El a cunoscut că altul mai tare s'a ridicat și că, de acum, trebuie să înceapă o vreme nouă. Se înțelege, aceasta nu înseamnă că diavolul s'a făcut mai bun, nu, ci numai că el a trebuit să plece descurajat și să încerce a-și găsi ființe mai slabe pe care să le biruie. Sf. Luca spune că diavolul a plecat „până

la o vreme“, pentru că el vrea să mai lucreze împotriva Mântuitorului mai târziu, dacă nu deadreptul ca acum, asupra oamenilor, la vremea patimilor Domnului pentru a-i ațâța și a-i face mai răi.

Dacă privim acum peste toate aceste trei ispite, vedem că ele sunt căile prin care mulți oameni se ispitesc. Sf. Ioan evanghelistul spune că lumea ispitește pe om prin *pofta trupului, pofta ochiului și trufia vieții* (I Ioan 2, 16). Așa a încercat ea și asupra Mântuitorului, prin domnul ei, care este diavolul. Ispitindu-l spre mâncare, prin intrarea în voia diavolului, era căderea în pofta trupului, săturarea lui, fiindcă era în lipsă. Aruncarea jos era un lucru de a orbi pe alții prin puterea Sa și a primi priveliștea înfățișată de diavolul pentru a intra în voia lui. Trufia vieții, deși se poate simți și în celelalte ispite de mai înainte, dar mai cu seamă ar fi fost scoasă la iveală dacă Domnul s'ar fi lăsat târât de pofta de a căuta slava împărățiilor lumii.

Pe când strămoșul nostru Adam n'a putut trece această încercare, Mântuitorul a trecut peste ea, călcând toată înșelăciunea și dându-ne pildă de buna noastră înarmare cu cuvântul lui Dumnezeu și cu o voință de oțel, pentru a nu cădea în cursa care ni se întinde.

Sales spune că „toate ispitirile aveau drept țintă să puie pe Iisus în împotrivire cu Tatăl, îndemnându-l să-și îndeplinească chemarea sa de Mesia, uimind ochii oamenilor cu minuni și arătări din cale afară, pe când voia lui Dumnezeu era ca el să îndeplinească, rescumpărarea oamenilor prin umilință, patimi și moarte. Înălăturând dela sine îndemnul diavolului, Iisus se punea cu aceasta împotriva idealului mesianic al Evreilor, care așteptau o împărăție politică și pământească, prin care să fie sloboziți de robia Romei și să robească ei alte popoare.

Totodată dădea a înțelege că împărăția sa nu e din lumea aceasta și că el venea să scape pe oameni din robia păcatului“¹⁾.

În sfârșit, Sf. Matei spune că, îndată după plecarea diavolului, au venit îngerii și au slujit lui Iisus: *și iată îngerii au venit la dansul și slujeau lui*. (stih. 11).

Mulți tâlcuitori sunt de părere că îngerii au slujit Mântuitorului aducând cele de lipsă precum hrana, iar alții că e vorba de o slujire în chip general. Oricum, este vorba de un sprijin dela Dumnezeu, pe care-l va simți tot omul, dacă va fi biruitor în ispitele sale cu diavolul.

Cu aceasta, Mântuitorul a îndeplinit cea întâi parte a lucrării sale de mântuire. A arătat oamenilor încotro să năzuiască și cum să se înarmeze.

Cu privire la ispitirea Domnului, mai sunf de făcut și alte considerațiuni, și apoi a trece la tâlcuirea practică a lor. Le vom vedea și pe acestea în nr. viitor.

Arhim. SCRIBAN

1. Op. cit., p. 54.

1. *Il Nuovo Testamento Commentato*, Turin 1921, vol I. p. 1.

CRONICA BISERICESCA

INTERNA

Instalarea noului Episcop al Aradului

Duminică 12 Iulie s'a făcut, cu o deosebită pompă și solemnitate, instalarea P. S. Grigorie, nou alesul Episcop al Aradului. Plecat din București de Joi 9 Iulie și însoțit numai de câțiva prieteni, P. S. Sa a călătorit cu trenul dealungul Banatului și s'a oprit la Caransebeș, ca oaspete al P. S. Episcop local, Dr. Iosif Bădescu, care a fost delegat de I. P. S. Mitropolit Nicolae al Sibiului să-l reprezinte la instalare.

În Lugoj a fost întâmpinat și salutat de o delegațiune a consistoriului eparhial din Arad, iar intrând pe teritoriul eparhiei arădene, a fost primit și salutat cu însuflețire, în toate gările, de cler și de popor, de autorități și de tineretul școlar. În tot locul și pentru toți, P. S. Sa a găsit cuvinte de mulțumire, de mângâere și de încurajare.

În frumoasa Timișoară, primirea a fost impunătoare. Pe peronul gării se aflau toate autoritățile civile și militare și un numeros cler și popor. Primarul orașului i-a urat bună venire, iar P. S. Sa i-a răspuns printr'o alocuție înălțătoare. S'a oficiat serviciul vecerniciei de protopopul orașului, înconjurat de numeroși preoți, înaintea unui numeros public. Răspunsurile au fost date de artisticul cor al societății „Doina”, iar P. S. Sa a cuvântat și aci, vărsând balsam duhovnicesc în sulele drept credincioșilor.

Dela orele unu și jumătate noaptea, până a doua zi, la ora 3 1/2 după amiază, P. S. Sa și-a continuat drumul către Arad, fiind primit în toate gările cu aceeași însuflețire și cu același entuziasm.

În gara Arad așteptau toți membrii consistoriului, profesorii institutului teologic și ai tuturor școalelor,

autoritățile civile și militare, diferite societăți și un imens public.

Când coborî din tren P. S. Grigorie, însoțit de P. S. Iosif al Caransebeșului, de P. S. Arhiereu Filaret Musta, de mai mulți asesori consistoriali din Banat, de deputați sinodali și parlamentari muzica militară a intonat o rugăciune, iar părintele Mihai Păcățian, președintele consistoriului care a girat afacerile eparhiei în timpul vacanței episcopale, a rostit — în numele die-

cese — o scurtă, dar simțită cuvântare de binevenire. „Biserica ortodoxă din eparhia Aradului — a zis sfinția sa — a îmbrăcat astăzi haina de sărbătoare, așteptând pe alesul și mult doritul ei mire, cel ce vine în numele Domnului, să ia toiagul păstoriei.” Prin actul alegerii și hirotoniei P. S. Voastre de Episcop al eparhiei Aradului, s'a încheiat un raport duhovnicesc, o legătură sfântă între P. S. Voastră și între clerul și poporul ortodox român din eparhia Aradului: legătura dintre arhipăstor și turma cuvântătoare. Bucuria fiască și însuflețirea izvorită din această sfântă legătură ne-a adus aici astăzi, să vă întâmpinăm cu toată dragostea sufletului nostru, cu toate nădejzile noastre de bine, rugându-vă să primiți omagiile noastre de profundă venerațiune și devotament și ex-

P. S. Sa Grigorie al Aradului

presia dorinței ca activitatea P. S. Voastre, în înalta slujbă și chemare la care v'a ridicat voia lui Dumnezeu, în încrederea clerului și a poporului, cum și distinsele calități și virtuți, cu care v'a înzestrat Dumnezeu, să fie spre lauda și mărirea bisericii, ca să puteți da o nouă strălucire scaunului vrednicilor predecesori ai P. S. Voastre.

Vorbește apoi primarul orașului, care spune că singura scăpare în criza morală, care bântue lumea acum,

în urma marelui războiu, este biserica și-și exprimă nădejdea că noul ales Episcop va fi scutul bisericii naționale și îndrumătorul obștei creștinești pe calea adevărului acolo, departe, la hotarele de apus ale patriei.

P. S. Sa a mulțumit pentru frumoasa primire ce i s'a făcut, spunând că ea nu se adresează persoanei sale, ci omagiul ce se aduce sfintei noastre biserici naționale, care a fost cetățuia în care ni s'a păstrat legea și limba. Pentru ilustrarea acestui adevăr, P. S. Sa a citat exemplul lui Alexandru cel Mare, care, atunci când a intrat în Ierusalim ca cuceritor, s'a coborât din carul său împărătesc înaintea marelui preot iudeu. Intrebat de prietenul său Parmenide, pentru ce face atâta cinste unui preot strein, el a răspuns, că a cinstit pe Dumnezeu în persoana slujitorului său. „Ca slujitor al lui Dumnezeu — a continuat P. S. Sa — vin și eu, ca să ocup scaunul episcopesc, la care am fost chemat. Vă asigur, că nu vin în numele unei puteri pământenești, ci în numele sfintei cruci și cu o singură certitudine: învierea Domnului. În numele crucii și învierii Domnului voi căuta să muncesc ca toți să fim una, căci copacii împreună formează pădurea, firicele de iarbă împreună alcătuiesc livezile înverzite și astfel cu toții împreună trebuie să alcătuim răsadnița cea sfântă, care se chiamă sfânta biserică.

Escortat de călărași și însoțit de o mare mulțime de trăsuri și automobile, P. S. Sa străbate orașul pe o ploaie torențială — semn de binecuvântare cerească — până la catedrală, unde s'a săvârșit slujba vecerniei. Părintele protopop Vășan îi urează bună venire în Catedrală, iar P. S. Sa îi răspunde în cuvinte potrivite momentului.

* * *

A doua zi, Duminică dimineața, a celebrat liturghia însuș P. S. Grigorie, înconjurat de un mare număr de asesori, protopopi, preoți și diaconi. A fost o liturghie cum rar ți-e dat s'auzi. Sublima voce de bas cantabil a P. S. Sale și răspunsurile date de corurile societăților „Doina” și „Armonia” au înălțat în regiunile cerești inimile alesului public de care gemea spațioasa catedrală.

La chinonic, P. S. Sa a ieșit, urmat de clerul conliturghisitor, și a luat loc în fața tronului arhieresc.

Aci Domnul Ministru al Cultelor și Artelor, Al. Lăpedatu, a citit decretul regal de întărire.

P. S. Iosif al Caransebesului, în numele I. P. S. Mitropolit Nicolae al Sibiului, rostește o scurtă cuvântare de instalare a noului ales în scaunul episcopal.

Preotul Cioara dă citire gramatei mitropolitane, care arată, că alegerea, examinarea canonică, și hirotonia P. S. Grigore s'au făcut potrivit sfintelor canoane și rânduirii bisericești și-L recomandă tuturor cinstitelor corporațiuni, autorități și foruri bisericești, precum și iubitelui cler și popor al eparhiei Aradului ca Episcop legiuit al acelei eparhii și roagă pe toți să-L primească cu bucurie și mulțumire, să-L pomenească în sfintele lor

rugăciuni și să recurgă la El în cererea de sfaturi, îndreptări, judecată sau deslegări.

P. S. Iosif îi urează, după aceasta, ani mulți și rodnici de păstorie duhovnicască, iar

Domnul Ministru Lăpedatu îl felicită, într-o elocventă cuvântare în numele guvernului, ca întâiul Ierarh pe care România Mare îl dă Aradului. Domnia sa zice, că face acesta cu mulțumirea și satisfacția, că acel căruia se adresează este un prelat deplin pătruns de sarcina grea și răspunderea mare, pe care Biserica și Țara i-au pus-o pe umeri, căci precum a spus-o Majestății ții Sale Regelui, când i-a încredințat cârja pastorală, înțelege să depună toată munca și toată râvna pentru propășirea și înălțarea morală și spirituală, culturală și națională a credincioșilor, pentru mărirea și gloria bisericii străbune și pentru binele și fericirea patriei, la granița de apus a pământului românesc, reprezentând cu credință cele două necesități dominante ale zilelor noastre: unitatea sufletească și consolidarea națională. Activitatea desfășurată de P. S. Sa până acum ca cleric distins, ca publicist zelos și ca funcționar superior, sunt o garanție, că vă duce la îndeplinire făgăduința dată, căci, pe lângă alte însușiri alese, are și marea calitate de a fi, în concepții și năzuințe, omul patriei întregite, nu numai al unei regiuni, de a cunoaște, înțelege și cuprinde viața românească, bisericască și națională, nu în cadrele restrânse ale unei provincii, ci în hotarele largi ale neamului, este om nou la vremuri noi. În demnitatea ce este chemat să ocupe, P. S. Sa este chemat să continue, în împrejurări nouă, schimbate, o frumoasă și prețioasă tradiție bisericască, culturală și națională, căreia câtă să acomodeze, cu înțelepciune și iubire, necesitățile zilelor actuale cu cerințele tradițiilor vieții bisericești și culturale ale părților arădane, pentru a servi viața proprie a eparhiei și cea generală a neamului, ca ierarh și ca român, până la adânci bătrânețe.

Cu impunătoarea sa ținută, cu glasul său vibrant, cu cunoscuta-i vervă, P. S. Grigore îmbrăcat în toate ornatele, a răspuns de pe înălțimea scaunului arhieresc, printr-o cuvântare, care a impresionat, a mișcat și a electrizat pe toți cei de față și care va rămâne ca model de gândire și simțire bisericască.

Pornind dela textul: „Ce voiu răsplăti Domnului pentru toate câte mi-a dat mie?” (Psalmul 115, 2), noul Ierarh începe prin a da slavă lui Dumnezeu, ale cărui lucruri sunt mari și minunate și pentru lauda minunilor căruia nici un cuvânt nu este de ajuns și mărturisește cu Proorocul: „O Doamne, Cel ce ești stăpân, iată nu pot grăi, că tânăr sunt eu”, dar un glas îi șoptește, ca și acelui Prooroc: „Nu zice, că ești tânăr, căci către toți la cari te voiu trimite, vei merge și toate câte îți voiu porunci ție, vei grăi”. Următor acelui glas tainic P. S. Sa mărturisește, că va munci fără preget pentru binele bisericii neamului românesc, care-l zice să se facă model de adevărat păstor, pildă de adevărat creștin, chip de adevărat om duhovnicesc, icoană de faptă bună și de cuvioșie, turn de dreptate și adevăr, scut de milă

și de îndurare, acoperământ de dragoste și de compătimire, sprijin al luminilor și al conștiințelor, apărător al patriei și al națiunii, ochi orbilor și picior șchiopilor, în sfârșit tuturor toate, ca pe toți să-i dobândească, și că va desprinde din sufletul său orice stăruință și orice pornire spre binele neamului și al bisericii ortodoxe române și va fi luptătorul care, odată coborât în arenă, va arăta ce poate. După aceea, P. S. Sa expune în trăsături largi, programul activității ce va desfășura. Față de munca ce l se cere, înainte de toate, pentru propoveduirea Evangheliei mântuirii, declară că—fiindu-i ușurată străduința pentru punerea în ordine a părții materiale a eparhiei, întru cât iericitul său înaintaș a fost un excelent gospodar — își va avea ochii îndreptați mai mult spre cer, spre zările senine ale nemărginirii și va face ca mănăstirea Hodoș-Bodrog să fie adevărat locaș de închinare, din care să se înalțe zilnic rugăciuni către Părintele Luminilor. În această atmosferă senină va răspândi vestea bună a împăcării cu Dumnezeu, prin sângele Domnului nostru Isus Cristos, curs pe cruce pentru noi. Pentru ca viitorii păstori sufletești să aibă credință neclintită în jertfa de pe Golgota, se va strădui ca din institutul teologic să iasă tineri cu pregătire teologică temeinică și bine orientați asupra trecutului neamului nostru. Acolo trebuie să se pregătească viitorii predicatori, în atmosfera de frățietate nefățarnică, prin osteneală și muncă de noapte și zi, pentru ogorul lui Cristos. Pentru ca amvonul să dea roade, trebuie mai întâi învățat poporul și însemnat spre mărturisirea păcatelor și fapte vrednice de pocăință. În felul acesta preoții vor fi adevărate slugi ale lui Cristos și ispravnici ai tainelor lui Dumnezeu și se va asigura tăria credinței, adâncirea sentimentului religios și alipirea către biserica mamă, care ne-a fost scăpare din neam în neam. Aceeaș scăpare trebuie s'o aibă și acei fii ai neamului nostru, cari au uitat de binefacerile bisericii, și s'au ridicat împotriva mamei lor. Ne doare inima de cei ce nu mai sunt sub aripile ocrotitoare ale sfintei noastre biserici, zice P. S. Sa și declară, că nu va avea odihnă până nu va readuce pesectari în sânul bisericii. În lupta împotriva rătăcirii și a vicșugului protivnicilor bisericii n'are ce căuta întrebuintarea vreunei puteri din afară, ci arma cea mai sigură este știința și înțelepciunea luptătorului. Ca luptători să nu ne plângem că vremurile sunt grele, căci vremurile suntem noi. De noi depinde dar să reînviem chipul lui Dumnezeu în sufletele adormite, să alungăm din inimi șarpele edenului, să alungăm mizeria din mijlocul atâtor bogății, să restabilim răsplata muncii, a sânguinței, a talentului și a jertfei neprecupețite, care nu admit ca să se resfețe luxul lenei și urmările funeste ale lipsei de răspundere. Trebuie să muncim, ca să triumfe învățătura creștină și să poată alina suferințele de tot felul și da ajutor tuturor celor ce au nevoie de el. Prin munca socială a bisericii se va îmbunătăți soarta popoului și prin dragostea nefățarnică a unora către alții se va asigura pacea și liniștea tuturor. P. S. Sa asigură, că va avea ca deviză dragostea propoveduită de

biserică, prin care se va ridica mai presus de partide și de deosebiri de păreri, căci — ca Arhiepiscopul — nu zice „Pace unuia sau altuia“, ci „Pace tuturor“. Promite apoi, că va fi: serios, dar fără înălțare omenească, impunând respect, dar plin de demnitate, ferm în a comanda, dar afabil cu toată lumea, imparțial, dar gata să îndatoreze, umilit, dar fără în josire, unind dulceața cu energia și rugând pe Dumnezeu din toată inima și din tot sufletul, ca așa să iubească turma pe păstor, precum își iubește păstorul turma.

În închiere a mulțumit P. S. Iosif, că s'a ostenit a îndeplini actul instalării și domnului Ministru Lăpedatu pentru participare și a invocat harul ceresc asupra familiei regale și a Sa însuș, spre a-și putea împlini cu vrednicie apostolatul primit, pentru înălțarea Bisericii și a țării.

Publicul a ovaționat frenetic pe noul Episcop.

A făcut o adâcă impresie, la împărțirea anaferei, când bărbați de talia d-lui Ministru Lăpedatu și a d-lor Goldiș, Cosma, Braniște și alții au sărutat mâna P. S. Sale.

* * *

După sfânta lituighie s'a făcut recepția în saloanele reședinței episcopale.

Aci s'au prezentat noului Chiriarh mai întâi clerul diecesei Aradului, care a grăit prin rostul veteranului Protopop Sârbu, dând expresie stimei, venerației și respectului ce clerul poartă noului ales și nădejdelor ce leagă de activitatea P. S. Sale.

A urmat apoi eparhia Aradului, reprezentată de P. S. Episcop Iosif și de Arhiepiscopul Filaret Musta; Mitropolia Ardealului, prin protopopul Trandafir Scorobeț, asesor consistorial; eparhia Oradiei-Mari, prin protopopul Zaharia Moga și preoții Lazăr Iacob și Nerva Jercan; biserica romano-catolică, prin protopopul român Iosif Pop, Cicio Pop și alții; biserica sârbească, prin protopopul Dr. Uroș Covincici; biserica romano-catolică ungurească, prin D-rul Wild; biserica reformată, prin D-rul Emmeric Csecsi; biserica luterană, prin D-rul Frint; comunitățile israelite, prin D-rul Schutz; Asociația clerului „Andrei Șaguna“ din Ardeal, prin asesorul consistorial, președinte Dr. Gh. Ciuhandu; magistratura prin d-nii: Dr. Al. Marta, președintele Curții de apel din Timișoara, Nicolescu, prim-procuror din Arad, D-rul Tămășdan, judecător și D-rul Avramescu, avocat; armata, prin d-l Colonel Ilie Georgescu, comandantul cercului de recrutare, Lt.-Colonel P. Georgescu, șeful statului major al diviziei I de cavalerie, Lt.-Colonel Pârvulescu, din regimentul 1 roșiori și Maior Luca, din regimentul 93 de infanterie; prefectura județului Arad, prin: d-nii Dr. Lazăr Augustin, subprefect, Dr. Vasile Boncu, prim-notar și Dr. Musta; județul Timiș-Torontal, prin d-nii: Dr. Aurel Cosma, fost Ministru, Dr. Bejan, prefectul județului, și Dr. Gheorghievici, primarul orașului Timișoara; Orașul Arad prin d-nii: Dr. Ioan Robu, primarul orașului, Dr. Ștefan Anghel, Dr. V. Cucu, V. Beju, C. Popa și Ștefanuț; institutu

politehnic din Timișoara prin d-l Rector Vâlcovici; corpul didactic, în mare număr, în frunte cu d-l director regional Petrovici; societatea femeilor ortodoxe din București, prin d-l avocat Popescu Tudor; reuniunea femeilor române, filiala Arad, prin d-nele: Cicio Pop, baronesa A. Pop, Maria Botiș ș. a.; industriașii și comercianții români din Arad, prin d-nii Maxim Vulcu și Burza; corpul voluntarilor, prin D-rul Cosma și comitetul parohial din Arad în corpore, vorbitor d-l Iosif Moldovan, inspector școlar.

Tuturor delegațiilor le-a răspuns P. S. Sa, arătând necesitatea conlucrării armonice a tuturor locuitorilor țării, din care numai va rezulta binele și fericirea fiecăruia în parte și a tuturor la un loc.

* * *

La ora 2 d. a. s'a dat o mare agapă, în cinstea noului ales, la „Crucea Albă“. Au luat parte circa 250 de persoane, din tot ce are mai ales eparhia, autoritățile și distinșii oaspeți.

S'a toastat pentru Majestatea Sa Regele și Familia Regală de P. S. Iosif; pentru I. P. S. Mitropolit Nicolae, pentru P. P. S. S. Iosif și Filaret de P. S. Grigore; pentru P. S. Grigore de d-l Vasile Goldiș, Aurel Cosma și colonel Ilie Georgescu; pentru d-l Ministru Lăpedatu de părintele M. Păcățian.

Au mai închinat apoi; d-l Chiroiu pentru administrația română, protopopul Iosif Popa — în numele bisericii greco-catolice — pentru strângerea relațiilor dintre cele două biserici surori, D-rul Cornel Iancu pentru primarul din Arad și cel din Timișoara; iar D-rul Nicolae Șerban dela Făgăraș, ca peste 10 ani să avem o singură biserică românească.

Dintre toasturi, al d-lui Goldiș a fost magistral.

Intr'o splendidă improvizație, Domnia sa a arătat datoria ce avem către cei dispăruți și către munca lor uriașă, depusă în folosul bisericii și al neamului, căci toată cultura și civilizația noastră de astăzi, tot confortul nostru, toate cunoștințele noastre, graiul ce-l vorbim, gândirea care ne înalță, națiunea din care ne mândrim a face parte, idealurile cărora ne închinăm patria prin care ne glorificăm, toate sunt patrimoniul sfânt dela strămoși. Munca celor cari au trecut, mai vârtos lacrimile lor, grijile lor, suferințele lor, de atâtea ori sângele lor vărsat fără de vreme și jertfele lor de vieți tinere și dornice de bucurie și desfătare, prin acestea s'a făcut viața noastră de astăzi și dacă, cât trăim, datori suntem să ne iubim unii pe alții, ca mai vârtos să fim părtași de mulțumire și fericire, cu cât mai mult suntem datori să mulțumim celor cari au fost înaintea noastră și cu cât mai mult suntem datori să cinstim moștenirea lăsată nouă, printr'inșii hărăzind-o neprihănită și sporită urmașilor noștri. Solidaritatea dintre trecut și viitor este mai puternică decât solidaritatea celor cari trăesc împreună.

Urcarea pe tronul episcopesc al Aradului a P. S. Sale, însemnează dar o sarcină grea, fiindcă mare e moștenirea ce primește și pe care are datoria nu numai s'o

păstreze, ci și s'o transmită sporită generațiilor viitoare, fiindcă orașul și eparhia Aradului, prin vrednicia celor cari prin aceste locuri și-au cheltuit viața și sufletul, au adunat aci vistierie bogată de înălțare a bisericii și neamului nostru și am fi nevrednici a fi numiți urmași ai lor, dacă le-am risipi moștenirea, ori chiar nu am ști a o spori. De veacuri, pe aceste plaiuri, pe aceste șesuri de Dumnezeu binecuvântate și prin dealurile și vălurile împrejmuitoare, talazurile vieții noastre românești s'au ciocnit de seminții și națiuni streine și dușmane și prin aprige lupte și grele suferinți a trebuit să se afirme aci îndreptățirea noastră la viață. Din aceste lupte și suferinți s'a bătut în Arad digul cel mai puternic de apărare al națiunii noastre.

Domnia sa arată apoi cum cu o sută de ani mai nainte Moise Nicoară, Pavel Iorgovici, Dimitrie Țichindeal și Constantin Loga au strălucit prin știința și prin jertfa lor pentru biserică și neam, cum urmașii au sporit talanții primiți dela dâșii, cum zeci de ani de-a rândul din Arad a sunat fanfara deșteptării conștiinții românești și a rezistenței dârze împotriva atentatelor la viața noastră națională. Din Arad s'a condus revoluția românească în 1918, de aci s'a convocat istorica adunare națională în acelaș an, la Alba-Iulia, care a proclamat unirea cu patria-mamă, aci au fost plăsmuite hotărârile acelei adunări, care pentru toate vremurile vor constitui temeiuri ireductibile democrației, libertății și dreptății.

„Tronul arhipăstoresc, pe care-l urci astăzi — continuă Domnia sa — părinte Episcop Grigore, îți impune grea răspundere. Privim la Prea Sfinția ta cu drag, fiindcă avem nădejdea dulce, că vei ști să răspunzi marilor îndatoriri ce te așteaptă. Să întremezi solidaritatea între toți fiii națiunii române, fiindcă solidaritatea este condițiunea vieții, să aperi libertatea bisericii și a fiecăruia, fiindcă libertatea este condițiunea progresului și să tăpțuești totdeauna și în toate împrejurările dreptatea, fiindcă dreptatea este condițiunea păcii între oameni și a ordinei în societate“.

Intr'o înduioșătoare încheiere, d-l Goldiș urează noului ales, că peste 50 de ani când își va sărbători ziua instalării — în care cei de față sărbătoresc nădejile celor 50 de ani cari vor urma — să poată mărturisii de sporirea talantului încredințat, să vadă sporită mărirea, gloria și fericirea bisericii române și a patriei române. „Atunci cenușa noastră în mormânturi va tresări de bucurie și mulțumire, că și noi am avut norocul să fim între acea, cari au ajutat să urci astăzi, cu voința lui Dumnezeu, tronul arhipăstoresc al eparhiei Aradului.

* * *

Sărbătoarea s'a încheiat printr'un frumos cencert dat de societățile corale „Doina“ și „Armonia“, sub conducerea d-lor profesori Drăgoi și Lipovan. S'au cântat bucăți religioase și naționale de cor și de soliștii: d-șoara Hortensia Barzu, elevă a conservatorului de muzică din Iași și d-l bariton Laurian Nicorescu, cântăreț de operă.

I. P. S. Patriarh Miron, I. I. P. P. S. S. Mitropoliți Pimen al Moldovei și Nectarie al Bucovinei, I. P. S. Arhiepiscop Gurie al Basarabiei, P. P. S. S. Vartolomei al Râmnicului-Noului-Severin, Ilarie al Constanței, Roman al Oradiei-Mari, Episcopul unit Frențiu din Oradea-Mare, un foarte mare număr de preoți din Ardeal, Banat și întreaga țară, parlamentari, funcționari și particulari, cari n'au putut lua parte la solemnitate, au trimis entusiaste telegrame de urări și felicitări. N'au lipsit nici telegrame dela preoți de alte naționalități și de alte confesiuni. Înălțătoare a fost în deosebi telegrama primită dela protoiereul bulgar Hangief și dela preotul Petre Economu, în numele Asociației clerului bulgar. Acești clerici au avut prilejul să cunoască pe P. S. Grigorie cu prilejul sfințirii Capetei române din Sofia, de când i-au păstrat cea mai frumoasă amintire. Urându-i viață îndelungată și rodnică păstorire, telegrama adaogă: „Nu ne îndoim, că de acum înainte legăturile noastre vor deveni mai cordiale, iar D-voastră nu veți înceta nici în viitor, cu osârdia care vă caracterizează, să vă străduiți spre apropierea bisericilor noastre și strângerea legăturilor noastre prietenești „ca să găsim unitatea Duhului într-o legătura păcii“, „cu dragostea frățească unul pe altul în cinste mai mare făcând, cu osârdia nenevoiaș, ca Duhul arzând, Domnului slujind“. Credem, că a venit momentul ca fiii a două popoare vecine și de o credință, aproape cu acelaș trecut furtunos și glorios, care s'au sprijinit și au conlucrat în trecut, să-și întindă mâna, prin biserica lui Cristos, să se înțeleagă și să conlucreze pentru binele neamurilor noastre și slava Domnului Cristos, ai cărui slujitori suntem. Insuflețiți de aceste idei și de cele mai nobile sentimente, noi strigăm: „Trăiască Episcopul Aradului, Părintele Grigore Comșa“.

Pr. I. MIHĂLCESCU.

Organizarea preoteselor

Dragi surori,

Cu ajutorul lui Dumnezeu și cu binecuvântarea Sanctității Sale Patriarhul României, am făcut primul pas spre unirea preoteselor ortodoxe. Deocamdată am format o grupare a preoteselor din Capitală și am stabilit un plan de lucru, prin care să ne apropiem, pe cât va fi cu putință, de toate surorile preotese din întreaga țară. Cu multă dragostevi-l trimitem spre cercetare și tot cu aceeaș căldură vă rugăm că îmbrățișați această unire, fiind de mare tolos Bisericii și neamului.

Poate vă veți fi întrebând: „Oare ce o fi având de gând cu unirea preoteselor“? Dragi surori. Ortodoxismul a urzit în viața populară românească, obiceiuri, cari exprimă supunere, modestie, armonie, respect reciproc în familie, respect și supunere către conducători, dragoste către dinastie și ospitalitate străinilor.

Consecințele acestor frumoase obiceiuri s'au văzut în ultimii ani, adică: vitejia soldaților a strâns sub un singur tricolor pe toți fiii țării; răbdarea românilor a trecut până și peste cotropirea germană și a pus sta-

vilă puhoiului bolșevic care amenința România; azi poporul așteaptă cu răbdare, și dacă Dumnezeu va binecuvânta această țară, vor veni zilele de îmbunătățire economică.

Dar nu avem atâți prieteni, câți dușmani avem!

Ne-au tot lovit ei în multe chipuri! Acum încearcă lovituri pe calea Bisericii, știind bine că numai pe calea sufletului pot să ne întâmpine cu admeniri și apoi... cu loviri.

O voi, dragi surori, din comunele unde sectanții pun cute adânci de îngrijorare pe frunțile soților voștri preoți, cunoașteți cu câtă îndrăsneală susțin talmăcirea greșită a multor precepte evanghelice și inducând în eroare pe cei credincioși, produc desordine și desbinare!

Noi citim des despre asemenea întâmplări. Iată că în ultimul timp se poate afirma, că multe dintre femeile țării noastre, din societatea care poate aduce un ajutor real bisericii și neamului, sunt atrase către diferitele subdiviziuni religioase. Și nu ar părea un pericol de ar rămâne inactive. Din contră, ele lucrează. Și iată, de exemplu, în „Pagina femeii“, care apare sub conducerea unui comitet de doamne, negreșit intelectuale, și'n care pagină se vorbește despre diferitele asociații feminine, cu scop de propagare a culturii, precum și pentru obținerea drepturilor politice și civile, zic, iată un articol literar intitulat „In fața bisericii“, care sună astfel: „Biserica asta este renumită de acatistele ce se dau acolo. Credincioasele, umile femei de prin mahalalele Bucureștilor, vin în fiecare Vineri seara de vecernie și dau câte un acatist. Nu rare ori se furizează printre ele cu văluri dese pe obraz și câte o doamnă sau domnișoară de altă cultură și din altă lume decât credincioasele obișnuite. Vineri e și azi... In dreptul bisericii, albă și modestă în exterior, dar cu atât mai încărcată în aurări și argintării bizantine și aproape păgâne în interiorul ei, s'a oprit o femeie cerinită, puțin adusă, cu bariz pe cap. Cine știe pentru ce iată nemăritată sau pentru ce leac de boală a venit să asculte de tradiția păgânească a bisericii ortodoxe“.

Nu cred, că acest fragment, în care cu multă ușurință se vorbește despre tradiția bisericii ortodoxe, să nu vă îngrijoreze și să nu ziceți ca și mine: „Acest soi de oameni încrezuți, fără a fi cercetat cu deamănuntul ortodoxismul, fără a fi cercetat până la ce punct a influențat Bizanțul asupra Bisericii ortodoxe și până la ce punct a influențat invaziunile păgâne suferite de poporul român, acest soi de oameni încrezuți în atotputernicia științei, încrezuți în cele câteva raze ale culturii, ce au putut răsbate până la priceperea lor, uită că, dincolo de priceperea omenească, începe domnia Dumnezeirii și, prin îngâmfarea lor trâmbițată, pricinuesc loviri, cari, în cazul de față, pentru Biserica Ortodoxă, sunt nechibzuite! Și să nu vă mirați când, într-o bună zi, veți afla atacuri sufletești și pe calea propagandei culturale la sate!...“

Iată dar ce ne-a determinat să propunem unirea preoteselor, ca cele mai apropiate ajutoare ale preoților.

Nu cred să fie o preoteasă română a cărei inimă

să nu bată pentru neamul românesc și pentru biserica ortodoxă, și cu această nădejde în suflet avem plăcerea a vă aduce la cunoștință că orice preteasă din țară cu începere de Vineri 2 Octombrie, ne găsește în fiecare Vineri, dela orele 5—7, la sediul asociației clerului „Ajutorul“ București, Bul. Carol Nr. 85, unde ni se vor ține prelegeri ortodoxe de către preoții binevoitori.

Binevoii a lua cunoștință și de felul cum s'a pregătit planul de lucru premărgător unirii generale a preoteselor.

* * *

În ziua de 5 Iunie a. c., s'a ținut prima adunare a preoteselor ortodoxe din Capitală, invitate cu invitațiuni personale, având la ordinea zilei următoarele puncte:

I. Scopul comitetului religios a Asociației creștine a Femeilor române și rostul convocării preoteselor — *D-na Romalo*.

II. Roadele experienței personale, posibilitatea de muncă spirituală a unei soții de preot — *D-na Pr. Șerpoianu*.

III. Delegația Sanctității Sale Patriarhul României Miron Cristea prin persoana S. S. *Pr. Diaconescu*.

IV. Noutatea unei vieți spirituale conștiente a preotesei în viața Bisericii Ortodoxe — *D-na Sanda Matei*.

V. Alcătuirea unui comitet de inițiativă pentru organizarea asociației preoteselor ortodoxe.

În ședințele următoare, s'a hotărât comitetul de inițiativă și planul de lucru premergător, urmând a se stabili mai târziu statornicia asociației.

Iată expunerea de motive lămuritoare asupra hotărârilor luate de comitetul de inițiativă rostită de preteasa Ec. Șerpoianu în ultima ședință, precum și planul de lucru propus de *D-na Romalo*, complectat de preteasa Bărbulescu și aranjat în cadrul celor trei categorii principiale propuse de preteasa Șerpoianu.

Prea cucernici preoți, Dragi surori,

În unanimitate am recunoscut că pretesele constituie o clasă, căreia timpurile de față îi impun o atitudine și o activitate bine pronunțată din punct de vedere ortodox și aceasta bazându-se pe un procedeu temeinic sistematizat, dovedit fiind că unirea face puterea, și unirea nu se poate păstra fără o armonizare a tuturor ideilor spre o singură țintă.

Ținta noastră, a preoteselor ca celece avem pretenția a ne număra printre cele dintâi credincioase, este a lucra ca creștine în Biserică și pentru Biserică, adică de a îngriji de tot ce ne trebuie pentru a ne menține ca bune creștine și de a îngriji ca acest așezământ creștin român, care este Biserica Ortodoxă Română, să nu cadă pradă atacurilor, cari, mai ales azi, sub denumirea diferitelor secte, intenționează slăbirea influențelor ei, adică slăbirea izvorului de virtuți naționale ce-a fost totdeauna conștiința ortodoxă.

A vorbi de atacurile, cari țintesc Biserica, înseamnă

a vorbi de loviturile ce le primește în suflet fiecare dintre credincioși.

Convinse de necesitatea de a se face front unic și a contribui la marea problemă de unificare sufletească a tuturor românilor, care nu se poate realiza efectiv decât prin ceea ce ne-a învățat Domnul în Sf. Scriptură: „Iubește pe aproapele ca pe tine însuși“; ne-am constituit într'o grupare a tuturor preteselor din capitală alegând în ziua de 12 Iunie a. c., un comitet de organizare cu titlu de experiență, auxiliar al Asociației Creștine a femeilor române.

Înainte de a expune planul de lucru ce l-am găsit momentan prielnic spre a ajunge la ținta ce ne-am propus, gădesc că trebuie lămurită bine de tot atmosfera produsă în jurul acestei organizațiuni.

Trebuie să se știe că pretesele suntem ca orice creștine îndreptățite să râvnim mântuirea, pentru care Mântuitorul nostru Iisus ne sfătuește a face fapte întru servirea aproapelui. Avem chiar prilejul cel mai fericit de a fi colaboratoarea soțului preot în misionarism, mai ales azi, când Statul și-a așezat viața pe sistemele civilizației occidentale.

Natural că și biserica ortodoxă, care și-a păstrat cu fidelitate locul de colaboratoare în progresul națiunii, resimte curentul și tot așa de bine și îndatoririle.

Prin urmare preotul va pune sămânța Evangheliei lui Christos în inimile credincioșilor și va cerceta unde se cere ajutoare pentru ca preteasa să continue și să desvolte ceea ce a început preotul; preotul va forma sufletele spre o viață creștinească, iar preteasa va îndemna pe credincioase spre diferite instituțiuni de asistență socială sau de caritate.

Preotul va fi propagator al evangheliei, preteasa exemplu viu și ca organ de sistematică aplicare la viață a preceptelor evanghelice. Preteasa va fi organ de legătură între sufletele formate de preot și între instituțiile de asistență sau de caritate publică și nu trebuie să surprindă pe nimeni faptul că cele dintâi propuneri de legătură au venit cu A. C. F., căci vor veni timpuri când preteasa va face legătura cu toate societățile de binefacere și cu toate câte le-a înființat Statul pentru uzul public. Căci preotul nu poate să lucreze cu succes multilateral, așa precum cer nevoile într'o parohie, decât Sf. Sa fiind sufletul oricărei inițiative creștine și chemând la colaborare specialistul.

De exemplu, preotul formează un comitet pentru ajutorul văduvelor și orfanilor. Fiindcă nu are numai această obligație în parohie, Sf. Sa desemnează pe preteasă pentru menținerea duhului caritabil; iar pentru conducerea efectivă a comitetului, se cere cunoașterea metodei de administrație pentru care membrii vor veni în contact cu o asociație similară.

Căci nu trebuie să se înțeleagă că preotul și preteasa să nu-și mai vadă de propria-i familie care trebuie păstrată ca un exemplu; și-apoi eu gădesc că pretesele, în timpul când vom fi dobândit încrederea preoților soți, vom avea de lucrat întens pentru asistența familiilor preoțești.

Deci paralel cu formarea unei vieți parohiale pe deasupra căreia să plutească duhul iubirii și serviciul aproapelui, să constituim și o viață comună creștină a familiilor preoțești.

În rezumat, munca preotesei se va împărți în trei categorii:

I. Pentru desăvârșirea pregătirii preoteselor din punct de vedere religios-ortodox.

II. Pentru a ajuta la înfăptuirea învățăturilor evanghelice, propovăduite de preot.

III. Pentru înlesnirea activității misionare a preotului, prin consacrarea preotesei la organizarea și conducerea operelor de asistență pentru familiile clerului.

Ținem să fim de acord că vom proceda fiecare dela nivelul de activitate în care ne găsim; fiecare își va alege ceea ce se poate aplica în parohia soțului preot; iar toate câte se vor mai aplica sunt cu titlu de experiență.

Chiar gruparea actuală o considerăm premergătoare unei generale grupări a preoteselor pentru care în mod solidar vom lucra; iar alegerea de președintă în persoana d-nei Romalo o considerăm ca o mulțumire ce i-o datorăm dându-ne posibilitatea de a face primul pas spre înfăptuirea inițiativei noastre.

Planul de lucru.

I. Pentru desăvârșirea pregătirii preoteselor din punct de vedere religios-ortodox

a) Să ne întrunim în fiecare săptămână la soc. clerului „Ajutorul“ pentru citiri religioase morale, începând cu Biblia, și pentru pregătirea noastră în vederea serviciului social. Ne vom adresa clerului pentru explicarea Sf. Scripturi în spirit ortodox și Asoc. creștine a femeilor române pentru pregătirea socială.

b) Să ne identificăm viața cu principiile evanghelice și să răspândim cunoștințele dobândite prin cuvânt și fapte, prin exemplul întregii noastre vieți de soții, de mame și de femei în societatea în care trăim.

II. Pentru a ajuta la înfăptuirea învățăturilor evanghelice propovăduite de preot

a) Să deprindem pe mame și pe fete cu biserica și școala, mergând noi înșine la biserică și luând parte activă la toate mișcările cu caracter religios, național și educativ din parohiile noastre.

b) Să fim gata a da lămuriri femeilor și fetelor despre slujba liturghiei și despre Sf. Treime, să le arătăm care este însemnătatea rugăciunilor și a slujbelor ajutoare ca: acatistul, sfeștania, parastasul etc. Să deșteptăm în sufletele enoriașilor credința creștină, dragostea aproapelui, respectul bisericii și al slujbelor religioase.

c) Să lucrăm pentru ca tineretul și copiii să aibă o atitudine respectuoasă în biserică.

d) Să ajutăm preotul ca să țină adunări regulate cu femeile și cu copiii separat, făcându-le citiri explicative de religie și morală.

e) Să deprindem pe credincioase cu muzica religioasă, preoteasa putând fi ajutată de o doamnă muzicantă din parohie.

f) Să încercăm a intra în legătură cu toate doamnele din parohie, deșteptând interesul pentru o viață adânc creștină.

g) Să facem cercetări la domiciliu despre mijloacele de traiu ale enoriașilor, despre ocupațiunile lor în afară și în casă, de înrâurirea ce o au asupra copiilor, despre starea sanitară.

h) Să cercetăm pentru ajutorare pe bătrânele nevoiașe, lăuzele sărace, copiii orfani.

i) Să cercetăm bolnavii săraci de prin spitale, dându-le ajutoare, să cercetăm femeile din închisori, vorbindu-le de îmbunătățirea vieții lor.

j) Să ajutăm preotul la organizarea unei biblioteci și a unei farmacii parohiale.

k) Să îndemnăm pe credincioase a vizita expozițiile de artă, să asculte o bună conferință să viziteze bisericile unde sunt coruri frumoase și predici înțelepte și, pe cât ne va sta în putință, să le însoțim.

l) Vom organiza expoziție anuală de lucruri de mână și alte articole de gospodărie lucrute de preotese, precum și doamne din parohie, cu scop ca câteva din lucruri, din daniile făcute, să se vândă în folosul strănerii de fonduri pentru asistența familiilor preoțești.

m) Să vizităm bisericile din Capitală și din țară, preferind pe cele cari sunt monumente istorice, să facem excursiuni etc.

III. Pentru înlesnirea activității misionare a preotului prin consacrarea preotesei la organizarea și conducerea instituțiilor de asistență pentru familiile clerului

Vor trebui mai întâi strânse relațiile dintre preotese.

a) Să ne punem în legătură cu cât mai multe preotese dela țară, comunicând prin scrisori, prin reviste, procurându-le informațiuni de ordin cultural, educativ, religios.

b) Să cerem preoteselor dela țară să recomande celor din orașe pe femeile parohiilor lor cari vin în centrele mari ca să fie găzduite, sfătuite și conduse pe drumul cinstei și adevărului, arătându-li-se localurile de cumpărături, precum și pe cele de rațională distracție și instrucție.

c) Să trimitem comitetului central câte o dare de seamă despre activitatea fiecărei preotesc, scoțând lucrurile și experiențele folositoare, spre a fi trimise sub formă de circulară la toate preotesele.

d) Preotesele vor fi rugate să se ajute unele pe altele prin orice mijloace, cultivând între ele spiritul de solidaritate și de prietenie creștinească.

Numai în felul acesta preotesele vor putea realiza unirea celor dela oraș cu cele dela țară, ca să poată lua pe umerii lor opera de asistență a familiilor clerului prin înființarea de institute, căminuri, azile, orfelinate, casă de ajutor, sanatoriu, etc.

— Membre vor fi toate preteșele ortodoxe din întreaga țară care aderă și participă la mișcarea noastră.

Pentru informațiuni, a se adresa Preoteasa *Ec. Șerpoianu*, com. *Grivița-Ilfov* sau la Societatea din București, B-dul Carol 77 Clerului „Ajutorul” la Preoteasa *Paraschivescu*.

Preoteasa EC. ȘERPOIANU
Grivița-Ilfov

Adunarea Generală a Societății Ortodoxe a Femeilor Române

Anul trecut, la Adunarea Generală a Societății Ortodoxe în Craiova, s'a hotărât ca viitoarea Adunare Generală să se ție în *Mehadia*, locul de păstorie al părintelui *Buracu*, un prea inimos preot bănățean, care totdeauna a fost de față la Adunările Generale ale Societății. Imprejurări grele de întâlnire însă au făcut ca adunarea să nu se poată ținea acolo, ci la București. Reprezentanții Societății s'au întâlnit în zilele de 27 și 28 Iunie în București. Adunarea s'a deschis, pentru membrii Societății, în ziua de Sâmbătă 27, la Institutul Societății Ortodoxe, în str. Principatele-Unite 63 din București.

În dimineața acelei zile, sosiseră multe delegațiuni din toată țara, cele mai mult găzduite la Institutul Societății. Dimineața a fost trecută vizitându-se așezămintele Societății, precum grădinile de copii și orfelinatele cârmuite de Societatea Ortodoxă.

La ceasurile unu după amiază, delegații au luat masa împreună la Institutul Societății.

Ședința s'a deschis la 3 1/2 după amiază, tot la Institut, sub prezidența d-nei Principesă *Alexandrina Cantacuzino*, prezidenta Societății, sosită cu puține zile mai înainte din America. Biuroul era alcătuit din d-nele *Zoe Rîmniceanu*, casiera Societății, *Elena Odobesca*, *Eufrosina Constandache*, *Ana General Florescu* apoi d-nii *Alex. Oteteleşanu*, *Popescu Tudor* și *Arhim. Scriban*. Largul sălii din fața paraclisului școlii era plin de delegații și delegatele la Adunarea Generală. În partea stângă, a sălii se vedeau preoții, iar în mijlocul ei se aflau doamnele.

Cea întâi a luat cuvântul d-na Principesă *Alexandrina Cantacuzino*, care a arătat greutățile pe care le străbate Societatea Ortodoxă pentru a merge pe calea deschisă de ea în munca pentru luminarea poporului. Chemarea Societății e mult mai însemntă acum, fiindcă sectele vrăjmașe Bisericii noastre s'au înmulțit peste măsură. Pentru a putea stăvili acest șivoi, filialele ar trebui să fie pătrunse viu de chemarea lor și să știe ce au de făcut. Ele nu trebuie să se mărginească numai la lucrul din școală, ci să-și arate vînjoșia lor și în sânul vieții obștești. Este de trebuință să se desfășoare la noi și să crească un apostolat al mirenilor, pentru a înfrâna imoralitatea care se revarsă în larg în sânul societății românești și care zădărnicește munca societăților de învățură și bună creștere. Deaceia toate filialele trebuie să

ia asupra lor munca răsleață din locurile unde se află, pentru a îndruma sufletele și a oțeli caracterele care acum șovăesc atât de dureros și se prăbușesc atât de ușor.

Societatea Ortodoxă trebuie să ajungă o putere hotărâtoare în îndreptarea acelor rele și aceasta o va face când va ști bine ce are de făcut în mijlocul turburărilor sufletești în care ne aflăm. Mai pre sus de toate, Biserica noastră trebuie să ajungă o putere viu simțită în viața societății noastre românești, căci, fără ea, vom ajunge să ne ruinăm ca neam. Incheie cerând tuturor filialelor să fie la înălțimea chemării din clipa de față. Cuvintele sale au fost acoperite de lungi și meritate plesniri de palme.

După aceia, d. avocat *Popescu Tudor*, din comitetul central al Societății Ortodoxe, a citit o telegramă priu care societatea își rostește alăturarea ei cu tot sufletul la serbările date în acea vreme în Brașov, pentru împlinirea a 75 de ani dela întemeierea liceului „Andrei Șaguna”.

D-na *Oromolu*, meritoasa prezidentă a filialei *Craiova*, a vestit Adunării moartea lui *Ștefan Constantinescu*, înființatorul acelei filiale și apoi a citit darea-de-seamă despre activitatea acelei filiale. Casiera acelei filiale și-a înfățișat și d-nia sa raportul, care a fost dat biurouuil.

Au urmat dările-de-seamă despre activitatea din filiale. Doamna *Daia* din Roșiorii-de-Vede a povestit greutățile pe care a trebuit să le strabată acea filială izbutind, cu toate acestea, în curgerea anului trecut, să poată îngriji de 40 de copii din grădina de copii, a Societății. Tot așa au arătat lucrul săvârșit în filiale Profesorul *Todicescu* din Bârlad; d-na *Ghirgiu*, Slatina; d-șoara *Năchescu*, Turnul-Severin; d-na *Volenti*, Vaslui; d-na *Panțu*, Giurgiu; d-na *Delinescu*, Ploiești; d-na *Bărgăoanu*, Roman și d-na *Antonescu* din Botoșani.

D-na Prezidentă *Cantacuzino* a răspuns fiecărei delegată în parte, laudând munca lor, mulțămindu-le și îndemnându-le să lucreze și mai cu spor în viitor.

După aceasta a urmat cuvântul de salutare al Părintelui Econ. *Gh. Ionescu* din Călărași, din partea Prea Sfinției Sale Episcopului ILARIE al Constanței și al preoților din acea eparhie. Sf. Sa a laudat activitatea Societății, pentru sprijinul pe care ea îl dă Bisericii. A spus că episcopul și preoții totdeauna au privit cu drag spre ea, pentru felul vrednic de toată îmbrățișarea al muncii ei. A arătat că și în Constanța și în Cadrilater se află un mănunchiu de tineri care muncesc cu zor pentru întărirea sufletului românesc acolo.

A răspuns d-na Prezidentă, spunând că aduce toate mulțămirile pentru frumoasele cuvinte de salut din partea unui episcop atât de inimos cum este P. S. Episcop Ilarie și pentru toate simțirile de dragoste pe care le mărturisesc preoții Constanței către munca Societății. Încredințează că comitetul central va purta de grijă să ajute silințele vrednice și frumoase care

se cheltuiesc în eparhia Constanței, pentru a întări acolo Biserica noastră și puterea românească.

După aceia iar a fost luat firul citirii dărilor-de-seamă ale filialelor.

D-na *Stârcea* din Dorohoi, o doamnă ageră și inimoasă, care nu lipsește niciodată dela Adunările Generale ale Societății, a citit darea-de-seamă despre lucrarea filialei din *Dorohoi*. D-na *Stănescu* a arătat greutățile prin care are de trecut școala filialei din *Găiești*, pe care o reprezenta. Păr. *Moraru* de peste munți, a vorbit despre activitatea filialei din *Sebeșul săsesc*. A arătat ce face aceasta pentru întărirea credinței ortodoxe în acel ținut, cum și pentru răspândirea gustului pentru arta națională.

Apoi a luat cuvântul d-na *Zoe Râmniceanu*, dând lămuriri reprezentantelor filialelor cum să lucreze în unele chestiuni de amănunt, în ce privește gospodăria filialelor. Cu aceasta s'a încheiat ședința întâia, la 6 jum. seara, urmând ca a doua zi să se deschidă Adunarea oficial, în fața publicului, la Fundațiunea „Carol” din București. În aceeași seară, urma apoi să se asculte conferința d-nei Principese Alexandrina Cantacuzino despre călătoria sa în America.

A doua zi, Duminică, s'a slujit un Tedeum la Sf. Mitropolie, pentru Societatea Ortodoxă, slujit de Prea Sf. Sa Arhiereul *Platon Ploșteanu*, vicarul Mitropoliei. După amiază, ședința s'a deschis la Fundațiunea „Carol”, sub prezidența Prea Sfinției Sale Arhiereului *Platon*, având la dreapta pe d-na Prezidentă *Alexandrina Cantacuzino* și pe membrele comitetului central al Societății. Erau de față delegatele și delegații filialelor, a feluriților dregători bisericești, care au ținut să salute Societatea cu acest prilej, cum și numeros public.

Cel întâi a luat cuvântul P. S. *Platon*, care a rostit urări inimoase pentru Societate din partea Inalt Prea Sfințitului Patriarh D. D. Dr. *MIRON*, pe care îl reprezenta. Apoi d-na *Cantacuzino* a rostit o inimoasă cuvântare, pe care o vom da și noi. A urmat citirea telegramelor de salutare din partea feluriților cârmuitori bisericești, care n'au putut trimete reprezentanți și care au ținut totuși să nu lase să treacă nebagată în-seamă această măreață zi.

După aceia d-na casieră *Zoe Dr. Râmniceanu* a citit darea-de-seamă generală despre averea Societății, din partea comitetului central. Adunarea a luat cunoștință cu plăcere despre bunul mers al Societății, a ascultat raportul cenzorilor și a dat descărcare pentru gestiunea anului trecut.

Apoi au urmat cuvintele de salutare ale feluriților reprezentanți. Au vorbit: Păr. Protopop *Dr. Ioan Crăciunescu*, profesor al Academiei Teologice din Sibiu, din partea Inalt Prea Sfințitului Mitropolit *NICOLAE* dela Sibiu; Părintele *Grigorie Popescu*, din partea Prea Sfințitului Episcop *LUCIAN* al Romanului; Părintele Protopop *Dr. St. Cioroianu*, redactor al acestei reviste, din partea Episcopului *IOSIF* al Caransebeșului. Părintele Econ. *V. Predeanu* din Curtea-

de-Argeș, din pratea Prea Sfințitului Episcop *NICHITA* al Argeșului și alții. Au urmat apoi grăirile feluritelor reprezentante ale filialelor, însoțite și de dările-de-seamă. A trezit multă luare-aminte darea-de-seamă a d-nei *Elena P. Voitești* din *Cluj*, citire destul de lungă, ascultă cu interes și în care se cuprindea propunerea ca viitoarea Adunare Generală să se ție la *Cluj*. Aceasta a fost primită cu toată însuflețirea.

O țărăncă pe peste munți a venit să-și arate și ea însuflețirea către lucrarea Societății și a făcut un dar de covoare minunate, țesute de mâna sa, pe care le-a dăruit Societății.

S'a ales și pe anul viitor tot comitetul trecut.

Așa a mers această ședință, plină de însuflețire, cu citiri de dări-de-seamă și cuvântări. La ceasurile 6 seara, ea a fost închisă, printr'o cuvântare de mulțămire din partea d-nei Prezidente *Alexandrina Cantacuzino*, urmând ca la ceasurile 9 seara cei de față să se întâlnească la un banchet dat de Comitetul Central în cinstea tuturor reprezentanților, delegaților și delegatelor.

Banchetul a fost dat în marea sală de masă a Institutului Societății Ortodoxe din str. Principatele-United 63. Aci au rostit cuvântări d-na Prezidentă Principesa *Alexandrina Cantacuzino*, Păr. Econ. *D. Georgescu*, din partea Societății Clerului „Ajutorul” din București, *Arhim. Scriban*, d. Avocat *Popescu Tudor*, Păr. Dr. *Ioan Crăciunescu* și alții. Ospățul s'a încheiat în cea mai mare însuflețire și gânduri bune pe care fiecare le-a dus cu sine în laturile țării de unde plecaseră și care vor fi hrana sufletească pe care o vor întrebuința voios în lucrul anului ce vine.

Conferința Principesei Alexandrina Cantacuzino despre călătoria sa în America.

N'am avea pricină să vorbim în deosebi despre această conferință rostită în sala Fundațiunii «Carol» din București în seara de 27 Iunie a. c., fiindcă a fost ținută pentru o organizare deosebită de a noastră. Pentru organizarea femeilor spre emanciparea lor Acum avem o organizare internațională în această privință. Pentru aceasta a fost la Washington, Statele-United ale Americii de Nord, o adunare internațională, la care a fost de față d-na Principesa *Alexandrina Cantacuzino* și d-șoara *Cerchez*, profesoară și directoară la Externatul Societății Ortodoxe din București, Calea Moșilor. Fiind vorba de ceva vrednic de urmărit, dar departe de ce urmărim noi aici, am fi putut trece peste această conferință dacă nu ar fi fost în ea și de lucruri de interes pentru noi.

Mai întâi, d-na *Cantacuzino* este prezidenta Societății Ortodoxe și, ca atare, are o însușire bisericească prin care e de interes să știm tot ce lucrează această vrednică fiică a Bisericii noastre; al doilea domnia sa n'a făcut în America numai ce privea organizarea pomenită a femeilor, ci a umblat prin toate părțile locuite de români și a băgat de seamă de

aproape viața religioasă a lor. A adus știri foarte bune, că ei stau strâns alipiți de bisericile lor, atât ortodocșii, cât și uniații, că au numeroase biserici, dar că această viață e răzlețită, fără înjghebare într'un mănunchiu, din care pricină unii cad pradă sectelor și vin la noi înapoi otrăviți de cugetările baptiștilor sau ale adventiștilor. Băgând-de-seamă toată însuflețirea Românilor noștri pentru Biserică, d-na Cantacuzino a strigat în auzul tuturor la Fundațiunea „Carol“ că s'a întors din America *mai româncă și mai ortodoxă*. Acesta e cuvântul care trebuia știut din spusele domniei sale în acea conferință, pentru care noi i-am adus meritate laude, în discursul ținut la banchetul dat în cinstea sa Luni seara, 29 Iunie a. c., la restaurantul „Cina“, pentru a sărbători izbânzile ei din America.

După d-na Cantacuzino, a vorbit d-șoara *Cerchez*, care a dat date statistice despre viața Românilor din America.

De atunci încoace, d-na Cantacuzino a scris mai multe articole în ziarul *Lupta*, despre trebuința înființării unui episcopat român în America, care să înjghebeze mai bine într'un mănunchi pe toți românii noștri ortodocși de acolo.

Congresul eparhial din Bălți

În a doua jumătate a lunii Iulie a. c., s'a ținut în orașul *Bălți* din Basarabia congresul eparhial al eparhiei Hotinului, în localul Școlii Normale din acel oraș. Congresul a fost alcătuit din clerici și mireni și a ținut patru zile.

Biourul congresului a fost compus din: Preotul *Antrei Tănase*, prezident, Păr. *Eusevie Popovici* și cântărețul *Ștefan Dumbravan*, viceprezidenți, apoi preoții: *Alexandru Podgurschi*, *Dimitrie Popovici*, *M. Holdevici* și cântărețul *Ștefan Dabija*, secretari.

Congresul a avut a cerceta următoarele chestiuni:

1. Bugetul consistoriului eparhiei Hotinului; 2. bugetul Seminarului Teologic din Edineți; 3. construirea unui cămin preoțesc și cumpărarea unui teren pe care să se ridice acel cămin.

S'au discutat de asemenea: 1. dacă n'ar fi bine ca, pentru sporirea fondului căminului, să se verse toate veniturile din arenzile pământurilor bisericești; 2. care ar fi calea spre a se simți mai mult influența comitetului cultural al eparhiei; 3. sporirea fondului construirii catedralei episcopale din Bălți; 4. terminarea bisericii de lângă închisoarea din Bălți; 5. chestiunea misionară în legătură cu sectele din eparhia Hotinului; 6. editarea unei reviste a eparhiei Hotinului și altele.

S'a ales un nou comitet cultural eparhial din preoții: *V. Dumitriu*, *Gh. Gheorghianov*, *I. Nedrașcu*, *D. Popovici* și Diacon *M. Smârcu*, căruia i s'a impus de congres să desfășoare o mai mare activitate pe terenul cultural-religios și național în eparhie.

Congresiștii au făgăduit tot ajutorul lor la strân-

gerea mijloacelor bănești pentru sporirea fondului construcției Catedralei din Bălți.

La închidere, congresul, de asemenea, a fost vizitat P. S. S. Episcop *Visarion*, care a mulțumit congresiștilor pentru lucrările spornice și pline de chibzuință ale congresului.

Arhim. SCRIBAN.

Congresul anual al preoților din eparhia Râmnicului-Noul Severin.

Preoțimea olteană își are organizația ei aparte, cu un statut votat de parlament, și desfășură o activitate culturală, morală, socială și economică, vrednică de toată lauda, datorită luminatului și energicului ei conducător și șef, P. S. Episcop *Vartolomei*.

Între multele lucruri bune, care se fac acolo sub regimul statutului special, este și adunarea sau congresul anual al preoților eparhiei, spre a asculta dările de seamă despre ceea ce s'a săvârșit în cursul unui an, despre progresele realizate și eventualele neajunsuri semnalate, și a se sfătui cu toții, a chibzui, lua măsuri și fixa directive pentru anul ce vine. Aceste congrese se țin — după o socoteală foarte înțeleaptă — fiecare dată într'altă capitală a unuia din cele cinci județe, care constituie trupul eparhiei Râmnicului-Noul Severin. Anul acesta, congresul s'a ținut în Târgu-Jiului, în zilele de 28, 29, și 30 Iulie.

N'avem până acum darea de seamă asupra felului cum au decurs în fapt lucrările congresului, avem însă înainte darea de seamă, pregătită de comitetul central, pentru congres, despre activitatea desfășurată de societatea generală a clerului oltean „Renașterea“, în cursul anului trecut și tot odată, cuprins în ea, și programul de lucru al congresului. Din ea ne putem face o idee destul de limpede și precisă despre ceea ce se lucrează, se gândește și se proiectează de obștea preoțimii oltene.

Astfel aflăm, că centrele parohiale lucrează, între altele, la pregătirea și adunarea materialului, pe baza căruia se va putea face, cu vremea, psihologia poporului din ținutul Olteniei; că țin conferințe și desfășură o intensă activitate morală și culturală; că împart gratuit, ca premii, cărți, iconițe etc.; că ajută bănește la construirea de biserici și școli și vin în sprijinul creștinilor nevoiași, etc.; că întrețin biblioteci parohiale, etc. etc.

La activul comitetului central găsim, că — în afară de scoaterea revistei „Renașterea“ — a editat patru lucrări, din care trei sunt deja epuizate; a tipărit, anul trecut, un calendar în foi; a cumpărat 53 hectare de pământ; proiectează să înființeze o fabrică de lumânări și să editeze cărți de edificare morală și religioasă și o revistă pentru popor, etc. etc.

Budgetul comitetului se prezintă pe anul în curs cu țifra de 410.000 lei, atât la venituri cât și la cheltueli, iar bilanțul încheiat la 31 Decembrie 1924, arată frumoasa sumă de 1.347.379 lei, atât la activ cât și la pasiv.

Între lucrările propuse congresului, găsim pe lângă

cele obișnuite, ca: alegerea biroului, dările de seamă ale comitetului central și ale secțiilor județene, aprobarea contului de gestiune pe anul trecut și votarea bugetului pe anul viitor — și două foarte interesante conferințe, atât prin importanța subiectelor de tratat, cât și prin distinsa personalitate a conferențiarilor. Subiectele conferințelor sunt: „Metode nouă de catehizare” și „superstițiile și obiceiurile păgânești în biserica noastră și desființarea lor”, iar conferențarii sunt: p. diacon Const. Dănuș, profesor în Târgu-Jiului, fost diacon al Capelei române din Paris, un strălucit orator și unul dintre cei mai culti clerici români, și p. Econom Anghel Pârvănescu, harnicul președinte al comitetului central și un distins vorbitor și scriitor și nu mai puțin și cărturar bisericesc.

Nu lipsește din programul congresului și partea recreativă: o excursiune la mănăstirea Tismana sau la minele de cărbuni din Petroșani, combinându-se astfel fericit folositorul cu plăcutul.

Tot ce s'a făcut și s'a proiectat este dar numai spre cinstea și lauda preoțimii oltene și a conducătorilor ei și merită să fie imitat și de organizațiunile preoțești din celelalte eparhii, care lucrează, după cât știm, unele mai mult, altele mai puțin, dar nu așa de multilateral și sistematic ca societatea „Renașterea”.

Așteptăm să ne cadă în mâini și darea de seamă despre congres, ca să înregistrăm și să aducem la cunoștința generală și rezultatele lui, desigur, mai mult decât mulțumitoare, date fiind antecedentele.

Episcopat extern

Marea româncă și ferventa creștină, doamna Alexandra Gr. Cantacuzino, care a vizitat de curând America unde a făcut multă cinste numelui de român prin guratele și instructivele sale conferințe, a avut prilejul să constate *de visu* și lipsurile ce îndură frații noștri de sânge și de credință, cari sunt stabiliți peste ocean.

Intr'un vibrător articol — așa cum de altfel sunt toate articolele ieșite din pana Domniei sale, — publicat în »Lupta», dela 23 Iulie, și intitulat „Episcopatul extern” doamna Cantacuzino atrage atenția sferelor noastre bisericești superioare asupra uneea din cele mai mari lipsuri din viața sufletească a fraților noștri din America. Această capitală și dureroasă lipsă este aceea de un conducător sufletesc, de un episcop, care să păstorească pe drept credincioșii români, pe care nevoile vieții i-a mânat departe, prin orașele și satele, pe plaiurile și pe șesurile Statelor-Unite și ale Canadei.

Lipsa asupra căreia atrage luarea aminte strigătul de alarmă al unui glas atât de autorizat, al unei inimi atât de românești, poate să pară multora fictivă sau cel puțin exagerată. Pentru cine nu cunoaște de mai înainte și din altă sursă această reală, mare, enormă lipsă, este de ajuns să cetească înflăcăratele rânduri ale doamnei Cantacuzino și va sfârși prin a se convinge, că nu e nimic exagerat în scrisul său.

Sunt în America peste 200.000 de conaționali de

ai noștri, toți oameni, cari-și câștigă existența prin munca lor cinstită și inteligentă, căci în America nu e loc pentru dealde pierde-vară. Este în interesul întregului nostru neam, ca acești români, fie că vor rămâne pentru totdeauna acolo unde se găsesc, fie că vor veni din nou în patrie, ei s'au copiii lor, să fie și să rămâne buni români, cum au fost și sunt încă. Să fie buni români, dacă vor rămâne acolo, pentru a face reclamă numelui de român, pentru a fi, — cum așa de frumos zice doamna Cantacuzino — scut de românism în mijlocul streinilor. Să fie buni români, dacă se vor întoarce la vetrele părintești, pentru ca să avem în ei elemente sănătoase, de ordine și de folos țării și neamului, iar nu iscoade streine, germeni de descompunere națională și religioasă.

Acești frați ai noștri sunt însă în primejdie de a-și pierde conștiința națională, de a se înstreina de noi, pentru că sunt amenințați să-și piardă credința strămoșească, credința ortodoxă, care a fost ocrotitoare neamului nostru în vijelia de dealungul veacurilor. Sunt amenințați să-și piardă credința, pentru că le lipsește, pentru că nu le dăm un superior conducător sufletesc, un episcop, care să-i țină în strânsă și neîntreruptă legătură sufletească cu noi și să le satisfacă toate trebuințele sufletești. Astăzi, îngrijirea sufletească a acestor români și creștini o fac câțiva preoți și călugări, trimiși de autoritățile noastre bisericești, sau plecați de aici de bunul lor plac și de o sumedenie de localnici, fără pregătirea necesară, cari-și cumpără, prin intermediul unei agenții, darul, dela arhieriei ruși refugiați, cum își cumpără cineva o haină sau o unealtă de lucru. N'au bieții oameni o școală, în care să se pregătească preoți la înălțime, n'au cărți și veșminte bisericești, n'au nici de unele, și le-ar putea avea, și le-ar face în scurtă vreme, dacă ar avea un conducător bisericesc, de care să asculte și dela care să ia directive toți preoții de azi și de mâine. Nu vor dela noi acești oameni nimic altceva, nu ne cer de cât un vrednic Episcop și pe acesta nu li-am dat.

Nu cunoaștem demersurile lor — dacă într'adevăr s'au făcut — la autoritatea noastră centrală bisericească, la sfântul Sinod, cum nici nu știm ce va fi rânduit colegiul P. P. S. S. ierarhi. Nu ne îndoim, că sfântul Sinod ar fi strein de doleanțele fraților noștri și că n'ar fi luat până acum nici o măsură, pentru prevenirea și înlăturarea răului. Dacă cumva nu i-a ajuns până acum la cunoștință păsul acestor frați ai noștri, alarma dată de doamna Cantacuzino îl poate sezisa. Dacă îl cunoaște și n'a avizat încă asupra mijloacelor de remediere, avem toată încrederea, că o va face în cel mai scurt timp posibil. Iar dacă a făcut-o deja, dar nu s'a ajuns la punerea lor în aplicare, suntem siguri, că se va grăbi și aceasta. Ne temem însă, că greutatea ar veni din partea statului, care nu înțelege și prețuește după adevărata lor valoare trebuințele sufletești și mai ales pe cele de ordin religios și care, în deosebi, nu prea e dispus să facă sacrificii bănești în acest scop. Nădăjduim însă, că se va învinge cu ușurință și această

pedică, dată fiind superioritatea sufletească a bărbaților noștri de stat de cari depinde, în timpul de față, înfăptuirea acestui imperativ național și că strigătul doamnei Cantacuzino — care e și al tuturor celor ce simt cu adevărat românește — nu va răsună în pustiu.

Pr. I. MIHĂLCESCU

P I M E N

Din mila lui Dumnezeu Arhiepiscop și
Mitropolit al Moldovei și Sucevei

către

Preoțimea din cuprinsul Metropoliei Moldovei

Prin aplicarea legii de unificare, Biserica noastră Ortodoxă Română intră într'o fază nouă de dezvoltare, în ce privește conducerea ei administrativă.

În deosebi, pentru preoțime, punerea în aplicare a acestei legi, poate fi socotită ca un examen hotărâtor al capacității ei, de a-și înțelege rostul în stat și biserică, precum și noile îndrumări, ce i se impun în noul organism bisericesc, dictate de necesitățile timpului, în care trăim.

Prin noua lege, se introduc în viața bisericească două principii și anume: acela al autonomiei bisericesti și acela al participării mirenilor la conducerea treburilor bisericesti, administrative, școlare și economice.

Funcțiunea acestor principii, în organizarea de până acum a bisericii, din vechiul regat, era împlinită după concepția celei mai strânse legături și colaborări dintre biserică și stat. Pentru a satisface principiului modern de separare al puterilor, după firea lor și a diviziunii muncii, noua lege de organizare, fără a renunța la legătura armonică și firească dintre biserică și stat, precizează și mai bine și pe un câmp mai larg, drepturile și datoriile proprii bisericesti.

Aceste două principii, cari slujesc ca temelie legii noi bisericesti, sunt ele de natură a ne inspira nădejdea unei dezvoltări a bisericii, potrivit cu vremea noastră?

Putea-vor ele răspunde nădejdilor mari, ce și-au pus în ele alcătuirii acestei legi?

Teoretic și în abstract, nu se poate anticipa nimic, intrucât rezultatul introducerii lor în lege, se va constata, din modul cum se vor aplica aceste principii,

Și fiindcă este vorba de un început, de o nouă experiență în viața noastră bisericească, modalitățile și datoriile, stabilite cu prilejul punerii în aplicare a legii, vor deveni oarecum tradiții pentru viitor și vor călăuzi viața noastră bisericească, cam în acelaș spirit, care a domnit la punerea în aplicare a legii.

Dacă vom ști să aplicăm în măsură justă, rezonabilă, demnă și corectă, la început, principiul participării mirenilor la treburile bisericesti, ca și principiul de autonomie bisericească, atunci vom croi, pentru viitor, o cale de pace, armonie socială și demnitate în biserică noastră; iar introducerea acestor principii în lege, o vom binecuvânta noi, cei de azi și cei ce vor veni după noi.

Dacă însă vom trata momentul acesta cu ușurință, cu nepăsare, ori cu patimă politică, sau interes personal, vom provoca, pentru viața bisericească prezentă și viitoare, o atmosferă de lipsă de autoritate și degradare, încât, nu numai că nu vom mai slăvi prin biserică porunca Intemeetorului ei Hristos, de a ne iubi unul pe altul, dar vom turbura liniștea sufletească, a blândului nostru popor, prin această alcătuire legală bisericească.

Astfel privite lucrurile, momentul de față ni se pare foarte însemnat și decisiv. De aceea ținem să atragem atenția preoțimei noastre, să fie cu cea mai mare băgare de seamă și în acelaș timp să-i indicăm, care ar fi primejdia pentru biserică noastră strămoșească în momentul aplicării legii.

Cuvintele Sfintei Scripturi «păstrând unitatea Duhului întru legătura păcii» trebuie să fie principiul de călăuză al nostru în viața bisericească.

Fără «unitatea duhului întru legătura păcii» nu poate exista, propriu vorbind, o viață bisericească.

Pe de altă parte constatăm, că creștinii noștri, în calitate lor de cetățeni ai statului, cu drepturile lor politice, garantate de constituția țării, sunt împărțiți în partide politice, care adeseaori, învrăjbesc pe oameni.

Negreșit partidele politice sunt alcătuirii necesare, cerute de organismul nostru politic de stat constituțional.

Considerând însă, că nici o necesitate reală nu reclamă introducerea în Biserică a politicei de partid, că prin introducerea acestei politici de partid, unitatea vieții bisericesti este amenințată, socotim, ca o datorie sfântă, să atragem atenția preoțimei noastre, ca, în adunările, ce vor avea loc și pe care le vor prezida pentru alegerea și constituirea organelor de conducere bisericească, conform legii noi, să se abțină de la, orice preocupare și manifestare a politicei de partid.

Aceasta să o facă nu numai ei ca preoți, ci să în, demne și să sfătuiască, în acelaș sens, pe toți creștinii, membri alegători ai adunărilor bisericesti.

Aducerea în biserică a pasiunilor vieții politice, ar însemna pentru ea nu numai o jignire, a sfințeniei ei, dar și o gravă lovitură.

De aceea, dacă ar fi ca noua lege să ne dea ca rod al ei acest rezultat, mai bine n'ar mai fi venit!

Cu deosebire pentru preotul, înregimentat în partid politic, noua stare de lucruri, pe care o va crea, în biserică, legea unificării, i-i va aduce o situație extrem de grea.

Orice sfat al său, orice îndemn, orice măsură, pornită chiar din cel mai curat gând pentru biserică, vor fi bănuite. Niciodată el nu va putea obține nu unanimitatea, dar nici măcar majoritatea voturilor păstorilor, care formează corpul electoral al parohiei.

Totdeauna va avea împerecheri și vrajbă.

Din certele acestea interesele bisericii vor suferi până la primejduire.

Dacă în viața politică, aceste rele se tolerează, acolo ele cel puțin sunt inevitabile, căci sub anumit aspect, politică însemnează luptă și concurență între partide.

Dar unde e necesitatea, ca aceste lupte se fie introduse în viața bisericească?!

Și când vedem limpede, ca ziua, că politica de partid introdusă în biserică, înseamnă dezastru, nu avem dreptul să socotim momentul acesta grav și să atragem preoțimei noastre atenția, că soarta Bisericii se hotărăște cu acest prilej și că prin urmare este datoare să se ferească de amestecul acestei politici în trebile bisericești?

Iar, ca o urmare, care rezultă cu necesitate din acest sfat, îndemnăm stăruiitor pe iubiții noștri preoți, ca atunci, când vor fi chemați să-și dea votul lor aceloră dintre colegii lor preoți, care urmează să-i reprezinte, să nu se lase ademeniți de nici un fel de interes, ori legătură de rudenie sau simpatie. Să nu se lase înșelați de demagogie și minciună, să cerceteze cu seriozitate, simț de dreptate și răspundere, valoarea morală, intelectuală, pastorală și socială a aceloră, dintre confrați, care le cer voturile.

Să chibzuiască, că Biserica a cărei situație interesează pe toți slujbașii ei, de la cel mai de jos până la cel mai de sus, are nevoie să fie susținută cu demnitate, competență și prestigiu, față de vrăjmașii pe care-i are; și că această sarcină, excepțional de grea, trebuie încredințată, prin votul preoțesc, aceloră dintre membrii clerului, care au cea mai bună pregătire culturală, cea mai curată vieață morală, cea mai bogată activitate pastorală care leagă pe toți enoriașii și cea mai frumoasă reputație.

Să nu uite preoțimea noastră, că valoarea, puterea și demnitatea Bisericii, de azi înainte, nu mai atârnă de alții, ci numai de ea; căci ea creiază, prin alegeri, forurile hotărâtoare în viața bisericească.

Și dacă vor alege, după simpatie personală, ori interes politic de partid, fără o bună chibzuință ci, influențați de propagande demagogice, care fără îndoială se vor produce, vina relei stări, în care, va ajunge Biserica și preoțimea ei, nu se va mai arunca, ca până acum, nici pe Sinodul Bisericii, nici pe Guvernul țării, ci pe preoțime însăși și numai pe ea.

Inchieem sftaturile noastre cu cuvintele:

Alegeți pe cei mai capabili și mai buni și dintre clerici și dintre mireni;

Lăsați la o parte politica de partid, simpatiile și interesele personale;

Impotriviți-vă, cu demnitate și hotărâre încercărilor demagogice.

Numai așa veți face proba, că sunteți un corp electoral select și conștient de rolul, ce-l aveți în biserica noastră strămoșească și în statul nostru românesc.

Dumnezeu să ne ajute, la tot lucru bun.

Fii sănătoși.

Dată la 15 Iulie, 1925, în mânăstirea Neamțu.

PIMEN

No. 4772

Metropolitul Moldovei și Sucevei

Legea și statutul pentru organizarea bisericii ortodoxe române.

În sfârșit, după 7 ani dela înfăptuirea idealului unității naționale, s'a întocmit și legea și statutul prin care se dă ființă unitară organizării noastre bisericești. Din diferitele sisteme de organizare practicate în bisericile diferitelor provincii, care constituiesc astăzi cu toatele la un loc România întregită, sisteme disparate și am putea zice chiar antagoniste nu numai în forma, ci și în spiritul lor, a fost adoptat aproape pe deantregul sistemul statutului șagunian, sub imperiul căruia a trăit și acționat biserica transilvană dela 1864 și până astăzi. Acesta este sistemul democrației largi, în care elementul laic are preponderență covârșitoare pe toată linia, de jos, dela parohie și până sus, la congresul național, sistem experimentat în biserica ortodoxă până acum — afară de biserica românească din Ardeal — numai de biserica sârbească de sub fosta stăpânire austriacă. Din celelalte sisteme, foste în uz în vechiul regat, în Bucovina și în Basarabia, s'au luat numai puține elemente, care se pierd în masa celor dintâi.

Aceste trei părți ale țării au dar de acum o nouă organizațiune bisericească, pe care, volens nolens, trebuie s'o aplice. Orice divergențe de păreri trebuie să înceteze dar de acum înainte și aplicarea cată să se facă cu toată bunăvoința și sinceritatea, pentru ca să se poată stabili, după o trecere oare care de timp, dacă legea poate da cu adevărat roadele așteptate, iar dacă nu, să se știe, care sunt dispozițiunile din ea, care urmează să fie modificate și în care anume sens să se facă modificările.

Intr'un cuvânt, noua lege este traducerea în fapt a principiului „*autonomiei bisericești*“, înscris în Constituție. Acest principiu este exprimat în deosebi prin articolul 4 din lege, care sună: „*După dreptul canonic și în conformitate cu Constituția țării, biserica ortodoxă română își reglementează, conduce și administrează, prin organele sale proprii și sub controlul Statului, afacerile sale religioase, culturale, fundamentale și epitropești*“.

Acest principiu ar putea fi numit teoretic și nu e de prea mare însemnătate, pentru că suferă unele restricțiuni.

Astfel pentru a enumăra numai câteva, *statul controlează* — prin Ministerul de Culte — toate actele bisericii și ale diferitelor ei organe și instituțiuni; *numește* — prin Ministerul de Finanțe — un membru al Eforiei centrale bisericești; *întocmește* — prin Ministerul Instrucțiunii și al Cultelor, de acord cu Sfântul Sinod, programele de studii ale școalelor bisericești; *numește* — prin aceleași Minister și tot de acord cu Sfântul Sinod — pe profesorii acestor școli; *controlează și supraveghează* — prin Ministerul Agriculturii — fondul ortodox român al Bucovinei; *ia parte*, prin Ministrul de Culte și alți înalți demnitari, la alegerea episcopilor și mitropoliților, etc., etc.

Alături de acest principiu mai mult teoretic stă un altul eminamente practic, și care poate avea, eventual, urmări incalculabile. El constă în avizarea bisericii la propriile ei mijloace de întreținere și glăsuște: „*Cheltuielile pentru întreținerea cultului, a slujitorilor și a așezămintelor bisericii, se vor acoperi în primul rând din propriile sale mijloace, create și administrate prin organele reprezentative și executive ale diferitelor ei părți constitutive*“ (art. 19).

Acest principiu vedește într'adevăr *autonomia* bisericii, dar este tot odată germenele destul de dezvoltat al separațiunii bisericii de stat. Rostul de căpetenie al tuturor adunărilor bisericești este de a aplica acest principiu, adică de a găsi mijloacele materiale pentru întreținerea bisericii. O spune aceasta limpede legea, prin art. 23 alin. 1, unde se specifică despre *fondul general bisericesc*, că el se va alcătui, între altele, *din contribuțiuni*, aprobate de Congresul național bisericesc și *din cotele*, pe care le va stabili acelaș congres, pentru fiecare eparhie în parte, asupra veniturilor ei. O spune și o repetă Statutul, ca d. p. prin art. 26, în care se spune: „Parohia este comunitatea bisericească a credincioșilor, clerici și mireni, cari — sub conducerea parohului — *susțin, cu mijloacele lor materiale și morale*, una sau mai multe biserici, cu așezămintele și personalul lor“. O repetă prin art. 27, alin. b. în care se arată, că scopul parohiei este de a *întreține și ajuta biserica, pe slujitori și așezămintele ei și a purta grijă de toate nevoile parohiei*. O repetă iarăș mai răspicat prin art. 47, alin. e, f, g, și h, care pun între atribuțiunile Consiliului parohial: *alin. e* a înzestra biserica cu odăjdii, icoane, vase sfințite, cărți și cele trebuincioase pentru serviciul dumnezeesc și eventual instituțiunile ei culturale, cu cele necesare;

alin. f: a afla mijloacele trebuitoare pentru zidirea sau repararea bisericii, casei parohiale și altor edificii proprii și a raporta despre ele adunării parohiale;

alin. g: a găsi resursele necesare pentru dotațiunea parohului, preotului ajutor, diaconului și altor slujbași ai bisericii și ai așezămintelor sale și a raporta despre aceasta adunării parohiale;

alin. h: a face propuneri adunării parohiale în privința taxelor de cult și a întocmi proiecte pentru repartiția acestor taxe asupra credincioșilor.

Pentru ca biserica să poată face față diferitelor cheltuieli, legea prevede, că „Ministerul Cultelor pune la dispoziția bisericii toate averile, fondurile și fundațiunile care aparțin diferitelor ei părți constitutive, spre a fi repartizate acestora“, (art. 20), dar totalul acestor averi e prea neînsemnat și cu totul neîndestulător față de imensele trebuințe ale bisericii.

Un ajutor mai simțit se făgăduiește prin art. 21: Statul va pune, la cerere, prin Ministerul Cultelor, la dispoziția bisericii, sumele necesare pentru a complecta — după norme generale, stabilite prin lege și în armonizare cu salariile funcționarilor publici — veniturile clerului și plata funcționarilor eclesiastici și pentru a acoperi și alte lipsuri materiale, *aceasta însă numai*

după o prealabilă constatare a necesităților față de veniturile de care dispune părțile constitutive bisericești care reclamă ajutoare.

Autonomia bisericească, adevărata autonomie este dar materială și constă în dreptul, sau mai degrabă, în înțindătorirea bisericii de a trăi prin ea însăș, de a-și asigura ea singură, prin contribuțiuni de bună voie, donațiuni, testamente, administrarea inteligentă a averilor de care dispune, etc. sau prin taxe impuse credincioșilor, mijloacele de existență, ceea ce constituie o țință foarte înaltă și vrednică de toată lauda și pentru a cărei atingere merită să fie făcute ori ce eforturi. Sublimitatea țintei e însă unită cu multe și mari greutate și se poate ca în multe cazuri eforturile, chiar cele mai sincere, să nu ducă la rezultat.

Trebuie dar mult entuziasm și multă sinceritate în aplicarea legii, pentru că de se va izbuti, s'a asigurat liniștea și prosperitatea bisericii pentru multă vreme, iar de nu, se va începe o eră de frământări, al căror stârșit nu se poate prevedea de pe acum.

* * *

Organul suprem de conducere în biserică este, ca și până acum, *Sfântul Sinod*, constând din toți mitropoliții, episcopii și arhierii titulari în funcțiune. Competința sa este însă în parte, redusă față de trecut, prin înființarea marelui Congres național, asupra căruia trec chestiunile administrative, culturale, fundamentale și epitropesti. Reducerea competenței sale reiese și din aceea, că el se va întruni, în viitor numai odată, iar nu de două ori pe an, ca până acum. Aceasta este o părțică din jertfa cu care s'a realizat principiul democratizării și laicizării bisericii și ceice au făcut-o, au făcut-o de bună voie și bucuroși.

Congresul național bisericesc va fi, după noua organizație, organul suprem efectiv de conducere în biserică. El nu înlocuiește numai Consistoriul superior de până ieri, care putea numai să delibereze, fără să poată pune în aplicare ceea ce găsea bun. Congresul național este organ și de deliberare și de executare. Hotărârile sale n'au nevoie de confirmarea sau sancționarea altei instanțe bisericești sau civile, iar exponenții săi permanenți: Consiliul central bisericesc și Eforia Bisericii, aduc la îndeplinire, cel dintâi pe cele de ordin administrativ, iar cea de a doua pe cele de natură financiară. Superioritatea zdrobitoare a elementului laic față de clerical (40 de membri laici față de 20 clerici în congres, 10 laici față de 5 clerici în Consiliul central și 2 laici față de 1 cleric în Eforia bisericii) este nouătatea cea mare pentru cei din vechiul regat, din Bucovina și din Basarabia și factorul de care depinde în prima linie reușita sau nereușita legii. Sentimentele față de biserică, înțelepciunea și tactul membrilor laici ai Congresului vor aduce bisericii înflorirea mult dorită de toți, sau stagnarea, ori chiar zbuciumul și regresul mult temut, căci ei sunt majoritatea în congres și în anexele lui, ei vor fi purtătorii ideii celei noi a democrației bisericești, ei vor hotărî ceea ce vor găsi mai potrivit pentru binele

bisericii, ei vor conduce și administra bunurile bisericesti.

Elementul laic este elementul hotărâtor și în celelalte părți constitutive ale bisericii. În adunarea parohială și în cea protopopească sunt în aceeași proporție de 2 treimi ca și în Congresul general, iar adunarea parohială o formează numai ei, preotul fiind unul singur.

Competența chiriarhilor, a protopopilor și a parohilor se reduce dar de asemeni în chip simțitor, autoritatea și puterea lor se împarte de acum înainte între ei și membrii consiliilor și adunărilor respective.

Principiul democratic și reprezentativ, care s'a introdus acum în biserică este, poate fi bun, excelent, cu o condițiune: ca laicii, cari vor fi chemați să cârmuiască biserica, să fie buni și luminați creștini, ca să înțeleagă și să voească să înfăptuiască numai ceea ce este spre binele și folosul bisericii. Întrebarea cea mare, ce se pune, e însă: Avem noi atâția laici câți ne trebuie pentru toate noile așezăminte bisericesti, laici cari să poseadă înaltele calități sufletești absolut necesare pentru îndeplinirea covârșitorului rol ce sunt chemați să-l joace îndeosebi cei dintâi aleși în posturile de îndrumători ai vieții bisericesti? Numai cine nu cunoaște adevărata stare de lucruri sau nu e sincer, ar putea răspunde afirmativ.

Totuș constatarea acestei realități dureroasă, nu se cade să ne descurajeze. Suntem datori să pășim cu încredere la aplicarea legii, să facem tot ce ne stă în putere pentru ea ca să dea roadele așteptate și să avem nădejdea tare, că Dumnezeu, care nu părăsește niciodată pe cei cari se străduiesc pe căile cele bune și care a fost întotdeauna scutul și apărarea strămoșilor noștri, ne va sta și nouă într'ajutor și va ridica din mijlocul nostru — dacă legea va fi spre binele bisericii românești — pe bărbații de care este nevoie ca să fie pusă în aplicare, iar de nu, ne va lumina cărările cele noi pe care va urma să apucăm.

Cu Dumnezeu dar înainte!

Măsurile luate pentru aplicarea noiei legi de organizare bisericescă.

În eparhia Arhiepiscopiei de București s'a făcut cunoscut protoiereilor și prin ei preoților modalitatea cum și timpul când să se țină alegerile pentru consiliile protopopești și eparhiale.

S'a fixat ziua de 10 August, ca termen ultim până la care să se întocmească listele de alegători pentru consiliile parohiale, ziua de Duminică 6 Septembrie pentru verificarea acestor liste, ziua de Duminică 13 Septembrie pentru efectuarea acestor alegeri și ziua de Duminică 20 Septembrie pentru aceleași alegeri, în cazul când, la prima convocare, nu s'a întrunit numărul legal de alegători, adică a zecea parte.

În parohiile vacante, atât verificarea listelor cât și alegerea se va face Duminică 20 Septembrie, iar dacă nu se va întruni numărul legal de alegători, alegerea se va face Duminică 27 Septembrie.

Pentru alegerea membrilor adunării eparhiale, preoții împărțiți în 20 de cercuri electorale, vor alege, în ziua

de Joi 8 Octombrie, câte un membru cleric de fie care cerc. Pentru alegerea membrilor laici se va proceda precum urmează: Duminică 4 Octombrie se va ține o consfătuire între paroh și membrii adunării parohiale Duminică 11 Octombrie se vor alege câte 2 membri de fiecare parohie, iar în caz de neîntrunire a numărului legal de votanți, alegerea se va face Duminică 18 Octombrie. Tot atunci se va face alegerea în parohiile vacante, iar în caz de neîntrunire a numărului legal de alegători, se va face Duminică 28 Octombrie. În ziua de Duminică 8 Noembrie se vor întruni, la centrul cercului electoral, toți aleșii parohiilor din cerc și vor alege câte 2 membri de fiecare cerc, cari vor fi membri efectivi ai adunării eparhiale.

Alegerile pentru adunarea protopopească nu s'au stabilit încă.

Dispoziție privitoare la zidiri, reparări și pictări de biserici.

Cu zidirile, reparările și pictările de biserici se fac tot felul de greșeli cu sau fără intenție. Epitropiile bisericilor sau comitetele parohiale sunt induși în eroare adeseori de câte un interesat din mijlocul lor sau din afară și zidirea, repararea sau pictarea bisericilor încapă pe mâna speculanților sau cârpacilor, cari fac lucru scump și prost. În deosebi pe la țară aceasta este aproape regula, dar nici în orașe nu e lucru rar. Așa se explică, de ce întâlnim aproape la fie ce pas biserică cu arhitectura schimbată în urma unei reparații sau cu picturi, care nu sunt de cât mângăleli revoltătoare, nedemne de sfintele lăcașuri. Pentru a se pune capăt acestui fel de abuzuri, Arhiepiscopia și Mitropolia Bucureștilor a luat lăudabila măsură ca, pe viitor, să nu se mai angajeze de nimeni nici o zidire, reparare sau pictură de biserică, până ce nu se va obține mai întâi aprobarea Chiriarhiei, care n'o va da decât după ce se va vedea oferta pictorilor sau când aceștia, ca și antreprenorii, vor fi cunoscuți cu maștri în meseria lor.

Pr. I. MIHĂLCESCU

EXTERNĂ

Impresii din Roma anului sfânt

Omagiu eroului necunoscut

În dimineața zilei de 26 Mai, după ce mare parte din pelerini ascultaseră liturgia, în veșminte de sărbătoare ne îndreptarăm spre mormântul eroului necunoscut. E așezat în cea mai frumoasă parte a orașului, în piața Veneția, la poalele vechiului Capitoliu cadrat în fund de un portic în stil antic, strejuit deasupra pe o terasă de statuia călare a lui Victor Emanoil, din bronz aurit, iar în planul prim de-o statuă măreață închipuind geniul nației și de un imens basorelief cu scene alegorice. La picioarele statuiei, sub piatra sobru împodobită,

odihnesc moaștele unui soldat necunoscut, căzut pe front apărându-și țara.

În numele grupului de Români, d. *Ștefan Cicio Pop* depune o cunună frumoasă de trandafiri albi. — Omagiul acesta adus în tăcere era adus națiunii italiene. Din tot ansamblul ce decorează acest mormânt, îți răpește atenția basorelieful. În dreapta, scena reprezintă pontifici și auguri, popor și soldați cari aduc spre a fi jerfit un taur împodobit cu flori; în stânga soldați de toate armele, invalizi, femei, copii orfani, popor ce se înbulzește, să aducă închinăciune celui ce s'a jerfit pentru țară. Tot restul decorului, de la colonadele din fund, cele două quadrige ce port victorii întraripate, până la grupele în bronz din ultimul plan, sunt simbolizări a unor gânduri păgâne. Orcât de liberă ar fi arta și orcât i s'ar îngădui pentru întruchiparea frumosului, te jignește aci unde este mormântul soldatului necunoscut ce reprezintă miile și zecile de mii de soldați fără nume ce și-au jerfit viața fără nici un alt gând de cât al datoriei față de țară, să nu vezi nimic din sufletul lui, al nației din care face parte. Și mai cu seamă aci în Roma anului sfânt, năpădită de pelerini aduși din toate colțurile lumii și de evlavie dar și de dorul de-a vedea Roma și trecutul ei, năpădită de atâta lume, venită să se închine sf. scaun apostolic, păstrat aci în zidurile acestei cetăți mai fericită de cât altele, în Roma aceasta cu 4-500 de biserici cu un popor destul de religios și moral cum poate nu este în vre-o altă capitală a lumii, te izbește în chip neplăcut această compoziție ireproșabilă din punct de vedere al artii, grandioasă ca concepție, dar lipsită cu desăvârșire de cugetare creștină.

Poate să fie o explicare. Statul italian a avut întotdeauna o atitudine ostilă față de biserică, provocată și de rezistența papilor, atunci când a fost să se facă unirea țărilor italiene și de spiritul acela general ostil bisericii eșit din revoluția franceză de la stârșitul sec. al XVIII-lea și păstrat în toată suta de ani următoare în mai toate statele. Ar fi dar o concepție de stat modernă care e certată cu Dumnezeu. E ciudat totuși că artistul a alergat la subiecte luate din credința și viața Romanilor. Romanii erau un popor extrem de ordonat. Religia era la temelia vieții de stat. Este oare în concepția artistului și un fel de protest împotriva catolicismului, care în loc de a sta ca piatră fundamentală

la constituirea și clădirea statului italian, i-a stat în coaste, utilizând împotriva Italiei autoritatea ce avea asupra vrăjmașilor ei, în loc de-a fi ceea ce era religia Romanilor pentru stat? Ar fi o explicație. Totuși monumentul este ridicat pentru proslăvirea eroului și pentru nemurirea unui moment din viața poporului.

Soldatul acela smuls din sânul familiei, de lângă soție de lângă copiii lui micuți, poate delângă tată și mama lui bătrână, de sunetul trâmbiței, sprijin n'a avut de cât crucea și rugăciunea lui zilnică. Rugăciunea pentru ai lui și pentru el, ca să le fie păstrat. Poporul cel mare, care nu trăește viața orașelor destrămate ca moralitate, poporul acela muncitor, cum îl dovedește țara prefăcută în adevărat rai, este credincios în totalitatea lui. Soldatul a căzut cu nădejde unei răsplăți dumnezeiești, a murit cu gândul la Hristos și Maica lui. Artistul era dator să țină seamă de sufletul poporului, atunci când cinstește mormântul ce reprezintă marea jertfă a celor fără nume.

E așa de mare contrastul între mormântul acesta păzit de ostași în cadru păgân și între Roma cea mare, Roma cu bisericile-i pline de credincioși, cu magazinele pline de obiecte de devoțiune, de Roma, care se află în Vaticanul cu Papa, verhovnicul creștinătății catolice, câte doare.

Te doare cu atât mai mult cu cât aceasta îți desvăluie un spirit, o educație a păturii conducătoare, care este păgână până și aici, în cel mai orbitor și fascinator centru al creștinătății. Te mai împaci cu gândul să-l vezi la noi, în Franța sau or unde alt loc, dar în Roma, unde Mihel Angelo a creat pe Moise și Pietă, unde a pictat capela Sixtină; în Roma, unde Rafael își are madoanele lui și Stanțele minunate; în Roma, unde arta a contribuit mai mult ca or unde în altă parte a îmbrăca cugetarea religioasă, simțământul de pietate și evlavie în mii și mii de forme, în splendide realizări, nu-ți vine să îngădui atâta libertate artistului.

Îți vine să vezi în aceasta pare că o răzbunare a spiritului păgân, scos, deposedat de peste tot din templele lui mărețe, dărâmate sau transformate în biserici creștine, că-și râde de catolicismul ce jubilează.

Dar Roma întotdeauna a oferit lumii asemenea contraste.

Pr. DUMINICĂ IONESCU

CARTI, REVISTE ȘI ZIARE

Profesor *Dr. Dumitru Stănescu*, **Câteva observațiuni critice asupra proiectului de reformă al Programei Analitice la studiul religiei în școlile de învățători și învățătoare**, alcătuit de **Părintele I. Popescu-Mălăești**. București 1925, Broșură de 19 pagini în format 8, fără arătare de preț.

Anul acesta au fost lungi discuțiuni privitoare la programele școlare, la predarea învățământului religios,

la întocmirea lui, la examene și multe astfel de probleme școlare, fiindcă multe chestiuni de școală au fost în desbaterea parlamentului. La cercul institutorilor din București au fost vii discuții, prin luna Martie a. c., între preoți și institutori, iar în Joia de înaintea Floriilor, a luat parte la astfel de discuțiuni și scriitorul acestor rânduri. Fusese vie discuțiune și în Joia de mai nainte, în săptămâna a patra a postului mare, despre care eu

am aflat mai târziu. Deasemenea, chestiunea religiunii și a preotului în școala primară s'a discutat în două numere dearândul de către d. V. Băncilă, profesor secundar în Brăila, în *Revista Generală a Învățământului* (Februarie-Martie a. c. despre care noi am scris în această revistă (Aprilie 1925, pag. 251) și urma să mai scriem și despre ce a scris d-nea sa în nr. pe Martie că, noi nu scrisesem decât numai despre ce se tipărise în Februarie.

În acest șir al discuțiunii intră acum și broșura d-lui Profesor Dr. Stănescu. Păr. Dr. Popescu-Mălăești, profesorul nostru la facultatea de teologie din București, fiind însărcinat să întocmească un anteproiect de programă pentru învățământul religios din școlile de învățători și învățătoare, d. Dr. Stănescu a avut multe obiecțiuni de adus acestui anteproiect, pe care le înfățișează în această broșură.

Citind broșura sa, scrisă pe un ton viu, ne aducem aminte de vremurile din 1899, când, de asemenea, se întocmeau programe, de și erau împotriviți față de învățământul religiunii în școale. Era mai rău ca azi. Religiunea era și mai dușmănită. Azi la Ministerul Instrucțiunii este un bărbat mai prietenos pentru religiune și care prin aceasta moaie multe împotriviți ale altora. Și afară de ministru, azi stăpânește o dispozițiune față de credința religioasă mai puțin acră decât odinioară. De atunci până acum sunt mai bine de 25 de ani și cursul cugetării a mers în lume într'un chip tot mai simpatic către religiune.

Bărbați ca *William James* în America, *Boutroux*, și *Bergson* în Franca, *Rudolf Eucken* și *Fr. W. Förster* în Germania au pretăcut mult cugetarea lumii, care a întors ochi mai blânzi către religiune. Și până în ziua de azi apar cărți privitoare la religiune, care arată că ea e privită cu mult mai multă înțelegere și îmbrățișare ca altădată. Chiar articolul de care am pomenit al d-lui Băncilă din nr. pe Februarie al *Revistei Generale a Învățământului*, în care se arată multă înțelegere și dragoste pentru religiune, era mai greu să apară acum 25 de ani. Multe însă s'au schimbat și așa atmosfera e mult mai priincioasă azi decât pe vremea ministrului Haret, când se discuta despre legea învățământului secundar din 1898.

Privind cartea d-lui Stănescu, ne aducem aminte tocmai de discuțiunile de altădată. Căci și acum 25 de ani tot așa au scris unii împotriva altora. Fiind vorba pe atunci să se întocmească programa de materii pentru învățământul religiunii și fiind în comisiune, Prea Sfințitul *Atanasie*, fostul Mitropolit primat de mai târziu, care a și întocmit un proiect de programă, îndată a sărit Păr. *Constantinescu-Lucaci* din București, care a scris o broșură împotriva, de care ne aducem aminte că am citit-o pe atunci, în vremea studenției noastre. Păr. *Lucaci* lauda învățătura și pătrunderea Prea Sfințitului *Atanasie*, care pe atunci era profesor de morală creștină la facultatea de teologie din București, dar spunea că, Prea Sf. Sa, fiind profesor universitar, nu are practica și experiența profesorului secundar. De aceia,

adăoga Sf. Sa, se găesc o mulțime de lucruri, în acel proiect de programă, care nu se potrivesc pentru școala secundară.

Vremuri trecute, dar care sunt încă vii înaintea noastră și e bine să fie împrăpătate acum, când chestiuni și atitudini la fel ies la iveală.

Uneori mai găsești la anticari broșurile scrise atunci. Noi de curând am găsit pe cea scrisă de I. P. S. *Atanasie*, căci și Inalt Prea Sf. Sa a scris una împotriva felului cum comisiunea programei de atunci vedea religiunea. Amintirile noastre din acea vreme au provocat un frumos articol al Părintelui *Nazarie* (apărut în această revistă pe Martie a. c.), care, de asemenea, a fost membru în acea comisiune.

Și acum, după toate acestea, să venim la însăși broșura d-lui Stănescu.

Autorul, după ce arată motivul din care scrie, mai înainte de a cercetă anteproiectul de învățământ religios, întocmit de Păr. Popescu-Mălăești, pentru școala normală, trece pentru a arată (pag. 2—3) ce este o programă analitică, ce trebuie să fie și arată, pe trei puncte, ce trebuință este de o asemenea programă, mai ales la noi, care suntem o țară tânără și putem orbecăi ușor în asemenea materii.

Cel întâi lucru de care d. Stănescu se plânge împotriva Părintelui Popescu-Mălăești, este că Sf. Sa a pus în cl. I prea mult material din V. Testament. De unde în vechea programă erau 13 lecțiuni pentru acest studiu, Sf. Sa a mai adăogat încă 40—50 de lecțiuni. De aci a urmat îngustarea materialului din N. Testament, Pe când înainte erau pentru acest studiu cam 70 de lecțiuni (parte în cl. I, parte în a II), acum au rămas pentru N. Testament numai 24—30 de lecțiuni. Deci o păgubire a Noului Testament, care trebuie să fie temeiul învățăturii noastre religioase. S'au lăsat afară minunile Mântuitorului și multe din parabole și s'au pus în loc „o mulțime de paragrafe“, zice d. Stănescu, „care nu numai nu sunt de trebuință studiului nostru, dar care deservesc chestia învățământului religios în sine și fac un rău imens chestiunii naționale“ (pag. 6).

Se poate ca pentru vremea scurtă care este pusă în școală la îndemâna învățământului religios, unele chestiuni să aibă îndreptățire a trece înaintea altora și să numim de prisos materialele care pot lipsi. Dar nu înțelege cuum materiale, care doar sunt în Biblie, pot păgubi chestiunea națională și încă imens!

Nu este Biblia cuvântul lui Dumnezeu? Cuvântul lui Dumnezeu poate fi vreodată de pagubă?

Înțelegem de ce este vorba: Noi suntem în ceartă cu Evreii. Dacă este așa, atunci unele părți din Biblie nu sunt pe placul unora care duc azi lupta împotriva Evreilor.

Dar nu se poate judecă o carte ca Biblia după lucruri vremelnice. Un teolog și un creștin nu poate privi Biblia decât în chip absolut. Nu se poate spune: până aici îmi place, până aici nu. Aceasta înseamnă să ne dăm noi după frământările trecătoare din viața oamenilor, pe când creștinul trebuie să judece după

cuvântul Bibliei că *cuvântul Domnului rămâne în veac*. (Isaia 40, 8).

Dar d. Stănescu nu se oprește la atât, ci stăruiește în chestiunea aceasta. În loc de a găsi alte pricini pentru a arăta Părintelui Mălăești că, nu trebuia atâta materie din V. Testament, apasă tocmai pe motivul acesta, care nu poate fi primit de mintea cârmuită duhovnicește a teologului. Înțelegem ca unii institutori, cu care am avut noi de furcă la cercul lor, să ridice împotriviri față de V. Testament, dar nu înțelegem să tacă aceasta d. Stănescu, care e profesor de religie. Apoi și noi păcatele noastre! Începem să judecăm Biblia după certurile care străbat vremea noastră!... Căci d. Stănescu spune și mai la vale (pag. 7): „Cea ce este și mai uimitor, este că în aceste paragrafe inutile și de prisos — în marea lor majoritate—conțin un inconștient motiv de neplăceri și turburări naționale în viitor“. Zice că este primejdios paragraful „Amestecul cu streinii și primejdia dizolvării unității neamului (ebreesc)“. Mai la vale iar spune că e primejdios pentru creștini și Români paragraful: „Iubirea lor (a Iudeilor) de lege, de neam, de patrie“. Așa și cu alte chestiuni pe care le mai înșiră d. Stănescu. Despre toate acestea, d-nia sa spune că, „nu e în interesul nostru să facem apologia trecutului evreesc“.

Dar dacă acel trecut e cuprins în Biblie?

Intemeiat pe acestea, d. Stănescu spune că e întristător, că un preot și profesor de universitate a putut alcătui „o programă atât de puțin chibzuită nevoilor și aspirațiilor noastre naționale... Aceste apucături întinează rasa, scoboară prestigiul bisericii, nenorocește învățământul religios și înmormântează or ce avânt național“ (pag. 8).

Ce face d. Stănescu spune aci e destul de grav. Cum, domnule? cuprinsul Bibliei întinează rasa și înmormântează avântul național? Apoi, dacă noi suntem astăzi vrăjmași cu un popor, n'avem să fim în stare a gusta și a prețui actele de vitejie ale lui de acum 3000 de ani? Și la urma urmei, ce are a face Biblia cu asta? Găsim acolo pe poporul cu care ne certăm? E cu totul altă chestiune. Pe atunci Evreii erau poporul lui Dumnezeu. Astăzi însă stau asupra lor cuvintele Domnului: *Se va lua dela voi schiptrul și împărăția și se va da altor neamuri care vor da rodurile lor* (.....).

Este primejdios să se spuie că, cuprinsul Bibliei „scoboară prestigiul Bisericii“. Voia d. Stănescu să dovedească cutare și cutare greșală în întocmirea Părintelui Mălăești, apoi tocmai pe acest motiv! Ce face face domnia sa e mult mai grav decât ce impută Părintelui Mălăești. Căci a umbla cu Biblia, nu după tăria cuprinsului ei, ci după socotințele schimbătoare ale vremii, nu e un lucru bun. E altceva a mă plânge, că nu am destulă vreme în școală pentru a da școlărilor cuprinsul Bibliei și că atunci sunt nevoit să aleg din ea ce socotesc mai potrivit. Dar să spun că cutare parte din ea „scoboară prestigiul bisericii“ e din cale afară, e o călcare a dogmei creștinești.

De fapt Biserica, al cărei prestigiu îl îngrijorează pe

d. Stănescu, n'a judecat așa. Ea a prețuit V. Test. cu multă căldură, dovadă că l-a și întrebuințat foarte mult în cultul său. Descoperi glasul lui în fel de fel de rugăciuni. Cine nu știe V. Test. nu bagă-de-seamă. Dar Sfinții, care au întocmit rugăciunile, îl știau foarte bine. Cugetările lui erau des în mintea lor, așa că, de câte ori scriau, graiuri din V. Test. treceau în scrisul lor.

Noi, cei de azi, știm V. Test. mult mai puțin. Și azi nsă îl știu bine popoarele cu înaltă creștere creștinească. Să se vadă conferența mea de la „Tinerimea Română“, din nr. trecut al acestei reviste, unde pomenesc despre Amiralul *Fisher* și despre fizicianul *William Crookes*.

D. Stănescu zice că „Noi, creștinii, dacă studiem Vechiul Testament, este numai pentru aceasta: a) Să știm și să demonstrăm pentru ce a fost nevoie să vină pe pământ Mântuitorul Hristos, fiul lui Dumnezeu“. Acesta e singurul motiv, după arătările d-lui Stănescu fiindcă acelu „a“ vedem că nu-i mai urmează niciun b.

Noi nu putem împărtăși această socotință a d-lui Stănescu. Fără îndoială, Domnul Hristos e temeiul Scripturii, dar de aici nu urmează că în V. Test. are să te intereseze numai ce a fost de trebuință pentruca

Domnul Hristos să vie în lume. V. Test. ne înfățișează pe un popor, în care Dumnezeu a revărsat cea mai înaltă descoperire a Sa pe vremea aceia și din care urmează, că avem în sânul acelu popor o religie de un preț și de o înălțime care formează admirațiunea noastră. E o minune că un popor mic, în mijlocul atâtor idololatri, a putut păstra închinarea unuia, adevăratului Dumnezeu. Monoteismul Evreilor ne umple de uimire, când vedem ce ușor era să cadă în idololatrie și cum amenințarea era la fiecare pas (Vițelul de aur, Zeul Baal). Lupta lui Moisi și a altor prooroci în această privință e vrednică de toată închinăciunea noastră. Oare pe Proorocul Ilie îl prețuim numai în ce va fi spus el despre Hristos, nu și pentru lupta sa împotriva idololatriei?

Și iată că nu știm ce va fi spus el despre Hristos, fiindcă Proorocul Ilie n'a scris, ci știm numai despre alte fapte ale sale, care nu stau în legătură cu venirea Domnului.

Ce face prețuim noi în V. Test., este urmarea legii lui Dumnezeu prin bărbații cei sfinți, pe care-i ridică în slăvi Sf. Pavel, în epistola către Evrei (cap. 11). Puterea credinței unor astfel de bărbați este pilda pe care o punem înaintea credincioșilor. Pietatea lor ne umple de treamătul viețuirii sfinte. Graiurile înaripate ale Psaltirii sunt întrebuințate atât de des în Biserică, tocmai din pricina neasemănatei culturi spre viața pioasă la care ne îndeamnă această carte.

Dar ce să mai stăruim? V. Test. e o minune de carte, de prețuit nu într'o lature, ci în foarte multe. Noi cunoaștem cartea de legislațiune a jurisconsultului italian *Filangieri*, care apreciază atât de mult măsurile sociale ale codului evreiesc. Evreii aveau orânduiri sociale umanitare, cu grijă de cei săraci, de orfani, de văduve.

Noi avem multe cărți care vorbesc despre înalta însemnătate a Vechiului Test., tocmai din pricina părerii care să răspândește printre noi și care năzuește să-i scoboare prețul. Iată că asemenea cărți trebuiesc scoase din tăcerea lor, pentru a vorbi teologilor noștri și altora într'o materie peste care trec ușor.

Noi ne-am împotrivit institutorului *Teodosiu* din București la cercul institutorilor, la 2 Aprilie a. c., dar nu credeam că va trebui să ne împotrivim și teologilor și profesorilor de religie.

Ne pare rău că suntem nevoiți să spunem aceasta și ne pare rău mai cu seamă că trebuie să le spunem în fața d-lui Stănescu, către care avem toată stima. Dar trebuia făcută odată și aceasta, pentru că avem a face cu un șivoi, care cuprinde și pe teologi și pe preoți și nu se mai țin în consecvența dogmatismului nostru. Noi mai avem scrisul unui preot care ia cu ușurătate cuprinsul cărții Estir și ocărăște pe Evrei, că s'au înfipt între alte neamuri și acelea au fost nevoite să le urmărească. Dar aceasta înseamnă strămutarea certurilor de azi în vremea de atunci. Atitudinea Scripturii însă în cartea Estir este de partea Evreilor. Oare poate un preot să ia altă atitudine și cu aceiași carte în mână să batjocorească pe Evrei? Apoi bine, la acei Evrei noi prețuim păstrarea adevăratei închinări către Dumnezeu și răbdarea durerilor pentru simțul lor de păstrare a datinelor. Acuma cum? întoarcem aprecierea Scripturii după vederile noastre de acum?

O Biserică nu poate primi asemenea lucruri. Ea, care este așezământul continuității dogmatice dela Adam până în vremea de acum și peste veacuri, nu poate veni acum să schimbe stările orînduite odată dogmaticește. Dacă sunt persoane răzlețe, care nu se învoiesc cu aceasta, Biserica trebuie să se ridice, pentru a-și apăra vederile sale.

Dacă neamul are de suferit de ceva, nu este din ținerea la Scriptură, ci din nebăgarea în seamă a Scripturii. Când suntem bântuiți de secte, care lucrează cu Scriptura și pe care ei o întrebunțează des, avem tot mai multă nevoie să fim buni cunoscători ai cuprinsului Scripturii, a umbla cu ea și a fi solidari cu ea. Să învețe Scriptura una și eu alta, aceasta nu se poate. Sau a primi din Scriptură o parte (ca Marcion) iar alta a o înlătura, iar nu se poate.

Noi chestiunea aceasta o voim pusă pe larg. Să se discute odată și să se știe: ori-ori. Suntem teologi purtați de îndoielile vremii, șovăitori cu ea, cu atitudinea colorată de clătinăturile ei, ori suntem bărbați care stăm tari pe temeiul dogmatic al credinței noastre?

Nu merge ca *in general* să ne declarăm pentru Biserică, pentru învățătura creștinească, iar *in particular* să umblăm pe căi care nu sunt ale Bisericii.

D. Stănescu se va speria de aceste concluziuni și va zice, că de unde le scot eu. Ele însă sunt urmarea deadreptul din scrisul său. Ce alta înseamnă a spune că se scoboară prestigiul Bisericii dacă scoți la iveală cutare părți din V. Test.?

Dar să ne oprim aici, fiindcă discuțiunea aceasta

poate va continua. Noi dorim s'o vedem dusă înainte, pentru ca să vedem cum se poate apăra un punct de vedere care duce deadreptul la erezie.

În alte laturi ale chestiunilor discutate, arătările d-lui Stănescu se întârșează mai îndreptățite. D-nia sa nu se împacă cu unele titluri date bucăților de Păr. Mălăești. Credem și noi, că titlurile mai scurte și mai cuprinzătoare sunt mai bune. Credem și noi, că e mai bine de zis nu *Alegerea apostolilor*, ci *Chemarea apostolilor*; credem că e mai bine un titlu concret, ca *Turnul Babel* decât *îngâmfarea oamenilor*. Dar titlul în Biblie nu este cum spune d. Stănescu: *Turnul lui Babel*, ci *Turnul Vavilonului*.

Dacă d. Stănescu apucă pe Păr. Mălăești că pune pe Sf. Grigorie de Nazianz între alcătuitoarii de liturghii, și Păr. Mălăești va apuca pe d. Stănescu că de ce pune pe seama Sfântului Pavel cuvintele *credința fără fapte este moartă*, care doar sunt ale Sfântului Iacov (2, 17).

Noi credem că multe din observările d-lui Stănescu sunt drepte, că Păr. Mălăești a pus în programă materii care nu-s de nevoie, că trebuie să vorbim mai mult de Biserica Ortodoxă decât despre alții. Dar d. Stănescu scrie cu așa ton de asprime față de Păr. Mălăești, încât cititorul are impresiunea că d-sa n'a urmărit adevărul și să înlățească o situațiune obiectivă, ci numai s'a bucurat că a prins pe Păr. Mălăești la strâmtoare și acum îl poate da în tarbacă.

Ar putea foarte bine răspunde: Da, dar este adevărat că l-am prins, că programa e greșită?

Răspundem și noi: Credem că programa trebuie revizuită, credem că sunt lucruri care trebuiesc prefăcute. Dar oricum, sunt puse pe socoteala Părintelui Mălăești și lucruri exagerate. Astfel i se spune (pag. 13) că confundă pe Sf. Grigorie, de Nazianz cu Dialogul, din pricina unui titlu din programa clasei III. Nu rezultă însă aceasta din titlu. Cum să faci titlul pentru ca cuvântul de la urmă, „liturghiile lor“, să nu se resfrângă și asupra Sfântului Grigorie, care nu a scris liturghie? Rămâne aceasta să se vadă din cuprins, fiindcă titlul nu poate cuprinde tot cuprinsul. Dar cum să întocmești acel titlu, încât, scriind despre 3 sfinți, să nu înțelegi între liturghii că și Sf. Grigorie are liturghie? D. Stănescu nu ne arată cum trebuie făcut acel titlu. Dacă însă vrei să vii cu mare precizie, chiar din titlu, îl lungești și-și perde puterea pe care o dă scurtimea. Să fi zis „liturghiile unora din ei“? sau „liturghiile celui dintâi și a celui din urmă“!

Greu și așa și așa. D. Stănescu trebuia să ne spuie cum.

În sfârșit, să zicem că acestea sunt lucruri nedezipite de prefaceri și reforme și că așa se face îmbunătățirea. Fiecare vede din laturea sa, fiecare vede o parte din bine. D. Stănescu a văzut multe lucruri bine, și așa, din cumpănirea unora cu altele, va putea eși mai bine bine. Lunga sa experiență de profesor nu se putea să nu-i dea roade. Azi și d-nia sa poate spune, că Păr. Lucaci acum 25 de ani: profe-

sorul de universitate nu are experiența amănuntului, cum o are cel secundar. Dar d-nia sa spune mult mai tăios decât atunci.

Noi ne-am putea face o idee deplină, numai dacă am vedea înșine programa pe care n'am văzut-o. Să socotim însă lucrurile ca un capitol din lupta pentru o mai bună așezare a unui obiect de studiu și din acest punct de vedere, să privim lucrarea d-lui Stănescu, alături însă de mult material subiectiv și personal care se vede pe fiecare pagină.

Și acum: au cuvântul și alții care vor voi să discute, în atâtea chestiuni stârnite de d. Stănescu. Noi ce am scris n'am scris personal, ci mânat de simțul marei prețuiri cu care trebuie privit V. Test.

Apostolul, 15 Iulie — 1 August 1925.

Această revistă, care e organul Mitropoliei noastre din București, ne dă dovada, în aceste 3 numere (13—15, 1925), despre silința pe care și-o dă cărmuirea Sfintei Mitropolii de a găti tot ce trebuie pentru a se începe cu bine viața bisericească în noua stare a legii unificării. Ea începe cu nu mai puțin de 4 circulări, 2 către protopopi și 2 către toți clericii de mir din eparhie, pentru a lua toate măsurile ca la 8 Octombrie care vine să se poată face alegerile după noua lege. Ni se dă apoi un tablou amănunțit în care se arată compunerea celor 20 de despărțiri pentru alegere în care se vor face alegerile care vin în cuprinsul eparhiei Mitropoliei.

Toate acestea cuprind lămuriri atât de bune și de trebuincioase, încât socotim că această revistă poate fi de folos și în alte eparhii, pentru a se înțelege mai ușor cum trebuie să se urmeze.

Cu plăcere se citește o bine scrisă dare-de-seamă, lungă de 9 pagini, despre umblarea pastorală a Înalt Prea Sfințitului Patriarh D. D. Dr. Miron pe Valea-Teleajenului. Această dare-de-seamă încă nu e isprăvită și face să se vorbească de dânsa mai pe larg. Cititorul află lucruri care-i mișcă inima și înțelege ce mare însemnătate pot avea asemenea cercetări pastorale. Multe lucruri se pot îndrepta, capul eparhiei gustă cu înșiși ochii săi lucruri pe care nu le află în rapoarte sau pe care nu le poate cântări cum trebuie, ca în însuș locul unde ele se petrec, locuitorii sorb cuvinte care le rămân și se mișcă cu inima până la mari înălțimi cerești. Darea-de-seamă și pomenește de „oameni încărunțiți cari pe pitiș, cu podul palmei își ștergeau câte o lacrimă din colțul genii“ (pag. 114).

Ne aducem și noi aminte de întâia cutreierare pastorală a Mitropolitului Atanasie în 1909, pe la Snagov și, de acolo, prin toate satele județului Ilfov, până la Ploești, cum lumea stătea în genunchi prin sate, când trecea Mitropolitul.

Asemenea cercetări sunt o adevărată binecuvântare și acest lucru îl guști și când citești această dare-de-seamă din *Apostolul*. Așteptăm și urmarea din numerele viitoare, căci aici, oricât e de mare, încă nu e toată.

În capitolul *Publicațiunilor*, găsim acte administrative folositoare de știut, pentru că arată ce se lucrează prin sânul protopopiilor. Se publică parohiile vacante cu date despre starea lor, ca să știe candidatul ce se află în parohia la care s'ar putea duce. Sunt însă lucruri spre care te trage gândul și pe tine, care nu umbli după parohie, pentru că ai înainte, prin acele date, ca niște zugrăviri despre ce cuprind parohiile. E interesantă și înștiințarea despre primirea în școala de cântăreți a Mitropoliei. Aceasta nefiind școală a Statului, nu se știe mult despre ea. Totuș citind o asemenea înștiințare, vezi cum s'au organizat ele, ce funcționare regulată au, cum sunt bine rânduite toate măsurile pentru primirea școlărilor, așa că te bucuri văzând că merg și ele la șir cu viața lor folositoare Bisericii și cu o funcționare ca oricare școală regulată.

Cu multă mulțumire sufletească am citit darea-de-seamă a unui prezident de cerc pastoral, Păr. *Const. N. Coman* paroh în *Cămineasca*, Vlașca. E un frumos raport către Sf. Mitropolie și sunt meritate laudele pe care redacțiunea *Apostolului* le face Părintelui C. Coman.

Noi ne bucurăm în deosebi de aceasta, pentru că Păr. Coman e fostul nostru școlar la Seminarul Central din București și în toată vremea, după ce a eșit din școală, ne-a dat dovada sânguinței sale și a dorului de a sluji Biserica cât mai cu râvnă. Și în această revistă am tipărit din lucrările sale și mai avem încă la redacție netipărite, cu părere de rău ținându-le, fiindcă multă îngrămadire de materie nu ne dă răgaz să le dăm drumul.

L-am găsit tot atât de inimos și la conferențele pastorale din Giurgiu, pe care le prezidam uneori ca delegat al Sf. Mitropolii. Ne dăm bine seamă că cu un preot ca Sf. Sa și cu râvna pe care o varsă și în sufletele altor frați, molima adventistă nu poate prinde.

Din raportul Părintelui Coman vedem ce frumos lucrează cercul său, în care mai descoperim și pe alți școlari de ai noștri, mai proaspeți (*Pr. Ioan I. Brăilă*, și care, abia preoțiți, au și fost puși la treabă de Păr. Coman. Se înțelege că asemenea preoți au să facă minuni sufletești, cu care țara se va lăuda și va fi fericită. Înțelegem ce luptă duc ei împotriva beției, care e una din racilele cele mai înfricoșate ale țării. Vedem că au câștigat și pe țărani să ceară și ei mișcare împotriva beției.

S'a întâmplat și în cuprinsul Mitropoliei Ungro-Vlahiei ce s'a întâmplat într'a Moldovei, că înșiși locuitorii cer măsuri împotriva cârciumilor, fiindcă, spune Păr. Coman în raport, ispita cu care ele lucrează e foarte mare. Sunt oameni care se leagă cu jurământ că n'au să mai bea, și totuși beau. Deci găsim aci lucruri de experiență, viața pipăită, pe care e bine s'o aflăm dela cei care trăiesc la fața locului și credem că și Sfintei Mitropolii îi folosește să afle glasul unui preot de bun cuget, care dă informațiuni adevărate despre ce se află în ținutul viețuirii lui.

Aceiași simțire plăcută ne străbate când citim o dare-de-seamă mai scurtă despre Cercul Pastoral din Brănești Dâmbovița, din care ni se destăinuiesc lucruri frumoase prin osârdia Părintelui Protopop de Dâmbovița Păr. D. N. Popescu. Ni se spune că la acel cerc, adunat în com. Doicești, a cuvântat frumos și mișcător Preotul Toma Negoescu, alt bun școlar al nostru, de care ne pare bine că aflăm când ni se scrie că lucrează cu folos și întrebuințează bine talentul cu care a fost înzestrat și învățătura pe care și-a câștigat-o, ducând-o mult înainte, peste granița școlii. Asemenea se vorbește de Păr. Popescu-Glodenii, despre care de mult se știe că este preot fruntaș al județului său și care se găsea pe ogorul lucrului bisericesc încă mult înaintea răsboiului.

În acest cerc a luat parte persoane de seamă: Păr. Dr. N. Popescu, profesorul dela teologie din București, d. Corbescu, fostul primar al Bucureștiului, d. Stancu Brădișteanu, director general în Ministerul Cultelor, d. Irimescu, deputat de Dâmbovița și vechiu seminarist dela Seminarul „Nifon“. Este foarte frumos când obraze deosebite vin și vizitează adunările preoților. Ei se simt încurajați printr'o asemenea luare-în-seamă.

În sfârșit, cu știri despre reparațiuni de biserici, cu circulări pentru paza de boalele care pătrund și în mănăstiri, cu date despre examenul școlii de cântăreți din eparhia Ungrovlahiei, *Apostolul* încheie bogat și mulțămitor un exemplar de trei numere în care ai ce citi. Este o bună și meritoasă tipăritură eparhială

Econ. I. C. Beldie, *Noul Calendar Ortodox*. Galați 1924. Broșură de 14 pagini în format mic, 16 Prețul 2 lei.

Păr. Econ. Beldie, parohul bisericii *Macia Precista* din Galați și fost director al Seminarului „Sf. Andrei“ din acel oraș, a scris într'o mulțime de chestiuni mai cu seamă în toate acelea care au început a munci cugetele oamenilor: Nu se putea să nu scrie și despre calendar, care a ajuns a fi o chestiune vie în Biserică.

Aceasta e o cărticică pentru luminarea poporului,

cu arătări luate din ce s'a mai scris în această privință la noi, precum din enciclica Sfântului Sinod despre calendar.

Sf. Sa arată mai întâi ce este calendarul, cum a fost urzit la Romani, cum a intrat în întrebuințarea Bisericii creștine, cum am ajuns a avea un calendar creștinesc, cum el, sub numele de calendarul Iulian, nu era exact, cum s'a ajuns la calendarul Gregorian, cum îndreptarea făcută de noi este altceva decât calendarul Gregorian, cum n'am luat nimic din acela și cum am rămas tot cu vechiul calendar bisericesc, numai că am înlăturat cele 13 zile cu care eram în urmă față de mersul pământului în jurul soarelui. Sf. Sa arată greutatea care va fi pe viitor cu Postul Sfinților Aposto'i, dacă sărbătoarea Paștelui va rămânea după stilul vechiu, fiindcă, dacă Paștele cade târziu (precum la 25 Aprilie), nu va mai fi loc pentru postul Sfinților Apostoli între data Paștelui și ziua de 29 Iunie, cade ziua Sfinților Apostoli. Această greutate s'a și ivit foarte curând, și anume chiar în anul viitor, 1926, din care pricină, Sf. Sinod a trebuit să aducă o nouă hotărâre, și cu privire la sărbătoare Paștelui pe anul viitor.

Cărticica credem că răspunde țintei pentru care a fost scrisă. E într'un grai ușor de urmărit, încât socotim că a putut liniști pe omul turburat de îndreptarea calendarului, care însă va fi citit această cărticică.

Fiind îndreptată către lumea cu puțină învățură trebuia lipsită de unele feluri de scriere ca pentru oamenii învățați. Dacă scrii pentru popor, să scrii numai *calendar* nu și *calendarium* (pag. 4), dacă scrii *secunde*, să pui numai așa, nu și 48". Ce înțelege omul fără învățătura din cele 2 liniuțe de lângă 8!

Cel dintâi *calendarium*, zice Păr. Beldie, se datorește lui Romulus. Trebuia să se spue că la Romani, pentru că au mai fost calendare și înainte de Romani: la Evrei, Babiloneni, Egipteni și alții.

În cea mai mare parte însă, cartea are arătări bune și drepte și ea poate folosi.

Arhim. SCRIBAN

INSEMNARI MARUNTE

Catedră vacantă de Teologie. — La institutul teologic din Caransebeș s'a publicat vacantă o catedră de Teologie. Este catedra pe care a avut-o profesorul Loichița, numit, în urma concursului depus, profesor de Dogmatică specială la facultatea de Teologie din Cernăuți. Singura condițiune ce se cere dela candidați este doctoratul în Teologie. Nu se spune însă ce materii va avea de predat noul profesor. Știm, că d-nul Loichița preda Dogmatica și Morala, dar mai erau vacante și orele de Isagogie și Exegeză a Vechiului și Noului Testament, pe care le făcea răposatul întru fericire Dr. Iosif Olariu. E necesar să

se lămurească, ce obiecte sunt de predat, pentru că oricât de doctor ar fi cineva în Teologie, nu poate preda deopotrivă de bine toate disciplinele teologice, ci fiecare își are o anume specialitate, în care e mai temeinic pregătit, sau spre care, cel puțin, se simte mai mult atras.

Congresul Asociației generale a preoților. — Sfântul Sinod a aprobat ca congresul Asociației generale a preoților să se țină anul acesta, la Cernăuți, în zilele de 25, 26 și 27 August, așa cum s'a exprimat dorința în ultimul congres. Chestiunea care se

va discuta este de importanță capitală pentru cler și anume: presa bisericească. Se va propune clericilor ce vor lua parte la Congres — și e de dorit să fie cât mai mulți — înființarea unui organ de publicitate zilnic, care să servească nu numai interesele preoțimii, ci și ale credincioșilor în genere. Un organ, care pe lângă ținerea în curent a cititorilor cu tot ce se petrece mai de seamă în țară și în străinătate, să contribuie și la alimentarea și susținerea vieții religioase și morale, escludând cu desăvârșire știrile și reclamele decoltate. Un organ care să nu facă nici o politică decât a bisericii și a neamului nostru românesc. Se va înfăptui aceasta, atunci clerul va avea în mână unealta cea mai puternică pentru susținerea bisericii și atingerea idealului său. Nu se va înfăptui, zadarnice vor fi orice străduințe de mai bine și însăși Asociația nu va mai avea rațiunea de a ființa.

Un sinod al bisericii rusești. — Ziarele au adus știrea, că biserica rusească va ține un sinod, în Noembrie viitor. Aceasta ar fi un semn, că sovietele n'au desorganizat cu desăvârșire biserica ortodoxă din granițele stăpânirii lor, căci de desființat n'au putut-o și n'o vor putea, deoarece pe frontispiciul ei sunt scrise dumnezeieștile cuvinte: „Și porțile iadului nu o vor birui“. Nu știm însă până acum, dacă este vorba de un congres al bisericii ortodoxe, cea atât de prigonită de bolșevism, sau de așa numita „biserica vie“, de acea corcitură sufletească, ai cărei căpetenii s'au pus în slujba ideilor comuniste, păstrând numai numele de biserică creștină, ori, poate, o fi vorba de un sinod al ambelor biserici și prin urmare un prilej de răfuială între episcopii ortodocși, urmașii vrednicului Patriarh Tihon, și între năimiții sovietelor.

A pățit-o și acolo. — Monsegniorul Marmaggi, nunțul papal de tristă amintire, cel care a oprit pe ierarhii români uniți să ia parte la încoronarea Majestăților Lor, Regele și Regina, la Alba Iulia și care din această cauză și pentru că „se amesteca unde nu-i fierbea oala“, a trebuit să părăsească țara noastră cam „pe nepusă masă“, a fost mutat în aceeași calitate, la Praga. Nici acolo nu s'a cumișit însă, căci prin purtarea sa, cu prilejul sărbătorilor naționale cehe în cinstea eroului național și religios, Ioan Hus, Eminența sa a reușit să jignească adânc atât guvernul cât și poporul ceh, ceea ce i-a dat prilejul să plece și din Praga, tot cum a plecat din București. Ca satisfacție, guvernul a cerut Sfântului Scaun să-l scutească de plăcerea de a mai avea în Praga pe zelosul nunțiu. E al doilea mare succes pe care-l câștigă finul diplomat al Curiei papale în interval de câțiva ani și care-l designează, credem, pentru postul de Secretar de Stat al Sfântului Scaun. Îi dorim reușită bună și ne-am bucura, pentru că afacerile catolicismului ar fi pe bune mâini.

Conferința mondială creștină din Stockholm.

La conferința, ce se va deschide în Stockholm, la 19 August c. din inițiativa marelui învățat, Natan Söderblom, arhiepiscopul Upsalei și Primatul Suediei, pentru apropierea dintre popoare prin intermediul bisericii, se vor duce din partea bisericii noastre: I. P. S. Mitropolit Nicolae al Sibiului, I. P. S. Nectarle al Bucovinei, P. S. Vartolomei, Episcopul Râmnicului, P. C. Sa părintele Arhimandrit Scriban, părintele Trandafir Scorobeț, asesor consistorial în Sibiu, d-nul V. G. Ispir, secretar general al Ministerului de Culte, d-nul D. Lupaș, profesor la Facultatea de Litere din Cluj și d-nul Cădea, profesor la Facultatea de Litere din Cernăuți.

Pr. I. M.

Ș T I R I

Desființarea Statutului organic bisericesc din Bucovina. — Prin Inaltul Decret Regal nr. 5678/1924 din 3 Noembrie 1924, dat în Sinaia, au fost desființate *Statutul organic pentru Congresul Bisericesc al arhidiecesei ortodoxe române a Bucovinei, Regulamentul de alegere pentru Congresul Bisericesc al aceleiași arhidiecese, Regulamentul pentru gestiunea internă a Congresului Bisericesc al aceleiași, cum și Regulamentul pentru administrarea fondului bisericesc ortodox român din Bucovina.* Acestea au fost promulgate prin decretele regale nr. 5417, 5418, 5419 și 5420 din anul 1921, dar au fost desființate prin decretul pomenit mai sus.

Delegațiune în Ministerul Cultelor. — D. Dr. Iosif Pop, subdirector general în Direcțiunea Cultelor Naționale din Ministerul Cultelor și Artelor, a fost delegat, prin Deciziunea Ministerială nr. 26, 394 din 19 Mai 1925, cu conducerea lucrărilor din Direcțiunea Cultelor Minoritare, pe tot timpul concediului d-lui Director respectiv Z. Pâclișanu.

Preot prezident în Liga Culturală. — Sf. Sa Preotul St. Popescu, profesor în Găiești, a fost ales prezident al *Ligii Culturale* din acea localitate. Ne pare bine când preoții ajung la atâta cinste între cetățeni, încât sunt chemați la asemenea frumoase vrednicii.

Biblioteca unui preot dăruită. — Doamna Preoteasă Maria Gh. Mihălcescu, din Focșani, a dăruit biblioteca de 100 de volume a răposatului său soț Econ. Gh. Mihălcescu, bibliotecii seminariului din Constanța.

Medalieri. — Prin Inaltul Decret Regal nr. 3742 dat în București, la 10 Noembrie 1924, d. Nae Chivulescu, plugar din comuna Târgu-Cârcinov, satul Goleștii-Noi, jud. Muscel, a fost cinstit cu medalia *Răsplata Muncii pentru Biserică* cl. I, pentru dania făcută bisericii din comuna sa în sumă de 300,000 de lei.

Prin Inaltul Decret Regal din nr. 3649 din Sinaia, 28 Octomvrie 1924, d. *C. Groholschi*, secretarul Consiliului Județean al Prefecturii județului Neamțu, a fost răsplătit cu medalia *Răsplata Muncii pentru Biserică* cl. II, pentru munca sa cu strângerea mijloacelor de trebuință ca să se zidească biserica din satul *Cititei*, comuna *Gârcina*, jud. Neamțu.

Prin Inaltul Decret Regal nr. 3641, dat în Sinaia, la 27 Oct. 1924, Cucernicul preot Econ. *Ioan Ciolca*, paroh în *Grindu*, Jud. Ialomița, a fost cinstit cu medalia *Răsplata Muncii pentru Biserică* cl. II, pentru munca sa cheltuită cu restaurarea bisericii parohiale din acea comună.

Prin Inaltul Decret Regal nr. 3344 din Sinaia 7 oct. 1924, următorii preoți bucovineni au fost cinștiți cu medalia *Răsplata Muncii pentru Biserică* cl. I, pentru meritele lor deosebite, câștigate în sânul Bisericii, printr'o lungă activitate bisericească:

Păr. Dr. *Vasile Tarnavski*, profesor la facultatea de teologie din *Cernăuți*; Păr. *Gheorghe Șandru*, consilier consistorial în *Cernăuți*; *Alexandru Palievici*, exarh și paroh în *Seletin* jud. Rădăuți; *Nicolae Lumiceanu*, protopresviter și paroh în *Vama* jud. Câmpulung; *Teofil Dracinschi*, protopresviter și paroh în *Mămăești-Noi*, jud. Cernăuți; *Gheorghe Berariu*, protopresviter și paroh în *Costâna* jud. Suceava; *Gheorghe Pauliuc-Burlă*, protopresviter și paroh în *Dorna Candrenilor*; jud. Câmpulung și *Gheorghe Mihută*, protopresviter și paroh în *Suceava*.

Prin Inaltul Decret Regal nr. 3635 din Sinaia 24 Oct. 1924, au fost cinștiți cu medalia *Răsplata Muncii pentru Biserică* cl. I, d. *Anton St. Poenaru*, Subdirectorul prefecturii poliției Capitalei, iar cu cl. II d-nii *Teodor St. Poenaru*, *Niță Niculescu* și *Ilie Dimăncescu*, pentru munca lor neobosită cu strângerea sumei de $\frac{1}{2}$ milion de lei, cu care s'a reparat biserica *Sf. Nicolae* din parohia *Coșăreni*, Jud. Ialomița.

Prin Inaltul Decret Regal nr. 3376, dat în Sinaia, la 9 Oct. 1924, au fost răsplățiți cu medalia *Răsplata Muncii pentru Biserică* cl. I d-nii și d-nele: *Ștefan Ionescu*, *Nicolae Rădulescu*, *Costică I. Ionescu*, *Lucreția Ștefănescu*, și *Ecaterina Pascu*, pentru daniile de bani și pământuri făcute bisericii.

Prefaceri în întocmirea parohiilor. — Prin Inaltul Decret Regal nr. 3639, dat în Sinaia, la 27 Oct. 1924, satul *Vadul-Anei*, atârnat de parohia *Islaz*, Ilfov, se deslipește dela această parohie și se alipește la parohia *Brănești* din acelaș județ, deoarece e mai aproape de aceasta din urmă.

Prin Inaltul Decret Regal nr. 3638, dat în Sinaia, la 27 Oct. 1924, în vederea unei mai potrivite împărțiri a satelor între parohiile satești *Găgești* și *Jigălia* din jud. Fălciu, satul *Giurcani* se deslipește dela parohia *Jigălia* și se alipește la parohia *Găgești* De aici înainte,

parohia *Găgești* ia numele de parohia *Giurcani*, având ca biserică parohială biserica *Sfinții Voevozi* din satul *Giurcani*, iar biserica parohială de până aci, cu hramul *Sf. Nicolae* din satul *Găgești*, rămâne filiala celei dintâi.

Parohia *Giurcani* va cuprinde astfel satele: *Giurcani*, *Găgești*, *Urdești* și *Peicani*, iar parohia *Jigălia* va rămânea cu satele *Jigălia* și *Rășcani*.

Schimbări în numirea parohiilor.—Prin Inaltul Decret Regal nr. 3639, dat în Sinaia la 27 Oct. 1924, Parohia *Sfinții Apostoli* din orașul *Constanța*, se va numi pe viitor *Sf. Nicolae*.

Schimbarea de hram bisericesc.—Prin Inaltul Decret Regal nr. 3640 dat în Sinaia la 27 Oct. 1924, se aprobă schimbarea hramului bisericii parohiale *Nașterea Maicii Domnului*, din parohia *Fanaghia* jud. Dolj, în acela de *Adormirea Maicii Domnului*.

Nimire.—Prin Inaltul Decret Regal nr. 3636 dat în Sinaia la 27 Oct. 1924, Cucernicia Sa Păr. Econ. *C. Dron* a fost întărit pe ziua de 1 Oct. 1924, în slujba de revizor eparhial al Sfintei Mitropolii a Moldovei, în locul rămas slăbod prin demisiunea primită a Părintelui Econ. *Ioan Stăcescu*.

Prin Inaltul Decret Regal nr. 1587 dat în București, la 18 Mai 1925, Păr. *Emilian Vasilescu*, paroh în *Oprișeni*, jud. Siret, Bucovina, se numește în postul vacant de Consilier Consistorial dela Sf. Mitropolie a Bucovinei.

Prin Inalt Decret Regal nr. 1793, dat în Sinaia, la 2 Iunie 1925, d. *Gheorghe Luță* se numește în postul vacant de sub-director cl. I în Direcțiunea Generală pentru Culte din Bucovina, plătit din Fondul Religionar.

D. Aurel Galin a fost numit profesor de l. Germană, cu titlul provizoriu la Seminarul din *Ismail*, prin hotărârea ministerială nr. 34456 din 30 Iunie 1925.

Întărire în slujbă.—Prin Inaltul Decret Regal nr. 1589, dat în București, la 18 Mai 1925, Sfințile lor Păr. Econ. *Constantin Luntrariu*, licențiat în teologie, paroh al Parohiei *Sf. Toma* din Huși, și Păr. *Vasile Popa*, licențiat în teologie, paroh al Parohiei *Scheia* din jud. Vaslui, se întăresc pe ziua de 1 Aprilie 1925, ca membri ai Spiritualului Consistoriu al eparhiei Hușilor, pe rămășița răstimpului 1924—1927.

Prin Inaltul Decret Regal nr. 1554 dat în București la 15 Mai 1925, d-nii *I. V. Socec* și *Gr. Greceanu*, din partea Maiestății Sale Reginei, Dr. *D. Glineanu*, inspector general sanitar, din partea Direcțiunii Generale a Serviciului Sanitar; Dr. *T. Mironescu*, medic primar, din partea Eforiei Spitalelor Civile; și St. *Brădișteanu*, director general în Ministeriul Cultelor, din partea Ministeriului Cultelor, — se întăresc ca membri în Epitropia Institutului Surorilor de Caritate „Regina Elisabeta” pentru noul răstimp care curge dela 1 Aprilie 1925 — 1 Aprilie 1930.

MULȚĂMIRI

Sf. Mitropolie a Moldovei și Sucevei aduce vii mulțămiri cinstitelor obraze care au făcut daruri Schitului *Cozancea* din jud. Botoșani, precum urmează: 1. d-lui *Ștefan Ionescu* din Ploiești, care a dăruit mai multe cărți de ritual și alte lucruri, toate prețuind 5000 de lei; 2. d-lui *Gh. Anastasiu* din Botoșani, care a dăruit suma de 9500 de lei, pentru a se aduce îmbunătățiri în partea gospodărească a schitului; 3. Monahului *Vasian Cuvuliuc*, cu metania din acel schit, care a îmbrăcat cu argint icoana *Sfântului Nicolae* din catapeetazma bisericii și a cumpărat o cădelniță de argint poleită cu aur, amândouă prețuind 8500 de lei.

Dumnezeu să-i aibă în sfânta Sa pază!

Sf. Mitropolie a Moldovei aduce călduroase mulțumiri locuitorilor mai jos însemnați din parohia *Stănișoara*, jud. Fălticeni, care au făcut danii bisericii din acea parohie, precum mai jos se arată: 1. d-lui *Const. Gabor*, care a dăruit o cruce în preț de 300 de lei; 2. d-lui *Gh. N. Grigoroaia*, pentru o icoană mare de lemn, în preț de 240 de lei; 3. d-lui *Al. Pantare*, pentru două icoane mari de lemn, în preț de 640 de lei; 4. d-lui *I. Gh. Ilie Rusu*, pentru 12 mineie legate, în preț de 2400 de lei și pentru o față de masă de șifon prețuind 640 de lei; 5. d-lui *Gh. Antohi*, pentru o față de masă de bumbac, prețuind 430 de lei; 6. d-lui *D. Mitocavin*, pentru un steag de paradă și o cruce, prețuind 750 de lei; 7. d-lui *D. Leucă*, tot pentru o astfel de danie, prețuind 450 de lei și 8. d-nei *Maria Buzdugan* pentru un ștergar de bumbac, prețuind 120 de lei.

Dumnezeu să se milostivească asupra lor în toate împrejurările vieții lor!

Sf. Mitropolie a Moldovei aduce vii mulțumiri bunilor creștini mai jos însemnați:

1. d-lui *Gh. Tudosă* din Iași, pentru dania sa, făcută bisericii din satul *Lețcani*, atârănător de parohia *Cogeasca*, jud. Iași, cuprinzând 3 învelișuri pentru Sf. Masă, 4 perdele la icoanele împărătești, 1 dveră, un înveliș la iconostas și o icoană mare cu două fețe, una înfățișând pe Maica Domnului și alta pe Sf. Gheorghe, toate acestea ridicându-se la suma de 70.000 de lei;

2. D-lui *Vasile Gheorghiu*, proprietar în Iași, care a așezat cu cheltuiala sa lumină electrică în biserica *Talpalari* din acel oraș, lucru ce a costat 48.000 de lei.

3. Părintelui Protosinghel *Gherontie Negruți*, preot la Schitul Almaș din jud. Neamțului, pentru dania sa făcută bisericii din *Mănăstirea Cetățuia* jud. Iași, cuprinsă într'un felon preoțesc, costând 10.000 de lei.

Dumnezeu să-i dăruiască cu toate binefacerile Sale!

Sfânta Metropolie a Moldovei și Sucevei aduce mulțumiri publice Doamnei Elisabeta Manole din satul Hârtoapa, Comuna Lespezi, care a donat bisericii din acel sat un acoperământ pe Sf. Masă în valoare de 4000 lei.

Sf. Episcopie a Argeșului aduce vii mulțămiri d-nei și d-lui *Atanasie Drăgulinescu*, prim-comisar regal al Consiliului de Război ai diviziei a 9-a din Constanța, pentru suma de 20,000 de lei pe care au dăruit-o pentru repararea bisericii din parohia *Vălsănești*, Argeș,

Dumnezeu să fie seamă de fapta acestor buni credincioși pentru buna cuviință a casei Sale!

Epitropia bisericii *Sf. Nicolae* din com. Căldăraru, jud. Teleorman, aduce vii mulțumiri Sfinției Sale Preotului *Vasile Nănescu*, cârmuitorul acelei parohii, care a înjghebat un comitet de locuitori, cu care a adunat suma de 63,000 de lei. Prin această sumă, a isprăvit de zugrăvit biserica parohiei, care apoi a fost sfințită în Octomvrie 1923. Toți locuitorii comunei au dat dela suma de 160 de lei până la 1000 de fiecare și astfel s'a putut strânge suma de mai sus.

Dumnezeu să-i răsplătească pe toți cu bunătățile Sale!

Sf. Episcopie a Râmnicului, Noul Severin, aduce vii mulțămiri d-lui *Ioan C. Bratiloveanu*, mai-marele vămii din *Arad*, care a înzestrat biserica filială din satul nașterii sale Tarnița, parohia *Baia-de-Aramă*, Mehedinți, cu un clopot prețuind 20,000 de lei, un policandru de 10,000 de lei, o evanghelie legată în piele de căprioară și un rând de veșminte preoțești, costând alte 10.000 de lei.

Dumnezeu să fie în seamă râvna acestui bun creștin pentru buna podoabă a casei Sale!

Sf. Episcopie a Râmnicului, Noul Severin, aduce calde mulțămiri obștești d-lor Epitropi și Comitetului cultural și Sfatului moralizator din Parohia *I Islaz*, Romanai, pentru că au strâns suma de 19,686 de lei, cu care au cumpărat un clopot și au împrejmuit cu gard cimitirul și curtea bisericii.

Dumnezeu să scrie numele lor în cartea vieții veșnice!

Sf. Episcopie a Râmnicului, Noul Severin, aduce toate mulțămirile sale locuitorului *I. P. Zorilă* din satul Cacoți, comuna *Izvorălu*, Mehedinți, pentru dania sa de 1000 de lei, făcută bisericii parohiale *Sf. Ioan Botezătorul*, sumă depusă la Societatea Cooperativă din acel sat, ca fond neatins, din al cărui venit să se ajute la cheltuiala slujbei sfinte din numita biserică.

Dumnezeu să-l încarce cu toate bunătățile Sale!

Sf. Episcopie a Dunării-de-Jos, aduce calde mulțămiri Părintelui Econom Stavrofor *St. Vârgolici*, președintele Spiritualului Consistoriu al Eparhiei Dunării-de-Jos pentru dania sa de cinci volume de Drept Bisericesc, făcută bibliotecii acelu Consistoriu.

Dumnezeu să încarce cu toate darurile Sale pe inimosul dregător bisericesc!

Onor. Minister al Cultelor și Artelor, aduce vii mulțămiri d-lui *Andrei N. Bădărău*, pentru lucrurile și cărțile bisericești dăruite bisericii filiale din satul *Tabăra* com. *Bivolari*, Plasa Turia, jud. Iași.

Dumnezeu să-l facă părtaș de amândouă fericirile!

Onor. *Minister al Cultelor și Artelor*, aduce vii mulțumiri obștești domnilor și doamnelor : *Ionel Ghiocanu, Hristache Tudorescu, Iorgu Dolocan, Andrei Dolocan, Neacșu P. Voican, Gh. Negreanu, Anghel Ungurelu, Aurica Ruxandram, Tudora M. Dosinescu și Ioana Aldescu*, pentru sprijinul dat cu prilejul reparațiunii bisericii din parohia *Crâmpoiaia*, comuna *Crâmpoiaia*, din județul Olt.

Dumnezeu să veselească toate zilele vieții lor!

Onor. *Minister al Cultelor și Artelor*, aduce vii mulțumiri obștești d-lui *Nicolae Bratu* și soției sale *Tarșița* din Ploești, pentru dania lor făcută Sfintei *Mănăstiri Suzana* din jud. Prahova, cuprinsă într'un rând de veșminte preoțești.

Dumnezeu să-i dăruiască cu toate bunătățile Sale!

Onor. *Minister al Cultelor și Artelor*, aduce călduroase mulțumiri obștești binecredincioșilor creștini mai jos însemnați, care au ajutat Sf. biserică din Parohia *Onișcani*, com. *Onișcani*, jud. Roman, precum urmează : și anume domnilor : *Dumitru Mănescu, Constantin Radu, Grigore Bârjovanu, Petrea Irimia, Vasile V. Mârțescu, Ion Ilisei, Gh. Ionel, Vasile V. Hârțescu, Vasile Hârțescu Nică Costache, Tamba, Dumitru Marinescu*.

Dumnezeu să-i bucure cu toate milele Sale cele bogate!

Epitropia Parohiei *Răpciunea*, comuna *Hangu*, jud. Neamțului, împreună cu tot poporul parohiei, aduce vii mulțămiri d lui *Ministru Al. Lapedatu*, pentru că a dat suma de 30,000 de lei, cu care s'a acoperit biserică parohială *Sfinții Voevozi* din acea parohie, precum și d-lui *Dr. Costinescu*, deputat al aceluși ținut, pentru că a stăruit să se poată acoperi acea biserică.

Dumnezeu să-i încunjure cu toate apărările Sale!

Epitropia Parohiei *Sf. Vinerei-Nouă* din București aduce vii mulțămiri obștești d-lui *Ioan Minescu* și soției sale *Aurelia* din București, Calea Griviței 172, pentru dania de 26,000 de lei făcută bisericii din acea parohie, ca să i se cumpere un clopot.

Dumnezeu să-i încarce cu toate darurile Sale!

Sf. Episcopie a Râmnicului, Noul Severin, aduce toate caldele sale mulțumiri d-lui *Al. Voichiu* din parohia *Islaz*, Romanați, pentru că a dăruit bisericii din acea parohie un rând de odăjdii pentru biserică, prețuind 16,000 de lei.

Dumnezeu să-i fie ocrotitor în toți pașii vieții sale!

Sf. Episcopie a Râmnicului, Noul Severin, aduce vii mulțumiri obștești, d-lui *M. Greculescu* și soției saie *Lina* din Parohia *Islaz*, Romanați, pentru râvna lor către Domnul de a fi împodobit biserică parohială cu 2 rânduri de perdele pentru icoanele împărătești și un chilim, toate în valoare de 2000 de lei, iar enoriașului *Gh. Spirescu*, tot de acolo, pentru că a dăruit acelei biserici și 2 uși împărătești, în preț de 3000 de lei, care au fost lucrate în atelierul său.

Dumnezeu să-i încarce cu toate bunătățile Sale!

Sf. Episcopie a Râmnicului, Noul Severin, aduce vii mulțumiri obștești soților *Ioan* și *Elena Epure*, ziși și *Ionescu*, din Parohia *Lupoiaia*, jud. Mehedinți, pentru că au împodobit biserică parohială cu un frumos policandru de 12 lumânări, pentru care au cheltuit suma de 12,000 de lei.

Dumnezeu să-i ferească de toate relele întâmplări și să-i încunjure cu sfinții Săi îngeri!

Sf. Episcopie a Râmnicului, Noul Severin, aduce calde mulțumiri d-lui *Valeriu Gh. Dragomir* din parohia *II Plenița*, Dolj, pentru următoarele danii făcute bisericii din acea parohie: 1. o evanghelie costând 6000 de lei; 2. un rând de odăjdii care au costat 16,000 de lei și 3. o bucată de pământ de $\frac{1}{4}$ hectar, pentru lărgirea cimitirului.

Dumnezeu să-l apere în toate căile lui.

Sf. Episcopie a Râmnicului, Noul Severin, aduce vii mulțumiri obștești Băncii Populare „*Impăratul Traian*” din Parohia *Traian*, jud. Mehedinți, pentru suma de 2100 de lei dăruită ep tropiei acelei parohii ca să cumpere un rând de veșminte pentru biserică în anul trecut, iar anul acesta suma de 2500 de lei.

Dumnezeu să fie ocrotitor cărmuitorilor Băncii în toate bunele lor lucrări!

P. C. Protoierie a județului Putna aduce vii mulțumiri locuitorilor mai jos însemnați din Parohia *Jariștea I*, jud. Putna, pentru daniile făcute bisericii parohiale *Adormirea Maicii Domnului*, precum mai jos se arată :

1. d-lor *Mihai Miron* pentru o mușama la masa de jertfe, în preț de 300 de lei și o copie mică de metal costând 100 de lei; *Scarlat N. Savin*, pentru *Rânduiala Proscomidiei*, îmbrăcată în ramă și sticlă și costând 206 lei; *Gheorghe Cabalortă*, pentru un *Catavasier* îmbrăcat în piele și pânză, prețuind 140 de lei și d-lui *Toan Cristea*, pentru o copie mare de metal, care a costat 350 de lei.

2. d-nei *Elena Hainăroșie*, pentru o copie de metal de 150 de lei, d-lui *Ioan Ciornei* pentru *Rânduiala Proscomidiei* îmbrăcată în pervaz și sticlă costând 300 de lei și d-lui *Ștefan Lupu*, pentru că a reparat fanarele, — toate aceste trei danii făcute la Paraclisul *Sf. Gheorghe* dela cimitir.

3. Apoi locuitorilor din acea parohie, însemnați fiecare cu suma pe care au dăruit-o pentru acoperirea din nou a bisericii parohiale *Adormirea Maicii Domnului*, toate daniile făcând la un loc suma de 20.370 de lei, după cum urmează :

Vasile Ifrim 100 lei; *Vasile Nica* 100 lei; *Ioan Cilibiu* 200 lei; *Marin Ghiuță* 200 lei; *Ștefan Cazacu* 100 lei; *Tătuță Blană* 100 lei; *Const. Gurițoiu* 100 lei; *Vasile Miștoiu* 100 lei; *Gh. Lungu* 200 lei; *Stanciu Crăciun* 200 lei; *Const. St Crăcin* 500 lei; *Ioan D. Cucu* 300 lei; *Ștefan B. Ghemuleț* 200 lei; *Scarlat N. Savin* 200 lei; *Grigore Ifrim* 100 lei; *Vasile Moise* 100 lei; *Vasile Gh. State* 100 lei; *Ștefanache I. Cioarec* 100 lei; *Iancu Chiric* 200 lei; *Ioan V.*

Bolovan 100 lei; *Maria Șt. Cotârlan* 50 lei; *Grigore Mangu* 100 lei; *Ene Voicu* 100 lei; *Costică I. Gh. Cotârlan* 2000 lei; *Ioan I. Ghiuță* 100 lei; *Mihalache P. Cucu* 200 lei; *Neculai Cotârlan* 100 lei; *Ioan Iacoboaia* 200 lei; *Zaharia Cărbunaru* 100 lei; *Florică Chirie* 100 lei; *Gh. Dragnea* 60 lei; *Ioan Ismană* 60 lei; *Gh. Ismană* 200 lei; *Ioan Tudor* 200 lei; *Ioan T. Savin* 500 lei; *Neculai Băeșu* 1000 lei; *Neculai Merăoiu* 100 lei; *Gh. N. N. Giurcea* 100 lei; *Sache Băeșu* 200 lei; *Dinică Copaciu* 500 lei; *Vasile D. Cucu* 200 lei; *Andrei D. Cucu* 300 lei; *Nastasache Merăoiu* 100 lei; *Tudose Cârjan* 200 lei; *Ioan Cârjan* 200 lei; *Ștefan Marcu* 200 lei; *Anton Lungu* 200 lei; *Călin Cucu* 100 lei; *Ioan Rusu* 200 lei; *Stoica Stratulat* 100 lei; *Ioan M. Cotârlan* 200 lei; *Vasile Tarbă* 100 lei; *Vasile Hăinăroșie* 200 lei; *Ioan Toma* 100 lei; *Ana I. Orlanda* 100 lei; *Ioan V. Dulhan* 100 lei; *Teodor Stratulat* 100 lei; *Ioan Dulhan* 50 lei; *Sanda Pavel* 50 lei; *Ioan T. Stratulat* 100 lei; *Safta C. Cotârlan* 200 lei; *Isidor Farçaș* 100 lei; *Elena V-le Nedelcu* 200 lei; *Ioan Oprea* 40 lei; *Ioan Gh. Florea* 100 lei; *Ioan Gurițoiu* 100 lei; *Ecaterina M. Stoica* 100 lei; *Nistor State Pricopi* 100 lei; *Marghioala Șt. Copaciu* 60 lei; *Anica I. Gh. Cotârlan* 200 lei; *Gheorghe S. Bucur* 200 lei; *Sache Hainăroșie* 200 lei; *Nică M. Stoica* 40 lei; *Anghelache V. Cioarec* 50 lei; *Ioan V. Cioarec* 40 lei; *Vasile Cioarec* 40 lei; *Gh. V. Ghemuleț* 100 lei; *Vasile I. Savin* 200 lei; *Ioan Gh. Savin* 200 lei; *Gh. Olaru* 100 lei; *David Drâmbă* 100 lei; *Nicolae D. Hainăroșie* 1000 lei; *Zaharia Olaru* 100 lei; *Neculai Marcu* 200 lei; *Gh. I. Caștă* 200 lei; *Dumitru Cilibiu* 100 lei; *Ghiță Pr. Nedelcu* 200 lei; *Ștefana Șt. Pulpă* 50 lei; *Constantin Orlanda* 300 lei; *Zaharia E. Savin* 500 lei; *Gh. I. Cotârlan* 100 lei; *Neculai Liciu* 100 lei; *Gh. Z. Savin* 200 lei; *Ioan Dinu* 200 lei; *Neculai Toma* 200 lei; *State P. Savin* 200 lei; *Pantazi N. Zoia* 100 lei; *Constantin N. Ghiuță* 300 lei; *N. Bolovan* 80 lei; *Dumitru Popa* 100 lei; *Grigore Cărbunaru* 200 lei; *Ioan S. Miron* 300 lei; *Simion S. Bucur* 100 lei; *Gheorghe Cabulotă* 200 lei; *Gheorghe C. Giurcea* 200 lei; *Dumitru Bran* 100 lei; *Ștefan N. Bucur* 200 lei;

CĂRȚI CU CUPRINS RELIGIOS ȘI BISERICESC

Editate și de vânzare la Librăria „PAVEL SURU” București
Calea Victoriei No. 85

Arhibald, *Anumita Presă* (Șarpele în iarbă) Lei 40
Barbu Dr., *Școala Normală și religiunea la noi* „ 5
Barbu Dr., *Carte de rugăciuni și cântări bisericești* „ 12
Bettex F., *Creștinismul și Studiul naturii* traducere de I. Negoită și Donos . . „ 45
Cuihandu Gh. Dr., *Unirea și introducerea Găsei la ortodoxie* „ 8

Cuihandu Gh. Dr., *Români ortodocși și uniți români* „ 6
Cuihandu Gh. Dr., *Papism și ortodoxism în Ardeal* „ 12
Culea A., *Când a fost Iisus pe pământ* . „ 12
Comșa Gh. Dr., *«Pentru Neam și lege» Comentarii de învățătură împotriva adventiștilor* „ 35
Comșa Gh. Dr., *Episcop, Călăuza cunoașterii și combaterii sectelor* „ 25
Dumitrievici VI Dr., *Nazarenismul* . . . „ 20
Frank Thomas „*Chestiuni vitale*” trad. de Cornilescu „ 30
Ghibu O. Dr., *Catolicismul ungiuresc în Transilvania* „ 80
Haase Dr., *Biserica rusă și Socialismul* traducere de Diaconul Constantinescu „ 12
Coliba indiană, tradusă de Preotul I. Mihălcescu,
Viața sfinților Varlaam și Ioasaf prelucrată de Pr. I. Mihălcescu.
Legea lui Manu sau instituțiunile civile și religioase ale indiei, trad. de Preotul I. Mihălcescu „ 12,50
Mălăescu I., *Econom, Predici vol. I pentru toate Duminicile de peste an și Sărb. Domnului* „ 50
Mălăescu I., *Econom, Predici vol. II pentru Iisus Christos și la toți Sfinții* . . „ 50
Metes St., *Istoria bisericii și a vieții religioase a românilor în Ardeal* . . . „ 40
Mihălcescu I., *Preot, Sfânta Evanghelie dela Matei talmăcită pe scurt pe înțelesul tuturor* „ 18
Mihălcescu I., *Preot, Teologia fundamentală* „ 30
Petrescu I. Pr., *Părerile unui cleric asupra organizării bisericii* „ 1
Petrov Gh., *Preot Pe urmele lui Hristos* traducere de Episcopul Nicodim Munteanu „ 45
Rădulescu N., *Econom, Rostul casei* . . „ 10
Scriban I., *Arhimandrit, Origina Duminicii* „ 5
„ „ „ *Evenimentele actuale din Biserica Catolică* „ 8
Scriban I., *Arhimandrit, Pentru limbă și Țară* „ 10
Scriban I., *Arhimandrit Chemarea Preotului Scrierile lui Radu Cristescu.* „ 20
Scriban I., *Arhimandrit, Urmarea lui Iisus Hristos vol. I-V* „ 23

Ș C O L A R E

Pr. Mihălcescu I., *Preot. Dogmele religiunii creștine cl. IV* lei 17 50;
Pr. Mihălcescu I., *Istoria bisericească universală dela 1054 până astăzi pentru cl. VI seminar* lei 41.50;
Pr. Mihălcescu I., *Catehismul ortodox, 5 și 7 lei.*
Dobrescu, N., *Istoria bisericii române revăzută de I. Mihălcescu pt. cl. VI sec.* lei 24.
Teodorescu Ilie, *Econom, Dogmele religiunii creștine pentru cl. IV sec.* lei 11.

De cărțile de ritual, literatură bisericească, icoane și imprimate, ce se află de vânzare la Tipogr.
Cărilor Bisericești, str. Princ. Unite 60, București.—Valabil dela 1 Octombrie 1924.

	Lei B.		Lei B.
Cărți noi de ritual broșate			
1) Apostolul	225,—	45) Cassa Bisericii	75,—
2) Aghiazmatarul	100,—	46) Contribuții la Istoria Dreptului Bi-	75,—
3) Carte de Tedeum	18,—	sericesc de D-l Dr. I. Matei . .	35,—
4) Cartea de rugăciuni pentru toi Românul cal. I-a	15,—	47) Calendarul pe toți anii	70,—
5) Idem calitatea II-a	12,—	48) Comentariile epistolei către Evrei	50,—
6) Catavasierul	32,—	traduse după Sf. Ioan Hrisostom	10,—
7) Ceaslovul mic	38,—	de P. S. Teodosie Atanasiu . .	10,—
8) Dumnezeuștile Liturghii	42,—	49) Cuvântări și Pastorale de I. P. S.	35,—
9) Evanghelia	130,—	Mitrop. Primat Dr. Miron Cristea .	4,—
10) Liturghia sf. Ioan Gură de Aur	15,—	50) Evanghelia sau viața și învățătura	25,—
11) Mineele (12 volume)	720,—	Dom. Iisus Hristos de Melhisedec	5,—
12) Noul Testament ediție nouă portativă	22,—	51) Istoria Sfântă a V. și N. Testament (cu lit. cir.)	8,—
13) Un volum din Minee	60,—	52) Istoria Predicii la Români de Diac.	15,—
14) Octoihul Mare	80,—	Dr. G. Comșa	4,—
15) Paraclisul, Acatistul și viața Sf. Dimitrie	12,—	53) Legea Organică a Sf. Sinod	25,—
16) Paraclisul și Acatistul Cuvioasa Paraschiva	15,—	54) Mărturisirea Ortodoxă.	5,—
17) Penticostarul	150,—	55) Neagoie Basarab și Sf. Nifon	8,—
18) Acatistul Sf. Haralambie	10,—	56) Schit Crasna de Al. Ștefulescu	5,—
19) Acatistul Sf. Spiridon	3,—	57) Studiu despre Ierarhie	15,—
20) Prohodul Domnului	7,—	58) Vrei să fii înțelept?	25,—
21) Psaltirea cal. II	30,—	Cărți de muzică bisericească	
22) Panahida	12,—	59) Anastasimatar	2,—
23) Rânduiala Proskomidiei (tablou)	6,—	Imprimate și registre de contabilitate	
24) Rânduiala Ridicării Panaghiei	10,—	60) Un stat parohial	2,50
25) Slujba Sfințirii Steagului.	5,—	61) Un stat simplu pentru Mănăstiri	2,—
26) Rânduiala Sfințirii Steagului unei	7,—	62) Un stat mijloc pentru Mănăstiri	40,—
școli de P. S. Iacov Bărlădeanu.	12,—	63) Un carnet cu 50 certificate de botez.	40,—
27) Slujba Sfințirii Bisericii	18,—	64) Un carnet cu 50 certific. de cununie	56,50
28) „ Invierii	300,—	65) O serie mare registre de contabilitate	12,50
29) Tipicul Arhieresc de Ep. Silivestru Bălănescu	45,—	compusă din: 1 reg. partizi, 1 reg.	12,50
30) Triodul		plăți, 1 reg. încasări, 3 bugete,	12,50
31) Tipicul Bisericesc		3 conturi, 5 coperte și 2 borderouri.	42,50
Cărți vechi de ritual		66) Un singur registru mare de partizi.	8,50
32) Biblia ed. Buzău broșată (necomplectă)	3,50	67) „ „ „ „ plăți	8,50
33) Carte de Tedeum ediția de Buzău	3,50	68) „ „ „ „ încasări	2,—
Cărți de rugăciuni		69) O serie mică registre de contabilitate	1,—
34) Pâine spre Ființă, cal. I broșată	5,—	compusă dintr'un reg. mic de par-	1,—
35) „ „ „ „ II broșată	3,—	tizi, 1 reg. mic de plăți, 1 reg. mic	1,—
36) „ „ „ „ III broșată	2,—	de încasări, 3 bugete, 3 conturi și	1,—
37) „ „ „ „ I cartonată	8,—	5 coperte	55,—
Cărți de literatură bisericească, broșate		70) Un singur registru mic de partizi.	55,—
38) Activitatea preoților în campania	15,—	71) „ „ „ „ plăți	25,—
1916-1918 de Ec. C. Nazarie 1921	15,—	72) „ „ „ „ încasăr.	2,—
39) Adventismul din punct de vedere	5,—	73) Un compt.	2,—
biblic, național și moral-practic	30,—	74) Un buget	1,—
40) Autocefalia Bisericii Române	40,—	75) Un borderou	1,—
41) Biserica Ort. și cultele străine	75,—	76) O Copertă (Mapă).	55,—
42) Biserici cu averi proprii	10,—	77) Un registru pentru înscrierea căsătoriților.	55,—
43) „ „ „ „ (leg. pânză)	25,—	78) Un reg. pentru înscrierea botezaților	55,—
44) Biserica Stavropoleos	35,—	79) Un registru pentru înscrierea înmormântaților.	25,—
		80) Un registru de intrarea hârtiilor.	25,—
		81) Un registru de ieșirea hârtiilor	35,—
		82) O condică de expediție	35,—

Icoane mari foi volante mărimea 28/24
8,50 lei exemplarul.

Maica Domnului, Mântuitorul (Iisus Hristos),
Invierea Domnului, Buna Vestire, Botezul Dom-
nului, Sf. Treime, Sf. Ecaterina, Sf. Impărați,
Sf. Apostoli, Sf. Nicolae, Sf. Gheorghe, Sf. Trei
Ierarhi, Sf. Dumitru, Adormirea M. Domnului,
Sf. Spiridon, Sf. Ioan Botezătorul, Sf. Voevozi,
Sf. Paraschiva.

Icoane mici, foi volante mărimea 19/28
5 lei exemplarul.

Sf. Gheorghe, Sfinții Impărați, Maica Dom-
nului, Cuvioasa Paraschiva, Iisus Hristos, Sf.
Ioan Botezătorul, Invierea Domnului, Sfinții A-
postoli, Sfânta Ecaterina, Sf. Trei Ierarhi, Buna
Vestire, Botezul Domnului, Sfântul Dumitru,
Sfinții Voevozi, Sfântul Nicolae, Adormirea M.
Domnului și Sf. Spiridon.

Cei patru Evangheliști imprimați pe satin pentru
sfințiri de biserici (seria) prețul lei 60.

Icoane mici, aplicate pe carton
mărimea 15/23

12,50 lei exemplarul.

Sfântul Gheorghe, Invierea Domnului, Maica
Domnului, Sfântul Dumitru, Sf. Nicolae, Sfinții Im-
părați, Sfinții Apostoli, Sfinții Voevozi, Sfinții
Trei Ierarhi, Iisus Hristos, Sf. Ioan Botezătorul,
Sf. Ecaterina, Sf. Paraschiva, Buna Vestire, Bo-
tezul Domnului, Adormirea Maicii Domnului și
Sf. Spiridon.

Icoane mari, aplicate pe carton
mărimea 23/35

25 lei exemplarul.

Maica Domnului, Iisus Hristos, Invierea Domnu-
lui, Buna Vestire, Botezul Domnului, Sfânta Tre-
ime, Sf. Ecaterina, Sf. Impărați, Sf. Apostoli, Sf. Ni-
colae, Sf. Gheorghe, Sf. Trei Ierarhi, Sf. Dumitru,
Sf. Ioan Botezătorul, Sfinții Voevozi, Adormirea
Maicii Domnului, Sf. Spiridon și Sf. Paraschiva.

Cărți poștale cu iconițe în culori, à 2 lei buc.

1) Sf. Gheorghe, 2) Sf. Mihail, 3) Sf. Teodor Tiron, 4) Sf.
Teodor Străilat, 5) Sf. Nistor, 6) Sf. Mercurie, 7) Buna-Vestire,
8) Botezul Domnului, 9) Adormirea Maicii Domnului și 10) Sf.
Pantelimon.

**Se aduce la cunoștință că din cauza lipsei de
legători și din cauza enormei scumpete a mate-
rialului de legătorie, nu se mai pot expediă cărți
legate prin poștă, ci se vor vinde în limita dispo-
nibilului, loco Tipografie.**

**Cu excepție, vom expediă numai Evangheliile în
urma primirii costului prin mandat poștal.**

INSTRUCȚIUNI DE COMANDĂ

Costul cărților, al icoanelor și imprimatelor se vor trimite prin mandat poștal odată cu comanda.
Comanda poate fi făcută prin raport, scrisoare sau de cuponul mandatului.

Orice comandă de cărți broșate, imprimate și icoane se execută numai atunci când sumele
trimise anticipat prin mandat poștal corespund comenzilor dacă sunt însoțite de comandă și dacă
serviciul poștal funcționează regulat.

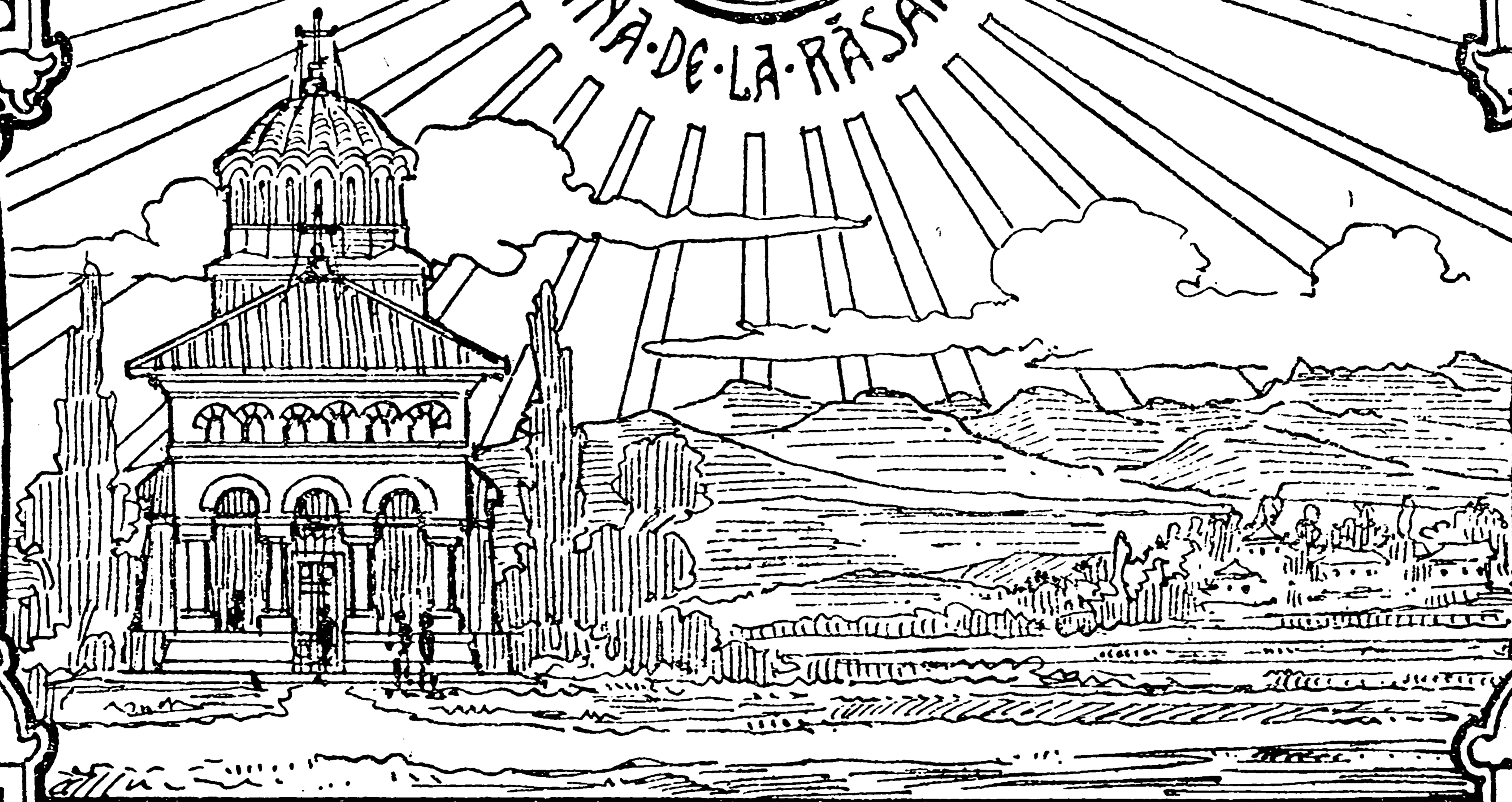
Librarii au drept să vândă cărți și icoane cu un profit de cel mult 25%, peste costul din
acest catalog.

Prețul de vânzare în librării și la colportori este stampilat de Tipografie pe fiecare carte și icoană.

REȘTERIA ANTICOMUNA ROMÂNĂ

LUMINA DE LA RĂSĂRIT

REVISTA SFÂNTULUI SİNOD

CUPRINSUL

Simbolul Sînodului al 2-lea ecumenic.	M. Papadopoulos trad. de Th. Poposeu
Poporul din ținutul Aradului rupe peceșile unășiei.	Dr. GH. CIUHANDU
Explicarea epistolei către Efeseni.	Pr. POPESCU-MALĂEȘTI
O nouă lucrare despre viața Mântuitorului	Pr. I. MIHALCESCU
Rostul cugetării morale în viața omenească	Arhim. SCRIBAN
Cronica bisericească	Arhim. SCRIBAN
Cărți, Reviste, Ziare	Arhim. SCRIBAN
Insemnări mărunte, Știri.	Arhim. SCRIBAN

APARE LUNAR

SPRE ȘTIINȚA

Comitetul redactor al revistei BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ se compune din:
1. P. S. Patriarh Dr. MIRON CRISTEA, Președinte de onoare; P. S. Episcop Iartolomeiu, director; Prof. Dr. Ioan Mihălcescu, prim-redactor; Arhim. Scriban, secretar de redacție. Redactorii revistei: 1. Profesorii facultății de teologie din București: Dr. D. G. Boroianu, Dr. C. Chiricescu, Dr. Drag. Demetrescu, Dr. V. G. Ispir, Econ. C. Nazarie, Econ. Dr. I. Popescu-Mălăești, Pr. Dr. Nicolae Popescu; 2. Profesorii facultății de teologie din Cernăuți: Dr. V. Gheorghiu, Dr. V. Șesan, Dr. V. Tarnavschii, Dr. N. Cotos; 3. Pr. Cicerone Iordăchescu, Iași, Dr. Romulus Căndea, Cernăuți. Dr. Ioan Lușaș, Dr. St. Cioroianu, Iconom Serghie Bejan, Dr. Gh. Ciuhandu și d. St. Berechet.

Se primesc spre publicare și articole dela alte persoane decât dela Comitetul redactor, în condițiunile următoare:

Articolele originale se vor plăti cu 1000 de lei coala în formatul de față al revistei, traducerile și recenziunile 800 de lei, cronicile și răspunsurile 600 de lei.

Articolele care au fost publicate mai întâi aiurea și care se vor reproduce pentru însemnătatea lor și de această revistă, nu se plătesc.

Toate articolele trebuiesc scrise citeț și fără «va urma».

Orice corespondență privitoare la redacție se va trimete pe adresa secretarului de redacție Arhim. Scriban, București, str. Antim (localul Sf. Sinod) sau pe a primului-redactor: Prof. I. Mihălcescu, București, Biserica Amzei. — Piața Amzei.

Pentru tot ce privește administrațiunea revistei, interesații se vor adresa secretarului administrativ al revistei, d. D. Sireteanu, București, localul Sfântului Sinod, la biserica Antim.

Revista se trimete tuturor parohiilor, ca și în trecut. Persoanele particulare care vor voi să li se trimeată trebuie să se adreseze administrațiunii.

ABONAMENTUL

1 an 100 lei. Pentru străinătate, se adaugă transportul.

1 număr 10 lei.

Toate abonamentele se trimet secretarului administrativ: d-lui D. Sireteanu, București, Sf. Sinod, Biserica Antim.

(Vezi hotărârea Sf. Sinod în *Biserica Ortodoxă Română* 1 Iunie 1923, pag. 653-659).

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

București.

Seria II. Anul XLIII. Nr. 9 (534).

Septembrie 1925

HRYSTOMOS PAPADOPULOS

Arhiepiscop al Atenel și al întregii Grecii, Profesor onorific la Universitatea din Atena

SIMBOLUL SINODULUI AL 2-lea ECUMENIC *)

— Studiu istoric și critic —

V

Mărturii externe privitoare la Simbol.

Afirmațiunea adversarilor autenticității simbolului, că până la sinodul IV ecumenic nu există nicio urmă despre el, e lipsită de bază reală, cum s'a dovedit și prin cele zise până acum. După cum am văzut, Harnack a scos în relief, în sprijinul acestei afirmațiuni, faptul că istoricii bisericești Socrate, Teodoret și Sozomen nu fac nicio mențiune despre simbol. Acest argument nu are nicio importanță, cum a și dovedit Kunze ¹⁾. Pentru că, în general, acești istorici, pronunțându-se asupra operei sinodului al 2-lea ecumenic și zicând pur și simplu că a confirmat credința Niceii, nu ne dau amănunte despre activitatea lui dogmatică, așa cum nu ne dau informațiuni nici despre modul cum s'a compus simbolul sinodului I ecumenic, pe care nici nu-l citează toți ²⁾. Sozomen evită să-l citeze din cauza observațiunii unor credincioși, că textul lui putea să cadă și în mâinile «neinițiaților» ³⁾. Numiții istorici bisericești confirmă, că sinodul al 2-lea ecumenic a întărit «credința Niceii», fără a fi exclus prin această informațiune, că întărirea și confirmarea s'a făcut sub forma unui nou simbol, cu atât mai mult, că în general se numea «credința a Niceii» și simbolul constantinopolitan. Adăogăm în plus, că Teodoret a citat în istoria sa actul sinodului dela 382, care e mărturie despre activitatea dogmatică respectivă a sinodului al 2-lea ecumenic, ceea ce am văzut mai sus, și nu numai în alte scrieri ale sale are în vedere simbolul constantinopolitan, ci și, luând parte personal la sinodul IV ecumenic, a declarat că simbolul e opera sinodului al 2-lea ecumenic. Prin urmare unul din istoricii de mai sus cunoștea existența simbolului, deși n'a scris ceva despre el în istoria sa bisericească.

Cele zise de Harnack, că sinodul al 2-lea n'a fost recunoscut imediat ca ecumenic, sau că canoanele lui au fost cuprinse mai târziu în colecțiunile canonice vechi, sau că simbolul e așezat după canoane, nu au nici o importanță în chestiunea de față. Sunt cunoscute motivele pentru cari sinodul al 2-lea a fost recunoscut târziu ca ecumenic, mai ales de către bisericile Romei și Alexandriei, și e inexplicabil că Harnack leagă eforturile patriarhiei de Constantinopol, cum zice despre recunoașterea ecumenicității sinodului, cu simbolul. Pentru biserica de Constantinopol, sinodul eră ecumenic din ziua ținerii lui, după cum se vede din actul citat mai sus al Părinților întruniți la 382, dar existența simbolului putea să nu aibă legătură cu acest caracter al sinodului. Dacă admitem, după silogismul lui Harnack, că impunerea simbolului a depins de recunoașterea autenticității sinodului, atunci, cum a observat Schmidt, se explică lipsa menționării simbolului după sinod. Până la recunoașterea ecumenicității sinodului, eră trecut sub tăcere și simbolul lui. Repetăm însă, că existența simbolului nu are legătură cu chestiunea recunoașterii sinodului, cum nu are legătură nici cu chestiunea recunoașterii demnității arhiepiscopului de Constantinopol, cum a rânduit-o sinodul. E deci de mirat că Kattenbusch a legat chestiunea recunoașterii demnității Arhiepiscopului de Constantinopol ¹⁾.

Nu trebuie să uităm micul număr al monumentelor literare dintre sinodul al 2-lea și sinodul al 4-lea ecumenic. În cele păstrate nu există mărturii despre faptul, că sinodul al 2-lea nu a compus vreun simbol și nici nu e de crezut că în acel mic spațiu de timp (381—451) s'ar fi compus și atribuit sinodului al 2-lea un simbol străin de acest sinod fără a protesta ereticii contra cărora se îndreptă și fără a fi jignită și a protesta conștiința ortodocșilor contra unei asemenea fraude. Actele sinodului al 2-lea ecumenic, despre cari s'a vorbit atât, erau cunos-

*) Vezi numerele de Aprilie, Iunie, Iulie și August a. c.

1) Kunze, op. cit. p. 6.

2) Socrate, Ist. bis. 5, 8. Sozomen, Ist. bis. 7, 7, 9. Teodoret, Ist. bis. 5, 8,

3) Sozomen, Ist. bis 1, 20.

1) Kattenbusch, Confesionskunde p. 259.

cute și prin urmare nu se putea acoperi fraudă. Aceste considerațiuni sunt însă cu totul de prisos, față de mărturiile foarte numeroase și incontestabile despre simbol. Intre acestea, deține un loc important următoarea. Sfântului Atanasie i se atribuie două «dialoguri» către macedonieni, cari nu-i aparțin lui, dar nici nu s'au compus mai târziu de secolul IV, îndată după sinodul al 2-lea ecumenic. Dialogurile au loc între un ortodox și un pneumatoma, dintre cari primul impută macedonienilor, între altele, un adaos făcut de ei în simbolul numit al lui Lucian, contra păreriilor lui proprii. Pneumatoma însă face aceiași imputare contra ortodocșilor, pentru adaosul făcut la simbolul Niceii privitor la sf. Duh. Partea respectivă a dialogului lor e următoarea:

«Ort.: Ce ai de zis contra credinței expuse de cei 318 sfinți părinți la Niceia Bitiniei, ca să-ți întorci privirile spre alta?»

Mac.: Dar tu ce ai de zis contra celei a lui Lucian?»

Ort.: Am contra adaosului pe care l-ați făcut și voi dovedi că ați adăugat lucruri contrarii ei.

Mac.: Dar voi n'ați adăugat la cea a Niceii?»

Ort.: Da, dar nu lucruri contrarii ei.

Mac.: Ați adăugat totuși!

Ort.: Cele nediscutate atunci și interpretate acum de Părinți ortodoxi...»¹⁾

E evident, că în acest loc e vorba de adaosul făcut de curând («acum») de sinodul al 2-lea ecumenic la simbolul credinței. Acest adaos era cel privitor la sf. Duh, care provoca obiecțiunile macedonienilor pneumatoma și ajunsesse obiect de discuțiune între ei și ortodocși.

Mai departe, un indiciu foarte clar despre simbol, după cum a dovedit Caspari, se găsește la sf. Ioan Hrisostom († 407). Din expresiunile întrebunțate de el în omilia a 40-a la ep. I Cor. a sf. ap. Pavel, «căci după anunțarea acelor cuvinte mistice și grozave și după canoanele înfricoșate ale dogmelor coborâte din cer, adăogăm la sfârșit: «Cred în învierea morților...» «de aceea, zicând mai întâiu» «iertarea greșelilor», «mărturisești atunci și învierea morților», «apoi... poruncește să zici» «în viața veșnică»²⁾, se vede că simbolul sinodului al 2-lea ecumenic era chiar în uz ca simbol de botez, în ultimele decenii ale sec. IV. Acest fapt e foarte important din toate punctele de vedere.

Aceasta o confirmă în plus multele și incontestabilele indicii din scrierile lui Nil Sinaitul, ca «Fiu unul născut și cuvântul Tatălui... născut

fără patimă din Tatăl mai înainte de toți vecii și timpurile, unul născut singur din unul singur, lumină din lumină, Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat... Duhul sfânt și de viață făcător, împreună închinat și împreună mărit cu Tatăl și cu Fiul»¹⁾). Aceste locuri sunt fără îndoială luate din simbolul constantinopolitan. Nil, care a murit pe la 430, a fost, cum am spus eparh, al Constantinopolului și făcea parte, împreună cu Marcu Eremitul și cu Proclu, ultimul devenit patriarh al Constantinopolului (434—446) din cercul format în jurul sfântului Ioan Hrisostom. Prin urmare Nil cunoștea simbolul înainte de a se duce din Constantinopol la Sina și în consecință trebuie să admitem că simbolul constantinopolitan era în uz ca simbol de botez pe la sfârșitul secolului IV. Chiar și Hort a tras concluzia, că simbolul se întrebunțea ca simbol de botez în Constantinopol, din faptul că el a fost prezentat sinodului al 4-lea ecumenic. Harnack a contestat și acest fapt indiscutabil, dar Kunze a dovedit că simbolul era întrebunțat înainte de sinodul al 4-lea ecumenic, nu numai în Constantinopol, ci în multe alte părți²⁾). Înaintea lui Kunze a dovedit aceasta Caspari și pe baza altor mărturii, mai ales cea a lui Ioan, episcopul Germaniciei, care în sinodul al 4-lea a zis, cum vom vedea, că a fost botezat cu acest simbol. După cum știm, din Germanicia se trăgea și Nestoriu, ajuns Arhiepiscop al Constantinopolului (428—431), și e constatat acum, că Nestoriu cunoștea simbolul constantinopolitan³⁾. Citând locuri din el, îl numește simbol al Niceii; aceasta se datorește însă numirii generale care a dominat cu privire la simbolul constantinopolitan, identificat cu al Niceii, pentru că, propriu vorbind, era unul și același simbol. În prima epistolă către Celestin al Romei (422—432), păstrată în latinește, Nestoriu scria despre Născătoarea de Dumnezeu Maria: «Sancti... patres per Nicaieam nihil amplius de sancta virgine dixissent, nisi quia Dominus noster Jesus Christus incarnatus est ex spiritu sancto et Maria virgine»⁴⁾. Nestoriu scrie aproape același lucru și în epistola a doua către Celestin⁵⁾. S'ar putea presupune, că aceste expresiuni ale lui Nestoriu au fost luate din simbolul Antiohiei, dar există multe alte dovezi, cari confirmă părerea, că Nestoriu avea în vedere simbolul constantinopolitan. Chiar așa numitul simbol al nestorienilor s'a compus

1) Kunze, op. cit. p. 31. 32. Acelaș, Marcus Eremita, p. 165,

2) Hort, Two dissertations, p. 114; Kunze, Marcus Eremita, p. 165.

3) Caspari, op. cit. p. 113 sq. Kunze, Marcus Eremita, p. 166—8 Das nic. Konst. Symbol p. 31. Kattenbusch, Das apost. Symbol I, 246—7 a contestat fără succes faptul că baza simbolului nestorienilor a fost simbolul constantinopolitan,

4) Mansi IV, 1022.

5) Ibidem IV, 1024.

1) Patr. Migne ser. gr. 28, 1204.

2) Patr. Migne ser. gr. 61, 348. Comp. 62, 342. În simbol se zice „și în viața veacului ce va să fie“, pe când în locul de mai sus din Hrisostom „în viața veșnică“, dar, precum observă Caspari, Hrisostom se exprimă în general (Quellen I, 85 sq.) Comp. Kunze, op. cit. p. 32.

mai mult pe baza celui constantinopolitan, decât niceian. Astfel, cuvântul «unul născut» s'a pus după «Fiul lui Dumnezeu»; în locul expresiunii «născut din Tatăl» din simbolul Niceii, s'a pus conform simbolului constantinopolitan «cel născut din Tatăl». Deasemenea, în simbolul nestorienilor s'au omis cuvintele din simbolul niceian «cele din cer și de pe pământ», cari s'au omis și din simbolul niceian «cele din cer și cele de pe pământ», cari s'au omis și din simbolul constantinopolitan. Din acestea se vede că simbolul nestorienilor s'a compus pe baza simbolului constantinopolitan, care era în uz.¹⁾

Ciril al Alexandriei (†444), apărând simbolul Niceii contra lui Nestoriu, care întrebuița simbolul constantinopolitan, dar îl numiă simbol al Niceii, zicea adresându-i-se: «Spune deci, grozavule, unde au pus, vorbind despre Fiul, întrupat dela Duhul sfânt și din Maria fecioara?»²⁾. Nestoriu întrebuița această expresiune, care nu se găsiă în simbolul Niceii, ci în cel constantinopolitan: «Intrupat dela Duhul Sfânt și din Maria Fecioara»³⁾, iar în sinodul al 3-lea ecumenic (431), prezidat de Ciril, a citit numai simbolul niceian. În a șasea ședință a sinodului (22 Iulie 431), după ce s'a citit simbolul, Părinții au zis: «Acestei sfinte credințe se cuvine să ne conformăm; căci e ortodoxă și suficientă spre folosul celor de sub cer»⁴⁾. Deoarece însă Harisios, econom al Bisericii din Filadelfia, care a citit un simbol, probabil al Filadelfiei, trecut în actele sinodului⁵⁾, a povestit că nestorienii și-au compus un simbol propriu în locul celui al Niceii, sinodul a hotărît că «nu se cade nimănui a pronunța, sau scrie, sau compune o altă credință, în afară de cea fixată de stinții Părinți întruniți întru Duhul sfânt la Niceia»⁶⁾. Ciril al Alexandriei scriă și în epistola către Ioan al Antiohiei (†441 sau 442): «Cu niciun chip nu tolerăm ca unii să clatine credința hotărîtă, adică simbolul credinței, de către sfinții noștri Părinți adunați pe timpuri la Niceia; nici nu permitem nici nouă înșine, nici altora să schimbe vreun cuvânt din cele puse acolo sau a călca vreo silabă, aducându-ne aminte de cele zise: Nu schimba hotare veșnice, pe cari le-au pus părinții tăi; căci nu ei erau ceice vorbeau, ci Duhul lui Dumnezeu și Tatălui, care purcede din El, dar nu e străin de Fiul cu ființa sa»⁷⁾. Acestea le scria Ciril lui Ioan al Antiohiei, care declara deasemenea că stăruie

în «credința Niceii» păstrată neschimbată, iar pentru că Ciril, compunând o expunere de credință după pacea survenită între Antiohieni și Alexandrini (433), a fost acuzat că a compus sau dat la iveală un nou simbol, a scris lui Acacias, episcopul Melitinei protestând și amintind deciziunea sinodului al 3-lea ecumenic dela Efes, că «nu trebuie să se introducă în Bisericile lui Dumnezeu altă mărturisire de credință decât cea existentă, pe care au hotărît-o fericirii Părinți, cari au vorbit întru Duhul sfânt»¹⁾.

Acestea nu însemnează că simbolul constantinopolitan nu există, ci explică pur și simplu atitudinea alexandrinilor față de sinodul al 2-lea ecumenic. Nu se păstrează tăcere numai cu privire la simbol, ci și la sinod însuș, așa că nu e drept ca din această tăcere să se presupună că sinodul al 2-lea ecumenic nu s'a ținut. Dar, cum am și spus, Dioscor († 475), președintele sinodului tâlhăresc ținut după puțin timp la Efes (449), numește sinodul al 3-lea ecumenic «al doilea», iar presbiterul antiohian Pelaghios, de față la sinodul tâlhăresc, numește acest sinod «al treilea ecumenic»! Tăcerea păstrată cu privire la sinodul al 2-lea ecumenic, din anumite motive, poate deci să explice și tăcerea sau necunoașterea simbolului dat de el. Teodoret, episcopul Cirului († pela 458), contimporan al Sf. Ciril al Alexandriei și al lui Dioscor, cunoștea totuș, după cum am spus, și întrebuița simbolul constantinopolitan ca «credința a Niceii». Astfel, el scria: «Părinții adunați la Niceia, zicând că trebuie să credem într'un Dumnezeu Tatăl, au adăugat: Și într'un Domn Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu unul născut», «într'un Fiul născut mai înainte de veci», «și precum cred că există un Dumnezeu Tatăl și un Duh Sfânt, care purcede dela Tatăl, tot astfel cred și într'un Domn Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, unul născut mai înainte de toți vecii, născut din Tatăl»²⁾. Că Teodoret luă acestea din simbolul constantinopolitan, pe care-l identifică cu cel niceian, vom vedea și din cele zise de el în sinodul al 4-lea ecumenic.

Și patriarhul Constantinopolului Proclu numiă simbolul constantinopolitan simbol al Niceii, întrebuițând în omiliile sale fraze din simbol sau expresiuni de acelaș fel luate prin analogie din el³⁾. E remarcabilă a doua sa epistolă către Armeni, în care, desvoltând simbolul constantinopolitan, le recomandă să stea neclintiți în credința evangheliei, păstrând tradițiunile, pe cari le-au primit dela «sfinții și fericții părinți, cari

1) Hahn, § 144, Caspari, op. cit. I, 136. Kunze, Marcus Eremita p. 168, Das nic. Konst. Symbol p. 31.

2) Ciril al Alexandriei, contra calomniilor lui Nestoriu, Patr. Migne ser. gr. 76, 45. 48. 49.

3) Kunze, Marcus Eremita, p. 166.

4) Mansi, IV, 1344.

5) Hahn, § 122. Mansi, IV, 1345.

6) Mansi, IV, 136. 1.

7) Mansi, 308. 9.

1) Mansi, V, 315.

2) Teodoret. Epist. 83. 146. Scurtă expunere a greșitei învățături eretice, Patr. Migne ser. gr. 83, 1269.

3) Proclu al Const., La Sf. Cincizecime, Patr. Migne ser. gr. 65 804 sq. La patimile Domnului, Migne 65, 781. Comp. Kunze, Marcus Eremita, p. 169 nota.

au expus la Niceia credința ortodoxă, și dela cei din jurul sfinților și fericților Vasile și Grigore și ceilalți de un gând cu ei³⁾. Amintind de Vasile și Grigore, Proclu leagă simbolul nu numai de sinodul dela Niceia, ci indirect și de al 2-lea.

Dar și mai clar vorbește urmașul lui Proclu, Flavian al Constantinopolului (446—449), într-o epistolă către împăratul Teodosie II (408—450), scrisă la 449 și prin care-i cerea o mărturisire de credință: «Credem drept și ireproșabil urmând totdeauna sfintelor Scripturi și celor expuse de sfinții Părinți, cari s'au adunat la Niceia și Constantinopol și la Efes în timpul lui Ciril⁴⁾. Flavian vorbește deci despre «expuneri» de credință ale celor două sinoade ecumenice, adică despre cele două simboale, cari în conștiința Bisericii erau considerate ca un singur simbol. Acestea au și mai mare importanță, dacă se are în vedere faptul, că un decret imperial (al lui Teodosie și Valentinian, din Febr. 448) decidea că numai aceea credință e tolerată, care e conformă «cu credința ortodoxă expusă de sfântul sinod al sfinților părinți adunați la Niceia și Efes». Cu toate acestea însă, Împăratul Teodosie aprobă cele scrise de Flavian, ceea ce însemnează că simbolul sinodului al 2-lea ecumenic era în adevăr cunoscut, dar trecut sub tăcere. Tocmai din cauza aceasta înțelegeau cei de după sinodul al 3-lea ecumenic, pe baza deciziei respective a acestui sinod «despre credința Niceii», că trebuie să rămână neschimbată și să nu fie înlocuită prin alt simbol, înțelegeau că e vorba despre unul și același simbol niceno-constantinopolitan, purtând numele de «credința a Niceii»¹⁾.

În sinodul ținut la Constantinopol la 448, prezidat de Flavian și care a condamnat pe monofizitul arhimandrit Eutihie, nu numai că acesta se bază pe «credința», adică simbolul Niceii, zicând că în ea s'a născut și a fost dedicat îndată lui Dumnezeu și a trăit botezat și pecetluit în această credință²⁾, dar și acuzatorul lui, Eusebiu, episcop al Dorileului, în libelul înmănat lui Flavian și sinodului, zicea că luptă contra ereticilor și că răsbună după puteri credința ortodoxă, stăruind «în credința sfinților 318 părinți adunați la Niceia și în toate cele făcute în metropola Efesenilor de către sfântul și marele sinod și în cele cugetate și expuse de fericitul Ciril, episcopul marelui oraș Alexandria». În genere, în acel sinod dela 448 s'a amintit numai «credința celor 318 părinți»³⁾, dar aceasta nu însemnează

desigur că pe atunci nu există «credința celor 150 părinți» și că s'a ivit abia după trei ani la sinodul al 4-lea ecumenic dela Calcedon.

În sinodul tâlhăresc dela 449, prezidat de monofizitul Dioscor, acesta propunea să se repete deciziunea sinodului al 3-lea ecumenic privitoare la «credința Niceii» și să nu se «cugete» sau «refacă» sau «ceară» ceva contra ei. Sinodul a primit propunerea, iar în expunerea de credință a lui Eutihie citită în acest sinod, Eutihie accentuă că se baza pe simbolul Niceii și pe cele decretate în sinodul dela Efes¹⁾.

Iar când, în prima ședință a sinodului al 4-lea ecumenic dela 551, s'a citit expunerea de credință a lui Eutihie, în fruntea căreia era pus simbolul Niceii, Diogene, episcopul Cizicului, a făcut observațiunea foarte caracteristică, că «Eutihie a pus înainte în mod viclean sinodul sfinților părinți: a admis însă adaose dela sfinții părinți în sensul rău al lui Apolinarie și Valentin și Macedoniu și celor asemenea lor, și se adaogă simbolului sfinților părinți «coborât și întrupat dela Duhul sfânt și din Maria Fecioara». Eutihie, ca apolinarist, a omis aceasta. Căci și Apolinarie admite sinodul dela Niceia, înțelegând cele zise în felul său ilegal și evită pe «dela Duhul sfânt și Maria Fecioara»²⁾. Această observațiune, foarte importantă, nu numai mărturisește nevoia completării simbolului niceian de către sinodul al 2-lea ecumenic, dar învederează totodată și existența simbolului complectat, pe vremea sinodului al 4-lea ecumenic. După Diogene, episcopul Cizicului, Eutihie n'a întrebuițat simbolul sinodului al 2-lea ecumenic, ci pe al sinodului I ecumenic, pentru că era apolinarist. Totuș, după observațiunea lui Diogene, episcopii egipteni au strigat: «Nimeni nu primește adaos, nimeni micșorare, să se țină cele dela Niceia»³⁾. Caspari a arătat cel dintâiu importanța locului de mai sus, dar după el Hort și alții au susținut tăraș temei, că Diogene al Cizicului se referă nu la simbolul Niceii, ci la un simbol local. Kunze a spulberat această afirmațiune, observând just, că expresiunile lui Diogene al Cizicului («cei de după acestea») repetate continuu în sinodul al 4-lea ecumenic se referă precis la sinodul al 2-lea ecumenic. De altfel Diogene accentuiază, că în simbolul pe care-l are în vedere, e condamnat apolinarismul, iar aceasta a făcut-o sinodul al 2-lea ecumenic. Adaosul, despre care vorbește Diogene, se găsește în simbolul sinodului al 2-lea ecumenic. Diogene, care a luat parte și la sinodul tâlhăresc dela 449, a trimis numai la simbolul Niceii, iar Kunze scoate din aceasta concluzia, că Diogene sau a cunoscut

1) *Patr. Migne* ser. gr. 65, 871.

2) *Mansi*, VI, 539. *Comp.* VIII, 824 *Hahn* § 223

3) *Kunze*, *Das nic.-Konst. Symbol*, p. 2.

4) *Mansi*, VI, 632.

5) *Mansi*, VI, 652, 752. Flavian amintește și în epistola sa către Leon numai de expunerea de credință a celor 318 părinți și a lui Ciril (*Leonis ep.* 22 3).

1) *Mansi*, VI, 597. 625. 833 sq.

2) *Ibidem*, VI, 633 sq.

3) *Ibidem*, VI, 633.

simbolul în răstimpul de doi ani dintre sinodul tâlhăresc și sinodul al 4-lea ecumenic (449—451), sau numai atunci a început să-l aprecieze¹⁾. Credem totuși, că împrejurări analoage, ca cele relatate mai sus, nu mai lasă nicio îndoielă asupra faptului, că simbolul era cunoscut, dar trecut sub tăcere. Aceasta o confirmă în plus și strigătele episcopilor egipteni. Când ei zic că trebuie să se impună simbolul Niceii, declară nu că nu cunosc simbolul constantinopolitan, ci că preferă pe al Niceii, și se îndreaptă mai ales contra epistolei lui Leon al Romei (440—461) către Flavian, după cum s'a dovedit în ședințele de mai târziu.

La sfârșitul ședinței întâia a sinodului al 4-lea ecumenic, s'a propus din partea reprezentanților împăratului Marcian (450—457), ca episcopii să-și expună credința în scris, având în vedere că împăratul «crede conform expunerii de credință a sfinților 318 părinți dela Niceia și conform celei a celor 150 de după aceasta, nedeputându-se cu nimic de credința lor»²⁾. În a doua ședință s'a propus deasemenea, ca să se întocmească o expunere de credință, toți de acord, cu declarația că împăratul și cei din jurul lui «păstrează credința ortodoxă predată de cei 318 și de cei 150, cum și de ceilalți sfinți și glorioși părinți». Această propunere, prin care se cerea mai ales compunerea unui nou simbol, n'a fost primită cu acord general, ci unii au respins-o, iar alții au cerut timp să se gândească. De aceia s'a citit simbolul sinodului I ecumenic, după care toți episcopii au strigat: «Aceasta e credința ortodocșilor, aceasta o credem toți, în aceasta am fost botezați, în aceasta botezăm...» S'a citit deasemenea, «din carte», și simbolul sinodului al 2-lea ecumenic, după care «toți prea ortodocșii episcopi au strigat, că aceasta e credința tuturor, aceasta e credința ortodocșilor, aceasta o credem toți»³⁾. Acelaș acord general l-au manifestat și după citirea epistolei «Să se bucure» a sf. Ciril, iar când, în ședința a patra, au fost invitați episcopii de față să-și declare părerea cu privire la epistola citită a lui Leon al Romei către Flavian, în care existau fraze evident luate din simbolul constantinopolitan, Anatolie, patriarhul Constantinopolului (449—458), a zis cel dintâiu: «Epistola prea sfințitului Leon e de acord cu simbolul celor 318 sfinți părinți ai noștri dela Niceia și al celor 150 dela Constantinopol, adunați după aceea și confirmând aceeaș credință». Această părere au repetat-o toți episcopii, între cari și reprezentanții papii Romei, ceea ce însemnează că simbolul constantinopolitan era cunoscut și în Apus. Ioan,

episcopul Germaniciei, a adăugat: «În credința celor 318 dela Niceia și a celor 150 dela Constantinopol ne-am botezat și botezăm». Dacă, după cum am văzut, Ioan era cel puțin de 30 ani, când declară cele de mai sus la 451, însemnează că simbolul sinodului al 2-lea ecumenic a intrat în uz ca simbol de botez imediat după sinod. Kattenbusch a susținut, că prin credința celor 150 părinți, Ioan al Germaniciei înțelege simbolul Niceii, dar, cum just a observat Schmidt, acesta e un sofism, pentru că Ioan distinge clar cele două simboale. Declarația de mai sus a repetat-o aproape în aceleași cuvinte și Polihroniu al Epifaniei Ciliciei¹⁾ și ilustrul istoric Teodoret al Cirului, zicând: «Epistola prea sfințitului episcop și domn Leon e de acord cu credința expusă la Niceia de sfinții și fericiții părinți și cu simbolul credinței dictat la Constantinopol de către cei 150 părinți...»²⁾. E caracteristică expresiunea lui Teodoret, că simbolul «a fost dictat», adică întocmit de către părinții sinodului al 2-lea ecumenic. Episcopii din Iliric au declarat, că păstrează simbolul Niceii, «dar, au adăugat: nici credința celor 150 părinți nu e nicidecum în neconformitate cu numita credință»³⁾. Declarând că stăruie în credința Niceii și a Constantinopolului⁴⁾, Florențiu al Adrianopolului Pisidiei a adăugat despre ultima, că glăsuște clar «că dela Duhul stânt și Maria Fecioara s'a întrupat Domnul nostru Iisus Hristos», amintind cuvintele lui Diogene al Cizicului, din cari se vede că și acesta avea în vedere simbolul constantinopolitan. Unii din cei de față însă, ca Seleuciu al Amasiei, Teodor al Damascului și Presbiter al Niceii, n'au amintit formal simbolul constantinopolitan, fie pentru că aveau de făcut obiecțiuni contra lui, fie pentru că declarațiunile lor au fost imperfect redată în acte⁵⁾. Probabil însă, înțelegeau prin expresiunea generală «credința Niceii», și simbolul constantinopolitan. Egiptenii insistau în «credința Niceii»⁶⁾, pentru că singură aceasta predomină în Biserica Alexandriei. Sunt remarcabile cuvintele arhimandritului Doroteiu: «Stăruie în credința celor 318 părinți dela Niceia, în care m'am și botezat, și în a celor cari au depus pe Nestoriu la Efes, și astfel cred, și afară de aceasta nu cunosc altă credință». Acelaș însă, voind să-și precizeze concepția dogmatică, zicea: «Ne-am botezat în numele Tatălui și al Fiului și al sf. Duh, mărturisind mântuitor al nostru pe Hristos, cel coborât și întrupat din Fecioara și făcut om, răstignit pentru noi în zilele lui Pontius Pilat»⁷⁾. Acestea

1) *Kunze*, op. cit. p. 13.

2) *Mansi*, VI, 937.

3) *Ibidem*, VI, 956—7.

1) *Ibidem* VII, 36.

2) *Ibidem* VII, 20.

3) *Ibidem* VII, 29.

4) *Ibidem* VII, 40.

5) *Kunze*, op. cit. p. 16.

6) *Mansi*, VII, 49. 52. 69. 72.

7) *Ibidem* VII, 73. 77.

sunt luate din simbolul constantinopolitan, care a fost imediat citit în ședința a șasea a sinodului al 4-lea ecumenic și primit de toți.

Toate aceste mărturii, la care credem de prisos să mai adăugăm multe altele, arată incontestabil faptul, că în sinodul al 4-lea ecumenic simbolul constantinopolitan a fost recunoscut ca simbol al celor 150 părinți ai sinodului al 2-lea ecumenic, fără a fi exprimată de cineva nici cea mai mică bănuială, că simbolul n'ar proveni dela acel Sinod ¹⁾. Nici chiar cei cari stăruie în simbolul Niceii nu neagă că simbolul constantinopolitan e «simbolul celor 150 Părinți». Acest simbol nu numai că s'a repetat de două ori în sinodul al 4-lea ecumenic, dar a fost și caracterizat de el ca «simbol al grației înțelept și mântuitor... care învață perfect despre Tatăl și Fiul și Sf. Duh și arată întruparea Domnului celor cari o primesc cu credință». Explicând motivele istorice ale originii simbolului, sinodul zice: „Credința celor 318 părinți rămâne neatinsă; iar față de cei cari se luptă cu Duhul Sfânt confirmă învățătura despre ființa Sf. Duh predată mai târziu de cei 150 de sfinți părinți adunați în capitală; învățătura pe care aceia au făcut-o cunoscută tuturor nu ca și cum ar fi introdus ceva ce lipsea, ci învederându-și cu mărturii scripturistice ideea lor despre Sf. Duh contra acelor cari au încercat ca să-i nege stăpânirea“ ²⁾.

În fine sinodul al 4-lea ecumenic, după citirea ambelor simboale, a repetat cuvânt cu cuvânt dispozițiunea prin care sinodul al 3-lea ecumenic interzicea adaose sau omisiuni în simbol ³⁾. Și sinoadele de mai târziu au repetat această dispozițiune aproape cu aceleași cuvinte, considerând ambele simboale ca un singur simbol sub denumirea generală de «credință a Niceii», pe care a expus-o sinodul întâiu dela Niceia și au predat-o sinodul al 2-lea și al 3-lea, după cum a zis sinodul al 5-lea ecumenic ⁴⁾.

Harnack a susținut, după cum am văzut, că, exceptând actele sinodului al 4-lea ecumenic, simbolul constantinopolitan nu apare până la începutul secolului VI. Această afirmațiune în adevăr curioasă arată un prejudiciu inexplicabil contra simbolului, pentru că, după cum am arătat, simbolul se prezintă cu mult înainte de sinodul al 4-lea, și imediat după sinodul al 2-lea și cu atât mai mult după sinodul al 4-lea ⁵⁾. Astfel, în decretul împăratului Marcian, date după acest

sinod, se declară că cele dogmatizate de către sinodul al 4-lea ecumenic sunt de acord cu credința celor 318 Părinți dela Niceia și a celor 150 adunați la Constantinopol ¹⁾. Într'un decret dela anul 455 contra eutihianilor, se zice că aceștia nu cred cum au învățat cei 318 adunați la Niceia și cei 150 adunați la Constantinopol. În alte acte ale împăratului către monofiziți, se menționează în general simboale sub numirea generală de «Credință a Niceii», pentru că se citează cuvinte și locuri din simbolul constantinopolitan ²⁾. După moartea lui Marcian (457), manofiziții egipteni, alegând patriarh al Alexandriei pe Timotei Eluros, s'au adresat noului împărat Leon I (457—474) ca și ortodocșii. Acesta a cerut părerea episcopilor asupra lui Timotei și a sinodului dela Calcedon. În corespondența respectivă, s'au menționat simboalele ca «simbol al Niceii», și numai o singură dată au scris monofiziții, că nu cunosc sinodul celor 150 de părinți ³⁾.

Aceasta nu însemnează nimic altceva, decât că nu admiteau simbolul lui, stăruind în simbolul Niceii și că voiau să respingă sinodul al 4-lea ecumenic. Respingând acest sinod, respingeau și admiterea de către el a simbolului constantinopolitan. Alt sens nici nu poate să aibă acest caz, de altfel unic în mijlocul atâtor mărturii în favoarea simbolului. După 25 de ani dela sinodul al 4-lea ecum. Vasilisc, care a ocupat tronul imperial la 475, numia simbolul celor 318 părinți dela Niceia temeliea fericirii omenești și zicea că l-au „sigilat“ «cei 150 sfinți părinți, așa cum au aprobat definitiv și sfinții părinți ortodocși cari s'au adunat după aceea în capitala Efesenilor» ⁴⁾. După șase ani, împăratul Zenon (474-5, 479-491) a notat în «enoticonul» său (482): «Noi și bisericele de pretutindeni n'am avut și nu vom avea alt simbol sau lecție sau articol de credință sau credință decât sfântul simbol numit al celor 318 părinți pe care l'au confirmat cei 150 sfinți părinți, căruia i-au urmat și sfinții părinți întruniți la Efes» ⁵⁾. Acestea, provenite dela împărați cari au sprijinit mai mult monofizitismul, au importanță deosebită în istoria simbolului constantinopolitan. Amintirea lui s'a făcut și în corespondența privitoare la shisma numită acaciană (484—519). Timotei, devenit patriarh al Constantinopolului (511—518), a ordonat să se pronunțe la fiecare sfântă adunarea credincioșilor, simbolul «celor 318 părinți» prin care Teodor Anagnostul, care ne dă această informațiune, înțelegea simbolul niceo-constantinopolitan ¹⁾.

1) *Kunze*, op. cit. p. 20: „Nicht bloss wahrscheinlich, sondern unbestreitbar gewiss ist, dass zu Chalcedon (constantinopolitanum) als das Bekenntniss der 150 von Konstantinopel wiederholentlich verlesen und ohne direkten Widerspruch anerkannt worden ist“

2) *Mansi*, VIII, 112—113.

3) *Ibidem* VII, 112.

4) Comp. cuvântările lui Marcu al Efesului în sinodul dela Florența din 1439, *Mansi*, XXXI, 532—6.

5) *Kunze*, op. cit. p. 20 sq.

1) *Mansi*, VII, 476. 477. 501.

2) *Ibidem*, VII, 481. 484. 485. 508. 516.

3) *Ibidem*, VII, 537.

4) *Evagriu*, Ist. bis. 3, 4.

5) *Evagriu*, Ist. bis. 3, 14.

1) *Teodor Anagnostul*, Ist. bis. 2, 32: „Timotei a rânduit să se

Și împăratul Justinian (527—565) zicea, în mărturisirea dreptei credință contra celor trei capitale: «Sfinții părinți adunați prima dată la Efes, contra nepiosului Nestoriu și părinții dela Calcedon contra nepiosului Eutichie... au anatematizat pe cei cari predau alt articol de credință, adică simbol și lecție, celor cari vin la Sf. Botez, sau se întorc dela orice erezie ar fi, decât cel predat cum s'a zis de către cei 318 sfinți părinți și învederat de către cei 150 sfinți părinți». Aceleaș le repetă împăratul și în alte acte, în cari se referă formal la «sfânta lecție, adică simbolul expus de cei 318 sfinți părinți și lămurit de cei 150 sfinți părinți în această capitală»¹⁾

E remarcabilă această ultimă expresiune a împăratului, care amintește pe cea a lui Diogene, episcopul Cizicului, în sinodul al 4-lea ecumenic. Eutichie, patriarhul Constantinopolului (552—65, 577—82), scriind lui Vigilius al Romei (537—555), zicea, de asemenea: «Primim, pe cei 318 părinți adunați la Niceia și cari au expus sfântul simbol, adică lecția credinței... primim și pe cei 150 sfinți părinți... cari au lămurit aceeaș sfântă lecție... și pe cei adunați prima dată la Efes cari au urmat în totul aceluiaș sfânt simbol... și pe cei adunați la Calcedon, cari și ei au urmat sus zisului simbol, adică lecției date de cei 318 sfinți părinți și lămurite de cei 150 sfinți părinți»²⁾.

Și Sofronie al Ierusalimului (644—648) scria în epistola lui iremică: «urmând acelor cinci sfinte și fericite sinoade, știu un singur articol și lecție de credință și cunosc un singur simbol pe care prea înțeleapta și fericita adunare sfântă a celor 318 părinți purtători de Dumnezeu dela Niceia, l-a pronunțat dela Duhul Sfânt, pe care l-a confirmat și adunarea celor 150 părinți de Dumnezeu însuflați dela Constantinopol și l-a întărit primul sinod dela Efes al celor 200 sfinți părinți»³⁾ În fine sinodul al 6-lea ecumenic (680—681) a repetat în actele lui simbolul constantinopolitan⁴⁾.

zică la fiecare adunare simbolul credinței celor 318 părinți, contra lui Macedoniu, care nu primia simbolul, pronunțat mai înainte o singură dată pe an la sf. Vineri a Patimilor, în vremea catehezelor făcute de episcop». Kunze, observă cu drept (op. cit. p. 2, 3, nota), că în acest loc e vorba de simbolul constantinopolitan și deci nu e exactă părerea, că întrebuintarea liturgică a simbolului eră îndreptată contra sinodului al 4-lea ecumenic, cum zice Duchesne (*L. Duchesne, Origines du culte chrétien, Paris 1889, p. 78—9*: „il est sûr qu'introduisant celle-ci (simbolul) dans la liturgie, ils entendaient protester contre la définition de Chalcedoine). Tot după Teodor Anagnostul, cit. 2, 48, cel care a decis cel dintâu „să se zică simbolul la orice adunare“, e Petru Fulon, episcopul monofizit al Antiohiei, de unde a rezultat părerea de mai sus. Teodor Anagnostul zice însă formal, că Patriarhul Timotei se îndreptă contra înaintașului lui, Macedoniu (496—511).

1) *Mansi*, IX, 557.

2) *Mansi*, IX, 186.

3) *Patr. Migne*, ser. gr. 87, 3. p. 3188. *Mansi*, XI, 500.

4) *Mansi*, IX, 633.

Prin urmare și înainte și după sinodul al 3-lea ecumenic, simboalele primelor două simboale ecumenice erau considerate ca un singur simbol, care continua a fi numit «credința Niceii». Oricine judecă fără prejudeții, va mărturisi după numeroasele mărturii de mai sus că sunt deopotrivă de arbitrare și ipotezele că simbolul constantinopolitan nu exista înainte de sinodul al 4-lea ecumenic, apărând prima dată în el și atribuit de el sinodului al 2-lea ecumenic, și afirmația că vreo 50 de ani după sinodul al 4-lea ecumenic nu se vorbește de simbol. Cele de mai sus mărturisesc cu totul dimpotrivă, că în Orient se vorbea mult despre simbol. Cât pentru Apus, am și arătat cum Harnack a susținut pe nedrept, că simbolul constantinopolitan a devenit cunoscut acolo abia pela 530, când și sinodul dela Constantinopol din 318 a fost recunoscut ecumenic. Chestiunea existenței simbolului e deosebită de a recunoașterii sinodului al 2-lea ca ecumenic. Occidentul putea să cunoască simbolul fără să recunoască ecumenic sinodul care l-a dat, după cum cunoștea și canonul al 3-lea al lui, contra căruia protesta. Acum însă e dovedit printr'o mulțime de mărturii, că simbolul constantinopolitan a predominat definitiv în occident în adevăr în secolul al 5-lea⁴⁾, dar era cunoscut acolo imediat după sinodul al 2-lea ecumenic. Atitudinea reprezentanților papei Romei Leon, care în sinodul al 4-lea ecumenic au recunoscut fără rezervă, împreună cu ceilalți membri, simbolul constantinopolitan ca «simbol al celor 150 de părinți» și declarația papii că primește învățătura dogmatică a sinodului al 2-lea ecumenic, bazat pe simbolul din care, după cum am spus, trei ani înaintea sinodului al 4-lea ecumenic, a luat fraze în epistola către Flavian, mărturisesc de asemenea că Apusul îl cunoștea de mult. Reprezentanții papii aveau motive să respingă simbolul, dacă nu știau că el e opera sinodului al 2-lea ecumenic, pentru că, respingând canonul 28 al sinodului al 4-lea ecumenic, bazat pe canonul 3 al sinodului al 2-lea, puteau să facă acelaș lucru și cu simbolul, dacă n'ar fi știut că el e opera autentică a sinodului al 2-lea ecumenic.

Cu mult mai mult decât reprezentanții papilor, puteau să facă aceasta monofiziții aflați în sinodul al 4-lea ecumenic, contra cărora se îndrepta simbolul, pe când după cum am văzut nici cei cari stăruiau în «credința Niceii» n'au contestat autenticitatea credinței celor 150 de părinți». După sinodul al 4-lea ecumenic nu s'a mai auzit absolut nici un glas din partea monofiziților contra simbolului constantinopolitan; din contră, cei cari au încercat să-i pună de

4) *Kunze*, op. cit. p. 64 sq.

acord cu biserica ortodoxă, se bazau pe simboalele Niceii și Constantinopolului, pe cari le-au identificat într'un simbol.

Pentru că în adevăr, e vorba de unul și același simbol, întocmit de sinodul I ecumenic, dar expus mai pe larg și mai clar de către sinodul al 2-lea ecumenic. Credem că prin acest studiu istoric și critic al chestiunii, s'a dovedit că acest fapt e incontestabil și că simbolul constantinopolitan, care a predominat și predomina în Biserica întreagă ca simbol prin excelență «ecumenic», e opera autentică a sinodului al 2-lea ecumenic. Acest simbol n'a existat înainte de

sinod, nici la Epifaniu al Ciprului, nici la Ciril al Ierusalimului, ci a fost compus în el și predat Bisericii de el. Conținutul lui e de perfect acord cu opera sinodului și cu chestiunile dogmatice cari l-au preocupat.

Nepăstrându-se actele sinodului, nu avem certificarea directă a faptului, că simbolul a fost formulat de acel sinod, dar o mulțime de mărturii externe arată că acest fapt e incontestabil și neclintit.

Tradus de TEODOR POPESCU
Doctor în teologie din Atena

- Sfârșit -

Poporul din ținutul Aradului rupe pecețile unației

Unația din județul și ținutul Aradului nu e veche. Ea datează d'abia din veacul trecut și nici nu numără o sută de ani de existență. Ea a fost rodul politiceii ungurești, înfrățită cu politica prozelitistă a Curții din Viena, în slujba căroră intrase episcopia greco-catolică a Orăzii-mari, dela înființarea ei în veacul XVIII, și mai cu seamă sub mult lăudatul episcop S. Vulcan dela Oradea mare.

Stările de lucruri între cari s'a înfăptuit unația în aceste părți, le-am arătat mai deaproape într'o lucrare a mea: «*Urgia Unionistă din județul Aradului și Reacțiunea ortodoxă, în anii 1834-5*».

Materialul nou, desgropat din arhiva episcopiei noastre și utilizat în aceasta broșură¹⁾, a aflat cald răsunat în mijlocul populației române, în care pătrunsese, și mai ales la sate.

Poporul a început a se desmetici, iar, între cele dintâi sate, cari s'au scârbit de meteahna străină a unației, a fost comuna **Moroda**.

Și în aceasta comună, unația n'a pătruns ca o necesitate sufletească ori culturală, ci ca rezultat al vrajbei în popor, -- vrajbă, din care s'a născut și pe care a hrănit-o bine până decurând, când poporul credincios, cumițindu-se, s'a decis să-și restatorească legătura păcii și a frăției creștinești și românești din sat.

Imprejurările în cari s'a făcut acest lucru, sunt următoarele:

Încă în Ianuarie a. c., poporul unit — cam a treia parte din comună, fiind restul ortodox — scrisese o declarație colectivă de cuprinsul, că revine la ortodoxie. Poporul însă a trebuit făcut atent că, până stă în picioare legea ungurească de treceri, trebuiesc făcute declarații *individuale*, înaintea preotului greco-catolic, care însă

— fiind numai administrator la Moroda — locuște în comuna vecină Mocrea.

Pentru a-și pune la cale actul întoarcerii, credincioșii reveniți au trimis preotului greco-catolic următoarea scrisoare:

Sfinției Sale pâr. Ioan Pușcașiu, preot greco-catolic în Mocrea.

Domnule Părinte,

Îți mulțumim de câtă purtare de grijă ai putut avea pentru noi în cele sufletești, la vârsta Sfinției Tale, ostenind la noi din alt sat ca să ne păstorești. Nu-ți punem nici o vină acum când ne gândim să ieșim din turma Sfinției Tale, fiindcă noi așa aflăm de bine să facem acest lucru.

Acum sunt 18 ani, s-au pornit în satul nostru Moroda niște neînțelegeri și certe și sfârșitul lor a fost, că oamenii *de atunci* s'au dat în legea unită, pentru că li-se făgăduise că Episcopia unită dela Oradea le face biserică și școală, *dar făgăduințele aceste au rămas vorbă goală și noi ne-am ales cu desbinări și gâlceavă, și ne-am făcut de ocară străinilor, cari să râd și să bucură de desbinările dintre noi. De aceia dară ne-am dat seamă de rătăcirea de acum 18 ani și vrem să fim iarăși una tot satul cum am fost mai înainte că ne-am hotărât toți unației să ne întoarcem la frații noștri ortodoxi să fim iară un suflet, un cuget, una Biserică.*

Dar ni-s'a spus, că trebuie să facem treceri după lege că să nu zică nimenea despre noi că am fost amăgiți ori ușuratici. Deci dară ca să putem face destul legii de treceri, Te rugăm pe Sfinția Ta să ostenești la noi pe ziua de Duminică în 8 Februarie 1925 și pe ziua de Duminică în 22 Februarie 1925, căci noi satul întreg tot nu putem

1. Editura autorului. Prețul 12 lei.

merge la Sfinția Ta la Mocrea, ci Sfinția Ta să faci bine să ostenești până la noi, că aici e locul unde să se facă declarațiile.

Lăsăm în grija Sfinției Tale, ca să anumești locul de întrunire și ceasul din zi, la care vei veni, dar să faci bine să ne înștiințezi din vreme ca să ne știm aduna. Și fiindcă vei osteni pentru noi îți tritem prețul cărașitului pentru două drumuri în suma de 120 Lei, adecă una sută douăzeci Lei, dacă nu-i de ajuns vom întregi suma, și dorim să ne întâlnim la casa satului, să avem bună mărturie a căpeteniilor satului, că ce vrem cu pace și cu cinste și cu bună rânduială.

Dacă ar fi că Sfinția Ta nu ai veni la terminele pentru cari te rugăm, noi o declarăm rupt ales de pe acumă că dacă așa ne-ai împedea în hotărârea sufletelor noastre de a ne întoarce la legea părinților noștri, noi cei subscriși cu familiile noastre ne declarăm ca întorși la legea ortodoxă ce am avut înainte de anul 1907, și la noi nu mai ai ce căuta să ne faci slujbe.

Această rugămintă către Sfinția Ta o facem în două exemplare, una o tritem Sfinției Tale iară alta o dăm la păr. Teodor Draia din comuna noastră, și-l rugăm să ne aibă în grijă și să ne umble în treabă mai departe, privindu-ne ca parohieni ai săi dela ziua ce am hotărât mai sus pentru a doua declarație după legea de treceri și să ne facă păr. Draia toate slujbele și să ceară în numele nostru dela episcopia Aradului ca să ne primească sub scutul său, fiindcă noi ne căim pentru rătăcirile noastre dela 1907 și din anii următori.

Ne rugăm Sfinției Tale, dacă Te-am ti supărat cu ceva să ne ierți înainte de despărțire, că noi nu facem acest pas din nici o supărare și pentru nici un fel de ademenire, ci numai pentrucă nu mai vrem să fim desbinați cu satul și cu sufletele tulburate de vrajba aruncată între noi de străini.

Moroda la 8 Ianuarie 1925.

(urmeaza iscaliturile tuturor sătenilor uniași)

Trimișii satului, cari s'au înfățișat la preotul greco-catolic, au primit dela acesta, cuvânt de refuz: «nu-s capra voastră; cine vrea, treacă; eu nu-i opresc». Dar în comună nu s'a întârșit, decât pe turiș, ca să nu poată fi surprins cu declarațiile de trecere.

Intre atari împrejurări, Episcopia Aradului a intervenit, repetit, la Onor. Minister al Cultelor și Artelor, cerându-i ca, dacă mai inzistă pentru observarea literală a legii de treceri,¹⁾ să constrângă pe preotul greco-catolic să nu eludeze

legea, ci să steie la dispoziția credincioșilor, spre a-i se face declarațiile legale. Onor. Minister, prin ordinul său N. 16965 din 15 Aprilie a. c. a luat măsuri cătră Episcopia greco-catolică, ca preotul administrator al parohiei Moroda să se prezinte în comună, ca ceice doresc să facă declarații de trecere să le poată face în comuna lor și să nu fie nevoiți toți greco-catolicii din comuna Moroda să se deplaseze la distanțe mari pentru a face declarațiile de treceri».

Rezultatul? Nul! Episcopia greco-catolică, în loc de a înlesni respectarea legii în vigoare și libertatea conștiinței garantate prin Constituția țării, s'a pus de-a curmezișul; n'a comunicat preotului său dispozițiunea Onor Minister, ci și-a trimis pe preotul misionar — plătit de stat — să-i capaciteze pe Morodani de a absta dela gândul lor.

Și-atunci a trebuit ca poporul însuși să caute soluție, și iată cum:

În Dumineca de 9 August, 116 «greco-catolici» s'au luat la drum spre Mocrea și i-au declarat preotului greco-catolic, după formă și lege, că ies din sânul confesiunii greco-catolice și se întorc la ortodoxie. Tot atunci i-au pus în vedere prezentarea a doua, pe ziua de 23 August, ceea ce s'a și făcut.

În chipul acesta, unația din Moroda — prin înțelepciunea și bunul simț al poporului — s'a stins, — căci cei cinci bărbați greco-catolici, câți se afirmă că au mai rămas, nu pot constitui parohie greco-catolică, ci vor veni și ei la matca sufletească, dela care i-a desbinat nepriceperea lor de odinioară și făgăduielile de bunătați din partea episcopiei greco-catolice.

*

Cazul dela Moroda nu este sporadic. El nu se reduce numai la faptul material al întoarcerii unui sat la ortodoxie. El înseamnă mult: că sufletul poporului, ajuns la înțelegerea vremurilor nouă, lucră însuși, fără de preținsele ademeniri ale Bisericii ortodoxe și în ciuda uneltirilor de apărare clandestină din partea confesiunii greco-catolice.

Încă o dovadă, scrisoarea ce mi s'a adresat din partea unei comune greco-catolice: **Minișul de sus**, în primăvara acestui an.

Iată scrisoarea purtând semnatura primarului, greco-catolic și el, și a altor zece inși (Scrisoarea s'a înregistrat la Episcopia noastră sub Nr. 1895/925).

Prea Onoratului Domn Dr. Gheorghe Ciuhandu, misionar. Arad, Consistor.

Mult Onorate Domnule Misionar,

Poporul din Minișul de sus care, afară de câteva suflete, e de legea greco-catolică a început a se

1. Fiecare creștin, ce vrea să treacă la alta confesiune, are să se prezinte, indivinual, de 2 ori, înaintea preotului pe care îl părăsește, însoțit de doi martori.

trezi că dânsul nu e de naționalitatea ungurească ca să fie și acuma în România de legea papistașă *deci ne întoarcem către dumnezevoastră cu rugarea ca să ne mântuiți sufletele noastre*. Noi am avut tot preoți cari au învățat popia în școli ungurești catolice și pe noi ne ținea tot în legea papistașă. *Dacă văzurăm că părintele Rați care a învățat la popie românească nici nu a stat mult în legea papistașă, apoi și noi vrem să urmăm pe păstorul nostru de care nea plăcut, da noi am dori ca dumnezevoastră să veniți la noi pe Duminecă, adică în 17 Maiu pe după ameazi cu Domnul Protopop ca să ne predicați ca să va aduna tot poporul și vă așteaptă pe atunci*. Noi dorim să trecem la legea strămoșească, dorim să spălăm rușinea strămoșilor ce au făcut-o că s'au dat în legea ungurească cea papistașă. Vrem să rupem legăturile cu papa că avem români Vlădici, Metropoliți și Patriarh român, nu ne trebuie de alt neam. *Vă rugăm să ne stați întru*

ajutori să fim un sânge și o lege românească
Vă poftim tot binele și sănătate dela bunu Dumnezeu și Vă așteptăm.

în numele poporului

Minișul de sus la 10 Maiu 1925.

Am urmat invitării poporului, și i-am trecut, în loc deschis, — întâia liturghie ortodoxă, după 90 ani dela propaganda lui S. Vulcan, care-i ademenise la unație.

Celelalte vor urmă, dela sine, prin vrerea lui Dumnezeu și prin înțelegerea poporului, care se desmetește și-și caută calea înfrățirii sufletești și în acest ținut, cu puțini uniați și cu o propagandă sectară foarte pronunțată.

Poate nu este fără de un folos real, ca acest curent popular, reconfortare sufletească a frontierei de apus, să fie cunoscut în întreaga țara, prin coloanele acestui organ.

Dr. Gh. CIUHANDU

EXPLICAREA EPISTOLEI CATRE EFESENI

CAPITOLUL 5 v. 1. 14

Indemn de a nu mai săvârși fapte păgânești.

- Versul 1.** *Fiiți dar următori lui Dumnezeu ca niște fiii iubiți.*
- » **2.** *și umblați în dragoste precum și Hristos v'a iubit și s'a dat pre Sine pentru voi, prinos și jertfă lui Dumnezeu spre miros bine plăcut.*
 - » **3.** *Iar desfrânarea și ori ce necurăție, sau lăcomia nici să se numească între voi cum se cuvine sfinților.*
 - » **4.** *Nici vorbirea de uriciuni și nerozii sau gtumile, care nu se cuvîn, ci mai vârtos mulțămire.*
 - » **5.** *Că aceasta să știți că orice desfrânat, sau necurat, sau lacom, care este slujitor idolilor, nu are moștenire în împărăția lui Hristos și Dumnezeu.*
 - » **6.** *Nimeni să nu vă înșele cu vorbe deșarte, căci pentru aceasta va veni mânia lui Dumnezeu peste toți fiii neascultării.*
 - » **7.** *Așa dar nu fiți părtași acestora.*
 - » **8.** *Atunci erați în întunerec, acum însă sunteți lumină în Domnuul; ca fiii lumii umblați.*
 - » **9.** *Iar rodul luminii este ori ce bunătate și dreptate și adevăr.*
 - » **10.** *Cereetând ce este bine plăcut Domnului.*

Versul 11. *Și să nu fiți părtași la faptele cele fără de rod ale întunerecului, ci mai vârtos să le defăimați,*

- » **12.** *căci cele ce se fac în ascuns, de dânsii, rușinos este a le și grăi.*
- » **13.** *Iar toate fiind date pe față, de lumină se fac cunoscute, căci tot, ce este arătat este lumină.*
- » **14.** *De aceia se zice:*
«Scoală cel ce dormi și te ridică din morți și te va lumina Hristos».

* * *

Urmând mai departe cu îndemnurile lui apostolul, în legătură cu cele din urmă sfaturi date în capitolul 4 vers 32 de a fi buni, milostivi, le arată și calea cum ar putea deveni așa.

«Să fie următori lui Dumnezeu», să meargă pe cărările trase de El, așa cum a fost și este și el, apostolul ¹⁾. Urmând Domnului se vor arăta așa cum se cuvine, adică «fiii iubiți», cari râvnesc și se străduiesc să fie în viață asemenea cu tatăl lor ²⁾.

Și această hotărâre de a urma Domnului, trebuie să se arate și pe față, de aceea le zice «umblați în dragoste». Cu alte cuvinte în viața lor să umble așa fel în cât să dovedească lumii păgâne că sunt cu adevărat următori ai lui Hristos.

1) I Cor. 4₁₆; 11₁

2) comp. Coloseni 3₁₂ și Mat. 5₄₅.

Nu este de ajuns a fi buni, milostivi, iertători, trebuie ca *Duhul lui Dumnezeu să poarte pe om în ori ce clipă din viață, ca să se arate fiu al lui Dumnezeu*³⁾.

La această hotărâre de a urma Domnului sunt îndemnați de fapta Domnului Hristos, care s'a adus pe Sine jertfă ca să se ierte păcatele tuturor pentru buna voință ca care El s'a jertfit⁴⁾.

De la versul 3 înainte arată *cum* pot fi următorii ai Domnului. Și anume prin depărtarea de păcatele păgânilor, ca destrânare, necurăție de orice fel ar fi, lăcomie și alte păcate, cari nici cu numele n'ar trebui să se pomenească de cei ce și-au închinat viața Domnului.

Acestea și alte păcate nici chiar *în vorbirea creștinilor* să nu se audă. Uriciuni, nerozii, glume nu sunt potrivite pentru un bun creștin. Din potrivă trebuie la rugăciuni să se gândească ca să aducă mulțumită Domnului pentru bunătatea lui cea mare⁵⁾. Cine se deprinde chiar numai în vorbire cu un lucru urât, cu vremea ajunge și la faptă.

Asemenea uriciuni, vorbite sau făcute, sunt dovezi că cei ce le vorbesc, sau fac, sunt slujitori ai idolilor. Și fără îndoială că slujitorii idolilor nu pot avea moștenire în împărăția lui Dumnezeu.

De sigur însă că se aflau unii, cari găseau că aceste cerințe ale apostolului erau prea aspre și luau în batjocură pe cei ce le țineau. El le spune în v. 6, că aceștia sunt niște înșelători, cari, cu vorbe amăgitoare, caută să rătăcească lumea. Peste aceștia vine mânia lui Dumnezeu, ca peste niște fiii neascultători⁶⁾.

De aceia creștinii să nu se facă părtași cu aceștia (v. 7). Să nu aibă legături sau prietenie cu ei, căci asemenea legături îi aduc la păcate pentru care sunt pedepsiți.

Creștinii, zice apostolul în v. 8, nu mai trăesc în întunec, ca odinioară când erau păgâni. Atunci neștiind care este calea cea adevărată a vieții mergeau după cum li se părea. Azi însă lumina învățaturii Domnului le arată calea pe care să urmeze. Deci ei nu mai trăesc în întunec, ci au lumină, sunt fiii ai luminei și așa trebuie să trăiască.

Rodul unei vieții trăită la lumină este altul decât al vieții întunecului, este un rod bun, deci și viața lor trebuie să aibă alte roade acum de cât odinioară. Și roadele acestea nu pot fi de cât: *bunătate, dreptate și adevăr*,⁷⁾ cari fac temelia vieții omenești.

Ei ca fiii ai luminei nu pot de cât să caute

a afla ce este plăcut lui Dumnezeu. Lumina creștină schimbă fața, le înoște mintea și așa pot cunoaște voea lui Dumnezeu⁸⁾.

Această lumină îi face să vadă că sunt așa de urâte faptele acelor, cari trăesc în întunec în cât este rușinos a le și pomeni, a vorbi de ele. Creștinii trebuie să le defăimeze, să nu aibă nici un amestec cu asemenea oameni.

Până când a venit lumina lui Hristos nici chiar păgânii nu știau cât de urâte sunt faptele lor. Acum, la lumina învățăturilor lui Hristos, s'a întâmplat tocmai ce spun naturaliștii că se întâmplă în lumea fizică: lumina soarelui este mijlocul cel mai bun de a omori și goni microbii, și-o mulțime de vermi ce aduc boale. În lumea spirituală în dată ce pui o faptă în lumina dreptății o cunoști ce fel este.

Așa acum cu faptele acestea păgâne. Când a venit lumina învățaturii lui Hristos s'au dat pe față ce fel de fapte erau, care le erau valoarea. Lumina aceasta le face să fie văzute și cunoscute de toți cât sunt de urâte. Ca să cunoști păcatul nu este nevoie de cine știe ce meșteșug.

De pildă: este de nevoie numai să spui adevărul și atunci s'a sfârșit cu minciuna.

Păcatul, minciuna, trăesc atât cât nu sunt văzute, cunoscute. Și apostolul zice în v. 13 că «*ce este arătat*» adică cunoscut, dat pe față, «*este lumină*» chiar, adică voește să spună că odată cu descoperirea răului *iese la lumină* «*cunoașterea*» păcatului *care este luminat*. Răul, în chipul acesta, nu mai poate să producă nici o nenorocire, nu mai poate să orbească pe nimeni. Ochii omului sunt deschiși, mintea limpede și el vede ce a făcut și unde îl duceau faptele lui făcute în întunecimea minții.

Acestea toate însă le vede numai de când s'a arătat lumina lui Hristos,

Omenirea a fost ca omul, ce mergea pe un drum necunoscut. Se apropie de prăpastie crezând că merge pe drum bun. Fiind în întunec nu lua seama că greșise drumul. Când apare lumina deodată vede, cunoaște, că a greșit drumul.

În cât cu drept cuvânt poate zice apostolul, în vers. 14:

Omule, care până acum ai dormit și umblat, în întunec, pe căile rele ale uriciunilor păgânești, scoalâte!

Iată lumina ce vine de la Hristos îți arată că pe drumul pe care ai apucat mergi sigur la moarte. Ești chiar ca și mort. Ridică-te din morți! Erai ca și mort, căci conștiința ta, dormea. Acum lumina învățaturii lui Hristos o înviează, o luminează⁹⁾.

3) Romani 8₁₄.

4) Vezi și Rom. 3₂₅.

5) Vezi și Coloseni 2₇, 4₂.

6) Coloseni 2₆.

7) Vezi și Galateni 5₂₂.

8) Romani 12₂.

9) Cuvintele acestea spuse de Pavel ca fiind ale scripturii nu se găsesc nicăeri. Nici în Vechiul, nici în N. Testament.

Cei ce dorm, noaptea dorm; dar noi suntem acum în lumină, ziua,¹⁰⁾ la razele soarelui credinței, care este Hristos. Deci trebuie să fim treji, să nu dormim ca ceilalți, ci să priveghem¹¹⁾.

Așa dar faptele păgânești sunt faptele întunerecului. De ele trebuie să fugă creștinul: Ceea ce trebuie să facă creștinul începe să spună în.

CAPITOLUL 5 v. 15-69, unde găsim

Indatoririle speciale ale creștinilor în viața de toate zilele.

Versul 15. *Socotiți dar, cu luare aminte, cum să umblați, nu ca cei neînțelepți, ci ca cei înțelepți*

- » 16. *răscumpărând vremea, căci zilele sunt rele.*
- » 17. *De aceea nu fiți fără minte, ci înțelegeți, care este voia Domnului,*
- » 18. *și nu vă îmbătați de vin, în care este desfrânarea, ci vă umpleți de duh.*
- » 19. *vorbind între voi în psalmi și în imne și cântări duhovnicești, lăudând și cântând, în inimile voastre, Domnului,*
- » 20. *mulțămind pururea pentru toate, în numele Domnului nostru Iisus Hristos, lui Dumnezeu și Tatăl,*
- » 21. *plecați unul altuia întru frica lui Hristos.*
- » 22. **Femei!** *plecați-vă bărbaților voștri ca Domnului,*
- » 23. *căci bărbatul este cap femeii, cum și Hristos este cap Bisericii — El care este mântuitor al trupului.*
- » 24. *Cum Biserica se supune lui Hristos, așa și femeile bărbaților întru toate.*
- » 25. **Bărbați!** *iubiți-vă femeile voastre precum și Hristos a iubit Biserica și pe Sine s'a dat pentru dânsa,*
- » 26. *ca să o sfințească, prin cuvânt, după ce a curățit-o cu baie de apă,*
- » 27. *ca să o pună înaintea Luiși Biserica*

In Isaia cap. 9 v. 1 găsim:

«Poporul, care umblă în întunecare va vedea lumină mare; Peste cei ce locuiesc în pământ întunecat, va străluci lumină.

Tot în Isaia 60; auzim:

Scoală! luminează-te! căci vine lumina ta.

Și slava Domnului peste tine strălucește!

Iată! întunecare acopere pământul.

Și în beznă întunecoasă sunt popoarele.

Totuși peste tine strălucește Domnul.

Și slava Lui peste tine se arată.

Este foarte probabil că apostolul a dat ideilor de aci forma ce i-a plăcut lui,

Nu putem crede, ce spun unii că ar fi luate din vreo scriere apocrifă. Cei ce susțin acestea nu aduc dovezi, ci numai presupuneri, pe cari nu ne putem întemeia.

10) Vezi I Tesalon. 5.

11) Vezi și I Tesal. 5.

slăvită neavând pată sau încrețitură, sau altceva de acest fel, ci să fie sfântă și fără prihană.

Versul 28. *Așa sunt datori și bărbații să-și iubească femeile lor, ca și trupurile lor. Cel ce-și iubește femeia sa pe sine se iubește,*

- » 29. *căci nimeni vreo dată nu și-a urât trupul său, ci-l hrănește și-l încălzește, precum și Hristos Biserica,*
- » 30. *că membre suntem ale corpului lui.*
- » 31. *«Pentru aceea va lăsa omul pe tată și pe mamă și se va lipi de femeia sa și vor fi ei doi un trup».*
- » 32. *Taina aceasta mare este, dar eu zic de Hristos și de Biserica.*
- » 33. *Așa dar și voi, fiecare, așa să-și iubească femeia lui, ca și pe sine, iar femeia să se teamă de bărbat.*

CAPITOLUL VI.

Versul 1. Copii! *ascultați pe părinții voștri în Domnul, căci aceasta este drept.*

- » 2. *«Cinstește pe tatăl tău și pe mama ta» aceasta este porunca cea dintâiu în făgăduință.*
- » 3. *Ca să fi bine și să trăiești zile multe pe pământ».*
- » 4. *Și voi părinți! nu întărați spre mânie pe copiii voștri, ci hrăniți-i întru învățătura și certarea Domnului.*
- » 5. **Slugi!** *ascultați pe stăpânii voștri după trup, cu frică și cu temere, în curăția inimii voastre, ca pe Hristos,*
- » 6. *slujindu-le nu numai înaintea ochilor ca cei ce vor să placă oamenilor, ci ca slugi ale lui Hristos, făcând voia lui Dumnezeu din suflet,*
- » 7. *cu bunăvoință slujindu-le ca Domnului și nu oamenilor,*
- » 8. *știind că oricine, dacă face un bine, aceea va lua dela Domnul, fie rob, fie slobod.*
- » 9. **Și voi stăpâni!** *aceleaș faceți cu dânsii, încetând cu amenințarea, știind că și Domnul lor și al vostru este în ceruri și părtinire nu este la Dânsul*

* * *

Acestea sunt îndatoririle speciale ale creștinilor pe cari apostolul le spune destul de deslușit ca fiecare să le cumpănească cu mintea în viața sa de toate zilele. Acela, care le va cerceta cu amănuntul va vedea că orice om înțelept le va pricepe însemnătatea. De aceea și apostolul în vers. 15 zice creștinilor să umble în viață cu luare aminte ca niște înțelepți. Și

înțelepți se vor arăta dacă se vor lăsa de faptele lor păgânești. Neînțelepți vor fi dacă nu vor asculta de sfaturile lui, cum spune însuși zicerea cea veche: Nu îndruma pe cel batjocoritor ca să nu te urască; îndrumază pe cel înțelept și el te va iubi ¹²⁾.

Și să nu lase să treacă vremea ci neconținut să caute a adânci învățăturile Domnului, căci zilele de azi sunt rele, adică spiritul veacului în care trăesc îi duce pe căi greșite. Toată grija lumii în literatură, în știință, în politică, este îndreptată în partea opusă voiei lui Dumnezeu. Oamenii cred că lucrând cu ardoare în toate, dar neținând seamă de mântuirea sufletului, vor avea viața din ce în ce mai plăcută. Se înșală. Lucrează ca oamenii fără minte.

De aceea apostolul zice în vers. 17, să nu fie fără minte și să înțeleagă voea Domnului. Și voea Domnului este ca oamenii să ducă o viață frumoasă, plăcută. Dar nu pe calea pe care au apucat-o păgânii. Nu îmbătându-se de vin, care aduce după el destrăul, dimpotrivă depărtându-se de cele trupești și păgânești și umplându-se de duhul Domnului.

Și acest duh este care-i îndrumază spre viața frumoasă. Ii face să vorbească între ei nu nerozii și glume urâte, ci să se desfăteze în cântări de psalmi și alte imne duhovnicești, arătându-se plini de recunoștință față de Dumnezeu, care le-a dat toate acestea, purtându-se unul față de altul cu bună cuviință, cu dragoste, nu cu mândrie și semeție.

Plecați-vă, zice apostolul, unul altuia, întru frica lui Hristos, adică de teamă ca să nu supere pe Mântuitorul să nu fie gâlcevitori. Isus Hristos s'a umilit așa de mult cum nimeni altul pe lume. Deci cine are duhul Lui se va purta cu bună cuviință și față de semenii săi ori care ar fi ei.

Și acuma începe apostolul să ia pe fiecare, la rând: femei, bărbați, copii, slugi, stăpâni și să le arate cum trebuie să se poarte.

Mai întâi se îndreaptă către femei și le dă sfaturi. Să nu se uite de nimeni felul cum privește apostolul situația soților ¹³⁾ între ei. La fel cum este raportul dintre Hristos și Biserică, la fel este și raportul dintre bărbat și femeie. Această alăturare făcută de apostol arată cât de fără minte sunt cei ce se supără când aud cuvintele apostolului din această epistolă, după care soțul este capul familiei.

Nu se poate o înălțare mai mare a femeii ca punerea ei alături cu Biserică. Această înălțare aduce însă cu ea și mari îndatoriri. Toate aceste îndatoriri se cuprind într'o singură idee: ascultarea Bisericii de poruncile Domnului. Deci

ascultarea femeii de bărbat. Și această ascultare duce la un singur sfârșit: fericirea.

Membrii bisericii ascultând de Mântuitorul capătă fericirea pământească, ca și cea cerească. Femeea va dobândi fericirea casnică.

Dar poate cuvântul *supunere* este supărător pentru unii. Să nu se uite că apostolul spune «plecați-vă bărbaților voștri ca Domnului» Cine a pătruns adâncul ființei lui Hristos, cine a înțeles toată viața Lui, cine a simțit cu adevărat că El este Dumnezeu, nu poată să nu vadă că *la temelie supunerii* ce El cere este *iubirera, dragostea nestârșită*. Nu-i supunere de trică, este supunere din dragoste. Și aceasta este cu totul altceva.

Și de altă parte să nu se uite că Domnul și Mântuitorul nostru Isus Hristos, cere *supunere cu voință, adică din libertate*, nu supunere de rob fără voință, fără libertate. Este liberă Biserica, adică comunitatea creștină, să asculte sau să nu asculte de Domnul. Vrea fericirea, atunci ascultă, vrea pierderea și osânda, atunci n'ascultă.

Acelaș lucru și cu femeea, chiar dacă s'a însoțit cu bărbatul este liberă să asculte sau să nu asculte de cerințele căsniciei. Dar urmările le suferă.

Prin supunerea cerută de apostol femeii este o supunere ce o înobilează, ce o ridică. *o supunere ce vine dela sine fiindcă are la temelie dragostea*.

Deasemenea să nu scape nimeni din vedere că apostolul deși cere supunere femeii, totuș se îndreptează în sfaturile sale *întâiu* către femei. Acesta arată ce mare însemnătate dă apostolul femeii creștine în căsnicie.

Asupra îndatoririlor ce are bărbatul în căsnicie, apostolul stăruie mai mult. Totul însă se întemeiază pe iubire. Iubirea trebuie să fie înaintea ori și cărei îndatoriri. Dar ce fel de iubire? Apostolul zice: ca a lui Hristos. El a mântuit Biserica din stricăciune, adică a ridicat pe oameni din noroiul păcatului. Sau mai pe scurt: a *mântuit trupul Bisericii* (v. 23). Pentru a o mântui a mers până acolo în cât *s'a jertit pe Sine*. Găsește cineva o dragoste mai mare?

Această *dragoste* se poate răsplăti cu altceva de cât cu supunere? Copilul știe că mama lui îl iubește, se lipsește de ea. Nici prin minte nu-i trece că i s'ar putea întâmpla vre un rău atât cât se simte lângă mama sa. *Se supune ei și simte această supunere ca o fericire, ca o dragoste, chiar ca o siguranță* că nu i se va întâmpla nici un rău.

Așa este și supunerea credincioșilor față de poruncile Domnului. Așa este și supunerea femeii față de bărbat. Supunerea aceasta cere bărbatului mari îndatoriri. Să-și păstreze familia curată, sfântă. Să îngrijească cum se îngrijește pe

¹² Proverbi 9.

¹³ Aci este vorba de bărbat și femei în căsătorie, căci zice «bărbaților voștri».

sine, trupul său. Nici o deosebire să nu fie între el și soția sa.

Intocmai așa cum a făcut Mântuitorul cu Biserica, adică cu omenirea creștină.

A dat botezul cu apă ca să curețe pe om de păcatul dintâiu — botez ce curăță prin puterea cuvântului Domnului.

Vrea să aibă această comunitate slăvită, curată, fără pată, fără prihană, cu nici un fel de semn urât, cu un cuvânt sfântă.

Fiind astfel Biserica se slăvește Domnul prin ea. Fiind curată, cinstită, iubită femeia se cinstește și se înalță familia prin ea, se ridică bărbatul.

De aceia zice apostolul: lasați pe tată, pe mamă și formați o familie! Dar o familie nu pe alte temelii decât pe cele creștine. Și temeliiile creștine se unesc toate într'un singur unghiu: *iubirea*. Teamă, supunere, respect, jertfă de sine, sau cum vrei să zici, sunt numai cuvinte, forme din afară în care se poate îmbrăca acel sentiment adânc, înalt, sfânt: *iubirea*.

Ce frumos! ce minunat: Ce adânc înțelege apostolul ființa căsniciei! Câți din oameni, câte din femei auzind cuvintele apostolului au gândit serios asupra lor?! Foarte, foarte puțini. Este vremea cred ca și bărbații și femeile să se gândească că sunt oameni și unii și alții și încă creștini. Și să numai pună familia pe alte temelii decât pe cele creștine.

Isprăvind cu părinții trece apostolul în capitolul 6 la copii și la slujitorii casii.

Copiiiilor le aduce aminte porunca dată la început Israelitilor pe muntele Sinai în decalog.

«Cinstește pe tatăl tău și pe mama ta ca să-ți fie bine și să trăiești ani mulți pe pământ».

El le spune nu numai porunca, dar și folosul ce urmează din împlinirea ei.

Era de ajuns atât. Cuprinde tot ce este de trebuință.

Părinților, apostolul, în câte-va cuvinte, le dă o întreagă pedagogie.

Mai întâiu: să nu se poarte aspru cu copii.

Certarea să dovedească iubire și îngrijire pentru binele copilului. Și de aceia sunt muștrați pentru că sunt iubiți ¹⁴⁾ și nu pot fi lăsați să ajungă pe căi primejdioase.

Mustrarea aceasta cu iubire va avea ca urmare sădirea în inima copilului a sentimentului de *frică*.

Însă nu frica de pedeapsa brutală, ci frica copilului de a nu supăra pe tatăl, sau pe mama sa pe care-i iubește și nu voiește să-i mârhească. *Frica* aceasta nu este altceva decât îmbinarea a două sentimente frumoase: *iubirea și respectul*. O asemenea frică trebuie netăgădui întipărită și întărită în inima copiilor.

14. Apocalips 3₁₀.

Al doilea cere ca să nu lase pe copii fără învățătură.

Și cu osebire învățătură pe căile Domnului. Aceasta le este tot așa de întrebucioasă ca și hrana trupească.

În versurile 5—9 se ocupă de *raportul dintre slujă și stăpânii*. Și legăturile dintre aceștia ca și cele din familie trebuie să aibă rădăcinile lor adânci în lăuntrul omului. De acolo pornește totul.

În curățirea inimii să slujească omul stăpânului său, cum trebuie să slujească și lui Dumnezeu.

Din suflet să le facă voea, nu numai înaintea ochilor.

Frică și temere să aibă, dar ca de Hristos, ca de Domnul, frica și temere ce au la temelie iubirea, respectul.

Cu *bunavoință* să facă serviciul, căci un asemenea serviciu place Domnului ¹⁵⁾. Oamenii nu știu dacă serviciul pe care-l face cineva este numai așa de formă sau cu tragere de inimă, căci omul nu poate pătrunde lăuntrul semenului său.

Dar Dumnezeu știe ce este în inima omului și dacă slujba ce face cineva nu este «din suflet» nu este primită. Și orice om trebuie să știe că slujba pe care o fac oamenii unul altuia, fie slugă, fie stăpân, este știută de Dumnezeu și El este care răsplătește pe fiecare după adevărul inimii sale. El nu se uită la ochii oamenilor, ci la ce este în lăuntrul său, și dă plată fie căruia după cum a făcut ¹⁶⁾.

Stăpânii însă trebuie să nu se poarte aspru cu slugile sale, să nu le amenințe, căci ei sunt de o potrivă înaintea lui Dumnezeu. El este stăpânul și al unuia și al altuia. Și de acolo, din ceruri, vede tot ce se petrece. La El nu este părtinire, căci El cunoaște faptele oamenilor așa cum sunt în adevăr, nu numai la față.

* * *

Sfârșind tot ce avea să le spună apostolul face o *închere* foarte frumoasă și plină de învățătură.

CAPITOLUL 6 ^{10—24}.

Versul 10. *Dezi întăriți-vă în Domnul și în puterea tăriei Lui.*

» **11.** *Îmbrăcați armătura lui Dumnezeu ca să puteți sta împotriva meșteșugurilor diavolului;*

» **12.** *că nu avem luptă împotriva sângelui și trupului, ci împotriva începătorilor, împotriva domniilor, împotriva stăpânilor întunerecului veacului ace-*

15. Coloseni 3₂₂.

16. Coloseni 8_{24, 25}.

stuaia, împotriva duhului răutății în cele cerești.

Versul 13. *Pentru aceea luați armătura lui Dumnezeu, ca să puteți sta împotriva în ziua cea rea și toate isprăvindu-le să vă puteți ține.*

- » **14.** *Stați dar, încingându-vă mijlocul vostru cu adevăr și îmbrăcați zava dreptății,*
- » **15.** *și încălțați picioarele cu gătimea evangheliei păcii,*
- » **16.** *peste toate luând pavăza credinței cu care veți putea stinge toate săgețile aprinse ale celui viclean,*
- » **17.** *și coiful mântuirii să luați și sabia duhului, care este cuvântul lui Dumnezeu,*
- » **18.** *cu toate rugăciunile și cererile rugându-vă, în orice vreme, cu duhul, și la aceasta priveghind cu toată răbdarea și rugăciunea pentru toți sfinții,*
- » **19.** *și pentru mine ca să-mi dea cuvânt când voi deschide gura mea, cu îndrăzneală să fac cunoscut taina evangheliei,*
- » **20.** *pentru care sunt trimes în lanțuri ca să grăesc îndrăzneț, cum mi se cuvine a grăi.*
- » **21.** *Și ca să știți și voi cele despre mine ce fac, toate le va arăta vouă, iubitul frate și slugă credincioasă în Domnul, Timotee,*
- » **22.** *pe care-l trimet la voi pentru aceasta ca să știți cele despre noi și să mângâie inimile voastre.*
- » **23.** *Pace fraților și iubire cu credință dela Dumnezeu, Tatăl și Domnul Isus Hristos.*
- » **24.** *Darul cu toți, cari iubesc pe Domnul Isus Hristos, cu dragoste nesupusă stricăciunii.*

* * *

Știind slăbiciunea omenească cel dintâiu lucru ce-l cere creștinilor este să se întărească pentru lupta, care au să o ducă.

Tărie și putere nu pot căpăta de cât dela Dumnezeu, prin viață laolaltă cu El și prin primirea în ea a duhului Lui. Acest duh lucrează asupra omului atât cât el îl primește, îl dorește, îl cheamă.

Ca să poată fi tari trebuie să se innarneze pentru luptă. Și lupta ce au este grea. Este lupta împotriva vicleniilor și meșteșugirilor diavolului. Este lupta împotriva întregii armate a duhurilor rele dela cel mai mic până la cel mai mare. Nu este luptă împotriva celor trupești,

împotriva celor ce au carne și sânge. Este împotriva duhului răutății în cele cerești.

«*In cele cerești*» a dat prilej de încurcătură.

Unii au zis: Este vorba de luptă pentru bunurile cerești.

Alții că ar fi cerul socotit ca locul de luptă.

Alții că ar fi o figură de stil și ar însemna lupta ce se dă în sufletul nostru pentru bunurile cerești.

Toate aceste păreri nu se pot ține la o citire cu luare aminte, a întregului text.

Aci cuvintele «*in cele cerești*» se dau acelui loc deosebit, ce nu se poate prinde cu simțurile, deci opus celor pământești, cari se pot prinde cu simțurile și anume locul în care locuiesc acele spirite. Și fără a-l determina unde este, spune numei că este cu totul deosebit, de altă natură de cât cel pe care-l locuiesc oamenii.

«*In cele cerești*» nu însemnează însă că, de și duhuri, spiritele rele locuiesc în cer alături cu îngerii, duhurile cele bune. Aceste cuvinte voesc să arate că aceste duhuri se află în locuri potrivite naturii lor spirituale.

«Cele cerești» adică tot ce se află în cer sunt după părerea tuturor de natură spirituală. Numai în acest înțeles sunt întrebuințate aceste cuvinte. Oamenii știind că au să lupte cu duhuri, adică cu spirite se vor gândi îndată că lupta nu-i ușoară. Le trebuiesc arme potrivite și bune pentru dușmani.

Aceste arme le găsec numai în armătura lui Dumnezeu. Care sunt? *Adevărul, dreptatea, credința, pacea.*

Mijlocul omului să fie încins cu adevăr. ¹⁷⁾

Trupul întreg să fie îmbrăcat în zalele dreptății.

Pieptul și inima să fie acoperite cu pavăza credinții.

In picioare, ca încălțăminte omul să aibă vestea bună a păcii, care-i dă curaj și-l umple de bucurie când pleacă în lume la luptă.

Pe cap să aibă coiful mântuirii, gândul că merge la scăparea din vicleniile vrăjmașului, din robiea păcatului.

Ca uneltă de luptă, trebuie să aibă *sabia* duhului, care este *cuvântul lui Dumnezeu*.

Cu o asemenea încălțăminte în picioare și îmbrăcat într'o armătură ca aceasta este în tot locul primit cu bucurie și lupta o câștigă la sigur ¹⁸⁾.

Așa gătiți vor putea susține lupta împotriva acelor duhuri, cari aruncă în luptă săgeți aprinse ¹⁹⁾ și pline de semnul vicleniei.

Ziua când începe lupta este desigur o zi rea

17. Vezi și Luca 12₃₅.

18. Vezi asupra acestei armături și Isaia 11, 59₁₇ ca și I Te-salonicieni 5₈.

19. Vezi și Psalm 7₁₄.

și nu știm care anume zi este. De fapt fie care zi poate să fie, zice chiar apostolul în cap. 5 v. 16.

În lupta aceasta sunt multe de învins. De aceea și armătura trebuie să fie așa de bogată și cu unelte puternice ca acestea. Și numai isprăvind toate aceste piedici ce ni se pun în cale vom putea zice că suntem victorioși. Numai așa ne putem ține.

Cu toată această armătură puternică este de trebuință să nu uităm că lupta fiind grea și lungă numai atunci vom putea ține când pururea ne vom întări. Și întărirea nu ne poate veni de cât de la *rugăciune*. În ori ce vreme să cerem și să ne rugăm cu duhul minții noastre ca să ne dea Domnul răbdare, fără de care nu putem să ne ținem până la sfârșit. Luptă fără răbdare este cu neputință.

Și această răbdare este de nevoie s'o aibă toți creștinii. Numai așa pot fi toți într'un gând și fie care la postul lui. De acela zice apostolul să facă rugăciuni nu numai fie care pentru el, dar și pentru toți ceilalți. Unul pentru altul să privegheze și să se roage.

Și nici pe el, pe apostol, să nu-l uite în rugăciunile lor căci numai așa va putea grai cu îndrăzneală și cu toată libertatea cuvântul Domnului, pentru care, atunci când scrie, este pus în lanțuri.

Și le cere a se ruga pentru el, căci rugăciunea apropie duhul Domnului. Și unde este duhul Domnului acolo este și libertate ²⁰⁾.

Cu aceasta isprăvește apostolul sfaturile sale.

El termină scrisoarea trimetându-le salutări de pace și iubire în Domnul. Le spune că cel ce aduce scrisoarea, fratele iubit, Tihic, le va povesti și cele ce ar voi ei să știe despre el.

* * *

Spunând mai pe scurt ideile ce găsim în aceste capitole, allăm:

1. Ceea ne îndeamnă pe noi creștinii la viața creștină este *iubirea* nemărginită, care se află numai la Dumnezeu și care a fost arătată nouă, prin Isus Hristos, ca aducătoare de iertare și de pace.

2. Numai atunci duci viață vrednică de numele de creștin când te ții departe de păcat sub ori ce formă ar fi. Prin învățătura Domnului ochiul minții creștinului se ascute și înțelege păcatul sub ori ce formă ar căuta să se furișeze, ori cât de ascuns ar fi.

3. Nu numai ce faci este păcat, dar și ce zici, ce vorbești. De cele mai multe ori păcătuiești mai greu cu vorba de cât cu fapta. Și gândul rău este un păcat mai mare ca vorba chiar, căci din gând pleacă toate.

La Perși găsim o zicătoate: «Ce nu se cuvine să faci sau să zici, nu trebuie nici să gândești» ²¹⁾. Noi însă creștinii trebuie să ne păzim gândul de rău, căci acolo este lăcașul tuturor celor bune ca și celor rele.

4. A fi creștin este o cinste mare. Deci trebuie să fii curat în conștiință ca și în viață.

5. Ori ce păcat este închinare la idoli. Fie că alergi după bunurile materiale ale lumii fiind plin de lăcomie, fie că alergi după petreceri, sau te ții mândru și semeț socotindu-te grozav, tot una este. În toate cazurile arăți că nu te închini lui Dumnezeu cel adevărat.

6. Între comunitatea creștină și împărăția lui Dumnezeu este deosebire. Împărăția lui Dumnezeu și împărăția lui Hristos este una și aceeași. Dar împărăția lui Hristos și Dumnezeu este mai veche de cât comunitatea creștină. A fost mai înainte de a se întemeia comunitatea creștină.

Acum însă întemeindu-se comunitatea nu toți cei ce fac parte din comunitate sunt și fiii acestei împărății.

Numai aceia sunt fiii ai împărăției Domnului, cari cu adevărat, din inimă, nu numai de formă, împlinesc poruncile Domnului. Fiii neascultării, de și ar face cu numele parte din comunitatea creștină, nu sunt fiii ai împărăției Domnului.

7. Societatea în care trăești este de mare însemnătate. Creștinul trebuie să fie cu multă băgare de seamă, căci și pentru el și pentru altul poate să urmeze rău din umblarea în o adunare rea.

Pentru creștin poate fi mare pagubă o societate rea, căci «Spune-mi cu cine trăești ca să-ți spun cine ești».

Pentru altul devine primejdios pe 2 căi: Sau dându-i tovarășului ajutor la rău, sau amăgind și pe alții la rău.

8. *Cercetează* cu luare aminte calea Domnului. Trăește potrivit voei Lui. — *Indreptează*, chiar defaimă, faptele cele urâte pe care aproapele le-ar face.

Ținta vieții omului nu este desfătarea, ci formarea caracterului, înaintarea spre desăvârșire ca să ajungă a fi după chipul lui Dumnezeu. Dar tot odată nu trebuie să fugim de cele ale lumii ci să le stăpânim, să le innobilăm.

9. Dumnezeu dă omului grația Sa, ajutorul Său. Dar fără *voea*, fără *fapta* omului, este zadarnică ori ce trudă.

10 *Vieța creștină* este aceia în care domnește înțelepciunea, este tot una cu ea.

Ea are, stăpânește adevărul; știe să-l întrebuințeze și în ori ce împrejurare din viață găsește calea cea bună.

Viața creștină sau înțelepciunea nu stă în multă

20. II Corinteni 3,17.

21. Vezi Herodot I, 135.

știință, ci în *traiu* creștinesc. În ea se găsesc la un loc strâns legate: *adevărul, iubirea, libertatea, dreptatea.*

Creștinul este un înțelept, căci el știe să tolosească timpul. El știe că trece așa de repede și de aceea îl întrebuințează spre cele bune și folositoare și anume:

a) Să cunoască voea lui Dumnezeu și.

b) Să-și îmbogățească sufletul și mintea cu cele duhovnicești, umplându-și inima cu duhul Domnului.

11. Un mijloc bun a dispune pe om spre gânduri curate, și viață cinstită sunt cântările duhovnicești.

12. Căsătoria stabilită de Dumnezeu chiar de la creare este temelia societății.

Femeea zice apostolul, trebuie să asculte de bărbat, să se teamă de el.

Bărbatul să iubească femeea cum se iubește pe sine. Prin aceasta a hotărât ce fel de teamă, de respect și supunere cere apostolul. Teama, respectul, întemeiate pe iubire.

13. Iubirea aceasta are ca model iubirea Mântuitorului pentru Biserică, iubire ce a mers până acolo că s'a jertfit pe Sine pentru mântuirea Bisericii Sale. — Din această alăturare rezultă și datoria soților de a face parte din Biserică, a fi bine cuvântați de Biserică, pentru bunul traiu în căsnicia lor.

14. Zicând apostolul că bărbații să-și iubească femeile lor ca și Hristos Biserică, adică punând femeea alături cu Biserică, arată cât de sus prețuește și ridică apostolul căsătoria. Ii dă un caracter de curăție și sfințenie cum n'a avut-o până acum. Acest caracter de sfințenie se vede și din vers. 26 unde zice că Mântuitorul S'a jertfit pentru Biserică ca s'o sfințească. Deci și legăturile căsătoriei trebuie să fie socotite sfinte și să fie departe de ori și ce le-ar înjosi, le-ar lua din curăție și sfințenie.

Raporturile trupești sunt nu un scop, ci un mijloc de ași ajunge căsătoria ținta ei înaltă, aleasă de a *crește* copiii. Incherea căsătoriei nu are ca motiv principal mulțumirea sensualității, ci unirea sufletească a două ființe, cari voesc să ducă viață laolaltă. În această unire întră și bucurii și necazuri și plăceri și dureri.

Ar fi bine ca lumea de azi să citească de ne-numărate ori cele scrise de apostol cu privire la căsătorie ca să înțeleagă cât de sus voește să ridice el și pe bărbat și pe femeie în căsnicie și cât de jos s'au coborât oamenii astăzi.

15. Botezul în apă este care, pe temeiul cuvântului Domnului, curățește și sfințește pe cel ce intră în mijlocul comunității creștine.

16. Legătura dintre părinți și copiii se întemeiază pe starea pe care o are fiecare față de Domnul Hristos.

Copiii trebuie să dea ascultare părinților, căci sunt ai Domnului supuși, de aceea zice «în Domnul». Această expresie lipsește în unele manuscrise. Ea este tot una cu «întrufrica Domnului» și «ca Domnului» din v. 21 și 22 cap. 5.

Părinții să-i hrănească în învățatură și certarea Domnului. Deci și unii și alții au de la Domnul orânduită purtarea lor.

Aci este mai mult ca sigur că Pavel socotește pe copiii botezați. Deci chiar de pe vremea aceea botezul copiilor era hotărât în Biserică. Dacă n'ar fi fost botezați n'ar zice apostolul, nici copiilor să asculte pe părinți «în Domnul», căci ne botezați ei n'ar face parte din Biserică Domnului; nici n'ar zice către părinți: «hrăniți-i. Căci atunci când sunt mari nu mai au nevoie să-i hrănească părinții. Și mai cu osebire să-i hrănească cu învățatura și *certarea* Domnului.

17. Porunca a 4-a a decalogului are putere și în Biserică Domnului și binecuvântarea ei rămâne în veac.

18. Creșterea în credința creștină trebuie să se facă în familie, de când sunt copiii mici.

19. Robii nu-i declară liberi, dar felul cum îi tratează în sfaturile sale, socotindu-i de o potrivă cu stăpânii în fața lui Dumnezeu, dovedește că învățatura creștină nu aprobă robia.

Dacă legăturile din afară ale societății mai cunoaște robi, inima și sentimentele creștine nu cunoaște. Toți sunt liberi, toți sunt de o potrivă în fața Domnului.

20. Slujba de orice fel ar fi trebuie făcută în conștiință, nu de ochii lumii.

21. Stăpânii să nu se poarte aspru cu slugele.

22. Asupra tuturor este judecata Domnului, care se face după fapte.

23. Esistă o împărăție a răului unde stăpânește diavolul și are o mulțime de ajutoare.

Natura lor este spirituală. Sunt duhuri.

Ființa lor este răutatea cu întunec și viclenii

24. Lupta se dă individual. Fiecare este atacat. Și este grea pentru că omul are de luptat cu duhuri și încă duhuri viclene.

25. Pentru a putea lupta avem nevoie de arme, care să ne acopere tot corpul. Aceste arme se găsesc în *armătura* (panoplia) lui Dumnezeu. Aceste sunt:

La *cap*: coiful *mântuirii*, adică gândul mântuirii

La *piept și la inimă*: pavăza *credinței*.

La *mijloc* ca cingătoare *adevărul*.

Peste tot trupul: zalele dreptății.

În picioare: vestea bună o păcii.

Iar în mână ca armă de atac și apărare: sabia cuvântului, și anume a cuvântului Domnului.

26. Și ca să ne deprindem cu mânuirea unor asemenea arme trebuie să umblăm necurmat alături cu Domnul, și aceasta se poate face numai în rugăciune.

27. Rugăciunea s'o facem nu numai pentru noi, ci și pentru ceilalți sfinți, pentru ceilalți creștini. Suntem atacați câte unul, dară noi trăim în comunitate. Și căderea unuia turbură pe toți. De aceea trebuie să se roage unul pentru toți și toți pentru unul.

Pr. POPESCU MĂLĂEȘTI

Dacă mărturisirea noastră creștinească vorbește despre o Biserică universală sfântă, ea ne aduce aminte de adâncă unire lăuntrică, pe care toți creștinii o au în Hristos și în lucrarea Duhului Sfânt, cu toate deosebirile națiunilor și bisericesti.

din răspunsul unor preoți germani la chemarea pentru Conferința Ecumenică din Upsala, Dec. 1917, după *Eingung der Cristenheit* de Dr. Nofhan Söderblom, Halle 1925, p. 197.

O NOUA LUCRARE DESPRE VIAȚA MANTUITORULUI

(Le mystère de Jésus, par P. L. Couchoud)

Expunerea părții a doua: Misterul

Partea a doua a cărții lui Couchoud începe cu întrebarea: «Ce este Isus»? care formează titlul primului capitol.

Întrebarea este aceeași ca și cea cu care începe capitolul al doilea din partea întâia. Și aci, ca și acolo, ies în evidență calitățile de stil ale autorului: cugetarea limpede, fraza minunat cizelată. Și aci se întâlnesc mulțime de idei pe care le poate subscrie fără ezitare ori ce bun creștin, dar alături de ele, printre ele, se furieșează, sunt presărate — ca neghina și alte buruieni vătămătoare într'un frumos lan de grâu — ideile greșite, rătăcite ale autorului, care fac din lucrarea lui un adevărat dulap plin de otrăvuri.

«Regatul lui Isus — începe Couchoud — este o imensă cetate sfântă. Mulțimi în genunchi de toate rasele, triburile, națiunile și limbile se roagă, recitează crezul lor, cântă imnele lor și se veselesc de Dumnezeu. Tămâia inimilor se înalță sub toate boltele din cădelniți nevăzute. Clopoței și clopote le amestecă bucuriile și visele. Clădiri de toate vârstele și de toate soiurile se înghesuiesc unele pe altele. Din catacombă treci în catedrală, dela mănăstirea simplă a sfântului Bernard la sala de operă a iezuitului. Fie care popor, fie care generațiune și-a înălțat biserică după gustul său. În raza orașului se deschide, poate, în această clipă o pagodă indiană, un torii japonez. În inima orașului se găsește micuța clădire, în jurul căreia toate s'au mărit. Aceasta este primul altar, în care a fost adorat

Domnul Isus. Forma lui este ciudată. Seamănă numai puțin cu marele monumente, care s'au dezvoltat din el și aduce aminte mai curând de temple antice, contemporane cu el și distruse de atâtea veacuri. Ca și ele, are un portic deschis tuturor și o «cella» închisă. Este o imitație în mic a templului din Ierusalim, cu curți rezervate și încă și mai mult a telesteriilor oprite profanilor și în care se confereau inițierile antice. În el am fost eu adus, mânat de o dorință pe care nici un interes n'o conrupe. Deslegându-mi încălțăminte, vreau să înaintez în curte. Profan respectuos, vreau să ascult ceea ce se spune în telesterion, să pătrund ceea ce se ascunde în «cella» încuiată. Este aceasta, cum mi se spune, giulgiul unui cadavru pierdut, umbra unei umbre, moaște omenesti prefăcute într'un idol uriaș? Nu-mi vine să cred ceea ce spun isteții din jurul peristilului. Nu intră în mintea mea, ca pe o copilărească rătăcire să se fi întemeiat imensa cetate, a cărei durată ocupă o treime din epoca istorică și a cărei întindere cuprinde o treime din omenire.... Enigma lui Isus se rezolvă într'un mister.... Istoria lui Isus este o revelațiune făcută inimii, viața unei ființe de care numai sufletul se apropie, o totalitate de acte eficace și de cuvinte vii care mântuiesc, este un mister prin eselență. Problema lui Isus nu este o greutate istorică de rând, ci una din acele probleme, în care se încordează, se pune la probă și se judecă spiritul unei epoci. Isus a fost înțeles în spiritul rațional și mistic al veacului XVII, apoi după moda filosofiei enciclopediste, mai târziu

după gustul romantic al lui Renan, după aceea de Loisy în lumina crudă a materialismului istoric. Astăzi progresul metodei sociologice deschide vederi noi și eu cred, că pe la anul 1940, Isus va fi trecut cu totul de pe planul faptelor materiale într'al reprezentărilor mentale colective. În ochii istoricului, lucrurile privitoare la Isus vor face parte din istoria ideilor, nu dintr'a faptelor. Intreaga lor însemnătate va fi prinsă numai de sociologie. Școala sociologică franceză a stabilit, că reprezentările sfinte sunt fapte foarte consistente și definite, obiecte de descriere precisă și de știință, sunt lucruri. Istoria lui Isus este o reprezentare colectivă de natură sfântă. Din acest punct de vedere, ea este un obiect de studiu exact și unul din cele mai mari lucruri ale istoriei universale. Concepțiunile de acest fel țin de realitate printr'o parte simbolică și profundă. Ele traduc anumite relațiuni obscure dintre univers și om, pe care concepțiunile raționale nu le pot exprima. Totuși ar fi naiv să se creadă, că ele se țin cu necesitate de un fapt real. În acest fel evhemerismul ar explica toți zeii. Osiris n'ar fi de cât un faraon de demult, Attis un păstor frigan, Adonis un vânător cananean, Demetra o țărăncă egeană, Mitra un prinț persan. A crede că omenirea a fost incapabilă să conceapă un Dumnezeu Isus, fără ca să fi existat mai întâi un individ cu numele de Isus, ar fi a ne îndoi pe nedrept de suveranul geniu creator al religiei. Tocmai dimpotrivă, faptul particular n'ar fi în stare să dea naștere divinului în toată desfășurarea lui. Existența individului Isus, dacă ar fi dovedită, ar lipsi creștinismul de caracterul ui curat religios. Comemorarea iperbolică a unui mare mort cu greu poate fi numită religie. Divinul este o lume a parte. Ori cât ai idealizat un om, n'ai să poți face din el un adevărat Dumnezeu.

Isus este pe deantregul un Dumnezeu adevărat. De aceea el n'a putut fi om istoric.... Cu cât meditez mai mult asupra acestei chestiuni, cu atât mai mult mă conving, că Isus istoric nu poate fi admis în totul de cât de credincioși și nu e înțeles de cât de ei.

Pentru credincioși, Isus este o ființă fără pereche, unic în telul său, un Dumnezeu-om veșnic, care s'a întrupat pentru ca să ne învețe și să moară pentru noi, care a murit ca om și a înviat ca Dumnezeu și s'a înălțat la ceruri, adevărata sa locuință, unde așteaptă ceasul ca să judece toate neamurile pământului, creștine și necreștine, pe morți și pe vii, pe toți oamenii. Această credință face cuprinsul într'o formă arhaică neatenuată, al celor dintâi documente care vorbesc de Isus: al epistolelor lui Pavel. Acesta nu este biograful unui înțelept sau al unui mucenic, ci apostolul unui Dumnezeu-om, iar Evangheliile

se scaldă în teologia lui Pavel și în arzătoarele duhuri ale cultului creștin. Poeții cari le-au alcătuit, pasionații auditori, cari le-au ascultat, au crezut, că recitează și ascultă, nu viața unui sfânt, ci istoria unui Dumnezeu-om, de care atârnă mântuirea lor.

Credincioșii au cheia acestor vechi texte. Ei le citesc fără greutate, pătrunzându-le adevăratul lor înțeles. Ceea ce ei pot dori e cel mult lămurirea unui amănunt, greutatea mari nu le stau în cale. Pentru ei nu există enigmă privitoare la Isus. Piedeca de care mă lovesc eu: cum ar fi putut adora Pavel un iudeu, contimporan cu el, dându-i atributele lui Iahve, nu există. Pavel a socotit pe Isus Dumnezeu, pentru că Isus este cu adevărat Dumnezeu. Credincioșii sunt lămuriiți și nu pot decât să deplângă pe aceia cari declară, că nu sunt lămuriiți. În exegeză pozițiunea lor este de invidiat. Ei privesc în față și primesc în înțelesul lor deplin documentele, pe care criticii le iau în răspăr și pe care le supun unei ciuriri periculoase. Dacă Fiul lui Dumnezeu există (și pentru ei acest *dacă* este o blasfemie), tot ce este în Pavel și în Evangheliile trebuie luat ad litteram, trebuie privit ca cuvânt de Evanghelie. Acest «dacă» odată primit, exegeza ortodoxă are toate avantajile. Din netericire însă credința creștină n'o poți avea după voință. Nu-i este dat ori cui să creadă, că o ființă divină-umană, Dumnezeu-omul, poate exista și a existat... Mulți creștini, păstrând dogma despre Dumnezeu-omul, admit ideea de un om divin, ceea ce este descompunerea creștinismului și o întoarcere tănuită la ideile greco-romane.... Dacă marea religie a Apusului nu este în fond de cât îndumnezeirea unui om, ea este atunci, cu toată întinderea ce are, de un tip foarte josnic, este inferioară, ca religie, iudaismului și islamismului, care s'au ferit de a socoti ca Dumnezeii pe Moise și pe Mahomed, este inferioară păgânismului, care a respins cu drept cuvânt doctrina lui Evhemer. Pe scara religiunilor, ea ocupă atunci treapta mijlocie, alături de cultul roman al împăraților și poate de pitagoreism, și nu se înalță până la confucianism, care este o pildă sănătoasă de cult rațional al unui mare om....

Se zice adesea, că creștinismul a trebuit să aibă un începător. El a avut și încă nu unul, ci mai mulți și anume: pe Ioan Botezătorul, care a propovedit pe Mesia, pe Kefa, care L-a văzut pe țărmlul mării în revărsatul zorilor și pe un munte din Galilea, pe Iacob, un urmaș a lui David, care L-a văzut în Ierusalim, după ce a ajunat, pe Ștefan, care L-a văzut, înainte de a muri, deasupra Sinedriului, pe Pavel, care L-a văzut în pustiul Damascului, în clipa convertirii sale, pe Barnaba, pe Apolos și pe mulți alții,

cari nu sunt cunoscuți, căci nu trebuie confundat întemeietorul unei religii cu Dumnezeu pe care el îl proclamă.... Marea mișcare religioasă, care a transformat iudaismul și i-a deschis lumea trebuie asemănată cu Reforma și cu revoluțiunea franceză, care nu se pot reduce la un singur nume. Această mișcare începuse deja de mult, când a izbucnit și s'a desfășurat. Fiul omului, a cărui venire apropiată o propoveduiește Ioan Botezătorul, pe care-L vede Kefa între Moise și Ilie, pe care-L vede Pavel și-L așteaptă până la moarte, era în mintea iudeilor din timpul bătrânei cărți a lui Daniel. El a fost conceput ca un om ceresc cu mult înainte de a fi definit ca Dumnezeu-om, care ar fi trăit cândva. Formarea sa înceată a fost o operă comună, operă uriașă, vijelioasă, triumfală. Evangheliile stau la sfârșitul acestei gestațiuni, nu la începutul ei.... Istoricul profan, dacă are grijă să deosebească fondul divin de cel uman, vede ridicându-se din creștinism — care este o lungă storțare dureroasă și o luptă aprigă — figura curată a lui Isus, asistă la nașterea unui Dumnezeu într'un grup social. La zugrăvirea acestui tablou adevărat ne ajută apocalipsele iudaice, dela cartea lui Daniel până la Apocalipsa lui Ioan, precum și parabolele lui Enoh și epistolele lui Pavel, care designează cu numele de Isus o ființă cerească.

În interpretarea epistolelor lui Pavel cată să distingem două chestiuni bine deosebite : a umanității și a istoricității lui Isus. Cea dintâi este chestiune teologică și de credință, cea de a doua este chestiune de fapt. Pentru sistemul său de rescumpărare, Pavel are nevoie să susțină, că Isus a fost om, dar aceasta n'are uimic de a face cu istoricitatea lui. Umanitatea lui Isus se confundă cu istoricitatea sa numai în sufletele credincioase. Isus nu este nici Dumnezeu făcut om, nici simplu om, ci o ființă spirituală, un spirit, care s'a arătat credincioșilor în vedenii, în preziceri, în minuni. S'a crezut în acest spirit din cauza arătărilor sale și pentru că istoria sa era cunoscută din apocalipse. La obârșia creștinismului nu e o biografie individuală, ci o experiență mistică colectivă, care se sprijine pe o istorie divină, descoperită mistic.

* * *

Capitolul 2 este intitulat : « *Apocalipsa lui Pavel* », nume sub care autorul nu înțelege o scriere a marelui Apostol, ci presupusa lui învățătură exprimată pe scurt în epistolele sale.

Epistolele sfântului Pavel sunt mai vechi de cât Evangheliile, dar obișnuința de a citi întâi Evangheliile și după aceea epistolele pauline face că se atribue lui Pavel imaginea ce se dobândește despre Isus din citirea Evangheliilor, când ar trebui ca lucrurile să se petreacă tocmai in-

vers. Concepția sa despre Isus, a spus-o Pavel lămurit, precis și cu toate amănuntele în predica sa, pe când în epistole se găsesc numai aluziuni clar-obscur, rezumate, formele ermetice.

Cea mai complectă — cu toate că destul de ne-complectă — aluziune se găsește în următorul text din epistola către Efeseni : « ...Să aveți între voi aceleași sentimente, pe care le aveți în Mesia Isus, care a existat în chip de Dumnezeu și n'a tras folos din aceea că era deopotrivă cu Dumnezeu, ci s'a înjosit luând chip de rob, făcându-se asemănător oamenilor. Și după înfățișare fiind om, s'a smerit, devenind ascultător până la moarte și moartea de cruce. Dumnezeu îl va ridică și-i va da nume mai presus de ori ce nume, pentru ca în numele lui ISUS să se plece tot genunchiul, în cer, pe pământ și toată limba să jure că DOMN ESTE ISUS MESIA, ca să slăvească pe Dumnezeu-Tatăl » ¹⁾.

Două idei — zice autorul — se cuprind pe scurt în acest text : O ființă divină, care s'a coborât în lumea materială până într'atât, că s'a îmbrăcat cu chip omenesc și a îndurat moarte de sclav, și că ea s'a înălțat și a primit un nume mistic așa de puternic ca și numele lui Dumnezeu, în cât înaintea lui se pleacă genunchii lumii întregi. Acest nume este Isus, care urmează Iahve-Mântuitor. Minunata povestire despre coborârea și înălțarea unei ființe dumnezeiești este temelia credinței creștine. Ea nu este însă originală, ci e numai forma creștină a unui legende iudaice, cuprinsă în apocalipsul intitulat : « *Înălțarea lui Isaia* ». Acolo se povestește, că proorocul Isaia a fost răpit la cer, odată pe când sta în fața regelui Ezechia și a întregii lui curți. În al șaptelea cer, el a văzut scena sfârșitului lumii. Aceasta este următoarea :

Dumnezeu poruncește unei ființe dumnezeiești, numită Prea-Iubitul sau Alesul, să străbată cele șapte ceruri și pământul și să se coboare până la Șeol sau iad, păzit de un înger puternic și să judece întreaga lume. Pentru a-și ajunge ținta, această ființă luă chipul ființelor care locuiesc în ceruri, în văzduh și pe pământ, ca să nu fie recunoscută de ele. Pe pământ, ca om, ea fu răstignită de oameni, după instigațiunile duhurilor rele, dar ea se coborî în iad, învinse pe Ingerul morții și veni din nou pe pământ, unde petrecu 545 de zile. După aceea se înălță la cer, cu adevăratul său chip, umplând de uimire pe toți îngerii buni și răi, cari nu observaseră coborârea sa. Ajunsă în al șaptelea cer, se așează deadreapta lui Dumnezeu.

Aceasta este după Couchoud, « forma cea mai

1. 2. Traducerea românească a acestor texte, ca și a celor ce se vor mai întâlni, este fidelă traducerii lui Couchoud, care modifică pe ici și colea textul original, spre a putea scoate mai ușor ceea ce urmărește el.

veche a istoriei lui Isus, formă «care n'are colorare istorică, ci gnostică» și care se aseamănă cu mitul lui Simon Magul despre «Marea Putere a lui Dumnezeu», cu al «Omului tip», al unora din misterele grecești, etc. În complicatul univers al apocalipselor, cu douăsprezece etaje, cu nenumărate ființe bune și rele, printre care omul e o picătură de apă față de ocean, în acest univers admis și de Pavel și de creștinism, Isus Mesia este Cel dintâi în rang după Dumnezeu, fruntașul tuturor fapturilor cerești. Următorul pasajiu din epistola către Coloseni (1, 15-20) ar întări această presupunere :

«.... El este chipul nevăzutului Dumnezeu cel mai în vârstă din toată făptura, fiindcă în El (sic) au fost create toate ființele din cer și de pe pământ. Ființele văzute și nevăzute. Tronurile, Domniile, Căpeteniile, Puterile, toate s'au creat prin El și pentru El este înainte de toate și toate prin El se țin. El este capul trupului bisericii, El este Căpetenia, Cel dintâi născut din morți, ca să fie Cel dintâi întru toate. Căci în El a voit să locuească toată Pliroma și să se împace prin El toate ființele, dându-le pace prin sângele său, vărsat pe cruce. Da, prin el, cei de pe pământ și cei din cer»).

Isus este dar Cel dintâi dintre ființe, puterea unică a lui Dumnezeu, Chipul lui, Cel dintâi în ori ce privință, care a creat și susține toate ființele spirituale. Prin învierea sa, El a împăcat cu Dumnezeu ființele cerești și pământești. Pentru ea să învieze, El a trebuit să moară mai întâi, iar pentru ca să moară, a trebuit să se facă om. Pavel spuse, că El a luat trup omenesc ca fiu al poporului iudeu și ca urmaș al lui David.

Aci se pune marea chestiune : Întruparea lui Isus este un fapt de natură apocaliptică și deci revelat? Sau este viața unui contemporan încadrat într'un poem de mântuire universală ?

Autorul declară că textul scrisorilor rămase dela sfântul Pavel nu îngăduie să se afirme nici una nici alta din alternative și cu toate acestea din tăcerea Apostolului asupra timpului și locului nașterii lui Isus, Couchoud conchide, că întruparea și nașterea Domnului nu pot fi luate de cât în sens apocaliptic, adică să le privim ca fapte revelate, iar nu ca realități istorice.

Categoricul text din Galateni 4, 4-5 : «Iar când a venit plinirea vremii, a trimis Dumnezeu pe Fiul său, născut din femeie, supus Legii, ca să răscumpere pe cei ce erau sub Lege, pentru ca să ni se dea drepturile de fii», în care se vorbește limpede despre nașterea trupească a lui Isus, este interpretat de Couchoud mistic.

Tot asemenea și cuvintele : «Fiul lui Dumnezeu, născut după trup din sămânța lui David», dela începutul epistolei către Romani, n'ar fi de cât tot o parte din Odisea mistică a Fiului lui Dum-

nezen, n'ar însemna altceva de cât că ea a fost descoperită proorocilor.

În sfârșit, cuvintele lui Pavel din I Corinteni 2, 6-8, în care se vorbește de «înțelepciunea tainică a lui Dumnezeu, pe care necunoscând-o căpeteniile veacului acestuia, au răstignit pe Domnul slavei», ar trebui luate tot în înțeles mistic și ar adevăra pasajul de mai sus din «Inălțarea lui Isaia».

Termenul de «Domnul slavei» e împrumutat din psalmul 24, iar scena morții este o reproducere și materializare a psalmului 22 «Dumnezeul meu, Dumnezeul meu, pentru ce m'ai părăsit?» și ca atare ar fi și ele mistice.

Cu aceasta autorul crede că a dovedit în chip convingător, peremptoriu chiar, că Vechiul Testament a furnizat apostolului Pavel îndestulător material mistic pentru înfățișarea de asemeni mistică a lui Isus și trece la ceea ce numește el «probă directă», la experiența proprie a lui Pavel în această materie.

În întâia epistolă către Corinteni (15, 3-8) Pavel scrie : «V'am transmis, ca să încep, ceea ce și eu am primit, că adică Mesia a murit pentru păcatele noastre, după Scripturi, că a fost îngropat și a înviat a treia zi, după Scripturi ; că a fost văzut de Kefa, apoi de cei doisprezece ; după aceea a fost văzut de mai mult de cinci sute de frați deodată, dintre cari cei mai mulți trădesc încă, iar unii au murit ; apoi iarăș de Iacob și de toți apostolii și în urma tuturor, ca de o stărpitură, și de mine». Două lucruri ar afirma Pavel aci : învierea lui Isus, care s'a făcut a treia zi, potrivit prezicerilor Scripturii și deci e revelată, și arătările sale către apostoli. Prin arătări însă nu trebuie să înțelegem cumva arătări trupesti, ci numai arătările lui Isus înviat, lui Isus spiritul, care numai sub această formă este istoric.

Isus spiritul a putut fi văzut, pentru că Pavel, ca și toți cei de demult, credea că ori ce spirit are un trup spiritual, afară de care noi, oamenii, avem și unul animal, cum spune el I Corinteni 15 44-49. Isus este Omul ceresc al lui Daniel, iar creștinii sunt seminția lui astrală, de aceea pot comunica între ei. Pavel d. p. s'a înălțat de două ori până la cer și a auzit cuvinte, care nu se pot exprima în limbele omenești. Isus de asemeni s'a coborât și a vorbit omenește, prin rostul proorocilor săi. De mai multe ori, Pavel spune că are să vorbească «în cuvintele Domnului».

«Spiritul, adică Iisus, dicta un cuvânt de înțelepciune sau de groază, o învățătură, o revelațiune, sau cânta un psalm, o odă, un imn, ori împărtășea o viziune, arată adâncurile lui Dumnezeu, ori da putere de vindecare, darul minunilor, credința care mută munții. Prezer reală se manifesta prin gemetele melodice gâtlejurilor apăsate, după cum se mani'

zența vântului asupra harfelor eoliene. Paul strigă cu mândrie, că el nu ține discursuri, ci arată lucrarea unui *spirit* și a unei *puteri*. Gemetele, suspinile inspirate, gesturile care poruncesc sau vindecă, cântecele, prezicerile, extazurile, sunt faptele ce se constată, pe când Isus e talmăcire».

Couchoud pune în seama misticii ceea ce nu înțelege prin cuvântul «trup» al lui Isus.

«Pentru misticii creștini — zice el — Isus spirit era o ființă vie, o ființă trupească. Acest punct special este pentru noi cel mai greu de priceput. Trupul Fiului lui Dumnezeu nu seamănă întru nimic cu trupurile materiale. A zice că el era nesfârșit de subtil, e a nu zice nimic. El este nemărginit, este în toate locurile și în toate timpurile în unul și același timp. E, poate, un corp în înțelesul social al cuvântului. Toți creștinii fac la un loc un singur corp. E acest corp Isus? Câte odată un obiect material ascunde un spirit. În deșert, când — după legenda populară — o stâncă magică însoțea pe Israeliți, pentru a-le potoli setea, acea stâncă era Isus (I Corinteni 10,4). Când credincioșii frâng o pâine și beau un pahar de vin, pentru a deschide, după obiceiul iudaic, praznicul celei dintâi zile a săptămânii, praznicul său sărbătoarea lui Isus, pâinea aceea și vinul acela sunt însuși trupul și sângele lui Isus (I Corinteni 11, a 23—25)».

Istorisirea de către Pavel a așezării sfintei euharistii de Mântuitorul este — după Couchoud — o revelațiune, întemeiată și pe proorocii ale Vechiului Testament, iar nu un fapt istoric. Dela Pavel ar fi fost luată și introdusă în Evanghelii și socotită ca petrecută în realitate.

Sfârșitul lumii și judecata obștească, așa cum sunt descrise de Pavel sunt tot apocaliptice, așa că, à la fin de compte, Couchoud se crede îndreptățit să încheie: «Nu se găsește în Pavel nici o aluziune la un personaj istoric cu numele de Isus. Mesia Isus, Fiul lui Dumnezeu este eroul unui apocalips și obiectul unei experiențe mistice. Este Dumnezeu unui mister și nici Dumnezeu nici misterul nu sunt încă determinați istoricește. Creștinismul născut nu este apoteoza unui om, ci o schimbare produsă în lucrurile dumnezeiești, o creațiune în infinit, este o teologie nouă, care schimbă pe Dumnezeu. Mai este tot odată și minunata renaștere a profetismului ebru, e exploziune de viziuni, de oracole și de deliruri sacre, a căror nouă ființă dumnezească este Spiritul inspirator».

* * *

Capitolul 3 poartă titlul: «*Din cer pe pământ*».

Aci, autorul începe cu o scurtă descriere a importanței religioase a apocalipselor în genere, pentru a trece la apocalipsul creștin primitiv,

pe care-l privește ca dezvoltare organică a visurilor iudaismului, care a cucerit și apusul.

Apocalipsul creștin sau vestea cea bună ori taina, cum îl mai numește sfântul Pavel, s'a dezvoltat în două direcțiuni opuse: una stăruia asupra apropiatei veniri a doua a lui Isus, cu scopul de a trezi spiritele, cum este Apocalipsul evanghelistului Ioan; alta trecea repede asupra venirii a doua a lui Isus și stăruia în deosebi asupra întrupării și a jertfei sale răscumpărătoare, cum sunt Evangheliile.

Legenda evanghelică este un episod apocaliptic al epocii cosmice a lui Isus, care, ori cât ar părea de primitivă, este mult mai târzie de cât se crede. Nu este nici decum paradoxal, dacă se zice, că creștinismul ar fi putut să se întindă în toată lumea, fără ca cineva să se gândească cum că Isus a fost un personaj istoric. În afară de epistolele lui Pavel, sunt o mulțime de scrieri creștine vechi, de cea mai mare importanță, care nu presupun în nici un fel existența istorică a lui Isus. Astfel sunt: Apocalipsul lui Ioan, epistola către Ebrei, Epistola lui Clement Romanul către Corinteni, Didahia, păstorul lui Herma.

Din analiza mai multor texte ale Apocalipsului, Couchoud deduce că «Isus al apocalipsului este cu totul mitologic. El este Isus al lui Pavel, transpus în ceruri, desbrăcat de condițiunea de rob, departe de orice asemănare cu tot ce este pământesc. Istoria sa este expusă în imagini fantasmagorice, electrice și pline de amenințări, ca a anumitor jucători de cărți».

Isus al epistolei către Ebrei, nu este — după Windisch, citat de Couchoud ca autoritate în materie — un om, care, prin personalitatea, învățăturile, patimile sale, să facă o impresie durabilă, ci e o ființă cerească, o ființă care, coborâtă pe pământ, s'a îmbrăcat în carne și oase». «Rugăciunea, suferințele și inaugurarea lui Isus ca mare preot veșnic — zice mai departe autorul, cu cuvintele lui Loisy — nu sunt rugăciunea din Ghetsemani, patima și învierea pe care le istorisesc Evangheliile noastre, ci o talmăcire directă a Scripturilor, în deosebi a psalmului 22, ale cărui date se poate zice, că sunt transpuse de autorul nostru în istorie».

Din interpretarea silită, a două texte din aceeași epistolă, Couchoud conchide: «Temelia acestei înalte morale, teribile și nouă, este tocmai că Isus nu face parte din această lume».

Epistola lui Clement Romanul către Corinteni numește pe Isus «radierea majestății divine», «sceptrul majestății lui Dumnezeu», «marele preot al ofrandelor noastre», etc. ceea ce nu presupune nici într'un chip existența sa istorică.

Didahia nu cunoaște un Isus istoric. Ea relatează ca cuvinte ale lui Isus ceea ce zice proorocul Maleahi.

Păstorul lui Herma n'are nici o amintire istorică despre Isus. Pentru Herma Isus ar fi unul din cei 7 arhangheli, care se deosebesc greu de Mihail și se confundă cu biserica personificată. Aci, El ține dar de angheologie, nu de istorie.

«Dela Pavel la Clement — continuă Couchoud — teologia creștină a trăit foarte bine fără un Isus istoric. Când dar și pentru ce s'a simțit nevoe de el?»

Ca să răspundă la această întrebare, autorul se întoarce iarăși la Noul Testament și găsește, de data aceasta, și în afară de Evangheliile o aluziune la Isus istoric, și anume în cuvintele din epistola I către Timotei 6,¹³: «...Mesia Isus, care a mărturisit înaintea lui Ponțiu Pilat mărturisirea cea bună», dar el se scapă ușor de această aluziune, respingând epistola către Timotei ca ceva, târziu, care nu provine dela Pavel, ci datează abia de prin anul 114.

Evangheliile sunt apoi amintite întâiaș dată abia către anul 150 de Justin Martirul, care le numește Memorii ale Apostolilor și e foarte probabil, că ceea ce Tacit scria despre Isus, pe la 115 și 117, să fie indicele cel mai vechiu al existenței literaturii evanghelice.

Prin urmare, abia pe la începutul veacului al doilea a început a fi privită istoria mistică a lui Isus ca povestire istorică. Aceasta cu privire la timpul când Isus a prins a fi socotit personaj istoric.

Dar pentrue, El, care trăia în lumea nevăzută și mai pre sus de timp, a fost legat de pământul Palestinei și fixat în timp? Cauza principală — răspunde Couchoud — a fost criza așteptării creștine, la care sunt de adăugat trebuințele apologetice și ale liturghiei.

La începutul veacului al doilea, creștinismul trecea printr'o criză, care i-ar fi fost fatală, dacă credința religioasă din care el izvora n'ar fi fost, de altfel ca orice credință religioasă, nesecabilă. El îndreptase toate speranțele către viitor, căci creștinii primitivi nu erau altceva decât iudei mesianști, pentru cari așteptarea lui Mesia și speculațiunea asupra lui Mesia erau totul. Motorul acestei noi credințe fusese învățătura lui Pavel, că Mesia se va arăta în curând pe norii cerului, ca să judece lumea. Mesia Isus însă nu se arăta. El rămânea în cer, iar așteptarea era lungă și obositoare. Apocalipsul avea menirea să reîn-suflețească, iar nu să definească așteptarea. Creștinismul era amenințat să piară de lăncezeală, ca o nădejde neimplinită. Totuș el era ceva mai mult de cât o nădejde, era o experiență. Arătarea, prezența lui Isus era așteptată ca un eveniment viitor. Totuș Pavel învăță, că El se arătase apostolilor în viziuni, în preziceri și în minuni, deși numai ca anticipare, ca o arvună. Astfel se produse în credința creștină pe ne-

simțite o schimbare de axă. Mesia fu oarecum dedublat: venise și avea să vie. Cei mai mulți se alipiră de Mesia care venise, de împărăția lui Dumnezeu care fusese adusă de el și lăsară pe al doilea plan pe Mesia care avea să vină. Cele dintâi trei Evanghelii schițară pe Mesia venit în lume, cea de a patra îl desăvârși, iar critica și obiecțiunile păgânilor și necredincioșilor întăriră și mai mult pe credincioși în această convingere și-i făcură să grămădească argumente pe care să întemeieze convingerea lor. Isus nu putea acum decât să fi avut adevărat trup omenesc și ca atare să fi existat în realitate, istoricește. Aducerea aminte de cruzimile lui Erod, de recensământul sângeros al lui Quirinus și de brutalitățile lui Pilat se împleti cu istoria răscumpărării lumii. Sângerosul Ponțiu Pilat deveni garantul lui Isus istoric, numele cavalerului roman și al Fiului lui Dumnezeu ajunseră să fie nedespărțite.

Liturghia reclamă de asemeni o altă istorie sfântă, care să înlocuească pe cea vche. Creștinii nu mai țineau legea mozaică și nu mai citeau în biserici Pentateuhul. Le trebuiau dar alte lecturi și pe timpul lui Justin întâlnim Evangheliile cu lecturi rituale. Iată în ce scop fură compuse Evangheliile. Isus fu conceput ca un alt Moise, care nu se sue pe munte să primească cuvântul lui Dumnezeu, ci vorbește el însuș pe munte. Legea cea nouă fu rânduită în felul cele vechi: învățăturile alternează cu istorisirile edificatoare. Cum în Pentateuh sunt amestecate legile cu legendele israelite, tot așa și în Evangheliile se amestecă codul creștin cu legenda lui Mesia. Destinațiunea lor este liturgică. Ele sunt cele din urmă roade ale profeției creștine și vestesc o eră nouă. Compunerea lor s'a făcut în timpul când prevăzătorii episcopi se străduiau să ia din mâna profeților iluminați conducerea turmei. Ei procurară credincioșilor lecturi limpezi, covingătoare, ordonate, în stare să pună capăt apocalipselor și avântului liber al spiritului.

* * *

Titlul capitolului 4 este: «*Legenda evanghelică*»

În acest capitol, autorul analizează cuprinsul Evangheliilor, căutând să dovedească cum că ele sunt o operă târzie și colectivă. Aprecierile favorabile și defavorabile asupra lor alternează la fiecare pas și chiar în aceeași frază. Iată de pildă începutul:

«Evangheliile, mici culegeri, rău alcătuite, care se copiază una pe alta, au un merit și un farmec: sunt opera tuturor. Epistolele lui Pavel reflectează un om de geniu. Ele reflectează grupe anonime foarte serioase, foarte zeloase, care exprimă în chip naiv ideile religioase și morale care le dirijau. Ele fac cadrul mobil în care albine amestecate au depus mierea cea mai aleasă.

Redactorul ultim a avut un rol foarte important, dar fondul s'a desăvârșit în adunările de noapte ale credincioșilor. Ele sunt produsul cernut al unui arzător contact cu spiritul, sunt floarea delicată a profeției în comun».

Acest spirit este Isus. El a inspirat pe proorocii Vechiului Testament, ca și pe cei creștini, ori care ar fi numele ce i-se dă. Dela Pavel la Herma, spiritul a însuflat adunărilor instrucțiunile cele mai curate și mai sfinte. În întinericul cenaclelor strâmte, al sălilor de așteptare a împărăției luminii, extazul melodios trecea dela unul la altul, gurile se uneau în sărutarea sfântă și limbile de foc coborau pe capete. Austera și înalta morală iudaică fu îndulcită acolo, înnobilită, despuiată de pedanta sa cazuistică, înălțată și încălzită de nădejdea nebună, frăgezită și desăvârșită de experiența vieții mistice. Regula iertării și a dragostei fură duse la extreme, care nu mai țineau seamă de natură, etc.

Preceptele cele mai admirate și mai încercate, alese cu îngrijire, cusute destul de stângaci, compun în Evanghelii factice cuvântări ale lui Isus. Sub compilațiunea artificială se disting deosebitele epoci și deosebitele curente din care făceau parte profețiile primitive. Cele mai multe se adresau unor comunități deja bătrâne, care trăiseră, luptaseră, înfruntaseră nevoi și primejdii.

Din acest din urmă punct de vedere, al epocilor mai târzii și al diverselor trebuințe ale bisericii în dezvoltarea ei expune și împarte autorul mai departe cuprinsul sfintelor Evanghelii.

Cuvintele: «Dacă ți-a greșit fratele tău, chiamă-l și-l ceartă între tine și el...» (Matei 18, 15-17) ar forma regula după care se proceda la excomunicarea celor cari pătau bunul nume al comunității creștine prin purtarea lor nepotrivită, o regulă destul de târzie și de aspră.

Cuvintele: «Feriți-vă de oameni, că vă vor da pe mâna tribunalelor și vă vor biciui în sinagogi...» (Matei 10, 16-20) ar fi o regulă sublimă pentru martiri din timpul persecuțiilor.

Alte roade parfumate ale profeției creștine sunt parabolele, care-și trag origina din literatura ebraică. Evanghelia întreagă este un fel de mare parabolă, căci istoria omenescă a lui Isus avea de scop să facă înțeles un mister dumnezeesc. Multe din ele au de obiect marele secret de care se vorbea în adunări: împărăția lui Dumnezeu, pe care unele o înfățișează ca trecută, altele ca viitoare.

Alte parabole exprimă întâmplări din viața bisericii. Astfel, parabola împăratului care a făcut nuntă fiului său (Matei 22, 2-10) ar zugrăvi purtarea iudeilor față de cei dintâi creștini și o aluzie la uciderea arhidiaconului Ștefan, a apostolului Iacov și a altora. Expresiunea din acea-

stă parabolă: «Și a ars cetatea lor», ar fi cel mai sigur indiciu, că ea, parabola, a fost compusă după dărâmarea Ierusalimului.

Parabola cu neghina semănată peste noapte în grâu (Matei 13, 24-30; 36-43) s'ar referi la mult desbătuta chestiune, ce să se facă, cum să fie tratați cei ce păcătuiesc? chestiune, care deasemenea s'a ridicat târziu în biserică.

Numeroase ode și rugăciuni constituiesc asemenea o bună parte din Evanghelii. Astfel ar fi rugăciunea mistică, atribuită lui Isus de Matei (11, 25): «Te laud, Doamne al cerului și al pământului...» «Toate îmi sunt date de Tatăl...» (ibid. 27) «Veniți la mine toți cei osteniți și împovărați...» (ibid. 28); apoi oda Logosului, din prologul Evangheliei dela Ioan, poemele despre pâinea vieții, păstorul cel bun, vița de vie și așa numita rugăciune sacerdotală a lui Isus, toate din Ioan.

Acelaș spirit, care a însuflat profețiile, a produs și minunile taumaturgilor. Era deci îngăduit să se atribuie lui Isus atât unele cât și altele.

De fapt minunile par a fi istorisite de două ori: în Faptele Apostolilor și în Evanghelii. Astfel, vindecarea unui paralytic, învierea Tavitei și convertirea sutașului, care fac parte din legenda lui Petru, au trecut cu unele modificări în legenda lui Isus.

La minunile făcute de apostoli și trecute asupra lui Isus, se mai pot adăuga minunile împrumutate din fondul comun al aretologiei. Minunea cu demonii trimiși în porci pare a fi un basm iudaic. Strecurerea lui Isus pe lângă o prăpastie are oare care analogie cu viața lui Pitagora.

Evangheliștii au ales în deosebi minunile care puteau avea și un înțeles launtric și puteau fi luate ca «simboale concrete ale operii spirituale a lui Isus». Astfel, orbul din Betsaida, care vede oamenii mai întâi ca arbori ce merg, iar după a doua punere a mâinilor, vede toate exact, ar închipui «educarea progresivă a apostolilor»

Alte date, simboalele dau naștere la istorisiri de minuni și fapte miraculoase. Minunea cu uscarea smochinului nu e altceva decât punerea în scenă a parabolei din Luca despre smochinul neroditor, care parabolă, la rândul ei, este un simbol, căci smochinul simbolizează pe poporul iudeu.

Parabola cu bogatul nemilostiv și săracul Lazăr este transpunerea în istorisire, cu aparențe de realitate faptică, a simbolului săracului lui Israil, iar învierea lui Lazăr este mai departe materializarea acestei parabole, cu scopul că Isus-Logos este viața, pre cum a dovedit că este lumina, prin aceea că a dat orbului vederea.

Intreagă Evanghelia a patra este un lung și frumos simbol.

În sfârșit, viziunile apostolilor și ale profeților din vechime formează o altă parte din viața legendară a lui Isus. Așa, schimbarea la față este o viziune mistică, ușor de recunoscut, pescuirea miraculoasă de după înviere este episodul din Evanghelia lui Luca cu umblarea lui Isus pe mare.

Izvorul cel mai bogat al Evangheliilor este însăși Scriptura, bineînțeles a Vechiului Testament. Pasagii din prooroci și din psalmi sunt puse în gura lui Isus. Culegeri speciale de asemenea pasagii s'au făcut de timpuriu și au format caneava pe care s'au brodat Evangheliile. Înainte de descrierea patimilor lui Isus de către Matei și Ioan au fost altele după Isaia și psalmul 22. Evangheliștii au folosit textele de care nu s'au servit nici Pavel, nici autorul Apocalipsului, nici al epistolei către Ebrei. Este ușor de pus în paralel pasagiile din Scriptură, ca text original, și cele din Evanghelie, ca traducere istorică. Iată câteva:

Pasagiului din Isaia (7, 14): «Iată fecioara va rămâne însărcinată și va naște fiu...» îi corespunde pasagiul evanghelic despre nașterea lui Isus din fecioară.

Pasagiului din Mihea (5, 1): «Și tu, Betleeme, al Efratei...» îi corespunde pasagiul evanghelic despre nașterea lui Isus în Betleem.

Pasagiului din Numeri (24, 7): «O stea se va ridica din Iacob...» îi corespunde pasagiul despre arătarea stelei minunate dela nașterea lui Isus.

Pasagiului din Isaia (60, 6): «Toți aceia vin din Saba; ei aduc aur și tămâne...» îi corespunde istorisirea despre magi.

Pasagiului din Ozea (XI, 1): «Din Egipt chem pe fiul meu...» are ca corolar fuga în Egipt.

Cuvintele din Ieremia (31, 15): «Glas în Rama s'a auzit...» au ca răsunet în Evangheliile uciderea pruncilor, etc. etc.

Istorisirea patimilor este întreagă alcătuită din asemenea texte, la care s'au mai adăugat trăsături din martiriul arhidiaconului Ștefan, părți cerute de apologetică și de liturghie.

«A lua dar Evangheliile ca documente istorice — conchide Couchoud — înseamnă a le deprecia în chip ciudat. Ele expun istoria mântuirii omenirii, iar nu sunt dossierul unei erori judiciare. În formă parabolică, ele tratează despre un Dumnezeu mistic, care este Fiul lui Dumnezeu și spiritul care trăește în creștini. În ele însăși ele sunt necomplete. Istorisirea, al cărei mijloc îl povestesc ele, începe în cer și se sfârșește tot în cer. Ca și epistolele lui Pavel, ca și Apocalipsul, Evangheliile sunt opere ale Spiritului, privesc Spiritul. În noutatea lor proaspătă, ele au fost bine înțelese. Cel dintâi, care a dat o Evanghelie, pe cea dela Luca, ca scriere sfântă și a impus-o să se citească în adunări,

a fost Marcion, care a găsit în ea un Isus spiritual, iar nu de carne și de oase. Să citim dar Evangheliile, cum le citea Marcion. Impotriva lui Marcian s'a istoricizat Isus la extrem și i s'a atribuit carne adevărată, oase adevărate, sânge adevărat. Marcion a fost osândit, dar Marcion avea dreptate. Cei cari l-au osândit, au îngroșat întunerecul ce domnește asupra originelor creștinismului și l-au făcut de nepătruns. Fără să vrea, ei au făcut totul, pentru ca să se creadă, că creștinismul primitiv n'a fost decât această vechitură fără valoare religioasă, această stupiditate, care este îndumnezeirea unui om.

* * *

Capitolul 5 și ultimul este intitulat: «*Om sau Dumnezeu*» și formează concluzia întregei lucrări. Isus și creștinismul sunt — după autor — două probleme, care nu se pot rezolvi împreună, căci rezolvirea uneia implică lipsa de soluțiune a celeilalte.

Cine vrea să rezolve problema lui Isus, va trebui să meargă pe căile lui Renan și Loisy, să zugrăvească în colori, mai mult sau mai puțin veritabile, un Mesia, un nabi din timpul lui Erod, tată de care creștinismul va rămâne fără explicație; căci cum s'a putut transforma în Fiul lui Dumnezeu, în nesecat obiect de cult și al teologiei creștine, acest obscur profet? Istoria nu oferă nici o analogie și creștinismul rămâne o absurditate de necrezut și cel mai bizar miracol.

Cine vrea să rezolve problema creștinismului, se găsește dela început în fața unei religii noi, care constă dintr'o frumoasă teologie, îmbobocită în iudaism și ajunsă la deplină desvoltare în afară de el. În inima ei se află idea de o ființă divină, care răscumpără omenirea printr'o jertfă ispășitoare și trebuie să vină din nou, ca s'o judece.

Un Isus istoric nu-și găsește loc nicăiri. Adorarea unui om nu se potrivește nici cu spiritul iudaismului nici cu al noiei religii. Istoria lui Isus trebuie luată numai ca o gravură de pe marginea unei doctrine, ca un midraș emoționant și colorat.

Prin urmare numai problema creștinismului poate fi deslegată. Și fiindcă idea de om în dumnezeit nu intră în inima omului modern, trebuie s'o disociem, să lăsam omul și să păstrăm pe Dumnezeu.

Ajuns aci, autorul face un călduros apel la istorici, să se lepede de omul Isus și să primească pe Isus Dumnezeu, pentru că istoria creștinismului născând să se lumineze, să se înalțe și să ofere istoricilor religiei un obiect de studiu atrăgător și fără margini. Pe credincioși de asemenea îi îmbie să nu se încăpățâneze a cere așa zise dovezi, care-i jignesc pe ei în-

șiși. Au venit vremuri nouă. Isus nu mai poate fi materializat, fără a fi șters și distrus. Cu cât se va încerca să se dovedească cum că este un iudeu istoric, cu atât mai mult se vor recruta și pregăti ucenici lui Renan.

«Vă temeți dar — întreabă el — de o realitate spirituală, voi a căror nobilă funcțiune este de a păstra realitățile spirituale? Nu vă încredeți

într'o legendă îndoelnică. Ceeace vi se pare că este un liman, este dimpotrivă o vâltoare ucigătoare. Ridicați pânzele! Plutiți în larg, unde vi se pare că e furtună! Valurile vă vor duce pe spatele lor, puțin credincioșilor».

Astfel se sfârșește ciudata și veninoasa lucrare a lui Couchoud.

Pr. I. MIHĂLCESCU

ROSTUL CUGETARII MORALE IN VIAȚA OMENEASCA ¹⁾

I.

Tânărul la intrarea în viața obștească

Când tânărul, care a învățat ceva carte, intră în viața socială, se simte străbătut de valuri de mulțămire. Copil odinioară și trăind sub cîrmuirea altora, are acum simțirea că stă pe picioarele lui și că-și pornește munca sa proprie. Chiar dacă copilăria i-a fost frumoasă, tot are impresiunea că abia acum este în primăvară, când totul i se deschide înainte, pe când în trecut a trăit în paza căldurii pe care alții i-au împărtășit-o, lângă căminul familiei, și l-au apărat de toate asprimile vremii.

Dar acum deodată cerul se deschide. Totul se face senin și luminos. Tânărul își simte bărbăția deplin și, deschizând plămâni largi, soarbe cu mulțămire simțirea că, de acum înainte, este el și-și poate croi viața cu chibzuiala lui însuși.

Din pricina aceasta, o astfel de vreme e plină și de multă încredere în sine și de mari socoteli pentru viitor și primejduită a cădea în grele dezamăgiri, când viața îți pune înainte greutăți nebănuite și când, din lipsa încercărilor proprii, n'ai putut vedea prin tine însuși câte greutăți îți stau împotriva.

Fără îndoială, avântul tânărului, la începutul vieții sale gândite, este un fapt trebuincios. Este foarte bine, e chiar o trebuință să crezi că vei putea izbândi în viață. Cine crede încercă, cine crede tare îndrăznește, cine este străbătut de o năzuință vie are în aceasta și o chezașie că va câștiga.

Dar oricum, un lucru întreprins pe socoteală proprie este greu. De unde știi că te afli pe calea cea bună? Trebuie să verifici neîncetat, să vezi de nu cumva te-ai înșelat.

De aceia este de trebuință ca tânărul să nu fie chiar singur la pășirea sa în viață. Trebuie să aibă ceva cu care să se ajute.

Dar oare această ajutorare nu va izbi în starea

sa sufletească dela începutul vieții sale? în mulțămirea sa care-l încunjură de toate părțile că poate umbla pe propriile picioare?

Ajutorarea de care voim să vorbim însă nu înseamnă legarea sa de ceva care să-i răpească această mulțămire, nici nu înseamnă împedecarea neatârării sale. Dimpotrivă, e vorba de plăsmuirea adevăratei sale neatârări, pentrucă cea pe care și-o simte nu e cea adevărată.

II.

Tânărul pe urmele lumii.

Când tânărul deschide ochii în lume, ca om, și-și închipue că începe a trăi viață proprie și nu mai stă alături de părinți, în întâlnirile din societate, ca unul care grăiește cum l-au învățat părinții de acasă, ci ca cel care-și poate da acum și părerea sa și a lua parte la discuțiuni, ca un membru major al familiei, ca individualitate nouă; când, apoi, pășește în ceată de prieteni, fără să mai aibă privegherea părinților asupra lui, — tânărul acesta și cu toți tovarășii lui, se socotesc oameni de-sine-stătători. De fapt ei nu sunt așa, ci se află numai în stăpânirea unei amăgiri. Căci tânărul da, iese din cercul familiei, se simte stingherit, dacă ar fi urmărit prea de aproape de ochiul însoțitor al tatălui sau al mamei, dar de fapt el umblă pentru a urma pe alții în locul părinților. El găsește o viață în desfășurare, găsește mai cu seamă, viața celor de vârsta lui, găsește tel de fel de obiceiuri, găsește că, la cutare ceas, oamenii fac cutare lucruri, se întâlnesc în cutare loc, se îmbracă în cutare fel, vorbesc despre cutare treburi, își caută cutare privesți. Atunci ce face tânărul? Își croiește el dela sine ce fel de viață să trăiască? Ferească Dumnezeu! începe a bate drumurile altora și socotește lucru foarte de seamă să facă ce fac alții. El vrea să se afle acolo unde lumea se duce mai mult, acolo

1. Lecțiuni de deschidere a cursului de *Morala Creștină* la Școala de Militară de Geniu din București, Cotroceni înaintea tinerilor cu termen redus, în ziua de 16 Septembrie 1925.

unde are bănuiala că te încarci de oare-care strălucire, dacă te afli și tu în locul acela. Nu o alegere mai înaltă, după niște socotințe dovedite prin cugetări înțelepte ca vrednice de urmat, sunt cele care-l călăuzesc în astfel de clipe, ci setea de a fi alături cu alții și la fel cu alții, care duc o viață cu oarecare ifos.

Acest răstimp al vieții tânărului este o vreme de urmare supusă pe urmele altora. De aceea începe a purta și el geantă de păstrat hârtiile, fiindcă și altă lume face așa, ba îi mai zice, nu *geantă*, adică ceiace este, ci *servietă*, deși în ea nu se află șervete și nu face slujbă de chelner, ci numai fiindcă și alții zic așa; de aceea poartă și el ocbelari cu rama groasă și sticlă umflată, cu înfățișarea ochilor de broască, fiindcă și altă lume face așa; de aceea se îmbracă dela an la an în felul altora, chiar dacă schimbările de îmbrăcăminte ajung a fi mai urâte decât cele care au fost odată; de aceea începe și el a fuma, nu pentru că aceasta ar fi o trebuință sau măcar o distracțiune, ci pentru că să fie la rând cu alții care fac la fel; de aceea se duce la alergări, nu pentru că-l interesează cultura cailor, ci pentru că este în obiceiul lumii de a se duce acolo . . . Și chiar când nu-l ajung chipurile de a umbla în toate aceste locuri și altele ca acestea, totuși năzuința sa este de a se mișca încotro și altă lume se îngrămădește, fiindcă i se pare că e mai ceva, dacă se află unde se află și alții.

Ceiace găsim în șirul vieții din afară a tânărului nu se schimbă când este vorba de viața dinăuntru. Tânărul citește ce vede că și altă lume citește. Nu caută ce este mai bun, ci ce se întrebă mai mult. Ajunge scrierea *la Garçonne* să fie cea de care se vorbește mai mult într'o clipă oarecare, tânărul aleargă mai cu seamă la ea.¹⁾ Oricât de neînsemnată o scriere, dacă însă ajunge în vorba lumii și toți te întreabă de ea într'o vreme oarecare, tânărul nu vrea să fie în urmă și caută să fie la rând cu lumea, căci nu stă bine ca foarte mulți să vorbească de un

1 În Mai 1923, m'am întâlnit în Constantinopol cu câțiva tineri români din Școala de Marină dela Constanța. Se întorceau dintr'o excursiune în Grecia.

Unul din ei ascundea o carte pe care o ținea într'o mână.

— Ce ascunzi acolo, voinicule?

Era tocmai cartea lui Paul Marguerite: *La Garçonne*. Știa că e carte deochiată și o ascundea. Dar era multă vorbă despre ea și trebuia s'o citească. Nici Biblia, nici *Divina Commedia*, nici *Iliada*, din care înveți ceva mai mult, nu erau atât de căutate.

În această lună, Septembrie, am citit într'un ziar că scrierea *La Garçonne*, care s'a tradus și pe românește, s'a vândut în România în 60.000 de exemplare în răstimp de 7 ani de zile. În curgere de un an însă (1924), s'au vândut în România de Societatea Biblică Britanică numai 78.870 Biblii românești sau bucăți din ea, iar cu cele în alte limbi, s'au vândut în totul numai 99.321. — Vezi *The Hundred & Twenty-First Report of the British and Foreign Bible Society*, Londra 1925, pag. 97.

Puțin pentru țara noastră, când scrierile rele se citesc atât de mult și când Biblii sinodale nu mai avdăm, ca să zicem că s'au vândut din alte izvoare!

fapt, iar tu să nu știi de el. Nu are aface că faptul poate fi neînsemnat. Tu trebuie să-l știi, fiindcă se vorbește de el și trebuie să fii la rând cu lumea.

Așa e cu desfășurările de teatru, cu cele de cinematograf și cu multe altele. Aceasta e vremea imitării. Tânărului nu-i vine în minte să trăiască viață proprie și prin aceasta să urmărească nu ce e la modă, ci ce e mai bun. Nu-i vine în minte că e mai bine să citească pe Cicerone, de care nu s'a ținut în liceu, decât să alerge după cutare scriitor al zilei de azi, care are alaiul unei zile, și apoi lumea uită de el. Cu toată părerea că de acum înainte trăiește viață neatârnată, de fapt numai aceasta nu este și nici nu se pregătește a trăi neatârnat pe viitor. Căci, fără îndoială, nici nu se poate cere unui tânăr să trăiască viață neatârnată, când el deschide ochii într'o lume care-și are croiala ei de mai înainte și care-l împinge și pe el în făgășurile ei. Dar cu toate acestea, se poate face pregătirea pentru o viață care să nu fie numai mișcarea pe resorturile altora, ci să fie dezvoltarea propriei tale personalități. Pentru aceasta trebuie însă o pregătire și o îndrumare, care nu se capătă în felul de viață care se duce acum și după întocmirea vieții de azi în școlile noastre. Noi, dacă vorbim despre aceasta, este pentru că voim să deschidem ochii în vederea acestei pregătiri, care, fără îndoială, cere o vreme ceva mai lungă decât scurtele noastre întâlniri.

III.

Robia omului din pricina plămădelii sale organice.

Dar nu numai încunjurimea în care tânărul începe a trăi viața sa proprie îl împedecă de a trăi o viață cu adevărat de-sine-stătătoare. El însuși își este piedecă; omul se naște cu apucăturile lui. De aceea și tânărul nu se duce la tot ce găsește slobod de intrare în viața societății, ci mai cu seamă la ce se potrivește mai mult cu apucăturile sale.

În om se află partea poftelor sale, care de multe ori nu se trezesc fără o chemare din afară. Dar adâncul care doarme înăuntru omului iese la iveală peste așteptarea lui, din pricina îmboldirilor care-i vin de afară. Omul primește astfel de îmboldiri și obiceiuri rele se încuibază în sânul său, chiar fără ca fondul său să fi avut astfel de aplecări. Cu atât mai mult când ele găsesc terenul pornit spre aceasta a sufletului omenesc.

Câtă vreme însă omul este în prada poftelor sale animalice, care s'au trezit din adâncuri, nu poate fi vorba de o viață a sa neatârnată. Oare este neatârnat dobitocul care merge neabătut în legea vieții sale trupești? Deci nici omul nu

se poate lăuda cu aceasta, în cazul când el se lasă mânat de năzuințele sale fizice. Numai când el s'ar cârmui după datele rațiunii și ale conștiinței, adică ale puterilor înalte, prin care omul se ridică peste nivelul celorlalte viețuitoare, numai atunci s'ar putea vorbi despre neatârna-rea sa. La începutul vieții sale însă, omul se lasă mișcat mai mult după simțirea clipei, după ce-l mișcă atunci; e mai degrabă sentimental. Nu-și are ființa legată de date statornice și care dau unitate ființei sale. Chiar în viața popoarelor, în tinerețea lor, ele sunt mai lipsite de statornicie și se lasă ușor mânate de impulsuni și simțiri ale clipei.

Acesta e omul, mai cu seamă la începutul viețuirii sale sociale. Pe de o parte culege dela cei în mijlocul cărora se găsește, când își începe viața sa de societate; pe de altă parte trage din stratul organic al ființei sale trupești. Peste acestea trebuie să se ridice noua clădire, în care să se cuprindă ființa sa cu adevărat stăpână pe sine și neatârnată de forțele inferioare.

IV.

Organizarea lăuntrică

În om își dau întâlnire felurite puteri. Unele vin din afară, pe care le-am văzut, altele stau ascunse înăuntrul său. Ele pot înălța ființa omului, după cum o și pot pustii. Dacă întâlnirea puterilor din sânul său este lăsată în voia întâmplării și nu e cârmuită de nimic, se înțelege că, în cele mai multe împrejurări, nu se poate naște decât dezarmonia. Deaceia însă trebuie să intre în sânul nostru o putere regulatoare, pentruca atâtea înrâuriri, care pot năvăli peste noi, să nu lucreze ciocnindu-se unele de altele, ci să fie cârmuite, îndreptate ori înlăturate.

Puțini oameni sunt aceia în care armonia este deplină. Puterile de dedesuptul ființei noastre, alcătuirea materială a ei ne trag des spre poftele de rând și de aici vine partea de dezarmonie care împedecă funcționarea ființei noastre pe o scară înaltă. Din pricina puterilor de dedesupt, omul cade în prada lenei, a poftii de stăpânire peste alții sau peste averi, în lăcomie, în măr-ginire numai la trebuințele lui. Acestea se simt la fiecare pas în viața omului și de atâtea ori le vedem că umblă țără îngrădire, pentrucă ființa lui n'a apucat să se desvolte armonic, și se desfășură într'un fel de viață care nu e îmbur-curător. Este afirmarea ființei tale în paguba ființei altuia, pe când această afirmare se poate face într'un înțeles mult mai înalt, așa ca și tu să te fi ridicat la o treaptă înaltă de funcțio-

nare, dar și asupra altuia să se scurgă de aici o înrâurire și urmăre binefăcătoare.

A lucra așa ca în noi să ajungă stăpânitoare puterile care îngrădesc îmboldirile inferioare spre poftă de rând, înseamnă *a ne cultiva*. Deși prin cultivare înțelegem și o lucrare numai în parte asupra omului, precum când învățăm ca să ne specializăm în ceva, cu toate acestea un om cultivat numai într'o ramură de învățatură și încă într'una care nu are resfrângere deadreptul asupra sufletului nostru, poate să nu fie un om cultivat în înțelesul în care vorbim aici, fiindcă lasă slobode poftele vieții sale de rând. Este foarte cu puțință ca un om să fie sus într'o privință, în ramura în care s'a cultivat, și să fie de rând și de nesuferit în altă privință, precum sălbatec în firea sa, nesimțitor la înrâuriri mai înalte, în prada unor poftă uricioase și nevred-nice, care-ți dau o înfățișare dureroasă și turbu-rătoare, prin dezarmonia care se bagă-de-seamă într'o asemenea ființă.

Deaceia în om trebuiesc dezvoltate puterile de cârmuire superioară. Trebuie dezvoltată pu-terea de a simți pentru bine și rău, pe care o numim *conștiință*, pentruca celelalte funcțiuni să meargă sub lumina, îndrumarea, îngrădirea și îndreptarea sa. Fără aceasta, poate omul să fie cât de sus în unele privințe, se vor simți totuși alătura și scăderile sale și vor arunca peste toate un înveliș de tristețe, când nu vedem ală-tura și simțirea vrednică și curată pentru bi-nele tuturor.

Că lucrul acesta e așa, omenirea a simțit-o de multă vreme, căci avem zicerea din vremea Românilor, care ne spune că celce strălucește în învățatură, dar este decăzut în purtările sale, mai degrabă poate fi socotit între cei decăzuți decât între cei străluciți ¹⁾ Deaceia nu au dreptate cei care, fiind oameni înzestrați într'o pri-vință, dar păcătoși în purtările lor, vor să aco-pere una cu alta și spun: Să nu fim judecați după micile noastre păcate omenești, ci după calitățile mari cu care am fost înzestrați; mun-tele se judecă după plutirea falnică în înălțimi, nu după umbrele prăpăstiilor lui; omul mare se judecă după ce a însemnat el prin calitățile lui, nu după păcatele pe care le-a putut avea și el ca tot omul.

La aceasta însă noi răspundem că niciodată să nu luăm asemănările ca identități, fiindcă e adevărată vorba Francezului că a asemana nu înseamnă și a proba (*comparasion n'est pas raison*). Umbrele îi slujesc muntelui pentru împo-dobirea lui, fiindcă, în felul acesta, are o înfă-țișare mai variată, dar omului păcatele nu-i slu-

¹ *Quis proficit in litteris et deficit in moribus, plus deficit quam proficit.*

jesc tot așa. El poate fi mare și dacă are păcate, prin darurile lui, dar ar fi dat o priveliște mult mai măreață și mai mângâietoare, dacă ar fi fost tot atât de sus și în laturea în care vezi umbre, dacă, de pildă, n'ar fi fost un om crud, interesat, lacom, pătimăș, ci binevoitor, milos, gata a sluji pe altul.

Oricum am întoarce-o, în om trebuie să intre puterea de echilibrare a ființei sale. Este ciudat că vorbim de echilibru în atâtea ramuri ale vieții: echilibrăm bugete, echilibrăm balanțe comerciale, dar nu voim să facem sau nu ne interesăm a face echilibru tocmai în cel care trebuie să facă toate aceste echilibrări: în om!

Puterea echilibrului este acea de care am vorbit: conștiința. Ea, făcându-ne să simțim tot mai viu pentru bine și pentru rău, mărginește îmboldirile ființei noastre care strică armonia, și dă ghies să iasă la lumină puterile înalte, care întregesc ființa noastră și fără care noi nu ne suim la rangul de personalități. Suntem *persoane*, adică suntem înfățișări, suntem chipuri vii, dar nu suntem *personalități*, nu suntem *existențe morale*, ci numai întrupări fizice.

Abia prin conștiință ființa omului se integrează, adică intră în totalul existenței ei. Fără ea, omul trăește numai pe treapta de jos a ființei sale. Cultivarea omului numai atunci a fost întreagă, când a străbătut și la înălțimea conștiinței și de aici se întreprinde cărmuire peste întreaga ființă a omului.

Conștiința este puterea lăuntrică în stare a organiza ființa omului și a nu lăsa încălcarea puterilor trupești peste cele sufletești. Omul totdeauna va fi ființă trupească. El însă se ridică în vrednicia sa în măsura în care în sine se înalță stăpânirea puterilor sufletești și de aici se îndeplinește întreaga cărmuire a omului. Numai atunci putem spune că ființa noastră se organizează și funcționează armonios.

Oare nu vedem noi cum unii oameni se lasă în prada poftelor trupului și atunci ființa lor se înfățișează ca sfâșiata, fără cărmuire și fără armonie! Vezi o singură poftă ajungând stăpânitoare și poruncind, aruncând o adevărată jale în ființa omului, prin ruperea oricărei armonii! În asemenea împrejurări, ființa sa parcă ar fi pustiiată de hoți și ruptă în bucăți de fiare sălbatică.

În starea beției, omul înfățișează o astfel de priveliște. În prada poftelor de a bea, ființa sa este sfâșiata, aruncată fără cărmuire în voia gustului orb al unei clipe, pentruca apoi, fără stăpânire și rost, să treci la alt gust și așa mai încolo.

Tot asemenea în actul mâniei, în al lăcomiei al desfrâului. Ai nimic alta decât predarea ființei tale în stăpânirea unei poftes sălbatică, care strică

echilibrul în care funcționează toate puterile și în care se simte cărmuirea de sus.

Câte prilejuri fericite pierdute din pricina stricării echilibrului în felul acesta! Câte clipe înalte călcate în picioare, câte chemări la datorie neascultate, din pricina lăsării molatece în prada unei poftes, când conștiința n'a fost ridicată din vreme la rangul de poruncitoare și regulatoare în gospodăria întregii noastre ființe!

Un profesor vorbea odată, într'o conferință în care discuta despre lux (d. *M. N. Pacu*, profesor în Galați) despre un rege lacom la ale mâncării. Era gata masa, când i-a venit vestea că vrășmașii au intrat în țară și încalcă pământurile lui și se apropie de capitală.

— Stați mai întâi să mănânc și apoi ies întru întâmpinarea lui.

Dar dacă s'a așezat la masă, nu se mai scula dela ea. Mânca și mânca, fără sfârșit. În timpul mesei, i s'a adus de mai multe ori vestea că vrășmașul se află la cutare punct și face multe prădăciuni și ucideri. Regele însă nu înceta a mânca și spunea că numai să isprăvească și îndată pleacă la luptă.

— Măria Ta, au intrat pe poarta cetății, se văd și sulile lor...

— Să mai mănânc și pepenele ăsta și îndată mă scol.

Și a mâncat pepenele, s'a sculat, a eșit întru întâmpinarea vrășmajului, dar fiindcă nu se sculase din vreme ca să pregătească apărarea, a fost ucis îndată.

Poate o fi murit mulțămuit că a căzut sătul...

Vedeți, s'a supus poftelor de rând. Căzut pradă lor, toată armonia s'a dus și ai într'o asemenea pildă înfățișarea jalnică a unei vieți fără cărmuire.

În schimb, ce înfățișare măreață îți dă Alexandru cel Mare, când, în fața lipsei de apă a întregii armate, aducându-i-se lui să bea atât cât se găsisse numai pentru un om, a stăpânit suferința fizică a setei și a vărsat apa, nevoind să bea singur, când oștirea nu avea de unde bea! Și totuși și el, mare în clipa aceasta, a păcătuit cu necumpătarea la ospete cu băuturi, când și-a ucis credincioșii de ai săi.

Unde ajunge chiar omul cu mari calități, când nu are cărmuirea de fiecare clipă a conștiinței, prin care se aduce echilibrarea ființei sale! De aceea e de atâta trebuință și atâta adevăr pentru viața noastră are în sine cuvântul Mântuitorului Hristos: *Privegheați!*

Omul e primejduit pe fiecare clipă ca poftele de rând să se ridice din adâncuri și să turbure bunul mers al ființei sale. Cum îți păzești gospodăria să nu fii furat, așa trebuie să ai privegherea asupra ta însuși, să nu se ridice la stăpânire, chiar scurtă, năzuințele care trebuiesc stăpânite și care dorm ascunse înăuntrul omului!

Cine însă să facă aceasta? E numai chemarea conștiinței. De aceia nu e lucru mai trebuincios pentru omul care se așterne la drum, spre a-și trăi viața sa în societate, decât a se ocupa de acest paznic care ocrotește ființa și n'o lasă să se prăbușească.

Numai puțină vreme de deprindere, numai câțiva din anii dela început, când ascuți în tine puterea de a simți pentru bine și împotriva răului, când pui conștiința să îndeplinească această chemare, și dacă s'a făcut dâra și te-ai deprins în felul acesta, simți cum armonia a intrat în ființa ta, cum drumul vieții tale se desfășură cârmuit, pornit la muncă cinstită și fără amenințări și primejdii să mai suferi și din pricina ta, când e destul câte poate avea omul de suferit dela alții.

Iată pentru ce acum, când se deschide drumul vieții unui tânăr, el trebuie luminat cu privire la puterea de echilibrare a vieții sale. Dacă este vorba că oamenii învață contabilitatea ca să-și cârmuiască bine negustoriile lor și se simt mulțumiți că o știu și că au rânduială în ele, oare tocmai izvorul oricărei munci și a oricărei negustorii, care este viața noastră, oare aceasta nu este vrednică să ne gândim la ea măcar cât ne gândim la contabilitatea treburilor noastre!

Oamenii însă la nimic nu cugetă mai puțin decât la buna cârmuire a vieții lor. Așa cum cei mai mulți nu ascultă poruncile medicilor și-și duc viața mânată de poftă pe care nu vor să le stăpânească și mor înainte de vreme, pe când, dacă ar fi ascultat de porunca sănătății, ar mai fi trăit, așa nu vor să ia aminte din vreme la viața lor și trăiesc fără grija pe care o au pentru negustoriile, câmpiile ori întreprinderile lor.

Mai nainte de toate însă, este omul. El este temelia a tot ce se apucă să facă și de aceia trebuie să fim cu atâta grijă de buna gospodărie a ființei noastre.

V.

Om e rădăcina lucrului.

Așa fiind, urmează că orice ramură ne-am alege pentru lucrul nostru în viață, nu trebuie să scăpăm din vedere partea de temelie, care este a ne ocupa de omul însuși. Așa vom lucra în ramura pe care ne-am ales-o, cum vom fi în adâncul nostru ca oameni. De aceia trebuie să avem grijă nu numai de a învăța carte pentru ramura noastră și a ne deprinde în toate amănuntele ei și a mânuî uneltele ei, ci a ne întări pe noi înșine ca oameni, a îmbunătăți ființa noastră. Insușirile de hărnicie, de simț pentru datorie, de cuviință, de cumpătare, de măsură, de chibzuință sunt tot atâtea podoabe pentru ființa omenească, din care ea poate trage folos, oricare i-ar fi ramura de lucru în viață. Pe lângă

aceasta, în tinereță, omul este ispitit să facă risipă din puterile lui. Își îngăduie multe lucruri, își spune, așa cum aude dela mulți, că are vreme când să puie cumpană în viață, cheltuiește cu mâni nesocotite dintr'un depozit de sănătate și de tărie pe care nu-l îngrijește prea mult, și se trezește prea târziu cu ce are de făcut, când ce s'a risipit odată, nu se mai poate întoarce. Mulți fac așa cum se spune în povestea despre *Mosorul minunat* cu firul de aur, din care fiul unui împărat, încă copil, a auzit un glas în care i se spune că acolo e viața lui și că, pe măsură ce firul se desface, și viața lui înaintează. Și a luat copilul firul și a început a trage și s'a văzut îndată ajungând tânăr, apoi căsătorindu-se, având copii, suindu-se pe tron ca împărat, înaintând în vârstă și apoi ajungând bătrân. Tot întinzând firul, deodată s'a văzut dedesuptul lui lemnul mosorului: firul se isprăvea. Împăratul s'a îngrozit și a dat să întăsoare firul înapoi. Dar n'a mai putut, iar glasul i-a strigat: Ai fost neînțelept de ți-ai risipit viața fără socoteală, iar acum ce ai făcut e deplin făcut și nu se mai poate drege.

Nu vi se pare că povestea aceasta este însăși istoria adevărată a multor vieți! Fără îndoială, sunt atâția care nu iau aminte din vreme la întregul curs al vieții care li se desfășoară înainte, își tocesc unealta lucrului lor, care este trupul și târâie toată viața cu ei boale păcătoase, de care nu se pot descotorosi, sau chiar merg la mormânt înainte de vreme, din însuși pragul tinereții.

Sunt așa de multe prilejuri în care poți vedea cum mulți s'au păgubit în felul acesta, încât nu e nevoie să mai aduc nume ca să dovedești aceasta. Fiecare știe pilde despre astfel de nenorociți care, din neînfrânarea vieții în tinereță și din faptul, poate, că n'au fost lămuriiți din vreme cum trebuie trăită această viață și ce avem de făcut cu ea, au ruinat-o fără leac și au plecat spre mormânt înainte de vreme. Sunt atâtea împrejurări în care trebuie să te întristezi că vieți care puteau fi ca niște grădini înfloritoare și bine-mirositoare, prin lucrul folositor care s'ar fi putut îndeplini în curgerea lor, s'au prăbușit în pustiu și n'au adus omenirii acesteia nimic, niciun folos.

Noi, numai din curgerea acestui an, știm pe doi tineri care intraseră în lume cu rostul lor făcut, cu slujbe frumoase, cu un viitor deschis, prețuiți de cercul în care trăiau și care totuși acum se odihnesc în morminte, pentru că n'au ținut seamă de rânduielele vieții socotite. Și tot în acest an, mai știm pe alți doi trecuți din viață, oameni mai în vârstă, dar care an și an s'au chinuit și au fost ca un blestem pentru familiile lor, din pricină că au păcătuit cu păcate

de acelea ale căror urmări nu se mai pot îndrepta și răstoarnă la pământ ființa omului, oricât de falnică ar fi, ca un vierme care roade cea mai sănătoasă rădăcină.

Când lucrul este așa, e nu numai trebuincios, ci e de toată graba ca tânărului să i se puie înainte întregul șir al vieții lui. Să fie adus a trăi nu numai pentru clipa de față—aceasta e numai fapta omului primitiv, care se mărginește numai la ce-i trebuie lui în clipa de dinaintea ochilor,—ci să trăiască fără a perde din vedere întregul drum pe care-l are de străbătut. El trebuie să guște prin cugetare toate roadele pe care le va putea dobândi mai târziu printr'o viață chibzuită și să înțeleagă și să simtă că acest drum se poate prăbuși din vina lui, înainte de șirul care îi e dat.

Omul trebuie să-și trăiască viața lui pe lungă distanță, adică nu de azi pe mâine, ci s'o vadă la distanță de zeci și zeci de ani înainte, pentru ca ceiacl ucrează acum să rodească atunci. După cum, când e vorba de armele de foc, vorbim despre arme cu bătaia lungă, așa să ne deprindem a vorbi și despre viețile noastre. Să le pregătim a fi cu bătaie lungă, pentru ca ele să rodească până târziu în timp, ca acele saduri care, îngrijite, înfloresc și-ți dau roade și iar aduc alt rând de flori și dau altă roadă până târziu în toamnă și până intră în iarnă.

Și dacă cineva a fost destul de norocos și a trecut prin viață fără să se fi primejduit într'un chip oarecare, oare urmează că ne putem juca cu viața în felul acesta! Știe cineva cum va eși cu viața sa și poate îndrăzni numai fiindcă unii au înfruntat primejdia și n'au pățit nimic! Chiar de am fi la adăpost de orice primejdie, este însă alta de care nu scăpăm. Căci cine își prinde inima de plăceri josnice și capătă gusturi de rând, își răpește ceva din plăcerea pentru zările largi ale vieții înalte. N'ați auzit de oameni care toată viața au jucat cărți și n'ați aflat că cea mai multă vreme din viața lor au cheltuit pentru acest gust spălcat și fără alta putere de avânt decât numai spre ruină și moarte!

O! este mare lucru ca cineva să fie lămurit din vreme cu privire la rostul vieții omului și încă nu numai să-și dea seamă de aceasta pe calea cugetării, ci să ajungă a și simți pentru viața sa și a o feri de pustiul care o amenință, în cazul când o duce fără a fi mânat de un îmbold măreț și de un dor de seamă de a face ceva cu viața sa.

E mare lucru să ai înainte, să zicem, 50 de ani de trăit! Câte nu poți face în cuprinsul lor! De câte vieți te minunezi că unii au putut face fapte de seamă în vreme și mai scurtă și și-au încrestat viața lor în sânul neamului în care au

trăit cu amintiri atât de vrednice și îndemnătoare pentru alții!

Oare nu trebuie să fie des înaintea ochilor noștri pilde ca ale lui *Franklin*, care, dela începuturi atât de sărace și neînsemnate, prin însușiri înalte, îngrijite din tinereță, a ajuns a fi în fruntea neamului său și a unei țări mari!

Iată de ce viața trebuie privită din vreme în toată putința ei de rodnicie și a o feri de a ajunge un ținut sterp în care de trăit poți spune că ai trăit o înșirare de zile, care s'au ținut lanț una de alta, dar n'ai făcut fapte care lasă urme și n'ai făcut ca în jurul tău să se înalțe inimile. Și oare, fără a fi făcut aceasta în viață, se poate spune că ai trăit o viață adevărată!

Apoi rostul acestui studiu este tocmai de a face pe cei care-l ascultă să deschidă ochii spre viața adevărată. Căci sunt o mulțime de vieți mincinoase, vieți scoase din făgașul lor fresc de a rodi ceva și a nu se scurge în pustiu și nimicnicie, ca râurile din ținuturile nisipoase, care nu ajung să se verse în alte ape, ci se mistuie în arșița soarelui și le înghite nisipul, fără a fi putut face să rodească ceva prin apa lor.

O viață care e cheltuită fără de folos, fără întrebuințarea înzestrării pe care o are din însăși zămislirea ei, o viață prinsă de gusturi sterpe, ca a celui care nu făcea alta decât a juca în cărți, viețile îndreptate spre tot felul de deșertăciuni — sunt tot atâtea vieți mincinoase, fiindcă n'au făcut prin ele tot binele care se putea face, n'au adus prin ele bucurie și mângâiere nimănui și, prin aceasta, n'au putut gusta nici pentru ei ce înseamnă a trăi viața pe o scară înaltă și cârmuită de o năzuință vrednică.

Oare când privim viața în felul acesta, nu înseamnă că privim pe însuși omul, care este temelia oricărui lucru pe care l-am săvârșit în viață! Fără doar și poate, căci dacă lăsăm în paragină, ca ceva de care nu face să porți grijă, tocmai partea din care izvorăsc purtările noastre, și umblăm numai după învățătura ramurii noastre, însăși această învățătură va suferi.

Cine se va lenevi și nu va fi conștiincios, cine va da dovadă de nepăsare și nu se va educa spre a fi cu toată inima la slujba sa, va ajunge ca nici în ramura sa nu va crește deplin și cum trebuie. Pentru ca să aduci tot folosul și să te sui la cea mai mare înălțime și în această ramură, va trebui să ai la temelie însușirile bune *ca om*.

Am citit odată despre un inginer că, după isprăvirea studiilor sale, trebuia să facă practică pe căile ferate, mânuind o locomotivă. Într'o seară, avea a face slujbă pe mașina unui tren accelerat. Se afla însă într'o societate plăcută, toți îl îndemneau să rămâie, că mai este vreme până la plecarea trenului. Și atunci, fără a as-

culta cum trebuie de glasul datoriei și a purta grijă să fie din vreme unde îl chema ea, pentruca să aibă când cerceta de sunt toate lucrurile la locul lor, a tot stat și a întârziat, socotind și el că mai este până pleacă trenul și are vreme. Și a plecat în clipa cea din urmă, și a intrat în gară ca o furtună și s'a suit pe mașina unui tren, care nu era al său, și a venit ceasul plecării îndată și a plecat pe alt tren, care nu era accelerat, și a trecut ca un vârtej prin găurile la care trebuia să oprească, și a urmat de aci cercetare și pedepsire, pentrucă a adus atâta încurcătură prin neîngrijirea sa și prin setea de niște plăceri mărunte care l-au ținut în loc. Oare omul care se deprinde din vreme cu disciplina vieții sale și care știe să se stăpânească în fața micilor poște, nu are în aceasta o cheazășie că celelalte măestrii ale sale vor lucra mai bine, prin faptul că omul dela temele este cârmuit bine și pornit sănătos!

Iată de ce omul nu trebuie să fie el însuși piedecă pentru slujba sa, pe care o are de îndeplinit, ci trebuie să îmbunătățească și să ajute însușirile sale, pentruca ființa sa să ajute chemarea pe care și-a luat-o în viață.

Din pricina apucăturilor lor, oamenii de multe ori își sunt piedecă la buna îndeplinire a slujbei. Ei simt aceasta ca o greutate și ca o neplăcere, pentrucă este nepotrivire între om și între chemare. Ei n'au muncit pentru a se ridica la treapta, în care omul dela temelie se armonizează cu omul slujbei obștești. Fericit este acela care așa a lucrat asupra sa, așa s'a cioplit pe sine, încât și-a îndreptat deprinderile sale, așa ca să fie cât mai mult alipit de chemarea sa în viață!

Câte nenorociri n'au izvorât din faptul că una a fost în cineva omul cu apucăturile sale și alta îl cerea a fi sluja! Lenevirea, nepăsarea față de lucru, beția, plăcerile vieții destrăbălate de câte ori n'au împedecat buna îndeplinire a datoriei! Nu s'a povestit și scris de atâtea ori despre stările de la noi, după marele război, că multe trenuri s'au ciocnit sau au sărit din linie din pricină că au fost cârmuite de oameni beți! Noi ne aducem aminte că am citit mai de mult, înainte da război, de un acar căsătorit de curând și care, din pricina dorului de trai casnic, se simțea îngreuiat de a fi la slujba acului său. Și iată venind trenul, și omul a întârziat în casă, și a eșit prea târziu, și a întors acul sub tren și a urmat de aici o sărire din linie a multor vagoane și a urmat o mare nenorocire.

Nu se poate stărui de ajuns asupra chestiunii zidirii morale a omului, că trebuie să ne îngrijească în cea mai mare măsură fiindcă din aceasta urmează buna înflorire a tuturor îndeletnicirilor vieții. De aceia este foarte de mirat că se între-

bunțează atâta timp pentru alt fel de studii, dar nu se poartă grijă și se trece ușor peste partea care stă la rădăcina tuturor studiilor. Școalele noastre nu iau aminte la acest fapt și dau tot materii de cuprins pentru hrănirea minții, dar mult mai puțin pentru plăsmuirea bunelor deprinderi. De aceia este foarte îndreptățit ca noi să ne ținem aici de chestiunile îndrumării sufletești și a arăta trebuința ca nu cumva, din pornirea de a umbla pe urmele altora, cum am văzut că oamenii de obicei fac, să ne ispitim a trece și mai ușor peste astfel de chestiuni. Nimenea nu va avea de suferit mai mult decât noi înșine. Și dacă nu vom ajunge să simțim aceasta, să nu ne amăgim a zice că nu e nimic, pentrucă, dacă individul își poate trăi viața și pe un plan inferior și a se simți bine și așa, când privești însă viața în grămadă și descoperi ce este viața unei cete cu deprinderi înalte și a alteia cu apucături fără zări sufletești, îți dai seamă cu cât mai sus sunt cei care nu-și iau cu ușurință viața lor.

Că omul este acel care dă tonul unei întregi civilizațiuni, se vede când privești spre așezămintele feluritelor popoare. După nume, găsești la toate popoarele Europei așezăminte cu acelaș nume: universități, școale de tot soiul, academii, administrațiuni pentru tot felul de ramuri ale vieții și multe plăsmuiri pentru astfel de trebuințe. Când privești la legile care stau la temelie lor, la regulamentele care le cârmuesc, ai zice că toate merg tot atât de bine în toate țările. Poștă și aici poștă și colo, regulamentele mai la fel și într'o țară și în alta; școală ici, școală și dincolo; universitate aici, universitate și peste graniță, cu înșirări de studii numeroase, ca și aiurea, cu profesori mulți. Pe unele le judeci încă și după clădirile mari pe care și le-au turnat. Așa au făcut Rușii. Cine dintre ai noștri calcă acum în Basarabia, se minunează de clădirile monumentale pe care le-au durat Rușii pentru anumite așezăminte și sunt cu jind uneori că noi n'am putut face așa,

Dar aceasta e numai fața materială, fața lucrurilor, înșirare de nume și regulamente. Ia să vedem fața cea sufletească. Aici deosebirea e mare. Căci fiecare așezământ nu lucrează cu tot temeiul său numai prin faptul că poartă eutare nume, ci lucrează *asa cum sunt oamenii țării* unde așezământul trăiește. Este țara țară de oameni cu inimă la lucrul lor și cu cugetul îndreptat sănătos de a îndeplini cu cuviință și hărnicie chemarea vieții lor, așezămintele acestea trăiesc cum se cade. Ceice slujesc în ele sunt oamenii datoriei și sunt alipiți sufletește de așezământul căruia slujesc. Nu-și trag slujba *la fit*, cum se zice la noi cu o vorbă de rând, nu sunt porniți să tragă *chiulul*, cum se zice cu altă vorbă de rând, ba poate nici n'au în limba lor o astfel

de vorbă, nu se plăsmuiesc la ei graiuri, cum se auzeau odată la noi, ca a *prosti miliția*, adică a face slujbă de mântuială, de ochii omului și fără nicio îndemnare lăuntrică a ta de a fi cinstit către ce ți s'a dat să faci.

De aceia atâtea așezăminte, la fel după nume și după alcătuire, nu dau aceleași roade în felurile țări, pentru că în ele nu trăiesc și lucrează aceiași oameni; de aceia în unele țări clădirile mari și impunătoare, ca cele de care am pomenit în Rusia, iar treabă nimic, fiindcă lipsea ce trebuia la temelie, adică omul.

Peste aceasta nu se poate trece. Și cu toate acestea se trece, da, dar trecerea nu e fără urmări pentru cel care calcă acest lucru. Urmarea e că lucrul tău e izbit de stârpiciune și nu dă roade în viață. De unde nu pui suflet, fără îndoială că nici nu are ce crește.

VI.

Invățătura de a nu ne risipi viața.

Dacă ne dăm seamă că multe așezăminte nu merg bine din pricină că omul pus a lucra în ele și a le cărmui nu e la înălțimea la care ar putea fi. Dacă, pe de altă parte, înțelegem câte vieți se risipesc în zădar, fără a ajunge să dea roadele pe care orice viață e în stare a le da, înseamnă că e un lucru mântuitor ca să le poți îndruma așa ca ele să nu fie osândite a ajunge la stârpiciune, ci a-și ajunge menirea lor. În adevăr, e un lucru atât de trist a te gândi că cutare viață ar fi putut însemna mare lucru, prin darurile prețioase care zăceau în ea, ca un metal prețios în pământuri necăutate, și totuși că ea s'a scurs și s'a încheiat fără a scoate nimic și a folosi pentru obște bogățiile care se puteau întrebuința.

Apoi tocmai aici e rostul învățământului moralei noastre. Ea urmărește ținta însemnată de a face ca atâtea vieți ale noastre să nu se scurgă în zadar. E bine să fim treziți din vreme asupra chemării însemnate pe care o putem avea în orice ramură de lucru a noastră, e bine să fim puși în starea de a gusta viața noastră ca o lungă călătorie pe care o avem de străbătut, pentru a ajunge la un capăt de seamă. Capătul acela trebuie să fie depozitul de lucru bun și de nume frumos pe care-l lăsăm. Să se simtă că nu am trăit degeaba pe pământul acesta, viața noastră a lăsat o dără de lumină și să putem privi mângâiați îndărătul nostru că am trecut prin viață ca niște buni economi, care n'am risipit cu nepăsare din zestrea scumpă a vieții.

Ce bine este ca cineva să fie trezit din vreme cu privire la aceste lucruri! Cu câtă tristeță cineva poate deschide ochii mai târziu că o

parte din viață s'a cheltuit zadarnic! Cu câtă jale însă cineva poate încerca această simțire târziu, spre capătul vieții sale, când nimic nu mai este de îndreptat!

Un director de bancă din București îmi povestea nu de mult, dintr'o familie, cum tatăl își risipise toată averea în joc de cărți. Dintr'o stare frumoasă, nu mai lăsa familiei sale nimic, decât o sănătate ruinată, și încolo pustiu.

Ajuns la acest capăt, tatăl fu cuprins de sfâșietoare durere. Își privea trecutul scurs fără folos și-și imputa acum cu amar că nu lasă familiei sale decât jale și durere.

Ah! dacă omul acela ar fi fost cărmuit din vreme să guste din izvorul înțelepciunii și să-și privească viața sa, nu în legătură cu desfătarea pe care o gusta într'o clipă de fericire păcătoasă și amăgitoare, ci cu gândul la anii de mai târziu! Viața trebuie cugetată pe traiectorie lungă, cum se zice în graiul oștirii, pentru că să nu te perzi în clipa prin care treci și care te poate perde printr'un val de desfătare care zboară, ci s'o urmărești privind toată lungimea ei. Nu trebuie pierdut din vederă obiectivul, ci neîncetat a avea înaintea ochilor ținta spre care trebuie să ajungem.

Cine însă ajunge la țintă și nu cade pe drum? Acel care s'a antrenat din vreme, acel care și-a privit viața nu ca o jucărie, din care are să scoată cât mai multă îmbătare a simțurilor, ci ca ceva foarte serios, care se trăiește o singură dată și care, dacă e pierdut, e pierdut pe totdeauna.

Poetul nostru Al. Vlăhuță a spus odată că moartea nu-l îngrozește prin faptul că încetezi a trăi, ci prin faptul că e veșnică. Când ai murit, ai murit definitiv. Tot așa putem spune despre viață. Că omul poate greși, că-și poate pierde cărarea, fie, nu mă îngrozește, fiindcă ce ai pierdut se mai poate și găsi. Dar viața trebuie să te îngrozească prin nerepetirea ei. Timpul prețios al ei care s'a pierdut, e pierdut fără chip de a-l mai putea câștiga. Asta trebuie să ne îngrozească și să ne temem ca viața noastră să nu se scurgă așa în pustiu.

Deși cugetarea aceasta e foarte ușoară și la mintea oricui, cu toate acestea nu trebuie să trecem peste ea ușor, pe temeiul că e un lucru pe care-l poate cuprinde mintea cea mai de rând. Să nu desprețuim lucrurile sau cugetările pe temeiul că sunt ușoare și că oricine le poate avea la îndemână. Lucrul cel mai de seamă nu este că astfel de cugetări sunt lucruri comune, ci ca ele să fie și simțite, să scuture nesimțirea noastră. Mărunte din punct de vedere intelectual, ele pot fi covârșitoare din punctul de vedere al simțirii și să slujească drept pârghii pentru a îmboldi voința noastră. De aceia trebuie să

stăruim asupra unor astfel de cugetări, pentruca ele să treacă din indiferența minții în înfrigurarea simțirii și în îmboldirea voinței. Aici e cheia, ca astfel de cugetări să nu fie numai un fapt rece, care străbate mintea și o lasă în nepăsare, ci să cuprindă întreaga noastră ființă și să lase urme asupra noastră.

VII.

Lucrarea asupra noastră în sine.

Pentruca anumite cugetări să treacă din starea intelectuală în cuprinsul voinței și al simțirii, trebuie să lucrăm asupra noastră înșine. Cugetările fugare nu lasă urmă. Noi însă trebuie să ne întoarcem asupra lor și să căutăm acele scrieri în care ele ne sunt înfățișate mai viu și cu pătrundere și adâncime. Însăși cugetarea, dacă stăruiește mai îndelung în ființa noastră și ajunge a munci mintea mai des, lasă urme asupra ființei noastre și străbate spre laturea mai grea de atins a voinței. De aceia, deși fiecare om știe că va muri, că viața se isprăvește, că se trăiește numai odată, totuși urmarea binefăcătoare a acestei cugetări numai atunci se arată, când ea străbate mai adânc în ființa noastră. Aceasta însă înseamnă că trebuie să lucrăm asupra noastră. Se vorbește în ziua de azi despre *educațiunea de sine însuși*. Apoi tocmai aici e chestiunea care ne interesează pe noi. În morală iese mult înainte chestiunea lucrării asupra noastră înșine. Nu ajunge ca anumite cugetări să fie înfățișate pentruca problema obiectului să fie isprăvită. Oricât de frumoase și vrednice de urmărit, problema nu e numai intelectuală și de aceia nu se poate opri aci. Problema e de voință. Pentru a o îmboldi pe aceasta însă, trebuie toată părtașia ascultătorilor sau a cititorilor. Numai când dau și ei ajutor, silindu-se să lucreze asupra lor, pentruca cugetările pomenite să prindă rădăcină în noi, numai atunci problema moralei este ajunsă. De aceia ea nu e numai un obiect de studiu, care, cași alte ramuri de învățatură, vine și înfățișează școlarilor un anumit mănunchiu de cugetări, ci trece dincolo de aceasta și cere, din partea celorce-l ascultă, să ia parte vie la el, să lucreze împreună, să urmărească aceste cugetări, dacă vor ca ele să folosească cu adevărat ființei lor.

Aici însă atingem un punct greu: Cugetările care se înființează în învățământul moralei, chiar dacă sunt primite cu drag și socotite vrednice de urmărit, sunt lăsate aci, în înfățișarea lor cu mintea și nu sunt urmărite mai departe. De multe însă e și mai rău: Ele par o îngreuiare pentru viața omului. Atunci când el vrea să

trăiască din larg, fără îngrădire, atunci când viața i se pare mai zâmbitoare și deschisă în toate laturile, vine morala și-i spune: Trăiește numai așa! gândește-te la viitor! bagă-de-seamă că nu ești totdeauna tânăr! trăiește și pe lungă distanță, gândindu-te la ce va fi cu zeci de ani mai târziu!

Astfel de îndemnuri se pare că iau farmecul vieții celui ce vrea s'o înceapă și se găsesc destui de aceia care privesc ca ceva supărător amestecul moralei în acest curs al vieții omului. Tocmai pentru aceștia însă e mai de trebuință ca glasul ei să fie strigat puternic în urechile lor, fiindcă tocmai aceștia sunt cei mai primejduiți a se prăbuși dureros în viitor.

Din punctul acesta de vedere, viața omului e tragică. El vrea s'o cheltuiască din plin în vremea tinereții, fără niciun frâu, care-i pare supărător. Lipsa de experiență la începutul vieții îl face să nu fie prea băgător-de-seamă către înștiințările care-i vin. E cu putință ca înțeleptirea să-i vie mai târziu, dacă-i vine, când însă viața în mare parte e cheltuită și când nu mai este de economisit mult din ea. Tragedia se cuprinde în faptul că atunci când ai în mână viața întreagă, nevătămată și nepângărită, n'ai experiența pentru a păstra acest mare capital; când viața a trecut prin multe și omul vede ce ar fi trebuit să facă cu 20 și 30 de ani în trecut, viața nu mai are capitalul și tăria de mai nainte, ca și să știi cum să lucrezi pe viitor.

Față de această tragedie, nu este decât un singur leac: ca această experiență, pe care n'o avem la începutul vieții ca oameni tineri, s'o întregim cu experiența altora din trecut. Să alăturăm urechea la graiul înțelepciunii, prin care viața noastră se poate cuminti și îndruma din vreme în calea cea sănătoasă. Să vedem că până la noi omenirea a trăit mult, că pășanii au fost destule, că pilde bune și rele sunt cu duimul, că vieți risipite au fost cu nemiluita, că vieți frumos întrebuințate lucesc și azi viu înaintea noastră. Din acestea să culegem, pentru a croi trainic și viitorul nostru.

Cuiva i se pare că, dacă va urma acestor cugetări, viața sa s'ar îngusta și n'ar mai trăi pe calea largă al tovărășiei cu alții în plăcute desfătări. A se ținea de ce învățăm noi aici, s'ar părea o lepădare de dulcile dezmerdări ale tinereții și deci o pustiire a vieții de plăcerile ei. Cu toate acestea celce umblă să scoată din viață cât mai multe plăceri o perde, pe când celce o îngrădește din vreme cu astfel de învățături, ca să nu se risipească în zădar, tocmai acela a tras din ea folos și o poate întrebuința cum se cade mai târziu. Este întocmai împlinirea cuvintelor Mântuitorului Hristos: *Celce-și caută*

viața sa o va pierde, iar celce-și pierde viața pentru mine și pentru evanghelie acela o va câștiga.

Acesta e marele adevăr cu care încheiem aceste desfășurări și pe care le lăsăm să dos-

pească în mințile din care el trebuie să curgă pentru a hrăni și a îmboldi pe om spre putere de simțire și de voire.

Arhim. SCRIBAN

CRONICA BISERICESCA I N T E R N A

Dezbaterile Sfântului Sinod*)

În satele cu populație neslavă ca: găgăuții, albanezii, etc., serviciul divin se va face în limba românească.

Tâlcuirea Sf. Scripturii și predicile în satele neromânești se va ține în limba înțeleasă de populație.

Slujbele particulare, dacă particularul le pretinde în limba sa, se învoiește ca dorința să i se împlinescă, dar o parte trebuie să fie făcută și în limba românească.

2. Ce privește taxele mari pe cari preoții le iau în Basarabia pentru funcții din exeremțe, constat că populația plătește bine funcțiile în Basarabia.

Trebuie făcută distincția între plățile făcute de bunăvoie și între cele stoarse în mod oarecum silit.

Aceste din urmă trebuie oprite de chiriarhi în eparhiile lor și a se amenința cu pedepse și cazurile cunoscute trebuie supuse sancțiunilor din partea chiriarhilor.

3. Chestiunea limbei se va considera ca o chestiune confidențială.

La orele 13, *I. P. S. Mitropolit Primat*, ridicând ședința, anunță pe cea viitoare pe mâine, Miercuri, 19 Noembrie la ora 10 dimineața.

Sumarul ședinței din ziua de 19 Noembrie 1924.

Ședința se deschide la orele 10 dimineața sub prezența *I. P. S. Mitropolit Primat*.

Secretar *P. S. Ep. Cosma* al Dunării de jos.

La apelul nominal sunt prezenți 16, absenți 8 și 2 PP. SS. Membri în concediu.

P. S. Ep. Cosma al Dunării de Jos, secretar, dă citire sumarului ședinței precedente.

Se aprobă.

I. P. S. Mitropolit al Moldovei face cunoscut că, prin alegerea de episcop la Dunărea de Jos a *P. S. Cosma*, locul de arhieru Vicar dela Mitropolia Moldovei a rămas vacant de cinci luni. Arătând că la acea eparhie este absolută nevoie de complectarea vacanței, roagă pe Sf. Sinod ca să procedeze la alegere, după normele legale.

Se primește propunerea *I. P. S. Mitropolit al Moldovei* și se dispune ca, la sfârșitul ședinței, să se procedă la alegerea a 3 persoane.

*) Urmare la numărul din Iulie a. c.

P. S. Teofil Râmnicianu dă citire dării de seamă asupra activității comitetului de editură și aceluia de administrație, precum și asupra proiectului de buget al Institutului Biblic pentru anul viitor 1925.

P. S. Ep. Ilarie al Constanței propune ca întreaga această chestiune să meargă la o comisiune care s'o studieze și să facă referat.

P. S. Ep. Vartolomeu spune că întrucât chestiunea e asemănătoare cu cea dela revista Bisericii Ortodoxă în ce privește chestiunea și partea financiară, socotește că e bine, ca în sesiunea de toamnă ambele instituții să-și prezinte proiectul de buget ce urmează să se pună în aplicare cu începere dela anul nou; iar în sesiunea de primăvară să se aducă la Sf. Sinod compturile de gestiune și dare de seamă asupra activității pe anul precedent. Tot în legătură cu aceasta zice că, Sf. Sinod a dat d-lui dr. Chiricescu însărcinarea și autorizația de a alcătui și tipări pe spesele Institutului Biblic calendarul îndreptat potrivit hotărârii Sf. Sinod. Aceasta este o muncă personală a d-sale, și îi aparține exclusiv; vedem însă că diverși editori, fără autorizarea nici a d-sale nici a Institutului Biblic căruia d-sa i-a dat calendarul spre editare, au copiat pur și simplu calendarul și l-au pus în vânzare, speculând munca altuia. De aceea e bine, zice *P. S.* Sa, să dăm Institutului Biblic, autorizarea ca pe cale de justiție să urmărească pe toți editorii de calendare care au plagiat lucrarea d-lui dr. Chiricescu.

1. Proiectul de Buget și dările de seamă respective ale Institutului Biblic se trimit spre studiere și referire unei comisiuni alcătuite din *PP. SS. Ep. Nicolae* ai Clujului, *Ilarie* al Constanței și *Lucian* al Romanului.

2. Se admite că atât Institutul Biblic cât și revista ortodoxă să prezinte Sf. Sinod proiectul de buget pentru anul următor în sesiunea de toamnă, iar compturile de gestiune și darea de seamă generală asupra activității din anul precedent în sesiunea de primăvară.

P. S. Arhieru Teofil Râmnicianu dă citire referatului relativ la adresa Sf. Ep. a Râmnicului No. 3945 a. c., de a se interveni către autoritățile în drept ca preoții să fie scutiți de straja de zi și de noapte în comune, și conchide în același sens.

Se primește concluzia referatului și se va interveni către Ministerul de Interne ca preoții să fie scutiți de paza de zi și de noapte.

P. S. Arhiereu Teofil Râmnicianu dă citire referatului comisiunii pentru unificare relativ la cererea congresului eparhial al Sf. Episcopii a Cetății-Albe de a se îngădui cântăreților meritoși și cu studii să fie hirononisiți diaconi, cum a fost uzul acolo, cu făgăduința de a nu angaja bugetul Statului cu nicio sumă în plus. Vor fi socotiți ca onorifici, etc. și exprimă concluzia ca să rămână chestia până la legea de organizare unitară când se va hotărî cum se va găsi acolo.

Se aprobă concluzia referatului.

P. S. Arhiereu Teofil dă citire referatului relativ la intervențiile cu Nr. 5114, a Sf. Ep. a Râmnicului N. Severin, cu Nr. 2585 a Hușilor și cu Nr. 3164 a Tip. Cărților Bisericești, care cer retipărirea Bibliei întrucât e căutată, dar nu se mai găsește și conchide să se retipărească Biblia după cel mai recent text al Sf. Sinod sub supravegherea S. Sinod și să se intervină la ajutorul Statului ca să dea mijloace materiale de imprimare.

P. S. Arhiereu Teofil Râmnicianu dă citire referatului relativ la propunerea P. S. Ep. Nicolae al Clujului și a P. S. Ep. Vartolomeu al Râmnicului de a se lua măsuri asupra colportajului de icoane importate din străinătate și opinează că să se intervină la Guvern să oprească intrarea în țară unor astfel de icoane și să se caute mijloacele de a se tipări și răspândi icoanele cultului nostru.

Se hotărăște:

1. Să se intervină la Ministerul Cultelor ca să nu mai dea autorizare de import de icoane din străinătate;

2. Institutul Biblic să înceapă imediat să tipărească și să pună în vânzare icoanele cultului nostru;

3. Să se mijlocească la Ministerul Cultelor ca să autorizeze direcția Tipografiei Cărților Bisericești să intre în legătură cu PP. SS. Chiriarhi și să găsească mijloacele cele mai lesnicioase pentru ca să destacă în țară stocul de icoane ce stă depozitate la tipografie.

P. S. Ep. Vartolomeu al Râmnicului prezintă proiectul de buget al Revistei „Biserica Ortodoxă” pe anul viitor cerând Sf. Sinod cercetarea și aprobarea lui.

P. S. Ep. Lucian al Romanului, în legătură cu aceasta arată că procedura adoptată pentru încasarea abonamentelor dela parohii e și complicată și anevoiasă, deci propune ca să se caute una mai simplă.

P. S. Ep. Vartolomeu arată că acum e pe cale de a pune în aplicare procedura rambursului. Numărul prim al fiecărui an al revistei îl va trimite cu ramburs, abonamentul începând cu anul viitor, deci o procedură ceva mai costisitoare, dar mai simplă.

Se aprobă:

1. Bugetul revistei „Biserica Ortodoxă” pe anul 1925.
2. Procedura încasării abonamentelor prin ramburs și
3. Revista să înștiințeze pe P. P. S. S. Chiriarhi numai pentru cazurile de neprimirea rambursului de către adresant.

P. S. Arhiereu Ilarion Băcăoanu dă citire referatului

Comisiunii de cărți de ritual relativ la avizul luaf de Consist. Sup. Bisericesc în ședința din 17 Oct. 1924 asupra picturii bisericești și se aprobă următoarele concluzii:

1. Să se facă o lege prin care să nu se mai îngăduie nimănui a face pictură bisericească și religioasă-bisericească, care n'ar avea calificarea dată de școalele speciale ce se vor înființa. Această lege, în nici un caz nu va știrbi autoritatea ierarhului în dreptul de a controla și a aproba astfel de pictură.

2. Pentru a avea pictori calificați, să se înființeze o școală de pictură bizantină bisericească cu o secție de sculptură în lemn și metal în una din mănăstirile noastre, sau la Vălenii-de-Munte, Prahova.

3. Până vom ajunge să avem pictori și sculptori eșiți din această școală, să nu se mai dea autorizație pentru a picta Biserici, monumente religioase, troițe etc., decât acelor persoane care sunt bine pregătite, procurând certificate calificative din partea Comisiunii Monumentelor Istorice.

4. De asemenea Comisiunea Monumentelor Istorice, până atunci, să înlesnească pictorilor ce avem și care au autorizație de a lucra și a zugrăvi biserici de a căpăta modele și albumuri de orientare, punându-le la îndemână tipare conservate în pictură religioasă bizantină, prin alcătuirea de cataloage, lăsându-se bine înțeleș talentelor artistice excepționale libertatea de inspirație, invenție și creațiune artistică, fără a eși din limitele stilului bizantin.

5. Cât privește pentru monumentele funerare de prin cimitire, pentru troițele de pe la fântâni și crucile de pe la răspântiile drumurilor, pentru că aceste picturi se fac azi fără nici o autorizație bisericească, P. S. Chiriarhi, prin protopopi și preoții respectivi, să oprească asemenea picturi de meșteri necompetenți, și ele să se zugrăvească ca și bisericile, numai cu autorizație chiriarhală.

P. S. Arh. Gherontie Silistreanul dă citire referatului comisiunii de cântări bisericești relativ la propunerea d-lui profesor I. Popescu-Pasărea de a se organiza și școala de cântăreți din Chișinău după modelul celor din țară, adică să se completeze cu 3 ani de studii. Se hotărăște:

1. Luăm act de declarația I. P. S. Arhiep. Gurie că la școala de cântăreți din Chișinău s'au sporit deja numărul anilor de curs la 3 ani.

P. S. Arhiereu Gherontie Silistreanul dă citire referatului Comisiunii de cărți de cântări bisericești, relativ la cererea D-lui Ciureanu-Bodești de a i se cerceta și aproba următoarele cărți de cântări bisericești alcătuite de D-sa.

1. Anastasimatarul, 2. Catavasierul și 3. Cântările Sf. Liturghii și opinează a i se da aprobarea de tipărire și punerea în vânzare.

Se primesc concluziile referatului.

Se procedează apoi la alegerea a 3 persoane pentru locul vacant de vicar Arhiereu de pe lângă Sf. Mitropolie a Moldovei.

După ce se dă citire articolelor din lege și regulament relativ la alegerile de Arhieri-locotenenți, *I. P. S. Mitropolit al Moldovei* prezintă următoarea listă de candidați:

1. Icon. G. Leu; 2. Arhim. Ortizie Popescu (Bucovina); 3. Icon. Stavrofor C. Popovici (Basarabia); 4. Arhim. Chesarie Păunescu; 5. Pr. Dr. Stroia (Ardeal); 6. Pr. Telega (Bucovina); 7. Arhim. Filaret Jocu; 8. Arhim. Silvestru Morăraș; 9. Arhim. Galaction Cordun; 10. Icon. G. Gheorghiu; 11. Arhid. Martian și 12. Preot I. Perianu-Brăila.

Procedându-se la alegerea cu bile, au întrunit:

1. *Icon. G. Leu*, licențiat în teologie, fost director al seminarului din Ismail, 12 bile albe 4 negre; 2. Arhim. Ortizie Popescu, 8 bile albe și 8 negre; și 3. *Icon. Stavrofor C-tin Popovici* 9 bile albe și 7 negre;

Constatându-se rezultatul, Sf. Sinod declară aleși pe:

1. *Ic. G. Leu* cu 10 bile albe. 2. *Arhim. Ortizie Popescu* cu 8 bile albe și 3. *Ic. Stavrofor C. Popovici* cu 9 bile albe.

Aceste 3 persoane se vor supune guvernului spre cele legale.

La ora 13, *I. P. S. Mitropolit Primat*, ridicând ședința, anunță pe cea viitoare pe mâine Joi, 20 Noembrie la ora 10 dimineața.

Sumarul ședinței din ziua de 20 Noembrie 1924

Ședința se deschide la orele 10 dimineața sub președinția *I. P. S. Mitropolit Primat*.

Secretar *P. S. Ep. Ghenadie* al Buzelui.

Se dă citire apelului nominal și sunt 17 prezenți, 5 absenți, și 4 în concediu din P. P. S. S. Membri.

Se acordă concedii: *P. S. Ep. Iosif* 2 zile; *P. S. Mitropolit Nectarie* până la 24 Noembrie; *P. S. Ep. Cosma* pe ziua de 20 și 22 Noembrie și *I. P. S. Gurie* până la 24 Noembrie. De asemenea se motivează absența de ieri a *P. S. Justinian*.

P. S. Ep. Ghenadie, secretar, dă citire sumarului ședinței precedente.

Se aprobă cu întregirea că s'a declarat ales Arhim. Ortizie Popescu cu 8 bile albe, decis de votul *I. P. S. Președinte*.

I. P. S. Mitropolit Primat dă citire telegramii prin care Episcopul Cizicului Calinic, face cunoscut decedarea Patriarhului Grigorie al VII al Constantinopolului.

Sf. Sinod ascultă comunicarea în picioare și se hotărăște a se expedia o telegramă de condoleanțe.

I. P. S. Mitropolit Primat arată că mâine se va face desvelirea statuei Majestății Sale Regelui Ferdinand de la Oradea-Mare și propune Sf. Sinod să trimită o delegație care să asiste la ceremonie.

Se trimet *P. P. S. S. Episcopi*: *Visarion* al Hotinului, *Ghenadie* al Buzăului și *Justinian* al Armatei.

P. S. Ep. Ilarie al Constanței dă citire referatului comisiunii pentru Institutul Biblic relativ la propunerea *P. S. Teofil*, delegat, de a se confirma comitetele administrative și de editură și opinează pentru aprobare.

Se primesc concluziile referatului.

P. S. Ep. Ilarie al Constanței dă citire referatului comisiunii pentru Institutul Biblic asupra bugetului de venituri și cheltueli pe anul viitor al acestui institut.

1. Se aprobă bugetul cu modificările introduse de Comisiune. 2). Se atribuie postul de director prevăzut în buget cu suma de 3000 lei lunar *P. S. Arh. Teofil* cu toate prerogativele care, prin statut, sunt atribuite președintelui Comitetului administrativ.

I. P. S. Mitropolit Primat arată că e nevoie ca absolut toți *P. P. S. S. Chiriarhi*, cu excepție *I. P. S. Mitropolit al Moldovei*, să se angajeze a da ordin tuturor preoților din eparhiile respective, ca să se desfacă în fiecare parohie câte cel puțin 100 cărți de ale Institutului Biblic, că, fără acest concurs, Institutul Biblic nu poate trăi. Această îndatorire fiecare *P. S. Chiriarh* să o controleze dacă se execută sau nu în eparhia respectivă.

Se primește propunerea adică:

1. Fiecare *P. S. Episcop* își ia angajamentul a îndatora pe preoți din eparhia respectivă să desfacă cel puțin 100 de cărți de ale Institutului Biblic în fiecare parohie pe an.

2. Această îndatorire va fi controlată de *P. P. S. S. Chiriarhi* dacă se execută, luând măsurile de rigoare.

3. Se exceptează dela aceasta *I. P. S. Mitropolit al Moldovei* care are editura sa proprie și care urmărește acelaș scop ca și Institutul Biblic.

P. S. Ep. Vartolomeu dă citire referatului Comisiunii pentru misiuni externe, prin care se arată poziția privilegiată, neconstituțională și neechitabilă față de celelalte confesiuni, pe care o ocupă în statul român confesiunea romano-catolică și propune a se interveni ca să se suprimă astfel de privilegii.

Se amână discuția acestei chestiuni pentru altă ședință când va fi de față și *D-l Ministru Lapedatu*.

La ora 13, *I. P. S. Mitropolit Primat*, ridicând ședința, anunță pe cea viitoare pentru Luni, 24 Noembrie, la orele 10 dimineața.

Sumarul ședinței din ziua de 25 Noembrie 1925.

Ședința se deschide la orele 10 dimineața sub președinția *I. P. S. Mitropolit Primat D. D. Miron*.

Secretar de ședință *P. S. Ep. Justinian al Armatei*.

P. S. Secretar dă citire apelului nominal și sunt prezenți 24 *P. P. S. S. Membri* și 2 în concediu.

P. S. Ep. Justinian, secretar, dă citire sumarului ședinței precedente.

Se aprobă cu rectificarea: Se va comunica Ministerului Afacerilor străine că ne menținem dreptul de proprietate asupra bisericii din Liuv.

P. S. Ep. Lucian al Romanului face referat asupra cererii făcută de secta adventiștilor către Minst. Internele și transmisă nouă de către Ministerul Cultelor, de a li se tixa, la ce distanță de biserica ortodoxă, ei pot să-și construiască case de rugăciuni; opinând ca Sf. Sinod să hotărască.

Iau parte la discuție P. P. S. S. Episcopi: *Ilarie* al Constanței, *Vartolomeu* al Râmnicului, *Roman* al Oradei și d. *Ministru al Cultelor*.

P. S. Ep. Vartolomeu propune să se dea următoarea hotărâre: întrucât secta aceasta nu este recunoscută, n'are dreptul după legile țării nici să-și exercite cultul în mod public și nici să-și ridice case de rugăciuni la orice distanță ar fi de bisericile ortodoxe.

I. P. S. Mitropolit Primat propune: Noi am constatat și din cele spuse de d. *Ministru* că, această sectă; nu este personalitate morală și juridică, deci, nu poate poseda nici proprietate, nici să-și exercite drepturi de proprietate; ca atare, nici să-și ridice case de rugăciuni. Deci nu ne pronunțăm în fondul chestiunii și nu luăm nicio hotărâre.

Se primește propunerea aceasta: Nu ne pronunțăm în această chestiune, până la legea cultelor, când se vor stabili diferitele drepturi și datorii pentru cultele ce vor fi recunoscute.

P. S. Ep. Vartolomeu dă citire referatului comisiunii pentru unificare, relativ la adresa M. Cultelor și a Sf. Arhiep. a Chișinăului Nr. 11505/924, dacă în Biserica basarabeană, cu împărțirea ei în 3 eparhii, mai este cazul să ființeze numai un congres general sau trei congrese, adică de fiecare episcopie câte unul și opinează ca, până la împărțirea averilor între eparhii, pentru înmulțirea lor să ființeze mai departe congresul general, dar care să se ocupe numai de partea financiară și culturală, iar nu de politică.

I. P. S. Mitropolit Primat și d-l *Ministru* arată, că prin menținerea unui singur congres pentru toată Basarabia și prin regulamentul întocmit de „Eforie” pentru administrarea averilor, se eludează hotărârea Sf. Sinod relativ la administrarea averilor Bisericii basarabene.

I. P. S. Arhiep. Gurie spune că, până la legea generală de organizare unitară, congresul general trebuie să rămână, pentru că e un drept ce i-l recunosc legile în vigoare în Basarabia; iar cât privește regulamentul întocmit de consiliul episcopal pentru administrarea averilor bisericii din Basarabia, altul nu va face.

Discuția se amână pentru altă zi, orele fiind înaintate.

La orele 13, *I. P. S. Mitropolit Primat* ridicând ședința, anunță pe cea viitoare pe ziua de mâine, Miercuri 26 Noembrie, la ora 10 dimineața.

Sumarul ședinței din ziua de 26 Noembrie 1925.

Ședința se deschide la ora 10 dimineața sub președinția *I. P. S. Mitropolit Primat*.

Secretar de ședință *P. S. Ep. Justinian* al Armatei.

P. S. Ep. Secretar dă citire apelului nominal și sunt prezenți 23 P. P. S. S. Membri, absenți 1 și în concediu 2.

Acelaș *Secretar* dă citire sumarului ședinței precedente. Se aprobă.

P. S. Ep. Secretar comunică cererea semnată de *P. C. Arhim. I. Scriban, P. C. Ec. C. Nazarie* și alții.

prin care se roagă să se aprobe strângerea monahilor în congres.

Se trimite spre studiere și referirea Comisiunii de petițiuni: *P. S. Ep. Ghenadie*.

Dl. Ministru Lapedatu aduce proiectul legii și statutul de organizare al Bisericii, indicând că Guvernul l-a cercetat și a precizat numai stilul, rămânând întreaga economie a proiectului așa cum a eșit din elaboratul Subcomisiunii de 7.

P. S. Lucian dă citire proiectului de lege, articol cu articol. La art. 2, *P. S. Arhiepiscop Dionisie* al Ismailului a cerut ca să se păstreze actuala fizionomie a Basarabiei cu o Arhiepiscopie și 2 episcopi și să nu se deslășească episcopia Hotinului spre a se alipi la Mitropolia Bucovinei.

I. P. S. Mitropolitul al Moldovei declară că ar trebui să ceară să se întregească vechea Mitropolie a Moldovei, supunându-se jurisdicțiunii sale cele două provincii smulse dela Austriaci și Ruși, adică Bucovina și Basarabia destiinându-se Mitropolia Bucovinei, „o creație nemțească” și Basarabia să nu se facă Mitropolie. Dar pentru vrednicia lor și foloasele ce le aduce, le recunoaște și primește cu plăcere.

P. S. Ep. Vartolomeu combate ambele cereri, arătând că necesitățile de azi cer menținerea Mitropoliei Bucovinei cu o episcopie sufragana a Hotinului și ridicarea Basarabiei la rangul de Mitropolie.

D. Ministru al Cultelor arată motivele pentru care a admis fizionomia cum este arătată în proiectul de lege.

La art. 12:

P. S. Ep. Roman al Oradei-Mari, cu delegația *I. P. S. Mitrop. Nicolae*, cere ca alegerile de episcopi să se facă la adunarea Eparhială, iar nu de congres, cum e prevăzut în proiect, pentru că numai adunarea eparhială are căderea, după canoane, să-și aleagă episcopul pe care îl voiește care-l cunoaște.

D. Ministru al Cultelor arată motivele care au determinat guvernul să dea alegerile în competența Congresului național, cum și superioritatea acestui nou mod de alegere față de alegerea de către adunarea eparhială.

S'au cercetat și s'au aprobat astfel art. 1—13, făcându-se numai precizare de termen și introducându-se la articolul 5 aliniatul: „Președinte al Sf. Sinod este Arhiepiscopului Bucureștilor și Mitropolit al Ungro-Vlahiei, cu titlul de Primat al României”.

Restul de articole rămâne să se cerceteze în ședința viitoare.

La orele 13, *I. P. S. Mitropolit Primat*, ridicând ședința, anunță pe cea viitoare pe ziua de mâine, Joi, 27 Noembrie, la orele 10 dimineața.

Sumarul ședinței din ziua de 27 Noembrie 1924.

Ședința se deschide la orele 10 dimineața, sub președinția *I. P. S. Mitropolit Primat*.

Secretar de ședință *P. S. Ep. Ghenadie* al Buzăului.

P. S. Secretar dă citire apelului nominal și sunt

prezenți 23 P. P. S. S. Membri, 1 absent și 2 în concediu.

Acelaș P. S. Secretar dă citire sumarului ședinței precedente. Se aprobă.

P. S. Ep. *Lucian*, în continuare, dă citire proiectului de lege pentru organizarea bisericească.

S'a cercetat și s'a revăzut până la articolul 19 inclusiv. aprobându-se cu modificările, după cum se vede din subalăturatul exemplar.

La orele 13, I. P. S. *Mitropolitul Primat*, ridicând ședința, anunță pe cea viitoare pe ziua de mâine, Vineri, 28 Noembrie, la orele 10 dimineața.

Sumarul ședinței din ziua de 28 Noembrie 1924.

Ședința se deschide la orele 15¹/₂ sub președinția I. P. S. *Mitropolitul Primat*. Secretar de ședință P. S. Ep. *Ghenadie* al Buzăului.

P. S. Secretar dă citire apelului nominal și sunt prezenți 19 P. P. S. S. Membri, 3 absenți și 4 în concediu.

Se acordă concediu:

P. S. Ep. *Ilarie* pentru zilele 1—3 Decembrie pentru treburi urgente în eparhie; P. S. *Arhiepiscopul Ilarion Băcăoanu* pentru ziua de ieri și azi și P. S. *Dionisie* pentru restul sesiunii fiind bolnav.

Acelaș P. S. Secretar dă citire sumarului ședinței precedente. Se aprobă.

P. S. Ep. *Ghenadie* secretar dă citire următoarelor comunicări: 1. D. Prof. Dr. D. Demetrescu înaintează diploma Prea Fericitului Patriarh Damian al Ierusalimului, prin care d-sa e numit ca reprezentant al Sf. Mormânt pe lângă guvern M. S. Regelui nostru. 2. Prea Fericitul Patriarh al Ierusalimului cu Nr. 1166/924, face cunoscut numirea d-lui profesor Dr. Demetrescu ca reprezentant al Sf. Mormânt pe lângă guvernul nostru. Se ia act.

3. Călugărul Eugen Elemir Călugăru, de confesiune greco-catolică, din ordinul basilienilor, cere să fie admis în sânul Bisericii noastre.

Se trimite în competența Sf. Arhiep. a Ungro-Vlahiei.

4. Sf. Mitrop. a Moldovei cere ratificarea tunderii în călugărie cu Nr. 4409/924, a fratelui Marchian Parfin din sf. M-tire Cetățuia-Iași. Se aprobă.

5. Sf. Ep. a Argeșului, cu Nr. 1800/924, cere tundera în monahism a surorii Elena Dumitrescu din Sf. Mănăstire Văleni-Argeș. Se aprobă.

6. Sf. Mitropolie a Ungro-Vlahiei cere tundera în monahism a fratelui Toma Teodor din Sf. Mănăstire Cernica. Se aprobă.

7. Sf. Ep. a Romanului, cu Nr. 2064/924, cere tundera în monahism a fraților și a surorilor: Smaranda Șerban Trifan, Floarea Șt. Taban și Sanda Iosif Vasile, din Schitul Sf. Ioan-Putna; Maria Al. Parpalea din Schitul Troțușanu-Putna; și a fraților: Dimitrie Batâr din Sf. Episcopie a Romanului, Gheorghe St. Nădejde din Schitul Măgura Ocnei-Putna și a surorilor Constanda G. Chiriac din Schitul Sf. Ioan-Putna. Se aprobă

I. P. S. *Mitropolitul Primat* aduce la cunoștința Sf. Sinod că, avem la ordine o chestiune de studiat, care a fost dată I. P. S. Mitropolit al Ardealului Nicolae și anume: Hirotoniile anglicane. Această chestiune e la ordinea zilei și prin aceea că de multe ori au venit diferite misiuni anglicane. Toate au avut mai mult sau mai puțin caracter platonice; dar acum de curând a fost și un canonic, Bate, cu scrisori de recomandare dela Arhiepiscopul de Canterbury, care era perfect informat în toată teologia noastră ortodoxă. Cu aceasta s'a ajuns să se privească lucrurile pe o față mult mai precisă. Teologii noștri formulat i-au și prezentat o serie din vreo 50 întrebări, relativ la punctele de credință anglicană în raport cu învățătura ortodoxă. Canonicul a dat răspunsuri complete și suficiente și în acelaș timp și acceptibile la toate întrebările, afară de una: „transubstanțierea” Față cu acest răspuns neconvenabil, ne-am zis: totul este de prisos dacă în privința Sf. Euharistiei anglicanii nu sunt de perfect acord cu noi. Mai pe urmă însă, chestiunea ni s'a lămurit și o parte din temerile noastre, s'au risipit: Anglicanii au oroare de cuvântul transubstanțiere, mai ales că acestei expresiuni scolasticii i-au dat un înțeles exagerat. Dar, ca formulă de prefacere a Sf. Elemente, ei admit fără restricțiune formula ortodoxă.

Așa dar, precum se pare, o înțelegere cu anglicanii n'ar fi exclusă. Însă, când ajungem să punem și în practică, ceia ce discutăm în teorie, se pare iarăși că ne lovim de o dificultate, privitor la care trebuie să ne clarificăm: Care este valabilitatea hirotoniilor anglicane? Au continuitatea apostolică, sau au întrerupt-o odată cu reforma? Acest moment trebuie clarificat. Și sftnicii mei mi-au dat ideia să dau această chestiune în studiu Pr. Nicolae Popescu prof. la facultatea de teologie, care să ne arate, dacă nu cumva anglicanii mai au sau nu mai au continuitatea apostolică, în ceiace privește hirotoniile. Deci vă propun, să dăm chestia lui să o studieze și să ne facă un referat.

Se aprobă și se dă însărcinarea pr. N. Popescu să facă un studiu asupra acestei chestiuni: S'au întrerupt la reformă, sau nu, șirul apostolic al hirotoniilor anglicane?

P. S. Ep. *Lucian* al Romanului, continuă să dea citire mai departe proiectului de lege pentru organizarea Bisericii, articol cu articol, de față fiind și dl. Ministru al Cultelor Al. *Lapedatu*, și s'a ajuns la discuția până la sfârșit.

S'a cercetat și aprobat întregul proiect de lege din 42 de articole cu îndreptările după cum se vede din subalăturatul exemplar.

I. P. S. *Arhiep. Gurie* propune introducerea unui nou articol între articolele dispozițiilor tranzitoriale și anume:

Art. 43. Până la împărțirea averilor comune eparhiilor din Basarabia: a Hotinului, Chișinăului și Ismailului și până la înființarea Mitropoliei Basarabiei, viața bisericească economică și culturală, în aceste eparhii, se

va conduce de congresele generale eparhiale, conform normelor stabilite pe legile în vigoare.

Propunerea nu se aprobă.

La orele 7^{1/2}, *I. P. S. Mitropolit Primat*, ridicând ședința anunță pe cea viitoare pe ziua de mâine, Sâmbătă, 29 Noembrie, la orele 10 dimineața.

Sumarul ședinței din ziua de 29 Noembrie 1924.

Ședința se deschide la orele 11 dimineața, sub președinția *I. P. S. Mitropolit Primat*.

Secretar *P. S. Ep. Ghenadie* al Buzăului.

Se dă citire apelului nominal și sunt 20 prezenți, 2 absenți și 4 P. P. S. S. Membri în concediu.

P. S. Ep. Ghenadie, secretar, dă citire sumarului ședinței precedente.

I. P. S. Arhiep. Gurie observă că în sumar nu s'a luat act de telegrama trimisă în numele „Etoriei averilor bisericesti din Basarabia, prin care se cere ca, în noua lege de organizare, să se țină seamă de privilegiile clerului basarabean, garantate prin enciclica sinodală din 1918, să nu se dea Eparhia Hotinului la Bucovina, fără asentimentul celor interesați, să nu se laicizeze Biserica prin participarea a 2/3 mireni în treburile bisericesti, numirile să fie în competența numai a organelor canonice, deci fără amestecul Ministerului și cere să se introducă în sumar.

Sumarul se aprobă cu îndreptarea cerută de *I. P. S. Arhiep. Gurie*.

I. P. S. Mitropolit al Moldovei arată că se dau la ziare știri neexacte dela desbaterile Sf. Sinod, și anume cum că *I. P. S.* Sa ar fi zis că să se desființeze Mitropolia Bucovinei și să se ridice Arhiepiscopia Basarabiei la rangul de Mitropolie, ceiace nu a fost măcar în intenția *I. P. S. Sale*. E de dorit să nu se mai dea asemenea știri fanteziste la ziare.

P. S. Ep. Vartolomeu al Râmnicului propune ca biuroul, și anume unul din secretari, la sfârșitul fiecărei ședințe, să redacteze un scurt rezumat despre cele desbătute aici pe care să-l dea oficial la gazetă.

Se primește propunerea *P. S. Ep. Vartolomeu* și se obligă ca secretarul de ședință, la sfârșitul ședinței, să dea un comunicat presei, despre obiectele care au făcut preocuparea Sf. Sinod în acea zi.

P. S. Ep. Ghenadie al Buzăului ridică chestiunea alcătuirii bugetului și iau parte la discuție *P. S. Ep. Vartolomeu*, *P. S. Ep. Lucian*, *I. P. S. Mitrop. Miron* și *I. P. S. Mitropolit Pimen*.

Chestiunea se amână a fi soluționată de acord cu dl. Ministru al Cultelor într'o viitoare ședință.

P. S. Ep. Vartolomeu al Râmnicului referă asupra obiectului conferinței din ziua de 28 Oct. 1924, adunată pentru a asculta și da părerea asupra pascaliei întocmite de d. prof. C. Chiricescu, după însărcinarea Sf. Sinod, și opinează ca Sf. Sinod să aprecieze și să hotărască tipărirea lucrării d-lui Chiricescu și să se intervină către Onor. Minister să publice atât în limba

română cât și cea franceză spre a fi comunicată tuturor Bisericilor Ortodoxe surori.

1. Sf. Sinod apreciază lucrarea întocmită de delegatul său, d. Chiricescu, care a lucrat pe baza mandatului dat de Sinod, de a menține principiile, care stau la baza vechi pascalii și a regulilor dela Niceia.

2. Și în scopul ca asupra acestei chestiuni să se pronunțe și celelalte Biserici surori ortodoxe, cu care trebuie să cădem de acord pentru stabilirea sărbătorii Sf. Paște în cadrele calendarului îndreptat, această lucrare, după ce se va tipări, se va trimite tuturor acestor Biserici.

3. În acest scop, să se facă rugare către d. Ministru al Cultelor: a) să înlesnească tipărirea în românește și în franțuzește a lucrării acesteia, întocmită de d. Chiricescu, și b) pentru o recompensă autorului, pentru munca depusă.

I. P. S. Mitropolit Primat aduce la cunoștință că situația neclară a averilor prodromiților dela noi din țară, așteaptă acum, după ce s'a promulgat legea respectivă, o soluționare definitivă, care nu se poate face până ce delegația dată *P. S. Ep. Visarion* de a merge la Sf. Munte să ancheteze, nu se va fi implinit. De aceia se invită *P. S. Ep. Visarion* a se achita cât mai neîntârziat de această însărcinare.

Sf. Sinod ia act și invită pe *P. S. Ep. Visarion* să se achite neîntârziat de delegația ce i s'a dat de a merge la Sf. Munte spre cercetare.

I. P. S. Nectarie dă citire referatului comisiei pentru cărți didactice relativ la manualul „Explicarea Evangheliilor“ pentru clasa a II-a școalelor secundare de băieți și fete, alcătuită de preotul Mihail-Bejenariu-Huși, opinând pentru aprobare.

Se primește concluzia referatului și se aprobă manualul didactic „Explicarea Evangheliilor“ pentru clasa II secundară întocmită de preot. Mihail Bejenaru-Huși.

P. S. Ep. Iacov al Hușilor dă citire referatului Comisiei pentru cărți didactice, relativ la cererea pr. Gr Popescu-Breasta de a i se reaproba manualul „Explicarea evangheliilor“ pentru clasa II secundară și opinează reprobarea lui.

Se primește concluzia referatului și se reaproba manualul „Explicarea Evangheliilor“ pentru clasa II secundară de pr. Popescu-Breasta.

P. S. Ep. Iacov al Hușilor dă citire referatului comisiei pentru cărți didactice, relativ la avizul exprimat de Consistoriul Superior Bisericesc în privința Educației morale-religioase a copiilor și a tineretului și opinează a se alcătui o comisiune cu reprezentanți din toate provinciile, spre a întocmi un plan comun de lucrare pentru toată Biserica.

Se va interveni către toate eparhiile să se facă câte un studiu cu propuneri pe care îl vor înainta Sf. Sinod până la sesiunea de primăvară 1925. Pe baza acestor studii și propuneri, Sf. Sinod va întocmi un plan de lucru pentru întreaga Biserică.

P. S. Arhiepiscopul Platon Ploieșteanu dă citire referatului

Comisiunii pentru petițiuni relativ la cererea pr. Nicolae Filip, ajutor onorific la bis. Sf. Impărați Galați, de a i se ridica pedeapsa: ștergerea din statul de leafă pronunțată de Spiritualul Consistoriu al Eparhiei Râmnicului în 1915 și opinează ca Sf. Sinod să facă clemență și să ridice pedeapsa numitului preot.

Se trimite în competența P. S. Ep. al Dunării de jos să dispună.

La orele, 13 I. P. S. *Mitropolit Primat*, ridicând ședința, anunță pe cea viitoare pe ziua de Luni, 1 Decembrie, la orele 10 dimineața.

Sumarul ședinței din ziua de 1 Decembrie 1924.

Ședința se deschide la orele 10 dimineața sub președința I. P. S. *Mitropolit Primat D. D. Dr. Mirou*.

Secretar: P. S. Ep. *Ghenadie* al Buzăului.

P. S. Ep. Secretar dă citire apelului nominal și sunt prezenți 15 P. P. S. S. Membri, absenți unul și 8 în concediu.

Se aprobă concediu următorilor P. P. S. S. Membri: P. S. Ep. *Vartolomeu* al Râmnicului pentru ședința de azi, P. S. Ep. *Iacov* al Hușilor pentru tot restul sesiunii, asemenea P. S. Ep. *Nicolae Ivan*, P. S. Ep. *Ioan* al Aradului și P. S. *Arhiepiscopul Dionisie*, iar P. S. *Arhiepiscopul Ilarion*, pe zilele de 28, 29 și 2 Decembrie.

Sumarul ședinței precedente, nu se citește, rămânând a se citi în altă ședință și se intră direct în desbateri, dându-se cuvântul I. P. S. *Mitropolit Nicolae* al Ardealului.

I. P. S. *Mitropolit Nicolae* al Ardealului face referat în privința chestiunii hirotoniilor anglicane. Rămâne să vedem la sfârșitul vorbirii noastre dacă putem lua o hotărâre definitivă de recunoaștere sau nu. Înainte însă voiu citi scrisoarea S. Sale Patriarhului de Constantinopole, prin care ni se comunică recunoașterea de către sinodul său a hirotoniilor Anglicane (citește scrisoarea).

Prin această scrisoare, Patriarhul din Constantinopol a pus chestiunea: putem noi, ori nu putem cunoaște ce validitate au hirotoniile din Biserica Anglicană? Au, prin continuitate succesivă, sacerdoțiul dela Mântuitorul și Sf. Apostoli, sau nu? Acesta e fondul chestiunii. Din informațiile culese din publicistică, Patriarhia din Constantinopole nu numai că le-a recunoscut, dar încă prin aceasta face cunoscut tuturor Bisericilor ortodoxe recunoașterea sa, prin urmare le-a recunoscut, în mod formal. Una dintre cele două Patriarhii, nu știu care, a Alexandriei sau a Antiohiei, în tot cazul una dintre ele, de asemenea le-au recunoscut. Asemenea le-au recunoscut Patriarhia Ierusalimului, Arhiepiscopia autonomă a Chiprului și Biserica depe Muntele Sinai. Prin urmare un număr însemnat dintre Bisericile ortodoxe au recunoscut validitatea acestor hirotonii, însă tocmai și numai acelea, care se găsesc sub directa influență a politicii engleze; și recunoașterea s'a produs, cum la Constantinopole, în timpurile foarte critice de după războiu. Nu s'a pro-

nunțat până acum Biserica autocefală a Greciei, unul dintre cele două Patriarhate, al Alexandriei ori al Antiohiei, Biserica Autocefală a Serbiei, rusească — deși aceasta a întreținut de multă vreme legături strânse cu englezii — și noi. În ceia ce ne privește, acum, când se pune și la noi chestiunea și noi ne găsim în situația critică în care s'au găsit Bisericile răsăritene care le-au recunoscut deja, ne putem pronunța în deplină libertate și independent de orice alte considerațiuni de natură străină, care nu trebuie să intre în preocupății de asemenea natură.

Țin să constat că și noi suntem influențați de aceleași sentimente de a vedea împlinindu-se cuvintele Mântuitorului spuse înainte de moartea Sa: „Ca toți să fie una” și cu această dragoste de a vedea strânse într'un mănunchi toate ramurile creștinismului, privim și această chestiune. Dacă am putea să ajungem să recunoaștem validitatea hirotoniilor anglicane, vedem cât de mult s'ar strânge legăturile noastre cu creștinismul apusan și am avea un folos neasemănat de mare, dacă, având puțința să recunoaștem validitatea lor, am lega relații strânse cu anglicanismul.

Cu aceasta s'ar putea să ieșim din izolarea universală în care Biserica noastră se află pusă. Prin poziția lor geografică, Bisericile ortodoxe mediteraneene au fost puse în situația să fie scoase din izolare, numai Biserica noastră, stă cu totul izolată de marea mișcare de unire, ivită acum după războiu, și de am putea ajunge să închegăm legături cu Biserica anglicană, am ieși din această izolare generală în care ne aflăm. Sârbii, în marea lor nenorocire, din timpul războiului când au fost nevoiți să se evacueze, pe lângă multele rele și neazuri, au ajuns să aibă și un mare folos. Siliți să plece din țara lor, pentr'o vreme s'au așezat la Paris, ca de acolo îndată să se mute în Anglia. Aci s'au așezat cu'n seminar întreg de aproape 300 de elevi, cu profesori și chiar c'un Episcop și în timp de trei ani de zile cât au stat aci, au învățat englezește, s'au înfruptat dela teologia engleză și, în sfârșit, au învățat tot ceia ce se putea învăța în timp de trei ani de zile. Eu cred că în multe privințe Biserica sârbească a revenit întărită acasă prin aceasta și efectele nu vor întârzia să se arate cât de curând. Numai noi am rămas izolați, nu numai față de apusul creștin, ba încă față de ortodoxia noastră. Rușii răspândiți în toată lumea, din pricina evenimentelor dela ei d'acasă, au legat relațiuni trainice și cu apusul, dar mai presus cu Bisericile ortodoxe răsăritene. E pagubă că teologii vestiți ruși cari s'au răspândit pretutindeni, nu s'au stabilit și la noi în țară. Noi nu numai că nu avem contactul acesta cu bisericile ortodoxe și cu lumea creștină apuseană, dar se pare că și în acele manifestări, unde Biserica noastră e chemată să ia parte, ca conferința dela Sinaia d'o pildă, suntem expulzați ca ierarhie și înlocuiți cu mireni din Ministerul Cultelor, cari vorbesc în numele nostru și angajază Biserica noastră. Deci dar, dacă se poate ajunge să se recu-

noască validitatea hirotoniilor anglicane va rezulta pentru Biserica noastră un real folos.

Chestiunea hirotoniilor anglicane poate fi tratată din două puncte de vedere: 1. istoric și 2. teologic.

1. Din punct de vedere istoric, trebuiesc constatate și precizate faptele care s'au petrecut: dacă actul hirotoniei episcopului Parker Mathew a întrunit ori nu toate elementele unei hirotonii valide? Dacă le-a avut, el a putut să transmită validitatea hirotoniilor, dacă nu, n'a putut s'o transmită. Romano-Catolicii, aproape în toate voturile lor (sunt unii și dintre romano-catolici dar foarte puțini care le-o admite) contestă validitatea hirotoniilor anglicane. Biserica ortodoxă, până în timpul de față, nu s'a pronunțat. Dintre teologii rușilor, unii înclină pentru recunoaștere, alții, mai intransigenți din punctul de vedere ortodox, înclină pentru partea contrarie. Chestia, din punct de vedere istoric, se stabilește așa: că la hirotonia lui Parker au participat patru episcopi. Doi dintre ei: Barlow și Hodjkus au participat după pontificalul roman. Ei au avut deci și au putut transmite hirotonia în mod valabil. Ceilalți doi, o aveau după ordinatul reformat. Și ordinatul reformat conține în formula hirotoniei din cartea de rugăciuni formula inspirată după vechea rânduială. Aparențele sunt foarte favorabile, dar în privința aceasta sunt o mulțime de discuțiuni în legătură cu multe chestiuni din Biserica anglicană. Din acest punct de vedere istoric, fără a ceda nimic din punctul de vedere ortodox, eu cred că nu s'ar putea întâmpina nicio rezistență din partea ortodoxilor. În hirotonia lui Parker vedem întrunindu-se toate elementele indispensabile pentru validitatea unei hirotonii.

2. Din punct de vedere teologic însă se ivește o mare dificultate; dificultate pe care singuri anglicanii și-o pun în cale. Ca ortodox, pe mine mă privește nu numai faptul istoric dacă Parker a primit ori nu o hirotonie validă, ci mă privește doctrina pe care anglicanii o au despre taina hirotoniei. Ei au o carte a lor de rugăciuni, unde se cuprinde și catehismul și cele 39 de puncte, — aci e tradițiunea lor în acest catehism și 39 puncte pe care fiecare preot și episcop la instalarea lui în slujbă trebuie să declare, mi se pare sub jurământ, că le recunoaște. De unde putem noi găsi doctrina bisericii anglicane? Nu e alt izvor decât această carte de rugăciuni.

În cele 39 puncte, în al 25-lea, e formulată rugăciunea despre taina hirotoniei în acest chip:

„Tainele pe care le-a instituit Iisus Hristos nu sunt numai Simboale și semne ale mărturisirii creștinilor, ci sunt mai curând dovezi sigure și asigurate și semne eficace ale grației și ale buneii voinți ale lui Dumnezeu față de noi, prin care El îndeplinește în mod văzut înlăuntrul nostru și prin care El nu numai dă viață, ci și întărește și confirmă credința, pe care o avem într'însa.

„Există două taine pe care Domnul nostru Iisus Hristos le-a instituit în Evanghelie, anume: Botezul și Cina Domnului.

Celelalte cinci taine, după cum se numesc în comun, anume: Confirmația, Pocăința, Preoția, Nunta și Extrema-Ungere, nu trebuiesc a fi ținute ca taine ale Evangheliei, unele fiind născute dintr'o imitare stricată a Apostolilor, altele fiind stări de viață, aprobate în Scriptură, însă care n'au totuș natura tainelor, precum o au Botezul și Cina Domnului. Ele n'au niciun semn vizibil, nici ceremonia pe care s'o fi rânduit Dumnezeu.

„Iisus Hristos n'a instituit nicidecum tainele pentru a fi privite și pentru ai noștri ochi, nici pentru a fi purtate încoace și în colo, ci pentru ca noi, să ne împărtășim și noi cu ele în mod legitim. Și numai în aceia cari le primesc cu vrednicie au ele eficacitate și o lucrare mântuitoare, însă, cât privește pe ceice le primesc cu nevrednicie, ei își atrag asupra lor osândă, după cum spune Sf. Pavel“.

Ca taine ale Evangheliei, deci, ei recunosc numai două: Botezul și Cina Domnului, iar între tainele care zic că sunt stări de viață, numără preoția și nunta, deci ca taine secundare. Totuș afirmă că prin aceste taine și rândueli sfinte se împărtășește grația, harul, lui Dumnezeu. Prin hirotonie, se zice la art 36, se împărtășește preoția și de aceia au preoție, au ierarhia întregă, cu diacon, preot și Episcop și țin cu îndărătnicie la ea; și din această ținere doresc atât de mult să se apropie de noi. Hirotoniile se fac prin punerea mâinilor și prin rugăciuni. Dar, în detrimentul caracterului sacramental al hirotoniei, ei au o nouă doctrină, care zice că hirotonia e pentru ei o ceremonie bisericească. Nu e de mirare că găsim preoți anglicani, ai bisericii așa zise populare, „Broad Church“, considerându-se confrați cu pastorii protestanți și participând cu ei la aceeași viață bisericească. Vedeți, situația neclară, în aceeași biserică a mai multor categorii de preoți, dându-se posibilitatea să stea în sânul aceleiași biserici curente cu totul deosebite, e datorită faptului, că n'au o doctrină clar precizată în această privință și nu îndrăznesc să o clarifice, din pricina temerei, c'ar pierde pe mulți dintre preoții lor, care ar trece la protestanți; și ei, nefiind siguri de o unire cu noi, nu riscă să facă această spărtură. Poate că, dacă s'ar uni cu noi ortodoxii, ar face-o. Între teologii Bisericii Inalte — High Church — e o sete neînvingătoare de a ajunge pe terenul ecumenic.

Părerea mea e că, atâta vreme cât ei nu-și vor preciza doctrina lor dogmatică, noi nu ne putem pronunța asupra validității hirotoniilor anglicane.

Biserica noastră are toate cele 7 taine identice, cu foarte mici deosebiri, nu numai cu Biserica romano-catolică, dar și cu acele Biserici care s'au desfăcut de ecumenicitate în veacurile primitive ale creștinismului: ca Armenii, Nestorienii etc. Chiar dacă Mathew Parker ar fi primit hirotonia, nu după ritualul după care a primit-o, ci după ritualul ortodox chiar, atât timp cât Biserica Anglicană nu recunoaște între tainele sale sacerdotului, indiferent de validitatea sau nevaliditatea hirotoniei lui Parker, putem noi să li-o recunoaștem ca taină?

Deci nu partea istorică, ci cea teologică ne intere-

sează. Latura istorică, chiar pe romano-catolici nu i-ar încurca. Dacă anglicanii recunosc dogma papalității cu toate consecințele, romano-catolicii i-ar recunoaște fără întârziere. Noi punem chestiunea din punct de vedere teologic. Nu crezi în taina hirotoniei, cum vii să-ți recunosc validitatea unei hirotonii făcută acum 3-400 de ani?

Dacă n'ai avut taină atunci când ai săvârșit hirotonia, ai putut da ceiace n'ai avut în intenția ta?

În rozumat deci: ce atitudine să luăm? Cred că Biserica Patriarhiei din Constantinopol, cea din Ierusalim, Cipru, Sinai, cum și unul din cele două Patriarhate ale Antiohiei sau Ierusalimului, care toate stau sub directa influență politică a Angliei, s'au grăbit; și regret această grabă, c'ar fi trebuit ca Biserica ortodoxă întreagă unită să se prezinte pe această chestie față de biserica anglicană și să-i ceară să-și precizeze mai întâi doctrina. Biserica ortodoxă, prezentându-se cu această putere de unitate, nu numai că ar fi putut pretinde Bisericii anglicane, dar i-ar fi ușurat mult sarcina de a-și preciza doctrina. Văzând Biserica ortodoxă întreagă, gata de a înlesni unirea, după ce Biserica anglicană și-ar fi precizat doctrina, aceasta ar fi avut curajul s'o facă.

Ca urmare deci, propunerea mea e aceasta:

I. Să se răspundă Patriarhului din Constantinopol că, privind chestia faptului hirotoniei lui Parker n'am avea piedică de a recunoaște validitatea hirotoniilor anglicane;

II. Că și noi credem că s'ar înlătura o piedică din calea unirii Bisericii Anglicane cu cea ortodoxă;

III. Că noi dorim din inimă această unire și suntem gata să înlăturăm piedicile;

IV. Dar, pentru a ne pronunța definitiv, cerem ca Biserica anglicană, ea însăși, să-și precizeze doctrina despre Sf. taine, în deosebi despre cea a hirotoniei *O consideră taină au ba?*

V. Prin urmare cheia e în mâna însăși a Bisericii Anglicane, iar noi, vom fi fericiți, dacă i-am fi da ocazie și îndemnul pentru precizarea doctrinelor sale.

I. P. S. Mitropolitul Primat dă lămurire asupra convorbirilor pe care le-a avut cu diferiți trimiși ai Arhiepiscopului de Canterbury și în deosebi cea a canonului Bate; și impresiunile rămase sunt că n'ar fi prea departe din punct de vedere doctrinal de noi.

Se primesc propunerile *I. P. S. Mitropolit Nicolae* al Ardealului, cu adăogirea a se comunica, această hotărîre tuturor Bisericilor surori ortodoxe.

P. S. Episcopul Lucian al Romanului începe să dea cetire proiectului de statut de organizare al Bisericii ortodoxe-române, articol cu articol.

S'au cetit și aprobat dela art. 1—24, făcându-se îndreptările și adăogirile, după cum se vede în subalăturatul exemplar.

La orele 13, *I. P. S. Mitropolitul Primat*, ridicând ședința, anunță pe cea viitoare pe ziua de mâine, Marți, 2 Decembrie, la orele 10 dimineața.

Moartea Episcopului Ilarie al Constanței.

Luna Septembrie s'a încheiat cu trecerea din această viață a Episcopului *Ilarie*, care de doi ani de zile păstorea peste întinsa eparhie a Constanței. Suferind de inimă de mai multă vreme, mai înfiripându-se apoi din boala sa și apoi iar slăbind, Duminică, la 27 Sept. a. c., ceasurile 6 seara, Episcopul *Ilarie* a închis ochii spre viața de veci. Știrea s'a răspândit iute în București, unde răposatul și-a trecut cea mai mare parte a vieții sale, ca paroh al bisericii *Amza*, ca profesor la liceul *Sf. Sava*, ca profesor și director la Seminariul *Nifon* și ca frun'aș în viața bisericească a Capitalei, până când a fost ales episcop al Constanței. Din această pricină, moartea sa a fost primită cu adâncă întristare și toți își arătau părerea-de-rău că Prea Sf. Sa și-a încheiat viața atât de curând, neavând nici 60 de ani.

Răposatul fiind legat mai mult de București, unde își avea pe membrii familiei sale, și măsurile pentru înmormântare s'au luat ca să fie îngropat aci, iar nu în Constanța. Portul nostru dela mare însă a simțit și el toată durerea plecării atât de grabnice în lumea veșnică a celui dintâi episcop al său, și de aceea orașul a îmbrăcat haina jalei și prăvăliile au fost închise în clipa când s'a vestit moartea arhipăstorului și când trupul său muritor a fost ridicat pentru a fi dus la București, spre îngropăciune în mormântul familiei. Deși de puțină vreme în orașul Constanței, orașul a ținut să arate că simte toată jalea pentru pierderea arhipăstorului său.

În București, a fost adus în ziua de Marți, urmând ca înmormântarea să se facă a doua zi, la 30 Sept., dar alte măsuri au făcut ca înmormântarea să se amâne pe Joi, 1 Oct. Deci despre înmormântarea sa, pentru care s'au făcut toate pregătirile ca să fie cât mai măreață, vom scrie în nr. următor. Până atunci însă, trebuie să pomenim că la biserica *Amza*, unde trupul a fost așezat, a fost un neîncetat du-te-vino al numeroșilor cunoscuți și prieteni ai celui ce atâta vreme fusese în București cunoscutul chip bisericesc al Episcopului *Ilarie*, parohul de altădată *Ilie Teodorescu* al Amzei. Veneau să-l mai vadă odată și să-și ia rămas bun.

S'a dus dintre noi, Dumnezeu să-l odihnească în pace, dar uitat nu va fi.

Liga teologilor ortodocși români

I.

Vara aceasta a fost bogată în evenimente creștinești însemnate, atât în țară, cât și peste graniță. În țară, avem de însemnat: 1. *Congresul Asociațiunii generale a clerului românesc*, ținut la Cernăuți în zilele de 25 și 26 August; 2. apoi toată vara s'au făcut pregătiri pentru călătoria de închinare la Locurile Sfinte, pusă la cale de Mitropolitul Nicolae al Sibiiului și s'au și înfăptuit în această lună Septembrie; 3. de asemenea, neîncetat s'au făcut pregătiri pentru punerea în lucru a nouăi legi de unificare a Bisericii; în sfârșit, 4. am primit vestea despre înființarea unei întovărășiri a teo-

logilor ortodocși români. În străinătate, s'a făcut 1. însemnata sărbătoare pentru pomenirea Sinodului dela Niceia în Londra (tuna Iunie), la care au luat parte multe căpetenii ale Bisericii Ortodoxe; 2. s'a ținut congresul dela Stockholm, unde de fapt au fost două congrese creștinești; și apoi, 3. la începutul acestei luni, s'a ținut congresul Bisericii vechi-catolice la Berna, la care au fost și ortodocși: Mitropolitul *Ghermanos* al al Tiatirei, reprezentantul Patriarhiei din Constantinopol în străinătate, și Protoiereul *Ţankov*, directorul Sinodului din Sofia și decanul facultății de teologie din acel oraș.

Noi aici voim să scriem despre așa zisa „Ligă a teologilor Bisericii Românești Ortodoxe“.

II.

Despre înființarea unei asemenea ligi, ne-a adus vestea ziarul *Universul* din 31 August a. c. Citim acolo că, în vara acestui an, trei profesori și teologi români: Dr. *Drag. Demetrescu*, dela Facultatea de teologie din București; Păr. Dr. *Vasile Gheorghiu*, profesor de Noul Testament la facultatea de teologie în Cernăuți, și Dr. *Dimitrie Cioloca*, profesor de teologie în Caransebeș, s'au întâlnit, în locul răcoros și de căutare a sănătății *Călimănești* din județul Râmnicul-Vâlci. Acolo au pus la cale să dea ființă unei tovărășii a teologilor români, pentruca lucrările tuturor acestora să fie puse în cea mai vie întrebuințare și să fie aduse la cunoașterea mai largă a lor, atât în țară, cât și în străinătate.

Ceiace la început au fost numai niște păreri schimbate între cei trei teologi, a ajuns a se cuprinde apoi într'un act de înființare al numitei Ligi în care se arată pricinile pentru care trebuie să se porceadă la o asemenea înființare. Biserica românească a ajuns a fi azi o Biserică de frunte între celelalte Biserici Ortodoxe. Ea este chemată să ducă o lucrare cărmuitoare între Bisericile Ortodoxe surori. Pentru aceasta, roadele ei și urzirile ei trebuiesc ținute nu numai în scurta întrebuințare a câtorva, ci aduse la cunoștința tuturor și în țară și peste graniță, și astfel ele să poată avea cât mai mare răsunset, răspândire și înrâurire. Dacă Biserica românească a putut avea în trecut legături însemnate cu Bisericile Ortodoxe surori, cu atât mai multe trebuie să aibă acum, când împrejurările o cheamă să aibă o lucrare de cărmuire cu mult mai însemnată Teologia românească, spun alcătuitoarii actului pomenit „stă în fruntea tuturor bisericilor Ortodoxe“.

După această înfățișare a îndreptăririi ca să se înființeze o asemenea lipă, urzitorii ei s'au gândit la partea practică: 1. să facă cunoscută această înființare tuturor teologilor; 2. să facă o chemare către teologii ortodocși români ca să intre în această Ligă și să lucreze în ea; 3. actul încheiat e numai un început de întocmire, urmând să se întocmească mai târziu statute anume, după ce se va înmulți numărul celor ce vor vesti că vor să intre în această ligă; 4. în vederea împlinirii acestei hotărâri, d. Dr. *Drag. Deme-*

trescu a dat suma de 100.000 de lei în rentă de Stat, iar aeilalți doi profesori câte o mie de lei în numerar, care se vor depune la Casa de Depuneri și Consemnațiuni din București, până la întocmirea deplină a numitei Ligi.

III.

Acesta e faptul petrecut la Călimănești, izvorul Căciulata, cum sună actul, și despre el putem vorbi și noi acum.

Pentru noi este o deosebită bucurie a vedea semne prin care se arată că Biserica românească vrea să iasă din viața îngustă a vetrei sale și caută să-și reverse înrâurirea ei și peste celelalte Biserici Ortodoxe. În mintea noastră nu este că Biserica românească trebuie să-și ia de acum înainte o chemare imperialistă; să se suie în capul celorlalte Biserici Ortodoxe. Ea să se suie mai sus: *Pentru a sluji*. Aceasta e politica creștinească: *celce vrea să fie mai mare să fie tuturor slugă*. Puterile ei și rodurile ei nu trebuiesc ținute sub obroc, ci să fie scoase la iveală, așternute pe masa Ortodoxiei, pentruca toți să guste din ele. O Biserică trebuie să însemne o vatră de viață și de muncă și tot ce se lucrează în ea să fie pentru bucuria și împărtășirea tuturor fraților de aceeași credință și spre prețuirea și a celor ce nu sunt de o credință cu noi.

Da, din acest punct de vedere, noi ne bucurăm peste măsură că în Biserica noastră se ivesc înjghebări care urmăresc să dea Biserici noastre o mișcare mai bogată în sânul Ortodoxiei, pentruca să folosim nu numai nouă, ci tuturor fraților de aceeași credință. Va fi un folos și pentru ei și pentru noi. Va fi o îmbodobire pentru Biserica Ortodoxă în întregime.

Biserica Românească este chemată la aceasta de împrejurările vremii. Dacă se simte că poate mai mult decât celelalte ramuri ale Ortodoxiei, să și pășească pentru a sluji această Ortodoxie. Nu este vorba aci de a detronea alte Biserici, ci de a face mai mult ca altele, a făptui ce nu pot altele. Nu este cinste mai mare decât aceia de a putea face mai mult și mai bine ca altul. Apoi spre aceasta să râvnească Biserica românească. Să-și puie acum puterile ei în lucru. să fie cărmuitoare în lucru, să adune ce are mai bun în sânul ei și să toarne pe masa de împărtășire a întregii Ortodoxii.

În această lumină vedem noi fapta teologilor români întâlniți la Călimănești. Dacă tâlcuirea noastră merge cumva dincolo de planul pe care și l-au tras urzitorii și de socotelile pe care și le-au făcut, credem însă că tot aici trebuie să ajungă. Biserica românească nu caută să facă ceva numni pentru ea, ci pentru întreaga Ortodoxie. Între Biserici nu poate fi ce este între State, că unul se ridică în paguba altora. Aceia e politica lor, politica cea lumească. Între noi este politica noastră, politica slujirii fraților. O Biserică se ridică pentru alții. Astăzi este de grabnică nevoie ca Biserica noastră să se ridice pentru a stâmpăra jalea Ortodoxiei. Răsă-

ritul creștinesc e ruinat, marea Biserică a Rusiei sângerează de rănilor unei prigoniri fără seamăn. Cine mai poartă steagul pe care adată îl purta Rusia,—și pentru ea, dar și pentru alți ortodocși? Trebuie să întărim toate ale noastre, trebuie să ne înjghebăm, trebuie să culegem tot ce avem bun ca muncă din trecut, ca străduință de acum, ca socoteli pentru ce are să fie, pentruca râvna și voiciunea noastră să fie bold și încurajare pentru Ortodoxie. Trebuie să trăim, pentruca și alții să trăiască prin noi; trebuie să zvâcnim de bătaia sângelui nou, pentruca alții să se poată scula prin noi.

Lucrurile acestea e adevărat că nu sunt spuse în actul de înființare pomenit, dar cum am spus, aici va trebui să se ajungă. Dacă ajungem a fi cămăci în sânul Ortodoxiei, înseamnă că ajungem aceasta pentru a folosi cuiva. Partea crește, nu pentru a stârni dezarmenie, ci pentruca bogăția ei de viață să îmboldească mai mult și celelalte părți.

IV.

Ne-am putea opri aici, mulțămindu-ne cu mărturisirea bucuriei pentru înființarea unei asemenea Ligi și cu urarea ca ea să crească și să vedem în curând roadele ei. În actul de înființare însă este un punct pe care nu-l putem lăsa nescos la iveală și aceasta este ce facem acum.

Cei trei profesori spun că teologia românească „din mila lui Dumnezeu, stă în fruntea tuturor Bisericilor Ortodoxe”. Noi socotim că nu trebuie să ne facem cununi pe care să ni le împletim noi înșine, ci să lăsăm ca aceasta să se vadă și să se spuie prin ce vom săvârși de acum înainte în lucrul a unei astfel de Ligi. Cum au fost lucrurile până acum, deși avem lucrări de cinste în sânul teologiei noastre, nu ne putem lăuda că am fi mai pre sus de teologia rusească, chiar și în ce se lucrează acum, după război. Deși în Rusia nu se mai lucrează nimic, dar teologii ruși aflători în Europa lucrează și încă lucrări mult prețuite și de teologii străini. Să se vadă în această privință articolul revistei italiene *Bylichnis*, pe care l-am tradus noi în Nr. pe Martie a. c. al acestei reviste (pag. 170). Nu mai puțin și teologia grecească își are reprezentanții ei de seamă și nu se poate spune că teologia noastră e mai pre sus de a ei. Ea este încă și mai cunoscută în Europa și America decât a noastră. Într'o privință, e singura teologie ortodoxă modernă cunoscută, dar aceasta pentrucă e scrisă într'o limbă teologică internațională, cum e limba grecească. Teologia rusească, pe care, fără îndoială, o socotim mai pre sus de cea grecească, nu e atât de cunoscută, din pricina veșmântului slavon în care e cuprinsă.

Ca să nu spunem numai vorbe, pe care cineva poate să le creadă neîntemeiate, trebuie să aducem temeiurile că, despre Mitropolitul *Hrisostom* al Atenei, care e un teolog însemnat, vorbesc cu laude tipăriturile *Institu-*

tului Oriental din Roma, pe care le scot catolicii. Noi vom avea prilejul să scriem despre acestea. Apoi, într'o carte tipărită în America acum doi ani despre Dogmatica Ortodoxă,¹⁾ în cea mai mare parte sunt întrebuințați teologii greci. Mai pe fiecare pagină întâlnești numele de *Dioumiotis* și de *Andrușos*, iar dintre teologii ruși, numai pe cei traduși în grecește. Și față de ocară teologilor catolici, că noi am înghețat cu dogmele noastre și nu mai creștem și cugetarea noastră nu mai zămislește nimic nou, americanul nu împărtășește această părere, întemeindu-se tocmai pe scrisul teologilor greci. Va să zică teologia lor se găsește și în întrebuințare și e și prețuită. Noi am fi fericiți dacă teologia noastră ar ajunge deocamdată la treapta de cunoaștere și prețuire a teologiei grecești. Fără îndoială, știu și aprecieri dela alți teologi străini (Canonicul anglican *Bate*, care a fost anul trecut în București) că nu este multă originalitate la unii teologi greci, pe care englezul îi citise în grecește, dar oricum, este o dovadă că teologia lor se găsește ajunsă la o treaptă oarecare de vrednicie.

E frumos că vrem să ne ridicăm pe noi, dar nu e de folos să trecem peste ce au făcut și fac alții. Că de acum înainte vrem să facem, e foarte bine. Și până acum avem lucruri de arătat, dar încă nu mai mult ca la alții. Socotesc că înainte de toate, trebuie să arătăm fraților noștri marea lucrare de organizare eparhială împlinită de P. S. S. Episcopul *Vartolomei* al Râmnicului. Aceasta e o urzire a noastră proprie, e o faptă de originalitate cu care ne putem lăuda. Noi avem în minte a face lucrul acesta încă înainte de organizarea numitei Ligi, scriind pe larg în franțuzește despre întinsa întocmire săvârșită de Prea Sf. Sa. Cu aceasta suntem mai pre sus ca alții și e bine că străinătatea să ne cunoască din laturea aceasta. Noi socotim chiar o datorie a spune și celorlalți ortodocși ce s'a făcut la noi în această privință și e bine apoi de publicat în revistele anglicane din Londra despre acest act de viață din Biserica noastră. Aceasta e mai mult decât o carte de valoare care s'ar fi scris despre teologia noastră.

Putem vorbi și despre unele scrieri ale noastre, cum este studiul amănunțit al Părintelui Prof. Dr. *V. Gheorghiu* dela Cernăuți privitor la *Sf. Apostol Pavel*; apoi despre revistele noastre bisericești, care, după război, se înfățișează într'un mănuchiul mult mai plin decât în celelalte Biserici Ortodoxe. Dar oricum, principalul este nu ce am făcut până acum, ci ce ne apucăm de făcut de acum înainte. Alții s'au pus la lucru mai de vreme ca noi și firește este ca să aibă temeliile mai adânci ca noi.

Noi am socotit că e bine să spunem adevărul în chestiunea aceasta, să cunoaștem starea de fapt, pentrucă mai sănătos clădește cine știe stările vechi și nouă, de aproape și de departe.

1. Rev. *Frank Gavin*, *Some Aspects of Contemporary Greek Orthodox Thought* (Câteva priviri peste cugetarea de azi din Biserica Ortodoxă). Milwaukee 1923. 430 de pagini.

Un nou seminar.

Anul acesta se îndeplinește o veche dorință a călugărilor și a tuturor celor ce doresc ridicarea monahismului: se înființează Seminariul monahal din Mănăstirea Neamțului. În legea unificării Bisericii, încheiată și ajunsă în ființă anul acesta, se prevede ca să se înființeze școale pentru călugări. Dar mai mult decât prin această lege, seminariul se înființează prin râvna vie și neodihnită care sălășluiește în Mănăstirea Neamțului de a ridica acest Sfânt Locaș iarăși la vrednicia în care a fost odinioară.

În luna August din acest an, aflându-mă în Mănăstirea Neamțului, în zilele de 10 și 11 ale lunii, pentruca să-mi țin conferențele mele în întocmirea făcută pentru aceasta, de câțiva ani încoace, de Societatea *Solidaritatea*, am luat parte, în dimineața zilei de 11, în grădina Prea Sfințitului *Nicodem*, la discuțiunea pentru întocmirea noului seminar, care urma să se deschidă. Erau de față P. S. *Nicodem*, P. C. Arhim. *Daniil*, Starețul Neamțului, d. *Ioan Gh. Savin*, inspectorul general al Ministerului de Culte, Păr. *Dron* dela Mitropolia Moldovei și cu mine. Discuțiuni de acestea vor fi fost mai multe. Eu însă n'am putut sta decât numai la aceia, fiindcă nu aveam decât să-mi țin conferențele și să fug iute înapoi la București, de unde trebuia să plec la Stockholm, cum am și plecat la 15 August. Dar din cât am văzut în acea discuțiune, mi-am dat seamă că lucrurile sunt înaintate și că e de așteptat ca în toamnă să vedem deschizându-se seminariul. Fără îndoială, era vorba de un seminar de alt soi decât cele care ființează în orașe. Se avea în vedere un seminar mai potrivit cu trebuințele vieții mănăstirești și cu lucrarea pe care ar fi fost s'o săvârșească monahii. La început nu aveau să fie decât numai câteva clase începătoare. Deci erau de biruit numai greutățile începutului. În mănăstire găsindu-se câteva persoane care puteau să lucreze ca profesori, avea să fie P. S. *Nicodem* pentru unele ramuri de învățământ religios, avea să fie P. C. Arhim. *Daniil* pentru partea tipicului; într'o mănăstire avea să se găsească cineva și pentru muzică. Ni se spunea că Păr. Econ. *Valeriu Iordăchescu*, directorul seminariului din Iași, va veni de asemenea să predea cursuri, întru cât, trebuind să-și caute de sănătate și având concediu dela catedra sa dela Iași, va veni la Mănăstirea Neamțului să răsufle aierul curat de acolo și, cu acest prilej va putea lucra și pentru noul seminar dela Neamțu. Apoi mai știm că în mănăstire se atlează iarăși un ieromonah cărturar, Păr. *Grigore Dăscălescu*, deci va putea da ajutor și Sf. Sa. În chipul acesta pentru cele două clase cu care începe seminariul, se găsesc organele cu care ele să pornească a lucra.

Noi ne bucurăm foarte mult de lucrul acesta, pentrucă, în sfârșit, se ajunge la împlinirea unei vechi dorințe a călugărilor și a prietenilor lor, de a se înființa o asemenea școală și a se da și călugărilor puțința de a se cultiva.

Acum s'au luat măsuri și pentruca să se adune la

Neamțu numărul trebuincios de școlari. Ziarele au publicat știrea că s'a dat de știre tuturor direcțiunilor de seminarii să trimeată la Neamțu pe toți monahii din cl. I și II, ca să urmeze la Neamțu. În cele de mai la vale, dam mijlocirea făcută de stareția Neamțului către celelalte stareții ale mănăstirilor din țară și către direcțiunile seminariilor, pentruca să trimeată la Neamțu pe călugării care pot învăța. S'a dat de veste că seminariul se va deschide la 1 Oct. Acum în urmă aflăm că se va deschide pe data de 15. Noi zicem: Mai întâi mulțămim ferbinte lui Dumnezeu că s'a putut ajunge la acest pas. și apoi urăm ca să fie început bun și în curând să ajungem a vedea roadele lui, iar râvnitorilor pentru această înființare le aducem toate laudele noastre și le dorim să vadă lucrul lor înflorind.

Acum iată și adresă Mănăstirii Neamțului către celelalte mănăstiri și apoi cea către seminarii.

Prea Cuvioase Părinte,

Vă este credem îndeajuns cunoscută dorința celor mai mulți dintre călugării și frații tineri din monastirile noastre, de a învăța mai multă carte. Mai ales de acum 15 ani în urmă, mulți dintre ei, au înfruntat orice greutate și au început a se cultiva în seminariile teologice ale clerului de mir¹⁾. Unii din ei au terminat și facultatea de teologie în țară, iar alții după asta sunt la studii superioare în străinătate. Aceasta nu poate decât să bucure pe orice creștin, dar mai ales pe călugări, care văd semnele unii deșteptări ale cinului nostru la o viață mai potrivită cu chemarea monahismului. În trecut, se știe că călugării au lost înainte-mergătorii luminării poporului și pe calea credinței și pe cea a științei; deci a urma pe această cale, este a merge mai departe pe drumul bătut de înaintașii noștri.

La noi în țară în trecut mai toate monastirile își aveau cărturarii lor și unele școalele lor. Monastirea Neamțului a avut, în ultimul timp de glorie, și un seminar cu program bine chibzuit de 8 clase și cu facultate de teologie, care însă au încetat odată cu secularizarea, ne mai având fonduri și nici încurajare (concurs moral).

Socotim că cu concepția despre viața de azi, mai creștină acum decât atunci și mai favorabilă deci și monahismului, timpul de decadentă trebuie să înceteze și monastirile iarăși să înceapă a-și lua și rolul cultural-religios.

Începutul s'a făcut prin dorințele răslețe a călugărilor care a învins să facă în ultimii ani, din cei cu mai multă voință, oameni cu îndestulă cultură teologică, în stare a cultiva și pe alți frați ai lor. Credem că aceștia vor veni (mulți din ei) pentru aceasta la chemarea celor în drept și pentru dragostea de a lumina pe frații lor.

Monastirea Neamțului, care și în trecut a dat t năl adevărat în viața creștină în general și în special pentru viața călugărească, prin tipografia, seminarul, atelierile și viața ei duhovnicească și economică, se simte chemată și

1) Seminariile nu sunt ale clerului de mir. Sunt ale Bisericii în care ne aflăm cu toții și ele sunt la îndemâna tuturor celor ce voiesc să învețe, fie pentru a sluji ca profeți de mir, fie ca monahi. — Nota *Arhim. Scriban*.

acum, a-și relua acest rol în marginile putinței și deci a datoriei ei, care i se indică de timp și împrejurări.

Legea de unificare bisericască prevede înființarea de seminarii la monastirile mai mari din țară. Dorința aceasta mai ales în monastirea Neamțului este veche.

De aceia, fața de dorința călugărilor de aici și din alte monastiri de a se cultiva, față de prevederile legii în vigoare și de mijloacele de înfăptuire ce avem, mai mult ca alte monastiri, am hotărât înființarea unui seminar monahal în această monastire, dela 1 Octombrie a. c.

În acest scop, s'a format o comisiune pentru pregătirea lucrărilor de începere a acestui seminar, sub președinția P. S. Episcop Nicodem, oare a alcătuit proiectul de regulament al acestui seminar și l a înaintat Ministerului de Culte și Sf. Mitropolii pentru aprobare.

De asemenea, am reparat locul vechiului seminar, am chemat profesori și am făcut toate pregătirile ca școala să poată lua ființă cât mai curând, adică la 1 Octombrie 1925.

Socotim că nimeni nu va primi mai cu căldură înființarea acestei școli călugărești, ca monastirile și călugării, care vor avea deocamdată o primă școală unde să se lumineze.

De aceia, ne adresăm P. C. Voastre, rugându-Vă călduros să binevoiți a ne scrie de urgență câți părinți și frați sunt în acea monastire care doresc a urma cursurile acestui seminar spre a ști cum să aranjăm primirea lor. După răspuns, vă vom trimite urgent notă de actele și condițiile ce se cer și poate chiar regulamentul în întregime, dacă îl vom primi aprobat și-l vom tipari până atunci.

Deasemenea, rugăm a ne mai comunica ce părinți și frați aveți de la acea monastire în clasa II și în a III seminarială și la care seminar.

În așteptarea unui răspuns urgent și favorabil, vă rugăm a primi frățeasca noastră dragoste în Domnul.

STAREȚ,

Secretar,

Prea Cucernice Părinte,

Dela 1 Octombrie c., urmând a se înființa în această monastire un seminar pentru luminarea călugărilor doritori pe a se cultiva, Vă rugăm să binevoiți a ne comunica cât mai curând numele și pronumele părinților și fraților din Monastiri ce aveți în acel seminar în clasa II și a III, cum și a celor ce au cerut să se înscrie snul acesta în clasa I-a. Aceasta în scopul de a înființa la acest seminar și cl. II și a III, dacă vom avea numărul necesar de elevi, pentruca astfel să desconggestionăm seminariile clerului de mir, de elementul monahal, care deacum va avea școala sa specială proprie.

Cu mulțămiri și frățească dragoste în Domnul.

STAREȚ,

Sculara împotriva adventismului

În nr. pe Iulie a. c. al acestei reviste, am scris despre mișcarea pentru întinderea învățaturii la sate, în legătură cu lucrarea seminariului dela Curtea-de-Argeș și a unei societăți studențești în unele sate din jud. Muscel. Spuneam atunci că răul e mare și nici nu se

ajunge la izbândă împotriva lui, pentrucă așa zisele mișcări pentru întinderea învățaturii sunt numai niște fapte răzlețe, care se ivesc ici și colo, dar nu o muncă de toate zilele în una și aceeași localitate, așa încât munca pentru bine neîncetat să izbească în năvala întunerecului. Iar această năvală a întunerecului spunem că se face pe fiecare zi prin cârciumele care doar sunt deschise toată ziua și care nu pot fi înfrânte numai prin faptul că la atâtea Duminici vine cutare societate într'un sat și desfășoară o măreață serbare. Da, forte bine și aceasta, ziceam, dar nu ajunge. Și în acelaș număr, arătam cazuri din sate (din jud. Covurlui), unde chiar slujba bisericască nu se face în fiecare Duminică și, din pricina aceasta, se întinde beția. Căci oamenii, negăsind alt loc unde să se afle împreună, o iau spre cârciumi, și acolo se face cea mai nenorocită propagandă, cea a rachiului, care pustiește fără încetare.

De aceia noi ne bucurăm și dăm în știrea tuturor orice încercare de a se duce lumină la sate, dar nu încetăm a spune: faceți și mai mult decât atâta și fără încetare, fiindcă răul nu vrea să dezarmeze cu una cu două.

De data aceasta, cu plăcere luăm cunoștință din ziarul *Universul* (18 Iunie a. c.) despre mișcarea pornită împotriva adventismului și a altor rele care bântuie satele, de către întocmirea înființată cu ținta aceasta și numită *Casa Școalelor și a culturii poporului*.

Darea-de-seamă din *Universul* ne aduce mai întâi știrea tristă despre întinderea adventismului în unele sate din Bucovina. Ni se spune că „zilele trecute au trecut la adventism în masă și într'o singură zi puternicile comune de mazili și răzeși ai lui Ștefan cel Mare, Bâlca, Horodnicia de sus și de jos, Marginea, Hotinelul, Vicovul, Volovățul din jud. Rădăuți și comunele istorice Dragomirna și Răuțeni și comunele istorice Dragomirna și Răuțeni din jud. Suceava.

„Nenorocirea este cu atât mai mare, adaogă darea-de-seamă, cu cât propagatorii acestor sate sunt chiar ostașii liberați din oaste. Nu mai puțin rău aduc în domeniul fizic alcoolismul și celelalte boli sociale“.

Aceasta era starea pe care având-o în vedere *Casa Școalelor și a culturii poporului*, a început munca ei de care am pomenit mai sus.

Una din adunările la care a strâns pe oameni pentru a-i îndruma în calea bunei viețuiri, a fost în ziua de Duminică, 14 Iunie în comuna *Izvorul-de-sus* din jud. Argeș, cu prilejul adunării în cea comună a cercului cultural al preoților și învățătorilor din ținutul împrejurător. Au fost de față peste 50 de preoți și învățători și mulți locuitori din satele apropiate.

De dimineață, s'a făcut la biserică mare slujbă cu sobor de preoți, iar după amezi, în școala comunei, s'a desfășurat serbarea. Scolărițele au rostit bucăți pline de simțire din scriitorii noștri, iar apoi a urmat joc de călușari. Pe urmă s'au ținut cuvântări. Preotul *Al. Grindeanu* a vorbit despre însemnătatea închinării către sfinți în Biserica Ortodoxă, iar Preotul *Brâncuș*

despre binefacerile vieții creștinești. Invățătorul *Gheorghe Tătaru* din com, *Recea-de-sus* a vorbit despre puterea vieții naționale și de jertfele făcute de poporul românesc pentru încheierea lui într'un singur trup.

Din partea *Casei Școalelor și a culturii poporului* a vorbit d. avocat *Gh. Lungulescu* din București, tratând despre „Puterea și adevărurile nemuritoare ale religiunii creștine, sprijinite pe învierea și minunile Mântuitorului, față de minciuna fără margini și scopurile politice profivnice neamului, urmărite de adventism și celelalte secte religioase“.

Toți s'au silit să facă serbarea din Izvorul-de-sus cât mai izbutită. Dar cel care a dat cel mai mare sprijin și de care trebuie să pomenim cu toată căldura a fost d-na Elena General Perticari, damă de onoare a M. S. Reginei Maria și membră în Comitetul Central al Societății Ortodoxe. Domnia Sa fiind proprietara moșiei Izvorul-de-sus și fiind înțelegătoare și simțitoare pentru însemnătatea vechilor datini, a dorit să aibă în însași casa sa pe preoți și învățători. Au fost poftiți la masă în largă grădină a castelului și aci d-na Perticari a vorbit preoților și învățătorilor despre frumusețea datinilor strămoșești, a jocurilor naționale, despre valoarea cusătorilor vechi și însăilările grăbite și ușoare, fără simț pentru frumos, pe care le vedem vânzându-se în toate părțile. După aceea s'au arătat și hotărât mijloacele prin care să se păstreze și învieze din nou aceste comori naționale din jud. Argeș.

Noi cunoaștem pe d-na Perticari și viul său simț pentru comorile însemnate ale trecutului. Este o caldă apărătoare a vechii noastre muzici bisericești și totdeauna, de câte ori ne întâlnește, ne vorbește scârbită de stricarea muzicii bisericești prin corurile noastre, cele mai multe neînstare de a da o adevărată muzică bisericească, și se miră că noi, preoții, nu ne mișcăm și lăsăm pe capii de coruri fără simț religios de a strica toată cântarea bisericească și a ne da niște bucăți cu totul străine de orice simțire religioasă. Mai cu seamă pomenește d-nia sa de *Tatăl Nostru* al lui *Niedermeyer*, de care am mai scris noi, pe care-l combate ca nemeritând să stea alături de *Tatăl Nostru* cel cântat după glăsuirea bisericească.

Propagande culturale cu ajutor creștinesc

Așezământul cultural „Principele Carol“, după cum în luna Martie a lucrat în Basarabia, în luna aceasta a lucrat în Bucovina. Insuși A. S. R. Principele Carol a cârmuit această străbateră pentru răspândirea învățăturii românești în acele ținuturi dela marginea românismului.

Partea creștinească în aceasta desfășurare a fost că A. S. R. Principele Carol a fost naș în *Toporăuți* al copilului celui dintâi colonist român venit acum ca străjar al românismului în acest sat, unde se afla vechea biserică a lui *Barnovschi* și alta nouă, măreață, zidită de Fondul religionar în 1914.

La primirea care s'a făcut Principelui Carol în

Palatul mitropolitan, Înălțimea Sa Regească a fost salutat din partea Bisericii Ortodoxe, din partea Societății clerului și a altor societăți.

Acești apostoli ai culturii românești au vizitat *Societatea pentru cultura și literatura poporului român*, unde au fost salutați de Păr. Dr. *V. Gheorghiu*, profesor la facultatea de teologie, pe care ziarul *Neamul Românesc* (19 Iunie 1925) care face o dare-de-seamă despre acea descălecăre a așezământului „Principele Carol“, îl numește „o minte strălucită, clar văzătoare și cumpănită“, care „a răscolit sfinte amintiri și nădejdi nouă“.

Un așezământ de care pomenim noi, cași despre cel de mai sus, este *Ateneul din Tătărăși*, Iași. Acesta a dat 3 șerători în zilele de Rusalii și Sf. Treime (7 și 8 Iunie c.) în Pașcani, Fă'ticeri și *Rădășeni* din jud. Fălticeni. În Rădășeni, s'a făcut mai întâi frumoasă slujbă la biserică în dimineața zilei de Sf. Treime, iar apoi profesorul *V. Todicescu*, misionar al Ateneului din Tătărăși, a ținut o predică.

Noi băgăm-de-seamă cu plăcere că toți acești muncitori pentru învățatura românească nu uită a lucra alături de Biserică, cum am arătat aceasta și în trecut despre lucrarea făcută în primăvara acestui an în Basarabia.

Discursul Principesei Alexandrina Cantacuzino la Congresul Societății Ortodoxe din Iunie a. c.

În nr. pe August a. c. al acestei reviste, scriind despre Congresul din Iunie a. c. al Societății Ortodoxe, am spus că într'un nr. viitor vom da și discursul ținut cu acel prilej de Principesa *Alexandrina Cantacuzino*, Prezidenta Societății Ortodoxe, la deschiderea Congresului. Ne ținem cuvântul și dăm, în cele ce urmează numitul discurs:

Doamnelor și Domnilor,

Adunările noastre generale trebuie să fie din ce în ce mai mult niște spovediri sincere, în care să ne arătăm păsurile, nevoile, îngrijorările, să cercetăm greutățile ce se ivesc, și mai ales să ne sfătuim asupra nevoilor sufletești ce le simțim în jurul nostru. Acum un an, la Craiova, făcusem un călduros apel către D-voastră, Doamnelor Prezidente, ca, pe lângă conducerea administrativă a filialelor D-voastră și a așezămintelor înființate de ele, să căutați a trăi mai aproape de popor, a-i cunoaște slăbiciunile, amărăciunile și astfel a fi adevăratele îndrumătoare ale suflării românești.

Vă arătam pericolul diferitelor secte care caută a pune stăpânire pe inimile țării: pe tineretul nostru zăpăcindu-i mintea și otrăvindu-i sufletul. Vă rugasem a ne ține în curent cu toată activitatea D-voastră în această privință.

Puține filiale însă au priceput importanța socială a acestei mișcări de apărare morală și trebuie să constat, cu oarecare îngrijorare, că, din punct de vedere al luptelor de idei, nu prea înaintăm; că puține organizații sunt pătrunse de nevoia unei concepții sociale, bine lămurite.

Toate comitetele noastre nu au alt scop, decât a strânge fonduri pentru a face o clădire de școală oarecare, și astfel cred că și-au împlinit menirea.

Nu, Societatea Ortodoxă este o mare operă socială și nu poate tămădui toate rănilile numai prin școli. De sigur educațiunea este prima temelie la orice mișcare socială. Ea se desăvârșește în Societate mai ales când individul de-sine-stătător învață încetul cu încetul a-și stăpâni patimile, a se ridica deasupra nimicniciilor și își dă seama de răspunderea ce o are față de întreg mediul în care trăiește și care așteaptă dela el pilde, întărire morală, iubire adevărată de aproape.

O operă nu are valoare în forma ei exterioară, ci în ceace îi dăm din inimile, din sufletele noastre.

Noi muncim, alergăm, strângem fonduri, clădim, ne obosim, însă toate acestea sunt manifestații de eforturi materiale, și când e vorba să ne aplecăm pe adevăratele răni cari se întind și ne vor otrăvi sufletește, ni se pare că aceste străduinți nu au nicio valoare, pentru că nu ne aduc personal mulțămire și pentru că nu se concretizează cu ceva vizibil. Nu vrem să ne dăm indestul seama că munca apostolului mirenesc e de o necesitate nebanuită și că singură alcătuirea unei asemenea armate de apostoli-generalii, care în fiecă colț al țării ar propaga înfructirea, liniștirea patimilor, sancțiuni în contra anumitelor decăderi,—singură o asemenea organizație ar putea să ne scape de prăbușirea, care se întrevăde prin scăderea fără seamăn a caracterelor și din pricina unei stări de amoralitate totală, care dă impresia unei amorțeli sufletești, dăunătoare dezvoltării noastre.

Iubite colaboratoare, să știți bine că din munca noastră nimic nu vă rămâne afară de Mausoleul Neamului, care este săpat în veșnicie, pentru că izvoarăște din adâncimile conștiinței naționale; nimic nu va rămâne, dacă, la tot ce am ridicat cu trudă, nu dăm mai multă viață morală, religioasă și creștinească.

Inființarea apostolatului mirenesc se impune ca o necesitate imperioasă; de aceea fac iarăș o nouă chemare, rugându-vă a vă pune cu tot avântul în slujba educației inimilor, a disciplinării sufletelor, a întăririi caracterelor. În fiecare oraș, comitetele filialelor trebuie să cunoască bine toate scăderile sociale, să le cerceteze și să ia măsurile cuvenite, făcând o mișcare sănătoasă a opiniei publice care să împiedice dezvoltarea otrăvirii morale. Aceasta nu cere bani, cere jertfire, curaj moral pentru a combate pe cei tari, pe rude, pe prieteni când greșesc; cere o muncă de pătrundere în toate straturile sociale, o iubire nețăr-murită a aproapelui, cere a fi conștient de răspun-

derile colective și o pricepere a evoluțiunii vremurilor care nu mai îngăduie a trăi decât în folosul obștei.

Sau Societatea Ortodoxă își dă seama de menirea ei și devine un factor social hotărîtor, sau se mulțumește a face o muncă frumoasă, dar fără substrat profund de înnoire a concepțiilor noastre învechite și atunci nu va putea dăinui în prefacerile uriașe ce se pregătesc. Aceeași problemă se pune și pentru Biserica Națională sau conducătorii ei; să facem din ea o forță vie în folosul țării și să căutăm a o ridica cât de sus, sau, de nu i se dă această puțință, atunci se va nărui sub ochii noștri însăși toată alcătuirea noastră etnică și națională.

Sper deci într'o trezire generală. într'o încordare de voință, ca în cursul anilor ce vin, fără șovăire, renunțând la orice satisfacție, de ambiție personală, comitetele filialelor să întemeze cadrele mării armate a apostolilor mirenești pe care să se poată bizui oricând Biserica Ortodoxă și însuși Statul Român.

Trăim în clipa care nu ne îngăduie răgaz și cere să ne dăm seama de sarcinile ce apasă pe umerii noștri.

Sus inimile, femei române, și la muncă pentru salvarea cinstei și a viitorului fiilor noștri.

În altă ordine de idei, sunt silită a vă arăta mâhnirea mea că multe filiale nu vor să aplice complet statutele și regulamentele expunând întreaga Societate la tot felul de greutăți și neajunsuri. Suntem cea mai importantă Societate din țară, ne-am pus sub scutul Bisericii și al neamului; am legat sufletul nostru de însăși o parte din istoria acestor vremuri și s'ar putea oare să lucrăm cu ușurință și administrația noastră să fie o pildă de bună gospodărie și de o serioasă și temeinică organizație? Aceasta nu se poate, pentru însuși bunul renume al femeilor noastre. De aceea cer absolut ca anul acesta Doamnele Prezidente să silească cancelariile lor să lucreze cu o exactitate riguroasă și nicio întârziere să nu se mai întâmple în trimiterea socotelor, a rapoartelor, a răspunsurilor cerute de cancelaria centralei.

Permiteți, înainte de a deschide ședința adunării generale, să vă urez bună venire în casa noastră, în cuibul familiei ortodoxe.

Cuvintele Princoipsei Cantacuzino merită cea mai mare luare aminte, pentru că ele sunt punerea degetului pe o rană a vieții noastre românești. Este vorba de un soi de muncă din care nu se trage tot folosul care trebuie. Această muncă este aceea de a îndeplini lucruri bune într'o privință, dar care nu îți dau asigurarea și în viitor, dacă te mărginești numai la ele. De pildă, adunăm bani pentru așezămintele noastre bisericesti, facem condici, dări-de-seamă, dăm serbări, la care oamenii vin, că așa e obiceiul și ne îndatorăm unii pe alții și ascultăm de rugăciunile noastre. Nimenea nu va zice că acestea sunt rele. Dar este un lucru mai de temelie ca toate și fără care slăbesc celelalte: semănăm noi, în acelaș timp, și credință creștinească? facem pe oameni să cugete creștinește și să se hotărască la faptele lor după gând creștinesc? Aici e aici. Dacă nu facem aceasta, restul rămâne fără putere. Despre aceasta vorbește Princoipesa Cantacuzino. De aceea cuvintele ei ar merita să fie mult tâlcuite. A. S.

Tomosul Patriarhiei Constantinopolului pentru Patriarhul României

Recunoașterea treptei de Patriarh în Biserica României din partea Patriarhiei din Constantinopol. Serbări mărețe în București.

I.

Drept la un an dela sosirea Patriarhului Ierusalimului în România, am avut bucuria de a saluta în țara noastră și altă plăcută vizită, cu prilejul aducerii în România a Tomosului Patriarhiei din Constantinopol, pentru recunoașterea ridicării Primatului României la treapta de Patriarh.

Se petrec de câțiva timp în Biserica noastră lucruri nu se poate mai îmbucurătoare. E vorba de legăturile mai vii pe care le înodăm din nou cu toate ramurile ortodoxiei. Cum s'a suit pe tronul mitropolitan, I. P. S. Mitropolit **MIRON** a început astfel de legături. S'a pus în împărtășire apropiată cu Patriarhia din Constantinopol, căreia i-a supus mai multe chestiuni, care ar trebui tratate în sânul Bisericii Ortodoxe întregi. Din acestea a eșit apoi conferința pentru calendar în Constantinopol în Mai și Iunie 1923. Aceasta a și însemnat o mai vie împărtășire între ramurile Bisericii Ortodoxe, care de atâta vreme trăiau numai viața lor răzleață.

Apoi încă și înainte de adunarea acelei conferințe, comunicarea a fost deasă între Mitropolitul nostru și Patriarhul sârbesc, cu privire la multe chestiuni care pe urmă s'au discutat în conferință. Unde se afla înainte pic de împărtășire între Mitropolitul nostru dela București și cel din Belgrad! Acum însă lucrurile se schimbaseră mult și în bine.

La un an dela conferință, am avut în România dăioasa venire la noi a Patriarhului Ierusalimului, de care am pomenit. Cât de mult un fapt ca acesta trezea în noi cugetul ortodox și scotea în plinul simțirii noastre vechi legături pe care le avuseseră strămoșii noștri! Ierusalimul!... putea fi pentru creștin un cuvânt mai scump din ce putea îmbrățișa el pe pământul acesta! Nu tânjau părinții noștri de dorul de a vedea și a săruta Sfânta Cetate! Și acum venea la noi Sfântul Arhipăstor al acelei Cetăți!

Nu era aceasta o caldă revărsare peste simțirea noastră ortodoxă! Nu era o chemare către vechi datorii, mult mai viu și mai aprig simțite de înaintașii noștri!

Și la un an după aceasta, iată acum venirea a doi mitropoliți din partea Patriarhiei din Constantinopol pentru a sărbători și a se bucura împreună cu noi pentru treapta de înaltă vrednicie, la care a fost ridicat cel mai mare arhipăstor al nostru din România. Deci avem a face cu o nouă faptă de înviorare a simțirii ortodoxe și suntem marturi la o nouă, fericită și plină de făgăduieli împărtășire între scaunele Sfintei noastre Biserici Ortodoxe. Este simțul chiagului-obștesc care ne cheamă la viață unitară și el se arată tot mai viu, zămisliind o nouă stare de suflet, din care vor putea eși

apoi și așezăminte în care ea să se închege, să se măturisească și să lucreze.

Și nu s'au oprit toate aici. Ca un fapt însemnat, care trage o brazdă vrednică într'un pământ înțelenit, trebuie pomenit de călătoria Mitropolitului *Nicolae* la Ierusalim, cu toți creștinii în fruntea cărora s'a pus. Aceasta înseamnă înodarea unui vechi fir de sfințenie și rodnicie sufletească, fir rupt de mult și a cărui toarcere din nou acum revarsă o dără de lumină pe fruntea celui ce l-a luat în mână și asupra tuturor creștinilor care s'au întovărășit. Căci el înseamnă intrarea din nou în lumea largă a împărtășirii ortodoxe și este prin aceasta un fapt care trebuie să umple de adâncă mulțămire și mângâiere orice inimă de adevărat ortodox.

Fie ca aceste călătorii de închinare să se înmulțească, pentruca frații noștri Români să se încălzească de toată via simțire pe care Mormântul Domnului o toarnă în suflete și prin îmbățișarea lor să bucure pe frații de aceeași credință cu noi, care, în durerea și părăsirea lor, se uită în zare să vadă nu cumva frați mai fericiți ca ei în țara și în casele lor vin să-i mângâie?..

În această lumină vedem noi fapta Mitropolitului *Nicolae* și! spunem că ea este plină de urmări care nu pot fi decât prea fericite pentru întreaga Biserică Ortodoxă. Este o călătorie de strângere a rândurilor, de ridicare a inimilor, de grăire către cei amărâți, pentru a le spune că mai au trași care se gândesc la ei, este o deschidere a unor porți înfundate pentru a străbate prin ele cu pașii hotărâți ai celor ce nu vor să lase mormântul Domnului în părăsire.

Inceputul acesta nu trebuie de loc părăsit. Noi urăm Mitropolitului *Nicolae* ca ceiace a început, mânat de doruri sfinte, să aibă fericirea de a vedea crescând în valuri românești, care să se reverse spre Țara Sfântă, pe care s'o apere și s'o mângâie.

Lucrul acesta e prea bogat în urmări, pentruca să-l isprăvim de zugrăvit numai în aceste scurte însemnări. Numai cât pomenim de el aici și vom avea prilejul de a vorbi mai pe larg în viitor. Pentru acum, voim să scriem numai de venirea mitropoliților dela Constantinopol la noi, iar această scurtă privire peste faptele pomenite să fie numai ca un mănunchiu prin care se arată noua și caldă înfiripare a îmbrățișării ortodoxe, strângerea tuturor într'o închegare mai vie decât cea de până acum.

II

Două fapte însemnate în sânul Bisericii Ortodoxe s'au petrecut cu prilejul trecerii misiunii dela Constantinopol pe la noi: una a fost proclamarea autocefaliei Bisericii rusești din Polonia, la care a luat parte și România, iar alta a fost recunoașterea Primatului Ro-

mâniei ca Patriarh, prin Tomosul Patriarhului din Constantinopol. Cei doi mitropoliți au putut avea fericirea de a fi îndeplinit în scurtă vreme două lucrări însemnate în sânul Bisericii Ortodoxe.

În ziua de 13 Sept. c., au sosit în București, venind dela Constantinopol, Mitropolitul **Ioachim** al *Halcedonului* și **Ghermanos** al *Sardesului*, împreună cu întâiul dragoman al Patriarhiei, d. *Spiru Constantinidis*. Acești doi din urmă bine cunoscuți scriitorului acestor rânduri, din vremea conferenței dela Constantinopol pentru calendar. Mitropolitul Ghermanos era pe atunci arhimandrit și întâiul secretar (*arhigramatevs*) al Sfântului Sinod patriarhal, iar d. Constantinidis în aceeași slujbă ca și acum. Mitropolitul Ghermanos a avut însă mult de suferit în vremea turburărilor care au fost în Constantinopol anul acesta. Turcii l-au lovit, l-au rănit și i-au tăiat barba. — Dureri ale ortodoxiei!

La noi au fost bine primiți și găzduiți în Palatul Patriarhului. Un ospăț de onoare li s'a dat în cuprinsul Palatului, în seara de 13 Sept. c., la care au luat parte și Ministrul Poloniei în București, d. *Wielowiewsky*, d. *Boierescu*, ministru plenipotențiar din Ministeriul de externe, apoi funcționari din legațiunea Poloniei, d. Dr. *Dragomir Demetrescu*, Păr. Dr. *N. Popescu*, Arhim. *Tit Simeirea*, Păr. *Gala Galaction* și alții.

La sfârșitul ospățului, a luat cuvântul I. P. S. Sa Patriarhul D. D. Dr. *Miron* salutând de bună venire înalta misiune și arătând însemnătatea actului de autocefalie al Bisericii ortodoxe poloneze, la care a contribuit și Înalt Prea Sf. Sa, în calitate de cap al Bisericii românești. I. P. S. S. a arătat apoi ce însemnat lucru este unitatea Bisericilor ortodoxe și a centrului moral și spiritual al Patriarhiei dela Constantinopol, și a închinat pentru înflorirea Patriarhiei ecumenice, a Bisericii Ortodoxe poloneze și a reprezentanților lor.

A răspuns d. ministru al Poloniei, arătând liberalismul polonez față de religie.

I. P. S. S. Mitropolitul *Ioachim* al *Halcedonului* a mulțămît Patriarhului *Miron* de primirea frățească și a adăogat că sentimentele pentru raporturile dintre Biserica ecumenică și cea românească și pentru unitatea Bisericilor ortodoxe le va rosti cu prilejul predării actelor oficiale ale Patriarhiei ecumenice, pentru înălțarea Primatului României la rangul de Patriarh.

A adăogat că această ceremonie se va săvârși în cursul săptămânii viitoare, când înalta misiune se va înapoia din Varșovia, unde va preda actele pentru recunoașterea Bisericii ortodoxe poloneze.

A doua zi, oaspeții dela Constantinopol au plecat în Polonia, urmând ca, peste câteva zile, să se întoarcă și să se desfășure și la noi sărbătoarea pentru citirea Tomosului patriarhal.

În Polonia, lucrurile misiunii au durat dela 16 până la 18 Sept. În vremea aceasta, membrii ei erau așteptați la noi. Au sosit ceva mai târziu, dar în sfârșit, au sosit iarăși și au așteptat ziua de Duminică, 27, Sept., când urma să se facă ceremonia. Până la această dată, au vizitat așezăminte religioase ale noastre, precum unele mână-

stiri din jurul Bucureștiului ca *Pasărea* și *Cernica*, unde au văzut tipografia mânăstirii.

Ziua sărbătorii de Duminică însă era așteptată cu mare sete de poporul Bucureștiului, ca ceva cu totul nou și ne mai văzut în viața noastră bisericească, cum de fapt și era. De aceea o mare mulțime de oameni se îndrepta spre catedrala Mitropoliei, nu numai în ziua de Duminică, ci și Sâmbătă seara, când trebuia să se facă priveghere și când toți preoții din București fuseseră chemați să împodobească cu venirea lor rarul și mărețul prilej.

Slujba privegherii nu a fost lungă, dar a fost mult împodobită prin corul de cântăreți care a fost cârmuit de Păr. Ieromonah *Teofil*, directorul Seminarului de cântăreți de pe lângă Sf. Mitropolie a Ungrovlahiei. Serbarea cea mare s'a început a doua zi, când liturghia a fost slujită în Sf. Mitropolie de cei doi mitropoliți dela Constantinopol, cu arhieriei noștri P. S. *Platon*, vicarul Mitropoliei, și P. S. *Teofil*, cu Păr. Arhim. Mitrofor *Timotei Evanghelinidis* dela biserica grecească din București și cu tot clerul Mitropoliei. Patriarhul era de față în mantie în strana arhierescă. De față mai erau și d-nii miniștri Dr. *Anghelescu* al Instrucțiunii și *Lepădatu* al Cultelor, d. *Wielowiewsky*, ministrul Poloniei, d. *I. Valaori*, secretarul general al Ministerului Instrucțiunii, d. *V. Ispir*, secretarul general al Ministerului Cultelor d. Prof. Dr. *Drag. Demetrescu*, d. *Stancu Brădișteanu*, director general în Ministerul Cultelor și multe alte obraze de seamă din viața bisericească.

După isprăvirea Sfintei Liturghii. Mitropolitul *Ioachim* al *Halcedonului* a luat cuvântul și a citit *Gramata Patriarhală*, prin care cei doi mitropoliți erau împuterniciți ca delegați, iar apoi Mitropolitul *Ghermanos* a citit însuși *Tomosul* Patriarhiei. Pe urmă a răspuns Patriarhul nostru D. D. Dr. *MIRON*, iar d. Profesor Dr. *Drag. Demetrescu* a tradus discursul în grecește. Cuvântarea Patriarhului nostru este plină de cugetul viu, străbătut de simțirea unei străngeri mai temeinice a Bisericii Ortodoxe într'un organ bine legat în părțile lui, și pentru aceasta merită a fi citit cu luare-aminte, cercetat cu amărunchime și tâlcuit de aproape. În cele ce de mai la vale, noi lăsăm toate aceste rostiri să urmeze la șir, ca acte de neuitat pentru istoria Bisericii noastre: 1. *Gramata*; 2. *Tomosul*; 3. Cuvântarea Înalt Prea Sfințitului Patriarh:

Gramata de împuternicire a delegaților Patriarhiei Ecumenice.

Prea Fericite și Prea Sfințite Arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit al-Ungro-Vlahiei și Patriarh al Bisericii autocefale a României, în Hristos Dumnezeu prea iubite și prea dorite frate al smereniei noastre Domnule Miron, pe Prea Sfinția Voastră, prea iubit nouă în Domnul, frățește îmbrățișându-vă, prea dulce vă salutăm.

Marea noastră Biserică a lui Hristos, ca mamă iubitoare, s'a bucurat cu bucurie mare, pentru toate evenimentele mari și prea slăvite, cari în timpul din

urmă, prin dreapta Domnului s'au săvârșit, cu evlaviosul popor român și cu Sf. Biserică a României.

Dorind deci, ca și mai de aproape să manifestăm această bucurie a noastră, cu mulțămire am însărcinat sinodicește pe prea iubiții membri ai Sfântului și Veneratului nostru Sinod, și frați ai noștri întru Hristos, Prea Sfinții Mitropoliți Ioachimos al Halcedonului și Ghermanos al Sardeonului, ca, fiind purtători ai scrisorilor noastre încredințate P.P. S. S. Lor, însoțiti și de primul dragoman al Patriarhiei noastre, d. S. Constantinidis, să exprime și prin viu grai cât de mare bucurie sufletească a simțit Marea Biserică a lui Hristos — mamă, pentru mărirea la care acum a ajuns prea iubita sa fică și soră, Sfânta Bt-

serică a României și binecuvântatul popor român, și să arate în acelaș timp, cât de stăruitoare doxologii și rugăciuni înălțăm către cel Prea-Inalt, ca de sus să reverse cu îmbelșugare harul și binecuvântarea Sa, pentru ca și în viitor, atât Biserica, cât și poporul român, cu vrednicie să progreseze încă spre mai bine.

Rugând pe Prea Fericirea Voastră, să primească cu dragoste pe acești trimiși ai noștri, cu bunăvoință să-i prezinte iubitorului de Hristos Rege și prea cinstitului guvern regal, iarăși Vă îmbrățișăm cu sărutare sfântă întru Domnul și rămânem al Prea Fericirii Voastre iubit frate în Hristos,

† Vasilie al Constantinopolului

T O M O S U L

PATRIARHULUI ECUMENIC DIN CONSTANTINOPOL.

Prea Fericite și Prea Sfințite Arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit al Ungro-Vlahiei și Patriarh al Bisericii ortodoxe autocefale a României, prea iubite și prea dorite frate conliturghisitor al smereniei noastre, Domnule Domn Miron, pe Prea Fericirea Voastră, prea scump nouă, frățește îmbrățișându-vă întru Domnul, prea dulce vă salutăm.

Cu bucurie felicităm pe Prea Fericirea Voastră, pentru noua Voastră vrednicie, în care, prin hotărârea unanimă, este recunoscut de către sfântul și Veneratul nostru Sinod, al Sfintei Biserici a lui Hristos; ca mamă iubitoare, prețuind și înțelegând cuvântul și hotărârea prea iubitei și prea cinstitei sale fiice și soră în Hristos, Prea Sfânta Biserică, a României, nu a găsit nicio piedică invincibilă, ea folosind cu bun chip ocaziunea, de a-și da cu dragoste consimțământul și binecuvântarea sa, la cele ce s'au săvârșit în România prin hotărârea comună a Bisericii și a Statului.

Bineînțeles, aceasta, cu convingerea și nădejdea ca și toată sfânta noastră Biserică Ortodoxă, la primul prilej, adunată într'un Sinod Ecumenic sau și altfel de Sinod mare, care după rânduiala strict canonică are căderea de a decide în ultimă instanță asupra unor astfel de chestiuni, nu va judeca altfel ce cu bun scop și spre folosul și slava Bisericii mai înainte s'a săvârșit.

Deasemenea, având în vedere și alte exemple reale de mai înainte, avem convingerea sigură, că în aceste vederi ale noastre, vom avea cu păreri comune și voturi unanime și pe ceilalți Prea Sfinți Patriarhi și pe întâii-stătători ai tuturor Bisericii autocefale ortodoxe surori.

Și de acum chiar va fi asentimentul tuturor, pentru ridicarea Bisericii surori din România la vrednicia patriarhală, atât pentru cinstire și răsplată, cât și pentru faptul că, cu binecuvântarea lui Dumnezeu, întreg poporul credincios român,

mărindu-se prin unirea sa politică, această cinstire este binevenită și îndreptățită.

Mai adăogând încă la aceasta și nădejdea unui și mai mare progres și înflorire în credință și evlavie, socotim că ridicarea Bisericii române la demnitatea de Patriarhie, este trebuincioasă și de folos.

Urează deci, ca ridicarea Bisericii surorii a României la treapta și înălțimea patriarhală, astfel săvârșită, să fie pentru ea punct de plecare spre o nouă și mai mare prosperitate și întotdeauna să se coboare de Sus asupra ei, tot harul și tot darul desăvârșit.

Noi, binecuvântându-ne că deacum încolo urmează să ne adresăm către Prea Fericirea Voastră, capul unei biserici patriarhale, și frățește, urându-vă toată vrednicia, iarăși vă îmbrățișăm frățește întru Domnul și rămânem cu multă dragoste, al Prea Fericirii Voastre iubit și prea dorit frate întru Hristos

† VASILIE

AL

CONSTANTINOPOLULUI

Tomosul, citit în grecește, a fost apoi îndată citit pe românește de Păr. Arhimandrit Tit Simedrea, directorul Sfântului Sinod. Apoi Mitropolitul Ioachim a rostit o cuvântare de felicitare în grecește, care a fost tradusă pe românește de d. Dr. Drag. Demetrescu. După acestea a luat cuvântul Patriarhul nostru.

CUVÂNTAREA INALT PREA SF. SALE PATRIARHULUI D. D. Dr. MIRON.

Inaltpreasfințiți Mitropoliți, Venerabilă Misiune Patriarhală.

Prezența Fraților Voastre în vechea și istorica Catedrală a primului ierarh al Bisericii române,—în calitate de trimiși ai Sanctității Sale Patriarhului Ecumenic Vasilie al Constantinopolului — reînvie amintirea zilelor de strălucire din viața Bisericii ortodoxe și stârnește o vie bucurie în sufletul tuturor

fiilor Bisericii mele. *Ba simțim că va electriza și fința tuturor Bisericilor ortodoxe naționale de dorința încheșării rândurilor noastre, cari sîntem depozitarii adevăratei credințe a lui Hristos în toată genuinitatea și originalitatea sa nestrămütabilă.*

A fost desigur, în evoluția dezvoltății țărilor și a națiunilor, o necesitate firească ca Bisericile provinciale naționale și autocefale să fie conduse de o autoritate tot națională, care să nu aducă conflicte păgubitoare între acțiunile Bisericii și interesele superioare ale Statului și națiunii, cari nu contrazic eternele principii ale legii lui Hristos și să nu împiedice un neam în drumul spre cele mai sfinte idealuri ale sale. Astfel, Bisericile ortodoxe au putut face în cursul veacurilor enorme servicii neamurilor, cari au mărturisit credința lor, fără a pierde din vedere misiunea supremă a Bisericii de a pregăti sufletele pentru mântuirea lor și sub raportul veșniciei.

Dar autocefalia Bisericilor, sub forța majoră a unor împrejurări politice extrem de nefavorabile și îndeosebi mai simțind urmările nefericitei apăsări a popoarelor ortodoxe de formidabila putere a Semilunei, — a neglijat și n'a putut menține în mod mai pronunțat atît de necesara unitate bisericească, fără de care creștinismul nu poate fi desăvârșit. Doar zilnic rostim mărturisirea: «Cred întru una sfântă, sobornicească și apostolească Biserică.»

Aceasta a slăbit mult puterile ortodoxismului și în cele mai multe țărișoare i-au întunecat zilele de glorie și de activitate mai conștientă.

Interese vitale ne îndatorează pe toți să reînnoim legăturile de o mai strănsă unitate a tuturor Bisericilor ortodoxe naționale, fără a știrbi cursul normal al vieții autocefale, ba chiar, desvoltându-se în patriarhate naționale după țări și neamuri. Dar eventualele veleități localnice ale patriarhatelor naționale trebuie să dispară în fața marelui principiu de unitate creștină, în frunte cu autoritatea noastră ecumenică și istorică.

Sub acest raport, delegația patriarhiei ecumenice din Constantinopol face un puternic pas istoric, prin venirea sa la București, ca să aducă binecuvântarea plină de iubire a Bisericii ecumenice, mama, asupra actelor de ridicare a Bisericii Române la rangul de patriarhie și salutul frățesc al primului ei titular.

Mă închin cu respect în fața misiunii, căreia Inalt Prea Sfințitul vostru Patriarh și stăpân Vasile și Sfântul său Sinod a încredințat aducerea Tomosului Patriarhal, și în numele meu, al Bisericii mele și al credincioșilor ei de pretutindeni, mulțănesc Sanctității Sale Patriarhului Vasile pentru dragostea, ce și din acest prilej o arată nouă, Bisericii și țării noastre.

Fie ca misiunea celor din centrul unității spirituale a ortodoxismului la București, și în alte țări, să contribuie la delăturarea piedicilor din calea unei întruniri a întregii ortodoxii din lume, care să-i întărească unitatea, să-i învioreze piața pentru o mai efectivă infiltrare a Duhului Evanghelic în toate acțiunile individuale și colective ale credincioșilor ei.

Numai astfel încheșăți, vom putea cu deplină demnitate lua parte la mișcările social-creștine mondiale, arătând confesiunilor fărămișate, cum unitatea de credință nestrămütabilă, ce o are Biserica ortodoxă este absolut necesară pentru a nu devia dela calea lui Christos și a nu cădea în greșelile cari au provocat sângeroasele și lungile războaie religioase de odinioară și mai ales pentru a putea menține legătura cu buciumul credinței Aceluia care a întemeiat religia iubirii pentru toate popoarele lumii.

Pe temeiul acesta, al adevăratului creștinism, se vor apropia încetul cu încetul, deosebitele și multiplele confesiuni într'o unitate spirituală, mondială, care să netezească multele patimi și asperități și să contribuie la coborârea pe întregul pămînt al împărăției lui Hristos.

Pe Inalt Prea Sfințitul Vostru Patriarh și stăpân Vasile, să-l încredințați de venerațiunea și iubirea drept credinciosului popor român, carele drept recunoștință pentru dragostea și bunăvoința ce i-o arată se va năzui, sub conducerea noastră și a ierarhilor lui de azi și din viitor, a lucra la nobilitarea și mântuirea credincioșilor săi, a întări și înălța tot mai sus Biserica lui Hristos, încât — ca o ramură puternică — să contribuie la progresul ortodoxismului și a creștinismului de pretutindeni.

Iară Frățiile Voastre, Inalt Prea Sfinți Mitropoliți, răsplătească-vă milostivul Dumnezeu ostenele strălucitei impliniri a importantei și istorice Voastre misiuni, pentru care Biserica română vă va păstra o amintire neștersă.

După ce cuvântarea Patriarhului a fost tradusă în grecește de d. Drag. Demetrescu, s'a slujit un Tedeum de mulțămire, iar apoi, la ora 1, toți au trecut în saloanele Palatului, unde s'a desfășurat un ospăț bogat și plin de însuflețire. Aci au mai fost de față d. Colas, ministrul Greciei, d. Argetoianu, fost ministru, d. Stelian Popescu, fost ministru, d. Mihai Popovici, fruntaș politic de peste munți, profesorii facultății de teologie mulți episcopi, arhierii și clerici.

Congresul Asociațiunii Generale a Preoților în Cernăuți.

În zilele de 25 și 26 August a. c., s'a ținut în Cernăuți al III-lea congres al Asociațiunii Generale a preoților din România. Preoții adunați din toată țara cu acest prilej au fost destul de mulți, peste 250.

Congresul s'a început cu un Tedeum, slujit în paraclisul Mitropoliei de Prea Sf. Sa Arhierul Ipolit, vicarul Mitropoliei Cernăuților, în lipsa Inalt Prea Sfinției Sale Mitropolitului Nectarie, care se afla la congresul creștinesc dela Stockholm.

După Tedeum, congresiștii s'au adunat în marea sală sinodală a Mitropoliei, între care se băgau-de-seamă multe autorități care veniseră să salute congresul. Erau strănși aci P. S. Arhieru Ipolit, d. I. Nistor, minis-

trul Bucovinei, d. Colonel *Constantin*, comandantul garnizoanei, d. *Mihail Berceanu*, primul ajutor de primar al Capitalei României, d. *Stancu Brădișteanu*, director general în Ministerul Cultelor, delegat cu acest prilej din partea Ministerului Cultelor, d. *Lungulescu*, delegat din partea Casei Școalelor, d. *Popescu Tudor*, delegatul Societății Ortodoxe a Femeilor Române. Apoi dintre preoți se aflau mai întâi Păr. Econ. Dr. *Popescu-Mălăești*, Prezidentul Asociațiunii Generale a preoților, Păr. *Dr. I. Ciuhandu*, delegatul secțiunii din Arad, Păr. *D. Georgescu* din București, Păr. *I. Popescu-Moșoaia* tot din București. În darea-de-seamă pe care Păr. Ciuhandu o face despre acest congres în revista eparhiei Aradului *Biserica și Școala* (6 Sept. 1925), spune că o notă nouă în acest congres a fost că au venit la el și au fost de față multă preotese.

Cel dintâi a luat cuvântul Păr. *Popescu-Mălăești*, care și-a arătat bucuria că vede pe preoți strânși în număr atât de însemnat, salută această adunare a lor și-și mărturisește nădejdea că și lucrările pe care le vor săvârși vor fi însemnate. Vorbește despre trebuința muncii cu puteri unite, pentru că numeroși sunt și protivnicii care sapă temeliile țării românești. Cu aceasta declară deschis al III-lea congres al preoțimii.

După aceia a luat cuvântul P. S. Arhiepiscopul *Ipolit*, care a vorbit despre primejdia în care ne aflăm din pricina feluritelor secte care au năpădit pe pământul României. Prea Sf. Sa cere congresiștilor să dea dovadă de înțelegere deplină, pentru ca să iasă din acest congres lucru cu folos pentru neamul românesc.

D. Ministru *Nistor*, luând cuvântul după vicarul Bucovinei, a spus că foarte potrivită a fost chibzuiala de a-i aduna pe preoți în sala sinodală a Mitropoliei, pentru că în ea s'au săvârșit cele mai de seamă acte din istoria Bucovinei. A arătat ce a făcut Biserica în trecut și cum ea singură a apărat credința și graiul strămoșesc în împrejurările foarte grele pentru Români, prin care a trecut Bucovina. A pomenit pe bărbații mari pe care i-a avut Biserica Bucovinei, cum ei n'au lăsat să se moleșească credința strămoșilor. Și-a rostit dorința ca indiferentismul de azi să fie înlăturat și să vedem din nou munca pentru aprinderea credinței strămoșești.

Al patrulea a vorbit d. Colonel *Constantin*, în numele garnizoanei Cernăuțului, care a salutat congresul și a arătat ce rost însemnat are preotul în creșterea soldatului.

Din partea Ministerului Cultelor, a luat cuvântul d. *Brădișteanu*, salutând congresul, arătând interesul Ministerului pentru mișcarea preoților și făgăduind tot ajutorul ca hotărârile luate în congres să ajungă a lua ființă deplină.

D. *Berceanu* a arătat câtă nevoie este de o unire sultelească grabnică și că de aceia trebuie să facem toate chipurile pentru a întări credința strămoșească și a întrebuiți toată grija noastră pentru Biserica Românească.

Din partea școlii, a vorbit d. *Iliuș*, inspectorul-cap

al ținutului școlar al Cernăuțului. Domnia Sa a dat încredințare că corpul didactic totdeauna va merge alături de cler.

D. *Popescu Tudor* din București a adus salutul *Societății Ortodoxe Naționale a Femeilor Române* și a prezidentei ei, Principesa Alexandrina Cantacuzino, care n'a putut veni în persoană, fiind bolnavă în București. D-nia Sa a vorbit despre starea materială a clerului și despre marea trebuință de a avea o presă bisericească.

Cel din urmă a luat cuvântul d. *Lungulescu*, un tânăr inimos în chestiunile de credință și de neam, care a adus salutul din partea Casei Școalelor.

Incheindu-se cu aceste ceremonii ale începutului, Păr. *Popescu-Mălăești* a citit telegramele primite dela I. P. S. Patriarh D. D. Dr. **MIRON** și dela I. P. S. Mitropolitul **PIMEN** al Moldovei. Apoi s'au citit telegramele care au urmat să se trimează Înălțimii Sale Regești, Principele **CAROL**, moștenitorul tronului României și Principesei Alexandrina Cantacuzino.

Erau ceasurile 2 când s'a isprăvit cu toate acestea. Ședința s'a ridicat, urmând ca ședința a doua să se ție după amiază la ceasurile 4.

Când s'au întrunit a doua oară, s'a dat cuvântul Preotului *Cernăuțeanu* din Basarabia, care a vorbit din partea eparhiilor Basarabene.

A salutat congresul în numele preoțimii de peste Prut și a arătat trebuința care se simte de a avea o presă bisericească temeinică.

Au vorbit apoi pe rând alți doi preoți basarabeni: *Boceacovski* și *Dobcinski*, Preotul bucovinean *Aurelian Tăutu* și Păr. *D. Georgescu*, profesor în București. Toți au stăruit asupra nevoii de a duce o luptă vie pentru ca preotul să aibă în Stat toată însemnătatea care i se cuvine.

După aceste discuțiuni introducătoare, s'a intrat în ordinea de zi propriu zisă. Atunci s'a suit la tribună Păr. *I. Popescu-Moșoaia* și a citit referatul său despre *Presă bisericească și mijloacele de a o întreține*. Părerea Părintelui Moșoaia a fost că, până să înființăm o presă bisericească nouă, să sprijinim ce avem. Deocamdată nu e nevoie de altă foaie, ci de a sprijini ziarul *Crucea*, care stă la dispozițiunea preoțimii pentru a trata toate chestiunile de însemnătate pentru preoți și Biserica.

De aci au urmat discuțiuni vii cu păreri foarte împărțite, întru cât s'a spus că e nevoie de un ziar obștesc care să nu fie concentrat în mâna unei singure persoane sau a unei singure cete. După o lungă discuțiune cu păreri una împotriva alteia, d. *Berceanu* a venit cu părerea ca ziarul *Crucea* al Societății *Crucea*, cârmuit de Păr. Moșoaia, să treacă asupra *Asociațiunii* și să ajungă foaie zilnică. Această părere a avut darul de a împăca duhurile nemulțămite și toți au socotit că e bună. D. *Berceanu* a mai propus și înființarea unui fond de ajutorare al presei bisericești, la care d-nia sa s'a înscris în frunte cu 10.000 de lei. Cei de față s'au

însuflețit și iute s'au înscris toți cu sume destul de mari, ajungând la o subscriere de 250.000 de lei.

D. Popescu Tudor a adăugat propunerea, care s'a pomenit, ca să se mijlocească la Sf. Sinod să îndatoreze pe preoți ca fiecare să contribuie la crearea fondului presei, dând câte 20 lei pe lună. Urmează acum ca aceste sume să se strângă și ele vor alcătui o sumă destul de însemnată. Dacă și cei care n'au tuat parte la congres se vor însufleți în felul acesta, s'ar putea ajunge, fără mare întârziere, la înființarea cotidianului bisericesc.

Aici s'au oprit discuțiunile în ziua I.

A doua zi congresiștii au ascultat al doilea referat, în chestiunea înzestrării bisericilor. Pe acesta l-a citit Păr. Econ. D. Georgeșcu din București, care a venit cu o lucrare amănunțită, documentată, arătând ce a fost în trecut, cum era întreținută Biserica în creștinătatea din vechime, apoi în trecutul Țării românești și cum e azi. Această lucrare noi o avem în mână și o vom tipări în întregime într'un număr viitor.

Sf. Sa a fost de părerea dreaptă că în ziua de azi bisericile cu averi să ajute pe cele fără averi. E nevoie de o bancă a Bisericii, de la care să se împrumute bisericile și mănăstirile sărace. Sf. Sa a cerut un monopol pentru fabricarea obiectelor trebuincioase Bisericii; să se înființeze un așezământ obștesc pentru asigurarea bisericilor și a slujitorilor ei. Credincioșii care fac teste să fie îndemnați a da câte ceva și pentru Biserica. Ajungându-se la o bună înzestrare a Bisericii pe astfel de căi, Statului i s'ar cere numai ce nu ajunge.

În ce privește ajutorul Statului, Sf. sa a fost de părere că subvenționarea cultelor din țară din partea Statului nu se face cu destulă dreptate și nu se are în vedere că unele culte au averi ale lor, pe când altele nu au. Deci Statul să ajute pe cele care nu au propriile lor averi. O pildă: Avem în țară vreo două milioane de uniați, cu Români și cu Ruteni la un loc. Pentru aceștia, bugetul Ministerului Cultelor prevede pe 1925 un ajutor de 38 de milioane de lei, pe când pentru ortodocșii care se suie la vreo 14 milioane, se plătesc numai 25 de milioane de lei.

Afară de aceasta, referatul mai cuprinde ideia ca lefurile preoților să se puie pe aceeași linie cu ale profesorilor.

În discuțiunea care a urmat, s'a dat dreptate punctului de vedere al Părintelui Georgescu și s'a recunoscut că trebuie să se protesteze împotriva cheltuielilor prea mari care se fac pentru confesiunile mărunte ale țării noastre, pe când cu mult mai puțin se cheltuiește pentru Biserica dominantă.

O chestiune de mare însemnătate, care s'a tratat în congres, a fost starea religioasă din Maramureș, unde sate întregi trec la ortodoxie, iar ocârmuirea le face toate greutățile în dobândirea drepturilor lor. În adevăr, deși niciun suflet unit nu mai rămâne în unele sate, ocârmuirea politică nu lasă pe săteni să rămâie în stăpânirea bisericilor lor, pe motivul că ei au eșit din biserica uniata. Dar clădirile sunt ale oamenilor,

că ei le-au ridicat și odată ce ei au trecut în altă confesiune, nu se poate ca munca lor să rămâie pe mâinile unei confesiuni care nu mai are niciun credincios în sat. Prin urmare bisericile uniata zidite de uniații trecuți la ortodoxie, trebuie să ajungă a fi biserici ortodoxe.

Lucrul acesta însă întâmpină cele mai mari greutăți. Din pricina aceasta, episcopia Clujului, care duce acolo greul luptei, a trimis în congres un delegat anume, care să arate preoților din întreaga țară ce poate ortodoxia acolo, în țara în care acum Biserica Ortodoxă este dominantă, și să ceară preoților să se miște pentru a asigura biruința ortodoxiei în Maramureș.

În această chestiune a luat cuvântul Păr. Dr. Ciuhandu, om cunoscător și cu mari merite în asemenea chestiune, care a și scris cel mai mult pentru a lămurii toată obștea românească despre zvârcolirile uniaticilor și despre nedreptățile care se fac pe spinarea ortodocșilor. Sf. Sa a cerut congresului să protesteze împotriva silniciilor ocârmuirii, care împedecă conștiința fraților noștri și le pune bețe în roate față de dorul lor viu manifestat de a trece la Biserica ortodoxă. A cerut să se voteze cât mai curând regimul cultelor, pentru a apăra cugetul religios al Românilor maramureșeni și de aiurea, care vor să treacă la ortodoxie. Asemenea a mai cerut ca Asociațiunea Generală a clerului să trimeată un cuvânt de însuflețire acelor care luptă în acele laturi pentru izbânda ortodoxiei. Toate cererile acestea au fost aprobate de congres. De atunci însă au trecut două luni de zile și noi nu vedem să se fi făcut ceva pentru a îmbărbăta pe maramureșeni în lupta cea bună. Deci folosim acest prilej pentru a pomeni ce s'a făcut atunci și a aduce aminte congresiștilor că au de împlinit datorii pe care și le-au luat. Când noi ne încântăm de buna primire care se face ortodoxiei în țările străine, când ne bucurăm că anglicanii caută prietenia cu noi, când vedem că România e dorită să ia loc de frunte în slujirea ortodoxiei peste graniță, cum de atâtea ori ni se arată, trebuie să ne interesăm ca această ortodoxie să se întărească cât se poate mai mult în casă la ea, pentru că luptăm în străinătate numai cu puterile pe care le avem înăuntru. Nu ajunge să avem sărbători în care cântăm măririle ortodoxiei și arătăm ce a însemnat ea pentru neamul românesc, ci trebuie să luptăm și să ne încordăm pe fiecare zi pentru ca această ortodoxie să însemne și în fapt și în ochii noștri puterea de viață care trebuie să se impuie. Această ortodoxie însă se luptă viu, prin silințe grele cu vrăjmașii ei uniați și catolici la granița țării. Ea pășește peste silniciile trecutului și rupe lanțurile robiei catolice. Călăii însă sunt răi și încurajați de nepăsarea noastră. De aceia o adunare cum a fost cea a preoților dela Cernăuți trebuie să fie o scuturare a noastră de fiorii adânci ai răspunderii către ortodoxie, și dacă am luat acolo unele hotărâri, să nu le uităm de a doua zi.

Să se știe că Păr. Ciuhandu a scris în această chestiune scrieri de toată însemnătatea și cu adânci lămuriri despre nedreptatea care se face Bisericii Ortodoxe

peste munți de însăși administrațiunea noastră, care pune bețe în roate oridecâteori e vorba ca uniați să treacă ortodoxia. Pe de altă parte, uniaților li se dau mijloace de întreținere cu mult mai mari decât ortodoxilor. Și noi am scris în această privință, fie când au fost cazurile de treceri ale uniaților la ortodoxie fie când au eșit de sub tipar scrierile părintelui Ciuhandu, fie când însuși Păr. Ciuhandu ne-a trimis articolele sale în această privință. Dar acum când iar veni vorba de această chestiune, cu prilejul congresului dela Cernăuți, noi din nou socoatem în amintirea preoților ce s'a mai scris și mai cu seamă le pomenim de datoria de a se înzestra cu scrierile Părintelui Ciuhandu tipărite în broșură,¹⁾ pentru a se edifica singur, a lămuri și pe alți despre nedreptatea care se face Bisericii Ortodoxe și vitregia cu care e tratată. Odată ce membrii congresului au fost puși în chip viu înaintea acestei chestiuni, datori sunt să n'o lase din mână, să ducă ei lupta Bisericii Ortodoxe și pentru aceasta să se înarmeze cu tot materialul referitor la această chestiune.

Așa se slujește ortodoxia. E ceasul lucrului grabnic și viu. Avem mari datorii în afară și nu le putem în-

1) Intre alte broșuri ale Părintelui Ciuhandu în această chestiune pomenim de *Urgia Unionistă din jnd. Aradului și Reacțiunea Ortodoxă*, II. Arad, 1924.

deplini cum se vede, până nu suntem ca o cetate puternică înăuntru.

Și Basarabeni au adus în congres chestiuni de interes ale vieții bisericești din ținutul lor, nu avem însă acum date destule pentru a scrie despre ele. Păr. Ciuhandu, care a fost de față a făgăduit să scrie mai pe larg în această privință (vezi nr. citat din *Biserica și Școala*).

Cu aceasta s'a isprăvit tratarea materialelor care aveau a fi discutate în congresul preoților. De aceea s'a pășit la întocmirea noului comitet pe viitor. S'a hotărât ca preoții din toate ținuturile românești să fie reprezentați în organizațiunea centrală a Asociațiunii și ca și preoți din Asociațiunea „Andrei Șaguna“ să-și trimeată delegații ei.

Odată isprăvite și acestea, congresul a fost dalarat închis și s'a hotărât ca a doua zi să se facă o excursiune la Mănăstirea *Putna*, locul de veânică odihnă al lui Ștefan cel Mare. 150 de congresiști au și plect a doua zi, Joi, la acl loc „de străvech glorie și neîncetată inspirație“, cum îi zice Păr. Dr. Ciuhandu.

Incaiem și noi aici cele ce avem de scris despre congres și nu încetăm a spune încă odată că acum așteptăm punerea în lucru a hotărârilor iuate și roabelă îmboldurilor simțite și a insirațiunilor primite.

Arhim. SCRIBAN

EXTERNĂ

Al IX-lea congres al preoțimii bulgare

În ziua de 17 Iulie, a. e., s'au deschis ședințele congresului al IX-lea al *Uniunii Generale a Frățiilor Preoțești* din Bulgaria.

Crezând că pe frații preoți români i-ar interesa să știe ce gânduri muncește în zilele de față pe preoțimea bulgară, am găsit de bine să înfățișez aci hotărârile luate la acest congres.

La 17 Iulie, ora 9 jum. a. m., după rugăciunea convenită către Atot-luminătorul Dumnezeu, P. S. Sa Episcopul *Mihail*, rectorul Seminarului Teologic din Sofia, în calitatea sa de delegat al Sf. Sinod, a deschis ședințele congresului printr'o cuvântare ocazională.

După aceea, congresul a fost salutat prin câte o scurtă cuvântare de către reprezentanții: Ministerului de Externe și Culte, al Sf. Mitropolii din Sofia, al Societăților tinerimii creștine, al Uniunii învățătorilor bulgari, al Societăților neutre școlare de înfrânare, etc.

Chiar la începutul primei ședințe, următoarea telegramă de salutare s'a primit, din partea clerului sârbesc:

„Felicităm frățeste munca și împărtășim sentimente frățesti cu Voi pentru binele Bisericii lui Hristos și al ambelor noastre popoare“.

Citirea acestei telegrame a fost însoțită de aplause

puternice — semn al sentimentelor sincere și frățesti, mult timp înăbușite.

Fraților sârbi li s'a răspuns cu următoarea telegramă:

„Congresul preoțimii ortodoxe bulgare a primit cu aclamațiuni salutările Voastre frățesti și Vă mulțamește din inimă. Stăruitor rugăm pe Dumnezeu să binecuvinteze opera noastră comună — apropierea ambelor noastre cleruri — pentru comuniune pașnică și colaborare frățescă a popoarelor noastre de o credință și de un sânge“.

Pe urmă s'a stabilit următoarea ordine de zi:

I. Verificarea împuțernicirilor, alegerea de vice-președinte, secretari și comisiuni de presă și buget. II. Dări-de-seamă: 1. a secretarului central despre activitatea culturală a organizațiunii; 2. a comitetului de redacție; 3. a contabilului despre socotelile frățiilor. III. Rapoarte: 1. al comisiunii de control; 2. al comisiunii de presă; 3. despre starea fondului de pensie al preoților. IV. Literatura spirituală și tipografia frățiilor. V. Raportul organizațiunii frățiilor despre tovărășiile de înfrânare ale tinerimii creștine și despre frăția „Crucea Albă“. VI. Propagandă, secte și concubinajul la noi și lupta contra lor. VII. Preoțimea și opera păcii universale. VIII. Preoțul-membru al comitetului școlar și profesor de religie. IX. Starea materială a preoților și mai cu seamă a

acelora cu parohii întinse și pensiile lor. X. Buna înțelegere și disciplina în organizațiunea frățiilor. XI. A doua căsătorie a preoților văduvi. XII. Modificarea statutelor frățiilor și a regulamentelor. XIII. Votarea bugetului organizațiunii și a fondurilor și discuție asupra cursurilor pastorale pentru preoții cu studii incomplete XIV. Alegere de secretar central, comitet de redacție și comisiune de control, și XV. Felurite: întâlniri trățești, sanatorii trățești și înființare de cursuri pentru cântăreți.

Din dezbaterile congresului, s'au formulat următoarele hotărâri.

I.

Delegații celui de al IX-lea Congres ordinar al preoțimii, pe temeiul raportului comisiunii de presă, a părerilor rostite de frații preoți și a lămuririlor date de către comitetul de redacție și de redactorul-șef, luând în considerație: 1. că organul tipărit al organizațiunii frățești este scris, cu puține excepțiuni, în spiritul directivelor, date de către al VIII-lea congres preoțesc și conform regulamentului; 2. Că a apărut bine și la timp interesele bisericii și ale organizațiunii preoțești și 3. Că comitetul de redacție a împlinit bine lucrul, cu care a fost însărcinat în condițiunile date, în cari a lucrat, a hotărât:

1. Aprobă activitatea de până acum a comitetului de redacție și-i exprimă inimoasa sa mulțămire.

2. Viitorul comitet de redacție să-și ia notițele necesare dela raportul comisiunii de presă și dela observațiunile obiective făcute de frații-delegați ai celui de al IX-lea congres preoțesc.

3. Consideră ca datorie a viitorului comitet de redacție să urmeze fără șovăială drumul tras în această privință de al IX-lea congres preoțesc și urează încă și mai bine și afară de orice tendințe și influențe. Ca organul frățiilor. să fie scris

4. Consideră ca datorie a secretariatului central și a comitetului de redacție al organizațiunii frățiilor: a) Ca revista pentru copii, proiectată de Econ. Gh. P. Stai-cov și L. Bobevski, să fie sprijinită moralicește și materialicește, în chipul pe care-l vor găsi de bine, în conformitate cu scopurile organizațiunii; b) să se înființeze o revistă de știință populară și de predici în ajutorul activității pastorale a preotului, cu redactor aparte; c) să se întreprindă editură de broșuri, cu cuprins popular religios-moral, precum și tipărire de mici tablouri, destinate pentru popor și tineret, împărțindu-se prin frățiile de plasă; d) Socotește ca datorie a secretariatului și comitetului de redacție să dea sprijinul său moral și material acelora, cari se vor apuca să editeze un ziar cotidian sau săptămânal, creștin-ortodox ilustrat; și e) să întocmească cum vor găsi mai bine, institutul vânzătorilor ambulanz de cărți și al organizatorilor frățiilor.

II.

În privința tipografiei bisericesti, în urma tuturor

dezbaterilor și părerilor rostite, congresul a aproba următoarele hotărâre:

Soborul, luând în seamă nevoia de o tipografie proprie, care să satisfacă la timp și relativ convenabil editura frățiilor și bisericii în general; că pentru realizarea acestei frumoase idei sînt trebuincioase sume foarte mari de bani și un șir întreg de alte îmbunătățiri tehnice; că la un risc așa de mare nu trebuie să se prindă uniunea frățiilor singură; că Sf. Sinod are aceiași nevoie de înființare a unei asemenea tipografii, unde, afară de tipărirea ziarelor sale, revistelor și cărților cu caracter religios-cultural, va mai tipări și hărțile sale oficiale (*bule, certificate de botez, de cununie, etc.*), a hotărât:

Primește în principiu ideea despre înființarea unei tipografii bisericesti. Dă drept secretariatului central să intre în înțelegere și în amănunțită studiere a chestiunii cu Sf. Sinod, urmând ca, pentru hotărârea luată; să facă un *referendum* printre delegații congresului actual spre aprobare, după ce aceștia din urmă s'au consfățuit cu frățiile de plasă din eparhiile lor.

III.

În privința raportului organizațiunii frățiilor, față de grupele de înfrânare ale tinerimii creștine și de frăția „Crucea Albă“, delegații soborului, luând în considerație:

1. Că Sf. Sinod al Bisericii Bulgare, în dorința sa de a determina pozițiunea Bisericii ortodoxe față de grupele de înfrânare ale tinerimii creștine, a publicat o orânduială specială, în care sînt înfățișate toate condițiunile, în cari ele pot să existe și să se dezvolte;

2. Că preoțimea organizată, primind această pozițiune a Sf. Sinod, totuș trebuie să determine pozițiunea sa față de aceste grupe;

3. Că este și timpul să se manifeste un interes mai viu și o activitate mai intensivă din partea reuniunii spre a se atrage această tinerime în sânul Bisericii ortodoxe și în numele ei să se manifeste în viață, a hotărât:

1. Preoțimea bulgară organizată dă concursul său moral tuturor societăților creștine de adulți și grupelor de înfrânare, cu condițiunea că ele se vor conduce în conformitate cu învățătura Bisericii ortodoxe și că prin ele n'au să servească direct sau indirect propagandele eterodoxe sau ateiste.

2. Consideră ca datorie a tuturor frățiilor de plasă, să studieze în toate privințele și amănunțit aceste societăți pe teren local (în condițiunile locale), în cari ele lucrează și să aibă grija să intre în colaborare apropiată cu ele, în condițiunile, mai sus expuse.

3. Obligă pe aceleași (frății) să intre în contact direct (nemijlocit) cu toate coloniile de vară ale școlarilor, cu grupelile de educație ale părinților, orfelinatele, societatea „Crucea Roșie“ unde aceștia sînt, iar unde nu sînt, să înființeze astfel de așezăminte și să exercite influența sa pentru atragerea lor spre Biserică.

4. Acolo, unde nu s'ar putea intra în contact cu ele, frățiile de plasă să înființeze societăți ale sale proprii creștinești și grupe de înfrânare. și să înceapă a lucra în această direcțiune în cea mai apropiată participare a învățătorilor și părinților.

5. Preoțimea reunită prețuiește mult înființarea frăției „Crucea Albă“¹⁾ și scopurile, pe care ea le are de ajuns și este gata să dea concursul său deplin moral și material eforturilor Sf. Sinod pentru realizarea acestor scopuri.

IV.

În privința punctului 6 din ordinea de zi:

Propagande, secte și concubinaje și lupta împotriva lor, al IX-lea congres al preoțimii, luând în vedere:

1. Că, după trăitele evenimente de distrugere a idealurilor naționale, fructul a două războaie lungi și neizbutite, sufletul poporului a fost rănit în temeliile sale morale;

2. Că poporul nostru, dezamăgit de concepțiunea materialistă a vieții, din nou a simțit nevoia de reînnoire spre valorile credinței și misticism;

3. Că față de aceste moravuri și idei distruse, diferitele propagande eterodoxe și învățăturile sectante au găsit teren excelent pentru folosirea acestei stări sufletești a poporului spre scopuri ale lor personale;

4. Că Biserica ortodoxă, ca dominantă, n'a fost apărată de factorii sociali și cu răspundere ai Statului împotriva criticelor nescrupuloase ale sectelor și propagandelor, care săvârșeau și săvârșesc slobode opera lor distrugătoare;

5. Că activitatea religioasă-culturală neîndestulătoare a preoțimii bulgărești de asemeni a înlesnit într-o măsură oarecare succesul acestor secte străine;

6. Că este o grabnică nevoie ca organizațiunea frățască să atragă atențiunea membrilor frățiilor de a-și împlini serios datoria lor de păstori, spre a feri turma lor și a o îndruma pe calea arătată de Biserica ortodoxă, a **hotărât**:

1. Consideră ca datorie a tuturor frățiilor preoțești de plasă să sporească activitatea lor culturală în predicare și talmăcirea adevărilor credinței ortodoxe între membrii Bisericii;

2. Frățiile de plasă să studieze cât mai amănunțit activitatea propagandelor și sectelor în cercurile lor și să pună împotriva lor predicatori instruiți și bine pregătiți, servindu-se de toate mijloacele potrivite față de aceia;

3. Să se întărească (mărească) literatura contra-sectantă prin editarea de broșuri speciale, cari să fie în sprijin preotului paroh;

4. Institutul misionarilor să se împuternicească și să i se creieze condițiuni mai bune de lucru, ca să poată da și rezultate mai bune în această privință;

5. Frățiile de cultură și binefacere și toate societățile de adulți și creștine să fie chemate la luptă împotriva sectelor și propagandelor eterodoxe și întru ajutor preotului paroh;

6. Onoratul guvern să fie rugat, ca, creând legea pentru apărarea Statului, să nu rămâie indiferent față de propagandele și învățăturile sectante, cari, prin activitatea lor distrugătoare, ajung a vătămă atât Statul cât și instituțiunile religioase și sociale;

7. Deasemenea, guvernul să fie rugat să creieze o lege specială a Cultelor, conform Constituțiunii, în care să fie determinate drepturile și obligațiunile feluritelor confesiuni, precum și să fie înfrânate în felurile lor samavolniciei și în special în privința căsătoriei;

8. Frățiile preoțești eparhiale, subvenționate de Sf. Sinod și ajutate de frățiile ortodoxe de binefacere, să înființeze pensionate speciale, aziluri, orfeline, etc., în centrele unde aceste propagande și secte sînt mai puternice, pentruca, pe lângă activitatea sa predicatorie, să îplinească și în fapte învățătura evangheliei despre milă, dragoste și compătimire către frații munciți și împovorați de viață;

9. Toate documentele și dovezile oficiale, căzute în mână, în cari se învinovătesc propagandele și sectele ca distrugătoare ale adevărilor religioase și orânduiriilor bisericesti stabilite, să fie comunicate la timp autorităților eparhiale și secretariatului central, pentru a fi luate măsurile respective și

10. Guvernul să fie rugat să întregească legea penală prin crearea de clauze speciale pentru urmărirea acelor persoane, cari duc viață conjugală nelegitimată.

V.

În ce privește punctul 7 din ordinea de zi, adică chestiunea despre *preoțimea și pacea universală*, după ce au vorbit majoritatea delegațiilor și s'a scos la iveală: că Biserica și preoțimea sînt învinovățite că binecuvântau războiul și nu depun nicio stăruință spre a veni pacea dorită; dintr'altă parte Biserica totdeauna se roagă „pentru pacea întregii lumii“, care este pozițiunea ei veșnică; că dacă pacea a fost călcată, pe aceasta o făceau alți factori și că adeseori popoarele slabe se găsesc în pozițiune de autoapărare; că războaiele nu sînt dorite, fiind răul cel mai strașnic; că, dacă preoții au luat parte la războaie, ca preoți de spitale sau de regimente, pe aceasta o făceau, ca să-și îplinească datoria ca purtători ai mizericordiei, rugându-se pentru sănătatea ostașilor și petrecerea neprimejdioasă a războiului și, în sfârșit, că Biserica a considerat războiul ca un fapt neprovocat de ea, Soborul a **hotărât**:

Delegații celui de al IX-lea congres al frățiilor preoțești, aprobând ideea păcii între popoare, unesc eforturile lor sincere cu eforturile tuturor făuritorilor de pace și sînt gata a ajuta înfăptuirea acestei idei.

1) *Crucea Albă* este așezământ care lucrează împotriva desfrăului și face tineretului educațiune spre înfrânare. Date despre ea se găsesc în cartea mea *Studiul Pastoraliei în Biserica Românească*. — Nota *Arhiv. SCRIBAN*.

VI.

Pe urmă s'a procedat la discutarea punctului 8 din ordinea de zi: *Preotul ca membru al comitetului școlar și profesor de religie.*

Dreptul dat ca preoții cu studii secundare să fie aleși de membri ai comitetelor școlare e un mare câștig, dar este de dorit ca acest drept să fie întins la toți preoții. Discuții cari s'ar ivi între învățător și preot, ca membru al comitetului școlar, să se rezolve de asociația învățătorilor și frăția preoților. Pentru garantarea educațiunii creștinești a tinerimii, este necesar ca religia să fie predată de preoți. Este de dorit ca preotul să poată câștiga de partea sa pe învățător, ajutându-l în eforturile sale pentru luminarea societății. S'a luat următoarea **hotărâre**:

1. Soborul constată cu mulțămire dreptul recunoscut preotului de a fi ales membru al comitetului școlar, dar găsește că acest drept va trebui să se întindă și asupra acelor preoți, cari nu au studii secundare ;

2. Să se învoiască preoților, cari au titlul necesar să fie profesori de religie ; 3. Să se îmbunătățească punerea obiectului Religie în programul de studiu, înmulțindu-se orele și îmbogățindu-se materialul acestui obiect.

VII.

S'a trecut pe urmă la chestiunea: „*Starea materială a preoților și mai îndeosebi a celor din parohiile întinse și pensiile lor*”.

Starea materială a preoților față de scumpetea de astăzi e foarte grea. Majoritatea preoților petrec în sărăcie, iar pe lângă aceasta, înșiși enoriașii au nevoie de ajutor. Preotul nu poate să ia nimic dela astfel de enoriași, fiindcă s'ar expune a fi privit rău. Preotul a cărui parohie este compusă din mai multe sate, trebuie să întrețină și un cal, care fapt mărește și mai mult cheltuielile lui. În acest ordin de discuții, s'a luat următoarea **hotărâre**:

Soborul, constatând starea grea materială a preotului îndeobște, iar mai îndeosebi a celui dela parohiile prea întinse, că această stare insuportabilă este una din cauzele slabei lui activități, și că, dacă această stare ar continua, va împiedica atragerea de slujitori buni și cu râvnă ai Bisericii, **a hotărât**:

Secretariatul, în strânsă legătură cu Sf. Sinod, să mijlocească la guvern să îmbunătățească salariile preoților după stat, măbind indemnizările lor, plătindu-se suplimentar celor din parohiile întinse și din acelea, unde sînt propagande străine, precum urmează: pentru parohii din două sate cu 20 la sută mai mult; celor din trei sate — cu 30 la sută; celor cu patru sate — cu 40 la sută; celor cu mai mult de 4 sate — cu 50 la sută.

Să se mărească cifra taxelor pentru feluritele servicii religioase, potrivit scumpetei crescute.

Sf. Sinod să fie rugat să facă cele de trebuință, ca parohiile să fie împărțite egal și drept și mai ales cele din orașe.

VIII.

Trecându-se la raportul *stării fondului de pensie al preoților*, s'a constatat că la 1 Iunie 1924, acest fond se urcă la 9,568,582,44 leva.

Media anuală a încasărilor este 1,600,000 leva.

Media cheltuielilor anuale pentru plata pensiilor este 300,000 leva.

Numărul pensionarilor la 1 Fevruarie 1924, este 773.

După noul proiect de lege pentru pensiile preoților, pensia maximală, care se prevede pentru un serviciu de 25 ani, este 9600 leva pe an, iar cea mai mică — 420 leva pe an. Legea pentru pensiile serviciilor civile prevede pensie maximală 18,000 leva, iar minimală — 1200 leva pe an. S'a arătat că această cifră a pensiilor preoțești este cu desăvârșire neînsemnată și că trebuie să fie mărită și arătându-se de unde să se ia veniturile pentru mărirea lor, afară din cele prevăzute în proiectul de lege. Soborul a luat următoarea **hotărâre**:

1. Să se mărească cifra pensiilor preoțimii, avându-se în vedere încasările.

2. La sursele prevăzute în proiectul de lege, pentru fondul pensionar, să se mai adauge și următoarele:

1. 5 la sută asupra veniturilor brutto ale bisericilor ;

2. 10 la sută asupra câștigului brutto din ceara, pe care Sf. Sinod o vinde turnătorilor de lumânări și

3. Subscrieri dela Mănăstiri.

IX.

Pe urmă s'a trecut la chestiunea „*Disciplina frațiilor*”.

În această chestiune s'a luat următoarea **hotărâre**:

Soborul, luând în seamă că una din condițiunile principale pentru înflorirea organizațiunii noastre preoțești este existența unei discipline riguroase în rândurile preoțimii, **a hotărât**:

Apelează către preoțimea reunită să fie pătrunsă de înalta conștiință de neîncetată păstrare și împlinirea benevolă a tuturor hotărârilor soborului. Prin presa frațiilor și cu dese aduceri-aminte la adunările frățești de plasă, să se lucreze pentru întărirea conștiinței de ordine, disciplină și bună înțelegere între toți membrii organizațiunii preoțești. În acest duh, secretariatul să facă o expunere în scris către tuturor frațiilor de plasă.

X.

S'a luat în discuție: *A doua căsătorie a preoților-văduvi*. S'a arătat de un delegat, că starea acestor preoți este de plâns și să se ia măsuri pentru ușurarea ei. Dacă este cu puțință, să se ceară și sprijinul preoțimii din țările vecine ortodoxe pentru deslegarea acestei chestiuni. Cu prilejul arătării acestei păreri, președintele a lămurit că într'adevăr starea preotului-văduv este grea, dar ea poate fi ușurată în chipul următor:

ajutându-se învățătura și creșterea copiilor lui, punerea lor în pensioane și aziluri, înființate de biserică. Servirea duhovnicească este vitejie și cere sacrificii! Chestiunea nu este de competența noastră. Să se apeleze către preoții din alte țări, nu este rost. Chestiunea să se supună Sf. Sinod.

S'a propus și s'a primit următoarea hotărâre:

Congresul, luând în vedere starea deplorabilă a preoților văduvi și împrejurarea, că această chestiune nu este dogmatică, ci pur disciplinaro-canonice, a hotărât:

1. Susține hotărârea de anul trecut a soborului nostru și cu stăruință roagă Sf. Sinod al Bisericii Bulgare, în înțelegere cu celelalte Biserici ortodoxe, să învoiască curând a doua căsătorie a clericilor văduvi și

2. Să se apeleze către preoțimea reunită din Serbia, România și Grecia să ridice mai sus glasul lor înaintea puterii mai înalte bisericesti în țările lor, pentru o mai grabnică deslegare a acestei chestiuni în chip pozitiv.

XI.

După aceia, s'au mai discutat chestiunea modificării statutelor, votarea bugetului, etc.

Cu acest din urmă prilej, s'a prevăzut, 10.000 leva pentru *biblioteca* fraților.

Calendarul fraților va fi editat și anul acesta în 120.000 exemplare. Fiecare membru al frației este dator a împărți cel puțin 50 exemplare.

Fiecare din frațiile de plasă se obligă a-și alege un corespondent al organului uniunii „*Pastîrsco Delo*”.

S'au prevăzut 30.000 leva pentru colaboratori.

Pe lângă ziarul „*Pastîrsco Delo*”, se mai înființează și o revistă. În ea se vor tipări predici, omilii, articole, recenziuni și răspunsuri la chestiuni puse de abonați. Prețul revistei va fi 40 leva anual.

Pentru ajutorarea văduvelor și orfanilor preoților, s'a votat un credit de 80.000 leva.

S'a dat făgăduială a se sprijini noua revistă de copii, care va începe a apărea sub redacțiunea poetului *Ljubomir Bobevski*, în colaborare cu scriitori, duhovnici, artiști, muzicanți etc.

S'a votat o sumă de 15.000 leva pentru studenții săraci.

S'a mai votat o sumă de 207.000 leva pentru creștinarea tinerimii studioase. Cu o parte din această sumă (36.000), se vor subvenționa predicatori ambulanți—organizatori ai frațiilor ortodoxe și organizațiilor de nfrânare.

XII

În ultima ședință, s'a debătut chestiunea cumpărării, remontării și clădirii a două stațiuni de căutare a sănătății, una lângă izvorul cald „*Spălătorul Oilor*” — aproape de Sofia, și altul lângă *Mesemvria* — la mare.

Până la aranjarea acestor stațiuni, să se dea câte 2000 leva celor suferinzi dintre membrii frației, ca să-și caute sănătatea.

Protoiereul ATANASIE MADGEAROV,

Licențiat în teologia din București,
Superiorul Capetei bulgărești din
Capitală.

CARTI, REVISTE ȘI ZIARE

Buletinul Episcopiei Hușilor.

I.

Când cineva urmărește presa bisericească din ziua de azi în Țara românească, rămâne uimit de mulțimea revistelor pe care le avem. Dacă ne-am apuca să facem aci, număr cu număr, o dare-de-seamă despre câte reviste apar și câte lucruri bune se tipăresc în ele, nu ne-ar ajunge spațiul și nici n'am avea nici timpul trebuincios să le urmărim pe toate și să scriem despre toate. Și putem spune în toată curăția inimii, fără a căuta să facem plăcere cuiva, că în fiecare din ele se găsește destulă materie bună. E foarte adevărat că sunt și revista mai slăbuțe. Unele se tipăresc numai în două paginuțe, în care nu e mult de spus. Dar e tot atât de

adevărat că nici ele nu sunt reviste cu pretențiuni și nu caută decât doar să învețe pe credincioșii dintr'o parohie sau din parohiile vecine. Astfel este revista *Foaia Parohială* a parohiei *Cărămidarii-de-sus* din București. Și astfel de foi au însă lucruri bune, cum e de pildă revista *Vestea Bună*, foaia parohiei *Sf. Vineri-Nouă* din București despre care noi de mult urmărim să facem o dare-de-seamă mai amănunțită, numai că nu ne-a ajuns timpul până acum. O revistă care trebuie primită cu îmbrățișare e a Asociației preoților din Vlașca, intitulată *Infrățirea* și care a apărut dela 1 Ianuarie anul acesta.

Dacă trecem la revistele eparhiale, acestea se înfățișează și mai bine. Fără a vorbi de reviste cu trecut și cârmuite cu pricepere de oameni de carte, cum e *Re-*

vista Teologică din Sibiu sau *Candela* din Cernăuți, reviste care lucrează în centre mai însemnate de cultură bisericească, dar chiar reviste mai proaspete și fără a fi în centre cu mari așezăminte de cultură teologică, tot se înfățișează cu destulă demnitate. Pe noi totdeauna ne mișcă plăcut *Cronica Romanului*, în care curge un duh de vioiciune și sprinteneală. Ne pare atât de rău că nu avem timpul de a scrie mai mult despre *Luminătorul* dela Chișinău, de care de multe ori suntem minunați ce bine e cârmuit și de câte ori nu ne spunem că preoții basarabeni au în ea atât material de cultură bine scris! Poate om avea chipul într-o zi de a scrie despre ea ceva mai pe larg.

Constanța are o revistă care se silește a fi tot mai bună: *Tomisul*. Cele din urmă numere ne-au plăcut destul de mult, prin articolele Părintelui *Iulian Constantinescu* despre Sinodul din Niceia și prin hărnicia Părintelui *Popescu-Vlădeni*. Tot atât de bine și cu multe știri de aproape și de departe e *Apostolul* Mitropoliei Ungrovlahiei *Ingerul* dela Buzău, care a fost mai slăbuț, dar se vede și la el silința de a lucra tot mai bine. În aceeași eparhie este revista dela Brăila a Părintelui *Anghel Constantinescu*, care înfățișează o nedomolită energie de a face ceva pe ogorul Bisericii.

Revista *Mitropoliei Moldovei* e un buletin cu știri, dar nu e numai atât. Și acolo se vede năzuința de a sluji pentru cultura preoților. Scriitori care stăteau mai departe de ea, cum e Păr. *Hodoroabă* din Iași, s'au apropiat și dau un lustru tot mai mare revistei. Noi citim cu plăcere tot ce scrie acolo și P. S. Vicar al Mitropoliei, Arhiepiscopul *Grigorie Botoșăneanu*.

Tot ca un buletin eparhial a apărut și revista Eparhiei Hușilor. Nr. I a eșit în Noemvrie anul trecut. Dar afară de mișcarea personală și actele eparhiei, mai găseai în ea și descrieri despre lucrurile săvârșite în acel ținut bisericesc. Treptat-treptat însă, revista și-a luat un zbor tot mai frumos, până când multe condeie s'au pus în lucru pentru a da revistei o înfățișare de muncă istorică.

Acolo, mai întâi episcopul este bărbat care urmărește chestiunile istorice. Deci trebuia să se simtă la revistă înrăurirea Prea Sfinției Sale. După aceia se mai află în județul Fălciu un preot de mult talent și sârguință în această privință, Păr. *V. Ursăcescu*, care scrie neîncetat și care și în această revistă a tipărit multe lucruri și care încă are la noi materii nepublicate, de care ne pare rău că așteaptă prea mult. Păr. *Econ. Grigoriu* din Vaslui, unul din cei mai însemnați preoți din țară, de asemenea a început a publica unele monografii despre biserici din Vaslui. Prin astfel de condeie și prin altele însemnate, dela bunii profesori ai Seminarului din Huși, revista *Buletinul Eparhiei Hușilor* a început a se ridica tot mai mult și astăzi merită a fi privită de aproape ca un organ în care destul de des găsești material de interes.

Nu mai vorbim de presa de peste munți, care merită să se scrie de aproape despre ea. Ce progres la *Telegraful Român*! Ce era odată, ce slab pe când eram student! Ce materie plină de interes însă și adunată cu simț de cultură acum! Ce foaie sănătoasă de cultură populară *Lumina Satelor*, care face peste munți lucrul bun pe care la noi îl face cu mari merite *Duminica Ortodoxă* din București!

II.

După ce am făcut această privire peste cele mai multe, voim să dăm aici o dovadă despre studiile de interes care se găsesc în revistele eparhiale, și anume vrem să pomenim despre partea de muncă a Prea Sfinției Sale Episcopului Iacov al Hușilor la îmbunătățirea revistei din eparhia sa. Prea Sf. Sa dezgroapă multe lucruri ale trecutului, și iață în nr. pe Mai 1925 al revistei un articol, care poate fi de interes local, dar astfel de materii sunt o muncă pentru a cunoaște străduințele capilor noștri bisericești și stări din trecutul nostru plin de greutate. Pentru mai bună lămurire, dăm aci însuși articolul cu pricina, ca să se vadă ce știri vrednice de știut se găsesc în modeste reviste eparhiale. Noi încheiem aci cu părerea de bine pentru înaintarea la care vedem că a ajuns presa noastră bisericească, despre care suntem singuri că va ajunge tot mai sus, iar acum lăsăm să urmeze articolul Prea Sfințitului *Iacov*, cu clișeu care-l împodobește:

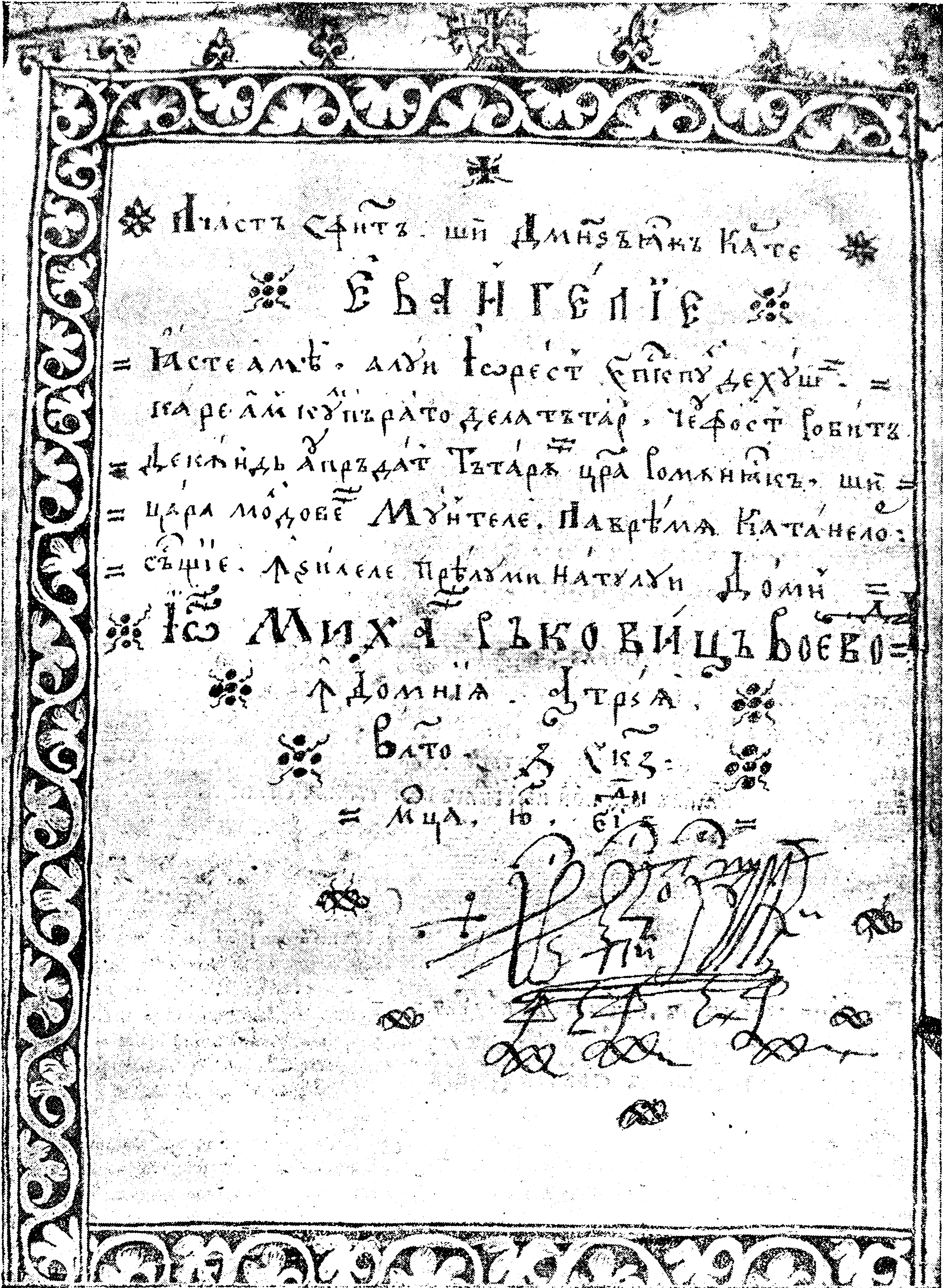
A. S.

O însemnare scrisă cu mâna Episcopului Iorest a Hușilor în anul 1719 Iulie 15.

Pe când mă aflam ca Episcop al Dunării-de-Jos, între bisericile inspectate în Galați, în ziua de 1 August 1923, a fost și biserica Sfinții Voevozi-mitoc. În altarul acestei biserici, am găsit un exemplar din Evanghelia tipărită în București, în anul 1622, din porunca și cu cheltuiala Domnitorului Șerban Cantacuzino (A se vedea descrierea cărții în *Bibliografia Românească* de I. Bianu și Nerva Hodoș, ed. Academia Română, tom. I. p. 246—251).

La sfârșitul acestei cărți, am dat de următoarea însemnare autografă a Episcopului Iorest al Hușilor:

„Această Sfântă și Dumnezeiască carte Evanghelie „iaste a mea, a lui Iorest Episcopul de Huși, care am „cumpărat-o dela Tătari, ce-au fost robită, de când au „prădat Tătarii țara Românească și la țara Moldovei, „Muntele, la vremea catanelor, să se știe. În zilele „Prealuminatului Domn Io Mihai Racoviță voevoda, în „Domniia a triia, vltó 7227 msța Iulie 15. *Iorest Episcop Husșchii*“.

✠ Псалтъ Свѣтъ . шн Дмнъѣмъ Катѣ ✠

✠ ЕВАНГЕЛІЕ ✠

= Іастре амѣ . ади Іеорестъ Епископу дехушъ . =
 = Іа ре амъ кудъ рато делатъ таръ . Іефостъ Робитъ
 = Декандъ а пръдатъ Тзтаръ цра Ромкннскъ . шн =
 = цра модове Мунтеле . Паврѣма Катанело .
 = същіе . Археле прѣлуди Натуди Домнъ =

✠ Іс Мнхъ Іъковичъ боево =

✠ Домніа . Ітрѣа . ✠

✠ вато . ✠

= мца . ю . бѣ . =

[Handwritten signature and scribbles]

Iorest a fost Episcop la Huși între anii 1714—1728. Mai înainte de aceasta, stătuse ca egumen la mănăstirea Secu, județul Neamț, între anii 1691—1714.

Asupra evenimentelor, la care Iorest face aluzie, în însemnarea sa, iată cum le rezumă Xenopol: „Nemții văzând că le-a izbutit așa de bine contra lui (Neculai) Mavrocordat (în țara Muntenescă ¹), se gândesc a face acelaș lucru și cu (Mihai) Racoviță, și trimit pe un căpitan ungar, Ferentz, ca să prindă pe domn din Iași. Străjile puse de Racoviță la Târgu-Frumos, trecând la Nemți, domnul fu aproape de a fi apucat în Iași, dacă nu ar fi scăpat călare în grabă către Cetățue, unde se închise. Aici el ordonă să se tragă clopotele și focuri din singurul tun ce se afla în mănăstire. Tătarii, cari fuseseră chemați de Racoviță contra Nemților în ajutor, oprindu-se în valea lui Aron-Vodă și auzind vuetul despre Iași, vin în grabă, și fiind în număr mult mai mare decât Nemții, îi bat și-i răzbesc, prinzând chiar pe căpitanul lor, Ferentz, căruia domnul ordonă să i se taie capul. Toate celelalte catane prinse fură spânzurate, arse, puse în cârlige, atârinate de picioare, și tot așa se făcu și cu moldovenii trădători, între care era și spătarul Cuza, bănuit că ar fi adus pe Nemți în Iași. Corpurile celor morți fură îngropate sub Ce-

1. „Dar o ceată de catane intrară în București, și prinseră pe Domn, care stătu mulți ani de zile la Sibiu“. (Iorga, *Istoria Rom.* p. 321).!

tățue, înălțându-se o movilă și punându-se o cruce pe mormântul lor“ ¹).

„Tătarii pretinseră 60 pungi de bani, plata ajutorului lor. Domnul, neavând de unde răspunde această sumă, le dădu ve să prăde în părțile (din Moldova) ce fusese resculate“. Neculai Mustea spune asupra acestei prădăciuni că: „Tătarii au prădat și robit timp de 6 zile și fiind iarnă mare și omeții mari, nu s'au putut ascunde bieții oameni, și s'au umplut de robi și de dobitoace. Cum erau săniile cu bejenii, așa le aduceau încărcate de mueri și de copii, și pe drum copii degerați și fete mari, cum era mai amar“ ²).

Cu așa triste prilejuri, nu numai satele, dar și bisericile fură prădate.

Iată deci proveniența Evangheliei cumpărate de Iorest dela Tătari.

În fine, din observarea autografului de mai sus, constatăm că Iorest nu era lipsit de oarecare cultură, contrar deci de cele spuse în notița de pe pagina 188, din *Cronica Hușului*.

† I A C O V

1. Și azi se vede acea Cruce și se amintește de către localnici de uciderea și de îngroparea în acel loc a Ungurului Ferentz. Tot în Iași, în părțile Niculinel, se mai spune, după cum mi-a comunicat d. Al. Mihăilescu, șeful actual al gării Bârlad, Ferentz a fost lăsat la Fântâna Parascăi, pe malul pârâului Niculinel, ce dă în Bahlul.

2. Xenopol, *Istoria Românilor*, vol IX, pagina 40 - 41.

INSEMNARI MARUNTE

Sufletul creștin al Românului. — O bună bucată de vreme a dăinuit o vie luptă de condei între scriitorul *Nichifor Crainic* dela ziarul *Cuvântul* și câțiva scriitori dela *Cuvântul liber*. Îmboldit de frământarea acestei lupte, d. Crainic a scris în *Cuvântul* (27 Iunie 1925) cuvinte pe care trebuie să le încreștăm în răbojul nostru ca lucruri pe care nu trebuie să le uităm... «Din doctrina divină sădită în el (în neamul românesc), s'a zămislit un suflet care înseamnă îngăduială, iubire și omenie. E sufletul nostru străbun. Un bătrân scriitor a spus o vorbă profund adevărată, fiindcă e în sentimentul întreg al Istoriei românești, noi am fost mai mult creștini decât români! O confirmă omenia și ospitalitatea noastră proverbială; o confirmă și fapta fără asemănare a generozității noastre din epoca voievodală, generozitate din care s'a hrănit veacuri dearândul întregul Orient ortodox».

Vorba că noi am fost mai mult creștini decât români e foarte adevărată. Scriitorul bătrân care a spus-o e *Ioan Slavici*. Cu veacuri în urmă, mai mult decât simțirea națională, stăpâna cea religioasă. O spune limpede un mare învățat al nostru în cuvintele: „Pe vremile acestea, când sentimentul național nu exista încă, criteriul care despărțea sufletește popor de popor nu era limba, ci religiunea era valul cel mare care acoperea

cu apa sa pe toți cei de o lege“ (*Sextil Pușcariu, Istoria literaturii române, Epoca veche, vol. I, Sibiu 1921 pag. 13*).

Vremea aceea a fost vreme de mărire pentru Români fiindcă era vreme când ei se simțeau creștini și de aceea au făcut mari lucruri de creștini. Fără îndoială, tot aceasta e calea pentru a rodi și în viitor, căci mai sunt popoare a căror rodnicie se ține prin faptul că sunt popoare creștine.

Casele naționale în lupta împotriva beției. — „Casele naționale“ sunt un așezământ înființat după război și urmăresc ridicarea socială a Românilor. Capul lor este d. General *Ioan Manolescu*, un om de bine și foarte însuflețit pentru lucrările mari și folositoare acestui neam.

Acest așezământ a luat asupra sa și lupta împotriva beției. Din îmboldirea d-lui *Grigore Alexandrescu*, mal rele nostru filantrop și care a ridicat odată steagă împotriva beției anul trecut, „Casele naționale“ au ținut a doua ședință pentru înjghebarea luptei împotriva beției. Cu toate că d. Grigore Alexandrescu anul trecut se declarase amărât și a părăsit gândul de a aduce înainte „cruciata“ împotriva beției, fiindcă n'au răspuns mulți la chemarea sa, totuși ne pare bine când vedem

că nu s'a lăsat păgubaș ci, pe altă cale, tot duce înainte acea luptă.

La ședința pomenită a „Caselor naționale“, au luat parte, pe lângă membrii cârmuirii centrale a acestui așezământ, încă și delegați oficiali ai Ministerului de finanțe și ai celui de instrucțiune publică.

Cel întâi a luat cuvântul d. General *I. Manolescu*, care a citit memoriul privitor la chestiunea antialcoolismului în țară, după datele culese de d. Oct. Lăzărescu. Acțiunea antialcoolismului ce se începe de Casele Naționale este cuprinsă și în statutul său. Se propune constituirea unei mari Uniuni pentru începerea unei progagande antialcoolice, în întreaga țară; strângerea cărților și a oricărei publicațiuni care s'au ocupat cu această chestiune și ținerea unui congres în a II-a jumătate a lunii Septembrie a. c., la care să ia parte delegați din întreaga țară ai societăților particulare și din partea oficialității.

D. *Nicolaescu*, directorul casei culturii poporului din ministerul instrucțiunii, a făcut un scurt istoric al luptei împotriva beției prin cercurile culturale și prin materialele pentru proiecțiuni ale Casei Școalelor, însoțite de lămuriri.

Trebuie să se dea un imbold mișcării antialcoolice prin ajutorul tuturor oamenilor de bine.

Cinematograful are un mare rol la sate, în această privință.

D. dr. *Nicolau*, fost medic primar al județului Prahova timp de 25 ani, a propus înființarea unui organ central.

D. prof. universitar *G. Țițeica*, propune: întemeierea unei uniuni antialcoolice; să se facă apel la toate societățile vechi similare și la oficialitatea noastră, pentru a sprijini lupta antialcoolică; organizarea unui congres în Septembrie a. c., punerea în mișcare a tuturor energiilor în stare să ducă lupta împotriva acestui dușman, care roade organismul fizic al neamului nostru.

D. *Gr. Alexandrescu*, a propus să se facă apel la patronii fabricilor și ai întreprinderilor industriale, ca să zmulgă lucrătorii din ghiarele alcoolismului.

În locul consumațiilor alcoolice (rachiuri, bere, vin), să se introducă numai băuturi răcoritoare nealcoolice.

D. *Nicolaescu* deschide o listă de subscripție, pe care se înscrie în frunte cu 60.000 lei; iar d. Mociorniță tot cu 60 mii lei.

D. General *I. Manolescu* a citit apoi o moțiune în care se cere luarea de măsuri energice împotriva alcoolismului.

A. S.

Reînființarea patriarhiei ortodoxe în Rusia.— Vine știrea de peste Nistru, că guvernul sovietic ar fi hotărât reînființarea patriarhiei ortodoxe din Moscova, care fusese desființată de fapt odată cu venirea bolșevicilor la cârma statului. În vederea alegerii unui nou patriarh, în scaunul rămas vacant dela moartea patriarhului Tihon, s'a fixat ziua de 1 Octombrie, pentru când a și fost convocat Sfântul Sinod. Schimbarea aceasta în atitudinea bolșevicilor

față de biserică însemnează, ori că teama de mișcarea țaristă îi face să fie mai curtenitori cu marea masă a poporului, care a rămas credincioasă bisericii pravoslavnice și s'a ținut până acum adânc jignită în sentimentul ei de măsurile neumane luate de guvern împotriva bisericii și a clerului, ori că fruntașii intelectuali ai sovietelor s'au convins, în urma experienței făcute, că credința creștină nu poate fi desrădăcinată din sufletul poporului rus și că ar fi o nebunie să se continue mergerea mai departe pe căile bătătorite în ultimul timp. Credem mai mult în posibilitatea primei ipoteze, cu toate că a doua ne-ar bucura în mai mare măsură. Ori cum va fi, se pare că pronia cerească pregătește din nou zile mai fericite bisericii urmașilor Sfântului Vladimir.

Intre Ceho-Slovacia și Vatican.— Conflictul iscat între guvernul ceho-slovac și Sfântul Scaun, din cauza serbării în cinstea lui Ioan Hus și a lipsei de tact dovedită cu acest prilej de nunțul papal din Praga, Monsegniorul Marmaggi, în loc de a se potoli, amenință să ia proporții mai mari. Nu numai că legăturile diplomatice nu s'au restabilit, ci ruptura se agravează. Ziarul „Osservatore romano“, oficiosul Sfântului Scaun desminte, pe un ton jignitor, declarațiunile făcute de Ministrul de Externe ceho-slovac, dl. Beneș, unui jurnal ceh, în chestiunea conflictului. Oficiosul Vaticanului declară de neadevăr afirmațiunea d-lui Beneș, că ar fi luat înțelegere cu Curia papală, anul trecut, asupra comemorării lui Hus. El pretinde că secretarul papii a refuzat să stea de vorbă cu marele om de stat al Cevo-Slovaciei, că domnia sa ar fi stat de vorbă numai cu cardinalul secretar pentru afacerile bisericești excepționale și anume la legația ceho-slovacă de pe lângă Sfântul Scaun și că n'ar fi ajuns cu acesta la nici o înțelegere. Constatăm că Monsegniorul Marmaggi are încă tovarăși în jurul Sanctității Sale, tot așa de puțin familiarizați cu finețele și bunele maniere ale diplomației. Unul este Monsegniorul secretar al papii, care a avut mojiția să refuze a sta de vorbă cu un om de talia d-lui Beneș și lipsa de tact de a se lăuda cu aceasta ca și cum ar fi făcut mare ispravă. Altul este autorul răspunsului din „L'Osservatore“, cum și directorul aceluia ziar, cari au dat publicității fapte jignitoare pentru bunul nume al unui mare om de stat și pentru demnitatea națională a poporului Ceh. Ce va ieși de aci, vom vedea.

Politică ungurească sub mască papistăsească. În Satul Mare există un ziar unguresc, care poartă cucernicul titlu de „Viața catolică“. El apare sub auspiciile episcopului catolic din localitate și e redactat de fețe bisericești. Acestea nu-l împiedică însă să ducă cea mai desmățată luptă de ponegrire împotriva a tot ce e românesc și încă într'un stil de rânduș, căci se întrebuițează la adresa neamului nostru cele mai insultătoare și mai murdare cuvinte și totuș Monsegniorul Vlădică al locului se face că nu vede și n'aude. A trebuit să protesteze

corpul profesoral al Liceului, din care fac parte și profesori de naționalitate maghiară și să manifesteze tineretul pe străzi, pentru ca să intervină autoritățile de stat pe de o parte pentru a împedea excesele ce eventual s'ar fi putut produce, iar pe de alta să mai tempereze irendentismul prea cuvioșilor redactori, amintindu-le că biserica în slujba căreia stau este cosmopolită. Suntem siguri, că vajnicul Vlădică al Satului Mare a și trimis prin vreun Apponi oare care din Buda-Pesta, plângere la Geneva, la Societatea Națiunilor, că statul român nu dă voie ciracilor Eminenței sale să înjure pe români cum le vine lor la gură. În această afacere, ca și în toate cele la fel, nu este de vină sentimentul național maghiar, care este firesc și deci explicabil și scuzabil, ci atitudinea fărnănică a bisericii catolice și a fruntașilor ei de pe pământul românesc, care — în loc de a-și îndeplini chemarea sfântă de împăciuitoare a omenirii — dimpotrivă, seamănă zăzanie. Să nu uite însă clericii, cari se fac unelte ale politicii de ori ce fel ar fi, ceea ce spune zicătoarea: „Cine seamănă vânt, culege furtună“

Pr. I. M.

Ș T I R I

INȘTIINȚARE. — Munca la care ne supune această revistă e peste seamă. De aceea, puțini cum suntem în slujba ei, nu ajungem să ne putem îndeplini toate datoriile pe care le avem către ea. Așa se face că noi până acum n'am putut întocmi o tabelă de materii a revistei pe anul trecut. De oarece însă o asemenea lucrare nu poate lipsi, fiindcă numerele trebuiesc legate împreună cu tabla de materii, am fost stăpâniți neîncetat de grija de a o alcătui. Abia acum ne-am putut îndeplini această datorie și de aceea abia la acest număr putem pune și tabla de materii a anului trecut. Cărem iertare cititorilor pentru această întârziere, care, se înțelege, e o lipsă, dar sunt atâtea lipsurile pe care nu ne mai ajung puterile să le împlinim. Credem că tabla de materii, oricât de târzie, tot răspunde nevoii.

Medalieri. — Prin Inaltul Decret Regal nr. 111 din București, 28 Martie 1925, săteanul *Gheorghe Manda* din comuna *Jiblea* jud. Argeș a fost cinstit cu medalia *Răsplata Muncii pentru Biserică* cl. I, pentru sprijinul material dat Bisericii.

Prin Inaltul Decret Regal nr. 1792 din Sinaia, 2 Iunie 1925, s'a dat d-lui *Petre Modolea*, director general în Ministerul de Interne, medalia *Răsplata Muncii pentru Biserică* cl. I, pentru serviciile aduse Bisericii.

Prin Inaltul Decret Regal nr. 1588 din București, 18 Mai 1924—1925, au fost răsplătiți cu medalia *Răs-*

plata Muncii pentru Biserică, cl. I. d-nii: *Victor Stoescu* deputat și *Teodor Manole*, epitropi ai Bisericii parohiale *Sf. Spiridon* din orașul *Bârlad*; Colonelul *Gheorghe Andronescu*, comandantul Regimentului 3 de Călărași și *Gheorghe Șeinescu*, cârmuitorul corului bisericii *Silvestru* din București;

iar cl. II: Părintele *Constantin Lungeanu*, paroh în *Scânteiești*, Covurlui și d-nii: *Iancu Dumitrescu*, *Anghel Rădulescu*, epitrop bisesicesc, *Vasile Popescu* și *Victor Rădulescu* din Câmpina, Prahova.

Prin Inaltul Decret Regal nr. 1650 din București, 20 Mai 1925, au fost răsplătite cu medalia *Răsplata Muncii pentru Biserică* cl. I, următoarele persoane: Sfințiile lor Părinții *Gheorghe Dumitru* din com. *Tudor Vladimirescu*, Tecuci; *Vasile Tichel* din *Grohor*, Tecuci; *Sava Dumitru* din com. *Crefești*, Fălciu și d. *Ioan C. Negrescu*, subdirector al Societății comunale din București pentru clădirea de locuințe ieftine.

iar cl. II, d-nii: *Nicolae Tichel* epitrop; *Ștefan Tudoric*, primar; *Petru Negru*, perceptor; *Sava Ene Popa* și *Alecu Susanu*, cântăreți bisericești; *Ioan Rață*, *Neagu Prună*, *Neulai Morun*, *Manolache Susanu* și *Constandache Paraschiv*, plugari toți din com. *Tudor Vladimirescu*, Tecuci, pentru că au înzestrat cu cele trebuincioase slujbei bisericile din comuna lor, stricate în vremea războiului.

Prin Inaltul Decret Regal nr. 1555 din București, 15 Mai 1925, au fost răsplătiți cu medalia *Răsplata Muncii pentru Biserică*, cl. I, Sfințiile lor Părinții *N. Vasilescu* dela biserica catedrală *Sf. Ioan Botezătorul* și *Petre Tăriceanu* dela biserica *Sf. Pantelimon* din Ploești, cum și d. deputat *Alexandru Ștefănescu* pentru inițiativa luată și ajutorul dat la ridicarea monumentului vitejilor prahoveni.

Întărire în slujbe de inspectori misionari. — Sfințiile Lor Părinții *Dimitrie Topa*, profesor de religie la Școala Reală Ortodoxă din *Cernăuți*; Dr. *Orest Tarangul de Valea Uței*, profesor de religie la liceul de băieți din *Suceava* și Dr. *Ioan Paiu*, profesor de religie la liceul de băieți din *Rădăuți* au fost întăriți în slujbele de inspectori misionari în care au fost numiți de I. P. S. Mitropolitul Bucovinei.

Ciorile satelor. — Sunt cu condeiul în mână când intră lăptarul și-mi spune că în satul lui, *Vârtejul* din Ilfov, lângă *Bragadiru*, se află un perceptor care bârfește împotriva credinței, spunând oamenilor că ce e aia Hristos, că nu e nimic, că niște jidani au scris odată despre unul Hristos, dar nu e nimic cu el. Că ce se roagă oamenii pentru ploaie, că și la cinematograful se adună norii și tună.. Oamenii voind să facă Biserică în sat, el n'a voit să dea nimic și mai mult a vorbit împotriva și l-a speriat și pe pictor, care a fugit.

Preotul din sat n'are nimic de zis? Și nu se ocupă

nimenea de astfel de lucruri și trebuie să uflăm noi prin lăptari ?

Puterile morale la Liga Națiunilor. — Dela 6-8 August, cum am mai pomenit și în alt loc (p. 585) din acest nr. al revistei, s'a ținut la Stockholm congresul organizației creștinești *World Alliance*. Despre ea, dăm aici știrea pe care o luăm din *Journal des Débats*. (Paris 10 August 1925) că, la ședința de închidere, a venit o propunere din partea reprezentanților norvegieni, cerând ca Liga Națiunilor să nu aibă forțe militare la îndemâna ei. Congresul n'a primit propunerea, dar a făcut altceva: a votat o rezoluțiunea în care își arată încrederea că influența Ligii Națiunilor va crește pe măsură ce ea se va sprijini mai mult pe puterile morale decât pe cele materiale. Arhiepiscopul de Canterbury a fost din nou ales prezident al *Alianței Mondiale*. (*World Alliance*).

MULȚAMIRI

Sf. Episcopie a Râmnicului, Noul Severin, aduce cele mai vii mulțămiri Părintelui *David Mosor* dela Parohia *Dranovăț*, Romanați, pentru dania sa de 5000 de lei, făcută „Fondului Misionar” al acelei Eparhii și pentru făgăduința sa de a dăruia pe fiecare an câte 1000 de lei aceluiaș fond. Această danie vădește înălțimea inimii Părintelui *David Mosor* și poate sluji tuturor preoților și creștinilor ca pildă de grijă pentru propășirea Bisericii.

Dumnezeu să-l aibă în sfânta Sa pază!

Sf. Episcopie a Constanței aduce vii mulțămiri Părintelui *Manole Poenaru* din com. *Buești*, jud. Ialomița, pentru că a făcut în acea comună un puț pentru folosința obștei, cu care a cheltuit suma de 11,200 de lei. Asemenea, în unire cu d-nul *Ioan Oarse* și cu văduva *Maria Niță Moldoveanu*, a cumpărat pentru biserica din acea comună un policandru prețuind 10,200 de lei.

Dumnezeu să-i întărească cu tot sprijinul Său!

Sf. Episcopie a Dunării-de-Jos, aduce vii mulțămiri d-lui *Ștefan H. Ștefan*, prezidentul Comisiunii Interimare a orașului *Galați*, pentru dania de 20.000 de lei din averea sa, ca să se cumpere clopote la catedrala Sfintei Episcopii, precum și d-lui *Ioan Dragnea*, viceprezidentul acelei comisiuni, care a dăruit 1000 de lei.

Dumnezeu să le poarte de grijă în toate umbletele lor!

Onor. *Minister al Cultelor și Artelor*, aduce vii mulțămiri d-lui *Nicolae D. Hainăroșie*, enoriaș al bisericii *Adormirea Maicii Domnului* din Parohia *Jariștea I* jud. Putna, pentru că a dăruit un rând de veșminte nouă, în preț de 20.000 de lei, bisericii din acea parohie.

Dumnezeu să-i fie priincios în toate lucrările sale!

Onor. *Minister al Cultelor și Artelor*, ținând seamă de munca deosebită a Părintelui *P. Procopiescu*, parohul Parohiei *Sfinții Trei Ierarhi* din com. *Islaz*, jud. Romanați, cum și de a d-lui *Alexandru Voetin*, primarul comunei, ca și de bunăvoința și dragostea locuitorilor acelei comune pentru îngrijirea și repararea cimitirului și a bisericii acelei parohii, le aduce, pe această cale, toate mulțămirile sale.

Dumnezeu să le fie milostiv în toate lucrările lor!

Epitropia Parohiei „Sf. Nicolae” din *Almăjel*, jud. Mehedinți aduce vii mulțămiri enoriașului *Ioan D. Crăceru* pentru dania de 1000 lei vărsați la Banca Populară „Regele Carol I și Regina Elisabeta”, cu livretul nr. 63, recipisa nr. 69, pe seama bisericii parohiale numite, pentruca dobânzile ei să se întrebuințeze pe fiecare an în folosul bisericii.

Dumnezeu să răsplătească însutit râvna bunului creștin!

Poșta Redacției

Părintelui **Serghe Savitchi**. *Câșlița*, Cahul Basarabia.

Găsesc acum printre hârtii scrisoarea Sfinției Voastre din 30 Iunie anul curgător. Ca să știți că n'a rămas nebăgată-în-seamă, vă împărtășesc pe această cale că am dat-o d-lui *Sireteanu* ca să vă trimeată numărul care vă lipsește. Pe cât mi-aduc aminte, în Februarie 1922 am început eu tipărirea comentariului.

Părintelui **Gh. Verșescu**. *Tarcău*, jud. Neamțului.

Parcă numai Sf. Voastră sunteți cu art. netipărite! Nu e însă niciunul pierdut. Mă întâlnesc deseori cu ele prin hârtii. Unii nu mai pot aștepta și-și publică articolele aiurea. Păr. *Econ. Grigoriu* din Vaslui ne-a trimis un art. despre biserica sf. Ioan din acea localitate. Întârziind la noi, l-a tipărit în foaia eparhiei Hușilor. Așteptă la noi articole ale Părintelui *Hodorabă* din Iași a Părintelui *Ursăcescu* din Fălciu, unul și mai de mult al Părintelui *Marin Iliescu* din Teleorman și câte-câte! Dar ce să fac dacă e multă materie! Și Doamne! câtă mai vine! Răsufli că ai putut da drumu la cutare, și-ți vine în loc împătrit. Așa am răsufliat că am dat drumu studiului Mitropolitului Atenei, care personal și-a arătat dorința ca studiul său să apară și în românește. Am făcut-o, în 4 numere ale revistei. Indată însă a venit în loc și mai multă materie.

Bine că se lucrează. Dar nu putem face noi față la tot ce se cere.

E adevărat că revista se umple mai cu seamă cu articolele redactorilor. Dar eu nu pot refuza articolele lor, nici să le pun la așteptare, pe temeiul că am articole mai vechi. La altă materie dau drumul numai când n'am alt material dela redactori.

Nu perde nădejdea însă. Eu tot mă silesc să împac pe toți și să cinstesc munca vrednică a fiecăruia.

Arhim. SCRIBAN

Cărți de Arhimandritul SCRIBAN.

A apărut în a II edițiune, în *Biblioteca pentru toți*:
CELE 7 CUVINE ALE LUI IISUS PE CRUCE
de cerut la: **Librăria „Universala”**, București, Calea Victoriei 27 sau pretutindenea unde se găsește
Biblioteca pentru toți.

A apărut în a III-a edițiune **Mica Biblie**, tot la librăria „UNIVERSALA”, Volum de peste 400 de pagini cu ilustrațiuni. Prețul 70 de lei.

În curând iese de sub tipar, în biblioteca Institutului Biblic **Adventismul dat pe față de un fost adventist**.

În curând se va pune sub tipar a IV-a edițiune a **Predicilor pentru popor** cu mult material nou.

De cărțile de ritual, literatură bisericească, icoane și imprimate, ce se află de vânzare la Tipogr.
Cărților Bisericești, str. Princ. Unite 60, București.

Lei B.

Cărți noi de ritual broșate

Lei B.

1) Acatistul Sf. Haralambie	10,—
2) Acatistul Sf. Spiridon	3,—
3) Apostolul	225,—
4) Aghiazmatarul	100,—
5) Carte de Tedeum	18,—
6) Cartea de rugăciuni pentru toi Românul cal. I-a	15,—
7) Idem calitatea II-a	12,—
8) Catavasierul	32,—
9) Ceaslovul mic	38,—
10) Dumnezeștile Liturghii	42,—
11) Evanghelia	130,—
12) Liturghia sf. Ioan Gură de Aur	15,—
13) Mineele (12 volume)	720,—
14) Noul Testament ediție nouă portativă	22,—
15) Un volum din Minee	60,—
16) Octoihul Mare	80,—
17) Paraclisul, Acatistul și viața Sf. Dimitrie	12,—
18) Paraclisul și Acatistul Cuvioasa Paraschiva	15,—
19) Penticostarul	150,—
20) Prohodul Domnului	7,—
21) Panahida	12,—
22) Rânduiala Proscomidiei (tablou)	6,—
23) Rânduiala Ridicării Panaghiei	10,—
24) Slujba Sfințirii Steagului	5,—
25) Rânduiala Sfințirii Steagului unei
școli de P. S. Iacov Bărlădeanu.	7,—
26) Slujba Sfințirii Bisericii	12,—
27) „ Invierii	18,—
28) Tipicul Arhieresc de Ep. Silivestru Bălănescu	6,—
29) Triodul	300,—
30) Tipicul Bisericesc	45,—

Cărți vechi de ritual

31) Biblia ed. Buzău broșată (necomplectă)	3,50
32) Carte de Tedeum ediția de Buzău	3,50

Cărți de rugăciuni

33) Pâine spre Ființă, cal. I broșată	5,—
34) „ „ „ „ III broșată	2,—
35) „ „ „ „ I cartonată	8,—

Cărți de literatură bisericească, broșate

36) Activitatea preoților în campania
1916-1918 de Ec. C. Nazarie 1921	15,—
37) Adventismul din punct de vedere
biblic, național și moral-practic	15,—
38) Autocefalia Bisericii Române	5,—
39) Biserica Ort. și cultele străine	30,—
40) Biserici cu averi proprii	40,—
41) „ „ „ „ (leg. pânză)	75,—
42) Biserica Stavropoleos	10,—
43) Cassa Bisericii	75,—

44) Contribuții la Istoria Dreptului Bi-
sericesc de D-l Dr. I. Matei	75,—
45) Calendarul pe toți anii	35,—
46) Comentariile epistolei către Evrei
traduse după Sf. Ioan Hrisostom
de P. S. Teodosie Atanasiu	70,—
47) Cuvântări și Pastorale de I. P. S.
Mitrop. Primat Dr. Miron Cristea	50,—
48) Evanghelia sau viața și învățătura
Dom. Iisus Hristos de Melhisedec	10,—
49) Istoria Bisericească volumul I lei	80,—
50) Istoria Predicii la Români de Episcop.
Dr. Gr. Comșa	35,—
51) Legea Organică a Sf. Sinod	4,—
52) Mărturisirea Ortodoxă	25,—
53) Neagoe Basarab și Sf. Nifon	5,—
54) Schit Crasna de Al. Ștefulescu	8,—
55) Studiu despre Ierarhie	5,—
56) Vrei să fii înțelept?	15,—

Cărți de muzică bisericească

57) Anastasimatar	25,—

Imprimate și registre de contabilitate

58) Un stat parohial	2,50
59) Un stat simplu pentru Mănăstiri	2,—
60) Un stat mijloc pentru Mănăstiri	2,—
61) Un carnet cu 50 certificate de botez.	40,—
62) Un carnet cu 50 certific. de cununie	40,—
63) O serie mare registre de contabilitate
compusă din: 1 reg. partizi, 1 reg.
plăți, 1 reg. încasări, 3 bugete,
3 conturi, 5 coperte și 2 borderouri.	56,50
64) Un singur registru mare de partizi.	12,50
65) „ „ „ „ plăți	12,50
66) „ „ „ „ încasări	12,50
67) O serie mică registre de contabilitate
compusă dintr'un reg. mic de par-
tizi, 1 reg. mic de plăți, 1 reg. mic
de încasări, 3 bugete, 3 conturi și
5 coperte	42,50
68) Un singur registru mic de partizi.	8,50
69) „ „ „ „ plăți	8,50
70) „ „ „ „ încasăr.	8,50
71) Un compt.	2,—
72) Un buget	2,—
73) Un borderou	1,—
74) O Copertă (Mapă).	1,—
75) Un registru pentru înscrierea căsătoritorilor	55,—
76) Un reg. pentru înscrierea botezaților	55,—
77) Un registru pentru înscrierea înmormântaților	55,—
78) Un registru de intrarea hârtiilor	25,—
79) Un registru de ieșirea hârtiilor	25,—
80) O condică de expediție	35,—

Icoane mari foi volante mărimea 28/24
8,50 lei exemplarul.

Maica Domnului, Mântuitorul (Iisus Hristos),
învierea Domnului, Buna Vestire, Botezul Dom-
nului, Sf. Treime, Sf. Ecaterina, Sf. Impărați,
Sf. Apostoli, Sf. Nicolae, Sf. Gheorghe, Sf. Trei
Ierarhi, Sf. Dumitru, Adormirea M. Domnului,
Sf. Spiridon, Sf. Ioan Botezătorul, Sf. Voevozi.
Sf. Paraschiva.

Icoane mici, foi volante mărimea 19/28
5 lei exemplarul.

Sf. Gheorghe, Sfinții Impărați, Maica Dom-
nului, Cuvioasa Paraschiva, Iisus Hristos, Sf.
Ioan Botezătorul, Învierea Domnului, Sfinții A-
postoli, Sfânta Ecaterina, Sf. Trei Ierarhi, Buna
Vestire, Botezul Domnului, Sfântul Dumitru,
Sfinții Voevozi, Sfântul Nicolae, Adormirea M.
Domnului și Sf. Spiridon.

Cei patru Evangheliști imprimați pe satin pentru
sfințiri de biserici (seria) prețul lei 60.

Icoane mici, aplicate pe carton
mărimea 15/23
15 lei exemplarul.

Sfântul Gheorghe, Învierea Domnului, Maica
Domnului, Sfântul Dumitru, Sf. Nicolae, Sfinții Im-
părați, Sfinții Apostoli, Sfinții Voevozi, Sfinții
Trei Ierarhi, Iisus Hristos, Sf. Ioan Botezătorul,
Sf. Ecaterina, Sf. Paraschiva, Buna Vestire, Bo-
tezul Domnului, Adormirea Maicii Domnului și
Sf. Spiridon.

Icoane mari, aplicate pe carton
mărimea 23/35
30 lei exemplarul.

Maica Domnului, Iisus Hristos, Învierea Domnu-
lui, Buna Vestire, Botezul Domnului, Sfânta Tre-
ime, Sf. Ecaterina, Sf. Impărați, Sf. Apostoli, Sf. Ni-
colae, Sf. Gheorghe, Sf. Trei Ierarhi, Sf. Dumitru,
Sf. Ioan Botezătorul, Sfinții Voevozi, Adormirea
Maicii Domnului, Sf. Spiridon și Sf. Paraschiva.

Cărți poștale cu iconițe în culori, à 2 lei buc.

1) Sf. Gheorghe, 2) Sf. Mihail, 3) Sf. Teodor Tiron, 4) Sf.
Teodor Stratilat, 5) Sf. Nistor, 6) Sf. Mercurie, 7) Buna-Vestire,
8) Botezul Domnului, 9) Adormirea Maicii Domnului și 10) Sf.
Pantelimon.

**Se aduce la cunoștință că din cauza lipsei de
legători și din cauza enormei scumpete a mate-
rialului de legătorie, nu se mai pot expediã cărți
legate prin poștă, ci se vor vinde în limita dispo-
nibilului, loco Tipografie.**

**Cu excepție, vom expediã numai Evangheliile în
urma primirii costului prin mandat poștal.**

INSTRUCȚIUNI DE COMANDĂ

Costul cărților, al icoanelor și imprimatelor se vor trimite prin mandat poștal odată cu comanda.
Comanda poate fi făcută prin raport, scrisoare sau de cuponul mandatului.

Orice comandă de cărți broșate, imprimate și icoane se execută numai atunci când sumele
trimise anticipat prin mandat poștal corespund comenzilor dacă sunt însoțite de comandă și dacă
serviciul poștal funcționează regulat.

Aceste prețuri intră în vigoare dela 1 Noembrie 1925.

Librării au drept să vândă cărți și icoane cu un profit de cel mult 25%, peste costul din
acest catalog.

Prețul de vânzare în librării și la colportori este stampilat de Tipografie pe fiecare carte și icoană.

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

REVISTA SFÂNTULUI SİNOD

CUPRINSUL

Conferința P. S. Vartolomei	EPISC. VARTOLOMEI
Izbânda dreptei credinți la Niceea (a 325)	† TEOFIL
Ce a însemnat și ce înseamnă Sinodul dela Niceea	ARHIM. SCRIBAN
Ideia Ecumenicității în vremea de față	ARHIM. SCRIBAN
Sinodul dela Niceea	CHARLES LEWIS SLATTERY
Invățătura despre „Cuvântul”	Pr. IOAN MIHALCESCU
O chestiune de însemnătate actuală	PETRE DRAGHICI
Oare care locuri din Sf. Scriptură	Pr. POPESCU MALAESTI
Amintirile despre Sinodul dela Niceea	CHIRIL KOROLEVSKII
Biserica Ortodoxă rusească din Polonia.	ARHIM. SCRIBAN
Paștele pe dată fixă	D. R. FOTHERINGHAM
Cronica Bisericească	ARHIM. SCRIBAN

SPRE ȘTIINȚA

Comitetul redactor al revistei BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ se compune din: *I. P. S. Patriarh Dr. MIRON CRISTEA*, Președinte de onoare; *P. S. Episcop Bartolomeiu*, director; *Prof. Dr. Ioan Mihălcescu*, prim-redactor; *Arhim. Scriban*, secretar de redacție. Redactorii revistei: 1. Profesorii facultății de teologie din București: *Dr. D. G. Boroianu*, *Dr. C. Chiricescu*, *Dr. Drag. Demetrescu*, *Dr. V. G. Ispir*, *Econ. C. Nazarie*, *Econ. Dr. I. Popescu-Mălăești*, *Pr. Dr. Nicolae Popescu*; 2. Profesorii facultății de teologie din Cernăuți: *Dr. V. Gheorghiu*, *Dr. V. Șesan*, *Dr. V. Tarnavschii*, *Dr. N. Cotos*; 3. *Pr. Cicerone Iordăchescu*, Iași, *Dr. Romulus Căndea*, Cernăuți. *Dr. Ioan Lușaș*, *Dr. St. Cioroianu*, *Iconom Serghie Bejan*, *Dr. Gh. Ciuhandu* și *d. St. Berechet*.

Se primesc spre publicare și articole dela alte persoane decât dela Comitetul redactor, în condițiunile următoare:

Articolele originale se vor plăti cu 1000 de lei coala în formatul de față al revistei traducerile și recenziunile 800 de lei, cronicile și răspunsurile 600 de lei.

Articolele care au fost publicate mai întâi aiurea și care se vor reproduce pentru însemnătatea lor și de această revistă, nu se plătesc.

Toate articolele trebuiesc scrise citeț și fără «va urma».

Orice corespondență privitoare la redacție se va trimete pe adresa secretarului de redacție *Arhim. Scriban*, București, str. Antim (localul Sf. Sinod) sau pe a primului-redactor: *Prof. I. Mihălcescu*, București, Biserica Amzei. — Piața Amzei.

Pentru tot ce privește administrațiunea revistei, interesații se vor adresa secretarului administrativ al revistei, *d. D. Sireteanu*, București, localul Sfântului Sinod, la biserica Antim.

Revista se trimete tuturor parohiilor, ca și în trecut. Persoanele particulare care vor voi să li se trimeată trebuie să se adreseze administrațiunii.

ABONAMENTUL

1 an 100 lei. Pentru străinătate, se adaugă transportul.
1 număr 10 lei.

Toate abonamentele se trimet secretarului administrativ: d-lui *D. Sireteanu*, București, Sf. Sinod, Biserica Antim.

(Vezi hotărârea Sf. Sinod în *Biserica Ortodoxă Română* 1 Iunie 1923, pag. 653-659).

BISERICA ORTODOXA ROMANA

ADAOS LA Nr. PE OCTOMVRIE. — SUPPLÉMENT AU N-ro D'OCTOBRE 1925.

POMENIREA SINODULUI DELA NICEIA IN ROMANIA LA COMMÉMORATION DU SYNODE DE NICÉE EN ROUMANIE

In curgerea acestui an, toată creștinătatea a răsădit de strigătul că s'au împlinit 1600 de ani dela Sinodul de neuitată amintire care a fost marea adunare creștinească dela Niceia. O asemenea dată nu putea trece nebagată în seamă. De aceea ea a și fost sărbătorită cu mare strălucire în feluritele vamuri ale Bisericii creștine. Acei care de multă vreme trăiesc despărțiți și-și duc viața ca Biserici deosebite și-au adus aminte că au atâtea temelii comune și că Sinodul de acum 1600 de ani, în care s'a apărut dreapta credință împotriva ereziei, e o astfel de temelie comună a întregii creștinătăți.

Biserica românească a ținut să fie la rând cu toată creștinătatea în pomenirea acelei însemnate date. Nu a fost numai o serbare mărginită într'un colț oarecare al țării, ci în toate Bisericile României s'au făcut slujbe pentru pomenirea acelu Sinod, cu arătarea limpede, prin predică, înaintea credincioșilor, ce a fost și ce a însemnat acel Sinod dela 325, pentru toată dezvoltarea de mai apoi a creștinătății. După aceea organizațiuni creștinești deosebite au ținut să sărbătorească și în deosebi acea mare dată, după cum se arată amănunțit în acest număr al revistei despre toate serbările de acest fel.

Dar afară de aceasta, Biserica românească a sărbătorit amintirea Niceei și într'o măsură mai mare, în fața M. S. Regelui, Familiei regale, a Guvernului, serbare la care a luat parte întregul Sinod al României. Această serbare s'a desfășurat la Iași, oraș de mare amintiri religioase, locul în care s'a ținut Sinodul dela Iași în 1642.

La acea serbare, a vorbit, din partea Sfântului Sinod, Prea Sfințitul Episcop Vartolomei al Râmnicului, care a rostit o întinsă și însemnată cuvântare. Ea este tipărită aci, îndată după această introducere, în limba românească, iar după ea se găsește un rezumat al ei în franțuzește.

A travers toute la chrétienté, a retenti la nouvelle émouvante que 1600 ans se sont accomplis cette année depuis le Concile de Nicée. C'est une grande date, que les chrétiens ne pouvaient pas laisser passer sans s'en apercevoir. Au contraire, ils ont tâché de relever son importance, par des fêtes de grand éclat, qu'ils ont célébrées partout où existe une conscience chrétienne. Bien que séparées depuis des temps si éloignés, les différentes branches de l'Eglise chrétienne se sont souvenues qu'elles ont une base commune et que le Synode d'il y a 1600 ans, au sein duquel on a défendu la vraie foi contre l'hérésie, constitue réellement une base commune de toute la chrétienté.

L'Eglise Roumaine a tenu à être à l'unisson de la chrétienté entière dans la commémoration de cette date importante. Celle-ci n'a pas été pour nous une fête limitée à un endroit quelconque du pays. Dans toute les églises de Roumanie les ecclésiastiques ont célébré des offices spéciaux et ont tenu des sermons pour souligner devant les fidèles l'importance du Synode Oecuménique de Nicée de 325 et ce qu'il a signifié pour le développement ultérieur de l'Eglise. En outre, des sociétés ont tenu à célébrer, elles aussi, la grande date, ainsi que nous le montrons en détail dans ce numéro de la revue.

Mais on ne s'est pas limité à ceci. Le Saint Synode de l'Eglise Roumaine a tenu à organiser une commémoration spéciale avec un grand cérémonial et un retentissement particulier. Cette cérémonie a eu lieu en présence de S. M. le Roi, de la Famille Royale et du Gouvernement, le 11 Octobre courant à Iassy, ville de précieux souvenir pour les Roumains, car c'est à Iassy que s'est réuni le Synode de 1642 dit «de Iassy».

A cette cérémonie, Mgr. l'Evêque Bartholomée de Râmnic a prononcé, comme délégué du Saint Synode, un discours de grande importance, imprimé en roumain ici même, après cette introduction, et suivi d'un résumé en français.

CONFERINȚA

Prea Sfinției Sale Episcopului VARTOLOMEI al Râmnicului, cu prilejul pomenirii mărețe a Sinodului din Nicela la Iași, rostită în Sf. Catedrală a Mitropoliei Moldovei la 12 Octomvrie c., la ceasurile 11, după săvârșirea Sfintei Slujbe.

*Inalt Prea Sfințite Patriarh al României,
Prea Sfințit Sinod, Drept credincioși creștini,*

Sărbătorim astăzi în România Intregită și în Iașul confirmat de istoria Neamului nostru ca cel mai strălucit cămin, și de credință, și de cultură, și de consolidare de suflet românesc prin dureri, prin virtuți și glorii nesfârșite, — sărbătorim, zic, astăzi, în aceste condițiuni atât de fericite pentru neamul și Patria noastră, primul Sinod Ecumenic al Bisericii Mântuitorului nostru Iisus Hristos, cea de a toată lumea.

Sinodul acesta s'a ținut în orașul Niceea, care se găsește la întretăierea drumurilor ce vin dinspre apus cu drumurile Asiei Mici,) cu începere dela 20 Mai, până la 25 August la anul 325 dela Mântuitorul Hristos, fiind compus din 318 episcopi. Sunt 1600 ani de atunci; și cu toate acestea Sinodul dela Niceea este și astăzi prezent și viu, nu numai în cărțile de istorie și de dogme ale Teologiei noastre, ci viu și în așezământul de temelie al Bisericii, una sfântă, sobornicească și apostolică, și e prezent și viu mai ales în sufletele noastre, ale tuturor celor ce-L urmăm pe Hristos.

Este prezent și viu Sinodul din Niceea în așezămintele de temelie ale Sfintei Noastre Biserici, pentru că Simbolul Credinței, adică Crezul, se citește cu aceiaș pietate și astăzi, fără modificări la ortodoxi și numai cu o singură modificare de dogmă la Romano-catolici și protestanți, la cea mai sfântă Taină din Tainele creștinești, la pregătirea adică a Sfintei Impărtășiri prin Sf. Liturghie. Și se găsește Sinodul acesta prezent și viu în sufletele noastre, pentru că ce ne-a făcut oare pe noi să-L sărbătorim astăzi, la 1600 de ani dela ținerea lui; ce ne-a constrâns să facem această sărbătoare strălucită care ne mișcă, cum simțim cu toții profund în inimile noastre? Desigur, nimic altceva, decât numai sufletul nostru, în care îl păstrăm. Sinodul din Niceea, deci, vechi de 1600 de ani, a rămas acelaș pentru Biserică

a rămas acelaș pentru sufletele noastre, cum a fost la început, pentru că este rupt din Dumnezeu; și tot ce este rupt din Dumnezeu, e veșnic este nepieritor.

Sărbătorim deci acest Sinod, întâiu, pentru însemnătatea lui, căci Sfântul Atanasie cel Mare îl numește într'o scrisoare din 364 către Impăratul Jovian: „Stâlpul de temelie și statuia ridicată de Biserica lui Hristos pentru biruința credinței împotriva ereziei“¹⁾, și, al doilea, îl sărbătorim ca rezultat și ca putere, pentru că prin el s'a consolidat ființa ei socială, a Bisericii între neamuri, și s'a făcut, pentru conducerea mulțimilor creștine, un dreptar de credință unitară și de valoare divină.

Mă veți întreba poate: Cum? Biserica Mântuitorului Hristos nu și-a avut ea ființa ei socială până la 325 după Hristos? Atunci cum a biruit Ea uriașa Coaliție dintre interesul celor vechi de a-și păstra așezămintele lor sufletești și sociale și dintre ura și disprețul și fanatismul ignoranței, cu care toată lumea iudeo-păgână a luptat împreună și dintr'odată împotriva ei timp de 300 ani? Cum a putut Biserica aceasta, fără ființă socială, să biruiască pe toți acești dușmani coalițați împotriva ei, cu o furie cum nu se mai văzuse până atunci? Foarte ușor și iată cum: Toate aceste lovituri, date împotriva ei timp de 400 ani, ea nu le-a biruit prin forța ei socială, ci numai prin virtuțile personale ale acelor dintre fiii ei, care înțelegeau după învățătura Sfântului Apostol Pavel, că adevăratul creștin „nu are în lumea aceasta cetate stătătoare, ci pe ceace va să vie o căutau“²⁾. Prin aceștia dar, care erau ierarhi, anahoreți, simpli creștini și mucenici și care îl păstrau viu pe Mântuitorul Christos în sufletul lor, prin acești aleși de Dumnezeu și de râvnele lor, ca să fie pildă vie și urmași ai vieții lui Hristos pe pământ, a biruit Biserica valul de forță și de distrugere al celor 300 ani de prigoniri. Prin urmare nu prin legile și așezările ei sociale, ci prin sufletul ei Biserica Domnului a biruit prigonirile celor 300 ani, adică prin cei aleși dintre cei chemați aici. Prin așezarea ei socială, Biserica a fost slabă până la acest Sinod Ecumenic, pentru că temelia vieții, care se

1. Cu vaporul se putea ajunge foarte ușor la Nicela și din Asia și din Siria și din Palestina și din Egipt și din Grecia și din Tracia, pentru că orașul acesta era pe coasta din Apus a Bitiniei, lângă mare, pe malul la ului Ascanius și în preajma unui afluent al Propontidei. Ocupat de Turci, acest oraș, de un comerț înfloritor și al doilea în Bitinia, după Nicomidia, care era pe atunci orașul de reședință al împăratului Constantin, a ajuns un sătuleț, numit *Istnic*, pe care Turcii l-au distrus cu desăvârșire în acest ultim războiu din zilele noastre.

1. Sfântul Atanasie, Epist. Ad. Jovianum Patrologia Graeca, Migne, Volumul XXV coloana 813.

2. Epistola c. Evrei cap. XIII v. 14.

numește animalitate și pe care Mântuitorul a venit să o absoarbă în spiritualitatea vieții, înlocuind pe omul cel vechiu cu omul cel nou, era încă puternică, chiar și în înseși mădularele Bisericii creștine. Și era puternică chiar la mulți dintre cei ce voiau să trăiască după pildele și învățăturile Mântuitorului Hristos, pentru că temelia aceasta animalică este tot o faptură a Dumnezeuirii. Prin trebuințele și pornirile ei, animalitatea din noi îndeplinește o lege sfântă și anume legea conservării noastre pe pământ, legea fără de care n'ai putea avea nici ce desăvârși, nici ce mântui, pentru că, înainte de a le perfecționa, lucrurile trebuie să existe. Animalitatea pentru legea conservării, deci, în unii creștini rămăsese chiar pe atunci așa de puternică, încât prin trufiile, geloziiile și prin pornirile lor de acaparare de câștiguri vremelnice, ei au sfâșiat fără milă Biserica lui Hristos, și ca creștini și ca clerici. I-a fost de ajuns, bunăoară, preotului Novat din Cartagina, ca Sfântul Ciprian să părăsească scaunul său de Episcop în timpul persecuțiunii lui Deciu, ca, din nerespect către ierarhul său, el să hirotonisească diacon pe un Felicissimus. Acesta nu numai că nu a ascultat de ordinele Sfântului Ciprian, cel retras ca să-și poată păstra valoarea sa creștină Bisericii lui Hristos după încetarea prigonirilor, dar n'a primit nici măcar pe trimișii lui Ciprian, însărcinați de acest mare și Sfânt ierarh din ascunzătoarea sa, ca să îngrijească de săraci, și, în felul acesta, fu revolta gata în Biserica Africei, prin gelosiile clericilor Novat și Felicissimus, care, împinși de animalitatea lor, uitară, chiar în vremea cea mai de primăjdie pentru Biserica Creștină, spiritualitatea lui Hristos și îndrăzniră să lupte cu marele lor Arhiereu, cu Sfântul Ciprian, sfâșiindu-se Biserica¹⁾.

Acelaș lucru s'a întâmplat și la Alexandria, unde un însuși al doilea Episcop în rang al Egiptului, Meletiu, s'a revoltat, din trufia de a deveni el cel dintâiu ierarh, împotriva șefului său, în timpul persecuțiunii lui Dioclețian, cea mai grozavă din persecuțiunile împotriva credinței noastre, ca una în care nu a fost vorba numai de prigonirea creștinilor, ci și de surparea bisericilor lor, cum și de arderea Sfintelor lor cărți. Eși bine, în timpul acesta, când Arhiepiscopul Alexandriei Petru se retrase ca și Ciprian din calea prigonirilor, ca să nu se piardă, ci să se păstreze întreg pentru Biserica, care n'ar fi putut să triumfe decât prin virtuțile celor aleși ai săi, în timpul acesta, zic, Episcopul Meletiu, care tămâiasse idolilor, călcându-și credința urată lui Hristos, a început să disprețuiască și să calce

și autoritatea Arhiepiscopului său Petru¹⁾. Dintr'un motiv sau altul, astfel de shizme sfâșietoare în Biserica lui Hristos „de pacea cea din unitatea Duhului“²⁾, au frământat neconținut, în cursul celor 300 ani prin Montan, prin Donat, etc. ființa socială a Bisericii³⁾.

Iată, prin urmare, cum și în Biserica lui Hristos erau oameni căzători, erau oameni pe cari îi cernea Satana ca grâul.

Prin urmare, dacă prin virtuțile sfinților săi, Biserica a fost tare în afară, împotriva dușmanilor săi, totuși, prin așezarea ei, prin dispozițiunile sufletești ale masei creștinilor, adică prin Duhul ființei ei sociale, Biserica și-a avut slăbiciunile ei. Din cauza aceasta, a trebuit să i se facă de cineva un cod de întocmiri și de legi, cristalizând învățământul moralei în obligațiunile legale, cu control și sancțiuni din partea unei autorități unitare și general recunoscută de toată suflarea creștină. Mă veți întreba însă de asemenea: Dar Biserica n'avea un cod al ei de care să se conducă până la Sinodul din Niceea? N'avea un așezământ al ei, care să disciplineze pornirile rele și să întrețină unitatea sufletelor? N'avea un dreptar unitar al credinței de valoare divină?

Da, avea, și dreptarul acesta a fost Sf-ta Scriptură. Dar Sf-ta Scriptură, deși cuprinde toate învățăturile Mântuitorului, în privința și a Credinței și a moralei și a disciplinei, în Sf-ta Scriptură nu erau lămurite în tot adâncul lor și în toate raporturile lor dintre ele și trebuia ca atare să intervină, pentru lămurirea lor, lucrurile logice ale minții omenești. Trebuia să intervină luminile învățăturii în felul erudiției Sf-tului Apos-tol Pavel, pe care însuș Mântuitorul în persoană l-a chemat, după înălțarea Sa la ceruri, ca să științificeze în Opera Sa, simplitatea de gândire și graiu a pescarilor săi. Și luminile învățăturii omenești, trebuiau să intervină pentru lămurirea cuprinsului Sf-tei Scripturi, cu atât mai mult cu cât însuși Domnul făcuse ca înțelegerea lor să fie pe alocurea; umbrită și grea de lămurit „pentru cei peritori adică pentru necredincioșii din veacul acesta, a căror minte a orbit-o Dumnezeu ca să nu vadă lumina Evangheliei Slavei lui Christos, care este chipul Tatălui“, cum zice Sf-tul Pavel⁴⁾. Odată cu umbrirea aceasta providențială a înțelesului ei, „așa cum — zice Louis Wuarin⁵⁾, o avea Evanghelia predicată de Mântuitorul Hristos, nu este o istorisire clasată și ordonată, în care lucrurile să urmeze fiecare la locul său și într'o măsură voită. Dimpotrivă, ele ne apar ca fragmente...

1. Vezi și Eusebiu Popovici, *Ist. Bisericească*. Vol. I pag. 296 și 297. Hefele, *Histoire des Conciles* Vol. I pag. 166—171.

1. Euseb. Popovici, *Ist. Bis.*, Vol. I pag. 297 & 298 și Hefele, *Histoire des Conciles*, Vol. I 1907 pag. 211 & 212 și 488—503.

2. Epist. c. Efeseni 4 3, și următoarele.

3. Vezi în deosebi Hefele, *Op. cit.* pag. 125—387.

4. A II Corint. cap. IV v. 3.

5. *La religion et l'état social*. 1925 pag. 24 (Laureat al Institutului Franței, profesor onorar la Universitatea din Geneva).

foarte amestecate, căci câteodată vezi că s'au strecurat în ele vorbiri fără nici o legătură cu contextul în care se află și care ți se par că au căzut nu știu de unde¹. Pe lângă aceasta, aceleași fapte sunt istorisite pe alocurea în feluri diferite de sfinții autori ai Noului Testament, în așa fel că mai ales dușmani de rea credință, ca Fronton, Cerint și toți ateii, au putut să-i învinuiască pe creștini de falșuri în Sfintele Scripturi.

Trebuia, deci, ca mintea omenească să pătrundă cu toate luminile ei în profunzimea Sfintelor Scripturi, spre a desprinde din ea în mod precis învățăturile Credinței. Nevoia aceasta s'a ivit foarte de vreme în Biserică: 1) din cauza învinuirii pe care Iudeii și păgânii le-au adus-o creștinilor de a fi politeiști, și 2) din cauza păturii intelectualilor intrați în creștinism, care nu se puteau obișnui să primească însăși credința religioasă fără o logică oarecare. Vouă vi se poruncește — le ziceau iudeii creștinilor, „să mergeți în toată lumea și să predicați Evanghelia în toată zidirea, botezând pe cei ce cred: „în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh“. Din momentul, deci, — ziceau Iudeii — ce voi, creștinii, aveți și Tată și Fiu și Sfânt Duh, ca dumnezei egali, cum de mai puteți zice că aveți un singur Dumnezeu? N'aveți deci un singur Dumnezeu cum spuneți, ci trei Dumnezei; și prin urmare sunteți și voi închinători la mai mulți Dumnezei, întocmai ca păgânii. Această învinuire o găsiră bună la rândul lor și înșiși păgânii, care, prin marele lor învățat Cels și prin alții, îi învinuiau pe creștini că, din momentul ce aveau și ei mai mulți dumnezei, de ce îi lepădau pe ai lor? Desigur, numai ca să ne stricați așezămintele strămoșilor și să ne prăpădiți pacea și prosperitatea la care s'a muncit atât de cei de până acum, — conchideau în acuzările lor păgânii la adresa creștinilor. Din cauza unor astfel de socotințe, păgânii, îndemnați mai ales de iudei, au pornit războiu de exterminare asupra creștinilor, care a durat până la Constantin cel Mare și în care, pe lângă ucideri, creștinii au fost lipsiți de toate drepturile civile și politice, afară de dreptul înmormântării. Mulțumită numai acestei concesiuni, creștinii au putut, chiar în timpul lui Nerone, să se organizeze în Societăți funerare, permise de dreptul roman tuturilor oamenilor, societăți ai căror șefi nu erau alții decât înșiși episcopii lor și care, în adevărata lor ființă, nu erau decât însăși Biserica creștină.

Erau obligați, deci, creștinii, să răspundă la învinuirile de politeism, pe care Iudeii mai întâiu, și apoi și păgânii le aduceau lor, cu urmări atât pustiitoare pentru ei și Biserica lor. Prima problemă de credință, și chiar de existență, la care avuseseră să răspundă în fața lumii și chiar în fața rațiunii învățaților ei, a fost pentru Biserica creștină, cea privitoare la Sf-ta Treime, care se

formula așa: Cum pot să existe în același timp trei persoane dumnezeiești și un singur Dumnezeu? La întrebarea aceasta, creștinii începură, vrând nevrând, să răspundă. Dar când începură? Ceva mai târziu. Atâta timp cât creștinismul a fost patrimoniul sufletesc numai al claselor sărace, atâta timp cât el a stăpânit numai sufletul claselor ca retrăiau din propria lor muncă, nimeni nu a isbutit să străbată într'un fel sau în altul, cu mintea sa, învățăturile lui Hristos, spre a le înțelege în mod ideologic, ce sunt ele în așezământul lor, în fundamentul lor, pentru că cei simpli, preocupați numai de ziua lor de mâine în cele omenești, căutau adevărul nouăi lor credințe, nu cu mintea, ci numai cu inima lor. Cei simpli se mulțumeau numai cu rezultatele vii și evidente ale acestei credințe, care le refăcea sufletul și viața ca nicio altă credință și căutau în ea virtuți, iar nu ideia. Deci atâta timp cât creștinismul fu al celor ce muncesc și cred, atâta timp chestiunea Trinității n'a avut niciun răspuns din partea Bisericii Creștine. Din momentul însă ce creștinismul a început să se ridice din clasele de jos spre clasele luminate ale Societății, atunci a fost natural ca cărturarii lumii să caute în creștinism mai mult și în primul rând ideia decât virtutea și să se trudească a pătrunde principiile creștinismului mai mult cu mintea decât cu inima. Ei au cerut deci mai multe argumente de rațiune decât argumente de faptă, și a fost firesc pentru ei să fie așa, pentru că filozofia păgână le formase mentalitatea în felul acesta critic. Creștinismul, prin urmare, a trebuit să-și supună codul lui sacru, adică sfintele lui Scripturi la cercetările minții omenești, ca să se stabilească și pentru mintea învățaților lui, cum și pentru înlăturarea învinuirilor de mai sus, adevărul și temeiul tuturor învățăturilor fundamentale ale Bisericii creștine. Invățații creștini, deci, intrară în acțiune. Vom arăta aci numai pe cei mai de seamă și mai îndrăzneți învățați creștini care s'au încercat să deslege științificește problema Sfintei Treimi.

Pe la anul 215 d. Hr., apăru la Roma un învățat creștin din Lidia, anume Clemone Sabelius, care a răspuns la învinuirile Iudeilor de politeism în felul următor: Ne învinuiți că avem trei Dumnezei. Nu e adevărat. Noi creștinii nu avem decât un singur Dumnezeu. Ceeace numim noi în Dumnezeire: Tată, Fiu și Sfânt Duh, nu sunt trei persoane dumnezeiești, ci sunt cele trei lucrări pe care Dumnezeul nostru Unic, le-a făcut în cele trei contacturi ale sale cu lumea. Același Dumnezeu a creat lumea, și pentru că a creat lumea, noi creștinii îl numim Tatăl, același Dumnezeu a mântuit lumea, și pentru aceasta, noi creștinii îi zicem Fiul și, în fine, același Dumnezeu

1. Eusebiu Popovici, Ist. bis., vol. I pag. 20.

face neconținut dela Fiul încoace, să iasă meritul creștinului la iveală, ca să-l poată împreuna cu grația lui Dumnezeu spre mântuire; și pentru această operă divină; noi creștinii îl numim Duhul Sfânt ¹⁾. Prin urmare Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt nu sunt persoane deosebite, ci lucrări deosebite ale aceluiaș Dumnezeu. Natural, răspunsul acesta nu putea să fie cel al adevăratului creștin, și Biserica îl combătu prin Dionisie cel Mare, Episcopul Alexandriei, prin anul 257, și l-a osândit. L-a combătut însă mai mult cu simțul de adevăr decât cu înțelegerea însăși a adevărului ortodox, pentru că, în combaterea lui Sabelius, Dionisie cel Mare a făcut și el erori, pe care le-a lămurit Dionisie Episcopul Romei și pe care el însuși a trebuit să le recunoască ²⁾, condamnând pe Sabelius. Biserica creștină nu ne-a arătat nici ea ce trebuia să se creadă în locul lămuririi lui Sabelius. La data aceasta, deci, din jumătatea secolului al III-lea, Biserica simțea că învățătura lui Sabelius era greșită, dar nu-și procurase încă lămurirea trebuitoare minții, ca să arate ce trebuie să se pună în locul explicărilor lui Sabelius în afară de textul sacru al botezării creștinilor în numele Tatălui, al Fiului și al Sfântului Duh poruncit de Mântuitorul Hristos și statornicit de Sfinții lui Apostoli într-o formulă de credință întocmită de ei. Iudeii însă îi acuzau mereu pe creștini că sunt politeiști și păgânii de asemenea, care prin puterea de Stat al Imperiului Roman și chiar prin ignoranța masselor populare, continua să le dea un războiu de moarte din ce în ce mai crâncen. Pentru a-și înfrunța dușmanii și a se lămurii pe ei înșiși, alții creștini începuseră chiar înainte de Sabelius, să se ocupe de taina Dumnezeirii creștine. Aceștia au greșit însă și mai rău decât Sabelius și decât toți antitrinitarii de mai înainte, și după el ³⁾, căci, în lămurirea dogmei Sfintei Treimi, ei plecau dela învățătura filozofului Platon, care, în privința existențelor din lume, pune lucrul următor: Din eternitate există Dumnezeu, dar tot din eternitate există și materie. Plecând dela această învățătură, creștinii cari voiau să răspundă la acuzarea Iudeilor au zis: e adevărat ce zice Platon: Dumnezeu există din eternitate și tot din eternitate există și materie. Dumnezeu voind însă ca materia să devină univers cu diferitele ei făpturi, l-a trebuit un mijlocitor între el, care e foarte curat și între materia care din eternitate este foarte intinată; căci cum ar fi putut Dumnezeu, care e foarte curat, să se pogoare și să prindă contact direct cu o materie foarte intinată și să facă universul? Ceeace urmăreau ei în, prin modul acesta de a raționa, era scoaterea în relief a

Fiului, ca persoană dumnezească pe lângă Dumnezeu unic.

Dumnezeul unic fiind prea Curat, a avut nevoie de nașteri din El, ziceau unii creștini, ca să poată ajunge la materia necurată, care nașteri i-au devenit cu atât mai imperfecte, cu cât s'au depărtat mai mult de El și s'au apropiat de materia impură. Cei născuți astfel se numeau de ei *eoni*; și după unii, eonii aceștea se nășteau în perechi de bărbat și femeie, numite *sizighii*; iar după alții, numai din unul în altul. Cel din urmă eon, păstrând în el destulă putere din Dumnezeul unic, dar fiind totuși, prin natura lui, destul de aproape de materia impură, o închegă în făpturile văzute și, sub numele de *demiurgos*, construi Universul. Pe acesta ei îl cofundară cu Fiul lui Dumnezeu din Sfintele Evanghelii. Deci nu erau una și aceeași persoană, deși erau înrudiți prin divinitatea lor, așa, că după doctrina lor, credeau ei că Dumnezeu rămâne unic, dar în două persoane despărțite între ele, prin neegalitate de natură. Aceștia fură gnosticii creștini, adică cei mai periculoși eretici. prin care s'a întinat adevărata învățătură a lui Hristos ⁴⁾. Biserica s'a simțit silită de astă dată, nu numai să ia măsuri de pedepsire, a numeroșilor creștini de această eretică socotință, care durară până prin secolul al IV-lea d. Hr., ci să înceapă și o luptă de idei, o luptă prin scris împotriva lor, deodată cu lupta împotriva păgânilor, care fu numită apologetica creștină. Veniră deci apologeții să lupte contra acestei erezii, întinsă aproape în toată Asia, și care, sub numele de creștini, pogorau, întinau și primejduiau de moarte învățăturile Mântuitorului nostru. Veniră apologeții cu hotărârea, nu numai de a stinge erezia gnostică, care cu Simon Magul, Dositeiu și Menandru, apăruse chiar din vremea sfinților Apostoli, dar ca în acelaș timp, să o înlocuiască, în privința învățaturii despre Sfânta Treime, cu adevărata învățătură ortodoxă. Lupta lor de a deslega problema de credință, după care un singur Dumnezeu există, totuși, în trei persoane deosebite, se poate numi lupta despre Logos, adică lupta de clarificare a pozițiunii personale a Fiului în Sfânta Treime. Apologeții creștini care se ocupară mai de aproape de chestiunea aceasta, fură, după documentele vechi ale vremii, în deosebire: Iustin Martirul, Tațian Asirianul, Atenagora, Teofil de Antiohia, Irineu al Lugdunului, Tertulian, Origen, etc., dintre cari cei trei din urmă sunt mai mult polemici decât Apologeți. Niciunul din aceștia nu fură însă în stare să lămurească clar, pentru întreaga Biserică, poziția Fiului în raportul său cu Tatăl și cu unitatea divină. Identificând pe Fiul cu Logosul din Evanghelia Sfântului Ioan

1. Vezi Hefele, vol. I pag. 341-346.

2. Euseb. Popovici, Op. cit., pag. 287-290.

1. Vezi Euseb. Popovici, Op. cit., pag. 265-283.

Evangelistul, cum de altfel se cuvenea să o facă, ei au alunecat mai toți pe panta păgână a Evreului Filon din Alexandria, de prin secolul I dinainte de Christos, care, spre a putea mijloci o apropiere prietenească între Vechiul Testament și Filozofia păgână, și spre a-i împrieteni pe păgâni cu iudeii, inventase o putere a Dumnezeului Vechiului Testament cu numele de Logos, care i-ar fi inspirat și pe filozofii păgâni aproape tot în sensul Vechiului Testament. Mai momiți chiar decât de Logosul ebraic al lui Filon, apologetii și polemicii creștini de mai sus s'au lăsat aproape în toată voia duși de Platon și de neoplatonicienii Plotin și alții, făcând din Mântuitorul un fel de demiurg subordonat Tatălui prin care, din materia intinată, s'a creat Universul și omul. Ca și Filon, ei își închipuiau că la început Dumnezeu a fost singur și în timp a apărut în El înțelepciunea, adică Logos, care a existat ca înțelepciune internă, rămasă în Dumnezeu, sub numele de *Logos endiatetos*, și de înțelepciunea din afară, creatoare a lumii, sub numele de *Logos proforicos*. Acest Logos proforicos deveni apoi Fiul cel întrupat pentru mântuirea lumii. Cam în felul acesta își explicau mai toți creștinii de mai sus, în scrierile lor, poziția Fiului în Sfânta Treime). Tațian Asirianul, în deosebi, care a fost ucenicul Sfântului Iu tin Martirul, își explică astfel în persoana Mântuitorului pe Logosul Proforicos al său: Presupuneți un moment că eu aprind o torță. Cu torța aceasta aprinsă desigur că eu pot să fac mii de incendii și totuși focul din torță nu numai că nu se micșorează, ci dimpotrivă, poate chiar să crească.

Prin urmare, dacă în ordinea materială este cu puțință aceasta, cum să nu fie în lucrurile spirituale, și mai ales prin puterea lui Dumnezeu. Mai mult, — spune Tațian Asirianul — mă auzi pe mine, vorbești cu mine și vorba, deși desprinsă din mine și deși ajunge la voi, ca vorba mea, ea pătrunde în voi și se face a voastră, punând în ordine ideile voastre și sentimentele voastre și chiar creând unele noi. Vorba mea, de prinsă din mine și auzită de voi, vedeți că există fără să mă dublez eu sau voi și devine, prin existența ei, creatoare, pentru că naște în afară de mine, idei noi sau organizează cel puțin ideile și sentimentele pe care le întâlnește în afară de mine).

Este, în spusele acestea, ceva foarte firesc și chiar foarte convingător, dar totuși Tațian este greșit, pentru că, până la un punct, se condusesse și el de ideile lui Platon și de ideile gnosticilor, cum că, între Dumnezeu etern și curat și între materia întinată, trebuie să intervină cineva

născut, nu creat, dar totuși subordonat lui Dumnezeu, care să facă creațiunea, și acesta era Mântuitorul nostru Iisus Hristos. Prin urmare, prin subordonarea lui, care apologetilor citați, li se păruse că este singura condiție de afirmare a personalității aparte a Fiului față de Tatăl, Tațian căzuse în *subordinațianism*, adică în pluralitatea divină și în neegalizarea persoanelor divine.

La această întrebare, devenită pentru întreaga Biserică o condițiune de viață, s'a încercat să răspundă încă un episcop de mare însemnătate cărturăreasă din Antiohia, numit Pavel de Samosata. Cum a răspuns el? Există un Dumnezeu unic în cer, dar Există și Fiul, ca persoană aparte și acesta este Iisus Hristos, care, înainte de botez, a fost un simplu om născut în Nazaret ca toată lumea. Prin vrerea lui Dumnezeu însă, în omul acesta, s'a inoculat Cuvântul lui Dumnezeu, înțelepciunea lui Dumnezeu, care s'a pogorât asupra lui, când el s'a botezat. Prin urmare, Mântuitorul Iisus Hristos există ca persoană deosebită de Tatăl, dar există ca om inoculat de dumnezeire. A fost și acest Pavel din Samosata combătut și excomunicat într'un al treilea Sinod din 269 ținut chiar la Antiohia împotriva lui, dar i-au rămas elevi și, dintre acești elevi, a ieșit marele eretic Arie, care, prin lupta dusă pentru înrădăcinarea în lume a ereziei lui, a provocat Sinodul de care vorbesc astăzi și a cărui comemorare, o sărbătorim ¹⁾.

Cine era acest Arie? Era un libian născut în Libia Egiptului, discipol al lui Pavel din Samosata, dintr'un urmaș al acestuia, cu numele Preotul Lucian din Antiohia. Arie, om ambițios, avar și sever, dar mlădios și veninos ca un șarpe²⁾, deși om instruit, dar cu desăvârșire curcit de curentul raționalist, a voit să rezolve și problema Trinității divine și să arate cu învățătura lui, pe care o credea suficientă, din cauza trufiei, cum că poate să existe un singur Dumnezeu în trei persoane, Tatăl, Fiul și Sfântul Duh. În demonstrațiile lui însă, Arie s'a oprit în deosebi numai la raportul dumnezeesc dintre Tatăl și Fiul. S'a întâmplat că, fiind preot în Alexandria, s'a făcut la 311 d. Hr. o alegere de episcopi, la care a fost ales Alexandru. În adunarea care s'a ținut de clerul alexandrin, pentru ca noul ales să-și expună vederile sale, în privința credinței și a celorlalte chestiuni privitoare la interesele Bisericii egiptene, noul ales s'a simțit dator să se ocupe în mod deosebit tot de chestiunea religioasă cea mai de seamă de pe atunci, adică de problema Sfintei Treimi. El a explicat-o în sensul lui Dionisie Episcopul Romei, care corectase pe Dionisie cel Mare al

Alexandriei, căutând să-lămurească clerul că îndumnezeirea creștină, unimea există în Treime și Treimea în Unime. Atât i-a fost lui Arie, care asista și el la această întrunire în calitate de preot al Bafcalisului, cea mai însemnată biserică din cele nouă, câte avea pe atunci orașul Alexandria. Cu un curaj plin de trufie și de agresiune, Arie, înalt, slab, dar totuși bine făcut și foarte simpatic¹⁾, se crezu în drept să-și atace episcopul pe motivul că, întrebuintând cuvântul *Omousios*, contravine hotărârii dela Sinodul al al treilea din Antiohia, care a lepădat acest cuvânt, când a condamnat pe Pavel de Samosata, și cade în erezia Sabeliană, prin identificarea între ele a persoanelor Sfintei Treimi ca substanță. Cu un calm demn de oamenii înțelepți, meniți cârmuirilor rodnice, arhiepiscopul Alexandru l-a ascultat până la fine, lămurind apoi din nou lucrurile și obligându-l, de astă dată, să-și renege vederile. Arie însă s'a îndârjit și mai rău împotriva șefului său canonic și, în loc de intrare în ordine, i-a declarat războiu de moarte, pornind, prin toate bisericile din Alexandria, o propagandă ne-mai-pomenită pentru ideile sale. Care să fi fost oare adevăratul mobil al acestei lupte? Unii din autorii care s'au ocupat cu chestiunea aceasta, spun că mobilul a fost numai dorința lui Arie de a lumina chestiunea de care cugețarea creștină începuse să se ocupe pe atunci cu tot dinadinsul. Cei mai mulți însă dintre scriitorii de atunci ne spun că numai din ambițiunea de a lua locul lui Alexandru și din necazul că acesta îi luase înainte, pornise Arie o luptă pe viață și pe moarte cu Arhiepiscopul său. Prin mulțimea mărturiilor, adevărul se pare să fi fost de partea acestora din urmă. Fapt este însă că Arie n'a voit cu niciun preț să cedeze, și Arhiepiscopul Alexandru s'a văzut silit să cheme pe toți episcopii din tot Egiptul, care erau pe atunci 103 la număr. Din ei au venit o sută și, chemându-l și pe Arie, au căutat să-l lumineze, dar îngâmfat cu era, el n'a voit să primească nici lumina, nici sfatul de pace al mai marilor săi, pentru că avea de partea lui șase preoți, 13 diaconi și 700 de fecioare numai din Alexandria. A fost însă condamnat... Deși condamnat, Arie nu a voit însă să părăsească biserica unde slujia și care era cea mai mare din Alexandria, și acolo, sprijinindu-se pe concursul celor 6 preoți, 13 diaconi și 700 fecioare, a început cu toți creștinii, care îl urmau, o luptă de distrugere împotriva ortodoxiei, cerând concursul pentru lovirea în clerul ortodox chiar cârmuitorilor păgâni din localitate. În același timp, pentru a-și putea răspândi ereziile în popor, Arie, care număra printre talentele lui și

darul poeziei, a început să compună cântece populare cu text creștin eretic, servind în felul acesta pe păgâni, pentru a-i face pe aceștia să-i batjocorească pe creștini până și în teatrele lor. Nu se mărgini însă numai la felul acesta de luptă locală, ci se adresă în scris tuturor colegilor, ca amicilor săi din episcopatul oriental, vestindu-i că au fost și ei condamnați împreună cu el la Sinodul din Alexandria dela 321 și că el, care învață adevărata ortodoxie, nu e decât o victimă a arhiepiscopului Alexandru. Intre aceștia, cel mai de seamă prieten al lui era Eusebiu, episcop de Nicomidia, pe care Arie îl numește sinluchianist, adică elev ca și el al Preotului Lucian din Antiohia¹⁾. În cele din urmă, Alexandru l-a silit să se plece cu forța. Unde s'a dus atunci Arie? În Palestina, iar de aci la episcopul coleg de păreri cu el, adică la Eusebiu din Nicomidia, care, din nenorocire, pentru pacea Bisericii și pentru seninătatea învățăturilor lui Hristos, se găsea tocmai în cetatea unde Impăratul Constantin cel Mare își avea reședința.

Mai mult decât atât, episcopul acesta era chiar rudă cu familia Impăratului Constantin cel Mare și avea mare trecere la Impărat, dar mai ales la Constanța, sora Impăratului și soția păgânului Licinius, care pe atunci stăpânea Egiptul. Eusebiu din Nicomidia îl chemase el însuși pe Arie la el și, curând după sosirea lui Arie la sine, el s'a adresat aproape la toți episcopii, spunându-le că Arie are dreptate, când învață că Fiul nu este consubstanțial, adică de aceeași natură cu Tatăl, cum susținea Arhiepiscopul Alexandru, pentru că, din momentul ce Mântuitorul Hristos a fost născut, înseamnă că a fost un timp, când el n'a existat, căci dacă ar fi existat din eternitate, el nu se mai năștea din Tatăl și că, prin urmare, Arie are toată dreptatea. Lucrurile deveniră grave. Totuși Eusebiu s'a recules puțin și l-a povățuit pe Arie să scrie o scrisoare de supunere Arhiepiscopului său Alexandru, expunându-i încă odată și în scris învățătura lui. Arie s'a executat, menținându-se totuși în rătăcirile sale și învinuind pe însuși Arhiepiscopul Alexandru, cum că el însuși nu învață într'altfel, întrucât învățătura pe care o mărturisește el, Arie, a luat-o dela Alexandru¹⁾. În timpul șederei sale la Eusebiu din Nicomidia, Arie a transmis învățăturile sale în cântece de altfel foarte frumoase, colecționându-le într'o lucrare a sa „Talia“, pentru ca poporul, odată cu cântecele, să învețe și erezia lui. Cum se vede, Arie nu desarmează de loc. În timpul acesta, s'a întâmplat un mare conflict, urmat de un războiu imediat între împăratul Constantin cel Mare

1. Vezi Sf. Epifanie, loc. cit.

1. Teodoret de Mopsuestia, Hist. Eccles., C. I. cap. V. P. Gr.
2. Sf. Atanasie, De Synod. Arimin. c. XVI P. Graeca,

și cumnatul său Licinius, care avea Egiptul și care căuta pretexte de luptă cu cumnatul său, spre a rămâne singur Impărat. Răsboiul acesta avu loc în 323. Arie, care se găsea la Nicomidia, găsi de bine să profite de împrejurările acestea turburi și să se întoarcă la Alexandria, unde re-începu cu o furie necunoscută lupta de exterminare împotriva adevăratei credințe.

Răsboiul însă cu Licinius s'a sfârșit cu bine pentru ortodoxie, căci Constantin cel Mare a bătut pe cumnatul său și pe uscat și pe mare și l-a silit să se predea în lupta ultimă dela Calcedon. După această victorie, prin care se consolidase autoritatea lui imperială, una și nedespărțită în tot imperiul roman, Impăratul se gândește și la liniștirea stărilor de spirit de ordin religios din imperiu. Pentru a ajunge pe tărâmul acesta la pacificarea dorită, Constantin a căutat întâi să liniștească lucrurile pe cale pașnică și a scris două scrisori: una către Arie, iar alta către Alexandru, în care le spunea: „Am aflat, cu cea mai mare mâhnire, că și la Alexandria au izbucnit neînțelegeri, tot așa de vii ca și în Africa (e vorba de shisma donatistă) cu toate că ar fi vorba de lucruri fără prea mare însemnătate, de lucruri chiar inutile, pe care Alexandru nu ar fi trebuit să le dea la iveală; iar Arie ar fi trebuit să le păstreze numai pentru el, ca opiniuni personale ale lui; mai ales că spiritul omenesc nu va putea niciodată să deslege astfel de chestiuni. Arie și Alexandru ar fi trebuit deci să-și ierte unul altuia, așa cum îi sfătuiește însuși Cel pentru care ei se trudesc. Și le-ar fi foarte ușor să se împace, întrucât nu era vorba nici de vreun principiu de credință, nici de vreo inovare de introdus în cult, ci fiind de acord asupra chestiunilor fundamentale. Oare filosofi aceleiaș școale nu diferă ei de multe ori asupra chestiunilor secundare. Trebuia deci ca și ei să-și îndure neînțelegerile lor; și mai ales să nu facă poporul judecător al unor astfel de neînțelegeri; aceasta este ordinar și copilăresc și e nedemn de clerici. Ei deci n'aveau decât să se înțeleagă și să mă scutească de o grijă așa de mare“¹⁾.

Aceste scrisori le-a trimis Impăratul în Alexandria pentru episcopul de multă slavă în Apus Osius din Cordova, Spania, care le-a dus și prezentat personal celor în drept. Cu toate acestea nu s'a putut face nimic. Atunci se crede că Osius, episcopul din Cordova, a sfătuit pe Impărat să convoace într'un sinod pe toți Episcopii Bisericii creștine cea de a toată lumea ca, prin hotărârile lor, să se ia măsurile trebuitoare pe care împăratul să le execute apoi cu putere de Stat. Din motivele acestea, s'a convocat atunci acest Sinod, adresându-li-se Episcopilor, de către Im-

părat pentru convocarea aceasta, următoarea scrisoare: „Cred că știți cu toții că nimic nu mi-e mai scump decât pietatea către Dumnezeu. În scopul acesta, mi s'a părut că a fost bine să convoc nu de mult o adunare de episcopi la Ancira în Galatia; de astă dată, din motive binecuvântate, mi s'a părut că ar fi de folos să convoc o astfel de adunare în orașul Niceia din Bitinia, atât pentru a înlesni sosirea Episcopilor din Italia și Europa, cât și din cauza salubrității climatului și a posibilității pentru mine de a mă prezenta și de a lua parte în persoană la această adunare. Iată pentru ce, prea scumpilor mei frați, vă fac cunoscută voința mea de a sosi cât mai neîntârziat în orașul Niceia. Preocupându-se fiecare din voi de ceiace a devenit nespuse de grav, să se grăbească, înlăturând orice întârziere, ca să asiste la dezbateri în mod efectiv, prin propria sa persoană. Dumnezeu să vă aibă în pază, prea scumpii mei frați“¹⁾.

Puși în mișcare de această scrisoare împărătească, prea sfinții episcopi porniră spre Niceia din toate părțile lumii; și în ziua de 20 Mai fură prezenți la Niceia peste 318 Episcopi cu preoți, diaconi și chiar simpli creștini de prin ținuturile și patriile lor, unde au rămas până la 25 August din acelaș an.

Au fost la acest sinod numai ierarhii din imperiul roman? Nu, ci au fost ierarhi și din Persia, cari nu cădeau sub puterea imperiului roman, ca, de pildă, episcopul Ioan, de care vorbește *Ghelasius* din Cizic³⁾, cum și episcopul *Teofil* din Goția, urmașul lui Ulfla, țară care, de asemeni, nu intra în puterea romană, și, după cum spune armeanul *Sarmacas*, într'o scriere recentă a sa, au fost și armeni, cu toată turburarea în care țara lor se găsea pe atunci. Din cauza acestei turburări, se poate să nu fi fost la Niceia nimeni dintre vlădicii lor, ci numai delegați de episcopi, ca în cazul Episcopului Silvestru din Roma, care, neputând veni în persoană, a fost totuși reprezentat prin preoții Vit și Vitelius, delegați de el, cu depline puteri.

Prin urmare, la Sinodul din Niceia, n'au fost episcopii unui singur Stat, n'au fost numai episcopii unui singur neam, ci au fost episcopii întregii Biserici creștine din toată lumea, fără deosebire de neam, de limbă și de teritorii; și pentru aceasta, hotărârile sinodului din Niceia au avut întotdeauna o autoritate nesguduită, o autoritate care ni se impune și astăzi și mâine și în vecii vecilor.

Dela 20 Martie până la 14 Iunie, Prelații n'au lucrat în mod oficial, ci numai s'au consfătu-

1. Singurul autor care reproduce această scrisoare este Marula în: *Scriptorum veterum nova collectio* din 1838, Roma, vol. X, pag. 31.

2. Sf. Atanasie, Epist. ad Afros, c. II. P. G.

1. Eusebiu de Cesăreea: *Vita Constantini* c. II cap. LXIV P. Gr.

între ei, luând parte la aceste consfătuiri nu numai episcopii, ci și preoți și diaconi și simpli creștini, și chiar filozofii păgâni, după cum ne încredințază mai toți autorii, care s'au ocupat de sinodul acesta¹⁾. În timpul dela 20 Mai până la 14 Iunie, s'a lăsat liberă cea mai largă discuțiune, ca astfel rătăcitul Arie să aibă toată posibilitatea să-și lămurească și să-și apere ideile sale, pentruca, atunci când s'ar lua o hotărîre, să se vadă că a fost cu adevărat eretic în învățătura lui.

La 14 Iunie, a venit împăratul și a deschis sinodul oficial. Viguros, înalt, frumos, îmbrăcat în fir de aur și în pietre scumpe — spune Eusebiu²⁾ — Constantin cel Mare le-a părut la toți cei din sinod ca un trimis dumnezeu. Dar fața îi era smerită și capul plecat, ca ale unui credincios plin de atâta smerenie, încât sufletul tuturor s'a umplut de dragoste și de ascultare de el. N'a voit să șadă pe scaunul de aur ce i s'a pregătit în cea mai mare sală a conacului imperial din Niceia, unde s'a deschis sinodul, până când conducătorii sinodali nu i-au arătat locul. Învățatul episcop Eusebiu de Cesareea, care ședea la dreapta lui, l-a întâmpinat apoi cu cuvinte de bunăvenire, la care împăratul a răspuns: **M**are dorință am avut, scumpii mei frați, să vă văd adunați. Astăzi mi s'a împlinit dorința. Mulțumesc deci lui Dumnezeu, suveranul suprem, care, între nenumărate binecuvântări de care mi-a făcut parte, mi-a acordat și grația, cea mai mare din toate, de a vă aduna pe toți împreună și de a fi martorul consensului sentimentelor voastre. Fie deci, ca, de acum înainte, să nu mai apară nici un fel de dușman, care să mai strice această stare de lucruri. Cu ajutorul lui Dumnezeu, iată-i de astădată răsturnați pe ceice îi declaraseră războiu lui Dumnezeu; să împiedecăm deci pe vicleanul Satana de a mai expune prin vreo cale sau alta legea divină la injurii și calomnii. Dihoniile lăuntrice ale Bisericii lui Dumnezeu mie mi se par mai grave și mai periculoase decât războaiele și celelalte turburări; și îmi fac mult mai mari amărăciuni decât orice. Când Dumnezeu, prin bunăvoința lui, mi-a dat izbândă asupra tuturor dușmanilor mei, eu am crezut că în viitor nu voi mai avea altceva de făcut decât să dau slavă dumnezeirii și să mă bucur împreună cu aceia cărora Dumnezeu, slujindu-se de mine, le dete libertatea. Am aflat însă, că o neînțelegere, la care nu m'aș fi așteptat, a izbucnit între voi și am înțeles că o astfel de afacere nu era cu niciun preț de neglijat. Pentru aceasta, dorind să curm repede astfel de rău, prin toate mijloacele în puterea mea, v'am adunat de îndată. Mărturisesc că simt acum o mare bucurie, văzându-vă în sala aceasta.

Dar pentru ca bucuria mea să fie deplină, trebuie ca inimile voastre să fie unite și să se vadă domnind între voi pacea ai carei apostoli aveți datoria să fiți, ca unii ce sunteți consacrați lui Dumnezeu.

Osteniți-vă deci, scumpi miniștri ai lui Dumnezeu și servitori credincioși ai Domnului și Mântuitorului tuturor, osteniți-vă că să faceți să dispară toată dihonnia și să vă înecați în pace toate neînțelegerile. Numai în felul acesta veți fi plăcuți Dumnezeului suprem și îmi veți face și mie o adevărată grație, mie, fratelui vostru în servirea lui Dumnezeu³⁾.

Din discursul acesta plin de credință și de înțelepciune, se vede marea îngrijire pe care o purta Constantin cel Mare de Biserica creștină și marea însemnătate pe care i-o recunoaște. Și avea dreptate, pentrucă în Biserică se coprindeau acum mase mari și profunde din populația romană și de sus și de jos și deci în această Biserică începuseră să fie puterile de viață ale Imperiului. El a înțeles că viitorul și chiar prezentul era al ei, a înțeles că, în locul mentalității păgâne, din care se inspiraseră legiuitorii și cărmuitorii romani de până atunci, avea să se așeze mentalitatea creștină, pe care el o voia unitară și din credință și din rațiuni de Stat. Pentru aceasta s'a hotărât, după cum văzurăm, să pună liniște în imperiu pe chestiunea religioasă și a convocat sinodul din Niceia.

Nu știm dacă la discuțiunile acestea, cari au urmat dela 14 Iunie la 19 Iunie, Sfântul Atanasie cel mare a mai luat sau nu cuvântul, întruiva lui Arie; dar se știe că acestui inspirat diacon i se datorește toată înțelepciunea, toată priceperea și toată închegarea Simbolului credinței pe care-l rostim de atunci și până azi neîntre rupt în bisericile noastre la sfânta liturghie.

În timpul consfătuirilor sinodale de până la 14 Iulie însă, acest tânăr diacon s'a remarcat în așa fel, încât toată lumea prezentă la consfătuiri, adică și filozofii păgâni au pus ochii pe el, privindul ca pe singurul în stare să dea soluțiunea cea dreaptă chestiunii. Pe acest pricinuitor al biruinței creștine, Arhiepiscopul Alexandru îl cunoșcuse dela vârsta de 17 ani, în următoarele condițiuni: Făcând o plimbare pe malul mării, a văzut pe un tânăr care, împreună cu alți copii, îndeplineau un fel de rituri creștine. Apropiindu-se, l-a văzut pe tânărul Atanasie aplicându-le acestor mici tovarăși botezul ortodox. Alexandru l-a validat, iar pe Atanasie l-a luat pe lângă sine și, la vârsta de 20 de ani, l-a făcut arhidiacon și secretar al său.²⁾

Deși numai diacon printre cei 318 episcopi,

1. Commentarius etc., în Hefele, Op. cit., pag. 404.

2. Ibid., pag. 423.

1. Euseb. de Cesareea: *Vita Constantini*, cart. III. cap. XII P. G.

2. Rufin de Aquileia: *Historia eccles.*, cart. I cap. XIV P. G.

„dintre care unii erau celebri prin înțelepciunea lor, alții prin austeritatea vieții și prin răbdarea lor“¹⁾, iar „mulți alții strălucind prin darurile lor apostolice sau purtând pe corpul lor stigmatele patimilor pentru Hristos“²⁾, ca Potamon, Pafnuțiu și Pavel de Neocesia. Atanasie însă fu cel care a luminat și a deslegat problema unității lui Dumnezeu, în chipul Treimii. În cursul desbaterilor problemei, s'au adus în sinod diferite formule. Eusebiu de Nicomidia, de pildă, a venit cu o formulă a simbolului credinței, destul de eretică, în care raportul dintre Tatăl și Fiul era dat cu termenul *omiosios*, adică *asemenea*, în loc de *omousios*, adică identic sau de o natură. Formula i-a fost respinsă, și tot așa a fost respinsă și formula lui Eusebiu de Cesareia, care era totuși mult mai ortodoxă.

Ca să se pună capăt discuțiilor la care a luat parte și împăratul, el a rugat sinodul să se oprească, dacă crede, pentru raportul dintre Tată și Fiul, la cuvântul „omiosios“, pe care îl auzise în simbolul propus de Eusebiu din Nicomidia. De ce? Pentru că „omiosios“ însemnează „identitatea de natură“, adică cum e Tatăl, așa este și Fiul și Sfântul Duh, nu numai asemenea prin derivare, cum arătase Dionisie cel Mare al Alexandriei în combaterea lui Sabelius prin asemănările sale dintre părinte și copil și dintre plantă și rod sau dintre izvor și apă.

Prin intervenția aceasta a împăratului, s'a pus capăt discuțiilor, și învățătura lui Arie, care susținea într'una, că Fiul e mai mic decât Tatăl și, între altele, capabil chiar de a păcătui, ca unul care, prin faptul că s'a născut cândva, a avut un timp când nu a existat (ἦν ὅτε οὐκ ἦν) și prin faptul că a creat lumea care e imperfectă, a fost și el imperfect, adică capabil de păcat, nefiind născut din Tatăl, ci făcut de Tatăl, ca o creatură din cele ce nu erau (πῆμα sau κτίσμα εκ κενου), — învățătura aceasta de sminteală a învățăturilor sfinte a fost înlăturată prin simbolul credinței, în care s'a introdus cuvântul *omousios*, pentru exprimarea raportului dumnezeesc și genetic dintre Tatăl și Fiul.

Cu redactarea definitivă a simbolului niceian au fost însărcinați Sfântul Atanasie, împreună cu Osius de Cordova, cu Macarie din Ierusalim și cu Eusebiu de Cesareia.

La 19 Iunie, adică după 5 zile de discuție, simbolul a fost terminat și secretarul sinodului i-a dat cetire în ședință publică. Mișcat peste măsură de fericitele expresiuni întrebuițate de redactori, Constantin cel Mare ar fi zis: „Da, acesta este! Eu nu sunt Teolog să pătrund bine lucrurile, dar simt, simt că aci este adevărul. Sunt

deci absolut convins, că nu l-ați făcut voi, ci Duhul Sfânt care a lucrat cu voi“¹⁾.

Prin urmare cel dintâi care declară că simbolul acesta este o operă de cooperare între Biserică, reprezentată prin sinodul său, și Sfântul Duh, este împăratul Constantin cel Mare. Același lucru însă l-a spus și Sfântul Atanasie cel Mare²⁾, și Papa Leon cel Mare³⁾ și toată lumea, după care într'adevăr acest simbol a fost opera sinodului Bisericii în cooperare cu Sfântul Duh. Simbolul a fost primit cu cel de al șaptelea articol al lui enunțat prin expresiunea: „și întru Duhul Sfânt“. Odată aprobat în umanitate de sinod, s'a trecut imediat la luarea măsurilor necesare împotriva lui Arie și a lucrurilor lui. El a fost depus din preoție, excomunicat din Biserică și exilat în Ilir. Învățăturile lui au fost condamnate, iar scrierile lui destinate să fie arse, cu adaosul că acei care se vor găsi păstrând ascunse astfel de scrieri, să fie condamnați la moarte. În același timp, li s'a schimbat numele ereticilor din Arieni în Porfirogeniți, în redarea legăturilor de doctrină dintre ei și filosoful păgân Porfirie.

Acest simbol, cu adaosul condamnărilor de mai sus, care i s'a formulat ca un apostil, a fost semnat de toți episcopii prezenți în afară de cinci. Aceștia erau: Eusebiu din Cesareia, Theognis din Niceea, Maris al Calcedonului, Teona de Marmaric și Secundus al Ptolemaidei. Cum însă împăratul era decis s'o isprăvească, trei dintre ei, în cap cu Eusebiu, au trebuit să-l semneze, de teama de a nu-și pierde pozițiile, rugându-l chiar pe împărat să-i ierte. Exilați cu Arie au rămas numai doi din cinci și anume: Thomas și Secundus, care n'au vrut să semneze simbolul și condamnarea lui Arie cu niciun preț.

Cum se vede, Sinodul din Niceia ne apare ca opera reprezentanților întregii Biserici a lui Hristos, și nu numai a celor din imperiul roman, întrucât la acest sinod au luat parte reprezentanți și din celelalte ținuturi creștine ca: Persia, Goția și Armenia⁴⁾.

Vedem, în același timp, că hotărîrea luată în sinodul acesta este unanimă, este a tuturor, fiind admisă de 318 episcopi, în afară de cei doi, Theonas și Secundus, care au fost depuși și exilați cu Arie. Starea aceasta îi dă acestei hotărâri și sinodului care a dat-o toată autoritatea legală: 1. pentru că hotărîrea fusese luată de toată biserica lui Hristos, în unanimitate de voturi, și 2. pentru că ea se dase prin cooperare acestei totalități și unanimități sinodale cu Sfântul Duh, care, dela

1) Socrat: *Hist. ecclesiast.* cartea I, cap. IX P. G.

2) Sf. Atanasie: *Epistola ad Afros*, c. I, P. G.

3) Sf. Leon cel Mare, episcopul Romei: *Epistola CVI* n. 6, P. G.

4) Dacă Armenia nu ar fi fost reprezentată, cu siguranță că Papa Grigore al X nu s'ar mai fi adresat catolicosului Armeniei să-i procure după armenește o colacție a desbaterilor acestui Sinod, pe care Roma nu o mai avea pe timpul acestui Papă. (vezi Hefele, *Op. cit.* pag. 390).

1) Euseb. *Vita Constantinii* c. III cap. IX P. G.

2) Teodoret al Cirului, *Hist. ecclesiastica*, car. I. cap. VII, P. G.

înnălțarea Mântuitorului la cer, e singura persoană dumnezească prin mijlocirea căreia Dumnezeu lucrează neconținut cu lumea. Pe Sfântul Duh îl găsim de altfel prezent la opera creației lumii când plutea în abis purtându-se pe deasupra apelor; ¹⁾ pe Sfântul Duh îl găsim de asemenea și în opera de mântuire a lumii prin Mântuitorul Hristos, pe care îl zămislește în Fecioara Maria, ²⁾ și apărând apoi sub chipul unui porumbel la botezarea Mântuitorului Hristos în Iordan, ³⁾ Pe Sfântul Duh însă îl găsim lucrând cu lumea în mod deosebit și aproape exclusiv, în a treia lucrare a lui Dumnezeu cu lumea, și anume în opera de mântuire a Bisericii creștine. De când Mântuitorul s'a înălțat la cer, societatea creștinească e ajutată, și puterea de mântuire a creștinului e sporită prin lucrarea Sfântului Duh pe care Mântuitorul L-a făgăduit Bisericii sale prin sfinții apostoli, chiar dinnainte de patima sa zicând: „Vă este de folos să mă duc la Tatăl, căci dacă nu mă du Eu, Mângâietorul nu va veni la voi“. „Mai am multe să vă spun, dar acum nu le puteți purta. Când va veni Mângâietorul, Duhul adevărului, vă va descoperi vouă tot adevărul“.

Acesta are să vă aducă aminte tot ce v'am învățat vă va descoperi tot adevărul, vă va da vouă toată puterea de a ierta păcatele, etc. ⁴⁾

Această însemnează că, după învierea și înălțarea la cer a Mântuitorului, persoana Dumnezeirii, care avea să lucreze în continuu cu Biserica, să o întărească, să o inspire și să fie pururea cu ea până la sfârșitul veacurilor, a fost în deosebi Sfântul Duh.

Și într'adevăr, Duhul Sfânt a și început să lucreze cu Biserica creștină de îndată ce Mântuitorul s'a înălțat la cer. În ziua Cincizecimeii, de pildă, cine i-a învățat pe Sfinții Apostoli toate limbile? Sfântul Duh. La Ierusalim, când Sfinții Apostoli au ținut primul sinod la anul 52 d. Hr., cine a lucrat cu ei, cine i-a luminat cum să înțeleagă învățăturile Mântuitorului privitoare la recrutarea în creștinism a păgânilor? Sfântul Duh. Sfântul Duh le-a dat apoi și darul *permanent* de a face minuni, cum și pe cele de a prooroci, etc. Tot Sfântul Duh a fost apoi acela, care a vestit, cu veacuri înainte, nașterea Mântuitorului Hristos și opera lui în așa fel, încât, dacă am pierde Noul Testament, viața și opera sa s'ar putea reconstitui aproape în întregime, cu toate strădaniile și învățăturile Lui, după profețiile Vechiului Testament. Prin urmare, Sfântul Duh a lucrat și la Sinodul din Niceia, împreună cu Biserica reprezentată în universalitatea ei și în unamini-

tatea ei, pentru că, deși Biserica acolo era în totalitatea ei și în universalitatea ei, cu toate acestea, omul fiind slab, mai ales când e vorba să priceapă adâncul învățături lui Hristos, a trebuit să fie întărit cu puterile de sus ale Duhului Sfânt.

În Biserica lui Hristos, cea una, sfântă, sobornicească și apostolică, Sfântul Duh se află pururea cu noi, întărindu-ne pe fiecare din noi cu cele șapte taine când le primim, și întărind și Biserica în totalitatea ei prin sinoadele ei ecumenice.

Iată de ce sinodul dela Niceia e mare și este ecumenic; și iată și pentru ce sinodul ecumenic se deosebește de toate celelalte sinoade bisericesti, generale, locale, naționale, patriarhale, mitropolitane, etc.

Sărbătorind deci astăzi lucrările sfântului sinod din Niceia din 325, sărbătorim cooperarea dintre lume și dintre Duhul Sfânt.

În afară de chestiunea lui Arie, au mai fost luate în discuțiune, de sinodul acesta, și chestiunea serbării Sfintelor Paști, cum și shisma lui Meletie din Egipt și chestiunea căsătoriei preoților, cum și multe alte chestiuni de ordin mai mult disciplinar, care au fost formulate în 20 de canoane, pe cari le avem și astăzi neschimbate.

Cum a discutat Sinodul și cum a protocolat toate chestiunile de care s'a ocupat, nu oștim pe larg, pentru că mai toate lucrurile lui, în afară de Simbolul credinței, de cele 20 de canoane, de chestiunea Meletie și de decretul lui de închidere, nu ni s'a păstrat aproape nimic decât sub forma de afirmațiuni, câte odată foarte vagi, din partea autorilor, care s'au ocupat în cursul vremilor de el. Se spune de unii dintre aceștia că lucrurile lui alcătuiau 40 de volume, dar au dispărut, pentru că Arienii, ajungând, prin fiii lui Constantin, la puterea imperială și fiindu-le favorabili, au obținut prin ei distrugerea tuturor scrierilor Sfântului Sinod din Niceia, rămânând numai piesele de mai sus. Ceia ce trebuie reținut, din cele arătate la Sinodul ecumenic din Niceia, este, în primul rând, colaborarea *rațiunii* cu *credința*, în care Arie pleca de la rațiune spre credință, în sensul adagiului scolastic medieval: «*intelligo ut credam*», iar Biserica a plecat de la credință în spre rațiune, în sensul adagiului tot scolastic «*credo ut intelligam*». Concluzia acestei constatări este că nimeni nu are dreptul în Biserica lui Hristos nici să rupă tovarășia dintre credință și rațiune, nici să pună rațiunea înaintea credinței, ca Arie și ca curentul raționalist al vremii, pe care îl reprezintă el în Biserică, ¹⁾ ordecâteori va fi vorba să se lumineze punctele orcât de tainice ale credinței creștine.

1) *Facerea* cap I v. 2.
2) *Matei* cap. I, v. 21.
3) *Matei* cap. III, v. 16.
4) *Ioan* cap. XVI.

1. A și M. Croiset: *Histoire de la littérature grecque*, 1899 Paris, vol V, pag. 9 17-924.

În al doilea rând, cea ce trebuie să reținem, de la sinodul acesta, este nevoia de sfaturi cât mai largi și cât mai univesale și internaționale, ordecâteori sunt în joc interese, care privesc viața întregii specii omenești. În al treilea rând, trebuie să reținem adevărul că, fără colaborarea lui Dumnezeu prin Duhul său cel Sfânt, care lucrează cu toată lumea ce râvnește în mod sincer adevărul, și dreptatea, și mila și solidaritatea omenească, sfaturile omenești, orcât ar fi de internaționale și de universale, nu prețuiesc nimic.

În zilele noastre, omenirea laică tinde și ea să ajungă la consultări și colaborări internaționale și universale, în sensul de a apărea specia omenească ca o turmă și un păstor, cum spune Sfânta Evanghelie.

În scopul acesta, după marele războiu din urmă, s'a creat Liga Națiunilor, care să unească toate națiunile sub o singură conducere. Bun lucru este acesta pentru că, prin procedul acesta, se imitează eforturile până înainte cu 1600 de ani, pentru înfăptuirea a ceea ce se face astăzi. Atâta numai că omenirea de azi nu vrea să imiteze în privința aceasta cea ce s'a făcut de Hristos și de Biserica Lui în astfel de împrejurări. Omenirea nu vrea să știe de colaborarea internaționalității și a universalității ei cu Duhul Sfânt, întrucât, prin legile ei, orcât ar fi ele de internaționale și de juridice, ea nu caută *în mod sincer* nici adevărul, nici dreptatea, nici mila, nici solidaritatea speciei omenești, ci mai mult *interese vremelnice și de ordin subiectiv, fie personal, fie național*. Să înțeleagă însă omenirea că, fără cooperarea ei în Duhul Sfânt, nu va putea zidi nimic, pentru că univesul în care lucrează ea este așezat în întregime în împărăția lui Dumnezeu; și în universul acesta, fără cooperarea lui Dumnezeu care îi este stăpân, nu se poate *statornici nimic*, chiar de s'a putut zidi ceva.

În proprietatea altuia, nimeni nu poate lucra nimic fără consimțământul proprietarului ei legitim, care, în cazul de față, este Dumnezeu. Ca dovadă că este așa, n'avem decât să întrebăm istoria omenirii, care ne spune clar că tot ce a zidit omul fără Dumnezeu și în deosebi fără Dumnezeu adevărat s'a surpat. Unde sînt, de pildă, civilizațiile strălucite ale Asiei? Toate s'au surpat și astăzi abia le mai găsim în fundul pământului.

Dar astăzi, cu tot progresul culturii pe care-l avem, unde am ajuns cu starea sufletelor și cu cea a raporturilor dintre oamenii? Unde am ajuns?... La întrebuintarea culturii și a civilizației în sensul celui mai feroce egoism, care a lichidat altruismul omenească și virtuțile născute din el, chiar în numele și prin mijloacele culturii, ca în Rusia, monopolizându-se mai ales la savanți și la puternicii zilei toate preocupările, toate energiile și toate acțiunile numai din egoismul interesului personal și al conservării de sine.

Altruismul a fost aproape asasinat, și chiar prin cărți și discursuri el nu mai apare de cât ca ecoul altor vremuri apuse, sau cel mult ca voalul mincinos al celor ce vor să folosească prin înșelăciune bunurile animalice ale vieții.

Iar în decăderea aceasta, omenirea a ajuns, pentru că n'a imitat felul de a lucra rânduit de sfintele noastre Evanghelii și de tradițiunile Sfintei Biserici creștine care urmăresc neconținut aducerea întregii specii omenești la o turmă și un păstor, ca în felul acesta, să poată coopera în proprietatea lui Dumnezeu cu Duhul său cel Sfânt, ca sinodul pe care îl sărbătorim astăzi. Fără cooperarea cu Dumnezeu, deci, nu poate fi pe pământul, care este opera și proprietatea lui, nici o statornicie în zidirile omenești, fie ele mai solide și mult mai strălucite chiar decât civilizațiile și împărățiile evului autic, care toate le știm că s'au surpat.

E deci clar, ca lumina zilei, și e clar după istoria omenirii și nu după teorii abstracte și inventate că, din momentul ce lucrul omenească, orcât de inteligent, de științific și de mântuit și de util ar fi, n'are altoiul divinității, nu se poate păstra. De aceea să ne fie de învățătură acest Sfânt Sinod, unde s'a arătat cu adevărat și pentru prima dată în omenire o turmă și un păstor cu care, și din cauza aceasta, a lucrat în plin Duhul Sfânt. Cum mai ales și din cauză că turma aceasta a păstorului Hristos căuta numai adevărul, dreptatea, mila și frățesca solidaritate omenească, pentru îndreptatea celor rătăciți ca Arie.

Mulțămită numai acestei cooperări din omenire și Dumnezeu, lucrurile acestui Sfânt Sinod s'au putut păstra cu toată autoritatea lor până azi, pentru cel puțin 600 de milioane de suflete, cât numără împreună creștinii de pe pământ. Și tot numai mulțămită cooperării Duhului Sfânt cu Biserica lui Hristos, instituția aceasta s'a dovedit, în cursul celor 2000 de ani de când există, că nu se poate sfărâma de om, ca toate celelalte întocmiri, făcute numai de el.

„Cine cunoaște pe pământ, — zice fostul ministru de Războiu al Angliei, din prima umătate a secolului trecut, Macaulay, în Revista de Edinburgh la 1840 — cine cunoaște vreo instituție a trecutului care să fi rămas în picioare vie și puternică în omenire, în afară de Biserica creștină? Numai ea singură se întâlnește pe pământ legând și astăzi între ele cele trei evuri ale istoriei lumii. Când fumul tămâerilor păgâne se ridica în Panteon, ea era în picioare, când, în cercul lui Flaviu, se foloseau tigrii și leopardii, ea era în picioare; când Saxonii trecură în Albion, ea trăia și lucra; când Francii intrară în Galia, ea era acolo. Strălucirile republicii venețiene, ea le-a văzut și născând și murind. De asemenea, toate dinastiile Europei s'au topit în

ochii ei rând pe rând, iar dinastia ei de Prelați prezintă acelaș șir neîntrerupt din vremea Apostolilor și a Sfințelor Scripturi. Cum se poate deci crede că o instituție, care a fost și a rămas neconținut aceiaș, față cu toate prefacerile lumii, mai poate fi clătinată pe pământul acesta de vremuri sau de spațiu?“. Aceleași vederi le are asupra Bisericii lui Hristos și alt protestant, Luthard, fost profesor de morală la Lipsca în veacul trecut. Biserica deci și-a dovedit eternitatea ei; iar aceasta numai pentru motivul, că, cu toate păcatele clericilor ei, ea cooperează totuș cu frica lui Dumnezeu, și în minte și în suflet, conducându-se, în căutarea luminilor trebuitoare conducerii și acțiunii ei, de sfintele Evanghelii, în care e eternizat cuvântul lui Dumnezeu, și de învoirea Duhului Sfânt, cel promis de Înființatorul și Suveranul ei, că va rămâne până la finitul veacurilor cu această Biserică a Lui, pe care nici „porțile iadului nu o vor sfărâma“.

Iată un fapt, iubită omenire ostenitoare și setoasă de progres infinit; iată un fapt covârșitor al minții, dar totuș real, dar totuș evident, și pe care nimeni nu-l poate tăgădui, pentru că e afirmat și confirmat de istoria omenirii. Înțe-

leștește-ți, deci, savanții și pe cei puternici ai tăi, care sunt, din nefericire pentru ei și pentru tine, și din fericire numai pentru vicleanul Satana, pe care îl blestemă, cum văzurăm, însuși Impăratul Constantin cel Mare, la marele Sinod sărbătorit astăzi, numai instrumente oarbe ale trufiei și egoismului lor sau, cel mult, ale clicilor lor. Printr'o astfel de civilizație, cu baza în organismul omenesc, sporit până a-l face pe om să-și uite de *temerea de Dumnezeu și de rușinea de oameni*, nu ți se va da, scumpă omenire, cu toate conferințele și Ligile tale Naționale, decât „faguri de miere otrăviți“, cum zice Tertulian.

Cu acestea, Inalt Prea Sfințite Patriarh al României întregite, Prea Sfințiți membri ai Sfântului Sinod al aceleiași României întregite, Domnule Ministru al Cultelor și Artelor și iubiți creștini, care *mai* sunteți de față, încheiu greaua dar frumoasa sarcină ce mi s'a încredințat.

Fie-ne constatările și sfaturile acestea spre folos, cel puțin nouă, Românilor, care am primit dela Dumnezeu numai binefaceri, dar care ne arătăm că știm să le uităm foarte adese ori.

† VARTOLOMEI AL RÂMNICULUI.
NOUL SEVERIN,

Résumé de LA CONFÉRENCE DE MGR. BARTHOLOMÉE, ÉVÊQUE DE RÎMNIC,

donnée le 12 Octobre 1925 à JASSY, à l'occasion de l'anniversaire de 1600 ans du Concile de Nicée.

*Très Saint Patriarche de Roumanie,
Saint Concile,
Très Saints Pères, très fidèles croyants et chrétiens,*

Nous fêtons aujourd'hui, dans cette ville, qui est le plus splendide foyer de la foi, de la culture et des aspirations de l'âme roumaine, nous fêtons aujourd'hui dans la Roumanie réintégrée, l'anniversaire du premier Concile Oecuménique de l'Eglise de Notre Sauveur.

Ce concile, qui s'est tenu à Nicée, est tout aussi présent et vivant aujourd'hui, non seulement dans les livres d'histoire et de l'étude des dogmes, mais aussi dans l'établissement de base de l'Eglise et surtout dans nos coeurs. En effet, nous prononçons aujourd'hui encore, avec piété, le Symbole de la Foi rédigé à Nicée, lorsque nous officions le plus saint des sacrements chrétiens, la Sainte Eucharistie. Ce symbole est dit sans aucun changement par les orthodoxes, avec une seule modification par les catholiques-romains et les protestants. Et si nous sommes réunis aujourd'hui pour le commémorer dans ce Concile, c'est parce qu'il est resté vivant dans nos coeurs.

Nous sommes en droit de fêter cette commé-

moration parce que, comme le dit St. Athanase le Grand, ce Concile signifie „la victoire de la foi sur l'hérésie“ (*Epistola ad Jovianum*), et en deuxième lieu, parce que, grâce à ce Concile, la fondation sociale de l'Eglise parmi les peuples s'est trouvée consolidée.

L'Eglise a combattu, pendant les trois premiers siècles, grâce aux vertus personnelles de ses fils. Grâce à ses prêtres, anachorètes, martyrs et même grâce à de simples fidèles, l'Eglise est sortie victorieuse des 300 années de persécutions qui se sont abattues sur elle.

Pourtant elle n'a pas été épargnée ni par les ambitions, ni par les jalousies, les tendances vers un gain précaire qui ont lacéré sans pitié l'Eglise du Christ tant parmi les chrétiens que parmi ses prêtres. Il en a été ainsi par exemple dans le cas du prêtre Novat de Cartage et dans celui de Felicissimus qui se sont révoltés contre Saint Cyprien, leur évêque; il en a été ainsi dans le cas de l'Évêque Mélétius d'Égypte qui s'est révolté contre son chef ecclésiastique siégeant à Alexandrie.

De ces actes d'insoumission sont nées des

schismes qui ont troublé l'organisme social de l'Église et ces schismes ont prouvé que le sentiment d'unité de l'Église n'était pas parfait, que la nécessité de sa cohésion sociale, en un corps unitaire n'était pas réellement ressentie. La constitution sociale de l'Église était encore faible. Donc si par les vertus de ses saints et martyrs l'Église était forte à l'extérieur, d'autre part, vu les dispositions d'esprit des masses des chrétiens, c'est-à-dire de par son essence sociale, l'Église a eu ses faiblesses. Voilà pourquoi elle a eu besoin d'un code commun, il lui a fallu une organisation et des lois qui cristallisent l'enseignement de la morale et les obligations légales, sous le contrôle et avec des sanctions exercées par une autorité unitaire reconnue par toute la chrétienté.

Voilà la fonction qui incombait à un concile comme celui de Nicée.

Sans doute, l'Église avait même dès l'origine un code commun : La Sainte Écriture. On y trouvait tout l'enseignement concernant la foi, la morale et la discipline. Mais, dans la Sainte Écriture cet enseignement n'est pas exposé dans un système unitaire et d'autres questions s'y trouvent entremêlées. C'est pourquoi, afin de les mettre en pleine lumière, il était nécessaire qu'un cerveau organisé intervint.

Afin de pouvoir mettre en valeur tous les enseignements de l'Église, contenus dans l'Écriture, et pour pouvoir les exposer aux fidèles, d'une façon limpide et aisée à comprendre, il était nécessaire que le cerveau, armé des armes de l'analyse et de l'agencement systématique, entrât en action.

Ce travail était devenu nécessaire pour d'autres motifs encore : 1) L'Église a dû préciser et défendre son existence contre les attaques des juifs et des païens. Ils lui objectaient que les chrétiens étaient polythéistes, vu le dogme de la Sainte Trinité. Il fallait donc leur répondre et ceci n'était pas possible sans entreprendre, sur la base de notre matériel de foi, un travail de raisonnement, explication et de précision logique.

2) Aussi longtemps que les fidèles n'étaient recrutés que parmi les classes pauvres et ignorantes, ceux-ci se contentaient de vivre leur vie pure sans se poser des questions concernant les mystères de la foi. Simples et préoccupés uniquement de gagner leur vie, ils cherchaient les vérités de la nouvelle croyance non pas avec leur cerveau, mais par leur coeur. Ils se contentaient des résultats vivants et évidents de cette croyance et y cherchaient des vertus et non pas une idée. Donc aussi longtemps que le christianisme a appartenu à ceux qui travaillent et qui ont la foi, la question de la Trinité n'a reçu aucune réponse de la part de l'Église chrétienne.

Un changement s'est produit dès que le christianisme a commencé à pénétrer dans les classes cultes. Il a été naturel alors que les hommes instruits demandassent davantage au christianisme et qu'ils y cherchassent surtout et en premier rang l'idée avant la vertu et qu'ils aient cherché à pénétrer les principes du christianisme plutôt par le raisonnement que par le coeur. Ils ont donc surtout demandé des arguments de raisonnement au lieu d'arguments de fait. Il a été naturel que cela soit ainsi, vu que la philosophie païenne avaient préparé leur mentalité au raisonnement critique.

Que devait-il découler de ceci ? Que le christianisme a dû soumettre son code sacré, La Sainte Écriture, aux recherches de l'esprit humain, non seulement pour satisfaire le besoin intellectuel de leurs savants, mais aussi afin de réfuter les accusations mentionnées plus haut, préciser le bien fondé de toutes les vérités fondamentales de l'Église chrétienne.

Les savants chrétiens se sont donc mis à l'oeuvre afin de répondre aux accusations des Juifs que les chrétiens sont polythéistes. L'un d'eux a été Sabélius, qui a répondu aux accusations, mais d'une manière insuffisante, glissant lui-même à l'hérésie. Ses applications, qui ne cadraient pas avec le dogme chrétien, vu qu'il faisait des trois personnes de la Trinité seulement trois émanations de la nature divine, furent renversées par Dénys le Grand, évêque d'Alexandrie, mais sans pouvoir préciser exactement le dogme chrétien, comme l'a démontré aussitôt Denys, évêque de Rome.

Même avant Sabélius, d'autres chrétiens ont essayé d'expliquer le dogme chrétien en se servant des arguments de Platon pour démontrer l'existence du monde et que Dieu et la matière existe depuis l'éternité.

Le combat qu'ils ont livré pour résoudre le problème de la foi selon laquelle un seul Dieu existait néanmoins en trois personnes distinctes, peut être dénommé la lutte pour le Logos, soit le combat pour clarifier la position personnelle du Fils dans la Sainte Trinité.

Dans ces essais d'explication de la personne du Fils par rapport au Père il y a une grande force de pensée. Cependant ils ne parviennent pas à préciser exactement l'enseignement, vu que, n'importe comment, ce Verbe reste subordonné au Père, il émane du vrai Dieu, mais n'est pas le vrai Dieu.

Une de ces explications a été celle d'Arius, disciple de l'évêque Paul de Samosate qui avait été condamné à un concile d'Antioche à 269, à cause de son enseignement hérétique. Arius marcha sur les mêmes traces et provoqua la réunion du Concile dont nous célébrons le souvenir aujourd'hui.

Arius était prêtre à Alexandrie. Homme instruit, mais ambitieux, entraîné par le courant rationaliste, il a voulu solutionner le problème de la Trinité et prouver, par son enseignement, qu'il croyait assez puissant, vu son ambition, qu'un seul Dieu pouvait exister en trois personnes. Il a exposé son opinion d'une manière violente, lors de la nomination au siège d'Alexandrie de l'évêque Alexandre, lequel, à cette occasion, a voulu expliquer à ses ouailles la question, très débattue à l'époque, de la Sainte Trinité et il l'a fait selon l'enseignement de l'évêque de Rome Denys, lorsqu'il avait corrigé l'explication donnée par Denys le Grand. Mais Arius a pris la parole et, combattant son évêque, a déclaré qu'il ne fallait pas employer le terme de „*omousios*“, dont s'était servi l'évêque Alexandre, vu que ce terme avait été rejeté par le troisième concile d'Antioche qui avait condamné Paul de Samosate. Il l'a accusé encore d'identifier les personnes de la Sainte Trinité tout comme l'avait fait l'hérésie de Sabélius. Arius a mené depuis guerre déclarée contre son évêque, a développé son propre enseignement faisant de la propagande en sa faveur. Il a été condamné cependant par tous les évêques d'Égypte assemblés en concile.

Arius a pris la fuite en Palestine d'où il s'est rendu auprès de l'évêque Eusèbe de Nicomédie qui a pris sa défense. Cet évêque a déclaré qu'Arius avait raison parce que le Fils est né du Père et s'il est venu au monde, ceci a dû se faire en temps et, par conséquent, Il ne peut plus être éternel.

Cette question était arrivée à troubler profondément les esprits. C'est pourquoi Constantin le Grand, resté vainqueur de son beau-frère Licinius d'Égypte, qui avait voulu se proclamer empereur, et délivré de soucis de ce côté-là, a pensé devoir résoudre aussi la question de l'apaisement des esprits troublés par l'hérésie d'Arius. Dans ce but, il a d'abord écrit une lettre à Arius et à Alexandre, tâchant d'aplanir le différend à l'amiable. N'y ayant pas réussi, l'empereur, conseillé, à ce qu'il paraît, par l'évêque Osius de Cordoue (Espagne), a décidé d'assembler un concile de tous les évêques. Il a choisi une ville de Bithynie, en Asie Mineure, et le 20 mai de l'an 325, il y avait réunis dans cette ville, 318 évêques, plus de prêtres, diâcres et même de simples chrétiens, de tout l'empire romain et même d'au delà de ses frontières. C'est ainsi qu'ont participé au Concile de Nicée l'évêque Jean de Perse, Théophile de Gothie et autres.

Du 20 mai au 14 juin, les évêques n'ont pas travaillé officiellement, ils n'ont eu que des conciliabules. Le 14 juin le concile a été officiellement ouvert par l'Empereur. Il a produit la

plus forte impression par sa haute taille, son beau physique, ses habits cousus d'or, comme nous le raconte Eusèbe, mais plus encore par sa modestie. Il semblait un envoyé de Dieu. Il a été salué par l'évêque Eusèbe de Césarée et l'empereur a répondu par des paroles remplies de sympathie et de bienveillance pour les questions religieuses.

Ont pris part à ce concile des évêques de haute valeur, les uns qui brillaient par leur piété, les autres par l'austérité de leur vie, les autres par leurs souffrances pour la foi chrétienne. Toutefois, celui qui a le mieux éclairci le Concile dans la question du dogme de la Sainte Trinité a été un jeune diâcre d'Alexandrie, Athanase, qui a attiré l'attention de tous et même des philosophes païens et qui a été considéré comme le seul capable de donner la solution juste au problème soulevé.

Au cours des débats, différentes formules ont été proposées afin de préciser le rapport du Fils et du Père. Eusèbe de Nicomédie a proposé celle d'*omiosios*, soit de la ressemblance du Fils avec le Père, au lieu de celle d'*omousios*, par laquelle on désignait l'identité de nature entre le Fils et le Père.

Le Concile s'est rallié à cette dernière opinion, décidant que le Fils est pareil au Père non seulement comme ressemblance par dérivation, comme le serait l'enfant par rapport à son père, ou la plante par rapport à son fruit, mais pareil en tout, identique au Père comme substance, tout en étant différent comme personne. Par cette explication, l'enseignement d'Arius était rejeté, vu qu'il enseignait que le Fils était plus petit que le Père et pouvant même être capable de commettre un péché.

La décision du Concile devait être précisée dans un symbole de la foi. Ce furent Saint Athanase, Osius de Cordoue, Macaire de Jérusalem et Eusèbe de Césarée qui furent chargés de le rédiger.

Le 19 juin, après 5 jours de délibérations, le Symbole était rédigé et il fut lu en séance publique. On raconte que Constantin le Grand aurait déclaré: „Oui, c'est cela! Je ne suis pas théologien, pour bien pouvoir pénétrer les choses, mais je sens, j'ai l'intuition, je sens que c'est là la vérité. Je suis donc absolument convaincu que ce n'est pas votre oeuvre, mais que c'est le Saint-Esprit qui a collaboré avec vous“.

Tel a été le sentiment du concile tout entier, que ce Symbole de la foi a été l'oeuvre de l'Église et du Saint-Esprit. Et ce fut l'opinion de Saint Athanase le Grand, du pape Léon le Grand et de tout le monde.

Le Symbole a été admis y inclus son septième article contenant les mots: „Et au Saint-Esprit“.

Une fois l'accord intervenu dans cete question, les mesures nécessaires furent prises contre Arius et son enseignement. Il a été defroqué, excommunié et exilé en Illyrie. Son enseignement a été condamné, ses écrits destinés au bucher et ceux qui les cacheraient tués.

Tous les évêques n'ont pas voulu signer la décision du Concile. Deux parmi eux, qui s'y sont refusé jusqu'au bout, ont été exilés avec Arius. Donc, si on excepte ces deux voix contre, la décision du Concile a été prise à l'unanimité et elle a été par conséquent la décision de l'Église toute entière. Si nous songeons que le Saint Esprit a travaillé en accord avec l'Église dans ce Concile, comme cela a eu lieu en tant de circonstances, lorsque le Saint Esprit s'est montré l'appui de l'Église, cela signifie que ce Concile a été l'oeuvre de Dieu et de son Église universelle. C'es pour cela qu'il est oecuménique, qu'il est grand et surpasse en éclat tous les autres conciles où les forces de l'Église étaient moins richement représentées. En commémorant par conséquent aujourd'hui les travaux du Saint Concile de Nicée, nous célébrons la coopération du monde et du Saint-Esprit.

Le Concile de Nicée s'est préoccupé aussi d'autres questions, outre le dogme de la Sainte Trinité. C'est ainsi qu'il s'est occupé de la question de la fête de la Pâque, du schisme de Mélétius d'Égypte, du mariage des prêtres ainsi que d'autres diverses questions. Cependant de toutes les discussions qui ont eu lieu et qui formaient, comme on l'affirme, 40 volumes, il ne nous est parvenu jusqu'à aujourd'hui que de très vagues résumés. Nous n'avons aujourd'hui que le Symbole de la foi, 20 canons disciplinaires, la décision dans la question de Mélétius et les décrets de clôture.

Si nous jetons un coup d'oeil d'ensemble sur les travaux du Concile de Nicée, nous devons constater 1) que nous nous trouvons en face d'une collaboration de la raison et de la foi. La conclusion de cette constatation est que parsonne n'a le droit dans l'Église de briser l'alliance entre la foi et la raison, ni de mettre la raison avant la science, comme l'a fait Arius.

2. Nous considérons qu'il est nécessaire de convoquer une assemblée universelle et internationale chaque fois qu'il s'agit d'intérêts qui concernent l'ensemble de l'humanité.

3) Les débats des hommes n'ont nulle valeur sans la collaboration du Saint Esprit qui vient en aide à ceux qui d'un coeur pur, recherchent la vérité.

De nous jours, l'humanité cherche aussi à organiser des collaborations internationales. C'est le cas pour la Ligue des Nations. Cette oeuvre

est utile. Néanmoins l'humanité ne pourra rien bâtir sur cette voie, si elle ne songe qu'aux biens périssables, aux intérêts périssables et ne recherche pas la collaboration du Saint Esprit. Dieu est le maître souverain du monde entier et dans sa propriété personne ne peut créer quelque-chose de légitime et de durable sans le consentement du propriétaire de droit.

Tout ce qui a été fait dans le monde sans que la pensée s'élançe vers Dieu, comme ce fut le cas pour tant de civilisations disparues, n'a pu avoir de durée. Et aujourd'hui encore, malgré le progrès de la civilisation, nous sommes témoins d'un égoïsme sauvage qui se déchaîne. Le monde n'a pas recherché à suivre la voie tracée par l'évangile pour avoir un troupeau et un pasteur. C'est pourquoi le Concile de Nicée doit nous servir d'exemple, car c'est là que, pour la première fois, il y a eu un seul troupeau et un seul berger, parce que l'on a travaillé en collaboration avec le Saint-Esprit. C'est grâce à ce fait que les décisions de ce Concile ont pu être maintenues dans toute leur autorité jusqu'à aujourd'hui pour 600 millions d'âmes pour le moins. C'est encore à cause de cela que l'Église dure depuis 2000 ans et n'a pu être brisée par les hommes. Elle remplit d'admiration aujourd'hui encore ceux qui la considèrent à travers les siècles, comme l'a fait le grand historien anglais, lord Macaulay. I nous dit: „J'ai vu tant de fondations périr, alors que l'Église est la seule qui ait résisté depuis l'époque de l'empire romain avec toute son organisation inchangée“. Et la même pensée est formulée également par le professeur protestant Luthard de Leipzig.

Tel est l'enseignement de l'histoire et c'est pour cela que nous savons où nous devons trouver notre orientation. En se tenant attachée uniquement aux questions humaines, cette humanité manquera de vigueur, malgré toutes les Ligues qui seront fondées.

Telles sont les constatations avec lesquelles je clos la mission belle, mais difficile qui m'a été confiée. Puissent-elles être riches d'enseignements pour nous, Roumains, qui n'avons reçu de Dieu que des bienfaits, que trop souvent nous oublions.

† BARTHOLOMÉE, ÉVÊQUE DE RÎMNIC ET DU NOUVEAU SÉVERIN

INȘTIINȚARE

Din pricina nesosirii la vreme a clișeelor nentru calendar, comandate la München, Institutul Biblic nu va mai edita, calendarul de perete, pentru anul 1926.

BISERICA ORTODOXA ROMÂNĂ

București.

Seria II. Anul XLIII. Nr. 10 (535).

Octombrie 1925

Izbânda dreptei credinți la Niceea (a. 325)

Inceputul veacului al patrulea se semnaleză în istorie, îndeosebi, prin încetarea prigonirilor, prin biruința și răspândirea creștinismului în imperiul roman, cum și prin întemeierea Bisericii creștine, cu sinodul general sau ecumenic dela Niceea din anul 325, a cărui amintire se sărbătorește în luna Octombrie 1925 la Iași.

Pe vremea aceea, au strălucit mulți bărbați bisericesti, în frunte cu marele Atanasie și alți sfinți părinți, mulți oameni de seamă, veniți din păgânism la creștinism, în frunte cu împărații Constantin și maica sa Elena, cari au contribuit în cea mai mare măsură la biruința, întărirea și răspândirea creștinismului în imperiul roman. Vom zice câteva cuvinte întru amintirea evenimentelor, cum și pentru prea mărirea figurilor mărețe, ce au ilustrat acele evenimente.

Timp de trei veacuri la început, creștinii au avut să îndure cele mai cumplite prigoniri din partea păgânilor, fiindcă ei nu pricepeau creștinismul, nu înțelegeau ce va să zică a se închina lui Dumnezeu cu duhul și cu adevărul, pe câtă vreme erau deprinși să jertfească la altarele lor animale și chiar oameni. Neputând să adânciască înaltele învățături ale Mântuitorului, ei nu erau în stare să prețuiască smerenia, curăția inimii, sfințenia și dragostea creștină.

De aceea pe unii creștini îi răstigneau, pe alții îi îmbrăcau în piei de animale și-i aruncau la fiarele sălbatice, sau îi ungeau cu smoală și le da foc, ca să lumineze cu ei grădinile publice în timpul nopții. Dar până să-i omoare, îi supuneau la cele mai cumplite chinuri. Așa mucenicii erau arși pe gratare, sfășiați cu unghii de fier, jupuiți de piele și târați pe sfărâmături de sticlă și scoici. Erau vremi de turburare, de grozăvenie și de priveriște înspăimântătoare. Dar precum odinioară Dumnezeu trimise la timp pe Moisi și pe profeți, așa și acum la timp alese organele sale pentru apărarea și întărirea bisericii.

* * *

În anul mântuirii 312, Constantin cel Mare, fiind în luptă cu împăratul Maxențiu, era în grijă mare asupra rezultatului războiului, când o cruce luminoasă se arată pe cer și cu cuvintele: *cu aceasta biruește!* Precum un glas eșit din lumină

sfătuește pe Pavel să părăsească întunericul și să vie la lumină, așa cu slove alcătuite din stele glasul purtător de lumină cheamă pe Constantin la luptă pentru credință. Constantin se îmbărbătează, poruncește să se facă semnul crucii pe steaguri, pe coiful și scutul său, cum și ale soldaților, biruiește pe Maxențiu, dă în Mediolan la 313 edictul, prin care acordă deplină libertate religiunii creștine, pe care o sprijinește și o apără în tot timpul vieții sale. Creștinismul, sprijinit de Constantin cel Mare, merge crescând, până când ajunge religione domnitoare în stat. Bisericile iau locul templelor păgâne, iar crucea se arată pe înălțimi și mai pre sus de vulturii romani. El îngădui ca oricare să poată face dații la biserici, cărora le acordă subvenții din veniturile statului, scutind clerul de dări și sarcini publice.

După cum ne spune istoria, Constantin susținu creștinismul încă prin favoarea ce arată tuturor celor ce se converteau, iar la cei săraci poruncia să le împartă grâu, pământuri și chiar bani. Mai mult încă, Constantin încredință creștinilor cea mai mare parte din funcțiile publice, dădu episcopilor o pozițiune respectabilă, subordonă lor așezămintele publice, le împărtași o jurisdicțiune civilă, așa că oamenii puteau aduce procesele lor și înaintea episcopilor. El purta grijă pentru propagarea creștinismului prin înmulțirea de copii bune ale Sfintei Scripturi și prin înlăturarea certelor bisericesti. Spre scopul acesta, el intervenia în persoană și convoca adunări bisericesti. Intre acestea este cel întâi sinod ecumenic din Niceea Bitiniei an. 325, provocat de apariția lui Arie, sofist prin eselență, omul fin, amăgitorul care fu dușmanul personal și intim al adevărului, și care răspândia rătăcita învățătură cum că Fiul nu este de-o ființă cu Tatăl.

Episcopii se adunară de pretutindeni la Niceea, Constantin luă parte la sinod. Atanasie, care nu era decât diacon, repurtă asupra arienilor o biruință nemuritoare. Dela glasul său energic și din graiul său insuflat de Dumnezeu, a luat naștere acea mărturisire pe care veacurile o repetă: *Simbolul credinței*. Și noi îl rostim în totdeauna, atât la slujba sfintei liturghii cât și în serviciile publice și particulare. Sf. Elena, dimpreună cu fiul său

Constantin, înălțați pe tronul lumii, avură deosebita cinste de a ridica și a întrona cu ei pentru prima oară și creștinismul. Ei au un merit pentru răspândirea creștinismului, care-i de o potrivă cu al apostolilor. De aceia se și numesc împărații cei întocmai cu apostolii. În special, Sf. Elena căpătă o mare râvnă pentru credința și biserica creștină, cum se va vedea din unele fapte ce vom relata.

Ce a făcut pe Sf. Elena să călătorească la Ierusalim?...

Sfânta Elena, care exercita o mare influență asupra fiului său, cât și asupra vieții spirituale a imperiului, voi să călătorească la Ierusalim pentru a descoperi adevărata cruce. Constantin văzuse semnul pe cer. Mama sa fu pătrunsă de dorința de a căuta instrumentul material a cărui putere fusese descoperită fiului său.

Călătoria la Ierusalim dificilă încă astăzi, era atunci și mai dificilă, iar Sfânta Elena era înaintată în vârstă. Totuși ea întreprinse această călătorie, înfruntând toate greutățile. Ridicări de biserici, pentru care ea avea o adevărată chemare, o preocupa în această călătorie, cum o preocupa pretutindeni. Ea puse să se zidească una la Vit-leem, alta pe Golgota și alta pe muntele maslinilor. Ei i se datoresc apoi nenumărate binefaceri publice și particulare. Iar Constantin deschise comorile lui și zise mamei sale să ia.

Căutarea adevăratei cruci nu era o întreprindere ușoară. Sfânta Elena află prin descoperire unde fusese îngropată adevărata cruce. Ea puse să se sape la locul ce i s'a arătat și săpătorii scoase mai multe cue și trei cruci. Crucile celor doi tâlhari fusese confundate cu crucea lui Iisus Hristos. Cum să le deosebiască? Sf. Macarie, patriarhul Ierusalimului, îi veni într'ajutor. El porunci popoului să se roage, apoi puse ca să se atingă cu ele o femeie bolnavă de moarte, părăsită de doftori. Incercând cu prima cruce, bolnava nu simți nimic. Cu a doua, deasemenea. Atinsă cu a treia, bolnava se vindecă. Această era adevărata cruce a Mântuitorului.

Sfânta Elena luă numai cuiele, iar crucea o lăsă la Ierusalim. Mai târziu, când necredincioșii străbătură în cetate, voiră să ardă această reliquie sfântă, pe care Sf. Elena o smulse din sânul pământului, iar Eraclie din mâinile Perșilor. Atunci biserica împărți crucea ca să o scape de foc. În curgerea veacurilor, Sfânta Cruce fu foarte mult divizată. Am făcut această scurtă expunere, pentru a pune în evidență un fapt: În urma descoperirii ce a făcut Sf. Elena, Constantin opri de a se mai răstigni pe cruce răufăcătorii. Crucea, altă dată de ocară, deveni astfel semnul deosebit al cinstirii și al măririi.

Săvârșind lucrul ce-și propusese, Sf. Elena părăsi Ierusalimul. Călătoria sa spre Roma fu ilu-

strată de binefaceri. Pe oriunde trecea, ea ridica câte o biserică, mângâia pe nenorociți, deschidea porțile închisorilor. Cu mâinile deschise ea făcea numai bine. Constantin făcu mamei sale o primire strălucită.

Când fu aproape de moarte, Constantin și fiii săi înconjurară patul împărătesei mame. Prin cele din urmă cuvinte ea recomandă împăratului să aibă grijă de biserică și de dreptate și, dându-i ultima binecuvântare, adormi întru Domul la anul 370. Constantin fu ascultător mamei sale, precum în viață, așa și după moartea ei. Templele idolilor fură închise, iar biserici creștine zidite.

Constantin rămase catehumen până aproape de moarte. El se justifică pentru amânarea botezului său prin declararea, că a avut dorința de a se boteza în Iordan, dar afacerile statului totdeauna l'au împiedecat dela călătoria aceasta. El se boteză la anul 337 în Nicomidia de episcopul locului Eusebiu, care îi era rudă, și muri curând după acela la anul 337.

* * *

Faptele lui Constantin cel mare se datoresc creșterii sale frumoase ce i-a dat-o maica sa Elena, care a știut să-și îndeplinească rolul de mamă, așternând fiului său o cale bună în viață cu direcțiune sănătoasă și creștinească. Femeie demnă și înzestrată cu distinse însușiri sufletești, a priceput că rolul mamei în creșterea fiilor săi e mare, e sfânt, — și că o mamă care seamănă chiar cu lacrimi, seceră cu bucurie. Alături de fiul său, Sf. Elena se întrecea în fapte de pietate.

Astfel, prin acești împărați ca organe ale lui Dumnezeu, religiunea creștină, religiunea mântuirii, vine la domnie în lume în locul păgânismului care apunea. Omenirea, care zăcea întru întunec și în umbra morții, este chemată public la lumină, la viață și la libertate. Fiecare poate să-și mărturisească fără teamă credința sa. Femeia devine egală bărbatului, iar robul se înfățișează la locul de închinare alături cu stăpânul său.

Am accentuat anume pietatea și buna creștere pentru pilduirea vieții noastre de acum. Astăzi râvna creștinească adevărată pare a se răci cu totul. Aruncând o privire asupra stării sociale din vremurile noastre, ne cuprinde o legitimă îngrijorare.

În urma războiului mondial, un vânt năpraznic, aducător de molimă omorâtoare de suflete, bănuie lumea, care se vede pornită spre răsturnare a toate, până și a bunelor rândueli. S'au ivit organe de ale celui rău, cari prin vorbă, prin scrieri și prin port, lucrează pentru slăbirea credinței și imputinarea dragostei între oameni. Mai mult încă, educațiunea greșită ce se dă tinerimei dă astăzi face să crească numărul celor cu sufletue

golit de adevărurile cele mai înalte, cum și de toată năzuința către bine și frumos. Pe lângă aceasta, parecă un duh de răutate plutește pretutindeni, sămănând zizanie și ură, iar luxul și desfrâul se răsfăță punând vârf la toate. Și acestea într'o vreme când greutatea traiului, cu scumpetea lui, ne apasă, când ne bântue ispitele și când suferințe și nenorociri ne amenință. Nevrologii zic, că aceste fenomene sunt efectele unei boli sufletești, pe cari ei o numesc: *Psichoza de după război*.

E bine însă ca noi, întorcând luarea-aminte asupra tuturor momentelor și împrejurărilor cumpenitoare din viața noastră de astăzi, să ne înarmăm cu toată răbdarea, și să nu ne împuținăm cu duhul când greul zilei ne apasă, când suntem învăluiți de viforul ispitelor, și când suntem amenințați de nenorociri; ci nădăjduind pururea în ajutorul lui Dumnezeu, ale cărui planuri nepătrunse de mintea omeniască, niciodată nu sunt perzătoare, ci mântuitoare întotdeauna, să stăruim în virtute, căci Dumnezeu ca întotdeauna nu ne lasă.

* * *

Ce frumoase pilde de stăruință în virtute avem în sfinții împărați Constantin și Elena, cari au căpătat dreptul a trăi în fericirea veșnică, iar numele lor sunt destinate să stea neclintite pe hotarele vremii și să răspândească o lumină falnică preste veacuri, cari în umbră trecând li se închină.

Dea Domnul ca sfântul model ce-l găsemc mamele creștine și române în persoana Sf. Elena să fie imitat întru totul; iar credința ce a călăuzit pe marele Constantin în lupta Bisericii creștine, să călăuzească pre toți fiii țării și bisericii noastre în lupta pentru bine și progres.

Aducem, împreună cu sfânta Biserică, prinosul, cinstirii noastre sfinților împărați Constantin și Elena, cum și marelui Atanasie, bărbat integru, bărbat sfânt, al cărui glas, răsunând la sinodul întâi dela Niceea, a înfruntat energic rătăcirea lui Arie și a contribuit ca acei sfânt sinod să pună baza cea bună a credinții noastre.

Este de notat, că comemorarea sinodului dela Niceea, la care pentru prima oară a fost reprezentată întreaga Biserică creștină, prin o minunată coincidență se sărbătorește tocmai în anul acesta, când se înfăptuește și unificarea Bisericii noastre, — unitatea sufletească, pe lângă cea națională a României întregite. Urăm din toată inima, ca cei ce sunt chemați a înfăptui această unificare, să fie întăriți și povățuiți de Duhul Sfânt, precum au fost întăriți și povățuiți cei 318 părinți dela sinodul din Niceea, ca toți una să fie, potrivit arhierestei rugi a Mântuitorului dela cina cea de taină, și preamărim pe Dumnezeu, care prin mijloacele și organele sale pururea ne deschide calea spre bine și ne pune scară între pământ și cer, între vis și adevăr....

+ TEOFIL

La victoire de la vraie foi à Nicéa. (a 325)¹⁾

Le commencement du quatrième siècle est caractérisé surtout par la fin des persécutions, le triomphe du christianisme dans l'Empire romain, la fondation de l'église chrétienne, ainsi que le Concile œcuménique de Nicée en 325.

Cette époque est illustre par les grandes figures qui s'y détachent, tels que le grand Athanase, l'Empereur Constantin et sa mère Hélène, âmes nobles et élevées, qui ont laissé des traces lumineuses dans l'histoire.

Pendant les trois premiers siècles, les chrétiens ont eu à subir, de la part des païens, les plus cruels et les plus effroyables supplices. La religion chrétienne, qui consiste à „servir Dieu en esprit et en vérité“, était incompréhensible aux païens. Ils étaient habitués à faire sur leurs autels des sacrifices d'animaux et même des sacrifices humains. Incapables de pénétrer l'enseignement du Sauveur, ils n'en pouvaient apprécier l'humilité, la charité, le sacrifice de soi-même.

C'est pourquoi ils se livraient à toutes sortes de cruautés. Ils crucifiaient les uns, les autres ils les habillaient en peau d'animaux et les jetaient aux bêtes féroces, ou bien ils les oignaient de goudron et les brûlaient pour éclairer la nuit, les jardins publics

Mais, de même qu'autrefois Dieu envoya Moïse et les prophètes, de même maintenant Il intervint pour défendre et affermir l'Eglise chrétienne.

En l'année 312 du Christ, Constantin le Grand était en guerre avec Maxence. Et comme il était très anxieux du résultat de la bataille, il vit sur le ciel une croix lumineuse avec les mots: „Par ce signe tu vaincras“. Constantin prit courage et donna l'ordre de faire le signe de la croix sur les drapeaux, sur son casque et son bouclier ainsi que sur ceux de ses soldats. Il gagna la bataille et en 312, par l'Edit de Médiolan, il accorda aux chrétiens la liberté de leur culte, Ainsi le christianisme, soutenu par Constantin,

1. Acest articol e rezumatul în franțuzește al articolului de mai sus al Prea Sfințitul Teofil.

1. Cet article est le résumé français de l'article précédent écrit par Mons. Théophile en roumain.

se répand toujours plus, jusqu'à ce qu'il devienne la religion de l'État. L'Église chrétienne remplace les temples païens et, sur les hauteurs, la croix dépasse l'aigle romain. Il permit aux chrétiens l'office du soir dans la semaine sainte et leur accorda des subventions d'État, il distribuait, à ceux qui se convertissaient, du blé, des terres et même de l'argent. Mais ses faveurs pour les chrétiens allèrent plus loin encore: Il leur confia des charges publiques, il donna aux évêques une position respectable, leur soumit des établissements publics, leur distribua une juridiction civile, ainsi que le peuple pouvait présenter leurs procès devant les évêques. Il travailla à la propagation du christianisme, en multipliant le nombre des exemplaires bibliques et en convoquant des assemblées ecclésiastiques telles que le Concile de Nicée, provoqué par l'hérétique Arius qui ne croyait pas que le Fils et le Père sont une seule substance.

Les évêques de toutes les contrées s'assemblèrent à Nicée. Athanase, qui n'était que diacre, tint un discours qui dévoilait la profondeur de sa foi et la puissance spirituelle dont il était pénétré. Ainsi S-te Hélène et son fils Constantin, intronisèrent pour la première fois le christianisme.

Cette admirable sainte, à l'âme ardente et enthousiaste eut le désir d'aller à Jérusalem pour voir la croix du Sauveur. Ainsi, malgré son âge avancée et les difficultés de la route, elle entreprit ce voyage. Durant le chemin, elle fit bâtir trois églises: l'une à Bethléem, l'une Golgotha et l'autre sur la Montagne des Oliviers. Mais la découverte de la véritable croix n'était pas chose facile. Après avoir creusé la terre pendant quelque temps, on trouva une croix et plusieurs clous. Comment savoir laquelle de ces trois croix était celle du Sauveur? Le Patriarche Macaire de Jérusalem ordonna au peuple de prier, ensuite on fit venir une femme malade, on essaya de la guérir en la touchant avec la première croix, et le résultat fut nul; on essaya avec la seconde croix et le résultat fut le même; enfin, quand on la toucha avec la troisième croix, la femme fut guérie et ainsi on découvrit la véritable croix du Sauveur. S-te Hélène ne prit que les clous et laissa la croix à Jérusalem. Plus tard, quand les infidèles pénétrèrent dans la cité, ils voulurent la brûler. Alors, les fidèles, pour la sauver, la partagèrent entre eux. Depuis lors, Constantin défendit qu'on crucifie les coupables, ainsi la croix qui était autrefois un instrument d'opprobre, devint le signe de la gloire et de l'honneur.

Ensuite S-te Hélène retourna à Jérusalem où son fils Constantin lui fit une réception brillante. Avant de mourir, elle se tourna vers son fils et lui dit de défendre et de soutenir son église, ensuite elle s'endormit dans le Seigneur.

Constantin réalisa consciencieusement le désir de sa mère. Il resta catéchumène jusqu'à la fin de ses jours. Il fut baptisé en 337, en Nicomédie, par l'Évêque Eusèbe, et mourut bientôt après, en l'an 337.

Les faits glorieux de la vie de Constantin sont dus à l'éducation de sa mère. Cette femme vaillante et pleine de piété a su infiltrer les mêmes qualités à son fils.

Grâce à ces deux empereurs, la religion chrétienne finit par régner dans le monde à la place du paganisme: l'esclave devient libre, la femme devient l'égal de l'homme, l'humanité qui vivait dans l'égoïsme et les ténèbres, vit enfin la lumière et connut la charité.

Après avoir considéré ces grandes vertus chrétiennes du siècle de Constantin, jetons un regard sur l'époque actuelle. Quel déchirant contraste nous offre cette comparaison! Où est le courage et l'élan religieux d'autrefois? La réalité nous présente des âmes faibles, adonnées au lux, incapables de résister à la tentation. Pourtant, ayons patience et ne perdons pas le courage, car l'Esprit de vérité finira par triompher de toutes les erreurs qui obscurcissent les âmes.

Quels grands exemples de piété et de vertu avons-nous dans les S-ts Empereurs Constantin et Hélène! Puisse nous les prendre comme exemples. Que les adeptes de Christ imitent le grand Constantin dans sa route infatigable pour la vérité et que les mères chrétiennes tâchent de donner à leurs fils l'éducation que S-te Hélène a donnée à Constantin.

Glorifions donc les S-ts Empereurs, ainsi que le grand Athanase, qui par l'énergie de son discours et l'élan de sa foi, a pu vaincre l'hérésie du dangereux Arius.

Il faut noter que la commémoration du Concile de Nicée, où pour la première fois fut représentée toute l'Église chrétienne, par une merveilleuse coïncidence, se fête justement cette année où aura lieu l'unification administrative de notre église. Nous désirons que ceux qui sont appelés à réaliser cette unification, soient pénétrés du même esprit que les Pères du Concile de Nicée.

Que Dieu nous aide dans cette tâche!

† THÉ. PHILE
Evêque coadjuteur de Râmnic
En français par A. S.

Ce a însemnat și ce înseamnă Sinodul dela Niceia în viața bisericii

I.

Sinodul semnul unității.

Pentru toată Biserica creștină, Sinodul din Niceia a însemnat ajungerea biruitoare pe o culme luminoasă. Cu dânsul se adeverește învățătura dată de Domnul Hristos în pilda grăunțelului de muștar. Dela începuturi mici a plecat Biserica și a ajuns tocmai la înălțimea Sinodului dela Niceia! A crescut treptat, s'a întocmit în centre cu o rază de lucrare tot mai întinsă în jur, până ce, în sfârșit, a ajuns la organul care orânduiește peste tot cuprinsul Bisericii: Sinodul Ecumenic. Deci acest sinod este ajungerea pe culmea cea mai de sus a întocmirii cârmuitoare. Este mărturisirea că Biserica este una și că puterea îndreptătoare în ea este îndrumarea tuturor episcopilor. Chiar dacă nu s'ar fi spus aceasta în *Crezul* încheiat în Sinodul Ecumenic de după acesta, totuși adunarea unui astfel de sinod aceasta ne spune: că Biserica este un organism unitar, e o singură ființă, îndrumătoare spre o singură țintă.

Cu ce dragă inimă vor fi salutat creștinii acest întâi Sinod al întregii creștinătăți! De unde, nu cu mult înainte, ei nu se puteau aduna nici pentru mici adunări, ca să se închine, și trebuiau să-și sape pivnițe pe sub pământ ca să poată face aceasta, acum pot ajunge la slobozenia ca să se poată aduna cârmuitorii ei de pretutindena și să hotărască pentru Biserica întreagă! De aceia cu dreptul a fost ca Biserica să-și amintească cu cucernicie de această vreme și să facă în slujbele ei o pomenire anume pentru Sfinții Părinți care s'au adunat la acel sinod.

El ne arată conștiința de sine a Bisericii în acea vreme, că ea e pretutindena, unul și acelaș organ, unul și acelaș așezământ a lui Iisus, cu aceiași menire în toate părțile lumii. Ce minunat! deși Biserica s'a răspândit pe tăcute, sub apăsare, creștinii dintr'o lature numai cu greu putând sta în împărțășire cu cei de aiurea, totuși, ei nu cresc ca cete răzlețe, în duh de dăstrămare, fără un chiag care să-i împreune într'un singur trup. Nu. Ei pot fi împărțiți pe tot întinsul pământului, pot vorbi felurite limbi, cu toate acestea sunt aceiași ființă. Încă cu mult înainte o spunea aceasta Sf. Irineu, episcopul Lionului, în cuvintele: *Felurite sunt graiurile, dar unul este duhul*. Apoi tocmai aceasta arată Sinodul dela Niceia în chip minunat, că aceia care nu aveau chipul de a și întinde mâna peste țări și mări, că erau prigoniți și trebuiau să se ascundă, totuși ei cresc ca o făptură chemată a cuprinde lumea. Sinodul

dela Niceia rostește acum în largul lumii că Biserica a ajuns la întocmirea cea mai înaltă a ei și că, de acum înainte, își are în stăpânire întregul cadru în care poate primi pe toți.

Și așa a rămas ea: Sinodul Ecumenic a rămas capătul întocmirii sale. Viața ei n'a încetat de a-și lua o înfățișare sau alta, dar în laturea aceasta nu s'a mai putut schimba. Sinodul Ecumenic a rămas cea din urmă verigă de încheiere, care pecetluiește un lung șir de creștere și propășire a Bisericii.

II.

Credința creștinilor biruitoare.

Când privim noi din înălțimea acestei adunări de vlădici cârmuitori ai Bisericii, tot ce a fost viața Bisericii până la ei, nu putem decât să fim cuprinși de un sfânt fior pentru o mângâietoare constatare. Cine este biruitor în această împrejurare? de unde fericirea Bisericii de a vedea conștiința întregii creștinătăți crescute pretutindena mărturisindu-se că e una?

Biruitoare a fost credința creștinilor. Ei n'au dezarmat, ființa lor s'a întins. Au putut suferi orice, dar Biserica n'a putut fi oprită în mersul ei. Vie totdeauna prin credința lor, ea a pășit peste toate greutatele și a cucerit azi o lature, mâne alta, azi și-a întocmit o ramură de lucru, mâne alta, până ce a ajuns la această culme care se numește *Sinodul dela Niceia*. Lucrul cel de mângâiere este puterea dovedită de credința creștinilor. N'au slăbit și au biruit. Au meritat să fie ajutați de Dumnezeu și Dumnezeu i-a ajutat.

Puterea credinței e învățătura pe care ne-o arată privirea din înălțimea acestui sinod spre trecutul de trei veacuri de lupte aprige și viață ale ei.

III.

Numai sufletele tari biruie.

Aceasta e o constatare și un program pentru viitor. Biserica va merge tot înfloritor înainte, dacă credincioșii ei vor avea neîncetat înflăcarea de a fi în sânul ei, nu ființe moleșite care s'au trezit creștini, ci inimi calde care, prin căldura fiecăruia în parte, hrănesc și însuflețesc viața întregului.

Până să ajungă a trăi în înfățișarea de sărbătoare și în strălucirea podoabelor din afară și în tot lustrul său oficial, Biserica a răit mai întâi, din vâna unei vieți pline de adevărul credinței

pe care s'au întemeiat și din care s'au hrănit apoi toate manifestările ei oficiale. Starea vie a unei vieți în freamăt a fost măduva din care a picurat putere și viață peste tot ce a fost privilegiate de sărbătoare și pășire măreață în desfășurări împărătești. Fapta deplină a unei vieți morale și însuflețite a fost roada creștinilor și din ea au izvorât revărsări de putere de care ne minună când privim adunări ca a sinodului dela Niceia.

Dar ne minunăm pentru a învăța, ne uităm pentru a înțelege. Când am ajuns la acest capăt de dezvoltare, care se numește *întâiul Sinod Ecumenic*, înseamnă că, până la el, s'a muncit peste măsură, în înfrigurare aprigă, pentru a ajunge la acest capăt biruitor.

Oare se poate privi aceasta fără a ne gândi la marea învățătură care se revărsă de aci pentru slujitorii credinței? Ei n'au decât să trăiască în aceiași înflăcărare, cași cea de odinioară, și fără doar și poate vor avea de cules aceleași roade și Biserica va avea de însemnat aceleași dobândiri mari pentru viitor cași în trecut.

IV.

Grija de ecumenicitate.

În curgere de trei veacuri, Biserica s'a întărit așa că a ajuns a fi ecumenică nu numai în menirea ei de a evangheliza toată lumea și a câștiga toate sufletele sub aripa ei, ci și în organismul său văzut. S'ar mai putea atunci ca ea să cadă din ceiace odată a ajuns a dobândi drept capăt al unei lungi dezvoltări înfloritoare? Apoi aceasta înseamnă că noi neîncetat trebuie să avem ochii îndreptați în vederea ecumenicității. Aceasta e pentru Biserică chemarea ei, fiindcă Biserica e pentru toți. Așa a așezat-o întemeietorul ei și așa are a lucra. De aici urmează că ea va lucra în calea înfrățirii oamenilor, fiindcă toți trebuie să ajungă la mântuirea spre care Dumnezeu pe toți i-a îndreptat, dar spre care nu toți merg.

Față de această trăsătură a Bisericii, și noi trebuie să fim plini de iubirea de oameni, peste toate despărțirile pe care oamenii le croiesc dela ei. Și trebuie să fim neîncetat cu năzuința de a ținea cu mare sfințenie la această trăsătură a ecumenicității, fiindcă prin aceasta Biserica își afirmă menirea sa de așezământ universal și noi mărturisim că Iisus Hristos a murit pentru toți oamenii, pentruca toți să se facă părtași jertfei Lui? A perde din vedere aceasta și a vedea

chemarea Bisericii numai în granițe înguste, este a uita că ea e ecumenică și că această trăsătură niciodată nu trebuie să piară din amintirea oamenilor. Deși lucrarea fiecăruia poate fi mărginită la o lature îngustă a vieții, la o ceată mărunță de oameni, totuși în ființa noastră să avem năzuința de a prinde legătura cu toate mișcările creștinătății, a înviora prin aceasta simțirea părților și a face o vie realitate din cuvintele pe care le strigăm în slujba liturghiei: *Și ne dă nouă cu o gură și cu o inimă a slăvi și a cânta pea cinștitul și mare cumință numele Tău...* Da, trebuie să ne privim ca părțile ale marelui familii creștine, îndeplinitori în colțuri mărunte și răzlețe a marelui program care este pentru toată lumea.

V.

Zarea mai largă îmboldise mai multă.

Măreață îmboldire nouă se ridică de aici pentru tot lucrul nostru. Fără îndoială, cineva poate lucra și în marginile unei zări înguste, dus de râvna sa pentru bine sau mânat de iubirea de oameni. Dar simțul ecumenicității nu trece fără folos pentru asemenea om. El ar putea spune: n'am nevoie de el, lucrez și fără el. Este însă un mare adaos pentru cine îl are. El se va gândi: Lucrez nu numai pentru izbândirea lucrului meu îngust unde mă afu, ci, din tot lucrul meu, folosesc și așezământul mare ecumenic din care fac și eu o parte. El trăiește și pășește în măsura în care noi, cei mărunți, suntem mai vii și mai aprigi. Dacă este așa, înseamnă că fiecare pas al nostru e pas pentru ea. Munca mea va fi mai îmboldită când mă gândesc că ce fac eu, folosesc nu numai într'o lature, ci în două, în întinderea întreagă a Bisericii. Dacă eu mă ostesc să fac lucrare bună bisericească în România, ea va fi lucru și dobândă nu numai pentru România, ci pentru întreaga Biserică ortodoxă, pentru întreaga creștinătate. Cine va avea simțul ecumenic nu va perde din zarea ochilor săi această datorie, care va aduce binecuvântare și mai multă rodnicie și peste tot lucrul său și peste toată obștea creștinilor.

Deci creștinul nu va fi ființa care macină numai în colțul său, fără privirea altuia, ci neîncetat va fi mânat de gândul către toată obștea fraților, socotind că, în felul acesta, va îndeplini însași porunca Domnului său.

Arhim. SCRIBAN

IDEIA ECUMENICITĂȚII ÎN VREMEA DE FAȚĂ

I

Un cuvânt îmbrățișat viu.

Cuvântul *ecumenic* nu era cunoscut până acum decât numai în cercurile teologilor. Când era vorba ca înțelesul lui să se dea în graiul obștii, se căuta un cuvânt din vorbirea poporului. Și când poporul nu avea un asemenea cuvânt, se întrebuinta o îmbinare de mai multe cuvinte pentru a rosti cugetarea care se cuprinde în cuvântul *ecumenic*. Astfel, în graiul nostru românesc, oamenii Bisericii din trecut au tradus acest cuvânt prin «de a toată lumea», ceiace arată cât de puțin înțeles ar fi găsit cuvântul «ecumenia», dacă s'ar fi întrebuintat, și de aici nevoia de a alerga fie și la lunga târăgănare a rostirii «de a toată lumea».

Nici alte limbi nu s'au slujit de cuvântul «ecumenic» decât numai pentru oamenii Bisericii. Incolo, cași la noi, se căutau cuvintele potrivite în limba înțeleasă de toți.

Cu toate acestea cuvântul *ecumenic* a început a ajunge acum la o întrebuintare mai largă. Într'una din zile dela sfârșitul lui August din anul acesta, umblând pe una din străzile mai depărtate de centru ale orașului Stockholm, am auzit din gura unor tineri, care păreau băieți de prăvălie, cuvânt *ecumenist*. Ei băgaseră de seamă pe haina mea însemnele de congresist al mișcării *Life and Work*, care se adunase atunci în capitala Suediei, și-și spuneau unul altuia că eu sunt din mișcarea ecumenică. În adevăr, ziarele suedeze pe fiecare zi aveau lungi articole despre *Ekumenista mötet* — mișcarea ecumenică, așa că până în fundul tuturor mahalalelor și pe tot întinsul țării se putea ști acum că este o mișcare pe care cărmuitorii ei au numit-o *ecumenică*. Cuvântul eșise din întrebuintarea mărginită a câtorva inițiați și se răspândise în largul poporului. Căci și limba suedeză, ca limbă de neam germanic, își avea ea alte cuvinte ca să rostească ceiace ar fi fost cu privire la toată lumea. Totuși, de data aceasta, cuvântul *ecumenic* era acel care se bucura de o întrebuintare mai largă.

Și celelalte limbi întrebuintate în congres se foloseau mai mult decât de obicei de acest cuvânt, scos pentru acest prilej din rafturile graiului teologic, pentru a fi aruncat în circularea largă a graiului popular.

Pentru care pricină această repezire a tuturor asupra acestui cuvânt? Era ceva întâmplător, ori se arăta prin el un gând deosebit, o simțire nouă care străbătea acum inimile într'un avânt rar și plin de făgăduințe?

II

Amintirea cea mare.

Faptul nu era deloc întâmplător; cuvântul era ales într'adins.

Anul 1925 trecea marea amintire a Sinodului Ecumenic din Niceia Bitiniei de acum 1600 de ani. Era iertat creștinătății să treacă peste această dată de veșnică amintire fără a pomeni de ea, ba mai mult: fără a se gândi spre ce ne cheamă ea: spre gândul și fapta unirii!

Fără dar și poate, nu. Deaceia încă mulți ani înainte de data aceasta, creștinii din feluritele țări se pregăteau pentru a pomeni în chip deosebit data cea mare dela Niceia, ba încă și pentru a face ca anume în acest an să se îndeplinească cutare faptă de mare însemnătate pentru întreaga creștinătate sau să se ia hotăriri de preț pentru viitorul creștinătății. Deaceia și congresul creștinesc universal dela Stockholm din anul acesta, care a fost pregătit cu mulți ani înainte, a fost orânduit să se ție tocmai în acest an și i s'a dat și numele de *ecumenic*. Luând parte la dânsul înfățișători din toată creștinătatea (afară de catolicii care n'au putut să vie), el trebuia să rostească gândul despre unitatea creștinătății, așa cum s'a rostit și la Niceia. Patriarhul Alexandriei *Fotie*, salutând pe regele *Gustav* la deschiderea congresului, l-a asemănat cu Constantin cel Mare, care a deschis Sinodul dela Niceia, iar regele însuși, în discursul său de deschidere, n'a uitat a pomeni că data acelei adunări este tocmai data ținerii Sinodului din Niceia cu 1600 de ani mai înainte¹). Aceasta arăta că conștiința Niceiei stăpânea mințile creștinilor și că ei anume au ales această dată pentru a rosti prin ea gândul și dorul de a strânge la un loc, în jurul unei simțiri a tuturor, rândurile prea răzlețite ale creștinilor.

Aceasta era numai una din adunările în care se înfiripase ideea Niceiei. Multe altele însă voiseră să se călăuzească de același gând. Cunoscuta mișcare *The World Alliance for promoting international Friendship through the Churches* («Alianța mondială pentru înfrățirea popoarelor

¹ În nr. pe Iulie-August al revistei americane *Federal Council Bulletin* din New-York, citim despre numitul congres: „Conferența creștinească universală pentru Viață și Muncă, care se va ține la Stockholm, Suedia între 19 și 31 August, făgăduiește a fi în unele privințe, una din cele mai însemnate adunări de oameni ai Bisericii, ținut dela Sinodul dela Niceia încoace acum 1600 de ani. În adevăr, Arhiepiscopul Söderblom, unul din spiritele conducătoare ale ei, a caracterizat conferența ca o „Niceie pentru viață și muncă“. Cele mai arzătoare probleme ale răspunderii creștine din ziua de azi, vor fi supuse unei îngrijite cercetări de cărmuitori de frunte, adunași din toate părțile lumii“.

Dovadă că și aci stăpânea ideea ecumenică.

prin silința Bisericilor») trebuia să-și fie tot anul acesta adunarea ei în Washington, în care să se trateze mijloacele prin care creștinătatea s'ar putea uni. Anume se alesese data aceasta, ca mult grăitoare și îndemnătoare pentru o astfel de ținută. Dacă nu s'a putut și s'a amânat pentru 1927 tot acolo, este că nu erau toate pregătirile destule pentru împlinirea unui lucru atât de covârșitor.

Felurile biserici deasemenea s'au pregătit pentru a sărbători această mare dată. Biserica Romei se socotise tot pentru anul acesta să fie un sinod ecumenic, dar tot din pricina pregătirilor trebuincioase a fost amânat pe mai târziu¹⁾. Iar sărbătorirea Sinodului dela Niceia s'a făcut în chip deosebit, anul acesta, sub prezidenția Cardinalului *Cesare Tacci*, secretar al Congregației pentru Biserica Răsăriteană. Biserica anglicană din Marea Britanie a sărbătorit această dată cu mare strălucire în Iunie din acest an, la care a participat și pe ceilalți creștini, între care și Biserica noastră românească. Patriarhul României a fost reprezentat acolo prin preotul bisericii noastre din Paris. În Biserica Ortodoxă, ideea de a sărbători deosebit marea aniversare a Niceiei a pus în mișcare cugetele încă de mult. Acum doi ani, când m'am dus la Conferența Interortodoxă din Constantinopol pentru îndreptarea calendarului, I. P. S. *Nicolae*, Mitropolitul nostru dela Sibiu, mi-a spus să ridic acolo chestiunea sărbătoririi datei dela Niceia care venea peste doi ani, adică anul acesta. Și am ridicat chestiunea cheiar în ședința I și a fost primită cu mare însuflețire de către Patriarhul de atunci I. P. S. **Meletie IV** și de către toți membrii Conferenței. Pentru un atât de mare fapt, nu era prea mult ca pregătirea să se înceapă cu doi ani înainte. Dovadă că nici nu era de ajuns e faptul că nici nu s'a putut face. Anul trecut și apoi anul acesta s'a vorbit că această serbare se va desfășura la Ierusalim sau la Sf. Munte. Dar după cum nici aiurea împrejurările nu au fost prielnice pentru a pregăti o întocmire de măsura dorită, nici în Biserica Ortodoxă nu s'a putut face, mai cu seamă când ne gândim câte dureri au venit peste ea în curgerea războiului și după aceea. Sârbii încă de anul trecut au vestit că ei pregătesc o mare serbare a Ortodoxiei. S'a dat de veste prin ziare că guvernul lor a hotărât să se dea mai multe milioane de dinari în vederea aceasta, dar nici ei nu se vede că au putut face mai mult și n'au putut trece la acele orânduirii în măsura în care se vestise. Deci fiecare Biserică a rămas să-și facă sărbătoarea ei pentru pomenirea Niceiei, în nădejdea unui chip viitor, când

ele vor putea sta umăr lângă umăr, pentru a gusta marile amintiri ale trecutului și a croi împreună drumul viitorului.

Sf. Sinod al României, prețuind însemnătatea clipei acesteia, a hotărât ca și în Biserica noastră românească, data Sinodului dela Niceia să nu treacă nepomenită și de aceea serbarea aceasta se va face cu mare strălucire anul acesta în Iași la 11 Oct. a. c. S'a ales pentru scopul acesta orașul Iașilor, pentru că el este orașul sfințit pentru o asemenea serbare, prin faptul că în sânul lui s'a ținut Sinodul zis «dela Iași în anul 1642, dată însemnată în trecutul Bisericii Ortodoxe, pentru că atunci ea s'a rostit cu privire la învățatura ei de credință în fața protestantismului, îmbrățișând ca a sa mărturisirea Mitropolitului român Pentru Movilă dela Kiev. După cum Sârbii au avut în vedere pentru o asemenea pomenire orașul Niș, ca oraș de naștere de al lui Constantin cel Mare, așa și noi nu ne puteam gândi la un oraș mai potrivit ca al Iașului. De aceea în acest oraș urmează să se sărbătorească amintirea Sinodului dela Niceia¹⁾.

III.

Ideia ecumenicității în legăturile dintre Biserici.

În chipul cel mai viu, cugetarea ecumenică s'a ridicat înaintea Bisericilor creștine după război. Nu că ele au așteptat războiul pentru a se gândi că creștinătatea trebuie să alcătuiască o unitate punită de acelaș gând, bine încheșată într'un mănunchiu de aceiași frăție și lucrare. Dar războiul a scos înainte această însușire și această datorie a Bisericii într'un chip mai aspru. El a fost o arătare vie despre scăderile sufletești ale omenirii, dacă la înălțimea de civilizațiune la care ea ajunsese, a fost în stare să se măcelărească într'un chip atât de grozav, sfărâmând

1. Nu se poate privi ca o împotrivire față de adunarea unui sinod ecumenic ce scrie iezuitul *Michel d'Herbigny* în *Après la mort du Patriarche Tychon* Roma Iunie 1925, pag. 130, despre articolul rusului *M. E. Mahorobitze* din *Terzovnia Viedomosti* (Decembrie 1924), că un sinod ecumenic ortodox nu se poate aduna și nu trebuie să se adune, pentru că acelaș rus, care scrie acestea, zice în art. pomenită, dacă nu un sinod ecumenic, se înțelege însă că este nevoie de un sinod panortodox, în care să se trateze toate chestiunile bisericesti din ziua de azi, pe temelul celor 7 sinoade ecumenice și a celor locale. Apoi doar asta e ceea ce se înțelege acum prin adunarea unui sinod ecumenic. Va fi un sinod la care vor lua parte ortodocșii. Nu este înăturată cugetarea ca să fie poștizi și catolicii și anglicanii. Dar cei dintâi nu vor veni. În tot cazul, însăși împotrivirea față de adunarea unui asemenea sinod arată că ideea ecumenică se găsește înviorată în vremea de față. Altfel cine ar simți nevoie să scrie că nu trebuie sinod ecumenic!

Dacă, după cum se arată tot acolo, împotriva jinerii unui sinod ecumenic s'au rostit episcopii ruși din străinătate, în Octombrie 1924, la care s'au alăturat și cei sârbi, aceasta nu înseamnă a fi împotriva jinerii unui sinod ecumenic ca principiu, ci a socoti că nu e acum clipa cea mai potrivită pentru aceasta. Dacă însă a trebuit să se facă o asemenea rostire, înseamnă că gândul despre jinerea unui sinod ecumenic s'a pus foarte viu.

1 Expoziția din anul acesta dela Vatican, la care se duc mulți închinători, nu e în legătură cu data Niceiei, ci cu a datei *anului sfânt*, care cade totdeauna la un sfert de veac.

atâtea bogății ale unei munci de veacuri și dezlănțuind o sălbăticie pe care o grea trudă se silise s'o înfrâneze. Bisericele au simțit și ele nu numai durerea pentru acest fapt, ci și rușinea că el s'a putut întâmpla, și răspunderea mare pentru viitor. Au privit aceasta ca o imputare adusă lor, care, de fapt, li s'a și adus că n'au putut îmblânzi fiara ascunsă în sufletul omului.

Mișcarea religioasă creștină *The World Alliance* din America, de care am pomenit mai sus, s'a adunat chiar în clipele când războiul izbucnea în 1914. Cei adunați atunci în orașul Constanța de pe malurile lacului cu acelaș nume, pentru a pune la cale chipul apropierii unirii Bisericilor, s'au împrăștiat tocmai când începuse a suna goarna războiului. Dar glasul ei n'a încetat, ci mai cu seamă acum, după război lucrează mai viu. Cea din urmă adunare a ei a fost anul acesta între 6—8 August la Stockholm, la care au luat parte, dintre români, P. S. S. Episcopul *Vartolomei* al Râmnicului și d. Prof. Dr. *V. Ispir*.¹⁾

În sânul creștinătății totdeauna a trăit vie cugetarea că ea trebuie să formeze o unitate de frăție și lucrare. Deaceia totdeauna, după mari frământări și prefaceri, se căutau din nou chipurile unei noi integrări a creștinătății risipite.

După ce reforma lui Luther a luat ființă în veacul al 15-lea, înfașșători ai Reformei dela universitatea din Tübingen, Germania, au început tratative cu Patriarhul din Constantinopol, pentru o nouă încheiere a unității Bisericii. Firește, tratarea dusă pe teren dogmatic, n'a putut duce la niciun rezultat. Când s'a constituit apoi gruparea veche catolică, din nou s'au început tratative pentru unirea cu noi. Anglicanii, de asemenea, în multe rânduri s'au gândit la ortodocși, spre a face unirea cu noi, ca să nu ființeze răsleți, ca o ramură creștinească dezlipită de sânul creștinătății²⁾. Despre laturea aceasta, va trebui să venim în această revistă, în alte articole, cu multe izvoare și contribuțiuni, pentru a vedea năzuința puternică a anglicanilor de a intra în sânul creștinătății universale.

Noi și până acum am scris în această revistă foarte pe larg, în curgerea anului 1923 și 1924, despre fel de fel de urziri puse la cale în vremea din urmă, mai cu seamă după război, pentru a rosti mai viu cugetarea că creștinătatea e un singur trup și că ea trebuie să alcătuiască o unitate vie.

1. Al'tul a fost congresul dela 19—30 August, de care am pomenit, la care a luat parte și scriitorul acestor rânduri. Acela a fost al organizațiunii *The World Alliance*, acesta a lui *Life and Work*.

2. Să se vadă scrierea lui *Ghnađie Arabagioglu*, episcop grec în Constantinopol: *Union o rapprochement des Eglises chrétiennes*, Constantinopol 1920, de care am scris în nr. pe Mai 1923 al acestei reviste p. 605.

Dar cum să se facă aceasta, când ea e despărțită prin vederi atât de deosebite dela o ramură la alta? Iezuitul Michel d'Herbigny de care am pomenit, în altă scriere a sa¹⁾, temându-se că această creștinătate s'ar putea apropia și chiar uni, fără să aibă o temelie de credință la fel, scrie pentru a arăta că aceasta nu se poate face fără ca Bisericele să aibă acelaș crez.

Dar ideia ecumenicității se vede tocmai în faptul acesta, că dacă ele năzuiesc să se alcătuiască într'un singur trup de lucrare creștinească, deși-și dau seamă că aceasta n'o pot face pe temeiul unei credințe, care nu la toți e la fel, apoi puternică trebuie să fie această îmboldire către ecumenicitate, când ele caută s'o aibă și în altfel decât Biserica a avut-o până acum.

Fără îndoială, Biserica, fiindcă se mărturisește că este una, trebuie să-și aibă ținuta sa către Dumnezeu în acelaș fel în toți mărturisitorii ei. Noi nu înțelegem o Biserică în altfel decât dacă toți închinătorii ei sunt purtați de aceeași mărturisire a credinței. Biserica anglicană, când caută azi unirea cu noi, nu-și dă altă silință decât a arăta că învățătura ei e aceeași cu a noastră. Episcopul Anglican din America *Darlington*, care a avut o întrevvedere lungă cu ortodocșii în Stockholm, cu prilejul Congresului universal creștinesc, ne-a arătat în amănunțimi părți din mărturisirea Bisericii anglicane din America.

Este o mare noutate când feluritele ramuri ale Bisericii se gândesc să-și alcătuiască o viațuire unitară, fără să fie concentrate într'un crez comun. La aceasta ele nu se pot gândi, din pricina marelui deosebiri dogmatice între unele ramuri. Se pot gândi totuși unele ramuri, precum sunt anglicanii și vechii-catolici cu ortodocșii. Inșiși catolicii, care în țara noastră, prin ramura uniata a lor, se rostesc totdeauna cu înverșunare împotriva unei uniri a noastre cu anglicanii și o declară de peste putință, prin membrii lor de aiurea o declară însă cu putință. Rectorul universității din München, profesor catolic de istorie bisericească la acea universitate, spunea la 25 Noemvrie 1922 în cuvântarea de intrare în rectorat: «Eu socotesc cu totul cu putință o unire adevărată între Biserica anglicană, ortodoxă și veche-catolică». ²⁾ Dar ceiace acest profesor declară de dorit și cu putință chiar de pe acum pentru toată creștinătatea, este o colaborare practică a tuturor Bisericilor, pentru împlinirea idealurilor creștine pe terenul vieții internaționale, morale, economice și sociale, ca în felul Alianței mondiale pentru înfrățirea popoarelor prin Biserici.

Deci tot ideia ecumenicității e scoasă la iveală, fie și într'un chip deosebit de cel al unirii dog-

1. *Pour l'Unité Chrétienne*. Roma, August 1925.

2. Georg Pfeilschifter, *Die Kirchlichen Wiedervereinigungsbestrebungen der Nachkriegszeit*. München 1923, pag. 33.

matice. În adevăr, aceasta este înfățișarea nouă pe care o întâlnim după război, căci înainte, și dacă s'a vorbit mult despre unirea dintre Biserici și dacă chestiunea aceasta s'a pus deseori, totdeauna a fost vorba însă numai de unirea dogmatică și nu de acea care, lăsând pentru fiecare pozițiunea dogmatică pe care o are, n'ar avea în vedere decât numai o împreunare a silințelor pentru urmări și dobândi rezultate creștinești pe terenul practic.

Congresul dela Stockholm a fost tocmai adunare în felul acesta. El și-a zis «Conferință a creștinismului practic». Organizațiunea care l-a pus la cale și l-a cârmuit cu bine până la capăt chiar și poartă un nume care are arată îndrumarea practică: *Life and Work — Viață și muncă*, adică creștinii să-și împreuneze silințele pe terenul vieții de toate zilele și să se silească pentru a înlătura relele morale, sociale și altele de pe toate terenurile. Se înțelege, în aceasta creștinii pot lucra umăr la umăr foarte bine. E o fericire, dacă pot găsi un teren de unitate în felul acesta. Când ei, prin faptul că sunt creștini și poartă acest nume, au atâtea puncte comune, ba încă cele mai multe sunt comune, iar cele deosebite sunt mai puține, e cu puțință ca ei să nu găsească un chip de a sta alături pe terenul de îndreptare al vieții, fără a se gândi neîncetat la deosebirile dogmatice care se află între unii și alții? Deși d'Herbigny tăgăduiește că ar putea fi vorba de unire la cei care n'ar avea același crez dogmatic, totuși chestiunea este dacă oamenii pot sta alături și a-și împreuna silințele și fără a avea o asemenea unire.

Curentul, precum se vede, este a porni pe calea aceasta. Ba încă el a și pornit și i se rânduiește nu numai un substrat de bunăvoință a unuia către altul, ci și de cugetare comună, față de unele realități ale creștinătății, cum este jertfa pe cruce a Domnului Hristos, care pe toți trebuie să-i miște la fel. În însăși lumea catolicismului, nu toți cugetă precum cugetă iezuitul d'Herbigny. Alta am văzut că este părerea lui *Pfleilschifter*, rectorul dela München, de care am vorbit mai sus.

Va să zică putem încheia acest paragraf cu constatarea că deocamdată, creștinătatea își caută și și-a găsit un nou punct în jurul căruia se poate aduna, dacă în acel dogmatic încă nu se poate trece peste deosebirile mari în care se află. Este și aceasta o cale nouă în care ea își mărturisește că e una și care poate duce la mari rezultate în viitor.

V.

Aprinderea ideii de ecumenicitate

Deși în Biserică totdeauna a trăit cugetarea despre unitatea ei; deși fiecare scuturătură mai vie din sânul ei totdeauna îi aducea aminte că

ea trebuie să fie un singur organ al celor ce cred în Iisus Hristos; deși s'au tot făcut încercări de a veni iar la unitatea sfărâmată, totuși Biserica a trăit îmbucătățită, fără a da, din pricina aceasta, privescerea mângâietoare și îndemnătoare a frăției, ba încă dând vrăjmașilor temeuri de a bârbi împotriva ei. Într'o scriere de curând, episcopul englez de Gloucester Dr. *Arthur Headlam*, bărbat învățat al Bisericii anglicane, fost până de curând însemnat profesor în Oxford, scrie că Bisericile creștine nu trebuie să-și zică «Biserici», fiindcă Biserica e una singură, iar dacă ele nu lucrează în înțelesul unității sau chiar o vatămă, n'au nici dreptul de a se numi Biserici, fiindcă cuvântul *Biserică* înseamnă comunitate¹⁾. Arhiepiscopul *Söderblom* al Suediei, unul din cei mai însemnați bărbați din ziua de azi pentru ideia ecumenicității, de care vom avea a vorbi mai la vale, scrie în această privință că noi ar trebui să ne schimbăm și felul nostru de vorbire când grăim despre Biserică, Să nu mai zicem «Biserica Angliei sau a Franciei sau a Suediei, și nici Biserica anglicană, luterană, wesleyană, romană, grecească, cași cum ar fi mai multe Biserici. Mai degrabă ar trebui să zicem: Biserica din Anglia, din Germania, din Suedia, din Roma, întocmai cum Noul Testament vorbește despre Biserica din Ierusalim, din Corint, din Smirna, din Filadelfia»²⁾.

De unde această accentuare vie a unității? De unde atâtea discuțiuni și tratări despre unirea Bisericilor sau despre însușirea Bisericii de a fi una?

De acolo că este ceva schimbat în mentalitatea creștinătății din ziua de azi. Nu că ea și-a schimbat vreun punct de învățătură din cele pe care le-au avut până acum, ci că a luat o nouă atitudine. Pe de o parte starea de creștere a vrăjmașiei din omenire, care nu putea duce decât la nenorociri, cum a și dus în marele război, pe de altă parte strângerea omenirii înspre unitatea zămislită de alte puteri decât cea creștinească, precum s'a încercat a fi socialismul, — a trebuit să trezească pe creștini din toropeală. Oricum ar fi, fapt este că niciodată creștinii n'au auzit atâtea glasuri în vederea străngerii la un loc ca în vremea de acum sau puțin înaintea noastră. Nici ortodocșii n'au lipsit dela aceasta. Patriarhul Constantinopolului de mare și fericită amintire *Ioachim III* († 1912) a fost frământat odată de această idee pe care a vestit-o către toate ramurile Bisericii Ortodoxe, iar în vremea de după război tot dela Constantinopol a pornit chemarea către toate Bisericile creștinătății în

1) *The Doctrine of the Church and Christian Reunion*, citat după Dr. Nathan Söderblom, *Einigung der Christenheit*. Trad. germ. de Peter Katz Halle 1925. p. 2.

2) Tot acolo, pag. 7.

anul 1920 cu titlul de *Enciclică sinodală a Bisericii Constantinopolului către Bisericile lui Hristos din toată lumea*.

Noul ton al vremii în vederea ecumenicității se vede însă mai cu seamă la acei care au trăit toate strâns în cugetarea Bisericii naționale, dar care acum încep a vorbi și pe altă coardă. Nu că ar părăsi ceva din podoaba Bisericii naționale, pe care o privesc drept parte a unui întreg, dar spun că Biserica nu-și istovește chemarea ei cu slujba în sânul neamului, ci mai are o chemare în vederea slujirii creștinătății întregi. În această privință, merită multă luare-aminte noua înfățișare pe care o vedem în creștinătatea Germaniei. Este o puternică manifestare în calea ecumenicității într'un fel cum nu se pomenea până acum. Personalități de seamă ale creștinismului german, ca Dr. *Adolf Deissmann*, profesor de Noul Testament în Berlin, Dr. *Siegmund Schultze*, bărbat cu însemnata lucrare pe terenul social creștin, cărmuitorul revistei creștine sociale *die Eiche*, se găsesc adânc amestecați în toată această mișcare în vederea unei înjghebări de muncă unitară a creștinătății, așa cum nu se pomenea înaintea războiului.

Ce face în deosebi ne mișcă plăcut este multul material în vederea ecumenicității pe care-l găsim într'o carte germană eșită chiar în acest an, în vederea Congresului dela Stockholm: *die Einigung der Kirche vom evangelischen Glauben aus* de *René Heinrich Wallau*, Berlin 1925, Este un volum bogat de 355 de pagini, în care se găsesc date pe larg toate mișcările vremii de acum în vederea ecumenicității. Cine va voi să scrie sau să se orienteze despre tot ce mișcă în privința aceasta în vremea de față va trebui să întindă mâna spre această carte, pentru că este o înșirare sistematică despre toate năzuințele care au eșit la iveală și s'au organizat în vederea aceasta, cum și despre toți bărbații de seamă care cuprind în ei aceste năzuințe și le duc spre împlinire.

Abia deschizi cartea și vezi în ea noul ton al ecumenicității. Autorul spune în prefață că «niciodată timpurile n'au fost mai prielnice pentru o înnoire a Bisericii ca în vremea de față». Mai încolo, autorul, care e protestant, se plânge de fărâmișirea din sânul protestantismului. El spune că, în răslețirea protestantă, «omul religios va cădea pradă amorțirii, dacă el nu va fi purtat de largul șivoi al vieții. Orice răslețire înseamnă desfacere de temelii care te poartă și prin aceasta cu necesitate ajungi la înțepnire. Chiar și închinătorul protestant nu poate sluji vieții altfel decât prin afirmarea a tot ce străpunge, desființează și sfărâmă răslețirea, pentru că totuș să-l aducă iarăși și neîncetat la o siguranță personală, nu legată cu fire străine; tot așa după cum valul înspumat din ocean se

ridică a fi o realitate proprie și apoi iarăși e tras în șivoiul mării. Și închinătorul protestant trebuie să afirme ideea Bisericii. Numai ea poate chezașui legătura cu viața religioasă, numai ea duce în comunitate și prin aceasta în bogăția de izvor a dării și a luării reciproce. Totuș simțim limpede că, dacă pomem de «Biserică», este ca și cum am pipăi în gol. Simțim că Bisericile, Bisericile noastre care, slujesc ca să fie legătura cu comunitatea vieții religioase, nicio dată nu sunt lucrul cel din urmă și cel mai mare care plutește aici înaintea noastră. Bunuri religioase mărețe sunt cuprinse în ele, totuși oarecum încleștate de nemișcare și prin aceasta neputând fi simțite adeseori ca putere vie. Prea mult lucru ajuns a fi astfel, și care să fie astfel, prea multă formă acopere puterile vieții care dormitează în adânc. Deaceia Dumnezeu din nou trebuie să sfărâme Bisericile, pentru a face loc «Bisericii» (pag. 16).

Băgați-de-s amă cât de semnificativ este lucrul acesta, câtă afirmare în sensul ecumenicității... Un protestant, adică unul dintre creștinii care au trăit împărțiți în atâtea Bisericii, vine și spune că aceste Bisericii nu-și mai îndeplinesc rostul și că din ele trebuie să răsară BISERICA! Nu este aceeași o afirmare vie a cugetării de unitate, nu este străpunerea trebuinței prin pânza de despărțire, pentru a spune că Biserica trebuie să fie una, așa cum spunem în Crez pentru că ea să aibă tărie!

Dar să ascultăm mai departe spusele lui, pentru că ele sunt foarte pline de învățătură și descoperitoare a duhului nou spre unitatea care suflă acum și în mijlocul fărâmișirii protestante.

«Și totuș către Bisericile văzute, către creștinătatea organizată se duce strigătul, după toată pustiirea vremii trecute a războiului. Deoarece ele sunt o lume, mărimi ale culturii, împărțesc și ele soarta obștească a culturii în care ne aflăm. E tragic a mărturisi că tocmai acum când ele ar trebui să fie temelia unei lumi care se prăbușește și de multe ori se desnădăjduiește, Bisericile nu sunt pregătite pentru chemarea lor. E multă putere adevărată în țara aceasta, mult lucru al Domnului se face și în cealaltă, aceasta nu se poate tăgădui. Totuș Biserica nu poate mișca vederile obștii. Nici Biserica Romei, cu toată organizarea ei strânsă, n'a putut dovedi o asemenea putere universală în vremea războiului, și încă și mai puțin comunitățile bisericesti protestante, care sunt prea mult naționalizate pentru a avea totdeauna conștiință despre însemnătatea lor universală. Afară de aceasta, Biserica nu mai este un factor care dă tonul în viața națiunilor. Știu prea bine că se poate aduce un arsenal de pricini pentru a lămuri acest fapt. Le lăsăm însă la o parte. Pe noi ne muncește aici numai chi-

nuitoarea realitate care stă îndărătul tuturor acestor temeieri și stări raționale: caracterul universal al pietății creștine, lucrarea fără margini a iubirii frățești creștine, cum se arată ea în credința către Biserica unu sfântă, în Bisericile noastre a fost trădată. Să se înțeleagă bine: credința în o singură Biserică creștină e tot atât de veche cași Biserica însași. Ea era credința într'o realitate, atât în Biserica Romei, cât și în Bisericile Reformei, deși acestea din urmă nu primeau credința că această însușire a Bisericii ia ființă în organizarea văzută a ei. Puterea acestei realități se revărsa în lume prin canalele Bisericilor văzute. În unii creștini da, ba încă și în unele cete ale lor. Dar în totalul poporului nostru credincios? Nu cred. Poate însă că iar ne apropiem de timpul când iar vom găsi bunurile și puterile pierdute. E adevărat că credința în Biserica creștină universală e propoveduită și vorbim despre ea. Totuși îi lipsește puterea de îmboldire a unui fapt care încleștează cugetele. În cazul cel mai bun ea este o dogmă fără viață. Unde ținem seamă de ea ca de un «fapt»? Ea a fost golită de puterea ei, ștearsă la chip, ca credința numai într'o idee. Îndărătul ei nu mai stă marea ceată a luptătorilor, a celor ce se roagă, a mărturisitorilor, ci noi toți am cunoscut lucrări pe care le-am ținut de mai reale mai nemijlocite decât această credință. Și în aceasta răzlețirea protestantă poate fi luată la socoteală. Ea a zmulș din această credință puterea pe care o avea, pentru că n'a cultivat societatea pe care o mărturisea. Războiul însă a sfărâmat fără milă și cele din urmă iluziuni. Bisericile s'au poticnit, așa se aude cu dreptate. Dar ar fi putut fi altfel după felul cum s'au dezvoltat mai înainte? Oare nu trebuia să vie o clipă în care să se vadă că ideea despre o conștiință creștină mondială era numai o nălucire fără ființă? Astăzi națiunile își fac imputări una alteia și otrăvesc încă posibilitatea unei adevărate înțelegeri. Dar dacă cu adevărat ar fi o conștiință creștină obștească sau cel puțin o conștiință protestantă obștească; dacă măcar acum am fi cu toții conștienți despre realitatea unei Biserici creștine, atunci începutul cel nou au trebui să fie mai ușor. Astfel însă lipsește temelia unei înțelegeri reciproce între națiuni și, din nefericire, descori chiar și între feluritele Biserici creștinești. Aceasta e numai urmarea neînălăturată a mândrei răzlețiri și ai închiderii reciproce în care comunitățile biserecești au trăit.

«Tocmai războiul însă a făcut să se aprindă în milioane de inimi ale oamenilor dorul după *Una Sfântă* (Biserică). Din gemătul celor ce mureau, cărora li se aducea mângâierea lui Hristos, a strigat dorul după o comunitate a popoarelor destrămate. „Se ridică întrebarea

sufletelor adânci, care vor să trăiască și în război“ (cuvântul lui Friedrich Naumann în Reichstag). Fără îndoială, noi am purtat cu mândrie arma pentru țara noastră; nu vom obosi de a spune aceasta; dar am fi dorit mai bine să fi purtat arma Duhului celui viu al lui Dumnezeu spre locul de închinare decât terul omorător al granatelor, decât focul pustitor al aruncătorilor de flăcări și decât grețoasa duhoare ucigașă a gazelor otrăvitoare» (Pag. 16—18).

Nu vă sună ca un glas din Apocalips acest grai al preotului german? Nu este ca o vestire a unei noi stări sufletești zamislite de curând? Căci cine a citit ce scriau preoții germani numai cu puțini ani înainte, în vremea războiului, a băgat-de-seamă că ei erau stăpâniți de vederile strânse în granițele trebuințelor naționale¹⁾. Bisericile protestante, strâns legate de organismul Statului, nu vedeau pentru ele o problemă dincolo de aceste granițe, care ar fi fost o întregire, o frumoasă încununare și o mai sigură slujire a nevoilor Statului. Dacă Statul e lăsat să grăiască și să socotească numai după nevoia îngustă a clipei de față și nu i se flutură pe dinainte socofințe ale vieții veșnice, care îndrumează mai bine interesele materiale, — oare printr'o asemenea ședere la o parte Statul e slujit? Se înțelege că nu. Este bine ca în mijlocul organismelor omenești, să răsune din când în când glasul proorocilor, care să înștiințeze pe oameni și să le aducă aminte care este chipul drept de a-și agonisi viața lor și a și-o duce printre neamuri. Domnul Hristos pentru această țintă a orînduit să fie pe pământ o Biserică, doar de-or avea oamenii printr'însa totdeauna un steag după care să se cărmuiască și o vestire cum să facă. Deci Biserica trebuie să grăiască după socotelile vieții veșnice, să desfășure care sunt temeierile după care să se scurgă viața. Dacă ea nu spune cuvântul trebuincios și vede tot așa și tot atâta cât vede cel care chibzuiește numai în granițele înguste ale vremii și ale marginilor pământului său, atunci ea nu-și îndeplinește chemarea ei de îndreptare a oamenilor și a societăților. Doar peste ceiace au ei după poftele lor, trebuie să li se spuie ce este bun și trainic, nu după felul șubred cum cântăresc ei aceste, îmboldiți de buna lor plăcere și de gusturile lor, ci după temeierile pe care Dumnezeu le-a dat vieții.

Aceasta n'au făcut-o preoții germani, când a izbucnit războiul și, ca să fim drepiți, cine a

1. „Eu am o îngrozitoare culegere din oratoria războinică de pe amvon în felurite limbi și din felurite tabere și organizațiuni ale Bisericii. Mai bine este să înecăm o asemenea hrană spirituală în marea uitării. Sunetele de frâmbișă, slobozite mândru și primite cu aplauze, mai cu seamă dacă se îndreptau împotriva martorilor unității și conștiinței creștine, au amușit. Ele nu fac cinstire acelor care le-au scos“. — Eöderblom, *die Einigung der Christenheit*. Traducere germană de Peter Katz, Halle 1925, p. 87.

făcut-o? Fiecare n'a văzut nimic dincolo de granița sa ¹⁾).

Și acum războiul a trecut, și preotul suspină că n'a fost pe atunci o putere care să grăiască după socotințele veșniciei, zice că mai bucuros ar fi fost să lucreze cu arma Duhului de cât cu arma ucigătoare... De ce acest grai târziu și nu a fost spus cu câțiva ani mai înainte? Din pricină că conștiința despre chemarea Bisericii nu străbătuse în cugete atât de viu ca acum după război. Acum se vede că trebuie să mai fie în omenire nu numai puterile ușoare de dezlănțuit ale Statelor cuceritoare, ci și o putere de cumpănire între toate acestea. Să nu fie pe lume numai trupuri îmbrăcate în fer, gata a se ciocni, ci un suflet care să le îmbine într'o viață vrednică, de dreptate pentru fiecare. Este conștiința ecumenică pe care o vedem străbătând acum. Nu că acesta ar fi o noutate în creștinism. O! Ferit-a Sfântul! Biserica este universală prin însăși definițiunea ei. Ea e pentru toți, pentru fiecare suflet de om în parte, pentru popoare, dar și pentru omenirea întreagă. Cine citește pe Apostolul Pavel, în ce scrie el de pildă către Galateni, simte aceasta la fiecare pas. Biserica s'a și simțit ca atare, cărmuitorii ei așa cugetau în vremurile Sfinților Părinți. Creștinătatea s'a simțit de multe orii ca un întreg, precum în vremea cruciatelor sau în vremea altor izbiri cu cu păgânii. Și țara noastră a fost părtașă la asemenea mișcări în vremea Voievodului Mircea cel Bătrân, când creștinii luptau peste Dunăre împotriva Turcilor. Oștile lui Baiazet se întâlneau cu oștile creștine ca cu o singură tabără.

Dar vremurile s'au schimbat. Neamurile au început a se ridica viu, ca ființe naționale, ca e-și dau seamă că ele sunt făpturii proprii, cu daturile lor deosebite și cu o menire a lor în lume. Prin aceasta ele s'au privit mai mult în laturea viețuirii cuprinse între granițele lor. Chestiunile naționale au pășit în treapta întâia a tuturor gândurilor, iar peste aceasta s'a întins bariera.

Această dezvoltare în cărarea națională a fost un lucru îndreptățit, fiindcă chema pe om la sine însuși, la ce era în făptura lui, adică la adevărul ființei sale. Departe de a se plânge cineva de aceasta, o asemenea îndrumare o laudă și se

1. „Ca total, trebuie să spunem că firea supranațională a Bisericii a fost subordonată din cale afară de mult problemei naționale sau, mai bine, inter-sul național a fost înțeles într'un fel care vatămă foarte mult și religiunea și neamul. Nu mărfurisim cu toții o Biserică universală? În vremea războiului însă, creștinii și slujitorii Bisericii din feluritele țări au luat parte la închinarea națională către sine însuși într'un chip pe care mai bine l-am șterge de pe paginile istoriei.” — Söderblom, Op. cit., p. 90.

„A sluji pentru stăpânirea lui Dumnezeu e cea mai simplă datorie a slujbei noastre. Cu aceasta slujim în același timp și țării noastre, căci ea nu poate înflori de cât numai sub stăpânirea lui Dumnezeu.” — Cuvinte spuse cu prilejul trimeterii programei conferenței din Upsala din 1917. Citate după Söderblom, Op. cit., p. 196.

bucură de ea înșiși spirite ecumenice, cum este Arhiepiscopul Söderblom, de care am pomenit ²⁾).

Dar ceiace trebuie peste aceasta, este ca unitățile naționale să nu se dezvolte ca ființe care se tăgăduiesc una pe alta, ci ca părți ale unui întreg care este omenirea, în care una se ajută pe alta și împrumută una dela alta. Aceasta însă nu se face dela sine. Trebuie să fie organe care să lucreze într'o asemenea lature.

Cine s'o facă însă mai înainte decât Biserica? Ea este chemată spre aceasta. Ea lucrează în sânul fiecărui neam, căutând să păstreze curată ființa ca sufletească, să nu se peardă în mocirla vieții păcătoase. Dar împreună cu aceasta trebuie să-i trezească înțelegerea pentru viețuirea întregului, căci toate neamurile sunt dela Dumnezeu și fiecare poate face să zbârnâie o coardă deosebită care să mărească armonia universală.

De aceasta își dă seama preotul german abia acum. Ceiace până acum a văzut în granițe naționale acum vede și în lărgimea supranațională. Ii pare rău că Bisericile protestante, din pricina naționalismului lor fără altă zare către Iisus, n'au putut avea funcțiunea universalității în vremea ciocnirii dintre neamuri.

Oare ce să însemne cuvintele sale că «noi toți am cunoscut lucruri pe care le-am socotit mai reale, mai nemijlocite decât această credință» (în Biserica una)? Inseamnă că viața practică, năzuințele Statului lor în clipa de atunci i-a izbit și stăpânit mai viu decât ideia unității Bisericii. Din treapta de unitate duhovnicească a închinătorilor lui Hristos, ei au alunecat spre starea de a avea aceasta numai ca un punct al învățaturii creștinești, nu ca un act al viețuirii obștești a creștinilor. Acesta e faptul de care preotul se plânge cu amar, căci, dacă n'a mai fost aceasta, n'a avut cine să îmbine în armonie viața creștinilor și cine să grăiască cuvântul de sus, atunci când «s'au întărâtat neamurile și no- roadele au cugetat cele departe».

Dar să-l lăsăm încă pe el să vorbească, fiindcă mai avem de auzit dela el multe graiuri de seamă pe coarda ecumenicității. El spune, mai încolo că răul adus între popoare de ură se poate drege numai prin iubire, și că e partea Bisericii de a o întrebuița pe aceasta. Numai ea este puterea de viață și de îndreptare a răului. Dacă însă Bisericile au iubire, ele nu trebuie să stea răslețite și fără păsare una către alta. «Iubirea urăște răslețirea, zice el. Ne scoate

2. „Un popor, o națiune este o vatră, un adăpost binecuvântat. Pentru spiritul omenesc și pentru adevăratele urziri ale culturii înalte, pentru particularitățile lor lăuntrice și din naștere, viața națională a însemnat mult bine și totuși ceva care nu se poate cântări, măsura sau prinde... Nici din marea familie creștinească nu sunt alungate marile caracteristice naționale. Ele contribuie la bogăția vieții sociale.” — Dr. Nathan Söderblom în *die Einigung der Christenheit*. Traducere germană de Peter Katz, Halle 1925 p. 85—86.

din moarte și ne duce spre veselă tovarășie. Cât de mult străbate dorința după o asemenea iubire încă de pe vremea marelui război, din manifestele, vestirile, scrisorile, cuvântările personalităților creștine de seamă din toate popoarele! Suntem însă tot slabi. Pentru a putea însemna ceva în clădirea popoarelor, trebuie să lucrăm uniți. Cine însă să se unească? Indivizii? Aceasta însă nu înseamnă mult. Corporațiunile trebuie să primească strigătul, să-l ridice ca steag. Din simpla țintă spre care le împinge dorința lor, trebuie să-și lucreze o țintă pentru voință. Numai în colaborare cu comunitățile bisericesti voințele individuale pot lucra cu toată puterea lor. Numai masele strânse la un loc, umplute de sborul puterilor religioase, pot păși împotriva a ce a fost până acum. Noi avem nevoie de trupuri bisericesti pornite la lucru, umplute puternic de credința în realitatea care mișcă a Bisericii Una și Sfântă. Avem nevoie de Biserici care nu numai predică despre puterea de unificare a lui Iisus Hristos, ci trăiesc în ea și lucrează cu ea... Fără îndoială, e adevărat că unirea Bisericii, care se înfățișează ca ceva de sine înțeles, este ea însăși o grea problemă... Noi simțim că gândurile noastre nu au nimic comun cu cugetările vesele de progres cultural din lumea apuseană, care au izbucnit în război. Noi stăm numai sub voința lui Dumnezeu, sub strânsoarea și porunca sa, fie că lumea va plesni sub aceasta ori va învia. Nevoia de a munci pentru unirea Bisericilor stă sub apăsarea lui *ori-ori*, pe care credința ni-l pune înainte, că altfel Biserica rămâne fără putere. Ori Dumnezeu — ori lumea. Dacă alegem lumea, atunci alegem rămânerea pe totdeauna la granițele naționale și la stările de fapt; atunci putem cu tot temeiul să nu credem că vom mai putea eși vreodată din puterea acestor stări de fapt. Dacă alegem pe Dumnezeu, atunci trebuie să ne călăuzească porunca credinței. A crede însă înseamnă nimic mai puțin decât trebuința de a căuta și ce e peste putință». (pag. 19).

Vedeți, scrisul acestui autor e purtat de imboldul credinței spre înălțimi și cu un avânt în care simți tot tremurul unei năzuinți noi. Este cu adevărat un foc apocaliptic care-l străbate și în care simți o mireasmă de credință ca stânca, în telul credinței vechilor mărturisitori. Și cu toate acestea el nu e de loc un vizionar care plutește în văzduhuri departe de starea de fapt a lucrurilor. Căci scrie el mai la vale: «Toate astea trebuiesc socotite ca pozițiunea personală lăuntrică față de problema unirii. O asemenea pozițiune e presupusă aici. Ea însă trebuie să se împărecheze cu privirea cumpănită spre stările aflătoare și spre chipurile de manifestare a puterilor active în clipa

de față. Cine vrea să zidească niciodată nu începe dela acoperiș. El trebuie să se învețe a potrivi de jos peatră lângă peatră în muncă oboitoare. Și cu toate acestea întreaga zidire se dezvăluie înaintea sufletului celui ce lucrează într-o vedenie năprasnică». (pag. 20).

Aici ne oprim noi cu aceste lungi citate din cartea acestui preot german, din care am putut vedea cum străbate noul ton al gândului creștinesc. Acest ton este al ecumenicității, al Bisericii privite în totalitatea ei, singura stare în care ea va putea avea o putere pe care nu o are când e fărâmițată. Față de împărățiile lumii, în starea lucrării unite, ea poate înfățișa punctul programului creștinesc care e al împărăției lui Dumnezeu. Din acest capitol a cărții, în care autorul își arată această atitudine, noi mai pomenim numai de o singură cugetare, pe care el o spune cu părere-de-rău, când constată că alții au împlinit pentru ei mai multă ecumenicitate decât cea spre care a năzuit Biserica până acum. Căci spune el că, în mijlocul multelor frământări ale lumii, trebuie să pomenim faptul că «taberele socialiste, încă dela obârșia lor, au izbândit să închee legături între neamuri mai curând decât Biserica care e clădită pe evanghelia iubirii de frați. Internaționala socialistă pășește alături de cea catolică, fără ca noi, protestanții, să putem pune alături ceva asemenea. Și dacă, pe lângă aceasta, mai știm că socialismul, care-și datorește creștinismului cugetările lui etice, își dă înfățișarea de nouă evanghelie și de multe ori săvârșește o propagandă vrășmașe Bisericii, în închegarea sa internațională zăcea o primejdie pentru creștinismul protestant, împotriva căruia nu se poate păși decât numai printr-o muncă de unificare bine încheiată pe terenul evangheliei» (pag. 24).

Deci dacă alții își iau o ținută universală, nu cu atât mai mult creștinismul, care are aceasta în principiile lui?

VI.

Așezămintele, oamenii și organele ecumenicității.

Când privim la ce mișcă în vremea de față găsim un fapt îmbucurător, descoperind câți bărbați de seamă, câte puteri și unelte se întrebunțează pentru a trezi și înrădăcina ideea ecumenicității. Este un nou val de simțire bisericască pe care-l vedem ridicându-se, cum de multă vreme nu s'a mai văzut.

Dacă am ascultat cugetările preotului german pomenit, care a știut să ne spuie ce simte el pentru starea ecumenicității, cugetări care s'au ridicat năprasnic la o mărturisire din cele mai

vii și mișcătoare, pe de altă parte trebuie să știm că el nu se oprește numai la ce simte el, numai la a ne spune, din partea sa, cum Biserica trebuie să-și ia o nouă metodă de lucru, pe calea ecumenicității, pentru a izbândi în grelele probleme care sunt înaintea ei. El ne pune în cunoștință și cu tot ce se lucrează azi în lume, pentru a da o nouă înfățișare și nouă putere vechii ecumenicități care, oricum, stă totdeauna prinsă de tiința Bisericii.

Sunt multe de urmărit pentru a afla și ce ne spune el și ce ne spun și alții, în alte lucrări, despre ideia ecumenicității în noua ei înfățișare. E încă mult de scris în această privință, tot lucruri care sunt nespuse de mângâietoare și dătătoare de nădejde pentru orice inimă creștinească, doritoare de a vedea întemeindu-se mai curând, pe acest pământ turburat al nostru, împărăția lui Dumnezeu.

Fiecare din cuvintele înșirate în titlul de mai sus al acestui paragraf, poate prin el singur sta în fruntea unui paragraf deosebit. Căci sunt multe astăzi așezămintele ecumenicității și se poate vorbi, pe larg despre fiecare în parte. De asemenea, sunt mulți fruntași ai simțirii și lucrării creștinești în ziua de azi, care lucrează vânos pentru ideia ecumenicității. Despre fiecare se poate scrie în lungi dezvoltări. Sunt multe azi și organele scrise pentru a răspândi mai din plin în lume ideia ecumenicității și a-i face pe creștini să se închege în calsa această încă și cu alte mijloace decât cele care au fost și care sunt cunoscute. Ci noi nu mai putem scrie aici despre toate acestea cu toată întinderea pe care li se cuvine, fiindcă atunci am lungi acest articol peste orice măsură. Chiar dacă am privi ideia ecumenicității numai în granițele mai strânse ale Bisericii Ortodoxe, și încă am avea multe de povestit, pentru că în însăși această Biserică, în care totdeauna se rostește *Crezul Niceiei*, ideia ecumenicității, și dacă a existat totdeauna și Biserica s'a privit una, dar ea n'a funcționat viu și n'a ajuns la un chip tare de înjghebare practică. Cu toate acestea și în această Biserică, acum, după război, legăturile sunt mult mai vii decât au fost înainte. Am putea scrie un articol deosebit despre ideia ecumenicității în Biserica Ortodoxă în vremea de azi. Sub ochii noștri vedem ridicându-se și crescând această idee și fiind hrănită prin legăturile care se prind acum, după război. Unde era Mitropolitul nostru din București, înainte de război, în alte legături cu capii Bisericii Ortodoxe din feluritele țări, decât acelea că unul altuia își făceau cunoscută suirea pe scaunul păstoriei! Ei bine, numai după puțini ani, nu mai este așa. Patriarhul nostru dela București azi e neîncetată legătură cu căpeteniile ortodoxiei de pretutindenea. Și nu numai

în legătură de scrisori și acte, ci și față către față. Anul trecut am avut la noi vizita Patriarhului Ierusalimului. Apoi sunt numai două zile de când au plecat dela noi Mitropoliții din Constantinopol *Ioachim* și *Ghermanos*, după întoarcerea lor din Polonia, unde au proclamat autocefalia Bisericii rusești de acolo. În însăși conferența dela Constantinopol pentru calendar în 1923 a fost încă un fapt al comunicării între ramurile Bisericii Ortodoxe, care nu stăteau în vie împărțire una cu alta. Când am spus acolo, acum doi ani, înaintea Patriarhului Meletie IV, că acea conferență e un fapt mângâietor în sânul Bisericii Ortodoxe și că trebuie să ne străduim a întocmi un comitet permanent al Bisericii Ortodoxe, pentru a trata toate chestiunile obștești ale ortodoxiei, cuvintele mele au fost primite cu mare însuflețire. Fiecare recunoștea cât de simțit e faptul pe care-l spuneam, anume că Biserica noastră, care totdeauna se mărturisește că e una, trebuie să aibă și un organ, în care această unitate să se manifeste pe fiecare zi, fiindcă orice funcțiune trebuie să-și aibă organul ei prin care se rostește. Unitatea Bisericii este o funcțiune a ei, că așa a pus-o Intemeietorul ei, să fie una. Pentru aceasta îi trebuie un organ în care această unitate să se înjghebeze practic și să se mărturisească.

Dar nu numai în sânul ortodoxiei întregi, ci chiar numai în sânul Bisericii românești ideia ecumenicității este azi alta decât înainte de război. Sunt aici multe fapte de care putem pomeni și care ar merita să fie încheigate într'un întreg. Ba încă pentru noi este un prilej de mare veselie când vedem că bărbați care n'au fost purtați în deosebi de ideia ecumenicității, fiindcă așa au fost lucrurile până la război, azi sunt duși de vederea aceasta, peste care nu pot trece, și sunt chemați să facă față și ei și să trăiască și pentru ea, nu numai pentru Biserica care se întinde până la granița neamului. Și lucrurile acestea abia au început și sunt în creștere. Așezămintele, oamenii și organele ecumenicității, sunt în neîncetată mișcare și lucrul lor se simte și la noi și în sânul întregii Biserici Ortodoxe.

Mișcarea pentru înfrățirea popoarelor prin Biserică, mișcarea *Life and Work*, mișcarea pentru unirea Bisericilor (*World Conference on Faith and Order*), Consiliul Federal al Bisericilor din America și altele sunt azi tot atâtea organe în vederea ecumenicității, afară de altele care urmăresc legături între unele ramuri ale creștinătății, precum este *Asociațiunea anglo-răsăriteană*, care urmărește strânsă legătură între Biserica anglicană și cea ortodoxă.

Oamenii ecumenicității sunt bărbați ca Arhiepiscopul *Söderblom* din Suedia, care este autorul cărții *Einigung der Christenheit*, pe care

am întrebuințat-o în această tratare și care e unul din cei mai harnici bărbați în această latură de lucru. Altul este *Charles Macfarland*, care e capul *Consiliului Federal al Bisericii* din America și care desfășură o largă activitate și în toată lumea creștinească. Altul a fost *Robert H. Gardiner*, bărbat de o rară însușire pentru unirea Bisericilor, care, din nefericire, a plecat pre curând din lumea aceasta către Domnul anul trecut și despre moartea cărui am scris și noi în această revistă¹⁾. Urmașul său este acum Episcopul *Brent*, care a fost și la congresul de la Stockholm și a avut legături de aproape cu noi ortodocșii.

Organele ecumenicității sunt multe. Dintre cele care privesc chestiunile creștinătății în de obște, pomenim pe: *The Christian Union Quar-*

1. Septembrie 1924, pag. 565-567.

terly, care se tipărește trimestrial în orașul *Baltimore* din Statele-Unite ale Americii de Nord, organ voluminos, plin de materia cea mai interesantă; apoi *The Federal Council Bulletin*, organul lunar al Consiliului Federal din America; *Goodwill*, organul mișcării pentru înfrățirea popoarelor prin Biserică și altele.

Cu astfel de puteri și mijoace se lucrează în lumea creștinească de azi, pentru a o aduce la vechea ei stare de a fi una. Viitorul e în mâna lui Dumnezeu și fie ca El să binecuvinteze silințele oamenilor în vederea ecumenicității, pentru ca ele să rodească îmbelșugat.

Cuvântul *ecumenicitate* răsună azi dealungul lumii creștinești, înviorat și mai mult de marea amintire a Niceei.

Arhim. SCRIBAN

L'IDÉE OECUMÉNIQUE À NOTRE ÉPOQUE¹⁾

I.

Un terme sympathiquement adopté.

Le mot «ecuménique» n'était connu, jusqu'à ces derniers temps, que dans les cercles des théologiens. Lorsqu'on cherchait à le traduire de manière à être compris par les masses, on cherchait un équivalent dans le langage courant. Lorsque le peuple n'avait pas un terme équivalent, on avait recours à une périphrase pour rendre la notion de ce mot «oecuménique». C'est ainsi qu'en roumain, les hommes d'église ont traduit, dans les temps anciens, ce mot par «du monde entier» ce qui montre combien peu ce terme d'oecuménique aurait pu être compris si on l'avait employé couramment, et l'obligation où on s'est trouvé d'employer cette longue suite de mots «du monde entier».

Dans d'autres langues il en a été de même et le terme «oecuménique» n'a été employé que par les hommes d'église, tandis que pour le grand public on a cherché, comme chez nous, une traduction qui puisse être comprise par tous.

Cependant ce mot «oecuménique» commence à être d'un emploi beaucoup plus fréquent. Récemment, vers la fin du mois d'août dernier, alors que je me promenais dans une des rues plus éloignées du centre de la ville de Stockholm, j'ai entendu, prononcé par des jeunes gens, qui paraissaient être de petits employés de com-

merce, le mot «oecuméniste». Ils avaient remarqué sur mon vêtement les insignes de congressiste du mouvement «Life and Work» qui se réunissait dans la capitale de la Suède, et se disaient l'un l'autre que je suis membre du mouvement oecuménique. En effet, les journaux suédois inséraient chaque jour de longs articles sur l'«Ekumenista mötet» (le mouvement oecuménique), de sorte que l'on était en mesure de savoir maintenant, jusqu'au fond des faubourgs et sur toute l'étendue du pays, qu'il existait un mouvement dénommé par ses dirigeants «oecuménique». L'emploi de ce mot était donc sorti du vocabulaire de quelques initiés et s'était reparu dans les masses. La langue suédoise, comme langue d'origine germanique, avait certainement d'autres mots pour rendre la notion de ce qui aurait trait à «tout le monde». Malgré cela c'était le mot «oecuménique» qui jouissait de l'emploi le plus large.

Et au congrès, ceux qui parlaient différentes langues, employaient plus souvent qu'autrefois ce mot, extrait, à cette occasion du langage théologique, pour être lancé dans la circulation large du langage populaire.

Comment expliquer cet accaparement par tous de ce mot? Était-ce quelque chose d'accidentel, ou bien ce mot était-il capable de rendre une pensée rare, un sentiment nouveau qui pénétrait les cœurs d'un essor rempli de promesses?

1) Acest articol e traducerea franceză a articolului de înaintea lui scris în românește.

1) Cet article est la traduction française de l'article précédent écrit en roumain.

II.

Le grand souvenir.

Il n'y avait dans ce fait rien d'accidentel; le mot avait été choisi intentionnellement. L'année 1925 faisait revivre le souvenir du Concile oecuménique de Nicée de Bithynie d'il ya 1600 ans. La chrétienté pouvait-elle laisser passer cette date de perpétuel souvenir sans la commémorer; bien plus: sans réfléchir sur sa signification: l'idée et l'acte d'union? Cela ne pouvait être. C'est pourquoi, plusieurs années avant cette date, les chrétiens des divers pays se sont préparés à commémorer d'une façon solennelle cette grande anniversaire de Nicée, plus encore: de travailler à ce que cette même année on réalise tel grand fait de haute importance pour toute la chrétienté et que des décisions de haute portée soient prises pour son avenir.

C'est pourquoi également le congrès chrétien universel de Stockholm, tenu cette année, et qui avait été préparé longuement à l'avance, a été fixé précisément cette année et on lui a donné le nom *d'oecumenique*. Vu que les représentants de toute la chrétienté (à l'exception des catholiques qui ont refusé d'y participer) étaient représentés, ce congrès devait consacrer l'idée de l'unité de la chrétienté, de même que l'avait fait le concile de Nicée. Le patriarche d'Alexandrie, Fotius, saluant le roi Gustave à l'ouverture du congrès, l'a comparé à Constantin le grand qui avait présidé le concile de Nicée, 1600 ans plus tôt, et le roi lui-même, dans son discours inaugural n'a pas omis de mentionner que la date de cette assemblée était justement celle du concile de Nicée, tenu il y a 1600 ans. Ceci démontre que Nicée était dans la pensée de tous les chrétiens et qu'ils avaient intentionnellement choisi cette date afin de mieux exprimer ainsi la pensée et le désir profond de rassembler autour d'un sentiment commun les rangs trop clairsemés des chrétiens.

Ceci n'était qu'une des assemblées où l'idée de Nicée était présente. Beaucoup d'autres cependant se sont inspirées de la même pensée. La bien connue «Alliance Mondiale pour la Fraternité des peuples grâce aux efforts des Eglises» (*The World Alliance for promoting international Friendship through the Churches*) devait également tenir cette même année son assemblée générale à Washington, afin de délibérer sur les moyens qui permettraient aux chrétiens de s'unir, et elle avait choisi précisément cette date si pleine de souvenirs et d'exemples tendant à un tel but. Si toutefois cette réunion a dû être ajournée jusqu'en 1927 en cette même ville, c'est que tous les préparatifs n'avaient pu

être faits pour réaliser une oeuvre de si haute importance.

Les différentes églises ont également préparé la célébration de cette grande date de l'histoire. L'église de Rome voulait faire cette commémoration cette année également mais, toujours afin de pouvoir faire tous les préparatifs nécessaires, la commémoration a été ajournée à l'année prochaine ou à plus tard.¹⁾

L'église anglicane de Grande Bretagne a fêté cette date avec grande pompe en juin de cette année, et elle y a convié les chrétiens des autres pays, et notamment notre église roumaine. Le patriarche de Roumanie y a été représenté par le desservant de notre église de Paris.

Dans l'église orthodoxe, l'idée de fêter d'une manière solennelle le grand anniversaire de Nicée a préoccupé les esprits dès longtemps. Il y a deux ans, lorsque je me suis rendu à Constantinople à la Conférence interorthodoxe qui devait modifier le calendrier, Mgr. *Nicolas*, notre métropolitain de Sibiu, m'a prié de soulever au sein de la conférence la question de la commémoration de la date de Nicée, qui devait avoir lieu deux ans plus tard, soit cette année-ci.

J'ai en effet soulevé la question dès la première séance et la proposition a été accueillie avec grand enthousiasme, non seulement par le Patriarche qui, à l'époque était S. S. Méletius IV, mais aussi par tous les membres de la conférence. Pour célébrer un événement de si haute importance, deux ans de préparation n'étaient pas de trop et comme preuve c'est que l'on n'a pas été prêt à temps. On a continuellement dit, au cours de l'année écoulée, que les fêtes auraient lieu à Jérusalem puis on a parlé d'Athos. Cependant, de même qu'ailleurs, les circonstances n'ont pas été favorables pour préparer la commémoration comme on le désirait, ni au sein de l'Eglise orthodoxe les événements n'ont pas été favorables et on n'a qu'à se rappeler toutes les souffrances qu'elle a eu à endurer pendant la guerre et même après. Les Serbes ont annoncé, dès l'année dernière, qu'ils préparaient une grande fête de l'orthodoxie. Ils ont fait savoir par la voie de la presse que leur gouvernement était décidé à destiner plusieurs millions dans ce but. Il faut croire que les Serbes non plus n'ont pu faire davantage et n'ont pu tenir ce qu'ils avaient publiquement annoncé. Il reste donc que chaque église organise par elle-même la commémoration de Nicée dans

¹ L'exposition de cette année au Vatican, à laquelle de nombreux croyants se rendent, n'est pas en relation avec la date de Nicée, mais avec celle de l'année sainte, que l'on fête chaque quart de siècle dans l'Eglise de Rome.

Dans des petites proportions, on a célébré le Concile de Nicée à Rome sous la présidence du Cardinal *Cesare Tacci*. Nous croyons qu'on ne s'arrêtera pas ici.

l'espoir de temps meilleurs, quand toutes les églises pourront côte à côte fêter ensemble le grand souvenir du passé et tracer de commun accord les voies de l'avenir¹).

Le Saint Synode de Roumanie, appréciant la haute importance de cet anniversaire, a décidé que la date du concile de Nicée ne soit pas passée sous l'oubli par notre église roumaine et c'est pourquoi cette commémoration aura lieu en grande pompe cette année-ci, le 11 Octobre, à Jassy.

On a choisi la ville de Jassy vu qu'elle est consacrée pour une commémoration de ce genre par le fait que c'est dans cette ville que fut tenu le concile dit *de Jassy*, en 1642, — date importante dans le passé de l'église orthodoxe, — qui a eu à prendre position contre le protestantisme, et le concile a adopté la profession de foi du métropolitain roumain Pierre Movilă de Kiew. De même que les Serbes ont pensé, pour cette commémoration, à la ville de Nisch, ville où Constantin le Grand vit le jour, de même les Roumains n'ont pu faire un meilleur choix que Jassy pour cette commémoration. C'est donc dans cette ville que se fêtera le souvenir du concile de Nicée.

III

L'idée de l'oecuménicité dans les rapports entre les diverses églises.

La pensée oecuménique s'est imposée aux églises chrétiennes surtout après la guerre. Cela ne veut pas dire qu'elles ont attendu la guerre pour arriver à la conception que la chrétienté doit constituer une unité, inspirée d'une même

1. On ne saurait considérer comme un acte d'hostilité à l'égard de la convocation d'un concile oecuménique ce que le jésuite Michel d'Herbigny écrit dans son livre *Après la mort du patriarche Tykhon* Rome, Juin 1825 p. 130 en parlant de l'article du russe M. E. Makharobliéz paru dans la revue *Tercovnaia Viedomosti* (décembre 1924), — qu'un concile oecuménique orthodoxe ne saurait se réunir et ne doit pas se réunir, vu que ce même russe, qui soutient cette thèse, ajoute dans l'article cité, que si un concile oecuménique ne peut se réunir, il est hors de doute qu'un concile panorthodoxe est nécessaire pour traiter toutes les questions ecclésiastiques actuelles sur la base des 7 conciles oecuméniques. Mais c'est justement ce que l'on conçoit actuellement par l'assemblée d'un concile oecuménique. Ce sera un concile auquel participeront les orthodoxes. L'hypothèse que des catholiques et des anglicans y soient invités, n'est nullement repoussée, cependant les premiers refuseront d'y venir. Mais indifféremment de toutes ces considérations, l'opposition même faite à la réunion d'un tel concile, prouve que l'idée oecuménique se trouve rajeunie à l'heure actuelle car s'il en était autrement, personne ne songerait à écrire qu'un tel concile n'est pas nécessaire.

Si, comme ce même auteur l'indique, les évêques russes de l'étranger se sont prononcés contre l'assemblée d'un concile oecuménique, — cela en octobre 1924 — et si les évêques serbes se sont ralliés à cette opinion, (voir *d'Herbigny* oeuvre citée), cela ne signifie nullement qu'ils sont contre la convocation d'un concile oecuménique en principe, mais que le moment actuel n'est pas propre à cette réunion. Et en tous cas, si toutes les questions sont agitées, c'est que l'idée d'un concile oecuménique préoccupe fortement les esprits à l'heure actuelle.

pensée et fortement consolidée en un bloc cimenté par la fraternité et l'action vers un même but.

Il n'en est pas moins vrai que c'est la guerre qui a mis en évidence ce devoir de l'église d'une manière plus impérative. La guerre a été un exemple frappant de la déchéance de l'âme humaine du moment qu'elle a pu, de l'apogée de civilisation atteinte, s'abaisser à de telles horreurs de massacre, détruire tant de richesses accumulées par un travail tant de fois séculaire, et déchaîner un état de sauvagerie qu'avec tant de peine on avait réussi à maîtriser. L'église a ressenti non seulement une grande douleur de ce fait, mais aussi un profond sentiment de honte de n'avoir pu l'empêcher et elle est consciente de toute la responsabilité qui lui incombe pour l'avenir. L'église a ressenti comme un reproche, qui de fait lui a été imputé, de ne pas avoir pu dompter la bête terrée dans l'âme humaine.

Le mouvement religieux chrétien *The World Alliance* d'Amérique, que j'ai mentionné plus haut, s'est réuni précisément au moment où la guerre éclatait, en 1914. Ceux qui s'étaient réunis dans la ville de Constance, au bord du lac du même nom, afin d'envisager le moyen de rapprocher et d'unir les églises, se sont dispersés justement lorsque la fanfare de guerre éclatait. Toutefois son oeuvre n'a point cessé et c'est surtout depuis la guerre qu'elle se manifeste plus activement. La dernière réunion de cette association s'est tenue cette année, du 6 au 8 août à Stockholm et Mgr. *Bartholomé*, évêque de Râmnic et le prof. Dr. *V. Ispir* y ont participé au nom de la Roumanie¹).

La conception selon laquelle la chrétienté devait former une unité de fraternité et d'action a toujours été vive et c'est pourquoi, après chaque crise on recherchait à nouveau d'arriver à une intégration de la chrétienté disseminée.

Lorsque la réforme de Luther, au XVe siècle, fut réalisée, ses représentants à l'université de Tubingue, Allemagne, ont entamé des pourparlers avec le patriarche de Constantinople en vue d'une nouvelle cohésion pour l'unité de l'église. Comme c'était à prévoir, les pourparlers, ayant lieu sur un terrain purement dogmatique, n'ont pu aboutir à aucun résultat. Lorsque plus tard l'ancien groupement catholique fut reconstitué, de nouveaux pourparlers ont eu lieu en vue d'une union avec nous. Les Anglicans également ont à fréquentes reprises songé aux orthodoxes afin de réaliser une union avec notre église et ne pas rester isolés comme un rameau

1) Le congrès du 19—30 août, dont il a été parlé et auquel l'auteur de cet article a participé, n'était pas celui de la *World Alliance*, mais de la *Life and Work*.

de la chrétienté détaché de sa souche¹⁾. Et à ce sujet nous aurons à revenir dans cette publication, dans d'autres articles, avec nombreux documents à l'appui, afin de montrer la tendance fortement manifestée des Anglicans de rentrer au sein de la chrétienté universelle.

En ce qui nous concerne, nous avons écrit dans cette revue, dans de larges exposés, en 1923 et 1924, au sujet de toutes sortes d'essais, manifestés ces derniers temps, et surtout depuis la guerre, afin de toujours mieux exprimer l'idée que la chrétienté forme un seul corps et doit être une unité de vie.

Comment toutefois ce but pourrait-il être réalisé alors que des divergences si profondes se manifestent entre les diverses branches de l'Eglise? Le jésuite Michel d'Herbigny, dont j'ai fait mention, dans un autre de ses écrits²⁾ dans la crainte que cette chrétienté n'arrive à se rapprocher, voire même à s'unir, sans avoir une base de foi identique, écrit pour démontrer que cela ne saurait être possible sans que les églises aient le même crédo.

Mais l'idée de l'oecuménicité ressort justement de ce fait que si les églises tendent à s'organiser en un seul bloc chrétien, tout en se rendant compte que cela n'est pas réalisable sur la base d'un même crédo, c'est que l'oecuménicité est une nécessité, vu qu'on cherche à la réaliser même sur une autre base que jusqu'à présent.

Sans nul doute, du moment que l'Eglise affirme être unique, son attitude envers Dieu doit être la même pour tous ses desservants. Nous ne concevons pas une église autrement que par la même foi animant tous ses fidèles. Si l'église anglicane recherche une union avec les orthodoxes, elle ne fait que s'efforcer de démontrer que son enseignement est le même que le nôtre. L'évêque anglican d'Amérique *Darlington*, qui a eu une longue entrevue avec les orthodoxes réunis à Stockholm à l'occasion du Congrès universel chrétien, nous a précisé en détail ces tendances de l'église anglicane d'Amérique.

C'est un événement tout nouveau de voir que les différentes branches de l'Eglise songent à organiser une vie unitaire sans adopter le même crédo. Elles ne peuvent même pas songer à une telle éventualité, vu les trop grandes différences dogmatiques entre les diverses branches d'une même église. Certaines des rameaux de l'églises peuvent cependant y songer, tels les anglicans, les vieux catholiques et les orthodoxes. Même

les catholiques qui, d'une part dans notre pays, par les gréco-catholiques, se prononcent avec violence contre notre union avec les anglicans et la déclarent impossible, d'autre part, ailleurs, par certains membres des leurs, ils la reconnaissent néanmoins possible. Le recteur de l'université de Munich, professeur catholique d'histoire ecclésiastique à cette université, disait, le 25 novembre 1922, dans son discours comme recteur nouvellement nommé: «Je considère comme absolument possible une union vraie, sincère entre l'église anglicane, orthodoxe et vicille-catholique.»

Mais ce que ce professeur déclare désirable et même possible dès maintenant pour toute la chrétienté, c'est une collaboration pratique de toutes les églises en vue de la réalisation de l'idéal chrétien sur le terrain de la vie internationale, morale, économique et sociale, une sorte d'Alliance mondiale pour la fraternité des peuples par l'Eglise.

Donc c'est toujours l'idée de l'oecuménicité qui s'impose, fût elle même autrement conçue que l'union dogmatique. En effet c'est le nouvel aspect que nous trouvons depuis la guerre car, auparavant, même si on a beaucoup discuté sur l'union des Eglises, et si cette question s'est posée plus d'une fois, il a toujours été question uniquement d'une union dogmatique et non pas d'une union qui, tout en laissant à chacun la position dogmatique qui lui appartient, n'aurait pour but qu'une concentration des efforts afin d'obtenir et réaliser des résultats chrétiens sur un terrain pratique.

Le congrès de Stockholm a justement été une assemblée de ce genre. Elle s'est dénommée: «Conférence du christianisme pratique». L'organisation qui en a pris l'initiative et l'a conduite avec succès jusqu'au bout, a un nom qui indique la direction pratique poursuivie: «*Life and Work*» (La vie et le travail), ce qui veut dire que les chrétiens auront à réunis leurs efforts sur le terrain de la vie quotidienne et à s'efforcer d'enrayer les maux moraux, sociaux et autres de tous les domaines. Il va de soi que pour une telle oeuvre tous les chrétiens peuvent travailler en commun, côte à côte. C'est un bonheur si un terrain d'union peut être trouvé sur cette base. Quand du seul fait qu'ils sont chrétiens et portent ce nom, la majorité des points sont communs et les différences minimales, est-il possible que les chrétiens ne trouvent le moyen d'être réunis sur le terrain de moralisation de la vie sans songer continuellement à des différences dogmatiques? Bien que d'Herbigny¹⁾ nie qu'il soit possible de réaliser une union aussi

1) Voir la livre de *Ghenadius Arabagiolu*, évêque grec de Constantinople: *Union ou rapprochement des Eglises chrétiennes*. Constantinople, 1920 et dont j'ai parlé dans le numéro de Mai 1923 de cette revue p. 605.

2) «*Pour l'Unité chrétienne*», Rome, août 1925.

1. Georg Pfeilschifter „Die Kirchlichen Wiedervereinigungsbestrebungen der Nachkriegszeit“ Munich 1923.

1) *Pour l'Union Chrétienne*, Rome 1925.

longtemps que le même crédo dogmatique ne serait pas le même pour tous, la question qui se pose est de savoir si des hommes peuvent se grouper et unir leurs efforts même sans cette unité de dogme?

Le courant, comme on le voit, tend vers ce but. Il est en marche et il a à sa base non seulement un fond de bienveillance réciproque, mais aussi un point de foi commune à l'égard de certaines réalités de la chrétienté, comme, par exemple, le sacrifice de Notre Seigneur Jésus-Christ qui peut faire vibrer tous les chrétiens pareillement.

Mais dans le monde catholique même, tous ne sont pas mus par des idées comme celles exprimées par le Jésuite e'Herbigny. Nous avons vu que tout autre est l'opinion de Pfeilschifter, recteur de l'université de Munich que nous mentionné plus haut.

Nous pouvons donc clore ce paragraphe en constatant qu'à l'heure actuelle la chrétienté cherche et a trouvé un nouveau point autour duquel elle puisse se rallier si le côté dogmatique, de par ses grandes divergences, ne peut mener à une union. C'est incontestablement une voie toute nouvelle qui peut aboutir à de grands résultats à l'avenir.

IV

Diffusion de l'idée d'oecuménicité.

Bien qu'au sein de l'église l'idée de son unité ait toujours existé, bien pue chaque scission plus importante lui imposait de se souvenir que l'église doit être un seul organe de ceux qui croient en Jésus-Christ, bien que des essais aient été tentés pour revenir à l'unité brisée, néanmoins l'église e vécu morcelée, et ceci la mettait dans l'impossibilité de donner l'exemple du spectacle consolant et encouragement de la fraternité; bien plus, ceci a donné aux ennemis de l'église des arguments pour la dénigrer.

Dans un livre récent. l'évêque anglais de Gloucester, Dr. *Arthur Headlam*, un savant membre de l'église anglicane, et jusqu'à tout dernièrement professeur réputé d'Oxford, écrit que les églises chrétiennes ne doivent pas se dénommer «églises», vu que l'église est une et si elles ne travaillent pas dans le sens de l'unité ou même lui portent atteinte, elles n'ont pas même le droit de se dire églises vu que le mot «église» signifie communauté¹⁾. L'archevêque Söderblom de Suède, l'un des plus éminents défenseurs de l'idée d'oecuménicité, et dont nous parlerons plus loin, écrit à ce sujet, que nous devrions corriger notre manière de nous exprimer lorsque

nous parlons de l'église. Il ne faut plus dire «l'église de l'Angleterre, de la France ou de la Suède, et ni église anglicane, luthérienne, wesleyenne, romaine, grecque comme s'il pouvait y avoir plusieurs églises. Il faudrait plutôt dire: l'église d'Angleterre, d'Allemagne, de Suède, de Rome comme le trait le Nouveau Testament en parlant de l'Eglise de Jérusalem, Corynthe, Smyrne, de Philadelphie²⁾. D'où provient cette vive préoccupation de l'unité? Comment expliquer toutes ces discussions et controverses sur l'union des Eglises ou sur la qualité de l'église d'être une?

Cela provient de ce qu'il y a quelque-chose de changé dans la mentalité de la chrétienté d'aujourd'hui... Non pas qu'elle ait changé un seul point de la doctrine chrétienne, mais parce qu'elle a pris une nouvelle attitude. D'une part l'inimitié croissante au sein de l'humanité, qui ne pouvait aboutir qu'à des malheurs, et nous avons comme preuve la grande guerre; d'autre part la concentration de l'humanité vers une unité créée par des forces autres que la force chrétienne, comme l'a tenté le socialisme, ont dû réveiller les chrétiens de leur somnolence. N'importe quelle serait l'explication, ce qui est certain c'est que jamais les chrétiens n'ont entendu de si nombreuses voix proclamer la nécessité de l'union de l'église comme actuellement.

Les orthodoxes ne se sont pas abstenus du mouvement. Le patriarche de Constantinople Joachim III († 1912), de grande et bienheureuse mémoire, a été lui aussi mu par cette idée qu'il a communiquée à toutes les ramifications de l'Eglise orthodoxe, et après la guerre c'est encore de Constantinople qu'est parti l'appel adressé à toutes les églises de la chrétienté en 1920, portant le titre: «Encyclique synodale de l'église de Constantinople envers les églises du monde entier».

Le nouveau ton de cette époque, favorable à l'oecuménicité, se voit encore mieux chez ceux qui ont vécu plus intimement dans la pensée de l'église nationale, et qui, aujourd'hui, commencent à parler en faisant vibrer une autre corde. Je ne veux pas dire qu'ils renonceraient en rien aux parures de l'église nationale, qu'ils considèrent comme partie d'un tout, mais je veux dire que l'église n'épuise pas sa mission au sein de sa nation, mais a encore une autre mission envers la chrétienté entière.

A ce point de vue, le nouvel aspect que prend la chrétienté allemande mérite d'attirer toute notre attention. Il constitue une puissante manifestation en faveur de l'oecuménicité et sous une forme inconnue jusqu'ici. Des personnalités

1) „The doctrine of the Church and Christian Reunion“, cité Taprès le Dr. Nathan Söderblom „Einigung der Christenheit“. d'radnction allemande par, Peter Katz, Halle 1920, p. 2.

2) *Ibid.* p. 7.

proéminentes du christianisme allemand, comme le Dr. *Adolf Deissmann* professeur de Nouveau Testament à Berlin, le Dr. *Siegmund Schultze*, un homme qui a donné d'importants travaux sur le terrain social chrétien, le rédacteur en chef de la revue „Die Eiche“, se trouvent mêlées intimement à tout ce mouvement qui se signale en vue d'une réalisation d'un travail unitaire de la chrétienté tel qu'on ne le soupçonnait même pas avant la guerre.

Ce qui surtout nous trappe agréablement c'est l'énorme matériel en faveur de l'oecuménicité que nous trouvons dans un livre allemand paru cette année-même, en vue du congrès de Stockholm : „*Die Einigung der Kirche vom evangelischen Glauben aus*“ de *René Heinrich Wallau* (Berlin 1925). C'est un riche volume de 855 pages où l'on trouve des données très étendues sur tout le mouvement actuel en faveur de l'oecuménicité. Tous ceux qui voudront écrire ou simplement s'orienter sur tout ce qui s'agite à l'heure actuelle à ce sujet, devront tendre la main vers ce livre, parce qu'il est un exposé systématique de toutes les aspirations qui se sont faites jour et se sont organisées dans ce but et qu'il parle de tous les hommes de valeur qui se sont assimilés ces aspirations et les dirigent vers leur réalisation.

On n'a qu'à ouvrir ce livre pour y sentir le ton de l'oecuménicité.

Dans sa préface l'auteur dit que «jamais les temps n'ont été plus propices pour un renouvellement de l'Eglise comme aujourd'hui». Plus loin, l'auteur, qui est protestant, déplore les divisions qui ont lieu au sein du protestantisme. Il dit que cela aura pour conséquence que «l'homme religieux deviendra la proie de l'engourdissement, s'il ne se laissera entraîner par le large fleuve de la vie. Toute séparation signifie un arrachement du courant qui vous entraînait et la conséquence ne peut être que l'immobilisation. Le croyant protestant lui-même, ne peut servir la vie autrement qu'en affirmant tout ce qui pénètre, détruit et rompt la diffusion, pour que finalement il soit ramené à nouveau et continuellement à la sûreté personnelle, non attachée à des fils étrangers; de même que la vague écumeuse de l'océan se soulève, paraît devenir une réalité propre, puis est ramenée dans la masse profonde de la mer. Le croyant protestant doit lui aussi affirmer l'idée de l'église. Ce n'est qu'elle qui peut garantir le lien avec la vie religieuse, ce n'est qu'elle qui le ramènera dans la communauté et par cela à la richesse originelle de donner et de recevoir réciproquement. Malgré cela nous sentons clairement que si nous parlons de «l'Eglise», c'est comme si nous tatonions dans le vide. Nous sentons que les Eglises,

nos Eglises, qui travaillent à retenir le lien avec la communauté de la vie religieuse, ne sont jamais le but dernier et grand qui flotte devant nous. Des richesses religieuses grandioses y sont contenues, mais elles sont en quelque sorte immobilisées et par cela même ne peuvent être ressenties comme une force vive, trop de choses arrivées à être ainsi et doivent être ainsi, trop de formes étouffent les forces de la vie qui dort dans les profondeurs.

«C'est pourquoi Dieu doit à nouveau briser les Eglises pour céder la place à «l'Eglise».

Remarquez combien c'est significatif, et combien puissante est l'affirmation dans le sens de l'oecuménicité...

C'est un protestant, soit un des chrétiens qui ont vécu partagés entre tant et tant d'églises, qui vient affirmer que ces églises ne remplissent plus leur mission et qu'elles doivent faire place à l'Eglise ! N'y a-t-il pas ici une affirmation vive de la pensée d'unité, n'est pas l'ardent besoin qui perce la toile de séparation, pour pouvoir affirmer que l'Eglise doit être une et seule, ainsi que dit le Crédo, afin d'avoir toute sa force !

Mais écoutons ce que cet auteur dit encore, car ses paroles sont remplies d'enseignements et elles sont divinatrices de l'esprit nouveau vers l'unité qui souffle actuellement même au milieu de la division protestante :

«Et cependant c'est vers les églises visibles, vers la chrétienté organisée que s'adressent les plaintes, après tous les ravages de la guerre. Et parce qu'elles sont un monde, un monument de culture, elles partagent également le sort général de la culture dans laquelle nous vivons.

Il y a quelque-chose de tragique à reconnaître que c'est justement à l'heure actuelle, quand les églises devraient former la fondation d'un monde qui s'effondre et qui souvent perd l'espoir, que les églises ne sont pas préparées pour leur mission. Il y a beaucoup de forces vraies dans ce pays, on travaille pour aussi dans les autres pays, cela ne peut se nier, toutefois l'église ne peut remuer les vues des masses. Ni même l'église de Rome, malgré toute son organisation disciplinée, n'a pu faire preuve d'une telle force universelle pendant la guerre et d'autant moins les communautés ecclésiastiques protestantes qui sont trop nationalisées pour avoir toujours conscience de leur importance universelle. Puis, l'église n'est plus un facteur qui donne le ton dans la vie des nations. Je sais fort bien qu'on peut donner un arsenal d'arguments pour expliquer ce fait. Nous les omettons. Ce qui nous préoccupe ici ce n'est que l'angoissante réalité qui se cache derrière tous les arguments et états rationaux : le carac-

tère universel de la piété chrétienne, l'oeuvre immense de l'amour fraternel chrétien, telle qu'elle existe dans la foi dans l'église une et sainte, et qui dans nos églises a été trahie. Que cela soit bien compris: la foi en une seule église chrétienne est tout aussi ancienne que l'église elle-même. Elle était la croyance en une réalité, dans l'église de Rome tout comme dans les églises de la réforme, bien que ces dernières n'admettaient pas que cette particularité de l'église prenne naissance dans son organisation visible. La force de cette réalité se répand dans le monde par les canaux des églises vues. Pour quelques chrétiens cela a lieu, voir même pour quelques uns de leurs groupements. Mais dans l'ensemble de notre peuple chrétien? Je ne le pense pas. Peut-être cependant que nous approchons de l'époque où nous retrouverons les biens et les forces perdues. Il est certain que la foi en l'église chrétienne universelle est prêchée et que nous en parlons. Néanmoins il lui manque la force d'initiative d'un fait qui concentre les esprits. Dans la plus favorable des hypothèses, elle est un dogme sans vie. Où donc en tenons nous compte comme d'une réalité? Elle a été épuisée de sa force, effacée dans sa physionomie comme une croyance dans une idée uniquement. Derrière elle il n'y a plus la grande armée des combattants, de ceux qui prient, des croyants, et nous tous nous avons connu des choses que nous avons tenues pour plus réelles, plus immédiates que cette croyance. Ici encore l'éparpillement protestant doit être pris en considération. Il a arraché de cette croyance sa force, parce qu'elle n'a pas cultivé la société qu'elle confessait. La guerre cependant a détruit sans pitié jusqu'aux dernières illusions. Les églises sont restées immobilisées, et à juste raison, affirme-t-on. Aurait-il pu en être autrement selon la manière dont elles se sont développées avant? Ne devait-il pas arriver un moment quand on se serait aperçu que l'idée d'une conscience chrétienne mondiale n'était qu'un fantôme irréel? Aujourd'hui les nations s'acusent réciproquement et rendent plus difficile encore la possibilité d'une sincère entente. Mais s'il existait une conscience chrétienne universelle ou du moins une conscience protestante générale, si du moins maintenant nous étions tous conscients de la réalité d'une église chrétienne, alors l'initiative devrait être plus facile. Mais dans la situation actuelle c'est la base qui manque pour une entente réciproque entre nations et malheureusement souvent même entre les différentes églises chrétiennes. Ceci n'est que la conséquence inévitable de l'orgueilleux isolement et de la reclusion réciproque dans laquelle les communautés ecclésiastiques ont vécu.

«Mais c'est précisément la guerre qui a allumé

dans des millions d'âmes des hommes le désir d'une église unique et sainte. C'est par la plainte des moribonds, auxquels on apportait la consolation du Christ, que fut réclamée l'aspiration vers le désir d'une communauté des peuples divisés».

«Il s'élève la question des âmes profondes, qui veulent vivre aussi dans la guerre» discours de Frederick Naumann au Reichstag). Sans doute, nous avons pris avec fierté les armes pour notre pays, nous ne nous fatiguerons pas de le répéter, mais nous aurions préféré prendre les armes de l'esprit vivant de Dieu vers le lieu des prières que de choisir le fer meurtrier des grenades, le feu ravageur des lance-flammes ou l'écoeuvante odeur meurtrière des gaz empoisonnés». (p. 16-18)

Est-ce que ces paroles de ce pasteur allemand ne resonnent pas comme une voix de l'Apocalypse? N'est-ce comme un présage d'un nouvel état d'âme récemment créé? Car ceux qui ont lu ce qu'écrivaient les pasteurs allemands, quelques années plus tôt, à l'époque de la guerre¹⁾, ont certainement remarqué qu'ils étaient dominés de vues étroites, dans les limites des nécessités nationales.

Si l'Etat est laissé libre de décider et d'agir, mu uniquement par le besoin étroit du moment actuel et si on ne fait passer devant ses yeux les intérêts de la vie éternelle qui dirige mieux les intérêts matériels, serait-ce par une telle abstention que l'Etat est servi? Il est évident que non. Il est utile qu'au milieu des organismes humains, la voix des prophètes résonne de temps en temps pour avertir les hommes et leur rappeler quel est le moyen honnête de gagner sa vie et de vivre au milieu de ses semblables. C'est dans ce but que Notre Seigneur Jésus-Christ a décidé qu'il y ait une église afin que les hommes aient toujours en elle un étendard qui les dirige et un appui. Donc l'Eglise doit enseigner selon les règles de la vie éternelle et indiquer la ligne de conduite devant diriger la vie. Si elle n'est pas en état de prononcer la parole vraie et elle ne voit ni autrement ni plus loin que celui qui n'agit que dans les limites étroites de son époque et des frontières de son pays, alors l'église ne correspond pas à sa mission de diriger les hommes et les sociétés. Il est nécessaire, en plus de ce qu'ils peuvent obtenir pour leur propre contentement, de leur dire ce qui est bon est durable non pas selon leur manière peu sûre dont ils pourraient

¹ J'ai une horrible collection de discours guerriers prononcés du haut de la chaire en différentes langues et par diverses organisations de l'église. Mieux vaut noyer une telle nourriture spirituelle dans l'océan de l'oubli. Les clairons accueillis par des applaudissements, surtout s'ils se dirigeaient contre les témoins de l'unité et de la conscience chrétienne, se sont tus. Elles ne font pas honneur à ceux qui les avaient fait vibrer, (p. 87) *Die Einigung der Christenheit*. Traduction allemande de Peter Katz, Halle, 1925, p. 87.

l'apprécier, poussés par leur bon plaisir ou leurs goûts, mais d'après la raison d'être, fixée par Dieu à la vie. Ceci n'a pas été fait par les pasteurs allemands lorsque la guerre a éclaté, et pour être justes, y a-t-il quelqu'un qui l'ait fait? Personne n'a rien vu au delà de ses propres frontières.¹⁾

Et maintenant la guerre a passé et le pasteur soupire de ne pas avoir existé alors la force qui puisse parler selon les vues de l'éternité, et affirme qu'il aurait été plus heureux d'agir par les armes de l'esprit que par les armes meurtrières... Pourquoi ces paroles, prononcées si tard, n'ont-elles pas été dites quelques années plus tôt?

C'est parce que la conscience de la mission de l'église n'avait pas pénétré les esprits aussi fortement que maintenant, après la guerre. Ce n'est que maintenant que l'on voit qu'il doit y avoir dans le monde non seulement les forces faciles à déchaîner des Etats conquérants, mais encore une force qui puisse les équilibrer toutes.

Qu'il n'y ait plus dans ce monde seulement des corps bardés de fer, prêts à se heurter, mais aussi une âme qui sache les harmoniser tous dans une vie digne, une vie de justice pour tous. C'est la conscience oecuménique que nous voyons s'imposer aujourd'hui. Cela veut-il dire que ce serait une idée neuve pour le christianisme?

Oh non! Dieu nous en préserve! L'église universelle par définition. Elle est pour tous, pour chaque âme humaine en particulier, pour les peuples mais aussi pour l'humanité entière. Celui qui lira Saint-Paul, ce qu'il écrit en s'adressant aux Galates, le verra à chaque ligne. Et l'église s'est toujours considérée comme telle et ses chefs de même, à l'époque des Saints Pères. La chrétienté s'est plus d'une fois sentie un tout, comme par exemple à l'époque des croisades, ou lorsqu'elle a eu à se heurter contre d'autres païens. Notre pays lui aussi s'est associé à de tels mouvements à l'époque du Voévode Mircea l'Ancien, lorsque les chrétiens luttaient au delà du Danube contre les Turcs. Les armées de Bajazed se heurtaient aux armées chrétiennes comme si ces dernières n'avaient formé qu'un seul corps.

1) En résumé nous devons dire que l'essence supranationale de l'église a été subordonnée beaucoup trop au problème national ou, pour mieux dire, l'intérêt national a été compris d'une manière qui porte atteinte tant à la religion qu'à la nation. Ne confessons-nous pas tous une église universelle? Pendant la guerre cependant, les chrétiens et les desservants de l'église dans divers pays ont participé à l'adoration nationale de soi-même d'une manière qu'il vaudrait mieux biffer des pages de l'histoire. — Söderblom. *Op. cit.*, p. 90.

Servir pour la domination de Dieu est le plus simple devoir de notre office. En cela nous servons en même temps notre pays, car il ne saurait fleurir que sous le règne de Dieu." Paroles prononcées lorsque le programme de la conférence d'Upsal de 1917 a été envoyé. — Cité d'après Söderblom. *Op. cit.*, p. 195.

Mais les temps sont changés. Les nations ont commencé à se détacher comme groupements nationaux qui se rendaient compte d'être des créatures individualisées, ayant des qualités distinctes et une mission propre dans le monde. C'est pour cela qu'elles se sont considérées selon les destinées limitées par leurs propres frontières. Les questions nationales ont passé au premier plan de toutes les pensées et des barrières ont été créées, les isolant.

Ce développement dans le sillon national a été une chose juste, parcequ'il appelait l'homme à lui-même à ce qui existait dans sa structure, soit à la vérité de sa nature. Loin de déplorer ceci, un tel acheminement est louable et réjouit même les esprits oecuméniques, tel l'archevêque Söderblom, dont nous avons parlé³⁾.

Mais ce qu'il ne faut pas, c'est que les unités nationales se développent comme des organismes qui se repoussent réciproquement au lieu de former des parties d'un tout de l'humanité où l'un vient à l'aide de l'autre. Ceci cependant ne peut se faire de soi-même, d'où la nécessité d'organes qui travaillent dans cette direction.

Or, qui mieux que l'Eglise pourrait l'accomplir? C'est précisément sa mission. Elle travaille au sein de chaque nation en s'efforçant de garder pure sa nature spiritualiste et l'empêcher de sombrer dans l'étang d'une vie remplie de péchés. Mais en même temps elle doit lui faire saisir la compréhension de la vie de l'entier car toutes les nations viennent de Dieu et chacune peut faire vibrer une corde différente qui renforce l'harmonie universelle.

Le pasteur allemand ne se rend compte de ceci qu'aujourd'hui à peine. C'est que jusqu'ici il n'a vu que dans les cadres des frontières nationales, tandis que maintenant il le voit sur toute l'étendue de l'humanité. Il regrette que les églises protestantes, par suite de leur nationalisme sans aucun autre horizon vers Jésus, n'aient pu avoir une fonction d'universalité à l'époque du heurt entre nations.

Quelle est donc la signification de ces paroles : « nous avons tous connu des choses que nous avons tenues immédiates comme plus réelles, moins que cette croyance » (dans l'église unique)? Cela veut dire que la vie pratique, les aspirations de leur propre Etat, à ce moment, là, les a impressionnés et dominés plus fortement que l'idée de l'unité de l'église. De l'état d'unité ecclésiastique

3. Un peuple, une nation est un foyer, un refuge béni. Pour l'esprit humain et pour les véritables buts d'une haute culture, pour ses particularités internes et dynastiques, la vie nationale a été d'un grand bienfait bien que ne pouvant être pesé, mesuré ou saisi... Les grandes caractéristiques nationales ne peuvent être rejetées de la grande famille chrétienne. Elles contribuent à enrichir la vie sociale. — Dr. Nathan Söderblom, *Die Einigung der Christenheit*. Traduction allemande de Peter Katz, Halle 1925 pp. 85-86.

des croyants en Jésus-Christ, ils ont glissé jusqu'à ne considérer ceci que comme un chapitre de l'enseignement chrétien et non pas comme un acte de la vie universelle des chrétiens. C'est ce dont le pasteur se plaint amèrement, car lorsque cela est venu à manquer, il ne s'est plus trouvé personne qui unisse en harmonie la vie des chrétiens et puisse prononcer la parole suprême au moment où «les nations se sont mises en colère et les masses ont songé aux choses vaines».

Mais laissons encore parler ce pasteur car nous aurons à entendre encore de nombreuses opinions remarquables dans le sens de l'oecuménicité.

Il dit, plus loin, que le mal semé par la haine entre peuples ne peut être réparé que par l'amour et que c'est à l'église qu'incombe le soin d'y faire appel. Ce n'est que l'église qui est la source de vie capable de remédier au mal. Mais si les églises sont capables d'amour, elles ne doivent pas rester isolées et sans se préoccuper les unes des autres. «L'amour hait l'isolement, ajoute-t-il. Il nous sauve de la mort et nous mène vers les joies de l'amitié. Cette soif d'un pareil amour se fait voir dès l'époque de la grande guerre, par les manifestes, circulaires, lettres et discours de toutes les personnalités chrétiennes proéminentes chez tous les peuples ! Nous sommes cependant, malgré tout, encore si faibles. Afin de pouvoir réaliser quelque-chose pour l'édifice des peuples, nous devons travailler unis. Qui donc réalisera cette union ? Les individus ? Leur oeuvre serait bien minime. Ce sont les corporations qui doivent écouter l'appel, et s'en faire un drapeau. Du simple but, vers lequel les pousse leur aspiration, ils doivent faire un but pour la volonté. Ce n'est qu'en collaboration avec les communautés ecclésiastiques que les volontés individuelles peuvent travailler de toutes leurs forces. Ce ne sont que les masses rassemblées et unies, animées par l'essor des forces religieuses qui peuvent réagir contre ce qui a été jusqu'ici. Nous avons besoin de corps ecclésiastiques, décidés au travail, profondément pénétrés de la foi en la réalité qui anime, de l'église une et sainte. Il nous faut des églises qui non seulement prêchent la force d'unification en Jésus Christ, mais qui vivent en elle et travaillent avec elle...

Il va de soi que l'union de l'église, qui se présente comme quelque-chose d'indiscutable, est par elle-même un grave problème... Nous sentons que nos pensées n'ont rien de commun avec les gaies pensées de progrès culturel du monde occidental, qui ont éclaté pendant la guerre. Nous ne dépendons que de la volonté de Dieu, nous n'écoutons que son étreinte et ses ordres, le monde devrait-il en périr ou bien

ressusciter. La nécessité de travailler pour l'union des églises se trouve sous la dépendance d'une condition que la foi nous met continuellement devant les yeux : ou Dieu ou le monde. Si nous choisissons le monde, alors nous choisissons notre immobilisation dans les frontières nationales et des états de fait et nous pouvons être certains de ne jamais pouvoir nous affranchir de l'étreinte de ces états de fait. Si nous choisissons Dieu, alors ce sont les paroles de la foi qui doivent nous guider. Croire, cela ne signifie rien moins que le besoin de chercher ce qui est au delà du possible» (p, 19).

Comme on le voit, cet écrivain, inspiré par la foi s'élève à une hauteur de pensées où on sent vibrer une aspiration nouvelle. Il est en effet pénétré d'un feu apocalyptique et on sent une foi innébranlable comme un rocher, telle la foi des premiers croyants. Et pourtant ce n'est pas un visionnaire planant bien au-dessus de la réalité des faits, car il ajoute : «Tout ce que j'ai dit doit être considéré comme une attitude personnelle à l'égard du problème de l'union. C'est une telle position que l'on suppose ici. Mais elle doit être accompagnée d'une compréhension juste de la situation actuelle et de la manière dont les forces actives peuvent se manifester à l'heure actuelle. Celui qui veut construire, ne commence jamais par la toiture. Il doit apprendre à poser à la base pierre par pierre en un travail accablant. Et pourtant c'est la bâtisse toute entière qui apparaît devant les yeux de l'âme de celui qui travaille (p. 20) dans une vision subite».

Nous arrêtons ici ces longues citations du livre de ce pasteur allemand, dans lequel nous avons pu voir l'écho nouveau de la pensée chrétienne qui le pénétrait. Cet écho c'est celui de l'oecuménicité, de l'église considérée dans son entier, le seul état dans lequel elle pourra avoir une force qui lui fera défaut si elle est divisée. Devant les empires du monde, dans l'état des forces unies, elle peut représenter le point du programme chrétien qui est celui de l'empire de Dieu.

De ce chapitre du livre, dans lequel l'auteur prouve cette attitude, nous retiendrons encore une pensée qu'il exprime avec regret, celle, où il constate que d'autres ont réalisé, pour eux-mêmes, beaucoup plus d'oecuménicité que celle vers laquelle a tendu l'église jusqu'ici. En effet il dit que parmi les nombreuses *frământări* du monde, on doit mentionner le fait que dans les rangs des socialistes on est arrivé à réaliser des liens entre nations bien avant que l'église n'ait pu le faire, bien que l'église soit fondée sur l'évangile de l'amour fraternel. L'internationale socialiste marche de pair avec le catholicisme, sans que nous, protestants, puissions mettre en regard quelque chose de pareil. Et si on ajoute

que le socialisme, qui doit au christianisme ses pensées étiques, prétend prêcher un nouvel évangile et souvent fait une propagande ennemie de l'église, par sa cohésion internationale il constitue un danger pour le christianisme protestant contre lequel on ne peut lutter qu'en travaillant pour une union fortement consolidée sur le terrain de l'Évangile.» (p. 24)

Done si d'autres prennent une attitude universelle, le christianisme doit d'autant plus le faire alors que ceci est contenu dans ses principes.

VI.

Institutions, personnalités et organes de l'oecuménicité.

Lorsque nous envisageons le mouvement actuel, nous ressentons un sentiment de joie en voyant combien d'hommes éminents, combien de forces sont mises en branle pour faire revivre et consolider l'idée de l'oecuménicité. C'est un renouveau du sentiment chrétien, c'est un courant qui entraîne avec une force que l'on n'espérait plus possible.

Si nous avons suivi la pensée exprimée par le pasteur allemand dont nous avons examiné l'oeuvre, et avons pris intérêt à l'écouter lorsqu'il nous dévoilait ses sentiments à l'égard de l'oecuménicité, sentiments qu'il a confessés de la manière la plus vive et la plus émouvante, nous devons, d'autre part, savoir qu'il ne se borne pas à nous dire ses propres sentiments, sur ce que devrait être selon lui la voie dans laquelle l'église devrait s'engager afin d'arriver à l'oecuménicité et résoudre ainsi les graves problèmes qui lui sont posés. Ce pasteur nous met au courant de tout ce qui est mis en action aujourd'hui dans le monde afin de donner un nouvel aspect et des forces nouvelles à l'ancienne oecuménicité, laquelle, n'importe quelles seraient les circonstances, reste liée à l'essence même de l'Église.

De nombreux problèmes seraient encore à étudier pour comprendre ce que nous dit ce pasteur, ce que l'on trouve exposé par d'autres personnes, dans d'autres travaux, concernant l'idée de l'oecuménicité dans sa nouvelle phase. Il y aurait beaucoup à écrire à ce sujet, et ce ne serait que sujets profondément réconfortants, donnant les plus grandes espérances à tout âme chrétienne désireuse de voir réaliser, le plus tôt possible sur cette terre si troublée, le royaume de Dieu:

Chacune des paroles composant le titre de ce chapitre pourrait à lui seul être mis en tête d'un paragraphe nouveau, car les institutions oecuméniques sont nombreuses aujourd'hui et il

y aurait lieu de traiter de chacune séparément. Et de même nombreuses sont aujourd'hui les personnalités de la pensée et de l'action chrétienne qui travaillent avec énergie pour l'idée de l'oecuménicité.

Un long chapitre pourrait être consacré à chacun. Il y a encore de nombreux organes écrits pour mieux répandre dans le monde l'idée de l'oecuménicité et arriver à grouper les chrétiens dans cette voie, par d'autres moyens encore que ceux employés et connus de tous. Quant à nous, nous ne pouvons développer ici toutes ces questions et leur donner toute l'envergure qu'elles nécessiteraient, parce que trop vastes seraient les proportions que prendrait cet article. Même si nous ne considérons l'idée de l'oecuménicité que dans les frontières plus restreintes de l'Église orthodoxe, et encore aurions nous beaucoup à expliquer, vu que, même dans cette église, dans laquelle le Crédo de Nicée, qui contient l'idée même de l'oecuménicité, est toujours récité, et l'église s'est toujours considérée comme une, cependant elle n'a pas eu l'énergie d'un organisme puissant, et n'a pu arriver à une organisation pratique inébranlable.

Toutefois, dans cette église également, depuis la guerre, les rapports sont plus vivaces qu'autrefois. Il y aurait même lieu d'écrire un article distinct sur l'idée de l'oecuménicité dans l'église orthodoxe de nos jours. Nous assistons à l'épanouissement de cette idée et la voyons soutenue par les liens créés depuis la guerre. Avant la guerre, notre métropolitain de Bucarest, quels autres rapports entretenait-il avec les différents chefs des églises orthodoxes des divers pays outre celui portant à leur connaissance son élection au trône métropolitain!

Aujourd'hui, bien que, quelques années seulement se soient écoulées depuis la guerre, et il en est tout autrement. Actuellement notre Patriarche de Bucarest est en relations ininterrompues avec les chefs des autres pays orthodoxes. Et non seulement par lettres et actes, mais, mais en visites pastorales. L'année dernière nous avons eu la visite du Patriarche de Jérusalem; il n'y a que peu de jours depuis le départ des métropolitains de Constantinople *Joachim* et *Ghermanos*, venus chez nous à leur retour de Pologne où ils ont proclamé l'autocéphalie de l'église russe de Pologne. La conférence de Constantinople pour l'unification du calendrier, qui s'est réunie en 1923, n'a été elle-même qu'un résultat des relations établies entre les divers rameaux de l'église orthodoxe qui jusqu'alors s'ignoraient presque. Lorsque, à ce congrès, il y a deux ans, devant le Patriarche Mélétius IV, j'ai dit que cette conférence était un fait consolant, au sein de l'église orthodoxe,

et qu'il fallait s'efforcer d'organiser un comité permanent de l'église orthodoxe afin d'examiner toutes les questions d'un intérêt commun pour l'orthodoxe, mes paroles ont été accueillies avec grande animation. Chacun reconnaissait combien était nécessaire la proposition que je faisais, à savoir que, du moment que notre église affirme toujours être unie, elle devait avoir aussi un organe par lequel cette unité puisse se manifester d'une façon permanente chaque jour, vu que chaque fonction doit avoir son organe propre par lequel elle puisse s'affirmer.

L'unité de l'église est une fonction qui lui appartient par essence, car telle a été la volonté de son Créateur qu'elle fut une. C'est pourquoi il lui faut un organe par lequel cette unité puisse s'organiser pratiquement et puisse se manifester.

Mais non seulement dans le sein de l'orthodoxie prise dans son ensemble, mais même dans le sein de l'église roumaine l'idée de l'oecuménicité est toute autre aujourd'hui comparativement à ce qu'elle était avant la guerre.

Il y a là des faits qui peuvent être rappelés et qui mériteraient d'être exposés dans une synthèse. Bien plus c'est pour nous un motif de joie sincère lorsque nous voyons que des hommes, qui ne se sont pas trop préoccupés jusqu'ici de l'idée de l'oecuménicité, parce que telle était la situation avant la guerre, sont attirés par cette idée et amenés à travailler pour elle. Et non seulement pour l'église comprise entre les frontières de notre nation uniquement. Et il ne s'agit encore que d'un commencement que l'on voit cependant progresser de plus en plus. Les institutions, les personnalités et les organes de l'oecuménicité sont en continuelle activité et leur action est ressentie non seulement chez nous, mais au sein de l'église orthodoxe toute entière.

Le mouvement pour la fraternité des peuples par l'église, le mouvement *Life and Work*, le mouvement en vue de l'union des églises (*World Conference on Faith and Order*), le Conseil fédéral des églises d'Amérique et d'autres institutions similaires sont aujourd'hui tout autant

d'organes en vue de l'oecuménicité, sans parler d'autres associations qui poursuivent seulement des relations entre quelques branches de la chrétienté, telle *L'Association anglo-orientale*, qui a pour but de réaliser une union étroite entre l'église anglicane et l'église orthodoxe.

Quant aux pionniers de l'oecuménicité ce sont des hommes comme l'archevêque Söderblom de Suède, auteur du livre «*Einigung der Christenheit*» que j'ai utilisé dans cet article et qui est un des hommes les plus actifs travaillant dans cette direction. Un autre est *B. C. Macferland*, chef du Conseil Fédéral des églises d'Amérique et qui développe une vaste activité dans tout le monde chrétien. Un autre a été Robert S. Gardiner, homme animé d'un rare enthousiasme pour l'union des églises et qui, par malheur, a été rappelé trop tôt auprès de Dieu et à la mort duquel un article lui a été consacré par nous dans cette revue. (1) Son successeur est actuellement l'évêque *Brent*, qui a participé également au congrès de Stockholm et a eu des entretiens cordiaux avec nous, orthodoxes.

Quant aux organes de l'oecuménicité, ils sont nombreux. De ceux qui considèrent les questions chrétiennes en général, nous citerons: *The Christian Union Quarterly* qui paraît chaque trimestre à Baltimore aux Etats-Unis, vaste organe, publiant un matériel des plus intéressants, puis *The Federal Council Bulletin*, organe mensuel du Conseil fédéral de l'Amérique; *Goodwill*, organe du mouvement pour la fraternité des peuples par l'église etc.

C'est avec de telles forces et de pareils moyens que l'on travaille dans le monde chrétien aujourd'hui pour le ramener à son unité primordiale. L'avenir est entre les mains de Dieu. Prions-le de bénir les efforts des hommes en vue de la réalisation de l'oecuménicité afin qu'ils portent des fruits en abondance.

Le mot *oecuménicité* résonne aujourd'hui à travers tout le monde chrétien, électrisé par le grand souvenir de Nicée.

1) Septembre 1924, page. 565 — 567.

Archimandrite JULES SCRIBAN

Fără a fi nemulțămitori sau necredincioși către darurile deosebite ale experienței și vederilor creștinești, pe care orice comunitate le-a primit dela Dumnezeuul activ în istorie, această unitate care în înțelesul cel mai adânc se poate găsi la crucea lui Hristos, ar trebui împlinită mai bine de cât până acum în viață și învățătură.

CHARLES LEWIS SLATTERY

Episcop de Massachusetts, Statele-Unite, America

SINODUL DELA NICEIA

În primăvara aceasta, se împlinesc 1600 de ani de când s'a ținut cel dintâi sinod ecumenic al Bisericii creștine. Scopul acestui articol este, întâi să dea o scurtă dare-de-seamă despre acest sinod, și apoi să arate care este însemnătatea lui azi pentru noi.

I.

Două au fost cauzele sinodului dela Niceia: una bisericească, cealaltă politică; una dogmatică, cealaltă practică. Motivul dogmatic, bisericesc, a fost cunoscuta ceartă ariană. Arianismul nu are asemănare cu unitarianismul modern, cum presupun unii. Arie era un preot din Alexandria, care a încercat să explice raportul dintre Fiul și Tatăl. Hristos a existat, zice el, înainte de a fi timp; însă el nu există din veșnicie. «A fost un timp când el nu exista». Hristos era încă divin. Arie încerca să descrie raportul Fiului cu Tatăl numai înainte de cel mai îndepărtat început al timpului. Această ceartă stârni în lumea creștină o mare furtună. «Un episcop se ridică împotriva altui episcop», zice Eusebius, «un district împotriva altui district». Pretutindeni erau discuțiuni. Nu puteai întreba de prețul pâinii, fără să ți să spue că Fiul este subordonat Tatălui. Pe străzi, în prăvălii, acasă se desfășurau discuțiuni aprinse.

Al doilea motiv al sinodului era de ordin practic și extern. Împăratul Constantin s'a declarat creștin și lumea s'a grăbit să-l urmeze. În anul 323, biruind pe ultimul său concurent la tronul imperial, el era, după mărturia tuturor, capul lumii civilizate. Numai că lumea civilizată era nedumerită. Probabil că motivul principal, care a hotărât convertirea lui Constantin a fost că el vedea în Biserica creștină singura putere din lume în stare să facă unirea. Creștinii erau răspândiți în toate ținuturile, erau împrăștiați, dar existau; erau membrii aceluiaș corp. Constantin se gândea: dacă izbutesc să creștinez tot poporul, atunci am realizat unitatea imperiului. Dar curând avu parte de o crudă dezamăgire. Când cercetă deaproape Biserica creștină, o găsi sfâșiată de certe. Această tristă descoperire o făcu întâi la Arles, pe urmă la Roma și apoi în Africa. În fine, dădu peste cearta ariană, care stârnea mari dezordini în Alexandria. Trebuia găsit un mijloc pentru a aduce din nou pacea în sânul Bisericii, această putere unificatoare.

Iată cele două cauze ale Sinodului dela Niceia. Teologii erau nerebdători să rezolve această grea problemă teologică, iar Constantin era nerăbdător să-i vadă uniți asupra unei soluții. Deaceia împăratul pofti binevoitor pe cei mai de seamă episcopi ai Bisericii, mai ales pe cei din răsărit. Cam pela începutul lui Iunie 325, episcopii începură să sosească la Niceia, în Bitinia, locul hotărât de împărat. Fiecare episcop urma să fie întovărășit de doi preoți și trei sclavi. «Veniră, zice Teodoret, în care și pe catâri și pe cai și pe asini, cu o repeziciune, care arăta extrema lor nerăbdare».

În timpul șederii lor acolo, toți erau oaspeții împăratului. Se presupune să fi fost 318 episcopi; dar cu suitele lor, trebuie să fi numărat aproape sau chiar 2000 de oameni. Orașelul întreg era în fierbere. Și cei neînvățați și cei învățați, și țărani și nobili, și bătrâni și tineri, și episcopi și diaconi dădură năvală în oraș. Bătrânii arătau semnele prigonirilor. Mulți erau schiopi (din cauză că picioarele fuseseră schilodite, spre a li se împiedica fuga dela munca din mine. Alții își pierduseră ochiul drept. Alții își descopereau spatele, pentru a arăta urmele hideoase ale torturilor. Erau oameni care-și expuseseră viața pentru credința creștină. Poporul le arăta un respect cu prisosință meritat.

În timpul acesta, Constantin era la Nicomedia, sărbătorind aniversarea victoriei sale asupra lui Licinius. La 5 Iulie, el veni la Niceia pentru a deschide sinodul. Nici nu intrase bine în palat, că și începură să curgă scrisori dela cei mai mulți dintre episcopii de față, jăluindu-se și petiționând unul împotriva altuia. Bietul Constantin cum să înduplece pe acești episcopi să se înțeleagă!

Când delegații începură să-și ia locurile în sala cea mare a palatului, ei găsiră bănci orânduite dealungul peretelui, de amândouă părțile, pentru dregătorii mai mici și jilțuri pentru episcopi. În mijloc era un tron, pe care era pusă o Evanghelie, pentru a simboliza prezența lui Hristos. La locul de onoare al sălii, între două rânduri de scaune, era un mic tron pentru împărat. În curând toți tăcură. Delegații așezați la locurile lor, așteptau sosirea împăratului. Un pas se auzi afară; câțiva ofițeri ai curții, care erau creștini, veniră înainte ca să anunțe sosirea stăpânului lor. Torța se ridică. Intreaga adunare se sculă în picioare, și Constantin, atrăgând toate privirile asupra sa, înaintă la tronul său

printre liniile deschise. Foarte înalt, era îmbrăcat în splendoarea orbitoare a răsăritului. Purta o diademă de mărgăritare și o haină stacojie, care strălucea de aur și pietre scumpe. Episcopii care nu văzuseră niciodată o asemenea strălucire, erau uimiți peste măsură. Și uimirea nu era numai a lor. Împăratul era tot așa de mult impresionat de această adunare cum erau și episcopii de el. El se declarase creștin, și acum ședea în fața frunțașilor și a cârmuitorilor Bisericii creștine. Aceștia erau oameni strașnic de zeloși; semnele persecuțiunii o spuneau. Il cuprinse emoția când privi la dreapta și la stânga; pasu-i șovăia, sângele i se urcă în obraji, ochii i se plecară, și când se urcă pe tron, stătu nemșcat, până ce episcopii îi făcură semn să stea jos.

Mai înainte de a examina lucrările acestui sinod, să zugrăvim pe câțiva dintre principalii participanți la lucrările lui. Mai întâi era Alexandru, episcop de Alexandria, cea mai învățată cetate creștină. Era un episcop bătrân, plin de demnitate. Alături de el stătea altcineva, mai important, deși neînsemnat în aparență. Acesta era un tânăr de 25 de ani, îndemânatec la vorbă, vioi în mișcări și plăcut la față. Era diaconul care însoția pe episcopul de Alexandria. El atrase atențiunea sinodului prin argumentele lui și fu factorul care contribuă mai mult la biruință. Acest neînsemnat diacon era marele *Atanasie*.

Mai era încă un om din Alexandria, care atrăgea toate privirile asupra lui. Acesta era un preot, de 60 de ani, înalt și subțire, cu o privire obosită, stângaci în mișcări, ca și cum n'ar fi știut cum să se poarte, adeseori răsucindu-se cu mișcări nervoase, privind sălbatec, cașicum ar fi fost chinuit de o mare durere. Părea slăbit de post, cu părul încâlcit, cu îmbrăcămintea în neorânduială. De obicei era tăcut; însă când vorbea, dulceața glasului lui, farmecul gesturilor lui, și seriozitatea feței lui te pătrundea la inimă. Acest uriaș curios și nestăpânit era ereticul Arie.

La dreapta împăratului ședea *Eusebie*, episcop de Cezareia, astăzi renumit ca părinte al istoriei bisericesti, atunci cunoscut ca prieten de aproape al lui Constantin. Indată ce sinodali se așezară, Eusebie se ridică și citi niște versuri, în care mulțămia lui Dumnezeu pentru biruința lui Constantin asupra tuturor vrăjmașilor săi. Când se așeză jos, episcopii așteptau în tăcere. Ochii tuturor erau ațintiți asupra lui Constantin. Aruncându-și privirea peste toți, el făcu un călduros apel la unire. Astfel sinodul era formal deschis și împăratul dădu cârmuirea prezidentului, pentru a se începe dezbaterile. Scaunul prezidențial a fost ocupat, probabil pe rând, de episcopii

din Alexandria și Antiohia, apoi de sigur și de *Eusebius* de Cezareia și de *Osius* de Cordova.

Istoricii ne spun că, atunci când începu discuția, zăgazurile urii fură larg deschise. Cuvinte pline de mânie se aruncau dintr'o parte în alta, de cele mai multe ori atacuri de natură pur personală. Împăratul stând liniștit pe tronul său, încerca să potolească discuția aprinsă peste măsură, cu stânga trase de sub haină petițiunile pe care le primise. Fiecare nădăjduia acum că nemulțumirea sa personală va fi răzbunată. Hârțile erau toate puse la un loc, legate pe deasupra și sigilate cu inelul imperial. Constantin ațintindu-și privirile la ele, declară solemn, că n'a cetit niciuna. Apoi porunci să fie arse pe rug zicând, pe când ardeau: Porunca lui Hristos este că «cel care dorește să fie iertat trebuie să ierte el întâi pe tratele său».

Acest gest își atinse numai decât ținta. El îndulci atmosfera. Nemulțămirea personală fură lăsate la o parte, pentru a face loc adevăratei discuțiuni teologice. Dintre chestiunile teologice discutate și votate, voi aminti numai una, și anume pe cea mai importantă: disputa cu privire la erezia lui Arie. Ca în toate adunările mari, erau trei partide: o aripă dreaptă cu convingeri tari, altă aripă stângă cu convingeri tari, și un centru larg deschis pentru noua lumină. Discuția era liberă și pe față. După ce amândouă părțile au fost ascultate până la saturație, li s'au cerut declarațiuni precise. Aripa ariană era mai puțin numeroasă, însă ageră și nerăbdătoare. Arie se ridica mereu ca să susție cu vehemență, ceea ce credea el că e adevărul. Odată ori de două ori se ridică așa de ațâțat, în cât juca ca un derviş din răsărit și-și cânta teologia în tactul popular al stradei. Intre acestea, episcopii, după moda Răsăritului de a-și arăta dezaprobarea, își ridicau mâinile în semn de groază, apoi își astupau urechile și închideau ochii. Arie prezentă un simbol al credinței iscălit de câțiva membri ai sinodului, dar fu copleșit de o furtună de dezaprobări.

În acelaș timp, un mare orator din aripa dreaptă moderată, era diaconul din Alexandria Atanasie. Învățat, limpede, înzestrat cu judecată, era vădit că el câștiga biruința, deși adevărata lui îndemânare îi făcu vrăjmași.

Frunțașul centrului, Eusebie de Cezareei, era la început omul cel mai influent din sinod, fiind cunoscut ca prieten intim al Împăratului. El citi un crez pe care spunea că l-a auzit în Palestina din copilărie. Acesta e foarte apropiat de actualul nostru Crez Niceian. Majoritatea s'a declarat mulțămită cu acest crez, până ce Arie se ridică să spue că și el se declară mulțămit. Atunci majoritatea se gândi că trebuie găsit un limbaj

mai energic, destul de hotărât, pentru a exclude niște învățături ca cele pe care le propunea Arie. S'a scos la iveală o scrisoare dela alt Eusebie, episcop de Nicomidia, în care acesta susținea, că a afirma că Fiul este necreat, însemnează că el era «de o substanță cu Tatăl», ceea ce lui îi părea absurd. Dintr'odată această expresie fu înhățată ca fiind tocmai cuvântul de care era nevoie. Acesta avea să lămurească exact în ce sens Hristos este divin. Unii susținură că Tatăl și Fiul erau confundați. Problema era neînchipuit de grea. Era o chestiune de teologie grea de înțeles. Invitații cugetători din sinod vorbeau dintr'o adâncă și respectuoasă experiență. Ei încercau să exprime în termeni clari credința care era în ei. Majoritatea se opri la noua formulă. Apoi apelară la împărat. Împăratul iarăși îndemnă la unire. Partida lui Eusebie tăcea și-și dădea sentimentul. Acest lucru lăsă numai pe câțiva arieni încă cârtind. Atunci Osie, episcopul de Cordova, se ridică și vesti completarea credinței sau Crezul sinodului dela Niceia. Ca urmare, secretarul fu poftit să citească acest crez, care este aproape așa numitul Crez Niceian de astăzi:

Credem într'un Dumnezeu, Tatăl Atotputernic, Făcătorul tuturor văzutelor și nevăzutelor.

Și într'un Domn, Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, născut din Tatăl, singurul născut, adică de o substanță cu Tatăl, Dumnezeu din Dumnezeu, lumină din lumină, Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat născut, nu jăcut, fiind de o substanță cu Tatăl, prin care toate s'au jăcut, și cele din cer și cele de pe pământ; care pentru noi oamenii și pentru mântuirea noastră s'a coborât și s'a întrupat și a pățimit și a înviat a treia zi, s'a înălțat la ceruri, și va veni iarăși să judece viii și morții.

Și în Duhul Sfânt.

Exact aici se oprește Crezul, iar apoi urmează o anatemă asupra acelor care nu se împacă cu învățătura cuprinsă în el. Acest appendice în urmă a fost înlăturat și la un sinod de mai târziu s'au adaogă cuvintele de încheiere ale Crezului așa cum îl avem astăzi.

Constantin, deocamdată, nu numai că-și dădu asentimentul la această hotărâre a episcopilor, ci luă chiar și măsuri active de a exila pe cei cari refuzau să subscrie Crezul așa cum fusese expus. Arie fu declarat eretic și cărțile lui fură condamnate să fie arse. Se presupune că, pentru cei mai mulți, expunerea acestui nobil Crez nu era atât o declarație precisă de adâncă doctrină teologică, cât era o cinstire pentru Mântuitorul lor. Era o oarecare întârziere în căutarea ei, și unii dintre episcopi își declarau și interpretarea lor când semnau. Nu era definitiv, pentru că au fost convocate și alte sinoade, și teologii încă se certau; era însă o îndrumare. «Cuvântul Dom-

nului care a fost dat în sinodul ecumenic dela Niceia», spune Atanasie, «rămâne în veac».

Deși schimbări neînsemnate au fost făcute în urmă, acest Crez și-a păstrat individualitatea în decursul istoriei creștine. El este un cuvânt al experienței omenești privitoare la viața lui Dumnezeu. A fost lucrat în lupta unor minți ascuțite, desigur tot așa de ascuțite cum am avut și de atunci încoace în lume. Acești oameni suferiseră pentru Hristos; ei cunoșteau ce fusese el pentru ei în împrejurări aspre și grele. Ei erau cu trup și suflet pentru Noul Testament. Apoi ei aveau mijlocul suprem al limbii grecești, cu pătrunzătoarea ei limpeziciune și cu distincțiunile ei amănunțite, în care să dea cuvenita exprimare experienței și gândirii lor. Fără îndoială, chiar și cele mai bune dintre ele au limite; și fără îndoială tot ce este omenească este nepotrivit pentru a exprima realitatea vestirii lui Dumnezeu către om. Însă a fost un moment mare în viața lumii. Frazele înălțătoare ale crezului Niceian au fost un dar pentru omenire, pe care dar secolii creștini l-au apărut și vor continua să-l apere. E nedrept să socotești acest crez ca o pură dogmă. El reflectează o imediată experiență. Este nădejde, iubire, viață.

Au fost discutate și alte chestiuni, însă la 25 Iulie sinodul ajunse la sfârșit. Împăratul se bucura de rezultate. El credea că biserica era astfel aproape una, încât putea să unifice lumea. Acesta, deși credea în toate cele ce se declaraseră în sinod, nu vroia să subscrie hotărârile, fiindcă avea o nemulțumire cu care nu vroia să plece. El dorea să se excludă toți cei cari nu erau exact de acord cu el. «Hei, hei! Acesius», strigă Constantin, «așează o scară și urcă-te în cer singur».

Rezultatul sinodului era cu totul deosebit de ceea ce anticipa majoritatea membrilor ei. Ei veniseră cu idei și planuri diferite. Niciunul dintre aceștia nu era definitiv acceptat. Hotărârea nu era un compromis. Era o declarație a adevărului hotărât în sinod de niște oameni liberi, exprimându-și sincer gândurile inimii lor dintr'o experiență trăită. Arianismul nu murise. Intr'adevăr, el părea mai puternic după sinod decât înainte. Însă în cele din urmă el dispăru, și doctrina enunțată la Niceia deveni Crezul Bisericii. Oamenii aceștia dela Niceia aveau încredințarea că dezbaterile lor nu erau numai propriile lor discuțiuni unul cu altul; ci, prin simțul unirii, cu greu câștigat, ei serviau ca glas al lui Dumnezeu, și ceea ce ei au spus în cele din urmă ei credeau că le-a fost dat de Duhul Sfânt.

II.

Acum, care este învățătura acestui sinod pentru noi astăzi? Ca s'o spunem într'un cuvânt, ea

este o învățătură care ne previne că noi trebuie să avem încrederea că Duhul Sfânt face pentru vremea noastră ceea ce oamenii dela 325 îi cereau să facă pentru ei.

Dacă aruncați privirile înapoi peste veacuri, vedeți culmile care se luminează. Cugetarea grecească, care era expresiunea lumii civilizate, apuca vestirea creștină și, în cel dintâi sinod general, interpreta pe Hristos în termeni grecești pentru veacul al patrulea și al cincilea. În arta medievală și de mai târziu, copilul din Betleem era așezat în brațele mamei sale; însă și copilul și mama nu erau din Palestina veacului întâi, ci erau din țara piosului pictor. Hristos a venit în această țară și în această epocă și a vorbit prin viața ei obicinuită. Limba engleză a ajuns la bogăția ei în zilele lui Shakespeare; prin acest mediu transparent noi avem evangheliile nu numai în conformitate cu cei patru evangheliști, ci, în plus, în conformitate cu experiența strălucită a unei mari epoci.

Acum suntem într'un veac de descoperiri științifice. Este un veac care tresare cu poezia unei lumi vaste descoperită de telescop și microscop și geniul omului. Dumnezeu care este descoperit prin geologia și astronomia și biologia și chimia mo-

dernă este Tatăl Domnului nostru Iisus Hristos. Nu putem să păstrăm credința într'o slujire ușoară cu buzele, repetând papagalicește ceea ce veacurile anterioare au spus despre el. Trebuie să aducem, ceea ce lumea ne spune asupra lui Dumnezeu și să o amestecăm cu vestea de mai nainte a Evangheliei însăși. Hristos trebuie să trăiască în termenii experienței zilelor noastre.

Trebuie o altă încercare îndrăznească pentru a obține unirea. Probabil că deosebiriile nu sunt acum mai mari de cum erau la Niceia. Laicii probabil ar spune astăzi oamenilor Bisericii, care se războiesc, aceeaș aspră muștrare pe care a spus-o Constantin celor 318 episcopi care au primit poftirea lui. «Unde sunt doi sau trei adunați întru numele meu, acolo sunt și eu în mijlocul lor», este o poftire care răsună asupra lumii în decursul tuturor veacurilor creștine. De aceea, în zilele acestea ale noastre, pentru cei cari se îngrijesc, pentru cei cari stau umăr la umăr ca urmași ai lui Hristos, pentru cei cari așteaptă laolaltă venirea lumii, este acelaș prilej de a privi mai adânc în taina adevărului.

Tradus de Arhim. CHESARIE PAUNESCU,
dela Sf. Episcopie a Hușilor, din revista
americană *The Outlook*, New-York, 20 Mai 1925.

Învățătura despre „Cuvântul“ până la și la sinodul I ecumenic din Niceea

Numele cu care părinții și scriitorii bisericești din vechime numesc pe a doua persoană a Sf. Treimi sunt în deobște cele care I se dau în Sfânta Scriptură a Noului Testament, precum: *Fiul* (ὁῖός), *Fiul lui Dumnezeu* (ὁῖός τοῦ Θεοῦ) *Copilul sau Robul lui Dumnezeu* (παῖς τοῦ Θεοῦ) și *Cuvântul* (λόγος).

Pe lângă aceasta, dar tot pe temeiul Sfintei Scripturi, înțelegându-se aci și a Vechiului Testament, I s'a mai zis: *Voința Tatălui*¹⁾, *Puterea*²⁾, *Reprezentantul*³⁾, *Măsura*⁴⁾, și *Determinarea Tatălui*; *Mâna*⁵⁾, *Mâna dreaptă*⁶⁾, *Brațul lui Dumnezeu*⁷⁾, *Mișcarea*⁸⁾, *Unealta*⁹⁾, *Numete*

*lui Dumnezeu*¹⁰⁾, *Țăria*¹¹⁾, *Spiritul*¹²⁾, *Glasul*¹³⁾, *Înțelepciunea lui Dumnezeu*¹⁴⁾, *Trimisul*¹⁵⁾, *Tăl măcitorul*¹⁶⁾, *Sfetnicul Tatălui*¹⁷⁾, *Principiul*¹⁸⁾, *Slava Tatălui*¹⁹⁾ și *Dumnezeu mai presus de toate*²⁰⁾,

Pentru a exprima personalitatea sa dumnezească, I s'a zis în fine și: *Putere prin sine*, *Viață*, *Adevăr și Dreptate absolută*²¹⁾.

10) Tertulian, De Prescriptionibus 13, De Oratione 3. Marius Victor.

11) Tertulian, Adversus Praxeam 19; Ipolit, Adversus Noëtum.

12) Teofil de Antiohia, Către Autolic 11, 10; Tertulian, De Oratione 3; Ipolit, Adversus Noëtum 1.

13) Irineu, Adversus Haereses V, 17, 1, 2.

14) Teofil al Antiohiei, Către Autolic 11, 10; Tertulian, Adversus Praxeam, passim.

15) Origen, Contra Celsum V, 53; Justin, Dialogul cu Trifon Iudeul 61, 128; Atanasie, Către păgâni 45.

16) „Ἐικότως τοῦ ἑαυτοῦ πατρὸς ἐρμηνεύς καὶ ἄγγελος λέγεται“, Atanasie, Către păgâni 45. „Τοῦ ἀδιηγήτου ἐρμηνεύς ἀδιήγητος, Meletie al Antiohiei.

17) Τῶν δὲ γινομένων ἀρχηγὸν καὶ σύμβουλον καὶ ἐργάτην ἔγεννα λόγον“, Ipolit, Contra Noëtum 10.

18) Teofil al Antiohiei, Către Autolic 11, 10; Grigore Teologul, Cuvântarea 42 și 38; Grigore de Nisa, Contra lui Eunomiu 1, 1; Vasile cel Mare, Hexaemeron, Omilia I; Augustin, De Civitate Dei II, 1, 33.

19) Justin, Dialogul cu Trifon Iudeul 128.

20) Ipolit, Contra Noëtum VI.

21) Ἀπολόγος, Origen, Contra lui Cels III, 41; Atanasie,

1) Tertulian, De Oratione; Marius Victor,

2) 3) Tertulian, Adversus marcionem III, 16.

4) Dixit ipsum immensum Patrem in Filio mensuratum, mensura enim Patris Filius, quoniam et capiteum „Quidam προσβύτερος apud Ireneum. Ὁρος τοῦ Πατρὸς, Grigore Teologul, Cuvântarea 38.

5) Irineu, Adversus Haereses V, 1, 3, 6, et passim; Grigore de Nisa, Viața lui Moise.

6) Origen, Omilia asupra psalmului 16, 8; Eusebiu, Comentarii la psalmul 59, 7.

7) Tertulian, Adversus Praxeam 13.

8) Marius Victor, Contra Arianos 2, 3.

9. Ὑπουργός, Teofil de Antiohia, Către Autolic 11, 10; ὄργανον ἰδὲμ; Ministerium Dei, Marius Victor.

Dintre toate aceste nume cel care a dat prilej la mai multe discuții a fost în vremile vechi Cuvântul, iar în vremurile nouă Fiul lui Dumnezeu.

Termenul «Cuvântul», aplicat la a doua persoană a Sfintei Treimi, se întâlnește în Noul Testament numai în Evanghelia și în Apocalipsul sfântului Ioan, ca unul ce se potrivește foarte bine cu spiritul profetic și cu speculațiunea înaltă teologică.

Semnificațiunea expresiunii «Cuvântul» este felurită. Alexandrinii îl deduceau uneori dela verbul λέγω, dându-i înțelesul participiului λέγων, adică acel ce revelează τὰ τοῦ θεοῦ; ²²⁾ alte ori îl luau în înțelesul de rațiune ²³⁾ sau de *cuvânt rostit*. ²⁴⁾ *Fericitul Ieronim* admite toate aceste înțelesuri și le declară corecte și din punct de vedere lingvistic și religios. «*Logos graece multa significat — zice el — nam et verbum est et ratio et supputatio et causa uniuscuiusque rei, per quam sunt singula quae subsistunt. Quae universa recte intelligimus in Christo*» ²⁵⁾.

Părinții bisericești au avut grija să circumscrie înțelesul termenului, spre a preveni ori ce înțelegere greșită. Ei au lămurit, că prin Cuvânt nu trebuie să se înțeleagă cuvântul rostit (λόγος προφορικὸς), cum zice *Meletie al Antiohiei*: «Ὅτι λόγος ἐστὶ τε καὶ λέγεται Ἰῶς, οὐ μὴν φωνὴ τοῦ Πατρὸς, οὐδὲ ῥῆμα νοεῖται ὑφέστηκε γὰρ καθ'ἑαυτὸν καὶ ἐνεργεῖ καὶ δι'αὐτοῦ τὰ πάντα καὶ ἐν αὐτῷ τὰ πάντα» ²⁶⁾.

Greșeala luării Cuvântului în acest înțeles a fost, că cuvântul rostit fiind ceva trecător, n'ar exprima exact însușirea de veșnicie a Fiului lui Dumnezeu.

Nu trebuie să se înțeleagă nici o cugetare sau simțire lăuntrică (λόγος ἐνδιάθετος), un modus de cugetare sau simțire, pentru că I-ar lipsi realitatea substanțială și ar duce la dochetism în înfățișarea Cuvântului întrupat. Inconvenientul acestei înțelegeri îl arată sfântul *Grigore de Nisa* în cuvintele: «Ἴνα μὴ προφορικὸν λόγον καὶ ἐνδιάθετον ὑπολαμβάνωμεν τὸν γὰρ τοῦτον λόγον ἐν τινι εἶναι χρή ἐννοία ἢ ἐν γράμματι καθ'ἑαυτὸν ὑπόστασιν οὐχ ἔχοντα; διὰ ταῦτα εἶρηκε καὶ ὁ Ἰωάννης καὶ ὁ λόγος ἦν οὐκ ἐν τῷ θεῷ, ἀλλὰ πρὸς τὸν θεόν»

Către păgâni 45. *Ἀποσοφία*, Origen, Ibidem; *Ἀθανασίε*, Ibidem *Ἀληθείας οὐσία*, Origen, *Contra Celsum* VIII, 12; *Ἀποζωή*, *Ἀθανασίε*, *Către păgâni* 45; *Ἀποδικαιοσύνη*, Origen la *Evanghelia* lui Ioan 38, etc.

22. *Clement Alexandrinul* *Strommata* II, 4; Origen, *Explicarea Evangheliei* dela Ioan 1,42.

23. *Clement Alexandrinul*, *Pedagogul* 1,12-13; Origen, *Explicarea Evangheliei* dela Ioan 1,42

24. *Justin*, *Dialogul cu Trifon* 91; *Atenagora*, *Solia* 10; *Tertulian*, *De Oratione* 1; *Grigorie Teologul*, *Cuvântarea* 36.

25. *Epistola ad Paulinum* 1. 4.

26. *Explicarea cuvintelor din Coloseni* 1, 16; *Justin*, *Dialogul cu Trifon* 61; *Tatian*, *Către păgâni* V; *Teofil*, *Către Autolic* 11, 15-22; *Clement Alexandrinul*, *Strommata* V, 1; *Tertulian*, *Adversus Praxam* 7.

ἰδίαν ὑπόστασιν ἐπιγράφων τῷ λόγῳ ἐκ πατρικῆς οὐσίας ὑφυστώσαν» ²⁷⁾

Numele de «Cuvânt» I s'a dat pentru a exprima mai adecvat nașterea sa spirituală din Tatăl, care nu este pătată în nici un fel și pentru a învedera mai bine, că în El se arată întreaga esență a Tatălui, cum zice *sfântul Vasile cel Mare*: «*Pentru ce se numește Cuvântul? Pentru ca să se arate că-și are punctul de plecare într'o fire spirituală. Pentru ce se numește Cuvântul? Pentru că a fost născut fără suferință. Pentru ce se numește Cuvântul? Pentru că este o imagine a Tatălui, care reproduce în totul pe Tatăl*» ²⁸⁾.

Sfântul evanghelist Ioan dând — în prologul *Evangheliei* sale — numele de «Cuvântul» celei de a doua persoane a dumnezeirii, a făcut-o pentru ca să stabilească raportul dintre ea cu Dumnezeu, cu lumea și cu oamenii.

Cuvântul este din veșnicie, a fost înainte de de a veni în lume la Dumnezeu și este el însuș Dumnezeu. Acesta este raportul său cu Dumnezeu.

Prin Cuvântul s'au făcut toate cele create. Fără El nu există viață, iar fără aceasta nu există lumina cunoștinței mântuitoare. Acesta e raportul său cu lumea.

Cuvântul a fost lumina spirituală care a luminat totdeauna în lume, dar lumea nu l-a cunoscut până când n'a luat trup și și-a arătat slava sa, ca cel unul născut din Tatăl și a fost mărturisit de Ioan Botezătorul. Lui are să mulțumească creștinătatea că nu mai stă sub împărăția legii mozaice, ci se află în stăpânirea harului și adevărului. Acesta este raportul său cu omenirea.

Cuvântul care are predicatele de până aci, este Isus Cristos, iar nu o entitate metafizică, este o persoană reală, de natură dumnezească, pentru că este din Dumnezeu Tatăl și de o ființă cu el, dar tot odată și omenească, pentru că a luat trup și s'a sălășluit între oameni. El este veșnic și trecător, ceresc și pământesc, Dumnezeu și om în unul și acelaș timp și în una și aceeaș persoană. Precum Moise, prin care s'a dat *Legea*, a fost persoană umană reală, tot astfel și Isus Cristos, prin care s'a dat lumii harul și adevărul, este de asemeni persoană reală, dar divină și umană. Ca persoană ne înfățișează sfântul Ioan pe Domnul nostru Isus Cristos și la începutul întâei sale epistole și în *Apocalips* (19,13), unde îl descrie ca venind călare pe cal alb, ca să judece lumea, și I se zice «Cuvântul lui Dumnezeu». Toată *Evanghelia* sfântului Ioan, dela prolog înainte, istorisește cele ce a făcut și a învățat Isus, ca să adeverească cu tărie, că

27. *Contra Arienilor și Sabellenilor*.

28. *Omilia asupra cuvintelor*: „La început era Cuvântul”.

el este Cristos, Fiul lui Dumnezeu și să mântuească pe cei ce vor crede aceasta (20,31).

* * *

Se naște întrebarea: De unde a luat sfântul evanghelist Ioan numele de «Cuvântul» pentru Fiul lui Dumnezeu întrupat? deoarece la ceilalți sfinți evangheliști nu întâlnim acest nume.

Răspunsurile ce s'au dat sunt felurite:

1. Unii ²⁹⁾ au susținut, că numele de «Cuvântul» a fost luat de sfântul Ioan din felul de vorbire al Noului Testament, care dă numele de *Cuvântul lui Dumnezeu* $\Lambda\omicron\gamma\omicron\varsigma\ \tau\omicron\upsilon\ \Theta\epsilon\omicron\upsilon$ sau simplu «Cuvânt = $\Lambda\omicron\gamma\omicron\varsigma$ » învățaturii evanghelice, pe care se întemeiază mântuirea. Evanghelistul nostru ar fi personificat numai cuprinsul predicii evanghelice, sau, mai exact, ar fi dat același nume și Celui ce a adus în lume Evanghelia și despre care tratează ea.

2. Alții ³⁰⁾ pun sorginta învățaturii ionice despre «Cuvântul» în învățătura Vechiului Testament despre «Cuvântul lui Dumnezeu». Este de netăgăduit, că între «Cuvântul» evanghelistului «prin care toate s'au făcut și fără de care nimic nu s'a făcut din ce s'a făcut» și între expresia: «și a zis Dumnezeu să se facă lumină, să se despartă uscatul de apă» etc. este o mare asemănare și *că în psalmi și la prooroci* cuvântul creator este adesea înfățișat ca ceva personal. Totuși este de observat, că în cele mai multe locuri din Vechiul Testament nu se înțelege prin «Cuvântul lui Dumnezeu» o persoană, ci puterea providențiatoare a lui Dumnezeu manifestată în lume. Când este vorba de o cauză creatoare secundară, care poate fi concepută și ca persoană, atunci aceasta nu se identifică cu «Cuvântul», ci cu «*Înțelepciunea lui Dumnezeu*» și numai în scrierile de mai târziu și sub influența filosofiei stoice se identifică cu Cuvântul. În sfârșit, în Vechiul Testament lipsește legătura între «Cuvântul lui Dumnezeu» și Mesia, ceea ce este de o importanță capitală. Ca atare, sfântul evanghelist Ioan n'a putut împrumuta din Vechiul Testament idea de «Cuvânt». Dacă evanghelistul ar fi el cel dintâi care să fi făcut legătura între Isus Cristos și impersonalul «Cuvânt al lui Dumnezeu» din Vechiul Testament, adică cel dinăi care să fi ipostaziat «Cuvântul», ar fi riscat să nu fie înțeles de cititorii săi, la care presupune cunoscută noțiunea de «Cuvânt», în sensul în care o întrebuițează el. Prin urmare, evanghelistul a putut cel mult să se sprijine și pe Vechiul Testament, dar nici într'un caz nu numai pe el și nu pe el în prima linie, în formularea ideilor din prologul său.

3. Alții ³¹⁾ au susținut iarăși, cu încă mai puțină putere de convingere, că «Cuvântul» evanghelistului Ioan n'ar fi altceva decât «*dibra sau memra Iahve*», adică «Cuvântul lui Dumnezeu» cum este numit în teologia iudeo-palestineană sau rabinică. Și aci este de observat, că aceste expresiuni slujeau numai pentru a înconjura numele lui Dumnezeu, care nu era permis să fie rostit și a da o idee mai exactă de spiritualitatea sa. Ele se întrebuițau dar în locul numelui lui Dumnezeu, în deosebi când era vorba de acțiunea lui Dumnezeu în lume sau când acțiunea sa era înfățișată în chip antropomorf. Evanghelistul n'avea nici un motiv să adopte acest fel de exprimare rabinică și nici nu e asemănare între «Cuvântul» său și «memra sau dibra Iahve» al rabinilor.

4. Alții ³²⁾ în fine deduc învățătura sfântului Ioan despre «Cuvântul» din filosofia alexandrină și în deosebi dintr'a lui Filon. Ca să ne putem da seama de adevărul sau neadevărul acestei susțineri, trebuie să ne aruncăm o privire fugitivă asupra filosofiei lui Filon.

Filon, un iudeu din Alexandria, de neam nobil și avut, care a trăit între anii 20 a Chr. și 40 Chr., era deopotrivă de bun cunoscător al religiei și teologiei iudaice, ca și al filosofiei grecești. Admirator al lui Pitagora, Parmenide, Kleantes, Zenon și mai ales a lui Platon, el a încercat să împace înțelepciunea greacă cu cărțile sfinte. Convingerea lui era, că și în Vechiul Testament și în filosofia greacă se află unul și același adevăr. La această convingere ajunsese el pe deoparte prin presupunerea că înțelepții greci se folosiseră de cărțile sfinte, pe de altă parte prin întrebuițarea interpretării alegorice a Sfintei Scripturi, ceea ce-i permitea să dea ori cărui pasagiu înțelesul care-i convenea. Ur-marea fu că, deși voia să treacă drept un simplu interpret al Sfintei Scripturi, totuși combină în așa grad și fel filosofia greacă cu teologia iudaică, că formă un sistem cu oare care originalitate, în care elementul filosofic covârșește pe cel teologic.

Punctul de plecare al speculațiunii sale îl formează ideia de Dumnezeu, care este conceput de el așa de înalt față de tot ce este mărginit, că nici un cuvânt nu-i poate exprima mărirea. Dumnezeu este mai perfect de cât ori ce perfecțiune, mai bun de cât ori ce bunătate, nepătruns și fără însușiri. Despre el știm numai că este, dar nu ce este. De aceea singurul nume potrivit ce i se poate da este de *Iahve = Cel ce este*. În el se cuprinde toată existența și perfecțiunea, căci numai dela el le pot avea lucrurile și ființele mărginite. El este cauza primă a to-

²⁹ Weizsäcker, Holtzmann, Th. Zahn ș. a.

³⁰ Bernhard Weiss, Hengstenberg ș. a.

³¹ Iarăși Bernh. Weiss, Hengstenberg ș. a.

totului și este veșnic activ, iar activitatea sa este îndreptată către atingerea celor mai bune țeluri. Dumnezeu este pretutindeni ca putere și nicăeri ca ființă, pentru că spațiul a fost creat de el pentru ceea ce este corporal. Numai figurat se poate zice că Dumnezeu locuiește la marginea lumii, într'un *τόπος μετακόσμιος*, ca într'o reședință sfântă.

Pentru a împăca absoluta transcendență a lui Dumnezeu cu neîntrerupta sa acțiune în lume și a explica facerea lumii, de oarece Dumnezeu ca ființa atotperfectă, nu putea veni în atingere directă cu materia, care e rea în sine, Filon recurge la idea de ființe intermediare, numite idei sau puteri (*ιδέαι* sau *δυνάμεις*).

Acestea stau în jurul lui Dumnezeu ca puteri slujitoare, cum stă suita în jurul monarhilor. Cea dintâi din aceste puteri este cea *creatoare* și poartă numele de *θεός*, căci *διὰ ταύτης τῆς δυνάμεως ἔτηκε τὰ πάντα ὁ γεννήσας καὶ τεχνιτεύσας πατήρ*. A doua putere este cea *stăpânitoare*, care se numește *domn* = *κύριος*, iar după aceasta o mulțime altele. Puterile nu sunt cumva numai niște însușiri dumnezeiești, ci ființe personale, de sine stătătoare, care se pot arăta oamenilor și întrețin legături cu ei, adică un fel de îngeri. Toate puterile se cuprind într'una supremă, numită «*Cuvânt* = *λόγος*» precum planul unei cetăți se cuprinde de mintea arhitectului. «Cuvântul» este mijlocitorul între Dumnezeu și lume, este înțelepciunea și mintea lui Dumnezeu, idea care cuprinde în sine toate ideile, puterea la care se reduc toate puterile, reprezentantul și trimisul lui Dumnezeu, organul creațiunii și al proniei, cel dintâi dintre îngeri, fiul întâi născut al lui Dumnezeu, al doilea Dumnezeu (*δεύτερος θεός*) și *θεός*, spre deosebire de *ὁ θεός*), prototipul lumii, puterea care lucrează totul în ea, sufletul care se îmbracă cu trupul lumii ca cu o haină, conducătorul celor pioși, vestitorul vocii lui Dumnezeu, arhierul, slujitorul și susținătorul oamenilor înaintea lui Dumnezeu. El are două fețe, forme de manifestare sau ipostasuri, atât în lume cât și în om: *λόγος ἐνδιάθετος* sau *σοφία* și *λόγος προφορικός*. Cel dintâi este rațiunea internă, cel de al doilea cuvântul exprimat, cel dintâi este cuprins în ideile netrupești și primordiale, din care constă lumea inteligibilă, cel de al doilea este cuprins în lucrurile văzute, care sunt copii și imitațiuni ale ideilor și a căror totalitate formează lumea perceptibilă prin sensuri.

Origina stoică a reprezentării filonice a «Cuvântului» este evidentă. Filon adaogă la concepția stoică elementul iudaic și anume ipostasierea, făcută de el, a Cuvântului creator a lui Iahve și noțiunea de îngeri din religiuuea iudaică de după exil și astfel obține complexa fisionomie a «Cuvântului» său.³³⁾

Deosebiriile dintre «Cuvântul» lui Filon și ale sfântului evanghelist Ioan sunt multe și mari,

La Filon, Cuvântul nu este puterea unică. ci, cu toate că este cea mai înaltă, totuș alături de el stau o mulțime de alte puteri, la sfântul Ioan el este unic în felul său, singurul născut din Tatăl.

La Filon, Cuvântul este când ființă personală, când numai o putere sau simplă însușire a lui Dumnezeu, la sfântul Ioan este numai persoană.

La Filon, Cuvântul este existența în general (*τό γενικώτατον*), la sfântul Ioan este o anumită persoană.

La Filon, Cuvântul este mijlocitor între Dumnezeu, perfecțiunea și bunătatea absolută, și materie, care e rea, la sfântul Ioan este mijlocitor între Dumnezeu bun și materia de asemeni bună.

La Filon, Cuvântul, deși îmbracă trupul lumii, totuș, nu s'a întrupat și nici nu s'ar fi putut întrupa, pentru că a lua trup ar fi însemnat a se amesteca ca materia, care e rea, și deci a înjosi principiul spiritual, dumnezeesc, la sfântul Ioan se întrupează, ca să mântuească pe om din păcat, unicul rău real.

Aceste deosebiri, fără a mai enumăra altele, dovedesc până la evidență că între felul cum concep Filon și sfântul evanghelist Ioan «Cuvântul» este o mare diferență și că deci nu poate fi vorba de o influență directă și hotărâtoare a celui dintâi asupra celui de al doilea.

Cu toate acestea între unul și altul sunt și asemănări izbitoare. Și la unul și la altul, Cuvântul este mijlocitorul între Dumnezeu și lume, atât din punct de vedere fizic, ca creator, cât și religios, ca mântuitor. Și la unul și la altul, Cuvântul este Dumnezeu: la unul de a doua categorie, la celălalt deoființă și deopotrivă cu Tatăl. Și la unul și la altul, Cuvântul este atât supranatural cât și imanent, etc. Acestea înseamnă, că ideile lui Filon nu i-au fost cu totul necunoscute sfântului Ioan. Dacă la acestea mai adăogăm, că 'Evanghelia a patra este singura care pomenește de dorința de mântuire a grecilor, că pune un deosebit preț pe cunoștință, că se folosește mult de expresiunile «adevăr», «lumină» și «viață», că autorul ei a trăit mult timp în Efes, patria lui Heraclit, care a formulat cel dintâi o învățătură precisă despre «Cuvântul» și unde era, și pe timpul când a fost scrisă această Evanghelie, o temeinică cultură grecească din care nu puteau lipsi elementele iudaice, suntem

33. Despre Filon și învățătura sa vezi: M. Heinze, *Die Lehre vom Logos in der griechischen Philosophie*, 1872; A. Aall, *Geschichte der Logosidee in der griechischen Philosophie und der christlichen Litteratur*, 2 vol. 1806—1899; Ed. Zeller, *Philosophie der Griechen*, volumul III; Paul Deussen, *Allgemeine Geschichte der Philosophie*, vol. II, partea I; Jean Réville, *Le Logos d'après Philon*, 1877; Acelaș, *La doctrine du Logos dans le quatrième Evangile et dans les oeuvres de Philon*, 1881 ș. a.

siliți să admitem, că sfântul evanghelist Ioan n'a putut rămâne cu totul neinfluențat de ideile care frământau atunci cercurile iudeilor eleniști și că de aci a luat el expresiunea de «Cuvântul», pe care a împreunat-o așa de fericit cu persoana Mântuitorului și cu istorisirea evanghelică despre El.

Insemnătatea principală a învățaturii sfântului evanghelist Ioan despre «Cuvântul» nu stă în aceea că El este creatorul lumii, împreună cu Dumnezeu Tatăl, ci trebuie căutată pe tărâmul religios. Propozițiunea, că lumea s'a făcut prin «Cuvântul» este numai ca un popas pe calea ce duce la țintă. Ea [servește ca să netezească deosebirea dintre poporul iudeu, care se crede alesul lui Dumnezeu, și celelalte neamuri, pe care el le disprețuia. Cuvântul, prin care s'a făcut întreaga lume, a luat trup pentru mântuirea ei, adică a tuturor oamenilor fără deosebire de neam. Opera sa mântuitoare a îndeplinit-o El, descoperind lumii pe adevăratul Dumnezeu și făcându-o astfel părtașă la harul și adevărul dumnezeesc. Descoperirea sa este superioară celei făcute prin Moise, atât prin cuprinsul ei, care este superior cât și pentru extinderea pe care era destinată s'o aibă, ca una ce privește întreaga lume. Identificând dar pe «Cuvântul» în Isus Cristos, Evanghelistul vrea să spună, că Isus Cristos este Dumnezeu adevărat și mijlocitor între Dumnezeu și toți oamenii fără excepție.. Față cu acest scop curat religios, ori ce altă chestiune ce s'ar fi putut ridica și în deosebi discuțiunea metafizică a raportului dintre «Cuvântul» pe deoparte cu unitatea ființii dumnezeiești, iar pe de alta cu firea omenească, sunt trecute sub tăcere.

Răspunsul la aceste chestiuni au căutat să-l dea teologii primelor veacuri creștine.

* * *

În întreaga literatură patristică termenii «Cuvântul» și «Fiul lui Dumnezeu» sunt sinonimi și alternează la fiecare pas. De aceea învățătura despre «Cuvântul» se întrecește cu cea despre «Fiul lui Dumnezeu» sau «Dumnezeu-Fiul».

Clement Romanul, în întâia sa epistolă către Corinteni (2), numește pe Isus Cristos, sau Cuvântul, Dumnezeu și patimile sale patimile lui Dumnezeu, iar în epistola a doua (9) spune, că Cristos Domnul, care ne-a mântuit, a fost mai întâi spirit și după aceea s'a întrupat», ceea ce este neîndoelnic o aluziune la existența din veci a Cuvântului, la starea sa dinainte de întrupare.

Herma numește pe Dumnezeu Fiul creator și mântuitor al lumii³⁴), desigur având în minte cuvintele Evangheliei a patra: «Toate printr'Insul

s'au făcut» și «...Harul și adevărul pin Isus Cristos s'au făcut».

Barnaba zice³⁵), că stăpânul lumii trebuie să ia trup și să se arate oamenilor ca Fiul lui Dumnezeu, «căci, dacă n'ar fi luat trup, cum am fi putut noi, oamenii, să-L vedem și (nevăzându-L) să ne mântuim? Căci noi nu putem privi nici măcar trecătoarea strălucire a soarelui, care e făptura mânilor sale, cum dar am fi putut privi de dreptul pe însuși Făcătorul a toate?» Modalismul ce pare că transpiră din aceste cuvinte este o iluziune. Barnaba vrea numai să arate dumnezeirea Cuvântului și absoluta lui egalitate și consubstanțialitate cu Tatăl. Cum noțiunile teologice nu erau pe vremea sa de ajuns de limpezi și definite, limbajul nu are preciziunea necesară și poate da naștere la confuziune în spiretele ușoare.

Ignatie Antioheanul are un pasagiu foarte interesant și care a dat naștere la oarecare discuțiuni. El zice că «este un singur Dumnezeu, care s'a arătat pe sine prin Isus Cristos, Fiul său, care este Cuvântul său veșnic, nu născut din tăcere, ci întru toate asemenea Celui ce-l produce»³⁶). Și aci, ca și la Barnaba, se pare că ne aflăm în fața unui modalism nu destul de bine definit, dar explicațiunea este aceeași și scopul urmărit de autor, de a arăta veșnicia Cuvântului, este destul de transparent. Ceea ce nu e destul de limpede este ideea exprimată prin cuvintele: «nu născut din tăcere». În epistolele sale, sfântul Ignatie combate pe gnostici și în deosebi pe Cerint. Cuvintele acestea se referă tocmai la rătăcirile gnostice, care atribuiau tăcerii = $\Sigma\gamma\eta$ un rol precumpănitor în teologia lor mitică. Cuvântul $\Sigma\gamma\eta$ nu se găsește la Cerint, dar a fost întrebuițat deja de Simon Magul și ideea reprezentată prin el era în curs la toți gnosticii. După Simon Magul cauza, sau rădăcina — cum îi zicea el — întregii existențe este $\delta\pi\epsilon\rho\nu\alpha\nu\tau\omicron\varsigma\ \delta\delta\nu\nu\alpha\mu\iota\varsigma$, pe care și-o înfățișa ca un foc. Această Putere are două fețe sau ipostase: una suprafirească, numită $\Sigma\gamma\eta$, și alta imanentă lumii, numită $\pi\alpha\tau\eta\rho$ sau $\acute{\epsilon}\sigma\tau\acute{\omega}\varsigma, \sigma\tau\acute{\alpha}\varsigma$ și $\sigma\tau\eta\sigma\acute{o}\mu\epsilon\nu\omicron\varsigma$ ³⁷). «Cuvântul» nu este pomenit în sistemul lui Simon, dar alți gnostici — cum vom vedea, de pildă, mai departe pe Valentin — învățau, că «Cuvântul» își are obârșia în $\Sigma\gamma\eta$. De sigur, că asemenea gnostici se aflau și pe vremea sfântului Ignatie și împotriva acestora ia el poziție. Combătând nașterea Cuvântului din $\Sigma\gamma\eta$, Ignatie combate mai întâi începutul nașterii sau nașterea în timp a Cuvântului, pe care el îl nu-

35. Epistola sa, cap. 5.

36. Epistola către magneieni, cap. 8.

37. Hans Waitz, articolul Simon der Magier, în *Realencyklopädie für protestantische Theologie und Kirche* de A. Hauck, vol. 18.

34. Păstorul, cartea III, asemănarea 9, cap. 14.

mește veșnic, și după aceea vrea să arate că între Dumnezeu unic și Cuvântul nu stă nici o altă ființă intermediară, ci Dumnezeu și Cuvântul sunt de aceeași ființă. — Într’alt loc, Ignatie expune în frumoase cuvinte cele două firi ale Cuvântului: «*Nădăjduiește în El, care este mai presus de timp, veșnic, nevăzut, dar pentru noi văzut, uepîăit, nesupus patimii, dar pentru noi supus și toate pentru noi potrivit*»³⁸). Iarăș într’alt loc, Ignatie, prevenind pe cititorii săi să se ferească de ereticii cari au pe buze numele lui Cristos, dar în minte au cugete care sunt nevrednice de Dumnezeu, zice: «*Este un doctor și acela este trupesc și duhovnicesc, născut și nenăscut, Dumnezeu în trup, cu viață de muritor, din Maria și din Dumnezeu, întâi supus suferinței și morții, apoi mai presus de suferință și de moarte. Acesta este Isus Cristos*»³⁹). Aci se arată de asemeni foarte limpede dumnezeirea și omenirea Domnului, pe care și mai precis o expun cuvintele sale din epistola către Efeseni (19): θεός ἀνθρωπίνος φανερούμενος.

* * *

Apologeții au expus mai pe larg învățatura despre «Cuvântul» și au stabilit chiar unele amănunte, cu toate că chestiunea s’a lămurit pe deplin numai mai târziu.

Sfântul Justin Martirul și Flosorul învață că Isus Cristos nu este — cum susțineau ereticii iudaizanți — un om superior, un fel de geniu religios, peste care s’a coborât duhul lui Dumnezeu, ci, înainte de nașterea sa din sfânta Fecioară Maria, a fost fiul Făcătorului a toate și Dumnezeu = προῦπηρχεν γίβς τοῦ ποιητοῦ τῶν ὄλων, θεός ὢν³⁹). Și a fost Fiul lui Dumnezeu, nu în înțeles moral, ci de o ființă cu el, ca fiu născut din el = πρῶτον γέννημα τοῦ θεοῦ⁴⁰). În prima sa calitate, El este λόγος πρωτότοκος τοῦ θεοῦ καὶ θεός, în a doua λόγος μορφωθεῖς = Cuvântul făcut om⁴¹).

Acest «Cuvânt al lui Dumnezeu» și «Dumnezeu, Fiu al lui Dumnezeu» s’a arătat înainte de întruparea sa, în chip netrupesc, ca om și ca înger, în strălucirea focului ce ardea rugul văzut de Moise și în ploaia de foc ce a căzut peste Sodoma⁴²). «*Cred unii — zice Justin — că puterea Tatălui, care s’a arătat lui Moise, lui Avram sau lui Iacov, se cheamă Inger (adică sol), de oarece vine la oameni și le face cunoscut voia Tatălui; Slavă, pentru că se arată în strălucire neapropiată, în lumină neajunsă; Om, pentru că ia chip de om prin voința Tatălui; Cuvânt,*

pentru că aduce oamenilor cuvintele Tatălui. Această putere, zic ei, nu are existență a parte și deosebită de a Tatălui, ci în unire cu el, la fel cu raza care vine dela soare, din cer, pe pământ și se stinge când sfințește soarele, așa că Dumnezeu lasă să pornească din sine această putere când vrea și iarăș o cheamă în sine, când vrea. Acelaș lucru ar fi și cu îngerii lui Dumnezeu. Că îngerii însă sunt și rămân totdeauna și nu se contopesc în origina lor, s’a demonstrat deja, iar acea putere pe care Sfânta Scriptură o numește chiar Dumnezeu și Inger, nu e, ca lumina soarelui, numai un alt nume pentru acelaș lucru, ci este ceva deosebit. Acea putere este născută din Tatăl, dar nu ca un fel de împărțire, ca și cum adică ființa dumnezească s’ar fi descompus, cum se petrece cu lucrurile supuse unui proces de împărțire și de despărțire și încetează să mai fie ceea ce fuseseră mai înainte, ci ea se aseamănă cu o lumină din care ori câte s’ar aprinde, nu se împuținează, ci rămâne întreagă cum a fost»⁴³).

Nașterea Fiului sau a Cuvântului din Dumnezeu Tatăl o pune Justin în veșnicie: «*Ca început, înainte de toate făpturile, a produs Dumnezeu din sine o putere logică, pe care Sfânta Scriptură o numește când Slava lui Dumnezeu, când Fiu, Înțelepciune, Inger, Dumnezeu, Domn și Cuvânt*»⁴⁴).

Cu privire la modalitatea nașterii, el spune că s’a făcut «*prin voința Tatălui = θελήσει τοῦ πατρός*⁴⁵), κατὰ βουλήν⁴⁶), δυνάμει καὶ βουλήν αὐτοῦ⁴⁷), expresiuni prin care vrea să arate consubstanțialitatea Fiului cu Tatăl.

Scopul pentru care Dumnezeu Tatăl a produs din ființa sa pe Fiul sau Cuvântul este pentru ca prin El să facă și să mântuească apoi lumea. De aceea El este descris ca obiect al teofaniilor Vechiului Testament, în care se arată limpede dumnezeirea sa ca Dumnezeu văzut, spre deosebire de Dumnezeu Tatăl cel nevăzut: «*Cel ce s’a arătat lui Avram, lui Iacov și lui Moise, și este numit de Scriptură Dumnezeu, este un alt Dumnezeu de cât Făcătorul totului, vreau să zic ca număr, iar nu ca voință, căci El n’a făcut niciodată altceva de cât ceea ce a făcut Făcătorul lumii, peste eare nu este alt Dumnezeu;*»⁴⁸) «*Tatăl tuturor lucrurile n’are nume, pentru că este nenăscut, căci ceea ce i-ar da lui nume ar trebui să fie mai vechiu de cât el, pe când el este mai înainte de toate. Expresiunile: Tată, Dumnezeu, Creator, Domn, Stăpân nu sunt adevărate nume, ci numiri deduse din binefacerile și lucrările sale.*

43. Ibidem.

44. Dialogul cu Trifon, 61.

45. Ibidem.

46. Dialogul cu Trifon, 127.

47. Dialogul cu Trifon, 128.

48. Dialogul cu Trifon, 65.

38. Epistola către Policarp, cap. 3.

39. Dialogul cu Trifon, 48.

40. Apologia I-a, 21, 23; Apologi II-a. 6.

41. Apologia I-a, 5, 22, 65.

42. Dialogul cu Trifon, 128.

Dimpotrivă, Fiul său, care se numește singur Fiu în înțelesul propriu al cuvântului, Cuvântul cel mai nainte de cât toate făpturile, cel ce este împreună cu Tatăl și născut din el, prin care a făcut și a rânduit toate, acesta poartă numele de Cristos, pentru că este strălucirea slavei dumnezeiești, prin care Dumnezeu a înfrumusețat toate.»⁴⁹⁾

Numărarea Fiului întodeauna în al doilea rând după Tatăl nu trebuie înțeleasă subordinaționistic, că adică Fiul ar fi mai mic de cât Tatăl, inferior lui, cum nu rezultă aceasta nici din faptul că El își are origina din Tatăl. În acest sens, de egalitate între Tatăl și Fiul, trebuie luate următoarele cuvinte: «*Pe Cuvântul cel din Tatăl nostru și Dumnezeu necuprins în cuvinte îl cinștim și iubim după Dumnezeu (Tatăl);*»⁵⁰⁾ «*Cea dintâi putere după Dumnezeu Tatăl și Domnul tuturor lucrurilor și Fiu este Cuvântul;*»⁵¹⁾ «*După Dumnezeu Tatăl, Cuvântul este Stăpânitorul cel mai înalt și mai drept*»⁵²⁾.

Învățătura lui Justin despre «Cuvântul» este dar un pas uriaș dela învățătura părinților apostolici. În ea găsim o uimitoare mulțime de amănunte și precizii, care au înlesnit foarte mult dezvoltarea acestei învățături în timpul și la scriitorii de după el. Încă puține precizii și ne aflăm pe pragul edificiului dogmatic al sinodului din Nicea.

Tațian, ucenicul sfântului Justin, calcă în totul pe urmele maestrului său. Ca și Justin, el învață că «Cuvântul» s'a născut din Tatăl înainte de facerea lumii, fără să accentueze că din veșnicie, și în scopul de a face lumea prin El. Ca și Justin susține, că prin nașterea Cuvântului din Tatăl, nu s'a produs o turburare ori vre o scădere sau micșorare a ființei dumnezeiești. Între Dumnezeu Tatăl și Fiul este o comunitate de esență = *ὁνομας λογική*. Aci vine Tațian cu mai multă precizie și lămurește mai bine de cât Justin raportul dintre «Cuvântul» și Dumnezeu Tatăl pe de o parte, și lume pe de altă parte. Nașterea Cuvântului din Tatăl n'a avut loc odată cu descoperirea lui Dumnezeu în lume sau în afară de sine, sau ceea ce este același lucru, odată cu facerea lumii, ci înainte de aceasta, ca o condițiune a ei. Lumea s'a făcut prin Cuvântul, ea este sfera lui de activitate. Precum idea de lume nu este cauza ființei dumnezeiești, deși ea a fost întodeauna în Dumnezeu, tot astfel traducerea în fapt a acestei idei, adică creațiunea, nu este cauza nașterii Cuvântului din Tatăl, cu toate că El a fost produs și în acest scop. Adevărata cauză a nașterii Cuvântului stă în Dum-

nezeu și numai în el, și ieșirea Sa din Tatăl este un act imanent al Dumnezeirii. — Tot ceea ce Tațian învață despre Cuvântul și despre dumnezeire în genere, n'o dă ca ceva al său personal, ci ca învățătura bisericii întregi, întemeiată pe tradițiune, ceea ce este de mare însemnătate, pentru că e o dovadă puternică de existența Sfintei Tradițiuni în timpuri atât de vechi și preciziunea ei asupra unui punct de credință așa de însemnat și de delicat în același timp. Să ascultăm acum însăși cuvintele lui Tațian.

«*Dumnezeu era la început. Începutul (lucrurilor) este însă, precum ni s'a predat, puterea Cuvântului. Stăpânul totului în care își au ființa toate, era la început singur, de oare ce creațiunea încă nu se făcuse și ca atare nu exista nimic afară de el. Intrucât însă toate existau în el în chip virtual, tot ce există era în el (și el nu era dar cu totul singur). În el era, prin puterea sa logică, și Cuvântul însuș. Acest Cuvânt (care a existat din început în Dumnezeu) se produce numai prin voința lui Dumnezeu, nu pentru a răsuna fără urmă, ca cuvântul obicinuit, nu se naște sterp, ci este cea dintâi operă produsă de Tatăl. Pe El îl știm noi, din tradițiune, de cauză a lumii. El însă a fost (deosebit de Tatăl) prin împărtășire din ființa aceluia, iar nu prin desfacere, căci ceea ce se desface de obârșia sa este despărțit de ea, pe când ceea ce are părțășie cu ea, n'a răpit nimic aceluia din care și-a luat ființa, nici chiar prin aceea, că cârmuirea lumii este partea sa; căci întocmai cum dintr'o făclie se pot aprinde multe lumini, fără ca lumina ei să se împuțineze, tot astfel și «Cuvântul», ieșind din puterea logică a Tatălui, n'a făcut pe Tatăl să fie fără cuvânt. Așa și eu vorbesc și voi mă auziți și totuș proferând cuvinte, nu rămân fără cuvânt, ci țintesc ca, făcând să se audă glasul meu, să rânduesc în voi materia cugetării cea nerânduită. Și precum «Cuvântul» cel născut la început a făcut lumea noastră, producând materia, așa fac și eu, cel asemenea «Cuvântului» născut și cu cunoștința adevărului întrarmat, punând în ordine și descurcând materia înrudită cu mine; căci materia nu este fără început ca Dumnezeu și de aceea nici nu este deopotrivă cu el ca putere, ci e făcută și nu de alt cineva de cât de Făcătorul tuturor lucrurilor.»⁵³⁾*

Teofil de Antiohia se apropie mai mult decât Tațian de Justin și-l complectează mai bine. El lămurește aproape pe deplin deosebirea dintre Dumnezeu cel văzut și cel nevăzut, personalitatea veșnică a Fiului și raportul ei cu Tatăl.

«*Dumnezeu, Tatăl tuturor lucrurilor nu se află în nici un loc, dar Cuvântul său, prin care a făcut toate, care este puterea și înțelepciunea sa, a venit în paradis, luând înfățișarea Tatălui și*

49. Apologia II, 6; Apologia I, 61; Dialogul cu Trifon, 61.

50. Apologia II, 13.

51. Apologia I, 32.

52. Apologia I, 12.

53. Către Autollic, cartea II, 22.

a Domnului tuturor și a vorbit cu Adam; căci Sfânta Scriptură însăș ne învață, că Adam a spus, că a auzit glasul lui. Acest glas, ce alt este decât Cuvântul lui Dumnezeu sau Fiul lui Dumnezeu? Fiul său, nu în înțelesul în care vorbesc poezii și mitografiis de fiii de zei, ci Cuvântul său într'adevăr, cuprin din veci înlăuntrul său = τὸν λόγον, τὸν ὄντα διὰ παντὸς ἐνδιὰθετον ἐν καρδίᾳ θεοῦ. Căci înainte de a fi existat ceva, L-a avut la sine ca sfetnic, i-a fost rațiune și înțelepciune. Când însă Dumnezeu a început să facă ceea ce hotărâse, a produs în ajară de sine pe acest Cuvânt = τοῦτον τὸν λόγον ἐγέννησε προφορικόν, ca pe Cel născut înainte de ori ce făptură = προτότοκον πάσης κτίσεως, nu că el a fost lipsit de cuvânt, ci L-a născut, rămânând totdeauna în împărtaşire cu Cuvântul său. Așa ne spun Sfintele Scripturi și toți bărbații plini de Duhul. Dintre aceștia, sfântul Ioan, de pildă, zice: «La început era la Cuvântul și Cuvântul era la Dumnezeu», arătând, că înainte de ori ce a fost Dumnezeu și în el Cuvântul. După care zice: «Și Dumnezeu era Cuvântul; toate printr'Insui s'au făcut și fără de Dânsul nimic nu s'a făcut.» De vreme ce dar Cuvântul este Dumnezeu și născut din Dumnezeu, Tatăl tuturor Il trimite în ori ce loc voește. Ajuns acolo, Cel trimis de el este văzut și auzit și se află într'un loc anumit.»

Raportul «Cuvântului» cu Dumnezeu Tatăl îl expune Teofil în deosebi cu prilejul dezvoltării învățaturii despre creațiune. Dumnezeu a făcut toate din nimic, numai din iubire pentru om, căci el este totul în sine și n'are trebuință de nimic, ca unul ce nu este născut și există din veci. «De vreme ce însă Dumnezeu avea în sine pe «Cuvântul» său, L-a născut, umplându-L de Înțelepciunea sa și producându-L înainte de de orice lucru. Pe acest Cuvânt L-a avut el conlucrător la creațiune și prin El a făcut toate. El se numește ἀρχή, pentru că stă mai presus de toate și înainte de toate cele ce s'au făcut de Dânsul (de Dumnezeu). Cuvântul acesta, în calitate sa de Duh al lui Dumnezeu și Inceput și Putere a Celui Prea Înalt, s'a coborât asupra proorocilor și a grăit prin ei despre crearea lucrurilor și despre altele, căci proorocii nu erau când s'a făcut lumea, ci atunci era numai Înțelepciunea lui Dumnezeu, care era în el, și sfântul său Cuvânt, care a fost totdeauna la el. De aceea zice Înțelepciunea prin proorocul Solomon: «Când Dumnezeu a făcut cerul și pământul, eu eram la el și când a pus temeliele pământului, la el eram și-i ajutam să creeze»⁵⁴). Iar Moise, cu mult înainte de Solomon, sau mai bine Cuvântul lui Dumnezeu prin el, zice: «La început a făcut Dumnezeu Cerul și pământul»,

El numește dar întâi «începutul» și «facerea» și numai după aceea pe însuși Dumnezeu, că Dumnezeu nu trebuie numit cu ușurință și fără temei, iar Înțelepciunea dumnezească a prevăzut, că unii vorbesc cu ușurință și numesc Dumnezei o mulțime, cari nu sunt. Deci pentru ca adevăratul Dumnezeu să fie cunoscut din lucrurile sale și pentru că el a făcut Cerul și pământul prin «Cuvântul» său, de aceea zice: «La început (prin Cuvântul) a făcut Dumnezeu Cerul și pământul». După ce se pomenește de această creațiune, ni se spune: «Și pământul era nevăzut și neîntocmit și întunerec zăcea deasupra adâncului și Duhul lui Dumnezeu plutea peste apă». Aceasta învață Scriptura dela început: o oare care materie creată de Dumnezeu, din care el a făcut și a format lumea»⁵⁵.

Atenagora determină raportul «Cuvântului» cu Tatăl mai limpede de cât toți predecesorii săi.

Cuvântul este un produs - al Tatălui, dar e veșnic, pentru că a fost dela început în Dumnezeu. De aceea Dumnezeu este logic din veșnicie și Cuvântul a trebuit să fie în el din veci. El pornește din Dumnezeu ca *idea* και ἐνέργεια = idea și energia lumii. După El și prin El s'au făcut toate lucrurile. Cu alte cuvinte, în sine sau ca rațiune dumnezească, ori ca idee absolută, ori ca Cuvânt dumnezeesc, El este produs din Tatăl și se manifestă în lume ca atare. De vreme ce lumea s'a făcut prin El, căci El este — cum L-au numit și apologeții anteriori — ἀρχή τοῦ κόσμου, iar față de sine însuș și Tatăl nu ἀναρχος, ci Fiul lui Dumnezeu, de aceea numirea de πρῶτον γέννημα I se potrivește foarte bine, nu însă ποίημα. Iată însăși cuvintele lui.

«Creștinii mărturisesc pe Dumnezeu Tatăl, pe Dumnezeu Fiul și un Duh Sfânt, dovedind atât unitatea puterii lor cât și deosebirea în ordine... Rațiunea dumnezească, Cuvântul, Înțelepciunea este Fiul Tatălui, iar Sfântul Duh este emanațiunea Tatălui, în felul cum lumina emană dela foc... Cuvântul este Fiul Tatălui, Cuvântul Tatălui în idee și energie, căci în urma Lui și prin El (πρὸς αὐτοῦ και δι'αὐτοῦ) s'au făcut toate, de oarece Tatăl și Fiul, sunt una = ἐνὸς ὄντος τοῦ πατρὸς και τοῦ υἱοῦ. Pentru că apoi Fiul este în Tatăl și Tatăl în Fiul, în unitatea puterii și a Duhului, Rațiunea și Cuvântul Tatălui sunt Fiul lui Dumnezeu. Cuvântul este față de Tatăl πρῶτον γέννημα, nu pentru că ar fi fost făcut (γενόμενον) — căci Dumnezeu a avut dela început rațiunea veșnică = νοῦς αἰδώς, adică pe Cuvântul, în sine, ca unul Ce este veșnic logic — ci întrucât El s'a produs din el (προελθὼν), spre a servi ca idee și energie, pentru a pune în ordine materia haotică»⁵⁶).

54. Proverbe 8.

55. Către Autolic II, 10.

56. Solia.

Credința în dumnezeirea «Cuvântului» este dar pentru apologeți în afară de orice discuțiune. Cuvântul s'a întrupat în persoana Mântuitorului Isus Cristos și este ca atare tot așa de real și diferit de Tatăl și de Duhul Sfânt, cum a fost și mai înainte de facerea lumii, adică din veșnicie. Cu aceasta ori ce idee monarhiană este esclusă. Raportul lui față de Tatăl nu este însă destul de clar definit, ci lasă impresia de subordinaționism.

* * *

Ivirea gnosticului a făcut ca biserica să ia pozițiune față de rătăcirile lui și să-și desvolte și lămurească învățătura sa în general. Cum unul din punctele rătăcirilor gnostice era falsificarea doctrinei creștine despre Dumnezeu, biserica dezvoltând, prin pana scriitorilor ei, această învățatură, a lămurit eo ipso și învățătura despre Cuvântul.

Esența rătăcirilor gnostice cu privire la Dumnezeu esta aceasta :

Dumnezeu este izvorul tuturor perfecțiunilor. El se face cunoscut în afară prin conceperea de sine însuș. De aceea poartă numele de : Ἀρχή, Προαρχή, Βύθος, Πατήρ, Ἀυτοπατήρ, Προπάτωρ, Ἐν καὶ Πᾶν, adică : Inceput, Adânc, Tată, Unul și Totul. Protivnică lui Dumnezeu și, ca și el veșnică este ὄλη, κένωμα, τὸ μὴ ὄν adică materia, căree i se mai zice și deșert, neexistență. Dumnezeu, fiind desăvârșit și bun, nu poate veni în atingere directă cu materia, el însă emană din sine un spirit sau putere, aceasta la rândul ei alta și așa mai departe, la infinit. Aceste ființe, care se numesc eoni, sunt cu atât mai perfecte cu cât sunt mai aproape de Dumnezeu și perfecțiunea lor scade cu cât sunt mai depărtate de Dumnezeu. Eonii sunt înfățișați adesea ca σύζυγοι sau ca perechi, adică unul masculin și unul feminin și numărul lor se ridică la unii scriitorii gnostici până la 365. Cei mai mulți dau numele de Νοῦς = Minte sau Λόγος = Cuvânt celui dintâi eon, care îndeplinește rolul de mântuitor, și de Δημιουργός = Făcător al lumii sau Ἀρχων = Incepător, celui din urmă eon și-l indentifică cu Iahve sau Ialdabaot, Dumnezeul iudeilor. Eonii sunt veșnici, pentru că au fost cuprinși din veșnicie în Dumnezeu, deși în chip inconștient. Toți la un loc formează πλῆρομα = deplinătatea, în opoziție cu lumea materiei = κένωμα.

Pe Isus Cristos, unii din gnostici, în deosebi cei iudaizanți, îl socotiau ca om obicinuit, deasupra căruia s'a coborât eonul Cristos. Alții, dimpotrivă, credeau că Isus a avut trup aparent cu care — după unii, cum este, de pildă, Bardesanes — a trecut prin Sfânta Fecioară Maria ca printr'un canal, iar după alții — cum este de pildă Marcion — nici nu s'a născut măcar așa

de formă, ca după cei precedenți, ci l-a primit format gata, în vârsta maturității. Cu alte cuvinte, cei dintâi îi tăgăduiau dumnezeirea, iar cei de al doilea omenirea.

Impotriva acestor rătăcirii și altele privitoare la alte puncte de credință și de viață morală s'au ridicat bărbați, plini de știință și de zel, din sânul bisericii, cari au formulat cu precizie, au expus limpede și au apărat cu căldură învățătura ei. Doi sunt luptătorii cei mai de seamă din partea bisericii în contra gnosticului și anume : Sfântul Irineu și Clement Alexandrinul. Se impune dar să cunoaștem, ce au învățat acești doi mari atleți ai credinții despre Dumnezeu în genere și despre «Cuvântul» în special.

Sfântul Irineu învață, că însuș Dumnezeu suprem și unic este făcătorul lumii, iar nu Demiurg, pentru că nici mai pre sus nici mai pre jos de el nu este alt Dumnezeu : «*Bene igitur habet, a primo et maximo capitulo inchoare nos, a Demiurgo Deo, qui fecit coelum et terram et omnia quae in eis sunt, quem ii (gnostici) blasphemantes extremitatis fructum dicunt, et ostendere, quoniam neque super eum, neque post eum, est aliquid, neque ab aliquo motus, sed sua sententia et libere fecit omnia, quum sit solus Deus et solus Dominus, et solus Conditor, et solus Pater et solus Continens omnia, et omnibus ut sint ipse praestans*»⁵⁷⁾

Ca atare, Dumnezeu n'a avut nevoie de ajutorul sau colaborarea altor ființe, care să-i slujească în telul unor organe sau unelte : «*Proprium est enim hoc Dei supereminetiae, non indigere aliis organis ad conditionem eorum, quae fiunt*»⁵⁸⁾.

Dumnezeu este însă unul ca ființă, dar în trei persoane, de aceea nu numai una din persoanele Dumnezeirii este Creator, ci câte trele la un loc, deodată și deopotrivă și anume așa fel, că Fiul și Sfântul Duh sunt, cu o expresie figurată, mâinile sale : «*Nec enim indigebat angelorum Deus ad faciendum, quae ipse apud se praedefinierat fueri, quasi ipse suas non haberet manus. Adest enim ei semper et Verbum et Sapientia, Filius et Spiritus, per quos et in quibus omnia libere et sponte fecit ad quos et loquitur, dicens : faciamus hominem*»⁵⁹⁾.

Fiul și Sfântul Duh fiind dar una cu Tatăl, urmează că Dumnezeu a făcut toate numai prin sine însuș fără altcineva din atară : «*Solus hic Deus invenitur, qui omnia fecit, solus omnipotens, et solus Pater condens et faciens omnia et visibilia et invisibilia... Verbo virtutis suae et omnia aptavit et disposuit Sapientia sua... ipse fabricator, ipse conditor, ipse inventor, ipse factor, ipse Dominus omnium : et neque praeter ipsum,*

57. Adversus Haereses II, 30 § 9 ; III 6, 2 ; IV, 2, 5.

58. Ibidem II, 2, 5.

59. Ibidem IV, 2, 1.

*neque super ipsum, neque Mater, quam illi ad-
mentiuntur, neque Deus alter, quem Marcion af-
finxit, nec Pleroma XXX Aeonum, quod vanum
ostensum est, neque Bythus, neque Proarhe... nec
in totum quidquam eorum, quae ab his et ab
omnibus haereticis delirantur. Sed solus unus Deus
fabricator... qui fecit ea per semetipsum, hoc est
per Verbum et per Sapientiam suam, coelum et
terram et maria et omnia quae in eis sunt»⁶⁰).*

Toate atributele care se dau dar Dumnezeirii
în genere, spre deosebire de lume, revin și Fiului,
cum revin și celorlalte două persoane ale Sfintei
Treimi. Fiul sau Cuvântul este dar veșnic ca și
Tatăl și Dumnezeu adevărat: «*Neque igitur Do-
minus, neque Spiritus Sanctus, neque Apostoli
eum, qui non esset Deus, definitive et absolute
Deum nominassent aliquando, nisi esse vere Deus,
neque Dominum appelassent aliquem ex sua per-
sona, nisi qui dominatur omnium, Deum Patrem
et Filium ejus, qui dominium accepit a Patre suo
omnis conditionis»*⁶¹).

Diferitele nume care se dau Cuvântului, ca:
Unul născut, Cristos, Isus, Mântuitorul, ș. a. se
referă la una și aceeași persoană dumnezească
și numai închipuirea desordonată a gnosticilor
a putut face din fie care nume o persoană sau
ființă aparte, ceea ce contrazice noțiunea de Dum-
nezeire și coboară pe Dumnezeu în rândul fiin-
țelor mărginite și-l reprezintă în multe privințe
după analogia ființei omenești: «*Et haec quidem
in hominibus capit dici, quum sint composita na-
tura, et ex corpore et anima subsistentes. Qui
autem dicunt ex Deo emissam esse Ennoean et
ex Ennoea Nus, deinceps ex iis Logon, primo
quidem arguendi sunt improprie emissionibus usi;
post deinde, hominum affectiones et passionis et
intentiones mentis describentes, Deum autem igno-
rantes; qui quidem ea, quae obveniunt hominibus
ad loquendum eos, applicant omnium Patri...»*⁶²).

În Dumnezeu nu există deosebiri de timp sau
de esență, nici vre o despărțire sau împărțire
a ființei, ci cea mai deplină sincronicitate, sim-
plitate și identitate: «*Multum enim distat omnium
Pater ab his, quae proveniunt hominibus, affec-
tionibus et passionibus: et simplex et non com-
positus et similibrius, et totus ipse sibimetipsi
similis et aequalis est; totus quum sit sensus et
totus spiritus et totus sensuabilitas et totus ennoea
et totus ratio et totus auditus et totus oculus et
totus lumen et totus fons omnium bonorum;
quaemadmodum adest religiosus ac piis dicere de
Deo... De homine dicere possis: a Nus esse emissum
Logon; in eo autem, qui sit super omnes Deus,
totus Nus et totus Logos quum sit (quaemadmodum
praediximus), et nec aliud antiquius nec poste-*

*rius, aut aliud alterius (nihil diversum) habente
in se, sed toto aequali et uno perseverante, jam
non talis hujus ordinationis sequitur emissio»*⁶³).

Între Dumnezeu Tatăl și Nus și între Nus și
Logos nefiind nici o deosebire de timp sau de
esență, este cu neputință minții omenești să pri-
ceapă legătura lăuntrică dintre Dumnezeu și Cu-
vântul său sau să-și lămurească nașterea Fiului
din Tatăl: «*Si quis itaque nobis dixerit: quomodo
ergo Filius prolatus a Patre est? Dicimus ei,
quia prolationem istam sive generationem... nemo
novit: non Valentinus, non Marcion, neque Sa-
turninus, neque Basilides, neque Angeli, neque
Arhangeli, neque Principes, neque Potestates, nisi
solus qui generavit Pater et qui natus est Filius»*⁶⁴).

Pe când gnosticii socoteau, că ceea ce afirmau
ci cu privire la Dumnezeu este cunoștință ade-
vărată, cunoaștere a însăși ființei dumnezești,
Irineu accentuiază, că cunoștințele noastre despre
Dumnezeu sunt numai relative și ceea ce știm
despre el se datorește revelațiunii făcute de Cu-
vântul și prin Cuvântul: «*Omnes viderunt in
Filio Patrem; invisibile enim Filii Pater visibile
autem Patris Filius»*⁶⁵); și «*Et bene, qui dixit:
ipsum immensum Patrem in Filio mensuratum, men-
sura enim Patris Filius, quoniam et capit eum»*⁶⁶).

Clement Alexandrinul stăruie cu deosebire asu-
pra raportului dintre Dumnezeu Tatăl și Cuvân-
tul. Așa, el zice în contra gnosticilor: «Cuvântul
nu este cuvântul rostit (λόγος προφορικός) al lui
Dumnezeu, ci înțelepciunea și bunătatea lui
Dumnezeu descoperită, atotputernica și adevă-
rata putere dumnezească⁶⁷). Cuvântul este în-
țelepciunea despre care zice înțeleptul (Proverbe
8,30), că era sfătuitorul lui Dumnezeu înainte
de întemeierea lumii și de care se bucura Atot-
puternicul. El este începutul cel fără început al
lucrurilor, în înțelesul că este cauza lor cea mai
presus de ele, cel dintâi între fapte (ἀπαρχή
τῶν ὄντων). Tatăl este existența cea nenumită,
El existența determinată, înțelepciunea, puterea,
bunătatea, adevărul lui Dumnezeu. Tatăl este
unitatea absolută, El nu este aceeași unitate,
dar nici pluralitate, care se desface în părți, ci
totul și unul (πάντα ἓν), din care pornesc și în
care se întorc toate, ca unul ce este punctul central,
focarul sau sorgintea totului. Niciodată Tatăl n'a
fost fără Fiul, căci tocmai deaceia se numește
tată că are fiu, precum nici Fiul fără tată, căci
El arată în afară natura Tatălui. Cum amândoi
au fost întotdeauna împreună, ființa dumnezească
are două caractere: Caracterul veșniciei în
Tatăl și caracterul care produce ceea ce este tre-

60. Ibidem II, 30, § 9.

61. Ibidem III, 6, 1.

62. Ibidem II, 13, § 3.

63. Ibidem II, 13.

64. Ibidem II, 28, 5-6.

65. Ibidem IV, 6, 6.

66. Ibidem IV, 2, 2.

67. Stromata V.

cător, în Fiul». Pentru ca să dovedească mai convingător superioritatea Cuvântului față de orice făptură și dumnezeirea lui, Clement se urcă cu argumentarea sa ca pe treptele unei scări. «*Ființa cea mai aleasă de pe pământ — zice el — este omul, care cunoaște pe Dumnezeu și-i împlinește voea. Superior omului și mai aproape de Dumnezeu, o ființă mai curată și mai sfântă, părtașă la viața veșnică și fericită, este îngerul din cer. Cea mai desăvârșită și mai sfântă natură însă (ἡ κυριωτάτη καὶ βασιλικωτάτη καὶ εὐεργετικωτάτη) este a Fiului, care stă mai aproape de singurul Stăpân al totului (ἡ τῷ μόνῳ παντοκράτορι προσεχιστάτη). Acesta este cea mai înaltă superioritate, care rânduește după voința Tatălui și conduce totul în chip excelent...*»⁶⁸) „*El nu merge dintr'un loc într'altul, este întreg pretutindeni, necircumscriș, întreg ochiu, toate văzând, toate auzind, toate știind, etc.*»⁶⁹).

«*Cuvântul*» este mai departe Dumnezeu arătat, văzut (ὁ φανερώτατος θεός), făcătorul și cărmuitorul lumii, lumina și viața ei, educatorul și pedagogul tuturor oamenilor, cel care s'a arătat patriarhilor, a inspirat pe profeți și a dat Legea, cel care a pășit în cele din urmă ca Mântuitorul nostru în chip omenesc.⁷⁰) În această formă, ca Mântuitor al nostru, îmbrăcat în trup, este El Dumnezeu văzut și descoperire oamenilor pe Dumnezeu în chip deplin și nelindoiș. Descoperirea Dumnezeirii, El n'o face ca o făptură, care oglindește sau vedește slava, puterea și înțelepciunea Făcătorului a toate, ci dă la iveală, face văzută și întru câtva înțeleasă însăși ființa dumnezească, este *μηνοτης τοῦ πατρῶου ιδιώματος*.

Sfântul Irineu și cu Clement Alexandrinul lămuresc dar după puteri adevărata învățătură ortodoxă despre Cuvântul și o opun rătăcirilor gnostice. În spusele lor sunt totuși multe lucruri lipsite de precizie și de claritate și nu arare ori ereticii de mai târziu s'au întemeiat pe cuvinte de ale lor, nu destul de limpezi ca înțeles, pentru a-și susține aberațiunile.

* * *

Un pas mai departe în lămurirea acestei învățături îl fac părinții și scriitorii bisericești, cari s'au îndeletnicit cu combaterea rătăcirii monarhiene.

Monarhianismul este învățătura greșită, care susține că în Dumnezeire este o singură persoană, precum este o singură ființă sau substanță. Rătăcirea lor este de natură rațională, adică au căutat să înțeleagă pe deplin pe Dumnezeu cu ajutorul minții și pentru că n'au putut pricepe, cum sunt trei persoane în Dumnezeire, au ținut

cu tot dinadinsul la principiul unității ființei dumnezești — monarhia, cum i se zicea cu un cuvânt tehnic — și au sacrificat trinitatea persoanelor. Felul în care s'au înțeles persoanele dumnezești și în deosebi «Cuvântul» este diferit: Unii au tăgăduit pur și simplu dumnezeirea Fiului sau Cuvântului, pe care îl socoteau ca om firesc și nimic mai mult. Acestora li s'a dat numele de monarhieni ebionitici, pentru că se apropiu prin socotințele lor de ebioniți. Alții mărturiseau și recunoșteau pe Cristos de Dumnezeu adevărat, dar ziceau că El nu este altceva decât însuși Dumnezeu Tatăl întrupat. Alții, în sfârșit, vrând să împace aceste două extreme, învățau că Isus Cristos a fost numai descoperirea lui Dumnezeu. Celor dintâi li s'a mai zis și monarhieni dinamici, celor de al doilea modalități sau patipasieni, iar celor de al treilea sabelieni, după căpetenia lor Sabeliu.

Intre monarhienii ebioniți sau dinamici se numără ca fruntași sau începători ai rătăcirii: *Teodot Curelarul*, din Bizanț, care recunoștea mesianitatea lui Cristos, nașterea sa supranaturală din Sfânta Fecioară și coborârea Sfântului Duh asupra lui la botez, dar *îi tăgăduia* dumnezeirea; *Teodot Zaratul*, care amesteca învățătura omonimului său cu rătăciri gnostice, pune pe Melhisedec, pe care-l socotea de căpetenie a îngerilor, mai pre sus de Cristos; *Artemon*, care învăța la fel cu Teodot Curelarul și *Paul din Samosata*, episcop al Antiohiei, care învăța că Isus Cristos a fost om inspirat și în care a locuit Cuvântul, ca putere a lui Dumnezeu.

Căpeteniile monarhienilor patipasiani sau modalități su fost: *Praxea și Noet*, ambii din Asia Mică, dar din cari cel dintâi a propovedit rătăcirea sa în Roma, între anii 190—200. Praxea susținea că Dumnezeu este, ca Tată, spirit pur, iar ca Fiu, spirit și trup, sau că prin întrupare Tatăl devine Fiu. Noet zicea, că una și aceeași persoană dumnezească se numește și Tată și Fiu, este născută și nenăscută, văzută și nevăzută. Tatăl însuși a suferit chinuri și moarte în persoana Fiului = *Pater passus est sub nomine Filii*.

Intru câtva deosebit de toții monarhienii de până aci a învățat *Sabeliu*, un preot din Libia, mort pe la 260. El zicea, că Dumnezeu este în sine însuși unul singur, o monadă. Triadă devine El prin descoperirea sa în afară și anume: Dumnezeu cel unipersonal s'a arătat lumii în trei feluri = *modi* (de unde și numele de modalism): ca Creator sau ca Tată, ca Mântuitor sau ca Fiu și ca sfințitor și ca conducător al bisericii, sau ca Duh Sfânt.

Impotriva monarhianismului au scris mai mulți părinți și scriitori bisericești, dar mai importanți și cari n'au căzut la rândul lor în rătăcire sunt

68. Strommata VII, 2.

69. *ibidem*.

70. Pedagogul I, 7; Strommata V.

patru și anume: Tertulian, Novațian, Ciprian și Lactanțiu, pe când alți doi și anume: Origen și Dionisie Alexandrinul au căzut în rătăcirea subordinanțiană.

Tertulian a combătut în deosebi pe Praxea, contra căruia a scris o lucrare specială.

Monarchienii pretind că apără unitatea ființei dumnezeiești — zice Tertulian — dar aceasta se păstrează prin ceea ce învață adevărata biserică, dacă se deduce adică totul dintr'un singur principiu, dacă Fiul și Sfântul Duh se consideră una cu Tatăl după substanță: «*Haec perversitas, quae se existimat meram veritatem possidere, dum unicum Deum non alias putat credendum, quam si ipsum eundemque et Patrem et Filium et Spiritum Sanctum. Quasi non sic quoque unus sit omnia, dum ex uno omnia, per substantiae scilicet unitatem, et nihilominus custodiatur οἰκονομία sacramentum, quae unitatem et Trinitatem disponit, tres dirigens, Patrem et Filium et Spiritum Sanctum.*»⁷¹⁾

Prin οἰκονομία înțelege Tertulian Sfânta Treime, în care el vede deosebirea dintre învățătura creștină despre Dumnezeu și politeismul păgân, și prin care totuși unitatea nu se sfărâmă, ci se desăvârșește: «*Quando unitas ex semetipsa derivans Trinitatem, non destruitur ab illa, sed administratur*»⁷²⁾.

Se desăvârșește unitatea, pentru că «*nu sunt trei după stare, ci grad, nu după substanță, ci după formă, nu după putere, ci după înfățișare. Și sunt dimpotrivă de o substanță, de o stare și de o putere, pentru că e un Dumnezeu, din care provin acele grade, forme și înfățișări, care poartă numele de Tată, Fiu și Duh = Tres autem non statu, sed gradu, nec substantia sed forma, nec potestate sed specie. Unius autem substantiae, et unius status, et unius potestatis: quia unus Deus, ex quo et formae et species in nomine Patris et Filiis et Spiritus Sancti deputantur*»⁷³⁾.

Deosebirea dintre persoanele Sfintei Treimi este dar numai de ordine, iar nu de substanță. De aceea, când se numesc deodată câte trele persoanele Sfintei Treimi, se dă numele de «*Dumnezeu și Domn*» numai lui Dumnezeu Tatăl, pentru ca să nu se vorbească de trei «*Dumnezei și Domni*» și să aibă astfel înfățișarea că și în creștinism ar fi mai mulți Dumnezei. Când se vorbește însă de fiecare persoană a Sfintei Treimi în parte, se dă fiecareia aceste nume, căci rămânem cu impresia adevărată, cum arată și vorbirea, că e un singur «*Dumnezeu și Domn*».

Acest adevăr îl lămurește Tertulian printr'o asemănare. «*Lumina soarelui, adică totalitatea razelor solare, în sine însăși, pot s'o numesc soare.*

Când însă vorbesc de discul soarelui, de soarele însuși, care trimite raze, nu-l pot numi soare, pentru ca să nu fac doi sori dintr'unul singur. Le voi numi pe amândouă—lumina și discul—două înfățișări sau ipostase ale uneia și aceleiași substanțe indivizibile, precum fac deosebire între Dumnezeu și Cuvântul său, ca Tată și Fiu, și zic că sunt doi»⁷⁴⁾.

Asemănarea, așa cum o prezintă Tertulian, nu este destul de potrivită, totuși ea lămurește foarte bine ceea ce vrea el să spună. În aceeași ordine de idei, el continuă: «*Pe temeiul economiei dumnezeiești sunt doi: Tatăl și Fiul, și cu Sfântul Duh trei, totuși nu sunt trei Dumnezei sau trei Domni, deși Tatăl e Dumnezeu și Fiul Dumnezeu și Sfântul Duh Dumnezeu, și fie care din ei e Dumnezeu, nici nu e o singură persoană Dumnezeu, ca și cum Tatăl însuși ar fi venit în lume, ci cel care s'a arătat și a fost cunoscut de noi ca Dumnezeu, Cristos, este altul de cât Tatăl, iar Sfântul Duh este al treilea. Cător trei le este comun numele de «Dumnezeu și Domn», căci câte trei la un loc sunt unicul Dumnezeu»⁷⁵⁾.*

«*Ca Tată și ca Fiu sunt doi, iar nu ca Dumnezeu, căci substanța nu se împarte, Fiul este nedespărțit de Tatăl. Numai dispoziția ei este deosebită. Ei nu se deosebesc unul de altul după stare, ci după ordine, căci dacă Fiul se numește Dumnezeu și când este privit aparte, nu sunt totuși doi Dumnezei, ci numai unul, pentru că El (Fiul) este una cu Tatăl, în virtutea unității sale. Aceasta și este deosebirea dintre creștini și păgâni, că noi ne închinăm unui singur Dumnezeu, iar nu mai multora»⁷⁶⁾.*

Pentru a înlătura orice bănuială de subordinanțianism, care ar putea rezulta din lipsa de precizie a termenilor, el adaogă, după ce afirmă că altul e Tatăl, altul Fiul, altul Sfântul Duh: «*Nu pot altfel, ci trebuie să mă exprim astfel, deoarece partizanii lui Praxea accentuează unilateral monarhia divină în paguba Trinității, însă eu nu exprim o deosebire de substanță, ci numai una a subiectelor și a felului lor. Căci Tatăl este totul, substanța în sine, în forma ei originală, iar Fiul este substanța în chip derivat și din acest punct de vedere, parțial, cum însuși zice: Tatăl mai mare decât mine este (Ioan 14,28)*»⁷⁷⁾ Aceasta nu însemnează, că Fiul este numai o parte din substanța dumnezească, căci substanța este indivizibilă și ea sau revine unei ființe în întregime sau nu-i revine deloc. Fiul este dar substanța dumnezească în întregime, dar prin derivație. Substanța este prin urmare și rămâne aceeași în Tatăl și în Fiul, numai felul existenței

71. Adversus Praxeam 2.

72. Ibidem 3.

73. Ibidem 2.

74) Ibidem 2.

75) Ibidem 13.

76) Ibidem 19,13.

77) Ibidem 9.

ci este deosebit, întrucât în Tatăl este absolută și existând prin sine însăși, iar în Fiul este derivată și există în prima linie prin Tatăl. Pentru a lămuri și mai bine aceasta, el recurge din nou la asemănarea dintre soare și raze: «...*Et cum radius ex sole porrigitur, portio ex summa; sed sol erit in radio, quia solis est radius, nec separatur substantia sed extenditur. Ita de spiritu spiritus et de Deo Deus ut lumen de lumine accensum. Manet integra et indefecta materiae matrix, etsi plures inde traduces qualitatis mutueris: ita et quod de Deo projectum est, Deus est et Dei Filius et unus (Deus) ambo. Ita et de spiritu spiritus et de Deo Deus modulo alterum numerum, gradu non statu fecit, et a matrice non recessit, sed excessit*». ⁷⁸⁾

Cu alt prilej și anume scriind împotriva lui Hermogen, Tertulian reia firul acestei argumentări. Hermogen învăța între altele, că noțiunea sau ființa dumnezească implică în sine în mod necesar noțiunea de Domn. Dumnezeu însă nu poate fi numit Domn decât dacă este ceva peste care domnește. Trebuie dar să fi fost din veci ceva peste care a domnit Dumnezeu. Acest ceva nu poate fi lumea, ci materia, care este deci din veșnicie, ca și Dumnezeu. La aceasta Tertulian răspunde: Dumnezeu n'a fost întotdeauna Domn, căci termenul Domn nu arată o însușire esențială sau necesară și ca atare veșnică, ci ceva accesoriu, punerea în acțiune a puterii sale, care e oarecum întâmplătoare, pentru că este condiționată de existența lucrurilor asupra cărora ea se extinde. Dumnezeu este și se numește Tată și Judecător, dar n'a fost întotdeauna și una și alta, cum este întotdeauna Dumnezeu. Numai când s'a produs un delict a putut fi judecător, numai când a avut Fiul s'a numit Tată. A fost însă o vreme când nu era nici una nici alta, ci era numai în perspectivă de a fi. Prin urmare Dumnezeu n'a fost totdeauna Tată în realitate, ci potențial. „*Dei nomen dicimus semper fuisse apud semetipsum et in semetipso, Dominum vero non semper. Diversa enim utriusque conditio. Deus substantiae ipsius nomen, id est divinitatis, Dominus vero non substantiae, sed potestatis. Substantiam semper fuisse cum suo nomine, quod est Deus; postea Dominus, accedentis scilicet rei mentio. Nam ex quo esse coeperunt in quae potestas Domini ageret, ex illo per ascensionem potestatis et factus et dictus est Dominus. Nam nec Pater potuit esse ante Filium, nec Iudex ante delictum. Fuit autem tempus, cum ei delictum ei Filius non fuit, quod Iudicem et qui Patrem Dominum faceret. Sic et Dominus non ante ea quorum Dominus existeret, sed Dominus tantum futuras quandoque, sicut Pater per*

Filium, sicut Iudex per delictum, ita et Dominus per ea, quae sibi servitura fecisset». ⁷⁹⁾

Că prin acestea totuși Tertulian n'a căutat să exprime ideea despre neveșnicia Cuvântului, cuprinsă mai târziu în formula lui Arie ἵπυ ποτε ὄτε οὐκ ἵπυ, ne-o arată el în alte locuri. «*La început — zice el — Dumnezeu era singur. El își era sieși lume și spațiu și tot. Era singur, întrucât nu exista nimic în afară de el și totuși nu era singur nici atunci, căci avea cu sine rațiunea sa, care era în el. Aceasta a fost mai întâi în el și prin ea apoi s'au produs toate din el. Rațiunea este simțul său, adică simțirea și cugetarea. Grecii o numesc λόγος, adică Cuvânt, care însemnează graiu (sermo) și pe temeiul acestei simple interpretări obicinuite noi (latinii) să zicem: Cuvântul (sermo) a fost la început la Dumnezeu, pe când rațiunea e mai veche, căci Dumnezeu n'a grăit dela început, dar a raționat deja înainte de începutul lucrurilor și însuș cuvântul, având cuprins rațional, dovedește că rațiunea i-a premers. Aceasta însă nu e o deosebire esențială, căci și atunci când Dumnezeu nu produsese încă pe Cuvântul său creator, El avea, în rațiunea și cu rațiunea sa, în lăuntru său, gândind și rânduind în tăcere, ceea ce avea să rostească îndată tare (la creațiune)*» ⁸⁰⁾

«*Lucrul acesta se observă și la om, care este chipul lui Dumnezeu. Omul este spirit viu, prin aceea că cugetă și simte; cugetarea este însă o vorbire fără cuvinte rostite, iar vorbirea este cugetarea exprimată prin cuvinte*».

«*Logosul, ca trăsătură de unire între cugetare și cuvânt, este al treilea factor, cu care se unește eul, spre a se manifesta ca spirit. Această deosebire dintre eu și Logos, care în om este numai relativă, este în toată plenitudinea ei în Dumnezeu. Pe când în om ea e numai ideal, în Dumnezeu e viața, căci Logosul dumnezeesc (rațiunea și cuvântul) este nu numai o însușire a lui Dumnezeu, ci persoană reală, mai întâi (ca rațiune) numai potențială, cât timp este numai în Dumnezeu, după aceea și actuală ca cuvântul creator proiectat din Dumnezeu. Zămislirea din veci a Cuvântului se realizează în nașterea mai nainte de facerea lumii. În virtutea celei dintâi este rațiunea dumnezească, în virtutea celei de a doua, este cuvântul dumnezeesc. El este însă principiu personal și persoană actuală, nu numai acțiunea Tatălui, ci și prin acțiunea sa pro-*

78) Ibidem 8.

79) Adversus Hermogenem 3.

80) Adversus Praxeam.

prae. Cuvântul se deosebește de Dumnezeu nu numai printr'o activitate imanentă lui Dumnezeu, ci și printr'una care e în afară de Dumnezeu, prin activitatea creatoare. Cuvântul se arată ca principiu de sine stătător, prin aceea că cugetă lumea, sau că Dumnezeu cugetă cu el și prin el; se arată ca persoană, întrucât realizează lumea pe care a cugetat-o și proiectat-o și o produce în afară, putând fi cunoscută în felurile ei diferite în care se înfățișează»⁸¹). «Și când lumea va înceta să existe, Fiul se va întoarce în Dumnezeu, care va fi atunci ceea ce a fost la început: totul în toate»⁸²).

Spre a nu se putea confunda în nici un chip Fiul sau Cuvântul cu Tatăl, Tertulian îl numește persoană și-i atribuie și ca Dumnezeu personalitate până la un punct materială cum de altfel atribuie și lui Dumnezeu. «Cuvântul lui Dumnezeu — zice el — nu este un sunet deșert, ci Cuvântul substanțial, căci cum ar putea fi nesubstanțial ceea ce provine din substanța absolută și care a produs substanțe așa de mari? Acest Cuvânt este Fiul lui Dumnezeu, despre care se zice (Filipeni 2, 6): «în chipul lui Dumnezeu fiind n'a socotit răpire a fi deopotrivă cu Dumnezeu.» El are dar un chip (μορφή), chipul lui Dumnezeu, dar și chipul său propriu, căci cine ar putea tăgădui, că Dumnezeu e trup, cu toate că este spirit? Deoarece spiritul este un trup în felul său și au trup și formă și ființele nevăzute din jurul lui Dumnezeu, datorită cărui sunt vizibile numai lui Dumnezeu. Cu cât mai mult trebuie dar să aibă substanță Cel ce emană din însăși substanța lui Dumnezeu? Quaecunque ergo substantia sermonis fuit, illam dico personam et illi nomen Filii vindico et dum Filium agnosco, a Patre defendo»⁸³).

Expresiunea «trup» are dar la Tertulian înțelesul de «substanță». În acest înțeles, zice el că spiritele însăși au trup. Substanța determinată, mărginită, prin forma ei, față de alta, o numește el «persoană». De aceea la întrebarea lui Praxeas: «Ergo das aliquam substantiam esse Sermonem, Spiritu et Sophiae traditione constructam?» Tertulian răspunde hotărât «da». Cuvântul este pentru el o ființă anumită — *res et*

persona quaedam — și este aceasta *per substantiae proprietatem*, nu că ar avea altă substanță decât cea dumnezească sau a Tatălui, ci întru cât El își are substanța sa proprie. De aceea, în asemănare cu Tatăl, El este numit *modulo alium*.

Din toate cele de până aci rezultă, că Tertulian se apropie mult de doctrina niceană și-i pregătește calea, cu toate că limbajul lui retoric dă loc la interpretări subordinaționale pentru multe pasagii din scrierile lui.

Novațian se rostește asupra dumnezeirii Cuvântul luând în deosebi ca punct de plecare texte din sfânta Scriptură. «Dacă Cristos ar fi fost numai om, cum ar fi putut el să zică: Eu dela Dumnezeu am ieșit? (Ioan 8,42; 16,28), când e sigur că omul nu provine din Dumnezeu, ci e făcut de el. *Deus ergo processit ex Deo, dum qui processit Sermo, Deus est, qui processit ex Deo*»⁸⁵) Este caracteristică deosebirea aceasta pe care o stabilește Novațian între «a proveni din Dumnezeu» și «a fi făcut de Dumnezeu».

Unitatea substanțială a Fiului cu Tatăl o dovedește el mai departe pornind dela textul din Ioan 10,30: «Eu și Tatăl una suntem», despre care zice: «*Si homo tantummodo Christus, quid est quod ait: Ego et Pater unum sumus? Quomodo enim Ego et Pater unum sumus, si non et Deus est et Filius, qui idcirco unum potest dici, dum ex ispo est, et dum Filius ejus est, et dum ex ispo nascitur, et dum ex ispo processisse reperitur, per quod et Deus est*»⁸⁵).

Sprijinindu-se pe numeroase alte locuri scripturistice din sfinții evangheliști Matei și Ioan, cum și pe epistolele către romani, galateni și corinteni, Novațian apără dumnezeirea Cuvântului îndeosebi împotriva monarhienilor ebioniții sau dinamici, susținând că Isus Cristos n'a putut fi numai om. «Este o mare rătăcire — zice el — să se numească simplu om și să se tăgăduiască autoritatea dumnezească Mântuitorului neamului omenesc, stăpânului și căpeteniei a toată lumea, cărui toate l-au fost date de Tatăl, prin care toate s'au făcut, întocmit și rânduit, căpeteniei tuturor îngerilor, cărui Ii premerge numai Tatăl»⁸⁶).

«Așa de mult este socotit Cristos ca Dumnezeu, însă ca Fiul lui Dumnezeu născut din Dumnezeu, că cei mai mulți eretici (patripasianii) au crezut că trebuie să recunoască dumnezeirea sa, nu ca a Fiului, ci ca a Tatălui. Alții (dochetii), cu acelaș gând, ca să-i poată da numele de Dumnezeu adevărat, l-au tăgăduit nașterea omenească și umanitatea. Nici una din acestea două însă nu se poate admite nici de a-L socoti numai Dumnezeu, nici de a-L

81 Ibidem.

82 Ibidem 4.

83 Ibidem 7.

84) De Trinitate 15.

85) Ibidem.

86) Ibidem 11.

privi ca însuș Dumnezeu sau Dumnezeu Tatăl, ci ca Dumnezeu și anume Fiul lui Dumnezeu și totodată și om, de oare ce a luat trup omenesc»⁸⁷⁾.

Fiul este și se mărturisește singur pe sine mai mic de cât Tatăl, nu în sensul arian, ci pentru că, deși este Dumnezeu și Domn, totuș nu este aceasta prin sine însuș ca Tatăl, ci prin Tatăl, sau, cu alte cuvinte, lipsește ființei sale, deși e cu totul dumnezească, aseitatea: «*Simul ut Filius minor sit, dum in illo esse se scit, habens originem, quia nascitur... Est ergo Deus, sed in hoc ipsum genitus, ut esset Deus. Est et Dominus, sed in hoc ipsum natus ex Patre, ut esset Dominus*»⁸⁸⁾.

Intre Dumnezeu Tatăl și Fiul nu este dar altă deosebire de cât aceea că Tatăl are dumnezeirea dela sine, pe când Fiul a primit-o dela Tatăl. De aceea Fiul este a doua persoană în Dumnezeire, dar nu al doilea Dumnezeu: «*Omnia post ipsum sunt, quia per ipsum sunt. Et merito ipse est ante omnia, sed post Patrem, quando per illum facta sunt omnia. Deus utique procedens ex Deo, secundum personam efficiens post Patrem qua Filius, sed non eripiens illud Patri, quod unus est Deus*»⁸⁹⁾.

Fiul este dar Dumnezeu în toată accepțiunea cuvântului. El poartă acelaș nume ca Tatăl, adică de Dumnezeu: «*Accepit enim nomen quod est super omne nomen, quod utique non aliud intelligimus esse quam nomen Dei. Nam cum Dei sit solius esse super omnia, consequens est, ut nomen illud super omne quod est ejus, qui super omnia est, Dei*»⁹⁰⁾. Voința și acțiunea Lui este dar pentru acest cuvânt aceeaș cu a Tatălui, așa că de fapt este o singură voință dumnezească, un singur principiu dumnezeesc: «*Filius autem nihil ex arbitrio suo gerit, nec ex consilio suo facit, nec a se venit, sed imperiis paternis omnibus et praeceptis obedit, ut quamvis probet illum nativitas Filium, tamen morigera obedientia adserat illum paternae voluntatis, ex quo est, ministrum: ita dum se Patri in omnibus obtemperantem reddit, quamvis sit Deus, unum tamen Deum Patrem de obedientia sua ostendit, ex quo et originem traxit*»⁹¹⁾.

Concepțiunea aceasta, care se învecinește cu subordinaționismul, ca și altele, se întemeiază la Novațian pe părerea, pe care am întâlnit-o și la Tertulian, că în cele din urmă Fiul se va întoarce la Tatăl, dela care și-a luat ființa.

În total judecat, Novațian are câteva idei care conduc mai departe de Tertulian, dar are și mai multe locuri care pot fi interpretate subordina-

țianistic, ceea ce-l face să fie mai puțin prețios în chestiunea noastră decât Tertulian.

Sfântul Ciprian calcă pe urmele maestrului său Tertulian și caută ca și Novațian, să dovedească dumnezeirea Cuvântului pe temeiul a numeroase citațiuni din Vechiul și Noul Testament. El nu tratează în chip special și amănunțit această chestiune, ci numai incidental. Pe Cristos îl numește el de obicei *Dominus et Deus noster*⁹²⁾ sau *Deus cum homine mixtus*, ori *Homo et Deus ex utroque genere concretus*⁹³⁾. Alte ori îl pune alături de Tatăl și-L numește împreună cu el, sau îi dă atributele din simbolul credinței: *Deus Pater omnipotens et Christus ejus, Dominus et Deus noster Salvator*⁹⁴⁾, sau îl numește mai mic decât Tatăl, de oarece Tatăl este Dumnezeu unic, dela care a primit puterea, de care ascultă, a cărui voință o împlinește și de slava căruia se împărtășește Fiul: «*Qua autem potestate consequi in baptismo remissionem peccatorum potest negans Deum creatorem Patrem Christi quando ipsam potestatem, qua baptizamur et sanctificamur, ab eodem Patre Christus acceperit, quem majorem dixerit, a quo clarificari petierit, cujus voluntatem usque ad obsequium bibendi calicis et subeundae mortis impleverit*»⁹⁵⁾. Dependența aceasta a Fiului de Tatăl o stabilește Ciprian având în deosebi în vedere întruparea Sa.

Lactanțiu are câteva pasagii foarte prețioase în această chestiune. Astfel, răspunzând la obiecțiunea: Cum se împacă cu adorarea unui singur Dumnezeu că creștinii se închină Tatălui și Fiului, deci la doi Dumnezei, el zice: «*Când noi zicem Dumnezeu Tatăl și Dumnezeu Fiul, nu înțelegem pe acesta ca ceva și pe acela ca altceva, nici nu despărțim pe unul de altul, căci, nici Tatăl nu poate fi fără Fiu, nici fiul fără Tatăl. De oarece dar Tatăl presupune pe Fiu și Fiul pe Tatăl, este într'amândoi o singură cugetare, un singur spirit, o singură substanță. Acela este ca un izvor ce curge, acesta ca râul ce pornește din el, acela ca soarele, acesta ca raza ce pornește din soare. Și de oarece Fiul este credincios și scump Tatălui prea înalt, de aceea este una cu el, cum și râul este una cu izvorul și raza cu soarele, fiindcă apa izvorului este în râu și lumina soarelui în rază... De vreme ce cugetarea și voința unuia este în celălalt, sau mai bine zis este în amândoi una și aceeaș, de aceea se numesc cu drept cuvânt un Dumnezeu, căci ceea ce este în Tatăl se transmite Fiului și ceea ce este în Fiul vine dela Tatăl — Cum dicimus Deum Patrem et Deum Filium, non diversum dicimus, nec utrum-*

87) Ibidem 23.

88) Ibidem 31.

89) Ibidem.

90) Ibidem 22.

91) Ibidem 31.

92) Epistolele 3, 6.), 63.

93) De idolorum vanitate; De testimonio animae II, 10.

94) Epistola 47.

95) Epistola 73.

que secernimus, quod nec Pater a Filio potest nec Filius a Patre secerni, siquidem nec Pater, sine Filio nuncupari, nec Filius potest sine Patre generari. Cum igitur et Pater Filium faciat et Filius Patrem, una utrique mens, unus spiritus, una substantia est. Sed ille quasi exuberans fons est, hic tanquam defluens ex ea rivus, ille tanquam sol, hic quasi radius a sole porrecius. Qui quoniam summo Patri et fidelis et carus est, non separatur, sicut nec rivus a fonte nec radius a sole, quia et aqua fontis in rivo est, et solis lumen in radio.... Quapropter cum mens et voluntas alterius, in altero sit, vel potius una in utroque, merito unus Deus uterque appellatur, quia quidquid est in Patre, ad Filium transfuit et quidquid in Filio, a Patre descendit»⁹⁶⁾

În expunerea mai de aproape a raportului dintre Fiul și Tatăl, Lactanțiu se servește de expresii și imagini poetice, care aduc multă lumină asupra chestiunii, dar totodată fac și impresia că ne aflăm în fața unor jocuri de cuvinte. Astfel, continuând ideea de mai sus, el zice: «Când cineva are un singur fiu iubit, care însă locuiește în casa părintească și se află sub ascultarea Tatălui, deși i se zice Domn și i se recunoaște autoritatea, totuș — după dreptul civil — e vorba numai de o casă și de un Domn. Așa și lumea aceasta este casa lui Dumnezeu, și Tatăl și Fiul, care sălășluiesc în lume în acelaș înțeles sunt un singur Dumnezeu». Tot asemenea și mai departe când zice: «Tatăl este origina și principiul tuturor lucrurilor, și fiindcă n'are părinți, este numit de cel cu adevărat de trei ori prea marele ἄπαιτος și ἀμήτωρ, ca unul ce nu e născut din nimeni. De aceea și Fiul trebuie să se nască de două ori, ca și El să fie ἄπαιτος și ἀμήτωρ. La întâia naștere spirituală a fost ἀμήτωρ, fiindcă s'a născut numai din Tatăl fără mamă, iar la a doua naștere, la cea trupească, a fost πατωρ, fiindcă s'a născut fără tată, din pântecul fecioare». ⁹⁷⁾ În altă parte asemănând pe Fiul cu îngerii, zice: «Fiul lui Dumnezeu se numește «Cuvântul», iar îngerii „Duhurile” lui Dumnezeu, pentru că deosebirea dintre El și ei este, că ei au fost produși din nările lui Dumnezeu, ca duhuri tăcute, căci ei n'au fost făcuți pentru împărtășirea învățaturii lui Dumnezeu, ci numai pentru slujire, pe când El este duh vocal, care a ieșit cu voce și sunet din gura lui Dumnezeu, ca cuvânt, sau cu scopul de a sluji poporului cu vocea sa, adică avea să fie învățător...» ⁹⁸⁾

Origen are și în această chestiune, ca și în multe altele, atât fășii de cea mai curată și strălucitoare lumină, cât și pete de umbră și întuneric.

În prefața cărții sale Περὶ Ἀρχῶν = *De principiis* găsim descrisă foarte corect nu numai întreaga învățătură despre Sfânta Treime, ci pentru întâia oară în literatura patristică, și principiul sigur și adevărat al învățaturii dogmatice: «Toți creștinii sunt convinși, că prin Isus Cristos s'a descoperit harul și adevărul dumnezeesc. Deoarece totuș mulți din cei ce mărturisesc credința în Cristos, au păreri greșite nu numai în chestiuni de mică importanță, ci chiar cu privire la articolele de căpetenie ale credinței, precum de pildă în învățătura despre Dumnezeu, despre Domnul nostru Isus Cristos, sau despre Sfântul Duh etc., trebuie stabilit un dreptar sigur și o regulă limpede în aceste chestiuni. Această regulă și dreptar al adevărului dumnezeesc este învățătura comună tuturor bisericilor și la fel, cum provine dela sfinții apostoli și cum s'a păstrat până azi în biserici. Acest adevăr predat de sfinții apostoli și propovedit în biserici dela început și nu altul este obiectul și cuprinsul credinței. Cum sună el? Iată-l: Mai întâi că este un singur Dumnezeu, care a creat totul, Dumnezeuul tuturor dreptilor, dela începutul tuturor lucrurilor, Dumnezeuul lui Adam, al lui Abel, al lui Set, al lui Enos, al lui Enoh, al lui Noe, al lui Sem, al lui Avram, al lui Isac, al lui Iacov, al celor doisprezece patriarhi, al lui Moise și al proorocilor; și că acest Dumnezeu în timpul mai de pe urmă, a trimis pe Domnul nostru Isus Cristos, cum făgăduise mai înainte prin proorocii săi, ca să cheme mai întâi pe Israel, iar după ce acesta s'a arătat necredincios, pe păgâni. Dreptul și bunul Dumnezeu, Tatăl Domnului nostru Isus Cristos, a dat Legea și Proorocii și Evangheliile și este Dumnezeuul Apostolilor, al Vechiului și al Noului Testament. Al doilea: că acest Isus Cristos, care a fost trimes în lume de Tatăl, este născut din Tatăl înainte de orice făptură și după ce a stat alături de Tatăl, ca ajutor la facerea tuturor lucrurilor — căci prin El s'au făcut toate — s'a descoperi pe sine în zilele cele mai de pe urmă și s'a făcut om, fiind Dumnezeu și a rămas și ca om ceea ce era mai înainte, adică Dumnezeu. El a luat trup asemenea cu al nostru, cu singura deosebire, că acela s'a născut din Fecioara prin Sfântul Duh. Și precum s'a născut cu adevărat, așa a murit cu adevărat, apoi a înviat din morți și după ce a petrecut cu ucenicii săi, s'a înălțat la cer. Al treilea, că Sfântul Duh este deopotrivă cu Tatăl și cu Fiul în cinste și în vrednicie».

Această mărturisire de credință este temelie bisericii, ⁹⁹⁾ pe ea trebuie s'o profeseze cel ce se botează, pentru ca să se facă părtaș mântuirii, ¹⁰⁰⁾

96. Divinarum institutionum liber IV. 29.

97 Ibidem.

98 Ibidem 13.

99) Omilia 9 asupra Exodului.

100) De Principiis I, 3,6.

pe aceasta o apără Origen cu toată râvna în deosebi împotriva monarhienilor și-i stă înaintea așa de limpede definită ca și cum ar fi avut dinaintea ochilor simbolul zis atanasian.

Răspunzând lui Cels, care învinuia pe creștini, că se închină unui om pe care-l pun alături de Dumnezeu și cad astfel în politeism, pe care ei îl critică la păgâni, Origen precizează și mai bine învățătura despre sfânta Treime în genere și raportul dintre Fiul și Tatăl. «Dacă Cels s'ar fi gândit la cuvântul: «Eu și Tatăl una suntem» (Ioan 10,30) sau la celălalt: «Precum noi, tu și eu, una suntem» (Ioan 17,20), n'ar mai fi zis că noi adorăm încă un alt Dumnezeu alături de Cel Prea Înalt. Zice doară însuși Domnul: «Tatăl este întru mine și eu întru Tatăl» (Ioan 14,11; 17,21). Să nu se teamă însă cineva, că noi — recunoscând că Tatăl și Fiul una sunt — trecem de partea acelor cari tăgăduesc că Tatăl și Fiul sunt două ipostase (susținând că Tatăl și Fiul sunt unul, adică unul și același, cum învață Praxeas și Noet); să ne gândim la cuvântul: Credincioșii erau o inimă și un suflet» (Faptele Apostolilor 4,132) și ne vom da seama, ce însemnează: «Eu și Tatăl una suntem (adică, sunt doi, care însă intern sau ființial, sunt una). Precum am zis dar, noi adorăm un Dumnezeu, pe Tatăl și pe Fiul și avem bun temei împotriva acelor, a politeiștilor. Nu pe un om, care acum s'a născut și mai înainte n'a existat, adorăm noi ca Dumnezeu, ci pe acela care a zis: «Înainte de a fi fost Avraam, sunt eu» și «Eu sunt adevărul». Printre noi nu e nimeni cu spiritul așa de decăzut, ca să cugete că ființa adevărului n'a existat înainte de arătarea lui Cristos, (căci dacă El este adevărul, a existat totdeauna). Noi apărăm așa dar pe Tatăl adevărului și pe Fiul, care este adevărul (pe Acela ca autor, pe acesta ca reprezentant al adevărului). Aceștia sunt doi după ipostas, dar una după înțelegerea, armonia și identitatea voinței, așa că cine vede pe Fiul, care este strălucirea slavei și chipul ființei lui Dumnezeu (evrei 1,13), vede în El chipul lui Dumnezeu, pe Dumnezeu însuși (τὸν Θεόν)»¹⁰¹). Dar sunt și creștini cari cred, că Tatăl și Fiul nu se deosebesc din punct de vedere numeric, ci amândoi ar fi una, atât din punctul de vedere al substanței (ὁμοσία), cât și dintr'al subiectului (ὁπρκειμενον) și s'ar deosebi numai prin anumite idei (κατὰ τινὰς ἐπινοίας), iar nu după ipostas. Acestora le răspundem cu acele citate care dovedesc, că Fiul este altul decât Tatăl (ἕτερον εἶναι τὸν υἱὸν παρὰ τὸν πατέρα) și cu aceea, că în chip logic Fiul este fiul unui tată și Tatăl este tatăl unui fiu»¹⁰²).

În Dumnezeire și ca atare în Sfânta Treime

nu este nimic material sau trupesc, căci «pe când toate substanțele mărginite sunt trupesti sau îmbrăcate în trup, singură substanța sfintei Treimi este curat spirituală și se înțelege numai cu spiritul»¹⁰³).

«De aceea — continuă el — dacă Fiul face tot ce face Tatăl, însemnează că e de o ființă cu Tatăl, născut din el și provenit din el, ca o voință a lui. În felul acesta, ipostasul Fiului este născut din Tatăl, a cărui voință este de ajuns pentru aceasta. Și trebuie să ni-l închipuim ca născut, de oare ce este sigur, că nimic nu este nenăscut decât numai Dumnezeu Tatăl. Această părere cată să fie susținută, ca să nu cădem în absurdele fabule ale acelor cari născocesc anumite emanațiuni ale Dumnezeirii, prin care firea dumnezească se desface în părți, ceea ce nici decum nu se poate admite într'o substanță nematerială»¹⁰³).

Tot pentru acest cuvânt, nașterea Fiului din Tatăl nu se poate asemăna întru nimic cu nașterea trupestă, ci este unică în felul ei și întrece puterea noastră de pricepere «căci este naștere din veci, cum se naște strălucirea din lumină»¹⁰⁴).

Nașterea Fiului din Tatăl nu poate fi înfățișată ca nașterea trupestă sau materială «care presupune că atât cel ce naște cât și cel ce se naște sunt ființe materiale, căci noi nu socotim, ca ereticii, că o parte din substanța Tatălui s'ar fi revărsat în Fiul, sau că Fiul ar fi făcut de Tatăl din vreo substanță, adică nu din substanța sa, așa că ar fi fost o vreme când El n'ar fi existat, ci zicem că Cuvântul și Înțelepciunea s'a născut cu totul netrupesc, fără vreo suferință trupestă, cum purcede voința din suflet»¹⁰⁵). Cu alte cuvinte Origen accentuiază aci, ceea ce repetă și în alte locuri, că Fiul ca chip al Tatălui, a existat cu necesitate din veci, căci cum ar fi putut Dumnezeu, care este lumină — cu îl numește sfântul Evanghelist Ioan — să fie lipsit de strălucirea sa? Apoi, cum ar putea fi lipsit Dumnezeu Tatăl de Cuvântul sau Rațiunea și Înțelepciunea sa, de care e veșnic nedespărțit? La aceasta să gândească mai ales aceia — zice Origen — cari susțin că era un timp când Fiul nu exista, căci acesta ar însemna că Cuvântul, Rațiunea, Înțelepciunea dumnezească n'a existat întotdeauna.

«Adevărul dumnezeesc, Înțelepciunea sau Viața (câte trele sunt «Cuvântul») este nedespărțit de substanța dumnezească. Ca idee, ele par a fi mai multe, ca obiect și ca substanță sunt însă una: deplinătatea Dumnezeirii, așa că dacă zicem: «N'a fost niciodată vreo clipă în care ele să nu fi fost» trebuie să fim cu băgare de seamă cum

101) Contra Iulii Cels VIII, 12.

102) Comentarii asupra lui Ioan, 21

103) Ibidem 6.

104) De Principiis I, 2.

105) Ibidem IV, 28.

o tâlcuim, căci toate aceste cuvinte au o însemnare vremelnică, iar cele ce se zic despre Tatăl, despre Fiul și despre Duhul Sfânt trebuie înțelese ca mai pre sus de tot timpul și de toate vremurile și de toată veșnicia. Numai Treimea dumnezească este întru totul mai pre sus de timp și de veșnicie, pe când toate celelalte, ce sunt în afară de Sfânta Treime, sunt trecătoare, deși lumea ar trebui să fie veșnică. Întru cât dar Fiul lui Dumnezeu este Cuvântul, întrucât este Înțelepciunea, ori Adevărul, ori Viața etc., nu poate fi mărginit în timp sau în spațiu»¹⁰⁶).

Dumnezeu Tatăl n'a fost niciodată nici o clipă fără Înțelepciunea născută din el; de aceea Înțelepciunea sau Fiul este de o potrivă veșnic cu Tatăl»¹⁰⁷).

Dacă Origen s'ar fi oprit aci, ortodoxia sa ar fi rămas nepătată și serviciul pe care el le-ar fi adus bisericii, prin învățatura sa dogmatică, ar fi fost imens. El însă, vrând să combată pe monarhieni și pe păgâni, a mers mai departe, a încercat să lămurească mai mult raportul Fiului cu Tatăl și cum descoperirea Dumnezească nu-i oferea alte lumini, el a recurs numai la luminile minții sale, care oricât de genială a fost, l-a dus la rătăcire. Urmând în mare parte pe Plato în concepțiunea speculativă despre Dumnezeu, Origen a căzut în subordinaționism.

Ca și la Plato, Dumnezeu este pentru Origen, unitatea absolută, existența fără predicate și mai pre sus de tot ce există (ὐπερέκεινα οὐσίας). Nefiind nimic mai presus de el sau înainte de el, care să poată fi cauza sa, Dumnezeu este cauza totului, existența absolută (ὅ ὄν), tatăl tuturor, în deosebi al Adevărului, al Luminii, al Vieții și Înțelepciunii. «Fiul, care nu este din sine ci din Tatăl, nu Dumnezeu (ὁ θεός), ci Dumnezeu (θεός), nu absolutul, ci existența determinată, concretă, lumina, viața, adevărul, înțelepciunea, etc., este mai mic de cât Tatăl»¹⁰⁸).

Numai dând naștere absolutului condiționat, adică Fiului, absolutul necondiționat sau Dumnezeu Tatăl încetează de a fi ceva negativ, devine cauza tuturor lucrurilor, dar nu directă, ci mijlocită prin Fiul, prin care s'au făcut toate și care pentru aceasta s'a născut din Tatăl. Fiul și lumea sunt dar din veci din Tatăl și merg paralel. Născând pe Fiul și făcând lumea, Dumnezeu este în același timp Tatăl și Creator. Și de vreme ce aceasta este o însușire a firii sale și ține cu necesitate de noțiunea de Dumnezeu, el este din veci Tatăl și Creator.

«Când termenul θεός, — zice Origen în altă parte — se întrebuintează cu privire la ființa supremă (ἐπὶ τοῦ ἀγενήτου τῶν ὄλων αἰτίου) este ar-

ticulat: ὁ θεός, când se întrebuintează cu privire la Fiul sau Cuvântul, este nearticulat: θεός. Tot asemenea și prin ὁ λόγος se înțelege izvorul Logosului în toate făpturile raționale, adică Dumnezeu Tatăl, iar prin λόγος Fiul sau Cuvântul»¹⁰⁹).

«Ὁ θεός sau Ἀποθεός, ori Dumnezeu unic este numai Tatăl, cum zice însuș Domnul Cristos în rugăciunea sa îndreptată către Tatăl: «Ca să te cunoască pe tine unicul Dumnezeu adevărat» (Ioan 17, 3). Orice alt este îndumnezeit prin împărtășirea din dumnezeirea Tatălui, nu poate fi numit ὁ θεός, ci numai θεός. În chip special se cuvotne acest din urmă nume «Întâiului născut al întregii făpturi», care ca cel mai de aproape de Dumnezeu sau cel dintâi la el a luat în sine Dumnezeirea și e cu mult mai presus decât ceilalți zei, cărora el le este ὁ θεός, ca unul ce i-a făcut zei. Adevăratul Dumnezeu este dar ὁ θεός și cei care sunt făcuți Dumnezei după el (κατ'εἰκὼν μορφούμενοι θεοί) sunt copii ale imaginii originale (ὡς εἰκόνες πρωτοτύπου). Față de aceste copii se raportă iarăș ca imagină originală (ἀρχέτυπος εἰκὼν) Cuvântul lui Dumnezeu, care este Dumnezeu prin aceea că a fost dela început la Dumnezeu și rămâne neconținut la el, pentru că petrece în neînteruptă contemplare a nemărginirii (βύθου) Tatălui».

Prin zei Origen înțelege îngerii superiori, cari se împărtășesc de Dumnezeire prin mijlocirea Cuvântului. Precum este un singur θεός și mai mulți zei, tot astfel este și un singur λόγος dumnezeesc, același cu θεός, și mai mulți λόγοι, cari se află în făpturi. «Logosul din făpturi se raportă către Logosul care era la început la Dumnezeu și care este Dumnezeu Logos, întocmai ca acesta din urmă către Dumnezeu. Sau invers: Precum Ἀποθεός sau ὁληθινός θεός se raportă către copia sa și către copiile copiei sale (acestea din urmă sunt oamenii), tot așa se raportă Dumnezeu Cuvântul sau Logos către Logosul ființelor raționale. Amândoi sunt izvor, principiu: Tatăl este principiul Dumnezeirii, Fiul este principiul Cuvintelor. Cu alte cuvinte, precum sunt mai mulți Dumnezei, dar un singur Dumnezeu Tatăl, și mai mulți Domni, dar numai un Domn Isus Cristos (I corinteni 8, 4), tot astfel sunt mai mulți λόγοι, dar un singur λόγος, care este la Dumnezeu și este Dumnezeu Cuvântul».

«Sunt dar Dumnezei de a doua categorie pe care Dumnezeu Cuvântul îi covârșește așa cum este el covârșit de Tatăl = εἶτα θεοί διχῶς, ὧν τοῦ κρείττονος τάγματος ὑπερέχει ὁ θεός λόγος ὑπερεχόμενος ὑπὸ τοῦ τῶν ὄλων θεοῦ». Pentru aceasta λόγος poate fi numit ὁ θεός și totuș «Fiul și Sfântul Duh sunt covârșiți de Tatăl, precum ei covârșesc celelalte lucruri, pe care Fiul le covârșește nu numai ca grad, ci în chip absolut. Despre absoluta supe-

106) Ibidem.

107) Ibidem I, 22.

108) Confra lui Cels VI, 601, De principiis, 13, 5 ; De Oration 24.

109. Comentarii asupra Evangheliei lui Ioan.

110. Comentarii asupra epistolei către romani VII, 9.

111. Comentarii asupra sf. Evangheliei dela Ioan.

rrioritate a Tatălui vorbește însuș Fiul când zice: «Tatăl mai mare decât mine este» (Ioan 14, 28) și când respinge numirea de «bun» în adevăratul, propriul și deplinul înțeles, care i a fost dată de tânărul bogat, și o atribuie numai Tatălui. Cu toate că îl covârșeste naturile sublime — pe îngerii superiori — prin esență, vârstă, putere și înțelepciune, totuși nu este în nimic deopotrivă cu Tatăl (ὁ οὐκ ἴσους τῷ πατρί), pentru că El este chipul bunătății și strălucirii — nu a lui Dumnezeu, ci al slavei și al veșniciei sale lumini — o suflare nu a Tatălui, ci a puterii sale și o simplă emanațiune a slavei Atotstăpânitorului și o oglindă curată a acțiunii sale, în care Pavel și Petru și cei la jelu cu ei văd pe Dumnezeu, potrivit cuvântului: «Cel ce mă vede pe mine, vede pe Tatăl care m'a trimis» (Ioan 12, 45). De aceea «acțiunea Tatălui, ca ὁ τῶ ὄλων θεός, se extinde asupra tuturor lucrurilor, a Fiului numai asupra fișelor raționale, iar a Sfântului Duh numai asupra credincioșilor»¹¹²⁾.

Să găsim în numeroasele scrieri ale lui Origen și locuri în care se exprimă învățătura cea dreaptă a bisericii asupra acestor puncte în care dăm peste un subordinaționism formal. Acele locuri le corectează și îndulcesc pe acestea, dar nu le desfințează, așa că adevărul stă la el alături de rătăcire.

Dionisie Alexandrinul, vrând să combată sabelianismul care se încuibase în mănăstirile din Pentapolis, compuse o epistolă „cătred Amoniu și Eufranor“, în care-și propuse să dovedească, pe temeiul Evangheliilor, că nu Dumnezeu Tatăl, ci Fiul s'a făcut om pentru noi și este Mântuitorul nostru. Gnoza sau învățătura despre Dumnezeu Tatăl stă în ceea ce a propovedit biserica dela început și anume, că principiul dumnezeesc suprem, Dumnezeu Tatăl, este nevăzut, nenăscut, nesupus suferinței și morții. Felul în care Dionisie expuse deosebirea dintre Dumnezeu Tatăl și Fiul fu însă în mare parte subordinațion și dete mai târziu motiv arienilor să se sprijine pe el ca pe unul din premergătorii lor. Ei pretindeau că Dionisie ar fi învățat, că: «Că Fiul este o operă a Tatălui și deci creat; că nu se împărtășește din adevărata fire a Tatălui, ci este de o substanță streină de a Tatălui; că El stă cu Tatăl în acelaș raport, în care stă vița cu grădinarul, corabia cu constructorul de corăbii.» Sfântul Atanasie, care ne relatează acestea, apără pe Dionisie, susținând că cele afirmate de el se referă numai la Fiul întrupat, la firea sa omenească, iar nici decum la dumnezeirea sa. Răspunzând arienilor în numele predecesorului său, sfântul Atanasie ne întârșează pe Dionisie, zicând: «Eu nu sunt de părerea voastră, o dușmani ai lui Dumnezeu (Cristos) și

scrierile mele n'au dat prilej lui Arie cătred nelegiuirea sa, căci dacă, în epistola mea cătred Amoniu și Eufranor, am vorbit, împotriva partizanilor lui Sabeliu, de grădinar și de vița și m'am sluiit de astfel de expresiuni, am făcut-o cu gândul de a-le dovedi umanitatea lui Isus Cristos și a-i face să nu susțină mai departe, că Tatăl s'ar fi făcut om; căci precum grădinarul nu este vița, tot astfel cel întrupat nu este Tatăl, ci Cuvântul. Iar Cuvântul care s'a coborât în vița (s'a făcut om), a fost numit vița, din cauza comunității de esență cu mlădițele, adică cu noi. În acel înțeles am scris eu cătred Amoniu și Eufranor Trușăsei voastre susțineri stau împotriva celelalte epistole ale mele, din care poate vedea ori ce om cu minte, îndreptățirea și felul meu ortodox de a cugeta cu privire la Cristos.»¹¹³⁾

O sumă de ortodocși s'au scandalizat de învățăturile lui Dionisie și s'au plâns episcopului Romei Dionisie, că arhipăstorul lor ar profesa următoarele erezii: 1. Ar tăgădui veșnicia Fiului; 2. Ar despărți pe Tatăl de Fiul și ar depărta pe Fiul de Tatăl; și 3. Ar învăța că Fiul e creat și că nu e de aceeaș tiință cu Tatăl. La acuzațiunile ce i s'au adus, Dionisie a răspuns restabilind, pe de o parte înțelesul celor scrise de sine, iar pe de altă parte desvoltând și complectând învățătura sa asupra punctelor incriminate.

La întâia învinuire, că, adică ar tăgădui veșnicia Fiului, Dionisie răspunde afirmând contrariul: „N'a fost nici un timp în care Dumnezeu să nu fi fost, tată“ și „Cristos a fost întodeauna Cuvântul, Înțelepciunea și puterea, de care Dumnezeu n'a fost lipsit niciodată..., dar nu dela sine însuș, ci dela Tatăl are Fiul existența“. Și mai departe: „De vreme ce El este strălucirea veșniciei lumini, este și El veșnic, căci prin aceasta se cunoaște existența luminii, că luminează. Nu se poate cugeta ca lumina să nu lumineze. Să luăm o pildă: Pentru că este soare, este și lumină și zi, iar dacă n'ar fi lumină și zi, nu s'ar putea zice, că e soare. Dacă soarele ar fi veșnic, veșnică ar fi și ziua, cum însă nu e acesta cazul, soarele are început și ziua asemenea și dacă soarele ar înceta să existe, n'ar mai fi ziua. Dumnezeu însă este lumina veșnică, cea care n'are început și nu va înceta să existe. Prin urmare și strălucirea sa este din veci și a fost întodeauna nedespărțită de el; ea este Înțelepciunea, care zice despre sine: «Eu eram, care-i făceam plăcere. Veșnic mă jucam înaintea feței sale.» De vreme ce dar Tatăl este veșnic, veșnic este și Fiul, lumină din lumină; căci dacă este un născător, este și un născut; dacă n'ar fi un născut, cum ar fi un născător și al

112) Contra lui Cels VIII, 14; Marele fragment la De Principiis I, 3, 5.

113. Sfântul Atanasie, în de sententiis Dionysii IX, 11.

cui născător ar fi? Sunt dar amândoi și încă din veci.”¹¹⁴)

La a doua învinuire, că ar despărți pe Tatăl de Fiul și ar depărta pe Fiul de Tatăl, Dionisie răspunde: Numele persoanelor dumnezeiești nu se pot despărți unul de altul. Când zicem Tată, se înțelege în același timp și Fiul, chiar fără a-L numi expres. Când zicem Fiul, se cuprinde numele Tatălui într'al Fiului, chiar fără să-L numim... Cum dar aș putea eu crede, întrebându-mă aceste nume, că ele ar fi despărțite unul de altul și cu totul deosebite?... Noi lărgim indivizibila monadă și o ridicăm la triadă, iar ireductibila Triadă o reducem din nou la monadă.”¹¹⁵) Cu aceasta, Dionisie vrea să zică, cum că Treimea dumnezească nu contrazice unitatea Dumnezeirii.

La a treia învinuire, înfine, că ar învăța că Fiul e creat și nu e de aceeași substanță, Atanasie răspunde: «Negreșit că el s'a folosit și de lucruri create și s'a referit la ele (pentru ca să dovedească deosebirea Fiului de Tatăl), dar asemenea exemple le-a folosit numai întreacă, ca pe unele ce sunt mai puțin potrivite, cum de pildă, a zis: că planta nu este aceeași cu agricultorul și corabia cu constructorul de corăbii. În schimb a stăruit mai mult asupra asemănarilor potrivite și adevărate și a adus mai multe exemple (pe care le-a supus aprecierii lui Dionisie al Romei) și cu care a respins învinuirea adusă lui, că Cristos n'ar fi ὁμοούσιος τῷ θεῷ; căci, deși mărturisește că expresiunea aceasta n'a găsit-o sau citi-o nicăiri în Sfânta Scriptură, totuși comparațiunile întrebuințate de el nu se opun acestei concepțiuni. Așa, de pildă, întrebuințând exemplul cu fiul, care netăgăduit este de același fel cu tatăl, a afirmat că numai prin ceea ce deosebesc părinții de copii, că nu sunt aidentici cu ei. El a întrebuințat în acest scop mai multe exemple ca de pildă, cu planta care crește din sămânță sau din rădăcină, cu râul care curge din izvor etc. dar protivnicii se fac că nu văd toate acestea și-i aruncă împotriva numai aceste două exemple smulse din totalitatea cuvintelor răslețe.»¹¹⁶

Asupra cuvintelor κτίσμα și ποιημα Dionisie dă următoarele lămuriri: «Intr'adevăr, numesc pe Dumnezeu Creator și demiurg al totului, dar de aci nu trebuie să se conchidă, că Dumnezeu este Creator și al lui Cristos și că deci Christos ar fi o creatură, căci mai întâi de toate Dumnezeu se numește Tatăl, ceea ce presupune neapărat pe Fiul, și numai după aceea este și se numește el Creator (dimpreună cu Fiul). Numele de Tată, luat în înțelesul de născător nu se poate da lui Dumnezeu ca Creator și invers, ca Creator în înțelesul propriu de ποιητής și χειροτέχνης, nu poate fi numit

Tată»¹¹⁷). Cu alte cuvinte, Tată se numește Dumnezeu numai cu privire la Fiul—adică după raportul său lăuntric către sine însuși—iar Creator numai cu privire la lume—adică după raportul său către ceea ce nu este el însuși, ci e în afară de el și deosebit de substanța sa. Amândouă expresiunile pot fi însă luate și într'un înțeles mai larg și mai puțin propriu: «Ποιητής se chiamă la greci nu numai cel care produce ceva în afară și strein de el, ci și cel care produce din sine. Așa înțelepții greci se numesc ποιηταὶ τῶν ἰδίων λόγων, cu toate că aci expresia cea mai potrivită este cea de tată sau autor. Numai în înțelesul acesta impropriu se numește (Dumnezeu) ποιητής al Fiului (și acesta ποιημα)... Cuvântul însă nu este creatură și Dumnezeu nu poate fi Făcătorul, ci Tatăl lui»¹¹⁸).

Ipolit, în scrierea sa împotriva lui Noet și în celebra operă împotriva tuturor ereziilor, tratează și chestiunea despre persoana Fiului sau a Cuvântului lui Dumnezeu. «Trebuie să mărturisim pe Dumnezeu, atotputernicul Tată și pe Isus Cristos, Fiul lui Dumnezeu, Dumnezeu care s'a făcut om, căruia Tatăl l-a supus toate, afară de sine însuși, și pe Sfântul Duh și că deci sunt trei. Iar dacă vrei să știi, cum totuși Dumnezeu este unul, gândește, că e numai o putere. Cu privire la putere, Dumnezeu se arată ca unul, cu privire la economie ca trei persoane»¹¹⁹).

În desfășurarea acestei idei, Ipolit se apropie de subordinaționism: «Eu nu învăț, că sunt doi Dumnezei, ci numai unul, dar două persoane și o a treia economie, harul Sfântului Duh. Tatăl este unul (ἄτιον τῶν πάντων — Dumnezeu absolut), dar persoane sunt două, pentru că e și Fiul și un al treilea, Sfântul Duh. Tatăl poruncește, Cuvântul aduce la îndeplinire, Fiul se arată și face cunoscut pe Tatăl. Economia dumnezeiască duce la un singur Dumnezeu. Prin armonia din lăuntru și din afară a celor trei persoane se produce unitatea ființei și a acțiunii. Unul este Dumnezeu: Tatăl care poruncește, Fiul care ascultă, Sfântul Duh care face înțelese voința Tatălui și lucrarea Fiului. Tatăl este mai presus de toate, Fiul mijlocește toate și Sfântul Duh, care locuiește în toate, însuflește toate cu puterea sa. Altfel nu putem înțelege unitatea lui Dumnezeu decât dacă credem în adevărat în Dumnezeu Tatăl și în Fiul și Sfântul Duh. Cine nu recunoaște pe unul din acești trei, nu preamărește în totul pe Dumnezeu, căci prin această Treime se preamărește Tatăl, de oarece Tatăl a voit, Fiul a făcut, Sfântul Duh a arătat»¹²⁰). Subordinaționismul care nu este destul de pronunțat în cele

114. Atanasie, lucrarea citată o. 15.

115. Idem, idem 17.

116. Ibidem 18.

117. Ibidem 20.

118. Ibidem 21.

119. Contra lui Noet 8.

120. Ibidem 14.

de până aci, se definește mai bine în cele ce urmează: «Când Dumnezeu era singur și nu era nimic alături sau împreună cu el, tuă hotărârea să facă lumea și o făcu numai gândind, voind și exprimându-și gândirea. Totul s'a făcut într'o clipă, așa cum a voit. Hotărât dar, că la început nu era nimic de cât el, dar Cel Unul era în sine multe, căci nu era ἄλογος, οὐτ' ἄσοφος, οὐτε ἄδύνατος, οὐτε ἀβούλευτος. Toate erau (in chip virtual) in el și el era totul. Când a vrut și cum a vrut, a descoperit pe Fiul său, la timpul de el stabilit și prin El a făcut toate». Ideea despre veșnicia Fiului lipsește aci, cu toate că nu se susține nici nașterea sa în timp. La fel e și în textul următor: «Dumnezeu gândește, voește, grăește și totul se face, se desăvârșește și se arată. El face însă tot ce s'a făcut prin Cuvântul și prin Înțelepciunea sa (λόγῳ μὲν κτίζων, Σοφίᾳ δὲ κοσμοῦν) și a făcut tot cum a vrut, căci este Dumnezeu. El a născut însă pe Cuvântul, pe care L-a avut în sine și L-a făcut ἀρχηγός, σύμβουλος și ἐργάτης pentru lucrurile ce aveau să se producă; pe El care era nevăzut de lucrurile viitoare, L-a făcut văzut; rostind întâiul său cuvânt, producând lumină din lumină, a pus rațiunea sa ca stăpân al creațiunii; pe Cel ce mai nainte numai el îl vedea, L-a făcut acum văzut și lumii, pentru ca văzându-L să se poată mântui»¹²¹).

Mai înflorit expune el aceleași idei în Philosophumea: «Dumnezeul unic, cel dintâi și singurul și Făcătorul și Stăpânul tuturor lucrurilor, alături de care nu există nimic din veșnicie, nici haosul, nici apa, nici pământul sau altceva, acel care a făcut toate lucrurile din nimic, numai că le-a cugetat de mai nainte, acest unic și absolut Dumnezeu a născut mai întâi pe Cuvântul cugetându-L, nu Cuvântul ca sunet, ci ca rațiune a totului. Numai pe acesta L-a născut el din ceea ce era, căci ceea ce era este Tatăl și fiind născut din acesta, este cauza lucrurilor ce aveau să fie... Cuvântul era în el (Dumnezeu) purtătorul voinței Celui ce L-a născut, totodată cunoscând gândul Tatălui, căci îndată ce a ieșit din născătorul său, ca Cel dintâi născut al Lui, a fost Cuvântul, care —după porunca Tatălui— a exprimat cugetările al căror purtător este El ca Λόγος ἐνδιάθετος sau πατρικός, pentru care, când Tatăl a poruncit, ca să se facă lumea, Cuvântul a adus la îndeplinire mai întâi ceea ce era mai simplu, potrivit dorinței dumnezeesti. Lucrurile care se înmulțesc prin zămislire le-a făcut el masculine și feminine... Omul are în sine chipul Cuvântului, este cuvântul din gura lui Dumnezeu. Cuvântul lui Dumnezeu este singur din Dumnezeu, pentru aceea este Dumnezeu, substanță a lui Dumnezeu. Lumea dimpotrivă este din nimic, de aceea ea nu este

Dumnezeu și o așteaptă pieirea, când va vrea Dumnezeu.»¹²²)

Se poate zice că Ipolit greșește mai mult prin ceea ce nu spune, dar ar fi trebuit să spună, mai mult prin ceea ce omite de cât prin ceea ce susține. În tot cazul, învățătura lui despre Cuvântul este necompletă și din această cauză accesibilă de interpretări subordinaționale.

* * *

Arie duce la extrem subordinaționismul. Din scrierile îndreptate împotriva lui de sfântul Atanasie și din fragmentele operii sale *Θαλία*, păstrate tot de sfântul Atanasie, reiese că rătăcirea lui se rezumă în următoarele două puncte: 1. Ἄρχην ἔχει ὁ Υἱός, ὁ δὲ θεὸς ἀναρχός ἐστι și 2. Ἐξ οὐκ ὄντων ἐστὶν (ὁ Υἱός).

Aceste două afirmațiuni caută el să le dovedească în diferite chipuri. «Fiul — zice el — nu este nenăscut nici în totul, adică în chip absolut, nici în parte, sau ca emanațiune (a lui Dumnezeu) și nici într'alt chip. El nu este însă nici din vre o altă materie. Prin urmare, El este din nimic, sau ceea ce este acelaș lucru, din voința Tatălui. Dacă dar nu este nenăscut, ci născut sau creat, atunci are început și n'a existat înainte de a fi născut». Sau: «Tatăl n'a fost totdeauna Tată, ci a ajuns aceasta. Fiul n'a existat totdeauna, căci nu era înainte de a se fi născut. El nu este din Tatăl, ci din ceea ce nu este (ἐξ οὐκ ὄντων). Nu este propriu substanței Tatălui, ci este creatură și făptură (κτίσμα καὶ ποίημα).»¹²³) Ori: «De oarece toate lucrurile sunt din nimic, de oarece toate sunt create și făcute, și Cuvântul lui Dumnezeu este din nimic și a fost o vreme când El nu era (ἦν ποτε ὅτε οὐκ ἦν) și n'a fost înainte de a fi fost făcut (οὐκ ἦν πρὶν γένηται), ci și El a avut un început al creării sale (ἀρχὴ τοῦ κτίξεσθαι); căci, la început era singur Dumnezeu, iar Cuvântul și Înțelepciunea încă nu erau; când însă Dumnezeu a luat hotărârea să ne facă pe noi, atunci a făcut pe un oare carele (ἕνα τινά) și l-a numit Cuvânt și Înțelepciune și Fiul, pentru ca să ne facă pe noi, prin (ἵνα ἡμᾶς δι' αὐτοῦ δημιουργήσῃ)».

«Singur Dumnezeu (Tatăl)—zice el altădată— este nenăscut, singur el este veșnic, singur el este fără început, singur el este nemuritor, adevărat, drept, bun, etc. El are în sine toate perfecțiunile ἀγεννήτως, adică dela sine și în gradul absolut. El este izvorul și cauza totului, de aceea absolut numai el singur este ἀναρχός. Nimic, nici chiar Fiul său, care stă lângă el, nu este veșnic ca el, sau împreună veșnic (συναΐδιος) sau împreună nenăscut (συναγέννητος), sau are existență de odată

122. Philosophumena.

123. Thaitai, la Atanasie, Contra Arienilor, Cuvântarea I, 9.

124. Thalia, la Atanasie, Despre hotărârile sinodului din Niceia, 15.

121. Contra lui Noet. 10.

cu el, căci nu pot fi două principii absolute, ci Dumnezeu singur este ὡς μονὰς καὶ ἀρχὴ πάντων, οὕτως πρὸ πάντων». ¹²⁵) Recunoașterea numai a lui Dumnezeu Tatăl ca persoană, coboară eo ipso pe Fiul în rândul creaturilor. Aceasta o și spune el în continuare: «*El a născut un fiu înainte de ori ce timp și prin aceasta a făcut toate lucrurile. L-a născut din propria sa voință nestingherit și neschimbat, creatură desăvârșită a lui Dumnezeu, iar nu una dintre multele creaturi. Acesta a primit dela Tatăl viață și existență și Tatăl L-a făcut părtaș slavei sale, dându-I moștenirea tuturor, nu cum o are el, ca însușire sau desăvârșire absolută, așa ca el să rămână lipsit de ele, ci el rămâne ceea ce a fost, izvorul totului. Sunt dar trei ipostase ¹²⁶) și anume: Dumnezeu este cauza totului și singurul ἀναρχος; Fiul înainte de timp (ἀχρόνως) născut din Tatăl și mai înainte de a fi lumea creat și întemeiat (κτισθεὶς καὶ θεμελιωθεὶς), n'a existat înainte de a fi fost născut. El s'a născut mai înainte de toate lucrurile și și are existența numai dela Tatăl, dar nu este veșnic și nenăscut ca el.*» ¹²⁷)

La propriu vorbind, Fiul, fiind, după Arie numai o creatură, nu este născut din Tatăl și deci nu este Dumnezeu, nu este de aceeași substanță sau ființă cu Dumnezeu, nu este Dumnezeu de cât în sensul mai larg sau impropriu al cuvântului și ca atare este cu totul inferior Tatălui. Această rătăcire o complică și agravează Arie afirmând, că Fiul este cu totul strein și departe de ființa și de persoana Tatălui, ¹²⁸) că El nu vede și nu cunoaște pe Tatăl de cât în chip nedeplin, întru cât va mai bine ca noi oamenii ¹²⁹).

* * *

Sinodul din Nicea, după lungi debateri, a osândit erezia ariană și a stabilit adevărata învățătură a bisericii privitoare la Dumnezeu Fiul, în simbolul de credință nicean, care sună astfel în original:

«Πιστεύομεν εἰς ἓνα θεὸν πατέρα παντοκράτορα, πάντων ὁράτων τε καὶ ἀοράτων ποιτὴν. καὶ εἰς ἓνα κύριον Ἰησοῦν χριστόν, τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, γεννηθέντα ἐκ τοῦ Πατρὸς μονογενῆ, τουτέστιν ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Πατρὸς, θεὸν ἐκ θεοῦ, φῶς ἐκ φωτός, θεὸν ἀληθινὸν ἐκ θεοῦ ἀληθινοῦ, γεννηθέντα οὐ ποιηθέντα, ὁμοούσιον τῷ Πατρί, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο, τὰ ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ τὰ ἐν τῇ γῆ. τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα καὶ σαρκωθέντα, ἐνανθρωπήσαντα, παθόντα καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, ἀνελθόντα εἰς οὐρανοὺς, καὶ ἐρχόμε-

νον κρῖναι ἔσοντας καὶ νεκρούς. Καὶ εἰς τὸ ἅγιον πνεῦμα. Τοὺς δὲ λέγοντας, ἦν ποτε ὅτε οὐκ ἦν, καὶ πρὶν γεννηθῆναι οὐκ ἦν καὶ ὅτι ἐξ οὐκ ὄντων ἐγένετο, ἢ ἐξ ἑτέρας ὑποστάσεως ἢ οὐσίας φάσκοντας εἶναι, ἢ κτιστὸν ἢ τρεπτὸν ἢ ἄλλοιωτὸν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, ἀναθεματίζει ἡ καθολικὴ ἐκκλησία». *Credem într'un Dumnezeu Tatăl, atotfiitorul, făcătorul tuturor celor văzute și nevăzute. Și într'un Domn, Isus Cristos, Fiul lui Dumnezeu, unul născut din Tatăl, adică din ființa Tatălui, Dumnezeu din Dumnezeu, lumină din lumină, Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat, născut, nu făcut, deoființă cu Tatăl, prin care s'au făcut toate cele din cer și de pe pământ; care, pentru noi oamenii, și pentru a noastră mântuire, s'a coborât și s'a întrupat și s'a făcut om, a pățimit și a înviat a treia zi, s'a înălțat la ceruri și va veni să judece viii și morții. Și în Duhul Sfânt. Iar pe cei ce zic, era o vreme când El [nu era, și mai înainte de a fi fost născut nu era, și că din nimic s'a făcut, sau cari zic, că este din alt ipostas sau ființă (de cât Tatăl), sau că Fiul lui Dumnezeu este creat sau schimbător sau supus schimbării, (pe aceștia) biserica ecumenică îi anatematizează».*

Simbolul aceasta de credință cuprinde două idei de căpetenie și anume: 1. că Fiul este născut din Tatăl, adică din ființa Tatălui și 2. că este născut, iar nu făcut, și de o ființă cu Tatăl.

Sfinții părinți adunați la soborul din Nicea mărturisesc dar, că Cristos este Fiul lui Dumnezeu în înțelesul propriu al cuvântului și accentuiază, împotriva lui Arie mai departe, că El este născut din Dumnezeu Tatăl și deci de o ființă cu el, iar nu creat din nimic. Fiind de o ființă cu Tatăl, El este Dumnezeu prin însăși firea sa (φύσει), iar nu prin împărtașire, ori numai în parte sau nedeplin, ori prin har. Fiul are dar ca și Tatăl, toate însușirile dumnezeiești, ca d. p. veșnicia, atotputernicia, atotprezența etc., este, cu alte cuvinte, Dumnezeu, ca și Tatăl, dar nu e Tatăl, adică nenăscut, ci e Fiul, adică născut.

«*Credința — zice zăntul Atanasie — pe care sinodul o mărturisește în scris, este credința bisericii ecumenice. Aceasta decretând-o jericții părinți, s'au exprimat astfel și au osândit erezia ariană*», ¹³⁰) și «*Este credința care a fost propovăduită dela început. Pe aceasta o mărturisesc și părinții niceeni și o întăresc bisericile de pretutindeni cu consimțământul lor*» ¹³¹).

Așa de mult consuna credința decretată de sinodul nicean cu spiritul învățaturii părinților și scriitorilor bisericești ortodocși de mai înainte, că înșiși arienii nu îndrăzneau să i se opună pe față, ci pretextau numai că expresiunile între-

125. Scrisoarea lui Arie și a partizanzilor lui către episcopul Alexandru, la Atanasie, De decretis Nicaenae synodi 16.

126. Totuș pe Sfântul Duh nu-l pomenește nici în altă parte nici măcar pe nume.

127. Scrisoarea de mai sus.

128. Atanasie, Contra Arienilor, Cuvântarea I, 6.

129. Talia, la Atanasie, despre hotărârile sinodului nicean, 15.

130. De decretis synodi Nicaenae 27.

131. Epistola către Iovian, despre credință 2.

buintate de sinod pentru combaterea rătăcirii lor nu și-ar avea temeiul în Sfânta Scriptură. Cum spune însă aprigul apărător al ortodoxiei, marele Atanasie, sinodul a ales acele expresiuni, care într'adevăr nu se găsesc în Sfânta Scriptură, dar sunt în spiritul ei pentru ca să exprime cât mai exact posibil adevărata învățatură a bisericii și să tace ereziei ori ce puțință de a se ascunde în dosul cuvintelor, ca după un parapet.

Expresiunile care loveau de a dreptul în inima arianismului sunt: ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πατρὸς și ὁμοούσιος τῷ πατρί. Sfântul Atanasie ne arată cum sinodul a fost oare cum constrâns să le adopte și care este înțelesul pe care li l-a dat.

Sinodul urmărea — spune Sfântul Atanasie — pur și simplu să înlătore expresiunile arien: ἐξ οὐκ ὄντων; ἦν ποτε ὅτε οὐκ ἦν precum și τρετόν și προὑπάρχειν (opuse lui ἄδιον εἶναι) și θε λήματι (γενόμενος) și să pună în locul lor expresiuni luate din Sfânta Scriptură și în deobște recunoscute, ca de pildă: Fiul nu este din nimic, ci din Dumnezeu (ἐκ τοῦ θεοῦ). El este Cuvântul și Înțelepciunea lui Dumnezeu, nu κτίσμα sau ποίημα, adică un produs al voinței Tatălui, ci ceva de o ființă cu el, născut din ființa sa (ἴδιον ἐκ τοῦ πατρὸς γέννημα). Dar expresia ἐκ τοῦ θεοῦ nu era destul de precisă, pentru că nu excludea învățătura ariană, că Fiul este din Tatăl, deși ca creatură, în înțelesul în care se zice la I Corinteni. 8, 6 «totul este din Dumnezeu.» Trebuie deci exprimat în termeni adecvați chipul deosebit de al tuturor făpturilor, în care Fiul este din Dumnezeu Tatăl. «Și așa fericiții părinți se exprimă, Fiul este din ființa lui Dumnezeu Tatăl (ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ θεοῦ), pentru ca să nu se mai poată socoti și mai departe, că ἐκ τοῦ θεοῦ εἶναι este ceva comun Fiului și creaturilor, ci să se creadă, că numai Cuvântul este din Tatăl, pe când toate celelalte lucruri, sunt creaturi adică din Dumnezeu în înțelesul larg al cuvântului. Căci, deși se zice: ἐκ τοῦ θεοῦ τὰ πάντα, dar este o deosebire între lucrurile făcute și Fiul, și anume: Lucrurile sunt în deobște ἐκ τοῦ θεοῦ, ca unele ce nu sunt nici prin el însăși făcute nici dela întâmplare, nici n'au de autor vre un Demiurg, deosebit de Dumnezeu, sau pe îngeri, ci sunt chemate la ființă din nimic de către Dumnezeu cel veșnic, care este dela sine însuși, prin mijlocirea Cuvântului. Cuvântul dimpotrivă nu e o ființă creată, ci se cheamă și este numai el singur ἐκ τοῦ Πατρὸς. Aceasta vrea să zică expresia: τὸν οὐδὲν εἶναι ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Πατρὸς, care nu se poate aplica nici unei creaturi. Când Apostolul zice: ἐκ τοῦ θεοῦ τὰ πάντα, adoagă îndată: καὶ εἷς κύριος, Ἰησοῦς Χριστός, δι' οὗ τὰ πάντα, ca să arate, că Fiul face excepție și este deosebit de toate ființele și lucrurile ce provin din Dumnezeu, căci toate s'au făcut prin El (Fiul). Cu privire la creatură, care este dela

Dumnezeu, a zis dar Apostolul: πάντα ἐκ τοῦ θεοῦ și nu în înțelesul că toate (neesceptând nici pe Fiul) ar fi în acelaș fel din Dumnezeu, sau că toate ar fi din Tatăl în felul cum este Fiul; de oarece nici lucrurile făcute nu sunt la fel cu Fiul, nici Fiul nu este unul din ele, ci El este Stăpânul și Făcătorul lor al tuturor. Pentru aceea s'a exprimat sfântul Sinod mai precis: ἐκ τῆς οὐσίας εἶναι τοῦ πατρὸς, pentru ca să credem, că Cuvântul nu e o ființă creată, căci El singur este cu adevărat din Dumnezeu și cu aceasta să nu mai rămână nelegiușilor nici un chip de amăgire.»¹³²⁾

În altă parte, Sfântul Atanasie se exprimă și mai precis: «Apostolul trebuia (față de învățăturile rătăcite despre începutul lucrurilor) să zică: ἐκ τοῦ θεοῦ τὰ πάντα, pentru ca să facă cunoscut pe Creatorul și să îndrepte luarea aminte spre crearea tuturor lucrurilor prin voia sa. El adoagă însă îndată: «Un Domn Isus Cristos δι' οὗ τὰ πάντα, pentru ca să escepteze pe Fiul dintre lucrurile create; căci tocmai lucrurile despre care se zice, că sunt din Dumnezeu, s'au făcut toate prin Fiul și nu se poate ca făpturile să aibă o origină comună cu Creatorul lor.»¹³³⁾

Fiul este ἴδιον τῆς οὐσίας (τοῦ θεοῦ) γέννημα, pe când lucrurile sunt βουλήματος (αὐτοῦ) ὁ μουργήματα, și ca atare sunt cu totul deosebite de Dumnezeu Fiul.

«Sinodul ținând seamă de îndoitul înțeles al expresiei ἐκ τοῦ θεοῦ — continuă Atanasie — s'a exprimat astfel, pentru ca să tace puțința cugețării rătăcite, că Fiul ar fi din Tatăl ca și creaturile, lămurind că El este din ființa lui Dumnezeu, prin care se spune limpede că El este față de Dumnezeu Tatăl în raportul firese al fiului către tatăl său, pe când dacă se zice vag «din Dumnezeu» se înțelege o existență condiționată de voința creatoare a lui Dumnezeu.»¹³⁴⁾

Dacă mai înainte de ivirea ereziei ariene, expresiunea θεός ἐκ θεοῦ era potrivită pentru exprimarea dumnezeirii Fiului, după aceasta nu mai fu potrivită, de oare ce arienii luau cuvântul θεός în înțeles mai larg și impropriu, iar termenul ἐκ τοῦ θεοῦ îl desbrăcau de semnificațiunea sa proprie cu privire la Fiul lui Dumnezeu și-l aplicau, într'un înțeles mai larg, la toate creaturile. Părinții niceeni au trebuit să stabilească cu precizie deosebirea dintre «născut», dintre «a fi din Tatăl și din Dumnezeu» și «din ființa Tatălui și prin voința lui Dumnezeu» și numind pe Cristos «născut din Tatăl» adică din ființa Tatălui, au exprimat în chipul cel mai exact credința ecumenică în dumnezeirea lui Cristos.

A doua întrebare care se ridică era: Cum se

132. De decretis Nicaenae synodi 19.

133. Ibidem 35.

134. Ibidem 36.

împacă dumnezeirea Fiului cu unitatea ființei dumnezeiești, căci dacă El este Dumnezeu, alături de Tatăl, s'ar părea că sunt doi Dumnezei? Semiarieni crezuseră că au rezolvit chestiunea, învățând că între Dumnezeu Tatăl și Fiul ar fi o deosebire de grad numai, iar nu de esență cum susținea arienii. Sinodul nicean hotărăște, că ființa dumnezească — fiind indivizibilă și cel care o are n'o poate avea decât ori toată, ori deloc — Fiul o are de comun cu Tatăl și în întregime: Fiul este ὁμοούσιος τῷ Πατρὶ. După lămurirea dată de sfântul Atanasie acestor cuvinte, ele însemnează *«Cuvântul este puterea și chipul adevărat al Tatălui, întru totul și fără schimbire asemenea lui, neschimbat, veșnic și nedespărțit, una cu el; căci n'a fost nici un timp în care El să nu fi fost, ci Cuvântul a fost din veci la Tatăl, nedespărțit de el, cum nedespărțită este strălucirea de lumină»* ¹³⁵

Expresionile *«Puterea și chipul lui Dumnezeu»* erau însă luate de arieni într'un înțeles care aplicat la raportul dintre dumnezeirea Fiului față de a Tatălui, n'o exprima exact. Astfel în Sfânta Scriptură se numește *«putere a lui Dumnezeu»* într'un loc (Eșire 12,₄₁) poporul Israel. Ingerii se numesc de asemeni foarte des *«puterea lui Dumnezeu»*, iar în prooroci găsim acest nume dat lăcustelor și gândacilor trimiși de Dumnezeu, ca să pedepsească pe poporul său neascultător (Ioel 2,²⁵). *«Chip al lui Dumnezeu»* numește apoi sfântul apostol Pavel pe om (I Corinteni 11,⁷), în care se află oare cum Dumnezeu. Pentru a înlătura aplicarea acestor expresiuni, în înțelesul larg al cuvântului, și asupra Fiului lui Dumnezeu, sinodul a hotărât, că el este ὁμοούσιος τῷ Πατρὶ, adică nu numai asemănător — cum

susțineau semiarieni — ci de aceeași ființă sau substanță. *«Între lucrurile materiale — zice sfântul Atanasie — pot fi asemănări, care pot fi foarte deosebite și îndepărtate, cum este cazul între copii și părinți. Astfel se zice (Facere 5,₃) de Set, fiul lui Adam, că era asemenea tatălui său κατὰ τὴν ἰδέαν αὐτοῦ. Raportul dintre Dumnezeu Tatăl și Fiul este cu totul altfel. Fiul nu este numai asemenea Tatălui (în felul omenesc), ci este substanțial nedespărțit de el. El și Tatăl sunt una, cum înșuș a zis, și din veci Tatăl a fost în Fiul și Fiul în Tatăl, întocmai cum este cu strălucirea și cu lumina, din care ea emană. Aceasta vrea să spună cuvântul ὁμοούσιος. Acestea avându-le în vedere sinodul, a întrebuițat foarte bine expresia ὁμοούσιος, ca să împiedice viclenia ereticilor și să arate, că Cuvântul nu este creatură. De aceea au și anatematizat părinții pe cei ce învăță că Fiul ar fi ἔξ οὐκ ὄντων sau făcut sau schimbat sau ποίημα sau ἔξ ἑτέρας οὐσίας. Decretând acestea, ei lămuresc că expresiile ἐκ τῆς οὐσίας și ὁμοούσιος sunt contrariul ereticilor expresiuni κτίσμα, ποίημα, γενετόν, τρεπτόν, οὐκ ἵπρὸν γεννηθῆν. Cine se rostește astfel se împotrivesc sinodului, iar cine nu crede la fel cu Arie, cată să fie de acord cu sinodul și să înțeleagă, că aci este acelaș raport ca între strălucire și lumină»* ¹³⁶.

Astfel a pus capăt sinodul nicean celei dintâi și tot odată și celei mai puternice și mai primejdioase erezii ce s'a ivit în biserică. Stăvilind această rătăcire, el a stabilit în acelaș timp și normele neschimbătoare pentru veacurile viitoare cum să se procedeze împotriva ereziilor.

Preotul IOAN MIHALCESU

135. Ibidem 20.

126. Ibidem 23.

O CHESTIUNE DE INSEMNĂTATE ACTUALĂ

Sf. Sinod al Bisericii noastre ortodoxe române, a însărcinat, la timpul său, în urma îndreptării calendarului iulian, ce se folosește în Biserică, pe d. prof. univ. Dr. Const. Chiricescu, să adapteze pascalia Bisericii Creștine Ortodoxe de Răsărit la calendarul îndreptat, adică s'o transforme în cadrele acestuia, fără însă să schimbe vechea rânduială statornicită pe temelia înțelegerii luate la anul 325 după Hr. de Sinodul Ecumenic de la Niceia.

Intru împlinirea acestei însărcinări, s'a prezentat Sfântului Sinod, din partea celui însărcinat, un referat în care acesta își desvultă propunerile cu privire la adaptarea vechii pascalii la calendarul îndreptat.

Ministerul cultelor a dat *publicității* acest referat, — pentruca cercuri mai largi ale credincioșilor să poată avea cunoștință de el, — și pentruca ceice poartă interes de buna și potrivita dezlegare a acestei chestiuni de mare însemnătate pentru Biserica noastră creștină ortodoxă de răsărit, să-și poată face observările lor.

Un exemplar al referatului l-am primit și eu. Și fiindcă, după însărcinarea autorităților mai înalte bisericesti, am făcut și eu parte din delegația Bisericii ortodoxe române, în primăvara anului 1923, la conferința din Constantinopol, e lesne de înțeles că am citit reteratul cu atențiune și interes.

La conferința amintită, s'au discutat și stabilit

principiile, după care a urmat îndreptarea calendarului iulian folosit de Biserica Creștină Ortodoxă de Răsărit, — și după care are să urmeze și adaptarea pascaliei *ortodoxe* în cadrele calendarului îndreptat.

Trebue să mărturisesc dela început, că am primit impresia că referatul e lucrat cu temeinicie, în baza unor izvoare științifice bogate, consultate de autor, și că nu aș fi îndrăznit să fac vreo observare la această lucrare ticlăită de un cunosător atât de consumat a materiei ce se tratează, *dacă* deoparte însuși autorul (în alineatul din urmă al referatului său, cu modestia ce-l onorează) nu ar fi declarat «că nu poate avea pretențiunea de a fi spus ultimul cuvânt în chestiune», — iar, de altă parte, *dacă* nu aș avea cunoștință de părerea unui învățat și distins autor *ortodox*, care cu multă competență științifică și în baza unui foarte vast material documentar, elucidează o chestiune, ce predomină referatul de care vorbesc, dela început până la sfârșit. Autorul acesta este: academicianul *rus* P. Saladilow, care, în anul 1910, a fost însărcinat de înalta academie de studii din Petrograd de a pregăti un referat relativ «la problema calendaristică», — iar chestiunea ce predomină referatul d-lui prof. univ. Dr. C. Chiricescu (repet, dela început până la sfârșit) e însemnătatea ce o atribuie serbării de *azi* a Pascăi *evreiești*, cu privire la determinarea zilei de aniversare a *Invierii* Mântuitorului nostru (a Paștelor *creștine*).

P. Saladilow, în lucrarea sa temeinică, dedică o însemnată parte chestiunii foarte importante și mult controversate a pascaliei Bisericii creștine în general, și a Bisericii Creștine Ortodoxe de Răsărit în special. Iar rolul ce îi revine Pascăi *evreiești* din *Vechiul Testament*, relativ la determinarea zilei Paștelor *creștine*, îl evidențiază într'un mod, nu se poate mai clar. P. Saladilow, după ce arată, pe baze autentice istorice, cum, în primii secolii ai erei creștine, s'a purces la fixarea zilei Paștelor creștine, ajunge la înțelegerea luată sub influența împăratului Constantin, la anul 325, după Hr. la Niceea, când Sfântul Sinod Ecumenic, în epistola adresată Bisericii din Alexandria, zice: «Binevestim vouă și despre înțelegerea referitoare la sfânta serbare a Paștelor; prin rugăciunile voastre s'a făcut și lucrul acesta; toți frații din Răsărit, care nu au serbat în bună înțelegere cu romanii, și cu voi (alexandrinii), de acum încolo vor serba împreună cu voi». Când s'a făcut această vestire, era normă consacrată prin uz, că creștinii serbau Paștile: Duminică după întâia lună plină de primăvară. Iar neînțelegerea la care se face aluzie, — că ar fi fost delăturată, — era că în Răsărit ciclurile lunare se socoteau după calendarul ebraic în folosință pe acel timp și în viața civilă în Răsărit, pe

când în Apus era introdus calendarul iulian și ciclurile lunare erau adaptate acestui calendar. De aci derivă diferența socotirii lunei pline pascale (după diferitele cicluri în practică) și deci și a zilei serbării Paștelor.

În *Vechiul Testament* (spune P. Saladilow), serbarea Pascăi se determina după luna plină cea dintâi din primăvară, care se observa pe cer, și în scurgerea veacurilor, *această zi* a devenit la Ebrei 15 Nisan; sau cu alte cuvinte: 15 Nisan a fost *totdeauna* ziua de întâia lună plină de primăvară, *observată pe cer*, — și în aceasta s'a serbat Pascha *Vechiului Testament*. Pe timpul răstignirii Mântuitorului nostru, Pascha *Vechiului Testament astfel* a fost serbată, prin urmare *faptul* răstignirii s'a săvârșit în ziua când a fost *observată pe cer* întâia lună plină de primăvară din acel an, — iar Invierea Mântuitorului nostru a avut loc, după credința noastră, a treia zi după această lună plină văzută pe cer.

E evident, deci, că voind Biserica noastră să serbeze și *simbolul* jertfirii Mântuitorului, după *Vechiul Testament* — o face aceasta în chipul cel mai desăvârșit atunci când serbează aniversarea Invierii Domnului, în Duminica ce *urmează* după întâia lună plină de primăvară.

Acesta este înțelesul, ce nu se poate restălmăci, al canonului Niceean.

Evreii, până la anul 364 (după Hristos), *astfel* și-au determinat ziua de 15 Nisan, la care zi serbau Pascha Testamentului Vechiu. Până la acel an, Creștinii serbau ziua Paștelor creștine *după* Pascha ebraică, fiindcă determinarea zilei se făcea faprice în conformitate cu cele cuprinse în *Vechiul Testament*. La anul 364 (după Hristos), *Evreii și-au alcătuit* un calendar *științific*, cu o intercalare artificială și arbitrară de o lună (Veadar), și în urma acestei intercalări, ziua de 15 Nisan, nu mai coincide *totdeauna* cu întâia lună plină de primăvară observată pe cer (astronomică). Evreii deci *azi*, nu în toate cazurile *serbează* Pascha *Vechiului Testament* la ziua stabilă în text. Și mă întreb: noi creștinii, care voim ca, împreună cu Paștele noastre, să serbăm și *simbolul* din *Vechiul Testament*, — avem să-i urmăm în greșala lor pe Evrei? Și oare ne privește pe noi calendarul lor artificial și arbitrar introdus mai târziu, care *schimbă* norma cuprinsă în *Vechiul Testament*? Nu suntem noi datori și în viitor să observăm cu sfințenie *această* normă?

Sunt dumerit pe deplin asupra răspunsului ce mi-l poate da oricare creștin care reflectează asupra întrebărilor.

Dealtcum, P. Saladilow, în mod ironic, se și exprimă, că dacă am fi datori a observa greșita presupunere, că noi creștinii, suntem obligați a ne fixa ziua Paștelor noastre, după serbarea Pascăi *evreiești* de *azi*, atunci am fi constrânși a

consuita totdeauna pe «sinedriul» evreiesc, să ne comunice pe ce zi din calendar va statori serbarea *Paschăi* lor.

Patriarhul sârbesc Ștefan Stratimirovici, în secolul al XIX, își dă pe față indignarea, când scrie: «cât e de păcătos, că Pascha ebraică pretutindenea determină toată vremea, pascalia creștină». Iar d. Prof. univ. Dr. C. Chiricescu, în referatul său la pag. 33, ne spune fără incunjur că «datele din coloana a 6-a (15 Nisan, sau așa numita prima zi de Paști la Evrei) a tabelii, le-am luat din cartea amintită a rabinului S. W. Freund pag. 208».

Ținerea la presupusul obicei din bătrâni, ca la ceva tradițional, de a serba Paștele noastre după Pascha ebraică de *azi*, nimeni nu o desavuează mai desăvârșit, decât însuș referatul d-lui prof. univ. Dr. C. Chiricescu, care, la sfârșitul pag. 27, și pe pag. 28 și 29, arată în mod neîndoelnic că observarea acestui obicei mai curând ori mai târziu ar duce la desființarea rânduielilor noastre bisericești,—și la acele imposibile urmări, care tocmai au determinat Biserica noastră Ortodoxă să-și îndrepte calendarul iulian folosit,—ca să nu ajungă la stări absurde.

«Fuga» de Pascha ebraică de *azi* numai până la o anumită limită, nu poate fi motivată, în mod logic cu nimic.

Sfântul Sinod al Bisericii noastre Ortodoxe, a primit, în conformitate cu canonul pascal, începutul primăverii la 21 Martie, și a hotărât a susține pascalia veche ortodoxă, adaptată calendarului îndreptat. Referatul d-lui prof. univ. Dr. C. Chiricescu rezolvă această chestiune într'un fel deplin mulțumitor, și pascalia adaptată de dânsul calendarului îndreptat, este în consonanță și cu datele astronomice științifice procurate, și cu indicațiunile conferinței delegaților Bisericii Ortodoxe de Răsărit din anul 1923 dela Constantinopol.

Nu este exact a susține (pag. 7 a referatului, alineatele lui din urmă) că aceste indicațiuni desființează vechea pascalie ortodoxă, fără a pune în locul ei alta,—și lasă învăluită în cea mai adâncă tăcere «obligațiunea» (?!) de a *nu* serba

Paștile în aceeași zi cu Evreii, nici înainte de acestea. P. Saladilow, în tractatul său, dovedește pe baze istorice și științifice, că această «obligațiune» nu există, n'a existat, și n'are niciun rost de a exista,—dacă terminul pascal creștin se statorește strict conform canonului nicean, care invoacă *implicite* în sine și norma: că acest termin e *totdeauna* după Pascha *Vechiului* Testament (simbolul jertfei aduse de Hristos prin răstignire pentru mântuirea noastră), dacă luna plină întâia din primăvară (ca termin pentru Pascha *Vechiului* Testament) e cea observată pe *cer*, cea *astronomică*. Deci, urmând această normă, e cu desăvârșire exclus ca Paștele creștine să fie serbate deodată sau înainte de terminul Pascăi *Vechiului* Testament, care singur ne privește pe noi *creștinii*.

Conferința dela Constantinopol din anul 1923, în indicațiunile sale, *nu* desființează pascalia veche ortodoxă, ci, în urma trecerii cu vederea a intercalării *nu* tocmai exacte a zilei bisextile și a proemtozei lunii,—arată calea cum trebuie îndreptat calendarul iulian ca să corespundă, după cât omeneste e posibil, anului solar,—și cum trebuie adaptată pascalia veche, cu considerare la proemtoza lunii, ca să fie în *consonanță* cu luna plină cea dintâi din primăvară (de după equinoptiu) *astronomică* (observată pe *cer*). Această cărare o bate și referatul d-lui profesor universitar Dr. C. Chiricescu,—și pe această cărare ajunge la *norocoasa* deslegare a chestiunii. Biserica Ortodoxă de Răsărit, dacă Sfântul Sinod al Bisericii noastre primește soluționarea propusă în referat, la pag. 9 punctele 1 — 4, cu omiterea pasajului din urmă referitor la *Paștile evreiești*, și dacă va exopera consensul tuturor Bisericii Ortodoxe de Răsărit la hotărârea sa,— în elaboratul d-lui Prof. univ. Dr. C. Chiricescu va avea cea mai potrivită adaptare a pascaliei vechi ortodoxe,—calendarului iulian îndreptat, fără a se schimba vechea rânduială bisericească statornicită pe temelia înțelegerii luate la anul 325. (după Hristos) de Sfântul Sinod Ecumenic dela Niceia.

PETRE DRĂGHICI
Senator

In întunecăsele zile ale războiului, eu am auzit pe un bărbat pledând pasionat cauza păcii. Timp de 40 de ani, spunea el, am proclamat idealul unei lumi fără război, și el încă credea că acea lume va veni. „Și cu cât este acum lumea mai aproape de idealul dumitale, după toată propoveduirea pe care ai desfășurat-o?“ a întrebat un îndrăzneț din adunare. „Cu 40 de ani mai aproape“ a fost răspunsul năprasnic al vorbitorului. Oricât de neagră se poate înfățișa starea de față, cercetătorul istoriei poate găsi multe temeiuri de nădejde. Mai aproape este nouă mântuirea acum decât când am crezut (Romani 13, 11).

din *The Kingdom without Frontiers* (Impărăția fără hotare)
de Hugh Martin, Londra 1924, pag. 97–98.

UNE QUESTION D'ACTUALITÉ ¹⁾

La Saint Synode de notre Eglise orthodoxe roumaine a chargé le professeur universitaire Dr. Constantin Chiricesco, lorsqu'on eut procédé à la révision de calendrier julien utilisé par notre Eglise, d'adapter la Pâque de l'Eglise chrétienne gréco-orientale au calendrier corrigé, c'est-à-dire la faire entrer dans les cadres de ce calendrier, sans toutefois changer la base adoptée pour la fixation de la célébration de la Pâque par le Concile oecuménique de 325, tenu à Nicée.

Ayant accompli sa mission, le Dr. C. Chiricesco a présenté au Saint Synode un rapport dans lequel il exposait la solution à laquelle il était arrivé en vue d'adapter l'ancienne Pâque au calendrier corrigé.

Le ministère des cultes a fait publier ce rapport afin qu'un nombre aussi grand que possible de fidèles puissent en prendre connaissance et afin que ceux qui portent intérêt à une solution juste de ce problème de grande importance pour notre Eglise chrétienne orthodoxe orientale soient en mesure de faire les remarques jugées nécessaires.

Une copie de ce rapport est ainsi venue à ma connaissance. Vu que, en vertu de la mission qui m'avait été confiée par les autorités supérieures ecclésiastiques, j'ai figuré comme membre de la délégation de l'Eglise orthodoxe roumaine, au printemps de 1923, à la conférence de Constantinople, il va de soi que j'ai lu le dit rapport avec attention et intérêt.

A la conférence mentionnée on a discuté et fixé *les principes* selon lesquels le calendrier julien, utilisé par l'Eglise gréco-orientale, devait être corrigé et suivant lesquels devait se faire aussi la fixation de la Pâque orthodoxe dans les cadres du calendrier corrigé.

Je dois reconnaître tout d'abord que le rapport m'a produit l'impression d'un travail approfondi, rédigé sur la foi de riches sources scientifiques consultées par l'auteur et je ne me serais pas hasardé à soulever aucune observation concernant ce travail, dû à un spécialiste, si d'une part, l'auteur lui-même (dans le dernier alinéa de son rapport) n'avait déclaré, avec la modestie qui le caractérise, «ne pas avoir la prétention d'avoir dit le dernier mot dans cette question» et si, d'autre part, je n'avais pas eu connaissance de l'opinion d'un savant et distingué auteur *orthodoxe*, lequel, avec une grande compétence scientifique et sur la base d'un très vaste matériel documentaire, n'avait élucidé une question

qui préoccupe l'auteur du rapport mentionné et qui en parle du commencement à la fin de son travail. L'auteur dont je veux parler est l'académicien russe P. Saladilow qui, en 1910, avait été chargé de préparer un référé concernant justement «le problème du calendrier». La question qui prédomine dans le référé du professeur universitaire Dr. C. Chiricesco et qui le préoccupe du commencement jusqu'à la fin, je la répète, c'est l'importance qu'il attribue à la célébration actuelle de la Pâque juive en vue de la fixation de la date anniversaire de la résurrection de notre Seigneur (les Pâques chrétiennes).

M. P. Saladilow, dans son ouvrage très approfondi, consacre une partie très importante à la question beaucoup controversée et d'un grand intérêt de la Pâque de l'Eglise chrétienne en général et de l'Eglise chrétienne gréco-orientale en particulier. Quant au rôle qui revient à la Pâque juive de l'Ancien Testament, concernant la fixation du jour de Pâque chrétien, l'auteur le précise d'une manière qui ne saurait être plus claire.

M. Saladilow, après avoir exposé, sur la foi de documents historiques authentiques, comment, pendant les premiers siècles de la chrétienté, on a procédé pour la fixation de la célébration des Pâques chrétiennes, expose la décision prise, sous l'influence de l'empereur Constantin, en 325, après J. C. à Nicée, quand le saint Concile oecuménique, dans sa lettre missive adressée à l'église d'Alexandrie, dit: «Nous vous annonçons la bonne nouvelle de l'entente intervenue concernant la sainte fête de Pâques. Grâce à l'efficacité de vos prières, on a solutionné la question: tous nos frères d'Orient, qui n'avaient pas célébré les Pâques comme la faisaient les Romains et vous (Alexandriens), célébreront dorénavant les Pâques en même temps que vous».

Quand cette décision fut annoncée, la règle, consacrée par l'usage, était que les chrétiens fêtassent les Pâques le premier dimanche après la première pleine lune du printemps. La divergence à laquelle on faisant allusion et qui venait d'être aplanie, était qu'en Orient les cycles lunaires étaient calculés selon le calendrier hébreux, employé à l'époque aussi dans la vie civile en Orient, tandis que l'Occident avait adopté le calendrier julien et par conséquent les cycles lunaires avaient été adaptés à ce calendrier julien. C'est de là que provient la différence

1. Acest articol e traducerea franceză a articolului de mai înainte.

1. Cet article est la traduction française de l'article précédent du sénateur roumain Mr. Drăghici.

dans la façon de calculer la pleine lune pascalle selon les divers cycles pratiqués et par conséquent la fixation de la fête de Pâques.

Selon l'Ancien Testament, dit M. P. Saladilow, la célébration de la Pâque se fixait d'après la première pleine lune de printemps que l'on observait sur le ciel et, au cours des siècles, cette date est devenue pour les Juifs le 15 Nisan; ou, pour mieux préciser, le 15 Nisan a toujours été le premier jour de la pleine lune de printemps, observée au ciel, et c'est alors que fut célébrée la Pâque de l'Ancien Testament. C'est donc ainsi qu'à l'époque de la crucifixion du Rédempteur la Pâque a été célébrée et par conséquent l'acte de la crucifixion a eu lieu le jour où on a observé sur le ciel la première pleine lune du printemps de cette année, — et la résurrection de notre Seigneur, a eu lieu, selon notre croyance, le troisième jour après cette pleine lune vue sur le ciel.

Il est donc évident que notre église, voulant célébrer le symbole du sacrifice du Rédempteur selon l'Ancien Testament, le fait avec entière raison, lorsqu'elle commémore l'anniversaire de la résurrection du Seigneur, le dimanche qui suit la première pleine lune du printemps.

C'est là la signification, qui ne saurait être autrement interprétée, du canon de Nicée.

C'est ainsi que les Juifs, en l'an 364 après J. C., ont déterminé le jour du 15 Nisan, quand on célébrait la Pâque selon l'Ancien Testament. Jusqu'en cette année, les chrétiens célébraient le jour des Pâques chrétiennes, d'après la Pâque juive, vu que la fixation de ce jour se faisait conformément aux prescriptions de l'Ancien Testament. En 364 après J. C., les Juifs ont élaboré un calendrier scientifique, avec intercalation artificielle et arbitraire d'un mois (Véadar). A la suite de cette intercalation, le 15 Nisan ne coïncidait plus toujours avec la première pleine lune du printemps observée sur le ciel (astronomique). Par conséquent, de nos jours, les Juifs ne fêtent plus la Pâque de l'Ancien Testament au jour fixé dans son texte et alors je me demande: nous autres chrétiens, qui voulons célébrer, en même temps que nos Pâques, aussi le symbole de l'Ancien Testament, devons-nous suivre les Juifs dans leur erreur? Et leur calendrier artificiel et arbitraire, introduit ultérieurement par eux, et qui change les normes prévues dans l'Ancien Testament, doit-il nous lier? N'avons-nous pas le devoir d'observer scrupuleusement à l'avenir également la règle de l'Ancien Testament?

Je ne pourrais mettre en doute la réponse unanime de tout chrétien à qui cette question serait posée.

D'ailleurs, M. P. Saladilow, en ironie, ajoute

que si nous avons l'obligation, nous chrétiens, de fixer le jour de nos Pâques d'après la Pâque des Juifs d'aujourd'hui, nous nous verrions dans l'obligation de consulter chaque fois le «sinédrium juif afin qu'il nous fasse connaître le jour du calendrier qu'ils auront arrêté pour fêter leur Pâque».

Le patriarche serbe Etienne Stratimirovici, au XIX-e siècle, exprimait publiquement son indignation à ce sujet lorsqu'il écrivait: «C'est vraiment honteux que ce soit la Pâque hébraïque qui continue à déterminer la Pâque chrétienne». Et le professeur Dr. C. Chiricesco, dans son *référé*, p. 33, reconnaît l'obligation où on se trouve, en disant: «les dates de la sixième colonne (15 Nisan, comme on nomme le premier jour de Pâque chez les Juifs) du tableau sont extraites du livre cité du *rabin* S. W. Freund, p. 208».

Personne ne désavoue plus fortement la soi-disant coutume traditionnelle, de célébrer nos Pâques selon la Pâque juive d'aujourd'hui, que le professeur Dr. C. Chiricesco lui-même car, à la page 27 et aux pages 28 et 29 de son *référé*, il déclare catégoriquement que si on continuait à observer cette coutume, elle ménerait plus tôt ou plus tard à l'abolition de nos règles ecclésiastiques et aux conséquences qui ont justement déterminé notre Eglise orthodoxe à corriger le calendrier julien dont elle se servait et qui l'aurait mené à des résultats absurdes.

Le déplacement de la Pâque juive d'aujourd'hui jusqu'à une certaine limite, ne peut être logiquement basée sur rien de sérieux.

Le Saint Synode de notre Eglise orthodoxe a admis, conformément au canon pascal, le commencement du printemps le 21 mars et a décidé de maintenir l'ancienne Pâque orthodoxe, adaptée au calendrier corrigé. Le *rété* du professeur Dr. C. Chiricesco résoud cette question d'une façon entièrement satisfaisante et la Pâque, adaptée par lui au calendrier corrigé, est en consonnance tant avec les données astronomiques, qu'avec les directives de la conférence des délégués des Eglises orthodoxes d'Orient tenue en 1923 à Constantinople.¹⁾

Il est inexact de soutenir, ajoute-t-il (page 7 du *référé* dernier alinéa) que ces directives abolissent l'ancienne Pâque orthodoxe sans mettre quelque-chose en place, et passe sous silence «l'obligativité» de ne pas fêter les Pâques le même jour que les Juifs et ni avant ceux-ci. M. P. Saladilow dans son livre, prouvé, à l'appui de faits historiques et scientifiques, que cette «obligation» n'existe pas, n'a pas existé et n'a

1) Le travail du Dr. Chiricesco existe maintenant en traduction française, Bucarest, Cartea Românească 1925 sous le titre: *le Comput Pascal (Pascalia) de l'Eglise Orthodoxe d'Orient, en conformité avec le Calendrier rectifié.*

aucune raison d'exister, du moment que le terme pascal chrétien est fixé strictement conformément au canon nicéen qui invoque implicitement la règle que cette date est toujours postérieure à la Pâque de l'Ancien Testament (symbole du sacrifice du Christ par sa crucifixion pour notre rédemption) du moment que la première pleine lune du printemps (comme terme pour la Pâque de l'Ancien Testament) est la pleine lune observée sur le ciel, celle astronomique. Donc, si cette norme est suivie, il est absolument exclu que les Pâques crétiennes soient célébrées en même temps ou avant le terme de la Pâque de l'Ancien Testament qui n'intéresse que les chrétiens uniquement.

La conférence de Constantinople de 1923, par ses prescriptions, n'abolit pas l'ancien comput pascal orthodoxe, mais, sans tenir compte de l'intercallation pas tout-à-ait exacte, du jour bis-sextile et de la proemptose de la lune, la Conférence indique la manière dont le calendrier julien doit être corrigé, afin de corespondre, autant qu'humainement possible, à l'année solaire et indique encore la manière dont l'ancienne

Pâque doit être adaptée, en corrélation avec la proemptose de la lune, pour être en consonance avec la première pleine lune du printemps (après Jésus-Christ) astronomique (observée sur le ciel).

C'est cette voie que suit aussi le réteré du professeur universitaire Dr. C. Chiricesco et c'est par elle qu'il arrive à l'heureuse solution de la question.

Si le Saint Synode de notre église admét la solution proposée dans le référé, page 9 points 1-4; avec l'ommission du passage final concernant la Pâque juive, et si, il obtient l'adhésion de toutes les Eglises orthodoxes d'Orient à sa décision, l'Eglise orthodoxe gréco-orientale aura, en adoptant le travail du professeur Dr. C. Chiricesco, la plus rationnelle adaptation de l'ancienne Pâque orthodoxe au calendrier julien corrigé, sans changer en rien l'ancien ordre des choses ecclésiastiques basé sur l'accord intervenu en l'an 324 après J. C., au Saint Concile oecuménique de Nicée.

PIERRE DRĂGHICI,
sénateur

OARE-CARE LOCURI DIN SF. SCRIPTURA EXPLICATE DE SINODUL I ECUMENIC DIN NICEIA

Sinoadele se întruneau ca să hotărască, pe de o parte, cum să înțeleagă creștinii anumite învățături luate din Sfânta Scriptură, și asupra cărora se iviseră neînțelegeri, și, pe de alta, să dea norme de urmat în viață ca să poată fi vrednici de numele de slujitori ai altarului, și chiar de creștini.

De asemenea se stabileau și norme de conducere pentru ocârmuitorii Bisericii.

La sinodul din Niceia — 325 — în afară de „Simbolul credinței”, format neapărat pe temeiul învățaturii Domnului cuprinsă în Vechiul și Noul Testament, se mai găsesc și alte patru canoane cari sunt în legătură cu spiritul Cărții Sfinte sau cu anume texte scripturistice, arătându-ne cum le-au înțeles Sfinții Părinți.

Canonul I vorbește despre castrare și orânduiește că acei, cari vor fi fost castrați fără voe — din pricina vreunei boale, sau chinuți de barbari — pot să rămână în cler.

Acest canon nu explică un text anume din Cartea Sfântă. Cuvântul „a castra” nici nu este întrebuințat în Noul Testament, nici în Vechiul Testament.

Deci Sfinții Părinți au dat formă prin cuvinte *spiritului Cărții Sfinte*, care cere slujitorului altarului să aibă corpul întreg. Infrânarea trupului

de nevoe nu are valoare, ci aceea care are la temelie *voința* de a fi nepătat.

Un alt canon este canonul trei. Acest canon are deobiect vieța slujitorilor altarului. A fost felurit explicat. În textul românesc este greșit tradus tocmai cuvântul cel mai însemnat din canon, asupra înțelesului căruia este toată discuția.

Iată textul: „Marele sinod a oprit cu desăvârșire Episcopului, preotului sau diaconului și tuturor cari sunt în cler să nu aibă muiere *împreună-locuitoare* (μητρε..... συνείσακτον ἔχειν) fără numai decât maică, sau soră, sau mătușă și toate acele fețe cu cari ar putea scăpa de tot prepusul”.

După textul românesc, acest canon ar hotărâ celibatul clericilor.

Este însă, pe de o parte, o traducere greșită a cuvântului *συνείσακτος*, pe de alta împotriva celor ce s'au discutat la sinod.

Prin cuvântul „συνείσακτη”, se numește acea femeie adusă în casă și cu care trăește în legături trupești, adică „concupină”.

Pentru că mulți credeau că sinodul a interzis căsătoria clericilor și știau că cuvântul „συνείσακτος”, nu le dedea tocmai înțelesul acesta, au citit în textul grec „ἐπίσακτον”. Așa au citit autorii navelor lui Justinian (nuvelă 123 cap. 29) și

Rufin în traducerea canonului acestuia (Historia ecclesiastica I 6). Însă și codicii greci cei mai vechi și sfântul Vasilie cel mare și Dionisie Exiguul, după mărturia lui Beveregiu¹⁾, au citit „συνείσακτον“, adică „introduse“, concubine.

Aceasta se întâmpla fie la clericii rămași văduvi, fie la cei cari, împinși de zelul de a rămâne curați și la timp nu se căsătoreau, dar luând la sine femei, cădeau în greșală și așa se pierdeau.

Discuțiile ce s'au făcut în această privință la sinod le cunoaștem destul de bine din istorie.

Abaterile acestea de la curăția trupească, dăduseră pricină de bârfeală. Cum în Biserica occidentală — latină — curentul pentru celibatul clerului era destul de puternic, și printre membrii sinodului dela Niceia își croise drum un asemenea gând.

Impotriva unei asemenea idei se ridică Pafnutie, episcopul Tebei de sus din Egipt, om cunoscut ca un ascet desăvârșit și cu mare vază în fața tuturor.

Acesta pe temeiul celor cuprinse în Sfânta Carte²⁾ a fost împotriva celibatului slujitorilor altarului.

El a arătat care este spiritul și adevărul³⁾ cuprins în acele cuvinte ale Cărții Sfinte.

Un alt canon, care explică direct un text al Cărții Sfinte este canonul 17.

Acesta oprește camăta pe temeiul poruncii din Vechiul Testament⁴⁾, care spune că numai acela este vrednic să intre în casa Domnului, care n'a dat argintul său cu camătă.

Această idee a fost din nou scoasă la iveală cu tărie de prorocul Ezechiel⁵⁾, pregătind astfel, după cuvintele lui Tertulian⁶⁾, calea ideiei Noului Testament ca preotul sau ori ce cleric și creștin nu numai să nu ia prisosul adică dobânda, dar din ce este al lui să dea celui lipsit, celui în nevoie⁷⁾.

1) Hefele „Istoria sinoadelor“ I, 381.

2) Vezi cartea Facerii cap. 1 și 2 și Mateiu 19, 7 și I Cor. VI 17, 27; Efeseni 5, 23-32; Ebrei 13, 4; 1 Timoteiu 3, 2; Tit 1, 16.

3) Vezi și Hefele loc. citat pag. 431 urmare.

4) Psalm 15,

5) Cap. 18,

6) Adversus Marcionem IV, 17.

7) Vezi și Hefele loc, citat pag. 421 sq.

Interesant este pentru exegeză canonul 20.

Acest canon oprește pe creștini să îngenunche la rugăciune Duminică și pe timpul dela Invierea Domnului până la Pogorârea Sfântului Duh.

În Sfânta Scriptură a Noului Testament, găsim că Vameșul și Fariseul se rugau stând. Și Domnul Hristos a arătat că rugăciunea Vameșului a fost primită, numai pentru că *inima* lui a fost curată.

De altă parte însă, în Faptele Apostolilor, cap. 20 v. 36 și cap. 21 v. 5, se spune că sfântul Apostol Pavel se ruga „*plecându-și genunchile*“. Și după vers. 16 cap. 20 era tocmai în vremea dintre Invierea Domnului și Pogorârea sfântului Duh.

Este foarte posibil că Sfinții Părinți, pentru a arăta și mai mult bucuria pentru învierea Domnului, care ne-a ridicat pe noi din robiea păcatului, voiau să nu se mai roage în genunchi Duminică și în timpul dela Invierea Domnului până la pogorârea Sfântului Duh.

Totuș acest obicei nu s'a putut introduce. Și astăzi nici în Biserica occidentală, nici în cea orientală, nu se observă acest canon, ci se ține de practica creștină vechie întemeiată pe cele spuse în Faptele Apostolilor despre sfântul apostol Pavel.

* * *

Am scos numai acestea la iveală, căci sunt chestiuni cari pot da de gândit și celor ce trăiesc în vremurile noastre.

Voința de a face ceva are rostul cel mai mare.

Curăția vieții este de mare însemnătate, și „*a fi liber de tot prepusul*“ este de mare preț pentru cleric.

Lăcomia depărtează de Domnul Hristos și trebuie să fie departe de cleric.

Rugăciunea făcută stând dar *cu inima curată* este primită de Domnul.

Și mai ales în vremea dela Paști până la Rusalii să ne înălțăm cu gândul spre Cel ce ne-a ridicat de jos înviind și dându-ne Duhul său Sfânt, cu care să ne ținem tari în fața celui rău

Pr. POPESCU MALAȘTI

Când Roma imperială zăcea umilită în praf, înaintea Goșilor biruitori, Augustin s'a apucat să scrie tratatul său despre Cetatea lui Dumnezeu. Civilizațiunea Romei, care domnise peste lume veacuri, acum era sfărâmată. Dar Augustin a văzut ridicându-se din ruinele ei o nouă ordine socială, întemeiată de Dumnezeu și cârmuită de legile lui. Osânda păgânismului, cu toate strălucirile și nebuniile lui, cu toate virtuțile și viciile lui, era pecelluită, și Biserica lui Hristos se putea apuca să lucreze la zidirea cetății lui Dumnezeu...

L'Importance passée et actuelle du concile de Nicée dans la vie ecclésiastique¹⁾

I.

Le concile de Nicée a marqué pour toute l'Eglise chrétienne une victoire culminante et lumineuse. Il a prouvé la vérité profonde contenue dans la parabole de Notre Seigneur du grain de moutarde. Toute chétive à l'origine, l'église a pu arriver à l'apogée que marque le Concile de Nicée! Ses forces sont allées croissantes, les rayons projetés par le foyer central ont éclairé de plus en plus fort, de plus en plus loin, jusqu'à ce que finalement ce foyer, devenu le Synode Oecuménique, ait éclairé toute l'étendue de l'église. Ce concile donc est l'apogée de l'organisation dirigeante. Il constitue la preuve visible que l'Eglise est une et que son action s'étend sur tous les évêques. Même si ce fait n'avait pas été précisé dans le Credo rédigé par le Synode Oecuménique qui s'est réuni ultérieurement, le fait de la réunion de ce Synode nous le dit clairement: l'Eglise est un organisme unitaire, elle est une, dirigeant tout vers un but unique.

De quelle joie les chrétiens n'ont-ils pas dû saluer ce premier Concile de toute la chrétienté! Alors, que peu de temps avant sa convocation les chrétiens ne pouvaient s'assembler qu'en cercles restreints, et qu'ils devaient chercher l'abri des catacombes pour adorer Dieu, liberté entière était accordée à leurs chefs spirituels de s'assembler du monde entier et prendre des décisions pour le bien de l'Eglise toute entière! Il est donc explicable que l'Eglise tienne à commémorer pieusement cet anniversaire et que les Saints Pères assemblés au concile de Nicée soient glorifiés dans des services divins.

Ce concile nous prouve la conscience que l'Eglise avait acquis de sa force, la conscience qu'elle constituait dans le monde entier un seul organ, une seule et unique assise du Christ, poursuivant le même but dans toutes les parties du monde. Et il y a là vraiment chose merveilleuse! Bien que l'Eglise ait répandu son action en silence, sous la menace des persécutions, et que les chrétiens d'une région n'aient pu que très difficilement communiquer avec ceux d'une autre région, ils n'ont pourtant pas vécu en groupes isolés, sujets à être détruits, sans une force capable de les grouper fortement en un seul corps. Non. Ils peuvent être disséminés sur toute la surface du globe, ils peuvent parler des langues différentes, ils restent malgré tout d'une seule essence.

A une époque très éloignée, Saint Irénée, évêque de Lyon, le constatait déjà lorsqu'il di-

sait: «Différentes peuvent être les langues que l'on parle, mais l'esprit est un». Et c'est justement ce que le Concile de Nicée a démontré lumineusement, que ceux qui ne pouvaient tendre leur main au delà des terres et des mers, ceux qui étaient persécutés, obligés de se cacher, ceux-là mêmes grandissaient en force et devenaient un corps appelé à embrasser le monde entier. Et aujourd'hui le Concile de Nicée proclame encore plus fort dans le monde entier que l'Eglise est arrivée à son organisation la plus haute et que dorénavant elle est entrée en possession du cadre qui pourra recevoir tous ses fidèles.

Et c'est tel que le Concile Oecuménique est resté jusqu'au bout. Des changements de forme ont pu se produire, mais sur ce point rien n'a été changé. Le Synode oecuménique est resté le dernier anneau de liaison qui scelle une longue période de développement et de progrès de l'Eglise.

II.

Lorsque, du haut de cette assemblée des chefs de l'Eglise, nous envisageons tout ce qui a constitué la vie de l'Eglise jusqu'à elle, nous ne pouvons qu'être parcourus par un saint frisson pour une constatation reconfortante.

A qui a été la victoire? A qui l'Eglise doit-elle le rare bonheur de voir la conscience de toute la chrétienté pénétrer dans tout le monde et affirmer son unité?

C'est à la foi des chrétiens que la victoire appartient. Ils n'ont pas désarmé et ils ont vaincu. Ils ont pu endurer toutes les souffrances, mais l'Eglise n'a pu être arrêtée dans son essor. Toujours vivante par leur foi, l'Eglise a pu vaincre toutes les difficultés et, de conquête en conquête, arriver à l'apogée qui fut nommée: le Concile de Nicée.

La grande consolation vient de la grande force démontrée de la foi des chrétiens. Ils n'ont pas faibli et ils ont vaincu. Ils ont mérité être aidés par Dieu et Dieu les a aidés.

La force de la foi est le grand enseignement que nous donne le coup d'oeil jeté du haut de ce Concile sur un passé trois fois séculaire de luttes acharnées.

III

Ceci est une constatation et en même temps un programme d'avenir. L'Eglise progressera, toujours florissante, du moment que ses fidèles seront continuellement animés du désir de res-

1. Acest articol e traducerea franceză a articolului scris românește: *Ce a însemnat și ce înseamnă Sinodul dela Niceia pentru viața Bisericii*, tipărit la pag. 581 din acest număr.

1. Cest article est la traduction française de l'article écrit en roumain: „Ce a însemnat și ce înseamnă Sinodul dela Niceia pentru viața Bisericii”, imprimé à la page 581 de ce numéro.

ter dans son sein et non pas des âmes sans vigueur, que le hasard a fait chrétiens, mais des coeurs vibrants qui, par la flamme animant chacun d'eux, soutiendront et animeront la vie de l'organisme tout entier.

Avant d'arriver à vivre dans la pompe et l'éclat des ornements extérieurs, dans tout le lustre officiel, l'Eglise a vécu de la sève d'une vie remplie de la vérité de la foi, sur laquelle s'est basée et dont se sont nourries ensuite toutes ses manifestations officielles. L'état vivant d'une vie agitée a été la moelle d'où goutte à goutte s'est épanchée la force et la vie sur tout ce qui a été *déploiement de fêtes et ascension en essors magnifiques*. La réalisation entière d'une vie morale des plus actives a été l'oeuvre des chrétiens et ce fut la source de forces qui nous étonnent lorsque nous contemplons une assemblée comme celle du concile de Nicée.

Mais nous ne nous émerveillons que pour apprendre et nous regardons pour comprendre. Lorsque nous parvenons à ce sommet de progrès qui est le premier Concile Oecuménique, nous nous rendons compte qu'il a fallu auparavant travailler d'une façon surhumaine, dans une fièvre incessante.

Peut-on contempler ce résultat sans songer au grand enseignement qui en découle pour tous les serviteurs de la foi? Ils n'auront qu'à vivre dans le même enthousiasme que les anciens chrétiens, pour recueillir avec certitude absolue les mêmes fruits et l'Eglise enregistrera les mêmes victoires dans l'avenir comme par le passé.

IV.

Au cours de trois siècles, l'Eglise s'est fortifiée en une telle mesure, qu'elle est arrivée à être oecuménique, non seulement dans sa mission d'évangéliser le monde entier et de pouvoir abriter toutes les âmes sous son aile tutélaire, mais aussi dans son organisation extérieure. Serait-il possible qu'elle puisse déchoir du sommet atteint à la suite d'un long développement florissant? Cela signifie que nous devons continuellement avoir en vue l'oecuménicité. C'est la mission suprême de l'Eglise, vu qu'elle est unique pour tous. C'est la mission que le Seigneur lui a donnée et c'est vers ce but qu'elle doit tendre. Il ressort de ceci que l'Eglise travaillera pour la fraternité des hommes car tous doivent arriver à la rédemption vers laquelle tous ne se dirigent pas.

Si telle est la mission de l'Eglise, nous aussi devons être remplis de l'amour de nos semblables, sans tenir compte des séparations que les hommes créent de leur propre initiative. Et nous devons veiller scrupuleusement à respecter

cet enseignement de l'oecuménicité, car ce n'est qu'ainsi que l'Eglise affirme sa mission de fondation universelle. Si nous affirmons que le Christ est mort pour tous les hommes, c'est afin que tous bénéficient de son sacrifice. Ne considérer la mission de l'Eglise que dans des frontières étroites, c'est oublier qu'elle est oecuménique et que ceci ne doit jamais s'effacer de la mémoire des hommes. Bien que l'action de chacun puisse être restreinte à une petite portion de la vie, à un groupe d'hommes, il faut néanmoins que nous ayons au fond de nous-même l'aspiration d'être unis avec tout ce qui touche la chrétienté, ranimer par ceci l'âme de chaque partie et faire une réalité des paroles que nous disons à l'office divin: *Et donne-nous de glorifier et de louer d'une seule bouche et d'un seul coeur votre nom tout honorable et tout magnifique*.

Puis, il faut nous considérer comme des parties de la grande famille chrétienne et travailler, chacun dans notre coin isolé, au grand programme élaboré pour le monde entier.

V

Nous puiserons en ceci un inappréciable stimulant pour le travail qui nous est échu. Il est évident que l'on peut travailler aussi dans les marges d'un horizon plus étroit, si on est guidé par le désir du bien et l'amour du prochain. Mais le sentiment de l'oecuménicité ne reste pas sans résultat pour un tel homme. Il pourrait évidemment dire: il ne m'est pas utile, je fais le bien sans lui. Toutefois le sentiment de l'oecuménicité est un grand apport pour celui qui le possède, car il se dira: je ne travaille pas pour le succès de ma classe si étroite, mais mon travail profite aussi à la grande institution oecuménique dont je fais moi-même partie. Elle prospère dans la mesure dans laquelle nous, les hommes, sommes plus actifs et plus opiniâtres. Et s'il en est ainsi, cela signifie que chaque pas en avant fait par nous est un progrès pour elle. Mon travail se fera plus courageusement, si je sais que ce que je réalise est utile non seulement pour moi seul, mais pour l'Eglise orthodoxe toute entière, pour toute la chrétienté. Celui qui sera pénétré du sentiment oecuménique ne perdra pas de vue ce devoir qui attirera la bénédiction divine et sur son propre travail et sur l'universalité des chrétiens.

Par conséquent un chrétien ne sera pas celui qui travaillera dans son coin, sans se préoccuper du voisin, mais celui qui, sans discontinuer, dirigera sa pensée vers tous ses frères, avec la conscience que ce n'est qu'ainsi qu'il accomplira le commandement de son Dieu.

Archimandrite JULES SCRIBAN

Amintirile despre Sinodul dela Niceia în bisericile bizantine.

I

E greu de spus până la ce vreme se suie sărbătoarea de pomenire a Sinodului întâi dela Niceia. Mineiul împăratului Vasile, care e dela sfârșitul secolului al X-lea sau dela începutul celui al XI-lea, o fixează la 21 Mai, ca și Prologul slav ¹⁾ în alcătuirea lui actuală și chiar câteva edițiuni vechi slave ale Ceaslovului. ²⁾

Preocuparea de a nu lăsa această sărbătoare nebăgată în seamă, a fost de sigur motivul care a făcut ca această prăznuire să fie pusă în Duminica dintre Înălțare și Rusalii, și aceasta într-o vreme, când sirul Penticostarului era deja statornicit pentru răstimpul de mai înainte, deci destul de târziu. ³⁾

Data ei coincide destul de bine cu cea ce știm despre deschiderea și închiderea sinodului. El a început, se crede, la 20 Mai, pentruca să se încheie cam pe la 25 August. ⁴⁾ Având în vedere felurimea părerilor în această chestiune, s'ar putea ca ziua de deschidere solemnă de către împărat să fi fost 29 Mai, și că această zi să fi fost aleasă ca aniversare în locul celei a promulgării simbolului, care, după mărturia Sfântului Atanasie ⁵⁾, nu avea nicio dată. Proce-sele-verbale oficiale ale Sinodului nefiind, probabil, întocmite niciodată, creștinii au fost de sigur încurcați când să puie data sărbătorii, dacă aceasta nu e mai veche decât la sfârșitul veacului al VIII-lea.

Intr'adevăr, cea dintâi sărbătoare care pomeneste de cele dintâi sinoade, e în legătură cu un eveniment din viața Sfântului Teodosie chinoviarhul (529): Împăratul Anastasie osândind să fie arse actele autentice ale Sinodului din Calcedon, Teodosie se răpezi în biserică, unde poporul era adunat, se sui în amvon, făcu tăcere cu mâna și strigă cu glas tare în mijlocul uimirii tuturor: «Dacă cineva nu socotește cele patru sinoade ca deopotrivă cu cele patru Evanghelii, anatema să fie!» «Din această vreme, zice Simeon Metafrastul ⁶⁾, cele patru sinoade dintâi sunt trecute în diptice, adică în calendar. Aceasta nu s'a putut face pe față, decât la suirea pe tron

a lui Iustin I, adică în Iulie (518). Tradiția acestui autor dintr'o vreme târzie, e puțin schimbată în calendarele manuscrise ¹⁾: sărbătoarea n'ar fi privit la început de cât numai pe sinodul din Calcedon. Mineiul lui Vasile dă pomenirii sinodului al cincilea ecumenic, adunat pentru chestiunea celor trei capitole (553), data de 25 Iulie, care e poate aceea a edictului imperial care a promulgat hotărârile lui ²⁾. Cele două aniversări ar fi fost unite în una singură, la data de 16 Iulie, consfințită de toate calendarele în amintirea sinodului din Calcedon. Calendarul cuprins în manuscrisul 284 al muzeului Rumianțev dela Moscva, traducere slavă scrisă în secolul VIII-a, dar atârând de un original grecesc de mai nainte, pune pomenirea lui, fie în Duminica care vine îndată înainte de 16, dacă această zi e o Mercure, fie în Duminica următoare, dacă e o Joie. De acolo vine probabil rubrica noastră de azi care prescrie pomenirea celor șase sinoade dintâi dela 13 Iulie, dacă această zi cade într'o Duminică, iar dacă nu, în cea dintâi Duminică care urmează. E deci foarte firesc ca, având deja o pomenire comună a celor dintâi cinci sinoade, să se fi adăugat mai târziu al șaselea, ținut în 680.

Serbarea deosebită a întâiului sinod dela Niceia ar putea să nu fie mai veche decât sfârșitul veacului VIII-lea, când s'a rânduit prăznuirea celui de-al doilea sinod, care osândește iconoclasmul. Această a doua sărbătoare a fost rânduită la 13 Octomvrie, zi când s'a ținut a șaptea sesiune a sinodului din 787, în care a fost redactată sentența. Pe temeiul unei socotințe asemănătoare cu cea pe care am pomenit-o mai sus, noi prăznuim astăzi această amintire la 11 Octomvrie, dacă e o Duminică, sau cea dintâi Duminică următoare. Odată ce a fost statornicită pomenirea celui de-al doilea Sinod din Niceia, s'ar fi putut căuta o pomenire aparte în amintirea celui dintâi. Aceasta e o simplă părere, dar ea explică cum, în calendarul nostru de azi, noi pomenim de două ori pe an întâiul sinod ecumenic, odată dintr'un chip deosebit în Duminica după Înălțare, și o a doua oară în mai general la 13 Iulie sau în Duminica următoare. Se poate foarte bine ca sărbătoarea Armenilor, care pomeneste cele dintâi trei sinoade, să nu fi fost rânduită decât imitând solemnitatea bizantină, într'o vreme când controversele între cele două tabere erau cu totul vii.

De altfel, dacă liturghia noastră închină cea dintâi Duminică a Postului Mare statornicirii din

1. Prologul slav e tot sinaxarul grecesc. El mai cuprinde și citiri de făcut în mănăstiri pentru fiecare zi a anului, alcătuită din predicile Sfinților Părinți sau extrase din cărțile asceților.

2. Anume în a lui Pocaev, 1802. Această ediție e catolică.

3. Această explicare a schimbării datei pare mult mai firească decât motivul mistic dat de Sinaxarul modern, în care Nicefor Calist și-a exercitat imaginația sa în această privință.

4. Sunt datele la care se oprește Hefele, *Konziliengeschichte*, II ed. germană, I, 295-297; II ed. franceză, I, 416-419.

5. *Patrologia Grecească*, vol. XLVI, col. 688.

6. *Patr. gr.*, col. CXIX, 523.

1. I. Martinov, *Annus ecclesiasticus graeco-slavicus*, Bruxelles, 1863, 16 Iulie p. 178.

2. Hefele, II, 903 (ediția franceză, III, 133).

nou a cinstirii sfințelor icoane (ἀναστήλωσις), transformată după sinodul din Vlaherna din 1166, în sărbătoare a ortodoxiei, aceasta e din pricină că noua statornicire a cinstirii icoanelor a fost hotărâtă la 19 Februarie 842, care în anul acela a căzut în cea dintâi Duminică a Postului Mare, 13 Martie 1166, pentru a promulga hotărârea sinodală din 6 Martie trecut, împotriva rătăcirii teologice a lui Dimitrie din Lampe, această hotărâre, dezvoltată prin adăogarea altor felurite anateme împotriva ereziilor și a unor strigăte de laudă pentru învățătorii credinței, a ajuns a fi ciudata slujbă a Sinodicului, care se prăzniește și azi în bisericile cele mari, mai ales în Rusia¹⁾.

II

Partea închinată sinodului din Niceia în slujba liturgică din Duminica de după Înălțare nu e mult dezvoltată. Afară de rânduiala liturgică, care poruncește de a prăznuși Invierea Domnului întotdeauna Duminica, afară numai când e vorba de ziua Bisericilor sau de o taină a vieții Mântuitorului, este faptul că această Duminică se găsește în răstimpul de sărbătoare al Înălțării, care durează nouă zile, și care are și ea partea ei în slujbă.

E de regretat că vecernia mică fiind foarte puțin prăsnuită, trece aproape nebăgată-în-seamă. Cele patru tropare care țin de ele și care nu sunt luate din vecernia cea mare, au o călcătură dogmatică, frumoasă și sunt rânduite de a formula cu limpezime învățătura despre nașterea dumnezească a Sfintei Fecioare. Iată, de pildă, întâia stihiră a Născătoarei.

Cuvine-se cu adevărat să te fericim pre tine, Născătoare de Dumnezeu, că intrând în prea curatul tău pântec, Făcătorul tuturor trup s'a făcut: nu schimbând firea, nici cu nălucire arătând economia, ci unindu-se după ipostas cu trupul cel luat din tine, însuflit cu suflet cuvântător, carele ființă în ei. Pentru care cu bună credință îl deosebim în două firi arătate. Pe acela roagă-l, Cinstită și Prea Sfântă, ca să trimită nouă pace și mare milă.

Cele patru stihiri dela vecerniile cele mari înfierează pe Arie.

Din pântec te-ai născut mai nainte de luceafăr, din Tată fără de mamă, mai nainte de veci; măcar deși zidire, iar nu Dumnezeu Arie pe tine te socotește, cu îndrăzneală nebunește amestecându-te pe tine Făcăto-

rule cu făpturile, și-a agonisit materie pentru focul cel veșnic. Dar Soborul cel din Niceia, Fiul a lui Dumnezeu te-a propoveduit pe tine, Doamne, împreună cu Tatăl și cu duhul pe scaun șezător.

Cele trei stihiri următoare repetă aceeași temă sub altă formă. În *Mărire*, sunt slăviți Sfinții Părinți; în timp ce în *Și acum* al Născătoarei, întâlnim iar taina Intrupării.

Cea întâi citire din Scriptură e alcătuită de episodul slobozirii lui Lot, fratele lui Avraam, din robia în care-l ținuse alianța strânsă împotriva lui Kedorlaomer și a regelui Sodomei care adăpostea pe Lot. La întoarcerea din această expedițiune, Avraam a fost binecuvântat de Melchisedec, regele Salimului (Facerea 14, 14—20). Acest pasaj a fost ales nu numai din pricina numărului de însoțitori ai lui Avraam, 318, număr la fel cu acel pe care o tradițiune neîntemeiată, dar înrădăcinată în lumea bizantină, îl povestea despre Părinții dela întâiul sinod ecumenic, ci și pentru că Melchisedec e înfățișat de Psalmul 110 și de Epistola către Evrei ca tipul lui Mesia. A doua citire e luată din A doua Lege (1, 8—11, 15-17): Moisi pomenește Israiliților, odată, când ei au ajuns la malul Iordanului, cum, după plecarea dela Smai, li s'au dat capi însărcinați să judece neînțelegerile lor. Aluziunea la Părinții sinodului însărcinați de a dezlega după Dumnezeu o neînțelegere dogmatică (stihul 17) e limpede. Stihurile 12-14 au fost tăiate ca lungind fără folos povestirea luată aci în înțeles alegoric. A treia citire e luată din aceeași carte (10, 14—18, 20—21): Moisi amintește pe scurt binefacerile lui Dumnezeu către poporul său și-l îndeamnă la ascultare și credincioșie. Înțelesul acestei citiri din urmă este a fi credincios către adevărata credință, pe care Sinodul a proclamat-o printr-o binefacere a lui Dumnezeu.

Dacă e vreo procesiune, se cântă stihurile hramului bisericii, dar cele două tropare dela *Mărire* sunt închinare, unul Prinților celor cinci sinoade ecumenice, cu o scurtă pomenire despre rătăcirile pe care le-au osândit, și al doilea tainei Înălțării. Întâiul tropar e vădit împrumutat din vechea slujbă în care erau pomenite numai cele cinci sinoade dintâi.

După regula generală, apostihurile amintesc Invierea: cel dintâi tropar doxologic e în lauda Părinților, iar al doilea preaslăvește Înălțarea. Iată pe acel al Părinților.

Pomenirea de astăzi cea de peste an, a purtătorilor de Dumnezeu Părinți, carii s'au adunat din toată lumea în luminata cetatea Nicheei, adunarea ortodocșilor, ca niște evsevioși cu credință să o prăznuim. Că aceștia învățătura cumplitului Arie, cea fără de Dumnezeu, cu evsevios gând o au surpat și dela Biserica cea sobor-

1) Vezi F. Chalandon, *Les Commènes* t. II Paris, 1912, pp. 644-652. Pag. 649, de corectat 6 Mai în 9 Martie, și p. 651, rândul penultim, 1190 în 1170. Aceste două greșeli tipografice nu se văd în erată. Textul Sinodicului a suferit multe prefaceri în Rusia, iar acel din edițiile grecești din Roma a fost curățit cu îngrijire. S'ar putea face despre aceasta un studiu interesant.

nicească, sobornicește l-au gonit¹⁾. Și luminat pe toți i-au învățat a mărturisi pe Fiul lui Dumnezeu de o ființă cu Tatăl, împreună veșnic și fiind mai nainte de veci; alcătuind aceasta cu luare-aminte și cu bună credință în Simbolul credinței. Pentru aceasta urmând și noi dumnezeștilor lor învățături, crezând cu tărie, slujim Tatălui și Fiului și Duhului Sfânt, Treimii celei de o ființă întru o Dumnezeuire.

Apolitical, foarte simplu, e acel al tuturor pomenirilor sinodale: el amintește că Părinții sunt învățătorii și călăuzele credinței.

Toate aceste tropare, ca și stihurile dela *Toată suflarea*, sunt anonime. Dimpotrivă, al treilea canon al acestei zile, închinat în întregime Părinților dela Niceia, e al Sfântului Teofan Graptos, mucenicul iconoclasmului. Troparul al doilea din oda a treia cuprinde o aluziune foarte limpede la cea dintâi pericopă scripturistică a vecerniei. De oarece sfântul aceasta a murit la 817, suntem siguri că pomenirea deosebită a celui dintâi sinod dela Niceia a fost deja rânduită în timpul său. Poate că el a contribuit la așezarea ei.

Slujba liturghiei propriu zisă e în întregime închinată prăznuirii Sinodului. Prohimenul epistolei și stihurile dela aliluia fac aluziuni foarte limpezi la el. Epistola e luată din Faptele Apostolilor (20, 16-18, 28-36) Ea cuprinde cuvântarea Sfântului Pavel către presviterii Bisericii din Efes, despre privegherea episcopală. Trebuie băgat-de-seamă că șirul pericopelor una după alta din Faptele Apostolilor, care se citește dele Paște până la Rusalii, n'a fost răsturnat cu acest prilej, ceia ce ne-ar da de gândit că împărțirea între feluritele zile ale perioadei pascale probabil a fost prefăcută în timpul când s'a rânduit a se face pomenirea sinodală. Pentru Evanghelie, dimpotrivă, șirul progresiv al citirilor ar fi adus capitulul 14 al Sfântului Ioan. S'a ales capitulul 17 (1-14), care e începutul rugăciunii arhieresti în care Mântuitorul cere Tatălui să-l preamărească, și face o aluzie foarte limpede la fiul pierzării, adică la Iuda, aluzie pe care serbarea zilei o restrânge într'adins asupra lui Arie.

Slujba Duminicii, care se scoboară dela 13 la 19 Iulie, închinată pomenirii celor dintâi șase sinoade ecumenice, ia cele trei pericope scripturistice ale sale din slujba sinodului dela Niceia. Dimpotrivă, stihurile vecerniei sunt inspirate mai degrabă de sinodul al șaselea, adunat împotriva monotelitilor. Sunt două canoane pentru utrenie: cel dintâi închinat sinoadelor într'un chip mai general, și al doilea mai în deosebi

celui din Calcedon¹⁾ Epistola și evanghelia pot fi aplicate la ori-și-ce sinod.

La 2 Ianuarie, odată cu ziua întâia de pregătire pentru prăznuirea Botezului Domnului, avem pomenirea papei Sfântul Silvestru care și-a trimes delegații la sinod și a aprobat hotărârile lui²⁾. Canonul sfântului cuprinde, în acrostihul său, numele autorului lui: Sfântul Iosif Innogratul. Aluziunile la viața Sfântului Papă, și chiar la părțile cele mai puțin istorice din legenda sa, după cum o citim în Sinaxar, se găsesc în tot lungul ei.

Sinodul din Niceia n'a fost uitat. Troparul la treilea din oda a treia amintește de discuțiunile care ar fi avut loc la sinod cu filozoful păgân Fedon, după tradiția dată de Ghelasie din Cizic. Troparul al treilea din oda a opta proclamă pe Sfântul Silvestru: «Fruntea sfinte adunări», iar al doilea din oda a noua e încă și mai lămurit: «Dumnezeescul fruntaș al Părinților celor sfințiți, voi ați întărit dogma prea sfântă, astupând gurile nelegiuite ale ereticilor». E de însemnat că, în acest canon, tot ceia ce s'a făcut la sinodul din Niceia, e atribuit Sfântului Silvestru.

După cum Nilles a arătat foarte bine³⁾, pomenirea Părinților sinoadelor n'are ca urmare a le da un titlu de sfințenie, ea nu înseamnă că e deopotrivă cu o canonizare implicită. E numai o amintire despre o adunare care era sfântă în ea însăși, dacă nu toți membrii care o compuneau au fost sfinți numaidecât. Nu trebuie deci să dăm multă însemnătate blestemului celor 318 Părinți, cu care copiștii de manuscrise în adaosele lor, sau proprietarii în notele lor, amenință pe acei care vor schimba sau vor fura volumele lor. Nici nu e de mirare că se întâlnesc foarte puține biserici sau chiar deloc închinare Părinților din Niceia. Una singură totuși face excepție și noi o pomenim cu atât mai bucuros, cu cât ea se găsește în Italia. În Calabria, lângă Corigliano, se văd încă ruinele prea luminatei mănăstiri bizantine numită la ei «Del Patirio», rostire vădit stricată, din cu-

1. Mineiele din Veneția dau întâi un canon al lui Filotei din Constantinopol (veac. 16). Editorul volumului al șaselea al Minelelor din Roma, regretatul ieromonah Sofronie Cassisi, din Grottaferatta, a crezut că face bine înlocuind cu alt canon, scos din vreun manuscris din mănăstirea sa, opera unui patriarh care a trăit în vremea shizmei și care mai mult încă a căzut în greșala palamismului, dar căruia noi îi datorim *διτάξις* liturgică pe care o urmăm aproape încă și astăzi. Canonul lui Filotei nu numai nu cuprinde nicio greșală dogmatică, dar întâiul tropar al odei a patra spune, în mod verde, că Părinții Sinoadelor și-au luat în general învățătura lor dela Roma. Pe temelul acesta, ar trebui poate să suprimăm acatistul, pentru că autorul lui ar putea foarte bine să fie patriarhul Serghie, părintele monotelitismului. Revizuiitorii din 1738 înlocuiesc deja canonul lui Filotei prin altul, deosebit de acel pe care-l dă edițiunea din 1901-1902. Dimpotrivă, titlul roș al canoanelor, în această ultimă edițiune e greșit: al doilea, nu cel dintâi, se raportă la sinodul din Calcedon. Mineiele slave actuale n'au această sârbătoare.

2. Se poate până n'o pomeni catolicul de asta! — Nota traducătorului.

3. *Kalendarium manuale*, ed. 2, I, 214-21

1) Traducerea slavă a acestui tropar este unul din rarele locuri în care nu s'a săvârșit greșala de a traduce *καθολικῆ*, prin *sobornicâscă*.

vintele grecești τῶν πατέρων. Acești părinți nu trebuiesc căutați prea departe: ei nu sunt alții decât cei 318 Părinți dela Niceia. Din această mănăstire, nu mai rămâne astăzi decât un simplu titlu de arhimandrit, adăugat la acel al episcopului bizantino-albanez de Lungro, Mons. Giovanni Mele.

III

Ne mai rămâne de tratat un punct ultim: iconografia Sinodului din Niceia. Noi nu putem decât să-l schițăm, căci acest lucru ar cere un specialist.

La drept vorbind, pare că cel dintâi Sinod ecumenic a inspirat puțin pe caligrafi și pe pictorii de icoane. Călăuza întocmită de călugărul atonit Dionisie în 1458 arată cu toate acestea felul de a-l înfățișa, ¹⁾ dar simți în această descriere vremea târzie când a fost scrisă. Intr'însa e prea multă legendă. Mineiul lui Vasile ar fi oferit un model minunat. Din nenorocire, miniaturile lui s'au pierdut pentru partea de calendar în care s'ar fi găsit sărbătoarea. Vestitul codice grecesc 510 din Biblioteca națională din Paris, care e din secolul 9, ne dă un desemn foarte frumos pentru al doilea Sinod ecumenic, dar nimic pentru cel dintâi. Trebuie să ne coborâm mult mai jos.

Codul canonic-civil a voevodului Valahiei Matei Basarab, cunoscut sub numele de *Indreptarea legii* și tipărit la Târgoviște în 1652, cuprinde, la pagina 447, o viță de vie pe lemn reprezentând Sinodul nostru. ²⁾ Inscripțiunea cuprinde:

1. Ἐπιγραφὴ τῶν ζωγράφων, edițiunea din Atena, 1885, p. 204.

2. Se va găsi reprodușă în *Bibliografia românească veche de Bianu și Hodoș*, t. I. București, 1903, p. 196. Originalul e gro-

A' (= întâiul) săbor, Marele Constantin, Papa Silvestro, Patriarh (ul) Mitrofan Țărigrădeanul la Nikea, asupra Ariei, Părinți 318, Leat N°(50). Constantin, cu barbă, ceeace e protivnic realității istorice, prezidează șezând pe un tron și călcând în picioare pe Arie. La stânga lui, ceiace în acel timp era locul de onoare, stă un chip în veșminte arhieresti bizantine, dar cu o coroană regală pe cap: e desigur Sfântul Silvestru, care n'a venit la Sinod. Despre delegații săi, care au luat parte la el, nu se pomenește. La dreapta e un episcop bizantin cu capul descoperit: e Mitrofan care nu avea titlul de patriarh, orice-ar spune inscripțiunea. De fiecare parte se află o adunare numeroasă de părinți, toți cu capul descoperit și cu aureolă. Inapoi tro-nului sunt gârziile. Sfântul Silvestru și Mitrofan țin în mână o bandă lungă de hârtie care trece pe sub brațele împăratului și pe care sunt scrise în slavonește, cele dintâi cuvinte ale simbolului dela Niceia.

Printre producțiile artei moderne, se poate semnală, ca indicație, una din ferestrele sălii sinodale din marea rezidență a mitropolitului din Cernăuți.

În rezumat, o bună reprezentare iconografică a Sinodului, ținând socoteală de arătările monahului Dionisie, ar trebui să înlătore elementele curat legendare. Vigneta din *Indreptarea legii* nu ține socoteală de perspectivă, dar ea ne-ar putea da oarecare inspirațiuni. E de prisos să ne întindem mai mult: ar trebui pentru aceasta un studiu aparte.

CHIRIL KOROLEVSKII
Tradus de A. S.

zav de rar. Biblioteca Vaticanului are un exemplar minunat de frumos; Institutul Pontifical Oriental din Roma are altul în stare mai puțin bună.

.... Să ne ferim de a ne pune toată fericirea în cărți care pot fi strămutate în fiecare clipă de mână altora sau care pot fi luate de vântul cel mai ușor.

Intr'o asemenea chestiune, eu n'am decât o foarte slabă încredere în binefacerile civilizațiunii, atâta vreme cât ea nu ne aduce decât foloase materiale, o mai mare bună stare în ce privește locuința și hrana, sau desfătările spiritului, oricât de vrednice ar fi și ele.

Fericirea nu se cuprinde în ele. Ea zace în laturea cea mai adâncă a noastră înșine, în ființa noastră intimă și nu-și poate avea temeiul ei decât în împlinirea cea mai întinsă a năzuințelor noastre ideale, în cultul Adevărului, Frumosului și a Binelui.

O asemenea stare de suflet nu poate fi zămislită decât de o statornică cultură a ființei noastre morale. Noi nu ajungem niciodată la această perfecțiune, dar cel puțin mergem pe calea care duce spre ea, și fericirea noastră, singura noastră fericire adevărată și nesfârșită, e în proporțiune directă cu dezvoltarea noastră morală.

Doctorul PAUL DUBOIS
în *l'Education de soi-même*.
Paris 1910, ed. 4, pag. 19-21.

Biserica Ortodoxă rusească din Polonia.

I.

Anul împlinirii a 1600 de ani dela Sinodul Ecumenic dela Niceia a văzut vestindu-se cu alai nașterea unei noi Biserici Ortodoxe: Biserica rusească din Polonia.

În urma marelui război, potrivit principiului ivit în sânul organizațiunii ortodoxe, că fiecare cărmuire bisericească ortodoxă urmează să se întindă numai până la granița unui Stat oarecare, am ajuns să vedem familia ortodoxă înmulțindu-se cu această tânără soră. Vechea împărăție rusească îmbucătățindu-se acum în mai multe State, deși partea național rusească a rămas totuși destul de mare, s'au născut State nouă, în care se găesc destui ortodocși. Astfel sunt: Latvia, Lituania, Estonia, Polonia și altele. Potrivit principiului pomenit mai sus, în toate aceste State urmează acum să se întocmească Biserici Ortodoxe nouă, deși n'ar fi un lucru peste putință ca ele să se cărmuiască tot în legătură cu vechea atârnare de Petrograd sau de Moscova. Totuși Biserica Ortodoxă care ține seamă mai mult decât cea apuseană de realitățile naționale, s'a învoit cu faptul ca ocârmuirea bisericească să nu treacă dincolo de granița Statului în care lucrează. E mai ușor de urmat așa, în loc să se mai alerge la concordate supărătoare și apoi neținute în seamă, între puterea religioasă și cea politică.

II.

Față de o astfel de stare a faptelor, era firesc ca Bisericile ortodoxe, rămase dincoace de granița împărăției rusești, să caute a se întocmi în Biserici ortodoxe de-sine-stătătoare.

Cea întâi Biserică care a început a năzui spre calea aceasta, a fost Biserica ortodoxă din Polonia. Față de greutatea de a mai avea legături cu Biserica rusească cărmuită acum dela Moscova, Biserica rusească din Polonia a căutat să ajungă o Biserică autocefală. La urma urmei, cu tot dreptul, fiind o biserică destul de numeroasă. Din acest punct de vedere, ea poate sta alături de Biserica Serbiei; și una și alta au câte șase milioane de credincioși¹⁾. Dacă la acest număr cea sârbească are un Patriarh, fără îndoială că și cea poloneză se poate întocmi cel puțin într'o ființă de-sine-stătătoare, cu numele de *autocefală*.

Această năzuință a Bisericii rusești în Polonia

nu s'a putut manifesta fără turburări. Cel întâi Mitropolit al ei, I. P. S. Gheorghe, a fost ucis în 1923. Unii credincioși doreau să ție mai departe de scaunul Moscovei, iar alții să dobândească Biserică autocefală. Pentru unii, întemeierea unei Biserici ortodoxe nouă se părea tot una cu lepădarea de patria rusească. Totuși cărmuirea bisericească se vedea nevoită să năzuiască spre autocefalie, date fiind, pe deoparte greutățile legăturii cu Rusia, pe de alta lipsa de neatârnare a aceleiași Biserici rusești, față de prigonirile pe care le îndura. Oare un act care ar fi venit dela Moscova și-ar fi dat chezașia că este izvorit din sloboda chibzuință a cărmuitorilor Bisericii, și nu e act impus sau înrăurit de cărmuirea vrășmașă și silnică a sovietelor? Pe de altă parte, puteai ști fără doar și poate, că cutare act venit dela Moscova a ieșit cu adevărat din cancelaria patriarhală? Sovietiștii s'au dovedit mari meșteri în ticluirea de acte mincinoase. Moartea Patriarhului Tihon le-a fost fericit prilej de a ticlui astfel de acte. Plăsmuiri de ale lor au fost date ca acte ale răposatului Patriarh.

Iată lucrări care ar fi îngreuiat o administrație bisericească atârnătoare de Moscova.

Pe de altă parte, însuși guvernul polonez dorea și căuta ca Biserica rusească din sânul noului Stat polonez să ajungă a fi autocefală. Nici lui nu-i era pe plac ca ocârmuirea bisericească a unei populațiuni de 6.000.000 de oameni dintre cetățenii săi să atârne de altă cărmuire aflătoare într'un Stat străin și vrășmaș. De aceia el încă de mult s'a pus în legătură cu Patriarhul din Constantinopol, pentruca să dobândească autocefalia acestei Biserici. Și cu Biserica românească s'a început legături, pentruca Biserica ortodoxă din Polonia să intre în frăția și buna îmbrățișare a tuturor celorlalte Biserici ortodoxe. Noul Mitropolit Dionisie a trebuit să urmeze și el drumul Mitropolitului ucis.

Lucrurile au mers astfel, că anul acesta, de mare amintire pentru întreaga Biserică creștină, când s'au împlinit 1600 de ani dela Sinodul ecumenic din Niceia, am văzut proclamându-se și ființarea acestei Biserici ortodoxe din Polonia.

Actele pentru înființarea acesteia s'au alcătuit de anul trecut. Proclamarea solemnă însă a autocefaliei, în însași capitala Poloniei, s'a făcut chiar în anul acesta, abia luna trecută, la 18 Septemvrie.

III.

Sub acest număr, noi voim să dăm actele acestui fapt istoric, ieșit din cancelaria Patriarhiei din

1. Așa spun Rușii din Polonia. Mitropolitul Ghermanos dela Constantinopol însă, înfors acum din Polonia, unde a fost în chestiunea autocefaliei, ne spune că guvernul polonez dă o cifră mai mică: cel mult patru milioane. Și atâta însă nu e puțin.

Constantinopol, prin care Biserica ortodoxă a Poloniei este recunoscută ca Biserică autocelală și declarată ca atare pentru toți creștinii.

Deci, în cele următoare, dăm scrisoarea Patriarhiei din Constantinopol către Mitropolitul ortodox rus din Varșovia, cum și tomosul Patriarhului ecumenic pentru recunoașterea autocefaliei Bisericii rusești poloneze, urmând ca, sub numărul IV, să înfățișăm și felul cum s'au desfășurat serbările proclamării autocefaliei în Polonia.

Urmează cele două acte pomenite:

Scrisoarea Patriarhatului din Constantinopol către Mitropolitul Dionisie al Varșoviei și al întregii Polonii

Patriarhatul ecumenic
Nr. Protocolului 4 588

Inalt Prea Sfinția Voastră,

Mitropolit al Varșoviei și al întregii Polonii,
Prea iubitul și Prea doritul nostru Frate în Iisus Hristos,

Domnule Dionisie,

Frățește în Domnul Vă îmbrățișăm pe Inalt Prea Sfinția Voastră.

Sfântul Sinod al Patriarhului Ecumenic, după ce a citit, a cercetat cu luare-aminte tot ceiace Inalt Prea Sfinția Voastră și ceilalți frați ai săi în Iisus Hristos i-au supus prin procesul-verbal comun, cu data de 14 Iunie 1922, precum și tot ce Inalt Prea Sfinția Sa a comunicat ea însăși, prin scrisorile sale adresate Mamei Noastre Biserici a lui Hristos din Constantinopol, cu privire la situația Sfintei Biserici Ortodoxe din Polonia încredințată grijelor Voastre spirituale, și a cântărit absoluta nevoie ce începe să se simtă, ca organizația sa, de acum înainte, să fie o întocmire autocefală și neatârnată în cele din afară, potrivit cu dorințele evlaviosului popor, cât și pentru buna sa dezvoltare în viitor.

Sfântul Sinod, după ce a studiat cum trebuie și după ce a examinat istoric, chestiunea în întregime, din punct de vedere canonic și istoric și după ce a cumpănit tot ceiace Inalt Prea Sfinția Voastră a supus, judecând cererea ca dreaptă și binevenită și folositoare interesului Bisericii ortodoxe, cu aprobarea și binecuvântarea Intru Tot Inalt Prea Sfinției Sale Patriarhului Ecumenic Grigorie, a primit în principiu, în ședința sa regulată din 6 Noembrie curent, și a adoptat și confirmat, în mod definitiv, în ședința din 11 a aceleiași luni, organizația autocefală și de-sine-stătătoare a Bisericii Ortodoxe din Polonia, a binecuvântat-o și a proclamat în mod canonic Biserica Ortodoxă din Polonia ca «Biserică autocefală» după rânduiala și cu toate drepturile suverane ale Bisericilor ortodoxe autocefale.

Grăbindu-ne de a vesti Inalt Prea Sfinției

Voastre această hotărâre a Mamei Noastre, Marea Biserică a lui Hristos, care se bucură în chip deosebit că, prin binecuvântarea lui Dumnezeu, și astăzi, după dorința sa iubitoare, Ea a putut face ceva pentru binele Sfintei Biserici ortodoxe din Polonia, după cum și ea e încredințată. Noi adăogăm aici, din toată inima, felicitările Noastre, urmând ca Domnul să dăruiască Bisericii Ortodoxe din Polonia, fica noastră de față mult iubită, ridicată canoniceste și cu cele mai bune semne la rangul de soră scumpă a lui Iisus Hristos, harul său și darurile sale totdeauna îmbelșugate și ca El să întărească și să iuțească mersul ei spre înaintare, mărinind astfel bucuria Bisericii Mame.

Tomosul rânduit Patriarhal și Sinodal canonic, întocmit la Constantinopol, va fi trimes în curând Inalt Prea Sfinției Voastre. Actul astfel împlinit, va fi de asemenea vestit prin scrisori Patriarhale, tuturor Bisericilor autocefale.

Noi Vă mulțămim frățește și rămânem în dragostea lui Iisus Hristos,

Al Inalt Prea Sfinției Voastre frate prea iubit în Iisus Hristos, din Porunca Intru Tot Prea Sfinției Sale Patriarhului Ecumenic,

(Semnat) Primul Membru al Sfântului Sinod
CALINIC,
Mitropolitul Cizicului

13 Noembrie 1924.

Pentru traducere, conform cu textul original grec,

SPIRU CONSTANTINIDIS

Patriarhatul Ecumenic, 13 Noembrie 1924.

Cancelar,

† Mitropolitul **GHERMANOS** al Sardelor

Tomosul Patriarhatului Ecumenic din Constantinopol, prin care promulgă Constituția Autocefală a Bisericii Ortodoxe din Polonia

Patriarhul Ecumenic **GRIGORIE**, din mila lui Dumnezeu Arhiepiscop al Constantinopolului, Noua Romă, și Patriarh Ecumenic.

Sfânta Biserică Ortodoxă din Statul, ocrotit de Dumnezeu, al Poloniei, înzestrată de o cărmuire și o întocmire bisericască de-sine-stătătoare, dând probă de statornicie în credință și de multă bunăvoință în treburile bisericesti, a cerut dela Prea Sfântul Nostru Scaun Apostolic și Patriarhal Ecumenic, binecuvântarea și aprobarea întocmirii sale autocefale, dat fiind că, în noua stare de lucruri a treburilor politice, numai o astfel de întocmire ar putea împăca și ocroti trebuințele ei.

După ce cu dragoste am ținut socoteală de această cerere anume ținând socoteală de porunca Sfintelor Canoane, care hotărâsc că «ordinea treburilor bisericesti trebuie să urmeze formele politice și publice» (Can. 17, Sinodul 4 Ecumenic; can. 38, Sinodul 6 ecumenic, ca și cuvântul lui Fotie că «e obiceiul ca drepturile care privesc treburile

bisericești și mai ales acelea ale Parohiilor să urmeze schimbările politice și ocârmuitoare; pe de altă parte, după ce am auzit glasul puternic al datoriei canonice impusă Prea Sfântului Nostru Scaun Ecumenic, de a avea grijă de Sfintele Biserici ortodoxe care se găsesc în nevoie; după ce am examinat, tot așa, faptul că chiar istoria ne învață așa (căci e scris că prima desfacere a Mitropoliei Kievului de Scaunul Nostru, cum și desfacerea Mitropoliilor ortodoxe din Lituania și din Polonia, care atârnavă de aceasta, ca și alipirea ei la Sfânta Biserică a Moscovei, nu s'a săvârșit de loc după prescripțiunile canonice regulate, după cum nici nu s'a ținut seamă de tot ceia ce s'a hotărât cu privire la întreaga autonomie bisericească a Mitropolitului din Kiev, purtând titlul de Exarh al Scaunului (Ecumenic) Smerenia Noastră Sfinții Mitropoliți, Frații noștri prea iubiți în Sfântul-Duh și tovarăși noștri de muncă, am crezut de datoria noastră de a primi cererea care ne-a fost adresată de Sfânta Biserică ortodoxă din Polonia și de a-i împărtăși binecuvântarea noastră și aprobarea întocmirii sale autocefale și neatârnavate.

Deci, rostindu-ne sinodalicește, cu ajutorul Sfântului Duh, Noi hotărâm:

Recunoaștem întocmirea și constituirea autocefală a Sfintei Biserici Ortodoxe din Polonia și împărtășim binecuvântarea noastră, pentru ca ea să se cărmuiască de acum înainte, ca fiică duhovnicească și să-și mântuiască treburile sale ca neatârnavată independentă, și **autocefală**, după orânduirea și drepturile suverane ale celorlalte Sfinte Biserici ortodoxe autocefale, recunoscând ca cea mai înaltă autoritate bisericească a ei pe Sfântul Sinod alcătuit din arhiepiscopii ortodocși canonici din Polonia, având totdeauna ca Președinte pe Înalt-Prea-Sfinția-Sa Mitropolitul Varșoviei și al întregii Polonii.

Pentru a păstra și a arăta unirea canonică cu Sfântul Nostru Scaun Apostolic și Patriarhal Ecumenic, ca și cu toate Bisericile ortodoxe autocefale, Noi amintim aici datoria pe care o va avea orice Mitropolit al Varșoviei și al întregii Polonii, de a vesti, după rânduiala Sfintei Biserici ortodoxe, alegerea sa și întronarea prin scrisoare de întronare către Marea Noastră Biserică a lui Hristos și către toate celelalte Biserici ortodoxe autocefale surori, dând toate chezașiile consfințite, în ceia ce privește urmarea neștrămutată a credinței și a cucerniciei ortodoxe, ca și tot ceia ce poruncesc Sfintele Canoane și rânduiala Sfintei Biserici; de asemenea, de a pomeni în «Diptice», după rânduială, numele Patriarhului Ecumenic și a celorlalți Patriarhi, ca și a Capilor

Sfintelor Biserici ortodoxe autocefale. Noi mai orânduim că Biserica ortodoxă Soră autocefală din Polonia va trebui să primească Sf. Mir dela Marea Noastră Biserică a lui Hristos.

Recomandăm, în același timp, ca, în cazul când ar fi vorba de chestiuni de rânduieli cu caracter bisericesc mai general, care ar întrece granițele jurisdicției fiecărei Biserici autocefale luate în parte, Înalt-Prea-Sfinția-Sa Mitropolitul Varșoviei și al întregii Polonii să se adreseze Întru Tot Prea Sfințitului Nostru Scaun Patriarhal Ecumenic, prin care se face legătura cu toată Biserica Ortodoxă „care împărtășește cum trebuie cuvântul adevărului”, și să ceară astfel părerea autorizată și ajutorul Bisericilor Surori.

Astfel judecând și întărind toate acestea sinodalicește, în ședințele sinodale regulate de la 6 și 11 Noembrie 1924, în vederea unei stricte urmări, Noi le mărturisim prin acest Tomos Patriarhal și Sinodal al nostru, cuprins și iscălit în Codul Mării Noastre Biserici a lui Hristos, care a fost liberat și trimis exact și asemenea, Înalt-Prea-Sfinției-Sale Domnului Dionisie, Frațele nostru prea-iubit și împreună-lucrător al munca în Iisus Hristos, Mitropolitul Varșoviei și al întregii Polonii și Președintele Sfântului Sinod și a Sfintei Biserici Ortodoxe autocefale din Polonia.

Dela Domnul Dumnezeu ca prin mila și meritele Celui Dintâi și Celui Mai Mare Păstor Hristos, Dumnezeul Nostru, Biserica Soră autocefală a Poloniei, întocmită așa de fericit, să se întărească totdeauna, să înainteze și să crească în ea toate pentru mărirea Sfântului Său Nume, pentru folosul cucernicelor sale oi și spre bucuria tuturor Bisericilor Ortodoxe autocefale surori.

In anul mântuirii 1924, 13 Noembrie.

Semnat,	Patriarhul Constantinopolului	Grigorie	aprobă
„	Mitropolitul	Carnic	al Cizicului
„	„	Vasile	„ Niceiei
„	„	Ioachim	„ Calcedonului
„	„	Constantin	„ Dercosului
„	„	Nicodem	„ Brusei
„	„	Agathanghel	„ Insulelor Princhipon
„	„	Amvrosie	„ Necezareei
„	„	Ghermanos	„ Sardelor și Pisidiei
„	„	Fotie	„ Filadelfiei
„	„	Evgenie	„ Silivriei
„	„	Chiril	„ Rodopolisului
„	„	Toma	„ Eneonului

Pentru traducere conform cu textul original grec,
SPIRU CONSTANTINIDIS

Patriarhatul Ecumenic, 13 Noembrie 1924.

Cancelar,
† Mitropolitul GHERMANOS al Sardelor

PAȘTELE PE DATĂ FIXĂ ¹⁾

din revista D. R. Fotheringham, M. A. F. R. A. S.

Un calendar are două scopuri. El măsoară timpul și amintește evenimentele trecute. Unde simțul istoric e slab sau când lipsește, puteri căuta al doilea scop: Dar memoria e puternică, și este e verigă sfântă care leagă vremea de față cu trecutul. Nașterea unui copil, ziua nunții unei femei, amintirea faptelor nobile și a evenimentelor mari, sărbătorile naționale, cași cele religioase, sunt adânc săpate în inimă și făuritorii de calendare sau reformatorii lor trebuie să fie socoteală de ele. Revoluția franceză desprețuia istoria și trecutul. O nouă cronologie a fost pornită cu anul 1; un nou calendar a fost născocit (cu toate că, de fapt, el nu era decât o imitare a calendarului Faraonilor cu 60 de veacuri mai înainte), care n'avea nicio legătură cu calendarul intrat atât de mult în obiceiul Europei creștine. Dar aniversările nu se uită așa de repede și noul calendar dispăru fără părere-de-rău. O astfel de înștiințare nu poate trece nebăgată-în-seamă, căci e primejdie acum de altă încercare de a răsturna Calendarul Iulian și a pune în locul lui o alcătuire mecanică și fără suflet, care, cu adevărat, ar putea să măsoare timpul cu o uniformitate aproximativă pe viitor, dar care n'ar ținea seamă de trecut cum ar fi, de pildă, un an de 13 de luni, fiecare lună având 28 de zile. Dar nimenea din câți privesc istoria Europei sau propria lui țară sau Biserica creștină, nu-și poate îngădui să jertfească Calendarul Iulian. Acest calendar poate fi îmbunătățit cum a și fost mai înainte, de către Papa Grigorie XIII, dar nu ne putem lipsi de el.

Sărbătorile Bisericii creștine în de obște sunt împărțite în «mișcătoare» sau «nemișcătoare». Deosebirea e potrivită, dar nu destul de exactă. Adevărul e că, în viața de toate zilele, noi avem două calendare: unul solar și altul lunar, și fiecare sărbătoare e nemișcătoare în unul din ele, dar nu într'amândouă. Cele două calendare poi fi asemănată cu cele două măsuri din valoarea monetară, aurul și argintul. Acolo unde aurul e baza circulației, prețul argintului șovăește neapărat, iar unde argintul e baza, acolo aurul șovăiește. Acelaș lucru e și cu calendarele. Data Crăciunului atârna de «numărătoarea» sau înregistrarea făcută sub Chirineu, guvernatorul roman al Siriei. De aceia Crăciunul e pus în calendarul roman și solar—Calendarul lui Iuliu Cezar. Dar data Vinerii Mari și a

Paștelui atârna de Paștele Evreilor și e așezată în Calendarul lunar al lui Moisi și al tâlcuitorilor lui dintre rabini. Și de oarece Calendarele lunare și solare nu se potrivesc între ele, ce e statornicit în unul, neapărat e schimbător în altul. Evreii și Mahomedanii păstrează încă Calendarul lunar, dar națiunile Europei au primit Calendarul solar. Urmează deci că la noi Crăciunul e o sărbătoare nemișcătoare, iar Paștele sărbătoare mișcătoare.

Potrivirea celor două Calendare a fost problema multor spirite și a multor vremi. Acolo unde a fost urmat Calendarul lunar, luna de zile e unitatea firească, bine însemnată pe cerul nopții de fazele lunii. Dar niciodată nu se poate trece cu vederea însemnătatea anului. Ceiace urmează e că adevărata lungime a lunii e de 29 sau 30 de zile. Numai anul poate fi cumpănit să cuprindă 12 sau 13 luni, iar șiruri de zile de la 354 la 385. În Calendarul solar (care și el e sideral), unitatea e anul și cuprinde 360 de zile. Astfel problema anului e luna de zile care, în chip necesar, e desprinsă, fie de lună, fie de an. În calendarul nostru de față, luna de zile e cam cu o zi mai lungă de cât adevăratul mers al lunii cerești, așa că fazele lunii cad aproape cu o zi mai de vreme în fiecare lună la șir. Deci se vede limpede că calendarul solar și cel lunar niciodată nu pot fi potrivite ca timp.

Tot ce se poate nădăjdui mai bun e o aproximație mijlocie.

Față de această complicațiune, care și până acum ne-a încurcat destul, se adaugă a treia, acea a Paștelui care trebuie socotit după ziua săptămânii. La început, poate că săptămâna a fost numai o lesnicioasă subîmpărțire a lunii de zile, însemnată pe cer de pătrările lunii. Dar o armonie desăvârșită între săptămână și lună e tot așa de cu neputință ca și între lună și an. Totuși ziua Domnului sau Duminica fiind închinată amintirii săptămânale a Invierii Mântuitorului, e vădit că mai bine se potrivește a ținea Paștele Duminica. Doară Duminica e, de fapt, un Paște săptămânal, și secta Quatuordecimanilor nu mai are acum niciun urmaș.

Dar Biserica n'a găsit niciodată că e lucru ușor de a întocmi o regulă care să hotărască pentru Duminica Paștelui. Se înțelege, Paștele trebuie să-și păstreze legătura lui cu Paștele evreiesc, care atârna de coacerea recoltei în Palestina. S'ar părea că e socotința Bisericii ca

1. Acest articol e traducerea unui art. despre calendar din revista *Goodwill* organul societății creștinești *Alianța Universală pentru înfrățirea popoarelor*.

1. Cet article est la traduction d'un article sur le Calendrier les Pâques à date fixe, paru dans la revue *Goodwill* de Londres Juillet 1925.

Paștele să se ție în Duminica ce cade îndată după luna plină, care urmează echinopțiului de primăvară. Astronomii pot acum să dateze echinopțiul la cutare dată a timpului. Dar altădată cel mai bun lucru era de a socoti că data echinopțiului e la 21 Martie. Dar chiar în calendarul Grigorian reformat, aceasta nu se întâmpla întotdeauna; iar greșala îngrămădită, din Calendarul Iulian nereformat (cu toate că e foarte neînsemnată, de abia 12 minute pe an), s'a suit cu timpul la 13 zile, așa încât echinopțiul cădea la urmă la 8 Martie. În acelaș chip, n'a fost ușor de a data luna plină. La cei vechi, cea dintâi ivire a pătrarului pe cerul de seară, era luna nouă, și începutul unei noi luni de zile; iar luna plină era a 14-a zi din acea lună. Pentru astronomii moderni, «luna nouă» și «luna plină» sunt momentele precise de conjuncție și opoziție între soare și lună. Rezultatul e că tabelele lucrate cu îngrijire de astronomul iezuit Clavius, pentru Grigorie XIII, nu ne mai mulțămesc azi. Ele merită toată lauda, dar din când în când se vede nepotrivirea dintre tabele și lună. În astfel de cazuri, e obiceiul de a scoate dreptatea tabelor prin arătarea că ele nu se mai resfrâng la luna pe care o vedem pe cer acum, ci la un închipuit «calendar lunar» care, fiind cercetat, e o mărturisire publică că atât tabelele, cât și calendarul, sunt greșite.

În astfel de împrejurări, nu e de mirare că se fac încercări de a simplifica calendarul prin lăsarea cu totul la o parte a lunii și prin așezarea zilei Paștelui după calendarul solar. Lui Clavius i s'au adus la cunoștință astfel de propuneri, dar n'a fost bucuros de ele. E ușor de simțit ce împotrivire s'ar fi născut. Anul Bisericii înfățișează un calendar lunar, aproape desăvârșit, pentru zece luni, începând de la luna plină a Septuagesimei¹⁾, până la cea din urmă Duminică după Rusalii sau după Sf. Treime. Se ține seamă, după cum se cuvine, și de împrejurările legate de răstignirea și învierea Domnului nostru. Luna plină strălucea pe Ghetsimani în noaptea vinderii, scaldând grădina cu strălucita ei lumină, în fața căreia umbrele păreau negre și întunecoase. La lumina aceleiași luni, străbătând printre ferestre, Sfintele Femei pregăteau mirezmele și aromatele de care Mântuitorul nu avea nevoie, ci aceasta era numai un semn al iubirii lor.

La lumina aceleiași luni care apunea, ele își luară drumul spre mormânt, înaintea celor dintâi zori ale Paștelui. Când ele s'au întors acasă, luna iudaismului apusese și soarele creștinătății se ridicase. Legătura tradițională dintre istoria Paștelui și luna Paștelui e lungă și duioasă și ea nu poate fi trecută cu vederea ori sfărâmată

cu ușurință. Cu toate acestea se cere cu stăruință, și tot mai mult, o simplificare a calendarului. Progresul în mijloacele de a ne lumina cu o lumină artificială a ajuns atât de departe, încât nu mai atárnăm de lumina lunii și nici nu ne gândim la ea. Primirea Calendarului Gregorian, până și în China, în vremea din urmă, face din calendarul solar un punct spre care năzuiesc nouă zecimi din omenirea întreagă. În sfârșit, complexitatea și greșala întâmplătoare a tabelor lui Clavius slăbesc chipul de a apăra sistemul de azi, după cum măsura cu aurul în sistemul monetar, a ajuns, după multe veacuri, măsura uniformă de circulațiune în lumea întreagă, prin în lăturarea măsurii cu argintul; tot așa calendarul solar e pe cale de a ajunge măsura neschimbată a timpului, prin în lăturarea lunii.

Cu toate acestea, dorința vagă de a statornici data Paștelui în Calendarul solar n'a luat un chip concret într'o propunere definită și justă, decât în ultimii 5 sau 6 ani. Aceasta e, în mare parte, datorită silințelor și trecerii Lordului Desborough, a cărui vază deosebită e datorită nu numai stăruinței răbdătoare în această chestiune, ci și cumpătării cu care ea a fost dusă înainte. Nu se propune o lepădare revoluționară a calendarului. Calendarul Bisericii va fi păstrat în întregime, dar el nu va mai atârna de lună. Cerințele liturghiei catolice, a celei grecești sau ale cărții de rugăciune anglicane vor rămânea neatinse.

În sfârșit, trebuie să adăugăm că s'a urmărit cu cea mai mare grijă adevărul istoric și astronomic pentru a lămuri când s'a petrecut răstignirea și învierea Domnului după timpul de azi, în vederea ținerii adevăratei amintiri.

Dacă noi am ști data exactă a răstignirii Domnului, ar fi foarte simplu s'o strămutăm din Calendarul evreiesc în cel roman. O arătare completă a acestei cercetări ar fi prea lungă pentru articolul de față, dar rezultatul final al cercetării lungi și amănunțite a cronologilor pare a se opri numai la următoarele trei zile în care a fost cu putință să cadă răstignirea Domnului.

Vineri, Martie 18, anul 29 după Hristos.

Vineri, Aprilie 7, » 30 » »

Vineri, Aprilie 3, » 33 » »

Cea dintâi din acestea se reazămă pe autoritatea însemnată a Profesorului C. H. Turner¹⁾, dar greutatele astronomice sunt foarte mari și cercetări proaspete nu le-au putut micșora. Cu toate acestea, împotrivirea hotărătoare pentru primirea datei Profesorului Turner în scopuri calendaristice, stă în faptul că ea cade dincolo de hotarele canonice care au fost recunoscute întotdeauna de Biserică. Dacă Paștele trebuie statornicit în legătură cu Calendarul, e limpede că el trebuie să se afle între hotarele timpului în care Paștele a fost statornicit din vremile străvechi.

¹⁾ Septuagesima în Bisericele Apusului răspunde Duminicii Vașului și Fariseului din Bis. Ortodoxă. — Nota Arhim. Scriban.

Dacă venim acum la celelalte două date pomenite mai sus, pentru niciuna din ele nu căpătăm o siguranță hotărâtoare, dar data cea mai apropiată (7 Aprilie, anul 30) a fost mai mult și mai general primită pe temeuri istorice, afară de cele astronomice, și ea se potrivește mai bine cu tradiția că Domnul era de 33 ani la moartea sa.

De aceea în scopul reformei calendarului s'a primit ca ziua de 7 Aprilie să fie luată ca zi a răstignirii Domnului, și prin urmare 9 Aprilie ca ziua învierii — întâia zi de Paște. Și urmând precedentul stabilit pentru pomenirea evenimentelor istorice, de oarece e de trebuință ca Paștele să fie ținut totdeauna într'o Duminică, regula firească pentru Paște ar trebui să fie «9 Aprilie sau Duminică următoare».

Aceasta nu e forma limpede în care ochii poporului au fost mișcați. Doritor de a găsi o formulă simplă — simplă ca expresie și ușoară de amintit, Lordul Desborough a spus în auzul tuturor: «A doua Duminică din Aprilie» și a căpătat în chip practic un vot unanim dela Camerele de Comerț și dela alte așezăminte de acelaș fel, a căror însemnătate nu poate fi tăgăduită aproape în nicio parte a lumii. De fapt, regula e aproape aceiași, cași cea care a fost arătată mai sus pe temeuri istorice și astronomice, și în 6 ani din 7, el dă acelaș rezultat. Lordul Desborough se va învoi ușor că propunerile nu trebuiesc privite ca protivnice, ci numai ca arătând chipul de a se potrivi și în amănunte, pe cât poate fi cu putință, mai înainte ca reforma propriu zisă, să fie la urmă aprobată.

Și aci s'ar putea arăta că e un folos bisericesc în favoarea formei originale a regulii. Una din greutățile calendarului de față e faptul că Sărbătoarea Bunei Vestiri (25 Martie) se ciocnește așa de des cu săptămâna Patimilor.

Ar fi bine dacă această ciocnire ar putea fi înlăturată. Acum, dacă data cea mai târzie pentru Paște ar fi 9 Aprilie, Duminica Patimilor nu poate cădea mai devreme de 26 Martie. Dar dacă, odată la 7 ani, Paștele, cade la 8 Aprilie, atunci Duminica Patimilor cade la Buna Vestire. Aceasta înseamnă, neapărat, ca Buna Vestire sau să cadă pe al doilea plan, sau să fie slujită

mai târziu, deci altă situație nenorocită și supărătoare. De aceea, în genere, pare că e mai bine Paștele să se fie la 9 Aprilie, zi care poate fi socotită ca adevărata aniversare a învierii Domnului, ca și data de temelie pentru Paște.

Atunci care va fi urmarea asupra liturghiei în ființă? Numai aceia că colecta, Epistola și Evanghelia pentru a șasea Duminică după Bobotează nu vor mai fi cerute. Această Duminică cade foarte rar chiar și acuma, așa că lipsa ei nu se va prea băga-de-seamă. Cât despre rest, Cartea de Rugăciuni și Liturghierul, rămân cum au fost. Calendarul va fi mai bine întocmit și chiar mai bine cumpănit. Anul creștinesc se va împărți, firește, în două jumătăți egale: dela Postul Crăciunului la Rusalii și dela Rusalii la Postul Crăciunului. Dar nu va mai fi nicio strămutare și nicio nevoie în viitor de a lua Duminici din Februarie pentru a umplea golurile din Noembrie. Convertirea Sfântului Pavel (25 Ianuarie) și Întâmpinarea Domnului (2 Februarie) nu se vor mai ciocni cu Septagesima sau Sexagesima, nici Bunavestire cu Săptămâna Patimilor sau cu Paștele. Duminicile după Bobotează vor fi 4 sau 5, nu cu variație prea mare; și acelea de după Rusalii, 25 sau 26 (după Sf. Treime 24 sau 25) Marile sărbători ale Paștelor sau ziua Înălțării sau Rusaliilor vor cădea în mijlocul răstimpului cu care suntem obișnuiți.

Fără îndoială, când reforma Calendarului e inspirată de atâta respect și când foloasele ei sunt arătate, nu e prea mult a cere ca ea să fie băgată-în-seamă cu îngrijire și chiar prețuită și, în sfârșit, aprobată de autoritatea ecumenică.

Tradus de A. S.

Nota traducătorului. — Partea din urmă a acestui articol are în vedere calendarul Bisericii din Apus. Dacă e vorba aci și de schimbarea unor părți ale lui, e o dovadă că din multe părți se caută o mai bună întocmire a calendarului. De multe ori am spus și arătat aceste în revista de față. Acum cititorii au o dovedire nouă.

Note du traducteur — La dernière partie de cet article regarde le calendrier des Eglises d'Occident. S'il s'agit ici de changer aussi quelques uns de ses éléments, c'est une preuve que, de beaucoup de côtés, on cherche un meilleur arrangement du calendrier. Ceci je l'ai déjà dit et montré plusieurs fois dans la revue présente. Maintenant les lecteurs en ont une nouvelle preuve.

Dar deși aceasta e adevărat, credința în putința zidirii cetății lui Dumnezeu pe pământ nu se poate întemeia pe așezări trecute sau pe oarecare probabilități de seamă. Ea nu se poate întemeia decât pe credința în iubirea lui Dumnezeu. Când Domnului nostru i s'a cerut să dea un temei pentru credința sa în nemurire, el a pomenit de iubirea lui Dumnezeu și n'a căutat dovezi pseudoștiințifice sau filozofice.

CRONICA BISERICEASCA

INTERNĂ

MARILE SERBARI DELA IAȘI PENTRU POMENIREA SINODULUI! DELA NICEIA

Implinirea a 1600 de ani dela Sinodul din Niceia trebuia să fie pentru toată creștinătatea o mare aducere-aminte din vremea când ea era odată una și deci nu putea trece rece pe lângă o aniversare de așa mare însemnătate. Creștinătatea, cu adevărat, și-a și adus aminte. Nu numai Biserica Ortodoxă, ci și Biserici cari trăiesc mai departe de Răsăritul nostru, cum e Biserica Anglicană, n'au trecut peste această dată, ci au voit s'o prăznuiască cu toată împodobirea și toată vestirea în lumea largă. Tot în acest număr, noi facem dări-de-seamă amănunțite și despre felul cum amintirea Niceiei a fost sărbătorită în Biserica Angliei, la care prăznuire a fost poftită și Biserica Ortodoxă și la care au fost de față și mulți ierarhi ortodocși.

Biserica Ortodoxă s'a gândit din vreme să sărbătorească și ea marea dată dela 325, când s'a ținut Sinodul dela Niceia. Scriitorul acestor rânduri încă de acum 2 ani, cu prilejul conferinței pentru îndreptarea calendarului, a dus la Constantinopol, înaintea Patriarhului Ecumenic Meletie IV, propunerea Mitropolitului nostru Nicolae dela Sibiu, de a se face pregătiri pentru prăznuirea cu vrednicie a Sinodului dela Niceia din partea întregii Biserici Ortodoxe și la care să fie pofțite și alte Biserici, cu care odată eram în același trup al unității creștinești. Imprejurările politice însă, din acest Răsărit, frământat de mulți ani de multe dureri și pustiiri, aduse de lungi și grele războaie, n'au fost prielnice pentruca întreaga Biserică Ortodoxă să se adune la o asemenea fericită prăznuire.

De aceia a rămas ca fiecare Biserică națională să-și sărbătorească sfânta amintire în granițele sale, cu toată strălucirea care să aducă aminte credincioșilor ce a fost Sinodul de la Niceia și ce a însemnat el pentru întreaga viață a Bisericii.

În Biserica românească, gândul de a sărbători Marele Sinod dela 325 a stăpânit mințile bărbaiților cărmuitori ai Bisericii în toată vremea anului curgător Sf. Sinod, încă din primăvara acestui an a hotărât ca, în Duminica Sfinților Părinți dela Niceia (anul acesta la 31 Mai), să se facă, în toate bisericile din țară slujbe mai împodobite, în care preoții să cuvinteze credincioșilor despre Sinodul dela Niceia, ce a însemnat el pentru Biserică și ce înseamnă pentru viața creștinilor până în ziua de azi și pentru totdeauna. Preoții și-au îndeplinit această datorie. Unii și-au și tipărit cuvântările ținute cu acest prilej, societăți preoțești, de care pomenim în acest număr (Soc. „Andrei Șaguna“, secțiunea Arad), au ținut să serbeze și mai deosebit cea dată, reviste bisericesti au ținut să scrie despre ea, așa că porunca Sfântului Sinod a fost îndeplinită

cu drag, mulți căutând să facă și mai mult decât li s'ar fi cerut.

Dar aceasta încă nu era totul. Sf. Sinod a ținut să facă și o serbare deosebită, de un răsunset mai mare. Sărbătorirea făcută în fiecare parohie trebuia să se înmănucheze și într'o sărbătorire a Bisericii întregi. Aceasta Sf. Sinod a hotărât să se facă în luna Octomvrie, în ziua de 14, iar mai apoi în ziua de 11, fiind o Duminică, și în acea zi având a se afla în Iași și M. S. Regele cu familia regală și guvernul, cu prilejul sărbătorilor pentru inagurarea Palatului Administrativ, prefăcut și înnoit cu totul. În loc de o sărbătoare, aveau să fie 2. Venirea Maiestății Sale Regelui avea să adauge la podoaba sărbătorilor. Cum la 325, la deschiderea Sinodului, a fost de față și Împăratul Constantin cel Mare, la pomenirea lui din 1925, la Iași, era foarte bine că putea fi de față însuși Regele României. Iar Iașul a fost ales ca oraș în care să se facă serbarea, pentrucă în el s'a ținut în 1642 Sinodul „dela Iași“, pe vremea domniei lui Vasile Lupu și a păstoriei Mitropolitului Varlaam, fiind atunci în discuțiune chestiunea apărării credinței ortodoxe împotriva protestantismului amenințator pe acea vreme.

Sărbătoarea s'a săvârșit în două zile dearândul în Iași, în zilele de 11 și 12 Octomvrie, partea cea mai mare a serbării făcându-se în ziua de Luni 12, iar în ziua de Marți 13, s'a făcut procesiune și slujbă de pomenire la mormântul Mitropolitului Varlaam la Mănăstirea Secu. De aci, oaspeții, potrivit programei rânduite de mai înainte, s'au dus la Mănăstirea Neamțului, unde I. P. S. Mitropolitul Pimen al Moldovei, P. S. Episcop Vartolomei, d. Ministru Al. Lepădatu, etc. au putut lua parte la inagurarea Seminarului Monahal din Mănăstirea Neamțului.

La serbarea dela Iași, era hotărât din vreme că Sf. Sinod întreg va lua parte la serbare și că o cuvântare din partea Sfântului Sinod va fi ținută de P. S. Vartolomei.

Lucrurile s'au desfășurat întocmai așa. Tot Sinodul a luat parte la serbare, în frunte cu însuși I. P. S. Patriarh, D. D. Dr. MIRON. Toate zierele au scris atunci dări-de-seamă pe larg despre mărețele ceremonii dela Iași.

Duminică, la 5 după amiază, după ce s'a sfârșit cerimoniam inaugurației Palatului Administrativ, înalții dregători bisericesti și ai Statului s'au adunat în catedrala Mitropoliei, unde Înalții Ierarhi s'au așezat în picioare în fața altarului, având în mijloc pe I. P. S. Patriarh D. D. Dr. MIRON. Afară de Prea Sfinții Ierarhi, mai erau în catedrală încă vre-o sută de preoți.

La 5,5 a sosit la catedrală M. S. Regele cu întreaga familie regală. După ce Înălții Oaspeți s'au închinat, s'au așezat în jilțuri anume pregătite. Apoi cel dintâi a luat cuvântul I. P. S. Mitropolitul PIMEN al Moldovei, ca ierarhul locului, care a spus :

Cuvântarea I. P. S. Mitropolit Pimen

Venirea de acum a MM. VV. la Iași are pentru noi o deosebită și mare însemnătate, căci azi dimineață ați prezidat solemnitatea inaugurării Palatului Justiției, adică a aceluiaș zământ, în care, ca într'un Altar sfânt, de către sacerdoții legali, în numele legii și al Maiestății Voastre, se va împărți dreptatea, care garantează trainicia țării și domnia legilor ; iar acum, adunați aci, în Mitropolie, prezidați solemnitatea celui dintâi Sobor sau adunări a ierarhilor Bisericii creștine, petrecut acum 16 sute de ani la Niceia (325), care eveniment se sărbătorește de toată lumea creștină.

Dar, Maiestate, noi Românii, odată cu această sărbătoare a Bisericii, mai sărbătorim un eveniment petrecut la Iași, tot de mare însemnătate pentru întreaga Biserică creștină, adică avem a sărbători amintirea Sinodului ținut în 1642 aici, la Iași, în biserica Trei-Ierarhi, în Sala Gotică, pe vremea evlaviosului Voevod al Moldovei Vasile Lupu și a Mitropolitului Varlaam, la care s'a discutat cuprinsul cărții „Mărturisirea Ortodoxă“, alcătuită de Petru Movilă, Mitropolitul Kievului, ierarh moldovean, de neam din familia domnitoare a Movileștilor, la care sinod au luat parte și mulți ierarhi, până și dela Patriarhie.

Cartea aceasta, cu vremea, a devenit obligatorie, pentru întreaga Biserică ortodoxă.

Și mai avem de amintit și Sinodul sau adunarea bisericească, ținută tot la Iași în anul 1600, în timpul scurtei domnii a lui Mihai Viteazul, ca stăpânitor al Moldovei, după ce cuprinsese și Ardealul.

La acest sinod, s'au hotărât prerogativele celor trei mitropolii românești, adică : a Mitropoliei Ungro-Vlahiei, Moldovei și Ardealului — din Alba-Iulia, înființată de viteazul Voevod.

În vremea glorioasei Voastre domnii, s'a realizat gândul marilor noștri voevozi : unitatea neamului și a sfintei noastre Biserici Ortodoxe. Și suntem fericiți a Vă vedea aici, la Iași, cu întreaga și Augusta Voastră Familie, prezidând această sărbătoare bisericească, în care se comemorează aceste mari și însemnate evenimente ale vieții creștine, petrecute în vremuri așa de depărtate.

Sinodul dela Niceia a fost ținut pe vremea și sub oblăduirea Impăratului Constantin cel Mare. Amintirea acestui mare sobor bisericesc este și amintirea Impăratului Constantin, iar amintirea Sinoadelor dela Iași, este amintirea marilor voevozi : Vasile Lupu și Mihai Viteazu.

Adunarea de azi a ierarhilor Bisericii Ortodoxe Române aici, la Iași, în anul mântuirii 1925, va rămânea, în analele istoriei Bisericii noastre întregite,

strâns legată de Augusta persoană a Majestății Voastre și de vremurile mari și glorioase în care ați domnit și s'au realizat gândurile adânci ale neamului românesc“.

După I. P. S. Mitropolit Pimen al Moldovei, a cuvântat d. Al. Lepădatu, ministrul Cultelor, precum urmează :

Discursul d-lui ministru Al. Lepădatu :

E pentru întâia oară, după înfăptuirea unității politice a neamului românesc și după consacarea în forme legele, a unității vieții sale ecleziastice, că Sf. Sinod se întrunește în sesiune extraordinară, să comemoreze, în chip festiv, un însemnat eveniment din începuturile Bisericii creștine, a 1600-a aniversare a primului ei Sinod ecumenic dela Niceia, cel mai important de sigur, prin hotărârile și urmările sale, din câte asemenea sinoade s'au mai ținut de atunci încoaice.

Imprejurările mai puțin prielnice în cari se găsesc și trăiesc azi anumite Biserici ale Răsăritului au făcut ca ele să nu poată sărbători împreună această aniversare a întregii lumi creștine, așa după cum se proiectase și după cum se nădăjduia încă la începutul anului, printr'o măreață și impunătoare manifestațiune de solidaritate spirituală a drept-credincioșilor lor.

În astfel de situațiune, Biserica Ortodoxă Română, care a avut norocul și fericirea să-și vadă realizată, șocmai în acest an festiv al creștinătății, atât unitatea sa de organizare, cât și înălțarea sa la rangul de Patriarhie, nu putea lăsa să treacă acest prilej, fără să nu aducă prinosul său de admirație și de venerație memoriei celor 318 Sfinți cari, la chemarea Impăratului restaurator al unității politice a Statului roman, au știut, prin zelul apostolic și marea lor înțelepciune, să restabilească, acum 16 veacuri, la Niceia, și unitatea credinței, atât de zdruncinată atunci în Biserica lui Hristos.

Și a ținut să facă această serbare comemorativă aci la Iași, în orașul atâtor frumoase și glorioase amintiri istorice, ca un omagiu adus străvechei Mitropolii a Moldovei și Sucevei, în sânul căreia s'au mai întrunit pe vremuri două sinoade, din care unul, cel de la 1642, trece de însemnătatea unul sinod local, întru cât, cu participarea reprezentanților Bisericii grecești și a celei rusești, a discutat și aprobat, într'o vreme când lucrul se impunea ca o necesitate a întregii lumi creștine din Răsărit : „Mărturisirea Ortodoxă“ a marelui ierarh, organizator al Bisericii ruse, moldovanul Petru Movilă din Kiev, din neamul voevozilor noștri cu acelaș nume.

Manifestațiunea aceasta a Sf. Sinod are însă pentru noi, nu numai un sens comemorativ, istoric, ci și unul actual, simbolic, pecetluit prin prezența la festivitate a tuturor conducătorilor, ierarhilor Bisericii române de sub foaștele stăpâniri străine : de a arăta, caș odinioară membrii Sinodului de la Niceia, că

restaurarea unității politice a Statului, restabilirea unității Bisericii sale a fost, pentru acești ierarhi, o chestiune de conștiință, pe care cu dragoste și înțelegere au știut a o realiza într'un consens de înaltă valoare morală și națională.

Pentru acest cuvânt, ea va rămâne încrestată în cronica acestui generos oraș ca o dată mai mult la vaza măririi și va constitui în viața Bisericii noastre naționale un act de afirmare a voinței sale de a păstra în rosturile lăuntrice ale neamului, ca și în raporturile de aceeași credință, rolul pe care i-l dau prestigiul trecutului, însemnătatea prezentului și perspectivele viitorului.

Iată de ce guvernul țării, prin glasul meu, se înclină cu respect și venerație înaintea înalților demnitari ai Bisericii noastre și ține a mărturisii, și din prilejul serbării de astăzi, că cinstește și prețuiește această Biserică, ca pe cel mai puternic și sigur sprijin, prin care Statul român, precum în trecut, așa și viitor își va putea îndeplini misiunea sa în acest părți ale lumii, întru lauda și gloria lui Dumnezeu, a credinciosului său popor, a Regelui României întregite și a măritei noastre Case domnitoare.

După ministrul Cultelor, a luat cuvântul I. P. S. Patriarhul D. D. Dr. MIRON, care a spus:

Cuvântarea I. P. S. Patriarh D. D. MIRON

Prezența Maiestății Voastre, ca Rege azi al celui mai numeros popor ortodox, în mijlocul tuturor ierarhilor Bisericii sale, și la această ședință festivă a Sfântului Sinod, reamintește cea mai strălucită parte din tabloul Sinodului dela Niceia, unde Impăratul Constantin cel Mare sta în fruntea celor 318 ierarhi adunați din toată lumea creștină de atunci, mult timp unitară în credință, sfătuindu-se cu ei asupra consolidării creștinismului, fiind ferm convins că creștinismul a devenit temelia puternică a imperiului său. „Prietenilor”, le zice el vlădicilor adunați... Atuncea voi vedea dorința mea împlinită, când voi vedea unite inimile tuturor și înțelegerea cu pace, pe care voi, unșii lui Dumnezeu, aveți datoria de a o propovădui și altora. „Deci... deslegați toate nodurile înțelegerii cu legi de pace, prin ceea ce veți face lucrul cel mai plăcut lui Dumnezeu, iar mie, împreună cu voi slujitorul, îmi veți pregăti o nespas de mare bucurie”.

Istoria se repetă. În Sinodul de la Niceia, Sfinții Părinți au împrumutat pentru prima dată un călindar pentru a ușura prăznuirea sărbătorilor și sfinților. Au acceptat călindarul păgân al Impăratului Iuliu Cezar, făcut cu 46 ani înainte de Nașterea lui Hristos. Și având acum un călindar, au pus capăt anomaliei de a serba chiar și Sfintele Paști la diferite date, firimițând, după provincii și popoare, viața creștină care trebuie să fie nu numai sfântă și apostolică ci și una, — și punând capăt la multe confuzii și neînțelegeri dintre creștini prin deosebirea de calendare. Dar Sfinții Părinți de la Niceia, constatând că acel călindar a întârziat pe atunci față de anul

ceresc, din natură, cu trei zile, au sărit acele trei zile, după cum Sf. Sinod a sărit anul trecut cu 13 zile, cu care calendarul a întârziat de la Sinodul dela Niceia încoace, față de anul din natură; și iarăși am restabilit situația, întocmai, cum era în zilele Sinodului niceian, de sigur întărind prin aceasta viața unitară a creștinismului.

De altă parte, curente sociale nouă, concepte nouă de filosofie materialistă, conturbă și azi liniștea vieții oamenilor și a țărilor. căutând a înlocui ordinea socială și a îndrepta nedreptățile sociale, nu cu instituții probate și logice, ci cu vederi efemere, fără forță de coeziune și de armonie a claselor, înlocuind cu ură și răzbnare iubirea cea atât de binefăcătoare pentru orice progres.

Prezența Maiestăților Voastre și a întregii Familii Regale între ierarhii țării ieste o nouă dovadă că, întocmai ca și Impăratul Constantin cel Mare, recunoașteți necesitatea Bisericii pentru salvarea intereselor superioare ale țării, mai ales în aceste zile, precum fac aceasta și alte capete încoronate din alte părți ale Europei.

Deci evanghelizarea mulțimii prin introducerea și intensificarea învățământului religiei creștine în toate școalele și pe toată linia este și o înaltă necesitate de Stat, neuitându-se mai ales și clasele superioare de fete, când se formează caracterul viitoarelor mame, care sunt și vor rămâne în veci cele mai neîntrecute educatoare ale generațiilor de mâine.

Precum la Niceia a biruit credința asupra științelor și a curentelor de filosofie, care nu dau sufletului; omenesc liniștea și mângâierea necesară, așa nădăduim că tot credința Celui ce a propovăduit iubirea evanghelică între toți oamenii — va readuce omenirea înrăutățită și sălbătică iarăși în ogorul unei munci pașnice, care să-i asigure progresul.

Comemorarea Sinodului de la Niceia a scos în relief crezul Niceo-constantinopolitan, pe temelia căruia toți creștinii au mărturisit multe veacuri aceiaș credință.

Creștinismul a fost unitar. Mai târziu însă, unii s'au abătut dela originalitatea lui, decretând înori pe care nu toată creștinătatea le primea, alții s'au abătut de la el de tot, căzând în raționalism, care l-a firimițat în peste 300 secte.

Cine urmărește mai de aproape mișcările religioase mondiale acela va constata că, în anii din urmă, o nouă însuflețire se simte în lume, pentru a reveni la vechea unitate a creștinătății.

Privind euasemenea nădejdi de viitor, înviate de amintirea celor petrecute în Sinodul de la Niceia, mulțămesc, în numele întregului Sf. Sinod, Maiestăților Voastre, pentru marea cinste de a înălța prestigiul Bisericii și de a arăta tuturor marele ei rost, prin participarea la această ședință festivă și declar și din parte-mi această scurtă sesiune sinodală deschisă.

Cel din urmă a luat cuvântul M. S. Regele care a spus:

Cuvântarea M. S. Regelui

Creștinesc și înălțător lucru s'a făcut, împreunându-se astăzi aici pomenirea Sinodului I dela Niceia cu amintirea soborului adunat la Iași în prea frumoasa mânăstire a lui Vasile Lupu Voevod, acel puternic apărător al Bisericii, prin îngrijirea celor doi cinstiți fii ai Moldovei: Marele Mitropolit al Kievului Petru Movilă și înțeleptul cărturar Varlaam, Mitropolitul Moldovei.

Cu drept cuvânt ați vrut să arătați, prin aceste serbări, măreția aceluia însemnat moment din istoria Bisericii creștine, când s'a statornicit unitatea credinței, precum și partea de contribuție a Bisericii române în lupta pentru buna îndrumare a creștinătății în Răsărit. Biserica a luminat și a mângâiat sufletele în cursul secolelor, întărind tot odată, prin activitatea sa, ideea de ordine și disciplină, care dă putere temeliei Statelor. Iar poporul român, peste care au bătut atâtea valuri ale păgânătății, sub aripile Bisericii și-a adăpostit el ființa și caracterul național.

Vă mulțumesc, dar, că Mi-ați dat prilejul să luăm și Noi parte la această însemnată ședință a Sfântului Sinod al Bisericii române, pentruca, la rândul Nostru, să preamărim aceste fapte sfinte din trecutul Bisericii creștine.

Și fiindcă slujitorii Bisericii se roagă în toate zilele pentru unirea credinței, iar în fața altarului zic: Pace tuturor, atunci când binecuvintează poporul, să nădăjduim că amintirea unor timpuri, în care toată creștinătatea era unită, va scoate la iveală din adâncul sufletelor noastre, iubirea care unește inimile și sporind izvorul de fapte bune aduce împăcarea în lume, după legea dată nouă de Mântuitorul Iisus Hristos.

Iar amintirea faptelor bune și frumoase ale înaintașilor noștri să ne dea îndemnul pentru păstrarea a tot ce avem bun din moși, strămoși, pentru întărirea familiei, a școlii și a Bisericii, căci altfel am rămânea dezarmați sufletește în fața vânturilor de patimi și neorândueli.

Mulțumind Atotputernicului, că ne-a învrednicit a prăznuiri astăzi această sărbătoare, să-l rugăm cu umilință să coboare asupra-ne harul său, înălțând în sufletele noastre duhul păcii și al frăției, iar Biserica să fie cetatea neînvinșă.

M. S. Regele a vorbit frumos și la discursul de dimineață la inaugurarea Palatului administrativ. Pomenim aci partea din discurs în care vorbește despre trecutul religios al Iașului:

Aici era vechea Curte Domnească, aici Sf. Nicolae al lui Ștefan cel Mare, aici Trei-Ierarhii lui Vasile Lupu, aici Mitropolia. Toate au fost îmbrăcate în veșminte noi, în timpul binecuvântății domnii a iubitorului meu unchiu.

Serbările de azi, în legătură cu pomenirea Sinodului dela 1642, ne aduc vie înaintea ochilor noștri acea Sală Gotică, care odinioară fusese trapeza mânăstirii

Trei-Ierarhi. Căci tocmai în sala aceasta, rămasă azi neterminată, s'au întrunit Ierarhii mai multor Biserici răsăritene, chemați de Vasile Lupu, spre apărarea credinței ortodoxe. Dar acest fapt este oarecum făcut spre a ne îndemna, ca, încă sub domnia Mea, să se execute această ultimă parte a dorinței neuitatului Meu predecesor.

Astfel, monumentele Iașului ne vorbesc de trecutul liniștit de altă dată, iar tăcerea lor de piatră ne amintește de timpuri glorioase și evlavie vechilor Voevozi.

Cu aceasta s'a isprăvit sărbătoarea din ziua I. Invitații au trecut în sala de primire a Palatului Mitropolitan, unde era servit un ceai adăogat, cu multe bunătați. În aceeași seară, M. S. Regele, cu familia regală, au plecat la 7,30.

A doua zi de dimineață, Luni, la ceasurile 9½, toți membrii Sfântului Sinod se adunară la Biserica Sf. Spiridon, cu mulți preoți și credincioși. De aici, s'a întocmit un alai măreț, în fruntea căruia erau preoți cu icoane, apoi membrii Sinodului în odăjdii, iar din miniștri se aflau d-nii Mârzescu, Lepădatu și I. Nistor.

Așa, au străbătut străzile I. C. Brătianu, Unirii, Piața Unirii, str. Cuza-Vodă și Ștefan cel Mare, până la Mitropolie. Pe tot drumul, mulțimea norodului creștinesc își arăta semnele cucerniciei sale, închinându-se și plecându-se cuviincios înaintea vladicilor. I. P. S. Patriarh D. D. MIRON binecuvânta mulțimea.

Ajunși la catedrală la ceasurile 10, s'a slujit liturghia de Patriarh, încurajat de Mitropoliți și episcopi.

La 11½ au început cuvântările. Cel întâi a vorbit P. S. Vartolomei, Episcopul Râmnicului, delegatul Sfântului Sinod, care a ținut o cuvântare lungă și documentată despre Sinodul dela Niceia, pe care cititorii o găsec în fruntea articolelor din acest număr. Ea arată substratul Sinodului dela Niceia, care au fost împrejurările din care a izvorât el și în care s'a ținut și ce a însemnat el pentru întreaga dezvoltare a Bisericii de mai târziu.

După Prea Sf. Sa, a vorbit d. Dr. D. G. Boroianu' delegatul facultății de teologie din București, din partea facultăților și academiilor teologice. Ne pare rău că nu avem cuvântarea ca s'o putem tipări aici. A vorbit apoi delegatul așezămintelor culturale și filantropice preoțești din țară, Păr. Dr. I. Popescu-Mălăești, a cărui cuvântare de asemenea n'o avem. În sfârșit, a luat cuvântul al patrulea vorbitor și cel din urmă, Păr. Econ. Valeriu Iordăchescu, directorul Seminarului „Veniamin” din Iași, delegat, pentru acest prilej, a vorbi din partea clerului de mir. Sf. Sa a rostit o lungă cuvântare, pe care o tipărim în întregime chiar acum.

Erau ceasurile 2 trecute, când s'a isprăvit și această cuvântare, după care înalții ierarhi și slujitori au fost ospătați la o agapă în Palatul Mitropolitan. După amiaza, s'au vizitat biserici în oraș, iar a doua zi s'a făcut plecarea la mânăstirea Secu, unde urma îndeplinirea celui al treilea punct al programului: parastasul la mormântul Mitropolitului Varlaam la acea mânăstire.

Vlădiciei au și plecat a doua zi de dimineață la *Secu*, fiind însoțit de d. ministru *Al. Lepădatu*. I. P. S. Patriarh nu s'a dus acolo, așa că slujba de pomenire a fost condusă de I. P. S. Mitropolit PIMEN, în fața unei mari mulțimi de credincioși. După acea slujbă, s'au dus la 2 după amiază la Mănăstirea Neamțului, unde au fost de față și la deschiderea Seminarului Monahal din acea mănăstire.

Cu aceasta s'au încheiat mărețele serbări pentru pomenirea Sinodului dela Niceia, al căror sunet s'a auzit atât de viu și de înălțător și pe pământul României. Biserica noastră și-a făcut cu aceasta o datorie și n'a rămas în urma altor Biserici. Fapta ei e din acele care lasă urme în sufletul poporului și-l cresc spre un viitor măreț.

Arhim. SCRIBAN

Reflexiuni actuale în legătură cu Sinodul dela Niceia și cu cel dela Iași din 1642.

Conferință ținută de Părintele Ec. Valeriu Iordăchescu, directorul Seminarului „Veniamin” din Iași, în catedrala Mitropoliei Moldovei, cu prilejul sărbătoririi Sinodului dela Niceia și dela Iași, de către Biserica românească.

În momentul când am fost cinstit cu însărcinarea de a cuvânta la acest strălucit prilej, în numele clerului mirean, primul meu gând s'a îndreptat către găsirea subiectului cuvântării.

Mi se părea firesc că subiectul nu putea fi altul decât o expunere amănunțită a evenimentelor sărbătorite. Ținând seamă însă de faptul că nu voi fi nici singurul, nici cel din urmă cuvântător, am socotit că expunerea cu deamănuntul a evenimentelor sărbătorite, este posibil, și chiar probabil, să fie făcută de către unul din iluștrii antevorbitori. În conștiință, pentru a nu ocupa în mod inutil timpul, obosind iluștrul auditor prin repetarea aceloraș lucruri, am crezut mai nimerit, să-mi îndeplinesc sarcina aceasta, exprimând câteva reflexii, pe care ni le sugerează nouă, clerului mirean, Sinodul I Ecuinic și Sinodul dela Iași din anul 1642.

Voiu înfățișa în mod succint, și numai întrucât este de riguroasă necesitate, pentru a-mi servi ca punct de plecare al reflexiilor mele, ce a fost și ce a făcut Sinodul dela Niceia, ce a fost și ce a făcut Sinodul dela Iași.

Sinodul dela Niceia.

Până în veacul al IV-lea, Biserica creștină se răspândise în lume și cu deosebire în împărăția romană, înfrângând pedici extraordinare. Au trebuit învinse, în favoarea credinței creștine, prin zel, muncă, jertfă și viață exemplară, nu numai conștiința păgână greco-romană, ci și un întreg aparat administrativ al Statului roman, neîmpăcat dușman și prigonitor al creștinilor.

Aceasta însă nu era sarcina cea mai grea a creștinismului. Era o primejdie și mai mare, care se anunța pentru viața internă bisericească. Erau învățăturile greșite răsărite în sânul Bisericii chiar, care amenințau pacea și armonia internă a Bisericii și-i micșorau puterea de luptă și de rezistență în afară.

Diviziunile acestea erau și sunt mai periculoase decât un dușman exterior. Ele se produceau pe terenul învățaturii bisericești, pe care unii căutau să o altereze, fie de bună credință, fie stimulați de pasiuni și ambițiuni nemărginite.

Dacă aceste diviziuni se produceau pe terenul învățaturii bisericești, se subînțelegea, că exista o învățătură bisericească, una și aceeași pentru toată suflarea creștină; că Biserica, fiind conștientă de adevărul și însemnătatea acestei învățături, era extrem de geloasă pentru unitatea ei.

Această învățătură de credință se găsea în Sf. Scriptură, pe de o parte, iar pe de alta, în Tradiție, adică în scrieri și practici liturgice, în simboalele de credință ale diferitelor Biserici și în învățatura marilor scriitori bisericești. Biserica își dăduse deja o organizare deplină, a cărei iconă fidelă este azi Biserica Ortodoxă a Răsăritului. Acesta este în scurt tabloul Bisericii creștine în secolul al IV-lea.

Ce se întâmplă însă?

Noul Episcop al Alexandriei, centru de mare importanță politică, culturală și religioasă în împărăția romană, piosul Alexandru, într-o adunare a clerului său în 319, învață, conform credinței Bisericii, că: cuvântul *Hristos* este egal cu Tatăl, de aceeași substanță cu el; că nu trebuie să recunoaștem în Dumnezeu, decât o singură esență, natură și că astfel este Unitatea în Treimea Divină¹⁾.

Arius, preot în Alexandria, fost concurent al noului Episcop Alexandru la scaunul episcopal, întrerupe pe episcop și spune, că, dacă se admite unitatea de natură în Treime, distincția persoanelor divine este numai nominală.

Cum era imposibil a admite în Dumnezeu trei naturi distincte fără a admite trei Dumnezei, Arius fu nevoit a afirma că Fiul lui Dumnezeu, nu era etern, nici născut din substanța Tatălui, ci creat din neant, deci o creatură a lui Dumnezeu, având un început ca toate creaturile. El deci nu cunoaște deplin pe Tatăl și nu e Fiul al lui Dumnezeu decât prin adopțiune; este cea întâi și mai mare dintre creaturi. Fiul lui Dumnezeu, Logos, Înțelepciunea, Verbul, era o creatură, prin care Dumnezeu a făcut lumea, servindu-se de El ca de un intermediar; tot de El s'a servit Dumnezeu în opera de mântuire a neamului omenesc.

Incercările lui Alexandru de a convinge pe Arius să renunțe la această învățătură, care nu era a Bisericii, au rămas infructuoase. Atunci el convoacă un sinod local în Alexandria la 320 și condamna învățătura lui Arius, iar pe el îl excomunică. Scrise apoi despre aceasta tuturor Bisericilor, conform uzului. Arius se refugiază în Palestina și acolo continuă cu răspândirea învățaturii sale. El își câștigă mulți partizani; discuțiile se aprind, se întetesc, pacea Bisericii se turbură; creștinii se împart în tabere vrăjmașe. Evenimentele se precipită, amenințând liniștea

¹⁾ *Cours d'Histoire ecclésiastique* pag. 280, Abbé Rivaut.

persoană? — Din bagajul filosofic al omenirii. Fără îndoială, nu s'a alipit Biserica în necesitățile ei de explicare a credinței, de o anumită școală filosofică; ea s'a ținut la o egală distanță de diversele curente reprezentate prin școlile filosofice; dar s'a alimentat neconținut, de câte ori a fost vorba să-și expue și explice credința, să formuleze dogme — ca la Niceia — din fondul permanent al inteligenței omenești, fond de adevăruri primordiale, evidente prin ele înșile și necesare, care poartă numele de sens comun.

Așezând adevărurile sale religioase în câmpul de proiecție a cunoștințelor primordiale care alcătuiesc sensul comun, Biserica a dat acestor credințe religioase forme raționale, a alcătuit dogme, nu dintr'un capriciu, ci urmând unei pante naturale a spiritului omenesc, care nu lasă nici unul din produsele sale, netrecut prin această vamă a rațiunii, a inteligenței.

Așa dar, Biserica, folosind cu ocazia Sinodului Niceian, ea și în altele nenumărate, două idei, pentru deslegarea conflictului de credință ivit, ea face apel la rațiune. Rațiunea ca instrument de cunoaștere omenească, produce, în ordinea culturii umane, știința filosofică.

A făcut deci uz Biserica, în stabilirea dogmelor sale, de cultură, de știința filozofică, în înțelesul ei cel mai adânc și mai general, adică a aplicat la adevărurile credinței, cunoștințele primordiale, numite sensul comun, sau inteligența naturală a genului omenesc, cum le numește filozoful Bergson în: „L'Evolution créatrice“.

Această procedură a Bisericii dela Sinodul din Niceia o întâlnim în tot decursul istoriei creștinismului; iar drept ilustrare a faptului, dacă mai este nevoie de ilustrare, vom aminti câteva mari personalități bisericesti, figuri reprezentative creștinești prin opera lor creștină-filozofică și anume: Panten, Clement Alexandrinul, Origen, Atanasie cel Mare, Ioan Gură-de-Aur, Grigorie cel Mare, Tertulian, Augustin, Lactanțiu, Ambrosie, Ioan Damaschin, Toma de Aquino, etc.

Toți acești bărbați sunt exemplare de mândrie ale genului uman. Un singur scriitor mare bisericesc Tertulian, într'un moment dat, se ridică împotriva amestecului filozofiei cu credința, în lucrarea sa: „De praescriptione haereticorum“, dar, pe lângă că se contrazice el însuși în lucrările sale: „Contra Praxeam“ și „De anima“, unde se arată filozof, este contrazis de toți ceilalți scriitori mari ai Bisericii, ale căror opere strălucesc mai toate prin cuprinsul lor filozofic.

Atât de mult se împleteau între ele, în sufletul reprezentanților bisericesti, credința religioasă cu cultura și în special cu filozofia, ca forma cea mai generală de cultură, încât Sf. Grigorie de Nazianz, trăitor în veacul al IV-lea, vorbind despre prigonirile la care Impăratul Iulian supunea pe creștini, împedecându-i de a se instrui, scrie: „Eu las oricui, avere, putere și toate cele ale vanității omenești! Dar știința, literale sau filozofia niciodată: Acolo-i locul nostru, de unde nimeni nu va scoate pe creștini niciodată. Este cel dintâi bun, după bunul divin al credinței și speranțelor ei nemuritoare“¹).

Și pentru a ilustra cu un exemplu concret, cum Biserica,

prin cei mai selecți reprezentanți ai săi în curgerea vremii, a înțeles să se folosească în susținerea învățăturilor sale de filozofie, vom aduce următoarea discuție urmată între Grigorie de Nazianz și Arieni, cu privire la Treime.

Arienii ziceau: „Tatăl este ori un nume de substanță ori un nume de operație. În cazul întâi, Fiul, care nu este Tatăl, n'are aceeași substanță cu el; în cazul al doilea, fiind termenul unei operații (Fiul) este o creatură“. La care Sf. Grigorie răspunde: „Dilema voastră ar fi de natură a ne încurca, dacă dijonctiva n'ar avea al treilea termen. Luați seama, deci, înțelepților, că cuvântul Tatăl, nu-i nici nume de substanță, nici de operație, ci un nume de stare și de relație între acel ce este Tatăl și acel ce este Fiul. Și cum între noi aceste nume denotă același sânge și aceeași familie, tot așa în Dumnezeu ele desemnează comunitatea de natură, între celce naște și între celce este născut“. (Sfântul Grigorie de Nazianz, orația XXIX, citat par Regnon: *Etudes sur la Trinité* I pag. 76. Paris, Rétaux).

Pentru a ne rezuma, constatăm, deci, reflectând asupra Sinodului din Niceia, că în acel moment Biserica era pusă în primejdie de o învățatură greșită și că ea a reacționat energic și cu toate forțele sale, afirmându-și învățătura sa. Pentru Biserica creștină, afirmarea energică a doctrinei ei constituie o problemă de viață în orice timp.

A se lăsa indiferentă ori intimidată în fața revărsării năvalnice de curente contrare, însemnează a se pune ea însăși dea-curmezișul nădejzii date de Mântuitorul prin cuvintele: „voi întemeia Biserica mea și porțile iadului nu o vor zdrobi“.

Dar se pare că nici când în istoria creștinismului n'au apărut curente mai protivnice lui, decât în zilele noastre. Anarhia în gândire, anarhia în faptă, iată în bună parte fizionomia societății noastre. După ce, începând cu veacul al 18-lea, cugetarea omenească, fermentată de germeul necredinței, reînviază scepticismul ou formele lui: agnosticism, pozitivism, relativism, intuiționism și pragmatism, curente de idei, care toate se unesc în a nega religiunii orice capacitate teoretică, adică orice putință de cunoaștere reală și obiectivă a realității ultime a lucrurilor, întru cât ele neagă această capacitate spiritului omenesc în genere; după ce, zic aceste direcțiuni au produs anarhia în spirite, ele n'au întârziat a-și produce efectul lor firesc, anarhia în viața individuală și socială.

Iată explicația curentelor de viața socială cu caracter anarhic, care, ținute în frâu de ceea ce se cheamă încă bunul simț, ori simțul firesc de conservare, stau să facă explozie, răsturnând ordinea naturală a societății și încercând s'o înlocuiască cu una fantastică, răsărită din concepțiuni, care nu recunosc nimic superior egoismului individual.

Dacă deci acordăm toată admirația noastră procedurii Bisericii care-și afirmă doctrina sa energică ou prilejul Sinodului dela Niceia, cu atât mai mult vom cere azi Bisericii să-și exprime doctrina în mijlocul unei societăți străbătute de curente anarhice, spre a așeza în locul anarhiei în gând și în viață ordinea în gând și în faptă.

Dacă Biserica la Sinodul din Niceia, ea și în tot timpul vieții sale, afirmându-și doctrina, a fost în mod necesar silită să se folosească de cea mai generală din formele

1. Cours D'Historie ecclésiastique, Abbé Rivani, Tome I-er.

ce punct de vedere, ci că ea este o necesitate naturală a sufletului și admirabilă educatoare a individului și societății.

Dar dacă acestea's reflexiile pe care ni le sugerează amintirea primului Sinod ecumenic, apoi aceia a Sinodului dela Iași nu ne mișcă mai puțin.

N'aș îndrăzni să compar calitatea de învățăminte pe cari ni le insuflă Sinodul dela Niceia cu acelea pe care ni le inspiră cel dela Iași; dar amintirea Sinodului dela Iași trezește în noi sentimente de o mai mare intensitate; ea aprinde flacăra națională a mândriei de neam, care stă ca sentiment la temelia ideii naționale, atât de hotărătoare pentru destinele politice și sociale ale omenirii de azi și de mâine.

Când te gândești la figura Voevodului moldovean, mândru, darnic și avut, care a susținut materialmente acest Sinod, când te gândești la figura luminoasă, luminată, energetică și hotărâtă a Marelui Mitropolit Varlaam, pare că vezi întruchipată în persoana lor toată mândria și toată puterea țării Moldovei, care avea belșug material și cultural și pentru alte nații.

Oricât de puternic și firesc este acest simțământ de mândrie națională, el ar fi întunecat în inimile noastre de creștini, dacă n'am fi încredințați, noi, Biserica Ortodoxă, că ideea națională nu numai că este îngăduită, dar este re-

clamată de principiul creștin, ca cel mai firesc și mai sfânt principiu de întosmire socială omenească. Organizația fundamentală a Bisericii Ortodoxe esta parcă înadins făcută nu numai ca să se acomodeze principiului național, dar chiar să-l trezească, să-l stimuleze, să-l învieze acolo unde-i adormit ori încă netrezit.

Așa se explică strânsa legătură între nația noastră și Biserica ei Ortodoxă, legătură, care rămâne pentru noi de azi o obligație de transmis generației viitoare.

Ne mai bucură când vorbim de Sinodul dela Iași, faptul că el este o pildă pentru Biserica de azi, de a nu îngădui propagandele confesionale, în dauna Bisericii noastre.

Și, ca încheiere, nu putem ascunde bucuria noastră de membri și preoți ai Bisericii Ortodoxe, că Biserica Ortodoxă a României întregite, cinstește cu sărbătoarea de azi două evenimente mari ale vieții creștine: Sinodul dela Niceia și cel din Iași.

Aceasta dovedește că Biserica Română, ca parte integrantă a celei ortodoxe, cinstind trecutul, se cinstește pre sine; aprobând viața trecutului, afirmă viața sa proprie; inspirându-se dela trecut, își afirmă o hotărâre de muncă în viitor, potrivit spiritului creștin și celui național.

Dumnezeu să-i ajute.

EXTERNĂ

Sărbătorirea Sinodului dela Niceia în Anglia.

Ziua de 29 Iunie a. c. a fost prilej de mare întâlnire între ortodocși și anglicani în Londra, pentru a sărbători via amintire a Sinodului dela Niceia. Anglicanii au făcut din vreme mari pregătiri, au chemat pe toți capii Bisericii Ortodoxe, pentru a lua parte la marea pomenire din ziua de 29 Iunie, ziua Sfinților Apostoli Petru și Pavel, care sunt sărbătoriți în aceiași zi în toate Bisericile, atât la ortodocși, cât și la romano-catolici și la anglicani și la protestanți. A fost poftit la această zi și Patriarhul nostru și era hotărât, o bucată de vreme, că se va duce acolo. Dar în clipa din urmă a fost însărcinat preotul bisericii noastre din Paris, Păr. I. Radu, ca să înfățișeze Biserica românească.

Au fost de față însă multe căpetenii ale Bisericii Ortodoxe. În nr. pe Octombrie al revistei anglicane *The Green Quaterly* din Londra, la care lucrează cu multă râvnă bunul prieten al Bisericii Ortodoxe, Canonul J. A. Douglas din Londra, cu care ne-am văzut și la Stockholm, găsim o mulțime de ilustrațiuni, care arată scene din timpul sărbătoririi Niceiei. În una vedem o procesiune care iese din biserică și lume în genunchi privește trecerea ei. În fruntea procesiunii, între doi clerici engleji, se vede Mitropolitul *Antonie* al Kievului, care a fost de curând și la București, cu prilejul investiturii Patriarhului nostru. În urma lui vine Mitropolitul rus *Evloghie* și apoi se vede o

ceată mai numeroasă cu potcape ortodoxe, Greci și Ruși. În a doua ilustrațiune se vede Patriarhul Fotie al Alexandriei întrând în biserica anglicană, înbrăcat în mantie și însoțit de mulțime de popor.

Pentru anglicani, sărbătorirea Niceiei a fost un prilej de mare însemnătate, nu numai pentru a slăvi adunarea de odinioară din orașul Crezului, ci și pentru a scoate la iveală și apropierea care se face între ortodocși și anglicani din pricina întâlnirii cu acest prilej.

Intr'un art. din această revistă, cu titlul *Apropierea anglo-ortodoxă pe calea unirii*, Păr. Douglas tâlcuieste toată adunarea de ortodocși și anglicani în Londra ca o nouă pășire spre unitatea pe care creștinătatea o avea pe vremea Niceiei. El spune că nu e nicio exagerare a mărturisii că evenimentul produs între ortodocși și anglicani cu acest prilej e de cea mai mare însemnătate și că se poate asemena numai cu alt eveniment însemnat, petrecut la 1922 în Constantinopol, când au fost recunoscute hirotoniile anglicane. Pe patru puncte, el arată aci temeiurile acestei apropieri și spune că ele înseamnă treapta finală a apropierii dintre ortodocși și anglicani, apropiere care, în sfârșit, duce la unire.

La punctul 3 el spune:

„Insemnătatea reprezentanței Bisericii Ortodoxe oficiale și în grup în catedrala *Westminster*, în ziua de 29 Iunie, e întărită prin recitarea ortodoxă a Crezului în grecește de către Patriarhul Alexandriei, ca reprezentantul principal al Bisericii Ortodoxe, și apoi prin

hotărârea lui... de a-și schimba planul călătoriei și a mai rămânea la Anglia ca să fie de față la slujba pentru Marele Sinod și în catedrala Sfântului David la 15 Iulie.

„Eu nu găsesc în timpurile de azi niciun precedent, continuă Canonul Douglas, ca o astfel de reprezentanță oficială a întregii Biserici Ortodoxe să se fi întâlnit undeva în Răsărit și cu atât mai puțin se poate vorbi despre o reprezentanță la o slujba simbolică a unei Biserici „eterodoxe“. Cu cea mai mare pază împotriva exagerării, eu sunt slobod să trag încheierea că părtașia Bisericii Ortodoxe la slujba euharistică anglicană pentru Niceia înseamnă că a sosit timpul pentru o discuțiune cu folos a preliminăriilor unirii“.

În cuprinsul articolului găsim pomenite persoanele dintre ortodocși care au luat parte la sărbătorirea Niceiei. Între ele, întâlnim și numele Părintelui Radu al nostru. Ba băgăm-de-seamă și chipul său, în două ilustrațiuni care se află cuprinse în nr. pe Septemvrie al revistei anglicane *The Christian East*. În nr. pomenit al acestei reviste, se vede încă și mai bine decât din ilustrațiunile revistei pomenite mai înainte, cine au fost și ce mulți au fost cei care au luat parte la sărbătorirea Niceiei. Mai întâi sunt cei doi Patriarhi: Fotie al Alexandriei și Damianos al Ierusalimului, apoi sunt Mitropoliții ruși pomeniți și încă și alte chipuri vlădicești rusești. Pe urmă vine Mitropolitul Ghermanos, reprezentant al Patriarhiei din Constantinopol, Mitropolitul Nubiei din Egipt, care însoțea pe Patriarhul Fotie. Apoi se văd multe alte chipuri de vlădici ortodocși și de alți dregători bisericești din Răsărit. Se vede și chipul profesorului rus Glubokovski, acum în Sofia, și al profesorului grec de teologie Amilcar Alivisatos, al cărui nume se întâlnește totdeauna când e vorba de tratative între anglicani și ortodocși. Dintre slujitorii Bisericii anglicane, se vede întâi Primatul Angliei, I. P. S. Randall, apoi episcopul Darlington din America, fost cu noi și la Stockholm, Păr. Canonul J. A. Douglas, chiar lângă Părintele Radu al nostru, Păr. Harold Buxton, care a fost acum doi ani în București cu Episcopul Gore și pe care l-am întâlnit și la Stockholm. Iată și figura, care te impresionează, a Arhiepiscopului Dr. Nathan Söderblom al Suediei și apoi multe alte chipuri de preoți.

Toată sărbătoarea aceasta s'a desfășurat în marea catedrală din Londra numită *Westminster Abbey*. Despre ea a scris Profesorul Glubokovski din Sofia în articolul care urmează acestuia, tradus românește de către preotul nostru din Sofia, Păr. Stelian Iliescu. Despre această serbare însă e de scris mult mai mult decât cuprinde acel articol. După cum citim în *The Christian East* (Septemvrie), sub titlul *Comemorarea Niceiei*, anglicanii pregătesc o lucrare mare în privința aceasta, despre care și noi vom avea de vorbit mai târziu.

În Nr. său din Iunie a. c., această revistă închină trei articole Sinodului dela Niceia. Cel dintâi, care

este o expunere istorică, cu întrebări de mulți autori, poartă numele de *Sinodul dela Niceia din Anul 325* și e datorit lui B. J. Kidd. Al doilea art., scris de Păr. Douglas, poartă numele de *Cetatea Crezului* și e împodobit cu ilustrațiuni din ținutul Niceiei. Al treilea art., scris de R. F. Borough, poartă numele de: *O vizită de curând la Niceia*.

Noi am putea să adăogăm aci altceva: să dăm un capitol, căruia i-am putea zice *mirezme Niceiene*. În adevăr, și congresul dela Stockholm, cum am arătat mai înainte, a fost stăpânit de conștiința că înfățișează ceva din duhul unității niceiene și era un lucru mișcător faptul că Congresul se ținea tocmai la 1600 de ani de când se adunase Sinodul dela Niceia. Dar lucrul de interes nu este cum simțim noi aceasta, care, ca ortodocși, avem Sinodul dela Niceia ca ceva al nostru. Te mișcă însă cum congresul dela Stockholm a fost simțit în sens ecumenic și ca o gustare a mirezmei dela Niceia de oamenii cari s'au desprins de Biserica ecumenică, cum sunt Nemții, cu protestantismul lor înaintat. Unul dintre ei, teolog de seamă, Martin Rade, întors dela congresul din Stockholm, a scris în revista bisericească a lor *die Christliche Welt*, pe care o cârmuește el, impresiuni despre congresul dela Stockholm. Este atât de mișcător ce spune protestantul neamț, atât de duos prețuește el ce a simțit din legătura cu Biserica Ortodoxă la Stockholm, încât rămâi cu o întipăritură adâncă. Ar trebui tradus tot articolul, dar noi, dacă nu vom putea traduce tot, vom da pe românește măcar partea aceasta. Căci sunt multe de tradus și nu știm ce să începem mai întâi. Sunt de tradus mai toate articolele pomenite din *The Christian East* și din *The Green Quarterly* și al lui Martin Rade din *die Christliche Welt*. Vom face și noi ce vom putea. Deocamdată încheiem aci partea aceasta, cu părerea de bine că sărbătorirea Niceiei a fost un frumos prilej pentru creștini de a se mai simți iar împreună și a face să se întiripeze nădejdi mai mângâietoare pentru viitor.

Arhim. SCRIBAN

Festivitățile Niceene la Londra.

Festivitățile niceene din Anglia, cu ocazia împlinirii a 1600 de ani dela data ținerii întâiului Sinod ecumenic, cum și nelipsite ceremonii în cinstea oaspeților ortodocși, s'au desfășurat în răstimpul dela 15-20 Iulie, data (ultimă) când majoritatea reprezentanților ortodocși au plecat, întrerupând cu aceasta legăturile oficiale cu Anglicanii.

Urmează de aci că a sosit timpul să generalizăm rezultatele realizate din punct de vedere ortodox. Suntem datori să declarăm de mai înainte că, dacă căutăm să aflăm rezultate într'o formă desăvârșită, în expuneri și formule bine definite, așa ceva nu vom putea găsi, fiindcă, de fapt, așa ceva nu a fost, Nici nu s'au ținut convorbiri regulate în acest sens. Doar într'o ședință

specială a Asociației Anglicane, privitoare la chestiunile bisericesti ortodoxe, — ședință ținută sub președinția renumitului episcop Gore și în prezența arhiepiscopului de Canterbury, — a fost pusă mai clar această problemă. Totuși discuțiile au fost foarte mărginite. S'au rostit numai fraze generale, în sensul, că nu există greutăți dogmatice de neînvinș în vederea apropierii celor două Biserici. De altfel această chestiune reclamă mult timp și multe considerațiuni spre a se putea realiza o afirmare puternică a ortodoxiei în mințile și inimile ortodocșilor și anglicanilor. Deabia atunci, cele mai multe chestiuni își vor găsi îndreptățirea lor dogmatică, după mai multe întâlniri.

Fără a se da atențiune la cele ce s'au spus mai sus, nu trebuie deloc să se creadă sau să se vorbească că festivitățile amintite au trecut fără roade, mărginindu-se și încheindu-se nu mai în câteva vizite și banchete. Lucrul acesta se vede și se mărturisește din acele răutăți manifestate de „Catolicii Zeloși” partași și ei la festivitățile londoneze, răutăți împrăștiate prin presă și oral.

Pretutindeni au trâmbițat că ortodocșii au intrat în legătură bisericească (intercommunion) cu ereticii, lipsiți de binecuvântarea Stăpâniei Sfinte Apostolice, eretici, cari admit cele mai mari extreme, ba uneori și învățături anti-creștine, chiar prin gura episcopilor lor.

Episcopii amintiți, cunoscuți și nouă nu mai puțin decât catolicilor, formează numai o excepție dureroasă. Lucrul acesta se explică prin practica de alegere, după care episcopii anglicani se numesc numai de către Rege, fără vreo participare a puterii bisericești, pe baza recomandării Primului-Ministru. Dar cum acest Prim-Ministru adeseori (în ultimul timp chiar foarte des) nu eră de Confesiune Anglicană, ci, după cum se întâmplă, neconformist sau dezident, eră lucru foarte natural, ca la alegerea candidaților, să se conducă nu de considerațiuni religioase, ci de cele mai multe ori de considerațiuni politice, de partid. Așa, de pildă, în timpul lui Macdonald, la catedra episcopală cu multă responsabilitate, din Birmingham, — cu muncitori de fabrică, — a fost rânduit un oarecare Barnes, om cu cultură matematică, cu directivă raționalistă, care a declarat imediat că Euharistia și celelalte taine, sunt magie curată, împrumutate din misterele păgâne, etc.

Noi nu negăm această împrejurare, așa după cum nu negăm și alte împrejurări asemănătoare, exact în același spirit, — dar afirmăm categoric, că cele ce au avut acum loc la Londra (festivitățile) au fost convocate și conduse nu de această grupă, — și că am intrat în legături oficiale bisericești cu Anglicanii „Ortodoxabili”, prezidați de stimatul episcop de Canterbury Randal Davidson. Această mișcare, în tolosul Ortodoxiei, ne înfățișează cât se poate de complect și de adevărat, pe așa numiții catolici-anglicani, care și în teorie și în practică, și în dogme și în ceremonii, se străduiesc, să se apropie de ortodocși.

Drept definiție dogmatică a acestor curente, servește o anumită broșură, în care sunt arătate condițiunile preliminare (Termes) în vederea unirii: În ediția ru-

sească, apărută nu de mult la Londra, cu o prefață de Episcopul Gore, totul e așa de bine redactat, încât această broșură, poate fi primită aproape în întregime. Dedesubtul ei, absolut liniștit, poate să semneze atât dogmatistii, cât și ierarhul ortodox. Cu participarea Ortodocșilor la aceste festivități, s'a întărit și mai mult această mișcare, indicându-i-se și calea convenită. Până la această dată, mulți oameni din Anglia au cugetat, ba încă au și instigat spunând că aici este sau o noutate suspectă sau o influență catolică demnă de arestări și de o interzicere forțată din partea poliției, cum a fost cazul cu începuturile asemănătoare ale preotului londonez, anglo-catolic „Fines-Clinton” De data aceasta, toate obiecțiunile asemănătoare sunt înlăturate, odată cu aprobarea acestor particularități din partea ortodocșilor.

În cazul de față, neobicinuit de însemnată a fost procesiunea făcută pe străzile cartierelor locuite de cei mai nevoiași lucrători „Londra de Sud”. Această procesiune a adunat mult popor. S'a întrerupt aproape întreaga circulație, chiar în ciuda faptului că, potrivit legii vechi, în vigoare și acum, toate procesiunile publice-religioase sunt interzise. Toți văzură și aflară, din rapoartele publicate, că Anglicanii-Catolici nu fac nimic altceva decât reînnoiesc și reprimesc normele și obiceiurile ortodoxiei ecumenice, fiindcă acestea sunt obligatorii pentru toți, ca adevărate norme străbune-creștine.

Întărind mișcarea amintită și convingând pe Englezi, de adevărul propriu „ortodoxiei” — oare cu această delegații ortodocși, nu au reușit să asigure acelei idei de unire o dezvoltare trainică? Poate să rămână lucrul acesta nerăvnit de noi? Oare cu aceasta nu s'a realizat ceva important pentru ortodoxie? Sunt oare toate aceste lucruri lipsite de importanță și faloase? Nu! Mai degrabă și mai adevărat, toate acestea trebuiesc socotite drept un succes pozitiv al ortodoxiei.

Din tot ce s'a spus, reese clar că primul pas însemnat constă în mișcarea ortodoxabilă, anglo-catolică, care obține acum autoritate și influență. Odată acest curent, sancționat și de Arhipăstoriei Ortodocși, cu prezența lor, — nimeni nu poate să mai spună, că toate aceste lucruri nu sunt decât o resvrătire modernă sau catolică, împotriva ordinei de Stat. Din contra, toți trebuie, să fie de acord că acest lucru le aduce bucurie — anume bucuria față de posibilă reciprocitate, universalobisericască. Față de festivitățile Niceene, curentele negative din Anglia nu și-au arătat cu nimic nemulțumirea lor. Chiar dacă ele nu s'au împăcat întru totul cu aceste festivități, totuși nu au stricat armonia generală. În chip tacit, s'a admis de către toți, că răsare un așa fenomen religios, care prin forța lui de viață, nu admite protest, ci din contră provoacă și impune raporturi de respect și considerațiune.

De asemenea se descoperă că, alături de biserica anglicană dominantă (The established), există și o biserică neatârnată de stat (The dis'established Church), care se află în Wales(?) recunoscută definitiv prin legea dela 1923. Între aceste două biserici există oarecari

frecări, ba uneori izbucnesc și mici inflăcărări de bănuială reciprocă, lucru care n'a fost greu să se observe chiar în discursul de salutare pronunțat în fața noastră de Arhiepiscopul de Wales în biserica Sf. David... Erau de față 400-450 de persoane, când Episcopul aminti Patriarhului Alexandriei Fotie—de Avraam; iar Mitropolitului Antonie¹⁾ (aminti)—de Apostolul Pavel. În cazul dat, biserica din Wales a dorit să-și exprime simpatii proprii față de ortodoxie. Le-a mărturisit în fața noastră, pe cât de solemn, pe atât de mișcător. Celebru a fost și discursul insuflețit pronunțat de Episcopul de Sf. David. A vorbit frumos și inflăcărat despre „puterea cea mare a credinței“ care atrage totul la unitatea străveche (primă)...

La urmă, amabilitatea engleză față de ortodocși s'a manifestat în deosebita stimă față de cultul ortodox și de slujitorii acestui cult... Atențiunea față pe noi și-au arătat-o persoane din toate treptele și clasele sociale. Așa, de pildă, stimatul Ministru²⁾ A. Riley a fost gata să ducă trena hainelor arhieresti, lucru pe care Mitropolitul Evloghie l-a subliniat în discursul său. Desigur nu a fost o simplă gentileță omenească față de cineva! Din contră! A fost sentimentul religios față de ortodoxie.

Așa ceva trebuie să spunem și cu privire la serviciul religios executat de mitropolitul Evloghie în Oxford. Vlădica a fost întâmpinat ca un adevărat Stânt al lui D-zeu. Pe calea pe unde trecea, i s'au adus bolnavi numai ca să-i binecuvinteze...

Dacă așa se prezintă cazul în diferitele straturi și cercuri (sociale), atunci urmează că acel curent ortodox din sânul Anglicanismului Episcopal, începe să treacă dela ceva particular ierarhic, la ceva general bisericesc — național. — Fără îndoială că, pentru realizarea unui atare succes, au lucrat, înainte de toți, organizatorii anglicani, în frunte cu energicul canonic Douglas care se străduiește până la complectă istovire, — fără să cruțe mijloace bănești și forțe sufletești — în vederea celui mai strălucit triumf al acestor începuturi (de unire) pe cari el le-a pregătit prin predici, cum și prin cunoscuțul său ziar: „The Christian East“.

Dar sancțiunea definitivă au dat-o participanții ortodocși, cari au ridicat această mișcare particulară, la o tendință universală ortodoxă, — tendința sufletelor credincioase — tendința inimilor pioase din întreaga Anglie.

Mai departe se înțelege și al doilea rezultat, anume: Această mișcare nu merge fără control; nu este pur și simplu o atracție oarbă, — ci o mărturisire de credință, conștientă, cu caracter dogmatic. Odiioară convingerea cărmuitoare a Anglicanismului era, că o unire interbisericească poate fi realizată și fără acorduri dogmatice, acorduri socotite ca imposibile, din cauza abstracțiunii scolastice, cum și din cauza disputelor teo-

retice asupra formulelor dogmatice (de acest lucru a vorbit, puțin exagerat, și Mitropolitul Antonie). Evitând orice prozelitism, practicat cu atâta sălbăticie de Catholicism, Anglicanismul își concentra toate atențiunea asupra raporturilor de credință în diferite cazuri izolate, aceasta în vederea unei apropieri concrete de ortodocși (de pildă folosirea reciprocă a bisericilor — folosire impusă de taina botezului și a pocăinței). Odată cu repetarea și adunarea diferitelor cazuri izolate, Anglicanismul ținea să pregătească, din ce în ce mai mult, unirea (apropierea). Aceasta ar fi fost o unire de fapt, fără credințe dogmatice. Într'o astfel de ipoteză, multe lucruri ar fi apărut ca inconștiente. Tocmai acest lucru a dus în mod inevitabil la neînțelegere și despărțire.

Punctul acesta de vedere — practic — utilitarist, este absolut îndepărtat acum. Toți factorii răspunzători, în toate declarațiunile și convorbirile lor au spus hotărât și autoritar, că nu vor admite, cu nimeni, nici-o unire lipsită de convingeri dogmatice, cari convingeri sunt indispensabile pentruca — *unirii în iubire* să i se dea un fundament tare — *unirea în credință*.

Odată cu aceasta și nu de mai puțină importanță e faptul că un astfel de fundament poate fi presupus numai în simbolul Niceian, după cum a declarat oficial: Episcopul de Canterbury, cel de Wales și cel de York, dimpreună cu toți ceilalți Anglicani. Noi ne întoarcem la epoca primelor sinoade ecumenice, la timpurile disputelor ariene, monofizite și nestoriene. Credința Niceiană a servit atunci drept stindard izbăvitor, drept armă puternică pentru păstrarea ortodoxiei. Același lucru se vede și se așteaptă și acum.

Anglicanii doresc să se împace, pe baza mărturisirii de credință Niceiană, și doresc chiar să renunțe la prejudecăți inutile, desigur printr'o prevedere (procedeu) pastorală-pedagogică. Drept dovadă a acestor lucruri, (este faptul că) Anglicanii nu numai au permis cântarea noastră biserică-slavă în diferitele lor biserici (chiar în capela episcopului de Canterbury, în prezența unui numeros public, select), dar ceva și mai mult:

Patriarhul Fotie, cu glas mare și solemn, citi în grecește simbolul nostru de credință în timpul slujbelor oticiate în biserica Westminster și în Soborul Sf. David.¹⁾

În această din urmă biserică, reprezentanții ruși, în frunte cu Mitropolitul Evloghie, au cântat simbolul credinței în slavonește, clipă care a fost subliniată în presă drept momentul cel mai învingător și dătător de inspirație. Anglicanii au recunoscut credința noastră! Putem afirma cu deplină încredere că prezența reprezentanților ortodocși autorizați (2 patriarhi, 3 mitropoliți, 1 arhiepiscop, 1 episcop, 1 protoiereu, 2 profesori etc) — în Anglia, cum și participarea lor la festivitățile Niceene a întărit extraordinar de mult curentele ortodoxe din sânul Anglicanismului, asigurându-le tendința spre o convingere dogmatică — tendință care e gata să jert-

1) Trebuie să se știe că acest Mitropolit Antonie e Mitropolitul pribeag al Kievului, care trăiește acum la Carlovăț în Serbia. A fost și el la serbarea Niceei în Londra, — Nota *Arhim. Scriban*.

2) A fost ministru, Părinte Iliescule, ori preot, căci acest nume îl poartă unul din redactorii revistei anglicane, prietenoase cu ortodocșii, *The Christian East?* — Nota A. S.

1) Tot așa a făcut în catedrala din Upsala, Suedia, după congresul dela Stockholm. — Nota A. S.

fească inovațiunile dogmatice Anglicane. Despre aceasta mărturisește „profesorul de Stat Gudj“ în discursul său privitor la învățătura despre purcederea Sf-lui Duh.

Se înțelege că sunt încă multe greutăți care stau în calea triumfului definitiv al ortodoxiei, însă cu adevărat

„Mare este puterea credinței“. Puternică este învățătura lui Hristos și, pentru mântuirea noastră. „Ea“ poate face totul.

N. N. GLUBOKOWSKI

Traducere de Preotul Stelian Iliescu
după revista bulgărească *Pastârsco Delo*, Sofia, 4 Sept. 1925

CARTI, REVISTE ȘI ZIARE

Serbarea sinodului dela Niceia în Biserica românească

În cronică bisericească a acestei reviste, am scris despre felul cum s'a sărbătorit amintirea Sinodului dela Niceia în Biserica Românească. Am spus acolo că fiecare preot a avut a da contribuțiunea lui, prin predica pe care, după porunca Sfântului Sinod trebuia s'o fie în Duminica Sfinților Părinți (31 Mai 1925) despre Sinodul dela Niceia. Se înțelege, fiecare preot a făcut ce a putut. Cu atât mai bine dacă au fost preoți care s'au apucat să facă și dela ei, mai mult decât ce spunea porunca.

Noi cu plăcere luăm cunoștință și de faptul că preoții ortodocși din societatea lor de peste munți „Andrei Șaguna“ au luat măsura ca și ei să sărbătorească aniversarea Niceiei. În scopul acesta, Păr. *Dr. Nicolae Popovici*, profesor la Institutul Teologic din Arad, a ținut o amănunțită și documentată conferință în ziua de 4 August a. c., din partea secțiunii Arad a acelei societăți. Conferința s'a tipărit în mai multe numere din foaia eparhiei Aradului *Biserica și Școala*, iar apoi s'a tipărit în broșură aparte în care a eșit de sub teacuri zilele acestea, sub numele de **Primul Sinod Ecumenic ținut la Niceia în anul 325 după Chir. Arad 1925**. Aceasta e singura lucrare tipărită la noi anul acesta din prilejul Niceei. Un rezumat despre ea dăm mai la vale, unde vorbim de ea mai amănunțit. Tot acolo scriem și de alte studii de prin reviste și ziare, scrise cu prilejul serbării Niceii.

PRIMUL SINOD ECUMENIC ȚINUT LA NICEIA ÎN ANUL 325 D. H.

Conferință de d. Nicolae Popovici, profesor la institutul teologic din Arad, ținută la ziua de 4 August a. c., la adunarea secției Arad a Asociațiunii clerului „Andrei Șaguna“.

Biserica creștină a fost întotdeauna amenințată de multe primejdii, care au căutat să o îndepărteze dela adevărata ei menire, dar întemeietorul ei Iisus Hristos a întărit-o prin puterea Duhului Sfânt, spre a nu o lăsa pradă rătăcirilor și dezbinărilor. El a sprijinit-o, după cuvântul lăsat apostolilor, că acolo unde se vor aduna mai mulți în numele Lui, va fi și el în mijlocul lor. Aceasta este baza și originea sinoadelor bisericești.

Cea dintâi adunare de acest fel a fost cea a apostolilor, care s'a ținut în anul 52 d. H. în Ierusalim, despre chestiunea dacă legea evreiască mai are putere în creștinism. Apoi aceste întruniri s'au înmulțit din ce în ce mai mult, până când, în veacul al IV-lea, ele au luat un mare avânt.

Forma cea mai înaltă a sinoadelor e cea a *sinoadelor ecumenice*, căci, datorită lor, Biserica a păstrat caracterul ei original. Aceste sinoade ar putea fi asemănaute cu un far care luminează pe corăbieri în timpul nopții. Tot astfel și cu sinoadele. Ele au rolul de a da îndrumări spre realizarea scopului mareț pe care l-a dat Iisus Hristos, înlăturând întunecimea la care mintea omenească e supusă adeseori.

Sinoadele ecumenice se adunau mai mult când Biserica era în primejdie, din pricina rătăcirilor de credință și slăbirii moravurilor. În astfel de timpuri, conducătorii Bisericilor se adunau spre a discuta despre toate chestiunile privitoare la esența credinții, la canoane, la întocmirea Bisericii.

Biserica recunoaște Sf. sinoade, dintre care cel mai însemnat este cel dela Niceia, ținut în anul 325 d. H. Ne întrebăm: 1. care au fost împrejurările care au pricinuit adunarea acestui sinod, 2. care a fost influența pe care a exercitat-o dealungul veacurilor, și 3. ce îndemn poate fi el pentru noi în împrejurările de față?

Se știe că, în cele dinăi veacuri, creștinii au avut de îndurat multe prigoniri din partea păgânilor. Aceasta dură până la Constantin cel Mare, care luă pe creștini sub ocrotirea lui. Datorită acestui Impărat, cu ajutorul Duhului Sfânt, creștinismul se răspândi cu o iuțea uimitoare, așa că Tertulian, cu drept cuvânt putea zice păgânilor: „*Puteți să vărsați sângele nostru, căci fiecare picătură de sânge creștinesc e sămânță pentru alți creștini*“.

La începutul veacului IV, prin edictul din Milan dat de Constantin în 313, se schimbă și raporturile Bisericii față de Stat. Creștinismul ajunge religie dominantă, având la îndemână toate mijloacele de întărire și răspândire. Această stare de lucruri produce situații nouă. Numărul convertiților crește mereu, așa că trebuie o autoritate supremă pentru a păstra unitatea Bisericii. Apoi, fiind sprijinită de Stat, mulți treceau la creștinism, numai pentru înlesniri materiale, fără a fi cu adevărat încredințați de învățătura Mântuitorului. Printre ei se aflau unii, care păstrau încă credința filosofiei păgâne, și deși prigonirile împotriva Bisericii nu mai erau cu puțință în acea vreme, totuși aceste spirite lucrau pe

Cet article est le résumé de la conférence qui prononcée par M. Le Dr. Nicolae Popovici, professeur à l'Institut Théologique d'Arad, le 4 Août 1925 devant l'Assemblée de la section d'Arad de l'Association du clergé roumain orthodoxe de Transilvanie „André Șaguna“.

ascuns pentru prăbușirea religiei creștine. *O a doua* cauză, deci, a convocării sinodului e răspândirea ereziilor, dintre care cea mai însemnată fu erezia ariană pentru că ea amenință creștinismul însuș în temelia lui, negând dumnezeirea lui Hristos.

Erezia ariană s'a născut din filozofia *filonică*, numită așa după Filon din Alexandria (25—30 în. Hr.— † 39 d. Hr.), a cărui scop era de a pune de acord filozofia lui Platon cu legea mozaică, explicând Sf. Scriptură în mod alegoric. Principiile acestei filozofii sunt următoarele: Din veșnicie a ființat Dumnezeu și materia; Dumnezeu, ființa spirituală și nemărginit mai pre sus de ea, nu se poate apropia de materie, care e inferioară și neînsuflețită. Astfel Dumnezeu a urzit ființa mijlocitoare — Cuvântul — care a plăsmuit lumea din materie. Această învățătură despre *logos* (Cuvântul) s'ar găsi și la Moisi.

Această cauză, care pricinui nașterea arianismului, fură năzuințele raționaliste pe care le găsim la Pavel din Samosata și Sabeliu, care voiau să pătrundă cu rațiunea taina despre unitatea ființelor dumnezeiești și treimea persoanelor. Astfel, ei mărturiseau că Fiul și Sf. Duh sunt numai chipuri de ființare a lui Dumnezeu, adică nu este deosebire între Tatăl, Fiul și Sf. Duh. Impotriva lor s'au ridicat Preotul *Ipolit* dela Roma († 235), *Tertulian* († 220—224), *Origen* († 254), Episcopul *Dionisie cel Mare* din Alexandria († 265), Preotul *Lucian* și alții. Inșă toți aceștia căzură în latura protivnică, susținând că Fiul și Duhul Sfânt sunt făpturi subordonate Tatălui. Celce susținea mai mult această subordonare, fu ereticul Arie care fu hirotonisit diacon și apoi preot. Această erezie se răspândi imediat după edictul din Milan al lui Constantin cel Mare.

În ce constă erezia lui Arie? În dezvoltarea extremă a subordinaționalismului: Dumnezeu n'a fost pururea Tată, deci Fiul nu e împreună veșnic cu Tatăl, deci Fiul a fost făcut în timp. El e cea dintâi făptură a lui Dumnezeu și dela El s'au născut celelalte creaturi. El e deci ființa mijlocitoare între Dumnezeu și lume, mai prejos de Dumnezeu, apoi mai pre sus de lume.

Episcopul Alexandru provoacă pe Arie să se lepede de erezia sa, dar acesta nevrând, el convoacă în 320 sau 321 un sinod în Alexandria, unde declară teoria lui Arie ca erezie, iar Arie fu anatematizat. Socotințele ariene se răspândiră totuși prin alte părți, ca Egiptul, Palestina, Bitinia. Astfel se făcu dezbinare între creștini. Această stare de lucruri mâhni mult pe Constantin, care caută să aducă iar pace și unire în Biserică. După multe încercări zădarnice, el convoacă un sinod ecumenic în Niceia. Constantin trimise poftiri episcopilor din toate provinciile împărăției. Tot ce avea Biserică mai mare se adună la acest sinod. Numărul episcopilor se urcă la 318 afară de delegați. Inșă afară de episcopi, au mai luat parte și clerici, dintre care *diaconul Atanasie* († 373) din Alexandria care, pentru erudițiunea lui teologică și marea lui credință, fu mărturisit de toți ca „cel mai puternic luptător împotriva arienilor“.

Mai târziu, la 328, Atanasie ajunse pe scaunul episcopal și, din cauza luptelor pe care le dusesese împotriva arienilor, primi supranumele de „Părintele Ortodoxiei“. Lucrările sinodului au început la 20 Mai și au ținut până la 25 August, 325 d. H. Apoi, sosind Impăratul, deschiderea solemnă se făcu la 14 Iunie. S'a păstrat discursul de deschidere ținut de Constantin, în care el își exprimă bucuria de a-i vedea adunați pe toți în bună înțelegere și uniți într'un singur gând. Apoi el continuă zicând că nu este lucru mai dureros pentru Biserică decât dezbinarea între membrii ei. Impăratul încheie discursul îndemnând pe membrii sinodului de a înlătura toate pricinile certei și de a trăi în pace. După deschiderea solemnă a sinodului au început dezbaterile cu chestiunea cea mai arzătoare: arianismul de la început s'a cristalizat în trei partide: unul, care forma majoritatea, în frunte cu Atanasie, susținea adevărul ortodox bazat pe Sf. Scriptură și Sf. Tradiție; al doilea, cel al arienilor, și al treilea, în frunte cu Eusebiu, ținea calea de mijloc. După ce s'au lămurit ereziile erenilor, s'a primit definiția formulată de Atanasie și prin care s'a fixat definitiv dogma Sf. Treimi față de erezia ariană, adică s'a precizat că Fiul lui Dumnezeu e Dumnezeu adevărat, născut din veci din Tatăl, de o ființă de o putere și de o mărire cu El. Această precizare a Dogmei despre Sf. Treime e aceiași învățătură pe care o găsim în simbolul numit niceo-constantinopolitan. Această formulare a simbolului, primită de sinodul niceian și păstrată de Eusebiu din Cezarea într'o scrisoare adresată comunității sale, e „Crezul“ nostru. Acest simbol fu primit de sinod și toți episcopii prezenți l'au scris, afară de *Secund* al Ptolemaidei și Teona al Marmaricăi, care, împreună cu Arie, au refuzat să semneze, din care cauză ei fură înlăturați din comunitatea creștinilor și exilați de împărat în Siria. Au mai fost înlăturați Eusebiu al Nicomediei și Teognis al Niceei, care, deși au semnat simbolul, totuși n'au recunoscut depunerea lui Arie. Cu toate acestea arianismul n'a dispărut și Biserică avu încă de luptat contra lui. El a câștigat adepți chiar printre împărații de după Constantin cel Mare, cum fu Constanțiu (337—361) și Valent I (364—378). Arianismul nu se știuse decât în veacurile următoare. În activitatea ei, Biserică fu susținută de Impăratul Teodosie cel mare (379—398).

Sinodul din Niceia a avut meritul de a fi dat, în chestia arianismului, o hotărâre validă pentru Biserică întreagă, apoi a dat timpurilor următoare directive de urmat și prin statornicirea punctelor principale a credinței creștine, a găsit mijlocul pentru păstrarea unității credinții.

Cu arienii au mai făcut cauză comună melețianii din Egipt, adepții lui Meletie al Licopolei, care ocupă, în mod ilegal, scaunul mitropolitan și care, fiind depus de sinod, se despărți de Biserică. Astfel Biserică din Egipt se despărți în două tabere. Chestiunea ajunse înaintea Sinodului ecumenic. Dar această shizmă nu încetă decât odată cu arianismul.

A doua chestiune care s'a tratat la Sinod a fost

acea a serbării Paștelui. La creștinii din timpul aposto-
tolilor, sărbătoarea avea două timpuri: *Paștele crucii*,
amintirea patimilor și a morții lui Hristos, și *Paștele*
învierii, amintirea învierii. Ei serbau Paștele primăvara,
cam pe timpul în care cădea Paștile iudeilor, care înce-
pea cu a 14-a zi a lunii Nisan. Unii se orientau
după ziua săptămânală și serbau Paștile învierii Du-
minica după 14 Nisan, după luna plină care urmează
echinopțiului de primăvară, iar Paștele crucii în Vinerea
precedentă, căutând însă să nu se lovească de acel al
Evreilor. În felul acesta, serbau mai ales Biserica din
Roma și cele din Apus. Alții nu luau în considerare
ziua săptămânală, ci data lunară sau anuală și
serbau Paștele crucii la 14 Nisan, iar Paștele învierii
la 16. Aceștia erau răspândiți mai ales în Asia. Mai
exista și a treia ceată, numită „ebioniții”, care serbau
Paștele după obiceiul Evreilor, adăogând numai amin-
tirea patimilor și învierii lui Hristos. Însă aceștia nu
erau numeroși și în curând dispărură cu totul.

Deosebirea în data sărbătorii între cele două cetă
stârnea neînțelegeri între cele două Biserici și chiar
certe serioase. S'au ținut unele sinoade pentru a le
împăca, cum fu cel din Arles 314, dar fără re-
zultat. Astfel această chestiune fu adusă la sinodul
din Niceia, care hotărî că Paștele se va serba în cea
dintâi Duminică după luna plină ce urmează echi-
noptiului de primăvară.

În fine sinodul a mai adăogat 20 de orândueli bisericești
numite canoane. În deosebi canonul 6 acordă mitro-
poliților din Roma, Alexandria și Antiohia întâietatea
asupra celorlalți mitropoliți.

Unul dintre episcopii apuseni făcu propunerea să se
introducă celibatul clericilor, dar în contra ei se ridică
Pafnutie, episcop venerat din Tebaida. Astfel se păstră
și mai departe obiceiul vechi ca clericii căsătoriți
înaintea de hirotonie să trăiască cu soțiile lor, iar cei
hirotonisiți ca celibatari să nu se mai căsătorească.

Dezbaterile încheindu-se în toamna anului 325,
Sinodul trimise o scrisoare oficială către episcopii din
Egipt și Libia, comunicându-le hotărârile asupra aria-
nismului, shizmei meletiane și sărbătorii Paștelui. Apoi
Împăratul dădu un banchet la care îndemnă din nou
pe episcopi să trăiască în pace.

Acest sinod avu mare importanță asupra veacurilor
următoare până astăzi. El e ca o piatră de hotar între
epoca creștinismului primitiv și între epoca când creș-
tinismul ajunge a fi religie de Stat. În acest timp, din cauza
deosebitelor concepții care se strecurau printre membrii
Bisericii, unitatea credinței creștine fu amenințată. Si-
nodul niceian a arătat calea și mijloacele pentru garan-
tarea unității Bisericii. Acest sinod e una din temelii
cele mai sigure ale ortodoxiei și în cinstea lui și a celor
318 părinți s'a rânduit o sărbătoare în Duminica dinaintea
pogorării Duhului Sfânt, care se ține până astăzi. Si-
nodul niceian a arătat unitatea credinței. Pentru ca
această credință să se păstreze neștirbită, Sinodul din
Niceia a formulat un simbol față de ereziile ivite atunci.
Acest simbol fu recunoscut de al doilea sinod ecumenic,

ținut la Constantinopol și recunoscut ca glasul Bisericii
întregi. A intrat în întrebuințare generală în toate bi-
sericile și timp de 16 veacuri se recitează neconținut la
slujbele dumnezești. Al treilea sinod ecumenic, ținut
la Efes la 431, a interzis, sub pedeapsa anatemei,
introducerea în Biserică a altui simbol. Astfel, de la
veacul IV până astăzi, simbolul *niceo-constantinopolitan*
a ferit Biserica de rătăcirii și i-a dat garanții sigure
pentru păstrarea credinței.

Deci sinodul niceian a păstrat unitatea Bisericii și a
ferit-o de rătăcirii în materie de credință.

Al doilea factor trebuincios pentru a chezași unitatea
Bisericii este păstrarea formelor tradiționale, care au
fost practicate din timpurile cele mai vechi. Formele
fundamentale ale serviciului dumnezeesc au fost în-
temeiate de Iisus Hristos, iar urmașii lui au clădit mai
departe, în conformitate cu împrejurările și ideile timpului.
Însă Biserica trebuie să aibă grijă ca să păstreze formele
fundamentale, ca nu cumva, prin introducerea unor
elemente nouă, să se producă dezbinarea în Biserică. În
cele dintâi timpuri ale creștinismului, s'au ivit practice
și obiceiuri felurite. Astfel am văzut că sărbătoarea
Paștelui a produs încercări și turburări. Sinodul ecu-
menic a introdus o normă în toate părțile Bisericii,
salvând Biserica de o eventuală sciziune.

Sinodul niceian a contribuit la opera de consolidare
Bisericească prin legiferarea chestiunilor de organizație
și administrație bisericească.

Iisus Hristos a hotărât și principiile fundamentale ale
organizației. Pe baza lor, Biserica și-a construit mai
departe organismul său și a hotărât norme după îm-
prejurările timpului. Dar pentru ca aceste norme să fie
respectate de toți, trebuiau să fie date de autoritatea
supremă bisericească. Sinodul niceian a dat 20 de ca-
noane de felul acesta privitoare la organizația biseri-
cească, la instituirea episcopilor, la funcționarea sinoa-
delor și la patriarhatele de mai târziu.

Biserica, prin libertatea acordată de Constantin cel
Mare, avea posibilitatea de a forma unități bisericești
alcătuite din mai multe mitropolii, în frunte cu mitro-
politul din capitala centrală: sistemul patriarhal de mai
târziu: Astfel s'a format un teritoriu bisericesc inde-
pendent în apus în frunte cu episcopul din Roma, altul
în Egipt în frunte cu episcopul din Alexandria și altul
în Asia în frunte cu episcopul din Antiohia. Aceste
canoane sunt foarte importante și prin înlăturarea lor
am fi despuiți de elemente prețioase ale legislației de
organizație și disciplină bisericească.

Insemnătatea sinodului ecumenic în vremea de față.

Sinodul ecumenic a rămas până astăzi singurul
așezământ propriu de legiferare pentru Biserica uni-
versală. Nici după 16 veacuri nu avem o cale mai bună
pentru strângerea legăturilor dintre Bisericile particulare.
Cea mai bună comemorare după 1600 de ani a acestui
sinod ar fi întrunirea unui sinod care să deslege toate

chestiunile care cer o dezlegare grabnică. In Bisericile ortodoxe autocefale se accentuează direcții de cugetare protivnice spiritului creștin. Deci în timpul de față, ca și în secolul IV-lea, se ivește necesitatea întrunirii unui sinod. Astfel Sf. Sinod al Bisericii române adresează o scrisoare Sf. Patriarhii din Constantinopol, unde vorbește de absoluta nevoie de a convoca un sinod, care să lupte împotriva pornirilor păgubitoare credinței. Sf. Sinod ecumenic întrunit avea să dezlege următoarele chestiuni:

1. Să se caute mijloacele pentru *restabilirea unității* Bisericii creștine despărțite;
2. Să se aprobe *cărțile simbolice* ortodoxe compuse pentru combaterea credinței romano-apusene și protestante;
3. Să se *revizuiască ritualul* bisericesc armonizându-l cu progresul culturii, dar ținând totuși seamă și de tradiția Bisericii;
4. Să se *revizuiască canoanele* privitoare la disciplina bisericească, cum sunt cele referitoare la căsătoria preoților văduvi;
5. *Viața mănăstirească* să se ridice din starea ei de decadentă;
6. Să se organizeze *așezăminte comune* tuturor Bisericii autocefale, de unde să pornească îndrumări pentru răspândirea creștinismului;
7. Să se găsească modalitatea de procedură mai expeditivă pentru luarea de *măsuri obligatorii pentru Biserici în cazuri urgente*. In timpul modern se nasc curente care au răsunet în viața Bisericii, creînd situații nouă. In acest caz, Biserica trebuie să-și lămurească poziția sa. Pentru scopul acesta, e necesar de a înființa *un organ comun*, ca delegație a Bisericii, având ca scop menținerea unității spirituale și împiedecarea abaterilor în materie de credință. Acesta ar fi o comunitate repede între Bisericiile autocefale.

După întregirea popoarelor ortodoxe sinodul ecumenic viitor va fi un factor de importanță pentru regenerarea creștinismului ortodox și a întăririi unității bisericilor autocefale.

Dacă la primul sinod ecumenic a fost prezent din părțile noastre numai episcopul Teofil al Goșilor, astăzi Biserica română, ridicată la demnitatea de patriarhat va fi privită cu încredere și speranță ca spre un factor de primul rang pentru înflorirea Bisericii.

Arhim. SCRIBAN

Părerile mărturisite aci de Dr. Popovici pentru păstrarea unității în Biserică sunt vrednice de toată luarea aminte. Ele se potrivesc cu ce am spus și noi în alte împrejurări (la Constantinopol) și face să stăruim mai pe larg, aspra lor, pentru ca acestea să ajungă o năzuință a noastră a tuturor.

Diaconul *Iulian Constantinescu*, **Importanța Sinodului I Ecumenic**. Studiu în 3 numere din revista *Tomis* (15 Iulie — 15 August 1925).

Ne pare bine că putem afla în revistele noastre acest frumos studiu al Părintelui Iulian Constantinescu, profesor la Seminariul din Constanța. Sf. Sa îl împarte în 3 părți. Noi îl dăm aici în rezumat, ca o bună contribuțiune la pomenirea întâiului Sinod ecumenic.

I.

Din punct de vedere dogmatic

Pomenirea Sinodului I dela Niceia are o mare însemnătate pentru Bisericile creștine. Cu toate că scopul acestei adunări a fost de a statornici principiile Bisericii creștine ortodoxe de răsărit¹⁾, totuș atât Vaticanul, cât și Biserica anglicană, s'au ridicat pentru a sărbători, cași Biserica ortodoxă, împlinirea a 1600 ani dela întâiul Sinod ecumenic din Niceia (325).

Factorii cari au pricinuit adunarea acestui sinod sunt feluriti. Cel mai însemnat însă a fost nașterea teluritelor erezii în sânul Bisericii și a căror dezvoltare prezenta un mare pericol pentru unitatea credinței ortodoxe.

In vremea Sinodului din Niceia, era o luptă surdă între concepția filozofică ale lui Arie, care nu admitea dumnezeirea lui Hristos, și a lui Atanasie cel Mare, ucenicul lui Clement Alexandrinul, Panten și Origen, care voia să arate superioritatea concepțiilor lui religioase asupra concepțiilor filozofiei grecești.

Inainte de a vorbi despre aceste spirite opuse, să aruncăm o privire asupra celor dintâi veacuri creștine. Se știe că filozofii greci, în urma distrugerii centrelor de cultură din Atena, s'au refugiat în Alexandria. Dar aici nu mai găsim adevăratul spirit grecesc, căci Alexandria, fiind în apropiere de Palestina, era mult influențată de filozofia iudaică, reprezentată de Flaviu și Filon, care voiau să împace spiritul grecesc cu concepțiile religiei evreiești și chiar cu cea creștină, arătând că logosul e egal cu Mesia. De asemeni, concepțiile vechii religii egiptene, cu credința lor în metempsihoză, au avut mare influență chiar și asupra unor filozofi ca Origen. Apoi năzuința lor către asceză a dat naștere la monahismul creștin, tendință care adese a fost dusă la extrem și care a fost combătută de Clement, căci el nu primea acest mijloc material ca necesar pentru mântuirea sufletului, ci mai degrabă ridicarea sufletului spre Dumnezeu e calea ce duce la mântuire.

Deci Biserica ortodoxă a avut mult de luptat pentru stăpânirea acestor curente străine, care mișunau în sânul ei și pentru readucerea credinței la unitatea ei de odinioară. Discuțiunile Sinodului se concentrază mai mult asupra acestor două curente opuse: religia ariană, adică cea naturală și religia revelată în care logosul, de o natură că Tatăl, e însuși Dumnezeu. Așa dar, pentru a feri Biserica de frământări în unitatea ei, el a întocmit simbolul credinței, care să fie mărturisirea de credință a întregii Bisericii creștine. Acesta fu rolul Sinodului ecumenic, cel mai important din câte s'au ținut în Biserica Ortodoxă.

II

Insemnătatea Sinodului I ecumenic din punct de vedere politic

Pentru a discuta această chestiune, trebuie să aruncăm o privire asupra celor dintâi veacuri creștine, spre a vedea care a fost raportul între Biserică și Stat. Se

1. Nu numai a Bisericii Ortodoxe, căci Biserica era pe atunci una. — *Nota Arhim. Scriban.*

știe că, la început, creștinismul a fost luat drept o sectă iudaică. Și chiar dacă lucrul acesta ar fi fost adevărat, totuși el n'ar fi scăpat de prigoniri, pentru că Evreii erau foarte desprețuiți de Romani din pricina vieții lor murdare, a caracterului lor intrigant și a lăcomiei lor pentru bani — fapt pentru care au fost izgoniți din Italia de Claudiu. Inșă adevăratul motiv pentru care creștinii erau prigoniți nu era religia lor, ci faptul că ei nu voiau să adauge la religia lor și cultul împăratului, lucru ce ar fi fost, de altfel, contrar spiritului creștin, al cărui domn era numai Hristos.

Societatea creștină căuta să trăiască cât de departe de cea păgână și să rupă orice contract cu ea, chiar când era vorba de rudenie. Încă din întâiul veac, ei nu voiau să știe de legile romane în ce privește căsătoria. Căsătoriile valabile erau numai cele făcute în Biserică, iar căsătoriile între cele două tabere nu erau permise. Apoi creștinismul avea concepții opuse păgânilor în ce privește dreptul persoanelor, dreptul proprietății și căsătoria. Proclamând egalitatea, creștinismul desființea sclavia și prăbuși deci una din legile fundamentale ale Imperiului roman. Cât despre bunurile pământești, creștinii le primeau ca un mijloc pentru a ajuta pe săraci, ceea ce dădu o zguduire puternică concepției romane, pentru care proprietatea era un drept dumnezeesc. În privința căsătoriei iarăși e mare deosebire. La Romani familia exista pentru Stat; la creștini, deși căsătoria nu servea mântuirii în mod direct (celibatul fiind preferat căsătoriei), totuși căsătoria fu ridicată în rândul legilor divine, pe când la Romani până și concubinajul devenise un fel de căsătorie legală. Într'un cuvânt, creștinii nu priveau viața decât ca o pregătire pentru cetatea lui Dumnezeu. Astfel, timp de trei veacuri, ei suferiseră mari persecuțiuni, până când actul de la Milan ridică creștinismul la rangul religiei de Stat.

Starea imperiului roman din acea vreme era foarte tristă. Împărțit în tetrarhii conduse de oameni ambițioși și de neam jos, doritori de a ajunge ei în fruntea împărăției; lipsit de vechile familii de împărați și de neamurile nobile, care dispăruseră; pe de altă parte imperiul de Occident clătinându-se pe o temelie șubredă, — în fața acestei stări de lucruri, Împăratul Constantin s'a gândit că, pentru a lupta împotriva dușmanilor din afară, era nevoie să transforme Bizanțul în a doua capitală a imperiului. Apoi el cunoștea sufletul creștinilor și știa că, fără ei, el ar fi fost lipsit de cei mai buni ostași ai săi. Astfel întinse o mână de împăcare creștinilor, dându-le dreptul de a-și clădi locașuri de rugăciune și de a-și dobândi iarăși averile strânse din timpul prigonirilor. Actul dela Milan a fost deci o necesitate de Stat, nu un act de bunătate față de creștini. Tot din simț politic, Constantin a căutat să puie capăt certurilor ariene, știind prea bine că, pentru a lupta contra dușmanilor, e nevoie de o pace interioară. Iată cauza pentru care Constantin a patronat întâiul sinod ecumenic.¹⁾

Creștinismul, ajuns religie de Stat, a lăsat în seama

1. Părerea aceasta se ciocnește e a altora. — Nota A. S.

Statului o parte din grijile Bisericii, astfel că Statul și Biserica lucrează împreună pentru împlinirea aceluiași scop. Așa dar se formează în Răsărit o *Biserică instituție de stat*, pe când în Apus Biserica rămâne în locul Statului roman în ruine.

III

Insemnatatea Sinodului I ecumenic din punct de vedere administrativ.

Sinodul I ecumenic, s'a mai ocupat încă, în cele 20 de canoane, de administrația Bisericii, adică episcopatul, averile bisericești, disciplina credincioșilor, educația lor și sărbătorile.

I. *Episcopatul*. Se știe că, la Sinodul din Niceia, au luat parte 318 episcopi, dintre care numai 3 erau din Apus. Deci vedem că instituția sinodală e mai mult de origine orientală și leagănul ei a fost Asia Mică, unde s'a ținut întâiul Sinod ecumenic. Biserica creștină din Asia Mică, încă din veacul II-a era amenințată de secta docheților, de secta lui Montan, precum și de prigonirile Statului roman. Pentru a se apăra contra acestor puteri dușmănoase, Biserica avea nevoie de o organizație puternică. Ea alege episcopi și presviteri, care, pentru a limpezi și orândui toate chestiunile bisericești, se adunau în sinoade. Numărul episcopilor se înmulți foarte mult, mai ales din pricina privilegiilor date de Constantin. Astfel mulți căutau episcopatul numai pentru a se bucura de aceste privilegii materiale. Pentru a pune capăt acestei stări de lucruri, I-ul Sinod Ecumenic cerea dela episcopi o înaltă viață spirituală, episcopul nu mai avea voie să se căsătorească, ci numai presviterii.

Se știe că Biserica din Răsărit era frământată de certe din cauza celor două tabere: apărătorii lui Arie pe o parte și a lui Atanasie pe de alta. Judecător în acest caz nu putea fi decât unul care vede lucrul de departe, cum fu cazul cu Biserica din Apus. Astfel Atanasie fu susținut de episcopul din Roma, reprezentantul Bisericii ortodoxe din Apus, pe când Răsăritul va fi întotdeauna frământat de certuri neîntrerupte. Aceasta e una din pricinile care a dat o desvoltare așa de mare puterii papale.

II. *Averile Bisericii*. Biserica creștină nefiind recunoscută de Stat, n'avea dreptul de proprietate, și aceasta dură până când, prin edictul din Milano s'a hotărât să li se dea înapoi creștinilor bunurile confiscate din timpul persecuțiilor. Prin acest act, clericii puteau avea averea lor ca oricare altul. Această nouă situație a dreptului de proprietate a fost aprobată și de I-ul Sinod Ecumenic.

III. *Disciplina credincioșilor*. Chiar din primele veacuri ale erei creștine, organizațiunile bisericești s'au întocmit ca societăți aparte. Prigonirile prin care au trecut au întărit și mai mult legăturile dintre creștini, așa că ei căutau să trateze orice chestiune, orice neînțelegere, fără amestecul Statului. Deci, după cum spune Tertulian, Biserica creștină era independentă de autoritatea imperială.

Chestiunile de căsătorie erau tratate numai de episcopi și pentru ca unirea căsătoriei să fie valabilă, Biserica nu cerea altă condițiune decât consimțământul soților și aprobarea episcopului. Cât privește dreptul de moștenire, copiii și soția primeau un sfert din averea întregă. În afacerile religioase, de asemeni episcopii erau singuri judecători. I-ul Sinod ecumenic aprobă toate aceste schimbări.

IV. *Educația religioasă.* În primele veacuri creștine, educația religioasă se făcea cu ajutorul catehumenatului. Se formau comunități ale căror membri în unire spirituală, se întăreau reciproc în credința lor și erau supravegiate de aproape. Mai târziu, acest mijloc de educație fu înlocuit prin creștinarea cu grămada. Aceasta aduse rezultate păgubitoare căci, individul simțindu-se izolat, nu mai era acea încurajare reciprocă ca pe vremea catehumenatului. Astfel, mulți dintre ei, nemai având acea căldură creștinească, care-i întăria în timp de primejdie, fugeau în fața muceniei și se întorceau la păgânism. Pentru a înlătura această stare de lucruri, I-ul Sinod ecumenic, luptă pentru reînființarea catehumenatului.

V. *Sărbători.* În veacul al IV-a, cultul bisericesc era deja statornicit. Sărbătoarea cea mai mare, după care se regulau celelalte sărbători, era Paștele. Dar această zi nu era aceeași în toate comunitățile creștine, astfel că, pentru a se înlătura orice neînțelegere, Sinodul a hotărât ca Paștele să se serbeze Duminica care vine îndată după 14 Nisan, adică după luna plină care urmează sau care cade după echinocșiul de primăvară.

Deci I-ul sinod ecumenic e vestit prin trei fapte însemnate:

- A) Înlăturarea ereziilor și întărirea unității credinței;
- B) Ridicarea creștinismului la treapta de religie de stat;
- C) Întărirea Bisericii prin formarea instituțiilor și puterea ei administrativă.

Deci cu drept cuvânt putem spune că acest sinod e cel mai însemnat din toată istoria bisercească.

Cuvinte scrise cu prilejul sărbătoririi Sinodului Ecumenic dela Niceia

I.

Ceice au scris.—O dată atât de însemnată, ca a Sinodului dela Niceia, nu putea trece ca un fapt sărbătorit numai după porunca stăpânirii. Inimile s'au simțit mișcate dela ele însele și s'au revărsat în cuvinte însuflețite, prin care au căutat să împărtășească și altora cu ce gânduri trebuie să însoțim marea pomenire a Sinodului de acum 1600 de ani. Preoți și mireni și-au pus condeiele în lucru, pentru a arăta ce a fost Sinodul dela Niceia și ce urmare a avut el pentru viața de mai apoi a Bisericii și a creștinătății. Afară de ce s'a făcut în măsură mai mare, cu articole scrise pentru preoți în reviste bisericesti sau prin broșuri tipărite pentru acest prilej sau prin cuvân-

tări ținute în adunări preoțești, în însăși presa de toate zilele s'au tipărit articole, pentru a pătrunde până departe și a lămuri însăși obștea cea mare a credincioșilor despre însemnătatea Sinodului dela Niceia. Face cinste preoților, precum și mirenilor, că n'au lăsat să treacă această dată, fără a arăta în cuvinte simțite (ce a fost Sinodul dela 325, pentru toți cei care n'au fost la Biserică în zilele de pomenire sau n'au luat parte la serbări, pentru ca în toate mințile să pătrundă cunoștințele despre acel Sinod și ele să crească în cunoștința despre ce a fost el. Întru cât pomenirea cea mai mare a Niceiei s'a făcut la Iași, se poate înțelege de ce tocmai preoții din Iași sunt acei care au eșit la iveală mai mult în această privință. Astfel Păr. Econ. *Ioan Țincoca*, profesor în Iași, a scris despre Sinodul dela Niceia în *Adevărul*, Păr. Econ. *Ioan Gotcu* în *Universul*, Păr. N. *Hodo-roabă*, tot din Iași, în ziarul *Opinia* din acel oraș. Ba încă tot în Iași, s'a început și o polemică între Dr. *A. Gabor*, preot catolic în Iași și între Păr. *Ioan Gotcu*, cu privire la cele scrise de acest din urmă în *Universul* și în *Opinia* despre Sinodul dela Niceia. Noi să pomenim despre toate acestea și apoi despre cele ce au scris și mireni.

II.

Articolul Părintelui Țincoca.—În *Adevărul* dela 8 Octomvrie c., citim un articol cu titlul *Cel dintâi sinod ecumenic*, scris de Păr. *I. Țincoca*, preot fruntaș și profesor în Iași. Sf. Sa arată, mai întâi, că sărbătorirea Niceiei s'a făcut în toată lumea creștinească: începând cu Biserica Romei, apoi Biserica anglicană și în urmă, pe rând, toate Bisericile ortodoxe. Însemnătatea acestui Sinod, zice Păr. Țincoca, se cuprinde în faptul: 1. că la el au luat parte bărbați din toată lumea creștinească de atunci; 2. că s'au discutat și limpezit aci cele chestiuni foarte însemnate care frământau lumea creștinească; 3. că prin el s'a adus în Biserică pacea de care ea avea atâta nevoie.

Atinge chestiunea prezidenței Sinodului, spunând că nu se știe precis cine l-a prezidat. Arată că Biserica pătrundea tot mai mult în viața socială și punea stăpânire pe sufletul lumii, dar în mersul ei înainte era stingherită de multe erezii, între care mai turburătoare a fost a lui Arie. Arată în ce se cuprindea învățătura lui Arie și cine au fost din partea Bisericii ecumenice protivnicii ei. Arie înfrânt, Constantin cel Mare a luat măsuri ca hotărârile Sinodului să pătrundă în toată împărăția romană și să aducă liniștirea duhurilor turburate.

Sinodul a mai regulat și chestiunea sărbătorii Paștelui și n'a primit părerea ca preoții să fie necăstoriți. Tot dela acest sinod a rămas întărit faptul că Biserica este singurul așezământ care hotărăște în chestiuni de credință și cea mai înaltă putere căreia trebuie să fie supus tot creștinul.

Sf. Sa încheie spunând că sărbătorirea a 1600 de

ani dela ținerea Sinodului dela Niceia este un fericit prilej pentru a înprospăta în minți ce însemnătate a avut el pentru el pentru toată viața creștinească.

III.

Articolul Părintelui Gotcu.—Intr'un scurt foileton, Păr. Econ. Gotcu a scris în *Universul* (11 Oct. c.) despre Sinodul dela Niceia și despre cel dela Iași din 1642. După o scurtă introducere, Sf. Sa arată cum învățătura lui Arie a adus turburare în lumea creștinească și, din pricina aceasta, Constantin cel Mare și Sf. Elena au căutat să aducă liniște prin adunarea Sinodului dela 325. Arată ce a hotărât Sinodul în chestiunea lui Arie, alcătulnd 7 articole din Simbolul credinței. Cu aceasta el „a scăpat Biserica de primejdia arianismului, fixând pentru totdeauna doctrina Bisericii Ortodoxe“.

În partea II, Păr. Gotcu arată împrejurările în care s'a adunat Sinodul dela Iași, cum, sub titlul de catehism ortodox, a apărut un catehism calvinesc, zis al lui *Ciril Lucaris*, Patriarhul Constantinopolului, pe care însă nu se știe cine l-a scris. Biserica Ortodoxă trebuia să se rostească față de o învățătură minci-noasă pusă pe socoteala ei. Aceasta a făcut-o Mitropolitul *Petru Movilă* al Kievului, care a scris o *Mărturisire Ortodoxă*, dar pentru că în Biserica Ortodoxă totul trebuie făcut sinodalicește, acea mărturisire trebuia cercetată și aprobată. Aceasta s'a făcut în Sinodul dela Iași, adunat prin stăruința Mitropolitului *Varlaam* pe lângă Vasile Lupu. Piosul domnitor a dat mijloacele pentru adunarea Sinodului și așa s'au strâns la Iași reprezentanți din Constantinopol, Rusia, afară de ierarhii și egumenii Moldovei, care au cercetat *Mărturisirea* lui Petru Movilă, au găsit-o că este deplin ortodoxă și au declarat-o drept document al Bisericii Ortodoxe.

Articolul acesta și altele despre Sinodul dela Niceia scrise de Păr. Gotcu în ziarul *Opinia* din Iași (11 Oct.), au stârnit strigăte protivnice din partea preotului catolic din Iași Dr. *Anton Gabor* (*Opinia*, 13 Oct. c.) Acesta protestează că Păr. Gotcu, scriind despre Sinodul dela Niceia, s'a legat de papă și de catolici, după cum, zice Sf. Sa, dovedește și articolul Părintelui Gotcu din *Universul*. Noi însă am luat a doua oară articolul acesta, să vedem unde Păr. Gotcu se agața de Papă și de catolici, și n'am găsit nimic. De unde scoate acestea Păr. Gabor, noi nu știm. Ele se află în articolele din *Opinia*, dar în cel din *Universul* nu.

Chestiunea în discuțiune este cine a prezidat Sinodul dela Niceia. Preotul catolic afirmă că delegații Papii Silvestru, iar Păr. Gotcu îi spune că, de fapt, au fost mai mulți prezidenți. Fiecare polemist arată cărțile în care se găsește tema susținută de el.

Dacă ne este îngăduit să ne amestecăm și noi în această polemică, trebuie să spunem că Păr. Gabor este în urmă cu unele lucruri chiar catolicești. Căci

catolicii au părăsit unele susțineri ale lor din vremuri mai vechi. Astfel, în noua edițiune a lui *Hefele* despre Istoria Sinoadelor (*Histoire des Conciles*), care de vreo 15 ani este în curs de publicare în Franța, în a doua edițiune, în notele adăugate de traducători, se arată că sinoadele erau convocate de împărați, nu de episcopii Romei. Din acte nu se poate trage încheierea care a plăcut catolicilor până acum. Deci aceasta e un punct părăsit în polemica pe care catolicii o au cu noi.

Alt punct al discuțiunii este că Păr. Gotcu numește pe Silvestru episcop el Romei, iar Dr. Gabor îl numește Papă și citează cărți de slujbă ortodoxe în care Silvestru e numit Papă.

Chestiunea nu are însemnătate și nu dovedește de loc ce vrea să susție Păr. Gabor. Căci multe lucruri se numesc în graiul oamenilor prin anticipare, adică vorbești despre cineva cu un titlu pe care l-a avut mai târziu, deși nu-l avea pe vremea când pomenești de cutare faptă a lui. Așa și despre așezământului papatului. Cei care au fost pe scaunul Romei sunt numiți papi în vremuri târzii, fiindcă scriitorii aveau înaintea ochilor așezământul papatului și așa numeau papi pe toți care au fost pe scaunul Romei, fără a socoti dacă în vremuri mai vechi erau tot așa. Totdeauna, când vorbești de cineva, îl iei în starea culminantă a vieții lui și sub numirea de atunci cuprinzi și faptele când era mai mic. Vorbești despre faptele Patriarhului cutare din vremea când încă nu era patriarh și nu-l mai numești cu titlul mai mic pe care-l avea atunci. Vorbești despre faptele Împăratului Napoleon Bonaparte, fără a c uta cu scumpătate dacă în vremea cutare era împărat sau numai general.

De aceia nu trebuie să se puie mare teme pe faptul că, în cărțile noastre, scrise târziu, găsim pe unii episcopi ai Romei numiți papi. Aceasta nu e o recunoaștere a așezământului papatului din partea Bisericii Ortodoxe, ci e numai un fel de vorbire.

Sunt cazuri mai însemnate ca acesta când, din vorbire, nu trebuie să se tragă încheiere asupra fondului. Și aci mai găsim un punct pe care catolicii îl părăsesc. De pildă, se pomenește că răsăritenii scriau către episcopii Romei cu fel de fel de laude și titluri când erau certuri în Răsărit și cereau mijlocirea Episcopului Romei. Într'o polemică de acum doi ani în revista engleză *The Christian East* între profesorul rus Glubokovski, azi în Sofia, împreună cu episcopul anglican Dr. *Charles Gore* de o parte, față de episcopul catolic *Batiffol* din Paris de alta parte, polemică ce a urmat și în tot anul trecut, — profesorul rus spune că nu trebuie să se facă mare caz de titulaturile date episcopilor Romei, fiindcă acestea erau motivate de nevoia în care se găseau răsăritenii și pentru a atrage toată bunăvoința și ajutorul Apusului, dar nu sunt lucruri în care să putem găsi o valoare dogmatică. Și episcopul catolic recunoaște aceasta și nu se mai slujește de ele în polemica sa, pentru a afirma drepturile Romei. Va să zică și acesta

e un punct părăsit, la care însă catolicii țineau odată foarte mult, cum se vede în scrierile lui *Guettée* despre *Papalitatea shizmatică și eretică*.

Păr. Gabor vrea să dovedească ceva, despre primatul episcopului Romei, dar fără nicio izbândă.

IV.

Articolul Părintelui Hodoroabă.—Păr. N. Hodoroabă a scris despre Sinodul dela Niceia în *Opinia* (Iași, 12 Oct. c.). Sf. Sa nu face un istoric al Sinodului, cum au făcut Părinții Țincoca și Gotcu, ci înșiră considerațiuni generale despre valoarea sufletească a bărbaților care au luat parte la Sinod și au așternut marea mărturisire a credinței.

Sf. Sa arată că acest Sinod s'a putut aduna numai din marea dragoste a ierarhilor Bisericii pentru Sfântul Așezământ al lui Iisus Hristos. Căci era greu în acea vreme, fără căi ferate și fără vapocre pe întinsul mărilor, să se adune, din toată împărăția romană și de dincolo de granițele ei, 325 de vlădici și încă mulți preoți și alți slujitori. Dacă au făcut-o, luând asupra lor tot greul unei atât de lungi călătorii, e o dovadă de căldura vie a lor pentru așezământul Bisericii, care trebuia slujit cu toată grija și cu tot focul sufletului. Ei au clădit mai departe cu râvnă pentru pe temelia Domnului Hristos. Bărbații dela Niceia au fost cărturari de frunte, oameni încercați în lupte pentru credință, mărgăritare de înaltă viață creștinească.

Și alte sinoade s'au mai ținut după acesta, în răstimp de 5 veacuri, dar însemnătatea acestuia rămâne tot neștearsă și eu nimic micșorată. Noi, prin pomenirea de acum, ne scoborâm în vremile de atunci și gustăm mireazma lor. Mai cu seamă Iașul, oraș de vechi amintiri naționale și religioase, este cel care tresaltă de puterea amintirilor și primește în sânul său răsunetul serbărilor. Intr'însul ne amintim și de Sinodul dela Iași, prin care se ivesc vii înaintea noastră amintirile despre Vasile Lupu și Mitropolitul Varlaam.

Păr. Hodoroabă e cunoscut și din alte articole ale Sfinției Sale, tipărite în această. Scrie cu zbor poetic și aceasta se simte și în cele scrise despre Sinodul dela Niceia.

Numărul pomenit din ziarul *Opinia* mai cuprinde

și un articol cu titlul *Iașul, centru religios*, în care se arată ce a însemnat acest oraș în trecutul religios al țării, cum aci s'a clădit biserica Trei-Ierarhi; aci s'au adus moaștele Sfinției Paraschiva, de aci a fost luat Părintele *Paisie*, din Mănăstirea Galata, și făcut Patriarh al Ierusalimului, iar sfințirea lui s'a făcut în biserica Trei-Ierarhi de un mare sobor de arhierii cu 2 mitropoliți greci și un delegat dela Constantinopol; aci s'a făcut Sinodul dela Iași. Așa fiind lucrurile, ziarul privește ca ceva firesc că Iașul a fost ales ca loc de serbare și pentru pomenirea Niceiei.

V.

Articolul Părintelui I. Lupaș.—*Universul* nu s'a mărginit numai la articolul Părintelui Gotcu, ci, în nr. său dela 12 Oct. c., a mai tipărit un articol despre Sinodul dela Niceia, datorit Părintelui *I. Lupaș*, profesor la universitatea din Cluj, membru al Academiei Române și redactor al acestei reviste, articol eșit sub titlul: *Sensul comemorării dela Iași*.

Sf. Sa a spus ca sufletul creștinătății și azi năzuiește după unitate, cum năzuia și pe vremea lui Constantin cel Mare și că acest împărat a căutat să asigure tocmai prin Biserică o unitate pentru împărăția sa. Biserica însă era dezbinată și el a căutat să-i aducă din nou încheierea sufletească. În sânul Bisericii intraseră socotințe filozofice cu privire la credința creștinească și din acestea eșea dezbinarea. Sinodul dela Niceia a știut să dea o formulare înaltă chestiunilor credinței și așa Biserica a fost pusă la adăpost de pătrunderea unor cugetări care amenințau unitatea ei. Crezul eșit din munca Sinodului dela Niceia a rămas pentru totdeauna chiagul în jurul căruia se poate strânge creștinătatea. Și azi, când se ivesc multe încercări pentru a găsi o nouă unitate a creștinătății, tot Sinodul dela Niceia, cu ce a lucrat el atunci, este temelie de apropiere și de înțelegere pentru noua noastră încheiere. Dacă glasul serbărilor dela Iași va fi auzit și simțit, ele vor aduce un serviciu însemnat creștinătății.

Arhim. SCRIBAN

Notă. — Sunt încă multe lucruri scrise cu prilejul pomenirii Niceiei, pe care nu le-au putut cuprinde aici. Așa e un însemnat articol al Părintelui *Beleuță* din Sibiu în *Telegraful Român*.

INSEMNARI MARUNTE

De oarece acest număr e închinat în cea mai mare parte pomenirii Sinodului dela Niceia, în care s'a tratat și chestiunea serbării Paștelui, deci o lature a calendarului, am pus și noi în acest număr multă materie despre calendar, ca ceva mai potrivit a se publica tocmai în legătură cu amintirea Sinodului întâi ecumenic.

Comme ce numéro a été consacré, pour la plus part, à la commémoration du Synode de Nicée, au sein duquel on avait décidé quelle devait être la date des Pâques, donc un côté du calendrier, nous avons crû comme très convenable de publier, dans ce numéro même, beaucoup de matières ayant trait au calendrier. Ceci est motivé par la commémoration du Synode de Nicée elle-même.

Icoane mari foi volante mărimea 28/24
8,50 lei exemplarul.

**Maica Domnului, Mântuitorul (Iisus Hristos),
Invierea Domnului, Buna Vestire, Botezul Domnului,
Sf. Treime, Sf. Ecaterina, Sf. Impărați,
Sf. Apostoli, Sf. Nicolae, Sf. Gheorghe, Sf. Trei Ierarhi,
Sf. Dumitru, Adormirea M. Domnului,
Sf. Spiridon, Sf. Ioan Botezătorul, Sf. Voievozi,
Sf. Paraschiva.**

Icoane mici, foi volante mărimea 19/28
5 lei exemplarul.

**Sf. Gheorghe, Sfinții Impărați, Maica Domnului,
Cuvioasa Paraschiva, Iisus Hristos, Sf. Ioan Botezătorul,
Invierea Domnului, Sfinții Apostoli, Sfânta Ecaterina,
Sf. Trei Ierarhi, Buna Vestire, Botezul Domnului,
Sfântul Dumitru, Sfinții Voievozi, Sfântul Nicolae,
Adormirea M. Domnului și Sf. Spiridon.**

Cei patru Evangheliști imprimați pe satin pentru
sfințiri de biserici (seria) prețul lei 60.

Icoane mici, aplicate pe carton
mărimea 15/23

15 lei exemplarul.

**Sfântul Gheorghe, Invierea Domnului, Maica Domnului,
Sfântul Dumitru, Sf. Nicolae, Sfinții Impărați,
Sfinții Apostoli, Sfinții Voievozi, Sfinții Trei Ierarhi,
Iisus Hristos, Sf. Ioan Botezătorul, Sf. Ecaterina,
Sf. Paraschiva, Buna Vestire, Botezul Domnului,
Adormirea Maicii Domnului și Sf. Spiridon.**

Icoane mari, aplicate pe carton
mărimea 23/35

30 lei exemplarul.

**Maica Domnului, Iisus Hristos, Invierea Domnului,
Buna Vestire, Botezul Domnului, Sfânta Treime,
Sf. Ecaterina, Sf. Impărați, Sf. Apostoli, Sf. Nicolae,
Sf. Gheorghe, Sf. Trei Ierarhi, Sf. Dumitru,
Sf. Ioan Botezătorul, Sfinții Voievozi, Adormirea
Maicii Domnului, Sf. Spiridon și Sf. Paraschiva.**

Cărți poștale cu iconițe în culori, à 2 lei buc.

1) Sf. Gheorghe, 2) Sf. Mihail, 3) Sf. Teodor Tiron, 4) Sf. Teodor Stratilat, 5) Sf. Nistor, 6) Sf. Mercurie, 7) Buna-Vestire, 8) Botezul Domnului, 9) Adormirea Maicii Domnului și 10) Sf. Pantelimon.

Se aduce la cunoștință că din cauza lipsei de legători și din cauza enormei scumpete a materialului de legătorie, nu se mai pot expediă cărți legate prin poștă, ci se vor vinde în limita disponibilului, loco Tipografie.

Cu excepție, vom expediă numai Evangheliile în urma primirii costului prin mandat poștal.

INSTRUCȚIUNI DE COMANDĂ

Costul cărților, al icoanelor și imprimatelor se vor trimite prin mandat poștal odată cu comanda. Comanda poate fi făcută prin raport, scrisoare sau de cuponul mandatului.

Orice comandă de cărți broșate, imprimate și icoane se execută numai atunci când sumele trimise anticipat prin mandat poștal corespund comenzilor dacă sunt însoțite de comandă și dacă serviciul poștal funcționează regulat.

Aceste prețuri intră în vigoare dela 1 Noembrie 1925.

Librării au drept să vândă cărți și icoane cu un profit de cel mult 25%, peste costul din acest catalog.

Prețul de vânzare în librării și la colportori este stampilat de Tipografie pe fiecare carte și icoană.

Biserica Ortodoxă Română

LUMINA DE LA RĂSĂRIT

REVISTA SFÂNTULUI SINOD

CUPRINSUL

Înfățiș. Patriarh al României	ARHIM. SCRIBAN
Patriarhul Miron Cristea	R. CÂNDEA
O viață de Patriarh	PR. A. C. COZMA
Cuvinte pentru Patriarhul României	ARHIM. SCRIBAN
Oaspeții investiturii	ARHIM. SCRIBAN
Studii și comentarii	PR. POPESCU-MALAEȘTI
Cronica Bisericească	ARHIM. SCRIBAN
Cărți, Reviste, Ziare	ARHIM. SCRIBAN
Insemnări mărunte. Știri	ARHIM. SCRIBAN

SPRE ȘTIINȚA

Comitetul redactor al revistei BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ se compune din: *I. P. S. Patriarh Dr. MIRON CRISTEA*, Președinte de onoare; *P. S. Episcop Vartolomeiu*, director; *Prof. Dr. Ioan Mihălcescu*, prim-redactor; *Arhim. Scriban*, secretar de redacție. Redactorii revistei: 1. Profesorii facultății de teologie din București: *Dr. D. G. Boroiannu*, *Dr. C. Chiricescu*, *Dr. Drag. Demetrescu*, *Dr. V. G. Ispir*, *Econ. C. Nazarie*, *Econ. Dr. I. Popescu-Mălăești*, *Pr. Dr. Nicolae Popescu*; 2. Profesorii facultății de teologie din Cernăuți: *Dr. V. Gheorghiu*, *Dr. V. Șesan*, *Dr. V. Tarnavschi*, *Dr. N. Cotos*; 3. *Pr. Cicerone Iordăchescu*, Iași, *Dr. Romulus Cândea*, Cernăuți. *Dr. Ioan Luțaș*, *Dr. St. Cioroiannu*, *Iconom Serghie Bejan*, *Dr. Gh. Ciuhandu* și *d. St. Berechet*.

Se primesc spre publicare și articole dela alte persoane decât dela Comitetul redactor, în condițiunile următoare:

Articolele originale se vor plăti cu 1000 de lei coala în formatul de față al revistei, traducerile și recenziunile 800 de lei, cronicile și răspunsurile 600 de lei.

Articolele care au fost publicate mai întâi aiurea și care se vor reproduce pentru însemnătatea lor și de această revistă, nu se plătesc.

Toate articolele trebuiesc scrise citeț și fără «va urma».

Orice corespondență privitoare la redacție se va trimete pe adresa secretarului de redacție *Arhim. Scriban*, București, str. Antim (localul Sf. Sinod) sau pe a primului-redactor: *Prof. I. Mihălcescu*, București, Biserica Amzei. — Piața Amzei.

Pentru tot ce privește administrațiunea revistei, interesații se vor adresa secretarului administrativ al revistei, *d. D. Sireteanu*, București, localul Sfântului Sinod, la biserica Antim.

Revista se trimete tuturor parohiilor, ca și în trecut. Persoanele particulare care vor voi să li se trimeată trebuie să se adreseze administrațiunii.

ABONAMENTUL

1 an 100 lei. Pentru străinătate, se adaugă transportul.

1 număr 10 lei.

Toate abonamentele se trimet secretarului administrativ: d-lui *D. Sireteanu*, București, Sf. Sinod, Biserica Antim.

(Vezi hotărârea Sf. Sinod în *Biserica Ortodoxă Română* 1 Iunie 1923, pag. 653-659).

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

București.

Seria II. Anul XLIII. Nr. II (536).

Noemvrie 1925

INTĂIUL PATRIARH AL ROMÂNIEI

I.

Odată cu lărgirea granițelor ei, România a trebuit să se ocupe de o mulțime de reforme. Pe de o parte era de trebuință ca legile și măsurile aplicate la o țară de mijloc să fie prefăcute ca pentru o țară de două ori mai mare, iar pe de altă parte trebuiau făcute multe lucruri din nou, întru cât multe din cele vechi nu se mai potriveau.

În toată această muncă de adaptare și de prefacere, credem că nu greșim dacă spunem că Biserica a stat în fruntea așezămintelor de care obștea românească a trebuit să se ocupe, în tot timpul după război. S'au înființat episcopii nouă și niciodată nu s'au făcut atâtea alegeri de episcopi și mitropoliți în așa scurtă vreme, ca în puținii ani de după război. Fiecare alegere era un prilej a se vorbi despre Biserică și a îndrepta luare-aminte publică asupra Bisericii. Apoi, îndată după începerea vieții românești în noile granițe, s'a pus la cale chestiunea unei legi bisericești care să fie una pentru întreaga Biserică. S'au ținut ședințe, s'au ales comisii și ani de zile s'a tot discutat în chestiunea aceasta. După aceea s'a pus chestiunea întocmirii

unei noi Constituțiuni a României și prin aceasta a trebuit să se vorbească despre locul pe care Biserica Ortodoxă îl va avea în noua Constituțiune. S'au desfășurat discuțiuni lungi, cu păreri de o parte și de alta, s'au ținut și întruniri, cugetele au fost înfăntate, întru cât se părea că s'ar lua Bisericii Ortodoxe starea de *dominantă* pe care a avut-o în vechea Constituțiune. În sfârșit, biruința a fost de partea celor care apărau Biserica Ortodoxă, și noua Constituțiune n'a atins cu nimic starea de vrednicie pe care Biserica Ortodoxă o avea și mai înainte.

După această izbândă, am ajuns, în sfârșit, a avea și Legea Unificării Bisericii, care a intrat în lucrare în curgera acestui an, și tot în acest an, ca încoronare a tuturor acestor silințe, am căpătat și o împodobire deosebită a Bisericii noastre, prin înființarea treptei de Patriarh în Biserica Ortodoxă Românească și prin investirea cu această treaptă a Primatului României D. D. Dr. MIRON.

PATRIARHUL ROMÂNIEI I. P. S. D. D. Dr. MIRON

N'au fost toate acestea acte mari, prin care privirea publică a fost neîncetat ațintită asupra Bisericii? N'am avut prin acestea atâtea adunări, serbări, primiri, care au făcut să se tot vorbească și scrie despre Biserică? N'au fost ace-

stea tot atâtea pricini de cugetare la rostul Bisericii și la datoriile noastre față de ea?

Fără îndoială, și iată pentru ce nu a fost așezământ în Țara Românească, în anii de după război, care să fi stat mai viu în mintea cetățenilor ca Biserica Românească. Mai cu seamă lunile din urmă ale acestui an, au fost vreme de nefcetată mișcare bisericască prin întâia aplicare a Legii Unificării și prin serbările mari cu aducerea Tomosului dela Constantinopol pentru Patriarhia noastră și mai cu seamă cu marile serbări ale investiției în ziua de 1 Noemvrie c.

II.

Prin toate aceste orânduri nouă, s'a creat cadrul în care se va mișca noua viață a Bisericii, câmpul larg în care ea va avea să-și reverse lucrul său. Avem acum o nouă întocmire a oștirii noastre bisericesti și putem păși la voioasa semănare a lanurilor sufletești care trebuiesc umplute de roada evangheliei.

Pentru toată această oștire, avem acum și cârmuitorul de frunte, pus într'o nouă treaptă și într'o mare strălucire, pentruca tot lucrul nostru să fie cârmuit mai vânjos și mai sigur să meargă spre izbânda evangheliei lu Hristos.

Dacă noi am urzit toată această nouă întocmire a Bisericii și am fost îmbrățișați de întreaga Biserică Ortodoxă pentru această întărire a noastră, înseamnă că ne gătim de săvârșirea unor fapte duhovnicești care să fie mari pași de înaintare pentru întreaga Biserică Ortodoxă.

Ca un pom vânjos, care-și ia obârșia dintr'o tulpină puternică, așa și noi am pus să avem un Patriarh în fruntea acestei întocmiri, pentrucă cuvântul *Patriarh* înseamnă *Părinte* și anume *cel întâi Părinte*.

Acest fruntaș al Părinților noștri de cârmuire duhovnicească va fi îndrumătorul nostru spre

lumină. El va fi temelia lucrului și boldul puternic care va mișca înainte toată râvna și silințele noastre.

Nimenia nu pune vin nou în foi vechi (Matei 9, 17) a zis Mântuitorul.

Dacă starea noastră bisericască este nouă, atunci și into mirea ne este nouă, pentruca în cuprinsul ei să ne apucăm de făcut lucrurile însemnate ale credinței noastre. Deci și în cârmuirea noastră, avem acum un soi de păstor cum n'am mai avut, pentruca să se arate toată înoirea noastră și că vrem să pășim spre lucruri mari și de folos.

Întâia oară se aude în Biserica noastră titlul de *Prea Fericite, Prea Fericirea Voastră* — titlul care se dă unui Patriarh. Dar dacă acest grai îl auzim noi acum față de Mitropolitul de până ieri al Ungrovlahiei, ne gândim că el nu este numai un cuvânt de titlu, ci se potrivește și cu adevărat în înțelesul de toate zilele al cuvântului *fericit*. În adevăr, fericit trebuie să fie Patriarhul nostru, că Dumnezeu l-a ales să îndeplinească marile lucruri ale acestor zile și fericiți trebuie să fim noi cu toții că le vedem.

Prea fericitul nostru Patriarh e bărbat în putere, cu mintea vie, cu învățatură temeinică, pe care n'a lăsat-o unde era în vremea școlii, ci o înmulțește fără încetare; bărbat măsurat în lucrul său, în judecățile sale înzestrat cu daruri prin care poate fi Întâiul Părinte al Noului Așezământ bisericesc al nostru.

De aceia, cu prilejul înscăunării sale în treapta de crescută vrednicie bisericască, din toată inima îi strigăm:

Dumnezeu să te ție, Prea Fericite Stăpâne, întru mulți și rodnici ani! Să fie Pastoria Ta Patriarhicească temei de mari biruințe și prilej de însemnate amintiri!

Arhim. SCRIBAN

Oricât de mare ar fi opera titanică a omului care, mulțămîntă minții și muncii sale neobosite, a putut prinde multe taine ale naturii, a pune stăpînire pe puterile ei, pentru a le face să lucreze la îndeplinirea socotelilor lui, el rămîne totuș în nenorocirea pe care și-o croiește el însuș. Mizeria sa pare cu atât mai grozavă, cu cât ea contrastează cu bogățiile îngrămădite de știința și industria omenească.

Pentru orice om care gîndește, nu e chip de fericire dincolo de creșterea morală a ființei noastre omenești. Dar e limpede că virtuțile a căror împlinire, după-învățătura religioasă, trebuie să ne aducă fericirea într'o viață viitoare, sunt tocmai acelea care ne-ar da fericirea și pe acest pămînt. Lucru ciudat, omul trece cu vederea peste acest adevăr săritor în ochi sau, greșală încă și mai mare, se mărturisește pedantregul neputincios de a împlini această năzuință.

Doctorul PAUL DUBOIS
in l'Education de soi-même.
 Paris, 1910, ed. 4. pag. 10-21.

PATRIARHUL MIROB CRISTEA

de R. CÂNDEA
Profesor Universitar

Biserica noastră își are acum patriarhul ei. Ideea de a ridica biserica noastră la rangul de patriarhie a fost așa de potrivită, așa de fericită, că nimeni nu i-a contestat, afară doar de ambiții trecătoare, nesatisfăcute, îndreptățirea. În Corpurile Legiuitoare, și alți membri de-ât fii acestei bis rici au votat înființarea patriarhiei, ca un omagiu adus bisericii strămoșilor noștri. În desvoltarea bisericii noastre, vedem o lipsă de grabă pe care o constatăm în deobște în istoria neamului nostru. Cât de mult s'a frământat ideea unirii politice și cât de multă vreme a trecut până la înfăptuirea ei! Alte biserici de mult poartă titlul patriarhal, unele din evul mediu, altele înoindu-l în vremurile mai apropiate de noi. Biserica noastră a fost o credincioasă pavăza a neamului nostru; a luat parte la suferințele seculare ale neamului nostru, sfințindu-le. Dar peste pământul românesc, robii de diferite stăpâniri, nu se putea ridica mândră, patriarhia românească. Trebuia să vie dintăi vremea izbăvirii. Această «plinire a vremurilor» pentru soarta noastră politică a adus cu sine apoi și patriarhia românească. Și poate chiar în luna în care s'au hotărât la noi serbările întrn amintirea a 1600 de ani de la ținerea celui dintăiu sinod creștin a toată lumea, se va face și înscăunarea noului patriarh, care nu poate fi, evident, altcineva decât întăiul mitropolit, după rang al țării.

Patriarhul Miron este fiu de țaran din Transilvania. Cariera lui, din căsuța albă din Toplița-Română, până la reședința mitropolitană din București a fost una dintre cele mai mari izbâzi ale unui fiu de țaran, urmaș al vechilor iobagi, asupra capetelor cărora flutura biciul nemiloasei robii a magnaților maghiari.

Patriarhul Miron Cristea a eșit din clerul Transilvaniei. Acest cler n'a avut fericirea de a se adăposti în magnifice mănăstiri, datorite de Domni și închinete culturii sufleteste. Doar în eparhia Aradului de există o mănăstire unde clericii se tundeau întrn monahi și-și căpătau gradele conform cu canoanele bisericesti. Incolo, clerul monahal lua parte la luptele politice, ducea greul vieții alături de ceilalți Români, și suferea împreună cu întreaga nație, nădăjduind cu îndărătnicie în vremuri mai bune. O cultură teologică de specializare, un fanatism dogmatic și o largă cunoaștere a sfinților părinți, o viață dedicată exclusiv asprei asceze a călugărismului bisericii ortodoxe, cu cereri de abnegație dintre cele mal grele și neîndurătoare, nu puteau să fie latura caracteristică a clerului nostru în timpurile

de robie. Atunci fiecare Român trebuia să se lupte pentru existența neamului său; fiecare avea în sine ceva din fanatismul național a lui Gheorghe Șincai, călugă ul rasvratit și Românul un-t, atât de mult Român și așa de puțin «unit». Fiecare era crainicul durerilor noastre; naționale, fiecare un ostaș îndărătnic al drepturilor noastre; trăiam ca într'o cetate asediată de un dușman puternic. Acest sentiment a creat în sufletul ardelesc cea largă solidaritate socială și cea puternică conștiință națională care-i făceau pe oameni să-și încerce puterile și să-și jertfească energia în toate domeniile publice.

Un om al bisericii, cu atât mai mult un chiararh, avea de muncit și luptat și în domeniul școlar, economic, artistic, aducând pretutindena obolul său pentru nația a cărei liberare o dorea. Era un fel de solidarism național și social care impunea clerului din Ardeal sarcini dintre cele mai grele. Dacă privim în trecut și răsfoim prin cele hârtii și acte fundamentale prăfuite, pretutindena la societăți culturale, la societăți de teatru, la bănci și asociații economice, la reuniuni economice ale plugarilor, la societăți de meseriași până la societățile de înmormântare, vom afla mâna binecuvântată și jertfa bineprimată a vreunui cleric român, smerit preot dela țară sau mitropolit ori episcop cu răspundere pentru mântuirea sufletescă a întregului popor.

Era un enciclopedism inevitabil, impus tuturora în acel greu războiu îndelungat pe care trebuiau să-l poarte România. Energia spirituală se cheltuia în diferite și disparate direcțiuni; omul trebuia să se facă, după cuvântul apostolesc: «tuturora de toate». Prin acest enciclopedism a trecut și actualul nostru patriarh. O mărturisește chiar dânsul cu prilejul congresului preoțesc din Iași din anul 1920: «Deci și preoțimea în întregimea ei... trebuie să iasă din această epocă a enciclopedismului, în care a trăit până azi, fiind un product al timpurilor și al împrejurărilor. Nu mă exceptez în această privință nici pe mine, căci până acum și eu am fost activ nu numai pe terenul bisericesc, ci și pe cel școlar, cultural, artistic, economic, etc., am înființat chiar și două bănci, căci interesele vitale ale poporului român din partea locului cereau neamănat aceasta».

Și patriarhul Miron și-a început cariera ca un modest dascăl al copiilor celor mici, cum o făcea de obicei fiecare preot ardelen la început. Oameni cu studii superioare, cu titluri universitare adesea, se coborau dintăiu în școlile primare dela sate, susținute din banul muncit

al țaranului nostru, și începeau a propovădui lumina în sufletele curate ale odraslelor clăcașilor noștri politici. Fiecare, aproape, a trecut prin aceste trepte unde începe apărarea și a nevoilor și a sărăciei noastre și a neamului. Și Ilie Cristea, sau «Elie» cum se zicea în Transilvania, după studiile teologice făcute la Seminarul Andreian din Sibiu, a fost în anul școlar 1890—91 învățător la școala primară din Orăștie.

În toamna anului 1891 trece apoi la Universitatea din Budapesta pentru complectarea studiilor sale. În 1895 iese doctor în filosofie, obținând acest titlu cu o lucrare despre viața și operele lui Eminescu, («Eminescu élete és művei»).

Intors la Sibiu, Elie Cristea este făcut de Mitropolitul Miron Romanul, al cărui nume și l-a luat în călugărie, secretar consistorial. Intrat în administrația bisericească, dânsul a avut prilejul să înțeleagă și să aprecieze multiplele nevoi ale bisericii noastre sărace. Când Statul ungar se hotărî să dea preoților români o întregire la salariu, congrua, cu gândul ascuns de a-i robi prin vraja banilor și a favorurilor personale, atât de munificent împărțite, secretarul Cristea a fost trimis în numele consistoriului în Ministerul de culte din Budapesta pentru a apăra interesele clerului. Aici tânărul secretar avu prilejul să cunoască și spiritul ostil al guvernului maghiar și intențiile nemărturisite de distrugere a bisericii noastre, atât de bine apărate de Statutul organic al lui Șaguna și de sufletul curat al clerului ardelean, care a resistat în chip admirabil tentațiunilor dela Budapesta ce se apropiau de sărăcia materială a preoților noștri în formă de «adaos personal» la congruă. Cu prilejul acestor lucrări îndelungate, Cristea a ajuns să cunoască bine și clerul întregii arhidieceze ardelenice. Călător pasionat, a cutreerat aproape întreaga mitropolie; și cum puterea sinistrală a guvernului maghiar îi va fi adus și ceasuri de desnădejde sufletească, bisericuțele modeste, dar clădite prin jertfa credincioșilor, din Transilvania și muțimea de credincioși hotărâți de a-și apăra cu îndârjire credința l-au întărit sufletește pe acela ce odată avea să poarte cărja păstorească peste toți Românii. În Sibiu nu s'a mărginit, cum era firesc și tradițional, numai la rezolvirea actelor administrative. Dimpotrivă Elie Cristea, om vioiu, inteligent, bărbat cu înfățișare frumoasă, fire comunicativă, se dedică și ziaristicii bisericești, fiind din 1898—1900 director al ziarului Mitropoliei «Telegraful Român» și luă și o parte foarte activă la viața socială. În 1902 intră în clerul monahal, ajunge protosinel. În același an este ales asesor consistorial în senatul bisericesc. Păr. Cristea n'a fost un monah retras, visător, închis între patru ziduri, cetind și comentând numai Scripturile și luptându-se contra

ispitelor Satanei. Călugărismul acesta sombru și eroic, disprețuitor de cele măririi lumești, dar pătruns de entuziasm senin pentru viața de «ternă fericire după săvârșirea din lumea aceasta încărcată cu păcate, nu putea prinde rădăcini în vremurile noastre în Transilvania. Chiar dacă am fi avut mănăstiri, trebuințele sufletești și necesitățile naționale ale poporului i-ar fi chemat imperios și pe asceții vieții acesteia în linia de front. Sub povara împrejurărilor, și protosnicelul Cristea a rămas în rândurile cele dintâi ale vieții noastre publice. Sprijinind liniștit politica națională, luând parte printre cei dintâi la manifestări cu caracter național, a îndeplinit și anumite funcții sociale în organismul nostru național.

Multă vreme a fost președinte al despărțământului Sibiu al «Asociației pentru literatură și cultura poporului român din Transilvania». Foarte bun cuvântător, vorbind într'un grai ales și inspirându-se adesea din comorile nesecate ale graiului popular, păr. Cristea mergea cu «Asociația» la sate, unde le vorbea țăranilor de probleme religioase, culturale și economice, îndemnând femeile să-și păstreze portul, cerând dela bărbați să se organizeze economicște și să și modernizeze uneltele de muncă, propovăduind tuturor mai presus de toate datorita de a păstra intactă credința strămoșească. Și președinte al «Reuniunii de muzică» a fost păr. Cristea; și membru în comitetul societății pentru înființarea unui teatru românesc. În Ardeal, pe vremea intensei tiranii maghiare, toate acțiunile publice ale Românilor se îndeplineau cu o anumită religiozitate. Nația era obicinuită să-l vadă pe Mitropolit nu numai dând binecuvântarea din fața altarului, ci luând parte la toate manifestările cu caracter național-cultural, asistând și la teatru, chiar și la teatru de diletanți, la care se transmitea entuziasmul național dela purtătorul de opinci și costum național aievea până la vlădică.

O veche dorință a românilor ardeleni era înființarea unei catedrale la Sibiu. Aci Românii, până la 1906, se închinau lui Dumnezeu într'o capelă mică, adăpostită în fundul unei curți într'o casă fără turn și fără clopote. Cum această biserică trebuia să fie și o operă de artă națională, în legătură cu vechile tradiții de meșteșug de clădire și pictură bisericească, asesorul Cristea fu încredințat de consistor cu alcătuirea unei iconografii. În scopul acesta Cristea, după studii de artă făcute la München, întreprinse călătorii de studii pe la mănăstirile și bisericile mai importante din întreg cuprinsul țării românești. Aceste studii îi serviră la alcătuirea cărții «Iconografia și întocmirile bisericii răsăritene», apărută la 1905 în Sibiu. Cartea aceasta, alcătuită de un nespecialist cu multă dragoste și

râvnă și prezentând mult material instructiv, avea să ușureze teoreticește pictarea viitoarei catedrale din Sibiu. Caracteristică pentru acele vremuri este și tendința de naționalizare a ornamentelor, întrebuițându-se elemente de inspirație din cusăturile țărâncelor noastre. În 1906, catedrala cea nouă fu sfântită în cadrele unor serbări cari luară proporțiile unei uriașe manifestări de vioare națională în orașul unde gospodăria săsească bine încheată și egoistă, teroriza în tăcere, iar elementul unguresc, pripășit aci cu ajutorul guvernului ostil, amenința pe față. Catedrala din Sibiu a fost clădită și pictată cu grabă. S'o fi temut bătrânul Mitropolit Mețianu că nu va mai ajunge ziua târnosirii? Va fi fost și ceva din nerăbdarea Românilor, rămași atâta vreme fără un lăcaș corăspunzător de închinare? Cu toate părțile ei bune și rele, catedrala din Sibiu este un document moral dintre cele mai importante. Ea a fost zidită din banul strâns dela credincioși. În anul 1857 Șaguna obținu dela împăratul dreptul de a face o colectă, și de atunci se strânse necontent dela cler și popor, dela bogat, dar mai ales dela sărac. Inceputul colectei o făcu episcopul Șaguna cu 2000 floreni. În anul 1901 colecta era de o jumătate de milion de coroane. În cinci ani se mai strânse cu intensitate și în anul 1906, vara, putu fi în fine sfântită catedrala cea nouă. Ca un act de recunoștință pentru jertfa nației fu apoi, din încredințarea consistoriului, alcătuit un splendid volum, cuprinzând istoricul ridării catedralei (1908). Autorii acestei interesante lucrări au fost arhimandritul Ilarion Pușcariu și asesorii consistoriali Matei Voileanu și Miron Cristea.

În 26 Iulie 1908, se săvârși la adânci bătrânețe, nefiind scutit de jigniri nemeritate, valorosul episcop al Caransebeșului, Nicolae Popea, un ucenic de al lui Șaguna. Aproape doi ani de zile rămase vacantă episcopia bănățeană, în vârtejul celor mai neîmpăcate lupte cu guvernul maghiar pentru ocuparea scaunului episcopesc. Două alegeri nu fură confirmate de minister, fiind cei aleși, mai ales bătrânul, retrasul, foarte învățatul și înverșunatul naționalist Arhim. Filaret Musta, respinși de ministrul de culte. După multe frământări, păgubitoare în fine, fu ales al treilea ardelen în acest scaun episcopesc, asesorul dela Sibiu Miron Cristea. Din primăvara anului 1910 până în iarna anului 1919, Miron Cristea păstori eparhia Caransebeșului. Dela început întâmpină mari greutăți. După ce bănățenii nu isbutiseră să-și facă episcop un bănățean cu merite, noul episcop trecu prin multe ceasuri nespuse de grele și trebui să întrebuițeze mult tact și multă răbdare pentru a înlătura orice prejudecăți și pentru a împăca spiritele înverșunate și îndușmănite. Pe de altă parte, în nici una

din cele trei eparhii românești nu apăsa așa de greu și neîngăduitor pumnul guvernului dela Budapesta,

În timpul luptelor pătimeșe de aproape 2 ani, guvernul maghiar încercase să zdruncine pozițiile românești, și trebui o mare abnegație, atât din partea episcopului, cât și a păstoriților, pentru a înlătura de cu bună vreme primejdia tot mai amenințătoare a distrugerii. Vlădică românesc sub stăpânirea grofilor maghiari, eparhie românească în fața dușmăniei lacome și setoase de a o distruge, iată soarta lui Miron Cristea și a păstoriților săi! Câtă trudă a trebuit să se depună de toți; câtă desnădejde a cutremurat sufletele, câtă neliniște a bătuit rândurile credincioșilor, cari simțeau, parcă, că dânșii vor fi jertfa cea dintâiu a românismului amenințat cu cotropirea! În viața credincioșilor din eparhia Caransebeșului, se observă în cei 4—5 ani care au precedat războiul mondial o febrilitate în lupta de conservare mai mare decât în alte părți. Și Vlădică și clerul parcă-și concentrau toate puterile pentru a mântui existența națională a credincioșilor. Cetățuia de atac a Ungurilor, înfiptă cu ajutorul unor Români, în averea fondurilor grănicărești, le aducea Bănățenilor necontentit aminte, că, pentru ei, primejdia este și mai mare și mai apropiată.

Și în activitatea episcopului Miron se resimte această mare grijă pentru existența națională a eparhiei. Pururea pândit de guvernul maghiar, episcopul îndemna, sfătuia, îi chema pe credincioși în toate prilejurile la solidaritate, la muncă pentru conservarea comorilor naționale. Cultura națională, atât a clerului, cât și a poporului credincios, păstrarea obiceiurilor din strămoși, conservarea portului național, instruirea poporului, luminarea și a analfabeților, iată problemele cari l-au preocupat necontentit pe tânărul episcop. Era o luptă înfrigurată contra unui dușman redutabil, pe care adesea nu-l puteai zări, dar îl simțeau cum își trimite pe ascuns avanposturile sale în toate pozițiile de apărare ale tale. Numai o răspândire cât de intensivă a culturii și în straturi cât mai largi ale credincioșilor putea să trezească conștiința primejdiei și să înfăptuiască solidaritatea atât de necesară acolo, la marginea românismului apusean. De aceea îl vedem pe noul episcop îngrijindu-se pentru școale. Încă în anul 1910 pune baza unui fond pentru clădirea unui seminar nou pentru educarea clerului, contribuind P. Sf. Sa însuși cu suma de 5000 cor. De atunci, în fiecare an le aducea aminte credincioșilor de datoria de a contribui la colecta deschisă pentru zidirea noului seminar. Să se facă o colectă generală, îndemna episcopul, să se colecteze cu discul la Florii, să contribuie credincioșii cu «bucate și naturalii», să adune tinerimea adultă, să adune copiii de școală și țemeile.

O solidaritate a Românilor din întreaga mitropolie ardeleană, în vederea unor vremuri mai bune, nu se putea înfăptui decât pe baze culturale atunci, când în lupta politică, mijloacele de luptă nu puteau fi aceleași ca ale guvernelor străine. Toate păturile societății erau chemate la luptă; plugari, meseriași, intelectuali — spunea episcopul cu prilejul sfințirii școlii din orașul românesc Lugoj — trebuie să contribuie cu tot sufletul lor la solidaritatea națională prin cultură. Preoții erau îndemnați prin circuli arhieresti la ținerea de cursuri pentru analfabeci, întreagă nația era îndemnată să se înscrie la «Asociațiunea pentru literatura română și cultura poporului român»; țărani să se înscrie membri, să citească din cărțile publicate de «Astra», să nu-și uite nici de sufletul de creștini și mai ales «tu serile lungi ale iernii» să citească din Sf. Scriptură, căci zice P. Sf. Sa — «din ea veți putea zilnic sorbi ca din o comoară nesecată, hrana răcoritoare pentru sufletul vostru, căci nu este năcaz, nu este încurcătură, nu este criză și nici o nevoie sau suferință pământescă, pentru care să nu poți găsi în ea convenita mângâiere și îndrumare».

Dar episcopul nu își uita nici de organizarea economică în multele pastorale și circuli, adresate credincioșilor. Problema conservării naționale îl preocupa așa de mult că și la deschiderea adunării eparhiale (b. o. la sinodul din 1912) stăruia în fața deputaților sinodali pentru o acțiune sistematică în favoarea păstrării portului strămoșesc, amenințat cu pierderea caracterului său de discretă artă originală prin inundarea, la sate, a mărfurilor ieftene și rele aduse de negustori străini. Este destul de semnificativă critica — ce o făcea Episcopul acestor tendințe rele în anul 1912: «Portul țaranilor noștri... este străin, luat de la șvabi. Șuba cea frumoasă bănățenească și cămașile albe au dispărut. Abia le vezi din Paști în Crăciun la 2—3 inși. Opregul la femei e înlocuit cu zdrențe nemțești. Dară chiar și femeile, cari se mai poartă românește, au părăsit din hainele lor cusăturile și formele vechi bătrânești, care singure-s românești și au introdus niște forme străine de ornamentica noastră». Este de mirat deci că episcopul Cristea, departe de a se ocupa numai de administrația bisericească și de mântuirea sufletească a poporenilor, mai găsea vreme să țină conferințe și cuvântări și la «Societatea pentru adunarea unui fond de teatru român»?

Paralel cu conservarea obiceiurilor naționale, episcopul cerea păstrarea cu sfințenie a religiei, a credinței strămoșești. La fiecare prilej, fie că era începutul unui an școlar, fie că se sfinția o școală sau biserică, fie că episcopul se adresa intelectualilor sau țăranilor, Par. Cristea totdeauna

stăruia asupra importanței vieții religioase. Cu citate dese și potrivit alese din Sf. Scriptură, din sf. Părinți (ca Sf. Ioan Gură de aur, Gregorie dela Nazianz, Vasile cel Mare, Ambrosie, Augustin și alții), din autori profani (Carlyle, Lamprecht), mai ales însă din poeții noștri dela Eminescu până la Goga și din cronicari, încercă să dovedească necesitatea credinței și păstrarea neștirbită a acestei credințe ca bază morală a vieții noastre naționale, lăsată nouă ca o scumpă moștenire de înaintași.

Această accentuare neconținută a caracterului național al bisericii noastre și necesitatea perpetuării trecutului nostru cu caracterul său specific românesc rezulta în mare parte și din împrejurările locale din eparhia Caransebeșului. Aici clocotiau patimile mai mult decât în alte părți ale Românilor de sub fosta stăpânire ungară. Dușmăniile personale, ambițiile cu proporții uriașe ale unor oameni cu suflete mărunte, interesele materiale, covârșind pe cele morale, luată cu vremea proporții așa de mari, că guvernul maghiar întrebuința și cel mai mic prilej pentru a pune stăpânire pe drepturi și poziții de ale noastre. Marile domenii și păduri ale «Comunității de avere», moșii rămase Grănicerilor de pe vremea Mariei Tereza și a lui Iosif al II-lea, o imensă bogăție națională, tentau guvernele dela Budapesta mai mult decât proverbiala sărăcie a arhidiecezei dela Sibiu. Metodic și fără scrupul, întrebuințând de astădată sistemul preconizat de Viena de a diviza și stăpâni, guvernele maghiare au izbutit să-și puie în centrul vieții bănățene oamenii lor, recrutându-i dintre acei nenorociți Români, pe cari fie ambiții jgnite, fie poftă nemăsurată îi mână în tabăra dușmanilor bisericii noastre. Luptele acestea se desfășurau adesea în sinodul eparhial, demoralizând și scârbind pe intelectualii bănățeni idealști, cu tragere de inimă pentru tot ce era al nostru și trebuia să rămână al nostru peste toate patimile oarbe.

Guvernul maghiar având impresia că prin cucerirea poziției dela Caransebeș ar putea pregăti lovitura cea mare pentru biserică noastră din Ardeal și Banat, a întrebuințat cu o stăruință de fier, cu o meticulozitate diabolică și cu o lipsă de scrupule, cum nu o mai întâmpini decât în războiu, toate mijloacele de convingere silită, de cumpărare ascunsă, de terorizare pentru a îngenunchia elementul românesc. Patimile le-a cultivat, abuzurile le-a mărit, luptele le-a întezit pentru a îngenunchia eparhia. După crearea unui liceu unguresc, înființat și susținut din banii Comunității de avere, de ce n'ar fi urmat și maghiarizarea sau cel puțin «guvernamentalizarea» bisericii? În 1916 nu isbutură să intre în congresul național-bisericesc din Sibiu, ca trimiși ai eparhiei Caransebeșului, și unii pădurari și

negustori de porci cari cetiau «Az Est» în cursul ședințelor?... Elementul românesc sănătos, moral și conștient a eșit însă din toate aceste mari și grele frământări biruitoare; luptele acestea cu înfașisarea lor urâtă au creat și caractere firme și entuziasmul pentru comorile sufletului nostru național în toate domeniile a covârșit turpitudinea unora, paralizând acțiunea celor dela Budapesta. Epoca aceasta, când va fi studiată cu ajutorul documentelor și existând și distanța necesară a timpului, va constitui, pe lângă laturile ei dure-roase, fără îndoială și o pagină de glorie a celor ce au știut să apere, în împrejurările acelea triste, biserica și nația din Banat. Am atins doar în treacăt aceste frământări, pentru a da explicarea psihologică a năzuințelor neîncetate ale Episcopului Cristea de a salva caracterul național și al vieții bisericești. Frământările lui sufletești, ceasurile de desnădejde, greutățile ce le-a întâmpinat la atâția — cine le-ar putea descrie acum?

Până a ajunge să fie unul din solii Unirii Ardealului la București, P. Sf. Sa a mai trecut prin grele clipe ale vieții în cursul războiului mondial. Situația unui episcop român în vremea stăpânii unghurești era dintre cele mai însemnate pentru ai săi. Cum biserica, cu autonomia ei, era singurul refugiu și singurul scut împotriva maghiarizării, episcopii și mitropolitul erau priviți ca adevărați șefi ai națiunii, și în jurul lor se grupa lumea, cu atât mai bucuroși, cu cât dănsii, prin situația lor excepțională, aveau un mai mare prestigiu și erau de altfel și la adăpostul agitațiilor politice. În schimb, situația lor față de guvernul dela Budapesta era nespuse de grea. Orice manifestare națională i se socotea unui episcop drept o depășire a cerului competențelor sale bisericești, orice acțiune, era privită cu ochi răi, și cum alegerea de episcop trebuia să fie confirmată dintâiu de Rege prin guvern, guvernul la orice prilej încerca o presiune asupra episcopilor, apelând la sentimentul lor de umanitate și creștinism. Și mai grea a fost viața episcopilor în cursul războiului mondial; li se cerea nu numai acte de patriotism, se cerea dela dănsii nu numai să îndemne soldații la luptă într'un războiu care, dacă era biruitor, însemna nimicirea noastră etnică, ci li se pretindea să ia și o atitudine ostilă pe față contra României. Au trebuit răbdare, iscusință, umilire personală adesea, pentru, a nu atrage fulgerele celor puternici asupra Românilor, rămași fără apărare. Cum s'ar fi putut predica cu entuziasm jertfa, când această jertfă se aducea împotriva alor tăi; cum s'ar fi putut îndemna la eroism, când acest eroism însemna prelungirea robiei? La începutul războiului, dar mai ales când România declară războiul de întregire, guvernul maghiar începu a exercita cea

mai neumană presiune asupra preoțimii. Preoții erau ridicați pe neașteptate, în ceasurile nopții, arestați, duși printre ungurii îndârjiți, legați cot la cot cu țigarii sau ferecați în lanțuri; preoții din eparhia Caransebeșului au fost ținuți câteva zile în temnițele din Timișoara, forțați să doarmă pe jos într'o murdărie mai presus de orice închipuire. Apoi clerul a luat drumul pribegiei spre comitatul Șopron, unde a fost ținut până aproape de prăbușirea Ungariei. Aici preoții căpătau congruă 1 coroană pe zi (35 dintre dănsii nici aceasta n'au căpătat-o), pe care trebuiau să o trimită familiei acasă, dacă cumva nu fusese și familia internată. Preoții erau siliți de împrejurări să meargă la pădure să taie lemne, să îndeplinească muncă de salăhor plătit cu ziua, să se apuce de meserii—unul se făcuse bărbier—pentru a nu muri de foame. Șvabii unde locuiau, le vindeau pe bani până și apa de băut! Țăranii români încalteau, și tineri și bătrâni, erau trimiși la front pentru a li se pierde urma. În astfel de împrejurări și într'o vreme când Tisza forța alegerea de mitropolit a lui Vasile Mangra și-l sili chiar și pe împăratul să o confirme, într'o vreme când ministrul Apponyi trimitea la toate Școlile normale profesionale ale Românilor comisari pentru a opri propaganda iredentistă prin profesori, era explicabil că cel mai greu lucru pentru un episcop de al nostru era pastorală pe care trebuia să o trimită de sărbători credincioșilor descurajați și îndurerăți. Ce putea chiariarhul alta să le spună credincioșilor decât să se roage la Dumnezeu pentru cei duși în războiu (1914), să se îngrijească de orfani (1915), să creeze fonduri pentru copiii orfani cari erau cu zecile de mii (1916), și să întărească în sufletele credincioșilor credința și nădejdea că trebuie «să urmeze și zile mai bune și pentru limba și cultura românească»! Doar în 1917 se putu avânta și episcopul Cristea la cuvinte mai îndrăznețe cu înțeles politic, arătând ce este democrația care cere «ca fiecare națiune, fiecare neam — fie mare sau mic — să fie stăpân pe sine, să se conducă însuși, spre binele și înaintarea sa și prin sine și spre progresul țării și al omenirii». Această pastorală de Crăciun din 1917 avu darul să turbure cercurile guvernului maghiar, episcopul Cristea fu citat la Budapesta, unde i se făcură aspre muștrări.

După secole de umilinți și chinuri, după ani de descurajare, dar și de nădejdi ascunse, sosind ceasul libertății și al unirii, era firesc lucru ca și biserica să-și aibă rolul ei la actul unirii, și episcopul Cristea fu sortit ca, împreună cu alții trei soli ai Ardealului și Banatului, să aducă în chip oficial Regelui Ferdinand vestea unirii. Episcopul Cristea nu venia atunci întâiașdată la București. Dănsul aparține preoților cari au fost

mai des în Patria mamă, într'o vreme când guvernul maghiar și o călătorie la București o socotia drept act nepatriotic, vrednic să fie încrestat la răbojul păcatelor. În cuvântarea de bun sosit în gara de Nord, Episcopul Cristea arată tendința aceasta din trecut de a ținea vii legăturile sufletești cu «țara» pentru a câștiga puteri noi. «Noi, Românii de dincolo de Carpați, am venit adeseori pe aici, am călcat de multe ori pe pământul sfânt al patriei mame. Am venit toți îndemnați de o necesitate superioară, și anume de a ne recrea sufletește și a ne oțeli inima spre a putea rezista mai ușor asupririlor». Episcopul Cristea era cunoscut în România veche și în anul dintâiu de după unire, când entuziasmul sincer și bucuria nefățărnată covârșiau orice început de pasiuni politice dăunătoare se privea ca cel mai potrivit chiriarh al Capitalei, merit să contribue prin persoana sa la unirea sufletească tot mai strânsă chiar prin biserică, acest element totdeauna unificator în trecutul neamului nostru. În 31 Decembrie 1919, episcopul Caransebeșului Dr. Miron Cristea fu ales de Marele Colegiu cu unanimitate de voturi Mitropolit Primat al țării și a doua zi obținu investirea regală. Astfel Patria mamă aduse omagiu Ardealului, ridicând pe un fiu al lui la cea mai înaltă treaptă ierarhică pe care o poate ajunge un muritor.

Noul Mitropolit Primat avea o mare răspundere și mari probleme bisericesti de rezolvit. După dezastrul războiului, care ne săracise și care lăsă la noi, ca și aiurea, funesta moștenire de destrăbălare a moravurilor, trebuia unificată și biserică ortodoxă cu patru organizații, rămase ca urme ale trecutului de sub stăpânire străină, dar trebuia mai ales regenerată viața publică cu ajutorul chiar al bisericii. Odată uniți politicește Românii, biserică noastră nu mai are de îndeplinit rolul de apărătoare mai presus de toate a ființei noastre etnice. Azi nimănui nu ne mai amenință cu desnaționalizarea. Prin urmare biserică, eliberată de această grea sarcină din trecut, este chemată să-și îndeplinească misiunea ei apostolească, încredințată ei de Mântuitorul : de a sfinți viața și în lumea aceasta. În acest sens, se adresează și Mitropolitul Primat către preoți, spunându-le că biserică noastră își merită titlul de națională și dominantă numai atunci «când, pe urma unei munci grele și conștiente a întregului cler, vom putea introduce, în toate acțiunile și mișcările vieții publice din țara noastră și mai ales în cele culturale, sociale și umanitare, firul roșu al spiritului creștin și le vom putea imprima timbrul neîntrecutelor învățături ale Aceluia, ai cărui ucenici suntem sau ar trebui să fim».

Arhieriei trebuia să i se dea prestigiu nou, bisericii o organizare mai bună, vieții clerului

și poporenilor să i se descopere latura de moralitate activă ; biserică noastră, ca o parte din ființa neamului nostru, trebuia ridicată la rangul și autoritatea cuvenită, înfrățirea între diferitele mitropolii trebuia făcută, cu înlăturarea părților deosebitoare în organizațiile lor. Toate aceste lucruri reclamau o muncă deosebit de intensivă o pricere mare și acel talent rar de adaptabilitate la noile împrejurări pe cari Mitropolitul Primat a dovedit că îl are într'o măsură atât de remarcabilă. I. P. S. Sa Miron este astăzi în plină activitate. Misiunea și-a înțeles-o așa cum i-au impus-o împrejurările. Activitatea sa ca Mitropolit al întregului Regat mărit și-a început-o în cel mai fericit chip. A o judeca și aprecia astăzi ar fi și prea curând și prea riscat lucru. Căci nu ne stau la dispoziție toate documentele și evenimentele sunt prea apropiate de noi. Pe de altă parte, istoricul își va impune totdeauna față de prezent anumite rezerve, reclamate de firea lucrurilor și de metoda istoriografiei. Vom încerca deci de a schița, cu modestia ce ne-o dictează profesiunea, numai unele din laturile activității pastorale a celui dintâiu Mitropolit Primat al României Unite. Omul de inițiativă, care a fost Episcopul Caransebeșului Miron, a rămas și Mitropolitul Primat. Venit ca un sol al unirii și al înfrățirii, Mitropolitul Cristea, prin firea sa deschisă, prin calitățile sale personale, prin marele dar de orator, din grația lui Dumnezeu, a isbutit să câștige încredere și iubire în toate cercurile. Numai astfel i-a fost cu putință să vadă pe urma inițiativelor și îndemnurilor sale roade bune. În cei cinci ani de activitate pastorală ca Mitropolit al țării, i a prins foarte bine ucenicia culturală ce a făcut-o ca «episcop român în țară sub stăpânire străină». Cunoscând puterea sufletească a culturii, s'a făcut și în noul său post de conducere un convins răspânditor al ei. Inițiativa culturală a Mitropolitului Primat s'a resimțit și la Facultatea de Teologie din București și la Sf. Sinod, care, la îndemnul noului său președinte, a reînviat Revista «Biserică Ortodoxă Română» cu o frumoasă menire pentru cler. Mitropolia Ungro-Vlahiei însăși publică o foaie eparhială, destul de bună, tot la inițiativa și sub patronajul Mitropolitului ; alte reviste, chiar parohiale, apar, și în aceeași mitropolie s'au constituit cercuri pastorale cu menirea de a răspândi tot mai mult, cu ajutorul bisericii, lumina în popor.

Mitropolitul Primat simția imperios nevoia unei răspândiri mai intensive a credinței și culturii bisericesti în straturile adânci ale poporului. Cu prilejul deschiderii Consistorului superior bisericesc din 6 Iunie 1922 I. P. S. Sa desfășură un întreg program de activitate în acest domeniu, stăruind asupra importanței predicii pentru păstori și păstoriți, cerând publicarea a părți din Sf.

Scriptură cu explicații pentru popor și tipărirea și răspândirea de broșuri cu cuprins religios și moral. Tot atunci arăta importanța unei biblioteci religioase și a creării de tipografii bisericești. Înființarea, în sfârșit, «a Institutului biblic românesc» răspundea la o necesitate dintre cele mai urgente. Astfel, prin hotărârea Mitropolitului Primat, se puse baze solide acelui Institut biblic pentru care se străduia, din sărăcia sa materială și din bogăția sa sufletească, cu atât entuziasm încă înainte de războiu, apostolul binefăcător, prin învățătura și propaganda lui, preotul din Pătrăuții pe Suceava, azi consilier consistorial în Cernăuți, Constantin Mărariu. Și nu credem că Institutul biblic ar putea face o faptă mai bună și nu s'ar putea arăta mai bine recunoștința față de acest preot, care în viața sa întregă s'a străduit să umble pe urmele lui Hristos, decât tipărindu-i noul Institut biblic lucrările sale atât de frumoase și atât de potrivite pentru învierea morală a poporului nostru.

Știind cât de prețioasă este cartea și ce mare serviciu poate aduce celor iubitori de ea, Mitropolitul Primat n'a răspândit numai scrisul bun al altora, ci și-a publicat și cuvântările și articolele sale într'o serie de broșuri și în două mari volume («Pastorale și Cuvântări ale unui Episcop român în țară sub stăpânire străină», București 1923 și «Trei ani de propovăduire pastorală» Cuvântări, București 1923). În ele se oglindesc mai bine spiritul larg în care autorul înțelege problemele actuale și căldura sufletească cu care se dedică menirii sale de chiriarch. Chiar pentru meritele sale culturale în viața sa de episcop, Facultatea de Teologie din Cernăuți i-a dat titlul de doctor onorific al ei. Nu este o societate culturală mai importantă la care Mitropolitul Cristea să nu ia parte, fie ca președinte onorific, fie ca membru. N'a fost eveniment mai însemnat în viața noastră publică, unde prin Mitropolitul Primat biserica să nu-și fi manifestat bucuria și să nu fi dat binecuvântarea sa. Pe Mitropolitul Primat îl vedem cuvântând cald și înduioșător la Senat, la inaugurare de institute și facultăți științifice în Capitală, la Alba Iulia la încoronare, la Cernăuți la inaugurarea Universității, la Bălți la sfințirea locului pentru viitoarea catedrală. Glasul său vibrant a sunat în numele bisericii strămoșești prin toate colțurile României Noi în orașe ca și la sate, la serbări mari ale națiunii întregi ca și la prilejuri bisericești cu caracter local. Pretutindena Mitropolitul Cristea a dus cu sine un cuvânt de mângâiere și mândrie, un îndemn spre fapte bune, o chemare către credincioși de a se alipi tot mai mult de biserica strămoșilor noștri care, ori câte rele trecătoare ar bântui-o, este stântul lăcaș unde s'au închinat înaintașii noștri, unde

străbunii noștri s'au mărturisit și și-au împropătat puterile sufletești. Bisericii a stăruit Mitropolitul să i se dea un caracter mai intensiv religios ca să poată influența asupra vieții morale a tuturor creștinilor. De aceea a cerut o intensificare și a învățământului religios în școlile secundare; iar în ce privește educarea clerului, prea puțin numeros pentru împrejurările de astăzi, s'a îngrijit, intervenind des și cu multă insistență la guverne să se reînființeze vechile seminarii, înmulțindu-se numărul lor și cu patru nouă. Ceva din activitatea multiplă, vie, foarte stăruitoare și grăbită, ca în fața unei mari primejdii, cum o îndeplinea episcopul Cristea pe vremea stăpânirii străine, se desprinde și acum din întreaga viață a înaltului chiriarch. La stăruința lui, ca președinte al Sfântului Sinod, și cu sprijinul lui s'a completat organizația bisericească, înființându-se episcopia dobrogeană dela Constanța, creându-se cele două episcopii basarabene dela Cetatea-Albă și Hotin, și reînnoindu-se vechi organizații pierdute prin noile episcopii dela Oradea-Mare și Cluj.

Un rol hotărâtor și de mare și — credem — binecuvântată importanță l-a avut Mitropolitul Miron la alcătuirea legii de organizare unitară bisericească. Biserica noastră avea la unire patru organizații deosebite care trebuiau unificate și simplificate. Ce era mai logic și mai ușor decât să revii la vechea organizație creștină, bazată pe canoane și tradiție, adoptând și tradițiile românești care s'au format cu vremea? Cu toate acestea s'au ridicat și păreri exagerate care nu mai puteau fi potrivite cu împrejurările de astăzi. Statutul lui Șaguna a fost un admirabil instrument de apărare împotriva unui stat străin, ostil bisericii și neamului nostru. În noua viață de stat și a bisericii, anumite prevederi din Statutul șagunian trebuiau jertfite ca fiind anacronice. Mulți din reprezentanții bisericii ardeleni, exagerând anumite teorii, n'au voit să recunoască lucrul acesta. Astăzi statul român nu este o primejdie pentru biserica noastră, prin urmare nici biserica nu trebuie să stea în gardă ca în fața unui dușman temut și hain. Politicianismul nu poate fi o primejdie din cauza adoptării în organizația bisericească a unor elemente conștiințate prin tradiția națională. Căci nu legile îngăduie pătrunderea unor influențe dezastruase în biserică, ci — oamenii care adesea pot fi răi și când legile sunt foarte bune. Un caz recent de alegere episcopală, după normele Statutului lui Șaguna, este destul de elocvent în această privință. Nici ultimul și cel mai șubred argument că dacă nu ne vom crea o autonomie absolută bisericească, venind odată în România un guvern dușmănos creștinismului, d. o. un guvern socialist (!), nu ne-am putea apăra decât cu această

autonomie, nu putea fi luat în considerare. Oamenii aceștia, cu profeții exagerate într'un viitor întunecat și așa de... neromânesc, au pierdut din vedere un lucru foarte simplu: că un astfel de guvern ar putea foarte ușor desființa și legea autonomiei bisericești. În această privință, Mitropolitul Primat Miron a arătat că are un spirit ager și pătrunzător al situațiilor și s'a dovedit și un foarte devotat și priceput apărător al bisericii, dar și un patriot luminat.

În broșura sa «Principii fundamentale pentru organizarea unitară a bisericii ortodoxe române» (1920) expune puncte de vedere dintre cele mai juste. Principiile acestea le-a reprezentat și în Sfântul Sinod, și la așa numita «Constituantă bisericească» și în Senat la diferite prilejuri. Având intuiția clară a lucrurilor, autorul broșurei a putut să susție cu multă dreptate: «În Ardeal constituția bisericească a fost creată și în vederea unor scopuri speciale, de a avea și Românii corporațiuni, cari să apere biserica și cultura românească față de niște guverne apriori dușmănoase Românilor. Interese bisericești vor fi de apărat și în noul și vechiul regat, dar nu în forma din fosta Ungarie; de aceea multe trebuesc simplificate» (pag. 23). Dar dânsul cere tot atât de mult ca biserica să fie «condusă de clerul cu conducerea în administrațiune a laicilor cari sunt oameni ai bisericii» (p. 8).

Biserica se va baza în toate corporațiile, culturale, financiare, economice, caritative etc. și pe elementul mirean (Mitropolitul propunea $\frac{1}{2}$ cler și $\frac{1}{2}$ mireni; pag. 18), un lucru de cea mai mare importanță. Dar bisericii Mitropolitul Primat îi revendică cu aceeași hotărâre și o independență economică, fiind statul dator de a se îngriji de existența ei materială (pag. 25). Mitropolitul Primat, dorind să fie bine precizat și raportul între biserică și stat, nu pregetă a arăta că dânsul este de părere că «interesele bisericii noastre nici când nu pot veni în conflict cu cele mai curate interese ale statului și poporului român» (p. 11); biserica noastră, credincioasă trecutului ei, va trebui să rămână și de aici încolo, păstrând legăturile canonice cu celelalte biserici, o «biserica națională a statului român și a dinastiei române».

În Senat a apărat cu mult avânt și cu căldura convingerii drepturile bisericii noastre, cum au fost apoi consfințite prin Art. 22 din noua Constituție; iar la alcătuirea legii de organizare bisericească principiile fundamentale, expuse de Mitropolitul Primat, au fost hotărâtoare.

Pe lângă alte reforme bisericești, cum este reforma calendarului, sau propaganda religioasă printre lucrătorii dela căile ferate, pentru cari actualul Patriarh dorește să clădească și biserici prin centrele lor, Mitropolitul Primat, îngrijindu-se de o asigurare materială a bisericii, a dat și

frumoase pilde de bună gospodărie în Mitropolia Ungro-Vlahiei. Se știe, că mănăstirile noastre nu sunt bogate; dar prin o gospodărie bună și administrare pricepută a ceea ce au, s'au realizat economii dintre cele mai însemnate. Averele mănăstirii Cernica, în urma inițiativei Mitropolitului, s'a sporit cu vreo 2 milioane lei, din care, peste un milion, s'a putut cheltui cu restaurarea părților arse. La Caldarușani, s'au strâns 600.000 lei, la Sămurcășești 500.000 lei, la Pasărea 100.000 lei, la Cheia 200.000 lei. La mănăstirea Pasărea în deosebi, fiecare maică mai crește o orfană de războiu aproape gratuit, o frumoasă și dă de creștinism activ și tăcut. Tot Mitropolitul a înființat la mănăstiri «Fondul moștenirilor», pentru a preîntâmpina împrăștierea lăsamântului călugărilor săvârșiți din viață. Iar la Cernica lucrează la o tipografie 13 călugări și 17 orfani de războiu.

Un cald apărător al bisericii, un bun cunoscut al trecutului nostru politic în legătură strânsă cu viața bisericească, cum a arătat-o mai ales prin frumoasele cuvântări ținute la Senat cu prilejul înființării episcopilor dela Oradea-Mare și Cluj, Mitropolitul Cristea a luat și atitudinea, ce trebuia să o ia chiriarhul nostru în chestiunea, concordatului: îngăduire națională și toleranță confesională, nici când însă slăbiciune națională față de mișcări pernicioase.

Biserica românească și-a mărit prestigiul prin prestigiul statului nou; acest lucru a știut Mitropolitul să-l valorifice și în afară, intrând în legături mai strânse cu bisericile celelalte ortodoxe, creându-și prietenii și asigurând bisericii noastre o vază mai mare. Biserica bulgară și-a luat chiar mirul dela Mitropolitul Primat, iar patriarhul Ierusalimului a ținut să vie în țară la noi pentru a înoi vechi legături, uitate într'o vreme.

Crearea patriarhiei noastre este o încoronare a trecutului nostru bisericesc. Titlul de Mitropolit Primat este împrumutat din organizația apuseană. Unificându-se biserica noastră, astăzi mai puternică decât cele mai multe biserici ortodoxe, trebuia să se încoroneze un trecut de secole, trecut glorios mai ales prin suferință și prin multele fapte bune de strălucită milostenie creștinească ce s'au revărsat așa de bogat din Principatele creștine dela Dunăre asupra întregii creștinătăți din Răsărit.

În noua organizație bisericească, Mitropolitul Primat întâ cu un prestigiu cum nu i l-a putut da biserica noastră nici unui chiriarh al său în trecut. Fiul de țăran din Transilvania, ajuns la această treaptă după o lungă și bogată activitate de episcop și mitropolit, nu ne îndoim că va ști să adauge prestigiului inerent acestei înalte situații bisericești și prestigiul său personal, pe care a dovedit cu prisosință că îl are.

O VIAȚA DE PATRIARH

Am simțit o caldă mângâiere, când am depănat firul vieții patriarhului Avraam și am constatat că, până să ajungă la treapta cea mai înaltă a perfecțiunii omenești, a trecut și el, ca și noi, prin fel de fel de piedici și încurcături.

Porunca lui Dumnezeu către Avraam sună așa:

Ieși din pământul tău și din rudenia ta și din locul nașterii tale.

E așa de greu să desparți pe cineva de locul lui de naștere, încât nu-i de mirare că, țăranii nu vreau să plece în colonii! E atât de greu să se hotărăscă cineva să părăsească familia sa, încât nu-i de mirare că școlarii și soldații, când pleacă din familie, simt un regret adânc pentru despărțirea de Dumnezeu a cerut de-o dată lui Avraam un lucru dublu tot așa de greu pentru el ca și pentru fiecare din noi. El voia ca Avraam să aibă deplină încredere în făgăduința Sa și să nu stea pe gânduri a alege între Dumnezeu deoparte, și țara sa, locul nașterii sale și familia sa, de altă parte.

Ca fiecare om, Avraam se arată deodată foarte hotărât. Pleacă spre Canaan. Însă pentru ai nu-i fi urât, pe drum, își îngăduie tovărășia tatălui său. Când acela vede că fiul său se prea îndepărtează de «locul nașterii sale», atunci stăruie, și Avraam se înduplecă și se oprește în Haran. Acolo stă până când, prin moartea tatălui său, s'a liberat de legăturile firuștii, care, în viața lui Avraam, ca și în viața multora dintre noi, sunt mai puternice decât chemarea lui Dumnezeu. Dar Avraam era ch mat și încă de Dumnezeu. Nu-i era permisă oprirea la mijlocul drumului.

Ca Avraam, fiecare om are o chemare în lumea aceasta. Nu e îngăduit nimănui să întârzie cu răspunsul său la chemarea sa, nici să se lipsească de bucuriile care sunt inerente orișicărui chemări. Orișice întârziere e dăunătoare sufletului, dacă acesta n'a putut dobândi experiența necesară vieții din întârziere.

Dar poate mulți dintre cititori s'au izbit dela primii pași pe nisipul vieții, de piedici care i au descurajat! Gândiți-vă la Avraam și veți căpăta curaj. El era trimis în Canaan cu făgăduința că tot pământul acela va fi stăpânirea sa. În Canaan era o populație străină, care răscolește în sufletul călătorului Avraam o furtună de gânduri. Purta cu sine făgăduința și nădejdea realizării ei. Cum? Unde aveau să plece locuitorii țării? El îndrăznește și se așează acolo și Dumnezeu odată cu reînnoirea făgăduinții (Fac. XII 7) îi dă și stăpânirea de sine. Aceasta l-a scutit de mari greșeli. Dacă Canaanii stăpâneau țara și Avraam se așeza în hotarele lor, era natural — pentru un om lipsit de credința în Dumne-

zeu — ca să-și plece gândurile spre închinare Canaaneilor! Dar Avraam, începuse a se deprinde cu rânduelile Domnului, fiindcă era încredințat că ceea ce făgăduiește El, poate și implini. De aceea el nu se gândește întâi la Canaanei ci întâi la Dumnezeu:

Și «Avraam zădărnicește Altar lui Dumnezeu».

Câți dintre noi nu-și calcă pe inima care șoptește îndrumându-ne spre Dumnezeu, și capitulează în fața celor mai neînsemnate piedici!

Călătorii prin regiunile polare, spun că trebuie să treacă prin ape liniștite, prin mări furtunoase și prin curenți repezi. Omul este ca un explorator polar: trebuie să știe a înfrunta toate și să rămăe tot om (în cel mai bun înțeles al cuvântului).

Când toate dimprejur ne merg bine; când averea noastră este în siguranță; când avem spor în afaceri; când copiii și slugile noastre se poartă bine; când locuința ni e plăcută și sănătatea ni e deplină, în sfârșit, când toate ne mulțămesc desăvârșit, ne amăgim ușor, crezând că liniștea împrejurărilor casei și vieții noastre este *pacea lui Dumnezeu*. Atunci începem a ne croi un cuib aici pe pământ, uitând de adăpostul lui ceres. Atunci Dumnezeu intervine, turbură împrejurările noastre fericite, pentruca mintea credinciosului său să nu se lege mai mult de bunurile vieții, decât de dătorul acestor bunuri. Mama are o singură odraslă și se bolnavește. Și mama nu știe că certarea e de sus, fiindcă în dragostea-i pentru odraslă a uitat pe «Odrăslitor». Viața lui Avraam era tihnită și începuse a progresa material și se vede că, în vârtejul intereselor, cam uitase pe Dumnezeu. De aceea: «se fău foamete în țară».

Avraam nu era în locul și poziția unde-l adusesse Dumnezeu? Avea să-l lase să moară de foame acolo? N'avea oare să-i poarte de grijă? Avraam s'a spăimântat și, fără poruncă de sus, caută să se îngrijască el de soarta sa, înainte ca Dumnezeu să fi rânduit în vre-un fel pentru el. Pleacă în Egipt unde era belșug. Dacă Avraam n'ar fi șovăit în credința sa ca orice om, el ar fi știut că starea lui era lămurită: «Mai bine să mori de foame în Canaan — dacă trebuie — decât să trăiești în prisosință în Egipt». Mai bine să suferi în țara lui Dumnezeu, decât să-ți meargă bine în țara lui Faraon! Mai bine cu Dumnezeu la pagubă, decât cu Faraon (un păcătos la câștig! Mai bine sărăcia cu Hristos, decât bogăția fără El!

Acestea sunt adevăruri tot așa de sigure ca și Proverbele. Ele (proverbele) sunt hrana stomahului gol, care gândește în proverbe și le

alcătuește anume pentru suflet. De aceia Gorki spune că, «cu cât pânțele e mai plin, cu atât sufletul e mai gol».

Avraam se deprinsese cu pânțele plin, apucase a se obișnui cu belșugul și îndată ce vede că se ivesc lipsurile în casa lui.

«Se pogorî în Egipt și dobândi oi, boi și asini, servi și serve, asine și cămile».

Ca mulți dintre noi, care calcă morala pentru a-și păstra huzurul vieții, Avraam și-a șoptit în taina sufletului său: Bine am făcut de am părăsit Canaanul! Dar vai! În Egipt Abraam nu nu mai avea altar de închinăciune, nici împărtașire cu Dumnezeu! Și chiar de și-ar fi zidit altar, Dumnezeu nu mai putea avea împărtașire cu un om care, singur voise să dispue de soarta lui! Acolo Abraam fugarul ajunge să-și tăgăduiască până și soția în ochii lui Faraon. Țara lui Faaron nu era locul prezenței lui Dumnezeu. Afacerile necinstite nu sunt patronate de Dumnezeu. Asta e sigur.

În țara lui Faraon, Avraam a pierdut sufletește mai mult decât a câștigat materialicește. Adevărat că, prin fuga în Egipt, Avraam a scăpat — ca și mulți dintre noi în împrejurări analoage, — de un neajuns trecător, de foamete, de sărăcie. A dobândit averi, s'a îmbogățit material și a scăzut moral. Imprejurările acestea fericite l-au făcut să se creadă într'o stare voită de Dumnezeu. Aceasta însă, era o iluzie deșartă, care l-a amăgit pe Avraam și amăgește și pe mulți din zilele noastre. E o mare deosebire între binecuvântarea lui Dumnezeu în cele materiale și prezența Lui în cele morale. Numeroase persoane se bucură de binecuvântarea Domnului, fără să fie și părtașe la prezența lui. Averile nu prețuesc doi bani, dacă Dumnezeu nu le apără de pizma oamenilor. Atentatele săvârșite asupra unor persoane bogate, în a căror viață s'a strecurat un microb de imoralitate, dovedesc că *prezența lui Dumnezeu e necesară*, pentruca avutul nostru să nu slujiască de ispită răufăcătorilor.

Se poate ca, din afaceri necinstite, cineva să se fi procopsit, să-și fi dobândit avuții și renume în lume și să i se fi făcut mult bine de țaraonii lumii. Să admitem că un astfel de om n'ar cădea în mreșile justiției! Un astfel de om se bucură de binecuvântările lui Dumnezeu și de cinstea oamenilor. Pot însă aceste lucruri pământești și trecătoare să înlocuiască bucuria sufletului curat, care trăește în împărtașire cu El, care suflet are tihna inimii și curățenia nevinovată a conștiinței? Poate un astfel de om să fie împăcat în sine și să ingenuche înaintea lui Dumnezeu pentru închinăciune și mulțămire? Nu... Iată cum o întreagă divizie de binecuvântări sufletești, se perde pentru puțină procopseală, puțină trecere, puțini

bani! Nu-i mai bine ca, atunci când îndurăm lipsuri și încercări, să ne încredem în Dumnezeu, să ne dovedim ascultarea de îndemnurile bune puse de Dânsul ca lege sufletelor cinstite, și să nu fugim ca Avraam în Egiptul afacerilor, pentru a dobândi oi și boi, asini și asine servi și serve, etc!

Admitem că n'am putut scăpa de ispite cum n'a putut scăpa nici Avraam. Și atunci avem datoria ca să ne întoarcem ca și Avraam la «locul unde fusese altarul» în Canaan.

Noi nu ne dăm seamă că Dumnezeu în mulțimea rânduelilor Sale, restabilește pe omul păcătos, aducându-l la Sine în puterea harului răscumpărător. Apostolul Petru a tăgăduit pe Iisus, și când a fost restabilit la Marea Tiberiadei de Mântuitorul, a avut curaj să spue conaționalilor săi: «Voi ați tăgăduit pe cel sfânt și drept» (Fapte 3,14). Adică putea mustra pe alții, după restabilirea lui harică, tocmai pentru păcatul de care el însuși se făcuse vinovat.

Iată, așa îl restabilește Dumnezeu pe Avraam în cele ce fusese mai înainte. Dumnezeu a făcut și trupul omenesc și sufletul. Legea de primire privește deopotrivă pe trup ca și pe suflet. După o operație, toate celulele trupului omenesc se mobilizează pentru refacerea țesuturilor. Numai așa rana se poate tămădui. După o greșală conștientă, sufletul omenesc are un simțământ viu și adânc al răului din care a scăpat, și, acel simțământ se arată printr'o stare de veghere de rugăciune, de sfințenie și de chibzuință. Aceasta este o dovadă că Domnul nu restabilește pe un păcătos pentru a umbla iarăși în păcat.

Cărarea care convine unui suflet restabilit este cărarea dreptății. Harul care ne iartă păcatele, ne curăță de toată nedreptatea. Dar greșalele aduc totdeauna cu ele nemulțămiri. Abraam își luase de tovarăș pe nepotul său Lot, cu toate că porunca lui Dumnezeu sunase clar în urechile sale: «părăsește rudenia ta». Tovărășia aceasta, ca orișice lucru făcut împotriva voinței lui Dumnezeu, sfârșește cu neînțelegere; «ei nu puteau locui împreună». Avraam, care trecuse prin focul experiențelor, încredințează lui Dumnezeu soarta sa și a turmelor sale.

Ținutul era întins dar valea Iordanului cu pășunea ei bogată, ispita pe păstorii turmelor lui Avraam și ai lui Lot. Pentru a evita alte conflicte, Avraam lasă pe Lot să-și aleagă direcția unde dorește să pască turmele sale. În ce-l privește pe dânsul și turmele sale, el se lasă în voia Domnului. *De vei merge tu spre stânga, eu voi merge spre dreapta; de vei merge tu spre dreapta, eu voi merge spre stânga.*

Aici nu e numai o pildă de mărinimie din partea lui Avraam, ci este proba desăvârșitei

siguranțe sufletești. Și mai mult încă. Acestea nu sunt niște constatări bune pentru teologi, ci sunt observații care ies la lumină din viața oricărui om mare.

Despre Iuliu Cezar — scrie Shakespeare — se spune că, înainte de a fi asasinat de Brutus în plin senat roman, primise două cereri: Una privea pe un om nevoiaș și alta îl privea pe sine. El citi prima cerere, iar pe a doua, în care se vorbea de uneltirile pentru asasinarea sa, o lasă mai după ședință. Iată, aici avem mărinimie pentru supuși și siguranță sufletească desăvârșită pentru dreptatea faptelor sale, care — credea Iuliu Cezar — nu pot fi răsplătite în așa chip.

Trecem la altă latură a vieții lui Avraam. El era bătrân. Trupul său era amorțit. Sânul Sarei — soția lui — era sec. Firea lor era moartă și nu putea nici naște nici zămisli. Și totuși Dumnezeu îi făgăduiește un fiu din coapsele Sale. Ca oameni, ei singuri se condamnaseră sterilității. Însă Dumnezeu tocmai asta dorește. Toate pretențiile trufașe și deșerte ale omului să fie înlăturate, pentruca puterea Domnului să fie măvădită. În Mai 1915, regele Constantin al Greciei suferea de «o căpușă infecțioasă care cuprindea puroi». Starea augustului bolnav era așa de desperată, încât la 11 noaptea, un doctor străin care se pogorâ din palat, spuse mulțimii adunate la poartă că ei — doctorii — nu mai pot nimic. «Dumnezeu mai poate ceva». S'a adus o icoană făcătoare de minuni din insula Tinos, s'au făcut slintele masle și când suveranul a sărutat sfânta icoană, căpușa a plesnit și bolnavul a prins a se simți mai bine.

În 1904, era secetă cumplită. Ministru de Interne era Vasile Lascăr. Ieșise svonul în lume că cei dela Mitropolie fac procesiuni pentru ploae, numai atunci când barometrul începe să cadă. Vasile Lascăr consultase barometrul cu o zi mai înainte și constatase că s'a mai ridicat încă. S'a făcut procesiune pentru ploaie pe șoseaua Kisselef. Regele Carol și tot poporul în genunchiase înaintea moaștelor sfântului Dimitrie Basarabov. Cu toate că, bazat pe barometru, *omul* susținea trufaș imposibilitatea de descărcare a norilor, care nici nu se vedeau măcar pe cer, totuși Domnul a așteptat ca toate pretențiile de cunoștință a fenomenelor meteorologice să fie înlăturate, pentruca El să-și arate puterea Sa. Procesiunea s'a sfârșit. Nu se înapoiase încă la Mitropolie, când o ploaie bine-făcătoare a răcorit văzduhul și a salvat recolta, impresionând puternic pe cei de față, dintre care atâția trăesc și azi.

Am putea aduce și alte exemple pentru a se vedea cât e de îndreptățită sfătuirea ce Dumnezeu i-o dă lui Abraam:

«*Umblă în calea mea și fii fără prihană*».

Dumnezeu dorește ca omul să fie atras spre El de bucuriile cerului, nu să fie împins în sus de nevoile pământului! Ca și un copil, omul nu trebuie să aștepte mijloacele constrângătoare pentru a fi la datoria sa de creatură, ci să sboare cu sufletul spre Dumnezeu lepădându-se de bună voe de cele pământești. Dacă voești să placi Domnului tău, și dacă, în acelaș timp, vrei să ai și o înrăurire asupra lumii, trebuie să fii separat de ea, ca o forță morală lipsită de duhul îngâmfat al fariseismului. Cea mai elocventă dovadă în această privință este marele Ibsen care, în piesele sale, a criticat aspru lumea zilelor sale cu morăvurile ei ușuratice și lipsite de un orizont moral, însă nu a trăit în tovărășia ei pentru scopuri bănești, cum fac atâția alți scriitori!

Tari nu putem fi decât dacă rămânem legați de Dumnezeu și învățăturile Lui, conștienți de desăvârșita noastră slăbiciune.

Cazul Prințului Ghica Comănești este zdrobitor. Un om cu un caracter bun și foarte cinstit. Sinuciderea lui¹⁾ a dovedit că temelia acestor virtuți firești, este nestatornică.

Tăria lor atârnă de împrejurări. Credința singură leagă sufletul într-o putere vie cu Dumnezeu, singurul izvor a tot ce este în adevăr moral. Tovărășia cu el, niciodată nu duce la sinucidere. Pastrează calmul și răbdarea sufletului. Ca dovadă slujește încercarea lui Avraam. I se cere să-și jertzească fiul pe muntele Moria. Porunca aceasta era peste puterea de pricepere a lui Abraam. Dacă el s'ar fi gândit la sine și nu la Dumnezeu, n'ar fi vrut s'o execute. Câți servitori nu vreau să facă un serviciu oarecare pentru stăpânul lor, pe motiv că aceasta e treaba altuia! Câți funcționari nu vreau să lucreze o hârtie, pe motiv că aceasta e treaba șefului! Aceștia se gândesc mai mult la ei decât la stăpân sau la șef. Din punctul acesta de vedere, Avraam este un executor al poruncii lui Dumnezeu ca și îngerii din cer și el stă înaintea noastră ca pildă a ascultării de Dumnezeu.

Aceasta ne învață viața sa de Patriarh.

1) S'a sinucis acum vreo 3 ani, din pricina falimentului *Băncii Naționale*. Putea acoperi paguba cu o părțică din marea sa avere. Dar i s'a părut că e cinstea în joc și s'a sinucis. A lucrat cu morala pământului, dar nu cu a cerului. — *Nota A. S.*

CUVINTE PENTRU PATRIARHUL ROMÂNIEI

Investirea celui întâi Patriarh al României a fost un prilej, ca niciunul altul, de mari mărturisiri în folosul Bisericii noastre. Dela cuvântarea Regelui și a Patriarhului și a tuturor celorlalți care au grăit, până la cele mai depărtate cuvinte, spuse sau scrise cu acest prilej, se vor găsi doruri de bine și urări de pășire înainte pentru Biserica noastră, cum și îndreptățirea pasului făcut de noi, atât după ținerea în seamă a trecutului, cât și a vremii de față. Pe de o parte s'a scos la iveală trebuința de a avea această treaptă în Biserica noastră, iar pe de alta a fost scoasă în însemnată lumină persoana Patriarhului, ca a bărbatului chemat pentru a întrupa aceste clipe mari și pentru o asemenea înălțare a Bisericii. Pe temeiul acestora, am putea deosebi trei linii de cugetare desfășurate în legătură cu acest fapt nou din Biserica noastră: 1. îndreptățirea pasului făcut, față de trecutul însemnat al Bisericii noastre și consacrarea Bisericii românești la treapta de Patriarhat, odată ce împrejurările politice au îngăduit aceasta; 2. mărturisirea acestei trebuințe, față de starea nouă politică a țării noastre, deci luarea în seamă a stării de față; 3. vorbirea despre Patriarhul însuși, ca omul acestor împrejurări, și sărbătorirea sa ca atare. Toți ceice a scris sau vorbit în vremea din aceste laturi și-au pus în lucru toată puterea cugetului, pentru a arăta revărsarea de lumină care se răspândește peste Biserica noastră prin faptul acesta. Și firește că fiecare a avut mult de spus. Dacă ne gândim la trecutul Bisericii noastre, când, pe vremea marilor voievozi, ea putea sluji ca adăpost pentru creștinătatea chinuită în Răsărit, când Patriarhatele propriu zise nu mai puteau lucra decât foarte slab și mulți Patriarhi veneau în țara noastră; dacă ne gândim că ea a slujit ca ocrotitoare pentru ceilalți ortodocși din Răsărit, când Turcii stârpeau orice viață creștinească pe unde se năpusteau, — se înțelege că Biserica noastră merită această cinstire, de a avea un Patriarh în fruntea ei. Dacă ne gândim la starea de față, când Biserica noastră a crescut cu mari adaosuri și peste munți și peste Prut și că azi e cea mai mare Biserică Ortodoxă care se poate mișca slobodă și deci chemată a avea un cuvânt însemnat în tabăra întregii ortodoxii, se înțelege că Biserica românească merita împodobită cu această culme a ierarhiei bisericesti; dacă privim apoi însăși persoana noului și întâiului Patriarh al României, bărbat înzestrat cu atâtea mari daruri, spre care stau ațintite azi toate privirile și care stă în fruntea chipurilor de seamă ale acestui neam, — se înțelege că și din acest punct de vedere, inimile puse în mișcare de acest nou

eveniment bisericesc aveau atâtea de spus. Și în adevăr, s'a și grăit foarte mult despre una sau alta din aceste chestiuni, în fel de fel de tipărituri românești. Căci faptul de a avea un Patriarh n'a fost privit numai ca o chestiune bisericască, ci ca un fapt de seamă al poporului românesc. De aceia tipărituri care nu urmăreau în deosebi chestiuni bisericesti, au închinat câte un număr întreg numai chestiunii Patriarhatului nostru. Și acolo au scris și despre întâiul nostru Patriarh și despre treapta însăși. Asa a fost *Universul Literar*, (22 Noemvrie c.) care a întrebunțat toate paginile unui număr al său numai pentru aceasta.

Nu putem tăcea că au fost și glasuri care s'ar putea socoti ca al patrulea punct de vedere față de acest nou așezământ. A fost punctul de vedere al acelor care au fost protivnici înființării acestei trepte. Fără îndoială, dintr'o cugetare cinstită poate pleca gândul că e bine și trebuie să avem un Patriarh și se pot găsi atâtea pricini pentru a dovedi această trebuință; după cum tot din cugetare cinstită poate porni gândul că, deocamda ă, trebuia să rămânem cum eram, și să arate pentru ce. Această cugetare s'a găsit însă mai mult între vrășmașii noștri din Biserica Romei, care au și scris cu acest prilej, pentru a combate noul adaos din ierarhia noastră românească. Astfel, pentru revista franceză de propagandă catolică în Răsărit, *l'Echo d'Orient*, (Ianuarie-Martie 1925, pag. 110), noua înființare din Biserica românească răspunde numai simțirii de melagomanie a Românilor. Fiindcă ne-am mărit politicește, trufia noastră ne-ar împinge și la pofta de a avea Patriarh. Aceasta, zice revista, ar fi o învoire pe care Biserica românească n'a cunoscut-o niciodată. Această învoire însă n'ar fi pe placul tuturor și ea n'ar sluji decât să acopere o tristă stare de lucruri care s'ar afla în sânul Bisericii românești. În această privință, revista cu pricina citează ziarul *Cuvântul* din 3 Decemvrie 1924. Dar mai mult decât acest ziar, *l'Echo d'Orient* citează *Unirea* dela Blaj, din care se inspiră, căci la Blaj mai cu seamă a fost ocărâtă noua plăsmuire ierarhică din sânul Bisericii noastre românești. Imboldit de ea, revista franceză scrie că noul așezământ bisericesc al Patriarhatului Românesc este un așezământ politic, care nu va folosi nimănui, nici României, nici ortodoxiei.

Aceste vederi catolice pornesc din duh de răutate. Căci, pe temei obiectiv, ei nu au dreptul să spuie că noul așezământ ierarhic al nostru nu ne va aduce niciun folos, fiindcă, de fapt,

vedem folosul și-l vom arăta îndată. Fără îndoială, pe temei nepărtinitor, poate fi cineva și de altă părere. Dar catolicii apasă condeiul, și aici se vede că ei nu scriu ca cineva care a fi putut spune între noi: „încă nu era timpul, mai trebuia așteptat, mai erau altele de făcut“. Când ei însă iau acest prilej pentru a ne ocări, înseamnă ca nu au de gând să vadă faptele, ci numai să dea drumul necazului.

Pe de altă parte, trebuie să mărturisim că nu toți catolicii au scris așa și nici chiar *Unirea* n'a păstrat acest ton totdeauna. Cu prilejul investiției, a scris mai îngăduitor și a arătat, pentru noul nostru așezământ, gânduri cu care ne învoim și noi. Vom găsi chipul de a vorbi despre ele mai amănunțit. Căci ne bucurăm de prilejurile când putem sta de vorbă mai frățeste și a nu ne tot uita chiorâș unul la altul. Iată, după cum au putut vorbi mai blând cu prilejul în estituri, tot așa puteau și cu prilejul înființării și să nu mai îmboldească cercurile catolice străine asupra noastră.

În această privință, sunt de salutat bărbații cu duh mai frățesc. Am plăcerea de a citi un articol scris cu astfel de inimă mai îmbrățișătoare. Il găsim în revista *Convorbiri Literare* (Noemvrie c.), datorit Protopopului unit al Clujului Dr. *Ilie Dăianu*. Sfinția Sa scrie:

„Am salutat și eu, ca preot român și ca ortodox creștin, unit în legătură de supunere și iubire cu Biserica Romei, noua instalație a Bisericii române, și am salutat-o, în fața Țării, în Senat, cu deplina conștiință a clipei istorice, convins, că ridicarea Bisericii constituie o ridicare morală a Țării înlăuntru și în afară. Patriarhatul contribuie la ridicarea morală a societății umane peste tot, și la întărirea Bisericii creștine în deosebi.

„După săvârșirea atât de solemnă a investiturii, în mijlocul unei manifestațiuni naționale și bisericesti, fără păreche până aci la noi, Senatul, care se mândrește de a avea pe Patriarh între membrii săi, a ținut să salute de nou, la prima venire în ședință, pe întâiul Patriarh Român. M'am asociat din toată inima și la această spontană manifestație, nu pentru motive personale subiective, ci tot pentru importanța excepțională ce socotesc și simțesc, că o are patriarcatul, ca instituție bisericească, în această Țară, ca organizare de autoritate și ca for juridicțional în viața bisericească“.

Deci dacă unii catolici spun că patriarhatul nu aduce României nimic, iată aici un glas dintre ei, dar glas legat de noi cu simțiri mai frățesti, care, dimpotrivă, mărturisește că Patriarhatul înseamnă mult pentru Biserică și societate.

Și acum să venim la vorba lăsată: Care sunt foloasele Patriarhatului.

Mai întâi se simt în legăturile din sânul Bisericii ortodoxe. Căci, prin Patriarhat, s'a făcut o mare apropiere cu celelalte ramuri ale Bisericii ortodoxe. Pentru Biserica noastră, care e o confederațiune creștinească, faptul acesta e de mare însemnătate. Cum aveam la noi odată reprezentanți din tot Răsăritul creștinesc, lucru încetat de multă vreme, dar foarte de trebuință pentru o Biserică ce este și se simte una, am început a-i avea din nou la noi. Faptul acesta ne bucură și s'a făcut un început foarte bun cu Patriarhatul românesc. Al doilea, România a început prin aceasta a intra mai viu în vaza țărilor ortodoxe și deci iată însemnătatea ei crescută

Acum o nouă chestiune: Nu era mai bine să așteptăm să umplem lipsurile noastre și apoi să întemeiem Patriarhia?

Se putea și așa, dar se poate și ce s'a făcut. Sunt două metode de lucru. Catolicii degeaba ne ocărăsc că avem atâtea lipsuri. Nu ne rușinăm a spune că avem, dar să le fie lor rușine, dacă vor spune că nu le au. Creștinește este a ne mărturisi nevoile și păcatele. N'ar fi creștinește când le-am avea și nu ne-ar păsa. Dar nouă ne pasă. Luptăm împotriva lor, căutăm să facem mai bine și credem că și Patriarhatul ne va ajuta să facem acest „mai bine“. Dacă uniții de 200 de ani sunt cu Roma și nu sunt mai bine ca noi, de ce ne-ar mai lua la socoteală pe această temă, în care și noi ne putem țânțosi, când ar fi vorba să arătăm lipsurile altora! Nu știu ei cuvântul Psalmului; ...că de vei căuta la fără-de-legi, Doamne, Doamne, cine va putea suferi!

Noi socotim că înființarea Patriarhatului e un chip de a lucra, o metodă de întrebuintat pentru a lua în mână lucrul viitorului.

A avea acum Patriarhat, este o răspundere mai mult. Ai voit să ai Patriarh, bine, ai. Biserica te recunoaște ca atare și se bucură. Dar de aci urmează o datorie mai mare ca înainte. Înălțimea ta mai mare înseamnă și osteneală mai multă, de a te ținea la această vrednicie în chip cuviincios. Cine e mai mare i se cere mai mult. Deci și noi, dacă ne-am suit la vrednicia Patriarhatului, avem de aici înainte datorii mai mari către Biserica Ortodoxă decât înainte. Cine vrea să fie mai mare să fie tuturor slugă. Suntem mai mari, va trebui să slujim mai mult.

Iată cum suirea la vrednicia Patriarhală ne va sili să putem răspunde mai bine acestei înălțări la care ne-am ridicat. Prin urmare, încă până a nu avea tot ce ne trebuie, faptul că am apucat-o înainte și ne-am dat această largire a întocmirii noastre ne va fi un imbold să umblăm ceva mai iute pentru a împlini cele de lipsă și a fi în stare să lucrăm după treapta la care ne-am suit.

Așa s'a făcut și în organizația de Stat. Când noi ne-am dat, prin legi și așezăminte, întocrea de Stat europeanesc, acum 60—70 de ani, starea noastră sufletească nu era deprinsă a lucra într'o asemenea alcătuire înaintată. Primitivitățile noastre administrative nu puteau mistui niște orândueli de viață cu libertăți și cu subțieri de conștiință cetățenească cum cereau constituțiunile din ale țări. Și au mers multă vreme nepotrivițiile acestea administrative, dintre așezămintele înaintate, pe care ni le-am dat, și starea noastră sufletească nepregătită, care se uluia în mijlocul lor. Treptat-treptat însă, nepotrivirea se ștergea. Adaptarea se făcea pas cu pas.

Ce trebuia făcut? Să așteptăm cu formele vieții europenești și cu toate libertățile aduse, până ce mai întâi sufletele noastre aveau să se deprindă? Și până atunci era s'o ducem cu formele samavolnice ale vieții de Stat primitiv? Nu, deprinderea se putea face și în croiala cea nouă.

Se înțelege, în Stat a fost mult mai greu. Pomenim de lucrul acesta numai ca de o metodă de întrebuințat, pentru a arăta că așa s'a făcut și în ordinea de Stat. S'a luat forma, pentru ca fondul să vie mai pe urmă. Așa a fost metoda de lucru, fiindcă în felul acesta și fondul putea veni mai ușor.

Dacă vorbim de Biserică; nu zicem că e o identitate, ci că faptul seamănă. În cazul acesta din urmă, e mai ușor, fiindcă nu e vorba de schimbări mari de făcut, care au a se împlini în sute de ani. Având acum Patriarhat, trebuie să aprindem mai viu munca noastră și să lărgim așezămintele noastre. Dacă ne-am zămislit acest cadru nou de viață bisericească, însăși fap-tura lui cere din partea noastră să-l umplem cu fond. Și așa iată că Patriarhatul poate contribui temeinic pentru a crește puterile noastre de viață bisericească.

Lucrul acesta îl simțim fiecare în parte, dar cel dintâi care l-a simțit și l-a spus a fost însuși Patriarhul nostru. Atât cu prilejul înființării acestei trepte în Sf. Sinod în Fevruarie din acest an, cât și cu prilejul investiturii, Patriarhul nostru s'a rostit hotărât despre creșterea vieții noastre bisericești, pentru a da ființă adevărată suirii noastre la treapta de Patriarhat. Patriarhatul nu poate fi o schimbare de nume. Trebuie să fie rostirea unui adevăr.

De puțină vreme a fost în ziare știrea că se deschide concurs între arhitecți pentru planul nouăi Catedrale, care va trebui să se ridice în

București. De unde acum gândul de nouă catedrală? Și de ce tocmai acum? Din pricină că Patriarhatul trebuia să fie înzestrat cu elementete ființării sale. Și precum în aceasta, așa și în multe laturi.

Este un fapt care ar putea fi tâlcuit: S'ar putea lua cuvântările Patriarhului, pentruca să se culeagă din ele cum vede Inalt Prea Sf. Sa măsurile care trebuiesc luate pentru o înțelegere mai simțită a vieții din Biserică. Ar trebui să tâlcuiască cineva acestea, pentruca să vedem ce programă de lucru ne luăm pe viitor în legătură cu faptul că acum lucrăm cu un cârmuitor suit la treapta cea mai înaltă a ierarhiei bisericești. Și de asemenea, s'ar putea lua cuvântările altora care s'au rostit în această privință.

D. N. Iorga a scris în *Neamul Românesc* mai multe articole în această privință. În cel mai nou din ele, cu titlul *Patriarh și Patriarhie (Neamul Românesc, 25 Noemvrie c.)*, d. N. Iorga arată tocmai ce urmează din faptul că avem un Patriarh. Zice că trebuie să avem și Patriarhie. Ce înseamnă aceasta? Că trebuie să ne dăm de acum înainte toate acele adaosuri de largă și de vie lucrare, adică dacă avem casa mare, să punem în ea și toate lucrurile care s'o împodobească. Tot așa, în alt art. (*N. Românesc, 3 Noemvrie c.*), d. N. Iorga, cu mare dreptate, spune că „noua Patriarhie nu poate fi numai o mantie de aur“, Se înțelege, trebuie să fie și un interior plin de aurul vieții creștinești.

De aici se vede bine că, având Patriarh, aceasta înseamnă și conștiința vie pentru noi de a face toate câte se cuvin Patriarhului, pentruca, sub cârmuirea lui, Biserica să fie cât mai vie și mai împodobită și să se cunoască ce însemnat lucru este a fi cârmuit de un Patriarh.

Deci, dacă am ales calea aceasta, se poate merge înainte și pe ea și nu au dreptul să ne bârfească acei care spun că din trufie ne-am dat Patriarh. E o cale ca și alta. Se poate merge și pe dânsa și ea a dat prilej de atâtea graiuri frumoase care s'au spus din această împrejurare. Mai mult decât atâtea însă, ea a însemnat trezirea unui simț de datorie mai mare față de Biserică, atât înăuntru cât și afară, și ea nu va întârzia să rodească. Și nu numai noi așteptăm aceste roade, ci și frații noștri din Bisericile Ortodoxe surori.

De aceia noi vom lăsa pe vrăjmeșii noștri să brfească și vom alerga la datoriile noastre către Noul Așezământ acesta al Bisericii românești.

Arhim. SORIBAN

OASPEȚII INVESTITURII

I.

Patriarhul nostru, încă înainte de a fi Patriarh, abia venit ca Primat în capul Mitropoliei Ungrovlahiei, a început un soi de lucrare pentru care nu-i putem fi în de ajuns mulțamitori, ca fii devotați ai Sfintei noastre Biserici Ortodoxe. A început legătura adevărată cu celelalte ramuri ale Bisericii Ortodoxe. Din legătura curat teoretică, pe care o aveam înainte, că fiecare Bi-

serieă Ortodoxă se împărtășea cu alta numai prin știrile pe care și le trimeteau la răstimpuri de zeci de ani, că cutare cap al cutării Bisericii autocetale s'a suit pe scaunul de frunte al acelei Biserici, iar încolo tăcere lungă, Patriarhul nostru a început vie legătură cu Patriarhul din Constantinopol, supunându-i tel de fel de chestiuni ajunse urgente în sânul Bisericii Ortodoxe și care aveau nevoie de o tratare și dezlegare frățască. Am putea spune că Patriarhului nostru se datorește Conferența interortodoxă dela Constantinopol pentru îndreptarea calendarului, în care

însă s'au tratat și multe alte chestiuni. A urmat mai întâi o corespondență amănunțită între București și Constantinopol, și apoi s'a ajuns la Conferență. Tot așa Patriarhul nostru a avut corespondență deasă cu Mitropolitul și apoi Patriarhul sârbesc I. P. S. *Dimitrie* dela Carlovăț.

Și iată că această dără pornită a ajuns a crește și a fi azi un fapt din cele mai de seamă în sânul Bisericii Ortodoxe. Căci acum a început comunicarea mai vie între noi și ceilalți orto-

docși, lucru dorit de noi cu ardoare și de care nu știam când ne va învrednici Dumnezeu.

După conferența dela Constantinopl, în care ortodocșii, după sute de ani de înstrăinare, au început a discuta iar treburile lor obștești, care nu sunt numai ale unei Biserici, a început întâlnirea mai deasă, pentru care mai cu seamă investitura Patriarhului nostru a fost un atât de însemnat prilej.

Anul trecut am fost străbătuți de cele mai vii

simțiri și am fost încălziți de dulci săltări ale inimii, când am primit vizita Patriarhului Ierusalimului. Anul acesta, am avut vizita mai întâi a doi Mitropoliți dela Constantinopol, veniți aci pentru a ne preda Tomosul Patriarhiei Ecu-menice, iar apoi, la o lună și ceva de zile, am avut aici un mănunchiu însemnat de fețe bisericesti ortodoxe, cum încă nu s'a văzut la noi. Binecuvântat prilej acesta al investiturii, că el a putut strânge la un loc, în îmbrățișare frățască, pe atâția mari ierarhi ai Bisericii Ortodoxe! A fost cu mână bună Patriarhul nostru, că sub înalta sa arhipăstorie, Bise-

I. P. S. Patriarh Ecumenic VASILE II al Constantinopolului, reprezentat la investitură prin trei mitropoliți.

rica noastră începe un soi legături care trebuie să ajungă a fi un fapt din cele mai rodnice în sânul Ortodoxiei.

Iată faptul de care nu ne puteam bucura de ajuns și care trebuie salutat ca niște zori nouă și o frumoasă veste pentru păstoria Patriarhului nostru. Fie ca ce ochii noștri au văzut acum și ce am gustat din plin, să meargă înainte crescând și revărsându-se ca o rouă peste toate lanurile Bisericii Ortodoxe! Fie ca Patriarhul

nostru să însemne ceiace el a început a fi, un punct de strângere a puterilor ortodoxe și de mișcare a lor cu vigoare înainte pe cărările viitorului.

II.

O asemenea întâlnire fericită însă nu putea fi numai o întâlnire de sărbătoare, pentru a fi de față la ceremonii și a lua parte la ospete. Nu, Patriarhul nostru a voit să folosească acest prilej și pentru altceva. Dncă suntem acum atâția la un loc, de ce nu ne-am întâlni ca să și discutăm atâtea lucruri care trebuiesc puse la cele în sânul Bisericii noastre Ortodoxe! Fericită idee și care împodobește frumos pe Patriarh, pentru că, în zarva tuturor ocupațiilor care l-au copleșit și, firește, au trebuit să-l obosească în acele zile, n'a scăpat din vedere șirul treburilor și a orânduit să ne strângem cu toții, vlădicii, cu teologii de aici și cu cei străini, pentru ca să ne înțelegem asupra unor lucruri care trebuie să capete o dezlegare în sânul Bisericii Ortodoxe.

Această adunare a fost sorocită pe ziua de 3 Noemvrie, când oaspeții investiturii se aflau încă aici și puteau veni să stea la grai frățesc cu noi. Și au venit și s'a umplut frumoasa sală de primire din Palatul Patriarhului, numai, cu părere de rău, n'au fost chiar toți. N'a fost nici Mitropolitul *Antonie*, învățatul teolog al Bisericii Ortodoxe rusești, pe care doream să-l auzim mai de aproape, și n'a fost nici Mitropolitul *Dionisie* dela Varșovia. Se vor fi grăbit cu călătoria. Făceau o trăsătură deosebită, prin camelafcele lor albe și i-am fi dorit în deosebi între noi, ca înfățișători ai unei mari, dar încercate Biserici.

Au fost însă de față toți Mitropoliții greci cu însoțitorii lor, precum și Mitropolitul sârb și cel bulgar. Dacă de drept nu a fost un sinod, dar de fapt se poate spune fără greșală că a fost cași un sinod,

Se înțelege, nu s'au putut lua hotărâri, fiindcă

a fost făcut fără nicio pregătire. A fost ma multe un schimb de vederi, dar vederi care apropie inimile și grăbesc mai mult venirea dezlegărilor.

Tot Patriarhului nostru se datorește o idee care, de câțiva ani, se frământă după război: aceea a adunării unui Sinod Ecumenic. Ea a ajuns a fi o preocupare tot mai vie și a fost mai des în discuțiunea dintre ortodocși în anul acesta.

Se înțelege că tot această idee avea a fi cea mai de seamă materie de discuțiune și în noua adunare. Patriarhul, stând în capul adunării, a și deschis vorba despre ea și toți s'au mărturisit cât se poate de doritori de a o vedea împlinită. Fiecare a declarat că nu are o însărcinare de a se rosti în chestiunea aceasta, dar și-au spus încredințarea că această idee e vie pretutindenea în sânul Ortodoxiei și că împlinirea ei e dorită. Deci în chestiunea aceasta nu s'a adus nicio împotrivire, ci discuțiunea a mers în ce privește chipul împlinirii și locul de adunare. Aici a vorbit I. P. S. Mitropolit *Nicolae* dela Sibiu, spunând că e nevoie mai întâi de lucrări pregătitoare, de comisiuni care să pregătească lucrările. De asemenea a vorbit lung P. S. *Vartolomei* al Râmnicului, arătând în ce direcțiune trebui să se lucreze, pentru ca ortodoxia noastră să pășească temeinic cu puteri unite la lucrul care o așteaptă. Au vorbit apoi, rând pe rând, toți reprezentanții Bisericilor surori, fiecare mărturisind dorul de lucru comun și făgăduind că vor duce în sânul Bisericilor lor vestea de cele vorbite, pentru ca în viitor să se ajungă și la hotărâri. Deci această adunare se poate privi și ea ca un pas pregătitor, care-și va avea însemnătatea ei în cele ce se vor hotărâ de acum înainte. După aceia I. P. S. Patriarh ne-a strâns pe toți la o masă frățescă și de dragoste, încheindu-se toată în curate simțiri duhovnicești.

Arhim. SCRIBAN

In aceasta toți cugetătorii sunt de aceeași părere: Cultura din vremea de față, cu toți pașii ei înainte pe terenul tehnic, cu toată înfrumusețarea traiului și îmbunătățirea condițiilor de viață, cu toată înmulțirea și rafinarea desfătărilor vieții, nu poate mulțami pe omul lăuntric, ci-l sărăcește, îl moaie și-l pustiește și de aceia isprăvește cu un bilanț de plâns, în care bucuria se află în mare deficit. Cu aceasta își declară ea singură falimentul ei, cu aceasta se constată că ea e putredă și bolnavă în însăși măduva ei. Căci orice cultură sănătoasă aduce înflorire și se revarsă în bucurie, orice viață populară sănătoasă produce dela sine nesfârșiți boboci de bucurie într'o bogăție nemăsurată.

datoriile lor, mai ales pe vremea regilor, cari erau amăgiți de gânduri și scopuri lumești, trebuia o putere, care să se pună de a curmezișul acestor gânduri și să țină vie credința în Dumnezeu și în viitorul frumos al celor ce păzesc poruncile Lui. *Această putere au fost proorocii.*

Știri despre viața și faptele lor nu avem decât din cele ce găsim în Vechiul Testament. Dela unii din ei avem scrieri rămase.

Dela acei, cari au trăit până la veacul al 9-lea a. Hristos n'avem decât dela câțiva scrieri păstrate până azi. Viața și faptele celor mai mulți se pot cunoaște din știrile ce găsim răspândite și și colo prin celelalte cărți.

Dela a cei, cari au trăit după veacul al 9-lea a. Hristos avem scrieri cunoscute sub numele de: scrierile proorocilor mari și mici.

Ca să și poată cineva face o idee, cât se poate de complectă de ce au fost proorocii pentru Israel, voi arăta, în scurt și vieța și faptele proorocilor din nainte de veacul al 9-lea, începând apoi explicarea scrierilor celorlalte ce ne-au rămas dela cei de după veacul al 9-lea.

Viața și faptele proorocilor, cari au trăit înainte de veacul al 9-lea.

Cel dintâiu prooroc a fost Moise. Ca și ceilalți profeți din Israel a fost **chemat de Dumnezeu** la marea misiune, de a libera neamul său din robia egipteană și a simțit de atunci că este în serviciul Lui; are să vestească voința Sa și să lucreze lucrul ce El i va porunci. Clipa chemării a fost în fața rugului arzând în câmpiile Midianiților de pe lângă muntele Horeb⁴¹⁾ chemare împotriva căriea el n'aputut sta, căci nu găsea nici un temei.

Munca desfășurată de el pentru neamul său este neprețuit de însemnată.

Poporul său în mijlocul Egiptenilor idolatrii, aproape pierduse credința în adevăratul Dumnezeu și nu mai era departe de vremea când avea să se cufunde cu totul în idolatrie și să ia credințe, cari înjoseau pe om, i distrugau demnitatea și omorau orice simț moral, prin practicile lor josnice și slujbele lor pline de sensualitate.

Unui spirit ca al lui Moise de sigur că, dela început, nu i-a scăpat deosebirea cea mare între credința plină de demnitate și de simț moral a strămoșilor săi și aceia a Semiților în general și Egiptenilor în particular.

De câte ori, împins de duhul nevăzut al lui Dumnezeu, pe când era între Midianiți nu va fi cugetat la această deosebire!

De câte ori nu va fi găsit el o plăcere spirituală în a face deosebire între religiunea simplă

dar plină de demnitate a aceluia popor de păstori — apăsat și desprețuit — și aceia a Egiptenilor!

Dar îi lipsea hotărârea — Aceasta veni numai la poalele muntelui la lumina flăcărilor rugului, la **descoperirea divină.**

De acum înainte nu mai aude în el decât glasul lăuntric al Domnului, glasul *simțului patriotic* pentru poporul său apăsat; glasul *lăuntric al sufletului său*, care-l îndemna așa pune viața pentru întemeierea credinței în un singur Dumnezeu, pentru lățirea religiunii, care dă omului demnitatea personală și valoarea morală ce i se cuvine și-l ridică din starea de înjosire în care îl coborau celelalte religiuni.

El nu mai aude de acum înainte de cât poruncile Domnului cu care vorbise gură către gură⁴²⁾. De aceia el nu este numai vorbitor, dar și om al faptelor, cari aveau să îndrumeze un popor pe noi căi; este un *organ al lui Dumnezeu*, care aduce lumii cel mai mare bine: *întemeiază credința în un singur Dumnezeu.* Este un prooroc cum n'a mai fost altul în Israel⁴³⁾.

Dacă cineva pune alături ce a fost neamul israelit înainte și după Moise; dacă pune aceasta în legătură cu istoria religioasă a lumii în general, atât a celei vechi cât și noi, îndată se vede însemnătatea nemăsurată a vieții și activității lui Moise pe câmpul vieții spirituale a lumii.

Cum a fost el în stare să facă aceasta nu ne putem închipui. Istoria se află aici în fața unui secret. Numai o singură dezlegare este: introducerea unui factor nou, a cărui ființă nu o putem vedea cu ochii trupești, ci numai cu ochii minții.

Sunt puncte în istoria lumii, unde istoria propriu zisă trece în *istoria teoriilor filosofice.* Atunci ideile filosofice, prin priviri ce aruncă în urmă pe calea pe care a trecut lumea și, prin deducțiunile ce trage din cele ce s'au făcut în lume aruncă oare care lumină asupra unor întâmplări istorice altfel neînțelese. Un asemenea fapt este lucrul lui Moise.

Adevărata cunoștință a lui Dumnezeu omul nu o poate căpăta prin el însuși. El poate căpăta cunoștință, și aceasta necomplectă, numai asupra sa și asupra lumii ce vede.

Ideile vechi în amândouă aceste privințe se întunecaseră și pe vremea lui Moise avem în tot locul o idee josnică și despre Dumnezeu și despre om.

În poruncile date de Moise neamului său găsim însă ideea că Dumnezeu este Domnul vieții mai pre sus de lumea simțurilor și dătătorul acelor *porunci morale, cari nu înjosesc, ci ridică pe om mai pre sus de cât tot ce este în lume.*

Asemenea idei deosebite de cele ale lumii

41. Eșire 3₁ sq.

42. Numeri 12.

43. (Num. 12₆, Deut. 34₁₀ comp. Hos 12₁₀; Dt. 18₁₅).

jurări: Ieroboam avea bolnav pe fiul său Abiah și voia să întrebe pe profet de voința divină. Dar nu are curajul să se ducă el în persoană, ci învață pe soția sa să se îmbrace în haine simple ca să nu fie cunoscută și să se ducă la profet să-l întrebe ce se va întâmpla cu copilul. Dumnezeu însă descopere în vis lui Achia că va veni femeia lui Ieroboam la el și-i poruncește să-i vestească pedeapsă pentru nelegiuirile lui.

Încă nu ajunsese femeia lui Ieroboam la ușă, i se auzise numai pașii și bătrânul profet orb i strigă: intră femeia lui Ieroboam, pentru ce te ascunzi? Atunci profetul o înștiință că Dumnezeu a hotărât distrugerea casei lui în chipul cel mai rușinos. Ca semn că așa se va întâmpla va fi că fiul ei Abiah va muri în momentul când ea va intra în oraș⁶⁰).

În același timp cu profetul Achia auzim de: 9) *Şemaia*, omul lui Dumnezeu, căruia Domnul i-a poruncit să spună lui *Rehabeam* (933—917) să nu facă război cu frații săi⁶¹). Despre acest profet mai citim în II Cronica 12₁₅ că el ar fi scris faptele lui Rehabeam.

10. Tot acolo mai auzim vorbindu-se de un *Iddo* (יִדְדוֹ) vâzătorul.

* * *

Pe timpul regilor din Iuda, *Asa* (954—913?) și *Iosafat* (912—888), auzim vorbindu-se de profeți, cari au ajutat pe acești regi la restabilirea cultului Domnului.

11. În II Cr. 15, sq. auzim de *Azariah*, fiul lui *Oded*, care, inspirat de Dumnezeu, a îndemnat pe regele *Asa* să restabilească cultul Domnului. *Asa* învinsese, cu ajutorul divin, pe *Zerah*, regele Cușitilor. În urma acestei victorii vorbește profetul către *Asa*⁶²).

12. Tot sub *Asa* mai auzim de profetul *Chanani*. Contra lui *Asa* se sculase cu războiu *Baēša* din Israel. *Asa* trimete lucruri scumpe din templu ca dar lui *Ben-Hadad I-ii* din Damask pentru ca să-l ajute contra lui *Baēša*.

Chanani profetul îl muștră pentru această alianță și că nu s'a încrezut în Domnul care l'a scăpat de Kușiti și de Lybieni. *Asa* se supără și-l aruncă în închisoare⁶³) în al 15-lea, sau al 16-lea an al domniei sale.

13. Sub *Iosafat* auzim de *Iehu* fiul lui *Chanani*, de sigur cel pe care *Asa* l-a aruncat în închisoare.

Iosafat voi să se unească cu *Achab* din Israel contra *Arameilor*. Aceasta nu plăcu Domnului și de și *Iosafat* se duce cu *Achab* la Ramot

în Ghilead contra *Arameilor*, totuși el se întoarce curând înapoi, căci Sirienii îl atacaseră la început, dar l'au lăsat, căci aveau ordin să atace numai pe regele din Israel, care este și omorât în această luptă.

La întoarcere *Iehu* i muștră pentru acest ajutor dar Dumnezeu nu-l pedepsește pentru că a fost credincios Lui⁶⁴) înlăturând închinarea la idolii streini.

Iehu a profetizat și pe timpul lui *Baēša* din Israel (cam 951—928). *Baēša* călcă pe urmele lui Ieroboam încurajând și apărând pe cei ce se închinau la idolii streini. *Iehu* îl muștră și vestește nimicirea casei lui Ierobeam⁶⁵).

Acest *Iehu* este unul din puținii profeți, cari au profetizat în regatul lui Israel și Iuda.

Dacă pe timpul lui *Baēša* se arătase ca profet, pe timpul lui *Iosafat* trebuie să fi fost în o vârstă înaintată.

* * *

14) Tot în acest timp, în II Cr. 18₇, se amintește de *Micha*, profetul, fiul lui *Imla*.

Achab mai înainte de a merge alături cu *Iosafat* la războiu împotriva *Arameilor* la Ramoth în Ghilead — de care fu vorba mai sus — a chemat pe *Micha*, prorocul, să întrebe pe Domnul. *Micha* i vestește că va fi învins. *Achab* nu vru să creadă, căci socotea pe *Micha* ca dușman al lui. Profeția lui *Micha* însă se împlinește. *Achab* moare în războiu.

Atât știm asupra acestor profeți. Alte date nu mai avem.

Scrieri nu ne au rămas de la nici unul. Nici nu știm dacă toți au lăsat ceva scris. În Vechiul Testament nu avem amintit de cât: «Cuvintele lui *Nathan* profetul» și «cuvintele lui *Ghad* vâzătorul»⁶⁶).

«Profeția lui *Achia* din *Șilo*»⁶⁷) și «Vedenia lui *Iddo*, vâzătorul»⁶⁸).

«Cuvintele lui *Şemaia*»⁶⁹) și «Cuvintele lui *Iehu*, fiul lui *Chanani*»⁷⁰).

Nu putem însă ști dacă acestea au fost cu un cuprins profet sau istoric.

* * *

Toți acești profeți s'au luptat cu multă energie pentru apărarea religiei strămoșilor lor. Silințele acestora se pot însă asemena vântului, care bate înainte de a începe vijelia.

Adevărata nertună și luptă grea împotriva în-

60. I Reg. 14₁₋₁₈.

61) I Reg. 11₃₁ sq.

62. II Cronica 15₁ sq.

63. II Cronica 16₇ sq.

64. II Cronica 19₁ sq.

65. I Reg. 16₁ sq.

66. I Cronica 29₂₉.

67. II Cronica 9₂₉.

68. II Cronica 12₁₅, 13₂₂.

69. II Cronica 12₁₅.

70. II Cronica 20₁₄.

chinării la idoli o duce profetul *Elia*, și după el *Elisa*.

În afară de Moise despre activitatea nici unuia nu se ocupă Vechiul Testament așa mult ca de a lui Elia.

Din timpul mozaic în nici un timp nu a fost mai simțită nevoea de a se cunoaște puterea divină de cât în acele timpuri.

Adorarea adevăratului Dumnezeu ca ființă spirituală dispăruse în Israel. Nu mai deosebeau pe Dumnezeu de ceilalți idoli păgâni de cât după nume. Il adorau ca și pe Baal în chipuri cioplite. În unele adunări de oameni se dedea chiar mai multă însemnătate cultului lui Baal.

Acești profeți veneau înaintea regilor și a poporului și le cereau să se întoarcă la adevăratul Dumnezeu. Ei vestesc pe Domnul înaintea micului număr de credincioși ce mai rămăseseră, spre a-i întări în credința cea adevărată, ca și înaintea păgânilor spre a le dovedi nimicnicia idolilor lor față de Domnul.

Această misiune grea i constrângea a umbla din loc în loc ca odată aici, odată colo, după cum cereau împrejurările, să predice adevărata credință.

În adevăr nu au izbutit ca tot poporul să fie readus la adevărata credință, dar cultul lui Baal nu mai era cult al statului și atât Israeliții cât și vrășmașii lor Syrieni au recunoscut puterea lui Dumnezeu.

În regatul celor 10 triburi s'au adunat câțiva credincioși, cari sub conducerea profetilor țineau cu tărie la credința strămoșilor fiind pildă bună celor de același neam cu ei.

Ca și Iefta odinioară pe vremea judecătorilor veni Elia din răsăritul Iordanului din micul loc *Thisbe*⁷¹⁾ spre a deschide lupta împotriva lui Baal, la care se închinau cei din partea de apus a Iordanului.

Când a început activitatea sa profetică nu știm pozitiv.

Când apare în lume ne face impresia omului, care nu pune preț pe bucuriile și plăcerile vieții. Strict credincios obiceiurilor strămoșilor săi — strictetă care se vedea și în îmbrăcămintea compusă numai din o manta păroasă și un brâu de piele⁷²⁾; cu un entuziasm nemărginit pentru cre-

dința în Domnul; cu o credință tare, care nu putea fi micșorată prin nimic, nici chiar când se simțea singur, părăsit de toți; cu un curagiu de leu, care nu cunoștea nici frică nici nimic alt ceva, se arată în fața regilor ca și a poporului muștrându-i pentru necredința lor. Cu o pătrundere de spirit și putere de convingere fără seamăn le dovedea măreția credinței în un singur Dumnezeu și puterea Lui, vestindu-le pedepse pentru nelegiuirile lor. În întreaga istorie a Israeliților nici un predicator nu a avut atâta îndrăzneală, devotament și putere de convingere ca Elia, de aceia profeți spun că înainte de arătarea Domnului la ziua judecării cea mare și înfricoșată va veni tocmai *Elia*⁷³⁾.

Lupta lui începe sub Achab (916—895?) prin vestirea unei secete, care va ține până când iarăși profetul va vesti încetarea ei⁷⁴⁾. Acesta va fi semnul că el stă în serviciul adevăratului Dumnezeu.

Imediat după vestirea acestei pedepse Elia se depărtează⁷⁵⁾.

La râul Krith⁷⁶⁾ — probabil la răsărit de Samaria — unde a fost hrănit de un corb⁷⁷⁾ a șezut mult timp.

În acea vreme scăpă de foamete în mod minunat pe o văduvă și fiul ei — amândoi păgâni — îmulțind puțina făină și untdelemnul ce aveau și făcându-i astfel să vadă și să creadă în puterea lui Dumnezeu.

Când fiul văduvei muri, Elia se rugă la Dumnezeu și copilul învie.

În țară seceta era mare. Pentru a ține caii și animalele în viață însuși regele a trebuit să caute nutreț prin țară⁷⁸⁾.

În zadar a căutat Achab pe Elia în toate părțile să se roage la Dumnezeu de ertare⁷⁹⁾.

Elia se arată — la porunca Domnului — fără de veste și a dat de știre regelui că a venit.

Când regele l'a văzut zise: «Ești aici, tu, omul nenorocirii lui Israel?»

Elia răspunse că adevărata pricină a nenorocirilor este însuși poporul cu regele în frunte, care s'a abătut dela Domnul și se închină idolului Baal.

El ceru regelui ca în una din zile să se adune toți profeții și preoții lui Baal și Astarte pe muntele Karmel și anume pe partea de răsărit pe vârful *El-Mohraka*⁸⁰⁾ pentru a se vedea puterea lui Dumnezeu și a lui Baal.

Ironia și batjocora cu care Elia lua în răs pe

71. Un loc — orașel sau sat — cu acest nume în partea de răsărit a Iordanului nu este cunoscut.

În textul grec al cărții Tobie (cap. 1 v. 2) se amintește un loc Thisbe în pământul Naftali în partea de apus a Iordanului. De acolo ar fi plecat Elie și s'a așezat în Ghilead.

Dar mai în toată vremea Israeliții treceau din răsărit în partea din spre apus a Iordanului, căci acolo era masa cea mare a poporului.

Este mult mai probabil că a fost în Ghilead în răsăritul Iordanului — o localitate Thisbe, azi necunoscută. De acolo împreună cu alții locuitori a trecut și Elia în partea de apus.

Unii zic că *Elia* ar fi fost păgân, care mai târziu, după așezarea Ebreilor în Palestina a trecut la credința într'un singur Dumnezeu.

72. II Reg 1, 8. Alături Zacharia 13, 4; și Ebrei 11, 37.

73. Maleachi 3, 23.

74. I Regi 17, 19, alături cu V. 16 II Regi 2, 12.

75. I Reg. 17, 2-16 18, 10.

76. I. Reg. 17, 3.

77. I Reg. 17, 4, 6.

78. I Regi 17, 7, 13, 14; 18, 2-6.

79. I Regi 18, 10, 12.

80. Așa spun cei mai mulți comentari.

preoții lui Baal este partea cea mai frumoasă și plăcută a acestei bucăți ⁸¹⁾.

Însă isbânda cea mare este scoaterea poporului din amorfirea lui religioasă și aducerea lui la viața și credința adevărată. Aceasta face însemnătatea istorică și religioasă a acestei frumoase istorisiri. Dintr'o dată, fără să stea la îndoială, arată acest popor că recunoaște puterea lui Dumnezeu. Toți au slăvit pe Elia; iar profeții și preoții lui Baal au fost omorâți.

După aceasta seceta se isprăvi și poporul recunoscându-și puterea divină.

Însuși Achab era binevoitor profetilor.

Dar cu aceasta *Elia* nu avu liniște, căci Iasbela, soția lui Achab, a voit să-l omoare. El fugi din nou ⁸²⁾. Și s'a dus întâi în regatul Iuda, apoi în Berseba, în pustia arabă. Obosit trupește, amărât sufletește, căci vedea că Achab nu stăruie în credința în Domnul, ci ascultă tot de femeia sa, începu să-i vină gândul că Dumnezeu socotește pe poporul său ca pierdut. De aceia se roagă lui Dumnezeu să moară ⁸³⁾. Atunci i se arată un înger și-i spune că trebuie să meargă mai departe. Și plecă. După 40 de zile și 40 de nopți a ajuns la muntele *Horeb* ⁸⁴⁾. Aci pe *Horeb* arătându-i-se Domnul, de mai multe ori și în diferite chipuri, Elia a fost întărit în credința că milostivirea lui Dumnezeu este mare și nici de acum înainte nu va părăsi poporul său. Dar purtarea Lui față de poporul său se va schimba. De acum înaintea misiunea lui Elia va fi de a vesti poporului pedepse pentru neascultare. Și în adevăr Elia nu mai se arată în Israel decât spre a pregăti sau a da de știre poporului că vor veni pedepse ⁸⁵⁾.

Cu drept cuvânt socotește un comentator al cărții sfinte, fuga lui Elia *pe Horeb* din pricina Isabellei, ca un punct de seamă, ca centru de unde *activitatea lui Elia ia un nou drum*.

El va vesti de acum înainte cele trei știri rele cari vor fi ca 3 pedepse pentru Israel.

Regele Hazael din Damask este dușmanul cel mai mare al Israelitilor. Prin el vor fi pedepsiți.

Iehu urmașul pe tronul lui Israel va fi răzbuțătorul faptelor nelegiuite ale lui Achab.

Și în fine arătarea lui *Elisa*, profetul, care va avea sarcina să dea știre poporului pedepsele ce negreșit vor veni peste necredința ⁸⁶⁾.

De acestea nu vor scăpa de cât acei, cari vor fi credincioși lui Dumnezeu și vor părăsi pe Baal.

81. I Regi 18^{20, 21} sq.

82. I Regi 19³ sq.

83. I Regi 19⁴.

84. I Regi 19⁸.

85. I Regi 19¹⁰⁻²¹; 21¹⁷ sq.; II Regi 1³⁻¹⁶.

86. I Regi 19¹⁵⁻¹⁸.

Spre a îndeplini de acum înainte noua sa sarcină pleacă de pe *Horeb* și se duce la hotarul regatului lui Israel, în pustia de miazăzi și răsărit a Damascului.

Pe drumul către pustia Damascului întâlni pe *Elisa* fiul lui *Saphan*, un bogat din *Abel-Mechola*. Elia îi aruncă mantaua să-i o ducă ca un servitor. *Elisa* înțelese însemnarea acestui act și ceru voe de la profet să-și ia rămas bun de la ai săi și apoi îl va urma. Amândoi s'au dus în pustia Damascului.

Din singurătate nu eși Elia de cât numai câte puțin și pentru întâia dată în al 3 lea, sau al 2-lea an, înainte de moartea lui Achab spre a-i da în știre stingerea rușinoasă a familiei lui, din pricina nelegiuirei săvârșită, după sfatul soției sale, împotriva lui *Naboth*, un om sărac din *Iesreel*, care avea, ca singură avere, numai o vie ⁸⁷⁾.

Sub *Achasja*, fiul și urmașul lui Achab pe tron — 895-893? — se arată *Elia* iarăși în palatul regal. *Achasja* începuse, să se închine lui Baal. — În urma unei căderi, bolnăvindu-se, trimete la Filistenii în orașul *Ekron*, ca să ceară sfat dela ghicitorul lor — *Baal-Zebub*. — Elia eși înaintea trimișilor și le porunci să se întoarcă înapoi spunând regelui că va muri.

Regele auzind aceasta se supură și trimite oameni să prindă pe Elia.

Dintre trimiși, doi căpitani cu 50 de oameni au murit arși de foc căzut din cer ⁸⁸⁾. Aceștia porunceau proorocului să-l urmeze pentru că așa voește regele. Și ei și regele au cunoscut puterea Domnului.

Numai al treilea veni împreună cu Elia la palat ⁸⁹⁾. Ostașul acesta știind ce-l așteptă nu mai veni în puterea poruncii regelui, ci se rugă de prooroc să chibzuiască dacă voește să vină sau nu.

Dumnezeu poruncește lui Elia să se ducă.

Venind la palat vestește, cu îndrăzneală, regelui că din pricina abaterii de la cultul Domnului, va muri. Elia pleacă, iar regele moare curând după aceia ⁹⁰⁾.

Scurtă vreme în urmă Elia se duce de la *Ghilgal* peste *Bethel* și *Iericho* la *Iordan*, unde este luat la cer.

Astfel se sfârșește și activitatea acestui om înzestrat cu puterea divină, care, ca puțini până la el, a luptat fără frică și cu o nemărginită pornire împotriva cultului lui Baal și restabilirea adevăratei închinării la un singur Dumnezeu, duh nevăzut și sfânt.

Pr. POPESCU MĂLĂEȘTI

87. I Regi 21³.

88. II Regi 1³⁻¹⁰.

89. II Regi 1¹ sq.

90. II Regi 1¹³⁻¹⁷.

CRONICA BISERICESCA

INVESTITURA PATRIARHULUI ROMANIEI

I.

Zodia anului 1925.

Anul acesta ar putea fi numit că se scurge *In zodia Patriarhiei*. În adevăr, chestiunea înființării treptei de Patriarh în Biserica noastră e un fapt care s'a simțit în tot lungul anului. Nici nu apucasem a intra într'însul, și întâia oară a eșit la iveală graiul obștesc că ar trebui să ridicăm Biserica românească la înălțimea de a înființa această treaptă și în sânul ei. E adevărat că gândul acesta e ceva mai vechi. În planurile de viață nouă bisericească și de nouă croială a ocârmuirii bisericești care s'au urzit după război, s'a auzit și cuvântul acesta, că ar trebui să întocmim Biserica românească pe temei de Patriarhat. Ne aducem aminte, de prin anul 1919, de broșura unuia cu un nume ciudat (fără îndoială, a cuiva care ce ascundea după un anume ticluit atunci), broșura unuia, zic, care-și spunea „Protosinghelul Otmenedec“. Acesta scria că trebuie să înființăm în Biserica românească și treapta de Patriarh și să ne întocmim în Biserica noastră în chip de Patriarhat. Dar părerile acestea, care se mai vânturau pe atunci și la alții, n'au avut niciun răsunet. Tot așa n'au avut răsunet ce a scris d. O. Ghibu, profesor la universitatea din Cluj, în cartea sa de care am scris noi și în care cerea să înființăm un Patriarhat, prin care să putem face unirea cu Roma și așa să aducem și pe uniții români sub Biserica noastră. Abia numai dela sfârșitul anului trecut însă, vorba aceasta a început a prinde chiag. Noi am pomenit de ea, ca de un zvon, care începea a prinde tărie, în numărul de pe Noemvrie anul trecut (pag. 702) al acestei reviste. Chestiunea a început a se pune în legătură cu Legea Unificării. Ajungând Biserica noastră a fi un singur trup, din atâtea Biserici răzlețe câte erau îndată după război, s'a ivit părerea că starea ei de a fi o singură întocmire trebuie să se simtă și în întocmirea bisericească, adică să nu aibă numai 5 mitropoliți, măcar că unul singur era primat, ci să se înființeze o treaptă nouă, pe care Biserica o cunoștea în vechile întocmiri ale Bisericii universale, și să avem un Patriarh, prin care să se rostescă faptul că acum suntem o singură Biserică, peste care se află un singur păstor de această treaptă.

Se înțelege că unitatea trebuia să se rostescă și ceva mai adânc decât numai în faptul, fără urmare în ocârmuire, că ai un Patriarh, ci se putea croi și o întocmire patriarhală, adică treapta de Patriarh să ființeze și efectiv, nu numai ca o treaptă nouă de cinste în sânul Bisericii.

Dar faptul acesta putea veni pe urmă. Deocamdată, prin înființarea treptei de Patriarh, se rostea o simțire

care era cuprinsă în aceasta. Mai târziu ea își putea croi și chipuri de înfățișare mai vii și mai efective.

Fapt este că, cu această năzuință, noi am intrat în anul în curgător, și chiar dela începutul lui, atât în Sf. Sinod, cât și în Senat și în Cameră, rând pe rând, s'au făcut inimoase manifestări de îmbrățișare către Biserica noastră. Într'o sedința solemnă a sa, Sf. Sinod a înființat această treaptă. Mitropolitul Primat al Țării, D. D. Dr. **Miron**, a fost proclamat Patriarh al României, apoi. Senatul și Camera au votat legea prin care s'a înființat această treaptă în sânul Bisericii României.

De acolo înainte, au urmat fel de fel de izbucniri de bucurie pentru această nouă împodobire a Bisericii noastre. Mulți creștini au început a sui dealul Mitropoliei pentru a face urări noului Patriarh și se întrebau de chipul cum trebuie să se adreseze către dregătorul bisericesc de o treaptă mai înaltă ca până acum.

Fapt este că s'a început a se vorbi la noi despre această nouă treaptă și de urmările pe care le va avea în Biserică. În toată curgerea anului, am avut înainte chestiunea ei ca ceva viu, de care trebuie să ne ocupăm. S'a vorbit de investiție și, din pricina boalei de astă primăvară a Regelui, s'a tot amânat, până am ajuns în toamnă. Dar aceasta n'a însemnat o uitare a acestei chestiuni. Dimpotrivă, pe vară, în luna Iunie, Ministeriul de Culte a dat un banchet la Hotel Bulevard, în cinstea noului Patriarh. De asemenea, unele societăți creștinești (Orodoxa, *Solidaritatea*) au ținut să-și mărturisească public, prin serbări și felicitări, interesul lor pentru această chestiune. Apoi, în tot acest timp, s'au trimis înștiințări Bisericii surori pentru acest eveniment al Bisericii Românești, s'au primit răspunsuri și urări și s'au făcut pregătiri, pentru marile serbări care aveau să se petreacă în toamnă.

Biserica Constantinopolului a făcut toată cinstea Bisericii Românești. În luna Octomvrie, a. c., am avut mari serbări, prin aducerea la noi a Tomosului Patriarhului din Constantinopol pentru înființarea treptei de Patriarh în Biserica Românească, apoi prin citirea și predarea lui cu solemnitate, printr'o solie patriarhală, în catedrala Mitropoliei. Despre acestea însă noi am apucat a vorbi pe larg în numărul pe Septembrie a. c. al acestei reviste, așa că nu mai este nevoie să mai scriem și acum.

Dar sărbătorile nu s'au oprit aci. Cea mai impunătoare dintre toate trebuia să urmeze de aici înainte, anume *ceremonia investiturii*. Aceasta s'a săvârșit cu mare alai în ziua de 1 Noemvrie c. și despre ea avem a scrie de aici înainte.

Deci când vedem că anul a început cu gânduri despre noua vrednicie din Biserica Românească și că

pe ele le-am avut vii în toată curgerea lui și că tot prin ele și încheiem acest an, nu avem dreptul să spunem că anul acesta a fost pus în *zodia Patriarhiei!*

El este anul pomenirii Niceei, an de mari amintiri. El este, în același timp, și de mari urziri în Biserica noastră și de mari năzuințe către viitor. Fie ca noua plămădire făcută în Biserica noastră, pe de o parte prin Legea Unificării, pe de alta prin înființarea celei mai înalte dregătorii bisericești în sânul Bisericii noastre, să însemne și începerea unei căi de viață nouă și bine simțită, atât în Biserica noastră Românească, cât și în sânul întregii Biserici Ortodoxe.

II.

Inoirea strălucirii vechi.

Încă înainte de 1 Noemvrie, zi de Duminică în care se rânduiseră să se desfășure marile serbări ale investiturii, se simțea în București mișcarea unui fapt nou care se petrece. Ziarele începuseră a vesti că sosesc misiunile străine care veneau să ia parte la ceremonie. Din punctul acesta de vedere, al venirii reprezentanților Bisericii surori, pentru a cinste sărbătoarea noastră, faptul acesta e de o mare raritate. S'au împropătat la noi vremuri și stări care nu s'au mai înnoit de sute de ani. Numai pe vremea lui Vasile Lupu și Matei Basarab, pe vremea cucernicului domnitor Constantin Brâncoveanu se vedeau la noi ierarhi ortodocși din alte Biserici, care luau parte la serbările noastre. Dar acestea sunt vremuri uitate de mult. Lumea a pierdut știința despre ele. Slujbele noastre au fost numai între noi. Rar când ierarhii noștri se mai vedeau cu ierarhii altor Biserici Ortodoxe. Doar când se duceau la Ierusalim să se închine la mormântul Domnului. Cu acel prilej, se mai opreau pe la Constantinopol și Alexandria, cum a făcut și acum de curând Mitropolitul nostru dela Sibiu, I. P. S. *Nicolae*, în călătoria sa la Ierusalim. Incolo, trăiam viața noastră bisericească închisă între granițele noastre.

Cu prilejul investiturii însă, Capitala României a văzut împropățându-se în sânul ei și acest vechiu fapt uitat. Misiuni străine au sosit dela Bisericele surori. Cu câteva zile înainte de 1 Noemvrie, se tot dădea de veste că a sosit cutare sau cutare misiune.

Din partea Patriarhiei din Constantinopol a sosit o delegațiune pe care o avusesem la noi și cu câteva săptămâni mai înainte, la sfârșitul lunii Septembrie a. c., compusă din Mitropolitul *Ioachim* al Calcedonului, *Ghermanos* al Sardeonului, d. *Spiru Constantinide*, marele dragoman al Patriarhiei, dar adăogată și cu Mitropolitul *Fotie* al Derosului, bărbat foarte simpatic și cultivat, veche cunoștință personală a scriitorului acestor rânduri, din vremea Conferenței interortodoxe pentru îndreptarea calendarului în Constantinopol în Mai-Iunie 1923.

Din partea Patriarhiei Ierusalimului și reprezentând și Patriarhia Alexandriei, al cărei titular, Patriarhul *Fotie*, murise de curând în Zürich (la 6 Sept, a. c., la întoar-

cerea dela Congresul din Stockholm), din partea acelor Patriarhii, zic, a venit Mitropolitul *Dosotei* al Sevastiei, cunoscut de noi de anul trecut, când am primit vizita Patriarhului *Damianos* al Ierusalimului.

Din partea Bisericii Greciei, a venit Mitropolitul *Pojicarp* al Tricalei, bărbat învățat, cum și Arhimandritul *Mihail M. Constantinide*, protosinghelul (directorul cancelariei) Mitropoliei din Atena.

Din partea Bisericii sârbești, Mitropolitul *Emilian* al Timocului și cu Arhimandritul Dr. *Nicolici*.

Din partea Bisericii bulgărești, au venit Mitropolitul *Neofit* al Vidinului, Arhim. *Sofronie* și Arhidiaconul *Clement*.

Din partea Bisericii Ortodoxe rusești din Polonia, au venit: Mitropolitul *Dionisie* al Varșoviei, Arhim. *Serghie Pocieiatskii*, Protoiereul *Teodorovici*, Preotul *Mihail*, Diaconul *Șeletkin* și d-nii *Serghie Glubokovskii* și *Iudenko*

Din partea Bisericii propriu zisă a Rusiei, se înțelege că nu putea veni nimenea. Totuși într'un chip oarecare, am avut și un ierarh, ba încă un mare ierarh al Rusiei, dar dintre cei care trăiesc azi în pribegie, departe de țara lui, din pricina regimului bolșevic. E vorba de învățatul Mitropolit, de mult cunoscut prin scrierile lui, *Antonie* al Kievului și care trăiește acum la Carlovăț în Serbia. Și Inalt Prea Sf. Sa a fost în București cu prilejul serbărilor investiturii.

III.

Inaintea Investiturii.

La Mitropolie erau în scopul acesta pregătiri mari. Se făcuseră din vreme programe tipărite despre și-rul în care avea să meargă totă slujba. Se rânduiseră cine avea să cânte, cine să slujească, ce locuri să aibă fiecare. Din vreme fuseseră aduse maice pricepute în ale cântării bisericești. Slujba avea să înceapă cu o priveghere la ceasurile 7 seara, în ajunul zilei investiturii. Mulțime mare de preoți se adunase la Mitropolie, pentru că avea să se întocmească un alai rar, care să ducă pe Patriarh din Palatul său în catedrala Mitropoliei. În seara acelei zile, mișuna mulțime de credincioși, care se ducea să fie de față la slujba privegherei.

Curtea Mitropoliei era plină. Școlarii Seminarilor *Central* și *Nifon* din București vedeau ce nu văzuseră nici bunicii lor. Unde se mai pomenise în București mitropoliți cu camelafce albe! Numai din cărți se știa că mitropoliții ruși poartă camelafce de acest fel. Mulțimea avea să vadă și această noutate și să se uite lung la Patriarhul nostru, pe care întâia oară avea să-l vadă tot cu acest acoperemânt al potcapului.

În sfârșit, în zilele acelea, nici nu puteai pași pe stradă ca preot, fiindcă orice prieten sau cunoscut voia să afle dela tine amănunte despre serbările care aveau să-și arate strălucirile lor în acele zile și să lase urme adânci în sufletele credincioșilor.

În seara de 31 Octombrie, la ceasurile 7, s'au pornit alaiul din Palatul Mitropoliei, pentru a intra în catedrala Mitropoliei și a se începe slujba privegherii. Erau

de față, în sălile Patriarhului, toți solii străini, toți membrii Sfântului Sinod, pe coridoare toți slujitorii Mitropoliei, delegați ai mănăstirilor, maicele care, cântând, trebuiau să deschidă drumul alaiului.

Iată acum pașii mișcându-se dealungul drumului dela Palatul Patriarhului la catedrală. Credincioșii și școlarii seminariilor stau zid și cu ochii țintă privind pe ceice păseau pe dinaintea ochilor lor.

În mers măsurat și cu glasurile cântând imnul Patriarhului, călugărițele pășesc agale. Apoi vin preoții, protopopii și toți ceilalți slujitori. Nu sunt numai chipuri care se mișcă, ci și o mare de lumini. Căci fiecare are câte o lumânare în mână. E o clipă mișcătoare. Parcă ar fi Vinerea Mare, când, cu gânduri smerite și cu capete plecate, însoțim St. Aier. Și alaiul se mișcă molatec înainte. Iată și Vlădicii. Trec înainte ai noștri. De data aceasta mulți, toți. Lucru rar, chiar la vreme de ședințe ale Sinodului. Dar dela o așa clipă, nimenea n'a vrut să lipsească.

Iată și pe Vlădicii străini. Aici ochii se deschid mai largi, mai cu seamă față de camelafcele Rușilor.

Și așa, în pas domol, cârmuit de cântarea dulce a maicelor, care glăsuiesc de zor, alaiul străbate curtea, pătrunde în cuprinsul vechei biserici, care primește pe toți cu îmbrățișarea mirezmei ei de tămâie și cu înfățișarea chipurilor sfinților, care de sute de ani au privit atâtea și atâtea slujbe, dar încă una ca aceasta nu.

Cel din urmă carea pășea în șirul alaiului era, după rânduiala slujbelor noastre, cel mai mare în treapta ierarhiei: *Patriarhul nostru*. În ușa bisericii, a fost primit de Vlădicii *Teofil*, *Platon* și *Grigorie* dela Iași, cu crucea și evanghelia, și așa, însoțit de toți și în sunetul neoprit al cântării, a fost dus până la strana arhierască, unde s'a așezat la loc înalt, iar în jur toți dregătorii înalți bisericești din Bisericile de peste graniță și din a noastră.

De aici încolo, s'a început slujba privegherii și am putut auzi cele mai dulci cântări ale muzicii noastre bisericești, desprinse depe buzele cuvioaselor noastre maice. Și fiindcă erau de față atâția soli dela alte Biserici surori, s'a cântat și în limba lor. D. *Adamide*, psalt al bisericii grecești din București și student al facultății noastre de teologie, înveșmântat deosebit, cum se poartă psalții greci în bisericile lor de seamă, a cântat cu meșteșug muzical și s'a văzut acum îndemnarea sa nu numai la scris, ca ziarist și editor de reviste grecești, ci și ca psalt al Bisericii Ortodoxe. Iar pe de altă parte, s'a cântat și în limba slavonă, așa că toți solii au putut vedea și graiurile și Bisericile lor cinstite în slujba noastră. Maica noastră *Amfilohia* dela Mănăstirea Pasărea de lângă București a minunat pe toți cei de față prin cântarea sa măiastră, zicând cu glas dulce, în grecește, cântarea Maicii Domnului *Ceiac ești mai cinstită*.

După un ceas și mai bine de slujbă, privegherea a ajuns la sfârșit, în mijlocul interesului tuturor celor de față, a privirii cu luare-aminte spre tot ce mișca și a așteptării vii, neastâmpărate, a celor ce aveau să se petreacă a doua zi. Alaiul s'a pus iarăși în mișcare, spre

eșire. Slujitorii au însoțit pe vlădici la Palatul Patriarhului, unde toți înalții dregători și-au luat rămas bun, pentru a se vedea a doua zi, tot la Mitropolie, și a săvârși apoi miezul serbării la Palatul Regal.

Dar seara nu s'a încheat fără un adaos mișător. În sala cea mare a Palatului, s'au adunat preoții, în frunte cu protopopii lor. Aci a venit Patriarhul și, în mijlocul însuflețirii tuturor, Păr. Protopop Econ. *I. Georgescu* a rostit o cuvântare către Patriarh și i-a oferit un engolpion din partea preoților din București. Patriarhul a răspuns mișcat, și apoi adunarea s'a împiăștiat, lăsând pe Patriarh să se odihnească pentru încordările de a doua zi.

IV.

In ziua Investiturii.

Pentru a doua zi, Duminică, 1 Noemvrie, era dată poruncă la toate bisericile ca toți preoții să isprăvească slujba Sfintei Liturghii la ceasurile 9, și la 10 să se afle cu toții în preajma Palatului Regal, pentru a alcătui alaiul care, dela Palat, să meargă la Mitropolie.

În această a doua zi, mare mișcare de lume pe străzi. Se vedeau chipuri străine, oameni veniți de aiurea, aduși de noutatea desfășurării sărbătorești care aveau să se prefire pe dinaintea ochilor lor.

La Sf. Mitropolie, s'a slujit liturghie strălucită, la care au fost de față solii bisericilor străine cu însoțitorii lor, I. P. S. Patriarh D. D. Dr. **MIRON**, membrii Sfântului Sinod, membrii Guvernului, preoții slujitori ai Mitropoliei și mulți credincioși.

La ceasurile 10, se aflau în curtea Mitropoliei caretele regale care trebuiau să ducă pe Patriarh, pe Ministrul Cultelor și pe Mitropoliții noștri la Palatul Regal din Calea Victoriei. Încă ceva mai înainte pleaseră într'acolo membrii Guvernului și cu solii Bisericilor surori și cu ceilalți membri ai Sfântului Sinod.

La 10 jum., șirul caretelor regale a plecat dela Mitropolie în felul următor: Mai întâi două plotoane de cavalerie, apoi trăsura cu d. General **Eraclie Nicolesanu**, Prefectul poliției Capitalei, trăsura cu Patriarhul **MIRON** și d. Ministru al Cultelor *Al Lepădatu*, trăsura cu Mitropoliții **Pimen** al Moldovei și **Nicolaie** de peste munți, altă trăsură cu Mitropolitul **Nectarie** al Bucovinei și Arhiepiscopul **Gurie** al Basarabiei. Alte două plotoane de soldați călări închideau apoi șirul trăsurilor.

În vremea aceasta, la Palatul regal se aflau adunați toată fruntea dregătorilor țării. În sala tronului au intrat, rând pe rând, solii Bisericilor ortodoxe surori, membrii Sfântului Sinod, toți în odăjdii, miniștrii străini, miniștrii noștri, deputați, senatori, consilierii Curții de Casație, Consiliul Superior Legislativ, Rectorul universității din București cu decanii facultăților, profesorii facultăților de teologie, reprezentanții Academiei Române, secretarii generali ai ministerelor, generalii inspectori de armată, primarul Capitalei, Prefectul jude-

țului Ilfov, directorul General al Cultelor, d. O. Goga, fost ministru, cum și alți dregători.

Pe toate străzile, pe unde avea să treacă alaiul trăsurilor cu Patriarhul, erau înșiruiți școlarii și școlărițele din București. Toți aceștia, împreună cu poporul, întâmpinau trăsurile cu strigăte de veselie. Și așa, în mijlocul veseliei tuturor, șirul de trăsuri a ajuns în curtea Palatului Regal. Aci a eșit înainte garda Palatului, care a salutat intrarea cortegiului, iar muzica militară a cântat «Spre rugăciune». În curte se aflau corurile celor două seminarii din București, multe delegațiuni, de țărani, ale invalizilor de războiu și altele.

După ce toți au intrat în sala tronului, la ceasurile 11 tocmai, în sala strălucitoare de atâtea chipuri împodobite, au intrat, M. M. L. L. Regele și Regina,

Maiestățile Voastre,

Altețe Regale,

Cu prilejul investiturii mele de Mitropolit-Primat al țării, Maiestatea Voastră mi-ați indicat prea grațios o parte din programul îndatoririlor imediate în cuvintele, că „din scaunul acesta am o frumoasă menire, de a înfăptui politica religioasă a lui Mihai Viteazul, care, prin „înființarea“ Mitropoliei ortodoxe dela Alba-Iulia, țintea să apropie și să unească bisericile toate țările românești“.. și v'ați exprimat dorința, ca munca chemării mele să „aducă roade fericite pentru organizarea temeinică și unitară a Bisericii române“.

Dorința Maiestății Voastre a fost pentru Smerenia mea și pentru împreună lucrătorii mei în via Dom-

Alaiul Patriarhal pe drumul dela Palatul Regal spre Mitropolie. În frunte I. P. S. Patriarhul, având la dreapta pe Arhim. Tit. Sîmedrea, iar la stînga pe Econ. Bărbulescu. Îndată îndărăt, cel cu peptul împodobit spre dreapta Mitropolitul Dosotei dela Ierusalim, la stînga sa Mitropolitul Fotie al Dercosului, iar mai la stînga Mitropolitul Ioachim al Calcedonului.

Înălțimile lor regești Principele Moștenitor Carol și Princesa Moștenitoare Elena. Maiestățile lor s'au suit pe tron și îndată după aceasta Inalt Prea Sf. Patriarh a fost condus de înalții dregători bisericești înaintea jilțului regesc. Stînd alături, d. Ministru al Cultelor a citit decretul Regelui de investitură a Inalt Prea Sfințitului **MIRON** ca Patriarh al României. Apoi Mitropolitul Moldovei a dat cîrja pastorală Maiestății Sale Regelui, care a întins-o Patriarhului zicîndu-i: „Îți încredințez cîrja patriarhală și-ți urez să păstorești în pace pe toți credincioșii țării“. Patriarhul, luînd cîrja în mîna a ridicat fruntea și după o clipă de tăcere, a început a grăi, cu glas, mai întîi domol, în tăcerea și ascultarea încordată, următoarele cuvinte de înaripată și vie gândire :

nului — vlădici și clerici — poruncă pe care nu am scăpat-o din vedere nicio clipă, până când, cu ajutorul binevoitor—uneori chiar unanim și plin de însuflețire—al tuturor factorilor țării — în frunte cu Maiestatea Voastră — nu am înfăptuit-o spre mulțămirea tuturor celor ce au experiențe depline în această privință. Tocmai în lunile acestea, noua și unitara lege bisericească de auto-cîrmuire — cu conlucrarea clerului și a poporului drept credincios — se pune în aplicare.

Drept încoronare a contopirii celor cinci Biserici provinciale, într'o organizare unitară, a urmat în mod firesc și înălțarea mitropolitului din Capitala țării-mărite la rangul de patriarh.

Fără îndoială, această unire sufletească a milioanele de credincioși va spori duhul dătător-de-viață pentru

poporul nostru și țara lui și va forma din chiagul sufletesc cel mai solid ciment pentru încheierea țării și normala ei dezvoltare și în viitor într-o unitate națională tot mai puternică.

De altă parte, unirea bisericească a tuturor provinciilor bisericești va întări astfel puterile Bisericii ortodoxe, ca să poată înviora așezămintele sale de azi și să creeze altele nouă, încât să potă adânci mai bine — ca în trecut — Sfintele Scripturi, scoțând din nesecatul și curatul lor izvor, apă vie pentru generalizarea în cercuri tot mai largi a convingerilor evanghelice, fără de cari Biserica se pierde în formalități fără fond și fără a avea pentru viață o infalibilă busolă de creștinești îndrumări. Spre această țintă trebuie să se îndrepteze în viitor preocupățiunile tuturor organelor bisericești și a factorilor, cari voesc a-i oferi sprijinul moral și material.

În scopul acesta, ne trebuie mai întâi o pleiadă întreagă de clerici cu temeinică cultură teologică și universală, care să sporească micul, dar inimosul număr al celor ce-i avem azi; și cari să pornească o mișcare literară bisericească la înălțimea zilelor de azi. Sub conducerea conștientă a acestora, clerul nostru pastoral — tot mai bine pregătit — va introduce tot mai multă evlavie și artă în frumosul nostru ritual, va spori în zelul apostolesc și va începe tot mai mult să-și câștige și să-și mențină în toate părțile rolul său educator în viața noastră creștină socială, dând acestei vieți o puternică nuanță de cultură și menținând și nobilitând în cultura neamului acel miros de tămâie al vechilor tradiții cum a transpirat în decursul veacurilor trecute prin bârnile învechite ale bisericilor noastre de lemn, cari au atât de nepieritoare merite întru formarea sufletului unitar al neamului și întru oțelirea lui pentru a supraviețui plin de nădejde atâtea primejdii, câte au trecut peste capul părinților noștri.

Deodată cu aceasta, Biserica trebuie să-și adune mijloace și pentru o întreagă operă umanitară, filantropică și samaritană și să-și afirme rolul ei firesc și în așezămintele statului de asemenea natură, căci fără de aceasta, misiunea ei ar rămâne incompletă. Și în asemenea materie, Biserica — mai mult ca ori care altă instituție — poate să reverse duhul milosteniei desinteresate asupra deaproapelui.

Până când neamul era în toiul luptelor pentru existența sa, era firesc ca și Biserica să-și pună cea mai mare parte a energiilor sale și în serviciul idealurilor naționale. Iară acum — când idealul suprem s'a înfăptuit, — Biserica trebuie să-și îndrepteze toate puterile sale întru a pune la temelia tuturor acțiunilor individuale și colective ale credincioșilor ei atât de binefăcătoarele învățături ale evangheliei lui Hristos.

Iară în afară, Biserica va năzui să-și asigure în concertul Bisericilor ortodoxe naționale și — după putință — în sânul creștinismului din toată lumea, un loc corespunzător cu importanța sa și cu mărirea serviciilor de ordin religios, moral și cultural, ce le va putea închina evangheliei și crucii lui Hristos.

Sunt sigur, că în măsura — în care Biserica va ști să satisfacă aceste imperioase cerinți ale sfintei sale misiuni, — munificența țării și a factorilor ei va curge cu belșug asupra străduințelor sale, cari vor trebui să verse pretutindenea acea apă vie a povestelor sale creștine, ca o sevă sănătoasă și mănoasă pentru întreaga viață individuală, familiară și obștească, făcând din țara noastră o țară de model și un câmp de înflorire al tuturor virtuților creștinești: o Românie creștină, fericită.

În fața acestor probleme mari și grele, în serviciul cărora trebuie să steie toți factorii și toate așezămintele țării, și noua mea demnitate de Patriarh nu poate fi loc de mărire și de odihnă, ci de muncă, după cuvântul Scripturii: „Cine vrea să fie cel mai mare între voi, trebuie să fie vouă slugă“. Marcu X-43.

Muncă a fost și în trecutul meu scara înălțării mele din modestul, dar onorificul post de descăl primar, și până la Patriarhie.

Mulțumindu-Vă, Sire, cu adâncă recunoștință de prea înalta grație regală, de care în atâtea rânduri m'ați învrednicit, și de investitura mea cu onorifică, dar greaua cărjă de Patriarh al Bisericii române; — Vă declar, că slugă credincioasă a Bisericii și țării voiu să rămân și de aci înainte, până când Dumnezeu va menține modestele puteri, cu cari m'a înzestrat, urmând pildele pline de indemn ale Majestații Voastre, ale scumpei noastre Regine, asupra cărora implor binecuvântarea lui Dumnezeu, rugându-l să Vă facă parte — Maiestaților Voastre, Altețelor Lor Regale Principelui moștenitor și soției sale, precum și întregii familii regale — de zile senine, pline de mulțămire și de glorie mulți, mulți, mulți ani!

După aceasta a luat cuvântul M. S. Regele, care a spus următoarele cuvinte pline de mare suflet:

Inalt Prea Sfinte și Prea Fericite Părinte,

Pe cât de fericit eram când ai fost chemat de peste munții liberați prin vitejia ostașului și virtuțile poporului român, la păstoria Mitropoliei Ungro-Vlahiei, pe atât de fericit sunt astăzi, când îți încredințez cărja de Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, după ce Sfântul Sinod, împreună cu Adunările Naționale, au ridicat scaunul Arhiepiscopal și Mitropolitan al Ungro-Vlahiei, la rangul de scaun Patriarhal.

Din timpul Basarabilor și Mușatinilor descălicători de Țară, care au pus temelile neperitoare ale Mitropoliilor Ungro-Vlahiei și Moldovei, nu s'a înscris o pagină mai strălucită în istoria Bisericii Ortodoxe Române, ca aceea înfăptuită în anul acesta prin înălțarea la rangul de Patriarh al Primatului României.

Istoria Națională ne dovedește că la noi, Românie, națiunea și religia au fost pururea strâns unite. Biserica s'a înfiripat pe încetul la adăpostul codrilor, odată cu formarea limbii, a naționalității și a Statului. Statul a crescut împreună cu Biserica. Voevozii apărâu Biserica și Biserica era mângâierea și întâ-

virea voevozilor. Limba s'a creat una și nedespărțită prin Biserică și peste hotarele vremelnice, dela Oltenia întâilor locașuri monastirești, până la Maramureșul care ne-a dat întâile monumente de limbă românească Iar spiritul național a urmat acestei desvottări unitare a limbii și a culturii.

Dar rolul Bisericii noastre naționale a trecut și dincolo de hotarele de miază-zi, după sfârșitul împărăției de Răsărit. Cu mâna largă, Voevozii Români, în locul împăraților creștini căzuți, au fost ocrotitorii și ajutorii pentru întregul Răsărit creștin, unde atâtea sfinte locașuri păstrează amintiri ale Voevozielor noștri, apărători ai credinței și bogați miluitori ai Sfințelor Biserici apăsate sub călcâiul păgânului. Incepând cu Sfântul Nijon, Patriarhul constantinopolitan, câți Patriarhi și câte fețe înalte bisericești din întregul Răsărit nu s'au perindat prin țările române, unde totdeauna găseau bogat adăpost și mângâiere creștinească. Sfintele rămășițe ale multora se odihnesc în pământul nostru bine primitor.

Dreptatea învinge după secole de muncă și de jertfă răbdătoare ale poporului în întregimea sa, de sus până jos, și ale clerului mic și mare, și după atâtea fapte mari și creștinești ale Voevozielor noștri, Atotputernicul ne-a învrednicit ca, odată cu împlinirea unității Statului Român în hotarele sale firești și după organizarea unitară a întregii Biserici ortodoxe române, să avem rara fericire de a vedea creată cea mai înaltă demnitate Bisericească: Patriarhia.

Inalt Prea Sfințite și Prea Fericite Părinte,

Faci amintire despre Legea pentru Unificarea Bisericii Române în toate ținuturile. Bun lucru s'a făcut și sunt sigur că Inalt Prea Sfinția Ta îți vei pune tot sufletul ca această lege să intre în sufletele credincioșilor și să se transforme în Lege de unificare sufletească. Avem nădejde că, prin învățătura Bisericii noastre, care ne-a dat, în cursul veacurilor, unitate de limbă și de simțire, vom ajunge mai grabnic și mai pacinic la acea măsură de unificare sufletească, după care însetoșează sufletele tuturor bunilor români, așa cum dorește cerbul de izvoarele apelor.

Din unificarea sufletească, ies operele mari naționale de gândire și de simțire, și răsplata meritată va fi adusă Bisericii noastre, care va ajuta poporul spre înfăptuirea acestui țel pământesc.

Salutând în mijlocul nostru pe toți reprezentanții Bisericii ortodoxe din țările vecine și amice, nu mă îndoiesc că ei ne aduc buna voire a Bisericii surori pentru o creștinească colaborare, pe temeiul învățăturilor de dragoste și de bună înțelegere ale Mântuitorului nostru Iisus Hristos.

Inalt Prea Sfințe și Prea Fericite Părinte,

Țărânimea română, al căreia vrednic fiu ești, poate fi mândră că ne-a dat din sânul ei pe cel dintâi Patriarh al Bisericii noastre naționale. Și eu, cel dintâiu Rege al României întregite, mulțumindu-ți din toată inima, în numele Reginei, al meu și al familiei

mele, pentru cuvintele pline de dragoste și credință ce Mi-ai adresat, îți urez mulți și fericiți ani.

Cuvintele Regelui au lăsat frumoasă și adâncă impresiune. Pomenind de tot ce a făcut Biserica în trecut, a trezit amintirile mari ale vechilor voevozi, care-și puneau inima pentru Biserică.

Isprăvită ceremonia dela Palatul Regal, urma acum partea care cel mai mult scotea la stradă valuri de lume, doritoare de a vedea un alai nemaivăzut. În adevăr, aceasta era partea cea mai originală. Dela Palatul Regal, cortegiul avea a merge la Mitropolie pe jos. Lung și impunător a fost acest cortegi, adevărat mers triumfal, Biserica ridicându-se la mare înălțime și pășind într'un triumf meritat.

Două plotoane de tineri din școlile militare deschideau șirul alaiului. După ei, corul Facultății de Teologie și a celor două Seminare din București cântau imnul patriarhal, apoi venea trăsura d-lui general *Nicolescu*, prefectul Poliției Capitalei. După acesta urma Ieromonahul *Teofil Ionescu* purtând înainte o cruce mare de argint — Crucea Patriarhală. După aceștia veneau delegații mânăstirilor, având în frunte pe I. P. C. Sa Arhimandritul *Dionisie* dela Sinaia, Exarhul mânăstirilor din eparhia Ungrovlahiei și starețul Mânăstirii Sinaia. Mulți călugări și călugărițe se vedeau pășind voioși în urma sa. Acestora le urmau preoții și diaconii din București, înveșmântați în odăjdii curate, apoi protoierii Capitalei, pe urmă cei ai eparhiei și, în stârșit, ceiace atrăgea privirile în deosebi: șirul tuturor vlădicilor noștri, strălucind de aurul și nestimatele odăjdii cu care erau îmbrăcați. Falnică priveliște, văzând pășirea măreață în impunătoarele veșminte ale treptei arhieresti încununată de măreția mitrei împărătești. În urma tuturor vlădicilor, pășea măsurat I. P. S. D. D. Dr. **MIRON**, noul și întâiul Patriarh al României. Era înveșmântat cu mantie, cârjă și camelafcă, fiind încunjurat de solii veniți din celelalte țări ortodoxe, pentru a lua parte la serbarea investiturii. După șirul persoanelor bisericești, veneau membrii guvernului, în frunte cu Primul Ministru, d. *I. I. C. Brătianu*, apoi profesorii Facultății de Teologie din București, Miniștrii puterilor străine, Mitropolitul român uniat din Blaj Dr. *Vasile*, Episcopul român uniat *Alexandru* dela Lugoj, Protopopol Doctor *Ilie Dăianu* din Cluj, iar apoi toți înalții dregători care luaseră parte la investitura din Palatul Regal și care mergeau acum la Tedeumul dela Mitropolie și la banchetul din Camera Deputaților.

Tot timpul cât cortegiul a mers în pas domol dela Palatul Regal până la Mitropolie, sub privirile lacome ale credincioșilor, a fost o adevărată școală de cucernicie pentru publicul nostru, pentru că atâtea desfășurare de podoabe religioase lăsa mare impresiune asupra privitorilor. Sunetul clopotelor dela toate Bisericile din București sporea și el puterea acestor clipe.

Dealul Mitropoliei era înțesat de o lume deasă, nerăbdătoare și în așteptare încă cu mult înainte de so-

sirea alaiului. Cine s'ar fi avântat în acele ceasuri de amiază pe străzile din jurul Mitropoliei, cu greu ar fi putut răzbi pe coastele dealului Catedralei. Rar s'a mai văzut în București atâta îngrămădeală de lume.

Ajungând la Mitropolie, în Catedrală s'a slujit un Tedeum de către episcopii veniți cu alaiul. P. S. Episcop *Grigorie* al Aradului a rostit ectenia cu rugăciuni pentru Patriarh și delegați.

A urmat apoi înveșmântarea Patriarhului cu epitrahilul, omoforul, mitra, crucea și engolpionul. Acestea au fost prezentate Patriarhului de Inalt Prea Sfințităii Mitropoliti *Pimen* al Moldovei și *Nectarie* al Bucovinei. Inveșmântat astfel, Patriarhul se așează pe tronul patriarhal, acoperit de țesătură albă, înțorțită cu fire de argint. Mitropolitul *Pimen* al Moldovei rostește cuvintele *Vrednic este!* și îndată tot clerul strigă și cântă de trei ori *Vrednic este!*

Apoi d. *Alexandru Lepădatu*, ministrul Cultelor, citește decretul regal de întărire a Inalt Prea Sfințitului **Miron** în scaunul de Patriarh al României Mari.

Incep cuvântările. Cel întâi ia cuvântul Mitropolitul *Pimen*.

Cuvântarea I. P. S. S. Pimen, mitropolitul Moldovei

Ridicarea scaunului Mitropoliei Primate a Țării, la rangul de Scaun Patriarhal al neamului întregit cum și înălțarea Voastră, dela treapta de Mitropolit Primat, la rangul de Patriarh, ca răsplată de la Dumnezeu, bine meritată, pentru statornicia neamului nostru, în legea lui Hristos, pe care, după tradiție, a primit-o din gura unui apostol, păstrând-o neștirbită, în toate împrejurările grele ale vremurilor, mai este și o urmare firească, a marelui războiu, în care, cu mari lupte și cu jerte, s'a făcut dreptate, multor popoare, și nouă.

În acest războiu, țara noastră a făcut multe jertfe și armata noastră a luptat cu multă vitejie, și numai așa, s'a îndeplinit idealul strămoșesc și visul sfânt, al unirii neamului nostru românesc, într'un singur stat politic, alcătuint România Mare, și într'o singură Biserică străbună, ortodoxă, națională românească.

Unitatea noastră sufletească a înflăcărat întotdeauna pe strămoșii noștri și niciodată n'au vroit să recunoască hotărele blestemate, puse de străini între noi și frații noștri; pentru aceia s'au dat lupte, s'au făcut jertfe, cari păreau că sunt fără sfârșit, iar unitatea noastră sufletească de credință, ne-a nutrit, prin sfânta noastră Bisericească ortodoxă, ca o adevărată și sf. mamă, care s'a îngrijit și a apărat viața fiilor ei duhovnicești.

Străbunii noștri au luat cu armele contra păgânilor cari amenințau întreaga Biserică creștină, cum a fost Ștefan cel mare al Moldovei, pe care episcopul Romei Silvestru l-a numit sfânt și puternic apărător al creștinătății. Și tot aci e locul de a aminti de grija ce au purtat pentru apărarea dreptei credințe ortodoxe Voevozii Țărilor Române cu vlădicii neamului, cum au fost Varlaam, Mitropolitul Moldovei, Petru Movilă Mitropolitul Chievlui, moldovan

de neam, care, în vremea de grea turburare sufletească, ce se produsese în Biserica din Apus prin despărțirea unei părți de credincioși și trecerea lor la confesiune Luterană. În acea vreme, Patriarhia din Constantinopol se produsese mari neînțelegeri, prin confesiunea atribuită Patriarhului Ciril Lucaris, și atunci a fost dat Bisericii ortodoxe, ca un ierarh român moldovan, Petru Movilă, să alcătuiască o carte care a fost discutată la Sinodul de la Iași din 1642, pe timpul lui Vasile Lupu, care fapt s'a sărbătorit zilele trecute cu mare solemnitate, participând și M. S. Regele cu familia Regală.

După ce guvernul țării a înființat prin lege patriarhatul în Biserica noastră ortodoxă, cu mulțimea credincioșilor ei, cari sunt devotați cetățeni ai statului român, prin înălțarea tronului primațial, la rangul de patriarhie și al vostru ca Patriarh, în care calitate ați primit azi, din augusta mâna a M. S. Regelui, cârja patriarhală, sunt fericit ca în numele Sfântului nostru Sinod, al întregului cler și al celor 14 milioane de români creștini ortodoci, pot să Vă aduc desăvârșitul lor devotament, rugând pe Dumnezeu pentru buna stare sfinteii noastre Biserici ortodoxe române și al Inalt Prea Sfinției Voastre, primul ei PATRIARH, dorindu-Vă mulți ani și o fericită arhipăstorie patriarhală, pentru slava lui Dumnezeu și mândria neamului nostru românesc

A venit apoi rândul grăirii solilor străini. Cel dintâi a vorbit Mitropolitul *Ioachim* al Calcedonului, în numele Patriarhului din Constantinopol. Acesta a rostit cuvinte de caldă urare, celui dintâi Patriarh român, pentru buna stare în această treaptă și deplină propășire în calea sa.

Al doilea a vorbit Mitropolitul *Dosotei* al Sevastiei, din partea Patriarhului Ierusalimului, care-și arată toată bucuria simțită în marele prilej la care a luat parte.

Din partea Iugoslaviei, a vorbit Mitropolitul *Emilian* al Timocului, declarându-se fericit că poate fi martor la un astfel de prilej și aducând toate urările Bisericii sale.

După acesta a vorbit Mitropolitul *Policarp* al *Trihelor*, în numele Bisericii grecești, care a urat Patriarhului român și Bisericii păstorite de Inalt Prea Sfinția Sa toată buna propășire, pentru temeinica întărire și fericirea poporului românesc.

Apoi a luat cuvântul Mitropolitul *Antonie* al Kievului. Inalt Prea Sfinția Sa spune că Biserica românească, suită la această înălțime prin noul rang înființat în sânul său, va folosi întregii ortodoxii, care a suferit atât de greu în vremea din urmă. Inalt Prea Sfinția Sa se declară fericit văzând că în România Biserica Ortodoxă este mult cinstită, prin faptul că i s'a dat și strălucirea patriarhală, pe când în alte țări aceeași Biserică ortodoxă a fost înjosită.

Apoi a luat cuvântul Mitropolitul *Neofit* al Vidinului, care a felicitat pe Patriarhul nostru din partea Bisericii bulgărești și a pomenit de toate ajutoarele pe care Biserica bulgărească le-a primit în trecut de la cea românească. Inalt Prea Sfinția Sa a dăruit Patriarhului *Miron* o Evanghelie și un Noul Testament în limba

bulgărească tipărit la 1838 în Muntenia de Mitropolitul Grigorie a Ungrovlahiei, apoi o icoană a Sfintei Filofteia și o sticlută cu apă de trandafir.

Apoi a luat cuvântul Mitropolitul **Dionisie** din Polonia, care a adus Patriarhului urări din partea nouă Biserici Ortodoxe Poloneze și a dăruit înalt Prea Sfinției Sale o camelfcă albă de mare preț.

Toate aceste cuvântări, rostite în greșește sau rusește, au fost traduse îndată în românește, cele grecești de d. Prof. Dr. *Dragomir Demetrescu*, iar din rusește de Mitropolitii *Nectarie* al Bucovinei și *Gurie* al Basarabiei. La sfârșitul tuturor acestora, a luat cuvântul I. P. S. Patriarh Miron, care a rostit următoarele:

Nu pentru întâiași dată urc scara unui scaun episcopesc. Am făcut-o aceasta cu 16 ani în urmă. De atunci și până astăzi, ba începând și cu alți 20 ani înainte de a deveni eviscop, activitatea mea pe terenul bisericesc și pe multe alte terene ale vieții noastre obștești, este o carte deschisă înaintea ochilor tuturor.

„Oile mele cuvântătoare“ din eparhiile pe cari le-am păstorit, fie ca episcop, fie ca arhiepiscop ori mitropolit, după cuvântul Ev. Ioan (10, 4), „cunosc glasul păstorului lor“, căci adeseori le-am și învățat. Ba pot afirma că — de când există Biserica română — n'a fost ierarh atât de norocos ca mine, carele să aibă prilejul a propovădui evanghelia lui Hristos, iubirea de limbă, de religie și moșie, iubirea de neam și țară de lege și de Rege, atât în Vechiul Regat, cât și în provinciile desrobite, începând dela Panciova, Izvin și Alibunar, și până la Mehadia și Orșova, până la Turnu-Severin, la Brăila și Constanța, până la Galați și Reni, Basarabeasca și Tighina, până la Bălți, Chișinău, Suruceni și Ungheni, până la Iași și Neamțu, până la Cernăuți și Valea Vișeuului din Maramureșu pesle muntele Guțului la Chioar, până la Arad și Timișoara. In marginile acestor hotare au răsunit ni odată, ci în repeșite rânduri, glasul meu cruciș și curmeziș, prin toate văile și localitățile mai însemnate.

Deci învățăturile mele, îndemnurile mele, poveștele și sfaturile mele, cu un cuvânt sufletul meu, este bine cunoscut pretutindenea, încât în aceste puține clipe ce ne stau azi la îndemână, nu știu ce v'ași putea spune nou!

Constat numai scurt, că la 1910 am urcat scaunul de episcop al Caransebeșului; la 1920 am fost ridicat pe scaunul de mitropolit primat al țării; iar astăzi — 1925 — clerul și poporul, în frunte cu M. S. gloriosul nostru Rege, cu înțelepții săi sfetnici din guvern și Corpurile Legiuitoare, dimpreună cu reprezentanții tuturor partidelor noastre politice, mă ridică în scaunul cel mai înalt de Patriarh al Bisericii ortodoxe române.

Dar trebuie să mărturisesc că de astădată, — pe lângă tot sprijinul mare dat din toate părțile cu largă iubire fiiască, — am urcat scara acestui scaun mai cu greu, fiind mai înalt; l'am urcat mai cu îngrijorare, având temerea că-mi va lipsi pe viitor acea putere de

muncă și acel avânt tineresc, cu care în atâtea rânduri am răscolit până în cele mai adânci cute ale sale sufletul a sute de mii de credincioși, electrizând în zile — și grele și bune — masse largi ale poporului și cu care am stârnit atâtea lacrimi de mângâiere, de nădejde, de bucurie și de însuflețire.

Aflu însă o mângâiere și încurajare puternică în cuvintele psalmistului când zice: „Dumnezeu este carele pune o sarcină, și tot El este care ne ajută“ (Ps. 6820) a o purta.

Imi pun și de aci înainte încrederea în devlza, pe care mi-am ales-o la începutul chemării mele arhieresti: „Nădejdea mea este Tatăl, scăparea mea este Fiul, acoperământul meu este Duhul Sfânt“.

Rog această Prea Sfântă Treime să-mi ajute a purta și noua sarcină de Patriarh cu aceiași iubire de muncă cinstită, ca în trecut; iară d-voastră, aci de față și tuturor factorilor țării, cari au lucrat și conlucrat, ca să ne vie și ziua de azi, răsplătească-vă aceiași Sf. Treime cu bine și sănătate, aeea ce ați făcut pentru Biserica mea și pentru mine personal, acum și pururea. Amin!

După cuvântarea Patriarhului, toți membrii Guvernului și Prelații l-au felicitat viu în mijlocul celei mai mari însuflețiri.

Erau ceasurile foarte înaintate, 2 după amiază, când toate aceste ceremonii s'au isprăvit. Urma acum ospatul dat de Ministerul Cultelor în cinstea Patriarhului, în largă sală de intrare din Camera Deputaților. Nu numai sala din față era plină cu mesele oaspeților, ci și cea destul de largă din dreapta intrării.

Un ospăt bogat a fost servit. Când s'a ajuns la șampanie, cel întâi toast a fost ridicat de Prea Fericirea Sa Patriarhul **MIRON**, care a închinat pentru Maiestatea Sa Regele spunând:

Regele Ferdinand I, care dela război incoace a trecut, împreună cu neamul românesc, prin zile mari de emoțiune și de sărbătoare, a dus țara la supremul ideal: unirea tuturor provinciilor românești de sub stăpânire străină. Tot Maiestatea Sa Regelui îi revine meritul de a fi ridicat Biserica română la rangul de Patriarhie.

Să trăiască întru mulți ani!

Strigăte de Ura! și de Să Trăiască! au acoperit cuvintele Patriarhului.

Apoi a luat cuvântul d. **Alexandru Lepădatu**, ministrul Cultelor spunând:

După ce Biserica și Națiunea, prin reprezentanții săi autorizați, înălțând Scaunul mitropolitan al Ungrovlahiei, ca Primat al României, la rangul de Scaun Patriarhal, V'a ridicat și pe I. P. S. Voastră la demnitatea de Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, M. S. Regele, augustul și gloriosul nostru Suveran, V'a dat azi, potrivit datinei, investi-

tura solemnă, cu o ceremonie ce va rămâne desigur istorică. Sunteți acum, I. P. Sfințite, împodobit cu toate simbolele puterii spirituale, pe care un Patriarh de creație națională se cuvine să le aibă, pentru îndeplinirea funcțiunii ce i s'a încredințat, și recunoscut de ceie după tradiția și rânduiala Bisericii Răsăritului, aveau căderea să o facă, în funcțiunea de suprem Pontif al unuia din cele mai numeroase și mai însemnate popoare drept credincioase.

Poporul acesta, care, dealungul veacurilor de continue amenințări și primejdii, a găsit, în credința sa, cea mai puternică pavază a ființei sale etnice și care, pentru păstrarea și întărirea acestei credințe, a făcut din Biserică instituțiunea de căpetenie a vieții sale naționale, poporul acesta vă înconjoară, I. P. Sfințite, cum o știți și vedeți cu cea mai caldă iubire și cu cel mai înalt respect.

Și aceasta nu numai pentru că-și dă seama de importanța morală și națională a instituirii Patriarhatului în viața noastră bisericească, ci și pentru că cunoaște și apreciază virtuțile alese și însușirile rare ale sufletului I. P. S. Voastre și pentru că Vă știe venit din rândul celor mai buni și mai înimoși luptători pentru realizarea unității noastre naționale

Căci, copil al lumii de țărani ai pământului românesc, cari, de aproape două mii de ani au susținut și garantat, cu calitățile lor, continuitatea vieții latine în aceste părți de lume, ați fost sortit, I. P. Sfințite, să ajungeți acolo, în Ardealul robiei milenare, din modestul post de învățător luminător al poporului, la cea mai înaltă treaptă de conducere pe care ai noștri puteau s'o ajungă, acea de episcop.

Iar după ce, în această calitate, ați adus în ceasul suprem, Regelui liberator, sufletul însuși al neamului desrobît și după ce apoi, ca Primat al României, ați prezidat ceremonia încoronării Sale ca Suveran al patriei reîntregite, fiul săteanului dela Toplița a fost sortit să ajungă și mai sus, să îmbrace cea mai înaltă demnitate bisericească, aceea de Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române.

Sunteți, deci, între fiii neamului, acel rar și fericit ales al Providenței, pe care aceasta, în marea și nemărginita sa îndurare, l-a rânduit să urmeze în rosturile vieții ascensiunile înseși ale acestui neam, urcând împreună cu dânsul, treptele înălțării sale politice și bisericești.

Așa se explică faptul oă, în ziua investirii I. P. S. Voastre ca întâiu Patriarh al Bisericii noastre naționale, țara întregă, prin reprezentanții săi, și ortodoxia toată, prin delegații săi, au ținut să vă sărbătorească într'un mod precum Țărilor Române nu le-a fost dat să vadă dela Neagoe-Vodă încoace, dela ceremonia sfințirii mânăstirii Curții de Argeș.

Iată de ce, cu prilejul acestei mari serbări naționale și bisericești, Vă facem, I. P. Sfințite, cu toată iubirea și respectul ce vă datorăm, cele mai călduroase urări de sănătate și fericire, rugând Cerul să vă dăruiască vârsta celor mai bătrâni și vestiți Patriarhi ai lumii, deplin încredințați că veți fi în tot timpul păstoriei I. P. Sf. Voastre pe Scaunul Patriarhiei românești izvorul viu și nesecat de credință, de lumină și de patriotism al neamului întreg.

Intru mulți ani Stăpâne!

După Ministrul Cultelor, a luat cuvântul I. P. S.

Mitropolitul **Nicolae** dela Sibiu, spunând ca națiunea română a dat dovadă de mult avânt, fiindcă ea a înțeles să sprijine taria pe care sa întemeiază viața sa, adică înălțarea și dezvoltarea Bisericii naționale.

Sărbătoarea de față, spune Inalt Prea Sf. Sa, este sărbătoarea tuturor Bisericilor Ortodoxe. Apoi a salutat pe toți reprezentanții Bisericilor surori, care au luat parte la ceremonia investiturii și adaogă că niciodată nu s'a mai pomenit în istoria Românilor o adunare atât de însemnată a reprezentanților tuturor Bisericilor Ortodoxe. Un singur scop ne însufletește azi pe toți: ridicarea Bisericii Ortodoxe din toată lumea la vechea sa strălucire de odinioară. Noi, Români, întemeiați pe unitatea credinței, zicem: Să trăiască Bisericele Ortodoxe din lumea întreagă!

Apoi a luat cuvântul I. P. S. Mitropolit **Ioachim** al Calcedonului, în numele Patriarhului Ecumenic din Constantinopol, spunând că atunci când a sosit vestea ridicării Bisericii Românești la rang patriarhal, bucuria simțită în toate cercurile ortodoxe a fost fără seamăn. Faptul că atâția reprezentanți ai Bisericilor surori sunt de față poate sluji ca o dovadă.

Inalt Prea Sf. Sa a mulțumit, din partea prelaților străini, Maiestății Sale Regelui, Guvernului, Inalților Ierarhi ai Bisericii Românești și întregului popor român, pentru fericirea căruia a ridicat paharul său.

Inalt Prea Sf. Sa Mitropolitul **Pimen** al Moldovei a vorbit ca prieten al Patriarhului, rostind cuvinte de dulce frăție și duiose amintiri.

După Mitropolitul Moldovei, a luat cuvântul capul Guvernului, d. Prim-Ministru **I. I. C. Brătianu**, care a spus:

Am ajuns la vârsta când juptele constituiesc manifestarea cea mai elocventă a sentimentelor. Prin rolul pe care Dumnezeu mi l-a dăruit, ca să reprezint Guvernul și țara în aceste împrejurări, am avut misiunea de a înfăptui lucruri care-și găsesc expresiunea în sentimentele ce se manifestă astăzi pentru Biserica și pentru națiunea românească.

Apoi, întorcându-și privirea către Patriarhul însuși, îi zice: **Prea Fericite Părinte**, și arată înțelesul întrebuițării, întâia oară de către domnia sa, a acestui termen, prin faptul că a cunoscut pe Patriarh încă de pe când acesta era preot:

Te-am văzut cu bucurie și cu mândrie Prea Sfințit, Primat al României și astăzi Îți zic Prea Fericit, pentru că mă gândesc la fericirea unui neam întreg.

Îți urez, ca toată viața să meriți numele de Prea Fericit, pentru binele Bisericii și al neamului nostru.

Cuvintele Primului Ministru au fost acoperite de pu-

ternice aplause, iar Prelați de față au cântat cu toți inimos *Mulți ani trăiască!* Sala întreagă, într-o însuflețire fără seamăn, aplaudă viu pe Patriarh și pe Primul-Ministru.

Șirul cuvântărilor acestora l-a încheiat tot Înalt Prea Sf. Sa Patriarhul, mulțumind pentru toate cuvintele rostite și făcând urări ca dragostea care i s'a arătat cu acest prilej să se reverse peste întreg neamul românesc.

La ceasurile 5 apoi, societatea corală *Carmen* a dat un mare concert religios în largă sală a Ateneului, pentru a cinste ziua învestiturii Patriarhului. Au fost de față Patriarhul, cu prelații străini și români, cum și numeroși credincioși.

Sărbătoarea acestei mari zile avea a fi încheiată cu un ospăț de mare podoabă, dat la Palatul Regal de Maiestatea Sa Regele, în cinstea Patriarhului României. La acest ospăț, dat la ceasurile 8^{1/2} seara, au luat parte M. S. Regele cu M. S. Regina și cu membrii Familiei Regale; apoi I. P. S. Patriarhul cu prelații străini și români; apoi membrii Guvernului, în frunte cu Primul-Ministru; foștii prim-miniștri și preșidenți de Cameră și Senat; foștii miniștri de Culte; capul cultelor minoritare; deputații și senatorii care au vorbit la legea pentru înființarea treptei de Patriarh; generalii inspectori de armată; d. Dr. *Drag. Demetrescu*, marele-nomofilax al Patriarhiei din Constantinopol și alte persoane.

Aci, cel întâi toast a fost ridicat de I. P. S. Patriarh D. D. Dr. **MIRON**, care a rostit cuvântarea următoare:

***Maiestățile Voastre,
Altețe Regale,***

Instituția Patriarhiei n'a fost un lucru necunoscut în țările române. Mitropolii Munteniei și ai Moldovei purtau dela înființarea acestor Mitropolii titlul de „Exarhi ai plaiurilor”, ceiace înseamnă delegați patriarhali. In cursul vremurilor, abia era an, în care să nu petreacă în țărișoarele române, timp mai scurt sau mai lung, careva din cei patru Patriarhi istorici. In modesta Mea reședință dela București, erau într'un timp, ca oaspeți, trei din cei patru Patriarhi ai Răsăritului. Ba datele istorice ne păstrează faptul, că la înmormântarea tatălui lui Dimitrie Cantemir, au fost de față toți cei patru Patriarhi ai noștri, dovedind și prin aceasta că în țările românești era o înfloritoare viață bisericască, care a devenit ocrotirea întregului Răsărit creștin.

Venerabilii delegați ai Patriarhiei dela Constantinopol și Ierusalim, ai Bisericii din Grecia, Bulgaria și Polonia, au scos la iveală astăzi în vorbirile rostite în Catedrală, cu ocazia așezării mele în scaunul de Patriarh, momente prețioase despre sprijinul dat de Țara Românească și Biserica ei, atât Bisericii din țările lor, cât și culturii lor nașion, uneori și întemeierii statului lor.

Cu toate acestea, Biserica română și-a păstrat cu modestie titlul de Mitropolie, chiar după unirea Principatelor. După cuvântul Sf. Scripturi, încă nu era sosită „plinirea vremii“.

Plinirea vremii ați croit-o Majestatea Voastră. Pronia dumnexeiască așa a voit ca înțelepciunea Maiestății Voastre, nobleța sentimentelor de iubire către țară și popor ale Maiestății Voastre și ale celui înțger păzitor al neamului, care este Maiestatea Sa scumpa noastră Regină, sentimente cristalizate, nobilitate și înălțate prin focul suferințelor comune și prin căldura bucuriilor comune—să fie răsplătite, precum prin întregirea neamului și prin întărirea și înălțarea tuturor așexămintelor lui, așa și prin ridicarea Bisericii noastre la suprema treaptă a Patriarhiei.

Biserica recunoscătoare pentru aceasta și pentru tot ce ați făcut țării și neamului, va propovădui din generație în generație, virtuțile și vredniciile celor mai glorioși Suverani, pe care poporul român i-a putut avea.

Vă rog, deci, Sire, cu omagială supunere, să-Mi îngăduiți a închina acest pahar în sănătatea Maiestății Voastre, a Maiestății Sale Reginei și a întregii Dinastii.

A răspuns M. S. Regele, prin toastul care urmează:

Când văd adunați împrejurul Meu, la această agapă frățească, pe toți reprezentanții Sfintei Biserici Creștine Ortodoxe, în această zi memorabilă, în care, ca întâiul Rege al României întregite, am consfințit pe cel întâi Patriarh al creștinilor ortodocși din întreaga Românie, gândul Meu se duce în trecut, pe vremea Voevozelor noștri de pioasa pomenire.

Cu inima credincioasă, cu gând smerit și cu mâna largă, primeau și ocroteau ei, în țările lor, pe slujitorii Domnului din tot orientul creștin, mânau încoace de turburătoare vremi și de silnice lipsuri. Ei, Voevozii, pe lângă această creștinească ospete, trimetea pentru mărirea numelui Domnului, cartea lor de slujbă, dania lor de ajutor, cuvântul lor de îmbărbătare, care toate acestea străbăteau întreg Balcanul și treceau Marea, ajungând până la depărtata Sirie, până în nisipoasa Arabie, până în frumoasa Georgie, vecina Mării Caspice.

Se desprinde din faptele lor gândul înalt că, pentru numele lui Hristos Mântuitorul, ei, ca adevărați creștini, socoteau ca aproapele lor pe cei nevoiași, oricari ar fi fost și ori de unde ar fi fost.

Și așa, pe deasupra Mării acestei vieți, pline de felurite frământări neostoite, adie boarea alinătoare pentru toți, a apropierii prin Biserica ortodoxă în aceste părți de pământ.

Dar Marea acestei vieți nu s'a liniștit. Groaznica ei involburare din urmă zgudui pământul din temelii și undele cutremurării se mai percep

i azi pe cadranele alcătuirilor omenești. Se străduiește lumea, ne străduim cu toții să coborâm peste această Mare, liniștitorul val al păcii obștești. Și ce colaboratori mai nemești am avea întru acersta decât pe urmașii apostolilor Domnului, care le-a lăsat lor moștenire Pacea: «Pace vouă, pacea mea dau vouă».

Mă socotesc în duhul înatntasilor mei Voevozi, ocrotitori, în dragostea lor, a creștinătății, când urez ca Bisericile ortodoxe să găsească mijloace de apropiere între ele și între întreaga creștinătate, ca astfel, să răsard din această apropiere Pacea popoarelor, dăruită de Mântuitorul, propovăduită de Biserică și dorită de noi toți.

La ceasurile 10 $\frac{1}{2}$, ospățul s'a încheiat, iar M. S. Regele și cu toți mesenii s'au sculat și au stat de vorbă. M. S. Regele a vorbit cu fiecare, despre impresiunile vieții ale acelei zile. A ținut și această caldă întreținere un ceas, după care la ceasurile 11 $\frac{1}{2}$, cei poftiți au părăsit Palatul Regal.

Cu aceasta s'au isprăvit serbările lungi și mișcătoare ale acestei bogate zile, rămânând ca urmele ei să se simtă în tot lungul lucrului al vieții nouă pe care Biserica noastră are a o trăi de acum înainte, cu mai mare fatică ca până acum, pentru înflorirea Bisericii noastre Ortodoxe.

Arhim. SCRIBAN

MUNCA PENTRU LEGEA UNIFICĂRII

Legea unificării a pus în grea muncă toate cancelariile eparhiale. Fîind un pas atât de nou în Biserica noastră, trebuiau întrebunțate toate silințele, pentruca începutul ei să fie bun. Ca orice lucru nou, fiind greu, Prea Sfințiții Eparhioți s'au simțit îngrijorați, și de asta au tot dat circulări și îndrumări, pentruca toți preoții și creștinii să fie lămuriți și să știe cum au să urmeze legii. În eparhia Ungro-Vlahiei s'au dat prin protopopi foarte multe astfel de circulări și nu e eparhie în care cancelariile eparhiale și cele protopopești să nu fi avut mult de muncit cu ele.

În cele de mai la vale, tipărim o circulară din cele date de P. S. Episcop *Vartolomei* al Râmnicului, și vom mai da și altele.

C H E M A R E

către clerul și poporul oltean, cu prilejul punerii în aplicare a noii legi bisericești

Iubiți Clerici și Mireni,

Noua lege bisericăască, care v'a chemat la alegerile de azi, 27 Septembrie c., în toate parohiile Eparhiei voastre, vă face, pentru întâia dată, și pe unii și pe alții tovarăși răspunzători de soarta sfintei noastre Biserici. Sporirea pu-

terilor ei de luminare și de sfințire a vieții, cum și toate înfăptuirile și roadele ei pentru suflet, vor izvorî de aci înainte din trudele și din duhul, nu numai ale clerului și ale Statului nostru, ci din sufletele tuturor Românilor de credință străbună, fără deosebire de clerici și mireni. Și va fi așa, pentrucă această nouă lege bisericăască leagă pe popor de Biserica lui, nu numai prin sfințele ei slujbe și rugăcuni ca până aci, ci îl leagă și cu răspunderi și muncă și cu întreaga purtare de grijă de îndeplinirea tuturor trebuințelor ei. — Incepând dela uriașă masă a milioanele de bărbați majori din toate parohiile țării și urcând în sus până la Sf. Sinod, poporul își va avea de aci înainte mădularele lui alese de el, în fiecare parohie, în fiecare protopopie, în fiecare Eparhie, cum și în însăși capitala României întregite, prin congresul național bisericăesc al întregii sale Biserici. Aceste mădulare vor lucra toate în numele lui și cu puteri dela el alături de cler. Vor lucra, pentru ce? Pentru ca să-și apere Biserica împotriva dușmanilor ei văzuți și nevăzuți, pentruca să le înlesnească sfintelor locașuri, de peste tot pământul românesc, mijloacele bănești necesare, ca să fie bine întreținute și frumos împodobite spre cinstea acestui popor, ca să-și aibă lângă ele case parohiale și săli de învățatură și de duiosă cântări bisericești atât pentru copii și pentru tineret, cât și pentru toți cei maturi și bătrâni. De aci, din sălile acestea de învățatură și de cântare bisericăască tot sufletul românesc va putea să cunoască în chip luminos Sf. Scripturi, din care ni se trage credința, va putea să se deprindă a se păstra în pace cu toată lumea, și chiar și cu cei mai aprigi dușmani; va putea, în fine, să se obișnuiască cu sprijinirea între ei în așa fel, ca peste tot frumosul întins al Patriei noastre, să nu se mai poată întâlni nicăeri, nici inimă nemângâiată, nici durere nepotolită și nestinsă, și nici lacrimă neseacă.

O! zile fericite pentru viața omenească, atât de necăjită în vremea de acum! Veți veni voi vreodată? Da! ne răspunde Mântuitorul Hristos; căci „Eu am venit în lumea ca lumea viață să aibă și mai multă să aibă“ și ca „tot cel ce crede întru mine să nu piară, ci să aibă viață veșnică“. (Ioan. C. X. v. 10).

Și în Biserica, care se dă acum în mâinile întregului nostru popor, este El temelie și cârma și lumina de înălțare și de slavă, este El cel răstignit și înviat și înălțat la Tatăl ceresc, pentru „adevărul, care liberează“ și îl zidește pe om, pentru iubirea de aproapele nostru, care îl înfrățește și îl mântuește prin puterea dumnezeiască a milelor și a jertfelor născute din ea, și pentru credința care „mută munții“ atunci când este curată, adică pentru întemeierea pe pământ a împărăției lui Dumnezeu, așa cum este în ceruri, și cum ni se spune în rugăciunea Tatăl nostru, împărăție, întru care «săbiile pentru răsboaie vor deveni fiare de plug» și sulilele seceri, după spusele lui Isaia Proorocul (Isaia. C. II. v. 4).

Iată, iubit popor românesc, ce vei putea face tu de aci înainte cu Biserica ta, atât pentru tine, cât și pentru buna pilduire a popoarelor lumii, dacă o vei cârmui, bineînțeles, cu mâini și cu suflet curat. Pășiiți, deci, și clerici și mireni în câmpul nou al acestor alegeri de binecuvântare

cerească, lepădându-vă de toate apucăturile rele, pe care le-ați avea în orice alte alegeri; căci aci nu mai e vorba de trebuințele vremelnice ale vieții, ci de sufletul vostru și de dobândirea acelei puteri de mai presus de puterile noastre, în care se întâlnesc, lucrând împreună, Dumnezeu și neamul întreg și de ieri și de azi și de mâine. În Biserica strămoșilor noștri, noi, românii ne avem păstrat prin tradiții și rugăciuni, sufletul tuturor celor ce ne-au zămislit și ne-au așezat în țara aceasta; și tot în el ne întâlnim și cu Dumnezeu cel viu al destinului nostru. Numai Biserica deci, bine înțeleasă și bine slujită, va fi pentru noi și temelie și cârmă, și coloana de sprijin a țării și a neamului și a sufletului fiecăruia din noi.

Smerenia noastră se încrede în înțelepciunea și în înălțimea voastră de suflet, mândri și harnici olteni; și are nădejdea deplină, că, în istoria poporului nostru întregit, veți ști să vă arătați prin Biserica voastră, tot ca rădăcina întregului neam, cum v'ați arătat în trecut.

Trimeteți în mădularile bisericesti, alese de voi, adică în corporațiunile parohiilor, protopopiatelor și ale eparhiei oltene, tot ce Dumnezeu și sângele vostru au odrăslit mai înțelept, mai harnic, mai virtuos și mai iubitor de stăpânire și de binele aproapelui său, ca toate reprezentările voastre bisericesti să strălucească în lucrările pentru Biserica lor, prin temerea de Dumnezeu și prin rușinea și iubirea de oameni. Acestea sunt povețele, rugăciunile și poruncile noastre, Episcopul și părintele vostru, cel întărit dela sfinții Apostoli prin atâtea șiruri de mâini consacrate, întru Domnul, de neamuri și de veacuri. Noi credem cu atât mai mult că avem dreptul să le vedem împlinite de voi toate aceste povețe, rugăciuni și porunci, cu cât știți cu toții, și știe o lume întreagă, că în Eparhia voastră, clerul oltean se trudește de mult să-l coboare prin puterea duhului, a inimii și a lucrărilor lui, viu mângâios și puternic pe Hristos între noi.

Lupta pentru împărăția lui Dumnezeu pe pământ, clerul oltean a început-o de mult, și prin legea aceasta, îi sunteți adăogați voi, seumpii noștri mireni, prin însăși porunca statului vostru, să-i fiți spre îmboldire și sprijin în toate grijile și ostenelile pe care le poartă el, pentru Domnul și pentru sufletul vostru. Nu vă descurajați deci clerul, care vă e spre cinste și spre cea mai aleasă nădejde; ci faceți așa ea, fără zavistii, fără patimi, fără părtiniri politice sau de orice alt interes lăunos de aicea, să-l întăriți ascultând de povețele lui și privind în toate lucrările voastre, numai la Domnul Hristos și la binele țării, al neamului și al copiilor și strănepoților voștri, pe care numai printr'un suflet creștin, îi veți păstra neînfrânți de cel rău și biruitori de dușmani.

„Darul Domnului Nostru Iisus Hristos și dragostea lui Dumnezeu și Tatăl și împărtășirea Duhului Sfânt să fie cu voi cu toți. Amin“.

Episcop, † VARTOLOMEI

1925 Septembrie 19.

No. 1598.

Dezbaterile Sfântului Sinod ¹⁾

Ședința din ziua de marți 2 Decembrie 1294.

Ședința se deschide la orele 10 dimineața sub prezența *I. P. S. Mitropolit Primat*.

Secretar de ședință *P. S. Ep. Ghenadie* al Buzăului.

Se dau citire apelului nominal și sunt 17 prezenți, 1 absent și 8 concediu *P. S. S. Membri*.

P. S. Ep. Ghenadie al Buzăului, secretar, dă citire sumarului ședinței precedente. Se aprobă.

P. S. Ep. Ghenadie, secretar, dă citire sumarului ședinței din 20 Noiembrie 1924. Se aprobă, cu indicarea ca să se facă din nou, lăsându-se de o parte la discuțiunea făcută asupra chestiunii întocmirii bugetului.

P. S. Ep. Lucian al Romanului, în continuare, dă citire articolelor din statutul legii de organizare.

Se citește și se aprobă, cu modificările cum se văd din sub-alăturatul exemplar dela art. 24-151.

La orele 13, *I. P. S. Mitropolit Primat*, ridicând ședința, anunță pe cea viitoare pe ziua de mâine, Miercuri, 3 Decembrie la orele 10 dimineața.

Sumarul ședinței dela 3 Decembrie 1924.

Ședința se deschide la orele 10 dimineața sub prezența *I. P. S. Mitropolit Primat*.

P. S. Ep. Ghenadie al Buzăului, secretar.

P. S. Ep. Ghenadie al Buzăului, secretar, dă citire apelului nominal și sunt 16 prezenți, 10 în concediu *P. P. S. S. Membri*.

Se acordă concediu *P. P. S. S. Ep. Visarion, Cosma, Iosif și Vartolomeu*.

P. S. Ep. Secretar dă citire sumarului ședinței precedente. Se aprobă.

P. S. Ep. Secretar dă citire următoarelor comunicări:

1. Sf. Patriarhie Ecumenică din Constantinopole, cu Nr. 4456/924, înaintează spre examinare o schiță de program pentru lucrările viitorului sinod ecumenic ce se va aduna în 1925.

Se alcătuește o comisiune din *I. P. S. Mitropolit Nectarie* și *P. P. S. S. Ep. Lucian și Ilarie* și li se dă spre studiere și referire această schiță de program.

2. D-nul Profesor N. Mihăileanu dela Pitești trimite spre examinare și aprobare în manuscris un manual școlar pentru clasa II-a de Liceu «Explicarea Evangheliilor». Se trimite spre studiere și referire comisiunii pentru cărți didactice: *I. P. S. Mitropolit Nectarie*.

P. S. Ep. Lucian al Romanului dă citire în continuare proiectului de statut.

Se citește până la sfârșit, art. 217, proiectul și se aprobă, cu modificările după cum se vede din sub-alăturatul exemplar. Sfârșindu-se examinarea și a Statutului,

D-nul *Ministru al Cultelor Al. Lapadat* aduce mulțămiri Sf. Sinod pentru ducerea la bun sfârșit a operei

Urmare la nr. din Septembrie 1925.

de organizare bisericească. Se vor mai aduce îmbunătățiri și modificări proiectelor, care însă nu vor schimba întru nimic iconomia fundamentală a proiectelor. Intre altele d. Ministru propune, dacă n'ar fi oportun ca, atât proiectul de lege, cât și cel al Statutului, să alcătuiască un singur corp sub numele de proiect de lege pentru organizare.

Propunerea se primește: Ambele proiecte pot forma un singur corp, sub o singură numire, și prezenta Corpurilor Legiuitoare sub această întâișare.

I. P. S. Mitropolit Primat mulțamește d-lui Ministru pentru munca desfășurată și râvna ce are să vadă terminată o lucrare care se târăgănează de 5 ani. Opera săvârșită e una dintre acele care va rămâna în istorie, pentru că ea înregistrează un raport nou de viață în Biserica noastră. Mulți bărbați și-au legat numele de diferite momente din istoria Bisericii noastre. D. Ministru Lapedatu și-l leagă pe al său de această lucrare epocală.

La orele 13, *I. P. S. Mitropolit Primat*, ridicând ședința, anunță pe cea viitoare pe mâine, Joi, 4 Decembrie, la orele 10 dimineața.

Sumarul ședinței din ziua de 4 Decembrie.

Ședința se deschide la orele 10 dimineața, sub președința *I. P. S. Mitropolit Primat*.

Secretar, *P. S. Ep. Ghenadie* al Buzăului.

P. S. Ep. Ghenadie, secretar, dă citire apelului nominal și sunt 13 P. P. S. S. Membri prezenți și 13 în concediu.

P. S. Ep. Ghenadie, secretar, dă citire sumarului ședinței precedente.

Se aprobă.

P. S. Ep. Ghenadie, secretar, dă citire referatului *P. S. Ep. Visarion*, prin care indică Sf. Sinod condițiunile cum înțelege să meargă la Sf. Munte.

Se ia act de referatul *P. S. Ep. Visarion*, considerând faptul că *P. S. Sa* e prea cuprins de greutățile eparhiei și nu are nici cine să-l înlocuiască pe timpul cât ar trebui să lipsească din țară. Se dispensează *P. S. Sa* și se dă delegație *P. S. Ep. Ilarie* al Constanței.

I. P. S. Mitropolit Primat comunică legea „pentru regularea conducerii și administrația averilor așezămintelor călugărești române din alte țări, aflate pe teritoriul român“ arătând starea actuală în care se găsesc averile schitului „Prodromul“, care cade în această categorie și din punct de vedere juridic și de fapt.

La discuțiune, ia cuvântul și *I. P. S. Mitropolitul Moldovei* și *P. S. Ep. Ilarie*.

1. Se ia act de textul legii și se va trimite în copie tuturor *P. P. S. S. Chiriarii* în ale căror eparhii se află averi de ale schitului {Prodromul};

2. Ca realizare practică a drepturilor pe care li le conferă *Chiriarii*, de a recunoaște pe delegatul schitului „Prodromul“, însărcinat cu administrarea averilor din țară, a controla și examina gestiunea financiară, aceasta se va opera prin mijlocirea *I. P. S. Mitropolit Primat*, în calitate de președinte al Sf. Sinod, făcând cunoscut *P. P. S. S. Chiriarii* respectivi toate măsurile

ce va dispune pentru buna administrare și conservare a acestor averi.

P. S. Ep. Lucian al Romanului dă citire referatului Comisiunii pentru cercetarea și studierea „schiței lucrărilor Sinodului ecumenic care se va aduna în 1925“ trimisă de Patriarhia din Constantinopol cu scrisoarea Nr. 4456/924.

Iau parte la discuție *I. P. S. Mitropolit Primat* și *Ii P. S. Mitropolitul Moldovei*.

Se hotărăște:

1. Acceptăm ca loc de ținare al Sinodului ecumenic în anul 1925, orașul Ierusalim. -- Nu acceptăm discuți. asupra:

a) Chestiunilor referitoare la învățăturile fundamentale de credință;

b) Și nici asupra organizării Bisericilor autocefale ortodoxe (legislația și administrația lor).

2. Susținem chestiunile cuprinse în scrisoarea noastră Nr. 384/924, adresată St. Patriarhii de Constantinopol cu excepțiunea mutării sărbătorilor din cursul săptămânii.

3. Din propunerea patriarhală acceptăm următoarele chestiuni în care se cuprind și cele propuse de noi:

a) Aprobarea cărților simbolice;

c) „Consensus ecclesiae dispersae“, și primirea unor deciziuni luate de Biserică în afară de sinoadele ecumenice.

d) Revizuirea cultului divin;

e) Recăsătorirea preoților și diaconilor văduvi.

f) Reforma calendarului iulian.

g) Reorganizarea monastirilor;

h) Chestiunile de morală socială;

4. Susținem a se sărbători cu deosebit fast, cu această ocazie, jubileul sinodului ecumenic dela Niceia din 325.

5. Se va comunica «schița de program», împreună cu aceste hotărâri, tuturor *P. P. S. S. Chiriarii*, cu invitarea de a le supune studiului clericilor și teologilor competenți din Eparhie. Studiile și memoriile ce se vor face vor fi trimise Sf. Sinod spre centralizare și formularea dezideratelor Bisericii noastre.

P. S. Ep. Lucian al Romanului dă citire referatului Comisiunii pentru învățământul teologic, referitor la proiectul de program analitic al învățământului religios întocmit de Pr. Popescu-Mălăești pentru școlile primare și normale.

Se aprobă concluziile referatului:

1. Sf. Sinod să intervină de urgență la Ministerul instrucțiunii publice, ca dispozițiunile art. 61 din legea școlară, care prevede 2 ore de religie pentru fiecare clasă, să se aplice și la școlile normale.

2. Pentru numirile proprii de persoane și localități să se folosească nomenclatura din graiul cărților bisericești intrate în uz; deci Avram, Isav, Vitezda iar nu Abraam, Esau, Betesda, etc., etc.

3. Cântarea Bisericească să se introducă în toate clasele, atât în școala primară, cât și în cea normală, apoi elemente de liturgică și tipic; în fine să se decreteze obligativitatea mergerii la biserică Duminică și

Se amână discuția.

I. P. S. Mitropolit Primat D. D. Miron propune Sf. Sinod să dea o hotărâre definitivă asupra felului cum să se plătească diurnele P. P. S. S. Membri pentru participarea la ședință.

Participă la discuțiune: *P. S. Ep. Ilarie* al Constanței, care susține să se plătească diurnele și P. P. S. S. Membri cari cer și obțin concediu în regulă dela Sf. Sinod. Sf. Sinod să cerceteze orice cerere de concediu cu diurnă sau nu; iar *P. S. Ep. Vartolomeu* al Râmnicului susține că, cuantumul de diurnă pentru P. P. S. S. Membri ai Sf. Sinod să fie egal cu diurna pe care o primesc d-nii deputați și senatori.

Sf. Sinod hotărăște:

1. Se va plăti diurna tuturor P. P. S. S. Membri care participă la ședință;

2. De asemenea se va plăti și acelor P. P. S. S. Membri cari cer concediu în regulă și-l obțin dela Sf. Sinod.

3. Cuantumul diurnei pe ședință este egal cu ce plătit d-ilor parlamentari de aci înainte.

I. P. S. Mitropolit Primat D. D. Miron propune Sf. Sinod să se delege persoanele care să ia parte la Conferința internațională ce se va ține în luna August la Stockholm, la care Biserica noastră a fost invitată să participe cu un număr de 28 reprezentanți. *I. P. S.* Sa arată lucrarea stângheritoare a Asociației Internaționale pentru pacea prin Biserică din punct de vedere Național-Politic și situația delicată în care prelații Bisericii noastre se găsesc în această Asociație, trebuind, urmând directivele ei, să lucreze uneori chiar contra intereselor naționale. De aceea *I. P. S.* Sa zice că noi trebuie să procedăm cu foarte multă prudență.

P. S. Ep. Vartolomeu al Râmnicului N.-Severin dă lămurirea că, «Această instituțiune e foarte însemnată pentru scopul ce s'a propus, căci ea urmărește revărsarea Evangheliei în sufletul tuturor noroadelor. Adică să facă pacea aceia pe pământ pentru care Dumnezeu om a venit printre oameni. Instituțiunea nu prea s'a ținut de scopul propus, scop îndreptățit și a cărui realizare cere timp, jertfă și muncă multă; i s'a părut că un scop mai imediat este mai lesne de realizat și atunci s'a abătut ca să susțină minoritățile religioase. Aceasta este însă o deturnare dela scopul principal ideal și dă în laturea politică. În comitetul ce s'a alcătuit și al cărui președinte eu sunt, am atras atențiunea și am reușit să alcătuesc regulamentul pe principiul cel mare. Noi nu suntem aici, am zis eu acolo, să facem cunoștință națională, ci umanitară creștină. Și în acest sens am făcut regulamentul și dacă acest regulament nu se ține, eu nu mai am ce căuta acolo».

D-nul Ministru al Cultelor propune să stăm pe loc și să căpătăm informații dela Legațiunea noastră din Stockholm asupra caracterului acestei manifestațiuni și vom vedea atunci cine să meargă și câți să meargă, pentru că este vorba de prestigiu, nu numai al Bise-

ricii, ci și al țării, ca ea să fie reprezentată într'un chip cât mai desăvârșit.

Sf. Sinod hotărăște:

1. În principiu aprobăm să se trimită o delegație la Conferința ce se va ține în August la Stockholm, care să prezinte Biserica noastră;

2. *D-l Ministru al Cultelor* să fie rugat a lua informațiuni asupra caracterului acestei manifestațiuni.

3. *I. P. S. Mitropolit Primat*, dacă până în sesiunea de primăvară a Sf. Sinod nu vom avea aceste informațiuni, în urma cărora vom aviza câți delegați și pe cine să trimitem, va putea desemna *I. P. S.* Sa persoanele care să meargă la conferință;

4. O comisiune alcătuită din *P. S. Ep. Vartolomeu*, *P. S. Ep. Lucian* și *d. Dr. V. G. Ispir*, să examineze programul și problemele ce vor forma obiectul conferinței dela Stockholm și să studieze punctul de vedere român-ortodox.

P. S. Arhiepiscopul Grigorie Botoșăneanu, vicarul Sf. Mitropolii dela Iași, face cunoscut că *I. P. S. Mitropolit al Moldovei, D. D. Pimen*, e bolnav în pat de gripă și nu poate veni la ședință, unde voia să propue în persoană înființarea patriarhiei române și astfel i-a înmânat *P. S. Sale* propunerea alcătuită de *I. P. S.* Sa și semnată de mai mulți *P. P. S. S. Membri* ai Sf. Sinod pentru înființarea patriarhatului în Țara-Românească. Fiind între ceice au iscălit această propunere și *I. P. S. Mitropolit Nectarie* al Bucovinei, care o cere, i se înmânează *I. P. S. Nectarie* al Bucovinei, spre cetire.

I. P. S. Mitropolit Primat D. D. Miron se retrage din scaunul preșidențial, invitând pe *I. P. S. Arhiepiscopul Gurie* al Chișinăului să prezideze dezbaterile, după ce *I. P. S. Mitropolit Nectarie*, care urmează ca Mitropolit la prezidiu, avea să citească propunerea.

I. P. S. Mitropolit al Bucovinei, D. D. Nectarie, dă citire următoarei propuneri:

Vechimea creștinismului la poporul nostru românesc e tot atât de adâncă ca și așezarea coloniștilor romani, sau mai bine a strămoșilor noștri pe pământul Daciei. Tradițiile păstrate în popor din generație în generație alimentează părerea că creștinismul la noi, Românii, e de origine apostolică și că Apostolul Andrei ar fi predicat creștinismul în părțile de jos ale Daciei. Numai așa se explică, cum cele dintâi centre de organizație și administrație bisericască creștină se găsesc, începând dela finele veacului al III-lea, în Episcopia și mai târziu Mitropolia Tomisului, care nu-i alt loc decât „Constanța“ noastră de azi, orașul port la Marea Neagră.

Toți cronicarii noștri vechi, ca și unii din istoricii străini, recunosc vechimea creștinismului la Români. Aceasta este neîndoielnic.

Și tot istoricește se dovedește, că strămoșii Români creștini au ținut cu cea mai mare tărie la legea lor de credință, încât se confunda cu neamul. Legea și neamul, pentru ei era una și aceeași noțiune. Și numai așa se poate explica simțul de conservare de neam

și de lege, pentru care au luptat mucenicește toți strămoșii și voievozii noștri; iar unul din cei mai târzii, Constantin Brâncoveanu, a suferit moarte de mucenic cu întreaga lui familie, neprimind a schimba legea creștină, pentru a ne-o lăsa nouă, urmașilor, ca o scumpă și sf. moștenire.

Nu numai atât: strămoșii noștri în frunte cu voievozii stăpânitori după vreme, au ajutat, protejat și apărat, lumea creștină de invaziunile sălbatice și barbare ale păgânilor, precum a recunoscut aceasta până și Papa dela Roma lui Ștefan cel Mare al Moldovei, numîndu-l apărător al Creștinismului preste tot.

Când orientul creștin era prigonit și așezămintele religioase, mănăstiri și biserici, erau dărâmate și pustiite, voievozii noștri le-au luat sub oblăduirea lor, reînnoindu-le, sau zidindu-le din temelie, ajutându-le, înzestrându-le cu averi mari, cu odoare scumpe și cu multe moșii, rupte din trupul țării române dela Dunăre. Pentru zelul și dărnicia lor, li s'a recunoscut dreptul de ctitori, sau întemeietori de mănăstiri; până acum numele lor se văd săpate în piatră pe pisaniile celor mai mari și mai vechi mănăstiri; iar chipurile lor se găsesc și astăzi încă zugrăvite pe zidurile bisericilor ca ctitori și întemeietori. Așa Mircea cel Bătrân, Ștefan cel Mare, Neagoe Basarab, Mihaiu Viteazu, Vasile Lupu și mulți alții.

Cu siguranță că, fără acest mare și puternic sprijin dat de evlavioșii noștri Voevozi și de poporul nostru românesc, cine știe câte așezăminte creștine de închinare din orient, începând dela cele patru Patriarhii vechi și până la mănăstirile mari din cele mai depărtate locuri, ca Muntele Atos și M-tele Sinai, n'ar fi dispărut din cauza vitregiei vremurilor grele, sau n'ar fi rămas niște ruini, cari ar fi amintit existența unor așezăminte creștine, dintr'un timp foarte depărtat. Aceasta, desigur, ar fi fost o mare jignire pentru lumea creștină ortodoxă de pretutindenea.

Mulțămیتă evlavioșilor noștri voievozi și dărniciei poporului nostru, toate aceste jertfe și fapte mari creștinești, săvârșite de voievozii și neamul nostru în interesul creștinătății, ne dau dreptul, incontestabil, ca acum, când prin marile războaie neamul nostru s'a întregit, alcătuind o singură țară România Mare, cu o unică Biserică ortodoxă, care are 14 milioane de credincioși, cu 5 mitropolii și 14 episcopii, ca Bisericii noastre ortodoxe române să i se dea o nouă situație legală și canonică, în rândul celorlalte Patriarhii ortodoxe de răsărit.

Pentru aceste considerațiuni am onoare a face următoarea propunere:

PROPUNERE,

„Mitropolia Ungro-Vlahiei (Muntenia), cu scaunul mitropolitan din București, să fie ridicată la rangul de Patriarhie; iar mitropolitul Ungro-Vlahiei, ca Primat al României, care de drept e și președinte al Sf. Sinod, să poarte titlul de **PATRIARH AL BISERICII**

ORTODOXE NAȚIONALE ROMANE cu reședința în București.

† *Pimen* Mitropolitul Moldovei și Sucevei, propunător.

† *Nectarie* Mitropolitul Bucovinei.

† Arhiep. *Gurie* al Chișinăului.

† *Lucian* al Romanului.

† *Roman* al Oradei Mari.

† *Nicolae* al Clujului.

† *Ilarie* al Constanței.

Propunerea, se primește în principiu, cu multă însuflețire și se pune imediat în desbatere, pentru stabilirea amănuntelor.

I. P. S. Arhiepiscop Gurie zice:

„Ca Arhiepiscop al Basarabiei, salut cu toată inima și cu tot sufletul această istorică propunere, făcută de Mitropoliții Țării Românești, ca noi să avem în capul nostru pe Patriarhul Românilor ortodoxi din țara întregită. Noi, Basarabienii, când ne-am răgăsit în România întregită și când am venit să lucrăm la legislația de organizare unitară a Bisericii, cei dintâi am cerut, ca Biserica să fie ridicată la rangul de Patriarhie, și am spus că Mitropolitul Primat al țării să fie ridicat la rangul de Patriarh, pentru că și canonul al 34-lea al St. Apostoli zice: „ca fiecare popor să cunoască pe cel dintâiu stătător în Biserică drept cap al ei. Am cerut, ca aceasta să se facă pe baza canonică și am cerut să fim uniți nu numai în credință dar și printr'un cap, care să ne conducă și să ne ocrotească.

Salut pe noul nostru Patriarh D. D. Miron, să trăiască fericit și întru mulți ani.“

EXTERNĂ

Așezămintele religioase ale Românilor din America

Așezămintele religioase ale Românilor din America u cerut aceleași frământări, aceleași jertfe și aceleași, upte ca și *organizațiunile lor naționale* (adică societățile de ajutor și de cultură).

La început, Românii aduceau preoți străini, ca să le facă, la zile mari, câte o liturghie, punându-i să slujească ori într'un *bort* (ospătărie) ori în camera îparticulară a vreunuia din ei, ori, în cazuri extreme ntr'o despărțitură din fundul cărciumei. În unele părți, oamenii mai chibzuiți închiriau împreună sta-tornic câte o cameră, unde se adunau odată pe pe lună sau și mai rar, ca să asculte slujba făcută de vreun preot american, grec, rus, ori de altă naționalitate. Camera era numai atât de spațioasă, cât să poată încăpea n ea cei 8—10 Români aflători în orașu acela. Când li se mai mărea numărul, țineau un preot străin, în unire cu Sârbii, Grecii sau Bulgarii, cari se aflau în orașul lor.

Parohii românești par a fi existat chiar prin 1902

dar nefiind înregistrate la Stat, nu se pot numi cu drept cuvânt parohii. Ele figurau doar ca grupări de credincioși învoiți verbal să poarte cheltuielile unor slujbe religioase.

Din datele adunate dela parohii și dela particulari urmează că cea dintâi parohie românească, care s'a înființat în America, e parohia ortodoxă *Sfânta Maria* întemeiată la Cleveland, Ohio, la 1 Decembrie 1904.

Primul preot român venit în America a fost Păr. Dr. *Epaminonda Lucaciu*, preot greco-catolic din Șișești, Satmar, sosit la Cleveland în prima jumătate a lunii Noemvrie 1905. La 19 Noemvrie acelaș an, dânsul înființează în Cleveland parohia greco-catolică „Sfânta Elena“.

Parohii Ortodoxe:

1. „*Sfânta Maria*“ din Cleveland, Ohio.—înființată la 1 Decembrie 1904, în orașul Cleveland, Ohio. Parohia *Sf. Maria* e cea dintâi parohie românească în Statele-Unite ale Americii de Nord. Cel dintâi comitet parohial al ei a fost următorul: *Vasile Dobrin*, președinte; *Marcu Lazăr*, secretar; *Dumitru Iridon*, casier; *Petre Ivi* și *Ioan Lăzăr* membri în comitet. Cel dintâi paroh al ei a fost Preotul *Moise Balea*, care e cel întâiu preot ortodox român sosit în Statele-Unite.

Făcându-se primii pași pentru clădirea unei biserici ortodoxe în Cleveland, preotul Balea chiamă arhitectul și alege un plan de biserică, care costa 25.000 de dolari. Credincioșii n'au primit planul acesta, ci s'au hotărât să-și ridice un lăcaș de închinăciune care nu costa mai mult ca 7.500 de dolari.

Peatra de temelie pentru Biserica începută după planul ales de poporenii, s'a sfințit la 15 August 1908, în ziua de Sfânta Maria. Preotul Balea, nefiind mulțumit cu forma și mărimea ei, își dă demisia în ziua de 20 Noemvrie 1908. Biserica a stat fără preot de atunci și până la 1 Martie 1909, când i-a sosit ca paroh preotul Ioan Podea.

Parohia, care era datoare mult, fiind amenințată de creditori, s'a desființat legal, sub păstoria Părintelui I. Podea, înființându-se imediat clubul „Legea Strămoșească“, sub care a continuat lucrarea bisericii. La 22 Maiu 1911, preotul I. Podea a părăsit Statele-Unite. De atunci și până la sosirea noului paroh, Ilarie Sârb, biserica a stat fără preot. Preotul *Sârb* a sosit în Cleveland în 17 Octombrie 1911. Parohia a fost păstorită apoi pe rând de preoții *Octavian Murășan*, *Teofil Roșca* și *Ilie Pop*. Sub păstoria Părintelui Pop, actualul paroh, s'a zidit o frumoasă casă parohială la spatele bisericii, care costă suma de 7.500 dolari și care s'a sfințit Duminică, 2 Noemvrie, 1924. Clădirea aceasta e cea mai frumoasă casă parohială din toate câte se găsesc în coloniile românești de aici.

2. „*S-ta Cruce*“ din Farrel, Pensilvania.— Parohia Ortodoxă română *Sfânta Cruce* din South Sharon, Pensilv. (azi Farrel, Pensilv.) s'a înființat în anul 1905,

prin stăruința preoților *Moise Balea* și *Traian Scorobeț* și cu ajutorul mirenilor. În Maiu 1910, s'a pus piatra fundamentală a bisericii, cu slujbă făcută de Păr. Balea, iar prin Octomvrie, acelaș an, noua biserică de lemn, așezată în *North Lee Avenue*, s'a sfințit de preoții *Balea* și *Simion Mihălțean*. Pentru ca să dea viață acestei biserici, mireni cer preot de la Conzistorul ort. rom. din Sibiu. În Decemvrie, sosește parohul Păr. *Ilie Pop*, care păstorește parohia până în August 1911. Păr. Ioan Podea administrează parohia din Iunie 1912 până în Iunie 1915, când este ales Păr. *Romul B. Doctor*. După plecarea Păr. R. B. Doctor în patrie, la 1919, servesc în Parohie preoții *Matei Tarcea*, *Ioan Podea*, *Filaret Gheorghiu*, *Traian Demian*, *Victor Faur Rom. B. Doctor*, până în August 1923, când este ales preot *Victor Mureșan*, care e și acum în parohie. Fondul parohiei în luna August 1923 ajungea la suma de 2583,52 dolari, iar astăzi dispune de 3016,25 dolari. Valoarea bisericii ar fi cam 10.000 dolari. Casă parohială n'are.

3. „*Sfântul Gheorghe*“ din Indiana Harbor.— Parohia ortodoxă „Sfântul Gheorghe“ s'a înființat la 12 Martie 1906. Imediat după înființare, s'a început clădirea unei biserici, a cărei piatra fundamentală a fost sfințită în 4 Novembrie acelaș an. Primul preot al acestei parohii a fost părintele *Ioan Tatu*, care a păstorit de la 23 Iunie, 1907, până la 15 Martie 1908. În urma unei cereri făcute din partea parohienilor, Conzistorul din Sibiu le-a trimis ca preot pe Păr. *Simion Mihălțeanu*, care se află și azi în serviciul parohiei. La 25 Noemvrie 1908, biserica „Sf. Gheorghe“ se sfințește, sub păstoria preotului *Mihălțeanu* și cu asistența colegilor săi: *Moise Balea* și *Trandafir Scorobeț*. Părintele *Simion Mihălțeanu* a venit în America la 12 Iunie 1908 și este unul dintre pușinii preoți cari au sprijinit cu tărie Uniunea Societăților Române de Ajutor și Cultură.

4. „*Sfântul Nicolae*“ din Alliance, Ohio.— Parohia „Sfântul Nicolae“ s'a înființat în anul 1908. Parohieni și-au zidit biserică frumoasă, sfințind-o în anul 1912, cu slujba făcută de preoții *Ioan Podea* și *Ilie Pop*. Primul preot trimis de Conzistorul din Sibiu ca paroh al acestei parohii a fost Păr. *Teofil Roșca*, care a slujit-o mai mulți ani. Biserica se conduce după statute aprobate de Conzistor, cu Nr. 10.668 bis, din 1912. În ea n'a slujit niciun preot hirotonit la New-York. De la sfințirea bisericii încoace, au slujit la altarul ei următorii preoți: *Teofil Roșca*, *Ilie Pop*, *Clonța Măneran*, *Șerban* și *Băloiu*. Ca administratori au slujit preoții: *Ion Podea*, *Doctor*, *Sârbu* și *Demian*. Din August 1923, funcționează ca paroh preotul *Iuliu Holdăr*, ales de Sinod și venit aici cu aprobarea Conzistorului din Sibiu.

CARTI, REVISTE ȘI ZIARE

Țărcoven Viestnic. Revistă care iese în Sofia în fiecare săptămână.

Ne ocupăm aici de numărul ei din 31 Octombrie a. c. E în acelaș format ca și revista de care am pomenit mai sus. Are 12 pagini și citim în ea rostirea că mai are și alte publicațiuni care o însoțesc și care se dau fără altă plată peste abonament (*bezplatni*). Aceste adaosuri sunt: *Calțura duhovnicească*; *Arhiva bisericească* și *Cărticelele pentru copii*. Abonamentul ei este de 100 de leva pe an pentru preoții obișnuiți, învățători și alții de aceeași treaptă. Pentru vlădici și alți fruntași ai Bisericii 120 de leva, pentru autorități 200 de leva.

În nr., despre care am început a scrie, găsim un art. despre *Patriarhia românească*. E scris de Protoiereul *Ivan Goșev*. Art. e scris înainte de investitura Patriarhului nostru și arată că la 1 Noemvrie avea să se facă în București investitura. Se arată fazele prin care a trecut înființarea aceste trepte în Biserica noastră. Se spune că la 4 Fevruarie 1925 s'a hotărât aceasta în Sf. Sinod, la 12 legea pentru ea a fost votată în Senat, iar la 17 în Cameră. După aceasta se arată, în scurt, alcătuirea de fazi a Bisericii românești, cu mitropoliile și episcopiile ei. Se spune că azi România e o mare putere, iar în Biserica ortodoxă, a doua după Rusia. Se povestește pe scurt mersul creștinismului în Dacia, până la întemeierea ierarhiei românești, apoi se pomenește despre urmele acestor vremi și în muzeul din Sofia. Autorul mărturisește bucuria Bisericii bulgărești pentru înălțarea Bisericii surori vecine și arată ca toată Biserica Ortodoxă va avea de folosit de pe urma acestei întăriri a Bisericii românești și că va aduce mai multă legătura frățească și viață creștină între poporul românesc și cel bulgăresc, pentru slava lui Dumnezeu (*za slava Bojia*). Incheie spunând: *Dă Doamne, ca să fie, să fie!*

Al doilea art. poartă numele: *Noul Patriarh Român D. D. Dr. Miron Cristea*. El e o scurtă biografie a Patriarhului nostru, foarte exactă, în care se vede buna informațiune a autorului. Articolul e scris de de Păr. Protoiereu *Atanasie Magiarov*, superiorul bisericii bulgărești din București, cunoscut cititorilor noștri, bărbat foarte harnic, priceput și care urmărește foarte de aproape toată viața noastră bisericească.

Iată articolul său, în traducerea românească, din care cititorii noștri vor putea vedea buna informațiune a Părintelui Magiarov.

„S'a născut (Patriarhul) în ziua Sfântului Ilie din anul 1868, în satul *Toplița românească* din Transilvania și a fost botezat cu numele de Ilie. Și-a isprăvit studiile liceului în anul 1887 în *Năsăud*. A studiat teologia în Sibiu în anii 1887 și 1890. Între anii 1890-91 a fost învățător în orașelul *Orăștie*. Dela 1891-1895, a studiat literele și filozofia în Budapesta.

La 3/15, Mai 1895, a dobândit titlul de doctor în filozofie. Între 1895 și 1910, a slujit ca secretar arhidiecezan și asesor în Sibiu. A fost sfințit citeț la 8/21 Septemvrie 1897 de către Mitropolitul Miron Romanul. A fost hirotonit diacon la 30 Ianuarie 1900 în Sibiu, de către Mitropolitul Ioan Meșianu. La 8/21 Septembrie 1901 a fost ridicat la treapta de arhidiacon. În ziua de Cincizecimii din anul 1908, a fost ridicat la treapta de protosinghel. La 21 Noembrie (4 Dec.) 1909 a fost ales episcop al eparhiei Caransebeșului. La 11 Aprilie 1910, a fost întărit episcop de împăraul-rege Franz-Iosef I. La 15 Aprilie 1910, a fost ridicat la treapta de arhimandrit. La 3 Mai 1910, a treia zi de Paști, a fost hirotonit arhieru în catedrala din Sibiu de către Mitropolitul Ioan Meșianu și de Episcopul Aradului Ioan Pap. La 8 Mai 1910, a fost instalat episcop al Caransebeșului. La 31 Decemvrie 1919, a fost ales mitropolit-primat. La 1 Ianuarie 1920 a primit investitura regală. La 4 Ianuarie 1925, a fost ales patriarh de către corpurile legiuitoare românești (camera și senatul).

Poate că și mulți dintre noi n'au știut atât de bine datele acestea cum le-a înșirat Păr. Prot. A. Magiarov. Numai la sfârșit nu sunt tocmai exacte și sunt altfel arătate în articolul de mai sus al Protoiereului Goșev. Acela dă mai exact data alegerii în Sinod, în Senat și în Cameră. Oricum, Păr. Magiarov face o bună slujbă că înștiințează pe cititorii revistelor din Bulgaria despre ce se petrece la noi, fiindcă Biserica Ortodoxă trebuie să fie într'o neîncetată împărtășire și într'o vie cunoaștere despre viața întregii ortodoxii, mai cu seamă când e vorba de vecini.

După acest art., urmează tot ceva privitor la Patriarhul nostru. Se tipărește în lungă traducere expunerea de motive pentru înființarea treptei de Patriarh în Biserica românească, făcută și citită de d. *P. Gârboviceanu* în Camera românească la 17 Eevruarie 1925. Traducerea e făcută tot de Păr. Magiarov.

Mai încolo găsim cuvântarea Mitropolitului bulgar *Clement al Vraței*, la inaugurarea liniei ferate *Biela-Slatina — Bukovți*. Apoi, în alt articol, găsim date biografice nouă despre Mitropolitul *Ilarion* al *Târnovei*, scrise de Prof. *Stanimirov*.

Mai urmează un art., și apoi găsim bibliografie și multe știri. În această din urmă parte, iar găsim date privitoare la Biserica românească, anume despre portretul Patriarhului nostru, care trebuia să apară în în acea revistă, despre delegația bulgărească în România pentru sărbătoarea investiturii Patriarhului nostru, despre Mitropolitul *Neofit*, care a venit la noi pentru investitură, și apoi multe alte știri din viața Bisericii bulgărești. E o revistă interesantă, cu multă informațiune, cu material mult și felurit. Ne pare bine că putem face cunoștința mai de aproape cu o asemenea revistă din biserica soră.

Arhim. SCRIBAN

INSEMNARI MARUNTE

„Cooperatistul creștin”. — Acest nume și-l dă singur Păr. I. Ionescu din Nămăiești, Muscel și cu el iscălește articole de interes în *Neamul Românesc*, în care scrie deseori, ba de o bucată de vreme mai des ca altă dată. Noi ne bucurăm când vedem scrisul său în materie cooperatistă și, în de obște, în materii economice, fiindcă Biserica trebuie să-și aibă oamenii săi pricepuți și în domeniul cooperatiunii¹⁾, (care este un nou soi de întocmire a vieții economice) și în materiile economice și încă și oameni cu bune întocmiri gospodărești, cum și este Păr. Ionescu. Nu e acesta însă singurul fel de materie în care scrie Sf. Sa, ci scrie și în latura deplin religioasă. Astfel, nu de mult a scris, tot în *Neamul Românesc*, despre congresul creștinesc dela *Stockholm*, în acesta însă cu mult mai puțină informațiune și cunoaștere a chestiunii ca în articolele economice.

În această din urmă materie, Păr. Ionescu a scris în *Neamul Românesc* din 27 Sept. a. c., despre întreprinderea negustorească a lui *Hugo Stinnes* din Germania, întreprindere care s'a prăbușit. Sf. Sa spune că aceasta s'a întâmplat din vina capitalismului, pe când, dacă întreprinderea era pusă pe teren cooperatist, putea izbândi. În legătură cu aceasta, Sf. Sa arată păcatele capitalismului și marile toloase ale cooperatiei.

În alt articol, din *Neamul Românesc* dela 17 Oct. c., Sf. Sa scrie despre industria prunelor și despre beție. Zice că, cu tot ce s'a vorbit la noi despre beție, până acum nu s'a făcut nimic temeinic pentru stăvilirea ei la sate; că nu se luptă cu însuflețire pentru zăgăzuirea răului; că apostoli nu sunt mulți care să ducă lupta; că o lege împotriva beției e privită la sate ca o pacoste; că Mitropolia Bucureștiului a dat porunci preoților în privința aceasta, că Sf. Sa, Păr. Ionescu, a urmat poruncii și a lucrat, cârciumarii din sat însă stau să-și împuște; inițiativa d-lui *Grigore Alexandrescu*, cel cu „cruciata împotriva beției”, n'a avut mare răsunet; că, din toată preoțimea satelor, numai doi preoți au răspuns acestei inițiative. Deci scrisul Părintelui Ionescu nu ne dă o zăgăzire îmbucurătoare că s'ar face la sate ceva împotriva beției. Sf. Sa trăiește în ținutul prunelor și spune că lumea nu înțelege să facă cu ele altceva decât țuică și că, dintr'un hectar de prune, poți câștiga 30.000 de lei pe an. Buni bani ar zice cineva. Dar Părintele adaogă că, dacă prunele s'ar usca sau dacă le-ar face magiun (povidlă), cum făceau Nemții, care întrebuițau pentru marmelada lor până și măceșele și merele pădurețe și prunele căzute pe jos, s'ar câștiga pe puțin întreit mai mult decât se câștigă la țuică.

Iată paguba și iată meritul Părintelui Ionescu că scoate la iveală aceste chestiuni.

1. Mai avem unul în acest domeniu: e Păr. C. Dron dela Mitropolia Moldovei.

Scumpirea vieții și scăderea banului tot din pricina scăzămintelor morale. — Findcă este vorba de chestiunile economice, să pomenim și de scrisul altui cuiva, care, deși nu e preot, dar e bărbat al Bisericii noastre, ba fost lungă vreme profesor de seminar și de religione la liceu, ca autor de cărți de religie, ca bărbat cu activitate religioasă și afară de școală, dar care urmărește și chestiunile economice. E vorba de d. *M. N. Pacu*, avocat la Galați și fost de mai multe ori senator, bărbat cunoscut și cetățean fruntaș a orașului.

Intr'un articol din ziarul *Galații-Noi* (Galați, 13 Sept. a. c.), d-nea sa scrie sub titlul *Cifre foarte instructive*, după *Monitorul Oficial*, că, în cele dintâi 3 luni din acest an, noi am trimis peste graniță mărfuri de 6.581.082.763 de lei, dar am primit de 7.198.177.000 de lei, adică am primit cu 617.088.237 mai mult decât am trimis. Aceasta înseamnă însă că luăm mai mult decât dăm și de aici urmează că sărăcim și viața se scumpește.

Altă latură tristă din cele culese de d. Pacu este că pe când înainte de războiu noi trimiteam peste graniță mai cu seamă cereale, care ajungeau a fi 80 la sută din ce trimiteam peste graniță, acum după războiu, această marfă a scăzut în câtimea de trimetere, așa că acum nu dăm strănilor decât numai 31, 53 la sută. Ce mare scădere! Aceasta înseamnă că nu mai avem ce trimete, că nu mai producem cereale multe ca înainte de războiu. Apoi tocmai aceasta e sărăcia... Vrei să iei, și iei de peste graniță, dar n'ai de unde da înapoi, ca să păstrezi cumpăna între dat și luat.

Dar de ce nu avem mai mult de trimes?

Din pricină că muncim mai puțin și cu mai puțină rânduială. De cheltuit cheltuim, dar nu muncim ca să avem ce cheltui. Luăm pe datorie și de aceia banul nostru nu are putere.

Omul care nu muncește însă face altceva: se desfătează. Pentru a te desfata, trebuie să ai locuri de desfatare. Api iată că și sunt: s'a scris neîncetat că la sate s'au înmulțit cârciumile, care sunt locul de desfatare al țaranilor, iar la orașe sunt locașuri de petrecere mult mai multe ca înainte de războiu și de soiuri cu totul nouă. În acestea însă se cheltuiește cât nu se putea cheltui înainte de război, fiindcă nu erau atâtea. Pe atunci se muncea mai mult și deci se făcea risipă mai puțină.

Nu ar fi nimic dacă ce se cheltuiește ar fi pentru lucruri de trebuință. Dar nu e așa. Urmărind mai de aproape cifrele, d. Pacu găsește că, în cele 3 luni pomenite dela începutul anului, am primit de peste graniță mai întâi mătăsurii de 146.136.500 de lei; legume și flori... auziți: legume și flori în țara grădinărilor și a florilor, în sumă de 153.559.636 de lei; poame și coloniale de 25.000.000 de lei; textile vegetale de 2 miliarde și jumătate de lei; confecțiuni de 227.000.000 de lei; parfumerii de 19.000.000 de lei; vehicule și ma-

șini de un miliard de lei; jucării pentru copii de 117 milioane de lei și așa mai încolo.

D. Pacu spune că n'ar fi să ne plângem dacă mașinările cumpărate pentru suma de un miliard de lei ar fi mașini de lucrat câmpul, dar cele mai multe sunt automobile de plimbare, iar în cele 2 miliarde și jumătate, date pentru textile vegetale, trebuie să înțelegem, peticăriile și stoffele sclipitoare, cele mai multe putrede și care umplu prăvăliile de manufactură, mai toate lucruri de lux căutate de femeile noastre.

Cum judecăm toate aceste cifre și toate aceste cheltuieli și toată această risipă și toate petrecerile?

Le judecăm ca lucruri săvârșite din ușurătate, din lene, din îndobitocire a vieții. Din ele izvorăște greutatea zilelor de azi, cu scumpirea vieții și scăderea banului românesc.

Iată cum, din pricini morale, izvorăsc rele materiale. Hâirea sufletului aduce slăbire vieții în toate laturile ei

Ș T I R I

Danie pentru biserică. — Arhiepiscopia Chișinăului a fost împuternicită, în numele și pentru Biserica *Nașterea Maicii Domnului* din orașul *Tighina* să primească dania preotului *Teodosie Svetenco*, parohul bisericii din acel oraș, suburbia *Gâsca*, județul *Tighina*, danie cuprinsă într-o casă cu loc de ogradă cu întindere de 975 stânjeni pătrați, așezată în acea suburbie, spre a sluji de locuință cântărețului bisericii

Nuniri de profesori la seminarii. — D. Gr. Popescu a fost numit profesor definitiv de limba grecească la seminariul din Buzău, iar d. S. Buruiană a fost numit maestru provizoriu la catedra de științe agricole, la seminariul din Galați.

Catedre vacante le seminarii. — La Seminarul *Veniamin* din Iași, e vacantă catedra de geografie, ar la Seminarul *Sf. Gheorghe* din Roman, cea de teologie sistematică.

Preot militar în disponibilitate. — Preotul căpitan *Teodor Pătruș* a fost pus în disponibilitate pentru caz de boală.

Românii la Sf. Munte. — După cum scriem și în altă parte a acestui număr, la 3 Noemvrie s'a ținut în Palatul Mitropoliei o adunare a prelaților români, a celor străini veniți pentru investitura Patriarhului, a profesorilor dela facultatea de teologie și a altor teologi de seamă, pentruca să discute chestiuni privitoare la mersul întregii Biserici Ortodoxe. S'a vorbit despre o mare adunare care să se facă la Sf. Munte. Aceasta dă prilej d-lui *N. Bațaria*, ca să scrie în *Adevărul* (12 Noemvrie c.) un articol cu titlul *Muntele Athos și Biserica Română*, în care arată inferioritatea Românilor la Sf. Munte, întrucât ei n'au acolo nicio mănăstire, ci numai un schit. Deși schitul poate fi mai

mare ca o mănăstire, cum și este *Prodromul* nostru, totuși el n'are dreptul de proprietate, ci atârână de o mănăstire. D. *Bațaria* cere să ni se dea și nouă o mănăstire.

Deschiderea Sfântului Sinod. — După Legea Unificării, avem acum numai o sesiune pe an a Sfântului Sinod, în primăvară. Se pot avea însă oricâte sesiuni extraordinare, când trebuința cere. O astfel de sesiune extraordinară se va aduna la 15 Decemvrie a. c.

Sfințirea casei „Apărării Naționale Creștine“ din București. — În România flințează acum *Liga Națională Creștină*, care are în vedere mai mult apărarea noastră față de pătura evreiască.

În ziua de 11 Noemvrie c., ea și-a sfințit localul ei închiriat în palatul *Băncii Națiunii*. Sfințirea a fost săvârșită de Par. C. *Dumitrescu* din București și de Parohul localului. Cu acest prilej, Păr. *Dumitrescu* a ținut o vie cuvântare, pe care o găsim în *Foaia interesantă* din Orăștie (19 Noemvrie c.) Sf. Sa a spus

«Ca unul din cei mai în vârstă, sunt poate și cel mai fericit azi între d-tră, pentrucă m'a ajutat Dumnezeu ca să trăiesc *reinvierea timpurilor celor frumoase*, pe care le-am trăit ca preot tânăr în țara aceasta, în Bucureștii noștri, vremuri în care *cinstea era cinste* și era una din virtuțile neamului nostru, *cuvântul dat era cuvânt și credința bună împodoba pe toți!*

«Au urmat însă vremuri care, puțin, câte puțin, pe nesimțite, au tot ros aceste virtuți și le-au schimbat în rău...

«Sunt personal deosebit de fericit că, așezând *Liga Apărării Naționale Creștine* în această frumoasă casă, la acest loc de frunte, simt că reînvierea timpurilor copilăriei mele, celei ce era la adăpostul credinței și legii creștinești...»

Alte cuvântări, ținute cu acel prilej, au fost rostite de Dr. *Paulescu*, avocat *Paul Ilescu*, Avocatul *Emil B. D. Vasilin*, Doctorandul *N. Ionescu* și Prof. A. C. *Cuza*. Sunt date în rezumat în ziarul *Libertatea* al Părintelui *Moța* (Orăștie, 19 Noemv. c.).

Adunarea eparhială din Cetatea-Albă. — *Buletinul Episcopiei Cetății-Albe* (Noemv. c.) tipărește circulara P. S. Episcop *Iustinian* pentru convocarea Adunării Eparhiale a Episcopiei pe ziua de 2 Decemvrie 1925.

Morțea Profesorului Ursu. — Cu părere-de-rău vestim moartea, la începutul lunii Octomvrie c., a profesorului universitar din București *Ioan Ursu*. Încă tânăr, se așteptau multe dela râvna sa pentru neam și Biserică. A fost înmormântat în București la 9 Octomvrie c. Noi, pe lângă ce s'a vorbit cu prilejul morții sale, trebuie să pomenim și de partea cheltuită pentru Biserică, fiindcă a fost alătura de noi în multe lucrări ale noastre. A dat sprijinul său Societății Ortodoxe, ținând, la congresul ei din 1912, cuvântata despre

Rolul Bisericii în viața neamului nostru, care apoi a apărut și în broșură sub titlul de mai sus în 1913, fiind tipărită la „Tipografia Cărților Bisericești“. Amintirea ei trebuie înprospătată cu acest prilej, când inimosul profesor a plecat dintre noi.

Dumnezeu să-l odihnească în pace!

POȘTA REDACȚIEI

Unui Iubitor de bine. Șuici, Argeș.

O! Domnule sau Părinte! că nu vrei să spui cine ești!... Crezi că nu sunt eu cel dintâi care să văd și să sufăr pentru multele greșeli de tipar din această revistă! Mai cu seamă în nr., de Octombrie, numărul Niceiei, de care în deosebi am avut grijă, ca să iasă cât mai bine, fiindcă parte e scris în franțuzește și merge în străinătate, mai cu seamă de acesta am fost foarte necăjit că n'a eșit după cum doream. Acum trebuie să îndrept cu mâna greșelile din textul francez, că nu-l pot trimite așa peste graniță.

Dar ce să fac? e peste puterile mele. Am făcut corectura eu singur și de câte trei ori la unele bucăți, și cu toate acestea greșelile tot rămân. Unele sunt ale lucrătorilor din tipografie, dar mai multe sunt ale mele. Când dau peste ele, mă mir de unde au eșit că doar citisem odată acolo?

Cu toate acestea cine nu lucrează în ramura aceasta nu-și dă seamă cum se strecoară greșelile, în ciuda celei mai mari bunăvoințe. Te fură ochiul pentru ideia pe care o citești și nu bagi-de-seamă greșala. Mergi cu cititul înainte urmărind cugetarea și nu simți lipsa. Tu, în capul tău, citești „faci“, dar sub ochi ai numai „aci“; citești „ca și“, și sub ochi ai „căci“. Mai cu seamă dacă lucrezi cu corecturile noaptea, cum lucrez eu, e prăpăd. Scapă atâtea greșeli, că rămâi uimit a doua zi. Când le găsești în revistă și te duci mânios la tipograf să-i ceri socoteală, el îți le arată că așa au rămas în textul care ți-a trecut pe sub ochi. Când îți închei corectura și o lași mulțămît cu gândul că e fără greșală, într'însa încă foiesc greșelile.

Dar n'am ce face, că nu mă ajută ochii. Dacă ar fi mai mult timp, la îndemână, ar putea eși ceva mai bine. Dar este cu puțință? Eu lucrez iute, și după firea mea, dar așa se și cere. Când mă trezesc eu seara cu o coală întreagă a acestei mari reviste de corectat, mai cu seamă când e scrisă cu o slovă mică, pentruca a doua zi de dimineață să vie băiatul dela tipografie s'o ia gata, nu se poate lucra decât iute, pentrucă citirea unei coale cere ceasuri întregi. În cea coală, lucrată noaptea, e cu neputință să nu se strecoare greșeli.

Leacul este altul: Să mai fie și alții să citească, fiindcă, dacă cineva citește de 2 și de 3 ori același text, se deprinde cu cugetările din el și e tărât la vale de ideie și nu vede greșala tiparului. Dacă ar fi cineva străin care să citească din nou, descopere ceia ce tu nu vezi.

Dar cum să se poată aceasta? Revista nu are personal destul, și atunci iată cusururile pe care le vestești dumneata sau Sf. Ta. Fără îndoială însă că nu ți-ai dat seama cum se strecoară ele, și de aceea te plângi. Află acuma și această latură a neputinței omenești și din care vezi câtă nevoie are omul de ajutor.

Maestri în texte fără greșeli sunt cei dela Societatea Biblică Britanică. După ce toți cei puși la slujba îndreptatului și-au făcut partea lor, încă nu este încredere că n'o mai fi vreo greșală. Atunci foaia e pusă în fereastră și trec copiii dela școală și citesc și ei foaia de afară și tot mai descopăr câte o greșală și o arată și capătă răsplată pentru asta.

Noi ce să facem? Nu putem întrebuința astea, că nu avem cum. Dacă lucrezi la lumina lămpii, pe o hârtie în care l ți se pare că e i și c e și u e n, fără îndoială că, pe lângă neputința ta, vin și aceste cusururi materiale de-ți îngreuiază lucrul.

Și acum ce să spun? că am să mă silesc să fac mai bine? Dacă ar fi în puțință omenească, da. Dar cum am arătat că stau lucrurile și cu mijloacele noastre, nu se poate altfel. Singurul lucru ar fi să pun și pe altul să citească. Dar numai când îl am, și la ceasuri de noapte greu poți avea pe cineva.

Arhim. SCRIBAN

BIBLIOGRAFIE

Stéphane, archevêque de Sofia & Archimandrite Sophronii, l'Attentat à la Cathédrale de Sainte Nédélia. Impressions et souvenirs. Sofia 1925. Broșură de 44 pag., în formatul cărților de școală. Prețul 10 leva.

Această broșură cuprinde acte privitoare la atentatul de astă primăvară în Sofia în sânul bisericii Sf. Nedelia. În ea găsim pastorala Mitropolitului Sofiei față de acea nelegiuire și dări-de-seamă despre ce a fost acel atentat. E o citire mișcătoare, fiindcă cugetarea religioasă se găsește însoțind la fiecare pas povestirea acelor nenorociri. Și pastorala Mitropolitului și partea scrisă de Arhimandritul *Sofronie*, directorul Mitropoliei, au un cuprins duos, bine scris și se pot citi cu folos.

The Universal Christian Conference on Life and Work (Stockholm). Broșură în 8 de 16 pagini Londra 1925.

Cuprinde o arătare pe scurt despre ce s'a făcut la congresul din Stockholm. Se încheie cu o listă a membrilor comitetului executiv pentru lucrările viitoare ale congresului. Intre numele acestora, precum ale Episcopului de *Winchester*, al Arhiepiscopului Suediei, al Mitropolitului *Ghermanos al Tiatirei*, găsim, dintre Români, numele Arhimandritului *Scriban*.

A apărut, la *Institutul Biblic*: ADVENTISMUL DAT PE FAȚĂ DE UN FOST ADVENTIST de Arhim. SCRIBAN. Cererile să fie trimise *Institutului Biblic*.

Icoane mari foi volante mărimea 28/24
8,50 lei exemplarul.

Maica Domnului, Mântuitorul (Iisus Hristos), Invierea Domnului, Buna Vestire, Botezul Domnului, Sf. Treime, Sf. Ecaterina, Sf. Impărați, Sf. Apostoli, Sf. Nicolae, Sf. Gheorghe, Sf. Trei Ierarhi, Sf. Dumitru, Adormirea M. Domnului, Sf. Spiridon, Sf. Ioan Botezătorul, Sf. Voievozi, Sf. Paraschiva.

Icoane mici, foi volante mărimea 19/28
5 lei exemplarul.

Sf. Gheorghe, Sfinții Impărați, Maica Domnului, Cuvioasa Paraschiva, Iisus Hristos, Sf. Ioan Botezătorul, Invierea Domnului, Sfinții Apostoli, Sfânta Ecaterina, Sf. Trei Ierarhi, Buna Vestire, Botezul Domnului, Sfântul Dumitru, Sfinții Voievozi, Sfântul Nicolae, Adormirea M. Domnului și Sf. Spiridon.

Cei patru Evangheliști imprimați pe satin pentru sfințiri de biserici (seria) prețul lei 60.

Icoane mici, aplicate pe carton
mărimea 15/23
15 lei exemplarul.

Sfântul Gheorghe, Invierea Domnului, Maica Domnului, Sfântul Dumitru, Sf. Nicolae, Sfinții Impărați, Sfinții Apostoli, Sfinții Voievozi, Sfinții Trei Ierarhi, Iisus Hristos, Sf. Ioan Botezătorul, Sf. Ecaterina, Sf. Paraschiva, Buna Vestire, Botezul Domnului, Adormirea Maicii Domnului și Sf. Spiridon.

Icoane mari, aplicate pe carton
mărimea 23/35
30 lei exemplarul.

Maica Domnului, Iisus Hristos, Invierea Domnului, Buna Vestire, Botezul Domnului, Sfânta Treime, Sf. Ecaterina, Sf. Impărați, Sf. Apostoli, Sf. Nicolae, Sf. Gheorghe, Sf. Trei Ierarhi, Sf. Dumitru, Sf. Ioan Botezătorul, Sfinții Voievozi, Adormirea Maicii Domnului, Sf. Spiridon și Sf. Paraschiva.

Cărți poștale cu iconițe în culori, à 2 lei buc.

1) Sf. Gheorghe, 2) Sf. Mihail, 3) Sf. Teodor Tiron, 4) Sf. Teodor Stratilat, 5) Sf. Nistor, 6) Sf. Mercurie, 7) Buna-Vestire, 8) Botezul Domnului, 9) Adormirea Maicii Domnului și 10) Sf. Pantelimon.

Se aduce la cunoștință că din cauza lipsei de legători și din cauza enormei scumpete a materialului de legătorie, nu se mai pot expediă cărți legate prin poștă, ci se vor vinde în limita disponibilului, loco Tipografie.

Cu excepție, vom expediă numai Evangheliile în urma primirii costului prin mandat poștal.

INSTRUCȚIUNI DE COMANDĂ

Costul cărților, al icoanelor și imprimatelor se vor trimite prin mandat poștal odată cu comanda. Comanda poate fi făcută prin raport, scrisoare sau de cuponul mandatului.

Orice comandă de cărți broșate, imprimate și icoane se execută numai atunci când sumele trimise anticipat prin mandat poștal corespund comenzilor dacă sunt însoțite de comandă și dacă serviciul poștal funcționează regulat.

~~~~~  
**Aceste prețuri intră în vigoare dela 1 Noembrie 1925.**  
~~~~~

Librării au drept să vândă cărți și icoane cu un profit de cel mult 25% peste costul din acest catalog.

Prețul de vânzare în librării și la colportori este stampilat de Tipografie pe fiecare carte și icoană.

REVISTA ARTADUNA ROMANA

REVISTA SĂNTĂLUI SĪNOD

CUPRINSUL

Domnul fără seamăn	ARHIM. SCRIBAN
Cuvântare	EPISC. VARTOLOMEI
Crăciunul în Etiopia	PR. CORNELIU GRUMAZESCU
Păstorii în Belleem	ARHIM. SCRIBAN
Istoria lui Hristos	PR. GH. VERȘESCU
Activitatea literară	ST. BERECHET
Ventreă lui Iisus	ARHIM. SCRIBAN
Procedări cari trebuie schimbate	PR. CONST. N. COMAN
Creștinismul este religia bucuriei	VASILE VĂȘCOV
Cronica Bisericească	ARHIM. SCRIBAN
	ECON. D. GEORGESCU
	ECON. V. IORDĂCHESCU
	ECON. C. M. GRUMĂZESCU
Cărți, Reviste, Ziare	ARHIM. SCRIBAN
Insemnări mărunte. Știri	ARHIM. SCRIBAN

SPRE ȘTIINȚA

Comitetul redactor al revistei BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ se compune din: *I. P. S. Patriarh Dr. MIRON CRISTEA*, Președinte de onoare; *P. S. Episcop Vartolomeiu*, director; *Prof. Dr. Ioan Mihălcescu*, prim-redactor; *Arhim. Scriban*, secretar de redacție. Redactorii revistei: 1. Profesorii facultății de teologie din București: *Dr. D. G. Boroianu*, *Dr. C. Chiricescu*, *Dr. Drag. Demetrescu*, *Dr. V. G. Ispir*, *Econ. C. Nazarie*, *Econ. Dr. I. Popescu-Mălăești*, *Pr. Dr. Nicolae Popescu*; 2. Profesorii facultății de teologie din Cernăuți: *Dr. V. Gheorghiu*, *Dr. V. Șesan*, *Dr. V. Tarnavski*, *Dr. N. Cotos*; 3. *Pr. Cicerone Iordăchescu*, Iași, *Dr. Romulus Căndea*, Cernăuți. *Dr. Ioan Lupaș*, *Dr. St. Cioroianu*, *Iconom Serghie Bejan*, *Dr. Gh. Ciuhandu* și *d. St. Berechet*.

Se primesc spre publicare și articole dela alte persoane decât dela Comitetul redactor, în condițiunile următoare:

Articolele originale se vor plăti cu 1000 de lei coala în formatul de față al revistei, traducerile și recenziunile 800 de lei, cronicile și răspunsurile 600 de lei.

Articolele care au fost publicate mai întâi aiurea și care se vor reproduce pentru însemnătatea lor și de această revistă, nu se plătesc.

Toate articolele trebuiesc scrise citeț și fără «va urma».

Orice corespondență privitoare la redacție se va trimite pe adresa secretarului de redacție *Arhim. Scriban*, București, str. Antim (localul Sf. Sinod) sau pe a primului-redactor: *Prof. I. Mihălcescu*, București, Biserica Amzei. — Piața Amzei.

Pentru tot ce privește administrațiunea revistei, interesații se vor adresa secretarului administrativ al revistei, *d. D. Sireteanu*, București, localul Sfântului Sinod, la biserica Antim.

Revista se trimite tuturor parohiilor, ca și în trecut. Persoanele particulare care vor voi să li se trimeată trebuie să se adreseze administrațiunii.

ABONAMENTUL

1 an 100 lei. Pentru străinătate, se adaugă transportul.

1 număr 10 lei.

Toate abonamentele se trimet secretarului administrativ: d-lui *D. Sireteanu*, București, Sf. Sinod, Biserica Antim.

(Vezi hotărârea Sf. Sinod în *Biserica Ortodoxă Română* 1 Iunie 1923, pag. 653-659).

BISERICA ORTODOXĂ ROMANĂ

București.

Seria II. Anul XLIII. Nr. 12 (537).

Decembrie 1925

Direcțiunea revistei, care și-a dat și-și dă toate silințele pentru a ajuta cu cinste și folos munca preoțimei românești, roagă cu toată căldura râvnei sale pe toți cucernicii ca Preoți să binevoiască a-și achita atât rămășițele din 1923, 1924 și 1925, cât și abonamentul pe întreg anul 1926, ca să nu li se mai ceară suma de plată prin rambursul aprobat de Sf. Sinod. Amânarea plății mărește suma de plată și e păcat ca cucernicii Părinți să achite plusuri pe care le-ar putea înlătura.

In nădejdea că cucernicii Părinți ai întregii noastre Sfinte Biserici Române vor înțelege că un abonament de 100 lei anual pentru astfel de revistă e o sumă prea neînsemnată și că ne vor asculta, cum și că amânarea trimiterii abonamentului le e mai mult spre pagubă decât spre câștig, le trimite la toți personal și familiilor P. C. frățești salutări.

DIRECȚIUNEA

DOMNUL FĂRĂ SEAMĂN GĂNDURI DE CRĂCIUN

Hristos se naște, măriți-l; Hristos din ceruri întâmpinați-l!

Dela sărbătoarea Intrării în Biserică a Maicii Domnului, aceste cuvinte ne aduc aminte din nou să ne pregătim pentru venirea Domnului și să eșim întru întâmpinarea Lui cu inima veselă, gata a ne pleca înaintea Lui și a-L îmbrățișa.

Deși întâlnim aceste sărbători în fiecare an, totuș ele sunt totdeauna nouă și niciodată nu slăbesc în puterea lor și în însuflețirea pe care o aduc.

Ce greu este a împreuna pe oameni în acelaș gând și aceleaș obiceiuri! În fiecare țară sunt zile mari, zilele care amintesc vreun fapt mișcător din trecutul lor. Unele din ele se simt în toată țara, prin încetarea lucrului și prin veselia tuturor. Cu toate acestea, abea ajungi la granița țării, și cealaltă țară de alături nu mai știe nimic.

Când este vorba de Nașterea lui Hristos însă, o simțim peste țări și mări. Și deși sunt atâtea veacuri decând se ține și deși atâtea țări au perit și altele au ieșit la iveală, unele sărbători perind și altele eșind, totuș sărbătoarea aceasta stă neclintită, în viața creștinilor împărțiți în atâtea țări, și le aduce aminte de marile adevăruri veșnice de care trebuie să ție seamă în în viața lor. Ei, ființele trecătoare, își scutură cugetul și privesc în zările care-i ridică mai sus de grijile materiale, spre a-i face să nu uite că sunt croiți pentru cele veșnice.

De unde puterea deosebită a acestei sărbători universale față de sărbătorile locale ale țarilor?

Din faptul că altul este temeiul ei. Ca și toate sărbătorile de acest soi, ea are temei dumnezeiesc. Ea privește pe Domnul cel fără de moarte și de aceia nu se poate opri la granița țarilor și a vremurilor. Oamenii, ceice atât de greu stau strânși în jurul unor obiceiuri la fel și care se deosebesc atât de mult dela un colț de țară la altul, totuș au primit cu sutele de milioane să ție sărbătorile Domnului, pentrucă Domnul

era faptul covârșitor care umplea inimile și le scotea din doririle peritoare.

Puterea Domnului s'a întins și a intrat în inimi, pentrucă El este pentru toate inimile. Toți sunt meniți să se împărtășească din mântuire și iată că, din pricina aceasta, dela răsărituri și dela apusuri, au început a se numi cu numele Lui.

Dacă ceva omenesc ar fi fost la temelia unei sărbători ca aceasta, unii L-ar fi uitat de mult, alții l-ar fi ținut prin vreo lature a pământului.

Câte sărbători n'au fost în atâtea țări și împărății! Totuși au trecut, de parcă nici n'au mai fost. Domnul Hristos însă este tot neajuns și oamenii încă se silesc a se apropia de El.

Se încearcă bieții oameni, chiar scriitori însemnați, să ne înfățișeze un soi de Hristos după închipuirea lor. Totuși nicio izbândă. Hristosul zugrăvit de ei e șters, fără vlagă. Un astfel de Hristos n'ar fi putut răzbi în inimile oamenilor, ca biruitor al morții. Cu mult mai mareș și mai zguduitor, dincolo de hotarul de creare al puținei omenești, se ridică Hristosul evangheliilor.

Apoi dacă scriitori mari, ca *Frenssen* și *Rosegger* ca *Gerhart Hauptmann* și *Wilhelm Walloth*, nu pot să ne dea decât niște caricaturi despre Hristos, cu tot meșteșugul lor de a scrie, înseamnă că Hristos, așa cum îl avem în evangheliile și care a biruit lumea, nu este scornitură a oamenilor. Oamenii nu s'au putut ridica atât de sus, ci, dacă au scris despre el, așa precum îl vedem în evangheliile, este că L-au și văzut așa.

Acum înțelegem de ce Hristos a putut stăpâni veacurile și de ce El este tot atât de viu și tot atât de nou și acum cași în trecut. Pricina este că e mai presus de vremuri și locuri, mai presus de ce au putut clădi oamenii pentru ei, la ei acasă.

El e *Domnul fără seamăn* și deaceia cu dreptul este să eșim întru întâmpinarea lui și să-L mărim, după cum strigă cântarea bisericească.

Arhim. SCRIBAN

CUVÂNTARE

despre educația copiilor, rostită la Conferința „Alianței Universale” dela STOCKHOLM, în luna August 1925, de către Prea Sfinția Sa Episcopul VARTOLOMEI STĂNESCU din Eparhia Râmnicului Noul Severin, (România) și aprobată în unanimitate de conferință pentru publicare.

Doamnelor și Domnilor,

Educația copiilor este o cooperare între copil și educator. Ceeace aduce copilul în această cooperare este firea sa, împreună cu toate înclinațiile ei bune sau rele.

Ceeace aduce educatorul stă în competența lui pedagogică. Bunele înclinațiuni, care sunt înăscute în copil și care se înfățișează ca tot atâtea note întregitoare ale firei lui, se înmănușează în următoarele trei:

1. Curiozitatea de a cunoaște sau ceeace numim spiritul iscoditor.

2. Trebuința de afecțiune, (iubire).

3. Inclinarea lui spre supunere.

Relele înclinații sunt aceste două:

1. Neplăcerea de muncă.

2. Desgustul pentru disciplina ordonată și statornică.

Iată deci tot câmpul pedagogic tras de aceste însușiri ale firei copilărești, asupra căreia este chemat educatorul să-și încerce toată pregătirea lui.

* * *

Cum știm noi însă că firea sufletească a copilului cuprinde în sine toate aceste înclinații?

Sunt chiar părinții care ni le arată. Copilul nu-și arată el curiozitatea de a ști prin nesfârșitele întrebări asupra tuturor lucrurilor, cu care își chinuiește, fără a-i plictisi, pe părinții săi; și mai ales pe mamă, atunci, când mititel de tot, își gângurește primele vorbe?

Nevoia de iubire, copilul și o arată, la rându-i prin graba lui de a primi alintări, drăgălășii, și a le dori neîncetat din partea alor săi; și mai ales din partea mamei, această ființă întru totul sfântă pentru nesfârșita ei dragoste și devotament matern.

Cât pentru aplicarea copilului la *supunere*, ea se vede din aceia că copilul dă pe față și reclamă către părinții săi și pe frații și pe tovarășii lui de joc, ori de câte ori aceștia s'au făcut vinovați de vreo greșală, pe care de altfel, cât de cât el ține morțiș să o mai crească nițel. Aceste denunțuri și reclame desigur că nu pot fi la copil decât impulsul și vocea firei lui întru căutarea sancțiunilor, pentru apărarea ordinii morale încălcate cu prilejul abaterilor săvârșite, abateri care deșteaptă în conștiința lui simțământul pentru bine și rău cu care se naște în mod normal orice chip omenesc.

Dacă copilul nu cere aceleaș pedepse și măsuri pentru greșelile de care și el se știe vinovat, aceasta se datorește atât *amorului său propriu*, cât și egoismului întreținut și ațâțat de pornirile și simțul de conservare al naturei omenesti.

Cine oare ar mai putea să pună la îndoială aceste fapte limpezi ca lumina zilei, și care probează în chipul cel mai neîndoios existența acestor trei bune înclinații din firea copilului!

De altă parte, e tot așa de clar că, în natura sufletească a copilului, se găsesc alături de aceste trei bune însușiri și *cele două însușiri rele* arătate mai sus, pentru că, atât educatorul cât și părinții, cât în fine și însuș copilul, ajuns la vârsta lui matură, fac, împotriva neplăcerii de muncă și a dezastrului de disciplină, sforțări uriașe, numai și numai ca să le micșoreze sau să curme de tot izbucnirile.

* * *

Care va fi rolul educatorului în fața acestor două feluri de înclinații naturale? El va cerca, negreșit, să întărească pe cele bune și să înfrâneze, dacă nu chiar să distrugă pe cele rele.

Ca urmare, el se va trudi ca, cu ajutorul bunelor înclinații, — cărora le va fi dat tot sبورul înălțării — să sădească pe natura originală a copilului, o a doua natură bogată: pentru înflorirea tuturor bunelor sale calități înăscute.

În felul acesta, animalitatea, adică laturea materială a vieții, cu poftelile și trebuințele ei de natură inferioară, va cădea dela sine pe al doilea plan și nu va mai avea alt rost decât acela de rădăcină a existenței, adică decât de condiție firească și necesară a conservării omului pe pământ.

Toată știința și toată competența pedagogică a educatorului nu se poate mărgini decât la această misiune, pe care el trebuie s'o împlinească cu orice preț, sub pedeapsa de a compromite, în caz de neizbândă, valoarea și folosul apostolatului său și chiar de a se îndepărta natura copilului dela țelurile pe care educatorul și le propune.

Dar ce metodă va trebui să-și însușască pentru a ajunge la rezultatul dorit?

Fără îndoială că aci stă nodul marelui probleme educative, adică punctul cel mai de seamă pe care în zilele noastre este vorba să-l rezolvăm pe tărâmul educativ.

Oricât de grea și de complicată ar părea însă problema, educatorul să fie sigur că va ajunge la deslegarea ei — cu greutate, desigur — dar va ajunge negreșit dacă va ști să le imprime celor trei porniri bune ale copilului o mișcare uniformă și continuă spre câteva trebuințe neînlăturabile ale vieții, care sunt trei la număr și care stăpânesc întreg destinul omnesc.

Care sunt aceste trei necesități de neînlăturat ?

* * *

Prima dintre aceste trei necesități constă în producerea continuă la copil a unei *vieți lăuntrice* conștiente, care să se închege din cunoștințe, din simțiminte și din deprinderi de disciplină împreunate între ele într'un tot unitar și omogen și dobândite prin cultivarea și dezvoltarea de zi cu zi a bunelor înclinări naturale decare s'a vorbit.

Educatorul deci este dator să sporească și să coordoneze în mintea copilului, într'un tot omogen, idei, sentimente, și deprinderi de disciplină, cultivându-i cele trei înclinări bune și îmbogățind la infinit valoarea acestui tezaur.

Puțin câte puțin și în măsura, bineînțeles, a calităților personale ale sufletului, cum mai ales și în virtutea puterilor misterioase, pe care i le-a hărăzit Dumnezeu sufletului, își va spori și organiza acest tezaur, înzestrându-l cu un nimb de claritate și prefăcându-l într'un centru de lumină omogenă, plină de puterea radierii intelectuale.

Tezaurul acesta lăuntric, clar și luminos se poate numi *spiritualitatea conștientă* a omului; și este pentru el de o *trebuință neapărată*, pentru că ea încheagă și consolidează *intelectualitatea*, adică primul element constitutiv al acestei de a doua naturi, pe care copilul o are în el numai în stare embrionară și pe care educatorul are drept țintă să o făurească și s'o suprapună în ființa copilului spre întregire și desăvârșire, nu numai animalității, dar și ființei lui sufletești embrionare.

Aci, în undele acestei lumini conștiente, apar pentru întâiaș dată ca într'un câmp însemănat: *imaginația, memoria, logica și toate facultățile spiritului și ale inimii.*

Tot din aceste lumini, nasc și *stările emotive* cum și *convingerile* și se formează în acelaș timp *adeziunea la autoritate și la ordinea socială stabilită.*

Aceste facultăți dezvoltate printr'o educație luminoasă sunt adevăratele antene, sunt ochii lăuntrici ai vieții noastre conștiente.

* * *

A doua trebuință de neînlăturat constă în

punerea în valoare, spre profit, a acestei spiritualități conștiente; dar nu în sensul profitului material, ci în sensul îmbunătățirii nelimitate la om a ființei lui morale și creatoare.

Căci, să se știe, că marea însemnătate a acestei spiritualități conștiente nu stă în aceea de a o menține numai ca un fel de laborator, rânduit numai să zămislească idei și convingeri întemeiate pe dovezi invincibile, să stârnească teme de emoție, și să construiască teorii și principii care întăresc adeziunea noastră la ordinea publică.

Dimpotrivă, însemnătatea ei vitală și aproape exclusivă este *de a se preschimba în voință*, adică într'un instrument de acțiune, apt, în acelaș timp, și de apărare și de atac.

Și aceasta, pentru că omul trăește, chiar ca copil, într'un mediu de realități cari-i sunt în cea mai mare parte protivnice.

El se vede deci silit să le înfrunte fațăș, pentru a le supune și a și le face prielnice, lucru pe care nu-l poate îndeplini cu nici un preț numai cu ajutorul spiritualității lui conștiente.

Păstrată în stare de simplu laboratoriu de teorii, ipoteze, idei metafizice etc., spiritualitatea conștientă, ori cât de bogată și atrăgătoare ar fi și ori care ar fi superioritatea la care se menține, nu va putea totuș să înfățișeze, pentru omul în carne și oase, pentru omul care trăește ca o realitate adevărată în luptă cu alte realități dușmane, decât o zadarnică podoabă, o emblemă de netăgăduită noblețe, dar a cărei valoare faptică și creatoare s'ar arăta într'un totul stearpă pe câmpul înțăptuirilor practice și reale.

Dar omul care din nefericire, atât pentru el, cât și pentru societate, nu și-ar putea arăta întreaga lui valoare, decât prin acest ornament și emblemă, va fi un om cel puțin inutil, dacă nu chiar periculos, nu numai pentru viața publică, dar și pentru datoriile și obligațiunile lui în viața particulară și de ordin familiar.

Astfel de exemple de stearpă și neproducătoare intelectualitate se întâlnesc mai peste tot, în cursul antichității, și chiar și în zilele noastre mai ales în lumea europeană.

Pentru a ocoli această primejdie, omul trebuie să și schimbe spiritualitatea sa conștientă, adică intelectualitatea sa în voință, adică s'o treacă prin sângele și nervii timpului său, de unde ea să și însușească un fel de corp fizic, în stare de a îndeplini serviciile impuse de mediul realităților vii.

Aceste grele încercări omul trebuie să le suporte, pentru că îi sunt hărăzite în virtutea unor rânduri neschimbabile, deoarece, în planurile sale, Creatorul a ridicat în calea omului trei mari piedici naturale, care-l hărțuiesc fără răgaz și împotriva cărora el trebuie să susțină o nes-

fârșită luptă, pentru a dobândi și a-și putea consolida în ființa lui a doua natură la care năzuiește și fără cari nu va fi om.

Aceste trei piedici, de mai nainte sortite lui, care, de altfel sunt tot atâtea condiții de desăvârșire ale lui, dacă omul se hotărăște bine înțeleș să le învingă, sunt următoarele:

1. *Animalitatea* lui sălbatecă și egoistă;
2. *Mediul social*;
3. *Natura înconjurătoare*.

Omul este neconținut expus, din copilărie, atacurilor acestor trei *bestii* neîmblânzite; și educatorul trebuie să-l înarmeze pe om, pentru a le răzbi cât mai victorios, căci altfel este sigur să fie învins de ele la orice pas.

* * *

Cum poate educatorul să-l imunizeze pe copil împotriva acestor nimicitoare puteri?

Străduindu-se să preschimbe *spiritualitatea conștientă*, — prima lucrare a apostolatului său, — în *voință*.

El se va trudi prin urmare să hotărăscă pe această nobilă doamnă, care este spiritualitatea conștientă, să-și părăsească înaltele culmi unde este deprinsă să-și aibă palatele și ședințele sale, pentru a se coborâ în ținuturile populare și active unde ea se va înviora cu siguranță prin contactul aproape fizic pe care îl va prinde cu animalitatea, cu mediul social și cu mediul natural, adică cu cei trei dușmani ai vieții.

Împotriva acestor trei fiare care îl atacă neconținut și care de altfel nu sunt altceva decât factorii indirecti ai desăvârșirii sale definitive, omul, ca să-și poată fi cărmaciul dibaci al *eului său* și prin urmare un colaborator al operei de creațiune al lui Dumnezeu, se vede constrâns să ia poziție nu numai ca să-și apere *pacea sa*, dar și cele două mari legi ale vieții sale, care sunt: *legea conservării și legea nesfârșitei sale dezvoltări spirituale și morale*.

Pentru a dobândi isbânda, omul are deci în chip necesar și fatal trebuință de o armă, pe care Iisus Hristos i-a și fixat-o sub formă acestui comandament, în acelaș timp poruncitor și condițional: «*Voește și vei putea*».

El are deci nevoie de *voință*. Dar cum o va dobândi?

Aici este rolul educatorului. El trebuie să născocască, cum să-i împutenicească copilului puterea de convingere și de *adeziune la autoritate*; odată cu stările sale *emotive*; și încă în așa fel, ca aceste trei manifestări ale spiritualității conștiente să ajungă niște acte raționate, niște *funcții naturale și impulsive ale spiritului*.

La rândul său, copilul, simțindu-le caracterul de impulsivitate și de constrângere, nu va mai putea să se libereze de ele, oricare va fi în urmă-

tărâmul îndeletnicirii sale, după cum n'ar putea să înlătore din viața sa fizică trebuințele organice ale foamei, setei, somnului, etc. Pentru copil deci convingerile, emoțiile și adeziunea la autoritate vor deveni trebuințe organice, cu caracter impulsiv și constrângător, ca și trebuințele trupesti de mai sus.

Pentru a ajunge la acest rezultat, va trebui ca educatorul să îmboldească mai întâi și neconținut cele trei bune înclinări, despre care am vorbit — și care am văzut că derivă din natura sufletească a copilului — pentru a le preschimba în funcțiuni naturale și rodnice de o spiritualitate, care să se sporească la infinit, destinată să devină *voință*.

De aici conchidem, că cea de a doua trebuință de neînlăturat, spre care educatorul trebuie să îndrepte cele trei înclinări sufletești ale copilului, constă în făurirea *voinței*, pe care o va obține prin metoda arătată mai sus, și care în acelaș timp îl obligă să aibă și o luare-aminte cu totul deosebită pentru sănătatea copilului, potrivit vechiei ziceri: *mente sănătoasă în corp sănătos* — *mens sana in corpore sano*.

Dar pentru ce oare, în formarea *voinței*, este necesară și adeziunea la autoritate? și pentru ce educatorul să nu se oprească numai la convingeri și la emoții?

Pentru simplul motiv, că convingerile pot să fie rău întemeiate și *emoțiile* falsificate, ca la cinematografe adică protivnice adevărului și ordinii publice.

Pentru a ne feri de cădere în aceste rătăcirii, *voința* are nevoie de un element de control și de cărmuire ca să se poată menține și ca să poată lucra după reguli înțelepte.

Primind principiul de autoritate și supunându-se lui — principiu care foarte adesea se confundă cu opiniunea publică — omul are necurmat înaintea ochilor organul de control și de cărmuire, care trebuie să-i cărmuiască *voința sa*.

De vederile acestea au început să se conducă în deosebi, și din ce în ce mai mult, americanii, cari iau *voința* drept punct de plecare și de tel al educației; din nenorocire pentru cauza educației însă, ei nesocotesc prin aceasta preamărire și preferință a *voinței*, primul element constitutiv al formațiunii omenești, adică spiritualitatea conștientă a tineretului, pe care deocamdată o tratează cu o indiferență, care, dacă se va înrădăcina, va putea deveni primejdioasă.

A treia necesitate, în sfârșit, este aceea de a avea un ideal și un model, după care educatorul să formeze spiritualitatea și *voința* copilului, adică pe cele două elemente constructive ale naturii sale a doua.

* * *

Unde poate educatorul să găsească un astfel de ideal și un astfel de model?

— Desigur numai în ființa Aceluia, care a fost în același timp și om și Dumnezeu, și care a atins culmea desăvârșirii, ale cărui lucrări și însușiri sunt singurele demne să slujească drept pildă de urmat, care sunt singurele în stare de a contribui, fără egal, la dezvoltarea spirituală și morală a vieții omenești.

Intr'adevăr, din toate idealurile și din toate modelele propuse ca țeluri ale vieții omenești, omenirea *luminată* n'a ales până azi decât pe cele întâlnite în viața și în persoana Domnului Hristos.

Pe acestea omenirea și le-a însușit ca aparținându-i în deplină proprietate, trecând peste obârșia iudaică a Mântuitorului, peste modesta stare a părinților săi, peste neștiința și starea de jos a apostolilor, și mai ales în ciuda tuturor luptelor nemiloase, pe care ea a trebuit să le îndure aproape două mii de ani, împotriva necredincioșilor și nelegiuțiilor te tot felul.

În scopul acesta, omenirea a consimțit ca să-și poată face *ale sale*, acest ideal și acest model, cari înfățișează scopurile cele mai grele de atins și cele mai depărtate ale vieții omenești, un preț covârșitor de rescumpărare, care se ridică la mai mult de un milion de mucenici de toate vârstele, de toate sexele, de toate stările sociale și de toate neamurile, cum nu se mai văzuse nici până atunci, și nici de atunci încoace și cari s'au sacrificat cu toții în deplină libertate, prin propria lor voință, jertfă pe altarul credinței creștine.

Și pentru ce omenirea, și în deosebi omenirea luminată, a plătit pentru aceste două bunuri un așa de scump preț?

Omenirea a făcut aceasta numai ascultând, cu voie sau fără voie, de legea naturală, care-i guvernează destinele în ce privește infinita ei dezvoltare spirituală și morală cum și împinsă de altă parte de altruismul său și de simțul viu al nemuririi. Rasa Indo-Europeană, în deosebi, după ce a adoptat diferite idealuri și diferite modele, pe care atâtea religii și învățături filozofice le prezentau cunoștinței și închinăciunilor sale, a luat seama la urma urmei, că singurul ideal și singurul model, care corespundeau cu năzuințele sale, erau acelea pe care predica Mântuitorului le-a consfințit și pe care viața și moartea sa le-au putut ilustra.

Legea dezvoltării spirituale și morale, din care au eșit toate civilizațiile pământului, țintește ca să facă pe om *altruist și umanitar*, în timp ce ea îndreaptă tot deodată cugetele omului spre *nemurire* și-l ridică astfel deasupra egoismului și deasupra vremelnicilor lumii.

Or, tocmai în aceasta constă învățătura predicată de Evanghelie, și pe care Iisus Hristos a mărturisit-o prin cuvânt și pildă.

Paul Janet, cel mai mare spiritualist al veacului trecut, vorbește de Hristos cam în acești termeni: «Iisus Hristos nu numai că n'a pus prea mult deoparte și prea puțin de alta, sub raportul dezvoltării spirituale și morale a omului — ca toți ceilalți filosofi și reformatori ai vieții omenești —, dar El a echilibrat și superiorizat toate pornirile firești ale omului spre bine, cum și toate calitățile necesare pentru a ajunge la aceasta».

Sub îmboldirea primei sale naturi, omul năzuește a se preschimba și a ajunge la a doua lui natură de om nou, altruist și umanitar.

Tipul acesta desăvârșit, prin care se atinge perfecțiunea și limita cea mai din urmă a evoluției vieții, este acela pe care omenirea întreagă (afară doar de Iudeii chinuți de demonul stăpânirii universale) tinde să-l înfăptuiască, ori de câte ori o eră de civilizație nouă se ivește pe pământ. Iar tipul acesta, căutat de omenire, este ființa desăvârșită și de neperitoare amintire, care s'a arătat pentru veșnicie în persoana lui Iisus Hristos.

Iată pentru ce *omenirea întreagă*, începând cu rasa Indo-Europeană, și l-a rescumpărat și făcut *ca al său* pe Domnul; și cu tot numărul de mucenici și de lupte purtate în timp de douăzeci de veacuri, ea socotește totuș că n'a plătit destul de scump o așa de mare victorie!

* * *

Educatorul, deci, fie el liber-cugetător, ateu, păgân, sceptic și tot ce veți vrea, nu va putea să îndeplinească o operă cu adevărat ziditoare, dacă el își alege un alt ideal și un alt model decât pe cele găsite în Iisus Hristos, afară bineînțeles de cazul când el s'ar ispiți să înlocuiască educațiunea adevărată și potrivită firii omenești, printr'o întocmire de reguli uscate printr'un simulacru adică de idei mărginite și seci, și care nu decurg din nici un principiu superior.

Urmează de aici, că, în afară de Evanghelia creștină și de persoana lui Iisus, nu este și nu va fi niciodată cu putință o educațiune omenească, în felul prietenos și poruncit de firea omenească.

Singure cu adevărat, Evanghelia și persoana Mântuitorului, ne procură toate principiile, toate țelurile trebuitoare și toate mijloacele necesare și proprii naturii omenești, pentru ca ea să fie în stare să producă, indiferent de rasă, de sex, de vârste, de starea socială și de treapta de cultură, tipul desăvârșit, pe care omenirea se încearcă să-l înfăptuiască dealungul civilizațiilor, la diferitele epoci ale istoriei sale.

Dovadă în această privință este că numai creștinismul a produs *sfinți* — cari au fost și ei oameni — dar cari, din comuni cum erau, au

devenit oameni cu virtuți complete, armonice și suprafirești, cum o mărturisește însuși Voltaire, vorbind despre superioritatea morală a lui Ludovic al XI, regele Franței, cunoscut în istorie sub numele de Ludovic cel Sfânt.

Ca urmare, spiritualitatea conștientă a copilului, sau intelectualitatea lui transformată prin *convingerile, emoțiile și adevăzirea ei la autoritatea* din afară, în voința conștientă și lucrătoare, va fi ținta grijilor celor mai atente din partea educatorului. Acesta îi va fixa formația, planul de lucru și manifestările, după idealul și modelul lui Hristos, în așa fel, ca scopul final al vieții omenești să fie atins.

Numai atunci omeneirea va fi meritat și câștigat pacea statornică, va fi reușit să înlocuiască lupta de azi pe viață și pe moarte dintre popoare, pături sociale și inși — printr'o colaborare și cooperare rodnică și va fi înfăptuită pe pământ **fericirea**, care este *starea de grație și scopul suprem* al năzuințelor sale.

Numai atunci «Impărăția lui Dumnezeu», indicată ca isbândă a vieții de Mântuitorul Hristos în rugăciunea «Tatăl Nostru», își va avea așezarea ei posibilă și adevărată «pre cum în cer, așa și pre pământ»; pentru că numai atunci omul, în toată deplinătatea personalității sale, va putea să împrăștie toate binefacerile din lăuntru sufletului său și să se bucure de toate fericirile. Și aceasta se va putea, pentru că, printre dumnezeieștile virtuți propoveduite de învățătura creștină, sunt două mai ales, care slujesc ca niște frâne și ca niște faruri, față de viața omenească; *stăpânirea de sine și renunțarea sau lepădarea de sine*.

Stăpânirea de sine impune omului o astfel de măsură într'ale sale, încât îl împedecă să prefacă trebuințele firești în poște nesătoase cum foarte bine zice de altfel și marele economist francez Charles Gide; și pe deasupra el va fi silit prin această virtute să întrebuințeze în modul cel mai înțelept întreaga sa vitalitate, ceiace, din punctul de vedere al sănătății, va însemna o valoare și o garanție neprețuită.

Folosirea acestei virtuți, îl va împiedica în acelaș timp să-și arate, față de semenii săi acel duh de stăpânire și de hrăpire înăscut în om, care prin ele se simte totdeauna gata să se dea la iveală, dacă nu este stăvilit printr'o puternică și lăuntrică răscolire morală.

Cât despre abnegație sau *lepădarea de sine*, omul numai datorită acestei de a doua virtuți creștine, poate să-și preschimbe pornirea egoistă care-l stăpânește, în putere altruistă și producătoare a unei personalități, ale cărei nobile strădanii se vor întinde în afară de orizontul strâns al propriei sale vieți, la însăș viața neamului și la nevoile întregii omeniri.

Această virtute prin urmare îi agonisește omului — ființă de o zi — puțința să se îmbrace cu o menire dumnezeiască și așa zicând nemuritoare. Cea mai bună dovadă ni se dă de către însuși Domnul nostru Iisus Hristos, care, prin pilda vieții și a morții sale, a pătruns în toate inimile, în așa fel, că chipul Lui este prezent în toate inimile și în deosebi în inimile copiilor cari s'au arătat adorându-L neconținut ca pe bunul cel mai scump al copilăriei lor de două mii de ani încoace.

Iată deci cele trei necesități de neînlăturat, către care educatorul este dator să îndrepteze cele trei bune inclinări naturale ale copilului, în vederea dobândirii pentru el a naturii a doua, care am văzut că constă în o deplină spiritualitate conștientă și în o voință bine rânduită și activă, identificată cu însăși persoana Mântuitorului.

* * *

— Sarcina este anevoioasă — îmi veți zice.

Da, negreșit «Quem Dii odere, paedagogum fecere», însă misiunea este înaltă și *dumnezeiască*.

Cu toate acestea, pentru ca câștigurile unei educații astfel înțelese să se poată prelungi în tot timpul existenței omului, trebuie ca toate instituțiile societății, în care copilul va avea să-și trăească viața lui de om, să contribuie pentru a chezașui și spori și ele, suma de valori intelectuale și morale obținute prin această educație.

Prin urmare acest fel de educație, odată primit și împlântat în tinerime, va trebui să alcătuiască un bun comun și pentru stat și pentru școală, administrație, meserii, comerț și pentru toate breslele omenești.

Dar Biserica creștină — mi s'ar putea obiecta — va trebui ca să se ție departe, când este vorba de o astfel de lucrare? Negreșit că nu. De altfel, Biserica chiar dela începutul ei și-a impus o astfel de procedare, și anume atunci când, sub îmboldul credinței celei vii, ea se îndeletnicea cu răspândirea curentului nou de idei și de stări sufletești care îi făceau tăria și îi îndreptătea solia ei în lume.

Astăzi Biserica s'a osificat sub forma unei *simple întocmiri de birou și de formalism administrativ*.

Aceste birouri, aceste formalități și chiar bibliotecile ei, prin care ea a înlocuit Evanghelia, dosind chipul și persoana Mântuitorului Iisus Hristos, pe care nu mai găsește timp să-L urmeze — o fac să creadă și azi în puterea ei ziditoare; și pentru că ea este vistiernica învățaturii creștine, se leagănă cu nădejdea deșartă, că împlinește și azi, ca și în vremile începuturilor, sale năzuințele bieteii omeniri necăjite.

Ce drăcească rătăcire!

Lumea îi cere astăzi dovezi pipăibile, adică

probe de simțuri, prin cari ea să poată arată, că este în stare să prefacă persoana în înțelesul viu și adevărat al Evangheliei și al persoanei lui Iisus Hristos; pe când ea, neținând aceasta în seamă, continuă ca să nu dea lumii decât *dovezi de ale minții*, sprijinindu-se numai pe texte și tratate teologice, atunci când omul, în carne și oase, se prăbușește sub greutatea egoismului său, și când lumea întreagă, rătăcită de duhul ei materialist și ateu, se descompune, în neputința ei de a ocoli răul.

Față cu această atitudine nefirească a membrilor ierarhici sale — cari se feresc cu ori ce preț de a-și îndemna la practicarea virtuții și a pietății pe creștini prin exemplele proprii ale vicțiilor lor — Biserica crede de datoria ei să rămână nepăsătoare, nedând niciun interes *problemelor sociale și rătăcirilor mentalității laice*.

Cu toate acestea, ea își dă limpede socoteală, că nici autoritatea dumnezeieștei sale învățături, nici pildele de viață, — pe care în lipsa celor de astăzi — ea le împrumută dela trecut —, și nici chiar *cultul*, prin care ea înviorează dintr'odată sufletul credincioșilor sub raportul credinței, prin convingerea, emoția, adesiunea la autoritate, produse dintr'odată de cult, nu mai prind pentru omul veacului de acum, care nu se mai mulțumește astăzi cu texte, cu cuvântări, cu judecăți mintale neîntărite cu *dovezi pipăite*, adică cu dovezi sprijinite pe rezultate și fapte pipăibile.

Omul de azi este un raționalist realist, a cărui convertire cere semne convingătoare, după exemplul evreului Saul, care, înainte de a deveni Sfântul Paul, a fost câștigat la creștinism prin minunata și reala arătare a Mântuitorului, înaintea lui, pe drumul Damascului.

Culpabilă de moarte, de neglijența sa, atât sub chipul ei ortodox cât și catolic, cât și protestant, Biserica lui Hristos trebuie să se reîntoarcă la îndătinata ei misiune; și prin străfările ei și prin pildele ei, să se așeze din nou în fruntea așezămintelor mai sus arătate, pentru a redă omenirii pe Acela, pe care adinioară și l-a dobândit cu un atât de covârșitor preț și care rămâne educatorul său deapururi, idealul său și modelul său: Iisus Hristos și Evanghelia sa.

Fără acestea, s'ar putea prea bine ca popoarele, înșelate în așteptarea lor și amăgite în speranțele lor, să judece într'o zi pe clericii Bisericii, mai ales acolo unde civilizația e fragedă după felul bolșovismului rusesc; și asta, pe *bună dreptate*.

* * *

Să examinăm acum regulile, pe care educatorul trebuie să le aibă în vedere pentru îndeplinirea mandatului său pedagogic, cum și ordinea după care trebuie să-și desfășoare competența.

1) El trebuie să-și arate față de copil o *autoritate părintească*, pentru ca să-l alipească de persoana și strădania sa.

2) El trebuie să întrebuițeze de preferință, față de argumentele rațiunii, argumente de simțuri, recurgând la metoda așa zisă *intuitivă*.

3) El trebuie să știe a scormoni la copil interesul pentru lucruri folositoare și atrăgătoare, înlocuindu-i astfel, într'un mod plăcut, liriasca nedepindere și groaza lui pentru sfortărea ordonată și continuă, cu plăcerea de muncă disciplinată.

4) Viața și persoana sa trebuiesc să-i înfățișeze copilului un model demn de urmat.

5) El trebuie să țină socoteală că «*repetitio est mater studiorum*» și să reia, sub forma de *convorbiri prietenești și libere*, lecțiunile pe care le-a mai făcut cu copilul.

6) În fine și mai presus de orice, educatorul trebuie să redeștepte și să desvolte, fără răgaz, cele trei minunate porniri naturale bune, care se găsesc în firea copilului — până în clipa în care acestea, în libera lui exprimare, vor deveni deprinderi obicinuite și până când roadele lor sufletești ce sunt, convingerea, emoțiunea și adesiunea la autoritatea de din afară, vor putea să se topească în voință.

7) În sfârșit, ca încoronare a acestei lucrări, el trebuie să adopteze pe această a doua natură, creată în copil, după idealul și modelul Evangheliei și al persoanei Mântuitorului Iisus Hristos.

Iată ce se cere dela educator.

* * *

Dar o educațiune astfel plănuită și înțeleasă va fi ea deajuns pentru a-i asigura omului existența?

Negreșit că nu.

Ea va trebui să fie negreșit întregită cu o *instrucțiune* necesară și cu cunoștințele speciale ale diferitelor îndeletniciri și strădării omenești, ținându-se seama de înclinațiile firești ale copilului și ale omului, după cerințele legii de conservare.

Numai astfel, nădăjduim noi cel puțin, se va putea rezolva marea problemă a educației și a vieții omenești.

DISCOURS

sur l'éducation de l'enfance, prononcé à la Conférence de „Alliance Universelle“ à STOCKHOLM, au mois d'Août 1925, par VARTOLOMEI STANESCU, Evêque de Râmnic-Noul Sévêrin, Roumanie, et approuvé à être publié par la Conférence.

Mesdames, Messieurs,

L'éducation des enfants est une coopération entre l'enfant et l'éducateur. L'apport de l'enfant dans cette coopération est sa nature avec l'ensemble de ses penchants bons et mauvais.

L'apport de l'éducateur réside dans sa compétence pédagogique.

Les bons penchants qui sont innés dans l'enfant et qui se révèlent comme autant d'éléments constitutifs de sa nature, se ramènent aux trois suivants :

- 1) *La curiosité de connaître.*
- 2) le besoin d'affection et :
- 3) *la disposition à l'obéissance.*

Les mauvais penchants, sont les deux suivants :

- 1) *l'inertie au travail et*
- 2) *le dégoût pour la discipline coordonnée et suivie.*

Voilà donc tout le champ pédagogique délimité par ces cinq penchants de la nature de l'enfant, sur lequel l'éducateur est appelé à exercer sa compétence.

* * *

Mais comment savons-nous que la nature psychique de l'enfant renferme tous ces penchants ?

Ce sont les parents eux-mêmes qui nous l'apprennent. L'enfant ne manifeste-il pas sa *curiosité de connaître* par des interrogations sans fin sur toutes choses, dont il tourmente, sans les lasser, ses auteurs, et surtout sa mère, pendant les premières années de son parler ?

Le besoin d'affection, l'enfant le manifeste à son tour par l'empressement qu'il apporte à prodiguer et à recevoir des caresses fréquentes de la part des siens, sensible surtout aux caresses de sa mère, cet être sacré entre tous, à l'amour et au dévouement inépuisables.

Quant à sa disposition à *l'obéissance*, elle apparaît chez l'enfant dans les dénonciations et les réclamations qu'il s'empresse de porter à la connaissance de ses parents, chaque fois que ses frères et ses compagnons de jeu se sont rendus coupables d'une faute, qu'il ne manque d'ailleurs pas d'exagérer tant soit peu.

Chez l'enfant, ces délations et ces réclamations sont la voix même de sa nature en quête de sanctions, pour défendre sa disposition naturelle à l'obéissance, qu'il sent menacée à l'occasion des infractions commises et qui éve-

illent dans sa conscience le sentiment à l'état latent des notions du bien et du mal. Si l'enfant ne réclame pas les mêmes sanctions pour les fautes, dont il se sait coupable, cela s'explique, autant par *l'amour propre*, que par *l'amour de soi*, entretenu et stimulé par l'instinct de conservation, dans toute nature humaine.

On ne saurait mettre en doute ces constatations, qui prouvent, de la façon la plus évidente, *l'existence réelle et perceptible de ces trois bons penchants*, dans la nature de l'enfant.

D'autre part, l'existence simultanée des mauvais penchants dans la nature organisée de l'enfant, est indéniable, ainsi qu'en témoignent les efforts conjugués de l'éducateur, des parents et du sujet lui-même, parvenu à l'âge adulte, en vue d'en atténuer ou d'en abolir au moins les effets, si non la racine elle-même.

* * *

Quel sera la rôle de l'éducateur en présence de ces deux catégories de penchants ? Il tentera certainement de développer les bons et de refréner, sinon de détruire les mauvais.

Il s'attachera dans la suite, à l'aide des bons penchants dont il aura hâté l'éclosion, de greffer sur la nature première de l'enfant une seconde nature, riche d'épanouissements de toutes ses qualités natives.

L'amélioration de l'agent moral, suivant une marche ascendante, fera que l'animalité, — j'entends le corps matériel avec ses appétits et avec toutes ses nécessités de la vie organique — sera confinée à l'arrière-plan et ne constituera plus que la racine de l'existence : qui est la condition de la conservation de l'être.

Toute la science et toute la compétence pédagogique de l'éducateur donc se bornent à cette mission, qu'il doit accomplir à tout prix, au risque de compromettre, en cas d'échec, la valeur et l'utilité de son apostolat et même de détourner la nature de l'enfant des fins, que l'éducation se propose. Mais quelle méthode devra-t-il adopter pour aboutir au résultat souhaité ?

C'est vraiment là, le noeud du grand problème éducatif, le point essentiel, que de nos jours il s'agit de résoudre.

L'éducateur y parviendra certainement, mais *non sans peine*, s'il sait imprimer aux trois bons penchants de l'enfant un *mouvement uniforme*

et continu vers les trois nécessités *inéluçtables* qui régissent la destinée humaine.

Quelles sont ces trois nécessités inéluçtables ?

* * *

La première de ces nécessités consiste dans la formation progressive et continue chez l'enfant d'une vie intérieure, étajée sur des *connaissances, des sentiments et des habitudes de discipline*, ayant respectivement leur source dans la culture et le développement des bons penchants existants.

Il incombe à l'éducateur d'augmenter et de classer, dans l'esprit de l'enfant, la somme des acquisitions d'ordre intellectuel et moral, en enrichissant indéfiniment la valeur de ce dépôt.

Peu à peu, l'âme, dans la mesure de sa qualité et en vertu des facultés mystérieuses réparties par Dieu, créera autour de ce dépôt, un nimbe de clarté, *un centre de lumière homogène et irradiante*.

C'est cette lumière homogène qui émane de l'âme et qu'on peut nommer la *spiritualité consciente de l'homme*, qui constitue pour lui une *nécessité inéluçtable* ; parce qu'elle représente, en même temps qu'elle fournit, *l'élément essentiel* de cette seconde nature, que l'éducateur a pour mission de créer, de superposer à l'animalité organique et de surajouter à l'âme primitive de l'enfant.

C'est dans les ondes de cette lumière consciente qu'apparaissent, pour la première fois, comme dans un champ ensemencé, *l'imagination, la mémoire, la logique et toutes les facultés intelligentes de l'esprit et du cœur*.

C'est aussi à la faveur de cette lumière que naissent les *facultés émotives*, que les convictions se forment et qu'a lieu *l'adhésion à l'autorité* et à l'ordre social établi.

Ces facultés, développées par l'éducation éclairée, sont les vraies antennes, les yeux intérieurs de notre vie consciente.

* * *

La deuxième nécessité inéluçtable réside dans la *mise en valeur profitable* de cette spiritualité consciente, non pas dans le sens du lucre, mais dans le sens de *l'amélioration indéfinie*, chez l'homme, de son être moral et créateur.

L'insigne importance de cette spiritualité consciente ne consiste pas à se maintenir uniquement à l'état d'un laboratoire, aménagé spécialement pour concevoir des idées, étayer des convictions sur des arguments irréfutables, imaginer des thèmes à émotion, construire des théories et avancer des principes de nature à renforcer notre adhésion à l'ordre public.

Au contraire, son importance vitale et presque

exceptionnelle est de se *transformer en volonté*, c'est-à-dire, en un instrument d'action capable à la fois de *défense et d'attaque*.

L'homme vit, même comme enfant, au milieu de réalités qui, pour la plus part, lui sont contraires. Il se voit donc contraint de les aborder de front, pour les surmonter et se les rendre favorables.

Maintenue à l'état de simple laboratoire à spéculations, à hypothèses et à idées transcendantes, la spiritualité consciente, si riche et si attrayante soit-elle, et quel que soit le plan supérieur où elle s'isole, ne pourra représenter, pour l'homme qui vit comme une réalité, en concurrence avec tant de réalités hostiles, qu'un vain ornement, un emblème d'une incontestable noblesse, mais dont la valeur militante s'avère totalement inféconde, dans le champ de l'action.

Or l'homme qui, pour son malheur, autant que pour celui de la société, n'aura à se prévaloir que de cet ornement et cet emblème, sera non seulement dans la vie publique, mais aussi au point de vue de ses devoirs, dans la vie privée et de ses obligations dans l'ordre familial, un être au moins *inutile, sinon dangereux*.

De tels exemples de savoir stériles et improductifs se rencontrent fréquemment au cours de l'antiquité ; et même de nos jours, dans la civilisation européenne.

Pour éviter cet écueil, l'homme doit pouvoir muer sa spiritualité consciente en *volonté*, c'est-à-dire la faire passer à travers ses nerfs dans son sang, où elle se retrempera sous l'apparence d'un corps physique, capable d'assumer un service commandé au milieu des réalités vivantes.

Cette épreuve est réservée à l'homme, selon une détermination immuable, parce que le Créateur, dans ses desseins, a disposé sur la route de l'homme trois grands obstacles naturels, qui l'assaillent sans trêve et contre lesquels il doit soutenir une lutte inlassable, pour acquérir et mériter la seconde nature, à laquelle il aspire.

Ces trois obstacles prédestinés, qui sont d'ailleurs autant de conditions de sa perfectibilité, pour peu que l'homme se *resolve* à les aborder, sont les suivants : 1) *son animalité brutale et égoïste*, 2) *le milieu social*, 3) *la nature ambiante*.

L'homme est perpétuellement en butte, dès l'enfance, aux attaques de ces trois bêtes féroces ; et l'éducateur doit s'attacher à l'armer pour les combattre victorieusement, sous peine de l'exposer d'être vaincu par elles à chaque pas.

* * *

Comment l'éducateur pourra-t-il le garantir contre ces forces destructives ?

— En s'évertuant de transformer la spiritualité

consciente, première étape de son apostolat, *en volonté*.

Il s'emploiera donc à décider cette noble dame de quitter les hauteurs, où elle a coutume de tenir ses assises, pour les sphères populaires et agissantes, où elle se vivifiera au contact physique de l'animalité, du milieu social et du milieu naturel.

Contre ces trois bêtes qui l'assaillent sans répit et qui ne sont, en définitive, que les agents indirects de son évolution finale, l'homme, afin d'être l'artisan de sa propre personnalité et par suite un collaborateur à l'oeuvre de Dieu, se voit obligé de défendre, non *seulement sa paix*, mais les deux grandes lois de sa vie, à savoir: *la loi de conservation* et la loi du *développement infini spirituel et moral*.

Pour obtenir la victoire, l'homme a *fatallement et nécessairement* besoin d'une arme que Jésus-Christ lui a déjà désignée sous la forme de ce commandement à la fois impératif et conditionnel: «*Veux et tu pourras*».

Il a donc besoin de *volonté*. Mais comment l'acquerra-t-il?

C'est ici que l'éducateur s'ingéniera à fortifier chez l'enfant les sentiments de *conviction et d'adhésion à l'autorité*, à l'égal des *facultés émotionnelles*, au point que ces trois manifestations de la spiritualité consciente deviennent *des actes raisonnés, des fonctions naturelles et impulsives de l'esprit*.

L'enfant en sentira le caractère obligatoire et ne pourra plus s'en affranchir, quelque soit peu dans la suite, dans le domaine de son activité, pas plus qu'il ne saurait éluder dans sa vie physique les nécessités organiques de la faim, de la soif, du somme il, etc.

Pour parvenir à ce résultat, il a fallu que l'éducateur stimule tout d'abord les trois bons penchants, dont nous avons déjà parlé, et qui participent de la nature psychique de l'enfant, pour les transformer en *fonctions naturelles et productives*, suivant une spiritualité indéfiniment ascendante.

Il résulte comme tel que la deuxième nécessité inéluctable, vers laquelle l'éducateur doit diriger les trois penchants psychiques de l'enfant, consiste dans la création de la volonté, qu'il obtiendra par la méthode indiquée plus haut; ce qui l'amènera à accorder une attention toute particulière à la santé de l'enfant, en se conformant à l'antique précepte: «*Mens sana in corpore sano*».

Mais pourquoi, en même temps que la formation de la volonté, l'adhésion au principe de l'autorité est-elle nécessaire?

— Simplement pour la raison que la conviction peut être mal fondée et l'émotion faussée,

c'est-à-dire contraire à la vérité et à l'ordre publiques.

Pour éviter de tomber dans de pareils égarrements, la volonté a besoin d'un élément de contrôle et d'un guide, afin de se maintenir et de s'exercer selon des normes rationnelles.

En adhérant au principe de l'autorité qui est le plus souvent l'expression de l'opinion publique, l'homme a constamment devant les yeux, l'organe de contrôle et de direction qui doit guider sa volonté.

Les Américains s'acheminent de plus en plus vers une éducation ayant la volonté comme point de départ; mais ils négligent, par cela même, la première partie du problème, en péchant, par une indifférence néfaste, à l'égard de la formation spirituelle, c'est-à-dire intellectuelle de la jeunesse.

La troisième nécessité enfin est d'un idéal et d'un modèle, auxquels l'éducateur doit conformer la spiritualité et la volonté de l'enfant, soit les deux éléments constructifs de sa deuxième nature.

* * *

Où l'éducateur trouvera-t-il cet idéal et ce modèle?

— Dans l'être à la fois homme et Dieu qui aura réalisé la suprême perfection, dont les actions et les qualités sont propres à servir d'exemple et qui aura le plus contribué au développement spirituel et moral de la vie humaine.

En effet, de tous les idéals et de tous les modèles proposés comme fins à la vie humaine, l'humanité éclairée n'a choisi jusqu'à présent que ceux qu'elle a entrevu dans la vie et en la personne de Jésus-Christ.

C'est ainsi qu'elle a revendiqué, comme lui appartenant, la grande figure représentative du Sauveur, malgré son origine juive, malgré l'humble condition de ses parents, l'ignorance et la situation sociale de ses apôtres; et malgré surtout les luttes sans merci, qu'elle dût mener pendant près de deux mille ans, contre les infidèles et les mécréants de toutes sortes.

En outre, l'humanité a consenti pour faire siens cet idéal et ce modèle, qui représentent les buts extrêmes de la vie humaine, un énorme prix d'achat, qui s'élève à plus d'un million de martyrs de tous les âges, de tous les sexes, de toutes les classes sociales et de toutes les nations, comme le monde n'en avait jamais vu et n'en verra jamais et qui se sont tous librement sacrifiés, par le simple effet de leur volonté, sur l'autel de leur foi chrétienne.

Et pourquoi l'humanité, et particulièrement l'humanité *éclairée*, a-t-elle payé ces deux biens, d'un si haut prix?

— C'est qu'obéissant, bon gré malgré, à la

loi naturelle qui régit sa destinée sous le rapport de son développement infini spirituel et moral, poussée d'autre part, par son altruisme et son sens aigu de l'immortalité, l'humanité de race Indo-Européenne, après avoir adopté maint idéal, maint modèle, que les différentes religions et les doctrines philosophiques proposaient à son adoration et à sa conscience, s'est aperçue, en fin de compte, que le seul idéal et le seul modèle, qui correspondaient à ses aspirations étaient ceux que la parole du Seigneur avaient proclamés et que sa vie et sa mort servirent à illustrer.

La loi du développement spirituel et moral, d'où sont sorties toutes les civilisations de la terre, tend à rendre l'homme *altruiste* et *humanitaire*, en même temps qu'elle dirige ses pensées vers l'immortalité et l'élève ainsi au-dessus de l'égoïsme et des contingences passagères.

Or, c'est précisément en cela que consiste la doctrine prêchée par l'Évangile et que Jésus-Christ a professée par la parole et par l'exemple.

Paul Janet, le plus grand spiritualiste du siècle passé, parle du Christ à peu près en ces termes : « Non seulement Jésus-Christ n'a pas mis trop « d'un côté et trop peu d'un autre, sous le rapport du développement spirituel et moral de « l'homme, comme tous les autres philosophes « et réformateurs de la vie humaine, mais il a « équilibré et amélioré toutes les tendances naturelles de l'homme vers le bien et toutes les qualités nécessaires pour y parvenir ».

Sous l'impulsion de sa nature première, l'homme tend à se transformer pour pouvoir rentrer dans sa seconde nature, en un être nouveau, *altruiste* et *humanitaire*.

C'est ce type achevé d'humanité qui atteint à la perfection, que l'humanité entière (à l'exception des Juifs peut-être, tourmentés du démon de l'hégémonie universelle) tente de réaliser chaque fois qu'une ère de civilisation nouvelle apparaît sur la terre; et c'est bien cet être parfait d'impérissable mémoire, qui s'est révélé pour l'éternité en la personne de Jésus-Christ.

C'est pourquoi l'humanité tout entière l'a revendiqué et l'a fait sien; et malgré le nombre de ses martyrs et les luttes poursuivies pendant près de vingt siècles, elle estime n'avoir pas payé assez cher, une si grande victoire!

* * *

L'éducateur donc, qu'il soit libre-penseur, athée, juif, païen, sceptique et tout ce que l'on voudra, ne pourra accomplir une oeuvre vraiment édifiante, s'il prend un autre idéal et un autre modèle que ceux qu'il trouve dans Jésus-Christ; hormis bien entendu le cas où il tenterait de remplacer l'éducation véritable et propre à la

nature humaine, par un système de règles arides, un simulacre de conceptions étroites qui ne relèvent d'aucun principe supérieur.

Il s'ensuit, qu'en dehors de l'Évangile chrétien et de la personne de Jésus, il n'y a pas et il n'y aura jamais d'éducation humaine possible. Seuls, en effet, l'Évangile et la divine personne du Christ fournissent tout les principes, tous les buts et tous les moyens nécessaires et propres à la nature humaine pour qu'elle soit à même de produire, indépendamment de la race, du sexe, de l'âge, de l'état social et du degré de culture, le type supérieur, que l'humanité tente de réaliser à travers les civilisations, aux différentes époques de son histoire.

La preuve en est, que seul le christianisme a produit des Saints, — qui étaient des hommes, eux aussi, mais qui sont devenu des êtres aux vertus complètes, harmoniques et surhumaines, comme l'avoue Voltaire lui-même, en parlant de la supériorité morale d'un Louis XI, roi de France, connu dans l'histoire sous le nom de Saint-Louis. Conséquemment, la spiritualité consciente de l'enfant, transformée par la force de ses convictions, de ses émotions et de ses adhésions à l'autorité extérieure, en volonté réfléchie et agissante, sera l'objet des soins les plus attentifs de la part de l'éducateur, qui en réglera la formation, les tendances et les manifestations, d'après l'idéal et le modèle du Christ, de manière que le but final de la vie humaine soit atteint.

C'est alors seulement, que l'humanité aura mérité et gagné la paix permanente, remplacé la concurrence actuelle entre les peuples, les classes sociales et les individus par la collaboration et la coopération fécondes, et réalisé sur terre, le bonheur, état de grâce et fin Suprême de ses aspirations.

C'est alors que le « Royaume de Dieu », évoqué par le Christ dans sa prière du « Pater Noster », sera une réalité sur terre comme, dans les cieux », parce que, alors seulement, l'homme dans la plénitude de sa personnalité, pourra dispenser tous les bienfaits cachés au fond de son âme et jouir de toutes les félicités.

Parmi les divines vertus professées par la Doctrine chrétienne, il en est deux qui fonctionnent, comme des freins et comme des éclaireurs, par rapport à la vie humaine: la maîtrise de Soi et le renoncement ou l'abandon de Soi. La maîtrise de soi impose à l'homme une retenue qui l'empêche de transformer ses besoins naturels en desirs *inassouvissables*, comme le dit fort bien d'ailleurs, le grand économiste français Charles Gide; en outre, il sera tenu par cette vertu de faire un emploi judicieux de sa vitalité, ce qui, au point de vue de sa santé,

représentera une valeur et une garantie inappréciables.

La pratique de cette vertu, l'empêchera, en même temps, de faire montre à l'égard de ses semblables, de cet esprit de domination et de rapacité naturel à l'homme et toujours prêt à s'exercer, s'il n'est contenu par une puissante intervention morale. Quant à l'abandon de soi, l'homme doit à cette deuxième vertu chrétienne de pouvoir transformer la force égoïste, qui le possède, en force altruiste et providentielle, à la faveur d'une personnalité, dont les nobles préoccupations s'étendront, en dehors de l'horizon restreint de sa vie et celle de son entourage, à la vie même de la nation et aux nécessités de l'humanité tout entière.

Cette vertu par conséquent, procure à l'homme, — être d'un jour, — la possibilité de revêtir une mission providentielle et, pour ainsi dire, immortelle. La meilleure preuve nous est fournie par Jésus-Christ Lui-même, qui, par l'exemple de sa vie et de sa mort, a pénétré dans tous les coeurs, et dont l'image est présente dans les coeurs mêmes des enfants, qui Le vénèrent comme leur bien le plus cher, depuis près de deux mille ans.

Voilà donc les trois nécessités inéluctables, vers lesquelles l'éducateur doit diriger les trois bons penchants de l'enfant, en vue de l'acquisition de cette seconde nature, toute de spiritualité consciente et de volonté réfléchie et agissante et qui finit en dernière hypostase par s'identifier avec la personne même du Rédempteur!

* * *

La tâche en est malaisée — me direz-vous? Oui, certes, „Quem dii odere, paedagogum fecere“, mais la mission est grande et divine.

Cependant, pour que les effets d'une éducation ainsi comprise puissent se prolonger pendant la durée d'une existence, il importe que toutes les institutions de la Société, parmi lesquelles l'enfant est appelé à vivre sa vie d'homme, concourent pour assurer et augmenter encore la somme des acquisitions d'ordre intellectuel et moral obtenue par cette éducation. Par conséquent, ce genre d'éducation, une fois admis et appliqué à la jeunesse, devra constituer un patrimoine commun à l'Etat, à l'école, à l'administration, à l'industrie, au commerce et à tous les groupements humains.

Et l'Eglise Chrétienne, — m'objectera-t-on, doit-elle se tenir à l'écart, quand il s'agit d'une telle oeuvre? Certainement non. Elle l'a d'ailleurs préconisée dès le commencement, aux premiers temps de son existence, lorsque, sous l'impulsion de la foi agissante, elle s'appliquait

à répandre le courant d'idées nouvelles, qui faisaient sa force et justifiaient sa mission dans le monde.

Aujourd'hui l'Eglise s'est cristallisée sous la forme d'une organisation simplement bureaucratique et de formalisme administratif.

Ces bureaux, ces formalités et même ces bibliothèques par lesquelles, elle a remplacé l'Evangile et qui lui interceptent l'image et la personne de Jésus-Christ, qu'elle ne trouve plus le temps d'imiter, lui font croire aujourd'hui aussi à l'efficacité de son travail; et, parcequ'elle est dépositaire de la Doctrine chrétienne, elle se leurre à l'idée qu'elle satisfait aux aspirations de l'humanité souffrante aujourd'hui comme aux premiers jours de son existence.

Quelle erreur diabolique!!

Le monde aujourd'hui lui demande des arguments de sens, c'est-à-dire des preuves tangibles par lesquelles elle puisse démontrer qu'elle est vraiment en état de transformer la personne humaine dans le sens vif et réel de l'Evangile et de la personne du Christ. Or, elle continue inconsidérément de ne donner au monde que des arguments de raison, s'appuyant sur des textes et des traités théologiques, alors que l'homme en chair et en os succombe sous le poids de son égoïsme et que la Société égarée par sa mentalité matérialiste et athée, s'avère, impuissante à conjurer le mal.

Devant la réserve observée par les membres de son hiérarchie qui s'abstiennent d'exhorter par des exemples de vie édifiante les fidèles à la pratique de la vertu et de la piété, l'Eglise demeure impassible, se désintéressant des problèmes sociaux et des erreurs de la mentalité laïque.

Cependant, elle se rend clairement compte, que ni l'autorité de son enseignement divin, ni les exemples de vie chrétienne, qu'elle emprunte au passé, faute d'en pouvoir produire présentement, ni même le culte, par lequel elle exaltait spontanément dans l'âme de ses fidèles sous le rapport de la foi: la conviction, l'émotion et l'adhésion à l'autorité, n'ont plus de prise sur l'homme moderne, qui ne se contente plus aujourd'hui de textes, de sermons ou d'arguments théoriques qui ne seraient pas renforcés par des arguments de sens, c'est-à-dire par des arguments étayés sur des résultats et des faits vérifiables.

L'homme moderne est un rationaliste réaliste, dont la conversion exige des signes probants, à l'exemple du juif Saul, qui, avant de devenir St. Paul, a été gagné au christianisme par l'apparition devant lui, sur le chemin de Damas, de la personne de Jésus-Christ.

Coupable à mort de sa négligence, — sous

toutes ces formes, orthodoxes, catholiques et protestantes, l'Eglise du Christ doit revenir à sa mission traditionnelle et, par ses efforts et par ses exemples, se placer à la tête des institutions indiquées plus haut, afin de rendre à l'humanité Celui qu'elle a revendiqué jadis, à un si haut prix, et qui demeure son éducateur éternel, son idéal et son modèle:

Jésus-Christ et son Evangile.

Sans cela, il se pourrait bien, que les peuples, trompés dans leurs attentes et déçus dans leur espoir, ne jugent un jour leurs pasteurs à la façon bolchévique russe; et ce ne serait *que justice*.

* * *

Examinons maintenant les règles, que l'éducateur doit observer pour l'accomplissement de son mandat, de même que l'ordre selon lequel il doit exercer sa compétence.

1. Il doit faire montre, à l'égard de l'enfant, d'une autorité paternelle, afin de l'attacher à son oeuvre et à sa personne.

2) Il doit *employer les arguments de sens*, de préférence aux autres et recourir à la méthode dite *d'intuition*.

3) Il doit savoir, par l'évocation ingénieuse d'utilités perceptibles et attrayantes, substituer le goût du travail à l'indolence naturelle de l'enfant et à sa répugnance pour l'effort coordonné et suivi.

4) Sa vie et sa personne doivent représenter pour l'enfant un modèle digne d'imitation.

5. Il doit tenir compte que «repetitio est mater studiorum» et reprendre, sous la forme de *causeries amicales et libres*, les leçons déjà faites avec l'enfant.

6. Enfin et par dessus tout, l'éducateur doit éveiller et développer sans trêve les trois bons penchants, qui participent de la nature de l'enfant, jusqu'au moment, où leur libre manifestation deviendra naturelle et que leurs produits spirituels qui sont la conviction, l'émotion et l'adhésion à l'autorité extérieure pourront se muer en volonté.

7. Enfin, comme couronnement de cette oeuvre, il doit adapter cette seconde nature qu'il a créée à l'enfant, à l'idéal et au modèle de l'Evangile et de la personne de Jésus-Christ.

Voilà pour ce qui est de l'éducateur.

* * *

Mais une éducation ainsi conçue, suffira-t-elle à l'homme pour assurer son existence ? Evidemment, non.

Il faudra toujours la compléter par une *instruction* et des connaissances spéciales, indispensables aux différentes branches de l'activité humaine, en tenant compte des aptitudes naturelles à l'enfant et à l'homme et conformément à la loi de conservation.

Ce n'est qu'ainsi, nous l'espérons du moins, que l'on pourra résoudre le grand problème de la vie de l'homme.

CRĂCIUNUL IN ETIOPIA

Crăciunul este sărbătorit, pe platoul etiopian, c'o cucernicie extraordinară. Intre sec. III și VI, Etiopia a devenit creștină. De oarece noua sa credință a venit din Bizanț, ea a primit cu evlavie toate riturile bizantine și le-a acomodat cu simplitatea africană.

Sărbătoarea cade'n Ianuarie. Ea ține opt zile. Împăratul și sfetnicii săi se duc la biserică în ținută de război. În fața lui, un paj poartă scutul de hipopotam, încrustat cu lame de aur sau argint și, la umărul său, atârână o carabină modernă.

Călugării și Călugărițele înconjoară biserică de trei ori cu sfintele icoane.

Tinerimea și credincioșii se prosternază în fața icoanelor. Împăratul însuși dă pilda.

Ceremonia cea mai caracteristică a Crăciunului Etiopian este o scâldare în râuri. După ce apele s'au sfințit și s'au aruncat în ele flori, tinerii s'aruncă goi în valuri. Cufundându-se, ei își închipuiesc că se reînnoește ceremonia botezului.

Se'n tâmplă ca Împăratul să prezideze aceste spălări religioase.

Mari ospete durează desdimineată până seara și iau parte, în fiecare zi, patru sau cinci mii de soldați.

Aceste banchete sunt servite într'o vastă galerie boltită, toată din fer și ceramică, având 50 metri lungime și 30 m. lățime. Mese rotunde sunt acoperite cu materie bătătoare la ochi; ele s'aliniază ca niște flori ciudate. O fanfară de instrumente de lemn cântă intrarea mesenilor. Împăratul este așezat în mijlocul unei mici estrade, servit deoparte, la o masă. El este dus pe gânduri, căci această ceremonie îi amintește *Cina cea de taină*. Simte că se împărtășește cu armata sa. Spre a ține treaz respectul pe care voinicii săi soldați îl dătoresc sărbătorii Crăciunului, în timpul acestor ospete, împăratul *Menelik*, de trei ori pe zi, timp de câteva minute, își acopere capul cu coroana simbolică imperială, sub care el pare a fi cu adevărat fiul lui *Melchior* (magul), preotul cu figura neagră, care a adus tămâie și smirnă la leagănul *Copitului Iisus*.

Traducere din „Je sais tout“ de
Preotul CORNELIU M. GRUMĂZESCU,
Spirituual la Seminarul din Galați.

PASTORII IN BETLEEM

Și dacă s'au dus dela dânșii îngerii la cer, au zis păstorii unii către alții: Să mergem dar până la Vitleem și să vedem cuvântul acesta ce s'a făcut, care Domnul a arătat nouă
Luca 2,15

Vremea veselă, fericită și binecuvântată a Crăciunului a sosit iar. Din nou se aud cântece de Crăciun, povestirea Crăciunului atinge iarăși sufletele noastre. Copiii tresaltă, iar bătrânii se bucură și ei ca copiii. Povestirea despre ce au văzut și auzit păstorii mișcă sufletele în palate și în colibe, în casele țăranilor și în cabinetele de studiu. Păstorii erau oameni neînvățați, evrei săraci, care stăteau noaptea cu turmele lor. Ei se frământau mult cu întrebări despre lucrurile credinței, vestiri din Vechiul Testament, precum: *Și tu Vitteeme, casa Efratului, mic ești întru miile Iudei, dar din tine va eși mie povățuitor lui Israil, și eșirile lui din început, din zilele veacului* (Miheia 5,2). Păstorii aceia doreau împlinirea vestirii, venirea lui Mesia. Inimile lor erau pline de așteptare. Într'o noapte liniștită, în care sufletele lor se simțeau mișcate deosebit, deodată li s'a arătat un înger, încunjurat de o lumină minunată. Păstorii s'au cutremurat, s'au îngrozit. Dar îngerul le-a spus: *Nu vă temeți, că iată, vă vestesc bucurie mare, care va fi la tot poporul. Căci vi s'a născut astăzi mântuitor, care este Hristos Domnul, în cetatea lui David. Și ei au crezut și au ascultat și s'au grăbit iute spre Betleem ca să vadă minunea.*

Voim și noi să mergem la Betleem cu duhul, în tovărășia acestor oameni ai lui Dumnezeu, ca să privim și să ne închinăm la această minune a darului lui Dumnezeu.

Pictorii din evul mediu au înfățișat Nașterea lui Iisus încunjurată de o lumină cucernică. Toate erau pentru ei un simbol de lucruri mai înalte. Maria și Pruncul erau încunjurați de o lumină lucitoare. Prin aceasta, pictorii aceia vor să ne spuie că lumina cerească se revărsa din acele chipuri sfinte. Boul nu-și mai putea trage povara sa. Prin aceasta, era înfățișat iudaismul, cu legea sa de nesuportat. Asinul e arătat cum geme sub greutatea lui încărcătură. Prin el se înfățișează păgânismul, care nu mai putea trăi, fiind apăsător de frica de duhurile rele. Staulul era luminat, prefăcut într'un templu, plin cu chipuri de îngeri, Așa cugetau meșterii zugrăviturii vechi. Pictorii de azi ne arată lucrurile cum erau: un grajd din Răsărit, un înger în aureolă, Maria cu îmbrăcăminte cuviincioasă, cu un chip gingaș și subțire. Maria, desprețuită de Evrei, închinată de noi, căci ea era o aleasă, o sfântă în Israil, umplută de duhul Vechiului Testament și pregătită de însuși Iehova pentru această mare

slujire, Ea era o vitează a credinței, o curată roabă a lui Dumnezeu. Pruncul era sărac și zăcând în scutece. Tocmai în aceasta vedem noi măreția Dumnezeului nostru, care nu caută aurul și podoba, fildeşul și strălucirea oamenilor, ci, dimpotrivă, se așează în această sărăcie. Aici vedem noi măreția iubirii lui Dumnezeu, împlinirea și însemnătatea cuvintelor lui Pavel: *Că știți darul Domnului nostru Iisus Hristos, că pentru voi a sărăcit, bogat fiind, ca voi, cu sărăcia lui, să vă îmbogățiți* (2 Corinteni 8,9). Aici vedem noi măreția lui Dumnezeu, în mila sa scoborâtă către noi, aici vedem noi pe Mântuitorul.

Astăzi vi s'a născut vouă Mântuitor.

1. Ca Mântuitor, El ne aduce lumină.

Un învățat creștin, Episcopul IImel, spunea: «Fără Pruncul din iesle, Dumnezeu ar fi rămas pentru noi un nepătruns punct de întrebare», Da, fără Iisus, noi n'am ști nimic despre Dumnezeu. E drept, am fi spus despre El că e făcătorul lumii, poate și că e cârmuitorul popoarelor. Dar că este și Tatăl nostru, Tatăl tuturor, că El se gândește la noi și simte pentru noi și cu noi, că ne iubește și ne îngrijește, astfel de cunoștințe le avem numai dela Iisus, fiindcă El însuși a spus: *Nimenia nu cunoaște pe Tată fără numai Fiul și Căruia Fiul voiește să-i descopere.* Deci dela Iisus avem noi cea mai mare, cea mai însemnată descoperire ce se poate rosti în cuvinte și care stau scrise deasupra peșterii: *Așa a iubit Dumnezeu lumea, încât și pe Fiul său, cel unul-născut, l-a dat, ca tot celce crede într'însul să nu peară, ci să aibă viața de veci* (Ioan 3,16). Acesta e izvorul mângâierii și nădejzii noastre.

Înțelepții greci spuneau: «Omule, cunoaște-te pe tine însuși». Să ne așezăm în fața lui Iisus și vom recunoaște starea noastră păcătoasă, neputința noastră. Dar prin darul lui Hristos noi ne putem sui până la starea de fii ai lui Dumnezeu. Prin El, ajungem fii ai lui Dumnezeu și moștenitori ai cerului. Iisus ne dezvăluie nouă viitorul. El spune: *Eu sunt lumina lumii; cine-mi urmează mie nu va umbla întru întuneric, ci va avea lumina vieții* (Luca 8,12).

2. Hristos ca Mântuitor ne aduce mântuirea.

Astăzi vi s'a născut vouă Mântuitor, spunea îngerul către păstori. Ca Evrei cucernici, mai mult sau mai puțin, își simțeau ei păcatele lor și doreau a avea părtașie cu Dumnezeu. Lor li s'a vestit Mântuitorul, și nu numai lor, ci mai târziu și poporului. Arhierii voiau să facă pe

ucenici să tacă, dar aceștia au răzbit, fiindcă erau fără frică și îmbrăcați cu puterea lui Dumnezeu, plini de Duhul Sfânt.

De aceia și Petru a mărturisit: *Nu este întru alt întru nimic mântuire, pentru că niciun nume nu este altul sub cer, dat între oameni, întru care trebuie să ne mântuim noi* (Fapt. Apost. 4,12).

Un preot tânăr a fost poftit odată într-o familie, cu soția sa, să petreacă Crăciunul în sânul ei. Când el se află în viața ei prietenoasă, capul familiei îi spuse:

— Părinte, fără îndoială acesta e cel dintâi Crăciun pe care-l petreci cu oameni noi, departe de casa părinților Sfinției Tale.

Preotul însă răspunse:

— La dreptul vorbind, acesta e cel dintâi Crăciun al meu.

Stăpânul casei deschise ochii mari și întrebă mirat:

— Dar cum? Sf. Ta n'ai petrecut niciodată această sărbătoare în sânul familiei Sfinției Tale?

— Ba da! Totdeauna am luat parte la ea. Totdeauna de Crăciun am făcut acasă toate pregătirile pentru o astfel de zi, am împodobit casa, s'au împărțit daruri, am văzut jocurile copiilor, am auzit cântările Crăciunului, dar nu pot spune că și cu sufletul am luat parte la el. Ca student în teologie și candidat de preoție, eram încredințat de marile adevăruri ale evangheliei. Dar între mintea și inima mea era un zid. Abea când m'am făcut preot și am venit în parohia aceasta și am pășit la patul bolnavilor și la cei pe moarte, am cunoscut și am simțit puterea lui Iisus Hristos, că numai sângele lui Iisus poate curăța cugetul, că numai iubirea lui poate mângâia inima, și atunci am putut spune aceasta bolnavilor, din însăși experiența mea, am putut să-i mângâi, și de aceia acesta este cu adevărat cel dintâi Crăciun al meu pe care-l sărbătoresc și în care pot spune: «Hristos este și Mântuitorul meu; s'a născut în Betleem și pentru mine».

Povestea acestui preot este fără îndoială și a multor creștini.

Oare, tu prăznuit-ai până acum Crăciunul cu adevărat? Ai luat parte la sărbătoare și te-ai veselit. Dar cuvintele: *Astăzi vi s'a născut vouă Mântuitor* eșit-au ele din inimă sau numai din gura ta?

Ia această veste și pentru tine însuși și cred că Domnul te are în vedere și pe tine, că El a venit și pentru tine, căci te iubește și pe tine și are trebuință de tine, tot așa cași de oricare altul. Deschide-i inima ta, primește-l cu credință nevinovată de copil, nu cu mintea rece, și atunci ai să prăznuiești Crăciunul și tu și ai să zici tresăltând: «Hristos e și Mântuitorul meu; El s'a născut și pentru mine».

3. Ca Mântuitor ne dă nouă viață.

Aceasta e cea mai mare dorință a omului. Dacă e bolnav, se neliniștește și se simte nefericit, fiindcă se teme de moarte. Se duce la cutare medic și la cutare specialist, jertfește totul, ca iar să se facă sănătos. În evanghelia Sfântului Luca, citim despre o bolnavă care și-a dat medicilor toată averea ei, ca să se vindece. Omul dorește să trăiască și noi nu ținem de rău pe nimenea, că el face toate jertfele ca iar să se facă sănătos. Oricare din noi ar face tot așa. Viața trupului este cu adevărat ceva mare și foarte gustos. Cu toate acestea este o viață și mai înaltă, *viața sufletului*. Mulți oameni își dau silința și se ostenesc ca să ajungă ceva și în laturea sufletească. Părinții își dau tot ce au, pentru ca să dea puțină copiilor de a învăța, și prin aceasta să ajungă oameni de seamă. Noi cinstim și privim ca niște minuni pe vitejii vieții sufletești care și-au făcut un nume pe terenul născocirilor și al descoperirilor. Există însă o viață și mai înaltă, și anume *viața în Dumnezeu, în lumea Duhului*, și pe aceasta ne-o dăruiește Domnul. Dacă o avem pe aceasta, avem totul. Dumnezeu stăpânește și îmbogățește pe omul întreg. *Eu am venit ca viață să aibă și mai mult să aibă* (Ioan 10,11). Domnul a venit între noi nu numai ca să ne arate pe Tatăl, ci și pentru ca să ne dea viața Tatălui și prin aceasta să ne facem fii ai lui Dumnezeu și să intrăm în familia cerească și dumnezească. Această viață se arată în afară în chip simțit. Vedem cât de tare bătea ea în păstori, cum ei nu puteau păstra numai pentru ei marea bucurie care-i umplea și descoperirea pe care o făcuseră. Vedem aceasta la Apostolul Pavel, care, după convertirea lui, s'a făcut alt om, încât putea să spuie: «Hristos e viața mea». Ce cuvânt minunat și plin! Nu voința mea proprie, nu iubirea de mine însumi, ci viața lui Hristos stăpânește în mine și cârmuiește cugetările și ființa mea întreagă. Această viață dă roadele Duhului: dragoste, bucurie, pace, prietenie, bunătate. Ce minunat lucru e acel pe care l-am văzut în Palestina, în bolnița pentru leproși! Acolo lucrau 10 femei închinete slujbei Domnului. Ele îngrijeau cu cea mai mare iubire de cei mai săraci dintre săraci, de leproși. Acest adăpost se numește «Ajutorul lui Iisus». Numai unde iubirea lui Iisus sălășluiește în inimi, oamenii pot avea pe fiecare zi o astfel de răbdare, inimă largă și iubire.

Cucernicul învățat creștin care a fost Fericitul Ieronim, s'a dus la Betleem, în veacul al 5-lea, pentru a locui în fața locului de naștere a lui Iisus. Acolo s'a cufundat el cu mintea în cea mai mare minune, în înomenirea lui Dumnezeu, cum Dumnezeu s'a făcut prunc. Neînce-

tat se gîndea el la aceasta și neîncetat mulțamea Mîntuitorului pentru această minunată iubire. Traduse Biblia în latinește. Rugă pe Iisus să-i spuie ce ar putea spune el ca rostire a mulțamirii lui, și Iisus i-a răspuns: «Ieronime, dă-mi inima ta, inima ta păcătoasă, inima ta roasă de îndoieli, inima ta puțin credincioasă, plină de iubire de sine însuși, dă-mi inima ta din mulțamire pentru iubirea mea».

Dacă tu ai cuprins întrucâtva ce vrea să-ți aducă și ție această vreme a Crăciunului, că Dumnezeu s'a făcut om, pentru a te ridica și pe tine, biet om, la treapta de fiu al lui Dum-

nezeu și a umplea inima ta cu pace cerească, atunci vei simți și tu mulțamire către acest Mîntuitor, și această mulțamire poți să i-o dovedești alergînd după mîntuire, fiind cu iubire în casa ta însuși și apoi în laturi mai largi, unde domnesc nevoia și sărăcia, neștiința și necredința. Gîndește-te și la săracii păstori din jurul Betleemului, prin care întâia oară s'a vestit de oameni despre nașterea din peșteră. Roagă-te și muncește ca împărăția lui Dumnezeu să vie, precum și păstorii au făcut, și apoi vei avea și tu un Crăciun vesel și fericit.

din limba germană de Arhim. SCRIBAN

ISTORIA LUI HRISTOS (STORIA DI CRISTO)

de Giovanni Papini

În Apusul Europei, interesul pentru religia creștină îl poartă nu numai reprezentanții bisericii și școlilor teologice, ci și mulți dintre laicii, cari văd numai prin religie salvarea societății din stricăciunea moravurilor timpurilor actuale, fapt curios pentru țara noastră astăzi, când, dintre asemenea oameni, au rămas prea puțini. Pătura intelectuală atinge orice domenii de cultură literară, artistică, științifică, dar religioasă știe că nu se întrebă, deci nu se plătește. Aceasta însă dovedește lipsa de dragoste pentru cea ce trebuie mai mult iubit, respectat precum și superficialitatea culturii.

Giovanni Papini, un italian din Florența, un dușman al lui Hristos, un ateu, cum singur declară, după ce a stris o carte insultătoare împotriva unui om, care a voit să se facă Dumnezeu, ca și *Renan* altă dată în Franța, după șase ani de religios zburcun sufletesc, ca o ispășire a celor publicate, a început să scrie *Istoria lui Hristos*, care, pentru strălucita ei frumusețe literară, ingeniozitatea cugetărilor, fanatica putere de credință a autorului, avea să producă o revoluție în sufletele și inimile oamenilor și să treacă mult mai departe de hotarele țării sale.

A face un rezumat al acestei lucrări ar însemna să micșorăm valoarea ei. Dar cum importanța apariției ei — un eveniment în lumea creștină — face să nu se poată trece fugitiv cu vederea peste ea, cum am luat cunoștință, tot din această revistă, încă cu doi ani în urmă, ne permitem a o face cunoscută într'un mod mai amănunțit.

În introducere, neobișnuit de lungă — 18 pagini la un tratat de 393 pagini — autorul arată motivele puternice care le-au îndemnat la compunerea acestei lucrări, între care enumărăm :

1. Frământarea lui sufletească de a-și ispăși păcatul pentru lupta contra lui Hristos.

2. Revolta împotriva dușmanilor lui Dumnezeu-omul, foștii lui prieteni de odinioară.

3. Nevoia ce simțea despre o asemenea scriere, nu atât pentru credincioșii devotați ai bisericii, cât pentru cei ce trăiesc în afară de biserică : savanții, intelectuali, raționaliști, care nu vin niciodată la biserică.

4. Nevoia atât de strașnică, ce se simte în vremurile prezente, de Hristos, pe care l-a găsit trădat și uitat.

5. Dorința autorului de a-l redeștepta în omenire și a-l apăra, a-i lămuri și face cunoscut învățăturile lui. Adevăratul spirit al Creștinismului nu este nici astăzi înțeles pe deplin, pentru mulți nici aflat, de aceia mulți l-au părăsit, fiindcă nu l-au cunoscut. Către ei se adresează această scriere, care nu este o istorie științifică, ci o dezgropare a lui Hristos, scutită de controverseele teologice.

În tratarea ei, s'a servit de *logia*¹⁾ și *agrafa* și de 9-10 opere moderne, vroid să fie cartea lui mai mult bună decât frumoasă și rămânând credincios bisericii catolice, dar urmărind și un anumit scop : edificarea, reconstruirea sufletelor pentru care a redat-o într'o formă literară plăcută și atrăgătoare.

În cele 128 de capitole, în câte e împărțită cartea sa, autorul descrie viața Mîntuitorului nostru, dela nașterea sa în Betleemul Iudeei, până la înălțarea sa la cer pe muntele Maslinilor.

1. Ba de *logia* nu s'a slujit, că nu există. Asta e scrierea închipuită de protestanți că ar fi scris-o Sf. Matei și că ar fi o culegere de învățături ale Domnului, dar nu însăși evanghelia lui. Atunci de care *logia* s'a slujit Papini?... Nota Arhim. Scriban.

Staulul în care s'a născut Iisus nu seamănă întru nimic cu galeria drăgălașă și plăcută pictată de artiști, ci un staul vechi și săracăcios, fără stănoage, nici căpătâie, cu o podea murdară, un acoperiș de bârne și olane, nimic curat decât ieslea unde pune stăpânul mâncarea. Animalele blânde îl încălzesc astăzi cu suflarea lor, mâne fiarele cu chip de om îl vor omorâ¹⁾. După animale, păstorii săraci venira să se închine înaintea celui ce avea să fie răscumpărătorul celor unili, săraci și oropsiți de toți. După închinarea animalelor care reprezintă Natura, a păstorilor care reprezintă Poporul, vine rândul științei atotputernice a Orientului, reprezentată prin cei trei Magi, fapt ce însemna recunoașterea de către vechile religii a Descoperirii desăvârșite. Iisus apare pe pământ, când pământul se pleca criminalilor: lui Octavian August, un aventurier fericit, dușmănos în victorie, crud în persecuții, trădător în prietenii sale și desfrânat; altul, Irod cel Mare, un monstru moral, un barbar, lingușitor și fricos, incestuos criminal, sălbatec fără păreche în omenire.

Pruncii nevinovați, omorâți de Irod pentru nașterea lui Iisus, vor aduce după moartea sa masacrarea altor mii de nevinovați, credincioși în învierea sa. Prin fuga sa în Egipt, Iisus bătătoarește aceiaș cale, dar în direcție opusă, a lui Moisi, liberatorul Evreilor, ca să libereze și el lumea întregă de sub domnia păcatului. Perderea și regăsirea la doisprezece ani la Paști în Ierusalim înseamnă că Iisus nu poate fi pierdut de cine își pune toată nădejdea în el. Ocupația lui Iisus până la începutul activității lui mesianice, a fost meșteșugul teslarului Iosif; contemplarea naturii, munca și cartea sfântă, dascălii lui prețioși.

Una din marile noutăți aduse de Hristos este ideea mângâietoare că Dumnezeu este Tatăl, care ne iubeste ca pe fiii săi, nu ca un rege pe sclavii săi. Imbrățișează chiar pe păcătoși, dacă se pocăesc. Această idee încheie Vechiul Așezământ și formează baza celui Nou.

Iisus iubea câmpiile. În cuvântările lui se refrâng toate frumusețile câmpurilor, livezilor, pădurilor, lacurilor, pășunilor, oilor, păstorilor Galileiei.

Poporul evreu a fost cel mai nefericit dintre popoare. Ales de Dumnezeu, pentru ca din el să se nască Mântuitorul lumii, a îndurat cele mai multe nenorociri și a fost împrăștiat pe suprafața pământului, pentru neascultarea și idolatria lui. Totuși și astăzi stăpânește pământul cu banii lui și cu cuvântul, pentru care a ajuns cea mai scârboasă și mai sfințită dintre seminții. Nici un popor n'a fost prevestit mai mult ca

poporul iudeu: dovadă mulțimea profeților, iar el, drept mulțămire, i-a omorât.

Înainte de a-și începe activitatea sa mesianică, Iisus știe tot ce i se va întâmpla, dar nu se dă în lături. Știe că nu va fi înțeles de evreii materialisti, care așteaptă un Mesia pământesc, dar din sămânța cuvântului său se va ridica arborele, care va umbri toată lumea. Ioan Botezătorul, profetul locului, îi pregătește calea în pustie. Aspru, el nu cruță pe nimenea, dar prin predica sa, se scobora la amănuntul vieții, la tradiția fariseică. Suntem în plin mozaism. Iisus vine să se boteze, nu pentru că ar fi păcătuit vre-o dată în viața sa. Convertitul se teme să nu greșească, iar, la Iisus nici o neliniște. El se botează pentru plinirea profeției și pentru a simboliza voința sa de a muri și siguranța învierii sale.

Cele 40 de zile de singurătate în pustie sunt ultima pregătire a lui Iisus. Satana l-a ispitit, pentru că el nu ispitește decât pe cei mari și pe cei curați; ceilalți sunt ai lui, afară de copii. Dar a fost respins, pentru că Iisus nu era Mesia pământesc. Din pustiu se întoarce în Galileia, nu în Ierusalim, ca să predice mai întâi celor săraci, care l-au așteptat mai mult și s'au bucurat. Iisus începe învățătura sa pe malul locului Capernaum, cu cuvintele: *Vremea s'a împlinit, împărăția lui Dumnezeu este aproape, pocăiți-vă și credeți în Evanghelie*. El nu sta mult nici într'un oraș. Era un rătăcitor. Străbate nu numai Iudeia, ci îl găsim și în Fenicia, la Tir și Sidon¹⁾, pe muntele Hermon în Siria, etc.

Când vorbea Iisus, sinagoga din Capernaum devenea neîncăpătoare de mulțimea credincioșilor din toate treptele societății, iar după ce înceta de explicat Scripturile, rămăneau cu dansul numai săracii înfomețați de pâine și adevăr. El și-a ales discipoli dintre pescari, nu din întâmplare, ci pentru că ei sunt răbdători, negrăbiți, modești, curați la suflet și la trup, își spală mâinile în apă iar sufletul în singurătatea pescuitului. Dacă un inger ar veni și ne-ar întreba ce avem noi mai prețios pe această lume, i-am arăta Predica de pe munte, cel mai strălucitor diamant, din toată mizeria noastră, văpsită cu smaralde și safire. Din aceste fericiri se deduce că oamenii crezuți fericiți de noi, invidiați, admirați sunt cu mult mai departe de adevărata fericire, decât cei, pentru care lumea nu are decât ură și dispreț. Hristos a răsturnat valoarea vieții omenești. Oamenii trebuie să renunțe la ceiace au crezut până acum că este bine, să adune ceiace au aruncat, să adore ceiace au ars, să ardă ceiace au adorat, să biruiască instinctele animalice în loc să le satisfacă, să lupte contra

O! frumoasă eugetare! - Nota A. S.

1) Asta pe temelul izvoarelor necanonice ale lui Papini, dar nu după evangheliile. - Nota A. S.

Ucenicul parafrasează frazele, întunecă misterele, complică ce este simplu, înmulțește greutatea, explică silabele, schimbă principiile, dar de ucenici nimeni nu se poate lipsi. Celor doisprezece li se va ierta mult, căci l-au iubit mult și i-au eternizat memoria. Petru a fost cel dintâi care a recunoscut în Iisus pe Hristos. Împreună cu ceilalți Apostoli, toți au suferit martiriul pentru învățatura lui Iisus. Nicodem membru Sanhedrinului, discipolul tănuit și fricos, botezat mai târziu de Petru, avu acelaș sfârșit de martir, după o tradiție veche. Trimițându-i la predicare, le impune sărăcia cea mai lucie: bogăția trage pe om în jos, în loc să-l ridice, iar săracii nu cred în cuvintele bogăților. Adevărul învățat de la Iisus trebuie strigat să fie auzit de toată lumea, ca nimeni să nu spună că nu l-a auzit.

Iisus este sărac, Prințul sărăciei. Cine vrea să-i urmeze, să-i samene Lui. Bogăția este o pedeapsă, împărăția lui Mamona. Singură sărăcia care dă adevărata bogăție—bogăție spirituală—este sărăcia de bună voe primită, voită cu bucurie. Toți trebuie să dea ce le prisosește, dar bogatul trebuie să dea totul, ca să fie mântuit. Înaintea lui Iisus, filozofii Cinici, Stoici, Crates, Diogen, Timon de Atena, Platon, Aristofan, recomandau sărăcia, dar din mândrie, din calcule, din prudență politică. În Evanghelia Sărăciei nimic din acestea. Nu-i de ajuns să fii sărac, ca să fii desăvârșit. Sărăcia spiritului este o condiție premergătoare. Banii sunt roada diavolului. Din toate lucrurile spurcate făcute de mâna omului, ca să se murdărească pe el și pământul, cel mai murdar este banul. Regii acestui pământ au rațiunea de a domni, întru cât supușii lor nu sunt creștini adevărați. Când aceștia nu s'ar mai urâ și n'ar mai dori bogății, puterea statului n'ar fi nevoe să mai existe. Sabia și focul aduse de Hristos pe pământ nu înseamnă războaiele distrugătoare ale omenirii, ci sunt expresii figurate ale împărțirii membrilor unei familii între credincioși și necredincioși în doctrina Sa.

Familia și Statul, asociații imperfecte față de fericirea cerească, sunt necesare cât timp oamenii nu sunt îngeri. Ei trebuie să se îmbracească. De aceia Iisus sfințește unirea bărbatului cu femeia, un singur trup. Conducătorii oamenilor însă, trebuie să se dedice numai misiunii lor, fără tovărășia femeii. Iubirea tuturor oamenilor trebuie să fie mai mare ca iubirea pentru familie, în care părinții au datorii mai mari față de copii, de cât aceștia față de părinți, singurii pe care îi recunoștea Legea Veche. Iisus schimbă rolurile. De unde înainte perfecțiunea era rezervată vârstei mature sau bătrâneței, acum, în împărăția curățeniei și nevinovăției, copiii vor servi de perfecțiune. Doctorii legii din timpul lui Iisus nu aveau respect pentru femei, tolerate

numai la serbări, nici de cum la învățământ. Iisus din contra, discută cu ele cele mai înalte mistere.

De păcatele și crimele fraților noștri, noi toți suntem vinovați. Câți n'ar greși, dacă n'ar întâmpina ispite în cale. Asemenea s'a întâmplat cu păcătoasa, asupra căreia nici unul, la întrebarea Domnului, n'a îndrăznit să arunce cu pietre. Dintre toate femeile, nici una nu l-a iubit mai mult ca păcătoasa, care l-a uns cu nard scump, l-a spălat cu lacrimile ei și i-a șters picioarele cu părul capului ei, preînchipuirea morții, îmbalsămării și îngropării lui. Acesta este al doilea botez; el va mai primi înainte de moarte un al treilea botez: al mișeliei, al supremei ofense: scuipatul în față al soldaților romani. Dovezile de dragoste ale păcătoasei sunt pentru mulțimea păcatelor ei.

Oamenii nu se cunosc adevărat, nici pe alții, nici pe ei înșiși, din cauza slăbiciunii vederei spirituale, care ne oprește a ceti în inima noastră și a altora; numai un geniu ne poate cunoaște. Ce nevoe avea Iisus să știe ce zice lumea despre El? A întrebat pe ucenicii săi aceasta, fiindcă vroia să fie recunoscută lor de Tatăl, avea să se întemeieze biserica creștină. O probă divină a acestei recunoașteri din partea lor, a fost dată Apostolilor să o primească pe muntele Hermon¹⁾ la Schimbarea la față a Domnului, din gura Insași a lui Dumnezeu Tatăl.

Toate binefacerile mari din omenire sunt răsplătite cu cele mai nemiloase suferințe. Iisus spune ucenicilor, că va îndura multe suferințe și va muri, pentruca siguranța lor în Dumnezeirea Lui să nu se prăbușească în ziua ocărei. Ei nu cred acum, dar se vor convinge. Poporul care întovărășise pe Iisus aprobă că El este Hristos. Aceasta este o declarație de război și semnalul de asalt. Ajuns la templu, devenit peștera tâlhrilor, alungă negustorii, zarafii, vânzătorii de animale, de paseri, de turturele, de porumbei, samsarii, care schimbaseră destinația locașului sfânt. Aceștia erau însă în complicitate cu cei 20,000 de preoți, cu și mai mulți leviiți, cu Ana și Caiafa, cu Saducheii, cărora le venea o bună parte din zeciuelile strânse dela negustorii. De aceia burghezimea Ierusalimului, clerul, guvernul străin se vor uni contra lui Iisus să-l omoare. A doua zi Fariseii și Saducheii, împreună cu toată gloata derbedeilor, vin la templu să ceară socoteala lui Iisus, de cele făptuite în ajun. Iisus le cunoaște gândurile și le arată faptele lor fărnice.

Sfântul nu poate omorâ pe sfânt, nici omul simplu, nici păcătosul, crăsalidă miraculoasă a unei sfințenii posibile. De aceia a fost creat pentru toate timpurile și popoarele rasa indistructibilă a Fariseilor, urmași ai lui Cain, omo-

1) Pe Hermon s'a schimbat la față? . . . Nota A. S.

rătorii profeților, fraților lor, a sfinților. Iisus astăzi îi judecă și condamnă pe aceștia, pe care îi știe că mâine vor fi judecătorii și autorii morții lui.

Plecând din Ierusalim la muntele Măslinilor, Iisus vorbi ucenicilor săi despre soarta templului. Aceștia nu puteau înțelege, căci, după ei, Iudeia, în viitor, avea să poruncească întregului pământ, Ierusalimul Iudeei, iar tronul puterii marelui Împărat avea să fie templul. El cunoaște slăbiciunea de spirit a ucenicilor săi, de aceea îi face atenți asupra a două pericole: minciuna și martiriul: Hristoșii mincinoși și suferințele lor, apoi distrugerea Ierusalimului și sfârșitul lumii, cu judecata viitoare, după gradul de milostenie, tăcută de fiecare om. Ierusalimul a fost distrus, Iudeia cutropită de Romani la anul 70, venirea a doua o așteptăm, până când Evanghelia va fi predicată la toate popoarele și păgânii nu vor mai stăpâni Ierusalimul, condițiuni azi îndeplinite. N'a mai rămas nici măcar un trib barbar, la care Evanghelia să nu fi fost predicată; de la anul 1918, Musulmanii nu mai stăpânesc Ierusalimul și se vorbește și de o reînviere a statului Iudeu. Când, după profetul Osia, fiii lui Israel, rămași așa de mult timp fără altar și rege, se vor converti la fiul lui David, ... sfârșitul timpurilor va fi aproape.

În Ierusalim Hristos era indeseșabil. Prin Evanghelia sa amenința direct toate veniturile claselor privilegiate. Dacă prescripțiile legii se reduc la practicarea dragostei, nu mai rămâne niciun loc pentru Cărturari, cari trăiau din explicarea ei. Dacă Dumnezeu disprețuiește sacrificiile de animale, se mulțamește cu curățenia sufletului și rugăciunea tăinuită. Preoții n'au decât să închidă porțile templului și să se apuce de alt meșteșug. De aici ura de moarte a lor și a celor din jurul lor împotriva lui Iisus. Moartea Lui a fost hotărâtă mai dinainte de Sinedriul celor 70, afară de Nicodem și Iosif, compus din Preoți, Cărturari și Bătrânii poporului, prezidat de arhiereul Caiafa, ginerele arhiereului Ana.

Trădarea lui Iisus de către Iuda este unicul mister omnesc din Evanghelia. Cei 30 de arginți reprezentau o sumă prea mică, ca ea singură să ispitescă pe Iuda, la o astfel de mișelie. Poate de teama de a nu fi omorâți de Iudei, Iisus și cu toți ucenicii săi, s'a gândit să-l trădeze, ca să-și salveze viața sa. Dar orice ipoteză am admite, tot neexplicabil rămâne.

Apostolii pregătesc Cina cea de taină la un necunoscut din Ierusalim, un om care venea la fântâna Siloamului, dimineața, cu un ulcior, să ducă apă acasă. Aceste Paști, cele din urmă din vechiul iudaism, căci o nouă alianță începe pentru toate popoarele, se sărbătoresc într'o atmosferă greoaie, apăsătoare, tăcută, prevestitoare de mari

nenorociri. Spălarea picioarelor ucenicilor numai o mamă ar fi putut face copiilor săi, sau un rob stăpânilor. Iisus, Dumnezeu Omul, prin acest act, imprimă în inimile ucenicilor săi învățătura: Cine se înalță se va smeri, cine se smerește se va înalța. Măncarea și băutura lui Iisus cu ucenicii săi este trupul și sângele Lui, care se vor transforma prin moartea sa într'o hrană sățioasă pentru toți flămâzii încrezători în El.

«Ava Părinte, dacă este cu puțință, să treacă dela mine paharul acesta». Aceasta este a doua ispită a Diavolului, privitoare la natura sa omească. Nimeni nu va ști niciodată adevăratul înțeles al acestei rugăciuni, din grădina Ghetsimani, cel mai nepătruns mister divin al istoriei lui Hristos. Iisus a înlăturat ispita, a biruit trupul, dar natura sa omenească a fost zdruncinată din temelie. Din trupul Său, din fața Sa tășnește sudoare și sânge, din lupta Lui aprigă cu sine. Rugându-se din nou, adaugă: «...fie voia ta. Nu cum vreau Eu, ci cum tu vrei». Iată aici inversarea înțelesului vechei rugăciuni. Nu ce-mi place mie, ci ție. În potrivirea voinței Tatălui cu a omului, în identitatea lor se găsește singura fericire.

O armată de strânsuri, parasiți, portari, măturători, pungași, cu Iuda în frunte, prind noaptea pe Iisus, îl duc la Caiafa, la Ana, iar la Caiafa. Simon Petru se leapadă de El în curtea Caiafei, de trei ori, până cântă cocoșul. Sanhedrinul, compus din 23 de preoți, 23 cărturari, 23 bătrâni și 2 președinți, deși nu era în număr complet: unii lipseau mai mult de frica unei revoluții, decât de ura contra lui Iisus, iar alții care-L credeau mai puțin vinovat, dar nu îndrăzneau să-L apere, îl acuză de a se fi făcut Dumnezeu și-L condamnă. Mulțimea derbedeilor își bate joc de El afară în curte. Îl leagă la ochi, îl bat, îl scupă, Sentința de moarte însă trebuie aprobată de procuratorul roman Pilat, care ura de moarte pe Evrei. De două ori aceștia îl pârăseră la Roma, iar a treia oară Pilat îi învinuise și cu forța luă din rezervele bănești ale templului, de a construi termele și apeductele din Ierusalim. Pilat ar fi vrut să libereze pe Iisus, numai ca să facă contra Iudeilor, dar n'avea tăria convingerei, el, scepticul latinătăței decadente. Claudia Procula, soția sa, interveni la Pilat pentru nevinovăția lui Iisus. Ea, împreună cu sutașul din Capernaum, cu Hananeanca, sunt primii dintre păgâni, care au crezut în Iisus. Dar Iisus este Galileian, deci cade în jurisdicțiunea lui Irod Antipa, care, din întâmplare, era în Ierusalim și căruia Pilat are ocazia să-i producă o neplăcere,¹⁾ dușmanului său, spionul lui Tiberiu.

Irod, omorătorul lui Ioan Botezătorul, se teme de profeți, ar vrea ca Iisus să moară, dar să

1) Ba i-a produs plăcere, dovadă că s'au împăcat. Nota 4. S.

nu fie și el complice la moartea sa. Iisus nu-i răspunde nimic. Lui Ana și Caiafa, vrăjmașii lui declarați, le răspunde, ca și lui Pilat nehotărâtul, dar Irod, o vulpe fricoasă, nu merită nici măcar o insultă. Imbrăcat de acesta cu un veșmânt luminat, veșmântul regilor Iudeei, Iisus este dus iarăși la Pilat. Acesta vrea să libereze pe Iisus, dar să adauge indulgenței sale o aparență de batjocură pentru poporul iudeu: iată regele vostru care-l meritați, popor perfid și mizerabil, un vagabond, un cerșetor, un nebun visător de împărății. Pe acesta să-l omorâți, turmă flămândă de țapi și catări, setoși de sânge și flămânzi de carne omenească? Iată, vă dau pe un ucigaș să-l sfâșiați: Varrava. Acesta, educat în școlile rabinice, făcea parte din casta Doctorilor Legii, era probabil un zelot, făcut priznicier de Romani, în timpul răscoalelor evreilor contra Stăpânirii romane, acuzat de asasinat politic, era martirul cauzei naționale evreești, incomparabil cu Iisus, care nu omorâse pe nimeni. Dar nici cu acesta poporul nu se mulțamește. Pilat poate scăpa pe Iisus, dar n'are voință. Recunoaște nevinovăția lui, dar îl dă soldaților să-l bată, cu chip că poporul se va mulțumi numai cu atât. În zadar însă. Atunci Pilat își spală mâinile, declarându-se nevinovat de moartea lui, deși de fapt vinovat rămâne. Numai dacă în locul lui Varrava s'ar fi oferit el să scape pe Iisus, numai atunci poporul poate ar fi primit schimbul, după ura cea atât de mare a acestuia contra lui Pilat. Il dă apoi spre răstignire, fi atârnă de gât un talisman cu vina dictată de el: Iisus Nazarineanul Impăratul Iudeilor, în trei limbi, care va fi pusă în vârful crucii, iar convoiul cu sutașul călare în frunte, cu osândiții, Iisus și cei doi tâlhari, cu acuzatorii și mulțimea derbedeilor, se îndreaptă spre Golgota.

Cei care începuseră a crede în Iisus, acum îl disprețuesc, fiindcă n'a știut să se apere și s'a lăsat prins ca un făcător-de-rele. Puțini îl compătinesc, gândindu-se la minunile și învățăturile lui. Câteva femei îl urmează la urmă plângând în ascuns. Cei mai mulți râd și-l batjocoresc. Căzând jos de osteneală, Simon Kirineanu îi ia crucea să o ducă. Legenda spune că, după ce se sculă Iisus de jos, un evreu l'ar fi lovit în spate și i-ar fi zis: «haide, pășește mai repede», iar Iisus i-ar fi răspuns: «Și tu vei merge până la întoarcerea mea», din care moment evreul a părăsit cortegiul și a plecat în toată lumea. Trăește și astăzi și rătăcește până la venirea a doua a lui Iisus. Acesta este jidovul rătăcitor. Femeile ajung pe Iisus, care le spune să nu-l plângă pe el, ci să se plângă pe ele și pe urmașii lor.

Soldații implântă crucile, desbracă condamnații. Numai mijlocul li-l încing cu un înveliș.

Intind trupurile. Câte doi la fie-care. Crucea are la mijloc un țaruș de lemn pentru sprijinitul trupului. Mulțimea așteaptă să audă țipetele de durere ale celui Blestemat. Însă El tace și înaintea călăilor cum a tăcut și înaintea judecătorilor Lui. Crucile romane nu sunt înalte, se poate răstigni omul fără scaun, pentru ca corpurile dacă rămâne acolo mai multă vreme, câinii și șacalii să le poată sfâșia. La crucea lui Iisus a pus scaunul ca să se urce pe el să atârne de ea vina lui scrisă, deasupra capului, încoronat cu spini. Poporul își bate joc de El. Femeile plâng. Iisus tace. Tortura frigurilor care încep este mai mică de cât vorbele fraților săi, care a doua oară îl răstignesc. Până și un tovarăș de suferință își bate joc de El. Numai cellalt îl compătinește, ultimul discipol al lui Iisus, totodată și primul dintre Martiri, după Evanghelia apocrifă a lui Petru. Iudeii înțeleseseră vorbele tâlharului răstignit, se înfuriază și porunciră să nu i se zdrobească fluerile picioarelor, ci să fie lăsat să moară în spasmuri, cea mai grozavă moarte. Numele său e Dismas.

Un întunec mare se lasă peste tot pământul. «Eli, Eli, lamma sabahtani?» este primul vers al unui psalm profetic, care amintește omul de suferință a lui Isaia și care izvorăște din inima lui Iisus, ca un ultim reflux a umanității Sale în agonie. Lui Iisus i-e sete. Legionarul moaie un burete în isop, amest cătură de oțet cu apă, îl atinge de buzele lui Iisus, care strigă: «Săvârșitu-s'a».

Hristos a murit, însă din această zi corpul său străpuns stă spânzurat pe o cruce invizibilă, în mijlocul pământului. La ea vin să plângă toți crucificații în suflete; eforturile tuturor Iuzilor n'a putut s'o smulgă. Nici cei care râd nu sunt morți, nici urmași lui Cain și ai Caiatei: ateii, îngâmfații, semidoctii și toți ticăloșii pământului.

Sutașul *Petroniu* văzând întunerecul mare, cutremurul pământului și pietrele despiciându-se, a exclamat ca și Claudia Procula: «Cu adevărat omul acesta drept a fost». Soldatul care a împuns cu sulita pe Iisus în coastă, din care a curs sânge și apă, după o tradiție veche, era bolnav de ochi; câteva picături de acestea au curs pe ochii lui și s'a vindecat la moment. El se numește *Longhin*. Din această întâmplare a și crezut în Iisus, a trăit ca un călugăr 28 de ani în Cezareia, până când i s'a tăiat capul, din cauza credinței sale creștine.

Petroniu și Longhin sunt între primii creștini. Iosif din Arimateia și Nicodem au cerut trupul lui Iisus dela Procurator, l'au luat depe cruce, în prezența sfințelor femei, l-au spălat de sudoare sânge și praf, l'au uns cu o sută de litri de smirnă și aloi, l'au înfășurat cu giulgiuri și l'au îngropat în mormântul nou al lui Iosif din gră-

dina sa din apropiere. Sufletul lui Iisus însă se pogorâ în iad să-și îndeplinească misiunea și către cei din Intunec, care-l așteptau de veacuri. Asupra acestei scoborâri în iad, nu avem nici o descoperire sigură. Evanghelia apocrifă a lui Petru spune: Martorii învierii auziră o voce din cer care spunea: «Ai vestit celor adormiți ascultarea»? Și de pe cruce se înalță acest cuvânt: «da». Alt vechi text apocrif istorisește: «porțile deschise, Satana învins, dreptii Vechiului Testament săltând de bucurie, se înalțară la cer. În Noul Testament numai în epistola a II-a a lui Petru se vorbește despre această predicare celor adormiți.

Inviind din morți, Iisus se arată Mariei Magdalenei, lui Luca și Cleopa în drum către Emaus, ucenicilor fără Toma, apoi iar la opt zile, fiind și Toma de față, mănâncă cu ei să i convingă despre realitatea sa, cheamă pe Toma să-l pipăie, să se încredințeze. O veche legendă istorisește că mâna lui Toma rămase roșie de sânge până la moartea sa. Se mai arată ucenicilor săi în Galileia, pe lacul din Capernaum, punându-i să pescuiască mulțime de pești, iar prin cele trei întrebări puse lui Petru asupra iubirii lui pentru Domnul, îl iertă de cele trei lepădări de dânsul din curtea Caiafei.

Pentru ultima dată îl văzură Apostolii pe muntele Maslinilor, într'o plăcută seară de Mai, când le făgăduiește că le va trimite pe Duhul sfânt, ca să-i îmbrace cu putere de sus, până când ei trebuie să rămână în Ierusalim, apoi binecuvântându-i se înalță la cer.

Învieria lui Iisus a fost contestată, chiar din momentul înfăptuirii ei, de către evrei. Au cumpărat pe ostașii care strejuiau mormântul să spună că ucenicii lui au venit noaptea și l-au furat. Că totul se reduce la viziunea unei femei isterice și visului unui halucinat. Dar și apostolul Pavel spune în epistola către Corinteni, că Iisus s'a arătat lui Petru, celor 12 apoi la mai bine de 500 de frați deodată, care mai mult ca sigur, că trebuie să fie adunați în Galileia, pe muntele de care vorbește Matei, frați dintre cari unii trăiesc și astăzi. De ce nu l'au desmințit acei frați, cunoscuți credem și de apostolul Pavel? Un fost dușman al lui Hristos nu putea să inventeze un așa de mare neadevăr.

Această scriere se isprăvește cu o rugăciune stăruitoare către Hristos, să vină încă odată pe pământ, spre a ne da lumina adevăratei vieți. Nu în sublima liturghie a ultimei zile, ci numai El singur, în corpul său găurit de cue, în cămașa sa de lucrător sărac. Iisus știe cât de mult se simte nevoia de el, astăzi mai mult ca niciodată. Speța omenească a înnebunit. Pământul înnoată în fără-de-legi și nenorociri, războaie crâncene, ciumă, foamete, cutremure și se pră-

bușește ca și tronurile, monarhiile, republicele, religiile. O singură religie stăpânește lumea: a Forței, care are de simbol Sabia și templu—Cazarma; religia bogăției, care are de simbol Aurul, iar templu Bursa. Piutocrația și Demagogia își dispută stăpânirea hoardelor răsvrătite. Singură biserica catolică plutește deasupra Oceanului furios al lumii.

Acum, pe lângă aprecierile făcute în general la începutul acestui articol, să examinăm mai de aproape ideile dezvoltate în această scriere.

I. În privința dogmelor. După declarația din introducere, autorul rămâne consecvent cu sine și cu religiunea sa. Diferențele dogmatice ale papistașilor de ortodocși, ne sunt prea cunoscute ca să nu ne așteptăm la ele, într'o scriere cu conținut religios: Primatul papal, infailibilitatea papei, pânea nedospită la Cina cea de taină, mândria caracteristică catolicilor de a se pretinde numai ei singuri depozitarii adevăratei doctrine creștine și mântuirea lumii numai prin această biserică. Dar umilirea celorlalte religii schismatice merge până acolo, încât și rugăciunile noastre le califică de lingușiri desgustătoare, închinăciuni de laude și exagerări, care par inventate de un câne, cu sufletul său cânesc. adorator al stăpânului, care-i permite să trăiască și să mănânce.

II. Câteva observații în privința formei. Găsim expresii jignitoare la adresa Mântuitorului:

Iisus nu era așa de *nebun* să se gândească că numai sărăcia materială este îndestulătoare pentru mântuire....

Între acestea Iisus se gândea la alte *grave profanări*.

Iisus... hoț de suflete.

Afirmațiuni greșite. Cine nu este sigur de sine, sigur de virtutea sa până la sfârșit, nu trebuie să urmeze pe Hristos. Dar cine poate fi sigur, față de ademenirile diavolului, slăbiciunea omului și împrejurările vieții?

Iisus a venit să ruineze împărăția Cezarului, să descompună imperiul roman și toate împărățiile pământești. Însă noi știm că el a zis: «dați Cezarului cele ce sunt ale Cezarului și lui Dumnezeu cele ce sunt ale lui Dumnezeu» și niciodată n'a agitat poporul contra Stăpânirii.

Iisus nu se îngrijește de împărății.... Există însă vre-un om pe pământ de care să nu se îngrijească Dumnezeu?

Scopul scuză mijloacele. Ispravnicul care iartă datorii datornicilor stăpânului său, a fost un hoț, dar hoț drept.

Greșeli de text. Despre predicarea către cei adormiți, din iad, nu se vorbește în epistola a doua a lui Petru, ci în epistola întâia cap. 3₈₋₂₁ și cap. 4₆.

Ura contra preoților evrei, întâlnită în mai

multe locuri, face impresia că o nutrește pentru toți preoții din toate timpurile.

Pretențiile autorului ca și ale bisericii întregi catolice, ca preoții să fie celibatari.

III. În privința ideilor fundamentale, Ideia fundamentală care străbate toată scrierea sa, scoasă de autor din doctrina lui Iisus: ura de sine și iubirea vrăjmașilor, singurul drum al fericirii, trebuie discutată la lumina realității și posibilității. Iisus, Dumnezeu iubirei, care își întemeiază întreaga sa învățătură numai pe iubire, cum s'ar putea măcar să ne închipuim vreodată, că ar fi mers până acolo să ne învețe să ne urâm pe noi. Făcând abstracție că nici un text din Sf. Scriptură nu impune omului să se urască, ci din contră, în toate cărțile sfinte se recomandă îngrijirea omului de sine însuși, nici rațiunea dreaptă nu poate admite asemenea pretenții, izvorâte poate dintr'un fanatism religios, ca o reacțiune puternică contra îngrijirii de sine prea mare, din timpurile actuale. Ura de sine o recomandă Budismul, ea duce pe om la nimicire, la sinucidere, în Nirvana. Ea face omenirea să deie îndărăt, în loc să meargă înnainte. Înțelegem iubirea vrăjmașilor, dar aceasta nu reclamă ura de sine, ori cât de meștesugit am argumenta.

Lupta contra naturei, un non-senz pe cât de neexplicabil, pe atât de imposibil. Cine este Creatorul naturii, și cine i-a făcut legile ei de existență? A lupta contra naturei este a lupta contra Creatorului ei divin¹⁾. Impotriva naturei pervertite înțelegem a lupta, dar împotriva naturei în general nu se poate pretinde, fără a cădea în erezii.

Disprețul, nesocotirea guvernelor, regilor și împăraților priviți ca un rău necesar și cu caracter provizor? Pe lângă Mântuitorul, Apostolul Pavel ne învață să ne supunem Stăpânirilor celor mai înalte, că nu este Stăpânire decât dela Dumnezeu. Din toată Scriptura se vede că religia a susținut pe Stăpânitorii temporali ai statelor. Bisericile creștine naționale sunt cele mai

1) Ba nu, Părinte Verșescu. A fi creștin înseamnă a lupta împotriva naturii, mai bine zis, peste natură. Căci omul numai ca animal trăiește după natură, dar ca ființă cu suflet calcă și peste natură. A nu te lăcomi, a nu dormi când ai datorie, a te jertfi, a sări în foc și apă pentru aproapele sunt lucruri peste natură, căci după natură ai instinctul de conservare. Educațiunea tocmai înseamnă înfrânarea poftelor naturii, ca să trăiești cu sufletul. Asta e ordinea morală a lui Dumnezeu, dar e dincolo de natură.

Aici Papini are dreptate. — Nota A. S.

aprige apărătoare ale ideilor de stat, al regilor și împăraților. Este drept că numai biserica catolică în toate timpurile și a însușit o supremație asupra statelor catolice, pentru care fapt, nu de puține ori a venit în conflict cu ele, de aceea poate și ura ei contra lor, pentru că i-au uzurpat din puterea ei lumească de odinioară.

Ura contra banilor? Dar care suflare omenească trăiește fără acest mijloc de schimb al valorilor?

Cele mai frumoase pagini sunt acelea în care se recomandă sărăcia, iar bogăția este înfierată cu cele mai grele cuvinte și totuși lupta contra bogăției este o utopie. O societate de oameni săraci nu se poate menține. Insuși autorul, dacă ar fi fost sărac, nu și-ar fi putut tipări cartea, iar fără ajutorul oamenilor bogați, nici Creștinismul nu s'ar fi putut răspândi, nici desvolta, în măsura în care s'a răspândit și desvoltat. Una e bogăția și alta e risipa, desfrâul sau avariția.

Din citirea acestei scrieri rămânem un moment cu impresia că Creștinismul înseamnă o luptă înverșunată a omului contra lui singur, contra naturei omenești, contra întocmirilor sociale, a familiei, a ideii de stat, a condițiilor de existență ale acestor întocmiri, deci o religie de distrugere. Atunci ce rost mai are iubirea vrăjmașilor? Aceasta este greșala în care cad tancicii religioși, dela o extremitate, ajung la o altă extremitate.

Și totuși generației noastre, copleșită de materialism, îi trebuie, îi sunt bine venite asemenea ieșiri furtunoase și demne de admirație. Oamenii care nu vor ceti numai printre rânduri, vor găsi că adevăratul înțeles al acestei scrieri este lupta contra răului, ori din ce parte s'ar ivi și triumful binelui, dreptății și a adevărului.

Scotând în relief aceste greșeli de formă și abateri de fond din Istoria lui Hristos, vederi proprii ale autorului, iar altele scăpări din vedere, această scriere rămâne totuși cea mai frumoasă operă religioasă cu asemenea subiect din zilele noastre. Forma literară așa de atrăgătoare, stilul vioi, vehement și curgător, explicațiile și lămuririle date la multe lucruri și întâmplări din evanghelie, haina potrivită în care își îmbracă adevărurile, după oameni și împrejurări, fac din această scriere o lectură foarte plăcută, instructivă și folositoare conducătorilor sufletești ai popoarelor.

Păcat că, deși de doi ani apărută, nu s'a tradus până acum și în limba românească.

Prof. GH. VERȘESCU
Tarcău-Neamț

sale Tipografie, | în Sfânta Mitropolie, în Iași. |
Let 1795. august: 22 | Sau tipărit de Ierodiacon¹¹⁾
Gherasim: | și de Pavel Petrov tipografi. | “

Andreas Wolf ne spune că această Geografie s'a tipărit în 1000 exemplare, cari s'au împărțit mai mult pe la școalele publice de pe acea vreme. Primele pagini sunt nenumerotate, căci numerotarea începe, cași la cea dintâi, odată cu textul, care se întinde dela pp. 1—204. Dela 204—211, avem indicele numelor geografice, de la 211—216 o listă de plante. Pentru faptul că acum se redă cifrele arabe în locul celor românești cu cirilică, se arată corespunzătoarele lor până la 900 de mii, iar de aci în colo până la un milion de milioane se redă prin cuvinte. Paginile dela 228—230 copriind lista domnitorilor Moldovei, dela Dragoș Vodă până la Alexandru Calimach, listă care a fost reprodusă și de Mitropolitul Iacob II Stamate în Psaltirea tipărită la 1802. Paginile dela 228—230 copriind, tot ca un adaos, o parte din Geografia lui Francisc „Șmideg“ (Schmideg) din 1704 cu privire la Moldova, Iași, Suceava, fragment, care s'a reprodus mai târziu și în revista „Buciumul Român“.

Din titlul cărții aflăm, că această lucrare este o imitație după Buffier. Se știe, că învățătorul Claude Buffier (1661—1737) a fost un iezuit vestit prin edițiile sale de Geografie, din părinți francezi, a trăit în Polonia. Al. Papadopol-Calimach îl socotește ca originalul lui Amfilohie. N. Iorga se îndoiește, dar prof. N. Mazăre a dovedit în revista „Cultura Română“ dela Iași 1904, că înainte de a se tipări această lucrare, ea circulă prin școli în formă de manuscris, aducând în sprijinul acestei păreri, un certificat al elevului școlii dela Putna de pe vremea lui Vartolomei Măzăreanu, care elev, Bălășescu,¹²⁾ a ajuns mai târziu episcop. Data certificatului este de 1778. În certificat se spune, că între alte studii, Bălășescu a învățat și „Geografia lui Amfilohie“. Vrea să zică, la acea dată Geografia aceasta nu era decât în manuscris, căci ea se tipărește abea la 1795. În însuș titlul cărții mai citim: „după orânduiala care mai acum pe urmă s'a așezat în Academie dela Parizi“. Acest adaos are un rost cu totul deosebit. Metoda anterioară era ca geografia să se învețe în versuri; iar acum se expune în proză. Prin urmare, manuscrisul Geografiei lui Amfilohie era în versuri, iar ediția tipărită s'a schimbat în proză. Metoda în versuri era a școlii iezuite Port-Royal. Prof. N. Mazăre a posedat un exemplar, dacă nu al primei ediții din Geografia italienească, dar în tot cazul o ediție imediat următoare. Acest exem-

plar era scris în versuri, terminându-se cu întrebări și răspunsuri, așezate tot în versuri. Iată titlul acestui exemplar: *Geografia universale nei differenti metodi col soccorso de versi artificiali dal P. Buffier della compagna de Jesu. Questa edizione coll trattato della sfera dell' medesimo autore. In Venezia 1774*». Metoda în versuri a lui Amfilohie, după părerea prof. N. Mazăre, a durat un sfert de veac, ca apoi prin ediția tipărită să și-o schimbe în proză. Acest lucru dovedește că episcopul Amfilohie era în curent cu mișcarea culturală a Europei prin intermediul limbei italiene pe care o cunoștea așa de bine, după cum se vede din toate traducerile lui.

Prima pagină nenumerotată este ocupată de titlul arătat. Pe dosul primei pagini începe prefața „Cuvânt către cetitoriu“ care ține trei pagini, Fața 5-a conține o introducere despre dezvoltarea geografiei, cu titlul: „Pentru izvodirea Geografiei“, apoi vine „scara“. Cercetată cu toată atențiunea, această tipăritură a lui Amfilohie vedem, că nu este o simplă traducere, ci o adaptare, fiindcă a schimbat planul cărții lui Buffier, începând cu Turcia din care făceau parte provinciile românești. Basarabia îl preocupă cel mai mult. Iată câteva fragmente personale ale autorului: Despre Basarabia el spune; „Iară o parte din Basarabia (care acum se numește Bugrag), să stăpânește de Turci cu trei cetăți care se află într'nsa: Smilul, Cetatea-Albă și Tighinea, care de Turci se numesc Ismail, Akerman și Bender. Această parte de Basarabie odată era o parte de a Moldavii, după cum arată hrisoavele cele vechi și semnul bour, care este în poarta Cetății-Albe unde intră Nistru în Marea Neagră, (p. 12);

Despre Moldova el se rostește astfel: „Moldava are al său Domn, care se numește Voevod, are scaun târgul Eșului și al Sucevei, dar fiind țara închinată Turcilor dă dajde. Hotarale Moldavii să încep din vârful munților despre Apus și despre Răsărit (era odată cu Marea Neagră), iară acum cu Bugragul“.

3. *Elementi | arifmetice arătate | Frești | Acum întâi tipărită, în zilele | Pre Luminatului, și Pre | Înălțatului Domnului nostru | Alexandru Ioan Cantimah | V(oe)v(od). | Cu blagoslovenie Preosfințitului | Mitropolit al Moldaviei, | Chirio Chir Iacov, întru a | Preosfinției sale tipografie în | sfânta mitropolie, în Iași, | la let 1795. dechem: 11. | S'au tipărit De Gherasim Iero- | diacon, și de Pavel Petrov*“. | Din titlul acestei cărți nu mai putem afla nici măcar cât aflăm din titlul primelor două lucrări. De sigur că și aceasta este o adaptare, întru cât autorul adaugă multe părți personale din cunoștințele sale aritmetice și geometrice. Iată câteva fragmente din cari aflăm partea originală a lucrării.

„In multe și în multe chipuri măsoară oamenii în lume, iară noi să căutăm a noastre obiceiuri de

11. „Beschreibung des Fürstentums Moldau...“ Hermanstadt, 1805 p. 6 și pp. 284—285.

12. Este tipărit de V. A. Ureche în „Istoria Școalelor“, I. p. 41.

aicea și să vedem de să potrivesc cu a altora. Și mai întâi vom zice pentru picioru Parijului că nu să potrivește nici cu palma domniască de aicea, nici cu piciorul cel vechi al Romii, fiind crescut de cât acel vechiu că s'au mărit mai cu doaa degete, mai mare de cât al Romii." (p. 133).

Iată un alt fragment privitor la palma domnească: "... n'am încetat a cercetă și pentru palma domniască ce să obișnuiește aicea în Moldova și luând sama după cum face norodul măsură, aflând și pe oare care jață, de m'am încredințat cum are măsura de palma domniască driaptă, care să află însemnată pe fier în visteria curții domnești în Eși și luând măsura degetului, după cum s'au arătat mai sus l'am atocmat cu a Romii și a Parijului și decât a Parijului vine mai mic, iară cu a Romii vine tocma, că este o minune cum s'au păzit întru o țară o măsură atât de veche, potrivindu-să cu măsurile lui Vespasian împărat, că a Parijului vine mărită aproape cu doaa degete mai mare și de cât aceasta și de cât a Romii", (pag. 136).

Titlul de „Elementi“ precum și aproape toată nomenclatura matematică și geometrică, ca: *angolu, cjădrat, ecfilatru, oblicfă, otuzo, perpendicularare, scfadrile, triangolu*, sunt termeni tehnici italienesti și nici decum rușesti, francezi sau grecești, ceea ce dovedește până la evidență că și această lucrare este o adaptare din limba italiană.¹³⁾

Prin bibliotecile mănăstirilor de prin Basarabia se găsesc destule exemplare din lucrările lui Amfilohie, dar mai cu seamă din „Geografie“, cari sunt bine păstrate.

După toate studiile și cercetările făcute, se pare, că aceste lucrări ale lui Amfilohie au fost tipărite pentru nevoile școlare ale copiilor, cari învățau cu dascăli moldovenești, cari dascăli învățau pe copii alătura de dascălii greci față de care mitropolitul Iacob II Stamati era așa de îndrăgostit. Avem destule probe despre existența acestor școli prin târgurile Moldovei de pe atunci. De sigur că aceste lucrări au fost întrebuintate atât de Academia de la Iași, cât și de nevoile vestitei școli de la Hotin, care funcționa chiar pe timpul lui Amfilohie.

Studiul limbei din lucrările lui Amfilohie cere o cercetare de aproape, dar neintrând în cadrul articolului nostru, nu ne vom ocupa de el în deosebi.¹³⁾

Din categoria lucrărilor în manuscris avem:

a) „Gramatica de la învățătura fizicii, scoasă de pre limba italienească pre limba moldovenească, întru cari se cuprind tot ceea ce omul voește a ști și a învăța în cer și pe pământ din lucrurile cele mai cunoscute și mai trebuincioase: anul 1796, April 10“. Această lucrare este un manuscris cu Nr.

13. N. Iorga „Analele Academiei Române“ Seria II, tom. XXXVIII. Mem. Iot. și Petru V. Haneș „Scriitorii basarabeni“ p. p. 81—92,

751 din biblioteca muzeului Academiei spirituale din Chiev pe care l-am găsit în timpul studiilor mele acolo și despre care am comunicat revistei „Neamul românesc literar“ An. V Nr. 41—42, 28 Oct. 1912, pp. 642—646, când d. prof. N. Iorga și-a exprimat părerea, că trebuie să fie o altă traducere a lui Amfilohie. Acum nu mai încap nicio îndoială, întru cât toate condițiunile cerute de critică sunt îndeplinite. După cercetarea limbei ruse în care este scrisă o notă pe el, putem spune fără teamă de contrazicere, că manuscrisul a fost trimis de cineva din Basarabia la biblioteca muzeului din Chiev și că el s'a găsit la un monah moldovean prost cunoscător al limbei ruse, fapt pe care-l mai vedem repetat și cu alte manuscrise din Basarabia îndreptate tot într'acolo. Are 185 de foi, de forma unui caet. Traducătorul se ascunde, atât pe sine, cât și pe autorul originalului. El se tânguește că-i face mare piedică traducerea termenilor tehnici. Manuscrisul începe cu o predislovie: „Către cetitoriu“ în care spune: „cel ce nu are iubire și dragoste adâncă către patria sa, pentru țara și pământul și limba în care s'a născut, păcatu este cași cel ce trece cinstea părinților săi“ Ostoneala lui s'a făcut pentru: „folosul tinerilor cari se călătoresc pe drumul învățăturilor“. Manuscrisul are patru părți cu diferite capitole: partea I-a cu 11 capitole; partea II-a cu 6 capitole, partea III-a cu 4 capitole și partea IV-a cu 5 capitole. Suntem siguri, că această traducere este una din primele lui traduceri, dar care a răma ne tipărită pentru că nu a fost așa mare nevoi de ea ca de cele tipărite în 1795. Limba traducerii ne îndeamnă să avem această părere¹⁴⁾.

b) „A toată lumea călătorie sau înștiințare de lume ce vechi ce noă, adică istorie de toate pământurile ce sunt până acum știute la 4 părți ale lumii date în limba franțuzească de abatele I. Beleport. S'au tălmăcit pe limba rusască în Sanct Peterburg la let 1780 s'au scos pe românească limba la let 1785... în Iași“. Asupra acestui manuscris N. Iorga a vorbit în 19 Ianuarie 1919 la Academia Română, spunând că aparține lui Amfilohie al Hotinului, întemeiat pe următoarele motive: a) că traducătorul știe limba rusă, ceea ce, după noi, nu este dovedit până în prezent, b) că are cunoștințe de geografie și c) că iubește progresul apusean. Necunoscând până în prezent conținutul analizei pe care o face N. Iorga asupra limbei manuscrisului, nu putem să confirmăm paternitatea traducerii acesteia de către episcopul Amfilohie.

Din categoria ultimă face parte numai o lucrare de care vorbește B. P. Hajdău, zicând:

14. Șt. Ciobanu, în articolul său amintit la început, dă toată prefața.

„Amfilohie mai lăsase în manuscris o istorie a Moldovei intitulată:” Λόγοι καὶ ἔργα — Vorbe și fapte „scrisă în 1752 și care se păstrează într-o vreme la protoereul Rodostat în tinutul Hotinului, unde a văzut-o părintele meu”. Asupra acestei lucrări nu avem date suficiente.

Iată în scurt roditoarea muncă de cărturar a lui Amfilohie pentru cultivarea tinerimei din vremea sa. El stă la capătul unui veac ca o vrednică pildă pentru vlădicii vremurilor prezente și a celor ce vin.

de ȘTEFAN BERECHET

VENIREA LUI IISUS INTR'ALE SALE

Intru ale sale a venit și ai săi pe dânsul nu l-au primit; iar câți l-au primit pe dânsul, le-a dat lor stăpânire, ca să se facă fii ai lui Dumnezeu, celor ce cred întru numele lui.

Ivan 1 11-12.

Veacuri după veacuri, vreme lungă, s'a tot spus: «El vine, El vine!» Părinții Israilului așteptau venirea lui Mesia și doreau arătarea lui. Vestirile despre venirea lui Mesia multă vreme au fost pentru Israil ca stelele în mijlocul nopții. În sfârșit, a bătut și ceasul venirii sale. Când Iisus s'a gătit să-și lase strălucirile cerului, asta a însemnat ca pământul să se înveselească, marea să se zbuclume, dealurile și munții să salte de bucurie și, mai înainte de toate, oamenii să tresalte la venirea lui Mesia, a Mântuitorului, a Fiului lui Dumnezeu. La aceasta se gândeau, fără îndoială, puterile cerești. Durere, a fost însă altfel. «Intr'ale sale a venit și ai săi pe el nu l-au primit.» Când Domnul Iisus a venit, era noapte, întuneric în natură și în inima poporului evreiesc. Nimenea nu bănuia, niciun om nu aștepta venirea lui. Un inger a vestit nașterea lui și oștile cerești i-au cântat cele dintâi cântece. Aceasta însă n'a trezit niciun răsunset în inimile oamenilor pentru a căror mântuire venise Iisus. În vremea aceea, când se întâmpla în lume ceva deosebit, totdeauna se trimetea știre la Roma, care era centrul de învățătură de atunci. De se întâmpla undeva vreun cutremur sau oștile împresurau vreo cetate sau dacă cumva se năștea vreo făptură ciudată, îndată se afla la Roma. Când însă s'a petrecut cel mai mare fapt din lume, când s'a născut Iisus, la Roma nu s'a primit nicio știre; nimenea n'a aflat nimic. Insuși Israilul, care veacuri de-a rândul fusese pregătit pentru venirea lui, ai cărui prooroci zugrăviseră chipul lui și care cu bucurie își îndreptaseră privirile spre el, nu băgase-de-seamă nimic despre ivirea sa, nici nu l-a cunoscut, fiindcă Israilul visa să capete un rege pământesc, investit cu putere, înconjurat de podobe. El nu-și simțea sărăcia sa lăuntrică, vinovăția și povara păcatelor lui, ci numai apăsarea sub jugul Romei. Israil voia o mântuire și strălucire pământească. De aceea n'a înțeles

pe Iisus în blândețea și bunătatea lui și iubirea sa dezinteresată; de aceea a respins pe cel mai bun prieten al lui. Așa a fost atunci. Și sunt oare oamenii astăzi altfel? Au ajuns ei mai simțitori pentru ademenirile cerului, pentru cel mai mare din toate darurile lui Dumnezeu, pentru Iisus Hristos? Oamenii din vremea noastră sunt ca și cei din vremile întâiei sale arătări. De unde deci că oamenii sunt atât de închiși către ce este ceresc și dumnezeesc? Mai întâi, pentru că oamenilor li se arată atât de puțin despre adevăratul creștinism. Da, se vorbește despre Iisus, dar în viața zilnică prea puțin se umblă pe urmele lui. De aceea lumea nu înțelege, ea vrea să vadă evanghelia îmbrăcată în fapte.

În viața predicatorului Schrenck, citim că ce auzise el în tinerețe despre Iisus, nu mișcase deosebit sufletul său, fiindcă el vedea prea puțin din adevăratul creștinism. Ca tânăr, intră el în prăvălia unui negustor bogat și foarte vrednic, care era creștin din cap și până în picioare, atât în legăturile lui cu mușterii, cât și cu slujbașii săi și cu familia lui. Atunci băgă-de-seamă tânărul Schrenck: Omul acesta are ceva care-mi lipsește mie; are ceva înalt, dumnezeesc. Apoi, prin viața pilduitoare a acestui bărbat, a ajuns Schrenck a fi pătruns de puterea creștinismului și, după cum se știe, ani de zile a fost el cel mai harnic și mai rodnic propoveditor creștin din Germania. Da, dacă am fi cu adevărat creștini, viața noastră ar fi cea mai strașnică predică. De oarece însă Iisus are atât de puțini urmași și atât de puțini martori vii, nici lumea nu poate crede.

Mai încolo, oamenii nu cred în Iisus, fiindcă sunt atât de mult ai pământului. Rosegger descrie un vis în cartea lui *Lumina veșnică*, cum el a văzut pe Dumnezeu pe tronul lumii. Domnul a pus pe cei mai mari ai pământului să treacă pe dinaintea lui și fiecăruia în parte i-a pus aceleași întrebări. A venit Moisi și Dumnezeu l-a întrebat:

- Ce ai dat tu poporului tău?
- Legea, a răspuns Proorocul.
- Și poporul tău ce a făcut din ea?
- Păcatul a răspuns Moisi iar.

atunci încolo, toate s'au făcut pentru noi nouă și minunate. Ne-am făcut fiii lui Dumnezeu și ne simțim oamenii cei mai fericiți, care caută să împărtășească și altora din această fericire, prin darul Mântuitorului nostru.»

Da, e ceva frumos, minunat de a fi fiu al lui Dumnezeu. Aceasta e cea mai mare cinste. Avraam e numit robul lui Dumnezeu, și Moise cel mai mare bărbat al Vechiului Testament, a fost o credincioasă slugă a lui Dumnezeu. Hristos însă poate face din noi fiii ai lui Dumnezeu, ne poate strămuta în familia lui Dumnezeu. Ajungem a fi de neam dumnezeesc, și chipul lui Dumnezeu ajunge a fi în noi tot mai limpede și tot mai luminos.

Acum câțeva vreme, m'am dus la o doamnă, care avea două tablouri zugrăvite în ulei. Ea nu bănuia ce mare preț aveau ele. Intr'o zi, veni în casa ei un artist, care văzu tablourile și-i oferii pentru ele o mare sumă de bani. Atunci a înțeles ea că acestea trebuie să fie comori artistice. În lungimea anilor, se așternuse peste tablourile acelea fum și praț, care făceau ca un înveliș peste ele. Din pricina aceasta, nu se cunoștea bine prețul tablourilor. Dar ochiul deprins al artistului a cunoscut îndată înaltul lor preț.

Așa este și cu fiii lui Dumnezeu. Grijile, necazurile și ostenele aștern peste noi un tel de înveliș, așa că lumea nu ne mai cunoaște că suntem fii ai lui Dumnezeu. Dacă noi însă, viețuim în tovărășia lui Iisus, dacă Duhul lui Dumnezeu, lucrează în noi nestingherit, atunci semnele dumnezeiești din ființa noastră ies tot mai deplin la iveală și odată vom putea fi înfățișați înaintea Tatălui și a lumii cerești în toată deplinătatea și neschimonișii. Și acum:

Prin ce mijloace ne putem face fii ai lui Dumnezeu ?

Acum câțiva ani, se întâmpla în America un arareori că sălbatecii dintre Peile Roșii, nă-

văleau în ținutul albilor, omorau pe bărbați și luau pe copii cu ei. O mamă care locuia într'o căsuță, dintr'un oraș vecin, se duse să facă cumpărături. Seara, când s'a întors acasă, își dădu seama că un astfel de ucigaș a intrat în casă, a omorât pe bărbatul ei și că a dus cu dânsul pe singurul ei copil, o fetiță de 8 ani. Peste 10 ani, albi au putut înfrânge pe Peile roși, și atunci a trebuit ca toți albi furai să fie lăsați slobozi, iar părinții să vie să-și ia copiii acasă. Atunci s'a dus și mama aceia, dar ea nu și-a mai putut cunoaște fiica, care crescuse mare și voinică. Mama era aproape desnădăjduită, fiindcă nu-și mai putea cunoaște copilul. Un om a sfătuit-o atunci să cânte o bucată pe care ea o cântase odată copilului. Fața i s'a luminat și ea a început a cânta:

Iisuse Doamne Sfinte
Către tine strig ferbinte,
Ca să pot sbura la Tine
Să nu cad în adâncime.

După câteva clipe de cântare, iată o fată sdravănă alergând spre ea, îmbrățișând-o și strigând în sughituri: «Mamă, mamă!» Mama și fiica se găsiseră.

Așa e și azi. Când la această sărbătoare se aud duioasele și prea cunoscutele cântece, Tatăl ceresc, dorește ca și tu să te trezești prin dulcele lor sunete, chiar dacă ești un suflet rătăcit și căzut în nefericire. El dorește să te alipești de Iisus ca de prietenul și de Mântuitorul tău și să te întorci spre Tatăl ceresc. Atunci va fi bucurie în cer și pe pământ; atunci vei ajunge fiu al lui Dumnezeu, vei înțelege marea sărbătoare a Crăciunului, o vei prăznui cum trebuie și vei gusta și alte bucurii și binecuvântări ale sărbătorii. *Câți însă l-au primit pe Dânsul, le-a dat lor putere ca să se facă fii lui Dumnezeu, celor ce cred întru numele Lui.*

Din limba germană de
Arhim. SCRIBAN

«Niciodată omnia n'a îngrămădit atât de nemăsurat material științific și totuși niciodată, poate, oamenii culți n'au avut mai puțină cunoștință despre ce au nevoie oamenii. Ei citesc mai ușor în cartea naturii decât înăuntrul ființei omenești, care pentru dânsii rămâne o carte închisă cu peceți» (Saitschick). De aceia și umblarea după fericire, făgăduința de a crește și înmulți sentimentele de desfătare nu duc la scop. Omul caută «un șes nisipos, lipsit de durere, prin care să treacă un pârau secătuit al desfătării», dar și pe aceasta o caută zadarnic.

PROCEDARI CARI TREBUIESC SCHIMBATE

I.

A greși este omenește. Așa spune o zicătoare veche. Prin urmare, nimeni, om fiind, nu poate să fie fără greșală. Cum greșala este abatere din calea cea adevărată a omului, și fiindcă ea, de cele mai multe ori, aduce vătămare, nu numai celui greșit, dar și celor cari nu sunt întru nimic părtași la ivirea acelei greșeli, de aceea, totdeauna, s'a căutat ca cel greșit să fie adus la calea cea adevărată, iar greșela înlăturată.

Greșala provine din mai multe cauze și pentru ca să fie înlăturată cu totul din calea celui greșit, trebuie ca totdeauna să se cerceteze și cauza greșelei, pentru că, înlăturând cauza, mult mai ușor se înlătură efectul.

Urmările greșelii sunt și ele mai grele sau mai ușoare după cum și cel ce greșește este pus într'o poziție mai mare sau mai mică. Greșala celui care nu are nici un fel de poziție în alcătuirea statului, nu este așa de periculoasă, pentru semenii săi, întrucât nu aduce vătămare decât lui, sau, cel mult, aceluia căruia greșala lui i-a adus răul; pe câtă vreme, greșala celui care ocupă o poziție în alcătuirea statului, are urmări mult mai mari, întrucât aduce vătămare tuturor semenilor săi, pentru care el devine o piatră de scandal. El este ceea ce Mântuitorul a zis: «Vai lumii de scandale, dar mai vai aceluia care aduce scandal». De aceea mult adevăr se cuprinde în cuvintele Mântuitorului când zice: «Celui ce are mult, mult i se va cere».

II.

Grija noastră de căpetenie, a celor ce suntem învredniciți cu răspunderi în această viață, trebuie să fie ca să ne ferim cât mai mult de greșeli, ca să nu aducem vătămare celor pentru care suntem puși pildă, iar când firea ne-a împins în greșală, s'o căutăm să o înlăturăm repede, pentru ca urmările să fie cât mai mici, sau nici de cum. Înlăturarea greșelii se face, după cum arătai, prin cercetare, iar pe baza celor constatate, cu ocazia cercetării, cel greșit se pedepsește sau nu. Pedepsa trebuie să se dea, pentru ca greșala, să se caute să fie făcută cu mult mai multă greutate, dar niciodată să nu se caute ca prin pedeapsă să se distrugă un om și să se piardă un suflet. Atât pedeapsa care se dă, cât și cercetarea care se face, ar trebui să se facă în mod foarte discret, pentru ca nici urmările greșalei, scandalul să nu se întindă și nici prestigiul celui greșit să nu scadă în ochii celor care trebuie să fie fii săi ascultători.

Dacă ar fi posibil, ar trebui ca nici să nu se

știe de nimeni, că se face o cercetare și mai ales că s'a dat o pedeapsă. Aceste lucruri trebuie știute numai de cel greșit și de mai marii lui, nici de cum de cei mai mici, căci atunci, în loc să înlături un rău, adăogi un mai mare rău.

III.

Aceasta ar fi cea mai bună cale de urmat pentru îndreptarea celui greșit, dar la noi, preoțimea, se face tocmai pe dos.

La noi, când cineva s'ar fi făcut vinovat de vreo greșală, sau când, din cine știe ce cauză, ar fi fost reclamat, cineva din noi, mai marilor noștri, pentru cine știe ce fapte închipuite, felul cum se face cercetarea este nu spre îndreptare, dacă ești greșit, ci înspre înjosire, chiar dacă ești nevinovat.

Toate breslele, toți funcționarii în țara noastră, au felul lor de a fi cercetați, au localurile lor unde se cercetează, au secretul lor profesional, dar la noi, preoțimea nu se pomenește de așa ceva.

De greșește un învățător, de pildă, este cercetat în școală, cu ușile închise, unde nu poate sta nimeni decât cel ce cercetează și cu cel greșit. Nici o ureche streină numai aude vina, pentru că nimeni nu poate intra în școală, decât cel ce este chemat pentru a fi martor, și acela, câte unul, nu poate sta în școală decât numai atât cât este întrebat.

Procesul-verbal, ce se dresează cu ocazia cercetării, nu este semnat decât de cel ce face cercetare, fără a mai fi cineva obligat a-l contrasemna.

De greșește un magistrat, la fel, în localul judecătorei este cercetat și nici o ureche streină nu poate auzi cele ce se pun în sarcina celui greșit și care rămâne cu prestigiul lui întreg.

De greșește un ofițer, la fel se procedează, și tot așa cu toți, cei ce au răspunderi și nevoie de prestigiu. Dar de greșește un preot, cu el se procedează cu totul altfel. El nu poate fi chemat decât în fața oamenilor, pentru ca vina lui, dacă o are, să fie auzită și de acei care până atunci nu auziseră. El nu este chemat la cercetare în localul în care își îndeplinește slujba, ci este chemat într'un local strein lui, și de cele mai multe ori chiar ostil, și acolo, în fața primarului și a notarului, care sunt obligați să contrasemneze procesul-verbal, se face cercetare.

Da. Preotul în loc să fie cercetat în localul bisericii, este chemat de vătășel la primărie și acolo este brodit lucrul în așa fel ca să fie lume mai multă cu treburi, și fiindcă primăria nu are

mai multe camere, acolo, în fața sătenilor, care rîd și își dau cu coatele, preotul este chemat și cercetat. Sătenii, între ei, fac glume pe seama preotului, iar primarul și notarul, obligați fiind să ia parte la cercetare, își dau aere de judecători, judecând și discutând faptele preotului.

Nimeni nu se gîndește că prin aceasta s'a nimicit rostul preotului, pentru că, i-ai distrus prestigiul de care are atât de multă nevoie. S'a dat drept oilor să judece pe păstor. S'a făcut biserica ascultătoare în biserica conducătoare, fără să se ia seama că lucrurile întoarse, ies pe dos.

În loc ca cercetarea să se facă cât mai pe nesimțite și greșalele cât mai neștiute de enoriași, se bate toba ca toți să afle greșalele, toți să le discute și toți să nu mai dea ascultare celui greșit, dacă este greșit.

Ce rost are cercetarea la primărie? De ce nu se face cercetarea la biserică? Acolo ar fi mult mai bine și pentru preot, căci ar fi ferit de atâtea înjosiri care i se aduc la primărie și ar rămâne și cu prestigiul său întreg, iar pe de altă parte și cercetarea s'ar face mai fără patimă, întrucât, în biserică, cel ce reclamă sau este mărturie, și-ar da declarația mai în frica lui Dumnezeu și mai aproape de adevăr.

Nu înțeleg iarăși care este rostul contra semnării procesului-verbal, încheiat cu prilejul cercetării, de către primar și notar. Să fie pentru nefalsificarea adevărului? Adică aici să fi ajuns? În revizorul școlar care face cercetarea ai toată încrederea, în ofițer și în magistrat la tel și numai în protoiereu sau în organele administrative bisericesti să nu mai ai? Ar fi vai de noi, vai de biserică și țara noastră, dacă preoțimea a ajuns în așa hal, ca să numai fie crezută până când declarația sa nu va fi contrasemnată de primar și de notar!

Și apoi, ne mai văetăm că avem atâtea dușmani care ne isbesc din toate părțile! Păi cum să nu ne isbească, când noi înșine nu mai avem încredere în noi și în ai noștri. Ne uităm înlături și jinduim la situația pe care o au reprezentanții celorlalte confesiuni și credințe! De ce mai jinduim? Să căutăm să-i urmăm în ceiace fac în această privință și lucrul va ieși cu mult mai bine. Pomenitu-s'a în Moldova, unde evreii s'au înmulțit, ca la ancheta vreunui rabin sau haham să fi luat parte și primarul comunei și să fie contrasemnat vreun act? Văzut-a vre-o primărie de prin acele părți vre-o cercetare privitoare la moralitatea rabinilor sau hahamilor? Desigur că acest lucru nu s'a întâmplat și nici că se va întâmpla vreodată.

Dar de felul cum se face cercetările la preoții catolici ce ar trebui să mai zicem? Cine vreodată din enoriași a știut de ce a plecat, din parohia lor, preotul și de ce a venit altul? Cine știe când i s'a făcut cercetarea și ce pedeapsă i s'a dat? Nimeni din enoriași nu află ceva, pentru că preotul este reprezentantul credinței și slăbindu-l pe el și înjosindu-l, ai slăbit și ai înjosit credința.

După cum copiii nu trebuiesc să știe păcatele părinților, așa nici enoriașii nu trebuiesc să știe păcatele preoților săi.

Așa ar trebui să fie, așa ar trebui să se întâmple, dar nu se întâmplă și la noi așa.

Măine sunt nevoit să cercetez pe un frate preot și pare că mă strînge cineva de ceafă când mă gîndesc să mă duc la primărie.

De ce la primărie, Doamne, și nu la biserică? Fă Doamne ca să fie și la noi ca la toată lumea și nu mereu *ca la noi la nimenea!*

Pr. CONST. N. COMAN
Cămineasca-Vlașca

Creștinismul este religia bucuriei

În timpul nostru, când se pun din nou chestiunile despre cele mai de seamă temelii ale vieții, când se sguđuie însuș reazimul vieții de odinioară, se ridică din nou chestiunea despre întocmirea lăuntrică a creștinismului. Oameni, puțin cunoscători ai învățaturii lui Hristos, deprinși a se raporta superficial la chestiunile religiei, spun, că creștinismul e protivnic bucuriilor pământești, că adevăratul creștin este vrăjmașul înăscut al fericirii pământești. Invinuirea nu e nouă. Și păgânii acuzau pe ucenicii lui Hristos că nu iau parte la sărbătorile obștești pentru destătarea mulțimii. Ce rătăcire! În adevăr, nu este nimic mai scârbos creștinului, ca pesimismul

fie teoretic, sau practic. Niciodată în creștinism nuveți auzi gemetele desnădejdiei, cari au isbucnit din pieptul înțeleptului indian (Sakia-Muni). Meditând sub smochin despre trecătoarea viață omenească, acest filozof exclamă:

„O, tu tinereță fatală, pe cate o distruge bătrâneța! Miserabilo tu, tărie trupească, pe care o frîng durerile! O viață nefericită, căreia îi sunt date așa de puține zile! Totul e deșertăciune, în adevăr numai, singurul rău“.

E adevărat că și Iisus Hristos a zis: *Vai vouă, ceice sunteți acum sătui, că veți flămânzi. Vai vouă, ceice râdeți acum, că veți plînge și vă veți tânguî.* (Luca 6, 25). Ajunge să citim

câteva capitole din Evanghelie, pentru a vedea bucuria oamenilor blăstămați, devotați truștelor, păcătoșilor patimi pentru care tot înțelesul vieții se cuprinde în desfătarea plăcerilor sensuale. Dar este altă bucurie, bucuria sufletului, care se alipește de Hristos prin binecuvântarea Sfântului Duh. Ea constituie avutul adevăratului creștin. Iată de ce noi vorbim că viața creștinească, drept înțeleasă, este viața îmbucurătoare, fără a se uita la lupta de nelăturat pentru tot cece vrea să slujească lui Dumnezeu, îmbucurătoare, fără a căuta la patimi și chiar la însăș moartea.

Intrați în biserica creștină în timpul măreției slujbei dumnezeiești din zilele de sărbători, trageți cu urechea la citirile sfinte și cântările cântecelor bisericesti; uitați-vă la mulțimea aceasta de lumini fălăitoare, la podoabele bogate și sărace.. Nu simțiți că creștinul gustă în jurul lui o bucurie curat creștinească? Intrați în catacombele creștinești și uitați-vă acolo la zugrăveala păstrată, cetiți inscripțiile,... nu veți întâlni într'însele umbrele desnădejdiei, tristeței, jalei... Aici veți vedea mormintele mucenicilor, în cari zac cei dintâi creștini; aici ei se adunau la rugăciune, ca să se întărească cu duhul spre chinuri, așteptând

clipa prigonirilor, dar nu veți descoperi strigăte și suspinuri nu veți vedea lacrimi, afară de lacrimile înduioșării, mângâierii și supunerii către voința lui Dumnezeu.

Cetiți slujba înmormântării creștinești. Aici, printre lacrimile mamei, bocindu-și copilul său iubit, printre gemetul soției, chinându-se pe mormântul soțului său,— nădejdea și sprijinul familiei, vedeți cerul mângâierii, de unde lucește lumina nădejdiei cerești și bucuriei curate? Așa a fost totdeauna Biserica lui Hristos.

Sf. Ap. Pavel scria creștinilor în timpul strașnicilor prigoniri asupra lor din partea împăratului Neron: «*Bucurați-vă pururea întru Domnul și iar zic bucurați-vă*» (Filipeni IV, 2). Astfel religia creștinească este mai înainte de toate religia păcii, a curatei și sfinte bucurii. Deaceia ceice cârtesc dimpotrivă înseamnă că nu știu alcătuirea creștinismului, nici puterile lui, și deaceia glasul lor nu merită nici-o atenție și poate să miște numai pe oamenii lipsiți de vederi limpezi în această materie.

VASILE VĂȘCOV

student

Cureșnița, Soroca, Basarabia

CRONICA BISERICICEASCA I N T E R N A

Inzestrarea Bisericii Ortodoxe Române. ¹⁾

I. Situațiunea Bisericii, după nouă legiuire de unificare.

Legea și statutul pentru unificarea administrativă a Bisericii ortodoxe române, votate de Corpurile Legiuitoare în sesiunea din primăvara acestui an, au dat Bisericii autonomia în ceice privește conducerea ei și administrarea averii și a instituțiilor bisericesti. Statul și-a rezervat numai dreptul de control.

Statul și-a luat obligațiune, prin lege, de a completa ceice nu se ajunge pentru plata personalului bisericilor și întreținerea lor.

Din spiritul legii și din păreriile unor oameni politici, se poate vedea lămurit tendința statului, de a lăsa în curând Biserica română ortodoxă să se întrețină numai prin propriile ei mijloace și din contribuția enoriașilor.

Motivele ar fi următoarele:

1. Astăzi în statul român nu mai este unitate de credință. Tractatele internaționale au impus statului român să întrețină toate cultele, chiar și pe cele păgâne, de pe teritoriul său. Astfel, statul trebuie să suporte cheltueli prea mari. Spre a se scăpa de acele cheltueli, trebuie să se hotărească a nu mai întreține

un cult religios și deci nici pe cel ortodox, spre a nu părea nedrept în fața streinătății, cu privire la celelalte culte religioase.

2. Spiritul antireligios și necredința se întind, din ce-în-ce, în țara noastră. La această întindere contribuiesc și împrejurările timpului, dar mai ales prea multele confesiuni și secte religioase creștine. Fiecare din ele se pretind că reprezintă adevăratul creștinism și combat sau calomniază cu expresiuni triviale pe celelalte confesiuni și secte. Aceste dispute și calomniile slăbesc credința în surletele celor credincioși și dau argumente necredincioșilor de a-și susține ideile lor contrare creștinismului.

3. Tendințele politice ale multor oameni de azi merg către o democrație rău înțeleasă și contrară spiritului democratic creștin. Această ultra-democrație caută să sfărâme toate fortărețele, care au format tăria guvernămintelor de până acum. Ea a distrus monarhiile și regalitatea, în multe părți și duce luptă îndârjită să le distrugă unde au mai rămas. Această ultra-democrație dă asalt armatei și bisericii, fiindcă, una are în mână puterea fizică, cealaltă, puterea morală a popoarelor. Exemplul îl avem în Rusia, unde Biserica este prigonită, cu scopul de a o desființa.

Neapărat că democrația rusească va pătrunde mult

1. Referat prezentat congresului profesesc, ținut la Cernăuși în zilele de 25 și 26 August 1925.

mai domolită în celelalte state ale Europei. Dacă însă, acea democrație nu va căuta să lovească direct în Biserică, o va lovi indirect; o va lăsa la propriile ei forțe de întreținere și conducere. Chiar la noi, sunt programe de guvernământ, ale unor partide, nu oameni singuriți, în care este trecută separarea Bisericii de Stat.

N'aș voi să fac proteții. Și aș dori să rămân profet mincinos. Vorbesc însă cu dorul ca preoțimea și toți conducătorii bisericești să se obișnuiască cu ideea separării Bisericii de Stat și lăsarea ei numai la propriile sale mijloace de susținere.

De astfel socotesc că separarea Bisericii de stat nu va avea influență dezastruoasă asupra ei, din contră, va produce în sânul Bisericii ortodoxe române, o mișcare de regenerare și de căutarea mijloacelor pentru susținerea ei.

Socotesc chiar că, în caz de separare, Statul va avea mai multă pierdere, fiindcă va face din Biserică și preoțime o putere în afară de Stat. Atunci Biserica va sta la discuție cu Statul, ca egal cu egal, nu ca supusă față de stăpân, cum a stat până acum.

Se cere însă ca, în timpul de tranziție, conducătorii Bisericii și preoțimea să ia măsuri pentruca, în viitorul apropiat, Biserica să se poată susține prin propriile ei mijloace.

II. Sistemele de întreținere dela întemeierea Bisericii creștine până azi.

Înainte de a vorbi despre mijloacele prin care Biserica ortodoxă română și-ar putea asigura susținerea, din punctul de vedere material în viitor, voi studia diferitele sisteme de susținere materială, întrebuintate în Biserica creștină dela întemeierea ei până azi.

1. Când Biserica creștină s'a înființat prin Sfinții Apostoli în Ierusalim — de unde s'a întins în tot imperiul roman și afară de hotarele lui, — ea era susținută din dărnicia credincioșilor. Creștinii depuneau la picioarele Sfinților Apostoli — cum se arată în cartea Faptelor Apostolilor — bani, alimente și obiecte de îmbrăcăminte. Din acele daruri, se susțineau și sfinții Apostoli și se împărțeau ajutoare la cei săraci. Cei ce aveau case, vii sau moșii le vindeau și banii îi aduceau la sfinții Apostoli. (Faptele Apostolilor cap. IV, V. 32-37; cap. V. V. 1-11).

Avere nemișcătoare nu se putea da la început Bisericii, fiindcă nu era recunoscută de Stat și îi putea fi luată ori când voia Statul sau urmașii donatorilor.

Din păcate Sfinții Apostoli au început să răspândească Evanghelia peste hotarele Palestinei, n'au plecat cu banii la ei sau cu alte mijloace de susținere. Mântuitorul le spusese să nu ia la ei nici bani, nici merinde, fiindcă vrednic este lucrătorul de plata lui.

Pe ei îi susțineau credincioșii. Aceștia, după îndemnul Sfinților Apostoli, strângeau bani și îi trimiteau ca ajutoare creștinilor din localitățile sărace. În felul acesta, s'a susținut Biserica creștină până la Sf. Constantin cel Mare.

Așa dar primul sistem de întreținere a Bisericii creș-

tine a fost contribuțiunea tuturor creștinilor. El a fost cel mai bun și cel mai potrivit cu învățătura Mântuitorului Hristos.

2. Dela împăratul Constantin cel Mare, Biserica creștină a câștigat dreptul de persoană juridică și a început să primească donațiuni în averi nemișcătoare, ca moșii, case, vii, etc. Și înainte de Constantin cel Mare Biserica primise ca donațiuni averi nemișcătoare, dar ele îi fuseseră luate de Stat. Multe din acele averi au fost redat Bisericii din porunca Sf. Constantin cel Mare și împăraților următori.

După Sf. Constantin cel Mare, bisericile și mănăstirile au primit averi nemișcătoare tot mai numeroase. Din veniturile lor se întrețineau bisericile și mănăstirile, școlile bisericești, aziluri, spitale, se dau ajutoare celor săraci și călătorilor, etc.

Cu înmulțirea averilor bisericești, au început să pătrundă duhul mândriei în mulți conducători ai Bisericii, făcându-i să tindă a câștiga și puterea politică, pe lângă cea spirituală. Mai ales Biserica romano-catolică a căutat să profite de marea ei avere și de vaza de care se bucura, și papa a tins să se ridice mai presus de șefii statelor, nu numai din punctul de vedere religios, dar și politic.

Averea Bisericii și tendința de supremație politică a unor șefi bisericești, a deșteptat invidia și teama în mulți șefi de state și oameni de guvernământ, mai ales în apusul Europei. Ei au căutat să pună stavilă puterii papale și s'o slăbească. Și au reușit, fiindcă aveau în mână forța fizică, armata, pe care șeful Bisericii apusene n'o avea, sau, dacă a avut-o uneori, ea nu se putea egala cu a șefilor de State.

În lupta cu papii, șefii de State au căutat să lovească în forța materială pe care o forma averea Bisericii apusene. Din această luptă, s'a născut ideea secularizării averilor bisericești și, după ivirea reformei lui Luther, o însemnată parte din averile Bisericii apusene a fost secularizată.

Din Apus, ideea secularizării s'a întins și la Răsărit, secularizându-se și averile Bisericii ortodoxe din unele State.

Prin urmare, al doilea sistem pentru susținerea Bisericii creștine au fost donațiunile și procurarea de averi nemișcătoare, din venitul cărora ea să se susțină.

Sistemul acesta ar fi cel mai bun, de oarece întreținerea bisericilor și a clerului este asigurată și Biserica își poate îndeplini datoriile ei de milostenii, înființând și întreținând școli culturale, și moralizatoare făcând propagandă în popor prin cuvânt și scris.

Are și defecte acest sistem. El dezvoltă ambițiuni de dominațiune în conducătorii Bisericii, expune pe conducători și cler la moleșire și desvață masa credincioșilor de a se mai îngriji de susținerea bisericilor și a clerului.

3. Al treilea sistem este cel mixt, adică să contribuie, și Biserica și Statul pentru întreținere. În acest sistem Biserica întrebuințează tot venitul ei și ceiace nu se ajunge completează Statul, județul sau comuna.

Sistemul acesta s'a întrebuițat dela Constantin cel Mare, până când Biserica a câștigat avere proprie ca să se întrețină, fără niciun amestec din partea Statului.

După secularizarea averilor bisericesti, multe biserici n'au avut cu ce să se mai întrețină. De aceea Statul a intervenit, dându-le anual sumele necesare pentru întreținere sub diferite numiri. De multe ori, însă, sub acele ajutoare, se ascundeau scopuri politice, căutând a pune Biserica în slujba politică a Statului, ori scopuri naționale, căutând a desnaționaliza pe cetățenii de alt neam din cuprinsul statului, cum se proceda în Ungaria.

Sistemul acesta s'a practicat și se practică în cele mai multe state ortodoxe, catolice sau reformate. Pe când însă în statele ortodoxe și reformate contribuția Statului, pentru întreținerea Bisericii, este benevolă, cu Biserica romano-catolică este obligatoare. Papa stabilește legături bisericesti cu diferite State prin concordat, pe baza căruia Statul este obligat a întreține bisericile catolice, școalele și clerul lor din cuprinsul lui.

Când nu poate stabili acele legături prin concordate, le stabilește prin tractate internaționale. De și nu mai există un stat papal, totuși papa a fost recunoscut în dreptul internațional ca o putere politică. El își trimite reprezentanți politici pe lângă șefii Statelor și la conferințele internaționale pentru pace sau pentru aranjarea diferendelor dintre popoare. Acolo impune condițiuni pentru susținerea bisericilor catolice din diferite State. Așa, delegatul papei dela conferința Pace din Paris din 1919, a impus multe obligațiuni țării noastre față de catolici din cuprinsul ei.

Cum guvernării noastre n'au o politică bisericască definită și nu se prea gândesc la însemnătatea ei, au primit tot ce a cerut delegatul papei. Ba se mai silesc să mai încheie și un concordat cu papa, spre a îngloba și mai mult țara noastră la politica papală.

Așa dar al treilea sistem de susținere a Bisericii este cel mixt. El ar fi foarte avantajos, dacă Statul ar fi condus de duhul creștinesc și n'ar urmări subjugarea Bisericii și punerea ei în serviciul scopurilor lui politice. Acest sistem însă are cusurul de a nu fi sigur. Statul poate refuza oricând de a mai susține Biserica și ea n'are niciun mijloc de a-l sili să-și țină angajamentul față de ea.

III. Sistemele de întreținere întrebuițate în Biserica ortodoxă română.

Dupa ce am arătat sistemele pentru întreținerea Bisericii creștine, în decursul timpului, voi arăta dacă aceleași sisteme s'au aplicat și în Biserica ortodoxă română.

Vechile relațiuni pe care le putem avea despre Biserica română, începând dela colonizarea Daciei și până la întemeierea Principatelor Române, dovedesc că s'a întrebuițat sistemul de pe timpul Sfinților Apostoli și după ei până la Constantiu cel Mare. Credincioșii, prin contribuțiuni benevole, zideau biserici ori le făceau din lemn, procurau cele trebuincioase cultului și întrețineau pe preoți, fiecare credincios obligându-se să dea o

parte din produsele muncii sale pentru întreținerea clerului.

Acest sistem s'a practicat și după întemeierea Principatelor la bisericile fără avere. El a fost în vigoare în vechiul regat până în anul 1894, când s'a votat legea clerului de mir și mai este în vigoare și acum în unele comune, unde credincioșii l-au menținut de bună voie.

După întemeierea Principatelor Române și înființarea mănăstirilor și mai ales după înființarea mitropoliilor și episcopiilor, bisericile și mănăstirile au început să primească donațiuni în moșii, vii, case prin orașe, etc. De atunci au început să se zidească biserici și mănăstiri mari și împodobite, cărora întemeietorii lor, domnii și boierii le dau averi însemnate. Astfel s'a ajuns ca la începutul veacului al XIX bisericile și mănăstirile să stăpânească o mare parte din pământul țării, care în Moldova se socotea cam la a treia parte din teritoriul ei.

Averea aceea putea să facă din Biserica ortodoxă română una din cele mai bogate biserici creștine, dacă n'ar fi venit nefericita idee de a se închina mănăstirile din țară, mănăstirilor din răsărit. Din această cauză s'a înstreinat venitul averilor bisericesti și a început să servească scopurile streine și chiar contrare intereselor noastre naționale și bisericesti.

Conducătorii țării și ai Bisericii s'au încercat de mult să pună stavilă închinării de mănăstiri și să scoată averile bisericesti din mâinile streine, dar n'au reușit din cauza împrejurărilor grele. După ce în apusul Europei s'a început secularizarea averilor bisericesti, ideea a început să prindă și în țările române, dar nu s'a putut să se pună în aplicare din cauza împrejurărilor politice nefavorabile.

La jumătatea veacului al XIX-a starea politică a Europei era turbure. Domnitorul Alexandru I. Cuza a profitat de această stare și a secularizat averile mănăstirilor și închinăte și neînchinăte și în genere toate averile bisericesti, afară de câteva, ai căror donatori sau fondatori le administrau.

Dacă Statul a profitat de pe urma secularizării, Biserica ortodoxă română însă a rămas în stare de cumplită sărăcie.

Din imensa avere, luată bisericii, se putea lăsa o parte, care cu timpul forma un fond religios, din venitul căruia se putea întreține Biserica, fără să mai aibă trebuință de ajutorul statului sau al credincioșilor.

La secularizare, Statul și-a luat obligațiunea de a întreține bisericile și mănăstirile, cărora le secularizase averea, cum și întreaga administrație bisericască. Dar le da atât, cât să nu moară, fără ca biserica să mai aibă posibilitatea de a întemeia și întreține școli, instituțiuni de binefacere și să atragă în serviciul ei elemente culte și capabile.

Mulțimea bisericilor de mir, din sate și orașe, a fost lăsată la bunul plac al comunelor și credincioșilor.

Singurul avantaj făcut de Stat pentru bisericile rurale, a fost că, la împroprietărire, a dat bisericilor câte 17 pogoane pământ arabil în Muntenia, și 8 fâlcii în Moldova de fiecare preot.

Pe acesta preotul îl muncea cu sudoarea frunții sale spre a scoate din el hrana familiei. Erau însă foarte multe biserici, cari n'aveau nici acel pământ, fiindcă în satele de moșneni sau razeși, unde nu se facuse împroprietărirea, nu se dedese pământ nici bisericilor.

Așa a stat Biserica ortodoxă română, din vechiul regat, timp de 30 de ani, adică din anul 1864, când s'a făcut secularizarea, până în anul 1894, când s'a pus în aplicare legea clerului de mir, prin care Statul s'a obligat să plătească clerul bisericilor fără avere și să completeze aceia ce nu se ajungea la cele cu avere mai mică.

Rezumând cele arătate, rezultă că, în Biserica ortodoxă română, s'au întrebuințat cele trei sisteme de întreținere pe care le-am găsit în Biserica creștină.

Dela colonizare, până la întemeierea Principatelor Române și chiar mai în urmă, credincioșii au susținut materialicește biserica și pe cler.

Dela întemeierea Principatelor Române până la secularizare, în anul 1864, biserica se întreținea în general din venitul averilor ei. În bisericile fără avere însă se păstra tot sistemul contribuției credincioșilor, fiindcă averile bisericesti n'aveau o administrație comună care să distribuie venitul proporțional cu trebuințele fiecărei biserici.

Legea clerului de mir, votată în anul 1893 și pusă în aplicare în anul 1894, a stabilit sistemul mixt de cooperare între Biserică și Stat, cu privire la întreținerea bisericilor, a școalelor bisericesti și plata clerului, care se găsește în vigoare până azi.

IV. Starea Bisericii ortodoxe române și clerului ei sub regimul legii din 1893 până azi.

Prin legea din 1893 Statul și-a luat obligațiunea de a plăti clerul bisericilor fără avere. Sumele pe care însă le prevedea anual în bugetul cultelor erau așa de mici, că ele n'ar fi putut asigura întreținerea bisericilor și a clerului, dacă, într'o bună parte, n'ar fi intervenit și credincioșii prin contribuțiuni benevole sau dacă mulți preoți și cântăreți n'ar fi căutat surse de existență și în alte ocupațiuni în afară de biserică. Prin aceasta însă, și-au risipit munca lor, pe care o puteau pune numai în serviciul bisericii.

Situația aceasta devine și mai grea în timpul de față, din cauza scumpetei excesive a traiului, fiindcă personalul bisericesc este plătit mai puțin decât orice funcționar similar din serviciul Statului.

Spre a dovedi cele ce susțin, voi arăta sumele ce se dau pentru întreținerea bisericilor și a clerului, servindu-mă de bugetul Ministerului Cultelor și Artelor pe anul în curs, 1925.

I. Pentru întreținerea unei biserici, bugetul prevede 20 lei lunar pentru o biserică urbană și 10 lei lunar pentru una rurală. Dar cu acea sumă înțelege oricine, că nu este posibil a se întreține o biserică.

II. Pentru construire și reparațiuni de biserici, Ministerul cultelor prevede anual o sumă globală, care se împarte după stăruință, nu după trebuințele tuturor bisericilor.

III. Salariul personalului bisericesc este împărțit după categorii în modul următor:

a) La sate.

1. Preoții și diaconii cu seminarul inferior plătiți lunar cu 250 lei; 2. Preoții și diaconii cu seminarul superior plătiți lunar cu 350 lei; 3. Preoți licențiați sau doctori în teologie plătiți lunar cu 600 lei; 4. Cântăreții cu școală plătiți lunar cu 60 lei; 5. Cântăreții cu practică plătiți lunar cu 40 lei.

Personalul fiecărei biserici mai are în folosință 17 pogoane sau 8 făci de pământ. La Bisericile cari n'au pământ, personalul primește un spor de 25%, peste sumele de mai sus.

b) La orașe.

1. Preoții și diaconii cu seminarul inferior primesc lunar 350 lei; 2. Preoții și diaconii cu seminarul superior primesc lunar 400 lei; 3. Preoții și diaconii licențiați sau doctori în teologie primesc lunar 600 lei; 4. Cântăreții cu școală primesc lunar 150 lei; 5. Cântăreții cu practică și paracliserii primesc lunar 100 lei.

Numai pentru Basarabia se fac unele excepțiuni, dându-se pentru câteva categorii sume mai mari.

Întreg personalul bisericesc are drept la 4 garadații de 25% din 5 în 5 ani. Așa dar, după 20 de ani de serviciu primesc sumele de mai sus duble.

(Vezi bugetul Ministerului Cultelor și Artelor pe 1925 pag. 19). Ca să se vadă diferența de plată între personalul bisericilor și ceilalți slujbași ai Statului, voi face o comparație între preoți și slujbașii Ministerului Cultelor, al cărui buget l-am avut la dispoziție.

1. Preotul cu 250 lunar este egal cu omul de serviciu (servitorul n. a.) dela oficiul Cultelor din Chișinău. (Pag. 18 a bugetului).

2. Preotul cu opt clase de seminar cu 250 lei lunar este egal în salariu cu omul de serviciu (servitorul n. a.) — din personalul de serviciu și cel mecanic din Minister. (pag. 17 a bugetului).

3. Preotul cu 400 lei lunar este egal cu telefoniștii și cusătorii de dosare din Minister. (pag. 17 a bugetului).

4. Preotul licențiat sau doctor în teologie cu 600 lei lunar este egal cu portarul și cameristii Ministerului.

Cântăreții și paracliserii n'au termen de comparație printre personalul Ministerului Cultelor, ori printre personalul altor ministere și administrații, fiindcă nu este un serviciu oricât de puțin însemnat care să fie plătit cu 100 sau 150 lei lunar.

Pentru preoți, am găsit termen de comparație între lefuri, nu între titluri. Portarului și cameristilor nu li se cere titlul de licențiat sau doctori în vreo ramură de științe spre a fi numiți în serviciul lor; nici cusătorilor de dosare să aibă cel puțin patru clase secundare.

Dar nu se potrivește nici răspunderea, fiindcă alta este răspunderea preotului și alta a portarului și cameristilor.

Sumele prevăzute ca leafă pentru personalul bisericesc,

sunt ameliorate prin sporurile de scumpete și de familie. Luate în total leafa și sporurile, suma pe care o primește azi fiecare slujitor bisericesc poate că i-ar asigura existența într'un timp apropiat de normal cu privire la scumpetea vieții. Sporurile însă sunt menite să se desființeze. Când întreg personalul bisericesc va rămâne numai cu leafa, îi va fi imposibil să mai stea în serviciul Bisericii.

Azi însă leafa și sporurile nu pot asigura unui slujitor bisericesc, mai ales când are și familie, nici pâinea cea de toate zilele, necum îmbrăcămintea și celelalte lucruri trebuincioase vieții.

Situația este și mai grea, când preotul iese la pensie, fiindcă primește o sumă ridicolă.

Dacă sporurile actuale s'ar îngloba în lefuri, ar fi o ameliorare însemnată, de oarece preoții și cântăreții n'ar mai fi supuși fluctuațiilor în privința salariilor și cer a eși la pensie cu o sumă, care le-ar putea asigura bătrânețele, când timpurile s'ar apropia de normal.

V. O comparație între sumele pe care le dă Statul pentru întreținerea Bisericii române ortodoxe și celelalte Culte.

În bugetul Ministerului de Culte pe 1925, la pag. 7—10, sunt trecute sumele pe care Statul le plătește pentru întreținerea confesiunilor și religiunilor recunoscute azi în țara noastră.

1. Pentru întreținerea Bisericii ortodoxe române cu personalul, administrația, școalele ei, topografia și mănăstiri este prevăzută suma de 251.998.217 lei. În această sumă nu intră cheltuelile de material, ajutoarele pentru construcții, întreținerea mănăstirilor din Basarabia și a întregii Bisericii ortodoxe române din Bucovina, cari se întrețin din venitul lor propriu.

Numărul preoților ortodocși plătiți de Stat după buget este de 6411 preoți de mir, afară de cei dela mitropolii, episcopii și mănăstiri.

Pentru întreținerea cultului unit catolic, protestant și reformat (calvin și unitar) cu un număr de 3166 preoți, este prevăzută suma de 84.836.034 lei, afară de cheltuelile pentru material, construcții, etc.

Socotind după populație, cei 6411 preoți ortodocși servesc o populațiune de aproape patruzeci milioane locuitori ortodocși pe când cei 3166 preoți ai celorlalte confesiuni, aproape jumătate din numărul celor ortodocși, servesc o populațiune de mai puțin de trei milioane de locuitori.

Noi, ortodocșii, avem un preot la mai mult de 2000 suflete; iar celelalte confesiuni au un preot la un număr mai mic de 930 suflete.

Pentru susținerea celorlalte confesiuni Statul cheltuește mai mult de cât a treia parte din suma pe care o cheltuește cu Biserica ortodoxă română. Dacă mai punem la socoteală averile însemnate de care dispun celelalte confesiuni din cuprinsul țării și ajutoarele însemnate ce mai primesc dela credincioșii lor, ne putem da seama în câtă inferioritate se găsește Biserica ortodoxă română și clerul ei din punctul de vedere material, față de celelalte confesiuni și clerul lor.

Și fiindcă toate acele confesiuni caută să facă propagandă și prozelitism printre credincioșii Bisericii ortodoxe române; ne întrebăm: oare Statul cu știință sau fără știință dă mijloace și ajută la sporirea și reușita acelei propagande?

De aceia Statul și cetățenii ortodocși români ar trebui să aibă mai multă sollicitudine către Biserica lor națională și clerul ei.

VI. Care sistem ar fi mai potrivit azi pentru susținerea Bisericii ortodoxe române.

Sistemul cel mai potrivit ar fi să se asigure Bisericii un fond în bani sau proprietăți, din venitul căruia să se întrețină.

Să vedem dacă este posibil și ce pericole ar amenința acel fond.

Am văzut că Statul cheltuește azi cu întreținerea Bisericii române ortodoxe în cifră rotundă 252.000.000 lei. Socotind și celelalte cheltueli, cum și întreținerea Bisericii ortodoxe din Bucovina și a mănăstirilor din Basarabia, este trebuință de cel puțin 300.000.000 lei pentru întreținerea Bisericii române în timpul de față.

Suma aceasta reprezintă venitul unui capital de șase miliarde lei valoare normală cu dobândă de 5%, la care să nu se perceapă taxe către Stat. Cum azi efectele sunt scăzute, acest capital normal s'ar putea procura cu suma de trei miliarde lei bani lichizi.

Se poate găsi această sumă în timpul de față sau o poate da Statul? De sigur că nu. De drept, Statul nostru ar fi dator să asigure întreținerea Bisericii române ortodoxe, fiindcă are o poltă întârziată de plată, secularizarea averilor bisericesti.

Dar să presupunem, prin absurd, că Statul ar da azi acest capital. Întreținerea Bisericii n'ar fi asigurată. Se cunosc fluctuațiunile bursei, care depreciază capitalul. Măine poate veni un guvern, care are în programul său desființarea Bisericii. Anulează fondul bisericesc, ori îl ia pe seama Statului și lasă Biserica fără niciun mijloc de întreținere, cum a lăsat-o în Rusia.

Să presupunem că fondul s'ar asigura în proprietăți rurale și urbane. Acelaș lucru s'ar întâmpla; ar fi secularizate. Azi dreptul de proprietate individuală este sdruncinat. Pentru utilitate publică sau pentru capriciul guvernanților, se expropriează bunurile particulare și, cu atât mai mult, ale instituțiilor publice. Până acum se dă o despăgubire în bani, care în puține cazuri reprezintă valoarea bunului expropriat. Măine se poate să fie expropriate aceste bunuri, fără să se dea vreo despăgubire, cum s'a practicat și se practică în Rusia.

Dintre sistemele despre care am vorbit, cel mai potrivit pentru Biserica ortodoxă română în timpul de față, dar mai ales în viitor, ar fi ca s'o susțină credincioșii prin contribuțiunile lor benevole, dar constante, în proporție cu venitul lor, așa, cum s'a practicat la începutul creștinismului.

Acest venit ar fi cel mai sigur, fiindcă nu-l poate desființa sau seculariza nimeni. Cine poate opri pe

credincioși să dea o parte din venitul lor pentru susținerea unei instituțiuni, care le folosește?

La noi însă și mai ales în timpul de față nu se poate lăsa Biserica numai pe seama credincioșilor, fiindcă aceștia s'au desobișnuit să facă sacrificii prea mari și incontinuu pentru biserică.

De aceea trebuie să căutăm alte mijloace pentru înzestrarea Bisericii ortodoxe române, fără a trece cu vederea contribuțiunea credincioșilor, spre a-i obișnui pentru viitor, când — Doamne ferește — pot veni timpuri și mai grele pentru ea. Nici Statul nu trebuie să înceteze a susține Biserica ortodoxă română, având obligațiune față de ea, atât cu privire la trecut, cât și la prezent și viitor, ea fiind cea mai de seamă susținătoare a moralității și a bunei orânduiri în Stat.

Deci, Biserica ortodoxă să facă producătoare de venit averea pe care o are. La aceasta să se adauge ajutorul din partea Statului și a credincioșilor.

VII. Propuneri cu privire la înzestrarea Bisericii ortodoxe române și salarizarea clerului ei.

Pentru înzestrarea Bisericii și salarizarea clerului ei, fac următoarele propuneri:

1. Biserica ortodoxă română dispune și azi de averi însemnate, a căror valoare poate că ar atinge suma din venitul căreia să se poată întreține fără alte ajutoare. Acele averi însă sunt răzlețe și se administrează separat. Unele biserici au averi mari, altele, cele mai multe, n'au nici o avere.

Bisericile cu averi se avântă în cheltueli mari, de multe ori pentru alte scopuri decât ale bisericii și personalului ei. În administrațiile acelor averi intră adeseori oameni din afară de biserică, cu interese personale și lucrează în acel sens.

Bisericile cu averi proprii lovesc chiar în bunul mers al bisericilor sărace. Ele pot face zidiri mari și îmbodobite, pot avea un personal ales și mai bine plătit, pot avea coruri plătite cu sume mari.

Bisericile sărace nu se pot întreține ca să atragă pe credincioși, nu pot avea personal bun, fiindcă se duce la bisericile cu averi, nu pot avea coruri, fiindcă n'au cu ce să le plătească.

Sf. Scriptură zice: *«Voi, cei tari, purtați grija celor slabi»*.

Pe baza acestor cuvinte și potrivit spiritului învățaturii creștine, bisericile cu averi să dea sprijin bisericilor sărace.

Poate voi fi socotit prea îndrăzneț în părerile mele, dacă voi susține că este bine ca averea tuturor bisericilor să se concentreze sub o singură administrație și venitul să se distribuie proporțional cu trebuințele fiecărei biserici.

Dacă azi nu se va face acest lucru, am convingerea că el se va face într'un viitor nu prea depărtat.

2. Multe averi bisericesti nu aduc niciun venit, din cauză că bisericile, care le posedă, n'are mijloace de a le pune în valoare.

La orașe sunt biserici centrale, în locuri comerciale,

care au curți și terenuri, ce stau neutilizate și nu produc venit.

Mănăstirile au terenuri, care rămân necultivate, au bălți, care ar produce pește, dacă ar fi îngrijite; au cursuri de ape pe care nu există cel puțin o moară.

Pe terenurile bisericilor din orașe s'ar putea construi case și prăvălii, la mănăstiri fabrici ori ateliere, cari să producă venituri însemnate.

De aceea este trebuință să se înființeze o bancă a Bisericii cu un capital mare, care să împrumute bisericile și mănăstirile pentru construirea de case, cumpărări de terenuri, să curețe și să pună în exploatare bălțile, să înființeze industrii și fabrici. În modul acesta, cu un capital mic, s'ar crea venituri mari.

Poate va zice cineva: „Dar pe acelea nu le poate expropria sau seculariza un guvern contrar Bisericii“? Răspund da și nu. Da, când ar veni un guvern de bolșevici. Nu, când ar fi un guvern obișnuit și chiar de socialiști moderați, fiindcă industriile, fabricile și construcțiunile bisericilor vor fi puse în folosul public și, a le desființa, ar însemna să lase fără lucru și adăpost un număr însemnat din populațiunea unei localități.

3. În Biserica noastră, până și lucrurile sacre lumânările și tot ceea ce trebuie în biserică se vând de particulari, unii chiar streini de neam și credință, realizând câștiguri însemnate. Până și morții ni-i duc la groapă străinii.

De aceea bisericile dintr'un oraș sau dintr'un județ să se asocieze și să înființeze magazine, în care să se vândă obiectele bisericesti și de îmbrăcăminte, cel puțin pentru preoți și familiile lor. Să se înființeze fabrici și ateliere pentru confecționarea acelor obiecte, fabrici de lumânări, etc.

Bisericile să înființeze un serviciu de pompe funebre. Prin aceasta se va crea un venit pentru Biserică și se vor scăpa credincioșii de specula dricarilor de meserie.

Sunt convins că bisericile dintr'un oraș s'ar putea susține numai din veniturile imobilelor, ce s'ar construi pe terenurile lor, din vânzarea obiectelor bisericesti și din venitul pompelor funebre.

4. Banca, de care am vorbit, să înființeze o secție de asigurare sau să se înființeze o societate de asigurare proprie a Bisericii ortodoxe române la care să se asigure bisericile, imobilele lor. Tot la acea societate să se facă asigurările pe viață ale preoților și familiilor lor. Cu modul acesta, zecimile de milioane pe care le încasează societățile de asigurare dela biserici și preoți ar rămâne în folosul Bisericii.

5. Cimitirele din orașe și chiar dela sate sunt comunale; în ele ofițerul stării civile poate trimite să fie înmormântat oricine, chiar un necreștin.

Confesiunile și religiunile celelalte sunt mai avantajate și în privința cimitirelor, de cât confesiunea ortodoxă. Ele au cimitire proprii, fără nici un amestec al comunii, de și multe din ele au terenurile donate de comuna respectivă.

Poate până acum mai mergea această stare, fiindcă comunele urbane erau obligate să întrețină bisericile și

clerul din cuprinsul lor. Azi, când Biserica este autonomă, trebuie să aibă și cimitirile ei.

Pentru aceasta este trebuință ca toate cimitirile urbane și rurale să fie date Bisericii române ortodoxe, sub denumirea de cimitire ortodoxe, cum au toate confesiunile existente în țara noastră. Prin aceasta se va crea și un venit Bisericii, dar se va ridica și prestigiul ei în fața credincioșilor, scăpându-i de specula care se practică la multe cimitire.

6. Secularizarea averilor bisericesti și administrarea de Stat prin Cassa Bisericii sau prin Ministerul Cultelor, a averilor, ce mai rămăseseră unor biserici, a făcut să nu mai doneze creștinii averi bisericilor ca în trecut. Credincioșii nu mai erau siguri, că averea lăsată de ei va rămâne bisericii sau va fi luată de Stat.

Incetarea donațiilor către Biserici se datorește într-o bună parte și avocaților, cari îndeamnă pe cei cu avere de a nu mai lăsa o parte din ea bisericilor. Când, în trecut, nu erau avocați și creștinul întreba pe „taica popa“ cum să-și facă diata, preotul îl sfătuia ca partea sufletului s'o lasă bisericii. Azi partea sufletului o iau avocații.

Când Biserica română își va administra singură averea ei, și o va administra bine, credincioșii vor câștiga încredere și vor începe să facă iarăși donațiuni bisericilor. Dacă și preoții vor câștiga ascendența asupra credincioșilor, partea sufletului va fi încredințată tot bisericilor. Aceasta va fi tot un mijloc de a spori averea bisericii.

7. Se vor obișnui credincioșii să contribuie benevol, dar constant, pentru întreținerea bisericilor și a clerului. Li se vor da ca exemplu credincioșii altor confesiuni și religii și în special Evreii, cari singuri își susțin cultul, sinagogile, școlile, azilurile, etc.

Prin aceste contribuțiuni, credincioșii vor fi mai apropiați de biserică, fiindcă se vor interesa mai mult de bunul ei mers și întrebuințarea veniturilor.

8. Statul să-și țină obligațiunea de a da Bisericii sumele, ce nu se vor ajunge, cel puțin până atunci, până când ea se va putea susține cu propriile ei mijloace. Dacă Statul și-a luat obligațiunea, prin tractatele internaționale, de a susține celelalte culte, cu atât mai mult să se socotească obligat a susține Biserica sa națională.

În distribuirea sumelor pe care Statul le dă pentru susținerea celorlalte culte, să se aibă în vedere veniturile proprii ale bisericilor acelor culte și numărul credincioșilor lor. A da sume egale pentru un număr mai mic de cât jumătate din numărul creștinilor ortodocși, repartizat pe fiecare preot, însemnează că Statul nostru să ajute pe celelalte culte de a face prozelitism pe spatele Bisericii noastre naționale.

9. Pentru o echitabilă salarizare a preoților în viitor, toate congresele și adunările preoțești au cerut ca preoții, să fie plătiți egal cu membrii corpului didactic, și anume: preoți și diaconii cu studii seminariale să fie plătiți egal cu institutorii, iar preoții și diaconii licențiați sau doctori în teologie egal cu profesorii secundari.

Aceiași propunere o fac și eu pentru motivul că, preo-

ților li se cer aceleași condițiuni de studii ca și membrilor corpului didactic. Și unii și alții dezvoltă în mijlocul poporului aceeași muncă intelectuală și au aceeași răspundere morală față de popor. Este dar drept ca, la condițiuni și muncă egală, să fie și plată egală.

Cântăreții să fie plătiți cu un salariu egal, cel puțin jumătate din leata preoților. De asemenea, paracliserii să fie plătiți cu o leafă, care să le asigure existența.

Tot personalul bisericesc să aibă dreptul la patru gradații, din cinci în cinci ani, de 25% asupra salariului. De asemenea, să se dea gradație de merit preoților meritoși. Preoților, cântăreților și paracliserilor să li-se plătească chirie, când biserica nu le poate da locuință.

Acestea sunt constatările și propunerile mele cu privire la înzestrarea Bisericii ortodoxe și salarizarea preoților, pentru viitor. Rămâne datoria preoților de a le traduce în fapt.

ECON. D. GEORGESCU,

parohul bisericii Sf. Nicolae-Buzești din București

Raportul Nr. 320 din 7 Feb. 1925 al Direcției Seminarului „Veniamin“ din Iasi, în chestiunea cercetării elevilor seminariului asupra vocației lor preoțești.

La ordinul Domniei Voastre Nr. 62329, din 14 Ianuarie a. c., prin care ne puneți în vedere a provoca pe elevii claselor superioare din acest Seminar, să declare în deplină libertate, dacă au sau nu chemarea de a îmbrățișa cariera preoțească, avem onoarea a vă răspunde cele ce urmează:

Am chemat pe elevii cursului superior, adică clasele 5, 6, 7, și 8 și, făcându-le cunoscut cuprinsul ordinului amintit, i-am invitat să se gândească serios asupra răspunsului ce au de dat, și acei cari se vor hotărî a răspunde afirmativ, să iscălească propriu, pe o foaie de hârtie albă, pusă la dispoziția fiecărei clase.

Li s'a atras atenția, în mod deosebit, că iscăliturile însemnând obligație de viitor, ele trebuiesc date după o sumară¹⁾ revizuire de conștiință și fără niciun fel de constrângere.

Rezultatul este următorul: din 40 elevi prezenți în clasa 5-a, au iscălit 39 și a refuzat unul, *Dumitrescu Traian* ;

Din 31 elevi prezenți în clasa 6-a, au iscălit toți, cu excepția, că elevul *Vasiliiu* a depus iscălitura mai târziu după ce s'a răzgândit; impresia mea este că iscălitura e dubioasă;

Din 32 elevi prezenți în clasa 7-a, au iscălit 31; elevul *Tudorache C.* a declarat că nu iscălește;

Din 14 elevi prezenți în clasa 8-ta, toți au depus iscăliturile lor. Deci, din totalul elevilor prezenți în cele 4 clase superioare, care este de 117, doi elevi au declarat, că nu simt chemarea pentru preoție și anume: *Dumitrescu Traian* din cl. 5-a și *Tudorache C.* din cl. 7-a. Mai rămâne dubioasă iscălitura lui *Vasiliiu C.* din

1. Da de ce „sumară“ și nu adâncă, când ea privește toată viața omului? — *Nota Arhim. Scriban.*

cl. 6-a, întrucât iscălitura a dat-o târziu și preocupat mai mult de situația ce i s'ar putea crea, ca elev care n'are mijloace de întreținere în altă școală. A mai rămas să cercetez încă pe 15 elevi din aceste 4 clase, care, fiind absenți pentru cauze de boală, n'au putut fi provocați acuma.

Imediat ce se vor prezenta la școală, vor fi întrebați în aceleași condiții, iar rezultatul îl voi comunica Domniei Voastre fără întârziere.

Anexat aceștia, avem onoare a vă înainta și 4 roi, purtând iscăliturile în original, ale elevilor pe clase.

Domnule Ministru,

Privind rezultatul anchetei întreprinse de noi, starea sufletească a elevilor acestei școli apare excepțional de înbucurătoare.

Când din 117 elevi de curs superior ai unei școli bisericești, cărora li s'a lăsat toată libertatea exterioară posibilă de a se pronunța nestingheriți, dacă simt o chemare internă ori nu pentru cariera preoțească, numai doi, sau cel mult trei, declară că nu simt în sine o astfel de chemare, am avea dreptul să credem că școala a realizat în domeniul educației religioase ceea ce nici cele mai bine organizate școli occidentale n'au putut realiza, întrucât chiar în acele școli, pe cât ne sunt cunoscute nouă, numărul defecțiunilor tot se ridică la 25-30%¹⁾

Remarcăm că s'a lăsat elevilor un timp de gândire de mai multe zile, pentru care fapt am și întârziat cu răspunsul.

Dealtfel, această stare de spirit pare a corespunde și cu faptul că, în ultimii ani și mai cu seamă în 1924, numărul hirotoniilor în eparhia Moldovei, s'a mărit simțitor, cum v'ați putea încredința dintr'un tablou de hirotonii, pe care l-ați cere cancelariei acestei Mitropolii, din care s'ar constata numărul parohiilor ocupate prin seminariști și înlocuirea deci a călugărilor, care constituiau o primejdie pentru educația religioasă a satelor, din necesitate încredințate conducerii lor sufletești. Starea aceasta de spirit s'ar mai putea constata din faptul, că dintre absolvenții seminariilor, cari au trecut la teologie și care au cerut înscrierea la alte facultăți, majoritatea seminariștilor dela „Veniamin“ nu cer această înscriere pentru a fugi de cariera preoțească, ci păstrând pentru ei obligația legală și morală de a intra în cler, ei dorind a urma la alte facultăți, numai în vederea lărgirii cercului lor de cunoștinți.

Aceste două fapte, înmulțirea numărului hirotoniilor de seminariști și tonul și motivul cererii seminariștilor dela „Veniamin“, pentru care cer înscrierea la alte facultăți, denotă fără îndoială o schimbare a stării sufletești a acestor elevi, schimbarea manifestată și prin rezultatul anchetei de față.

Câtă muncă, câtă grijă, precauție a trebuit cheltuită

pentru a se putea ajunge aici, nu este timpul a se arăta aici. Dar oricât de bucurător pare rezultatul întrucât privește școala noastră, Domnule Ministru, socotesc de datoria noastră să comunicăm Domniei Voastre, că noi facem asupra lui încă rezervele noastre, că încă nu-i momentul să privim cu un optimism exagerat situația. Motivul extern al rezervei noastre, stă în chiar cifrele care ne înfățișează rezultatul anchetei.

Când din 117 elevi cercetați constatați numai două sau trei defecțiuni, înseamnă ori că mijloacele instrucției și educației religioase ale școlii noastre întrec cu mult pe acelea ale școlilor similare din apus, unde numărul defecțiunilor este incomparabil mai mare, ori că ancheta întreprinsă de noi, nu înfățișează în totul și exact starea de suflet a elevilor, cu toate precauțiile luate de noi, ca declarațiile să fie nesilite. Excluzând prima alternativă ca total nesenioasă, rămânem la a doua pentru a explica acest rezultat. Ancheta deci, nu pare a prezenta exact și în total starea de spirit. Nu înțeleg prin aceasta de loc, că elevii au falsificat răspunsul dat, întrucât, dacă conștiința lor cu nimic nu i-ar lega de viitoarea lor carieră și dacă pentru această carieră ei ar găsi puternice motive interne de repulziune, era tocmai momentul să le exprime, cum au făcut trei din colegii lor și cum de altfel sufletește era și natural s'o facă în această ocazie, când au fost provocați, știut fiind că alți colegi ai lor anteriori, n'așteptau ocazie deosebită ca să exprime disprețul lor de carieră, ci provocau ei această ocazie.

Așa dar, din aceste considerațiuni generale, din sentimentul ce am putut obține despre starea lor sufletească, cu ocazia anchetei, ca și din necontenitele sondajii pe care întotdeauna le-am făcut foarte discret asupra conștiinței lor, aș putea afirma, fără frică de a fi desmințit de fapte că elevii n'au falsificat răspunsul și că el reprezintă în linii mari conturul conștiinței lor. Dar dacă această conștiință în liniile ei mari, s'a arătat în rezultatul obținut, ea pare a fi însă la unii din ei abia în studiu de formațiune și n'a îmbrăcat forma de cristalizare definitivă, care să nu mai poată fi supusă fluctuațiilor provocate de cauze externe sau interne. Și întrucât, cu prilejul cercetării, la bună parte din elevi, n'am putut surprinde în mod manifest căldura și fermitatea hotărârei, ci un fel de stare sufletească vecină cu ezitarea, întru atât pretind că rezultatul anchetei, nu ne înfățișează complect și exact starea de spirit a elevilor și că, în actul hotărârei multora, este probabil să fi intrat și motive de oportunitate. Ca să caracterizăm mai succint impresia ce am obținut-o din această anchetă, făcând abstracție de rezultatele indicate prin cifre, am putea afirma, că în conștiința lor, elevii nu privesc cariera preoțească cu neplăcere, ceea ce realmente constituie un progres față de trecut; că la mulți din ei însă, această carieră nu insuflă suficient entuziasm și hotărâre întemeiată, de a o îmbrățișa, ceea ce fără îndoială constituie o lipsă a școlii noastre, și reclamă măsuri de îndreptare.

În ce privește aceste măsuri, D-le Ministru, noi folosim și acest prilej, spre a vă semnala respectuos, necesitatea unei cât mai neîntârziată reforme în învățământul seminarial.

1. Nu vă măguliți prea mult. Rezultatele exacte se vor cunoaște mai târziu, când se va vedea, dacă școlarii în adevăr s'au făcut preoși. Gândurile foarte hotărâte și cinstite de acum se pot încă schimba. Școlarul nu e om cu viață proprie, ci cu foarte multe împrumuturi de aiurea. — Nota A. S.

Două sunt neajunsurile, de care suferă azi organizația seminariilor noastre și anume: în privința instrucției un program care nu răspunde nevoilor actuale, iar în privința educației, lipsa de personal educativ bine selecționat și îndestulător pentru nevoile educației.

Cu prilejul raportului de fine de an din 1924, pe care am avut onoarea a-l înainta Domniei Voastre, am arătat, că programa actuală a seminariilor ignorează aproape total două curente puternice cu care are a lupta concepțiunea religioasă creștină, deci biserica azi și anume: de jos cu. rentul sectelor, care asaltază unitatea conștiinței religioase, a poporului, întemeindu-se pe interpretări șicanatoare și lipsite de orice orizont ale textelor biblice, iar în lumea culturală, curentele de gândire în care elementul religios este aproape ignorat ori chiar direct exclus, cu toate consecințele social practice, care se desprind pentru biserică din aceste tendinți.

Dacă biserica, prin preoțimea ei și prin școlile sale, ignorează sau neglijează aceste mișcări de idei, prin forța lucrurilor, ele se vor impune și conștiinței elevilor de Seminar, care nu pot și trebuie ținute aparte de mediul cultural al vremii. Că faptul este așa, se invederează, prin nepăsarea ori aversiunea ce o arătau în trecut mulți seminariști pentru misiunea lor.

Se impune, deci, o atitudine fermă a Bisericii în fața acestor dușmani ai săi, iar seminariile trebuie să-și desemneze această atitudine întâi și întâi prin o selecțiune de program, care să fie adecvată acestor nevoi. Studiul direct al Bibliei, pe de o parte, și reorganizarea învățământului filozofic, în concordanță cu problemele discutate și care au curs în viața intelectuală de azi, după cum am arătat în două numere din revista „Viața Creștină” din Iași, împreună cu o revizuire a programei științelor o loralte. socotim că ar putea ameliora simțitor starea de spirit a elevilor, care ar dobândi numai astfel florii adevărului creștin, care poate rezista tuturor negațiilor prezente.

Nici într'un caz, reducerea programei de studii în Seminarii, împutșinarea anilor de studiu și transformarea lor într'un fel de școli de practică bisericească, n'ar putea aduce o ameliorare, ci ruina Bisericii. 1) O astfel de soluție pleacă dela ipoteza, că învățătura mai puțină păstrează în om credința religioasă, că învățătura multă depărtează dela această credință și că deci, dacă vrem s'avem preoți îndeajuns de devotați, nu-i nevoie de prea multă instrucție, ci, de un simplu dresaj în practicele cultului. Dacă ar fi așa, D-le Ministru, n'am găsi decât oamenii cei mai instruiți lipsiți de căldura credinței, iar cei neinstruiți toți ar fi credincioși. Atunci, acei dintre jandarmi, notari, mici funcționari, etc., care afectează necredința, o fac aceasta din îmboldul unei culturi superioare?

Fără îndoială, deci, că a reduce nivelul cultural al preoțimei, prin simplificarea programei, ar însemna pur și simplu 2), să arunci preoțimea în starea de semidoctism, mediul cel mai prielnic pentru toate atitudinile anarhice în

gând și în faptă. Departe, deci, de a ne gândi la altă soluție decât o ameliorare a programei de studiu, șsa fel realizată, ea să se poată înfățișa elevilor seminariști, toată frumusețea și vigoarea adevărului religios creștin, singurul mijloc posibil de a potoli și face să dispară funestele conflicte de conștiință din sufletele lor.

În privința educativă, se impune a se acorda acestor școli un aparat educativ bine selecționat și omenește retribuit, ea să poată ține contactul neîntrerupt cu elevii în timpul școlii.

Ce avem azi? Un spiritual ocupat cu orele de practică liturgică și un altul plătit cu 300 lei pe lună. Este imaginabil, ca un post astfel tratat și disprețuit, să fie ocupat de oameni pregătiți și devotați? Pedagogii nu pot exercita asupra elevilor o influență educativă, întrucât ei sunt luați de unde se pot găsi, mărginindu-se la oficiul de observatori ai ordinei.

Când aceste enorme lipsuri ale școalei noastre vor fi împlinite, socotim, că starea sufletească a elevilor va fi multămitoare și că atunci abia o anchetă în sensul celei de azi ar putea înfățișa realitatea în toată plinătatea ei. Altfel, ancheta întreprinsă cade într'o vreme, când nu Biserica poate fi sigură de câștig de cauză, întrucât Biserica, prin învățământul seminarial, n'a dat încă elevilor tot ce poate da.

Ar fi bine deci să fie pusă școala bisericească în putința unei dezvoltări de care e susceptibilă, și nădăjduim că rezultatele vor fi satisfăcătoare. Nu pretind, că atunci nu s'ar mai ivi defecțiuni; asta nu-i posibil.

Mai întâi și mai întâi mijlocul acestui control de conștiință nu i infailibil, căci câți oameni în viața lor se pot lăuda că au îmbrățișat cariera în deplină și liberă hotărâre? Câte situații în viață nu le acceptăm ca atare, numai pentru că ni se impun din afară? Apoi libera hotărâre dintr'un moment dat, nu este ea inlocuibilă prin alta ulterioară? La ce vârstă anume libera hotărâre este în puterea valabilității sale? În limite determinate funcțiunea nu poate desvolta organul? Fără a contesta valoarea morală și informativă a consultării liberei hotărâri, arătându-i lipsurile nu fac alta decât a semna, că ea nu poate fi luată în absolut. Recunosc totuși că a consulta libera hotărâre a cuiva într'un moment dat, este a putea cunoaște starea lui sufletească dominantă, tonalitatea generală 1) a caracterului sau a preferințelor sale.

Ori, pentru a constata starea sufletească dominantă a seminaristului, este necesar să i se puie la îndemână prin organizarea școlii, toate mijloacele de informație și de înrâurire a instrucției și educației religioase și numai când ele n'au izbutit să-l atragă către misiunea lui, vom putea ști în deplină cunoștință de cauză, că n'are vocație naturală. Pentru aceste motive, Domnule Ministru, închei aceste considerații cu rugămintea respectuoasă, de a bine voi să dispuneți să se aducă modificările de rigoare în organizarea Seminariilor.

Director, Ec. VALERIU IORDĂCHESCU

1. Asta în niciun caz nu. Aici suntem în totul în vederile Părintelui Director dela „Veniamin”. — Nota A. S.

2. Umbla după aceasta un fost ministru de Culte, care o pusese și în legea lui. Dar cine o mai cere azi? — Nota A. S.

1. Tonalitatea de atunci, dar nu cea de peste 2 ani. — Nota A. S.

Sărbătorirea patronului Seminarului

„Sf. Andrei“ din Galați

Cu multă pompă și, mai ales cu multă însuflețire, a fost prăznuit patronul Seminarului *Sf. Andrei* din Galați. Zic „cu multă însuflețire“ deoarece în capul acestui așezământ bisericesc se află un preot cu mult avânt creștinesc și un bun îndrumător de suflete. Dela 1 Iulie a. c., de când conduce instituția preoțească din Galați, în care a fost pus de vrednicul nostru Episcop **Cosma**. Păr. *Const. Todicescu* a schimbat fața multor lucruri de cari au vorbit toți acei cari au avut ocazia să constate cece s'a înfăptuit în acest scurt timp. Deci nu mai puțin era de așteptat ca să vedem acestea și cu prilejul solemnității de aniversare a patronului acestei școli, care a avut loc *Luni, 30 Noembrie a. c.*

Mai întâi, s'a săvârșit slujba sfintei Leturghii, urmată de un Te-Deum, în Catedrala Episcopală, de către *Arhimandritul Neofit Cotleanu* ajutat de preoți *Corneliu M. Grumăzescu* și *Ștefan Chiorpec*, sub-directorii Seminarului, și de ierodiaconul *Nectarie* de la bis. Sf. Neculai (fost catedrală episcopală).

Slujba dumnezească și rugăciunile de mulțămire au fost făcute în prezența P. Sf. Episcop **Cosma** al Dunării de jos, a corpului profesoral și elevilor, luând parte și D-nii *Gh. Onose*, prefectul județului, *I. Prodrom*, senator, *Moise Pacu*, fost profesor și senator, precum și alți invitați și credincioși.

La timpul convenit, elevul *V. Ghiuș* din clasa VIII-a a rostit predica zilei, pe care o dăm în întregime, deoarece merită să fie cunoscută și de cetitorii acestei reviste. Cu această ocazie ținem să arătăm iscusința și interesul ce și-l dă păr. profesor de predici, diaconul *Alexandru N. Constantinescu*, care este destul de cunoscut cetitorilor noștri.

Isprăvindu-se toate la Catedrală, cei de față au trecut la Seminar unde s'a desfășurat producția elevilor și unde s'a ținut mai multe cuvântări.

Primul cuvânt de deschidere al serbării îl rostește Păr. director *Ec. Const. Todicescu*, care, într'o însuflețită alocuție, face pe scurt istoricul apostolatului creștin. Sf. Sa documentează cele spuse cu pasagi întregi din Noul Testament și, în deosebi, din epistolele Sf. ap. Pavel.

Intr'un cuvânt, stimulează pe elevi de a fi cât se poate de desinteresați de cele ale lumii aceștia și a se devota cu totul numai misiunii evanghelice și a lua cu drag jugul lui Hristos.

După aceasta, dă cuvântul elevului *Golea Vasile* din clasa 8-a, care își dezvoltă disertația sa despre „Apostolat“. Elevul s'a achitat perfect de îndatorirea sa, întreținând auditorul într'o încordată atențiune, care a gustat cu multă plăcere această conferință.

Pentru încurajarea elementelor destoinice ce le pregătim în pepinierile noastre, dăm și acest rod, care va plăcea tuturor celorce vor avea ocazia să-l guste.

Au urmat apoi coruri, recitări executate de elevii

cursului superior, în urma cărora au luat cuvântul P. Sf. Episcop **Cosma**, care a adus mulțămiri personalului administrativ, corpului profesoral și comitetului școlii, pentru buna îndrumare, sănătoasă educație și părintească îngrijire ce se dă elevilor și a conchis că, în asemeni condițiuni, școala aceasta va pași repede spre idealul ce trebuie să-l atingă, adică de a da Bisericii vrednici și desăvârșiți slujitori ai Altarului, iar Neamului devotați cetățeni.

D-nul deputat *I. Măgură*, prezidentul comitetului școlar¹⁾, mulțamește d-lui prefect de județ *Gh. Onose*, care, pătruns de un suflet adevărat creștin, a dăruit din fondurile județului suma de 600.000 (șase sute mii) lei, prin cari s'a ajutat la ridicarea unui pavilion dormitor în sumă de 2 milioane.

Totodată, d-nul *Magură*, ca un credincios teolog, a adresat elevilor cuvinte bine simțite, făcându-i să înțeleagă că, numai pătrunși de adevărul preceptelor evanghelice, vor putea să învingă greutățile apostolatului.

Spune că cei 12 Ucenici ai lui Hristos n'au fost oameri cu carte multă, dar au avut credință că cele predicate sunt adevărate și, pe temeiul acestui adevăr, au primit și mucenicia.

Urează elevilor să fie însuflețiți astăzi, când prăznesc amintirea apostolului Andrei, acel care a aruncat sămânța cuvântului lui Hristos în mijlocul Sciților.

D-nul Prefect *Gh. Onose* zice că darul său de șase sute de mii lei l-a făcut din convingerea că statul român nu poate să trăiască și să propășească dacă nu va avea la bază două temelii puternice *Biserica și Școala*.

După cum a aruncat sute de mii de lei la toate școlile și bisericile din județ, era de neapărată nevoie ca să facă în măsură mai mare și la Seminarul din Galați, unde se simțea o deosebită nevoie. D sa declare că în bugetul anului 1926 a trecut pentru Seminar încă 400.000 (patru sute mii) lei. (Întreaga asistență aplaudă de d. Onose și îi face ovații).

În sfârșit, d-nul *Moise Pacu*, fost elev și profesor al acestui Seminar, spune că acei cari se pregătesc în această școală, vor fi în viitor „lumina lumii și sarea pământului“. După cum în întuneric nu poți umbla fără căldura luminii, tot așa și fără sare nu poți păstra lucrurile — în deosebi bucatele — care sunt supuse stric ciunii. Multă stricăciune și mult întuneric există în societatea de astăzi.

Nădejdea mântuirii nu rămâne decât la preoți, și dacă aceștia nu vor fi ca sarea, nu vor putea servi societatea cu nimic.

Incheie strigând cu ultima sa putere, ca seminariștii să devină „sarea pământului“ de mâne.

În cântarea corului „Pre stăpânul și Arhiereul nostru, Doamne îl păzește“ cei de față se retrag în sala în care îi aștepta un ospăț dat de către direcțiunea școlii, în cinstea celor cari au ținut ca, prin prezența lor, să dea un deosebit fast serbării.

1. Noi știm că prezident trebuie să fie directorul... Nota A. S.

Și la masă s'au rostit discursuri de către Păr. Ștef. Chiorpec, prof. și subdirector la Seminar, în cinstea d-lui prefect Onose, omul de inimă pentru instituțiile școlare și bisericesti.

D-nul prof. Gh. N. Munteanu-Bârlad zice că de 17 ani — decând e profesor la acest seminar — n'a avut prilejul ca să vadă ca un P. Sf. Episcop să pășească pragul acestei instituții și să ia parte cu tot sufletul la această sărbătoare. D-sa adaogă că acum se cunoaște că avem arhipăstor sufletesc, care se îngrijește în deaproape de fiii săi și le dă curaj ca să upte neîncetat pentru triumful cauzei sfinte, cărora toți drept credincioșii trebuie să se devoteze. Ureaza P. Sf. Episcop mulți ani fericiți întru păstoriarea vrednică a Epărhiei Dunării de Jos.

D-nul prof. I. Cernicanu relevă acelaș lucru ca și d-nul Munteanu, apoi aduce laude d-lui Onose pentru sentimentele sale românești și creștinești care le nutrește pentru școală și biserică.

Scoate în relief munca tăcută și rodnică a personalului ad-tiv în frunte cu harnicul și destoinicul director, care este fostul său elev dela Fălticeni, — păr. C. Todicescu. Ii urează ca să meargă pe această cale începută și-l asigură de tot concursul întregului corp didactic.

Păr. Todicescu, simțându-se obligat să răspundă, zice că, datorită aprecierii făcută în persoana sa și de către P. Sf. Episcopul Cosma, își datorește postul ce-l ocupă în prezent. Era convins în deajuns ce muncă titanică îl aștepta la acest Seminar. Bazat însă pe concursul tuturor oamenilor de bine, a izbutit să învingă multe greutateți. Speră că și în viitor va avea acelaș ajutor și deci urează tuturor puteri de muncă și spor cât mai mult.

Mai vorbesc d-l Onose și M. Pacu, iar la urmă seria cuvântărilor este încheiată de P. Sf. Episcop, care urează tuturor să-și depună toate silințele și, mână în mână, să conlucreze cu dragoste și cu conștiință pentruca rezultatele acestei munci să fie cât mai solide și dătătoare de viață edificiului sf. noastre biserici, care are nevoie, astăzi mai mult ca ori când, de oameni luminați și înzestrați cu toate calitățile.

Intr'o atmosferă plăcută, comesenii se despart plecând cu impresii cât se poate de frumoase felicitând pe păr. director C. Todicescu, urându-i izbândă în toate întreprinderile, care le va făuri pentru desăvârșirea acestui așezământ.

Econ. CORNELIU M. GRUMĂZESCU,
Misionar al Epărhiei Dunării de Jos
Subdirector și prof. supl. al Seminarului

EXTERNĂ

Congresul ecumenic dela Stockholm

I.

Insemnătatea congresului

Congresul ecumenic dela Stockholm, care s'a adunat în capitala Suediei în zilele dela 19 la 30 August a. c., se poate socoti, fără nicio umilare, drept cea mai însemnată mișcare creștinească dela război încoace, ba încă poate fi socotit drept o mișcare cum n'a mai fost și un eveniment ale cărui urmări de mare putere încă nu se pot vedea. Istoria creștinătății va pomeni de măreața adunare dela Stockholm, nu numai ca de ceva care a orbit privirile din punctul de vedere al pregătirii, al întocmirii și al strălucirii întregii lui înfățișări, ci și mai cu seamă din punctul de vedere al ridicării inimilor creștinești, al însuflețirii pe care a vărsat-o în multe pături ale organismului creștinesc, al nădejdelor pe care le-a stârnit că viitorul creștinătății va fi mai bun decât până acum. El a dat rostire de nădejde strigătului de *Sus inimile!*

Acest congres a fost, înainte de toate, o faptă de bărbăție. Creștinismul nu înțelege să ducă o viață de colțuri, nu înțelege să lase altora locul slobod de a cârmui ei lumea. Creștinismul se privește drept cea întâi putere de pătrundere în toate încheieturile vieții, și pentru aceasta el vrea să iasă în lumea largă, să-și aștearnă gândurile și vederile lui în fruntea mișcării din întreaga lume, să silească toată viața de a se curge în albia pe care el a săpat-o.

Pentru a avea astfel de gânduri, trebuie să îndrăznești. Organizările creștinești însă sunt multe. Cea care a pus la cale congresul dela Stockholm e numai una (*Life and Work*) din atâtea altele. Ele însă îndrăznesc. Cărmuitorii lor își dau seamă că lumea a mers în vremea mai nouă, dusă de alte puteri decât cele creștinești și că ea a mers rău. A culminat în măcelăria fără seamăn care a fost războiul dintre popoare.

Creștinismul n'ar mai fi aluatul care plămădește sufletele, dacă ar sta rece sau temător în fața nemărginirii răului sau dacă ar lăsa pe alții să încerce a drege ruinele fără seamăn care au rămas.

A crede însă, pe lângă atâtea altele, înseamnă și a îndrăzni. Cine crede, trebuie să aibă inima tare de a spune verde ce e în inima sa și a păși să lucreze potrivit ei. Mai mult încă, cine are dragostea creștinească, nu poate sta numai ca un închinător cucernic, care-și vede de sufletul lui și lasă cealaltă lume să se zbată în durerile morții.

Ei bine, cu toate că a fost și înainte, dar mai cu seamă dela război încoace, creștinătatea îndrăznește și lucrează. Congresul dela Stockholm e numai unul din popasurile acestui lucru, dar popas cu răsunet, în care ceice lucrează cu zor s'au adunat la un sfat mareș, alegând data împlinirii a 1600 de ani dela Sinodul Ecumenic dela Niceia, pentru a grăi în largul lumii ce au de făcut și cum înțeleg ei să dreagă temelile hânte ale acestei lumi chinuite.

II.

Ce s'a scris despre el.

Noi am scris despre acest congres în mai multe numere din ziarul *Universul*, pentru a pune și obștea românească în cunoștință de ce s'a făcut acolo. Ca celce am fost la fața locului, ca membru al delegațiunii românești, am cules chiar pe teren date și impresiuni, care cred că înviorează sufletul cititorului creștin, prin însemnătatea și înrâurirea îndelung simțită în viitor. Dar ce s'a petrecut acolo a fost mult mai mult decât ce am putut cuprinde noi în scurte articole, într'o foaie de toate zilele, în care ești nevoit să scrii cât se poate mai scurt. În acest organ însă, vom putea împlini ce n'am putut face în *Universul*. Vom da materii bogate din cuprinsul congresului și din ce s'a vorbit mai pe departe despre el, materii care vor trebui să se înșiruie în mai multe numere dealungul.

Apucându-ne să facem astfel, nici nu trecem măsura, nici nu umflăm însemnătatea mișcării care a fost și încă este. Multe reviste străine au scos numere anumite cu materie pregătită pentru discuțiune în congres sau cu arătări pentru însemnătatea congresului. În cursul lui, neîncetat ne veneau astfel de reviste, cu numere închinat anume congresului dela Stockholm. Revista germană *Evangelisch-sozial* din Leipzig publică un număr deosebit pentru acest congres, cu data de August 1925. Revista *Kirchlich-soziale Blätter* din Berlin publică un număr festiv pentru acest congres. Revista *Pastoralblätter* din Leipzig asemenea. Revista bisericească suedeză *Svensk Kyrkotidning* asemenea. Revista din Paris *Le Christianisme social* pe Iulie-August a. c. poartă pe înveliș, despre materia sumarului: „Pentru a pregăti Conferența Universală a Creștinismului practic (Life and Work) la Stockholm, 19—29 Aug“. Intregul număr e închinat congresului, și e numai număr de pregătire. Numărul din Septembrie spune că delegații dela Stockholm au de lucrat mult pentru a întocmi articolele despre ce a fost acolo și că un număr dublu pe Oct.-Noemv. va fi închinat numai lucrărilor dela Stockholm. Ce va fi în tipăriturile engleze și americane despre acest congres!

Dar nu numai revistele, ca tipărituri de specialitate, ci chiar ziarele au scris pe larg despre congres și despre cărmuitorii lui. Lungi articole se puteau citi în toate ziarele germane. Însemnatul ziar *der Tag* din Berlin venea cu aeroplanul la Stockholm, purtând pe el etichetă roșie că cuprinde un reportaj special despre congres.

Chiar tipăriturile catolice, cu toate că romano-catolicii n'au luat parte la congres, s'au simțit datoare să discute chestiuni stârnite prin adunarea dela Stockholm. Astfel revista catolică *Stimmen der Zeit* (Freiburg, Sept. 1925), față de chestiunea dacă se poate unire între creștinii altfel decât pe temelii de credință, cum a fost vorba și la Stockholm, cuprinde un lung articol în care se ocupă de toate încercările de unire din vremea nouă și trage încheierea că nu se poate.

III.

Obârșia congresului.

De mult se fac după război încercări de a avea înfățișători din toată creștinătatea, strânși la o sfătuire frățească, pentru dezlegarea grelelor probleme care apasă asupra lumii. Până acum au fost numai adunări de comitete.

Cel care a vrut să adune toată creștinătatea într'o asemenea adunare a fost Arhiepiscopul *Nathan Söderblom* din *Upsala*, Suedia. El a încercat aceasta la 1917, dar atunci era război și nu s'a putut. Încercarea a fost înnoită în 1918, și nici atunci nu s'a putut. Nu erau pregătiri făcute și s'a ajuns numai la sfătuirii parțiale între protestanți. Arhiepiscopul însă nu înceta a lucra. Ținea de un Stat neutru și deci mai ușor ca altul putea sluji ca mijlocitor între neamuri care se bătuseră în război. El și-a arătat vederile lui într'o adunare creștinească din Olanda la *Oud Wassenaer* în Octomvrie 1919. De aici, el a intrat în legătură cu altă persoană însemnată din lumea creștinească, cu Dr. *Macfarland* din America, secretarul-general al marelui organizațiun creștinești americane *The Federation Council*, care este Consiliul Federal al Bisericilor [protestante americane întocmite după război într'un sistem de lucrare obștească. De aici, s'a ajuns la o însemnată adunare pregătitoare în Geneva în 1920, la care au luat parte și delegații români. Altă adunare a fost în Aprilie 1921, în *Peterborough*, Anglia; alta în August 1922 în *Hälsingborg*, Suedia; alta a comitetului de acțiune în Sept. 1923 în *Amsterdam*, Olanda; alta a comitetului internațional în Aprilie 1924 în *Birmingham*, Anglia; și, în sfârșit, după toate acestea, ca un capăt al tuturor încercărilor și pregătirilor acestora, congresul dela *Stockholm*¹⁾. Se vede deci câtă muncă de organizare s'a întrebuițat pentru a se ajunge aci. Din 1917, abia în 1925! Organizațiunea care l-a dus la capăt este cea care poartă numele de *Life and Work* (Viață și muncă). Adunări de acestea au să mai fie, dar aceasta e cea dintâi care a izbândit a aduna pe cei mai mulți reprezentanți ai creștinătății. Altă organizare e cea numită *Faith and Order* (Credință și organizare) care va avea adunarea ei generală în 1927, tot după foarte lungi pregătiri. Altă organizare este cea care poartă numele de „Alianța Mondială pentru înfrățirea popoarelor prin Biserici“ (*World Alliance for promoting International Friendship through the Churches*).

IV.

Numirea congresului.

Congresul dela Stockholm i s'a zis „ecumenic“, nu ca o numire întâmplătoare, dată atunci, ci din anii de mai nainte, de pregătire, pentru că el nu avea a fi o manifestare numai a unei ramuri creștinești, ci voia să fie o manifestare a întregii creștinătăți. S'au și trimes

1) Despre toate aceste adunări, se găsesc date amănunțite în *Die Einigung der Kirche* de *René Heinrich Wallau*. Berlin 1925, pag. 74—75.

poftiri către toate întocmirile bisericești și toate au primit a lua parte la congres, afară de Biserica Romei. Și Sf. Sinod al României a primit o asemenea poftire, și a trimis delegații săi.

Cine a ținut mai mult ca congresul să aibă un caracter ecumenic a fost Biserica anglicană. Când în 1920, s'a discutat la Geneva din cine să se compună congresul viitor, Biserica anglicană a declarat că nu ia parte la el dacă nu vor fi poftiți și ortodocșii și romano-catolicii. De aceea, pe când unele adunări pregătitoare de mai nainte au fost ținute numai între protestanți, cercul din ce în ce s'a lărgit.

Congresului i s'a mai zis „adunare pentru creștinismul practic“, adică nu aveau a se discuta în el și a se lua hotărâri în ce privește doctrina creștinească, ci numai în chestiuni de morală creștină, pentru laturea practică a vieții, pentru o nouă întocmire și o nouă înfățișare a vieții popoarelor, pe temeiul principiilor de viață creștinești. Un ziar francez (*Journal des Débats*, 24 Aug. 1925) numește acest congres un *Sinod al Niceiei pentru laturea morală*.

V.

Inaintea congresului

Încă înainte de a sosi în capitala Suediei, îți puteai da seama că este vorba de ținerea unei mari adunări, cum n'au fost multe. Tuturor delegaților li s'a trimis din vreme fel de fel de etichete și cartonașe colorate de lipit pe bagaje, ca să le înlesnească călătoria. Când am ajuns la granița Germaniei, la Stralsund, de unde trebuia să ne suim în vapor spre Suedia, toate aceste amănunte au avut vie urmare: vama germană avea poruncă să facă toate înlesnirile călătorilor spre congres. Deci, până a nu păși încă pe teritoriul suedez, simțai lucrând puterea congresului. Am simțit-o noi mai viu încă în Stockholm, când am văzut că persoane din fruntea cârmuirii lumii (Prezidentul Statelor-Unite, Regele Angliei, Cancelarul Germaniei, etc.) trimeteau urările lor marii adunări.

În gara Berlinului (*Stettiner Bahnhof*), de unde trebuia să luăm trenul spre Marea Baltică, tofotea peronul de mulțimea delegaților care mergeau la congres. Așa a fost mai multe zile dearându-l.

În gara Stockholmului, îți puteai da seama de întinderea măsurilor luate pentru bunul mers al lucrărilor congresului. Numele delegaților fiind cunoscute mai d'inainte, pentru fiecare era rânduit unde avea să locuiască. Studenții în teologie făceau servicii întinse ca să împace toate trebuințele. Îi puteai cunoaște după panglicele galbene albastre, purtate de-a-curmezișul pe piept. Tineri cu prăjini înalte purtau în vârful lor table late pe care era scris *Life and Work*, pentruca delegații să știe unde să se strângă și să întrebe de ce au nevoie.

Cum ne-am scoborât din tren, I. P. S. Mitropolitul *Nectarie* al Bucovinei și cu scriitorul acestor rânduri, am fost înconjurați de această roire de tineri și bărbați care voiau să ne servească.

Abia am ieșit în fața gării, și o mulțime de aparate fotografice au fost ochite asupra noastră, ca să ne ia chipurile. Până în seară, acestea au și ieșit în ziarele suedez.

Dar, ar putea spune cineva, toate acestea înseamnă numai o amănunțită înjghebare materială, din care nu urmează numai decât însemnătatea congresului. Fără îndoială că tot așa am spune și noi, dacă n'ar fi fost altceva decât atâta. Dar a fost cu mult mai mult decât atâta. Acestea toate doar n'au fost altceva decât numai rezultatul griei și interesului care s'a pus pentru pregătirea congresului. Din acest punct de vedere, și ele pot sluji pentru a dovedi că, dintr'un viu teren suietesc, a izvorât și toată această pregătire materială.

Pregătiri însemnate materiale erau făcute tocmai, pentru a da mai multă revărsare acțiunii sufletești. E greu într'o adunare în care se vorbește mai multe limbi, fiindcă nu toți pot înțelege ce se vorbește. Cu toate acestea ce întocmire minunată! Când intrai la ședință, aveai gata, în celelalte două limbi, cuvântarea care avea să se ție într'a treia. Deși acestea erau uneori numai rezumate, totuși aveai miezul chestiunilor. Noi ne-am întors toți dela Stockholm cu un morman de astfel de lucrări, cuprinzând în mai multe limbi, toate cuvântările ținute cu acel prilej.

Dar cum plouau broșurile cu fel de fel de lucrări, cu fel de fel de materii privitoare la congres! Noi, Românii, am venit la congres fără pregătire, dar alții precum americanii, făcuseră din vreme mari referate tipărite pe care le prezentau în broșuri tuturor membrilor congresului. Toate aveau a servi ca material de cugetare și de discuțiune.

Congresul avea a se ocupa de chestiuni practice ale vieții creștinești și anume, găsim 6 puncte în care sunt cuprinse pe scurt materiile care aveau a se trata în sânul lui:

1. Planul lui Dumnezeu asupra omenirii și datorile Bisericii creștine.
2. Biserica și problemele economice și industriale.
3. Biserica și problemele morale și sociale.
4. Biserica și relațiunile internaționale.
5. Biserica și educațiunea creștinească.
6. Metode de cooperațiune și cooperațiunea bisericilor.

Sunt puține aceste puncte, dar fie care din ele este numai o arătare foarte generală, despre ce avea a se discuta în congres. Căci programul dezvoltat este foarte întins. E o întregă broșură dată fiecăruia din noi și în care vedeai că pe fiecare zi erau puse atâtea materii, încât nu știau când au să se discute. Din cele 6 numere arătate mai sus, nu se poate vedea nimic despre chestiunea alcoolismului, și cu toate acestea s'a discutat foarte pe larg în această privință.

Fiecare în parte nu ne dădeam seama câți au să fie ceice aveau să vie la congres. Dar după ce am pășit în oraș, au putut vedea cât de mulți eram. Chiar numai ortodocșii, niciodată nu ne întâlnisem în vremea nouă așa de mulți la un loc. Dela fiecare aflai câte o măsură nouă luată în vederea congresului, de care trebuia să ții seamă.

Pentru fiecare delegat era pregătită o gentuță de mușama de bună calitate, plină cu scrierile, adresele, înștiințările poftirile, de care aveai nevoie și care te priveau în timpul viețuirii în Stockholm. O carte dintre ele, împodobit tipărită, cuprindea în câte 4-5 limbi cântecele religioase, care aveau a fi cântate în congres. Căci fiecare ședință se deschidea și se închidea creștinește, cu rugăciune, cântare și binecuvântare. Fiecare bucată de cântat era pusă pe note muzicale, și apoi mergeau la vale strofele cântării în cele 4-5 limbi. Fiecare își alegea limba pe care o știa, iar apoi cântarea mergea strună, fiindcă era una și aceeași în orișice limbă ai fi cântat. Curat cum spunea Sf. Irineu. *deosebite graiurile, dar una singură inima*. Așa și aici: Felurite limbile, dar același glas al cântării către Dumnezeu.

Altă scriere cuprindea o povestire din istoria Bisericii suedeze și-ți dădea lămuriri despre cele mai însemnate biserici din Stockholm cum și despre multe clădiri însemnate din oraș. Scrierea aceasta, foarte frumos tipărită, trebuia să fie o călăuză pentru umblarea prin oraș. Un plan bine lucrat, alipit la ea, ușura acest lucru. Ne-am și servit de el foarte amănunțit, în toate cutreierările noastre.

Amândouă aceste scrieri nu erau numai niște locașuri, care se pot rătăci printre vrafuri de altele asemenea, ci sunt cărți în regulă care pot ținea loc de cinste în bibliotecile noastre.

Lucrările congresului aveau a se ține în mai multe clădiri, dar cele mai multe s'au ținut în Academia de Muzică — *Musicaliska Academien*, clădire cu multe camere, cu librărie pregătită înăuntru pentru congresiști, cu servicii de poștă și telegraf pentru noi, cu fel de fel de biurouri, cu sală de lectură și de scris, etc. etc. etc.

Numai apropierea de ea și te umplea de fiorii unei vii simțiri. Steaguri mici și mari, aninate sus și jos, pe prājini înalte, izbite de bătaia vântului pe țărnul lacului *Melaren*, purtând în văzul tuturor inscripțiunea „Life and Work“, așternută în toate pățile, — îți arătau că aici e cuibul cel mai de seamă al congresului, că aici se vor desfășura cele mai multe lucrări.

Copleșit de adâncă simțire, privind în dreapta și'n stânga, străbăteai coridoarele largi, în care privirele-ți cădeau peste atâta lume necunoscută. Dar privind tot mai așintit, începeai să deosebești și chipurile cunoscute ale celor cu care veniseși în tren, a celor cu care te legănaseși pe vapor, a celor cu care legaseși cunoștință și prietenie. Ba iată că începeai să găsești și chipurile câte unui delegat român.

Prin aceștia sau prin alții, iute ne puneam la curent cu lucrările care aveau să fie și cu măsurile luate pentru noi. Delegații aceleiași țări, din care plecasem despărțiți, sau ai țărilor vecine și ai Bisericilor surori, căutam să ne strângem, să ne sfătuim, să ne înfățișăm în congres cu vederi în care ne-am înțeles.

Iată, în preajma acelei largi clădiri, o veche cunoștință făcută la București: Protopresviterul Dr. *Țankov*, decanul Facultății de teologie din Sofia și Directorul Sfântului Sinod bulgăresc. Lângă Sf. Sa, iată chipul unui bărbat mai în vârstă. Fără să-l fi văzut vreodată, îl cunosc ndată, după chipul său văzut în revistele englezești (*The Christian East*): E profesorul *Nicolae Glubkovski*, învățatul teolog rus, care trăește acuu în pribegie ca profesor în Sofia.

— Cefericit sunt că vă cunosc, domnule profesor! Vă cunosc chipul după reviste. De când știu de numele d-voastră!

Bătrânul profesor s'a bucurat și el când a auzit de numele meu, căci mă știa tot din auzite.

Părintele *Țankov* e cel care-mi spune ce ortodocși se află în Stockholm, că e bine să avem mai întâi o înțelegere și că Biserica românească ar trebui să ia o ținută cărmuitoare între ceilalți ortodocși, pentru reprezentarea interesului ortodoxiei. Era vorba, se înțelege, de partea lucrării de fapt. Chestiunea rangurilor rămânea neatinsă pentru fiecare. În Stockholm se afla Patriarhul Alexandriei și trebuia să ținem seamă de Inalt Prea Sf. Sa. De asemenea, se afla și un reprezentant al Patriarhului din Constantinopol.

Inzestrați cu toate obiectele pe care trebuia să le avem ca congresiști, acum străbăteam străzile cu crucea de bronz smălțuită și înfiptă în haina pe care era scris *Life and Work* (însemnul de delegat); de asemenea, cu medalionul galben în chenar albastru, pe care se afla scris numele și țara pe care o reprezentam.

Impodobiți cu acestea, ne întâlneam pâlcuri-pâlcuri cu alții care purtau aceleași semne ca noi. Veniți de peste mări și oceane, firește că nu ne cunoșteam. Dar vedeam că ținem de aceiași familie și venisem la acest loc mânați de același interes: aducerea Impărăției lui Dumnezeu pe pământ. De aceia ne salutăm frățeste, deși necunoscuți, și treceam înainte, în acea zi de pregătire — 18 August, — covârșiți de marea așteptare a celor ce aveau să se petreacă a doua zi, cu prilejul deschiderii congresului.

Câte-mi mai rămân de spus, afară de ce am scris aci!

Arhim. SCRIBAN

Credința în putința zidirii cetății lui Dumnezeu pe pământ nu se poate întemeia pe așezări trecute sau pe oarecare probabilități de seamă. Ea nu se poate întemeia decât pe credința în iubirea lui Dumnezeu. Când Domnului nostru i s'a cerut să dea un temei pentru credința sa în nemurire, el a pomenit de iubirea lui Dumnezeu și n'a căutat dovezi pseudoștiințifice sau filozofice.

Din *The Kingdom without Frontiers*
(*Împărăția fără hotare*) de *Hugh Martin*,
Londra 1918, p. 97-98.

CARTI, REVISTE ȘI ZIARE

Econ. *Petru Chirică*, 30 de Imnuri Religioase întru cinstea Mântuitorului, a Maicei Domnului și a Sfinților Martiri. Cărticică în 16 de 35 pagini. Iași 1925. Prețul 20 de lei.

De mult știu în planurile Părintelui Chirică de a tipări o astfel de carte. De oarece adventiștii și cei dela Cuibul-cu-Barză își făcuseră cărticică de cântece, în care își strecurau învățăturile lor, Păr. Chirică își zicea: Oare n'ar fi bine să avem și noi, ortodocșii, cântece ale noastre, ușoare de prins de urechea credincioșilor în care să turnăm învățăturile noastre ortodoxe?

Zis și făcut.

Sf. Sa a izvodit cuvintele în poezie, singur le-a pus pe muzică și acum sunt ușoare de cântat. Avem în aceasta o carte meritoasă, și prin năzuința și prin cuprinsul ei.

Pr. *Isidor Pașcanu*,... Precum și noi ie-tăm. Lămuriri asupra Evangheliei după Matei 18, 21-35. Cărticică în 16 de 44 de pag. Gura Humorului, Bucovina 1925. Prețul 8 lei.

Cuprinde 8 bucăți, împreună cu bucata pomenită din evanghelie, în care se înfățișează, înaintea creștinismului, gânduri bune despre viața morală și purtarea cuviincioasă. E o cărticică bună de întrebuițat pentru cultivarea poporului creștinesc.

M. Mihăileanu, Explicarea Evangheliilor, pentru cl. II a școlilor secunare, normale și profesionale. Volum de 105 pagini în formatul cărților de școală. Pitești 1925. Prețul 26 de lei.

Autorul cărții e cunoscutul profesor dela Pitești, bărbat cu inimă caldă pentru cele duhovnicești și scriitor harnic în această privință: d. Mihăileanu. În râvna sa, a găsit cu cale să scrie și o carte de religie pentru școală. E cartea aceasta, în care cititorii vor găsi tot inima duioasă pentru viața duhovnicească a d-lui Mihăileanu. De vom avea răgaz mai târziu, vom vorbi altădată mai pe larg despre ea.

St. Bezdechi, Bucăți alese din opera SFANTULUI ATANASIE CEL MARE, Patriarhul Alexandriei, însoțite de un studiu. Volum de 140 de pagini, în formatul cărților de școală. Cluj 1925. Prețul 50 de lei.

În acest an, al pomenirii Sinodului dela Niceia, avem bucuria de a saluta ivirea unei cărți care înprospătează figura celui mai mare bărbat din vremea Niceiei: a Sfântului Atanasie cel Mare. Lucrarea ne bucură cu atât mai mult, cu cât e datorită unui mirean, d-lui *St. Bezdechi*, profesor de limba grecească la universitatea din Cluj. Trebuie să ne fericim că d-nia sa și-a îndreptat osteneala spre studiile creștinești, scoțând la iveală, pentru cititorii români, marele chip al Sfântului Atanasie cel Mare.

Lucrarea cuprinde foarte frumoase traduceri din scrie-

rile Sfântului Atanasie cel Mare, bune de citit și de cei învățați și de cei neînvățați. Căci Profesorul Bezdechi a tradus cu meșteșug. Găsim în lucrarea sa un grai vechi, ca al traducerilor de altă dată, o turnătură a frazei deplin românească, prin care traducerea aceasta poate fi citită de un călugăr, oricât de neînvățat, că tot o va înțelege. Noi am citit pagină după pagină și ne-am minunat de această limbă așa de deosebită de limba care se scrie azi. Nouă ne place mai mult aceasta a d-lui Bezdechi și o punem înainte ca pildă și pentru oamenii Bisericii.

Avem aci în traducere o bună lucrare: *Viața Sfântului Antonie cel Mare*, scrisă de Sf. Atanasie. În 25 de pagini, orice creștin, dar mai cu seamă călugării, fiindcă Sf. Antonie e părintele lor, pot avea una din cele mai frumoase citiri. Urmează apoi alte 7 bucăți din scrierile Sfântului Atanasie și una a Sfântului Grigorie Teologul despre Sf. Atanasie.

Toate acestea sunt însoțite de o introducere a autorului, cuprinsă în 6 foi, din care cititorul învață multe lucruri despre persoana Sfântului Atanasie. Sunt aici și vederi care ar da de discutat teologilor, precum cuvintele: „Arienii nu țineau la nimic mai puțin¹⁾ decât să transforme radical spiritul și concepția despre creștinism, pe care voiau să-l raționalizeze, adică să-l superficializeze, răpindu-i tot misterul. Căci dacă s'ar fi continuat pe calea începută de Arie, dacă doctrina lui ar fi rămas biruitoare, s'ar fi continuat a se supune acelei operațiuni critice toate principiile fundamentale. Și atunci ce ce ar mai fi rămas din adevăratul creștinism?”

Dar sunt și teologi care socotesc trebuincioasă lucrarea raționalizării și privesc această muncă drept ceva culminant în viața Bisericii. Să se vadă în această privință, în numărul trecut al revistei, conferența dela Iași ținută de Păr. Econ. *Valeriu Iordăchescu*.

Trecând peste aceasta și spunând de pe acum că noi înșine nu privim cu prea mare încredere raționalizarea extremisă, cum s'a făcut în scolastica Apusului, privim scrierea d-lui Bezdechi drept o lucrare care trebuie să ne umple de mulțămire, o bună contribuțiune pentru sărbătoarea Niceiei, chiar dacă d-nia nu s'a gândit la aceasta, și-i urăm să aibă izbândă în pășirea și mai departe cu lucrări de acest soi.

Noi avem o lucrare mare despre Sfântul Atanasie cel Mare, tradusă și tipărită de fostul Mitropolit Primat *Atanasie Mironescu*, pe când era episcop la Râmnic. Ne pare bine că, pe lângă aceia, o avem acum și pe aceasta mai mică.

Naroden Straj. Sofia, 15 Noemvrie 1925.

Acea e o revistă bisericească a eparhiei Sofiei, Bulgaria. Iese de 2 ori pe lună, în formatul în care apar la noi *Duminica Ortodoxă*, *Revista Mitropoliei Mol-*

1, De ce „nimic mai puțin“?... Nimic mai mult! Nota A. S

dovei, *Buletinul Eparhiei Huşilor* și multe reviste eparhiale de peste munți. Are 16 pag.

În numărul pomenit, se cuprinde cuvântarea rostită la Stockholm de I. P. S. Mitropolit Ștefan al Sofiei, în ziua de 8 August 1925, la congresul *Alianței universale pentru înfrățirea popoarelor prin Biserică*. Apoi urmează un articol despre *Comisiunea de anchetă internațională* care a avut să se rostească în chestiunea conflictului dintre Greci și Bulgari, despre care s'a vorbit nu de mult prin ziare. Apoi urmează alt articol despre religiozitatea din viața englezească, tradus din nemțește de preotul *Dimitrie Andreev*. Mai avem o bucată de literatură cu numele *Perpetua*. Mai găsim apoi un art. despre rugăciune de Protoiereul *Gheșacov*.

După aceia, sub titlul „Amvonul Bisericesc” (Țârcoven *Amvon*), găsim cuvântarea mitropolitului *Ștefan* al Sofiei la deschiderea Adunării Naționale (Parlamentul) sau Săbraniei bulgărești la 28 Oct. a. c. Pe urmă avem o dare de seamă despre unele slujbe bisericesti făcute de Mitropolit. Urmează o parte oficială, cu acte ale Mitropoliei Sofiei, câteva tâlcuiri ale unor fapte politice, cronică și bibliografie. În aceasta din urmă, vedem că a apărut o istorie a bisericii bulgărești de *Stanimirov*, edițiunea Sfântului Sinod, prețul 50 de lei, iar apoi e vorba de o publicațiune cu mai multe numere, bibliotecă cu cărțile pentru popor. Revista se înfățișează multămitor, cu materie multă și felurită. *Arhim. SCRIBAN*

INSEMNARI MARUNTE

Strigăte nouă împotriva beției. — Deși o îndreptare încă nu este, totuși pomenim cu plăcere de înmulțirea numărului celor ce strigă împotriva beției, pentru că doar-doar se va ajunge a se lua măsuri.

Parlamentul de abia s'a deschis, și îndată s'a și ridicat glasul unui senator, care cere ca numai decât să se pășească la măsuri grabnice. El a arătat cum rău înaintează fără oprire și cum suntem încă întârziată față de măsurile cari trebuiesc luate.

Un glas temeinic, al unui om de știință, îl găsim într'un nr., din *Universul* din Noemvrie c. Sub titlul de: *O mare primejdie*, scrie cunoscutul medic și profesor universitar Dr. *N. C. Paulescu* din București.

Cu date temeinice, d-nia sa scrie despre studiul adânc și prea doveditor în această chestiune, al învățatului francez *Lancereaux*, „care a consacrat alcoolismului o lucrare monumentală, adevărată capo d'operă de știință clinică și experimentală”. În acea carte, după rândurile pomenite de Dr. Paulescu, găsim arătări neștiute de marele public, despre toate nenorocirile pe care băutura spirtoaselor o aduce în organismul omenesc. Toate aceste arătări însă sunt întărite prin fapte proaspete culese din țara noastră de însuși Dr. Paulescu. Astfel:

1. Anul trecut a murit în București, în chinuri înfricoșate, un mare negustor, în casa căruia s'a găsit o bibliotecă întreagă, plină cu sticle de licheor *Cointreau*, și de altă băutură făcută în Brașov.

2. Tot așa a murit un inginer, director de minister, care bea fără măsură din această otravă, care se lăfăiește în ferestrele magazinelor de băuturi și a băcăniilor, cu numele acesta de *Cointreau*.

Aceste soiuri de bețivi dau în oftică și mai cu seamă femeile sunt atinse, care beau ca să stingă durerea de stomah. Cred ele!...

După studiile lui *Lancereaux*, din 50 de cazuri de paralizare pricinuită de beție, 8 sunt bărbați, iar 42 femei.

Fabricanții de băuturi și negustorii, în loc de a fi urgisiți, sunt primiți între oameni care stau cu ei și la banchete.

Dr. Paulescu pomeneste de întrunirea destilatorilor dela *Sfatul Negustoresc* din București despre care se scrie în *Universul* dela 4 Noemvrie c. S'au întrunit, la zi de Duminecă, destilatorii care poartă nume ca *Steinhart*, *Al. Mihail*, *S. A. Blanc*, *D. Schneider*, *N. Brig*, *A. Weiss*, *Dr. Blanchart*, *Rosenblum*, etc., și s'au plâns că sunt „nedreptați” și că sunt încurajate numai băuturile din fructe. Dar Dr. Paulescu spune că otrăvurile cele mai mari sunt tocmai acestea, care ies din fabrici, mai mult decât vinul și țuica, pe care le știm că sunt scoase din poame. Acești destilatori au îndrăznit să înainteze un memoriu Corpurilor Legiuitoare, iar seara s'a dat un banchet la restaurantul *Enescu*, la care au luat parte „*reprezentanții oficialității și persoane din lumea politică*”.

„Iată cum oficialitatea neștiutoare, zice Dr. Paulescu, se compromite benchetuind cu otrăvitorii publici. D-nia sa cere ministrului sănătății publice și celui de finanțe, să desființeze toate distilerile unde se pregătesc rachiri, cum și fabricile de esențe vegetale, pentru că în toate acestea se pregătesc otrăvuri. Acestea toate sunt rău urgisite în țari ca Statele-Unite, Suedia, Norvegia, Anglia, Elveția, Belgia. În aceasta din urmă, Senatul belgian a votat o lege, prin care, cu 53 de voturi, împotriva a 21, se oprește fabricarea, aducerea, vinderea și ținerea absintului și a băuturilor asemănătoare, cu scop comercial. Apoi absintul este și el un soi de rachiu franțuzesc.

Dr. Paulescu a făcut un mare bine că, prin glasul său de om de știință, întreține strigătele pornite împotriva beției, și e de dorit ca aceste strigăte să se audă fără încetare.

Ș T I R I

Evenimente mari în Biserica Anglicană. — Se știe că Biserica Anglicană (care nu e numai în Anglia) urmărește unirea cu Biserica Ortodoxă. În sânul

ei, se bagă-de-seamă acum o năzuință de a lăpăda și deosebiri care i-ar ținea tot departe de noi. Deosebirea cea mai mare e mărturisirea de credință a anglicanilor, numită „cele 39 de articole“. De mult ni se spune însă că ei nu mai pun temei pe acestea și acum avem o manifestare oficială că le și leapădă. Astfel în revista bisericească din Londra *The Church Times* din 20 Noemv. c., găsim o lungă dare-de-seamă din New York (6 Noemv. c.) despre adunarea generală a Bisericii Anglicane din orașul New-Orléans din America de Nord, care s'a ținut acolo la 7 Oct. a. c. Găsim că s'au dezbătut în ea mai multe chestiuni ale credinței și cărmuirii bisericești anglicane. Despre cele 39 de articole s'a discutat și apoi s'au luat hotărâri care trebuiesc știute și la noi. Pentru mai bună informare, traducem deadreptul locul cu pricina:

„*Cele 39 de Articole*“. — Aceste rămășițe istorice și mult disputate din vremea Reformei au fost respinse cu hotărâre, atât în casa Episcopilor, cât și în cea a deputaților, de o majoritate zdrobitoare și vor fi înlăturate din cartea de rugăciuni (*Prayer Book*), după ce au figurat în ea timp de 124 de ani“.

Unde este fostul Oberprocuror al Bisericii rusești? — În acelaș număr al lui *The Church Times*, citim că fostul Oberprocuror al Bisericii rusești, *Izvol'skii*, azi e preot, cu treapta de proto-prezviter, și a vorbit în bun grai englezesc la o adunare din Londra. Noi vom traduce ce a vorbit el acolo, fiindcă a pominit de raportul între biserica Ortodoxă și lumea din Apus.

Dela «Uniunea Culturală Bisericească» din Basarabia. — Adunarea Generală a *Uniunii Culturale Bisericești* din Basarabia, care trebuia să se ție în Oct., a fost amânată pe data de 1 Dec. a. c., din pricină că la întâia convocare nu s'a adunat $\frac{2}{3}$ membrii înscriși. Adunarea se va ținea în Palatul Arhiepiscopiei din Chișinău.

Ateneul popular «Antim Ivireanu» din București. — În București lucrează mai multe modeste întocmiri culturale, care muncesc pentru răspândirea învățaturii în mahalale. Un astfel de ateneu este acel numit «Antim Ivireanu», care lucrează în mahalaua Antimului. Munca din anul acesta și-a început-o Sâmbătă, 28 Noemvrie, cu o frumoasă întocmire din bucăți muzicale (cor și instrumente), rostiri de poezii și o cuvântare despre *Antim Ivireanul* de **Arhim. Scriban**. Producțiunea s'a dat în lărgă sală de serbări a școlii primare *Poenărescu* de lângă Sf. Sinod. Sala era înșesată de lume. Se aflau de față d-nii: *Berceanu*, întâiul ajutor de primar al Capitalei, Păr. *I. Popescu-Mălăești*, profesor universitar, Dr. *Cerchez* din mahalaua Antimului, Păr. Arhim. *T. Simeț*, directorul Sfântului Sinod, Păr. Econ. *Gh. Gibescu*, directorul Seminarului «Nifon», d. *Lungulescu*, tânărul care lucrează viu în activitatea culturală, d. *Chercea*, inspector școlar, mulți preoți, institutori, studenți și mulți locuitori din «Antim» și de aiurea.

Foaie bisericească nouă. — Cu data de 15 Noemvrie c., a eșit în Mănăstirea *Cernica* de lângă București o foaie Bisericească nouă, purtând numele de *Renașterea Monahismului*. Va eși de două ori pe lună și abonamentul costă 100 de lei pe an. Are hârtie bună, literă bună, unele articole bune, iar altele cu dibuieli în așternerea pe hârtie a unor gânduri fără limpezime.

Preot care nu-și uită pe fiii de aiurea. — Păr. *C. Moisiu*, care s'a deosebit până acum ca preot harnic, cu râvnă pentru îndrumarea culturală, deși a fost mutat de curând la București, la Biserica *Manu-Cavafu*, nu și-a uitat pe vechii credincioși din Vaslui, ba și-a păstrat și vrednicia culturală pe care o avea acolo. După cum citim în *Neamul Românesc* din 19 Decemvrie c., Sfinția Sa a vorbit la 22 Noemvrie trecut la șezătoarea *Căsuși Naționale* din Vaslui, unde e prezident de onoare. A vorbit despre tema religioasă a Evangheliei din acea zi. Corespondentul ziarului scrie despre bucuria pe care ivirea Sfinției Sale a trezit-o între cei de față.

Nou director de Seminar. — Păr. Econ. *Cicerone Iordăchescu*, profesor în Iași, a fost numit director al Seminarului *Veniamin* din Iași, în locul fratelui său, Păr. Econ. *Valerie Iordăchescu* demisionat pentru a-și căuta de sănătate.

Profesor de seminar scos la pensie. — Părintele Econ. *Pavel Savin*, fost multă vreme director al Seminarului *Veniamin* din Iași, iar apoi numai profesor, a fost scos la pensie din pricina boalei.

Deschiderea Sfântului Sinod. — Sf. Sinod a fost deschis în ziua de 15 Decemvrie. S'a discutat mai cu seamă în chestiunea calendarului, față de împotrivirea iscată în Basarabia, a întărit cei care se hotărâse înainte în această chestiune și a dat un comunicat, care a ieșit în ziarele cu data de 21 Decemvrie.

POȘTA REDACȚIEI

Părintelui **CORNEU U GRUMAZESCU**, Spiritual la Seminarul „Sf. Andrei“ din Galați.

Am dat în tipar, chiar în acest număr, ce ne-ați trimis despre serbarea Patronului seminarului unde sunteți spiritual. N'am putut da însă și cuvântările alăturate, ținute cu acel prilej, că nu aveam loc. Vom putea face și aceasta în alt număr. Numărul acesta este și el mic, ca și cel pe Noemvrie, numai de 3 coale, în loc de 4, din pricină că a trebuit să trecem multe coale, 7, la nr. pe Octomvrie, închinat Sinodului dela Niceia

Arhim. SCRIBAN

P 1-4

TABLA DE MATERII

A REVISTEI BISERICA ORTODOXA ROMANA PE ANUL 1925

ARTICOLE

Mitropolitul Atenei **H. Papadopoulos**, trad. de
T. Popescu

1. Simbolul Sinodului al 2-lea ecumenic (p. 257-263;
385-395; 440-454; 513-520).

P. S. S. Episcop Vartolomei

Cine e celce s'a născut în Vitleem și pentru ce a venit? (p. 121-123). Conferență la pomenirea Sinodului din Niceia la Iași în Oct. p. I-XIII. nr. din Octomvrie; Cuvântarea Episcopului Vartolomei la Conferența „Alianței Universale” dela Stockholm (712-717).

P. S. Episcop Visarion

Pentru reorganizarea Mănăstirilor noastre (321-322).

P. S. Arhiereu Teofil

Izbânda dreptei credinți la Niceia (p. 578-579).

P. S. Arhiereu Evghenie

1. Cuvintele Părintelui Dorotei pentru post (68-68);
2. Dreptatea (p. 194-196).

Pr. Dr. I. Mihălcescu

1. Cultul moral la păgâni și cultul martirilor la creștini (p. 22-29); 2. Mântuitorul Iisus Hristos și ceilalți întemeetori de religii (p. 82-90); 3. Raportul dintre creștinism și judaism (p. 137-141); 4. Muzica religioasă în genere și muzica noastră bisericească (p. 286-278); 5. De Sfintele Paști (p. 228-232); 6. Cultul martirilor creștini și cultul eroilor păgâni (p. 395-400); 7. O nouă lucrare despre viața Mântuitorului (p. 466-474; 530-539).

8. *Cuvântul* până la și la Sinodul Ecumenic din Niceia (p. 606-629).

Arhim. Scriban

1. După un an (pag. 1-8); 2. Patriarhul României (p. 65-67); 3. Comentariul Sfintei Evanghelii (143-149); Comentariul Sf. Evanghelii (280-288; 341-350; 403-412; 479-486); 4. Vitejii mor cu credință (p. 152-153); 5. Pentru ce a pățit Hristos (154-156); 6. Bucuria și

pacea învierii (p. 193-194); 7. Ce ne spun Evangheliile Invierii (p. 213-217); 8. Rostul cugetării morale în vremea de față (p. 538-448); 9. Ce a însemnat și ce înseamnă Sinodul dela Niceia (581-582); 10. Ideia ecumenicității în vremea de față (p. 583-592); 11. Biserica ortodoxă rusească din Polonia (642-644). Întâiul Patriarh al României (p. 673-664); 12. Cuvinte pentru Patriarhatul României (p. 687-988); 13. Oaspeții Investiturii (p. 689-690); 14. Domnul fără seamăn (p. 711); Păstorii în Betleem (p. 724-726); 15. Venirea lui Iisus într'ale Sale (p. 737-739).

Șt. Berechet

1. Episcopia Hotinului (p. 35-42); 2. Un nou document privitor la Reformele Bisericești a lui *A. I. Cuza* (p. 75-78); 3. Documente basarabene privitoare la moșiile episcopiei Hușilor (p. 205-209); 4. O carte rusească despre Biserica Bucovinei de acum 50 de ani (p. 269-276; 337-342). 5. Reformele bisericești sub Cuza-Vodă după presa străină (p. 475-479); 6. Activitatea literară a Episcopului de Hotin, Amfilohie (734-737).

Icon. G. Nazarie

1. Din ale trecutului (p. 129-130).

Pr. Dr. Popescu-Mălăești

1. Scurte studii introductive în literatura biblică a Vechiului Testament (p. 8-14); 2. Explicarea epistolei către Efeseni (p. 69-75; 131-137; 196-201; 329-335; 522-530; 634-635). Studii și comentarii (p. 691-699).

Onisifor Ghibu

1. In jurul catolicismului și a unirii Bisericilor (pag. 15-20; 78-81).

Protopop Dr. Gh. Ciuhandu

1. Polemica între două reviste bisericești (p. 42-43); 2. Poporul din ținutul Ardealului rupe pecețile unașiei (p. 520-522).

Preot N. V. Hodoroabă

1. *Cetatea păcii* (29-35).

Dr. I. Lupaș

1. Atitudinea oficialităților bisericești și politice față de problema unificării constituționale administrative a Bisericii ortodoxe-române (p. 263-267).

Laura Scriban

1. Sfânta Cruce (p. 267).

Pr. G. Negură

1. Progres și creștinism (268-269).

Pr. Ioan Ionescu

Verificarea gestiunilor parohiale (p. 279-280).

D. Ionescu

1. Patriarhatul ortodox (p. 142-143).

Pr. Dr. Simion Popescu

Cum prăznuiau creștinii sărbătorile în secolele pri-pare (p. 150-151).

Pr. C. Gh. Vartolomeiu

Politica de duplicitate a fraților uniți (p. 151).

Sachelarul C. Grumăzescu

Mai mult duh apostolic (p. 153-154); Contribuția la lupta împotriva alcoolului (p. 218-230); Crăciunul în Etiopia (723).

St. V. Vâlcov

1. Răstignirea pe cruce în veacurile vechi (201-203).

Pr. Gh. Verșescu

Istoria lui Hristos (după Papini) (p. 726-733).

Econ. Dr. Gr. Cristescu

1. Hristos bate azi drumurile vieții noastre (p. 204).

Pr. Mina Gaspar

1. Tată, iartă-le lor, că nu știu ce fac! (p. 209-210);
2. Răstignirea, poezie (p. 112).

Pr. I. Doliscinski

1. Disciplina (p. 211-212).

Vasile Vâșcov

Creștinismul este religia bucuriei (741-745).

Pr. I. Luțcanu

1. Chemarea lui Iisus, poezie (p. 217).

Icon. Clement Bontea

1. Agnețul (Mielul) Pascal Hristos (p. 220-221).

Econ. Ioan Stăcescu

1. Literatura adventistă (p. 414-416).

Pr. Mihai Reguș

1. Sfântul Marele Mucenic Ioan cel nou dela Suceava (p. 426-417).

Pr. Mihail Bejenaru

1. In jurul unei discuțiuni asupra Vechiului Testament (p. 454-457).

N. Buzea

1. Creștinism social (p. 457-465).

Charles Lewis Slattery

1. Sinodul dela Niceia (p. 603-606), traducere de Arhim. Chesarie Păunescu.

Petre Drăghici

O chestiune de însemnătate actuală (p. 629-631).

Chiril Korolevskii

Amintirile despre Sinodul dela Niceia, tradus de Arhim. Scriban (p. 638-641).

D. R. Fortheringham

Paștele pe dată fixă (p. 645-647), tradus de Arhim. Scriban.

Econ. Petre Chirica

1. Experiențe misionare (p. 322-326).

Pr. Const. Coman

Procedări care trebuiesc schimbate (p. 740-741).

Preoteasa Ec. Șerpoianu

1. Scrisoare deschisă Preoteselor (p. 327-329).

Pr. Ioan Răuțescu

1. Două acte privitoare la Mitropolitul Grigorie al II-lea (p. 335-336).

Dr. Ioan Felea

1. Legea românească (g. 400-403).

Icon. Gavril Zlatov

In chestiunea învățământului religios în șc. secundară (p. 412-414).

R. Câdea

Patriarhul Miron Cristea (p. 675-682).

Pr. A. C. Cozma

O viață de Patriarh (p. 683-685).

CRONICA INTERNĂ

I. P. S. S. Patriarhul D. D. Miron

Cuvântare cu prilejul votării legii de organizare României ortodoxe, 28 Mai 1923 (417-623).

I. P. S. S. Pimen

Răspuns către Prea Fericirea Sa Patriarhul Damianos al Ierusalimului (45); Cuvântare către preoțimea din cuprinsul Mitropoliei Moldovei (498-499).

P. S. S. Episcop Vartolomei

Munca pentru legea unificării (710-711).

† Arhiepiscopul Gr. L. Botoșăneanu

Mișcări culturale în Iași (296-297).

Econ. D. Georgescu

Inzestrarea Bisericii ortodoxe române (742-748).

Arhim. Scriban

O serbare originală pentru serbarea anului nou (55); Congresul preoților de peste munți în Oradia-Mare (46-47); Ridicarea Primatului României la rangul de Patriarh (100-101); Expunerea de motive (104-105); Legea pentru ridicarea Primatului României la treapta de Patriarh (105); Lupta dintre ortodocși și uniști de peste munți (108-110); Conferența Ligii pentru înfrățirea popoarelor prin Biserici dela Sinaia (161); Conferențe creștinești (237-240); Raport asupra lucrării Centrului Parohial „Cristești“ pe anul 1924 (240-242); Cuvântarea I. P. S. Patriarh Miron la deschiderea primului Sobor din arhiepiscopia Bucureștilor 1925 (351); Banchetul Solidarității (354-354); Clădirea noului Seminar „Pimen Mitropolitul“ (354); Preot Dr. N. Popescu cuvântând la Academie (354-355); Călugărirea noului ales episcop pentru scaunul Ardealului (356); Conferențe creștinești (350); Activitatea dela Biserica Manu Cavafu (361-362); O călătorie la Locurile Sfinte (435-436); Conferență la „Tinerimea română“ la 1 Mai 1924 (430-435); Hirotonirea Episcopului Aradului (436-437); Hirotonirea Episcopului oștirii (437-438); Adunarea generală a Societății Ortodoxe a Femeilor Române (494-495); Conferența Principesei Cantacuzino despre călătoria sa în America (495-496); Congresul eparhial din Bălți (493); Discursul Principesei Al. Cantacuzino la Congresul Societății Ortodoxe Iunie a. c. (560-561); Tomosul Patriarhiei Constantinopolului pentru Patriarhul României 562-564); Tomosul Patriarhului ecumenic din Constantinopol (564-565); Congresul Asociației general al preoților în Cernăuți (565-568); Mari serbări în Iași pentru pomenirea Sinodului dela Niceia (648); Cuvântarea Mitropolitului Pimen (649); Discursul d-lui Ministru Lepădatu (649-650); Cuvântarea I. P. S. Patriarhului D. Dr. Miron (650); Cuvântarea M. S. Regelui (651-653); Moartea Episco-

pului Ilarie al Constanței (555); Liga teologilor ortodocși români (565-557); Un nou seminar 568-559; Scularea împotriva adventismului (559-560); Propaganda culturală cu ajutor creștinesc (560). Moartea Episcopului Ioan al Ardealului (44); Corespondența dintre Patriarhul Ierusalimului și Mitropolitul Moldovei (44-45). Investirea Patriarhului României (p. 700-710).

Pr. I. Mihălcescu

Instalarea noului Episcop al Aradului (487-491); Congresul anual al preoților din eparhia Râmnicului, Noul Severin (496-497); Episcopat extern (497-498); Legea și Statutul pentru organizarea Bisericii ortodoxe române (499-501); Măsurile luate pentru aplicarea noilor legi de organizație bisericească (501); Dispoziții privitoare la zidiri, reparări și picturi de biserică (501).

Paroh Pr. Vasile Georgescu

Activitatea religioasă-morală din comuna Sudiți-Ialomîța (166-168); Activitatea Asociației „Mântuirea“ din comuna Sudiți-Ialomîța (142-245).

Acte oficiale

Dezbaterile Sfântului Sinod (711-715).

Arhim. Melchisedec Dumitriu

În noaptea dinspre anul nou la Bălți (45-46).

Sachelar Corneliu Grumăzescu

Hirotonirea noului Vicar al Mitropoliei Moldovei (115); Propuneri cu privire la întocmirea cercurilor culturale preoțești din jud. Putna (159-161); Slujba de pomenire pentru Patriarhul Tihon la biserica bulgărească din Galați (357-359); Sărbătorirea patronului Seminarului Sf. Andrei din Galați 751-752).

Econ. Valeriu Iordăchescu

Conferență ținută la Mitropolia din Iași cu prilejul Sinodului din Niceia (652-658); Raportul Nr. 320 din 7 Fevr. 1925 al Seminarului Veniamin, asupra vocațiunii preoțești a elevilor (748-750).

Pr. T. Simedrea

Conferența religioasă în Balcani (161-263).

Arhim. Mitrof. Timotei Evanghelinidis

Conferența dela Atena despre congresul dela Sinaia (163)

Verzișor

Noul director la un Seminar de cântăreți (163-164).

Icon. A. Cristea

Preoții în luptă împotriva beției. Jurământul pentru ceice vor a se lăsa de beție. Poezie împotriva beției, Munca unei parohii (164-166).

Preoteasa Șerpoianu

Organizarea preoteselor (491-494).

Preot Ioan Poclitaru

O solemnă sărbătoare religioasă și națională la Bălți (456-357).

Preot învățător M. M. Ionescu

Clipe sublime dela sfințirea unei biserici (559-360).

Icon. Stavr. Grigore Tudor

Mișcarea culturală bisericească (326).

CRONICA EXTERNĂ**Arhim. Scriban**

Conferența mondială pentru credință și organizare în Anglia (47); Chestiunea calendarului universal (49-53); Cultura religioasă de azi în Rusia ortodoxă (170-179); Republica monahicească din Muntele Atos (298-363); Criza ortodoxiei grecești (362-366); Izgonirea Patriarhului ecumenic (366-367); Moartea lui Camille Flammarion (367-368); Poloneji catolici trecuți la ortodocșie (368); Concordatul dintre Vatican și Polonia (438-440); Tratatative pentru unirea Bisericilor (440); Lucrarea Creștinească pentru ajutarea săracilor la Paris (440-441); Sărbătorirea Sinodului dela Niceia în Anglia (658-659); Congresul ecumenic dela Stockholm (752-756).

I. D. Iassy

Așezămintele religioase ale Românilor din America (715-716).

Pr. C. Griveanu

Facultatea liberă de Teologie protestantă din Montpellier (246-247); Impresii personale (247-250).

Pr. Duminică Ionescu

Impresii din Roma Anului Sfânt (501-502).

Pr. Atanasie Madgearov

Al IX-lea congres al preoțimii bulgare (568-582).

N. N. Glubokowski

Festivitățile niceene la Londra (659-662).

CĂRȚI, REVISTE, ZIARE**Arhim. Scriban**

Indreptarea calendarului și reforma viitoare, articol de Gabriel Zaymus-senior în *Universul*, 29 Dec.

1924 (54); *De ce a îndreptat Sf. Sinod calendarul?* articol de Păr. Ionescu dela Nămăești în *Dimineața*, 9 Ian. 1925 (54-55); *Lacune bisericești*, articol de Pr. N. Negoită-Erbiceni în *Neamul Românesc*, 22 Noemb. 1923 (54-57); *Literatura calendarului*, despre un articol de N. Băncilă în *Ideia europeană*, 30 Noemb.-7 Dec. 1924 (125-126); *Discuțiuni privitoare la treapta de Patriarh în Biserica românească*, articole de N. Iorga în «*Neamul Românesc*», 21 Febr. 1925, 7 Martie a. c.; în «*Viitorul*» 17 Febr. a. c., Bațaria în «*Universul*», Principesa Cantacuzino în «*Universul*» (179-182); Econ. Pr. P. Chirică: *Nu Sâmbătă ci Duminică* (182); *Căminul*, Nr. 1. Martie 1925, Galați (183); *Căminul*, 1 Ianuarie 1925, Focșani (183); *Metropolia Moldovei*, foaie oficială (183); P. S. Nicodem: *Sfintele Evanghelii după Matei și Marcu* (184); *Cronica Romanului*, revista clerului eparhiei Romanului (184); *Renașterea*, revistă de cultură religioasă, Craiova 1925 (184); *Căsătoria religioasă*, articol de V. Valentin în *Adevărul*, 24 Dec. 1924 (185); *Arta românească*, foileton în *Viitorul* 27 Noembrie 1924 (284); *Studion*, Buletin al Bisericilor de rit bizantin, Febr. Roma, 1925 (250); Iacov, Episcopul Hușilor: *Documente bărlădene*, Bârlad 1924 (251); *Cine va preda religia în cursul primar?* articol de Băncilă în «*Revista generală a Învățământului*» Febr.-Martie, 1925 (251-253); Episcopul Vartolomeiu: *Anuar*, Craiova 1925 (306-310); † Pimen: *Unde mergem?* (369); Aurel Gheorghiu: *Priveliști din Bucovina pitorească*, (381-382); Horia Petra Petrescu: *O mare primejdie comună*, (372-373); Gheorghe Comșa: *Călăuza cunoașterii și combaterea sectelor* (374-375); *Convorbiri literare*, Mai 1925 (375); N. Cotos: *Inmormântarea și cremațiunea* (442); Nicolae Ristici: *Lumina sufletelor* (442); *Ingerul*, revistă bisericească a clerului din eparhia Buzăului (443); *Tomisul*, foaie oficială, Constanța (444-445); *Apostolul*, nr. 11-12; 1825, (445); Prof. Dr. Dumitru Stănescu: *Câteva observațiuni asupra proiectului de reformă la programul școalelor de învățători* (502-506); *Apostolul*, 15 Iunie-1 August 1925 (506-507); Econ. Beldie: *Noul Calendar ortodox*, (507); Buletinul Episcopiei Hușilor (572-573); Serbarea Sinodului dela Niceia în Biserica românească (662); Primul Sinod ecumenic ținut la Niceia în 325 (662-663); Insemnătatea Sinodului ecumenic în vremea de față (664); Importanța Sinodului I ecumenic din punct de vedere dogmatic, politic și administrativ (665-667); Cuvinte scrise cu prilejul sărbătorii Sinodului dela Niceia (667), Articolul Părintelui Țincoca (667-668), Articolul Părintelui Gotcu în «*Universul*» 11 Oct. c. (668), Articolul Părintelui Hodorobă în «*Opinia*», Iași 12 Oct. c. (669), Articolul Părintelui Lupaș, 12 Octom. c. (669); Țărcoven Viestnic (717); Econ. Petru Chirică: *30 de Imnuri religioase întru cinstea Mântuitorului, a Maicei Domnului și a Sfinților Martiri* (756); Pr. Isidor Pașcanu: *Precum și noi iertăm* (756); M. Mihăileanu «*Explicarea Evangheliilor*» (756); Șt. Bezdechi: «*Bucăți alese din opera Sfântului Atanasie cel mare*» (756) *Naroden Straji*, Sofia 15 Noem. 1925 (750-757).

Pr. I. Mihălcescu

Epistola către Romari (57-58); Sinagoga și Biserica față de pacificarea omenească (58-62); *La altarul neamului* — cuvântări la Serbările naționale (62); Arhim. Scriban: *Nu pierdeți credința în Dumnezeu* (62-63); Locot-Colonel Ionescu-Morel: *Cartea bunilor români* (123); M. A. Calnev: *Combaterea Sectelor raționaliste* (123-124); Diacon Constantinescu: *Cine sunt și ce vor adventiștii* 124-125.

P. S. Episcop Iacov

O însemnare scrisă cu mâna Episcopului Iorest al Hușilor, 15 Iulie, 17 573-575).

Nedumeriri și răspunsuri

Pr. I. Mihălcescu

Nedumeriri și răspunsuri (118-120); Inceputul lumii după Biblie și după știință (303-305).

Ș T I R I

Înștiințare (63); Tipăritură nouă (63); Noul Patriarh ecumenic al Constantinopolului (63); Încă un preot director de gimnaziu (63); Autocefalia Bisericii ortodoxe în Polonia (63); Ceasuri de muzică bisericească vacante (63); Impăcare între călugri greci și români (63); Creștini apăsați (63); Alegere de protopop peste munți (63); Discuțiunea despre calendar (64); Lucrări împotriva beției, ofțice și a boalelor desfrâului (64); Sectanți tulburători (64); Oprirea desfătărilor obștești la zilele de post (64); Intărirea în vredniciei de judecători bisericești (64); Fondul religionar din Bucovina în mâna Mitropolitului (64); Conferențele pastorale ale preoților din Mitropolia Ungrovlahiei (64); Înștiințare (127); Abonament la lucrare premiată (127); Premii pentru predici (128); Conferențele „Tinerimii Române” (128); Profesor definitiv la Seminar (128); Numiri de profesori la seminarii (128); Comisiunea pentru planurile de zidire ale bisericilor (128); Patriarhul românesc (128); Despre premiile Academiei Române (128); Demisiunea stareșului Cernicăi (128); Boala și vindecarea Mitropolitului Nicolae (185-186); Pentru alegerea episcopului Aradului (186); Misiunea culturală în Basarabia (186); Premiul «Universul» (186); Preoți pentru America (186); Măsură bună împotriva balurilor în post (186); Expulzările de mitropolit din Constantinopol (186); Parohii nou înființate (186); Mica Biblie din nou (186); Roman religios nou (186); Concerte și cuvântări de Paști (196); Preot român ortodox la Viena (186-187); Discuțiune pentru legea unificării bisericești (187); Chestiunea Patriarhului ecumenic la Liga Națiunilor (187); Proiectul de lege pentru înfrânarea beției (187); Noi doctori în teologie (287); Preot caterisit pentru erezie (187); Un preot misionar (187); Medalieri (187); Revistă bisericească nouă (187); Legea unificării (187-188); Preoți de confesiuni felurite slujind la ur-

loc (188); Comunicarea la Academia Română despre procese mănăstirești (188); 20 de ani de viață a «Neamului Românesc» (188); Confesiunea copiilor din căsătorii mixte (188); Românii care au luptat pe frontul francez (188); Casa lui Vlahuță dela Agapia (188); Moartea Patriarhului Tihon (255); Dela Societatea istorico-arheologică bisericească din Chișinău (255); Premidență de onoare a unui cleric (255-256); Tipărirea Legii unificării (256); Parohii nouă (256); În eparhia Mitropoliei Ungro-Vlahiei (256); În eparhia episcopiei Râmnicului, Noul Severin (256); În eparhia episcopiei Argeșului (256); În eparhia episcopiei Romanului (256); Episcopul Hotinului în Transilvania (256); Episcopie nouă (256); Moartea lui Petru Poni (256); Măsurile Mitropoliei Ungro-Vlahiei cu privire la corurile bisericești (256); Răul politice (256); Inspectorii ai seminariilor (317); Gazetă pentru cultivarea călugărilor (317); Reforma calendarului Gregorian (317); Biserică împodobită (317-318); Biserica lui Popescu Teodor (318); Student în teologie înlăturat din facultate (318); Conferențele pastorale (318); Puncte uitate din condițiunile de viață ale preoților (318); Alegerea episcopului Aradului (318-319); Cerc creștinesc pentru tineri (319); Bisericile unora ocupate de alții (319); Mijloace pentru lucrători spre stăpînire beției (319); Foc în biserică de sărbători (319); Cleric uniat împotriva «Unirii» din Blaj (319); Cum se cinstește Duminica (319); Neorânduială în Biserică (320); Hoții la o mănăstire din Basarabia (320); Sfințirea clopotelor catedralei din Oradea-Mare (320); Preot bulgar teolog din București (320); Aniversarea Sinodului dela Niceia (378); Tratatul nostru cu Vaticanul (378); Bulgarii din Silistra împotriva noului calendar (278); Partea religiunii în activitatea Fundațiunii culturale „Principele Carol” (378); Un așezământ pentru copii în Mănăstirea Bistrița (378); Despre locurile de preoți români în America (378-379); Limba cărților bisericești (379); Primejdia satelor fără preot (379); Maică medaliată (379); Conferența dela Stockholm (379); Nou profesor de teologie (379); Conferențele pastorale în eparhia Dunării de jos (379); Munca „Samarineanului milostiv” (379-380); Ajutor pentru o biserică ortodoxă la marginea ortodoxiei apusene (380); Comunicare la Academia Română despre chestiuni bisericești (380); Comunicarea părintelui Lupaș la Academie (380); Însemnătatea Primatului Angliei (380); Partea Primatului Angliei la înmormântarea Patriarhului Tihon (380); Nou episcop militar (380); Biserica anglicană și Sinodul dela Niceia (380); Premiile Academiei Române (380); Societatea anglo-română (380-381); Catedrala Sibiului (381); Chemarea Patriarhiei românești (381); Plângerea studenților macedoneni (381); Directorul lui „Journal de Genève” în România (381); Palat episcopal nou (381-382); Slăbim cu neamul (382); Cursul de vară dela Vălenii-de-Munte (382); Inspecție de cor (382); Dureri din ziua de azi (382); Preot membru în Zemstvă (382); Preoți trecuți în slujba oștirii (382-383); Biserica și școala românească în primejdie în Iugoslavia (383); Podoabă de zugră-

vitură bisericească într-o biserică din București (383); Preoți cu bine la examen pentru profesorat de religie (383); Înștiințare (445); Schimbare în regulamentul preoților militari (445-446); Plângerea unui preot (446); Așa zisele prigoniri religioase la noi (446); Măsuri împotriva desfrâului public (446); Din neajunsurile preoților (446); Medalieri (446); Ministerul de război către preoții Militari (446); Bisericele minorităților de peste munți la Liga națiunilor (446-447); Păreri de rău pentru plecarea unui preot (447); Dezrobire în sânul Bisericii ortodoxe din Polonia (447); Suferințele familiei de preot (447); Studiul meritos al unui preot (447); Invățământul religios în Bucovina (447); „Leagănul Sf. Ecaterina“ (447-448); Partea preoților la munca Fundațiunii „Principele Carol“ (448); Ambasada franceză la Vatican (448); Desființarea Statutului organic bisericesc din Bucovina (508); Delegațiune în Ministerul Cultelor (508); Preot prezident în Liga Culturală (508); Biblioteca unui preot dăruită (507); Medalieri (508-509); Refaceri în întocmirea parohiilor (509); Schimbări în întocmirea parohiilor (509); Schimbări de hram bisericesc (509); Numire (509); Întărire în slujbă (509); Înștiințare (577); Medalieri (577); Întăriri în slujbe de Inspectori misionari (577); Ciorile satelor (577-578); Puterile morale la Liga Națiunilor (578); Conferință despre Sinodul dela Niceia (670); Ce fel de băuturi se beau la noi (670); Congresul internațional împotriva alcoolismului (670); Cum se înmulțește neamul nemțesc (670); Alegerile după Legea unificării (670); Catedre vacante la seminarii (670); Cartea pastorală a episcopului oștirii (672); Regulamentarea cultului evreiesc (671); Invățător adventist (571); adunarea generală bisericească (671); Danie pentru biserică (719); Numiri de profesori la seminarii (719); Catedre vacante la seminarii (719); Preot militar în disponibilitate (719); Românii la Sf. Munte (719); Deschiderea Sf. Sinod (719); Sfințirea casei „Apărării Naționale creștine (719); Adunarea eparhială din Cetatea-Albă (719); Moartea profesorului Ursu (719-720); Evenimente mari în Biserica Anglicană (757-758); Unde este fostul oberprocuror al Bisericii rusești (758); Dela *Uniunea Culturală* Bisericească din Basarabia (768); Ateneul popular *Antim Ivireanu* din București (758); Foaiete bisericească nouă (758); Preot care nu-și uită

pe fiii de-aiurea (758); Nou director de Seminar (758); Profesor de Seminar scos la pensie (758); Deschiderea Sfântului Sinod (758).

INSEMĂRI MĂRUNTE

Smaranda Apostoleanu (127); Greutatea Paștelui viitor (185); Un oaspete prețios (253-254); Grozăvia beției (254); Iisus în teatru (Arhim. Scriban) (254-255); Avem legea odihnei de Duminică (311-313); Credința în Turcia (313-314); Din suferințele vieții de preot (314); Indrăcita din Bucovina (314-315); Catolicism și un-gurism (315); Evrei sprijinind odihna de Duminică (315-316); Legea împotriva beției (316); La ce duce mîntea pe un cap de percepție (316); Fostul preot dela Cuibu-cu-Barză cu socoteli înaintea justiției (317); Mă-suri ale justiției împotriva teatrelor imorale (317); Pă-reri protivnice monahismului (375-376); Cele bune câteo-dată, cele rele veșnice (376); Episcopul Hotinului și îmbrăcămintea de azi a femeilor (376); Citate din Scri-pură (377); Catedră vacantă de teologie (507-508); Un sinod al bisericii rusești (508); A pățit-o și acolo (508); Conferința mondială creștină din Stockholm (508); Sufletul creștin al Românului (575); Casele naționale în lupta împotriva beției (Arhim. Scriban) (575-576); Reînființarea patriarhiei ortodoxe în Rusia (576); Intre Cehoslovacia și Vatican (576-577); Inmulțirea crimelor în România (670); Strigăte nouă împotriva beției (767); Cooperatismul creștin (718); Scumpirea vieții și scă-derea banului tot din pricina scăzămintelor morale (718-719).

POȘTA REDACȚIEI

Părintelui C. Grumăzescu (758); Unui iubitor de bine (720).

BIBLIOGRAFII

Stéphane, Archevêque de Sophia, Archimandrite So-phronii: *L'attentat à la Cathedrale de sainte Nédélia* (720); The universal Christian Conference on Life and Work (720); Arhim. Scriban: *Adventismul* dat pe față de un fost adventist.

Icoane mari foi volante mărimea 28/24
8,50 lei exemplarul.

Maica Domnului, Mântuitorul (Iisus Hristos),
Invierea Domnului, Buna Vestire, Botezul Dom-
nului, Sf. Treime, Sf. Ecaterina, Sf. Impărați,
Sf. Apostoli, Sf. Nicolae, Sf. Gheorghe, Sf. Trei
Ierarhi, Sf. Dumitru, Adormirea M. Domnului,
Sf. Spiridon, Sf. Ioan Botezătorul, Sf. Voevozi,
Sf. Paraschiva.

Icoane mici, foi volante mărimea 19/28
5 lei exemplarul.

Sf. Gheorghe, Sfinții Impărați, Maica Dom-
nului, Cuvioasa Paraschiva, Iisus Hristos, Sf.
Ioan Botezătorul, Invierea Domnului, Sfinții A-
postoli, Sfânta Ecaterina, Sf. Trei Ierarhi, Buna
Vestire, Botezul Domnului, Sfântul Dumitru,
Sfinții Voievozi, Sfântul Nicolae, Adormirea M.
Domnului și Sf. Spiridon.

Cei patru Evangheliști imprimați pe satin pentru
sfinții de biserici (seria) prețul lei 60.

Icoane mici, aplicate pe carton
mărimea 15/23

15 lei exemplarul.

Sfântul Gheorghe, Invierea Domnului,
Domnului, Sfântul Dumitru, Sf. Nicolae, Sfinții Im-
părați, Sfinții Apostoli, Sfinții Voievozi, Sfinții
Trei Ierarhi, Iisus Hristos, Sf. Ioan Botezătorul,
Sf. Ecaterina, Sf. Paraschiva, Buna Vestire, Bo-
tezul Domnului, Adormirea Maicii Domnului și
Sf. Spiridon.

Icoane mari, aplicate pe carton
mărimea 23/35

30 lei exemplarul.

Maica Domnului, Iisus Hristos, Invierea Domnu-
lui, Buna Vestire, Botezul Domnului, Sfânta Tre-
ime, Sf. Ecaterina, Sf. Impărați, Sf. Apostoli, Sf. Ni-
colae, Sf. Gheorghe, Sf. Trei Ierarhi, Sf. Dumitru,
Sf. Ioan Botezătorul, Sfinții Voievozi, Adormirea
Maicii Domnului, Sf. Spiridon și Sf. Paraschiva.

Cărți postale cu iconițe în culori, à 2 lei buc.

1) Sf. Gheorghe, 2) Sf. Mihail, 3) Sf. Teodor Tiron, 4) Sf.
Teodor Stratilat, 5) Sf. Nistor, 6) Sf. Mercurie, 7) Buna-Vestire,
8) Botezul Domnului, 9) Adormirea Maicii Domnului și 10) Sf.
Pantelimon.

**Se aduce la cunoștință că din cauza lipsei de
legători și din cauza enormei scumpete a mate-
rialului de legătorie, nu se mai pot expediă cărți
legate prin poștă, ci se vor vinde în limita dispo-
nibilului, loco Tipografie.**

**Cu excepție, vom expediă numai Evangheliile în
urma primirii costului prin mandat poștal.**

INSTRUCȚIUNI DE COMANDĂ

Costul cărților, al icoanelor și imprimatelor se vor trimite prin mandat poștal odată cu comanda.
Comanda poate fi făcută prin raport, scrisoare sau de cuponul mandatului.

Orice comandă de cărți broșate, imprimate și icoane se execută numai atunci când sumele
trimise anticipat prin mandat poștal corespund comenzilor dacă sunt însoțite de comandă și dacă
serviciul poștal funcționează regulat.

Aceste prețuri intră în vigoare de la 1 Noembrie 1925.

Librării au drept să vândă cărți și icoane cu un profit de cel mult 25%, peste costul din
acest catalog.

Prețul de vânzare în librării și la colportori este stampilat de Tipografie pe fiecare carte și icoană.